

TESI DOCTORAL

**PRAT DE LA RIBA I LA INSTITUCIONALITZACIÓ D'UN MODEL DE
CULTURA CATALANA: L'OBRA CULTURAL I PEDAGÒGICA**

FRANCESC XAVIER SANTAMARIA BALAGUER

**FACULTAT DE PSICOLOGIA, CIÈNCIES DE L'EDUCACIÓ I DE L'ESPORT
BLANQUERNA**

UNIVERSITAT RAMON LLULL

Febrer de 2010

Universitat Ramon Llull

TESI DOCTORAL

Títol:

PRAT DE LA RIBA I LA INSTITUCIONALITZACIÓ D'UN MODEL DE CULTURA
CATALANA: L'OBRA CULTURAL I PEDAGÒGICA

Realitzada per: Francesc Xavier Santamaria Balaguer

En el centre: Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport
Blanquerna

Departament: Ciències de l'Educació

Dirigida per: Dr. Josep Lluís González-Agàpito (Universitat de Barcelona)

Tutor: Dr. Xavier Pujadas Martí (Universitat Ramon Llull)

A l'Anna, a l'Anneta, al David, a la Noemí i a la petita Olivia

*Amb amor, comprensió i paciència han viscut el dia a dia de l'evolució d'aquest
treball*

Agraïments:

Al Dr. Josep González-Agàpito, pel seu mestratge i per la confiança que m'ha demostrat.

Al Dr. Xavier Pujadas Martí, per les orientacions que m'ha donat i per l'atenció que m'ha dedicat.

A la Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport Blanquerna, per l'acolliment que he tingut durant l'elaboració d'aquest treball.

Als investigadors i autors que, amb la seva dedicació a les tasques de recerca i de publicació, van contribuir en els temps difícils de la nostra història recent a que no s'oblidés que la cultura catalana tenia una entitat pròpia.

ÍNDIX DE LA TESI:

VOLUM I

INTRODUCCIÓ: ESTAT DE LA QÜESTIÓ I MÈTODE DE TREBALL	43
PART PRIMERA: L'OBRA D'ENRIC PRAT DE LA RIBA I SARRÀ ANTERIOR A L'ENTRADA A LA VIDA POLÍTICA	59
CAPÍTOL I: L'ETAPA DE LA FORMACIÓ ACADÈMICA A BARCELONA I A MADRID (1870-1894)	61
1. L'ETAPA DE LA FORMACIÓ ACADÈMICA A BARCELONA I A MADRID (1870-1894)	62
1.1 Presentació del capítol	62
1.1.1 El marc polític català en el període 1870-1894	62
1.1.2 Els antecedents familiars d'Enric Prat de la Riba i Sarrà	66
1.1.3 Els estudis a Castellterçol	68
1.2 El curs 1882-1883: l'inici dels estudis de Batxillerat a Barcelona	70
1.3 El curs 1887-1888: el curs preparatori de la carrera de Dret	72
1.3.1 Els primers contactes de Prat amb les entitats catalanistes	73
1.3.2 Les associacions polítiques i econòmiques que es creen des de l'àmbit privat	73
1.3.2.1 El Centre Català	73
1.3.2.1.1 La presentació del <i>Memorial de Greuges</i>	74
1.3.2.2 El Centre Escolar Catalanista	76
1.3.2.3 La Lliga de Catalunya de Barcelona	77
1.3.2.3.1 El <i>Missatge a la Reina regent</i>	78
1.3.2.4 El Foment de la Riquesa de Catalunya	80
1.3.3 La primera intervenció pública de Prat al Centre Escolar Catalanista	81
1.3.4 L'article <i>El Missatge</i>	85
1.4 El curs 1888-1889: primer curs de la carrera de Dret	86
1.4.1 <i>La Memòria de la Secció de Dret i Filosofia i Lletres del Centre Escolar Catalanista</i>	87
1.5 El curs 1889-1890: segon curs de la carrera de Dret	89

1.6	El curs 1890-1891: tercer curs de la carrera de Dret	89
1.6.1	La presidència del Centre Escolar Catalanista	89
1.6.2	<i>Discurs del President del Centre Escolar Catalanista de Barcelona llegit en la sessió inaugural del curs 1890-1891</i>	90
1.6.3	L'obra de Prat publicada l'any 1891	94
1.6.3.1	<i>Un manifest carlí (I)</i>	94
1.6.3.2	<i>Un manifest carlí (II)</i>	96
1.6.3.3	<i>La qüestió social i la política</i>	97
1.6.3.4	<i>Lo Centre Escolar Catalanista a les Societats que l'apoiaren en la demanda per a la creació de la càtedra de dret català</i>	101
1.7	El curs 1891-1892: quart curs de la carrera de Dret	105
1.7.1	L'article <i>Quan esperem?</i>	105
1.7.2	Prat, escollit secretari de la Unió Catalanista	106
1.7.3	La participació de Prat a la Primera Assemblea de la Unió Catalanista, assemblea en què s'aprovaren les Bases de Manresa	107
1.7.4	La intervenció de Prat en defensa de les esmenes a les Bases 8 i 9	108
1.8	El curs 1892-1893: cinquè curs de la carrera de Dret	114
1.8.1	Llicenciatura i obtenció del Grau de Llicenciat en Dret	114
1.8.2	La Segona Assemblea de la Unió Catalanista	116
1.8.3	L'obra de Prat	117
1.8.3.1	<i>L' "amiticia" moderna</i>	117
1.8.3.2	<i>La vida regional</i>	119
1.8.3.3	<i>¿Es únicamente el hombre sujeto de derechos innatos?</i>	121
1.9	El curs 1893-1894: els estudis del curs de Doctorat a Madrid	124
1.9.1	La Tercera Assemblea de la Unió Catalanista	124
1.9.2	L'obra de Prat publicada l'any 1894	125
1.9.2.1	<i>Limitacions de la facultat d'alienar</i>	125
1.9.2.2	<i>En lo «Círculo artístico de San Lucas»</i>	128
1.9.2.3	<i>El Compendi de la Doctrina catalanista</i>	129
1.10	Conclusions del capítol	135

CAPÍTOL II: ELS EXPEDIENTS ACADÈMICS DELS ESTUDIS QUE CURSÀ ENRIC DE PRAT DE LA RIBA	139
2. ELS EXPEDIENTS ACADÈMICS DELS ESTUDIS QUE CURSÀ ENRIC PRAT DE LA RIBA	140
2.1 Documentació conservada a l'Arxiu de la Universitat de Barcelona	141
2.1.1 Expedient del Batxillerat (12 d'abril de 1888)	141
2.1.2 Sol·licitud de matrícula d'honor en els estudis universitaris en el curs 1887-1888 (30 de setembre de 1887)	142
2.1.3 Sol·licitud per a participar a les oposicions al premi de l'assignatura de Metafísica (7 de juny de 1888)	143
2.1.4 Sol·licitud per a participar a les oposicions al premi de l'assignatura d'Història crítica d'Espanya (11 de juny de 1888)	144
2.1.5 Sol·licitud de matrícula d'honor en els estudis universitaris en el curs 1888-89 (21 de setembre de 1888)	145
2.1.6 Sol·licitud de matrícula d'honor en els estudis universitaris en el curs 1889-90 (17 de setembre de 1889)	145
2.1.7 Sol·licitud de matrícula d'honor en els estudis universitaris en el curs 1890-91 (17 de setembre de 1890)	146
2.1.8 Sol·licitud de matrícula d'honor en els estudis universitaris en el curs 1891-92 (16 de setembre de 1891)	146
2.1.9 Expedient del grau de Llicenciat en Dret (juny de 1883)	147
2.1.9.1 Partida de baptisme (11 de juny de 1893)	147
2.1.9.2 Sol·licitud per a participar en els exercicis del grau de Llicenciat en Dret (15 de juny de 1893)	148
2.1.9.3 Extracte de l'Expedient acadèmic (16 de juny de 1893)	149
2.1.9.4 Admissió als exercicis del grau de Llicenciat en Dret (16 de juny de 1893)	150
2.1.9.5 Acta de l'exercici del grau de Llicenciat en Dret (26 de juny de 1883)	150
2.1.10 Expedient de la carrera literària (tancat amb data de 27 de setembre de 1897)	151

2.2	Documentació de Prat que es conserva a l'Arxiu de la Universitat Central de Madrid, dipositat a l'Arxiu Històric Nacional:	153
2.2.1	Autorització del Rector de la Universitat de Barcelona per a enviar la certificació d'estudis de Prat a la Universitat Central de Madrid (28 de setembre de 1893)	154
2.2.2	Remissió a la Universitat Central de Madrid de la certificació acadèmica de Prat (28 de setembre de 1893)	154
2.2.3	Telegrama que envià Prat al secretari de la Universitat Central de Madrid sol·licitant la matrícula a les assignatures del curs de Doctorat	155
2.2.4	"Acordada" que s'envià des de la Universitat Central de Madrid a la Universitat de Barcelona per a confirmar la legitimitat de la certificació rebuda (30 de setembre de 1893)	155
2.2.5	Resposta de la Universitat de Barcelona a la "acordada" de la Universitat Central de Madrid (31 d'octubre de 1893)	156
2.2.6	Sol·licitud de matrícula d'honor (30 de setembre de 1893)	157
2.2.7	Inscripcions a les assignatures i duplicats de les actes d'exàmens	158
2.2.8	Formació de l'expedient del grau de Doctor	162
2.2.8.1	Remissió de documentació a la Universitat Central de Madrid (27 de setembre de 1897)	162
2.2.8.2	"Acordada" que envià la Universitat Central de Madrid a la Universitat de Barcelona per a confirmar la legitimitat de la certificació rebuda (2 d'octubre de 1897)	163
2.2.8.3	Resposta de la Universitat de Barcelona a "la acordada" de la Universitat Central de Madrid (18 d'octubre de 1897)	163
2.2.8.4	Sol·licitud per a ser admès als exercicis del grau de Doctor (25 de setembre de 1897)	164
2.2.8.5	Admissió als exercicis del grau de Doctor (20 d'octubre de 1897)	165
2.2.8.6	Extracte de l'expedient acadèmic (20 d'octubre de 1897)	165

2.2.8.7	Inscripció i admissió per aspirar al grau de Doctor en Dret (20 octubre 1897)	166
2.2.8.8	Acta de l'exercici del grau de Doctor en Dret (29 octubre 1897)	167
2.2.8.9	Acta del grau de Doctor en Dret (29 d'octubre de 1897)	168
2.2.8.10	La Memòria de la Tesi de Doctorat en Dret	169
CAPÍTOL III: L'OBRA PERIODÍSTICA I DE DIVULGACIÓ IDEOLÒGICA: L'OBRA PUBLICADA EN ELS ANYS 1895 I 1896		171
3.	L'OBRA PERIODÍSTICA I DE DIVULGACIÓ IDEOLÒGICA: L'OBRA DELS ANYS 1895 I 1896	172
3.1	L'any 1895	172
3.1.1	El discurs d'Àngel Guimerà en la inauguració del curs de l'Ateneu Barcelonès	173
3.1.2	L'esborrany que Prat preparà per a respondre a les crítiques que provocà el discurs de Guimerà	175
3.1.3	L'obra de Prat publicada l'any 1895	176
3.1.3.1	<i>La responsabilitat dels catalans</i>	177
3.1.3.2	<i>Naturaleza de la representación política</i>	179
3.1.3.3	<i>El individualismo</i>	180
3.1.3.4	<i>Reforma legislativa en Rusia</i>	181
3.1.3.5	<i>La Unión internacional de ferrocarriles</i>	182
3.1.3.6	<i>Psicología de las multitudes</i>	183
3.1.3.7	<i>Un problema de colonización interior</i>	184
3.1.3.8	<i>Algo sobre el Digesto</i>	185
3.1.3.9	<i>La Descentralización</i>	185
3.1.3.10	<i>Cuatro Cartas pueblas. La Universidad de Valence</i>	186
3.1.3.11	<i>Contribución al estudio de las legítimas</i>	187
3.1.3.12	<i>Algo sobre del derecho romano en la Edad media</i>	188
3.1.3.13	<i>La Teoría psicológica de la difamación</i>	188
3.1.3.14	<i>El Parlamentarismo y la Psicología colectiva</i>	189

3.1.3.15	<i>Nuevos impedimentos dirimentes</i>	190
3.1.3.16	<i>La Pubilla</i>	191
3.1.3.17	<i>La cuestión de Irlanda</i>	192
3.1.3.18	<i>Método para la constitución de la Ciencia del derecho civil</i>	193
3.1.3.19	<i>El Speaker en los Estados Unidos y la costumbre en el derecho moderno</i>	195
3.1.3.20	<i>La Jurisprudencia en sus relaciones con la Legislación civil</i>	196
3.1.3.21	<i>La historia del Antiguo régimen y la crítica moderna. El hombre de la máscara de hierro. Las Lettres de cachet en blanco</i>	196
3.1.3.22	<i>La Filosofía política del Conde J. de Maistre</i>	198
3.1.3.23	<i>La historia del Contrato de seguros y las Ordinations sobre les seguretats de Barcelona</i>	201
3.1.3.24	<i>Una nueva revista</i>	202
3.1.3.25	<i>El Positivismo en Castilla. Algunas consideraciones del señor Dorado</i>	202
3.1.3.26	<i>El Sufragi universal inorgànic i el Sufragi universal corporatiu</i>	205
3.1.3.27	<i>Una antigua costumbre Bretona. El Arrendamiento de dominio reintegrable</i>	207
3.1.3.28	<i>Espíritu de las conclusiones del Congreso penitenciario de París</i>	208
3.1.3.29	<i>Sentido de la frase «Familia Pecuniaque» en el antiguo derecho romano</i>	209
3.1.3.30	<i>Los protectorados romanos histórica y jurídicamente considerados</i>	210
3.1.3.31	<i>Los ataques al capitalismo en el siglo XVI</i>	211
3.1.3.32	<i>El Ospicio de Valle di Pompei. Los hijos de los criminales</i>	213
3.2	L'any 1896	214
3.2.1	L'obra de Prat publicada l'any 1896	215
3.2.1.1	Déu té un bastó...	215

3.2.1.2	<i>La dominación castellana</i>	218
3.2.1.3	<i>La Lliga de Catalunya contra el Consell de família. Exposició al ministre de Gràcia i Justícia</i>	219
3.2.1.4	<i>A en Clarín</i>	221
3.2.1.5	<i>A en Clarín II</i>	224
3.2.1.6	<i>Les indústries polítiques</i>	227
3.2.1.7	<i>El seguro y la crisis de la familia obrera</i>	230
3.2.1.8	<i>La mujer y el derecho electoral</i>	231
3.2.1.9	<i>La cuestión del artículo 12 del Código civil</i>	233
3.2.1.10	<i>Las asambleas de la antigua Rusia</i>	235
3.2.1.11	<i>La promulgación de las leyes</i>	236
3.2.1.12	<i>Primer combate entre la protección y el libre cambio en Francia</i>	237
3.2.1.13	<i>Asimilación de los nombres de los periódicos a las marcas de fábrica</i>	240
3.2.1.14	<i>La enseñanza pública en la actualidad</i>	240
3.2.1.15	<i>Mauricio Block y el seguro obrero</i>	242
3.2.1.16	<i>Las limitaciones del Estado</i>	243
3.2.1.17	<i>La guerra según Letourneau</i>	244
3.2.1.18	<i>Desarrollo de la burocracia en los estados modernos</i>	245
3.2.1.19	<i>Las Écoles ménagères en Bélgica</i>	246
3.2.1.20	<i>El voto de la mujer en las elecciones municipales</i>	247
3.2.1.21	<i>Referencias bibliográficas</i>	250
3.2.1.22	<i>El problema de la dictadura</i>	250
3.2.1.23	<i>El origen del régimen municipal en león y Castilla</i>	251
3.2.1.24	<i>La subdivisión de la riqueza mobiliaria en Francia</i>	251
3.2.1.25	<i>De las varias teorías cambiarias</i>	253
3.2.1.26	<i>Efectos de las anexiones territoriales sobre la deuda del Estado fraccionario o anexionado</i>	253
3.2.1.27	<i>Escritos del Excmo. Sr. D. Manuel Durán y Bas: Estudios morales, sociales y económicos</i>	255

3.2.1.28	<i>Un lugar común de la historia de España: la unidad de la España visigoda</i>	256
3.2.1.29	<i>Un folleto acerca de la ciencia del crédito territorial o crediología</i>	257
3.2.1.30	<i>El trabajo a domicilio y el trabajo en los talleres</i>	258
3.2.1.31	<i>La descentralització</i>	259
3.2.1.32	<i>La selección social</i>	261
3.2.1.33	<i>La teoría del individualismo</i>	262
3.2.1.34	<i>Indisolubilidad del matrimonio per Confarreationem</i>	264
3.2.1.35	<i>Crítica sobre el libro Assaig crític sobre el filòsof barceloní, en Ramon Sibiude</i>	265
3.3	Conclusions del capítol	266
CAPÍTOL IV: L'ETAPA DE L'OBRA PERIODÍSTICA I DIVULGADORA: MANIFESTOS, DISCURSOS I ARTICLES PUBLICATS EN ELS ANYS 1897 I 1898		271
4.	L'ETAPA DE L'OBRA PERIODÍSTICA I DIVULGADORA: MANIFESTOS, DISCURSOS I ARTICLES PUBLICATS EN ELS ANYS 1897 I 1898	272
4.1	L'any 1897	275
4.1.1	L'obra de Prat publicada l'any 1897	278
4.1.1.1	<i>Missatge dels catalans a S. M. Jordi I, rei dels hel.lens</i>	278
4.1.1.2	<i>Memòria del curs 1896-1897 llegida a la sessió inaugural de l'Ateneu Barcelonès, el 17 de desembre de 1897</i>	279
4.1.1.3	<i>Discurs per n'Enric Prat de la Riba, fet en la vetllada que el Centre Català de Sabadell celebrà lo dia [...] d'abril de 1897</i>	281
4.1.1.4	<i>Exposición a la Academia de Legislación y Jurisprudencia sobre el uso del catalán en los actos oficiales</i>	283

4.1.1.5	<i>Primer projecte d'associació per a l'ensenyança de la llengua catalana</i>	284
4.1.1.6	<i>L'hereu escampa</i>	285
4.1.1.7	<i>Cuba i Catalunya</i>	286
4.1.1.8	<i>Lo fet de la Nacionalitat Catalana</i>	287
4.1.1.9	<i>Comentaris al Missatge al rei dels hel.lens</i>	291
4.1.1.10	<i>Les marques dels vins</i>	292
4.1.1.11	<i>La noblesa catalana</i>	293
4.1.1.12	<i>La Nacionalitat Catalana</i>	294
4.1.1.13	<i>Discurs en lo Centre Catalanista de Vilafranca, el dia 27 de maig</i>	295
4.1.1.14	<i>Comentari de Prat de la Riba a les cartes de Mañé i Flaquer publicades l'any 1855 al «Messenger du midi» de Montpellier</i>	297
4.1.1.15	<i>La tradición política española</i>	299
4.1.1.16	<i>Desarrollo de la legislación industrial y social en Inglaterra</i>	300
4.1.1.17	<i>El método de las ciencias sociales</i>	302
4.1.1.18	<i>La propiedad intelectual</i>	303
4.1.1.19	<i>El problema de la legitimidad de las especulaciones bursátiles</i>	304
4.1.1.20	<i>Noción de la felicidad y su importancia social</i>	305
4.1.1.21	<i>Un nuevo libro sobre el principio de las nacionalidades</i>	306
4.1.1.22	<i>Las costumas de Fontanillas</i>	306
4.1.1.23	<i>El Estado y la confederación de Estados</i>	307
4.1.1.24	<i>Las luchas de clases durante la edad media</i>	309
4.1.1.25	<i>La moral de la doctrina evolucionista</i>	310
4.1.1.26	<i>La publicación del nombre ajeno en anuario, listas de sociedades, colecciones de domicilios, etc.</i>	312
4.1.1.27	<i>La sección de derecho consuetudinario de la Revista general de legislación y jurisprudencia</i>	312

4.1.1.28	<i>Derecho de los indigentes a ser socorridos por los poderes públicos</i>	314
4.1.1.29	<i>La codificación del derecho administrativo</i>	315
4.1.1.30	<i>Impugnación del seguro obligatorio</i>	317
4.1.1.31	<i>La cuestión del mandato imperativo</i>	318
4.1.1.32	<i>Algunas fábricas modelo de Inglaterra</i>	319
4.1.1.33	<i>Instituciones y costumbres de la antigua Islandia</i>	320
4.1.1.34	<i>La confusión de las obligaciones en el derecho romano</i>	321
4.1.1.35	<i>Las cooperativas de producción y la agricultura danesa</i>	322
4.1.1.36	<i>Fenómenos de regresión en la evolución económica. Los sindicatos y los gremios</i>	323
4.1.1.37	<i>El régimen corporativo</i>	325
4.1.1.38	Los bienes comunes	327
4.1.1.39	<i>El federalismo</i>	328
4.1.1.40	<i>La Carta municipal de Saint-Julien-du-Dalt. Espontaneidad de la civilización medieval</i>	331
4.2	L'any 1898	332
4.2.1	L'obra de Prat publicada l'any 1898	333
4.2.1.1	<i>Als Catalans</i>	333
4.2.1.2	<i>Al Poble Català</i>	335
4.2.1.3	<i>Notes per al Projecte enviat al general Polavieja</i>	337
4.2.1.4	<i>La qüestió d'Andorra</i>	340
4.2.1.5	<i>Protección contra la concurrencia extranjera</i>	342
4.2.1.6	<i>Compendi de la història de Catalunya</i>	344
4.2.1.7	L'article <i>La Nació Catalana</i>	347
4.2.1.8	<i>La question catalane. L'Espagne et la Catalogne. Notice adressée a la presse européenne par le Comité Nationaliste de Paris</i>	348
4.2.1.9	<i>Discurs a l'Acadèmia de la joventut catòlica de Barcelona</i>	352

4.2.1.10	<i>Resposta de l'Ateneu Barcelonès a la Circular de la Diputació de Barcelona preguntant-li son parer sobre lo Projecte de conveni amb lo govern respecte a la percepció d'impostos i investigació de la riquesa disponible</i>	355
4.2.1.11	<i>Los grandes dominios privados en el imperio romano</i>	358
4.2.1.12	<i>Examen de las ideas de Spencer</i>	360
4.2.1.13	<i>Algunas consideraciones sobre el método sociológico</i>	361
4.2.1.14	<i>El derecho de la guerra según las teorías inglesas</i>	362
4.2.1.15	<i>El derecho civil y los pobres. Crítica del proyecto de Código civil alemán</i>	364
4.2.1.16	<i>El régimen sucesorio y la crisis agrícola. Semejanza de las soluciones adoptadas en Alemania con las instituciones tradicionales en Cataluña</i>	365
4.2.1.17	<i>Causas de la grandeza industrial y colonial de Inglaterra</i>	366
4.2.1.18	<i>La bancarrota del parlamentarismo. El voto acumulativo</i>	367
4.2.1.19	<i>Principio de las nacionalidades en la sociología y en el derecho internacional</i>	369
4.2.1.20	<i>El hombre de genio y la colectividad</i>	370
4.2.1.21	<i>Reformas del sufragio universal</i>	372
4.2.1.22	<i>La Nación</i>	374
4.3	Conclusions del capítol	377
CAPÍTOL V: L'ETAPA DE L'OBRA PERIODÍSTICA I DIVULGADORA: MANIFESTOS, DISCURSOS I ARTICLES PUBLICATS A L'ANY 1899		381
5. L'ETAPA DE L'OBRA PERIODÍSTICA I DIVULGADORA: MANIFESTOS, DISCURSOS I ARTICLES PUBLICATS A L'ANY 1899		382
5.1	L'any 1899	382

5.1.1	La formació del Govern conservador de Silvela-Polavieja	383
5.1.2	Una pregunta presentada en el Congrés espanyol en referència a l'ús del català	384
5.1.3	La formació del pressupost de l'Estat de l'any 1900	386
5.1.4	El moviment del tancament de caixes	387
5.1.5	L'empresonament dels contribuents deutors	388
5.1.6	L'obra de Prat	389
5.1.6.1	<i>La Veu de Catalunya</i>	389
5.1.6.2	<i>L'interès dinàstic</i>	391
5.1.6.3	<i>La solució Silvela-Polavieja</i>	392
5.1.6.4	<i>La salvació d'Espanya (I)</i>	393
5.1.6.5	<i>La salvació d'Espanya (II)</i>	394
5.1.6.6	<i>Lo canvi polític</i>	396
5.1.6.7	<i>Una altra batalla</i>	397
5.1.6.8	<i>Catalunya i avant</i>	398
5.1.6.9	<i>Llició d'història</i>	400
5.1.6.10	<i>Las cooperativas de producción</i>	402
5.1.6.11	<i>Política internacional</i>	402
5.1.6.12	<i>L'enterro del Cid</i>	403
5.1.6.13	<i>Pel nostre dret</i>	404
5.1.6.14	<i>Progressant</i>	404
5.1.6.15	<i>La mort d'Espanya</i>	405
5.1.6.16	<i>Catalunya lliure</i>	406
5.1.6.17	<i>En Romaní i Puigdengolas</i>	407
5.1.6.18	<i>En Durán i Bas</i>	408
5.1.6.19	<i>La dictadura</i>	410
5.1.6.20	<i>A Don Joan Permanyer</i>	411
5.1.6.21	<i>Política espanyola</i>	413
5.1.6.22	<i>El que som</i>	414
5.1.6.23	<i>Alerta</i>	416
5.1.6.24	<i>Nacionalisme català i separatisme espanyol</i>	419
5.1.6.25	<i>1714. Els herois màrtirs</i>	421
5.1.6.26	<i>Per bon camí</i>	423
5.1.6.27	<i>Alerta</i>	424

5.1.6.28	<i>Constitucions i privilegis</i>	425
5.1.6.29	<i>Governos suïcides</i>	427
5.1.6.30	<i>A El Imparcial</i>	428
5.1.6.31	<i>La qüestió catalana (I)</i>	429
5.1.6.32	<i>La qüestió catalana (II)</i>	430
5.1.6.33	<i>La qüestió catalana (III)</i>	431
5.1.6.34	<i>L'actitud dels gremis</i>	432
5.1.6.35	<i>Al Diario de Barcelona. Trossos selectes</i>	436
5.1.6.36	<i>Al Diario de Barcelona. Més trossos selectes</i>	437
5.1.6.37	<i>L'actitud d'en Duran</i>	439
5.1.6.38	<i>La campanya dels cinc presidents</i>	439
5.1.6.39	<i>La centralització barcelonina</i>	442
5.1.6.40	<i>Feina que refà</i>	444
5.1.6.41	<i>Las clases sociales en la actualidad</i>	445
5.1.6.42	<i>Los Colegios o Corporaciones en Roma durante el Imperio</i>	447
5.1.6.43	<i>Carácter del Derecho romano</i>	448
5.1.6.44	<i>Eficacia social del poder constituyente</i>	449
5.1.6.45	<i>La libertad de testar y el sistema de la división forzosa de la herencia</i>	450
5.1.6.46	<i>El idioma universal</i>	452
5.1.6.47	<i>El feminismo</i>	454
5.1.6.48	<i>La segunda enseñanza</i>	455
5.1.7	Conclusions del capítol	461

VOLUM II

CAPÍTOL VI:	L'OBRA PERIODÍSTICA I DE DIVULGACIÓ IDEOLÒGICA. L'OBRA PUBLICADA EN ELS ANYS 1900, 1901 I 1902	465
6.	L'OBRA PERIODÍSTICA I DE DIVULGACIÓ IDEOLÒGICA. L'OBRA PUBLICADA EN ELS ANYS 1900, 1901 I 1902	466
6.1	Presentació	466
6.1.1	La formació de la Lliga Regionalista i la candidatura electoral dels quatre presidents	468

6.1.2	El reconeixement que rebé la campanya periodística de <i>La Veu de Catalunya</i> realitzada amb motiu de les eleccions generals	470
6.1.3	La Sisena Assemblea de la Unió Catalanista	471
6.1.4	La suspensió de <i>La Veu de Catalunya</i> i l'empresonament de Prat de la Riba	473
6.1.5	L'obligació dels mestres de Catalunya d'impartir les ensenyances en llengua castellana	474
6.2	L'any 1900	474
6.2.1	L'obra de Prat	475
6.2.1.1	<i>El deure dels Presidents</i>	475
6.2.1.2	<i>Prou</i>	476
6.2.1.3	<i>Una comunicació</i>	478
6.2.1.4	<i>Separatisme madrileny</i>	481
6.2.1.5	<i>Contra Catalunya</i>	481
6.2.1.6	<i>Política suïcida</i>	483
6.2.1.7	<i>D'on ve el catalanisme</i>	484
6.2.1.8	<i>La feina de sempre</i>	486
6.2.1.9	<i>Crisi total</i>	488
6.2.1.10	<i>L'únic camí</i>	489
6.2.1.11	<i>Preparació profitosa</i>	490
6.2.1.12	<i>L'obra d'ara</i>	491
6.2.1.13	<i>La fi d'un poble</i>	493
6.2.1.14	<i>Un gran enemic</i>	493
6.2.1.15	<i>Geni i figura</i>	494
6.2.1.16	<i>Política industrial</i>	496
6.2.1.17	<i>Informe de la direcció de La Veu de Catalunya al Consell d'administració</i>	498
6.2.1.18	<i>El Derecho político contemporáneo. Vicios constitucionales de los pueblos modernos</i>	501
6.2.1.19	<i>La filosofía de la historia según Augusto Comte</i>	502
6.2.1.20	<i>La evolución política en el imperio ruso. Finlandia</i>	503
6.2.1.21	<i>Etnologia</i>	504

6.3	L'any 1901	506
6.3.1	L'obra de Prat	506
6.3.1.1	<i>Cap d'any</i>	506
6.3.1.2	<i>L'obra de sempre</i>	509
6.3.1.3	<i>Etern estat de setge</i>	511
6.3.1.4	<i>Reunió important. A les eleccions</i>	513
6.3.1.5	<i>Interès i deure</i>	514
6.3.1.6	<i>Campanya electoral. Els Presidents</i>	515
6.3.1.7	<i>La nostra victòria</i>	517
6.3.1.8	<i>Replà</i>	518
6.3.1.9	<i>Catalunya i l'Estat</i>	519
6.3.1.10	<i>L'enamorat de Barcelona</i>	520
6.3.1.11	<i>Veü d'alerta</i>	522
6.3.1.12	<i>A bona hora</i>	524
6.3.1.13	<i>Discurs amb motiu de la constitució de la delegació regionalista de la Barceloneta</i>	525
6.3.1.14	<i>Cómo conjugar la pluralidad de naciones en España y su unidad como estado</i>	527
6.3.1.15	<i>Una observación sobre una reforma proyectada</i>	529
6.3.1.16	<i>En torno al concepto de nacionalidad, lengua y dialecto</i>	531
6.4	L'any 1902	534
6.4.1	L'obra de Prat	534
6.4.1.1	<i>Fora de la llei</i>	535
6.4.1.2	<i>Senyal del temps</i>	537
6.4.1.3	<i>Fets i no paraules</i>	538
6.4.1.4	<i>Reincidint</i>	540
6.4.1.5	<i>Prou</i>	542
6.4.1.6	<i>No s'escarmenten</i>	544
6.4.1.7	<i>El sembrador</i>	546
6.4.1.8	<i>El senyaler</i>	547
6.4.1.9	<i>Grans Mercès</i>	548

6.4.1.10	<i>Informe de la direcció de la Veu de Catalunya al Consell d'administració sobre el diari durant el 1901</i>	549
6.4.1.11	<i>Instruccions als redactors de La Veu de Catalunya</i>	551
6.4.1.12	<i>Coses que convindria evitar i coses que convindria fer a La Veu de Catalunya</i>	552
6.4.1.13	<i>Informe acerca del proyecto de la ley reformando la municipal</i>	554
6.4.1.14	<i>La capacidad jurídica y el discurso de apertura de los tribunales</i>	556
6.5	Conclusions del capítol	559
	CAPÍTOL VII: L'OBRA DE PRAT QUE TRACTAVA DE LA PROBLEMÀTICA SOCIAL: LA <i>LEY JURÍDICA DE LA INDUSTRIA I LOS JURADOS MIXTOS PARA DIRIMIR LAS DIFERENCIAS ENTRE PATRONOS Y OBREROS</i>	563
7.	L'OBRA DE PRAT QUE TRACTAVA DE LA PROBLEMÀTICA SOCIAL: LA <i>LEY JURÍDICA DE LA INDUSTRIA I LOS JURADOS MIXTOS PARA DIRIMIR LAS DIFERENCIAS ENTRE PATRONOS Y OBREROS</i>	564
7.1	<i>La Ley jurídica de la industria. Estudio de filosofía jurídica seguido de bases para la formación de un código industrial</i>	565
7.1.1	Estructura de l'obra	565
7.1.2	Selecció de punts tractats a l'obra	566
7.1.2.1	La llei jurídica del patronat	567
7.1.2.2	El dret industrial	569
7.1.2.3	Els accidents de treball	570
7.1.2.4	El treball de les dones	571
7.1.2.5	El treball dels nens	572
7.1.2.6	Els contractes d'aprenentatge	573
7.1.2.7	La qüestió social i la creació d'institucions de conciliació i arbitratge	574

7.1.2.8	La restauració del règim corporatiu	577
7.1.2.9	La funció social de les organitzacions gremials	579
7.1.2.10	Les assegurances obreres	581
7.1.2.11	Els economats domèstics, les habitacions obreres i les cooperatives de consum	582
7.1.2.12	La reglamentació dels productes de la indústria	583
7.1.2.13	La capacitació professional	583
7.1.2.14	Les colònies industrials	584
7.1.2.15	La funció industrial i la solució de la qüestió social	587
7.1.2.16	La generació del dret industrial	591
7.1.2.17	La nació, la nacionalitat i la generació del dret.	591
7.1.3	Consideracions finals	594
7.1.4	Bibliografia presentada a la <i>Ley jurídica de la industria</i>	594
7.1.5	Conclusions	595
7.1.6	Article de Prat publicat a <i>El Trabajo Nacional</i>	596
7.2	<i>Los jurados mixtos para dirimir las diferencias entre patronos y obrerros y para prevenir remediar las huelgas</i>	598
7.2.1	Estructura de l'obra	598
7.2.2	Selecció de punts tractats a l'obra	599
7.2.2.1	Significació dels Jurats mixtes en l'evolució del dret del treball.	599
7.2.2.1.1	L'acció reguladora de l'Estat	599
7.2.2.1.2	L'evolució de l'arbitratge en els conflictes	600
7.2.2.1.3	La conciliació i l'arbitratge en els conflictes	601
7.2.2.1.4	La regulació jurídica	601
7.2.2.2	Naturalesa dels Jurats mixtes	602
7.2.2.2.1	Els Jurats mixtes	603
7.2.2.2.2	Composició dels Jurats mixtes	603
7.2.2.3	Organització de los Jurats mixtes	603
7.2.2.3.1	Com s'arribà a l'organització dels Jurats mixtes	604
7.2.2.3.2	Nomenament dels Jurats mixtes	604

7.2.2.3.3	Les limitacions de la capacitat dels obrers per a ser electors	605
7.2.2.3.4	Els patrons i els obrers que exercien la funció de l'arbitratge	606
7.2.2.3.5	Els inspectors de treball	606
7.2.2.4	Competència de los Jurats mixtes	607
7.2.2.4.1	Els conflictes entre patrons i obrers	607
7.2.2.5	Procediment davant dels Jurats mixtes	610
7.2.2.5.1	Formes de procediment	610
7.2.2.5.2	Tràmits previs del procediment	611
7.2.2.5.3	Etapas del procediment	612
7.2.2.5.4	Compliment de la resolució del Jurat mixt	612
7.2.3	Bibliografia presentada a <i>Los Jurados Mixtos</i>	613
7.2.4	Conclusions	613
CAPÍTOL VIII: L'ETAPA DE L'OBRA PERIODÍSTICA I DIVULGADORA: L'OBRA PUBLICADA EN ELS ANYS 1904-1905		615
8. L'ETAPA DE L'OBRA PERIODÍSTICA I DIVULGADORA: L'OBRA PUBLICADA EN ELS ANYS 1904-1905		616
8.1	Presentació	616
8.1.1	L'escissió interna a la Unió Catalanista	617
8.1.2	La visita del rei Alfons XIII a Barcelona	617
8.1.3	L'escissió de la Lliga Regionalista	618
8.1.4	La consolidació de la Lliga Regionalista com a partit conservador	618
8.2	L'any 1904	619
8.2.1	L'obra de Prat	619
8.2.1.1	<i>De lluny</i>	619
8.2.1.2	<i>El cas de València</i>	621
8.2.1.3	<i>Visita de compliment</i>	624
8.2.1.4	<i>Pensem en Catalunya</i>	626
8.2.1.5	<i>Jornades catalanes</i>	627
8.2.1.6	<i>L'escàndol del Congrés</i>	630

8.2.1.7	<i>El precursor</i>	631
8.2.1.8	<i>La mala llavor</i>	633
8.2.1.9	<i>La crisi</i>	635
8.2.1.10	<i>El problema de les subsistències</i>	637
8.2.1.11	<i>Història de petiteses</i>	639
8.2.1.12	<i>Cimbali y el derecho internacional</i>	641
8.2.1.13	<i>Restricciones aportadas en Francia a las libertades locales</i>	643
8.2.1.14	<i>La asociación sindical de obreros tipógrafos de Bruselas. Si los sindicatos obreros deben ser confesionales o neutrales desde el punto de vista religioso y político</i>	645
8.2.1.15	<i>Al Poble Català. Manifest de la Lliga Regionalista de 6 d'abril de 1904</i>	647
8.2.1.16	<i>El rei a Catalunya. Missatge de la Lliga Regionalista de Girona al rei</i>	649
8.2.1.17	<i>Discurs d'en Prat de la Riba a la Junta general extraordinària de la Lliga Regionalista el 22 d'abril de 1904</i>	651
8.3	L'any 1905	653
8.3.1	L'obra de Prat	
8.3.1.1	<i>Misión de la burguesía catalana. No cuida bien de su casa quien cuida exclusivamente de su casa</i>	653
8.3.1.2	<i>La mort del Círcol conservador</i>	657
8.3.1.3	<i>L'Estat contra Barcelona</i>	659
8.3.1.4	<i>Una revelació</i>	664
8.3.1.5	<i>Notificació</i>	666
8.4	Conclusions del capítol	668
PART SEGONA: L'ACTUACIÓ POLÍTICA I L'OBRA DE PRAT DE LA RIBA DE 1905 A 1917		671

CAPÍTOL I: L'ACTUACIÓ I L'OBRA D'ABRIL A DESEMBRE DE 1905	673
1. L'ACTUACIÓ I L'OBRA D'ABRIL A DESEMBRE DE 1905	674
1.1 El difícil context polític de l'any 1905	675
1.2 L'obra escrita	676
1.2.1 <i>L'obra d'en Duran en l'evolució del pensament polític català. Pròleg del llibre Regionalisme y Federalisme</i>	676
1.2.2 <i>El catalanismo no es algo transitorio, sino un fenómeno de raíces profundas</i>	688
1.2.3 <i>Si jos fos rei</i>	697
1.2.4 <i>L'orgia liberal</i>	700
1.2.5 <i>La prosperitat de Catalunya</i>	702
1.2.6 <i>La nostra candidatura</i>	707
1.2.7 <i>L'Ignasi Girona</i>	712
1.2.8 <i>En Rahola</i>	714
1.2.9 <i>En Pella i Forgas</i>	715
1.2.10 <i>En Puig i Cadafalch</i>	717
1.2.11 <i>En Cambó</i>	719
1.2.12 <i>L'obra de les bombes</i>	721
1.2.13 <i>A votar</i>	724
1.2.14 <i>Les bombes de dalt</i>	725
1.2.15 <i>Les eleccions municipals</i>	726
1.2.16 <i>L'aniversari d'un crim</i>	729
1.2.17 <i>Fora reietons. 1. Per dignitat</i>	731
1.2.18 <i>Fora reietons. 2. Per interès</i>	732
1.2.19 <i>Fora reietons. 3. Per patriotisme</i>	734
1.2.20 <i>Serenitat</i>	735
1.2.21 <i>Manifest al poble</i>	738
1.2.22 <i>Una vegada més</i>	741
1.2.23 <i>Una vez más</i>	743
1.3 Conclusions del capítol	745
 CAPÍTOL II: L'ACTUACIÓ I L'OBRA DE 1906	 749
2. L'ACTUACIÓ I L'OBRA DE 1906	750
2.1 Presentació	750

2.1.1	El manifest <i>La cuestión catalana. Los senadores y diputados regionalistas al país</i>	750
2.1.2	El Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana	751
2.1.3	La celebració de la Primera Assemblea general de les Diputacions provincials d'Espanya	752
2.2	L'obra de Prat	754
2.2.1	<i>La Nacionalitat Catalana</i>	754
2.2.2	<i>Any nou</i>	764
2.2.3	<i>La cuestión catalana. Los senadores y diputados regionalistas al país</i>	765
2.2.4	<i>Orígens de la Solidaritat Catalana</i>	785
2.2.5	<i>El miting de Solidaritat</i>	790
2.2.6	<i>Per les garanties</i>	792
2.2.7	<i>Barcelona abandonada</i>	795
2.2.8	<i>El debat al Congrés</i>	797
2.2.9	<i>Els pagesos de Remença</i>	799
2.2.10	<i>Lo de la Granja. Contra Barcelona</i>	822
2.2.11	<i>Lo de la Granja. El Jardí Botànic</i>	824
2.2.12	<i>Lo de la Granja. La Granja Escola</i>	827
2.2.13	<i>El Govern i Catalunya</i>	829
2.2.14	<i>Lo de la Granja. La situació d'ara</i>	830
2.2.15	<i>Lo de la Granja. Guanyys i pèrdues</i>	832
2.2.16	<i>Solidaritat i hegemonia</i>	836
2.2.17	<i>Azorin a Barcelona. Prat de la Riba</i>	838
2.2.18	<i>El viatge d'en Romanones</i>	842
2.2.19	<i>Resposta</i>	844
2.2.20	<i>Política morta</i>	847
2.2.21	<i>Discurs a la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat el 29 d'abril de 1906</i>	849
2.2.22	<i>Les cases de Correus</i>	853
2.2.23	<i>Lliçó de coses. Meditació del dia</i>	855
2.2.24	<i>Els ajuntaments i la Solidaritat</i>	858
2.2.25	<i>Exemple</i>	859
2.2.26	<i>Els enemics de la Solidaritat. Els exclusius</i>	861

2.2.27	<i>Germanor</i>	863
2.2.28	<i>Els enemics de la Solidaritat. 1. Els intransigents</i>	865
2.2.29	<i>Els enemics de la Solidaritat. 2. Els dissolvents</i>	866
2.2.30	<i>Obra de Solidaritat</i>	867
2.2.31	<i>Cinisme</i>	868
2.2.32	<i>Els enemics de la Solidaritat. 3. Els caciquistes</i>	870
2.2.33	<i>La gran victòria</i>	871
2.2.34	<i>L'obra dels diputats</i>	874
2.2.35	<i>L'alegria de la Pasqua</i>	876
2.2.36	<i>Record</i>	876
2.2.37	<i>Més amunt</i>	877
2.2.38	<i>Homenatge als morts</i>	878
2.2.39	<i>El doctor Robert</i>	880
2.2.40	<i>Boda reial</i>	884
2.2.41	<i>Comentaris</i>	886
2.2.42	<i>La dinamita a Madrid</i>	888
2.2.43	<i>La nova solidaritat</i>	890
2.2.44	<i>Per la pàtria</i>	892
2.2.45	<i>En Moret a Guipúscoa</i>	894
2.2.46	<i>El judici de la crisi</i>	895
2.2.47	<i>De dret i del revés</i>	896
2.2.48	<i>El manifest de la Lliga Foral</i>	901
2.2.49	<i>Catalunya i el Marroc</i>	902
2.2.50	<i>El valor d'en Romanones</i>	904
2.2.51	<i>El diputat rus</i>	906
2.2.52	<i>El pa de Catalunya</i>	907
2.2.53	<i>El congrés d'avui</i>	911
2.2.54	<i>Importància de la llengua dins el concepte de la nacionalitat</i>	913
2.2.55	<i>La unitat de Catalunya</i>	917
2.2.56	<i>Avant sempre</i>	919
2.2.57	<i>Sentit de la campanya</i>	920
2.2.58	<i>E pur si muove</i>	923
2.2.59	<i>La interpretació Junoy</i>	925

2.2.60	<i>El nou ritus funerari</i>	926
2.2.61	<i>Catalunya a les Corts</i>	929
2.2.62	<i>L'Assemblea provincial</i>	931
2.2.63	<i>Projecte per a l'Assemblea de Diputacions Provincials a Barcelona del 5 al 12 de novembre de 1906</i>	934
2.2.64	<i>Cap d'any</i>	936
2.2.65	<i>La sessió de la Lliga</i>	938
2.2.66	<i>La crisi</i>	940
2.2.67	<i>Les províncies mortes</i>	942
2.2.68	<i>El virrei a Catalunya</i>	947
2.2.69	<i>Les bombes</i>	949
2.2.70	<i>Corts catalanes. Proposicions i respostes amb pròleg i comentaris d'Enric Prat de la Riba</i>	950
2.3	Conclusions del capítol	953

VOLUM III

CAPÍTOL III:	L'ACTUACIÓ I L'OBRA DE 1907	959
3.	L'ACTUACIÓ I L'OBRA DE 1907	960
3.1	El triomf de la candidatura de la Solidaritat Catalana a les eleccions generals del 21 d'abril	960
3.2	<i>La Ponencia acerca de los ferrocarriles secundarios</i>	961
3.3	El nomenament de Prat com a president de la Diputació provincial de Barcelona	961
3.4	La participació de Prat com a ponent, el mes de maig a Madrid, a la reunió de la Comissió que preparà l'Assemblea de Diputacions de Sevilla	963
3.5	L'obra de Prat	965
3.5.1	<i>La nostra obra</i>	965
3.5.2	<i>Empori</i>	969
3.5.3	<i>Un exemple</i>	970
3.5.4	<i>Desviacions</i>	971
3.5.5	<i>Greater Catalonia</i>	973
3.5.6	<i>L'anarquia</i>	975
3.5.7	<i>També en protestem</i>	976

3.5.8	<i>Epitafi</i>	978
3.5.9	<i>En Duran i Bas</i>	979
3.5.10	<i>La qüestió de Barcelona. Memòria llegida a la Casa de la Ciutat. Febrer 1907</i>	980
3.5.11	<i>La crida d'ara</i>	989
3.5.12	<i>L'alegria de la ciutat</i>	993
3.5.13	<i>Hora decisiva</i>	994
3.5.14	<i>La indignació de Barcelona</i>	997
3.5.15	<i>Ponencia acerca de los ferrocarriles secundarios</i>	999
3.5.16	<i>La candidatura de Catalunya</i>	1.006
3.5.17	<i>El cas d'en Sol</i>	1.010
3.5.18	<i>«Matad». A Lerroux</i>	1.014
3.5.19	<i>Catalunya i avant</i>	1.015
3.5.20	<i>Discurs del president de la Diputació provincial de Barcelona D. Enric Prat de la Riba en l'acte de prendre possessió del càrrec</i>	1.015
3.5.21	<i>Bases para la reforma de la Administración local</i>	1.018
3.5.22	<i>Dictamen / Acord de constitució de l'Institut d'Estudis Catalans</i>	1.025
3.5.23	<i>Proposició addicional sobre Mancomunitats provincials al projecte de reforma de l'Administració local</i>	1.029
3.5.24	<i>L'altra cadena</i>	1.032
3.5.25	<i>Proposició acceptada per unanimitat per l'Assemblea de Diputacions provincials d'Espanya el novembre de 1907 a Sevilla</i>	1.035
3.5.26	<i>Discurs presidencial als Jocs Florals de Sant Martí de Provençals</i>	1.038
3.6	Conclusions del capítol	1.040
CAPÍTOL IV: L'ACTUACIÓ I L'OBRA DE 1908 A 1909		1.045
4.	L'ACTUACIÓ I L'OBRA DE 1908 A 1909	1.046
4.1	L'any 1908	1.046
4.1.1	La retirada del Congrés dels parlamentaris catalans	1.046

4.1.2	Les divergències entre els sectors esquerrans i dretans de la Solidaritat Catalana	1.047
4.1.3	El discurs que pronuncià Prat a Barcelona davant dels reis d'Espanya	1.047
4.1.4	El projecte del Pressupost extraordinari de cultura de l'Ajuntament de Barcelona	1.049
4.1.5	L'obra escrita	1.050
4.1.5.1	<i>L'atemptat contra el sufragi</i>	1.050
4.1.5.2	<i>Per Catalunya</i>	1.058
4.1.5.3	<i>Per la cultura</i>	1.059
4.1.5.4	<i>La meva conducta en lo del Pressupost de Cultura</i>	1.061
4.1.5.5	<i>L'apel·lació a Barcelona</i>	1.066
4.1.5.6	<i>Glossa autèntica</i>	1.069
4.1.5.7	<i>Laude arbitral sobre distribució entre propietaris i censalistes del producte d'expropiacions amb motiu de la reforma de Barcelona</i>	1.071
4.1.5.8	<i>Discurs a l'Assemblea catalana de diputats provincials i regidors municipals el 29 de juny de 1908 per a la tornada dels parlamentaris solidaris a les Corts</i>	1.073
4.1.5.9	<i>Discurs pronunciat a la Diputació de Barcelona davant els reis Alfons XIII i Victòria Eugènia el 22 d'octubre de 1908</i>	1.074
4.1.5.10	<i>Discurs de resposta a la felicitació d'alguns diputats provincials amb motiu de la concessió de la creu d'Isabel la Catòlica</i>	1.077
4.1.5.11	<i>El meu discurs</i>	1.078
4.1.5.12	<i>El camp i la ciutat</i>	1.081
4.2	L'any 1909	1.082
4.2.1	La <i>Memòria</i> que llegí Prat a la sessió del 15 de juny de la Diputació provincial de Barcelona	1.083
4.2.2	Els successos de la Setmana Tràgica	1.084
4.2.3	La consolidació de les desavinences internes en el si de la Solidaritat Catalana	1.085

4.2.4	L'obra escrita de Prat	1.085
4.2.4.1	<i>Profitosa iniciativa</i>	1.086
4.2.4.2	<i>Nosaltres</i>	1.089
4.2.4.3	<i>Els altres</i>	1.092
4.2.4.4	<i>L'escola de la Lliga</i>	1.099
4.2.4.5	<i>Resposta al republicà solidari Secundí Coderch a la Diputació provincial de Barcelona el 15 de maig de 1909</i>	1.103
4.2.4.6	<i>Resposta als retrets dels republicans autonomistes en la Diputació de Barcelona el 25 de maig de 1909</i>	1.105
4.2.4.7	<i>En defensa de l'acord del govern amb els dinàstics a la Diputació de Barcelona el maig de 1909</i>	1.107
4.2.4.8	<i>Cal parlar a Madrid</i>	1.113
4.2.4.9	<i>Memoria redactada per l'Excelentíssim Sr. Predident de la Diputació de la Diputació, D. Enrich Prat de la Riba, i llegida a n'aquesta en sessió de 15 de juny de 1909, proposant les obres que urgeix realitzar y'l procediment pera la més ràpida execució de les mateixes</i>	1.115
4.2.4.10	<i>Manifest dels senadors i diputats regionalistes a propòsit dels successos de juliol del 1909</i>	1.126
4.2.4.11	<i>El radicalisme</i>	1.132
4.2.4.12	<i>Insistent. El radicalisme de la dreta</i>	1.136
4.2.4.13	<i>Discurs a la Diputació de Barcelona el primer d'octubre de 1909</i>	1.138
4.2.4.14	<i>Eleccions municipals. Actitud de la Lliga</i>	1.139
4.2.4.15	<i>En contra d'una aliança de dretes a les eleccions municipals de Barcelona del 12 de desembre de 1909</i>	1.141
4.3	Conclusions del capítol	1.143

CAPÍTOL V: L'ACTUACIÓ I L'OBRA DE 1910	1.149
5. L'ACTUACIÓ I L'OBRA DE 1910	1.150
5.1 L'obra de Prat	1.152
5.1.1 <i>Discurs com a President de la Diputació pronunciat l'11 de gener de 1910 amb motiu de la seva reelecció.</i>	1.152
5.1.2 <i>A la Diputació provincial. Maniobres dels nacionalistes</i>	1.160
5.1.3 <i>La cobla de l'odi</i>	1.166
5.1.4 <i>Manifest de la Lliga Regionalista. Als ciutadans de Barcelona amb motiu de les eleccions legislatives</i>	1.168
5.1.5 <i>Les carreteres de l'Estat</i>	1.172
5.1.6 <i>En Balmes. El meu tribut</i>	1.174
5.1.7 <i>Obres públiques, Cultura, Beneficència, Hisenda provincial. Memòria adreçada a la Diputació de Barcelona pel seu President el 29 de novembre de 1910</i>	1.177
5.1.8 <i>Parlament en l'acte de rebre com a homenatge un exemplar de la nova edició de la Nacionalitat Catalana</i>	1.224
5.2 Conclusions del capítol	1.226
CAPÍTOL VI: L'ACTUACIÓ I L'OBRA DE 1911 A 1912	1.229
6. L'ACTUACIÓ I L'OBRA DE 1911 A 1912	1.230
6.1 L'any 1911	1.230
6.1.1 El procés que es segueix per a acordar sol·licitar la creació de la Mancomunitat	1.231
6.1.2 La presentació de les Bases acordades al president del Consell de ministres	1.232
6.1.3 L'obra de Prat	1.233
6.1.3.1 <i>L'evolució del nacionalisme republicà</i>	1.233
6.1.3.2 <i>Epíleg. La santa continuació</i>	1.235
6.1.3.3 <i>Apunts sobre la situació dels malalts mentals mantinguts al manicomi de Sant Boi per la beneficència provincial</i>	1.237
6.1.3.4 <i>Conclusions derivades de l'Informe sobre l'atenció provincial als dements pobres</i>	1.239

6.1.3.5	<i>A cada u lo seu</i>	1.243
6.1.3.6	<i>Els turments de Sant Boi. Melodrama electoral del senyor Govern</i>	1.245
6.1.3.7	<i>Memòria del president en la creació de dues noves Seccions de l'Institut d'Estudis Catalans</i>	1.248
6.1.3.8	<i>Discurs a la Diputació de Barcelona en ser reelegit president el 3 de maig de 1911</i>	1.259
6.1.3.9	<i>La qüestió del Marroc. Dinàmica cultural</i>	1.260
6.1.3.10	El ressorgir del nostre mar	1.263
6.1.3.11	<i>Proposta d'entesa a Barcelona amb vista a les eleccions municipals de 12 de novembre de 1911</i>	1.266
6.1.3.12	<i>Del conflicte escolar</i>	1.268
6.1.3.13	<i>Discurs pronunciat en l'acte d'entregar al president del Consell de Ministres, José Canalejas, les Bases de la Mancomunitat el 8 de desembre de 1911 a Madrid</i>	1.272
6.1.3.14	<i>Tramvies i casinos</i>	1.276
6.1.3.15	<i>El desertor</i>	1.279
6.1.3.16	<i>L'atemptat</i>	1.281
6.2	L'any 1912	1.282
6.2.1	El procés que es seguí en la tramitació del Projecte de Llei de Mancomunitats per a la seva aprovació a les Corts	1.282
6.2.2	La redacció definitiva de l'articulat del Projecte de Llei de Mancomunitats	1.284
6.2.3	L'obra de Prat	1.286
6.2.3.1	<i>Duran i Bas</i>	1.286
6.2.3.2	<i>La Mancomunitat. Una interview</i>	1.290
6.2.3.3	<i>Toc d'atenció</i>	1.291
6.2.3.4	<i>Davant l'onada d'odi. La nostra actitud. Serenitat i fermesa</i>	1.293
6.2.3.5	<i>Expectació</i>	1.295
6.2.3.6	<i>Per la pau. La vaga i el servei de ferrocarrils</i>	1.296
6.2.3.7	<i>Fora ombres</i>	1.300
6.2.3.8	<i>Psicologia de l'actuació republicana</i>	1.301

6.2.3.9	<i>Preparant una altra</i>	1.303
6.2.3.10	<i>Cada u al seu lloc. En Montero i les Mancomunitats</i>	1.304
6.2.3.11	<i>La nostra força</i>	1.307
6.2.3.12	<i>L'obstacle</i>	1.308
6.2.3.13	<i>El responsable</i>	1.311
6.2.3.14	<i>Las Mancomunidades</i>	1.312
6.3	Conclusions del capítol	1.337
CAPÍTOL VII: L'ACTUACIÓ I L'OBRA DE 1913 A 1915		1.341
7.	L'ACTUACIÓ I L'OBRA DE 1913 A 1915	1.342
7.1	L'any 1913	1.342
7.1.1	El procés que es seguí fins a la publicació del Reial Decret que autoritzava a les Diputacions provincials a mancomunar-se	1.342
7.1.2	La publicació del Reial Decret pel qual s'autoritzava a les Diputacions provincials a mancomunar-se	1.343
7.1.3	L'obra de Prat	1.346
7.1.3.1	<i>Sensació</i>	1.346
7.1.3.2	<i>Exageració</i>	1.347
7.1.3.3	<i>Nota sobre la crisi política espanyola de 1913</i>	1.350
7.1.3.4	<i>Els conservadors. L'assemblea del Senat</i>	1.352
7.1.3.5	<i>La tornada</i>	1.354
7.1.3.6	<i>Fora ombres</i>	1.355
7.1.3.7	<i>La resposta del Rei</i>	1.357
7.1.3.8	<i>En Moret</i>	1.358
7.1.3.9	<i>Missatge amb motiu de la publicació de les Normes ortogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans</i>	1.360
7.1.3.10	<i>El vot de Catalunya</i>	1.363
7.1.3.11	<i>La lliçó de la victòria</i>	1.363
7.1.3.12	Pro Mancomunitat. La diada regionalista. Pròleg	1.365
7.1.3.13	<i>Pro Mancomunitat. La diada regionalista. Ço que és i ço que no és la Mancomunitat</i>	1.368

7.1.3.14	<i>Pro Mancomunitat. La diada regionalista. Genealogia de la Mancomunitat</i>	1.370
7.1.3.15	<i>Pro Mancomunitat. La diada regionalista. Com va generar-se la idea de Mancomunitat</i>	1.374
7.1.3.16	<i>Seny i decisió</i>	1.380
7.1.3.17	<i>La crisi d'Europa</i>	1.381
7.1.3.18	<i>Discurs en ser elegit president de la Diputació de Barcelona el 14 de maig de 1913</i>	1.384
7.1.3.19	<i>La crisi constitucional. Plantejament del problema</i>	1.386
7.1.3.20	<i>La crisi constitucional. Solució proposada per en Maura</i>	1.389
7.1.3.21	<i>La crisi constitucional. El Rei i la solució: El Parlament</i>	1.392
7.1.3.22	<i>Ante el problema catalán. El proyecto de las Mancomunidades. Entrevista a Prat de la Riba</i>	1.394
7.1.3.23	<i>Vents de bogeria</i>	1.398
7.1.3.24	<i>Discurs a la Diputació provincial de Barcelona en memòria de Joaquim Sostres i Roy el 25 de novembre de 1913</i>	1.399
7.1.3.25	<i>Comunicació del plebiscit dels Ajuntaments de Catalunya al president del Consell de ministres, Eduardo Dato</i>	1.401
7.2	L'any 1914	1.404
7.2.1	El procés que es seguí per a constituir la Mancomunitat de Catalunya	1.405
7.2.2	L'aprovació del Projecte d'Estatut de la Mancomunitat catalana	1.405
7.2.3	El discurs que pronuncià Prat de la Riba en l'acte de pressa de possessió del càrrec de president del nou organisme	1.408
7.2.4	L'obra de Prat	1.408
7.2.4.1	<i>Discurs a l'Assemblea de les Diputacions per a constituir la Mancomunitat de Catalunya el 9 de gener de 1914</i>	1.408

7.2.4.2	<i>Projecte d'Estatut</i>	1.411
7.2.4.3	<i>La fi d'un tòpic</i>	1.413
7.2.4.4	<i>Electors de Barcelona</i>	1.414
7.2.4.5	<i>Trista història</i>	1.417
7.2.4.6	<i>Missatge en la premsa de possessió de la Presidència de la Mancomunitat de Catalunya el 6 d'abril de 1914</i>	1.421
7.2.4.7	<i>Enrique Prat de la Riba</i>	1.425
7.2.4.8	<i>Projecte d'Acord de creació de l'Institut d'Educació General</i>	1.428
7.2.4.9	<i>Projecte de discurs per a l'acte d'inaugurar la Biblioteca de Catalunya</i>	1.432
7.2.4.10	<i>Discurs en la col·locació de la primera pedra del monument a Jacint Verdaguer el 29 de maig de 1914</i>	1.433
7.2.4.11	<i>Mensaje a S. M. el rey Don Alfonso XIII</i>	1.434
7.2.4.12	<i>Manifestaciones del Sr. Prat de la Riba</i>	1.439
7.2.4.13	<i>Discurs a la Segona Assemblea de la Mancomunitat el novembre de 1914</i>	1.441
7.3	L'any 1915	1.442
7.3.1	L'obra de Prat	1.444
7.3.1.1	<i>Manifest dels Senadors i Diputats per Barcelona. Eleccions provincials del 14 de març de 1915</i>	1.444
7.3.1.2	<i>El millor argument</i>	1.449
7.3.1.3	<i>Discurs a la Diputació de Barcelona en ser reelegit President el 3 de maig de 1915</i>	1.451
7.4	Conclusions del capítol	1.454

VOLUM IV

CAPÍTOL VIII: L'ACTUACIÓ I L'OBRA DE 1916 A 1917	1.459
8. L'ACTUACIÓ I L'OBRA DE 1916 I 1917	1.460
8.1 L'any 1916	1.460
8.1.1 L'obra de Prat	1.462
8.1.1.1 <i>Alfons XIII</i>	1.463

8.1.1.2	<i>Proposició presentada a la Comissió Especial de Codificació del Dret Català</i>	1.464
8.1.1.3	<i>Per Catalunya i l'Espanya gran. Manifest dels parlamentaris regionalistes</i>	1.471
8.1.1.4	<i>Missatge del Consell permanent de la Mancomunitat de Catalunya al president del Consell de ministres en defensa dels drets de la llengua catalana</i>	1.480
8.1.1.5	<i>El cas del port franc</i>	1.483
8.1.1.6	<i>Als ciutadans de Barcelona. Manifest de la Lliga Regionalista amb motiu de les eleccions</i>	1.485
8.1.1.7	<i>Catalans, oiü</i>	1.488
8.1.1.8	<i>El sentit de la lluita. Contra Catalunya</i>	1.489
8.1.1.9	<i>Sense careta</i>	1.491
8.1.1.10	<i>El pacte de la castellana en acció. Amenaces intolerables.</i>	1.492
8.1.1.11	<i>Notificació</i>	1.494
8.1.1.12	<i>RIP</i>	1.495
8.1.1.13	<i>El sentit de la lluita. La lluita per la ciutadania</i>	1.496
8.1.1.14	<i>El sentit de la lluita. Contra Catalunya</i>	1.500
8.1.1.15	<i>El candidat representatiu. Com fa les eleccions el representant del comte de Romanones</i>	1.503
8.1.1.16	<i>El darrer atropell. Sobre un R.D.</i>	1.505
8.1.1.17	<i>El problema catalán. Habla Don Enrique Prat de la Riba</i>	1.507
8.1.1.18	<i>La nación</i>	1.511
8.2	<i>L'any 1917</i>	1.516
8.2.1	<i>L'etapa final de la vida de Prat</i>	1.517
8.2.2	<i>L'obra de Prat</i>	1.520
8.2.2.1	<i>Als Diputats de la Mancomunitat de Catalunya. Missatge, amb motiu de la reelecció com a President de la Mancomunitat</i>	1.520
8.2.2.2	<i>Els Parlamentaris regionalistes al país</i>	1.524
8.3	<i>Conclusions del capítol</i>	1.529

RECAPITULACIÓ I CONCLUSIONS	1.535
BIBLIOGRAFIA	1.565
ANNEXOS:	1.575
I. LES SIS PRIMERES ASSEMBLEES DE DELEGATS DE LA UNIÓ CATALANISTA (1892 A 1901)	1.577
II. LA DEMANDA DE REGENERACIÓ DE LA POLÍTICA ESPANYOLA I DE L'ESTABLIMENT D'UN CONCERT ECONÒMIC ENTRE CATALUNYA I ESPANYA	1.639
III. L'EMISSIÓ DE DEUTE PÚBLIC DE LA DIPUTACIÓ PROVINCIAL DE BARCELONA I DE LA MANCOMUNITAT DE CATALUNYA	1.795

INTRODUCCIÓ: ESTAT DE LA QÜESTIÓ I MÈTODE DE TREBALL

INTRODUCCIÓ: ESTAT DE LA QÜESTIÓ I MÈTODE DE TREBALL

1. L'elecció del tema de treball

En el projecte de Tesi de Doctorat hem seleccionat un tema que s'inscriu en la història socio-política i en la història de les institucions educatives i culturals de Catalunya en un període, les dues darreres dècades del segle XIX i les dues primeres del segle XX, que s'emmarcà en la formació d'un moviment educatiu en què es crearen nombroses institucions educatives privades i públiques i s'adoptaren les corrents educatives modernes més innovadores.

La trajectòria personal i l'actuació política d'Enric Prat de la Riba i Sarrà la trobem recollida i citada en els llibres d'història com a un destacat polític catalanista i com a impulsor, des dels càrrecs de president de la Diputació provincial de Barcelona i de la Mancomunitat de Catalunya, d'una important obra en els àmbits de les obres públiques, la beneficència i la cultura. De la seva actuació política se'n continuà fent referència en llibres i articles i també, amb certa freqüència, la seva obra es citada en el debat polític que té lloc a Catalunya i a Espanya en torn a les qüestions relacionades amb el nacionalisme i la nacionalitat.

Prat de la Riba com a president de la Diputació provincial de Barcelona i de la Mancomunitat de Catalunya, en un context en què des de l'administració de l'Estat no es garantia una oferta educativa i de formació suficient pel conjunt de la població, impulsà diverses institucions de cultura i de formació tècnica i professional: institucions educatives de caire general, de caire tècnic i professional, de caire tècnic i artístic, institucions de recerca, d'estudi de la llengua, biblioteques i museus. Aquella actuació, que donava resposta a un ampli conjunt de les necessitats culturals existents a l'època, constituïa un model singular d'acció cultural realitzada des d'institucions públiques catalanes d'àmbit provincial i regional.

La notable obra institucional duta a terme per Prat en l'àmbit de la cultura no es pot separar del protagonisme polític que assolí el nacionalisme català i dels objectius que aquest plantejà en les demandes de recuperació de la llengua catalana i d'assolir més autonomia administrativa.

L'obra de Prat s'ha estudiat des d'una triple orientació: com a home d'idees, que formulà els principis doctrinals del catalanisme polític; com a home de partit, que exposà els objectius polítics del nacionalisme català; i com a home de govern, que posà en pràctica alguns dels

objectius catalanistes. El plantejament del nostre treball es basa en estudiar com va influir el seu pensament social i polític, que exposà a les posicions doctrinals i a les propostes que defensava en el conjunt de la seva obra escrita, en l'obra que realitzà posteriorment com a home de govern en actuacions concretes per a elevar el grau de progrés cultural i material de la societat catalana.

2. Context històric

Quan ens situem en el període de finals del segle XIX i principis del segle XX ens acostem a un complex període històric de Catalunya caracteritzat per ésser una etapa de canvi de model social, en què sorgiren un conjunt de dualismes que, freqüentment, eren origen de tensions:

- Es produí un canvi important en la distribució humana entre l'àmbit rural i l'àmbit urbà a causa del moviment de nombrosos contingents humans des del món rural a les ciutats buscant les noves possibilitats de treball que oferien la indústria i el comerç: el resultat immediat fou la formació d'una nova estructura social urbana amb el protagonisme econòmic de les classes dirigents benestants i l'emergència dels sectors obrers.
- En l'àmbit polític espanyol, la pèrdua el 1898 de les últimes colònies d'ultramar originà un intens moviment social i polític que demanava la introducció de canvis en l'organització de l'Estat i la reforma en la gestió de l'administració pública. Els canvis es formulaven des de posicions contràries: unes, les més ortodoxes, que proposaven una evolució social i política gradual, i altres, les més exaltades, que veien la solució en una revolució social i política.
- A Catalunya, en l'àmbit polític, es vivia el dualisme que anà sorgint entre una administració centralista, poc favorable a la introducció de reformes polítiques, i les demandes de canvi que formulava primer el regionalisme i després el nacionalisme català.
- En l'àmbit de la política econòmica espanyola, en un context en què es produí un intens creixement industrial i comercial a Catalunya, es donaven tensions entre els defensors del proteccionisme de la producció i els defensors del lliure comerç. En aquella situació, uns veien els tractats de comerç, que signava l'Estat espanyol amb altres Estats, com acords perjudicials per a la indústria i altres veien les polítiques proteccionistes de la indústria nacional com a disposicions que dificultaven el lliure comerç de mercaderies entre nacions.

- En l'àmbit social, fou una època de profunds canvis en què es posà de manifest el problema de la "qüestió social" que s'havia originat per la creixent conflictivitat que sorgí entre els patrons i els obrers i es prengué consciència de la necessitat d'elevat el nivell cultural i educatiu de la societat espanyola: Des d'una perspectiva econòmica, es considerava que l'endarreriment del país repercutia en el retràs del creixement material, i des de la vessant social, es defensava que l'increment del nivell educatiu incidiria en la millora de les condicions de vida de la classe obrera.
- Des de diferents posicions ideològiques i diferents sectors de la societat, com eren, entre d'altres, l'església, el krausisme, la Institución Libre de Enseñanza, el nacionalisme, el republicanisme catalanista i les primers organitzacions sindicals obreres, es postulava que millorant l'estat de la cultura i l'educació es promouria el progrés material i social.

En aquell complex context es donà un intent de recuperació del sentiment nacional català, estroncat la darrera vegada l'any 1714, que es fonamentava en la pressa de consciència de tenir una tradició i una cultura pròpia. Aquell procés, que s'inicià amb el moviment de la Renaixença que promogué la recuperació de l'ús de la llengua catalana i la producció literària en català, tingué una base sòlida en el creixement econòmic que es produí com a conseqüència dels capitals que es formaren amb la producció de vins, coincidint amb la reducció de la producció a França a causa de la fil·loxera, la producció industrial i l'activitat comercial exportadora.

A l'àmbit de l'ensenyament, segons el marc constitucional i legislatiu, l'atenció de l'educació primària era responsabilitat dels Ajuntaments, l'ensenyament mitjà i el tècnic era sostingut per les Diputacions i l'ensenyament superior era responsabilitat de l'Estat. Tot i que ja a l'any 1857, amb la llei Moyano d'Instrucció pública de 1857, s'organitzà el conjunt de l'ensenyament, l'oferta pública educativa d'ensenyança obligatòria era insuficient per atendre el constant augment de la població i es feia necessari l'existència d'una oferta educativa promoguda des de la iniciativa privada, ja fos religiosa o laica.

La decisió que prengué l'any 1901 el Govern espanyol de crear el ministeri d'Instrucció Pública i Belles Arts, que va suposar un pas endavant en l'organització i en la gestió del conjunt de l'ensenyament, no fou suficient per a donar resposta a les mancances ja endèmiques que tenia el sistema educatiu espanyol.

Fou en aquella nova conjuntura socio-econòmica de començament de segle en què a la ciutat de Barcelona, des de l'Ajuntament, la Diputació provincial i el Foment del Treball Nacional, es veié la necessitat de formar obrers i tècnics de grau mig i superior per a poder fer front als nous reptes que s'originaven amb les innovacions tècniques que a Catalunya es necessitaven incorporar a la producció: es fomentà la creació de noves escoles professionals per la formació d'obrers i tècnics especialitzats, que s'incorporarien a la indústria, i de directors d'indústries, que s'ocuparien d'organitzar i dirigir tècnicament les indústries i les fàbriques.

En l'àmbit de l'ensenyament tècnic i industrial, és de ressaltar que l'Estat espanyol, que a Catalunya havia creat escoles a Vilanova i la Geltrú i a Terrassa, no va crear cap escola a Barcelona, ciutat en què es donà un important creixement poblacional i que tenia una notable concentració d'activitat comercial i d'indústries de diferents sectors.

L'Ajuntament de Barcelona i la Diputació provincial, primer, i la Mancomunitat de Catalunya, després, foren les administracions que s'encarregaren de crear i sostenir diferents institucions educatives i culturals i escoles tècniques i industrials. Aquell impuls cultural i educatiu anà molt lligat a les demandes que es feren, per part de destacades entitats i corporacions i de nombrosos sectors de la societat civil catalana, d'assolir millores culturals i materials i de recuperar institucions pròpies de govern que havia tingut Catalunya en el passat.

3. La figura política de Prat de la Riba

Prat de la Riba fou un personatge que va tenir un paper destacat i significatiu a la vida política catalana en els anys que són objecte principal del nostre treball, de 1907 a 1917. Des de la perspectiva del temps històric en què visqué, va néixer el 1870 i va morir el 1917, la trajectòria personal i l'actuació de Prat es presenten des de tres àmbits diferenciats:

- Com a home d'ideals i com a teòric: des de jove es significà per demanar que Catalunya tornés a gaudir dels seus drets tradicionals i tingués unes institucions pròpies d'autogovern. En aquest aspecte podem emmarcar el seu llibre *La Nacionalitat Catalana* com a obra en què sistematitzà els principis doctrinals i els objectius del nacionalisme català.
- Com a home de partit: en la seva dilatada trajectòria política, que inicià en associacions estudiantils, fou membre de diferents organitzacions polítiques, dirigí *La Veu de Catalunya* i exercí, fins la seva mort, el lideratge de la Lliga Regionalista, partit catalanista de dretes que aplegava seguidors i simpatitzants de les classes socials benestants.

- Com a home de govern: tingué una destacada actuació com a president de la Diputació de Barcelona, entre els anys 1907 i 1917, i de la Mancomunitat de Catalunya, entre els anys 1914 i 1917. És en aquest aspecte d'home de govern que se'l presenta com a promotor d'una obra institucional que en el seu moment, per la seva varietat i abast i en relació a la resta de l'Estat, fou una actuació cultural avançada i moderna que, estant al servei del conjunt de la societat, contribuí a la millora del progrés cultural i material.

A Prat, immediatament després de la seva mort, se'l qualificà de “seny ordenador” de la Catalunya moderna per la intensa tasca d'organització institucional que, desenvolupant els programes de govern que havia presentat, va endegar en els àmbits de la cultura, la beneficència i les obres públiques per a situar el poble català al nivell dels pobles capdavanters que gaudien d'un estat més elevat de civilització i de progrés.

Aprofitant al màxim les possibilitats que oferia el marc constitucional i jurídic de l'Estat espanyol, que es concretava en les limitades possibilitats de gestió que tenia la Diputació provincial de Barcelona i en la relativa autonomia administrativa que tenia la Mancomunitat de Catalunya, Prat endegà una obra de govern interior de Catalunya que en la vessant cultural, social i econòmica responia al lema “Higiene, Educació i Prosperitat”, i que en la vessant política s'emmarcava en el context de l'estratègia que promovia el seu partit, la Lliga Regionalista, per assolir els objectius polítics que havia formulat el nacionalisme català.

4. Objectius generals

En la nostra recerca, en el marc del context històric en què va viure Prat, ens hem plantejat els objectius generals següents:

- Conèixer el pensament de Prat de la Riba fins l'any 1907 en referència al marc social i polític, l'anàlisi que en feia i les propostes que presentava: és la concreció de la visió que Prat tenia com a home d'idees i com a home de partit abans de ser escollit president de la Diputació provincial de Barcelona.
- Conèixer quins eren els objectius que es proposà assolir Prat en l'obra institucional que, des de l'any 1907, promogué com a president, primer, de la Diputació provincial de Barcelona i, més tard, també de la Mancomunitat de Catalunya.

- Analitzar si existeix una correspondència directa entre les idees i les propostes que presentà, com a home d'idees i com a home de partit, i les realitzacions concretes que impulsà, com a home de govern en el camp de l'educació i de la cultura.

4.1 Objectius específics

Utilitzant com a font de dades primàries, amb un criteri cronològic, el corpus format per l'obra escrita completa de Prat la Riba, ens hem plantejat els objectius específics següents:

- Presentar l'anàlisi que Prat, com a home d'idees i com a home de partit, féu en la seva obra escrita dels problemes socials i culturals, entesos en un sentit interpretatiu ampli, i presentar les propostes que formulà per a donar resposta a aquelles problemàtiques.
- Conèixer els objectius que Prat es proposava assolir amb l'obra institucional que impulsà des de la presidència de la Diputació de Barcelona i des de la presidència de la Mancomunitat de Catalunya (el període temporal abasta de 1907 a 1917).
- Analitzar si els objectius que Prat es proposà assolir mitjançant l'obra institucional que impulsà, com a home de govern, des de la Diputació i des de la Mancomunitat en l'àmbit de la cultura i l'educació es corresponien amb els objectius que presentà, com a home d'idees i com a home de partit, en el conjunt de l'obra que publicà.
- Conèixer la utilització que féu Prat de l'emissió de deute públic per poder fer front a les despeses econòmiques de les actuacions que emprengué com a president de la Diputació i de la Mancomunitat.

Complementàriament, prenent com a referent el marc històric del període ens plantegem els objectius específics següents:

- Presentar els objectius polítics que formulà el catalanisme polític a les sis primeres Assemblees de delegats que celebrà la Unió Catalanista.
- Presentar les demandes de regeneració de la política espanyola que es feren des de Catalunya i la petició d'establir un concert econòmic.

- Presentar l'ús que Prat va fer del recurs del deute públic per a poder dur a terme l'obra institucional que impulsà des de la Diputació provincial de Barcelona i des de la Mancomunitat de Catalunya.

5. Metodologia de treball

El nostre projecte s'emmarca en el paradigma d'investigació en què es segueix el mètode científic en l'àmbit històric: a partir de la presentació d'una hipòtesi de treball, amb un criteri cronològic s'estableixen els fets a partir de diferents fonts documentals, es fa una anàlisi del contingut de les fonts utilitzades i s'estableixen les relacions causals que proven la hipòtesi.

En la nostra recerca, en què ens hem proposat estudiar el pensament, l'obra i l'actuació d'una persona traspassada ja fa més de noranta anys, considerem que una forma vàlida d'apropar-nos a aquesta realitat, amb la finalitat de poder establir les claus del pensament social i polític que Prat va formulà en unes qüestions concretes i relacionar-ho amb les realitzacions institucionals que impulsà, és fer-ho a través de documents publicats: dels llibres, dels discursos i dels articles de premsa que escrigué Prat de la Riba; de les actes i dels reports que publicà la Diputació provincial de Barcelona i la Mancomunitat de Catalunya i de la premsa de l'època.

6. Fases de treball

En la present tesi doctoral hem seguit les següents fases de treball:

- a) Etapa de planificació.
- b) Etapa de treball amb dades.
- c) Anàlisi del contingut.
- d) Interpretació i formulació de conclusions.
- e) Redacció final de la tesi.

6.1 Planificació

En aquesta etapa de treball, des de la perspectiva temporal i cronològica que abasta el període del nostre estudi, hem identificat les fonts en què podíem trobar informació relativa al procés que es seguí per a demanar l'establiment d'un concert econòmic entre l'Estat espanyol i Catalunya, als objectius polítics que es plantejaren des del catalanisme polític, al pensament polític i social de Prat i a les propostes que presentà com a home d'idees i com a home de partit i als objectius que tenien les institucions culturals que creà o impulsà com a home de govern.

6.2 Treball amb dades

Aquesta fase l'hem dedicat a la localització i selecció de la bibliografia i de les fonts documentals que hem fet servir en las fases posteriors:

- Per conèixer el pensament social i polític de Prat hem recorregut a la seva obra publicada: llibres, articles, miscel·lànies jurídiques, manifestos i discursos.
- Pel que fa referència a les institucions de cultura i d'educació que promogué Prat, hem utilitzat documents publicats per la Diputació de Barcelona i per la Mancomunitat de Catalunya.
- Pel que fa referència a les Assemblees de delegats de la Unió Catalanista, hem emprat els reports que es publicaren després de cada reunió.
- Pel que fa referència al procés que es seguí per demanar establir un concert econòmic, hem revisat la informació que publicà periòdicament el Foment del Treball Nacional.
- Pel que fa referència al recurs que féu Prat de l'emissió de deute públic, hem fet ús dels reports de la Diputació provincial de Barcelona i de la Mancomunitat de Catalunya.

6.3 Anàlisi del contingut

En aquesta fase hem fet el buidat i anàlisi de la bibliografia i de la documentació seleccionada: presentem, amb un criteri cronològic, l'obra en què s'exposava el pensament social i polític que formulà Prat com a home d'idees i com a home de partit; i presentem els objectius que tenien les institucions de cultura i d'ensenyança que promogué Prat com a president de la Diputació provincial de Barcelona i com a president de la Mancomunitat de Catalunya.

6.4 Interpretació i formulació de conclusions

En aquesta fase hem comparat les propostes que va plantejar Prat com a home d'idees i com a home polític, per atendre les diferents problemàtiques en els camps de l'atenció social i cultural i de les obres públiques, amb les actuacions que el mateix Prat com a home de govern va impulsar des de les institucions polítiques per a donar resposta a les problemàtiques que havia exposat amb anterioritat.

La interpretació, des d'una perspectiva cronològica, de les dades que hem localitzat, seleccionat i analitzat ens ha permès formular les conclusions finals.

6.5 Redacció de la tesi

En aquesta fase hem elaborat la redacció final dels capítols, de la bibliografia consultada, de les conclusions i dels annexos en què s'organitza la presentació de la tesi.

7. Plantejament inicial

El projecte de tesi que vàrem presentar l'hem desenvolupat en les etapes successives en què hem dut a terme el nostre treball:

- La concreció del pensament social i polític que Prat, com a home d'idees i com a home de partit, va exposar en la seva obra publicada abans de ser elegit diputat de la Diputació provincial de Barcelona.
- La concreció dels objectius que tenia l'obra institucional de cultura que impulsà Prat en la seva actuació com a home de govern des de la presidència de la Diputació provincial de Barcelona i des de la Mancomunitat de Catalunya.
- La comparació entre aquestes dos parts per a comprovar si els objectius de l'obra de govern realitzada responien als plantejaments que Prat, com a home d'idees i com a home de partit, havia exposat en la seva obra anterior.

Com a resultat d'aquesta darrera etapa, la hipòtesi de treball es converteix en tesi que resultarà validada o no.

8. Hipòtesi de treball

L'obra institucional de cultura que impulsà Prat de la Riba com a home de govern, des de la Diputació de Barcelona i des de la Mancomunitat de Catalunya, va respondre al pensament que formulà en la seva obra escrita com a home d'idees i com a home de partit.

9. Esquema de la tesi

Aquesta tesi s'organitza en una part primera, en què presentem l'obra de Prat de la Riba que es va publicar en el període anterior a la seva entrada a la vida política activa (fins a març de 1905); una part segona, en què presentem l'obra de Prat de la Riba que es va publicar en el període comprés entre la incorporació a la vida política activa i la seva mort (des d'abril de 1905 fins a juliol de 1917); la recapitulació i conclusions de la tesi, la bibliografia i els annexos.

Atès el nostre objectiu de revisar l'obra completa de Prat i atesa la vasta extensió que té l'obra publicada, hem optat per distribuir les parts primera i segona en capítols que corresponen a un any o a agrupacions d'anys. En cada un dels capítols presentem unes primeres conclusions parcials.

Les conclusions finals de la tesi van precedides per una recapitulació que, d'una banda, ens ha servit per a fer el seguiment dels objectius generals i específics que ens havíem plantejat en l'elaboració del nostre treball, i que, d'altra banda, ens ha facilitat la tasca de preparació de les conclusions finals.

L'esquema que hem seguit en el nostre treball és el següent:

PART PRIMERA: L'OBRA D'ENRIC PRAT DE LA RIBA I SARRÀ ANTERIOR A L'ENTRADA A LA VIDA POLÍTICA

- Capítol I: L'etapa de la formació acadèmica a Barcelona i a Madrid (1870-1894).
- Capítol II: Els expedients acadèmics dels estudis que cursà.
- Capítol III: L'obra periodística i de divulgació ideològica: l'obra publicada en els anys 1895 i 1896
- Capítol IV: L'obra periodística i de divulgació ideològica: manifestos, discursos i articles publicats en els anys 1897 i 1898
- Capítol V: L'obra periodística i de divulgació ideològica: manifestos, discursos i articles publicats a l'any 1899
- Capítol VI: L'obra periodística i de divulgació ideològica: l'obra publicada en els anys 1900, 1901 i 1902
- Capítol VII: L'obra de Prat que tractava de la problemàtica social: *Ley jurídica de la industria* i *Los jurados mixtos para dirimir las diferencias entre patronos y obreros*
- Capítol VIII: L'obra periodística i de divulgació ideològica: l'obra publicada en els anys 1904-1905

PART SEGONA: L'OBRA D'ENRIC PRAT DE LA RIBA I SARRÀ POSTERIOR A L'ENTRADA A LA VIDA POLÍTICA

Capítol I: L'obra i l'actuació d'abril a desembre de 1905

Capítol II: L'obra i l'actuació de 1906

Capítol III: L'obra i l'actuació de 1907

Capítol IV: L'obra i l'actuació de 1908 a 1909

Capítol V: L'obra i l'actuació de 1910

Capítol VI: L'obra i l'actuació de 1911 a 1912

Capítol VII: L'obra i l'actuació de 1913 a 1915

Capítol VIII: L'obra i l'actuació de 1916 a 1917

RECAPITULACIÓ I CONCLUSIONS

BIBLIOGRAFIA

ANNEXOS:

Annex I: Les sis primeres Assemblees de Delegats de la Unió Catalanista (1892 a 1901)

Annex II: La demanda de regeneració de la política espanyola i de l'establiment d'un concert econòmic entre Catalunya i l'Estat espanyol

Annex III: L'emissió de deute públic de la Diputació provincial de Barcelona i de la Mancomunitat de Catalunya

Donada l'extensió de la tesi, hem organitzat el contingut en quatre volums: el volum I, inclou l'índex, la introducció i els capítols I, II, III, IV i V de la part primera; el volum II, inclou els capítols VI, VII i VIII de la part primera i els capítols I i II de la part segona; el volum III, inclou els capítols III, IV, V, VI i VII de la part segona; i el volum IV inclou el capítol VIII de la part segona, la recapitulació i conclusions, la bibliografia i els annexos.

10. Bibliografia i fonts documentals

La bibliografia i les fonts documentals que hem utilitzat en el nostre projecte pertanyen a tres períodes diferents:

- Un primer període, que s'estén aproximadament fins l'any 1920, al qual pertanyen les publicacions institucionals, els escrits de Prat de la Riba i les diferents obres que es van publicà immediatament després de la mort de Prat.
- Un segon període, iniciat l'any 1967, coincidint amb els cinquanta anys de la mort de Prat, en què es publicaren diferents obres i articles periodístics sobre Prat, ja fos des d'una vessant de divulgació, recordant la figura de l'home polític i l'abast de l'obra cultural i social que impulsà, o des d'una vessant crítica, presentant l'obra de Prat com a una actuació que responia als interessos de la burgesia catalana.
- Un tercer període, iniciat l'any 1998, en què amb la compilació i la publicació del primer volum de l'*Obra completa* de Prat de la Riba es donava compliment a l'encàrrec que es féu a l'Institut d'Estudis Catalans de publicar l'Obra completa.

10.1 Bibliografia inicial

Presentem la relació de la bibliografia que inicialment vàrem consultar per a la preparació de la introducció d'aquest treball:

Ainaud, J. M.; Jardí, E. (1973). *Prat de la Riba, home de govern*. Barcelona: Ariel.

En aquest llibre s'exposa la trajectòria política, l'actuació i l'obra de govern de Prat de la Riba al front de les institucions que presidí. En dos apèndixs es presenta la "Cronologia bàsica d'Enric Prat de la Riba" i la "Bibliografia essencial d'Enric Prat de la Riba", aquesta darrera ordenada cronològicament fins a l'any 1968.

Balcells, A.; Pujol, E.; Sabater, J. (1996). *La Mancomunitat de Catalunya i l'autonomia*. Barcelona: Proa.

En aquest llibre es presentà el procés històric que es seguí fins a la constitució de la Mancomunitat de Catalunya i s'analitza el conjunt de l'obra que es dugué a terme en els diferents àmbits en què actuà la nova institució catalana.

Buxó-Dulce, M. J. (1967). *Catálogo de publicaciones de la Mancomunidad y la Generalidad de Cataluña*. Barcelona: Diputación de Barcelona.

Es presenta una completa relació de totes les publicacions fetes per la Mancomunitat i la Generalitat de Catalunya.

Esteve, M. (1917). *Biografia d'Enric Prat de la Riba*. Barcelona: Direcció d'Instrucció pública de la Mancomunitat de Catalunya.

Fou la primera biografia que es publicà de Prat de la Riba després de la seva mort. El mateix text s'inclogué íntegrament, amb un pròleg d'Eugeni d'Ors, a la revista *Quaderns d'estudi* que publicava el Consell de Pedagogia de la Mancomunitat de Catalunya (any III, vol. I, octubre de 1917).

García, A.; García, A. (1917). *Prat de la Riba*. Barcelona: Imprenta Hijos de Domingo Casanovas.

El llibre dels germans Alberto i Arturo García Garraffa, prologat per Francesc Cambó, fou una de les primeres biografies que incorporaren part de textos originals de Prat.

Jardí, E. (1983). *El pensament de Prat de la Riba*. Barcelona: Editorial Alpha.

En aquest llibre, prologat per Jordi Pujol, es presenta un estudi del pensament jurídic, social i polític de Prat de la Riba. D'aquesta obra, que es va escriure l'any 1970 en commemoració del centenari del naixement de Prat, va ser publicada una edició, l'any 1974, per l'Institut d'Estudis Catalans amb el títol de *Les doctrines jurídiques, polítiques i socials d'Enric Prat de la Riba*.

Olivar, R. (1964). *Prat de la Riba*. Barcelona: Editorial Aedos.

En aquest llibre es presenta una extensa biografia de Prat, que es completa amb un apèndix, en què s'inclouen cartes familiars, documents polítics i documents personals, i una bibliografia ordenada cronològicament fins a l'any 1946.

Prat, E. (1910). *La Nacionalitat Catalana*. Barcelona: La Cataluña

En aquest obra, Prat sintetitzà el seu pensament, en la seva dimensió ideològica i política, en torn a la qüestió nacional de Catalunya i posà de manifest el paper que hi tenia la llengua, la nació i l'autogovern. Sovint, el llibre es citat com el "catecisme nacionalista de Catalunya", i el seu autor, com el "seny ordenador de la nació catalana".

Prat, E. (1934). *Articles*. Barcelona: Biblioteca política de Lliga de Catalana.

En aquest llibre, prologat per lluis Duran i Ventosa, s'inclou una selecció d'articles de Prat agrupats en sis apartats: "La qüestió catalana", "Política evolutiva", "Homes", "La mala llavor", "Nosaltres" i "Solidaritat".

Prat, E. (1998). *Obra completa. 1887-1898*. Volum I. Edició de l'Institut d'Estudis Catalans a cura d'Albert Balcells i Josep Maria Ainaud de Lasarte. Barcelona: Editorial Proa.

En aquest llibre, el primer volum d'una sèrie de tres, es publicava per primera vegada la compilació de l'obra completa de Prat de la Riba. Aquest primer volum, a banda dels textos corresponents al període 1887-1898, incorpora un estudi preliminar del pensament polític de Prat i una bibliografia ordenada cronològicament per any de publicació.

Solé-Tura, J. (1967). *Catalanisme i revolució burgesa. La síntesi de Prat de la Riba*, Barcelona: Edicions 62.

És una de les obres que es publicaren coincidint amb els cinquanta anys de la mort de Prat. L'autor, des de l'òptica de la lluita de classes que es donà a la societat catalana de finals del segle XIX i principis del XX, fa una anàlisi socio-política de l'època i presenta el paper reformador que protagonitzà la burgesia catalana com a un intent frustrat de revolució burgesa.

PART PRIMERA:

**LOBRA D'ENRIC PRAT DE LA RIBA I SARRÀ ANTERIOR A
L'ENTRADA A LA VIDA POLÍTICA**

PART PRIMERA:

**LOBRA D'ENRIC PRAT DE LA RIBA I SARRÀ ANTERIOR A
L'ENTRADA A LA VIDA POLÍTICA**

CAPÍTOL I:

**L'ETAPA DE LA FORMACIÓ ACADÈMICA A BARCELONA I A
MADRID (1870-1894)**

1. L'ETAPA DE LA FORMACIÓ ACADÈMICA A BARCELONA I A MADRID (1870-1894)

En aquest capítol fem un recorregut pels fets més rellevants de la vida de Prat de la Riba des del seu naixement a Castellterçol, el 29 de novembre de 1870, fins al final de la seva formació universitària, que inclou els estudis de Dret cursats a la Universitat de Barcelona i els estudis de doctorat que cursà a la Universitat Central de Madrid.

1.1 Presentació del capítol

En aquest capítol, emmarcat en els esdeveniments polítics que es succeïren en el període, tractarem, cronològicament, de la formació acadèmica d'en Prat, de la seva participació en les associacions catalanistes i de l'obra que escrigué en format d'articles i llibres:

- L'etapa de la infantesa que transcorregué a la llar familiar a Castellterçol, fent referència als antecedents familiars i als estudis que cursà a l'escola de la vila.
- El trasllat a Barcelona i l'inici dels estudis de Batxillerat.
- L'inici dels estudis universitaris a la Universitat de Barcelona, matriculant-se en el curs preparatori de la carrera de Dret, i l'ingrés al Centre Escolar Catalanista.
- La primera intervenció pública de Prat que tingué lloc el 1887 al Centre Escolar Catalanista, en què desenvolupà el tema dels *Sistemes de Propaganda Catalanista*, i el primer article que, amb el títol *El Missatge*, li fou publicat el 1888.
- El primer càrrec públic Prat: secretari de la secció de Dret i Filosofia i Lletres del Centre Escolar Catalanista (curs 1888-1889).
- La presidència del Centre Escolar Catalanista i el discurs que llegí en la sessió inaugural del curs 1890-1891.
- El càrrec de secretari de la Unió Catalanista i la seva participació a la Primera Assemblea de la Unió Catalanista (any 1892).
- La llicenciatura en Dret i l'obtenció del Grau de llicenciat amb premi extraordinari.
- L'estada a Madrid l'any 1894 per a seguir el curs i examinar-se de les assignatures del Grau de doctorat.
- La primera obra publicada, el *Compendi de la Doctrina catalanista*, guanyadora del concurs convocat pel Centre Català de Sabadell.

1.1.1 El marc polític català en el període 1870-1894

El període 1870-1894 s'emmarca en l'evolució que hi hagué en els plantejaments del catalanisme polític. La formulació de les aspiracions catalanes, com a resultat de la nul·la

resposta que es donà a les demandes que es realitzaven des de Catalunya a l'Estat espanyol d'assumir més capacitat de gestió i de decisió, evolucionà des de formulacions polítiques federals a un plantejament possibilista de demanar la introducció de reformes parcials.

La doctrina catalanista, en els primers anys del període, coincidint amb la Primera República, defensava la constitució d'un Estat català que, formant part d'una federació de pobles d'Espanya, representés les aspiracions de la nacionalitat catalana. S'acceptava formar part d'una federació perquè les condicions de la situació política no permetien somniar amb utòpiques independències. La proposta d'una federació entre els pobles d'Espanya era una solució política que permetria mantenir, a la vegada, els lligams existents i els interessos mercantils i industrials que afavorien la prosperitat econòmica de Catalunya.

L'ideal federalista perdé la seva preeminència amb el final de la Primera República, el regnat d'Amadeu de Savoia i la Restauració de la monarquia borbònica. La nova situació política comportà que es produís un canvi d'orientació en la formulació de les solucions que havien de donar resposta a les demandes del catalanisme. El sistema que s'emprà per a intentar arribar a la realització de les aspiracions catalanes fou la introducció successiva de reformes parcials que, sense excessius trasbalsos, portessin a la seva implantació gradual.

Destaquem algunes fites que es succeïren en el període 1870-1894:

- 1870: es creà a Barcelona l'associació La Jove Catalunya, que fou el primer grup en què els seus membres, entre els quals hi havia Àngel Guimerà, es declaraven catalanistes.
- 1873: els catalans Estanislau Figueras i Francesc Pi i Margall foren presidents de la Primera República espanyola.
- 1874: coincidint amb l'inici del regnat d'Alfons XII es produí un retrocés en el moviment catalanista.
- 1875: a instància dels regionalistes conservadors es restablí el Sometent.
- 1879: Valentí Almirall fundà el *Diari Català*, que fou el primer diari publicat en català a Catalunya.
- 1880: per iniciativa de Valentí Almirall, es celebrà el Primer Congrés Catalanista. Hi participaren diferents sectors que reivindicaven les llibertats catalanes. Entre els acords que es prengueren destacaven la defensa del Dret civil català, la creació d'una Acadèmia de la Llengua Catalana i la fundació d'una entitat catalanista.
- 1881: coincidint amb la desaparició del *Diari Català*, Àngel Guimerà fundà el diari *La Renaixensa*, que es mantingué com l'únic diari que es publicava en català.

- 1881: es celebrà a Barcelona el Primer Congrés Català de Jurisconsults. Com a resposta a l'intent del Govern espanyol d'unificar la legislació civil s'acordà que es promouria la conservació del Dret civil català.
- 1882: a iniciativa de Valentí Almirall i per a donar compliment a l'acord del Primer Congrés Catalanista es constituí el Centre Català. La nova entitat, que tenia per lema "Catalunya i avant", es proposava la defensa dels interessos morals i materials de Catalunya i exclouïa la participació política directa.
- 1883: es celebrà el Congrés federal, en que s'aprovà el projecte de Constitució de l'Estat Català dins de la Federació espanyola.
- 1883: es celebra el Segon Congrés Catalanista. Entre els acords destacava la condemna de l'actuació política de catalans en els partits polítics que tinguessin un àmbit estatal.
- 1883: el Centre Català presentà a l'aprovació del governador civil de Barcelona la modificació dels seus estatuts, en què ja es contemplava la participació política directa.
- 1884: Almirall pronuncià una conferència en la sessió en què el Centre Català inaugurava la seva actuació política.
- 1885: a iniciativa del Centre Català es presentà la *Memòria en defensa dels interessos morals i materials de Catalunya*, coneguda com a *Memorial de Greuges*. Acollint-se al dret constitucional de petició es presentava al Rei Alfons XII el conjunt motivat de les reivindicacions catalanes. Aquella iniciativa fou el primer acte polític del catalanisme en l'àmbit de l'Estat espanyol.
- 1886: Valentí Almirall publicà el llibre *Lo Catalanisme. Motius que'l legitiman, fonaments científics y solucions pràcticas*. En el llibre es desenvolupaven de forma sistemàtica les exposicions i peticions formulades al *Memorial de Greuges*.
- 1886: dins del Centre Català es fundà el Centre Escolar Catalanista. La nova entitat, formada per estudiants catalanistes, representava l'evolució des de posicions regionalistes als primers plantejaments nacionalistes.
- 1887, com a resultat de l'escissió que es produí en el si del Centre Català es fundà la Lliga de Catalunya. En els estatuts de la Lliga hi figurava la dedicació al foment, millora i defensa dels interessos morals, polítics i econòmics de Catalunya.
- 1887: un grup nombrós de components del Centre Escolar Catalanista seguí els plantejaments de la Lliga de Catalunya i es separà del Centre Català. Entre els dissidents es trobava Enric Prat de la Riba, que s'havia fet soci aquell mateix any.

- 1888: aprofitant l'estada a Barcelona de la Reina regent Maria Cristina, per assistir als actes de l'Exposició Universal, es presentà el *Missatge a la Reina regent*, en què es demanava la implantació de reformes autonòmiques a Catalunya.
- 1889: s'emprengué la campanya contra la nova redacció de l'article 15 del Codi civil espanyol, que tot i respectar les legislacions forals en restringia els subjectes que s'hi podien acollir.
- 1890: des del Centre Català es presentà un programa polític, en què es feia una crida a tots els catalans, fossin quines fossin les seves idees polítiques, a treballar per la prosperitat de Catalunya.
- 1891: es creà la Unió Catalanista: entitat que, sorgida en el marc de la resposta que hi hagué contra la redacció de l'article 15 del Codi civil, aplegava les associacions i periòdics de tendència catalanista que s'havien adherit a la Lliga de Catalunya de Barcelona.
- 1891: a iniciativa de Prat de la Riba, com a president del Centre Escolar Catalanista, s'adreçà una sol·licitud a la Diputació de Barcelona demanant que creés i mantingués una càtedra lliure de Dret català a la Universitat de Barcelona.
- 1892, la Unió Catalanista celebrà a Manresa la seva Primera Assemblea. Es va presentar un projecte de "Bases per a la constitució regional catalana" que, seguint l'ideari regionalista, havia preparat una ponència. Les Bases que es van discutir i aprovades foren conegudes com a les Bases de Manresa.
- 1892: Josep Torras i Bages publicà *La Tradició Catalana*. Torras presentava una visió tradicionalista del catalanisme que estava en sintonia amb el catolicisme ortodox.
- 1893: en compliment del Reglament de la Unió, que establia que es celebrés una Assemblea anual, tingué lloc a Reus la Segona Assemblea de la Unió Catalanista. A Reus s'aprovà la forma en què es durien a la pràctica les Bases que s'aprovaren a la Primera Assemblea.
- 1894: es celebrà a Balaguer la Tercera Assemblea de la Unió Catalanista, en què s'aprovà un projecte de reforma del sistema tributari que s'aplicaria a Catalunya.
- 1894: Prat de la Riba, en col·laboració amb Pere Muntanyola, guanyà el concurs convocat pel Centre Català de Sabadell per a premiar una obra en forma de catecisme en què s'exposés la doctrina catalanista. Prat a l'obra guanyadora, el *Compendi de la Doctrina Catalanista*, argumentava que Catalunya era una Nació i feia la distinció entre la Pàtria petita i la gran.

En el final del període que abasta aquest capítol, des de 1870 a 1894, els ideals catalanistes foren assumits pels grups socials conservadors, que, atès el seu caràcter i educació i el respecte a l'ordenament jurídic, no eren partidaris dels extremismes i optaven per emprar solucions possibilistes per a introduir reformes en la vida política.

1.1.2 Els antecedents familiars d'Enric Prat de la Riba i Sarrà

Els orígens familiars d'Enric Prat de la Riba i Sarrà foren estudiats amb detall pel Prevere Mn. Gabriel Ollé, rector de la Parròquia de Bigues.

Mn. Ollé, en el llibre *Genealogia de la família Prat de la Riba*¹, que escrigué en record de la relació que la família d'Enric Prat de la Riba tenia amb el municipi de Bigues, aportà notícies dels primers avantpassats de la família:

«Una de les glòries més grans per a Bigues, és sens dubte l'haver sigut per espai de gairebé tres centúries consecutives bressol de la estirp del preclar i insigne patrici català, N'ENRIC PRAT DE LA RIBA, el qual amb sa privilegiada intel·ligència i sa fermesa de voluntat, havia de contribuir poderosament al bell ressorgiment de la espiritualitat de Catalunya.»

Mn. Gabriel Ollé pogué establir que els primers avantpassats de la família Prat de la Riba foren els Prat-Ferrer, que s'establiren a la parròquia de Bigues a mitjans del segle XVI. Ollé ho pogué reportar gràcies a la recerca de les dades registrades en els llibres parroquials que es conservaven²:

«[...] donant-se el cas d'ésser una de les poques famílies de Bigues que acudiren sempre al Rector i a la parròquia per a tots els actes més importants de la vida com són *Capítols matrimoniales, casaments, testaments, contractes*, etc.»

Els primers avantpassats dels quals hi havia dades al registre parroquial de Bigues eren els Prat-Ferrer. En torn a l'any 1567, Antoni Prat-Ferrer i el seu fill Benet, naturals de Sant Pere de Cornellà, vila del Bisbat de Girona, s'establiren a Bigues, on exerciren el seu ofici de ferrers. Amb el temps, els avantpassats de Prat canviaren l'ofici de ferrers pel treball de la terra, primer com a masovers i després com a petits propietaris.

---

¹ Gabriel Ollé (1925). *Genealogia de la família Prat de la Riba*. Barcelona: Imprenta Elzeveriana, p. 9.

² *Ibidem*, p. 10.

El cognom familiar s'anà modificant successivament:

- A poc a poc, s'anà perdent el cognom de Prat-Ferrer pel de Prat del Camí. El canvi podria estar motivat per la situació de la propietat familiar al costat del camí que anava de Sant Miquel del Fai a Granollers.
- A principis del segle XVIII, ja apareix el nom de Prat de la Riba. El canvi, segons suposava Mn. Gabriel Ollé, es relacionava amb el lloc on construïren la casa, p. 25:
«[...] per ésser situada dalt d'una riba i al costat d'altre heretat i casa, que feia més d'una centúria que existia amb el nom de *Mas de la Riba*.»

La relació del cognom amb una característica pròpia del patrimoni familiar també ho féu constar, uns anys abans, Martí Esteve³ a la *Biografia d'Enric Prat de la Riba*⁴:

«La casa Prat de la Riba està situada al terme de Bigues, a la sortida del bac de can Torrella i damunt la timba (riba) del torrent.»

El patrimoni familiar dels Prat s'anà incrementant amb el treball de la terra i amb l'aportació de les dots matrimonials, amb què les successius generacions anaren consolidant una posició acomodada.

Els avis paterns d'Enric Prat de la Riba foren Ignasi Prat de la Riba Padrós i Antònia Magarins Cruells. Del matrimoni, celebrat el 1835, naixeren tres fills, Valentina, Josepa i Esteve. L'avi Ignasi morí el 25 de novembre de 1844, a can Prat de la Riba, a la edat de 54 anys, de resultes de les greus ferides rebudes dels lladres que anaren a robar a la casa tres dies abans. En morir Ignasi Prat de la Riba, la vídua i els tres fills, per a viure més segurs es traslladaren a Castellersol. Mn. Gabriel Ollé⁵ ho explicava així:

«[...] la seva esposa N'Antònia Magarins, per a no ésser més exposada a l'acció dels lladres (cosa fàcil, essent la casa de can Prat de la Riba en lloc força solitari), s'en anà junt amb els seus tres fills, petits encara a viurer en la casa que tenien i existeix encara avui dia a Castellersol, anomenada el Padrós, procedent de

---

³ La biografia escrita per Martí Esteve fou publicada l'any 1917, immediatament després de la mort de Prat, en el número d'octubre dels *Quaderns d'Estudi*.

⁴ Martí Esteve (1917). *Biografia d'Enric Prat de la Riba*. Quaderns d'Estudi. Barcelona: Direcció d'Instrucció pública de la Mancomunitat de Catalunya, p. 8.

⁵ Gabriel Ollé. Op. citat, p. 33.

l'herència de la seva sogra Valentina Padrós, on romangueren ells i tota la seva descendència fins als últims del segle XIX que es traslladaren a Barcelona. Des d'allavors han tingut sempre masovers a can Prat de la Riba, de Bigues.»

Per a Mn. Gabriel Ollé, la desgràcia soferta per la família esdevingué, més endavant, un factor decisiu en la trajectòria vital d'Enric Prat de la Riba⁶:

«Amb tot, aquesta dissort de la família *Prat* fou ben providencial. Mercès a n'ella, N'Enric PRAT DE LA RIBA en lloc d'ésser un comparet de Bigues aferrat al terror migrat del seu patrimoni neix en altre població i altre ambient que li facilita l'estudi i li proporciona mitjà a propòsit per a poder ésser el qui fou.»

El pare d'Enric Prat de la Riba i Sarrà fou Esteve Prat de la Riba Magarins, que nasqué a la propietat familiar de Can Prat de la Riba, en el terme municipal de Bigues, el 5 de març de 1843. Quan tot just tenia un any i mig, amb motiu de la tràgica mort del seu pare, es traslladà a Can Padrós de Castelltersol, on romangué gran part de la seva vida. La mare es deia Maria Sarrà i Rosàs, filla d'una família de propietaris de Sant Quirze Safaja.

Els pares de Prat es casaren el 25 de gener de 1860 a la capella de la propietat dels Sarrà. Del matrimoni nasqueren set fills: Valentí, Rosa, Antònia, Ramón, Enric, Joaquim i Josep.

Enric Prat de la Riba naixé a Castellterçol el 29 de novembre de 1870 i fou batejat el 4 de desembre següent a l'Església parroquial de Sant Fructuós de Castellterçol, pertanyent al Bisbat de Vic, de la mateixa vila. Se li posaren els noms de *Enrique, Alberto i Miquel*⁷.

1.1.3 Els estudis a Castellterçol

Prat cursà els primers estudis a Castellterçol, a l'escola del poble, que regentada pel mestre Pere Esteve, estava instal·lada a la Casa de la Vila. Martí Esteve es referí a aquesta etapa⁸:

---

⁶ *Ibídem*, p. 13.

⁷ Els noms amb què fou batejat Prat consten a la partida de baptisme que, formant part de l'expedient acadèmic personal de Prat de la Riba, es conserva a l'Arxiu històric de la Universitat de Barcelona.

⁸ Martí Esteve. *Op. citat*, p. 8.

«L'escola tenia estatge en la que és avui Casa de la vila de Castelltersol. En els pocs anys d'assistir-hi En Prat infant, tres mestres n'hagueren cura; de l'un a l'altre no hi havia més diferència que la del propi temperament i les naturals aptituds de cadascu d'ells. El darrerament tingut i per més llarg temps, nomia Pere Esteve, el qual si pels altres petits deixebles s'havia guanyada fama de sever, per l'Enric de can Padrós servava un singular afecte, fruit de la seva aplicació.»

Ja en aquella època Prat sobresortí en els estudis amb una clara tendència a la lectura. La dedicació a l'estudi es manifestava en llargues estones d'estada al despatx del seu pare i en la mínima dedicació als jocs propis de la seva edat. Així ho deia Martí Esteve⁹:

«Ja d'infant hom li podia dir el senyor Prat de la Riba; un senyor Prat menudet, suau, delicat de salut, amb tot el foc d'un esperit sempre jove. Aprofitava els escassos mitjans d'una escola deficient, fent-los esdevenir en eficàcia pel seu esforç personal, com més tard havia de bastir una obra harmoniosa valent-se d'una corporació administrativa sense arrels en la realitat, i amb elements migradíssims.

Ell era l'encarregat per obligació dels parlaments de fi de curs i de fer quedar en lluïment l'escola en els dies de compromís.»

L'any 1881 hi ha constància d'una de les primeres manifestacions de sentiment de caràcter catalanista que tingué Prat arran d'una notícia que llegí a *La Renaixença*¹⁰, que era l'únic diari que llavors es redactava en català. La família de Prat, com es recollia en una biografia de Prat que es publicà a *La Novela Blanca*¹¹, estava subscripta al diari *La Renaixensa*, p. 2:

«En la seva afició de llegir, el futur president devorava a Castelltersol els diaris que la seva família rebia, entre els quals es comptava l'únic quotidià que aleshores era redactat en català: *La Renaixença*.»

---

⁹ Ibídem, p. 10.

¹⁰ La publicació *La Renaixensa* fou fundada l'any 1871 com a revista quinzenal. Des del 1881 es publicà com a diari.

¹¹ *La Novela Blanca* (sd). *Prat de la Riba*. Barcelona: Editorial Muntañola, p. 2. *La Novela Blanca*, publicació quinzenal de tendències anarquistes, publicà, sense data, un exemplar monogràfic dedicat a Prat de la Riba (en estar en català ha de correspondre al període en què *La Novela Blanca*, després d'editar-se a Madrid, s'edità a Barcelona de 1923 a 1936).

Arran de la negociació que s'estava fent d'un tractat de comerç entre Espanya i França, en què la indústria catalana sortia perjudicada, les societats econòmiques de Catalunya iniciaren una campanya de protesta. Una de les formes de protesta es feia a Barcelona i consistia en que joves barcelonins duien posada al cap la barretina que utilitzaven els pagesos catalans. D'aquella forma de protesta se'n feu ressò *La Renaixensa*. A Castellterçol, Prat en assabentar-se'n també es posa la barretina, i en ser preguntat pels seus companys d'escola els hi explicà els motius i els demés companys també l'imitaren¹².

1.2 El curs 1882-1883: l'inici dels estudis de Batxillerat a Barcelona

El 1882, els pares de Prat, quan el seu fill finalitzà als onze anys amb aprofitament els seus estudis de primera ensenyança, decidiren que iniciés els seus estudis de Batxillerat a Barcelona. Martí Esteve¹³ explicava què significà per al futur de Prat la decisió familiar de que continués els seus estudis a Barcelona:

«Per l'estada a Barcelona se li obriren nous horitzons, ambicions espirituals inconegudes se li oferien. Uns altres mestres, altres inicis en l'estudi podia trobar a ciutat que en les modestes ensenyances de Castelltersol.»

Prat, a Barcelona, vivia a la casa de la família Carné-Brunet¹⁴, que era una família que passava temporades als estius a Castellterçol a la casa dels Prat, p. 12:

«Vivien a la Riera de Sant Joan, en un cafè que feia cantonada al carrer de l'Infern, i allí passà Prat de la Riba tot el temps que duraren els seus estudis, vivint sempre amb la família Carné, al carrer de Petritxol després, més tard al de Vergara, fins a la data del seu casament.»

A *La Novela Blanca*¹⁵ es feia esment del període en què es perllongà l'estada de Prat amb la família Carné - Brunet:

---

¹² Aquells fets es poden seguir en el llibre que els germans Alberto i Arturo García Garraffa publicaren l'any 1917, el mateix any de la mort de Prat: A. García; A. García (1917) *Prat de la Riba*. Barcelona: Imprenta Hijos de Domingo Casanovas, p. 6-7.

¹³ Martí Esteve. Op. citat, p. 12.

¹⁴ Ibídem, p. 12.

¹⁵ La Novela Blanca. Op. citat, p. 2.

«En 1882, a fi d'estudiar el batxillerat, anà a Barcelona, sota la cura duna família amiga, amb la qual visqué fins a 1905, data del seu casament.»

A la casa de la família Carné conegué a Pere Muntañola, nebot del matrimoni Carné-Brunet, i iniciaren la seva amistat que després els dugué a col·laborar junts en diferents ocasions¹⁶. Prat es matriculà al Col·legi de Sant Miquel, que estava instal·lat al carrer del governador. Atès que s'havia de tenir l'edat de 12 anys per iniciar els estudis de batxillerat, va esperar a fins a complir-los el mes de novembre.

Cursà els estudis de Batxillerat amb plena dedicació i obtingué notes excel·lents. Al 1887, Prat, com consta al seu expedient acadèmic que es conserva a l'Arxiu de la Universitat de Barcelona, finalitzava els estudis de Segon ensenyament amb Premi extraordinari¹⁷:

«Don Mariano Tortosa Grisón, Catedrático numerario y Secretario de este Instituto.

Certifico:

Que D. Enrique Prat de la Riba y Sarrá

natural de Castelltersol provincia de Barcelona, previa á la aprobación de ingreso en 21 de setiembre de 1882, cursó y aprobó en el Colegio de San Miguel, agregado á este Instituto, todas las asignaturas del Bachillerato en los académicos de 1882-83 á 1886-87, habiendo obtenido Notable en el primer año de Latín y Castellano, y Sobresaliente en todas las demás asignaturas, con nueve premios y dos menciones honoríficas, y que en veintiocho de Junio último verificó en este propio Instituto los dos ejercicios para el grado de Bachiller, habiendo merecido la calificación de Sobresaliente en ambos y premio extraordinario del Grado por la sección de Letras.»

---

¹⁶ El curs 1890-1891 coincidiren en càrrecs de responsabilitat en el Centre Escolar Catalanista: Enric Prat de la Riba, com a president, i Pere Muntañola, com a secretari. L'any 1895, Prat i Muntañola signaren l'opuscle *Compendi de doctrina catalanista* que fou premiat en un concurs convocat pel Centre Català de Sabadell. En el treball, redactat en forma de diàleg semblant a un catecisme, es presentava la concepció i orientació ja clarament nacionalista que Prat de la Riba donava al regionalisme català.

¹⁷ El 1887, el secretari de l'Institut de Barcelona signava la *Certificación Académica Personal*, expedida amb el número 0192, que es conserva a l'Arxiu històric de la Universitat de Barcelona.

1.3 El curs 1887-1888: el curs preparatori de la carrera de Dret

Prat, en el curs 1887-1888, es matriculà, amb setze anys, com alumne oficial a la Universitat de Barcelona en el curs comú preparatori de la carrera de Dret.

Atès que havia obtingut el premi extraordinari en el Grau de Batxiller pogué beneficiar-se de la matrícula gratuïta¹⁸ en el curs comú preparatori. Cursà les assignatures de *Metafísica*, *Historia general y española* i *Historia crítica de España*.

El juny de 1888, en obtenir la qualificació d'excel·lent en l'assignatura d'Història crítica d'Espanya, va presentar la instància per sol·licitar al Rector Casañas participar a les oposicions al premi de l'assignatura. Admès a l'exercici, en què desenvolupà el tema *Organización religiosa, política y civil del Reino visigodo*¹⁹, Prat es referí a la importància que tenia l'estudi de la civilització del *pueblo visigodo* en el desenvolupament de les nacionalitats espanyoles.

«Es tan grande la importancia que tiene el pueblo visigodo en el sucesivo desarrollo de las nacionalidades españolas principalmente la castellana-leonesa que el estudio de su civilización tiene gran utilidad y trascendencia para conocer la manera de ser de España en las edades posteriores.»

En aquest exercici acadèmic, realitzat quan Prat només tenia 17 anys, trobem una de les primeres constatacions del seu interès per l'estudi de les nacionalitats i una referència explícita a que Espanya històricament estava constituïda per diferents nacionalitats. L'estudi dels diferents aspectes relacionats amb la nacionalitat i dels elements que caracteritzaven la vida d'un poble esdevindria el nucli central de la futura obra doctrinal de Prat.

---

¹⁸ Prat tingué una especial preocupació en obtenir les màximes qualificacions, inclòs presentant-se als premis extraordinaris, per a poder beneficiar-se de la matrícula gratuïta. Aquesta actitud de Prat, unida a algunes peticions econòmiques que feia per carta als seus pares i referències que incloïa de la necessitat d'estalviar, fa pensar que, tot i pertànyer a una família de propietaris rurals benestants, rebia dels seus pares una reduïda assignació econòmiques.

¹⁹ De l'expedient acadèmic personal que es conserva a l'Arxiu de la Universitat de Barcelona, reproduïm aquest paràgraf del text de l'exercici realitzat, que, posteriorment, s'adjuntà a la sol·licitud que Prat presentà, amb data de 11 de juny de 1888, per a participar a les oposicions al premi de l'assignatura d'Història crítica d'Espanya.

1.3.1 Els primers contactes de Prat amb les entitats catalanistes

La tardor de 1887, Prat fou presentat pel mallorquí Ramon Picó i Campanar en el Centre Escolar Catalanista, que, com a secció juvenil, era una filial del Centre Català. A *La Novela Blanca*²⁰ s'explicava com es produí l'ingrés de Prat a l'entitat escolar:

«A les aules de la Universitat, en Prat de la Riba conegué la major part dels homes que més endavant havien de ser col·laboradors seus. Un fogós poeta mallorquí, de força més edat que ell, En Picó i Campamar, que era parent de la família amb la qual vivia en Prat, el presentà al «Centre Escolar Catalanista», en creixença aleshores, on s'aplegava la flor de la joventut universitària.»

1.3.2 Les associacions polítiques i econòmiques que es crearen des de l'àmbit privat

El Centre Escolar Catalanista formava part del conjunt d'associacions que, des diferents àmbits socials i econòmics, es constituïren a Catalunya en el decurs del darrer quart del segle XIX amb el propòsit de tenir una incidència progressiva en l'àmbit cultural, polític o econòmic. Destaquem, per la importància que arribaren a assolir, les associacions següents:

- El Centre Català.
- El Centre Escolar Catalanista.
- La Lliga de Catalunya de Barcelona.
- El Foment de la Riquesa de Catalunya.

1.3.2.1 El Centre Català

El Centre Català²¹, fundat el 1882 per Valentí Almirall, tenia com a objectiu la defensa que des del Regionalisme es podia fer dels “interessos morals i materials de Catalunya”. Almirall

---

²⁰ La Novela Blanca. Op. citat, p. 2.

²¹ El Centre Català fou la primera entitat catalanista que es constituí. L'acte fundacional tingué lloc al Teatre Romea de Barcelona el 17 de juny de l'any 1882. En fou elegit president, Frederic Soler, i secretari, Valentí Almirall, que en fou l'ànima i el dirigent principal. Valentí Almirall impulsà des del Centre Català l'organització del Segon Congrés Catalanista. Al desembre de 1894 s'aprovà, en Consell general, la dissolució del Centre Català. Més endavant, un grup d'antics socis el refundà amb el nom de Centre Català de Barcelona i sol·licità l'admissió de l'entitat a la Unió Catalanista.

havia estat un dels principals promotors del Primer Congrés Catalanista, celebrat el 1880, en què ja s'havia proposat la constitució d'una entitat d'orientació catalanista.

En el Centre Català, que fou la primera entitat política del catalanisme, s'integraren membres de diferents sensibilitats culturals, socials i polítiques. La presentació el 1885 del *Memorial de Greuges* li dóna un protagonisme destacat i li aporta un increment d'afiliats i de simpatitzants. El Centre, que prengué una posició favorable als plantejaments proteccionistes, el 1886 tingué una incursió en la vida política activa amb la presentació d'una candidatura a les eleccions generals.

El 1887, a causa de divergències internes i de l'oposició d'Almirall a la celebració de l'Exposició Universal de Barcelona de 1888, es produí una important escissió. Finalment, el 5 de desembre de 1894 el seu Consell General n'aprovà la dissolució.

1.3.2.1.1 La presentació del *Memorial de Greuges*

Una de les actuacions més destacades del Centre fou, l'any 1885, la presentació del *Memorial de Greuges*²² al Rei Alfons XII. El *Memorial* era el nom amb què es coneixia la *Memoria en defensa de los intereses morales y materiales de Cataluña* que, a l'estil dels greuges que es presentaven als Reis a les antigues Corts catalanes, s'adreçà directament al monarca. La presentació coincidia, en el temps, amb la signatura d'un tractat de comerç amb França i la preparació d'un altre tractat amb Anglaterra.

En una reunió celebrada a la Llotja de Barcelona, el dia 1 de gener de 1885, s'acordà que el *Memorial*, redactat a iniciativa del Centre Català, es presentaria al monarca. El redactor ponent fou Valentí Almirall i en la comissió formada per a redactar-la hi col·laboraren representants de diferents ideologies. Es pot considerar que la redacció del document, que era el producte resultant de la col·laboració d'elements polítics i intel·lectuals amb les classes industrials de Catalunya en un moment àlgid del conflicte que, des de feia anys, es donava entre els defensors de la política proteccionista de la producció nacional i dels partidaris dels lliurecanvisme, era el primer acte polític que s'impulsava des del catalanisme en defensa dels interessos econòmics de Catalunya.

A la *Memòria* es recordava que en el moment de la unió de Castella amb Catalunya, aquesta tenia una llengua, una legislació completa sorgida de les costums i unes institucions

---

²² Es pot seguir tot el procés a Joaquim de Camps (1968). *El Memorial de Greuges*. Barcelona: Ed. Dalmau.

pròpies de govern, que, en conjunt, constituïen la personalitat que, com a poble, li havia permès influir en la civilització de la Mediterrània.

Marià Maspons i Labrós, advocat i diputat a Corts, a l'acte de presentació del *Memorial* davant del Rei Alfons XII s'encarregà de pronunciar un discurs en què es promovia la defensa de Catalunya i de la seva personalitat cultural, alhora que, també, es defensaven els seus interessos econòmics²³:

«Lo que nosotros deseamos, Señor, es que en España se implante un sistema regional adecuado a las condiciones actuales de ella y parecido a alguno de los que se siguen en los gloriosísimos Imperios de Austria-Hungría y Alemania, y en el Reino Unido de la Gran Bretaña, sistema ya seguido en España en los días de nuestra grandeza.

Lo deseamos no sólo para Cataluña, sino para todas las provincias de España; y si en nombre de Cataluña hablamos, es porque somos catalanes y porque en estos momentos sentimos como nunca los males que el centralismo nos causa.

Señor, se nos arrebató nuestro sistema administrativo, que hoy encuentran bueno e imitan naciones cultas de Europa, para ser substituido, primero por el sistema castellano, y hoy por una copia imperfecta y viciosa del sistema francés.»

Les demandes que es feien, com es digué en l'acte de presentació al Rei, s'emmarcaven en el respecte al marc constitucional vigent²⁴:

«No tenemos, Señor, la pretensión de debilitar, ni mucho menos atacar la gloriosa unidad de la patria española; antes por el contrario, deseamos fortificarla y consolidarla; pero entendemos que para lograrlo no es buen camino ahogar y destruir la vida regional para sustituirla por la del centro, sino que creemos que lo conveniente al par que justo, es dar expansión, desarrollo y vida espontánea y libre a las diversas provincias de España para que de todas partes de la península salga la gloria y la grandeza de la nación española.»

El Rei Alfons XII respongué a la comissió encarregada de lliurar-li el *Memorial* que “recibía con mucho gusto la Memoria y tendría interés en estudiarla”. Reproduïm una ressenya²⁵ que es féu del discurs del Rei:

---

²³ Ibídem, p. 30-31.

²⁴ Ibídem, p. 30.

²⁵ Ibídem, p. 31-32.

«Que recibía satisfecho a los representantes de Cataluña y una comisión tan notable en ciencias, literatura, artes e industrias. Que comprende perfectamente estas reclamaciones, porque Cataluña cumplía mejor, con su laboriosidad, la ley del trabajo impuesta por Dios a todos, mientras dura nuestro breve tránsito por la tierra. Que gracias a lo expresado, España no era una nación exclusivamente agrícola, y por lo tanto, pobre, de modo que si España tiene industria lo debe a Cataluña.»

La unió dels diferents grups polítics i socials que conformaven el Centre Català no es pogué mantenir gaire temps i l'any 1887 els elements més conservadors, entre els que hi havia Joan Permanyer, Àngel Guimerà i Lluís Domènech i Montaner, se'n separaren per a formar la Lliga de Catalunya²⁶. Entre els motius que desencadenaren l'escissió destacava el rebuig que tingué la postura d'Almirall d'oposar-se al projecte de celebrar a Barcelona l'Exposició internacional de 1888.

1.3.2.2 El Centre Escolar Catalanista

El Centre Escolar Catalanista era una entitat d'orientació catalanista que fou fundada a Barcelona, el 21 d'octubre de l'any 1886, per un grup d'estudiants universitaris com a filial del Centre Català. Un any després, Prat coincidí amb uns companys, amb els quals es relacionaria durant la resta de la seva vida, com fou el cas de Narcís Verdager i Callís, que n'era el president, i d'altres socis com foren Josep Puig i Cadafalch i Lluís Durán i Ventosa.

El setembre de 1887, en produir-se una escissió en el Centre Català, la majoria dels socis del Centre Escolar donaren el seu suport a la Lliga de Catalunya. Sota el lideratge de Narcís Verdager i Callís, un nombrós grup de joves estidnats, entre el qui havia Enric Prat de la Riba, Josep Puig i Cadafalch, Lluís Duran i Ventosa, Pere Muntanyola, Josep Rogent i Francesc Cambó, molt aviat destacaren en el naixent moviment d'orientació catalanista.

---

²⁶ La Lliga de Catalunya fou fundada a Barcelona, el mes de setembre de 1887, per un grup de membres del Centre Català, que estaven descontents per l'elecció de Valentí Almirall com a president del Centre, i per membres del Centre Escolar Catalanista.

La creació del nou partit, que aplegà els membres del Centre que tenien una ideologia més conservadora, coincidí amb un moment eufòric per a la burgesia barcelonina, ocupada en els preparatius de l'Exposició Universal de 1888 que s'havia de fer a Barcelona i que no era ben acceptada per Almirall.

1.3.2.3 La Lliga de Catalunya de Barcelona

La Lliga de Catalunya, creada a Barcelona per una escissió del Centre Català, assolí una influència considerable en el catalanisme des de la seva creació fins a finals del segle XIX. La Lliga, que tenia l'àmbit d'actuació a Barcelona, a banda dels joves que provenien del Centre Escolar Catalanista, estava composta majoritàriament per professionals liberals, intel·lectuals, comerciants, industrials i per simpatitzants de diferents ideologies polítiques.

Per a ampliar l'àmbit d'actuació es preveia l'establiment de relacions i la col·laboració amb d'altres agrupaments catalanistes comarcals. Aquesta fou la fórmula que el 1891 també s'utilitzà en la constitució de la Unió Catalanista.

Un actiu grup de membres del Centre Escolar Catalanista, entre els quals destacaren Prat de la Riba, Puig i Cadafalch, Duran i Ventosa i Francesc Cambó, participaren des d'un inici en les activitats de la Lliga i constituïren la jove generació que més tard prengué el relleu al cap del moviment catalanista i li donaren una orientació eminentment política

Els objectius que es plantejava la nova formació catalanista s'orientaven en torn del foment, la millora i la defensa dels interessos morals, polítics i econòmics de Catalunya.

Els estatuts de la nova societat es presentaren, el dia 23 setembre de 1887, a Luis Antúnez, que era el governador civil de la província de Barcelona. El mateix any 1887 es publicaren els Estatuts²⁷:

- A l'article primer, es definia l'objecte de la nova societat, p. 3:
«L'objecte de la *Lliga de Catalunya* de Barcelona, es lo foment, millora y defensa dels interessos morals, polítichs y económichs de Catalunya per tots los medis que permet la legislació vigent, ó que en lo successiu permeti.»
- A l'article setze, es definia l'objectiu que havien de seguir tots els socis, p.7:
«La regeneració de Catalunya y la defensa y reivindicació, tant de sos drets com de sa personalitat, constituhirán sempre l' únich objectiu de tots y cada un dels socis de la *Lliga de Catalunya*.»
- A l'art. setè, s'establien les comissions en què s'organitzaven els socis de la Lliga per a dur a terme els seus treballs, p. 4-5:

---

²⁷ Lliga de Catalunya de Barcelona (1887). *Estatuts de la Societat Lliga de Catalunya de Barcelona*. Barcelona: Imprempta La Renaixensa.

«Los individuos que componen la Junta Directiva á escepci6 del President, se distribuirán en Comissions de quatre individus cada una, quina Presidencia será la de la *Lliga*. Eixas Comissions serán: a) De Literatura y Bellas Arts. b) De Llegislaci6 é Historia. c) De Agricultura é Industria. d) De Comers y Marina. e) De Relaciones.»

1.3.2.3.1 El *Missatge a la Reina regent*

El 1888, coincidint amb els actes de la celebraci6 a Barcelona de l'Exposici6 Universal de 1888, la Reina regent i comtessa de Barcelona, Maria Cristina d'Habsburg-Lorena, fou nomenada reina dels Jocs Florals de Barcelona. La *Lliga* de Catalunya, aprofitant l'estada reial a la capital catalana, presentà a la Reina un *Missatge*²⁸.

En el *Missatge*, document en què es presentaven demandes directament a la monarquia, es produïa un viratge en l'estratègia que s'havia seguit en el *Memorial de greuges* que es presentà l'any 1885 a Alfons XII. Si en el *Memorial*, formant part d'una llarga exposici6 de la situaci6 de Catalunya, s'havia presentat un conjunt de peticions, en el *Missatge*, basant-se en el passat i en les institucions tradicionals de Catalunya, es presentaven des d'una posici6 específicament catalanista les reivindicacions polítiques i culturals de Catalunya.

El *Missatge* s'iniciava amb una referència al passat de Catalunya, p. 3:

«Deu que té en sas mans la sort dels homes, que es mestre y senyor de reys y de pobles, que es tot amor y justicia, no pot permetre que prevaleixi la iniquitat engendrada per l'esperit de venjansa, y fá avuy, al presentarnos nosaltres al devant vostre, que 's torni á obrir lo llibre immortal de la historia de Catalunya per sas planas mes gloriosas, encara que més tristas; per aquellas planas en las quals lo nom de vostre llinatge se troba unit al nom de nostra casa, abd6s escrits ab la sanch de las nostras venas.»

Es feia referència a l'enllaç que hi havia entre el passat i en el present, p. 3:

«Y no 's deu tampoch al atzar, sinó á las mateixas disposicions altíssimas, que nosaltres siguém, després de tants combats y de tantas caygudas, després de rebre tantas feridas en lo cos y en l'ánima, los mateixos catalans del comens de la passada centuria, y que ab lo mateix entussiasme de pátria é igual amor de justicia que en aquellas jornadas d'estermini, nos presentém al devant vostre, gelosos de las constilucions y llibertats que tant ennobliren y feren poderosa á la nació catalana; y com en aquells días, en los

---

²⁸ *Missatge a S. M. Donya Maria Cristina de Habsburg-Lorena, Reyna Regent d'Espanya* (1888). Barcelona: Imp. La Renaixensa.

d'avuy, també de proba, vos vinguém á parlar de lo que es nostre, de lo que 'ls enemichs d'ahir nos prengueren y 'ls d'avuy nos negan.»

Es destacava la situació que s'havia arribat a Catalunya en què s'havien perdut les institucions pròpies en d'ferents àmbits , p. 4:

«Avuy, Senyora, ni rastre 'n queda sobre la terra del pas per ella de nostra gloriosa soberanía. Suprimidas están las nostras Corts nacionals; desapareguts los tres brassos que ab llur prudencia y sabiduría armonisavan los interessos de tots los catalans ab los interessos de la Corona; no existeix ja 'l Consell de Cent ni 'ls altres Consells comunals de tota la terra, d'esperit verament democrátich; destituhits se troban nostres peculiars Tribunals de Justicia, tan dreturers com l'esperit del poble que 'ls engendrava; desnaturalisada 's mira la nostra Universitat y totas nostras ensenyansas catalanas, d'ahont sorti tanta claror de ciencia y de progrés; en una paraula abolit es tot lo que li es donat abolir á la lley de la forsa quan no hi ha la rahó que la refreni.»

Es presentaven els canvis que es considerava que s'havien d'emprendre a Catalunya en diferents àmbits, p. 7:

«Desitjém donchs, que torni á possehir la nació catalana sas Corts generals lliures é independents, obertas per lo Cap del Estat ó per son llochtinent, en las que hi tingan representació directa totas las classes socials, desde las més humils á las més elevadas: Corts en las que 's votin los presupuestos de Catalunya y la cantitat ab que te de contribuir nostre país als gastos generals d'Espanya: Que sía Cataluuya seuyora del govern interior de sa casa, senyalant ella mateixa 'l contingent del exércit pera 'l Principat, no quintantse á sos fills ni fentse á Catalunya llevas forsosas, sino provehintse de soldats voluntaris y á sou, los que no degan sortir may en temps de pau de nostre territori: Que la llengua catalana sia la llengua oficial á Catalunya pera totas las manifestacions de la vida d'aquest poble: Que la ensenyansa á Catalunya sia donada en llengua catalana: Que sian catalans los Tribunals de Justicia y tocas las causas y litigis se fallin definitivament dintre del Territori: Que 'ls cárrechs de la nació catalana los nombrin los catalans mateixos, procurant que recaiguin en catalans los cárrechs polítichs, los judiciales. los administratius y los de ensenyansa: Que vinga lo Cap del Estat d'Espanya á jurar á Catalunya sas Constitucions fonamentals, com á condició indispensable d'antich establerta pera exercir á drete lley la soberanía en lo Principat: Y per fi que 's reintegri á Catalunya tot lo que tenint que ser lletra viva se guarda com á lletra morta en los arxius y en lo fons de l'ánima dels bons fills de la terra..»

1.3.2.4 El Foment de la Riquesa de Catalunya

El 1886, el Govern espanyol decretà la constitució a cada província d'una Cambra de comerç. A Barcelona, el 12 d'octubre de 1887 es redactaren els estatuts de "El Fomento de la Riqueza de Cataluña". Dos dies després, el 14 d'octubre, es presentaren els estatuts a Luis Antúnez, que era el governador civil de la província de Barcelona.

El 27 d'octubre de 1887, els estatuts foren aprovats per la Junta general de socis. Els estatuts es publicaren, traduïts al català²⁹, signats per Pere Estasén, com a president, i per Frederich Rahola, com a secretari.

En el títol 1, "Objecte d' El Foment y medis pera la seva realisació", s'exposava la finalitat de la nova entitat, p. 3-4:

«ARTICLE 1.er El Foment de la riquesa de Catalunya és un 'Associació que té per objecte procurar lo desenrotllo dels elementos productors de Catalunya en tots los seus rams, y la defensa dels interessos morals y materials de la nostra regió, y de les demás qu' amb ella 'ls tingan afins.

ART. 2.^{on} L'Associació portará a cap son objecte per tots los medis legals. Concorrerà, per xò, ja sia enviant delegats, ja sia per medi de comunicacions o Memorias, a las informacions de caràcter oficial o en altres actes importants hont s' hi debatin cuestiones qu' afectin als interessos de Catalunya.»

A l'art. 3.er, s'exposaven les activitats que duria a terme el Foment, p. 4:

«1.er Recullir tots los datos y noticias que pugan contribuir al coneixement exacte de la riquesa de Catalunya y dels seus medis de producció, fentne, al efecte, una estadística detallada.

2.^{on} Intervenir en tots los actes qu' afectin a la regió catalana, influint pel reeiximent en las resolucions més favorables als seus interessos.

3.er Formalisar anyalment un treball sobre classificacions y valoracions dels aranzels d'aduanas de la Peninsula, y Provincias y Possessions ultramarinas, quin treball serà obligatori pera la Directiva d'El Foment. Així meteix, s' elevaràn a la Superioritat els informes y 's redactaràn las Memorias e instancias sobre classificacions de las partidas y valoracions de las mercaderías en los punts de pago de las costas y fronteras, sempre y quant la Junta de valoracions anuncihi la necessitat de remetre datos y antecedents, y

---

²⁹ Foment de la Riquesa de Catalunya (1887). *Estatuts del Foment de la Riquesa de Catalunya*. Barcelona: Imprenta y Litografía dels successors de N. Ramírez y C. ^a.

consulti a las Corporacions particulars o als Centres industrials, o bé quant ho acordi la Junta Directiva.

4.^{rt} Publicar en una Revista las disposicions eixidas dels Centres directius que ‘s relacionin amb els interessos de Catalunya, y las instancias qu’ elevi El Foment, aixis com los dictàmens y Memorias que la Junta Directiva judiqui convenient.

Dita Revista serà l’ orgue oficial de la Societat, insertantshi, además dels treballs enumerats, los que la Directiva disposi.»

A l’art. quart, es feia referència a l’abast territorial dels treballs que pretenia fer la nova entitat, p. 4:

«ART. 4^{rt} Encare que la Societat tinga per objecte l’estudi y defensa de les cuestions econòmicas de Catalunya, procurarà, per xò, lo foment dels interessos d’ altràs regions y mólt especialment de las que van fer part de l’ antiga Corona d’ Aragó.»

1.3.3 La primera intervenció pública de Prat al Centre Escolar Catalanista

Prat, a la tardor de l’any 1887, recent incorporat al Centre Escolar Catalanista, destacà en un dels debats que tingueren lloc a la secció de Dret. La seva primera intervenció pública es produí en el marc d’uns debats que tractaven sobre la propagació del catalanisme. El debat en què intervingué, del qual era ponent Narcís Verdager, portava per tema “*los mejores medios conducentes a la propagación del catalanismo*”.

En aquell debat, Prat va sostenir criteris diferents als que es presentaven en les conclusions de la ponència. Un any després, el desembre de 1888, el mateix Prat, com a secretari de l’entitat, deixà constància d’aquell debat a la *Memoria de la secció de dret i filosofia i lletres del Centre escolar Catalanista, anys 1887/1888*³⁰.

«En les sessions successives se discutí el següent tema: "Sistemas de propaganda catalanista. Crítica del més generalment seguit fins ara. Indicació del més profitós". En la que seguí a la inaugural el Sr. Verdager amb sa proverbial eloqüència tan robusta, com florida i abundosa, dirigí als procediments actuals inculpacions tan graves com encertades que foren rebutjades amb sens igual vigor i energia pel Sr. Folguera, naixent entre ells una empenyadíssima qüestió perllongada per vàries sessions que provenia de no considerar la naturalesa dels Centres i sa significació en lo camp de la propaganda. D’analisar-les s’encarregà l’infrascrit, que a son torn criticà durament, si

---

³⁰ Rafael Olivar inclogué el text de la Memòria a la biografia que publicà de Prat de la Riba: Rafael Olivar (1964). *Prat de la Riba*. Barcelona: Editorial Aedos, apèndix 26, p. 372-375.

és que val la llei de les majories, l'estat d'alguna de les institucions de propaganda, i proposà un sistema general per a donar unitat i fixesa a la mateixa.»

El desembre de 1887, Prat, en resposta a una intervenció posterior de Verdaguer i Callís en què encara es tractava del mateix tema de debat, tingué la seva primera intervenció pública per escrit en el Centre Escolar Catalanista.

En aquell discurs³¹, molt elaborat, tenint en compte la seva edat, disset anys recent fets, Prat presentava ja uns primers fruits del seu pensament catalanista i donava una visió, d'un ampli abast, dels que serien els aspectes que tractaria en el futur immediat en els seus treballs. El document constitueix un primer esborrany del programa de treball que després aniria portant a terme al llarg de la seva vida.

Prat iniciava la seva intervenció justificant el motiu que l'impulsava a fer-ho, p.113:

«Perdoneu-me, companys, les faltes que al dirigir-vos per primera volta la paraula cometré sens dubte, en gràcia del fi que em proposo i dels mòbils que m'impulsen: sols la intensitat del sentiment que vigorós alena dintre mon pit i lo interessant del debat que en aquestos moments ocupa vostra atenció eren capaços de rompre les lligadures que agarrotaven ma llengua al tractar de parlar-vos per primera vegada.»

Parlava ja en aquella primera intervenció de la necessitat que sentia de comunicar als demés el sentiment que experimentava per la Pàtria, p.113:

«Si lo sentiment de pàtria, aqueix sentiment que després del religiós és el més elevat que serva el cor de l'home, no podia contentar-se amb lo plaer de la silenciosa i íntima contemplació, forçós li era manifestar-se a l'exterior amb un fet real i positiu com el que estic realitzant.»

Es referia al despertar que hi havia, també a altres indrets, del moviment regionalista, p. 113-114:

«I si veu que en los pobles que encara serven la centralització es nota cert malestar, cert moviment que es manifesta primer en los cants d'enyorança i tristor dels poetes, que pren després forma més concreta en la paraula de l'orador i que paulatinament va estenent-se i generalitzant-se, convertint-se en imperiosa exigència que o bé s'imposa o

---

³¹ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1887-1898*. Volum primer. Edició de l'Institut d'Estudis Catalans a cura d'Albert Balcells i Josep Maria Ainaud de Lasarte. Barcelona: Editorial Proa, p.113-120.

fa trontollar amb ses poderoses convulsions els més poderosos reialmes, si veu València despertar-se enrotllada pels records, Galícia regenerar-se en les pures aigües del sentiment patri, Catalunya i Biscaia renascudes formular ses concretes aspiracions i Irlanda exigir amb viril energia lo reconeixement dels drets de poble, de nacionalitat, se convencerà que el Reg. [Regionalisme] viu, no com a planta exòtica, sinó adaptada a les circumstàncies actuals, engendrada per l'atmosfera en què viuen los pobles contemporanis, apareguda perquè son moment històric era arribat, perquè ha de satisfer los ideals de germanor i llibertat de la societat moderna i dirigir la humanitat en sa progressiva marxa guiada per la providència qual infinita justícia no pot permetre que els pobles bons però dèbils morin a les envestides de la força sens deixar-los almenys l'esperança de son renaixement.»

Feia esment de la seva participació en el moviment catalanista, p.115:

«Companys, quan vivia allunyat del catalanisme actiu, sens més cercle que el reduït de mes estudis, altres eren les esperances, altra la fe que la veritat de nostres doctrines m'inspirava; però avui haig de confessar que formant part d'una associació catalanista he palpat la realitat, he vist que creixen i fructifiquen en nostre camp los vicis que més ataquem en los opressors de Catalunya.»

Assenyalava les condicions que havia d'acomplir la propaganda, p.117:

«La propaganda per a ser profitosa ha de tenir en compte les condicions d'aquells a qui va dirigida: diversitat de condicions requereix diversitat de procediments: devem, doncs, començar per dividir la propaganda en dos grans grups, segons se dirigeixi als que viuen amb la intuïció del sentiment o a n'aquells que en més o menos grau estan iniciats en la política, encara que no en formin part, o siga, les persones que en diem educades.»

Era conscient de la importància de la premsa i de quin era el tipus de premsa que el catalanisme necessitava, p.119:

«Arma poderosa és la premsa en los temps actuals; convé no oblidar jamai, com diu l'il·lustre Balmes, que ha capgirat més imperis ella que tots los exèrcits i per tant en ella deuríem concentrar bona part de nostra atenció i de nostres forces. Però no és aixís; i amb pena havem de confessar que l'agrupació catalanista, que compta en son si amb homes capitals en ciència i en literatura de nostra pàtria, té una premsa que, si bé és patriòtica i sosté a voltes notables campanyes contra el centralisme, no harmonitza amb ella ni per ses condicions morals ni materials. El Sr. Verdaguer li

féu ja un dels càrrecs que més mereix i és el ser exclusivista. És, doncs, del tot necessari reformar-la i posar-la a l'altura de la importància del Catalanisme.»

Tractava de la propaganda individual i de les tàctiques més eficaces, p.119:

«Gran importància ofereix, també, la propaganda individual que pot exercir-se dintre de la família i fora d'ella. La seva acció ha de ser lleugera però constant i més ha de valer-se de l'exemple que de les paraules. No convé fer-nos pesats als que tractem de convertir perquè llavors fugirien de nosaltres com de nostres idees; precís és no exposar-les totes i una sola vegada, sinó paulatinament i amb molta prudència introduir-les en son cor a petites dosis: és precís saltar al camp en què ell es troba, agafar-lo per les mans i conduir-lo al nostre. Per aquest motiu aconsellaré als que són separatistes que no ho revelin jamai, si volen fer profitosa sa propaganda individual; perquè als que no són ja catalanistes lo sol mot de separatisme los indigna i subleva, los trenca les ales del cor i forma en sa imaginació una fatídica nuvolada que encegant sa intel·ligència los deixa per sempre en la tenebrosa fosquedat del centralisme.»

Proposava la propaganda que es podia fer en diferents àmbits no catalanistes, p.119:

«Una de les esferes en què millors resultats pot produir la propaganda individual és la de les col·lectivitats no catalanistes. Devem, doncs, suscitar discussions sobre catalanisme en los ateneus i Acadèmies i altres classes d'associacions, celebrar en elles reunions doctrinals, fer ressonar sempre en elles lo nom sagrat de nostra causa.»

Prat apareixia, ja aleshores, imbuït dels principis d'un catalanisme de caire conservador, que havien de ser característics en el seu pensament: regionalisme, catolicisme, atenció preferent per defensar els interessos de la burgesia, progressisme moderat i desig de fer compatibles les reivindicacions catalanes amb una situació d'ordre social i d'estabilitat. Des d'aquell moment, Prat ja sobresortí en les activitats del Centre. Començà a aprofundir en l'estudi dels temes històrics en relació a les idees catalanistes que llavors se'n deien “particularisme”, “provincialisme” o “regionalisme”.

L'any 1923, en una semblança que es publicà a la secció *Vida de periodistas ilustres* de l'*Anuari de l'Associació de la Premsa Diària de Barcelona*³², Lluís Duran i Ventosa deixà constància de l'actuació que tingué Prat “al servei d'una idealitat”:

---

³² Anuari de l'Associació de la Premsa Diària de Barcelona (1923). *Vida de periodistas ilustres*. Barcelona: Associació de la Premsa Diària de Barcelona, p. 109.

«Polític en la més enlairada acepció del mot, en Prat de la Riba dedicà la seva activitat prodigiosa i feconda, son talent immens, al servei d'una idealitat. Sentint en els primers anys de la vida l'amor a Catalunya, la veu de la raó, amb el temps i l'estudi, li ensenyà la justificació de les idealitats que per intuïció havia sentit, i amb la doble impulsió del sentiment i de la convicció dedicà la seva vida tota a Catalunya i a la que ell considerà constantment la seva Santa Causa.»

1.3.4 L'article *El Missatge*

L'any 1888, Prat preparà el text d'un article titulat *El Missatge*³³ en referència al *Missatge a la Reina Regent*. L'article s'emmarcava en un context en què des de la *Lliga de Catalunya*, que demanava una àmplia autonomia per al Principat, s'havia patrocinat la candidatura que guanyà les eleccions per a formar el consistori dels Jocs Florals de l'any 1888.

Prat, atesa la reacció adversa que origina l'ajornament dels Jocs, endarreriment que tenia la finalitat de que hi pogués assistir la Reina regent com a reina de la festa, parlava de la falta de preparació dels qui criticaren el *Missatge*, p.123:

«Comptats són avui los que se troben incompetents per a jutjar en totes les matèries i donar lliçons al que més anys ha passat estudiant-les: lo més comú és creure's posseïdors de la ciència per obra d'encantament i aptes per a ésser inapel·lables jutges de totes les causes.»

Assenyalava la superficialitat amb què moltes de les publicacions, que creaven opinió pública, havien tractat la presentació del *Missatge* p.123:

«I, si ens fixéssim bé en los que formen una part principal de gran número de redaccions, sovint nos toparíem amb individus d'història indesxifrable i amb joves que sempre han preferit los plaers del joc i de l'ociositat als de l'estudi. I són aquestos los que més tard passen a ser portaveus de la mal anomenada opinió pública, mestres i adoctrinadors del poble, los que s'apoderen de lo que se'n diu representació nacional i los que fent servir d'escambell les taules de redacció s'enfilen als sillons dels ministeris per dirigir la societat espanyola a la consecució dels fins que totes les societats es proposen.»

---

³³ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1887-1898*. Op. citat, p 123-125. En una nota a peu de pàgina, es fa constar la incertesa de si finalment fou publicat el text de l'article:

«Aquest article, signat i escrit de manera pulcra com per a anar a la impremta, no sabem si es va publicar efectivament.»

Al mateix temps que s'identificava amb el *Missatge*, feia una relació dels interessos ocults que tenien els qui el rebutjaven, p.124:

«Per altra part, no devíem estranyar-nos gens que tanta fressa haja mogut i amb tal fúria hagen ferit nostre *Missatge*: res té d'estrany. Tots són òrgans d'un partit que té son centre directiu a Madrid, tots o la majoria dels redactors de tals periòdics fan mèrits als ulls del jefe per merèixer qui el govern d'una província, qui un districte electoral, qui una direcció general, i entre els més humils n'hi ha que esperen una càtedra, altres un lloc a la Diputació provincial o al Municipi de la localitat i tots ells viure dels pressupostos fets i aprovats i distribuïts a Madrid.»

Prat es referia directament a la qüestió essencial del pressupost nacional i a l'aportació que hi feia Catalunya, a la qual identificava com a la regió més rica, p.124:

«Natural és, doncs, que s'esgargamellin cridant contra els que es proposen arrabassar de les mans dels jefes amb la confecció dels pressupostos lo tresor de la regió més rica, de la que més medis los proporciona per a satisfer ses concupiscències i organitzar ses colles. La realització de nostre programa fóra la destrucció d'aqueixes colles tan sàviament organitzades per a xuclar la vida del poble que les sofreix; i per ço elles, empeses per instint de conservació, han atacat sempre directa o indirectament, amb la sàtira o amb el ridícul, nostres doctrines.»

1.4 El curs 1888-1889, primer curs de la carrera de Dret

Prat, el curs 1888-1889, inicià el primer curs de la llicenciatura de Dret. Es matriculà de les assignatures de *Elementos de Derecho natural*, *Instituciones de Derecho romano* i *Economía política y Estadística*.

Prat assistia a totes les classes i, aprofitant que havia après taquigrafia a la mateixa Universitat, prenia els apunts de les assignatures i un company s'encarregava d'editar-los i vendre'ls. La cura que Prat tenia en la pressa i la redacció dels apunts féu que fos autoritzat per algun dels seus professors per a fer-ho amb el seu consentiment³⁴. Els guanys que obtenia els dedicava a l'adquisició de llibres per a ampliar els seus coneixements.

---

³⁴ Rafael Olivar (1964). *Prat de la Riba*. Op. citat, apèndix nº 29, p. 379. El mateix Prat en una carta escrita als seus pares a l'octubre de 1890 es referia a que prenia apunts que després eren editats: "Perquè el catedràtic, doctor Bas, a tots los que se li presenten, diu que ell sols em dóna permís a mi, i per tant los que vulguen ser editors dels *apuntes* s'entenguin amb mi".

Prat, com explicava Martí Esteve, ja des de l'inici dels seus estudis de Dret mostrà el seu interès per l'aprofundiment de diferents temàtiques de filosofia i teoria jurídica i metodologia científica aplicada a la recerca històrica. Amb les diferents lectures ampliava el seu aprenentatge jurídic i entrava en contacte amb els autors estrangers que tractaven de l'origen de les institucions en diferents nacions i en diferents èpoques³⁵, p. 22:

«Són els anys d'estudi pregon de les institucions jurídiques nacionals i dels problemes generals del Dret i de la història pàtria, i amb l'estudi de les obres comença la veneració per Taine que havia de perdurar tota la vida, i l'apassionen, els problemes jurídics que la Codificació remogué a Alemanya, decantant-se decididament per l'escola històrica amb Savigny al front, i els estudis de Dret romà aplicant el mètode històric, i les teories del positivisme amb Leplay i d'Auguste Comte.»

1.4.1 La Memòria de la secció de Dret i Filosofia i Lletres del Centre Escolar Catalanista

El desembre de 1888, Prat, com a secretari de la secció de Dret i Filosofia i Lletres del Centre Escolar, llegí la *Memòria*³⁶ corresponent al curs 1887-1888. A la *Memòria*, en què qualificava Catalunya com a “desvalguda”, donava ànims als membres del *Centre*, p. 372:

«Mes no devem, no, desanimar-nos, observant la discordància entre nostres desitjos i nostres obres, ni devem dar fi a nostres treballs, perquè sien humils. Treballem i fora, treballem amb constància, puix ni una sola de les gotes de suor que ragin de nostre front, ni un sol dels sospirs que s'escapin de nostre cor esquinçat per les desventures de l'heroica i avui tan desvalguda Catalunya cauran en lo pou sens fondo de l'oblit, ni en les entranyes maleïdes i mai fartes de l'esterilitat.»

Prat confiava en la modernització de la societat catalana i en un futur nou de civilització i progrés, p. 373:

«Sí; enmig d'un mar de materialisme o d'indiferentisme som creuats d'una idea que omple amb sos vivíssims resplendors tot nostre cor i lliga amb les cadenes inquebrantables del convenciment nostra intel·ligència; i aquesta idea, encarnació d'un sentiment pregoníssim, sacra forma substancial de la veritat política, verb immortal de l'esperit que creix i s'arrela avui en les entranyes de la societat moderna i que robust i esplendorós demà ha de promoure un brillant esclat de civilització i progrés.»

---

³⁵ Martí Esteve (1917). *Biografia d'Enric Prat de la Riba*. Op. citat, p. 22.

³⁶ Rafael Olivar (1964). *Prat de la Riba*. Op. citat, p. 372-375

Deixava testimoni directe de la seva dedicació a la causa de Catalunya, p.373:

«I ens critiquen perquè oferim a nostre esperit eix deliciós oasis a on respira les fresques alenades de la pàtria que enforteixen l'esperança de la victòria i augmenten el valor per a la lluita; a nosaltres, que amb la rojor a la cara i pantejant de coratge devem sofrir i sofrir callant totes les humillacions, tots los agravis sols per a poder en dies no llunyans dedicar a la causa de Catalunya ben trempada nostra intel·ligència.»

Com a element important, ja en aquell estadi inicial del seu pensament polític confiava en la participació de les diferents classes socials catalanes en la causa catalanista, p.373:

«Olviden també, a l'atacar-nos, que la Religió catalanista té per Déu la Pàtria i que als ulls d'aquesta divinitat tenen igual valor l'almoïna enlluernadora del potentat i la humil ofrena de l'obrer, l'obra colossal del geni i la modesta corona teixida pel jovent amb sa fe, son amor i son entusiasme.»

Exposava la necessitat que els socis de la secció, des del conreu de la intel·ligència, fossin “doctrinistes” més que “sentimentalistes”, p.374:

«Hem de procurar que nostres discussions no sien exclusivament un ensaig de polèmiques parlamentàries, sinó una lluita verdaderament científica en què triomfi la veritat sobre l'error. Hem de procurar que siga nostra secció un aplec d'intel·ligències que cerquen adelerades la veritat per a brandar-la com hercúlea clava sobre els enemics de la pàtria. És precís que fem predominar l'enteniment i no la imaginació, eixa sirena temptadora agençada a les parbes de la intel·ligència per a induir-la a errar. En una paraula, és precís que siguem, més que sentimentalistes, doctrinistes; molt més, molt més que poetes, filòsofs.»

Deixava constància de la comunicació que s'envià a la Diputació provincial de Barcelona sol·licitant el sosteniment d'una Càtedra de Dret civil català, p.374:

«Considerant la secció de Dret i Filosofia i Lletres la gran importància i fins imperiosa necessitat universalment sentida a Catalunya d'una càtedra de Dret civil català, s'acordà enviar una comunicació a l'Excel·lentíssima Diputació Provincial recordant-li la proposició presentada pel senyor Elias de Molins i pregant-li sa immediata i satisfactòria resolució.»

Finalitzava la *Memòria* defensant el Regionalisme com a sistema, p.375:

«La societat europea, [...] s'agruparà, s'organitzarà, serà, no en dubteu, regionalista, que no és altra cosa el Regionalisme que el sistema de l'harmonia i de la justícia, en què

tots los interessos llegendims troben defensa, totes les iniciatives ajuda, tots los drets protecció i seguretat, totes les persones socials progrés i vida. He dit.»

1.5 El curs 1889-1890: segon curs de la carrera de Dret

El curs de 1889-1890, Prat es matriculà en el segon curs de Dret en les assignatures de *Derecho canónico, Derecho político 1º, Historia general del derecho* i *Hacienda pública*.

En obtenir les màximes qualificacions en el primer curs es beneficià del dret a gaudir de la matrícula gratuïta a les assignatures del segon curs de la carrera³⁷.

1.6 El curs 1890-1891: tercer curs de la carrera de Dret

El curs 1890-1891, Prat es matriculà de tercer curs de la carrera de Dret en les assignatures de *Derecho civil, Derecho político 2º* i *Derecho penal*.

Al darrer trimestre de 1.890, fou elegit president del Centre Escolar Catalanista.

1.6.1 La presidència del Centre Escolar Catalanista

El novembre de 1890, Prat, en l'acte d'inauguració del curs en el Centre, pronuncià un discurs en què féu esment d'unes idees que, després ja més elaborades, es repetiran al llarg de la seva vida en diferents articles periodístics, escrits doctrinals, conferències i discursos. La intervenció, en què ja feia esment de la noció de "nacionalitat" en relació a Catalunya, es va publicar el 30 de novembre de 1890 a *La Renaixensa*. A la biografia que publicà la *Novela Blanca*³⁸ es feia referència a la importància d'aquell discurs:

«EL discurs que llegí en la inaugural de curs, fou la primera pedra de l'edifici ideològic que amb el temps devia anar bastint. Hi ha allí el germe del seu pensament polític, que anys després havia d'anar desenrotllant en la seva tesi doctoral, en articles i solts de revistes i periòdics, en opúscols de propaganda, en discursos i conferències, en missatges i manifestos, i que fou concretat en un llibre que, amb mètode rigorosament científic, donà forma definitiva a les idees i aspiracions del catalanisme.»

---

³⁷ La resta dels cursos de la carrera, gràcies a les notes que obtingué, també es beneficià de la matrícula gratuïta.

³⁸ La Novela Blanca (sd). Op. citat, p. 4.

1.6.2 *Discurs del President del Centre Escolar Catalanista de Barcelona llegit en la sessió inaugural del curs 1890-1891* ³⁹

Prat iniciava el discurs amb una afirmació que era tota una declaració de realisme polític i de concreció ideològica en relació a Catalunya: “Senyors: Vinc a parlar-vos de la Pàtria Catalana que, petita o gran, és l’única pàtria nostra”.

Mostrava la visió que tenia d’un futur diferent per a Catalunya, p.131:

«Voldria fer-vos tocar sos mals actuals, i que entreveiéssiu son millor pervindre, mostrar-vos-la esclava i fer-vos veure després com se fonen ses cadenes. Bé és veritat que poc m’ha de costar convèncer-vos, a vosaltres, que com jo sentiu en l’ànima sos dolors, com jo lluiteu per retornar-li la llibertat perduda, i com jo somnieu mirar-la un dia entrar a la vida de les nacions amb la serena majestat de qui en temps no llunyans n’ha sigut reina.»

Plantejava la situació d’esclavitud de Catalunya i de manca de llibertat dels catalans, p.131:

«He dit l’esclavitud de Catalunya; oh, no és, per desgràcia nostra, aquesta paraula sols un crit del sentiment que plora perdudes grandeses de la pàtria, no; és també la raó, que fent cor amb lo sentiment nos retreu sempre, a totes hores, que Catalunya és esclava, que nosaltres com a catalans no som lliures.»

Ho relacionava amb altres formes d’esclavitud que es donaven en les relacions entre els pobles, p.131:

«Dues menes d’esclavitud existeixen, no menys afrontosa i brutal l’una que l’altra, l’esclavitud de l’home, que ha desaparegut per sempre; la de les nacions, que subsisteix encara. Los principis de llibertat i fraternitat, bé o malament, s’apliquen a les relacions d’home a home; mes no han guanyat encara les relacions de poble a poble.»

Comparava Catalunya, com a poble, amb els casos de Polònia i Irlanda i parlava del castellà com d’una “llengua forastera” a Catalunya, p.131-132:

«I Catalunya sí, que han trossejat com Polònia, que han volgut fer morir de fam com Irlanda: verdadera esclava, que enyora aquella llar a on se juntava amb fills que es deien Llúries, Montcades, Jaumes i Peres d’Aragó, Fivellers i Margarits, Claris i Casanoves; que es veu privada del fecund maridatge de tot poble amb ses lleis polítiques; i que porta l’argolla de l’esclavitud, no al coll com los esclaus d’abans, sinó al pensament, que sentint créixer i enrobustir-se ses ales vol emprendre la volada i

---

³⁹ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1887-1898*. Op. citat, p. 131-140.

topa entre les reixes d'una llengua forastera a on acaba *pegant ales, glatint i fent-se trossos.*»

Plantejava la situació que es donava de falta de drets que tenien els catalans, p.132:

«Los que escolten plens de preocupacions qualifiquen de sentimentalismes poètico-tràgics nostres paraules; no saben comprendre com, formant part d'un Estat en què vigeixen los drets d'igualtat, de llibertat i de sufragi, gocem anomenar-nos esclaus. I no obstant, res més cert que això. Tots aquestos drets són per a l'home; per al català no n'hi ha cap.»

Feia esment dels diferents greuges que originaven la imposició de les lleis estatals en diferents àmbits: la llengua, la família, les institucions polítiques i administratives i el treball, p. 132:

«La igualtat davant la llei és mentida per a nosaltres; perquè la llei proscriu i condemna nostra llengua i ens imposa una llengua que parlen altres homes, destrueix l'organització de nostra família i ens imposa una família d'altres homes, arracona nostres institucions polítiques i administratives per subjectar-nos a institucions formades per altres homes, vol amb l'ajuda estrangera destruir les eines del treball amb què ens guanyem la vida per reduir-nos al nivell d'aqueixos altres homes. Hermosa igualtat la d'aquesta llei! Jo no sé que fessin més los senyors amb los seus esclaus de lo que fan aqueixos homes amb nosaltres.»

Denunciava la falta de drets polítics, com eren els d'associació i els de reunió, p. 132:

«Tenim, és cert, lo dret d'associar-nos, de reunir-nos, de nombrar representants; mes, en realitat què són aquestos drets, sinó migrades temptatives de vida política, per a nosaltres, que la tinguérem tan robusta i esplendorosa? En la taula política espanyola se'ns cedeix lo racó més insignificant i se'ns dóna per caritat no més que engrunes.»

Posava de manifest la baixa participació que tenien els catalans, en relació als habitants d'altres regions espanyoles, en els diferents càrrecs públics de l'Estat com eren els del govern, l'exercit i l'armada, els governadors civils, l'administració, la justícia i l'ensenyament, p. 132-133:

«L'últim dels drets polítics establerts per la Constitució vigent és lo d'opció a càrrecs públics. Tampoc aquest se realitza per a nosaltres. L'eminent patrici n'Àngel Guimerà ho diu en un de sos discursos: «En la sèrie de ministres que han passat per lo poder des de la Restauració, cerqueu-hi catalans i hi trobareu el senyor Balaguer, i cap més en la

interminable llista. Veieu los noms dels subsecretaris dels ministeris, dels capitans generals i dels altres càrrecs superiors de l'exèrcit i de l'armada; mireu los governs civils, les direccions generals, lo Consell d'Estat, la magistratura, les acadèmies, l'alta ensenyança... que pocs noms catalans hi trobareu, i encara aquestos molts no seran fills de Catalunya, sinó de València, d'Aragó i de Mallorca. Que fonda no ha d'ésser la malaltia, senyor, quan sense posar-se d'acord les nacionalitats d'Espanya que resulten més afavorides, i que són les Castelles i Andalusies, només deixant-se anar per l'instint sos individus, se dóna aquest resultat que esglaia contra de Catalunya!» »

Presentava ja una definició de Nació, com a una entitat natural de tipus històric i social, i d'Estat, com a divisió artificial purament geogràfica, p. 133:

«Avui, ja per a molts, Espanya és sols un nom indicatiu d'una divisió geogràfica, com ho és Europa. Avui són molts los que veuen clar que Espanya no és una nació, sinó un Estat; i que es penetren de la diferència que va de l'Estat obra d'homes, entitat artificial, a la Nació entitat natural, producte de l'espontaneïtat del desenrotllo històric. I som molts, també, los que penetrats d'aquesta diferència volem que els Estats siguin nacionals; perquè entenem que la nació és una persona social, i tota persona social, pel sol fet de ser-ho, té dret a proclamar sa sobirania.»

Assenyalava l'apropament dels “regionalistes” o “nacionalistes” amb les noves corrents europees que tenien unes bases científiques, p. 136-137:

«I nosaltres, los regionalistes o nacionalistes, nos anem posant al davant d'aquest moviment contrari a l'elaboració social de l'Edat Moderna. Nosaltres, naturalistes i realistes en l'art, som també els naturalistes i realistes del camp de la política, que escrivim en nostre evangeli: «Via fora l'uniformisme clàssic, via fora el romanticisme i sentimentalisme progressista, via fora el convencionalisme parlamentarista.»

I aquestes veus que el sentiment de pàtria nos ha inspirat troben ressò en totes les encontrades d'Europa. Savis il·lustres, d'aquells que marquen amb sa personalitat les èpoques de la ciència, confirmen amb sos estudis nostres intuïcions patriòtiques i determinen una corrent científica salvadora.»

Es declarava partidari d'un retorn a la representació dels estaments de la societat, en classes i gremis, en substitució del parlamentarisme, p. 137:

«La ciència política ja no adora avui lo parlamentarisme, ni els sistemes absoluts; entén que el millor organisme polític per a cada nació és lo seu propi, el que ha nascut de son caràcter i aptituds; descobreix los vicis interns dels grans Estats; presenta com a forma més perfecta la de federacions o lligues; se declara obertament partidària del

règim representatiu per classes i gremis; i entreveu que el verdader subjecte del dret polític no és una societat civil qualsevol, sinó la nacionalitat.

La ciència administrativa fa la mateixa via; rebutja la centralització i l'uniformisme, i veu en los gremis utilíssimes institucions administratives.»

Feia un repàs històric del millors i pitjors moments que hi havia hagut en la relació de Catalunya amb Castellà, p. 137:

«Los pobles necessiten també una atmosfera d'idees i sentiments adequada, un medi intel·lectual i moral que s'agermani amb son caràcter. L'època de grandesa de nostra pàtria coincideix amb l'apogeu de la civilització de l'Edat Mitjana; a mida que es verifica la informació de què he parlat abans, a mida que ens acostem a l'Edat Moderna, va perdent tot l'esclat de son poder. Los aires de paganisme, d'abstraccionisme i d'artificialisme que allavors se giraren foren fatals per a Catalunya.

En canvi, Castella sentia agermanar-s'hi tant son caràcter que, com la falguera de l'atmosfera pastosa, tragué ufana i corpulència, sentí créixer ses ales i, emprenent vigorosa volada, es col·locà al davant de tots los pobles d'Espanya. Fou aquella l'època de sa grandiosa epopeia conquistadora, de sa grandesa literària i de sa preponderància internacional.»

Posava novament de manifest l'acostament de Catalunya amb les corrents d'una nova societat més moderna, p. 139:

«Mentres les corrents de la vida social moderna van enfondint més i més lo divorci entre Castella i l'ambient novíssim, més Catalunya s'harmonitza en tot amb l'atmosfera de la societat que s'acosta.»

Caracteritzava els trets més importants del caràcter català, què, en els diferents camps, estaven més en relació amb els nous principis de la ciència sociològica, política i de l'administració, p. 139:

«Lo geni català amant de lo concret i de lo particular, i essencialment analític, s'enllaça amorosament amb la ciència especialista, son caràcter eixut, de paraula concisa i senzilla, amb los novells principis de la Sociologia; la seva aptitud industrial i comercial, amb la vida econòmica moderna.

I lo que ha perdut i aspira a recobrar: sa política colonial, que imita avui Anglaterra; sa constitució política presentada com ideal de perfecció per la ciència; son procediment per a fer efectiva la responsabilitat política i administrativa, vers el qual se giren avui

totes les mirades; son exèrcit voluntari, sa descentralització, son particularisme, son règimen representatiu, la seva estructura corporativa; tot, tot ja vell i tradicional per a Catalunya, i nou, novíssim ideal de les ciències!»

Manifestava el seu rebuig als principis de l'absolutisme i de la Revolució francesa i el seu desig de retorn als principis que inspiraven la societat de l'edat mitjana, p. 139:

«Ara, doncs, li toca el torn a Catalunya; és l'alzina que ni menys tragué brotada en lo período de les falgueres, l'àliga que no volà quan volaven los rèptils. Avui tot se prepara perquè entri de nou en la vida pública; l'odi a l'absolutisme, lo descrèdit de la Revolució francesa, la destrucció del convencionalisme, lo moviment de tornada de la societat europea a l'estat social depurat de l'Edat Mitjana.»

Exposava els desitjos que tenia per a la Pàtria catalana, p. 139:

«Mes jo voldria per ma pàtria més encara que sa llibertat. Jo voldria que Catalunya es penetrés bé de la significació i transcendència d'aquest moviment social; i compregués la glòria eterna que conquistarà la nacionalitat que es posi a la vanguardia de l'estol de guerra dels pobles oprimits. Jo voldria que aquesta nacionalitat fos la pàtria meva.»

En el camp de l'ensenyament, exposava la seva visió d'una nova Universitat per a Catalunya, amb un nou tipus d'ensenyants, p. 140:

«I vosaltres, los que us sentiú cridats al sacerdocí de l'ensenyança, aviveu sempre sa flama generosa, conquisteu la Universitat i els Instituts de Catalunya; que el dia en què només los fills de la Pàtria s'asseguin en sos sitials d'honor, aquell dia la Universitat oficialisca, l'engendro de Felip V, haurà caigut per sempre; aquell dia ja no haurem d'enyorar, com enyorem avui, la Universitat Catalana.»

1.6.3 L'obra de Prat publicada l'any 1891

En aquest apartat presentem el conjunt de l'obra de Prat corresponent a l'any 1891, que consta d'un comunicat d'agraïment i de 3 articles publicats a *La Renaixensa*.

1.6.3.1 *Un manifest carlí (I)* ⁴⁰

---

⁴⁰ Enric Prat (1934). *Articles*. Barcelona: Biblioteca política de Lliga Catalana, p. 103-105. L'article fou publicat el 7 de febrer de 1891 a *La Renaixensa*.

Prat en aquest article feia referència al manifest que havia dirigit el “tradicionalista” Vázquez de Mella als electors de Valls-Montblanc. Prat explicava que un amic li havia recomanat la lectura perquè es parlava de regionalisme.

Per a Prat, el manifest de Vázquez de Mella es tractava d'una proposta de regionalisme molt limitat, en què, per assolir una descentralització administrativa, s'aspirava a la creació d'unes juntes regionals, p.103:

«I què diré del seu regionalisme? Es limita a combatre la centralització i demanar la creació de "juntes regionals que fossin l'òrgan de les aspiracions de les regions i el centre de llur autoritat administrativa". Tot plegat ben poca cosa. Ja fora temps de convèncer's tothom que un regionalisme que consisteixi únicament en la descentralització, és regionalisme bord i es basa tan sols en la millor ordenació del ram d'administració.»

Prat considerava que estava bé que d'altres grups polítics en parlessin, p.103-104:

«No obstant, bo és que les demás agrupacions polítiques acceptin en llurs manifestos electorals les nostres idees; quan se'n valen, alguna virtualitat han de trobar-hi i algun fruit demostren esperar-ne.»

Posava de manifest que, també en alguns partits polítics, ja hi havia algunes manifestacions de regionalisme, p. 104:

«En l'època present tot es va tenyint poc o molt de regionalisme: des de la seva manifestació més material en l'ús extraordinari d'escuts de Catalunya, fins a la seva forma política, les conclusions de la qual en tot o en part són adoptades per diversos partits polítics.»

Aquell progrés del regionalisme, de forma similar a com havia succeït amb altres doctrines ja establertes a la societat, seguia un procés lent, p.104:

«La redemptora onada de regionalisme ho envaeix tot en una o altra forma; [...] és com totes les poderoses doctrines que han triomfat transformant radicalment la societat. Primer es dissolen en llur atmosfera, s'infiltra arreu, tenyeixen més o menys totes les manifestacions vitals de la societat; i aquest tint va creixent cap a dintre, resseca i corca tots els elements contraris amb què topa, penetra en la carn i els ossos de la societat, que poc a poc va transformant-se fins a quedar completament trasmudada.»

Manifestava la seva confiança en un avanç lent però segur dels ideals polítics, p.104-105:

«El que impròpiament s'anomena regionalisme, o sigui la doctrina que reivindica la personalitat i sobirania de les nacions ètniques o històriques, juntament amb les altres afirmacions polítiques que complementen aquesta justa reivindicació, és una d'aquestes doctrines destinades a trasmudar totalment la societat; per això llur acció progressiva, com la de totes les grans doctrines, no és ràpida i violenta, com la de la força desordenada i excepcional que desenrotlla el foc convertit en incendi, sinó lenta i insensible ensems que vigorosa i segura, com la força vital que empeny la creixença del cos de l'home, creixença que s'escapa de les mirades dels que l'experimenten i dels que habitualment la presencien. La creixença del regionalisme passa també inadvertida dels que formen la societat en què aquest moviment s'opera.»

Finalitzava l'article anunciant la publicació d'un altre article en què, en relació amb el manifest carlí de Vázquez de Mella, també tractaria de les qüestions dinàstiques.

1.6.3.2 *Un Manifest carlí (II)* ⁴¹

Prat en aquest article, que es publicà a *La Renaixença* com a continuació de l'article *Un Manifest carlí I*, es preguntava quin tipus de monarquia representava el pretendent carlí Carles de Borbó i si representava l'esperit i tradicions de la “patria catalana”, p.106-107:

«Però, ¿ja ha examinat detingudament el senyor Mella, si don Carles de Borbó és representant de la monarquia fundadora dels furs de Catalunya o bé de la monarquia que els destruï?

¿Ja ha meditat prou si és personificació augusta de l'esperit i tradicions de la pàtria catalana, o bé de les doctrines i tendències que han portat Catalunya a la seva ruïna?»

El mateix Prat contestava a la pregunta anterior dient que Carles de Borbó representava els elements més tradicionals de la dinastia borbònica que s'oposaven als elements que es corresponien amb les tradicions i l'esperit de Catalunya, p.107:

«Resulta, doncs, que don Carles és el continuador legítim de la dinastia borbònica les tradicions de la qual són el regalisme, l'uniformisme, la centralització, l'absolutisme. Resulta també que les tradicions i esperit de Catalunya són la monarquia racionada, limitada per una constitució política libèrrima, la unió federativa dels estats que l'espontaneïtat del desenrotllament històric ha fet diversos, el particularisme, la descentralització, l'harmonia de l'Estat amb l'Església movent-se l'un i l'altre en l'esfera

---

⁴¹ Ibídem, p. 106-109. L'article fou publicat 15 de febrer de 1891a *La Renaixensa*.

que el seu fi respectiu determina. I com conseqüència, queda palesament provat que "no hi ha ningú tan enemic de la pàtria catalana i tan estranger dintre d'ella" com Carles de Borbó i d'Este, que "rebutja les seves tradicions i l'esperit que informa les empreses de la seva història".»

Seguidament, analitzava la relació que tenia la proposta de Carles de Borbó amb la "religió" i ho comparava amb l'actuació d'altres famílies dinàstiques europees, p.108:

«Actualment, al principi monàrquic don Carles li roba forces; a la religió li serveix de destorb i rèmora, perquè és font de divisió per als catòlics. O si no, ¿per què està tan mal parada la causa del catolicisme a Espanya, com a França i Portugal, mentre s'aixeca imponent i avasalladora a Bèlgica i Alemanya? ¿A què es deu, si no a les qüestions dinàstiques? Hi ha famílies que semblen destinades a fer mal a la religió; en el segle XVIII els Borbons, Orleans i Braganzas tot dient-se Catòlics, Cristianíssims i Fidelíssims fills de l'Església estigueren des de llurs trons en perpètua lluita amb el Pontificat, aliant-se per combatre'l fins amb volterians i enciclopedistes.»

Prat es decantava per la formació d'un gran partit catòlic que prescindís dels principis dinàstics, p.109:

«L'obra veritablement digna que catòlics castellans de talent com el senyor Mella hi treballin amb totes llurs forces, és la formació d'un gran partit catòlica-furista sense altra bandera que les ensenyances del Papa i els principis de regionalisme, prescindint de qüestions dinàstiques que són quasi sempre filosòficament infundades, històricament perjudicials als pobles.»

1.6.3.3 La Qüestió social i la política ⁴²

Prat en aquest article, que es publicà coincidint amb la celebració obrera del Primer de maig, aprofundia en l'estudi de la qüestió social i política.

Considerava que la societat es trobava en una situació malaltissa, p.146-147:

«La qüestió obrera és sols un aspecte de la qüestió social; aquesta és més extensa, se refereix al malestar que la societat experimenta, a la malaltia que rosega de mica en mica ses entranyes.»

---

⁴² Enric Prat (1998). *Obra completa. 1887-1898*. Op. citat, p. 146-151. L'article fou publicat el 1 de maig de 1891 a *La Renaixensa*.

Parlava dels diferents símptomes d'aquell mal, en els diferents àmbits del capital i del treball, i de les seves conseqüències. Ho exemplificava amb els resultats que produïen l'acaparament dels productes i la formació de monopolis, els abusos en l'adjudicació del crèdit i les nombroses fallides que es succeïen; p.147:

- En relació a l'acaparament i monopolis:
«[...] una personalitat poderosa o bé una companyia compra tot un gènere de productes i, lliure de competència, fixa son preu amb entera llibertat, pujant-lo amb gran perjudici de les indústries que necessiten aquests gèneros.»
- En relació amb els abusos del crèdit:
«[...] se constitueixen societats i companyies que, mitjançant subvencions a periòdics poc escrupulosos, obtenen lo favor públic amb falses promeses de negocis que no s'emprenen i donen per resultat enriquir més molts que ja eren rics i empobrir els massa crèduls que els confiaren sos estalvis, petits estalvis que havien de servir per a donar bona vellesa a la família.»
- En relació a les ombroses fallides, “sovint fraudulentas”:
«[...] com les de la Companyia dels Metalls, el Canal del Panama i de la Caixa de Descomptes i “mils d'altres quals efectes repercuteixen a tot Europa.»

La situació que exposava originava una lluita “incessant” entre els dos elements principals de la producció, el capital i el treball. Com a resultat es produïen manifestacions i vagues, “que ja fa temps que sovintegen i avui obtenen un caràcter tan universal”. Prat preguntava per les causes d'aquella malaltia, de la qual havia presentat els símptomes, i ell mateix contestava que la causa estava en l'organització de la societat, p. 147-148:

«D'on prové aquest desgavell? Quina és la causa d'aquesta malaltia? Anys enrere la societat estava a Catalunya i en molts països d'Europa organitzada baix la base de la família en corporacions i gremis que constituïen la seva estructura natural. Com més desenvolupada aquesta estructura, més perfecta és la societat; perquè passa a la societat lo mateix que als sers físics en l'ordre de la naturalesa: a mida que pugen en perfecció, augmenta i es desenvolupa la seva organització.»

Analitzava la constitució de la societat en els diferents elements: home, família, gremi, classe i nacionalitat, p.148:

«L'element constitutiu de les societats, la cèl·lula social, és l'home; aixís com la cèl·lula orgànica comença per ser vegetal, animal o humana; nerviosa, òssia, muscular, la cèl·lula social, l'home és també català, francès, castellà, anglès..., pare de família o fill

de família, pagès, industrial, obrer, capitalista, metge, advocat, enginyer... De conformitat amb aquestos caràcters s'agruparan formant nacionalitats com Anglaterra, Portugal, Prússia, Catalunya, i dintre de cada una d'aquestes les cèl·lules afines formaran nous organismes: família, gremi, classe.»

Exposava els efectes que produïa en la societat la destrucció dels gremis i les classes representatives i la seva substitució per la classe política que aspirava al control de la riquesa del país, p.149:

«Anul·lada, doncs, en lo terreno politicosocial la família, destruïts los gremis i classes, desconeguda la nació, aniquilats tots los organismes socials, sols ha quedat dret, davant per davant dels individus, l'organisme del poder, prompte a avassallar la societat, a vexar-la i xuclar-li sa vida. Destruïdes les classes i gremis de productors, s'han organitzat per a succeir-los les classes passives i los gremis de polítics o colles de consumidors fetes a posta unes i altres per a lligar entre les malles de sa tela d'aranya tota la riquesa del país.»

Considerava que la política i l'administració del nou sistema era per al país com una maquinaria que estava a Madrid i feia que els seus tentacles arribessin a totes les províncies i fins a tots los pobles. Referint-se al sistema parlamentari i a les seves relacions de dependència amb el poder incloïa una dura crítica als parlamentaris, “advocats en sa majoria”, p.149:

«I vénen després los períodos electorals: el pop oficial clava més endins les ventoses de sos tentàculs i no hi ha perill que les Corts resultin verdadera representació del país, no; mai cap govern ha perdut les eleccions; això ja diu ben clarament la seva sinceritat fins a on arriba. Aixís resulten Corts formades d'algunes dotzenes de xerraires, advocats en sa majoria, aptes en son entendre per a parlar de tot i legislar i resoldre totes les matèries, arribats al Congrés no per sos mèrits i patriotisme, no per sa competència en matèries d'interès i utilitat, sinó per sos lligams de parentiu amb certs personatges o per son servilisme o per serveis prestats al partit encara que sia en contra del país.»

Assenyalava els efectes negatius que tenia l'aplicació dels impostos de consums que pagaven els contribuents de la indústria, de l'agricultura i de la classe treballadora. Comparant-ho amb els impostos que pagaven els contribuents capitalistes i els rendistes, Prat arribava a la conclusió de que la qüestió social no tenia una solució equitativa, p.149:

«Doncs bé, a aqueixa bèstia insaciable, a aquestes Corts aixís formades està confiada la missió de posar remei a la malaltia que pateix la societat. Per això

que, de tant temps ençà, en lloc de millorar empitjora cada dia; per això s'han dictat lleis lliurecanvistes; per això lo deute públic augmenta d'una manera assombrosa i horripilant; per això s'han fet lleis militars que consagren la més irritant desigualtat *obligant* el fill del pobre al servei militar per defensar la propietat del ric; per això s'han fet lleis rentístiques tan injustes com les que fan pesar totes les càrregues de l'Estat sobre la indústria i l'agricultura, deixant lliures de contribucions els capitalistes i rentistes possessors de capitals mòbils que són los més productius; per això subsisteix encara l'impost dels consums que, gravant los articles de primera necessitat, pesa en especial sobre les classes treballadores; per això les crisis econòmiques i financeres se sovintegen; per això la qüestió obrera segueix i seguirà sense cap solució equitativa.»

Feia una dura crítica dels sistemes i principis que sorgiren dels canvis polítics del segle XVIII, p.149:

«L'arbre es coneix per sos fruits; les institucions i principis, per sos resultats pràctics. Los sistemes i principis del segle XVIII que han informat lo modo de ser dels pobles moderns han donat aquestes conseqüències. Ara qui tinga ulls que miri i vegi; qui tinga orelles que escolti i senti.»

Després de presentar i d'analitzar a l'article els aspectes més negatius, exposava el camí de la seva solució que seria una força “regenerativa” per a assolir una societat “rejuvenida i transformada”. Aquella reacció constituïria la nova política que es necessitava per a organitzar un nou règim polític, p.150:

«Mes no per això s'ha d'abandonar tota esperança; les societats no poden dormir. Per decaigudes, per podrides i corrompudes que sien, quan ja no ho poden ser més, se reaccionen; enmig de sa descomposició germina lo principi vital que ha de salvar-les; imperceptible, primer, va creixent, creixent; sa força regenerativa va organitzant de nou lo cos social, i del munt de despulles surt la societat rejuvenida i transformada. La reacció ha començat ja, i pel terreno polític; una política dolenta ha engendrat aquestos mals, una política bona ha de curar-los.»

Considerava que era de justícia que les regions que tenien una “personalitat” ben definida tinguessin una intervenció en el govern general de l'Estat i que, també, tinguessin independència en els àmbits que eren d'interès exclusiu de la regió, p.150:

«[...] regions que tenen interessos i necessitats pròpies i característiques, que tenen personalitat ben definida, just és que tinguem una *intervenció igual en lo govern*

general de l'Estat, en lo que és d'interès comú, i en lo que sia d'interès exclusiu de la regió se governi cada una amb entera independència.»

Prat tornava a posar de manifest la baixa participació dels catalans en els càrrecs públics, p.150-151:

«Quedaria aixís destruït un dels més grans abusos i injustícies. Com si a Espanya no hi hagués més que castellans i andalusos, són aquestos los únics que governen, los que omplen totes les oficines: ministres, directors generals, magistrats, governadors i tots los empleats des del més alt fins al municipal i el burot són castellans i andalusos, com si no hi hagués res més que castellans a Espanya, com si no hi haguessin a Catalunya prous catalans per a endur-se los honors i beneficis que aquestos càrrecs reporten.»

Proposava una nova organització que reformés la societat, en què l'eix fonamental consistia en dur a la pràctica una concepció adaptada a les noves necessitats socials de la família, de les classes i dels gremis. La reforma, que presentava Prat, s'estenia a l'elecció de representants a Corts, escollint bons coneixedors de les seves realitats que representarien “obriers els obrers, fabricants els fabricants, pagesos els pagesos; els advocats, advocats; els metges, metges; enginyers els enginyers... tots segons la proporció de la importància en nombre”.

Per a Prat, amb aquell nou model en l'ordre polític, de representativitat estamental i escollint els homes preocupats en el progrés i en el benestar del país, desapareixeria el mal de la societat. El resultat seria la solució dels símptomes que ell mateix havia anunciat com a causes de la malaltia de la societat espanyola i catalana, p.151:

«Amb unes Corts aixís formades se dissoldrien los partidaris, s'abolirien los consums, s'establiria l'exèrcit voluntari, s'organitzaria el treball sobre bases justes, i per medi de reformes prudentes i saludables se donaria satisfacció a les necessitats i aspiracions de tots los elements que componen lo país.»

1.6.3.4 Lo Centre Escolar Catalanista a les Societats que l'apoiaren en la demanda per a la creació de la càtedra de Dret català⁴³

El text que adreçava el Centre Escolar Catalanista estava signat per Enric Prat de la Riba, com a president, i per Pere Muntañola, com a secretari.

---

⁴³ Ibídem, p.152-154. L'article fou publicat el 11 de juny de 1891 a *La Renaixensa*.

El 27 de febrer de 1.891, Prat com a president del *Centre*, havia presentat a la Diputació provincial de Barcelona una petició per a que la corporació es fes càrrec de la creació i sosteniment d'una Càtedra de Dret civil català a la Universitat de Barcelona. La petició, que fou rebutjada per motius econòmics, coincidia, en el temps, amb la campanya que s'endegà en defensa del Dret català després que Alonso Martínez presentés un projecte d'unificació de les legislacions forals en un codi civil uniformista.

En el nou codi, en el cas de Catalunya, es preveia que els residents no catalans no estarien subjectes al Dret civil català.

Prat, com a president del *Centre escolar Catalanista*, agraïa el suport que es rebé, per part dels particulars, de les corporacions i de les societats, en la demanda feta a la Diputació provincial de Barcelona de crear i sostenir una Càtedra de Dret civil català, p. 152:

«Lo Centre Escolar Catalanista se creu en lo dever de donar pública mostra de son agraïment i de senyalar a la consideració de Catalunya, a les importantíssimes corporacions i societats i als particulars que com a bons i legítims fills del país li han fet costat en l'avui ímproba tasca de reclamar de la Diputació provincial lo que tots considerem com un dever de la mateixa: la creació i sosteniment d'una Càtedra de Dret Català.»

Exposava que ja era de preveure la resposta negativa que va tenir la demanada per part dels grups polítics de la Diputació provincial de Barcelona, p. 152:

«Los polítics que ocupen los llocs administratius dels diputats provincials han respost amb una negativa. A l'opinió del país ostensiblement manifestada; a la conservació de lo poc que de respectable i ferm queda en les lleis i en les creències públiques, han preferit lo servei de les idees o conveniències de les agrupacions polítiques en què serveixen. Era de témer.»

Analitzava el paper que tenien els representants en la Diputació en diferents moments històrics. Comparava els representants que, en el passat, formaven part de la corporació per a treballar per a la província, i els representants que, en els temps moderns, utilitzaven la Diputació com a instrument de carrera política en el sistema caciquista, p. 152:

«Un dia anaven a la Diputació i a enlairar-la les grans capacitats i potències vives del país; avui, dol dir-ho, los polítics de segona fila, los setmesons de l'aristocràcia burgesa, los cacics i parents dels cacics, hi van a buscar la importància política que no els poden dar sos mereixements. Los càrrecs provincials són graons de la carrera política que condueixen a llocs més productius. Los serveis al país no els pot premiar lo

país que no governa; los serveis a les banderies polítiques i les adulacions als grans errors dels caps de partit los poden premiar los mateixos que els reben.»

Assenyala el escàndol electoral que passava a la Diputació de Barcelona, p. 153:

«Baix la mateixa direcció que presideix i domina en lo cos provincial han sortit de les urnes electorals de la província de Barcelona los majors escàndols de política moderna que hagi presenciat lo país més pervertit del món políticament.»

Parlava de falsificació d'actes electorals enviades des de Catalunya i de com els Tribunals les reconeixien. Per a Prat, aquell era un motiu més que suficient per a procedir a l'eliminació d'unes institucions que eren poc representatives, p. 153:

«Les mateixes Corts conservadores no han pogut menos de llençar al carrer actes i més actes de les d'aquí enviades; [...]. I en tant, los tribunals reconeixien com autèntiques i fidedignes, actes contràries a les presentades a las Corts! Aixís practiquen i veneren les doctrines que professen los que reneguen de les de sos pares. Aquests fets impunes, aquest menyspreu a lleis respectades per tothom, són d'efecte més remot però més segur per a l'enderrocament de les institucions socials, que els explosius empleats per criminals o visionaris.»

Criticava la resposta de la Diputació que s'excusava en les dificultats econòmiques, exposava les enormes despeses que es feien i posava en dubte la necessitat d'algunes d'elles, p. 153:

«A la resolució de la Diputació provincial no li són excusa ni pal·liatius les dificultats econòmiques. Tots veiem contínuament la prodigalitat amb què acut a gastos i subvencions merament de luxo. Mils i mils de pessetes per a subvencionar carreres i regates; mils de duros per a comprar quadros que no sap on posar; mils de duros per a amoblar lo despatx del president i del secretari; milions i milions, emprèstits sobre emprèstits, per a carreteres caríssimes d'utilitat secundària, en lloc de camins veïnals que conduïssin a les grans artèries de circulació, són fastuoses comunicacions entre els dominis dels cacics i l'assiento dels diputats.»

Posava l'exemple del cas dels terrenys de l'Institut que s'havien perdut, p. 153:

«En fi, tots havem vist amb gran condol com per inconsiderats acords, per ignorància o per desídia o per totes aquestes coses han deixat perdre, los polítics de la Diputació provincial de Barcelona, los terrenos de l'Institut, propietat de la província, terrenos de més de set-cents mil pams d'extensió, llençant al carrer amb un sol acord, més de dos milions de duros.»

Plantejava que, amb l'estalvi d'unes mínimes despeses, s'hagués pogut pagar la Càtedra que havia sol·licitat el Centre Escolar Catalanista. També assenyalava les despeses educatives que hauria de pagar la Diputació i que no les pagava en la seva totalitat, p. 153:

«Suprimint alguna de les més petites i més ridícules partides que figuren en los presupuestos provincials, los sous dels cornetes del batalló de milicianos veteranos o lo manteniment del cavall del comandant del mateix cos, per exemple, podrien pagar-se tots los gastos de la càtedra; perquè és de saber que la Diputació provincial de Barcelona tan rumbosa en coses supèrflues, paga les càtedres que estableix lliurement a la meitat del sou oficial, poc més de quinze rals diaris, o no els paga del tot, deixant que desempenyin les vacants los auxiliars sense sou ni retribució de cap mena, per més que en los presupuestos figurin sous complets. Aquest és lo mesquí comportament de tan presumida corporació per l'ensenyança. Molts noms d'escoles, molts números en los presupuestos per a la instrucció pública, exhibir-se i no fer casi res en realitat.»

Agraïa la resposta que havia rebut el Centre per part de les principals institucions i entitats catalanes i considerava que també era necessari acabar amb el desordre i amb la corrupció, p. 154:

«Trist és que los polítics de la Diputació provincial no hagin seguit les forces vitals del país, que la Corporació representa: davant d'aquest desengany deuen animar-se los bons catalans, al veure reunides a l'entorn de les institucions pàtries, les més valuoses entitats del país, les que realment tenen vida pròpia. Lo dia en què desapareguin lo desordre i la corrupció que desgraciadament avui imperen, serà encara possible reorganitzar Catalunya sobre nobles bases.»

La comunicació finalitzava expressant l'agraïment a les diferents associacions que havien donat suport a la petició formulada pel Centre Escolar Catalanista⁴⁴.

---

⁴⁴ Ibídem, p. 154:

«Lo Centre Escolar Catalanista, mentres espera ocasió solemne per a protestar de l'acord de la Diputació provincial, dóna públicament les gràcies a les següents associacions que tan patriòticament respongueren a sa iniciativa:

Col·legi d'Advocats de Barcelona.- Acadèmia de Legislació i Jurisprudència Acadèmia de Dret.- Lliga de Catalunya.- Centre Català.- Associació d'amics de la Instrucció.- Foment del Treball Nacional.- Institut agrícola català de Sant Isidro.- Centre Democràtic Federalista.- Joventut catòlica.- Joventut republicana centralista.- Associació general d'Estudiants.- Joventut conservadora.- Casino de la Joventut mercantil.- Associació de Catòlics.- Centre Excursionista.- Centre Català, Foment Industrial, mercantil i agrícola.- Associació de Catòlics i Centre Industrial de Sabadell.- Lliga regional de Manresa.- Centre

1.7 El curs 1891-1892: quart curs de la carrera de Dret

Prat, en el curs 1891-1892, es va matricular en el quart curs de la Llicenciatura de Dret en les assignatures de *Derecho civil 2º*, *Derecho mercantil*, *Derecho procesal* i *Derecho internacional público*.

1.7.1 L'article *Quan esperem?*⁴⁵

L'any 1892, Prat publicà a *La Renaixensa* l'article *Quan esperem?*. Iniciava l'article amb una crítica als Governos espanyols per l'obra de la unificació que havien realitzat i per l'actitud que havien demostrat en l'intent de reformar el Dret civil català, p. 157:

«Fa temps que tenim treva; fa temps que els governs, enfeïnats en apedaçar, en tapar forats en aqueix casolot mig enrumat que anomenem Espanya, no tenen una hora, una hora tan sols, per a tirar endavant l'obra ja fa segles començada de la unificació.

Poc li falta per a acabar-la en l'ordre oficial; només nos queden lleis civils tan estrafetes i desfigurades que gairebé han perdut sa fesomia.»

Considerava que ja era el moment adequat per a iniciar la defensa del Dret català, p. 157:

«Quan l'enemic jau, és l'hora de preparar-se, puix al rompre el foc tot ha d'estar a punt per a la lluita; mal soldat aquell que en l'acte d'investir no té carregada l'arma. [...]. És ara que devem unir-nos tots los que venerem lo dret català, per a preparar la lluita i tenir més probable la victòria. Com més aviat estiguem disposats a rebre l'investida de l'unitarisme, millor, més de pressa havem de provocar-la, perquè l'estat present del dret és insostenible, és una agonia lenta i vergonyant en les sales dels jutjats i tribunals.»

Comparava l'enrenou que produí el redactat de l'article 15 del Codi civil espanyol amb la “desesperada situació de nostra legislació civil”, p.158-159:

«En l'estat present, totes les iniciatives aïslades i parcials, per respectabilíssimes que sien, no prosperen ni poden prosperar; tota concessió en aquest punt ha de ser arrencada del govern a viva força; de bon grat no se'n traurà mai res. Amb exposicions ni gestions oficioses únicament, no s'hauria modificat l'article 15, com no es posarà remei a la desesperada situació de nostra legislació civil.»

Català Vilafranquí.- Agrupació regionalista de Terrassa.- Advocats, notaris, procuradors i escrivans de Berga, i a tots quants l'han secundat en la demanda de la Càtedra de Dret Català.»

⁴⁵ *Ibidem*, p. 157-159. L'article fou publicat el 8 de març de 1892 a *La Renaixensa*.

Ho plantejava en forma de repte i pensava que Catalunya en aquell moment històric, davant del risc de perdre el seu Dret, reaccionaria i mantindria la seva personalitat, p. 157:

«Mes, encara que sucumbís, ja no hem de témer; la renaixença és un fet. Podran los legisladors esborrar de les lleis fins l'últim record de la personalitat de Catalunya, però Catalunya serà allí, a prop d'ells, en la realitat, dessota aquella caseta artificial, amb sa individualitat cada dia més definida i robusta, amb vida sempre creixent, amb consciència cada dia més clara de son valer, de sos drets, de sa missió en la història. Desposseïda de ses lleis comprendria més que mai sa pregoníssima saviesa, en sofriria una intensa enyorança i treballaria més enèrgicament per a obtenir lo renaixement íntegro, total, de la seva personalitat.»

Exposava els canvis que s'haurien d'introduir a Catalunya, p. 157:

«Que es creï en la Universitat de Barcelona una càtedra obligatòria de Dret civil català.

Que els jutges i magistrats de lo civil hagin d'ésser catalans o persones que, per sa llarga permanència a Catalunya, coneguen nostra legislació.

Que totes les causes civils sien fallades en última instància per una sala del Tribunal Suprem formada per jurisconsults catalans.

Que s'adopti, respecte de Catalunya, lo sistema de la legislació separada que emplea lo Parlament anglès respecte d'Irlanda, Escòcia i Principat de Gal·les.»

Prat, al final de l'article, plantejava la possibilitat de que, per a aconseguir aquelles fites, es poguessin agrupar tots els catalans, sense que hi influís la distinció partidista, p. 159:

«Aqueixes reivindicacions, per lo mateix que responen a necessitats presents universalment sentides a Catalunya, trobarien cooperació i ajuda en totes parts. Com al promulgar-se el Codi civil, los catalans de valer que hi ha en los partits polítics s'agruparien tots prescindint de ses diferències, avui ja casi nominals o bé personals, i fora dels partits tot un poble trobaríem que respondria al crit d'alerta amb un aplauso franc, entusiasta, unànim.»

1.7.2 Prat, escollit secretari de la Unió Catalanista

La Unió Catalanista, que es creà el 1891, tenia el seu origen en els contactes que mantingueren diferents associacions, entre d'altres la Lliga de Catalunya i el Centre Escolar Catalanista, arran de la campanya endegada contra l'article 15 del Codi civil que posava en perill el manteniment del Dret català.

Prat, que des del Centre Escolar Catalanista havia participat en la creació de la Unió Catalanista⁴⁶, fou elegit secretari de la nova entitat.

En aquell període la Junta permanent de la Unió Catalanista estava formada per:

- Lluís Domènech i Montaner⁴⁷, arquitecte de Barcelona, com a president.
- Pau Font i de Rubinat, advocat i propietari de Reus, com a tresorer.
- Joaquim Vayreda, industrial i artista d'Olot, i Pau Colomer i Oliver, comerciant i propietari de Sabadell, com a vocals.
- Enric Prat de la Riba, advocat de Castelltersol, com a secretari.

1.7.3 La participació de Prat a la Primera Assemblea de la Unió Catalanista, assemblea en què s'aprovaren les Bases de Manresa

Prat, com a secretari de la Unió Catalanista, participà en tot el procés que conduí a la presentació, discussió i aprovació de les Bases de Manresa.

La Unió Catalanista havia presentat com a programa de treball la redacció d'unes *Bases para la Constitució regional catalana*. Per a desenvolupar les Bases es constituí una ponència formada per Lluís Domènech i Montaner, com a president, Enrich Prat de la Riba, com a secretari, i per Joan J. Permanyer y Ayats, Àngel Guimerà, Antoni Aulestià i Pijoan, Josep Coroleu, Ramon Picó i Campanar, Pau Font i de Rubinat i Joaquim Vayreda.

La redacció definitiva del projecte de *Bases para la Constitució regional catalana* es va dur a terme per una subcomissió composta per Domènech, Aulestià i Prat. Amb data de 20 de març de 1892 la proposta de Bases fou signada per “lo President, Lluís Doménech y Montaner” i “lo Secretari, Enrich Prat de la Riba”.

---

⁴⁶ El 1891, el Centre Escolar Catalanista constituí juntament amb la Lliga de Catalunya, de Lluís Domènech i Montaner, Joan Permanyer i Àngel Guimerà, la Unió Catalanista. Atès que la Lliga de Catalunya tenia un abast d'associació local es creà la Unió Catalanista per a tenir un abast més ampli a tota Catalunya.

⁴⁷ Lluís Domènech i Montaner, (1850-1923): Arquitecte, historiador i polític. Estudià la carrera d'arquitectura a l'Escola d'arquitectura de Barcelona i de Madrid. El 1873 obtingué el títol a Madrid i el 1875 fou nomenat catedràtic de composició i de projectes de l'Escola d'arquitectura de Barcelona. Professionalment, l'Exposició Universal de Barcelona de 1888 li donà ocasió de construir les primeres obres que el feren popular. Inicià de molt jove la seva actuació política en el catalanisme. L'any 1887 ingressà a la Lliga de Catalunya, de la qual fou president el 1888, i a la Unió Catalanista, que presidí el 1892.

La proposta de Bases s'havia de presentar i sotmetre a la votació dels delegats que es reunirien a la Primera Assemblea de la Unió Catalanista⁴⁸. Finalment, els delegats es reuniren a la Sala Consistorial de l'Ajuntament de Manresa els dies 25, 26 i 27 de mars de 1892.

A l'Assemblea foren presentades, debatudes i aprovades les Bases que havien de constituir la expressió concreta dels principis polítics del catalanisme. El president i el secretari de la Unió Catalanista ho foren també de l'Assemblea de la Unió, que es reuní a Manresa, com a "Consell de Representants de les Associacions Catalanistes", per a discutir i aprovar el tema acordat per aquella reunió, que fou la primera de les Assemblees anuals⁴⁹ que es preveïen als art. 11 i 13 del Reglament de la Unió Catalanista.

1.7.4 La intervenció de Prat en defensa de les esmenes a les Bases 8 i 9⁵⁰

Prat intervingué el dissabte 26 de març defensant les esmenes que havia presentat a les Bases 8 i 9.

Els germans Alberto i Arturo García Garraffaen el llibre *Prat de la Riba* es referien a la intervenció que tingué Prat en la redacció de les Bases i a la defensa que en féu⁵¹:

«El tema a discutir fué el que propuso Prat; algunas de las bases aprobadas habían sido redactadas por él; pero otras se aprobaron en contra de su criterio y Prat las combatió, pronunciando el único discurso de tendencias nacionalistas de todos los pronunciados en la asamblea. Principalmente mostró su oposición contra las bases octava y novena, relativas a la organización de los poderes legislativo y judicial.»

Les esmenes de Prat representaven l'exposició del pensament del jove estudiant de Dret i eren el reflex, alhora, dels amplis i sòlids coneixements assolits a través de la recerca historicista i de les amplies lectures en diferents disciplines científiques.

Prat, exposant les seves idees, mostrava els seus temors en relació al parlamentarisme, a la divisió dels poders i a la seva harmonització per un estament superior, al corporativisme en una

---

⁴⁸ Unió Catalanista (1893). *Assembleas catalanistas, Primera. Manresa. Deliberacions i Acorts*. Barcelona: Impremta La Renaixensa.

⁴⁹ La periodicitat anual de les Assemblees feia referència a la "Constitució de Pere III lo Gran", en què s'establia que les antigues Corts catalanes es reunirien forçosament una vegada l'any.

⁵⁰ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1887-1898*. Op. citat, p.159-184.

⁵¹ Alberto García; Arturo García (1917). Op. citat, p. 27.

representació estamental en tres braços i a que la classe obrera tingués representació parlamentària.

Per prevenir aquells previsibles riscos, Prat proposava que els diferents estaments, que intervenien en la producció, s'integressin en els seus rams de producció i fossin representats pels braços respectius als quals pertanyien, que serien el braç dels propietaris i el braç del comerç i de la indústria.

La seva intervenció era una llarga exposició basada en uns arguments molt ben elaborats i acompanyats de nombroses referències bibliogràfiques. Prat iniciava la seva intervenció amb una referència a les seves lectures històriques, que concretava en les lectures que havia fet de la figura del Comte de Pallars, que representava l'exemple del lluitador constant contra els enemics de Catalunya, p. 159-160:

«Senyors: Sempre que obro la història de Catalunya, atrau mes mirades, s'endú mes simpaties, me desperta afanys d'imitació de sa constància i sa integritat, l'hermosa figura de l'immortal comte de Pallars que des dels primers anys fins als darrers de sa vida, que fóra llarga, una hora en les encontrades de la terra catalana, altra hora en los camps de batalla d'Itàlia i França, lluità sempre i sempre contra els enemics de Catalunya.»

A continuació, reconeixent que estava entrant en el terreny de les “lluïtes humanes”, ressaltava les dificultats de l'època canviant que estaven vivint, p. 160:

«Deixeu-me, senyors, deixeu-me a mi, tot just entrat en les lluites humanes, prendre per nord que enmig d'elles m'orienti, a qui tan bé sapigué conduir-se en una edat extraordinàriament revolta com aquella època en quina tot un món d'idees llargs segles soterrat renaixia per a guanyar els homes i dur la societat per noves vies. També avui la humanitat està com llavors fundament somoguda, també com llavors l'ordre existent trontolla a l'empenta vigorosa d'un món que ressuscita, que renaix amb nova vida clivellant i fent saltar a trossos, com crosta ja morta, la capa d'artificialisme amb què volgueren ofegar la vida real i veritable dels pobles.»

Posava de manifest el canvi que s'iniciava, quan es referia a que “los temps han canviat: avui presenciem l'agonia de las idees que allavors vanceren; avui veiem la renaixença de les que llavors foren vençudes”. Fixava la funció de la constitució política que havia d'elaborar l'Assemblea, constitució que havia de servir per a tot “un poble o nacionalitat”, p. 160:

«Lo document que ha d'elaborar l'Assemblea de Delegats és intrínsecament un programa politiconacionalista buidat en la forma de Constitució codificada; és la

síntesis en forma constitucional de les reivindicacions autonomistes i dels principis polítics del catalanisme: en ell ha de determinar-se no sols lo grau d'independència de nostra pàtria sinó també els principis que en l'interior hagen d'inspirar l'organització i activitat del govern de Catalunya. És, senyors, la Constitució política un edifici construït per a habitació de tot un poble o nacionalitat.»

La constitució regional catalana, per a Prat, era l'expressió del ideal del catalanisme i havia de servir, també, per fer-lo comprensible als demés catalans, p. 161:

«Tal és la naturalesa del Projecte de Constitució Regional Catalana: expressió de la forma en què desitgem se constitueixi Catalunya, producte d'un esforç del catalanisme per a arribar a una comprensió més clara i definida de la idea que, ensems que serveixi de llaç d'unió entre nosaltres, sia arma de proselitisme respecte dels demés catalans.»

Expressava la seva queixa pel rebuig que la ponència, que preparà el projecte de Bases, havia fet de les esmenes presentades que aprofundien més en la forma regionalista, p. 161:

«Calia esperar que la Ponència estudiaria i després proposaria a l'Assemblea los principis, los sistemes que més harmonitzen amb la forma regionalista, i no ho ha fet; ans al contrari, ha rebutjat sistemàticament totes les esmenes a aqueix fi endreçades, creient que cal tan sols fixar lo grau de l'autonomia de Catalunya.»

Per a Prat, la constitució que es discutia, a més de reivindicar la personalitat de Catalunya, també tenia de ser un programa polític i social per a l'autonomia de Catalunya, p. 161-162:

«No n'hi ha prou, no; lo catalanisme no sols ha d'ésser reivindicació de la personalitat de Catalunya, sinó també programa politicosocial: reivindicar la personalitat d'un poble no és constituir-lo, és sols lliurar-lo d'una dominació o servitud; i nosaltres devem combatre per a conseguir l'autonomia de Catalunya i al mateix temps determinar com ha de constituir-se aqueixa Catalunya un cop emancipada. [...] I tenim per altra part, gràcies a l'avenç de la història catalana i al renaixement que en tots los ordres va operant-se, medis complets i exactes d'apreciar la civilització de Catalunya, son caràcter, ses necessitats i ses tendències. Posseïm, doncs, tot lo que es necessita per a elaborar una Constitució practicable, apta per a complir los fins de sa formació: coneixement de la societat catalana i una experiència política de valor inapreciable.

Una Constitució no pot ser quelcom aïslat en la vida d'un poble, sinó que ha de brotar de les entranyes mateixes de la societat constituïda; tenint ses arrels en lo passat, ha de viure en l'avui, tot mirant cap al pervindre.»

Analitzava el fet que les institucions que hi havia a Catalunya, creades des del Decret de Nova Planta, havien merescut el rebuig dels catalans en no ser institucions que es sentissin com a pròpies, p. 163:

«A mon entendre no hi ha cap dubte que si alguna de les institucions imposades hagués obtingut carta de naturalesa en nostra terra i hi produís bons resultats, hauria d'acceptar-se.»

Prevenia contra les institucions imposades que farien que l'autonomia de Catalunya no fos completa, p. 163:

«No devem contenar-nos, doncs, amb tornar-li ses llibertats, no; mentres existissen entre nosaltres institucions de les que per la força nos foren imposades, l'autonomia no seria perfecta; hauríem romput les lligadures, mes Catalunya seguiria duent en la més alta manifestació de la sobirania, en sa Constitució política, lo segell de la senyoria de Castella. [...] Tota Constitució, tota llei, ha de procurar sempre facilitar, promoure, lo desenrotllo de l'instint social, ja que ell constitueix la més sòlida base i més fecunda font de prosperitats per a tota societat. Doncs bé, tota la sèrie interminable de Constitucions i lleis espanyoles no ha fet més que combatre l'instint social, ja prou aclaparat per l'absolutisme, posar-li entrebancs, fer improductius sos esforços i, naturalment, ha crescut en son lloc l'instint egoista; ha entrat en la costum del poble mirar l'Estat, el govern, com un enemic a qui s'ha de témer i a qui s'ha de combatre sempre i amb totes les armes.»

En analitzar els riscos de futures infraccions constitucionals, que comportaria per a la Constitució catalana la influència dels poders federal i regional, considerava que el poder federal, en ser una representació de les regions, quedaria més equilibrat. Prat, ressaltava que el poder regional era el poder que s'havia de tenir més en compte, p. 169:

«La Constitució política catalana pot ser combatuda o pel Poder federal o pel Poder regional; lo primer l'atacarà per augmentar ses atribucions, lo segon violant, pertorbant lo mecanisme del Poder, o invadint l'esfera del dret particular. La primera font d'infraccions constitucionals és a mon entendre la menys important, la menys temible per a Catalunya. Perquè, donat que l'Assemblea federal serà una Assemblea de delegacions dels Estats (i no una cambra nombrada pel sufragi universal directe) sempre la representació més genuïna de la nació apareixerà en les cambres regionals. Ademés s'ha de tenir en compte que el jorn en què el regionalisme s'estableixi serà perquè haurà guanyat totes les esferes socials, i quan una idea alcança una força expansiva tan poderosa no és pas quan ha de témer veure's atacada.»

La font més important d'infraccions constitucionals fóra, doncs, lo Poder regional. Per lo tant a l'organitzar-se aquest Poder no deu olvidar-se aquest perill, aquesta necessitat, clau de tota Constitució política.»

Plantejava la recuperació de la institució històrica amb la “missió més alta”: la Diputació del General, p. 170:

«Ara bé, si trobem en nostre dret històric una Institució quina missió més alta era la defensa de la Constitució i lleis catalanes i dels drets dels catalans com és la Diputació del General, just és fer-la reviure en la Catalunya renascuda encomanant-li aquella missió mateixa que amb tanta integritat desempenyà sempre.»

Proposava una composició ideal de les Corts Catalanes formades per tres braços:

- Un primer braç que, defensant els interessos morals i religiosos, estaria format pels Bisbes de Catalunya presidits per l'Arquebisbe de Catalunya.
- Un segon braç que, defensant els interessos intel·lectuals, estaria compost per representants de les acadèmies, centres d'ensenyança, col·legis d'advocats, notaris, metges, enginyers, artistes, etc..
- I un tercer braç que defensaria tots els interessos materials.

El mateix Prat reconeixia que era més adequada una composició, també organitzada en tres braços, que estigués en sintonia amb la realitat catalana:

- Un primer braç, en què es representaven els interessos morals i religiosos i els intel·lectuals.
- Un segon braç, de representació dels interessos dels propietaris rústics i urbans.
- I un tercer braç, en què es representarien els interessos del comerç i de la indústria.

Preveia “funestes conseqüències” si s'aprovava la proposta presentada en el projecte de Bases, en relació a que el “treball manual” tingués representació a les Corts Catalanes. Cridava a la reflexió sobre un possible enfrontament una representació de l'estament obrer, d'una part, i el “capital” i la “intel·ligència”, d'altra part, p. 175:

«En lo projecte de Bases se senyalen tres seccions en les Corts Catalanes: representants de la capacitat, de la propietat, indústria i comerç, i del treball manual. ¿Ja s'han sospesat bé les funestes conseqüències que poden sobrevindre amb la creació d'un estament obrer, aixecant-se, unit i compacte, davant per davant dels altres estaments que simbolitzen lo capital i la intel·ligència? Això no és per ventura cercar a gratcient lluites de braços? ¿No

fóra millor mantenir indivisos los elements en cada producció: lo propietari amb sos masovers, parcers, etc.; l'industrial amb los obrers; lo comerciant amb sos factors, fadrins i mossos?»

En plantejar les atribucions que havia de tenir el poder local, en relació a si seria dipositari de la sobirania política o si havia de ser una delegació de l'Estat, presentava una proposta d'esmenes, p. 182-183:

«1. Tindran la suprema representació de la nacionalitat catalana tres alts funcionaris nomenats per les Corts, un per cada braç, que constituiran la *Diputació de Catalunya*.

2. Correspondrà a la Diputació de Catalunya: primer, fer complir exactament la Constitució i lleis catalanes i mantindre sa integritat; segon, nomenar los ministres i los magistrats del Tribunal Polític; tercer, convocar lo cos electoral; quart, convocar i suspendre les sessions de les Corts; quint, promulgar les lleis; sisè, sancionar los Reglaments; setè, nomenar lo ministeri fiscal; vuitè, resoldre los conflictes entre los Poders legislatiu, judicial i executiu.

3. Les Corts catalanes se dividiran en representants de la capacitat, de la propietat territorial i de la indústria i comerç.

4. Constituirà la suprema autoritat en l'ordre judicial un Tribunal compost de set magistrats que cuidarà d'exigir la responsabilitat a les autoritats i funcionaris superiors del Poder executiu i a tots los del judicial. Los jutges i magistrats seran inamovibles. No aplicaran cap llei ni reglament ni ordenació que sia contrària a la Constitució.

5. Immediatament que la Diputació tinga coneixement d'una infracció constitucional, violació de llei, abús d'autoritat o qualsevol invasió del dret particular realitzada per una autoritat, funcionari o empleat de qualsevol ordre i condició que sia, lo suspendrà de l'exercici de son càrrec i cuidarà que l'autoritat judicial corresponent obri informació, judiqui i falli en lo terme màxim de tres mesos. Tots los ciutadans tenen lo dret de denunciar a la Diputació les faltes i delictes dels funcionaris en l'exercici de sos càrrecs.»

Prat demanava que, malgrat la seva joventut, es fixessin més en el contingut de les seves esmenes i no tant en qui les havia presentat, p. 183:

«Senyors: un prec vull dirigir-vos. Per un moment tan sols feu abstracció de mos pocs anys; fixeuvos en lo que us dic i no que sia jo qui ho diga; tingau present que fóra una ensopegada grossa per a lo catalanisme, després d'haver clamat tant contra l'organització actual, contra lo Parlamentarisme.»

Recordava els perills del parlamentarisme en relació a les institucions polítiques que havia tingut Catalunya quan gaudia la seva autonomia, p. 183:

«Procureu sostraure-us totalment a l'ambient parlamentari que encara avui se respira; recordeu que no hem vingut aquí a fer comèdia patriòtica, sinó a tractar junts, en família, del bé de la Pàtria. Prescindiu que sia lo més humil de la colla qui senyali lo perill, mireu si hi és, i si li trobeu, destruiu-lo. Observeu que no tots los mals que flagelen Catalunya provenen de la pèrdua de sa llibertat; observeu que a Catalunya al robar-li la seva autonomia li arrabassaren ensems un gloriós aplec d'institucions polítiques.»

Les Bases, a les quals Prat havia presentat les esmenes, foren defensades per Martí Roger⁵² que, en una breu exposició, defensà la totalitat de les Bases proposades basant-se en l'argument de que la Constitució marcaria molt bé l'esfera de cada poder. Davant de la possibilitat de que hi haguessin conflictes entre els tres poders proposava les solucions següents:

- En el cas de conflictes “entre'l Poder judicial y l'executíu”: el poder legislatiu ho aclariria, atès que la causa es deuria a una incorrecta interpretació de les lleis.
- En el cas de conflictes “entre el Poder legislatiu y l'executíu”: no seria fàcil que existissin si estaven separats els dos poders.
- En el cas de conflictes “entre las Corts y'l poble”: si eren elegits per poc temps seria difícil que estiguessin en desacord; i en el cas que hi hagués desacords, a les properes eleccions es resoldrien.

Prat, després de la intervenció de Martí Roger, tornà a intervenir insistint en les seves esmenes i en la necessitat de crear un “Poder moderador al qual s'encarregui la missió de dirigir y armonisar las relaciones entre'ls Poders executiu, legislatiu y judicial”.

Al final de la intervenció de Prat, es va donar el punt per suficientment discutit. Finalment, les esmenes que presentà i defensà Prat no foren aprovades.

1.8 El curs 1892-1893: cinquè curs de la carrera de Dret

Prat en el curs 1892-93 es matriculà de cinquè curs a les assignatures de *Práctica* i *Derecho internacional privado*. Durant el darrer curs de la carrera, es dedicà amb major intensitat a l'estudi amb la finalitat de finalitzar els estudis amb bones notes i de presentar-se el mes de juny als exàmens del Grau de Llicenciat en Dret.

1.8.1 Llicenciatura i obtenció del Grau de Llicenciat en Dret

El juny de 1893 finalitzà el cinquè curs de la carrera de Dret, el 15 de juny sol·licitava examinar-se del Grau de Llicenciat en la carrera de Dret i el 26 de juny s'examinà de

---

⁵² Martí Roger, advocat de Palamós, participà a l'Assemblea com a delegat del Baix Empordà.

l'exercici de Grau, en què desenvolupà el tema *Ventajas é inconvenientes de la codificación del derecho civil. Bases de una buena codificación*.

En una carta⁵³ adreçada als seus pares, datada el mateix 26 de juny, Prat els hi comunicava que havia aprovat els exàmens de la Llicenciatura:

«Avui a les sis d'aquest dematí he començat l'acte de la meva llicenciatura, havent durat fins a les onze. Gràcies a Déu ha anat molt bé i sóc ja advocat amb qualificació de sobresalient.»

Obtingut el Grau de llicenciat i atès el seu brillant expedient en la carrera de Dret sol·licità presentar-se a les oposicions al Premi extraordinari de la llicenciatura. A les oposicions al Premi extraordinari, que tingueren lloc el setembre de 1893, li toca desenvolupar el tema de *El poder temporal del Pontificat*. Aprovà la oposició i obtingué el Premi, que, a més del corresponent diploma, suposava la gratuïtat dels drets de l'expedició del Títol d'advocat.

Prat ho comunicava als seus pares en una carta⁵⁴ datada el 30 de setembre que havia guanyat el Premi: “Estimats pares: Com ja hauran llegit en los periòdics, he fet oposicions al premi extraordinari de la llicenciatura i les he guanyades”.

Amb el Premi obtingut finalitzava la carrera amb excel·lents notes, com quedava reflectit al seu expedient que es conserva a l'Arxiu històric de la Universitat de Barcelona:

«EXPEDIENTE DE LA CARRERA LITERARIA DEL ALUMNO D. ENRIQUE PRAT DE LA RIBA

Verificó los estudios del grado de Bachiller en el Instituto de Barcelona el día 28 de junio de 1887 con la calificación de sobresaliente en el primero, y sobresaliente en el segundo, habiéndosele expedido el título correspondiente con fecha 12 de abril de 1888, autorizado con la firma del señor Rector de esta Universidad don Julián Casaña (por premio).

Tiene además aprobados los estudios de Facultad, que a continuación se expresan:

CURSO DE 1887 A 1888.- Metafísica, sobresaliente y premio; Literatura General Española, sobresaliente; Historia Crítica de España, sobresaliente y premio.

CURSO DE 1888 AL 89.- Derecho Natural, sobresaliente, premio y matrícula de honor; Derecho Romano, sobresaliente, premio y matrícula de honor; Economía Política, sobresaliente y premio.

---

⁵³ Rafael Olivar (1964). *Prat de la Riba*. Op. citat, p. 383. Apèndix núm. 33.

⁵⁴ *Ibíd*em, p. 383. Apèndix núm. 34.

CURSO DE 1889 AL 90.- Derecho Canónico, sobresaliente y premio; Derecho Político, sobresaliente, premio y matrícula de honor; Historia General del Derecho, sobresaliente y premio; Hacienda Pública, sobresaliente y accésit.

CURSO DE 1890 AL 91.- Derecho Civil, primer curso, sobresaliente, premio y matrícula de honor; Derecho Político, segundo curso, sobresaliente y matrícula de honor; derecho penal, sobresaliente y matrícula de honor.

CURSO DE 1891 AL 92.- Derecho Civil, segundo curso, sobresaliente, premio y matrícula de honor; Derecho Mercantil, sobresaliente y accésit; Derecho Procesal, primer curso, sobresaliente; Derecho Internacional Público, sobresaliente y premio.

CURSO DEL 1892 AL 93.- Práctica Forense, sobresaliente y matrícula de honor; Derecho Internacional Privado, sobresaliente.

También obtuvo el premio extraordinario de la licenciatura, siendo inscrito su nombre en el libro de honor.»

1.8.2 La Segona Assemblea de la Unió Catalanista

La Unió Catalanista, seguint la disposició del Reglament que establia la celebració d'una Assemblea anual, convocà a Reus la 2.ª Assemblea General de Delegats de la Unió.

A l'Assemblea, que es celebrà els dies 28 i 29 de maig al 1893, es tractà el tema de la “*Organisació y medis pera portar á la práctica les Bases de la Assamblea de Manresa*”.

En referència als Acords⁵⁵ als quals s'arribaren, que duïen per títol “*Medis pera conseguir la aplicació parcial é immediata de ditas bases*”, destaquem els relatius a la ús de la llengua catalana i a la instrucció:

- En relació a l'ús de la llengua catalana:
«Haventse de reivindicar l'ús del català com a idioma oficial per tots los medis legals, s'acorda:
Dirigirse á todos los Ajuntaments de Catalunya y demás corporacions oficiales, fentlos notar que no hi ha cap disposició legal que previngui lo contrari.
Dirigirse á tots los mestres, aixís d'escoles públicas com privadas, pera quel'usin en ellas, féntloshi notar las ventatjas de la ensenyansa comparativa de las llenguas catalana y castellana, de conformitat ab lo acordat en las assambleas pedagógicas.»

---

⁵⁵ Unió Catalanista (1903). *Assamblea General de Delegats tinguda à Reus en los dias 28 y 29 de Maig de 1893 (2.ª de la Unió)*. Barcelona: Estampa de la Renaixensa.

- En referència a la instrucció:

«Haventse de procurar que en tots los rams se dongui de conformitat ab la naturalesa y manera de ser de Catalunya, s'acorda:

Preparar un plan general d'estudis que descansi en la tradició científica del país y las necessitats prácticas de la actual civilisació, partint del principi de la diferenciació de la ensenyansa segons las regions.

Excitar á tots los centres y societats catalanistas á que fundin cátedras y conferencias d'ensenyansa catalanista, procurant que s'estableixi un patronat d'escolas catalanas.

Fundar premis anyals pera'ls mestres que més se distingeixin en la ensenyansa de la llengua, historia y literatura de Catalunya.»

1.8.3 1893: l'obra de Prat

En aquest apartat presentem l'obra de Prat corresponent a l'any 1893, que està formada per 2 articles que publicà *La Renaixença* i un manuscrit inèdit.

1.8.3.1 L' "amicitia" moderna ⁵⁶

Prat en aquest article es referia a la qüestió que es derivava del clientelisme polític en què es basava l'organització i l'acció dels partits polítics.

Començava l'article referint-se a l'evolució d'aquella pràctica política, p. 110:

«I tot va passant; el que no ha passat ni passarà, el que constitueix el substrátum de totes aquestes variacions, és l'home amb els seus vicis de sempre. Després de dinou segles, si avui tornessin els romans de les darreries de la República podrien veure en la nostra societat que també està a les darreries, el *patronus* voltat de l'estol innumerable dels *amici*, dels amics o clients, passejant-se en triomf per les nostres vies públiques, guanyant amb llur ajuda els comicis, enfilant-se al consolat o a la dictadura, i repartint des d'ella honors proconsolats, magistratures.»

Referint-se a la situació política del moment, deia que "la clientela o *amicitia*" es reproduïa amb una "exactitud atüidora" i que aquella pràctica ja es produïa a l'imperi romà, p. 111:

«Respecte del criteri que presidia l'admissió d'amics o clients nous, Plaute és molt eloqüent: fa dir a un dels seus personatges: "¡Quin costum més bestial el dels nostres

---

⁵⁶ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 110-113. L'article fou publicat el 5 de març de 1893 a *La Renaixença*.

poderosos! Tots volen tenir força clients; *prenen a tants com en surten, bons o dolents, sense parar-se en qui són ni en què busquen*".»

Plantejava una pregunta: “¿No és veritat que sembla una descripció de coses d'avui, de costums nostres?”. Ell mateix responia la pregunta comparant la pràctica política que es desenvolupava llavors amb la política que es seguia a l'antiguitat, p. 111:

«Sota la crosta llatina del *patronus* palpita la figura del nostre personatge polític i del nostre il·lustre cap, el *patronus patronorum*, atrafegats a engruixir l'estol de llurs clients perquè avui com llavors són aquests la font del seu poder.»

Prat explicava amb detall com es produïa aquella actuació, p. 111-112:

«Són ells els que en els periòdics entonen cada dia un himne d'alabança a llur *patronus*, enalteixen el seu talent, es fan creus de la seva bondat, de les seves qualitats excepcionals per al Govern; ells els qui aplaudeixen les seves paraules en les audiències que els dona, ja en la tertúlia domèstica, ja en el casino directriu, ja en el míting, segons llur respectiva categoria; ells els qui l'enfilen al cobejat setial de ministre o a la Presidència del ministeri, veritable dictadura moderna. En canvi el *personatge, i si és cap de partit* - això és, patró d'una colla de patrons - més encara, ha d'ésser generós amb els seus amics perquè no el deixin; per als amics de primera classe, els de la tertúlia casolana, els *conviva*, han d'ésser les actes de diputat a Corts, les subsecretaries, direccions generals, governs civils, les presidències del Tribunal Suprem, del Consell d'Estat, de les Juntes consultives i de les 'Audiències, la fiscalia del Suprem i de les Audiències territorials; per als amics de segona classe han d'ésser les diputacions provincials, les alcaldies, la magistratura, els alts càrrecs de l'administració de les províncies; pels que formen la xurma famolenca dels clients de les últimes capes socials, són les engrunes, les bandes de regidor, secretaries, estancs, places de sereno, agutzil, burot, inspector, etc., etcètera.»

Exposava els resultats que es derivaven d'aquella situació, p. 112-113:

«Ben cert que no s'obre cada matí la porta del *pretorium* del *patronus* a la colla dels amics que van a rebre les seves ordres, però no és menys cert que cada dia aquestes ordres són trameses. Ben cert que no compareix el *patronus* davant del tribunal a defensar els seus clients, però no és menys cert que sense necessitat de presentar-s'hi els fa escapar de l'acció de la justícia. N'hi ha prou amb recordar alguns successos molt propers referents a administració municipal, i sobretot la impunitat de tants i tants empleats de Cuba i Filipines i també d'Espanya que no han estat

prou llestos per esborrar com els demés de la confraria el rastre de llurs escandalosos lladronicis.»

Es referia a les pròximes eleccions polítiques que es celebrarien i als interessos que tenien les “colles d'amics” per a presentar la seva candidatura, p. 113:

«A hores d'ara per tota Espanya *l'amicitia* està en moviment per proporcionar-nos unes Corts la composició de les quals ja sabem per endavant. Obra d'una institució, que és una corruptela més dintre del sistema de corrupteles que formen l'anomenat parlamentarisme, ja podem preveure quin organisme més inútil i perjudicial resultarà.»

Ressaltava la situació de crisi en què es trobava el sistema parlamentari espanyol, p. 113:

«En obrir-se les Corts passades encara hi veiérem una ombra, una apariència de partit, el partit conservador davant de l'agrupació de clienteleles presidida pel senyor Sagasta; però, en cloure's les sessions d'aquella estèril legislatura, ja el partit conservador s'havia mostrat el que era en la realitat; el que són tots els partits: una garba de clienteleles mal lligada per l'interès particular. En les Corts vinents ja només hi trobarem colles d'amics, és dir, associacions privades per explotar la cosa pública.»

Prat finalitzava l'article expressant un desig per al futur immediat: “Déu vulguí que l'Espanya castellana no triguí gaíre a fer la mateixa via.”

1.8.3.2 *La vida regional*⁵⁷

Prat iniciava l'article amb una cita d'un article de Joan Maragall que publicà el *Diario de Barcelona* el 4 de març de 1893:

«*Lo que hay es que en muchos países, eminentemente regionales por su naturaleza, aquellas corrientes se han encaminado por cauces anticuados que solo podían llevarlas historia arriba y es claro que esto, como contrario a las leyes de la física social, no había de producir sino estériles estancamientos, charcos insalubres o devastadoras inundaciones.*»

---

⁵⁷ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1887-1898*. Op. citat, p.190-194. L'article fou publicat el 19 de març de 1893a *La Renaixença*.

Prat es referia al contingut de l'article de Maragall, p. 190:

«Per més que el senyor Maragall no senyali clarament quins són aquests *países eminentemente regionales* i aquests *cauces anticuados*, com més avall esmenta Felip V, no crec que es necessiti cap prodigi de penetració per a entendre a qui va endreçada l'investida.»

De l'article de Maragall, “escriptor ordinàriament exempt de prejudicis” i “tan enemic d'artificialismes”, deia que encara tenia “sa intel·ligència posseïda dels prejudicis que naixen d'alguns convencionalismes subsistents”, p. 190:

«Encara veu en lo regionalisme quelcom de lo que hi veuen aqueixos polítics d'ofici, de qui ell nos parla, enamorats de la rigidez de muerte de las viejas y artificiosas abstracciones de la víspera; i admet i fa seves totes aqueixes afirmacions gratuïtes que no són més que llocs comuns que se generalitzen, vulgaritats inventades per la mala fe i repetides després en totes les tonades pels esperits que necessiten que los donguin pastades les idees des de certes càtedres que avui en plena dominació del lliure examen han substituït l'única que amb raó pot atribuir-se la infal·libilitat.»

Exposava l'endarreriment que es visqué a Catalunya des del regnat de Felip V i com “més enllà de l'Ebre” es tenia un bon record de l'actuació d'aquell Rei, p. 192:

«Què té d'estrany que los esperits fogorosos que reberen la primera empenta del romanticisme personifiquessin les causes que portaren la ruïna de Catalunya en un Felip V, [...] Què té d'estrany que personifiquessin totes les causes de ruïna en Felip V, si los pobles d'enllà de l'Ebre, que no n'han rebut cap dany encara avui, no ja trenta anys enrere, sinó avui, se'n recorden, i se'n recorden com d'un gran rei que determinà l'absoluta hegemonia de Castella? I és que ells no obliden, no; qui ha oblidat és Catalunya.»

Es referia a com es conservava la memòria política en altres països, p. 192-193:

«Totes les races poderoses, totes les que fan paper en la història i compleixen grans fins, totes tenen memòria, no n'hi ha cap que oblidi. Per això, soldar de nou las anelles de la tradició, conèixer-se a si mateix en la complexitat de la seva existència, és lo primer moviment dels pobles que ressusciten.- Ben a prop nostre es belluga altre cop disposant-se a entrar en la lluita lo Migdia de França; los que porten l'impuls d'aquest moviment són joves pensadors de l'escola radical més exagerada; d'ells, enemics de l'escola històrica, fills del racionalisme i del més extremat positivisme, no s'ha de témer anacròniques reivindicacions.»

Explicava com es vivia la independència i la relació entre els pobles, p. 193:

«[...] los esperits més independents i sencers són los més amants de l'associació, que enlloc ha prosperat i fet tants prodigis com entre los individualistes del Nord; al contrari, busquen la vida corporativa com a medi d'arribar allà on les forces individuals no abasten, és a dir, la busquen per a trobar en ella una nova esfera d'acció per a la seva individualitat.

Tant és aixís, que los pobles, com més individualistes, com més convençuts de son propi valer personal, més amants d'associar-se amb altres pobles. Tots los exemples d'unions voluntàries s'han presentat en països individualistes, en pobles d'un alt esperit d'independència.»

Prat, referint-se a l'evolució del regionalisme a Catalunya, deia que des del Centre Escolar Catalanista també s'havien preocupat de “quelcom viu i palpitant”; p. 194:

«[...] l'Almirall havia publicat sa preciosa obra i varis discursos tots modernistes; i en Maspons i Labrós a Granollers, Domènech a la Lliga de Catalunya, Romaní i Puigdengolas i Pella i Forgas a l'*España Regional* havien tractat del regionalisme com d'una aspiració de la societat actual, com d'un remei per a curar ses dolències. I si, baixant a una esfera més humil, fulleja los annals del Centre Escolar Catalanista hi trobarà varis discursos en quins veurà si los catalanistes sabem preocupar-nos de «quelcom viu i palpitant.»

1.8.3.3 *¿Es únicamente el hombre sujeto de derechos innatos?*⁵⁸

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat inclouen la transcripció d'aquest manuscrit inèdit. En una nota⁵⁹ expliquen que, segons Enric Jardí, fou escrit per a una conferència que fou encarregada a Prat per a ser llegida la primavera de 1893 en una acadèmia d'estudiants catòlics, que dirigia el catedràtic de Dret romà Antoni Pou i Ordinas.

Esteve Martí⁶⁰, a la *Biografia d'Enric Prat de la Riba*, també es referí a aquest document com a “un treball titulat de *La nació com a subjecte de Dret natural*”:

«La doctrina catalanista fou per ell exposada ja d'una manera ben personal en aquest temps en un treball titulat *La nació com a subjecte de Dret natural* a una Acadèmia d'estudiants catòlics que nomia *La Emulació*, sota la direcció del Sr. Pou i Ordinas.»

---

⁵⁸ *Ibíd*em, p.195-2

⁵⁹ *Ibíd*em, p. 195. Nota núm. 4.

⁶⁰ Martí Esteve (1917). *Biografia d'Enric Prat de la Riba*. Op. citat, p. 22.

Prat feia una primera consideració a l'auditori en relació a la llengua que utilitzava i al missatge que volia transmetre, p.195:

«No os fijéis en el lenguaje por mí empleado que ha de ser forzosamente impropio en las palabras y virgen de construcciones y giros castizos; porque las mismas leyes que esclavizan nuestro entendimiento con el férreo yugo de una lengua ajena a su carácter, y extranjera en nuestros labios, disponen que la hablemos mal, cuando prohíben que se nos enseñe de la única manera como se enseñan las lenguas no propias, comparándolas. Forzosamente mis ideas han de resultar incoloras y sin vigor, pues aparte de la debilidad de mi inteligencia, esas cualidades sólo las comunica a los escritos la espontaneidad nacida del calor del espíritu en la concepción, y este calor ha de haber desaparecido teniendo que vencer tantos obstáculos; y las ideas han de llegar a nosotros frías y sin vida.»

Explicava als joves com podien exposar les seves idees, p. 196:

«Interin la fuerza del poder público, que no la ley pues la ley deja de ser ley cuando es injusta, sujeta nuestro espíritu a esta incalificable esclavitud, sólo podemos aprovechar todas las ocasiones de protesta con la energía de que es capaz nuestro corazón, de ese utilitarismo feroz que sacrifica a un falso y mezquino interés la inviolabilidad del Derecho y la santidad de la Justicia.»

Es referia al sentit de la Pàtria i establia la diferència entre Pàtria i Estat, p. 201-202:

«[...] porque al morir el alma vuela al cielo, el cuerpo desaparece esperando la resurrección, y del hombre que fue, sólo queda sobre la tierra ese algo sin nombre, conjunto de afecciones y costumbres y de especial modo de ser que como un aroma adorable se desprende del hombre y va a formar una sola sustancia, un sólo ser con el legado de los demás hombres semejantes a él, sustancia o ser que vive el espíritu de muchos padres, en que vivirá después el de nuestros hijos, y que recibe de nuestros labios el dulce nombre de Patria. [...] La Patria, señores, no debe confundirse con el Estado a que se pertenece. El Estado puede formarlo la espada de Napoleón y las intrigas de Bismarck; la Patria es algo superior, algo más elevado, algo que está por encima de la voluntad de los reyes y de las asambleas populares, por encima de las combinaciones diplomáticas, por encima de la espada de los conquistadores.»

Presentava els diferents elements que intervenien en la formació de la Pàtria, p. 202:

«A la formación de una Patria concurren las razas, las civilizaciones, las condiciones climatológicas y las topográficas de los países y el tiempo, elemento principalísimo que funde y condiciona los demás. Los elementos étnicos primitivos,

modificados por la especial climatología de un país determinado, por las influencias que con el transcurso del tiempo reciben de otras razas y de otros pueblos, se desarrollan en una forma propia que les distinguen de todo lo restante de la Humanidad, por sus costumbres, por su lengua. Son pues entidades naturales, en cuya formación ninguna parte tiene la voluntad libre del hombre, cuyo carácter propio se manifiesta desde los más insignificantes pormenores del mundo material hasta la más elevada intuición del arte, la más abstracta concepción científica, la más sublime adoración de Dios.»

Assenyalava l'actuació que podria fer la joventut i al paper que podria tenir el “Soberano Pontífice”, p. 203:

«Antes de terminar y como ideal a que pudiéramos encaminar nuestros esfuerzos, a nosotros, a quienes está reservada bastante influencia en los acontecimientos futuros -y hago aquí referencia a la juventud en general-, quería presentar el cuadro de la sociedad europea practicando estas doctrinas, unidas las personas sociales más afines formando Estados en que se respetaran por igual el derecho de unas que de otras y presididas por el Soberano Pontífice, que presidiendo Italia fuera el tribunal de las cuestiones internacionales o interregionales, evitando en lo posible las guerras, en especial las de pueblo a pueblo y de conquista.»

El text finalitzava explicant, de forma detallada, quins canvis s'haurien de produir per a poder assolir els ideals que es defensaven, p. 203:

«Porque creo, señores, y pienso estar en lo cierto, que el triunfo de estas ideas o del cumplimiento del programa político-social que ellas encierran, ha de coincidir con un movimiento imponente de Europa hacia el Catolicismo y que sólo podrán alcanzar un período de mayor esplendor cuando la Iglesia haya recobrado su poder religioso universal sobre todas las naciones europeas y poseedora de su poder temporal, ejerza sobre millones de hombres una completa y absoluta influencia. En una palabra, creo que el Regionalismo que clama por los derechos violados, que pide la justicia a la moralidad en los órdenes social y político, que huye del Parlamentarismo y se encamina al sistema representativo, que es francamente proteccionista y que tiene como ideal preciadísimo el restablecimiento de los gremios, es la doctrina político-social de esa Iglesia Católica a cuya benéfica influencia se debió la existencia de los gremios, la importancia y poder de las Cartas de la Edad Media, esencialmente representativas, y el imperio de la justicia en las relaciones individuales. La obra que no pudo realizar entonces a causa primero de la barbarie de los individuos, que reclamaba todos sus cuidados, y de la aparición de la Reforma que distrajo todas sus fuerzas después, la realizará paulatinamente a medida que vayan desapareciendo todos estos obstáculos

que a su actividad se oponen, y así la Iglesia habrá completado su obra de la civilización europea.»

1.9 El curs 1893-1894: els estudis del curs de Doctorat a Madrid

Prat, per tal de seguir els estudis de Doctorat, que només es podien cursar a la Universitat Central de Madrid, a finals de setembre de 1893 inicià els tràmits de la matrícula.

El Premi extraordinari en el Grau de la Llicenciatura li valgué la matrícula d'honor gratuïta a les assignatures del Doctorat: *Literatura y Bibliografía jurídicas, Legislación comparada, Historia de la Iglesia y Colecciones Canónicas* i *Historia de los Tratados*.

Prat, tot i estar ja matriculat oficialment, no anà a Madrid per a seguir els cursos a la Universitat Central fins a finals de març de 1894. Segons Rafael Olivar Bertrand⁶¹, Prat, per tal d'estalviar despeses en els estudis, ajornà el més possible el viatge a Madrid:

«L'altre viatge, el viatge a Madrid, constituïa la preocupació màxima de l'Enric, tot i que l'ajornava amb la finalitat d'estalviar. Pressentia que li havia de costar molts diners: el tren, la dispesa, la roba blanca, els vestits, les matrícules, els apunts...»

Arribat a Madrid, seguí els estudis del curs, tutoritzat per José de Canalejas, s'examinà el mes de juny, obtenint en cada una de les assignatures la màxima qualificació de *Sobresaliente* i *Matrícula de Honor*, i retornà de seguida a Barcelona.

De la Memòria de doctorat, *Introducción al estudio del Derecho industrial*, com consta a l'expedient, que formant part de l'Arxiu de la Universitat Central es conservà a Madrid a l'Arxiu Històric Nacional, s'examinà tres anys després, el 26 d'octubre de 1897.

1.9.1 La Tercera Asamblea de la Unió Catalanista

La *Unió Catalanista* va convocar la Tercera Assemblea, en que es treballaria el tema de les *Bases pera la tributació de Catalunya, segons los principis regionalistes*. La reunió va tenir lloc a Balaguer els dies 13 i 14 de maig de 1894.

Dels Acords⁶² presos, en destaquem la introducció per la claredat en la formulació de l'objectiu que es pretenia assolir amb un nou sistema tributari, p. 3:

---

⁶¹ Rafael Olivar (1964). *Prat de la Riba*. Op. citat, p. 99-100.

⁶² Unió Catalanista (1903). *Assemblea General de Delegats tinguda à Balaguer en los días 13 y 14 de Maig de 1894 (3.ª de la Unió)*. Barcelona: Estampa de la Renaixensa.

«De conformitat ab los principis fonamentals de la Constitució acordada en la Assamblea de Manresa, *Catalunya ha d'atendrelas cargas y serveys públichs de carácter regional y deu contribuir á las cargas generals del Estat ab una cantitat que ha de fixarse ab subjecció á las reglas en dita Constitució establertas.*»

Els delegats que assistiren a l'Assamblea feren un bon exercici de realisme quan admeteren que, fins que no es poguessin acomplir els acords que s'havien aprovat a l'Assamblea de Reus, es podia arribar a formalitzar “arreglos” amb el Govern, p. 3-4:

«Mientras aquesta Constitució no arribi á plantejarse en tota sa integritat, entra en lo terreno de lo possible y *es altament convenient que Catalunya substitueixi l'actual sistema de contribucions per un altre consistent en arreglos económichs ab lo Govern sobre la base de cantitats fixas, y aixís fou declarat en la Assamblea de Reus.*»

1.9.2 L'obra de Prat publicada l'any 1894

En aquest apartat presentem l'obra de Prat corresponent a l'any 1894, que consta de 3 documents: un article, el text d'una conferència i el *Compendi de la doctrina catalanista*.

1.9.2.1 Limitacions de la facultat d'alienar ⁶³

El text, segons feia constar l'autor en una nota, formava part d'una “sèrie de conferències de Dret civil català organitzades i inaugurades en la Joventut Catòlica per son president, lo catedràtic de nostra Universitat literària, don Joan de Trias i Giró”.

Prat iniciava la conferència delimitant el tema que es proposava desenvolupar, p. 207

«Senyors: lo primer que, a mon entendre, deu fer tot dissertant és examinar lo contingut del tema que es proposa desenrotllar, fixant amb exactitud i precisió les pedres termeneres que marquen los límits que el separen dels demés, que formen los contorns de son ser, de sa individualitat, ja que tot tema, tot objecte d'estudi ve a constituir una individualitat, [...]. Lo tema és: «Limitacions del dret de propietat relatives a la facultat d'alienar; reformes que haurien d'introduir-se en lo dret positiu vigent”. Partim, doncs, del principi que el dret de propietat no és absolut, sinó que admet limitacions, i que aquestes poden existir en qualsevolga de les facultats en què es

---

⁶³ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1887-1898*. Op. citat, p.207-215. El text de la conferència fou publicat el 1894 a *La Renaixensa*.

compon lo dret de propietat. Les que devem estudiar són les relatives a la facultat d'alienar.»

Es referia a la importància que havien assolit a Catalunya els *Usatges* p. 208:

«Com foren a Roma las lleis de les XII Taules los fonaments sobre quins s'aixecà tot l'edifici jurídic d'aqueix poble, aixís han sigut a Catalunya los Usatges, la síntesis senzilla i vigorosa en què es dibuixen les ratlles generals que determinen la fesomia de nostre Dret públic i privat; i com buscava lo ciutadà de l'imperi en les Lleis de les XII Taules una base sòlida on descansar sos drets i sostenir ses opinions, aixís també nosaltres, ciutadans del segle XIX, devem acudir i amb veneració acudim encara a la sàvia llei que infantada en les llunyanes centúries de la Reconquesta, ha estès i estén sa ombra benefactora sobre aqueixa ja llarga cadena de generacions que formen en sa unitat lo que anomenem Catalunya.»

Exposava l'evolució que es donà en la forma d'organització de la propietat:

- A l'edat mitjà, la propietat, que va ésser “a la vegada individual i familiar”, responia “als drets de l'individu i als interessos de la família”.
- Els “revolucionaris francesos que pretengueren regenerar l'home”, proclamaren a Versalles “sos drets” i aixecaren a París “la guillotina”.
- L'escola liberal, “infantada pel *Contracte* de Rousseau”, anul·là l'organització anterior i deixà l'individu aïllat davant el poder de l'Estat absolut, p. 210:

«[...] en son afany de pulveritzar tots los organismes en què tan esplèndida fou la civilització medieval, aniquilada la província o regió, destruïts los gremis, dissoltes les corporacions de tota mena, interdint lo dret d'associació, combatuda la família mateixa amb lo divorci, perquè res estable, res sòlid, res permanent, res poderós quedés en la societat, ella, la partidària de totes les llibertats, fulmina sos anatemes contra la llibertat de testar i proclama la successió forçosa i divisió en parts iguals entre los fills i la prohibició d'establir fideïcomisos ni temporals ni perpétuos.»

Prat incidia en la importància de potenciar la institució familiar i mantenir el règim tradicional de la propietat familiar, p. 213-213:

«Mai com avui s'havia sentit tan imperiosa la necessitat de vigoritzar la família, perquè mai com avui havia estat combatuda per enemics tan nombrosos. Les nacions verament pensadores se'n preocupen; la importància pública de la família com a component primer de la societat civil, l'acció política importantíssima que exerceix, especialment la família pagesa que és la seu natural de les tradicions, la font de

l'estabilitat de les institucions i de les lleis, ha atret les mirades d'esperits conservadors de bona fusta desitjosos d'estrancar les corrents que porten la disgregació o atomisme que avui per avui fan tanta com llastimosa via.

La petita propietat i fins la propietat rural mitjana de nombroses comarques poc afavorides per la naturalesa dóna tan migrats productes que los pobres pagesos escarrasant-se molt i fent prodigis d'estalvi poden anar passant sense enrederir-se; però ben sovint una malaltia, una pedregada o un aiguat, una passa en lo bestiar o una malura en les plantacions, l'empeny a emmatllevar, i allavors sa ruïna és segura; pot tardar més o menys, però lo jorn s'acosta en què haurà d'abandonar la casa de sos pares i les terres que mantingueren tantes generacions de sos antepassats, per a anar a engruixir la massa informe i miserable de les grans ciutats tan fàcil a la desmoralització i tan propensa a secundar totes les utopies.»

Feia referència a la importància que tenia, per a la prosperitat de les famílies establertes en el medi rural, la forma de propietat nord-americana del “*homestead*” a i “la *heimstaette*” alemanya inspirada en el model nord-americà, p. 214:

«En los estats de la república nord-americana (que són casi la totalitat) en què aquesta institució està regulada, tot ciutadà mitjançant una senzilla declaració davant lo *recorder o* registrador del comtat, pot constituir baix aqueix règimen especial una part de son patrimoni quin màxim varia segons los Estats; des d'allavors no podrà alienar-la total ni parcialment per acte entre vius, ni hipotecar-la, ni gravar-la; si bé continuarà responent dels crèdits hipotecaris anteriors.

Tant la *heimstaette com* el *homestead* produeixen un altre resultat beneficiós: augmenten la iniciativa i l'esperit d'especulació. L'home que té la seguretat que no ha de faltar a la seva esposa i a sos fills casa ni menjar, més fàcilment emprèn negocis desconeguts que d'altre modo no gosaria arriscar. No hi ha dubte que una de les causes variades i nombroses que han produït aqueix meravellós esclat de prosperitat que regna als Estats Units és la institució del *homestead*.»

Aconsellava que es tinguessin en compte a la legislació espanyola aquelles modalitats de preservar la propietat familiar, p.214:

«Als legisladors castellans, més que cremar-se les celles cercant medis indirectes amb què destruir la llei catalana, més, molt més los hauria aprofitat estudiar i aplicar aqueixa preciosa institució que potser lograria despertar de son ensopiment aqueixes pobres regions espanyoles que, perduda la consciència de sa personalitat, viuen totalment allunyades de la vida moderna. En conclusió: a més de conservar-se la

institució consuetudinària dels heretaments, i los fideïcomisos familiars universals temporals fins a la quarta generació amb la facultat d'alienar en los casos citats, hauria d'introduir-se en lo sistema de nostre dret privat la llar estable, la *heimstaette* o *homestead* que tan bé s'harmonitzaria amb les demás institucions de nostre sistema jurídic.»

Finalitzava la conferència exposant com es podia articular l'organització de la propietat familiar, p. 215:

«[...] combinar la llibertat de contractació amb la necessitat de conservació dels patrimonis, donant a l'individu lo que és de l'individu i a la família lo que és de la família. La família aixís enrobustida donaria permanència, estabilitat, a les classes que avui tampoc existeixen com a tals i amb la permanència los comunicaria l'esperit de tradició; la societat de nou veuria renàixer sos òrgans naturals; i al Dret públic correspondria allavors aprofitar aqueixos elements de vida de la constitució de l'Estat, i regenerar amb llur ajuda l'avui tan decaiguda i envilida vida política. He acabat.»

1.9.2.2 *En lo «Círculo artístico de San Lúcas»*⁶⁴

El títol de l'article⁶⁵ feia referència a una conferència que el Dr. Torras i Bages pronuncià al Cercle Artístic de Sant Lluç, p. 215:

«Ple de gom a gom estigué en lo capvespre del dijous: eminents literats de nostre renaixement, artistes, senzills aficionats, s'empenyien pels salons del Círcul desitjosos d'assaborir l'anunciada conferència del Dr. Torras i Bages, qual nom feia concebir a tots esperances ben fundades.»

Prat glossava la talla intel·lectual de Torras i Bages, p. 215:

«La poderosa intel·ligència del Dr. Torras i Bages, trempada en la rigorosa disciplina de l'escolàstica, és d'aquelles que, sense vinclar-se ni tòrcer-se, forada la crosta exterior de les coses i escorcolla la seva amagada essència.»

Remarcava el sentit i el valor del contingut de la conferència, p. 216:

---

⁶⁴ El *Cercle Artístic de Sant Lluç* va ser fundat el 1893 a Barcelona. Com a associació artística, seguien les orientacions doctrinals de Josep Torras i Bages.

⁶⁵ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1887-1898*. Op. citat, p.215-216. L'article fou publicat el 3 de març de 1894 a *La Renaixensa*.

«Tal és, a nostre entendre, la idea mestra del preciós treball del Dr. Torras i Bages; a son entorn hi agrupà innumbrables qüestions secundàries, resoltes amb abundosa erudició i seny pràctic pregoníssim, especialment la de la finalitat de l'Art. La impugnació de la teoria de l'art independent, de *l'Art per l'art* fou d'una força i vigor dialèctics assombrosos,

Tal volta per això son treball no resultà una *conferència*, és a dir, una amena vulgarització d'un tema científic, sinó com la lliçó final o resum d'un curs d'estètica. Lo doctor Torras i Bages, més que per a popularitzar la ciència, és apte per a construir-la, per a crear-la; i sa forma d'exposició -vigorosa sempre i a voltes d'un relleu extraordinari- és, no obstant, eixuta i massa nutrida per a les dèbils intel·ligències de nostra generació avesades a adquirir les veritats a dosis homeopàtica. Una audició no és suficient tractant-se d'aquesta mena de treballs, cal la meditació i l'estudi.»

Finalitzava l'article referint-se a que la conferència es pronuncià en llengua catalana, p. 216:

«No cal dir que la conferència fou en llengua catalana, com totes les sessions públiques que en el dit còrcul s'han donat. Al fer-se la inaugural, sens haver mitjançat acord previ ni solament haver-se atinat a parlar-ne, resulta que lo president senyor Llimona i lo conciliari doctor Torras i Bages, únics que hi prengueren part, tots dos, sens saberho l'un de l'altre, havien fet sos treballs en català. Per què, doncs, los simpàtics socis del Còrcul de Sant Lluç, tan enemics de convencionalismes i artificis, no acaben amb la ridícula convenció de batejar en castellà un centre que pensa i obra a la catalana?»

1.9.2.3 El *Compendi de la Doctrina catalanista*⁶⁶

Prat, en col·laboració amb Pere Muntanyola, preparà aquell opuscle en què, en forma de diàleg semblant a un catecisme, s'exposava una concepció del regionalisme català amb una orientació ja clarament nacionalista.

En aquella obra quedava reflectit el pensament central de Prat en relació a la seva forma d'entendre el catalanisme.

L'any 1894, el *Centre Català* de Sabadell convocà un concurs regionalista i Pere Muntanyola proposà a Prat que s'hi presentessin conjuntament per a optar al premi. Prat, que inicialment s'oferí a fer-ne l'esquema, se'n va fer càrrec de la redacció del text que van signar tots dos i que van presentar amb el títol de *Compendi de doctrina catalanista*.

---

⁶⁶ *Ibíd*em, p.217-231.

La convocatòria d'aquests tipus de premis havia estat acordada a la Segona Assemblea General de Delegats de la Unió Catalanista que es féu a Reus els dies 28 i 29 de l'any 1893. Concretament, entre els Acords que es prengueren, s'acordà que es desenvolupés el tema “*Organisació y medis pera portar à la pràctica les Bases de la Asamble de Manresa*”. Per tal de desenvolupar els “*Medis pera conseguir la aplicació parcial é immediata de ditas bases*” s'acordà la publicació d'un “compendi en forma de preguntas y respuestas dels principis que integran la doctrina catalanista”.

La publicació del fulletó⁶⁷, que tingué un bon acolliment a Catalunya, causà escàndol i fortes crítiques a Espanya, tant per part de la premsa com per part del Govern, en considerar-lo separatista i contrari a la unitat de la pàtria espanyola. Des del Govern es demanà la retirada de l'opuscle i els autors es defensaren dient que en el text s'afirmava la unitat política d'Espanya.

Precedia el *Compendi* una cita que feia referència al Comte d'Urgell i a la llibertat, p. 217:

«...Del dia ença que aquells homens stranys son stats introduits en la senyoria, tostemps han envejat la nostra libertat e opulencia, que nostre senyor Deu a aquesta patria hauia donada e se son sforçats, com encara esforcen, en levar e tolrelens, e fernos semblants a aquells lurs pobles pobres, e dejectes, e sens alguna llibertat.

(La fi del Comte d'Urgell. Revista Catalana, pàg. 54)»

Per a copsar el contingut del Compendi, atesa la seva extensió, només exposarem, íntegrament, el capítol I, “*La pàtria*”, el capítol VI, “*Reivindicacions de Catalunya*” i el capítol VII, “*Triomfarem?*”:

- En el capítol primer, “*La pàtria*”, diferenciant el sentit que s'atribuïa a la Pàtria i a l'Estat es definia quin era el sentit de ser dels catalans, p. 217-218:

«*P. Quin és lo dever polític més fonamental?*

R. Estimar la Pàtria.

P. Quina és la pàtria dels Catalans?

R. Catalunya.

P. Té algun fonament la distinció entre pàtria petita i pàtria gran?

---

⁶⁷ Del text, que havia estat premiat pel Centre Català de Sabadell, se'n feren dues edicions seguides, una de bibliòfil, publicada a Barcelona, i una de propaganda, de cent mil exemplars, que es publicà a Sabadell.

- R. Cap; l'home té una sola pàtria, com té un sol pare i una sola família. Lo que generalment s'anomena *pàtria gran* no és sinó l'Estat compost de vàries agrupacions socials que tenen la condició de veritables pàtries.
- P. *Espanya no és, doncs, la pàtria dels catalans?*
- R. No és més que l'Estat, o agrupació política a què pertanyen.
- P. *Quina diferència hi ha entre l'Estat i la pàtria?*
- R. L'Estat és una entitat política, artificial, voluntària; la Pàtria és una comunitat històrica, natural, necessària. Lo primer és obra dels homes; la segona és fruit de les lleis a què Déu ha subjectat la vida de les generacions humanes.
- P. *Quin exemple de la història contemporània fa palpables aquestes diferències?*
- R. Lo de Polònia. L'Estat polonès morí quan los exèrcits d'Àustria, Rússia i Prússia l'esquarteraren; mes Polònia continuà i continua sent l'única pàtria dels malaventurats polonesos.
- P. *Què és, doncs, la Pàtria?*
- R. La comunitat de gents que parlen una mateixa llengua, tenen una història comuna, i viuen agermanades per un mateix esperit, que segella amb quelcom d'original i característic totes les manifestacions de la seva vida.»
- En el capítol VI, “*Reivindicacions de Catalunya*”, s’exposava l’abast del programa del catalanisme polític, p. 228-230:
- «P. *Quina frase cèlebre resumeix les nostres aspiracions i ve a constituir lo lema de la nostra bandera?*
- R. Catalunya per als catalans!
- P. *Què significa aqueixa frase?*
- R. Que a Catalunya han de governar los catalans i no, com avui, los castellans o els polítics a la castellana; ni més ni menos que si nosaltres fóssem menors d'edat o no en sabéssim.
- P. *Com devem posar terme a aquesta imposició afrentosa per a nosaltres?*
- R. Estatuint que tots los càrrecs públics de Catalunya hagen d'ésser desempenyats per catalans.
- P. *Què més devem reivindicar?*
- R. Lo dret indiscutible de Catalunya a constituir-se i organitzar-se segons les necessitats i caràcter, i a donar-se les lleis de tota mena que més escaiguen a sa manera d'ésser.
- P. *Quin altre dret se'ns ha de reconèixer?*
- R. Lo d'usar en tots los actes públics i privats la llengua catalana, com a única oficial a Catalunya.

- P. Com poden harmonitzar-se aqueixes justíssimes reivindicacions amb la unitat política d'Espanya?*
- R. Per medi de l'organització regionalista, que consisteix en la unió federativa de les antigues nacionalitats espanyoles.
- P. Quines atribucions tindria el poder central o federal en aquesta organització?*
- R. Totes les referents a les relacions d'Espanya amb los altres Estats, i en general, a interessos que fossen comuns a totes les regions espanyoles, com l'exèrcit, les aduanes, ferrocarrils generals, etc.
- P. I el poder nacional català?*
- R. Tindria totes les demás.
- P. Com se formarien les Corts Catalanes?*
- R. Per medi de sufragi universal dels Caps-de-casa, per gremis i professions, a fi d'acabar amb lo parlamentarisme que entrega el govern dels Estats als xerraires d'ofici.
- P. Quina fóra la base de l'administració catalana?*
- R. La descentralització o autonomia administrativa de les comarques i municipis, i la supressió de l'expedienteig.
- P. Com contribuiria Catalunya a la formació de l'exèrcit espanyol?*
- R. Per medi de voluntaris o bé entregant una compensació en diner prèviament convinguda amb lo poder federatiu; quedant abolides les quintes.
- P. I el sistema de contribucions, en quins principis se fundaria?*
- R. En los següents: cap contribució tindria per base exclusiva la capitació; cap s'imposaria sobre el consum de matèries de primera necessitat; totes recauri en sobre la renda i los beneficis; i es nivellaria el pressupòsit per medi d'una contribució progressiva limitada.
- P. Què vol dir contribució progressiva?*
- R. Que el tant per cent que ha de pagar-se creix a mida que creixen los ingressos de què disfruta el contribuent.
- P. I limitada, què significa?*
- R. Que l'augment d'aqueix tant per cent deu deturar-se a l'arribar a un tipo màxim prudentment fixat.
- P. L'establiment del sistema regionalista, portaria cap pertorbació a la indústria i comerç de Catalunya?*
- R. No; perquè el règim econòmic fóra el mateix per a tot Espanya i en canvi, allavors, a més del mercat espanyol, afavorits per la nova política, sabrien los nostres productors conquistar-se nous i més importants mercats.

- P. Però, i si a causa d'arrabassar-se'ls lo monopoli del govern, rebutgessen los pobles castellans los nostres productes?*
- R. L'interès particular és lo mòbil de les operacions mercantils, i per això totes les temptatives d'aqueixa mena motivades per rivalitats de poble a poble, han fracassat sempre.
- P. No hi ha alguns països en los quals està establerta una organització semblant a la que acabem d'exposar?*
- R. Suïssa, Estats Units, Alemanya, Regne Unit de la Gran Bretanya, Àustria-Hongria, etc.»
- En el capítol VII, “*Triomfarem?*”, s'exposava quina podria ésser l'evolució del catalanisme, p. 230- 231:
- «*P. Sent com som menys en nombre els catalans, és possible que guanyem?*
- R. És segur; perquè no som sols a treballar, i a més les corrents de l'època actual nos són favorables.
- P. Amb quina ajuda pot comptar Catalunya?*
- R. Amb la de Navarra, Bascònia i Galícia, i a no trigar, amb la dels demás Estats de l'antiga Corona Aragonesa. Totes aquestes regions desitgen per a elles, lo que volem nosaltres per a Catalunya.
- P. De què més podem refiar-nosa*
- R. Que el desgavell ja no pot ser més gran, i quan tot està desballestat per força ha de caure.
- P. I què és lo que substituirà el règim actual?*
- R. Lo Regionalisme, perquè tots los altres sistemes de govern estan desacreditats pels resultats desastrosos que han produït.
- P. És cert que les corrents de l'època actual nos són favorables?*
- R. Los més eminents tractadistes de la ciència política moderna, des dels positivistes més exagerats fins als més fervorosos catòlics, tots combaten los principis de govern avui establerts, i demostren en ses novelles investigacions la justícia i la conveniència de les doctrines regionalistes. Per altra part, és notori l'afany de fer declaracions regionalistes que s'han apoderat de molts polítics que, malgrat serne naturalment adversaris, veuen clar que és la idea del pervindre.
- P. Quin altre fet ho demostra?*
- R. Un d'eloqüentíssim; en tots los pobles de situació consemblant a la de Catalunya i en los quals no s'ha implantat encara el Regionalisme, van creixent i estenent-s'hi cada dia les reivindicacions nacionalistes, com ne són exemple els moviments

autonomistes d'Irlanda i Escòcia, Provença, Llenguadoc i Gascunya, Venècia, Nàpols i Sicília, Estònia, Livònia i Finlàndia, Bohèmia i Polònia.

P. Quin fet demostra que les noves tendències de l'època són favorables a Catalunya?

R. Lo renaixement que en la nostra Pàtria s'ha operat en la indústria i el comerç, i el que va operant-se en les belles arts, la literatura, la història i en tots los demés ordres de l'activitat humana.

P. Quin renaixement coronarà i exalçarà tots los altres renaixements de Catalunya?

R. Lo renaixement polític que, tornant-li l'autonomia fent-la altra vegada senyora de sos actes, produirà la regeneració completa de sa vida política i administrativa.»

Els autors, a l'edició de *La Renaixensa*, en una nota annexa presentaven la relació de textos que es podien utilitzar com a fonts per “ampliar les idees anteriorment exposades”, p. 231:

«- *Memoria en defensa de los intereses morales y materiales de Cataluña presentada a S.M. el Rey Alfonso XII en 1885. Missatge a la Reina Regenta en 1888. Història de Catalunya, per Antoni Aulèstia i Pijoan. - Lo Catalanisme, per Valentí Almirall. La Tradició Catalana, per Josep Torras i Bages. Deliberacions de l'Assemblea de Manresa de 1892. Los fueros de Cataluña, per J. Coroleu i J. Pella. Antigüedad del Regionalismo Español, per F. Romaní i Puigdemengoles. Discurs d'Àngel Guimerà en los Jocs Florals de 1889. Discurs de Joan i. Permanyer en los Jocs Florals de 1891. Discursos de Ramon Picó i Campanar en los Jocs Florals de 1886 i 1892. Discursos presidencials de la Lliga de Catalunya.*»

1.10 Conclusions del capítol

L'etapa de la infantesa de Prat, nascut a Castelltersol el 29 de novembre de 1870, transcorregué en el si d'una família pagesa benestant que, ben arrelada al Vallès com a propietaris rurals per ascendència paterna i materna, era l'exemple de la família catalana hereva d'uns valors tradicionals amarats del sentiment religiós, que aportava la pràctica dels preceptes religiosos, i del respecte a l'ordre social i a les costums rurals tradicionals, que aportava el treball de la terra i el pas de la propietat familiar d'una generació a la següent.

El trasllat de Prat a Barcelona per a iniciar, primer, els estudis secundaris, i més tard, els estudis universitaris, significà un canvi de rumb definitiu en la trajectòria vital i professional del futur president de la Diputació provincial de Barcelona i de la Mancomunitat de Catalunya. El cas de Prat fou paral·lel al de molts joves, de totes les contrades catalanes, que hagueren de prendre la decisió de deixar la llar familiar i d'establir-se a la ciutat, primer, per a poder completar els seus estudis universitaris, i després, per a poder desenvolupar les seves activitats professionals aprofitant els avantatges que els hi ofería una ciutat que, com era el cas de Barcelona, estava immersa en una fase destacada de creixement econòmic.

La vida universitària de Prat transcorregué entre l'assistència a les classes, en què durant tota la carrera sobresortí per les excel·lents qualificacions que obtingué, el treball personal d'estudi, que sobrepassava amb escreix les tasques ordinàries d'estudi de les diferents assignatures de la carrera de Dret, i la participació activa en associacions primer estudiantils i després ja amb una clara orientació catalanista, que li permeté entrar en contacte amb un selecte grup de companys, entre els que hi havia Josep Puig i Cadafalch, Lluís Duran i Ventosa, Pere Muntanyola i Francesc Cambó, que compartien els seus sentiments patriòtics i amb qui, més tard, també compartí activitats periodístiques, polítiques i de govern.

L'etapa de la vida de Prat, que coincidí amb la formació acadèmica, fou un període d'una intensa activitat intel·lectual i associativa que, a part de contribuir a la formació del seu bagatge professional com a jurista, en l'àmbit de la ciència jurídica, i a la formació de la seva ideologia catalanista, que ja es manifestà en les seves primeres intervencions en actes celebrats a diferents entitats cíviques i culturals, també marcà el futur de la que seria la seva futura activitat pública, primer en el periodisme professional i després en l'actuació política. El 1888, a la *Memòria* que llegí com a secretari de la secció de Dret del Centre Escolar,

ressaltava la importància que tenia dedicar-se a l'estudi asserenat: “En una paraula, és precís que siguem, més que sentimentalistes, doctrinistes; molt més, molt més que poetes, filòsofs”.

De la seva participació tant en les discussions i en els actes propis de la vida associativa, com a les primers conferències que donà i en els primers articles que publicà, és de destacar la profunditat amb què tractava els temes relatius a la història de les institucions pròpies de govern i d'organització interna de Catalunya; a la diferenciació conceptual entre Nació, com a una entitat natural de tipus històric i social, i d'Estat, com a divisió artificial purament geogràfica; i a la pressa de consciència de tenir a Catalunya una llengua, unes tradicions artístiques i unes costums pròpies, un corpus jurídic diferenciat de l'espanyol i una especial tendència a l'activitat industrial i comercial.

Els càrrecs directius que ocupà Prat en diferents associacions estudiantils i entitats catalanistes li permeteren assolir un bagatge com a profund coneixedor, organitzador i dirigent de entitats associatives i una gran experiència com a divulgador dels seus ideals. Dos exemples, força il·lustratius, de les actuacions públiques de joventut de Prat foren la primera intervenció pública que féu el 1887 al Centre Escolar Catalanista, en què desenvolupà el tema de quins podien ser els *Sistemes de Propaganda Catalanista* i ja va posà de manifest l'important paper que tenia la propaganda i la premsa; i en *El Missatge*, el primer article que preparà l'any 1888, en què tractava la qüestió de si havia estat un actuació adequada per als interessos catalanistes la presentació del *Missatge a la Reina regent* i la petició d'introduir reformes d'orientació autonomista.

Prat apareixia, ja aleshores, imbuït dels principis d'un catalanisme de caire conservador, que havien de ser característics en el seu pensament i en la seva actuació futura: regionalisme, catolicisme, atenció preferent per a defensar els interessos de la burgesia que tenia un paper protagonista en una societat estamental, progressisme moderat i desig de fer compatibles les reivindicacions catalanes amb una situació de manteniment de l'ordre públic i de l'estabilitat social.

Al mateix temps, Prat, plenament conscient dels diferents greuges que originaven la imposició de les lleis estatals espanyoles en diferents àmbits, com eren els de la llengua catalana, la propietat familiar, les institucions polítiques i administratives i el treball, i, també, essent molt crític amb les conseqüències que tenien per a Catalunya la baixa

participació dels catalans, en relació a la que tenien els habitants d'altres regions espanyoles, en els diferents càrrecs públics de l'Estat com eren el govern, l'exercit i l'armada, els governs civils, l'administració, la justícia i l'ensenyament, ja es manifestava partidari d'emprendre el camí de la modernització de la societat catalana que havia de conduir a assolir un nou estat de civilització, de progrés cultural i material i de capacitat de gestió política, similar al que ja estaven assolint les nacions més avançades.

Prat també destacà en l'àmbit de l'estudi de l'anomenada qüestió social, tant des de la perspectiva de les relacions entre les diferents classes socials que intervenien en la producció, com també des de la perspectiva de les conseqüències que tenia en les condicions de vida el sistema contributiu espanyol que afectava en major mesura els interessos dels contribuents de la indústria que els interessos dels capitalistes que obtenien elevades rendes. Prat arribava a la conclusió de que la qüestió social no tenia una solució equitativa si no s'adoptava una solució "regenerativa" que, a través de la reforma política i de la voluntat d'incrementar el progrés i el benestar del país, es treballés per a reformar la societat i adaptar-la a les noves necessitats de les famílies, de les classes socials i dels gremis. Un exemple de la dedicació de Prat a la temàtica de la qüestió social el tenim en el tema de estudis que elegí per a la preparació de la Memòria de doctorat: "*Introducción al estudio del Derecho industrial*".

En el text que Prat féu públic el 1891 quan, com a president del Centre Escolar Catalanista, agràia el suport que rebé el Centre de les societats catalanes que l'apoiaren en la petició que presentaren a la Diputació provincial de Barcelona, demanant la creació i sosteniment d'una Càtedra de Dret civil català a la Universitat, criticava els escàndols electorals que passaven a la Diputació de Barcelona, posava en dubte la necessitat d'algunes de les despeses que es feien i plantejava que, amb l'estalvi d'unes mínimes partides, s'hagués pogut pagar la Càtedra demanada, i, alhora, també feia una crítica de les despeses educatives que hauria de pagar la Diputació i no les pagava en la seva totalitat. En aquella actuació es posà de manifest la capacitat del jove Prat de posar en pràctica amb èxit l'estratègia de cercar el recolzament d'entitats externes al Centre Escolar en suport de la petició presentada.

El càrrec de secretari de la Unió Catalanista i la seva actuació al 1892 a la Primera Assemblea de la Unió Catalanista, en què es presentaren, es discutiren i s'aprovaren les Bases de Manresa, marcaren ja de forma definitiva l'entrada de Prat a la participació activa en l'assoliment dels objectius que s'havien proposat des del catalanisme polític de final del segle

XIX. La generació de Prat, imbuïda dels nous coneixements que aportaven les ciències jurídiques, sociològiques, polítiques i de l'administració, fou clau en la formulació de les aspiracions catalanes que permeté evolucionar des de posicions idealistes, que pretenien establir una organització d'orientació federal, a un plantejament possibilista que, demanant la introducció de reformes parcials, tenia molt clar que es volia arribar a que l'Estat espanyol concedís a les regions més capacitat de gestió i de decisió en la seva administració interna.

Prat, que era molt conscient de que les institucions que hi havia a Catalunya, creades arran del Decret de Nova Planta, havien merescut el rebuig dels catalans en no ser institucions que es sentissin com a pròpies, es mostrava partidari de que Catalunya tingués una constitució pròpia d'abast regional, que fos l'expressió dels ideals del catalanisme i que, a part de ser un reflex de la personalitat de Catalunya, constituís també un programa polític i social per a l'autonomia de Catalunya.

Les Bases de Manresa foren el punt de partida que permeteren que, a les successives Assemblees de la Unió Catalanista, es pogués aprofundir en els medis que serien més adequats per aconseguir una aplicació immediata, encara que parcial, en diferents àmbits, entre els que destacaven els relatius a la ús de la llengua catalana i a la instrucció i a la introducció de canvis en els sistema tributari i en l'aportació contributiva al pressupost de l'Estat.

En l'etapa final del període 1870-1894 destacà la publicació del *Compendi de la Doctrina catalanista* escrit en col·laboració amb Pere Muntanyola. En el *Compendi*, obra en què quedaven reflectits, en forma de preguntes i respostes, els principis que integraven la doctrina catalanista, Prat exposava una concepció del regionalisme català amb una orientació ja clarament nacionalista.

Els mateixos títols dels capítols en què es dividia el *Compendi* són suficientment il·lustratius del pensament de Prat en relació a la seva forma d'entendre el catalanisme i de com s'havia d'actuar per assolir els objectius que s'havien plantejat. En el primer capítol, es tractava el concepte de la Pàtria; el segon, es dedicava a Catalunya; en el tercer, parlava de l'Estat espanyol; en el quart, es referia a la Confederació Catalano-Aragonesa; en el cinquè, exposava els Agravis de Catalunya; en el sisè, plantejava les reivindicacions de Catalunya; i el setè capítol, duia el títol de "Triomfarem?".

La funció divulgadora que tenia el *Compendi* quedava palesa quan deia que Catalunya era la Pàtria dels catalans i que l'Estat espanyol era l'agrupació política a la qual pertanyien.

PART PRIMERA:

**LOBRA D'ENRIC PRAT DE LA RIBA I SARRÀ ANTERIOR A L'ENTRADA
A LA VIDA POLÍTICA**

CAPÍTOL II:

**ELS EXPEDIENTS ACADÈMICS DELS ESTUDIS QUE CURSÀ ENRIC DE
PRAT DE LA RIBA**

2. ELS EXPEDIENTS ACADÈMICS DELS ESTUDIS QUE CURSÀ ENRIC PRAT DE LA RIBA

En aquest capítol presentem els documents que acrediten els estudis, realitzats com a estudiant oficial, que Enric Prat de la Riba cursà a Barcelona i a Madrid. Prat va fer a Barcelona els estudis de Batxillerat i de la Llicenciatura de Dret i s'examinà del grau de Llicenciat en Dret. Després, a Madrid es matriculà i s'examinà de les assignatures del curs de Doctorat i del grau de Doctor en Dret:

- Estudis de Batxillerat:
  - Cursà el Batxillerat al Col·legi de Sant Miguel, agregat a l'Institut de Batxillerat de Barcelona, en els cursos de 1882-1883 a 1886-1887.
  - El juny de 1887, aprovà els exàmens del grau de Batxiller amb la qualificació de "*Sobresaliente*" en cada un dels dos exercicis i obtingué el "*Premio extraordinario*" de la secció de Lletres.

- Estudis de la Llicenciatura de Dret:
  - Cursà els estudis de la Llicenciatura de Dret a la Universitat de Barcelona en els cursos de 1887-1888 a 1892-1893.
  - El juny de 1893, obtingué el grau de Llicenciat en Dret amb la qualificació de "*Sobresaliente*" i "*Premio extraordinario*".

- Estudis del grau de Doctorat en Dret:
  - Es matriculà a la Universitat Central de Madrid, en el curs 1893-1894, de les assignatures del curs de Doctorat de Dret. En les quatre assignatures obtingué la qualificació de "*Sobresaliente*" i "*Matrícula d'Honor*".
  - L'octubre de 1897, s'examinà i obtingué el grau de Doctor en Dret amb la qualificació de "*Sobresaliente*".

Hem consultat les dades que presentem en els expedients acadèmics d'Enric Prat de la Riba que es conserven en arxius de Barcelona i de Madrid:

- Universitat de Barcelona: expedient dipositat a l'Arxiu de la Universitat de Barcelona, que està a la Plaça Universitat de Barcelona.
- Universitat Central de Madrid: expedient dipositat a l'Arxiu Històric Nacional, que està al carrer de Serrano de Madrid.

2.1 Documentació conservada a l'Arxiu de la Universitat de Barcelona

L'expedient acadèmic d'“Enrique Prat de la Riba y Sarrá”, que inclou els estudis cursats a Barcelona, està format pels documents relacionats en els apartats 2.1.1 a 2.1.10 de l'índex.

2.1.1 Expedient del títol de Batxillerat (12 d'abril de 1888)

«Expediente título 12 abril 1888

DISTRITO UNIVERSITARIO DE BARCELONA

INSTITUTO DE BARCELONA

CERTIFICACIÓN ACADÉMICA PERSONAL

C.A.P.
CURSO DE
1886 á 1887

Núm. 0192

Don Mariano Tortosa Grisón, Catedrático numerario y Secretario de este Instituto.

Certifico:

Que D. Enrique Prat de la Riba y Sarrá

natural de Castelltersol provincia de Barcelona, previa á la aprobación de ingreso en 21 de septiembre de 1882, cursó y aprobó en el Colegio de San Miguel, agregado á este Instituto, todas las asignaturas del Bachillerato en los académicos de 1882-83 á 1886-87, habiendo obtenido Notable en el primer año de Latín y Castellano, y Sobresaliente en todas las demás asignaturas, con nueve premios y dos menciones honoríficas, y que en veintiocho de Junio último verificó en este propio Instituto los dos ejercicios para el grado de Bachiller, habiendo merecido la calificación de Sobresaliente en ambos y premio extraordinario del Grado por la sección de Letras.

Y para que conste donde convenga al interesado, y á su instancia, libro la presente de orden y con el V °. B.º del Señor Director de este Instituto y con el sello del mismo, en Barcelona á dieciséis de Septiembre de mil ochocientos ochenta y siete.

V ° B °
EL DIRECTOR
Bonet

EL SECRETARIO
Mariano Tortosa

El oficial de la Secretaría
José Braq»

**2.1.2 Sol·licitud de matrícula d'honor en els estudis universitaris en el curs 1887-1888
(30 de setembre de 1887)**

«MATRICULA DE HONOR
Universidad de Barcelona
Facultad de filosofía y Letras
Curso de 1887 á 1887

Número de orden: 5

D. Enrique Prat de la Riba y Sarrá

natural de Castelltersol, provincia de Barcelona de 16 años de edad.

Solicita matrícula de honor en las asignaturas que á continuación se expresan por haber obtenido premio en las oposiciones al premio extraordinario del Grado de Bachiller (Sección de Letras).

Asignaturas que solicita matricularse	Número de cada asignatura
Historia crítica de España	1
Metafísica	1
Literatura general y española	1

Barcelona 30 de Septiembre de 1887

Firma del interesado
Enrique Prat de la Riba

vive en calle de Leona, núm. 8 y 10»

(a darrere hi consta) «LEGISLACIÓN SOBRE LAS MATRÍCULAS DE HONOR

Los alumnos premiados en una ó más asignaturas de facultad, tendrán derecho á igual número de matrículas de honor, en el curso siguiente y en el mismo Establecimiento, siempre que no tengan nota ó antecedente desfavorable en su carrera académica.

Los que hayan obtenido premio extraordinario en el grado de Bachiller ó de Licenciado, tienen derecho á tres matrículas de honor.

[...] procede se le concedan las matrículas de honor. [...]

Barcelona 30 de Septiembre de 1887

Conforme EL RECTOR

Casañas»

**2.1.3 Sol·licitud per a participar a les oposicions al premi de l'assignatura de Metafísica
(7 de juny de 1888)**

«1887-88
Metafísica - Sobresaliente
(*signatura de*) Grau

N. 1-385-780
(*segell de*)
Universidad de Barcelona
REGISTRO
Día 9 Mes 6 Año 1888
Nº 2104

M. Y. S.

Enrique Prat de la Riba y Sarrá a V. S. con el mayor respeto expone:

Que habiendo obtenido la calificación de Sobresaliente en los exámenes de Metafísica, verificados el día cinco de este mes, la calificación de Sobresaliente, suplica á V. S. le permita tomar parte en las oposiciones á premio de la propia asignatura.

Favor que espera del recto proceder de V. S.

Barcelona 7 de Junio de 1888
Dios guarde á V. S. muchos años.
(*signatura de*) Enrique Prat de la Riba

(*al marge esquerre posa*) 13 Junio/88 = Admítase = El Rector = (*signatura de*) Casañas

Al M. Y. S. Rector de la Universidad de Barcelona

(*hi consta el tema que va desenvolupar*) Del Mal.»

2.1.4 Sol·licitud per a participar a les oposicions al premi de l'assignatura d'Història crítica d'Espanya (11 de juny de 1888)

«Historia Crítica de España-Sobresaliente
(*signatura*) Grau

11 Junio 1888

Admítase

El Rector

(*signatura*) Casañas

N. 1-385-780

(*segell*)

UNIVERSIDAD DE BARCELONA

Registro

Entrada día 11 mes 6

año 1888

M. Y. S.

Enrique Prat de la Riba y Sarrá a V. S. con el mayor respeto expone:

Que habiendo obtenido en los exámenes de la asignatura de Historia Crítica de España verificados el día ocho del presente mes, la calificación de Sobresaliente, solicita de V. S. que le permita tomar parte en las oposiciones á premio de la propia asignatura.

Gracia que espera de V. S. cuyo recto proceder es de todos reconocido.

Barcelona 11 de Junio de 1888

Dios guarde á V. S. muchos años.

Enrique Prat de la Riba

Al M. Y. S. Rector de la Universidad de Barcelona»

(*Tema que va desenvolupar*) «Organización religiosa, política y civil del Reino visigodo»

«Es tan grande la importancia que tiene el pueblo visigodo en el sucesivo desarrollo de las nacionalidades españolas principalmente la castellana-leonesa que el estudio de su civilización tiene gran utilidad y trascendencia para conocer la manera de ser de España en las edades posteriores. [...].

De graves acusaciones han sido objeto los Concilios: la 1ª es no haber abolido la esclavitud, 2º no haber evitado el regicidio y 3º el haber perseguido tan cruelmente los judíos. En realidad el clero no hizo cuanto de su mano estaba para mejorar el lastimoso estado de los siervos y de los esclavos víctimas de los más crueles sufrimientos y miserias.

El clero que cuando era pobre y perseguido precisaba la fraternidad y la abolición de la esclavitud y prometía a los siervos mejorar su estado, una vez fué poderoso, olvidó sus promesas y llegó a escribir por mano de un ilustre prelado español que la esclavitud había de existir forzosamente. El pueblo se desengañó y he aquí una de las causas que explican la facilidad con qué después de la invasión musulmana abjuraban de religión los españoles. Pero de todas maneras no podemos culpar al clero por ello pues el espíritu y estado de la época impedía realizar los ideales del Cristianismo: solo pudo mejorar si bien muy poco su infeliz condición; y aun en la actualidad subsisten graves y dificultades se oponen á su abolición total y repentina. [...].»

2.1.5 Solicitud de matrícula d'honor en els estudis universitaris en el curs 1888-89 (21 de setembre de 1888)

«MATRICULA DE HONOR
FACULTAD de Derecho
Curso de 1888 á 1889

Número de orden: 19

17 años de edad
haber obtenido premio en Metafísica y Historia crítica.
Solicita matricularse:

Derecho natural
Derecho romano

Barcelona 21 de Septiembre de 1888

Firma del interesado
Enrique Prat de la Riba

vive en calle de La Lleona, núm. 8 y 10»

2.1.6 Solicitud de matrícula d'honor en els estudis universitaris en el curs 1889-90 (17 de setembre de 1889)

«MATRICULA DE HONOR
FACULTAD de Derecho
Curso de 1889 á 1890

Número de orden: 12

18 años de edad
haber obtenido premio en Derecho Romano, Economía Política y Estadística, y Derecho Natural.

Solicita matricularse:
Derecho canónico, Político y administrativo, Historia del derecho español.

Barcelona 17 de Septiembre de 1889

Firma del interesado
Enrique Prat de la Riba

vive en calle de La Lleona, núm. 8 y 10»

2.1.7 Sol·licitud de matrícula d'honor en els estudis universitaris en el curs 1890-91 (17 de setembre de 1890)

«MATRICULA DE HONOR
FACULTAD de Derecho
Curso de 1890 á 1891

Número de orden: 3

19 años de edad

haber obtenido premio en Derecho canónico, Político y Administrativo 1º, y Historia del derecho Español.

Solicita matricularse:

Derecho civil, común y foral 1º, Derecho político y administrativo 2º, Derecho penal.

Barcelona 17 de Septiembre de 1890

Firma del interesado ó de la persona que le represente.

Luis Noguera y Vita

vive en calle de Fernando VII, núm. 55>>

2.1.8 Sol·licitud de matrícula d'honor en els estudis universitaris en el curs 1891-92 (16 de setembre de 1891)

«MATRICULA DE HONOR
FACULTAD de Derecho
Curso de 1891 á 1892

Número de orden: 11

20 años de edad

Asignaturas en que solicita matricularse:

Derecho civil 2ª, mercantil, procesal, internacional público.

Barcelona 16 de Septiembre de 1891

Firma del interesado
Enrich Prat de la Riba

vive en calle de La Lleona, núm. 8 y 10>>

2.1.9 Expedient del grau de Llicenciat en Dret (juny de 1883)

El juny de 1883, una vegada aprovades les assignatures de la carrera de Dret, Prat sol·licità ser admès els exercicis del grau de Llicenciat en Dret. En aquest apartat reproduïm els documents de que constava l'expedient de grau de Prat.

A l'expedient, a part de la sol·licitud, l'autorització i de l'acta d'examen corresponent, s'incorporava una còpia de la partida de baptisme de Prat i un extracte de l'expedient acadèmic que incloïa els estudis de Batxillerat i les notes de la Llicenciatura de Dret.

2.1.9.1 Partida de baptisme (11 de juny de 1893)

«El infrascrito Cura párroco de la parroquia de san Fructuoso de Castelltersol, obispado de Vich, provincia de Barcelona.

Certifico, que en uno de los libros de Bautismos de esta parroquia se halla la partida siguiente.

Día cuatro Diciembre de mil ochocientos setenta, en la Iglesia parroquial de S. Fructuoso de Castelltersol obispado de Vich, el Reverendo D. Carlos Bufill Miro con la expresa licencia de mi, el infrascrito Ecónomo, bautizó solemnemente á Enrique Alberto Miquel nacido el día veinte y nueve del mes anterior, hijo legítimo y natural de Estevan Prat de la Riba, propietario de esta y de Maria Sarrá natural de S. Quirico Safaja, siendo sus abuelos paternos Ignacio y Antonio Magarins y los maternos Antonio y Rosa Borrás.

Fue padrino Miquel Castany comerciante. Y por ser así lo firmo en la fecha arriba citada.
Antonio Riera, Ecónomo

Y para que conste libro el presente testimonio, conforme al original, firmado y sellado, en Castelltersol á once de Junio de mil ochocientos noventa y tres.

Valen las enmiendas = Certifico = Magarins.

Comella, Párroco.

(*segell*)
Parroquia de
Sⁿ FRUCTUOSO
CASTELLTERSOL»

2.1.9.2 Solicitud per a participar en els exercicis del grau de Llicenciat en Dret (15 de juny de 1893)

«EXPEDIENTE DE GRADO DE LICENCIADO 1892 Á 1893

Expediente personal del interesado

(*segell*) REGISTRO

UNIVERSIDAD DE BARCELONA
FACULTAD DE DERECHO

UNIVERSIDAD DE BARCELONA
ENTRADA 15-6-1893
Nº 2663

GRADO DE LICENCIADO EN DERECHO

CURSO DE 1892 Á 1893

Núm. 53

Ilmo. Sr. Rector de la Universidad:

D. Enrique Prat de la Riba y Sarrá natural de Castelltersol provincia de Barcelona de 22 años de edad;

Á V.S.I. hace presente: Que teniendo aprobados todas las asignaturas que prescriben las disposiciones vigentes para aspirar al Grado de LICENCIADO en la FACULTAD de DERECHO, según consta en su expediente;

Ruega á V.S.I. se digne admitirle á los ejercicios de dicho Grado, señalándole día y hora para verificarlos.

Gracia que espera merecer de V.S.I., cuya vida guarde Dios muchos años.

Barcelona 15 de Junio de 1893

(*signatura de EPdLR*)

SECRETARIA GENERAL

Del expediente académico de este interesado, cuyo extracto va á la vuelta, resulta que puede admitírsele á los ejercicios que solicita.

Barcelona 16 de Junio de 1893

El Secretario General

El Oficial del Negociado»

2.1.9.3 Extracte de l'expedient acadèmic (16 de juny de 1893):

«EXTRACTO DEL EXPEDIENTE ACADÉMICO DE Don Enrique Prat de la Riba y Sarrá

Natural de Castelltersol, de 22 años de edad.

Verificó los ejercicios del GRADO de BACHILLER en el Instituto de Barcelona el día 26 de junio de 1887, con la calificación de Sobresaliente en el primero y Sobresaliente en el segundo, habiéndose expedido el Título correspondiente con fecha 12 de abril de 1888 autorizado con la firma del Sr. Excmo. Sr. Rector de esta Universidad D. Julián Casaña.

Tiene además aprobados los estudios de Facultad que á continuación se expresan:

Asignaturas de la Licenciatura de Derecho	Matriculado en el curso de	En la Universidad de	Se examinó en	CALIFICACIÓN DE LOS EXAMENES ORDINARIOS EXTRAOR.	PREMIOS
ESTUDIOS PREPARATORIOS 1887-88					
Metafísica		Barcelona	Barcelona	Sob	Premio
Historia general y española				Sob	
Historia crítica de España				Sob	Premio
LICENCIATURA 1888-89					
Elementos de Derecho natural		idem	idem	Sob	Premio
Instituciones de Derecho romano				Sob	Premio
Economía política y Estadística				Sob	Premio
1889-90					
Historia general del Derecho natural		idem	idem	Sob	Premio
Instituciones de Derecho canónico				Sob	Premio
Derecho político y administrativo (1 ^{er})				Sob	Premio
Hacienda pública				Sob	Accesit
1890-91					
Derecho civil español, común y foral (1 ^{er} curso)		idem	idem	Sob	Premio
Derecho político y administrativo (2 ^o curso)				Sob	
Derecho penal				Sob	
1891-92					
Derecho civil español, común y foral (2 ^o curso)		idem	idem	Sob	Premio
Derecho mercantil de España y de las principales naciones de Europa y América				Sob	Accesit
Derecho procesal civil, penal, canónico y administrativo, y Teoría y Práctica de redacción de Instrumentos públicos (1 ^o curso)				Sob	
Derecho internacional público				Sob	Premio
1892-93					
Práctica forense		idem	idem	Sob	
Derecho internacional privado				Sob	

Certifico la exactitud de estos datos, conformes con los documentos que obran en la Secretaría de mi cargo.

Barcelona 16 de Junio de 1893

El Secretario General
Francisco de P. Planas

El Oficial del Negociado
Rafael Grau»

2.1.9.4 Admissió als exercicis del grau de Llicenciat en Dret (16 de juny de 1893)

«RECTORADO

Admítase á D. Enrique Prat de la Riba y Sarrá á los ejercicios del GRADO DE LICENCIADO que solicita y pase este expediente al Sr. Decano de la Facultad á los efectos prevenidos en las disposiciones vigentes.

Barcelona 16 de Junio de 1893

El Rector
Casaña»

2.1.9.5 Acta de l'exercici del grau de Llicenciat en Dret (26 de juny de 1883)

«ACTA DEL EJERCICIO DEL GRADO DE LICENCIADO EN DERECHO

Reunidos los Jueces que suscriben en el día de la fecha, á la hora señalada por el Sr. Decano de la facultad, se procedió á la toma de puntos con arreglo á las disposiciones vigentes, habiendo elegido el aspirante el núm. 22, cuyo tema es como sigue: Ventajas é inconvenientes de la codificación del derecho civil. Bases de una buena codificación.

Y acto continuo se le puso comunicado.-Verificado el ejercicio oral ante los mismos Jueces, ha obtenido la calificación de Sobresaliente.

Barcelona 26 de Junio de 1893.

El Presidente

El Vocal

El Secretario del tribunal

Firma del graduado»

2.1.10 Expedient de la carrera literària (tancat amb data de 27 de setembre de 1897)

A l'expedient de la carrera literària, que es tancava amb una anotació amb data del 27 de novembre de 1897, es reflectiren les dades que ja constaven a l'expedient del grau de llicenciat i s'incorporaren les dades relatives a l'obtenció del grau de Llicenciat i del Premi extraordinari, a l'expedició del Títol i als tràmits que es produïren amb motiu del trasllat d'estudis a Madrid per a cursar i examinar-se de les assignatures del curs de Doctorat.

«EXPEDIENTE DE LA CARRERA LITERARIA DEL ALUMNO

Don Enrique Prat de la Riba y Sarrá

Verificó los ejercicios del Grado de Bachiller en el Instituto de Barcelona el día 26 de junio de 1887 con la calificación de Sobresaliente en el primero y Sobresaliente en el segundo, habiéndose expedido el título correspondiente con fecha 12 de abril de 1888 autorizado con la firma del Sr. Rector de esta Universidad D. Julián Casaña (por premio).

Tiene además aprobados los estudios de Facultad que á continuación se expresan:

Asignaturas de la Licenciatura	Matriculado en el curso de	En la Universidad de	Se examinó en	CALIFICACIÓN DE LOS EXAMENES ORDINARIOS EXTRAOR.	PREMIOS
	1887-88	Barcelona	Barcelona		
Metafísica				Sob	Premio
Historia general y española				Sob	
Historia crítica de España				Sob	Premio
	1888-89	idem	idem		
Derecho natural				Sob	Premio
Derecho romano				Sob	Premio
Economía política y Estadística				Sob	Premio
	1889-90	idem	idem		
Derecho canónico				Sob	Premio
Derecho político 1º				Sob	Premio
Historia general del derecho				Sob	Premio
Hacienda pública				Sob	Accésit
	1890-91	idem	idem		
Derecho civil				Sob	Premio
Derecho político 2º				Sob	
Derecho penal				Sob	

	1891-92	idem	idem		
Derecho civil 2º				Sob	Premio
Derecho mercantil				Sob	Accésit
Derecho procesal				Sob	
Derecho internacional público				Sob	Premio

	1892-93	idem	idem		
Práctica forense				Sob	
Derecho internacional privado				Sob	

Grado Licenciado en Derecho
Premio extraordinario

Inscrito en el Libro de Honor

Título expedido en 16-IV-1894
Remisión expediente: S-373- 3-IV-94

Nº 3363 registro del Ministerio

Acuse recibo: S-625-13-VI-94

E-1059- 5-4-94
Remisión Foto

remesa al Gobierno Civil Madrid
“ “ “ S. 731-4-V-94

Traslado estudios á

Nº 97	Madrid	S-1775	28-IX-1893
Nº 98	Madrid	S-1391	27-IX-1897»

2.2 Documentació de Prat que es conserva a l'Arxiu de la Universitat Central de Madrid dipositat a l'Arxiu Històric Nacional

L'expedient acadèmic d'Enric Prat de la Riba que inclou els estudis de Doctorat cursats a Madrid conté els documents, relacionats en els apartats 2.2.1 a 2.2.8.10 de l'índex, que formen el lligall 4615/8 que es conserva a Madrid a l'Arxiu Històric Nacional.

L'expedient, en què hi ha anotacions fetes entre els anys 1893 i 1897, està dipositat a la caixa 4192 que correspon a la “*Facultad de Derecho*” de la “*Sección de Universidades*”. A la primera cara, del full doblat que fa de carpeta de l'expedient, hi consta:

«UNIVERSIDAD CENTRAL
SECRETARIA GENERAL

Negociado 2º

Facultad de Derecho

Carpeta del expediente del alumno Prat de la Riba y Sarrá D. Enrique natural de Castelltersol provincia de Barcelona

Recibió el último ejercicio del Grado de Bachiller en el Instituto de Barcelona el día 28 de Junio de 1887 con la calificación de Sobresaliente en el primer ejercicio y la de Sobresaliente en el segundo; habiéndosele expedido el correspondiente título por el Rectorado de la Universidad de Barcelona en 12 de Abril de 1888 autorizado con la firma del Sr. Rector y Secretario general; por Premio extraordinario.

Licenciado en Derecho por la Universidad de Barcelona en 26 de Junio de 1893 = Sobresaliente; mediante oposición le fue adjudicado el Premio extraordinario.

Título fecha 16 Abril 1894

ASIGNATURAS	CURSO ESTABLECIMIENTO DONDE		NOTAS OBTENIDAS EN		OBSERVACIONES
	Se matriculó	Se examinó	Ordinarios	Extraordinarios	
Literatura y Bibliografía jurídicas	1893-94	Madrid	Sobresaliente		Matrícula de honor
Legislación comparada	1893-94	Madrid	Sobresaliente		Matrícula de honor
Historia de la Iglesia y Colecciones canónicas	1893-94	Madrid	Sobresaliente		Matrícula de honor
Historia de los Tratados	1893-94	Madrid	Sobresaliente		Matrícula de honor
Doctor en Derecho	en 29 Octubre 1897		Sobresaliente»		

2.2.1 Autorització del Rector de la Universitat de Barcelona per a enviar la certificació d'estudis de Prat a la Universitat Central de Madrid (28 de setembre de 1893)

«UNIVERSIDAD DE BARCELONA

El Ilmo. Rector de esta Universidad accede á lo solicitado por D. Enrique Prat de la Riba y Sarrá disponiendo se remita con esta fecha CERTIFICACIÓN de los estudios del interesado al Sr.

Rector de la Universidad de Madrid

Barcelona 28 Septiembre 1893

(*segell*)

El Secretario general

Secretaria general»

2.2.2 Remissió a la Universitat Central de Madrid de la certificació acadèmica de Prat (28 de setembre de 1893)

«UNIVERSIDAD LITERARIA n° 625
DE BARCELONA

Facultad de Derecho
Núm. 1775

(*segell*)
UNIVERSIDAD CENTRAL
30-SET-93
ENTRADA

Remito á V. I. la adjunta certificación académica oficial n° 97, expedida por la secretaria general de esta Universidad en virtud de instancia del alumno de la Facultad expresada la margen, D. Enrique Prat de la Riba y Sarrá que la ha solicitado para esa Escuela.

Dios guarde á V. I. Muchos años.

Barcelona 28 de Septiembre de 1893

El Rector

Julián Casañas

Sr. Rector de la Universidad de Madrid»

2.2.3 Telegrama que envià Prat al secretari de la Universitat Central de Madrid sol·licitant la matrícula a les assignatures del curs de Doctorat

«SECRETARIO UNIVERSIDAD

ACABO OBTENER PREMIO LICENCIATURA DERECHO. RUEGO SIRVA MANDARME MATRICULAR ASIGNATURAS DOCTORADO CONDICIONALMENTE INTERIN LLEGAN DOCUMENTOS HOY EXPEDIDOS.

PRAT»

2.2.4 “Acordada” que s’envià des de la Universitat Central de Madrid a la Universitat de Barcelona per a confirmar la legitimitat de la certificació rebuda (30 de setembre de 1893)

«UNIVERSIDAD DE MADRID
FACULTAD DE DERECHO

(*segell*)
Universidad de Barcelona
Registro
Entrada 30. 10. 1893

ACORDADA para comprobar la Certificación unida á este talón con el núm. 97.

Señor Secretario general de la Universidad de Barcelona:

Sírvase V.S. confirmar la legitimidad de la CERTIFICACIÓN á que se refiere esta ACORDADA que aparece expedida por V.S. en 28 de Septiembre de 1893.

resultando que d. Enrique Prat de la Riba y Sarrá natural de Castelltersol provincia de Barcelona verificó los ejercicios del grado de Bachiller en el Instituto de esa capital el día 28 de Junio de 1877, con nota de Sobresaliente Premio extraordinario, habiéndosele expedido el oportuno título por ese Rectorado con fecha 12 de Abril de 1888 = Prévía aprobación de los estudios de la licenciatura en esa Universidad, verificó los ejercicios del Grado de Licenciatura en Derecho el día 26 de Junio de 1893, con nota de Sobresaliente, y mediante oposición que tuvo lugar el 27 de Septiembre idem le fue adjudicado el Premio extraordinario.

Madrid 30 de Septiembre 1893

El Secretario general»

2.2.5 Resposta de la Universitat de Barcelona a “la acordada” de la Universitat Central de Madrid (31 d’octubre de 1893)

«UNIVERSIDAD DE BARCELONA

Señor Secretario general de la Universidad de Madrid

De los antecedentes que obran en esta Secretaria general resulta que en efecto se expidió la CERTIFICACIÓN que V.S. cita, debiendo manifestar que son ciertos los extremos y legítimos su contenido.

Barcelona 31 de Octubre de 1893

El Secretario general

(segell)
UNIVERSIDAD DE BARCELONA
SECRETARIA GENERAL»

2.2.6 Sol·licitud de matrícula d'honor (30 de setembre de 1893)

«MATRÍCULA DE HONOR
UNIVERSIDAD CENTRAL
FACULTAD DE DERECHO
CURSO DE 1893 Á 1894

D. Enrique Prat de la Riba y Sarrá natural de Castelltersol provincia de Barcelona de 23 años de edad Solicita *Matrícula de Honor* en las asignaturas que á continuación se expresan, por haber obtenido premio extraordinario del Grado de licenciatura y no tener nota ni antecedente desfavorable en su carrera académica.

ASIGNATURAS EN QUE SOLICITA MATRICULARSE	NÚMERO en cada asignatura
Literatura y Bibliografía jurídicas	7
Legislación comparada	8
Historia de la Iglesia y Colecciones Canónicas	6
Historia de los Tratados	6

Firma del interesado ó de la persona que le represente

P. O.

Negociado de Derecho

Sr. Secretario General:

Examinados los documentos y antecedentes que obran en este Negociado relativos al solicitante D. Enrique Prat de la Riba y Sarrá

Resulta ser cierto que obtuvo el premio que cita, en el curso inmediato anterior al que expresa esta solicitud y que no tiene nota ni antecedente desfavorable en su carrera.

En su virtud, el Negociado es de parecer que procede proponga V.S. al Ilmo. Sr. Rector se le concedan las inscripciones de Matrícula de Honor que ha solicitado.

Madrid 30 de Septiembre de 1893

Conforme con el Negociado

EL SECRETARIO GENERAL

El JEFE DEL NEGOCIADO

Conforme

El RECTOR»

2.2.7 Inscripciones a les assignatures i duplicats de les actes d'exàmens

«Expediente personal del interesado

UNIVERSIDAD CENTRAL
FACULTAD DE DERECHO
INSCRIPCIÓN DE MATRÍCULA DE HONOR
CURSO DE 1893 Á 1894

ASIGNATURA DE HISTORIA DE LA IGLESIA Y COLECCIONES CANÓNICAS Núm. 4

D. Enrique Prat de la Riba y Sarrá natural de Castellsols provincia de Barcelona
de 23 años de edad:

Queda inscripto con MATRÍCULA DE HONOR en esta Universidad en la asignatura y curso arriba expresados, por haber obtenido en el curso anterior el Premio del grado de Licenciado.

Madrid 30 de Septiembre de 1893

El Secretario General»

(Revers del document)

«CURSO DE 1893 Á 1894
FACULTAD DE DERECHO

Duplicado del ACTA DE EXAMEN en la asignatura que se expresa á la vuelta, con destino al expediente personal del alumno, cuya firma entera, con los dos apellidos, paterno y materno, figura á continuación.

Firma del alumno en el acto de verificar el examen:

Enrique Prat de la Riba y Sarrá

En los EXÁMENES ORDINARIOS ha obtenido la calificación de Sobresaliente.

En la numeración correlativa de los exámenes de esta asignatura que constan en las actas duplicadas respectivas, firmadas por los Sres. Jueces del Tribunal, figura este interesado con la calificación que aquí se consigna y con el número 3

Madrid 1 de Junio de 1894

El Secretario del Tribunal»

«Expediente personal del interesado

UNIVERSIDAD CENTRAL
FACULTAD DE DERECHO
INSCRIPCIÓN DE MATRÍCULA DE HONOR
CURSO DE 1893 Á 1894

ASIGNATURA DE HISTORIA DE LOS TRATADOS

Núm. 2

D. Enrique Prat de la Riba y Sarrá natural de Castellsols provincia de Barcelona
de 23 años de edad:

Queda inscripto con MATRÍCULA DE HONOR en esta Universidad en la asignatura y curso
arriba expresados, por haber obtenido en el curso anterior el Premio del grado de Licenciado.

Madrid 30 de Septiembre de 1893

El Secretario General»

(Revers del document)

«CURSO DE 1893 Á 1894

FACULTAD DE DERECHO

Duplicado del ACTA DE EXAMEN en la asignatura que se expresa á la vuelta, con destino
al expediente personal del alumno, cuya firma entera, con los dos apellidos, paterno y
materno, figura á continuación.

Firma del alumno en el acto de verificar el examen:

Enrique Prat de la Riba y Sarrá

En los EXÁMENES ORDINARIOS ha obtenido la calificación de Sobresaliente.

En la numeración correlativa de los exámenes de esta asignatura que constan en las actas
duplicadas respectivas, firmadas por los Sres. Jueces del Tribunal, figura este interesado con
la calificación que aquí se consigna y con el número 2

Madrid 2 de Junio de 1894

El Secretario del Tribunal»»

«Expediente personal del interesado

UNIVERSIDAD CENTRAL
FACULTAD DE DERECHO
INSCRIPCIÓN DE MATRÍCULA DE HONOR
CURSO DE 1893 Á 1894

ASIGNATURA DE LEGISLACIÓN COMPARADA

Núm. 5

D. Enrique Prat de la Riba y Sarrá natural de Castellsols provincia de Barcelona
de 23 años de edad:

Queda inscripto con MATRÍCULA DE HONOR en esta Universidad en la asignatura y curso
arriba expresados, por haber obtenido en el curso anterior el Premio del grado de Licenciado.

Madrid 30 de Septiembre de 1893

El Secretario General»

(Revers del document)

«CURSO DE 1893 Á 1894

FACULTAD DE DERECHO

Duplicado del ACTA DE EXAMEN en la asignatura que se expresa á la vuelta, con destino
al expediente personal del alumno, cuya firma entera, con los dos apellidos, paterno y
materno, figura á continuación.

Firma del alumno en el acto de verificar el examen:

Enrique Prat de la Riba y Sarrá

En los EXÁMENES ORDINARIOS ha obtenido la calificación de Sobresaliente.

En la numeración correlativa de los exámenes de esta asignatura que constan en las actas
duplicadas respectivas, firmadas por los Sres. Jueces del Tribunal, figura este interesado con
la calificación que aquí se consigna y con el número 42

Madrid 6 de Junio de 1894

El Secretario del Tribunal»

«Expediente personal del interesado

UNIVERSIDAD CENTRAL
FACULTAD DE DERECHO
INSCRIPCIÓN DE MATRÍCULA DE HONOR
CURSO DE 1893 Á 1894

ASIGNATURA DE LITERATURA Y BIBLIOGRAFÍA JURIDICAS Núm. 5

D. Enrique Prat de la Riba y Sarrá natural de Castellsols provincia de Barcelona
de 23 años de edad:

Queda inscripto con MATRÍCULA DE HONOR en esta Universidad en la asignatura y curso
arriba expresados, por haber obtenido en el curso anterior el Premio del grado de Licenciado.

Madrid 30 de Septiembre de 1893

El Secretario General

(Revers del document)

«CURSO DE 1893 Á 1894
FACULTAD DE DERECHO

Duplicado del ACTA DE EXAMEN en la asignatura que se expresa á la vuelta, con destino
al expediente personal del alumno, cuya firma entera, con los dos apellidos, paterno y
materno, figura á continuación.

Firma del alumno en el acto de verificar el examen:

Enrique Prat de la Riba y Sarrá

En los EXÁMENES ORDINARIOS ha obtenido la calificación de Sobresaliente.

En la numeración correlativa de los exámenes de esta asignatura que constan en las actas
duplicadas respectivas, firmadas por los Sres. Jueces del Tribunal, figura este interesado con
la calificación que aquí se consigna y con el número 42

Madrid 9 de Junio de 1894

El Secretario del Tribunal»

2.2.8 Formació de l'expedient del grau de Doctor

Tot i que els dies 1, 2, 6 i 9 de juny de 1894 s'examinà i aprovà amb la qualificació de *Sobresaliente* els exàmens de les quatre assignatures del curs de Doctorat, Prat no sol·licità examinar-se del grau de Doctor fins tres anys després.

Amb data de 25 de setembre de 1897, Prat signava la sol·licitud per a ser admès als exercicis del grau de Doctor. Efectuats els tràmits administratius i format l'expedient a la Universitat Central de Madrid, Prat s'examinava el 26 d'octubre del tema *Introducción al estudio del Derecho industrial*.

L'expedient inclou la tramesa de documentació entre les Universitats de Barcelona i Madrid, la Certificació acadèmica personal, la sol·licitud Prat per a ser admès als exercicis del grau de Doctor i l'admissió als exercicis, les actes de l'exercici i del grau de Doctor en Dret i la memòria de la Tesi que Prat presentà signada amb data del 27 de setembre de 1897.

2.2.8.1 Remissió de documentació a la Universitat Central de Madrid (27 de setembre de 1897)

Amb data de 27 de setembre de 1897, la Universitat de Barcelona envià a la Universitat Central de Madrid una certificació acadèmica oficial dels estudis cursats per Prat.

«UNIVERSIDAD LITERARIA n° 2
DE BARCELONA

Facultad de Derecho
Núm. 1391

(segell)
UNIVERSIDAD CENTRAL
2-OCT-1897
ENTRADA

Remito á V. I. La adjunta certificación académica oficial n ° 98, expedida por la secretaria general de esta Universidad en virtud de instancia del alumno de la Facultad expresada al margen, D. Enrique Prat de la Riva y Sarrá que la ha solicitado para esa Escuela.

Dios guarde á V. I. Muchos años.

Barcelona 27 de Septiembre de 1897

El Rector

Sr. Rector de la Universidad de Madrid»

2.2.8.2 “Acordada” que envià la Universitat Central de Madrid a la Universitat de Barcelona per a confirmar la legitimitat de la certificació rebuda (2 d’octubre de 1897)

«UNIVERSIDAD DE MADRID
FACULTAD DE DERECHO

(*segell*)
UNIVERSIDAD
ENTRADA
14. 10. 1897

ACORDADA para comprobar la Certificación unida á este talón con el núm. 98.

SEÑOR SECRETARIO GENERAL DE LA UNIVERSIDAD DE BARCELONA:

Sírvase V.S. confirmar la legitimidad de la CERTIFICACIÓN á que se refiere esta ACORDADA que aparece expedida por V.S. en 27 de Septiembre de 1897.

resultando que d. Enrique Prat de la Riba y Sarrá natural de Castelltersol provincia de Barcelona es Bachiller por el Instituto de Barcelona el 28 de Junio de 1877, con Sobresaliente, expedición del título en 12 Abril de 1888.

tiene aprobadas todas las asignaturas de la licenciatura de la Facultad de Derecho. El 23 de Junio de 1893, verificó el Grado de Licenciado en dicha Facultad, calificación Sobresaliente y premio extraordinario, expedido en 16 de Abril de 1894.

Madrid 2 de Octubre de 1897

El Secretario general»

2.2.8.3 Resposta de la Universitat de Barcelona a “la acordada” de la Universitat Central de Madrid (18 d’octubre de 1897)

«UNIVERSIDAD DE BARCELONA

SEÑOR SECRETARIO GENERAL DE LA UNIVERSIDAD de Madrid

De los antecedentes que obran en esta Secretaria general resulta que en efecto se expidió la CERTIFICACIÓN que V.S. cita, debiendo manifestar que son ciertos los extremos y legítimos su contenido.

Barcelona 18 de Octubre 1897

(*segell de Secretaria general*)

El Secretario general»

2.2.8.4 Sol·licitud per a ser admès als exercicis del grau de Doctor (25 de setembre de 1897)

«Expediente personal del interesado

UNIVERSIDAD CENTRAL
FACULTAD DE DERECHO
CURSO DE 1896 Á 1897

(*Segell*)
UNIVERSIDAD CENTRAL
27 – SET – 1997
ENTRADA

GRADO DE DOCTOR EN DERECHO
Núm. 17

Ilmo. Sr. Rector de esta Universidad:

D. Enrique Prat de la Riba y Sarrá

Natural de Castelltersol Provincia de Barcelona de 26 años de edad:

Á V. S I. hace presente: Que teniendo aprobadas todas las asignaturas que prescriben las disposiciones vigentes para aspirar al GRADO DE DOCTOR en la Facultad de DERECHO, según consta en su expediente,

Ruega á V. S I. se digne admitirle á los ejercicios de dicho Grado, señalándole día y hora para verificarlos.

Gracia que espera merecer de V. S I., cuya vida guarde Dios muchos años.

Madrid 25 de Septiembre de 1897

Firma del aspirante
Enrique Prat de la Riba

SECRETARIA GENERAL

Del expediente académico de este interesado, cuyo extracto vá á la vuelta, resulta que puede admitírsele á los ejercicios que solicita.

Madrid 20 de octubre de 1897

El Secretario general

El Oficial de Negociado»

2.2.8.5 Admissió als exercicis del grau de Doctor (20 d'octubre de 1897)

«RECTORADO

Admítase á D. Enrique Prat de la Riba y Sarrá á los ejercicios del GRADO DE DOCTOR que solicita, y pase este expediente al Sr. Decano de la facultad á los efectos prevenidos en las disposiciones vigentes.

Madrid 20 de Octubre de 1897

El Rector»

2.2.8.6 Extracte de l'expedient acadèmic (20 d'octubre de 1897)

«UNIVERSIDAD CENTRAL

EXTRACTO DEL EXPEDIENTE ACADÉMICO de D. Enrique Prat de la Riba y Sarrá Natural de Castelltersol (Barcelona) de 26 años de edad.

BACHILLERATO. – Verificó los ejercicios de este grado en el Instituto de Barcelona el 28 de Junio de 1897, con la calificación de Sobresaliente en el primero y Sobresaliente den el segundo, habiéndosele expedido el título correspondiente con fecha 12 de Abril de 1888, autorizado con la firma del Sr. Rector y Secretario general de la Universidad de Barcelona por Premio extraordinario.

GRADO DE LICENCIADO EN LA FACULTAD DE DERECHO

Hizo los estudios de la Licenciatura en la Universidad de Barcelona habiendo verificado los ejercicios del Grado ce Licenciado en la de Barcelona el 26 de 1893, con la calificación de Sobresaliente y premio Extraordinario.

El título se le expidió con fecha 16 de Abril de 1894, autorizado con la firma del Sr. Director general de Instrucción pública y Jefe de Negociado.

Tiene además aprobados en esta Universidad los estudios que á continuación se expresan:

ASIGNATURAS DEL DOCTORADO EN DERECHO	MATRICULADO EN EL CURSO DE	CALIFICACIONES EN LOS EXAMENES	OBSERVACIONES
Literatura y Bibliografía jurídicas	1893-94	Sobresaliente	Matrícula de Honor
Historia de la Iglesia y colecciones jurídicas	id.	Sobresaliente	id. de id.
Legislación comparada	id.	Sobresaliente	id. de id.
Historia de los Tratados	id.	Sobresaliente	id. de id.

Certifico la exactitud de estos datos, conforme con los documentos que obran en la Secretaría de mi cargo.

Madrid 20 de Octubre de 1897

El Secretario general

El Oficial del Negociado»

2.2.8.7 Inscripció i admissió per aspirar al grau de Doctor en Dret (20 octubre 1897)

«Libro matriz de Grados de Doctor

UNIVERSIDAD CENTRAL
INSCRIPCIÓN PARA EL GRADO DE DOCTOR EN DERECHO
CURSO DE 1896 Á 1897 Núm. 17

Por cuanto D. Enrique Prat de la Riba y Sarrá natural de Castelltersol (Barcelona) de 26 años de edad, tiene acreditado en esta Universidad de mi cargo haber hecho los estudios que señalan las disposiciones vigentes para aspirar al GRADO DE DOCTOR en la FACULTAD DE DERECHO, según consta en la Certificación de la Secretaría general, le admito a los ejercicios de dicho Grado.

Madrid 20 de Octubre de 1897

El Rector de la Universidad»

2.2.8.8 Acta de l'exercici del grau de Doctor en Dret (29 d'octubre de 1897)

«ACTA DEL EJERCICIO DEL GRADO DE DOCTOR EN DERECHO

El aspirante ha elegido con esta fecha, del Cuestionario aprobado al efecto, el tema núm. Que dice así: Introducción al estudio del Derecho industrial.-

Madrid 29 de Octubre de 1897

El Secretario de la Facultad
Ismael Calvo

Reunidos los Jueces que suscriben, á la hora señalada por el Sr. Decano de la Facultad, el aspirante ha verificado la lectura de su discurso, y después de las observaciones hechas por los Jueces y contestadas por él ha obtenido la calificación de Sobresaliente.

Madrid 29 de Octubre de 1897

El Presidente del Tribunal
Dr. Martín Barrio

El Secretario del tribunal
Dr. Luis de Bobadilla

El Vocal
Dr. Francisco A. del Manzano

El Vocal
Dr. Ismael Calvo

El Vocal
Dr. Martín Veña

Firma del graduado
Enrique Prat de la Riba»

2.2.8.9 Acta del grau de Doctor en Dret (29 d'octubre de 1897):

«ACTA DEL GRADO DE DOCTOR EN DERECHO

El aspirante ha elegido con esta fecha, del Cuestionario aprobado al efecto, el tema núm. Que dice así: Introducción al derecho industrial.-

Madrid 29 de Octubre de 1897

El secretario de la Facultad

Dr. Ismael Calvo

Reunidos los Jueces que suscriben, á la hora señalada por el Sr. Decano de la Facultad, el aspirante ha verificado la lectura de su discurso, y después de las observaciones hechas por los Jueces y contestadas por él, ha obtenido la calificación de Sobresaliente.

Madrid 29 de Octubre de 1897

El Presidente del Tribunal

Dr. Martín Barrio

El Secretario del tribunal

Dr. Luis de Bobadilla

El Vocal

Dr. Francisco A. del Manzano

El Vocal

Dr. Ismael Calvo

El Vocal

Dr. Martín Veña

Firma del graduado

Enrique Prat de la Riba»

2.2.8.10 La Memòria de la Tesi de Doctorat en Dret:

Al mateix lligall de l'expedient, hi ha un exemplar de la Memòria que presentà Prat en l'acte de la lectura de la seva Tesi de Doctorat.

La Memòria de la Tesi, sense enquadernar, escrita a mà per una sola cara, datada i signada, està formada per 164 quartilles de 16,5 x 22 cm,

A la portada hi constava el “visto” dels “Sres. Ponentes” Barrios i Martín Veña i el títol: “*Introducción al estudio del Derecho industrial*”.

A les pàgines I, II i III hi ha l'índex:

- «I. Tendencia del Derecho á la complicación de su estructura - El derecho industrial
- II. Existencia del Derecho industrial á través de las edades. - La vida económica de la Familia = Estado - La industria en los tiempos posteriores
- III. Sustantividad del Derecho industrial - Se ha confundido con el mercantil - Naturaleza de este último. - Si es autónomo ó bien excepcional y complementario del Derecho civil. - La producción y la circulación. - Relaciones entre estos dos fenómenos económicos. - El derecho industrial y el Derecho cambiario
- IV. 1. - El Derecho - Elementos que se juntan para producirlo. - Ley
2. - Naturaleza económica de la industria - Trabajo productivo y Trabajo improductivo. - cuasi industrias
3. - Fin de la industria. - La industria forma parte de un organismo superior: la sociedad. - Su fin inmediato. - Fin último. - Jerarquía de los fines - Ley natural jurídica de la industria
- V. La codificación del Derecho industrial. - Misión propia del Derecho científico. - Misión del legislador
- VI. Estructura sistemática de esta ciencia
- VII. Método que en el estudio de la ciencia del Derecho industrial debe seguirse
- VIII. Índice bibliográfico.»

A la darrera pàgina hi constava el “Fin”, la datació a Barcelona, el “27 de Septiembre de 1897”, i la signatura “Enrique Prat de la Riba”.

Els capítols I a VI, ocupaven les pàgines 1 a 117, i l'índex bibliogràfic, ocupava les pàgines 118 a 164. És de destacar la importància que Prat va donar a l'índex bibliogràfic, que, amb una completa relació de títols, suposava el 30 % del conjunt de la Memòria de la seva Tesi de Doctorat.

PART PRIMERA:

**LOBRA D'ENRIC PRAT DE LA RIBA I SARRÀ ANTERIOR A
L'ENTRADA A LA VIDA POLÍTICA**

CAPÍTOL III:

**L'OBRA PERIODÍSTICA I DE DIVULGACIÓ IDEOLÒGICA: L'OBRA
PUBLICADA EN ELS ANYS 1895 I 1896**

3. L'OBRA PERIODÍSTICA I DE DIVULGACIÓ IDEOLÒGICA: L'OBRA DELS ANYS 1895 I 1896

Finalitzada ja l'etapa de la formació universitària, en aquest capítol presentem el conjunt de l'obra de Prat que es publicà en el període 1895-1896.

Prat presentà una obra, al concurs de 1895 a 1896 de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Barcelona, que va resultar guanyadora i fou publicada el 1898 amb el títol de *Ley Jurídica de la industria. Estudios de filosofía jurídica seguido de bases para la formación de un código industrial*. En el capítol VII, dedicat a l'obra de Prat que tractava de la problemàtica social, presentarem amb més detall el contingut de la *Ley Jurídica*..

La part més nombrosa dels escrits de Prat dels anys 1895 i 1896 corresponen a la col·laboració que inicià a la *Revista Jurídica de Cataluña*, de la qual va ser un actiu col·laborador des de la seva fundació fins el 1904. La resta dels escrits del període corresponen a articles publicats a *La Renaixensa*, publicació diària en què Prat i un grup de joves catalanistes, entre els quals hi havia Puig i Cadafalch i Gallisà, el 1895 iniciaren una col·laboració que, amb la finalitat de donar a conèixer la teoria nacionalista, féu augmentar notablement els subscriptors.

De l'any 1896 és de destacar la polèmica periodística que mantingué Prat amb Leopoldo Alas "Clarín", que consistí en la publicació de successius articles creuats en torn de la llengua i la literatura catalana. Un article de Clarín en què es manifestava un menyspreu cap a la llengua catalana motivà la resposta de Prat.

En el curs 1896-1897, Prat fou elegit secretari de l'Ateneu Barcelonès. El 1897, per primera vegada en la història de l'Ateneu, escrigué en llengua catalana la memòria del curs.

3.1 L'any 1895

El 1895, des del moviment catalanista es posà en pràctica una nova estratègia d'acció que consistia en entrar a formar part dels òrgans de direcció de diferents corporacions socials i culturals de Barcelona. Destacats membres relacionats amb la Unió Catalanista i *La Renaixensa*, entre els quals estava Prat, foren escollits per a formar part de les Juntes de l'Ateneu Barcelonès i de l'Acadèmia de Legislació i Jurisprudència de Barcelona.

Prat de la Riba, durant el curs 1894-1895, fou admès com a membre de la Acadèmia de Legislació. Poc temps després es fundava, per iniciativa conjunta de l'Acadèmia de Legislació i del Col·legi d'Advocats de Barcelona, la *Revista Jurídica de Cataluña*.

El març de 1895, el catedràtic de la Universitat de Barcelona, Josep M. Planas i Casals⁶⁸, que era president de l'Acadèmia Jurídica, proposà a Jaume Torné, Narcís Pla i Deniel i Prat de la Riba que formessin part del primer cos de redactors de la revista. Prat acceptà la proposta de Planas i es responsabilitzà de la secció denominada *Miscelánea Jurídica*⁶⁹.

Coincidint en el temps, la Junta de l'Ateneu Barcelonès elegí president a Àngel Guimerà i secretari a Joan Maragall.

3.1.1 El discurs d'Àngel Guimerà en la inauguració del curs de l'Ateneu Barcelonès

El 30 de novembre de 1895, Àngel Guimerà, en qualitat de president, llegí en català el discurs d'inauguració del curs, que amb el títol *La llengua catalana* va ser el primer discurs protocol·lari que es llegia en català a l'Ateneu.

Amb data de 1 de desembre de 1895, es decidí obrir una subscripció entre els socis de l'Ateneu per a la publicació d'una edició econòmica⁷⁰ del discurs de Guimerà “á fi de donarli tota la profusió que pels seus mèrits y ensenyansas se mereix”.

---

⁶⁸ Narcís Pla i Deniel recordava a l'article *En Prat de la Riba i la «Revista Jurídica»* la reunió en què Josep M. Planas i Casals els proposà formar part de la redacció de la nova revista. Podem seguir l'esdeveniment a *Revista Jurídica de Catalunya*, Tomo XXIV, Marzo 1918, año XXIV, p. 136-141:

«Era al febrer o març de 1885 quan el docte catedràtic de la Universitat de Barcelona D. Josep M. Planas i Casals, allavors President de l'Acadèmia de legislació i Jurisprudència ens reuní un dia en son despatx de la Plaça Reial, al auster, cultíssim i malhaurat Jaume Torné, a en Prat i a mi, comunicant-nos el pensament que tenia de proposar a l'Acadèmia i al Col·legi la fundació d'una Revista de Dret invitant-nos a que constituíssim nosaltres tres son cos de redacció, mitjansant comprometre'ns a que la revista no deixés cap mes de sortir amb la deguda puntualitat i a treballar per a que en prenguéssim en lo possible un bell lloc en el mon científic.»

⁶⁹ Des de fins a finals de 1898, en què es responsabilitzà de la direcció de *La Veu de Catalunya*, Prat reduí de forma notable la col·laboració a la *Revista Jurídica de Catalunya*. Després de diferents dalts i baixos, la darrera *Miscelánea Jurídica*, escrita per Prat, es publicà l'any 1904.

⁷⁰ Àngel Guimerà (1896). *La Llengua Catalana. Discurs Presidencial llegit en la sessió pública celebrada en l'Ateneu Barcelonès lo 30 de novembre de 1895*. Barcelona: Tipografia «L'Avenç». Del text del discurs se'n féu una edició de 20.000 exemplars, que fou costejada per un grup de 316 socis de l'Ateneu Barcelonès.

Guimerà explicava en el seu discurs⁷¹ que els seus “pobres treballs en llengua catalana” l’havien portat a la presidència de l’Ateneu barcelonès i que com agraïment escollí el tema de “La llengua catalana”. Assenyalava que en fer-ho en llengua catalana li seria “més planera la feyna de pensar y entendre’l discurs”. Considerava que a molts dels socis els hi resultaria més agradable que el discurs estigués escrit en llengua catalana “per lo simpàtich que us té d’esser á vosaltres lo sentir enrahonar una curta estona de la llengua de l’antich Principat”.

Deia que volia parlar de llengua i literatura i no volia parlar de política, atès que la seva intenció no era “pledejar” en defensa d’una causa perduda sinó fer l’elogi de la llengua catalana, “d’aquesta llengua y d’aquesta literatura exuberant de vida y d’esperansas, may ni per un sol instant esmortuhida ni estrafeta en los llavis dels catalans”.

Citant un fragment del discurs que Menéndez Pelayo pronuncià en llengua catalana davant de la Reina regent i d’alguns ministres en els Jocs florals de 1888, en què es considerava que la unitat dels pobles era una unitat orgànica i viva i no unitat fictícia, deia que res hi havia “més inviolable i més sant” en la consciència humana “que’l *nexus* secret en que viuen la paraula y’l pensament”. Després d’exposar que la literatura en llengua catalana era viva a Catalunya, Mallorca i a València, Guimerà es preguntava pel futur de la llengua i la literatura catalana, p. 33:

«Deu gosarse y enorgullirse’l país de la seva existencia, y per lo tant deu procurar engrandirla y perfeccionarla més cada dia, ò’s deu avergonyir d’ella y, posantse al costat dels seus enemichs, haurà d’ajudarlos á perseguirla y acorrala fins que, morta y oblidada, sia altra la llengua que pera la escriptura y la paraula y en tots los casos de la vida adoptin los catalans com á senyora y majora de Catalunya?»

Considerava que per a assegurar el futur de la llengua catalana faria falta “tot un plan de política á la catalana” i confiava que, com a mostra de la civilització i de la llibertat dels pobles, tornaria a ser el que havia estat en la història. Guimerà posava de manifest com la llengua catalana intervenia en totes les esferes de la vida econòmica diària, p. 41:

«[...] que es tothom en aquesta terra, fins ignorantho molts d’ells, los que fan que creixi y’s propagui: la industria movent sas màquinas; lo comers fentse’l transportador general de tot lo que surt y tot lo que entra á Espanya; tots los interessos que bategan en aquesta terra, y no indirectament, senyors, fent augmentar la riquesa y la importancia del país,

---

⁷¹ El text de la publicació del discurs de Guimerà començava amb una cita de Dante: “Vergonya eterna á aquells que, despreciant son idioma, alaban lo dels altres”.

sinó directament, fent acudir al Principat la gent sobrera de las otras provincias; que aquesta gent arriba parlant la llengua castellana y la llengua de Basconia y la llengua de Galicia, constituheix familias, y tots los fills que'ls hi neixen parlan la llengua catalana.»

3.1.2 L'esborrany que Prat preparà per a respondre a les crítiques que provocà el discurs de Guimerà

El discurs en català d'Àngel Guimerà provoca nombroses crítiques, tant per part de socis de l'Ateneu, fins el punt que Duran i Bas es va donar de baixa com a soci, com per part dels cercles més conservadors de la ciutat. *La Publicidad*, que a Barcelona era el principal medi de comunicació dels republicans, també va criticar la intervenció de Guimerà.

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat⁷² inclouen la reproducció d'un text manuscrit, que forma part de l'Arxiu Prat de la Riba dipositat a l'Arxiu Nacional de Catalunya, que es preparà com a *Esborrany d'una resposta a les crítiques contra el discurs en català d'Àngel Guimerà a l'Ateneu Barcelonès*.

El text d'aquell manuscrit, atribuït a Prat, feia referència a la crítica que havia fet *La Publicidad* de l'article de Guimerà. Seguint el raonament exposat al diari de que només hi hauria d'haver "socis" a l'Ateneu, es mostrava l'estranyesa de que la llengua catalana no fos també sòcia, p. 306:

«A l'Ateneu no hi hauria d'haver castellans, inglesos, catalans ni francesos, sinó socis. Perfectament, sinó que se'ns acut una dificultat: en quina llengua havia de fer son discurs lo President no podent actuar de català ni castellà ni francès ni anglès? Quina llàstima que no hi haja també una llengua sòcia, és a dir que no siga catalana, castellana ni francesa.»

Es justificava l'ús del català a l'Ateneu, p. 307:

«Un català de debò que estima i venera tot lo que és català tant com respecta i aprecia tot lo que, sense ser-ho, és digne de respecte ha de fer lo discurs inaugural de l'Ateneu, i com que l'Ateneu no s'ha construït cap llengua expressa, sinó que cada u hi parla la seva, la de la terra, no dubta ni un instant que ha de valdre's de la llengua catalana.»

Es feia referència a alguns socis de l'Ateneu, "catalans descastats, com tots los renegats més papistes que el Papa, se descuiden que són socis i es passen de *castellanistes*", que havien protestat de l'ús de la llengua catalana, p. 307:

---

⁷² Enric Prat (1998). *Obra completa. 1887-1898*. Edició de l'Institut d'Estudis Catalans a cura d'Albert Balcells i Josep Maria Ainaud de Lasarte. Barcelona: Editorial Proa, p. 306-307.

«Uns quants castellans i estrangers se deixen de dur més per los innats instints de nacionalitat, que pels devers de cortesia envers la terra en què viuen, es descuiden de ser només socis, i s'uneixen a la protesta, fent un petit servei a sos compatricis més sensats i discrets i a sa terra.

Semblant conducta converteix en unitat compacta nombrosos i escampats elements que, sentint l'ofensa no en la careta de socis sinó en sang de catalans, expulsen com a catalans de l'Ateneu els que en ell se conduïen, ja no com a castellanistes, que això fóra tolerable, sinó com a persones indignes per la seva grosseria de la consideració social.»

Es ressaltava l'actitud més neutral que tingueren la “part major i millor dels castellans i estrangers de la casa”, p. 307:

«Finalment, la part major i millor dels castellans i estrangers de la casa, gelosos de l'honor de sa terra amenaçat per las intemperàncies dels seus compatricis, i amants de Catalunya on només han trobat que simpaties, se neguen a prendre part en la protesta que reproven.»

3.1.3 L'obra de Prat publicada l'any 1895

En aquest apartat presentem el conjunt de l'obra de Prat corresponent a l'any 1895, que està formada per 32 documents: l'article *La responsabilitat dels catalans*, publicat a *La Renaixensa*, i 31 *Misceláneas Jurídicas* publicades a la *Revista Jurídica de Cataluña*⁷³.

A la secció *Miscelánea Jurídica*, escrita en castellà, es posava de manifest la curiositat inesgotable de Prat què es materialitzava en la seva gran capacitat de lectura de llibres i de publicacions periòdiques en els àmbits del Dret i de les Ciències Humanes i Socials.

Els compiladors de l'*Obra completa* en una extensa nota⁷⁴ es refereixen al període en què Prat començà a col·laborar en la redacció de la Revista i a la tasca que hi realitzava. Pla i Deniel⁷⁵, que formà part de la redacció de la *Revista Jurídica* des de l'inici de la seva publicació, glossava el 1918 la vàlua personal i intel·lectual del jove Prat:

---

⁷³ Seguirem els textos de les *Misceláneas Jurídicas* que s'inclouen a l'*Obra completa* de Prat de la Riba. Els compiladors adoptaren el criteri de titular cada *Miscelánea Jurídica* amb el subtítol que figurava en el conjunt del bloc que, en cada número de la *Revista Jurídica de Cataluña*, formaven les *Misceláneas Jurídicas* que es publicaven.

⁷⁴ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1887-1898*. Op. citat, p. 235. Nota núm. 1.

⁷⁵ Narcís Pla (1918). Op. citat, p. 137-138.

«Ja abans d'escriure a la REVISTA JURÍDICA era En Prat conegut. Ho era de sos companys de carrera per sos triomfs universitaris. Ho era dels catalanistes per alguns notables treballs seus en la *Renaixensa*, per sa saberosa intervenció en l'Assemblea de Manresa, i per la memòria que deixà de son pas, als vint anys, per la presidència del Centre escolar catalanista a on llegí aquell magistral discurs inaugural de els tasques escolars, que amb tot i anar, fill de sos entusiasmes juvenívols, acompanyat de cert lirisme que tan poc es troba després en sons escrits, és un dels treballs més extraordinàriament bells i de valor més universal i de pensament més pregon sortits de la seva ploma.»

Prat, en un gran nombre de *Misceláneas*, seguí un procediment genèric de treball: primerament, feia una presentació a fons del tema escollit a la vegada que feia una anàlisi crítica emprant referències de diferents disciplines científiques, i després, finalitzava l'exposició fent aportacions pròpies, sobre el tema analitzat, en referència a la situació dels diferents aspectes tractats. El mateix Prat, en una *Miscelánea Jurídica*⁷⁶, titulada *El positivismo en Castilla. Algunas conclusiones del señor Dorado*, matisava l'abast de la crítica que ell mateix feia en relació a les idees i als conceptes exposats a les diferents lectures presentades: “*Mas nótese que nosotros no debemos exponer aquí más doctrina que la indispensable para fundamentar las apreciaciones críticas que emitimos*”.

En la presentació de les *Misceláneas Jurídicas* publicades el 1895 seguirem els textos que es recullen en el volum primer de l'*Obra completa* de Prat de la Riba i emprarem els mateixos títols que han utilitzat els compiladors. Presentarem cada *Miscelánea* en un format de: títol amb que s'ha publicat a l'*Obra completa*, any i número de la *Revista Jurídica de Cataluña* i pàgina/es en què es va publicà originalment, referència de la publicació que estava en l'origen de la *Miscelánea* i tema de treball que es tractava.

3.1.3.1 *La responsabilitat dels catalans*

Els compiladors de l'*Obra completa*, que inclouen aquest article⁷⁷ que es publicà sense signatura a *La Renaixensa*, en una nota⁷⁸ fan constar que Jordi Llorens i Vila⁷⁹ l'atribueix a Prat

---

⁷⁶ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1887-1898*. Op. citat, p. 275.

⁷⁷ *Ibídem*, p. 308-309. L'article fou publicat el 22 de novembre de 1895 a la *La Renaixensa*.

⁷⁸ *Ibídem*, p.308. Nota núm. 54.

de la Riba. A l'article, que feia referència a la "qüestió separatista de la illa de Cuba", es posaven de manifest els efectes que la crisi cubana estava provocant en l'economia catalana i, a la vegada, es ressaltava la responsabilitat que tenien els polítics catalans, p. 308:

«Bé és veritat que Catalunya comença a pagar-ho massa i tot, i que ella seria sobretot la que més hi perdria de totes les regions d'Espanya, si acabava malament la qüestió cubana, i que fins i tot dominant-se, com és d'esperar que de tots modos s'acabarà per dominar la insurrecció, ella tocarà més que ningú les terribles conseqüències d'aquesta. Però els catalans d'avui, sobretot los que s'han trobat en condicions per a influir sèriament en la governació de l'Estat, al doldre's ara de la gravetat del mal present, tenen de recordar-se de lo poc que han fet per a evitar-ho.»

S'aprofundia en la responsabilitat que havien tingut els grups dirigents catalans preocupant-se només dels guanys econòmics que donaven els negocis que tenien a la illa de Cuba i mantenint una actitud "d'indeferentisme" en relació a la política seguida pel Govern Espanol, p. 308-309:

«Lo mal consisteix, no solsament que dintre mateix de Catalunya les conseqüències de l'indeferentisme no són sofertes proporcionalment a les responsabilitats concretes, sinó també que amb relació a la culpa que la nostra terra pot tenir que Espanya no hagi estat millor governada, en sofreix i en sofrirà sobretot massa. Però els nostres compatricis han de pensar que l'haver-se preocupat únicament del benestar material del moment, l'haver oblidat lo perill de deixar-se prendre la discussió dels interessos públics per la gent política madrilenya, l'haver tingut una fe tan tonta en teories unitàries i centralitzadores tan deletèries i l'haver faltat en los més influents convicció i entusiasme per a lluitar obertament contra elles, ha ocasionat en gran part lo predomini absolut de l'actual sistema i la situació gravíssima en què ens trobem en los moments actuals.»

S'explicava com haguessin pogut influir els principis regionalistes si s'hagués donat una resposta diferent a les demandes del poble cubà, p. 309:

«A l'haver-se organitzat políticament Espanya en conformitat-als principis regionalistes, no és per esperit d'escola ni de partit que ho diem, és casi segur que no hauria esclatat al menos amb lo caràcter que avui té la insurrecció separatista. *L'espanyolisme*

---

⁷⁹ Jordi Llorens (1992). *La Unió Catalanista i els orígens del catalanisme polític: dels orígens a la presidència del Dr. Martí i Julià (1891-1903)*. Barcelona: Abadia de Montserrat.

castellanista de molts catalans ha fet que el catalanisme polític no fos comprès durant molts anys, i tots aquests han sigut perduts per a la salvació de l'isla de Cuba. Si a la Península haguessin predominat certs principis de llibertat i d'espontaneïtat en lo desenrotll de la vida nacional, no hauríem ensopegat amb dificultats grosses lo que hi ha de legítim i convenient en les aspiracions del poble cubà.»

Es considerava que la situació a què s'havia arribat era el resultat de la política del règim polític castellà i de l'aplicació del seu sistema "administratiu", p. 308:

«Però l'indiferentisme dels uns, la ignorància dels més, la culpable complicitat amb los polítics madrilenys de molts dels que més podrien influir en lo govern del país, nos han portat a la situació actual. Avui són ja molts los que atribueixen lo mal estat de Cuba a la política dolenta de la raça castellana i al pèssim sistema administratiu de la gent de Madrid.»

L'article finalitzava fent un paral·lelisme entre la situació cubana i la catalana i fent referència a les ensenyances que els catalans podien treure d'aquella situació, p. 308:

«Als pobles com als individus té de servir-los de molt l'experiència. La dels actuals conflictes gravíssims hauria d'ensenyar molt als catalans que ara es dolen de les conseqüències d'haver deixat governar tan malament a l'isla de Cuba, potser en realitat no gaire més mal governada que la nostra mateixa terra catalana.»

3.1.3.2 *Naturaleza de la representación política*⁸⁰

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1895, I, 1, p. 37-39.

Referència: Treball de M. Orlando, catedràtic de la Universitat de Palerm, publicat a la *Revue du droit public et de la science politique*, número de gener - febrer de 1895.

Tema de treball: S'analitzava el fonament jurídic de la representació política.

Prat criticava una afirmació relativa als sistemes d'elecció i representació política, feia una referència al sistema de les institucions polítiques medievals i elogiava el sentit pràctic d'aquestes, p. 236:

---

⁸⁰ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1887-1898*. Op. citat, p. 235-237.

«Esta última frase basta por sí sola para demostrar que la solución dada por el distinguido profesor de Palermo no reza con el régimen parlamentario tal como existe en Europa, pues en él es principio axiomático, que los diputados no representan el colegio electoral que los ha designado, sino a la nación entera. Lo que dice es exacto dentro de su concepción personal del sistema parlamentario, que dicho sea de paso, tiene poco del parlamentarismo actual y bastante del buen sentido práctico de las instituciones políticas medioevales.»

Exposava un comentari personal del sistema parlamentari, p. 236:

«Del conjunto de este penetrante estudio nace la convicción de la inconsistencia y convencionalismo del sistema parlamentario; el autor se da cuenta de ello y se pregunta con inquietud al terminar: «Llegamos a un período de manifiesta decadencia de las instituciones parlamentarias; todo el mundo conviene en ello.»»

Prat, en comentar el paper de les Constitucions, ironitzava sobre el seu resultat, p. 237:

«El resultado no puede ser más lastimoso después de tantos ditirámicos elogios como se han producido en el curso de este siglo a la mágica virtud de las constituciones, que debían ser salvaguardia de todos los derechos, panacea de todos los males, extirpación de todas las arbitrariedades gubernamentales!»

3.1.3.3 El individualismo ⁸¹

Miscelánea Jurídica publicada a la Revista Jurídica de Cataluña, 1895, I, 1, p. 39-40.

Referència: Treball de Mauricio Block, publicat a la revista Comptes rendus de l'Académie des sciences morales et politiques, número de abril de 1895.

Tema de treball: Exposava el plantejament que Block feia del individualisme.

Prat criticava la forma en què Block plantejava aquella qüestió, p. 237:

«El ilustre publicista Mauricio Block estudia el individualismo –que a su juicio es sinónimo de amor a la libertad del espíritu, de independencia, de sentimiento de la dignidad- poniendo en evidencia las contradicciones y errores de los socialistas. Mas aparte de cierta falta de precisión en las ideas, defecto que va siendo tradicional entre economistas, parécenos algo deficiente el planteamiento del problema.»

---

⁸¹ *Ibídem*, p. 237-238.

Feia una precisió del concepte d'individualisme des de la unitat més petita, que era l'home, fins a les individualitats socials d'abast superior, formades per la família, el municipi, la comarca, la regió i la nació, p. 237:

« [...] *tan individuo es el hombre concreto como la sociedad concreta también, y si el hombre-individuo tiene derecho a la libertad, a la independencia, en todo lo que cae dentro de la esfera de su actividad individual, o mejor dicho, en todo cuanto afecta el ejercicio de su actividad como individuo, cada uno de los miembros de la serie ascendente de individualidades sociales (familia, municipio, comarca, región, nación) tiene este mismo derecho relativamente a la esfera de su actividad respectiva.*»

Explicava que l'Estat devia un respecte a les individualitats humanes i a les individualitats socials, p. 237:

«*Cada una de las individualidades humanas (hombre y sociedades), tiene sus derechos y el Estado, cuya actividad tiene limitada de una manera precisa por la naturaleza de sus funciones, debe un respeto igual a todos ellos.*»

Prat, prenent com a referència al “principio socialista”, finalitzava el seu comentari fent una crítica de la relació que existia entre el liberalisme i l'individualisme, p. 237-238:

«Tampoco podemos admitir que el liberalismo sea un matiz del individualismo, proposición que tiene tanto de falsa como de verdadera: el liberalismo exageró desmedidamente el principio de la individualidad humana, pero aniquiló las individualidades sociales, intermedias entre el hombre y el Estado, hizo de este modo, la parte del único poderoso, el Estado, favoreciendo en último término a lo que se ha dado en llamar, con manifiesta impropiedad, el principio socialista.»

3.1.3.4 Reforma legislativa en Rusia⁸²

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1895, I, 1, p. 41-42.

Referència: Treball de Ernesto Lehr, «secretario del Instituto de derecho internacional», publicat a la *Revue du Droit International et de législation comparée*, número 1, 1895.

---

⁸² *Ibídem*, p. 239.

Tema de treball: Feia referència a una llei russa en què s'introduïren a Rússia dos institucions quasi completament desconegudes en el dret de família escrit eslau: "la legitimació i l'adopció".

Prat assenyalava la importància que tenia l'estudi de les costums en la formació de les lleis, p. 239:

«Mas entre las clases populares, regidas principalmente por costumbres locales, imperaban principios menos severos, que han acabado por triunfar por medio de la ley citada.- También en punto a adopción la legislación nobiliaria ha sido modificada por las reglas en vigor en otras clases.»

3.1.3.5 *La Unión internacional de ferrocarriles* ⁸³

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1895, I, 1, p. 41.

Referència: Treball de Numa Madroz, ex-president de la Confederació helvètica i director de l'Oficina central de transports internacionals, publicat a la *Revue générale de Droit International Public*, número de març - abril de 1895.

Tema de treball: S'exposava la història de la convenció de la *Unión internacional de ferrocarriles*, des del seu origen fins a la signatura de la convenció del 14 d'Octubre de 1890.

Prat assenyalava que la convenció signada en relació als ferrocarrils, a diferència de les unions internacionals anteriors (postal, telegràfica, de pesos i mesures, etc.), que s'ocupaven exclusivament de les relacions d'ordre administratiu entre els Estats contractants, constituïa un assaig de codificació quasi completa del dret internacional en aquesta matèria.

Prat ho comparava amb les convencions relatives a la propietat industrial, literària i artística, p. 238:

«Es superior también a las convenciones sobre la propiedad industrial y la literaria y artística, pues éstas atienden únicamente el lado formal de estas relaciones, mientras que la de ferrocarriles penetra en el fondo de las cuestiones jurídicas de orden privado y las resuelve desde el punto de vista de los principios como el procedimiento.»

---

⁸³ *Ibíd.*, p. 238.

3.1.3.6 *Psicología de las multitudes*⁸⁴

Miscelánea Jurídica publicada a la Revista Jurídica de Cataluña, I, 1, p. 42-45.

Referència: Treball de Gustavo Le Bon, publicat a la *Revue scientifique*, números de 6 i 20 d'abril de 1895.

Tema de treball: Prat comentava un treball del Dr. Le Bon relatiu als estudis de psicologia de les col·lectivitats.

Prat, que qualificava a Le Bon com a un “*de los pensadores más originales de la Francia actual*”, es referia a una afirmació que de “*las multitudes*” feia Le Bon en relació al moment històric que es vivia, p. 240:

«Llama Le Bon al período histórico que en nuestros días se inicia era de las multitudes y pinta el reinado de éstas con negros colores. «La era de las multitudes -dice no será ciertamente menos despótica que la era de los reyes. Es más, todo hace presagiar que será mucho más dura.»»

Prat, que no compartia la visió de Le Bon en relació al “*reinado de las multitudes*”, deia que s'estava produint un renaixement del catolicisme i un retorn al tradicionalisme, p. 240:

«[...] nuestro siglo presencia un recrudecimiento de la fe religiosa, un vigoroso renacimiento católico; compárese el siglo XVIII con el actual y se verá la inmensidad del espacio recorrido. Frente a frente «de los batallones feroces de proletarios que aguardan la ocasión propicia de asaltar nuestra civilización», crecen y se ordenan las multitudes apegadas a las viejas tradiciones. Además el reinado de las multitudes es un imposible.»

Després d'analitzar la classificació presentada per Le Bon entre multituds homogènies i heterogènies, Prat plantejava que la diferència existia entre les turbes i les col·lectivitats organitzades. Es referia a les turbes com a un fenomen que naixia de forma ràpida i que també es destruïa de forma ràpida, p. 241:

«La clasificación fundamental no es en multitudes homogéneas y heterogéneas, sino en turbas y colectividades organizadas. Cuán profundas sean las diferencias que separan las que nosotros llamaremos multitudes o colectividades organizadas, de las turbas propiamente tales, se echa de ver a poco de reflexionar sobre la naturaleza de unas y otras. La turba nace instantáneamente, su espíritu se forma con la rapidez del rayo y con esta

---

⁸⁴ *Ibíd.*, p. 239-242.

misma rapidez se agita, descarga, se transforma y muere. Todo en ella es inconstancia, movilidad.»

En contraposició a les turbes, les col·lectivitats organitzades, com eren les que tenien un origen religiós i estaven formades per diferents classes socials, evolucionaven amb la generació d'uns valors i arribaven a assolir una continuïtat en els temps, p. 241:

«En cambio las multitudes organizadas, las corporaciones religiosas, castas y clases, poseen un espíritu que es fruto preciado y obra capital de innumerables generaciones, síntesis de progresos alcanzados a costa de sacrificios, resultado de abnegaciones y heroísmos sin cuento; el instrumento de su formación es la educación que modela los espíritus al calor de unas mismas ideas y les infunde unos mismos sentimientos; su condición indispensable, el transcurso del tiempo; sus rasgos característicos, la permanencia, la resistencia a las innovaciones, una vivacidad extraordinaria que triunfa de todos los obstáculos.»

Segons Prat, les turbes tenien el seu origen en la manca d'una autoritat directora legítima i d'una jerarquia natural. Finalitzava la *Miscelánea* prevenint dels efectes que tindria l'aparició d'una autoritat primitiva i irreflexiva que es convertís en l'ànima de la turba, p. 242:

«[...] cuando no habrá ya autoridad reflexiva, se formará en el seno de aquella multitud, por efecto de sus influencias recíprocas y de las del lugar y de las circunstancias, un nuevo poder que vendrá a substituir al legítimo; pero este poder será del orden instintivo, fruto de movimientos instintivos de la sensibilidad de la multitud, pues destruida la autoridad, la horda renace y con ella la autoridad propia de la horda, es decir, el hombre de temperamento primitivo, el fogoso, el instintivo, el inconsciente, el niño.»

3.1.3.7 Un problema de colonización interior⁸⁵

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, I, 1, p. 46-47.

Referència: Treball de M. Morel publicat a la revista *Annales de l'École Libre des Sciences Politiques*, número de 15 de març 1895.

Tema de treball: Ressenyava un article de M. Morel que tractava sobre l'origen de la Constitució de Sèrbia.

---

⁸⁵ *Ibídem*, p. 243.

Es feia referència al projecte de Bismark de germanització de Polònia com a un “*problema de colonización interior que los hechos se empeñan en resolver contra las aspiraciones y propósitos del estadista prusiano*” i es destacava l’esforç fet per Alemanya, p. 243:

«*Alemania destinó 375 millones de francos a la compra de vastas propiedades de la nobleza polaca, que el Estado dividía en gran número de parcelas y cedía a precios reducidos o daba en enfiteusis a colonos alemanes.*»

Es ressaltava que no s’havien obtingut els resultats previstos de la política seguida: “*El autor demuestra que el crédito votado para germanizar las provincias polacas toca a su término, y no se ha obtenido todavía ningún resultado positivo.*”

Prat destacava que Morel parlava de la supervivència de “*un alma irreductible*” del poble de Polònia que havia “*conservado la conciencia de su unidad*”, p. 243:

«*En el cuerpo fraccionado de Polonia, dice, sobrevive un alma irreductible. Anexionados a Rusia, a Austria, a Prusia, los Polacos han conservado la conciencia de su unidad y siguen alimentando ideales comunes.*»

3.1.3.8 Algo sobre el Digesto⁸⁶

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, I, 1, p. 47.

Referència: Llibre ressenyat en el número de gener - febrer de 1895 de la *Revue générale du Droit, de la Législation et de la Jurisprudence*.

Tema de treball: Ressenyava el llibre de E. Appleton, *Des interpolations dans les Pandectes*, publicat a l’any 1894.

En el llibre d’Appleton es demostrava que un gran nombre de textos atribuïts a Papianiano, Ulpiano i Gayo eren obra dels compiladors de una comissió instituïda por Justiniano.

3.1.3.9 La Descentralización⁸⁷

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, I, 1, p. 47-48.

---

⁸⁶ Ibídem, p. 243.

⁸⁷ Ibídem, p. 244.

Referència: Carta de M. de Marcière, senador, ex-ministre francès i president de la Lliga de propaganda en favor de la descentralització, publicada en el número d'abril de 1895 de la *Revue Politique et Parlementaire*.

Tema de treball: Exposava les dificultats de la descentralització, les seves avantatges i els prejudicis amb què es trobava.

Prat, que relacionava la qüestió de la descentralització que tractava l'autor amb els efectes de l'exagerada centralització de les funcions que es reservaven els Estats, ressaltava una referència que feia Marcière de l'època dels "Estats provincials", p. 244:

«Recuerda la gloriosa vida que tuvieron los Estados provinciales antes del triunfo definitivo de la centralización, se lamenta de la pérdida de las viejas costumbres y excita a que se reconstruyan.»

Finalitzava la *Miscelánea* amb una crítica dels resultats de la descentralització que s'intentava introduir a França, p. 244:

«[...] las numerosísimas manifestaciones descentralizadoras que se suceden de algún tiempo a esta parte en Francia, ya en los periódicos, ya en las revistas, ya en la tribuna, son la demostración más acabada de que los franceses no saben comprender la descentralización y que su espíritu nacional, no obstante las mayores apariencias de descentralización, permanece en el fondo lo que ha sido siempre: centralizador e igualitario.»

3.1.3.10 Cuatro Cartas pueblas. La Universidad de Valence⁸⁸

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, I, 1, p. 48.

Referència: Estudis de Morel, , publicat a la *Nouvelle Revue Historique de droit français et étranger*, número de març - abril de 1895.

Tema de treball: Es referia a dos temes que s'havien publicat a la *Revue* relatius a les Cartes o Privilegis comunals i a la relació que hi havia entre les corporacions i la vida municipal .

---

⁸⁸ *Ibíd*em, p. 245.

La *Nouvelle Revue* publicava un treball de Morell, capellà de la parròquia de Chevrières, en què estudiava las Cartes o Privilegis comunals de Royal-lieu, Jonquières, la Bruyère-prés-le-Neux i Chevirères atorgades pels Reis de França durant el segle XII.

Segons Prat, aquelles cartes eren importants per a veure l'evolució que es produí en la propietat, p. 245:

«*Son notables porque señalan uno de los grados de la evolución que transformó la villa galoromana, simple propiedad particular regida por el derecho privado, en municipio, es decir, unidad administrativa sujeta al derecho público. Muestran además el profundo sentido político de la monarquía medioeval, que mejorando la condición de los hombres de sus dominios privados y concediéndoles ventajosos privilegios atraía la población de los dominios feudales vecinos acrecentando su poder a costas de la nobleza.*»

En el mateix número de la *Nouvelle Revue* també es publicava un treball de Fournier, un dels directors de la revista, en què s'estudiava la història del professorat de dret a França. En aquell número de la revista, que especialment es referia a la Universitat de Valence, s'exposava la relació que existia entre el progrés i la decadència de la vida municipal i l'actuació de les grans corporacions universitàries.

3.1.3.11 *Contribución al estudio de las legítimas*⁸⁹

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, I, 1, p. 48-49.

Referència: Articles publicats a la *Rivista italiana, per le scienze giuridiche*, número de 31 de desembre de 1894.

Tema de treball: Feia referència a dos articles publicats a la *Rivista*.

En el primer article, De Pirro amb motiu de trobar-se amb una clàusula testamentària analitzava si aquella disposició era o no lesiva de la legítima, en el sentit de si el testador podia designar lliurement d'entre les seves propietats la part que havia de formar la quota disponible.

En el segon article, Salvioli presentava un estudi sobre la "*publicidad de la venta en el derecho antiguo*", especialment en relació al dret grec, germànic i romà. Prat ressaltava

---

⁸⁹ *Ibíd.*, p. 245-246.

que Salvioli es limitava a reproduir la distinció que es feia en “*todos los derechos*” entre les qüestions que, “*dada la condición de un pueblo*”, tenien una importància social i les que no en tenien.

3.1.312 *Algo sobre del derecho romano en la Edad media*⁹⁰

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, I, 1, p. 49.

Referència: Treballs publicats a la revista *Archivio giuridico*, número de febrer de 1895.

Tema de treball: Ressenya dos treballs que Tamassia i Besta havien elaborat en relació a la història del dret romà a l'Edat mitja.

En fer l'estudi comparat dels tractats grecs i els llatins, se'n veia l'origen comú i es posava de manifest la relació de causa - efecte existent entre la cultura jurídica bizantina i el renaixement del dret romà a Occident.

Prat ressaltava que la major antiguitat dels textos grecs no deixava dubte sobre l'origen grec dels textos llatins.

3.1.3.13 *La Teoría psicológica de la difamación*⁹¹

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, I, 1, p. 49-50.

Referència: Treball de Florian, publicat a Roma a la revista *La Scuola positiva nella giurisprudenza penale*, número de novembre-desembre de 1894.

Tema de treball: Prat comentava un article que Florian havia escrit amb motiu de la publicació d'una monografia de Cantón, en què es tractava sobre la teoria de la difamació en les seves relacions amb la moral.

Prat considerava que Florian es limitava a reproduir i ampliar els punts de vista que ja havia exposat anteriorment i que l'article estava escrit “*con criterio idealista o mejor, espiritualista*”.

---

⁹⁰ *Ibíd.*, p. 247.

⁹¹ *Ibíd.*, p. 247-248.

3.1.3.14 *El Parlamentarismo y la Psicología colectiva* ⁹²

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, I, 1, p. 51-52.

Referència: Treball de Scipio Sighele, publicat a *La Scuola positiva nella giurisprudenza penale*, núm. de novembre-desembre de 1895.

Tema de treball: Resenyava un opuscle de Scipio Sighele, que duia el títol de *Contro il Parlamentarismo* i el subtítol de *Saggio di psicologia colettiva*.

Sighele plantejava la qüestió de si el parlamentarisme, per l'amplitud de la seva composició, no portava en si mateix la raó dels seus defectes.

Prat, de l'obra de Scipio Sighele, remarcava els efectes que tenien l'esperit i la disciplina de partit per a suplir la falta d'autoritat del règim parlamentari, p. 249:

«Afortunadamente en la práctica el espíritu y la disciplina de partido, suplen en parte este defecto (esta falta de autoridad); y decimos afortunadamente, porque aun siendo organismos artificiales y viciosos tienen los partidos la ventaja de evitar un mal mayor, que es la falta de autoridad del Parlamento. El parlamentarismo con su actual constitución de los partidos es rematadamente malo, pero sin los partidos sería cien veces peor, pues un Parlamento completamente disgregado es una turba inconsistente y movediza, que propende a degenerar en convención.»

Prat exposava una possible solució a la limitació de les formes col·legiades de govern, p. 249:

«Oponerle nuestro modo de ver nos llevaría demasiado lejos, porque la complicación y trascendencia del problema exigen un amplio desarrollo; indicaremos únicamente los principios capitales en que nuestra solución descansa, principios cuya verdad es tal que casi llega a la evidencia.»

Presentava solucions per a les diferents situacions que es donaven:

- A les limitacions de grups molts nombrosos, p. 249:

«Todo lo que sea dirigir, mandar, impulsar a la acción es impropio de un cuerpo numeroso y reclama imperiosamente la unidad más completa posible, esto es, la de la persona física.»

---

⁹² *Ibíd.*, p. 248-249.

- Al coneixement de les diferents necessitats i aspiracions dels grups que formaven el cos legislatiu d'una Nació, p. 249:
«Para conocer las necesidades de una multitud tan compleja como una nación, requiere un cuerpo numeroso en el cual tengan representación todos los intereses de la sociedad.»
- A que l'assemblea s'havia de poder dividir en grups més reduïts, p. 249:
«Una asamblea numerosa y heterogénea puede, por regla general, descomponerse en juntas o secciones homogéneas y poco numerosas.»

Prat era partidari de la solució d'organitzar grups representatius poc nombrosos, que es corresponien amb una divisió de la societat per classes i gremis, p. 249:

«Una asamblea compuesta de representantes de una sociedad organizada en clases y gremios, pertenecientes a la misma clase y gremio cuya representación llevan, resulta ipso facto naturalmente dividida en sub-asambleas homogéneas y poco numerosas.»

Aquella divisió, segons Prat, es basava en els coneixements que aportava la psicologia per a presentar aquelles idees sobre la representativitat en un règim parlamentarista, p. 249:

«En estos breves principios está encerrado todo un sistema; y he aquí como la novísima ciencia de la Psicología colectiva hace todavía más digno de admiración y respeto al viejo sistema representativo, que es, entre todos, el que más se aproxima a este ideal de la ciencia.»

3.1.3.15 Nuevos impedimentos dirimentes ⁹³

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica* de Catalunya, 1895, I, 1. p. 52-53.

Referència: Treball d'Abel Andrade, publicat a la revista *O mundo legal é judiciario*, número 11, de 10 març de 1895.

Tema de treball: Presentava un treball d'Abel Andrade, iniciat en el número 9 de la mateixa publicació, en què finalitzava l'estudi dels impediments legals que existien per a contraure matrimoni en els casos en què hi hagués risc de transmissió hereditària d'algunes enfermetats.

---

⁹³ *Ibíd*em, p. 250.

Prat no compartia un plantejament que impedís, de forma indiscriminada, que es contragués matrimoni amb l'excusa de presentar una "salud quebrantada", p. 250:

«No estamos conformes con las exageraciones de una tendencia que viendo en el matrimonio solamente la unión de macho y hembra para la procreación de hijos que perpetúen la especie, conduciría a imposibilitarlo entre personas de salud quebrantada, respecto de las cuales puede esta institución llenar elevados fines de índole moral; pero es indudable que una vez está hoy plenamente demostrada la transmisión por herencia de algunas enfermedades terribles, debiera el legislador competente introducir nuevos impedimentos en armonía con las recientes conclusiones de la ciencia.»

Prat acceptava aquella solució en el cas de determinades enfermetats, p. 250:

«Especialmente cuando la enfermedad es tan repugnante como algunas de las citadas y fruto de costumbres licenciosas, mejor que de inevitables fatalidades fisiológicas, un deber de humanidad exige que se impida su propagación hereditaria y tanto como ésta su inoculación, posible y hasta probable en el cónyuge sano.»

3.1.3.16 La Pubilla ⁹⁴

Miscelánea Jurídica publicada a la Revista Jurídica de Catalunya, 1895, I, 2, p. 125-129.

Referència: Monografia de Puig-Samper, publicada a Madrid a la Revista general de Legislación y jurisprudencia, número de gener- ebrer de 1895.

Tema de treball: Es referia a una monografia que Puig-Samper va llegir a la Academia de Legislación y Jurisprudencia de Barcelona.

Prat assenyalava la qualitat del treball presentat per Puig-Samper, p. 251:

«El Sr. Puig-Samper es de los pocos cultivadores de la ciencia jurídica que, en esta desgraciada tierra, saben salirse de la rutina tradicional y de la añeja y universal costumbre de descolgarse de la callada con el fruto de ajenos trabajos, sin más alteración que la secundaria modificación de la forma literaria.»

Exposava la qualitat de la metodologia utilitzada per l'autor a l'hora de donar a conèixer les fonts bibliogràfiques que utilitzava, p. 251:

---

⁹⁴ *Ibíd*em, p. 251-253.

«Es también digna de encomio, por lo rara todavía en España, la tierra clásica de los plagios, la buena fe literaria del autor que indica siempre detalladamente las fuentes de que se ha servido, distinguiendo cuidadosamente lo que es investigación propia de lo que es simple asimilación de la labor ajena; procedimiento que aparte de otras, tiene la ventaja de facilitar la difusión de conocimientos bibliográficos, base indispensable de toda cultura científica adelantada.»

Es referia a la capacitat legislativa del dret consuetudinari català, p. 252:

«Después de un exacto bosquejo histórico de la civilización catalana, hace una brillante apología del derecho consuetudinario, importantísimo en Cataluña a consecuencia del modo de ser de los catalanes «inclinados a prescindir del Estado» y a buscar la satisfacción de sus necesidades jurídico-sociales «en la potencia legislativa del pueblo.» »

Prat exposava els avantatges que tenia la figura de la pubilla:

- La importància que tenia per a la continuïtat de la institució i per a la transmissió del patrimoni familiar, p. 252:

«Es más, quizás sería más exacto todavía encontrar el fundamento de dicha institución en la importancia de la propiedad inmueble, en el culto a la continuidad de la familia representada por la permanencia de la casa y de las tradiciones y recuerdos que forman su espíritu y dan unidad a la sucesión indefinida de las generaciones. La pubilla es la heredera que casa con un hombre pobre y, más que pobre, sin patrimonio, sin casa; su posición privilegiada la debe a la riqueza.»

- La importància que tenia per a la conservació de la integritat del patrimoni familiar, p. 252-253:

«La posesión de un patrimonio es lo que da el predominio a la mujer, en estas relaciones de carácter civil, como le dio también en la Edad media el goce de derechos políticos.»

3.1.3.17 La cuestión de Irlanda⁹⁵

Miscelánea Jurídica publicada a la Revista Jurídica de Cataluña, 1895, I, 2, p. 128-130.

---

⁹⁵ *Ibídem*, p. 253-254.

Referència: Treball de Gumersindo de Azcárate, professor de la Universitat Central de Madrid.

Tema de treball: Es tractava el cas *d'Irlanda* des del punt de vista de les condicions que s'havien de complir per a tenir la consideració jurídica de Nació i ser reconegut com a Estat independent.

Per a Prat, el plantejament de si Irlanda era una Nació o si, pel contrari, formava part de la Gran Bretanya requeria que primer s'havia de definir el concepte de Nació, p. 254:

«[...] para saber si Irlanda es una nación distinta de Inglaterra, precisa determinar antes lo que por nación debe entenderse, problema difícilísimo y todavía no resuelto por los numerosos escritores que hasta el presente lo han estudiado.»

Remarcava que per Azcárate el concepte de Nació era un concepte jurídic que portava implícita la idea d'Estat independent i que, per tant, no admetia per a Irlanda la consideració de Nació, p. 254:

«[...] aun reconociendo en Irlanda la existencia de una base étnica suficiente a servir de fundamento a un Estado nacional, esto es, aun afirmando sin ambages que Irlanda es un pueblo, rehuye admitir el «¡Irlanda nación!» de los autonomistas irlandeses.»

Prat finalitzava la *Miscelánea* amb una consideració sobre la influència que tindria l'evolució del “*nacionalismo poderoso*” en el futur de la Gran Bretanya i del seu imperi, p. 254:

«[...] el nacionalismo poderoso ya en Escocia se propaga rápidamente en el principado de Gales; las mismas colonias empiezan a sentir la necesidad de tener representantes propios en el Parlamento británico; de manera que bien puede asegurarse que, en no lejano día, el palacio de Westminster cobijará el parlamento del Imperio federal de la Gran Bretaña, y Escocia, Inglaterra, Irlanda y País de Gales tendrán cada una su asamblea política autónoma.»

3.1.3.18 Método para la constitución de la Ciencia del derecho civil ⁹⁶

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica* de Catalunya, 1895, I, 2, p. 130-136.

---

⁹⁶ *Ibíd*em, p. 255-259.

Referència: Treball de J. d' Aguanno, publicat a la *Revista de Derecho y Sociología*, número de febrer de 1895.

Tema de treball: S'exposava el mètode propi d'estudi per a la constitució de la ciència del dret civil i es negava la posició teòrica de que el dret civil era un art i no era una ciència.

Prat iniciava la *Miscelánea* distingint entre el "dret" i "la ciència del dret", p. 255:

«Una cosa es el Derecho y otra muy distinta la ciencia del Derecho, una la exposición de una disciplina intelectual cualquiera y otra la investigación, o mejor, la constitución de la misma.»

Exposava el paper que tenien els mètodes inductius i deductius en l'estudi del dret civil, p. 256:

«La inducción pura es impotente; en las ciencias sociales requiere, según la opinión nada sospechosa de un eminente positivista inglés, Stuart-Mill, el método deductivo. Éste es el único posible; pues la ley de un efecto de esta naturaleza, esto es, de un efecto debido a la pluralidad de causas es un resultado de las leyes que rigen la producción de las causas separadas y, por consiguiente, puede ser deducido a priori de estas leyes.»

Prat plantejava que la ciència del dret civil havia d'estudiar la regulació de les dos grans institucions: la família i la propietat. Aquells eren uns estudis que corresponia als àmbits de la ciència social i de l'economia política, p. 256-257:

«Estas ciencias han de darnos a conocer las leyes de ambas instituciones, los principios generales que, acerca de las mismas, forman parte de su patrimonio de verdades demostradas. El que desee construir la ciencia del Derecho civil partirá de estos principios y procurará combinarlos con la mirada fija en el fin último del Derecho civil, esto es, la sabia armonización del interés individual y del interés social; sometiendo luego los principios resultantes a rigurosa comprobación por medio de lo que algunos tratadistas de la escuela misma a que d'Aguanno pertenece califican de leyes o principios empíricos, o sea verdades parciales, o aproximativas tan sólo, fruto de aplicar la inducción a grupos incompletos de hechos.»

Finalitzava la *Miscelánea* fent una declaració de principis en referència a la crítica que ell mateix feia de les posicions defensades pels diferents autors, p. 259:

«No faltará quien censure la libertad con que discutimos las opiniones de los más afamados autores y tal vez sea entre los que siempre tienen en los labios la libertad del pensamiento donde mayor reprobación merezca. Mas debemos advertir que para nosotros no existen ídolos; no creemos en más dogmas que los de la Iglesia, ni admitimos otra infalibilidad que la del Pontífice romano. Al formular nuestras observaciones, nunca tenemos en cuenta la personalidad del autor, sino su obra. Júzguense también por lo que se ha de juzgar, esto es, por las razones aducidas y nos damos por plenamente satisfechos.»

3.1.3.19 *El Speaker en los Estados Unidos y la costumbre en el derecho moderno*⁹⁷

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1895, 1, 2, p. 136-137.

Referència: Treball de Adolfo Posada, catedràtic de la Universitat d'Oviedo, que desenvolupava els estudis que Bushell Harr publicà el 1893 a la revista *Practical Essays on American Government*.

Tema de treball: Es referia a la relació que existia entre les revolucions i les constitucions i la influència que tenien en el dret consuetudinari.

Es relacionava el dret consuetudinari amb els resultats de la codificació del dret civil i amb les constitucions, p. 260:

«[...] *sustituyeron en todas partes la ley escrita en el papel a la ley escrita en la conciencia del pueblo. Vaciaron toda su sabiduría en la formación de constituciones escritas, y la costumbre se vengó entonces de su orgullo haciendo fracasar su obra en todas partes, y demostrándoles que la constitución de un pueblo no es un problema de mecánica.*»

Es remarcaven els canvis que als Estats Units es produïren en relació a les responsabilitats que anà assumint la figura del “*Speaker*”, p. 260: ,

«[...] *El Presidente (Speaker) de la Cámara de Representantes va adquiriendo una tras otra atribuciones que lo hacen semejante al Primer ministro (Premier) inglés; por obra de la costumbre ha llegado a obtener facultades verdaderamente excepcionales. «Los poderes del Speaker - dice Bushnell Hart - desenvueltos de este modo como moderador, como jefe del partido, como compositor de los comités, como*

---

⁹⁷ *Ibídem*, p. 260.

dispensador del derecho de tomar parte en los debates, como poseedor de un veto, han hecho de él el puesto más y más importante, y más y más deseado.» »

Prat finalitzava la *Miscelánea* elogiant l'obra de Posada: *Los comentarios del Sr. Posada a este estudio de Bushnell Hart son dignos de su elegante pluma y de su clara inteligencia*".

3.1.3.20 *La Jurisprudencia en sus relaciones con la Legislación civil*⁹⁸

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1, 1895, 1, 2, p. 137-139.

Referència: Estudi de José Mª Planas y Casals, catedràtic de la Universitat de Barcelona, presentat a la sessió inaugural de l'*Acadèmia de Legislació i Jurisprudència* de Barcelona.

Tema de treball: Prat prenien com a tema l'estudi de José Mª Planas y Casals *La jurisprudencia en sus relaciones con la Legislación civil*.

Planas i Casal⁹⁹ plantejava dos preguntes en l'estudi que presentava:

- *¿Crean jurisprudencia los fallos de todos los Tribunales?*
- *¿Existe algún otro elemento que contribuya a formarla?*

Prat remarcava la resposta que donava Planas a les dos preguntes formulades, p. 261:

«Sólo, pues -añade-, encerrándose la jurisprudencia, sea cual fuere la fuente que la produzca, en sus naturales límites, es como ha de ser lo que fue en Roma, lo que en Cataluña, lo que en algunas materias ha sido en nuestros mismos días; un elemento poderoso de fijación y perfeccionamiento de la legislación civil.»

3.1.3.21 *La historia del Antiguo régimen y la crítica moderna. El hombre de la máscara de hierro. Las Lettres de cachet en blanco*¹⁰⁰

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1895, I, 3, p. 212-215.

---

⁹⁸ Ibídem, p. 261-262.

⁹⁹ José Mª Planas i Casals fou l'iniciador i principal organitzador de la *Revista Jurídica de Cataluña*

¹⁰⁰ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1887-1898*. Op. citat, p. 262-264.

Referència: Estudis de Funck Brentano publicats a *Revue historique*, en el número de novembre-desembre de 1894, i a *Compte rendu de la Academia de Ciencias morales y políticas*, en el número de maig de 1895.

Tema de treball: Dos estudis històrics realitzats per Funck Brentano.

El primer estudi, publicat a *Revue historique*, es referia a la *leyenda del hombre de la máscara de hierro*. El segon estudi, publicat a *Compte rendu de la Academia de Ciencias morales y políticas*, tractava de la llegenda “*de las lettres de cachet en blanco*”.

Prat emmarcava els dos estudis en la recerca que es duia a terme per a poder comprovar diferents afirmacions vigents a França després de la Revolució, p. 262:

«Uno de los fenómenos más característicos de la ciencia contemporánea es la rectificación o la negación del sistema de principios y afirmaciones que, en el siglo XVIII y primera mitad del XIX, pasaron por indiscutibles verdades y constituyen el patrimonio intelectual de los grupos directos.»

Del primer estudi, ressaltava que Funck Brentano, després d'examinar els arxius de “La Bastilla”, pogué determinar la identitat i el motiu perquè va ser condemnat l'home de la “*Máscara de hierro*”, p. 263:

«Los documentos descubiertos por Funck-Brentano destruyen por completo estas fantásticas invenciones, pues resulta plenamente demostrado que el hombre de la máscara de terciopelo negro, conocido vulgarmente por la «Máscara de hierro», no es otro que el conde Hércules-Antonio Mattioli, secretario de Estado del duque de Mantua, acusado de haber vendido a los enemigos de Francia los secretos que, por razón de su cargo, le habían sido revelados.»

Del segon estudi, las “*lettres de cachet en blanco*”, ressaltava que eren cartes - ordres del Rei, signades a més per un secretari d'Estat, en què es decretava el desterrament o la presó d'una persona.

Atenent a que les “*lettres de cachet en blanco*” havien estat objecte de crítiques contra l'antic Règim, Funck Brentano pogué aportar l'explicació de quina era la seva finalitat i perquè estaven en blanc, p. 263:

«La leyenda de las lettres de cachet en blanco empieza a elaborarse en tiempo de Luis XV, y rinden explicación cumplida de la misma, de una parte, el misterio de que adrede se revestía la Administración de Policía, a pesar de las juiciosas observaciones de los oficiales de la Bastilla, y de otra parte un hecho a todas luces inocente y al

parecer naturalísimo: la impresión de las lettres de cachet, antes manuscritas, dejando en blanco el nombre del destinatario, del Rey y de los ministros y el lugar de la fecha.»

3.1.3.22 *La Filosofía política del Conde J. de Maistre*¹⁰¹

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1895, I, 3, p. 215-220.

Referència: Estudi de La Paillete, publicat a la revista *Compte rendu de l'Académie des Sciences morales et politiques*, número de maig i juny de 1895.

Tema de treball: Es referia a l'estudi *La Politique de Joseph de Maistre d'après ses premiers écrits*.

Prat iniciava la *Miscelánea* exposant la seva opinió sobre la importància que tenia l'estudi de l'obra del comte Joseph de Maistre¹⁰², p. 264-265:

«Es también interesante la rehabilitación del conde José de Maistre como pensador y filósofo político. En un principio, solamente se respetó en él al escritor de brillante colorido. Más tarde, al publicarse la correspondencia diplomática y la privada, los opúsculos y las memorias del mismo, se puso de relieve la bondad de su corazón, la nobleza de su carácter, la perspicacia de sus miradas, su espíritu de moderación y de templanza. Hoy se descubre que sus opiniones políticas y religiosas forman un sistema de gran profundidad, un sistema «que pudo parecer retrógrado a nuestros predecesores, porque chocaba con su concepción individualista de la sociedad mas en la cual, nosotros, cada día más completamente seducidos por una concepción diferente, encontramos mucho que alabar y más aún que retener o imitar.»

Assenyalava la idea equilibrada de monarquia que tenia Maistre i assenyalava un altre aspecte de la seva obra, que en el futur també utilitzarà el mateix Prat, en relació a les diferents formes de govern que podia adoptar un poble a través del temps, p. 265:

«Partidario convencido del principio monárquico, no fue, sin embargo, como se ha dicho, ni absolutista ni «admirador rezagado de una teocracia degradante y

---

¹⁰¹ *Ibíd.*, p. 264-268.

¹⁰² Joseph de Maistre fou un dels autors que tingué una notable influència en la formació de l'ideari polític de Prat.

sanguinaria»; ama a la monarquía, la cree profundamente hermanada con el espíritu del cristianismo, pero no le ciega su amor hasta el punto de ocultarle sus defectos y sus errores y su carácter transitorio: «Diversas formas de gobierno -dice- pueden convenir a diferentes pueblos y a un mismo pueblo en diferentes épocas.»

Remarcava el raonament que havia elaborat Maistre en relació a la influència mútua que tenien la centralització i la descentralització, p. 265:

«Tiene razón el conde J. de Maistre; el defecto fundamental de la centralización no es otro, aunque suene a caprichosa paradoja, que la descentralización de los poderes, esto es, sacar a los poderes de su centro natural y propio para reunirlos en otro artificial, que necesariamente resulta, por ley de la naturaleza, perturbador, estéril y arbitrario.»

Exposava la diferent concepció que tenien Maistre i Rousseau sobre l'evolució de la societat, p. 265-266:

«Pero hay algo más notable todavía en el sistema de Maistre, y es su concepción de la sociedad. Frente a frente de la idea mecánica, puramente aritmética que de la misma generalizó Rousseau, cara a cara de su abstracta, artificiosa y apriorística teoría del contrato y de sus doctrinas acerca del origen del Poder, establece De Maistre el carácter esencialmente natural de la sociedad civil; halla en el desarrollo de la sociedad una imagen fiel del proceso en que se desenvuelve la vida del hombre; y lo mismo dice del Poder.»

Prat es referia al mètode de treball emprat per Maistre, p. 266:

«De Maistre supo, sin embargo, evitar los dos errores fundamentales en que ha caído el positivismo: la negación de la libertad humana y el exclusivismo en el método, fuentes de la mayor parte de sus teorías equivocadas; De Maistre, al lado de las leyes fatales, afirma la acción natural de ciertos agentes libres y la intervención sobrenatural de un agente superior: la Providencia.

Tampoco -y es otro punto de contacto con el positivismo- se dejó seducir por el falso brillo de las leyes y de las constituciones escritas: siempre habrá -dice- una multitud de cosas que no se escriben, que escapan a la regulación de la ley escrita.»

Exposava la influència que tingué Maistre en l'obra d'altres autors, que es manifestava en diferents àmbits com eren, entre d'altres, el científic, la representativitat en la societat, l'organització del treball, la costum en la formació de les lleis i les nacionalitats, p. 267:

«[...] *son inconfundibles síntomas: el descrédito de la Revolución francesa, del racionalismo apriorista, y del renacimiento pagano; la rehabilitación completamente terminada ya de la historia medioeval, la tendencia irresistible a la vida corporativa, a la familia souche, al régimen representativo, a la organización social del trabajo, al selfgovernment, la exaltación de la costumbre en detrimento de la ley escrita; la ruina de las grandes nacionalidades y el pujante levantamiento de las nacionalidades verdaderas, las naturales o étnicas, falsamente llamadas pequeñas patrias; [...]*»

Prat ressaltava la procedència meridional de Maistre, “*circula por sus venas la sangre del Mediodía*”, i identificava aspectes de la realitat de la nacionalitat catalana amb aspectes de la civilització dels pobles del sud d'Europa, p. 267-268:

«*Pertenece asimismo a otra civilización, a otra raza. Circula por sus venas la sangre del Mediodía, [...]. Nacionalidad hermana de la nuestra fue la suya; en ella, como en ésta, corren mezcladas y confundidas la sangre ligur i la ibera; alternativas gloriosas y desgraciadas han unido en la prosperidad y en la desdicha la nacionalidad catalana a la que fue su patria; por esta razón nosotros, los catalanes, que vivimos en esa región oriental, asiento de la Iberia propia, nos sentimos inclinados hacia este escritor insigne por ocultas y misteriosas afinidades de nuestro funcionalismo intelectual [...]*»

Finalitzava la *Miscelánea* comparant l'obra de Maistre amb l'obra de Balmes i ressaltava que s'estava preparant “*el advenimiento y gloriosos desarrollo*” de l'escola històrica del dret, p. 268:

«[...] *por esto el más eminente de nuestros filósofos, Balmes, reproduce o da a su vez con ideas y procedimientos que en de Maistre admiramos, preparando el advenimiento y gloriosos desarrollo, en nuestra patria, de la escuela histórica del Derecho, impregnada de las mismas y aún más pujantes tendencias orgánicas, del mismo desprecio por el apriorismo filosófico, del mismo espíritu de observación de la realidad, del mismo respeto por las enseñanzas de la experiencia de los siglos.*»

3.1.3.23 *La historia del Contrato de seguros y las Ordinations sobre les seguretats de Barcelona* ¹⁰³

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1895, I, 3, p. 220-222.

Referència: Monografia escrita per Enrique Bensa, professor de la Universitat de Gènova, publicada a la *Revue générale du Droit, de la Législation et de la Jurisprudence en France et à l'étranger*, número de maig-juny de l'any 1895.

Tema de treball: Es tractava la història del contracte d'assegurances a la Edat Mitjana i es reivindicava que a Gènova i Florència s'havia regulat el contracte abans que a Barcelona.

Prat no donava una resposta definitiva a quina ciutat havia estat la primera en establir lleis relatives a “*los seguros marítimos*”:

«Carecemos de competencia para apreciar la exactitud de estas observaciones, de índole histórica; tal vez en las conclusiones del profesor genovés tenga alguna parte su patriotismo; tal vez los inexplorados y riquísimos archivos de nuestra ciudad nos reserven sorpresas para el porvenir, que nos permitan señalar antecedentes a las Ordinations sobre les seguretats, tan conocidas; mas, sea de ello lo que fuere, lo importante es el valor intrínseco o de contenido, sin que pretendamos desconocer el que a la prioridad en el orden del tiempo debe atribuirse.»

Assenyalava la importància de les “*Ordinations de Barcelona*”, que, com a “*jurisprudència marítima*” en l'àmbit de la mediterrània, tingueren una notable importància en el moment històric que es feren i en segles posteriors, p. 269

«Entendemos que la celebridad que alcanzaron nuestras Ordenanzas, no se debió a que fuesen las primeras -pues si ha habido error para nosotros, en modo alguno pudo existir para sus contemporáneos-, sino a que fueron las mejores, a que en ellas la teoría del seguro marítimo había llegado -según confiesa el propio Bensa, de acuerdo con Pardessus- a un grado tal de desarrollo, que los cuatro siglos siguientes no han introducido en ella ningún elemento nuevo, verdaderamente importante». Por esto se tradujeron del original catalán a multitud de lenguas, y ejercieron una influencia grandísima en la jurisprudencia marítima del Mediterráneo.»

---

¹⁰³ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1887-1898*. Op. citat, p. 268-269.

Prat finalitzava la *Miscelánea* remarcant el context històric que havia permès a Barcelona disposar d'una organització municipal que podia atendre les seves necessitats, p. 269:

« *Barcelona, por el contrario, floreciente bajo el cetro vigoroso de los Reyes de Aragón y dotada de una organización municipal libérrima, pudo asegurar a los gérmenes de su vida económica y legislativa un desarrollo que nada turbó y al que le fue dado alcanzar su completa madurez.* » »

3.1.3.24 *Una nueva revista*¹⁰⁴

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1895, I, 3, p. 222-224.

Referència: Revista *Zeitschrift für Versicherungs-Recht und Wissenschaft*.

Tema de treball: Es presentava el volum primer d'una nova revista que, dedicada al dret i ciència de les assegurances, es publicava a Estrasburg.

Prat considerava encertada l'aparició de la nova revista, p. 270:

« *Saludamos con simpatía la aparición de este nuevo e ilustradísimo órgano de la noble institución del seguro, tan necesitada de estudio serio y reflexivo desde el campo jurídico en que han de desenvolverse siempre las relaciones por ellas creadas.* »

Es referia a l'abast de les qüestions que, com a branca especial del dret, es proposava tractar la nova revista en el l'àmbit jurídic de les assegurances, p. 270:

« [...] *se propone, como primer objeto, reunir las múltiples cuestiones que se suscitan en los dominios dilatados del seguro, exponerlas y esclarecerlas, comprobando el trabajo con las resoluciones judiciales de todos los países, para deducir del mismo principios axiomáticos que permitan bosquejar un verdadero derecho de seguros con caracteres de firmeza, solidez y claridad, lo que urge sobremanera, [...].* »

3.1.3.25 *El Positivismo en Castilla. Algunas conclusiones del señor Dorado*¹⁰⁵

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1895, I, 4, p. 292-305.

---

¹⁰⁴ Ibídem, p. 270-271.

¹⁰⁵ Ibídem, p. 271-280.

Referència: Treball de Dorado, professor de la Universitat de Salamanca, publicat a la *Revista de Legislación y Jurisprudencia*, número de gener-febrer de 1895.

Tema de treball: Es tractava del desenvolupament del positivisme a Espanya.

Prat veia amb simpatia el tema de treball escollit en l'estudi, p. 271:

«Interesante en extremo ha de ser el estudio de la manera especialísima como ha cristalizado en España el sistema positivista, pues si es siempre fenómeno abonado para importantes observaciones la adopción de un mismo cuerpo de doctrina por escritores de diferente nacionalidad, el interés sube de punto cuando se trata de un sistema que contraría las ingénitas tendencias de esta última.»

Feia una crítica al positivisme exposat per Dorado, p. 271-272:

«Algo de esto ha sucedido al sabio profesor de Salamanca, Sr. Dorado, afiliado a la escuela positivista que es, entre todas las que existen, la más radicalmente opuesta al carácter y tradiciones de Castilla.

Por esto el positivismo del Sr. Dorado -escritor de vieja cepa castellana- resulta un positivismo especial, impregnado de idealismo y generalización prematura, y que, en la esfera penal, no pasa de ligerísimo barniz recubriendo doctrinas correccionales.»

Es mostrava en desacord amb la concepció del dret que presentava Dorado, p. 272-273:

«Decir que el derecho es la misma realidad, social o como en otra parte «una modalidad de los fenómenos sociales» es penetrar muy poco en la naturaleza especial del derecho, y parécenos que al que del mismo tuviera solamente esta noticia habría de serle muy difícil dar con la realidad a esta noción correspondiente. Parece desprenderse de las afirmaciones mencionadas, que es el Sr. Dorado de los positivistas que creen haber declarado la naturaleza del Derecho con sólo afirmar que es un organismo, es decir, algo vivo, algo real, algo social, sin observar que en vez de resolver la dificultad la han diferido, pues nos falta averiguar qué organismo, qué parte viviente del todo social es el derecho, y cual es la naturaleza propia, especial, característica de este organismo, de esta parte viva del cuerpo social en que el derecho consiste.»

Mostrava el seu desacord amb “los esfuerzos del positivismo” que es dirigien a “combatir la ley natural”, p. 273:

«Todos los esfuerzos del positivismo se dirigen a combatir la ley natural. Tarea inútil. Empeñarse en desterrar del derecho la ley natural es algo parecido a querer desterrar del lenguaje las ideas, pues la ley natural es al derecho lo que las ideas al lenguaje: elemento esencial, aunque no exclusivo.- Con profundo sentido científico asimiló Savigni el desarrollo del derecho al de la lengua de un pueblo.»

Exposava la influència de la “causalitat” en la transformació del dret, p. 274:

«La causalidad es tan propia del mundo moral como del físico; obrar por que sí es contrario a la naturaleza racional; el mundo de la libertad no es el imperio del capricho.

El derecho tiene sus leyes, pero son de un orden diferente que las que rigen el desenvolvimiento orgánico animal. Son las leyes propias de la vida racional.»

Prat en una nota¹⁰⁶ presentava la seva visió de l'evolució de la societat i els “organismos complementarios” de la societat, com eren, entre d'altres, el dret i la llengua, p. 275:

«No creemos en la llamada ley del progreso. Tan característico de lo humano es el progreso como el retroceso. En la cuna misma de la humanidad se registra, según la más universal de todas las tradiciones, un retroceso tan terrible que en siglos sucesivos de existencia no ha podido todavía alcanzar de nuevo el estado de perfección que perdió.»

Aportava la seva visió de la interrelació que hi havia entre la llei natural i l'home i la nació, p. 276:

«No existe una sola ley natural, independiente de los hombres y de las sociedades, subsistente por sí y constituyendo el fondo común de todos los derechos históricos; la ley natural se individualiza en cada hombre y se nacionaliza, esto es, se individualiza en el seno de cada nación como todos los elementos de la vida humana, afectando los rasgos comunes que engendran un sentido jurídico colectivo.»

Ressaltava el paper que tenia l'home i el grup social en la formació de l'esperit nacional i en la creació del dret com a reflex del caràcter nacional d'una societat, p. 278:

«Sin embargo, en realidad, siempre es la sociedad la que crea el derecho. Pues como el hombre, necesariamente, por un hecho anterior y superior a su voluntad, porque arranca de lo más íntimo de su naturaleza, forma parte de un grupo social caracterizado por la existencia de un algo común que imprime vigorosa unidad e

---

¹⁰⁶ Ibídem, p. 275. Nota núm. 17.

individualidad al conjunto de elementos componente, y como el derecho es fenómeno social por excelencia, cuya realización o nacimiento supone siempre el concurso, el acuerdo de voluntades diversas, siempre resultaría que, aun en el caso -de hecho completamente imposible- en que todos los individuos fuesen ley de sí mismos, eso que llamamos espíritu nacional y no es más que lo que de común existe en el conjunto de espíritus individuales, engendraría un sistema, un todo jurídico armónico, traducción de los principios de justicia arreglada a la especial idiosincrasia del carácter nacional.»

Prat finalitzava el raonament de com es produïa la generació del dret en una societat dient que el subjecte d'aquell dret era el poble, "la nacionalitat", p. 278:

«La razón de este resultado es sencillísima y se encuentra en las conclusiones de la Psicología colectiva: en el seno de toda colectividad -nos dice esta ciencia, de la cual hablamos en uno de nuestros anteriores estudios- se borran, se anulan o neutralizan las diferencias individuales, apareciendo únicamente, en la resultante final, los rasgos más universales, los comunes a todos los individuos componentes. Resulta, pues, que de cada derecho, de cada sistema jurídico, es sujeto un pueblo, una nacionalidad.»

En una nota¹⁰⁷ concretava les condicions que es donaven per a que en una societat es desenvolupés una forma concreta de justícia, p. 278:

«Infiérese claramente de lo dicho que la sociedad, sujeto natural del derecho, no es una sociedad cualquiera, sino aquella, de índole especialísima, que poseyendo carácter, temperamento, inclinaciones, defectos y cualidades que la distinguen de todas las demás, siente, dentro de la unidad fundamental, de una manera especial la justicia; tiene una forma especial de resolver los problemas jurídicos. Si faltase este elemento de unidad faltaría el principio de cohesión, y sería imposible producir ninguna resultante colectiva (derecho, lengua, etc...).»

3.1.3.26 El Sufragi universal inorgànic i el Sufragi universal corporatiu ¹⁰⁸

Miscelánea Jurídica publicada a la Revista Jurídica de Cataluña, 1895, I, 5, p. 281-286.

---

¹⁰⁷ Ibídem, p. 278. Nota núm. 21.

¹⁰⁸ Ibídem, p. 281-286.

Referència: Treball de Prat de la Riba.

Tema de treball: Prat desenvolupava el tema del sufragi inorgànic i el sufragi corporatiu.

Prat, que iniciava la seva exposició fent referència a l'evolució històrica que es produí a la societat europea des de l'edat mitja, ressaltava la influència que tingué el renaixement, les escoles del dret natural i el contracte social com a doctrina del pacte social. El resultat d'aquell procés fou la creació d'una societat individualista que, representada en el sistema absolutista, primer rendí "culte al Rei" i després rendí "culte a l'Estat", p. 281:

«El ideal de los monarcas absolutos, lo propio que de los filósofos revolucionarios, era el mismo: una sociedad de individuos disgregados, esto es, cada uno de los cuales permaneciera solo, aislado en medio de una multitud de semejantes suyos, sin más lazo de unión que el poder del Estado. Que unos tuvieran el propósito de acrecentar su poder, que los otros escudaran sus deseos en el generoso.»

Es mostrava molt crític amb la utilització que feien els Estats del sufragi universal inorgànic per assegurar la participació política del poble, p. 282:

«De esta concepción del poder y de la sociedad nació naturalmente el sufragio universal inorgánico, el sufragio universal que «los condottieri de la política» ofrecieron a los pueblos como la universal panacea de todos los males. Desgraciadamente el choque con la realidad ha disipado su prestigio y en pos de la indiferencia y desprecio de los pueblos ha recibido la más enérgica de las desautorizaciones, la desautorización de los hombres de ciencia.»

La solució per a superar les limitacions que tenia el sufragi universal inorgànic era establir un sufragi universal de tipus corporatiu que, amb una representació de les diferents classes socials i els gremis, respectés l'estructura natural de la societat. El sufragi universal corporatiu, segons Prat, requeria una organització política que s'hi acomodés, p. 283:

«Organizar el sufragio universal, ¿qué otra cosa significa sino abandonar el parlamentarismo e inclinarse al régimen representativo, a la representación por clases y gremios, que en la Edad Media alcanza un esplendor que no son bastantes a obscurecer las imperfecciones características de aquel período histórico?»

Posava l'exemple de les Universitats modernes que, com a reflex de la política estatal centralista, eren la negació d'una veritable corporació i feien d'oficines del ministeri, p. 285:

«[...] el ministro empuña el manubrio e imprime, a una señal dada, un movimiento uniforme a todas las Universidades; cambia la señal, varía la orientación y todas a la una marchan en dirección distinta; rueda el manubrio y se suceden al compás de su monótono ritmo interminables y caprichosas evoluciones. He aquí, no la Universidad corporación, sino la Universidad automática.»

Era molt crític amb la funció que tenia el professorat a la Universitat. L'Estat, segons Prat, havia convertit el professor en un funcionari que explicant la seva lliçó i fent exàmens no creava un vincle intel·lectual amb l'alumne, p. 285:

«[...] en la Universidad actual el profesor permanece extraño a los alumnos, aparece ante ellos breves instantes envuelto en la aparatosa frialdad de un acto oficial, desarrolla, ante su inexperta mirada, un tema académico, atento a su lucimiento personal e indiferente a todo lo demás; y a su vez los alumnos, unos asediados por encontradas dudas, otros indiferentes, recitan la académica oración del maestro, brillan breves momentos ante el tribunal de exámenes y... desaparecen, se separan sin haberse unido, sin que un común amor de la verdad haya fecundado sus relaciones, líneas divergentes que no han de encontrarse jamás, dejando siempre frío y estéril, esto es, sin hogar, sin ESCUELA el palacio de la ciencia.»

Finalitzava la *Miscelánea* dient que les corporacions existents no eren les que es corresponien amb les corporacions en què es donava el veritable sufragi corporatiu, p. 285:

«¿Qué argumento en contra del sufragio corporativo puede apoyarse, pues, en el modo de funcionar de las actuales corporaciones, si no son tales corporaciones, si con aquellas a que nos referimos no tienen nada común si no es el nombre?»

3.1.3.27 Una antigua costumbre Bretona. El Arrendamiento de dominio reintegrable¹⁰⁹

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1895, I, 5, p. 375-376.

Referència: Estudi de P. Henry, professor a França a les Facultats catòliques de l'Oest, publicat l'any 1894 amb el títol *Une vieille coutume bretonne. Étude du domaine congéable et de la réforme projetée de cette institution*.

Tema de treball: Tractava del projecte de reforma del domini de la propietat agrícola que s'havia presentat a la Bretanya.

---

¹⁰⁹ Ibídem, p. 286-287.

Iniciava la *Miscelánea* referint-se a diferents dogmes sorgits en els dos darrers segles en relació a la propietat immoble, p. 286:

«Ninguno de los principios elevados a la categoría de dogmas durante los dos últimos siglos, se ha librado de la bancarrota; al contacto de la realidad se ha desvanecido todo su prodigioso encanto, y de tantas y tan orgullosas promesas nada positivo ha resultado, si no es la decepción, el desengaño. Cundió a fines del siglo pasado y primera mitad del presente una concepción tal de la propiedad que cifraba su ideal de perfección en la reunión en una sola mano de todas las facultades en que se descompone.»

Es mostrava partidari del retorn a les teories provinents de les velles costums que havien estat abandonades, p. 286-287:

«Mas como es una necesidad que no pueden borrar las teorías, porque arranca e la naturaleza de la sociedad, que «la propiedad -según Santo Tomás de Aquino- esté dividida entre los ciudadanos, y sea, no obstante, común bajo ciertos aspectos», se inclinan de nuevo los pensadores en favor de viejas costumbres, antes profundamente despreciadas, que al calor de la citada necesidad nacieron.»

Prat considerava que la vella costum bretona que presentava P. Henry en el seu estudi era una bona modalitat d'arrendament de terres tant per als arrendataris com per als propietaris que, per raó de l'exercici de la seva professió, vivien lluny de les seves propietats, p. 287:

«El domanier o arrendatario, en posesión de los edificios y superficie del suelo, está más próximo de la propiedad que los demás arrendatarios. Pues vender e hipotecar sus derechos, y debiendo recibir el importe de las mejoras en caso de desahucio, goza de gran libertad e independencia. El foncier o arrendador, a su vez resulta en situación altamente ventajosa: a parte de la seguridad de una administración inmejorable, está exento de gastos de explotación y de conservación, siendo, por lo tanto, una forma de arrendamiento sumamente a propósito para aquellos propietarios a quienes los deberes de la profesión mantienen alejados de su hacienda.»

3.1.3.28 *Espíritu de las conclusiones del Congreso penitenciario de París* ¹¹⁰

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1895, I, 5, p. 376-377.

---

¹¹⁰ *Ibidem*, p. 287-288.

Referència: Treball de H. Joly, publicat a la revista *La Réforme Sociale*, número de 16 de setembre de 1895.

Tema de treball: Presentava la ressenya del treball que H. Joly havia fet sobre el *Congrés penitenciari de París*.

Del treball H. Joly, Prat remarcava dos idees que s'havien exposat a les sessions relatives a la “*reforma penitenciaria*” i a la “*mejora de los culpables*”, p. 288:

« *Los que lean atentamente -dice- los resúmenes de los debates y los textos de las numerosas resoluciones votadas, verán que dos ideas han reaparecido muy a menudo en las sesiones: la idea de que el Estado no puede llevar a cabo la reforma penitenciaria sin el concurso de sociedades libres, y la idea de que la mejora de los culpables, grandes o pequeños, no es en modo alguno posible sin el concurso de la religión.* » »

3.1.3.29 Sentido de la frase «Familia Pecuniaque» en el antiguo derecho romano ¹¹¹

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1895, I, 6, p. 452-464.

Referència: Treball de Prat de la Riba.

Tema de treball: Estudi de la frase “*Familia pecuniaque*” utilitzada en el dret romà, en relació als conceptes de “*Familia*”, en el sentit de béns patrimonials, i el de “*Pecunia*”, en el sentit de béns adquirits.

Exposava l'evolució seguida en els conceptes jurídics “*Pecunia*” i “*Familia*”, p. 289:

« *Es, sin embargo, un hecho innegable que PECUNIA y FAMILIA designaban, en el antiguo derecho, dos partes distintas del patrimonio y que la frase «FAMILIA PECUNIAE» era la fórmula más usual de enunciar la totalidad, la universalidad de los bienes de una persona.* »

Definia el concepte “*Familia*”, p. 293:

« *En su forma primera constaba, pues, la FAMILIA de las personas unidas por los vínculos del parentesco o de la religión, y de los objetos muebles indispensables para satisfacer sus necesidades: las armas para la caza o la defensa, útiles, las groseras pieles con que cubrían su cuerpo... Predominaba, pues, en la idea por dicha palabra*

---

¹¹¹ *Ibidem*, p. 289-297.

expresada el elemento personal; el elemento patrimonial quedaba ofuscado, relegado en segundo término, absorbido como insignificante accesorio apenas perceptible al lado de la importancia de la sociedad, que llenaba casi por entero la idea.»

Ressaltava el fet que de l'evolució de les estructures socials anà sorgint la diferenciació del mateix concepte de “*Familia*”, p. 294:

«De pronto, pues, este elemento personal inferior invade la familia, constituye de hecho, ya que no de derecho, el nervio de la misma; esta preponderancia da la clave de su íntima compenetración con el núcleo primitivo y de su participación en la vida religiosa de la familia. Desde entonces, siervos, clientes y señores formaron una estrecha, una compacta sociedad mantenida por el lazo vigoroso de la religión familiar; y la palabra FAMILIA significó principalmente el grupo humano que profesaba la misma religión, el culto de unos mismos dioses Lares.»

Finalitzava la *Miscelánea* exposant la relació que finalment s'establí entre les fórmules “*Pecunia*” i la “*Civitas*”, p. 288:

«Todo fue cayendo en la insaciable sima abierta por el poder absorbente del Estado. La PECUNIA debió por fin experimentar la suerte común y tomar posición en los rígidos cuadros en que el despotismo de la CIVITAS pretendió encerrar toda la vida de la sociedad.»

3.1.3.30 *Los protectorados romanos histórica y jurídicamente considerados*¹¹²

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1895, I, 7, p. 533-538

Referència: Estudi de Engelhardt, publicat a la *Revue générale du Droit international public*, número de setembre-octubre de 1895.

Tema de treball: Es presentava l'estudi de Engelhardt.

Prat exposava la necessitat de cercar els orígens de les institucions modernes en les institucions antigues, p. 297:

«Necesita el espíritu buscar las relaciones de semejanza y diferencia entre las instituciones de hoy y las que fueron, ya para esclarecimiento de unas y otras, ya para

---

¹¹² *Ibídem*, p. 297-301.

domeñar su orgullo, mostrando a la vanidad del presente los timbres de gloria de las edades pasadas.»

Considerava que, per a evitar falses semblances, era imprescindible l'estudi crític de les antigues institucions, p. 297:

«Tampoco es dable atribuir las ideas a que responden instituciones modernas a viejos institutos de generaciones muertas, por grande que sea la semejanza entre ellos existente.»

Prat exposava la metodologia que s'havia de seguir per poder aprofundir en l'estudi de la història d'una institució, p. 298-299:

«Para descubrir el verdadero espíritu de una institución lejana, nacida en un medio social radicalmente distinto del nuestro, es preciso poseer el sentido de la historia, saber colocarse en el mundo entonces vivo, vivir con la inteligencia aquella vida hoy muerta, resucitarla infundiendo en sus yertos, en sus momificados organismos el calor de los antiguos sentimientos, la savia de las ideas que entonces dominaron. Proceder de otra suerte, llenar sus formas vacías con nuestras ideas y sentimientos, con nuestra vida, es falsear la historia, y se corre el peligro de confundir cosas muy distintas tomando por base afinidades puramente externas.»

Presentava les diferències entre les formes que prengué el "protectorat" a la antiguitat i a l'època moderna, p. 299:

«Así como el Estado moderno aspira siempre a ensanchar sus fronteras, a anexionarse nuevos territorios, a extender indefinidamente el imperio de su civilización, de su lengua y de sus leyes, el Estado antiguo estaba basado por el contrario en un principio de exclusión, de eliminación. Fundado en una religión exclusivista por naturaleza, [...], educado en el odio al extranjero, el resultado de la guerra había de ser la destrucción del pueblo vencido.»

3.1.3.31 *Los ataques al capitalismo en el siglo XVI*¹¹³

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1895, I, 7, p. 538-542

Referència: Treball de Prat de la Riba.

---

¹¹³ *Ibíd.*, p. 301-304.

Tema de treball: Prat tractava dels abusos que en el segle XVI es derivaven dels monopolis que hi havien a la societat alemanya.

Iniciava el treball fent una al·lusió directa a la permanència dels monopolis, p. 301:

«A pesar de la expresa prohibición de las leyes mercantiles modernas, en casi todos los países, ya por vía de odioso privilegio, ya por costumbre inmoral que las autoridades toleran, ya por ineludible imposición de hechos en realidad inevitables, subsisten algunos monopolios.»

Prat justificava les grans fortunes que s'originaven quan es complien les lleis i criticava les grans fortunes que tenien el seu origen en els monopolis, p. 301:

«La existencia de grandes fortunas, cuando se han formado con el ordenado cumplimiento de las leyes de la producción, es manifestación de una vida económica pujante, sana, vigorosa, es signo de general bienandanza, pues crecen, se agrupan a su alrededor como en torno de los más elevados picos de la tierra, interminables cordilleras, infinitas estribaciones de núcleos productores de toda clase, potencia y cualidad.»

Es mostrava molt crític amb la formació de les grans fortunes que tenien el seu origen en els monopolis, p. 302:

«Pero el monopolio, por el contrario, no acierta a enriquecer sino empobreciendo; presenta al capital bajo una forma inhumana, egoísta; lo convierte en causa de ruina, en agente de destrucción. De ahí que produzca en todas partes el mismo resultado: la miseria, y como consecuencia el odio al capitalismo.»

Prat finalitzava l'exposició dient que a pesar de les actuacions que es feren per a frenar els abusos, com fou el jurament que va fer Carles V en ser elegit emperador de que extirparia els monopolis i la usura, no es van aconseguir canvis substancials, p. 304-305:

«Urgía una reforma que pusiera fin a los abusos y respetara lo que ere respetable; largos años simuló el gobierno imperial ocuparse en la misma, mas no hay necesidad de decir que no llegó a realizarse, pues ni los grandes banqueros desconocieron jamás la fuerza sugestiva del dinero, ni el César alemán era tan desagradecido que olvidara los buenos oficios de la caja de los Fugger en el negocio de su promoción a la dignidad imperial.»

3.1.3.32 *El Ospicio de Valle di Pompei. Los hijos de los criminales* ¹¹⁴

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1895, I, 7, p. 542-545.

Referència: *Memòria* que Bartolo Longo, amb el títol *Quaranta fligli di carcerati*, presentà al Congrés penitenciari de París.

Tema de treball: Es ressenyava la memòria de Bartolo Longo.

Prat presentava l'obra que havia iniciat Bartolo Longo, fundador del *Ospizio del Valle di Pompei*, p. 304:

«Hace tres años que, en el Valle di Pompei, un hombre de corazón, inflamado por la caridad, sentó los fundamentos de una obra altamente benéfica; fue la primera piedra el hijo de un criminal, un niño abandonado de Calabria. Hoy, en el modesto asilo, puesto bajo la protección de la Virgen de Pompei, se albergan cuarenta niños, cuyos padres purgan en presidios italianos los crímenes que cometieron.»

A l'*Ospizio* es treballava per evitar que els fills dels condemnats tinguessin el mateix futur que els seus pares, p. 304:

«Llevando en su mayor parte los gérmenes de una conducta criminosa en el temperamento y en las predisposiciones que de sus padre recibieron y quedando entregados a su propia dirección y mejor aun que a su dirección a las sugerencias de un medio que empuja al crimen, precisamente en la edad en que más necesidad se tiene de autoridad directora, no es aventurado suponer que gran número de estos desgraciados hubieran seguido las huellas de sus progenitores.»

Prat exposava les seves idees sobre la funció i la influència que tenia l'educació, p. 305:

«La educación no es otra cosa que el procedimiento por medio del cual se robustece nuestra tendencia al bien, poniendo a su servicio cuantas fuerzas sean adecuadas a este objeto. Por grande que sea nuestra inclinación al mal, por omnímmodo que sea su imperio en el individuo, su intensidad puede llegar a ser menor que la fuerza que nos empuja al bien, una vez ha recibido el apoyo de las demás que la educación pone a su servicio. Tal es el fin de la educación; que muchas veces no

---

¹¹⁴ *Ibídem*, p. 304-306.

alcanzará resultado positivo alguno es indudable, pero también lo es que el éxito será completo en otros casos.»

De l'experiència que es presentava ressaltava que també es posava de manifest la influència que podien tenir els asilats en la conducta dels seus pares, p. 305:

«Además de los importantes cambios de conducta de los asilados, pone de manifiesto la acción moralizadora que la educación religiosa de los hijos puede ejercer en el ánimo de los penados.»

3.2 L'any 1896

El diari *La Renaixensa*, propietat d'Àngel Guimerà i de Pere Aldavert, tenia una tirada limitada d'exemplars a causa del seu escàs contingut de controvèrsia informativa. Prat i un grup de companys plantejaren als propietaris, a través de Duran i Ventosa que formava part de la redacció del diari, que renovessin la línia editorial i introduïssin canvis en el format.

Quan els propietaris acceptaren la proposta s'intensificà la col·laboració de Prat i d'altres companys seus, com fou el cas de Puig i Cadafalch. *La Renaixensa*, amb la participació dels nous col·laboradors, que es reflectí en articles de caràcter doctrinal i en noves cròniques, aconseguí augmentar la seva circulació i el nombre de subscriptors.

Des de principis de 1896, Prat aprofità la plataforma que li ofería el mitja periodístic per a intensificar la difusió de les seves idees publicant articles que tenien un clar fons ideològic. Destacaren dos articles que, emmarcats en la polèmica que mantingué amb *Clarín* amb motiu de la defensa de la llengua i de la literatura catalana, reportaren al jove Prat una gran anomenada i popularitat a tot Catalunya.

El moviment catalanista continuà la tasca d'anar introduint-se en els òrgans de direcció de les principals entitats culturals i professionals. Aconseguiren que Joan Permanyer i Ayats, catedràtic de la Universitat de Barcelona, assumís la presidència de l'Acadèmia de Legislació i Jurisprudència de Barcelona.

El 6 de març de 1896, Permanyer pronuncià el discurs *Necesidad de que la vida jurídica de Cataluña sea catalana en todas sus esferas y manifestaciones*¹¹⁵. Tot i que per requisits del reglament de la corporació s'hagué de pronunciar el discurs en llengua castellana, el tema escollit va ser molt significatiu atès el moment en què es va pronunciar.

---

¹¹⁵ Rafael Olivar (1964). *Prat de la Riba*. Barcelona: Editorial AEDOS, p. 119.

Prat de la Riba i Duran i Ventosa estaven entre els membres de l'Acadèmia de Legislació que demanaren al ministeri de Justícia que la llengua catalana tingués validesa en els tribunals de justícia de Catalunya i que la coneguessin els jutges i fiscals.

La tardor de 1896, la Junta directiva de l'Ateneu Barcelonès designà a Valentí Almirall, com a president, i a Prat, com a secretari. L'any següent i per primera vegada en la història de l'entitat, Prat redactà i llegí en català la *Memòria* que es preveia s'havia de preparar i llegir cada any a l'inici de l'exercici.

3.2.1 L'obra de Prat publicada l'any 1896

En aquest apartat presentem el conjunt de l'obra de Prat corresponent a l'any 1896, que està formada per 35 documents: cinc articles que publicà *La Renaixensa*, l'exposició *La Lliga de Catalunya contra el Consell de família* i 29 *Misceláneas Jurídicas* publicades a la *Revista Jurídica de Cataluña*.

Prat, a l'estiu de 1896, presentava el treball *Ley jurídica de la Industria* al concurs corresponent al curs 1895-1896 que, amb el tema "*Bases generales para la formación de un Código industrial*", convocà l'Acadèmia de Legislació i Jurisprudència de Barcelona. El treball de Prat, basat en el tema d'estudi de la seva tesi de doctorat, resultà premiat i, posteriorment, l'any 1898 fou publicat a Barcelona per la "Llibreria de Penella y Bosch" amb el títol de *Ley Jurídica de la Industria. Estudio de filosofía jurídica seguido de Bases para la formación de un Código industrial*¹¹⁶.

3.2.1.1 Déu té un bastó...¹¹⁷

En aquest article, que tractava de la situació de lluita que hi havia a la illa de Cuba, Prat seguia la línia de l'article *La responsabilitat dels catalans* que publicà *La Renaixensa* el 22 novembre de 1895. Els industrials catalans, segons Prat, només s'havien preocupat dels guanys

---

¹¹⁶ Per la seva temàtica social, i atesa l'extensió que té, presentarem els punts més destacats de la *Ley Jurídica* en el Capítol VII d'aquesta Part Primera: "L'obra de Prat que tractava de la problemàtica social: la *Ley jurídica de la industria* i *Los jurados mixtos para dirimir las diferencias entre patronos y obreros*".

¹¹⁷ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1887-1898*. Op. citat, p. 313-314. L'article fou publicat el dia 1 de gener de 1896 a *La Renaixensa*.

i havien fet deixadesa de l'administració de la colònia. Repetia l'argument de que s'entrava en una greu crisi, que podia tenir greus conseqüències en el futur econòmic de Catalunya tant si la lluita finalitzava amb la victòria espanyola com si es produïa la derrota espanyola.

Prat iniciava l'article fent referència a l'etapa colonial espanyola a Amèrica dient que, des del descobriment realitzat per Colom, tots els aventurers espanyols que anaren a Amèrica es dedicaren a l'explotació dels recursos de les noves terres, p. 313:

«Hidalgos tronats, mesnaders sense mesnada, aventurers de tota mena, invalidaren la terra americana com si no fos de ningú, com si los indis que la poblaven no tinguessin la mateixa capacitat de drets que los invasors, i per lo tant la mateixa aptitud per a emparar amb la marca de sa personalitat tots los objectes materials sotmesos a la seva esfera d'acció, començant pel territori seu de la vida tota individual i social dels pobles.»

Ressaltava que els abusos comesos pels colonitzadors “delmaren aquelles desgraciades generacions humanes” i que s'hagué de recórrer a portar esclaus a Amèrica, p. 313:

«Milers, centenars de milers de sers desgraciats sense altra culpa que pertànyer a una raça inferior o endarrerida foren arrencats de sa llar, de sa família, transportats fora sa pàtria, patint fam i set, tractats com bèsties, veient morir a son costat amb l'ànima ennegrida per la ràbia impotent pares i germans i fills i esposes.»

Referint-se a les restes de l'imperi colonial, Prat es centrava en la situació que es vivia a l'illa de Cuba i en la gènesis dels “odis i rancors” que “generacions de criminals” havien provocat en “generacions de víctimes”, p. 313:

«Lo temps no ha pogut encara fondre en una unitat elements tan diversos com los que formiguegen en lo terror de Cuba. Segueixen destriats com betes de metalls que no lliguen i declaren ben alt ses procedències i caràcters; però en totes i cada una de las parts de la incoherent barreja, hi ha quelcom de comú, quelcom d'idèntic: lo llevat d'odis i rancors que generacions de criminals han anat acumulant al dessorre de generacions de víctimes.»

Des d'una posició realista, plantejava que ja s'havia perdut el mercat econòmic colonial per a Catalunya, p. 314:

«Tant si Cuba es perd com si es conserva, son mercat per ben perdut podem donar-lo; que quan se tracta de calamitats, a Catalunya sempre li fan la part més grossa, i a nostres governants los costa poc sacrificar la nostra indústria.»

Prat criticava l'actuació que havien mantingut els industrials i els comerciants catalans en el conflicte cubà, p. 314:

«La guerra de Cuba, filla de l'odi a Espanya, que es nodreix d'un passat de crims i d'un present d'explotació administrativa, és tal volta lo començament del flagell a què s'ha fet acreedor lo industrialisme exagerat de la gent de nostra terra, i son menyspreu per tots los interessos que no són los exclusivament materials.»

Exposava d'una manera molt gràfica el canvi que s'havia produït en la situació cubana: “Déu té un bastó que pega sense remor. Los pobles reben també los càstigs que es mereixen per sos actes com a pobles”. Es referia a la responsabilitat que tenia Catalunya en el conflicte cubà per haver deixat en altres mans els assumptes colonials, p. 314:

«Catalunya no està neta de culpa. Ha consentit que governessen gent inepta, que es convertissen les colònies en refugi d'endeutats. Ha consentit en veure's privada de la seva autonomia; mira tranquil·lament sense avergonyir-se que lo centre directiu de les seves accions, de sa vida de poble, estiga en mans forasteres, i és, per tant, responsable de la direcció que deixa donar-se i dels mals que com instrument consentit produeix.»

Es referia a l'actuació dels industrials i comerciants que només s'havien preocupat dels seus interessos i havien posat en perill els “seus estalvis” i els dels “seus fills”, p. 314:

«Tots aquestos catalans que creuen haver complert sa obligació guanyant lo pa de cada dia, i no ficant-se en res més, i deixen per sa indolència lo govern de la collectivitat als que n'han fet un ofici i una indústria nacional, que no es planyin a tothora dels mals que pateixen, que no es queixin si los prenen un dia los estalvis de sa joventut o los fills amb qui confiaven per a la vellesa. No tan solsament de pa deu viure l'home, diu l'Evangeli. Catalunya fa temps que d'aqueix precepte no se'n recorda gaire, i a la curta o a la llarga aqueix oblit la portarà a una crisi fondíssima.»

Prat, des d'una posició realista, mostrava el seu temor de que Catalunya, si es perdia Cuba, seria per als empleats espanyols de Cuba “l'última de les índies espanyoles que encara los hi quedaria”, p. 314:

«Però si es perdés... allavors, a la crisi econòmica que com a càstig justíssim i merescut aclapararia nostres classes burgeses, hauria d'afegir-s'hi la plaga d'empleats desterrats de Cuba, que a nuvolades caurien al damunt de Catalunya, l'última de les índies espanyoles que encara los hi quedaria.»

3.2.1.2 *La dominación castellana*¹¹⁸

Aquest article, que tenia un clar contingut polític, incloïa una crítica al sistema polític espanyol.

Prat deïa que l'Estat espanyol tenia l'origen en un nacionalisme d'arrel castellana, p. 315:

«L'Estat Espanyol es una etapa o modificació de l'Estat Castellà que abans se deturava a la ratlla d'Aragó i després s'eixamplà fins al Mediterrani, que abans vivia únicament sobre los pobles castellans que l'engendraren i després avassallà les altres nacionalitats ibèriques.»

El sistema polític espanyol, tot i que es basava en les eleccions i en el sufragi universal, s'havia dotat d'un sistema administratiu que només tenia la finalitat de garantir un unitarisme d'arrel castellana. En el cas de Catalunya, l'organització administrativa que imposava l'Estat espanyol suposava una forma moderna d'esclavitud política: "I veus aquí com l'Estat Espanyol ha sigut l'instrument de dominació de la nacionalitat castellana".

La relació de Catalunya amb l'Estat espanyol, segons Prat, es corresponia amb la d'un Estat que, com si es tractés d'un govern estranger, governava Catalunya a través d'unes institucions que li eren alienes, pg. 315:

«L'Estat que ens governa, l'Estat espanyol, és tan estranger per a nosaltres com ho fóra lo francès, si estengués sobre la terra catalana sa xarxa de prefectures, districtes, subprefectures, *arrondissements* i cantons, i fes circular per dintre d'aquesta complicada canalització política les onades de sa floreixent burocràcia. Tanta enyorança de l'Estat Català sentiríem sota lo domini dels gendarmes com sentim avui baix l'imperi dels guàrdies civils.

En l'Estat espanyol tot hi és castellà, des de los homes que se'n gaudeixen fins a l'última de les institucions que l'integren. Totes ses arrels se troben a Castella i creixen i es nodreixen de saba castellana.»

Prat es queixava de la manca de catalans en els diferents càrrecs polítics i administratius que representaven l'Estat espanyol a Catalunya, p. 315:

«En l'organisme politicoadministratiu espanyol no cal cercar-hi lloctinents generals ni consellers ni mestres racionals, ni senescals, ni veguers, ni batlles, ni jurats,

---

¹¹⁸ Ibídem, p. 314-316. L'article fou publicat el 28 gener de 1896 a *La Renaixensa*. El 31 de gener de 1896 fou reproduït a *Lo Somatent* de Reus, diari comarcal de marcada i reconeguda orientació catalanista.

prohoms, concellers o clavaris; no cal cercar-hi l'esperit català, senzill, sobri, recte, enemic d'entortolligaments i giragonses, poc amant de ficar-se en so dels altres ni d'abassegar feines alienes; no cal cercar-hi la llengua catalana, la més alta i pura de les manifestacions de son esperit de poble, obra cabdal de son geni nacional treballada per innombrables generacions d'intel·ligències; no cal cercar-hi res de Catalunya perquè res s'hi trobaria.»

Ressaltava que els catalanistes eren els únics que s'adonaven i denunciaven aquella situació política, p. 316:

«Nosaltres nos hi hem avesat i ja no nos n'adonem. Més ben dit, som pocs a donar-nos-en compte. La major part del poble català continua vivint baix l'imperi d'una suggestió que anul·la la consciència de la seva personalitat.»

Finalitzava l'article dient que la política seguida pel mateix Estat espanyol atjava el despertar del sentiment catalanista, p. 316:

«Afortunadament, l'Estat Espanyol mateix se cuida de despertar-lo. Fa temps que treballa tant com pot en la construcció d'un nou *Despertador de Catalunya*, més potent que lo de nostres passats, de veu més penetrant i persuasiva: LA FAM.»

3.2.1.3 *La Lliga de Catalunya contra el Consell de família. Exposició al ministre de Gràcia i Justícia*¹¹⁹

L'exposició, que presentava la Lliga de Catalunya al ministre de Gràcia i Justícia, s'emmarcava en el moviment de protesta que es desencadenà amb motiu que a Catalunya no s'estava aplicant el Dret de família propi segons les condicions que estaven previstes a la llei.

L'exposició que, datada a Barcelona el 1 de Febrer de 1896 fou redactada per Prat i estava signada per Joseph M. Valls i Vicens, com a president de la Lliga de Catalunya, i per Joan Mon, com a secretari, s'iniciava amb una referència a l'origen de les institucions, p. 317:

«L'esperit dels homes fa l'esperit de les institucions. La successió d'individus en lo regiment d'una corporació qualsevulla determina una sèrie d'actes qual identitat fa reconèixer l'existència d'una causa comuna: aquesta causa és l'esperit de la institució, això és, lo que hi ha de comú en l'esperit de tots los que l'han regentada i regenten.»

---

¹¹⁹ Ibídem, p. 317-319. L'article fou publicat el 2 de febrer de 1896 a *La Renaixensa*.

El sistema legislatiu espanyol vigent era fruit d'una codificació en què, tenint en compte el dret comú i el dret foral, Catalunya disposava històricament d'un dret foral propi que s'havia de respectar, p. 317:

«Fou en va que l'autor de l'obra codificadora, lo allavors ministre de Gràcia i Justícia, don Manel Alonso Martínez, declarés resoltament en la Llei de Bases de 1888 que los territoris de dret no castellà lo conservarien «en toda su integridad» sens experimentar cap alteració a conseqüència de la publicació del Codi; fou en va que la pròpia llei de Bases declarés aplicable a Catalunya solament lo títol preliminar del Codi «en cuanto establezca los efectos de las leyes y de los estatutos y las reglas generales para su aplicación», i les disposicions del Codi referents a les formes del matrimoni; fou en va que en l'article 12 del Codi d'una manera clara i terminant se declarés aplicable a Catalunya únicament LO TÍTOL PRELIMINAR I LO TÍTOL IV DEL LLIBRE I, mantenint EN TOT LO DEMÉS son regiment jurídic propi escrit o consuetudinari, i fent el Codi EN LO DEMÉS, supletori dels cossos legals que per nostres lleis tenien ja aqueix caràcter.»

Es denunciava que la institució judicial havia anat conformant “una gran unitat de pensament” en la interpretació de la llei que feia referència al dret foral, p. 317:

«Desgraciadament per a Catalunya la magistratura espanyola desempenyada en casi totalitat per gent castellana manifesta un esperit de cos vigorosíssim, una gran unitat de pensament, de criteri, de tendències en tot lo que es refereix a combatre les legislacions de les altres nacionalitats espanyoles; de tal manera que lo que respectaren i confirmaren en les Corts los representants del poble, van mirant-ho a corre-cuita aquells mateixos als quals la societat confià com un sagrat dipòsit lo llibre de les lleis perquè mantinguessen la integritat de la seva acció en la vida social.»

Es considerava que els juristes espanyols i la judicatura castellana que actuava a Catalunya estaven fent una interpretació molt restrictiva del dret foral català, p. 318:

«Semblant interpretació és insostenible. Lo legislador ha partit sempre, amb lògica inflexible, del fet de la conquesta de Catalunya per los exèrcits de Felip V. Del mateix modo que aquest substituï les institucions polítiques catalanes per institucions originàries de la regió d'on havia tret sos consellers i ses baionetes i imposà a l'Audiència Reial la llengua castellana, aixís mateix lo legislador castellà -i tota la tradició jurídica posterior n'és prova incontestable- considerà la legislació de Castella com la legislació espanyola per excel·lència, la general, la destinada a substituir totes les altres que sols a títol de privilegi, d'excepció odiosa se mantenien encara. Lo Codi

civil mateix, amb tot i no ésser més que la codificació del dret castellà, té per forals únicament les regions no castellanès, però mai Castella, qual legislació constitueix la casi totalitat de son contingut.»

Des de la Lliga de Catalunya es demanava al ministre de Gràcia i Justícia que fes respectar el dret foral en relació al Consell de família i a les institucions tutelars, p. 319:

«La Lliga de Catalunya confia en la dretura i en lo seny de jurisconsult que tothom reconeix en V. E., i té la plena convicció que tan prompte com s'haja enterat d'aqueixa abusiva pràctica judicial, sa consciència moral i son sentit jurídic se sentiran ofesos per igual, i es declararan en contra seva; i per això prega a V. E. que interessi el govern en l'exacte manteniment de l'estat de nostre dret reconegut solemnement per la potestat legislativa, i en sa conseqüència es declari en la forma més adequada que en virtut de lo disposat en l'article 5 de la llei de Bases i 12 del Codi és inaplicable a Catalunya lo Consell de família i les institucions tutelars [...].»

3.2.1.4 *A en Clarín I*¹²⁰

En el primer trimestre de 1896 es produí una polèmica escrita entre Prat de la Riba i Leopoldo Alas “Clarín”. El detonant foren dos articles de Clarín que publicà a *La Publicitat* el 7 de gener i el 7 de març, en què s'identificava Castella amb Espanya, es feia una crítica del federalisme i s'ignorava les diferents manifestacions culturals de la llengua catalana sorgides des de la Renaixença.

Prat, amb data de 19 de febrer i 1 d'abril, contestà els dos articles de Clarín des de *La Renaixensa*. En el primer article, d'una part, reconeixia la figura de Clarín com a literat, i d'altra part, criticava l'home polític seguidor del partit de Castelar, p. 7:

«Que sí el Clarín literat atreu amb els seus anàlisis profundíssims de l'esperit, encisa en els seus contes, delecta amb la finor del seu estil, í el *Clarín* crític és sempre d'una valor indiscutible, el que és el Clarín filòsof i polític i, sobretot, filòsof polític, francament no resulta.»

Prat distingia entre l'aspecte literari i l'aspecte polític: “I així ha procedit sempre; àliga en literatura, en política s'ha arrossegat pel llot de les bregues de banderia, posant el seu talent al servei de la política menuda de partit”.

---

¹²⁰ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 7-13. L'article fou publicat el 19 de febrer de 1896 a *La Renaixença*.

Explicava que la posició política de Clarín ja venia de temps abans, quan aquest no va adoptar una posició clara en la campanya que s'inicià contra els vicis del sistema parlamentari i l'acció de govern que conformaven els vicis del sistema polític, p. 7-8:

«Ens en convencérem anys enrera quan l'Ixart proposava emprendre una enèrgica croada contra la podridura parlamentària. A la veu ardida i franca i plena de set de radicals reformes, contestà el castelari de sempre, l'admirador del verb reinflat í buit de la democràcia. Per a en Clarín els mals d'Espanya tenien una cura facilíssima; tot es reduïa a treure del cim de la política en Cánovas i en Sagasta per posar-hi en Castelar.»

Prat en la crítica que feia Clarín del regionalisme hi veia el castellà centralista que pensava que el regionalisme era l'inici del separatisme de l'Estat espanyol, p. 8:

«En tot el que diu del regionalisme, en Clarín no és en Clarín sinó un castellà del raig, un de tants de la turba anònima que parla de fanatismes, d'esperit de campanar, de salts enrera, de retrocessos, d'exclusivismes, de provincialisme, d'interessos superiors, de separatisme, etc.»

Considerava que el fet de que Clarín no parlés de literatura catalana, quan feia la distinció entre els conceptes de llengua i de dialecte, indicava que aquella qüestió encara no havia esta ben resolta pels filòlegs. Aquella forma de procedir, segons Prat, apuntava clarament a la possibilitat que la causa fos la prevenció que es tenia a Castella en relació al català, p. 9-10:

«¿per què es decantà per l'opinió que més ofenia la nostra dignitat de catalans, si no és per l'insuportable orgull castellà i la seva instintiva prevenció contra tot el nostre? Hi ha moltes maneres diferents de dir una mateixa cosa, i en Clarín amb el seu to i a la seva manera no ha sabut estar-se de cridar-nos: "*Hablad en cristiano*", el crit brutal amb què fa segles la supèrbia del poble dominant humilia les nacionalitats vençudes.»

Ressaltava que la “civilització castellana” era de “caserna i d'oficina” i que Catalunya era un lloc de pas del progrés cultural que entrava pels Pirineus, p. 10:

«Coses trobaria entre nosaltres amb les quals a la seva terra encara no somnien; hi veuria quelcom de nou, d'original, i sentiria com les remors sordes i llunyanes d'una renovació total que aquí s'espera í es desitja i es treballa i que a l'Espanya d'en Clarín no es comprendria.»

Es referia a les tasques callades que feia la joventut catalana treballant per “una idea” i contribuint a “completar la regeneració de la seva terra”, p. 10:

«Aquest jovent català, a qui en Clarín insulta, treballa per una idea, quan tothom es mou per interessos, quan l'escepticisme, la indiferència, la manca d'aspiracions i sentiments no egoistes constitueix la mes pregona i general de totes les malalties. Uns escorcollen arxius cercant-hi els fets de nostra vida passada, altres remouen biblioteques per a trobar-hi les velles mostres del pensament català; n'hi ha que lluiten per a sorprendre els més amagats secrets de la generació de l'emoció estètica, n'hi ha que treballen per esbrinar els problemes sempre vells i sempre nous de la justícia; i en tots llurs treballs no tenen altra preocupació que la de completar la regeneració de la seva terra.»

Destacava l'existència d'una cultura catalana diferent de la cultura castellana, p. 11:

«Per altra part aquest jovent no reconeix a en Clarín per superior jeràrquic; es sent pertànyer a una unitat social diferent, a una altra cultura. El món de debò, la societat real i vivent no es divideix per províncies ni per districtes, sinó per pobles; allà on s'acaba la llengua i l'esperit castellà acaba un poble, fineix Castella i, diguin el que vulguin els decrets lleis homes, allà on es parla català i es pensa i es sent a la catalana, allà és Catalunya, tant si hi passen fronteres d'estat com ratlles de província.»

Segons Prat, Espanya i Catalunya eren dos ànimes diferents i oposades. La divisió en províncies era una ratlla arbitrària purament administrativa que només servia per a l'explotació de la cosa pública. Prat deia que veia en Catalunya una realitat diferent a la província i que hi havia els elements que formaven el esperit de poble, p. 12:

«Res de provincialisme tractant-se de la nostra causa. La nacionalitat catalana és un organisme social complet i autònom, per sobre del qual, en l'ordre de la naturalesa, no s'aixeca més que la societat total dels pobles. No ens movem per esperit de província perquè les províncies, d'esperit, no en tenen, sinó per esperit de poble i per impulsos de raça; no *aspirem* a ésser diferents, *ho som*, i perquè ho som treballem en sentit diferent del que voldrien els espanyols castellans que també perquè són diferents de nosaltres van per diferents viaranys.»

Finalitzava l'article demanant a Clarín que exposés els arguments que tenia per a poder dir que el català era un dialecte, p. 13:

«Però no es cregui en Clarín que amb això tractem de defugir la discussió científica. El que és en aquesta qüestió no ens fa por discutir amb en Clarín i amb la colla d' "antropólogos, sociólogos y filólogos" que, segons en Clarín, tan de fresc l'han tractat. Tenim entès que en les qüestions científiques la balança es decanta pel pes de les raons i no pel pes de les autoritats, per poderoses que siguin; dígui'ns on han determinat la

veritable significació de les paraules llengua i dialecte, d'on han establert que el català sigui dialecte en el sentit en què ho pren en Clarín, i sobretot en quins arguments han fundat les seves conclusions, í amb tot el respecte que les autoritats ens mereixen examinarem la vàlua de les seves teories.»

3.2.1.5 *A en Clarín II* ¹²¹

Al primer article de Prat, que es publicà en resposta al primer article de Clarín, li seguí un segon article de Clarín, que, tot seguit, també va ser contestat per Prat.

Prat responia a les afirmacions que havia fet Clarín de que en el seu article no hi havia intenció d'ofendre a Catalunya, p. 14:

«En Clarín ha hagut de riure's, i amb raó, de tantes coses i tan sovint, que en els seus llavis s'hi ha petrificat la fórmula del menyspreu, i fins involuntàriament l'aplica a coses que, segons sembla, respecta; ja que si ben és veritat que els dos primers articles en què parlà de la llengua catalana resulten, i així ho ha entès tothom, ofensius per al nostre idioma, també deu ésser-ho, ja que el mateix Clarí ho afirma, i les seves declaracions són en aquest punt la interpretació més autèntica, que no tenia cap intenció d'ofendre ni menysprear Catalunya, les excel·lències de la qual reconeix i confessa.»

També responia la proposta de Clarín d'explicar en "*unos cursos breves*" conceptes relacionats amb el regionalisme, p. 14:

«Parla en Clarín d'un "*regionalismo bueno y un regionalismo malo*", i això és ja alguna cosa; més, és molta cosa; tanta, que ens sembla que per entendre'ns en aquest punt no caldrien pas el reguitzell de cursos que proposa. El regionalisme - que jo pel meu gust anomenaria sempre amb el nom més propi de nacionalisme - mai no ha negat els cercles majors ni les finalitats més extenses; al contrari, aspira a fer-los "possibles, durables í justos", donant-los l'únic fonament legítim: la voluntat de les nacionalitats naturals que són les veritables mònades de la societat dels pobles.»

Prat, que no era partidari de les divisions administratives arbitràries, defensava que els pobles es poguessin agrupar segons les seves afinitats i que establissin llaços polítics en forma de federacions o lligues polítics, p. 15-16:

«Nosaltres volem que la complicada trama de l'organització política total, respongui a l'organització natural de la societat, unint el que la naturalesa ha fet un, separant el que

---

¹²¹ Ibídem, p. 14-23. L'article fou publicat el dia 1 d'abril de 1896 a *La Renaixensa*.

en la realitat està separat, agrupant els pobles segons les seves afinitats i fent sempre que el grau de força dels llaços polítics que els uneixen s'adigui amb el grau d'intensitat del seu parentiu natural.»

Posava de manifest la dificultat que hi havia en la relació entre Castella i Catalunya i la dificultat del reconeixement per part de Castella de la personalitat de Catalunya, p. 16:

«[...] així també Castella, de caràcter primitiu innegable, no sabrà ni voldrà practicar mai altra forma d'unió que l'absorció: o bé absorció física: castellanització, o bé absorció jurídica: dominació per mitjà de la constitució unitària de l'Estat, és a dir, per mitjà de la constitució d'una sola *personalitat jurídica* allà on hi ha *diverses individualitats naturals*.»

Feia un repàs dels diferents interessos que Espanya tenia a Catalunya i deia que, més enllà de l'excusa de la llengua, tot era una qüestió d'interessos materials. Catalunya per a un sector d'empleats era la indústria de la qual sortia la nòmina que cobraven, p. 16:

«Desenganyis en Clarín. Espanya no es qüestió de llengua, ni de cor, sinó de ventrell. Pels que en viuen, Espanya és una realitat providencial, indiscutible, per als demés és una expressió geogràfica o bé la denominació impròpia d'una sola de les nacionalitats espanyoles, la nacionalitat castellana. Entre nosaltres no més hi ha d'espanyol la ciència oficial, els llibres de text fets amb retalls d'obres estrangeres, els expedients apagallums de totes les iniciatives, certs periòdics que creixen com el gram a Barcelona, les Reials Ordres que imposen lleves cada cop més grans i més penoses, les lleis de pressupostos que ordenen noves contribucions, els cobradors i executors d'apremis, els investigadors, tots els empleats de variada mena que fan d'estiracordetes de la indústria, del comerç i de la propietat, els costums dels regidors, la conducta dels nostres polítics. És a dir: l'Estat espanyol o castellà i tots els ordres d'interessos que aquest Estat representa.»

Per a Prat, el renaixement de Catalunya, en els diferents ordres socials i econòmics, era ja un fet imparable. Catalunya era el lloc d'arribada d'habitants d'altres regions d'Espanya que venien a treballar i que, a la vegada, també s'integraven en la realitat catalana, p. 17-18:

«En Clarín quedaria parat si veiés amb els seus propis ulls un fenomen contrari del tot al que s'imagina. Fugint dels deserts de Castella i Aragó, arriben cada dia colles d'emigrants que vénen a establir-se a Catalunya. I Catalunya els manté, els alimenta a canvi del seu treball i dels fills que li donen. Les nostres colònies industrials, i sobretot la nostra ciutat de Barcelona, que no sense motiu els jurisconsults de la terra

anomenaven cap i casal de Catalunya, són forns d'activíssima catalanització. No es pas tot u: nacionalitat i raça i gent de nissaga castellana poden ésser i arriben a ésser tan catalans de caràcter, d'aficions, de sentiments com els que venim de família ja catalana de segles.»

Feia una llarga referència històrica a la civilització catalana, a la llengua, l'art i a les lleis i ho posava en relació amb la història de la cultura castellana en les mateixes èpoques, p. 18:

«En època esplendorosa de la nostra vida nacional, en el bell esclat de la nostra civilització, quan els trobadors ensenyaven a cantar als pobles en llengua catalana, quan els artistes de la nostra escola aixecaven pertot arreu i a tot arreu introduïen l'art nacional de Catalunya, l'art romànic nascut en les dues vessants dels Pirineus com la llengua que parlem i el dret que vivim, quan la nostra parla conreada per legisladors i cronistes í portada per les nostres naus fins, als més amagats recons d'Europa, era una llengua tan extensa i tan parlada, que segons en Muntaner, cap altra llengua podia comparar-s'hi, llavors l'idioma de Castella, i això ho diu un escriptor castellà, era "*una habla tosca, poco abundante y cerimoniosa, muy inferior en todo esto y en gallardía y donaire a la catalana, que todavía conservaba el sabor de su siglo de oro con que brilló en todo género de escritos.*"; llavors "*la rudeza*" d'aquesta parla "*que comenzaba a salir de las mantillas y que tardó más de un siglo a llegar a ser lo que debía*" ofenia les orelles dels catalans, els produïa una "*repugnancia*" que el mateix autor qualifica de "*justa*". Doncs, bé; perquè el poble castellà s'havia endarrerit en la civilització, perquè molts d'altres li anaven al davant hauria estat just condemnar la llengua castellana per sempre més a la impotència? Havien de profetitzar-li també la seva inevitable ruïna?»

Plantejava la pertinença de la llengua provençal a les llengües llatines i la relació que hi havia entre el català i el provençal, p. 22:

«De manera que, en qualificar de dialecte el català, s'ha descuidat de l'*únic* caràcter positiu de la idea de dialecte, que a hores d'ara té certa fixesa. En canvi ha aplicat per negar-li la categoria de llengua l'*únic* caràcter de què sempre s'ha prescindit en donar l'apel·latiu de *llengua*.

I anem al cas concret del català. Si els filòlegs en què s'ha inspirat en Clarín, del català no en parlen, estic segur que en tractar de les llengües llatines no es descuiden de la llengua provençal, reconeixent-li la mateixa categoria, almenys, que a les llengües italiana, francesa, castellana, rumana i portuguesa; i estic segur també que si determinen l'extensió territorial d'aquests idiomes, enclouen, com tots els altres filòlegs, a Catalunya, València í Mallorca dintre els dominis de la llengua provençal. Doncs bé, el

llenguatge dels trobadors no fou més que la llengua literària composta en gran part de "motz triatz", de mots escollits entre tots els dialectes populars que formaven en conjunt la gran llengua d'oc o catalana o llemosina o provençal, que tot és u, ja que tots aquests noms expressen una mateixa cosa.»

Prat, després de una llarga digressió sobre si el català era un dialecte o una llengua, presentava una referència bibliogràfica en què es reconeixia l'existència de set llengües romàniques, p. 22-23:

«Per això, l'eminent Grøper, professor de la Universitat de Strasburg, en la seva revista *Zeitschrift für Romamsche Philologie* separa ja per complet el català del provençal reconeixent l'existència de set llengües romanes: "la italiana, la rumana, la francesa, la provençal, la CATALANA, l'espanyola i la portuguesa".»

Finalitzava l'article anunciant a Clarín que posava a la seva disposició un assaig en què estava treballant i li comunicava que estava disposat a seguir els "*cursos breves*" dels quals parlava en el darrer article; p. 22-23:

«Per avui prou n'hi ha, i massa i tot. Però si en Clarín ho troba deficient, estic disposat a lliurar a la seva crítica l'assaig de sistematització que vaig fer temps enrera d'aquests conceptes, com una de les bases o, millor, qüestions prèvies d'una teoria jurídica en què à estones treballo.

Com estic disposat a escoltar sempre que vulgui - i amb mi els escoltaran també molts d'altres admiradors seus d'aquesta terra - tots els "cursos breves" de què en el seu article parla.»

3.2.1.6 *Les indústries polítiques*¹²²

Prat a l'article tractava de la corrupció política. Mentre que a Catalunya hi havia una classe industrial que desenvolupava la seva feina, a Espanya, en canvi, hi havia una classe d'espanyols que també es dedicaven a una indústria basada en les diferents esferes de la política i de l'administració. Aquella indústria, en paraules de Prat, era més segura i s'havia convertit en una indústria molt peculiar en relació a la indústria tradicional, p. 330:

«Tot és u, tenir empreses d'aquestes o guanyar-se modestament la vida com lo Banc de Barcelona a còpia de dipòsits, comptes corrents, etc.; tot es u, fabricar bitllets de

---

¹²² Enric Prat (1998). *Obra completa. 1887-1898*. Op. citat, p. 329-331. L'article fou publicat el 4 de novembre de 1896 a *La Renaixensa*.

Banc o bé peces de roba com los fabricants de nostra terra. En les seves indústries no hi volen competències i mentres tothom pot plantar filatures o fundicions, les indústries que s'han reservat són privilegiades; només ells poden exercir-les.»

Aquella situació de corrupció es basava en la forma en què el sistema polític espanyol assegurava el seu manteniment, p. 331:

«Aixís va tot en aqueix podrimener que se'n diu Estat Espanyol, aixís va ja de temps i aixís anirà mentres duri. Hi ha quelcom que és fruit de la raça i mentres Estat Espanyol sia sinònim d'Estat Castellà no pot haver-hi esperança per a Espanya. La cort de Madrid seguirà fatalment les tradicions úniques de sa història, les tradicions de la cort d'aquells *magnates* que no deixaren al seu Rei ni un mos de pa per dur a la boca, les tradicions de la cort dels Lermas i Olivares, dels Godoy, Macanaz y Urquijo, de la cort del *Gil Blas* i del *Juan Bragas*.»

En una llarga exposició enumerava les variants que aquella indústria adquiria en els diferents nivells l'administració de l'Estat, p. 329:

«Industrials d'aquests n'hi ha de moltes menes. Lo regidor que es ven a bon preu a la tolerància dels abusos o lo seu concurs per a cometre'n, lo diputat que es ven lo vot, lo cacique que es fa pagar amb diners o dinades la seva influència o los destins que reparteixen, lo ministre que embutxaca cínicament lo preu de ses Reials Ordres o dels Decrets amb què sorprèn la confiança de la Corona, l'empleat que es dedica a la negociació de creus, lo conseller d'Instrucció pública que entrega al millor postor les càtedres de nostres centres d'ensenyança, lo governador que al marxar a la província o a la colònia se n'enduu junt amb los auxiliars de ses funcions públiques, l'home de confiança que ha de muntar per compte seu timbes i ruletes; los que falsifiquen lo llibre del cadastre amb dissimulades raspatures, los que negocien cèdules baixes, los investigadors que preparen defraudacions a la Hisenda, los *eminentes repúblicos* que, com un de mort no fa gaires anys, tenen en sa casa sàviament muntada una agència de càrrecs públics de totes menes des de los de Director general fins al de burot, los ministres d'Estat que cobren amb milions lo tractat de comerç beneficiós per a una nació estrangera o la reforma aranzelària favorable a la indústria del país, los directores d'arsenals públics que xuclen milions i més milions per a construir barcos que mai s'acaben o que surten de sos tallers amb malalties cròniques i lo seu ròssec consegüent de reparacions i reconstruccions indefinides, los funcionaris d'administració militar que negocien amb les desgràcies de la seva terra i amb la salut dels soldats i s'enriqueixen de pressa mentre los pagesos i menestrals donen l'últim fill i l'última pesseta, tots aquests i molts més encara que ens

callem perquè la llista ja és prou llarga, són industrials de la política, sers despreciables que mercadegen amb una cosa tan sagrada com la governació d'un poble.»

Denunciava que el mateix esquema de corrupció es repetia en la política, p. 329-330:

«Mes al dir *indústries polítiques* nos referim també a unes altres que es crien a l'ombra de la política. Són cosa vella. [...] A Espanya hi ha molt d'això, sinó que tot passa més a la menuda: les proporcions dels negocis varien, però la seva naturalesa, no. Hi va la diferència d'una Roma mestressa de mig món a un Madrid senyor d'un Estat en què només per atzar hi queda encara alguna que altra terra civilitzada.

Lo centre d'aquestes indústries és Madrid. Allà tothom ho sap i tothom ho diu i, lo que és més, ningú ho estranya ni ho censura.»

Prat veia en el Banc d'Espanya l'origen de moltes d'aquelles “indústries polítiques”, p. 330:

«Lo Banc d'Espanya és la *societas publica norum* per excel·lència, lo gran monopolitzador d'aquesta llei d'indústries; a la seva ombra se'n crien d'altres, i los prohoms de la política cobren de totes fabulosos dividendos, producte dels negocis que des de les Corts o los ministeris amorosament los procuren o dels privilegis que descaradament los concedeixen.»

Considerava que en aquella indústria també hi participaven els polítics, gràcies a la posició de superioritat que tenien en el Parlament espanyol. Era un aposició que els permetia aprofitar-se de nombrosos negocis i, a la vegada, estaven protegits per l'anonimat, p. 330:

«Però a part d'aquestes completament públiques, minuciosament reglamentades per les lleis, n'hi ha d'altres, patrimoni també de la classe de *ricos-homes* del parlamentarisme, que encara s'amaguen més de la claror. Tenen doble naturalesa: d'una banda, operacions mercantils comunes, fetes amb vistes a una situació econòmica futura; d'una altra banda, actes polítics, lleis o reformes que produeixen aqueixa situació favorable.»

Per a Prat, el polític professional corrupte era doblement beneficiari, econòmicament i políticament. A més a més, el polític estava amagat darrera una pantalla de respectabilitat que li permetia criticar la situació que ell mateix havia ajudat a provocar, p. 330-331:

«Per al polític que entre bastidors dirigeix la tramoia resulta benefici doble: guanya uns quants cents mil duros amb l'operació mercantil i amb la seva intervenció política tan hàbilment desenrotllada augmenta la glòria de son nom i estén sa fama i sa

clientela de devots i admiradors entre los mateixos que ha cuidat enfonsar en la misèria.»

Ressaltava que en el manteniment d'aquella situació hi tenia un paper destacat la premsa addicta de partit i la premsa que en treia el seu benefici, p. 331:

«L'Estat Espanyol en sa forma històrica i actual és un monstre, però un monstre que com lo bou Apis o les serpents sagrades d'Alexandria, té altar i sacerdots que hi cremen encens i li endrecen himnes. Tres cops al dia los periodistes, l'orde de les palanques del progrés, criden *l'Alabat sia Alah* davant de l'ídol insaciable i canten ses glòries i exciten a adorar-lo i a sacrificar a sos peus vides i hisendes. [...] Ells també exerceixen una indústria: una mena de sacerdocí polític que los omple la gerra tot pervertint los sentiments i desviant les conviccions del poble.»

Prat considerava que ja havia arribat el moment de denunciar públicament aquella situació de corrupció, p. 331:

«Per ara és una indústria que dóna i dóna molt. Mes lo que no es funda en la veritat un dia o altre ha d'acabar-se. Aqueix dia s'acosta de pressa, de pressa. S'han sentit ja veus l'alerta. Lo poble comença a sospitar. Aviat l'incens de la premsa serà impotent per a ofegar la fortor de tantes corrupcions plegades. Ai dels impostors quan lo poble aixequi lo vel del sagrari i vegi que lo Déu que adorava és un monstre repugnant que es rebolca en un llit d'immundícies.»

3.2.1.7 *El seguro y la crisis de la familia obrera*¹²³

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1896, II, p. 35-40.

Referència: Article M. E. Cheysson, publicat a la revista *La Réforme Sociale*, número de 1 d'octubre de 1895.

Tema de treball: Ressenyava l'article *Les assurances ouvrières*.

Prat iniciava la *Miscelánea* amb una introducció en què exposava la necessitat d'establir assegurances per a prevenir quatre casos d'infortuni dels obrers, "*las cuatro grandes crisis de la familia obrera*", que eren la mort, l'enfermetat, la vellesa i l'accident fortuït, p. 331:

---

¹²³ *Ibidem*, p. 331-335.

«Para remediar tantos males, se acude al seguro que, distribuyendo a pequeñas dosis la desgracia sobre un gran número de cabezas, hace fácilmente llevadero su peso. Por medio del seguro la colectividad salva al individuo. De ahí el gran favor que ha alcanzado entre los hombres de ciencia y su introducción en algunas legislaciones positivas.»

Plantejant la possibilitat que l'assegurança obrera fos obligatòria i considerant que l'Estat no ho tenia que controlar, de les diferents concepcions de l'Estat, ja fos del “jacobinismo rusioniano” o del “socialismo científico”, en criticava les “injerencias” que el poder estatal adoptava, p. 332-333:

«Tenemos por altamente nocivas las injerencias del poder; arduas y complicadas son las tareas que tiene a su cuidado para que se ocupe en perder un tiempo precioso llevando el desorden a dominios ajenos. Pasó ya la era del jacobinismo rusioniano con su Estado omnividente y omnisciente; la ciencia ha puesto en claro lo que se ocultaba en las entrañas de aquel monstruo, y hasta en la patria de Hegel, el sacerdote del Estado-Dios, de Fichte y del socialismo científico, hasta en el seno de la sociedad alemana que se siente vivamente atraída hacia la exaltación del poder por misteriosos impulsos de su temperamento nacional, se van enfriando los ardorosos entusiasmos de ayer, se difunden dudas, se recogen desengaños.»

Prat finalitzava la *Miscelánea* posant l'exemple de les “Germandats” de Catalunya per a contradir l’afirmació de M. E. Cheysson de que l’assegurança per a casos de crisis dels obrers s’havia establert en el segle XIX i, p. 334-335:

«Finalmente, la honra de haber acudido al seguro para aliviar las crisis de la familia obrera no pertenece exclusivamente al siglo XIX, como pretende M Cheysson; pues las Germandats, tan antiguas en Cataluña, descansan en este mismo principio y aunque circunscritas a una sola de las mentadas crisis -porque la antigua organización del trabajo quitaba toda su gravedad a las demás- ha auxiliado con los frutos de la previsión a innumerables generaciones de artesanos.»

3.2.1.8 La mujer y el derecho electoral¹²⁴

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1896, II, p 40-44.

---

¹²⁴ *Ibíd.*, p. 331-335.

Referència: Article de Vincent, publicat a la revista *La Réforme Sociale*, número de 1º d'octubre de 1895.

Tema de treball: Ressenya l'article *Le vote municipal des femmes*, en què es tractava el tema dels drets polítics de la dona.

Prat iniciava la *Miscelánea* exposant que en alguns sistemes constitucionals s'havia plantejat la qüestió dels drets polítics de la dona, p. 335:

«Entre las cuestiones que el triunfo de las escuelas abstractas ha planteado, se agita en algunos países que viven más que el nuestro el sistema constitucional -si es que entre nosotros llega este sistema a algo vivo- la de los derechos políticos de la mujer, como aspecto parcial de su total y completa emancipación.»

Ressaltava la paradoxa de que la negació del dret polític del sufragi a la dona s'hagués produït després de la Revolució francesa, p. 336:

«Mas aun cuando parezca raro, solamente ha sido discutida y hasta negada la capacidad política de la mujer después de la Revolución francesa, la revolución que declaró los derechos del hombre. Antes de este trascendental acontecimiento en casi toda la civilización cristiana se encuentra a la mujer admitida al ejercicio de funciones políticas cuando reúne las condiciones en que se funda la aptitud de los hombres para las mismas.»

Ressaltava el fet que Vincent en el seu article hagués estudiat la qüestió del dret de sufragi de les dones, com a element important d'organització política en base a la institució familiar en l'àmbit municipal, en diferents poblacions i regions del migdia francès, Prat subratllava que el document de referència utilitzat per Vincent, una acta municipal, estava escrit en llengua catalana atès que en aquell període eren terres catalanes, p. 336:

«El origen de esta costumbre, tan generalizada, se encuentra en el hecho de ser la familia la base de casi todas las instituciones medievales. La unidad de composición de la sociedad civil, y por lo tanto de su organización política, era el hogar, la casa, el foch, y en su consecuencia, la mujer que presidía una casa, que representaba un hogar, tenía los mismos derechos y deberes políticos, que atribuía a los varones la condición, en ellos más usual o común, de jefe de familia.

En algunas regiones la extensión de sufragio fue tal, que llenaría las aspiraciones de los más resueltos feministas.»

Prat exposava que a Anglaterra, a diferència de França en què després de la Revolució les dones perderen el dret del sufragi en els territoris del migdia francès, les dones gaudien del dret del sufragi, p. 337-338:

«La Revolución fue el gran disolvente de ésta como de tantas otras tradiciones. Aun cuando la lógica hubiera debido obligar a sus partidarios a reconocer los derechos de la mujer, dejaron lógica y consecuencia a un lado ante el peligro de comprometer su sistema, poniendo en evidencia los absurdos que de su completa aplicación se originarían. Su feroz individualismo no se atrevió a dar este golpe decisivo a la familia; bastante hizo adoptando al individuo como piedra angular de su constitución político-social; introducir en el recinto conyugal los gérmenes de las luchas políticas hubiera sido demasiado.

En Inglaterra la influencia de la Revolución ha sido escasa: de ahí que las mujeres gocen, como en tiempos inmemoriales, del derecho electoral en los círculos políticos en que primeramente se desarrolló la vida pública popular, es decir, en los municipios.»

3.2.1.9 La cuestión del artículo 12 del Código civil¹²⁵

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1896, II, p 44-51.

Referència: Estudi de Martins de Carvalho, publicat a la revista *O mundo legal e judiciario*.

Tema de treball: Ressenya l'estudi *Direito catalão* en què, en referència a l'article 12 del Codi civil espanyol, es tractava la qüestió dels codis forals existents a Espanya i la interpretació que feien els jutges en la seva aplicació.

La qüestió escollida per Prat en aquesta *Miscelánea* es correspon amb la mateixa temàtica que, en relació a la defensa del dret civil català, va originà l'exposició que, amb data de 1 de febrer de 1896, presentà la *Lliga de Catalunya* al ministre de Gràcia i justícia.

Prat considerava que encara estava per estudiar la “*psicología del abogado*”, p. 339:

«La psicología del abogado está por hacer todavía; poseemos ya, más o menos exactas y completas, la del médico, la del militar, la del anarquista; en obras de imaginación andan dispersos datos abundantes y preciosos de la psicología de diferentes

---

¹²⁵ *Ibíd.*, p. 338-343.

profesiones, la nuestra inclusive, y aun de clases sociales, mas la elaboración científica no ha empezado todavía.»

Es referia a l'actuació dels jutges i a les conseqüències de les seves decisions, p. 340:

«El juez es un abogado que, después de discutir, ordena y manda, y es sabido que el hábito de mandar engendra inevitablemente pujos de infalibilidad y pretensiones de oráculo.»

Ressaltava que les interpretacions que feien els jutges de les lleis estaven influïdes per l'ambient intel·lectual en que vivien, p. 340:

«Las interpretaciones contrarias a la ley sólo se explican por lo que siempre ha explicado la orientación de la jurisprudencia: la educación, las tendencias, el ambiente intelectual en que viven los jueces.»

Criticava el menyspreu que alguns jutges demostraven tenir en considerar que el dret català, com a dret foral propi, era una variant del dret castellà, p. 340:

«Sin embargo, en algunos esta tendencia tan enérgica a introducir el derecho castellano, no tanto es hija de su amor al mismo como del desprecio que sienten por el nuestro; desprecio motivado por su ignorancia de nuestra vida jurídica, y por la oposición marcadísima existente entre el espíritu que la informa y su educación, tendencia y temperamento nacional. Todos califican invariablemente nuestro derecho de foral, y si bien no se oculta a la ilustración de algunos la impropiedad de esta fórmula, otros en cambio capaces son de creer que real y positivamente el Derecho Catalán es un fuero o variante excepcional privilegiada del Derecho Castellano.»

Prat atribuïa a la consideració del dret foral que tenien molts jutges la situació anòmala amb què s'aplicava la legislació relativa al dret foral català, p. 341:

«Así se explica que se atribuya a las frases derecho común y derecho foral una significación reñida con las tradiciones jurídicas, así científicas como prácticas, de la España unitaria, con el uso común y habitual y con la acepción con que se emplean en el propio Código Civil y en la Ley de Bases, única que por los intérpretes debió tenerse en cuenta.

Así se explican, en una palabra, todas las anomalías que en el proceso de esta cuestión han surgido.»

3.2.1.10 *Las asambleas de la antigua Rusia* ¹²⁶

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1896, II, p 203-209.

Referència: Article de Rocca, publicat a la *Revue Historique*, número de novembre - desembre de 1895.

Tema de treball: Es referia a les assemblees populars que, com a institucions polítiques d'Estats independents, tenien lloc a l'antiga Rússia en els petits principats russos de Novgorod i de Pskof.

Prat exposava que els dos principats havien perdut les institucions pròpies en perdre la lluita que, per a mantenir la seva independència, havien sostingut contra Moscou, p. 344:

«El tiempo mismo que se iniciaba en el Occidente de Europa la decadencia de las instituciones representativas medioevales, la caída de Novgorod y de Pskof, ante el poder de los príncipes moscovitas, sepultaba en ruinas los últimos restos de las viejas libertades rusas.»

En aquells exemples, segons Prat, es posava de manifest l'existència de més d'un esperit nacional, p. 246:

«Ahora bien, la progresiva diferenciación de la vida política de estos dos países, cuando causas tan poderosas tendían a producir en ambos los mismos resultados, supone la existencia de otra causa que, obrando en sentido contrario a las anteriores, estuviese dotada de una energía capaz de anular y sobrepasar sus fuerzas: esta causa es la diversidad de espíritu nacional.»

Prat considerava que la pèrdua de les institucions de Novgorod i Pskof es tenia que analitzar des de la perspectiva del fet de pertànyer a dos nacionalitats diferents, p. 344:

«Al leer el trágico relato de la lucha desesperada de Novgorod y Pskof contra Moscou, comprendimos inmediatamente que en ella se trataba de algo más que del predominio del principio monárquico sobre el principio republicano, que el móvil de sus desesperados esfuerzos no eran tan solamente la salvación de libertades defectuosas que el espíritu de la época combatía. Nuestro presentimiento se vio confirmado con una simple ojeada al mapa etnográfico de Europa: Novgorod y Pskof son el centro de una nacionalidad distinta.»

---

¹²⁶ *Ibíd.*, p. 344-348.

Prat veia la causa d'aquell enfrontament en la diferència que hi havia entre les institucions que es corresponien a nacionalitats diferents: en el cas dels ciutadans de Novgorod y Pskof, que combatien per la llibertat de la seva pàtria i la defensa de la seva llibertat política, es tractava de la defensa de la seva llibertat nacional en oposició a una forma de dominació política que els amenaçava. Comparava aquella situació amb les realitats que també es donaven en altres pobles europeus, p. 346:

«Esta ley de oposición, repulsión o contradicción, o como se quiera llamarla, preside el desarrollo de numerosos acontecimientos históricos, explica muchas anomalías que en las relaciones de los pueblos se producen.»

Entre els exemples que exposava de països en què hi havia més d'un sentiment nacional ressaltava el cas d'Espanya, p. 346:

«A su acción -no exclusiva, sino unida a la de otras causas- se debe el liberalismo de Hungría opuesto al absolutismo de Austria, el contraste entre la Alemania del Sur y la del Norte, entre Francia y Languedoc y Provenza, entre Irlanda e Inglaterra, entre Suecia y Noruega, entre Bélgica y Holanda, entre Nápoles y el norte de Italia, entre los pueblos pirenaicos y la nacionalidad que tiene por principal asiento la meseta central de España.»

3.2.1.11 La promulgación de las leyes¹²⁷

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1896, II, p 209-211.

Referència: Fulletó escrit per Vareilles-Sommières, degà de la Facultat lliure de Dret de Lille.

Tema de treball: Es tractava la qüestió de si la promulgació de les lleis era una funció legislativa i a quin poder corresponia fer-ho.

Prat, que considerava el tema tractat per Vereilles com l'acte legislatiu per excel·lència, criticava l'orientació que havia seguit l'autor en tractar aquell tema. Segons Prat, el plantejament de l'autor responia a la confusió que hi havia entre el model de l'estructura política de la societat moderna i la distribució de funcions que tenien els diferents òrgans.

---

¹²⁷ *Ibíd.*, p. 348-350.

Per a poder analitzar el tema estudiat s'havia de veure el procés de preparació de la llei que es seguia en un grup social de tipus patriarcal: el patriarca, "*pater familias*", observada una necessitat, reflexionava com es podia donar una solució, prenent en consideració els diferents elements en pro i en contra, i decidia dictant una ordre. En aquell exemple, tot i que la llei encara no existia, s'havia elaborat la solució més beneficiosa per a la societat i es feia necessari ordenar la seva aplicació, p. 349:

«[...] *no se ha establecido todavía la relación de autoridad a súbditos, elemento esencialísimo de la ley. Para que haya ley es preciso que, reunidos los clientes y los siervos, dicte, imponga el padre a la FAMILIA el nuevo ordenamiento.*»

Prat, comparant l'exemple exposat amb l'estructura de la societat moderna, deia que hi havia una similitud entre la figura del patriarca i el procés que es seguia a les assemblees parlamentàries. A la societat moderna, el procés de dictar la llei, per part del patriarca als seus súbdits, era substituït per la votació parlamentària de la llei i per l'aprovació en el Senat. Finalment, una vegada aprovada la llei es requeria que un poder sobirà imposés la nova llei a la col·lectivitat.

Atès que el procés seguit per a l'aprovació de la llei es trobava a faltar la participació directa de la comunitat, considerava que la fase de promulgació de la llei era el punt més important de la funció legislativa: "*Se ha visto en ella una insignificante formalidad, más administrativa que otra cosa*". L'estudi d'aquella qüestió facilitava la solució posterior d'altres qüestions relacionades: "*En esta materia, como en todas, una vez fijado el principio las dificultades desaparecen y las consecuencias se desarrollan por sí solas*".

3.2.1.12 Primer combate entre la protección y el libre cambio en Francia¹²⁸

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, II, 1986, p. 212-216

Referència: Treball de M. C. de la Roncère, publicat a la *Revue des questions historiques*, número de juliol de 1895.

Tema de treball: S'exposava que el primer combat que es produí a França, a causa de la lluita entre la protecció i el lliurecanvi, tingué lloc en el segle XV entre els territoris del nord i els del sud.

---

¹²⁸ *Ibidem*, p. 350-353.

A la França del segle XV, quan sota el poder reial ja s'havia conformat una gran part dels dominis que formarien l'Estat francès, la població dels territoris del nord es caracteritzava per dedicar-se a activitats de caire més industrial i la població del sud es dedicava a activitats més comercials. En aquell context s'originaren conflictes perquè s'establí una política reial que afavoria més els interessos dels territoris del nord i menys els del sud, p. 352:

«Oposición enérgica encontró, pues, en el Mediodía la previsora política de Luis XI; los importantísimos intereses que en los puertos del Mediterráneo sentíanse lastimados por las medidas protectoras del gobierno, se levantaron en masa para protestar contra el nuevo régimen. Las peripecias de esta lucha constituyen el principal contenido del estudio a que nos hemos referido.»

En el segle XIX, segons Prat, a la societat també es generaven conflictes motivats per la manca d'harmonització entre els interessos dels individus i els de la col·lectivitat, p. 350:

«La sociedad es el palenque de luchas infinitas, nunca interrumpidas: entre individuo e individuo, entre el individuo y el grupo, entre una clase y otra clase, entre comarcas, entre regiones, entre mayoría y minoría, entre un Estado y los demás.»

L'oposició que es donava entre els individus i la col·lectivitat, en el cas dels Estats formats històricament per províncies que havien estat independents, es devia principalment als diferents interessos dels grups històrics que integraven els Estats, p. 350-351:

«Se contiene en todos los órdenes de la actividad humana; mas el fin de cada individuo o de cada grupo es siempre el mismo: predominar sobre los demás en todo: la ciencia, el arte, la literatura, la industria, el comercio, el bienestar, la fuerza, la política.»

En el cas dels Estats formats per diferents grups històrics es manifestaven diferents tendències, que eren hereves de la independència política de que havien gaudit. En l'àmbit econòmic la lluita es centrava en el combat entre la protecció d'uns interessos i la protecció d'uns altres, és a dir, entre el proteccionisme i el lliurecanvisme, p. 351:

«Esto es lo que ha acontecido en los Estados modernos compuestos en su mayor parte de varias nacionalidades, agrupadas caprichosa o violentamente por herencias reales o por guerras de conquista, y sometidas a un poder que encarnando los intereses de una de ellas -la dominante, de cuyos prejuicios participa- tiene irresistible tendencia a sacrificar los de las demás.»

Per a Prat, les batalles econòmiques en el fons eren una qüestió de nacionalitat. Posava l'exemple de França, que, en el segle XIX, a diferència del segle XV, havia triomfat el proteccionisme dels interessos agrícoles del migdia francès contra el lliurecanvisme comercial del nord francès. També Catalunya, quan aquesta formava part de la Corona aragonesa, havia sofert les conseqüències de la política seguida pels Reis aragonesos, p. 352:

«Ya antes de cumplirse la unidad política española había sentido Cataluña la perniciosa influencia del criterio económico de la nacionalidad castellana: los reyes aragoneses de estirpe castellana iniciaron la desastrosa política que acentuaron los de la dinastía austríaca.»

Prat analitzava el cas d'Espanya, en què, una vegada establerta la unitat territorial i com a conseqüència de la deficiència històrica de producció econòmica de la nacionalitat castellana dominant, es sacrificà els interessos de Catalunya en benefici dels interessos dels països estrangers, p. 353:

«En el reinado de Carlos I, que seduce a los incautos con el esplendor de grandes victorias, se sacrificó nuestra prosperidad económica a la vanagloria de adquisiciones territoriales que nunca pasaban de promesas escritas en el papel, en las cláusulas de tratados que nunca se cumplieron. En vano pedían las Cortes Catalanas protección para la industria a cambio de sus cuantiosos donativos, en vano alegaban que de lo contrario «dentro de pocos años este Principado quedará completamente empobrecido, arruinado y despoblado»; ni siquiera la obtuvieron respecto de los reinos de Sicilia, Nápoles y Cerdeña que debía a las armas aragonesas y dependían de la corona de Aragón, ni aun tratándose de combatir a los príncipes italianos enemigos suyos que por odio a España prohibían la entrada en sus estados de toda clase de manufacturas españolas.»

Exposava les traves que la nacionalitat castellana havia imposat a Catalunya per a impedir que pogués comerciar lliurement, p. 353:

«Se prohibió a Cataluña comerciar con los reinos del norte de África, se vejó con toda suerte de gabelas del comercio de exportación; se hizo más todavía, se llegó al extremo inconcebible de hacer a los productos catalanes, hasta dentro de España, de peor condición que los extranjeros; hubieron las Cortes de Cataluña de quejarse al monarca de que en algunos puertos de la corona de Castilla se prohibía la entrada a los productos catalanes aportados en naves catalanas, mientras tras se permitía libremente a los que venían en buques extranjeros, en buques de «patrones de otras Naciones.»

Per a Prat, també a Espanya es donava una situació de lluita entre els interessos econòmics de les diferents nacionalitats que la composaven, p. 353:

«En resumen, en España la lucha no ha sido entre intereses económicos opuestos, sino entre los intereses de los pueblos del Norte y el carácter o temperamento nacional del grupo dominante. La política económica castellana -y nótese bien, lo dice un estadista español de autoridad nada sospechosa en este punto, el Sr. Cánovas del Castillo²⁸- la política económica castellana es la política de D. Quijote, el caballero andante de la Edad Moderna, que no quiere descender a la prosa ordinaria de la vida.»

3.2.1.13 Asimilación de los nombres de los periódicos a las marcas de fábrica¹²⁹

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1896, II, p. 284

Referència: Article de Combothecra, publicat a la *Revue générale du Droit, de la Législation et de la Jurisprudence en France et à l'étranger*, número de gener-febrer.

Tema de treball: S'estudiava la qüestió de si el títol d'un diari, quan complia les formalitats de la llei, havia d'estar protegit com a marca de fàbrica.

Segons Prat, en el cas d'un diari, com succeïa en el cas d'una empresa, el títol era la seva marca de fàbrica i, per tant, també els era d'aplicació les normes de la propietat industrial per a distingir-lo.

3.2.1.14 La enseñanza pública en la actualidad¹³⁰

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1896, II, p. 291

Referència: Articles publicats a *La Administración*, números de desembre de 1895 i gener, febrer i març de 1896.

Tema de treball: Prat feia referència a treballs sobre la temàtica de l'ensenyança pública publicats a la premsa periòdica i en diferents publicacions professionals.

---

¹²⁹ Ibídem, p. 356.

¹³⁰ Ibídem, p. 354-355.

Destacava dos articles publicats a *La Administración*, en els quals es tractava la qüestió de la introducció de reformes a l'ensenyança pública:

- L'article de La Rosa que, amb el títol de *La autonomía académica*, fou publicat en els números de desembre de 1895 i febrer-març de 1896.
- L'article de Posada que, amb el títol de *Estado actual de la enseñanza de las ciencias políticas*, fou publicat en els números de desembre de 1895 i de gener de 1896

Prat, ressaltant que les reformes que es plantejaven en tots els països llatins tenien la finalitat de modificar l'organització de l'ensenyament, considerava que en el fons dels diferents projectes es detectava que l'autonomia acadèmica era una aspiració comuna en l'àmbit universitari, p. 354:

«[...] *el deseo de reconstruir las grandes Universidades de otros tiempos, de formar de nuevo centros de cultura dotados de un alma colectiva, dueños de sí mismos, esto es, capacitados para regirse con entera libertad, sin depender de ministerios ni negociados, dispensados por completo de respirar el hálito esencialmente corruptor y anticientífico de la vida oficial.*»

El model organitzatiu existent s'identificava amb la concepció d'un Estat jacobí, p. 354:

«*La Universidad ideal del periodo centralizador que en nuestros días se cierra es la Universidad napoleónica, algo así como un negociado de conocimientos científicos, regulado hasta en sus menores detalles por la voluntad del Emperador.*»

Les institucions universitàries de França, Itàlia i Espanya, segons Prat que es declarava contrari a l'excessiva intervenció estatal, eren "oficines de la ciència" en què tot estava regulat en les dosis que l'Estat determinava, des dels noms dels coneixements fins els empleats que pagava i nomenava com si fossin "*autómatas perfectos encargados de distribuir a los alumnos la ciencia que el Estado quiere, en las dosis que el Estado determina*", p. 355:

«*Su idea madre es la del absolutismo monárquico, la del cesarismo y sobre todo la de su fórmula más completa y su teorización más celebrada: el contrato social, la enajenación total y absoluta de todos los individuos a la comunidad, y su natural consecuencia, el derecho de esta comunidad y del Estado que la representa, de acordar la religión, la ciencia y la moral que han de tener los ciudadanos, y el de administrar la moral, la religión y la ciencia del mismo modo que administra las aduanas o los montes públicos.*»

Prat, molt crític amb la situació en què es trobava la ciència quan deia “*así anda la ciencia, mejor dicho, así no anda, así permanece estacionaria*”, explicava que hi havia professors que es limitaven a escriure els llibres de la seva matèria, copiant-los d’altres autors, i, obligaven a comprar-los als estudiants, que a la vegada tenien poc interès en l’estudi, p. 355:

«*Así se va a clase como el empleado a la oficina, no por amor de la verdad, sino por necesidad odiosa. Así se busca en los centros de enseñanza no la habilitación científica, que en ellos es imposible obtener y aun imposible dar, sino la habilitación administrativa, el reconocimiento legal de la aptitud profesional, es decir, la autorización para ejercer la industria de abogado, de médico, de maestro, profesor o catedrático, etc.*»

Proposava una reforma de la institució universitària, que respongués a les necessitats que imposava la renovació constant de la ciència, i en què les Universitats assumissin més capacitat de decisió en el nomenament del professorat i en l’organització dels plans d’estudis.

Considerava que la universitat tenia que ser autònoma econòmicament en la seva relació amb l’Estat: “*También es indispensable, por consiguiente, que la Universidad tenga bienes propios que le permitan prescindir de las asignaciones del Estado*”.

3.2.1.15 Mauricio Block y el seguro obrero¹³¹

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1896, II, p. 294-297

Referència: Treball de Mauricio Block, publicat a la *Revue Politique et Parlementaire*, número de 1 de març de 1896.

Tema de treball: Es presentaven els projectes de reforma de la legislació alemanya relativa a les assegurances obreres.

Prat, del treball de Block, destacava la crítica que com a economista de “*la vieja escuela liberal francesa*” feia de l’organització de les institucions que responien a la corrent socialista, p. 357:

«*[...] que su organización es muy complicada, que determina grandes gastos sin alcanzar cumplidamente su objetivo por quedar fuera del mismo gran número de obreros, que acumula grandes capitales, que imposibilita a los empresarios o patronos para luchar en el gran mercado internacional y que debilita el espíritu de iniciativa.*»

---

¹³¹ *Ibidem*, p. 357-359.

Block, que considerava que l'Estat tenia "otra misión más augusta que la de ordenar las fuerzas productivas de la sociedad", en relació a les assegurances obreres deia que si la finalitat de l'home fos només l'acumulació de riqueses materials seria acceptable que no hi participés l'Estat.

Prat, contrari a la posició defensada per Block, deia que l'Estat tenia que intervenir en les assegurances obreres i situava l'home en un ordre superior, en què, transcendint un ordre purament econòmic, l'home era el centre de la vida intel·lectual i moral, p. 358-359:

«[...] se impone con urgencia creciente la necesidad de que el Estado, directa o indirectamente, en una o en otra forma -que ahora de ello no tratamos- no eche en olvido que el fin de la sociedad es el bienestar general, es la felicidad del mayor número, y de que, si entre ésta y la producción estalla conflicto alguno, debe resolverse en detrimento de esta última, pues más vale menos riqueza y mayor bienestar general que acumular grandes tesoros a costa del desarrollo normal y equilibrado de la vida social.»

3.2.1.16 *Las limitaciones del Estado*¹³²

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, II, 1896, pp. 291-299

Referència: Treball de Haurion, professor de la Universitat de Tolosa, publicat a la *Revue Politique et Parlementaire*, número del 10 de març de 1896.

Tema de treball: S'estudiava la qüestió de si la sobirania d'un Estat era exclusiva o si podia ser compartida amb un altre poder.

Haurion exposava que la intervenció única de l'Estat comportava alguns inconvenients, com era l'afavoriment dels abusos socials i econòmics comesos per l'individualisme, p. 360:

«Hay demasiada concurrencia, exceso de producción, sobradas crisis comerciales y monetarias, superabundancia de quiebras, de ruinas, de malestar; ciertas individualidades se han enriquecido de una manera excesiva; las compañías que se juntan para acaparar sucesivamente todos los productos cometen toda suerte de pillajes; las especulaciones bursátiles no tienen freno.»

---

¹³² *Ibidem*, p. 359-360.

Destacava que el socialisme, que conduïa a l'individualisme, sorgia com a forma d'organització social en les relacions entre capital i treball, p. 360:

«[...] hay en la gran industria, en el gran comercio, en el capitalismo y en el maquinismo, en las relaciones de patronos y obreros, innumerables relaciones que carecen de organización; el movimiento socialista de este siglo no es más que el síntoma de esta necesidad de organización social.»

L'autor proposava una nova organització social, en què la intervenció legislativa correspondria a l'Estat i es deixaria la intervenció administrativa i la direcció d'alguns serveis públics a organismes sorgits de la pròpia societat, p. 360:

«Para asegurar una separación armónica entre el estado y la sociedad positiva son esencialmente tres reformas solidarias una de otra, «libertad de asociación, descentralización, representación corporativa». »

El plantejament que presentava l'autor, segons Prat, era un assaig d'harmonització entre l'individualisme i el socialisme, en què el socialisme pretenia harmonitzar les corrents corporatives amb la vella democràcia russoniana.

3.2.1.17 La guerra según Letourneau ¹³³

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1896, II, p. 614-615

Referència: Llibre de Letourneau, titulat *La guerra en las diferentes razas humanas*.

Tema de treball: Es presentava la guerra com a fenomen social que havia esdevingut objecte de diferents estudis.

Prat, tot i que considerava que el llibre era una obra d'un gran valor descriptiu, criticava la falta d'una sistematització científica de les nombroses dades que s'oferien. Deia que aquell llibre era una mostra del "positivismo radical francés", p. 362:

«La guerra es un fenómeno muy complejo que carece de unidad específica; no es una especie, es un género, tal vez más,. No es admisible, pues, aplicar a todas rasgos y caracteres que conviven únicamente a alguna de ellas; la primera necesidad de la

---

¹³³ *Ibidem*, p. 361-362.

ciencia es clasificar, es distinguir los objetos de conocimiento, apreciando los más ligeros matices de diversidad y semejanza que entre sí presentan.»

L'estudi de la guerra, segons Prat, corresponia a un fenomen molt complex i no tenia una unitat específica. Les diferents manifestacions que assolía la guerra es podien analitzar “*como una familia u orden susceptible de descomponerse en multitud de categorías genéricas y específicas integradas a su vez por numerosos fenómenos individuales*”.

Prat finalitzava la *Miscelánea* dient que la ciència havia de classificar els objectes de coneixement i analitzar la diversitat i la semblança que presentaven entre si.

3.2.1.18 Desarrollo de la burocracia en los estados modernos ¹³⁴

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1896, II, p. 616-618

Referència: Estudi de Turquan, publicat a *Société d'Économie Social*.

Tema de treball: Es tractava la qüestió del nombre dels funcionaris i empleats que hi havia a la República francesa que, comptant amb 410.000 empleats, era l'exemple de “*la tierra clásica de la centralización*”.

En algunes societats modernes, de forma similar a com succeïa a la societat francesa, es creava una burocràcia excessiva que, amb un increment constant del nombre d'empleats, suposava una gran càrrega per a les economies dels Estats.

Coincidint amb els moments de crisi de la producció de les fonts productives que precedien a les grans crisis político-socials, l'increment d'empleats de l'Estat es traduïa en un augment de la centralització i de la burocràcia administrativa. Prat posava l'exemple d'alguns països, entre ells l'espanyol, en què l'increment de la vida burocràcia s'havia convertit en una espècie d'indústria nacional, p. 363:

«[...] han concurrido a engendrar la empleomanía, gravísimo mal de los Estados modernos, agravado en algunos países como España, Alemania, Rusia, etc., por la tendencia de la nacionalidad en cada uno de dichos Estados predominante (la castellana, la prusiana, la moscovita respectivamente) a la vida burocrática, a hacer del desempeño de las funciones políticas y administrativas una especie de modus vivendi, de industria nacional.»

---

¹³⁴ Ibídem, p. 362-364.

Prat en una nota¹³⁵ es referia a la burocràcia que es generava a Espanya, p. 363:

«Tan cierto es esto, que los países pobres son verdaderas pépinières de empleados, como sucede en España con las regiones castellanas, capaces de proveer de empleados, según dicho de un celebrado escritor, ya que no da trigo, a las cinco partes del mundo.»

Del treball de Turquan, Prat ressaltava les solucions que es proposava per a resoldre el problema de l'augment de la burocràcia: la descentralització dels serveis públics i la limitació de les funcions públiques en benefici de la iniciativa privada.

3.2.1.19 Las Écoles ménagères en Bélgica ¹³⁶

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1896, II, p. 618-619

Referència: Estudi de M. Rombaut, titulat *Écoles ménagères*.

Tema de treball: S'analitzava els efectes que les condicions de treball dels grans centres obrers tenien en la vida diària de les famílies obreres.

Les joves obreres, que estaven llargues jornades diàries en els centres de treball, no podien tenir una formació en les tasques domèstiques més bàsiques i quan contreien matrimoni se'n ressentia la vida de la nova família, p. 364:

«Lo que puede ser el hogar de la familia obrera encomendado a manos semejantes es fácil de imaginar: el desorden, la ausencia de vida de familia. Sus consecuencias inevitables sin gran esfuerzo se adivinan también: el abandono del hogar, la vida de taberna, y resultado de una y otra la miseria y la tendencia a adoptar toda suerte de ideas inmorales y antisociales.»

A Bèlgica, per a donar una solució a aquell problema, s'havien creat des de feia cinc anys les *Écoles ménagères*, en què es donava ensenyament gratuït a les nenes de les famílies de la classe obrera i s'oferia un coneixement complet de les necessitats de l'economia domèstica i de les tasques domèstiques.

---

¹³⁵ *Ibidem*, p. 363. Nota núm. 32.

¹³⁶ *Ibidem*, p. 364-365.

Les *Écoles ménagères*, segons Prat, eren un bon exemple que havien de considerar els homes de govern “*cuando traten de aminorar los daños de la actual constitución de la industria y de resolver el trascendental problema que esta constitución industrial original*”. Condicionava aquell model de formació a la permanència d’un determinat model de societat i plantejava la necessitat de la introducció de reformes radicals, p. 365:

«*De manera que, aun cuando patrocinamos dicha institución, no aceptamos la organización actual de la industria, que desarticula, descoyunta, aniquila, la familia obrera; vemos en ella un remedio transitorio de disminuir los efectos del mal y como tal lo recomendamos, mas sin olvidar que la costumbre industrial principal a que sirve de complemento no debe prevalecer en las reformas sociales que para el provenir se estudian y preparan.*»

3.2.1.20 *El voto de la mujer en las elecciones municipales* ¹³⁷

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1896, II, p. 620-623

Referència: Estudi de M. Alix, professor de l’Institut Catholique i de la École des Sciences, titulat *Une question du programme féministe: l’Électorat des femmes en matière paroissiale et communale*.

Tema de treball: Es tractava de la reivindicació del dret de vot de les dones.

Prat ja havia tractat el tema del sufragi polític femení en una altra *Miscelánea Jurídica* intitulada *La mujer y el derecho electoral* ¹³⁸. A *El voto de la mujer en las elecciones municipales* presentava unes consideracions en relació a la legitimitat del dret a votar que tenia la dona a les societats locals i deixava de moment, per a tractar-ho en altres articles, la qüestió del dret del vot en l’ordre polític.

Prat, en estudiar els exemples d’Anglaterra, de Rússia, dels Estats alemanys i dels Estats que integraven els Estats Units de Nord-Amèrica, s’afegia a la crítica que feia M. Alix quan aquest deia que alguns plantejaments del programa feminista, nascuts del falsejament que

---

¹³⁷ *Ibidem*, p. 365-368.

¹³⁸ *Revista Jurídica de Cataluña*, 1896, II, p.40-44. Hem presentat la *Miscelánea* en el punt 3.2.1.8.

provenien d'una tendència idealista a prescindir de les diferències que hi havia entre les dones i els homes, eren “*absurdos inmorales y antisociales*”.

Prat, que era partidari de les reivindicacions feministes, “*racionales y justas*”, entre les que hi havia el dret a vot de les caps de família en les eleccions de les societats municipals, estudiava l'evolució del dret a votar de les dones i analitzava en quins municipis hi tenien dret. Considerava que, per regla general i seguint les tradicions romanes, el vot es considerava privilegi dels homes per dos causes:

- En el poble romà, que de forma similar a tots els pobles patriarcals indoeuropeus, es mantenia a la dona, en lo referent als seus béns particulars, subjecta a l'autoritat del pare, del marit o d'un tutor i la consideraven incapaç de participar en “*los negocios de la CIUDAD*”, en què només hi participaven els “*jefes de familia*”. Es tractava d'una “*jefatura o magisterio religioso y jurídico*”, que a la vegada també era un “*verdadero sacerdocio*” que només es transmetia per “*línea masculina*”.
- La “*CIVITAS*”, en el sentit medieval de la paraula, no era un veritable municipi: la “*CIVITAS*”, que a la vegada era una “*comunidad religiosa y una comunidad política*”, amb l'Església i amb l'Estat es fonien en una “*unidad indivisible*”.

Prat exposava que la dona a les societats arrelades en la civilització cristiana, tot i que no podia exercir les funcions religioses i polítiques, en determinats casos podia ser cap de família, p. 367-368:

«En cambio, donde la civilización cristiana encontró terreno más o menos virgen de resabios del paganismo, donde la espontaneidad de la naturaleza no fue viciada en la creación de las instituciones por viejas costumbres y añejas tradiciones, o donde éstas eran favorables a los derechos de la mujer, esto es, donde los municipios nacieron de su fuente más natural, la villa, por el peso de sus propias necesidades, por el propio impulso de su desarrollo y crecimiento, sin mediación de agentes externos ni de injerencias extrañas, la personalidad de la mujer cabeza de familia en el seno del municipio fue reconocida. El origen de este reconocimiento fue una costumbre en la organización servil.»

D'aquella forma s'anà generant una estructura social, que es convertí en costum, mitjançant la transmissió de generació en generació de la casa on vivia la família servil.

Atès que la dona, per la importància del seu treball, ocupava un lloc preminent en l'economia familiar s'anà creant una estructura més senzilla i més limitada, que la que

corresponia a la institució familiar contemplada en el dret romà, i es va conformar un dret consuetudinari en què tots els caps de família tenien representació en els furs municipals, p. 368:

«En la generalidad de los casos prevaleció la costumbre de considerar a la mujer viuda, cabeza de familia, jefe de una casa; de ahí que al tratar de dar estabilidad al orden de cosas, introducido por la costumbre, mediante pactos o convenciones con el dueño de la villa, convertido ya en señor feudal, todos los siervos casati o mansuarii, todos los jefes de familia, fuesen varones o hembras, concurrían a formar la asamblea comunal.»

Per a Prat, la societat local i especialment el municipi, tot i que no es podia comparar amb una societat política com era l'Estat, era un tipus de societat que es podia comparar amb un sindicat privat, una associació o una corporació particular. L'organització municipal, en base a les necessitats que sorgien de la contigüïtat física dels domicilis i de les terres, constituïa una societat d'interessos comuns, en què s'originaven interessos en diferents àmbits locals.

D'aquella forma, tots els caps de casa, amb independència del sexe, havien de participar en les decisions per a la constitució dels consells municipals atès que de la gestió comuna dels interessos compartits en podien resultar beneficis i perjudicis per a tota la comunitat, p. 366:

«Por consiguiente, todo aquel que preside con poder autónomo, con independencia, un núcleo de intereses, es socio colectivo de la sociedad local, le alcanzan los resultados favorables o adversos de la gestión de la misma y debe en su consecuencia gozar de la participación en su dirección y gobierno, que a la participación real y efectiva en las responsabilidades es correlativa.»

Prat considerava que, si no s'haguessin assignat funcions polítiques als municipis, “*completamente extrañas a su naturaleza y a su objeto*”, ningú veuria estrany el vot de les dones a les eleccions municipals, p. 366-367:

«[...] nadie sentiría ni hubiera sentido jamás repugnancia alguna a reconocer a la mujer el derecho de votar en las reuniones electorales de los municipios, como nadie se lo negó en los sindicatos agrícolas, como nadie se lo niega hoy en las sociedades anónimas, o en las grandes compañías por acciones.»

3.2.1.21 *Referencias bibliográficas*¹³⁹

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1896, II, p. 623-624

Referència: Treballs publicats en diferents revistes.

Tema de treball: Prat citava diferents treballs publicats.

Destacava l'article de J. Decap que, amb el títol de *Coutume de Fontenilles en Comminges*, fou publicat a la *Nouvelle revue historique de droit français et étranger* en el número de maig - juny de 1896.

Prat exposava la importància del treball de Decap, p. 369:

«[...] además de su valor jurídico tiene una innegable importancia filológica, pues las costumbres de Fontenilles, que da a conocer, constituyen un importante documento para apreciar la extensión y las condiciones de la lengua catalana en el Mediodía de Francia en pleno siglo XV.»

3.2.1.22 *El problema de la dictadura*¹⁴⁰

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1896, II, p. 762-765

Referència: Treball de Rafael Altamira, titulat *El problema de la dictadura tutelar en la historia*, que publicà la revista *La Administración*, número de març - abril de 1896.

Tema de treball: Prat, basant-se en el treball d'Altamira, tractava de la consideració que en diferents situacions tenien les dictadures.

Prat qualificava de notable treball l'article de Rafael Altamira, p. 370:

«Recientemente un escritor de verdadero empuje, el señor Altamira, dedicó un notabilísimo trabajo al estudio de una parte del problema: la dictadura individual ejercida por el hombre de genio sobre un pueblo combatido por una crisis profunda, de la cual no pueden sacarla los medios ordinarios de gobierno.»

Exposava que una societat en temps de normalitat política requeria el concurs ordenat de totes les classes i grups socials i que l'exclusió d'algunes classes era una forma viciosa

---

¹³⁹ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1887-1898*. Op. citat, p. 368-369.

¹⁴⁰ *Ibidem*, p. 369-371.

d'exercici polític. En aquella situació, quan un dels cercles, que formava la societat, predominava sobre els demés es posava en perill l'equilibri de la vida social, p. 369-370:

«El ideal, la forma política más perfecta no será, pues, nunca, el mando o gobierno o dirección de un solo individuo o de una minoría, sino aquella organización en la cual todas las fuerzas sociales se aúnan para engendrar la acción política, contribuyendo a la misma según la intensidad e importancia, y según su naturaleza y misión características.»

L'exercici de l'activitat política, segons Prat, requeria una activitat d'energia política per a la formació de l'organisme director. Si un o alguns dels grups socials, classes d'individus o individus no tenien aquesta capacitat es podia donar el fenomen de la dictadura, p. 370:

«[...] la autoridad social en estos casos se concentra toda entera en el grupo, clase o individuo que posea todavía la aptitud indispensable para ejercer funciones políticas. Tal es el fundamento científico de la DICTADURA.»

Prat considerava que el treball de Altamira, que es referia a la tutela política que exercia un individu sobre una col·lectivitat, constituïa un estudi monogràfic de la naturalesa històrica de la dictadura i de la relació entre el dictador, com a “conductor” o “guía”, i la col·lectivitat. Altamira, segons Prat, estudiava la “dictadura” com a forma política transitòria i temporal en oposició a la forma permanent que adquiria la “tirania”.

3.2.1.23 El origen del régimen municipal en león y Castilla ¹⁴¹

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1896, II, p. 764-766

Referència: Article de Hinojosa, titulat *Los orígenes del régimen municipal en León y Castilla*, publicat a la revista *La Administración*.

Tema de treball: Prat prenent com a referència el títol de l'article exposava diferents comentaris sobre aquell tema.

L'origen de les institucions municipals, per la importància que tenien com a origen de l'organització de la societat moderna, era un tema d'estudi des de que Agustín Thierry ho impulsà com a investigació històrica. S'havien formulat diferents hipòtesis que, des de la crítica històrica, s'havien anat confirmant o rebutjant, p. 372:

---

¹⁴¹ *Ibíd.*, p. 371-374.

«Se trata de un fenómeno histórico que en cada país y en cada caso habrá sido producto de causas diferentes o por lo menos agrupadas en diferente proporción; formular, pues, hipótesis generales, uniformes, absolutas, es un absurdo contra el cual pugnan las leyes de la realidad, siempre compleja y siempre varia.»

Segons Prat, tot i que Hinojosa en el seu article es limitava a “León y Castilla”, s’observava que en cada país hi havien hagut causes diferents en la producció de les institucions municipals.

3.2.1.24 *La subdivisión de la riqueza mobiliaria en Francia* ¹⁴²

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1896, II, p. 766-767

Referència: article de Neymark, titulat *Le morcellement des valeurs mobilières; les salaires; la part du capital et du travail*, publicat a la revista *Comptendu de l’Académie des sciences morales et politiques*.

Tema de treball: Neymark, basant-se en fonts estadístiques, estudiava la distribució de la riquesa mobiliària francesa.

Prat situava l’origen del treball en las “*incesantes declamaciones de los socialistas contra lo que llaman el feudalismo financiero*”. La riquesa mobiliària francesa, que segons Neymark s’estimava en 80 mil milions de francs, es repartia en valors del deute públic, accions i obligacions de ferrocarrils, accions del Banc de França, accions i obligacions del “*Crédit foncier*” i obligacions del municipi de París.

Neymark, que arribava a la conclusió de que la riquesa mobiliària francesa també estava molt repartida “*entre un número inmenso de poseedores pertenecientes a las clases más humildes de la sociedad*”, deia que la coincidència en el temps de l’augment del número de persones posseïdors de la riquesa mobiliària i el repartiment entre més persones de la riquesa immobiliària havia produït la baixa dels tipus d’interès bancaris i la puja dels salaris.

Prat criticava la interpretació que feia Neymark de les dades quantitatives que presentava en relació al número de posseïdors dels títols mobiliaris, atès que la informació facilitada per l’autor, que no incloïa el detall de com es repartien els títols mobiliaris, no permetia conèixer com es repartia la seva propietat entre el gran número de partícips que hi havia.

---

¹⁴² *Ibidem*, p. 374-376.

3.2.1.25 *De las varias teorías cambiarias*¹⁴³

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1896, II, p. 768-769

Referència: Estudi de Sorani que, amb el títol *De las varias teorías cambiarias*, fou publicat a la revista *Archivio Giuridico*.

Tema de treball: S'exposaven les fases que havia seguit la lletra de canvi, "fase italiana, fase francesa y fase germánica", des de que s'originà la lletra de canvi a les pròsperes repúbliques italianes.

Prat, exposant les transformacions que havien sofert les lleis i l'evolució de les teories que els hi donaven fonament jurídic, feia una observació relativa a la generalització de la lletra de canvi i la seva integració en el dret, p. 377:

«*La clasificación actual del Derecho es hoy un fósil, una petrificación de la estructura que en otras edades afectó el Derecho positivo; acomodar a la misma la vida desbordante de las instituciones creadas al calor de las necesidades modernas, es imposible.*»

Plantejava que, per a poder tenir una comprensió més exacta de l'estructura interna del dret en aquell àmbit, s'hauria de crear una rama especial del dret que tingués la finalitat de regular els fenòmens que es derivaven de la circulació de la riquesa.

3.2.1.26 *Efectos de las anexiones territoriales sobre la deuda del Estado fraccionario o anexionado*¹⁴⁴

Miscelánea Jurídica publicada a la Revista Jurídica de Cataluña, 1896, II, p. 769-776

Referència: Treball de H. Appleton, titulat *Des effets des annexions de territoires sur les dettes de l'État démembré ou annexé et sur celles des Provinces, des Départements annexés*.

---

¹⁴³ *Ibidem*, p. 376-377.

¹⁴⁴ *Ibidem*, p. 378-380.

Tema de treball: Es tractava la qüestió dels conflictes a que donava lloc l'annexió d'un Estat o d'una part del seu territori respecte de les obligacions que en ús de la seva autonomia havia adquirit.

L'autor, basant-se en la llei jurídica natural, exposava la teoria de que en els casos en què un Estat annexionés tot o part d'un altre Estat es mantindrien les obligacions patrimonials concretes fins aquell moment, p. 378:

«Las obligaciones patrimoniales, por tanto, seguirán afectando al Estado que las contrajo o a la parte del mismo que haya sido anexionado; no vendrán nunca a cargo del Estado anexionante.»

A la pràctica, succeïa que el poble annexionant no reconeixia la personalitat del poble annexionat, p. 378:

«En la sociedad internacional sigue dominando la voluntad del más fuerte; el primer acto de todo conquistador es negar al pueblo vencido el derecho de vivir, declarar que semejante pueblo ha dejado de ser, que donde existía un pueblo ya no hay más que una provincia, y por consiguiente que no reconoce otro Estado, otra personalidad que la suya propia.»

De l'aplicació del dret positiu, en oposició a la llei natural, es derivava que les obligacions adquirides fossin responsabilitat de l'Estat annexionant, ja que quan annexionava un patrimoni també feia seves les obligacions concretes: *“El sujeto activo de las obligaciones del Estado anexionado no podrá dirigirse más que al Estado anexionante para reclamar su cumplimiento”*.

Prat exposava la seva posició en relació a la situació que es creava entre l'Estat annexionant i la nacionalitat que representava, p.379:

«El Estado dilata sus raíces en las entrañas mismas de la nacionalidad, se nutre de su savia, vive de su vida, hace suyas sus ideas, se apropia sus prejuicios, sus tendencias, hasta sus errores, adopta sus sentimientos, se inspira en sus pensamientos.»

Ressaltava que l'Estat no podia pertànyer a dos nacionalitats a la vegada, ja que era com un òrgan de la nacionalitat a la que representava. En els casos en què hi havia dos nacionalitats i un sol Estat, tot i que hi hagués una constitució unitària, l'Estat només era representatiu de la personalitat d'una d'elles, p. 380:

«[...] semejante Estado será única y exclusivamente expresión del pensamiento, del sentir, de la voluntad, del carácter de una sola de las nacionalidades que comprende.»

Posava l'exemple de l'Estat espanyol, “*lo llamamos así para responder al uso habitual que así lo califica*”, que era la continuació i el desenvolupament de l'Estat castellà batejat amb el nom d'espanyol. L'Estat espanyol, segons Prat, representava la dominació de Castella sobre les demés nacionalitats espanyoles, p. 380:

«[...] *es el Estado Castellano con las virtudes y defectos de siempre, con las virtudes y los defectos que en el largo proceso de su historia han caracterizado siempre al pueblo castellano.*»

Prat, que considerava que l'Estat de la nacionalitat dominant només tenia capacitat per a obligar a la nacionalitat de la que era òrgan i no a les demés que havia annexionat, reconeixia que, a la pràctica, la resolució de les obligacions adquirides depenia de la major força que representessin en el concert internacional l'Estat annexionant i l'Estat annexionat.

Finalitzava la *Miscelánea* dient que a l'obra de H. Appleton hi mancava l'estudi de la vertadera naturalesa jurídica de les obligacions patrimonials de l'Estat.

3.2.1.27 *Escritos del Excmo. Sr. D. Manuel Durán y Bas: Estudios morales, sociales y económicos*¹⁴⁵

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1896, II, p. 839-840

Referència: *Escritos del Excelentísimo Sr. D. Manuel Durán y Bas.*

Tema de treball: Prat donava notícia de la publicació de la segona sèrie dels escrits de Duran i Bas.

En aquella *Miscelánea* s'assenyalava la significació científica i social que Duran i Bas tingué per a la cultura intel·lectual i per a la cultura social.

Prat, que qualificava a Duran i Bas de “*ilustre campeón de la ciencia jurídica, que se yergue casi solitaria en medio de la esterilidad general*”, considerava que la seva obra, en la història de les idees jurídiques de Catalunya, tenia una gran importància per al coneixement de l'evolució històrica de la ciència del Dret.

---

¹⁴⁵ *Ibidem*, p. 381-382.

Prat exposava el seu projecte d'escriure un llibre en què analitzaria les obres jurídiques, els treballs biogràfics i els discursos polítics de Duran i Bas i exposaria les influències que aquest havia rebut del regionalisme català quan, formant part de “*la personalidad nacional de Cataluña*”, contribuí al renaixement de la cultura catalana.

3.2.1.28 *Un lugar común de la historia de España: la unidad de la España visigoda*¹⁴⁶

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1896, II, p. 840-844.

Referència: Llibre de Romani y Puigdemoglas, titulat *La dominación goda en la Península ibérica*.

Tema de treball: Es tractava la qüestió de la unitat espanyola.

Prat iniciava la *Miscelánea* explicant que Romaní ja havia estudiat la qüestió de la “*unidad española*” en una publicació anterior titulada *Antigüedad del Regionalismo español*. Considerava que hi havia un fals plantejament històric en l’orientació de les conviccions polítiques quan es considerava la dominació visigoda com un dels moments claus de la constitució de l’Estat espanyol unitari, p. 383:

«*En el caso concreto a que nos referimos contribuyó a generalizar dicho prejuicio el interés de los escritores de las regiones centrales de España, los cuales para abonar y favorecer las tendencias uniformadoras de la nacionalidad castellana a que pertenecían, procuraron presentar la variedad de pueblos y de gobiernos como una consecuencia fatal y desgraciada de la invasión musulmana.*»

Exposava que les investigacions científiques modernes, quan seguien una metodologia per a estudiar la vida dels pobles, les seves institucions i les seves costums, permetien desautoritzar molts dels prejudicis històrics, p. 383:

«*[...] ha apreciado con relación a los mismos los acontecimientos de la historia política, y a los golpes de su crítica severa han caído uno tras otro los ídolos y las supersticiones alimentadas por las preocupaciones nacionales.*»

L’obra presentada, segons Prat, posava de manifest que en l’època estudiada hi havia uns pobles quasi completament autònoms, amb una llengua, amb un dret i amb unes costums

---

¹⁴⁶ *Ibíd*em, p. 383-386.

pròpies, sota la dependència més nominal que real d'un rei, “*del rey visigodo que dominaba en las regiones centrales de la Península, conocidas entonces por Hispania*”. Tot i reconèixer el valor del treball de Romaní, Prat considerava que aquest donava una importància excessiva a la influència visigòtica, p. 384:

«*Al combatir la llamada superstición goda se puede todavía ir más allá. Hay un aspecto de la cuestión altamente interesante, y que reduce a la nada las grandiosas proporciones que en la vida de la sociedad española se ha dado a la influencia visigoda.*»

Referint-se a Strabon, el geògraf que es fixava en “*las divisiones establecidas, sea por la naturaleza sea por las razas, más dignas de mención que las que trazan los caudillos de los pueblos siguiendo las necesidades del momento*”, explicava que aquest ja deia que la península ibèrica estava dividida en quatre o cinc grans grups que no parlaven la mateixa llengua. Anys després, havent continuat aquella divisió, l'oligarquia visigòtica, segons Prat, no havia influït en la realitat que trobaren els musulmans, p. 385:

«*[...] y por esta razón cuando un puñado de soldados del Profeta destruyó el flaco vínculo de su dominación política, dejando a la sociedad ibérica entregada al impulso de sus inclinaciones naturales, ingénitas, espontáneas, surgieron en plena luz, más robustos y vigorosos que nunca, aquellos mismos pueblos o nacionalidades por encima de los cuales habían pasado.*»

Prat considerava que aquells pobles havien continuat existint sota la dominació castellana, p. 385-386:

«*Esos mismos pueblos que subsisten hoy, más distanciados que nunca, a pesar de los cuatro siglos de dominación castellana y a pesar de haber sido esta dominación tan admirablemente servida por el absolutismo de los reyes primero, y por el despotismo de los parlamentos después.*»

3.2.1.29 *Un folleto acerca de la ciencia del crédito territorial o crediología*¹⁴⁷

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1896, II, p. 844-848

Referència: Estudi d'Agulló, titulat *Ciencia del Crédito Territorial*, publicat a *La Notaría*, la revista del Col·legi de Notaris de Catalunya.

---

¹⁴⁷ *Ibidem*, p. 386-388.

Tema de treball: L'objecte de l'obra era l'estudi de les institucions sorgides dels principis econòmics derivats del sistema creditici sobre la propietat territorial immoble.

Prat, tot i que reconeixia el domini d'Agulló en aquella matèria, criticava que l'autor no desenvolupés suficientment les idees exposades, p. 388:

«*Verdaderamente parece empresa temeraria concentrar en un brevísimo opúsculo doctrinas que en otros autores llenan gruesos volúmenes, y aunque salga bien de su empeño el Sr. Agulló, no siempre alcanza este resultado sin menoscabo de la claridad, sin perjuicio de la firmeza científica de sus opiniones originales y sin detrimento de la amenidad.*»

3.2.1.30 *El trabajo a domicilio y el trabajo en los talleres*¹⁴⁸

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1896, II, p. 923-927.

Referència: Article de G. Legrand, professor belga d'Economia política, publicat a la *Revue Sociale Catholique*, número de desembre de 1896.

Tema de treball: Comparava les condicions de treball que hi havia en els tallers i en els domicilis particulars.

Prat, prenent com a referència informacions socials obertes en alguns “*Estados civilizados*”, reconeixia que es demostrava que les condicions de treball eren millors en els tallers que en els domicilis particulars.

En relació a la jornada de treball, considerava que l'obrer en el taller del patró treballava unes hores determinades i rebia el salari pactat. En canvi, l'obrer que treballava en el seu domicili dedicava més hores que, invariablement, havia de sostreure del seu descans. A més, s'havia de tenir en compte que els inspectors no entraven en els domicilis particulars.

Els locals industrials, per disposicions legislatives, també havien de complir uns mínimes condicions. Atès que el treball fet en el domicili particular, “*la habitación obrera*”, es feia generalment en unes mínimes condicions higièniques, Prat considerava que es podrien obtenir interessants observacions de l'examen psicològic de l'estat anímic dels obrers de “*la industria a domicilio*”, p. 389:

---

¹⁴⁸ *Ibíd.*, p. 388-390.

«[...] *máxime cuando se trata de jóvenes o de niñas -caso por otra parte frecuentísimo-, la reclusión continuada durante largos periodos de tiempo en el interior de miserables buhardillas, apartados del trato y comercio social, sujetos a la embrutecedora monotonía del aislamiento.»*

També es constatava que els salaris eren superiors en els tallers, atès que el patró, en tenir que establir unes condicions de contracte amb un gran nombre d'obrers, estava sotmès al poder dels interessos comuns del grup. En canvi, l'obrer, en el cas del treball a domicili, es trobava sol davant de les condicions que l'imposava el patró, pg. 389:

«[...] *y como que la generalidad de las industrias de esta clase son propias de la mujer, difícilmente se puede llegar a producir un movimiento colectivo, para recabar condiciones más ventajosas.»*

Prat remarcava un aspecte peculiar que es donava en el treball a domicili: la competència en els salaris que originava el fet que dones de famílies de classes socials mitges acceptessin desenvolupar aquell treball. Es donava en les situacions que les dones d'una família, en què en molts casos es depenia d'un salari principal procedent de càrrecs administratius o de professions intel·lectuals, acceptaven un treball a domicili per a poder disposar d'una font complementària d'ingressos, p. 390:

«[...] *por la esmerada educación que recibieron en toda suerte de labores mujeriles, están en condiciones de hacer una competencia terrible a las operarias de la clase obrera; y deseando obtener únicamente un beneficio que ayude a soportar los gastos de la familia, pueden aceptar y aceptan de hecho condiciones que, aplicadas a obreras que han de vivir exclusivamente de este trabajo, equivalen a una condena a la desesperación perpetua, a una agonía indefinida.»*

Prat es referia a les dos finalitats de les propostes que presentava G. Legrand: “*transformar el trabajo a domicilio en trabajo en los talleres, o imponer al trabajo a domicilio una reglamentación parecida a la que regula las condiciones del trabajo en los talleres*”.

3.2.1.31 La descentralització¹⁴⁹

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1896, II, p. 927-929

---

¹⁴⁹ *Ibidem*, p. 391-392.

Referència: Estudi de M. Cayala, *Notes sur la décentralisation*, publicat a la *Revue Politique et Parlementaire*, número de novembre de 1896.

Tema de treball: Es plantejava la qüestió de la descentralització com a conseqüència del “*desmoronamiento*” de les velles institucions unitàries.

Prat considerava que hi havia un notable confusionisme en la generalització que es feia del conceptes de descentralització, regionalisme i nacionalisme, 391:

«El problema de la descentralización, planteado en todos los países ante el inminente desmoronamiento de las viejas instituciones unitarias, ha sido considerado en todos sus aspectos; su literatura es nutridísima, bien que por lo común poco sólida a consecuencia de la confusión generalmente introducida entre descentralización y regionalismo, y entre uno y otro y nacionalismo, y a causa también de ser políticos de profesión más que hombres de ciencia los que se han dedicado a estudiarlo y estar en su consecuencia poseídos de los prejuicios adquiridos en el seno de los sistemas centralizadores.»

Atribuïa una part de la responsabilitat als autors francesos que no prenen en consideració l'obra de Taine que tractava de la naturalesa de la societat local, p. 391:

«En particular los autores franceses acostumbran a mantenerse en la superficie de la cuestión, lo cual es más de extrañar y aun de censurar siendo un compatriota suyo, Taine, quien más profundamente ha fijado la naturaleza de la sociedad local, y por lo tanto el fundamento de la organización y funcionamiento de sus poderes.»

Prat ressaltava de l'estudi de M. Cayala que tractava l'aspecte pràctic de l'estudi del fonament hisendístic de la descentralització quan deia que havia de prendre com a base les entitats que gaudissin de vida econòmica pròpia, d'un pressupost i d'uns recursos. Atès que la unitat de la base de la piràmide administrativa era el municipi i que hi havia municipis molt petits o ens agregats, que no disposaven de medis propis i per tant de pressupostos, plantejava la possibilitat de que es poguessin crear agrupacions o circumscripcions territorials encarregades de les funcions municipals, p. 392:

«Para la tutela de los municipios en lo delicado y difícil de su gestión, y para los intereses que rebasan los límites de una municipalidad, existe una nueva entidad administrativa, el cantón, que próximo a los municipios pero superior a los mismos, conoce sus necesidades todas, y no participa de sus preocupaciones y miserias locales.»

Segons Prat, l'extensió de la descentralització a entitats superiors als municipis facilitaria l'extensió de l'autonomia econòmica que permetria a l'Estat delegar diferents funcions que gestionava directament el poder central.

3.2.1.32 *La selección social*¹⁵⁰

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1896, II, p. 929-930.

Referència: Llibre de Vacher de Lapouge, professor de la Facultat de dret de Montpellier, titulat *Les sélections sociales*.

Tema de treball: Es plantejava que la humanitat estava formada per una varietat d'espècies humanes, de les quals la més perfecta era el "*Homo Europeus*".

Prat, que qualificava el llibre de "*continua paradoja*", deia que el treball de Vacher estava dotat d'adequades observacions i d'aventurades hipòtesis. Trobava a faltar que en els plantejaments teòrics, que eren "*del más exagerado y radical antropologismo*", no hi haguessin influït els resultats de les investigacions sociològiques i criticava que l'autor es centrés exclusivament en l'estudi de les influències de la raça i de l'evolució fisiològica.

Prat remarcava els aspectes més destacats de la singular doctrina que exposava Vacher de Lapouge: la selecció social havia afavorit la selecció progressiva amb les quals les espècies superiors, a conseqüència de la degeneració continua que es produïa, eren destruïdes; el resultat de les revolucions socials històriques, que havien estat etapes determinants en la desaparició de les espècies més perfectes en benefici de les espècies inferiors, era l'aparició de la democràcia; i els proletaris i la burgesia, com a classe mitja "*especie de hongo venenoso crecido a la sombra de los cadalsos*", aspiraven a transformar tots els ciutadans en un exercit reglamentat d'empleats.

Segons Vacher, aquella decadència s'accentuava cada vegada més i la única solució era "*la generación de una nueva raza superior o eugénica como el homo europeus*", p. 393:

«*El único medio de reaccionar contra esta progresiva decadencia, está en la generación de una nueva raza superior o eugénica como el homo europeus, ya casi completamente extinguido en el continente, aunque todavía dominante en Inglaterra.*»

---

¹⁵⁰ *Ibidem*, p. 392-393.

L'autor exposava les conseqüències que tindria no adoptar les solucions que proposava, p. 393:

«Si no se engendra una raza de estas condiciones, o bien Inglaterra, dirigida por los dollicocéfalos, dominará a los demás países en que los braquicéfalos han predominado, o bien los judíos, cuya influencia se deja sentir con tanta fuerza ya en la democracia francesa, se substituirán cautelosa y paulatinamente a la inepta mesocracia burguesa, constituyendo una suerte de aristocracia natural directora, como la de los antiguos dollicocéfalos.»

3.2.1.33 *La teoría del individualismo*¹⁵¹

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1896, II, p. 930-934.

Referència: Diferents treballs que s'havien publicat arran d'una obra de H. Michel en la qual tractava de la "*idea del Estado*".

Tema de treball: Es referia als diferents significats que havien aportat les "*viejas teorías del individualismo*".

La publicació de l'obra de H. Michel havia motivat que en diferents revistes es tornessin a publicar treballs en què s'examinaven "*las bases de la escuela individualista*".

Prat destacava la lliçó pública que M. Ansiaux, professor de la Universitat de Lieja, havia pronunciat en l'acte de la seva graduació com a Doctor en economia política. M. Ansiaux havia posat de relleu l'evolució que s'havia produït en la interpretació de la paraula "*individualismo*", p. 394:

«La palabra individualismo, que al nacer encarnaba la oposición al despotismo, la lucha contra los privilegios de clase, ha acabado por significar únicamente el principio de la no intervención del Estado, sin que esto sea desconocer que determinados autores la usan en otra acepción especial, por ejemplo, Dietzel, profesor de Bonn, que califica de individualistas todas las doctrinas que señalan al individuo como fin de la sociedad (el comunismo y el liberalismo inclusive) y de sociales las que subordinan el hombre a las instituciones: patria, castas, religión, o bien especie y organismo.»

Es remarcava la significació que l'ús comú que els autors contemporanis feien de la paraula "*individualismo*", p. 394:

---

¹⁵¹ *Ibíd.*, p. 394-396.

«Para los autores contemporáneos individualismo equivale a doctrina que proclama, al individuo, único juez de su bien y único señor de sus actos, que afirma la independencia absoluta de cada uno, que niega la mutualidad y la solidaridad sociales. Laboulaye, Bastiat, Jules Simon y Federico Passy, son los autores que la han presentado con mayor pureza y nitidez. Encierran toda la teoría del individualismo en una sola palabra: libertad, y le dan por fundamento un solo principio: el principio de la no intervención del Estado.»

El liberalisme defensava el principi de la no intervenció estatal dient que l'individualisme equivalia a “doctrina que proclama, al individuo, único juez de su bien y único señor de sus actos, que afirma la independencia absoluta de cada uno, que niega la mutualidad y la solidaridad sociales”. Davant de les preteses avantatges que oferia el liberalisme extrem, es posava l'exemple dels resultats del liberalisme industrial a l'Anglaterra de principis de segle que representava el triomf del més fort i l'esclavitud del més dèbil, p. 395:

«[...] no puede ser más repugnante. Jornales de veinte horas, salarios ínfimos a menudo pagados en especie, esto es, en mercaderías, explotación de todos los instantes mediante el Truck system y el cottage system; los niños de 4 y 5 años sometidos a un trabajo embrutecedor; la fábrica convertida en harén del fabricante y de sus hijos que morían prematuramente, víctimas de los excesos; tales son los rasgos principales del cuadro que trazan en sus escritos los hombres de entonces.»

S'exposava que la llibertat no era sinònim de progrés, encara que la llibertat sí que era un dels factors que, en combinació amb altres factors produïen, podia contribuir al progrés. No hi havia raó per a limitar les atribucions de l'Estat, ja que aquest podia donar uns serveis millor que ho feien els particulars, p.395:

«Puede dirigir perfectamente empresas industriales, como la fabricación de gas, la construcción y explotación de tranvías y ferrocarriles, de teléfonos, de coches de alquiler, etc.»

Prat considerava que M. Ansiaux confonia les funcions que corresponien a l'Estat amb les funcions que corresponien a la societat, entesa com a particulars o societats territorials inferiors. Ho aclarava dient que hi havia algunes atribucions que la societat no podia dur a terme directament, com eren la construcció de ferrocarrils i el sanejament de comarques insalubres. En aquells casos, a l'Estat, com a única personificació de la societat territorial nacional, li corresponia fer-se'n càrrec.

3.2.1.34 *Indisolubilidad del matrimonio per Confarreationem*¹⁵²

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica* de Catalunya, 1896, II, p. 936-937

Referència: Monografia de Landucci, professor italià, publicada en el vol. LXII de l'*Archivo Jurídico*.

Tema de treball: Tractava del caràcter indissoluble del matrimoni celebrat per famílies romanes amb els ritus sagrats de la “*confarreacción*”.

Prat qualificava de “*magistral, profunda y eruditísima*” la monografia de Landucci en què, utilitzant les fonts històriques, s’estudiava la qüestió de fixar el caràcter indissoluble del matrimoni celebrat amb els ritus sagrats de la *confarreacción*. El treball de Landucci permetia assegurar, en contra de creença dominant, que el divorci no havia estat aplicat “*desde remotos tiempos*” en la família romana, p. 397:

«Según Landucci, en la familia romana primitiva, la primera forma de contraer matrimonio fue la *confarreatio*. Cuando los escritores de la época de Augusto se lamentan de la corrupción de las costumbres, acuden a los recuerdos históricos; describen, con entusiasmo, la familia originaria y todos sus rasgos se aplican a la familia flamínica, en el seno de la cual la fuerza conservatriz de las ideas religiosas había perpetuado los caracteres fundamentales de aquella vieja institución. Recuérdese que el padre era en la antigüedad protohistórica el supremo sacerdote de los dioses Lares, que todos los padres de familia eran flamines de su respectivo culto. En este período el matrimonio *confarreato* debió ser el dominante.»

Posteriorment, amb la fundació de “*la Ciudad y la convivencia social de gran número de familias*” es produïren canvis en la institució matrimonial, entre els quals destacava una nova forma de matrimoni de tipus civil, la *coemptio o compra de la mujer*”, que oferia la possibilitat de dissoldre’l a favor del marit, i una nova forma de matrimoni lliure, “*por coemptionem*”, que per la via de la costum es convertí en llei i en què l’home i la dona tenien la facultat de divorciar-se, p. 397-398:

«De la misma manera que el sacerdocio familiar pierde mucha de su antigua importancia ante la creciente majestad de la religión y del culto de la ciudad, así también decrece el valor de los actos que a la religión familiar se referían. Presentóse luego una nueva forma de matrimonio, algo a manera de matrimonio civil, celebrado

---

¹⁵² *Ibidem*, p. 397-399.

por la coemptio o compra de la mujer, en el cual por su misma naturaleza era admisible el divorcio a favor del marido.

El matrimonio por coemptionem era posible únicamente entre los que gozaban del jus civiles eran por lo tanto en gran número las personas imposibilitadas de contraerlo y entre ellas se anudaron relaciones sexuales, independientes de las leyes, con sobrada frecuencia para constituir costumbre.»

3.2.1.35 Crítica del libre Assaig crític sobre el filòsof barceloní, en Ramon Sibiude ¹⁵³

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, II, 1896, p. 974-976

Referència: Llibre de mossèn Salvador Bové, *Assaig crític sobre el filòsof barceloní en Ramon Sibiude*, publicat l'any 1896 a Barcelona.

Tema de treball: Crítica històrica i filosòfica de la filosofia jurídica de Ramon Sibiude.

Prat considerava que el llibre no corresponia al temps actual i que respirava “*odio de escuela*”, p. 399-400:

«La lectura de este libro causa una impresión singular; su espíritu no es de hoy, es un revenant del siglo XV, respira odio de escuela, como los alegatos que en pro de sus respectivas tendencias componían, más con la pasión del sectario que con la serena consideración del hombre de ciencia, los ergotistas de la decadencia escolástica.»

Prat criticava el llibre i el procediment de treball seguit per Bové, p. 400:

«No es ciertamente de este modo como se conquista una reputación científica; el señor Bové puede aspirar a algo más positivo que la fama de decir palabras fuertes y copiar párrafos ajenos. En bien del Sr. Bové, y en bien de la ciencia, que de este modo no resulta beneficiada en lo más mínimo por sus esfuerzos, deseamos que deje a un lado procedimientos anticuados e impropios, que argumente con energía mayor y personalice con menor ahinco, que piense y medite más y copie menos.»

Finalitzava la *Miscelánea* exposant el motiu que l'havia decidit a fer la crítica del llibre de Bové, p. 402:

---

¹⁵³ *Ibíd.*, p. 399-402.

«Nos hubiéramos callado las observaciones que preceden si conociésemos al P. Bové únicamente por esta obra, mas lo que sabemos de sus dotes personales nos imponía el deber de decir lo que hemos dicho, para no ser cómplices, con nuestro silencio, de que se malograra totalmente su talento, siguiendo, en los trabajos que prepara, el método que ha puesto en práctica en el que hemos examinado.»

3.3 Conclusiones del capítulo

A partir de l'any 1895, l'entrada que es produí de membres de les entitats catalanistes en els òrgans de direcció de destacades entitats culturals i corporacions professionals, com fou el cas de l'Ateneu Barcelonès i de l'Acadèmia de Jurisprudència de Barcelona, significà un canvi en l'estratègia que el catalanisme havia seguit fins llavors. Des d'una posició de defensar l'ideari d'una forma passiva, que es circumscrivia quasi exclusivament al nucli de les pròpies organitzacions doctrinals i a l'organització d'actes que aplegaven els seguidors que ja compartien l'ideari, es passà a una actuació d'expandir públicament l'ideari catalanista al conjunt de la vida de la societat i d'aprofitar el potencial que tenia l'ús de la premsa com a mitja de difusió doctrinal i de formació de l'opinió pública.

En aquesta línia, el 1895, Prat es féu soci de l'Ateneu Barcelonès, fou admès com a membre al Col·legi d'Advocats de Barcelona, ingressà a l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Barcelona i intensificà l'ús que féu del mitjà periodístic per a difondre les seves idees entre els intel·lectuals i les classes directores de la societat catalana.

El novembre de 1895, quan Àngel Guimerà com a president de l'Ateneu Barcelonès llegí en català el seu discurs, titulat *La llengua catalana*, amb el qual s'inaugurava el curs, es visualitzà una de les primeres manifestacions públiques de la nova orientació estratègica que adoptà el catalanisme de tenir una major presència pública en la vida cultural catalana. El 1896, la Junta directiva de l'Ateneu Barcelonès designà a Valentí Almirall, com a president, i a Prat, com a secretari. L'any següent, Prat, per primera vegada en la història de l'entitat, redactà i llegí en català la *Memòria* corresponent.

El març de 1896, Permanyer, com a president de l'Acadèmia de Legislació i Jurisprudència de Barcelona, pronuncià el discurs *Necesidad de que la vida jurídica de Cataluña sea catalana en todas sus esferas y manifestaciones*. Prat de la Riba i Duran i

Ventosa, el març de 1896, figuraven entre els membres de l'Acadèmia de Legislació i Jurisprudència de Barcelona que demanaren al ministre de Justícia que la llengua catalana tingués validesa als tribunals de justícia de Catalunya i que la coneguessin els jutges i fiscals.

L'obra periodística de Prat, a part de la funció de creació de opinió, també tenia la funció de ser una obra de divulgació pedagògica que promovia, a la vegada, l'educació cultural i política dels lectors. L'obra escrita de Prat, que tractava d'una gran varietat de temàtiques, s'adreçava a un influent grup social que, per afinitat ideològica amb la línia editorial del mitjà periodístic, en el cas de *La Renaixensa*, o per afinitat professional, en el cas de *La Revista Jurídica de Cataluña* (RJC), era procliu a compartir amb l'autor uns valors de caire conservador i unes tradicions profundament arrelades en la cultura catalana.

A la secció *Miscelánea Jurídica* de la RJC es posava de manifest la curiositat inesgotable de Prat, que es materialitzava en la seva gran capacitat de lectura de llibres i de publicacions periòdiques dels àmbits de les ciències humanes i socials. En moltes ocasions, els temes escollits per a desenvolupar en els seus articles i, sobretot, a les *Misceláneas Jurídicas*, facilitaven que pogués tractar, de forma directa o indirecta, de qüestions que tenien un encaix amb aspectes de l'ideari catalanista presentat, debatut i aprovat a la Primera Assemblea de Delegats de la Unió Catalanista que es celebrà el 1892 a Manresa.

A les *Misceláneas Jurídicas*, sempre que li permetia l'extensió del tema que tractava, a menys que fos una breu ressenya, Prat seguia un esquema metodològic que consistia en organitzar en tres parts la seva exposició: en primer lloc, presentava el tema de treball i les argumentacions originals que havia utilitzat l'autor; en segon lloc, analitzava les argumentacions i, a la vegada, les completava amb aportacions pròpies; i, finalment, exposava les conclusions que es derivaven de les argumentacions exposades, que podien coincidir plenament o no amb les publicades en els articles ressenyats i, fins i tot, podien complementar-les anant més enllà dels límits que els propis autors s'havien proposat.

Resseguint els temes de treball que Prat escollí per a les *Misceláneas Jurídicas* podem copsar l'interès per tractar de qüestions que, tot i que en moltes ocasions responien a la realitat d'un altre país o d'un altre període temporal, podien acabar tenint una referència directa amb l'organització política de l'Estat espanyol i amb la situació de dependència cultural, social, jurídica, política i econòmica de Catalunya respecte a Espanya.

La intensa activitat que emprengué Prat en els àmbits de la participació col·legial i de la divulgació jurídica en una publicació periòdica, tot i no respondre a l'inici més usual de l'activitat de l'advocacia en un despatx professional o en els serveis jurídics d'una administració pública o d'una empresa, li permeté començar a tenir, als vint-i-cinc anys d'edat, una projecció pública que sobrepassava el limitat ressò de l'activitat duta a terme en els cercles estudiantils en què havia participat fins llavors.

A través de la *RJC*, que per les característiques pròpies com a publicació que anava destinada a un sector de públic que, tant pel fet de compartir una formació jurídica com pel fet de la seva dedicació professional, tenia una influència manifesta en els diferents àmbits socials i polítics, Prat pogué realitzar una tasca pedagògica i de divulgació ideològica que afavoria la formació d'un determinat estat d'opinió entre els lectors que, per la rellevància dels temes escollits, en la majoria dels casos no podien adoptar una posició neutra davant del rerafons doctrinal que acompanyava l'exposició.

En el conjunt de l'obra escrita de Prat hi sobresurten uns temes, corresponents amb els àmbits jurídic, social, cultural, polític i econòmic, que esdevenen motiu de reflexió i de divulgació per l'autor i que constitueixen el nucli de la seva obra posterior: ressaltava la importància de la tradició i de la costum en l'organització de la societat i en la formació de les lleis; de l'estudi i la recerca com a eina fonamental per al progrés científic i cultural; de la forma més adequada de representació política dels diferents grups que constituïen la societat; dels diferents elements que conformaven una nacionalitat; de la forma d'organització d'un Estat, com a institució màxima que representava una nacionalitat; i de les relacions que existien entre l'Estat espanyol i Catalunya

Un exemple de la publicació d'articles que tenien un marcat rerafons ideològic són els dos articles que, emmarcats en la polèmica que mantingué amb *Clarín* amb motiu de la defensa de la llengua i de la literatura catalana, es publicaren el febrer i l'abril de 1896 a *La Renaixensa* i que li reportaren una gran anomenada i popularitat a tot Catalunya. Prat, que considerava que Espanya i Catalunya eren dos ànimes diferents i oposades i que la divisió en províncies era una ratlla arbitrària purament administrativa que només servia per a l'explotació de la cosa pública, es referia sense ambigüitats a la nacionalitat catalana: "La nacionalitat catalana és un organisme social complet i autònom, per sobre del qual, en l'ordre de la naturalesa, no s'aixeca més que la societat total dels pobles".

A *La ley jurídica de la industria*, publicada el 1898, Prat exposava que era necessari iniciar l'estudi de les nacionalitats, un estudi al qual Prat reconeixia que ja s'hi dedicava, “*que hemos hecho y estamos haciendo todavía objeto de nuestras investigaciones*”. Una Nació era “*toda sociedad que posea un solo espíritu colectivo, fundamento y raíz de toda su vida característica*”. Aquest esperit col·lectiu era l'origen de la nacionalitat que, com a producte d'una societat i del seu desenvolupament històric, era anterior a la voluntat dels homes i no es podia crear ni destruir.

La nacionalitat es composava, segons deixà escrit Prat a *La ley jurídica de la industria*, de diferents àmbits: “*La unidad de cultura por excelencia, porque posee la unidad lingüística, que es su principal instrumento*”; “*La unidad de espíritu y de carácter, que es su fuente, su manantial inagotable*”; “*La unidad jurídica perfecta, porque traduce con unidad de sistema los principios eternos de la justicia*”; “*La unidad política más adecuada á los fines de la actividad política, porque tiene un carácter y un temperamento especiales que imprimen una dirección determinada y una á las resoluciones de su voluntad colectiva*”; i “*La unidad económica por excelencia, porque el espíritu nacional que informa y dirige toda la vida del pueblo, imprime también a la vida económica una orientación especial, orientada á la idiosincrasia de su carácter*”.

En el decurs dels dos anys de l'abast temporal del capítol hem pogut copsar que l'obra periodística de Prat, finalitzada l'etapa dels estudis universitaris, a part de la funció periodística de creació d'opinió també tenia la funció de ser una obra de divulgació pedagògica que promovia, a la vegada, l'educació cultural i política dels lectors.

Prat, havent estudiat amb profunditat els marcs constitucionals i jurídics dels Estats moderns i tenint elaborada i escrita la part nuclear del seu pensament i ideari polític, mitjançant el conjunt de la seva obra que es publicà de 1895 a 1898 contribuí a que els seus lectors prenguessin consciència que a Catalunya, tenint una cultura, una llengua i un dret propi, es tenien els principals elements que constituïen la personalitat d'un poble.

PART PRIMERA:

**LOBRA D'ENRIC PRAT DE LA RIBA I SARRÀ ANTERIOR A
L'ENTRADA A LA VIDA POLÍTICA**

CAPÍTOL IV:

**L'ETAPA DE L'OBRA PERIODÍSTICA I DIVULGADORA:
MANIFESTOS, DISCURSOS I ARTICLES PUBLICATS EN ELS ANYS
1897 I 1898**

4. L'ETAPA DE L'OBRA PERIODÍSTICA I DIVULGADORA: MANIFESTOS, DISCURSOS I ARTICLES PUBLICATS EN ELS ANYS 1897 I 1898

En aquest capítol presentem l'obra escrita de Prat que es publicà en el període 1897-1898 en forma de missatges, exposicions, articles, *Miscel·lànies jurídiques* i discursos.

L'obra de Prat s'emmarcava en els successos polítics i socials que es produïren:

- El març de 1897, tingué una àmplia repercussió la iniciativa de la Unió Catalanista de donar el seu suport als habitants d'origen grec de la illa de Creta que demanaven la unió amb Grècia. El suport¹⁵⁴ de la Unió Catalanista als nacionalistes de la illa de Creta¹⁵⁵ es concretà en la publicació del *Missatge a S. M. Jordi I, rei dels helens* i amb la celebració d'una manifestació pública davant del consolat de Grècia a Barcelona.
- L'abril de 1897, a la cinquena Assemblea general de Delegats de la Unió Catalanista¹⁵⁶, que es celebrà a la ciutat de Girona, es va tractar la qüestió de la reacció governativa contra les publicacions catalanistes amb motiu de la publicació del missatge.
- El maig de 1897 es compliren les sentències de mort que s'imposaren en el judici que tingué lloc a Montjuïc, en què es sotjà l'atemptat¹⁵⁷ que es produí a Barcelona, durant la processó de Corpus de l'any 1896, al carrer de Canvis Nous.
- L'any 1898, els Estats Units, arran de l'explosió i enfonsament del vaixell de guerra Maine, declararen la guerra a Espanya. El desenllaç del conflicte bèl·lic entre Espanya i els nord-americans posà fi al domini colonial espanyol d'ultramar¹⁵⁸.

---

¹⁵⁴ Aquell suport tingué com a conseqüència la protesta de la premsa madrilenya i la repressió governamental que es concretà en la suspensió de la publicació barcelonina *La Renaixensa* i la suspensió de les garanties constitucionals a la província de Barcelona.

¹⁵⁵ El fet de que Creta estigués sota el domini de Turquia féu que l'annexió que es propugnava es presentés a Catalunya com a una iniciativa de caire nacionalista.

¹⁵⁶ A l'Assemblea es va justificar el dret que Catalunya tenia, per "rahó de sa personalitat", a l'autonomia i es va demanar un Poder regional per al règim intern de Catalunya "segons sas necessitats y son modo d'esser".

¹⁵⁷ Arran de les execucions i de la repressió a que la policia sotmeté els anarquistes detinguts, Michele Angiolillo, anarquista d'origen italià, l'agost de 1897 assassinà a Antonio Cánovas del Castillo, president del Govern espanyol, en el balneari guipuscoà de Santa Àgueda.

¹⁵⁸ Pel Tractat de París, Espanya renuncià a Cuba i cedí Puerto Rico, Guam i les Filipines.

- La pèrdua de les darreres colònies espanyoles posà de manifest la debilitat de la política seguida pels Governes espanyols i, alhora, provocà una reacció en els medis intel·lectuals i polítics del país que demanaren una profunda regeneració de la vida política espanyola.

En aquell context, que tenia l'origen en una crisi d'arrel política que s'havia estès també a l'àmbit social, cultural i econòmic, el general Polavieja decidí promoure una candidatura política i féu públic un *Manifest al país* en què es mostrava partidari d'introduir algunes de les reformes descentralitzadores que demanaven els regionalistes catalans. A Catalunya, on la proposta de Polavieja fou ben rebuda pels sectors que reclamaven una nova política governamental, es formà una Junta regional d'adhesions al programa del general.

Polavieja envià una carta a Domènech i Montaner, president de l'Ateneu Barcelonès, en què es comprometia a promoure una sèrie de reformes si rebia el suport suficient per a formar Govern. De la carta¹⁵⁹, de la qual el general deia expressament que se'n podia fer l'ús que estimés més convenient, destaquem les reformes descentralitzadores que en l'àmbit administratiu es proposaven per a Catalunya:

«1. ° Implantar, desde luego, el concierto con aumento o rebaja según las alteraciones que haya tenido la riqueza afecta al impuesto.

Para ello el gobierno organizaría las correspondientes oficinas de estadística, cuyos datos habían de contrastarse con los que llevara la Diputación.

2. ° Acometer la reorganización de la vida municipal sobre bases que den la debida representación en los Ayuntamientos a las fuerzas sociales y a los intereses corporativos en sus varias manifestaciones de capacidad, capital y trabajo.

3. ° Como a la descentralización administrativa corresponde la creación de organismos regionales que dirijan la vida económica sin funciones públicas, se refundirían en una sola las cuatro diputaciones de las actuales provincias.

4. ° Entiendo que elevar el nivel intelectual de España es uno de nuestros más imperiosos deberes y urgente necesidad.

Por esto las regiones cuyo grado de cultura asegure el buen uso de tales facultades deben tener la de organizar la enseñanza profesional y técnica para el mejor desarrollo de sus intereses.

---

¹⁵⁹ Alberto García; Arturo García (1917). *Prat de la Riba*. Op. citat, p. 79-81.

5.º Es principio de mi política el respeto a las instituciones jurídicas de cada región y el no tocar a ellas si no cuando fuera para perfeccionarlas con arreglo al espíritu, usos y necesidades de las regiones.»

Les propostes de Polavieja, que foren estudiades per la Junta permanent de la Unió Catalanista, provocaren una divisió interna en la Unió, en considerar alguns membres que les propostes que se'ls hi feia eren insuficients. En la decisió final de donar suport a Polavieja, d'acord amb el parer de Domènech, hi tingué una influència important la posició favorable del grup de joves catalanistes que, encapçalats per Prat de la Riba, veien en la decisió favorable de la Unió una oportunitat per a que les posicions més moderades del catalanisme fossin defensades tant a Catalunya, per les classes econòmiques dirigents que donaven el seu suport al Govern, com a Espanya, formant part dels objectius de la pròpia política governamental.

La decisió que finalment prengué la Unió Catalanista facilità que es portés a la pràctica la tàctica possibilista d'assolir les aspiracions catalanistes a través de l'acció política.

El novembre de 1898, els elements econòmics de les entitats més destacats de Catalunya exposaren les aspiracions catalanes en un missatge que presentaren a la Reina regent Maria Cristina. El missatge, anomenat dels "cinc presidents", fou presentat per Bartomeu Robert, president de la Societat Econòmica Barcelonesa d'Amics del País; Joan Sallarès i Pla, president del Foment del Treball Nacional; Carles de Camps i Olzinelles, president de l'Institut Agrícola de Sant Isidre; Lluís Domènech i Montaner, president de l'Ateneu Barcelonès; i Sebastià Torres, president de la Lliga de Defensa Industrial i Comercial

Entre les demandes que es presentaven en el missatge, destaquem les següents:

- L'elecció directa o indirecta dels Ajuntaments, les Diputacions i els senadors per part dels gremis, les classes de productors i les corporacions.
- La divisió del territori en grans regions delimitades per les característiques naturals, històriques i lingüístiques.
- La concessió d'una àmplia descentralització administrativa mitjançant l'establiment d'un concert econòmic que aportés recursos per a la fundació d'ensenyances tècniques i la realització d'obres públiques.
- La conservació i la reforma del Dret civil català.
- La delimitació de les funcions internes i internacionals que havien de dependre del poder de l'Estat espanyol.

4.1. L'any 1897

Destacats prohoms d'adscripció catalanista i simpatitzants de les propostes catalanistes, seguint les directrius polítiques del grup en què participava Prat, a més de la presidència de l'Ateneu Barcelonès i de la Acadèmia de Legislació i Jurisprudència també aconseguien un protagonisme actiu en diferents societats i corporacions que tenien un fort arrelament a Catalunya i una notable influència social com eren la Societat Econòmica d'Amics del País, el Foment del Treball Nacional, la Lliga de Defensa Industrial i Comercial i l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre.

Els errors de la política que seguia l'Estat espanyol, la impopularitat de les guerres colonials que, amb les grans pèrdues en vides i en recursos econòmics, causaven un profund malestar en les diferents classes socials, i el terrorisme que, amb la seva violència, produïa una considerable alarma en nombrosos sectors de la població, afavoriren que a Catalunya es donés un creixement apreciable de seguidors dels ideals catalanistes. L'anomenada “*classe neutra*”, composta majoritàriament per sectors burgesos industrials i comerciants, començà a prendre consciència de la seva nova situació i, alhora, des de la Unió Catalanista es reivindicava amb insistència el respecte dels drets i la personalitat pròpia de Catalunya.

Prat, el 1897 fou elegit bibliotecari-arxiver de l'Acadèmia de Legislació i Jurisprudència de Barcelona. El mateix any guanyà amb la Memòria¹⁶⁰ *Ley jurídica de la industria* el premi del concurs que l'Acadèmia de Legislació i Jurisprudència de Barcelona havia convocat amb el tema “*Bases para la formación de un Código industrial*”.

El 10 de febrer de 1897, Prat donà una conferència¹⁶¹ a l'Ateneu Barcelonès amb el títol de *El fet de la nacionalitat catalana*. Seguint un mètode expositiu molt rigorós, formulava per primera vegada la doctrina del nacionalisme aplicada a Catalunya.

Prat, redactà el missatge que, amb data de 2 de mars de 1897, es lliurà al representant consular de Grècia a Barcelona per a que fos enviat al rei Jordi I de Grècia. En el document, preparat per iniciativa del Doctor Rubió i Lluch, es defensava l'actuació dels grecs que a la illa de Creta s'havien rebel·lat contra els turcs. El *Missatge a S. M. Jordi I rei dels hel·lens*, que va ser el primer document oficial del catalanisme d'orientació nacionalista, representava

---

¹⁶⁰ La Memòria fou publicada l'any següent amb el títol *Ley jurídica de la industria. Estudio de filosofía jurídica seguido de bases para la formación de un código industrial*.

¹⁶¹ El contingut d'aquella conferència constituí els capítols cinquè, sisè i setè de *La Nacionalitat Catalana*, l'obra cabdal de l'obra doctrinal de Prat.

simbòlicament el pas que es donava des del regionalisme al catalanisme polític. El missatge originà noves protestes a la premsa espanyola, en especial a la madrilenya, que Prat contestà des del diari *La Renaixensa*. Com a represàlia, el diari fou suspès¹⁶² amb data del 13 de març i Prat fou processat. Arran de la suspensió, Prat deixà de publicar a *La Renaixensa* ja que es produí una diferència de criteris polítics amb els propietaris del diari.

El 16 de març, la Junta permanent de la Unió Catalanista publicà un *Manifest*, en què, tot declarant els sentiments i aspiracions del catalanisme, protestava pel tracte¹⁶³ i desprestigi i per l'acusació de separatisme que estava rebent per part del Govern espanyol. La promulgació de la llei motiva que els catalanistes es queixessin de que des de feia tres segles, primer, en nom de l'absolutisme, i després, de la democràcia, s'intentava desnaturalitzar la personalitat pròpia de Catalunya.

El 25 d'abril, els delegats de la Unió Catalanista que assistiren a la 5ª Assemblea General¹⁶⁴, que es celebrà a Girona, s'identificaren amb el manifest publicat el 16 de març:

«La Assamblea, enterada del manifest qu'en 16 de Mars dirigí la Junta Permanent de la UNIÓN CATALANISTA al Poble catalá ab motiu de las disposiciones governativas presas á la *Provincia* de Barcelona contra alguns dels nostres periódichs y Asociacions, declara que dita Junta interpretá en ell d'una manera fidel y complerta'l pensament, sentiments y aspiracions del Catalanisme. Y al fer aquesta declaració, protesta del dictat de separatistas ab que á propòsit del missatge dirigit al Rey de Grecia, més que may s'ha procurat desprestigiarnos, y protesta també enérgicament del fet que'l Govern usi contra nosaltres de las facultats discrecionales que, ab la llei de suspensió de garantías pera la persecució tan sols dels anarquistas y de sas doctrinas li foren concedidas.»

---

¹⁶² Els redactors del diari, des del 25 de març, continuaren el seu treball, en forma de suplement, al diari *Lo Somatent* que es publicava a Reus.

¹⁶³ El tracte que denunciaven derivava de les facultats discrecionales que la llei de suspensió de garanties constitucionals, aprovada amb la finalitat inicial de poder perseguir els abusos comesos per els seguidors de les doctrines anarquistes, conferia al Govern.

¹⁶⁴ Unió Catalanista (1903). *Assemblea General de Delegats tinguda a Gerona en lo día 25 d'Abril de 1897 (5.ª de la Unió)*. Barcelona: Estampa de La Renaixensa, p. 3-4.

Entre els acords que es prengueren a l'Assemblea s'exposaven les conclusions relatives a l'organització del Govern que es considerava més adequat, p. 5:

«[...] qu'el Catalanisme clara y explícitament sosté que hi da d'haver un *Gobern Central, á qual cárrech*, com diu la Junta Permanent en son manifest, *han de quedar las relaciones internacionales, l'exércit de mar y terra, las relaciones económicas d'Espanya ab los demás paíssos, la construcció de obras públicas de carácter general, la resolució de todas las questões y conflictos inter-regionals y la formació de son presuposit, al que haurán de contribuir las regions.*»

I també es denunciaven els greuges dels quals continuava essent objecte Catalunya, p. 6:

«Catalunya, donchs, que per rahó de sa personalitat te perfecte dret á sa autonomia, reivindica las facultats que li detenta'l centralisme y de las quals abusa'l fill d'aquest, lo monstruós caciquisme, maquinador y causant d'inmoralitats y perversions de tota mena.»

Es ressaltava que Catalunya tenia una personalitat pròpia, “ben definida”, que li conferien la llengua catalana¹⁶⁵, les lleis, les seves costums i la seva història i es reivindicava un “poder regional ab tota la extensió” per al règim interior de Catalunya.

En aquell context, s'inicià una divisió interna en el catalanisme i Prat encapçalà una tendència que pretenia evolucionar cap a l'actuació política directa¹⁶⁶. Arran que Guimerà i

---

¹⁶⁵ La qüestió de la llengua catalana havia estat objecte d'estudi en diferents Assemblees Generals de Delegats de la Unió Catalanista.

A la primera Assemblea, que es celebrà a Manresa l'any 1892, entre les Bases del projecte de Constitució regional catalana que s'aprovà, a la Base 3.ª es deia que “la llengua catalana serà la única que ab carácter oficial podrá usarse á Catalunya y en las relaciones d'aquesta regió ab lo Poder central”.

A la 2.ª Assemblea, que es va a fer a Reus l'any 1893, es va tractar el tema de la “Organisació y medis pera portar á la práctica las bases de la Asamblea de Manresa”. Entre els Acords als quals s'arribà, amb el títol de “Medis pera conseguir la aplicació parcial é immediata de ditas bases”, en referència a la llengua s'acordà “reivindicar l'ús del català com a idioma oficial per tots los medis legals”.

¹⁶⁶ Prat i els seus companys, que provenien del Centre Escolar Catalanista, amb el suport de Mañé i Flaquer intentaren que candidats catalanistes es presentessin a les eleccions municipals del 8 de maig de 1897.

Aldavert s'oposaren a que des del seu diari, *La Renaixensa*, es fes campanya política Prat proposà la creació d'un diari català i la participació activa del catalanisme mitjançant la presentació de candidatures pròpies a les eleccions polítiques.

4.1.1 L'obra de Prat publicada l'any 1897

En aquest apartat presentem el conjunt de l'obra de Prat corresponent a l'any 1897, que està formada per 40 documents: 2 articles publicats a *La Veu de Catalunya*, 1 article publicat a *Les Quatre Barres*, 1 nota i 2 articles publicats a *La Renaixensa*, 1 comentari publicat a *Lo Somatent*, l'exposició adreçada a l'Acadèmia de Legislación y jurisprudencia, 2 discursos, l'esborrany d'un discurs, la memòria de l'Ateneu Barcelonès, la conferència *El fet de la nacionalitat catalana*, 1 missatge, l'esborrany del Primer projecte d'Associació per a l'ensenyança de la llengua catalana i 26 *Misceláneas Jurídicas* publicades a la *Revista Jurídica de Catalunya*.

4.1.1.1 Missatge dels catalans a S. M. Jordi I, rei dels hel.lens ¹⁶⁷

En el missatge, datat el 2 de mars de 1897, que s'adreçava al rei Jordi I de Grècia, es donava suport als grecs de Creta, que s'havien rebel·lat contra l'imperi turc que ocupava la illa, i es reconeixia la identitat hel·lènica com a comunitat de llengua i raça.

Els catalanistes que enviaven el missatge, en nom de la Pàtria catalana, assumien la representació de la personalitat nacional de Catalunya. Va ser el primer document oficial del catalanisme que, amb un marcat caràcter nacionalista, fou signat per un conjunt de quaranta-cinc entitats i periòdics de Catalunya, entre les quals hi havia el Centre Excursionista de Catalunya, l'Orfeó Català, l'Ateneu Barcelonès i el Consistori dels Jocs Florals.

Prat iniciava el missatge reconeixent la legitimitat del rei dels hel.lens, Jordi I, en haver sabut escoltar "lo bategar de l'ànima grega". En defensar la posició del monarca donant suport als grecs de Creta, s'assenyalava la diferent actitud que havien adoptat alguns Estats europeus, com eren "Germania", Itàlia i Rússia, p. 429:

«Vós haveu fet apòstol d'una idea quan los senyors dels grans estats d'Europa van fent de servidors de la injustícia i, porucs d'un daltabaix, vetllen lo martiri d'una raça il·lustre.»

---

¹⁶⁷ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1887-1898*. Edició de l'Institut d'Estudis Catalans a cura d'Albert Balcells i Josep Maria Ainaud de Lasarte. Barcelona: Editorial Proa, p. 428-430.

Es feia referència als lligams culturals de Catalunya i Grècia que van existir a Empúries, a les gestes dels almogàvers i a la defensa de Bizanci de l'assalt dels turcs. Prat assegurava que Catalunya, si tingués vot entre les nacions d'Europa, es posaria del costat dels grecs de Creta, ja que “massa ha tingut de saber, per desgràcia nostra, lo que és una dominació estranya perquè no l'avorreixi sempre més i a tot arreu on sia, tant si ve de turcs com de cristians”.

4.1.1.2 *Memòria del curs 1896-1897 llegida a la sessió inaugural de l'Ateneu Barcelonès, el 17 de desembre de 1897*¹⁶⁸

El desembre de 1897, Prat en qualitat de secretari de la Junta directiva sortint de l'Ateneu Barcelonès, a la sessió inaugural del curs 1897-1898 llegí la *Memòria del curs 1896-1897*. Prat havia formant part de la Junta presidida per Valentí Almirall, en un context en què els catalanistes havien seguit la directriu política d'ocupar càrrecs directius en entitats que, com era el cas de l'Ateneu, tenien una important rellevància cultural o professional.

A la *Memòria* es tractava la qüestió de l'adequació dels Estatuts de l'Ateneu per a poder adquirir un nou estatge per a l'entitat i per adequar-lo a “la fondíssima i transcendental evolució de la societat catalana contemporània”. Prat ressaltava la necessitat de renovar els Estatuts, que “feien forasters els naturals i naturals els forasters”, per a poder adaptar l'entitat a la nova realitat que representaven els ideals catalanistes, p. 451:

«En una associació de gent intel·lectual com la nostra, lo pes d'aquesta rutina va fer-se a l'últim intolerable, i un dia va arribar en què l'Ateneu va resoldre treure's la careta, ser lo que devia ser i presentar-se tal com era.»

Es destacava que es va aprovar una reforma parcial dels Estatuts que permeté iniciar els canvis necessaris, i en relació a les instal·lacions de l'Ateneu, s'explicava que s'havia incrementat el pressupost relatiu a la consignació de biblioteca i que l'arquitecte Josep Puig i Cadafalch havia redactat un pla d'obres per engrandir l'espai de la biblioteca, atès que “los salons de treball de la nostra Biblioteca sovint no podien donar l'abast als que cercaven en son recolliment lo medi adequat per l'estudi”.

S'exposava que l'Ateneu no havia participat en la convocatòria d'obsequiar per Nadal els soldats que lluitaven a Cuba i que aquella actitud, que va trobar ressò en la premsa de Barcelona, va contribuir a l'orientació definitiva de l'opinió en relació a la guerra colonial en

---

¹⁶⁸ *Ibidem*, p. 450-455.

un moment que “lo patrioterisme provocat per les guerres colonials havia arribat al punt més alt”, p. 453:

«L'Ateneu va fer sentir allavors la veu de la raó negant-se a secundar una obra estèril com la de l'*Aguinaldo del soldado* i que ademés d'estèril resultava inhumana, tenint com tenia per objecte regalar amb coses *supèrflues* els soldats vius, *el s que encara servien*, mentres se deixava morir oblidats i sense els auxilis *necessaris* els soldats que tornaven malalts, *els que ja eren inútils per a combatre*.»

S'explicava que el dia 6 d'abril, en rebre la Junta directiva una comunicació firmada per 71 presos del castell de Montjuïc, en què exposaven les dures condicions d'empresonament que sofrien, es decidí lliurar-la al governador civil per a que la fes arribar a mans del Govern acompanyada de la petició de que s'iniciés una informació dels fets i “perquè procedís segons justícia i mai pogués al·legar ignorància de rumors tan depressius per la seva autoritat com los que amb son silenci i sa passivitat tolerava”.

La iniciativa de la Junta no obtingué llavors cap resposta de les autoritats i en el moment de llegir la *Memòria*, el novembre de 1897, semblava que la necessitat d'iniciar una informació havia estat “reconeguda per la Reina Regent i son actual Govern”.

S'explicava com la Junta directiva havia subscrit el *Missatge dels catalans a S. M. Jordi I, rei dels Hel·lens*. Prat a la *Memòria* es referia al poble grec com el “poble desventurat que tan valiosos llegats ha fet a totes les societats civilitzades”.

En relació a l'activitat cultural de l'Ateneu, es deia que tot i que la “vida intel·lectual de l'Ateneu” havia estat durant anys molt estancada, de tal manera que semblava la d'un Ateneu de qualsevol capital de província, s'havia arribat a una nova època en la vida de l'Ateneu de la “capital d'una nacionalitat en plena renaixença com la nacionalitat catalana”. Les lletres, la música, les arts i la ciència començaven a sentir la “redemptora influència del moviment nacionalista i es redreça cercant amb esperit d'independència, amb criteri ben seu i propi, noves orientacions progressives”. Es ressaltava que l'Ateneu, amb aquella nova orientació, “va sentir-se òrgan de la vida intel·lectual d'un poble” que empenyia “amb totes ses forces l'avançament de la cultura catalana”.

Es feia un repàs dels actes que s'havien celebrat a l'Ateneu, entre els quals destacaven els discursos pronunciats per:

- Valentí Almirall, sobre el “Regionalisme”.
- Enric Prat de la Riba, sobre “el fet de la nacionalitat catalana”.
- Pompeu Fabra, sobre la “definició de la llengua catalana”.

- Ignasi Iglesias, sobre la “influència de la literatura dramàtica en l’esperit nacional català”.
- Lluís Duran i Ventosa, sobre “l’esperit polític de l’expansió de Catalunya”.
- Manel Xuclà i Mauricio, sobre la “qüestió social”.
- Lluís Domènec i Muntaner, sobre “les banderes nacionals a Catalunya”.
- Josep Puig i Cadafalch, sobre el “caràcter que diferencia les arquitectures catalana i castellana antigues”.

Prat deia que se haurien donat més conferències si no hagués estat pels successos polítics ocorreguts a la primavera que decantaren “l’atenció i les activitats envers altres objectes”. Finalitzava la Memòria dient que el curs no havia estat “un any perdut per l’Ateneu” i que tenia grans esperances en el futur, p. 455:

«[...] però he de confessar-vos que, si mirant cap endarrere estic content de la nostra obra, quan miro cap endavant trobo que no és res posada al costat dels esplets d’activitat i de producció que estan reservats als que vindran, quan lo moviment que avui comença haja arribat, com arribarà, a la seva plenitud.»

4.1.13 *Discurs per n’Enric Prat de la Riba, fet en la vetllada que el Centre Català de Sabadell celebrà lo dia [...] d’abril de 1897* ¹⁶⁹

Aquest text, segons reporten en una nota ¹⁷⁰ els compiladors de l’*Obra completa* de Prat de la Riba, correspon a una conferència ¹⁷¹ que Prat tenia previst donar el mes d’abril de 1897 en el Centre Català de Sabadell.

El discurs s’iniciava amb la identificació dels catalans amb la lluita iniciada pels grecs de la illa de Creta, en compartir “l’esperit dels pobles que també porten damunt lo pes feixuc d’una dominació forastera”. Prat desenvolupava un plantejament hipotètic en què comparava la qüestió de Creta amb una situació similar en què Catalunya, gaudís dels drets de “la nacionalitat catalana”, i la illa de Mallorca, continués sota el domini espanyol, p. 436:

---

¹⁶⁹ Ibídem, p. 436-440.

¹⁷⁰ Ibídem, p. 436, nota núm. 8.

¹⁷¹ L’acte fou prohibit arran de la repressió que inicià el Govern després que al febrer es publicés el *Missatge dels catalans a S. M. Jordi I, Rei dels Hel.lens*.

«Suposem que els pobles de llengua catalana, cansats de demanar sense resultat una autonomia que dintre de l'Estat espanyol los permeti dirigir la seva política interior, acordessin seguir l'exemple d'aqueixes nacions europees que creixen i prosperen amb llibertat amb tot i no tenir la meitat de l'extensió territorial de la nacionalitat catalana.»

En el cas de la illa de Mallorca, plantejava el supòsit de que si quedés fora de la influència cultural de Catalunya també podria passar quelcom semblant a la situació que estaven sofrint els grecs de la illa de Creta, p. 436-437:

«Los directores de la política castellana, exasperats per la pèrdua de les florents regions de la península en què es parla la llengua catalana, descarregarien tot lo seu despit sobre nostres germans de Mallorca, los imposarien vexacions desconegudes per nosaltres, al mateix temps que els farien suposar lo pes de tots los desgavells que per al pervindre se preparen, cent mil vegades superiors als d'avui per impossible que sembli.»

Prat feia un repàs històric de la dominació turca de la illa de Creta, que havia estat “l'últim tros de terra hel·lènica que va caure sota el domini dels turcs”:

- El 1821, esclatava en el territori grec la revolució que després de nou anys de lluita heroica i desesperada va donar l'origen a la formació de l'Estat grec. La illa de Creta va quedar fora del nou Estat.
- L'any 1877, els grecs de Creta es sublevaren i, a conseqüència del moviment, en la convenció d'Halepa obtingueren del Govern turc un règim autonòmic complet, que incloïa el reconeixement de la llengua grega com a llengua oficial de les Corts de Creta i dels tribunals de la illa.
- Amb el règim d'autonomia va augmentar ràpidament la prosperitat dels cretencs, en especial dels grecs cristians. Aquella prosperitat no va ser ben vista pels turcs i el Govern turc abolí la constitució autonòmica de Creta.
- El 1889, amb la pèrdua de l'autonomia, es va iniciar un moviment de protesta.
- L'any 1895, coincidint amb la sublevació d'Armènia també contra els turcs, es va intensificar la protesta dels grecs de la illa de Creta.
- L'aspiració dels grecs de Creta no va ser reconeguda per part de les principals potències europees.

Ressaltant que els grecs li deien “la gran idea” a “l'aspiració irresistible de les nacionalitats”, Prat explicava que a Catalunya es treballava per “la gran idea catalana”.

Finalitzava el discurs desitjant que tots els pobles, com també ho desitjava per al conjunt del poble català, poguessin viure en llibertat, p. 440:

«Nosaltres -i l'acte que estem realitzant ho diu ben alt, ho proclama amb eloquència-, nosaltres volem per a tothom lo bé que desitgem per a la nostra terra; nosaltres volem que la gran idea triomfi a tot arreu a on hi ha pobles que sofreixen; desitgem que visquen en Llibertat totes les gents que parlen la llengua grega, com voldríem que tingués felicitat acabament la nostra ardentíssima aspiració que disfrutïn de plena autonomia totes les gents que pensen i parlen en la llengua catalana.»

4.1.1.4 Exposición a la Academia de Legislación y Jurisprudencia sobre el uso del catalán en los actos oficiales¹⁷²

Prat iniciava l'exposició explicant que en un Estat modern la realitat es concretava en les lleis: “*Para que esta transformación se verifique, la primera condición y la más indispensable es la armonía entre el precepto legislativo y la sociedad*”.

Quan no es seguia aquell procés i la llei no responia a les exigències de la vida social, al final la realitat triomfava sobre “*todos los artificios del convencionalismo*”. Segons Prat, en el cas de la llei de “*Enjuiciamiento Criminal*” s'estava en aquella situació.

L'exposició es referia a la qüestió de l'ús d'altres llengües diferents del castellà en el procediment judicial, amb la finalitat de que els investigadors del fets criminals tinguessin la millor informació dels implicats. Del legislador espanyol, que de les coses d'Espanya tenia “*la ilusión clásica*” que es veia “*desde las azoteas de la Corte*”, ressaltava que no tenia en compte l'existència d'altres grups lingüístics, p. 43:

«[...] *del hecho primordial, innegable, de la existencia dentro del Estado de grupos de población pertenecientes a diversas nacionalidades, a diferentes unidades lingüísticas, ha de enterarse de que además del núcleo castellano hay dos millones de españoles que pertenecen a la esfera galaico-portuguesa, cuatro millones a la catalana -si así se prefiere- y algunos centenares de miles a la vasca o éuscara.*»

Per a rebatre la pretensió oficial de que ja es parlava la llengua oficial d'Espanya a totes les regions, deia que només parlaven bé el castellà les classes socials més elevades i que el poble seguia parlant la llengua dels seus avantpassats, p. 43:

---

¹⁷² El text, que no tenia data i que no fou publicat, ha estat reproduït a:

Enric Jardí; Jordi Galí (1974). *Prat de la Riba, propulsor de la llengua i la cultura*, Barcelona: Editorial Selecta, p. 41-48.

«[...] el uso del castellano no ha pasado de las capas más reducidas de la población, no ha franqueado los círculos más elevados en que ejerce momentáneamente su imperio el convencionalismo, y la masa del pueblo sigue hablando la lengua de sus mayores.»

Remarcava el cas de les regions que “*por su prosperidad así económica como de cultura y por su renacimiento*” no devien res a l’Estat i que no cedien a les “*exigencias de la vida oficial*”. Prat, concretant en el cas de Catalunya, deia que el castellà el parlaven les poques famílies que es volien significar socialment a la manera d’una aristocràcia decadent i que renegaven de la seva ascendència catalana.

L’ús del castellà, també a l’àmbit de la ciència i les arts i en les professions liberals, estava relacionat exclusivament amb l’esfera de l’especialitat de la carrera o de la professió i no era el llenguatge de la resta d’àmbits socials dels professionals, p. 44:

«*Consecuencia necesaria de este hecho es la ignorancia o el conocimiento superficial del idioma oficial en todos aquellos órdenes de ideas y de cosas que nada tienen que ver con la vida profesional.*»

Ressaltava que una gran massa social, que no parlava ni entenia bé la llengua castellana, es trobava amb aquella realitat en l’ús del castellà. Quan aquelles persones entraven en l’àmbit de la justícia, en qualitat de testimonis en els diferents procediments judicials, es trobaven amb una manca de condicions per a seguir els procediments jurídics.

Prat finalitzava la *Exposición* dient que atès que els testimonis i els processats es podien comunicar millor utilitzant la seva llengua usual, “*la catalana*”, també els funcionaris tenien que conèixer “*el idioma de la región*” en què exercien.

4.1.1.5 Primer projecte d’associació per a l’ensenyança de la llengua catalana¹⁷³

Els compiladors de l’*Obra completa* de Prat expliquen en una nota¹⁷⁴ la procedència i el context en què s’emmarcava aquest document, que correspon a un manuscrit sense data.

---

¹⁷³ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1887-1898*. Op. citat, p. 455-456.

¹⁷⁴ *Ibídem*, p. 455. Nota núm. 12:

«APR, ACA, prest. i, C 8/10. Transcripció del manuscrit. El document no porta data, però creiem que és de 1897. Segons Jordi Llorens i Vila, al seu llibre sobre la Unió Catalanista, l’acord fou pres a l’Assemblea de Girona de la Unió, l’abril de 1897.»

En el document es plantejava que s'havia de restaurar la llengua catalana al servei de tot el poble, com a llengua del poble i de totes les classes de la societat catalana.

Referint-se a la institució dels Jocs Florals, s'exposava la consideració de que la seva acció de treball en l'àmbit de la llengua catalana es concretava, en el terreny cultural, en el "Consistori dels Jocs Florals". Es ressaltava que encara no s'havia "treballat gairebé gens en la restauració d'aquesta llengua com a llengua del poble, com a llengua de totes les classes de la societat catalana".

Atenent a que el treball que es realitzava era "patrimoni privilegiat dels poetes i prosadors" i que es volia generalitzar en la societat catalana, "en l'ordre de la vida social", el culte a la llengua que es feia en els Jocs Florals, es proposava que el Consistori dels Jocs Florals acordés que la institució creés una associació destinada a fomentar l'estudi i l'ensenyança de la llengua, p. 456:

«Lo Cos d'Adjunts acorda:

- I. Crear una Associació de l'ensenyança de la llengua catalana que tinga per objecte fomentar lo seu estudi i l'ensenyança de la mateixa.
- II. Nominar una comissió encarregada d'organitzar aquesta associació en la forma i baix les bases i estatuts que cregui més convenient.»

Es preveia que l'associació que es plantejava crear¹⁷⁵ publicaria llibres de text i estudis sobre la llengua catalana i convocaria premis adreçats a alumnes i mestres.

4.1.1.6 *L'hereu escampa*¹⁷⁶

Prat feia un paral·lelisme entre la situació de la Espanya del seu temps i la del temps de Felip V i del comte-duc d'Olivares. De la comparació que feia, resultava que els polítics, "caps de colla del parlamentarisme", eren la figura equivalent a la dels polítics castellans dels governs absoluts, i que les guerres de Cuba i Filipines, eren similars a la situació de les guerres de Flandes, Portugal i Catalunya.

---

¹⁷⁵ Aquella associació no es creà fins dos anys després, el 1899, amb el nom d'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, que, com a associació privada, impulsada des de la Unió Catalanista, tingué el seu estatge en el Col·legi Sant Jordi que dirigia Francesc Flos i Calcat.

¹⁷⁶ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1887-1898*. Op. citat, p. 411-412.

L'article fou publicat el 2 de febrer de 1897 a *La Renaixensa*. El 5 de febrer de 1897 també fou publicat a *Lo Somatent* de Reus.

Dels “periòdichs populars”, que publicaven les grandeses de l’Estat, deia que feien creure grandeses i energies fantàstiques somniades, “com la grandesa de Felip IV, que com més terres li prenien més creixia”. Criticava la política de Castella que, al llarg dels segles, havia portat a la decadència la “herència de força” que havia rebut: els regnes i territoris de la Corona d’Aragó, els Països Baixos i les terres d’Amèrica.

Comparant la política colonial d’Espanya amb la política seguida per Anglaterra, ressaltava que els anglesos en perdre la colònia americana havien anat concedint autonomia a les demés colònies que els hi quedaven i no n’havien perdut cap més. Espanya, des del començament del segle XIX, havia anat perdent quasi totes les colònies, i en el cas de Cuba, després de dues “guerres costosíssimes” encara dubtava en concedir-li l’autonomia.

Es queixava de que Castella, en vegada de deixar desenvolupar-se als pobles prou grans com “Catalunya, los èuscars, Galícia”, cada vegada els controlava més, “com si desitgés acabar-los-hi la paciència o fer-los-hi la vida en comú, en societat, insuportable”.

Exposava que els catalans, igual que els “nostres companys de causa del Nord i de Galícia”, també havien advertit una i altra vegada a l’Estat espanyol de que s’havien d’iniciar reformes en la política interior peninsular igual que les que s’intentaven seguir en les colònies.

Prat finalitzava l’article constatant que no havien estat escoltats i preveient les conseqüències que hi podien haver si es continuava adoptant aquella actitud, p. 412:

«Nosaltres ho hem dit, ho diem i seguirem dient-ho, i els que haurien de sentir-ho nos han excomunit i ens excomuniquen per aquest motiu, i ens aniran excomunicant probablement fins que les desgràcies i calamitats, que voldríem estalviar, seran inevitables.»

4.1.1.7 Cuba i Catalunya ¹⁷⁷

Els compiladors de l’*Obra completa* de Prat expliquen en una nota¹⁷⁸ que Jordi Llorens i Vila, en el seu llibre *La Unió Catalanista i els orígens del catalanisme polític*, atribueix aquest article a Prat.

L’article tractava de la qüestió de la guerra de Cuba en un moment que el Govern espanyol davant de la greu crisi, en què “s’ha hagut de malgastar primer la flor del jovent i els estalvis del país”, havia concedit l’autonomia a la illa. Es qualificava l’actitud seguida pel Govern espanyol de bogeria, “*en aras de la unidad nacional*”, i reproduïa les paraules pronunciades

---

¹⁷⁷ Ibídem, p. 457-458. L’article fou publicat el 3 de desembre de 1897 a *La Renaixensa*.

¹⁷⁸ Ibídem, p. 457, nota núm. 13.

per un polític, germà de pàtria de “Guzmán *el Bueno*”, que deia que era “lo gran brindis d'aquesta orgia política fi de segle: *lo brindis de la última gota de sangre y la última peseta*”.

A l'article es recordava que els catalanistes havien previst el desenvolupament dels fets:

- El conflicte cubà, si no es concedia l'autonomia que sol·licitaven els cubans, tindria greus repercussions en la indústria catalana.
- Es malmetria l'emprèstit de 400 milions de pessetes que els industrials catalans havien facilitat al Govern per a que dugués a terme la “política guerrera i quixotesca de *l'honor nacional*”.
- Es produiria la desfeta d'un exercit de 300.000 homes.

Es feia una altra predicció quan, dirigint-se al Govern espanyol, es deia que si amb les demás regions espanyoles que tenien ànsia de llibertat es seguia la mateixa política que a Cuba, més tard o més d'hora, passaria el mateix que a la illa cubana. S'exposava que en aquelles regions espanyoles hi havia agrupacions polítiques que, tot i garantir la unitat de l'Estat espanyol, demanaven la implantació gradual d'una autonomia.

Les agrupacions regionalistes o autonomistes creien possible que la política espanyola ho entengués així i no repetís els errors que havien fet perdre els dominis d'Europa i d'Amèrica.

L'article finalitzava dient que si l'Estat espanyol continuava seguint la política suïcida de sempre, combatent les aspiracions de llibertat i fent-ho incompatible amb l'autonomia de les regions, llavors s'imposarien els “nacionalistes-autonomistes” que, com los separatistes cubans, no volien saber res d'Espanya.

4.1.1.8 *Lo fet de la Nacionalitat Catalana*¹⁷⁹

El text de l'article es correspon amb el text de la conferència que el febrer de 1897 Prat pronuncià a l'Ateneu Barcelonès i que, més endavant, constituiria el nucli dels capítols V,VI i VII de la *Nacionalitat Catalana*.

Prat exposava que en el segle XIX la qüestió de les nacionalitats havia estat objecte d'estudi per part de pensadors i polítics que, en tractar de l'evolució del concepte de nacionalitat, havien estudiat principalment els aspectes del “fet jurídic” dels elements externs de la vida d'un Estat,

---

¹⁷⁹ Ibídem, p. 413-428. L'article fou publicat el 11, 12 i 13 de febrer 1897 a *La Renaixensa*.

com era el cas de les fronteres que oficialment separaven entre si els Estats, i no s'havia aprofundit en els aspectes més interns del "fet social", com eren les costums i la llengua.

Com a exemple de la importància que tenien els costums i les llengües, es referia als antics viatgers que ja havien deixat escrit en els seus relats que en passar, dins d'un mateix Estat, d'un territori a un altre es trobaven amb realitats socials diferents, diferents construccions i "gent d'una altra fesomia, vestits d'una altra manera, parlant un llenguatge diferent del que fins llavors sentien".

Els geògrafs i els historiadors havien observat que, a banda dels fets polítics, en el si de cada un dels grups humans hi havia uns nexes de sentiment comú. Més tard, també els sociòlegs havien observat aquella realitat, p. 414:

«Los sociòlegs, naturalment, també les han vistes i observades, però així com los geògrafs s'havien fixat en la fesomia exterior i els historiadors en los actes de la seva vida, los sociòlegs les descobreixen al volguer esbrinar l'essència íntima del vincle social, del fet de la societat.

I el fet per als sociòlegs és aquest. L'home neix, creix, se forma i viu dintre d'una societat.»

L'home creixia i es formava en el si d'una societat amb les idees i ensenyances que rebia dels seus pares, de la seva família, dels seus amics i companys i dels seus mestres. Aquelles idees i ensenyances formaven part del patrimoni social i de la cultura comuna de la seva societat. L'esperit individual de l'home, en el decurs d'aquell procés, quedava "orgànicament soldat per sempre més" amb l'esperit col·lectiu i conformava l'ànima col·lectiva de la comunitat que, a la seva vegada, era l'origen de la nacionalitat, p. 415:

«La societat que dóna als homes tots aquestos elements de cultura, que els lliga i forma de tots una unitat superior, un ser col·lectiu informat per un mateix esperit, aquesta societat natural és la nacionalitat.»

Una nacionalitat era una unitat de cultura o de civilització, en què els diferents elements que la caracteritzen, com eren l'art, la ciència, les costums i el dret, tenien el seu origen en la nacionalitat. En un Estat format per diferents "nacionalitats", que aplegava diferents "voluntats col·lectives", també es tenia que desenvolupar una política que fos el reflex d'aquella diversitat. Prat posava el cas espanyol com un exemple en què no es governava d'aquella forma, p. 416:

«Los governants varen seguir obertament la política d'una sola de les nacionalitats unides; i és que en lo fondo, disfressat amb lo nom *d'espanyol* va governar com

segueix governant Espanya, l'Estat castellà, aqueix Estat que, seguint la mateixa ficció, amb lo nom d'espanyol nos imposa lo dret de Castella i amb lo nom d'espanyola, la llengua castellana.»

Una nacionalitat quan tenia consciència de ser-ho, igual que creava un art que responia la seu “sentiment de bellesa”, també tendia a tenir un Estat propi que fos l’expressió i l’instrument de realització de la seva voluntat política.

Prat es referia als assistents a l’acte de la conferència com a protagonistes d’un gran moviment que, havent començat amb la creació d’una literatura i un art, ja no en tenia prou amb donar vida a un art que creixia i arrelava a tot arreu i cercava, per diferents vies, “l’elaboració d’una política catalana” i “la creació d’un organisme” que donés forma concreta a les “aspiracions i sentiments polítics del poble català”. En un futur es veuria que ells en fer art, història i ciència treballaven “en la gestació de l’Estat Català”, p. 416:

«Avui no ens en adonem prou encara, però temps a venir, los que facin la història del període en què som, veuran clar, claríssim, que fent art i fent història i fent ciència fèiem los catalans d'avui alguna cosa més, fèiem pàtria, treballàvem en la gestació de l'Estat Català.»

Prat explicava que la seva intenció era mostrar, d’entre una extensa bibliografia que passava de les cent monografies, una idea sintètica de les diferents teories que s’havien presentat sobre les “nacionalitats” i que les diferents teories exposades en una visió de conjunt perdien la seva individualitat i es veien com a un sistema orgànic.

Exposava l’evolució ideològica que explicava la formació de les nacionalitats:

- Inicialment, en les concepcions tradicionals basades en l’observació de la influència del clima i de l’ambient físic, s’atribuí la creació de les fronteres a una divisió originada per accidents geogràfics naturals.
- Des d’una concepció materialista, basant-se en l’observació de l’existència de diferents nacionalitats dins d’un Estat, es cercà la nacionalitat geogràfica i s’arribà a la conclusió que “la nacionalitat” era una “conca hidrogràfica”.
- Des d’una concepció romànticista, que com a reacció al doctrinarisme de la Revolució francesa, buscava en l’estudi antropològic “l’enyorança del passat” i la influència del paper de les races en la vida dels pobles, s’arribà a l’afirmació de que la “nacionalitat” era una “raça”. Ressaltava que la humanitat es presentava “com una família de pobles o nacions” caracteritzades per la seva singularitat.

- Des de l'escola històrica del dret, que sorgia com a reacció del “dret viu dels pobles germànics” contra la invasió d’una legislació francesa “portantveu de la justícia universal i absoluta, del dret abstracte, dipositat en los alambics de la raó dialèctica”, la llengua es relacionava amb el dret com a dos elements de la “mateixa individualitat social”.

El dret com a producte de l’esperit nacional, segons Prat, no era una “obra arbitrària de la raó” i cada poble tenia el seu dret, que era l’únic que responia a les seves necessitats. El dret, la llengua i l’art, com a elements de cultura, formaven, des d’una visió organicista de la societat, la individualitat social que originava el “caràcter nacional” i l’organisme social de la nacionalitat.

Prat atribuïa a Schelling la generalització del concepte, introduït per De Maistre, de que l’evolució social era essencialment orgànica, i a Krause atribuïa la formulació del paral·lelisme entre “l’organisme individual de l’home i l’organisme social”. Els continuadors foren un “estol de pensadors positivistes” que aprofundiren “l’equiparament de societat i organisme”, p. 422:

«Comte i sobretot Spencer, Lilienfeld i Schäffle l’accepten i treballen amb tant d’amor i de constància, que es forma una ciència nova, la ciència a la moda en lo segle XIX, la Sociologia.»

Més tard es va fer una distinció entre la Nació, com a denominació de la unitat social concreta, i l’Estat, com l’aparell encarregat de les funcions polítiques. Prat agrupava en una unitat sistemàtica els elements que les teories estudiades ressaltaven que intervenien en la formació de l’esperit nacional, p. 425:

«L’esperit nacional no existiria, no s’hauria format, si l’estructura o la situació del territori no hagués sotmès sos pobladors a les mateixes influències, si una barreja de les races no hagués engendrat certs tipus físics medis o bé fet prevalèixer una raça determinada sobre les demás, si la unitat de llengua no hagués buidat en un motillo únic lo pensament nacional.»

En la formació de l’esperit nacional hi contribuïen les característiques dels territoris, de les races, de les llengües, dels criteris jurídics i de l’ànima col·lectiva. L’esperit nacional una vegada constituït, com a “fórmula ideològica de la nacionalitat”, encara que es destruís el poble a que pertanyia, continuaria existint en la defensa de la seva personalitat.

Prat, fent un repàs històric dels diferents pobladors i invasors de les terres catalanes, exposava que, a pesar de la unitat imposada per la civilització de l'imperi romà a les nacions dominades, quan es trencà el poder de Roma va ressorgir la vella "Etnos ibèrica" i, en el territori català, la civilització llatina es transformà en civilització catalana, p. 426:

«[...] l'esperit nacional de la gent catalana ha deixat sempre rastre de la seva existència en totes les èpoques de la història, s'ha manifestat en altres fets, que en conjunt formen una altra prova incontrastable de la individualitat de la nació catalana.»

Finalitzava la conferència afirmant la existència de la "nacionalitat catalana", p. 428:

«Després d'això no haig d'afegir cap més paraula: si existeix un esperit col·lectiu, una ànima social catalana que ha sapigut crear una llengua, un dret, un art catalans, queda dit lo que volia dir, queda demostrat lo que volia demostrar: això és, que existeix una *nacionalitat catalana*.»

4.1.1.9 Comentaris al Missatge al rei dels hel·lens ¹⁸⁰

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat expliquen en una nota¹⁸¹ quina és la procedència d'aquest document, que era una resposta a la reacció que causà, en els "diaris patrioters de Madrid", el *Missatge al rei Jordi I de Grècia*.

Es ressaltava que el fet de pertànyer els catalans a l'Estat espanyol era un fet artificial fruit de la casualitat geogràfica o polític - administrativa, p. 428:

«Però per més que les ratlles de les fronteres polítiques passin i traspassin per sobre nostre, avancin i reculin, nos compreguin a dins o ens deixin fora o ens migparteixin com avui, serem catalans per la sang, per la llengua, per l'esperit, per les qualitats com per los defectes.»

S'exposava que, tot i que es podia identificar el canvi d'Estat pels canvis artificials que significaven el "pes de les contribucions o per la llengua amb què us malparlen los

---

¹⁸⁰ Ibídem, p. 430-431. L'article original fou publicat el 11 de març de 1897 a *La Renaixensa*.

¹⁸¹ Ibídem, p. 430, nota núm. 6:

«Es tracta d'una nota sense signatura ni títol específic, dins de la secció «Barcelona». A l'arxiu Prat de la Riba consta com a escrita per ell.»

empleats”, no es podia canviar la Pàtria, perquè era “impossible esborrar lo fet d’haver nascut i haver-se criat en un país i no en cap altre”.

Es considerava que Espanya era la pàtria dels castellans, p. 430:

«Espanya no és una pàtria; això és, una nacionalitat, sinó fent-se sinònim de Castella. Però allavors tampoc és la pàtria nostra, sinó la dels castellans, la dels que parlen i pensen i senten i obren a la castellana.»

El document finalitzava explicant el motius que havien motivat aquella protesta, p. 430:

«[...] per imposició del patriotisme català, havíem de protestar una vegada més del pecat capital que vicia la constitució de l'Estat espanyol, d'aqueixa constitució que posa a un poble, lo poble castellà, al damunt dels altres pobles, enlloc de reconèixer a tots los mateixos drets, com és de justícia i d'honor i fins de necessitat lo fer-ho.

4.1.1.10 *Les marques dels vins* ¹⁸²

El motiu en què es basava Prat per a escriure l'article era una disposició dictada pel ministeri de Foment en què s'anul·lava la concessió de “vàries marques a colliters de vi”. A part de qualificar el fet com a injust, deia que era una prova més de la ineptitud de l'administració burocràtica de l'Estat espanyol i de la manera original que tenia “d'entendre i d'interpretar la missió de procurar lo benestar dels governats”.

Es ressaltava el fet que en altres països, a diferència d'Espanya, el poder s'esforçava en facilitar “lo despertament i la creixença de les energies individuals i socials”. En al·lusió al cas espanyol, Prat deia que els agents i funcionaris de l'Estat semblava que busquessin nous motius per a posar entrebancs a tota mena d'iniciatives, p. 410:

«L'administració espanyola ho entén d'una altra manera; la missió paternal de fomentar la prosperitat pública consisteix en vexar baix totes les formes imaginables els particulars i ses empreses. Quan es pot fer amb l'ajuda de la llei o d'un decret, millor; quan no hi ha llei o decrets que ho legitimin, se'n dicten; quan no se'n pot dictar cap, se tira al dret sense por: l'administració a més d'omnipotent és impecable.»

Prat criticava el sistema legislatiu espanyol per dedicar-se a les “disbauxes retòriques d'un parlamentarisme estèril” i no estar atent als “síntomes reveladors de les necessitats socials”. Una prova d'aquella ineficàcia era que les marques industrials encara no disposaven d'una legislació adequada a la seva importància.

---

¹⁸² *Ibidem*, p. 409-411. L'article fou publicat el 31 de gener de 1897 a *La Veu de Catalunya*.

Tot i que considerava que el ministeri de Foment no podia, legalment, anul·lar les marques registrades per “los colliters de vi”, Prat preveia que els industrials no s’oposarien a aquella mesura, p. 411-412:

«La injustícia es grossa, la paciència dels industrials encara ho és més, s'ajupirien amb la mansuetud acostumada davant d'aquesta nova vergassada, i, mentre de baix en baix maleiran un cop més la conducta de l'Estat que ens governa, si es reuneixen per a protestar-ne, acordaran enviar al ministre del ram una exposició *ben comedida*, ben incolora, inofensiva i mansa, un d'aqueixos documents que els industrials catalans acostumen, en què pidolen com a gossos lo que tenen dret a exigir com a ciutadans.»

4.1.1.11 *La noblesa catalana*¹⁸³

Prat, a l'article, després de fer una crítica molt dura a una gran part de la noblesa catalana, invitava a la noblesa a participar en el moviment de renaixement de la Pàtria catalana.

Iniciava l'article amb l'afirmació de que la noblesa catalana ja no era “ni noblesa ni catalana”. L'aristocràcia, que ho era per la seva tradició, si participava en la vida del seu poble ho havia de fer “posseïda per l'esperit de la nacionalitat a què pertany” i en un grau més elevat que les altres classes socials.

Qualificava de noblesa catalana la que “dirigida pel Comte de Pallars, es redreçava valenta i decidida davant dels tirans enemics de la llibertat de Catalunya”. Les cases nobles catalanes “de segona i tercera fila” donaren a Catalunya valents defensors i màrtirs i foren, fins a la guerra de successió, “un dels puntals de l'autonomia del nostre poble”. Era una noblesa que s'havia identificat amb la història catalana i que portava els noms que més “treballaren per Catalunya i la cultura catalana en les èpoques passades”.

La majoria de les famílies nobles, després de la guerra de successió, “varen ésser instrument de castellanització i nucli del partit castellanista, que facilitava en totes ocasions la tasca dels vencedors”: renegar de la seva pàtria i anar a favor dels vencedors havia estat l'origen de la seva degeneració.

Segons Prat, una classe directora quan es divorciava del “pensar i del sentir de la seva terra” perdia el dret d'actuar com a classe directora i, llavors, una altra classe estava destinada a substituir-la.

---

¹⁸³ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 34-37. L'article fou publicat el 6 de juny de 1897 a *La Veu de Catalunya*.

De l'aristocràcia catalana, la dels “perfumats gentilhomes que es vinclen i cuegen per les antesales dels dominadors de la nostra pàtria” deia que “va deixar d'ésser catalana”. Aquella noblesa, que havia contribuït més que ningú a la decadència de Catalunya, constituïa “una de les forces més contràries al seu renaixement”.

Considerava que, tot i que el renaixement català havia arribat massa tard per a l'aristocràcia, una part de la noblesa catalana encara estava a temps de “regenerar-se i ocupar en la societat catalana” el lloc que li pertocava.

Prat finalitzava l'article fent una invitació a l'aristocràcia catalana, p. 37:

«Que es recordin de la seva història i sabran com han de fer-ho. Fent pàtria, fent Catalunya, varen fundar-la en l'albada de la nostra història alguna homes esforçats; fent pàtria, fent Catalunya, podran regenerar-la avui, els que sàpiguen i vulguin ésser catalans, i sentir, pensar i obrar com a catalans de la seva terra.»

4.1.1.12 *La Nacionalitat Catalana* ¹⁸⁴

L'article, que tenia una base ideològica molt marcada, s'emmarcava en una línia similar a la conferència *Lo fet de la Nacionalitat Catalana*, que havia pronunciat a l'Ateneu Barcelonès el dia 19 de febrer de 1897, i al discurs pronunciat en el Centre catalanista de Vilafranca el dia 11 d'agost de 1897. Prat avançava un plantejament polític possibilista en què es contemplava la formació d'un Estat català dins d'un Estat federal ibèric.

Per a Prat, quan hi havia dos o més pobles “lligats per un sol Estat” es donava lloc a l'existència de “nacionalitats dominades”. D'una nacionalitat que no tenia Estat propi deia que era una “nacionalitat dominada, subjecta a l'Estat d'una altra nacionalitat” i que no era un nacionalitat completa, p. 449:

«Mai la vida d'una nacionalitat podrà ser completa si no disposa d'un Estat que s'inspiri en son esperit, que tradueixi son caràcter i porti al concert dels pobles l'orientació especial de sa política.»

En el plantejament de Prat, l'Estat era part de l'organisme de la nacionalitat i no podien pertànyer a un mateix Estat dos nacionalitats diferents, “com un mateix cor no pot servir

---

¹⁸⁴ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1887-1898*. Op. citat, p. 449-450. L'article fou publicat el 11 d'agost de 1897 a *Les Quatre Barres* de Vilafranca del Penedès i el 19 d'agost de 1897 a *Lo Somatent* de Reus.

d'instrument de la vida anímica de dos homes diferents". En fer referència a l'origen de la nacionalitat catalana, Prat es remuntava a Guifré i a Jaume I, p. 449:

«[...] s'anomena usualment pares i fundadors de la nacionalitat els que l'han feta lliure, els qui li han donat un Estat propi, nacional; per això a Guifré i Jaume I venera la gent catalana: l'un va crear un Estat català, l'altre va eixamplar-lo fins a confondre ses fites amb lo termenal de la raça catalana.»

Abans dels comtes de Barcelona i de Jaume I ja existia un poble català que, tot i tenir consciència nacional, li faltava l'autonomia que aquells li donaren després.

En el segle XIX el progrés havia fet evolucionar les formes polítiques, com era el cas de l'Estat federal, que era un model d'Estat que vivia amb "completa autonomia interna associat a altres Estats, formant una federació d'Estats o Estat federal".

Els catalans, d'acord amb les "corrents modernes", podien treballar per la constitució d'un Estat català associat als demés Estats nacionals de la terra ibèrica. Aquell plantejament significava un nou pas dins de la tàctica del possibilisme polític, p. 450:

«L'obra, doncs, és essencialment la mateixa: donar a la nacionalitat catalana l'Estat que li falta; i com que aquesta aspiració de les nacionalitats esclavitzades ha rebut a tot arreu on s'ha presentat lo nom de nacionalisme, los catalanistes d'avui som nacionalistes, com va ser-ho lo comte Guifré i tots los que l'ajudaren en sa cabdal empresa.»

4.1.1.13 *Discurs en lo Centre Catalanista de Vilafranca, el dia 27 de maig*¹⁸⁵

Prat iniciava el seu discurs amb un record per al president del *Centre Catalanista* de Vilafranca, el notari de Vilafranca Pere Secases, que havia mort recentment. Qualificava el traspasat com a un treballador per a la causa de Catalunya, en el "moviment que portà la nostra renaixença nacional al terreno polític".

Fent referència a la campanya catalanista, que s'havia iniciat per a afirmar la "personalitat nacional de Catalunya", deia que, a pesar de que a Madrid tothom s'havia unit per a insultar-nos" i de que havien estat tractats com a "boigs i criminals combatuts amb les armes més indignes", la campanya havia estat esplèndida i havien obtingut un resultat satisfactori:

---

¹⁸⁵ Ibídem, p. 440-446. El text del discurs fou publicat per parts els dies 30 de maig, 1 de juny i 6 de juny de 1897 a *Les Quatre Barres* de Vilafranca del Penedès.

- Celebraren a Girona l'Assemblea general de delegats de la Unió Catalanista, que fou “un aplec de gent tan granada i sencera”.
- Havien guanyat les eleccions de l'Ateneu Barcelonès, “el primer centre literari i científic de Barcelona”, a pesar de la “forma encoberta i ambigua amb què se'ns combatia”.
- Havien portat al deganat del col·legi notarial de Catalunya un patrici tan il·lustre com era Maspons i Labrós.

Plantejava una evolució en la forma d'Estat, adaptada a “la llei de la història” en què el món s'encaminava a fer Estats més grans fins a arribar, passant per “graons intermedis que tot just s'obrien” a “l'Estat-continent i després a la meta final, a l'Estat-univers, l'Estat-humanitat”.

Ressaltava que si el catalanisme, en afirmar la personalitat de Catalunya com a nacionalitat diferent de les altres que formaven l'Estat espanyol, s'encaminava a la constitució d'un Estat català i a la destrucció de l'Estat espanyol llavors retrocediria cap els Estats petits en lloc d'avançar cap els Estats grans.

Tota formació política que no respectés la personalitat dels pobles que la composaven estava condemnada a desaparèixer i si es treballava en “l'engrandiment de l'Estat”, sense destruir cap agrupació social, tots s'hi trobaran bé en el nou Estat. En el cas del poble que governava Espanya, deia que no voler el progrés polític en l'engrandiment de l'Estat havia estat la causa de tots els problemes que havien sorgit, p. 443:

«Ell ha estat lo bressol de tots los separatismes, ell ha estat la causa de totes les separacions, ell lo que ha inoculat son esperit d'insociable independència a sos descendents de més enllà de l'Atlàntic, ell lo que treballa amb creixent delit per fer-la néixer en los pobles que encara avui són d'Espanya, ell, l'obstacle més insuperable que s'oposa a la creixença de l'Estat espanyol per medi de la tan remenada *unió ibèrica*.»

En referència a un opuscle, titulat *La fusión ibérica*, escrit amb l'objectiu de moure l'opinió d'Espanya i de Portugal cap a la unitat ibèrica, explicava que seguida va replicar “en la cort d'Espanya un escriptor de la mena castellana” dient que de tot cor hi renunciaven si la unió ibèrica havia de venir per la federació. Prat demanava als polítics espanyols que demostrassin “son propòsit de mudar de vida” començant per respectar els pobles que encara formaven part de l'Estat espanyol, p. 446:

«Quan obrin aixís, quan reconeguïn los drets de la nacionalitat catalana, quan els portuguesos que s'ho miren des de l'altra banda de la Ibèria, des de les costes de l'Atlàntic, sàpiguen que a l'entrar a Espanya no han de renunciar al seu dret ni a la seva llengua ni a la seva autonomia, aquell dia no en seran, enemics, com ne són avui, de constituir un gran Estat que aplegui dintre de ses fites tots los pobles d'Ibèria.»

Prat veia possible aquella solució ibèrica i deia que a Espanya hi havia “prou grupos polítics per a emprendre la constitució d'Ibèria”.

4.4.1.14 Comentari de Prat de la Riba a les cartes de Mañé i Flaquer publicades l'any 1855 al «*Messenger du midi*» de Montpellier¹⁸⁶

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat reporten en una nota¹⁸⁷ que un esborrany d'aquest document, publicat sense títol i sense firma, es conserva a l'Arxiu Prat de la Riba.

El text atribuït a Prat feia era referència a que es complien cinquanta anys del primer article que publicà Mañé i Flaquer al *Diario de Barcelona*, que “tanta influència” havia tingut “en la vida social de Catalunya”.

Es qualificava a Mañé com a un “un català tot d'una peça, un català amb totes les qualitats i els defectes propis i característics del temperament de la nostra raça” i se'l recordava entre els homes que havien fet aportacions a la cultura catalana: Aribau, amb la seva “Oda a la Pàtria”; Piferrer, en l'àmbit artístic; Aguiló, Rubió i Milà, en la “resurrecció de la llengua i la literatura”; Permanyer, Poyet i Duran i Bas, “en la restauració científica del pensament jurídic de Catalunya”; i Martí d'Eixalà i Llorens, en la investigació d'un sistema filosòfic “impregnat com cap altre de l'esperit de la gent catalana”.

De Mañé i Flaquer, que havia participat en la “formació del criteri polític del nostre poble” i en la generació “d'una opinió política veritablement catalana”, es destacava que tenia també la “seva *Oda a la Pàtria* de periodista” que la formaven tres cartes publicades l'any 1855 en el *Messenger du Midi*. En aquell temps, per parlar de l'esperit de Catalunya, en un moment en què encara no s'havien restaurat els Jocs Florals i faltaven molts anys per

---

¹⁸⁶ Ibídem, p. 431-435. El document fou publicat el 6 d'abril de 1897 en un suplement de *Lo Somatent* de Reus, coincidint amb la prohibició de la publicació del diari *La Renaixensa* a conseqüència de la repressió governativa que s'inicià, el març de 1897, arran de que es publicà el *Missatge dels catalans a S. M. Jordi I, rei del hel.lens*.

¹⁸⁷ Ibídem, p. 431, nota núm. 7.

“parlar de regionalisme i de nacionalisme” s'utilitzava el concepte “provincialisme”. Mañé i Flaquer donava d'Espanya una definició precisa que “tota l'allau de novetats de la ciència contemporània” no havia “lograt fer-la envellir ni d'una coma”.

D'aquella primera carta adreçada al “Senyor Director del *Messenger du Midi*”, datada a Barcelona el 1 d'agost de 1855, que reproduïa el *Somatent* de Reus, destaquem:

- La consideració que es feia de la composició d'Espanya, p. 433:
«Espanya és una federació de pobles, de nacionalitats, de races distintes amb distintes tradicions, distintes costums i distints idiomes. Cada regió té sa història a part, sos hèroes particulars, cada qual ha conservat sos codis i tribunals distints de les demés. No es crega que les línies de demarcació que les separen hagin nascut de l'arbitrarietat, del capritxo d'un rei o d'un conquistador; són obra de la naturalesa o, millor dit, de la Providència, puix han resistit els vans esforços intentats pels homes per a destruir-les.»

- Els resultats de la unitat que s'havia imposat, p. 433:
«Establir la unitat a Espanya és introduir la uniformitat i la igualtat de la misèria, de la ignorància i del rebaixament moral.
Los resultats en lo segle passat foren deixar nostres ports sense marina, despoblats los camps i el país sense exèrcit, sense hisenda i sense justícia.»

- L'avís que es feia en relació a la situació que es vivia, p.434:
«No pot imaginar-se, senyor Director, quan repugna aquí el monopoli de Madrid. Si no s'hi posa remei, s'arribarà a gravar l'aire que respirem i la llum que ens il·lumina. I tot això, per què? Per a donar quelcom de vida artificial a una població sense història, sense monuments, que deu pagar fins l'aigua que beu amb lo diner de les províncies; població essencialment consumidora, que no produeix més que la corrupció; que no és, sisquera, com París a França, el centre de les arts, de les ciències, de la moda, del bon gust, i que no és més que un centre d'intrigues.»

Prat destacava l'admiració que tenia per Mañé i Flaquer com a català i com a periodista que havia denunciat els vicis del parlamentarisme i que havia criticat les manipulacions polítiques. Atribuïa a Mañé la creació d'un “periodisme a la catalana” en què es manifestava “l'esperit del nostre poble com l'esperit de totes les nacionalitats se manifesta”. L'obra de Mané destacava en un temps en què el periodisme s'havia convertit en “mercadeig indigne”, amb uns periodistes que buscaven “enfilarse als càrrecs públics i fer via en la carrera política” i d'altres que pensaven només en “son profit de negociants”.

El document finalitzava recordant que l'article es publicava a "*Lo Somatent*" degut a la política d'un Govern que, dient-se conservador, abusava de les seves "atribucions extraordinàries" i perseguia "les úniques forces veritablement conservadores que queden avui a Catalunya".

4.1.1.15 *La tradición política española*¹⁸⁸

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1897, III, p. 18-21

Referència: Monografia de J. Becker, titulada *La tradición política española*.

Tema de treball: A la Monografia es recollien i s'agrupaven "*numerosos datos para concurrir a la formación de una bibliografía razonada de tratadistas españoles de filosofía política*".

Prat deia que Becker, estudiant les obres dels filòsofs, teòlegs polítics i estadistes, havia emprés la "*importantísima tarea de historiar el desarrollo de las ideas políticas en España*". Ressaltava que la "*cultura científica*" arribava a un nivell superior en els països que mantenien la tradició intel·lectual i que la bibliografia, quan era "*cultivada con esmero y apreciada y respetada*", aportava els "*precedentes indispensables de toda labor histórico-crítica de las ideas*".

Després de criticar el mètode racionalista seguit per alguns investigadors del segle XIX que, començant de nou les seves investigacions, renunciaven a la "*tradición científica*", citava a Fustel de Coulanges que deia que un dels trets característics de la "*gran cultura*" que es desenvolupava a Alemanya era que la població estimava i respectava el seu passat. En el cas espanyol, presentava a Menéndez Pelayo com el gran propulsor d'aquell moviment que estava també molt present a Catalunya, "*tan vivo en Cataluña desde el segundo tercio del presente a consecuencia del renacimiento en ella desarrollado*".

Feia dos observacions a l'obra de J. Becker:

- La primera observació, era que no hi constés l'obra de Eximenis, com "*autor de la más completa enciclopedia de los tiempos medios*". Prat explicava que el Dr. Torras i Bages havia exposat les idees polítiques d'Eximenis a *La Tradició catalana*.
- La segona observació, era que no estava d'acord amb la consideració de que hi havia una sola tradició política espanyola. Segons Prat, hi havia dos tradicions

---

¹⁸⁸ *Ibidem*, p. 458-460.

polítiques que seguien dos “*corrientes científicas*”: una era la tradició de “*la España central o castellana*”, amb una orientació escolàstica “*francamente absolutista*”; i la altra era la de “*la España oriental o catalana*”, més favorable a la “*armónica combinación de los poderes*”, que afirmava la superioritat de les lleis sobre la “*voluntad caprichosa de los príncipes*”.

Fent referència a “*la teoría del pacto entre la nación y la realeza*”, com a principi fonamental del dret públic “*catalano- aragonés*”, citava a Palafox, que atribuïa “*lo efímero del poderío español y la rápida ruina de la monarquía*” al fet d’haver volgut “*uniformar el gobierno de todas las provincias*” sense tenir en compte els furs i les costums particulars: “*«Es necesario -dice- que las leyes sigan, como el vestido, la forma del cuerpo, y se diferencien en cada reino y nación»*.”

4.1.1.16 *Desarrollo de la legislación industrial y social en Inglaterra*¹⁸⁹

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1897, III, p. 22-25.

Referència: Article d’E. Stocquart, publicat a la *Revue du droit public et de la science politique*.

Tema de treball: L’article tractava de les solucions legislatives i socials que s’havien donat a Anglaterra en les transformacions de la vida industrial.

Prat feia una anàlisi històrica de l’organització del treball:

- En un principi, el treball s’organitzava en torn de l’àmbit de la família, que elaborava i venia els productes acabats amb unes condicions econòmiques que garantien l’equilibri social.
- En el segle XVIII, s’iniciaren unes grans transformacions, primerament a Anglaterra, que promogueren els desordres socials que donaren origen a la “*cuestión social*”. Els preus dels productes, amb l’increment progressiu de la producció, eren cada vegada més competitius i, com a conseqüència, els salaris també eren cada vegada més baixos.
- L’any 1760, alguns comerciants de Londres, aprofitant-se dels preus més baixos de la mà d’obra, traslladaren la fabricació al “*Lancashire*”. Aprofitaren també per a canviar el sistema de producció: proporcionaven la matèria primera i pagaven un

---

¹⁸⁹ *Ibíd*em, p. 461-463.

preu fix per peça acabada. Amb aquell canvi convertiren els petits fabricants en obrers assalariats.

- La invenció i introducció de diferents models de màquines de teixir, que abaratien els costos de la producció i comportaven la baixa dels salaris, ocasionaren diferents queixes i actes de protesta dels obrers. Posteriorment, amb la introducció de l'ús del vapor com a força motriu s'incrementà la producció.
- A finals del segle XVIII, s'enduriren encara més les condicions de treball i s'incrementà l'ús del treball dels nens a causa del seu cost salarial més baix.

Des de l'any 1802, es dictaren successives normes que de forma progressiva milloraren les condicions de treball dels menors:

- L'any 1802, en donar-se compte els poders públics de les repercussions que l'abús de les dures condicions de treball tenien en la salut dels nens, s'adoptà el "bill" conegut com a "*First factory act*" que fixava en 12 hores el límit màxim de la jornada laboral diària dels orfes, deixant els que no ho eren sota la responsabilitat de les seves famílies.
- L'any 1819, es dictà la llei que no permetia l'entrada dels nens fins els nou anys d'edat i fixava la duració del treball en onze hores. Més endavant, s'augmentà la jornada a dotze hores.
- L'any 1825 es confirmà la llei anterior i s'obligà els fabricants a adoptar algunes mesures higièniques.
- L'any 1831 es prohibí el treball dels nens en els treballs nocturns.
- La llei de 6 de juny de 1844 reduí a sis hores i mitja la jornada dels nens menors de tretze anys i a dotze hores la de les dones i prohibia emplear a les dones en els treballs nocturns.
- Les lleis de 8 de juny de 1847, 5 d'agost de 1850, i les de 1861, 1862, 1867, 1870 i 1871 limitaven també la duració del treball i aplicaven la reglamentació a diferents indústries.
- La llei de 27 de maig de 1878 codificava la legislació industrial: el treball dels nens de catorze a divuit anys i el de les dones a les indústries tèxtils podia durar de sis a set hores pel matí i de sis a set per la tarda, amb un descans de dos hores entre mig. Els nens menors de catorze anys no podien treballar més de sis hores diàries o deu hores cada dos dies. A les altres indústries, la duració del treball era de sis hores i mitja per

als nens majors de deu anys i els de menys de deu anys no podien ser admesos. Es prohibia el treball de nit i el treball els diumenges.

- La llei de 1883 va fer extensives a Escòcia i a Irlanda les disposicions de la llei de 1878.
- La llei de 25 de juny de 1886 reglamentava el treball dels nens i els joves a les tendes: limitava la duració del treball per setmana a sis jornades de dotze hores.

Prat, després d'exposar la legislació anglesa es feia ressò de "*nuevas y más radicales reformas*" que proposava M. Chamberlain, ministre de les colònies, p. 462-463:

«1.º Limitación de la duración del trabajo diario.

2.º Atribuir a las autoridades locales el poder de publicar reglamentos en los cuales se fije la hora de apertura y cierre de los almacenes y tiendas.

3.º Creación de tribunales de arbitraje para resolver las cuestiones entre obreros y patronos.

4.º Conceder indemnizaciones adecuadas a las víctimas de accidentes del trabajo o a sus viudas y huérfanos.

5.º Otorgar pensiones a los ancianos necesitados dignos de esta recompensa.

6.º Limitar la inmigración a la Gran Bretaña de gentes sin medios de subsistencia.

7.º Conceder a las autoridades locales todos los poderes necesarios para facilitarles la mejora higiénica de los centros urbanos y el desarrollo de la construcción de casas para obreros.

8.º Autorizar a las autoridades locales para prestar a los obreros algunas cantidades que les faciliten la adquisición de una casa obrera.»

4.1.1.17 El método propio de las ciencias sociales¹⁹⁰

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1897, III, p. 25-27.

Referències: Article de R. Worms, publicat a la *Revue internationale de sociologie*, i article de R. Beudant, publicat en el número de maig-juny de 1896 de la *Revue du droit public et de la science politique*.

Tema de treball: Prat es feia ressò d'un article de R. Worms, secretari de l'Institut internacional de sociologia de París, i d'un article de R. Beudant, professor de la Facultat de dret de Grenoble.

---

¹⁹⁰ *Ibidem*, p. 463-465.

Els dos articulistes sostingueren un debat entre ells en torn de la “*aplicación del método experimental a las ciencias sociales*” i de la “*la aplicación de los métodos biológicos al estudio de las ciencias sociales*”:

- R. Worms, sostenia que “*el método de las ciencias físicas consiste en la experimentación seguida de la inducción y de las ciencias naturales en la observación y la clasificación*”.
- R. Beudant, responia a R. Worms exposant que el mètode experimental era perfectament aplicable a las ciències biològiques i que en ciències socials no era possible senyalar un mètode únic, “*antes al contrario, se debe aplicar un proceso de investigación distinto según se trate de la historia, del derecho, de la economía política*”.

Prat, tot i que s’identificava amb alguna de les afirmacions de R. Worms, criticava el mètode positivista que defensava aquest per sistemàtic i apriorista, p. 464:

«[...] *parten del principio de que en el hombre no hay nada fuera de la materia, que el hombre y las sociedades humanas son fenómenos orgánicos como los demás, que la ciencia de las sociedades o sociología es una rama de la biología; de lo cual concluyen que los mismos métodos convienen al estudio de los fenómenos sociales y al de los fenómenos de la vida.*»

En referència als termes científics que empraven els articulistes, “*experiencia, observación, inducción*”, deia que els utilitzaven en un sentit “*vago y metafórico*” que estava lluny de la seva significació tècnica, p. 464:

«*La terminología de las ciencias sociales se llena de un vocabulario bárbaro, abstracto, y obscuro, que confunde las ideas, seduce las imaginaciones por su apariencia científica y extravía los juicios.*»

4.1.1.18 *La propiedad intelectual*¹⁹¹

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1897, III, p. 27-29.

---

¹⁹¹ *Ibídem*, p. 465-466.

Referència: Discurs acadèmic del Dr. Fernández Cuchy sobre el “*problema de la propiedad intelectual*”.

Tema de treball: Es presentava una classificació dels drets derivats de la propietat intel·lectual dels invents i de la propietat industrial.

Fernández en el seu discurs proposava l’adopció de la teoria d’E. Picard, advocat belga, en relació a què s’originaven diferents drets: “*derechos personales, derechos reales y derechos de obligación*”.

Prat exposava que d’una anàlisi completa de la qüestió se’n derivaven tres elements fonamentals de propietat: “*el sujeto del derecho o facultad, el sujeto pasivo u obligado, que es la sociedad entera, y un valor*”. Del dret de propietat deia que era “*la facultad o derecho de disponer de un valor económico determinado*”.

4.1.1.19 *El problema de la legitimidad de las especulaciones bursátiles*¹⁹²

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica* de Catalunya, 1897, III, p. 80-82.

Referència: Llibre de Boudon, titulat *La Bourse et ses hôtes*.

Tema de treball: En relació a les especulacions borsàries, en un moment en què aquestes s’havien desenvolupat molt, tractava la qüestió de la legitimitat de les diferents posicions que presentaven els defensors i els detractors de les operacions especulatives en els mercats borsaris.

Exposava que mentre els defensors, deien que l’especulació a la borsa fomentava els moviments de circulació monetària, els detractors, deien que frenava els elements naturals de progrés i creixement en “*engullir las ganancias de los industriales, las rentas de los propietarios, los ahorros de los menestrales*”.

Prat considerava que Boudon, que havia fet una bona descripció de la qüestió i havia proposat “*una reglamentación bien dirigida, pero no excesiva*”, no havia optat clarament per proposar una solució complerta als problemes que sorgien amb l’especulació borsària.

Segons Prat, s’havien de posar limitacions a les operacions de compres i vendes nominals de valors públics i les accions i obligacions i els títols de deute al portador, per a fer més difícils les grans fortunes anònimes, s’havien de suprimir i convertir en títols

---

¹⁹² *Ibidem*, p. 467-468.

nominals. La facilitat de l'ocultació afavoria que els posseïdors es lliuressin de la seva responsabilitat social i del compliment dels seus deures socials.

4.1.1.20 *Noción de la felicidad y su importancia social*¹⁹³

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1897, III, p. 82-85.

Referència: Article d'A. de Cileuls, publicat a *Reforme Sociale*.

Tema de treball: Tractava de la qüestió de determinar la "*noción científica de la felicidad y su importancia social*".

Segons Prat, la noció de felicitat, que era diferent en cada cas concret, estava en la mateixa essència de l'home i cada individu en tenia una idea influïda per la "*educación recibida, los hábitos adquiridos, las predisposiciones fisiológicas, la herencia, la orientación especial de la instrucción, las particularidades de la situación actual o presente*".

Si es destruïa en l'ànima de l'home "*la creencia en una vida futura*" apareixeria la felicitat basada en la possessió de riqueses com a ideal de finalitat de la vida. En canvi, si es mantenien els valors espirituals s'augmentava la noció de felicitat de l'home, "*que siente en su alma la profunda impresión del misterio de la eternidad, no puede detenerse, no puede hallar satisfacción a sus ansias en los efímeros goces de la tierra*".

Els errors relatius a la concepció de la felicitat presents en l'home també ho estaven en la vida social: un exemple era la concepció que es desprenia de las "*exageraciones socialistas*". Considerava que el gran error de l'època moderna havia estat considerar la felicitat com el benestar material i com el "*disfrute de comodidades*" i preguntava si "*el obrero moderno*", que gaudia de més avantatges que en els temps passats, era "*más feliz*" que el sofert pagès de remensa "*de los tiempos medios*".

De l'exposició de les idees que feia Cileuls del materialisme, Prat deia que sacrificava "*la duración a la intensidad, el porvenir al presente*" i que els progressos de la civilització, per si mateixos, no contribuïen a augmentar la felicitat social.

Finalitzava la *Miscelánea* dient que Cileuls havia estudiat l'aspecte subjectiu de la felicitat i que havia descuidat "*las trascendentales cuestiones que suscitan los filósofos al investigar su noción general, su concepto absoluto*"

---

¹⁹³ *Ibíd.*, p. 468-470.

4.1.1.21 *Un nuevo libro sobre el principio de las nacionalidades*¹⁹⁴

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1897, III, p. 85-89.

Referència: Estudi de Roquette-Buisson, titulat *Du principe des nationalités. Étude de droit international public*.

Tema de treball: Es tractaven els conceptes de nacionalitat, Nació i Estat.

Prat qualificava la qüestió de l'estudi del principi de les nacionalitats com un problema "infortunado", al qual s'havien dedicat "tantas y tan ligeras monografías" que constituïen una bibliografia plena de "obras insubstanciales, de monografías hueras, de retóricos alegatos en pro de nacionalidades que no se definen ni demuestran".

Segons Prat, moltes de les obres utilitzaven una mateixa paraula amb diferents significats, "acepciones diferentes en distintos capítulos y a veces en el mismo capítulo y aun en la misma página". Qualificava el tractament que feia Roquette-Buisson dels conceptes de Nació i de nacionalitat com a convencional, atès que el "principio de las nacionalidades es algo que ha alcanzado su total desarrollo, algo cuya solución ha terminado ya".

Prat, que negava l'afirmació de Roquette-Buisson de que "el Estado, ser político organizado ha nacido a fines de la Edad Media", deia que la transformació de l'Estat-ciutat en Estat-regne o "ciudad de ciudades" era obra de la civilització romana:

«Tanto es así que la vida política de los pueblos modernos se ha alimentado en parte principalísima de las tradiciones gubernamentales y administrativas del gran imperio romano.»

Finalitzava la *Miscel·lània* assenyalant la insuficient actualitat de l'obra presentada.

4.1.1.22 *Las costumas de Fontanillas*¹⁹⁵

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1897, III, p. 89-94.

Referència: Llibre de Decap, titulat *Costumas privileges et regimens del loc de Fontanilhas*.

---

¹⁹⁴ Ibídem, p. 471-474.

¹⁹⁵ Ibídem, p. 474-477.

Tema de treball: Ressenyava el llibre de Mr. Decap, membre de la *Société des études du Comminges*, en què estudiava el codi municipal del poble francès de Fontanillas, situat a la “*Gascona tolosana*”.

Decap reproduïa un text de l’any 1554, escrit per un notari de Tolosa, que era una còpia d’un altre text que s’encarregà per haver-se extraviat l’original.

El codi de Fontanillas era el resultat d’un acord entre el senyor, “*el barón de Fontanillas*”, i la comunitat del lloc, “*totz los habitants*”, promulgat en forma de “*ordenamientos o bandos*”, nomenats “*cridas*”, pel senyor de Fontanillas i pel seu representant a la jurisdicció, “*de son jutge ordinari*”.

Prat ressaltava que a les “*costumas*” es regulaven tots els aspectes del règim municipal d’aquelles terres, p. 477:

«[...] *las indicaciones que suministra para los estudios del régimen municipal, su amplio espíritu de libertad, la admirable equidad de sus preceptos y el profundo espíritu práctico que los inspira, cualidades todas que le son comunes con todos los monumentos jurídicos escritos en lengua catalana a una y otra vertiente de los Pirineos.*»

4.1.1.23 *El Estado federal y la confederación de Estados*¹⁹⁶

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1897, III, p. 179-181.

Referència: Llibre de Le Fur, titulat *État fédéral et confédération d’États*.

Tema de treball: Es tractava la qüestió de la forma federativa dels Estats compostos.

Prat deia del llibre de Le Fur que tenia un “*valor científico innegable*”.

Considerava que el “*absolutismo de los monarcas y el paganismo del renacimiento clásico*” i “*la política la Revolución francesa*” havien originat a Europa les corrents unitàries i uniformistes.

El moviment científic no havia produït una literatura científica que estudiés la forma federativa fins el sorgiment de les aspiracions nacionalistes de “*los pueblos sedientos de autonomía*”. Le Fur estudiava en el seu llibre les constitucions federals vigents a Europa i

---

¹⁹⁶ *Ibidem*, p. 478-479.

Amèrica: d'Anglaterra i les seves colònies, amb la “*idea federalista*” sota la forma de l'imperialisme, i dels Estats Units de Nord-Amèrica, amb l'Estat federal i la confederació d'Estats.

Prat criticava la teoria de Le Fur en què aquest distingia entre Estat Federal i Confederació d'Estats, p. 478:

«[...] *la soberanía ha de residir toda entera en una sola colectividad porque es esencialmente indivisible: cuando reside en los Estados que se unen existe una confederación, cuando reside en el poder común a todos ellos existe el Estado federal.*»

Prat, que considerava que la forma federativa era l'aplicació del “*principio de asociación a las relaciones de los pueblos*”, deia que la federació era la única solució possible i justa per a fundar grans grups de pobles amb un “*principio de organización en el seno de la sociedad internacional*”.

Exposava que les col·lectivitats que formaven la base de la “*unión federativa*” eren les nacionalitats. En el cas d'una nacionalitat amb una constitució unitària, com era el cas de Portugal, no hi cabia la constitució federal. Però sí que es podia aplicar en el cas d'un Estat constituït per diferents nacionalitats, com succeïa en el cas d'Espanya, p. 479:

«*Aplicar una constitución federal a Portugal pueblo homogéneo, por ejemplo, sería tan absurdo como lo es mantener una constitución unitaria en España estando compuesta de tres nacionalidades diferentes; la catalana, la castellana y la eusquera, amen de Galicia que pertenece a la portuguesa y de Andalucía que a pesar de la absorción castellana recuerda en sus rasgos característicos los tiempos en que constituía una nacionalidad, la más ilustre por su abolengo entre todas las de España.*»

Per a Prat la sobirania residia en la nacionalitat, p. 479:

«[...] *tanto si ésta se encuentra por los azares de la historia dividida en Estados unidos por medio de la Confederación, como si forma un Estado federal, como si constituye uno de los miembros de una vasta federación.*»

Posava l'exemple d'una hipotètica federació entre Portugal i les nacionalitats espanyoles, en què la sobirania residiria en les diferents nacionalitats i que proporcionaria les avantatges de la unió sense sostreure a cap d'elles la llibertat. Finalitzava la *Miscelánea* dient que la possible federació ibèrica la veia “*hoy por hoy, poco probable*”.

4.1.1.24 *Las luchas de clases durante la edad media*¹⁹⁷

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1897, III, p. 182-184.

Referència: Estudi de M. Milhaud, publicat en el número de febrer de 1897 de la *Revue internationale de Sociologie*.

Tema de treball: S'estudiava la qüestió de les lluites de classes que a l'Edat mitja s'havien produït entre els mercaders i els artesans a Flandes.

Al segle XIII, el progrés econòmic havia concentrat el desenvolupament industrial a diferents regions. Una d'elles era la regió de Flandes, en què s'havia desenvolupat “*innumerables talleres industriales*” i s'havia format una classe social constituïda per grans mercaders que es dedicaven a l'exportació i a la importació. Aquells mercaders, que s'hagueren d'associar per a fer front als perills del comerç, es constituïren en una classe tancada que en forma de monopoli defensaven els seus privilegis.

Les corporacions de mercaders de les “*ricas villas y ciudades de Flandes*” formaren una associació general, “*la Hansa*”, que prengué la forma de lliga o sindicat. L'estructura directiva estava composta per un director, un lloctinent i per un consell amb representants de totes les ciutats.

A aquella lliga, que no hi podien pertànyer els artesans o industrials, els comerciants només hi podien pertànyer si pertanyien prèviament a una associació municipal. La classe dels comerciants, amb aquella organització, adquiriren una gran fortuna i des del govern municipal i les assemblees legislatives pogueren establir una legislació econòmica amb la qual dominaren a la classe dels artesans i industrials.

La classe dels artesans tenia un origen social inferior, ja que, primerament, havien estat esclaus dividits en diferents grups segons la “*naturaleza de su trabajo industrial*”, i més tard, a partir del segle XI havien adquirit la condició de “*hombres libres*” que tenien deures però no tenien drets. Els estrictes reglaments als quals estaven sotmesos els artesans, per part de la classe dels mercaders, impedièn la constitució de grans industrials: “*No puede adquirir las primera materias de su industria sino de manos de los mercaderes, ni puede vender sus telas más que por su mediación*”. Els artesans, amb el pas del temps, també s'organitzaren en gremis, s'adonaren de la seva força i defensaren els seus drets, p. 481:

---

¹⁹⁷ *Ibíd.*, p. 480-481.

« *En aquel preciso momento -observa Milhaud- los Franciscanos animados del espíritu de los fundadores penetraban en el seno de las multitudes, predicaban la igualdad y los hijos de los humildes de la plebe aprendían en los colegios universitarios a someter a su examen los orígenes de la propiedad y del gobierno.*»

A finals del segle XIII començaren les revolucions que tingueren com a conseqüència una major intervenció de les corporacions d'artesans en els governs municipals flamencs, p. 481-482:

«*A fines del siglo XIII comienzan las revoluciones y su ciclo sangriento se dilata durante todo este siglo y el siguiente, con su séquito de matanzas y de asesinatos jurídicos, de reformas y de reacciones. La consecuencia de estos movimientos populares ha sido en todas partes la misma: atribuir a las corporaciones de artesanos una intervención mayor, a menudo predominante, en el gobierno de las municipalidades flamencas.*»

4.1.1.25 La moral de la doctrina evolucionista¹⁹⁸

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1897, III, p. 184-188.

Referència: Monografia de Brunetière, titulada *Moral de la doctrina evolucionista*.

Tema de treball: S'intentava demostrar que les teories morals dels homes de l'evolucionisme no eren evolucionistes i que no estaven “*dentro de los principios de la filosofía de la evolución*”.

Prat deia que la rectificació dels errors propagats en el segle XVIII i la primera meitat del XIX era un dels trets més característics del moviment intel·lectual d'aleshores. Brunetière, en les seves obres, evidenciava la “*debilidad y flaqueza de algunos transcendentales principios que pasaban por axiomas indiscutibles de la ciencia*”.

A la monografia, Brunetière considerava que la teoria de la herència, que formava part de la doctrina evolucionista, havia desacreditat i arruïnat la “*peligrosa hipótesis de la bondad natural del hombre*” introduïda pel renaixement clàssic i desenvolupada pels filòsofs del segle XVIII.

---

¹⁹⁸ *Ibíd.*, p. 482-484.

De Rousseau, destacava la idea de que tot era bo quan sortia “*de manos del Autor de la Naturaleza*”, i de Diderot, remarcava que deia que si es volia fer un tirà de l’home només feia falta civilitzar-lo “*envenenadle cuanto podáis por medio de una moral contraria a la naturaleza*”. Les idees dels homes de la Revolució estaven en el fons de les lleis modernes i en el si de “*las reivindicaciones socialistas*”.

En una posició contrària, de Pascal, Bossuet, Bourdaloue, Calvino, Bayle i Spinoza, deia que seguien la tradició cristiana i que no acceptaren l’axioma de la “*bondad originaria del hombre*”. Citant a Voltaire, deia que l’espècie humana “*lo mismo se puede encaminar a la razón que a la locura*”. D’autors com Bonald, de Maistre i Lamennais i els positivistes Taine i Renan deia que mostraren l’evidència d’aquell axioma.

Analitzant la teoria de l’evolució en relació a diferents posicions filosòfiques i morals, per exemple amb el “*dogma del pecado original*”, exposat abans de la “*bondad originaria del hombre*”, considerava que aquest havia rebut de la filosofia evolucionista una explicació fisiològica per a la transmissió del “*pecado del primer hombre a todos sus descendientes*”. El desenvolupament de les potències humanes podia degradar l’espècie humana, “*sumiéndola de nuevo en la imperfección de su pasado*”, p. 484:

«*Basta recordar la sobrevivencia obstinada de los tipos inferiores, basta tener presente que los seres mejor dotados no siempre son los más aptos, pues la aptitud depende de las condiciones de la lucha, de tal manera, que a menudo los defectos facilitan el triunfo.*»

Com a conclusió deia que “*la teoría del progreso que carecía ya de fundamento en la historia social, no lo tiene tampoco en la historia natural*” i que la doctrina evolucionista, que no podia fundar un sistema, només podia “*venir en apoyo de una doctrina moral fundada en otros principios, nacida en más altas regiones*”.

Prat, malgrat dir que dissentia d’alguns criteris concrets, recomanava la lectura del treball de Brunetière, per la solidesa de les seves deduccions, “*a cuantos se toman interés por los grandes problemas ético-jurídicos que solicitan la ciencia contemporánea*”.

4.1.1.26 *La publicación del nombre ajeno en anuario, listas de sociedades, colecciones de domicilios, etc.* ¹⁹⁹

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1897, III, p. 232-234.

Referència: Article de Magny, publicat en el número de març de 1897 de la *Revue catholique des institutions et du droit*.

Tema de treball: Es tractava la qüestió relativa a les repercussions que es derivaven de la publicació d'un nom aliè.

El fons de la qüestió que es tractava era si la publicació del nom podia ocasionar un perjudici, en “*el orden puramente moral como del orden material*”, en un supòsit en què es donés lloc a una “*disminución de la consideración social o de la reputación moral y científica de una persona, como a la pérdida de la clientela comercial o de una parte de la misma*”. A França, s’havia produït el debat judicial d’aquella qüestió amb motiu de la publicació dels noms, professions i domicilis dels “*francmasones de una región*” i de “*los judíos de una localidad*”.

Es conclouïa que el reconeixement del dret de cadascú sobre el seu nom constituïa un dret de propietat, en el sentit estricte de prohibir la seva reproducció sense consentiment.

4.1.1.27 *La sección de derecho consuetudinario de la Revista general de legislación y jurisprudencia* ²⁰⁰

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1897, III, p. 268-271.

Referència: Nova secció a càrrec de Joaquín Costa que publicava la *Revista de legislación y jurisprudencia*.

Tema de treball: S’anunciava que Joaquín Costa havia inaugurat una secció destinada al “*derecho vivo del pueblo, al derecho consuetudinario*”.

Prat ressaltava que s’havia estudiat el dret en els preceptes, “*más o menos claros y completos, del legislador*”, que estaven recollits en els codis i compilacions legislatives.

---

¹⁹⁹ *Ibídem*, p. 488-490.

²⁰⁰ *Ibídem*, p. 485-487.

Exposava que els homes, tot i l'existència de les lleis, volien “*lo que practican, lo que en sus actos viven, lo que en sus costumbres actúan*”. Fins que la fórmula dictada per l'autoritat no era acceptada i practicada pel poble no es podia considerar que era dret: fins llavors era un ideal jurídic, “*bueno o malo, pero ideal al fin*”.

Els grans progressos realitzats, per les ciències històriques, havien demostrat que per a conèixer el dret d'un país no era suficient amb la “*exégesis de sus textos legales*” i que es tenia que estudiar la vida social dels pobles, p. 485:

«[...] seguir a los individuos y a las familias, a los particulares y a las instituciones o colectividades públicas, en todos los momentos de su vida, no sólo en los actos solemnes en los cuales desaparece su espontaneidad ahogada y hasta desvirtuada por el formalismo oficial, sino también en sus funciones menos aparatosas pero más importantes, en sus actos menos elevados pero más habituales y frecuentes, y por lo mismo más fecundos en resultados.»

Per a poder apreciar el dret civil d'un país, segons Prat, era precís acudir “*al arsenal riquísimo de los protocolos notariales*”, en què es podia conèixer la constitució i organització de les famílies, la transmissió dels patrimonis, la possessió de la terra, els contractes que es feien i les diferents condicions de les persones segons la classe a què pertanyien. L'aplicació dels nous mètodes d'investigació a la història del dret havia produït una renovació total, que, malgrat que a Espanya havia arribat tard, “*como de costumbre*”, ja estaven seguint “*distinguidos escritores*” que treballaven en la història de les institucions jurídiques. Prat situava al davant d'aquell moviment al “*insigne escritor aragonés, D. Joaquín Costa, elocuente y convencidísimo abogado del derecho consuetudinario*”.

Dels treballs publicats a la nova secció de la *Revista de legislación y jurisprudencia*, Prat en ressaltava un que feia referència a la forma que prenia la propietat comunal d'aprofitament comú de la terra i dels boscos a la regió de Zayago, a la província de Zamora. Remarcava el fet de que en aquella comarca es mantenien costums que ja es seguien “*en los remotos tiempos de la antigüedad prerromana: en el siglo I antes de nuestra era*”.

A Prat, deia que el coneixement de la notícia d'aquell fet li produïa una forta impressió, p. 487:

«Esta supervivencia en pleno siglo XIX y en un país europeo, nos causó al conocerla una impresión profunda, sólo comparable a la que se experimenta cuando se sabe que también en la misma región española gran número de familias viven todavía en grutas cavadas en el suelo, como las tribus de la edad de piedra.»

A la mateixa secció de la *Revista*, també es donava notícia d'Aliste, una altra regió de la província de Zamora. Prat després d'assenyalar l'estil de vida, vestits, alimentació i de “*sus recreos y diversiones*” es feia ressò de la condició personal dels habitants, “*del régimen de propiedad y del trabajo*”. Més concretament, es referia a l'evolució del sistema impositiu que s'havia produït, p. 487:

«*«Primero dependieron del señor feudal; sucumbieron más tarde a los delegados de la monarquía absoluta; hoy gimen bajo el poder de los capitalistas, que les brindan las migajas de su dinero a un interés de 25 a 100 por 100, verdadero azote, en competencia con el del Fisco, que los desangra, que los aniquila, impidiéndoles rescatarse y adquirir la dignidad de hombres. Connaturalizados con la servidumbre, no piensan en sustraerse a ella, mirando al señor, al alcalde, al acreedor, en la triple relación -ora consuetudinaria, ora legal-, de súbdito o vasallo, de administrado y de deudor, como una raza, aun más que como una clase, de condición superior a la suya».*»

Prat finalitzava la *Miscelánea* referint-se a la introducció de nous canvis, p. 487:

«*Y de esto último se desprende una nueva enseñanza, a saber: que es más fácil cambiar el nombre de las cosas que las cosas mismas, y que bajo formas y denominaciones diferentes puede subsistir una misma institución.*»

4.1.1.28 *Derecho de los indigentes a ser socorridos por los poderes públicos*²⁰¹

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1897, III, p. 275-278.

Referència: Estudi de P. Lehmkhul, escriptor catòlic, titulat *El derecho al socorro*, publicat a la *Revue sociale catholique*.

Tema de treball: Es tractava la qüestió de la solidaritat que es duia a terme, com a un element més de civilització, entre els membres de la societat a través de les institucions socials

En termes de drets i deures, s'analitzava si hi havia un deure dels homes, a “*hacer partícipes a los demás de lo que tienen y no necesitan, de lo superfluo*”, i si hi havia un dret dels indigents, “*a los bienes materiales poseídos por los demás sin mediar una necesidad inmediata*”.

---

²⁰¹ *Ibidem*, p. 490-492.

L'autor de l'estudi, per a poder determinar en quines circumstàncies es donaven aquests dos supòsits, es preguntava “¿pueden los poderes públicos otorgar a los necesitados un derecho a una asistencia determinada, e imponer a los ricos una obligación exigible?”. A les preguntes formulades, responia que la llei civil, en “lo tocante a pensiones de alimentos, entre parientes, por ejemplo, o las cuotas de la sucesión legítima”, ja completava la “obligación general, indeterminada, establecida por la ley natural”. L'Estat, al mateix temps, també tenia que assegurar la preservació dels béns dels particulars.

Prat expressava la seva posició personal respecte de la tesi de P. Lehmkuhl en què aquest observava “los efectos del aislamiento voluntario a que se condenan muchos escritores católicos, causa principal de lo deficiente e incompleto de su labor científica”.

Prat, que considerava que no sempre la indigència podia engendrar un “derecho a ser socorrido”, plantejava una distinció entre les diferents supòsits i exposava quines eren les situacions que l'Estat tenia que socórrer, p. 492:

«Los que no pueden trabajar, pero han sido útiles a la sociedad mientras han tenido fuerzas o aptitud material para hacerlo, son acreedores a los auxilios públicos. Los que teniendo la aptitud y la robustez necesarias son indigentes, porque no pueden trabajar, porque no hay trabajo, son dignos también de la protección del Estado, que debe, en una o en otra forma, procurarles el medio de salir de su aflictiva situación. Pero los que hacen de la indigencia una profesión, y ocultan debajo de los harapos del mendigo una esterilidad culpable y viciosa, esos no tienen derecho alguno a la pública beneficencia.»

A l'àmbit de la caritat privada, citant a Sant Pau quan deia “quien no trabaje no coma”, considerava que tant en el cas de l'Església com en el cas dels particulars era lícit que decidissin ajudar els demés.

4.1.1.29 La codificación del derecho administrativo²⁰²

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1897, III, p. 338-344.

Referència: Article de Ducrocq que, amb el títol *De l'absence de codification du Droit administratif, ses causes historiques disparues et ses conséquences*, es

---

²⁰² *Ibidem*, p. 492-497.

publicà en el número de març-abril de 1897 de la *Revue général de la législation et de la jurisprudence en France et à l'étranger*.

Tema de treball: Es ressenyava l'article de Ducrocq que, segons Prat, estava “*apegado a los viejos ideales*” i era “*uno de los más renombrados tratadistas de Derecho administrativo*”.

Prat exposava els requisits que havia de complir l'estudiós del dret administratiu:

- Tenia que ser respectuós amb els textos legals, mostrant “*un respeto profundo, inagotable, inquebrantable y ciego al texto legal en todo lo que no se oponga al respeto también profundo, inagotable y ciego debido a otro texto legal*”.
- Havia de tenir capacitat de memòria, ja que es necessitava “*cualidades de ductilidad y memoria rayanas en lo maravilloso para poder dominar la inmensa y nunca definitiva balumba de disposiciones emanadas de tantos centros y tribunales*”.

Ducrocq, quan ja ningú admetia subjectar a un règim uniforme “*entidades de diferente importancia y de distintas necesidades*”, encara rendia culte a un principi de l'Assemblea constituent francesa de 1789, p. 493:

« *«El Estado es uno; los departamentos no son más que secciones de un mismo todo; una administración uniforme debe, pues, comprenderlos a todos dentro de un régimen común».* »

Els estudis històrics i filosòfics, segons Prat, demostraven la “*esterilidad de la obra revolucionaria*” i els defectes de la centralització i la uniformitat amb què la Revolució havia destruït les províncies històriques i les regions. El dret administratiu, que no existia “*como unidad jurídica sistemática*”, era un conjunt de regles jurídiques que agrupaven les matèries més diverses, “*que nada tienen de común sino la desgracia de haber caído bajo la acción perturbadora del poder público, siempre hambriento de nuevas injerencias, siempre deseoso de ensanchar la esfera de su dominación*”.

L'Estat modern, dotant-se d'una administració centralitzada, havia estès el seu control a totes les esferes de la vida., p. 496:

«*El ideal del poder ejecutivo del estado moderno es una administración muy vasta, muy complicada, muy centralizada; una administración que lo invada todo, que lo regule y reglamente todo; que pueda por lo mismo dar ocasión al Estado para entrar en todas partes y tomar pie de una infracción administrativa para desconocer sacratísimos*

derechos de los particulares o de las colectividades; una administración que sembrando de trabas todos los actos de la vida la convierta en una extorsión continuada y erice de espinas el ejercicio de los derechos pomposamente proclamados en las leyes constitucionales y ordene formalidades y más formalidades inútiles y tenga por consiguiente en sus manos a particulares y corporaciones, imposibilitados de cumplirlas, con la amenaza de perseguirles por la infracción de ley en que han incurrido.»

Prat criticava l'intervencionisme de l'Estat parlamentari que, expressant i articulant els seus poders en forma de llei, ho envaïa tot amb l'ajuda de l'administració pública, p. 497:

«Regresamos a la masa caótica; y el agente más activo de descomposición jurídica, el que todo lo barrena, invade y aniquila es la arbitrariedad del Estado revestida de apariencias de justicia, disfrazada de Derecho administrativo. Mientras este ideal subsista aún cuando la codificación administrativa fuese posible, su realización práctica tendría por principal enemigo al propio organismo político encargado de promoverla y de llevarla a cabo.»

4.1.1.30 Impugnación del seguro obligatorio²⁰³

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1897, III, p. 345-347.

Referència: Monografia, escrita per l'advocat Blanco Moya, titulada *Impugnación del seguro obligatorio*.

Tema de treball: Es tractava de la problemàtica que es derivava de la "imponibilidad del seguro".

Prat ja havia tractat de les assegurances el 1896 a la *Miscel·lània Jurídica El seguro y las crisis de la familia obrera*²⁰⁴.

Al segle XIX, els homes de ciència i els estadistes, quan les assegurances adquiriren un gran desenvolupament com a forma de previsió en relació a l'estalvi, es plantejaren si s'havia d'establir la institució de l'estalvi obligatori.

---

²⁰³ Ibídem, p. 497-499.

²⁰⁴ Ibídem, p. 331-335.

Prat, que considerava que Blanco Moya partia d'una falsa noció de la missió de l'Estat, no compartia la posició de que l'opció de l'assegurança obligatòria era un “*gravísimo peligro para el progreso y la fecundidad que del seguro podía esperarse*”.

Veia en la postura exposada per Blanco Moya l'efecte de pertànyer l'autor a l'escola individualista, que es defensava dels atacs a la limitació de la llibertat individual i de la “*injerencia de la colectividad en el círculo de acción del individuo*”. Aquella era una postura en què només es tenia en compte l'individu i l'Estat i no es considerava l'actuació de la societat.

Des d'una posició oposada, Prat era favorable a l'establiment de l'assegurança obligatòria per a les situacions previsibles de malaltia i mort. En quan a l'assegurança per a la previsió dels accidents de treball, distingia entre els casos en què la responsabilitat era dels patrons i les situacions en què era responsabilitat dels obrers.

4.1.1.31 *La cuestión del mandato imperativo*²⁰⁵

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1897, III, p. 347-348.

Referència: Monografia de P. Dandurand, editada el 1896 a París amb el títol de *Le mandat impératif. Étude de droit constitutionnel*.

Tema de treball: Es tractava la qüestió de la limitació del mandat polític a França i a Anglaterra.

Prat, tot i que deia que P. Dandurand havia tractat el tema d'una manera “*sumamente notable*”, no estava d'acord amb l'afirmació de que el diputat, en el dret constitucional modern, era un mandatari. Entre els electors i els elegits, segons Prat, no existia relació jurídica, ja que una de les condicions del “mandat” era el caràcter de la seva revocabilitat i aquesta no es donava en el cas del mandat polític.

Prat defensava la declaració que es feia a la Constitució espanyola de que “*los diputados no representan a sus electores ni siquiera a sus distritos o circunscripciones territoriales, sino a la nación entera*”.

---

²⁰⁵ *Ibidem*, p. 499-500.

4.1.1.32 *Algunas fábricas modelo de Inglaterra* ²⁰⁶

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1897, III, p. 493-497.

Referència: Monografia de A. S. Levetus publicada a la *Revue d'Economie Politique*.

Tema de treball: Es feia una descripció de tres fàbriques model angleses que seguien el model de les colònies fabrils.

Prat considerava que el model de colònies industrials, “*estas colonias obreras destinadas á acrecentar el poderío industrial de Inglaterra*”, era un exemple digne d’imitació a Catalunya.

La primera fàbrica:

La fàbrica de “*chocolate y cacao de los hermanos Cadbury*”, situada a Bourneville, al costat de Birmingham, ocupava a 2.000 obrers: 300 homes i 1.700 dones, “*jóvenes solteras o viudas de antiguos obreros de la casa*”,

Es feia la descripció de les instal·lacions, de les condicions higièniques i del règim de treball, que s’organitzava de dilluns a dissabte al matí, p. 501:

«*Hay además locales para los servicios religiosos, para la enseñanza de niños y de jóvenes, para la celebración de meetings; salones de billar, hospital, parque, juego de cricket de 10 acres de extensión, pista para las bicicletas, piscina para los ejercicios de natación, asilo para las jóvenes huérfanas 6 alejadas de su familia y una sociedad musical compuesta de 40 miembros.*»

Es destacava que els propietaris de la fàbrica donaven facilitats als seus obrers per a que poguessin adquirir, a terminí, terrenys per a edificar cases amb jardí i que la fàbrica tanqués quinze dies a l’estiu.

La segona fàbrica:

La fàbrica “*Sunlight soap*”, situada a prop de Birkenhead, era una altra de “*las colonias obreras destinadas a acrecentar el poderío industrial de Inglaterra*”.

S’explicava l’horari i el règim de treball i també es remarcava que es disposava d’un grup d’habitatges per als obrers, amb “*instalaciones de gas, agua fría y agua caliente*”, que

---

²⁰⁶ *Ibíd.*, p. 500-502.

constituïa un nucli de població model, el “*Sunlight village*”, governat per un consell elegit entre els mateixos obrers.

La colònia obrera també constava d'instal·lacions per a desenvolupar les “*aficiones artísticas musicales y atléticas de los obreros*”, entre les que destacaven el teatre per a representacions dramàtiques, musicals i conferències, el club de cricket i bitlles, la sala de lectura, l'institut per als joves, l'escola per a les nenes, en què s'ensenyava “*corte y confección, de guisar, de cuidar enfermos y de taquigrafía*”, i el club social per als joves.

La tercera fàbrica:

Es tractava de la “*Carrow colony*”, situada a prop de Norwich, que empleava a 2.200 obrers. Com a fet curiós, es destacava la política d'admissió d'obrers, aplicant una fórmula quasi hereditària, en què es donava preferència als fills dels antics obrers,.

Es descriuen les instal·lacions annexes que tenia la fàbrica, p. 502:

«*Hay en ella salones de lectura, biblioteca, sociedad musical, dispensario, servicio médico, caja de ahorros, servicio de incendios, escuelas de niños, clases nocturnas para obreros, clases de dibujo, de modelado, de agricultura y de jardinería, y de economía doméstica y de cocina para las jóvenes; solares para el lawn-tennis, el foot-ball y el cricket, círculos obreros, círculos de jóvenes, etc.*»

4.1.1.33 *Instituciones y costumbres de la antigua Islandia*²⁰⁷

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1897, III, p. 497-499

Referència: Article de Valroger, publicat en el número de maig-juny de la *Nouvelle Revue Historique de Droit français et étranger*.

Tema de treball: S'estudiaven “*algunas costumbres jurídicas de los antiguos islandeses*”.

La investigació sobre els orígens germànics havia conduït fins a l'estudi de les institucions islandeses. Es destacava el fet que a Islàndia es retardaren les transformacions socials gràcies a que la seva situació geogràfica l'ajudà a defensar-se de les influències estrangeres, p. 503:

---

²⁰⁷ *Ibidem*, p. 503-504.

«La civilización germánica debe presentarse en Islandia mucho más pura y castiza que en los países sujetos por razón de contigüidad territorial a la influencia de la cultura latina o de las civilizaciones celta y eslava.»

En el segle XIII, el matrimoni consistia en la compra de la dona per part del marit mitjançant l'establiment d'un contracte. L'home podia dissoldre fàcilment el vincle, p. 503:

«Un marido quejoso de su mujer, toma testigos, se declara separado de ella, y poco después contrae un nuevo enlace. El divorcio era algo más solemne tratándose de la mujer.»

El país es governava amb una Assemblea nacional sota una organització política que descansava en la forma republicana de govern formada per quatre tribunals, pertanyents als quatre departaments de la illa que administraven la justícia, i un tribunal superior, que entenia sobre les apel·lacions i els assumptes superiors.

Del dret islandès, Prat ressaltava la “*composición pecuniaria*”, en què es considerava que en certs casos no era honorable rebre una compensació econòmica, p. 504:

«Las Sagas consideran que en ciertos casos es deshonoroso recibir el vergeld o precio de sangre. Un padre cuyo hijo ha sido asesinado, exclama negándose a recibirlo. «No quiero llevar mi hijo en el bolsillo.»

4.1.1.34 La confusión de las obligaciones en el derecho romano²⁰⁸

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1897, III, p. 499-501

Referència: Monografia de M. Gilbert Massonié, publicada en el número de maig-juny de 1897 de la *Revue Générale de Droit, de la Législation et de la Jurisprudence en France et a l'étranger*.

Tema de treball: S'estudiava la qüestió de les diferents teories que hi havia sobre l'extinció de les obligacions, com a “*vínculo de derecho*”, que s'adquirien en el dret romà.

Prat exposava que era necessària l'existència de dos personalitats jurídiques: la del deutor i la de l'acreeador, p. 506:

---

²⁰⁸ *Ibídem*, p. 505-506.

«La obligación se extingue porque es un vinculum juris que exige necesariamente la existencia de dos personas, un acreedor y un deudor y después de la confusión no hay acreedor ni deudor, no hay quien obligue ni quien esté obligado, no existe más que una sola persona.»

4.1.1.35 Las cooperativas de producción y la agricultura danesa²⁰⁹

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1897, III, p. 501-503.

Referència: Una monografia de Van Der Heyde i un article de Daniel Bellet, publicats en el número de juliol de 1897 del *Journal des Economistes*.

Tema de treball: Es referia a l'excel·lent resultat que Dinamarca, un dels països més petits d'Europa, havia obtingut en la producció agrícola en un moment que l'agricultura estava en crisi.

Es ressaltava que una de les causes de l'èxit de l'agricultura danesa era l'associació dels productors agropecuaris en forma de cooperatives.

Arran de la fundació de una de les primeres, la “*Landhusholnduingsselskabet*”, fundada l'any 1769, es promogué la creació d'altres associacions, l'assessorament d'agricultors per part de funcionaris experts, l'experimentació agrícola, la impressió i distribució d'obres d'economia agrícola, així com la inspecció de la fabricació de la mantega i el desenvolupament de la ramaderia i la indústria lletera.

A cada província hi havia una societat principal que rebia subvenció de l'Estat i que era el centre de reunió de les societats agrícoles de la comarca. L'organització de totes elles era similar, amb unes comissions que es responsabilitzaven de diferents àmbits, com eren la cria del bestiar, la producció de llet, els cultius, l'organització de conferències agrícoles, la fundació i administració d'escoles, la celebració de certàmens i exposicions i la inspecció dels procediments que seguien els associats.

Els petits ramaders, atès que tenien la necessitat d'exportar la mantega que produïen en grans quantitats i que no volien dependre d'altres patrons, s'uniren en cooperatives de producció. L'any 1882, encara no n'hi havia cap, l'any 1886, ja exportaren 3 milions de Kg, i l'any 1892, exportaren 43 milions de Kg.

---

²⁰⁹ *Ibidem*, p. 506-507.

També es van crear cooperatives per a la cria de bestiar i a la millora de les espècies, la l'exploració d'altres indústries agrícoles i la plantació de terrenys no cultivats. Prat no s'estranyava de que els danesos fossin “*radicalmente librecambistas*” i, que a diferència dels productors d'altres països, no volguessin emparar-se en la protecció nacional.

En oposició a la realitat de Dinamarca, remarcava la situació d'altres països partidaris del proteccionisme econòmic, que tenien una economia esgotada per les despeses militars, “*que agota las fuerzas de las grandes potencias y aun de las que sin serlo quieren aparentarlo*”, que suportaven la càrrega de “*las legiones de empleados*”, que originava el centralisme, i que estaven sotmeses al “*mal de las multitudes, que el parlamentarismo exagera en los países de grande extensión territorial*”.

4.1.1.36 Fenómenos de regresión en la evolución económica. Los sindicatos y los gremios

210

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1897, III, p. 503-505.

Referència: Un estudi de C. Gide i una comunicació de M. Cheysson.

Tema de treball: S'analitzaven determinats canvis econòmics produïts en l'economia, que suposaven un retorn a formes econòmiques anteriors més primitives.

Prat, que considerava que l'evolució econòmica s'aproximava cada vegada més “*a su estado originario*”, posava com a exemple els estudis d'aquells dos autors, en què a manera de “*fenómenos de regresión o retroceso*” es presentaven uns canvis que, a la vegada, suposaven “*progresos indiscutibles*” i una “*verdadera obra de regresión*”.

En el primer estudi, es presentava dos observacions de l'economista C. Gide, professor de la Universitat de Montpeller:

- La primera observació, era la tendència, que es donava en l'organització de sindicats de productors i cooperatives, que consistia en suprimir la figura dels comerciants com a intermediaris entre els productors i els consumidors.
- La segona observació, era la utilització, que es feia en la forma de la utilització dels efectes bancaris en les operacions comercials i de la permuta en substitució de la venda canviant les mercaderies en espècie per títols que les representaven.

---

²¹⁰ *Ibidem*, p. 508-509.

En el segon estudi, es donava notícia d'una comunicació de M. Cheysson, dirigida a la *Société d'Économie Sociale*, en què s'estudiaven els sindicats industrials de producció i venda, en la seva faceta de “*trueque o permuta*” que tenia com a conseqüència la supressió de la classe del comerciant. Era un fenomen que suposava una “*cultura econòmica extraordinària*” a la qual s'arribava gràcies a dos fets: el primer, amb l'acumulació de productes i poder disposar de les vies de transport, i el segon, emprant la forma corporativa que s'havia generat amb la fórmula de la cooperació en el consum i en la producció.

Prat destacava un altre aspecte, que M. Cheysson exposava, relatiu a la forma de canvi econòmic que utilitzaven les diferents formes en què s'organitzaven els sindicats industrials: “*Kartells, Rings, Corners, Pools, Combinations*”. Aquelles formes tenien uns trets comuns amb els quals burlaven dos dels grans “*principios de nuestro siglo*” que eren “*la libertad del trabajo y la libertad de concurrencia*”.

El canvi econòmic s'assolia amb la utilització de diferents formes de control:

- Distribuïnt els encàrrecs de producció.
- Assenyalant a cada associat una limitació de la seva producció.
- Amb la fusió de diferents tallers en un de sol.
- Amb la creació d'establiments per a la venda controlada de la producció dels associats.

Prat, que veia en les funcions d'aquells sindicats industrials un retorn a la forma dels antics gremis, considerava que la desaparició dels gremis havia estat una “*verdadera obra de regresión*” i l'aparició dels sindicats industrials n'era la demostració.

Remarcava que les necessitats de l'evolució social exigien l'organització d'institucions que regulessin la producció, p. 509:

«Se destruyó a los gremios en vez de reformarlos, extirpando los abusos a que su concreción histórica daban lugar, y apenas ha transcurrido un siglo desde su anulación, cuando espontáneamente la evolución social conduce con fuerza irresistible a la organización de instituciones que ejerzan la función regulatriz de la producción que a los gremios estaba encomendada. Lo que es natural es también inevitable, y en vano con axiomas a priori, con fórmulas abstractas se pretenderá combatir su desarrollo. La naturaleza se burla de las abstracciones, y su fecunda vida todas las arrolla y pisotea.»

4.1.1.37 *El règim corporatiu*²¹¹

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1897, III, p. 568-589.

Referència: Un estudi de Martin-Saint-Leon, un estudi de Leroy-Beaulieu i un estudi de V. Brants.

Tema de treball: En aquella extensa *Miscel·lània*, Prat analitzava la qüestió de la crisi que es produïa a la societat contemporània entre el capital i el treball.

En els tres estudis que presentava Prat es proposava la restauració del règim corporatiu com a forma d'organització social:

- En el primer estudi, de Martin Saint-Léon, titulat *Histoire des corporations de métiers depuis leurs origines jusqu'à leur suppression en 1791*, es feia una ressenya de la història de les corporacions gremials d'arts i oficis a França.
- En el segon estudi, de Leroy-Beaulieu, publicat a la *Revue Sociale Catholique* en el número de 1 d'agost de 1897, es refutava una objecció a la seva restauració.
- En el tercer estudi, de V. Brants, publicat a *La Réforme Sociale* en els números de 16 de juliol i 1 d'agost de 1897, s'analitza els resultats que va tenir el primer intent legislatiu de restabliment dels gremis.

El plantejament del tema d'estudi es situava en els esdeveniments que succeïren en el segle XVIII. A l'any 1791, amb un decret de l'Assemblea constituent francesa, s'havien suprimit els gremis i les corporacions de arts i oficis i s'anul·laren les proves de capacitat.

Segons Prat, amb la nova disposició legislativa, que suprimia unes formes d'organització social que havien agrupat i distribuït els individus, s'obtingueren uns resultats contraris als previstos: l'abolició de "*las corporaciones de artes y oficios*", originà una etapa de desordre en les relacions entre els patrons i els obrers; i la substitució de l'antiga relació laboral per l'individualisme, provocà "*una masa informe y disgregada de ciudadanos y un poder omnipotente para dominarlos*".

Com a resposta a aquella nova situació i als resultats de les crisis produïdes pels excedents de producció es produí una reacció de violència entre el capital i el treball. Més tard, l'aïllament dels diferents elements socials que intervenien en la producció afavorí les extremes condicions dels contractes de treball i contribuí a l'esclat de la crisi social

---

²¹¹ *Ibidem*, p. 510-524.

contemporània. La solució que es proposava per a superar aquella situació consistia en la creació d'associacions que, formades pels membres de cada professió, tindrien la funció de procurar la recerca del bé comú i d'evitar els inconvenients de la lliure concurrència.

Prat exposava que a França diferents escriptors havien fet propostes de reinstaurar fórmules semblants a les corporacions que s'havien prohibit el segle XVIII. Entre els autors, destacava les obres de Buchez i de Villeneuve Bargemont, p.510:

«Esta idea fue recogida poco después por Buchez, quien en el *Journal des Sciences morales et politiques* (17 diciembre 1831) desarrolló un plan completo de organización corporativa del trabajo industrial. *El estado de las poblaciones obreras del Norte de Francia, expuestas a huelgas forzosas y desprovistas de auxilios en los casos de enfermedad y vejez, y entre las cuales comenzaba a desarrollarse sorda agitación contra los ricos, sugirió a Villeneuve Bargemont (que conocía de cerca sus necesidades), un plan de restauración social en el cual figura en segundo término, y después del despertamiento del sentimiento religiosos, la reorganización de las corporaciones gremiales expurgadas de todos los abusos que las hicieran odiosas en sus últimos tiempos.*»

Ressaltava que l'escola catòlica també havia fet consideracions similars, p. 510:

«Desde este mismo punto de vista ha considerado semejante restauración la escuela política. En la corporación ha visto el instrumento natural de pacificación económica, el organismo en cuyo seno ha de llevarse a cabo una obra importantísima: el restablecimiento de la armonía entre los diferentes elementos de la producción industrial.»

Considerava que els intents que promogué l'escola catòlica no havien tingut molt èxit perquè es partia del prejudici de que el gremi tenia que ser una corporació confessional i s'havia d'excloure els industrials i els obrers escèptics, “*clase hoy desgraciadamente numerosísima*”. En aquell intent de restauració, segons Prat, havia estat un greu error convertir els gremis en associacions “*predominantemente religiosas*” i excloure membres que no tinguessin “*arraigados sentimientos religiosos*”.

Exposava que, tot i que una societat no era “*una multitud heterogénea*”, es podien trobar aspectes comuns en diferents individus, com era, per exemple, la professió que constituïa un “*poderosísimo agente de asociación*” per la mateixa instrucció que rebien i les tradicions que compartien els seus membres, p. 512:

«Además, el ejercicio de la profesión engendra intereses comunes, determina comunidad de sentimientos y aspiraciones, inclina a unos mismos defectos, engendra hábitos de voluntad y procedimientos intelectuales parecidos y predispone a la adquisición de parecidas cualidades. De ahí que exista entre ellos un vínculo poderoso de unidad; de ahí que formen naturalmente agrupaciones sociales.»

Un altre vincle relacionat amb la professió, que també afavoria l'establiment de relacions socials, era el que formava “*la contigüidad territorial*” en els diferents nivells, el municipal, el comarcal i el regional, p. 512:

«Los que viven en un municipio tienen un vínculo más de unión que los demás, y así sucesivamente respecto de los de la comarca y de la región, a consecuencia de la concurrencia de otros vínculos, también naturales, de asociación.»

Prat considerava que era natural que es formessin associacions professionals que, organitzades en diferents cercles escalonats jeràrquicament en el territori, tinguessin una estructura sorgida de l'ordre social natural. En aquelles agrupacions professionals, que eren una agrupació econòmica, no tenia que ser un requisit per a formar-ne part haver de compartir unes creences religioses.

4.1.1.38 *Los bienes comunes*²¹²

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1897, III, p. 655-668.

Referència: Treball de Ivan Loutchitski, professor de la Universitat de Kiew, que amb el títol de *La comunidad agrícola en los Pirineos* fou publicat a *La Administración*.

Tema de treball: Ressenya l'estudi d'Ivan Loutchitsk, que havia estat comissionat pel Govern rus per a estudiar la història de “*la propiedad y de las clases serviles en Europa*”.

En el treball es presentava dades relatives a poblacions de les dues vessants dels Pirineus, “*ciudades, hoy francesas, que forman parte del mismo grupo de civilización o cultura, del grupo pirenaico*”.

---

²¹² *Ibidem*, p. 524-533.

Fins a la Revolució francesa, la propietat comunal i l'aprofitament comunal eren formes de propietat idèntiques en los dos vessants pirinenques. Poblacions properes d'una vall posseïen i aprofitaven en comú les propietats de la vall i formaven una circumscripció territorial. Moltes d'aquelles comunitats eren lliures i “*formaban verdaderas repúblicas, regidas por sus antiguas costumbres, y autónomas en cuanto a la gestión de sus intereses y propiedades comunales*”.

S'establia un pacte entre les comunitats i el poder reial o senyorial, en què les comunitats juraven fidelitat a condició de que es respectessin els seus drets i privilegis. Cada vall tenia un cos de costums i privilegis a manera de “*verdadera carta constitucional*” que incloïa una “*serie completa de garantías de la libertad personal*”.

Les valls, com a unitat independent, tenien el dret d'establir relacions i signar entre elles cartes de pau, que eren “*verdaderos tratados que tenían fuerza de ley para las partes contratantes, y en los cuales se resolvían los conflictos a que sus relaciones daban lugar, o se regulaban los intereses que les eran comunes*”. En situacions de guerra entre els respectius Estats no s'interrompien les relacions pacífiques entre elles, “*el comercio se ejercía como antes de la guerra; los valles permanecían extraños a la lucha*”.

Un aspecte a ressaltar era l'organització de la comunitat en base a la institució familiar, amb l'agrupació de famílies, cada una d'elles sota les ordres del cap de família, “*cap d'ostau*”. El cap de família era sempre el primogènit sense distinció de sexe. Al nucli familiar pertanyen la resta de germans, els “*segundones*”, i els germans solters, els “*concos*”. En alguns llocs els parents que vivien en la mateixa unitat familiar se'ls hi deia “*esclaus*”.

Per a Prat, aquelles característiques tingueren una influència determinant en la composició de la família catalana, com era la costum de l'hereu i la legítima dels demás germans, i més tard, quan els parents “*esclaus*” s'emanciparen del cap del grup familiar, també contribuïren a establir la base de la “*prosperidad mercantil e industrial de Cataluña*”.

4.1.1.39 El federalismo ²¹³

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1897, III, p. 810-827.

Referència: Llibre de Raul de la Grasserie, titulat *L'État fédératif*.

Tema de treball: Es tractava la qüestió de buscar noves formes jurídiques de descentralització que no trenquessin la unitat de l'Estat francès.

---

²¹³ *Ibidem*, p. 534-546.

Prat exposava que la idea federativa entrava molt poc a poc en la consciència de l'opinió pública i que la fórmula de la descentralització per a les col·lectivitats dotades de personalitat jurídica, "*poseedoras de tradiciones de autonomía y de independencia*", era insuficient. En canvi, en la forma federativa no es destruïa l'autonomia de les entitats federades i l'Estat, que les representava, només tenia cura dels interessos "*comunes a todos los Estados asociados*".

Considerava que les conclusions que presentava Raul de la Grasserie en la seva obra, a causa de la metodologia emprada, eren principis o lleis empíriques "*puramente provisionales*", en tant no s'apliqués la segona part del mètode deductiu propi de les ciències socials. També veia limitacions derivades de la nacionalitat de l'autor, p. 540:

«El autor es francés, esto es, ciudadano del país más unitarista y más uniformado de Europa, del país que más ha padecido de los apriorismos teóricos que engendraron el uniformismo y la centralización, y en el cual más predicamento tienen todavía estas ideas».»

Prat criticava que Grasserie, primerament, introduís amb força la teoria del federalisme i de l'autonomisme i que, després, es decantés cap el provincialisme i oferís al poder central totes les facultats importants. Considerava que Grasserie feia el mateix que havien fet els republicans federals espanyols, p. 541:

«Hace, pues, en el orden científico o teórico, exactamente lo mismo que hicieron en el práctico nuestros republicanos federales; era en sus programas y discursos de un radicalismo subidísimo, mas en cuanto trataron de formular prácticamente sus teorías en una constitución política se vio claramente que en nada, si no es el nombre, diferían de los unitarios monárquicos y republicanos y que todo se reducía a incluir en la constitución del Estado una ley provincial que organizaba parlamentos exactamente iguales y uniformes en cada provincia, para desahogo de los oradores provinciales que desde entonces podrían legislar en todas las materias, salvo... las de derecho civil, penal, mercantil, procesal, político y administrativo.»

Prat feia una exposició de l'evolució històrica de la forma natural de l'Estat en què la unitat familiar, com a forma més senzilla d'organització social, fou incorporada a una unitat superior, primerament, a la ciutat, i després, a l'Estat-província i a l'Estat-regne.

Ressaltava que, en cada una d'aquelles transformacions, la unitat inferior continuava gaudint d'un conjunt de facultats socials i que era l'origen d'una societat peculiar: "*La*

nacionalidad es una unidad social de cultura, en posesión de temperamento y carácter especiales; es una individualidad colectiva natural”.

L'Estat, en formes superiors en què hi havia un sol Estat unitari format per diferents nacionalitats, “*pueblos diferentes*”, només representava a una d'elles i la nacionalitat minoritària passava “*a ser dominada*”.

Prat exposava la funció que tenia la nacionalitat en la formació del dret com a element cultural d'una societat, p. 545:

«La nacionalidad es la sociedad política, es el círculo social en que naturalmente radican las funciones políticas. [...] la función capital de la vida política es formular el derecho el derecho y mantener su imperio; que el derecho es un elemento de cultura que nace espontáneamente de las entrañas mismas de la unidad de cultura por excelencia, pueblo o nacionalidad; y que sólo dentro de esta y por elementos que a ella pertenezcan y vivan su vida, puede ser mantenida la vida del derecho.»

L'Estat modern tenia la facultat de formular el dret nacional i d'organitzar institucions. Segons Prat, la lluita que plantejaven les diferents formes dels moviments polítics i socials, “*autonomismo, nacionalismo, regionalismo*”, buscaven que l'Estat es despregués de les atribucions pròpies de les nacionalitats.

Considerava que a la societat hi havia unes funcions pròpies de cercles superiors a les quals l'evolució social encara no havia donat una solució. En una nota²¹⁴ exposava que Krause ja expressava aquella idea, p. 545:

«En la terminología de Krause podría expresarse técnicamente esta idea, diciendo que en el seno del Estado-patriarcal estaban contenidos los Estados pertenecientes a las sociedades personales: familia, municipio, comarca, región, nación, grupo de civilización, humanidad; y que la evolución social en este punto consiste en fijar en cada una de estas entidades su Estado correspondiente.»

Prat formulava una conclusió en relació a “*la naturaleza verdadera del Estado federativo*”, p. 545:

«El Estado federal es la federación de Estados nacionales que conservan el conjunto de funciones propias del Estado político de la nacionalidad y se desprenden de aquellas otras que sean propias y peculiares de un círculo social más elevado.»

---

²¹⁴ Ibídem, p. 545. Nota núm. 20.

El règim federatiu, segons Prat, era la millor solució per als Estats que estaven formats per dos o més nacionalitats. En el cas dels Estats unitaris, que eren Estats formats per una única nacionalitat, la forma federativa s'aplicava a la unió amb altres Estats similars.

4.1.1.40 *La Carta municipal de Saint-Julien-du-Sault. Espontaneidad de la civilización medieval*²¹⁵

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1897, III, p. 884-89.

Referència: Estudi de M. Prou, publicat a la *Nouvelle Revue Historique de Droit français et étranger*.

Tema de treball: Es tractava de les costums recollides a la Carta municipal de Saint Julien-du-Sault.

Prat criticava l'obra feta pels legisladors de “*la época constitucional*” que establiren règims idèntics i uniformes per a tots els pobles. Deia que eren decisions que estant destinades, seguint la fórmula de “*la libertad*”, a “*causar la felicidad de los pueblos, igualándolos por vía de mutilación o de absorción*” no havien afavorit “*la afirmación de la personalidad propia y el espontáneo desarrollo de la misma*”.

Segons Prat, a l'època medieval, a diferència de l'època constitucional, s'havien desenvolupat unes costums i unes institucions que afavorien la formació d'una civilització esplèndida, p. 546:

«Las instituciones y las costumbres características de aquella civilización espléndida, nacidas y desarrolladas en los grandes centros de población, que entonces como ahora eran grandes centros de cultura, se propagaban después lentamente, suavemente, a todos los demás, y en todos, aun los más humildes y apartados, dejaban sentir su benéfica influencia, unas veces directamente, otras veces pasando por una serie más o menos dilatada de intermediarios.»

Les institucions comunals s'adequaven a les costums dels diferents grups de població i representaven l'estat de cultura política. En el cas que es ressenyava, a la Carta municipal de Saint Julien-du-Sault hi constava la supressió dels drets senyoriais, la declaració de llibertat per a tots els habitants de la vila i tots els que s'hi establissin en el futur, una

---

²¹⁵ *Ibíd*em, p. 546-551.

declaració d'igualtat per tots els habitants amb el pagament del mateix "*derecho de vecindad*" i els jurats que administraven la justícia.

Prat ressaltava un aspecte d'aquella Carta que constituïa una prova de l'origen individual de les propietats comunals dels pobles: el fet que els veïns tenien dret a aprofitar els boscos senyorials, "*propiedad del señor o dueño*". Més tard, amb la continuïtat de l'aprofitament dels boscos per part dels habitants dels municipis, es considerà que el municipi era el propietari jurídic dels boscos i entre els habitants s'atribuïa la propietat a l'origen comunal d'aquelles propietats. Prat rectificava aquella creença i deia que l'origen de la propietat era individual d'un senyor o del rei.

4.2 L'any 1898

L'entrada dels Estats Units en el conflicte cubà constituí el moment més àlgid de la guerra que tenia lloc a la illa de Cuba. A Catalunya, la gravetat d'aquella guerra anà creant un sentiment contrari al manteniment del conflicte bèl·lic, sentiment que s'estengué a l'anomenada "*classe neutra*" formada per industrials i per comerciants.

Prat, en aquelles circumstàncies, redactà el manifest *Als Catalans* que la Junta permanent de la Unió Catalanista, amb el suport de nombroses societats i agrupacions, dirigí al poble català. En el manifest es demanava, sense ambigüïtat, que es signés la pau entre Espanya i els Estats Units, alhora que es demanava l'autonomia per a Catalunya.

El desenllaç de la guerra entre Espanya i els Estats Units, que suposà la pèrdua de les restes de l'imperi colonial, tingué una gran repercussió en els medis intel·lectuals i professionals espanyols. El clima que s'anà creant a Catalunya entre els medis més actius que reclamaven canvis es cristal·litzà en la creació d'un medi periodístic, el diari *La Veu de Catalunya*, que esdevingué un medi de comunicació pública de les aspiracions catalanistes.

El 15 de desembre de 1898, *La Veu de Catalunya*, que fins llavors era una publicació setmanal propietat de Narcís Verdager i Callís, es convertí en societat anònima i passà a ser una publicació diària. Els fons necessaris per a la publicació del diari, segons constava en els estatuts de la nova societat, serien aportats en 100 accions d'un valor nominal de 2.500 pessetes cada una. El capital social estaria constituït per l'emissió de 250.000 pessetes en accions que es podria fer efectiu fins en tres terminis. Prat de la Riba fou nomenat director de *La Veu de Catalunya* i Raimundo Casellas fou nomenat redactor en cap. El dia 1 de gener de 1899 ja sortia al carrer el primer número de la nova publicació diària.

El 1898 hi hagué el primer intent dels catalanistes de presentar una candidatura electoral en el districte electoral de Vilafranca de Penedès. Finalment, el candidat presentat, Joan Permanyer i Ayats, tot i que rebé el suport actiu dels mitjans catalanistes no sortí elegit.

4.2.1 L'obra de Prat publicada l'any 1898

En aquest apartat presentem el conjunt de l'obra de Prat corresponent a l'any 1898, que consta de 22 documents: 1 article publicat al primer número de *La Nació Catalana*, 1 article publicat a *El Trabajo Nacional*, el discurs que pronuncià a l'*Acadèmia de la joventut catòlica de Barcelona*, l'opuscle publicat a París *La question catalane*, la resposta de l'Ateneu Barcelonès a una circular de la Diputació provincial de Barcelona, 1 nota manuscrita, les notes que preparà per al projecte que la Unió Catalanista envià al general Polavieja, el missatge *Als catalans*, el manifest *Al poble català*, el *Compendi de la història de Catalunya*²¹⁶ i 12 *Miscelàneas* publicades a la *Revista Jurídica de Catalunya*.

4.2.1.1 *Als Catalans*²¹⁷

Per acord del Consell general de la Unió Catalanista, format per setze diaris escrits en català i per trenta sis societats i agrupacions de Catalunya, es féu públic el manifest *Als catalans* que, redactat per Prat de la Riba, s'emmarcava en el període més àlgid del conflicte bèl·lic entre Espanya i els Estats Units,

La Unió Catalanista, que es declarava “fondament impressionada per la gravetat de les circumstàncies actuals”, feia una crida al poble català a reflexionar davant de l'inici d'una guerra perillosíssima. Acusaven el Govern espanyol de que “massa coneixia lo que havia de passar per a voler la guerra i massa coneix lo que està passant i pot venir per a desitjar

---

²¹⁶ Amb el *Compendi de la història de Catalunya*, Prat guanyà el premi que atorgà l'Ateneu Barcelonès al millor “Manual escolar d'Història de Catalunya”.

²¹⁷ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1887-1898*. Op. citat, p. 568-571. El manifest *Als Catalans*, datat a Barcelona el 12 de juny de 1898, anava signat pels membres de la Junta permanent de la *Unió Catalanista*: Antoni Gallissà, president; Jaume Carner i Romeu, vice-president; Enric Prat de la Riba, tresorer; Jaume Arús, Joan Millet i Pagès, Antoni Utrillo, vocals i J. Maspons i Camarasa, secretari.

acabar-la” i responsabilitzaven a les “classes directores” de les decisions que s’havien de prendre en les “grosses crisis socials i polítiques”.

Conscients que el gran esforç que havien fet els catalans en els darrers cent anys per “crear una civilització avançada en aquest cantó d’Espanya” es podia perdre amb la previsible derrota, es declaraven partidaris de demanar la pau, “vinga la pau, i com més pròxima més avantatjosa, com més immediata més honrosa per a nosaltres”.

Es presentava aquella situació no com a passatgera sinó com a fruit d’un mal crònic d’Espanya sota tots els Governos en què es repetien els desastres. S’explicava que la desmembració d’Espanya no s’havia aturat des de que el centre polític s’establí a Madrid, p. 568:

«Si avui se perden Cuba i Filipines, Felip II va perdre l’Holanda; lo comte-duc d’Olivares, el Portugal i el Rosselló; Felip V, la Bèlgica, la Sardenya, Nàpols, la Sicília i Gibraltar; Carles III, la Florida; Ferran VII, Mèxic, el Perú, Buenos Aires i tantes altres colònies americanes.»

Deien que era tard per a retreure els desencerts de la política seguida en la guerra de Cuba, que ja havia originat “odis inesborrables” i recordaven que des de la Unió Catalanista havien demanat la concessió de l’autonomia abans de que quan es concedí ja fos massa tard. Preveient una espantosa ruïna si Espanya era derrotada, tot i qualificar d’injusta la conducta dels Estats Units, demanaven que s’arribés a un acord: “¿Serà més gloriosa la transacció després d’haver consumat la nostra ruïna i haver vessat la sang de milers de nostres soldats i haver portat la fam a milers de famílies obreres, que no pas abans?”.

Exposaven les conseqüències econòmiques que tenia la guerra , p. 569:

«Lo comerç, paralitzat; los valors fiduciaris, depreciats; los canvis amb l’estranger, pels núvols. Lo Banc d’Espanya no pot anar més enllà sense perjudicar gravement lo seu crèdit; los fabricants no poden resistir per més temps l’actual desballestament econòmic, i amb fonda recança han de tancar llurs fàbriques; los pagesos diuen prou, i en va se’ls imposaran anyades de contribució que no pagaran perquè no poden i perquè no és just que les paguin mentre la riquesa mobiliària no tributa; totes les forces del país s’acaben.»

Reconeixent aquella situació i preveient una derrota, amb el posterior esfondrament general, deien “Salvem Catalunya”. La terrible crisis a la qual era abocada Espanya, i per tant també Catalunya, havia de servir per a prendre consciència de les causes que l’havien produït, “veus aquí de què ha de servir-nos als catalans aquesta terrible crisi”.

Recordaven als catalans que eren un poble que feia segles que vivia “tancat a sa casa, concentrant la seva energia en lo comerç, en la indústria i en lo treball”. Era un poble que, amb moltes privacions, sacrificis i economies, s’havia creat una prosperitat econòmica que “amb justícia” li donava l’esperança del benestar per a sos fills”.

Ressaltaven que l’economia catalana es basava en:

- Una indústria poderosa, “orgull de la nostra raça”.
- Una pujant agricultura, en què els pagesos treien “pa fins de les pedres a força de treball i d’energia”.
- Els establiments de crèdit, que eren “exemple de seny i de bona administració”.

Consideraven que tot allò que s’havia aconseguit a Catalunya, fruit del “geni català”, estava en perill per la política seguida pel Govern espanyol. Dirigint-se al poble català, i sobretot a la classe dels industrials i comerciants “que creu complir amb lo seu dever cuidant-se només dels seus negocis” en els tallers i magatzems, es recordava que per a Catalunya era important tenir “el govern dels seus interessos” i avisaven que ara es veuria “si en teníem de raó quan lo cridàvem a aixopugar-se sota la nostra bandera”.

Destacant que les idees de la Unió Catalanista eren l’única solució als problemes exposats, atès el desequilibri que hi havia entre la força de l’economia catalana i la nul·litat política que tenia Catalunya dintre d’Espanya, exposaven que si en la crisi no eren capaços d’influir, després vindria igualment la pau, però seria una pau que amb l’esfondrament de la “prosperitat econòmica” podia portar els “horrors d’una anarquia o “les arbitrietats d’un despotisme”.

El manifest finalitzava amb el compromís de la *Unió catalanista* de que, fos quin fos el resultat del conflicte bèl·lic, no estarien al costat de cap injustícia per a aprofitar-se’n i que defensarien els interessos de Catalunya tot defensant els interessos de la societat espanyola.

4.2.1.2 Al Poble Català²¹⁸

Prat rebé l’encàrrec de la Junta permanent de la Unió Catalanista de redactar l’esborrany d’un manifest en què, una vegada perdudes les darreres colònies d’ultramar, s’exposessin les propostes del catalanisme polític. Segons reporten els compiladors de l’*Obra completa* de

---

²¹⁸ Ibídem, p. 627-628. El *manifest* estava datat a Barcelona el 22 de novembre de 1898.

Prat en una nota²¹⁹, la redacció d'aquest document s'emmarcava en el procés de les negociacions que s'havien iniciat amb el general Polavieja.

En el manifest, que anava signat pels membres de la Junta permanent de la Unió Catalanista, formada per Antoni Gallissà, Jaume Carner i Romeu, Enric Prat de la Riba, Joan Millet i Pagès, Jaume Arús, Antoni Utrillo i J. Maspons i Camarasa, es considerava que no complirien amb "l'alta missió" que li havien confiat les corporacions i individus que defensaven "lo que son nom indica" si, en un moment que "tots los homes honrats de la nostra terra giren los ulls cap a les solucions catalanistes", no es dirigien al Poble català.

Recordaven que el març de 1897, també en un altre manifest, ja havien exposat les demandes del catalanisme en què es condensaven les Bases de la Constitució catalana aprovades l'any 1892 a Manresa, p. 627-628:

« «[...] entenem que han de quedar a càrrec del poder central de l'Estat espanyol les relacions internacionals, l'exèrcit de mar i terra, les relacions econòmiques d'Espanya amb los demás països, la construcció d'obres públiques de caràcter general, la resolució de totes les qüestions i conflictes interregionals i la formació del pressupost anyal de gastos, al que deuran contribuir les regions a proporció de sa riquesa; tot amb l'organització corresponent i adequada.

Però entenem que correspon al poder regional lo règimen intern de Catalunya, i que ha de constituir-se aquesta mantenint lo temperament expansiu de sa legislació i segons ses necessitats i son modo de ser.

En conseqüència, volem la llengua catalana amb caràcter oficial i que sien catalans tots los que a Catalunya desempenyen càrrecs públics: volem Corts catalanes, no sols per a estatuir nostre dret i lleis civils, sinó tot quant se refereixi a l'organització interior de nostra terra; volem ser àrbitres de nostra administració, fixant amb entera llibertat les contribucions i impostos, i volem, en fi, la facultat de poder contribuir a la formació de l'exèrcit espanyol per medi de voluntaris o diners, suprimint en absolut quintes i lleves en massa i establint que la reserva regional forçosa presti servei tan sols dintre de Catalunya». »

Els catalanistes exigien que els polítics espanyols reaccionessin i es ratificaven en el seu programa ja que consideraven que, en aquell difícil context polític i ateses les circumstàncies

---

²¹⁹ Ibídem, p. 627. Nota núm. 16. El 31 d'octubre, el document redactat per Prat fou defensat, en nom de la Junta directiva de la Unió, per Jaume Carner davant d'una comissió ampliada. Finalment, el text que es publicà no es corresponia totalment amb el text redactat inicialment.

que es vivien després de la pèrdua de les darreres colònies d'ultramar, les seves demandes havien atret a molts ciutadans que creien que l'aplicació d'alguns dels seus principis era "l'únic medi de contenir la descomposició de l'Estat espanyol".

Des de la Unió Catalanista, en referència als polítics espanyols "interessats en conservar la seva dominació i explotació", avançant-se a la possibilitat de que es falsifiquessin les solucions proposades es declarava que no acceptarien com a regionalista cap reforma, que mantingués els cacics en el Govern, ni cap canvi, que mantingués "la direcció de les institucions de la nostra terra" en "mans de la casta dominant".

El manifest era una declaració del sector catalanista més possibilista que, plenament conscient de la dificultat d'implantar totalment el seu programa per part d'un futur Govern espanyol, exposava públicament que es comprometrien a ajudar, "per tots los medis honrats, amb la propaganda i amb nostres actes dins i a fora de les corporacions populars", a un Govern que es comprometés a defensar les seves demandes. Al mateix temps, també es reservaven la llibertat d'acció per a "seguir defensant i propagant íntegrament totes les Bases de nostre únic programa", amb la fita de que arribés un dia en què seria "un fet la completa restauració i dignificació de la terra catalana."

4.2.1.3 Notes per al Projecte enviat al general Polavieja ²²⁰

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat expliquen en una nota²²¹ que aquest document sense datar, conservat a l'Arxiu Prat de la Riba, podria correspondre a l'agost de 1898.

Domènech i Montaner, president de l'Ateneu Barcelonès, i una representació de la Junta permanent de la Unió Catalanista²²² prepararen un document de Bases d'autonomia administrativa per a Catalunya. Una vegada aprovat per ambdues parts, Domènech envià, amb data de 15 de setembre, el document acordat al general Polavieja.

---

²²⁰ Ibídem, p. 624-626. També es pot consultar el text a Borja de Riquer (1977). *Lliga Regionalista: la burgesia catalana i el nacionalisme, 1898-1904*. Barcelona: Edicions 62, 1977, p. 325-327.

²²¹ Ibídem, p. 624. Nota núm. 15.

²²² Per part de la Unió Catalanista participaren en la redacció del document Antoni Maria Gallisà, com a president, i Prat de la Riba i Jaume Carner, com a vocals.

A les notes es reconeixia el lligam històric de Catalunya amb l'Estat espanyol i es deia que Catalunya, a causa del seu important patrimoni, resultava més perjudicada “*aún que los demás españoles*” dels errors de l'Estat espanyol.

Distingint entre ser espanyol, per “*ciudadanía*”, i català, per “*la raza y por la nacionalidad*”, es responia a la crida que havia fet Polavieja al país “*víctima de la dominación y el desgobierno de los partidos políticos*”. Des de Catalunya, atenent a que la societat espanyola estava dividida en “grans entitats socials anomenades *regions*”, que tenien una “personalitat moral ben definida mes o menos completa segons elles”, es presentava un conjunt de peticions que hauria d'acomplir un futur Govern espanyol d'orientació reformista:

- L'Estat seria una “veritable representació del país”, que respondria a l'organització real de la societat.
- La regió, les comarques i els municipis constituïrien els “tres graus de la divisió jeràrquica del territori”.
- El cos social es dividiria en “grups d'homes lligats per interessos fills de la seva professió, de la seva classe i de la seva educació”.
- Els gremis constituïrien l'organització corporativa natural del cos social.
- Per sobre del gremi, com a representació corporativa, es constituïen el municipi, la comarca i la regió.
- L'Estat, com a organisme suprem, es constituïria sobre la base de les regions.

En base a la delegació de funcions, es proposava una esfera d'autonomia per a cada un dels “tres graus de la divisió jeràrquica del territori”. Cada una d'aquelles entitats tindria, per la seva mateixa naturalesa, una esfera d'acció determinada que li era pròpia i podria exercir les atribucions que li deleguessin les entitats superiors. En tots els interessos regionals només la regió havia de ser plenament autònoma. La comarca i el municipi, al seu torn, serien autònoms en els interessos que fossin exclusivament municipals i comarcals.

Es presentava l'organització que responia al conjunt des principis exposats, p. 625-626:

«I. Per a fer ús dels decrets polítics de sufragi serà indispensable pertànyer a un gremi municipal.

II. Per a formar lo cos directiu de l'administració municipal cada gremi elegirà tres individus, un de cada categoria de les que los formin; i los nombrats distribuïts en tres grups: 1 de les professions liberals, 1 de la propietat i 1 de la indústria i comerç designaran los que hagen de formar lo cos consultiu i la junta executiva de

l'administració municipal. En los municipis petits los primers nombrats constituiran ja lo consell deliberant municipal.

III. Los municipis enclavats dintre de una comarca natural nombraran per cuidar dels interessos que sien comuns a tots ells un consell o junta de comarca.

IV. Cuidarà dels interessos regionals una Dieta regional com a cos deliberant i una Diputació de cinc o set membres com a comissió executiva. Faran l'elecció dels individus de la Dieta los representants dels gremis de cada comarca, agrupats en les tres classes dites i designant un, dos o tres representants de cada una segons lo que corresponga a la comarca per sa població. La Dieta nombrarà los membres de la Diputació. La Dieta regional tindrà la facultat d'organitzar l'administració dels interessos regionals, la beneficència pública, l'ensenyança primària, secundària i superior, d'organitzar, repartir i cobrar les contribucions previ acord o concert amb l'Estat, i de formar los reglaments per a l'aplicació de les lleis promulgades per les Corts generals. En les regions que tinguen dret civil propi la Dieta regional podrà reformar la legislació civil amb l'aprovació de la Comarca o lo seu representat en la regió.

V. Las Corts generals de l'Estat se formaran amb representants de les regions, designats per les Dietes regionals, en número proporcional al número d'habitants i a la riquesa de cada regió.

VI. Lo poder executiu estarà encarregat de la direcció política de l'Estat i de l'administració dels interessos generals comuns a totes les regions. No dependrà de les Corts en l'exercici de les seves funcions ni aquestes de l'executiu en lo seu funcionament, però en cas de conflicte o oposició insoluble entre los dos poders podrà lo rei dissoldre-les.

VII. Lo poder executiu de l'Estat estarà representat en les regions per virreis o governadors generals, quefes del govern polític de la regió i dels organismes administratius encarregats de la gestió dels interessos generals dintre de la regió.

VIII. Lo territori se dividirà en les regions següents: Catalunya, València, Mallorca, Múrcia, / Andalusia, / Extremadura, / Castella nova, / Castella vella, Lleó, / Galícia, Astúries, / Províncies Bascongades i Navarra /, i Aragó.

IX. La divisió territorial interior de les regions la proposaran per a cada regió una comissió nombrada pel govern composta d'un exdiputat provincial i un exdiputat a Corts per a cada província, un propietari i un industrial o comerciant per a cada partit judicial, residents en lo mateix, tres persones coneixedores de les antigues divisions territorials de la regió i un número de geògrafs de la mateixa igual al número de províncies que compregui. Les reformes ulteriors d'aquesta divisió seran de competència de la Dieta regional. En cada divisió se procurarà combinar los límits dels

antics corregiments, comarques històriques i comarques naturals tenint en compte la facilitat de les comunicacions existents.

X. Lo poder executiu estarà representat en les regions per virreis o governadors generals, quefes del govern polític de la regió i dels organismes administratius encarregats de la gestió dels interessos generals dintre de la regió.

I Catalunya, Mallorca, València i Múrcia = Barcelona.

II Castella Nova, Albacete i Extremadura i Castella Vella = Valladolid.

III Andalusia = Sevilla.

IV Lleó, Astúries i Galícia = Lleó.

V Províncies Basques, Navarra i Aragó = Pamplona.

Cinc governs generals

Quatre capitanies generals: igual menos Galícia.

Tres departaments marítims: Cartagena, Cadis, Ferrol.

Cada una tindria constitució interna diferenta, si bé fundada en els mateixos principis.

Quedaria a càrrec de l'Estat només l'exèrcit, la marina, la diplomàcia, l'educació, la justícia, lo culte i clero, aduanes, monopolis de tabacs i grans companyies amb sucursals ramificacions en la major part d'Espanya, lo deute públic.»

4.2.1.4 La qüestió d'Andorra ²²³

Els compiladors de l'Obra completa de Prat en una nota²²⁴ reporten per què inclouen aquest manuscrit sense data, que es conserva a l'Arxiu Prat de la Riba, en l'obra de l'any 1898.

En el document es recollien diferents fets històrics de les valls andorranes fins que aquells territoris es donaren a l'església d'Urgell, representada en el Bisbe i els seus successors. Els privilegis atorgats foren respectats i confirmats, successivament, pels "comtes sobirans de la Casa de Barcelona, pels Reis de la Unió d'Aragó i Catalunya i pels de la unió de Castella i Aragó".

---

²²³ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1887-1898*. Op. citat, p. 555-559.

²²⁴ *Ibidem*, p. 555. Nota núm. 1: "Sembla un escrit relacionat amb la Unió Catalanista i per això el situem a la darrera del segle XIX, quan Prat de la Riba tornava a ser membre de la Junta Directiva de la Unió".

Al segle XIX, quan el Govern espanyol intentà imposar unes noves condicions aranzelàries en les relacions econòmiques entre els dos països, els andorrans decidiren mantenir la situació anterior, p. 555:

«El consell general en octubre de 1863 delegà a son síndic primer, D. Joaquim de Riba, per anar a Madrid a demanar la revocació d'aquella disposició aduanera i el síndic tornà a Andorra ben convençut que res se'n trauria, de la gent que manava a Espanya.»

El consell d'Estat espanyol, en resposta a les gestions andorranes, amb data de 8 d'abril de 1864 emeté un informe sobre aquella qüestió, en què, atenent a que Andorra tenia en Espanya la sortida natural dels seus productes, es plantejava les solucions que podia tenir la relació econòmica entre Espanya i Andorra, p. 555:

« «O Andorra és independent d'Espanya o no. Si Andorra vol ésser independent, que pagui segons l'aranzel de les demés nacions; si vol goçar de les franqueses aduaneres, que ens deixi posar l'aduana espanyola a la frontera andorrana al costat de França». »

Prat considerava que l'Estat espanyol, per “una d'aquelles causes inexplicables en els Estats que es governen com sempre s'ha governat l'Espanyol”, havia donat un seguit de disposicions contradictòries:

- El 17 de maig de 1864 es dictà una Reial Ordre, en què es fixaven els aranzels.
- El setembre del 1864 es dictà una Reial Ordre, en què es deixava sense efecte la Reial Ordre de 17 de maig.
- A primers de 1865, mitjançant un aclariment de la Direcció general de Duanes, en què es deia que s'havia d'entendre revocada només que en una part la disposició del 17 de maig i que quedava vigent en totes les demés, es tornà a disposà que Andorra estava obligada a pagar drets aranzelaris.

Després, segons Prat, els “del govern de Madrid”, amb la revolució de 1868, les guerres carlines, la República de 1873 i la Restauració de 1875, “no es recordaren” durant uns anys que “podien molestar Andorra”.

D'aquella forma s'arribà al 1886, any en què la Direcció general de Duanes donà una altra ordre en què, amb l'excusa de no existir un Tractat de comerç entre Espanya i Andorra, s'imposaven als productes andorrans a l'entrar a Espanya els aranzels previstos a les “Reials Ordres d'octubre de 1869 i setembre de 1880”. Aquell nou règim duaner

suposava “un contracte lleoní”, amb què els productes andorrans havien de pagar drets aranzelaris a l’entrar en territori espanyol i els productes espanyols no pagaven “cap mena de drets” a l’entrar a Andorra.

Prat destacava la quantia econòmica de la relació comercial d’Espanya amb Andorra i l’avantatge que gaudien els productes espanyols en no pagar drets duaners. Mentre que la relació espanyola feia que els andorrans “avorreixin la cosobirania espanyola presentada per la Seu d’Urgell”, França, a part de no haver imposat drets duaners, s’atreia els andorrans amb concessions materials, p. 558:

«Conflicte d’aduanes no provoca mai cap i ha lograt intervenir amistosament a Andorra fent gratuïtament la instal·lació del telègrafo i deixant amb gran delicadesa que tots els telegrafistes siguin andorrans, fundant escoles, subvencionant la construcció de la carretera per a anar d’Andorra a França i procurant donar tota mena de facilitats perquè puguin tractar-se andorrans i francesos.»

Seguint aquella política, segons Prat, es permetia que a les valls andorranes, conjuntament amb l’esperit francès, entrés “el fals concepte de la llibertat individual, el jacobinisme, l’esperit sectari i antireligiós” que feia disminuir la influència del copríncep, el Bisbe de la Seu d’Urgell.

Prat veia en la política francesa un perill per a la “defensa nacional” espanyola i una pèrdua de la neutralitat d’Andorra. Deia que les lleis, els usos i les costums andorranes es podrien perdre en convertir-se, sota l’igualatarisme de l’esperit francès, en un “canton més de la república francesa”. Expressava el seu desig de que millorant les relacions entre Andorra, “català és el poble d’Andorra”, i la Seu d’Urgell, també milloressin les relacions entre Andorra i l’Estat espanyol.

4.2.1.5 L’article *Protección contra la concurrencia extranjera*²²⁵

Per a Prat, el primer deure d’un poble era atènyer el progrés de la indústria com a aparell productor de l’organisme nacional. El poble que ho feia sobresortia sobre els demés i els sotmetia al “yugo de su civilización”.

---

²²⁵ Aquest article, que no es recull a l’*Obra completa* de Prat de la Riba, es publicà a *El Trabajo Nacional*, año VI.- n.º 180. Tomo VII. Barcelona, 1.º Septiembre de 1898, p. 71-73..

A la protecció de la indústria nacional, que sorgia de la “*personalidad de las nacionalidades*”, se li oposava dos teories que, a la vegada, també estaven oposades entre elles: l’individualisme i el panteisme.

Aquelles dos teories, segons Prat, negaven la “individualidad nacional”, destruint-la una, “*por vía de descomposición*”, i l’altra, “*por vía de absorción*.”:

- Per a l’individualisme, l’individu ho era tot i la societat res: el dret individual prevalia sobre el dret social.
- El panteisme destruïa en la seva “*unidad insaciable*” totes les individualitats: “*hombres, familias, clases, naciones, razas, civilizaciones*”. En nom del “*todo, ya se llame Dios, ya Idea, ya Humanidad*” es subordinaven els interessos econòmics nacionals, que es presentaven en “*marcada oposición con los intereses de la producción universal*”.

Prat, que considerava que tota limitació dels drets individuals que es feia en nom de la societat era injusta, deia que era un fet que la individualitat dels “*pueblos ó naciones*” s’imposava a la raó per la via de l’experiència.

La “*nacionalidad*”, que segons Prat era el producte del desenvolupament històric, estava formada per “*la unidad de cultura por excelencia*”, “*la unidad jurídica perfecta*”, “*la unidad política más adecuada á los fines de la actividad política*”, i la “*unidad económica por excelencia*”, p. 72-73:

«*La nacionalidad es la unidad de cultura por excelencia que agrupa la unidad lingüística, qué es su principal instrumento, y la unidad de espíritu y de carácter, que es su fuente, su manantial inagotable; es la unidad jurídica perfecta, porque traduce con unidad de sistema los principios eternos de la justicia; es la unidad política más adecuada á los fines de la actividad política, porque tiene un carácter y un temperamento especiales que imprimen una dirección determinada y una de las resoluciones de su voluntad colectiva; y es también la unidad económica por excelencia, porque el espíritu nacional, que informa y dirige toda la vida del pueblo, imprime también á la vida económica una orientación especial, adecuada á la idiosincrasia de su carácter; porque las virtudes como los defectos de cada pueblo determinan profundas modificaciones en la manera de ser de su industria y exigen, por consiguiente, una ordenación superior apropiada á su especialidad, que se propone el bienestar material, subordinada bajo razón de medio al desarrollo de la vida intelectual, artística, jurídica y política.*»

Prat finalitzava l'article ressaltant la importància que tenien l'activitat industrial i l'activitat econòmica: “es lógico concluir que la actividad industrial ó económica es otro aspecto parcial, otro círculo natural de la vida total del pueblo”.

4.2.1.6 El *Compendi de la història de Catalunya*²²⁶

El *Compendi* era un treball de Prat que fou premiat, en els Jocs Florals de 1898, amb cinc-centes pessetes oferides per l'Ateneu Barcelonès “al millor compendi de la història de Catalunya destinat a l'ensenyament”²²⁷.

L'obra començava amb un apartat titulat *Advertència* en què es deia que s'havia escrit “amb lo fi de fer conèixer Catalunya i estimar-la”. S'explicava que s'havia escrit pensant en l'ensenyança primària superior, traient-li “tant com hem sabut lo regust del llibre de text” per a fer-lo més agradable i útil a aquells “qui no passen més enllà de la primera ensenyança”. S'exposava el desig que l'obra, si era premiada pel Consistori dels Jocs Florals es publicués i s'acompanyés el text “per medi de gravats que donguen l'expressió gràfica dels hòmens i los monuments de les civilitzacions passades”.

A la introducció del llibre es definia Catalunya com: “La terra catalana, això és, la terra en què es parla la llengua catalana”. Fent un recorregut pels diferents noms que havia tingut la terra catalana, “catalans, mallorquins, valencians i rossellonesos”, s'explicava que en els mapes etnogràfics aquells territoris hi constaven com a “Catalans”.

De l'exposició que es feia de la història de Catalunya destaquem els fets següents:

- Amb l'inici de la dominació castellana començà una nova etapa, p. 603:

---

²²⁶ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1887-1898*. Op. citat, p. 572-610. El text íntegre guanyador fou publicat per primera vegada a *Jocs Florals de Barcelona*, vol. 18, 1898-1899. Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat reproduïxen la versió original del treball guanyador.

²²⁷ El fet de premiar una publicació amb aquell títol formava part dels acords de la 2.ª Assemblea General de Delegats de la *Unió Catalanista*, que, celebrada a Reus els dies 28 i 29 de maig de l'any 1893, es convocà per a tractar el tema de la “Organisació y medis pera portar á la pràctica las Bases de la Asamblea de Manresa”. Entre els acords presos, en el títol de “Medis pera conseguir la aplicació parcial é inmediata de ditas bases”, en referència a la llengua, a l'apartat d'Imprempta, “un dels medis més profitosos pera la propaganda”, s'acordà que entre les publicacions que es fomentarien hi hauria un Compendi d'Història de Catalunya.

«Amb Felip II, successor de Carles I, s'acompleix la primera fase de la dominació i ne comença una de nova: l'alta direcció de la política, lo comandament dels exèrcits, los càrrecs diplomàtics, tota la vida de relació de l'Estat amb los demés Estats queda des d'aquest moment exclusivament en mans de castellans, i castellà és l'home qui exerceix la potestat suprema.»

- Felip V, que era “ple de l'esperit absolutista de la cort francesa i voltat de consellers castellans, continuadors de la política tradicional d'aquella terra”, malgrat que fou ben rebut pels catalans no trigà gaire en “excitar-los en contra seva violant a tort i a dret les lleis de Catalunya”.

- El 1714, amb la pèrdua de la guerra, la nacionalitat catalana caigué “sota lo domini absolut de sos seculars enemics”. La dominació castellana quedà establerta també en los afers interiors de Catalunya, p. 606:

«Fou allavors que, destruït lo barri de la Ribera, s'aixecà la Ciutadella coronada de canons dirigits a Barcelona; fou allavors que s'abolí lo Consell de Cent i demés institucions del govern municipal de Barcelona, que es manà que s'usàs lo castellà en les causes tramitades en l'Audiència i que es posà en mans del capità general i de la Reial Audiència lo govern i l'administració de la terra.»

- Durant la guerra de la Independència, els partidaris de “les idees de la Revolució francesa, amos del govern, convocaren unes Corts constituents, i reunides aquestes en la ciutat de Cadis, dictaren una constitució imitada de França, plena de l'esperit unitarista de la raça castellana”.

- Amb el retorn del Rei Ferran VII començava la “lluita entre lo rei, representant de l'absolutisme monàrquic, i los liberals, partidaris del poder absolut dels parlaments”.

- Des de l'inici del sistema parlamentari, “la dominació” política s'havia fet sentir amb “més força que mai”, p. 606:

«Les Corts de Cadis proclamaren, com a programa del període constitucional que elles iniciaven, lo mateix principi que los reis absoluts: *Unos mismos códigos regirán en toda la monarquía*, fórmula ambigua i dissimulada d'aquella antiga aspiració de *reducir todos los reinos de España a las leyes de Castilla sin ninguna diferencia.*»

En fer balanç de la dominació castellana, “obert encara”, es deia que la història política del Govern espanyol era desastrosa. El poble castellà a l'inici de la seva hegemonia es trobà amb una riquíssima herència: “la corona de Castella; la corona d'Aragó amb sos rics

dominis d'Itàlia i Barbaria; les terres del Nou món descobertes per Colom; lo Franc Comtat i los Països Baixos (Bèlgica i Holanda); i després, fruit de la política passada, lo Portugal”.

Es ressaltava que en una llarga successió de guerres es començaren “les desmembracions i los moviments separatistes”, p. 608:

«Ja en temps de Felip II se declara independent l'Holanda i se domina amb prou treballs la revolució de Bèlgica; Felip IV perd Portugal, lo Rosselló, l'Artois amb moltes ciutats de Flandes i lo Luxemburg i l'isla de Jamaica i les petites Antilles; Carles II, lo Franc Comtat i vàries ciutats de Flandes; Felip V, la Bèlgica i lo ducat de Milà, Sardenya, Còrsega, Nàpols, Sicília i Gibraltar; Carles III, les colònies de la Florida i Pensacola; Ferran VII, Mèxic, Bolívia, Perú, Colòmbia, Buenos Aires, Xile, Paraguai i altres colònies americanes. Ja no queden més que Cuba i Puerto Rico, la primera de les quals lluita per tercera vegada per obtenir la independència al mateix temps que amb aquest fi guerregen també los indígenes de Filipines.»

La castellanització significà la decadència de Catalunya, en què també hi contribuïa el tracte del qual eren objecte els catalans en els regnes de Castella:

- Començà per les classes superiors, “cent anys després de la vinguda de la dinastia castellana, les principals cases de la noblesa catalana s’havien fos i desaparegut absorbides pels enllaços matrimonials fets amb cases castelleses”.
- En els documents oficials s’usava exclusivament el català i, malgrat que la llengua popular es mantingué, s’anava “generalitzant la costum d’emplear la llengua castellana en les obres de tota mena”.
- Els interessos econòmics catalans eren menystinguts fent concessions a les indústries estrangeres, “d’això i de l’absurda prohibició de comerciar amb los pobles enemics nasqué en primer terme la nostra decadència econòmica”. Es remarcava que el comerç amb Amèrica, en ser privilegi exclusiu de la corona de Castella, no es podia realitzar des de Catalunya.

En el Títol VIII, *Renaixement de la Nació Catalana*, s’exposava el procés que es seguí en el redreçament de la personalitat de Catalunya:

- La Junta de Comerç de Barcelona, creada a l’any 1758, fou el “primer portaestendard de la nostra renaixença”. L’any 1778, vint anys després, quan Carles III “obri les portes del comerç d’Amèrica”, la indústria i el comerç de Catalunya”, que no havien

mai “mort del tot”, experimentaren un gran progrés “malgrat les contribucions sovint excessives i lo desordre administratiu”.

- La Junta de Comerç de Barcelona, a més d’afavorir el comerç, la indústria i l’agricultura, també va impulsar “la nostra cultura”. Amb la seva protecció es van poder fer les primeres investigacions històriques, “que havien de donar al nostre poble lo coneixement de si mateix i de sa força, primeres d’una riquíssima sèrie que cada dia augmenta”.
- Els literats van adonar-se que les nacions d’Europa, que anaven a la davantera de la civilització, “s’havien cansat d’imitar les coses de Grècia i Roma” i reivindicaven l’Edat Mitja.
- Els literats catalans trobaren en l’Edat Mitja “una Catalunya gran, rica i forta, la Catalunya catalana,” en què es parlava “la llengua catalana triomfant” i era el període de l’esclat de la seva glòria.
- L’any 1859, amb la restauració dels Jocs Florals a Barcelona, com a “festa anyal de la llengua catalana”, es recollí “una brillant florida de poetes i prosadors”.

Finalment, es ressaltava que amb l’esclat del renaixement econòmic i cultural es pensava en el retorn “d’una era de veritable llibertat” i en començar a treballar per a la restauració de l’autonomia de la nacionalitat catalana.

4.2.1.7 L’article *La Nació Catalana*²²⁸

Per a Prat aquell era l’únic nom que esqueia “a la nostra pàtria” i l’únic nom que li donaven “els nostres passats” abans de caure sota la dominació castellana.

Exposava que els arguments que en contra seu rebia la personalitat nacional de Catalunya no havien aconseguit negar “al nostre poble el caràcter de nacionalitat”. Catalunya havia tingut una llengua, un dret i una autonomia que formaren un esperit de raça. Mentre es mantingués aquell esperit, que era l’ànima de les nacionalitats, existiria la “nació catalana”.

Assenyala que l’esperit de la nacionalitat catalana no havia mort ni s’havia “lograt tòrcer lo curs de la nostra cultura”, malgrat els esforços dels governs castellans que, des de les escoles, havien intentat “fer perdre al poble lo record del temps passat” i li havien amagat la

---

²²⁸ Ibídem, p. 567-568. L’article fou publicat a *La Nació Catalana*, I, núm. 1, 15 març 1898

seva història, i que, des del govern dels partits parlamentaris, havien explotat “per torn” els recursos de la cosa pública.

Després d’anys de decadència es vivia un “moment solemníssim per a la vida de Catalunya”, en què els catalans, “girant la mirada envers la bandera de la pàtria”, veien que “lo vell esperit de la terra se redreça més fort i potent que mai per escriure-hi un lema sagrat, que és per si sol una doctrina”.

4.2.1.8 *La question catalane. L’Espagne et la Catalogne. Notice adressée a la presse européenne par le Comité Nationaliste de Paris*²²⁹

Els compiladors de l’*Obra completa* de Prat expliquen en una nota²³⁰ que el fulletó, que publicà originalment en francès el Comitè Nacionalista Català de París, es pogué publicar gràcies a Louis Guérin, secretari de finances i afers confidencials de la Ligue Antisémita, que era germà de Jules Guérin, president de la Ligue. La publicació coincidia en el temps amb l’afer Dreyfus que esclatà a França i que també tingué un ampli ressò a Catalunya²³¹.

Els compiladors optaren per incloure la versió francesa al estar publicat el document en aquella llengua. El text s’estructurava en quatre apartats: *L’Espagne et la Catalogne*, *L’État espagnol*, *Le peuple catalan*, *Solutions*.

---

²²⁹ Ibídem, p. 614-623. El document, publicat sense que hi constés el nom d’autor, fou imprès l’any 1898 a París, a la Imp. De D. Dunolin et Cie. Enric Jardí inclogué la versió original catalana, conservada a l’Arxiu Prat de la Riba, en el llibre *La Nació i l’Estat*. Enric Jardí (1897) *La Nació i l’Estat*. Biblioteca dels Clàssics del Nacionalisme Català, volum 17. Barcelona: Edicions de la Magrana/Diputació de Barcelona, p. 34-46.

²³⁰ Ibídem, p. 614. Nota núm. 6.

²³¹ Ibídem, p. 614. Nota núm. 6. A la mateixa nota es dóna notícia del posicionament que s’adoptà des del catalanisme:

«Entre la premsa catalanista, *La Renaixensa*, *Lo Somatent* i la revista *Catalònia* foren dreyfusistes mentre que *La Veu de Catalunya* estava moderadament al costat de l’antidreyfusisme. Cambó hi va presentar el conflicte com l’enfrontament entre cosmopolitisme individualista i cohesió patriòtica. Darrere el dreyfusisme, el catalanisme conservador hi veia el jacobinisme anticlerical.»

I. L'Espagne et la Catalogne:

Es constatava que, amb ocasió de la guerra entre Espanya i Estats Units, la premsa europea s'havia adonat que Catalunya tenia una manera de pensar diferent de la d'altres regions espanyoles: des de Catalunya es sostenia que en una situació en què no es podia vèncer no calia fer més sacrificis.

Catalunya havia manifestat una posició pròpia més propera a la civilització europea que a la manifestada per les tendències “*sémitiques de la race qui de Madrid gouverne l'État*”. Catalunya i Espanya tenien sempre dos punts de vista, el català, era positiu i realista, i l'espanyol, era xerraire. Eren el caràcters de dos pobles oposats, p. 615:

«Tels sont les caractères distinctifs propres à deux peuples qui sont l'antithèse l'un de l'autre par la race, le tempérament et le caractère; par l'état social et la vie économique.»

II. L'État espagnol:

Es citava a Taine que comparava la Espanya del segle XVII amb Turquia, p. 616:

« L'Espagnol, dit Taine parlant du dix-septième siècle, n'a pas dépassé les idées grossières des civilisations despotiques où l'administration n'est qu'une conquête à demeure, où le seul moyen d'acquérir est la rapine, où le seul valeur est l'argent. L'administration est celle d'un pacha qui coupe l'arbre pour avoir le fruit». »

Es ressaltava que feia poc temps que en un diari belga, que anomenava a Espanya com la “*Turquie d'Occident*”, es deia que Espanya només tenia d'europa la posició geogràfica i la forma de les seves institucions.

Els castellans, nom amb què els estrangers anomenaven els espanyols, eren un poble que tenien sang àrab i africana, “*le caractère sémitique est prédominant*”. Es destacava que “*les peuples civilisés de l'Europe*” tenien “*difficulté à comprendre*” la manera de ser, de pensar i sentir i les manifestacions de la vida pública i privada espanyola.

En una nota²³² s'explicava que el viatger que esperava veure l'Espanya de la qual parlaven els llibres de viatges, en entrar a Espanya, per la frontera de Portbou, es trobava amb Catalunya, que era com la continuació de França, i en passar el riu Ebre, ja es trobava amb la pàtria del Quixot que esperava.

Es denunciava que el conjunt d'organismes amb què es governava l'Estat espanyol eren castellans “*par l'esprit, les idées, la conduite, les hommes qui la dirigent, par les institutions*

---

²³² Ibídem, p. 615. Nota núm. 8:

qu'on lui donne, par les usages et pratiques dans lesquels son activité se révèle". L'exercici de l'administració es veia com una font d'ingressos econòmics, amb l'explotació de les càrregues impositives de les províncies, *"et même ce que leurs titulaires sont obligés de payer à leurs protecteurs de Madrid, qui les y on placés"*.

Es feia una dura crítica de l'actuació de l'Estat espanyol:

- Els governants no governaven, els empleats no administraven i les universitats no ensenyaven.
- L'exercit no servia per vèncer els enemics de fora, *"les escadres s'engloutissent spontanément devant nos adversaires"*.
- Era un Estat que estava més preocupat perquè els ciutadans paguessin els seus impostos que per a governar i administrar la societat per al bé dels ciutadans.
- L'Estat es gastava cada any *"200 millions de francs, en employés de toute sort, directeurs généraux, secrétaires, sous-secrétaires et en officiers de toute catégorie"*.

En una nota²³³ es deia que l'Estat espanyol no havia fet ni gastat res per a proveir a Barcelona d'edificis públics apropiats a la seva importància i a les seves necessitats,.

Es ressaltava que l'Estat espanyol en el cas de la millora del port de Barcelona, que també era una iniciativa que s'havia pres des de Catalunya, només hi havia intervingut per a posar entrebancs: *"entraver les travaux avec les expédients, nommer des inspecteurs et des employés qui les retardent... mais qui n'oublie pas de faire main basse sur les fonds déposés à cet effet par le commerce"*.

III. Le peuple catalan:

S'exposava que la unitat espanyola era un mite, *"elle n'a jamais passé au delà du désir des gouvernants de Madrid."* La península ibèrica estava dividida en quatre pobles diferents per la seva llengua, caràcter i tradicions: *"Catalan, Castillan, Galaïco-Portugais et Euskar."*

L'antiga corona catalano-aragonesa, que per circumstàncies històriques s'uní a la de Castella, des del segle divuit, en què *"l'absolutisme de la monarchie"* va destruir *"définitivement l'autonomie des autres États"*, havia perdut els seus privilegis.

Es denunciava que, després de la destrucció de la monarquia absoluta, s'havien succeït els Governos d'Espartero, de Narváez, de O'Donnell i de Cánovas del Castillo que havien organitzat

---

²³³ Ibídem, p. 617. Nota núm. 9: *"Si cette capital a voulu posséder une douane, un palais de justice, une prison à la moderne, elle a dû les payer"*.

“des assemblées de clients, faites pour légaliser leur gestion et les rendre irresponsables” i que havien convertit les eleccions en una farsa en què sortien elegits els candidats designats pels governants.

Amb la renaixença de la literatura catalana, els estudis històrics i la gran prosperitat econòmica es donà una nova orientació a l'esperit català. Les aspiracions de Catalunya s'expressaren en forma d'idees polítiques en el *Memorial de Greuges* presentat al Rei Alfons XII, l'any 1885, i en el *Missatge a la Reina regent Maria Cristina*, presentat l'any 1888.

Es feia referència al *Compendi de la Doctrina Catalanista*, que havia estat un opuscle denunciat i perseguit pel Govern, dient que en moltes escoles privades s'ensenyava als infants el catecisme de les aspiracions catalanes, “dans lequel on dit que la patrie unique des Catalans, c'est la Catalogne”.

Es ressaltava que Espanya era l'Estat al qual pertanyia Catalunya accidentalment, “par les hasards de l'histoire”, com s'hagués pogut pertànyer a l'Estat francès, “sans être néanmoins pour cela ni plus ni moins Catalans que nous le sommes maintenant”.

IV. Solutions:

Es remarcava que l'opinió pública catalana s'havia dividit en dos tendències per a resoldre l'antagonisme existent entre el poble català i el poble castellà:

- Una tendència, que estava representada en el *Memorial de Greuges* presentat a Alfons XII l'any 1885 i pels acords de l'Assemblea de Manresa de l'any 1892, admetia una unitat política d'Espanya que respongués a una organització federal de l'Estat i que reconegués l'autonomia de les regions que tenien una personalitat ben definida. Era la solució defensada pel Partit Federalista de Pi i Margall i pel Partit Tradicionalista.
- L'altra tendència englobava diferents posicions:
  - Una posició que veia en Castella un fre per al progrés de Catalunya, fos quin fos la forma de règim polític. Era una tendència, de caire separatista, que quasi no s'expressava com a conseqüència de la legislació repressiva existent.
  - Una posició que veia en la fórmula de la confederació ibèrica una solució completa per a la formació d'un gran Estat Ibèric, en què Portugal i Catalunya equilibrarien el pes de Castella. L'Estat Ibèric, a la vegada, també formaria part dels Estats europeus.
  - Una posició que estava formada per una gran part de productors catalans que, quan les colònies ja quasi s'havien perdut, havien comprès que la bona administració, pròpia dels països civilitzats, consistia en l'ordre, en una bona administració, en

vies de comunicació, és a dir, en un conjunt de serveis que ajudaven a augmentar la producció.

- Una posició minoritària, formada “*par une petite fraction radicale de la jeunesse intellectuelle de la Catalogne*”, que era partidària de l’annexió amb França.

Totes les solucions presentades s’orientaven a un objectiu comú: l’autonomia de Catalunya. D’entre les diferents tendències, es ressaltava que l’oportunista i l’annexionista eren les que tenien més seguidors i que si l’Estat espanyol era sensible a la via del particularisme, llavors perdria força la idea separatista.

El fulletó finalitzava avisant que si Espanya continuava amb la seva política i si es produïen a França reformes en la seva constitució unitària i centralista, llavors les idees annexionistes tindrien possibilitats de triomfar a Catalunya: “*Une situation, un moment propice de la politique internationale européenne, et l’annexion serait un fait*”.

4.2.1.9 El Discurs a l’Acadèmia de la joventut catòlica de Barcelona ²³⁴

Prat iniciava el discurs dient que tornava l’Edat mitjana, però que ja no era l’època tenebrosa de les crueltats, les injustícies, el desordre i la barbàrie que deien els historiadors quan parlaven del feudalisme i de l’església “enfeïnada en tancar d’ulls la humanitat perquè li fos menester sempre un guia”.

Criticava que s’hagués elaborat una història sense emprar els mètodes propis de la recerca científica, p. 560:

«[...] la història no es volia embrutar amb la pols dels arxius o el negre engrut de les làpides, ni cansar-se pujant pels cims cercant tombes ignorades, memòries perdudes, monuments del passat colgats per ses runes.»

Ressaltava que la ciència més actual, “i no sols la ciència catòlica, sinó també la ciència materialista i atea com lo positivisme”, havia destruït la noció convencional que es tenia de la història medieval i la presentava com una societat viva, p. 560:

«No era silenci, no; sinó moviment i vida, en lo taller i en lo camp, en lo brogit de fires i mercats, en lo tragí dels ports de mar i les drassanes, en universitats i escoles, en els palaus dels reis, en los castells senyorials, en les cases del consell de les ciutats, en los collatges dels pagesos de remença, en les abadies i convents; pertot fermentació d’idees i naixença d’energies.»

---

²³⁴ Ibídem, p. 559-566. El text del discurs fou publicat el 1 de gener de 1898 a *La Renaixensa*.

A l'Edat mitjana, amb el progrés material es formà una “unitat suprema de civilització” en un sistema que afavoria l'autonomia com a forma d'organització, p. 561:

«És autònoma la Iglésia, lliure d'imposicions de tota mena; són autònoms los Estats que no tenen la tutela de triples ni de quàdruples aliances, ni han de témer intervencions estranyes; són autònomes les regions que posseeixen organismes administratius propis, diferents en cada una, nascuts del propi terror, i Corts pròpies per a estatuir sobre els grans interessos nacionals; són autònoms los municipis fins a un grau que avui mateix nos meravella; són autònoms los gremis en la resolució de llurs afers; autònomes les fundacions benèfiques; autònomes les Universitats i Estudis.»

Els ciutadans també gaudien d'una autonomia, “mil vegades més que avui, amb tot i la famosa proclamació dels drets individuals”, sense els reglaments administratius i fiscals de l'aparell administratiu de l'Estat modern, p. 562:

«Comparat amb lo ciutadà lliure d'allavors, l'home d'avui amb sos inalienables i imprescriptibles drets individuals és un no-res, un nom, un rei sense corona per l'estil d'aquests que *reinan pero no gobiernan*, en les monarquies parlamentàries.»

La civilització de l'Edat mitjana, segons Prat, era el resultat dels valors que aportà el cristianisme: els pobles ressorgien “per entre l'espessa xarxa de la centralització romana” i la llibertat, “la fórmula més sintètica de totes”, s'estenia a totes les esferes de la vida social i política. A aquella civilització s'hi oposaren “tres unitarismes pagans o clàssics”:

- El del dret, que era únicament el de Roma, i l'autoritat única, la del Cèsar.
- El de l'unitarisme de la Reforma i de la raó: A l'onada de “Romanisme”, primer, se li uní la Reforma de l'Església, i més tard, també se li uní l'onada de la raó humana, que negava al poble la força de la costum i la tradició.
- El de l'absolutisme, amb què s'arribà a la centralització i a la uniformitat política i administrativa que era la negació de la nacionalitat.

Més endavant, amb la Revolució francesa, “lògica continuadora de l'absolutisme real”, s'acabà de destruir l'obra de l'Edat mitja, p. 563:

«I que bé es casen, senyors, lo Classicisme, l'Absolutisme i l'Uniformisme en lo mètode, en la ciència i en la vida social, produint en totes parts l'Artificialisme o Convencionalisme.»

Fou des de l'àmbit de la ciència, des de l'ordre de les idees, que es començà una transformació social, que era com una “renaixença medieval”:

- Des de la ciència sociològica, els sociòlegs, “tant los de l'escola cristiana com los de l'escola positivista”, cercaven la realitat dels diferents pobles en l'estudi de les societats naturals i de les personalitats ètniques, que eren les “verdaderes nacions”.
- Des de la ciència política, que “ja no adora avui lo parlamentarisme, ni els sistemes absoluts”, s'entenia que el millor organisme polític per a cada Nació era el propi que havia nascut del seu caràcter i de les seves aptituds. El règim representatiu per classes i gremis i la federació o lliga constituïen la forma d'organització política més perfecta. Ja s'entreveia que el verdader subjecte del dret polític era la nacionalitat.
- Des de la filosofia jurídica, es proclamava la superioritat de la costum sobre la llei escrita. Segons la singularitat de la matèria legislada s'encaminava cap el règim de les legislacions especials, a la diferenciació del dret per classes.
- Des de la ciència econòmica, davant de la crisi social de la societat moderna, ja s'havien abandonat els principis absolutistes de començament de segle i es tornava a considerar l'antiga organització corporativa i la reglamentació de la capacitat professional i de la producció.
- En l'art es tornava als estils gòtic i romànic. S'abandonaven les “bogeries romàntiques” i les “grolleres disbauxes naturalistes” per a tornar al realisme i al predomini del fons sobre la forma.
- La filosofia escolàstica, que estava en plena renaixença, tornava a imperar en els centres d'ensenyança, que es nodrien de “la saba catòlica enaltida amb l'altíssima aprovació i recomanació de Lleó XIII”.

Prat ressaltava que al costat de totes aquelles manifestacions sobresortia “la cridòria dels pobles oprimits que, amb lo nom de regionalisme o de nacionalisme, reclamen la seva autonomia”. Invitava a tots a participar i a treballar en aquella “gran creuada” de “civilització contemporània”, p. 566:

«És la creuada de la naturalitat, això és, de la veritat; L'Edat Mitja torna perquè torna la naturalesa i fuig la convenció i l'artifici. Tornem a la naturalesa, tinguem a la naturalesa més respecte del que se li ha tingut fins ara. Si la gràcia, si l'acció de la divinitat sobre dels homes s'hi conforma sempre, segons doctrina de tots els teòlegs,

bé podem conformar-nos-hi nosaltres, esperits limitats que anem amb miserables llanternes pel cor de les tenebres d'un món desconegut.»

Exposava com es podia participar en aquella creuada, p. 566:

«Que els pares sien pares i els fills, fills; i els servents, servents; que els rics facin de rics i de mitjà, els mitjans; que els governs governin i els governats obeeixin; que excomuni el papa i les autoritats eclesiàstiques i ningú més, i que ningú més que ell defineixi la doctrina i ordeni la conducta; que els predicadors sien predicadors i els acadèmics, acadèmics; que els mestres ensenyin i els deixebles aprenguin; que els gremis sien gremis i les confraries, confraries; i que els catalans sien catalans i facin de catalans, i que els cícrcols i obres i acadèmies que a Catalunya es formin siguin catalanes i portin noms catalans i parlin en català i pensin i sentin i obrin a la catalana. Això és, que sia tothom lo que ha de ser segons sa naturalesa.»

Prat, que considerava que la força dels prejudicis era molt gran i que la restauració complerta només podia esperar-se de l'educació de les futures generacions, demanava que s'eduqués a les noves generacions seguint uns principis, p. 566:

«Vosaltres, gentils dames que sou lo centre de la vida de família, i vosaltres, generoses donzelles, que esteu cridades a ser-ho, vosaltres ho heu de fer, que governeu l'esperit de l'espòs i el del pare amb cadenes d'amor que són dolcíssimes cadenes. Eduqueu els fills en la veritat, rebutjant tota mena d'hipocresia, tot element estrany, artificios o convencional que vulga adulterar-la; fugiu sempre de les coses que semblen lo que no són o volen fer-vos semblar lo que no són; graveu ben fondo en son esperit l'odi a totes les convencions i artificis.»

Prat finalitzava el discurs adreçat a la joventut catòlica formulant un desig per a les futures generacions: “Vosaltres formeu l'esperit de les generacions. Feu-les cristianes i catalanes i haureu complert amb Déu i amb la Pàtria.”

4.2.1.10 *Resposta de l'Ateneu Barcelonès a la Circular de la Diputació de Barcelona preguntant-li son parer sobre lo Projecte de conveni amb lo govern respecte a la percepció d'impostos i investigació de la riquesa disponible*²³⁵

---

²³⁵ Ibídem, p. 611-613. El text fou publicat el 30 de setembre de 1898 a *La Renaixensa*.

La Junta directiva de l'Ateneu Barcelonès, per acord de 28 de setembre de 1898, remeté aquest escrit, signat pel president, Lluís Domènech i Montaner, i pel secretari general, Josep Rogent Pedrosa, al Excm. Sr. President de la Diputació provincial de Barcelona.

Per l'Ateneu Barcelonès, el projecte d'encomanar a la Diputació Provincial de Barcelona la recaptació dels impostos directes era de gran transcendència per als interessos de Catalunya.

L'Ateneu, per a poder respondre a l'enquesta formulada per la Diputació a les diferents institucions i corporacions catalanes, havia estudiat "los aspectes capitals del problema":

- Es considerava que, atès que la greu crisi espanyola, "empitjorada per los últims desastres", exigia mesures completes, la solució proposada de convertir la Diputació Provincial en recaptadora de les contribucions de la província i disposar de la bonificació, que suposaria els "rendiments propis d'aquest servei", no era suficient per a satisfer les necessitats que exigia "lo grau d'avenç de Catalunya".
- S'assegurava que, més que un "conveni", era necessari "un concert econòmic per quantitat alçada amb l'Estat" que no s'havia de limitar només a la província de Barcelona. El concert s'havia d'estendre a tot Catalunya, ja que les províncies, com a "creació burocràtica", en ser entitats artificials no representaven els interessos reals dels habitants.
- S'exposava que, igual que per combatre una crisi social es precisava apoiar-se en vertaders organismes i forces socials sorgits d'interessos i de necessitats comuns, les quatre províncies catalanes eren "los membres d'un mateix cos", que amb el seu treball, la seva activitat i "la vida de sos fills han acumulat la riquesa i la vida de Catalunya a Barcelona".
- Es considerava que era just que, quan es disposés dels recursos d'aquella "gran ciutat" que era Barcelona, també es poguessin estendre "los beneficis de sa vida i riquesa a tots los extrems de Catalunya ja que d'ella los han rebut i los reben constantment".

La part expositiva de les raons que havien motivat la resposta de l'Ateneu es completava amb un programa d'actuacions, amb què, aplicant directament els beneficis econòmics que s'obtinguessin de l'administració de les càrregues impositives, es podrien satisfer les diferents necessitats del conjunt de Catalunya, p. 612:

«Seria precís que los beneficis que s'obtinguessin de l'administració dels impostos poguessin aplicar-se lliurement dintre de Catalunya, sense necessitat de l'interminable i viciat expedienteig actual, a construir directament ferrocarrils i altres vies de

comunicació, a regularitzar les corrents naturals per a facilitar les forces a les indústries; l'establiment i terminació de canals de regar, a fomentar la repoblació de nostres muntanyes i protegir l'agricultura i l'explotació de riqueses mineres i la fundació d'indústries metal·lúrgiques; és necessari que disposem de nostra riquesa per a posar Catalunya al nivell dels pobles civilitzats per medi d'una ensenyança verdadera i sòlida, més de laboratoris i tallers, gabinets i clíniques que de classes retòriques i generalitats i que a aquells puguen ser cridades dintre de ses necessitats de saber i progrés respectiu individus de totes classes, és també imprescindible disposar de la distribució dels impostos per a fer més equitatives les cargues socials i més humana la beneficència, i, en una paraula, és precís sostenir i restaurar Catalunya, per sa riquesa pròpia, perquè no sia arrastrada en la ruïna d'Espanya.»

Amb la finalitat de no tornar a repetir els vicis que tenia l'organització de la Hisenda espanyola, en relació als seus organismes, els reglaments i els empleats, es demanava que el concert no es limités només a un “conveni econòmic” que deixés l'organització i funcionament a “disposició de l'administració de l'Estat”. També s'havia d'assolir la facultat de “suprimir los impostos que judiqués innecessaris o perjudicials, de rebaixar o modificar tots los tipos constitutius i de reformar las bases per què es regeixen tots ells, dintre de principis convinguts amb l'Estat”.

Per a fer possible aquells objectius, es demanava que l'Estat espanyol renunciés a “la facultat de creació” d'altres impostos nous, de “qualsevol caràcter que fossen”, que el conveni no es limités a les contribucions directes i que s'estengués a tots los impostos directes i indirectes, p. 612:

«Los beneficis del concert deurien fer-se extensius a tots los impostos, excepció feta d'aquells que per sa naturalesa o per la forma de sa recaudació són inseparables de les atribucions pròpies del poder central, com són: l'impost d'Aduanes, lo donatiu del clero, los impostos de grandeses i títols del regne, los sellos de comunicacions, loteries, amortitzacions del Deute, sobresous, assignacions i honoraris dels empleats de l'Estat, sobre los pagos i sobre los bitllets de passatgers i lo transport de mercaderies en los ferrocarrils domiciliats fora de Catalunya.»

Plantejaven com es podia determinar la quota que Catalunya s'obligaria a satisfer a l'Estat:

- Es proposava que s'hauria de preveure una rebaixa en els rendiments dels impostos, atès que s'havia produït un descens en els beneficis econòmics des de l'exercici

1894-1895 i perquè s'havia de considerar que l'ocultació de la riquesa imposable a Catalunya era menor "que en casi totes les demés províncies".

- Es proposava considerar com a base de tributació la dels últims cinc anys, "senyalant la cantitat mitja que es recaudà a Catalunya durant aquest període i encara aixís aquesta quota seria molt beneficiosa per a l'Estat, doncs excediria de molt, a lo que puga aspirar a obtenir de Catalunya en los pròxims exercicis".
- Es proposava la creació d'un nou organisme, diferent de les Diputacions provincials, que representés a tot el territori català en la formació d'un concert econòmic de Catalunya amb l'Estat. Es considerava que seria suficient que es constituís "una comissió mixta de diputats de les quatre províncies i de representants de grans entitats contributives i corporacions".

A part del concert econòmic també es plantejava la creació d'una Diputació general única de les quatre Diputacions provincials catalanes, amb què es pogués satisfer les aspiracions actuals i el progrés i moralització de Catalunya.

La Diputació general única, que en la seva elecció estaria exempta dels vicis de "nul·litat de sufragi", estaria lliure de "corrupció administrativa" i tindria una representació directa de les diferents classes socials agrupades en corporacions i gremis. La nova institució, per la seva força representativa i la seva influència, tindria un paper destacat en l'administració del conveni que es proposava i en les demés qüestions polítiques i econòmiques que serien decisives per a contribuir al progrés de Catalunya.

4.2.1.11 *Los grandes dominios privados en el imperio romano*²³⁶

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1898, IV, p. 39-54

Referència: Monografia de E. Beaudoin, publicada a la *Nouvelle Revue historique de droit français et étranger*.

Tema de treball: Es tractava la relació que hi havia entre els grans dominis privats del període imperial romà i les institucions socials de l'Edat mitja.

Prat, tot i que considerava que a la monografia es tractava "magistralmente" tot el saber modern sobre aquella qüestió, feia algunes precisions a l'exposició de Beaudoin:

---

²³⁶ *Ibídem*, p. 629-639.

- El gran domini privat era un territori que no formava part del territori municipal.
- La propietat de l'Emperador o d'un senador tenia una organització diferent a la municipal, "*ajena a las leyes e institutos del gobierno municipal*", i el propietari era l'únic "*soberano del dominio*".
- Els habitants de "*condición servil*" no formaven part del "*cuero político de la ciudad*".

Prat assenyala que el dret públic romà que s'aplicava als ciutadans romans, "*los hombres libres que como los colonos o inquilinos residían en el dominio*", no s'aplicava en el funcionament interior d'aquells dominis ja que els treballadors servils no formaven part de la "*cosa pública*". Ressaltava que era un error considerar que els grans dominis privats del període imperial romà, que eren extenses explotacions agrícoles, fossin una propietat especial per tenir un règim privilegiat. Aquella era una forma de règim de propietat més generalitzada que corresponia al "*dominium*", que tenia una extensió equivalent a un terme municipal.

Comentava les diferents parts de la monografia: la forma d'accedir a la propietat, l'organització interna, la vida dels treballadors, la figura del "*procurator*", com a representant del propietari quan aquest no vivia a la seva propietat, i les funcions i la jurisdicció que s'exercien.

Ressaltava la figura dels "*coloni*" que, com a classe social diferenciada, eren arrendataris d'una part del terreny a canvi de diners o fruits. Els colons foren el precedent dels "*siervos de la gleba*". Prat considerava que Fustel de Coulanges era qui millor havia estudiat la seva evolució històrica com a concepció social i com a resultat de les condicions d'arrendament. El factor econòmic estava en l'origen d'aquella relació entre els propietaris, que tenien interès per assegurar-se uns arrendadors a llarg termini, i els colons, que tenien interès en convertir l'arrendament en hereditari.

Aquella forma de relació econòmica entre arrendadors i arrendataris anà evolucionant en el temps:

- Primerament, en els dominis de l'emperador es regulà un estatut de domini i reglament de la propietat que es convertí en "*ley del Emperador*".
- Després, la llei imperial es convertí en llei pública i esdevingué llei de l'Estat. D'aquella forma, la llei s'extengué a tots els dominis de l'imperi romà.

- La llei tenia una funció econòmica de finançament de l'Estat, ja que la font del tresor públic eren els impostos dels propietaris i aquests, al seu torn, els pagaven amb els arrendaments que percebien dels colons que explotaven les terres.
- La llei, a més a més de regular els arrendaments, també tenia la finalitat d'assegurar el pagament de les rendes i dels impostos, p. 638:
 «La ley ligaba al colono a la tierra del mismo modo que el decurión a la curia, el ciudadano a la ciudad, el artesano a su corporación, el militar al ejército y el monje a su convento.»

4.2.1.12 Examen de las ideas de Spencer²³⁷

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1898, IV, p 100-103

Referència: Monografia de N. Mikhäilowsky, titulada *Qu'est-ce que le Progrès? Examen des idées de M. Herbert Spencer.*

Tema de treball: S'estudiava de forma crítica les idees de Spencer en relació a l'evolució de l'organisme social.

A la monografia, segons Prat, es feia un “*profundo e interesante examen crítico*” de les idees de Spencer. El tret fonamental del progrés, per a Spencer, era el pas de “*lo homogéneo a lo heterogéneo*” a través d'una especialització constant de les funcions i la complexitat creixent de l'estructura. Aquell fenomen es repetia en el món còsmic, en els sistemes orgànics i en els socials: “*La sociedad primitiva es homogénea y el proceso de su evolución progresiva consiste en el proceso de su indefinida diferenciación*”.

Al plantejament de l'evolució social de Spencer, Mikhäilowsky afegia que l'homogeneïtat que es donava en els individus i en el progrés social també coincidia amb una regressió en l'esfera individual. Ho justificava en el fet de que l'home “*en las primeras edades de la historia*” depenia d'ell mateix en les diferents funcions de la vida social i no depenia dels altres homes per a satisfer-les. Prat presentava les conclusions de Mikhäilowsky referents als resultats del progrés de l'organització de la societat, p. 640:

«*Todo lo que contraría el desarrollo del progreso así concebido es inmoral, injusto, irracional y perjudicial; por el contrario cuanto disminuye la heterogeneidad de la sociedad y por consiguiente robustece la heterogeneidad de sus miembros es moral, justo, razonable y útil.*»

---

²³⁷ Ibídem, p. 639-641.

Mikhäilowsky, segons Prat, es formava una idea equivocada de l'home primitiu i de la societat, atès que l'home de la societat primitiva no era un ésser aïllat sinó que formava part d'un grup social: en aquell primer nucli humà ja existia “*un principio de división de funciones*” com a forma de diferenciació interna.

Prat ressaltava que l'home modern també s'organitzava en relació a la complexitat de les funcions especialitzades que intervenien en el món del treball, p. 641:

«*El obrero que en la sociedad contemporánea dedica su actividad productiva a la función industrial más especializada, es un hombre cuyo funcionalismo intelectual dista muchísimo de la ruda simplicidad del hombre primitivo, su vida efectiva es también de una complicación muy superior; sus actos cotidianos son también por lo común más variados; y las aptitudes que en el decurso de su vida pone en práctica, más variadas y perfectas que las del hombre primitivo.*»

4.2.1.13 *Algunas consideraciones sobre el método sociológico*²³⁸

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1898, IV, p. 104-106.

Referència: Estudi de Starcke, publicat a la *Revue internationale de Sociologie*.

Tema de treball: Tractava la qüestió dels principis del mètode sociològic.

S'exposava que el mètode d'una ciència no es construïa “*a priori*”, sinó que era el resultat de la pràctica seguida que havia tingut èxit i havia arribat a conclusions certes. El mètode inductiu, tot i que aportava el coneixement de la “*conexión invariable de los fenómenos*”, no constituïa l'objecte científic i s'havia de completar amb l'anàlisi dels fets.

En l'estudi de la sociologia, primer s'havia de determinar que l'objecte d'estudi no ho fos també d'una altra ciència: l'objecte de la sociologia era l'evolució de la societat i no el seu origen.

El mètode especial de la sociologia era el mètode històric, ja que no era possible conèixer les lleis del desenvolupament si no es coneixien els fets en què es basava. Primerament, la història proporcionava el coneixement dels fets socials, i després, la història comparada establia les lleis generals dels fets socials i es convertia en un mètode sociològic.

---

²³⁸ *Ibíd.*, p. 642-644.

Prat posava en qüestió el mètode comparatiu emprat per Tylor perquè només atenia a la repetició estadística, p. 644:

«*Le falta pues al método de Taylor un elemento esencialísimo: la comprobación por medio de la historia comparada de las variaciones proporcionales, imposible de obtener desde el momento en que se aplica a estados sociales completamente desconocidos, cuya reconstitución pretende por medio de la observación de los estados posteriores conocidos.*»

4.2.1.14 El derecho de la guerra según las teorías inglesas²³⁹

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1898, IV, p. 262-275.

Referència: Estudi de Dupuis, publicat a la *Revue Générale de Droit International Public*.

Tema de treball: S'analitzaven els elements que intervenien en l'elaboració del dret que s'aplicava a les guerres.

La guerra com a fenomen social inevitable, que periòdicament es succeïa en la “*esfera de las relaciones internacionales*”, també estava subjecta al dret en forma d'un “*cuero de derecho internacional*”. A l'elaboració del dret de la guerra hi concorrien diferents causes:

- L'interès comú de tots els pobles, “*de disminuir los males que la guerra ocasiona*”.
- El sentiment de justícia, “*alimentado por el Cristianismo*”.
- El formalisme de la cultura jurídica romana, “*común a todos los pueblos civilizados*”.

Prat destacava que en el cas de les guerres marítimes, a causa dels interessos que tenien les diferents Nacions en el comerç marítim, no s'havia proclamat el dret a la propietat privada. A la Conferència de París de 1854, tot i que els Estats Units proposaren la supressió del cors, seguint “*las tradiciones del presidente Monroe que reputaba indigno de un pueblo civilizado el pillaje de la propiedad privada*”, les Nacions que tenien una escassa marina de guerra es negaren a renunciar al cors, que era l'arma que tenien contra el poder naval de les grans potències. L'experiència de la guerra hispanoamericana havia demostrat que el cors, en el comerç marítim, havia de desaparèixer com a forma de captura de la propietat privada.

---

²³⁹ *Ibidem*, p. 644-653.

La ciència jurídica recollia les solucions que sobre determinades qüestions s'anaven imposant per les corrents d'opinió pública, de forma similar a com passà amb “*los sentimientos engendrados por la moral cristiana*” que havien exercit la seva influència en diferents aspectes de la guerra, com eren el tracte dels presoners de guerra, el respecte a la població civil en temps de guerra o la prohibició de l'ús d'algunes armes.

Prat, referint-se a la definició de la guerra que presentava Dupuis, “*el acto de recurrir un Estado a la violencia para constreñir a otro Estado a ceder a su voluntad*”, deia que aquella definició no era negada pels diferents autors del continent i, tampoc, pels anglesos, que sobre el dret de la guerra tenien concepcions de “*carácter tradicional y práctico*”, sobretot en la guerra marítima.

Prat en una nota²⁴⁰ exposava la concepció que Rousseau tenia de la guerra, p. 646:

«La guerra, escribía Rousseau, no es ya una relación de hombre a hombre, sino una relación de Estado a Estado, en la cual los ciudadanos no son enemigos más que accidentalmente, no como hombres, ni como ciudadanos, sino como soldados: no ya como miembros de la patria, sino como sus defensores.»

Els autors continentals del segle XIX admetien l'esperit de la fórmula de Rousseau, en el sentit de que a la guerra les forces es devien limitar a les forces militarment organitzades dels Estats bel·ligerants. En canvi, els tractadistes anglesos, que també consideraven que la guerra es desenvolupava entre Estats, entenien que, atès que l'individu estava “*tan íntimamente ligado a su Estado*”, l'individu es convertia també en enemic de l'Estat contrari. Aquell plantejament, per la influència de la consciència pública, s'havia anat suavitzant en el “*derecho de gentes británico*” en el sentit d'evitar la violència innecessària en la guerra terrestre, p. 647:

«Reconocer en otro un enemigo, no significa que respecto a él toda violencia sea lícita; y supuesto por el fin de la guerra es obligar al Estado adversario a ceder y el medio de constreñirle a ello es la fuerza, este medio debe ser proporcionado al fin y por consiguiente la fuerza debe venir limitada por las exigencias del éxito.»

Per a Anglaterra, la guerra marítima era un dels instruments de la seva grandesa i la confiscació de la propietat naval, en temps de guerra, era una de les armes que donava més avantatges a la marina de guerra anglesa. En temps de guerra, els anglesos en la guerra marítima contemplaven, com a forma de restar forces a l'enemic, la captura de les naus, els

---

²⁴⁰ Ibídem, p. 646. Nota núm. 24.

tripulants i les mercaderies dels enemics. Com a excepció, no contemplaven la detenció dels vaixells enemics que havien iniciat el viatge comercial quan no s'havia declarat la guerra i els respectius Estats encara no eren enemics.

Prat, que considerava justificada la “*detención y el secuestro*”, condemnava “*la confiscación*” com a acte contrari a la lleialtat i a la seguretat de les relacions comercials pacífiques.

4.2.1.15 *El derecho civil y los pobres. Crítica del proyecto de Código civil alemán* ²⁴¹

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1898, IV, p. 347-359.

Referència: Treball de A. Menger, professor de la Universitat de Viena, titulat *El Derecho civil y los pobres*, que havia estat traduït al castellà per Adolfo Posada, catedràtic de la Universitat de Oviedo.

Tema de treball: Es presentava el projecte de Codi civil alemany i es feia una descripció crítica de quines classes socials es tenien en compte.

Prat, que considerava originals i actuals els punts de vista exposats per A. Menger, veia en el treball el “*criterio radical de socialista*” de l'autor i mostrava el seu desacord en l'exageració de la intervenció de l'Estat que, “*como buen espíritu germánico*”, defensava Menger. Prat, a diferència de la posició que mantenia Menger, es manifestava defensor de la llibertat individual com a “*espontáneo desarrollo de la actividad de los individuos*”.

Segons Mengel, en el projecte de Codi civil alemany no es tenia en compte els interessos del proletariat, la classe social més nombrosa de que composava la societat alemanya, i sí que s'havien contemplat els interessos de “*la alta y baja nobleza*”, de la indústria, del comerç i de les corporacions religioses.

Prat considerava que les classes populars, igual que el dret civil responia a les necessitats i interessos de les classes riques, també necessitaven un nou dret, p. 655:

«*Si el régimen dotal conviene a la manera de ser de la familia aristocrática, el régimen de gananciales a la familia menestral y el de comunidad de bienes a la familia obrera, nada más sencillo y justo que dejar a cada una la constitución que mejor les satisfaga. Para lo cual no basta dejar en libertad a los contrayentes, pues si la ley al suplir la falta de contrato impone el régimen de separación de bienes o el de comunidad o el de gananciales violentará necesariamente a una u otra clase; es preciso que a falta de*

---

²⁴¹ *Ibíd.*, p. 653-662.

capitulaciones matrimoniales se rija cada clase por el sistema más en armonía con su manera de ser.»

Prat, que considerava que la tendència que s'havia de seguir era establir una legislació per classes, deia que no existia “*una desigualdad mayor que aquella que consiste en tratar a los desiguales de un modo igual*”. Presentava dos institucions com exemple de la legislació de classes: el “*homestead*”, dels Estats Units, i el “*heimstaett*”, d'Alemanya.

Exposava que la introducció de les reformes era necessària, ja que la societat s'havia transformat i també s'havia de transformar el dret privat. Les relacions de força entre les diferents classes socials havien variat i la potencialitat de la classe obrera es manifestava en l'establiment d'institucions democràtiques, com eren la instrucció obligatòria, el sufragi universal i el servei militar obligatori.

4.2.1.16 *El régimen sucesorio y la crisis agrícola. Semejanza de las soluciones adoptadas en Alemania con las instituciones tradicionales en Cataluña*²⁴²

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1898, IV, p. 432-435.

Referència: Estudi de Blondel, llegit a la *Société de législation comparée*.

Tema de treball: Tractava del règim successori en la propietat rural.

Es destacava que un dels aspectes més influents de la qüestió social era la crisi agrària que s'anava incrementant a tota Europa. Les classes agrícoles, que eren “*depositarias de las tradiciones*” que cohesionaven la societat, també eren l'element que afavorien la conservació de les tradicions a les societats modernes. S'avisava de que si “*los gérmenes de disolución*” s'introduïen a les societats rurals “*pronto bambolearán los fundamentos de la vida social*”.

A Alemanya, en relació a la “*información relativa al régimen sucesorio en sus relaciones con los bienes rurales*” es donava aquell fenomen de forma molt significativa. Els sociòlegs havien pogut estudiar les reclamacions dels pagesos i els seus acords amb el Govern alemany, p. 663:

«Pues afortunadamente la autoridad del Estado acude diligentemente a satisfacer las necesidades de los gobernados y éstos ven siempre auxiliadas sus iniciativas y apoyados sus esfuerzos por la actividad gubernamental.»

---

²⁴² *Ibíd*em, p. 663-666.

Els resultats confirmaven l'opinió dels autors que havent estudiat el problema havien pogut determinar que la “*división excesiva de la propiedad*”, era la causa principal de la crisi agrària, i que el “*régimen de división hereditaria*”, era la causa de la divisió excessiva de la propietat: els països en què la propietat dels dominis rurals no s'havia dividit gaudien de més prosperitat en els moments difícils; i a les regions agrícoles en què es donava la divisió hereditària, com a principi d'igualtat entre els fills, la situació econòmica era més difícil per la baixa productivitat.

A les regions de “*estirpe franca*”, es donava més el model de divisió de la propietat, i a les regions d'estirps “*sajona*” i “*bávava*”, hi predominava el sistema de la indivisibilitat del patrimoni.

Prat considerava que les conclusions de l'estudi eren un motiu de satisfacció per l'harmonia que resultava de les noves orientacions de la ciència i de la legislació amb el dret civil català. Les institucions que, com la “*libertad de testar, los heredamientos y los fideicomisos familiares*”, volien imposar els juristes educats en la “*tradición jurídica castellana*” eren contràries al dret català.

En el context de l'estudi presentat, segons Prat, es demostrava que les formes tradicionals del dret civil eren un bon exemple a seguir, p. 666:

«*La ciencia del Derecho, aleccionada por la experiencia de este siglo, tan fecundo en enseñanzas y en desengaños, descubre todos los días nuevos argumentos a favor de las instituciones que constituyen el núcleo fundamental de nuestro sistema jurídico, y nos permite apreciar en su justo valor los tesoros de sentido práctico, de previsión y hasta de intuición sociológica, empleados por nuestro pueblo en transformar por medio de la costumbre las instituciones civiles de Roma.*»

4.2.1.17 Causas de la grandeza industrial y colonial de Inglaterra²⁴³

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1898, IV, p. 437-440.

Referència: Article de Guérin, publicat a *La Réforme Social*.

Tema de treball: S'estudiava l'origen del poder econòmic d'Anglaterra.

---

²⁴³ *Ibíd.*, p. 666-668.

Anglaterra, tot i que no havia participat directament a “*las empresas y conquistas ultramarinas*”, a Amèrica, a la Índia i a Austràlia, havia aconseguit augmentar considerablement el seu poder colonial, p. 666-667

«Hoy la raza anglosajona se dilata por toda la tierra, hoy no existe ni un rincón del universo en que no se haya instalado, ni hay territorio libre que no esté sujeto a su ambición. Hoy parece destinada a tener el mundo bajo su imperio.»

Segons Guerin hi havia dos grups de causes que explicaven el desenvolupament anglès: la primera, era la successió d'invents industrials del segle XVIII i les riqueses quasi inesgotables del seu subsòl. Le Play qualificava aquell període com a "*edad de la hulla y del vapor*"; i la segona, era la seva posició geogràfica que la convertí en una Nació marítima.

Aquells dos factors permeteren a Anglaterra construir un imperi colonial al mateix temps que els pobles llatins perdien el seu. Anglaterra, a més a més, segons Guérin, no va sofrir “*los males de las revoluciones*” que havia comportat la Revolució francesa, p. 667:

«No arrastra los errores sociales, políticos y legislativos que pesan sobre nuestros destinos como una carga abrumadora La intoxicación ha sido entre nosotros tan profunda que ha deformado nuestra inteligencia, oscurecido nuestro criterio, alterado nuestro temperamento antes tan robusto, y desviado nuestro natural buen sentido.»

Es destacava que el descobriment d'Amèrica i les primeres colonitzacions es feren per un poble aventurer que es guiava per “*movimientos impulsivos de la sangre*” i que tenia per norma de conducta la religió. La colonització, una vegada “*descubierta la América y encontrado el camino de la India y de las islas del Pacífico*”, ja no era una aventura.

Anglaterra, a diferència d'Espanya, no plantejà la colonització com una empresa militar de l'Estat fins que el desenvolupament exigí nous territoris per desenvolupar-se.

Prat ressaltava el fet que Anglaterra, a causa del caràcter nacional i del seu temperament positiu, en un inici no hagués participat en la colonització i després hagués donat un gran impuls a la seva expansió colonial.

4.2.1.18 *La bancarrota del parlamentarismo. El voto acumulativo*²⁴⁴

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1898, IV, p. 440-44.

---

²⁴⁴ *Ibíd.*, p. 669-671.

Referència: Treball de Vauthier, publicat a la *Revue internationale de Sociologie*.

Tema de treball: Es tractava la qüestió del descrèdit que, en diferents països, havia produït la “bancarrota del parlamentarismo”.

S'exposaven les causes que provocaven la crisi del parlamentarisme: el “*desgobierno, el falseamiento de la opinión del país, de la voluntad nacional*”; la “*burocracia*” i les “*pandillas de políticos de profesión*”; i l'allunyament “*de todos los elementos del país que por su inteligencia, su posición y sus intereses deberían ejercer mayor influencia en la dirección del Estado*”.

No havien prosperat els intents de substituir el sistema electoral per un altre sistema, que recollís millor la “*expresión real y exacta de la voluntad de la nación*”. Una de les reformes proposades en el sistema representatiu era la introducció del vot acumulatiu, en què es donava més representació a les minories: cada elector podia assignar a un sol candidat tants vots com diputats corresponien al districte electoral.

Prat considerava que aquell sistema precisava de gran prudència i moderació per part dels directors dels grups polítics, ja que era necessari conèixer exactament la força de la qual es disposava, per a no posar en perill l'èxit electoral amb la proclamació de més candidats dels que per la seva força els hi corresponia.

A aquell sistema, que si s'arribava a aplicar bé assegurava la representativitat electoral, se li objectava que, a causa d'haver-hi diferents grups de minories, es podia debilitar el Govern, atès que a la vida parlamentària hi havia la necessitat de disposar d'una majoria estable “*sobre la cual pueda apoyarse el gobierno*”.

Per a Prat, amb aquell sistema es respectava el principi de la representació del govern del poble pel poble i es feia més difícil organitzar les majories fictícies. No es podia descartar aquell procediment representatiu perquè seria falsejar la voluntat nacional i es convertiria el govern de l'Estat en un govern de partit. Considerava que les minories representaven una força progressiva per les idees dels individus que lluitaven amb moltes energies en favor dels nous ideals.

Per a Prat, l'esperit francès no s'adeia tant amb les solucions pràctiques com l'esperit anglès: els anglesos, eren partidaris de les solucions parcials i incompletes però d'introducció molt senzilla, i els francesos, ho eren de solucions totals i sistemàtiques que no resolien “*el problema*”.

Prat considerava que la lògica idealista dels francesos era l'origen de molts dels seus mals i la clau de la seva història política.

4.2.1.19 *Principio de las nacionalidades en la sociología y en el derecho internacional*²⁴⁵

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1898, IV, p. 513-523.

Referència: Monografia de Gasparotto, titulada *Il principio di nazionalità nella sociologia e nel diritto internazionale*.

Tema de treball: Es tractava la qüestió de les nacionalitats des de l'àmbit de la sociologia i des de l'àmbit del dret internacional.

Prat qualificava l'obra com a “*una nueva edición, corregida y aumentada, de los lugares comunes manoseados repetidamente por periodistas y políticos en el decurso de la segunda mitad del siglo actual*”. En l'estudi de les nacionalitats, segons Prat, s'havia de distingir entre el concepte de nacionalitat, com a agrupació social des de la vessant sociològica, i el principi de les nacionalitats, des de la vessant històric-jurídica.

Prat criticava l'obra dels autors que no coneixien a fons la seva societat i que havien après la història en els manuals en què es registrava la vida política dels pobles com a un conjunt de conceptes apriorístics, “*reminiscencia de teorías más o menos bien digeridas*”.

Gasparotto exposava, des d'una posició contrària a la dels defensors de la nacionalitat com a forma definitiva de les agrupacions socials, que en la societat tot era canviant i que en cada moment històric hi havia un principi cohesionador. Veia en el socialisme un senzill element cohesionador, “*la gran revolución que se prepara*”, que, amb el seu esperit cosmopolita, determinaria la ruïna de les nacionalitats i l'aparició de noves formes d'agrupació social.

Prat considerava que ni una sola de les afirmacions de Gasparotto resistia un examen “*verdaderamente científico*”, p. 678:

«*El error capital de Gasparotto es la confusión entre el Estado y la Nacionalidad, confusión que significa un retroceso en la marcha progresiva de la ciencia, pues la distinción entre las dos entidades es una verdad ya definitivamente adquirida por la ciencia. Así se explican muchos de los errores de este autor y esta misma causa reconocen muchas de sus viciosas argumentaciones.*»

---

²⁴⁵ *Ibíd.*, p. 672-679.

4.2.1.20 *El hombre de genio y la colectividad*²⁴⁶

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1898, IV, p. 672-680.

Referència: Treball de Rafael Altamira, publicat a la *Revue internationale de Sociologie*.

Tema de treball: Es tractava de les relacions que hi havia entre l'home de geni i la col·lectivitat.

Prat considerava a Rafael Altamira com “*uno de los pocos pensadores españoles que en realidad merecen este nombre*”.

Analitzant l'origen de molts dels errors que es donaven en la ciència política s'exposava que quan era necessària la determinació exacta de la naturalesa, les causes i els efectes dels fets estudiats, un dels perills d'utilitzar el mètode inductiu era el coneixement imperfecte dels fets en què es basava. La dificultat encara era més gran en l'estudi dels fets socials, en què es donaven unes combinacions que, pels requeriments de repetició dels mètodes inductius, difícilment es tornaven a repetir.

Altamira posava en dubte l'estat dels coneixements en la psicologia social i en els estudis històrics per a procedir, amb el rigor de la ciència, a donar una solució definitiva al problema del subjecte històric, “*si lo definitivo es posible en la ciencia humana*”. Des del punt de vista de la crítica històrica, es necessitava seguir un acurat i rigorós estudi, al qual, amb freqüència, no s'hi dedicaven els autors que feien generalitzacions.

Per a Prat, Altamira tenia raó quan deia que en els casos de determinats homes s'imposava una depuració prèvia, per a no caure en confondre a grans homes amb homes de “*personalidades obscuras*”. Posava uns exemples:

- El cas d' Alfonso *el Sabio* de Castilla, en la seva forma de governar, p. 683:
« [...] *¿qué razón puede alegarse en favor, por ejemplo, de Alfonso el Sabio de Castilla, el rey utopista, perpetuamente divorciado de su pueblo, que no supo conducir los negocios interiores de un Estado y en la esfera internacional experimentó tan rudo fracaso?*»
- El cas de la política desenvolupada pels Reis Catòlics, generant els fonaments de la decadència espanyol, p. 683:

---

²⁴⁶ *Ibidem*, p. 679-685.

«En la esfera interior sentaron los Reyes católicos los fundamentos de la decadencia de España, iniciando la obra de eliminar sistemáticamente del gobierno a los que no pertenecían a la nacionalidad castellana, mejor dicho, a la corona de Castilla, convirtiendo a la Inquisición en instrumento de dominación política, dando el primer paso en la senda del uniformismo y el absolutismo, y organizando un régimen colonial que indefectiblemente había de acabar con toda suerte de colonias.»

Altamira plantejava, “*con muy buen acuerdo*”, segons Prat, l’evolució de les diferents opinions dels escriptors en aquell problema: per als escriptors antics, el subjecte de la història era l’individu i la col·lectivitat quedava al marge; i per als escriptors moderns, la col·lectivitat, com a conjunt social, era el subjecte únic de la història i l’individu no era res.

A aquelles dos tendències oposades havia succeït una reacció de síntesis que, representada per Guyau, presentava una tendència que no era ni individualista ni partidària exclusivament de la col·lectivitat, p. 683-684:

«[...] el genio condicionado y suscitado en parte por la sociedad real preexistente (la de su tiempo y la anterior) crea a su vez en su inteligencia una sociedad idealmente reformada (por medio de la reflexión interior ejercitada sobre los mismos elementos de la realidad presente) y reacciona sobre la colectividad merced a la síntesis nueva del espíritu colectivo común a todos.»

Prat, ressaltava que aquella posició, en referència a l’home d’Estat, era defensada per Narcís Pla y Deniel, “*nuestro compañero*”, a la *Revista Jurídica de Catalunya*, p. 684:

«[...] en esta REVISTA afirmó que las concepciones más atrevidas lo propio que las empresas más fecundas y gloriosas atribuidas a las grandes individualidades son siempre encarnación o reflejo de ideas, de cualidades y de aspiraciones de las sociedades en que vivieron, pero que el hombre de Estado, dueño del pensamiento y del sentimiento colectivo, precisa la idea vaga y oscura de la colectividad y la realiza venciendo todos los obstáculos, en todo lo cual el hombre de Estado reacciona sobre la colectividad.»

Prat, que destacava que Altamira veïés necessari precisar clarament què s’entenia per “*masa o colectividad*”, exposava que aquell concepte per a Spencer, era sinònim de “*pueblo o de humanidad*”, i per a Kidd, ho era d’una “*reducida minoría intelectual*”.

4.2.1.21 *Reformas del sufragio universal*²⁴⁷

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1898, IV, p. 835-844.

Referència: Estudi de Ducrocq, publicat a la *Revue générale du droit, de la législation et de la jurisprudence en France et à l'étranger*.

Tema de treball: Es tractava la qüestió de la reforma de la legislació electoral i de l'exercici de la sobirania popular en els Estats moderns.

S'exposava que ja feia un segle que fou proclamada la doctrina de l'exercici de la sobirania popular i que els representants, així escollits, exercien la funció directiva de l'Estat.

S'havia substituït, com a forma de govern, el despotisme, “*de la camarilla más o menos íntegra e ilustrada de los monarcas absolutos*”, pel caciquisme, del president del Consell de ministres. El caciquisme distribuïa “*honores y prebendas*” de forma jeràrquica i en nom de la “*sagrada soberanía*” dels drets individuals, que els legisladors garantien a les lleis constitucionals. Del treball de Ducrocq, , Prat destacava:

- Que els primers objectius per poder evitar el frau eren assegurar l'exactitud de les llistes electorals, que freqüentment eren falsejades, i establir mesures per a garantir el secret del vot.
- Que es fes obligatori el dret de l'exercici del sufragi. En alguns projectes de reforma constitucional ja es preveia la imposició de multes als infractors, en quantia “*proporcional a la posición social de los mismos*”. El vot obligatori, amb diferents tipus de sancions, es contemplava a Bèlgica, en alguns cantons a Suïssa, a Dinamarca, Baden i Baviera a Alemanya, a Bulgària, a Rússia i als Estats Units.

S'estudiaven els diferents sistemes existents de vot: el vot simple, la representació proporcional i la representació d'interessos o sufragi corporatiu:

- En el sistema de vot simple, es concedia més d'un vot a determinats electors segons la classe social o professional: amb les divisions que es creaven, resultava un sistema que atemptava contra el principi d'igualtat.
- El sistema de la representació proporcional atorgava a cada partit una representativitat electoral proporcionada a la seva força numèrica: aquella pràctica tenia la finalitat d'assegurar la presència de les minories en els parlaments.

---

²⁴⁷ *Ibidem*, p. 685-691.

- El sistema de representació d'interessos consistia en la representativitat electoral en base a la representació professional i econòmica: es deia que era un sistema *“irreconciliable con la soberania nacional”*.

Els tres sistemes exposats, segons Ducrocq, partien de l'error comú de considerar que el diputat era el representant dels electors que l'havien elegit o del seu districte electoral. I en realitat, el diputat representava a tota la Nació i tenia que preocupar-se pels interessos de tots els ciutadans amb independència de la seva classe social i condicions econòmiques o professionals. Com a conclusió, atès que els tres sistemes eren rebutjables es decantava pel vot unipersonal, en base a la població dels districtes electorals, i per a garantir la formació de les llistes i el secret del vot. Les propostes de Ducrocq, per a Prat, eren *“insignificantes paliativos”* a la gravetat del problema plantejat.

De Ducrocq, deia que, com a francès de l'escola filosòfica, no tenia en compte l'experiència de la història, *“los hechos registrados y cuidadosamente analizados por los sociólogos de este siglo nada dicen a su inteligencia”*:

- Davant d'un problema, estant dominat per unes idees apriorístiques i prenent en consideració *“la realidad”*, s'imposava un principi abstracte elaborat *“por medio del raciocinio en la mente de un dialéctico”*.
- Un problema polític o social no s'investigava en base a *“lo que es y lo que pudo ser”* sinó en base a *“lo que ha de ser”*: el prejudici de la igualtat, la senzillesa de les formes i el principi de la sobirania nacional, eren els arguments que Ducrocq exposava per oposar-se als sistemes de vot.

Aquells arguments constituïen per a Prat una mostra de que les solucions senzilles eren més *“agradables al espíritu francés que las complejas”*. Considerava que la simplicitat no era indicatiu de perfecció i que *“la complicación en la estructura y en el funcionamiento”* era l'expressió de que augmentava la perfecció dels òrgans i de les funcions especialitzades. Segons Prat, l'aparent simplicitat de la fórmula del *“sistema centralizador latino-francés”*, que donava solucions senzilles i uniformes, originava el *“sistema más monstruosamente complicado que puede imaginarse”*.

Prat, referint-se a la igualtat en el vot, preguntava *“¿Pero es que la igualdad en el sufragio consiste precisamente en que cada ciudadano tenga un voto y no más?”*. Ell mateix contestava que amb aquell sistema, si fos de veritat igualitari, el resultat seria el predomini de la classe més nombrosa sobre les demés: la prova era que en cap país la classe obrera, la més nombrosa, havia obtingut la representació que correspondria al seu nombre.

Prat defensava la representació corporativa o professional en què s'assegurava la defensa dels interessos de les diferents classes socials i professionals, p. 691:

«De ahí que las clases obreras tengan más asegurados sus derechos por un sistema que desde luego les otorga un número de representantes proporcionado a su importancia. Lo propio cabe decir de las clases intelectuales y aun en general de las clases que forman la verdadera aristocracia, esto es, la aristocracia de los mejores.»

4.2.2.22 *La Nación*²⁴⁸

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1898, IV, p. 902-908.

Referència: Estudi de Ch. Turgeon, catedràtic de la Facultat de dret de la Universitat de Rennes, que amb el títol *La Nación* fou publicat a la *Revue du Droit public et de la science politique*.

Tema de treball: S'exposaven les doctrines que explicaven el sorgiment d'un poble.

Prat exposava que si s'havia llegit a "*Herder, Lazarus, Taine, Stuart Mill y Taparelli*" ja s'estava en possessió del saber actual.

Aquell estudi, per a Prat, era un exemple més de la situació en què es trobava "*el estado actual de la cultura*" amb una excessiva producció impresa. Molts escriptors, "*ya sean verdaderos pensadores, ya simples aficionados*", es limitaven a reproduir temes i doctrines, "*en formas más o menos originales*", que els lectors ja havien après en llibres o monografies.

En l'estudi dels elements que configuraven la Nació, Turgeon presentava dos teories diferents: la primera teoria, considerava que a la vida social actuaven unes forces físiques en un joc purament mecànic: en aquella teoria, la consciència i la raó no prenen part en la formació de la Nació, i la segona teoria, atribuïa la formació de la Nació només a la voluntat intel·ligent de les decisions humanes. Com a solució original, utilitzava elements de les dos teories, p. 692:

«Obra de instinto y de conciencia a la vez, la nación es una individualidad compleja situada en el espacio y en el tiempo y compuesta de un elemento humano y

---

²⁴⁸ *Ibidem*, p. 691-696.

de un elemento terrestre, esto es, de una población que constituye su alma y de un territorio que constituye su cuerpo.»

Es presentaven els diferents elements que constituïen la Nació: la població, com a resultat de la combinació històrica d'elements ètnics era l'ànima de la nacionalitat; el territori com a espai en què vivia una unitat de raça era el seu cos; i la Nació també actuava sobre el seu territori en l'impuls natural de tenir unes fronteres reconegudes.

Es ressaltava que la unió entre territori i població es feia “*más íntima é indisoluble*” com a resultat dels diferents elements que contribuïen a la formació de la nacionalitat: “*merced a la lengua que la anima, a la religión que la bendice y consagra, al Estado que la gobierna y defiende, y a la cultura, la historia y la conciencia comunes que la embellecen, elevan y perpetúan*”.

S'exposaven els diferents aspectes que conformaven la personalitat nacional:

- La importància que assolía la llengua com a vincle d'unió d'un poble, p. 693-694:
«La lengua es el más poderoso vínculo de unión entre los espíritus de los hombres que constituyen un pueblo. «La unidad del verbo fortifica la cohesión del pueblo, estableciendo entre los ciudadanos un verdadero lazo de familia que hace más íntima y estrecha la vida del corazón y del espíritu; la lengua merece ser definida: el rasgo unitivo de las almas.»

- La importància que també assolía la llengua com a vincle que s'establí entre les diferents generacions, p. 694
«Mas la lengua no se limita a unir a los hombres de hoy, a los que existen en la actualidad, sino que une el pasado al presente y el presente al porvenir. Es el producto de la vida entera del pueblo a través de la historia, producto salido de las entrañas mismas de la nacionalidad; es la herencia de las generaciones, «es el espejo maravilloso en el cual todo hombre verdaderamente pensador renueva la visión de las grandes cosas pasadas y la imagen de los antepasados» »

- El paper cohesionador que havia tingut la religió, p. 694:
«No es posible desconocer que «el cristianismo ha formado insensiblemente el fondo de nuestras costumbres nacionales. Es preciso no olvidar que el espíritu del Evangelio está mucho más difundido que su culto, y que su caridad ha ganado muchos corazones que se resisten a sus dogmas... El cristianismo es la atmósfera de las almas civilizadas. Se respira a pesar suyo. Dígase lo que se quiera es indudable que el substratum moral en que descansa la cultura francesa es de procedencia cristiana». »

- La importància que tenien els vincles que s'establien a través de “*la comunidad civil y política*”, p. 694-695:
«*A medida que se debilitaba el lazo de la fraternidad religiosa «los pueblos modernos han visto crecer en vigor y fuerza los vínculos de la comunidad civil y política». Este sí que es elemento esencial de la nación. »*

De les idees exposades, es concloïa que:

- La religió era un lligam de “*bautismo místico*” entre la població, el territori i la llengua.
- La cultura, la història i la consciència comuna, que neixen de “*la semejanza de ideas, de sentimientos y de aspiraciones*”, constituïen la unitat moral de la Nació.
- A més d'aquells elements, que eren el conjunt del passat espiritual de la Nació, es necessitava la voluntat com a pressa de consciència.
- L'Estat era l'afirmació i la individualització oficial de la Nació.

Turgeon, segons Prat, no havia encertat a completar la seva idea en relació a la formació de la Nació. La única originalitat de l'estudi de Turgeon era afirmar que amb el territori i l'Estat com a únics elements, i sense “*comunidad de raza, de religión, de lengua y de historia*”, també existia la Nació.

Per arribar a aquella conclusió, segons Prat, no feia falta tanta disquisició i n'hi havia prou amb “*las nociones de derecho público de los viejos tratadistas, de Aristóteles acá*”.

4.3 Conclusions del capítol

El període temporal que abasta aquest capítol, anys 1897 i 1898, s'emmarca en l'etapa final de la guerra de Cuba i en l'etapa immediata que seguí a la pèrdua de les darreres colònies espanyoles. En el si del catalanisme polític es produí un canvi d'orientació, passant des d'una posició de limitar-se a la difusió dels ideals catalanistes a una posició en què s'inicià una creixent participació en la vida social i cultural catalana. A la vegada, s'inicià el primer intent de donar suport públicament a un Govern espanyol d'orientació reformista.

El febrer de 1897, Prat a la conferència, que amb el títol *El fet de la nacionalitat catalana* pronuncià a l'Ateneu Barcelonès, seguint un mètode expositiu rigorós formulava per primera vegada la doctrina del nacionalisme aplicada a Catalunya. El contingut d'aquella conferència constituí, més tard, els capítols cinquè, sisè i setè de *La Nacionalitat Catalana*, l'obra cabdal de l'obra ideològica pratiana publicada el 1906.

L'abril de 1897, es celebrà a Girona la 5ª Assemblea General de Delegats de la *Unió catalanista*, en què s'exposà que Catalunya tenia una personalitat pròpia i ben definida, que li conferien la llengua catalana, les lleis, les seves costums i la seva història; s'aprovà que es fixessin les funcions que s'havia de reservar l'Estat espanyol; i es plantejà la formació d'un poder regional amb àmplies atribucions relatives al règim interior de la regió catalana.

En aquell context, es començà a gestar una divisió interna en el catalanisme i Prat encapçalà una tendència que pretenia evolucionar cap a l'actuació política directa. Prat i els seus companys, que provenien del Centre Escolar Catalanista, amb el suport de Mañé i Flaquer intentaren que candidats catalanistes es presentessin a les eleccions municipals del 8 de maig de 1897. Arran que Guimerà i Aldavert s'oposaren a que des del seu diari, *La Renaixensa*, es fes campanya política, Prat proposà la creació d'un diari català i la participació activa del catalanisme en la vida política, presentant candidatures pròpies a les eleccions que es convoquessin als Ajuntaments, a les Diputacions i a les Corts.

Els errors de la política que seguia l'Estat espanyol, la impopularitat de les guerres colonial que, amb les grans pèrdues en vides i en recursos econòmics, causaven un profund malestar en les diferents classes socials, i el terrorisme que, amb la seva violència, produïa una considerable alarma en nombrosos sectors de la població, afavoriren que a Catalunya es donés un creixement apreciable del nombre de seguidors dels ideals catalanistes.

Des del catalanisme s'exposava al país que en diferents regions espanyoles ja hi havia agrupacions polítiques que, tot i que no posaven en dubte la unitat de l'Estat espanyol, demanaven la implantació gradual d'una autonomia semblant a la que es concedí a la illa de Cuba. Es pensava que era possible que la política espanyola no repetís els errors que havien fet perdre, en el passat, dominis a Europa i a Amèrica i que es pogués desenvolupar una política que fes compatible la governabilitat de l'Estat amb l'autonomia de les regions.

L'important trasbals que significà la derrota en el conflicte bèl·lic amb els independentistes cubans i els Estats Units provocà una intensa corrent social i política de desànim en nombrosos sectors intel·lectuals, polítics i econòmics de la societat espanyola en general, i catalana en particular.

Es posà de manifest la superioritat tècnica i material que havien demostrat els Estats Units sobre Espanya i la importància que el poble nord-americà donava a l'educació i a la instrucció tècnica: mentre que als Estats Units només el 13 % de la població no sabia llegir ni escriure, a Espanya el percentage era del 68 %, cinc vegades superior. En aquell context es plantejà des de Catalunya la necessitat que hi havia de regenerar la vida pública espanyola i de millorar l'estat de la cultura i la instrucció i de la capacitat econòmica.

Quan el general Polavieja, en contactes previs a la celebració de les eleccions generals, es comprometé amb representants del catalanisme a introduir en el programa d'un futur Govern, d'orientació regeneracionista, reformes descentralitzadores, a Catalunya es formà una Junta Regional d'adhesions en suport al programa que presentà el general.

El grup de joves catalanistes que, encapçalava Prat, tingué una participació destacada en la decisió que es prengué des de la Unió Catalanista de donar suport a la candidatura de Polavieja. Prat considerava que aquell acord era una oportunitat per a que les posicions més moderades del catalanisme fossin defensades, tant a Catalunya, per les classes econòmiques dirigents que donaven el seu suport al Govern, com a Espanya, formant part dels objectius de la pròpia política governamental.

La decisió que finalment es prengué significà dur a la pràctica la tàctica possibilista que els sectors més actius del catalanisme, dels quals formava part Prat, impulsaven per assolir els seus objectius a través dels mitjans que ofería el marc constitucional i jurídic espanyol.

El novembre de 1898, representants de les entitats més destacats de Catalunya exposaren les aspiracions catalanes en un missatge que presentaren a la Reina regent Maria Cristina. En el missatge es demanava que des de l'Estat s'introduïssin reformes relatives a l'elecció directa o indirecta dels Ajuntaments, les Diputacions i el Senat per part dels gremis, les diferents classes de productors i les corporacions; la divisió del territori en grans regions delimitades per les característiques naturals, històriques i lingüístiques; la concessió d'una àmplia descentralització administrativa, mitjançant l'establiment d'un concert econòmic que aportés recursos per a la fundació d'ensenyances tècniques i la realització d'obres públiques; la conservació del Dret civil català; i la delimitació de les funcions internes i internacionals que havien de dependre del poder de l'Estat espanyol.

L'actuació de Prat en el període 1897-1898 es centrà en l'àmbit de la preparació de missatges, exposicions i discursos, en la publicació d'articles, amb un marcat caràcter de divulgació doctrinal, a la premsa d'orientació catalanista i en la publicació de les *Misceláneas Jurídicas* a la *Revista Jurídica de Cataluña*.

Prat, en el període que abasta aquest capítol completà la formulació del concepte de nacionalitat, que, com a producte del desenvolupament històric, constituïa la unitat de cultura per excel·lència d'un poble. La nacionalitat, segons Prat, era una unitat de cultura o de civilització en què els diferents elements que la caracteritzen, com eren l'art, la ciència, les costums i el dret, tenien en ella el seu origen. Un poble quan tenia consciència de ser una nacionalitat tendia a tenir un Estat propi que fos l'expressió i l'instrument de realització de la seva voluntat política. El dret, la llengua i l'art com a elements distintius de la nacionalitat, des d'una visió organicista de la societat, formaven la individualitat social i cultural, l'ànima col·lectiva i l'esperit nacional d'un poble.

A finals de 1898, els medis catalanistes més actius donaren un pas important al decidir que era necessari disposar d'un diari que esdevingués un medi de comunicació pública de les seves aspiracions. El catalanisme polític, amb l'adquisició de la capçalera del setmanari *La Veu de Catalunya* i fent la conversió en diari, ja disposà d'un mitjà idoni per a difondre el seu ideari i el seu programa. Prat assumint la direcció del nou diari, que publicà el primer número el dia 1 de gener de 1899, pogué donar un nou impuls a l'obra pedagògica de divulgació de l'ideari catalanista i de difusió de la cultura catalana.

PART PRIMERA:

**LOBRA D'ENRIC PRAT DE LA RIBA I SARRÀ ANTERIOR A
L'ENTRADA A LA VIDA POLÍTICA**

CAPÍTOL V:

**L'ETAPA DE L'OBRA PERIODÍSTICA I DIVULGADORA:
MANIFESTOS, DISCURSOS I ARTICLES PUBLICATS A L'ANY 1899**

5. L'ETAPA DE L'OBRA PERIODÍSTICA I DIVULGADORA: MANIFESTOS, DISCURSOS I ARTICLES PUBLICATS A L'ANY 1899

En aquest capítol exposem l'obra periodística i de divulgació ideològica de Prat, que s'emmarcava en un conjunt d'esdeveniments socials i polítics que tindrien una importància determinant per a l'evolució de les actuacions que emprendrien els catalanistes:

- L'aparició de *La Veu de Catalunya* com a publicació diària, que des del 1 de gener de 1899 fou l'òrgan d'expressió del catalanisme polític.
- El programa de regeneració de la vida política que presentà la coalició electoral Silvela-Polavieja.
- La caiguda del Govern de Sagasta i l'inici del Govern conservador de Silvela-Polavieja de reconstrucció nacional.
- Les primeres actuacions del Govern presidit per Silvela.
- Les discrepàncies en la formació del pressupost de l'Estat de l'any 1900.
- La demanda feta des de Catalunya d'introduir reformes en l'administració dels afers públics i la demanda d'establir un concert econòmic entre l'Estat espanyol i Catalunya.
- El moviment del tancament de caixes i el fracàs del primer l'intent de col·laboració política entre el Govern de Madrid i els sectors regionalistes catalans.

5.1 L'any 1899

El dia 1 de gener de 1899 sortia el primer número de *La Veu de Catalunya* com a nova publicació diària. Del nou diari, la capçalera del qual corresponia al setmanari que el 1892 havia fundat Verdaguer i Callís, se'n feia dos edicions diàries. Prat, fou el primer director, i Raimon Casellas, el redactor en cap.

L'any 1899 es passà de una situació inicial de col·laboració entre la candidatura electoral Silvela-Polavieja i els sectors autonomistes catalans, que preveia la implantació gradual de mesures de govern favorables a les demandes catalanistes, a una situació de conflicte entre els contribuents de la província de Barcelona i el Govern de Madrid. Coincidint amb aquest conflicte, quan no es compliren les reformes descentralitzadores a les quals es comprometé Polavieja, finalitzà la col·laboració política entre el Govern de Madrid i els sectors autonomistes catalans. Com a conseqüència immediata, un grup influent d'empresaris catalans, que provenien de la "Junta regional de adhesiones al programa del general Polavieja", fundaren un nou partit polític, la Unió Regionalista, que presidí el Dr. A. Fargas.

A finals de 1899, un grup important de seguidors de les tesis catalanistes de *La Veu de Catalunya* deixaren la Unió Catalanista i fundaren el Centre Nacional Català. A la nova organització política, presidida per Verdaguer i Callís, pertanyen, entre d'altres, Jaume Carner, Lluís Domènech i Montaner i Enric Prat de la Riba.

El mateix any 1899 foren elegits diputat a Corts dos candidats catalanistes: Leonci Soler, per la circumscripció de Manresa, i Ramón d'Abadal, per la de Vic.

El catalanisme polític, a partir d'aquell moment, ja disposava dels elements que caracteritzaven un moviment polític modern: tenien un medi de comunicació periodística, *La Veu de Catalunya*, tenia una organització política, el Centre Nacional Català, i tenia representació parlamentària a Madrid.

5.1.1 La formació del Govern conservador de Silvela-Polavieja

En gener de 1899, Silvela presentà el seu programa en què es contemplava la reforma de l'administració local, municipal i provincial i una limitada descentralització administrativa. Silvela, amb aquell programa, aconseguí el suport d'una part important de l'opinió pública espanyola i catalana. En una coïuntura política, en què amplis sectors socials, econòmics i polítics demanaven que s'introduïssin reformes en la política i en l'administració espanyola, Silvela i Polavieja fusionaren els seus programes polítics i formaren la Unió Conservadora.

El 28 de febrer caigué el Govern presidit per Sagasta i el 14 de mars de 1899 s'inicià el Govern conservador de la coalició Silvela-Polavieja. Francisco Silvela, es féu càrrec de la presidència del Consell de ministres; Polavieja, ocupà el ministeri de la Guerra; Fernández Villaverde, s'encarregà del ministeri d'Hisenda; Eduardo Dato, era el titular del ministeri de Governació; i el català Manuel Duran i Bas, de ideologia conservadora i amic personal de Silvela, fou nomenat ministre de Gràcia i Justícia.

El nou Govern va prendre unes primeres decisions que, en un inici, agradaren als sectors socials, culturals, econòmics i polítics que li havien donat suport des de Catalunya:

- El Doctor Robert fou nomenat alcalde de Barcelona.
- Pau Font de Robinat fou nomenat alcalde de Reus.
- Francesc Ixart fou nomenat alcalde de Tarragona.
- El doctor Morgades fou designat per a ocupar la diòcesis de Barcelona.
- El doctor Torras y Bages fou designat per a ocupar la diòcesis de Vic.
- Duran i Bas, com a ministre de Gràcia i Justícia, creà les comissions encarregades de codificar els apèndixs del dret especial foral. Aquella era una actuació que ja es preveia en el Codi civil promulgat deu anys abans.

- El mateix Prat de la Riba, pel seu prestigi personal com a estudiós del dret, fou elegit vocal, en representació de l'Acadèmia de Legislació i Jurisprudència de Barcelona, de la Comissió especial que formà Duran i Bas per a redactar l'apèndix de dret civil català del Codi civil espanyol

5.1.2 Una pregunta presentada en el Congrés espanyol en referència a l'ús del català

Com a fet il·lustratiu d'aquell moment d'apropament entre el Govern i els diputats catalans, el 15 de juliol de 1899, amb motiu d'una pregunta que formulà Josep Cucurella i Tort, diputat per Barcelona, es produí un debat al Congrés²⁴⁹ en referència a l'ús de la llengua catalana. La pregunta estava motivada pel fet de que a Espanya es podia utilitzar en les comunicacions telegràfiques i telefòniques qualsevol dels idiomes i dialectes del món menys el “*vascuence*”, el “*gallego*” i el “*catalán*”.

Cucurella en la seva pregunta exposava que desconeixia les disposicions administratives per les quals no s'autoritzava la circulació de telegrams i telefonemes que no estiguessin redactats en castellà i que, per aquell motiu, els espanyols que no parlaven o escrivien la llengua castellana no podien utilitzar el telègraf i el telèfon. A Silvela, com a president del Consell de ministres, li feia el prec que, aprofitant que el dia següent arribava al port de Barcelona l'esquadra francesa, es consideraria que seria de bon efecte que Catalunya, Galícia i les províncies Vascongades tinguessin coneixement que el Govern estimava i reconeixia les seves llengües en les comunicacions telegràfiques i telefòniques igual que ja es feia a França.

Silvela respongué a Cucurella dient que entenia que la qüestió plantejada era una exigència natural i que, atès que no hi havia cap raó per a negar-se al seu prec, donaria ordre per a que s'admetessin tota classe de comunicacions telegràfiques i telefòniques en els diferents dialectes que es parlaven a Espanya.

Leonci Soler i March, diputat a Corts pel districte de Manresa, va intervenir per ampliar el prec que formulà Cucurella. Atès que Silvela havia reconegut la necessitat de que els habitants de regions de llengua no castellana poguessin comunicar-se telegràficament i telefònicament en els seus idiomes o dialectes, Leonci Soler demanava que l'ús dels idiomes o dialectes també es fes extensiu a altres actes importants de la vida dels pobles, com eren els contractes, els testaments i les declaracions en els tribunals de justícia. A més a més,

---

²⁴⁹ *Diario de las sesiones de las Cortes*. Congreso de los Diputados, núm. 37, sesión del sábado 15 de julio de 1899, p. 964-967.

considerava que també seria convenient que els funcionaris públics de justícia destinats a Catalunya entenguessin la llengua catalana.

Silvela respongué a la intervenció de Leonci Soler:

- Davant dels tribunals, quan es tractava de documents privats en les contractacions i en els actes inherents a la vida de família era vàlid l'ús de qualsevol llengua.
- S'usava la llengua oficial, que era la castellana, quan es tractava de documents públics, en què, com s'establia en tots els països, intervenia l'acció de l'Estat per medi de la fe pública.
- Per a respondre a les preguntes davant dels tribunals de justícia, igual que s'acceptaven els documents privats escrits en qualsevol llengua, també s'estimaven els testimonis encara que fossin en una llengua que no fos la castellana.
- En relació al coneixement del català per part dels funcionaris públics creia que no era d'absoluta necessitat, ja que no havien de faltar intèrprets i perquè el català, a diferència de l'idioma basc, es comprenia fàcilment per tots els espanyols.
- Considerava que les exigències de la vida oficial no permetien que els funcionaris utilitzessin altra llengua que la llengua oficial d'Espanya.

Silvela, a una altra pregunta, que li formulà un diputat no català, referent a què pensava fer el Govern per a evitar que hi haguessin espanyols que no poguessin parlar la llengua castellana, contestà que:

- El Govern consideraria un gran progrés que tots els espanyols pogueren conèixer i parlar amb tota correcció l'idioma castellà. Però no alarmava al Govern que hi hagués regions en què es parlessin altres idiomes o dialectes.
- Des del Govern s'adoptaven les mesures per al progrés general de la instrucció, mitjançant l'ensenyament de l'idioma castellà i mantenint l'obligatorietat de l'estudi de la llengua castellana en totes les escoles.
- S'esperava que, amb el desenvolupament de la cultura i de les comunicacions, el coneixement de la llengua castellana s'anés estenent a totes les regions.
- Expressava el seu reconeixement a les regions espanyoles de parla no castellana:
«En tiempos en que no estaba tan extendido el idioma castellano, vascos y catalanes prestaron á la nacionalidad española con su sangre y con su dinero un auxilio que yo quisiera que lo hubieran prestado todos los que hablaban el castellano. ¡Ya hubiera

querido yo que los que hablan el castellano en remotos climas hubieran sido tan leales como lo fueron los que no tenían la suerte de hablar el lenguaje nacional!»

Les formes i el to de les respotes del president del Govern espanyol en aquella sessió parlamentària responien a un moment esperançador en les relacions entre Espanya i Catalunya. L'any 1902, es produiria una situació política molt diferent, quan, a proposta del comte de Romanones, ministre d'Instrucció pública i Belles Arts, s'aprovà el Reial decret, en què, per a completar la legislació d'Instrucció pública, s'establia l'obligació que tenien els mestres d'instrucció primària d'impartir en llengua castellana l'ensenyament de la religió i qualsevol altra matèria.

5.1.3 La formació del pressupost de l'Estat de l'any 1900

Aviat es pogué començar a comprovar que la coalició Silvela-Polavieja no compliria els compromisos que havia adquirit abans d'assumir la responsabilitat de governar. El canvi en les expectatives que s'havien format a Catalunya es posà de manifest en les pràctiques polítiques que anà adoptant el Govern espanyol. El nou equip governamental, que es definia regeneracionista i reformador, estava reproduïent els mateixos vicis que havia denunciat que seguien els Governos anteriors i que s'havia proposat eliminar.

El punt d'inflexió, en les relacions entre el Govern de Madrid i els catalanistes, es produí arran de les discrepàncies que sorgiren en la formació del pressupost de l'Estat de l'any 1900 que presentà Villaverde, el ministre d'Hisenda Villaverde. El detonant del desencontre fou l'increment de les càrregues contributives que es preveia en el nou pressupost per a cobrir la despesa anyal i per a liquidar el dèficit de la guerra colonial.

El pressupost del ministre Villaverde, que anava acompanyat de l'augment dels impostos amb què es volia fer front a la greu situació econòmica, va ser contestat amb molta contundència pels contribuents catalans.

A Catalunya s'inicià un moviment de protesta en contra dels increments contributius previstos. Les principals corporacions econòmiques, professionals i culturals catalanes, entre les quals destacaven la Lliga de Defensa Industrial i Comercial, el Foment del Treball Nacional, l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre, la Societat Econòmica Barcelonesa d'Amics del País i l'Ateneu Barcelonès, es manifestaren en contra del projecte de pressupost. *La Veu de Catalunya* també va intervenir en la campanya en defensa dels interessos dels contribuents.

5.1.4 El moviment del tancament de caixes

En un primer moment, les classes productores de la província de Barcelona, que elles mateixes es denominaven “neutres”, continuaren confiant en què, tal com s’havia compromès Polavieja, el Govern espanyol impulsaria la formació d’un concert econòmic. Més endavant, sobretot a la ciutat de Barcelona, es va iniciar un ampli moviment de protesta contra el projecte de pressupost per part de diferents gremis enquadrats a la Lliga de Defensa Industrial i Comercial.

A principis d’agost de 1899 la protesta es materialitzà en un manifest dels gremis barcelonins, en què comunicaven que estaven disposats a no pagar els rebuts de la contribució industrial del trimestre. Aquell moviment es conegué com el “tancament de caixes”. La decisió de no pagar la quota econòmica era la reacció dels petits industrials i comerciants que estaven agrupats en la Lliga de Defensa Industrial i Comercial. Inicialment no fou una reacció seguida pels grans fabricants i comerciants, tot i que, més tard, les corporacions que els representaven mostressin el seu suport.

Quan els contribuents, en compliment del seu anunci, no pagaren el rebut trimestral de la contribució industrial, intervingué l’aparell governatiu de l’Estat. En primer lloc, per a procedir al requeriment del deute actuà la Delegació provincial d’hisenda; després, per a promoure els procediments judicials es demanà la intervenció de l’alcalde de Barcelona; i més tard, el ministre d’Hisenda, quan l’alcalde de Barcelona es negà a autoritzar les actuacions que promogué la Delegació provincial d’hisenda, ordenà per Reial Ordre a la primera autoritat municipal que complís el requeriment que se li havia fet.

Quan l’evolució del procés feia preveure l’aparició d’un potencial focus d’inestabilitat pública, també intervingué, com a primera autoritat militar de la regió, el capità general de Catalunya, que, amb data de 27 d’agost, publicà un Ban militar en què es declarava l’estat de guerra a la província de Barcelona i es considerava delictes de sedició la resistència passiva al pagament de les contribucions i els impostos.

Els moments més crítics dels esdeveniments que succeïren a Barcelona coincidiren amb la dimissió de Duran i Bas, com a ministre de Gràcia i Justícia, i del general Camilo Polavieja com a ministre de la “Guerra”.

5.1.5 L'empresonament dels contribuents deutors

A finals de setembre de 1899, quan finalitzaren els terminis de recàrrec i d'apremi en el pagament de la contribució industrial, la Delegació provincial d'hisenda inicià el procediment executiu de recaptació de les quantitats no ingressades:

- Des de la Delegació provincial d'hisenda s'envià la llista dels contribuents deutors al Dr. Robert, en la seva qualitat d'alcalde de l'Ajuntament de Barcelona.
- Des de l'Ajuntament de Barcelona es retornà la llista de deutors en detectar-se que hi constaven diferents errors.
- La llista de deutors fou esmenada i retornada al Dr. Robert per a que autoritzés l'entrada dels agents executius al domicili dels morosos.
- El Dr. Robert sol·licità un dictamen dels lletrats barcelonins, entre els quals també hi participà Prat de la Riba.
- El Dr. Robert, en base a una formalitat jurídica que es despenia del dictamen, es negà a signar les autoritzacions.
- El 11 d'octubre, el Dr. Robert rebia un telegrama del ministre d'Hisenda, en què, de Reial Ordre i amb l'amenaça de ser destituït si no la complia, se li manava que signés les autoritzacions.
- El Dr. Robert signà els quatre primers expedients i, tot seguit, dimití del càrrec d'alcalde de Barcelona;
- De Reial Ordre es nomenà a Josep Milà i Pi nou alcalde de Barcelona.

Amb el nomenament del nou alcalde de Barcelona s'executaren els embargaments als contribuents deutors i s'inicià un gran moviment social de protesta:

- El *Foment del Treball Nacional* (FTN) felicità al Dr. Robert per la seva actitud i prepara la celebració d'un *meeting*, en què oradors de diferents corporacions catalanes defensarien el concert econòmic.
- L'autoritat governativa prohibí la celebració del *meeting* que anuncià el FTN.
- Amplis sectors de la societat civil catalana va mostrar el seu rebuig amb la forma amb què es tractà els contribuents que es negaven a pagar les quantitats deutores que els requerien.
- El Govern de Madrid va actuar amb duresa i el dia 24 d'octubre disposava la suspensió de les garanties constitucionals a la província de Barcelona.
- A començament de novembre de 1899 foren empresonats els primers contribuents deutors.

En aquella difícil situació, des de la societat civil catalana s'encarregà a una comissió, formada pels "cinc presidents", que fes gestions a Madrid per a intentar solucionar el conflicte amb els contribuents i per a que el Govern autoritzés la formació del concert econòmic amb la província de Barcelona. La comissió es reuní a Madrid amb la Reina regent i també amb el president del Consell de ministres.

Coincidint amb la negativa de Silvela a atendre les peticions catalanes i a autoritzar la concessió del concert econòmic es produí la dimissió de Josep Milà i Pi com a alcalde de Barcelona. A finals de novembre, la censura militar, prohibí la publicació de la informació que es referís al conflicte, i el governador civil, prohibí als Ajuntaments que mostressin la seva adhesió al moviment dels contribuents i a la concessió del concert econòmic.

Finalment, s'anà reconduint la tensa situació social a què s'havia arribat a Barcelona:

- El *meeting* del FTN que no es va poder celebrar a Barcelona, finalment es va poder celebrar el 3 de desembre al teatre Fortuny de Reus.
- A principis de desembre, sortiren de la presó els detinguts, i el 21 de desembre, l'autoritat militar anul·lava l'estat de guerra i la censura prèvia de les publicacions.

5.1.6 L'obra de Prat

En aquest apartat presentem el conjunt de l'obra de Prat, corresponent a l'any 1899, que està formada per 48 documents: 38 articles publicats a *La Veu de Catalunya*²⁵⁰, 1 article publicat a *El Trabajo Nacional*, 1 esborrany d'article i 8 *Miscel·lànies Jurídiques* que es publicaren a la *Revista Jurídica de Cataluña*.

5.1.6.1 *La Veu de Catalunya*²⁵¹

Aquest article es publicà en el primer número de *La Veu de Catalunya* que, convertida en publicació diària, sortí al carrer el 1 de gener de 1899. Prat iniciava l'article dient "lo títol és ja un símbol de la nostra obra".

---

²⁵⁰ Dels articles publicats a *La Veu de Catalunya*, 4 articles van ser reproduïts a *Lo Somatent* i 1 article fou reproduït sencer a *La Veu de Tortosa* i parcialment a *La Veu de Montserrat*.

²⁵¹ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1898-1905*. Edició de l'Institut d'Estudis Catalans a cura d'Albert Balcells i Josep Maria Ainaud de Lasarte. Barcelona: Editorial Proa, p. 257-259.

Des de *La Veu* anunciaven que es proposaven reivindicar la personalitat del poble català, difondre l'aspiració de recuperar la autonomia i, a la vegada, pretenien que cada lector es formés la seva pròpia opinió: “Volem que l'oreig de l'ambient lliure fecundi les intel·ligències de nostres lectors i no tancar-los dintre una atmosfera artificial d'escola o de partit”.

S'explicava que Catalunya, al igual que les nacionalitats ben constituïdes, tenia una vida econòmica; uns interessos materials; una vida artística, producte de l'ànima nacional; una vida intel·lectual, producte de la cultura; una vida política, producte de la vida col·lectiva; i una vida moral i religiosa, que era el resultat de la seva tradició. Calia mantenir tots aquells aspectes per a que la vida de Catalunya fos “catalana per l'esperit que la informi, catalana per la forma en què s'encarni, catalana per l'element propulsor del seu creixement i desenrotlló”. Es ressaltava que Catalunya havia de tenir plena autonomia per a continuar progressant, p. 257-258:

«En tots los rams on l'activitat del nostre poble ha pogut moure's amb un xic de desembaràs lo progrés ha estat extraordinari i ens ha posat en camí d'atènyer els pobles més civilitzats d'Europa. La indústria i lo comerç de la nostra terra són testimonis de les nostres aptituds organitzadores; lo nostre renaixement artístic i literari en lo qual repercuteixen sempre amb intensitat eloquentíssima totes les vibracions de l'art universal, fan esperar periodos de plenitud esplendorosa; los hàbits i les costums de la nostra gent són manifestació d'una gran cultura moral.»

Es ressaltava que si Catalunya havia estat capaç de progressar, malgrat les imposicions administratives i les càrregues contributives que li imposava l'Estat, amb la transformació de l'organització de l'Estat podria desenvolupar les seves iniciatives i prosperar molt més. Per a poder assolir aquells objectius, era necessari que els organismes naturals de la societat catalana, “municipis, comarques, corporacions”, retrobessin la llibertat de gestionar els seus interessos.

Es proposaven les funcions que hauria de reservar-se l'Estat espanyol, p. 258:

«[...] han de quedar a càrrec del poder central de l'Estat Espanyol les relacions internacionals, l'exèrcit de mar i terra, les relacions econòmiques d'Espanya amb los demás països, la construcció d'obres públiques de caràcter general, la resolució de totes les qüestions i conflictes interregionals i la formació del pressupost anyal de gastos, al que deuran contribuir les regions a proporció de sa riquesa; tot amb l'organització corresponent i adequada.»

S'exposaven les funcions que s'haurien de poder assumir des de Catalunya, p. 258:

«Però volem la llengua catalana amb caràcter oficial i que sien catalans tots los que a Catalunya desempenyin càrrecs públics: volem Corts catalanes, no sols per estatuir nostre dret i lleis civils, sinó tot quant se refereixi a l'organització interior de nostra terra: volem que catalans sien los jutges i magistrats, i que dintre de Catalunya es fallin en última instància els plets i causes: volem ser àrbitres de nostra administració, fixant amb entera llibertat les contribucions i impostos, i volem, en fi, la facultat de poder contribuir a la formació de l'exèrcit espanyol per medi de voluntaris o diners, suprimint en absolut quintes i lleves en massa i establint que la reserva regional forçosa presti servei tan sols dintre de Catalunya.»

Aquelles eren les reivindicacions que els nacionalistes catalans tenien com a programa polític per a treballar per la causa de Catalunya i que, des de *La Veu de Catalunya*, es comprometien a dedicar-hi totes les seves forces. L'editorial finalitzava enviant una “salutació afectuosa” a “sos companys en la premsa”, especialment als de *La Renaixensa*, p. 259:

«[...] Mes aquesta salutació ha d'arribar amb tons d'especial afecte als qui a més de ser companys nostres en la premsa, ho són també en la *Unió Catalanista*, acobladora dels elements de la causa patriòtica que *La Veu de Catalunya* defensà en los vuit anys de sa vida de setmanari i seguirà defensant així mateix en la nova etapa que avui comença; i entre ells molt particularment a *La Renaixensa*, que, per ser lo degà d'aquella i per haver estat fins ara sol en aquesta ciutat a lluitar diàriament per nostres aspiracions, amb més títols que cap altre la representa, mereixent la més viva estimació de tots los devots del Catalanisme.»

5.1.6.2 *L'interès dinàstic*²⁵²

Es posava de manifest que a la monarquia espanyola, per governar el país i sortir de la crisi, li interessava buscar a la gent que no vivia de “la cosa pública” i que governés “amb ella i no com ara en contra d'ella”.

Denunciava que els polítics, que fins llavors havien governat, pertanyien a partits que s'havien aprofitat de les institucions, p. 259:

«[...] vertaders sindicats d'explotació que tenen per objecte únic aprofitar-se dels honors i dels pressupostos i que han falsificat totes les institucions liberals, vestint amb les experiències de sufragi universal lo seu despotisme.»

---

²⁵² *Ibidem*, p. 259-260. L'article fou publicat el 7 de gener de 1899 a *La Veu de Catalunya*.

Els partits per a poder salvar el país no estaven interessats en el canvi de l'orientació política, ja que el canvi significaria la seva mort. Eren uns partits que, per molts discursos i promeses de regeneració que fessin, ja estaven en plena descomposició.

Prat considerava que al poder reial, “fins ara esclau, obedient d'en Cánovas i d'en Sagasta”, en aquella situació li corresponia oposar-se als interessos dels partits tornants: “L'interès de la monarquia és oposat al dels partits. En les crisis supremes los tronos s'ensorren, en les èpoques de prosperitat i de grandesa es fan indestructibles”.

Atès que els partits, en el règim parlamentari, com un reflex de l'època medieval es situaven entre la monarquia i la societat, corresponia al poder reial tornar el poder i les institucions locals a “son veritable senyor: lo poble”. A Catalunya, a més a més de la qüestió del govern i de l'administració, hi havia la reclamació autonomista o nacionalista que ja s'havia fet arribar al cap de l'Estat en diferents ocasions, p. 260:

«[...] la Memòria presentada a Alfonso XII en 1885 i los Missatges endreçats a la Reina Regent amb ocasió de l'Exposició Universal de Barcelona, i ara últimament a conseqüència dels darrers desastres.»

Prat advertia de les conseqüències de que no es produís un canvi: “los aconteixements faran la seva via i arribarà lo moment en què ja res podrà aturar-los.”

5.1.6.3 La solució Silvela-Polavieja ²⁵³

Prat posava en avís sobre els efectes de la solució Silvela-Polavieja i preveia que l'aposta política feta per alguns catalans no seria capaç d'enterrar les “moltes coses a Espanya que fan pudor de mort”.

A Silvela, que ja l'any 1897, abans de la mort de Cánovas del Castillo, havia denunciat alguns dels defectes de la política tradicional espanyola en anunciar la formació d'una futura llei regional en què es preveia la descentralització i el regionalisme i la lluita contra el caciquisme, se'l podia considerar com a futur reformador. Polavieja, que, “seguint consells de ben amunt”, també parlava contra el partidisme i el caciquisme, també s'havia decantat cap a la descentralització política i a una certa autonomia administrativa per a Catalunya.

---

²⁵³ Ibídem, p. 260-262. L'article fou publicat el 19 de gener de 1899 a *La Veu de Catalunya* i el 22 de gener fou reproduït a *Lo Somatent* de Reus.

Amb aquelles promeses fetes, importants “personalitats de Catalunya” havien treballat per a donar suport a Silvela, l’home de les promeses olvidades, i a Polavieja, l’home de les noves promeses. Quan ja la unió dels dos homes era un fet, amb la anunciada coalició Silvela-Polavieja, Prat preguntava: “mes la coalició Silvela-Polavieja, té perfecta idea de la feina que ha de emprendre?, podrà fer-la?, voldrà fer-la?”.

Prat, per més que reconeixia la recta intenció dels catalans que moguts per l’interès de Catalunya donaren el seu suport a Polavieja, considerava que els catalanistes no es podien guiar per documents privats, “per autoritzats” que fossin, sinó pel discurs de Silvela, acceptat també per Polavieja, que era com l’acta pública de la unió entre els dos polítics, p 261:

«En Silvela es presenta en aquest discurs, en quant a solucions polítiques, més atenuat, avui, després de la unió amb en Polavieja, que abans quan brandava l'arma del regionalisme sobre lo cap d'en Cánovas del Castillo.»

Ressaltava que, en un moment que a Espanya es necessitava un polític patriòtic que hagués après dels errors del passat, es tornaven a trobar amb l’home polític de partit, p. 261:

«[...] nos trobem davant del quefe de partit, del patró d'una banderia política, del xeic de tribu semita, atent per sobre de tot a l'interès dels seus clients, parlant per ells, pensant en ells i referint a n'ells tots los seus propòsits i paraules.»

Prat anunciava que la coalició governamental ja tenia en Fernández Villaverde, “mestre consumat en l’art de donar elasticidad al impuesto” l’home que havia de preparar el pressupost de l’Estat, p. 262:

«Ja ens té a punt un gran ministre que es frisa per a fer la feina d'estiracordetes del poble, l'home que la colla desitja i necessita, ben capaç per a vigorizar los ingresos, a fi que mai siga buida la menjadora.»

5.1.6.4 La salvació d’Espanya (I) ²⁵⁴

Prat exposava que els polítics que tenien la responsabilitat d’aplicar un programa electoral, “més o menys radical i heterogeni”, s’havien pensat, “amb un esperit castissament espanyol”,

---

²⁵⁴ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 86-87. L’article fou publicat el 2 de febrer de 1899 a *La Veu de Catalunya*.

que amb legislar ja ho feien bé. Demostraven que, pel seu temperament “individual o de raça i per educació”, no entenien ni sentien la complexitat de l’organisme social.

Denunciava que els polítics en vegada d’ordenar pertorbaven la vida social si amb les idees, que sortien de les lleis de la “Gaceta”, no eren capaços de recollir el pensament i el sentiment de les forces col·lectives de la societat. Eren esperits, que suggestionats pels abusos de la realitat, no creien amb la força de les idees i volien introduir les idees a la força amb el suport de les forces de seguretat. Aquells polítics, per a la solució de les crisis, tenien una política que es recolzava en esperar que arribés el gran home que resolgués la crisi d’Espanya, p. 87:

«És l’home del seu temps i de la seva raça, que enmig del desordre de la crisi veu amb mirada segura on és la força social que necessita, li suggereix un ideal possible i se l’endua a realitzar-lo.»

Prat considerava que l’home esperat no sortiria d’un Estat espanyol esgotat. Aquells polítics, que mai havien governat bé Espanya, eren els continuadors de la tradició dels senyors feudals, de la monarquia absoluta i del règim parlamentari que sempre havien vist la funció de govern com una indústria.

Finalitzava l’article dient: “Un poble així no en té de genis polítics, ni pot produir-ne. Serà que no hi ha per a ell salvació possible?”

5.1.6.5 La salvació d’Espanya (II) ²⁵⁵

Prat plantejava que la gent que dirigia l’Estat espanyol si no sabia governar tenia que deixar governar a una altra raça directora de dins d’Espanya. Considerava que l’honor nacional, si es donava aquella situació, no havia de “patir gens” perquè “*todos somos españoles, més o menys genuinos*”.

L’única esperança de salvació que li quedava a Espanya per a evitar la crisi era Catalunya, “gairebé única dintre d’Espanya, la principal representant de la civilització europea en aquest feix mal lligat de càbiles africanes que l’Estat espanyol encarna”. Espanya tenia que dirigir la mirada a les tradicions de govern de la terra catalana, de la mateixa nacionalitat catalana, que, participant de la trista sort d’Espanya, s’havia vigoritzat a pesar de que l’Estat espanyol l’havia combatut sempre amb totes les armes, p. 88:

---

²⁵⁵ Ibídem, p. 88-91. L’article fou publicat el 12 de febrer de 1899 a *La Veu de Catalunya*.

«Li va prendre les seves antigues classes directores, el seu esplendor polític i militar, el seu comerç la navegació d'Orient, la història, les lleis, la consciència de si mateixa. Era poc encara i va abocar-li sobre dos exèrcits poderosos per aterrar-la per a sempre.»

Prat exposava que, des de que s'inicià el moviment de la Renaixença, l'ideal de Catalunya havia reviscut amb força, p. 89:

«És la saba que la nodreix, és la tradició del nostre pensament polític, compresa més o menys vagament pels dos grans partits extrems, tradicionalistes o carlins i federals, i sentida en tota la seva puresa i energia pels homes que treballen i han treballat el despertament nacionalista de Catalunya.»

La força regeneradora de Catalunya, de forma similar als Estats que sobresortien pel seu progrés, sorgia de la força de les seves classes socials que aplicaven la seva intel·ligència a l'activitat creadora de la riquesa, p. 89:

«Els Estats més ben governats i administrats són aquells en què els ciutadans saben governar i administrar millor el seu patrimoni, en què més saben augmentar-lo, ja treballant la terra, ja transformant els seus productes; en què la prosperitat econòmica deixa a l'esbarjo de l'esperit, als estudis científics, als treballs literaris, a les obres artístiques, un temps que els pobles pobres no poden destinar-hi. Els grans pobles industrials són també les nacions més pensadores i més artistes, les que alimenten més obres altruistes o desinteressades.»

Prat criticava que, amb la “inconscient complicitat dels publicistes catalans”, es propagava la idea de que els catalans, pel seu esperit individual de negoci, no servien per a la cosa pública. Deia que era cert que els catalans no havien destacat en el règim parlamentari del sistema polític, fet a base de discursos i de sacrificis en bé dels partits dinàstics que sempre havien fet la mateixa feina: “ajudar a morir els pobles, que és la feina pietosa en què s'ocupa activament el parlamentarisme espanyol.”

Per a Prat, les Nacions no les governaven els homes que aprenien en els discursos de l'Acadèmia de Jurisprudència, a l'Ateneu de Madrid o escoltant en les tribunes del Congrés. Les Nacions les tenien que governar els homes que es formaven en l'exercici de professions que intervenien en la direcció i governació de les grans empreses.

Prat denunciava que els polítics dels partits tradicionals espanyols no estaven preparats per a dirigir l'Estat modern, que era com una gran empresa industrial, p. 91:

«Per això la raça central d'Espanya, que no té aptituds per a la vida industrial moderna, no l'ha sabut modernitzar el seu Estat espanyol; per això aquest, fet a imatge i semblança de la tribu primitiva, avui, en acabar el segle XIX, malgrat les aparences externes que el disfressen, és un govern de tribu estès sobre un territori de divuit milions d'habitants.»

5.1.6.6 *Lo canvi polític* ²⁵⁶

Prat a l'article, que s'emmarcava en un context en què la coalició Silvela-Polavieja havia accedit al Govern, exposava que era un moment crític per la impotència i ineptitud administrativa que havia tingut el Govern espanyol. Prevenia que si continuaven els mateixos errors, tot i que no quedaven més colònies per a perdre, les conseqüències serien més “doloroses i més humiliants”.

Considerava que si els polítics, “que des de Madrid usufructuen la direcció de l'Estat espanyol”, volien conservar les institucions havien de seguir un nou rumb. Els catalanistes avisaven els polítics espanyols de la gravetat de la situació, p. 266-267:

«Els ho diem nosaltres que hem sigut víctimes de l'Estat espanyol, que mai hem tingut per ell gens d'amor ni simpatia, perquè s'ha constituït i desenrotllat a expenses del nostre poble; nosaltres que ens sentim membres d'una altra raça, d'una altra nacionalitat, avui com ahir, com sempre, fonament diferenciada de la nacionalitat espanyola o castellana que l'Estat espanyol representa; nosaltres que mai hem assaborit com a pròpies les seves glòries ni mai hem plorat com a nostres les seves derrotes.»

Exposava que com a catalans els interessava que l'Estat espanyol subsistís com estava format. Si Catalunya, en vegada de formar part d'Espanya, formés part d'un altre país europeu, tot i que multiplicaria les seves forces econòmiques, els elements de la seva personalitat nacional haurien de lluitar amb enemics molt més poderosos i temibles.

Prat destacava la figura d'alguns dels membres del nou Govern, que eren polítics que es definien com a regeneradors:

- Duran i Bas, ministre català, que després de la crisi va ser el primer en exigir la regeneració política.
- El general Polavieja, que va fer una programa regeneracionista.

---

²⁵⁶ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1898-1905*. Op. citat, p. 266-267. L'article fou publicat el 5 de març de 1899 a *La Veu de Catalunya*.

- El president Silvela, que en acceptar els propòsits de Duran i Polavieja deia en l'acte de possessió del càrrec: “*Mi pensamiento único es marchar con la posible rapidez a la regeneración del país*”.

Per a guarir un mal, que era molt greu, segons Prat, feien falta els remeis radicals que es trobarien en la doctrina catalanista. Preguntant si serien capaços de fer-ho, amb un to de pessimisme donava ell mateix la resposta, p. 267:

«Creiem que podrà més en lo Govern l'ambient castellà, enemic de tot lo que de prop o de lluny signifiqi abdicar de la seva dominació, que no pas l'esperit de conservació. Diran amb instint suïcida: o tot o res i es complirà la història de sempre: per no haver volgut cedir gens ho perdran tot.»

5.1.6.7 Una altra batalla²⁵⁷

Prat feia un repàs de la tasca que els catalanistes havien fet, des de feia quatre anys, per a enfrontar-se al caciquisme que imperava a les corporacions oficials i a les associacions privades:

- Primer, portaren a Guimerà a la presidència de l'Ateneu Barcelonès i aconseguiren catalanitzar “el primer centre intel·lectual de Catalunya”.
- Després, Permanyer fou president de l'Acadèmia de Legislació i Jurisprudència de Barcelona.
- Més tard, s'introduïren a la Societat Econòmica Barcelonesa d'Amics del País, “antiga seu del caciquisme, fàbrica de senadors ministerials, museu venerable de totes les forces històriques dels partits locals”. La seva entrada, que primer va ser vista com l'arribada d'uns estrangers, gràcies a la feina que feren i als aconteixements polítics que els hi donaven la raó, finalment va ser vista com l'entrada d'un grup de gent honrada, “fins allavors allunyada de la política o tolerant per debilitar lo caciquisme”.

Amb aquella organització, que anaren creant, pogueren parar, segons Prat, els atacs del caciquisme barceloní que els deixà continuar tot “cobrint amb les aparences d'una retirada la seva total derrota”.

---

²⁵⁷ Ibídem, p. 267-269. L'article fou publicat el 13 de març de 1899 a *La Veu de Catalunya*.

L'any 1899, quatre anys després, havien aconseguit que la massa neutra, que primer era indefinida, s'hagués sentit representada en les seves idees i els acompanyés en la nova lluita que havien iniciat, “més amunt, fora de Catalunya, en lo suprem organisme directiu d'Espanya, en un lloc on nosaltres no podíem dur-la”.

En una moment en què el nou Govern Silvela-Polavieja tenia que nomenar l'alcalde de Barcelona, Prat considerava que en aquell nomenament estava en joc la credibilitat governamental. Si el Govern nomenava a un conservador, l'opinió pública de Barcelona, que estava molt atenta, veuria que es continuava mantenint el poder de Manuel Planas i Casals, l'etern representant conservador, que tenia a les seves ordres la màquina electoral provincial i que nomenava “tot un munt d'alcaldes i secretaris i cacics de menor quantia”.

Prat preveient que si es produïa aquell nomenament, ja no es podria complir la política descentralitzadora promesa, preguntava: “De qui serà la victòria?”. Ell mateix responia que Silvela estava dubtant en el nomenament entre Planas, que li podia assegurar el govern provincial, i la gent nova, que no tenien experiència en l'ofici i que no el seguirien en la comèdia parlamentària, p. 269:

«En canvi, altres són gent nova que no han fet mai de l'ofici i tenen sobre el govern i l'administració idees perilloses i escrúpols més perillosos encara per a l'ordenat funcionament del règim parlamentari.»

Prat considerava que en el dubte del president Silvela, a l'hora de prendre la decisió de nomenar el nou alcalde de Barcelona, hi pesava molt la presència del ministre català Duran i Bas.

5.1.6.8 Catalunya i avant²⁵⁸

Prat plantejava a l'article que en els pobles els canvis es succeïen poc a poc i posava com a exemple la caiguda de Catalunya al 1714, en què la força de les armes acabaren de destruir un règim polític que ja estava debilitat per la introducció de l'esperit de Castella.

A diferència dels que pensaven que per a restaurar la nacionalitat era suficient amb la recuperació d'una institució caiguda, Prat considerava que, per a que Catalunya es recuperés, els canvis també tenien que ser lents. Exposava que des de feia cent anys s'estaven produint canvis i que la cultura catalana, amb la feina dels poetes i historiadors, dels industrials i dels

---

²⁵⁸ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 114-117. L'article fou publicat el 20 de març de 1899 a *La Veu de Catalunya*.

artistes que hi treballaven inconscientment a vegades i conscientment d'altres, ja s'estava irradiant fora de Catalunya, p. 115:

«Tant se val que ens ajudin amb un fi com amb un altre; que sigui l'interès d'un èxit teatral, o l'esperança d'un bon balanç, o el desig d'enfortir institucions amenaçades, res no li fa a Catalunya; que el benefici s'amida pel resultat i no pels mòbils que s'han tingut en produir-lo.»

En aquella reconquesta, en què tots hi participaven, un ministre català, era un tros de Catalunya que s'imposava als dominadors, i un polític castellà, que acceptava una idea catalana, era un tros de Castella que es feia tributària de l'esperit de Catalunya. Prevenia els catalans que no se n'adonaven que des de Madrid, per a no complir les promeses descentralitzadores que s'havien fet, atacaven tot el que era català i significava regionalisme. En aquella lluita influïen les actuacions dels elements morals, culturals i materials de Catalunya:

- Havien de procurar mostrar la civilització pròpia per a que fos coneguda la “nostra força literària”.
- S'havien d'aconseguir comandes “per a les nostres empreses industrial”.
- S'havia d'entendre que les idees polítiques eren beneficioses per a la terra catalana.

Prat citava a una personalitat eminent de la terra catalana que, en mig de la desfeta de la crisi, s'havia dirigit a un dels conductors de la nau espanyola, p. 117:

«Espanya perilla i amb ella perilla Catalunya. Per amor a Catalunya, nosaltres que per sobre de tot posem aquest afecte, us ho diem a vosaltres que per sobre de tot poseu el de l'Estat i les seves institucions. El remei és aquí. Apliqueu-lo. Adopteu el pensament polític de la nació catalana.»

Prat finalitzava l'article mostrant la seva confiança en el triomf de la causa catalana, p. 117:

«Una cosa o altra han de fer els enemics de Catalunya per entrabancar els que treballen per redreçar-la. Saben allò de: Calúnnia, que de la calúnnia alguna cosa en queda; i se'n serveixen amb una constància i activitat dignes de millor causa.

El que no saben és que mai la calúnnia ha deturat l'embranchida de cap moviment social profund i que la causa de Catalunya seguirà endavant sempre, de triomf en triomf, i sense apartar-se mai, facin el que facin, de les tradicions invariables del Catalanisme.»

5.1.6.9 *Lliçó d'història* ²⁵⁹

Prat reproduïa d'un diari francès la publicació de la correspondència que Betances, doctor cubà, mantingué amb Londres en relació a un episodi de la política espanyola , p 98:

«Alguns mesos abans de la seva mort - diu, - el nostre inoblidable amic Betances va dir-nos: "La situació desesperada en què es troba Espanya en aquest moment, és consegüent en gran part d'un acte deslleial comès per don Francesc Silvela. *Si aquest senyor no hagués traït el general Martínez Campos, quan aquest es preparava per concedir-nos les reformes promeses, mai no hauríem somniat a preparar la revolució cubana, origen de totes les actuals complicacions.*»

Prat situava el context del fets als quals es referia aquell episodi:

- L'any 1878, el Rei Alfons XII, quan el general Martínez Campos tornà de Cuba, després del tractat de Zanjón amb què s'acabà la guerra i es pacificà l'illa, retirà la seva confiança a Cánovas, encarregà a Martínez Campos la formació d'un nou Govern i li encomanà la missió de realitzar a Cuba les reformes promeses.
- Martínez Campos, "bon soldat però mal polític", formà el nou ministeri en què hi entraren amics del senyor Cánovas, que després el traïren.
- Francesc Silvela, ministre de la Governació, després de que Martínez Campos i el ministre Albacete haguessin preparat els projectes legislatius que havien de portar la pau a la Gran Antilla, preparà les eleccions a Corts.
- Quan s'arribà a la votació de les reformes per les noves Corts, afins a Silvela, el ministre de Governació es declarà contrari a les reformes: "Tots els ministres, menys el senyor Albacete, es feren solidaris de l'actitud del senyor Silvela".
- El general Martínez Campos en veuré la traïció comprengué la situació i presentà la dimissió. L'endemà, Cánovas formà el nou ministeri antireformista.

Prat continuava referint-se a la carta de Betances, p. 99:

«Fou llavors quan, veient esvaïr-se llurs esperances i comprenent que no seria complerta cap promesa, Josep Martí, Estrada Palma i el doctor Betances, començaren a organitzar la revolució insular que esclatà quan la cosa estigué assaonada í que s'encaminà a l'enfonsament de la nació espanyola.»

---

²⁵⁹ *Ibidem*, p. 98-100. L'article fou publicat el 3 d'abril de 1899 a *La Veu de Catalunya*.

Prat deia que la descripció que feia Betances potser no era del tot exacta, però que si que tenia “un aire de verosimilitud que aclapara”. Els governants espanyols eren uns polítics que per passions personals havien tret del poder a Martínez Campos i que, donant per resolta la qüestió cubana, i pensaven que passat el perill ja no calien concessions, p. 99:

«*El partido incondicional español, firme columna de la patria*, responia de tot: mentre, amb el patriotisme de què havia donat tantes proves, anés governantho i administrant-ho tot, Espanya podia estar tranquil·la.»

Vint anys després, en una nova guerra, conseqüència de l’incompliment de les promeses de reforma, i malgrat oferir als insurgents cubans una absoluta autonomia, s’arribà a la crisi on es perdé tot, “colònies i esquadres i eixams de batallons, darreres engrunes de la força d’una terra que s’acaba”. Prat recomanava a la premsa de Madrid, que atacava l’autonomisme català, que medités bé aquest episodi de la història contemporània espanyola i que, en lloc “d’espantar el Govern”, l’empenyés a “emprendre resoltament el camí de les concessions autonomistes.”

Prat reconeixia que a Catalunya hi havia un problema que no desapareixeria només amagant-lo amb una conspiració de silenci, p. 100:

«Hi és perquè Catalunya té una personalitat i no vol perdre-la; perquè té interessos i no vol sacrificar-los; perquè té consciència de la seva dignitat i mai per mai vol renunciar-hi.»

Recomanava que, per tal de que no es repetís la història també amb Catalunya, es meditessin les causes de la pèrdua de Cuba i s’evités el conflicte donant satisfacció a les aspiracions dels catalans. Deia que era l’hora de l’autonomia, “ara hi som, a l’hora de l’autonomia, i en l’interès de tots és no deixar-la passar, que un cop passada ja no torna”.

Prat considerava que el Govern espanyol es trobava, en relació al moviment nacionalista de Catalunya, en una situació semblant a la que es prengué el 1878 respecte de Cuba. Advertia als governants que, si no volien ser responsables d’una altra catàstrofe, havien de guardar-se de no complir i falsejar les seves promeses descentralitzadores.

Ressaltava que els catalans, que sabien apreciar els avantatges de viure en societat amb altres pobles, no eren separatistes, p. 100:

«Els catalans no ho són separatistes ni ho seran mentre Catalunya es trobi bé dintre d’Espanya, mentre hi trobi bon govern i recta administració, mentre pugui

desenrotllar-se sense traves que l'agarrotin, sense recels i desconfiances que l'ofenguin, sense inspeccions i tuteles que la humiliïn.»

Prat finalitzava l'article dirigint un avis a la premsa i al Govern de Madrid, p. 100:

«Les tempestes separatistes de què parla la premsa de Madrid, no existeixen, però el Govern té en les seves mans el produir-les; que segueixi les tradicions de la vella política espanyola i quan voldrà deturar-les ja no hi serà a temps.»

5.1.6.10 *Las cooperativas de producción*²⁶⁰

A l'article, signat per Enric Prat de la Riba, s'inclouïa els títols corresponent als apèndixs B, C y D, del llibre de Prat *La ley jurídica de la industria* que es publicà l'any 1898:

- *Las cooperativas de producción.*
- *El patronato industrial en las costas marítimas de la costa catalana, la navegación á «parts», la «mota» y la «fusta».*
- *El trabajo «á mans» en Cataluña.*

5.1.6.11 *Política internacional*²⁶¹

Els polítics espanyols, segons Prat, sostenien la idea de que s'havia de treure a Espanya del seu aïllament de la política internacional i que s'havia d'intervenir en la solució dels conflictes que dividien “els pobles civilitzats”. Considerava que aquell era un bon plantejament, atès ja que era un deure dels pobles concórrer, amb les seves idees i el seu esperit de justícia, a la solució dels assumptes internacionals.

Prat, que considerava que els pobles forts que intervenien en la política internacional també treballaven per a estendre el seu pensament i la seva cultura nacional als altres pobles, preguntava: “Però, és possible que Espanya faci res, absolutament res, en aquest sentit?”. Ell mateix responia aquella pregunta, dient que la política exterior costava molts diners i que l'administració de la vida interior d'Espanya no estava ordenada com per a generar la suficient riquesa pública. A més a més, també es necessitava tenir una idea clara i seguir-la bé. En aquell moment, Espanya, segons Prat, no complia cap de les dos condicions, p. 275:

---

²⁶⁰ Enric Prat (1899). “Las cooperativas de producción”. *El Trabajo Nacional*, año VI, núm. 194, Tomo VII, 15 abril de 1899, p. 247-249

²⁶¹ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1898-1905*. Op. citat, p. 274-276. L'article fou publicat el 19 d'abril de 1899 a *La Veu de Catalunya*.

«Però Espanya no té govern ni administració, ni pensament propi en l'ordre internacional. Com estan les fronteres? Com estan les costes? I els dipòsits militars? I les unitats tàctiques? I l'educació militar? I la hisenda pública? I la situació del país? Tot està igual que abans del darrer desastre, tot menys los deutes de l'Estat i les contribucions dels ciutadans.»

Prat, que considerava que era una sort que un Estat es preparés amb decisió i energia per al futur, ressaltava que aquell no era el cas d'Espanya, p. 276:

«La previsió dels bons governs admira, com la deixadesa dels mals governs desespera. Ha de ser hermós pertànyer a un Estat que obri amb reflexió, fixa sempre la vista en lo pervindre, a un Estat que sàpiga on va i hi vagi amb decisió i energia; però nosaltres no la tenim, aquesta sort, i probablement trigarem encara a tenir-la.»

5.1.6.12 *L'enterro del Cid*²⁶²

Prat exposava que, després de la darrera desfeta d'Espanya, la primera tasca que s'hagués tingut de fer per a poder emprendre un canvi era investigar els errors i vicis que dugueren a la ruïna i reconèixer els defectes propis. Denunciava que no s'havia fet d'aquella manera i que ja es qualificava de "*leyenda negra*" les veritats que explicaven "lo desastre".

Referint-se al fracàs de les idees exposades per l'escriptor aragonès Joaquim Costa Segons Prat, deia que les temptatives de sinceritat foren ofegades per l'orgull de raça, de tal manera que semblava que no s'havia enterrat el Cid ni tancat a Don Quijote., p.277:

«Lo simpàtic aragonès que volia enterrar el Cid, l'eminent escriptor en Joaquim Costa, no ha sapigut lligar Don Quijote, i ha rodat també pels camps d'Aragó sembrant-hi hermoses paraules, i amb lo cap ple de fantasies ha envestit els molins de vent, i és clar, ha rodolat per terra.»

Prat recomanava a Costa que en la caiguda trobés la salut i que, en lloc de teoritzar i muntar castells a l'aire, escoltés la veu del cor de la seva terra, de l'Aragó que anys enrera troba el camí de Catalunya. En aquest camí veuria com havia fet Catalunya per enterrar el Cid. Es necessitava que totes les regions hi participessin, i tot i així seria difícil ja que "uns apreten la llosa de la tomba per un cantó i són molts a alçapremar-la per l'altre".

Segons Prat, la victòria seria segura, un dia o altre, si s'hi posaven les demés regions espanyoles i la nacionalitat catalana no deixaria mai de treballar per a aconseguir-ho.

---

²⁶² *Ibidem*, p. 276-277. L'article fou publicat el 22 d'abril de 1899 a *La Veu de Catalunya*.

5.1.6.13 *Pel nostre dret* ²⁶³

Prat a l'article, defensant la figura del català Duran i Bas com a ministre de Gràcia i Justícia, denunciava que a Madrid els hi semblava bé que Duran i Bas, des de la Comissió general de Codificació, treballés per a reformar la legislació castellana, però no els hi agradava que Duran i Bas es preocupés del dret civil de Catalunya.

Semblava que, per als sectors dirigents espanyols, un ministre de “*Gracia y Justicia*” s’havia de preocupar de “coses més grosses i enlairades” que el dret foral, p. 277:

«No hi fa res que amb aquest Dret hi visquin dos milions de ciutadans, dels que més suc ne treu la Hisenda espanyola; no hi fa res que amb aquest Dret hagin prosperat com no ho fan amb aqueixes lleis noves que «miran al porvenir» los ramats de la meseta central d'Espanya; no hi fa res, de tot això. La prosperitat, lo benestar, les afeccions nostres no els interessan. Només les coneixen per despreciar-les.»

Prat finalitzava l'article exposant que Duran i Bas estimava el dret nacional de Catalunya com l'estimaven i n'estaven orgullosos tots els catalans, p.278:

«Aqueix Dret, que en sa ignorància califiquen de feudal, és lo nostre Dret nacional, és la legislació civil de la pàtria de l'actual ministre de Gràcia i Justícia, i aquest coneix los tresors de bon sentit que l'informen, i ha viscut son esperit durant tota sa llarga i profitosa existència, i l'ha vist esperonar la vida progressiva del nostre poble, l'estima com l'estimem tots los catalans, com a un tros de la nostra ànima.»

5.1.6.14 *Progressant* ²⁶⁴

Prat dedicava l'article a fer una crítica de la forma com eren respectades les llibertats dels ciutadans en el règim constitucional.

Exposava que els ciutadans, malgrat les excel·lències del règim constitucional que reconeixia “drets i llibertats i civilització i progrés”, amb l'aplicació de les lleis administratives i les corrupteles dels funcionaris estaven en una posició d'esclavitud similar a la del ciutadà de l'antic Règim sota l'imperi de l'absolutisme.

Denunciava que la reglamentació era l'arma que feia servir el despotisme modern. Posava l'exemple que s'havia de seguir per a la creació d'una associació: tot i que a la llei es disposava que es podien fundar associacions per associar-se lliurement, es reglamentava amb

---

²⁶³ Ibídem, p. 277-278. L'article fou publicat el 30 d'abril de 1899 a *La Veu de Catalunya*.

²⁶⁴ Ibídem, p. 278-279. L'article fou publicat el 3 de maig de 1899 a *La Veu de Catalunya*.

tants requisits i formalitats que esdevenia una “obra de romans”. Ja constituïda l’associació, si aquesta molestava, el Govern sempre podia destruir-la, “unes vegades”, amb la llei del timbre, i “de tant en tant”, amb la llei d’ordre públic.

Prat assenyalava que els homes del seu segle no sabien què era la llibertat, p. 278-279:

«Vivim aixafats pel pes immens d’una reglamentació apriorística que entrebanca totes les iniciatives honrades, i en canvi no és cap obstacle per a les passions de mala llei. I allí on arriben los reglaments hi arriben les arbitrarietats dels empleats públics, que per a aquests no hi ha lleis ni reglaments, sinó el capritxo i la força del padrí que els ha col·locat i els aguanta.»

Referint-se a les denúncies de maltractaments a detinguts, prohibits per les lleis, deia que “ni aqueixa migrada garantia” quedava, p. 279:

«L’apliquen, segons sembla, los funcionaris d’inferior categoria, capritxosament, contra un simple detingut, a qui tal vegada lo jutge no trobarà després cap motiu de processament, en un racó de quartelillo, en un rapte de brutalitat salvatge d’home primitiu.»

Prat demanava que, si la denúncia era certa, es castigues severament els culpables de l’abús, i si era mentida, que es castigues els autors de la calúmnia. Finalitzava l’article referint-se a la situació de manca de llibertat que es vivia: “I que vagi dient en Castelar que Espanya és lo país de la llibertat i de la democràcia”.

5.1.6.15 *La mort d’Espanya*²⁶⁵

Prat dedicava l’article a tractar la situació de crisi política en què es trobava immers l’Estat espanyol.

Deia que els espanyols, “de la vila i cort de les Espanyes que queden”, s’entretenien “jugant a llibertat i a reacció” i que en els diaris s’escrivia sobre què farien els ministres i què passaria a la vida política; p. 279:

«[...] sobre si en Polavieja fa mala cara a n’en Silvela o en Silvela prepara la traveta a n’en Polavieja; sobre si en Montero Ríos anirà a la reunió de la minoria liberal, o en Linares Rivas acceptarà la presidència de la comissió del Missatge, s’està preparant lo primer acte de l’enfonsament d’Espanya.»

---

²⁶⁵ Ibídem, p. 279-280. L’article fou publicat el 13 de maig de 1899 a *La Veu de Catalunya*.

Denunciava que es disfressava la veritable situació de l'Estat espanyol, “escampant flors sobre el llit de mort i tenyint de vermell les grogors de l'agonia”. Advertia que quan es gastava més força de la que s'absorbia es produïa la mort segura: aquell era el cas de l'Estat espanyol que havia malgastat la seva força i havia acumulat un dèficit “que tots los financers i economistes de la terra són impotents per a dissimular”.

En els pressupostos de 1898 a 1899, els interessos del deute públic pujaven a 399 milions de pessetes, quantitat a la qual s'havia d'afegir els interessos dels deutes d'Ultramar que pujaven a 306 milions més de pessetes. L'Estat espanyol, segons Prat, en els propers pressupostos només d'interessos dels seus deutes hauria de pagar 705 milions de pessetes: considerava que aquella situació era “la ruïna, això és la mort”.

Abans de les guerres colonials, en uns anys de relativa prosperitat del comerç i de la indústria, els ingressos de la hisenda eren d'uns 700 milions de pessetes. Si aquells ingressos ja es gastaven amb la despesa dels interessos de 705 milions, Prat preguntava: “¿d'on sortiran los 400 MILIONS que es necessiten per a fer anar tirant los serveis de l'Estat?”. Ell mateix responia que a l'administració espanyola, malgrat la difícil situació econòmica, ningú pensava en reduir les despeses, p. 280:

«I amb una perspectiva com aquesta, a Madrid no hi ha ningú que pensi en reduir gastos, en aclarir les oficines atapeïdes d'empleats paràsits, en simplificar los organismes administratius que avui mengen com un mal lleig.»

Prat finalitzava l'article referint-se a la inconsciència amb què la premsa madrilenya tractava aquelles qüestions: “los diaris de la Cort somnien encara amb la *revancha*, amb rescatar dels americans «los florones arrancados a la corona de Castilla»”.

5.1.6.16 Catalunya lliure ²⁶⁶

Prat a l'article es referia a la campanya que els periòdics de Madrid havien iniciat en contra d'unes corrents separatistes que s'estaven manifestant a Catalunya. La premsa madrilenya justificava que el Govern, amb l'excusa de les manifestacions separatistes i el propòsit que s'evitessin reformes a favor dels regionalistes, es pogués desdir de les escasses promeses descentralitzadores que havia fet.

Prat reproduïa un text publicat a *El Nacional* en què es tractava aquella qüestió: p. 281:

---

²⁶⁶ *Ibidem*, p. 281-282. L'article fou publicat el 14 de maig de 1899 a *La Veu de Catalunya*.

«Al mismo tiempo que la torpeza de una autoridad impide en Madrid una reunión legal de obreros, comparando el ejercicio de un derecho con la práctica de un vicio, en Barcelona se celebran conciertos, veladas y manifestaciones, que terminan al grito de ¡Cataluña libre!, acompañado de vivas a un ministro de la Corona, al general Polavieja, sin que haya quien reprima esos excesos.»

Prat deia que s'equivocava *El Nacional*. Catalunya no era separatista, però tampoc era espanyolista: Catalunya “volia ser ella mateixa i res més, catalana, ben catalana amb Espanya si els que la governen s'hi avenen, sense Espanya si s'empenyessin en agarrotar-la”.

Catalunya volia ser lliure per a tenir la direcció i el govern dels seus interessos, per a tenir la plena possessió de la seva personalitat, per a tornar la seva llengua nacional a la vida pública i per a poder utilitzar el seu dret en l'administració de la justícia.

Les aspiracions del catalanisme, segons Prat, era tant un dret com un deure de dignitat als quals cap poble podia renunciar. Depenia de l'Estat espanyol que les aspiracions de Catalunya es complissin, i que s'enfortís també Espanya, o que no es complissin, i que fos la “causa determinant de la seva disgregació definitiva”.

Afavorint un règim autonòmic a Catalunya, la força que aquesta proporcionaria serviria d'exemple a les altres regions per a entrar “de ple en lo camí de la civilització”. Prat expressava els seu desig de que es tinguessin en compte les seves advertències, p. 282:

«Ara, si els governants segueixen lo criteri d'aqueixa premsa suïcida que, amb son *alt sentit polític*, va covar la guerra de Cuba i imposà la dels Estats Units, Déu sap lo que passarà.»

Finalitzava l'article avisant de què podria arribar a succeir, p. 282:

«Allavors sí que anirà fent camí el separatisme, i quan voldran deturar-lo amb concessions d'última hora, com varen fer a Cuba, ja no hi seran a temps. Les ocasions un cop passades, ja no tornen.»

5.1.6.17 En Romaní i Puigdemolas ²⁶⁷

Prat exposava que a Catalunya s'havia rebut amb satisfacció el nomenament de Romaní i Puigdemolas com a vocal de la Comissió general de codificació del dret civil i com a president la Comissió de encarregada de preparar el projecte de codificació del dret civil català. Els catalanistes es mostraven “contentíssims” amb el nomenament de l'eminent

---

²⁶⁷ *Ibidem*, p. 284. L'article fou publicat el 15 de maig de 1899 a *La Veu de Catalunya*.

“catalanista” i amb el fet del reconeixement, “encara que parcial”, que el Govern havia fet del dret català, en permetre que Catalunya, a la Comissió codificadora, pogués regular per si mateixa el seu dret civil. Prat considerava que Romaní, com a experimentat jurisconsult, era un bon coneixedor del dret català, p. 284:

«Lo senyor Romaní i Puigdemolas, ferm i constant defensor dels ideals catalanistes, tan radical en ses aspiracions com nosaltres mateixos, tan convençut com ho pugui estar qualsevol del dret de Catalunya a son propi govern, i del fet que sols amb la consecució d'aquest son ideal, pot quedar satisfeta, amb son clar sentit polític i son amor verdader a la nostra terra, és dels que comprenen que fóra una temeritat abandonar la defensa que casi per un atzar se'ns confia d'una part del patrimoni de Catalunya, solament perquè no se li reconeix, a aquesta, la plenitud de ses facultats polítiques i no se'ns concedeix íntegre lo nostre programa.»

Els catalanistes eren conscients, segons Prat, que Romaní, quan decidí acceptar el càrrec que se li proposava, es comprometria a realitzar un bon treball, p. 284:

«[...] en son desemenyo, sabem positivament, que treballarà de fort i de ferm perquè la nostra vida jurídica sigui completament catalana, pensi o no pensi respectar-la l'Estat espanyol; i així qualsevolga que sigui la sort que pugui capiguer al projecte que la comissió formuli per los disbarats polítics dels uns o dels altres, al senyor Romaní i Puigdemolas li cabrà la glòria, després d'haver defensat tantes vegades l'existència del nostre Dret, amenaçat de mort aïrada per obra de la gent de Madrid, d'haver contribuït d'una manera principalíssima a sa conservació, formulant-lo tal com avui convé a la nostra terra, adequat a son esperit i a ses necessitats.»

5.1.6.18 *En Durán i Bas*²⁶⁸

Aquest text, que té una gran similitud amb l'article *En Romaní i Puigdemolas*, s'emmarcava en el context de la constitució de la Comissió encarregada de codificar el dret civil català, p. 282:

«Avui se constitueix la Comissió encarregada de codificar lo Dret Civil Català. Amb motiu d'aquest acte que tanta importància té per al manteniment i progrés de les lleis civils de la nostra terra.»

---

²⁶⁸ *Ibidem*, p. 282-283. És un document que no consta que fos publicat.

En un paràgraf, Prat es referia a que des de *La Veu de Catalunya* es feia un homenatge a Duran i Bas, p.282:

«*La Veu de Catalunya* se complau en rendir son humil homenatge a l'home públic català que des de les esferes del poder ha decretat la codificació i el venerable jurisconsult que presideix la comissió que deu dur-la a cap.»

Es glossava la figura de Duran i Bas com a bon coneixedor del dret català, p. 282-283:

«No és tan sols lo senyor Duran i Bas un savi jurisconsult, un advocat distingidíssim i un economista eminent; amb això n'hi ha prou perquè se'l respecti i se l'admiri, mes, per damunt d'aquestes qualitats, los catalans veiem en ell l'home que ha consagrat sa vida entera treballant per Catalunya i especialment per lo Dret de nostra terra.

Quan la discussió del Codi Civil, en aquells moments en què l'uniformisme castellà intentava enterrar-lo per sempre al nostre Dret, lo senyor Duran i Bas, en la Comissió codificadora i en lo Senat lluità sens treva en nom de Catalunya, fins a aconseguir que la integritat de nostre Dret fos respectada.»

Es destacava la tasca que Duran desenvolupà com a ministre de Gràcia i Justícia, p. 283:

«Quan lo senyor Duran i Bas, sacrificant lo repòs a què el feia ben mereixedor una llarga vida consagrada al treball, acceptà lo ministeri de Gracia y Justícia, n'estiguérem ben segurs, que seria ben profitosa per a Catalunya la seva estada en lo Ministeri.»

A continuació, es glossava la figura de Romaní i Puigdengolas, elegit per a presidir la Comissió encarregada de codificar “lo Dret Civil Català”. p.283:

«Des de molt jove se dedicà lo senyor Romaní a les qüestions jurídiques. Durant alguns anys exercí brillantment i amb molt profit la carrera d'advocat, que després no prosseguí per faltar-li gust per les lluites forenses concretes i d'interès purament particular, preferint l'estudi de les grans qüestions jurídiques i la vida política, en què molt temps figurà ardidament sostenint idees ben pròpies, que semblaven en son temps una originalitat i una estranyesa, i que en lo essencial són les que avui sosté lo catalanisme polític, que per això té el senyor Romaní de l'any 1869, com un precursor, i avui com un dels mestres més respectats i directors més estimats per tots.»

El document finalitzava fent un reconeixement a la tasca jurídica realitzada per Romaní, p.283:

«I dedicant-se constantment a l'estudi per poguer fer-ho i tenir gust de fer-ho, i combinant l'estudi del Dret català amb lo de la història de Catalunya, i especialment de

ses institucions polítiques, lo senyor Romaní ha arribat a ser alguna cosa més que un home molt coneixedor de la ciència del Dret, perquè ha sigut i és un jurisconsult català.»

5.1.6.19 *La dictadura*²⁶⁹

Prat, a l'article, es referia a la fórmula de govern dictatorial que, com a solució ideal, estava arrelada en algunes classes socials. Reproduïa un text del *Diario de Barcelona* que es feia ressò de la feble actuació que estava tenint el sistema parlamentari, p. 285:

« *«La primera sesión parlamentaria ha sido deplorable, pero hemos de confesar que no nos ha extrañado, pues del Parlamento no se puede esperar otra cosa que escándalos. ¡Cuán triste es que, sabiendo nuestros gobernantes que las Cortes son una farmacia en la que no se despacha ningún medicamento hasta que el enfermo ha muerto, se hayan empeñado en no ir a la botica a que acudieron Cromwell, Napoleón y Bismarck!»* »

Els pobles, en els períodes més crítics, segons Prat, buscaven l'home providencial que salvaria la situació fent callar el Parlament i imposant la seva voluntat als polítics. Considerava que Espanya, per a exercir aquella mena de “*dictadura tutelar*”, no tenia homes d'Estat ni disposava d'un exercit de prestigi, p. 285:

«Però per a fer-ho en benefici del país, per a exercir una dictadura tutelar, s'ha de ser Cromwell, Napoleó o Bismarck, i a Espanya no n'hi ha hagut mai, d'homes d'Estat d'aquesta alçada. S'ha de portar una idea, la idea que encarna l'aspiració vaga i inconscient encara de la societat, la idea que el poble pot portar a la pràctica en aquell moment crític, que ho és d'accions i no de programes.

Però al mateix temps s'ha de tenir una força material, força de baionetes, que no s'adquireixen canviant l'uniforme dels soldats, sinó portant-los a la victòria; no es guanya treballant en los salons dels ministeris, sinó a ple aire en los camps de Leoben o de Campo Formio, de Newburg o de Worcester. I ha de ser un exèrcit que despertí l'entusiasme del poble, que arribi al Parlament voltat d'una aurèola de prestigi, que no és pas lo que s'agafa abandonant a l'enemic colònies immenses com les de Cuba i Filipines.»

Ressaltava que una dictadura sense un home d'idees al seu davant i sense un exèrcit de prestigi era una dictadura infecunda, com les que havia tingut Espanya al segle XIX “amb grans

---

²⁶⁹ *Ibidem*, p. 285. L'article fou publicat el 6 de juny de 1899 a *La Veu de Catalunya*.

homes de menor quantia com en Narváez, l'O'Donnell, l'Espartero, en Cánovas”, que governaven “per als amics i no per al poble”.

Prat, que rebutjava les dictadures “per a salvar els pobles”, reconeixia que eren desitjades i ben rebudes en moments de crisi, com era la situació que llavors es vivia, en què es governava amb la política de les oligarquies parlamentàries i burocràtiques.

5.1.6.20 A Don Joan Permanyer²⁷⁰

Prat, a l'article, es referia a la divisió iniciada dins del catalanisme que fou anunciada amb satisfacció per la premsa castellanista.

Admetia que, per a no perjudicar el catalanisme, no havia parlat fins llavors d'aquella divisió. Aquell era un desencontre que s'havia manifestat en la difusió de calumnies i desconfiances i ja havia arribat el moment de respondre quan una persona com Joan Permanyer, ex-president de la *Unió Catalanista*, assenyalava aquella divisió dintre del catalanisme.

Prat reconeixia que, des de que escrivia “al servei de la causa de Catalunya”, mai li havia costat tant escriure un article com en aquella ocasió, p. 118:

«D'ençà que la nostra ploma està al servei de la causa de Catalunya - i hi està de sempre, perquè amb ella va estrenar se- mai no l'hem agafat amb tan profunda pena com avui; ni quan la fredor dels nostres compatricis feia el buit al voltant de la causa catalana, rodejant-la d'una atmosfera de prevencions i d'ironies, ni quan teníem en contra de nosaltres tot Catalunya, desviada per patrioterismes extemporanis en la darrera revifalla del quixotisme espanyolista: que llavors els atacs venien dels enemics i als enemics sempre n'hem sabut de combatre'ls.»

Prat explicava que Joan Permanyer, “sense necessitat de cap mena”, havia assenyalat una ratlla de divisió dintre del catalanisme. Es referia a una afirmació de Joan Permanyer, que, formulada en el context de rectificar “els conceptes injuriosos que li atribuïa un diari d'aquesta ciutat contra Don Manuel Duran i Bas i contra nosaltres”, havia arribat més endins en l'ànima de “tots els que més que el prestigi i el crèdit personal estimem Catalunya”, p. 119:

«Don Joan Permanyer ens diu: *"De La Veu de Catalunya tan sols vaig dir, perquè així també ho entenc, que no representa el genuí i veritable catalanisme,*

---

²⁷⁰ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 118-121. L'article fou publicat el 8 de juny de 1899 a *La Veu de Catalunya*.

però sense fer cap apreciació respecte dels seus redactors, en la seva major part amics meus.»

Prat afirmava que mai entre els catalanistes hi havia hagut el “*jefe ilustre e indiscutible*” que dirigia i excomunicava a altres catalansites. El catalanisme, segons Prat, seguiria essent un de sol amb el programa definit a l’Assemblea de Manresa i les orientacions definides a l’Assemblea de Reus. El catalanisme no es dividia i en ell hi eren tots els que treballaven per Catalunya, p. 119:

«[...] un sol, apretat i ferm al voltant d’una senyera gloriosa, armat de punta en blanc com l’estol escollit de la Pàtria; voltat de tothom que estima la seva terra i de tots els que treballen per a aconseguir-li glòries i riqueses; per portar-li avenços o per esbrinar-li el passat; per fer-la poderosa o per descobrir que ho fou; per aixecar-li fàbriques o bastir-li monuments.»

Els catalanistes, que mantenien la seva “doctrina” i les seves “regles de conducta”, no havien “vacil·lat mai” entre un “regionalisme insuficient” i “un separatisme emboscat”. Prat exposava les idees que es defensaven des del catalanisme, p. 120:

«Hem partit sempre com a base de la nostra doctrina del fet de la nacionalitat catalana, com individualitat social, plena i perfecta, amb dret a donar-se un Estat fill del setí esperit, de les seves aspiracions i de les seves necessitats. Hementès sempre que aquest Estat català havia d’ésser membre d’una federació, perquè ni la situació de Catalunya, ni els corrents de la civilització moderna permeten somniar avui amb utòpiques independències. I hem cregut i creiem encara que aquesta federació havia d’ésser la federació de pobles d’Espanya, perquè amb Espanya ens lliguen avui grans interessos mercantils í industrials, això és, l’actual prosperitat econòmica de Catalunya.»

En el programa de les Bases de Manresa, segons Prat, no es buscava la destrucció de l’Estat espanyol. Des del catalanisme no es cridava *mori Espanya*, “sinó *visca Catalunya i solida Espanya donant una completa autonomia a Catalunya*”.

Prat responia “clara i terminantment” a les paraules de Joan Permanyer que, imprudentment, intentava assenyalar divisions en el catalanisme, p. 120:

«Nosaltres que no hem estat, ni som d’en Silvela, ni d’en Polavieja, ni d’en Duran i Bas, seguim i seguirem defensant el catalanisme definit en les Assemblees de Manresa i Reus.»

Finalitzava l'article dient que, si el catalanisme del senyor Permanyer era un altre, podien dir clarament que “el catalanisme del senyor Permanyer no és el genuí, no és el veritable”.

5.1.6.21 *Política española* ²⁷¹

Prat en aquest article prenia com a referència uns extractes telegràfics de les idees que, en relació a la forma de fer política a Espanya, havien manifestat en el Congrés els diputats catalans Sedó i Cucurella, p. 288:

« «Los diputats per Catalunya venim a fer política espanyola i no catalana.»

«La salvació de Catalunya està en què siga cada dia més espanyola.» »

Fer política espanyola, segons Prat, només podia ocasionar desastres, ja que els catalans estaven desenganyats de la política espanyola que era reflex de la falta de govern i de la corrupció a l'administració, p. 288:

«Catalunya n'està fins al capdamunt, de la política espanyola: la política de la falta de govern, dels desgavells en l'administració, de la corrupció i la banalitat; la política que fa barcos que no naveguen i exèrcits que no lluiten i empleats que roben però no administren, que es ven per un grapat d'or les engrunes de son imperi colonial com ja abans havia sacrificat tot aquest imperi a l'estúpid orgull de dominar-lo, de posar-lo incondicionalment als peus de les taifes d'afamats que ronden les tertúlies de la Cort. Massa que ho hem vist, tot lo que pot donar de si aqueixa política.»

Es referia a com hauria de ser la relació entre Espanya i Catalunya, p. 288-289:

«La salvació de Catalunya està en el fet que siga cada dia més catalana i la d'Espanya que abandoni cada dia més aqueixes tradicions polítiques espanyoles que l'han duta al trist estat d'avui.

Cada dia menos espanyols» hauria d'ésser lo lema de unes Corts veritablement regeneradores; cada dia més apartats d'aqueix tipo d'Estat eternament decrepit, que és la riota d'Europa; cada dia més aproximats a la manera de ser i de procedir propis de les nacions civilitzades.»

Prat finalitzava l'article referint-se a què havien de fer els diputats catalans, p. 289:

---

²⁷¹ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1898-1905*. Op. citat, p. 288-289. L'article fou publicat el 23 de juny de 1899 a *La Veu de Catalunya*.

«És això lo que han de fer los diputats catalans: ensenyar als rossinyols del parlamentarisme de pensar i d'obrar a Europa, com se pensa i obra en les avançades que Europa té dintre d'Espanya, Catalunya, per exemple.»

5.1.6.22 *El que som* ²⁷²

La publicació d'aquell article coincidia amb la visita de l'esquadra francesa a Barcelona, que s'aprofità per a crear un estat d'opinió sensible a una annexió de Catalunya a l'Estat francès. Aquella era una calculada maniobra política del catalanisme, amb la qual es buscava el ressò a la premsa europea de l'oposició que hi havia a Catalunya al règim polític espanyol.

Prat, que ja havia assenyalat en diferents escrits que no era partidari d'una annexió amb França, davant d'una hipotètica annexió deia que per a Catalunya era preferible pertànyer a l'Estat espanyol, ja que l'Estat francès, que era més poderós, també era molt més centralista.

Ressaltava que des de *La Veu de Catalunya* ja s'havia exposat la posició del catalanisme, p. 41:

«Als pares de la pàtria, tan fins d'orella per al que els interessa, no els ha arribat encara *La Veu de Catalunya*. La qual cosa no priva que en parlin, com parlen de tot, del que saben i del que no saben.

Perquè se n'assabentin ells i els que com ells no se n'han assabentat encara (Déu ens guardi de sords i cecs de conveniència), repetirem una vegada més el que som i el que volem.»

Prat exposava clarament la voluntat de pertànyer a l'Estat espanyol i tornava a repetir què pensaven i què volien els catalanistes, p. 41:

«No som separatistes. No som anexionistes. No som d'en Polavieja. No som d'en Duran i Bas. Som de Catalunya. Posem, hem posat i posarem sempre la Nació catalana i els seus interessos per sobre de tots els altres d'aquest ordre: per sobre d'en Duran i en Polavieja, per sobre d'Espanya i de França.»

Els catalanistes, segons Prat, creien que els homes estaven distribuïts “per obra de Déu” en diferents agrupacions que, com a grups socials naturals, compartien la llengua, un caràcter i unes aspiracions i uns drets. Els diferents grups socials, que no estaven destinats a

---

²⁷² Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 41-43. L'article fou publicat el 25 de juliol de 1899 a *La Veu de Catalunya*.

viure aïllats, tenien que treballar per a garantir el benestar i el progrés comú en una forma d'associació i no de dominació d'uns grups per altres.

Consideraven a la nacionalitat catalana com a una agrupacions naturals en què els homes parlaven la llengua catalana, vivien el dret català i sentien i pensaven a la manera catalana. La forma pròpia de parlar, pensar i sentir com a catalans, separava als catalans de la forma en què ho feien tant els espanyols com els francesos, p. 42:

«Creiem que la nacionalitat catalana, com totes les nacionalitats, té dret a donar-se l'organització política que vulgui la que més respongui al seu temperament, a les seves necessitats i als seus interessos; i a adoptar en les seves relacions amb els altres pobles l'actitud que més li convingui, sempre harmonitzant el seu interès amb el bé comú de la humanitat.»

Les nacionalitats, constituïdes en els diferents Estats, segons Prat, havien de formar federacions entre elles per a constituir una societat internacional i aconseguir el progrés de les Nacions. Ho havien de fer de la mateixa manera que, amb l'establiment de la societat civil, s'havia aconseguit el progrés dels individus.

Els catalanistes, segons Prat, no eren “espanyolistes ni francesistes, ni tampoc separatistes”:

- No eren annexionistes, perquè rebutjaven la centralització francesa, p. 42:
«No som annexionistes perquè trobem en la centralització francesa actual un enemic més vigorós i temible que la centralització castellana, un enemic capaç d'adormir el nostre poble a força de benestar material, un enemic més vigorós i temible que la centralització castellana, un enemic capaç d'adormir el nostre poble a força de benestar material.»
- No eren separatistes, perquè entenien que el separatisme no era la millor solució per a Catalunya, p. 42:
«No som separatistes, perquè entenem que aquesta solució avui és perjudicial a Catalunya, i perquè encara que li convingués, és irrealitzable sense esdeveniments que farien retardar de segles la marxa ascendent de la cultura catalana.»
- I no eren espanyolistes, perquè l'Estat espanyol no afavoria els interessos catalans, p. 42:
«No som espanyolistes perquè l'Estat espanyol és incorregible i abans de governar bé i honradament i donar satisfacció a les aspiracions de Catalunya, preferirà que tot

s'enfonsi i abans de governar bé i honradament i donar satisfacció a les aspiracions de Catalunya, preferirà que tot s'enfonsi.»

Una vegada exposada la posició dels catalanistes, Prat es referia als canvis que s'haurien de produir en la política espanyola per a poder donar-li suport, p. 42:

«Per això seríem espanyolistes si els governants d'Espanya emprenguessin seriosament el camí de les reformes i donessin a Catalunya una completa autonomia. Per això ajudaríen en aquesta obra a qui ho fes, fos qui fos, s'anomenés com s'anomenés, sigués d'un partit o d'un altre o de cap, tant si fos home civil com militar, encara que abans hagués corromput cent eleccions o hagués afusellat cent Rizals.»

Referint-se a la situació que es vivia aquells dies, considerava que havia servit per a fer saber als polítics espanyols, “d'ençà i d'enllà de l'Ebre”, no només que Catalunya no volia ésser francesa, “això és aspiració d'una minoria”, sinó, el que era més greu, que a Catalunya li era “absolutament indiferent l'Estat espanyol”. Prat formulava una pregunta en relació a la política que Espanya estava seguint amb Catalunya, p. 42-43:

«¿I com pot ésser d'altra manera, si l'Estat espanyol se li presenta sempre com un Estat foraster, si la regeix amb governadors que no són catalans, i li administra justícia amb tribunals de gent que no estima el nostre Dret ni entén la nostra llengua i l'administra amb empleats que no són de el aterra, i li imposa sempre el castellà, desterrant de pertot arreu la llengua catalana?»

Prat responia a la pregunta que ell mateix havia formulat, p. 43:

«Si a Madrid volen que Catalunya sigui espanyola, han de fer que es trobi bé dintre d'Espanya. Nosaltres que a totes les solucions preferim la de Catalunya autònoma dintre d'Espanya, ja els hem donat la veu d'alarma.»

5.1.6.23 Alerta ²⁷³

Prat, en una nota²⁷⁴, deia que havia escrit aquest article tres setmanes abans i no l'havia publicat “amb l'esperança que no seguiria endavant la tendència que en ell es combatia”. Finalment, publicava l'article perquè “el mal” s'havia reproduït i s'havia agravat.

---

²⁷³ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1898-1905*. Op. citat, p. 291-293. L'article fou publicat el 14 d'agost de 1899 a *La Veü de Catalunya*.

L'article, que era la resposta a l'article *Concert econòmic* escrit per Domènec Martí i Julià, que publicà *La Renaixensa* el 16 de juliol de 1899, s'emmarcava en la lluita que des de Catalunya es portava a terme per a que el Govern espanyol establís reformes polítiques i s'establís un concert econòmic entre la província de Barcelona i l'Estat.

Prat explicava que, en un moment que era precís que totes les forces treballessin en la mateixa línia per a aconseguir les reformes polítiques, hi havia alguns catalans que no treballaven en favor dels interessos de Catalunya, p. 291:

«En comptes de cohesionar totes les forces que s'encaminin al bé de Catalunya, per a poguer fer cara als enemics de fora i als de dintre, en una situació tan crítica com la present per al nostre poble, n'hi ha alguns que concentren les seves energies en sembrar vents de discòrdia. Com si els Villaverdes, Romeros, Canalejas i demás apòstols de la *unidad intangible*, per a privar l'Estat espanyol de donar el primer pas en el camí de les reformes favorables a Catalunya, haguessin de menester la cooperació inconscient d'alguns catalans que en l'acte decisiu de l'estrebada prediquessin l'abstenció i provoquessin dissensions i desconfiances.»

Referint-se a la demanda d'establir el concert econòmic entre l'Estat espanyol i la Diputació de Barcelona, deia que també hi havia divisió entre els catalans, p. 291:

«Avui, que de programa de l'Agrupació catalanista ha passat a ser programa de la major part dels catalans, surten de la nostra colla veus que s'uneixen a les dels unitaristes castellans, i l'ataquen i rebutgen, calificant-lo de desastrós per a Catalunya.

Però hi ha hagut en això alguna cosa més grave, que ens ha mogut a escriure aqueixes ratlles, i és que la veu que ha fet cor amb en Villaverde no s'ha acontentat amb combatre el concert econòmic; com si aquesta dissonància no fos ja prou nociva, ha fet més: ha reproduït la divisió del catalanisme en veritable i no veritable, i això en el precís moment de defensar nosaltres en aquestes planes aquella institució, i logrant fer-ne bandera de les classes productores en sa lluita contra els Pressupostos.»

Adreçant-se a l'autor de l'article que rebatia, Prat explicava que el concert econòmic que es defensava era la doctrina tradicional del catalanisme, “acordada per les Assemblees de Reus i de Balaguer, i acceptada i en tot temps defensada pel mateix periòdic que generosament li obre ses planes”.

---

²⁷⁴ *Ibidem*, p. 291. Nota núm. 4.

Prat es referia als acords de les Assemblees en què es demanava el concert econòmic, p. 291:

«Si aquest senyor empleés el temps que dedica a dividir els catalanistes en *falsos i veritables*, a estudiar la doctrina del catalanisme consignada en les actes de sos Congressos i les solucions de sos periòdics i les obres dels seus publicistes, hauria llegit en les conclusions de Reus i de Balaguer firmades, respectivament, pels senyors Permanyer i Guimerà, com a presidents, i pels senyors Folguera i Sagner, i Duran i Ventosa i Pratdepadua com a secretaris, que «*és altament convenient que Catalunya (mentre les bases de Manresa no arribin a plantejar-se en tota sa integritat) substitueixi l'actual sistema de contribucions per un altre consistent en arreglos econòmics amb el Govern sobre la base de quantitats fixes.*» »

Recordava que *La Renaixensa*, seguint l'exemple de la Lliga de Catalunya, havia contestat favorablement a la invitació de la Diputació provincial per a respondre a la informació oberta sobre el concert econòmic, p. 292:

«[...] a l'obrir-se la informació sobre el concert econòmic, *La Renaixensa*, seguint l'exemple de la Lliga de Catalunya, havia respost a la invitació de la Diputació provincial calificant de «generosa iniciativa» la d'aquesta Corporació, considerant que la seva realització fins en la forma proposada per la Diputació «*fóra sempre una gran ventatja*» i declarant que fet extensiu a Catalunya i a tota classe d'impostos, a l'estil de Navarra, produiria millores materials i morals que farien recobrar a Catalunya «*el seu antic resplendor.*» »

Prat, davant d'aquells símptomes de descomposició doctrinal, cridava l'atenció de la Junta permanent de la Unió Catalanista sobre aquells comportaments, que podien “pertorbar fonament el catalanisme i dividir-lo o quan menys debilitar-lo”. Reconeixent que era natural que hi hagués “diversitat de criteri”, alertava del perill de divisió que es podia ocasionar amb aquelles actuacions, p. 292:

«Res més natural que hi hagi diversitat de criteris en lo que no és fonamental dintre del nostre credo polític, però que un senyor que tot just arriba, que encara no s'ha espolsat ben bé les famoses sandàlies de què ens parlava mesos endarrere, de sa plena autoritat dongui patents de catalanisme excomunicant els que en tal o qual punt secundari discrepen *del seu* criteri i segueixen el criteri adoptat pels organismes directius del catalanisme, això és intolerable, constitueix un perill gravíssim, i si no s'hi posa remei amb energia, donarà entrada en el nostre camp al terrible mal de *l'integrisme*, principi nihilista que polvoritza i desfà totes les agrupacions polítiques que el toleren, per grans i poderoses que siguen.»

Ressaltava que el catalanisme, com a agrupació política, tenia una “tradicció de conducta del seus organismes directius”, p. 292:

«El catalanisme que és una societat, una escola científica i una agrupació política, com a nucli d'un poble que reneix, com a llar de doctrines politicosocials, com a agrupació política que aspira a dirigir el nostre poble, té una tradició de conducta dels seus organismes directius.»

Prat finalitzava l'article enviant un avis als dissidents, p. 292-293:

«El qui es desviï d'aquesta tradició en lloc de continuar-la, el que la trenqui, romp el vincle que el manté unit a la comunitat, se n'aparta i separa, i encara que ho vesteixi amb la capa d'un interès patriòtic posa la primera pedra d'una dissidència, i es fa responsable davant de Catalunya de les conseqüències que aquesta tingui per al seu pervindre.»

5.1.6.24 Nacionalisme català i separatisme espanyol²⁷⁵

Prat, en aquest article, tractava de la resposta que estava tenint la campanya catalanista per part dels polítics de Madrid que, si al principi havien mantingut un calculada “conspiració del silenci”, ja es manifestaven parlant i escrivint sobre Catalunya i el regionalisme.

Prat reconeixia els avenços produïts en la causa catalanista, p. 44:

«Molt ha guanyat la nostra causa amb les últimes campanyes, i molt i molt hem de felicitar-nos-en els que hem contribuït a dirigir-les. Encara que no s'hagués aconseguit altre resultat que posar com a qüestió del dia la nostra, això sol bastaria per rescabalar-nos dels disgustos que hi recollírem, i per donar per ben empleats els nostres esforços.»

Es referia als resultats obtinguts en “els tres anys últims”, p. 44:

«Els que sabem el que costava al catalanisme trobar ressò, no solament a Madrid i a l'estranger, sinó fins en la premsa i en l'opinió general de Catalunya, podem estar satisfets de la política que hem seguit els tres anys últims, i especialment des de la publicació diària de *La Veu de Catalunya*, aquesta veu que alguns interessats en bescantar-la trobaven feble i enrogallada, i que, feble i enrogallada i tot, ha tingut alè per fer-se sentir de tota Europa i per treure de polleguera els nostres dominadors i els que aquí els secunden.»

---

²⁷⁵ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 44-46. L'article fou publicat el 20 d'agost de 1899 a *La Veu de Catalunya*.

Ressaltava que a Madrid tenien “aversió, enveja o odi a Catalunya”, que es notava en els discursos dels polítics i en els articles dels diaris madrilenys. Tant des del Parlament com des del periodisme de Madrid, es creava l’antagonisme entre Catalunya i Espanya quan es deia “que parlar o treballar per Catalunya” era anar en “contra d’Espanya”.

Prat rebutava aquella reacció dient que els catalans, que eren membres del mateix Estat espanyol, no eren enemics d’Espanya i volien la reforma de l’Estat espanyol per a assolir una organització més adequada i perfecta, en què Catalunya hi pogués trobar “una vida de llibertat i de progrés”.

Es referia a les acusacions que es feien contra els ideals catalanistes d’anar “contra Espanya”, p. 45:

«Si voler per Catalunya llibertat, civilització, benestar, era anar contra Espanya, anem contra Espanya; si desitjar institucions de la terra, compostes de gent de casa, amb plena llibertat d’acció per regir els nostres interessos, és anar contra Espanya, anem contra Espanya; si conservar i fer viure el nostre dret i reposar en el seu lloc d’honor la nostra llengua és anar contra Espanya, anem contra Espanya; i no sols hi anem, sinó que hi hem anat i hi anirem sempre.»

Considerava que, quan els polítics espanyols plantejaven el problema de Catalunya com a separatista, els separatistes eren els polítics madrilenys, p. 45-46:

«Ells, que fan incompatible l’interès de Catalunya amb el d’Espanya, la llengua espanyola amb la catalana, el dret espanyol amb el dret català, les aspiracions seves amb les aspiracions nostres. Ells, que en proclamar el castellà com a únic, genuí i veritable espanyol, treuen d’Espanya els catalans com els èuscars i gallecs.»

Prat assenyalava l’orgull que sentien els catalans pels avenços que es produïen, p. 46:

«Que encara que avui, en l’estat de decadència de què va sortint penosament, no sigui de molt un dels primers pobles del món, té condicions per arribar a ésser-ho el dia que, lliurat a si mateix en el seu governar interior, pugui desplegar i educar novament les aptituds que en altres temps en varen fer una de les més poderoses i avançades nacions d’Europa.»

Es referia a les aspiracions de la gent catalana i a la crítica que se’ls hi feia d’atemptar contra la “unitat de la pàtria”, p. 46:

«I si expressar aquesta aspiració és "escandalós", és "atemptatori a la unitat de la pàtria" , si la unitat de la pàtria espanyola és incompatible amb institucions

lliures i govern honrat i administració recta i intel·ligent, que es rompi i s'esmicoli per sempre aquesta unitat fatídica que cova tants i tants abusos i fa impossibles les reformes salvadores.»

Finalitzava l'article adreçant amb un avis als polítics espanyols, p. 46:

«Vegin de no esmenar-se i aconseguiran fer la separació de Catalunya, com han fet la de Cuba, la de Filipines i la de tantes altres terres d'Europa i Amèrica com han passat per la corona d'Espanya.»

5.1.6.25 1714. Els herois màrtirs ²⁷⁶

Prat, que admetia que no era dels catalans que s'identificaven preferentment amb l'època històrica de la guerra dels Segadors i de la caiguda de Catalunya del 1714, considerava que a la història catalana hi havia bons exemples per a educar i enfortir l'esperit de les noves generacions “sense sentimentalismes malaltissos ni exaltacions d'il·luminat”.

Tot i que quan va escriure el *Compendi de la història de Catalunya* es va estendre més en els períodes de prosperitat de la nacionalitat catalana que en els de la decadència, Prat assenyalava que també s'havien de recordar els “herois màrtirs”, p. 122:

«Però tots els pobles n'han de tenir, d'herois màrtirs, herois vençuts, víctimes unes vegades del seu propi desequilibri, altres vegades dels vicis dels seus conciutadans, o de l'ambient general de la humanitat contrari a les idees i als interessos que representen. Tots n'han de tenir, i Catalunya n'ha tingut en abundància durant la seva llarga decadència.»

Ressaltava que l'any 1714 marcava l'inici de la “trista decadència” catalana, p.122:

«Barcelona, cap i casal de Catalunya, va fer una heroica resistència al poder reunit d'Espanya i França. Tots podem estar-ne orgullosos. Decadents, pobres i amb la consciència ja mig perduda de la seva nacionalitat, aquells catalans varen batre's amb el mateix ardiment que els que seguien el rei Jaume a la conquesta de Mallorca, o els que a les ordres de Pere el Gran desfeien el poderós exèrcit d'en Carles d'Anjou a les costes de Nàpols o a les platges de Sicília. Aferrats a les institucions polítiques de la terra, donaven la vida per defensar-les, sense saber el que significaven i portant ja un tros de la seva ànima donat a la influència castellana.»

---

²⁷⁶ *Ibidem*, p. 122-124. L'article fou publicat el 10 de setembre de 1899 a *La Veu de Catalunya*.

La derrota no es degué a que defensessin una política desencertada, la política que els hi va semblar més convenient per a Catalunya, sinó perquè anaven contra les corrents absolutistes dominants a Europa.

Per a Prat, els màrtirs eren per a recordar-los, però no per a imitar-los, p. 124:

«A tots els herois-màrtirs de la nació catalana, tant els de 1714 com els de 1640, com els de més enllà, recordem-los per plorar-los, per compadir-los, per agrair-los els seus esforços i el seu sacrifici, però no per imitar-los. Ja n'ha tingut prou de màrtirs Catalunya; per ésser forta i gran necessita herois que s'imposin, genis que guanyin.»

Els màrtirs catalans representaven el patriotisme, igual que succeïa amb algunes idees del segle XIX que havien omplert de lluites i sang “la nostra terra”, i no convenia als catalans l’adhesió a les ideologies que només responien als interessos dinàstics, p. 123:

«Idees de legitimitat com les que durant aquest segle han clapat de sang els camps de la nostra terra; fervents, idolàtriques adhesions a interessos dinàstics; animositats contra els francesos fomentades per guerres recents; susceptibilitats de l'esperit religiós excitades per l'exemple de la política interior de Lluís XIV, s'ajunten amb l'amor a les llibertats tradicionals com en els tradicionalistes de la legitimitat borbònica d'avui, els actuals furistes o carlins de les províncies Bascongades i Navarra.»

La tasca de la restauració de la grandesa Catalunya s’havia de fer recordant la glòria passada i pensant molt bé com s’actuava, p. 124:

«Venerem i glorifiquem la memòria d'en Pau Claris i d'en Margarit; però aprofitem-nos de l'experiència que ens han llegat per a saber portar la lluita allà on ens convingui, allà on tinguem més força, als camps en què ens hagi d'ésser favorable tenint en compte les condicions socials, les aptituds i la població de Catalunya.[...] Plorem la malaventurada sort dels que van morir l'any 1714, però guardem-nos d'empènyer novament Catalunya a esdeveniments que podrien ésser-li fatals com n'hi van ésser llavors, amb tot i les grandíssimes probabilitats d'èxit amb què varen iniciarlos.»

Prat finalitzava l'article dient que no s’havia d’empènyer Catalunya a aventures que podrien ésser-li fatals i desitjant que “la sang generosa de tants herois, vessada estèrilment” els ensenyés “els esculls” que havien d’evitar i els orientés “cap als veritables camins de salvació”.

5.1.6.26 *Per bon camí*²⁷⁷

Prat en aquest article tractava del bon acolliment que la publicació de l'article 1714 - *Els herois màrtirs* tingué a la premsa de Barcelona. Ressaltava que el *Diario de Barcelona*, “publicació degana de la premsa barcelonina”, li dedicà un article en què es feia una bona crítica, i el *Diario del Comercio*, també s’hi afegí:

- Al *Diario de Barcelona*, es felicitava a Prat per l’estil i el mètode empleat en l’exposició i se’l reconeixia com a notable catalanista, a la vegada que s’identificaven i es comprometien amb el regionalisme i l’estratègia proposada, p. 298:

« «Con verdadera fruición leímos un artículo de *La Veu de Catalunya* que el señor Prat de la Riba dedicó a la conmemoración del sitio que sufrió Barcelona en 1714. Literariamente considerado, llama la atención por su método en la exposición del asunto la ilación lógica del razonamiento, la sobriedad en los argumentos, la templanza en los juicios, revestido todo de un estado conciso, claro, sin ripios ni desfallecimientos. Damos tanta importancia a este escrito, no sólo por obra de ser uno de los mas notables catalanistas, sino porque quisiéramos que sirviera de asunto de meditación y línea de conducta a cuantos consideran el regionalismo como cosa formal, y no tomo pretexto de alboroto a estudiantes en asueto, o motivo para farolear, exhibirse, banquetear y cotorrear como fanáticos parlamentarios.» »

- El *Diario del Comercio* felicitava a *La Veu de Catalunya* i al *Diario de Barcelona* i els oferia la seva col·laboració, p. 299:

« «Hemos combatido muchas veces las ideas del *Diario de Barcelona*, pero en la presente ocasión no podemos por menos de aplaudirle, y si a *La Veu de Catalunya* y al *Diario de Barcelona* no les estorba un nuevo compañero, el *Diario del Comercio* les ofrece su insignificante concurso.» »

Prat agraià, per la transcendència social que tenien, la publicació dels articles dels dos diaris barcelonins, p. 299:

«Pel que és en si i pel que socialment representa, el moviment d'aproximació que adopten els dos col·legues no pot menys de complaure'ns. La realització d'una idea política com la nostra no depèn d'acte de força dels de baix ni d'un cop de ploma de *La Gaceta*, sinó de la transformació de la nostra societat, de la contínua però lenta

---

²⁷⁷ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1898-1905*. Op. citat, p. 298-299. L'article fou publicat el 18 de setembre de 1899 a *La Veu de Catalunya*.

modificació del nostre ambient, fins arribar a la completa restauració de l'espirit català en tots els ordres de la vida social: el procés natural de la seva implantació és també una sèrie de reformes parcials que corresponguin amb aqueixa sèrie d'estats de l'opinió general de nostra terra.»

Exposava que *La Veu de Catalunya* tenia com a programa les Bases de Manresa, no per a fer-ne propaganda sinó perquè desitjava portar-les a la pràctica. En aquella tasca, encara que no acceptessin la totalitat dels ideals del programa catalanista, estaven oberts a la participació de tots els que estimaven a Catalunya, p. 299:

«Nosaltres no som d'aquells catalans que, posant-se al mig del temple de la pàtria, arran de l'ara, fan com el fariseu de l'Evangeli: Jo sóc l'únic pur, l'únic íntegre, l'únic patriota, només jo sé estimar la pàtria, només jo sé donar satisfacció a les seves aspiracions. Només jo sé comprendre els seus interessos. Fora de mi tots són publicants, catalans corromputs, descastats, traïdors.... Mai el nostre esperit ha estat tarat d'aqueix mal de l'integrisme i per això tots els que estimin Catalunya i per ella treballin ens tindran per companys, encara que no acceptin per complet els nostres ideals.»

Invitava a tots els catalans a actuar igual que ho havien fet aquells dos diaris, ja que sense el concurs de la majoria dels catalans, i especialment de les classes socials que ambdós diaris representaven, seria molt difícil fer quelcom viable per a Catalunya.

Finalitzava l'article compromentent-se a seguir treballant amb aquella orientació, p. 299:

«En cada moment, i sense deixar la predicació de tot l'ideal, treballarem com hem treballat sempre en aqueix sentit, i tant de bo que la cooperació que ens ofereixen el *Diario de Barcelona* i el *Diario del Comercio* sigui imitada per la majoria dels nostres compatriotes.»

5.1.6.27 Alerta²⁷⁸

Prat publicava l'article en un moment que s'estava agreujant la lluita entre el Govern espanyol i els productors catalans amb motiu de la negativa d'aquests a pagar el rebut trimestral de la contribució industrial. Amb la finalitat de no donar un pretext a les autoritats per a suspendre les garanties constitucionals, Prat cridava l'atenció per a que els dirigents que parlaven en els actes públics procedissin amb prudència i serenitat,.

---

²⁷⁸ *Ibidem*, p. 300. L'article fou publicat el 26 de setembre de 1899 a *La Veu de Catalunya*.

Els successos, fins a aquell moment, havien passat desapercibuts, però, com succeïa en tot moviment polític, la irreflexió o la imprudència dels elements de la vida social, que eren els productors, a més d'afectar els resultats de les seves peticions també podien perjudicar els interessos de la causa de Catalunya. Considerava que les paraules exaltades que es deien en el míting podien ser utilitzades pels “qui tenen interès en fer mal a Catalunya”, p. 300:

«En la lluita entaulada entre els productors catalans i el Govern, aquest no desitja altra cosa que un pretext per a treure'ns les garanties constitucionals i acabar fàcilment, mercès a aquesta arbitrarietat, un conflicte que tant el preocupa.»

Segons Prat, els actes propagandístics podien ser utilitzats, tant des de dins de Catalunya, amb la finalitat de separar el poble català de la lluita dels catalanistes, com des de fora de Catalunya, per a donar suport a la lluita contra l'autonomisme català.

Finalitzava l'article adreçant-se als oradors que pertanyen a la *Unió Catalanista*, p. 300:

«Nosaltres que sabem que tots els oradors que han parlat en aquestes darreres reunions, pertanyen a la Unió Catalanista, i per lo tant no solament no són separatistes sinó que accepten i propaguen el programa de la Unió que és l'autonomia de Catalunya dintre d'Espanya, sentim més que no tots sospesin ben bé les seves paraules, i pel gust de fer una figura no s'adonin que faciliten l'obra dels nostres enemics.»

5.1.6.28 Constitucions i privilegis ²⁷⁹

Prat a l'article es referia a l'actitud dels polítics espanyols que quan es demanaven llibertats des de Catalunya contestaven que aquesta, amb el règim constitucional, ja tenia els drets moderns que necessitava.

Prat recordava als lectors que ell, essent president “d'una associació escolar”, ja havia tingut que parlar sobre aquell fet. Aquella situació s'havia repetit en un article publicat a la premsa madrilenya, “amb la ignorància i la mala intenció que acostumen a fer servir els diaris de la Cort per parlar de Catalunya”.

Reproduïa parts del text al qual havia fet referència, p. 301:

« «...En 1812, al promulgar-se el Código gaditano, inspirado por los modernos principios, se legisló para todos los españoles, sin atender a procedencias; en virtud de lo que, los catalanes, como los aragoneses, vinieron a poseer más derechos y

---

²⁷⁹ Ibídem, p. 301-302. L'article fou publicat el 27 de setembre de 1899 a *La Veu de Catalunya* i el 29 de setembre de 1899 a *Lo Somatent de Reus*.

libertades y mejor garantidos que con sus decantados fueros. [...] No parece sino que a las antiguas provincias forales la nación no les ha dado nada en cambio de lo que suprimió. No es así; y la mejor prueba de las inmensas ventajas que lleva el actual estado de derecho al antiguo histórico, consiste en que los mismos catalanistas, no piden ya la restauración pura y simple del último, ni aun las famosas Dietas de Hungría; no renuncian a nada de lo que poseen, sino que demandan solamente algunas condiciones que coloquen a las mencionadas provincias en posición privilegiada respecto de la mayoría de las de la Península. ¡Siempre el privilegio y la excepción!» »

Per a Prat, la constitució liberal, que la Nació havia donat a canvi del règim de llibertats que tenia Catalunya, es sustentava en un règim parlamentari i en una organització política anòmala, p. 301:

«I efectivament, en comptes de la nostra organització política, la *nación* ens dóna cacics, diputats fets al ministeri de la Governació, dret de votar sent inscrit a les llistes, llistes en què no s'inscriu més que els que els cacics volen, drets d'associar-se i reunir-se amb permís de les autoritats, llibertat d'impremta mentre no es suspeneu les garanties és a dir, una llibertat ampla i completa de fer tot lo que el Govern li dóna el gust de permetre's.»

Exposava que era una situació molt diferent a la que Catalunya havia gaudit quan tenia institucions pròpies, p. 302:

«I ens donava més encara, aqueixa constitució nostra que motegen amb el qualificatiu de *fueros*; ens donava governants i administradors de la terra, que parlaven i sentien i obraven com els seus governats; en comptes d'aquests estols de forasters que el gloriós règim de la *nación* ens proporciona, que no ens comprenen, que a més de no comprendre'ns, insulten tots els elements de la nostra vida nacional, que del poder parlar en català i conservar el nostre dret i disposar de les coses nostres, ne diuen règim de *excepción i privilegio*.»

Finalitzava l'article referint-se a la diferència que hi havia entre els drets que tenia el “poble castellà” i la situació que vivia a Catalunya, p. 302:

«Qui té una llengua i un dret privilegiats; qui té una capital privilegiada i ciutats que viuen de l'Estat és el poble castellà. Són per a aquests, els privilegis. Per a Catalunya no n'hi ha més que un: el de veure tot lo seu arraconat, escombrat de la vida pública.

Catalunya, amb un estat de coses com aquest, no s'hi conforma. I és precís donar-li satisfacció, perquè la seva causa és una causa justa. Tots els pobles tenen dret a res regits, i ben regits, per constitucions pròpies. En canvi, no hi ha cap poble a la terra que tinga el privilegi d'imposar les seves als demés.»

5.1.6.29 *Governos suïcides*²⁸⁰

Prat a l'article tractava la qüestió de que la política seguida pel Govern espanyol no era la que es necessitava per a poder sortir de la greu crisi en què es trobava el país.

Iniciava l'article referint-se, amb un to pessimista, a la situació que es vivia: “No sembla sinó que per l'Espanya estiga la sort tirada i no hi càpiga ja redempció possible”.

Exposava quina era l'actuació que s'estava seguint en el sistema polític espanyol, p.303:

«Fill, el poble dominant a Espanya, d'un pensament polític segons el qual l'individu desapareix davant del Poder, i les col·lectivitats s'ajupen sota l'estàtua del sobirà, un Estat format a imatge i semblança seva ha de ser forçosament un Estat absolutista, i quan els temps ja no consentin l'absolutisme dels reis ha de mantenir, per mentre puga, l'absolutisme d'un poble.»

Denunciava que no s'havia aprofitat la possibilitat d'introduir les reformes que es necessitaven i, que en canvi, s'estaven produint represàlies, p. 303:

«Els moments actuals eren per a Espanya els més favorables per a intentar una virada en rodó en la marxa política seguida de quatre segles. Les guerres desballestant-ho tot havien facilitat la tasca reformadora, i trobant-se el poble ibèric en una mena de situació constituent, fàcil era el provar de sotmetre'l a motllos nous que el poguessin convertir en un Estat vestit a l'europea.

Però res d'això s'ha fet. S'ha volgut seguir la política tradicional castellana i s'ha despreciat la veu de les regions vives d'Espanya que demanaven major expansió en ses funcions polítiques. I no content el Govern, amb el despreci, ha vingut la repressió i la clausura de centres regionalistes a Biscaia, i alguns actes de persecució a Catalunya han tancat totes les portes a l'esperança.»

Prat finalitzava l'article exposant una visió molt pessimista de les conseqüències que per al futur de la Nació espanyola tenia aquella forma de governar: “Porten a la mort Espanya, i ho veuen, i avancen a ulls clucs cap a la tomba”.

---

²⁸⁰ *Ibidem*, p. 303. L'article fou publicat el 1 d'octubre de 1899 a *La Veu de Catalunya*.

5.1.6.30 A *El Imparcial*²⁸¹

Prat a l'article es referia a l'actuació que seguia la "gent política" i la premsa de Madrid quan, parlant del moviment nacionalista català, assenyalaven la "impotència d'uns quants catalans, que per brillar en primer terme tenen d'enxiquir el quadro en què es mouen".

Exposava l'actuació que adoptava la premsa madrilenya, p. 304:

«Filosofia de la història digna dels periodistes de Madrid i els que aquí els segueixen, única que està a l'altura de la seva ignorància i de la seva falta de criteri; única que poden capir aquests esperits *manqués* que l'atzar eleva al sacerdoci de la premsa.»

Remarcava que des de Madrid es tractava els demés pobles com a inferiors, p. 304:

«No sembla sinó que els catalans siguem una raça inferior, un poble de mitjanies, d'homes impotents, incapaços d'arribar a les altures en què viuen les eminències d'allà, aptes només per a fer d'acòlits o segons dels grans homes de Madrid. En la incommensurable presumpció de la ignorància, l'orgull de la superioritat seva els fa despreciar els demés pobles encara avui, en aquest moment en què jeuen extenuats, consumits per totes les decadències.»

Prat deia que la lluentor de l'oratòria de Castelar no podia amagar la buidor de la cultura castellana i la ruïna de les seves institucions polítiques i socials.

Preguntava on eren els grans homes espanyols, p. 304:

«On són aquests grans homes espanyols amb els quals els mestres no poden comparar-se? Són els polítics que han dut Espanya al capdavall de tot, els que nosaltres som impotents per a igualar? Són aqueixos generals que s'han rendit amb un exèrcit de dos-cents mil homes al darrere? Són els constructors i conductors de les esquadres de fira amb què van jugar a la rodella els artillers ianquis? Són aquests savis insignes que revenen com a pròpia la ciència francesa o alemanya mal traduïda? Són els seus artistes?, quins, els que han embrutat les parets de San Francisco el Grande?, els que han farcit les sales del Museu Modern?»

Ressaltava l'actuació que estaven fent els catalanistes, p. 304-305:

«No cal pas, doncs, enxiquir res perquè brillin els nostres homes. Encara que fossen tan poca cosa com suposen, lluirien com estels de primera magnitud dintre d'Espanya. Els més petits de tots hi arribem, a la mida de la grandesa d'Espanya.»

---

²⁸¹ *Ibidem*, p. 304-305. L'article fou publicat el 4 d'octubre de 1899 a *La Veu de Catalunya*.

Finalitzava l'article remarcant que en aquella situació de decadència, creada pels "genis de Madrid", ja no es podia fer més petita la grandesa d'Espanya i que "els catalans, encara que volguéssim, no sabríem com fer-la més petita."

5.1.6.31 *La qüestió catalana (I)* ²⁸²

Prat, amb el mateix títol, iniciava una sèrie de tres articles adreçats a Joan Mañé i Flaquer en resposta als articles que aquest havia publicat amb el títol de *Preparémonos*.

Tot i reconèixer a Mañé "l'autoritat d'una llarga experiència i el prestigi de tota una vida periodística", deia que aquest havia exposat el "seu criteri de sempre" i que no havia plantejat bé el problema.

Prat assenyalava que les conclusions que, sobre la qüestió catalana, trobaven com a definitives la generació de Mañé ja no ho eren per a les joves generacions, p. 24:

«Els anys passen i les idees es desenrotllen. La llavor que la generació de vostè va regar amorosament en el terror de Catalunya, avui ja té soca í brancam i fulles abundants; i nosaltres que amb vostès estem lligats per la cadena de la tradició, per la comunió en el mateix esperit nacional de Catalunya, tot respectant i agraint la seva obra, no la podem deixar estacionària, hem d'empènyer-la més i més en la vida del progrés, que és llei de totes les transformacions socials i científiques.»

Criticava de Mañé que digués que l'obra de la generació més jove era "obra d'infantils entremaliadures" i deia que no li havia "d'ésser desagradable veure i comparar" aquells "dos estats d'esperit de dues generacions que, gràcies a Déu, no han passat ni passen estèrilment sota el cel de Catalunya".

Ressaltava com s'havia gestat l'obra dels catalanistes, p. 25:

«És una obra conscient i reflexiva, filla de l'estudi, producte de rigoroses investigacions científiques; és la continuació i l'acabament o coronació de l'obra que vostès van deixar manca per la influència dels prejudicis de l'època en què visqueren í de l'educació que va rebre el seu esperit.»

Analitzava la qüestió política de l'organització de la sobirania, que era un dels problemes que més preocupaven en temps de Mañé:

---

²⁸² Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 24-26. L'article fou publicat el 8 d'octubre de 1899 a *La Veu de Catalunya*.

- La imitació del sistema espanyol i de la cultura castellana havia estat, durant els últims tres segles, la causa més important de la decadència de l'esperit nacional del poble català, p. 26:

«Els catalans, especialment els del primer terç del segle dinou, de Catalunya no se'n recordaven. Eren catalans, però no en tenien una consciència ben clara. Sobre el seu enteniment s'hi havia anat dipositant tota una allau d'idees espanyoles, vingudes de Madrid, filles legítimes de l'esperit castellà, que deixaven completament colgada l'ànima catalana.»

- Al segle XIX, els catalans es sentien agermanats amb els demás pobles que defensaven i treballaven per la mateixa causa comuna, seguint als cabdills i polítics ja fossin tradicionalistes o liberals. Per aquells catalans, la seva història i la seva cultura era la història i la cultura dels castellans, p. 26:

«En una paraula, mentre ignoren tot el nostre, consideren com a pròpia tota la cultura castellana i nodreixen la nostra consciència popular amb totes les falses llegendes i les fantàstiques grandeses de Castella.»

Prat finalitzava l'article referint-se al moment històric que li tocà viure a Mañé i a l'actuació que tingué la seva generació, p. 26:

«Quan va formar-se la generació de vostè, començava ja a fer-se un xic de llum; es donaven les primeres passes en la restauració de la història catalana; però no era possible encara sostraure's a l'ambient dominant. Per això, no sols varen influir aleshores en la concreció del seu criteri polític, sinó que encara avui es troba en les idees de vostès el rastre d'aquells prejudicis.»

5.1.6.32 La qüestió catalana (II) ²⁸³

L'article, subtítulat *La història falsa*, era el segon de la sèrie que Prat escrigué en resposta als articles que Joan Mañé i Flaquer havia publicat amb el títol de *Preparémonos*.

Prat iniciava l'article recordant que els coneixements històrics influïen de manera decisiva en la formació del criteri polític: “Vostè ho sap millor que jo, que ha vist, amb l'experiència de la història per vostè mateix viscuda, afirmar-se i rectificar-se el seu criteri”.

En referència als que tenien coneixements històrics equivocats i que també tenien un pensament polític equivocat, posava l'exemple dels “revolucionaris francesos”, amb la seva

---

²⁸³ Ibídem, p. 27-30. L'article fou publicat el 22 d'octubre de 1899a *La Veu de Catalunya*.

“educació pseudo-clàssica” i la seva “falsa concepció de la història grega i la romana”, i dels “jacobins de la nostra idea”, amb el seu “coneixement superficial” de la història catalana.

Remarcava que, com havia succeït en el cas de Catalunya, quan interessava modificar la consciència d'un país se li donava una història més o menys falsificada: “Així mateix, tal com s’havia muntat l’ensenyança entre nosaltres, el nostre poble havia d’ignorar que mai hagués tingut vida pròpia, i, efectivament, ho ignorava”.

Considerava que encara hi havia residus d’aquella ensenyança en les idees dels pensadors del temps de Mañé, que s’havien convertit en clixés i en els quals s’havia fundat el mateix Mañé per a combatre el que en deia "exageracions" i "entremaliadures" dels joves catalanistes. Prat rebutjava que aquells clixés diguessin ja res a la seva generació, p.28

«Tots aquests i altres clixés que són la glorificació de la història castellana, substituïda a la nostra amb el nom d'espanyola, a nosaltres ja no ens diuen res, els trobem buits de realitat.»

Assegurava que deia tot allò amb indiferència passional i que només tractava de restablir la veritat dels “fets alterats o desconeguts”, p. 30:

«Si aquesta ditxosa llegenda llaurada de la història castellana no fes cap mal a Catalunya, no seria pas jo qui es torbés ni un moment a esvair-la. Veritable o falsa, no m'interessaria gens. Però desgraciadament ens ha fet molt real i ens en fa encara.»

5.1.6.33 *La qüestió catalana (III)* ²⁸⁴

Prat, en aquell article, subtítulat *L'Espanya visigòtica*, que era el tercer dels articles que dirigí a Mañé, posava l'exemple de la monarquia visigòtica, a la qual s'atribuïa la llegenda de la unitat de la Nació espanyola.

Adreçant-se a Mañé, com a “Respectable senyor i amic”, li deia que per la seva experiència i “temperament intel·lectual” no s'estranyaria de veure desfeta aquella llegenda. Assenyalant que alguns historiadors havien simplificat la història, posava l'exemple de Castelar, p. 31:

«Realment la història d'aquesta època és d'aquella que feia servir en Castelar per les seves grans síntesis oratòries, d'aquella en què els pobles i generacions, esdeveniments i idees s'arreglaren, es mouen i combinen com actes d'una comèdia

---

²⁸⁴ Ibídem, p. 31-33. L'article fou publicat el 12 de novembre de 1899 a *La Veu de Catalunya*.

llargament assajada, com peces d'un sil·logisme muntat expressament per comprovar tesis d'ara.»

Castelar, segons Prat, explicava que quan el visigots arribaren Espanya, en derrumbar-se l'imperi romà “corcat pels vicis i la corrupció”, primerament, es van comportar com a senyors de tot i, després, la seva consciència social va fer que es fessin “casaments mixtes cada dia més nombrosos”. Quan el Rei Recared es féu catòlic, i el seguiren tots els de la seva raça, la fusió de les dues races ja fou definitiva i ja existí la pàtria, p. 32:

«Llavors ja hi és tot: unitat de territori, de raça, de lleis, de govern, de llengua, de religió. La província romana s'ha transformat en una nova nacionalitat. Ja hi torna a haver Espanya.»

Per a Prat aquella història no era res més que fantasia, atès que la història era molt més complexa que aquelles fantasioses combinacions. No existia la unitat de poble ni de territori, ja que eren diferents pobles que s'establien en diferents parts de la península ibèrica. No es formà un dret nou i el dret romà, com a llei escrita, era el dret que estava en vigor i que, més tard, s'anà transformant per les costums. La unitat catòlica tampoc era real, ja que no era la religió de tots els pobles: “Pel seu origen, pel seu fi, per la seva doctrina i per a seva missió social, la religió catòlica és incompatible amb l'acció nacionalitzadora que se li atribueix”.

Prat finalitzava l'article dient que “les tradicions de la monarquia visigòtica” no havien aconseguit cohesionar els diferents pobles, p. 33:

«Tant és així, que no han estat ni són avui cap obstacle perquè la gent de Tolosa i Narbona es sentin ben francesos ni tampoc perquè no siguin gens espanyols els nostres veïns de Portugal.»

5.1.6.34 *L'actitud dels gremis* ²⁸⁵

L'article s'emmarcava en el procés del moviment del tancament de caixes. Prat, referint-se a l'actuació seguida pels gremis de Barcelona, deia que era correcta i que això es demostrava veien la duresa com era combatuda des del Govern de Madrid, p. 125:

«Si faltés una prova per a demostrar l'encert de la política seguida pels Gremis d'aquesta ciutat, bastaria fixar-se l'acarnissament amb què ha estat i és combatuda per tots els que desitgen continuar l'ordre d'abusos actual, i d'una manera especial pel Govern que ha passat altre cop per sobre de la llei per obligar-nos a capitular.»

---

²⁸⁵ *Ibidem*, p. 125-128. L'article fou publicat el 14 d'octubre de 1899 a *La Veu de Catalunya*.

Considerava que els projectes de regeneració política que s'havien promès, per a donar vida nova i institucions noves a Espanya, s'havien falsejat des del parlamentarisme en programes buits i ja no en quedava res. Prat es mostrava decepcionat amb l'actitud seguida pel Govern espanyol, p. 125:

«Tot el món polític madrileny, veritable director de l'Estat espanyol des d'en Silvela a en Salmerón, des de *La Época* a *El País*, passant per *El Imparcial* i per *El Heraldo*, fan amb el problema de la regeneració el que han fet sempre amb totes les coses, ells i els seus antecessors en l'obra de malconduir Espanya.»

De l'actuació que duïen a terme els gremis de Barcelona, deia que no es guanyaria a la primera temptativa i que seria un conflicte llarg, p. 125-126:

«Se'n sortiran o no amb la seva, capitularan o no els Gremis de Barcelona. Tant se val. No es guanya la batalla amb una sola embestida. El primer pas ja està donat; després del primer trimestre ve el segon i després d'altres. I, ara ja tots els industrials poden haver vist ben clar com ho han de fer per imposar-se.»

Considerava que l'actitud dels agremiats era “digna i justa” i, adreçant-se als contribuents, els hi deia que no havien de fer cas dels qui volien “espantar-los amb l'amenaça de l'anarquia”, p. 126:

«Més anarquia que l'anarquia reglamentada que suportem no pot pas ésser-ho. L'anarquia tant pot venir de dalt com de baix, de la multitud com del poder. Hi ha falta de govern quan la indisciplina social fa impossible l'acció ordenada de l'autoritat, però n'hi ha també quan el govern no governa.»

En comparació a com estava actuant el Govern espanyol, exposava què significava governar en un Estat modern regit per principis de justícia, p. 126:

«Governar no és manar a tort i a dret, i mantenir l'imperi de les resolucions governamentals amb la força de les baionetes, com s'han cregut tots els polítics espanyols que han tingut pretensions d'estadistes, l'Olivares i en Cánovas, per exemple. Això pot admetre's en els grans imperis semítics en els quals no hi ha més llei civil, moral ni religiosa que la voluntat del príncep; però en les nacions civilitzades, per sobre dels que exerceixen el poder hi ha principis immutables de justícia, hi ha regles morals mantingudes per autoritats que no depenen del Cèsar, i a sota d'ells hi ha, no ramats d'esclaus, sinó homes lliures, ciutadans que tenen plena

consciència que el poder existeix per a procurar el seu bé i la seva prosperitat, i no per a explotar-los.»

Referint-se a la bondat de les lleis, citava a Jaume Balmes, p. 126:

«Diguin-los, amb paraules del mateix Balmes, que "les lleis deixen d'ésser lleis quan no són justes, i no són justes quan es presenten com a mitjans externs que no tenen més principi que el d'utilitat ni més sanció que la força".»

Exposava per a què havien de servir les contribucions que es pagaven, p. 126-127:

«Les contribucions són la part dels béns particulars que els ciutadans deuen lliurar a l'Estat per a mantenir els serveis públics i satisfer els fins de tota societat política. S'han de pagar contribucions per a sostenir ensenyances, comunicacions, defenses, ordre públic, exèrcit de mar i terra; però mai per a mantenir estols d'empleats que ni administren, ni ensenyen, ni defensen el territori nacional, ni governen.»

En relació al pagament de les contribucions, deia que quan les disposicions, que es dictaven, eren abusives i no responien als "interessos del bé comú" no tenien força moral per a obligar a complir-les.

Explicava per a què es feien servir les contribucions, p. 127:

«Quan a dalt hi han pandilles de vividors que absorbeixen els sacrificis que el país fa en profit personal propi, ja llavors no hi ha Estat, no hi ha autoritat, i els tributs no són contribucions, sinó exaccions que no tenen altra raó d'obligar que la força, la mateixa amb què el capità de bandolers imposa rescats als que cauen a les seves grapes.

I ja tothom n'està convençut que a Espanya les contribucions no serveixen per altra cosa. Els que encara en dubtaven ho han vist clar en la terrible batzegada de la guerra darrera, que ha fet sortir a flor d'aigua tantes coses ignorades.»

Prat considerava com a "justíssimes" les raons que argumentaven els productors de Barcelona que es negaven a pagar les contribucions, p. 127:

«No es neguen a pagar per egoisme, per rebutjar la part de sacrifici que en les càrregues de l'Estat els correspon. Quan l'any passat durant la guerra se'ls varen demanar recursos, varen donar-los generosament, sense regatejar, sense queixar-se, sense posar entrebancs de cap mena. [...]. Però ara, passat el problema internacional, es planteja el problema interior. Els industrials es dirigeixen al

Govern i li diuen: "Amb les apariències de Govern i d'Administració que hi ha hagut fins ara, ens has arrencat milions i més milions, ens has pres milers i més milers de vides. Però ara ho hem vist clar, que tot era una farsa; que de temps fas amb nosaltres l'estafa mes iníqua; que sota les apariències d'ensenyança i exèrcit i defenses i administració i policia, no hi ha res. Això ha d'acabar-se. Si vols que nosaltres seguim considerant-te com Estat, fes-ne la feina, obra com a tal. Per a seguir com abans no hi comptis, amb nosaltres".»

També es referia a l'actitud que havien adoptat les associacions de productors, p. 127-128:

«Tal és el llenguatge noble i elevat que tenen els Gremis i la benemèrita Lliga de Defensa, amb la persuasiva eloqüència dels seus actes. Els que volen sincerament que la societat cooperi a la seva regeneració, no haurien de tenir més que paraules d'elogi i encoratjament per les patriòtiques energies i la rara constància i el seny i la moderació dels nostres industrials agremiats. Sense raó es queixaran després de l'apatia de la nostra gent, si quan adopta actituds com aquesta tan correcta i profitosa per a Catalunya, els combaten més o menys obertament o els abandonen, els mateixos que es passen la vida amb jeremíques lamentacions sobre l'indiferentisme del que se'n diu, per mal nom, les classes neutres.»

Exposava que els gremis i la Lliga de Defensa volien que la societat cooperés en la seva lluita per a la regeneració de l'administració i demanaven el suport de les classes neutres. Preguntava què havia de fer la societat en aquella situació, p. 128:

«Quan hi ha un conflicte així, quan una societat no té govern, com passa a Espanya, com s'ha de resoldre, sinó redreçant-se la societat contra els que la dominen i l'exploten, per a posar en el seu lloc un Govern veritable?»

Prat considerava que la societat havia de reaccionar davant dels abusos dels governants, p. 128:

«No és una turba, una multitud neuròtica que baladreja pels carrers o aixeca barricades, ni uns quants batallons moguts per un general polític o per coronels ambiciosos; és una força social organitzada, que funciona normalment reflexiva, conscient, ordenada, sense interès polític immediat, ni de banderia, sense aspirar a fer pujar aquest ni a fer caure l'altre, sinó moguda única i exclusivament per una aspiració elevada; la de fer d'això que ens governa un Estat de debò. Per a

evitar que, no essent-ho, els Estats de debò no el facin desaparèixer com acostumen a fer desaparèixer els Estats que només ho semblen.»

5.1.6.35 *Al Diario de Barcelona. Trossos selectes* ²⁸⁶

Prat a l'article es referia a quina havia estat la resposta del *Diario de Barcelona* a la posició que havia expressat *La Veu de Catalunya* al publicar l'article *L'actitud dels gremis*.

Emmarcat l'article en el conflicte dels gremis de la província de Barcelona amb el Govern espanyol, Prat exposava que des del *Diario de Barcelona*, que no es queixava “quan combaten la Llei les autoritats conservadores”, se'ls havia tractat d'anarquistes “sense altre fonament que el discrepar del seu criteri respecte del valor obligatori de les lleis”.

Prat explicava que l'anarquia, per als catalanistes de *La Veu de Catalunya*, era l'actuació dels Governos que no acomplien les seves obligacions, p. 314-315:

«Nosaltres tenim per anarquia la falta de Govern o l'existència de Governos que no governen, que no compleixen la seva missió fonamental de procurar el bé del poble. I nosaltres no perdem un instant ni una ocasió per a combatre aqueixa anarquia. El *Diario de Barcelona* avui s'estima mes defensar-la i guarda les censures pels que hi voldrien posar terme.»

Atenent a que a causa de la “suspensió de garanties” no podia contestar a totes les consideracions del *Diario de Barcelona*, Prat deia que es limitaria a “copiar alguns retalls d'en Balmes” sobre “el valor de les Lleis, els casos en què són injustes, la missió dels governants i el veritable concepte de les contribucions”.

Reproduïm algunes de les cites de Balmes que incloïa Prat a l'article, p. 315:

« *«Cuando las leyes son injustas no obligan en el fuero de la conciencia; y las leyes son injustas por uno cualquiera de los motivos siguientes: cuando son contrarias al bien común; cuando no se dirigen a este bien; cuando el legislador excede sus facultades; cuando, aunque dirigidas al bien común y emanadas de la autoridad competente, no entrañan la debida equidad, como por ejemplo si se reparten desigualmente las cargas públicas. [...].*

Los caudales públicos sólo pueden invertirse en bien del público. Los empleos no pueden proveerse por otros motivos que los de utilidad pública; quien se aparta de esta regla dispone de lo que no es suyo; es un verdadero defraudador. Los destinos no

---

²⁸⁶ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1898-1905*. Op. citat, p. 314-316. L'article fou publicat el 27 d'octubre de 1899 a *La Veu de Catalunya*.

deben crearse ni conservarse para ocupar a las personas; cuando los empleos son para los hombres y no los hombres para los empleos se invierte el orden, se comete una injusticia.» »

A part de la referència que feia a Balmes, també citava a Mañé i Flaquer per explicar com exercia el Govern de Madrid el seu poder, p. 316:

«...Hemos sido víctimas de un enemigo común, de un monstruo que tiene sus fauces en Madrid y sus tentáculos en toda la Península hasta el rincón mas oscuro y apartado. Este monstruo es el Parlamentarismo, forma moderna del antiguo bandolerismo. Su residencia es el centro del Gobierno allí se ofrece campo de acción a los que de todos lados acuden a tomar parte en struggle for life, en esa lucha por la vida en la que ni se pide limpieza de escudo a los combatientes, ni se exige que sus armas sean de buena ley. El botín que allí se disputan los combatientes es el patrimonio de todos.» »

Prat finalitzava l'article referint-se a les cites que havia emprat de Mañé i Balmes: “Nosaltres no hi hem d'anyadir ni una paraula. Tot ho diuen prou bé entre en Mañé i en Balmes”.

5.1.6.36 *Al Diario de Barcelona. Més trossos selectes*²⁸⁷

Prat responia a un article que publicà el *Diario de Barcelona* en resposta a l'article que publicà *La Veu de Catalunya* amb el títol *Al Diario de Barcelona. Trossos selectes*". El *Diario de Barcelona* s'havia reafirmat en la seva posició de que en el conflicte del tancament de caixes era necessari obeir la llei.

Prat, responent al *Diario de Barcelona* feia referència novament a l'obra escrita de Balmes i de Mañé en relació a l'obediència a les lleis, p. 317:

«La contesta del Diario de Barcelona a l'article nostre de dies passats, sobre obediència a la Llei, deixa en peu tots els trossos selectes d'en Balmes i d'en Mañé que vàrem dedicar-li. Podríem donar-los per reproduïts i remetre-hi els nostres lectors per tota contesta.»

Tornava a exposar que s'havien d'obeir les lleis quan eren justes, però que també hi havia lleis promulgades, per una autoritat legítima amb totes les formalitats, que resultaven

---

²⁸⁷ *Ibidem*, p. 316-318. L'article fou publicat el 4 de novembre de 1899 a *La Veu de Catalunya*.

injustes. En consciència, no s'estava obligat a complir les lleis injustes i si, a pesar de tot, s'obeïen era per prudència i per a evitar mals majors, p. 317:

«Aquest criteri de la paciència, de la prudència d'escollir el mal menor no s'aconsella, doncs, en bé dels governants, sinó del poble, per lo tant, és el poble qui ha de discernir i elegir el mal menor.»

Prat, prenent com a referència “la doctrina tradicional dels filòsofs cristians”, citava un escrit del cardenal Zigliara, “el més gran comentarista modern de Sant Tomàs”, que havia estat “elevat a la púrpura cardenalícia per Lleó XIII en premi de sos treballs de restauració tomista”, p. 317:

«Se diu que la tirania -escriu en Zigliara- deu suportar-se amb paciència, com les enfermetats i els altres mals que afligeixen l'home en aquest món. Això no és resoldre la qüestió, sinó canviar-la, *se tracta de justícia i es respon amb la paciència...* [...] Ara bé, si això és veritat respecte dels ciutadans en particular, amb més raó ho serà respecte de la nació contra els governants. *És indubtable que els vassalls tenen el dret de RESISTÈNCIA PASSIVA a les lleis injustes de la tirania. És així que el tirà del mateix modo que abusa de la potestat legislativa pot abusar de l'executiva i fer violència perquè s'obeeixin les seves lleis; per lo tant el mateix dret que tenen els súbdits de resistir passivament la tirania de la potestat legislativa, els dóna dret de resistir a la de l'executiva.*»

Referint-se a l'actitud expressada pels gremis de la província de Barcelona en el conflicte que mantenien amb el Govern espanyol, Prat preguntava per la representativitat de la posició que havia adoptat el *Diario de Barcelona*, p. 318:

«I en el cas present, vol el *Diario de Barcelona* un vot més unànim, més universal, més persistent i reflexiu, que el que califica el règim actual *d'anarquía con Gazeta*, amb paraules d'en Maura, o de *bandolerismo en acción* amb justa frase d'en Mañé?
¿És l'opinió d'un particular aqueix judici formulat en termes més o menys enèrgics, més o menys explícits, per tots els que a Espanya encara tenen alè de vida, polítics i no polítics, homes de ciència i periodistes, individus i corporacions de totes les idees i de totes les escoles, de totes classes i estaments? »

Rebutjava la posició que havia seguit el *Diario de Barcelona*, p. 318:

«Si d'això en diu el *Diario* opinió *individual, criterio particular*, quedís amb el criteri i l'opinió del bandolerisme polític, que té per centre d'acció el Govern, i per sucursals les Diputacions i Municipis de tot Espanya.»

Prat finalitzava l'article expressant quina era la posició de *La Veu de Catalunya* en aquella situació: “entre el vot del bandolerisme imperant i el vot de les societats triem aquest últim”.

5.1.6.37 *L'actitud d'en Duran*²⁸⁸

Prat, en aquest breu article, que s'emmarcava en el conflicte dels gremis de Barcelona i el Govern espanyol, es referia al desacord que el ministre Duran i Bas manifestà en el Senat respecte a la decisió de suspendre les garanties constitucionals a la província de Barcelona.

Exposava que en l'actuació de Duran hi veia el procedir del vell patrici català, p. 318:

«Ell, l'home recte i imparcial, la intel·ligència més sòlida del ministeri, el més coneixedor del problema de Catalunya, desaprova la conducta del Govern, censura l'actitud d'en Silvela, que considera perillosa per a Catalunya i per a Espanya.»

Prat, que s'identificava amb l'actitud de Duran que representava les aspiracions de Catalunya, aconsellava que s'escoltés a Duran, p. 318:

«Que les escolti qui ha de sentir-les. Qui ha de resoldre des de dalt de tot, les sospesi i mediti, i es fixi bé en l'amargor d'aqueixa tristesa d'en Duran, al tornar a Catalunya, deixant a Madrid totes les il·lusions i totes les esperances.»

Finalitzava l'article exposant la consideració de què significava per a Duran oposar-se a la decisió de suspendre les garanties constitucionals, p. 318:

«Ell, que considerava com la més alta honra representar Catalunya, pot sentir la fonda satisfacció d'haver respost amb les seves paraules i la seva actitud a les aspiracions d'aquesta terra.»

5.1.6.38 *La campanya dels cinc presidents*²⁸⁹

L'article s'emmarcava en la tensa relació que s'estava produint entre el Govern espanyol, que mantenia la política tradicional, i els catalanistes, que veien que el Govern no tenia intenció de satisfer les aspiracions reformadores a les quals s'havia compromès abans d'accedir al poder.

---

²⁸⁸ Ibídem, p. 318. L'article fou publicat el 10 de novembre de 1899 a *La Veu de Catalunya*.

²⁸⁹ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 253-256. L'article fou publicat el 4 de desembre de 1899 a *La Veu de Catalunya*.

Des de Catalunya, que en l'etapa final del segle XIX havia experimentat una renaixença econòmica, literària i artística, es reclamava que s'havia d'introduir canvis en el poder polític basat en la pràctica del caciquisme, p. 253:

«A la força social nova hi corresponia una direcció política nova també. Bé estan els cacics per a governar les regions mortes, bons eren per a dominar-nos quan l'esperit públic català era mort per -a la política, però avui són ja una forma repulsiva i intolerable.»

Prat considerava que des de la mateixa societat, quan les institucions del sistema oficial no responien a les idees i a les aspiracions socials, es generava la necessitat d'impulsar la creació de noves institucions, p. 253:

«Per això s'han aixecat davant per davant del poder del cacic, sostingut i defensat per l'Estat, un nou poder, una nova autoritat social, nascuda espontàniament de les entranyes de la societat, enfortida per l'adhesió unànime de tot un poble, amatent a defensar els interessos populars, curosa de les aspiracions de Catalunya.»

Es referia a l'actuació que havien dut a terme els “Cinc Presidents de les principals corporacions barcelonines”, que representaven “el poder intel·lectual i econòmic de la nostra terra”, durant la crisi colonial i també en el conflicte que s'havia produït entre els gremis i el Govern espanyol, p. 253-254:

«Ells, en els moments de la derrota d'Espanya. varen recollir i portar als més alts poders de l'Estat les aspiracions de Catalunya, aquelles reformes sentides i desitjades per tothom, que poden implantar-se de seguida, ésser font de prosperitat per a nosaltres í exemple i esperança de resurrecció pels demás espanyols.

Ells, en la darrera campanya dels Gremis de Barcelona, han representat el poble davant del Govern i davant de les autoritats; ells l'han guiat i conduït; i amb el seu seny i el seu prestigi han aconseguit acoblar al seu voltant tot el que val i pesa a Barcelona; han arribat al resultat mai no vist a la nostra terra durant aquest segle, de cohesionar tota una gran ciutat sense distinció de partits, de classes ni (d'escoles; de fondre en un mateix sentiment i una mateixa aspiració tots els ciutadans de Barcelona; blancs i negres, rics i pobres, aristòcrates i menestrals, grans industrials i propietaris.»

De l'actuació dels “Cinc Presidents” en destacava que, amb el seu seny i el seu prestigi, havien aconseguit organitzar i cohesionar al seu voltant les forces més vitals de Barcelona, p. 254:

«Sota la bandera dels Cinc Presidents per primer cop els catalans, després de segles, hem sabut unir-nos sense recels ni desconfiances, sense el nihilisme dissolvent alimentat per petites enveges, rencors mesquins o funestes suspicàcies; per primera vegada hem demostrat amb un fet social que la nostra gent és apta per a la vida pública de què fa tants segles està allunyada.»

Assenyala la importància del moviment que s'havia iniciat, p. 254:

«Ara, doncs, que tenim organitzada aquesta força, a fi de fer-la capaç d'alçapremar el caciquisme de Catalunya i de tota Espanya, d'enderrocar tot el corcat i corromput del règim d'avui, cal enfortir-la i completar-la amb l'adhesió de tots els catalans de totes les comarques.»

Prat es referia a les queixes que produïen les actuacions dels que desitjaven el fracàs de les reformes i s'esforçaven a presentar les aspiracions del moviment autonomista, com una “cosa purament barcelonina”, que no convenia a la resta de Catalunya, p. 254:

«Prou alt en protesten d'això veus prestigioses sortides de les comarques més apartades, de ciutats renomades pel seu esperit progressiu, com Tarragona, Lleida, Reus, Olot, Vendrell i Figueres, però cal refermar-ho més. Per això els Cinc Presidents passejaran la seva bandera per tot Catalunya, a fi d'aplegar al seu voltant a tots els catalans, a fi de cohesionar-los i conduir-los a la batalla que ens ha de donar la victòria definitiva.»

Es feia ressò de la crida que feien els “Cinc Presidents”, dirigint-se a tota Catalunya, per aplegar en el seu programa a tots els catalans, per anar tots els catalans a la batalla ben cohesionats i per a poder obtenir la victòria definitiva. Considerava que era un deure de tots els catalans respondre a la patriòtica crida que es feia des de Barcelona, com a “centre natural de la vida catalana”, p. 255:

«Ciutat que no és una ciutat, sinó un resum, una síntesi del nostre poble, en la qual tots els catalans tenim part i que amb tots els catalans té deures de cooperació i de sacrifici com a germana gran de la llar nacional catalana.»

Assenyala que les corporacions barcelonines no representaven només interessos de Barcelona, atès que també defensaven els interessos generals de Catalunya i tots els catalans hi trobaven el centre natural des d'on es treballava per assolir els ideals comuns, p. 255:

«A tots ens hi ha dut la natural i vivificant circulació de la saba nacional catalana que s'acumula com en tots els organismes, per a constituir un centre propulsor; una capital veritable, òrgan natural de les nacionalitats, que no té res de comú amb aquestes capitalitats artificials que es creen prescindint de la vida social des de les planes de la *Gaceta*.»

Exposava els beneficis que per a Catalunya comportaria obtenir el concert econòmic que es demanava en la campanya que havien iniciat els “Cinc presidents”, p. 255.

«Els Cinc Presidents i Barcelona que està amb ells, en emprendre aquesta campanya, pensen només amb el bé general de Catalunya, amb els interessos permanents de la nostra terra, amb les necessitats de totes les seves encontrades. Barcelona que n'o necessita audiències, ni governs civils, ni guarnicions per ésser el que és; Barcelona, que amb el règim actual rep els beneficis de tot Catalunya i no els hi torna per conducte de les seves corporacions oficials, perquè les seves corporacions oficials no ho són de tot Catalunya, treballa per a restablir la normalitat de la circulació, per a constituir una organització que li permeti escampar per tota la terra catalana les forces que en rep i que avui deturen :al fort de l'expansió fronteres artificials aixecades dintre mateix de Catalunya per gent gelosa de la seva prosperitat.»

Prat finalitzava l'article dient que, si tots els catalans s'unien i responien a la crida dels “Cinc presidents”, es podria aconseguir aquella reforma i les altres que necessitava Catalunya, p. 256:

«Per a imposar aquesta reforma, per a aconseguir les altres que necessita Catalunya, hem d'unir-nos tots els catalans, prescindint de les diferències que ens separin; hem d'enfortir amb la nostra cooperació l'autoritat i la força - dels Cinc Presidents. Que ells són avui la més alta i veritable representació de Catalunya, i si tots els catalans responen a la seva crida, Catalunya quedarà salvada, i amb el seu exemple podrà salvar-se fins la mateixa Espanya.»

5.1.6.39 *La centralització barcelonina* ²⁹⁰

Prat a l'article, publicat amb el subtítol *Un exemple*, tractava la qüestió de la divisió territorial de Catalunya. Iniciava l'article dirigint-se als qui estaven interessats a mantenir “l'actual

---

²⁹⁰ *Ibidem*, p. 257-260. L'article fou publicat el 19 de desembre de 1899 a *La Veu de Catalunya*.

divisió artificial de Catalunya en quatre províncies” i defensaven “l’esquarterament de Catalunya”.

Exposava que “la vida administrativa de Catalunya” no podia prescindir d’una “divisió territorial interior de Catalunya” per a poder descentralitzar, “en benefici de les entitats comarcals”, molts dels “serveis centralitzats” als centres burocràtics de Madrid

Per a Prat, la divisió existent, en províncies “formades capriciosament, sobre un mapa des d’una de les oficines de la Cort, amb absolut desconeixement del nostre terror”, ja no servia i s’havia de fer una nova divisió que restaurés la unitat de Catalunya en els ordres polític i administratiu i que respectés les entitats comarcals. Tota reforma jurídica, segons Prat, s’havia de basar en què les lleis s’adaptessin i respectessin la realitat social i les costums d’un territori, p. 257-258:

«La vida política i administrativa necessita localitzar-se en centres determinats de població i distribuir-se en diferents cercles territorials, el legislador ha d’examinar curosament l’estructura natural de la societat fins a descobrir en la distribució de la població, en els accidents geogràfics, en el sistema de les comunicacions i en els costums dels habitants, agrupacions o cercles territorials naturals, espontanis, produïts per la mateixa circulació de la vida social, amb capitalitats naturals també, això és, amb poblacions que són ja espontàniament centre de la vida de la comarca.»

Proposava una divisió en diferents comarques, com a divisió natural del territori: a cada comarca corresponia una ciutat o vila, que seria el cap dels demés centres de població; a cada capital de comarca, li correspondrien funcions de govern i d’administració; i Barcelona, representaria la unitat de Catalunya, i les capitals de comarca, representarien la seva realitat social. Considerava que, amb aquella divisió, era una absurditat parlar de que es reproduiria la centralització de Madrid en una centralització barcelonina, p. 258:

«Els defensors de la integritat de les oficines de la Cort de les Espanyes, quan s’ataca el seu despotisme, treuen esverats per tota defensa el fantasma de la centralització barcelonina.»

Per a Prat, no es podia comparar Madrid, “que no és una ciutat, sinó una immensa oficina construïda al mig d’un desert”, amb Barcelona, “la capital de Catalunya, el cap i casal de tots els fills de la terra catalana”. A més a més, considerava que una capitalitat, com la catalana, fomentaria l’activitat de les demés viles i ciutats catalanes.

Com a exemple de com exerciria Barcelona la capitalitat política i administrativa de Catalunya, “si no bastés l'exemple de la nostra antiga història”, exposava el procés de participació que s'havia seguit en la codificació del dret català:

- S'encomanà els treballs a una comissió que, tenint la seu a Barcelona, estava formada per advocats de tota Catalunya.
- La comissió va obrir una informació a la qual invità a participar a les comarques catalanes que tenen institucions civils peculiars.
- En el cas de Tortosa, que no estava representada a la comissió per cap delegat especial, des del Col·legi d'Advocats i el districte notarial de Tortosa es respongué a la informació oberta i s'enviaren les conclusions acordades.

Prat finalitzava l'article dient que aquella era la forma en què s'havia d'actuar en totes les qüestions, p.260:

«És així com s'obra entre germans de pàtria, així com els catalans de ben apartades comarques, destrueixen amb la seva conducta la llegenda d'una futura centralització barcelonina.»

5.1.6.40 *Feina que refa* ²⁹¹

Prat en aquest article²⁹² responia a un article escrit per Permanyer, ex-president de la *Unió Catalanista*, en què s'incidí en la divisió interna de la Unió Catalanista, p. 129:

«[...] Joan Permanyer estampa en les planes d'un diari fogoses declamacions que no escauen a la serenitat del pensador, ni lliguen amb les seves idees de sempre, amb les teories jurídiques que professa en la càtedra i ensenya en els seus discursos, quan la serenitat de la raó no està torbada per passions polítiques.»

En el terreny de les idees, segons Prat, no s'havien de fer transformacions violentes, com les que defensava el senyor Permanyer, i no es podia aplicar el criteri del tot o res. Les reformes tenien que ser graduals, com es feia en els canvis que, d'acord amb la transformació de l'opinió pública i dels sentiments de la societat, es produïen en les

---

²⁹¹ *Ibidem*, p. 129-131. L'article fou publicat el 28 de desembre de 1899 a *La Veu de Catalunya*.

²⁹² En un article anterior, titulat *A don Joan Permanyer*, que es publicà el 8 de juny a *La Veu de Catalunya*, Prat ja s'havia referit a un altre article de Permanyer en què aquest assenyalava una ratlla de divisió dintre del catalanisme.

institucions polítiques. Així s'havia fet a Catalunya, “transformant el govern personal del feudalisme, en la constitució representativa més lliure d'Europa”.

Referint-se a la posició manifestada per Permanyer, Prat deia que amb la transformació de les idees succeïa com en la transformació de les institucions d'un país que es tenien que modificar gradualment, p. 130-131:

«Les idees i els sentiments es modifiquen gradualment. Amb la seva pròpia experiència personal podrà convèncer-se'n el senyor Permanyer; posi l'un al costat de l'altre tots els seus discursos i articles, d'ençà que, fa alguns anys, va ingressar en el catalanisme fins avui, i la veurà ben clara, ben manifesta, l'evolució del seu esperit.»

Prat, en oposició als qui s'estimaven formar part d'un “partit ben arreglat, amb definidors d'ofici, i amb inquisidors de professió”, es reafirmava en la forma com s'havia actuat des del catalanisme, amb la participació de totes les tendències, p. 131:

«Aquesta ha estat, és i serà la nostra feina: mantenir ben alta l'antiga bandera del catalanisme, bandera d'unió i concòrdia, bandera de pau i d'atracció de tots els catalans de bona voluntat, bandera noble, ampla i oberta, com l'esperit de Catalunya que l'ha aixecat.»

Finalitzava l'article remarcant que els catalanistes seguirien “com sempre les tradicions de l'esperit català, les tradicions del catalanisme” i assenyalant que el “pensament de Catalunya” no “cabia dintre del motlle jacobí d'una secta d'il·luminats”.

5.1.6.41 *Las clases sociales en la actualidad*²⁹³

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1899, V, p. 23-27.

Referència: Article de E. Goblot, publicat a la *Revue d'Economie politique*.

Tema de treball: Es tractava l'evolució de la noció de classe social.

Les classes socials, com a fet viu, després d'un segle, en què es promulgaren lleis igualitàries, eren un problema a resoldre per part dels homes polítics i un objecte d'estudi per part dels homes de ciència, p. 326:

---

²⁹³ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1898-1905*. Op. citat, p. 326-329.

«En él se propone investigar la noción de clase social, la generación de las distinciones sociales que la constituyen, la evolución de las mismas, sus leyes y el conjunto de influencias bajo la acción de las cuales se borran y desaparecen.»

De l'article de E. Goblot, remarcava la consideració que feia de que, malgrat la igualtat de les lleis, les diferències entre les classes socials es constataven en diferents manifestacions de la vida social, p. 326:

«Y tampoco falta la consagración oficial de tales diferencias. Tenemos una enseñanza primaria para el pueblo y una segunda enseñanza para los burgueses. La igualdad ante la ley militar es reciente e incompleta, y nada hay tan significativo como la naturaleza de las exenciones. Si todos los ciudadanos son tratados igualmente en los actos administrativos, las distinciones de clase son observadas en las ceremonias y recepciones oficiales.»

Segon Prat, estaven equivocats els socialistes en la creença de que la única distinció entre els ciutadans sorgia de la condició econòmica i que el món es dividia en dos grans classes, la dels rics i la dels pobres. Ho justificava dient que la riquesa originava diferències quantitatives i que entre les classes també hi havia diferències qualitatives.

L'estudi de les distincions que s'originaven entre les classes socials, en variar les aptituds i les necessitats, en relació als salaris i a la condició social interessava tant als sociòlegs com als economistes, p. 327:

«El precio del trabajo se regula por la concurrencia, por la ley de la oferta y la demanda; mas la concurrencia se ejerce dentro de ciertos artículos o categorías determinadas de personas.»

De la funció social que es desenvolupava sorgien dos grans grups de classes socials, les classes "directoras y las clases operativas" que, a la vegada, també es dividien en diferents cercles i classes, p. 327-328:

«Los hombres pertenecientes a las profesiones llamadas liberales, los industriales, los jefes de empresas comerciales, los banqueros, los agricultores distinguidos, los propietarios, ejercen la dirección moral y política de la sociedad.»

Com a exemple de com les classes acomplien els seus deures, comparava com complien els seus deures les classes mitges a Anglaterra i a França:

- La burgesia anglesa, que tenia un sentiment clar del deure que tenien amb les classes inferiors, s'organitzava en associacions per a fer obres populars, aportava diners i el seu servei personal: “*Se cree en el caso de dar ejemplo y lo da*”.
- La mentalitat de la burgesia francesa era diferent, p. 329:
«*En Francia una obra semejante se organizaría de otro modo; habría presidenta, tesorera, cuotas; después con el dinero obtenido mediante la propaganda se pagaría a una preceptora o inspectora.*»

Prat exposava les conseqüències que es derivaven de la forma d'actuar de les classes directores franceses: “La consecuencia natural de esta conducta de la burguesía francesa es la pérdida incesante de su prestigio. Deja de ser respetada, para ser únicamente envidiada”.

Finalitzava la *Miscelánea* referint-se a la responsabilitat que tenien les classes dirigents en la direcció de la societat: “*Cuando las clases directoras no dirigen es necesario que desaparezcan, para dar lugar a otras que sepan cumplir sus deberes*”.

5.1.6.42 Los Colegios o Corporaciones en Roma durante el Imperio²⁹⁴

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1899, V, p. 28-29.

Referència: Article de Levasseur, publicat a la *Revue internationale de Sociologie*.

Tema de treball: Tractava de la importància que tenien els col·legis i les corporacions a l'antiga Roma.

És de ressaltar que Prat escollí el tema, que tractà en aquesta *Miscelánea*, coincidint amb el conflicte que s'havia produït entre els gremis de la província de Barcelona i el Govern espanyol. Exposava que, històricament, sempre que les societats estaven governades per sistemes autoritaris s'havia dificultat el naixement i desenvolupament de la vida corporativa que podia posar en perill el poder dels dèspotes, p. 329-330:

«*Así sucedió en Roma hasta Alejandro Severo. Mas como en la vida social raras veces las corrientes de ideas siguen una línea recta e inflexible, a partir de este emperador se aflojan un poco los lazos con que la tiranía del Estado contrariaba la libre expansión del espíritu de asociación, innato en el hombre.*»

---

²⁹⁴ *Ibíd*em, p. 329-330.

A l'article de Levasseur es descrivia les petites corporacions, "*tenuiorum collegia*", que es permeteren crear com a col·legis en què s'agrupaven els individus per professions. Aquella organització facilitava la inspecció pública i fomentava la prosperitat mercantil de Roma, "*Una de las atenciones que más intensamente les preocupaban era asegurar el abastecimiento de las grandes ciudades y de un modo especialísimo el de Roma*".

Els col·legis professionals, que reberen privilegis, es multiplicaren per tot l'imperi i arribaren a formar part de l'organització municipal. Més tard, es prohibí als membres de les corporacions professionals abandonar el seu col·legi i la seva professió, p. 330:

«A fines del siglo IV ya no era permitido a ningún artesano abandonar su industria libremente, del mismo modo que el curial no podía emanciparse de los deberes que le imponía el hecho de pertenecer a la curia municipal. Era necesario que los impuestos ingresasen en las arcas del tesoro, los colegios cuidaban de esta función y no podían permitir que nadie eludiese el pago dejando de pertenecer a la corporación, aún cuando fuese por cese en el ejercicio de su oficio o profesión.»

5.1.6.43 *Carácter del Derecho romano* ²⁹⁵

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1899, V, p. 118-121.

Referència: Estudi de M. J. Gilson, titulat *Le caractère international du droit romain*, publicat a la *Revue de droit international et de législation comparée*.

Tema de treball: Es sintetitzava les idees principals d'una obra que estava preparant el mateix autor.

M. Gilson, que segons Prat investigava amb un procediment científic els caràcters distintius del dret romà, assenyalava els trets específics i establia els aspectes genèrics.

Destacava l'evolució que havia seguit el dret romà en les diferents èpoques:

- D'una concepció de considerar que el Dret romà era el dret racional, "*cada una de cuyas disposiciones especiales engranaba de una manera perfecta e inmejorable con todas las demás*", es passà a una concepció d'entendre el dret romà com a "*yuxtaposición de elementos heterogéneos*".
- Posteriorment, en plantejar-se el dret com un organisme que es nodria dels elements de les diferents èpoques, es reconegué la individualitat del dret romà com a norma

---

²⁹⁵ *Ibidem*, p. 331-332.

social d'un poble que estava en relacions amb els demés pobles, “*del pueblo de la antigüedad más nacionalista y a la vez más abierto a las influencias extranjeras*”.

- El dret romà quan entrava en contacte amb idees jurídiques estrangeres les absorbia en l'organisme del seu dret i s'enriquia amb elles, p. 331-332:

«*Nadie puede oponerse al estudio de un sistema jurídico elaborado por un pueblo que sin abdicar de aquellos rasgos que constituían la esencia de su individualidad supo aprovechar cuantos elementos de cultura encontraba en los diferentes países puestos al alcance de su dominación o de su influencia.*»

Prat remarcava que no s'havia de caure en l'error d'atribuir a una institució un origen històric determinat només pel fet de que ja existia abans en un altre poble, p. 331:

«*Nunca ha de olvidar el investigador que la naturaleza humana en sus notas esenciales es común a todas las razas y la misma en todas las épocas y períodos históricos, y que puesta en idénticas o parecidas circunstancias y debiendo dar satisfacción a las mismas necesidades, engendra naturalmente idénticas o parecidas instituciones.*»

5.1.6.44 Eficacia social del poder constituyente ²⁹⁶

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1899, V, p. 118-125.

Referència: Article de A. de Cilleuls, publicat a *La Réforme Sociale*.

Tema de treball: L'article tenia com a referència la campanya iniciada a França per a convocar l'assemblea constituent que havia de reformar la Constitució.

Segons Prat, a l'estudi, que no era “*brillante ni profundo*”, no es tractava suficientment el problema.

Exposava com es podia desenvolupar millor el tema:

- S'havia de començar per a investigar “*la verdadera naturaleza de la ley y de la función legislativa*” i establir una “*sólida doctrina científica*”.
- Examinant la formació del poder constituent i el seu funcionament, es podrien veure els defectes i relacionar-los amb la doctrina establerta anteriorment.
- Amb aquella base, es podria apreciar si la nova constitució s'adaptava a la societat.

---

²⁹⁶ *Ibíd.*, p. 333-336.

Prat considerava que la forma i disposició constitucional moderna sorgí als Estats Units quan consagraren la seva independència i feren una declaració de drets. Però, abans de la constitució nord-americana, tot i no haver constitucions escrites, ja hi havia societats polítiques regides per “*unas leyes fundamentales*”.

Posava l'exemple de les Corts catalanes: el Rei convocava les Corts, en què s'hi congregaven els representants de totes les forces socials del país. Les disposicions que s'acordaven a les Corts només podien ser modificades per les pròpies Corts.

Les disposicions d'un Govern, que estava ben constituït i en ell concorrien totes les forces d'un país, igual que succeïa quan es paccionava en el precepte constitucional, eren actes de transacció entre les diferents tendències. Donava la raó a Cilleuls quan aquest deia que les formalitats del poder constituent, com es podia observar en el cas de França en el segle XIX, no comunicaven més estabilitat a les constitucions modernes.

Exposava com s'havia d'actuar quan les condicions de l'organització estatal no afavorien la modificació de les constitucions, p. 335:

«Pero dada la actual organización del poder, atendido el desequilibrio existente entre los organismos encargados de las funciones del Estado, no deja de ser útil poner trabas al afán de innovaciones determinadas por apriorismos doctrinales o por intereses particulares que impulsa a los partidos gobernantes.»

Finalitzava la *Miscelánea* dient que la causa del problema de l'eficàcia del poder constituent estava en l'organització del mateix poder.

5.1.6.45 *La libertad de testar y el sistema de la división forzosa de la herencia*²⁹⁷

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1899, V, p. 279-282.

Referència: Fulletó de Henri Coulon, titulat *La liberté de tester*.

Tema de treball: Es presentava un projecte de llei dirigit a la Cambra de diputats en què es proposava la reforma d'aquesta qüestió en el Codi civil francès.

Prat era molt crític amb la fórmula de llibertat de testat que s'introduí en el codi civil napoleònic, p. 336:

---

²⁹⁷ *Ibidem*, p. 336-338.

«Los que nacimos en el último tercio de este siglo, apenas podemos formarnos una idea siquiera aproximada del inmenso número de prejuicios que hacían odiosa y aborrecida la libertad de testar y que daban al régimen sucesorio igualitario del código Napoleón un prestigio, una fuerza de expansión y una aureola de justicia, de humanidad y de equidad dignas de mejor causa.»

Denunciava les finalitats de control que tenien les institucions estatals creades per Napoleó, p. 336:

«En el fondo siguieron las tradiciones cesaristas del absolutismo real, y se inclinaron ante la más vigorosa y genial encarnación del cesarismo, ante Napoleón, que modeló todas las instituciones según los nuevos principios y los hábitos antiguos; esto es, en provecho propio, en beneficio del Estado, organizando un régimen de opresión y tiranía disfrazado cuidadosamente con todos los atributos externos de la libertad.»

Es referia als perjudicis que ocasionava la llei francesa en debilitar “de un modo extraordinario el cuerpo social”, p. 336:

«Napoleón deliberadamente y con fines políticos introdujo el régimen de división forzosa. Los revolucionarios le secundaron resueltamente en odio a la aristocracia. De aquel modo se hizo imposible la persistencia de las familias aristocráticas y aún de todas las familias en general.»

Assenyalava que entre el poble francès, “que nunca ha sentido la libertad”, es començava a generalitzar un moviment de reacció encapçalat per Leplay i per Taine. S’estaven veient les conseqüències que produïa el règim jurídic hereditari en els hàbits socials i professionals i en la disminució del número de naixements, p. 337:

«Coulon confiesa que el sistema de la división forzosa de la herencia tiende a aniquilar las energías de la raza y a corromperla; fomenta la expansión verdaderamente alarmante del funcionarismo y la generalización excesiva también de las profesiones liberales; hace intervenir de una manera preponderante la cuestión de la dote en la cuestión del matrimonio, impulsa de un modo irresistible a las uniones estériles o casi estériles; y destruye la continuidad del esfuerzo familiar en torno de una tradición profesional cualquiera.»

Amb aquell sistema havia augmentat considerablement el número de famílies que, per a mantenir la continuïtat del patrimoni familiar, només tenien un fill o dos, p. 338:

«En orden a la constitución y al desarrollo de la familia, no puede ser más pernicioso de lo que es semejante régimen. Debilita la autoridad del jefe de la familia, la autoridad del padre, privándole de la principal sanción de sus mandatos, del medio más natural y sencillo de premiar a los hijos buenos y castigar a los otros. Pero son más graves todavía sus efectos relativamente al desarrollo de la familia. El que a costa de su trabajo ha creado una casa, una unidad patrimonial determinada que le permite vivir en un círculo social más o menos elevado, ve comprometida la continuidad y la subsistencia de su obra por el nacimiento de varios hijos, entre los cuales, deberá necesariamente dividirse su patrimonio. De ahí, que el miedo al hijo se levante entre los esposos y desmoralice sus relaciones.»

Prat finalitzava la *Miscelánea* referint-se a la mancança de valor educatiu que tenia aquell sistema en l'àmbit familiar, p. 338:

«Finalmente, este régimen sucesorio carece de valor educativo, mejor dicho, crea hijos de familias, jóvenes sin energía, sin espíritu de empresa, que se acostumbran a acomodar sus necesidades a la cuantía de su parcela hereditaria, sin estímulo para luchar briosamente en el mundo, sin hábitos de actividad y de trabajo.»

5.1.6.46 *El idioma universal*²⁹⁸

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1899, V, pp. 283-284.

Referència: Article de Ernesto Naville, publicada a la revista *Compte-rendu de l'Académie des sciences morales et politiques*.

Tema de treball: Es tractava la qüestió de l'establiment d'una llengua com a idioma universal.

Es plantejava que, si no es coneixien diferents idiomes, era “*imposible*” seguir el progrés científic en un moment que havia augmentat molt la producció intel·lectual, p. 338:

«De manera que hoy se encuentran los hombres de ciencia ante el siguiente dilema: o emplear un tiempo precioso en aprender numerosas lenguas, robándolo a las investigaciones científicas, o tener del movimiento científico extranjero un conocimiento fragmentario.»

---

²⁹⁸ *Ibíd.*, p. 338-340.

Prat ressaltava que Naville considerava que no s'havia de confondre l'idioma universal amb l'idioma únic, ja que aquella era “*una utopía antinatural*”, p. 338-339:

«Es absolutamente imposible que todas las razas humanas, de uno a otro polo adopten un medio de comunicación intelectual único. La lengua universal subsistiría al lado de los idiomas particulares de las diferentes nacionalidades, sin destruirlas ni restringir su empleo. [...] Un pueblo que abandonase su lengua renegaría de su pasado, y cometería desde el punto de vista patriótico una especie de suicidio. El amor a la lengua materna es, juntamente con el amor a la tierra en que se ha nacido, uno de los elementos esenciales del patriotismo. La lengua internacional, dejando subsistir a las otras, establecería un medio de comunicación verbal entre todos los miembros de la gran familia humana.» »

Una llengua universal tenia que existir al costat dels idiomes de les diferents nacionalitats. Els avantatges serien nombroses, tant des del punt de vista pedagògic, en reduir els programes d'estudis, com per a facilitar la comunicació entre els diferents pobles en els àmbits del comerç, la indústria i la cultura.

Prat, que coincidia amb Naville en què la dificultat radicava en l'elecció de quin hauria de ser l'idioma universal, dissentia de Neville, quan aquest deia que seria suficient que es possessin d'acord “*cuatro o cinco grandes potencias*”, p. 339:

«No se llegará jamás a un resultado práctico mientras se trate de escoger entre los idiomas de las principales naciones europeas. Las rivalidades nacionales constituirán siempre un obstáculo insuperable.»

Prat es referia a les llengües que s'havien contemplat per a ser un idioma universal:

- Inicialment s'havia parlat de que ho fos la llengua llatina, ja que encara s'utilitzava, p. 338:

«El latín no es una lengua completamente muerta: la usa todavía la Iglesia Católica, se emplea asimismo en cierta clase de estudios, como por ejemplo, los de botánica, las ediciones de textos antiguos, etc., y de la posibilidad de su adaptación a todas las necesidades modernas dan testimonio dos periódicos latinos fundados recientemente: Vox urbis (de Roma) y Proeco latinus (de Filadelfia).»

- També s'havia pensat en el grec, però, igual que en el cas del llatí, tenia l'inconvenient de la seva estructura, “*obstáculo invencible que se opondría siempre a su generalización*”.

- Després sorgí la idea de fabricar una llengua artificial i sorgiren diferents projectes, dels quals s'havien desenvolupat el “*Volapuk y el Esperanto*”;
- L'esperanto, creat pel metge rus Zamenhof, tenia una gramàtica senzilla i un vocabulari en què hi havia paraules d'ús molt general i paraules angleses, alemanyes, russes i llatines.

Prat finalitzava la *Miscelánea* dient que la difusió de l'esperanto ja s'havia iniciat, p. 340:

«Existen varias asociaciones propagadoras del Esperanto, se publican en este idioma algunos periódicos y son ya en número respetable las casas de comercio que en Alemania lo emplean.»

5.1.6.47 *El feminismo*²⁹⁹

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1899, V, p. 284-286.

Referència: Treball d'Ana Lampérière, titulat *Le rôle social de la femme*.

Tema de treball: Es tractava la qüestió de la dignificació de la dona en els àmbits familiars i socials.

Prat, que considerava que la defensa dels ideals feministes era una tendència que provenia d'una “*civilización sinceramente cristiana*” que es manifestava en l'acció social del cristianisme, criticava la forma com s'estava desenvolupant el feminisme, p. 340:

«Pero nunca el cristianismo y nunca la civilización medioeval cayeron en los errores que adopta y propaga el feminismo actual, errores que son hoy uno de los principios y la actuación jurídica de algunas de las reformas encaminadas a la plena dignificación de la mujer.»

El feminisme, segons Prat, havia adoptat i propagat els mateixos errors que algunes de les reformes que reivindicaven la plena dignificació de la dona. Eren errors i exageracions sostinguts per les dones que dirigien el moviment feminista, “*las cuales, con espíritu verdaderamente anarquista se preocupan ante todo de romper el freno de todas las leyes*”.

De l'obra de Ana Lampérière ressaltava que es plantejava “*en sus verdaderos términos*” la qüestió del feminisme, p. 341:

---

²⁹⁹ *Ibídem*, p. 340-341.

«El principio fundamental con auxilio del cual resuelve todas las dificultades es la verdad casi axiomática siguiente: la mujer, por su constitución orgánica y su idiosincrasia psíquica, tiene en la vida social una función propia y privativa suya, distinta de la del hombre.

Con el auxilio de este principio todas las dificultades desaparecen, los más arduos problemas que el feminismo plantea encuentran fácil y sencilla solución, todas las cuestiones dejan de serlo reduciéndose la misión del publicista a desentrañar los corolarios que lógicamente se derivan de esta máxima fundamental.»

5.1.6.48 La segunda enseñanza ³⁰⁰

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1899, V, p. 351-360.

Referència: Article de Hugues Le Roux, publicat a la *Revue Politique et Parlementaire*.

Tema de treball: Prat deia que la lectura d'aquell "breve y substancioso" article li havia induït les consideracions que presentava sobre la qüestió del segon ensenyament.

Prat, en aquesta extensa *Miscelánea*, exposava la complexitat de la situació en què es trobava l'organització de l'ensenyança, p. 341:

«El problema de la organización de la enseñanza no está resuelto todavía, a pesar del continuo hacer y deshacer a que se han librado, durante este siglo, los gobiernos de todos los países.»

Es referia a algunes diferències que hi havia entre l'educació universitària i l'educació secundària, p. 341:

«Se vislumbra ya lo que debe ser una Universidad bien constituida, apta para enseñar y educar, para formar hombres dotados de los conocimientos teóricos y prácticos necesarios para vivir en sociedad y ejercer en ella toda suerte de carreras profesionales. Mas la forma y las condiciones de la enseñanza secundaria son una incógnita todavía.»

---

³⁰⁰ *Ibíd.*, p. 341-347.

De l'educació secundària deia que, a causa de la forma en què estava “constituïda”, era incapaç de “*producir otra cosa que eruditos a la violeta*”. Es referia a la constitució dels programes, que comprenien totes les ciències, i a les mancances de l'ensenyament que s'hi donava, “*se enseña algo de todo y aun mucho, pero no se aprende nada de nada*”, p. 341:

«Los poderes públicos multiplican las asignaturas en los planes de enseñanza; los profesores movidos de estúpida vanidad multiplican las lecciones del programa, vaciando en él, no las nociones fundamentales de la asignatura, sino la más vasta enciclopedia de lo sabido y no sabido acerca de la misma; los alumnos han de multiplicar las horas de estudio en detrimento de su desarrollo físico e intelectual; en su estudio han de limitarse a emplear las facultades retentivas; y naturalmente, los bachilleres, formados por tan viciosos procedimientos, tienen la cabeza repleta de numerosos datos, pero no saben nada, y lo que es peor, no solamente carecen de criterio, sino que su espíritu ha sido desviando de aquel sentido práctico hijo de la experiencia, que sin semejante educación hubieran adquirido al lado de sus padres.»

Prat exposava la forma com s'hauria d'organitzar l'ensenyança secundària per a educar “*el espíritu*” i formar ciutadans per a la vida social, p. 342:

«La enseñanza secundaria debería organizarse exclusivamente con la mirada de educar el espíritu comunicando todos los hábitos de moderación, rectitud de juicio y amplitud de miras que constituyen el cumplido gentleman, hábitos y conocimientos indispensables a todo hombre culto, sea cual fuere la especialidad profesional o científica a que luego se dedique. Precisamente uno de los defectos más graves de la actual organización de la enseñanza, consiste en esta falta casi absoluta de educación del espíritu, en la ausencia de conocimientos generales y fundamentales que se observa aún en hombres eminentes por sus investigaciones en determinados órdenes de la ciencia.»

Segons Prat, la funció de l'ensenyança secundària no era formar savis ni habilitar per a l'exercici d'una professió concreta, p. 342:

«No debe pues encaminarse esta enseñanza a formar sabios, sino a formar ciudadanos; no es su misión habilitar para determinada profesión, sino para la vida social; esto es, comunicar la disciplina intelectual y moral necesaria para desempeñar con acierto las funciones directivas encomendadas a las clases medias de la sociedad contemporánea.»

Plantejava que el fracàs de les institucions parlamentàries en els països llatins es devia, en una part important, a que les classes mitjanes no tenien l'educació que tenien les d'Anglaterra. A França, Itàlia i, encara més, a Espanya existien les classes mitges que ho eren per la seva condició econòmica, però que, per més que tinguessin una certa instrucció, no ho eren per la seva major educació, p. 342:

«Alcanzan en ocasiones una mayor instrucción, pero desde el punto de vista de la educación y del criterio son pueblo y nada más que pueblo, a veces sin la recta espontaneidad que éste ofrece en algunos de sus círculos.»

Per a la prosperitat individual i per a la riquesa pública era necessari generalitzar el sentit comú. L'ensenyament secundari havia de contribuir a formar l'equilibri intel·lectual, que era la primera condició del sentit comú, p. 342:

«Desde el momento en que una de las facultades del espíritu, por elevada que sea, predomine de tal modo sobre las otras que anule a una cualquiera de ellas, el equilibrio falta, se altera el funcionalismo intelectual, y aunque el desarrollo de semejante facultad sea tan extraordinario que eleve al hombre a la categoría de genio, siempre será un genio fallido, incompleto, un genio sin sentido común, uno de tantos de esta categoría de hombres eminentes por sus errores, tanto como por sus descubrimientos, que brillan en la historia de todas las ciencias.»

Prat considerava que el nen quan finalitzava l'ensenyament primari tenia els coneixements fragmentaris que havia adquirit a l'escola, a l'àmbit social de la família i amb els companys. Exposava la missió que l'ensenyament secundari havia de tenir en l'educació dels estudiants:

- En primer lloc, havia d'ensenyar a expressar amb claredat i precisió el pensament en forma oral o escrita i havia d'ensenyar a expressar els coneixements.
- A continuació, tenia que ensenyar a habitar-se al treball reflexiu i actiu i no només a la repetició dels continguts que s'havien d'aprendre, p. 343:

«Y como todas las operaciones lógicas se aplican con mucha mayor sencillez y facilidad en las ciencias abstractas, por éstas debería empezarse, y una vez adquirida la costumbre de raciocinar con elementos abstractos, que son los factores más simples del pensamiento, debería pasarse al raciocinio con elementos o factores concretos, que por su complejidad complican extraordinariamente todas las operaciones intelectuales.»

- Una vegada que ja es pogués formular el pensament, llavors s'havia d'educar per a expressar-lo d'una forma correcta, educant-lo amb l'estudi dels models literaris, p. 343:

«Este resultado se alcanza con la contemplación y estudio de los grandes modelos literarios, así de la antigüedad como de los tiempos medios y modernos, acompañado de las nociones fundamentales de la preceptiva literaria.»

- El complement natural dels estudis literaris eren els estudis que tenien la missió de despertar els sentiments relacionats amb la societat de la qual es formava part. La indiferència dels ciutadans respecte de la cosa pública era nociva, igual que ho era que l'interès particular prevalgués més que l'interès col·lectiu, p. 344:

«La sociedad que no dispone del amor y de las actividades de sus miembros, carece de fuerza de cohesión y está destinada a desaparecer después de un período de estancamiento y decadencia seguido de una agonía más o menos lenta.»

- A l'àmbit de la història li corresponia l'educació de la voluntat de l'individu, fent prendre consciència de que la llengua, el dret i les tradicions eren “*vida de su alma y alma de su patria*”.

Assenyala que, tot i que la finalitat de l'ensenyament secundari era l'educativa, no s'havia d'oblidar la finalitat instructiva. A l'ensenyament secundari, s'havia d'ajudar a crear una bona capacitat intel·lectual i a adquirir les nocions bàsiques en els diferents coneixements, p. 345:

«En resumen: la enseñanza secundaria ha de encaminarse a promover el desarrollo armónico de todas las facultades del alumno, a darle sentido común. Debe hacerlo apto para el raciocinio, para pensar, y luego para formular sus pensamientos. Debe despertar en su alma el sentimiento del arte. Debe encender en su corazón el amor a su país. Y, finalmente, debe completar su instrucción con las nociones fundamentales del mundo exterior.»

Reconeixia que la idea que havia exposat del què havia de ser el segon ensenyament no era molt diferent de la idea que havia escoltat, en diferents ocasions, a Lluís Domènech i Muntaner, “*distinguido amigo nuestro, eminente por su profundo saber y vastos conocimientos*”, quan deia que “*la segunda enseñanza no debería ser otra cosa que una enseñanza primaria superior asequible al mayor número de alumnos que posible fuere*”.

Prat ressaltava que era important augmentar el número dels Instituts de segon ensenyament per a facilitar l'adquisició dels coneixements als alumnes de les classes socials que ho necessitessin, , p. 345:

«Siendo la enseñanza secundaria la enseñanza de las clases medias y comprendiendo éstas varios grupos sociales que por lo limitado de sus medios de fortuna están en los confines del proletariado, ha de facilitarse su adquisición aumentando considerablemente el número de institutos que tengan a su cargo la misión de darla y diseminándolos por las diferentes comarcas y centros naturales de población.»

En una nota³⁰¹ exposava un possible Pla d'estudis de Segon ensenyament, dividit en quatre cursos, per als alumnes des dels onze als quinze anys, p. 345:

«Primer curso. Latín (lección diaria). - Aritmética y Álgebra (alterna). - Nociones de Física (una lección semanal). Segundo curso. Latín (lección diaria). - Noción general de la historia antigua e historia romana (diaria). - Geometría (alterna). - Nociones de Historia Natural (una lección semanal). Tercer curso. Latín (lección diaria). - Historia nacional (lección diaria). - Lógica (lección diaria). - Fisiología (una lección semanal). Cuarto curso. Literatura (lección diaria). - Historia nacional contemporánea (diaria). - Lógica (diaria). - Nociones de filosofía (alterna).»

Destaquem dos fragments del text que Prat reproduïa de l'article de Hugues Le Roux.:

- Un extens fragment, en què es referia a l'organització i a la finalitat de la distribució horària del sistema educatiu anglès, p. 346:

«No soy de los que creen que deberíamos importar a nuestra Universidad todas las costumbres inglesas. Mas, en fin, qué diferencia entre la condición del muchacho inglés y la suerte que imponemos a nuestros pequeños prisioneros! El pequeño anglosajón no tiene clase más que por la mañana. La tarde le pertenece. Puede estudiar sus lecciones, si le da en gusto, a la sombra de un árbol, garrapatear sus deberes tendido en el suelo al borde del río. Se le exige únicamente que a la mañana siguiente se presente en clase con una lección sabida y con los deberes terminados. Se teme tanto cargarlo de tareas inútiles, que se prefiere golpearlo a aplastarlo con el peso de las lecciones de castigo. El beneficio máspreciado de esta educación no es solamente físico sino moral. El joven así educado se penetra de que el tiempo es oro, después de haberlo oído repetir hasta la saciedad. Dejándole la administración de su tiempo se

---

³⁰¹ Ibídem, p. 345, nota núm. 9.

les confía una riqueza. Más tarde sabrá disponer provechosamente de su dinero, del propio modo que ha sabido aprovechar su tiempo. De este modo los que le han dado esta libertad han educado en él la primera de todas las cualidades que el hombre moderno necesita: la iniciativa.» »

- I un altre fragment en què, dirigint-se a l'àmbit universitari, es referia a la importància que tenia la formació de la iniciativa, p. 346:

«¿Lo oís, señores de la Universidad? La iniciativa. Lo que necesitamos no son hombres de gusto depurado, literatos capaces de traducir en verso las obras de Horacio, sino hombres de iniciativas, franceses comerciantes o agricultores que vayan a fundar en el exterior una nueva Francia. Pues bien, estos franceses vosotros no los formáis.»

Prenent com a referència “*dos seres simbólicos*”, “*cuya triste odisea parece una resurrección de las desventuras de Cándido*”, que imaginà Gustavo Flaubert per a traçar “*dos imágenes épicas del francés medio de nuestra generación*”, Prat finalitzava la *Miscelánea* assenyalant què estava “en camino de formar la Universitat, p. 347:

«La Universidad está en camino de formar para el porvenir un ejército de pequeños Buvard y Pécuchet, que ni siquiera tendrán buena letra y a los cuales la generalización de la máquina de escribir puede reducir a la miseria en un porvenir muy próximo.»

5.1.7 Conclusions del capítol

El 1 de gener de 1899 s'inicià la publicació diària de *La Veu de Catalunya*, que esdevingué, sota la direcció de Prat de la Riba, l'òrgan d'expressió de les posicions catalanistes que es defensaven des de la Unió Catalanista. El grup promotor de la nova publicació es proposava que el diari fos un mitjà per a reivindicar la personalitat del poble català, per a difondre l'aspiració de recuperar la autonomia, per promoure l'educació política dels lectors i per afavorir que els lectors es formessin la seva pròpia opinió.

El primer número sortí al carrer amb un editorial que, referint-se al títol del diari, començava dient "lo títol és ja un símbol de la nostra obra". S'assenyalava que Catalunya, al igual que les nacionalitats ben constituïdes, tenia una vida econòmica i uns interessos materials; una vida artística, que era el producte de l'ànima nacional; una vida intel·lectual, que era el producte de la cultura; una vida política, que era el producte de la vida col·lectiva; i una vida moral i religiosa, que era el resultat de la seva tradició com a poble.

Des de les posicions catalanistes es considerava que si Catalunya havia estat capaç de progressar, malgrat les imposicions administratives i les càrregues contributives a les quals estava sotmesa, amb una nova organització de l'Estat podria desenvolupar les seves iniciatives i prosperar molt més. Per a poder assolir aquell objectiu era necessari que els organismes naturals de la societat catalana, que eren els municipis, les comarques i la regió, poguessin tenir més capacitat de gestionar els seus interessos.

En aquella organització, l'Estat espanyol es reservaria les funcions relatives a les relacions internacionals, al comandament de l'exèrcit de mar i terra, a les relacions econòmiques amb l'exterior, a la construcció de les obres públiques de caràcter general, a la resolució dels conflictes interregionals i a la formació del pressupost anyal de despeses.

Des del catalanisme s'exposaven quines eren les seves aspiracions: volien que a Catalunya la llengua catalana tingués caràcter oficial i que fossin catalans tots els qui exercissin càrrecs públics; volien Corts catalanes; volien que fossin catalans els jutges i els magistrats i que dintre de Catalunya es fallessin en última instància els plets i les causes; volien ser àrbitres de la seva administració, fixant amb llibertat les contribucions i impostos; volien poder contribuir a la formació de l'exèrcit espanyol per medi de voluntaris o diners, suprimint les quintes i les lleves en massa i establint que la reserva regional forçosa prestés servei dintre de Catalunya.

Plantejades amb claredat les reivindicacions que el catalanisme tenia com a programa polític, des de *La Veu de Catalunya* es comprometien públicament a dedicar totes les seves forces a treballar en l'assoliment d'aquells objectius. A partir d'aquell moment, *La Veu* és convertí en el principal instrument amb què Prat pogué dur a terme una activa obra pedagògica que, desenvolupant un mestratge ideològic i cultural, abastava des de la formació política dels lectors, exposant les bases ideològiques del catalanisme i la seva concreció en uns objectius concrets, fins a les formes en què es podien anar assolint aquells objectius: a través de la participació política en les diferents conteses electorals, de la participació i l'assumpció de responsabilitats en les institucions, de l'actuació directa en la creació de nous instruments de cultura i d'instrucció i en l'administració i la millora dels serveis públics.

La caiguda del Govern Sagasta facilità la constitució del Govern Silvela-Polavieja que inicialment, quan presentà un programa de regeneració de la vida política espanyola, fou vist amb simpatia des d'amplis sectors del catalanisme, atès que, a finals de 1898, Polavieja s'havia compromès públicament amb Domènech i Montaner a introduir reformes en l'administració pública i a establir un concert econòmic entre l'Estat espanyol i Catalunya.

El 19 de gener de 1899, *La Veu de Catalunya* publicava l'article *La solució Silvela-Polavieja*, en què Prat, prevenint als lectors sobre els efectes de la política del nou Govern, ja preveia que no reeixiria el programa polític, al qual havien donat suport alguns sectors catalans, d'endegar les reformes polítiques que es necessitaven a Espanya. Prat considerava que no es podien guiar per documents privats, en què es feien promeses de futurs canvis polítics, i només s'havien de guiar pel discurs més atenuat de Silvela, acceptat també per Polavieja, que era com l'acta pública de la unió entre els dos polítics. Prat tampoc confiava en l'actuació de Fernández Villaverde, el ministre d'Hisenda que havia de preparar el pressupost de l'Estat. En un moment que a Espanya es necessitava un líder polític, que hagués après dels errors del passat, es tornaven a trobar amb l'home polític de partit.

El desencontre entre els sectors catalanistes, que inicialment donaren suport al nou equip governamental, i el Govern espanyol es produí arran de les discrepàncies que sorgiren amb motiu de la formació del pressupost de l'Estat de l'any 1900 que coincidí, a la ciutat de Barcelona i a altres ciutats de la província, amb el moviment del "tancament de caixes" que portaren a terme els petits comerciants negant-se a ingressar un dels terminis de la contribució industrial.

La posició intransigent del Govern espanyol en aquell conflicte i el no compliment de les reformes que es demanaven des del catalanisme provocà que fracassés el primer intent del catalanisme polític, de tendència possibilista, de donar suport a un projecte governamental.

A Catalunya, en aquella difícil situació, un grup influent d'empresaris i comerciants, que havien donat suport al programa del general Polavieja, fundaren la Unió Regionalista. Al mateix temps, un grup important de seguidors de les tesis catalanistes exposades des de *La Veu de Catalunya* deixaren la Unió Catalanista i fundaren el Centre Nacional Català, que tenia com a objectiu polític, l'assoliment de les Bases de Manresa, i com a tàctica a seguir, l'assoliment progressiu de millores mitjançant l'adopció de reformes parcials.

Al Centre Nacional Català, presidit per Verdaguer i Callís, pertanyen, entre d'altres, Jaume Carner, Lluís Domènech i Montaner i Enric Prat de la Riba. El mateix any 1899 foren elegits diputat a Corts dos candidats afins a la nova organització política: Leonci Soler, per la circumscripció de Manresa, i Ramón d'Abadal, per la circumscripció de Vic.

El catalanisme polític, a partir d'aquell moment, ja disposava dels elements que caracteritzaven un moviment polític modern ben organitzat: tenien un medi de comunicació periodística, *La Veu de Catalunya*; tenien una organització política, el Centre Nacional Català; i tenien representació al Parlament de Madrid.

L'any 1899, Prat de la Riba en la seva tasca periodística continuà la redacció de les *Miscel·lànies Jurídiques*, que es publicaven a la *Revista Jurídica de Cataluña*, i es dedicà, amb una gran intensitat, a la seva nova responsabilitat de director de *La Veu de Catalunya*.

En el conjunt de l'obra periodística de Prat destaquen dos temes de treball, tant pel nombre d'articles que hi dedicà com per la intensitat amb què ho féu. El primer tema, era l'exposició de la creixent confrontació que s'anà generant entre Catalunya i l'Estat espanyol, i el segon tema, era l'exposició de les aspiracions del catalanisme polític i de les propostes de reforma en què es concretaven.

L'obra pedagògica d'educació política dels lectors que dugué a terme Prat, i per extensió de l'educació dels sectors socials amb els quals entrava en contacte, es complementava amb la contribució sistemàtica que féu des de *La Veu de Catalunya* a la difusió de la cultura catalana i a la transmissió dels valors que caracteritzaven la societat catalana tradicional.

PART SEGONA:

**LOBRA D'ENRIC PRAT DE LA RIBA I SARRÀ ANTERIOR A
L'ENTRADA A LA VIDA POLÍTICA**

CAPÍTOL VI:

**L'OBRA PERIODÍSTICA I DE DIVULGACIÓ IDEOLÒGICA. L'OBRA
PUBLICADA EN ELS ANYS 1900, 1901 I 1902**

6. L'OBRA PERIODÍSTICA I DE DIVULGACIÓ IDEOLÒGICA. L'OBRA PUBLICADA EN ELS ANYS 1900, 1901 I 1902

En aquest capítol presentem el conjunt de l'obra escrita de Prat de la Riba que correspon als anys 1900, 1901 i 1902. És una obra que s'emmarca en un període temporal que s'inicià amb l'escissió que es produí en el si del catalanisme entre els seguidors de la tendència intransigent i els seguidors de la tendència possibilista, que, a la vegada, fou l'origen de la creació del Centre Nacional Català (CNC), i que finalitzà amb l'empresonament de Prat de la Riba, a causa de la publicació el maig de 1902 d'un article a *La Veu de Catalunya* estant suspeses les garanties constitucionals a la província de Barcelona.

6.1 Presentació

A finals de 1899, arribà a un punt crític la crisi interna que s'havia anat gestant en el si de la Unió Catalanista. Quan es féu evident que no es complirien les promeses favorables als interessos catalans, fetes l'any anterior pel general Polavieja, es produí l'escissió d'un nombrós grup de la Unió Catalanista que constituí el Centre Nacional Català. La nova organització política, de la qual formà part Prat de la Riba des d'un inici, tenia com a objectiu polític, l'assoliment de les Bases de Manresa, i com a tàctica a seguir, l'assoliment progressiu de millores mitjançant reformes parcials.

Coincidint en el temps, un destacat grup dels elements econòmics i productors, que havien format a Catalunya la "Junta Regional de adhesiones al programa del general Polavieja", fundaven la Unió Regionalista. Atesa la coincidència d'interessos polítics, el Centre Nacional Català i la Unió Regionalista decidiren ajuntar les seves forces.

El mes d'abril de 1900, quan Eduardo Dato, ministre de la Governació, visità Catalunya fou rebut amb actes de protesta, organitzats des de les files catalanistes, contra la política governamental. El mes de maig de 1900, es produïren manifestacions a Barcelona i a les principals ciutats industrials: a la capital catalana, arran de que els vaguistes apedregaren els cotxes de tramvies, es suspengué el servei de tramvies.

El 12 de maig de 1900, l'autoritat militar, a causa de l'increment dels desordres públics, declarava l'estat de guerra a la província de Barcelona. Prat de la Riba fou processat per la publicació el 20 de maig de 1900 de l'article *L'Obra d'ara* a *La Veu de Catalunya*. Les llibertats públiques dels ciutadans barcelonins no es restabliren fins el 9 de març de 1901, quasi un any després, i la causa judicial instruïda contra Prat no fou arxivada fins que, el febrer de 1901, es promulgà un indult general.

Al 1900, el Govern espanyol, en l'àmbit de la protecció social, promulgà un seguit de lleis laborals que tenien la finalitat de millorar les condicions de treball dels obrers. A les lleis d'accidents de treball i del treball de nens i dones a les fàbriques es prohibia el treball nocturn dels menors, en el subsòl i amb matèries inflamables o perilloses. Malgrat disposar d'aquell marc legislatiu, l'aplicació de les noves lleis socials fou molt lenta.

Quan el Govern convocà, per al 19 de maig de 1901, la celebració d'eleccions generals, la Unió Regionalista i el Centre Nacional Català decidiren unir les seves forces en una nova organització política, la Lliga Regionalista, i presentar una candidatura conjunta. La candidatura electoral que presentaren, la dels quatre presidents, obtingué uns excel·lents resultats. La victòria electoral representà el primer triomf del nou partit polític i l'inici de la presència activa del catalanisme en la primera línia de la vida política catalana.

Els dies 26 i 27 de maig de l'any 1901 tingué lloc a Terrassa l'Assemblea general de delegats de la Unió Catalanista, la 6.ª Assemblea que celebrà la Unió Catalanista. El tema de treball fou: *Interpretació y aclaració dels acorts de la Assamblea de Reus que fan referencia á la llyuya electoral y á la forma en que aquesta s'hagi de realizar.*

L'onze de setembre de 1901, amb motiu d'un acte informal d'homenatge que es féu davant de l'estàtua de Rafel de Casanovas, es produïren uns incidents entre la policia i un grup de joves catalanistes. La reacció policial motivà que uns dies després, des de la Unió Catalanista, es convoqués un acte de desgreuge amb el qual s'inicià la costum de commemorar l'Onze de setembre davant de l'estàtua de Casanovas.

L'any 1902, Prat de la Riba des de *La Veu de Catalunya* intensificà les seves campanyes periodístiques. El dia 16 de mars de 1902, *La Veu* reproduí l'article *Separatisme al Rosselló*, que havia estat publicat al diari *L'Indépendant* de Perpinyà. En aquell article s'informava de la situació dels viticultors del Migdia francès i es feia referència a una hipotètica entesa amb els veïns de la província de Barcelona per a treballar per la Catalunya lliure.

Prat, per la seva condició de director de *La Veu de Catalunya*, atès que l'article es publicà estant vigent l'estat de guerra a la província de Barcelona, fou processat i empresonat³⁰² del 2

---

³⁰² Prat, que ja havia estat processat l'any 1900, fou processat per segona vegada i l'autoritat militar el sotmeté a un consell de guerra. Mentre estigué a la presó del carrer Amàlia de Barcelona rebé multitud de testimonis de suport.

d'abril al 7 d'abril. En sortir de la presó, passà a la situació de llibertat provisional en el seu domicili fins el 22 de maig, en què es beneficià de l'indult general que es decretà el 17 de maig amb motiu de la coronació del Rei Alfons XIII³⁰³.

A conseqüència de l'estada a la presó poc temps després se li va agreujar la greu malaltia que venia patint i es traslladà al sanatori francès de Dourtol, on hi va fer una llarga estada fins que a finals de 1903 millorà el seu estat de salut i retornà a Barcelona.

6.1.1 La formació de la Lliga Regionalista i la candidatura electoral dels quatre presidents

L'abril de 1901, la Unió Regionalista i el Centre Nacional Català decidiren unir els seus esforços i fusionar-se en un partit, la Lliga Regionalista, per a participar conjuntament a les eleccions generals que s'havien convocat per al 19 de maig de 1901. La primera Junta³⁰⁴ de la Lliga estigué formada pel Doctor Robert, Verdaguer i Callís, Miquel Fargas i Prat de la Riba.

---

³⁰³ El 17 de maig de 1902, Alfons XIII, al complir 16 anys fou declarat major d'edat i jurà la Constitució. El nou rei confirmà a Sagasta en el càrrec de president i pactà un Govern de concentració. Aquella decisió comportà el final del torn pacífic de partits en el Govern i que, a partir d'aquell moment, el titular de la corona, en ser cap de l'exèrcit i en poder nomenar i separar lliurement els caps de Govern, adoptés un paper decisiu d'àrbitre en els moments decisius de la vida política.

³⁰⁴ Lliga Regionalista (1901). *Estatuts de la Lliga Regionalista*. Barcelona: Tobella y Costa, Impressors.

Segons els Estatuts, la direcció de la Lliga Regionalista s'encarregava a una Junta directiva. Era de destacar la possibilitat, que es preveia a l'art. 3er, d'establir delegacions i sucursals en els districtes de la circumscripció de Barcelona i en qualsevol indret de Catalunya o fora d'ella, en què, a judici de la Junta directiva, fos convenient.

A l'art. 1, es definia l'objecte del nou partit:

«Es objecte de la «Lliga Regionalista» la defensa dels interessos y la reivindicació dels drets de Catalunya, treballant per tots els medis legals pera conseguir l'autonomía del poble catalá dintre del Estat espanyol.

La «Lliga Regionalista» apoyará tot moviment autonómich de les demás regions espanyolas, procurant extendre á todas la doctrina autonomista.»

En la primera actuació conjunta del nou partit es presentà la candidatura dels quatre presidents i, en confrontació directa amb les posicions conservadores que representaven els partits d'adscripció nacional, s'assolí el primer triomf electoral de les propostes catalanistes. Una de les claus que possibilitaren aquell bon resultat fou l'actuació que es pogué dur a terme prèviament, depurant les llistes electorals, i el dia de les eleccions, evitant que es produïssin els fraus electorals que fins llavors es produïen amb total impunitat.

La candidatura catalanista dels quatre presidents, que es presentà pel districte electoral de Barcelona, estava formada pels presidents de quatre de les cinc corporacions³⁰⁵ que havien presentat el 1888 el *Missatge a la Reina Regent*: Albert Rusiñol, president del Foment del Treball Nacional (FTN), que havia succeït a Joan Sallarés Pla en la presidència del FTN; Bartolomé Robert, president de la Societat Econòmica d'Amics del País de Barcelona; Lluís Domènech i Montaner, president de l'Ateneu Barcelonès; i Sebastià Torres, president de la Lliga Industrial i Comercial.

Els catalanistes, que afrontaren aquelles eleccions amb una excel·lent organització electoral, coordinada per Francesc Cambó, obtingueren uns excel·lents resultats i els quatre presidents foren elegits.

Els candidats que a Barcelona presentava el partit que donava suport al Govern resultaren àmpliament derrotats: de la candidatura republicana només van ser elegits Pi y Margall, de la tendència més moderada, i Alejandro Lerroux, de la tendència radical.

A l'art. 4, es regulava la relació que s'establia entre les deslegacions i la Junta directiva:
«Las delegacions tindrán acció autònoma en quant als interessos de llur localitat, mentres no contradigan l'objecte de la «Lliga Regionalista» y els acorts de caràcter general que 'ls comunique la Junta Directiva de la mateixa.

Las delegacions y sucursals podrán esser disoltas per acort de la Junta Directiva de la «Lliga Regionalista». »

A l'art. 5, es determinava la composició de la Junta directiva:

«La Junta Directiva 's compondrá de vint y dos individus, d'entre 'ls quals s'elegirán: un President, dos Vis-presidents, un Trosorer y un Secretari, que ho serán de la Junta y de la Associació y constituirán la comissió executiva.»

³⁰⁵ Carles de Camps, marquès de Camps, president de l'Institut Català de Sant Isidre, que també havia format part del grup dels cinc presidents que presentaren el *Missatge a la Reina regent*, es presentà a la reelecció pel districte electoral d'Olot i resultà reelegit.

Els bons resultats electorals, assolits el 19 de maig de 1900 a les eleccions de diputats a Corts, es repetiren quan els catalanistes també participaren a les eleccions municipals del 19 de novembre de 1901. De la candidatura presentada a l'ajuntament de Barcelona foren elegits Albó, Cambó, Carner, Pella i Fargas, Puig i Cadafalch i Sunyol. Aquells resultats permeteren l'entrada dels catalanistes com a regidors a l'ajuntament barceloní.

En el si de la Lliga Regionalista s'anaren perfilant dos tendències ben definides:

- La formada pels elements liberals i democràtics, a la qual estaven adscrits, entre d'altres, Jaume Carner i Ildefons Sunyol.
- La formada pels elements conservadors, a la qual estaven adscrits, entre d'altres, Francesc Cambó i Enric Prat de la Riba.

Des d'abril de 1902, coincidint amb la mort del doctor Bartomeu Robert, la línia ideològica conservadora, que representaven Cambó i Prat de la Riba, fou l'opció que s'anà guanyant més protagonisme en el si de la Lliga Regionalista.

6.1.2 El reconeixement que rebé la campanya periodística de *La Veu de Catalunya* realitzada amb motiu de les eleccions generals

La Veu de Catalunya, sota la direcció personal de Prat, dugué a terme una intensa campanya de suport a la candidatura unitària catalanista que la Lliga Regionalista presentà a les eleccions generals, que s'havien de celebrar el 19 de maig de 1901.

Els bons resultats obtinguts a les eleccions originà que es rebessin a la redacció de *La Veu* nombrosos mostres de felicitació per la tasca que s'havia dut a terme des d'aquesta publicació. De les comunicacions públiques de reconeixement de la tasca realitzada pel diari catalanista, destaquem la que el 1 de juny publicà la *Il·lustració llewantina*³⁰⁶ en què es destacava l'actuació personal de Prat i es felicitava a *La Veu*:

«No es d'avuy que's distingeix l'il·lustrat director del valent diari català *La Veu de Catalunya*, N'Enrich Prat de la Riba, qual retrato honra avuy les planes de LA ILUSTRACIÓ LEVANTINA.

Si havíam de seguir la seva vida y anotar tots los actes en los que ha demostrat lo seu intens amor á la terra catalana, á la seva patria, sería aquesta tasca llarga, porque encara que jove ha estat tanta la seva activitat esperonada pel desig de trevallar per la defensa de les llibertats de Catalunya, que bé pot dirse que aquesta no ha deixat de realisarse ni un sol dia.

---

³⁰⁶ *Il·lustració llewantina*. Any II, núm. 15, 1 de juny de 1901, p. 175.

[...]

Vegis sinó lo que diu lo distingit publicista don Miquel dels sants Oliver, director de *La Almudayna*, de Palma de mallorca, en carta particular dirigida al director de *La Veu de Catalunya*:

«Les tempestats purifiquen la atmósfera; y lo vent del nacionalisme catalá arriba á temps d'ensenyar á totes les regions espanyoles com se poden treure de sobre los parásits de la corrupció política.

Senzillament admirable com a obra periodística, y com á obra humana, m'ha semblat la campanya electoral de la veu de catalunya. La nota més preciosa consisteix en haver fet que'l combat no fos de parada y ab botó, sinó de punta y a mort...»

A les falagureres felicitacions que de per totes les contrades de Catalunya, y de fora d'ella s'envian al diari y al seu jove director, hi afegím gustosos la nostra que, si bé modesta, no està menys curulla d'entusiasme que les altres.»

6.1.3 La Sisena Assemblea de la Unió Catalanista

A l'Assemblea que es celebrà el maig de 1901 a Terrassa³⁰⁷, en què es ratificaren els principis generals acordats l'any 1892 a l'Assemblea de Manresa, es féu especial esment de la participació a les eleccions polítiques, com també s'havia fet el 1893 a l'Assemblea que es celebrà a Reus, p. 3-4:

«La Assamblea ratifica lo acordat á Reus referent á la intervenció del catalanisme en la política activa prenent part en las lluytas electorals com á medi pera conseguir la aplicació total y complerta de las bases de Manresa.»

S'establí la forma de presentar les candidatures a les eleccions municipals i provincials i es posà un especial èmfasi en què, en la participació electoral, no es tenien que reproduir els mals usos que s'utilitzaven tradicionalment per a guanyar les eleccions, p. 4-5:

«Considerant que'l fi del Catalanisme, al mateix temps que l'assoliment de la autonomia de Catalunya es la purificació y normalisació dels usos, costums y funcions socials y de la política á Catalunya pera esborrar pera sempre més defectes y perversions que avergonyeixen y enfonzan, perque degradan, fent que en lo poble catalá todas las manifestacions de la vida social sían las dels pobles honrats, la assamblea fa la

---

³⁰⁷ Unió Catalanista (1903). *Assamblea General de Delegats tinguda á TARRASSA en los días 26 y 27 de Maig de 1901 (6.ª de la Unió)*. Barcelona: Estampa de La Renaixensa.

declaració de que la lluyta electoral, com tots los actes del Catalanisme, s'ha de subjectar á las més severas reglas de la moral, oposantse per complert á que en cap ocasió la causa catalanista pugua seguir los viarany de corrupció que s'estilan en la política espanyola, repetint lo manifestat en la assamblea de Reus: que es preferible la pérdida de las elecciones á recorrer als indignes medis que condemnan los principis del Catalanisme.»

També es ratificaren i s'aprofundí en els acords presos a l'Assemblea de Balaguer, en referència a la forma de tributació que seria més beneficiosa pera Catalunya “mentres no sia autónoma”, p. 11-12:

«La Assamblea ratifica per complert l'acort prés en l'Assamblea de Balaguer en lo que's determina que, mentres no sian implantadas en tota la seva integritat las Bases de Manresa entra en lo terreno de lo possible y es altament convenient que Catalunya substituheixi l'actual sistema de contribucions per un altre, consistent en arreglos económichs ab lo Govern sobre la base de cantitas fixas, tal com s'havia acordat en la Assamblea de Reus.»

S'afegien unes precisions als acords presos a l'Assemblea de Balaguer en relació als acords que es fessin amb l'Estat, p. 13-15:

«1.ª Los arreglos económichs han d'esser sempre pera la totalitat de Catalunya y jamay pera una part cualsevulga de la terra catalana.

2.ª En cas de concordarse dits arreglos ha d'esser sense abdicar may del sistema tributari definit ó que defineixin las assambleas de la Unió. Mentres se fassin los travalls preparatoris pera realisar cambi tan radical, s'utilizarán los actuals medis contributius.

3.ª Ha d'esser fonament dels arreglos económichs que Catalunya s'encarregui del major nombre de serveys públichs, sobretot d'aquells que sían més adequats pera imprimíroshi l'especial carácter de la personalitat catalana y á fí de posarlos al grau d'avens y perfecció en que's troban en los pobles veritablement civilisats.

4.ª Las cantitas fixas base dels arreglos económichs s'ha de procurar no sían lo tipo de tributació actual, sino la cantitat que ab tota justicia y proporcionalment á la extensió del terror y densitat de població ab relació al estat, correspongui á Catalunya, deventne deduir, además, las cantitats que hagin d'esser destinadas als serveys públichs que quedin á cárrech del nostre poble.

5.ª Ab tot y que'l Catalanisme no ha acceptat may l'actual antinatural divisió de Catalunya en quatre provincias, mentres no sigui possible constituir la Diputació Catalana única, es convenient trevallar pera que's formi entre las quatre Diputacions

Provincials un pacte ó federació pera recabar del Poder central l'establiment de concerts econòmichs conformats als principis més amunt estatuhits.

6.ª Los arreglos económichs que no estigan ajustats als acorts de la Assamblea de Balaguer y á las declaraciones de aquesta assamblea no poden esser considerats com aplicació dels principis del Catalanisme ni poden esser apoyats explícitament per las entitats adheridas á la Unió, porque s'ha de considerar que vulneran l'esperit eminentment catalá que inspirá las Bases de Manresa.»

6.1.4 La suspensió de *La Veu de Catalunya* i l'empresonament de Prat de la Riba

Al 1902, les difícils condicions en què vivien les classes socials més humils fou l'origen d'un seguit d'aldarulls que arribaren al seu punt més àlgid quan, des del moviment anarquista català, es declarà la vaga general i el Govern, en resposta als actes violents que es produïren, suspengué les garanties constitucionals.

El mars de 1902, estant vigent l'estat de guerra a la província de Barcelona arran del darrer esclat d'aldarulls públics que s'emmarcaven en la problemàtica social, la reproducció a *La Veu de Catalunya* d'un article publicat a *L'Indépendant* de Perpinyà, en què es tractava de la situació dels viticultors del migdia francès, provocà una reacció desmesurada del Govern i Prat de la Riba fou processat en qualitat de director de *La Veu de Catalunya*. Era la segona vegada que Prat era processat, ja que també havia estat processat al 1900 per la publicació de l'article *L'Obra d'ara*.

L'estat de guerra comportà que Prat fos jutjat per l'autoritat militar en un consell de guerra. Prat estigué empresonat una setmana a la presó barcelonina del carrer Amàlia. Ingressà a la presó el 2 d'abril i el 7 d'abril passà a la situació de llibertat provisional en el seu domicili. El 22 de maig de 1902, es lliurà de les mesures restrictives en beneficiar-se de l'indult general que el 17 de maig es decretà amb motiu de la coronació del Rei Alfons XIII.

L'empresonament causà a Prat l'empitjorament de la seva fràgil salut i, per a recuperar-se, per consell mèdic marxà durant un any i mig al sanatori francès de Durtol. La llarga estada a l'estranger el mantingué apartat de Catalunya, fins a finals del 1903 en què tornà a Barcelona, i de les seves activitats periodístiques i polítiques, fins a principis de 1904 en què tornà a reprendre la seva tasca a *La Veu de Catalunya* i a la direcció de la Lliga Regionalista.

6.1.5 L'obligació dels mestres de Catalunya d'impartir les ensenyances en llengua castellana

El novembre de 1902, Alvaro Figueroa, ministre d'Instrucció pública i Belles Arts, presentava a la signatura del Rei Alfons XIII un Decret en què, per a completar la legislació educativa, s'establia l'obligació que tenien els mestres d'instrucció primària d'impartir en llengua castellana l'ensenyament de la religió i qualsevol altra matèria i d'utilitzar, com a textos per a l'ensenyança de la doctrina cristiana, catecismes escrits en castellà.

A l'exposició del Decret, datat el 21 de novembre de 1902, el ministre feia constar que havia tingut coneixement pels informes d'alguns inspectors de primer ensenyament que, en alguna regió de "*nuestra Patria*", a la instrucció primària es donaven ensenyaments tant importants com la religió en llengua diferent de la castellana. S'assenyalava que aquella conducta era un fet anòmal que es produïa de forma silenciosa i que es disfressava amb "la santa apariència de la tradición y de la costumbre".

En el Reial Decret que es publicà, una vegada signat pel monarca, es recordava que en aquella qüestió eren d'aplicació els articles 87 i 92 de la Llei d'Instrucció pública vigent:

- A l'article 87, s'establia que la doctrina cristiana s'estudiaria amb el catecisme designat pel Prelat de la Diòcesi.
- A l'article 92, s'establia que les obres que tractaven de religió i moral no es podrien declarar de text sense la declaració prèvia de l'autoritat eclesiàstica de que no contenien res contra la puresa de la doctrina cristiana.

Segons el comte de Romanones, ministre d'Instrucció pública, utilitzant només textos en català aprovats per l'autoritat eclesiàstica i no aprovar textos en castellà, es feia una interpretació impròpia de la Llei d'Instrucció pública vigent. L'estricta actuació que seguia el Govern espanyol representava una posició intransigent en relació a les orientacions que alguns Bisbes catalans, entre ells Josep Murgades, traspasat l'any 1901, havien exposat a les seves pastorals en què recomanaven predicar i ensenyar el catecisme en llengua catalana.

6.2 L'any 1900

El 20 de maig de 1900, la publicació de l'article de Prat *L'Obra d'ara*, estant suspeses les garanties constitucionals a la província de Barcelona des del 12 de maig de 1900, tingué com a conseqüència que l'autoritat governativa ordenés la suspensió de la publicació de *La Veu de Catalunya*. Per aquest motiu, Prat publicà quatre articles al *Diari de Catalunya*.

6.2.1 L'obra de Prat

En aquest apartat presentem el conjunt de l'obra de Prat corresponent a l'any 1900, que està formada per 21 documents: 12 articles publicats a *La Veu de Catalunya*³⁰⁸, 1 informe que presentà al Consell d'administració de *La Veu de Catalunya*, 4 articles publicats al *Diari de Catalunya*³⁰⁹ i 4 *Miscel·lànies Jurídiques* publicades a la *Revista Jurídica de Cataluña*.

L'any 1900, amb el treball *Los jurados mixtos para dirimir las diferencias entre patronos y obreros y para prevenir o remediar las huelgas* guanyà el premi que havia convocat la “Real Academia de Ciencias Morales y Políticas de Madrid”.

6.2.1.1 *El deure dels Presidents*³¹⁰

Prat en aquest article justificava el deure que tenien els cinc presidents de les principals corporacions catalanes donar una poderosa empenta a l'obra de restauració del poble català.

Destacava que els catalans, per diferents causes, havien viscut durant molts anys apartats de la política, havien deixat els seus interessos en altres mans i s'havien dedicat al treball del camp, al comerç i a la indústria, p. 351:

«Tancats a casa o en el taller, trastejant pels magatzems o remouent la terra de nostres camps, han passat vàries generacions que han concentrat les seves poderoses energies en desenrotllar les forces econòmiques de Catalunya.»

Considerava que el poble castellà, sense tenir les dots d'organització requerides per a la vida moderna, mantenia Catalunya sota al seu govern i la seva administració. Havia arribat el moment de treure el poble català del desinterès polític en què es trobava i d'exercitar-lo en els deures polítics. Segons Prat, s'havia de conduir el poble català a la lluita política per a fer-lo un poble “sa i complert, que sàpiga i pugui viure tota la vida de nació no mutilada”.

---

³⁰⁸ 1 dels articles publicats a *La Veu de Catalunya* també es publicà a *Lo Somatent* de Reus.

³⁰⁹ 1 dels articles publicats al *Diari de Catalunya* també es publicà a *Lo Somatent* de Reus.

³¹⁰ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1898-1905*. Op. citat, p. 351. L'article fou publicat el 4 de gener de 1900 a *La Veu de Catalunya*.

Ressaltava que els catalans ja començaven a tenir força per a intentar evitar els abusos que es produïen, p. 351:

«Tantes i tan seguides lamentacions són ja un espectacle depressiu per a nosaltres, perquè la força numèrica i social dels que ens exploten, no és pas proporcionada a la del poble català.»

Exposava la “gran obra d’educació política” que havien iniciat els cinc presidents p. 351:

«D’aquesta gran obra d’educació política del nostre poble, poden posar-ne la primera pedra els Cinc Presidents de les principals corporacions barcelonines. Feia molt temps que no havíem tingut cap entitat tan respectada i prestigiosa, cap que per la seva formació i pels noms i procedències i estat social dels que la componen representés tan naturalment l’estat de l’opinió, dels sentiments, de les aspiracions i dels interessos de Catalunya.»

Prat finalitzava l’article animant els cinc presidents a aprofitar la seva força i a “donar una poderosa empenta a la restauració” del poble català, p. 351:

«Es precis doncs que els Cinc Presidents s’imposin dels deures de la seva situació i donguin una poderosa empenta a la restauració del nostre poble, habilitant-lo de mica en mica, amb seny clar i positiu, per a desprendre’s de tuteles que l’humilien i tornar-se a fer senyor de si mateix.

Hi ha en ses mans una força que pot fer bé als seus compatricis; no tenen dret a deixar-la perdre en la inacció.»

6.2.1.2 Prou³¹¹

Prat en aquest article es referia a les calumnies que els catalanistes de *La Veu de Catalunya* rebien des de *La Renaixensa*.

A l’article, que era un avís de la greu situació de divisió interna que s’havia produït a la Unió Catalanista, s’explicava que des de *La Veu de Catalunya*, “carregats de lleialtat i d’esperit de sacrifici”, no havien respost durant tot un any a les calumnies que els hi adreçaven des de *La Renaixensa*. Tot i que havien confiat que per patriotisme no continuarien les campanyes difamadores, a les seves atencions els respongueren amb “mal dissimulades grosseries” i la situació havia estat aprofitada pels contraris, p. 352:

---

³¹¹ *Ibidem*, p. 352-353. L’article fou publicat el 10 de gener de 1900 a *La Veu de Catalunya*.

«Tot un any de donar greix als contraris, que reproduïen i comentaven amb satisfacció les expressions calumnioses i les bromes de mal gust que ens dedicava, i feien del nostre patriòtic silenci argument acusador en contra nostre.»

Prat exposava què s'havia fet des de *La Veu de Catalunya* intentant recórrer a la lleialtat dels adversaris quan la divisió del catalanisme ja era un fet, “quan amb els seus articles i els seus mítings l’han feta ja ben pública”:

- Els catalanistes de *La Veu* recordaven que havien treballat a *La Renaixensa*, en la qual encara s’hi podia veure el rastre de la seva obra en “l’aligot del seu escut fins a idees i paraules que hi vàrem estampar nosaltres per primera vegada”. Remarcaven què havien defensat els homes de *La Renaixensa*, p. 352:

«I els recordem aquells temps de treball comú en què nosaltres participàvem de les seves penes, en què amb la paraula i amb la ploma els defensàvem d’indignes calúmnies, filles de la més baixa passió de partit, que no per referir-se a l’esfera privada, eren més baixes i repugnants que les que han anat acumulant sobre la nostra conducta política.»

- Quan demanaren que expliquessin els motius que tenien per a fer aquella campanya difamatòria, llavors, en vegada de contestar, varen iniciar una consulta “misteriosa”, p. 352:

«I els repletem després francament, obertament, que donguin fets, que portin proves de la seva campanya de difamació, i allavors quan és hora de dir clarament quines són aquestes tenebroses maquinacions, aquestes conxorxes indignes, aquests tractes secrets, allavors callen, allavors res recorden que els contraris els contemplen, allavors no troben més justificatiu que una *consulta* misteriosa, tan misteriosa que va fer-se a tots els més significats catalanistes i una *proposició* esgarrifosa, tan esgarrifosa que va ser aprovada pel Consell de la Unió amb el vot favorable del senyor Aldavert.»

Prat, que considerava que per a *La Veu de Catalunya* ja n’hi havia prou, deia que no convidarien els adversaris a venir al “terreno noble de la discussió clara”, que no es callarien més i que ja no tindrien la delicadesa de passar per alt les calúmnies que havien rebut, p. 353:

«Però com que el callar és ja avui un sacrifici inútil, d’aquí endavant no ens callarem res, no tindrem la delicadesa de passar per alt lo que podia perjudicar-los i explicarem, si convé, per peces menudes, la història dels dissentiments purament personals que els han mogut a fer la trista campanya de difamació i divisió del catalanisme.»

6.2.1.3 *Una comunicació*³¹²

Es reproduïa la comunicació que Prat, en qualitat de director de *La Veu de Catalunya*, dirigí amb data de 5 de gener de 1900 al president de la Junta permanent de la Unió Catalanista. Prat, a la comunicació, que s'emmarcava en les crítiques que formulà públicament la Junta permanent en relació a les últimes campanyes autonomistes, anunciava que *La Veu* deixava temporalment de formar part de la Unió Catalanista i reconeixia la divisió que s'havia produït en el si del catalanisme.

Des de *La Veu* es reconeixia que no havien servit de res els sacrificis fets per a mantenir la unitat del catalanisme:

- S'abandonà la Junta permanent de la Unió Catalanista i es prengué l'actitud, en nom de les tradicions de pensament i de conducta del mateix catalanisme, de no contribuir a crear la divisió en el catalanisme.
- Des de *La Veu de Catalunya* no es contestaren els insults i els agravis rebuts.
- No es respongué a diferents manifestacions de la nova Junta de la Unió, "obertament contràries a les Bases de Manresa", que atacaven no només les idees sinó també "l'honradesa i la bona fe de la nostra conducta".
- Havien confiat en la responsabilitat d'antics companys seus que estaven a la Junta permanent, per a evitar que seguissin les "passions de colla i d'ideals de partit".
- En el manifest que havia fet públic la Unió Catalanista ja es veia que no havien servit els esforços i s'havia iniciat una campanya de desunió.

Prat posava diferents exemples per a mostrar que a la doctrina exposada a les Bases de Manresa³¹³ hi cabien totes les escoles que volien l'autonomia de Catalunya:

- De les publicacions catalanistes, destacava *Lo Regionalista* i *La Renaixença*, en què "sortien solts del qui escriu aquests ratlles sentant els fonaments de la doctrina nacionalista".
- En l'etapa anterior a les publicacions esmentades, la conducta dels catalans, desitjosos de restaurar la personalitat de Catalunya, havia estat donar suport a les conquestes parcials que s'anaven assolint.

---

³¹² Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 132-138. L'article fou publicat el 12 de gener de 1900 a *La Veu de Catalunya*.

³¹³ A *La Veu de Catalunya*, segons Prat, es seguia la doctrina de les Bases de Manresa que, des de l'any 1892, constituïen el programa polític del catalanisme.

- De les diferents Assemblees de la Unió Catalanista, en què es continuà treballant els criteris aprovats a Manresa, destacava l'assemblea de Reus que estigué destinada a fomentar l'aplicació parcial de les Bases de Manresa.
- El criteri d'unir les forces de tots els catalans havia estat el criteri seguit fins que va començar la publicació de *La Veu de Catalunya*. Fins aquell moment ningú havia parlat de tot o res en relació a la política que s'havia de seguir.

Exposava el procés que s'havia seguit, des de les posicions catalanistes, en la formulació de les demandes que es presentaren per a obtenir reformes administratives:

- A Catalunya, en perdre Espanya les colònies ultramarines i ja abans de l'acord que s'arribà amb el general Polavieja, s'havia anat formant una opinió favorable a sol·licitar algunes reformes autonòmiques parcials, com eren la signatura del concert econòmic i la creació de la Diputació regional única.
- El catalanisme va participar en aquell moviment d'opinió i des de les principals corporacions barcelonines es redactaren declaracions oficials, com foren els dictàmens de la *Lliga de Catalunya* i de *La Renaixença*, signats per Pere Aldavert, i el manifest de la Unió Catalanista que es féu públic amb data de 22 de novembre de 1898.
- Des de que *La Veu de Catalunya* es convertí en publicació diària, començà la campanya dirigida pel mateix Aldavert, director de *La Renaixença*, contra les institucions que es defensaven en les campanyes autonomistes. Aquella campanya l'havia continuat l'actual Junta permanent de la Unió Catalanista.
- Fins aquell moment no s'havia considerat la possibilitat d'implantar els ideals catalanistes per mitjans que no fossin pacífics i sempre s'havia reconegut la legitimitat de les campanyes electorals.
- L'aparició d'una nova publicació catalana, fins que *La Veu de Catalunya* es convertí en una publicació diària, era acollida amb entusiasme general per tots els catalanistes, i la seva desaparició, també era sentida per tothom.
- La nova etapa de la publicació de *La Veu de Catalunya* és pogué realitzar gràcies a l'esforç d'una "colla de personalitats de les més significades del Catalanisme", p. 135: «[...] una colla de personalitats de les més significades del Catalanisme emprenen, fent grossos sacrificis, una publicació mai no intentada encara: la publicació d'un diari catalanista d'informació muntat a la moderna, amb tots els elements per a competir amb la premsa castellanista d'informació de Barcelona.»

- En el primer número del *La Veu de Catalunya* ja s'exposà clarament la línia editorial, que era la de les Bases de Manresa. La doctrina de tots els seus articles havia estat la doctrina tradicional exposada en aquelles Bases.
- Des d'aquell moment ja es van iniciar els primers intents de dividir en dos el catalanisme, p. 135:

«[...] s'ha parlat constantment de dos catalanismes, un de pur, honrat, radical, intransigent i únic veritable, i un altre catalanisme "fals", "corromput", "acomodaticí", "desitjós d'honors i prebendes", seguit per "ambiciosos", "trànsfuges del Catalanisme veritable", "disposats a transigir perquè han sentit l'olor de les olles dels Pressupostos", que és el nostre, el del diari nou, el de *La Veu de Catalunya*, el de l'antiga Junta Permanent de la Unió Catalanista, el dels qui havem fet *La Renaixença* durant llargues i memorables temporades, el dels fundadors de la Unió Catalanista, el dels firmants i redactors de les Bases de Manresa, el dels qui hem introduït i definit el principi de la nacionalitat catalana i exposat les seves conseqüències, el dels qui hem escrit la Doctrina Catalanista, el dels qui hem portat les campanyes de l'Ateneu i de l'Acadèmia de Jurisprudència, de l'Econòmica d'Amics del País, de la Lliga, dels Gremis i del Foment, punts de partida de la gran creixença i difusió de la nostra causa.»

Prat denunciava que aquella campanya havia durat més d'un any i que, amb tots els esdeveniments que havien succeït a Catalunya, els únics enemics eren els fundadors del nou diari, precisament els qui s'havien sacrificat "per a escampar la bona llavor pertot Catalunya".

Segons Prat, els homes de *La Veu de Catalunya*, malgrat la intensa campanya de difamació que es dirigia contra ells, en totes les seves decisions se'n sortiren "cada cop amb més força i més prestigi". Denunciava que la bandera que s'amagava en el procedir de la Junta permanent de la Unió Catalanista, seguint el pitjor estil d'un partit polític, era la de reglamentar i uniformar el catalanisme.

Els catalanistes de *La Veu*, que no volien ni podien cooperar en l'obra d'anul·lació i enfonsament de la Unió Catalanista, no volien ni podien abandonar les conquestes que tant d'esforç havien costat: preferien defugir la lluita i deixaven la Unió, p. 138:

«Nosaltres serem sempre allà on som, allà on hem estat tota la vida, allà on havia estat fins avui la Unió: si els qui ara la'n treuen violentament, passant per sobre dels seus Estatuts i dels acords de les seves Assemblees, reconeixen un dia el seu error (els qui per error ho facin) i la tornen allà on era i d'on mai no havia de moure's, ens hi trobaran a nosaltres amb la seva antiga bandera, i junts farem el tros de camí que ens falti per arribar a la total restauració de Catalunya.»

Prat assenyalava que *La Veu de Catalunya*, pels motius exposats, no havia publicat el manifest que, “excedint-se de les seves atribucions”, havia fet circular la Junta permanent. També comunicava públicament que renunciaven, temporalment, a formar part de la Unió Catalanista.

6.2.1.4 Separatisme madrileny³¹⁴

Prat a l'article es referia al rebuig que mostrava el Govern espanyol en relació a les aspiracions autonomistes de Catalunya, quan les qualificava de separatistes.

Referint-se a la diferencia de tracte que rebia Catalunya, deia que l'Estat espanyol, quan convenia als seus interessos, respectava “els drets pomposos que la constitució reconeix a tots els espanyols”, i que quan els espanyols que buscaven ajuda en les lleis eren els ciutadans catalans, llavors ja no s'aplicaven les lleis: “se fa legal lo il·legal i es castiga com a delinqüents els qui en les lleis s'emparen”.

Per a l'Estat quan volia mantenir la seva dominació i explotació no existien ni els tribunals ni les lleis. Quan els catalanistes havien exposat les seves aspiracions autonomistes se'ls hi digué que era una aspiració contrària a la unitat nacional.

Prat recomanava als diputats catalans a les Corts que ho meditessin, p. 358:

«Recomanem als diputats catalans que el meditin bé, aquest tema, i quan en el Parlament sentin l'eterna cançó del separatisme, sàpiguen desemmascarar com se mereixen aqueixos separatistes madrilenys que, després de separar d'Espanya tantes terres, treballen ara desesperadament per a eliminar-ne Catalunya.»

6.2.1.5 Contra Catalunya³¹⁵

Prat en aquest article es referia al rebuig que hi havia a la premsa i en els medis polítics madrilenys respecte a les aspiracions del catalanisme. En referència a un article publicat a *El Imparcial* de Madrid, exposava al rebuig que hi havia al pensament polític que expressava les aspiracions del catalanisme per a acabar amb la “Espanya negra del desgovern i del despotisme burocràtic”.

---

³¹⁴ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1898-1905*. Op. citat, p. 358. L'article fou publicat el 6 de febrer de 1900 a *La Veu de Catalunya*.

³¹⁵ *Ibidem*, p. 359-360. L'article fou publicat el 9 de febrer de 1900 a *La Veu de Catalunya*.

Les aspiracions catalanistes, segons Prat, eren contestades amb un seguit d'insults contra Catalunya, que representaven una prevenció contra la prosperitat econòmica i social catalana, p. 359:

«És un antagonisme fondo, arreladíssim, alimentat per diferències de raça i de temperament, i sobretot per oposició d'interessos, per la por que aqueixa vigorosa resurrecció de l'esperit català no desvetlli tot Espanya, i aterri per sempre més la seva inepta i despòtica dominació.»

Denunciava que aquella manera de fer era l'actuació que s'havia seguit sempre amb l'aplicació de les disposicions governatives, p. 359:

«És lo que ha fet sempre: fomentant tractats de comerç quan se pensava matar amb ells la indústria catalana; combatent durament les nostres lleis civils; sostenint indignes campanyes contra un ministre català només pel fet de ser fill eminent de Catalunya; atiant després les divisions de classe, la guerra social, d'acord amb el Govern, per aniquilar la nostra riquesa; i ara darrerament treballant per fer perdre el mercat espanyol a la indústria catalana.»

Catalunya, segons Prat, per més amenaces i entrebancs que hi hagués no renunciaria mai al seu idioma, ni a les seves lleis, ni al seu criteri polític: Catalunya no pararia de treballar per la restauració de la seva personalitat nacional i d'exposar el seu ideal polític.

Al retret que es feia a Catalunya de que dominava el mercat espanyol, perquè les demés regions espanyoles li compraven els seus gèneres i no els compraven a l'estranger, Prat contestava que el mercat espanyol no adquiria els productes de les manufactures catalanes per "esperit de germanor". Les bones condicions que obtenien els comerciants espanyols dels productors catalans no els hi oferien els productors estrangers, p. 360:

«Si l'articulista d'*El Imparcial* s'enterés d'aquestes coses, sabria que el comerç de l'interior d'Espanya se fa amb capitals de Catalunya, amb capitals dels industrials catalans, que no cobren els seus productes fins que els comerciants castellans els han reventut; això quan els cobren.»

Avisava del resultat que tindrien les campanyes que es feien contra Catalunya, p. 360:

«Aqueixes campanyes només serviran per una cosa: per acabar d'empènyer els productors catalans cap a les nostres solucions. La fonda indignació que han produït les verinoses paraules d'*El Imparcial* n'és ferma penyora.»

6.2.1.6 *Política suïcida* ³¹⁶

Prat, a l'article, qualificava com a suïcida la política que seguia el Govern espanyol quan atacava el programa que defensava el catalanisme.

Els polítics madrilenys veien el catalanisme com un perill per als seus interessos, que sorgien d'un "odi instintiu a la nostra terra" i també de les passions de partit amb què s'aprofitava la qüestió catalana per atacar el Govern de torn, "no hi ha per ells altre ideal que aquest: ves-te'n tu, per pujar jo".

S'havia anat perdent el crèdit polític de propòsit de canvi que s'atorgà al Govern de Silvela per a que acabés amb els vicis tradicionals de l'Estat espanyol. Amb les dimissions de Duran i Bas i de Polavieja, segons Prat, ja quedava clara la política de no introduir les reformes descentralitzadores a les quals s'havia compromès Silvela: tot quedava igual amb les mateixes institucions i amb els mateixos procediments.

Denunciava que Silvela no estava complint el seu programa polític, p. 360-361:

«Tot lo que en el seu govern significava, bé o malament, de prop o de lluny, un propòsit de canvi, de reforma en els vicis tradicionals de l'Estat espanyol, s'ho ha anat traient de mica en mica, cedint a les pallassades d'en Romero, als despits d'en Gasset i a les investides de *l'Heraldo*. [...] així s'ha enagenat les simpaties de les classes productores de Catalunya, que tant servei li van fer per a enfilar-se al poder.»

Avisava de què succeiria si Silvela continuava amb aquella forma de governar, p. 361:

«Vagi seguint el senyor Silvela, vagi fent lo que li dicten els seus enemics polítics; tregui l'actual Governador, enviïn's un procònsol draconia, dissolgui Associacions, suspengui periòdics, faci ploure processaments, posi els catalans fora de la llei... i després esperi el resultat, que no haurà de trigar gaire a recollir-lo.»

Prat rebutjava l'acusació de separatisme que es feia al catalanisme:

- El catalanisme, que volia la prosperitat de Catalunya, no era separatista.
- Des del catalanisme es presentava un programa polític a les demés regions espanyoles. Era un programa que convenia a la naturalesa de la societat espanyola i que afavoria els interessos comuns.

---

³¹⁶ *Ibidem*, p. 360-362. L'article fou publicat el 24 de març de 1900 a *La Veu de Catalunya*.

- Des del catalanisme es demanava un canvi de la Constitució i es defensava una descentralització administrativa, en què no hi hagués ni “centralitzacions absurdes” ni “descentralitzacions desgavellades”.

Considerava que el programa polític del catalanisme era una proposta política que tenia com a fonament científic la distribució de funcions dintre de l'organisme social: era l'aspiració política de la teoria regionalista que defensava la varietat dintre de la unitat. Espanya no era un sol organisme individual: era una agrupació de dos o més organismes individuals que, tenint una personalitat social, estarien units i a la vegada serien diferents.

Feia una declaració expressa de que els catalanistes de *La Veu de Catalunya* seguien les Bases de Manresa: “La major i més granada part del Catalanisme té per programa les Bases de Manresa, que organitzen l'autonomia de Catalunya dintre d'Espanya”.

De la política que seguís el Govern espanyol dependria que el separatisme tingués pocs seguidors, que somiaven “solucions extremes”, o que s'escampés per tot Catalunya. Prat afirmava que ell i els seus companys no eren ni havien estat mai separatistes, p. 362:

«Nosaltres, que no som ni hem estat mai separatistes, els advertim lleialment, amb tanta més sinceritat quant de totes maneres estem segurs de guanyar la partida. Amb concessions, la nostra causa faria el seu camí restaurant Catalunya i regenerant Espanya; amb persecucions també se salvarà Catalunya.»

Finalitzava l'article alertant del resultat que tindria utilitzar la repressió a Catalunya: “Però les persecucions fan odis i fan màrtirs, i ni màrtirs ni odis han servit mai per a agermanar els pobles”.

6.2.1.7 D'on ve el catalanisme³¹⁷

Prat a l'article negava l'acusació que alguns polítics de Madrid feien de que a Catalunya hi havia un sentiment separatista.

Exposava que els senyors de Madrid, que tenien el “monopoli del patriotisme i la unitat nacional”, amb la manera de tractar la qüestió catalana abocarien a molts catalans al separatisme, que era una idea extrema “ben poc apropiada al temperament positiu i

---

³¹⁷ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 47-50. L'article fou publicat el 10 d'abril de 1900 a *La Veu de Catalunya*.

conservador de la nostra raça”. Els polítics madrilenys amb l’excusa patriòtica de defensar la unitat espanyola estaven defensant els seus interessos.

Denunciava que el centralisme madrileny, que veia separatisme en totes les reivindicacions del programa catalanista, ja fos en relació al dret civil, a la llengua, a l’autonomia política, a l’autonomia administrativa o al concert econòmic, acusava de separatisme a les institucions i entitats d’esperit català i a tots els catalans que estimaven la seva terra, p. 47:

«I portar barretina, cantar Els Segadors i parlar de la llibertat de Catalunya, és el *non plus ultra* d’aquest separatisme, en el qual fiquen tots els catalans que estimen la seva terra i totes les institucions i entitats d’esperit català: en Duran i Bas, en Robert, els gremis, l’Ateneu, el Foment, les associacions nacionalistes, i sobretot aquesta amoïnosa *Veu de Catalunya*, els articles de la qual miren del dret i del revés, cercant-hi intencions perilloses.»

Prat exposava que la doctrina catalanista, que es defensava des de *La Veu de Catalunya*, no era ni havia estat mai separatista, com tampoc ho havien estat les Bases de Manresa defensades a les Assemblees catalanistes. La doctrina catalanista, que era una aspiració de llibertat i també era una aspiració d’unió i solidaritat amb els demés pobles, presentava fórmules de pau, dirigides “a les classes directores d’Espanya”, per a fer “més sòlida i durable i sobretot més justa la unió espanyola”. Aquella aspiració, que considerava patriòtica i justa i que responia per igual als interessos catalans i espanyols, era la que els polítics de Madrid consideraven separatista, p. 48:

«És clar que es un estímulo poderós l’interès per decantar a creure una cosa o una altra. Sempre s’hi han inclinat els homes a creure el que els convenia, i als polítics d’ofici els convé molt i molt remenar això del separatisme dels catalans per a fer-los odiosos als demés espanyols i privar així que aquests ens ajudin a escombrar-los del poder.»

Per a Prat, hi havia una explicació psicològica en la conducta centralista, p. 48-49:

«El seu esperit simplista no comprèn cap fórmula complexa d’unió: si ells tinguessin una llengua i un dret i un esperit, diferents de la llengua i el dret i l’esperit de la gent que els governessin, es separarien, com s’han separat els pobles de la seva sang sense tenir aquestes diferències ètniques, només per diferències econòmiques i geogràfiques, com s’han separat tantes vegades en el curs de la seva història per plets de dominació política, unes de les altres, les seves regions.»

La política centralista no concebia altra forma d'Estat que la unitària, que era l'única política que no posava límits a la seva explotació. En canvi, en l'esperit català, que era realista i profundament social, no hi havia un sentiment de separatisme, p. 49:

«A Catalunya foren desconegudes les guerres separatistes fins que vàrem éser governats per les oligarquies madrilenyes. Lliurement varen unir-se Catalunya i Aragó i mai no van fer res per separar-se. Ben al contrari, feien jurar al monarca que mai per mai separaria una regió de l'altra.»

Prat exposava que des del catalanisme, per tradició i per conducta, s'aspirava a ser sempre català i també a formar part d'Espanya, “ser també homes del grup de civilització del qual ens ha fet la història”. No es volia el centralisme injustificat i tampoc es volia el separatisme.

Finalitzava l'article referint-se a les possibles conseqüències que ocasionaria la política que seguien els Governos espanyols, p. 49-50:

«Ara bé, si algun dia contra totes les aspiracions i tradicions de conducta del poble català, arrelés aquí el separatisme, la responsabilitat seria dels que des de Madrid amb tanta constància treballen per fer-lo créixer; dels que han portat Espanya a la cua dels països civilitzats i s'entreenen a bescantar i perseguir els que volen restaurar-la. No de nosaltres, que anem fent tot el possible *per* evitar-ho.»

6.2.1.8 *La feina de sempre*³¹⁸

Prat a l'article es referia a la multa que li havia imposat el governador civil de Barcelona. L'article s'emmarcava en un context en què, des del 24 d'octubre de 1899, estaven suspeses les garanties constitucionals a la província de Barcelona i la premsa estava subjecta a les disposicions que dictà el govern civil en substitució de la censura prèvia.

El 21 d'abril, Prat rebia, en qualitat de director de *La Veu de Catalunya*, una comunicació del govern civil de Barcelona en què se l'imposava una multa de 200 pessetes. El motiu de la sanció fou la publicació el mateix dia 21 d'abril de l'article *Crisis Macabra*, en què es feia al·lusió a que la conducta que seguia el Govern espanyol relaxava “els vincles nacionals”.

Prat considerava que la sanció l'havia imposat el governador civil en ús de les facultats discrecionals que posava “en ses mans el despotisme vigent”.

---

³¹⁸ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1898-1905*. Op. citat, p. 364-365. L'article fou publicat el 23 d'abril de 1900 a *La Veu de Catalunya*.

Exposava que Silvela, essent aspirant al Govern espanyol, havia dit, en una “Acadèmia de Madrid”, que s’havia de comptar amb les regions en un moment que la nacionalitat espanyola estava afectada d’una “*depresión del espíritu nacional*”. Reproduïa una manifestació feta per Silvela, parlant del regionalisme i de la situació d’Espanya després del desastre colonial, “davant dels futurs ministres i directors generals i governadors que l’escoltaven i davant de l’actual Governador de Barcelona que l’aplaudia”, p. 365:

«...No se nos puede ocultar que nuestra nacionalidad está afectada de este mal que, para calificarlo suavemente, llamaré *depresión del espíritu nacional*, pues nadie ignora que en estos momentos tal *depresión* existe, que éste es un mal grave, y que por eso todo lo que sea atacar a determinadas regiones del país es cosa que se debe mirar con respeto casi religioso, sin que los pasos hacia la unidad puedan compensar nada que signifique resta o disminución de energías regionales.»

Prat es preguntava quin tracte mereixerien també Silvela, “culpable, amb els demés polítics, segons pròpia confessió”, i el governador civil de Barcelona, que tapava “la boca dels que es dolien d’aqueixa conducta suïcida i donen a cada pas la veu d’alerta”, p. 365:

«Què mereixerà el senyor Silvela, culpable, amb els demés polítics, segons pròpia confessió, d’aqueixa *depressió de l’esperit nacional* a què ens referim nosaltres? Què mereixerà el Governador de Barcelona, que tapa la boca dels que es dolien d’aqueixa conducta suïcida i donen a cada pas la veu d’alerta?»

A l’article publicat sense signatura a *La Veu de Catalunya*, que fou la causa de la multa imposada a Prat, es feia referència a l’actitud que estava seguint el Govern espanyol, p. 365:

«Que premiar amb un ministeri els que no sols no han mirat amb respecte religiós determinades regions, sinó que les han atacades violentament, imprudentment, llargues temporades, és fomentar aqueixa greu enfermetat de depressió nacional que pateix Espanya, és relaxar «el sentiment de les províncies respecte dels elements governants de la Metròpoli», és matar-li «el sentiment moral», que segons en Silvela, constitueix l’ànima del cos social, produint «la disgregació i per consegüent el separatisme». »

Prat finalitzava l’article dient que Silvela, en l’exercici del poder, actuava de manera diferent a la que defensava quan aspirava al poder.

6.2.1.9 *Crisi total*³¹⁹

Prat en aquest article plantejava que, atenent a l'actuació que estaven tenint els polítics i els partits polítics, es necessitava que el poble entrés en la lluita electoral.

Exposava els motius que feien preveure la crisi de Govern que encara no s'havia produït:

- El sistema parlamentari espanyol estava en decadència i havia arribat a la “descomposició absoluta”.
- Els partits havien fracassat i no tenien ni ideals ni adeptes, p. 366:
«Són colles nodrides ja exclusivament pels vividors, pels que van a cercar en la política una manera de viure i prosperar. Els homes de pensament fondo i voluntat recta els han abandonat fa temps.»

Considerava que per redreçar aquella situació, que era el resultat de la decadència de tots “els partits i banderies”, feien falta les noves idees que sorgien del poble, p. 366:

«Fem-li arribar l'aire sanitos del nostre pensament fins a la pell encatronada d'aqueix cadàver; fem-li arribar trencant les valles de falsificacions dels polítics del país; organitzem la lluita electoral i portem per medi d'ella el poble que es consum en incessants protestes, a senyorejar les corporacions i organismes de Govern, que avui detenta una oligarquia eixorca i extenuada.»

Segons Prat, aquell sistema polític, que ja estava esgotat i que era “una ruïna” que s'aguantava dreta per la “força de la inèrcia”, cauria “fet pols al primer embat de les idees noves”. Animava els lectors a expressar els seus sentiments, p. 367:

«Fem-li arribar l'aire sanitos del nostre pensament fins a la pell encatronada d'aqueix cadàver; fem-li arribar trencant les valles de falsificacions dels polítics del país; organitzem la lluita electoral i portem per medi d'ella el poble que es consum en incessants protestes, a senyorejar les corporacions i organismes de Govern, que avui detenta una oligarquia eixorca i extenuada.»

Finalitzava l'article expressant la seva confiança en el resultat de l'actuació que sorgiria del poble: “Allavors vindrà la crisi fecunda i salvadora”.

---

³¹⁹ *Ibidem*, p. 367. L'article fou publicat el 15 de maig de 1900 a *La Veu de Catalunya*.

6.2.1.10 *L'únic camí*³²⁰

Prat a l'article defensava que la participació directa del catalanisme en la lluita electoral era l'únic camí que permetria que s'imposés, en un sentit regionalista, la reforma constitucional. En una nota³²¹ exposava quina havia estat la motivació per a publicar l'article.

Segons Prat, la participació en la lluita electoral, malgrat que hi havia una gran desconfiança en els procediments electorals dels cossos d'elecció popular, era l'únic camí per treure els polítics de sempre dels ajuntaments, de les Diputacions provincials i de les Corts.

El sistema caciquil amb el seu procediment electoral, faltat d'escrúpols, donava aparença de legalitat a la farsa electoral amb la qual "explotava el país". Les agrupacions polítiques del caciquisme, segons Prat, estaven en plena descomposició, ja que no tenien ni els homes ni les noves idees. Havia arribat el moment que les classes socials s'organitzessin per a presentar a les eleccions "persones de seny i bona voluntat".

Prat posava l'exemple de Vic: el caciquisme dominava l'Ajuntament i augmentava els impostos municipals amb l'excusa d'atendre uns serveis municipals que estaven abandonats. En aquella situació, la "gent com cal se'n varen cansar" van organitzar-se per a participar a les eleccions i van guanyar-les, p. 368:

«Unes quantes personalitats significades per la seva posició social i la seva representació professional, varen reunir-se per posar fi a tant desgavell; anaren preparant i organitzant la gent de bé, que a Vic com pertot arreu, puja més que l'altra; i el dia de la batalla, els vividors varen ser escombrats de Casa la Ciutat. I ja no hi han tornat a ficar els peus, inaugurant-se una era de prosperitat i de pau, que gràcies a Déu encara hi dura.»

Animava els catalans a seguir l'exemple de Vic que tenia una administració municipal exemplar i que, fins i tot, també tenia un diputat a les Corts³²² que "havia fet sentir les aspiracions de Catalunya", p. 369:

---

³²⁰ Ibídem, p. 368-369. L'article fou publicat el 18 de maig de 1900 a *La Veu de Catalunya*.

³²¹ Ibídem, p. 368, nota núm. 2:

«Escrit ja aquest article, hem vist el solt del *Diario de Barcelona* d'ahir, en què aquest insisteix en son antic criteri, que és també el nostre de sempre, d'anar a la implantació de l'ideal regionalista per procediments d'evolució. Tant respecte d'aquest punt com respecte d'altres que ha tocat aquests dies el *Diario de Barcelona*, la pressió de les circumstàncies ens ha obligat a guardar un previsor silenci.»

«Lo que ha fet Vic, ho pot fer, ho ha de fer Barcelona; ho han de fer totes les ciutats i viles catalanes; i allavors per la mateixa força de les coses s'imposarà la reforma, en sentit regionalista, de l'actual Constitució espanyola.»

6.2.1.11 *Preparació profitosa*³²³

Prat a l'article posava de manifest que s'havia originat a Catalunya una gran força social que aplegava la força econòmica i la força intel·lectual.

El sistema electoral existent, segons Prat, havia convertit la sobirania del poble en la sobirania dels partits polítics. Amb el procediment que utilitzaven els partits polítics, sistema que falsejava l'esperit previst en el sistema parlamentari, s'acabà falsificant la voluntat popular i es controlava el pressupost públic.

Les diferents classes socials, malgrat els intents de “la casta dels polítics” de fomentar la deixadesa en la participació en els procediments electorals, havien manifestat el seu patriotisme, p. 369:

«Precisament la nostra incomparable classe mitja ha demostrat prou vegades, modernament i en l'edat d'or de la nostra història, que té seny, alè i patriotisme per ser un poderós element de govern de la terra catalana.»

La crisi que origina el desastre colonial havia fet comprendre que s'havia d'acabar la dominació dels partits parlamentaris: era necessari prendre part en la vida pública, reivindicar la direcció de l'Estat i aconseguir que deixessin de governar els “vividors” de la política.

Considerava que les campanyes de “les nostres classes conservadores”, malgrat que no s'hagués guanyat, havien estat una bona experiència per a futures ocasions, p. 370:

«Aquestes temptatives han estat una experiència d'un valor inapreciable, i una gimnàsia social fecundíssima. Fracassades i tot, han deixat la terra fonament assaonada; han donat un tremp nou als esperits dels nostres industrials, amansits per la vida sedentària de taulell o magatzem; han sigut una revelació de força i de poder, que ha sorprès a tothom i que ens assegura la victòria.»

---

³²² Ramon d'Abadal i Calderó, advocat de professió, fou elegit diputat pel districte de Vic, pertanyent a la circumscripció de Barcelona, a les eleccions celebrades el 16 d'abril de 1899.

³²³ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1898-1905*. Op. citat, p. 369-370. L'article fou publicat el 19 de maig de 1900 a *La Veu de Catalunya*.

Prat finalitzava l'article referint-se als resultats futurs que es podien assolir: "Que s'orienti pel camí dret i amb la meitat només del seu poder imposarà el seu sentit i el seu criteri a l'Estat".

6.2.1.12 *L'obra d'ara*³²⁴

Prat a l'article, que s'emmarcava en els successos que el mes de maig succeïren a Barcelona i que provocaren que l'autoritat militar declarés l'estat de guerra a la província de Barcelona, posava de manifest la necessitat que tenien els catalans d'unir-se en uns ideals comuns i en una unitat d'acció.

Els catalans, segons Prat, només unint les seves forces podien intentar sostreure's del domini dels polítics que defensaven el centralisme. Assenyalava el fet que els partits polítics, que es tornaven en el Govern d'Espanya, només tenien uns dos-cents mil seguidors i que amb aquella força, "tan petita", semblava impossible que poguessin sostenir el seu poder, p. 293:

«*Dos-cents mil* homes, que no són ni els més savis, ni els més rics, ni els més honrats, ni els més forts, disposant al seu arbitri com d'un ramat propi, de tot un poble de *divuit milions* d'habitants?»

Els partits polítics espanyols, amb aquell nombre reduït de seguidors, podien estendre el seu domini i el seu control "des del poble més arreconat i miserable fins a les institucions que tenen en llurs mans a pau i a guerra", p. 293:

«Són pertot on es vexa o es desgoverna el país; als arsenals que construeixen creuers que no naveguen i a les comissions tècniques que els donen per bons, als consells que poblen de gent inepta les universitats i escoles, a les corts dels cíncics baladrers que juguen tostemps la comèdia de la llibertat o el patriotisme, i aplaudeixen persecucions antipatriòtiques; als Consells de ministres en què s'ha dirigit aquesta política desastrosa que ha perdut les colònies i ha engolit estèrilment centenars de milions: la fortuna de tot un poble.»

---

³²⁴ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 293-295. L'article fou publicat el 20 de maig de 1900 a *La Veu de Catalunya* i el 22 de maig de 1900 a *Lo Somatent* de Reus. La publicació d'aquest article, estant la província de Barcelona sota l'estat de guerra, motivà que l'autoritat militar ordenés la suspensió de *La Veu de Catalunya*.

Prat preguntava com podia ser que aquella minoria s'imposés a tot un poble que "la maleeix i odia". L'explicació, segons el mateix Prat, era que aquella minoria estava molt ben organitzada i que d'una manera disciplinada estava a les ordres d'uns pocs caps. La resta dels espanyols anaven tots pel seu cantó i sense una direcció única, "sense rei que els governi ni papa que els excomuniqui".

Exposava que els catalans s'havien de convèncer que la força de l'organització i de la unitat de direcció eren el secret de moltes victòries. Amb un nucli dirigent compacte i ben guiat, que pogués organitzar les forces disperses i indisciplinades, es podrien imposar sempre. Posava l'exemple de les campanyes iniciades des del catalanisme, amb què ja es començava a veure un canvi. S'havia format "una gran massa cohesionada i compacta al voltant d'unes quantes aspiracions", que assenyalava l'inici d'una nova època, p. 294:

«Com si la potent revinguda de la nostra saba renaixent hagués arribat ja a redreçar i restaurar el caràcter de la nostra gent, el cert és que els esperits dels catalans han guanyat un tremp nou, s'han després d'alguns dels vicis criats en la nostra llarga decadència, i com en els bons temps de la nostra prosperitat, els catalans que tenim tots, comcap altre poble, un rei al cos, hem après de fer el que feien els nostres passats, el que fan, a despit del seu intens individualisme, els pobles del Nord.»

Els catalanistes, quan els polítics que defensaven el centralisme s'havien adonat de la feina feta des de Catalunya i havien intentat desprestigiar-la, havien treballat per evitar-ne els "plans maquiavèlics" dels polítics espanyols. Era molt important que s'enfortís aquella "gran cohesió" i que tots els catalans hi contribuïssin, p. 295:

«[...] deixant de banda el que divideix i separa per a fixar-nos en el que uneix i agrupa prescindint de dogmatismes tancats, individuals o col·lectius, d'escola o de partit, per a coordinar totes les forces en allò que ja és avui aspiració de tots els catalans, de totes les escoles de tots els indrets, sense que això signifiqui per ningú desfer-se del criteri propi ni de a significació doctrinal o pràctica de cada agrupament o escola.»

Animava els catalans a unir-se en aquella difícil situació, p. 295:

«Cal que la unió que hi ha en el pensament, sigui també en l'acció. No vull pas dir que tothom hagi d'arreglar-se al voltant d'un sol pastor: basta que anem al mateix fi immediat per un mateix camí.»

Prat exposava què s'havia de fer a partir de llavors, p. 295:

«Donar unitat d'acció a totes les forces que aspiren al bé de la nostra terra, tal és la gran obra que ara ens toca portar a terme.

Per mica que reeixim en aquesta patriòtica empesa, aconseguirem treure'ns del damunt la dominació de la insignificant minoria que per vergonya nostra fa tant de temps malmena la governació de l'Estat.»

6.2.1.13 *La fi d'un poble* ³²⁵

Prat en aquest article analitzava l'absorció del Transvaal per Anglaterra i ho comparava amb la situació que vivien altres pobles que també estaven sotmesos al poder d'un altre Govern. Aquella absorció, consumada per l'argument de la força, significava que una vegada més un poble era dominat per un altre, p. 373:

«Una raça activa, intel·ligent, en plena cultura admirable per les seves virtuts públiques tant com per l'aroma que es desprèn de la seva incomparable vida de família, és trepitjada i dominada per un altre poble, sense consideració ni respecte als més primordials deures d'equitat i de justícia.»

L'entrada dels anglesos a Pretòria assenyalava el final d'un segle “inaugurat a l'esclat sorollós de la declaració dels drets dels homes i de les nacionalitats”.

Amb la força militar dels anglesos es podia “posar fi a la vida externa del poble boer”. Prat considerava que els anglesos, tot i que podien imposar les seves corporacions polítiques i administratives i els seus diaris, no podrien acabar amb la vida interna del poble boer.

Referint-se als Governos que actuaven amb la raó de la força, manifestava la seva confiança en què els temps podien canviar i els pobles podien renàixer, p. 373:

«Cultivin en el silenci dels governs militars, que els tocarà aguantar ara, les virtuts que sostenen les nacions caigudes: la fe en el seu pervindre i la voluntat resolta d'arribar-hi. I hi arribaran un dia o altre.»

6.2.1.14 *Un gran enemic* ³²⁶

Prat a l'article analitzava els vicis del caràcter dels catalans i les virtuts que eren fruit del seu grau de cultura i prosperitat.

---

³²⁵ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1898-1905*. Op. citat, p. 373. L'article fou publicat el 9 de juny de 1900 al *Diari de Catalunya*. L'article es publicava al *Diari de Catalunya* atès que l'autoritat havia ordenat la suspensió de la publicació de *La Veu de Catalunya*.

³²⁶ *Ibidem*, p. 373-374. L'article fou publicat el 30 de juny de 1900 al *Diari de Catalunya*.

En un moment que Catalunya era la regió més rica i avançada d'Espanya, “la d'aire més europeu d'Espanya”, era clar que el caràcter català tenia bones virtuts per a la vida moderna i que tenia aptituds que l'havien dut al benestar material. Però els catalans, segons Prat, també tenien uns “viciis d'educació i de caràcter” que eren el seu gran enemic i impedièn que Catalunya ocupés en “la governació de l'Estat espanyol el lloc que de dret li correspon, no sols ja per la seva història, sinó pels interessos materials i morals que té a defensar”.

De les causes de tipus històric i social dels defectes dels catalans, destacava el període de decadència del poble català i la falta de disposar i fer ús d'òrgans polítics. Atès que s'havia arribat a un punt en què semblava que el català no estava preparat per a l'obra política personal o col·lectiva, Prat considerava que era necessari que els catalans fossin conscients dels seus defectes per a poder corregir-los, p. 374:

«Tot seguit un coro numerós fa la causa del destructor que per a fer sa tasca no ha tingut de moure's de darrere la taula d'un cafè o casino, o que des de la redacció d'un diari ha de gastar ben poc suc cerebral per a tirar contra els homes o les idees polítiques.»

Prat considerava que, com a conseqüència de la decadència passada, era molt difícil tenir èxit en l'obra d'educació política i social d'algunes persones, p. 374:

«La falta de cultura, l'enveja i la impotència són els tres components que formen el caràcter d'aquests subjectes, que parlen de lo que no saben, calumnien per falta de valor moral, i avorreixen l'obra positiva perquè ells són incapaços i impotents per a fer res. La tasca d'aquesta gent és tan còmoda com egoista i antipatriòtica, és el ròssec que encara portem de la decadència passada, és, en resum, l'obra dels grans enemics de nostre renaixement.»

Ressaltava que l'obra de renaixement de la terra catalana no necessitava “d'homes eixorcs, ni de femelles xerraires”: aquella obra requeria tenir “homes que pensin rectament i que edifiquin amb el seu treball constant i ben fonamentat”.

6.2.1.15 *Geni i figura*³²⁷

Prat a l'article tractava la qüestió de com s'havia transformat el sentiment de que es necessitava reformar l'Estat i l'administració pública, que s'havia originat amb la pèrdua de les darreres colònies d'ultramar.

---

³²⁷ *Ibidem*, p. 374-376. L'article fou publicat el 25 de juliol de 1900 al *Diari de Catalunya*.

A Madrid, segons Prat, quan ja feia un any i mig de la pèrdua de la guerra colonial amb els Estats Units, encara es parlava de la moral de la derrota, tot seguia igual i els assumptes oficials seguien el “seu propi impuls”. El sentiment de canvi originat per la derrota bèl·lica s’havia convertit en un sentiment en què l’honor quedava “més sencer que mai”.

Prat citava un article publicat a *La Época*, p. 375:

« *«Podrá argüírseme diciendo "no sólo hemos perdido nuestras colonias, sino que además hemos sido humillados y vencidos por los norteamericanos". Ciertó; pero esta derrota es la menos deshonrosa que hemos podido experimentar. Solamente un grupo de personas sin seso pudo creer que fuese dudoso el resultado de la lucha entre "yankees" y españoles. Bastante concedimos al honor legendario aceptando el reto que se nos hizo. Procedimos como el caballero inexperto en el manejo de las armas, que acepta el duelo con un consumado espadachín. Por contento puede darse aquél si la herida que le infiere su adversario, aunque sea dolorosa, no es mortal.» »*

Ja es reconeixia que Cuba i Filipines no podien estar definitivament unides a Espanya, per la llei de que “*los pueblos y los hijos, cuando llegan a cierta edad, se emancipen de sus padres; esto no es una desgracia, es una ley*”. Segons Prat, era una llàstima que no s’hagués fet aquell reconeixement abans de sepultar “tota una generació en els camps de Cuba i Filipines” i enterrar-hi “els béns de les generacions futures”.

Mostrava la contradicció de la forma com s’havia viscut aquella situació a Espanya i a Catalunya. Per a Espanya, una vegada perduda la guerra, semblava legítima la independència cubana. Catalunya, quan abans de la guerra demanava l’autonomia cubana, fou qualificada de contrària a la unitat de la pàtria; i quan, després de la guerra, demanava l’autonomia dintre de l’Estat espanyol, la petició era qualificada per part dels polítics espanyols com a criminal.

Prat es referia a la política que seguien els governants espanyols sense aprendre de les “llicions de la història”, p. 375-376:

«*Però la lògica dels nostres governants és aquesta, i la seva conducta ha estat sempre la mateixa, malgrat totes les llicions de la història negar l'aigua i el foc als conciutadans que volen la prosperitat comuna, en comú aconseguida per medi d'una organització política i administrativa més justa que l'actual, formant part d'Espanya.»*

Finalitzava l’article dient que per “una gent que pensa i obra així” no hi havia “redempció possible”.

6.2.1.16 *Política industrial* ³²⁸

Prat a l'article analitzava els canvis que, per a poder fomentar la indústria catalana, es necessitaven introduir en la política del Govern i en l'organització de l'Estat espanyol.

Exposava que la crisi econòmica, en què estava trobava la indústria catalana, era una de les més grans de la seva història. La indústria catalana, que s'havia enfortit amb la protecció aranzelària que consistia en apujar o abaixar les tarifes, no s'havia desenvolupat amb l'estímul de la competència que feien les demés nacions.

Ressaltava que en la vida moderna dels pobles, en què tot estava relacionat, la producció industrial progressava o no segons creixia o disminuïa la força i la cultura del país, p. 376:

«Quan decau el poder d'un Estat, decau la seva indústria; quan la seva cultura és rudimentària, la seva indústria per desenrotllada que sembli no passa tampoc de rudimentària.»

L'Estat espanyol havia perdut les seves colònies en un moment en què altres Estats feien “desesperats esforços per a adquirir-ne” i els que ja en tenien, feien esforços “per a eixamplar-les i solidar-les”. En una situació, en què Europa plantejava i resolía les grans qüestions internacionals “sense tenir en compte per a res els interessos d'Espanya”, segons Prat, semblava que l'Estat espanyol, igual que feien els “*hidalgos*”, només es preocupava de mantenir les aparences, p. 377:

«Avui hem tomat molt a menys, som com aquells *hidalgos* carregats de títols de noblesa, de quarters i blasons i records gloriosos, tancats dintre d'un castell ple de goteres, sense llenya per a fer foc, amb el rebost buit, el galliner desert i el celler florit i amb les bótes clivellades, sense llum, sense servidors, sense mestres per als fills, sense amics que alegrin les vetllades.»

Denunciava que a Espanya no es sentia la necessitat de la ciència, de l'art i, en general, de totes les necessitats de cultura. Preguntava com faria l'Estat espanyol encara que sentís les necessitats de cultura per a poder satisfer-les.

En l'organització de l'Estat es multiplicaven cada dia “els estols d'empleats que badallen en les oficines o hi compareixen només a fumar el cigarret i cobrar la nòmina”. Considerava que la despesa que es destinava a pagar el personal era molt gran, p. 377:

---

³²⁸ *Ibíd*em, p. 376-379. L'article fou publicat el 19 d'octubre de 1900 al *Diari de Catalunya* i el 20 d'octubre de 1900 a *Lo Somatent* de Reus.

«Tot se'n va en personal, tot són galons d'or i xarretes, i no tenim edificis ni vies de comunicació ni canals ni ports, i a les universitats no hi ha laboratoris ni museus ni diners per als més senzills experiments, i quan esclata una guerra no tenim pólvora, ni canons, ni bales que hi vagin bé, ni barcos, ni res de lo que es necessita per a atacar i per a defensar-se.»

Els industrials catalans, malgrat el esforços personals que feien, es trobaven sota la tutela de l'administració del Govern espanyol i no podien igualar-se amb els industrials estrangers: la iniciativa individual a Espanya estava limitada per lleis, decrets i reglaments “fets a posta per a paralitzar tota espontaneïtat social”.

En aquella crisi no servia de res acudir al procediment “d'avenir-se amb tal o qual ministre” per a solucionar la necessitat de buscar nous mercats, p. 378:

«Quan s'ha de buscar nous mercats, les reformes aranzelàries tenen una importància secundària; lo principal és el cost i la perfecció dels productes. Les mateixes institucions de crèdit per a afavorir l'exportació no daran cap resultat mentre subsisteixi la inferioritat dels productes.»

En una situació que el problema aranzelari ja s'havia convertit en un problema polític-administratiu, Prat proposava les solucions que s'havien d'emprendre per a compensar el problema aranzelari que havia comportat la pèrdua de les colònies: els productors necessitaven el canvi de tota la direcció política i administrativa de l'Estat i, també, necessitaven un règim polític preocupat pel bé comú que fes governar els més aptes, intel·ligents i interessats.

Els productors catalans necessitaven que predominés en la direcció de l'Estat “el sentit polític de la nostra terra”. Essent partidari de que els industrials catalans competissin lliurement amb les indústries estrangeres, Prat considerava que s'havia d'eleva la cultura del poble espanyol, p. 378:

«I com és possible produir millor mentre l'estat general de la cultura sigui tan vergonyosament inferior al dels demés pobles? Les grans nacions industrials són les que van al davant dels progressos científics i artístics; la indústria se nodreix dels invents dels grans químics i mecànics, i s'avalora amb la difusió i depuració de la cultura artística i del bon gust. La potència industrial d'un poble està en raó directa de la seva potència intel·lectual. Perquè hi hagi grans industrials hi ha d'haver grans savis i grans artistes. Si en som, de lluny, d'aquesta situació! Si se n'han de fer, de reformes a l'ensenyança i a totes les institucions de cultura per ser possible l'arribar-hi!»

Segons Prat, no es podia reduir el cost de producció sense reformar les condicions del treball i emprendre la reorganització dels serveis públics i del sistema tributari, p. 378:

«No es podran mudar les regles de treball, no es podrà vèncer la rutina i l'animositat dels treballadors contra l'organització establerta en les fàbriques estrangeres, mentre el govern fomenti la lluita de classes. No es dedicaran els capitals a les explotacions hulleres i a la construcció de ferrocarrils mentre l'Estat castigui amb tota mena de tributs i d'obstacles administratius els qui hi acudeixin, i afavoreixi en canvi, amb interessos elevats els que s'empleen en valors públics.»

Era imprescindible iniciar les reformes en l'acció del Govern espanyol i de l'administració pública, per a poder millorar l'actuació de les institucions econòmiques i per a poder fomentar la iniciativa privada, p. 378-379:

«No se'n trobaran per fer Bancs que fomentin el crèdit industrial i agrícola, mentre hi hagi Bancs d'Espanya i companyies arrendatàries de monopolis que facin balanços fabulosos traficant amb la misèria del país.

L'arrel de tots els mals és sempre la mateixa. Sense perjudici d'obtenir concessions com el Banc d'exportació i d'estimular la iniciativa privada, la solució de a crisi ha de cercar-se en la transformació de l'ambient polític i administratiu d'Espanya.»

Si per raons de pobresa no es podia iniciar la transformació de tota Espanya, perquè “la cultura i els progressos moderns” eren molt cars i s'havia de “ser ric per a posseir-los”, com a mínim s'hauria de poder realitzar a Catalunya i a les regions on ja es disposava de “tots els elements necessaris per a fer-la viable”. Adreçant-se als productors catalans, Prat remarcava que aquella era una qüestió “de vida o mort per a la indústria de la nostra terra” i que del camí que adoptessin en dependria “la prosperitat o la ruïna”.

6.2.1.17 Informe que la direcció de *La Veu de Catalunya* presentà el 20 d'octubre de 1900 al consell d'administració del diari³²⁹

La finalitat d'aquest informe era facilitar que el consell d'administració de *La Veu de Catalunya*, aprofitant l'experiència adquirida, consolidés el periòdic i obtingués beneficis.

---

³²⁹ Ibídem, p. 379-383. Aquest document, segons reporten els compiladors de l'*Obra completa* de Prat de la Riba, forma part de l'Arxiu Prat de la Riba que es conserva a l'Arxiu Nacional de Catalunya.

Des de *La Veu de Catalunya*, que havia aconseguit en l'any i mig d'existència una difusió i una influència social "sense exemple a Barcelona", es pretenia consolidar la seva influència entre les classes socials influents i incrementar la seva influència en les classes populars. Es ressaltava que la superioritat que tenia el diari en els aspectes intel·lectual, polític i literari era la raó de l'èxit de la publicació: "I això és lo que no s'ha de perdre de vista, perquè explica el grau d'expandiment de *La Veu* i ensenya el camí que ha de seguir-se per a augmentar-lo més i més".

Es considerava que en la trajectòria dels periòdics que no acudien a medis indignes ni immorals per a sobreviure, "que no és el que hem de tenir ni voler mai nosaltres", es podien diferenciar dos períodes: en un primer període, s'arribava al cercle social de les persones en què es podia influir directament, i en un segon període, s'arribava al gran públic.

La Veu de Catalunya havia aconseguit el primer període en molt poc temps i ara li pertocava aconseguir el segon. Eren conscients que el públic sobre el què tenien influència era el format pel grup selecte de persones que apreciaven les manifestacions intel·lectuals "en lo polític, en lo científic, en lo artístic, en lo literari". Però també eren conscients que els hi mancava la resposta del gran públic, "la massa grossa del públic no l'aprecia perquè no llegeix els treballs d'aquest caràcter i perquè encara que els llegís, no els entendria".

Per a poder arribar al gran públic, s'havia de fer una publicació que fos indispensable per al públic indiferent i s'havia d'oferir al gran públic "la superioritat en la informació nacional i estrangera i en les condicions materials i externes de la publicació".

Per a convertir *La Veu* en un diari més influent no n'hi havia prou en ser igual que les demés publicacions, s'havia de fer un periòdic superior als demés, p. 380:

«I a nosaltres ens és més imprescindible la superioritat i ha de ser aqueixa superioritat més frapant i completa, perquè sent *La Veu* el primer diari de gran circulació escrit en llengua catalana, troba en la ignorància del català escrit i en la mateixa novetat de no ser com tots els altres escrit en Llengua castellana, un obstacle que dificulta la seva difusió.»

Per a incrementar la difusió s'estava instal·lant una nova rotativa, s'havia adquirit material nou d'impremta i s'utilitzava un paper millor.

Prat presentava una relació de les reformes que proposava sotmetre a l'aprovació del Consell d'administració de *La Veu*:

- Es publicarien dos edicions diàries. Diferents periòdics com *La Vanguardia*, les *Noticias*, el *Journal* de París o el *Daily Express* de Londres, ja seguien la política empresarial d'oferir un format de paper més gran o de donar dos edicions diàries al

mateix preu. Oferir una publicació que el valor del paper era superior a l'import de la subscripció, tot i que podia semblar una política econòmica suïcida, es justificava perquè la principal font d'ingressos era la publicitat.

- Per a poder oferir una qualitat superior en les notícies, mentre Madrid fos la capital política d'Espanya, s'havia d'organitzar una agència pròpia de notícies a Madrid.
- Si es volia oferir una extensa informació estrangera, "en una ciutat d'aire europeu" com era Barcelona, es tenia que contractar una agència estrangera de notícies.

Prat considerava que s'havien d'introduir aquelles reformes per arribar al gran públic i consolidar el diari, p. 381-382:

«Amb aquestes reformes i augmentant el personal encarregat de la informació local, s'afermava la superioritat del nostre diari en aquesta esfera, única que entén i aprecia el gros públic i lluitaríem amb gran avantatge amb los altres periòdics locals, ja que cap d'ells les reuneix totes plegades, com les reuniríem nosaltres.»

Atès que la realització d'aquelles millores comportava l'augment del capital social de l'empresa de *La Veu*, Prat demanava al consell d'administració que deliberis sobre la conveniència d'aprovar les reformes proposades.

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat de la Riba inclouen en una nota³³⁰ la relació dels noms que subscrigueren l'ampliació del capital social de *La Veu de Catalunya*.

---

³³⁰ Ibídem, p. 383. Nota núm. 6:

«Pere Muntanola 1, Josep Serrat 2, Joaquim Cabot i Rovira 2, Pere Carvet 2, Antoni Casas 1, L. Roig i Prunyed 2, L. Amat 1, el baró de Quadras 4, J. Pella i Forgas 1, A. Robert 1, Eusebi Güell i Bacigalupi 4, J. Sagnier 2, T. Roig i Bofill 2, A. Noguera 1, Bartomeu Robert 3, Enric Prat de la Riba 1, Jaume Carner i Romeu 2, Josep Puig i Cadafalch 2, Frederic de Gomis 1, Miquel A. Fargas 2, Josep Carné 1, M. Cuadras Feliu 10, Ramon d'Abadal 1, Sebastià Borràs 1, Manuel Ballarin 1, Alfons i Joan Llimona 1. Sense cap número al costat hi consten també: Jaume Baladia, Joaquim Coll i Regàs, Narcís Verdaguer i Callís, Eduard Calvet, Antoni Casas i Joan Muntañola.»

6.2.1.18 *El Derecho político contemporáneo. Vicios constitucionales de los pueblos modernos* ³³¹

Miscelánea Jurídica, publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1900, VI, p. 40-42.

Referència: Estudi de Combes de Lestrade: *Droit politique contemporain*.

Tema de treball: Es referia al funcionament de les institucions polítiques de diferents Estats.

Prat considerava que a l'estudi de Combes de Lestrade no s'exposava amb el "conocimiento suficiente" les costums que caracteritzaven i distingien els organismes que aparentment eren idèntics en diferents nacions.

Moltes nacions, en què hi hagueren lluites constitucionals durant el segle XIX, no havien arribat a complir plenament els seus ideals: era el cas de la societat europea en què es notaven innumerables símptomes d'inquietud i de sofriment.

En els pobles civilitzats, especialment els de l'àrea mediterrània, una de les causes del malestar era la viciosa organització dels poders públics que exercien amb ineptitud l'administració de les institucions que representaven les funcions de l'Estat. En moltes ocasions, l'actuació de l'Estat estava en desacord amb la mateixa societat que representava, "en varios países el desacuerdo es tan completo que constituye oposición radical y completa, preliminar de una lucha abierta y declarada".

Molts governants, segons Prat, en l'exercici del poder havien oblidat que la finalitat era el benestar públic i acabaven governant i administrant en benefici propi. L'opinió pública en molts pobles europeus, a més a més d'un cert conformisme i una falta de nous ideals, malgrat que era conscient que l'organització de l'Estat era la causa del seus mals no es proposava promoure una reforma constitucional.

Segons Prat, els tractats doctrinals que en parlaven eren escassos i les obres que es publicaven tenien el caràcter de llibres de text en què només s'exposaven les legislacions.

Considerant que havia començat "un vigoroso renacimiento" en el pensament polític, finalitzava la *Miscelánea* referint-se als països en què es produïen nous ideals polítics, p. 388:

«Pero, y esto confirma los puntos de vista antes apuntados, no se presentan en los países en que el problema nacional es un simple problema de buen gobierno y recta administración sino en aquellas localidades en que el problema constitucional se

---

³³¹ *Ibidem*, p. 387-388.

complica con una cuestión de raza o nacionalidad. En ellas fermenta rápidamente el germen de un nuevo ideal político, que una vez vencido el escepticismo popular engendrará radicales y fecundas transformaciones sociales.»

6.2.1.19 La filosofía de la historia según Augusto Comte³³²

Miscelánea Jurídica, publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1900, VI, p. 35-40

Referència: Estudi de Levy-Bruhl, publicat a la revista *Annales des sciences politiques*.

Tema de treball: L'estudi formava part de l'obra que es publicaria amb el títol *La philosophie d'Auguste Comte*.

Prat, que reconeixia l'habilitat de Levy-Bruhl “*en investigaciones de esta índole*”, com eren les dedicades al renaixement alemany, deia que es trobaria “*el mismo arte y la misma exactitud*” en aquell estudi del sistema de la filosofia de la història de Comte.

Remarcava que a l'exposició es seguia el procediment, utilitzat per “*Taine y por otros maestros del pensamiento*”, d'utilitzar paraules escollides del pensador estudiat per a produir una narració rigorosa. D'aquella forma augmentava “*notablemente el interés y el rigor científico de los trabajos de exposición y crítica filosófica*” i les obres adquirien “*un subido valor educativo*”.

Destacava la influència que exercí l'obra que Comte realitzà, des de l'àmbit de la filosofia de la història, “*en la rehabilitación de la civilización medieval*”, p 384:

«La filosofía de la historia de Comte corresponde a este momento de la evolución de las ideas modernas, en que la rehabilitación de los tiempos medios necesitaba un fundamento más o menos filosófico.»

Ressaltava l'activitat que es produí a l'Edat mitja, com a període “*en que la inteligencia produce obras que atestiguan su vida y sus energías, en que sale fuera de sí misma, y se derrama en creaciones exteriores*”:

- En la creació de les llengües modernes, p. 385-386:

«Tal fue la primera parte de la Edad Media, en que el espíritu humano, lejos de quedar inmóvil y aletargado, realizaba un trabajo inmenso: creaba las lenguas

---

³³² *Ibíd.*, p. 383-386.

modernas, esto es, el instrumento indispensable para los posteriores progresos del pensamiento.»

- En l'`àmbit dels treballs intel·lectuals, p. 386:
«También son de gran importancia dos órdenes de trabajos intelectuales propios de aquella edad: la alquimia y la astrología que en tanto grado han contribuido al progreso de los conocimientos humanos. Los sabios modernos han encontrado en las obras de los astrólogos y alquimistas <<la ciencia ya esbozada por la perseverancia de estos atrevidos precursores>>; es más, de ellos han recibido el gran principio de la invariabilidad de las leyes naturales.»

- En l'organització de la propietat, p. 386:
«Se fija también con notoria complacencia en las obligaciones recíprocas de la organización feudal de la propiedad, “admirable combinación del instinto de independencia y del sentimiento de subordinación”, en la importancia y significación de la caballería, en la dignificación de la mujer, en la libertad de los municipios, en la formación de la clase media, etc. »

Remarcava la importància que tingué l'organització catòlica de la societat que, amb la separació del poder temporal i del poder espiritual, contribuí al “*progreso en la historia de la humanidad*”. Qualificava a l'Edat mitja com a edat de progrés i com a una edat model en què ja quedava exposat, en els aspectes essencials, el programa que es tenia que desenvolupar després.

Prat considerava que l'estudi històric, quan Comte escrigué la seva obra, estava en els seus començaments i s'empraven “*intuiciones y reconstrucciones a priori*”. Reconeixia que per aquell motiu, hi podien haver raonaments inexactes que l'estudi posterior podria confirmar o modificar.

6.2.1.20 *La evolución política en el imperio ruso. Finlandia*³³³

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1900, VI, p. 42

Referència: Fulletó escrit per Puaux, titulat *Pour la Finlande*.

Tema de treball: Es tractava la qüestió de l'annexió de Finlàndia a l'imperi rus.

---

³³³ *Ibídem*, p. 388-389.

Prat considerava que Puaux exposava aquell tema amb “claridad y abundancia de documentos”. En el cas de Rússia, es podia veure l'exemple dels Estats en què es desenvolupaven els nous ideals polítics dels països que s'annexionaven altres territoris. Rússia, que encara no havia entrat en el període constitucional, incorporava al seu imperi a Finlàndia, que sí que tenia institucions lliures.

Destacava que Rússia, amb la política que seguia, uniformava tots els països del seu imperi, p. 388:

«El Estado de Finlandia dotado de instituciones libres ha sucumbido en nuestros días, a fin de igualar todos los países del imperio, a fin de uniformarlos por completo; y de este modo, caídos ya todos los organismos tradicionales de los pueblos, todas las instituciones en que encontró realidad y vida la libertad verdaderamente tal, quedará allanado el camino para la transformación del cesarismo en parlamentarismo, del absolutismo monárquico en absolutismo constitucional.»

Prat finalitzava la *Miscelánea* dient que aquella era la història de l'evolució política de quasi tota l'Europa continental.

6.2.1.21 Etnologia³³⁴

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1900, VI, p. 303-315.

Referència: Obra de Telesforo de Aranzadi, catedràtic de la Universitat de Granada, titulada *Etnología, Antropología filosófica y Psicología y Sociología comparadas*.

Tema de treball: Es presentava aquella obra que formava part de les lliçons d'Antropologia de Telesforo de Aranzadi.

Prat, ressaltant la confusió que hi havia en els àmbits de diferents ciències, considerava que era convenient determinar millor els continguts i els límits de cada una de les ciències.

Remarcava que a la història del pensament humà, igual que succeïa en l'origen de totes les ciències, hi havia un període de confusió i indeterminació en què, fins a trobar la direcció definitiva, es temptejava en la utilització dels diferents conceptes: “*Es el*

---

³³⁴ *Ibíd.*, p. 389-391

período preliminar de toda nueva constitución científica, en que el pensador marcha a tientas por una selva inexplorada rodeado de inmensidades desconocidas”.

Havent sorgit noves ciències, “*Sociología, Antropología, Etnología, Etnografía, Psicología social, Etología, Teleología, Filosofía de la Historia, etc.*”, a la segona meitat del segle XIX encara no es sabia quines d’aquelles ciències arribarien a ser una veritable ciència, p. 390:

«Algunas con mayores o menores rectificaciones se consolidarán, otras en cambio no pasarán de motes sonoros aplicados a grupos de conocimientos sin sustantividad propia, sin notas distintivas y características que los individualicen, ciencias frustradas, creadas en los incesantes tanteos del pensamiento moderno, que a manera de galerías muertas de falsos filones serán testimonio perenne de la fiabilidad y constancia humanas.»

Considerava que a l’obra de Telesforo de Aranzadi, tot i que era “*un programa completo, imparcial, presentado con gran claridad*”, li faltaven dades bibliogràfiques per a destinar-la a l’ensenyament. La mancança de referències bibliogràfiques, segons Prat, constituïa una de les causes del retràs científic.

Ocultar les obres i els tractats fonamentals era una costum “*inveterada*” dels professors espanyols, que havia viscut el mateix Prat en els seus estudis universitaris, p. 391:

«Yo, de mí, sé decir que no olvidaré nunca las dificultades, sencillas y triviales una vez franqueadas, que al salir de la Universidad se oponían a la extensión del horizonte intelectual, ni el tiempo perdido en hacer una selección de fuentes de conocimiento, selección que en otros países aprende el alumno en los primeros años de su vida escolar.»

El concepte d’etnologia que s’utilitzava fins llavors, segons Prat, era el concepte que corresponia a la història de la cultura. Per a poder entendre el concepte d’etnologia s’havia de fer referència a la paraula grega “*ethnos*” que no tenia un sentit fisiològic ni un sentit antropològic com a raça ni es referia a l’Estat ni a les entitats polítiques.

La paraula grega “*ethnos*” tenia un sentit d’unitat psicològica, d’unitat de cultura, “*la misma que en el moderno lenguaje del derecho expresamos con la palabra nacionalidad*”. Prat remarcava que l’etnologia, considerant l’accepció exposada, equivalia a ciència de la nacionalitat o de les nacionalitats.

6.3 L'any 1901

El 9 de maig de 1901 s'aixecà l'estat de guerra a la província de Barcelona que l'autoritat militar havia decretat un any abans, el 12 de maig de 1900, com a resposta als desordres públics que es produïren a Barcelona i a les principals ciutats industrials de la província.

Amb el restabliment dels drets constitucionals, es retornà a la normalitat i fou permesa la reaparició de *La Veu de Catalunya*, que havia estat suspesa el 20 de maig de 1900 arran de la publicació de l'article *L'Obra d'ara*.

6.3.1 L'obra de Prat

En aquest apartat presentem el conjunt de l'obra de Prat que està formada per 16 documents: 11 articles que es publicaren a *La Veu de Catalunya*³³⁵, 1 article que publicà el *Diari de Catalunya*, 2 *Miscel·lànies Jurídiques* que es publicaren a la Revista Jurídica de Cataluña, unes notes manuscrites i el discurs que pronuncià amb motiu de la constitució de la delegació regionalista de la Barceloneta.

L'any 1901, Prat publicà el llibre *Los jurados mixtos para dirimir las contiendas entre patronos y obreros*. Per la seva extensió, i atesa la temàtica de caire jurídic i social, presentarem el llibre en el capítol VII, en què també inclourem el llibre *La Ley jurídica de la industria. Estudio de filosofía jurídica seguido de Bases para la formación de un código industrial*.

6.3.1.1 Cap d'any³³⁶

En aquest article, fent referència a la data en que s'escrigué, l'inici del segle XX, Prat recordava a la resta d'Espanya que l'ideal de Catalunya no era separatista i que es volia la modernització d'Espanya.

Prat, dirigint-se als catalans, deia que les reformes no s'aconseguien només adreçant missatges i exposicions al Govern i que s'havia de participar en l'acció política.

Aquell era un cap d'any memorable per a *La Veu de Catalunya* que, tot i sofrir la suspensió de les garanties constitucionals i l'estat de setge, s'havia aixecat i havia arribat

---

³³⁵ Un d'aquells articles es publicà també a *Lo Somatent de Reus*

³³⁶ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 139-141. L'article es publicà el dia 1 de gener de 1901 al *Diari de Catalunya*.

com una acusació al cor de “l’oligarquia dominant”. En el primer any del segle, proclamaven una vegada més, la fe en la justícia i en el triomf de la causa catalanista.

Prat remarcava que la causa que defensaven, malgrat les acusacions que rebien, no era “de desunió i discòrdia” ni es nodria “d’odis i rancúnies”, p. 139:

«Els qui posem per sobre de tot el bé d'aquesta terra, no n'hi volem de fronteres, ni als Pirineus ni a l'Ebre, ni somniem ni hem somniat mai isolaments suïcides, ideals de regressió impropis del temperament expansiu i progressiu del nostre poble.»

Exposava quines eren les aspiracions dels catalanistes:

- Volien ser catalans, però també volien les unions amb la història, amb la terra i l’ambient que havien permès ser com s’era.
- Volien les “tradicionals germandats i agremiacions” que naixien per a unir el poble català amb els altres pobles amb llaços “de voluntat i amor”; aquells llaços eren “mil vegades més fermes i durables” que els que unien “amb persecucions i estats de setge”.

Des de Catalunya es deixaven els “clixés” de les velles idees i es mirava cap al futur, p. 139-140:

«No mirem endarrera, com aquells cervells momificats que parlen de reacció i de democràcia amb els mateixos clixés revellits de l’any 48; no ens hem petrificat nosaltres tombant-nos a contemplar la Revolució francesa; anem endavant, cap a un esdevenidor en el qual aquests mots grandiosos que han enlluernat les generacions del segle XIX, siguin una realitat vivent per a tothom, pels homes com pels pobles i les races..»

Prat, que considerava que la força no havia pogut paralitzar cap idea de civilització, es referia a l’esforç que s’havia fet a Catalunya per a sortir de la decadència passada, p. 140:

«Amb mig segle només del que ahir va acabar-se, la nostra terra s’ha refet i enfortit en població, en riquesa i en cultura: ha muntat del no-res una gran capital i ha sembrat de ciutats populoses les diferents comarques, ha creat una indústria poderosa, ha produït un vigorós renaixement artístic i literari, i ha desvetllat en la seva consciència col·lectiva el coneixement del que ha estat, el que és i el que ha d’èsser.»

Exposava com havia actuat el Govern espanyol al segle XIX, que s’inicià amb la derrota de Trafalgar i finalitzà amb la derrota en què es perdé la resta de l’imperi colonial, p. 140:

«En canvi, per aquesta oligarquia que ens entrebanca, el segle XIX es va inaugurar amb un Godoy i es tanca amb un Azcárraga; va tenir per bateig de sang la derrota gloriosa de Trafalgar i no ha pogut sortir de derrotes, fins a Cavite i Santiago, que vénen a ésser Trafalgars sense Gravinass ni Churrucas; va començar amb les habilitats diplomàtiques que varen obrir els Pirineus als exèrcits de Napoleó i acaba amb les escenes tràgicocòmiques de la conferència de París. I no prepara amb les depredacions i el despotisme dels seus empleats, la independència de les colònies, com a principis del segle passat, perquè de colònia ja no n'hi queda cap per perdre: Mèxic, Colòmbia, Perú, Bolívia, Buenos Aires. Uruguai, Paraguai, Xile, Venezuela; Ecuador, Nicaragua. Costa Rica, Honduras, Guatemala, Cuba, Puerto Rico i Filipines, totes han fugit de la seva dominació durant el segle XIX, durant el mateix segle en què les nacions civilitzades han treballat amb més energia per a fer-se nombrosos dominis colonials.»

Assenyala que el Govern espanyol encara mantenia aquella mateixa forma d'actuar, p. 140:

«I ni el Govern ni l'administració, ni l'estat de la Hisenda, ni les condicions de les forces públiques, no han millorat poc ni molt: tot segueix igual, amb la mateixa virtualitat per a engendrar nous desastres tan bon punt l'ocasió es presenti.»

Considerava que ja n'hi havia prou de demanar, “com les criatures”, les transformacions polítiques amb missatges i exposicions que només costaven el treball d'escriure i deixaven al poder la feina de portar-les a la pràctica. Si es volia el reconeixement d'un dret ja no es podia fer-ho d'aquella manera i s'havia de guanyar amb el treball i l'esforç, p. 141:

«Si volem ésser governats i administrats amb institucions progressives i costums civilitzats, hem de treballar vigorosament per a destruir la força de resistència dels interessos creats i donar la batalla a l'enemic allà on es troba i es fa fort, fins a treure'l de les seves posicions; hem de crear amb el nostre esforç, dintre de les velles, el germen de les institucions futures; hem de formar el personal encarregat de constituir-les i fer-les marxar.»

Exposava quina era la obra a fer a Catalunya a partir de llavors, p. 141:

«Aquesta és la gran obra que ha de portar a cap la nostra terra: obra d'unió i agrupació de tots els catalans de bona voluntat, siguin com siguin i vinguin d'on vinguin; obra d'organització de totes les forces sanes i honrades, i d'acció constant i ben dirigida.»

Prat finalitzava l'article mostrant la seva disposició a cooperar en la promoció d'aquella obra.

6.3.1.2 *L'obra de sempre*³³⁷

L'article s'emmarcava en un moment en què, després d'aixecar-se el 9 de març de 1901 l'estat de guerra a la província de Barcelona, *La Veu de Catalunya* es tornava a publicar.

Prat a l'article exposava que la suspensió de *La Veu de Catalunya* no havia fet canviar el pensament ni els propòsits de continuar treballant lleialment per a salvar Catalunya i per a transformar Espanya.

Iniciava l'article referint-se a la situació que s'havia produït en contra de *La Veu de Catalunya* i a l'estat de guerra que es decretà l'any 1900, p. 142:

«En reaparèixer *La Veu de Catalunya* no ho ha pas de dir el que és, ni el que significa: parlen per ella. amb insuperable eloqüència, el ròssec de calúmnies desfetes amb què l'enveja ha consagrat el seu triomf i la seva força; els escàndols que el seu ressò ha aixecat tantes vegades a Madrid; les memorables campanyes d'unió dels catalans en bé de Catalunya; i, sobretot, l'estat de guerra, creat i mantingut mesos i mesos en contra d'ella, per amortallar-la i destruir-la.»

Assenyala que *La Veu de Catalunya* renaixia amb força, per “assenyalar altra vegada com s'ha de salvar Catalunya i, amb Catalunya, Espanya”, i remarca que es mantienien les aspiracions dels catalanistes, p. 142:

«L'estat de guerra ha passat, i ha passat la suspensió de garanties; el que no ha passat ni passarà mai, per més estats de força que tornin a venir, és l'ànima del nostre poble, pastada per generacions de catalans en la successió dels segles, i totes les idees, sentiments i aspiracions que arrelen dintre d'aquesta ànima, en el més endintre, allà on no hi poden res, ni generals, ni reis, ni ministres.»

Explicava que els Governos espanyols, a diferència d'altres països en què els grans desastres marcaven l'inici de la reacció dels “pobles forts”, seguien els mateixos procediments que havien portat Espanya a ser vista com la vergonya del món civilitzat. Comparava la situació espanyola, amb “la derrota i la humiliació internacional” soferta i la pèrdua de “vastos territoris i la destrucció de tot el poder militar i marítim”, amb la reacció que es produïa a Alemanya davant d'una experiència similar, p. 142-143:

«Mai cap poble no ha sofert un daltabaix tan immens com el d'Alemanya després de la desfeta de Jena, i, no obstant, de Jena ve la regeneració política d'Alemanya: la impressió de la -derrota va fer néixer de dalt a baix del poble grans propòsits de reforma que es varen encarnar en dues tendències vigoroses: transformar l'organització militar per a

---

³³⁷ *Ibidem*, p. 142-145. L'article fou publicat el 13 de març de 1901 a *La Veu de Catalunya*.

prevenir futurs desastres i enfortir el cos social creant pertot nuclis autònoms, municipis i regions autònomes. I així va ésser com al cap de mig segle, Alemanya, renovada i forta, va poder humiliar el poder dels Napoleons i de la França.»

A Catalunya, els poderosos moviments de protesta que va originar la desfeta colonial reberen la persecució com a resposta del Govern espanyol. Foren posats “fora de la llei” i se’ls sotmeté a “lleis especials” com es feia amb els “anarquistes”. Segons Prat, l’actitud del Govern representava un “síntoma fatal, síntoma de mort, molt més pitjor que totes les derrotes”. Des de *La Veu de Catalunya*, en tornar a fer-se sentir, consideraven que els qui havien participat en la repressió del moviment de salvació havien col·laborat en una empresa suïcida i havien fet una obra antipatriòtica.

Prat assenyalava qui i com havia actuat en contra de les aspiracions catalanistes:

- El capità general de Catalunya, rebut “com a missatger de pau, portador de bons propòsits de la Reina”.
- Els diaris de Madrid que, per a poder mantenir l’actual explotació política, “varen sembrar odís i desconfiances entre els diferents pobles d’Espanya, per a privar-los d’unir-se en contra seu”.
- El president del Govern, que no aprofità una gran ocasió de salvar i aixecar el “decrèpit” Estat espanyol i que, amb la col·laboració dels seus ministres, mantingué els abusos tradicionals.
- Els ministres, que “varen aixecar memorable protesta a tot el país”.
- La Reina, que no havia exercit el seu paper moderador, p. 144:

«I quant a la Reina, poder constitucionalment irresponsable, que nosaltres mai no hem combatut per ésser avui la representació més alta de l’autoritat constituïda, i que, al contrari, recordem haver aplaudit i aclamat en asseure’s al tron dels Jocs Florals, que ho és de la llengua catalana, no podem fer més que doldre’ns que no hagi estat advocada de Catalunya i de les idees salvadores, quan els representants del seu Govern ens privaven fins d’anomenar i enaltir aquesta llengua í proscrivien tots els símbols de la nostra personalitat.»

Prat ressaltava els greuges que s’havien produït: la prohibició de que es parlés d’autonomia; la prohibició de parlar dels emblemes simbòlics “de la nostra pàtria”; la prohibició de donar a Catalunya el nom de nació catalana; i fer retirar la bandera catalana de les festivitats populars, amb l’excusa de que els “elements constituïts en autoritat deien que no podien anar allà on ella fos desplegada”.

Els greuges soferts, segons Prat, no farien canviar el pensament ni els propòsits de continuar treballant lleialment per a salvar Catalunya i transformar Espanya: els catalanistes continuaven treballant amb les mateixes doctrines i els mateixos procediments i amb el mateix esperit d'unió i concòrdia.

Des de *La Veu de Catalunya* es dirigien a les demés regions espanyoles per a treballar en la mateixa direcció, p. 144:

«La Veu de Catalunya afirma avui, una vegada més, la personalitat de Catalunya amb tots els drets que en neixen; i, com sempre, en afirmar-la, crida en so de pau i solidaritat totes les regions espanyoles interessades a canviar el sistema d'ara, a substituir el govern del país al govern dels cacics; del país tal com és, amb nuclis professionals i territorials, amb municipis, amb comarques, amb agrupacions històriques filles de la tradició i la raça i la cultura, totes amb personalitat per a fer respectar dintre de l'Estat els seus drets i la seva autonomia.»

Prat finalitzava l'article dient que corresponia als catalans “fer triomfar la idea nova” i superar “tots els obstacles acumulats” pels interessos creats, p. 145:

«Si nosaltres sabem unir-nos, tots els qui sabem posar per sobre de tot l'interès de Catalunya, i després d'units sabem obrar amb energia destruint aquestes forces aparents i artificioses amb què els polítics tenen barrada al poble la intervenció en el govern, s'agruparan a l'entorn nostre les forces honrades i sanes de tota Espanya, i llavors començarà per a tots una era nova.»

6.3.1.3 *Etern estat de setge*³³⁸

L'article s'emmarcava en un context en què el Govern espanyol tot just haver-se aixecat l'estat de guerra, el dia 9 de març, ja havia declarat que si continuava l'agitació es tornarien a suspendre les garanties constitucionals³³⁹.

---

³³⁸ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1898-1905*. Op. citat, p. 405-406. L'article fou publicat el 15 de març de 1901 a *La Veu de Catalunya*.

³³⁹ Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat de la Riba reporten en una nota que el 7 de maig de 1901, dos mesos després d'aixecar-se l'estat de guerra, coincidint amb la celebració de les eleccions generals es tornà a declarar l'estat de guerra.

Prat exposava que, tant si manaven els conservadors com els liberals, la suspensió de les garanties constitucionals era “l’etern procediment” que el Govern emprava per a sotmetre Catalunya, i sobretot per a sotmetre la província de Barcelona, p. 409:

«És l’únic modo que tenen de governar.

Durant el darrer segle, tot ell ple de constitucions liberals i drets de l’home, per cada dia que hem tingut de règim constitucional, hem tingut un any d’estat d’excepció.»

Aquella era la forma que els homes dels diferents partits polítics espanyols, en el segle de “les constitucions liberals i els drets de l’home”, havien emprat per a sotmetre Catalunya als interessos dels Governos espanyols, p. 405:

«Ara pels servils, ara pels liberals, ara pels moderats, ara pels jamansios, ara pels progressistes, ara pels republicans, ara pels carlins, ara pels matiners, ara per les vagues, ara per les quintes, ara per la qüestió tributària, ara per la qüestió social, als catalans, sempre ens ha tocat viure sota el pes de l’excepció de les lleis, que els governants centralistes sembla que frueixin aplicant-nos-la sense to ni so.»

El motiu de la nova amenaça governamental era l’inici a la Conca del Ter d’un conflicte entre els fabricants i els treballadors, que, segons Prat, estava “en gran part provocat i alimentat pels mateixos polítics de Madrid”. Tot i reconèixer la gravetat de l’agitació obrera, manifestava que no entenia que si el conflicte era a la muntanya es pensés en declarar l’estat marcial a la ciutat i al pla de Barcelona.

Remarcava que aquells procediments no s’utilitzaven ni a Anglaterra, ni a França ni a arreu on hi havia “indústria i manufactura i treball modern”, p. 406:

«No, allí no el gasten, aquest procediment dels nostres governants; allí obren d’un modo enterament oposat. Allí envien a la localitat contorbada forces per a posar pau i mantenir l’ordre i afiançar el dret, mentre deixen els ciutadans de la capital i de les altres localitats, en ple ús de les seves garanties.»

Segons Prat, a Espanya es feia a l’inrevés, “lo primer” que se li acudia al Govern espanyol era restablir l’estat de guerra que feia “quatre dies justos” que havien decidit aixecar, p. 406:

«És quasi segur que amb aquest sistema governatiu no s’apaivagarà la pertorbació obrera, sinó que probablement s’exacerbarà, però en canvi s’ofegarà l’opinió de Catalunya, se farà callar la seva veu, i se posaran obstacles a l’expansió de la seva vida i al foment del seu treball, que és lo que en el fons se tracta de demostrar...»

Finalitzava l'article dient que els governants centralistes eren els eterns enemics de Catalunya i de la seva prosperitat, p. 406:

«Ahir, en Dato, el fomentador dels odís, que avui esclaten, de l'obrer contra el burgès; avui en Moret, l'enemic a mort del treball català i el protector del treball anglès.»

6.3.1.4 Reunió important. A les eleccions³⁴⁰

L'article s'emmarcava en el procés de l'actuació que els catalanistes havien seguit per a decidir presentar candidatures pròpies a les eleccions de diputats a Corts.

Prat remarcava que s'havia celebrat una reunió en què participaren les personalitats que havien contribuït a “desterrar el caciquisme de les primeres associacions de Barcelona” i a “promoure els moviments d'opinió” que assenyalaven l'orientació a seguir pel poble català.

Atès que a les noves Corts es tractarien els greus problemes que tenien molta importància per a Catalunya, es parlà de què calia fer davant de la proximitat de les eleccions legislatives. Els assistents, considerant que les circumstàncies eren “prou greus i decisives” per a deixar al caciquisme la representació de Catalunya, estigueren d'acord en què s'havia de fer “una crida als ciutadans honrats” per a que, en “interès de la pàtria”, sortissin de “la seva indiferència” i fessin ús dels drets que les lleis els atorgaven.

A la reunió s'acordà que, per a participar a la lluita electoral a les properes eleccions a diputats a Corts, es presentaria una candidatura a Barcelona i a tots els districtes on hi hagués alguna probabilitat d'èxit.

Des de *La Veu de Catalunya* es manifestava la seva satisfacció per haver acordat portar a la pràctica una idea que feia temps que estava defensant, p. 407:

«*La Veu de Catalunya*, al donar compte d'aquest acord, no pot menys que manifestar la satisfacció amb què veu que hi ha qui es proposa portar a la pràctica una idea per ella de tots temps propagada, i oferir el seu concurs decidit i entusiasta a aquesta obra de conquesta de Catalunya per als catalans que de bo l'estimen i la volen gran i lliure d'estranyes ingerències que l'entrebanquen en el camí del progrés.»

---

³⁴⁰ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1898-1905*. Op. citat, p. 406-407. L'article fou publicat el 24 de març de 1901 a *La Veu de Catalunya*.

6.3.1.5 *Interès i deure* ³⁴¹

Prat a l'article encoratjava els catalans, que fins llavors només s'havien preocupat de la seva família i del seu patrimoni, a participar en la lluita electoral com a únic medi de gaudir del bon govern, de l'administració honrada, de la prosperitat i de la cultura.

En un moment que es tenien que renovar les Corts, avisava que els polítics de sempre ja estaven preparant la maquinària electoral “des de la fàbrica grossa de la Porta del Sol”. Les noves Corts tindrien que resoldre problemes importants com eren la reforma aranzelària, els nous tractats de comerç i el problema religiós. Segons Prat, ja era hora que els catalans es convencessin que no es menjarien “altre pa” que el que ells “mateixos” pastessin.

Considerava que els pobles tenien els drets que amb el seu esforç sabien guanyar-se i que ningú podia negar als catalans, que amb el seu esforç, es guanyessin el dret de ser ben governats, p. 297:

«El dret d'ésser ben governats, el dret de governar-nos nosaltres mateixos, de donar-nos les lleis que farien la nostra prosperitat la nostra cultura, ningú pot negar-nos-el: en l'esfera de les idees generals es ben 'nostre. Fins és un d'aquells drets naturals, cunats, imprescriptibles i inalienables que tanta fressa mouen.»

Referint-se a que les nacions que estaven apartades de la cosa pública no podien gaudir del bon govern, de l'administració honrada, de la prosperitat i de la cultura, denunciava que, mentre els catalans seguíssin inactius en la contemplació d'un ideal i somniant grandioses constitucions, la “colla reduïda” dels polítics professionals governaven i administraven l'immens patrimoni de l'Estat. Prat exposava que els polítics, que gaudien del patrimoni de tots, quan veien que el poble es movia tenien sempre a punt la suspensió de garanties i els estats de setge.

La força, segons Prat, era de qui la tenia i no de qui havia de tenir-la: els pobles que la tenien manaven i els pobles que l'havien perduda, o se l'havien deixat perdre, creien o rebien. A Espanya, els catalans i altres pobles no havien sabut fer altra cosa que creure o rebre, p. 298:

«Els catalans absorbits totalment pel patrimoni de la família, havien deixat perdre i malmenar el patrimoni de la Pàtria, llar pairal de l'esperit, més preciosa i més sagrada que la mateixa casa pairal de la família.»

---

³⁴¹ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 296-299. L'article fou publicat el 25 de març de 1901 a *La Veu de Catalunya* i el 28 de març de 1901 a *Lo Somatent* de Reus.

A conseqüència d'aquella situació sofria tant la família com el patrimoni, p. 298:

«La casa pairal cruix o s'ensorra acaparada pel pes de les contribucions i de les necessitats noves, que en els països ben governats són estímul poderós de nous progressos; les fàbriques, tan treballosamente aixecades, estan a mercè de les turbes que les cremen o saquegen sota a guàrdia d'honor de les autoritats, quan les autoritats mateixes no les paralitzen del de les panes de a *Gaceta*; i els fills, aquest fills que són per a tants i tants l'únic patrimoni, tampoc els tenen segurs dintre del clos de a família, com no tenen segurs llurs camps o llur treball perquè ve l'Estat i els els pren per a dur-los a morir lluny de la pàtria, en guerres de perdició i ruïna. Provocades i atiades per les seves depredacions i disbauxes.»

Els catalans, en un moment que del bon govern de l'Estat depenia el futur de Catalunya, tenien que aprendre la lliçó de l'experiència, p. 298:

«Els ministeris, les Corts, l'exèrcit, a diplomàcia, l'administració de justícia, l'ensenyança, les comunicacions, tots els serveis de l'Estat són l'ambient dintre del qual viuen els homes i es formen els esperits i es fan i es desfan els patrimonis.»

Igual que feien els ciutadans dels països civilitzats, els catalans tenien que donar l'exemple de començar les reformes que es necessitaven, p. 298-299:

«Nosaltres, els catalans que veiem compromesa la sort de Catalunya en aquesta ensorrada general d'Espanya hem de donar l'exemple: nosaltres hem d'inaugurar la reconquesta: hem de fer el que fan els ciutadans dels països civilitzats; cuidar-se de la cosa pública votant quan és l'hora de votar, acceptant els càrrecs aquells a qui per les seves qualitats pertoquin, fent per a posar Govern en mans del país els sacrificis de temps i diners que siguin necessaris.»

Prat finalitzava l'article dient que en aquella “empresa salvadora” no es perdia res i que els resultats dels esforços i els sacrificis que farien es trobarien el “dia de demà en esplets de progrés, de prosperitat i de cultura”.

6.3.1.6 *Campanya electoral. Els Presidents*³⁴²

Prat a l'article donava el seu suport a la candidatura dels quatre presidents que es presentava a les eleccions a diputats a Corts.

---

³⁴² *Ibidem*, p. 300-301. L'article fou publicat el 15 de maig de 1901 a *La Veu de Catalunya*.

Els presidents, de les principals corporacions culturals i econòmiques catalanes que ja havien defensat anteriorment els interessos de Catalunya, unien el seu prestigi personal al prestigi de la seva representació pública:

- Van portar la veu de Catalunya fins el peu del tron i demanaren al Govern que s'entrés en el camí de les reformes salvadores.
- Com a representants de l'estat de l'opinió catalana, varen concretar les aspiracions que unien a tots els catalans de bona voluntat.
- Van assenyalar als Governos de Madrid la forma d'evitar nous desastres i de mantenir l'existència “digna, pròspera i honrada d'Espanya i de Catalunya dintre d'ella”.

Malgrat la demanda feta des de Catalunya, els polítics espanyols, “causants de la ruïna del país”, van continuar la mateixa política i van governar amb els mateixos procediments. En aquella situació, va esclatar a Barcelona un “patriòtic moviment d'indignació i de protesta”, p. 300:

«Barcelona en pes va posar-se llavors al costat dels seus Gremis, portaveus de la protesta, i amb Barcelona els Presidents, autoritat moral i natural de a ciutat., els únics advocats de a seva causa, mentre callaven les autoritats populars, recordant-se que eren filles de les rodes de perdularis, i no del vot dels ciutadans.»

En aquells esdeveniments, els quatre presidents, defensant els drets del poble davant del poder, havien mostrat a tots els catalans quin era el camí que s'havia de seguir, p.300-301:

«Aquella gloriosa campanya va convèncer a tothom de què no hi havia remei ni esperança de salvació possible mentre existís una separació tan pregonada i completa entre el país i l'Estat, mentre totes les institucions polítiques i administratives estiguessin en mans dels enemics del poble. La primera batalla havia d'ésser per a treure'ls de les corporacions públiques, per a escombrar-los del poder.»

Prat animava als catalans que en el moment de començar aquella batalla, “primera d'una campanya vigorosa”, fessin costat als quatre presidents, p. 301:

«Homes eminents en les diferents esferes de l'activitat social, uneixen el seu prestigi personal al de la seva representació pública. Encarnació de la protesta serena i patriòtica de Barcelona, símbol de les aspiracions de la nostra gran ciutat, amb llur nom hem de donar i donarem la primera batalla.»

6.3.1.7 *La nostra victòria*³⁴³

Prat a l'article anunciava que la victòria dels candidats catalanistes a les eleccions a diputats a Corts havia estat completa i que Barcelona, com a "cap i casal de Catalunya", s'havia fet "donar un pas més a la causa salvadora de la terra". Avisava que amb el resultat obtingut a Barcelona, si des del caciquisme es tractava de falsejar el resultat, tenien en el seu poder tot el que calia per a fer respectar els seus drets.

Ressaltava que, el dia de la votació, la participació ciutadana havia estat una manifestació esplèndida de patriòtic altruisme, "sostenint la bandera de la legalitat i de l'honradesa, que és al mateix temps a bandera de Catalunya", p. 302:

«Val més un fet que cent discursos, i l'exemple d'ahir serà d'una fecunditat meravellosa. Marcarà el punt d'estrebada d'una nova era, era d'educació política pràctica, i no de retòriques declamacions ni de congressos de comèdia; era d'edificació positiva; d'enfortiment de les nostres energies, d'experimentació en la vida pública, de depuració de les aptituds de tothom per a la gran obra de la governació del país, que no s'aprèn als llibres ni en les Constituents de per riure, ni jugant a governar fent segells i medalletes, sinó en a plena acció política, en les lluites reals de a nostra societat.»

Explicava el significat de la victòria que s'havia obtingut a les eleccions davant del caciquisme, p. 302-303:

«Ha estat grossa i aclaparant la desfeta del caciquisme: aquell poder tan immens i insubstituïble, aquella omnipotència d'abans, s'ha vist ben bé el que era de per dintre: per dalt uns quants senyors que parlen d'ordre social, d'interessos sagrats, i tenen vara alta en els governs civils i en els palaus de justícia; per baix una murrialla abjecta, escuma de a societat, coneguda a les presons i els *cuartelillos* tant com a les antesaes dels cacis, i ningú més.»

Prat anunciava que des de *La Veu de Catalunya* no tolerarien passivament que es tractés de "robar" els vots del poble de Barcelona, p. 303:

«A uns i altres anunciem des d'aquestes planes que no ho tolerarem passivament, ni nosaltres ni els ciutadans honrats de Barcelona. Tenim en el nostre poder tot el que cal per a fer respectar els nostres drets, i sabrem fer-ne ús amb energia.»

---

³⁴³ *Ibidem*, p. 302-303. L'article fou publicat el 20 de maig de 1901 a *La Veu de Catalunya*.

6.3.1.8 *Replà*³⁴⁴

Prat a l'article exposava el compromís de *La Veu de Catalunya* de continuar treballant per a assolir l'objectiu de que Catalunya recobrés els seus drets.

Mostrava el camí que s'havia recorregut, ja que considerava que, després “d'una forta estricada”, anava bé tornar la vista enrera per a veure el camí fet i agafar forces per seguir-lo i acabar-lo:

- Els fundadors de *La Veu de Catalunya* havien iniciat el seu somni de treballar per la causa de la terra.
- Des de *La Veu de Catalunya*, “apòstol desinteressat i fervorós de la idea catalana”, s'arribava a les llars, als carrers i places fent sentir el vell esperit de la Pàtria.
- La causa catalana, en un temps en que es sentia el buit que es feia a les seves aspiracions, necessitava un diari de debò com a primera condició de vida, p. 51:

«El que això escriu recorda avui amb orgull que el seu primer acte públic, noi encara, tot just entrat en la vida universitària, va ésser una excitació a transformar les condicions de la nostra premsa. I tots nosaltres vàrem fer després repetides gestions per aconseguir-ho dels que estaven en condicions per fer-ho...»

- Des de *La Veu de Catalunya*, anaven a cercar els germans de pàtria: aquella missió d'apostolat l'havien exercit i, “si a Déu plau”, sabrien “exercir-la fins a la fi” mentre que fos necessària.
- *La Veu de Catalunya*, despertant els que dormien, havia acoblat a l'entorn de la bandera de la terra un exèrcit de ciutadans actius i decidits.

Assenyala que des de *La Veu de Catalunya* continuarien fent aquella feina, sempre endavant, amb el mateix criteri i els mateixos procediments i “sense tòrcer de camí per més que cridin a banda i banda els que voldrien desviar-nos-en”.

Afirmava la personalitat de Catalunya i el dret dels catalans a governar-se, administrar-se i “a tenir en les seves mans “la gestió dels seus interessos”. Al mateix temps, també afirmava que els catalans volien veure la pàtria catalana unida amb lligams de germanor amb els altres pobles d'Espanya.

Prat finalitzava l'article explicant com els catalanistes de *La Veu de Catalunya* continuarien la feina que estaven realitzant, p. 52-53:

---

³⁴⁴ Ibídem, p. 51-53. L'article fou publicat el 15 de juny de 1901 a *La Veu de Catalunya*.

«I sempre sense motllos tancats, ni fórmules encarcerades, ni dogmatismes d'il·luminat: sense convertir-nos mai en veu d'un partit o d'una banderia ni tancar-nos a gratcient dintre d'una capalleta, sinó a ple aire, !al fort dels embats de la vida catalana, amb un criteri ample í expansiu, amb esperit d'amor i germanor, sense odis ni rancúnies, sense aixecar partions ni fites, cridant a tots els catalans, de totes les idees, de totes les escoles. Que no som pas un partit clos de files preses i tancades, sinó tot un poble que es redreça assedegat de vida i llibertat..»

6.3.1.9 *Catalunya i l'Estat*³⁴⁵

Prat a l'article, en què mostrava la forma com entenien els polítics espanyols la unitat nacional, exposava la diferència entre la política que havia seguit el Govern espanyol concedint l'autonomia a Cuba i com ara criticava l'ideal de la doctrina catalanista de contribuir a la salvació de l'Estat espanyol.

Iniciava l'article referint-se al debat que tingué lloc a les Corts espanyoles quan es tractà de l'esmena "dita regionalista". Armiñán, en resposta a una intervenció del marquès de Camps, féu un discurs en què per a posar en dubte la "*unidad nacional*" del catalanisme llegí "el tros de la doctrina catalanista, que distingeix la diferència que hi ha entre Pàtria i Estat". De la intervenció d'Armiñán, Prat destacava que aquest no havia pogut combatre les afirmacions catalanistes perquè aquestes eren irrefutables, p. 92:

«Sempre els mateixos i sempre el mateix! A la realitat i a les raons sòlides no hi oposen altra cosa que conceptes retòrics de la unitat nacional, darrera els quals hi cova el separatisme desapiadat de la gent del centre; causa primera i potser única, de la decadència de l'Estat espanyol i de la sèrie de desmembracions que va sofrir des de quatre segles.»

Segons Prat, sempre es recorria a dir que es posava en perill la unitat nacional i que, per a evitar la decadència de l'Estat, s'havia de mantenir la uniformitat, p. 92:

«¿Que els flamencs tenen diferent llenguatge dels homes que exerceixen l'hegemonia? Doncs aquell llenguatge es condemna, que la pàtria és una, el llenguatge és també un sol, és el castellà, el del rei i dels ministres que dirigeixen des del cor de Castella aquell Estat format de països i de pobles diversos, amb el seu dret i els seus costums i la seva cultura, la seva llengua i la seva religió.»

---

³⁴⁵ Ibídem, p. 92-93. L'article fou publicat el 23 de juliol de 1901 a *La Veu de Catalunya*.

Posava l'exemple del procés seguit en el conflicte cubà, quan, en un moment que era unànime l'opinió que una ampla autonomia política donada a temps hauria evitat la separació de Cuba, no es sentí ni una veu dels directors de l'Estat espanyol, p. 93:

«A la major part dels nostres polítics el mateix els sembla que l'Illa de Cuba tingués autonomia espanyola o que sigui ianqui, que no capeixen altres relacions que les de ple domini polític. -, A Cuba ¿no podem enviar-hi empleats, ni administrar-hi justícia, ni cobrar-hi contribucions? - Doncs que sigui el que vulgui, tant se'ns en dóna, - diuen els nostres polítics.»

Recordava les paraules de Cánovas, citades pel marquès de Camps: “els vincles que uneixen els pobles s'afluixen i la idea de pàtria es mor quan els pobles i els homes es troben malament dins les societats que formen”.

Remarcava que els catalanistes sempre havien dit que volien la unitat de l'Estat i que volien estar units per llaços de germanor i no per imposicions forçades, p. 93:

«Nosaltres volem estar units per convenients llaços de germanor i no per imposicions forçades; volem respecte a la nostra llengua, al nostre dret i als nostres costums, i que se'ns reconeguïn els organismes necessaris per poder desenrotllar les nostres activitats catalanes, tot i contribuint a l'avenç de la humanitat.»

Prat finalitzava l'article remarcant el desig dels catalanistes, p. 93:

«I tot això ho creiem, no tan sols compatible, sinó necessari per a la salvació de l'Estat espanyol. Si els que dirigeixen a aquest creuen el contrari, l'únic nom escaient per a ells és el de separatistes perillosos; i si els deixessin fer, sortirien amb la seva.»

6.3.1.10 *L'enamorat de Barcelona*³⁴⁶

Prat, a l'article, exposava la seva admiració per Rius i Taulet com a home i com a alcalde de Barcelona que havia treballat per a la cultura de la terra catalana. Considerava que l'obra de l'alcalde Rius era admirable pel seu esperit d'amor a la ciutat de Barcelona i que el deure de tots els ciutadans era continuar i acabar la seva obra i realitzar el seu ideal, el seu somni d'una Barcelona que fos una gran capital.

---

³⁴⁶ *Ibidem*, p. 205-209. L'article fou publicat el 27 de setembre de 1901 a *La Veu de Catalunya*.

Rius i Tauler, segons Prat, era l'arquetipus del ciutadà barceloní que estava enamorat de la seva ciutat, p. 205:

«Ell va donar a Barcelona tot el que tenia. La seva vida va ésser una carrera de devoció i d'entusiasme dedicada tota sencera, sense limitacions d'esferes pública i privada, a la Barcelona dels seus amors.»

Rius, convençut de l'extraordinària potència d'expansió de la capital catalana, tenia la idea de fer de Barcelona una gran capital europea, “com li corresponia per la seva població i per ésser cap d'un poble renaixent, del poble català”.

Prat remarcava que Rius era un home de voluntat que va realitzar grans projectes en favor de la ciutat, com van ser els d'enderrocar la Ciutadella i convertir-la en un parc, portar endavant l'ampliació i el pla de la reforma interior de Barcelona i celebrar l'Exposició Universal, p. 206:

«El poc que és, el poc que té Barcelona de gran ciutat, ho deu a ell, que ho va anar fent contra l'oposició dels uns i la indiferència dels altres, abandonat dels bons, insultat i calumniat per la xurma de la ciutat.»

Ressaltava que els contraris de l'alcalde per a poder imposar-se a *El Barcelonés*, el diari de Rius i Tauler, fundaren *La Vanguardia*. Rius va sofrir, com tots els que treballaven per la cultura de la terra, els atacs dels diaris “eternament complaents amb les nul·litats inofensives que no fan res o bé amb els que obren la porta als negocis de mala llei”, p. 206:

«Totes les grans obres per ell projectades, varen ésser durament combatudes per aquests òrgans de la rutina i del *chantage*, suposant-li mòbils d'interès personal, únics que en la seva misèria i rebaixament morals poden comprendre.»

Atès el sistema polític de l'època, Rius va tenir que transigir amb les impureses del sistema i va exercir l'autoritat de cacic: “En Rius, cap local d'un partit, amb grans prestigis a Madrid, havia de comprar les grans millores de Barcelona amb toleràncies als seus auxiliars polítics”. Rius, que necessitava realitzar els seus ideals, segons Prat, tenia disculpa, ja que en no tenir altres instrument tenia que servir-se de les imperfeccions del sistema.

Els que no tenien disculpa, segons Prat, eren “els Planas i els Comas i els Collasos”, representants del caciquisme, que només havien utilitzat la seva influència i el seu poder per afavorir els amics i que no havien portat “sentències contra Barcelona i entrebancs per a la seva expansió”, p. 208:

«¡Quin menyspreu sentiria per tots ells en Rius, i com s'alegraria de veure com Barcelona es desvetlla i vol escombrar-los a tots de la seva casa Comunal! ;Que bé li aniria ésser Alcalde, tenint al seu costat gent d'ideals, enamorada com ell de Barcelona, capaç de comprendre els seus grans projectes i amb empena i delit per a executar-los.»

Remarcava que els catalanistes, en el seu treball per la causa de Catalunya, sempre havien comprès a Rius i Taulet perquè com ell estimaven Barcelona, “que els passats no es cansaven mai d’anomenar cap i casal de Catalunya”. Encara que haguessin nascut en altres comarques de la terra catalana, tots volien l’engrandiment de Barcelona, que era la pàtria de tots els catalans. Tots volien veure a Barcelona, que fins llavors només se la considerava important per “la seva grandesa material i la seva potència industrial i mercantil”, convertida en ciutat sanejada i embellida que fos “centre d’art i de cultura” del “Migdia d’Europa”.

Prat ressaltava que encara quedava feina per fer a Barcelona per a completar els objectius que s’havia proposat Rius, p. 208-209:

«El gran monument, el que ell més estimaria està per fer: les empreses per ell iniciades s’han quedat anys i anys, i encara hi són, en un recó del Saló de Cent, trepitjades per la genteta que d’ençà de la seva mort hi mangoneja; el testament del gran Alcalde està per acomplir.»

Finalitzava l’article referint-se a quin era deure de tots els ciutadans i la manera més eficaç d’honrar la memòria de Rius i Taulet, p. 209:

«Continuar i acabar la seva obra: aquest és el deure de tots els ciutadans i la manera més eficaç d’honrar la seva memòria: realitzar el seu ideal, el seu somni d’una Barcelona gran capital, estesa de riu a riu, i des de la serra al mar.»

6.3.1.11 *Veü d’alerta*³⁴⁷

Prat a l’article es referia a uns incidents que passaren a la Universitat de Barcelona. Els compiladors de l’*Obra completa* de Prat de la Riba en una nota³⁴⁸ expliquen quin fou l’origen d’aquells incidents.

---

³⁴⁷ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1898-1905*. Op. citat, p. 421-422. L’article fou publicat el 22 de novembre de 1901 a *La Veü de Catalunya*.

³⁴⁸ *Ibídem*, p. 421. Nota núm. 7:

Prat considerava que aquells incidents, que foren qualificats com fets separatistes, havien estat provocats. Aconsellava als estudiants catalans i als de fora de Catalunya que no caiguessin en aquells paranys que responien a una provocació premeditada.

Els successos que passaren el dia abans a la Universitat de Barcelona, segons Prat, havien convençut a “totes les persones imparcials” que hi havia un “pla deliberat de promoure disturbis”, encara que s’ataquessin “els interessos de la monarquia, d’Espanya i de l’ordre social”, per a poder tenir després l’excusa de reprimir-los després durament.

Denunciava que els qui havien cridat “*¡Muera Cataluña!*” eren “gent sense nom i sense pàtria”, p. 421:

«Elements dels mateixos que aquestos dies passats varen violar domicilis, coaccionar electors, rompre urnes i atacar a mà armada col·legis electorals, de bracet amb els representants del Govern a Barcelona.»

Explicava que els catalanistes no creien que els fills de las altres regions espanyoles, “hostajats a la nostra terra”, fossin capaços de donar aquell “crit de guerra” i destacava que estaven rebent la simpatia d’altres regions que també patien la política que seguia Madrid, p. 421:

«També ells, com nosaltres, ne pateixen, de la desastrosa conducta dels governants de Madrid, i de diferentes encontrades del Nord, de Llevant i d'Andalusia hem rebut aquestos dies veus d'encoratjament y simpatia, bategaments del cor d'altres regions que, com la nostra pàtria, desitgen treure's de sobre la tutela de l'oligarquia madrilenya. Tot Espanya se'n va adonant, de qui són els que la duen a la ruïna: tot Espanya ho sap bé massa, qui són els homes de Santiago i de Cavite.»

Denunciava la reacció que havien tingut els polítics professionals davant de les mostres de simpatia que estava rebent Catalunya, p. 421:

«Els incidents als què fa referència l'article foren provocats el dia 20 de novembre de 1901 a la Universitat de Barcelona per intrusos espanyolistes amb reaccions dels estudiants catalanistes, immediatament abans i després de l'acte de presa de possessió com a rector del catedràtic Rodríguez Méndez. A l'avalot a la sortida, a les portes de la Universitat, els provocadors respongueren amb crits de «¡Viva España!» i «¡Muera Cataluña!» als crits de «Visca Catalunya!». »

«En aquests moments de simpatia i acostament, ara, com sempre, hi responen els polítics d'ofici amb excitacions a l'odi de regió, a la guerra civil i de classes. Volen fer creure a Espanya que Catalunya és separatista, i com que les seves farses indignes són desmentides per l'actitud digna i sencera dels nostres representants, després d'haver acudit inútilment a l'anarquia i a la lluita de classes, cerquen ara amb provocacions incalificables que s'acabi d'un cop la paciència i surtin de llavis catalans crits que tant de bo mai hagin de sentir-se.»

Dirigint-se als estudiants, Prat finalitzava l'article aconsellant quina era l'actitud que havien de seguir per evitar caure en el parany que els hi posaven, p. 421-422:

«Per evitar-ho, i seguir l'actitud digna que tant desespera els interessats en promoure desordres i repressions que interessin als que treballen per una dictadura militar, preguem als estudiants, tant els de la terra catalana com els fills de les altres regions, que no es deixin agafar en el parany que els han posat per a aixecar entre ells la guerra civil: que deixin el camp lliure als elements estranys a la classe escolar; i que siguin ara estudiants i res més, que prou els arribarà el dia en què uns i altres podran treballar pel seu país amb l'harmonia que tant convé als interessos d'Espanya i de les antigues nacionalitats que la integren.»

6.3.1.12 A bona hora³⁴⁹

Prat a l'article es referia al canvi de posició adoptada per la Junta permanent de la Unió Catalanista quan recomanà als periòdics, que hi estaven adherits, un nou esperit de concòrdia amb els catalanistes que a les darreres eleccions havien participat i donat suport a la candidatura dels quatre presidents.

En una nota³⁵⁰, els compiladors de l'*Obra completa* de Prat de la Riba reporten que la Unió Catalanista, quan decidí participar en la lluita electoral, no se'n va sortir en el seu propòsit de que la Lliga Regionalista hi col·laborés.

Prat exposava que des de *La Veu de Catalunya* reconeixien la satisfacció amb què havien llegit l'avís que la Junta de la Unió Catalanista havia fet circular en els "periòdics adherits".

---

³⁴⁹ Ibídem, p. 422. L'article fou publicat el 10 de desembre a *La Veu de Catalunya*.

³⁵⁰ Ibídem, p. 422. Nota núm. 8:

«La Unió Catalanista va acceptar la lluita electoral i el gener del 1902 el seu president, Josep Maria Roca, convidà la Lliga Regionalista a adherir-s'hi. Però la Lliga no tenia gens d'interès a aturar el seu creixement, que tenia lloc a costa de la Unió Catalanista.»

Des de *La Veu*, tot i que desitjaven que fos veritat aquell “esperit de concòrdia”, sentien que la Unió Catalanista no hagués mostrat aquell esperit abans de les eleccions en què la candidatura presentada per la Lliga havia obtingut uns excel·lents resultats, p. 422:

«Llàstima que la unió i concòrdia no l'haguessin recomanada a alguns dels seus periòdics adherits quan estampaven en ses columnes veritables grosseries en contra del doctor Robert, dels altres diputats, dels que han treballat en les darreres eleccions, dels que en elles han votat, i dels que des d'aquestes planes, amb exposició personal, hem sostingut les glorioses campanyes que tan grossa empena han fet donar a la causa de la pàtria catalana.»

Assenyala que des de *La Veu de Catalunya* desitjaven que la Unió Catalanista decidís continuar per aquell camí, p. 422:

«Però segueixin sincerament per aquest camí i no els n'apartarem nosaltres; ja que així en les vinents campanyes, no haurem de veure, com hem vist en las darreres, un periòdic de la Unió que no ha estat desautoritzat encara, fent cor en el concert d'en Lerroux, *La Publicidad i La Campana* en contra de nosaltres i dels nostres patricis més eminents i respectables.»

6.3.1.13 *Discurs amb motiu de la constitució de la delegació regionalista de la Barceloneta*³⁵¹

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat de la Riba expliquen en una nota³⁵² la procedència d'aquest document i el context en què s'emmarcava.

Prat exposava que la delegació regionalista de la Barceloneta era la primera, de “l'estol de delegacions”, que els hi havia de donar “la direcció de la societat catalana” i que havia de convertir en realitat “l'aspiració nostra de que Catalunya sigui per als catalans”.

---

³⁵¹ *Ibidem*, p. 416-417.

³⁵² *Ibidem*, p. 416. Nota núm. 4:

«APR, ACA, prest. V, C 2/4. Transcripció del manuscrit. Aquest text, sense data, no deu ser gaire posterior a la primera victòria electoral de la Lliga Regionalista a Barcelona, el maig de 1901. Segons diu Borja de Riquer -*Lliga Regionalista. La burgesia catalana i el nacionalisme, 1898-1904* (1977)-, ja existien durant la campanya electoral de les municipals de novembre de 1901 les delegacions de la Lliga de Gràcia i de la Barceloneta.»

Considerava que en l'assoliment de les aspiracions catalanes, com en totes les aspiracions polítiques, només s'hi podia arribar per dos camins:

- El primer camí, consistia en imposar-la per la força física o material de les armes, en els motins en els carrers de les ciutats o amb la guerra civil. En un país on hi havia un Govern establert, “bo o dolent, però govern a la fi”, que disposava de tots els ressorts del poder, utilitzar la violència només suposava el sacrifici estèril de vides, riqueses i energies.
- El segon camí, era utilitzar la força política i social i econòmica organitzada, aprofitant els medis legals i els procediments regulats en la constitució i les lleis del país.

Els catalans, segons Prat, ja havien exposat en diferents actes que no estaven per revolucions: “De la forma violenta de les armes no cal parlar-ne”. Només els somiadors utòpics, que vivien fora de la realitat, creien en el recurs revolucionari per a assolir l'autonomia de Catalunya, p. 416:

«Això quan semblants moviments són possibles; quan no ho són, i aquest és el cas d'ara, ser partidari d'aquests procediments és el sistema més còmode, el sistema de no fer res i estalviar-se feina.»

Posava com a exemple un cas que li succeí a ell a la darrera campanya, quan es trobaren amb gent radical i revolucionària, referint-se a la resposta que els donà l'alcalde “d'una població veïna”, que sempre s'havia manifestat proper a “les nostres doctrines”. Com a bon revolucionari, quan li demanaren el suport de la seva influència personal a favor de la candidatura catalanista, els hi contestà: “si un dia toquen a sometent, comptin amb mi, sóc vell, però encara la sabré fer servir, una arma, ara quant al vot, no hi comptin, el meu vot i els dels meus amics són per a en Planas i Casals”.

Segons Prat, els catalanistes, que no devien “el vot a cap cacic” i que no tenien compromisos ni devien “complacències a n'en Planas i Casals”, no aplaçaven “el treballar per Catalunya pel dia d'una revolució” i ja havien iniciat la feina, p. 417:

«[...] hi treballem de valent amb tot lo que som, amb tot lo que volem, sabem i podem, i ho fem anant a les eleccions, que com han provat les darreres eleccions, com ho prova l'obra de les delegacions que ara tanta empena heu inaugurat vosaltres, l'anar a les eleccions no és una obra individual.»

Felicitava a la delegació de la Barceloneta que naixia ja “forta i vigorosa i amb el front cenyit per esplendent victòria”, p. 417:

«Tant de bo que el seu exemple sigui imitat, que floreixin per totes les comarques de la terra catalana agrupacions com la vostra, tant de bo que s'acoblin en aqueix estol de delegacions totes les forces sanes i honrades de Catalunya com heu reunit en la vostra les de la Barceloneta. Allavors lo que avui és un ideal serà una realitat; aquell dia Catalunya serà dels catalans.»

Finalitzava el discurs oferint als membres de la delegació de la Barceloneta el seu suport personal i el suport de *La Veu de Catalunya*.

6.3.1.14 *Cómo conjugar la pluralidad de naciones en España y su unidad como estado*³⁵³

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat de la Riba reporten en una nota³⁵⁴ la procedència d'aquest document, que li han “donat un títol aproximatiu”, i el context en què s'emmarcava.

En el document es tractava la qüestió de com es podia resoldre el problema de l'organització de les diferents funcions de l'Estat, tenint en compte la coexistència de “*varios grupos nacionales, étnicos o de cultura dentro de sus fronteras y el hecho de la existencia ya secular de un Estado común a todas ellas*”.

S'exposava que, quan es constituí l'Estat espanyol, les corrents dominants eren les que tendien a la unificació dels Estats i a la unitat per l'assimilació dels grups inferiors per part del grup dominant. Aquella forma de poder polític evolucionà cap a la constitució de grans unitats socials regides per un poder llunyà. A Espanya, també en la qüestió de les llengües es donava el mateix ideal d'unificació, p. 427:

«Los más grandes espíritus de aquella edad hablaban con desprecio de las lenguas vulgares y como nuestro Luis Vives aceptaban que una sola lengua vulgar debía prevalecer en cada país: la castellana en España, en Francia la francesa.»

---

³⁵³ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1898-1905*. Op. citat, p. 426-428.

³⁵⁴ *Ibídem*, p. 426. Nota núm. 11:

«Arxiu Prat de la Riba, prest. v, C 3/41, caps 9. Aquest manuscrit sense data ni títol va adreçat probablement a la premsa de Madrid o va ser escrit per als parlamentaris catalans a les Corts.»

El grup de Castella, dominant a Espanya, augmentà la seva superioritat sobre Europa amb el descobriment d'Amèrica i l'explotació dels seus immensos recursos. Amb aquell poder, s'inicià l'obra de dominació política i cultural sobre els demés pobles d'Espanya, p. 427:

«Al soplo fecundante de esta primavera de riqueza y de poder, los hombres del grupo dominante crearon de la nada una capital, produjeron una literatura espléndida, dieron a la humanidad genios como Velázquez y Cervantes, humanistas, jurisconsultos, músicos, intrépidos aventureros, reyes y papas, príncipes y generales.»

Malgrat aquells elements de poder, en alguns pobles d'Espanya, especialment a Catalunya, “a pesar de la pobreza económica y espiritual”, l'assimilació no tingué èxit i els diferents grups ètnics, subordinats durant tres segles a la monarquia absoluta, no renunciaren a la seva nacionalitat. Més tard, quan es perderen les restes de l'imperi colonial i fracassà l'obra d'unitat per assimilació, ja fou impossible la “desnacionalización” de Catalunya i les demés regions que tenien personalitat pròpia, “primero porque no quieren dejarse desnacionalizar y esta razón debiera bastar, luego porque el Estado no puede desnacionalizarlas”.

Es ressaltava que la llei que governava les nacions modernes era la llei de la llibertat: la llei ja no era només la voluntat del Rei, sinó que la llei era la voluntat dels ciutadans amb el Rei.

La pluralitat de nacionalitats dins d'Espanya era un fet que no es podia destruir ni modificar: “Si los hombres de una región no quieren desnacionalizarse no hay poder alguno que pueda imponer la desnacionalización por la fuerza, por la violencia”. Aquelles diferents nacionalitats havien de mantenir la seva unitat dins de l'Estat espanyol per les afinitats de civilització, el veïnatge territorial i els vincles establerts durant quatre segles de convivència.

S'assenyalava la conveniència de donar a Espanya una nova Constitució en què es fixessin els drets de les nacionalitats i les atribucions de l'Estat espanyol, p. 428:

«Imposición de estos hechos y de estas leyes es la aspiración a dar a España una constitución en que el elemento de la pluralidad de los pueblos y el de la unidad de convivencia tengan su representación, en que se constituya un poder unitario para las empresas exteriores, para los fines comunes de defensa, de relación internacional, de comercio, y en que se constituya un poder en cada nacionalidad para los elementos de diferenciación, de personalidad característica.»

L'aspiració de l'ideal de Catalunya, que es proposava, era el reconeixement de les diferents nacionalitats i de la unitat de l'Estat mitjançant la unitat externa i la llibertat interna, p. 428:

«Pero nada tampoco de despedazar España en pequeños estados, hacerla más grande aun, más fuerte, redimirla de su abatimiento, enriquecerla, levantarla al nivel de los grandes pueblos, infundir en este mismo estado de tercer orden que es hoy, alientos de gran potencia y medios para serlo, éste es el deber de las naciones españolas, éste es el ideal, la aspiración, la voluntad de Cataluña.»

El document finalitzava encoratjant a les demés regions espanyoles a seguir l'exemple de Catalunya, p. 428:

«Y Cataluña tiene la seguridad de que su ideal prevalecerá: porque porque enfrente de él no se levanta ningún otro, porque su pensamiento es el pensamiento de las regiones vivas del Norte, porque las nuevas corrientes universales están hoy de su parte.»

6.3.1.15 Una observación sobre una reforma proyectada ³⁵⁵

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1901, VII, p. 293-296

Referència: Proposta del ministre de la Governació relativa a la suspensió de les funcions polítiques dels municipis.

Tema de treball: Es tractaven les causes dels problemes que originava la qüestió electoral en el règim de centralització administrativa de l'Estat.

El tema de treball que escollí Prat en aquesta *Miscelánea* s'emmarcava en les protestes provocades per les suspensions i processaments d'alcaldes i d'ajuntaments que es produïren a les darreres eleccions legislatives. Aquelles protestes, similars a les que es produïren en anteriors eleccions, provocaren que el ministre de la Governació proposés la suspensió de les funcions polítiques dels municipis.

Les reformes parcials, segons Prat, no eren suficients i s'havia d'atacar el mal en les seves arrels. Analitzant les causes del problema, deia que el plantejament d'aquella qüestió, des de la vessant constitucional, era molt senzilla, p. 481:

---

³⁵⁵ *Ibíd.*, p. 481-483.

«Se reduce a determinar si el alcalde, jefe de la administración municipal, debe ser al mismo tiempo representante del poder ejecutivo del Estado y ejercer las funciones que a éste incumben dentro del municipio; o si, por el contrario, estas funciones delegadas deben ser atribuidas a un funcionario que represente exclusivamente los intereses del Estado dentro de la sociedad local.»

La societat local, que tenia una personalitat pròpia ben definida, representava la vida individual, p. 481:

«La noción de independencia es en rigor equivalente a la de autonomía, y se reduce a proclamar el libre ejercicio de las facultades que integran el estado o personalidad de cada individuo o colectividad en todo aquello que es propio y privativo de su individualidad.»

Tota entitat col·lectiva que tenia elements de pluralitat i d'unitat necessitava d'una organització i d'una autoritat que la representés i que no fos imposada per un altra entitat jeràrquica superior. En el cas que a una entitat col·lectiva se li donés una autoritat en nom d'una altra autoritat, llavors aquella entitat tindria que dependre de l'altra autoritat.

Considerava que de la iniciativa del ministre de la Governació, per més que es basés en doctrines científiques i es recollís en la legislació d'alguns països europeus, es tenia que valorar la significació de la proposta en el terreny de la pràctica: les reformes legislatives es tenien que estudiar en relació a l'estat i les necessitats del país i el conjunt de la legislació.

Prat, a la pregunta de quina era la necessitat més sentida en el dret electoral, responia que en aquella qüestió no hi cabia dubte, p. 482:

«Hay que acabar con el escandaloso abuso de que las elecciones se hagan en el Ministerio de la Gobernación en vez de tener lugar en los comicios. O acabar con el sistema constitucional, prescindiendo de libertades, constituciones y derechos políticos, que no pasan de alharacas retóricas en labios de nuestros actuales demócratas, o si en las leyes fundamentales del Estado se consigna el régimen constitucional aplicarlo con toda sinceridad, acabando de una vez con la vergonzosa mistificación actual, con ese absolutismo oligárquico que en vez de tener como el antiguo la franqueza de ofrecerse como tal, ostentando la rozagante túnica del poder real, se presenta vestido de libertad y de democracia.»

Exposava les mesures més urgents que es necessitaven introduir en l'elecció dels alcaldes, elecció que depenia de la voluntat del Govern i que formava part de la roda del sufragi universal que controlava el ministeri de la Governació:

- S'havia de trencar la relació de dependència que tenien els ciutadans respecte del poder executiu de l'Estat.
- S'havia de trencar la relació de dependència que els alcaldes tenien com a caps de l'administració municipal respecte de l'Estat.

Segons Prat, si prosperava la reforma proposada pel ministre de la Governació anomenant un funcionari especial en els municipis, en representació del Govern, s'aconseguiria que l'administració municipal fos autònoma, en el cercle de les seves funcions en la societat local, però es continuaria facilitant els interessos del Govern i les eleccions les continuarien controlant els governadors civils.

Ressaltava quins eren els resultats de l'excessiva centralització administrativa que hi havia a l'Estat espanyol, p. 483:

«Y este mismo resultado se alcanzaría si la reforma no se limitara a las funciones electorales; si como en otros países se separase por completo la administración del Estado, de la administración municipal; pues en el actual Estado de centralización administrativa, dada la invasión extraordinaria del Estado en la esfera de actividad propia del ciudadano y de la corporación municipal, el representante del Estado en el municipio tendría en sus manos poder suficiente para ejercer sobre los electores la coacción que hoy con tanto éxito ejercen en los distritos rurales alcaldes y gobernadores.»

Prat finalitzava la *Miscelánea* dient que s'havia d'atacar el mal en les seves arrels, p. 483:

«El problema de hacer que sea una realidad el sufragio universal es mucho más complicado y no se resuelve con medidas parciales, con remedios que afectan a su forma externa, verdaderos emplastos de curandero para engañar al enfermo y dejar libre curso a la enfermedad. Hay que atacar a las raíces del mal, y sólo de este modo se dará prueba de sinceridad y podrá obtenerse algún resultado satisfactorio.»

6.3.1.16 En torno al concepto de nacionalidad, lengua y dialecto³⁵⁶

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1901, VIII, p. 337-348.

---

³⁵⁶ *Ibíd.*, p. 483-491.

Referència: Estudi de Prat de la Riba.

Tema de treball: Prat, en aquella extensa *Miscelánea*, posava de manifest que hi havia una confusió en els conceptes de Nacionalitat, llengua i dialecte i presentava el procediment a seguir per a poder definir-los.

Iniciava la *Miscelánea* exposant que els filòlegs i els lingüistes no havien sentit en les seves investigacions la necessitat de precisar els conceptes de llengua i dialecte i havien utilitzat les dos expressions en un sentit que no estava clarament definit, p. 483:

«De ahí que hayan usado estas expresiones en un sentido vago y esencialmente relativo, aplicándolas sucesivamente a una misma individualidad lingüística, a un mismo idioma, según lo considerasen en sí mismo, abstracción hecha de todos los demás, o bien lo relacionasen con el idioma del cual procede.»

Per a l'escola italiana, que formulà el concepte de nacionalitat basant-se en el fonament de la unitat de la llengua, la nacionalitat era una entitat social diferent de l'Estat. Prat, atès que no es precisaven les expressions emprades, criticava aquell plantejament per la debilitat del concepte que es formulava.

Segons Prat, l'idioma tenia en la unitat de la llengua una força cohesionadora de les col·lectivitats humanes, que, a la vegada, es dividien per la varietat de les llengües. Tota societat tendia a constituir una llengua o una forma determinada de parlar que unís els seus membres, de forma similar a com també passava en les societats científiques, acadèmiques, mercantils, econòmiques i militars que adoptaven expressions pròpies. Aquella tendència era més gran en les societats que volien una unitat diferent de les demés societats, p. 486:

«Las sociedades políticas o Estados han comprendido también el valor incomparable de poseer una lengua que una y cohesione a sus miembros y los separe de los demás y de ahí que, cuando naturalmente no alcanzan este resultado por no coincidir las fronteras del Estado con los límites de una sola unidad lingüística, realicen esfuerzos desesperados para obtener por la violencia esa suspirada unidad de lengua y así favorecen la expansión de una lengua, la que adoptan por oficial, y combaten rudamente las otras con el fin de corromperlas y hacerlas desaparecer.»

Prat, en una nota³⁵⁷, exposava la consideració de que era una prioritat dels conquistadors introduir el seu idioma en els països conquerits. Ressaltava que els pobles, quan

---

³⁵⁷ Ibídem, p. 486. Nota núm. 19:

reaccionaven contra la seva absorció per part d'altres pobles, sentien la necessitat d'afirmar la seva individualitat i proclamar la seva personalitat en base a la unitat de la llengua, p. 487:

«La lengua es la misma nacionalidad, decían los patriotas húngaros a mediados del siglo pasado, reproduciendo la afirmación de los primeros patriotas alemanes. La lengua es la nacionalidad, han repetido después todos los pueblos renacientes.»

Prat, citant “el profundo humanista catalán Luis Vives”, considerava que la llengua constituïa un dels fonaments de la societat humana, p. 487:

«Porque la lengua modela y educa la inteligencia del que habitualmente la habla: las facultades intelectuales del niño crecen y se desarrollan al compás de la adquisición del lenguaje y por su medio. Verbo e idea, inteligencia y lenguaje se unen y compenetran en íntimo e indisoluble consorcio, cuyas huellas no desaparecen ya jamás sean cuales fueren las uniones pasajeras que después contraiga la inteligencia con otros idiomas. No hay nada comparable a esa unidad anímica determinada por la comunidad de idioma.»

El llenguatge, que influïa en la formació de la intel·ligència dels qui la parlaven, era el principal instrument de la vida de relació, sense la qual no era possible la comunicació d'idees, de sentiments i de voluntats. Ressaltava que diferents escoles consideraven que la llengua era l'element constitutiu de la nacionalitat, p. 488:

«Siendo, pues, el vínculo de la comunidad de lengua tan poderoso que asocia y cohesionan estrechamente a los que comprende, y separa a los demás hasta el punto de hacerlos extranjeros, no es de extrañar que todas las escuelas que se hayan ocupado en la nacionalidad con un sentido realista y positivo hayan atribuido a la unidad de lengua un valor considerable.»

«El primer cuidado de los conquistadores es introducir su idioma en los países conquistados. Los ingleses en Irlanda lograron que el erse o irlandés fuese conocido únicamente de una vigésima parte de la población indígena y que ésta en su inmensa mayoría hablase el inglés; en Escocia, ya limitado el gaélico a la región montañosa de los Highlanders, después del último movimiento insurreccional jacobista, retrocedió más aún, pues el gobierno vencedor estableció escuelas de inglés en todos los clanes. Francia ha luchado en vano para desterrar el flamenco de sus departamentos del Norte, y el vasco de los del Sur. Alemania persigue encarnizadamente el danés en el Slevig Hoistein y el polaco.»

Segons Prat, no s'estava emprant correctament els conceptes llengua i dialecte, p. 490:

«Si el catalán, el veneciano, el gascón y el romance son dialectos, ¿qué motivo racional puede alegarse para no hacer extensiva esta calificación al portugués, al castellano, al francés, al tusco-romano, en una palabra, a todas las apellidadas lenguas neolatinas?»

No compartia l'afirmació de que l'idioma oficial d'un Estat fos la llengua oficial i que els demés idiomes, que també es parlessin, fossin considerats dialectes. Rebutjava el plantejament de que la característica de la llengua es devia només a la seva "oficialidad". L'oficialitat de l'idioma, segons Prat, era una condició afegida que no aportava res de nou a una llengua, "un mismo idioma sin experimentar ninguna mutación puede pasar de la categoría de oficial a la de no oficial y viceversa".

Es podia arribar a supòsits absurds com que una llengua, en una nació que es repartia entre altres nacions, passés a ser un dialecte; i que un idioma que fos llengua i dialecte alhora, com era el cas del romanès, fos considerat una llengua a Romania i un dialecte a Hongria. Segons Prat, eren una convenció les consideracions que es feien de la inferioritat del dialecte respecte de la llengua. Finalitzava la *Miscelánea* dient que, per arribar a l'accepció científica de la llengua i del dialecte, primerament es tenia que definir la "substancia de ese todo del cual es modificación accidental el dialecto".

6.4 L'any 1902

L'obra periodística de Prat es veié interrompuda en ser suspesa *La Veu de Catalunya*, el maig de 1902, a conseqüència d'haver publicat un article considerat injuriós estant suspeses les garanties constitucionals a la província de Barcelona.

Prat, en qualitat de director de *La Veu* fou processat i empresonat durant una setmana. Arran de l'estada a la presó, empitjorà el seu estat de salut i per recomanació mèdica es traslladà al sanatori francès de Dourtol per a seguir una llarga temporada de repòs que es perllongà fins a finals de 1903, en què, havent millorat la salut, retornà a Barcelona. El darrer article que publicà el 1902 a *La Veu*, amb el títol *Grans mercès*, estava datat el 24 de juny.

6.4.1 L'obra de Prat

En aquest apartat presentem el conjunt de l'obra de Prat corresponent a l'any 1902, que està formada per 14 documents: 8 articles publicats a *La Veu de Catalunya* (1 dels articles fou publicat també al *Diario de Mataró*), 3 documents interns que preparà per a *La Veu de*

Catalunya (unes orientacions, unes instruccions adreçades als redactors i un informe per al Consell d'administració), 1 article publicat a *Germanor*, un informe relatiu al Projecte de llei de reforma municipal i 1 *Miscelánea Jurídica* publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*.

6.4.1.1 *Fora de la llei*³⁵⁸

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat de la Riba reporten en una nota³⁵⁹ quin era el context en què s'emmarcava aquest article, en què Prat es referia al resultat d'un judici celebrat a l'Audiència de Barcelona i analitzava les causes del majoritari suport popular que tingué el veredicta absolutori del jurat.

Per a Prat, el suport popular que tingué el veredicta d'absolució de Salvador Riera era el reflex de la lluita que hi havia entre “la tirania del caciquisme i la ciutat resolta a destruir-la”.

A la pregunta que feia de com podia ser que Barcelona glorifiqués un criminal vulgar que matà per un interès particular i no per una idea, ell mateix responia que, malgrat que semblés el símptoma de descomposició de l'Estat, si s'analitzaven les arrels i derivacions d'aquell judici es descobriria un significat radicalment diferent i es veuria que en el veredicta de llibertat per a Salvador Riera hi havia dos manifestacions molt diferents:

- La primera, era la dels qui celebraren la llibertat de l'acusat i trobaven en ell un company en la lluita contra la societat i contra l'enemic representat en el poder judicial.
- La segona, era la de la gent de totes les classes socials que aplaudien el veredicta i cridaven “Abaix el caciquisme”.

---

³⁵⁸ *Ibíd*em, p. 500-503. L'article fou publicat el 23 de gener de 1902 a *La Veu de Catalunya* i el 27 de gener de 1902 al *Diario de Mataró*.

³⁵⁹ *Ibíd*em, p. 500. Nota núm. 5:

«El procés de Salvador Riera per l'assassinat de García Victory el 18 de gener de 1900 va esdevenir un procés polític contra el caciquisme barceloní i *La Veu de Catalunya*, com la resta de la premsa d'oposició, va fer un seguiment informatiu detallat de la causa a partir del 16 de gener de 1902. [...] El veredicta del jurat es produí malgrat l'actuació del jutge, que tractà d'impedir preguntes de la defensa als qui posaven en evidència el fons polític del cas.»

Prat considerava que, tot i que semblava que coincidien les manifestacions de la gent honrada i la dels predestinats al crim, les reaccions del poble no es confonien i estaven ben separades, p. 501:

«No hi va haver entre elles maridatge; al contrari; transeünts dels que aplaudien la resolució del jurat, varen intervenir per a oposar-se que es duqués enlaire al criminal; i trinxeraires de l'acompanyament d'aquest volien fer callar els crits d'abaix el caciquisme.»

Remarcava que lo important d'aquell succés era l'atenció que havia despertat el judici a Barcelona i que l'esperit públic es pronunciés unànimement a favor de la llibertat d'un "reu convicte i confés d'assassinat".

Prat preguntava: "És aquí la desviació del sentit moral? Va obrar pertorbada la consciència popular al dictar als jurats el fallo absolutori?". Ell mateix responia que no podia ser que tot un poble s'equivoqués i que hi tenia que haver un motiu en el vot del poble que, "al voltant de la llar de la família", no s'equivocava. El motiu es trobava en la consciència popular que no hi veia el cas individual d'un home sinó el "d'un poble". Aquell crim tenia la significació de l'expiació d'altres crims del caciquisme, que feia ús del poder de la llei en benefici seu i utilitzava la llei per a afavorir els amics i perseguir els enemics p. 501:

«Lo que ells volen és llei i lo que ells no volen, no, baldament estigui consignat en tots los codis. Un volant, un recadet, una paraula seva, detura o accelera l'acció de la justícia, suspèn l'aplicació de totes les lleis.»

Prat es referia als desastres d'aquell règim que, estès per tot el país, portava a la ruïna a l'Estat:

- Quan davant d'aquella situació, els ciutadans, que sofrien les vexacions, s'unien i es negaven a pagar les contribucions i tancaven les caixes en un moviment de resistència passiva, llavors l'oligarquia de cacics, en contra de totes les lleis, perseguia i empresonava els contribuents "sense altra raó que la de la força".
- Quan es digué als ciutadans de Barcelona, que participaven en el moviment, que acudissin als medis constitucionals per a canviar el Govern, aquells mateixos ciutadans, que fins llavors estaven desenganyats dels comicis perquè es falsificava la seva voluntat, s'organitzaren en una poderosa xarxa que paralitzà l'acció del caciquisme.

- Els professionals de la política, que s'havien beneficiat de que els ciutadans no acudissin a les urnes, quan veieren que perillava la seva hegemonia iniciaren la seva resposta, p. 502:

«[...] i allavors aqueixos fariseus de la política que s'excusaven en la indiferència pública per a legitimar els seus excessos, i que hipòcritament se planyien que els ciutadans no acudissin a les urnes, veient-se vençuts i amenaçats, importen a Barcelona, un agitador foraster, obren les portes de la presó i aquissen contra els ciutadans honrats, turbes de criminals que garrot i ganivet en mà, assalten i atropellen, comptant amb la impunitat més asquerosa.»

Remarcava que aquell era el context en què es situava el judici i que havia produït la resposta del poble de Barcelona, p. 503:

«I a aquests que han prostituit, trepitjat i envilit totes les lleis, que han arrossegat pel llot de totes les concupiscències la llei penal torcent-la per donar la impunitat als amics i aterrar els enemics, a aquests el jurat de ciutadans de Barcelona els posa fora de la llei. Reus del delictes de lesa pàtria els imposa la pena que s'ha imposat sempre als grans criminals en tots els temps i en tots els pobles.»

Finalitzava l'article adreçant-se als qui havien contribuït a fer un mal ús de les lleis, p. 503:

«Heus-lo aquí el sentit del fallo del jurat: És la justícia del poble que passa sobre les testes dels enemics de la ciutat.

Podríem dir com el Savi de l'Antiguitat: *Enteneu-ho bé, poderosos de la terra, enteneu-ho i apreneu!*»

6.4.1.2 Senyal del temps³⁶⁰

Prat, a l'article, fent-se ressò d'una polèmica periodística, tractava la qüestió de les reivindicacions del moviment obrer.

El diari *El Imparcial* de Madrid havia mostrat el seu desacord amb la decisió que prengueren els forners de Barcelona que, per assegurar-se del compliment de la vaga convocada els diumenges, decidiren marcar les mans dels seus associats amb el segell de la Societat: *El Imparcial* veia en la decisió dels obrers catalans senyals “d'abjecció i de rebaixament”.

---

³⁶⁰ Ibídem, p. 503-504. L'article fou publicat el 29 de gener de 1902 a *La Veu de Catalunya*.

Prat deia que si la gent de la “*Cort del Manzanares*” es preocupés de seguir els problemes socials plantejats a Catalunya, que eren els mateixos que hi havia per tot Europa, no atribuiria als obrers catalans “una tendència que avui se marca enèrgicament entre els obrers de tot el món civilitzat”. Segons Prat, mentre que *El Imparcial* de Madrid, era el símbol de la defensa dels “ideals progressistes de l’any 50”, els obrers, des de les associacions obreres, defensaven les noves tendències del treball.

Ressaltava que els conflictes moderns responien als mateixos problemes de la reglamentació del treball que ja es suscitaven en les velles organitzacions gremials: els problemes sobre els aprenents i sobre l’aptitud professional. Un exemple d’aquella situació era la vaga que es sostingué en una població industrial de França, en què s’exigia als patrons que donessin feina preferentment “als fills dels obrers de la mateixa indústria, del mateix taller i de la mateixa localitat”.

Per a Prat, en la forma d’exposar les exageracions es mostraven quins eren els vells ideals i quines eren les reivindicacions obreres més actuals, que eren “inevitables en la marxa ascendent de totes les tendències”.

6.7.1.3 *Fets i no paraules*³⁶¹

Prat a l’article, es referia a l’actitud que demostrava *La Renaixensa* en parlar de diferents personalitats de tendència catalanista. Específicament, es referia als casos dels diputats Lluís Domènech i Montaner i del Dr. Robert.

Exposava que des de la Lliga Regionalista, tot i que estaven oberts a l’oferta de unió i concòrdia que els hi havien fet, consideraven que *La Renaixensa* havia de demostrar la seva actitud amb “fets i no paraules”.

Recordant la trajectòria de Domènech a *La Renaixensa*, Prat reconeixia que no s’havien d’oblidar els sacrificis que realitzà, p. 504:

«[...] ell va estampar-hi en sa primera plana l'ensenya amb què s'ha presentat des dels seus orígens al públic català; ell, en moments crítics en què havia de plegar-se per falta de subscriptors, va acudir al seu auxili, portant-li l'esforç personal, el sacrifici material i l'esforç i el sacrifici dels seus amics. Encara que no hi hagués res més que això, encara que en Domènech no fos una de les més legítimes glòries de la nostra terra i un dels homes que amb més constància han treballat per ella, entre persones de sentiments enlairats i rectes, això ja és prou per a imposar atencions i respectes.»

---

³⁶¹ *Ibidem*, p. 504-506. L’article fou publicat el 31 de gener de 1902 a *La Veu de Catalunya*.

Segons Prat, que considerava que aquells fets ja eren suficients per a merèixer atencions i respectes, *La Renaixensa*, que sense l'ajuda de Domènech “tal vegada avui no sortiria”, acceptava i publicava “amb complacència de sectari polític un escrit ple d'espècies injurioses”, dirigides contra Domènech, que indignaren els catalanistes de *La Veu de Catalunya* i “a molts que no són pas amics nostres, també”.

Des de *La Veu de Catalunya* també censuraven a *La Renaixensa* l'acusació de caciquisme que feren contra el doctor Robert i l'intent de ridiculitzar-lo amb motiu de les eleccions. Ressaltaven que quan la figura del Dr. Robert creixia en el respecte de tothom, llavors dolia a *La Renaixensa* que la gent s'adonés que el diari s'havia prestat a acusar-lo de “caciquisme, de caciquisme nou, pitjor que el que teníem”.

Prat afirmava que era amb fets i no amb paraules com es tenien que demostrar els sentiments. Mentre que les unions es feien “tot fent-les, i no parlant-ne”, els fets de *La Renaixensa* es contradient amb “les seves paraules”, pg. 505:

«Però, ja comença a picar en història, que tinguin l'atreviment, per no dir-ne una altra cosa, de parlar de pau i d'unió, una gent que ha treballat amb totes ses forces per desunir i separar; que no van parar fins a fer incompatibles nostra acció i nostra presència en antigues societats catalanistes, fins a fer estèrils els nostres sacrificis, fins a aïslar la vida d'aqueixes societats de la marxa general de la societat catalana.»

La gent de *La Renaixensa*, segons Prat, s'havien passat un “any sencer” criticant els catalanistes de *La Veu de Catalunya*, p.

«Una gent que es passa un any sencer vomitant cada dia contra nosaltres tota mena d'injúries i calúmnies; que ens presenta davant de Catalunya com ambiciosos vulgars, sedents d'empleus i prebendes, renegats en busca de profit personal, catalanistes falsos, impurs, mestissos, més perjudicials a Catalunya que els seus enemics declarats; una gent que en aquest terreny traspassen totes les fronteres que posa a la passió i a l'odi, el respecte a si mateix, i fa tot el que humanament pot per a deshonrar-nos, amb cartes particulars, amb murmuracions a cau d'orella, amb discursos en reunions i mítings, amb sueltos repetits insinuant vilanies.»

Quan des de *La Renaixensa* veieren que ningú se'ls escoltava, i que els insultats portaven a la lluita tot Catalunya i guanyaven les campanyes formidables “que formaran època en la història de la pàtria”, llavors adoptaren “la cançó de la unió i de la concòrdia”. Però, des de feia tres anys, les calúmnies que publicaven *La Publicidad*, *El Diluvio* i *L'Esquella* ja

s'havien publicat abans “embossadament” a *La Renaixensa*: “Aquestes planes han estat la pedrera on han acudit llibertaris i cacics en busca d’armes per a combatre’ns”.

Referint-se a que els homes de *La Veu de Catalunya* volien la pau i la concòrdia, Prat exposava quina seria l’actitud que seguirien, p. 505-506:

«Ja la volem, nosaltres, la pau i la concòrdia, i proves n'hem donat callant llargues temporades en què diàriament se'ns atacava, i no contestant més que quan l'atac passava de la mida; amples i ben obertes estan a les portes de la Lliga Regionalista perquè hi entrin els que vulguen treballar positivament per Catalunya. Però han de començar per retractar-se de totes les calúmnies i de totes les injúries; han de començar per tenir a n'aquests homes vilment maltractats, el respecte i la consideració que es mereixen; i mentre no facin això, mentre vinguin amb reticències injurioses, mentre segueixin aprofitant les ocasions per a combatre'ls, com han fet ara, de bracet amb *El Diluvio*, que no hi comptin.»

Adreçant-se a *La Renaixensa*, finalitzava l’article dient que no comptessin amb ells mentre continuessin publicant aquelles reticències injurioses, p. 506:

«Per nosaltres com si no existissin; no els hem necessitat per a res fins ara. Sense ells hem fet coses grosses, sense ells hem portat a cap campanyes memorables, sense ells continuarem fent la nostra via de restauració de la pàtria, i la portarem allà on s'ha de dur, al terme de la gran victòria, gràcies als nostres esforços, molt més pròxim del que podíem mai imaginar.»

6.4.1.4 *Reincidint*³⁶²

Prat, a l’article, analitzava la resposta que donà *La Renaixensa* a la queixa que formularen des de *La Veu de Catalunya* per l’actitud seguida contra els homes i la política de La Lliga Regionalista.

Segons Prat, per més que des de la *La Renaixensa* parlessin de “germanor i concòrdia” continuaven amb les mateixes injúries. Des de *La Veu*, que podien perdonar però que no podien oblidar, ja no posarien la seva confiança en els procediments que empraven a *La Renaixensa*. A la vegada, també anunciava el seu suport als catalanistes víctimes de l’engany de *La Renaixensa* i els hi deia que tornessin a la doctrina catalanista de sempre.

Per a Prat, la resposta que donà *La Renaixensa*, a la indignació que mostrà *La Veu de Catalunya* per la conducta seguida amb els diputats catalanistes Domènech i Robert, era un

---

³⁶² *Ibidem*, p. 506-509. L’article fou publicat el 3 de febrer de 1902 a *La Veu de Catalunya*.

manera de deixar “content i enganyat el lector de bona fe”, intentant desviar la qüestió parlant d’unió i concòrdia entre els catalanistes, p. 506:

«Gran mal se'n fan de no guardar-nos cap rancor, després d'haver tractat de deshonrar-nos pública i privadament per tots els medis, en correspondència als serveis que de nosaltres tenien rebuts.»

Ressaltava que en el moment decisiu per Catalunya, quan el nucli intel·lectual i catalanista després del desastre colonial es llençà a la conquesta de la societat catalana, des de *La Renaixensa* els atacaren, p. 507:

«I allavors en aquell moment decisiu per Catalunya, aquell diari que tots nosaltres havíem pujat cadascú segons ses forces, i que havia de ser el principal instrument de la gran obra, se'ns gira en contra nostra i de la nostra empresa, comença una campanya de difamació, no interrompuda, per a desprestigiar-nos a nosaltres que amb la fe de la joventut i l'ardiment del sentiment patriòtic, empeníem la creuada per a tornar els catalans a Catalunya.»

Exposava un seguit d’actuacions en què es tornaven a atacar les posicions catalanistes:

- Des de *La Renaixensa*, en un moment en què convenia que es parles de germanor i de concòrdia, continuaven amb les mateixes injúries de sempre, p. 507:
«Però hi surt tot: se'ns repeteix que vàrem fraccionar el programa catalanista, que hem tingut *per protectors i guies els homes més funestos de la política madrilenya*, que prescindíem del reconeixement de la personalitat de Catalunya, que havíem abandonat les bases de Manresa i no les vàrem reprendre fins ara a la darrera campanya. I novament se parla amb aire depressiu del concert econòmic i tancament de caixes, *purament materialista*, i de les campanyes electorals fetes *sense bandera i sense programa*.»
- En un article, “signat per un individu de la Junta directiva de la Unió Catalanista”, es criticava el discurs que féu Picó i Campanar a l’Ateneu Barcelonès.
- En el número del 31 de gener de *La Nació Catalana*, periòdic dirigit per “un altre individu de la citada junta”, es criticava els homes de La Lliga Regionalista per dir-se catalanistes.

Prat considerava que aquells eren fets de desunió i de separació que es desdeien de l’actitud de cercar la pau i la germanor i que per aquell camí no es trobarien mai. Atès que

les agrupacions polítiques a més de la comunitat d'idees també es fonamentaven en la confiança mútua, ja no posarien la seva “confiança en gent de procedirs tan tortuosos”.

Els homes de la Lliga Regionalista, que podien perdonar molts agravis, no podien oblidar ni oblidarien mai que des de *La Renaixensa* haguessin fet tot el possible per a fer fracassar la batalla que es donà als enemics de Catalunya.

Prat, referint-se als catalanistes que havien estat víctimes de l'engany de *La Renaixensa*, anunciava el seu suport als que estaven tornant a la doctrina catalanista de sempre., p. 509:

«Tant si vénen a engrossir l'estol de la Lliga Regionalista com si segueixen dintre de la Unió Catalanista, ens tindran sempre al seu costat, com ens hi han tingut en les darreres eleccions municipals. A ningú hem demanat si era de la Unió o de la Lliga per a ajudar-lo des d'aquestes planes a l'acció política sana i fecunda de transformar els Ajuntaments de la terra catalana; ni ho demanarem mai a ningú que pel bé de Catalunya treballi.»

6.4.1.5 *Prou* ³⁶³

Prat a l'article es referia de nou a l'actitud seguida per *La Renaixensa* que, mentre proposava que hi hagués “pau i germanor” entre els catalanistes, continuava amb les injúries.

Referint-se a l'actitud de *La Renaixensa*, com de “falta de sentit”, deia que un “home desapassionat i de consciència drete no pot menos d'escriure's'n”. Al·ludint a que una cosa eren les paraules i altra els fets, resumia els fets que havien succeït fins que es produí la separació en la Unió Catalanista.

- “Primer”: *La Renaixensa*, referint-se a Domènech i a Robert, diputats catalanistes per Barcelona, va publicar un comunicat en què es referia a un nou caciquisme “pitjor que el que teníem”.
- “Segon”: Quan demanaren a *La Renaixensa* que rectificués, des d'aquesta publicació se'ls acusà d'haver provocat la divisió en el camp catalanista.
- “Tercer”: *La Renaixensa*, en resposta a la indignació de *La Veu de Catalunya* perquè els hi haguessin atribuït aquella campanya de desunió, tornà a repetir totes les calúmnies, p. 509:

«[...] ens replica insistint en totes les espècies calumnioses que havia propagat per a desprestigiar-nos: això és, que havíem fraccionat el programa catalanista, que havíem

---

³⁶³ Ibídem, p. 509-511. L'article es publicà el 6 de febrer de 1902 a *La Veu de Catalunya*.

abandonat les Bases de Manresa, que havíem tingut per protectors i guies els homes més funestos de la política espanyola (en Silvela i en Polavieja)...»

Prat deia, irònicament, que l'interès de *La Renaixensa* amb aquella conducta no era el desprestigi de Robert i de Domènech ni ferir-los a ells, sinó que l'interès era treballar perquè no hi hagués discòrdia. En aquella intenció també hi participava, “el seu confrare”, *La Nació Catalana* i les “associacionetes” que havien acordat “*expulsar els socis que siguin d’una entitat amiga nostra*”.

Exposava un seguit de greuges que havien sofert per part de *La Renaixensa*:

- Dir que no donaven publicitat als actes de la Unió, quan des de *La Renaixensa* no van respondre a “l’afectuós saludo” que se’ls dirigí en començar a publicar-se *La Veu de Catalunya*.
- No va informar de la constitució del *Centre Nacional Català*, creat per a treballar en defensa de les Bases de Manresa.
- No va informar de les denúncies que es feren contra *La Veu de Catalunya* per les seves “patriòtiques campanyes”.
- No va informar de la segona supressió de *La Veu de Catalunya* dictada per l’autoritat militar.
- Havia suprimit o alterat els noms dels “nostres amics” en les ressenyes dels actes patriòtics i també havia alterat les seves manifestacions.
- No va donar compte dels mítings de la campanya per assolir el concert econòmic.
- No va informar de la constitució de la Lliga Regionalista ni de les reunions preparatòries de la campanya de les eleccions de diputats a Corts.
- Havia donat una informació mínima dels mítings electorals de la primera campanya per a l’elecció de diputats a Corts i dels de la darrera campanya de l’elecció de regidors.
- No va informar de les campanyes dels diputats catalanistes al Congrés en què es defensaven les Bases de Manresa i havien “mutilat les cartes del seu corresponal que les relataven amb calor i entusiasme”.
- Era l’únic periòdic que no publicava cap notícia de la *Lliga Regionalista* presidida pel doctor Robert, que havia realitzat tan “glorioses campanyes”.

Prat considerava que els homes de *La Renaixensa*, igual que havien fet els homes de *La Veu de Catalunya* que, quan van ser injuriats durant tot un any, van posposar l’interès personal

al de Catalunya, també tenien que haver posposat el seu interès personal quan la Unió Catalanista encara era un fet, p. 511:

«Tot un any vàrem callar, tot un any vàrem estar en actitud expectant; durant aquell temps vàrem fer el sacrifici de tot lo que un home més estima i aprecia, en ares de la unió; i a cada pas que nosaltres donàvem en aquest sentit més s'envalentonaven les passions deslligades i més queia damunt nostre un foc granejat d'injúries i calúmnies. Ja la unió era només un nom; ja tothom, tot els periòdics enemics del catalanisme glossaven cada dia amb complacència les investides de *La Renaixensa* i comentaven com a culpable el nostre silenci; ja en tots els mítings havien predicat el cisma. La separació era un fet. Allavors nosaltres, veient estèril el nostre sacrifici, vàrem començar la nostra obra política, prescindint d'ells en absolut, com d'una força negativa que destorba i entrebanca.»

Oferia la col·laboració de *La Veu* a tots els qui volguessin participar en l'obra de restaurar Catalunya, fossin de la Unió Catalanista o de la Lliga Regionalista, p. 511:

«Els bons fills de Catalunya saben on treballem i com treballem; tots els qui vulguin prendre part en la gran empresa siguin de la Unió, siguin de la Lliga, o no siguin de cap d'aqueixes entitats reglamentades, trobaran la nostra ajuda; que de feina n'hi ha per tots els que vulguin fer-ne, i nosaltres no hi estem per capelles tancades ni per dogmes esotèrics: cridem a tots els catalans vinguin d'on vinguin i pensin com vulguin, a tots els catalans que ens vulguin ajudar a restaurar Catalunya.»

6.4.1.6 No s'escarmenten ³⁶⁴

Prat a l'article es referia a l'actitud que tenien els polítics conservadors madrilenys contra el ideal autonomista dels catalanistes.

Prat, que veia en aquella actitud un medi, que no era nou, per fer mal a Catalunya, es referia a la intervenció de l'ex-ministre Dato en el debat que es celebrà en el parlament espanyol per a tractar els successos que succeïren a Barcelona. Aquella intervenció era una prova més de la política desencertada que havien seguit els Governes espanyols al tractar el problema de la qüestió social que es vivia a Catalunya.

Prat, després que Dato digués que li semblava més greu la idea autonomista que l'anarquisme, avisava als catalans que encara confiaven en els conservadors, p. 511:

---

³⁶⁴ Ibídem, p. 511-513. L'article fou publicat el 3 de març de 1902 a *La Veu de Catalunya*.

«Per ell, com per en Silvela, com pel partit conservador, és més abominable, més atemptatori de l'ordre social, fer una nova distribució d'atribucions entre el poder central i els poders regionals, que no pas destruir la propietat, proclamar l'amor lliure, negar la religió, dissoldre les nacions i pàtries.»

No entenia com Dato no havia donat importància a l'assaig de vaga general realitzat a Barcelona, “aconteixement transcendental en la història social moderna”. Destacava el fet que aquell greu conflicte social no hagués fet reaccionar a “l'home del principi d'autoritat i de les reformes socials”, que només veia el mal tracte amb què fou rebut a Barcelona per la classe social més amenaçada en aquells successos, p. 512:

«Aqueix fet social no li diu res; no sent ni veu res més que les xiulades i els desaires amb què va ser rebut a Barcelona per la classe social principalment amenaçada amb els darrers successos. És possible donar més proves de mesquindat d'esperit? És possible evidenciar d'una manera més palpable l'absoluta falta de sentit polític d'aquesta gent?»

Prat veia en l'actitud dels homes del partit conservador un medi, que no era nou i que responia a les tradicions de govern d'aquella “colla de polítics”, de fer mal a Catalunya, p. 512:

«En temps d'en Cánovas, per a tenir a ratlla els industrials catalans que lluitaven per imposar a Espanya el proteccionisme, va permetre's que esclatessin aquí i allà, en cases de fabricants i en fàbriques i tallers, bombes de dinamita... Qui carregava aquells instruments de destrucció no ho va saber descobrir mai la policia, sempre va deixar-se entre ombres i misteris, però tot Barcelona veia els agitadors obrers senyalats com a culpables entrar i sortir del Govern civil, mantenint amb les autoritats relacions d'una cordialitat assombrosa...»

Els industrials catalans, malgrat el tracte que reberen, segons Prat, van continuar la seva obra patriòtica i varen fer triomfar l'ideal català que fomentava la política econòmica:

- Les classes productores de Catalunya, que es proposaven regenerar la vida política espanyola, donaven suport a l'ideal català del regionalisme.
- Els polítics de sempre, “responsables de totes les desgràcies d'Espanya” continuaven la seva obra de divisió social i intentaven provocar la “guerra de classes” entre els catalans.

Recordava a Dato que, quan hi hagué la campanya per aixecar els obrers contra la burgesia catalana, va trobar-se abandonat per part de la classe mitja i dels obrers. I, també.

recordava als “ministres d’ara” que, després d’haver “enviat agitadors d’ofici i haver provocat i exacerbat per medi dels seus representants el moviment de lluita social”, hagueren de treballar “amb totes les seves forces” per a poder solucionar aquell conflicte.

Prat que confiava en el triomf de l’ideal autonomista, igual que succeí amb el triomf de l’ideal proteccionista que arribà a ser un ideal de tothom, finalitzava l’article aconsellant que aprenguessin de les lliçons que donava l’experiència, p. 513:

«Aprenguin en les lliçons que els dóna l’experiència. La nostra força, és la força del dret i de la justícia i, tard o d’hora, acabarà per imposar-se. Com l’ideal proteccionista ha arribat a ser l’ideal de tot Espanya, així mateix tot Espanya acabarà per adoptar el nostre ideal autonomista. No ho aturaran per més que facin. Però els odis i les passions no s’exciten en va; necessiten víctimes que els apaguin. Recordin-se de la feta de Santa Àgueda.»

6.4.1.7 *El sembrador*³⁶⁵

Prat a l’article donava testimoni de la memòria del Dr. Bartomeu Robert, que havia mort sobtadament³⁶⁶.

Qualificava al Dr. Robert com a “gran sembrador de la idea catalanista” i explicava que la mort s’havia endut l’home que havia fet arribar la seva paraula a les diferents classes socials catalanes. Exposava els àmbits en què excel·lí el Dr. Robert:

- A més a més de pare de família i metge, destacà com a patriota català, p. 210:
«Com a home, com a pare, com a metge, es trobava en la plenitud del compliment de la seva missió; com a patriota havia donat a la causa de la terra tots els seus prestigis, totes les seves activitats; havia encarnat l’aspiració catalana i, verb del pensament català, per mediació d’ell la nostra pàtria havia proclamat *urbi et orbe* el nou ideal, l’evangeli de resurrecció d’aquesta terra.»
- Havia acomplert amb la seva missió en l’obra social i política que s’havia iniciat a Catalunya: “El gran sembrador havia acabat la sembrada, i veia ja pujar ufanosa, verdejant com una esperança, la collita pròxima”.

---

³⁶⁵ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 210-211. L’article fou publicat el 12 d’abril de 1902 a *La Veu de Catalunya*.

³⁶⁶ El traspàs del prohom del catalanisme coincidirà amb el període en què Prat, a causa d’estar processat per l’autoritat militar, es trobava en llibertat provisional i no podia abandonar el seu domicili.

Ressaltava que després de la trista pèrdua corresponia a les noves generacions, que havien estat al voltant del Dr. Robert, ser bons continuadors de la tasca que havia iniciat, p. 210:

«La vida dels pobles sans no l'interrompen les desgràcies: va fent el seu curs, sempre endavant, enfortida amb l'esforç i el record i la glòria dels grans homes, que la mort transforma en activitat i força i glòria col·lectives.»

Prat, atès que estava en llibertat provisional en arrest domiciliari, manifestava el seu sentiment per no haver pogut participar en els actes de l'enterrament i es comprometia a treballar com havia fet el polític traspasat, p. 524:

«Plorem, doncs, el patrici eminent. però treballem com ell amb energia, amb decisió, amb fe ferma. Privat del consol de veure i acompanyar les seves mortals despulles, sento centuplicada la meua pena, però no per això ha minvat poc ni molt la fe ardent i l'esperança certa en l'esdevenidor. Que s'és molt a prop de la terra de promissió quan moren els profetes...»

6.4.1.8 *El senyaler*³⁶⁷

Prat dedicava l'article a recordar la figura del Dr. Robert, que havia mort recentment.

Reconeixia públicament la feina feta pel Dr. Robert des de que participà, amb motiu de la desfeta colonial, en el moviment que inicià el poble català per a reformar la política que seguia el Govern: havia estat "el senyaler", el guia del moviment que va promoure que a Catalunya quan es despertés "la massa honrada i sana del nostre poble".

Prat glossava la figura del polític traspasat:

- Va presidir les comissions dels "Cinc presidents" que es van fer portaveus de Catalunya en aquells moments de crisi.
- Com alcalde de Barcelona, en el "curt període en què les nostres classes conservadores varen posar llurs esperances en el general Polavieja", fou l'abanderat de l'ideal de restauració catalana.
- Quan la campanya del tancament de caixes, conjuntament amb els altres presidents, es posà al costat dels botiguers de Barcelona que donaren als ciutadans un "exemple mai prou alabat de patriotisme i d'esperit de sacrifici".

---

³⁶⁷ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 212-213. L'article fou publicat en el número de maig de 1902 de *Germanor*.

- Va defensar la bandera del concert econòmic, passejant-la per tot Catalunya i afirmant “davant dels que volien dividir-nos” la gran solidaritat catalana.
- Quan es creà la Lliga Regionalista, convertint en unió permanent i estable la conjunció circumstancial de les poderoses forces socials catalanes, el Dr. Robert fou el president.
- A les eleccions a Corts de l’any 1901 fou elegit diputat i portà al Parlament espanyol les aspiracions de Catalunya fins el moment de la seva mort sobtada: “La senyera queda allà plantada en ple Parlament, i ja ningú podrà arrencar-la; perquè cada dia seran més i més valents, els propis i els estranys que s’acoblaran a la seva ombra”.

Prat finalitzava l’article dient que el nom de “l’eminent patrici” quedaria lligat amb tots aquells esdeveniments i passaria a la història del poble català.

6.4.1.9 *Grans Mercès* ³⁶⁸

Aquell article era el primer que Prat publicava a *La Veu de Catalunya* després del procés que seguí contra ell l’autoritat militar.

Els compiladors de l’*Obra completa* de Prat de la Riba reporten en una nota ³⁶⁹ que aquest es beneficià de l’amnistià que es promulgà el 22 de maig en ser coronat Rei Alfons XIII.

Prat, en tornar a poder expressar-se lliurement, manifestava la seva gratitud per les mostres d’interès i d’afecte que havia rebut de particulars i de corporacions i, fins i tot, d’elevades autoritats, “d’aquelles que no ballen al so que des de Madrid toquen”. Mitjançant aquell article, expressava el seu agraïment per totes les visites que rebé a la presó i al seu domicili i per les comunicacions i cartes que li enviaren.

Assenyala que havia sortit de l’estat de llibertat provisional, en què feia més d’un mes vivia, i havia entrat en l’estat de llibertat provisional, en què també vivien tots els catalans en el règim de suspensió de garanties i de l’estat de setge.

Mostrava la seva gratitud, que no havia pogut expressar abans, per les mostres de suport i de solidaritat rebudes, p. 524:

---

³⁶⁸ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1898-1905*. Op. citat, p. 524-525. L’article fou publicat el 24 de juny de 1902 a *La Veu de Catalunya*.

³⁶⁹ *Ibidem*, p. 524. Nota núm. 9:

«Fins al dia 7 d’abril Prat no sortí de la presó després d’haver rebut infinitat de mostres de solidaritat i de suport, però la llibertat provisional no arribà fins al 22 de maig: Prat se salvà gràcies a un indult general del 17 de maig de 1902 amb motiu de la coronació d’Alfons XIII.»

«Les penes i les molèsties de la persecució soferta queden gairebé compensades per les innumerables proves d'afecte i consideració que he rebut de totes bandes: d'amics i enemics, de companys i de desconeguts.»

Referint-se a les gestions que molts particulars i corporacions havien fet en favor de la seva llibertat deia que eren dignes d'agraïment per l'espontaneïtat amb la que es feren. Com no podia correspondre'ls personalment, Prat expressava el seu agraïment per mitja d'aquell article.

Adreçant-se als “que varen instar la promoció” del seu procés, sense entrar a ocupar-se en aquell moment dels mòbils que tingueren, també els hi donava les gràcies ja que sense pensar-ho li havien fet un favor, p. 525:

«Sense ells no sabia a hores d'ara que pogués comptar amb les simpaties de tots els elements de prestigi i significació de Barcelona, de tots els que més genuïnament representen la força i la vida catalanes.»

Prat finalitzava l'article expressant el seu agraïment als promotors del seu processament: “És un favor que m'han fet sense pensar-ho. Que Déu els ho pagui si ho mereixen”.

6.4.1.10 Informe de la direcció de la *Veu de Catalunya* al Consell d'administració sobre el diari durant el 1901³⁷⁰

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat reporten en una nota³⁷¹ la procedència d'aquest document, en què es comunicava per escrit al consell d'administració de *La Veu de Catalunya*, com ja s'havia fet a l'*Informe* de l'any anterior, la “marxa” del diari durant l'any 1901.

Es destacava que en el terreny polític s'havien dut a terme dos campanyes: una, la de les eleccions de diputats a Corts per Barcelona, i l'altra, la de les eleccions de regidors.

S'exposava els resultats que s'assoliren:

- Amb les dos campanyes, s'havien donat passos decisius en la implantació dels ideals autonomistes.

---

³⁷⁰ Ibídem, p. 495-496.

³⁷¹ Ibídem, p. 495. Nota núm. 1:

«APR, ANC, prest. v. El text no porta data, però les referències permeten considerar que va ser escrit el 1902.»

- Els resultats de les campanyes foren la victòria a les eleccions, amb l'elecció de diputats i regidors i fent propaganda d'aquella victòria a tot Catalunya.
- El poder del caciquisme, “més intel·ligent, més fort i més ben muntat d'Espanya” s'havia liquidat a Barcelona i el catalanisme havia demostrat l'empenta per a resistir “la coalició de la demagògia anarquista i la tirania governamental”.

En l'aspecte econòmic, malgrat que els èxits periodístics havien suposat l'augment de dos mil subscriptors, el conjunt de les vendes i els ingressos per anuncis encara no eren suficient, p. 495:

«Però això que és realment satisfactori, ben considerat no és un creixement tan gros com el que tindriem dret a esperar. No està en proporció la transcendència dels èxits polítics de *La Veu* amb son creixement periodístic. En realitat li correspondria un augment molt major, tal vegada doble de l'aconseguit.»

A continuació, s'analitzaven les causes que havien conduït a aquella situació:

- A banda del fet que la publicació estava escrita en llengua catalana, hi havia un desequilibri considerable entre “*La Veu* com a periòdic polític i *La Veu* com a diari d'informació”: com a periòdic polític, es disposava d'un instrument polític que s'havia “elevat al grau més alt de perfecció”.
- No s'havien pogut implantar les reformes que s'havien proposat i que es feien cada dia més indispensables.
- No es disposava de la superioritat dels medis materials: “*La Veu*, diari, és en aquest ram inferior als altres diaris importants de Barcelona: *Brusi*, *Vanguardia*, etc.”.
- La competència de les demés publicacions suposava una important dificultat, p. 496: «[...] les empreses periodístiques extremen la competència: el *Brusi* ens és superior per la informació estrangera, *La Vanguardia* i *El Noticiero* per la de Madrid. La doble edició de *La Vanguardia* dificulta també l'expansió dels demés periòdics. Una nova empresa periodística, creada exclusivament per a fer-nos la competència, sense ser prou important per a inspirar-nos cap cuidado serà una dificultat més que haurem de tenir en compte.»

S'assenyalava que les diferències amb les demés publicacions significaven deficiències periodístiques que, si bé s'havien pogut dissimular i anul·lar els seus efectes, amb els successos polítics de l'any anterior es feia necessari prendre alguna determinació.

S'havien de decidir les reformes a introduir per a millorar “la informació comercial, la de Madrid i la de l'estranger”: per a obtenir la informació estrangera, atès que no es

podia tenir agència pròpia a Madrid, s'havien d'abonar a una agència estrangera; i per disposar de la informació comercial, que es podia obtenir amb facilitat, s'hauria d'augmentar el número de pàgines.

Es preveia que es podria assumir l'augment de despesa, que suposaria la introducció d'aquelles millores, amb la inserció d'anuncis de cases comercials i d'un butlletí de col·locacions o petits anuncis.

6.4.1.11 Instruccions als redactors de *La Veu de Catalunya*³⁷²

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat reporten en una nota³⁷³ la procedència d'aquest document, en què constaven les instruccions que havien de seguir els redactors de *La Veu de Catalunya* en relació a les funcions que els hi encomanés el director o el redactor en cap, a com fer les informacions i les ressenyes dels discursos i en la relació que havien de mantenir amb la direcció.

Atès que el document no és extens, per a poder copsar millor el conjunt de les instruccions que es donaven reproduïm íntegrament el document, p. 497:

«Els redactors estaran obligats a desempenyar totes las missions periodístiques que els encomani el Director o Redactor en cap, tant a Barcelona com a fora d'ella. Només podran excusar-se per raó de malaltia.

Faran la informació amb rapidesa i exactitut, donant les notes sortints i característiques del fet, amb l'extensió que per lo ressò del mateix dintre de Barcelona o dintre del moviment nacionalista li correspongui. També tindran en compte quan se tracti d'actes de poca importància, fets per elements molt diferents de la classe de públic del diari, l'interès de curiositat que per aquest pot tenir el conèixer-los.

En la informació s'abstindran en absolut de fer comentaris seriosos ni humorístics ni consideracions que signifiquin el criteri del diari. La tendenciositat de la informació als

---

³⁷² *Ibíd*em, p. 497.

³⁷³ *Ibíd*em, p. 497. Nota núm. 3:

«El text manuscrit no porta data, però deu correspondre als inicis del diari per les característiques bàsiques que presenta. Es troba a la mateixa capsa que l'anterior, a l'ANC.»

fins polítics del diari procuraran en tot cas que resulti del fet mateix i no de les paraules amb què s'exposin.

Quan es tracti de ressenyar discursos s'abstindran en absolut de calificar els oradors i de comentar les seves declaracions, devent procurar donar dels discursos l'extracte més clar possible i el que millor caracteritzi la personalitat i les idees de l'orador.

Cada redactor assenyalà cada dia en un número del diari tot lo que sigui degut a la seva ploma i l'entregarà baix sobre al Director.

Cap redactor podrà ausentar-se de Barcelona sense estar autoritzat pel Director o el Redactor en cap. Tampoc podrà excedir-se en la seva ausència del temps fixat en l'autorització.

El Redactor que abandoni les tares que té especialment encomanades o deixi de desempenyar les que li siguen encomanades o falti a qualsevol prescripció d'aquest reglament i advertit reincideixi, s'entendrà que renuncia a ser redactor d'aquest periòdic i deixarà per tant *ipso facto* de formar part de la redacció des del mes següent.»

6.4.1.12 Coses que convindria evitar i coses que convindria fer a *La Veu de Catalunya*³⁷⁴

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat expliquen en una nota³⁷⁵ la procedència d'aquest document, en què s'exposaven diferents recomanacions a seguir en els continguts de *La Veu de Catalunya*, per fer que la lectura del diari resultés més interessant i augmentés el número de lectors.

Destaquem algunes de les recomanacions que es feien:

Coses que convindria evitar:

- L'excés de “text polític en èpoques en què la política està morta”. S'havia de “repicar fort” quan es volia crear una opinió per aconseguir un fi.

---

³⁷⁴ Ibídem, p. 498-500.

³⁷⁵ Ibídem, p. 498. Nota núm. 4:

«APR, ANC, prest. v. Aquests apunts manuscrits, relacionats amb la redacció de *La Veu de Catalunya*, es troben amb els altres referents al diari. No tenen data, però tot indica que són de la mateixa època que els anteriorment transcrits i reproduïts.»

- Donar a la política sempre la mateixa importància, ja que el lector no notava quan hi havia canvis i es distreia la seva atenció.
- Retallar la informació, ja que si el retall era important es perdia part del significat de la informació.

Coses que convindria fer:

- Potenciar la informació d'interès general: política estrangera, finances, literatura, indústria i comerç, modes, ciència i arts.
- En política estrangera, es proposava publicar un “semiarticle diari o quasi diari” en què es remarquessin els punts de vista que, coincidents amb els de *La Veu de Catalunya*, fossin “constituïts tal com nosaltres voldríem; qüestions consemblants a la catalana; reformes que s’avinguin amb les que desitgem per al nostre país, etc.”.
- En informació d'interès general, es proposava una combinació en què “cada dia hi hagués al diari un *plat fort*” que, “fora de determinats casos”, hauria de ser “independent del *fondo*”.
- En informació d'interès local, es proposava donar informació dels tribunals i dels jutjats, del moviment del port, de la delegació d'Hisenda i de l'actualitat política: “informació pura, además de la doctrinal”.
- Tenir un redactor que s'especialitzés en la informació de “Ca la Ciutat, Diputació i demás centres oficials”: “Aquest redactor deuria ensinistrar-s'hi de mica en mica, assistint primer a alguna sessió i fent-li'n fer després alguna de poc compromís”.
- Aconseguir l'objectiu que el diari fos interessant per a tothom, p. 499: «Aixís el llegirien els no convençuts i potser se'n pescaria algun. Pel camí de l'interès general, anar filtrant la política. El diari ha de ser interessant com a diari, a fi que *necessiti* llegir-lo tothom. Fora dels moments de febre, val més intensitat que extensió.»

6.4.1.13 Informe acerca del proyecto de la ley reformando la municipal ³⁷⁶

---

³⁷⁶ Ibídem, p. 513-523.

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat expliquen en una nota³⁷⁷ per què inclouen aquest document que es publicà signat per Jaume Carner.

La comissió de l'Ajuntament constitucional de Barcelona, a la sessió ordinària del 4 de març de 1902, presentà un *Informe* en què s'analitzava el projecte de reforma de la llei municipal i es formulava les bases de reforma que, segons els principis que s'havien presentat, s'haurien de contemplar, p. 513:

«Informe acerca del proyecto de Ley reformando la Municipal vigente reclamado por el Senado y formulado por una Comisión compuesta de los señores Concejales D. José Pella y Forgas, D. Jaime Carner y Romeu, D. José A. Mir i Miró, D. Antonio J. Bastinos Estivill y D. José Serraclara, de la cual fue ponente Don Jaime Carner.»

La comissió considerava que el sistema que es plantejava en el projecte de llei era substancialment el mateix que el que ja es contemplava a la legislació vigent:

- A imitació de la legislació francesa, es fonamentava en el criteri centralitzador en què el municipi era una dependència administrativa de l'Estat.
- No es reconeixia vida pròpia al municipi.
- Es preveia la regulació de l'exercici de les funcions, subordinant-ne l'activitat a l'aprovació del poder central o dels seus representants.
- El poder públic es reservava la facultat de designar els alcaldes en moltes poblacions, de suspendre els alcaldes i el tinents d'alcalde i de suspendre i destituir els secretaris municipals.

Des de la comissió es considerava que l'actuació que es reservava el poder públic era una "*injerencia que por sí sola bastaría para anular toda la espontaneidad y libertad de acción de las Corporaciones comunales*".

Es valorava favorablement que en el preàmbul es proclamés "*la necesidad de descentralizar la vida municipal y estimular la intervención de los ciudadanos*".

---

³⁷⁷ *Ibíd*em, p. 413. Nota núm. 7:

«Malgrat la signatura de Jaume Carner, aquest text figura com a escrit per Prat de la Riba en el llibre dels vint-i-cinc anys de l'Institut d'Estudis Catalans i en el fons de l'Arxiu Nacional de Catalunya.»

Es ressaltava que en el projecte es preveien fórmules per a evitar la uniformitat de la legislació que no tenia en compte les grans diferències que hi havia entre municipis:

- Distribuir els municipis en tres grups a efectes d'organització.
- Indicar la conveniència de disminuir el número dels regidors dels ajuntaments, per a evitar que es convertissin en assemblees deliberants.
- Crear comissions executives, que fossin més aptes per a realitzar el treball que se'ls encomanés.
- Eixamplar l'esfera d'acció de les Junes municipals, mitjançant la introducció del principi de la representació de les corporacions, gremis i associacions de la localitat.

Es ressaltava que a l'articulat, malgrat els canvis que es veia necessari introduir, es mantenien les fórmules d'administració municipal que ja es venien utilitzant, p. 514-515:

«Mas no se hace así en el proyecto; al contrario, después de señalarse la orientación mejor, se sigue la tradicional y se anegan los buenos propósitos, por no acertar a romper los viejos moldes que tanto desprestigio han arrojado sobre nuestras Corporaciones municipales.»

De l'anàlisi del projecte, es veia que es despenia la consideració de que la descentralització que es presentava només era nominal i que quasi no es manifestava la varietat en la nova organització, p. 515-516:

«De manera que ninguno de los principios del preámbulo que señalan una orientación nueva en las tendencias del legislador, ha pasado de vana tentativa fracasada, como si estuviésemos condenados a permanecer siempre aferrados a las viejas rutinas que a tanta y tan espantosa decadencia nos han llevado.»

Per a assolir una veritable regeneració pública, segons la comissió, s'havia de seguir l'exemple dels països més pròspers i acceptar i adoptar els principis proclamats per la ciència política, portant-los del preàmbul a l'articulat i d'aquest a la vida social, p. 516:

«Radica aquí uno de los primeros puntos de partida de una verdadera regeneración pública, y el amor a nuestro país, tanto como el que profesamos a los intereses de la ciudad, nos impulsan a reclamar con energía que se abandonen de una vez fatales prejuicios y se entre francamente por las sendas de las reformas fecundas.»

6.4.1.14 *La capacidad jurídica y el discurso de apertura de los tribunales*³⁷⁸

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, 1902, VIII, p. 520-523

Referència: Discurs que pronuncià el ministre de Gràcia i Justícia en l'acte d'obertura dels tribunals.

Tema de treball: Es tractava el paper que la instrucció tenia en el camp del dret, com a medi d'il·lustrar la voluntat i no com a condició de diferencia de la capacitat legal.

Prat, del discurs del ministre, en què s'exposaven ideals de reforma inspirats en l'esperit de modernització del dret, destacava la referència que es feia a que la condició de saber llegir i escriure fos condició per a exercir la capacitat jurídica.

Tot i que eren pocs els països on els homes de més cultura i talent ocupaven els primers llocs de l'Estat, hi havia alguns països en què els polítics, "*aun siendo espíritus vulgares dotados de más o menos travesura y agudeza*", sabien traduir en actes de govern les corrents noves de la ciència: aquell fet succeïa sobretot en els països nous, "*recién constituidos*", en què la rutina no impedia la introducció d'innovacions.

Posava l'exemple d'Anglaterra, en què, tot i que els ciutadans i els governants sabien combinar la tradició i el modernisme, els homes de ciència deien dels legisladors que eren "*espíritus atrasados*" i veien en l'organització del Parlament una de les principals causes d'aquell vici.

Ressaltava que en un país d'elevada cultura política com Anglaterra es podien atrevir els ciutadans a criticar el Parlament, "*base y eje a la vez de la constitución inglesa*", i preguntava què passaria en els demés països en què dominava la rutina i l'endarreriment.

Segons Prat, era precís no confondre l'esperit de progrés amb l'instabilitat legislativa i la successió de lleis i decrets. Aquella era una confusió que es donava a Espanya: "*Cabalmente esta mutabilidad se presenta, en su más alto grado de desarrollo en naciones tan incultas y de tan arcaica y rutinaria cultura jurídica como España*".

---

³⁷⁸ *Ibidem*, p. 526-529.

A l'Estat espanyol, deia que hi havia una gran quantitat de disposicions legals que només presentaven novetat en la forma i que l'esperit era sempre el mateix, p. 527:

«El Estado Español padece una incurable incontinencia de legislación: las presas de la Gaceta de Madrid no cesan un instante de dar a luz leyes que modifícas otras leyes y reglamentos que las vulneran y anulan en el acto mismo de empezar a regir, decretos y reales órdenes y circulares que derogan los decretos, órdenes circulares de ayer, como éstos a su vez derogaron los del día anterior.»

Segons Prat, malgrat que el ministre de Gràcia i Justícia, en el seu discurs d'inici del curs judicial havia exposat ideals de reforma, no es podia donar suport a les reformes proposades, especialment en relació a que la condició de saber llegir i escriure fos condició per a exercir la capacitat jurídica. Prat, que no creia que la intenció del ministre fos negar la capacitat als analfabets, explicava que en el transcurs de molts segles s'havia prescindit de la condició de saber llegir i escriure i posava l'exemple del dret romà, p. 528:

«Cuando toda la humanidad en el transcurso de tantos siglos ha prescindido de esta condición, cuando el derecho romano, modelo de complicación y desarrollo, a pesar de ser influido como el que más de las enseñanzas filosóficas, desatendió esta exigencia, algo ha de haber en el fondo de esta preterición universal que debe hacer entrar en reflexión a los que pretenden innovar en semejante materia.»

Considerava que s'hauria de demostrar que tinguessin superior aptitud els ciutadans que sabessin llegir i escriure respecte dels que no sabessin. Segons Prat, no es podia demostrar que saber llegir i escriure augmentés la capacitat d'una persona de valer-se per si mateixa. La preocupació per l'alfabetització era una consideració que s'havia contemplat més com a un fi que no com a un medi, p. 528:

«Durante todo el siglo pasado se ha elevado esta creencia a la categoría de panacea universal, se ha gritado instrucción, instrucción, en todos los tonos y con las mismas voces destempladas que corearon el incendio de las riquezas literarias acumuladas en las bibliotecas de los conventos; se ha convertido en ideal de toda empresa de gobierno extinguir la numerosa clase de los analfabetos y establecer en cada pueblo una escuela y una biblioteca; sin tener en cuenta nunca que la aptitud de leer y escribir es un instrumento, que todo instrumento existe para la acción y que la rectitud y bondad de éste no depende nunca de la inteligencia sino de la voluntad que quiere y determina, que impulsa y mueve al acto.»

Ressaltava que la utilitat de la instrucció era una qüestió que ja s'havia estudiat suficientment, 528:

«Hoy ha quedado ya reducido a pedazos este ídolo de efímera adoración. Los grandes pensadores modernos han puesto de manifiesto la superioridad de la voluntad sobre la inteligencia, de la educación sobre la instrucción. Este siglo de pedantes, de criminales instruidos, de suicidas impulsados a tan fatal determinación por lecturas malsanas, de inteligencias desviadas por toda suerte de errores, es un campo de observación incomparable para los pensadores que saben ver y examinar los hechos sociales y fundar en ellos sus investigaciones.»

Posava l'exemple dels pagesos que, amb l'enteniment i un criteri ben orientat, assolien un bon coneixement dels homes i de les coses i portaven bé els seus negocis, p. 528-529:

«Quien sepa mirar a su alrededor habrá tenido ocasión de observar cuan fatal puede ser una instrucción que no tiene a su lado una educación sólida y en cambio habrá conocido y admirado simples labradores dotados de un entendimiento perspicaz, de un criterio persistente y bien orientado, de un profundo conocimiento de los hombres y de las cosas, que les comunica una aptitud maravillosa para conducir sus negocios, aún los más complicados. Es que han aprendido la lección de las cosas, han pensado sobre hechos, sobre realidades vivas, en vez de perderse como los instruidos a medias en las nebulosidades de ideas y palabras vacías de realidad para sus entendimientos.»

Prat finalitzava la *Miscelánea* referint-se al valor que tenia la instrucció elemental, p. 529:

«No queremos significar con esto que no tenga valor alguno esta instrucción elemental y que deba por tanto desatenderse. Tiene un valor y debe generalizarse en cuanto sea posible. Mas no debe atribuírsele un valor superior al que en realidad tiene. No es más que un medio, y medio no exclusivo de ilustrar la voluntad, y debe por consiguiente mantenerse en la condición de medio, sin fundar en semejante aptitud diferencia alguna de capacidad legal.»

6.5 Conclusions del capítol

A finals de 1899, arribà a un punt crític la crisi interna que s'havia anat gestant en el si de la Unió Catalanista i quan ja es féu evident que no es complirien les promeses fetes pel general Polavieja, favorables als interessos catalans, es produí l'escissió del catalanisme en dos tendències. Un grup, del qual formava part Prat, constituí el Centre Nacional Català (CNC), que tenia com a objectiu polític, l'assoliment de les Bases de Manresa, i com a tàctica política a seguir, l'assoliment progressiu d'objectius mitjançant reformes parcials.

Coincidint en el temps, un destacat grup dels elements econòmics i productors, la anomenada classe neutra, que havien format a Catalunya la "Junta Regional de adhesiones al programa del general Polavieja", fundaven la Unió Regionalista.

L'obra de Prat de 1900 a 1902 s'emmarca en un període que s'inicià amb l'escissió que es produí en el si del catalanisme entre els seguidors de la tendència intransigent i els seguidors de la tendència possibilista, que fou l'origen de la creació del CNC, i que finalitzà amb l'empresonament de Prat, a causa de la publicació el maig de 1902, estant suspeses les garanties constitucionals a la província de Barcelona, d'un article a *La Veu de Catalunya*.

L'any 1900, Prat presentà un treball al premi que havia convocat la Reial Acadèmia de Ciències Morals i Polítiques de Madrid. L'obra de Prat resultà guanyadora i fou publicada a Madrid l'any següent amb el títol de *Los jurados mixtos para dirimir las diferencias entre patronos y obreros y para prevenir o remediar las huelgas*.

El 12 de gener de 1900, *La Veu de Catalunya* publicà l'article *Una comunicació*, en què es reproduïa la comunicació que Prat, en qualitat de director del diari, dirigí, amb data de 5 de gener de 1900 al president de la Junta permanent de la Unió Catalanista, comunicant que *La Veu de Catalunya* deixava temporalment de formar part de la Unió Catalanista. Aquella comunicació tenia el significat de reconèixer públicament la divisió que s'havia produït en el si del catalanisme i que no havien servit de res els sacrificis fets per a mantenir la unitat del catalanisme.

Prat exposava que des de *La Veu de Catalunya* seguirien la doctrina de les Bases de Manresa que, des de l'any 1892, constituïen el programa polític del catalanisme. Atès que no volien ni podien cooperar en l'obra d'anul·lació i enfonsament de la Unió Catalanista i que no volien ni podien abandonar les conquestes que tant d'esforç havien costat, preferien defugir la lluita i renunciaven, temporalment, a formar part de la Unió Catalanista.

El mes de maig de 1900, es produïren manifestacions a Barcelona i a les principals ciutats industrials. El 12 de maig de 1900, l'autoritat militar, a causa de l'increment dels desordres públics, declarava l'estat de guerra a la província de Barcelona. El 20 de maig de 1900, la publicació de l'article de Prat *L'Obra d'ara*, tingué com a conseqüència que l'autoritat governativa ordenés la suspensió de la publicació de *La Veu de Catalunya*.

En aquell article, que s'emmarcava en els successos que el mes de maig succeïren a Barcelona, Prat posava de manifest la necessitat que tenien els catalans d'unir-se en uns ideals comuns i en una unitat d'acció, ja que només unint les seves forces podien intentar sostreure's del domini dels polítics que defensaven el centralisme. Els catalans s'havien de convèncer que la força de l'organització i de la unitat de direcció eren el secret de moltes victòries i que amb un nucli dirigent compacte i ben guiat, que pogués organitzar les forces disperses i indisciplinades, es podrien imposar sempre.

El 1 de gener de 1901, el *Diari de Catalunya* publicà l'article *Cap d'any*, en què Prat, fent referència a la data en que s'escrigué, l'inici del segle XX, recordava a la resta d'Espanya que l'ideal de Catalunya no era separatista i que es volia la modernització d'Espanya. Remarcava que la causa que defensaven, malgrat les acusacions que rebien, no era “de desunió i discòrdia” ni es nodria “d'odis i rancúnies”. Deia que ja n'hi havia prou de demanar, “com les criatures”, les transformacions polítiques amb missatges i exposicions, que només costaven el treball d'escriure i deixaven al poder la feina de portar-les a la pràctica: si es volia el reconeixement d'un dret, s'havia de guanyar mitjançant el treball i l'esforç.

L'abril de 1901, la Unió Regionalista i el Centre Nacional Català decidiren unir els seus esforços i fusionar-se en un partit, la Lliga Regionalista, per a participar conjuntament a les eleccions generals que s'havien convocat per al 19 de maig de 1901. La primera Junta estigué formada pel Doctor Robert, Verdaguier i Callís, Miquel Fargas i Prat de la Riba.

En la primera actuació conjunta del nou partit es presentà la candidatura dels quatre presidents, amb què s'assolí el primer triomf electoral de les propostes catalanistes. Una de les claus que possibilitaren aquell bon resultat fou l'actuació que es pogué dur a terme prèviament a les eleccions, depurant les llistes electorals, i el dia de les eleccions, evitant que es produïssin els fraus electorals que fins llavors es produïen amb total impunitat.

Els bons resultats electorals es repetiren quan els catalanistes també participaren a les eleccions municipals del 19 de novembre de 1901. De la candidatura presentada a

l'ajuntament de Barcelona foren elegits Albó, Cambó, Carner, Pella i Fargas, Puig i Cadafalch i Sunyol. Aquells resultats permeteren l'entrada dels catalanistes com a regidors a l'ajuntament barceloní.

En el si de la Lliga Regionalista s'anaren perfilant dos tendències ben definides: La formada pels elements liberals i democràtics, a la qual estaven adscrits, entre d'altres, Jaume Carner i Ildefons Sunyol; i la formada pels elements conservadors, a la qual estaven adscrits, entre d'altres, Francesc Cambó i Enric Prat de la Riba. Des d'abril de 1902, coincidint amb la mort del doctor Bartomeu Robert, la línia ideològica defensada per Cambó i Prat de la Riba fou l'opció predominant en el si de la Lliga Regionalista.

Els dies 26 i 27 de maig de l'any 1901 tingué lloc a Terrassa l'Assemblea general de delegats de la Unió Catalanista, la 6.ª Assemblea que celebrà la Unió Catalanista, en què es ratificaren els principis generals acordats l'any 1892 a l'Assemblea de Manresa, s'establí la forma de presentar les candidatures a les eleccions municipals i provincials, i es ratificaren i s'aprofundí en els acords presos a l'Assemblea de Balaguer en referència a la forma de tributació que seria més beneficiosa per Catalunya "mentres no sia autònoma".

L'any 1902, Prat de la Riba des de *La Veu de Catalunya* intensificà les seves campanyes periodístiques. El dia 16 de març de 1902, *La Veu* reproduí l'article *Separatisme al Rosselló*, en què s'informava de la situació dels viticultors del migdia francès i es feia referència a una hipotètica entesa amb els veïns de la província de Barcelona per a treballar per la Catalunya lliure. Prat, per la seva condició de director de *La Veu de Catalunya*, atès que l'article es publicà estant vigent l'estat de guerra a la província de Barcelona, fou processat i empresonat del 2 d'abril al 7 d'abril. En sortir de la presó, passà a la situació de llibertat provisional en el seu domicili fins el 22 de maig, en què es beneficià d'un indult general.

A conseqüència de l'estada a la presó, poc temps després se li va agreujar el seu delicat estat de salut i a mitjans de 1902 Prat es traslladà al sanatori francès de Dourtol, on hi va fer una llarga estada fins que a finals de 1903 retornà a Barcelona. A principis de 1904 tornà a reprendre la seva tasca periodística, com a director de *La Veu de Catalunya*, i la seva dedicació política, com a dirigent de la Lliga Regionalista.

PART PRIMERA:

**L'OBRA D'ENRIC PRAT DE LA RIBA I SARRÀ ANTERIOR A
L'ENTRADA A LA VIDA POLÍTICA**

CAPÍTOL VII:

**L'OBRA DE PRAT QUE TRACTAVA DE LA PROBLEMÀTICA
SOCIAL: LA *LEY JURÍDICA DE LA INDUSTRIA I LOS JURADOS
MIXTOS PARA DIRIMIR LAS DIFERENCIAS ENTRE PATRONOS Y
OBREROS***

7. L'OBRA DE PRAT QUE TRACTAVA DE LA PROBLEMÀTICA SOCIAL: LA LEY JURÍDICA DE LA INDUSTRIA I LOS JURADOS MIXTOS PARA DIRIMIR LAS DIFERENCIAS ENTRE PATRONOS Y OBREROS

En aquest capítol presentem dos obres de Prat de significativa temàtica social que, guanyadores en dos concursos, foren publicades entre 1898 i 1901. A les dos obres, en què tractava dels diferents elements que intervenien en el treball i de les relacions que s'originaven entre els patrons i els obrers, podem copsar quina era la posició personal de Prat en relació a uns àmbits que anaven assolint una presència destacada a la societat.

La primera obra, la *Ley jurídica de la industria. Estudio de filosofía jurídica seguido de bases para la formación de un código industrial*³⁷⁹, havia estat premiat per la “Academia de Legislación y Jurisprudencia de Barcelona” en el concurs anual, corresponent al curs de 1895 a 1896³⁸⁰, que es convocà amb el tema “Bases para la formación de un Código industrial”.

La segona obra, *Los Jurados mixtos para dirimir las diferencias entre patronos y obreros y para prevenir o remediar las huelgas*³⁸¹, també fou premiada en un concurs. Prat guanyà el concurs ordinari de 1900 de la “Real Academia de Ciencias Morales y Políticas de Madrid”, convocat amb el tema “¿Cuál es la organización mejor y más práctica de los Jurados mixtos para dirimir las diferencias entre patronos y obreros y para prevenir o remediar las huelgas?”.

Un dels aspectes més rellevants que resulten de la comparació de les dos obres, separades per un període temporal de només cinc anys, fou l'evolució que hi ha en els plantejaments que formulava Prat en relació a les formes d'organitzar-se els elements que intervenien en el treball i a la resolució dels conflictes que es produïen entre patrons i obrers:

- A la *Ley jurídica de la industria* mantenia una posició conservadora en què optava per la formació de corporacions unitàries, similars als antics gremis, formades conjuntament per patrons i obrers i per la creació de comitès de conciliació per a resoldre els conflictes.

---

³⁷⁹ Enrique Prat (1898). *Ley jurídica de la industria. Estudio de filosofía jurídica seguido de bases para la formación de un código industrial*. Barcelona: Librería de Penella y Bosch.

³⁸⁰ Prat ingressà el 1895 a la “Academia de Legislación y Jurisprudencia de Barcelona”.

³⁸¹ Enrique Prat (1901). *Los Jurados mixtos para dirimir las diferencias entre patronos y obreros y para prevenir o remediar las huelgas*. Madrid: Imprenta del Asilo de huérfanos.

- A *Los Jurados mixtos*, conscient dels canvis socials que s'estaven produint en l'àmbit del treball, ja optava per una organització en corporacions diferenciades de patrons i d'obers i per la creació d'institucions comuns per a resoldre els conflictes.

Aquesta evolució que es produí en el “pensament social” de Prat de la Riba és similar als canvis que també es produïren en l'evolució del “pensament polític” quan, veient la dificultat que tenia assolir els objectius amb una estratègia del tot o res, assumí que era millor seguir una estratègia possibilista en què s'anessin assolint millores parcials en el curt termini.

7.1 *La Ley jurídica de la industria. Estudio de filosofía jurídica seguido de bases para la formación de un código industrial*³⁸²

Aquesta obra, presentada a concurs en el curs 1895-1896, era una notable ampliació de la que després seria la seva tesis de doctorat que, amb el títol *Ley jurídica de la industria*, defensà l'octubre de 1897 a la Universitat Central de Madrid.

El setembre de 1898, Manuel Escudé Bartolí publicà l'article³⁸³ *Ley jurídica de la industria* en què qualificava el llibre de Prat de “*profundo estudio de filosofía jurídica, aplicado á formular el derecho científico que ha de servir de base á la encarnación positiva de la ley jurídica natural de la industria*”.

Escudé, que assenyalava que el llibre col·locava a Prat en “*primera línea entre los tratadistas de derecho*”, animava a la seva lectura “*que un distinguido publicista*” l'havia qualificat de “*ser la obra más notable que de este género se ha publicado en España.*”

7.1.1 Estructura de l'obra

L'obra, encapçalada amb una dedicatòria a D. Eusebio Güell y Bacigalupi, s'estructurava en una introducció, cinc llibres, la conclusió i els apèndixs. Els llibres tenien els títols següents: Primer: *Ley jurídica de la industria*; Segon: *Ley jurídica de la industria nacional*; Tercer: *Ley jurídica de la casa industrial*; Quart: *Ley jurídica del trabajo*; i cinquè: *Generación del derecho industrial*.

---

³⁸² Enrique Prat (1898). *Ley jurídica de la industria. Estudio de filosofía jurídica seguido de bases para la formación de un código industrial*. Op. citat.

³⁸³ Manuel Escudé (1898). “*Ley jurídica de la industria*”. *El Trabajo Nacional*, número 182, 30 de septiembre de 1898, p. 111.

Els 5 apèndixs duïen els títols següents: A, *Bibliografía del derecho industrial*; B, *Las cooperativas de producción*; C, *El patronato industrial en las costumbres marítimas de la costa catalana. La navegación a parts, la mota y la fusta*; D, *El trabajo a mans en Cataluña*; i E, *El gremio confesional*.

En el conjunt de l'obra es tractaven els àmbits següents:

- L'estudi de la vida industrial que es feia des de les parts que representaven la totalitat de l'organisme industrial, com si fossin cèl·lules i parts de les cèl·lules.
- L'anàlisi dels fonaments de l'acció del poder públic, les formes en què es manifestava l'organització industrial contra les disposicions de l'Estat, la vida corporativa industrial i les indemnitzacions dels danys ocasionats per l'Estat.
- L'estudi de les formes proteccionistes contra la concurrència estrangera, mitjançant les diferents tarifes aranzelàries que s'aplicaven i els tractats de comerç.
- La consideració de la casa industrial com a una cèl·lula de l'organisme industrial, l'organització de la institució del patronat industrial, el patrimoni, els signes representatius de la personalitat com eren les marques, dibuixos i models, la concurrència deslleial, la successió i el registre industrial.
- L'estudi de diferents factors que intervenien en el treball: la intel·ligència i l'esforç físic, els invents i els drets de l'inventor, la reglamentació del treball, els accidents de treball de la dona i dels nens, la qüestió social i les institucions pacificadores, l'assegurança obrera, l'economat domèstic, els gremis professionals i les colònies industrials.

7.1.2 Selecció d'alguns aspectes tractats a l'obra

Destacarem aquells aspectes, tractats per Prat en el seu estudi jurídic, que tenen una relació més directa amb les qüestions socials:

- El dret industrial.
- Els accidents de treball.
- El treball de les dones.
- El treball dels nens.
- Els contractes d'aprenentatge.
- La qüestió social.
- Les assegurances obreres.
- Els economats domèstics, les habitacions obreres i les cooperatives de consum.

- La reglamentació dels productes de la indústria.
- La capacitat professional.
- Les colònies industrials.
- La funció industrial i la solució de la qüestió social.
- La generació del dret industrial.
- La nació, la nacionalitat i el dret.

7.1.2.1 La llei jurídica del patronat

Prat plantejava aquesta qüestió dient que era lògic investigar la llei jurídica del Patronat, atès que la personalitat jurídica de la casa industrial residia en el “*patrono ó dueño*”. El patronat podia ser un individu o una col·lectivitat que estiguessin en condicions de formar un establiment industrial i dirigir-lo al fi que li era propi.

Les condicions per a ser patró eren haver demostrat capacitat per a ser-ho en els seus actes, amb independència de l’edat, del sexe i de l’estat civil, p. 123:

«El primer principio que ha de consignarse es reconocer capacidad para serlo á todo el que haya demostrado poseerla DE HECHO, esto es, con sus actos, sea cual fuere su edad.»

En el cas de la dona, que estava al front d’un establiment, tindria capacitat per celebrar tots els contractes amb independència del seu estat civil, p. 123-124:

«Después de los innumerables ejemplos del genio industrial de la mujer, en determinadas esferas, sería un absurdo oponer limitaciones á su libre expansión. La mujer que está al frente de un establecimiento industrial ha de tener plena capacidad para celebrar todos los contratos exigidos por las necesidades de su industria, sea cual fuere su estado civil. Si estuviese casada, el solo hecho de tener á nombre suyo el establecimiento ha de bastar para el reconocimiento de la plenitud de su capacidad, lo propio que si se trata de una menor no emancipada.»

El menor o la menor que haguessin organitzat una casa industrial quedarien emancipats, no pel fet d’exercir una professió industrial sinó pel fet d’estar al front de l’establiment. Per a demostrar que els menors tenien l’aptitud i la capacitat d’organitzar una casa industrial, hi podria haver una prova pràctica que es fes en un tribunal industrial, en un gremi industrial o per part d’un jurat tècnic format per professors d’escoles tècniques, p. 125:

«El medio práctico no podemos señalarlo: tal vez un tribunal industrial, el del gremio de la industria que aspira á ejercer, tal vez un jurado técnico, teórico, como el de profesores de las escuelas industriales; tal vez sería preferible adoptar, en' cada caso concreto, el medio que, según las circunstancias que lo acompañen, sea más conducente á la demostración de aptitud, que desea obtenerse.»

El patronat podia ser exercit per una col·lectivitat en forma de companya o societat. En principi, totes les persones morals tenien capacitat jurídica per a formar part d'una societat que, segons els seus estatuts, es constituís expressament per a exercir funcions industrials.

Prat considerava que en el cas d'una societat que no hagués estat fundada per a dur a terme operacions industrials, atès que en els seus estatuts no constava expressament que es podia dedicar al patronat de la casa industrial, també tenia la capacitat jurídica, atès que el primer dret de l'home i d'una col·lectivitat era el dret al treball. Era un raonament similar a la consideració que, segons Prat, s'aplicava a la necessitat que tenia l'home de sobreviure amb el seu treball, p. 127:

«El primer derecho de todo ser, hombre ó colectividad, es el derecho á la vida ó á la integridad física, si se prefiere la terminología espenceriana; consecuencia de este derecho es el llamado derecho al trabajo, esto es, á procurarse con su esfuerzo medios de subsistir, de atender á sus necesidades.»

Tot i això, considerava que, en el cas de les societats, tenia més aptitud industrial una societat que es creés específicament per a aquesta finalitat, atenent a la llei de les especialitats en que la perfecció d'un instrument estava en relació directa amb l'adequació a la finalitat buscada.

La regulació més convenient de les condicions de la vida econòmica de les societats industrials era que en vegada de dependre del Codi de comerç depenguessin d'un Codi industrial.

La forma ideal de constitució del patronat industrial seria la participació de tots els elements personals que aportaven a l'obra de la casa industrial el seu treball, el seu capital o la seva intel·ligència. En aquestes organitzacions s'esperaven dos tipus de benefici: un, a curt termini, necessari per a fer front a les necessitats

materials immediates; i un altre, a llarg termini, de participació en els beneficis de tipus capitalitzable, p. 130:

«Ahora bien: el bienestar material, para ser completo, exige la posibilidad de satisfacer ACTUALMENTE las necesidades presentes y la probabilidad de poderlas satisfacer de cada vez MEJOR EN EL PORVENIR.»

El model d'empresa moderna consistia en què els obrers renunciaven a la participació en els beneficis a canvi d'un salari que els assegurava les seves necessitats immediates. Aquesta fórmula, tot i que era un contracte legal, ocasionava que els obrers se sentissin deslligats de la finalitat de la indústria.

La participació dels obrers en els beneficis futurs en forma d'un capital diferit, segons Prat, reduiria la incertesa amb què es trobaven els obrers en el futur quan ja no podien treballar. El sistema ideal seria el que harmonitzés les necessitats presents amb les necessitats futures dels obrers.

7.1.2.2 El dret industrial

Atès que el treball que tenia més importància, des del punt de vista del dret industrial, era el treball físic dels obrers, s'havia regular l'activitat perquè no s'imposés el lliure arbitri de l'home. Assenyalava uns punts fonamentals en què el dret havia d'intervenir en la seva regulació; p. 193-194:

«1.º Todo esfuerzo físico que se oponga á la conservación del agente falta al fin esencial del trabajo y debe, por lo tanto, ser proscrito.

2.º Todo esfuerzo humano que, aun no contrariando la conservación del ser, sea incompatible con la tendencia del mismo á la perfección, falta también á su objetivo y debe ser proscrito severamente.

3.º La intensidad del esfuerzo nunca ha de ser tal que perjudique la conservación ó la perfección del agente.

4.º El límite de la duración del esfuerzo viene también determinado por la misma necesidad de no afectar á la conservación y la perfección del agente.

5.º Las condiciones de lugar, medio, forma y demás en que se verifica el esfuerzo, también han de ser tales que no pongan obstáculo alguno al cumplimiento de los fines del trabajo, esto es, á la perfección del agente por medio de la producción de valores.

6.º En caso de conflicto entre las exigencias de la conservación y de la perfección del agente y las necesidades de la producción, deben prevalecer las primeras por lo mismo que tienen respecto de las segundas la consideración de fin.»

Aquests preceptes s'havien d'adaptar a les condicions específiques de les exigències de cada tipus d'indústria i del lloc on estaven situades. En els treballs, que per l'estat de necessitat de la producció i dels avanços tècnics, no es poguessin evitar certs perills per a la salut dels obrers, s'havien de reduir els efectes amb la reducció de la jornada o amb un major salari que permetés un millor règim alimentari. En els casos que el patró no aplicués els medis oportuns es tenia que exigir la responsabilitat per la negligència ocasionada.

Hi podria haver per llei un límit màxim de la duració de la jornada de treball, tot i que en la majoria dels països no s'havia limitat la duració de la jornada. Ho havien fet a Àustria, amb onze hores de treball i una i mitja de descans; a Noruega, amb deu hores; a Suïssa, amb onze hores de treball i una de descans, menys el dissabte que era de deu hores; i a França, amb dotze hores. Si no es podia limitar la duració de la jornada seria necessari establir el descans dominical, p. 196:

«No tan sólo de pan vive el hombre; no es una máquina de producir valores: es un ser que tiene una vida superior á la económica, cuyas leyes se imponen á las de ésta por la superioridad de sus fines respectivos.»

També des del punt de vista econòmic, encara que no es tingués en compte el precepte religiós del descans dominical, s'havia comprovat els avantatges dels descans dominical. Com a exemple citava un estudi de Raabe, que observà que *“una misma suma de trabajo requería más tiempo cuando se trabajaba consecutivamente todos los días, que cuando se descansaba los domingos”*.

7.1.2.3 Els accidents de treball

En l'anàlisi dels accidents que es produïen s'havia de distingir si eren situacions de les quals el patró era el responsable directe o no. El patró tenia que evitar els perills que poguessin produir accidents amb les precaucions que aconsellés la *“ingeniería moderna”* o els instituts tècnics.

En els casos en què un accident era previsible i no s'havien adoptat les mesures de precaució, no es podria al·legar que era un fet fortuït. Si es produïa un accident o una enfermetat a causa de les condicions nocives del treball, el patró estaria obligat a indemnitzar a l'obrer o als seus hereus. Si s'havien pres les precaucions apropiades per part del patró i es produïen accidents o enfermetats de treball, es consideraven sobrevingudes per causes naturals i en aquest cas el patró no era el responsable i s'havien de plantejar altres solucions per als obrers afectats o per a les seves famílies, p. 202-203:

«Cada elemento de la producción corre sus riesgos, y es injusto imponer á uno solo los de todos los demás. El patrono sobrelleva los que son inherentes al patronato, á la jefatura de la casa industrial; el obrero debe sufrir los que nacen del ejercicio del trabajo mecánico; el caso fortuito no distingue entre amos y trabajadores y azota por igual á unos y otros. Quede, pues, cada uno con los suyos, y procure con ayuda de medios más legítimos suavizar el rigor de la fortuna. Déjese á las instituciones benéficas ó de previsión el cuidado de las desgracias que el obrero experimenta por su culpa o la de una fuerza mayor, y hágase responsable al patrono únicamente de aquellas que por su falta ó descuido se han producido. Sólo de éstas debe responder, porque sólo de éstas es culpable.»

7.1.2.4 El treball de les dones

El treball industrial de la dona es plantejava des de diferents concepcions:

- Per a uns, *“poseídos de la concepción semítica del ideal femenino”*, veien només en la dona *“el instrumento de placer destinado á producir hijos”* i consideraven que tenia que estar a la llar apartada del contacte en el treball d’altres homes i dones estranys a la família.
- Altres no volien veure la feina que feia la dona i la convertien en *“un ser híbrido y hasta á menudo repugnante”* i defensaven la *“absoluta emancipación de la mujer”*.

En la primera concepció, que negava el treball industrial de la dona, postura també defensada pels *“socialistas”*, també hi influïa el rebuig a que la dona es convertís en una concurrència al treball dels homes. En la segona concepció, que apostava per una igualació dels dos sexes, no es preveia que el treball industrial de la dona hagués de tenir una legislació especial.

Prat, que considerava inexactes les dos concepcions, la feminista i l’antifeminista, plantejava que s’havia de considerar la naturalesa específica de la dona per a prendre una solució amb base científica. Les condicions fisiològiques de la dona constituïen un temperament i un caràcter amb la finalitat d’assumir una *“una misión determinada en la vida social”*. La família era la base de la societat i la dona era l’eix de la família: la família era la primera activitat de la dona com a educadora dels fills. La dedicació de la dona a la família no era incompatible amb el treball industrial, igual que no ho era amb el treball del camp o amb el treball en un teler a la mateixa llar.

El treball industrial de la dona en sí no era incompatible amb la vida familiar, però sí que ho eren les condicions de la forma en què es desenvolupava el treball, p. 209:

«Separar á la madre de sus hijos, encerrarla en una cuadra o taller, con reglamentación de cuartel ó de convento á propósito para ahogar en un vasto y frío comunismo los sentimientos de la vida de familia, es un error, un absurdo y una injusticia, y para la sociedad un suicidio moral de que, tarde ó temprano, tendrá que arrepentirse. Esto es lo que se ha de evitar, esta condición del trabajo la que ha de desterrarse, mas no el trabajo mismo.»

A part de les condicions establertes per al treball en general, s'havia de determinar en quines indústries no podien treballar les dones i quina seria la duració màxima de la jornada de treball. Ho plantejava amb el benentès que els canvis tenien que ser graduals, ja que una mesura justa introduïda de forma brusca podia arribar a ser perjudicial. En el cas de les nenes i les joves es prohibia el treball en les mines i el treball nocturn *“en la atmósfera viciada y corrupta de las explotaciones industriales”*.

Exposava exemples del tractament que es donava en diferents països al descans laboral de les dones immediatament abans i després del part:

- A Suïssa, a la dona embarassada se l'obligava a deixar el treball quinze dies abans del part i a no continuar el treball fins sis setmanes després, *“plazo excesivo este último, y de imposible ó difícil determinación el primero”*.
- A Portugal, el descans era de quinze dies.
- A Alemanya, Àustria, Bèlgica, Hongria i Holanda el repòs era de sis setmanes.

Prat era partidari que, si el salari de la dona era necessari per la llar i mentre no hi hagués institucions que l'ajudessin, no hi haguessin terminis fixes i que en cada cas hi hagués una solució diferent.

7.1.2.5 El treball dels nens

Prat considerava que l'estudi del treball dels nens, per la seva especificitat, havia de ser una altra especialitat del dret industrial. Tot i que alguns autors es declaraven contraris a la seva reglamentació, perquè la intervenció de l'Estat suposava una disminució de l'autoritat del pare, Prat ressaltava que amb jornades laborals de catorze hores, era lícit establir la seva reglamentació en la llei jurídica per a prohibir els abusos *“ya nazcan de la codicia del padre, ya de la inexperiencia y debilidad del niño.”*

En ser la infància el període decisiu en el desenvolupament humà, atès que les atencions “*del desarrollo físico, de la educación moral y de la instrucción científica del niño exigen un cuidado preferente*”, s’havien de prohibir:

- Els treballs perjudicials al seu físic.
- La duració excessiva de la jornada laboral.
- Les condicions que impossibilitessin l’educació i la instrucció o que fossin immorals o corruptores.
- El treball de nit i el treball en les mines i canteres i els treballs insalubres, p. 216: «*El trabajo de esta índole mata la salud del niño, pero mucho antes de matarle el cuerpo le da muerte al alma. Constituye, pues, una explotación inmoral y repugnante que debe ser severamente prohibida.*»

No considerava adequat establir una edat mínima per a treballar, ja que era important que s’adquirís l’hàbit del treball desenvolupant funcions “*accesorias y sencillas*” que a la vegada els hi deixessin “*tiempo sobrado para acudir á la escuela*”. Proposava l’inici del treball als vuit anys, a mitja jornada en treballs senzills i poc cansats, “*no insalubres ni inmorales*”, que permetessin dedicar l’altra meitat de la jornada a la instrucció. A partir dels tretze anys ja es proposava el treball de jornada completa.

Ressaltava que més important que limitar la jornada laboral era tenir en compte la naturalesa de la feina que fessin els nens, amb la finalitat de que la càrrega de treball no excedís a les seves forces. Ho justificava amb l’argument que en el cas de les operacions industrials, si s’introduïen grans varietats de duració de la jornada, es produïa una pertorbació en el seu funcionament econòmic.

La introducció d’aquelles mesures requerien que hi hagués unes reformes socials, d’ajuda per a que el treball dels nens no fos necessari per a la seva família, i es necessitava crear unes institucions complementàries, que ajudessin a la família obrera en les situacions de crisi.

Prat feia referència al llibre del català F. Alsina, *Observacions sobre la reglamentació del treball dels noys*, en què s’explicava com a Anglaterra, on la llei prohibia treballar als nens més de mitja jornada, era una pràctica habitual no complir la llei, fent-los treballar mitja jornada en un establiment industrial i l’altra mitja jornada en un altre establiment.

7.1.2.6 Els contractes d’aprenentatge

El contracte d’aprenentatge en un inici es constituïa bàsicament com un arrendament de serveis en què l’arrendatari era l’aprenent i l’arrendador era el patró: el patró es comprometia

a ensenyar un ofici o professió a canvi de que l'aprenent aportés el seu treball, una quantitat en metàl·lic o el treball i diners a la vegada.

Més endavant, aquest contracte es tornà més difús: si l'aprenent rebia un salari, es convertia en arrendador, i si el patró ensenyava i a la vegada pagava a l'aprenent, es convertia en arrendador i arrendatari al mateix temps.

En els contractes moderns d'aprenentatge, que demanaven las “*escuelas socialistas (tomando esta palabra en su sentido lato)*”, malgrat que no hi havia la intervenció “*directa ó indirecta del Estado*” sí que hi havia uns supòsits tàcits de protecció dels menors, p. 219:

«En el contrato de aprendizaje se impone al patrono la obligación de velar por el cumplimiento de los deberes religiosos del aprendiz, por la bondad de sus costumbres, por su asistencia á las escuelas, en fin, la de ejercer, respecto del mismo, una misión paternal.»

En ser la casa industrial una agrupació social era com una família en què el patró exercia les funcions de pare i de cap. Per llei natural, el patró industrial es responsabilitzava de la tutela i protecció sobre tots els membres que estaven a les seves ordres i aquella responsabilitat era major en proporció a com més dèbils eren els treballadors: “*Los aprendices, niños en su mayoría, y por tanto menores de edad, deben hallar en él, un padre o tutor; los obreros, un guía, consejero y protector*”.

Segons Prat, els obrers en entrar a la casa industrial es subjectaven, voluntàriament, al contracte amb el patró, sense que s'hagués de dependre de la intervenció directa de l'Estat.

7.1.2.7 La qüestió social i la creació d'Institucions de conciliació i arbitratge

A la base de la piràmide social es trobava el treball que tenia com a elements els patrons, els directors i els obrers. Tots els elements aportaven el seu esforç per a produir el benestar econòmic i quan es trencaven les relacions entre les parts, que intervenien en la producció, es produïen els efectes negatius que es coneixia com a “qüestió social”, p. 221:

«Y así como al descomponerse el rayo solar en sus elementos simples, al separarse éstos unos de otros, desaparece el color blanco, así también al romperse la armónica unión de los diferentes órdenes del trabajo se perturba la vida económica de la sociedad y padece el bienestar de los individuos. Esto es lo que ha sucedido en los tiempos modernos, y de ahí la hondísima perturbación conocida con el nombre de cuestión social.»

La dissolució de la família industrial, entesa com a unió en el treball del patró i del obrer, es produí quan es van destruir les corporacions i els gremis en proclamar-se per llei la llibertat absoluta del treball. Es destruïren també els llaços d'unió que hi havia entre els diferents elements del treball. Aquell fet fou la causa del primer desordre: en aquest moment començà la lluita “*feroz y salvaje*“ entre uns elements que s’havien declarat independents uns dels altres. En no haver-hi una autoritat superior que regulés les relacions, els patrons es trobaren enfrontats amb els obrers, “*sucedió lo que necesariamente debía suceder*”, i el més fort dominà al més dèbil, “*el obrero quedó á merced del patrono y del capitalista*”.

En aquella nova relació, l’obrer quan podia treballar rebia un salari a canvi del seu esforç. Prat citava a C. Marx com a estudiós de les repercussions salarials que hi hagué, p. 222:

« *«El sistema del salario, - dice Carlos Marx, - sustituyéndose á las demás formas de trabajos forzosos, ha relevado al capitalista de la manutención de los productores. Que se le obligase ó no á trabajar, el esclavo tenía asegurada su pitanza cotidiana; el asalariado no puede comprar la suya sino á condición de que el capitalista necesite su trabajo; y la inseguridad de esto para el verdadero productor es tal, que la caridad pública se encarga de alimentar á aquellos á quienes incumbe, según la presente organización social, la tarea de alimentar á la sociedad, y que por esta organización misma se ven frecuentemente en la imposibilidad de cumplir su misión.» »*

Amb la desaparició dels gremis, que regulaven aspectes com la jornada de treball i el descans en els dies festiu, sorgí la completa llibertat en l’organització del treball que ocasionà “*hondísimas perturbaciones en la misma vida económica*”. Prat ressaltava que “*en muchas ciudades, y también en París, algunas profesiones mercantiles é industriales han pedido el restablecimiento de los gremios.*”

En fer-se efectiva a França la llibertat per a exercir una professió, es posaren de manifest les deficiències de la producció en abandonar-se les obligacions que imposaven les corporacions entre els seus associats i que abans inspeccionaven els gremis, p. 223:

« *«El primer efecto de esta independencia absoluta fué el de asegurar a una multitud de simples artesanos, los unos, que no habían alcanzado todavía en el oficio ni la habilidad suficiente ni los capitales necesarios para los primeros gastos, sólo produjeron fabricaciones imperfectas: el fraude y las obras mal hechas aparecieron, el mercado general fué inundado de productos incorrectos.» »*

Un efecte d'eliminar els gremis fou la quasi desaparició de l'aprenentatge, que era *“tan importante y necesario para el mantenimiento y propagación de las artes mecánicas”*. Un altre dels efectes de la llibertat il·limitada fou *“la destrucción de la disciplina en los talleres y de la autoridad doméstica de los maestros”*.

L'obrer, que estava en inferioritat de condicions davant del patró, es tingué que associar amb d'altres obrers en *“uniones de resistencia”*, poc organitzades primer i molt organitzades després. El recurs més eficaç que es trobà fou la vaga, tot i que es necessitaven fons econòmics de reserva *“con los cuales subvenir á las atenciones más ineludibles de la familia obrera mientras dura la suspensión de los trabajos”*. Aquest fou l'origen de les associacions i dels sindicats obrers, *“verdaderas sociedades de resistencia”*, que organitzaven *“el ejército obrero”* i s'enfrontaven a *“los patronos y capitalistas”*.

El patró, a la vegada, es va associar en coalicions amb d'altres patrons per resistir-se a les demandes de les associacions obreres i també es valgueren del *“lock out”* per a imposar les seves condicions. Les coalicions temporals es convertiren en associacions i sindicats professionals d'indústries *“iguales, similares ó conexas”*.

Davant de la corrent de pensament que proposava regular per llei els drets de coalició, Prat manifestava el seu convenciment de que no s'havia de fer, ja que les coalicions alteraven *“violentamente las relaciones entre el patrono y el proletariado”* i eren la causa del desordre econòmic i social. També era crític amb l'experiència dels sindicats obrers anglesos, com a exemple d'agremiació formada per només una part dels elements que intervenien en la producció, p. 226:

«Las trade unions inglesas tienen también un valor circunstancial é histórico. Á pesar de que organizan muchas instituciones de previsión de socorro mutuo siguiendo las viejas tradiciones de la vida corporativa medieval, sin embargo presentan el grave defecto de ser principalmente asociaciones de lucha. Han prestado y prestan todavía, á la sociedad grandes servicios, pero no han adquirido esa fecundidad, que es su gran timbre de gloria, sino cuando, sin abandonar su carácter primitivo de centros de defensa para la organización y sostenimiento de huelgas, adoptaron paulatinamente, en lo que era susceptible de admisión dadas las condiciones de la vida económica moderna, el espíritu de los craftgils o corporaciones de artesanos.»

Prat considerava que s'havien de cercar noves fórmules que fessin més igualitària la lluita entre els obrers i els patrons. Plantejava que, *“mientras subsista la causa original que las ha motivado”*, era una necessitat transitòria la creació d'institucions que facilitessin solucionar les diferències que sorgien entre els obrers i els patrons, p. 227-228:

«La lucha puedes ser individual ó colectiva; pueden encontrarse frente á frente un patrono y un obrero, y puede la lucha generalizarse entablándose entre un patrono y el conjunto de sus obreros, ó entre varios patronos de una misma industria y la federación de obreros de la misma.»

Com que la lluita entre els obrers i els patrons podia ser individual o col·lectiva, entre un obrer i el patró o entre obrers i patrons, es podia preveure una jurisdicció especial obligatòria amb dos grups d'institucions per a resoldre els conflictes:

- Les del primer grup, resoldrien les condicions del contracte de treball entre un patró i un obrer. Serien tribunals industrials que jutjarien “*por equidad y no por estricto derecho*” i en què exercirien la jurisdicció “*personas pertenecientes á las clases de que forman parte los contendientes*”. La decisió dels tribunals industrials no derogaria la jurisdicció ordinària, a la qual es podria acudir en apel·lació.
- Les del segon grup, tractarien de les condicions de treball en un establiment o en un ram industrial determinat: en ser matèries que no estaven regulades per llei s’hauria d’acudir a institucions de conciliació com els comitès de conciliació i els tribunals d’arbitratge, “*que deban fallar según equidad y justicia y no según ley y derecho*”. Les seves decisions no serien apel·lades en un altra jurisdicció. Quan existia desacord entre els obrers i els patrons, si la lluita entre ells no havia començat, es podria acudir als comitès de conciliació, i quan la lluita ja s’havia iniciat, intervindrien els tribunals arbitral.

Tant els comitès de conciliació i els tribunals d’arbitratge com els tribunals industrials haurien de ser institucions permanents, per tal de poder assegurar la seva autoritat. La presidència recauria en una persona imparcial, “*completamente alejada de la vida industrial, que pertenezca á otro círculo social distinto del círculo de los obreros y del de los patronos*”. Les decisions a què s’arribés en aquestes institucions havien de ser d’obligat compliment.

7.1.2.8 La restauració del règim corporatiu

Prat considerava que havia estat una decisió favorable per al progrés industrial l’abolició de “*los minuciosos reglamentos que tiranizaban el trabajo*”, que feien “*imperar la rutina*” i que impedièn “*las iniciativas reformadoras*”. Però també es manifestava partidari que hi hagués un “*mínimum necesario*” de reglamentació, com era el cas de les institucions a les quals havia fet referència per a donar solució a la qüestió social.

Era partidari de restaurar en els àmbits industrials les associacions gremials, el gremi i la casa industrial, però no era partidari de coalicions o associacions separades de patrons i d'obrers, p. 225:

«El derecho de coalición, a nuestro juicio, no es tal derecho; porque la coalición para alterar violentamente las relaciones entre el patronato y el proletariado es un desorden económico y social, y no hay derechos para el mal. La coalición es un mal menor, un mal necesario para evitar mayores males, pero un mal al fin. Puede aceptarse como una imposición del actual estado de la sociedad, como un hecho hoy inevitable; mas elevarlo á la categoría de derecho es absurdo.»

Es mostrava molt crític amb els sindicats professionals, formats únicament per obrers o per patrons, ja que considerava que separaven uns elements que havien d'anar junts, p. 225:

«En cuanto á los sindicatos profesionales simples, ya de obreros, ya de patronos, son también inadmisibles en su forma actual más generalizada. Separan elementos que han de marchar unidos; es más: organizan de un modo permanente y estable la separación, organizan la lucha, y, por consiguiente, únicamente pueden ser admitidos como un mal menor que los que en otro caso sobrevendrían. Es antinatural y anticientífico, y además injusto, dividir lo que la naturaleza ha dividido.»

Atenent a que l'establiment de reglamentacions havia de respondre a l'estructura natural de la societat, considerava que en el cas de la indústria també s'havia de cercar el principi generador de l'estructura industrial com a resultat del treball que generava la vida industrial. Aquell principi, per a Prat, era el treball que en el conjunt de les seves respectives classes, en què hi intervenien diferents agents, conformava el cercle natural del treball industrial, p. 245:

«Ahora bien: el trabajo productivo, ó industrial, puede ser: trabajo del patrono, trabajo facultativo, trabajo mecánico, trabajo acumulado o capital. Mas estas diferentes clases de trabajo no son independientes unas de otras, no pueden aislarse, no puede ninguna de ellas prescindir de las demás.»

D'aquella forma es podia considerar la casa industrial, el gremi (format pels elements que constituïen la casa industrial), la classe (formada per les cases industrials i els gremis que compartien una mateixa finalitat o finalitat similar) i la indústria nacional (que agrupava el

conjunt de gremis i classes). Les indústries que tenien una mateixa finalitat, “*el principio de asociación es siempre el mismo: la afinidad, la semejanza, la comunidad de fines*”, es podien agrupar en tres nivell, p. 246:

«Se juntan en el primero los que son necesarios para producir los valores que se propone elaborar la casa industrial; en el segundo, los que dentro de una nación concurren á la producción de una clase de productos o de productos similares, ya en los límites de un municipio (gremio municipal), ya en los de la comarca (gremio comarcal), ya en los de la nación (gremio nacional o federación de gremios); en el tercero se combinan cuantos contribuyen á la producción en cada uno de los grandes grupos en que ésta se divide: industria agrícola, minera, manufacturera, mercantil y de transportes.»

7.1.2.9 La funció social de les organitzacions gremials

Prat presentava un plantejament reformador de l'agrupació corporativa de patrons i d'obers, que s'havia de constituir a través de l'associació gremial formada conjuntament pels elements que participaven en la producció, p. 247:

«Un gremio de patronos, otro gremio de obreros, son hechos patológicos reveladores de una profunda descomposición social. La unidad é integrabilidad del gremio jamás ha de romperse.»

Les funcions essencials que justificaven la constitució dels gremis eren la reglamentació del treball, de la capacitat professional i de la producció, la tutela dels obrers i aprenents, la solució dels conflictes que sorgien en el si de la família industrial i l'ensenyança professional.

Proposava una estructura de gremis que, entesos com a associació d'establiments industrials, estarien formats conjuntament per patrons i obrers i tindrien una organització interna que respondria als graus d'afinitat de les diferents classes que en formaven part, p. 247-248:

«Mas, unión y combinación no quieren significar tampoco confusión, antes al contrario: siempre las formaciones orgánicas producen una unidad, en cuyo seno se manifiesta y traduce la variedad de los elementos componentes. Lo propio ha de suceder en la constitución de los gremios. No es incompatible su unidad con una estructura interna, en la cual se tenga en cuenta los diferentes grados de afinidad que tienen entre sí los elementos que los integran.»

La institució gremial, més enllà de la seva significació en el món del treball, també tenia una importància significativa en la societat i en la vida pública, p. 248:

«Tampoco ha de ser el gremio asociación de fines limitados, reducida á regular las relaciones entre el capital y el trabajo. Ni ésta es su misión exclusiva ni, aunque por la ley se le impusiera, alcanzaría resultado alguno. El gremio es una institución social, de carácter casi total, que ha de cumplir elevadísimas funciones en la vida pública, que ha de llenar importantes fines sociales no industriales. Ha de ser una familia y, como tal, ha de tener su hogar, su religión, su patrimonio, su beneficencia, su escuela.»

El gremi, com a institució, també havia de tenir un organisme director a través del qual s'exercís l'autoritat, p. 248:

«Pero ha de tener, claro está, su autoridad, su organismo director, su poder encargado de cumplir todos los fines de la sociedad, ha de dirimir todas las contiendas y resolver todos los conflictos entre sus miembros. Constituido el gremio en esta forma, en su seno se resolverán cuantas dificultades y luchas económicas se susciten; de lo contrario, no.»

Prat es mostrava molt crític amb les limitacions que tenien les organitzacions gremials, que es constituïen “*sin hogar, sin religión, sin patrimonio, sin cofradía, sin instituciones benéficas*” i que només es dedicaven a regular les relacions i els conflictes que sorgien entre el capital i el treball, p. 248:

«El gremio, destinado, exclusivamente a regular las relaciones entre el capital y el trabajo, es un sindicato mixto, algo como una oficina o centro administrativo encargado de avenir trabajadores y patronos, una asociación fría y severa como un juez, sin corazón, sin hogar, sin tradiciones, sin autoridad ni prestigio a los ojos del obrero, que la mira con recelo y desconfianza porque ve en ella una especie de bolsa, en que se negocia, como otra mercancía cualquiera, la armonía entre capitalistas y obreros.»

El règim corporatiu proposat per Prat responia a una estructura que, tot respectant els graus d'afinitat existents entre els diferents membres, podia tenir diferents graus de complexitat; p. 251:

«Sus elementos componentes, pro razón de su mayor ó menor complejidad, se agrupan en secciones diferentes, patronos, maestros, oficiales y aprendices, y en el organismo director de la corporación deben tener estos grupos una representación proporcionada á su categoría y á su importancia. Los derechos que á estas diferentes clases de miembros se otorgue dentro de la asociación han de ser diferentes también; lo propio cabe decir de los deberes que el estatuto gremial les imponga.»

Considerava que la solució de restabliment de les corporacions gremials que plantejava podia salvar la societat de la “profunda crisis”, a la qual tant els homes de ciència com el pontífex “*León XIII*” havien dedicat la seva atenció.

7.1.2.10 Les assegurances obreres

Quan l’obrer estava impossibilitat per poder treballar o guanyava un salari insuficient, per assegurar el manteniment de les necessitats més elementals d’ell i de la seva família, es trobava amb “*una de las más terribles llagas de esta sociedad en descomposición*”.

Dels diferents medis que s’havien assajat per a resoldre-ho el més adient era l’assegurança, en què la “*colectividad salva al individuo, distribuyendo la desgracia á pequeñas dosis, á dosis minúsculas y apenas sensibles, entre los asociados.*”

L’estudi de les assegurances plantejava dos qüestions: si tenien que ser obligatòries i si l’Estat tenia que intervenir en l’administració dels recursos. De la confusió d’aquells dos plantejaments, per la qüestió dels prejudicis que ocasionava la intervenció de l’Estat, sorgien inconvenients per a la seva generalització.

Per a Prat l’assegurança obrera era molt convenient, ja que el grau d’associació que representava ajudava a mantenir “*el imperio de las leyes naturales, las de la sociedad inclusive*” i davant de les deficiències del treball industrial contribuïa al benestar econòmic de la societat. Era partidari que l’Estat només intervingués per a garantir per llei els drets dels associats: “*Téngase en cuenta que la intervención del Estado nunca es desinteresada, que además es siempre perturbadora*”.

Ressaltava quatre casos en què l’assegurança obrera era convenient: “*muerte, enfermedad, vejez y accidente del trabajo*”. Prat només considerava els tres primers, ja que si de l’accident de treball n’era responsable el patró, aquest tenia que indemnitzar a l’obrer, i si n’era responsable l’obrer, aquest cas ja quedava inclòs en els altres tres supòsits. En relació a l’assegurança en els casos de falta de treball, supòsit que preveïen altres

autors, considerava que no era convenient i que com a molt s'havia d'establir una ajuda breu, de “*quinze ó treinta días*”, mentre que trobés treball.

Prat exposava quina era la seva posició en relació a la qüestió de qui tenia que pagar les primes de l'assegurança, si havia de ser l'obrer només, o també el patró, o també l'Estat:

- L'Estat no tenia que participar en la constitució del fons de l'assegurança, que tenia que ser una responsabilitat de l'obrer i, circumstancialment, també del patró si una part de la prima es constituïa com un suplement del salari.
- Si els obrers i els patrons participaven en la constitució de les primes, la seva administració tenia que correspondre a tots dos elements de la producció: dels obrers, per a confiar-hi més i considerar-ho com a propi, i dels patrons, per a poder aprofitar la seva experiència i habilitat.

Considerava que les assegurances obreres complien millor amb les contingències previstes que “*las cajas de socorro y de retiro*” que establien alguns establiments industrials, com “*compañías de ferrocarriles, empresas mineras, grandes almacenes, manufacturas*”.

Segons Prat, l'establiment d'una “*caja nacional de retiros*” a càrrec de l'Estat, que era el “*proyecto favorito de algunos reformadores*”, era “*científicamente inadmisible y prácticamente injusto*”. Mentre hi hagués institucions privades que ho poguessin fer, l'Estat havia de fomentar-ne la creació i l'organització i no tenia que participar en l'establiment de pensions de vellesa que estiguessin destinades a una sola classe de ciutadans, p. 234-235:

«*Por lo demás, introducir semejante privilegio en beneficio de una clase de menesterosos, desatendiendo á los demás, constituiría una manifiesta injusticia.*»

7.1.2.11 Els economats domèstics, les habitacions obreres i les cooperatives de consum

Hi havia unes institucions complementàries que ajudaven a posar remei a la deficiència dels salaris: els economats domèstics, les habitacions obreres i les cooperatives de consum.

Amb els economats domèstics s'acostumava l'obrer “*á comprar al contado*” pagant menys pel mateix producte que comprant “*al fiado*”: l'estímul d'un descompte afegit sobre l'import de les seves compres i l'adquisició d'hàbits domèstics d'ordre i economia exercien “*una acción altamente moralizadora*”.

La construcció d'habitacions obreres amb lloguers assequibles per a la família obrera, promoguda pels patrons o per societats obreres, s'havien de promoure en les poblacions que els allotjaments eren cars o de mala qualitat. Segons Prat, la intervenció de l'Estat s'havia de limitar a

facilitar la gestió de les institucions privades i a evitar la formació de barris exclusivament obrers que predisposaven a l'odi i a la lluita entre els obrers i les demás classes socials.

De les cooperatives de consum, que tenien per objecte subministrar als obrers articles de consum a bon preu fomentaven el principi d'associació, ressaltava que els resultats que s'havien obtingut eren molt desiguals i no presentaven “*grandes esperanzas*”.

7.1.2.12 La reglamentació dels productes de la indústria

Era una tendència general dels autors la defensa de la reducció de les impositcions reglamentàries a un “*mínimum necesario*”. Segons Prat, la llei jurídica de la indústria només tenia que intervenir en l'esfera de les iniciatives particulars quan no es complia la llei natural de la indústria, “*en cuanto la voluntad humana viola las leves naturales de la producción*”.

Però, mentre que en el cas dels elements personals del treball, la reducció dels reglaments havien reportat beneficis a la indústria al no posar traves a les iniciatives reformadores del seu progrés; en l'àmbit de la producció, Prat considerava que s'havien d'establir reglaments que, a la vegada que evitaven les falsificacions, garantien la “*buena calidad de los productos en beneficio de los consumidores*”.

Per a resoldre la qüestió de la reglamentació dels productes industrials, s'havia de tenir en compte la seva individualitat constructiva, ja que al tenir unes característiques determinades que els individualitzaven, es tenien que complir uns requisits per a no modificar els productes que es fabricaven: la reglamentació, que s'aplicaria en la qualitat dels productes patentats, deixaria llibertat per a la seva innovació mentre es fes constar i es mantingués la patent.

Correspondria a les corporacions gremials, amb els límits que assenyalés l'Estat, la reglamentació dels productes industrials que es concretaria en unes condicions tècniques que garantirien que el producte reunia les condicions indicades.

7.1.2.13 La capacitació professional

Per a complir els fins de la professió industrial, que eren la producció de valors econòmics i el benestar econòmic dels membres que l'exercien, es requeria tenir una capacitació atès que l'exercici professional tenia una funció social. Establia en la producció quatre grups de funcions i quatre graus de capacitació: “*patronato, maestraje, oficialato y aprendizaje*”:

- El patró, organitzava i dirigia l'establiment de producció.
- El mestre, disposava de la plenitud dels coneixements requerits per la producció.
- L'oficial, tenia els coneixements de l'ofici i els consolidava en la producció.
- L'aprenent, anava adquirint gradualment els coneixements.

Plantejava si era suficient la capacitació com a mestre per exercir la funció del patronatge i quina capacitació havia de demostrar el patró, que tenia la responsabilitat de contractar amb els treballadors i els subministradors i dirigir i administrar els béns del patrimoni industrial. Prat considerava que el patró, en ser el cap de la “família industrial”, també tenia uns deures socials i que corresponia a les corporacions gremials establir uns estatuts que reguessin tant aquesta funció com les altres.

7.1.2.14 Les colònies industrials

La indústria manufacturera havia creat els grans establiments concentrats en les poblacions fabrils, en què s’havien originat els desordres que “*amenazan derribar la orgullosa fábrica de la industria contemporánea*”.

Els desordres, resultat de la concentració de milers d’obriers dels dos sexes i de totes les edats, tingueren greus conseqüències, entre les quals destacaven les referents a la institució familiar.

La qüestió social no era només una qüestió simplement econòmica, atès que no n’hi havia prou en difondre un benestar material assegurant un salari a l’obrer a canvi del seu treball. Segons Prat, la colònia industrial era la institució més adequada per a educar els obrers en unes noves costums i tradicions i per a poder “*transformar su alma*”

Assenyalava que Joan Permanyer havia estat el primer autor que cridà l’atenció de la “*virtualidad regeneradora*” de les colònies industrials que funcionaven a Catalunya. Ressaltava que Permanyer, en el discurs presidencial del curs 1895-1896 de l’Acadèmia de Legislació i jurisprudència de Barcelona, es referí a aquesta institució, p. 258:

« *Sin que sea expresión concreta de pensamiento alguno bien formulado ni pueda servir de augurio, me atrevo á citar, entre los hechos que tal vez están llamados á servir de base á la reforma, estas grandes colonias industriales que hoy se organizan y funcionan en distintos puntos de Cataluña y principalmente en nuestras cuencas hidrográficas.*

El hecho es cierto. La iniciativa privada, en parajes antes casi desiertos, encierra días, semanas y aun meses, bajo una sola llave, en el sentido material de la palabra, millares de personas de todos sexos y edades, familias enteras, en una palabra, una población de obreros con sus directores, mayordomos y capataces, sus abacerías, sus comercios, su asistencia facultativa y hasta su cura de almas, todo bajo una misma dirección y bajo el imperio de una voluntad soberana.» »

Prat explicava que el discurs de Permanyer el va fer reflexionar sobre la importància d'aquella institució, sobretot en dos aspectes: un, era l'esmentat d'estar sotmesos tots els habitants sota la direcció d'una única voluntat, i l'altre, era que constituïa un medi nou per a la vida obrera. Feia la salvetat de que s'havien donat i es podien donar abusos en algunes colònies, però que eren abusos totalment censurables en què l'Estat hi tenia que intervenir, p. 268-269:

«La posibilidad de que el patrono abuse de su autoridad, esto es, de que en vez de poner al servicio de una obra de regeneración social lo utilice exclusivamente para sus fines particulares, para imponer á los obreros condiciones onerosas en interés propio, es innegable. De ahí que deba el Estado intervenir para limitar en estos casos su poder, dejándolo completamente libre para el bien, más anulándolo totalmente para el mal.»

Com a antecedent llunyà d'aquesta forma d'organització, assenyalava que ja a l'època romana a les grans propietats rurals vivien en el “*dominium ó villa*” els amos o els seus representants i la població servil. Aquella organització primitiva fou l'origen de l'estructura del model de la família patriarcal, “*que en las agrestes montañas de nuestra tierra subsiste todavía para ejemplo de propios y admiración de extraños*”. En aquesta evolució, en què hi intervingué la “*doctrina moral y religiosa*”, a tots els nuclis s'hi construï un temple religiós que dotà d'unitat a la població. Per a Prat, la família tradicional constituïa “*la base más sólida, más segura y más perfecta del estado social, la que más ha contribuido a salvar a la sociedad de la descomposición total que la amenazaba*”: el “*paterfamilias*”, amb el respecte a les tradicions familiars, exercia la seva autoritat sobre tots els membres de la unitat familiar.

Ressaltava que a les poblacions fabrils, on s'agrupava la població obrera, ateses les miserables condicions de vida i estant allunyada del contacte amb la naturalesa, s'havia generat la corrupció, p. 261:

«La miseria la ha amontonado en miserables covachas, revuelta y mezclada, sin distinción de sexo ni de edad ni de vínculos sociales; la desmoralización ha sido inevitable, el vicio en sus formas más repugnantes lo ha sido también.»

La família obrera vivia en condicions lamentables en una llar molt reduïda, p. 265:

«[...] se encuentran en contacto, á veces viviendo bajo un mismo techo, por efecto de la miseria, con los apóstoles del crimen y los del vicio; la vida de familia resulta imposible,

dentro de miserables desvanes que han de compartir con realquilados forasteros, y se impone la tertulia en la taberna ó en el círculo de compañeros.»

Anant a les tavernes i als cercles obrers els caps de família s'introduïen en "*todos los vicios*" que, després, portaven a la seva llar en forma de "*absurdas utopias, que repite en el hogar para enseñanza de los hijos, cuando no los conduce á oírlas, directamente, de labios de los oradores del club*": així s'originaven els odis i rancors de classe que després estellaven en forma de lluites i atemptats. A la família obrera, que era una agrupació social en perill de descomposició i degradació, se l'havia d'educar en unes costums que consolidessin una família reconstituïda en unes noves formes social.

Prat destacava tres de les diferents causes que la investigació psicologia havia establert que contribuïen a la formació de la vida social:

- "*La formación de creencias y de instintos*".
- "*El espíritu de imitación y la correspondencia y armonía entre la herencia fisiológica ó medio fisiológico individual*".
- "*La herencia social ó medio psicológico contenido en el ambiente total de la sociedad.*"

A la colònia industrial, que era la institució més adequada per a crear sentiments i instints que afavorissin un bon ambient social, els obrers es rodejaven d'un medi sa:

- El patró o el director escollia el lloc on es construïa l'establiment industrial i els edificis que constituïen la colònia, la disposició de les habitacions obreres i els edificis annexes.
- En el recinte hi vivien les famílies que hi treballaven i els incontinentals dels vicis hi eren desterrats.
- Les habitacions de les famílies obreres eren suficients per a les seves necessitats i eren independents de les demés.
- Les diversions estaven organitzades per a servir d'educació i d'instrucció.
- L'educació dels nens es donava a l'escola de la colònia, "*en manos de quien forme de verdad sus almas para el bien, en vez de correr á cargo de quien embrutezca su inteligencia*".
- Les reunions del "*club*" eren substituïdes per les "*solemnidades religiosas*" i les "*pláticas sencillas y serenas del sacerdote*".

D'aquella forma s'anava constituint un ambient moralitzador i regenerador que depenia de la voluntat d'una sola persona, de la voluntat del patró de l'explotació industrial. El fet d'haver-hi una sola voluntat es fonamentava en la idea de que tota funció

activa requeria un agent amb autoritat capaç d'exercir-la. Malgrat que en un principi l'Estat semblava que era el més adequat per exercir aquella funció directora, el poder públic s'havia mostrat inepte i impotent per fer-se'n càrrec, p.266:

«[...] *el Estado es un coloso erizado de cañones y bayonetas, condenado á contemplar impasiblemente como á su alrededor germinan todos los errores y todos los males y se desarrollan violentas crisis, que amenazan derribarlo y destruirlo.*»

Per a Prat, l'Estat modern era “*eflorescencia de unas ideas y doctrinas que lo hacen sistemáticamente impotente*”. Per aquest motiu, el patró, com a cap de la família industrial, esdevenia qui estava en millors condicions per ser la voluntat única a la colònia industrial. L'Estat, atès que sempre era possible que el patró utilitzés la colònia per als seus interessos particulars imposant als obrers condicions oneroses, s'havia de limitar a intervenir en els casos en què no es realitzés l'obra de regeneració social.

La legitimació del patró per a exercir aquesta voluntat única estava en el dret de propietat, que li conferia la facultat de decidir quines pràctiques i costums es permetien, d'imposar regles internes i de prohibir l'entrada de “*las personas y de las cosas, periódicos y libros por ejemplo, que no le acomoden*”. Els obrers que hi estiguessin d'acord i acceptessin voluntàriament aquest règim de funcionament intern podien treballar i viure a la colònia. El patró per a poder exercir una bona direcció de la colònia tenia que aspirar, igual que un bon cap de família, “*á modelar á su pequeña comunidad según los preceptos del Decálogo, hacer imperar en ella todos sus preceptos*”.

Prat citava a Le Play quan deia que per assegurar la pau social en els tallers industrials s'havia de procurar que es seguís “*el Decálogo*”. Al fer-ho, d'aquella forma, “*reinará la paz y la concordia, donde hoy se agita la lucha más violenta*”.

Com a un altre valor social afegit, amb la institució de la colònia industrial també es combatia l'acumulació de la població que es produïa a les ciutats. Amb el trasllat fora dels nuclis urbans més grans, la població es repartia en diferents nuclis del territori i es restablia i es mantenia l'equilibri del cos social.

7.1.2.15 La funció industrial i la solució de la qüestió social

Igual que succeïa als organismes naturals quan, per falta d'energia vital i a conseqüència de la incapacitat d'assimilar algunes substàncies, es produïen estats anormals o patològics,

també es donaven situacions similars en el cas de l'organisme social que constituïa la base de la vida industrial formada pels elements que aportaven el seu treball.

Per a poder complir l'objectiu de la indústria de crear benestar material o econòmic per al conjunt de la societat, era necessari que amplis sectors socials poguessin participar en les tasques industrials. Atès que la major part dels individus que formaven la societat podien dedicar-se al treball, s'havia de considerar la situació que es donava quan hi havia membres que, a causa d'estar inactius, es comportaven com a cossos estranys del conjunt del sistema social. En circumstàncies en què la indústria no podia assegurar el treball a tots els membres de la societat, perquè el treball no era suficient o perquè la població estava concentrada en aglomeracions urbanes, s'havien d'establir mesures per a fomentar l'augment de les indústries i, si no era possible, s'havia de redistribuir la població.

Quan disminuïa el treball, es modificava l'equilibri entre l'oferta de treball i la demanda de mà d'obra i s'originava la baixa del preu de la mà d'obra, "*el valor del salario á límites inverosímiles*". Com a conseqüència immediata, el salari era insuficient per a satisfer les necessitats de la família obrera i s'originava el desordre en la llar obrera, p. 275:

«Una casa desmantelada, miserable, desprovista de lo más necesario, sin lumbre en invierno, sin aire en verano, no es la más a propósito para retener al obrero ni á los hijos, ni siquiera á la esposa. La casa deja de ser el hogar, para convertirse en punto de reunión transitorio durante el día, en lugar de refugio para la noche. Se procura salir de ella cuanto antes y ganarla lo más tarde posible.»

Prat ressaltava que en aquella situació, en el cas dels obrers que no tenien feina o que guanyaven un salari molt baix, anar a la taverna amb el cercle dels "*amigos y camaradas que allí se congregan*" es convertia en un atractiu.

L'alça dels preus del lloguer dels habitatges també contribuïa a la regressió de les condicions socials i, a la vegada, l'acumulació excessiva de la classe obrera a les poblacions feia baixar els salaris. Les famílies obreres, en situacions d'atur per a poder pagar els lloguers havien de viure en els habitatges de lloguers més barats i, en moltes ocasions, tenien que optar per compartir els habitatges o viure rellogats en unes condicions inhumanes.

Prat, citava a Raffalovich per descriure les conseqüències de les condicions en què vivien algunes famílies obreres, p. 276:

«La moralidad y la decadencia son allí desconocidas; nadie se preocupa de ellas; la unión libre triunfa; la relajación de costumbres es tan grande que nada hay respetado; el incesto y algo peor aún son insignificantes pecadillos.»

Atribuïa a la greu situació de les famílies obreres, que no tenien treball i vivien en difícils condicions, l'origen de la misèria i de la corrupció de les costums i l'origen dels odis que es generaven en la classe obrera contra les classes directores de la societat: *“No ha de extrañarse que vengan luego luchas feroces ni que se levanten puñales ni que estallen bombas”*.

Les passions que es generaven es sustentaven en doctrines que defensaven ideals utòpics que propagaven els “vividors” que en feien el seu profit personal. Els obrers, en aquella situació, acudien a l'ús de la força, i els poderosos, en les mateixes situacions, es valien de la força de l'Estat que acudia a auxiliar-los. Prat considerava que mentre continuessin les causes que originaven la qüestió social i les crisis no es podrien evitar les fatals conseqüències. Avisava de les greus conseqüències que la continuïtat dels conflictes socials tindria per a la indústria: *“el porvenir de la industria y de la sociedad tan rudamente combatidas estará en peligro”*.

Les causes de la crisi social, segons Prat, es podien reduir a tres: *“la miseria, la libertad de propagar ideas antisociales y la falta de creencias religiosas”*. Per a fer front al caos que es produïa, proposava actuar contra la misèria, limitar la llibertat i incrementar l'educació religiosa. Assenyalava que la condició per aconseguir-ho era que no es prescindís de cap dels tres elements exposats, p. 278:

«En vano se limitará la libertad, en vano se difundirán los medios de educación religiosa, mientras haya quien muera de hambre y la familia obrera, arrastre una vida penosa y difícil.»

Fent desaparèixer la misèria es restablí l'equilibri natural entre les necessitats de la producció i les demandes del treball. Aquest equilibri natural es podia assolir de dos maneres: augmentant la producció, fins a igualar la demanda del treball, i reduint la demanda del treball a les proporcions exigides per la indústria.

Si la causa era la concentració de la població obrera, per a establir l'equilibri entre l'oferta i la demanda s'havia de redistribuir i fixar la població en *“toda la extensión del cuerpo nacional”* i, fins i tot, amb l'adopció de mesures governatives per a reglamentar i dificultar l'emigració: amb la creació de Borses de treball es podrien conèixer les oscil·lacions de la demanda i l'oferta de treball. Si amb les mesures de distribució de la població en resultés un sobrant, llavors es podrien establir colònies agrícoles *“en los lugares incultos del territorio nacional, si en éste los hubiera”*. Correspondria a l'Estat fomentar-ne la creació fent concessions de terrenys o concedint condicions especials als particulars.

I si amb aquestes mesures encara hi hagués sobrant de població sense treball, només quedava la solució de l'emigració que havia estat un recurs utilitzat en diferents èpoques. L'Estat tenia que preocupar-se de dirigir l'emigració per tal que els emigrants viatgessin als indrets més adequats per les seves condicions geogràfiques. L'emigració quan arribava a colònies en què hi havia la possibilitat de prosperar hi aportava la seva llengua, els hàbits i les tradicions que conformaven el seu temperament i caràcter, p. 281:

«[...] *en los ardores de su alma, en lo más íntimo y profundo de su vida, en sus hábitos, en sus cualidades y en sus defectos, en su lengua, en sus tradiciones, en su temperamento y carácter. La emigración sienta los fundamentos de una extensión o engrandecimiento de la nacionalidad: dilata y afirma el imperio de su civilización.*»

Prat, que considerava que la llibertat de propagar idees antisocials i la falta d'educació religiosa pertorbaven el funcionament normal de la vida industrial, deia que corresponia a d'altres branques del dret limitar la llibertat de propagar les “*ideas antinaturales y antisociales, ya sea de palabra, ya por medio de la imprenta*” i garantir la prestació de l'educació religiosa. En el cas dels individus que no treballaven ni volguessin treballar, la llei havia de preveure l'organització de colònies o tallers amb un règim semblant a un establiment correccional, sota la direcció i el govern d'una “*entidad permanente y poderosa*”, com per exemple era una comunitat religiosa.

I si amb totes aquestes mesures no s'extingien “*los focos de infección ya desarrollados*” formats pels individus que amb les seves “*ideas y costumbres y sentimientos constituyan una amenaza constante para la vida y la tranquilidad de la sociedad*”, llavors s'haurien de recloure aquests individus en colònies penitenciàries, p. 283:

«[...] *que levanten entre ellos y la sociedad una barrera mil veces más absoluta y más infranqueable que la valla con que en la Edad Media los pueblos aislaron de su seno los asilos de leprosos.*»

Amb aquestes solucions, segons Prat, en quan s'ataquessin les fonts del mal renaixeria el benestar i es reconstituïria la família, les corporacions gremials tornarien a representar a la família industrial, les institucions benèfiques actuarien contra la desgracia, la instrucció facilitaria el desenvolupament de la indústria i l'educació religiosa donaria pau als esperits. Amb totes aquestes millores es constituïrien unes famílies “*troncales robustísimas*”, com eren les que estaven “*asentadas sobre la base*

incommovible y segura de la tradición y la costumbre”, semblants a les que es encara es podien contemplar amb admiració en algunes comarques de Catalunya.

7.1.2.16 La generació del dret industrial

Responent a les preguntes “¿*Qué es lo que en la generación del Derecho industrial corresponde á la Ley?*” i “¿*Qué es lo que pertenece á la Costumbre?*”, Prat anava exposant el seu pensament sobre aquestes qüestions:

- Igual que corresponia al legislador formular jurídicament els preceptes de la llei natural, “*absolutamente necesarios para la subsistencia del orden social*”, també li corresponia la iniciativa de la formulació de la llei industrial, “*absolutamente indispensable para la subsistencia del orden industrial*”.
- La llei industrial havia de regular “*cuanto se refiera á la intervención de los poderes públicos*” i els “*ordenamientos que, por contrariar pasiones generalizadas ó encaminarse á la extirpación de abusos muy comunes*” no es podien deixar “*á la adopción voluntaria*”.

En la resta de situacions no regulades per la llei hi intervenia la costum, Aquell era el sistema més senzill perquè l’esperit nacional, manifestat en la costum, s’adaptava al dret de forma natural, p.292:

«Para nosotros no puede ofrecer sombra de duda: el procedimiento más natural es el más perfecto, y es el más natural aquel que mejor tiene en cuenta la naturaleza y condiciones de la función que se ha de realizar, el que más se adapta á las exigencias de la finalidad que se persigue.»

La llei establia els límits dins dels quals es movia la capacitat creadora de la costum. Posava com a exemple regulava la duració de la jornada de treball: la llei establia el límit màxim d’hores de treball, “*aquel cuya transgresión constituya un abuso de las leyes naturales del organismo*”. Després, a cada indústria i a les diferents localitats, atenent als seus interessos particulars, es fixava la jornada efectiva de treball.

7.1.2.17 La nació, la nacionalitat i la generació del dret

Prat presentava els passos que s’haurien de donar perquè la concepció de la llei jurídica natural de la indústria que havia exposat, de forma similar a com succeïa en diferents àmbits del dret, passés a convertir-se en una norma legal:

- En un primer període, s'actuava en una societat concreta i es passava, en ser viscuda pel poble, de *“la potencia al acto”*, p. 285:
«La generación del Derecho siempre se verifica por obra y gracia del espíritu nacional. En las profundidades del pensamiento nacional se elaboran lentamente las ideas jurídicas, resolviéndose en principios de justicia, en fórmulas generales que en conjunto constituyen su concepción especial de la justicia, su ley natural.»

- En un segon període, la llei jurídica natural en actuar en la vida del poble es convertia en un reflex del temperament i del caràcter d'aquell poble, com a conseqüència d'estar en íntim contacte amb la cultura i civilització que caracteritzaven la seva individualitat nacional.
 Les idees jurídiques quedaven elaborades i, de manera reflexiva, s'imposaven poc a poc en la conducta del poble i es convertien en dret. Era indispensable que el poble o nació, *“que es el verdadero legislador”*, conegués i sentís la llei natural.

- Finalment, s'entrava en el tercer període en què les idees jurídiques s'aplicaven repetidament i es convertien en una costum jurídica, p. 286:
«Su gestación se ha desarrollado, pues, toda entera, en el seno del ESPÍRITU NACIONAL: de éste ha partido el movimiento, el primer impulso germinador; de éste se ha alimentado el germen en toda su formación interna; de éste ha de recibir, por consiguiente, por ley de herencia, por ley de causalidad, por ley de creación, individualidad y carácter.»

En ser el dret industrial una part del sistema jurídic d'un poble, també tenia que seguir aquell procediment per passar de llei natural jurídica a dret industrial. El dret tenia que ser just reflex de *“las tendencias, temperamento y carácter de la nacionalidad, la idiosincrasia del pueblo en el cual la ley natural ha de encarnarse”*.

Els legisladors que tenien la capacitat d'elaborar les lleis, que s'havien d'aplicar en un poble determinat, tenien que conèixer els elements característics de la nacionalitat: les costums socials, morals i religioses i les institucions que havien creat.

Com que no s'havia creat una ciència de les nacionalitats, *“aquella ciencia presentida por Leibnitz, entrevista por Herder en un momento de intuición e intentada por Stuart Mill y por Lazarus y Steinthal en sentido parcial é incompleto”*, el legislador no disposava de principis i lleis com a referents científics. Era necessari iniciar l'estudi de les nacionalitats, un estudi al

qual Prat reconeixia que ja s'hi dedicava, *“que hemos hecho y estamos haciendo todavía objeto de nuestras investigaciones”*.

Una nació, segons Prat, era *“toda sociedad que posea un solo espíritu colectivo, fundamento y raíz de toda su vida característica”*. La nacionalitat, que també tenia el seu origen en aquest esperit col·lectiu, com a producte d'una societat i del seu desenvolupament històric abraçava diferents àmbits:

- *“La unidad de cultura por excelencia, porque posee la unidad lingüística, que es su principal instrumento”*.
- *“La unidad de espíritu y de carácter, que es su fuente, su manantial inagotable”*.
- *“La unidad jurídica perfecta, porque traduce con unidad de sistema los principios eternos de la justicia”*.
- *“La unidad política más adecuada á los fines de la actividad política, porque tiene un carácter y un temperamento especiales que imprimen una dirección determinada y una á las resoluciones de su voluntad colectiva”*.
- *“La unidad económica por excelencia, porque el espíritu nacional que informa y dirige toda la vida del pueblo, imprime también a la vida económica una orientación especial, orientada á la idiosincrasia de su carácter”*.

Prat relacionava l'activitat econòmica d'un poble amb altres factors de la vida d'aquest, p.62:

«[...] porque estando la vida industrial ó económica, que se propone el bienestar material subordinada bajo razón de medio al desarrollo de la vida intelectual, artística, jurídica y política, y siendo éstos aspectos parciales de la vida nacional, es lógico concluir que la actividad industrial ó económica es otro aspecto parcial, otro círculo natural de la vida total del pueblo.»

Considerava que l'esperit nacional es manifestava en tots els aspectes del *“carácter nacional”* de la vida d'un poble, especialment en la seva llengua, p.288:

«[...] en las formas de su arte, en los movimientos impulsivos de su voluntad, en la orientación y la energía de sus amores y sus odios, en la estructura total y en cada uno de los más insignificantes detalles del gran instrumento de la vida colectiva: la lengua nacional.»

Segons Prat, el legislador havia de participar reflexivament d'aquella vida nacional, atès que tenia que sentir i viure la nacionalitat i havia de *“formar parte de la nacionalidad para la cual legisle”*. La generació del dret, entesa des d'aquella perspectiva, tenia lloc en un moment històric donat dins d'una nacionalitat: era un dret que s'adaptava a les exigències d'un estat social que corresponia a un únic esperit nacional.

7.1.3 Consideracions finals

Al final del llibre, Prat formulava unes preguntes: *¿Qué es lo que este estudio significa? i ¿Cuál es su misión práctica en la elaboración de las ideas y convicciones que han de constituir el criterio jurídico del pueblo catalán?*.

De les idees que s'exposaven per primera vegada, Prat ressaltava que quan hi havia *“algo que no es circunstancial, algo esencialmente verdadero y humano”* rebien la *“sanción general”* i eren admeses.

Una vegada finalitzat el seu estudi, que responia a una concepció individual, el posava a la consideració i acceptació dels demés. Si les idees exposades eren acceptades *“por toda una sociedad, passarien a ser “una concepción colectiva nacional”, p. 313:*

«Aquello que como catalán haya sentido, aquello con lo cual haya sabido interpretar el espíritu, el genio de la raza, encontrará eco siempre en los demás que viven la vida de esta tierra, y será por toso recibido; en lo que mi temperamento individual me haya divorciado del sentir de mi pueblo, mi voz se perderá en el vacío: nadie ha de escucharla.»

Confiava que altres estudiosos podrien aprofitar les idees que havia exposat en el seu estudi, p. 313:

«Otros, más identificados que yo con ese espíritu invisible en que todos vivimos y que en todos vive, sabrán recoger más cumplidamente sus inspiraciones y convertir, en criterio y sentimiento jurídico de nuestra nacionalidad, ideas y soluciones, hoy indeterminadas todavía ó que vagan borrosas é indecisas en las nebulosidades, todavía inexploradas, de la conciencia jurídica colectiva.»

7.1.4 Bibliografia presentada a la *Ley jurídica de la industria*

Prat presentava, a l'apèndix A, una bibliografia relacionada amb el dret industrial, per a facilitar als lectors la investigació del tema. Només incloïa títols de llibres i no s'incloïen articles de revista.

De les 314 publicacions que hi constaven, 250 estaven escrites en llengua francesa, 38 en llengua espanyola, 24 en llengua italiana, 1 en llengua portuguesa i 1 en llengua catalana.

La única publicació en llengua catalana que es relacionava a la bibliografia corresponia a l'obra de F. Alsina: *Observacions sobre la reglamentació del treball dels noys en tallers y fàbricas*, publicada l'any 1892 a Barcelona. Com hem ressenyat en el punt 7.1.3.5, Prat citava a Alsina a l'apartat corresponent al "*Trabajo de los niños*".

7.1.5 Conclusions

En tractar de la relació que existia entre la llei natural i la nacionalitat, Prat formulava la pregunta de si era possible trobar la llei natural "*completamente pura, aislada, separada, distinta de los elementos secundarios del Derecho y principalmente de la nacionalidad*". Responia la pregunta, afirmant que no era possible perquè l'esperit de la nacionalitat acompanyava el pensament de l'estudiós i es combinava amb els axiomes que constituïen la llei natural, dirigia el seu coneixement i influïa en les determinacions de la seva voluntat fent-lo inclinar a unes determinades solucions.

Com a fet inevitable, l'home pertanyia a la seva raça i pertanyia al seu poble per la "*disposición inapelable de las leyes de la naturaleza*". Quan l'home analitzava les diferents qüestions, atès que també pertanyia a una època, ho feia en funció de les necessitats de la societat en què vivia.

El desenvolupament de l'activitat industrial i econòmica d'un poble, conjuntament amb el desenvolupament de la vida intel·lectual, artística, jurídica i política, facilitaven el progrés material i cultural d'una nacionalitat. En els principis jurídics formulats a la llei jurídica de la indústria, tenint en compte aquelles consideracions, es recollien tant els principis de la llei natural com els principis de la nacionalitat i de l'estat social que corresponia al seu temps.

La nacionalitat abraçava, segons Prat, diferents àmbits: "*La unidad de cultura por excelencia, porque posee la unidad lingüística, que es su principal instrumento*"; "*La unidad de espíritu y de carácter, que es su fuente, su manantial inagotable*"; "*La unidad jurídica perfecta, porque traduce con unidad de sistema los principios eternos de la justicia*"; "*La unidad política más adecuada á los fines de la actividad política, porque tiene un carácter y un temperamento especiales que imprimen una dirección determinada y una á las resoluciones de su voluntad colectiva*"; i "*La unidad económica por excelencia, porque el espíritu nacional que*

informa y dirige toda la vida del pueblo, imprime también a la vida económica una orientación especial, orientada á la idiosincrasia de su carácter”.

Els principis jurídics, en què es concretava el pensament que Prat exposava al llarg del treball, representaven les línies fonamentals d'una llei o d'una branca del dret. En el seu treball, els principis es concretaven en 51 Bases, que eren l'exposició pràctica de las “*disquisiciones científicas desarrolladas en el curso de esta obra*”.

Les bases desenvolupades i exposades, igual que succeïa amb una idea que primer era individual i després, en generalitzar-se, passava a ser col·lectiva, responien a la seva concepció individual. Quan es donaven a conèixer als demés, amb la seva publicació, si eren acceptades passarien a ser una concepció col·lectiva nacional. Prat ressaltava que si succeïa així era que ell, com a català, havia interpretat correctament “*el espíritu, el genio de la raza*”.

7.1.6 Article de Prat publicat a *El Trabajo Nacional*

*El Trabajo Nacional*³⁸⁴, òrgan d'expressió del Fomento del Trabajo Nacional, publicà l'article de Prat *Las Cooperativas de Producción*³⁸⁵, en què s'inclouen els títols que el 1898 havia publicat a l'Apèndix del seu llibre *La Ley jurídica de la industria*: “*Las Cooperativas de producción*”, “*El patronato industrial en las costas marítimas de la costa catalana*”, “*La navegación á parts, la mota y la fusta*” i “*El trabajo á mans en Cataluña*”.

De les cooperatives de producció ressaltava:

---

³⁸⁴ Enric Prat (1899). “Las Cooperativas de Producción”. *El Trabajo Nacional*, número 194, 15 d'abril de 1899, p. 247 - 249.

³⁸⁵ En relació a l'apartat C de *La Ley jurídica de la industria*, Manuel Pérez Nespereira, al seu llibre *Prat de la Riba. Nacionalisme i formació d'un estat català* (Editorial Base, Barcelona, 2007, p. 163), afirma que l'apèndix C va ser escrit originalment per Pere Estasén i Cortada per encàrrec de la *Revista general de Jurisprudencia y legislación sobre Derecho Consuetudinario en Cataluña*.

Pérez Nespereira explica que va localitzar en “una carta del mateix Estasén a Prat de la Riba” l'extracte de l'original del treball que encara no havia estat publicat. En una nota a peu de pàgina, en què es refereix a la carta que Estasén envià a Prat amb data de 2 d'octubre de 1897, diu: “Aquesta lletra, amb molts poques variacions, va ser reproduïda en l'edició de 1898 de la *Ley jurídica de la industria* com a apèndix C.)”.

- Tot i que constituïen la forma cooperativa del patronat industrial, no es podia considerar que es donaven les mateixes condicions que caracteritzaven la naturalesa de la casa industrial:

«Las cooperativas de producción, distribuyendo á dosis iguales el patronato entre los miembros de la casa industrial, no responden suficientemente á la gradación cuantitativa de las fuerzas puestas en juego por los diferentes elementos de la producción: no hay en ellas un núcleo predominantemente patronal y un grupo predominantemente obrero, sino que es te último ejerce las funciones de patrono.»

- Aquell tipus de cooperativisme no responia a l'especialització, ja que mantenia la confusió entre qui desenvolupava el treball físic i qui dirigia l'empresa, p. 329:

«El progreso económico debía necesariamente concentrar la función patronal ó directiva en un núcleo que la ejerce ex profeso, como se concentran en núcleos especiales las funciones dela vida en los seres superiores, en tanto mayor grado de especialización en cuanto más se elevan en las escalera jerárquica de la naturaleza.»

A l'apartat "*El patronato industrial en las costas marítimas de la costa catalana, La navegación á parts, la mota y la fusta*", assenyalava la importància que havia arribat a assolir aquella forma d'organització, "*asociación de los obreros*", que s'emprava a las expedicions marítimes:

- Quan en una població s'organitzava la partida d'un vaixell s'oferia la possibilitat de que les persones poguessin contribuir a la preparació de l'expedició amb la seva feina, productes o estalvis. Si el viatge tenia èxit, les persones que hi havien contribuït obtenien un benefici corresponent.
- Els propis mariners que s'embarcaven tenien dret a portar una quantitat determinada de mercaderies pròpies, que després les venien en els ports de destí i constituïa la base de la formació d'un capital.

Prat situava l'any 1868 com a data del decliu d'aquelles institucions, com a conseqüència, principalment, del predomini del vapor i l'abolició del dret diferencial de bandera.

7.2 *Los jurados mixtos para dirimir las diferencias entre patronos y obreros y para prevenir remediar las huelgas*³⁸⁶

Prat explicava, en una “advertencia” inicial, que des de feia algun temps, “estimulado por el estado de luchas entre patronos y obreros, reinante en Cataluña”, inicià l’estudi de “los Consejos de conciliación y de arbitraje creados en el extranjero por la ley y por la iniciativa particular”.

Quan la “Real Academia de Ciencias Morales y Políticas” convocà el concurs ordinari de 1900, amb el tema “¿Cuál es la organización mejor y más práctica de los Jurados mixtos para dirimir las diferencias entre patronos y obreros y para prevenir o remediar las huelgas?”, primer dubtà en presentar la seva obra i finalment cregué oportú presentar-la, p. 9:

«Dudé un instante si debía acudir a su llamamiento o si era preferible seguir reposadamente mi investigación; y aun cuando el amor a la comodidad y al trabajo tranquilo y compasado me inclinaban a aplazar para más adelante la tarea siempre ardua de dar forma al pensamiento, opté en definitiva por aprovechar el poco tiempo de que disponía para ordenar mis apuntes y presentarlos al alto juicio de la Academia.»

En obtenir el premi, considerà que el seu estudi, amb el vot favorable d’aquella corporació, podria exercir alguna influència en el desenvolupament d’aquelles institucions.

7.2.1 Estructura de l’obra

L’obra constava de cinc capítols, un apartat específic de conclusions i un apartat amb la Bibliografia emprada:

- I. Significación de los Jurados mixtos en la evolución del derecho del Trabajo.
- II. *Naturaleza de los Jurados mixtos.*
- III. *Organización de los Jurados mixtos.*
- IV. *Competencia de los Jurados mixtos.*
- V. *Procedimiento ante los Jurados mixtos.*

---

³⁸⁶ Enric Prat (1901) *Los Jurados mixtos para dirimir las diferencias entre patronos y obreros y para prevenir o remediar las huelgas*. Op, citat.

7.2.2 Selecció de punts tractats a l'obra

En els diferents apartats que presentem, que coincideixen amb els títols dels capítols de l'obra, podem copsar una visió general dels àmbits més destacats que desenvolupà Prat en el seu llibre.

7.2.2.1 Significació dels Jurats mixtes en l'evolució del dret del treball

Aquest apartat, que correspon al capítol I, hem seleccionat els continguts en què es tractava l'acció reguladora de l'Estat, l'evolució de l'arbitratge en els conflictes, la conciliació i l'arbitratge en els conflictes entre patrons i obrers i la regulació jurídica.

A l'apartat es pot copsar que en l'àmbit de la “*guerra econòmica*” i de la “*lucha social*” s'anà evolucionant des d'una situació inicial, en què la solució del conflictes laborals es quedaven estrictament en l'esfera privada, a una nova situació en què, disposant de la institució dels jurats mixtes, ja es podien dirimir els conflictes en una situació més justa i equitativa per a les dos parts.

7.2.2.1.1 L'acció reguladora de l'Estat

L'Estat modern, tot i que amb la seva acció reguladora estava present en molts ordres de l'activitat humana, com eren els municipis, les entitats i corporacions històriques i els drets individuals, no intervenia en la llibertat del treball.

En l'àmbit de la llibertat del treball s'havia anat originant un espai social que quedava fora de la intervenció del poder públic. Era un espai en què existien uns interessos oposats que lluitaven entre si: “*Es el reinado del llamado estado natural conservado en plena sociedad civilizada dentro de un campo cerrado y bajo la custodia y salvaguardia de las Autoridades*”. En aquell nou espai social, com succeïa quan faltava una autoritat imparcial superior que considerava les al·legacions de cada part i emetia el seu veredictes, les parts eren dos forces enemigues de les que només es podia esperar l'enfrontament.

Com a lluita econòmica, al principi es mantenia en els marges de la legalitat i després entrava en la il·legalitat “*a medida que la pasión se excita en el ardor de la lucha o por la indecisión de la victoria*”. Llavors ja es lluitava amb tots els medis legals i il·legals: “*dentro y fuera de las leyes y principios sociales, saltando por encima de las reglas eternas de moral*”.

Per a evitar aquelles situacions era convenient que l'Estat intervingués per a prevenir o evitar el conflicte abans de que la lluita econòmica degenerés en lluita social. I quan la lluita econòmica es convertia en un conflicte social, l'Estat, “*impasible espectador de la lucha económica*”, tenia que intervenir per a intentar reduir els efectes.

Segons Prat, es necessitava crear institucions com podien ser els consells de conciliació i arbitratge i els jurats mixtes, que, tenint un caràcter permanent i una composició que mereixessin la confiança de les parts, exercirien una funció de conciliació.

La creació d'aquelles institucions suposava una evolució en l'àmbit del dret, ja que es passava d'una situació de preeminència de l'ús de la força a una nova situació de "*pacificación y predominio de la justicia*".

7.2.2.1.2 L'evolució de l'arbitratge en els conflictes

En tots els conflictes, l'arbitratge era el primer pas en què el dret intervenia sobre la violència. En la història hi havia diferents exemples, com fou el procediment del dret romà en què en els procediments de buscar una solució pactada es reconeixia que "*no hay más juez que el que las partes entre sí convienen*".

En els conflictes en què intervenien els mediadors es donava un esquema de procediment: quan esclatava la lluita, que no s'havia pogut evitar, es reglamentava la lluita obligant a seguir uns tràmits per fer-la menys brutal i sota la influència del mediador, que introduïa "*un nuevo estado de ideas morales y jurídicas*", s'introduïen proposicions de solució amb les quals els contendents iniciaven la resolució del conflicte.

Els inconvenients de la violència i els avantatges de la conciliació van fer que augmentessin els casos en què intervenia la mediació, ja fos abans d'iniciar-se la lluita o en els intervals d'esgotament en la lluita. S'imposava l'arbitratge en els casos en què les parts, havent acceptat prèviament el compromís d'acatar les resolucions que es dictessin, estaven disposades a comparèixer davant d'una persona o persones i exposaven el litigi.

En l'intent d'arribar a la conciliació i l'arbitratge, que suposava evolucionar d'un estat de violència a un estat de dret, hi intervingué en molts casos l'Estat, p. 19:

«Ya por tendencia de los contendientes a acudir al poder más eficaz, ya por inclinación natural del Poder público a mantener la paz interior y a dilatar su autoridad, esa función pacificadora debió recaer casi siempre en funcionarios o en instituciones del Estado.»

L'Estat, més endavant, donant a l'arbitratge una organització permanent posà els gèrmens dels tribunals de justícia que serien reconeguts en els territoris de la seva jurisdicció.

7.2.2.1.3 La conciliació i l'arbitratge en els conflictes entre patrons i obrers

Igual que en d'altres casos, també en els conflictes entre patrons i obrers era molt important que es pogués desenvolupar la regulació legal de la conciliació i l'arbitratge.

En aquestes lluites, en què com en una guerra privada cada part utilitzava totes les seves forces, el desenvolupament ordenat de la vida social i el rebuig a la indiferència de veure la ruïna del dèbil, només per ser dèbil, foren la causa de que intervingués el poder de l'Estat. La regulació suposava una nova etapa en les relacions de les parts enfrontades i, sense suprimir la lluita, es reglamentava i es limitava el camp de l'enfrontament.

En els canvis que s'havien iniciat en diferents indrets ja es podia veure una evolució:

- Per evitar que la raó estigués del costat de qui tingués més poder, es constituïren els sindicats obrers amb els quals quedà més equilibrada la força dels adversaris en lluita.
- Es prohibien per llei les jornades excessives i les condicions de treball perilloses per a la vida i la salut dels treballadors.
- Augmentava la mediació de les autoritats públiques en les lluites entre el capital i el treball, p. 21:

«En las estadísticas de las huelgas se encuentra a cada paso la nota de haber sido resueltas por los buenos oficios del Alcalde o del Juez, del Diputado o del Senador, del Gobernador, del Ministro, del Presidente del Consejo de Ministros, siendo la mediación del Alcalde y del Gobernador las más frecuentes y eficaces.»

- En alguns països s'havia creat la figura d'un funcionari nou, "l'inspector de treball", que estava encarregat de vetllar pel compliment de les lleis socials.
- Quan no era possible l'acord previ entre les parts començava l'arbitratge i la conciliació: les sentències arbitrals dels funcionaris de l'Estat posaven fi a les lluites.
- Quan en algunes regions industrials es repetien els conflictes sorgia una nova institució arbitral: els jurats mixtes, als quals tant els patrons com els obrers s'obligaven a sotmetre les seves diferències.

7.2.2.1.4 La regulació jurídica

Prat considerava que amb les idees de la Revolució francesa proclamant la llibertat, expressament representada en l'individu, en realitat es proclamava l'absència del dret: la llibertat per si mateixa no constituïa el dret, sinó que era la condició per a l'exercici de tots els drets. També en l'àmbit del treball es declarà la llibertat de contractar i es reduí la legislació al principi del treball lliure, p. 25:

«La historia económica del siglo XIX es una demostración elocuentísima del estado prejurídico o de naturaleza que reinó en esta esfera, dentro del cual las relaciones jurídicas nacían únicamente del contrato, como en la esfera internacional, y como en esta, sin atención a dolo, culpa, error, violencia ni vicio alguno del consentimiento.»

L'individualisme exagerat possibilità que es creessin les condicions de les diferents varietats del socialisme que, tot i malgrat els seus errors, havia permès que “*se reconociera la verdad de la situación del obrero dentro del régimen individualista puro.*”

Amb la denuncia de les situacions que patien els obrers es pogué arribar a una situació de transició entre l'individualisme i un règim d'equilibri dels drets de l'individu i de la societat, “*correspondiente a la íntima y profunda compenetración de sus respectivos intereses*”. Com a superació del sistema individualista s'imposava la tendència al règim corporatiu, p. 25-26:

«En el orden teórico se acentúa la bancarrota del individualismo y la tendencia al régimen corporativo, á la prohibición de las huelgas y a la obligación de someter á árbitros o amigables componedores las cuestiones entre empresarios y obreros.»

A Espanya era de preveure que, a conseqüència de l'avenç de la legislació social, es regulés la conciliació i l'arbitratge en els conflictes entre patrons i obrers, p. 24:

«De manera que si la ley no existe, es indudable que puede existir, y todo hace prever que existirá algún día. Precisamente en todos los conflictos contemporáneos entre el capital y el trabajo, el problema se plantea jurídicamente entre el principio individualista de la libertad del trabajo y el principio social de hacer reinar la justicia en todas las relaciones de los hombres en sociedad.»

Les limitacions del principi de la llibertat absoluta del treball, aplicades a l'esforç humà, augmentaren el benestar econòmic dels agents productius i, pel seu interès social, van poder ser susceptibles de regulació jurídica. En un sistema legal com era el dels països llatins, en què s'associava el dret amb la llei escrita, era important que la intervenció de l'Estat s'anés formant amb la creació de noves institucions que sorgissin de les costums de la societat.

7.2.2.2 Naturalesa dels Jurats mixtes

D'aquest títol, que es correspon amb el capítol II del sumari original en què es tractava de com podien intervenir els jurats mixtes en la resolució dels conflictes entre patrons i obrers, hem seleccionat els continguts relatius a la creació dels jurats mixtes i a la seva composició.

7.2.2.2.1 Els Jurats mixtes

La institució dels jurats mixtes constituïa el primer pas de la resolució pacífica dels conflictes entre els patrons i els obrers. La utilització dels jurats mixtes, tot i que probablement no era la solució ideal, era el millor recurs que de moment es tenia, p. 30:

«[...] son las de hoy, los que las ideas, y los sentimientos y los intereses de la generación actual permiten implantar, germen primero de los Jurados mixtos más cercanos al ideal, reservados a las generaciones del porvenir.»

En les situacions de vagues, originades perquè els patrons volien imposar als obrers unes condicions que aquests no acceptaven o perquè els obrers volien aconseguir del patrons unes condicions a les quals aquells es negaven, sortien perjudicats tots els elements que intervenien en la producció i també sortia perjudicada la mateixa societat, p. 34:

«Cesa el trabajo, y ante la puerta del taller abandonado y silencioso velan los obreros el ayuno forzoso del patrono, impidiendo por todos los medios que acudan otros obreros a llenar su vacío. El patrono, a su vez, mediante el lock-out, cierra a los obreros las puertas de todos los demás establecimientos o talleres similares en los cuales podrían encontrar ocupación. Y aguardan en esta actitud de lucha pasiva de qué lado se producirá primeramente el cansancio.»

Per a Prat, els jurats mixtes constituïen un procediment extrajudicial que era molt útil per a poder solucionar aquelles situacions.

7.2.2.2.2 Composició dels Jurats mixtes

La característica essencial d'aquesta institució era que els elements que la composaven pertanyen a classes socials diferents i es superava la “*tendencia innata*” a ser jutjat preferentment “*por iguales*”. Amb aquesta composició, que resultava satisfactòria a totes les parts implicades en el conflicte, la jurisdicció no sorgia de l'autoritat de l'Estat, sinó que sorgia de la voluntat de les parts, ja que es considerava que “*no sería institución arbitral si emanase del poder soberano.*”

7.2.2.3 Organització dels Jurats mixtes

En aquest apartat, que es correspon amb el capítol III, presentem els àmbits següents: Com s'arribà a l'organització dels jurats mixtes; Nomenament dels jurats mixtes; Limitacions de la

capacitat dels obrers per a ser electors; Els patrons i els obrers que exercien la funció de l'arbitratge; i Els inspectors de treball.

Prat en el capítol exposava els elements que constituïen els jurats; presentava diferents consideracions sobre la necessitat de que els seus components pertanyessin al mateix “*oficio, arte o industria*”; proposava com s’havia de regular el nombre de components i com i qui els havia de nomenar; tractava de les condicions de la duració dels mandats i de la renovació parcial dels jurats; i exposava quin era el paper que havien de tenir els inspectors de treball.

7.2.2.3.1 Com s’arribà a l’organització dels Jurats mixtes

A l’edat mitjana a cada municipi hi havia una organització especial, que era adequada a la seva composició, importància i tradicions: “*Los hombres de gobierno de aquellos siglos tomaban por maestra la naturaleza, en vez de las fantasías de los espíritus teorizantes*”.

Més tard, dominaren altres organitzacions amb nous procediments i els legisladors, en vegada de crear organitzacions vives, engendraren organitzacions ideals, “*simétricas y uniformes como la materia inerte*”, que no representaven a la realitat social. Prat considerava que no reconèixer la varietat de la vida dels homes i dels grups socials havia estat la causa principal del fracàs de l’obra legislativa de l’Estat modern: “*Todavía reinan semejantes errores en las esferas gubernamentales, pero la ciencia los ha desechado ya en absoluto*”.

En el cas dels jurats mixtes, que s’havien d’adaptar a les condicions particulars de cada realitat, no hi havia un únic model d’organització ideal, p. 43:

«Las condiciones de industria y de localidad, el número de patronos y obreros a que deba aplicarse, la proporción que guarden las fuerzas de ambos elementos, la existencia o la ausencia de sindicatos obreros o de asociaciones patronales, la extensión y el poder de estas entidades, el estado de la educación y el de las relaciones entre los elementos de la producción, exigen imperiosamente particularidades de organización cuya ausencia determinaría fatalmente el fracaso de la institución.»

7.2.2.3.2 Nomenament dels Jurats mixtes

Segons Prat, s’havia d’evitar que els poders públics fossin els únics que participessin en el procés de nomenar els components dels jurats mixtes, p. 52-53:

«Los Poderes públicos no tienen la confianza de los patronos ni de los obreros: de éstos, porque los Gobiernos modernos son predominantemente mesocráticos y por ende amigos, cuando no esclavos, del capitalismo; de aquéllos, porque las cuestiones de orden público, verdadera pesadilla de los inestables Poderes parlamentarios, y el

prurito de hacer gala de ideas avanzadas, los llevan a menudo a halagar las pasiones de los partidos y grupos extremos.»

Lo més lògic era que els patrons i els obrers preferissin fer ells mateixos l'elecció:

- Els obrers, elegirien per aquests càrrecs als directors de les societats obreres i als obrers que haguessin dedicat els seus esforços a millorar l'estat de la seva classe.
- Els patrons, elegirien els membres que tinguessin més prestigi i autoritat i un coneixement més profund de l'estat de la indústria.
- Els obrers i els patrons elegits, seguint aquells procediments, examinarien les qüestions i prendrien les decisions més adequades.

7.2.2.3.3 Les limitacions de la capacitat dels obrers per a ser electors

Exposava alguns exemples de les limitacions que s'havien de posar perquè tots els obrers es sentissin representats i per a donar als delegats una autoritat major:

- Hi havia d'haver una limitació d'edat, però reduïda als límits necessaris.
- El sexe no tenia que ser una limitació, *“la mujer ante estas cuestiones es un obrero más, y han de reconocérsele todos los derechos del obrero”*.
- El grau d'aptitud professional no s'havia de tenir en compte, ja que cada categoria tenia els seus interessos i necessitats: *“todos los auxiliares y agregados al trabajo industrial, aunque no realicen en rigor funciones propias de la industria en cuestión, han de ser admitidos como electores”*.
- En alguns països, a més de la limitació per raó d'edat, per a ser elector es demanava que es tingués una certa antiguitat a l'empresa, p. 59:

«Esta disposición no es infundada: un recién llegado es un cuerpo extraño no asimilado todavía, no participa de la atmósfera propia de la casa, ignora sus prácticas y costumbres y, sobre todo, no conoce todavía a sus compañeros; no puede, por consiguiente, apreciar sus dotes y distinguir los más aptos para desempeñar las funciones de jurado.»

- En alguns països, s'exigia que no es deixés votar als empleats que, per raó de la seva categoria o de les seves funcions, representessin a l'empresari o al patró en el manteniment de la disciplina i dels reglaments, p. 59-60:

«Por sus relaciones con el patrono y por la índole de sus relaciones con los obreros, estos jefes de trabajo no son tenidos por obreros por los demás; son a menudo

sospechosos; a veces hasta odiosos, porque representan el reglamento, la inspección, las multas; más o menos completamente ejercen funciones de autoridad sobre los obreros, y en este sentido hay a menudo oposición de intereses y de aspiraciones, atestiguada por las innumerables huelgas a que esta oposición ha dado origen.»

Prat conclouïa que s'havia de reconèixer la capacitat de votar a tots els obrers, homes i dones majors de 18 anys, que tinguessin una antiguitat de més de dos mesos a l'empresa i que no exercissin sobre els demés obrers cap funció en delegació de la direcció o del patró.

7.2.2.3.4 Els patrons i els obrers que exercien la funció de l'arbitratge

L'exercici de la mediació i de l'arbitratge requeria un esperit determinat, ferm i suau a la vegada: *“A la constitución de los Jurados mixtos conviene llevar toda la gravedad y piedad posibles, toda la serenidad y elevación compatibles con la índole de la institución”*.

Aquelles condicions es donaven millor en l'edat madura que no en la joventut, atès que les consideracions psicològiques aconsellaven que era l'edat més adequada per a ser l'àrbitre encarregat de buscar la millor transacció entre els interessos oposats. Tot i que es reconeixia que la ignorància era comú a totes les edats, es ressaltava que els joves per la seva falta d'experiència no admetien fàcilment la possibilitat d'equivocar-se, p. 60:

«Por su misma propensión a lo absoluto y a lo simple, el espíritu joven es dialéctico y razonante, duro y anguloso como una forma geométrica, inflexible como una ley alébrica, parcial e incompleto como un silogismo.»

En canvi, en un sentit oposat, l'escola de l'experiència creava un esperit més flexible que afavoria actuar amb uns sentiments més realistes, p. 61:

«Una comprensión más honda y completa del mundo le persuade de la ausencia de lo absoluto en la realidad, de que toda realidad es transacción externa con el ideal, con la perfección, con lo absoluto que toda realidad revela.»

7.2.2.3.5 Els inspectors de treball

Com a resultat de les informacions obertes per diferents Estats, relatives a la introducció de noves reformes en les matèries relacionades amb la qüestió social, i de l'aplicació de les lleis socials s'havia originat la necessitat de disposar d'inspectors de treball, p. 69:

«La naturaleza de sus funciones les pone en íntimo y permanente contacto con patronos y obreros, sus estudios especiales les habilitan para penetrar a fondo los problemas sociales, y su conocimiento experimental de todas las cuestiones a que da lugar el trabajo industrial les da una aptitud mayor para resolverlas con acierto.»

L'èxit de la tasca dels inspectors de treball radicava en la confiança que mereixien, tant per part dels obrers com dels patrons, per a exercir la seva autoritat.

Amb un cos d'inspectors reduït però ben organitzat i amb les qualitats personals idònies dels funcionaris, distribuïts i residint habitualment en les diferents regions industrials, es podrien obtenir resultats satisfactoris. En el cas d'alguns països, com succeïa a Espanya, hi havia el perill de que les noves places serien ocupades pels amics dels governants, p. 70:

«[...] con sueldos mezquinos, como todos los de España, pero con patente de corso para exigir a los industriales una contribución más, a cambio de tolerancia por el incumplimiento de las disposiciones legales»

Segons Prat, els països, en què el poder estatal coneixia la seva missió i volia complir-la, tenien en els inspectors de treball un bon instrument per a fer efectiu el progrés social, p. 70:

«[...] tiene en esta institución un medio poderoso para llevar a la efectividad las leyes sociales y para hacer encarnar en las costumbres industriales la conciliación y arbitraje, ya ejerciendo por si mismos, ya fomentando y dirigiendo la creación de Jurados mixtos.»

7.2.2.4 Competència dels Jurats mixtes

En aquest apartat, que correspon al capítol IV, presentem els àmbits dels conflictes que es produïen entre patrons i obrers i dels conflictes que podien ser objecte de treball per part dels jurats mixtes. Prat, en aquest capítol, tractava els elements que constituïen la competència absoluta i relativa dels jurats, en relació als conflictes individuals o col·lectius que es produïen entre patrons i obrers; i exposava com es podia determinar la competència per raó de l'especialització derivada de l'ofici, art o indústria, per raó del lloc i per raó de la voluntat dels interessats.

7.2.2.4.1 Els conflictes entre patrons i obrers

La jurisdicció arbitral dels jurats mixtes determinava la seva competència pròpia en relació a les altres que corresponien a l'Estat, p. 71:

«Los Jurados mixtos no han de resolver cuestiones de propiedad, de familia ni de sucesiones, no han de declararse en materia de responsabilidades criminales: su objetivo es intervenir en los conflictos entre patronos y obreros originados con motivo del trabajo industrial.»

Els conflictes entre els patrons i els obrers podien ser de tipus individual i col·lectiu:

- El conflicte individual es presentava entre una empresa i un obrer amb motiu del compliment del contracte de treball, de l'assegurança obrera o de la indemnització d'un accident de treball: els jurats mixtes desenvolupaven una funció pacificadora i interpretaven amb equitat les condicions del contracte de treball o les lleis que regulaven les assegurances i els accidents de treball.
- El conflicte col·lectiu es presentava entre el patró i tots els obrers de la seva indústria quan la qüestió que es reclamava afectava a tots els obrers: els jurats mixtes prenen solucions que podien constituir regles generals per a ser aplicades en casos futurs.

De la diferència entre els dos grups de conflictes sorgia la discussió de si el jurat mixt havia d'intervenir en els conflictes individuals i en el col·lectius o si només havia d'intervenir en els col·lectius. Atès que molts conflictes col·lectius tenien com a causa determinant del seu origen uns conflictes individuals no ben resolts, considerava convenient que el jurat mixt resolgués també els conflictes individuals.

El fet que en els jurats mixtes hi haguessin també representants dels obrers oferia més garanties als obrers de que es solucionés el conflicte amb criteris d'equitat.

Prat exposava una llarga relació de les variades causes que, segons es recollia a les estadístiques de les vagues, motivaven els conflictes col·lectius, p. 73-74:

«[...] demanda de aumento de salario; oposición a una reducción de salario, disminución de horas de trabajo, introducción del trabajo por piezas, suspensión del trabajo por pieza, atraso en el pago de los salarios, pago del salario por semanas, por quincenas o por meses, pago del salario en un día fijo, supresión de multas, supresión de retenciones por defectos en el trabajo, supresión de retenciones para la caja de seguros, modificaciones en la proporción de las cantidades a pagar a la caja de seguros por el patrono y por el obrero, sustitución del trabajo a jornal por el trabajo por horas, supresión de funciones auxiliares o accesorias, como para los oficiales panaderos el transporte de leña y de harinas y la distribución del pan a los consumidores, supresión de derecho de los patronos a participar de las propinas (en los mozos de café), negativa de conducir dos o más telares, negativa de pasar de una

sección a otra, aportación de los instrumentos de l trabajo por los obreros, la mayor o menor altura de los troncos (en las cortas de árboles), el mayor o menor grueso de los troncos de despojo, (correspondiente a los leñadores), la obligación de devolver los recortes de piel en la confección de guantes, deficiencias de iluminación del taller, mala calidad de las primeras materias empleadas, disminución del número de aprendices, interdicción de ciertas funciones a las mujeres, aumento del número de auxiliares, despedida del director, despedida de un contraamaestre, despedida de obreros no sindicados, despedida de obreros extranjeros, reintegración de un director despedido, reintegración de contraamaestres, reintegración de obreros, cesación del trabajo en los domingos, medición exacta de las piezas, disminución de la cuantía de las multas, diferencias sobre el acabado del trabajo, prohibición de llevar al taller cosas de comer, tolerancia de un cuarto de hora en la primera hora, ingreso de obreros en dependencias prohibidas por los reglamentos del taller, aumento o disminución del número de defectos en el trabajo, necesarios para la suspensión de un obrero, negativa de presentar cada día una nota del trabajo realizado, interdicción de ciertos trabajos a los directores o jefes de trabajo, demanda de un minimum de salario, exigencia de un minimum de trabajo, supresión del pago del alumbrado por los obreros, señalamiento de una hora fija para la comida (palafreneros de tranvías), competencia para reprender o advertir a los obreros, competencias para hacer determinadas reprensiones, etc., etc.»

De l'anàlisi dels conflictes, que més habitualment es produïen entre patrons i obrers, conclouïa que es podien reduir a dos grups fonamentals:

- Per part dels patrons, quan pretenien "*obtener la mayor suma de trabajo por el menor salario posible*".
- Per part dels obrers, quan tenien la pretensió de "*suministrar la menor cantidad de trabajo por el mayor salario posible*".

D' aquelles causes fonamentals sorgien les principals i més freqüents diferències: la duració de la jornada diària de treball; la forma i la reglamentació del treball, la quantia del salari, la forma de calcular-lo i de pagar-lo, la disciplina en el taller i l'admissió i l'acomiadament dels obrers i empleats.

Prat plantejava la qüestió de si totes aquestes causes de conflictes les tenien que tractar els jurats mixtes. Responia que estava clar que sí menys quan es tractés de l'admissió dels obrers

i empleats, ja que en el supòsit de l'admissió d'empleats el patró tenia que poder admetre els més indicats per a les diferents fases de la producció industrial.

Mentre que en les estadístiques de les vagues, es deduïa que en els demás casos el fracàs no pujava del 50 per 100, en el cas de l'acomiadament dels obrers el fracàs era superior al 50 per 100. Ressaltava els cas dels obrers que, en representació dels seus companys, negociaven amb els patrons i després, quan per aquest motiu eren acomiadats, els companys per solidaritat es declaraven en vaga: el conflicte es convertia en una resistència dels patrons a admetre els acomiadats i en una exigència dels obrers a assolir les seves demandes, p. 77-78:

«Si en la lucha con los patronos tolerasen pacíficamente que sus representantes o delegados, los obreros a los cuales debieron anteriormente una victoria, fuesen castigados con la pérdida de su empleo, condenarían fatalmente a la inacción a sus elementos más resueltos y activos; nadie querría en adelante afrontar las consecuencias de dirigir y organizar una lucha con los patronos.»

Atès que el medi de potenciar una corporació era l'associació dels membres que tenien uns problemes comuns, la formació d'associacions, tant de patrons com d'obrers, era el primer pas per a disposar d'una estructura corporativa: amb la creació d'associacions s'afavoria la constitució dels jurats mixtes que col·laboraven en la solució dels conflictes.

Quan per a potenciar les associacions, els obrers volguessin imposar als patrons l'obligació de contractar obrers sindicats, com a condició per a formar un jurat mixt, aquest tipus de conflicte s'hauria d'analitzar segons les circumstàncies de cada localitat, p. 78:

«Donde la resistencia de los patronos sea invencible y pudiera provocar el fracaso de las tentativas de organización de un Jurado mixto el hecho de atribuirle competencia en tales cuestiones, es preferible limitar su competencia en este punto.»

7.2.2.5 Procediment davant dels Jurats mixtes

Prat en el Capítol V exposava com eren els procediments que es seguien en els jurats mixtes, els requisits previs que s'havien de donar per a intentar la conciliació prèvia, la interposició de la demanda i el procés que es seguiria, el període de compliment de la sentència arbitral i el sistema per a fer-la executòria.

7.2.2.5.1 Formes de procediment

Atès que la funció dels jurats mixtes era conciliar i resoldre les diferències entre els obrers i els patrons, es tenien que utilitzar les formes i els tràmits més adients per a aquella finalitat.

Algunes de les formes que es seguien, que serien inadmissibles en els tribunals ordinaris de justícia, distingien els procediments dels jurats mixtes: eren procediments orals, secrets, sense públic i gratuïts. En els jurats mixtes, atès que els assumptes que es sotmetien no es resolien per llei i sí per principis d'equitat i per transacció d'interessos, havia de predominar el procediment oral davant de l'escrit, p. 84:

«El elemento escrito ha de concretarse a la exposición concreta del conflicto y de sus causas, a la determinación precisa y exacta de las reclamaciones y a la sentencia o resolución amistosa que recaiga.»

Es justificava que el procediment havia de ser secret i sense públic, p. 84:

«La índole de las razones que deben alegar los patronos para justificar su resistencia a acceder a las peticiones de los obreros exige la mayor reserva, pues afectan muchas veces a lo más íntimo de la explotación industrial.»

També es justificava que el procediment havia fos gratuït, p. 84:

«Los gastos que ocasione han de correr a cargo de los sindicatos que han creado la institución, o de las corporaciones oficiales de la localidad, cuando no estén asociados ni los patronos ni los obreros.»

El jurat mixt procedia d'ofici, a la conciliació prèvia, i a instància de part, a l'arbitratge. Malgrat que el jurat mixt només intervenia en l'arbitratge si era requerit a instància de part, podia intervenir en la conciliació abans de que el conflicte arribés a una fase violenta, p. 85:

«[...] el Consejo, por medio de su Presidente, sus Secretarios, su Comité de instrucción o los demás miembros, han de salir al encuentro del conflicto en cuanto se inicia y antes que adquiera desarrollo.»

El jurat mixt, seguint el seu procediment d'actuació, no es limitava a escoltar les al·legacions de les parts, investigava i analitzava les diferents dades i en la resolució arbitral es limitava a l'àmbit de les reclamacions presentades per les parts.

7.2.2.5.2 Tràmits previs del procediment

Per a iniciar el procediment d'intervenir en un conflicte, en els estatuts d'alguns jurats mixtes s'imposava l'acompliment previ d'uns tràmits:

- S'exigia la suspensió de les hostilitats i el manteniment del treball fins que es produís la decisió arbitral. En el cas que ja s'hagués iniciat el conflicte, s'exigia el retorn a la normalitat en el treball.
- Quan la vaga era imminent, però encara no havia començat, s'exigia la promesa de que no es suspendria el treball.
- En els conflictes individuals o d'un sol establiment industrial, s'exigia que s'intentés la conciliació.

La conveniència d'emprar aquells tràmits previs es justificava per la capacitat de resolució dels conflictes abans de que aquells agafessin majors proporcions.

7.2.2.5.3 Etapes del procediment

En el procediment de conciliació, que era previ a l'arbitratge, es distingia dos etapes, la temptativa de conciliació i el procediment de conciliació: la temptativa de conciliació consistia en la diligència de la presentació de la demanda, la relació dels fets i saber si es podia disposar de la signatura de les parts en l'exposició dels fets; i, posteriorment, quan es passava el procediment de conciliació ja es resolien un gran nombre de conflictes.

Quan fracassaven les gestions del procediment de conciliació s'iniciava l'arbitratge i s'imposaven successius aplaçaments, que tenien la finalitat de que el pas del temps rebaixés les passions i els sentiments violents, p. 92:

«Un conflicto aplazado es a menudo un conflicto resuelto. Las diferentes etapas del procedimiento expuesto responden a esta ley psicológica, dan margen a que se produzca la calma y recobre sus fueros la razón.»

Prat considerava que no era convenient que els conflictes s'allarguessin massa, perquè es podria perdre la confiança de les parts.

7.2.2.5.4 Compliment de la resolució del Jurat mixt

Segons Prat, aquest era l'aspecte més deficient del procediment que seguien els jurats mixtes. A diferència de la jurisdicció ordinària, en què els tribunals de justícia disposaven de medis eficaços per a fer complir les seves sentències, els jurats mixtes no tenien recursos imperatius per a fer complir les seves decisions si una de les parts no les volia complir, p. 93:

«Se invoca al honor, el deber de cumplir las promesas libremente otorgadas, pero esta misma apelación a la voluntad de las partes revela ya claramente la ausencia de medios de coerción.»

Tot i que era difícil trobar medis pràctics per a fer complir les resolucions, proposava alguns solucions perquè, a través de l'actuació de l'autoritat pública, es poguessin complir:

- Privar dels drets polítics als patrons i als obrers que no volguessin complir els acords arbitrals, “*poniéndoles políticamente, como ciudadanos, fuera de la ley, puede ser un medio eficaz, una sanción positiva*”.
- Aplicar penes pecuniàries, tenint en compte que mentre els patrons les podien pagar difícilment es podien exigir als obrers.
- Imposar penes personals, com la privació temporal de llibertat, tot i que es feia la prevenció de que mentre es podia aplicar en un cas de conflicte individual era més difícil aplicar-ho en un conflicte col·lectiu.

També es proposava que des de la iniciativa privada es podia intentar posar sancions sense la intervenció de l'Estat: en els casos de conflictes individuals en què patrons o obrers no volguessin acatar l'arbitratge, si en la constitució del jurat mixt havien participat corporacions patronals i sindicals fortes, les mateixes corporacions podien retirar els obrers als patrons o deixar sense treball als obrers.

Quan el conflicte era col·lectiu, la solució era molt difícil i donava com a resultat la vaga general, que era precisament el resultat que s'intentava evitar amb tot aquell procediment.

7.2.3 Bibliografia presentada a *Los Jurados mixtos*

A la bibliografia que presentava, Prat incloïa 56 referències bibliogràfiques publicades a Estats Units, Alemanya, Bèlgica, Anglaterra, França, Itàlia i Suïssa.

És de destacar que entre els autors ressenyats no hi constava cap autor espanyol.

7.2.4 Conclusions

A *Los Jurados mixtos* podem copsar la importància que Prat donà a l'organització dels patrons i dels obrers en corporacions professionals diferenciades. La posició que presentava era el resultat d'un llarg procés que culminava en el plantejament dels jurats mixtes: els patrons i els obrers, que acudien a la conciliació i a l'arbitratge, es reconeixien mútuament la capacitat per a solucionar per aquella via les diferències que sorgien en l'àmbit del treball.

En l'inici de la lluita entre els patrons i els obrers, quan l'obrer es trobava aïllat i els conflictes no transcendien a l'exterior de les instal·lacions productives, la lluita no es feia visible, no es posava en perill l'ordre material de la societat i el conflictes només repercutien en les famílies obreres afectades.

En aquella primera etapa, les condicions del treball que foren imposades pels patrons en els contractes de treball van anar empitjorant: jornades excessives, salaris insuficients i treball realitzat en condicions nocives per a la salut i perilloses per a la seguretat dels obrers.

Més tard, quan es reivindicà per a la classe obrera el dret de coaligar-se, s'inicià la lluita i a partir d'aquell moment les dos parts ja disposaren d'una organització que feia que les forces estiguessin més igualades: la lluita s'anà convertint en una guerra privada "*más o menos reglamentada*". Els conflictes, en poder disposar-se de més elements, assoliren més intensitat i les vagues foren cada vegada més costoses i tingueren uns resultats més incerts.

En aquella nova situació sorgiren les institucions de conciliació i d'arbitratge com a procediment ordenat i pacífic per a arribar a donar solució als conflictes. Les lluites, que no desapareixien, és transformaven en uns conflictes més ordenats en què ja no hi havia una part inferior que es tingués que sotmetre a la part superior: en els consells arbitrals i en els jurats mixtes els patrons i les obrers exposaven les seves diferències en condicions d'igualtat.

Per afavorir la creació dels jurats mixtes era convenient que els patrons i els obrers es convencessin de la seva utilitat, acceptessin unes consideracions bàsiques i entenguessin que la producció industrial comportava uns drets per a tots els agents de la producció: els patrons, havien d'entendre que els obrers quan demanaven unes reivindicacions justes no atacaven la seva autoritat; i els obrers, havien de reconèixer l'autoritat dels patrons i tenien que reduir les seves reivindicacions utòpiques.

Prat es mostrava partidari de que els patrons, per a poder resoldre pacíficament els conflictes, havien de reconèixer les associacions obreres. Per a poder arribar a una situació de major col·laboració entre els patrons i els obrers, s'havia de superar "*el prejuicio que las asociaciones obreras son perjudiciales*": els patrons havien de reconèixer i fomentar les associacions obreres i tenia que augmentar la confiança mútua.

Prat assenyalava la importància que tenia que l'Estat, a través de les publicacions dels departaments de treball i amb l'actuació dels inspectors de treball, pogués incidir en la modificació de la situació de la cultura de les classes productores i donar a conèixer les noves pràctiques que es seguien en els nuclis productius més avançats.

PART PRIMERA:

**L'OBRA D'ENRIC PRAT DE LA RIBA I SARRÀ ANTERIOR A
L'ENTRADA A LA VIDA POLÍTICA**

CAPÍTOL VIII:

**L'ETAPA DE L'OBRA PERIODÍSTICA I DIVULGADORA: L'OBRA
PUBLICADA EN ELS ANYS 1904-1905**

8. L'ETAPA DE L'OBRA PERIODÍSTICA I DIVULGADORA: L'OBRA PUBLICADA EN ELS ANYS 1904-1905

En aquest capítol presentem l'obra escrita de Prat des de gener de 1904, en que tornà a l'activitat periodística i política després de l'estada al sanatori francès de Durtol, fins el mes de març de 1905, en què fou elegit diputat provincial a les eleccions del 12 de març.

Prat, des de mitjans de 1902, arran de l'agreujament del seu estat de salut interrompí la seva tasca periodística i de divulgació dels ideals catalanistes. El setembre de 1903 arribà a Barcelona i el 1 de gener de 1904 tornà a publicar articles a *La Veu de Catalunya*.

La revista ¡*Cu-Cut!*, publicació afí a *La Veu de Catalunya*, donava notícia³⁸⁷ del retorn de Prat a Barcelona, del restabliment del seu estat de salut i de que continuaria algun temps el repòs a Vallvidrera:

«En Prat de la Riba

Tenim la inmensa satisfacció de comunicar als nostres lectors que ja es troba entre nosaltres, pot dirse totalment restablert de la seva malaltia que l'obliga a traslladarse al sanatori de Durtol, el nostre distingit y estimadíssim amich D. Enrich Prat de la Riba, director de *La Veu de Catalunya*.

El senyor Prat passarà encara algú temps a Vallvidrera pera acabarse de refer y provehirse de forsas pera rependre las sevas tasques, que tan beneficiosas han de ser per la nostra causa.

A nosaltres y a tots els catalansitas, ja'ns triga 'l dia en que l'esforsat campió del catalansime torni a ocupar el seu lloch d'honor entre las nostras rengleras, las que tant encoratja la presencia y bona companyía del nostre amic i company.

No'ns cal pas manifestar la gran alegria que'ns ha produït la tornada del director de *La Veu* y més que res las falagueras novas que respecte a la seva salut ens han donat. Benvingut sia pera bé de Catalunya.»

8.1 Presentació

El 1903, coincidint amb el període que Prat estigué absent de Catalunya, el Partit Republicà va ressorgir amb força gràcies al triomf que obtingué a Barcelona la candidatura republicana a les eleccions provincials del 8 de març de 1903. En aquelles eleccions, l'opció que prengué la Lliga Regionalista de pactar, amb els elements més conservadors, llistes de candidats en la coalició catòlic-regionalista no va tenir l'èxit esperat. El triomf dels republicans, que es repetí a

---

³⁸⁷ ¡*Cu-Cut!*. Any II, núm. 90, 17 de setembre 1903, p. 596.

les eleccions generals del 26 d'abril de 1903, tingué com a conseqüència la disminució de la influència electoral de la Lliga.

A principis de 1904, després del període de descans que dedicà a recobrar la salut, Prat es dedicà intensament a l'activitat periodística i a l'activitat política. El 1905, Prat, que decidí formar part de la candidatura electoral de la Lliga, es presentà a les eleccions provincials de Barcelona convocades per al 12 de març i resultà elegit diputat provincial.

8.1.1 L'escissió interna a la Unió Catalanista

El 1904, es produí una nova divisió interna en el si de la Unió Catalanista arran de la crisi sorgida entre els diferents plantejaments que defensaven les tendències dretanes i esquerranes. El desacord es manifestà públicament a l'assemblea que es celebrà a Barcelona, en què s'acordà, en contra de les posicions més intransigents, que en la consecució dels objectius hi havien de participar els catalans de totes les tendències.

Aquella posició havia estat afavorida per l'actuació de Domènec Martí i Julià, president de la Unió Catalanista, que era contrari a la divisió del catalanisme en dos tendències: una, d'orientació esquerrana liberal, i altra, d'orientació dretana i conservadora. L'actuació integradora de la Unió Catalanista no reeixí i aquesta anà quedant resagada en la vida política catalana: un exemple de la situació a què s'arribà fou el tancament el 1905 de *La Renaixensa*, portaveu de la Unió Catalanista.

8.1.2 La visita del Rei Alfons XIII a Barcelona

L'abril de 1904, el Govern anuncià que el Rei acompanyat per Antonio Maura, president del consell de ministres, visitaria la ciutat de Barcelona. Davant de l'anunci de la visita reial, en el si de la junta permanent de la Lliga Regionalista hi havia dos tendències ben marcades:

- Una de més radical i intransigent, que defensava una posició antimonàrquica i que demanava l'abstenció en tots els actes organitzats amb motiu de la visita reial.
- Una tendència de caire evolucionista i favorable a un plantejament de tipus possibilista, en què s'alienaven els partidaris d'aprofitar qualsevol esdeveniment per avançar en l'assoliment dels ideals catalanistes, que es manifestà partidària de participar activament en els diferents actes previstos en què assistiria el monarca.

La junta permanent de la Lliga Regionalista, atès que eren majoritaris els seguidors de la tendència més radical, prengué l'acord de no participar en els actes oficials previstos. La mateixa junta va encarregar a Prat, que personalment estava alineat amb els membres de la Lliga que

defensaven la participació, la redacció d'un manifest que es volia dirigir al poble de Barcelona anunciant la posició abstencionista en els actes previstos que es celebrarien en atenció a la vista reial.

Finalment, en el manifest que es publicà amb el títol de *Al Poble Català*, signat per Alberto Rusiñol, president de la Lliga, i per J. Ventosa y Calvell, secretari de la Lliga, es declarava que la Lliga Regionalista no enviaria cap representació i que sota la seva bandera hi cabien els monàrquics i els republicans i totes les opinions i creences.

El 7 d'abril de 1904, malgrat l'acord que s'havia fet públic, Francesc Cambó, regidor per la Lliga i partidari de la tendència possibilista, en una recepció que s'oferí al Rei a l'Ajuntament de Barcelona va pronunciar un discurs en què demanava l'autonomia municipal.

8.1.3 L'escissió de la Lliga Regionalista

El discurs pronunciat per Cambó, atès que la consigna que s'havia adoptat era no participar en els actes previstos en honor del Rei durant la seva visita a Barcelona, fou interpretat com una ruptura de l'acord a què s'havia arribat i originà una greu escissió interna en el si de la Lliga Regionalista. Aquella crisi, amb la qual s'expressaren públicament les greus dissensions que ja existien, fou el detonant del trencament que finalment es produí:

- De la Lliga sortiren els membres més radicals, entre ells en Lluís Domènech i Montaner, Ildefons Suñol, Jaume Carner, Joaquim Lluhí i Rissech, Joan Ventosa i Calvell i el grup que estava organitzat al redós de l'Ateneu Barcelonès.
- Aquells fets foren l'origen de l'aparició de l'esquerra nacionalista catalana. Al novembre de 1904, es fundà la publicació setmanal *El Poble Català*, i el 1906, es constituí el Centre Nacionalista Republicà. El primer president del nou partit, que representava la ideologia liberal del catalanisme polític i propugnava l'assoliment de l'autonomia de Catalunya, fou Jaume Carner.

8.1.4 La consolidació de la Lliga Regionalista com a partit conservador

Prat, que era partidari de l'actuació realitzada per Francesc Cambó, publicà a *La Veu de Catalunya* l'article *Pensem en Catalunya* en què justificà la decisió de pronunciar el discurs davant del monarca.

A la junta general extraordinària de la Lliga Regionalista, que es celebrà el 22 d'abril de 1904, en què es tractaren aquells fets, Prat adreçà un escrit justificant l'actuació de Cambó. En aquella Junta es decidí la creació de la Comissió d'acció política que, formada per un

reduït número de membres³⁸⁸, tindria plena capacitat d'acció. La Lliga Regionalista, amb l'escissió que es produí i la sortida dels membres més progressistes, es consolidà com a partit catalanista de tendència clarament conservadora.

8.2 L'any 1904

El 1 de gener de 1904, Prat reemprengué l'activitat periodística que, a causa de l'empitjorament del seu estat de salut greu coincidint amb la sortida de la presó, es veié obligat a interrompé des de mitjans de 1902 fins a finals de 1903.

8.2.1 L'obra de Prat

En aquest apartat presentem el conjunt de l'obra de Prat corresponent a l'any 1904, que està formada per 17 documents: 12 articles publicats a *La Veu de Catalunya*, el manifest *Al poble català*, el missatge que la Lliga Regionalista de Girona adreçà al Rei Alfons XIII, el discurs que pronuncià el 22 d'abril de 1904 a la Junta general extraordinària de la Lliga Regionalista i 3 *Misceláneas Jurídicas* publicades a la *Revista Jurídica de Catalunya*.

8.2.1.1 *De lluny*³⁸⁹

Prat en aquest article, que era el primer que publicava després de l'estada a Durtrol, exposava la necessitat que sentia de continuar la comunicació amb els seus lectors, amb els quals havia establert una mena de parentiu intel·lectual, "com una certa comunitat d'ànima".

Reconeixia la gravetat de l'enfermetat que havia sofert i que l'havia obligat a suspendre la seva activitat durant un llarg període: "Vinc d'un viatge en què he arribat al llindar mateix del gran misteri de la vida. He vist davant meu la mort". En aquells moments de sofriment i allunyament de Catalunya se li havia fet present, més viva que mai, la causa de la pàtria, p. 38:

«Ni la comparació de la nostra terra amb una altra de civilització més intensa, ni la contemplació dels nostres ideals davant del problema misteriós de deixar la

---

³⁸⁸ La Comissió, inicialment, tenia que estar formada per Enric Prat de la Riba, Ramon d'Abadal, Francesc Cambó, Albert Rusiñol, Lluís Duran i Ventosa i Jaume Carner. Quan Jaume Carner no acceptà formar-ne part, fou substituït per Joan Ventosa i Calvell.

³⁸⁹ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 38-40. L'article fou publicat el 1 de gener de 1904 a *La Veu de Catalunya*.

vida, feren perdre als meus ulls la grandesa d'aquesta causa que ens ha acoblat a tots a treballar per a la resurrecció d'una nació, d'un pensament, d'una cultura, de la qual nosaltres som la branca més sencera.»

Durant l'estada a Durtol, Prat havia somniat en la nació immensa que en el passat havia estat la Catalunya que s'endinsava a França, p. 38-39:

«Des del mirador de Durtol, en aquelles hores passades contemplant les planures de l'Auvèrnia i les serres nevades de la Cevennes, quantes vegades havia somniat aquella nació immensa, aquell aplec de pobles que podien entendre's uns amb altres i que des de València s'estenien pel Mediterrani fins al Ròdan i les estribacions dels Alps; que pel Pirineu van a confrontar amb les terres basques i toquen a l'Atlàntic i el voregen fins a les boques del Loire.»

En aquelles terres, que van formar part de la civilització catalana i on encara s'hi podien trobar records, pensava en el problema de la llibertat col·lectiva dels pobles i en què Barcelona, cap i casal de la terra catalana, seria el centre de les forces de Catalunya, p. 39:

«Des d'allí, apartat de la lluita apassionada, sentint solament el ressò de la batalla d'aquests temps darrers, em semblava entreveure el nostre actual problema, concentrat en aquesta Barcelona, de la qual la fama i el nom s'estenen fins aquelles terres, on tot ho enlluerna el resplendor de la gran ciutat de París; en aquesta Barcelona, cap i casal de Catalunya, que ha format i enamorat les nostres ànimes, que és centre de les nostres forces, fornal de catalanització, cor de la nostra raça, que rep a riuades les tèrboles avingudes de les gentades forasteres per a convertir-les en cos i sang de Catalunya.»

Estant a l'Auvèrnia, en què es feia palès la força del medi i la civilització engendrats per una sola gran ciutat, havia copsat la força que representava la Barcelona en formació, p. 40:

«Que serà terra nostra com seran ànimes nostres assimilades per la força de la nostra ciutat, les masses forasteres; com serà nostre llur pensament abatut davant la força de cultura que representa aquest París del migdia.»

Prat mostrava la seva confiança en el futur, p. 40:

«I aleshores la nostra batalla, la batalla de llibertat nova serà guanyada. Aleshores s'uniran altra volta a la circulació de la vida nacional catalana aquestes terres que la força en va separar per a portar-les a desnacionalitzar-se sota la influència d'un altre poble.»

8.2.1.2 *El cas de València*³⁹⁰

Prat en aquell article en què tractava dels greus successos d'alteració de l'ordre públic que havien tingut lloc a València derivats de la qüestió social.

Els desordres que es produïren a València tenien un paral·lelisme amb la situació d'anarquisme que també es donava a Barcelona, atès que les dos ciutats tenien en comú que eren dos pobles amb personalitat pròpia integrats en un altre poble.

L'anarquisme, segons Prat, era també el resultat d'una deficiència d'educació, i el resultat de l'ensenyament, en el cas dels pobles que tenien una llengua pròpia, també era inferior en cursar-se l'ensenyança en una llengua difícil d'entendre. Les famílies obreres, que tenien un nivell educatiu més baix, quan tenien que residir en altres llocs es convertien en desarrelats, que era una situació afavoridora de l'anarquisme. Recomanava que, seguint l'exemple de Barcelona, es reclamés a l'Estat espanyol la creació de les institucions que responien a les necessitats i les tradicions de la "nostra comuna nacionalitat".

Ressaltava que no era un fet nou que València, la bella ciutat del Rei Jaume, no conegués la pau. Semblava que encara continuava sota el poder dels "xeics i walis de la moreria", però els xeics i bandolers moderns parlaven de llibertat i de república, de progrés i avenç: "La sang mora ha trobat el seu natural derivatiu en la fórmula jacobina dels ideals moderns, que s'adapta meravellosament als seus atavismes de tribu".

Malgrat que la situació anòmala era sempre passatgera i que l'esperit de conservació de la societat s'imposava, en el cas de València no era així: aquell estat s'havia fet endèmic i no hi podien fer res ni els poders públics ni les energies vitals de la ciutat. Semblava que era un fet difícil d'explicar que el cas de València fos un cas únic entre totes les ciutats del món civilitzat, p. 55:

«Tampoc no explica aquest fenomen la impotència, universalment reconeguda, de l'Estat espanyol per a totes les funcions de la vida pública, així interior com externa, perquè d'Estats ineptes en trobaríem als Balcans, per exemple; el que no hi trobaríem seria cap València; i per altra part, amb les mateixes pràctiques de govern i amb els mateixos ferments de dissolució, altres ciutats d'Espanya, Sevilla, entre altres, populosa com València i com València amb gran llevat semític, frueixen d'una pau relativa, màxim de la que a Espanya pot donar-se.»

---

³⁹⁰ *Ibidem*, p. 54-58. L'article fou publicat el 14 de febrer de 1904 a *La Veu de Catalunya*.

Segons Prat, si es comparava el cas de València amb la situació de Barcelona, “consumida per la mala gram de l’anarquisme”, es podia plantejar una hipòtesi que explicava aquella situació: a les cartes ètniques d’Europa, les dos capitals germanes estaven col·locades en la mateixa faixa de color que agafava tot el Llevant d’Espanya. Aquella situació també es donava a les ciutats que s’acostaven, “pel seu estat de pertorbació morbosa”, al cas de València o Barcelona i estaven col·locades en agrupacions ètniques especials, p. 55:

«Bilbao, en la terra èuscara, Marsella, capital de la Provença, Dublín a Irlanda, Milà a Lombardia, Kiew a la Ruthenia, Varsòvia a Polònia, i així de totes, totes les ciutats revoltes de la vella Europa.»

L’arbre de la civilització, que donava fruits d’anarquisme arreu, donava brots d’anarquisme més grans a Barcelona i a algunes regions d’Itàlia. A Europa, ja era tradicional que les policies busquessin les arrels dels atemptats entre els refugiats espanyols i els italians. Però en fixar-se en el lloc d’origen, de quasi tots els “criminals d’aquesta secta”, es trobaven amb espanyols de Catalunya i no de “les Castelles” que eren la veritable Espanya.

Hi havien terres que, estant en una situació ètnica especial, es trobaven atacades pels vents de la discòrdia i de la dissolució social: en aquells indrets “fins les causes conservadores” agafaven “aires i actituds revolucionàries”. Eren terres que, tenint una individualitat nacional, vivien dintre de l’organització d’una altra nacionalitat.

Prat preguntava com era que Catalunya, sempre que una bomba sembrava la mort a Barcelona i que un complot o un míting mostrava els terribles progressos de la “gangrena anarquista”, tenia el trist privilegi d’anar a l’avantguarda de l’anarquia. Trobava una correlació entre el problema vital de la nacionalitat i la profunda pertorbació moral que anava minant-la: “I en l’estudi de la formació individual de l’ànima anarquista, he vist el procés generador de la mateixa morbositat col·lectiva”.

L’anarquisme, com a manifestació passional dels mals instints, s’introduïa en els éssers que no tenien la més elemental preparació intel·lectual i que estaven sotmesos a les passions desordenades i malaltisses, p. 56-57:

«L’educació, per la seva acció persistent i concèntrica en la família, en l’escola i en l’ambient social, no deixa créixer els nostres mals instints originals, crea hàbits i practiques ordenades, ens dóna la clau meravellosa del sentit comú, que val més

que totes les biblioteques plegades, i fa en la nostra ànima un pòsit de primers principis, de veritats primordials, sobre el conegut i l'incognoscible, que ens priva de perdre'ns en l'embull desfet de les contradiccions humanes.»

Les accions educadores que portaven a terme la família, l'escola i la societat havien de seguir la mateixa direcció i havien de tenir la mateixa finalitat. Aquella finalitat, segons Prat, no s'aconseguia mai en els pobles que vivien en una situació contrària a la seva naturalesa i que es movien dintre l'ambient d'un altre poble. El resultat d'aquelles mancances a més a més d'influir en la vida social, malgrat que no ho semblés, també influïen en l'educació, p. 57:

«La pregona pertorbació que aquesta contradicció vivent produeix en tota la vida social, transcendeix a tot, i d'una manera especial a l'educació, pel fet transcendental, del qual només una rutina inveterada ens priva d'amidar l'esfereïdora magnitud, d'ésser diferent la llengua natural, això és, la llengua dels educats, de la família i de la societat, de la llengua de l'escola i del llibre, de la llengua en què es fa la cultura.»

Entre l'esperit de l'educació social i familiar i l'esperit de les institucions escolars i de la cultura oficial hi havia dos concepcions de la vida, dos temperaments que corresponien a dos diferents pobles o nacionalitats: les ensenyances i les idees reflexives que es donaven a l'escola eren molt més abstractes en fer-se amb una llengua estranya i desconeguda.

Les famílies, que havien d'educar les generacions novelles, també s'havien format en aquell ambient i, per aquella causa, tenien un nivell intel·lectual mitjà que era inferior al d'altres pobles. Era molt difícil que les famílies obreres se'n sortissin i l'obra educadora quedava desviada o anul·lada. Quan les famílies iniciaven un llarg pelegrinatge per diferents terres estrangeres llavors es convertien en desarrelats. Aquell era el procés que explicava la fermentació anarquista de les classes treballadores i que explicava també la lluita salvatge que hi havia a València, "ciutat desarrelada per excel·lència".

Prat finalitzava l'article exposant què s'havia de fer a València per a superar aquella greu situació, p. 58:

«Si vol salvar-se, ha de reprendre amb energia i amb urgència l'obra de renaturalitzar-se, de catalanitzar-se, i com Barcelona i amb Barcelona, al cap de totes les ciutats i viles catalanes, reclamar i obtenir de l'Estat espanyol les

institucions que necessitem per viure segons la nostra naturalesa pròpia, segons les exigències i les necessitats i les tradicions de la nostra comuna nacionalitat.»

8.2.1.3 *Visita de compliment* ³⁹¹

En aquest article, que dedicava a l'anunciada visita del Rei Alfons XIII a Barcelona, Prat exposava que el viatge reial no despertava les mateixes esperances que havia tingut la visita que el 1888 realitzà la Reina regent per assistir als actes oficials de l'Exposició Universal.

En la visita del Rei, una vegada s'esvaí la confiança en les reformes que havia promès realitzar el Govern espanyol, es veia una operació de la vella política tradicional espanyola que es feia per a que tot quedés igual. Malgrat tenir aquell sentiment, el poble català donaria una rebuda assenyada al monarca com es mereixia una visita de compliment.

Prat recomanava al Rei que si volia sentir el nou esperit de Catalunya es rodegés, com era tradició, de les corporacions, de la noblesa i de la gent d'ordre, que eren les forces socials que estaven influïdes pel moviment nacional de Catalunya.

Recordava al monarca que la visita reial que va fer el 1888 la Reina regent a Barcelona, que en molts anys fou la primera visita a Catalunya d'un monarca en temps de pau, generà confiança de renovació. La Reina fou rebuda amb entusiasme pel poble català i, per primera vegada, després de la pèrdua de l'autonomia, fou reconeguda públicament la llengua catalana en presidir la reialesa la festa catalana dels Jocs florals. Malgrat aquell reconeixement, les esperances generades van esvair-se, unes per la desgràcia i altres pels mals Governos, p. 539:

«Es perderen les colònies, i no s'abandonà el camí de desacerts i desventures. A la pèrdua de les colònies hi seguí l'aplicació a la nostra terra d'un règim colonial: la repressió de les nostres idees, la prohibició dels nostres diaris, la violència i l'empresonament, les lleis contra la nostra llengua i contra el nostre dret.»

Les esperances posades en un nou Govern també s'esvaïren amb la negativa de tota concessió a les necessitats del treball de Catalunya. Aquella greu situació havia coincidit amb l'esclat de vagues i de fets violents instigats “per agents governamentals, quan no des del govern civil i pel mateix governador”.

---

³⁹¹ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1898-1905*. Op. citat, p. 538-540. L'article fou publicat el 27 de març de 1904 a *La Veu de Catalunya*.

El resultat d'aquell seguit de desgràcies fou el tancament de fàbriques i de tallers, ja que no podien vendre els seus productes ni a Espanya, per la seva pobresa, ni a l'estranger, "perquè els governants ens neguen els medis d'obrir-nos les fronteres".

El Govern espanyol, en aquella trista situació, acordava portar a Alfons XIII a Barcelona, no per posar el Rei en contacte amb la pàtria nova que es formava a Catalunya sinó per crear l'ocasió de tenir un fàcil triomf governamental. La vella política espanyola s'aprofitaria del moment de trobar-se "el Rei nou amb la idea nova" treballada amorosament per la premsa catalana. Segons Prat, entre el jove monarca i la idea nova s'interposava el món polític, que seguia la vella tradició "d'indiferència a les nostres necessitats materials i d'aversion a les necessitats d'ordre moral de l'ànima catalana".

Catalunya, que no atribuïa al cap de l'Estat responsabilitats que de fet ni de dret no li pertocaven, ja que només conservava "la potestat de firmar", no faltaria al Rei en les mostres de cortesia que eren tradicionals en el poble català, p. 539-540:

«Visita de compliment que no deixa rastre, solemnitat regida pel protocol en comptes de les efusions populars, no passarà d'un estèril canvi de cortesies. Però fins en els compliments i en les cortesies, en l'apartament i abstenció dels uns i en l'acostament dels altres, hi podrà llegir el Rei les aspiracions que farien sa grandesa i la grandesa d'aquest país, les aspiracions d'una ciutat representada per enemics del règim i per partidaris d'una Espanya lliure en què Catalunya pugui sense entrebancs desenrotllar ses activitats i la seva ànima.»

Finalitzava l'article assenyalant com el Rei podria sentir l'esperit de Catalunya, p. 540:

«Ben a prop seu el sentirà i podrà observar-lo, aqueix esperit, si el rodegen, seguint velles costums, les societats que representen la riquesa de Catalunya; les que treballen per fomentar la indústria, les que han lluitat per restaurar nostra riquesa agrícola que ha tingut per enemics els legisladors i el fisc; les que batallen per deslliurar el comerç de les traves anacròniques d'un Estat atrassat; la noblesa, que, per antiga consuetud, sempre ha estat al costat del trono; la gent d'ordre, que veu en la llei la defensa contra l'anarquia fomentada sovint per son govern, forces socials, influïdes totes, més o menys fonament, pel nostre gran moviment nacional, que amb nosaltres han lluitat i amb nosaltres seguiran lluitant per la Catalunya rica i plena que com nosaltres somnien i com nosaltres amb el seu esforç preparen.»

8.2.1.4 *Pensem en Catalunya*³⁹²

Prat en aquell article tractava del conflicte que sorgí en les files catalanistes amb motiu de la visita reial a Barcelona.

Malgrat que en el si de la Lliga Regionalista es decidí no participar en els actes protocol·laris previstos en honor del Rei, Francesc Cambó, el 7 d'abril, participà en un acte de compliment que es féu a l'Ajuntament de Barcelona i pronuncià un discurs en què exposà al monarca la voluntat de Barcelona i de Catalunya. Carner, Suñol, Giralt i Pijoan, regidors catalanistes de l'Ajuntament de Barcelona, que no assistiren a aquell acte, feren pública una declaració en què desqualificaven l'actuació de Cambó.

Segons Prat, l'acte "d'hermosa i catalana energia" que realitzà Cambó havia estat un esdeveniment en què, amb la cooperació o aprovació de tots els demés regidors catalanistes, es va fer sentir al monarca la voluntat de Barcelona i de Catalunya. Considerava que l'acte realitzat per Cambó havia estat positiu per als interessos de la causa catalana i desitjava que, passat aquell moment, tothom pensés en el futur de Catalunya.

Dirigint-se als regidors catalanistes, que havien fet pública la declaració contra l'actuació de Cambó, Prat responia els motius que s'exposaven. De l'argument de que sabien que el Rei no podia fer concessions, deia que era un fet que ja es coneixia des de feia molt temps:

- Quan Almirall presentà a Alfons XII el "memorial d'agravis de Catalunya".
- Quan, en l'Exposició Universal, Guimerà presentà el "Missatge a la Reina".
- Quan el doctor Robert i els presidents van presentar a la Reina regent les "aspiracions de Barcelona".
- Quan els mateixos presidents, en "nom dels gremis perseguits", anaren a Madrid.
- Quan Maragall reivindicà "els drets de la llengua catalana".

Tots ells, en dirigir-se directament a la monarquia, sabien i eren conscients que el Rei, complint el mandat constitucional, havia de seguir els consells dels seus ministres, p. 542:

«Però, sota la forma expositiva, en totes les ocasions hi havia la protesta de Catalunya portada a la més alta representació de l'Estat, i més que una finalitat d'obtenir reparació hi havia el propòsit de fer una manifestació d'esperit patriòtic, una propaganda de les salvadores aspiracions catalanes que arribés a coneixença de tots els catalans.»

---

³⁹² *Ibidem*, p. 542-543. L'article fou publicat el 10 d'abril de 1904 a *La Veu de Catalunya*.

Del fet de que semblés una rectificació de totes les campanyes que s'havien dut a terme, que era un altre dels motius al·legats per a l'abstenció, deia no era cap motiu de temor, atès que cada una de les campanyes havia estat senyalada per un missatge oral o escrit, que s'havia adreçat al cap de l'Estat, o per la intervenció dels presidents de les principals institucions i corporacions catalanes, que s'havien dirigit al monarca en una forma més o menys solemne.

Respecte al motiu al·legat de que la intervenció de Cambó era una rectificació de l'acord de la Lliga declarant l'abstenció en tots els actes que es celebressin en obsequi del Rei, considerava que aquell acte, per la seva naturalesa, es veia clarament que era un obsequi del monarca a les idees catalanistes, que declarava "reconèixer i acceptar".

Ressaltava que davant dels interessos sagrats de la causa catalana, les discrepàncies que s'assenyalaven eren insignificants, eren un matís de "procediment i d'interpretació": a l'acte davant del Rei, feren una suma de forces per a parlar amb orgull davant del poder en nom de Catalunya i estaven convençuts que ho havien aconseguit. Tots els catalanistes havien de treballar per a evitar tot el que significués debilitar aquella "obra de cohesió social".

Prat finalitzava l'article anunciant que des de *La Veu de Catalunya*, atès que la declaració feta pública per alguns regidors estava escrita en un "to de clarí de guerra" que podia ocasionar pertorbacions entre els catalanistes, no volien fer com els diaris, enemics del catalanisme, que de seguida havien publicat aquella document. Esperaven del patriotisme de tots que, passat aquell moment, es podria evitar el mal.

8.2.1.5 Jornades catalanes³⁹³

Prat en aquell article responia a la publicació en què Maragall, partidari de que els catalanistes participessin en els actes protocol·laris previstos en honor del monarca, exposà les impressions que li provocà l'actuació de la Lliga durant la visita del Rei Alfons XIII a Barcelona.

Amb l'argument de que l'acord que prengué la junta directiva de la Lliga Regionalista de no participar en els actes només obligava a la Lliga, Prat plantejava que "amb esperit de veritat i d'amor a Catalunya" es podia analitzar si havien estat reials jornades o si també havien estat jornades catalanes.

Considerava que havien estat jornades catalanes, ja que personalitats i corporacions econòmiques de Catalunya havien comunicat al Rei l'ideal de Catalunya. A la vegada, s'havia

---

³⁹³ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 199-202. L'article fou publicat el 27 d'abril de 1904 a *La Veu de Catalunya*.

aconseguit que la Lliga Regionalista respectés el seu acord i que el moviment catalanista pogués treure beneficis de la visita reial:

- Podia semblar que l'acord de la Lliga de no participar en els actes previstos fos un error polític fruit de l'idealisme, atès que la Lliga Regionalista no havia intervingut en els actes protocol·laris com li hagués agradat a Maragall.
- La causa de la terra, encara que semblés que el catalanisme no recolliria beneficis, podia recollir beneficis perquè "homes il·lustres ben coneguts pels seus ideals i els seus sentiments patriòtics, i entitats benemèrites" havien participat en els actes en honor al monarca: "¿En vol, en Maragall, una prova més clara de què el catalanisme no ha estat absent, de què el retraïment no ha estat una realitat?".
- Si s'observava amb qui havia parlat la comitiva reial, quan es volia dirigir al poble, es veuria que ho havia fet amb els catalanistes: els "amics i enemics" els consideraven com a "representació de Catalunya" i amb ells s'havia "de parlar per a parlar a Catalunya".
- Per més que semblés una desautorització de l'acord que prengué la Lliga Regionalista, aquesta no havia aconsellat a totes les entitats i personalitats, que representaven la força econòmica de Catalunya, que seguissin la seva aptitud d'abstenir-se, p. 200:

«¿És que no s'havia dit prou clar que aquestes entitats i personalitats que representen la força econòmica de Catalunya havien d'ocupar el seu lloc d'honor en la llavors projectada visita? On és, doncs, la desautorització?»

Ressaltava que l'acord, al qual s'arribà, només obligava a la Lliga Regionalista, p. 200:

«L'acord de la Lliga, tal com va aprovar-lo la Junta Directiva, en virtut de la transacció entre dos criteris oposats, obligava només la Lliga, per més que en justícia s'hagi de confessar que uns, un cop pres, vàrem treballar lleialment per a generalitzar-lo, i que altres, com alguns dels seus iniciadors, li donaven força d'obligar a tothom i, fins en la seva força d'obligar, projectaven fundar-hi antipatriòtiques i suïcides expulsions.»

Prat considerava que, tot i que els fets obligaven a admetre que hauria anat millor seguir el parer de reunir en un sol missatge totes les forces autonomistes, la feina patriòtica s'havia fet, p. 200:

«Però l'efecte s'ha aconseguit de la mateixa manera; si no ho ha fet la Lliga de Barcelona ho han fet les Lligues, filles seves, escampades per tot Catalunya: ho han fet preclars patricis dels qui amb més ardiment i intel·ligència lluiten sota la seva senyera; ho han fet les poderoses entitats, guardes dels interessos materials, que són les avançades del nostre gran moviment nacional.»

La causa de Catalunya, que havia donat un pas més en “el cor dels catalans” i en “el respecte i consideració de les gents d’Espanya”, havia obtingut un èxit en augmentar la força i el prestigi del catalanisme. Segons Prat, Maragall, que seguí el dia a dia de les incidències del viatge reial, no havia vist tot el conjunt i no s’havia adonat que les reials jornades varen ésser també jornades catalanes.

A més a més de fer constar la impressió que causava el fullet de Maragall, per “la finesa de les seves observacions, la clara intuïció de delicades escenes i estats d’esperit, l’amenitat de la seva narració”, Prat considerava que Maragall, en reaccionar contra les tendències de convertir el catalanisme “en capelleta amb dogmes i excomunions”, se n’havia anat a “un altre extrem” i no s’havia fixat en el veritable abast de la doctrina constant que el catalanisme havia seguit en relació a les formes de govern:

- Ja des del primer acte polític del moviment nacional dirigit per l’Almirall i fins al darrer manifest de la Lliga, s’havia declarat que el catalanisme no depenia de cap partit monàrquic ni republicà, p. 201:

«Certament sempre hem dit que el catalanisme no és monàrquic ni republicà; però mai no hem dit que els catalanistes deixin de tenir les seves preferències per una o altra forma; sempre ha quedat ben establert que els catalanistes podien ésser monàrquics i podien ésser republicans, des del primer acte polític del nostre moviment nacional dirigit per l’Almirall, republicà de tota la vida, amb la cooperació de catalanistes de tota mena, fins al darrer manifest de la Lliga en que així terminantment es declara.»

- En el si del catalanisme no es podien crear diferències per defensar diferents formes de govern, p. 201:

«Aquesta latitud, en aquest punt, com en altres de gran importància, escau molt al caràcter nacionalista de la nostra política; però per raó d’aquest mateix caràcter que ens dóna per finalitat la llibertat, l’autonomia del poble català, no poden de cap manera els catalanistes destriar-se en colles, englevades en els partits espanyols, que en obeir una direcció forastera començarien elles mateixes a faltar al principi capital de les seves reivindicacions.»

Ressaltava que la permanència dels vells partits espanyols era un mal que no convenia a Catalunya: “Tingui cadascú el seu criteri sobre els problemes de l’organització pública, però no cerqui fora de Catalunya la fórmula i la direcció per a realitzar-los”. El catalanisme havia d’aprofitar l’aplec de “gents de tots sentiments i de totes idees” per a endegar una

“acció concertada vers un ideal comú i sota una direcció comuna” que portés “cap l’obra capitalíssima de l’educació política de la gent catalana”.

Prat finalitzava l’article dient que l’obra patriòtica seguiria i que Catalunya en recolliria els beneficis.

8.2.1.6 L’escàndol del Congrés³⁹⁴

Prat, en aquell article, es referia als fets que darrerament havien succeït al Congrés de diputats de Madrid.

Mentre que es denegaven les peticions de Catalunya, com eren el concert econòmic, el port franc i les reformes aranzelàries que fomentarien la indústria i el treball, l’interès dels diputats del Congrés espanyol era tenir el privilegi, que no tenien els altres ciutadans, de poder dir i escriure sense haver de respondre de les seves dites o escrits. Segons Prat, en el Parlament espanyol es donaven escenes tumultuoses, igual que també succeïa en els aplecs d’homes sense pastor en què predominava l’impuls col·lectiu, p. 146:

«[...] el Parlament espanyol, producte d’una selecció a l’inrevés, en què abunden totes les escòries i escassegen les veritables autoritats, en què fan de pastors fantotxes inflats com en Vega de Armijo i retòrics de la més baixa decadència, com en Canalejas, presenta aquest fenomen de psicologia col·lectiva caràcters d’especial rebaixament.»

L’actuació dels diputats no obeïa a contribuir a l’interès del país i només buscava el seu interès personal, p. 146-147:

«En el Parlament espanyol, aquesta exaltació desfrenada no és amb ocasió de cap interès vital del país. No es tracta de l’organització dels Municipis, ni d’una llei fonamental, ni d’un impost atuidor, ni de res que el país esperi, temi o desitgi. Es tracta només de l’interès particular dels diputats [...]. I per això, per un privilegi de casta en interès personal d’una dotzena d’agitadors contra la propietat i l’autoritat i la religió i la família, paralitzen la vida de l’Estat. »

L’obstrucció d’un Parlament era un recurs anormal que només podia excusar-se en les grans ocasions, com ho feren els irlandesos paralitzant el Parlament anglès, quan lluitaven per la seva pàtria, i com ho féu l’oposició hongaresa quan, defensant els drets

---

³⁹⁴ Ibídem, p. 146-148. L’article fou publicat el 31 d’octubre de 1904 a *La Veu de Catalunya*.

fonamentals de la seva personalitat, reivindicava l'ús de la seva llengua nacional. En el cas del Parlament espanyol, segons Prat, es paralitzaven les iniciatives que presentaven els catalanistes, p. 147:

«En el Parlament espanyol res d'aixà: en el Parlament espanyol va passar tota la dolorosa tragèdia de les guerres colonials, han passat pressupostos aclaparadors, disbauxes de milions, iníquies conculcacions de totes les llibertats modernes, com la llei contra el Catalanisme..., tot ha passat amb la indiferència i la complicitat de tots.»

Assenyala que els diputats, que volien disfrutar de privilegis exclusius, negaven les reivindicacions catalanes dient que eren privilegis que no es podien concedir, p. 147-148:

«I s'ha denegat el concert econòmic amb l'excusa d'ésser un privilegi, i es deneguen les admissions temporals i port franc, que obririen tantes fàbriques tancades i tants tallers paralitzats, per ésser - al dir d'ells - un privilegi; totes les nostres reivindicacions són taxades de privilegis i no poden concedir-se. Aquí només han de fruit de privilegis les sagrades persones dels nostres diputats.»

Els amics i admiradors de Maura podien estar d'enhonorabona presentant-lo, davant de les classes productores, com una encarnació de la llei i de l'interès social.

Prat finalitzava l'article dient que el país, les classes treballadores i Catalunya necessitava amb urgència que s'introduïssin canvis; p. 148:

«Qui no pot estar d'enhonorabona és el país, que mentre allà dalt es barallen va escolant-se per un riu de sang i un riu d'or que van a fecundar terres ben governades. Són les nostres classes treballadores, que la misèria va envaint. És la nostra terra, que necessita amb urgència un nou aranzel, política econòmica, reformes radicals, ambient modern per a créixer i fer-se gran, gran com pot ésser i ha d'ésser per a salvar de l'última ruïna l'Estat espanyol, reconstruir-lo i dirigir-lo.»

8.2.1.7 *El precursor*³⁹⁵

Prat, en aquell article, feia un reconeixement explícit de l'obra d'Almirall, que havia mort aquell mateix any. Els catalans, que no havien tingut una sobirania política pròpia com tenien els pobles cultes, honraven els seus fills que havien estat benefactors de la cultura, p. 214:

---

³⁹⁵ *Ibidem*, p. 214-216. L'article fou publicat el 1 d'octubre de 1904 a *La Veu de Catalunya*.

«Recordar que no solament de pa viu l'home, en el nostre país, on els escassos donadors només pensen amb les necessitats corporals dels pobres, bastint asils i hospitals, i deixen oblidades les altres necessitats de l'esperit, és ja per si sol digne de l'aplaudiment unànim de d'un poble que, com el català, ha de sentir més que cap altre la falta d'escoles i biblioteques i museus, per no haver tingut una sobirania política pròpia al temps de fer-los.»

Un dels homenatjats era Almirall que havia estat un destacat benefactor de la cultura de Barcelona i que, a més a més, va ensenyar al poble català el camí de la seva llibertat, p. 214:

«Lluitador incansable, la flor de la seva intel·ligència i de la seva activitat va donar-la a Catalunya. La senyera de la pàtria renaixent, va arribar, per primer cop arborada per les seves mans forçades al palau dels reis d'Espanya, i per primer cop passant els Pirineus, va desplegar-se davant de les nacions.»

De l'obra i de l'actuació d'Almirall ressaltava que va utilitzar, per a imposar l'aspiració col·lectiva del catalanisme, els mitjans que ell havia vist seguir als conductors de les races anglo-saxones: “el llibre, el miting, la lluita periodística, l'apel·lació als comicis, les organitzacions corporatives, la manifestació aparatosa als poders públics ...”.

Prat considerava que Almirall, malgrat ser el precursor del moviment nacional català, no fou escoltat pels homes del seu temps, que estaven enfeinats només en l'obra de la renaixença literària i artística. Aquell era el destí dels homes que s'avançaven al seu temps i que sentien les realitats que pertocava viure en el futur, “dels que es proposen empreses que l'ambient social no admet encara i no tenen prou força per a transformar aquest ambient i fer-se'l favorable”.

Assenyala que les realitats presentides per Almirall començaven a fer-se realitat:

- La nova generació, del “seny polític i de la voluntat”, havia creat el periòdic que l'Almirall volia i que ell no va poder fer “arrelar”.
- La poderosa entitat que Almirall “somniava” que fos el Centre Català, com a motor de l'acció política nacional, era l'entitat que havia “acoblat multituds” i les havia “organitzat”: el Centre Català els havia ensenyat a “complir els deures polítics com a ciutadans exemplars” i els havia “fet triomfar en repetides campanyes”.
- La unió entre els catalanistes, que Almirall pretenia, s'havia assolit a través del “maridatge” de la “intel·lectualitat” amb la “força econòmica”.

- L'anglo-saxonisme d'Almirall, que “en el seu esperit i en la seva conducta quasi sempre va ofegar l'esperit jacobí del republicanisme francès”, havia preparat “l'acció educadora de la doctrina tainiana” i havia “fet escola” entre els catalans.
- La recerca que havia iniciat Almirall en les “reivindicacions catalanes”, en base a un “fonament rigorosament científic”, fou seguida per la “nova generació” que “havia trobat la consagració científica que cercava” i havia aprofundit en les realitats vivents de les nacionalitats.

Entre els joves que van “néixer a la vida pública” en la terra fecundada per l'esforç d'Almirall estava el mateix Prat de la Riba. Fou una generació que, malgrat que van trobar caigut a Almirall, van saber conèixer i estimar la seva obra, p. 216:

«Vàrem fer més: vàrem voler aixecar-lo sobre els nostres caps i dur-lo novament a la batalla; però ja era tard. L'home que vàrem trobar ja no era l'Almirall, era una runa; el cos s'aguantava dret encara, però la mort planava sobre d'ell i la seva ombra anava envaint aquell esperit abans tan vigorós.»

8.2.1.8 *La mala llavor*³⁹⁶

Prat, a l'article, es referia als actes d'anarquisme que es succeïen a Barcelona i a la insuficient reacció que mostrava el Govern espanyol.

Considerava que en el futur causaria estranyesa la passivitat amb què es contemplaven els “atemptats horribles” que es repetien “un mes darrera l'altre”, la falta d'una “reacció vigorosa” en les “esferes del govern” i la indiferència de la ciutadania, p. 261:

«Restablir la normalitat, esvair el terror momentani, reprendre el ritme de la vida ciutadana, tapant les clarianes que les bombes a cada pas van fent entre nosaltres, sembla el sùmmum l'acció de tots, autoritats i ciutadans. I es parla amb satisfacció, amb orgull, del fet que el Liceu brilla amb tots els seus resplendors, l'endemà de la catàstrofe; del fet que les processons són més lluïdes i concorregudes, després de l'atemptat dels Canvis.»

Per a Prat no era suficient la resposta que havia donat la ciutadania catalana, p. 262:

«I això, que es senyal de valor individual, que és reacció satisfactòria, quedant-se aquí és estèril i perjudicial ostentació. Perquè escampa la impressió de què ja tot està

---

³⁹⁶ *Ibidem*, p. 261-264. L'article fou publicat el 18 de novembre de 1904 a *La Veu de Catalunya*.

acabat, perquè esborra el saludable terror dels primers moments, perquè detura la reacció al mateix moment d'iniciar-se. Valdria més que l'horror col·lectiu de l'atemptat fos més intens, més gros, més durable; que la societat sentís la repugnància invencible de la mort, que caracteritza als organismes vigorosos; que l'instint de conservació saltés amb fúria.»

En el fons d'aquella “indiferència” i “submissió fatalista al mal” de la ciutadania hi havia, “quasi sempre”, una gran dosi d'egoisme i un excés de confiança en què els fets violents només afectarien els demés, p. 262:

«Que si tots sentíssim en la nostra pròpia carn les ferides dels nostres germans, si tots rebéssim en el nostre cor el dol i la desolació que en cada atemptat aclapara el cor dels pares, de les esposes, dels fills de les víctimes, no ens acontentaríem amb restablir la tranquil·litat exterior, la pau de sobre que cova la preparació de nous desastres sinó que obraríem amb decisió, amb energia, per a posar remei al mal exigint dels governs el que als governs toca, fent nosaltres el que a l'acció popular correspon.»

El Govern espanyol, segons Prat, havia de mantenir el prestigi de la seva autoritat i no s'havia de servir “d'agitadors assalariats”, com havia passat a Barcelona, ni “allargant-los cordialment les mans en el saló de conferències”, com s'havia vist a Madrid. El Govern tenia que veure totes les fermentacions possibles en l'immens aplec humà en què hi havia desarrelats de totes les nacions i comarques, gentades sense llar que la misèria havia tret de la seva pàtria i que es trobaven a un pas de França, “agitada per tots els dissolvents socials”, i a prop del mar d'Itàlia, “treballada per la febre d'una creixença massa ràpida”.

L'Estat, que en compliment de les lleis havia de cercar els culpables, també tenia la missió de prevenir i evitar els conflictes socials. L'Estat hauria de tenir un “cos de vigilància nombrós” que, com feien les “policies de Londres o de París”, pogués descobrir la “preparació d'atemptats”. A Barcelona, que pagava “cada any una milionada per a sostenir les càrregues públiques”, l'Estat només hi sostenia una dotació de “cent setanta agents de vigilància” que, desconexadors del “país”, “mal pagats” i “sense mitjans d'investigació”, només podien “detenir trinxeraires o criminals vulgars.

Prat es preguntava com podia ser que a Londres, que era el “refugi de tots els sectaris del món”, no hi haguessin atemptats. També es preguntava si tant poc valia “als ulls dels governants d'Espanya la vida dels catalans” i la “prosperitat de

Barcelona”. Remarcava la greu situació social en què es trobava Catalunya i la manca d’hàbits “d’educació política” que hi havia, p. 263:

«I això, en el cor d'un país que, apartat del Govern per l'hegemonia castellana no té hàbits d'educació política; que, educat amb mitjans i procediments i idioma estranys al seu ésser, a la seva vida nacional, no té educació social; que, acostumat a tenir per enemigues les institucions de govern per no ésser pròpies seves, sortides de la seva voluntat i la seva ànima... s'ha donat a un individualisme desenfrenat, engendrador de tota mena d'anarquismes.»

L’Estat, segons Prat, tenia que atendre “la instrucció i l’educació de les masses” i tenia que impedir “predicar l’odi” de la lluita de classes que es promovia amb “tota mena d’ensenyances i d’espectacles corruptors”.

Finalitzava l’article dient que els catalanistes, que havien de fer complir les obligacions pròpies de l’Estat i fer complir la funció primordial de defensar la seguretat dels ciutadans, havien de procurar “no donar exemple d’odis”, p. 264:

«Que l'amor, que un viu sentiment de caritat inspire els actes de tothom. Que no es vegi a homes prestigiosos pel seu talent o la seva situació rebaixar-se a tots els apassionaments, moure's per odis mesquins d'ofici o de partit. Que aquest sentiment, l'odi, és el principi de tots els anarquismes, la llavor de totes les bombes que maten i destrueixen.»

8.2.1.9 *La crisis*³⁹⁷

Prat a l’article criticava que a Espanya el Rei i una reduïda oligarquia tinguessin tot el poder. Semblava que el monarca tornava a les velles pràctiques d’abans del parlamentarisme i que el país, que pensava que no hi havia res a fer, ho veia amb indiferència, p. 556-557:

«No cal, doncs, a Espanya, cercar mai les causes de la crisi ni en el Parlament ni en el cos electoral, sinó en les relacions o en l'estat d'esperit del Rei i dels oligarques. Des de la regència, les crisis les feien aquests: el poder reial, exercit per la Reina Regent, amb extrema correcció constitucional, firmava i refrendava: res més. Ara sembla que vulga tornar-se a les pràctiques usuals dels temps d'Isabel II, que canviava de ministres com de trajo de ball, així com li venia, segons l'humor amb què es llevava o s'adormia.»

---

³⁹⁷ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1898-1905*. Op. citat, p. 556-558. L’article fou publicat el 16 de desembre de 1904 a *La Veu de Catalunya*.

A Espanya, a diferència de països com a Anglaterra i Bèlgica en què el règim parlamentari vivia en les seves costums i el poble estava educat en les pràctiques parlamentàries, no hi havia “institucions lliures ni règim parlamentari”. Hi havia un poder personal a dalt de tot i unes quantes personalitats, “una reduïda oligarquia de set o vuit homes”, que amb el Rei ho eren tot, “una mena de gabinet privat, com el de qualsevol autocràcia, que juga a parlamentarisme com les nenes a coudinar o bé a casori”.

Segons Prat, el país mirava el joc dels polítics amb indiferència, ja que estava segur de que sempre hi sortiria perdent, com havia succeït amb les disposicions que varen servir per a “omplir les presons d’honrats comerciants” o amb la forma amb què es “consumava la dilapidació” dels cabdals públics en “coses supèrflues”, p. 557:

«Els catalans, especialment, hauríem agraït al poder reial que quan li van sotmetre aquella llei draconiana, pròpia d’una autocràcia oriental, que permet castigar amb pena de presidi la senzilla ostentació d’un emblema patriòtic, o bé aquell decret en què es treia de les escoles l’últim ressò de la llengua catalana, hagués refusat estampar-hi la seva firma.»

Prat presentava el balanç d’aquell període:

- Com a balanç positiu, hi havia la “relativa llibertat amb què es van fer les darreres eleccions generals”, l’èxit del viatge reial a Catalunya, l’intent de “reformar l’administració local amb un sentit innovador”, l’intent de preparar, d’acord amb les “aspiracions dels industrials catalans”, la “reforma aranzelària” i l’intent “d’acabar amb la impunitat dels agitadors republicans reformant la legislació sobre els suplicatoris”.
- Com a balanç negatiu, destacava la “sobtada suspensió de la inspecció governativa de l’Ajuntament de València”, les “complacències amb els cacics republicans de Barcelona”, la “passivitat davant dels atemptats anarquistes” de que era víctima Barcelona, l’aprovació pel Congrés del projecte de llei per a establir el “servei militar obligatori”, el “Decret sobre prelació de gastos de les corporacions locals” i l’atemptat contra les “Junttes d’Obres dels Ports”.

De les promeses de revolucions des de dalt, que només quedaven en promeses, deia que no hi havia que creure en revolucions, “ni de dalt ni de baix”, vinguessin de “l’home providencial” o de les “multituds exasperades”. Considerava que l’acció “sana i profitosa”, per a poder assolir la “transformació de les idees, de les costums i de les institucions”, era “l’acció natural”.

Dirigint-se a les classes conservadores, “massa donades a esperar-ho tot de l’Home-Providència”, Prat finalitzava l’article recordant que si es volien bons Governos i reformes es tenien que “guanyar amb el propi esforç”, pacient i continuat de “cada dia”. Aquella era l’actuació que els catalans havien seguit per a guanyar la prosperitat de les seves indústries, que era “la riquesa de la nostra Catalunya”.

8.2.1.10 *El problema de les subsistències*³⁹⁸

Prat a l’article es referia al greu problema de les subsistències que els Governos espanyols no eren capaços d’arreglar.

A Espanya, els productes eren més cars perquè la producció era més baixa que a altres països, perquè hi havia moltes terres sense cultivar i perquè molts pagesos, davant de la pèrdua de les collites per falta de regadiu, preferien marxar a les ciutats.

El nou ministeri governamental, en constituir-se, també havia declarat que es preocuparia de la qüestió de les subsistències, mentre que l’oposició es queixava de la inacció del Govern que, en aquella qüestió, no tenia una política agrícola i no promovia la construcció de canals de regadiu ni la repoblació dels boscos: el problema de les subsistències s’havia convertit en una frase feta, una frase que ja no deia res.

Prat, en portes de Nadal, “la festa de la família, la festa del Naixement, símbol diví i finalitat humana suprema de la família”, demanava a les classes benestants que pensessin en les persones que no tindrien proveïda la taula de Nadal, p. 559:

«Abans d’asseure’ns a l’àpat de Nadal pensem-hi un moment, en lo que vol dir el problema de les subsistències; pensem amb la pluja esfereïdora de tot lo que per viure i fer viure els fills, la família, se necessita, pensem en els nostres germans que no tindran arbre de Nadal ni tió ni taula proveïda... Pensem en els que n’han tingut altres anys i que avui la desfeta dels negocis empobreix i aplega silenciosos al voltant d’una llar freda i solitària. Pensem en les privacions de mesos i mesos que un Nadal trist suposa, en el neuliment de les generacions, en la reducció creixent dels naixements, en la pobresa de força física i d’energia moral, que deixen per rastre...»

També demanava que es pensés si s’havia fet tot el possible per a impedir aquella situació, p. 559:

---

³⁹⁸ Ibídem, p. 558-559. L’article fou publicat el 23 de desembre de 1904 a *La Veu de Catalunya*.

«Deturem-nos també a pensar si hi tenim culpa, si hem fet tot lo que a la nostra mà ha estat per a impedir-ho. No diguem: els canvis, els francs, els drets d'entrada dels blats, pensant-nos haver-ho dit tot per treure'ns la responsabilitat de sobre i tirar-la damunt dels governs. Quan els governs són dolents és que els pobles no han sabut o no han volgut donar-se'n de bons.»

Prat denunciava que a Espanya “el blat i les llegums i tots els fruits de la terra” costaven el “doble que en els demás països”. Es referia a les causes de que els preus de les subsistències fossin més cares que en altres països:

- Les collites eren més reduïdes i la sequedat del clima feia perdre les collites.
- Hi havia moltes terres ermes sense conrear i sense braços que la fecundessin.
- Els pagesos, en vegada de quedar-se a treballar la terra, emigraven a les ciutats i a terres estrangeres més venturoses.
- Hi havia sequedat perquè la tala dels boscos allunyava la pluja i perquè no s'obrien canals per aprofitar les aigües dels rius.
- No hi havia una cultura agrícola, no es feien canals i no es replantaven els boscos.

Era molt crític amb la tasca que realitzava el Govern, que no es manifestava en “matèries d'interès públic”, i amb l'actitud dels ciutadans, que no es preocupaven per a votar els partits que es comprometessin a defensar els interessos de la comunitat, p. 559:

«[...] els governs no es cuiden dels interessos públics perquè són governs de partits que neixen d'un partit i serveixen els interessos del partit; i, si els governs són de partits, és perquè nosaltres tots, els ciutadans, no ens cuidem de votar i formar governs que es cuidin dels interessos comunals.»

Prat considerava que si es pensava només en cuidar “de la casa i de la família”, no es veia que els “mals de la Pàtria” invadien també la casa i la família. Finalitzava l'article dient que no s'havia d'oblidar mai que “l'arbre de la família” no tenia “arrels independents” i que el seu tronc empalmava amb la soca mil·lenària de la Pàtria, p. 559:

«Recordem-nos-en a temps i davant de l'Arbre de Nadal, davant del tió venerable de la nostra llar, fem propòsit de no oblidar mai, de cuidar sempre, amb totes les nostres forces, l'Arbre de la Pàtria.»

8.2.1.11 *Història de petiteses*³⁹⁹

Prat dedicava l'article a tractar la qüestió del pressupost municipal de l'Ajuntament de Barcelona que els regidors catalanistes havien evitat que s'aprovés.

Considerava que era un pressupost fet a la mida dels interessos republicans, mostrava el seu disgust per l'actitud dels catalanistes dissidents i exposava els insults que havien rebut d'ells. Mentre els catalanistes no canviaven de doctrina i sentien en tota la integritat la causa catalana, que era el secret de la seva unitat d'acció, els dissidents havien canviat, seguint el dogmatisme de "capelleta", i criticaven la feina dels demés per després copiar i fer ells el mateix.

La comissió municipal d'hisenda de l'Ajuntament de Barcelona presentà un pressupost en què, augmentant les despeses, s'havien admès les esmenes que interessaven als regidors republicans. Segons Prat, amb l'increment pressupostari, els republicans pretenien aconseguir tenir més personal i més subvencions per a les "Fraternitats republicanes de tot el pla de Barcelona", p. 560:

«[...] entre el pressupost i les esmenes trobaven satisfacció totes les tarugades de què es parla de baix en baix pels passadissos de Ca la Ciutat, tots els negocis dubtosos en què estan interessats determinats regidors que tothom assenyala, i així, per aquest procedir, se gravava la ciutat amb un augment de dos milions de pessetes, llençats miserablement per a beneficiar regidors, electors i protegits de la taifa lerrouxiana.»

Cambó i la minoria catalanista, "representants naturals de la nostra menestraleria i la nostra burgesia", van rebutjar el pressupost de la Fraternitat Republicana, "pressupost d'analfabets", en què es suprimien les partides destinades a l'art i a la cultura.

Només defensaven el pressupost els "interessats en la disbauxa que s'organitzava" i els "regidors dissidents de la Lliga" que tenien el suport del diari⁴⁰⁰ catalanista que es tenia per "òrgan del catalanisme pur i intransigent". Pretenien, "amb els diners de tots", mantenir "l'obra d'agitació social iniciada i dirigida constantment contra Catalunya i la seva riquesa industrial, i especialment contra el catalanisme".

Els regidors que havien perdut, quan el plet ja estava fallat, dirigiren els seus insults als regidors catalanistes, p. 560:

---

³⁹⁹ Ibídem, p. 560-563. L'article fou publicat el 27 de desembre de 1904 a *La Veu de Catalunya*.

⁴⁰⁰ Ibídem, p. 560. A la nota núm. 8 es reporta que Prat es referia a *El Poble català*.

«Però el diari a què ens hem referit no s'ha acontentat amb marcar la seva discordància, no s'ha limitat a trobar malament que els regidors catalanistes desfessin el pressupost de beneficència, republicana, sinó que amb tal motiu ha dirigit als regidors catalanistes autors d'aquesta santa obra de purificació financera tota mena de conceptes insultants.»

En aquella ocasió, amb la crisi interna del regionalisme, també s'incrementaren els insults que s'adreçaven a tots els catalanistes:

- Als dependents de comerç, els hi deien saltataulells com a “expressió de la seva ignorància”.
- Als fabricants, comerciants i botiguers, que eren la “força salvadora de Catalunya”, els tractaven de jueus que només anaven “darrere del seu mesquí interès de moment, sense ideals, sense patriotisme, sense entesa moral”.
- A les classes pageses i vilatanes, que eren “la reserva més sòlida i poderosa de la nostra nacionalitat”, se'ls tractava de forasters a Barcelona.
- Tractaven a Puig i Cadafalch i a Francesc Cambó, que eren els representants més alts de la renaixença en “les seves formes d'intel·lectualitat creadora i de voluntat impulsora”, com a “nois de fora” que buscaven “les gangues d'un viatge i les vanitats d'una representació oficial”.

Prat considerava que els dissidents, faltant a “la sinceritat i a l'honradesa polítiques”, tractaven de “titelles de teatre Guignol les masses” que seguien “la política regionalista, els dotze mil ciutadans de Barcelona” que eren “la flor de la ciutat en l'art, en el comerç, en la indústria i en la ciència”. Ressaltava que els insults contra “els nostres menestrals, els nostres comerciants i industrials” era les actuacions que més molestava als catalanistes, tant per la injustícia com per la falta de sentit polític que es demostrava, p. 562:

«És mal vell entre certs catalanistes considerar les fàbriques i els tallers, la riquesa en general, com el primer enemic de Catalunya; és mal vell, que ara ha retrobat per momentànies contradiccions, l'esperit d'odi contra els nostres productors i el desig d'atacar-los i rebaixar-los i ferir-los amb Banya i furor; és mal vell, fill de la ignorància de lo que són els pobles i de les lleis naturals que els regeixen, de lo que són els seus renaixements i de les lleis que els regulen.»

Remarcava la importància que tenia la riquesa pública com a medi per a assolir el renaixement nacional, p. 562:

«És no saber que la força econòmica, que la riquesa pública és, ha estat sempre i serà sempre la palanca poderosa de tots els renaixements nacionals; és no saber que casi sempre per la vida econòmica comencen, és no saber que en ple benestar econòmic se fan literaris i artístics, és no saber que un renaixement, per ser fort, ha de ser així, ha de ser integral, i que el nostre renaixement català ho és; és no saber que per Catalunya treballen tots els que li donen fama i poder: els industrials que munten fàbriques, els arquitectes que aixequen catedrals i cases, els poetes que canten, els autors dramàtics amb les seves creacions, i els botiguers i els agricultors i els pensadors i els artistes, tant com els polítics, que fem eleccions i lluitem per donar forma concreta i positiva a la voluntat nacional catalana.»

Prat avisava que els catalanistes no canviaven mai “d’actitud ni de doctrina” i sentien “en tota sa integritat de moviment nacional la causa catalana”, que era el secret de la seva “unitat d’acció” i de l’èxit de les seves “empreses”. Finalitzava l’article dient que aquella era una “història de petiteses que el plebiscit de tot Catalunya havia resolt amb prou eloqüència”: “No en parlem més: dolem-nos-en i passem”.

8.2.1.12 *Cimbali y el derecho internacional*⁴⁰¹

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Catalunya*, 1904, X, p. 543-550.

Referència: Publicació de Cimbali, jurista italià, en què tractava de l’aplicació del dret internacional en els conflictes bèl·lics.

Tema de treball: Es considerava la utilitat del dret internacional en els conflictes bèl·lics.

Prat reconeixia la brutalitat de les guerres modernes i les grans pèrdues que produïen tant en vides humanes com en mitjans econòmics, p. 564:

«Las pérdidas para el capital de la humanidad, en sangre y en riquezas, son enormes y van creciendo en proporciones gigantescas a cada nueva guerra, a causa del incesante perfeccionamiento de los instrumentos de destrucción y del progresivo aumento de las masas humanas destinadas a la lucha.»

---

⁴⁰¹ *Ibíd.*, p. 563-567.

Reduïa a dos les recusacions que Cimbali feia del dret internacional: la primera, era que no suprimia les guerres ni les disminuïa i que només es limitava a legitimar i metoditzar la seva existència; i la segona, era que admetia com a base de la societat internacional a tot Estat només per ser-ho, sense distingir entre l'Estat-Pàtria, que era l'únic legítim, i l'Estat-Presó, que es fonamentava en la força material i l'opressió.

Respecte a la primera qüestió, considerava que Cimbali exposava el problema de forma parcial i incompleta, p. 564:

«Pero no todos son males en la guerra. Forma material y tangible de la lucha entre las naciones, crisis en que se resuelven los conflictos preparados lentamente por las luchas pacíficas de la producción, del cambio, del predominio intelectual y político, templan las razas, fortifican y cohesionan las naciones dignas de este nombre, debilitan y disuelven las que por sus vicios de origen, de constitución o de funcionamiento están destinadas a desaparecer.»

Prat ressaltava el significat que tenien les guerres per a posar a prova les energies col·lectives, p. 564:

«Momento culminante de la lucha humana concentra todos los aspectos de la actividad social en una finalidad única y concreta, pone a contribución todas las fuerzas y aptitudes colectivas iluminando con su trágica grandeza la viva intensificación de las energías nacionales.»

Relacionant l'aptitud dels pobles per a la guerra amb l'actitud per a la civilització, deia que els pobles que no eren aptes per a la guerra tampoc eren aptes per a la civilització. Les guerres havien estat repetides vegades l'instrument de grans transformacions socials, des de l'Estat - Tribu a l'Estat - Ciutat i d'aquest a l'Estat Regne i a l'Imperi: els sacrificis i els sofriments que ocasionaven les guerres eren el preu que es pagava pels llargs períodes de pau i de prosperitat.

Referint-se a que el primer pas per a suprimir la força era regular-la i subjugar-la a unes formalitats, deia que estava injustificat que Cimbali acusés el dret internacional de limitar-se a metoditzar i a regular la guerra: aquella fase, en la història del dret, havia estat sempre la primera conquesta del dret sobre la força.

Respecte a la segona qüestió, Prat feia una distinció entre l'Estat-Pàtria i l'Estat-Presó, que assenyalava la divisió entre els Estats que tenien una organització basada en els principis del dret nou o en els principis de l'antic règim.

La base de la nacionalitat, quan no es consideraven els aspectes històrics i ètnics, radicava en la teoria del plebiscit. Si s'atenia només a la voluntat de les poblacions, expressada en les votacions, es donava una base inestable, ja que la voluntat de la minoria era anul·lada per la voluntat de la majoria. I si no es respectava la votació es queia en l'extrem oposat de no respectar els vots.

Quan no existia prèviament un Estat, el plebiscit, com a base de la nacionalitat, atenia només a la voluntat actual de les poblacions i donava a les nacions una base inestable. Aquella era la diferència que existia en la divisió entre Estats que la seva organització es sustentava en el fet de provenir del dret nou o de mantenir l'antic règim, p. 567:

«De modo que en último término resuelve el problema un hecho fatal, independiente de la voluntad de los ciudadanos, ajeno a las voluntarias determinaciones de éstos, cual es la preexistencia anterior del Estado.»

Era més convenient quedar-se amb la veritable pàtria, formada per l'esperit, el pensament i la vida de les generacions passades, “*la que ha vaciado nuestra inteligencia en los moldes de la lengua propia, la que ha creado el ambiente que nos forma y educa*”.

L'Estat-Presó no representava la substància viva d'una nacionalitat, fos quina fos l'organització política interior encarregada de formular la “*voluntad colectiva*”.

8.2.1.13 Restricciones aportadas en Francia a las libertades locales ⁴⁰²

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Catalunya*, 1904, X, p. 550-554

Referència: Estudi de M. Taudière publicat en el número de novembre de *La Réforme Sociale*.

Tema de treball: Tractava la qüestió de les restriccions en les llibertats locals que s'introduïren a França.

De l'estudi de Taudière, Prat destacava la crítica de que l'administració central aprofitava totes les ocasions per a augmentar la seva intervenció en la vida dels organismes locals i per a reduir la iniciativa que tenien els municipis i els consells locals.

Segons M. Taudière, s'havia de dotar els països d'institucions locals autònomes en el terreny de la ciència, de la instrucció, de l'agricultura i de l'administració. La

---

⁴⁰² *Ibidem*, p. 568-571.

descentralització a França era més necessària que mai i s'havia de combatre la centralització que desorganitzava la societat i que matava la vida pública i l'esperit d'iniciativa.

Exposava dos temptatives de descentralització que es donaren en els dos darrers segles:

- La primera, que es produí en el regnat de Lluís XVI, és desenvolupà en una situació en què hi havia els països que es deien d'Estat i els demés. Atès que entre les dos tipologies hi havia grans diferències d'administració i de desenvolupament, es pensà en generalitzar el mateix règim en totes les províncies mitjançant la creació dels Estats provincials. Abans de que la reforma donés fruit, es reuniren els Estats generals i hi hagué la Revolució. Després, amb parts de les antigues províncies, es crearen els nous Departaments, p. 568:

«Con pedazos geoméricamente combinados de las antiguas provincias, forma departamentos sin tradiciones ni personalidad, secciones de un mismo todo, el Estado, único cuerpo social que se yergue delante del individuo aislado. Son conservados los municipios, pero como subdivisiones territoriales administrativas, miembros del Estado, dependientes totalmente del Gobierno.»

- La segona temptativa es produí l'any 1895, durant el ministeri Ribot, en què es creà la “*Comisión extraparlamentaria encargada de estudiar los medios de realizar la descentralización administrativa y la simplificación de los servicios administrativos*” i es proposaren modificacions en el procediment administratiu.

La dominació de l'Estat sobre els organismes locals s'exercia principalment a través de la formació dels pressupostos i de la limitació dels recursos econòmics, p. 569:

«Los gastos obligatorios son el instrumento más seguro de semejante dominación. Tanto porque suministran los pretextos para obligar a modificar los presupuestos según el antojo de la autoridad administrativa, como porque el Estado tiene en su mano la facultad de acordarlos y puede absorber todos los recursos locales no dejándoles posibilidad material de atender a las atenciones de otro carácter.»

Els ministres dictaven disposicions i reglaments amb què es creaven nous serveis que, a la vegada, comportaven les corresponents despeses obligatòries: ensenyament primari (1880 i 1889); assistència dels nens (1869 i 1889); assistència mèdica gratuïta (1893) i higiene pública (1902).

Segons Prat, després de Taine, que havia elaborat els conceptes relatius a l'Estat, no s'havia evolucionat en l'estudi d'aquelles qüestions. Quan les províncies, que lluitaven

contra l'anul·lació de les corporacions locals, donaven la culpa a París, aquella qüestió era un problema d'organització social i política i no una lluita contra una ciutat. Aquella confusió es donava quan la capital era purament política i tota la vida la rebia de l'Estat que hi tenia els seus organismes: en aquelles situacions, es confonia la capital i l'Estat. La culpa era de l'Estat i no de la ciutat escollida per a ser la capital de l'Estat, p. 570:

«Entonces la función social que a la capital compete no es ejercida por ineptitud y por insuficiencia del órgano, y únicamente tiene efectividad su función política, produciéndose un desequilibrio morboso y una impotencia funcional de fatales consecuencias para la sociedad.»

Finalitzava la *Miscelánea*, posant l'exemple de Barcelona que, exercint el seu apostolat en la societat catalana, al salvar la llengua catalana d'una destrucció segura també salvava la nacionalitat: era una actuació que altres regions espanyoles, que també tenien llengua i personalitat pròpia, no podien seguir perquè no tenien una gran ciutat.

8.2.1.14 *La asociación sindical de obreros tipógrafos de Bruselas. Si los sindicatos obreros deben ser confesionales o neutrales desde el punto de vista religioso y político*⁴⁰³

Miscelánea Jurídica publicada a la *Revista Jurídica de Catalunya*, 1904, X, p. 554-556

Referència: Estudi del Pare L. Perquy, publicat a la *Revue sociale catholique*.

Tema de treball: S'estudiaven alguns aspectes que caracteritzaven l'associació dels obrers tipògrafs de Brussel·les. De forma especial, es tractava el caràcter d'associació neutra que li havien procurat donar els seus organitzadors i directors.

Prat deia que era significatiu que Perquy, un escriptor religiós, considerés la defensa de la neutralitat en aquelles associacions, quan era habitual que la confessionalitat es considerés un requisit, p. 572:

«Tan a menudo se ha visto en diferentes países a las personas significadas por sus creencias religiosas considerar la confesionalidad de las asociaciones como primero y

---

⁴⁰³ *Ibíd*em, p. 571-573.

principal requisito a exigir, que no debe dejar de registrarse la defensa del principio de la neutralidad cuando emana de pluma tan autorizada.»

Tot i que Perquy es referia només a l'associació dels obrers tipògrafs de Brussel·les, el resultat de l'estudi podia ser extensiu a altres associacions obreres: les avantatges que resultaven de no haver-hi unitat de creences religioses ni de conviccions polítiques entre els membres de la societat tipogràfica, es trobaven també a altres entitats obreres.

Podia semblar natural que les associacions d'obrers, en dependre de la voluntat dels associats, s'agrupessin segons les seves conviccions i formessin societats confessionals i aconfessionals. Els obrers, seguint l'agrupació natural que es donava en la vida social, s'agrupaven per oficis i professions: *“La identidad de profesión, la comunidad de intereses económica, la contigüidad territorial, tales son las únicas bases naturales de esta clase de sociedades”*. En aquelles associacions, que tenien una finalitat de caràcter econòmic, la funció econòmica havia de prevaler en la seva organització.

Ressaltava el fet que a diferència de les associacions gremials de l'edat mitja, en què es confonia el gremi i la confraria pietosa, l'existència d'una societat confessional on existia una societat neutral es traduïa en l'anul·lació econòmica de l'entitat confessional.

Prat era molt crític amb l'actuació dels patrons que eren contraris a l'associació dels tipògrafs de Brussel·les. Deia que amb la seva actitud hostil afavorien que els obrers ingressessin en altres associacions més radicals, p. 573:

«La actitud de los patronos debe ser por el contrario favorable a tales entidades, debe encaminarse a robustecerlas, a hacerlas tan completas como sea dable, a procurar que intervengan asiduamente en sus actos los obreros más serenos y reflexivos, aquellos que más penetrados están de la conveniencia de mantener en armonía las relaciones entre los diferentes factores de la producción.»

Prat finalitzava la *Miscelánea* remarcant que el P. Perquy justificava la utilització dels medis lícits i honrats que utilitzaven les societats obreres en les seves lluites, p. 573:

«Justifica también el P. Perquy a las sociedades obreras en su lucha declarada, siempre en el terreno de los medios lícitos y honrados, contra los obreros no asociados, los esquirols, que en Bruselas llaman sarrazins. Vindica asimismo su intervención para limitar el número de aprendices y sus esfuerzos para lograr un mínimo de salario suficiente para llenar las necesidades de los obreros de inferior capacidad.»

8.2.1.15 *Al poble català. Manifest de la Lliga Regionalista de 6 d'abril de 1904*⁴⁰⁴

En el Manifest, signat per Albert Rusiñol, com a president, i Joan Ventosa i Calvell com a secretari, es feia pública la posició de la Lliga Regionalista de no participar en els actes que es preparaven amb motiu de la visita del Rei Alfons XIII a Barcelona, p. 540:

«La Lliga Regionalista, ara com sempre guiada només per l'interès de Catalunya, ben sospesades les circumstàncies de la situació actual, tant de la terra catalana com d'Espanya tota, ha acordat no prendre part ni enviar representació a cap dels actes que en obsequi del rei tindran lloc amb motiu del seu viatge a la nostra ciutat.»

A la Lliga, que tenia com ideal la “causa nacional” de tot un poble, hi cabien “totes les opinions i creences”. A l'acord pres no s'hi havien de veure motius dinàstics ni oposició a la forma de govern monàrquica ni preferència per la republicana.

L'actitud de la Lliga estava dictada pel deure de fer sentir el disgust de “l'opinió veritable” davant la “inconsciència” i la “impotència política” de l'Estat espanyol que es demostrava, un any darrere l'altre, en “les planes de la seva història”, una història plena “d'imprevisions i de desastres”:

- No es creaven les condicions que milloraven l'administració i que afavorien la riquesa del país, p. 541:

«[...] davant la seva esterilitat com a agent de civilització, proclamada amb eloqüència aclaparadora per inacabables guarets i terres ermes, que no saben produir blat, que hem de fer venir de costes estrangeres, per una moneda depreciada, per comunicacions bàrbares i incompletes, per una administració eixorca i corrompuda, per una indústria pobre i endarrerida, com el mercat que l'alimenta, sense expansió internacional i sense colònies.»

- L'Estat espanyol no era capaç de vèncer la seva “esterilitat com a agent de civilització, proclamada amb eloqüència aclaparadora” en diferents camps, com eren, per exemple, l'agricultura, que per la baixa producció es tenia que portar blat de fora; la moneda depreciada; les comunicacions antiquades i incompletes; l'administració corrompuda; una indústria pobre i endarrerida, “sense expansió internacional i sense colònies”; i un “ambient mig africà”, que incapacitava per “als invents i les troballes característics de l'actual moviment intel·lectual en tots els països civilitzats”.

---

⁴⁰⁴ *Ibíd.*, p. 540-542.

- S'improvisava en l'àmbit de la cultura, p. 541:

«[...] davant la seva ineptitud com a director de la cultura nacional baixa, lleugera i limitada, sense difusió en les masses, sense intensitat creadora en els afavorits de la intel·ligència que el nostre ambient mig africà incapacita per als invents i les troballes característics de l'actual moviment intel·lectual en tots els països civilitzats.»

- No s'havia modificat la política que es seguia amb Catalunya i no es tenien en compte les aspiracions dels catalans, p. 541.:

«[...] davant l'instint suïcida amb què aquest Estat segueix a Catalunya la vella política de persecució i de dominació que ha sembrat el món d'antigues províncies convertides en Estats independents; davant la ignorància voluntària dels perills que l'amenacen i l'apartament obstinat de l'ideal salvador que Catalunya li presenta.»

Es destacava que Catalunya, des de que s'uniren els regnes d'Aragó i Castella, havia estat “víctima de la influència i dominació pertorbadora de la raça políticament dominadora d'Espanya”, p. 541:

«[...] tancant-se-li el comerç d'Amèrica, s'arruïnaren el seu comerç i el seu poder naval, que havia d'ésser el del nou Estat; se li prengué la seva llengua, li foren arrabassades les seves llibertats municipals; se li desfigurà el seu dret; se li influïren els seus costums, i quan es cerca en el treball i en la cultura la força política, se la condemna a viure dintre el cercle raquític i pobre de l'organització de l'Estat espanyol, on no troba aire lliure i sanitos per a les funcions del seu geni i l'enfortiment dels seus avenços.»

Catalunya havia protestat i reclamat en diferents ocasions contra l'opressió secular, “contra aquesta absurda dominació del quietisme i de la mort sobre el moviment i la vida”, presentant *Missatges* als Reis i *Exposicions* als Governos. La protesta de Catalunya es continuava expressant mitjançant la representació del catalanisme en el Congrés de diputats.

La Lliga Regionalista, amb aquells precedents, no podia participar en “manifestacions d'alegria impròpies de les preocupacions del present i de les amenaces de l'esdevenidor”. La Lliga, en una ocasió que Catalunya seria centre d'atenció, es veia en l'obligació d'exposar el seu ideal de reforma de l'Estat espanyol, p. 541-542:

«La Lliga Regionalista [...] aprofitant l'ocasió de tenir tot Espanya la vista fixa en Catalunya, es creu en el deure d'afirmar la necessitat urgent de refer l'Estat espanyol sobre les seves bases naturals, de reconèixer a les diferents nacionalitats el dret de governar-se amb la més plena autonomia, deixant als Governos centrals només les

atribucions necessàries per a conservar la cohesió interior i la plenitud de la força exterior.»

Des de la Lliga s'exposava les aspiracions del catalanisme polític, p. 542:

«Dintre aquest sistema s'encarna la reivindicació de la llibertat dels ciutadans, avui a mercè de qualsevol ordre o reglament i de tota mena d'arbitrarietats governatives; l'oficialitat de la llengua catalana; l'autonomia dels municipis i de les comarques per a la gestió de llurs peculiars interessos; la dignificació i organització corporativa del sufragi universal, convertint-lo en base real del Govern i de l'Administració; el servei militar per voluntaris; l'autonomia universitària i altres institucions d'ordre social i econòmic, que considera indispensable al poble civilitzat.»

Es ressaltava que les reformes que es plantejaven des del catalanisme eren convenients per a Catalunya i per Espanya, p. 542:

«L'organització política dels pobles ha d'ésser trasllat fidel de llur cultura social. Allà on hi ha unitat social, allà hi ha d'haver organització política unitària; allà on hi ha varietat de pobles s'imposa la varietat d'organitzacions polítiques per a governar-los. I només així podem ésser ben governats; només així poden ésser sòlids els lligams que els uneixen uns amb altres, perquè no hi ha coses comparables a les del benestar i l'amor.»

La Lliga reclamava que es reconeixes a les diferents nacionalitats el dret de governar-se amb autonomia. L'Estat s'havia de reservar les atribucions necessàries per a conservar la cohesió interior i la plenitud de la força exterior.

El manifest finalitzava assenyalant que aquell era el camí a seguir: “Nosaltres treballem i treballarem sens treva per convèncer tothom d'entrar-hi francament; si no se'ns vol seguir, les responsabilitats de l'esdevenidor no seran nostres”.

8.2.1.16 *El rei a Catalunya. Missatge de la Lliga Regionalista de Girona al Rei*⁴⁰⁵

El missatge, datat el 8 d'abril de 1904, anava signat pels membres de la junta directiva de Girona de la Lliga Regionalista, “Francisco Montsalvatge. - Ramon Matas. Ferran Coll. - Joan Almeda. - Narcís Sambola. - Joaquim Fabrellas. - Pere Macias”.

---

⁴⁰⁵ Ibídem, p. 544-545.

Es recordava que en diferents ocasions els catalans s'havien adreçat als monarques expressant les seves aspiracions, p. 544:

«Prou vegades ha arribat la veu dels catalans fins als peus del trono, expressant justes queixes i salvadores reclamacions. Les escales del vostre Palau les han pujades sovint prestigioses representacions de la terra catalana.

A la Casa Comunal de Barcelona, convertida en palau de vostra augusta mare, enmig del grandios esplet de l'Exposició Universal, varen arribar-hi també les reivindicacions de Catalunya, despertant-hi records de temps gloriosos en què Consellers i Reis catalans hi parlaven. I sempre, sempre ha estat debades.»

Des de Catalunya, malgrat que mai es donà solució a les seves demandes, no s'havien oblidat les aspiracions exposades als monarques, p. 544:

«Avui, com sempre, volem basar l'Estat espanyol en l'autonomia de Catalunya i de les demés antigues nacionalitats; volem la llengua catalana oficial dintre de Catalunya; volem la llibertat dels ciutadans, dels municipis i de les comarques; volem la representació popular per classes i gremis; volem que les universitats visquin lliurement la cultura del propi terror; volem l'exèrcit voluntari que no malmeni les vocacions religioses ni científiques, que no arrabassi de la llar els fills dels pagesos i dels industrials, necessaris al treball econòmic en ses infinites aplicacions, per a tornar-los després a la vida ordinària, perduts els anteriors hàbits de treball; volem les institucions econòmiques que en tots els països civilitzats són palanca insubstituïble de l'agricultura, del comerç i de la indústria.»

Es denunciaven les conseqüències de la política que seguien els Governes espanyols i els efectes que tenia l'organització administrativa de l'Estat espanyol, p. 544:

«I aqueix règim unitarista, aquest viciós Estat, en possessió d'un poder tan gran com cap altre al món se'n coneixia, va obrir de seguida, arran de sa constitució, la inacabable sèrie de desmembracions territorials que, començant amb la independència d'Holanda, Bèlgica i Portugal, seguint amb la dels esplèndids reialmes d'Itàlia, ha acabat ara mateix amb la cessió de Filipines i la proclamació de la República Cubana.»

Des de la Lliga Regionalista, en una situació en què havia fracassat l'organització centralista de l'Estat espanyol, que s'inicià amb la unió d'Aragó i Castella, es demanaven per a les demés regions espanyoles els mateixos ideals que volien per a la terra catalana.

La terra catalana, com a terra lleial que era, parlava amb lleialtat quan demanava que havia de desaparèixer l'organització que havia empobrit la corona, p. 545:

«Mireu, Senyor, tot lo que havia de ser nostre i penseu en aqueixa Espanya de tercer ordre, sense civilització, sense riquesa, sense influència en el món, sense força per a resistir i conservar lo que ja només ens queda!»

Es remarcava que el document mantenia “en tota sa integritat la doctrina catalanista” i que el llenguatge, que s'utilitzava, era el que s'emprava quan es parlava amb “lleialtat i franquesa catalana”.

8.2.1.17 Discurs d'en Prat de la Riba a la Junta general extraordinària de la Lliga Regionalista el 22 d'abril de 1904⁴⁰⁶

Prat escrigué aquell discurs, que es publicà a *La Veu de Catalunya*, per a que fos llegit per “la veu d'un amic” a la junta general extraordinària de la Lliga Regionalista.

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat reporten en una nota⁴⁰⁷ el context de crisi interna que s'arribà en el si de la Lliga Regionalista i els acords que es prengueren a la junta.

Prat reconeixia el moment de dificultat en què es trobaven, p. 546:

---

⁴⁰⁶ Ibídem, p. 545-547. El text del discurs fou publicat el 23 d'abril de 1904 a *La Veu de Catalunya*.

⁴⁰⁷ Ibídem, p. 545. Nota núm. 3:

«El fet d'haver Cambó adreçat un discurs a Alfons XIII a l'Ajuntament de Barcelona el 7 d'abril en què demanava l'autonomia municipal va ser considerat una ruptura de l'acord pres per la Lliga Regionalista de fer el buit a la visita reial. Prat de la Riba donà suport a Cambó. Sortiren de la Lliga Domènech i Montaner, Jaume Carner, Ildefons Suñol i el grup de l'Ateneu Barcelonès, part dels quals participaren en la fundació més tard del Centre Nacionalista Republicà el 1906. També se n'apartà Joan Ventosa i Calvell. Prat de la Riba envià aquest missatge a la reunió de la Lliga Regionalista que havia de tractar sobre el conflicte. S'aprovà la creació d'una Comissió d'Acció Política, que des d'aleshores dirigí l'actuació de la Lliga Regionalista amb plens poders. La formaven originàriament Prat de la Riba, Ramon d'Abadal, Cambó, Albert Rusiñol, Duran i Ventosa i Jaume Carner, en un intent d'aturar l'escissió. La no-acceptació de Carner va permetre que més tard s'hi incorporés Ventosa i Calvell. La Comissió no redactà actes ni ordres del dia, però la història de la Lliga Regionalista es basa en la seva actuació contínua.»

«És clar que els últims temps no han estat de glòria, sinó de dolor per a la causa de la nostra pàtria. Quan vaig prendre comiat forçós de vosaltres, es respirava l'oreig sanitós d'una poderosa primavera. Avui dominen vents de fronda.»

Prescindint de les diferències personals, demanava que tinguessin confiança en ells mateixos, p. 545-546:

«La paraula que us he de dir és que tingueu confiança en vosaltres mateixos, que no us lliureu mai a pessimismes, per justificats que semblin, que mai, poc ni molt, no arribeu a descoratjar-vos.»

Segons Prat, les crisis en la vida de totes les causes eren estats transitoris, però necessaris, dels quals sortien encara més fortes les idees justes i s'enfortien les causes. Com a exemple de crisis en una causa, exposava que el Rei Jaume I, “veritable conductor de pobles”, per iniciar la reconquesta de València primer va haver de vèncer l'anarquisme dels seus propis seguidors, “per a poder-los fer treballar junts sota una sola bandera”.

Considerava que la causa catalana també triomfaria en aquella crisi i demanava als catalanistes que s'unissin per a poder assolir els seus objectius, p. 546:

«Feu la seva feina ordenadora, imposeu a tots nosaltres la sanció moral de la vostra autoritat i no deixeu que mai, mai, per sentiments de personalisme s'arrossegui per terra la nostra senyera, que és la senyera de la Nova Catalunya.»

Preguntant per què feia tant temps que els castellans governaven la terra catalana, el mateix Prat responia que al poble castellà li faltaven les aptituds que es necessitaven per a governar, p. 546:

«Tots ho anem dient: el poble castellà és idealista, és utopista, té qualitats que li han fet produir alguns homes genials que figuren per dret propi en l'excels Panteó de la humanitat, però li falten en absolut les aptituds que es necessiten per a governar. I els fets comproven aquestes afirmacions: els fets que no s'entenen d'il·lusions ni d'orgulls nacionals i ens ensenyen el poble castellà semblant el món d'estats independents, ruïnes d'una grandesa no guanyada sinó heretada.»

Referint-se al paper dels governants i dels governats, assenyalava que els castellans eren ciutadans disciplinats mentre que els catalans, que eren aptes per a les empreses individuals, eren “difícils d'acoblar i coordinar per a obres col·lectives”, p. 547:

«És per això que ens manen. És per això que no hi ha encara al voltant nostre tots els qui hi hauria d'haver; és per això que no han tret tot el fruit que podien obres catalanes empreses abans de nosaltres per esforços patricis, com la que en temps que ja comença a ésser llunyà va organitzar amb profunda clarividència l'Almirall, mort aquests dies; és per això que no som tan enllà com hauríem d'ésser i, us diré més, com *podríem ésser.*»

Segons Prat, aquella “feblesa del nostre caràcter nacional” era el motiu de que els esforços dels catalans no havien donat el fruit que es podia esperar.

Finalitzava la Miscelánea dient que havien de reaccionar prescindint de les diferències personals i pensant que Catalunya necessitava de l'esforç de tots, p. 547:

«Posem-nos-hi, prescindint d'oposicions personals i de diferències secundàries, pensant només que Catalunya a tots ens necessita i de tots té dret a reclamar l'esforç necessari per a salvar-se.»

8.3 L'any 1905

El 1905, Prat, ja plenament reincorporat a l'activitat periodística i formant part molt activa de la Comissió d'acció política de la Lliga Regionalista, intensificà la seva actuació política. Formant part de la candidatura regionalista, resultà elegit diputat provincial a les eleccions del 12 de març.

8.3.1 L'obra de Prat publicada de gener a març de 1905

En aquest apartat presentem l'obra de Prat que, corresponent al període gener - març de 1905, està formada per 5 documents: 1 article publicat a *El Trabajo Nacional* i 4 articles publicats a *La Veu de Catalunya*.

8.3.1.1 *Misión de la burguesía catalana. No cuida bien de su casa quien cuida exclusivamente de su casa*⁴⁰⁸

Prat a l'article es referia a l'allunyament dels productors espanyols, i especialment dels productors catalans, de la vida pública com a una de les principals causes de l'estancament

---

⁴⁰⁸ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1898-1905*. Op. citat, p. 577-582. L'article fou publicat el 1 de gener de 1905 a *El Trabajo Nacional*, òrgan de comunicació del Foment del Treball Nacional.

d'Espanya. Aquell allunyament tenia el seu origen en l'organització històrica de l'Estat espanyol i en què, en iniciar-se l'època constitucional, els grups polítics dominants suprimiren els partits d'oposició que no s'hi enquadraven, p. 578:

«Llegaron los jefes políticos a dirigir circulares impresas a los alcaldes, recomendando que se prohibiera el acceso a las reuniones electorales a todos los que fuesen reconocidamente hostiles al régimen constitucional.»

El caciquisme, segons Prat, introduí abusos en les institucions fonamentals de la vida política. L'activitat del Govern tenia l'objectiu de mantenir a la Nació allunyada de l'administració dels assumptes públics i substituir-la per l'engranatge del sistema electoral i administratiu de la màquina constitucional. Espanya no seria l'últim dels Estats civilitzats si aquells esforços s'haguessin empleat en bé dels interessos públics.

Prat exposa els motius que feren que els catalans, que ja de per si no tenien tendència a exercir les funcions polítiques de l'Estat, es decantessin per les empreses industrials i mercantils:

- Els ciutadans, en viure l'experiència de que la seva intervenció resultava inútil, s'abstingueren de participar en les institucions representatives de l'Estat.
- En el cas de Catalunya, a l'abstencionisme s'hi afegí la publicació del Decret de Nova Planta i la particularitat de la llengua.
- Els elements directors de l'Estat tenien prevenció de que hi hagués catalans en els llocs de comandament.

Aquell conjunt d'elements feien que els catalans, tradicionalment, haguessin evitat participar en la vida política espanyola, p. 578-579:

«Amén de la barrera que la diferencia de idioma elevaba a las ambiciones de los catalanes por nuestra inferioridad manifiesta en las luchas parlamentarias; y sobre todo por la falta de adaptación de nuestro espíritu, de nuestras tendencias, de nuestra concepción de la vida y de los fines del Estado y de la sociedad, a las tendencias, al espíritu y a las concepciones de pueblo que ejerce la hegemonía y por tanto crea, inspira y dirige el Estado.»

Exposava l'evolució que s'havia seguit en el control polític de les institucions de l'Estat:

- Abans de l'època constitucional, els monarques i una reduïda camarilla de membres de l'alta aristocràcia, ajudats pels alts càrrecs de l'administració i de la milícia, havien ostentat el

Govern d'Espanya i de les seves colònies amb la finalitat d'adquirir prebendes, mèrits i graduacions, p. 579:

«Ni un comerciante ni un industrial ni un agricultor ni nadie que representase los intereses económicos de la nación: nadie sino nobles ociosos, funcionarios ensoberbecidos, plebeyos rufianescos e ignorantes leguleyos.»

- En l'etapa constitucional, amb l'augment del moviment econòmic originat per l'industrialisme i el creixement del comerç, el Govern i l'administració de l'Estat continuaren en mans de la classe política dels partits dominants que controlaven el poder, p. 579:

«El nexo de unión de todos estos elementos es la comunidad de objetivo. Unos se proponen el simple interés particular, otros satisfacciones de la voluntad, otros la posesión del poder por el poder.»

Prat considerava que en aquell moment de predomini de la producció i del comerç, atenent al fet de que la riquesa sempre havia estat un dels factors principals de la vida dels pobles, el foment dels elements productors de la riquesa havia de ser una preocupació constant dels Governes, p. 580-581:

«Promover la intensificación de la producción agrícola hasta lograr que ni un palmo del territorio nacional deje de alcanzar el máximo de producción de que es susceptible; facilitar el desarrollo de toda suerte de empresas mercantiles y marítimas, hasta que todo el tráfico nacional y la mayor parte posible del extranjero quede en compañías y entidades nacionales; fomentar el desarrollo de cuantas industrias sean posibles.»

En aquelles circumstàncies, s'havia de fer una política adequada al foment de la producció de riquesa, a la millora de l'ensenyança i al foment de la cultura científica:

- Amb l'autorització de ports francs, l'aprovació de primes i exempcions tributàries i aranzelàries i de mesures apropiades de protecció i de lliure canvi comercial, "*según las conveniencias de cada momento*".
- Amb la construcció de vies modernes de comunicació: "*multiplicar las vías y medios de comunicación interiores y su empalme con las extranjeras para hacer activa y completa la circulación de los productos.*"

- Millorant l'ensenyança i fomentant la cultura científica: *“elevar al máximo de perfección y de difusión la enseñanza técnica industrial, agrícola, mercantil y la exclusivamente científica, base de las grandes transformaciones industriales”*.

Aquelles actuacions formaven el programa que desenvolupaven els homes de govern dels països més civilitzats que, com en els casos d'Anglaterra, Alemanya i els Estats Units, eren grans potències industrials i, alhora, també eren grans potències polítiques i militars: *“Sin esta base todo lo demás es imposible; prueba de ello España, y prueba concluyente, por cierto”*.

Exposava quines eren les funcions dels Estats per a promoure el progrés, p. 582:

«Buscar mercados, adquirir colonias, organizar la enseñanza práctica, técnica y científica, negociar relaciones internacionales ventajosas, formular aranceles, establecer un sistema tributario equitativo y estimulador de la actividad productora, facilitar mediante una buena legislación y funcionarios rectos e imparciales la buena organización del trabajo, corresponde al Estado y únicamente al Estado.

Prat es referia a l'actuació que, fins aquell moment, havien seguit els Governes espanyols:

- Des de el segle XVI, que s'havia prescindit de desenvolupar una política de creació de riquesa, els polítics no sentien ni comprenien el factor econòmic i no fomentaven que els productors, com a representants naturals de les forces econòmiques, intervinguessin en la direcció de la cosa pública.
- Malgrat que la iniciativa privada feia una gran aportació, i la indústria catalana n'era un exemple, el Govern no havia exercit la seva responsabilitat de crear les condicions adequades per a promoure l'activitat nacional.

L'Estat espanyol en vegada de impulsar la riquesa hi posava traves i el retràs i la ruïna semblaven inevitables. En aquella situació, els productors espanyols, en el desenvolupament de les seves iniciatives de negoci, es trobaven amb diferents problemes:

- Una actuació del Govern que no afavoria el desenvolupament de la indústria, p. 582: *«Levantar a costa de ímprobos trabajos y de cuantiosos capitales una industria, para ver destruida su obra y su fortuna por una disposición legislativa, por un abuso fiscal, por una crisis de miseria general o por un movimiento obrero que la autoridad no ha sabido evitar o contener, es un triste destino.»*

- Una organització dels serveis de l'Estat que no facilitava tenir les condicions que es necessitaven per a facilitar el moviment econòmic, p.582:

«Morir de anemia en un ambiente contrario a la vida industrial: no encontrando personal adecuado por falta de instrucción técnica, no encontrando hábitos de trabajo y de actividad en los instrumentos necesarios de la producción, no encontrando más que obstáculos en los obreros lo propio que en las autoridades para realizar las transformaciones de maquinaria y de organización exigidas por las nuevas necesidades del mercado o las nuevas invenciones mecánicas, no encontrando facilidades en los centros oficiales ni en las instituciones de crédito público para informes, noticias, reformas, transportes; es una perspectiva desconsoladora.»

Segons Prat, era precís que els productors prenguessin una decisió, p. 582:

«Preciso es que se penetren hondamente de este dilema fatal. O seguir como hasta aquí, arrastrando esa vida lánguida que dados los rápidos progresos de la industria universal es lenta agonía, o empuñar el timón del Estado y orientarlo por los derroteros de la vida moderna.»

Adreçant-se als productors, els hi deia que si es dedicaven “*exclusivamente del negocio*”, es quedaven quietes “*en casa, en la fábrica, en el taller, en el despacho*” i desertaven de “*los deberes de ciudadano*”, seria el suïcidi de la indústria i el comerç de Catalunya. Finalitzava l'article ressaltant l'estreta relació que hi havia entre la producció i la vida nacional, p. 582:

«En la vida nacional, la suerte de la casa está indisolublemente ligada a la suerte de la nación y los males de ésta y los errores o las deficiencias de sus directores han de refluir necesariamente a todos sus componentes. No olvidemos esta verdad elemental y sepamos obrar en consecuencia »

8.3.1.2 La mort del Círcol conservador⁴⁰⁹

Prat a l'article exposava que amb la desaparició del Círcol Conservador, dels “Planas i Casals”, desapareixien els procediments caciquistes amb els quals es controlava el sufragi universal i els escrutinis, p. 149:

---

⁴⁰⁹ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 149-152. L'article fou publicat el 6 de febrer de 1905 a *La Veu de Catalunya*.

«El Círcol, un dia poderós, dels Planas i Casals ha mort aquests dies, quietament, com moren els qui es sobreviuen a si mateixos i al seu temps, els qui moren quan ja fa anys que pel món són morts. Fredes notes de crònica local han marcat en tots els diaris la indiferència de Barcelona davant el cadàver del qui fou el seu amo i senyor omnipotent, àrbitre dels interessos de la ciutat i de gran part de Catalunya.»

Els catalanistes, que representaven el futur, havien predicat i practicat els ideals de la seva doctrina a les campanyes electorals i havien fet un treball de neteja en el sistema electoral català. Segons Prat, la indiferència en l'opinió pública amb què fou rebuda la desaparició del Círcol Conservador dels Planas i Casals, que fou “amo i senyor omnipotent” de Barcelona i de gran part de Catalunya, representava la mort del caciquisme a Catalunya, p. 149:

«[...] una tirania de doble cara: per una banda, jerarquia de tribu desplegant-se de dalt a baix, des del xec omnipotent, amo i senyor de vides i hisendes, fins al pinxo assalariat d'Edén Concert, executor de l'alta i baixa justícia caciquil; per l'altra banda, tirania popular, a la vella moda hel·lènica, pujant de baix a dalt, filla del sufragi universal, forta de la representació dels ciutadans, amb un luxe aclaparant d'eleccions i escrutinis, i certificats i paperassa, ficció pura, és veritat, en quant a electors i votacions, però realitat com a poder efectiu dintre dels organismes de l'Estat.»

Qualificava de nefast el balanç de la llarga etapa de dominació política del Círcol Conservador, que no havia fet res per Barcelona ni per Catalunya, p. 150:

«La batalla en pro del proteccionisme, de què tant s'alaben, varen donar-la els conservadors de l'escola catalana: els Duran i Bas, Güell i Ferrer i Vidal: els conservadors independents, que podien parlar fort als ministres perquè no en duïen la lliurea. *De la tranquilidad moral y material de nuestra querida ciudad... més valdria que no en parlessin.*»

Reconeixia que havia quallat en amplis sectors de la societat catalana l'argument que havia utilitzat el Círcol de que defensaven la tranquil·litat moral i material, p. 150:

«Homes d'honradesa innegable, escrupolosos en tots els detalls de la seva vida particular i comercial, accepten, toleren i fins promouen la vergonyosa falsificació de la voluntat col·lectiva, que és, al capdavall, una indigna espoliació dels drets d'altri, més repugnant i més transcendental que qualsevol dels robaments vulgars castigats amb penes de presó.»

Exposava l'obra que havien dut a terme els catalanistes en defensa dels seus ideals:

- Havien predicat i practicat els ideals de la seva doctrina en les campanyes electorals, p. 150-151:

«Abans de nosaltres, tots els qui feien eleccions, les feien per a guanyar trepitjant-ho tot, valent-se de tots els mitjans, dignes i indignes. Per allà on passaven els seus escamots d'electorers assalariats, quedava un rastre de maldats, de corrupció, de rebaixament moral.»

- Havien iniciat l'obra de destrucció dels abusos que es cometien en els processos electorals, p. 151:

«És qüestió de dretura d'ànima tant com d'alta conveniència política. Els arguments que des d'un punt de vista exclusivament nacionalista podrien adduir-se en contra, davant de la concepció integral del nostre problema, cauen de seguida. Perdre o guanyar unes eleccions és un insignificant episodi de la gran lluita: té cent vegades més de valor la higienització fecunda que unes eleccions sinceres representen.»

Prat, que considerava que amb el canvi lent de les idees i el seu exemple canviaven les costums i es transformava la vida del poble, recomanava als qui somniaven “recollir la trista herència del Círcol Conservador dels Planas” que pensessin bé les “veritats elementals de la política” que s’havien manifestat amb l’obra catalanista.

Finalitzava l'article dient que els ideals catalanistes representaven el futur i manifestant la seva confiança en el futur, p. 153:

«No és un partit que cedeix davant de l'altre, vençut avui i victoriós demà. Són dos ideals que es toquen, que es toquen la claror que avença i les tenebres que reculen. El món vell se'n va i nosaltres som el món que arriba. Qui no respiri la nova vida caurà, per alt que sigui. Les idees i doctrines que es plantin al seu davant seran arrasades. No ho oblidin els qui de cor les estimin.»

8.3.1.3 *L'Estat contra Barcelona*⁴¹⁰

Prat, en aquest extens article, exposava els greuges que Barcelona, la “gran capital catalana”, rebia de l'Estat espanyol.

---

⁴¹⁰ *Ibidem*, p. 265-269. L'article fou publicat el 18 de febrer de 1905 a *La Veu de Catalunya*.

Barcelona, la ciutat que volia progressar amb el seu propi esforç, veia limitat el seu progrés material amb els entrebancs que li posava l'Estat espanyol, p. 265:

«L'actitud de l'Estat Espanyol respecte de Barcelona és sempre la mateixa. Muden els homes que encarnen el Govern, muden els partits i les banderies, però l'hostilitat contra la gran capital catalana perdura sempre; una hostilitat pregona, sorda, enverinada, atenta a totes les ocasions i circumstàncies.»

Mentre que altres Estats, com per exemple havien fet Alemanya, amb Hamburg, i Itàlia, amb Gènova, ajudarien amb totes les seves forces a una ciutat que tingués la força d'expansió de Barcelona, l'Estat espanyol no ho estava fent.

Els Estats es feien forts amb l'activitat mercantil i industrial i amb les creacions artístiques que es produïen en les ciutats. En els països que excel·lien pel seu grau de civilització, les ciutats comunicaven la seva força a l'obra nacional, p. 265:

«Aquests països com tots els que porten dignament el nom de civilitzats, saben veure la importància de les grans ciutats en el progrés de tota la nació, i amb tot el seu poder les auxiliem.»

En el cas de Catalunya, exposava la importància que tenia la vida vilatana muntanyenca com a creació de la base de la riquesa humana i material que després es manifestava a les ciutats, p. 265:

«És vella, certament, la idíl·lica visió de la vida muntanyana; la solitud, la pau de l'esperit, la comunicació constant, de cada moment, de cada hora, amb la naturalesa i les seves grans forces inexorables. Les fonts, les deus inestroncables de la vida nacional són allà. Allà, en aquests cercles socials de serenor vegetativa lligats indisolublement a la mare eterna, els pobles acumulen energies. Allà atresoren les grans reserves de vigor físic i de tremp moral, que les ciutats consumeixen, cremen, transformen en moviment, en activitat mercantil i industrial, en creacions artístiques i doctrinals... I és així que es completa i clou el cicle de la vida social.»

Ressaltava l'estreta dependència que hi havia entre la "vida pagesa" i la vida a "ciutat", p. 266:

«Com la neu dels glaciers i les congestades guarda acumulada l'aigua dels rius, la força motriu de les llunyanes maquinàries, per anar alimentant després, cada hora, cada dia, els recs dels camps i les preses dels molins i fàbriques, així la vida

pagesa acumula i regula les grans forces motrius que per a la seva vida superior la col·lectivitat necessita i en la intensa vibració de la ciutat consumeix.»

Remarcava que a les ciutats, i sobretot a les grans ciutats, es manifestaven els resultats dels esforços que, iniciats a la vida de pagès, que era la base de la vida nacional, es transformaven en la riquesa nacional de tot un país, p. 266:

«La ciutat, la gran ciutat, sobretot, la veritable capital, és l'organisme refinat, complex, grandios que fa aquesta feina transcendental; és el motor de tota la vida del país, la immensa roda mestra de la nacionalitat. Com més gran i perfecta, més aprofita les reserves col·lectives, més moviment, més impuls comunica a tota la màquina nacional.»

Els polítics que governaven Espanya, segons Prat, es miraven amb recels el progrés de Barcelona, p. 266:

«L'atavisme d'aduar persisteix sota la crosta llatina, i per això els seus homes, davant del fet eloqüent de la nostra Barcelona, passen sense commoure's, sense rebre'n el cop, sense sentir-ne la transcendència actual i futura; al contrari, es lliuren a tota mena de rezels i s'afanyen a entrabancar-la.»

Com a exemple del rebuig que entre els catalans havia originat l'actuació que havia seguit el Govern amb la capital catalana, Prat exposava el cas de la imposició del pla oficial que s'havia fet en l'ordenació urbanística de Barcelona, p.266:

«Fa pocs dies que amb motiu del concurs d'enllaços em mirava el projecte d'Eixampla d'en Rovira. jo no el coneixia, i davant d'aquella plaça esplèndida que transporta als espais grandiosos de les Grans avingudes parisenses, davant d'aquelles vies naturals, graduades, que del cor de Barcelona se n'anaven a cercar els pobles veïns, rebrots de la seva soca, em sentia envaït per una profunda indignació contra els governs que ens imposaren en el seu lloc la monòtona i vergonyosa quadrícula del pla oficial.»

Era la mateixa actuació que també s'havia seguit en altres casos, p. 266-267:

«I després, el cas de les muralles i el plet del marquès d'Ayerbe i tota la sèrie inacabable de disposicions ministerials i contencioses, sempre contràries a Barcelona, i la història del port i la de tots els seus edificis públics, fins i tot la de la Catedral, profanada artísticament sota els auspicis de la *Real Academia de San Fernando*.»

Prat assenyalava que els catalans, si el Govern no destorbava les seves iniciatives, es farien i es pagarien ells mateixos els seus projectes per “viure a la moderna” i sense tenir que recórrer a la “protecció de l’Estat”:

- A diferència de la situació d’altres països, en què l’Estat pagava “paternalment ports francs”, només demanaven que se’ls deixés fer i que ja ho pagarien ells.
- A diferència d’altres països, en què l’Estat organitzava i mantenia “grans escoles industrials i de comerç”, només demanaven que els deixessin “organitzar i sostenir” aquelles ensenyances.
- Si en altres països la “seguretat dels ciutadans estava garantida per les lleis i les institucions d’ordre públic”, els catalans, “abandonats del poder públic”, demanaven que se’ls deixés tenir cura de la seva seguretat.

Considerava que, fins i tot, si no fos per “la inèrcia suïcida” que es manifestava en tot el que no fos “mantenir-se en el poder”, es podria arribar a pensar que el poder es complaïa en mantenir aquell “tràgic conflicte d’un poble” i fruïa “amb delícia el dany irreparable” que li preparaven a Barcelona:

- Barcelona, que era una ciutat que sentia “pujar impetuosament onades de vida nova” i que volia viure-la, trobava “barrats per una mà tristament previsorament tots els camins de la seva activitat”.
- Barcelona, que sentia les ganes de créixer, rebia un “dany irreparable” amb l’esclat de “les bombes anarquistes”.
- Barcelona, que era un exemple de ciutat industrial i comercial, havia vist com s’hi enviaven “agitadors assalariats” que s’encarregaven de “fer impossible la indústria i fins la vida”.
- Barcelona, que volia iniciar “el camí de la representació popular, política i administrativa”, que “un règim parlamentari” hauria de facilitar, veia que se li regatejava “la representació que per disposició constitucional” li pertocava.

Prat exposava que els mateixos Governos que havien estat respectuosos amb la constitució, quan no varen poder introduir “la Diputació única i el Concert econòmic” que els “nostres botiguers amb heroica constància” demanaren, no es recordaven de complir-la quan es tractava de respectar la representativitat electoral, p. 267-268:

«[...] no es recorden gens de respectar-la quan mana que cada cinquanta mil habitants tingui almenys un representant a les Corts, amb la qual cosa Barcelona elegiria

onze diputats. I les lleis, que són sagrades quan poden aprofitar-les per a negar o ajornar una petició beneficosa dels ciutadans, no han estat sagrades i han pogut trepitjar-se grollerament quan s'ha tractat de prendre a Barcelona quatre diputats provincials que li pertocaven.»

De la corrent intervencionista que seguien els Governos espanyols amb Catalunya, posava com a exemple la creació de l'Institut de Reformes Socials que s'havia instal·lat a la capital d'Espanya, “allà al bell mig del desert”. Considerava que hagués estat natural que el nou organisme, que tenia la missió d'intervenir en els conflictes entre el capital i el treball, “s'organitzés en un medi industrial o que almenys les regions industrials hi tinguessin intervenció preponderant”.

Prat remarcava que Barcelona, la gran ciutat de tots els catalans, continuaria treballant en la defensa dels interessos de Barcelona i de Catalunya, p. 268:

«Davant d'aquestes vergassades, Barcelona ha protestat dignament, enèrgicament, i es disposa a fer sentir més ferma, més alta, més enèrgica la seva protesta per boca dels homes il·lustres que tantes vegades han interpretat els seus sentiments i amb l'aplaudiment dels ciutadans escollits, que són la flor de la seva activitat i de la seva força, el nervi de la seva vitalitat. Uns i altres sabran trobar-se i comprendre's com sempre que de l'interès de Barcelona i de Catalunya s'ha tractat.»

Exposava la seva confiança en el creixement de Barcelona i en l'assoliment dels objectius del catalanisme, p. 268:

«Aquesta gran ciutat de Barcelona, que tots els catalans, on sigui que hàgim nascut estimem com la mare del nostre esperit, redimirà Catalunya. Ho veig com si fos ja un fet aconseguit. Anirà creixent, creixent, fins a canviar el centre de gravetat de la massa ibèrica: com ja va imposar el seu criteri econòmic - proteccionista contra les eixorques elucubracions idealistes dels deixebles madrilenys de l'escola de Manchester, anirà fent triomfar tots els seus ideals econòmics, i després dels econòmics, vindrà l'hora dels administratius, i després dels administratius, la dels polítics.»

Ressaltava la puixança que estava assolint la ciutat de Barcelona, p. 268-269:

«No és una ciutat solament mercantil com Hamburg, ni solament industrial com Manchester, ni solament literària com Gettinge, ni solament política com Madrid, ni un museu només com Florència: és la gran ciutat que abraça integralment tota la vida nacional; és la veritable capital.»

Prat finalitzava l'article exposant la importància que la tasca que s'estava realitzant des de Barcelona tindria tant per a Catalunya com per a Espanya, p. 269:

«Ella resolrà la qüestió catalana i salvarà Catalunya. Ella podrà salvar aquest Estat decrèpit, renovar-lo i enfortir-lo. Recordem-nos-en sempre i esbrossem-li el camí de tota llei d'obstacles.»

8.3.1.4 Una revelació ⁴¹¹

Prat en aquest article es referia a un altre article que, amb aquell nom, havia publicat un diari que es deia catalanista i que maltractava “els homes i les institucions catalanistes”. A l'article en qüestió es criticava a Prat per un suposat error geogràfic, “la filiació d'una ciutat alemanya”, que havia comès.

Adreçant-se a l'autor de l'article que el difamava, preguntava si atacant el seu prestigi personal era com demostrava el seu amor a la causa catalana, p. 63:

«Digui'm l'autor del tal article: ¿és així com demostra el seu amor a Catalunya, és així com serveix la causa de la terra, així, escopint el verí de fracassat sobre aquestes forces, aplicant-se a destruir el prestigi de tots els servidors de la seva pàtria? ¿Què deixa per als enemics de les nostres reivindicacions? ¿Què poden fer més els capdavanters dels moviments polítics hostils a la personalitat catalana? »

Prat es referia als sentiments que li havia provocat aquell article:

- La profunda indignació que sentia quan insultaven els amics estimats, que eren l'esperança de la renaixença dels ideals catalans, no la sentia quan es tractava d'ell mateix.
- Sentia indignació i li dolia veure la deformació intel·lectual i moral de la conducta d'uns compatriotes.
- Sentia que els seus detractors tinguessin els vicis de la decadència de les obres i forces col·lectives, que era la mateixa causa de la subjecció ja secular de Catalunya.
- Li dolia veure, en periòdics que es deien catalanistes, aquell destructor esperit d'odi pels èxits dels homes injuriats.

Prat, en resposta al motiu de fons de la crítica, deia que s'al·legava que el motiu escollit per a criticar-lo fos que “ignorava un punt secundari de geografia europea”, p. 64:

«N'ignoro moltes i moltes de coses,, milions de milions més que les que sé, i

---

⁴¹¹ *Ibidem*, p. 63-68. L'article fou publicat el 22 de febrer de 1905 a *La Veu de Catalunya*.

sempre que n'estudio alguna troba més gran i més immens l'espai del que ignoro. Només quan veig la mida d'esperits com els que han dictat l'escrit en qüestió tinc temptacions de pensar-me que sé alguna cosa.»

Assenyalava que mentre estudiava la carrera i pensava saber tot el que en els llibres es donava per veritat demostrada va voler investigar-ho. Amb “la investigació directa de les realitats” va cercar “les poques, les comptadíssimes coses” que ara coneixia. Ja d'estudiant va sentir que el nus de la qüestió catalana estava en el “problema de la Nació i l'Estat”: aquell era el veritable fonament científic de les reivindicacions catalanes i el principal tema d'investigació que formaria l'eix de la seva “obra intel·lectual”.

A través de la seva investigació, va trobar una resposta “rica, complexa i variada” en la concepció integral de la nacionalitat que comprenia “problemes jurídics, axiomes socials, veritats antropològiques, i molt especialment qüestions geogràfiques”, p. 65:

«En aquest estudi de geografia nacionalista vaig tenir sorpreses delicioses, revelacions de debò. Vaig veure sovint coincidir els límits de les actuals nacionalitats, senyalades per incontrastable individualitat lingüística, amb els límits que dos mil anys enrera donaven als pobles habitants en el mateix territori els historiadors i geògrafs de Grècia i Roma; i aquesta consagració històrica de les veritats abstractes, aquesta demostració brillantíssima de la vitalitat mil·lenària de les soques nacionals, és un dels goigs més intensos que he experimentat en la meua vida.»

Prat es referia a l'article que havia motivat la crítica dels seus detractors, p. 66:

«És de nacionalitats, de grups ètnics que parlo jo, i no d'estats, de principats ni senyories; és una oposició de caràcter nacional semblant a l'existent entre la capital castellana d'Espanya i la nostra Barcelona, la que jo relacionava amb la que podia existir i no existia entre la capital prussiana de l'imperi i la ciutat noprussiana d'Hamburg. I és aquesta geografia, la geografia que es basa en les veritables nacions, la que cerca l'ànima dels pobles, la que usem a *La Veu de Catalunya*, encara que el nostre catalanisme no sigui tan genuí i veritable, i deixem per als homes i periòdics centralistes la geografia oficialista que divideix els pobles pels uniformes dels gendarmes o la llengua dels empleats.»

Dirigint-se al redactor, que l'havia criticat, li preguntava si tant poc havia après de “la doctrina nacionalista” que queia en aquelles confusions, p. 66:

«Si només fos un advocat més o menys estudiós, no significaria res aquesta ignorància, perquè a la Universitat això no ho ensenyen, però un redactor d'un periòdic que vol passar

per nacionalista, no té dret a ignorar aquestes coses que sap l'últim dels nostres subscriptors.»

Prat donava al redactor un darrer consell en relació al “valer intel·lectual,” p. 67-68:

«Quan en aquesta enlairada accepció, única digna d'un intel·lectual, sàpiga alguna cosa, llavors ensenyi-la, estarà en el seu dret i fins en el seu deure; mentre no sàpiga més que el que trobi ben mastegat en els llibres, mentre tingui ciència de llibre de text, és un estudiant, res més que un estudiant, i en comptes de donar lliçons li toca rebre'n.»

Finalitzava l'article demanant a l'autor de l'article que acceptés “graciosament” la primera lliçó que, “directament almenys”, li donava.

8.3.1.5 Notificació⁴¹²

Prat en aquest article tractava la qüestió de la corrupció caciquista que encara es podia donar a les eleccions municipals i provincials.

Segons Prat, l'organització de l'Estat, en els “països civilitzats”, es regia pel “règim representatiu” i els Governos garantien amb les lleis que la voluntat dels ciutadans no fos falsejada “totalment ni parcialment”. Es referia al cas d'Anglaterra en què igual que es respectava el domicili dels ciutadans, com a símbol de les seves llibertats individuals, es respectava la “caixeta” en què els ciutadans dipositaven el seu vot, “l'extensa manifestació del seu poder polític”.

Considerava que les lleis espanyoles, que s'havien copiat de les lleis de fora, responien a les costums del poble i eren inadaptables a la vida del país, p. 153:

«A Espanya s'han copiat les lleis de fora, i mal copiades i tot com són, i a més de mal copiades, servilment copiades i, per tant, inadaptables a la vida del país, permetrien encara establir un règim passable; però en copiar les lleis es van pensar haver-ho fet tot no es van preocupar dels costums; més ben dit, varen esforçar-se a crear costums contraris a dites lleis, costums que les anul·laven i destruïen, i feren néixer aquest híbrid parlamentarisme espanyol, estigma d'ignomínia pel poble que l'ha creat i el manté.»

---

⁴¹² *Ibidem*, p. 153-155. L'article fou publicat el 3 de març de 1905 a *La Veu de Catalunya*.

Ressaltava que “l’esperit de Catalunya”, que ja s’havia manifestat, primer, en el renaixement de “la producció econòmica”, i després, en “la literatura i en totes les manifestacions artístiques i en totes les orientacions intel·lectuals”, també produiria un “renaixement fecundíssim” en l’activitat política:

- El nou ideal nacionalista era l’ideal de reivindicació de la personalitat catalana, l’ideal d’afirmació del dret a regir lliurement la seva vida i també a fer sentir la seva força i el seu criteri en la direcció de l’Estat espanyol.
- Per mitja de la intervenció política, l’únic mitjà legal d’intervenció, es regenerava la vida de l’Estat i s’arraconaven els hàbits de corrupció i d’immoralitat.
- En la massa social, al mateix temps que s’anava introduint l’esperit de la nova Catalunya en les corporacions directores, es creava una educació política que seria indispensable per a poder exercir dignament la plenitud de les llibertats polítiques.

Segons Prat, els “hàbits de corrupció” electoral, que s’havien creat en l’aplicació de la llei electoral espanyola, eren aprofitats per manipular les eleccions provincials i municipals i evitar que es desenvolupessin plenament “les llibertats polítiques i administratives” , p. 154:

«En les eleccions provincials i municipals, la llei deixa una porta oberta a tota mena d’abusos quan estableix la insaculació per a la designació d’interventors, quan no s’hagin posat d’acord els candidats interessats. Abans, els partits en lluita usaven d’aquesta arma per anul·lar-se: unes quantes seccions sense intervenció dels contraris, eren unes quantes actes en blanc, que decidien l’elecció. I això es feia sense cap escrúpol, sense provocar la indignació dels partits estafats, que només es dolien de no poder ésser ells els estafadors, ni la del públic, que es mirava el joc amb completa indiferència.»

A la Lliga Regionalista no admetien que les organitzacions caciquistes, aprofitant les disposicions de la llei electoral, impedissin que a les meses electorals hi hagués interventors d’altres organitzacions que poguessin controlar la formació de les actes.

Prat, en una situació en què “els representants de l’acta en blanc i la tupinada” volien tornar a utilitzar les pràctiques de frau electoral, demanava i recomanava a les persones dignes que, per a garantir la legalitat, acceptessin el conveni ofert per la Lliga Regionalista, p. 154:

«Avui això ha canviat. La Lliga Regionalista, quan ha tingut superioritat absoluta de representacions de candidats, que li donaven mitjà segur de deixar sense representació a les altres agrupacions polítiques, els n’ha ofert espontàniament el conveni; quan s’ha trabat a mercè d’agrupacions polítiques poc escrupuloses, l’ha imposat.»

Davant de la convocatòria de les eleccions provincials, demanava a “les persones dignes, amb representació i fama pròpies”, que es pensessin bé si els convenia posar-se “enfrent del seu país”, p. 155:

«No oblidin que l'ambient ha canviat; i el que abans podia fer-se impunement, avui la consciència pública ho rebutja i sanciona. L'esperit públic de Barcelona, avui, desqualifica al qui roba actes o ajuda a robar-ne, :amb la mateixa severitat que al qui roba pisos o carteres.

I la desqualificació del, poble té una sanció segura, que cau un dia o altre, i quan cau és inexorable.»

Finalitzava l'article recomanant que, per a garantir la legalitat de les eleccions, s'acceptés “el conveni ofert per la Lliga Regionalista”, p. 155:

«Els qui tenen nom, honor i posició per a perdre, veuran si els convé permetre que els seus poders serveixin per a falsificar la voluntat dels seus conciutadans, o si han d'exigir als seus apoderats que per a garantir la legalitat acceptin el conveni ofert per la Lliga Regionalista.»

8.4 Conclusions del capítol

Prat, des de mitjans de 1902, arran de l'agreujament del seu estat de salut interrompí la seva activitat periodística i política i féu una llarga estada, fins a setembre de 1903, al sanatori francès de Durtol. A principis de 1904, tornà a la seva activitat política pública i reprengué l'activitat periodística a *La Veu de Catalunya*.

El 1 de gener de 1904, *La Veu de Catalunya* publicava l'article *De lluny* en què Prat exposava la necessitat que sentia de continuar la comunicació amb els seus lectors, amb els quals havia establert una mena de parentiu intel·lectual, reconeixia la gravetat de l'enfermetat que havia sofert i assenyalava que en aquells moments d'allunyament de Catalunya se li havia fet present, més viva que mai, la causa de la pàtria.

L'anunci que es féu de que el Rei Alfons XIII visitaria Barcelona l'abril de 1904, fou l'origen de que en el si de la junta permanent de la Lliga Regionalista s'establissin dos tendències ben marcades. Una tendència, més radical i intransigent, defensava una posició antimonàrquica i demanava l'abstenció en els actes organitzats amb motiu de la visita reial. Una tendència de caire

evolucionista, favorable a un plantejament de tipus possibilista, era partidària de que es participés en els actes previstos en obsequi del monarca.

Atès que a la Junta de la Lliga eren majoritaris els seguidors de la tendència més radical es prengué l'acord de no participar en els actes oficials previstos. El 7 d'abril de 1904, malgrat l'acord a què s'arribà, Francesc Cambó, que era regidor per la Lliga i estava enquadrat en la tendència possibilista, en una recepció que si li oferí al Rei a l'Ajuntament de Barcelona va pronunciar un discurs en què demanava l'autonomia municipal.

El discurs pronunciat per Cambó fou interpretat com una ruptura de l'acord pres i s'originà una greu escissió interna en la Lliga Regionalista. Aquella crisi fou el detonant del trencament que finalment es produí en el catalanisme polític entre una tendència radical, que abandonà la Lliga i formaria l'esquerra nacionalista catalana, i una tendència possibilista, que es quedà a la Lliga i consolidà aquesta com a un partit de clara tendència conservadora

A la Junta general extraordinària de la Lliga Regionalista, que es celebrà el 22 d'abril de 1904, es decidí la creació de la Comissió d'acció política de la Lliga que, formada per un reduït número de membres, entre els quals es trobà Prat de la Riba, a partir de llavors tingué plena capacitat de decisió i d'actuació.

El 1905, Prat assumí un nou compromís en la seva dedicació política quan accedí a formar part de la candidatura que la Lliga presentà a les eleccions provincials del 12 de març de 1905. Resultà elegit diputat provincial i ocupà per primera vegada un càrrec electiu en la política activa catalana.

Des de gener de 1904 fins el mes de març de 1905, Prat intensifica la seva activitat periodística en què difonia el seu ideari i exposava els objectius del catalanisme polític. A Catalunya, segons Prat, per poder situar-se a l'alçada de les Nacions que havien assolit un grau més elevat de civilització, es tenia que iniciar una obra de redreçament cultural i material: hi havia un fil conductor entre l'assoliment dels ideals econòmics, dels ideals culturals, dels ideals administratius i dels ideals polítics.

En el pensament polític i social de Prat, els objectius de progrés cultural i material que des del catalanisme es volien per a Catalunya tenien que contribuir al progrés del conjunt d'Espanya.

PART SEGONA:

L'ACTUACIÓ POLÍTICA I L'OBRA DE PRAT DE LA RIBA DE 1905 A 1917

PART SEGONA:

L'ACTUACIÓ POLÍTICA I L'OBRA DE PRAT DE LA RIBA DE 1905 A 1917

CAPÍTOL I:

L'ACTUACIÓ I L'OBRA D'ABRIL A DESEMBRE DE 1905

1. L'ACTUACIÓ I L'OBRA D'ABRIL A DESEMBRE DE 1905

Arran de la nova situació creada després de l'escissió interna de la Lliga, Prat assumí una nova responsabilitat política quan accedí a formar part de la candidatura que la Lliga Regionalista presentà a les eleccions provincials del 12 de març de 1905. Prat resultà elegit diputat provincial per la secció primera⁴¹³ del districte electoral de la ciutat de Barcelona i ocupà per primera vegada un càrrec electiu en una institució política catalana.

El 1 de maig de 1905, Prat contraïa matrimoni amb Josepa Dachs Carner a la capella de la família materna, els Sarrà, situada en el municipi de Sant Quirse Safaja. Del matrimoni naixerien quatre fills: Montserrat, Enric, Maria Teresa i Maria del Carme.

El 30 de juliol, Prat participà en els treballs preparatoris de l'Assemblea d'alcaldes de la província de Barcelona que havia convocat la Diputació⁴¹⁴. Prat, que només feia quatre mesos que era diputat provincial⁴¹⁵, formà part de la ponència que tenia l'encàrrec de preparar unes Bases per a la reforma de la llei d'administració local.

L'actuació de Prat com a representant electe de la Lliga Regionalista en la vida política catalana s'allargà durant un període de 12 anys. Fou una etapa que tingué unes fites remarcables tant a l'inici, l'any 1905, com al final, l'any 1917:

---

⁴¹³ La secció primera corresponia a la zona del barri de la Universitat.

⁴¹⁴ El 4 de juliol de 1905, la Diputació de Barcelona, en un context en què el novembre de 1906 es celebraria a Barcelona la primera Assemblea general de les Diputacions provincials d'Espanya, decidí que es celebraria una Assemblea d'alcaldes de la província de Barcelona. Entre les ponències que es constituïren el 30 de juliol de 1905, destacava la ponència que tenia l'objectiu de preparar unes Bases per a la reforma de l'administració local.

⁴¹⁵ En l'actuació de Prat com a diputat provincial en els anys 1905-1907 destaca la seva activa participació en les comissions de redacció de propostes. A l'Assemblea general de les Diputacions provincials d'Espanya, que va tenir lloc a Barcelona el 1906, ja presentà unes Bases de mancomunitat de serveis. A l'Assemblea d'alcaldes de la província de Barcelona que es celebrà el 1907 presentà i foren aprovades unes Bases per a la reforma de l'administració local. Prat tingué un paper molt destacat en la ponència de la Diputació encarregada de dissenyar una xarxa de ferrocarrils secundaris que comunicés les comarques catalanes entre si i Barcelona. En el treball de Prat es pot copsar una gran dedicació personal a la tasca encomanada i, a la vegada, també es pot copsar com Prat introduïa en les propostes solucions que tenien un encaix directe en els objectius del programa catalanista.

- A finals de 1905, l'actuació del Govern, que des de Catalunya es considerà que anava en contra dels interessos catalans, fou el catalitzador que afavorí que, sota el lideratge de la Lliga Regionalista, s'unissin la major part de les forces polítiques catalanes.
- A la tardor de 1917, després de la mort de Prat, la greu situació social i política espanyola féu que la Lliga Regionalista, ja sota la direcció de Francesc Cambó, entrés per primera vegada a formar part d'un Govern espanyol.

1.1 El difícil context polític de l'any 1905

El 1905, la Lliga Regionalista, que assolí un notable creixement electoral a les eleccions municipals del 12 de novembre, s'apropà molt als republicans en la seva posició protagonista⁴¹⁶ a l'Ajuntament de Barcelona. Per a celebrar els bons resultats electorals, s'organitzà a Barcelona un banquet en el Frontó Comtal, que es conegué com a "banquet de la victòria". Finalitzat el banquet, es produïren uns incidents quan uns assistents a l'acte marxaren en manifestació i al passar davant del local de la Fraternidad Republicana s'originà un aldarull.

La publicació al setmanari regionalista *Cu-cut* d'un acudit del dibuixant Junceda, en què en al·lusió al banquet es feia referència a l'exercit, provocà la repulsa airada de l'estament militar de Barcelona. La nit del 25 de novembre de 1905, un nombrós grup d'oficials de la guarnició de Barcelona assaltaren i causaren destrosses als locals del *Cu-cut* i a la redacció de la *Veu de Catalunya*. El 27 de novembre, foren suspeses les garanties constitucionals, i el 5 de desembre, es suspengué la publicació de *La Veu de Catalunya*⁴¹⁷

Quan Eugenio Montero Ríos, president del Govern, manifestà la seva intenció de sancionar els militars que havien intervingut en els incidents, la reacció de l'estament militar i l'oposició del Rei Alfons XIII provocaren la dimissió del Montero.

El nou Govern, presidit per Segismundo Moret, presentà a las Corts de Madrid un projecte de llei de jurisdiccions, en què es posava sota la jurisdicció militar les ofenses que es produïssin contra l'exèrcit, els símbols i la unitat d'Espanya. Els diputats catalans, que veien en la llei governamental un instrument per a reprimir les aspiracions catalanistes, primer

---

⁴¹⁶ De la candidatura de la Lliga Regionalista resultaren elegits 12 regidors i de la candidatura de la Unió Republicana resultaren elegits 14 regidors.

⁴¹⁷ Del 5 al 16 de desembre, l'autoritat governativa, igual que ja havia fet amb el *Cu-Cut!*, suspengué la publicació de *La Veu de Catalunya*.

s'oposaren al projecte de llei en el tràmit parlamentari, i posteriorment, davant de la intransigència del Govern, prengueren la decisió d'abandonar provisionalment les dos cambres legislatives.

L'actuació autoritària del Govern espanyol originà a Catalunya una intensa reacció en contra de la majoria dels partits catalans⁴¹⁸, en què hi participà la Lliga Regionalista, la Unió Republicana, els Federals, els Nacionalistes Republicans, la Unió Catalanista, els Carlins i els Integristes. El moviment, que aplegava ideologies tant diverses, prengué el nom de la Solidaritat Catalana i tingué les primeres manifestacions públiques a l'inici de l'any 1906.

1.2 L'obra de Prat

En aquest apartat presentem el conjunt de l'obra corresponent al període abril-desembre de l'any 1906, que està formada per 23 documents: 19 articles publicats a *La Veu de Catalunya*, l'esborrany d'un editorial per a *La Veu de Catalunya*, el pròleg al llibre de Lluís Duran, *Regionalisme i Federalisme*, 1 manifest i 1 estudi en què es valorava la possibilitat de col·laboració del regionalisme català amb el Govern espanyol.

1.2.1 L'obra d'en Duran en l'evolució del pensament català. Pròleg del llibre *Regionalisme i Federalisme*⁴¹⁹

Lluís Durán i Ventosa⁴²⁰ exposava en aquest llibre, publicat l'abril de 1905, el plantejament polític que hi havia, des d'una visió conservadora, en la relació entre el regionalisme i el federalisme.

---

⁴¹⁸ Només el partit radical de Lerroux aprovà l'actuació dels militars i la reacció governamental. Es de destacar que en aquella ocasió, en què es precisava que s'unissin els partits catalans, els catalanistes de tendència esquerrana, arrengrats en el Centre Nacionalista Republicà, aparcaren les seves diferències amb els catalanistes de la Lliga Regionalista.

⁴¹⁹ Lluís Duran (1905). *Regionalisme y Federalisme*. Barcelona: Fidel Giró, impressor, p. V-XXXIV.

⁴²⁰ Lluís Duran i Ventosa (1870-1954), fill del jurisconsult Manuel Duran i Bas, era amic de Prat des de que, companys d'estudis, es conegueren a la Universitat de Barcelona. Advocat de formació, fou un assidu col·laborador de *La Veu de Catalunya*. De 1906 a 1910, fou regidor de l'Ajuntament de Barcelona i al 1911 resultà elegit diputat provincial. Participà activament en la preparació de la primera proposta de Pla de mancomunitat de les quatre províncies catalanes i formà part del primer Consell permanent de la Mancomunitat de Catalunya, en què

L'extens *pròleg*⁴²¹ del llibre, signat per Enrich Prat de la Riba, estava datat a Sarrià l'abril de 1905.

Prat iniciava el *pròleg* del llibre del seu amic i company de partit avisant que aquell *pròleg* no era la "clàssica presentació de l'autor" d'un llibre, p. V:

«No és pas aquet *pròlech* la clàssica presentació de l'autor del llibre. ¡Bé prou que'l públich el coneix! El treball abstret en el fons de l'estudi solitari no és possible entre nosaltres.»

---

ocupà el càrrec de conseller de Foment. El 1916 tornà a ser elegit regidor de l'Ajuntament de Barcelona.

⁴²¹ Reproduïm l'índex del *pròleg*:

«L'OBRA D'EN DURÁN EN LA EVOLUCIÓ DEL PENSAMENT POLÍTIC CATALÁ
Caràcter d'aquet *pròlech*: no és la presentació de l'autor. - Vida pública den Duràn. - Obra capdal de la generació den Duràn.

I- Evolució del pensament polítich català. - Provincialisme. - La provincia. - Provincialisme de Catalunya. - La seva fórmula doctrinal primera. - Unitat y varietat. - Les fórmules orgàniques. - Orgue y organisme. - Els cercols concèntrichs. - Regionalisme. - Sistema particularista de l'Almirall. - Falla capital del meteix y de tots els sistemes regionalistes. Arbitrarietat de la divisió en regions. - Llevat nacionalista.

II. - Génesis del Nacionalisme - Romanticisme. - Els poetes, els historiadors, els arqueòlechs. - Sentiment de patria. - La personalitat de Catalunya. - El catalanisme - Idees y tendencies que s'hi confonen. - El dret català. - La escola històrica. - L'esperit nacional en les obres d'art. - Tradició del pensament català. - Nació y nació catalana. - La Nació y l'Estat.

III - Iniciació y difusió del nacionalisme. - El Centre Escolar Catalanista. - Tres discursos - Proselitisme de la nova fórmula - Primers periòdichs que varen acullirla. - Compendi de la Doctrina Catalanista. - Campanyes periodístiques d'esperit nacionalista. - Conferencies al Ateneu sobre la nacionalitat catalana.

IV. - Interpretacions equivocades del nacionalisme. - Deficiencias de la exposició del meteix. - Pseudo nacionalisme. - Necessitat d'una fixació sistemàtica de la doctrina nacionalista. - L'obra den Duràn. - La seva forma externa. - Idea mare del sistema. - Una observació. - Dues generacions.»

La situació que es vivia a Catalunya, de “trágich conflicte ab l’Estat” que la governava, feia ser polítics a tots, “sacerdots y obrers, negociants y artistes, pagesos, industrials, pensadors...”, p. V-VI:

«Per això els que dintre una Catalunya lliure en la quietut ignorada dels arxius y biblioteques brodaríem tranquilament els nous ideals, els ideals de les generacions futures, en la Catalunya d’avuy, doblats tots de polítich, hem d’aplicar desseguida les idees que elaborem, y les elaborem tot vivintles, tot lluitant, en plena febre de combat, sempre al carrer y a la plassa pública com els homes de les democracies helèniques.»

Assenyalava que Duran ja feia anys que, a través de la seva actuació en l’acció política, en els diaris, en les revistes, en les corporacions científiques, en les reunions públiques i en els organismes directors del renaixement nacional, estava en constant comunicació amb el públic català.

De Duran, que va conèixer feia quinze anys a la classe de Permanyer quan eren estudiants de dret, deia que era un escriptor conegut, que examinava l’actualitat a la premsa catalanista, i que havia vist en ell l’home fet, “aconseguida ja la plenitud de desenrotllo físich y de forsa intel·lectual”. De la seva generació, la de Duran i del mateix Prat, destacava que havia dedicat la seva activitat a l’obra de l’ideal adoptat en la seva joventut i que ja podien estar contents del treball i de la feina feta, p. VII:

«La nostra generació no ha passat inútilment sobre la terra catalana. No és d’aquelles generacions que marxen pel camí fressat, quietament, descansadament, com un remat anònim, sortit totjust de la fosca y corrent depressa a colgarshi altra vegada; la nostra generació ha lluitat, ha fet obra propia y feconda, tindrà un nom en les genealogíes de la patria.»

Era una generació que havia donat forma i base científica a “les reivindicacions de Catalunya”, p. VII:

«Títol d’honor d’aquesta generació, y no pas dels més petits, és l’haver donat forma y basa científiques a la vaguetat sentimental de les reivindicacions de Catalunya, portant a la obra santa dels poetes la fermesa de la ciencia y la forsa de la voluntat que actúa y crea, trayent a les reivindicacions econòmiques l’aspecte d’egoisme que les rebaixava, rectificand y fecondant les romàntiques fantasies criades entre la pols dels arxius y les runes venerables del passat ab les realitats viventes de les moderníssimes investigacions sociològiques.»

Del llibre de Duran deia que era “la condensació clara, metòdica i complerta” del treball de “formació doctrinal nacionalista”. Duran, que havia estat “primer entre’ls primers que públicament assenyalaren la orientació a seguir”, era el primer que havia “formulat y explicat el nou evangeli, l’evangeli de la plenitud del pensament polítich catalá”.

I

Prat exposava el procés evolutiu que s’havia seguit fins que s’arribà a prendre consciència del “provincialisme”:

- Es partia d’una concepció purament mecànica de l’Estat i de l’organització social, “l’Estat-Quartel”, en què els homes eren governats per “una voluntat de fóra en comptes de la seva propia voluntat”.
- La província, en aquella concepció de l’Estat, era un fragment del tot. Des dels primers temps de la renaixença catalana, el provincialisme a Catalunya posà la llavor d’un nou esperit que era la negació del provincialisme oficial.
- No existia encara una consciència diferenciada: els clàssics castellans, la llengua castellana i la història d’Espanya també ho eren de Catalunya. El dret civil català, “dret foral o municipal”, que “va ser desnaturalisat per la llei hipotecaria, anava desapareixent sota el domini del “dret general o comú”, que era el dret castellà.
- El primer pas de l’evolució es manifestà expressant el particularisme provincial. En els primers “Jochs Florals restaurats”, es reivindicà l’adhesió dels catalans a les coses particulars de la seva província: “No pot estimar la nació qui no estimi sa província”.

En aquell estadi evolutiu, s’entenia que Catalunya era una província i que el provincialisme era “l’afició o amor a les coses de Catalunya”.

Prat, que considerava que les províncies eren una divisió arbitrària i sense efectivitat social, preguntava: “¿Còm ha d’influir en l’amor a la nació l’estimar uns quants kilòmetres de carretera, la capitalitat d’una audiència o l’allotjament d’alguns batallons?”. El mateix Prat responia que aquell provincialisme encara no era el veritable patriotisme.

El següent pas que es donà consistí en començar a prendre consciència de la pròpia personalitat, passant del sentiment provincialista al regionalista:

- L’obra dels poetes es va inspirar en “l’amor a la llengua catalana, l’estudi de la història pròpia, l’adhesió al dret civil” i en “les costums patriarcals de la família catalana”.

- Es produí una primera “bifurcació de l'ànima catalana” en que, per una part, es “continuava tenint per seu y propi lo que'l poble castellá havia anat fent passar com únich espanyol”, i que, per altra part, ja es començava a “no demanar perdó” per sentir-se catalans.
- Coexistien dos cultures sota el fonament de l'harmonia de la unitat i la varietat i es començava a cercar explicacions al fet de que hi hagués una sola llei civil en tot l'Estat.
- Les “teories del Krausisme i del positivisme i les orgàniques de l'escola històrica” aportaren els elements d'una nova teoria, “cercada ja en la terra ferma de la personalitat”.
- S'anava reconeixent que cada societat tenia la seva personalitat i cada personalitat tenia els seus drets, p. XI:

«L'igualament de la societat ab un ser orgànich y de les seves grans divisions internes ab els aparells orgánichs és el primer pas, que's perfecciona després ab la aplicació de la doctrina de les persones morals a les societats polítiques y administratives.»
- Els “conceptes d'organisme y aparell orgánich” no precisaven suficientment la unitat i la varietat de la societat ni satisfieien les aspiracions catalanes. Catalunya estava subordinada al “suprem interès d'Espanya” que li exigia i imposava el sacrifici de lo que era privatiu dels catalans: la seva “llengua, costums i institucions”.
- L'organisme espanyol es recolzava en varies unitats orgàniques, en què l'home manifestava el seu sentiment a la família, al municipi, a la comarca i a la província.
- A Catalunya, on la teoria abstracta tenia al davant la realitat, tot l'esforç de la elaboració doctrinal es va concentrar en la província històrica i viva que era la regió que, a diferència de la província que era una entitat administrativa arbitrària, significava l'antiga divisió que abastava tot Catalunya.
- Quan es va començar a utilitzar la paraula regió referint-se a “l'antich principat de Catalunya”, el regionalisme, en aquella fase, encara tenia un caire més social que polític.
- S'avançà des de la subordinació a la tradició dels principis a l'afirmació de la personalitat catalana en la coexistència de diferents concepcions i doctrines, p. XIII:

«Ab la fase regionalista la bifurcació de l'anima catalana va desapareixent. Desde'l regionalisme incipient més social que polítich y administratiu dels publicistes

conservadors, que abraçats a la tradició catalana, continuaven subordinant-la a la tradició espanyola, quasi sempre als seus ulls superior com encarnació del principi monàrquic, fins al regionalisme polític i administratiu de fesomia federalista, el cicle de modalitats y matisos va passant del dualisme psicològic a la afirmació unitària de la personalitat catalana, llevat del nacionalisme.»

Assenyala que Almirall formulà la teoria del particularisme com a un intent de síntesi de la corrent jurídica del federalisme amb el sentiment català que sorgia de la corrent històrica i literària. Aquells dos elements que apareixien en el llibre d'Almirall *Lo Catalanisme*, publicat a Barcelona l'any 1886, encara no formaven un mateix sistema o concepció doctrinal, p. XIII:

«Els uns no necessiten ni serveixen de res als altres. Van plegats en el mateix volúm, però no en un mateix sistema o concepció doctrinal. Són dos bastiments separats, una cleda al voltant y un sol nom a sobre.»

Prat presentava el plantejament que feia Almirall:

- El millor sistema polític era aquell que permetia “una major llibertat reduïnt més les seves limitacions”, p. XIV:

«En el *self-government* se troba el màxim de llibertat ab el mínim de limitacions. La organització política que realitza sistemàticament aquet ideal és l'Estat compost, format d'Estats petits, associats o federats.»

- Els Estats federats, que tenien una sobirania pròpia en els assumptes interns, delegaven a l'Estat federal la seva sobirania per a la representació exterior, la guerra i la marina, la vida comercial, els drets individuals, les comunicacions, la moneda, els pesos i les mesures.
- L'Estat federal, en què es fomentava la varietat, la lluita i el progrés, tenia les avantatges dels Estats petits amb la força dels grans Estats.

El particularisme, en què no es precisava quines entitats eren Estats petits ni quins Estats s'havien de constituir en federació, tenia els mateixos errors que el federalisme, p. XIV-XV:

«Ens dóna un procediment d'unió o de separació segons s'apliqui a societats unitàries o a societats independents però no'ns dóna cap criteri per saber lo que s'ha d'unir o lo que s'ha de separar, quan procedeix la federació que uneix lo deslligat,

quan procedeix la federació que deslliga lo ben unit. Particularisme y federalisme fan sempre això meteix: ens donen el contracte, però's descuyden de les parts contractants que han de firmar-lo.»

Considerava que Almirall, incidentalment, en aplicar la seva teoria federalista a Espanya, deia que els Estats membres del Estat compost haurien de ser les grans regions, que havien estat regnes independents: “Castella, Lleó, Galicia, Mallorca, Catalunya, Aragó, Valencia, Asturias, Navarra...”. De forma similar, també ho entenien “els catalanistes de la corrent històrica i literària” que, igual que el regionalisme federalista, seguien l'exemple de “la monarquia federal aragonesa”. També, com si es sentís la inconsistència d'aquelles posicions, s'introduïren arguments fonamentats en consideracions “ètniques” i “lingüístiques”, que foren lo millor de la obra dels “teorissadors regionalistes” com a “precursors y coadjutors del futur nacionalisme”, p. XVI:

«L'Almirall no va poder sustreures a la diferenciació fonda entre lo que ell ne dits el grupo castellà y el grupo català y va escriure sobre això hermoses pàgines. Y tots els escriptors d'aquell període y del anterior període provincialista, desde els precursors com en Balmes, que al passar l'Ebre se trobava molt més estranger que al passar els Pirineus, fins els que com l'Ixart escribían fóra del moviment polítich català, tots una hora o altre varen sentir presenta en el seu esperit aqueixa realitat trascendental.»

II

Prat exposava com s'havia anat prenent consciència dels ideals del catalanisme:

- Els polítics i advocats discutien de provincialisme, de descentralització, de federalisme i de regionalisme.
- Els romàntics, “enamorats de la llengua catalana”, parlaven de la Catalunya lliure i del passat de la tradició catalana.
- Uns deien que la llengua era la pàtria, uns altres, referint-se als bons temps de la nació catalana, deien que la historia feia els pobles, i uns altres ressaltaven la tradició que es recollia a la literatura, a l'art i a les costums.
- Tot i que anà sorgint la afirmació del ésser de Catalunya, encara era insuficient i l'obra era incompleta. L'ésser de Catalunya seguia confós amb l'ésser castellà, p. XVII:

«Ploraven els mals de la llengua catalana y a casa seva parlaven en castellà; enviaven als Jochs Florals hernioses composicions plorant els mals de Catalunya y fóra del clos dels Jochs ja de Catalunya no se'n recordaven y feyen lliga ab els

seus enemics, ab els que la dominaven; Espanya existia en la seva anima, com existia en la dels polítics regionalistes del mateix temps, com una realitat viva, per costum y educació més o menys respectada y estimada.»

Prat explicava com la seva generació havia participat en la formació de l'ideal catalanista :

- Tenien que saber que eren catalans, i només que catalans, per a saber clarament què era Catalunya.
- En la nova fase del procés de nacionalització catalana es veié que el causant dels impediments en l'obra de reconstrucció de la pàtria sempre era el mateix obstacle: els mals de Catalunya provenien sempre d'estar entre les parets d'una presó.
- Va prendre força el sentiment catalanista que contenia la llavor del programa, de la doctrina i de la teoria.
- La generació de Prat donà els “cors verges de tot altre sentiment” i els “cervells assedegats de nova llum”.
- L'origen de la doctrina es trobava en “Catalunya”, en “el sentiment de pàtria catalana”: “Ser nosaltres, aquesta era la qüestió. Ser catalans”.

La descentralització, el self-governmen, el federalisme, un Estat compost, l'autonomisme o el particularisme havien estat diferents fases teòriques que es plantejaven però que no eren la solució del problema català, p. XIX:

«Una Catalunya lliure podria ser uniformista, centralisadora, democràtica, absolutista, catòlica, lliurepensadora, unitaria, federal, individualista, estatista, autonomista, imperialista, sense deixar de ser catalana.»

En relació a la formació del ideal catalanista, remarcava que la gran ensenyança que va treure la seva generació de l'obra dels seus predecessors fou que es tractava d'una qüestió de Pàtria, p. XX:

«No és qüestió de bon govern ni d'administració; no és qüestió de llibertat ni de igualtat; no es qüestió de progrés ni de tradició: és qüestió de Patria. Aquesta és la gran ensenyança que d'aquells homes varem treure, la pedra dels fonaments que anavem a aixecar.»

Duran, en la seva obra, al definir l'ideal català declarava que els predecessors els hi havien donat a ells, “als sociòlegs i als polítics”, tot el que necessitaven i lo únic que necessitaven: “l'anima de Catalunya”.

Prat exposava els referents que intervingueren en la formació dels ideals de la seva generació:

- En l'escola històrica alemanya del Dret trobaren el fonament de la defensa del dret civil català.
- S'educaren en la tradició jurídica de “Permanyer y Tuyet y en Durán y Bas” que els hi parlaven del dret com d'una cosa viva.
- La consciència nacional es consolidava per mitja del dret i de la llengua, que “eren manifestacions del meteix esperit nacional”, p. XXI:

«El dret de Catalunya, aquell dret viu, la historia ens ensenyava que era no més una branca del dret total de Catalunya: Catalunya tenia un dret propi; Catalunya tenia una llengua propia; donchs Catalunya tenia aqueix esperit nacional misteriós que al devallar dels segles va infantant y renovant el dret y la llengua...»

- Els historiadors els hi parlaven de la “nació catalana”, els poetes els hi parlaven de “Pàtria”, els juristes els hi parlaven “d'esperit nacional” i tots, a la vegada, “volien dir lo meteix: Catalunya, Patria, Nació, Catalunya...”.

La generació de Prat copsà que a Catalunya hi havia un “esperit nacional”, un “caràcter nacional” i un “pensament nacional”. Tenint el dret, la llengua, l'art propi, el pensament, el caràcter i l'esperit nacional, entengueren que Catalunya era una Nació, p. XXII:

«Y'l sentiment de patria, viu en tots els catalans, ens feya sentir que patria y nació eren una meteixa cosa y que Catalunya era la nostra nació, igual que la nostra patria. Si ser patria, si ser nació era tenir una Llengua, una concepció jurídica, un sentit de l'art propis, si era tenir esperit, caràcter, pensament nacionals, la existencia de la nació o de la patria era un fet natural com la existencia d'un home, independent dels drets que li fossen de fet reconeguts.»

Igual que l'home era home, encara que per la llei no ho fos, es prengué consciència de que la Nació era Nació, encara que per la llei no ho fos, i es recuperà el sentiment de Catalunya: “Catalunya va seguir sent Catalunya després de segles d'haver perdut el govern de si meteixa”.

Es prengué consciència que l'Estat era una organització política, que tenia un poder independent en l'exterior, i era un poder, que es sostenia en la força material d'homes i de diners per a mantenir amb aquella força la seva independència i la seva autoritat.

III

Prat es referia a la tasca que es desenvolupà des del Centre Escolar Catalanista, l'associació d'estudiants fundada l'any 1887, per a difondre "la nova doctrina":

- En la sessió inaugural del curs 1889-1900, celebrada el 23 de novembre de 1889, Duran, com a president de la secció de Dret, plantejà el problema amb precisió quan parlant del nacionalisme deia que la seva base es trobava en "la llengua", en "el dret" i en "la historia".
- Uns dies abans, Puig y Cadafalch, havia exposat el mateix problema en el discurs inaugural del Centre, p. XXV:
  - « «Som una veu en el concert dels pobles - deya - que ressuciten com si haguessen sentit divinal manament senyalant l'hora de tornar a viure sobre la terra les antigues nacionalitats patries naturals.» »

- En el discurs inaugural del curs 1890-1891, Prat es dirigí als companys d'Universitat i els hi va parlar de la Patria Catalana, p. XXVI:
  - «[...] *la Patria Catalana que petita o gran és la única Patria nostra, de la esclavitut dels homes que ha passat per sempre y la esclavitut de les nacions que subsisteix encara, de la llengua y'l dret, síntesis de la nacionalitat catalana.*»

Prat assenyalava l'orientació que estaven prenent la diferenciació entre els conceptes de Nació i Estat, p. XXVI-XXVII:

«Avuy són molts els que veuen clar que Espanya no és una nació, sinó un Estat; y que's penetren de la diferencia que va de *l'Estat* obra d'homes, entitat artificial, a la Nació entitat natural, producte de la espontaneïtat del desenrotll històrich. Y som molts també els que penetrats d'aquesta diferencia, volem que'ls estats siguin nacionals; perque entenem que la nació és persona social, y tota persona social, pel sol fet de serho, té dret à proclamar sa soberanía.»

Remarcava la forma com van començar a difondre els ideals catalanistes a través de la premsa, de publicacions i de conferències i campanyes:

- Eren temps de lluita en defensa de la idea que tenien del “principi de la nacionalitat catalana”, de “discussions continues” i “apostolat individual” en “tots els moments” i en “tots els llocs”. Un dels primers propagandistes de la doctrina fou Muntañola, que “anava trayent ab gran esperit dialèctich les conseqüències del principi establert, y s’esforsava per ferles públiques en la premsa catalanista d’allavors”.
- Quan tenien tancades les portes de la premsa, “les de *La Renaixensa* les primeres”, només van acollir els seus ideals dos setmanaris comarcals, un de Vilafranca i un de Manresa.
- Quan el Centre Català de Sabadell convocà un concurs, amb “l’objecte de premiar un Catecisme semblant al catecisme foral de Navarra”, Prat i Muntañola aprofitaren per exposar el seu ideal en el *Compendi de doctrina catalanista*.
- El *Compendi* fou premiat en el concurs i se’n varen fer dues edicions, una de luxe i una de propaganda de cent mil exemplars. S’hi exposava, en forma de preguntes i respostes la doctrina nacionalista, la “fórmula sintètica” de les reivindicacions catalanistes: “Catalunya pels catalans”. Definida la Pàtria, “ab els seus caràcters fonamentals”, es definia Catalunya i es demostrava que tenia “tots els atributs” que feien la “Pàtria o Nació”.
- Conscients de que sense la premsa no podien obrir-se pas les seves reivindicacions, proposaren la seva col·laboració a Aldavert per a escriure a *La Renaixensa*, que llavors era una publicació que “tenia una vida molt pobre”.
- Amb la condició de que Aldavert invertiria els ingressos en la millora del diari, Puig i Cadafalch, Gallissà, Moliner, Brases i Prat, a més de Durán que ja hi escrivia, entraren a *La Renaixensa*.
- Les seves campanyes van ser “d’un esperit intensament nacionalista” i, tot i que defugien encara “usar obertament la nomenclatura propia”, anaven destruint les “preocupacions” i els “prejudicis”: en solts i articles, amb “calculat oportunisme” anaven “barrejant a dretas regió, nacionalitat y patria pera avesarhi de mica en mica als lectors”.
- L’any 1897, després de donar a l’Ateneu les primeres batalles, “encaminades a conquistar les grans corporacions barcelonines”, obtingueren la consagració de la nova doctrina en les conferències que hi van organitzar per a explicar els elements de la Nació catalana. Prat donà la primera conferència, que es titulà *El fet de la nacionalitat catalana*.

- El quinzenal *Lo Regionalista*, un dels periòdics catalanistes de més difusió, va introduir una nova capçalera en què es resumia la seva elaboració doctrinal: *La Nació Catalana*.

IV

Prat exposava com havia sorgit la confusió entre les idees de Nació i de Nacionalitat:

- El fet que haguessin anat donant la nova doctrina a “miques y bocins” en diaris, revistes i conferències originà confusions i interpretacions equivocades.
- Dintre de les idees de Nació i Nacionalitat, alguns hi van veure aspectes separatistes.
- Igual que alguns catalanistes varen ser perseguits i reprimits per la censura militar, per entendre i pensar els governants que es referien a la independència de Catalunya, alguns en la idea de Nació hi veieren la idea de la sobirania independent.
- Obligats per les persecucions, en un moment en què una gran part del poble ja posava les seves esperances en les seves doctrines, hagueren d'utilitzar expressions inexactes i confoses per a difondre els ideals catalanistes, p. XXI:

«Les necessitats y interessos immediats d'una lluita ardenta, apassionada, no'ns han deixat temps ni ocasió tampoch d'entretenirnos a fer doctrina, y aixís han anat seguint la indeterminació, les confusions, les interpretacions equivocades.»

De Duran, el seu amic i company d'idees del qual deia que tenia “intel·ligència flexible”, “temperament equilibrat” i una “refinada cultura anglo-saxona”, explicava que tractava els problemes “ab una seguretat y una habilitat extraordinàries”. Prat ressaltava la importància del llibre de Duran:

- L'obra de Duran venia a desfer les confusions i presentava els principis d'una forma sistemàtica, aclarint dubtes, acumulant arguments i aplicacions pràctiques.
- En el llibre, que era una obra destinada a exposar tot el sistema del nacionalisme català, encara s'utilitzava la denominació inexacta de regionalisme, ja que encara no havia arribat l'hora de poder deixar aquell nom que els hi havia fet bons serveis en les campanyes nacionalistes.
- La comparació entre el Regionalisme i el Federalisme no podia amagar el veritable caràcter del llibre: contribuir a “fixar la doctrina” i “marcar les diferències fonamentals” que separaven aquelles “dues concepcions polítiques”.
- En la idea de Nació o Nacionalitat, que ho omplia tot i que ho deslligava tot, hi havia “la clau de totes les dificultats” i “la solució de tots els problemes”.

Prat assenyalava que, llegint l'obra de Duran, s'adonava de l'unanimitat de criteri que hi havia entre Duran i els companys que havien treballat en l'elaboració doctrinal i que formaven el primer nucli de fundadors de *La Veu de Catalunya*, p. XXXIII:

«¡Quántes vegades ens hem sentit retreure ab enveja aquesta forsa nostra verament extraordinaria, y la hem vista atribuir a un esperit de disciplina, que no s'explicaven, que no podien comprendre anantnos considerant d'un a un!»

En una nota⁴²² remarcava que la doctrina nacionalista era la doctrina “posada en pràctica per *La Veu de Catalunya* des de la seva fundació” i que, recentment, el mateix Cambó també l'havia exposada en una conferència que donà a la Lliga Regionalista.

Referint-se a les objeccions que anava anotant en la lectura de l'obra de Duran deia que eren aclarides posteriorment pel mateix autor, p. XXIII:

«Ni una sola vegada les notes preses m'han pogut servir pera senyalar una discrepància important, pera fonamentar una crítica. Es que partim del mateix principi, es que a més de tenirlo dintre de l'anima com convicció clara y fonda, el sentím, el vivim, és que sempre esta en nosaltres y ab nosaltres la idea mare de la NACIONALITAT CATALANA.»

Prat finalitzava el pròleg assenyalant que Lluís Duran podria tenir la doble alegria de veure que “havia glorificat al seu pare al servir y glorificar la seva Patria”.

1.2.2 *El catalanismo no es algo transitorio, sino un fenómeno de raíces profundas*⁴²³

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat de la Riba reporten en una extensa nota⁴²⁴ la procedència i el context en què s'emmarcava aquest document.

---

⁴²² Lluís Duran (1905). *Regionalisme y Federalisme*. Op. citat, p. XXXIV, nota I:

«La doctrina nacionalista tant com regla de criteri en l'ordre dels principis es norma segura de conducta porque com tota doctrina social engendra una política. La política del nacionalisme es la política posada en pràctica per *La Veu* desde la seva fundació. L'ha exposada y desenrotllada últimament ab amplitud sistemàtica, en Cambó en una conferencia donada a la Lliga Regionalista.»

⁴²³ Enric Prat (1998). *Obra Completa. 1898-1905*. Op. citat, p. 614-620.

⁴²⁴ *Ibidem*, p. 614. Nota núm. 16:

En aquest document es feia una detallat estudi del context polític i es valorava la possibilitat de que el regionalisme català col·laborés amb el Govern espanyol.

El document s'iniciava amb una referència a la propensió que tenien els països llatins, seguint l'exemple de França, a convertir les qüestions polítiques en qüestions doctrinals, “*en problemas de Academia*”, p. 614-615:

«Es la tradición jacobina de los políticos teorizantes que deforman la sociedad para adaptarla a su concepción teórica y reducen la lucha política a una lucha entre opuestas teorías. Así los parlamentos se engolfan en discusiones académicas como ha pasado siempre en Francia (aun en estos mismos días tenemos el ejemplo de la discusión sobre las asociaciones religiosas) y se ha reproducido a menudo en España.»

En l'estudi científic o doctrinal de les noves concepcions polítiques i en el plantejament i resolució dels problemes polítics, Prat diferenciava clarament entre les funcions que corresponien als científics i les que corresponien als polítics. El plantejament de les qüestions científiques i doctrinals corresponia als homes de ciència i no corresponia “*a los estadistas y a las asambleas políticas*”. El plantejament i la resolució dels problemes polítics, corresponia “*única y exclusivamente*” al terreny de la política, p. 616:

«El político, el hombre de Estado digno de este nombre, el gobernante poseído de los deberes de su misión, debe plantear y resolver los problemas políticos única y exclusivamente en el terreno de la política, esto es considerando exactamente de cada movimiento social o político su fuerza actual y su potencial futuro y su relación actual

---

«Aquest text no té data ni títol i li n'hem donat un d'aproximatiu. L'argumentació va adreçada a l'opinió de Madrid i de la resta d'Espanya. Probablement es tracta d'un escrit per a ajudar els parlamentaris de la Lliga a les Corts. Com a esborrany d'article sembla massa llarg. La menció de cinc eleccions perdudes per la Lliga Regionalista a Barcelona davant dels republicans i l'elogi de Maura permeten suposar que va ser escrit entre les eleccions provincials de març de 1905 i la caiguda de Maura el juny del mateix any, quan va ser substituït pel liberal Montero Ríos. Prat parla d'una victòria darrera, però la Lliga no va guanyar a Barcelona ni les generals de setembre de 1905 ni les municipals de novembre del mateix any, encara que va començar en aquell moment un declivi del nombre de vots de la Unió Republicana. També Prat de la Riba es podria haver equivocat en el recompte d'eleccions, i aleshores caldria situar la redacció del text immediatament després de les eleccions municipals del 12 de novembre de 1905, que van ser presentades pels regionalistes com una victòria sense ser-ho ben bé.»

y futura con las demás fuerzas nacionales, examinando la posibilidad y dentro de la posibilidad la conveniencia de destruirla y caso de no ser posible o conveniente la destrucción, examinando la posibilidad de orientar esta fuerza de modo que converja a la realización de los altos fines del estado, que coopere al bien del país más o menos coordinada a las demás grandes fuerzas nacionales.»

Posava l'exemple d'Alemanya quan, en el context de l'engrandiment de l'imperi, va tenir que donar una solució al problema de “*la unidad espiritual*”. A l'Estat protestant alemany, davant de la realitat innegable de l'existència de un número important de ciutadans alemanys catòlics, varen entendre que no servia de res negar aquell problema. Els polítics alemanys van deixar que els teòlegs resolguessin aquelles consideracions en el terreny doctrinal, p. 615:

«Bismarck vio que había errado al apreciar la fuerza de los católicos y cesó el Kulturkampf y se procuró por Bismarck primero, por Guillermo II después, aprovechar la fuerza que no se había podido destruir, hacerla coincidir al engrandecimiento del Imperio asociándola más o menos al gobierno, por católico que fuese el centro y por protestante que siguiese siendo el Estado alemán.»

En el cas espanyol, en la relació entre Espanya i Catalunya, considerava que a Espanya no li servia negar “*fundamento*” a les aspiracions de Catalunya i plantejar aquest problema fora del terreny de la política:

- Exposava quina havia de ser l'actuació a seguir des de la vessant científica, p. 615:

«Que choquen con esta o la otra teoría, que no encuadren con tal o cual concepción de las leyes de la evolución social, que vengan a desmentir premisas de historia nacional, son aspectos o puntos de vista propios de sociólogo o de historiador, que sociólogos e historiadores en libre controversia pondrán en claro.»

- Exposava també quina havia de ser l'actuació a seguir des de la vessant política, p. 615:

«El hombre de Estado debe prescindir de tales interpretaciones y ha de estudiar el hecho actual y considerar los sentimientos y las aspiraciones no desde el punto de vista de su razón o sinrazón, sino desde el punto de vista de su fuerza actual y de su fuerza probable en el porvenir.»

Assenyalava les diferent actuacions que hauria de fer el Govern espanyol en relació a la consideració que es tingués del catalanisme: si no contenia “*fuerza alguna*”, s'havia de deixar que ell sol es dissolgués, i es considerava que era una força perjudicial per al

“desenvolvimiento de su concepción de los destinos nacionales”, es podía proceder “contra ella enérgicamente”. Però si el catalanisme era una força que tenia arrels profundes, si les “fuerzas nacionales divergentes” no existien o eren “endebles y enfermizas” o si ja estava iniciada la lluita, llavors l’home d’Estat, “digno de este nombre”, tenia que dedicar els seus esforços “a conquistar el catalanismo, a convertirlo en fuerza nacional, a convertirlo en sentido favorable a la realización de su política, a transformarlo en instrumento de gobierno.”

El catalanisme polític, que ja tenia una sòlida trajectòria, abraçava tots els elements de la vida social de Catalunya, 616:

«Es económico, literario, artístico, científico, político. Las reivindicaciones catalanistas hunden sus raíces hasta las capas profundas de la tierra catalana y se sustentan del florecimiento económico, del renacimiento literario, de la renovación artística y científica. En estas fuentes se forma, de estas fuentes recibe el catalanismo político el caudal siempre creciente de sus aguas

Para destruir el catalanismo político sería preciso poder arrancar al pueblo catalán sus hábitos de trabajo, borrar su historia, su literatura, hacer desaparecer sus innumerables monumentos; es más, sería preciso arrancar de su alma el recuerdo de sus tradiciones y hacer enmudecer la lengua, verbo del espíritu. Esto es, sería preciso destruir al pueblo catalán.»

Remarcava que el catalanisme polític era un “movimiento integral” que tenia un desenvolupament “lento y seguro”: “Porque es un movimiento integral, porque es algo vivo que germina y crece con la lentitud y regularidad de los seres vivos, su desarrollo ha sido lento y seguro”.

Quan es féu evident la importància que havia assolit el catalanisme, aquest ja feia temps que s’estava desenvolupant “oscura y calladamente en las entrañas del alma catalana”. Primer es va produir el desenvolupament de les forces productives i després, alimentat per l’estudi de “las pasadas grandezas y el orgullo de los triunfos presentes”, es va prendre consciència del sentiment del propi valer, p. 617:

«Con el estudio del pasado se desarrolló el amor a la lengua catalana y por primera vez después de cuatro siglos de silencio la musa de la poesía cantó en lengua catalana. Fueron restaurados los Juegos Florales de Barcelona y pasaron más de veinte años de labor exclusivamente económica, literaria, histórica y artística. Hasta que en el pecho del núcleo escogido de la sociedad catalana surgió como consecuencia de todas

estas premisas sentadas por dos generaciones la aspiración política, la reivindicación catalanista.»

A la reivindicació del passat de Catalunya va seguir, també amb un procés “*lento y seguro*”, la reivindicació política del catalanisme, p. 617:

«Cuando en 1897 España entera se dio cuenta de que existía una agrupación política catalanista, diez y siete años de lento y progresivo crecimiento habían precedido a aquella vigorosa adolescencia.»

La progressió “*siempre creciente del movimiento político catalanista*”, malgrat les successives derrotes electorals, havia estat constant, p. 617:

«Y hoy después de cuatro años de reveses políticos ocasionados por hechos circunstanciales y transitorios, después de haber sufrido la derrota en cinco elecciones consecutivas a causa no de la disminución de las fuerzas propias, sino del crecimiento circunstancial de los votos republicanos, sin perder ni uno solo de sus votos, antes bien aumentándolos en cada derrota, el regionalismo, más poderoso que nunca, presencia la disolución de los republicanos y alcanza nuevamente la victoria.»

La permanència del catalanisme polític era un fet que tindria que ser suficient per a “*sugerir hondas reflexiones en un estadista*”. Donava una explicació de per què a Catalunya s’havien mantingut els ideals catalanistes i de per què amb el decurs del temps, que per lo general “*gasta, destruye y mata*”, s’enfortia el catalanisme, p. 617:

«Es una región, un pueblo, que tiene un pensamiento político y quiere hacerlo llegar a las esferas del Estado. Su fuerza está fuera de sí mismo, su fuerza está en la evolución fatal, inexorable del pueblo catalán, por esto es invencible.»

Remarcava l’acceptació que tenia el catalanisme polític entre els joves de les noves generacions i entre els intel·lectuals i les classes professionals directores de la societat catalana, p. 617-618:

«Cada nueva generación aporta un contingente mayor a sus filas. La juventud adopta una actitud cada vez más resuelta y radical.

Hoy en Cataluña la intelectualidad es totalmente adicta al movimiento político catalanista. Pensadores, sacerdotes, poetas, arquitectos, pintores, músicos, novelistas, autores dramáticos, publicistas, jurisconsultos, economistas, ingenieros, cuantos en Cataluña sobresalen en cualquiera esfera del pensamiento, participan más o menos

activamente en el movimiento catalanista. Los directores del movimiento económico agrícola e industrial, son en su mayoría catalanistas también.»

Era conscient de que el catalanisme polític no havia avançat a les grans ciutats entre les classes socials populars, “*enardecidas por predicaciones anarquistas*”, i entre els sectors de “*la clase media o de la clase alta originarios de otras regiones o ligados por razón de interés con el Estado o con empresas del Estado*”. Reconeixia que des del catalanisme polític ja s’havia iniciat “*la nueva idea a invadir las clases populares*” i que ja eren “*visibles los progresos que en esta empresa se consiguen*”, p. 618:

«Ya es cuestión de más o menos tiempo solamente.

Esta adhesión de las fuerzas sociales de Cataluña a la causa de sus reivindicaciones es un hecho al alcance de todo observador. Más o menos completamente no hay nadie que no esté ganado por las nuevas ideas y el que no, está cuando menos influido.»

Assenyalava, per una part, dels entrebancs que l’Estat espanyol estava posant a l’assoliment dels objectius del catalanisme polític, i d’altra part, de l’antagonisme que existia entre l’Estat espanyol i Catalunya, p. 618:

«Otro hecho evidente es que todos los organismos del Estado español y todos sus representantes y todas las leyes y decretos emanados de este Estado, desconocen, contrarían o combaten abiertamente esta aspiración general de Cataluña. De ahí un antagonismo entre Cataluña y el Estado, que desligando a los catalanes de los sentimientos de solidaridad con el Estado engendra un ambiente favorable al desarrollo de toda suerte de tendencias contrarias a la vida del Estado.»

Remarcava l’actuació que, “*en bien de Cataluña y en bien de España*”, s’havia seguit des de la Lliga Regionalista per a superar la situació d’increment creixent de l’antagonisme polític i social entre Espanya i Catalunya, p. 618:

«Algunos patriotas catalanes conscientes de los peligros posibles que para el porvenir ofrece esta situación de oposición y antagonismo entre Cataluña y el Estado español, han intentado hacer desaparecer este conflicto y en bien de Cataluña y en bien de España, que sobradas causas de debilidad padece, han tratado de resolver la cuestión catalana en un sentido armónico u desde un punto de vista español. Tal es la tentativa de la Lliga Regionalista.

*El regionalismo catalán, agrupando todas las grandes fuerzas conservadoras de la sociedad catalana, las han encaminado no a la lucha **contra el Estado** sino a tomar*

posiciones dentro del Estado, a influir en su orientación, a participar en las responsabilidades de la vida pública, infundiendo su savia, savia joven y rica en el Estado enfermizo y decrepito.»

Reconeixia que la Lliga Regionalista, tot i que semblava que la seva iniciativa podia trobar suport en els “*espíritus clarividentes de fuera de Cataluña*”, partidaris d’enfortir les grans institucions públiques que “*están por encima de las luchas menudas de los partidos*”, no havia reeixit en el seu intent i encara s’havia fet més gran el desencontre que ja existia entre Espanya i Catalunya, p. 618:

«Nada hay que desde el centro del gobierno, desde el Consejo de Ministros no se haya intentado para hacer fracasar esta empresa incluso el envío a Cataluña de un agitador revolucionario que de acuerdo con el gobernador de Barcelona, con Socias, excitó odios y rencores que de consecuencia han cristalizado en bombas anarquistas.

De este modo la tentativa que había de suavizar asperezas entre el Estado y Cataluña, ha sido ocasión de mayor encono, porque esta actitud rabiosamente hostil de los organismos del Estado, ha generalizado e intensificado la protesta contra el Estado, haciendo mayor y más completo el desafecto de Cataluña respecto del Estado.»

També reconeixia que la iniciativa presa des de la Lliga Regionalista, de treballar per superar l’antagonisme entre l’Estat espanyol i Catalunya, no havia estat compartida pels sectors del catalanisme radical, p. 619:

«Así la Lliga Regionalista se ha encontrado rechazada en sus intentos de armonización por el Estado y combatida por el gran número de catalanes que, juzgando desde un principio imposible semejante empresa y alimentando en su espíritu soluciones más radicales, condenaban a los hombres de la Lliga como tráfugas por impaciencia, por error o por ambición política, del movimiento catalán. Los políticos de Madrid por debilidad, por falta de comprensión del problema o por prejuicio de casta o de partido, combatieron la empresa de los regionalistas. En Cataluña los catalanistas radicales por falta de adaptación política o por defecto de visión del interés superior de Cataluña, la han combatido con el mismo ardor.»

Era conscient de que amplis sectors de les noves generacions, com a conseqüència de l'actitud que l'Estat espanyol seguia amb Catalunya, eren susceptibles d'adoptar posicions més radicals, p. 619:

«Pero los que la dirigen, los que están al frente del movimiento regionalista y cuantos en Cataluña saben mirar a su alrededor, han notado un sistema fatal, que de seguir las cosas como hasta aquí aseguran el fracaso del regionalismo como tentativa de armonización del Estado español con Cataluña: y es que el regionalismo se nutre, crece por la conquista de elementos sociales pertenecientes a una generación que había entrado en la vida antes del desastre colonial, y que la nueva generación, los jóvenes que van entrando a la vida de entonces acá, no ingresan en el regionalismo y alimentan aspiraciones catalanistas cada vez más radicales.»

Exposava amb claredat les conseqüències que tindria que l'Estat espanyol adoptés una actitud o un altra en relació a les aspiracions que s'exposaven des del catalanisme polític:

- Si l'Estat espanyol era sensible a les aspiracions de Catalunya, introduint algunes reformes en l'administració provincial i municipal, es podria tenir la col·laboració de les noves generacions, p. 619:

«Si el regionalismo que sostiene la posibilidad de resolver la cuestión catalana dentro de España y a mayor honra y gloria de Cataluña y de España, consigue tener dentro de la vida política española general y especialmente dentro de la política local catalana una influencia positiva y logra del Estado aunque no sean sino ligeras demostraciones de consideración a las cosas de Cataluña y de respeto a sus reivindicaciones políticas, si con algunas reformas de la administración provincial y municipal se pudiera despertar cierta confianza en el Estado, entonces este espíritu antiespañol de la nueva juventud desaparecería, sus energías tendrían en la vida local válvula de seguridad por donde encontrarían salida sus energías hoy inactivas y colaborando en la administración desaparecerían los radicalismos y se sentiría de nuevo por todos la solidaridad que hoy no se siente con los intereses y los destinos del Estado.»

- Si el Govern espanyol no era sensible a les aspiracions catalanes, fracassaria l'intent del catalanisme polític i s'intensificaria l'evolució de la separació moral de les noves generacions respecte a la política que seguia l'Estat espanyol amb Catalunya, p. 519-620:

«Si por el contrario persiste el estado de lucha, vendrá el fracaso del regionalismo, anegado por el catalanismo radical de las nuevas generaciones nacidas i formadas durante este estado de lucha, seguirán las cosas su camino, seguirá en

Madrid el desgobierno, seguirán las otras regiones españolas siendo cadáver sin pulso, como dijo Silvela, seguirá en Cataluña la evolución de la separación moral del Estado, y quedará confiado a hechos que no pueden preverse, a circunstancias internacionales favorables, a perturbaciones interiores no nuevas en España, el cuidado de hacer material y definitiva semejante separación, en grave daño de Cataluña y de España: de Cataluña, que gravitará en la órbita de influencia de otro centralismo más temible aun, el centralismo francés; de España, que verá cumplida la sentencia del estadista inglés respecto de las naciones atrasadas y moribundas.»

Exposava quina hauria de ser l'actuació del polític que volgués reconduir el creixent desafecte que s'estava produint per part dels sectors catalanistes més radicals, p. 629:

«El político que supiera elevarse a hombre de Estado, ante estos hechos fácilmente observables, debería atraer al movimiento catalán, hacerlo converger a los fines superiores de la política española, fortalecer con sus energías la vida endeble del Estado, convertir lo que puede ser causa de ruina en elemento de prosperidad y de robustecimiento del Estado.»

Mostrava la disposició de la Lliga Regionalista a col·laborar amb un polític que, tenint visió d'Estat, fos sensible als sentiments exposats des del catalanisme polític conservador, p. 620:

«Esta empresa es fácil hoy merced al regionalismo que prevalece indiscutiblemente sobre todos los radicalismos de los demás grupos catalanistas; merced al carácter conservador del regionalismo, cuyos directores y afiliados son en su inmensa mayoría de sentimientos honradamente conservadores, merced a la finalidad del regionalismo, que es resolver dentro de los superiores intereses españoles las aspiraciones de Cataluña.»

Ressaltava les contradiccions que es donaven a Catalunya, que no es podien explicar si no fos pel “*carácter conservador del regionalismo político de Cataluña*”:

- L'èxit de la recepció del Rei a Barcelona i la “*votación ridícula de la única candidatura monárquica en la misma ciudad*”.
- La gran popularitat de Maura i la poca significació que tenia “*el círculo maurista*” a Catalunya.
- Maura, encarnant els principis conservadors, tenia el suport de “*la gran mayoría de regionalistas por sus campañas contra la demagogia*”. El mateix Maura, com a polític que estava al front d'un partit que seguia les tradicions de “*los viejos partidos*”, només podia comptar a Catalunya amb “*escasas adhesiones*”.

- El Rei quan visitava Barcelona era vist com “*la encarnación de todos los principios conservadores*” i rebia “*el concurso de las mismas masas regionalistas a pesar de la opinión por móviles políticos de algunos de su dirección*”.
- A Barcelona, una candidatura monàrquica, “*apoyada y recomendada por las autoridades que representan al Rey*”, només reunia cinc-cents vots perquè s’enfrontava a “*una candidatura regionalista*” i perquè “*las masas conservadoras de Barcelona son regionalistas*”.

Al final del document es manifestava la disposició del regionalisme català a col·laborar amb el Govern espanyol, p. 620:

«Estos hechos revelan el deseo de estas masas regionalistas de unir en una misma bandera la causa del regionalismo y la causa del Estado que el Rey encarna y la causa del orden, que Maura representa, estos hechos indican que el regionalismo es el instrumento de gobierno, natural, indicado para sustituir en Cataluña a las viejas agrupaciones políticas completamente disueltas y aniquiladas; estos hechos demuestran que sólo por un crimen, y crimen de lesa patria cometido consciente o inconscientemente por los directores del Estado, podrá ser posible en el porvenir un divorcio total y definitivo.»

1.2.3 *Si jos fos rei*⁴²⁵

Prat, en aquest article, aprofitant el fet que el monarca tornava del seu viatge nupcial exposava que ell, “si fos rei”, reflexionaria sobre les realitats que havia copsat en els diferents països que havia visitat i ho compararia amb la realitat espanyola.

A un “rei emprenedor”, per començar l’obra d’un gran regnat, no li faltaria cap dels “elements indispensables”. Dintre d’Espanya trobaria regions amb “poderosos centres de riquesa” que havien sabut vèncer els “obstacles acumulats per l’Estat espanyol”, p. 97:

«[...] trobaria una ciutat, única a Espanya, amb plenitud d’ideals, de força i de riquesa que espera només la consagració política per ésser una capital mundial; capaç de guiar un gran poble.»

El monarca, en el moment de tornar del viatge de bodes i instal·lat en el seu palau, podria reposar i eixamplar el seu esperit. Repassant la seva ràpida desfilada internacional,

---

⁴²⁵ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 94-97. L’article fou publicat el 13 de juny de 1905 a *La Veu de Catalunya*.

i amb l'ajuda d'una Reina nascuda i criada a Europa, podria sospesar les impressions rebudes i anar-ne traient les conseqüències.

Prat exposava què faria ell si “fos rei”:

- Viuria el record de les magnificències de les mansions reials visitades i sentiria, amb intensitat, la pobresa del grandios palau de Sant Ildefons, “símbol de la misèria d'una raça”.
- Pensaria en altres contrastos: els immensos prats i regadius d'ufanosa vegetació, sembrats de poblets nous que es veien a la dolça França, comparat amb el desolat paisatge de les planures castellanques sense arbres, sense ocells, sense cases ni poblats; la visió de les carreteres de fora d'Espanya en contrast amb la deixadesa de les escasses carreteres espanyoles; i el “telègraf-tortuga” privatiu d'Espanya i tots els serveis públics, un per un, indignes d'una societat europea.
- Reviuria la impressió de París com a gran centre amb intensitat creixent de vida, la mateixa impressió que pogué sentir en el seu viatge de l'any passat a Barcelona, p. 95:
«Oh, quina diferència entre aquestes ciutats que d'hores lluny revelen la seva presència per l'onada de força, d'activitat, de vida que com un sol escampen i irradien, i el trist Madrid aixecant-se bruscament, sense transicions, al bell mig de l'estepa erma i solitària?»
- Sentiria el que era una veritable capital recordant les grans vies parisenques i reveuria els seus museus, els seus palaus innumbrables i els seus grans centres de producció, d'art i de cultura, “propulsors, en bé i en mal, de tota la vida francesa”.
- S'adonaria amb evidència aclaparadora de que Madrid era una “vila artificial, campament polític, immens aduar aixecat al mig geomètric d'Espanya pel caprici d'un rei hipocondríac”.

Pensant en Londres, recordaria un dels grans dolors del viatge: la travessia del canal amb el vaixell “*Victoria and Albert*”, p. 95-96:

«L'emoció de veure i tocar el gran poble anglès, primer factor extern de la ruïna d'Espanya, no hauria pogut ofegar la humiliació d'abordar aquelles costes amb vaixell manllevat, en comptes d'anar-hi al davant d'una esquadra poderosa, tal com ha fet el rei Eduard les seves reials visites.»

Aquell detall, aparentment sense importància, de viatjar en un vaixell anglès li faria pensar moltes coses:

- Aquest poble que era el rei del mar i empori del comerç i de la indústria, quatre segles endarrera era un poble de pagesos, no tenia naus ni mariners i no tenia una colònia.
- Espanya, en canvi, feta la unió de les corones d'Aragó i Castella, posseint Itàlia i els Països Baixos i amb la immensitat de la nova Amèrica, fundà un "imperi sense igual" que tenia una gran força per mar i terra.

Comparant el passat d'Espanya i Anglaterra, es preguntava per les causes de la decadència soferta per Espanya, p. 96:

«¿Per què, en comptes de crear-lo Espanya, aquest imperi sense igual, aquest poder sense parió, l'ha anat creant la llavors obscura i arreconada Anglaterra, i en canvi Espanya ha anat perdent tot el que la sort un instant va deixar caure graciosament, sense cap treball, en les seves mans?»

La resposta, segons el mateix Prat, era la història de la decadència d'Espanya i la política exercida des de Madrid. No podia olvidar les paraules del Rei espanyol, que deia en el llit de mort al seu fill: "Si vols augmentar els teus dominis, trasllada la cort a Lisboa, si vols conservar-los fixa-la a Barcelona, si vols *perdre'ls queda't a Madrid!*".

En el procés de la caiguda d'Espanya i de la creixença d'Anglaterra s'hi reflexava la política de la decadència espanyola, p. 97:

«[...] des de la insurrecció dels Països Baixos i Portugal fins al crit del Baire, des de *l'armada invencible* amb què un Rodgestvensky espanyol havia de dominar a Anglaterra, fins a Cavite i Santiago, des de la pau de Wesphalia a la de París.»

Destacava que uns Governos constituïts per colles de polítics, que només es preocupaven del profit que obtenien del poder, crearen una burocràcia sense ideals que no es preocupà d'augmentar la riquesa pública ni de fomentar les obres de cultura, que eren els fonaments de tota bona política, p. 97:

«Un país amb governs que surten de les seves entranyes, tard o d'hora serà ric i culte, un país ric pot sostenir exèrcits i esquadres en els fonaments de debò, un país culte sap servir-se'n i manejar-los; un país ben governat. ric, culte, amb exèrcit i esquadres poderoses, pesa en el món i es fa la part, com Anglaterra.»

Analitzant la possible aliança d'Espanya amb “una nació poderosa”, recomanava que no es fes mai amb Anglaterra, que només estava “interessada a mantenir indefinidament la impotència d'Espanya” i convertir-la en “una mena de Portugal sempre a mercè” de les seves exigències i de “les seves possibles espoliacions”.

Prat finalitzava l'article dient que, “mentrestant, fugiria d'aliances que un dia o altre repetiran la història del Pacte de família, símbol de totes les aliances i tractats de la clàssica diplomàcia espanyola”.

1.2.4 *L'orgia liberal*⁴²⁶

Prat en aquest article tractava de la composició i de la política que seguiria el nou Govern presidit per Montero Ríos.

Considerava que no es podia esperar cap canvi significatiu de la política del nou Govern, p. 624:

«Maura està d'enhorabona. L'orgia liberal que ens va anunciar, ja ha començat. Duen el cap de taula, el vell canonista revolucionari signatari del tractat de París, el general de la derrota, l'aristòcrata acanallat que fa de Soriano de la monarquia, i un altre vell, el dramaturg de la decadència espanyola, el trobador llampant i buit de l'Espanya d'ara, encarregat, per a més irrisió, dels cabals públics.»

Ressaltava que el nou Govern afegia a la seva ineptitud “una ignorància absoluta del problema català”, p. 625:

«Catalunya ha de deturar-s'hi, a pensar lo que signifiquen dos anys de govern d'aquests homes, les pertorbacions que per a la seva indústria, que per a la seva prosperitat, que per a la seva vida tota representen. A la ineptitud per tota la política fecunda, veritablement nacional, hi uneixen una ignorància absoluta del problema català, el més gros i transcendental dels problemes plantejats davant de los governants espanyols, i un esperit de casta rablert de prejudicis i preocupacions contra la terra catalana.»

Remarcava que els canvis de Govern a Espanya, a diferència d'altres països en què un canvi responia a un nou ideal que s'imposava o a una rectificació de la política seguida,

---

⁴²⁶ Enric Prat (1988). *Obra completa. 1898-1905*. Op. citat, p. 624-626. L'article fou publicat el 26 de juliol de 1905 a *La Veu de Catalunya*.

sempre feien molta tristesa en continuar tot igual. El nou Govern Montero, que era fruit d'un règim oligàrquic impotent, no arribava a ser un veritable Govern, p. 624:

«Seuen al voltant d'una colla d'il·lustres desconeguts, rebrots escanyolits d'una burocràcia gastada, neulida, a punt de caure, excel·lentíssimes nul·litats de la família del quefe de la tribu.

Troben ben parada i plena la taula per l'esforç d'en Villaverde, i ja han començat l'àpat, la disbauxa de milions, el cínic jugar amb els interessos més sagrats del país, amenaçats tots més o menys greument l'un darrere l'altre.»

El nou Govern representava la continuació de la mateixa política de sempre, que era la condemna ineluctable d'un país i d'un sistema, p. 624:

«El govern d'en Montero fa més tristesa encara: no és res, no respon a res, no significa res. És més xic que els governs de *género chico* a què ens té avesats el règim imperant; no arriba a ser un govern: no és més que un *gabinete de familia*.»

Es referia a alguns dels ministres que composaven el nou Govern:

- Echegaray, p. 625:

«[...] un altre home del passat, setanta anys més de fatiga, de fred, d'esterilitat política... Certament que ha estat remarcable la intel·ligència de l'Echegaray clara i precisa per a l'exposició dels problemes matemàtics, fecunda i brillant per ; construir obres literàries; però la societat és una realitat viva, de complexitat infinita, i els seus problemes escapen per un igual a la intel·ligència rígida i simplista de matemàtic i a la imaginació viciada del poeta de les ficcions i les quimeres.»

- El general Weyler, p. 625:

«Com ningú ha protestat tampoc de veure el ministeri de la Guerra a un altre fracassat. Blancs i negres ens hi tenen avesats. Blancs i negres, després de la derrota, han trobat el mateix camí per a regenerar l'exèrcit i aixecar-lo: anar-hi posant, per torn, al bell davant els dos generals que encarnen més vivament l'aixecada del poder militar d'Espanya.»

- Romanones, p. 625:

«Entremig d'aquestes il·lustres ruïnes, galleja lo turbulent Romanones, representant de la joventut daurada castellana, tany de la nova generació de polítics espanyols. De poderosa família, ric, independent, amb tota mena de facultats per a estudiar els

problemes contemporanis, en comptes de ser l'home actual format per les experiències de les grans nacions directores, és, en aquell quadro tètric, en aquest regne de la mort, la nota més trista, més fosca, més desesperant, perquè marca l'estroncament de la saba nacional, el raquitisme incurable de la raça.»

Tots els catalans, segons Prat, tenien el deure de defensar el pervindre amenaçat de Catalunya. Per a defensar els seus ideals tenien que utilitzar la força parlamentària, que era l'única que respectaven i temien els polítics, p. 625-626:

«A conquistar-la, doncs. Portem amb el nostre esforç, al Parlament, un grapat d'homes experts, decidits, ben armats per a les lluites parlamentàries, devots, fins al sacrifici personal, del grandiment de Catalunya.

Que aixequin allà dalt, ben alta i desplegada la senyera de la terra; que facin retronjir aquelles parets corcades amb la veu sana i forta dels nous ideals que esdevenen; que escriguin al cor d'aquella orgia de retòrics de la decadència de *Mane Thecel Phares* de les grans condemnes definitives.»

Finalitzava l'article mostrant la seva confiança en el futur: “Darrere d’ells, un altre dia, i dia no llunyà, hi arribarem tots en apretades rengleres, i allavors se compliran les profecies”.

1.2.5 *La prosperitat de Catalunya*⁴²⁷

En aquest article Prat tractava de la importància que per a Catalunya tenien les eleccions que es celebrarien.

Aconsellava als electors catalans que no es tenien que deixar portar per tendències ni per compromisos de partit, ja que tant els fabricants, que donessin el seu vot als candidats de l'oligarquia madrilenya, com els obrers, que seguissin els agitadors forasters, votarien les mesures que atacaven els seus interessos i ofenien els seus sentiments, p. 343

«Fabricants i obrers de Catalunya: alceu els ulls de terra i enfonseu-los en les entranyes de l'esdevenidor. Mireu les, negrors de l'horitzó i no us refieu d'un bell venir, si no us hi poseu de ferm, sumant i arreplegant totes les forces.»

Recorria a la responsabilitat dels electors per a que quan, a conseqüència de la competència dels productes estrangers, es tanqués una fàbrica o quan els obrers haguessin

---

⁴²⁷ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 343-348. L'article fou publicat el 19 d'agost de 1905 a *La Veu de Catalunya*.

d'emigrar no tinguessin que avergonyir-se i penedir-se: dels seus vots depenia no ajudar a tancar la fàbrica i no fer estèril la terra als catalans.

Posava sobre avís als fabricants i als obrers de Catalunya de que, a pesar que les Corts havien aprovat l'opinió de Catalunya contrària a establir tractats sense fer una prèvia revisió aranzelària, la política econòmica catalana estava en perill de ser abandonada per l'Estat espanyol. Denunciava que en els tractats de comerç, que es preparaven a espatlles de les Corts, ja no es parlava de revisió aranzelària i que l'activitat del Govern es concretava en "conxorxes diplomàtiques" que sempre tenien greus conseqüències per a Espanya, p. 343:

«De revisió aranzelària ja no se'n parla, i en canvi els tractats de comerç es posen a l'ordre del dia, i es combinen reials viatges, i tota l'activitat del Govern se'n va en conxorxes diplomàtiques, que per a Espanya sempre han acabat igual: en derrotes, militars ahir, amb el seu seguici de ric, territoris perduts per sempre, econòmiques avui, amb la seva conseqüència fatal d'empobriment i de misèria.»

Prat, al·ludint a tots els rams de la fabricació, deia que uns quants rams no es tenien que consolar pensant que només perillaven uns altres rams, p. 343:

«Les indústries, com tots els elements vitals d'un poble, no són cantons isolats, independents els uns dels altres, sinó nervis i múscles i ossadura, lligats i relligats, nodrint-se d'una saba comuna, i creixent junts i sofrint junts i junts marxant a la plenitud o a la desfeta.»

Assenyalaria que en el problema català no hi havia uns homes isolats entre altres homes i que tots els homes que a Catalunya treballaven i consumien tenien un interès comú, p. 344:

«Jo voldria fer-vos veure que tota sagnia a la riquesa d'un estament, d'una forma de producció, a la curta o a la llarga repercutirà sobre els demés, i se'n sentiran les altres indústries, i se'n sentiran els pagesos, i se'n sentiran els comerciants, i se'n sentiran els artistes i els literats, i fins nosaltres, els polítics. Que, en bé i en mal, tots els fets irradien i escampen la seva acció per tots els àmbits d'una societat.»

Els catalanistes, que tenien la concepció integral del problema català, "l'única veritable", seguien "amb amor i desig" tot el treball immens i complex que tots els sectors socials portaven a terme, p. 344:

«I triomfem amb els triomfs dels literats que exalten la llengua catalana, i fruïm com a propis els èxits dels nostres artistes, i sentim en la nostra ànima espurnejar el goig de

l'investigador que ha obert amb els seus invents nous horitzons als 'altres homes, i cada fàbrica nova, cada indústria que creix, cada tros de terra catalana arrabassada a l'esterilitat o la incultura, ens omple d'alegria, perquè es un pas més de la nostra Catalunya cap endavant; és una nova victòria tan positiva i eficaç com el llibre català que surt, com l'escola que es funda, com el museu que creix, com el municipi o el districte que es guanya.»

Des del catalanisme polític, conscients del valor que el foment de la riquesa havia tingut i continuava tenint per al renaixement català, volien contribuir amb el conjunt de la societat al progrés de Catalunya, p. 344:

«I voldríem accelerar i intensificar la producció intel·lectual amb els mitjans que veiem utilitzats fora de casa; voldríem generalitzar la cultura, voldríem aixecar la nostra agricultura al nivell de perfecció que té forces per assolir, i el nostre comerç a l'esplendor que li pertoca, i la nostra indústria a l'amplitud i força i expansió que aconsegueix en els grans pobles moderns.»

Prat remarcava la importància que tingué la llibertat del comerç amb Amèrica per al renaixement econòmic i cultural de Catalunya. El poble català gràcies al benestar que li proporcionaren els béns materials s'adonà que tenia una llengua pròpia, un dret i una personalitat, p. 344-345:

«Durant la trista decadència de la nostra terra, anem trobant Corts i més Corts, en que tot són defenses d'un *statu quo* inútil, una agonia de comerç mediterrani. Ve un dia en què la nostra gent sent revenir la saba nova, i mirant cap endavant, reclama l'Amèrica, que necessita per a comerciejar, i anys després l'obté, i va enriquint-se; i fins que és rica no s'adona que té una llengua pròpia, seva, i un dret i una personalitat.»

Al renaixement econòmic de Catalunya el seguí el renaixement polític, p. 345:

«Així, a ple aire de prosperitat material, va descloure's l'aspiració de Catalunya i va néixer la doctrina. De la mateixa manera la riquesa de Catalunya centuplicada ha d'ésser la base de la transformació política, de la transformació de les doctrines nacionalistes en institucions de govern.»

Els catalanistes consideraven que aconseguir millores econòmiques, per a afavorir la riquesa de Catalunya, era un objectiu que també serviria per a la transformació política, p. 345:

«Nosaltres, els que fa alguns anys ens trobem en la direcció del renaixement polític català, no l'hem oblidat mai aquesta prelació que en l'ordre del temps té la riquesa de Catalunya. I per ,això, conscientment, sabent el que feiem i per què ho feiem, ens n'hem cuidat amb zel i hem concentrat la nostra acció en campanyes econòmiques memorables, i les reivindicacions econòmiques ens han ocupat més que les polítiques. Un port franc, el règim d'admissions temporals, tenen tanta importància nacionalista com qualsevol reforma legislativa en sentit autonomista, i en l'ordre cronològic en tenen molta més encara.»

Prat, assenyalant que per ignorància anaven contra si mateixos, es dirigia als “grupets autonomistes”, que veien en el nacionalisme una “fórmula política pura” de programa i de partit que no era el sentiment del “poble viu”, als “artistes i literats” i als “productors”, que donaven el seu suport a la política del “règim polític anticatalà” que suportaven, i als industrials “lligats amb l'Estat actual”, que no s'adonaven que “la seva activitat econòmica” era oposada a “la seva acció política”, p. 346:

«Fora exclusivismes. Sapiguem veure tots les coses tal com són. No us ho penseu pas que, en treballar, treballeu només per a vosaltres, ni tampoc us cregueu que sou sols a treballar per a vosaltres. Tota activitat fecunda reflueix sobre les demés i les beneficia.»

L'art, la indústria, la ciència i el poder eren diferents focus que en “la vida moderna” col·laboraven en el progrés de la societat, p. 346:

«L'art es nodreix de la indústria i el progrés de l'art afina i perfecciona les indústries. La ciència transforma i multiplica l'activitat econòmica, i la prosperitat econòmica acumula els mitjans d'investigació científica i de difondre les ensenyances. El poder polític militar guanya territoris que són mercats nous per a la producció, i la producció dóna a l'Estat els quantiosos cabals que per a ésser fort necessita. I art i indústria i ciència i poder són focus poderosos que barregen la seva llum per a produir la intensitat accelerada de la vida moderna.»

Remarcava els resultats tangibles que el catalanisme, afavorint el renaixement de la vida cultural catalana, aportava als industrials i als obrers de Catalunya, “germans de pàtria”, p. 346:

«Us hem donat un art sòlid i brillant que admiren els estrangers, art català i universal a la vegada, que s'asseu per dret propi en el concert dels pobles civilitzats; us hem donat una literatura original i vigorosa; us estem donant l'albada

d'una renaixença científica, prenyada de falagueres esperances; us hem donat les fórmules econòmiques que necessitàveu...»

A l'obra cultural s'hi afegia la tasca política que portava a terme el catalanisme, p. 346:

«I hem fet més: hem treballat i treballem sense repòs per a donar-vos un Estat, un Estat en què sigueu vosaltres tant com nosaltres, un Estat que senti com sentiu i pensi com penseu i es preocupi de les vostres necessitats i sofreixi de les vostres decepcions.»

Amb el treball de tots es podria convertir l'ideal col·lectiu de la societat catalana en realitat política i en organismes de govern, amb els quals es podria substituir l'Estat espanyol, que responia a una mentalitat arcaica, per un altre Estat espanyol, que respongués al sentit català que representava el sentit modern de la política, p. 347:

«Però pensem en el que fórem, pensem on arribaríem si en comptes d'aquest Estat-Hospici que respon a l'ésser i sentir de la política castellana, preocupat sempre de col·locar noves corrues de desarrelats, tinguéssim un Estat que anés al davant de les nostres necessitats de tota mena, un Estat que pensés i sentís i visqués a la moderna!»

Prat feia una crida als catalans per a que recolzessin l'obra que es estava portant a terme des del catalanisme polític que representava la Lliga Regionalista, p. 347:

«A la conquesta d'aquest Estat marxem nosaltres. És hora que hi vingueu tots. Fer un Estat, construir un nou aparell polític, no és obra d'una classe ni d'una professió, és l'obra col·lectiva per excel·lència, és la gran obra de tota una nacionalitat. Com el vostre treball ens ha ajudat a preparar-lo fent-ne néixer l'aspiració i la doctrina, ara que som a fer-lo, a crear-lo, a convertir aquest voler col·lectiu de la societat catalana en realitat política, en organismes de govern, per deure i per interès heu de donar-nos el vostre concurs, i concurs directe; que l'obra política és obra de tots els ciutadans i del treball directe de tots els ciutadans necessita.»

Remarcava que el poder de l'Estat espanyol, que estava en les mans ineptes de la oligarquia, aprovant els nous tractats de comerç, imposats per altres nacions poderoses, volia tornar pels camins de la lluita contra la riquesa de Catalunya. Els beneficis que

obtindria la indústria estrangera sortirien de la indústria catalana, més obrers catalans anirien quedant sense treball i els obrers estrangers tindrien més treball, p. 348:

«Les Corts vinents hauran d'aprovar els tractats de comerç que ara es maquinen à la platja del Cantàbric; tractats imposats per nacions poderoses que en denunciar els convenis antics, amb tot i ésser-los segons pròpia confessió avantatjosos, i en entaular-ne d'altres, ja donen a entendre la seguretat que els nous els seran més beneficiosos encara. ¿I d'on han de sortir aquests beneficis de la indústria estrangera, sinó de la indústria catalana, que és vida del fabricant i de l'obrer? Els telers de les fàbriques estrangeres faran parar els de les nostres quadres, i obrers estrangers tindran més treball i en conseqüència més salari, a mesura que baixaran els nostres salaris i que més obrers catalans aniran quedant en vaga.»

Prat, dirigint-se als electors, deia que els diputats que a Madrid que donarien el sí al tractat de comerç no eren “homes de Catalunya”. Prevenia als electors que no es tenien que deixar portar per tendències ni per compromisos de partit, p. 348:

«Quan d'aquests projectes es tracti, els diputats que tenen a Madrid *il·lustre jefe* que els mana, tots, siguin blancs. siguin negres, o no diran res o faran una oposició de comèdia i acabaran per sotmetre's. Els uns se us vendran per un èxit dinàstic, els altres a més baix preu encara. No n'espereu res, són homes d'un altre home. No són homes de Catalunya.»

1.2.6 *La nostra candidatura*⁴²⁸

Prat, en aquest article, exposava el significat que tenia la candidatura que la Lliga Regionalista presentava a les eleccions per a diputats a Corts que es celebrarien a Barcelona.

Cadascun dels candidats, Girona, Rahola, Pella, Puig i Cadafalc i Cambó, eren representatius de les grans fases de la restauració de Catalunya. Representaven el desvetllament de la personalitat col·lectiva iniciada amb la renaixença espiritual de Catalunya: eren uns candidats que havien reeixit en l'agricultura, en la indústria, en l'estudi del passat i en l'acció política. Tots els candidats havien estat ben triats per a representar a Barcelona, cap i casal de Catalunya: unien “al símbol la realitat, a la representació la força, a la promesa l'efectivitat”.

Es referia a la crisi interna que s'havia viscut en el si de la Lliga i a com s'havia solucionat, p. 304:

---

⁴²⁸ Ibídem, 304-309. L'article fou publicat el 31 d'agost de 1905 a *La Veu de Catalunya*.

«La Lliga va salvar-se'n després d'una dolorosa crisi interior que es va resoldre en una petita dissidència. La Lliga va tornar a viure totalment la vida integral de Catalunya, oberta als embats de totes les grans forces catalanes, en comunió de cada hora, de cada moment amb totes elles, influïda i influïent, ajudant i ajudada, amb harmonia de moviment i orientació cap al demà venturós d'una plena possessió de Catalunya.»

La candidatura de la Lliga Regionalista demostrava que ni les calúmnies ni les dissidències havien pogut modificar la seva orientació, p. 305:

«Altra vegada la Lliga, com en els seus temps heroics, ha cercat els candidats entre els representants més eminents de les grans forces socials catalanes; altra vegada ha trobat les dificultats per a combinar les seves candidatures, no en les exigències i imposicions d'aspirants a candidat. sinó en la bella resistència dels designats. Els personalismes avui no hi tenen veu, en els Consells de la Lliga, i per això no s'hi han sentit crits ni amenaces.»

La candidatura que presentava la Lliga a Barcelona era una fórmula representativa de tot el moviment català i dels grans moments de la renaixença catalana: “Com les capes geològiques revelen la història de la terra, els noms d'aquesta candidatura declaren tots els grans moments, les fases totes de la renaixença catalana”.

Prat destacava el significat que tenia la candidatura regionalista:

- Representava a la terra i a la pagesia, que era lligam entre el passat i el renaixement industrial, p. 305:

«Quan tot va caure: glorioses dinasties, llibertats, dominis de la mar, comerç mediterrani. marina esplendorosa, la terra va quedar, i aspre o dolça, estèril o fecunda, va emparar i sostenir aquelles tristes generacions de catalans, va bressar-les amb records del passat, va educar-les, va enfortir-les i armar-les per ales lluites de l'esdevenidor. La pagesia va guardar com una llavor guarda l'arbre, la llengua, l'esperit de la raça, les velles consuetuds; la pagesia, amb les seves dures lluites per a treure gra fins de les pedres, va donar a l'ànima catalana, un tremp incomparable, llevat de futures victòries econòmiques. Heus ací la primera capa, la més profunda, lligam entre l'ahir i el demà, entre el passat caigut i el renaixement que va a venir, caliu d'un foc apagat que encendrà la nova llar de la Pàtria.»

- Representava la puixança industrial i econòmica de Catalunya, p. 305-306:

«Petits tresors estalviats malla per malla, educació per a la lluita per la vida, això varen anar treient els nostres passats de la terra, i amb això varen provar fortuna en obrir-se'ls les portes d'Amèrica, i, convençuts per seguides experiències que el comerç a què tenien tirada per atavisme d'un passat proper, no podia créixer perquè, més que cap altra branca de la producció, necessita d'un ambient de força i de gran potència econòmica, varen mudar de ruta i amb això varen aixecar obradors que després varen ésser quadres, que després varen ésser fàbriques, que després han estat grans i colònies industrials. Catalunya havia crescut, s'havia eixamplat per sobre la terra pròpia, ja que no podia eixamplar-se, com abans, sobre estranyes províncies; una força nova havia mul triplicat el seu poder. Ja hi tenim la segona capa, la fase industrial, fet característic d'imponderable relleu de la nova Catalunya.»

- Representava la renaixença espiritual de Catalunya, p. 306:

«Catalunya, enriquida per la indústria, va adonar-se que també en tenia, d'ànima, i va cercar en els pergamins del passat fiança per a les seves aspiracions de millor pervindre. Com si fos prou clar, i fins fatal, el nexa entre la riquesa i el desvetllament de la personalitat, ja de bell començament en l'alba mateixa de la despertada, la mai prou enaltida Junta de Comerç de Barcelona posa la primera pedra de la renaixença espiritual de Catalunya publicant, amb la ploma d'en Campmany, el Consolat de Mar, monument immortal del seny català i de la llengua catalana, i una abundosa col·lecció diplomàtica del nostre arxiu nacional.»

- Representava l'obra de recuperació cultural que s'havia iniciat a Catalunya, p. 306:

«Des de llavors, el coneixement del passat de Catalunya va anar fecundant la mentalitat catalana fet apreciar i estimar la llengua pròpia, la llengua nostra, i obrint-li amb la restauració dels Jocs Florals, els horitzons de la gran literatura: fent respectar i estudiar els antics monuments, concrecions d'un art vigorós, despertadores d'una esplèndida renovació artística: fent néixer indestructibles adhesions a les nostres lleis i institucions, desferres d'un organisme jurídic fet per a, nosaltres i per nosaltres; fent cercar amb diligència i amor les obres dels nostres gran pensadors, mestres de la gent catalana. Tota la gran etapa literària, artística, jurídica, engendrada pel coneixement de la història pròpia, és aquí.»

- Representava el desvetllament de la consciència de la personalitat catalana, p. 307:

«Però ésser, viure, pensar, no és prou. Cal tenir consciència de què s'és, de què es viu, de què es sent, de què es pensa. Catalunya l'anava adquirint, aquesta consciència de la seva personalitat: Art, dret, llengua, història, tot això declarava l'ésser de Catalunya.

Abans es parlava d'ésser el que fórem: quan es va anar aclarint la consciència del nostre ésser, ja es parlava només del que som, ja no es deia *vàrem ésser*, es deia som.»

- Representava la tasca que estava fent la nova generació de catalans, p. 307:

«[...] després de cent intents d'haver seguit i abandonat camins i drecceres, va trobarbo, el que som, va trobar el que és Catalunya, i va afirmar amb convicció el fet de Catalunya com a poble, com a nacionalitat una i completa, com a individualitat vivent, sense altra llei superior que la llei natural, divina, de convivència germanívola amb totes les altres nacions de la terra. Heus ací arribada a la seva plenitud la fase doctrinal amb la seva conseqüència de drets i reivindicacions incontestables, i d'apostolat en revistes, reunions i periòdics per a despertar en l'ànima dels catalans la consciència d'aquest ésser col·lectiu de Catalunya.»

Remarcava que Catalunya, com tota nacionalitat, necessitava un Estat propi, independent o federat amb Estats veïns, p. 307:

«Conquistar aquest Estat, aquest govern propi a què tenim dret i que amb urgència necessitem per assegurar i créixer el contingut econòmic i espiritual de la nostra vella renaixença, solidant de passada amb vincles de benestar i conveniència els fluixos lligams de força que avui mantenen units els pobles d'Espanya, aquesta és l'obra d'ara, és la fase en què som, és l'etapa política que és descabdella amb serenitat i empena com a última conseqüència de tota l'obra del nostre renaixement.»

Aquesta era l'obra que, segons Prat, a través de l'actuació política s'havia de completar en aquella etapa, que era l'última de tota l'obra del renaixement de Catalunya.

Els noms que formaven part de la candidatura de la Lliga de Catalunya, Girona, Rahola, Pella, Puig i Cadafalch, i Cambó, eren representatius de les cinc grans fases de la restauració de Catalunya:

- Girona representava la pagesia catalana que amb el seu treball havia renovat la vida nacional, p. 308:

«[...] representa aquesta terra nostra que els catalans sempre han fet sinònima de Pàtria, representa la pagesia catalana, recer de les grans tradicions i deu de les grans forces renovadores de la vida nacional, aquesta pagesia catalana d'on han sortit tants treballadors afortunats de la causa de Catalunya, i que ara l'oreig de la vida moderna, remou i enlaira ràpidament a l'altura de perfecció econòmica que li pertoca.»

- Rahola representava l'obra dels fabricants que engrandiren Catalunya, p. 308:

«[...] representa l'obrador, el taller, el basar grandios i la humil botigueta, el teler de mà que va infantar els nostres primers fabricants i la colònia grandiosa d'immensa i complicada maquinària amb església i escola i línia fèrria pròpies; representa els atletes que han creat la riquesa de Catalunya i els que, en memorables campanyes, amb la paraula i amb la ploma, l'han defensat dels atacs de Madrid.»

- Pella representava el renaixement espiritual de Catalunya, p. 308

«[...] representa el renaixement moral de Catalunya, l'ànima de Catalunya trobant-se a si mateixa en els seus esplets i florides del passat, palpant-se, com Llätzer en sortir del sepulcre les seves estranyes vestidures, balucejant com un infant els mots mig entumits de la llengua pròpia, esplaiant-se amb els monuments i grandeses d'una edat enyorada...»

- Puig i Cadafalch representava la recuperació de la consciència col·lectiva catalana, p. 308::

«[...] representa l'afirmació neta i actual de la personalitat catalana, el treball sagrat del desvetllament de la consciència col·lectiva, l'obra de concreció de tota la renaixença pàtria en flor de doctrina, que es frisa per granar...»

- Cambó representava la força de la vida nacional de Catalunya, p. 308:

«[...] representa la voluntat conscient de Catalunya en acció, en lluita per assolir el terme desitjat de la plena reconquesta dels seus drets de poble, representa aquesta voluntat catalana que vibra intensament, sentint-se esdevenir Govern.»

Prat remarcava que tots els candidats tenien un prestigi guanyat per dret propi i reconegut pels seus companys:

- Girona havia convertit camps abandonats en vergers florits, havia encès el foc de l'associació i la sindicació entre els agricultors i havia obert la porta als progressos de les grans nacions modernes. Per tot això, fou enlairat al lloc més alt de la pagesia catalana pels seus mèrits.
- Rahola havia anat sempre al davant en les lluites econòmiques i havia estat l'ànima de la casa pairal de la indústria catalana. En les hores tristes havia cercat el comerç de la producció catalana en terres estranyes.
- Pella havia viscut entre els arxius i pedres velles, investigant els antics monuments i els monuments vius de la raça, i havia fet admirar en llibres i conferències les institucions de Catalunya.
- Puig i Cadafalch a més d'ésser el primer en el treball de restauració artística havia contribuït a formular la doctrina i a escampar-la en els seus articles i amb la seva participació en l'obra *de La Veu*, “que tan bella sembrada ha fet per tota la terra catalana”.
- Cambó era el primer en l'acció de dur a terme les actuacions del catalanisme i la seva intervenció en l'obra política havia estat “fecunda”: “ha parlat ell sol en més mítings, que tots els altres oradors catalanistes plegats; les reunions que ell ha organitzat i presidit són innumbrables”.

Prat finalitzava l'article desitjant que els “bons ciutadans”, amb els seus vots, enviessin els candidats regionalistes a “la lluita”. Eren uns candidats que un dia portarien “fruits de llibertat a Catalunya”.

1.2.7 L'Ignasi Girona⁴²⁹

Prat, en aquest article, feia una semblança d'Ignasi Girona, candidat de la Lliga Regionalista a les eleccions a diputats.

Remarcava que els pobles necessitaven per a les funcions públiques i per a les empreses col·lectives homes independents i de vida material assegurada, “afavorits amb l'educació d'un ambient social refinat i les facilitats d'una instrucció variada que, esmercin a servir el seu país les energies que no han d'esmerçar per a ells i la seva família”.

---

⁴²⁹ Ibídem, 217-219. L'article fou publicat el 2 de setembre de 1905 a *La Veu de Catalunya*.

La societat catalana, desfeta per la secular dominació d'una ultra raça, era com una societat en constitució en què tot havia de fer-se i tot havia de crear-se. L'enginyer Ignasi Girona era descendent d'una família creadora de riquesa, una de les nissagues que havien dedicat el seu esforç a refer Catalunya, p. 218:

«El seu avi, el fundador d'aquesta dinastia, el vell Ignasi Girona, va cercar la riquesa pels camins que la donen també a la col·lectivitat, va ésser un creador de riquesa; la seva gran empresa, la seva gran obra del Canal d'Urgell, ha estat font abundosa de prosperitat per a Catalunya. El fill, un altre Ignasi Girona, va seguir la mateixa tradició i va enfortir la nostra potència econòmica, en crear entre nosaltres una nova indústria, la de material de construcció per a obres i carrils, deslliurant-nos de la subjecció a la indústria de construccions estrangera.»

Ressaltava l'obra professional que havia realitzat el candidat Ignasi Girona, p. 218-219:

«El nét, l'Ignasi Girona actual, ha continuat l'obra dels seus passats. Treballador infatigable, cal veure'l en el seu verger florit del Castell del Remei, que ell, acabant l'obra dels seus passats, ha tret de l'erm, semblant a aquells homes de la nostra reconquesta, aquells *primi homines terree*, fundadors de la nostra nacionalitat. Com ells ha poblat d'arbres la terra abans pelada, com ells ha obert camins i recs i ha sembrat terres abandonades i ha dessecat aiguamolls i llacunes.

Enginyer obert a tots els avenços de la ciència i a totes les millores de l'explotació agrícola, ha estudiat profundament tot el procés de les fermentacions, base de la vinificació, i ha creat tipus de vi sense parió a Espanya.»

L'Ignasi Girona, segons Prat, havia trobat en la terra l'esperit de pàtria i des de primera hora treballava en l'obra de la restauració de Catalunya, p. 219

«En la terra que ha remogut i en la gent pagesa que ha acabidillat i en la tradició paterna que sempre ha seguit, hi ha trobat l'Ignasi Girona l'esperit de pàtria, i l'ha respirat i s'hi ha format, i de primera hora ha vingut a treballar amb ardiment en l'obra santa de la restauració de Catalunya.»

Prat finalitzava l'article remarcant la bondat de la candidatura d'Ignasi Girona, p. 219:

«Per la pàtria, .per la terra, és avui proposat al vot dels ciutadans de Barcelona. D'enhorabona podrà estar la pàtria catalana quan, pel vot de Barcelona, el seu representant més eminent, el seu defensor més esforçat faci arribar l'aire sanitos dels seus camps i serralades a dintre el clos viciat de les Corts d'Espanya.»

1.2.8 *En Rahola* ⁴³⁰

Prat, en aquell article, feia la semblança de Rahola, candidat de la Lliga Regionalista a les eleccions a diputats. De Rahola deia que era un brillant economista que ocupant diferents responsabilitats en el Foment del Treball Nacional havia fomentat els interessos generals dels productors catalans.

Destacava diferents vessants de la personalitat de Rahola:

- Era l'economista, el "més granat de què disposa avui Catalunya", que coneixia profundament la rica complexitat de la vida econòmica moderna.
- Era el sociòleg que havia encertat en l'observació dels rastres de vells estats de la civilització, "petrificats en els costums actuals de les nostres més típiques comarques".
- Era l'erudit coneixedor del passat que, en els arxius de la terra, havia estudiat les lleis econòmiques en les obres dels vells escriptors.
- Era el periodista serè i reflexiu, nodrit de sòlides lectures, d'estadístiques i de fets, que podia exposar solucions als problemes econòmics i analitzar, amb flexibilitat i penetració, les causes de la decadència industrial.
- Era el poeta delicat que per a la pàtria sabia treure de la llengua catalana "accents d'indignació, crits d'amenaça, paraules d'anatema".

De Rahola, remarcava que la seva personalitat assolía relleu incomparable com a consultor natural dels industrials i com a expert defensor en les lluites amb l'Estat. Des de la secretaria del Foment del Treball Nacional, Rahola tenia cura dels interessos generals dels productors catalans en sèries d'informes, d'exposicions i de treballs aranzelaris que, amb claredat de paraula, exposaven el seu pensament clar i precís, amb domini del detall i vistes de conjunt que li donaven ordre sistemàtic, p. 221

«Si el treball d'en Rahola, treball anònim quasi sempre, que només els observadors capeixen, hagués deixat rastre visible en totes les empreses econòmiques sobre les quals s'ha desenrotllat, gran part de la indústria catalana portaria la marca d'en Rahola, el segell del seu patriòtic apostolat.»

Quan el desastre colonial, "desastre ignominiós per a un Estat ensuperbit com l'Estat espanyol", va afectar la producció catalana i no originà cap reacció de regeneració i

---

⁴³⁰ *Ibidem*, 220-222 . L'article fou publicat el 5 de setembre de 1905 a *La Veu de Catalunya*.

reforma en el Govern, Rahola, que sentia els mals de la indústria catalana, suplint les deficiències de “l'Estat invasor i absorbent” va organitzar l'ambaixada comercial a la República Argentina per a cercar nous mercats per a la indústria de Catalunya.

Prat deia als fabricants i als obrers de Barcelona, amenaçats per mals encara majors, que no tenien que oblidar l'actuació de Rahola i els hi demanava el seu vot, p. 222:

«Sàpiguen, amb els seus vots, enviar a l'avantguarda de la lluita l'incansable campió de la seva causa, el continuador de la gloriosa escola catalana, que el patriotisme de la nostra joventut intel·lectual ha nodrit sempre amb amor, l'obrer infatigable de la prosperitat de Catalunya.»

1.2.9 *En Pella i Forgas*⁴³¹

En aquest article, Prat feia una semblança de Pella i Forgas, candidat de la Lliga Regionalista a les eleccions a diputats.

A l'obra històrica i literària de Pella, que formava part de la generació que continuà el renaixement de l'ànima catalana, s'hi trobava el nou esperit catalanista, p. 224:

«En Pella és un dels noms més il·lustres d'aquell esbart d'escorcolladors del passat amb miras a l'esdevenidor. Els seus estudis primerencs, els que amb en Coroleu va escriure, sistematitzen totes les institucions polítiques de la nostra terra, les segueixen des de la seva iniciació en els orígens de la nacionalitat fins a la seva hora d'esplendor, i no les abandonen fins que cauen definitivament en la presa de Barcelona per Felip V les unes, amb la constitució de Càdiz i el període constitucional les altres.»

L'obra de Pella, entorn de la “història de la vida pública catalana”, havia exercit una influència fecunda en l'esperit nou que produïa l'aspiració clara i precisa de tenir una política catalana. Prat deia que ho podia dir amb “l'autoritat de la pròpia experiència”, perquè era de la generació que amb l'exemple de Pella s'havia format per a la lluita política, p. 224:

«D'allà, com de rica pedrera, hem tret arguments per a les nostres campanyes, allà hem espigolat per a compondre les nostres més renomades obretes de propaganda. Els mateixos que més enllà, per actituds incompreses i mesquinament judicades, han voltat en Pella d'injustes malvolences, són fills de la seva obra, en viuen molts d'ells exclusivament encara, a en Pella deuen la llum que ha redimit de

---

⁴³¹ *Ibidem*, 223-226. L'article fou publicat el 7 de setembre de 1905 a *La Veu de Catalunya*.

vergonyosa esclavitut la seva ànima. ¡Estranya ingratitud que es manifesta sovint en la història de les idees!»

Remarcava l'especial orientació que tenia Pella pels estudis de jurisprudència i pels estudis històrics i l'actuació que tingué en el camp de l'acció política, p. 225:

«L'esperit de reivindicació del cenacle de la jove Catalunya s'havia de manifestar més vigorós, més precís i més determinat en la voluntat d'en Pella que en la dels seus companys, tant per la seva especial orientació als estadis positius de la jurisprudència com per l'accentuat colorit dels seus estudis històrics. Per això va ésser en Pella dels primers en voler portar el renaixement català al camp tempestuós de l'acció política, empresa tan patriòtica com difícil, que absorbeix anys i anys tota la seva activitat.»

Ressaltava l'actuació que tingué Pella en la qüestió de l'article quinze del Codi civil, p. 225:

«Quan el Codi Civil va posar en perill de mort el nostre dret privat, un vent de protesta va desencadenar-se a Catalunya, i tant va créixer i abrandar-se la indignació dels catalans, afalagats amb falses paraules l'any abans durant l'Exposició de Barcelona, i tan amunt va arribar, que l'article quinze va caure i l'obra traïdora no va poder consumir-se.»

Destacava que Pella era conscient de la necessitat que tenien els catalanistes d'intervenir en la vida pública a través de la política espanyola, p. 226:

«Ja la veia, en Pella, la necessitat de fer forat en la fortalesa del parlamentarisme, i la seva preocupació era organitzar les forces catalanes somogudes per la campanya contra el Codi Civil. En la principal societat catalanista de llavors, en la Lliga de Catalunya, s'esforçava a remarcar la conveniència de muntar una organització de combat... Feina perduda. Els seus companys, literats i artistes quasi tots, sentien la política com a Literats i artistes, i no el varen entendre i el varen apartar.»

Prat reconeixia que l'actuació de precursor realitzada per Pella no havia tingut el suficient reconeixement, p. 226:

«És la dolorosa condició de tots els precursors que, de vegades per insuficiència d'adaptació a la nova tasca, altres vegades per insuperabilitat dels obstacles a remoure, no poden assolir el terme desitjat dels seus treballs. El moment, l'educació i les preocupacions dels seus contemporanis, la falta d'armes de

combat, varen impossibilitar-lo de realitzar aquesta mateixa empresa que nosaltres amb relativa facilitat hem fet triomfar.»

Remarcava que els catalanistes de la seva generació, que a tots els precursors estimaven i respectaven perquè de tots havien après, “tant dels literats i historiadors retardats en la tradició literària com dels ardits precursors de l’acció política”, veneraven a Pella com a historiador i com a precursor.

Finalitzava l’article mostrant la seva confiança en què el nom de Pella, “senyera de combat”, els dugués a la victòria.

1.2.10 *En Puig i Cadafalch*⁴³²

Prat, en aquest article, feia una semblança de Puig i Cadafalch, candidat de la Lliga Regionalista a les eleccions a diputats.

Prat deia que conegué a Puig en una sessió del Centre Escolar Catalanista, on es reunien els joves estudiants “per a pensar en Catalunya i comunicar-nos els nostres somnis i les nostres esperances”. El discurs de Puig representava la unió de la generació literària, que llavors dominava, i la generació política, que entrava en l’escena de Catalunya: les seves paraules constituïen la nova doctrina, “l’evangeli polític de la nostra generació”.

Ressaltava la rica personalitat de Puig, p. 227-228:

«En Puig era ja llavors, i ha estat sempre, un intel·lectual de poderosa volada, intel·lectual dels de debò, dels que investiguen, dels que fan avençar la cultura del seu país, i un temperament d’acció, una voluntat d’un tremp incomparable, una activitat sana i fecunda.

Per això ell ha fet triomfar tantes coses.»

Remarcava l’actuació que havia realitzat la generació de Puig, p. 229:

«Fer de la Unió una suma de les forces catalanistes, una veritable unió, aplegant-hi tots els elements dispersos, que la nostra campanya periodística somovia, va ésser també obra que en Puig va treballar amb constància. No varen ésser perduts els nostres esforços, i a la Unió vàrem reunir antics elements del Centre Català, elements que aleshores començaven a bellugar-se a l’Ateneu, literats de l’Avenç, artistes del Círcol de Sant Lluc, tota la gama de la renaixença catalana. Amb aquesta integració ens preparàvem per a segar l’esplèndida collita que ja raossejava.»

---

⁴³² *Ibidem*, 227-232. L’article fou publicat el 8 de setembre de 1905 a *La Veu de Catalunya*.

Quan arribà l'hora d'organitzar políticament les forces catalanistes, Puig s'adonà que feia falta tenir un diari, p. 229:

«En Puig va veure clarament que tot allò no era res sense un diari que ventés el foc adormit en el cor dels catalans, i amb el concurs d'uns quants companys va remuntar i rejoyenir *La Renaixença* i des de les seves planes va sembrar ei terror entre els repòrters ignorants de la premsa castellana, fuetejant vigorosament totes les seves relliscades contra la ciència, contra el sentit *comú*, contra Catalunya.»

Fundada *La Veu de Catalunya*, Puig va contribuir a l'obra que féu la nova publicació diària, p. 229:

«*La Veu* ha anunciat la bona nova per tots els àmbits de la terra catalana i ha despertat els que dormien i ha fuetejat als opressors i ha destruït els ídols del caciquisme i ha guiat els bons ciutadans a la victòria.»

Puig també contribuí de forma decisiva en l'organització de l'aparell electoral de la Lliga, p. 230:

«En Puig va ésser el tècnic de la nova lluita que llavors començava, ell va donar-hi aquella precisió, aquella seguretat de moviments, aquella exactitud de combinació tan admirada dels enemics, que va assegurar la nostra primera victòria.»

Destacava l'actuació que Puig, com a regidor de l'Ajuntament de Barcelona, desenvolupà en l'àmbit de la higiene pública i de la cultura:

«Amb la construcció de quilòmetres i més quilòmetres de clavegueres, tants com el mercat ha absorbit durant el temps de la seva gestió municipal, ha fet per la higiene de la ciutat tant com podia fer-se. El Museu d'Arts Decoratives ha rebut d'en Puig impulsions definitives; que en Puig va lliurar-lo a l'administració d'una junta tècnica, autònoma, composta en gran part per representants dels elements artístics de la ciutat; en Puig va enriquir-lo alcançant a còpia de constància i energia augments de votació considerables; en Puig l'ha engrandit, completant l'antic edifici procedent de la Ciutadella amb magnífics cossos laterals, avui en construcció; en Puig ha multiplicat el museu, tant amb encertades adquisicions com en actives requisites, per a dur-hi tots els objectes susceptibles d'ésser-hi exposats, escampats per les diferents dependències del Municipi.»

Ressaltava la intervenció que tingué Puig en les deliberacions del consistori, p. 231:

«La seva intervenció ha estat constant, incansable, en les deliberacions del consistori, una hora defensant les tradicions religioses de la ciutat del sectarisme republicà, altra hora denunciant amb enteresa els abusos de les brigades, convertides en institució de beneficència, refugi de les desferres dels cacics polítics, asil de periodistes fracassats; o desfent amb la seva autoritat tècnica aclaparadora, les defenses pseudo-científiques del gas Strache o els càlculs sense base dels promotors de la reversió dels tramvies; o aplicant el ple Consistori als representants de la pedanteria castellana, als il·lustres catedràtics de la Universitat espanyola delicioses lliçons com la de *l'ostensoir*, com la del *Joan Baptista fecit*, com la de les gàrgoles de la Catedral que per infracció de les ordenances -¡oh fenomenal pensada d'un beduí amb toga!- havien d'ésser forçosament decapitades.»

Prat, que reconeixia la gran tasca que Puig realitzà com a regidor de l'Ajuntament de Barcelona, remarcava que la personalitat de Puig pendria un relleu extraordinari entrant en el Parlament espanyol amb el mandat dels ciutadans de Barcelona, p. 231-232:

«Allà, com per tot, en Puig s'imposarà per la seva intel·ligència, per la seva voluntat, per la seva paraula, que els homes com ell creixen com més creix l'escenari en què es mouen, com més s'enlaira el cercle en què treballen, i en tots, grans o petits, humils o enlairats, és la seva acció intensa i fecunda.»

1.2.11 *En Cambó*⁴³³

Prat, en aquest article, feia una semblança de Francesc Cambó, candidat de la Lliga Regionalista a les eleccions a diputats.

Cambó representava la nova generació dels homes de seny i temperament polític que volia assolir les reivindicacions catalanes pel propi esforç, pel treball educador de cada dia i per la lluita política electoral, p. 234:

«Al bell començament d'aquesta darrera fase, quan els que havíem acabat de formular neta i viva la doctrina nacionalista i havíem predicat a la nostra gent la necessitat imperiosa de l'acció política vàrem començar la primera gran campanya, aixecant pel damunt dels nostres caps l'home de les grans atraccions, el doctor Robert, va néixer a la vida pública en Cambó, l'home voluntat, el temperament de polític actiu més vigorós i caracteritzat que fins avui ha produït la renaixença catalana.»

---

⁴³³ *Ibidem*, 233-238 . L'article fou publicat el 9 de setembre de 1905 a *La Veu de Catalunya*.

Destacava l'actuació que Cambó tingué en la primera campanya electoral en què participaren els catalanistes,

«El cens electoral de Barcelona era un immens laberint en què es feia impossible situar els electors. Tant se valia que volguessin votar com no, si no sabien si podien votar ni on :havien de fer-ho. Un home de la vella política, pel desig de venjar agravis personals, va venir-me a proposar unes llistes alfabètiques per barris que havien de facilitar la nostra tasca. D'aquella indicació vaga, insuficient, defectuosa, se'n va apoderar en Cambó i en va fer la nostra gran arma de combat, en va fer el diccionari d'electors.»

Ressaltava la capacitat d'organitzador que havia demostrat Cambó, p. 234-235:

«Talent organitzador de primera magnitud, activitat prodigiosa, així es va revelar en Cambó en organitzar les nostres oficines electorals i instruir els nostres agents i descobrir els procediments més senzills, més segurs, més ràpids per a totes les operacions.»

Les qualitats eminentes de Cambó, llavors un jove quasi desconegut que no havia complert vint-i-cinc anys, no passaren per alt i se'l proposà com a candidat a les eleccions a l'Ajuntament de Barcelona, p. 235:

«Mil vegades m'he alegrat després de l'energia amb què vàrem mantenir llavors aquesta designació; que l'acció d'en Cambó dintre de l'Ajuntament ha superat totes les nostres previsions i esperances.

Estratègic, habilíssim en arribar al Municipi hi creà de seguida una majoria nostra a les comissions, embotellant en la Comissió Central els regidors fusionistes. Treballador infatigable, va estudiar l'administració municipal directament en la vida real de les comissions i de les oficines, va regirar la immensa paperassa morta dels expedients acumulats, i d'aquell treball aclaparador en va treure una preciosa memòria publicada en el primer Anuari Estadístic de Barcelona, document d'inapreciable valor on batega un programa de reformes.»

Assenyalava l'actuació que tingué Cambó a l'Ajuntament de Barcelona, p. 235:

«Amb la seva iniciativa de crear una comissió d'estadística s'acabà la vergonya indigna que una gran ciutat com Barcelona no tingués coneixement exacte dels seus serveis i de la seva vida, no pogués correspondre amb les seves publicacions estadístiques a les publicacions estadístiques dels altres grans municipis.

Amb el Reglament del Personal, obra seva, ben seva, dignifica i assegura la situació dels empleats, condició essencial per a tenir-ne de bons, regula el seu nomenament, excloent el caprici i l'arbitrarietat que havien estat fins llavors el criteri únic de la casa comunal, i fixa amb claredat i precisió els seus drets i els seus deures.»

La celebració de les festes de la Mercè, “que tanta novetat, tant aire de la terra i tant valor artístic varen reunir i tants pocs diners van costar a Barcelona”, també havia estat obra de Cambó, realitzada en col·laboració amb Puig i Cadafalch,

Prat reconeixia la personalitat i la capacitat d'oratòria de Cambó, p. 237:

«Aquesta manera d'ésser d'en Cambó es reflecteix en la seva oratòria, que no és l'oratòria de llevat castelari, no és l'oratòria de tenor que refila belles passades en dies assenyalats, sinó l'oratòria plena i severa que treu l'eloqüència de la força de les idees.

Que per a en Cambó l'oratòria és un mitjà, una arma de combat, al servei d'una causa, mai un fi, com per a tants altres.»

Finalitzava l'article referint-se a l'actuació que Cambó tindria a Madrid, p. 237-238:

«La magna empresa de reintegrar Catalunya a la plenitud de si mateixa, donant-li les institucions de govern que necessita, rebrà d'en Cambó impulsions definitives. Quan en la Casa Comunal de Barcelona, a redós d'aquelles parets que tants cops sentiren la veu dels consellers, el jove Rei d'Espanya va escoltar la paraula vibrant d'en Cambó, dues races, dues polítiques varen trobar-se enfront. Més d'una vegada es recordarà d'aquí endavant el jove rei d'Espanya de la mà que llavors va estrènyer, de la paraula que llavors va sentir; que per voluntat de Barcelona aquella mà i aquella paraula cauran aviat, amb tota la seva força, sobre la desballestada màquina de la política espanyola.»

1.2.12 *L'obra de les bombes*⁴³⁴

Prat dedicava aquest article a parlar de l'actuació que estava tenint el Govern espanyol en resposta a la situació de violència que es tornava a viure a Barcelona.

Es mostrava molt crític amb la conducta del Govern espanyol que “una vegada més” va respondre “amb evasives, amb excuses de mal pagador”, p. 270:

«Sospesem-la, amidem-la amb tot el seu horror la monstruositat d'aquesta conducta: seguim-la, l'acció de l'Estat que enllà dels Pirineus, en les regions del món civilitzat, és llum de civilització, font de vida i de progrés, i aquí entre nosaltres

---

⁴³⁴ *Ibíd*em, 270-272 . L'article fou publicat el 9 de setembre de 1905 a *La Veu de Catalunya*.

és causa de dissolució i de mort. Mirem-la bé aquesta herència de metralla que la burocràcia espanyola ens destina a nosaltres, els catalans, després de posar-nos l'inri *d'hereus d'Espanya* per boca del més cínic dels seus pastors.»

Denunciava l'actuació que havien seguit els Governes espanyols fins llavors, p. 270:

«Aquests governs d'Espanya que ens neguen a gratient la seguretat, que per a més irrisió ens lliguen les mans amb què ens la procurariem nosaltres mateixos, han enviat a Barcelona apòstols de l'odi. que des de les sales del Govern civil han organitzat la lluita més brutal i suïcida. Amb la sagrada llibertat que a nosaltres, els fills amants de Catalunya, ens negaven, han emparat la propaganda, en mítings i diaris, de l'assassinat enlairat a teoria, del crim salvatge contra innocents convertit en heroisme.»

Ressaltava les conseqüències que havia tingut aquella actuació, p. 270:

«Davant dels seus agents, sota l'ombra protectora de la seva autoritat, s'ha anat matant en el cor de les masses la religió que endolcia llurs penes, el sentiment del deure que enforteix per a la lluita; s'ha anat apagant el caliu vivificant de la família, s'ha destruït l'amor a la ciutat i a la terra; i quan en el seu cor no ha quedat cap de les fibres que encasten l'home a la societat, quan sobre les runes dels sentiments que donen vida ha regnat solitari l'odi, pare de la mort, han deixat poblar aquest sahara moral de visions paradisiàques, de seducció irresistible; les masses, agitades per la promesa d'aquesta pròxima edat d'or, s'han redreçat per a conquerir-la, i llavors els màusers d'aquest mateix estat les han afusellat.»

Prat s'adreçava al conjunt de la ciutadania de Barcelona posant-la sobre avís dels greus resultats que tenia la situació de violència que es vivia, p. 271:

«Jo voldria que tots, rics i pobres, senyors, menestrals i obrers, tots els que sou fills de Barcelona, tots els que, sense haver-hi nascut, l'estimeu perquè guarda la vostra llar o les tombes dels vostres estimats, jo voldria que veiéssiu com aquest filtre de mort que carrega bombes va escampant-se portant arreu la descomposició i la ruïna. Jo voldria que veiéssiu com desorganitza els tallers i fàbriques, aixecant l'obrer com un enemic contra l'amo, contraposant amb instint suïcida els seus interessos, disminuint deliberadament la seva habilitat i la seva activitat i posant així la nostra indústria sota els peus de l'estrangera. Jo voldria que veiéssiu com dissol les famílies, privant la bellesa de l'ombra amorosa dels fills casats; com

deslliga unes classes de les altres; com amenaça amb punyalada de traïdor el cor mateix de la nostra estimada Barcelona.»

Remarcava la importància que tenia aquella situació de violència per al futur de la ciutat de Barcelona, p. 271.272:

«La creixença de Barcelona deturada? Barcelona despoblant-se? No necessitem cap més esperó que aquest. nosaltres, els que de Barcelona esperem la redempció de Catalunya. Els que no han nascut encara a la vida de la nova Catalunya, els que no senten els grans interessos de la raça, sentin, almenys, la pobresa que els amenaça, sentin la misèria, sentin la ruïna.»

S'adreçava en particular a les classes benestants, p. 272:

«Els propietaris que en fustes i maons, en terra que no emigra, han esmerçat el fruit del seu treball o les suades dels seus pares: els comerciants i botiguers, esclaus d'un crèdit que tampoc no emigra, pensin amb el que per a ells representa l'aturar-se o el despoblar-se Barcelona, el fugir-ne els capitals que els fan viure i progressar.»

També s'adreçava expressament als obrers, p. 272:

«Penseu-hi vosaltres, sobretot, obrers, que sou l'innocent excusa d'aquests horribles atemptats. És pel vostre bé, que us ametrallen, és per la vostra felicitat, que us preparen la misèria. Penseu-hi amb aquests pobres ferits que han de viure de la caritat de Barcelona, amb aquesta mare desolada que les filles mortes sostenien, amb tota ta llarga processó de gent humil que les bombes han llençat a la mort o a la pobresa. Així us redimeixen! Així us salven!»

Prat finalitzava l'article animant els electors barcelonins a participar amb el seu vot a les eleccions a Corts que s'havien de celebrar, p. 272:

«Envestim de dret la seva fortalesa, enviem a les Corts representants esforçats que per sobre de tot hi posin el nostre interès, l'interès de Catalunya, la vida i riquesa dels catalans que facin impossible la remesa de nous Socies i de nous agitadors, i a aquests ensenyem-los el camí de casa seva, tornem-los a la terra d'on van sortir i que s'hi quedin.

Volguem-ho tots i en sortirem d'una vegada.»

1.2.13 A votar ⁴³⁵

Prat, en aquest article, que s'emmarcava en el context de les eleccions que s'havien de celebrar, animava als electors a votar reflexivament.

Remarcava la importància que tenien aquelles eleccions i la feina que havia dut a terme la Lliga Regionalista, p. 310:

«La nostra feina no ha estat feina perduda; un vent d'esperança remou les nostres files, Barcelona es redreça ardidament resoltament, per a donar als agitadors forasters, als agents secret de la burocràcia espanyola, als fautors i encobridors de l'anarquisme, la batalla decisiva.

Per Catalunya, per la pàtria, per les nostres llars amenaçades amb la mort i la ruïna, per la nostra dignitat de ciutadans de Barcelona, a lluitar, a vèncer, a segar arran la mala gram que ha envaït la nostra terra.»

Prat animava als ciutadans a participar en aquelles eleccions, p. 310:

«A votar tots, rics i pobres, tots els que estimin Barcelona tots els que estimin el seu benestar i la seva vida. A votar, a sumar vots, a cercar-ne cada un segons les seves forces i l'extensió de les seves amistats i coneixences.»

Destacava el significat que tenia la candidatura regionalista, 310-311:

«La candidatura de la Lliga no és una capritxosa juxtaposició de noms, és un conjunt orgànic, és una representació integral dels grans interessos morals i econòmics de la terra catalana. Mutilar-la és mutilar una cosa viva, és aniquilar la seva força. La política catalana no es pot separar de les deus econòmiques que la nodreixen, la indústria i l'agricultura queden eixalades sense la protecció i l'impuls d'una política posada resoltament al seu servei. Per això els representants d'aquestes forces es necessiten els uns als altres i mútuament s'avaloren i enforteixen.»

Animava a votar reflexivament, amb esperit de disciplina i sense deixar-se dur de preferències personals, d'amistats ni antipaties, p. 311:

«Ni ho oblidin els catalanistes apartats de la senyera de la Lliga per diferències d'idees o discrepàncies de temperament o per causes més menudes i menys justificades; i sàpiguen tots votar contra els agitadors enviats de Madrid per aterrar Catalunya i apartar de la seva causa les masses populars.»

---

⁴³⁵ Ibídem, 310-311. L'article fou publicat el 9 de setembre de 1905 a *La Veu de Catalunya*.

Prat finalitzava l'article exposant la seva confiança en el resultat d'aquelles eleccions, p. 311:

«Mantenim-la, sencera, ben sencera, aquesta força; que tota la necessita Catalunya per a fer anar endavant la seva causa, per a donar un pas definitiu en el camí de les seves imprescriptibles reivindicacions.

A votar, doncs, a votar per Catalunya.»

1.2.14 *Les bombes de dalt*⁴³⁶

Prat en aquest l'article es tornava a referir a l'actuació que estava tenint el Govern espanyol davant de la situació de violència que es tornava a viure a Barcelona.

Es referia al resultat de l'actuació política que havien seguit els Governes espanyols, p. 652:

«Les bombes carregades per la funesta política dels governs espanyols i llençades pels anarquistes que en són fruits, no solament maten innocents, no solament escampen la paràlització dels afers i la ruïna; fan més encara; maten alguna cosa més: maten l'Estat espanyol en la consciència catalana.»

Ressaltava les conseqüències que aquella situació de violència tenia en la societat catalana, p. 652-653:

«S'ha parlat de policia pròpia, s'ha parlat de policia internacional com al Marroc o a Creta, s'ha parlat de protestes als consolats, s'ha parlat d'intervenció estrangera; prescindir de l'Estat ha sigut l'aspiració general, creure que aquest Estat és impotent, endarrerit, perjudicial, la creença unànimement manifestada.

I això és un mal, i mal gravíssim. Quan l'esposa i els fills s'han de guardar del pare com d'un enemic, la família està dissolta. Quan un poble ha de considerar l'Estat com el seu enemic capital, la vida social passa una crisi fatal, està en plena dissolució. La descomposició ha començat. Tal és el cas d'Espanya, tal és l'efecte de les bombes d'abaix.»

Denunciava que també hi havia altres esclats de bombes, “les bombes de dalt”, p. 653

«Però n'esclaten d'altres, de bombes, que col·laboren amb èxit en aquesta obra dissolvent. Són les bombes de dalt, les que los funcionaris ministerials preparen i encenen

---

⁴³⁶ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1898-1905*. Op. citat, p. 652. L'article fou publicat l'el 9 de setembre de 1905 a *La Veu de Catalunya*.

amb injustícies, amb violències, amb violacions impunes de totes les Lleis del país. La corrupció de dalt és molt més funesta encara que l'odi dels d'abaix.»

Vivien una situació política que atemptava contra els drets dels ciutadans, p. 653:

«Cada elecció és un riu d'immoralitat que baixa dels cims del Govern i es desborda i nega tot el país. Els representants de l'Estat a les províncies burlen les lleis, les trenquen, les falsegen per fer sortir a tota força els candidats del Govern o los seus aliats. El robo de vots o d'actes, quan no és fomentat, és emparat per las autoritats. La coacció, la imposició, la violència sobre lo cos electoral comença a les sales del Govern civil i segueix en els jutjats i escrivanies i en el despatx dels alcaldes i secretaries. Tota la força del poder, tots els ressorts de l'autoritat, tot aquest caudal de força que l'Estat rep en dipòsit sagrat dels ciutadans per emparar els drets de tots, serveix per a aixafar els uns en benefici d'uns altres, per robar els drets dels que no manen en profit dels que *governen*. I es fallen els plets en contra dels que no s'han doblegat a les imposicions del Govern i se'ls carrega els consums i se'ls quinta lo fill i se'ls desproveeix de càrrecs i funcions legítimament guanyats en lluita honrada.»

Prat finalitzava l'article ressaltant el significat que tenien els abusos que es cometien des de l'Estat: "Cada llei que les mateixes autoritats trenquen o burlen, cada immoralitat que emparen, cada violència que executen és un cop més als fonaments mateixos de la societat i de l'Estat".

1.2.15 *Les eleccions municipals*⁴³⁷

Prat a l'article, que s'emmarcava en les properes eleccions municipals que s'havien de celebrar, exposava la importància que tenien aquelles eleccions.

Destacava l'organització que tenia la Lliga Regionalista per a fer front a aquelles eleccions, p. 281:

«Altra vegada l'estol de valerosos ciutadans que lluiten per la terra catalana en el camp tempestuós de la política, es desplega en línia de combat per a donar una nova batalla. Comissions directores, comissions administratives, caps de districte i de secció, interventors, tots ocupen els seus llocs d'honor, preparant activament la mobilització del cos electoral afecte a les coses de la Pàtria.»

---

⁴³⁷ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 281-284. L'article fou publicat el 1 de novembre de 1905 a *La Veu de Catalunya*.

Ressaltava la importància que tenien aquelles eleccions municipals per al conjunt dels Ajuntaments catalans, p. 281:

«Tenir els ajuntaments és tenir Catalunya. Renovar la vida de les corporacions municipals, deslliurar-les de l'esclavitud de la vella política, fer-hi arribar la primavera de la nostra renaixença que vivifica i fecunda i regenera, és renovar i deslliurar i fecundar tot Catalunya. Que dels municipis surten els diputats que legislen, i els municipis eduquen els homes de la raça per a la vida pública, per administrar i governar, per a treballar profitosament en les superiors empreses col·lectives.»

Assenyala la importància que tenien aquelles eleccions en el cas de Barcelona, p. 281:

«Pertot arreu on ha arribat la idea nova es treballa en aquesta obra redemptora de les municipalitats catalanes, sobretot en les grans formacions urbanes, en les ciutats, que és on també els convencionalismes de la política forastera, les invasions de l'esperit castellà, havien furgat més endintre. Pertot arreu, és sagrada aquesta empresa. Pertot arreu. Però d'una manera especial a Barcelona, capital de la terra catalana, gran centre propulsor de la nostra vida nacional, metròpolis de tots els catalans, ciutat dels interessos municipals de la qual es confonen i barregen indissolublement amb els interessos de la raça, amb les necessitats i exigències i supremes imposicions de a nacionalitat.»

Prat exposava el significat que tenia guanyar les eleccions a Barcelona, p. 281-282:

«Barcelona és per a nosaltres la ciutat única, la ciutat sense igual, la ciutat per excel·lència, la capital. Com París per a les gents de raça francesa, com Londres per als anglesos, com Viena per als austríacs, això és Barcelona per a nosaltres: la ciutat integral., centre de radiació de tots els grans corrents de la vida nacional, des de l'econòmic al polític, òrgan fonamental del poble, cor i cervell alhora de la raça.»

Ressaltava la importància que tenia per a la Lliga guanyar aquelles eleccions, p. 282:

«Treballar per Barcelona és treballar per Catalunya entera; engrandir, enlairar, fer triomfar Barcelona, és engrandir, enlairar, fer triomfar Catalunya. Nosaltres ho pressentíem en la vaga indecisió de l'instint inconscient, irreflexiu, abans que les investigacions sociològiques ens ho confirmessin; en teníem la intuïció abans de saber-ne el com i el per què. Aquesta estimada Barcelona, mare del nostre esperit era la nostra esperança, la nostra redempció, la nostra fe. En els somnis de la

nostra joventut vèiem sempre Barcelona imposant per la seva força numèrica, econòmica, intel·lectual i política, la causa sagrada de la pàtria.»

Exposava què podria fer la Lliga si es guanyaven les eleccions a Barcelona, p. 282-283

«Organitzar la caòtica juxtaposició de les seves barriades, embellir els seus carrers i places, enfilat muntanya amunt l'allau, sempre creixent, de les seves cases, multiplicar la seva riquesa, intensificar la seva cultura, acabar, en una paraula, l'obra secular de la nostra raça, interrompuda o deturada per estranya dominació: la formació d'una veritable capitalitat, ha estat l'objectiu que ha guiat les nostres campanyes, que ha inflammat el nostre zel, que ha donat l'esperit de sacrifici que necessitaven, per acomplir la seva àrida i feixuga tasca, als regidors catalanistes.

La creixença de Barcelona, la seva elevació a gran capital europea, descentrarà la massa ibèrica, portarà el seu centre de gravetat a Catalunya, i, fatalment, necessàriament, per llei inexorable, la qüestió catalana s'haurà de resoldre tal com desitja i necessita Catalunya. Barcelona farà més encara; amb la seva creixent força d'atracció relligarà a la circulació de la vida catalana aquells trossos de la nostra raça que es descomponen avui sota l'acció de civilitzacions estrangeres, refarà la unitat de la nacionalitat catalana, sense que puguin deturar la seva acció aglutinadora, ni les aigües de l'Ebre, ni els cims nevats dels Pirineus.»

Assenyalava quina havia estat l'actuació dels contrincants polítics que volien evitar el triomf catalanista, p. 283:

«A Barcelona han enviat els seus agitadors, a Barcelona han organitzat la propaganda dissolvent que engendra lluites de classes, a Barcelona han preparat la vaga general, a Barcelona deixen lliurement escampar en mítings i periòdics les idees anarquistes, a Barcelona deixen carregar i tirar impunement aquestes bombes terribles, que mai, mai, ni ara amb en Loubet -oh estranya casualitat!- han esclatat a Madrid, seu de tots els poders i ministeris, a Madrid residència de les més enlairades encarnacions de la societat espanyola.»

Ressaltava els resultats que fins llavors havia tingut l'actuació dels seus contrincants polítics, p. 283:

«Tenir el municipi de Barcelona en mans d'agitadors desarrelats, enemics de Catalunya, ha estat un dels extrems del programa maquiavèlic desenrotllat amb rara constància des de Madrid contra la nostra terra. Ja hem vist en els quatre anys darrers quants projectes contraris al bé de Barcelona s'han ideat quantes

iniciatives hostils als sentiments de la ciutat hi ha hagut, quants entrebancs s'han posat a les grans empreses que els regidors catalanistes havien preparat per impulsar Barcelona.»

Remarcava quin havia estat el resultat de l'actuació dels regidors catalanistes a l'Ajuntament de Barcelona, p. 284:

«Però una ensenyança també es desprèn de l'experiència d'aquests quatre anys: i és l'acció decisiva que en gran nombre d'assumptes exerceix, a la curta o a llarga, una minoria ben dirigida i disciplinada. Els regidors catalanistes, essent minoria, han aconseguit desbaratar quasi sempre els projectes perjudicials de la majoria (gas Strache, reversió dels tramvies. etc.); els regidors catalanistes, essent minoria, hauran aconseguit deixar en vies de realització, malgrat tots els obstacles, els grans projectes que formaven el nostre programa en les eleccions municipals de 1901: pla d'enllaços, reforma interior, grans obres públiques, conversió del deute, reorganització interior, formació de museus.»

Prat finalitzava l'article animant els electors a donar el seu vot a la candidatura regionalista, p. 284:

«Portem a l'Ajuntament de Barcelona un nou quadro de lluitadors esforçats i intel·ligents, que sentin el mateix amor per la nostra gran ciutat i es consagrin a treballar per ella, que és treballar per Catalunya. La Lliga Regionalista, sempre a l'avantguarda del moviment patriòtic, ha triat per a formar-lo enteniments clars i serens, oradors eloqüents incomparables per a les lluites de Consistori, tècnics provats per als innumerables problemes d'aquest caràcter que interessen a Barcelona. Ells ompliran dignament el buit que deixen els companys estimats que ara en surten amb els llors de triomfadors, ells seguiran la seva tasca, ells triomfaran en noves empreses i faran continuar sempre endavant la majestuosa ascensió de la nostra estimada Barcelona vers els dies de plenitud de Catalunya.»

1.2.16 *L'aniversari d'un crim*⁴³⁸

Prat en aquest article feia referència a l'aniversari de l'esclat de la bomba que es llançà l'any 1893 al Liceu de Barcelona.

Recordava com havia succeït aquell fet violent, p. 656:

---

⁴³⁸ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1898-1905*. Op. citat, p. 656-657. L'article fou publicat el 17 de novembre de 1905 a *La Veu de Catalunya*.

«Fa dotze anys que Barcelona presencià la comissió del crim de major salvatgisme que hagin provocat mai els odis socials. Avui fa dotze anys que, amb els cors encara sorpresos per aquella seca detonació inoblidable de la bomba, a l'esvair-se la columna de fum aixecada des d'unes butaques de la platea del Liceu, contemplaren els espectadors de nostre teatre d'òpera aquell horrible espectacle de caps oberts i pits ensangnantats, de cares ennegrides pel fum, vestits tacats de sang innocent, de cossos blincats pel mancament de la vida, en un moment robada per la màquina infernal...

Fa dotze anys, avui, que es mata solament per odi, a l'atzar d'una bomba tirada des de quinze metres d'altura, 23 persones, dones la major part, moltes d'elles noies jovenetes, iniciades tot just en les il·lusions de la vida, ben alienes a la per elles ignorada representació que se'ls anava a conferir de l'odiada burgesia.»

A la bomba del Liceu seguiren les bombes de Canvis Nous, de Ferran i de la Rambla de les Flors, p. 656:

«Res s'ha curat dels mals, en venjança dels quals se pretenia justificar aquella matança salvatge; però l'esterilitat del crim no ha servit pas per a impedir-ne la repetició, i les bombes del carrer dels Canvis Nous i del de Fernando i de la Rambla de les Flors, han anat esclatant, semblant víctimes i víctimes, com si los odis socials, amb complicitats incomprensibles dels que poden i no volen deturar-los, estiguessin executant una horrible sentència sobre l'hermosa Barcelona...»

Prat denunciava que els barcelonins, dotze anys després, es tornaven a sentir amenaçats i que l'Estat no podia garantir la seguretat de les seves vides ni era capaç de “trobar i castigar els autors dels darrers crims, complint la més elemental missió del Poder”. També denunciava la incapacitat del Govern per restablir l'autoritat que es necessitava a Barcelona, p. 656-657:

«[...] tenim constituïts en amos gairebé de Barcelona, els que com a anarquistes se presentaren, els que com a enemics dels elements conservadors de la vida catalana foren protegits pels governants, els que ara mateix dificulten l'obra necessària del restabliment de la tranquil·litat moral de Barcelona, inventant ridícules llegendes, desorientadores de l'únic camí que es podria seguir per a arribar-hi.»

Prat, recordant l'aniversari del llançament de la bomba al Liceu, “per la significació del crim i pel número tremendo de víctimes”, finalitzava l'article exposant la seva confiança en la capacitat que tenia Barcelona per a superar aquelles situacions, p. 657:

«Barcelona, afortunadament, té prou vitalitat per a reaccionar contra los enemics de fora i contra los enemics de dintre, formant la resolució ben ferma de salvar-se a despit de tothom.»

1.2.17 *Fora reietons. 1. Per dignitat*⁴³⁹

Prat, en aquest article, que s'emmarcava en les properes eleccions municipals que s'havien de celebrar, animava els electors de Barcelona a participar en la contesa electoral.

Ressaltava la confiança que tenia en el resultat de la candidatura regionalista, p. 285:

«[...] qui ha assistit a les reunions privades que des del centre directiu van destrenant-se portant l'impuls i la febre de combat fins a l'elector reclòs al fons de casa seva, haurà sentit l'esgarripança dels grans moments de lluita, dels moments culminants, dels moments decisius i únics, que assenyalen la orientació definitiva de la victòria en les barreges humanes.»

Animava els electors de Barcelona a participar a les eleccions municipals, p. 285:

«Barcelona està a punt de redimir-se de l'afrontós captiveri. Una estrebada més i prou. A donar-la tots, a posar-nos-hi tots, grans i xics, tots els ciutadans que estimin la ciutat, tots els que estimin el seu engrandiment compromès, tots els que sospirin per les seves tradicions i la seva dignitat.

No podem tolerar-la, l'esclavitud. De reis moros poden haver-n'hi a València; de rei moro que l'exploti no en tolera Barcelona. Que no es pugui alçar un full de paper a la casa comunal sense pagar drets a l'oficina del reietó de la ciutat com a València, no pot ésser ni serà a Barcelona.»

Prat finalitzava l'article exposant la importància que tenien aquelles eleccions, p. 286:

«És llei d'honor per a tots els bons fills de Barcelona, blancs i negres, de totes les idees i condicions; els barcelonins no hem d'ésser moltons en mans de l'esquilador, ni ens hem de deixar posar el jou com bous mansois. És qüestió d'amor a Barcelona, és qüestió de dignitat d'homes. Deixem de banda tot el que és menut i menyspreuable, tot el que nodreix casinets i capelletes; posem-nos-hi tots, i és nostra la victòria.»

---

⁴³⁹ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 285-286. L'article fou publicat el 9 de novembre de 1905 a *La Veu de Catalunya*.

1.2.18 *Fora reietons. 2. Per interés*⁴⁴⁰

Prat a l'article, que s'emmarcava en les properes eleccions municipals, exposava la tasca que podrien fer els catalanistes si guanyaven les eleccions.

Preguntava als electors, "catalanistes o indiferents, actius o neutres", si sabien què succeiria si Barcelona quedava en "mans de Lerroux", p. 287:

«Barcelona, gran ciutat europea, capital d'un poble entrat de ple en la vida moderna en mans d'un fill de l'estepa, com deia en Puig, d'un home del desert, d'un representant de les terres ermes, de les regions petrificades!

El beduí no la sent, la ciutat: el beduí sent només la *razzia*, estima de la ciutat la contribució de guerra, el tribut abundant i fàcil. El beduí pensa amb ell i lluita per ell i ho subordina tot a ell. Ell és amo i senyor de tot i totes les coses són per a ell. La ciutat que domina és la seva cosa, la seva propietat, el seu hort o jardí.»

Comparava l'estima, "devoció sagrada", que els regionalistes sentien per Barcelona amb l'estima que podia sentir Lerroux, "home d'una altra civilització i d'una altra raça", p. 287:

«Com pot sentir aquesta devoció sagrada que sentim nosaltres per Barcelona, devoció d'homes moderns que veiem l'acció preponderant de les grans ciutats en l'obra del progrés, devoció de fills per naixença o per adopció de la Barcelona que ha format el nostre esperit, devoció de catalans que sabem la missió única, transcendental, insubstituïble de la gran capital catalana en l'expandiment triomfal de la raça... ell, rebrot d'un poble revellit, foraster i estrany a tot el passat i el present de Barcelona; home d'una altra civilització i d'una altra raça?»

Es referia a l'actuació que tindria Lerruox a l'Ajuntament de Barcelona si guanyava aquelles eleccions, p. 287-288:

«No us ho penseu pas, que amo de l'Ajuntament treballés per Barcelona. La reforma interior, el pla d'enllaços, les grans obres d'higienització, l'acreixement dels museus, totes aquestes necessitats imperioses d'una gran ciutat civilitzada, ell no les sent ni pot sentir-les. L'obra necessària d'una nova Exposició Universal, és amb el seu predomini, irrealitzable. No és per això que ha vingut a Barcelona, no és per això que hi aboca els seus parents i proveïdors.»

---

⁴⁴⁰ Ibídem, p. 287-288. L'article fou publicat el 10 de novembre de 1905 a *La Veu de Catalunya*.

Prat destacava la difícil situació social i econòmica que s'estava vivint, p. 288:

«Són, els moments actuals, moments de crisi general acaparadora. Les males collites de l'interior, la pèrdua definitiva del mercat de les colònies, l'ai del cotó, les desfavorables condicions del treball i el terror anarquista, han sembrat misèria sobre misèria a Barcelona, paralitzant les indústries de construcció, termòmetre infal·lible dels moments de prosperitat o decadència. Tothom es queixa, tothom es *plany*, tot són pobreses i endarreriments, pors i angúnies per l'esdevenidor. De molts i molts anys no havia passat Barcelona per un període tan difícil.»

Assenyalava la tasca que podrien dur a terme els regionalistes a Barcelona si guanyaven aquelles eleccions, p. 288:

«A defensar-se, doncs, i defensar Barcelona. Les grans obres preparades pels regidors catalanistes que ara surten; reaccionaran vigorosament, en realitzar-se, contra aquest estat de depressió convertint-lo en estat d'esperança, i llavors podrà florir i granar la idea d'una nova Exposició Universal, iniciada en les pàgines de *La Veu* l'any passat i represa ara per les societats econòmiques esperonades pel fantasma amenaçador de la crisi. Res d'això no és possible si a l'Ajuntament mana un home que no ha vist més fires que la de Sevilla o del Rastro.»

Prat finalitzava l'article exposant la importància que per al futur de Barcelona tenia el triomf de la candidatura regionalista, p. 288:

«Han de manar allà dins fills de Barcelona, que tinguin a Barcelona els seus interessos, que se'n sentin de la prosperitat o la decadència de a ciutat, en els seus béns, en els seus negocis o professions, en el pa dels seus fills, que estiguin enamorats de Barcelona com mossèn Cinto, el cantor excels de les seves glòries, com l'inoblidable Rius i Taulet, l'home de la primera Exposició, com tots els grans homes de la terra catalana.

Només així aquestes empreses salvadores podran realitzar-se, només així podrem vèncer aquesta crisi perillosa. A vèncer-la, doncs, per nosaltres, pels nostres fills. per Barcelona.»

1.2.19 *Fora reietons. 3. Per patriotisme*⁴⁴¹

Prat finalitzava amb aquest article la sèrie de tres articles en què animava els electors de Barcelona a participar a les properes eleccions municipals.

Iniciava l'article referint-se a que en "els bons temps de Catalunya, en temps dels Reis catalans" un "home *fort*" es va fer senyor de Barcelona i "en semblança de bé havia fet gran mal": "Quan algú no s'ajupia a la seva voluntat li abocava el poble, de qui ell s'havia fet capità i governador, i així va portar la ciutat a punt de perdre".

Ressaltava l'actuació que tingué Rei Pere el Gran en aquella situació, p. 289:

«El rei, que era Pere el Gran, el conquistador de Sicília, el de les esquadres poderoses, mestresses del mar, el vencedor de França, el més gran dels reis del seu temps, va acudir a Barcelona i va fer exemplar justícia d'en Berenguer Oller i dels seus companys.»

Comparava l'actuació dels Reis catalans amb la situació que es vivia llavors, p. 289:

«Els reis de llavors se l'estimaven, Barcelona, i tractaven amb la corda els agitadors que la pertorbaven. Les coses han canviat. Els reis d'avui tenen ministres que envien i sostenen a Barcelona agitadors que la pertorbin.»

Exposava la política que havien seguit els Governos espanyols amb Catalunya, p. 289

«Quan, després de les guerres colonials que varen fer sortir a flor d'aigua totes les corrupcions amagades de l'Estat espanyol, va aixecar-se Catalunya per a imposar una nova política, la política seva; quan al voltant de la senyera catalana s'anaven acoblant ràpidament tots els estaments de Catalunya, formant un bloc poderós que hauria imposat a Espanya la orientació salvadora, els homes del govern, fills de la política vella, interessats a sostenir-la, varen enviar a Catalunya un agitador encarregat d'aixecar unes classes contra les altres, de sembrar odis entre els fills de Catalunya, d'arreplegar amb falses promeses els obrers i portar-los a lluitar contra la causa de la seva terra.»

Assenyalava les intencions que tenia una de les candidatures que es presentaven a les eleccions municipals a Barcelona, p. 289-290:

---

⁴⁴¹ *Ibídem*, p. 289-290. L'article fou publicat el 11 de novembre de 1905 a *La Veu de Catalunya*.

«Ara, aquest home funest per a Catalunya vol ésser senyor absolut de Barcelona. Ja s'ha tret la careta dels ideals de partit i ha ensenyat ben clarament la seva voluntat i la seva concupiscència quina era: sota la frígia barretina s'amagava un desig, únic, poderós, irresistible: usufructuar Barcelona.»

Alertava els votants de Barcelona del perill de que guanyés una candidatura contrària als seus interessos, p. 290:

«Ja res pitjor no podia passar-li a Catalunya. La nostra estimada Barcelona, la creació suprema de la nostra raça, l'arbre mestre de la nacionalitat catalana, centre propulsor de la seva vida, esperança madura de a nostra renaixença, acumulador immens de a força nacional que ha de redimir la pàtria, caure en esclavitud, ésser patrimoni d'aquest home, que l'ha agitat i turmentat i empobrit amb convulsions anàrquiques, amb odis i amenaces, que si podia dominar-la deturaria el seu creixement, que la tornaria trista, solitària i desolada.

Primer va impedir l'aglutinació de tots els catalans al voltant de la causa de la terra. Ara vol donar un pas decisiu en la seva empresa de delmar Barcelona, de posar-la a punt de perdre. Així ataca el cor mateix de la pàtria.»

Prat finalitzava l'article fent una crida als electors perquè amb el seu vot evitessin la derrota de la candidatura regionalista, p. 290:

«A deturar-lo, doncs, i derrotar-lo i aixafar-lo. Dels reis no n'esperem res aquesta vegada; el d'ara no és Pere el Gran, ni sent ni para com Pere el Gran sentia i parava. Som nosaltres que hem de fer-ho, nosaltres els catalans, amants de la llibertat de Catalunya.

Catalans de Barcelona, a votar: a votar per la salvació de Catalunya.»

1.2.20 *Serenitat*⁴⁴²

Prat en aquest article, que s'emmarcava en la situació de violència que s'havia produït amb l'assalt dels militars de la guarnició de Barcelona a les instal·lacions del *Cu-cut* i de *La Veu de Catalunya*, es referia a la actuació que hauria de seguir l'Estat en aquelles circumstàncies.

Iniciava l'article exposant la reacció que tenia l'Estat espanyol en relació als actes violents que havien comès els militars a Barcelona, p. 156:

---

⁴⁴² *Ibídem*, p. 156-158. L'article fou publicat el 27 de novembre de 1905 a *La Veu de Catalunya*.

«Ja ho han vist els ciutadans de Barcelona. Aquí no hi ha lleis, no hi ha autoritats, no hi ha Estat. Estem en plena anarquia a disposició de qualsevol motí més o menys espontani. Així va perdre Espanya la consideració davant d'Europa, així va davallant al nivell mateix d'aquesta bàrbara Rússia on bandes de cosacs, de cosacs vençuts a la Manxúria, destrueixen indústries i poblacions, o de la moribunda Turquia, on les tropes regulars atropellen els ciutadans grecs i armenis.»

Ressaltava la transcendència que arreu tenien els actes violents, p. 156:

«Atemptats com els d'abans d'ahir no són possibles en cap nació civilitzada; a Anglaterra, a Alemanya, a Itàlia, a França, a qualsevol país civilitzat, un atemptat així seria considerat per tothom, governants i governats, blancs i negres, de qualsevol procedència o condició, com una deshonra, com un estigma d'endarreriment i de barbàrie, com un atac a les bases fonamentals de la societat i el bon nom de la nació. La protesta seria unànime i terrible, els culpables per acció o per omissió serien ràpidament i vigorosament castigats.»

Destacava el significat que tenien els actes violents que havien comès els militars a Barcelona, p. 156:

«Atropellar gent indefensa, envair domicilis, que la Constitució declara inviolables, destruir mobiliaris i màquines de propietat particular, són delictes comuns castigats per totes les lleis de l'Estat.

Doncs això s'ha fet a Barcelona, i no ho han fet unes turbes, unes d'aquestes masses arplegadisses de les grans ciutats, detritis de totes les corrupcions, sempre a punt en l'hora de la relaxació i desordre, no. Això ho ha fet, a sang freda, en una ciutat tranquil·la, en una ciutat tota confiada a les autoritats, una colla d'oficials de totes les graduacions, és a dir, la flor de l'exèrcit, de l'exèrcit que ha d'ésser, i en els països civilitzats és: salvaguarda de les lleis i dels drets dels ciutadans.»

Es referia a la tasca que feien les publicacions que havien sofert els actes violents, p. 157:

«I han estat víctimes de l'atemptat periòdics representants d'un gran corrent d'opinió pública que, com a tal, per a ells havia d'ésser sagrada; periòdics que signifiquen la protesta contra totes les disbauxes, contra totes les corrupcions, contra totes les inèpcies de la política espanyola; periòdics que, a còpia de tota mena de

sacrificis, sostenen la necessitat de solucionar la qüestió catalana dintre d'Espanya, única manera de salvar-la de la total ruïna.»

Prat s'adreçava als autors d'aquells fets violents, p. 157:

«Pensin-s'hi, els actors dels atemptats d'abans d'ahir. Davant del món civilitzat varen afrontar l'Estat que els paga i han de servir i honrar; davant del món civilitzat varen proclamar, per si encara ho ignorava, que a Espanya no hi ha exèrcit ni ordre social ni jutges ni lleis ni res del que caracteritza als pobles civilitzats, del que és la raó primera de la seva existència. Meditin si és així com han de servir el seu país i vegin si en cap gran nació europea, en cap exèrcit dels que compten en el món per la seva força, per la seva organització i pel seu patriotisme, trobaran cap oficial capaç de semblants atemptats ni cap superior capaç de tolerar-los.»

Assenyala l'actuació que seguien els exèrcits de les “nacions sanes, les nacions en què tots els aparells de la vida nacional” complien la “seva missió”, p. 157-158:

«En aquelles nacions l'exèrcit és instrument de la defensa nacional i no de la política interior, es prepara per a guanyar en els camps de batalla, i deixa als ciutadans la política, i a les autoritats i tribunals la feina de determinar on hi ha delictes i als carcellers o botxins la cura de castigar-los. I per això, perquè cada u es cuida del seu, els que fan lleis les fan ben fetes i els que les apliquen són exemple de justícia i les autoritats respecten i són respectades i els oficials de l'exèrcit il·lustren els seus noms i el de la seva terra assegurant la integritat nacional i fent, amb les seves victòries, impossibles les amputacions, per separació o anequisició a altres potències, del territori nacional.»

Remarcava que la resposta dels catalanistes seguiria la legalitat, p. 158:

«Ni crits ni xiulets són manifestacions dignes de la cultura d'un gran poble com és el poble de Barcelona. És dintre de les lleis que hem d'exigir justícia, és dintre de les lleis que hem d'obtenir-la i l'obtindrem.»

Prat finalitzava l'article exposant la seva confiança en el futur, p. 158:

«Si no és demà, serà demà passat. Res d'impaciències. El temps està de la nostra banda. El temps i els nostres enemics que semblen ja posseïts d'aquella fatal ceguera que Déu envia als que vol perdre.»

1.2.21 *Manifest al poble* ⁴⁴³

Amb data de 28 de novembre, arran dels fets violents que protagonitzaren el 25 de novembre de 1905 un nombrós grup de militars de la guarnició de Barcelona contra els locals del *Cu-cut!* i de *La Veu de Catalunya*, diferents entitats i corporacions, partits polítics, periòdics i personalitats feren públic aquest manifest.

En el manifest es remarcava que “homes de diferents idees i de totes les classes socials” que representaven els interessos i l’opinió de Catalunya, en produir-se a Barcelona uns fets que feriren els sentiments del poble català, es veieren forçats a ajuntar les seves veus per a fer arribar la seva protesta davant “d’Espanya i del món civilitzat”.

El poble català reclamava la seva autonomia perquè tenia necessitat de viure segons la seva personalitat i sense estar sotmès a impositcions ni traves, p. 663:

«Reclamem l'autonomia com una necessitat ardentment sentida per Catalunya i que voldríem fos igualment sentida per tots els pobles d'Espanya; com una reconeixement de la seva existència, com una condició indispensable de la seva vida Per aconseguir-la, hem lluitat fins avui i lluitem encara dintre de la legalitat. Formulats concretats estan els nostres principis, en programes ben coneguts defensats amb tots la seva amplitud en el Congrés espanyol pels diputats federals i catalanistes.»

Els catalans, dintre de la legalitat, lluitarien per a aconseguir l'autonomia, p. 663:

«És inútil, doncs, que repetim que l'autonomia de Catalunya l'hem volguda i defensada sempre dintre de l'Estat Espanyol. És inútil que diguem que no hem desitjat mai la mort de cap poble nosaltres, que volem la vida i la llibertat de tots els pobles de la terra. No ha pogut, per lo tant, sortir dels nostres llavis el crit que sincerament reprovem de ¡Mori Espanya!, que no és més que un pretext inventat per a perseguir els nostres ideals.»

Es denunciava la “hostilitat manifesta” amb què el Govern espanyol havia rebut les peticions de Catalunya, p. 664:

---

⁴⁴³ Enric Prat (1998). *Obra completa. 1898-1905*. Op. citat, p. 663-666. El manifest fou publicat el 29 de novembre de 1905 a *La Veu de Catalunya*. Prat, que figurava entre els signants en qualitat de diputat provincial, s’encarregà de la redacció.

«Però aquesta lleial manifestació nostra, cent voltes repetida, ha estat sempre acollida per la ignorància o la malícia, amb real o fingida incredulitat. Els nostres desitjos d'una autonomia compatible amb l'Estat Espanyol han sigut rebuts amb hostilitat manifesta. Sembla talment com si es volgués llençar el nostre poble fora de la llei i fomentar indirectament el separatisme que es condemna.»

S'exposava l'actuació i l'actitud que el Govern espanyol havia tingut en els greus successos que a Barcelona havien protagonitzat els militars, p. 664

«La sèrie de fets alentatoris a la vida de Catalunya en general i especialment de Barcelona, la negativa obstinada a totes les reformes unànimement reclamades per l'opinió catalana, l'estat d'indefensió en què es deixa la nostra ciutat, han sigut darrerament seguits d'un atemptat que, per l'especial missió social dels organismes a què pertanyen els que en ell prengueren part, per l'actitud de complicitat vergonyosa observada per certes autoritats, adquireix una gravetat especial que la fa intolerable.»

Denunciaven l'actitud seguida pel Govern espanyol, p. 664:

«I hem de fer-la constar també contra aquest Govern que, en lloc de reprimir els atemptats i de fer respectar els drets violats pels mateixos que tenen l'altíssima missió de defensar-los, tracta de suspendre arbitràriament les garanties que als ciutadans concedeixen les lleis fonamentals de l'Estat.

El manifest finalitzava fent una crida a tots els catalans per a treballar plegats, p. 664:

«Catalans: Ens trobem en moments decisius per al nostre poble. Els fets de què avui protestem poden ésser el preludi de persecucions que amb l'excusa de combatre un suposat separatisme anirien, en realitat, dirigides contra l'ideal autonomista, que és l'ànima del nostre poble. Oposem-hi la nostra serenitat, la nostra constància, el nostre entusiasme. Davant dels insults dirigits a Catalunya, davant de les arbitrietats i atropells comesos, afirmem més i més la nostra fe en la vitalitat indestructible del nostre poble i en la segura i definitiva victòria dels ideals de Llibertat i de justícia.»

El manifest, que estava signat pel Dr. D. Martí i Julià, per la Unió Catalanista i totes les entitats adherides, per Francisco Pi i Suñer, com a diputat provincial, i per Enrich Nello, com a regidor síndic i president accidental del Consell Regional Federalista, anava

seguit per la relació de totes les entitats i persones que s'hi havien adherit⁴⁴⁴, entre les quals es trobava el mateix Prat de la Riba en qualitat de diputat provincial.

---

⁴⁴⁴ Ibídem, p. 664-666:

Joventut Federal Propagandista de Barcelona, Joseph Parés i Joseph Sanguinety.
Centre Català Republicà Federalista de Barcelona, Andreu Gaya i Joan Arnall i Angelet.
Centre Republicà Federalista de la Barceloneta, Joan Esteve Gatuellas i Lluís Guanyabens.
Carles Llobet i Busquets, diputat provincial.
Comitè Republicà Federal de Sant Martí de Provençals, Emili Montserrat i Amadeu Julià.
Centre Democràtic Federal del Poble Nou, Jaume Rossell.
Comitè Republicà Democràtic Federal de Barcelona», Miquel Vilà i J. M. Mallafré i Tort.
Catalunya Federal, Miquel Laporta.
Círcol Republicà Democràtic, Secundí Coderc, diputat provincial.
Lliga Regionalista i entitats adherides, Raymond d'Abadal, regidor de Barcelona; Pere Rahola, regidor electe.
Josep M. Vallès i Ribot, exdiputat a Corts i president honorari del Consell Regional Federalista de Catalunya.
Juli Marial, tinent alcalde de Barcelona.
Comitè Federal de Sants, Francesc Gavaldà. Bonaventura M. Plaja, diputat a Corts.
Joan Llussà i Puig, president honorari del Centre Republicà Federalista de la Barceloneta.
Josep Puig i Cadafalch, regidor de Barcelona.
Lluís Duran i Ventosa, regidor electe.
Joan Ventosa i Calvell, regidor electe.
Josep Magrinà, regidor de Barcelona.
Francesch Puig i Alfonso, regidor electe.
Ildefons Suñol, regidor de Barcelona.
Centre Autonomista Fivaller, J. Giralt Verdaguer, president.
Institut Obrer Català, Arthur Mas.
El Poble Català, Joaquim Lluhi i Rissech.
Consistori dels Jochs Florals de Barcelona, Ferran Agulló i Vidal.
Joventut, Lluís Via.
Centre Autonomista del Comerç i de la Indústria, Joseph Bordas, president.
Ateneu Autonomista del districte Vil, Pere Pagès i Rueda, president.
Círcol Regionalista de Sant Jordi, el president, Pere Tort Pozo.
Ateneu Obrer Català de Sant Martí, el president, Joaquim Rivera i Cuadrench.
Centre Autonomista Roger de Flor, Remigi Juncà i Calvet, president.
Comitè Federal de Sans, Francisco Gavaldà, president.

1.2.22 *Una vegada més* ⁴⁴⁵

Prat en aquest article, el primer que publicava a *La Veu de Catalunya* des de que fou suspesa per ordre governativa amb motiu dels darrers fets succeïts a Barcelona, es referia a la suspensió de la publicació catalanista.

Prat iniciava l'article mostrant la seva protesta per la suspensió de *La Veu*, p. 666:

«Al reprendre *La Veu* la seva publicació després d'una suspensió sobrevinguda quan nosaltres havíem suprimit no solament tota mena de comentaris sobre els

---

Centre Federal de Sants, Pere Rodon, president.

Foment Autonomista Català, A. Utrillo, president.

Ateneu Democràtic Regionalista del Poble Nou, A. Daunas, president.

Comitè Republicà Federalista d'Horta, Plàcid Jornet, president.

Centre Republicà Federalista del Clot, Joseph Aragonès, president

Comitè Republicà Democràtic d'Horta, Joan Baladàs, president.

Centre Federal de les Corts, el president, Salvador Gómez.

Tertúlia Federal republicana de Les Corts, Blay Garcia, president.

Ateneu Obrer del Districte III, Joseph Oliveres, president.

Catalunya i Avant, el president, Josep Pi.

Centre Autonomista de Sant Gervasi, Joaquim Rita, president.

Unió Autonomista de Gràcia, J. Sagarra, president.

Ateneu Obrer del Poblet, Lluís Jordà, president.

Ateneu Obrer del Districte 11, Narcís Fuster, president.

Centre Popular Catalanista de Sant Andreu, Joan Ferrer, president.

Lliga Regionalista de Gràcia, Marsal J. Valls, vicepresident.

Lliga Regionalista de la Barceloneta, el president Josep Lacambra.

Casino de Sants, el president, Josep Nubiola.

Centre Popular Catalanista de Sant Andreu, Josep Cararach, president.

Fivaller, Victori Bisbal.

Ferran de Sagarra, regidor electe.

Narcís Pla i Deniel, regidor de Barcelona.

Casino de Sants, Joseph Rogent, Jaume Carner, Felicià Serra, Ramon Albó, Ignasi Peris, Joan Pijoan, Joaquim Giralt Verdaguer, Josep Nubiola, Mas i Cuadros, Josep Rovira, Josep M. Valls i Vicens, Joan Rubió, Fèlix Cardellach i Salvador Roca, regidors.

Prat de la Riba, Gil Saltor, Enrich Sagnier i Jaume Brutau, diputats provincials.

⁴⁴⁵ *Ibidem*, p. 666-667. L'article fou publicat el 16 de desembre de 1905 a *La Veu de Catalunya*.

successos candents, sinó fins la relació dels fets que anaven esdevenint, hem de començar protestant de la suspensió de garanties constitucionals, com n'han protestat la major part dels diaris de la nostra capital.»

Destacava que el Govern espanyol, malgrat que la llibertat d'expressió estava reconeguda a la Constitució, aprofitava el procediment del règim de suspensió de garanties per a negar-la a “les agrupacions justes i legals”, p. 666:

«L'emissió del pensament és lliure a Espanya fins per als que neguen Déu, la pàtria, la societat; per als que prediquen la dissolució de tots els vincles socials, per als que somnien la destrucció de tots els Estats i de les grans institucions que els integren.»

Rebutjava l'acusació que alguns periòdics de Barcelona i molts de Madrid, aprofitant la suspensió de *La Veu de Catalunya*, havien fet de que el catalanisme era un moviment separatista, p. 667:

«En quant a *La Veu*, és per demés insistir-hi. Abans que el separatisme fos un delictes penat per les lleis, cent vegades l'havia combatut per regressiu, per incompatible amb l'esperit i les aspiracions i els interessos de Catalunya. Com la Lliga, com totes les entitats regionalistes, *La Veu* ha defensat sempre l'autonomia de Catalunya en la nació espanyola, i creu i ha cregut sempre que l'autonomia és l'únic remei de certs mals i també el camí únic per a redimir les demés regions espanyoles, per a salvar Espanya de la present ruïna i permetre a tots els espanyols, sense distinció de comarques i regions, entrar francament a fruit dels beneficis de la civilització i del progrés.»

Finalitzava l'article saludant a tots els companys de la premsa, “els amics i els enemics”, p. 667:

«Al tornar a publicar-se *La Veu de Catalunya* hem de saludar tots els companys de la premsa, els amics i els enemics, els que en aquests jorns ens han acompanyat amb les seves simpaties i els que ens han combatut sense cap mena de consideració, ni tan sols la que es té sempre amb qui no pot defensar-se.

Als primers els donem les gràcies més sentides. Als altres, no els contestem, ni els contestarem per ara: ells saben la nostra situació i ens limitem a apel·lar a la seva honradesa perquè esperin a discutir i a passar comptes per quan s'hagi restaurat la normalitat constitucional.»

1.2.23 *Una vez más*⁴⁴⁶

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat expliquen en una extensa nota⁴⁴⁷ la procedència i el context en què s'emmarcava aquest document.

El document s'iniciava amb una referència a la represa de la publicació de *La Veu*, p. 667-667:

«Al reanudar La Veu su publicación después de una suspensión decretada cuando ya La Veu había suprimido no solamente toda suerte de comentarios sobre los sucesos candentes sino también la relación de los hechos que se sucedían, hemos de comenzar protestando de la suspensión de garantías como antes de nosotros han protestado la mayoría de los periódicos de nuestra capital.»

Es ressaltaven els sacrificis que en el passat havien afrontat els ciutadans espanyols per assolir les llibertats constitucionals, p. 668:

«Todo el siglo XIX está lleno de luchas violentas sostenidas con el objeto de establecer el régimen constitucional. Millares de antepasados sacrificaron generosamente su vida para conquistar un régimen de libertad. Sublevaciones militares, insurrecciones populares, convulsiones innumerables, agitaron la vida interior de España antes de predominar el sistema constitucional basado en el reconocimiento de los sagrados derechos de los ciudadanos.»

---

⁴⁴⁶ *Ibíd.*, p. 667-669.

⁴⁴⁷ *Ibíd.*, p. 667-669. Nota núm. 24:

*«La Veu de Catalunya va ser suspesa el 5 de desembre de 1905. El 27 de novembre havien estat suspeses les garanties constitucionals. Abans del 5 de desembre estava ja suspès el *Cu-cut!*, la revista satírica que era germana seva. *La Veu* reaparegué el 16 de desembre. S'han conservat tres versions manuscrites en castellà: una de més llarga amb lletra que no es de Prat de la Riba, una de més curta amb la seva lletra i un altre text encara més breu i incomplet titulat «Acusaciones injustificadas», que també es de lletra de Prat (APR, ANC, prest. v, C 8/9). L'editorial publicat al diari correspon a la versió castellana més breu, amb lletra de Prat de la Riba. En un dels fulls manuscrits diu també amb lletra de Prat: «Article presentat an en Binova per reparèixer *La Veu* després de la suspensió del 25 de novembre.» Així, doncs, Prat de la Riba, en negociar la reparició del diari, va haver de sotmetre l'editorial a l'aprovació del governador civil, el marqués de Binova.»*

Es referia a les acusacions que havia rebut *La Veu de Catalunya* de defensar el separatisme, p. 668:

«Mientras la suspensión de garantías ha pesado sobre nosotros, dos periódicos de Barcelona y muchos de Madrid, sin respetar nuestro forzado silencio, han acusado nuevamente al catalanismo de ser un movimiento separatista.»

Es ressaltava que *La Veu*, que era partidària de l'autonomia de Catalunya, no defensava el separatisme, p. p. 669:

«La Veu ha propagado siempre la autonomía de Cataluña dentro de la unidad del estado y cree y ha creído siempre que la autonomía, remedio único de los males de España, es también el único camino para redimir de la decadencia a las demás regiones españolas, para salvar a España de su actual ruina, y permitirnos a todos los españoles, sin distinción de comarcas ni regiones, entrar de lleno en el progreso y gozar de los beneficios de la civilización y del progreso, de que solamente gozan los Estados cuya constitución política corresponda a la estructura que la naturaleza y la historia les ha dado.»

Es remarcava que aquest fou el sentiment amb què el regionalisme s'adreçà a la monarquia, p. 669:

«Lo que Cambó expuso al Rey es lo que habíamos defendido siempre, lo que hemos sostenido después en todas nuestras campañas, lo que deseábamos poder sostener en las futuras. Que donde entonces estábamos, estamos ahora y hemos estado siempre sin que las injusticias ni los ataques ni la campaña violenta fuesen bastantes a separarnos ni un ápice de la línea de conducta que nuestras leales y honradas convicciones desde el primer día nos dictaron.»

El document finalitzava amb una declaració en què es deia que el regionalisme continuaria actuant des de la legalitat, p. 669:

«Sin fundamento, sin que jamás nosotros, respetuosos siempre con todas las leyes y con todos los organismos encargados de cumplirlas, hayamos dado motivo para pensar lo contrario, se nos ha achacado estos días actitudes y criterios que sólo los que no nos conocen pueden imaginar.»

Nosotros estamos, hemos estado y queremos estar dentro de la legalidad. Ni injusticias ni agresiones ni ataques violentos podrán apartarnos nunca de ella. Tenemos demasiado amor a nuestro país y a sus destinos.»

1.3 Conclusiones del capítulo

L'any 1905 marcà unes fites importants en la vida de Prat tant en la seva activitat política com també en l'àmbit familiar: A les eleccions provincials del 12 de març de 1905, formant part de la candidatura de la Lliga Regionalista, resultà elegit diputat provincial i assumí per primera vegada un càrrec electiu en la política activa catalana. El 1 de maig de 1905, contragué matrimoni amb Josepa Dachs Carner.

El 30 de juliol, Prat participà en els treballs preparatoris de l'Assemblea d'alcaldes de la província de Barcelona que havia convocat la Diputació. Prat, que només feia quatre mesos que era diputat provincial, formà part de la ponència que tenia l'encàrrec de preparar unes Bases per a la reforma de la llei d'Administració local.

A finals de l'any 1905, arran de les tensions que es produïren entre el catalanisme representat per *La Veu de Catalunya* i l'estament militar de Barcelona, la Lliga Regionalista assumí un paper de lideratge en la política catalana ajuntant a la major part de les forces polítiques en el moviment de la Solidaritat Catalana.

En el conjunt de l'obra escrita de Prat des de que fou elegit diputat provincial es pot copsar quins eren els elements que orientaven la seva obra periodística i la seva actuació política pública. Era conscient de pertànyer a una generació que, havent dedicat la seva activitat a la obra de l'ideal adoptat en la seva joventut deixaria petjada pròpia en la vida catalana. Era una generació que, prenent consciència que a Catalunya hi havia un "esperit nacional", un "caràcter nacional" i un "pensament nacional", havia donat forma i base científica a "les reivindicacions de Catalunya". La generació de Prat entengué que Catalunya era una Nació perquè es tenia un dret, una llengua, un art propi, un pensament, un caràcter i un esperit nacional.

Segons Prat, el catalanisme polític abraçava tots els elements de la vida social de Catalunya i tenia seguidors entre les noves generacions i entre els intel·lectuals i les classes professionals directors de la societat catalana. Al mateix temps, era conscient que el

catalanisme polític no havia avançat a les grans ciutats entre les classes socials populars, “*enardecidas por predicaciones anarquistas*”, i entre amplis sectors de les classes mitjanes i altes originàries d’altres regions o lligades per “*razón de interés con el Estado o con empresas del Estado*”.

Reconeixia que des del catalanisme polític ja s’havia iniciat “la nueva idea” d’apropar-se a “*las clases populares*” i que ja començaven a ser “*visibles los progresos que en esta empresa se consiguen*”. Considerava que aquella tasca era una qüestió de temps, ja que “*más o menos completamente no hay nadie que no esté ganado por las nuevas ideas y el que no, está cuando menos influido*”.

Prat, plenament conscient dels entrebancs que l’Estat espanyol estava posant a l’assoliment dels objectius del catalanisme polític i de l’antagonisme que existia entre l’Estat espanyol i Catalunya, al mateix temps que denunciava públicament l’actitud que seguia l’Estat espanyol amb Catalunya també expressava la disposició de la Lliga Regionalista a col·laborar amb un dirigent polític espanyol que, tenint visió d’Estat, fos sensible als sentiments exposats des del catalanisme polític conservador.

L’actuació que es seguia des de la Lliga Regionalista podia reduir l’antagonisme polític i social que s’havia creat entre Espanya i Catalunya i que es treballava “*en bien de Cataluña y en bien de España*”. El regionalisme català, agrupant “*todas las grandes fuerzas conservadoras de la sociedad catalana*”, no pretenia lluitar “*contra el Estado*” sino que, prenent “*posiciones dentro del Estado*”, volia influir en l’orientació de l’Estat i aspirava a participar en “*las responsabilidades de la vida pública, infundiendo su savia, savia joven y rica en el Estado enfermizo y decrepito*”.

Prat, conscient del perill que alguns sectors de les noves generacions catalanes reaccionessin adoptant posicions més radicals, prevenia de les conseqüències que tindria que l’Estat espanyol adoptés una actitud o un altra en relació a les aspiracions que s’exposaven des del catalanisme polític. Si l’Estat espanyol era sensible a les aspiracions de Catalunya i introduïa algunes reformes en l’administració provincial i municipal es podria tenir la col·laboració de les noves generacions.

Des del catalanisme polític es reconeixia el valor que el foment de la riquesa de Catalunya tenia per al renaixement català i la important contribució que aportava en el progrés social i cultural i en el renaixement polític: l'art, la indústria, la ciència i el poder eren diferents focus que en “la vida moderna” col·laboraven en el progrés de la societat.

Afavorint el renaixement de la vida cultural catalana i afavorint els interessos dels industrials i obrers, “germans de pàtria”, Catalunya es podria situar “per dret propi en el concert dels pobles civilitzats”.

Prat feia una crida als catalans per a que recolzessin l'obra que s'estava portant a terme des del catalanisme polític que representava la Lliga Regionalista: la doctrina nacionalista era la doctrina “posada en pràctica per *La Veu de Catalunya* des de la seva fundació”. La tasca política que es feia des del catalanisme tenia l'objectiu d'arribar a convertir l'ideal col·lectiu de la societat catalana en realitat política.

En el plantejament polític pratià, treballant per incrementar el progrés cultural i material de Catalunya també es contribuïa al progrés del conjunt d'Espanya. Segons Prat, introduint millores en els organismes de Govern, es podria substituir l'Estat espanyol, que responia a una mentalitat arcaica, per un nou Estat espanyol, que respongués al sentit català que representava el sentit modern de la política.

PART SEGONA:

L'ACTUACIÓ POLÍTICA I L'OBRA DE PRAT DE LA RIBA DE 1905 A 1917

CAPÍTOL II:

L'ACTUACIÓ I L'OBRA DE 1906

2. L'ACTUACIÓ I L'OBRA DE 1906

A l'any 1906, l'actuació i l'obra de Prat s'emmarca en el context polític de la reacció que adoptà el Govern per a respondre a la difícil situació que es produí a Catalunya després que, la nit del 25 de novembre de 1905, un grup nombrós d'oficials de la guarnició de Barcelona assaltessin la redacció de les publicacions catalanistes *Cu Cut!* i *La Veu de Catalunya*.

El maig de 1906, en el moment més àlgid de l'actuació del moviment de la Solidaritat Catalana, es publicà *La Nacionalitat Catalana*, llibre en què Prat sistematitzà en una sola obra el contingut doctrinal del catalanisme polític.

2.1 Presentació

De l'any 1906 remarquem tres fets en què Prat tingué una destacada participació: la redacció del manifest *La cuestión catalana. Los senadores y diputados regionalistas al país*, la celebració del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana i la celebració de la Primera Assemblea general de les Diputacions provincials d'Espanya.

2.1.1 El manifest *La cuestión catalana. Los senadores y diputados regionalistas al país*

Aquest manifest s'emmarcà en el procés de la presentació i tramitació de la llei de jurisdiccions en què s'augmentaven els supòsits en què tenien competència els tribunals de justícia militar. El projecte de llei fou vist pels partits catalans, a excepció del republicanisme radical lerrouxista, com un intent del Govern espanyol per a controlar les aspiracions catalanes.

La reacció que es produí a Catalunya donà lloc a la formació de la Solidaritat Catalana⁴⁴⁸, que es presentà públicament en un míting que es celebrà el 11 de febrer a Girona.

En aquell context, Prat redactà el manifest que, dirigit al país el 12 de gener de 1906, estava signat pels diputats i senadors catalanistes. En el manifest, en què es plantejava l'anomenada "qüestió catalana", s'explicaven els motius que havien originat la formació del moviment catalanista i s'assenyalaven les aspiracions dels regionalistes.

El diumenge 20 de maig, tingué lloc a Barcelona un acte dedicat als parlamentaris catalans que s'oposaren a la llei de jurisdiccions en el tràmit parlamentari a Madrid. El mateix dia, també a Barcelona, es celebrà la Festa de l'Homenatge, en què una gran multitud desfilà davant dels parlamentaris en el Saló de Sant Joan i l'Arc de Triomf.

---

⁴⁴⁸ Els partits i organitzacions que formaren la Solidaritat Catalana foren la Lliga Regionalista, la Unió Republicana, el Partit Federal, el Partit Carlista, el Centre nacionalista Republicà i la Unió Catalanista. Nicolás Salmerón, des de Madrid, donà suport a la Solidaritat Catalana.

El 11 de novembre de 1906 es celebrà a la plaça de braus de Las Arenas de Barcelona “l’Aplec de la Protesta”, en què es demanà la derogació de la llei de Jurisdicció i s’aprovaren els criteris que havien d’orientar l’actuació posterior del moviment de la Solidaritat Catalana.

2.1.1 El Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana

Del 13 al 18 d’octubre de 1906, es celebrà a Barcelona el I Congrés Internacional de la Llengua Catalana que, presidit per mossèn Antoni M. Alcover, tingué una gran transcendència per la participació de congressistes, que arribà als 3.000 inscrits, per l’aspecte científic, posant a discussió 17 temes diferents, presentant 61 comunicacions i donant l’impuls definitiu a la codificació ortogràfica i gramatical del català, i en la vessant cultural, constituint una manifestació de reconeixement col·lectiu de la llengua catalana.

Enric Prat de la Riba, que formà part de la comissió tècnica⁴⁴⁹ que organitzà el Congrés, que tingué l’especial significació d’haver-se organitzat al marge de les institucions representatives del món oficial espanyol, presentà la comunicació *Importància de la llengua dins del concepte de la nacionalitat*. A la comunicació, Prat posava de manifest la importància que tenia el llenguatge com a principal instrument de relació en la vida en societat i com a element de pertinença social.

El fet que la celebració del Congrés coincidís en el temps amb la promulgació de la llei de jurisdiccions i l’auge del moviment de la Solidaritat Catalana motivà que els actes del Congrés i les activitats no estrictament acadèmiques, que s’organitzaren al redós de l’esdeveniment, esdevinguessin uns actes de manifestació patriòtica i de reconeixement de la recuperació de l’ús social de la llengua catalana.

Els actes acadèmics del Congrés⁴⁵⁰, a més a més de les sessions solemnes d’obertura i de clausura⁴⁵¹, es complementaren amb recepcions oficials que donaren institucions de la ciutat,

---

⁴⁴⁹ Altres membres de la comissió organitzadora foren Antoni Rubió i Lluch, Jaume Massó i Torrents, Josep Pijoan i Joaquim Casas i Carbó.

⁴⁵⁰ Els actes acadèmics tingueren lloc al Palau de Belles Arts. Foren constituïdes tres seccions d’estudi: la filològico-històrica, la literària i la socio-jurídica, presidides, respectivament, per Antoni M. Alcover, Rubió i Lluch i Ramon d’Abadal.

⁴⁵¹ L’acte inaugural i l’acte de clausura del Congrés es celebraren al Teatre Principal.

amb una exposició del llibre en català publicat des de la Renaixença, amb actes musicals i teatrals i amb excursions a poblacions catalanes.

De les ponències que es presentaren a la secció literària són de destacar la de Joaquim Ruyra, que es presentà el dia 15 al matí, i la de Gregori Artizà, que es presentà el mateix dia 15 a la tarda:

- De la ponència de Ruyra, que tractava de l'estudi de llengua catalana en les obres literàries i de les causes de la formació del llenguatge literari, és de remarcar la crida que féu a aprofundir en l'estudi del català dels "sigles d'or" i a evitar "la introducció y sosteniment innecessaris de fonies de quart ordre y molt especialment de mentalitats sintàctiques castelleses".
- De la ponència de Gregori Artizà, mestre jubilat de Capmany, que tractava de la importància i de la necessitat dels estudis gramaticals i de la creació d'una Acadèmia o Institut de llengua catalana, és de ressaltar que proposà la constitució d'una "Acadèmia o Institut ab persones competents del Congrés o Acadèmia de Bones Lletres"⁴⁵².

2.1.3 La celebració de la Primera Assemblea general de les Diputacions provincials d'Espanya

Del 5 al 12 de novembre de 1906 es celebrà a Barcelona la primera Assemblea general de les Diputacions provincials d'Espanya, que presidí Joaquim Sostres, diputat de la corporació barcelonina. Prat hi tingué una participació destacada i presentà una proposta⁴⁵³ en què es

---

⁴⁵² El 1907, Enric Prat de la Riba, després del triomf electoral de la Solidaritat Catalana i de la seva elecció com a president de la Diputació provincial de Barcelona, amb la creació de l'IEC inicià la vasta actuació de l'organisme provincial en l'àmbit cultural. El 18 de juny de 1907, només nou mesos després de la celebració del Congrés, es creava l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), que, com a centre d'alta cultura que havia de promoure la recerca en els diferents elements de la cultura catalana, tingué en la Secció Filològica un instrument que facilità que es dugués a terme la codificació de la llengua catalana i la formació de la normativa ortogràfica.

⁴⁵³ En l'actuació de Prat com a diputat provincial destacà la seva participació en la ponència encarregada de presentar una proposició a la Assemblea general de Diputaciones de España que s'havia de celebrar a Barcelona el 1906. A la proposta que es presentà ja es desenvoluparen unes bases en què, en concordància amb les orientacions del programa catalanista, es contemplava la constitució de mancomunitats.

detallaven les bases que s'haurien de tenir en compte en la formació d'una nova llei d'administració local:

- L'autonomia dels organismes locals.
- La conservació de la personalitat administrativa de les províncies.
- Facultar a les províncies veïnes a formar mancomunitats regionals.
- La concessió a les mancomunitats regionals dels serveis de carreteres, comunicacions telefòniques, beneficència general, ensenyança universitària i construcció de ferrocarrils secundaris.
- Lliurament a les mancomunitats dels medis econòmics necessaris per a gestionar els serveis d'obres públiques i d'ensenyança que assumissin.
- Distinció entre l'organització de les Diputacions i les Mancomunitats i entre els organismes deliberants i executius que es creessin.

La proposta de Prat, atesa la seva extensió, fou modificada per abreviar-la i quedà redactada i aprovada⁴⁵⁴ en el sentit de que les províncies veïnes, per acord de les respectives Diputacions o de la majoria dels Ajuntaments, tinguessin dret a mancomunar-se i que poguessin rebre delegacions de funcions i medis econòmics per part de l'Estat.

El 1906 es posà de manifest que a Catalunya s'anava conformant un moviment que, tot i que tenia plena consciència social i política de que s'estava a l'avantguarda de les regions espanyoles, era plenament conscient que no tenia un pes específic en la direcció de l'Estat.

Els dirigents de la gran part dels partits polítics catalans integrants de la Solidaritat Catalana, que assumien que a Catalunya s'havia assolit un important nivell cultural i econòmic, amb el renaixement científic, literari i artístic i amb un elevat grau de riquesa industrial i comercial, coincidien en la necessitat d'assolir noves fites de prosperitat per a apropar-se al nivell de les nacions més avançades culturalment i econòmicament.

Es considerava que, amb l'establiment d'una política de "*self-government*", es podria iniciar la renovació de l'ensenyament, es podrien tenir més i millors vies de comunicació i es podrien assolir uns millors nivells de llibertat i de benestar econòmic.

---

⁴⁵⁴ A l'acta de l'Assemblea es féu constar el sentir unànime favorable a l'autonomia administrativa. La proposta acordada es traslladà a la comissió encarregada de preparar la següent Assemblea.

2.2 L'obra de Prat

En aquest apartat presentem l'obra de Prat corresponent a l'any 1906⁴⁵⁵, que està formada per 70 documents: 62 articles que publicà a *La Veu de Catalunya*, 1 esborrany d'article, el manifest *La cuestión catalana*, l'estudi *Els pagesos de remença* que publicà a la *Revista jurídica de Catalunya*, 1 discurs, el comunicat que presentà al Primer Congrés de la Llengua Catalana, l'estudi *Corts Catalanes*, el projecte que preparà per a l'Assemblea de Diputacions Provincials d'Espanya i el llibre *La Nacionalitat Catalana*.

2.2.1 *La Nacionalitat Catalana*⁴⁵⁶

Aquest llibre, que va tenir un èxit immediat a Catalunya, pel nombre de reedicions i per la seva difusió ha esdevingut l'obra més coneguda de Prat.

Rovira i Virgili⁴⁵⁷ posà *La Nacionalitat Catalana* com a exemple d'obra de Prat en què es manifestava la seva "complexa personalitat política", p. 112

«En la complexa personalitat política d'Enric Prat de la Riba hi havia la coexistència d'una concepció nacional completa i d'una tendència política oportunista o possibilista. Mentre iniciava i seguia la tàctica de les negociacions amb els polítics de Madrid i de les combinacions i aliances amb partits i homes de catalanitat feble o negativa, mantenia l'ideari nacionalista i en donava una remarcable visió en *La Nacionalitat Catalana*, obra audaç de pensament i d'expressió, a despit de les fórmules, ja una mica atenuades, de l'última part. La part millor de l'obra és la que afirma el veritable sentit del moviment català i mostra la diferència essencial entre els conceptes «nació» i «regió.» »

Destacava que una part important del llibre es corresponia a escrits anteriors de Prat, p. 112-113:

«Els primers capítols del llibre són, en gran part, una reproducció de treballs anteriors: *El fet de la nacionalitat catalana*, sèrie de conferències donades a l'Ateneu Barcelonès en el

---

⁴⁵⁵ És de remarcar que l'any 1907, en el conjunt de l'obra de Prat, és el període en què la producció escrita fou més extensa.

⁴⁵⁶ Enric Prat (1910). *La Nacionalitat Catalana*. Barcelona: La Cataluña. (La primera edició fou publicada el 1906, a Barcelona, per l'Anuari de la Exportació).

⁴⁵⁷ Antoni Rovira (1934). *Resum d'història del catalanisme*. Col·lecció popular Barcino, Volum CXXV. Barcelona: Editorial Barcino.

curs 1896-1897 (quan era president Almirall), i el pròleg que Prat va posar al llibre de Lluís Duran i Ventosa, *Regionalisme i Federalisme*, publicat l'any 1905.»

La Nacionalitat Catalana, segons Rovira i Virgili, exercí “una influència decisiva en la formació patriòtica de les generacions catalanes del nou-cents”.

En el pròleg de la reedició⁴⁵⁸ que féu l'Editorial Barcino de *La Nacionalitat Catalana* es destacava la importància que tingué aquesta obra entre les publicacions de Prat, p. 14:

«Entre les nombroses publicacions del gran polític, excel·leix *La Nacionalitat Catalana*, que Eugeni d'Ors va anomenar «llibre de capçalera de Catalunya», «Prat de la Riba», diu Rovira i Virgili, «fou qui, primer que ningú, va tenir, a la Catalunya contemporània, la consciència plena de la personalitat nacional del nostre poble». En *La Nacionalitat Catalana* veiem de quina manera aquesta consciència nasqué, cercà els fonaments que li calien i arribà a conclusions que avui ja no són discutides per cap patriota.

En la teoria del catalanisme, la tasca de destriament i puntualització de conceptes que Prat de la Riba acomplia, en el seu llibre cabdal, a principis de segle, ens pot fer ara i sempre serveis impagables.»

En el mateix pròleg es feia una reserva expressa sobre l'actualitat del contingut doctrinal de l'obra de Prat, p. 16:

«En altres aspectes, *La Nacionalitat Catalana* es ressent, com és natural, del pas dels anys. Prat de la Riba donà a la seva teoria fonaments de seny i de ciència. La força del seu seny natural se'ns fa encara evident quan constatem que la caducitat, que hom observa en alguns punts, de l'argument científic, no arriba mai a afectar la solidesa de les conclusions nacionalistes, en el que es refereix a la nostra terra. Quant a les consideracions sobre l'imperialisme, potser Prat de la Riba, si pogués ara revisar-les, hi faria algun retoc, a la llum de novells esdeveniments polítics.»

La Nacionalitat Catalana s'estructura en 10 capítols: Introducció, Provincialisme y Regionalisme, Génesi del Nacionalisme, Iniciació i difusió del Nacionalisme, El fet de la Nacionalitat, La idea de la Nacionalitat, El fet de la Nacionalitat Catalana, El Nacionalisme polítich, L'imperialisme, Acabament.

A banda del contingut doctrinal, en aquesta obra Prat tractà de qüestions relacionades amb la cultura i la llengua catalana, com a referents de la pertinença a una unitat nacional diferenciada que estava entrant en un estadi superior de civilització.

---

⁴⁵⁸ Enric Prat (1977). *La Nacionalitat Catalana*. Barcelona: Editorial Barcino.

Destaquem les referències que Prat féu en relació a la cultura, a la llengua catalana, a la gènesis del sentiment nacional, a la difusió del sentiment de pertinença a una realitat nacional, a l'educació del sentiment de pertinença a una nacionalitat i a la unitat de cultura com a instrument de civilització⁴⁵⁹.

La cultura:

Prat exposava que Catalunya, que havia estat el principal instrument de la política dels Reis d'Aragó, estava totalment exclosa de l'acció governamental, no participava en les decisions de les quals depenia "la prosperitat o la desgracia" i que, culturalment, va arribar a dependre de la cultura castellana, p. 13:

«Catalunya pobra, sense comerç, sense indústria; Catalunya sense direcció política autònoma, va quedar també sense cultura pròpia, subjecta a la cultura de la Cort, tributaria de la cultura castellana.»

Es referia a la situació en què quedà la cultura catalana com a resultat de que Catalunya, al no tenir una acció política ni una cultura pròpia, estava sotmesa a la llengua i a la direcció d'un altre poble, p. 14:

«Les poques manifestacions, y encara neulides y encarcerades, de la cultura nostra d'allavors, són castellanés. L'ideal que allavors esdevenia, lo futur que's feya actual era un ideal de assimilació a la llengua y la cultura castellanés que arribaven a Catalunya ab l'esclat esplendorós, ab la auriola gloriosa, ab els prestigis irresistibles de la augusta, sacra, cesàrea y catòlica magestat de la corona. Quan en 1714 va caure l'últim baluart de les llibertats polítiques, ja l'intellectualitat catalana havia adoptat el castellà per llengua vulgar de la cultura, com més tard havia de adoptar-se en tots els actes de la vida pública, com més tart havia de convertir-se en única llengua escrita de la nostra terra.»

La recuperació del sentiment de tenir una llengua i una cultura catalana es va iniciar amb la restauració dels "Jocs Florals" i amb el moviment literari i artístic de la renaixença catalana. Aquella embranzida inicial es va anar consolidant amb un redreçament de

---

⁴⁵⁹ Ens centrem en aquests aspectes atès que els continguts que formaven alguns dels capítols ja havien estat publicats anteriorment en el *Compendi de la doctrina catalanista* (1894), a la conferència que donà amb el títol *El fet de la nacionalitat catalan* (1897), i en el pròleg del llibre de Duran i Ventosa *Regionalisme i federalisme* (1905).

l'activitat econòmica i amb la renovació històrica, literària i artística. Finalment es va arribar al “despertament de la consciència reflexiva del ésser nacional”, que constituí la fase política: “la creació del organisme polític de la nacionalitat, que es l'obra d'ara, la flor de voluntat del nostre renaixement integral”.

La llengua catalana:

A Catalunya durant molts anys es va arribar a assumir que la llengua castellana era la seva llengua, igual que la història d'Espanya i el dret espanyol eren la història i el dret de Catalunya, p. 25-26:

«El català o llemosí, llengua materna uns cops, dialecte altres vegades, no'ls deya casi res; y el dret civil català, dret foral o municipal, va ser desnaturalisat per la llei hipotecària sense aixecar protestes, com no n'havia aixecat cap el primer intent de codificació; y fins quan, més enllà, algunes veus varen sortir en defensa seva, donaven raons d'oportunitat, però s'ajupien a acceptar com a veritat inconcusa que havia d'anar desapareixent pera fer lloch al dret general o comú, és a dir, al dret castellà.»

Més tard, en la fase de tenir un sentiment més provincià, s'assolí un doble sentiment de pertànyer a dos cultures, admetent “la monstruosa coexistència de les dues cultures, de les dues psicologies sobreposades d'inferior a superior”. Llavors s'iniciaren els primers moviments de recuperació de les tradicions catalanes, es passà a una primera fase d'estimació de la llengua pròpia i d'estudi de les particularitats jurídiques i de les institucions catalanes, p. 28-29:

«Va anar fent via l'amor a la llengua catalana, l'estudi de la història pròpia, la adhesió al dret civil. Les costums patriarcal de la família catalana, la milenària barretina, tot lo típic y especial de la nostra terra, va inspirar als poetes que ho veyen a la hora santa de la declinació, a la claror d'una posta embellidora. Va seguir la bifurcació de l'ànima catalana, que continuava tenint per seu y propi tot lo que'l poble castellà havia anat fent passar com únich espanyol, però començàvem ja a no demanar perdó de ser catalans. Al parlar de la *nostra* llengua, del *nostre* dret, del *nostre* teatre, tractant de la llengua, el dret, el teatre de Castella, ja no'ns disculpàvem com d'una falta de tenir també una llengua, un dret, una literatura propis.»

Aquella primera fase tingué la seva culminació quan es passà del provincialisme al regionalisme i s'assumí un sentiment de pertinença a la regió que representava la “província històrica”, p. 33:

«Era possible parlar de província, referint-se a la nostra terra, al bell començament, quan encara era fresca la antiga divisió que feya de tot Catalunya una sola província; però després, quan la província no va ser Catalunya, sinó una entitat administrativa arbitrària, va començar a sonar la paraula *regió* que temps a venir devia ser universalment admesa: y la regió era l'antich principat de Catalunya.»

El regionalisme en l'aspecte polític encara conservava el sentiment de pertànyer a una tradició històrica que es situava dins de l'Estat espanyol, p. 33:

«Desde'l regionalisme incipient, més social que polítich y administratiu, dels publicistes conservadors, que abraçats a la tradició catalana, continuaven subordinantla a la tradició espanyola, quasi sempre als ulls d'ells superior com encarnació del principi monàrquich, fins al regionalisme polítich y administratiu de fesomia federalista, el cicle de modalitats y matisos va passant del dualisme psicològich a la afirmació unitaria de la personalitat catalana, llevat del nacionalisme.»

La gènesis del sentiment nacional:

Es va iniciar un nou moviment format per “romàntics” i “sentimentals” i per “polítics i advocats” que, dins dels ideals regionalistes, ja “hi posaven sempre lo mateix, hi posaven Catalunya” ja fos referint-se a la llengua com a la pàtria, p. 42

«Eren els enamorats de la llengua catalana, que ploraven humiliada y malmesa, d'aqueixa llengua que cercaven amorosament per valls y montanyes, escorcollant la memoria del poble y les obres de les generacions passades; eren els pacients confegidors de pergamins, abocats sempre al passat aont veyen una Catalunya lliure, forta, gran; eren els copiadors de cançons, els registradors de pedres velles, els fervents admiradors de catedrals y monastirs, buscadors de l'or pur de la tradició catalana.

Els uns deyen que la llengua era la patria y la proclamaven reina, y ens la ensenyaven cuberta ab un mantell de pobles, tallat per la espasa del gran rey en Jaume I; altres deyen que qui fa'ls pobles és la historia y ens retreyen els bons temps de la nació catalana; altres volíen que fos la literatura, l'art, les costums... Y tots teníen raó y tots alhora.»

Amb l'obra dels poetes i literats i amb el treball de recerca dels estudiosos, poc a poc, s'anà formant el llevat del sentiment nacionalista p. 42-43:

«De llurs cants y pergamins, infolis, coleccions y fotografíes anava sortint la afirmació capital del ésser de Catalunya. Però no n'hi havia prou. La obra era incompleta.

L'ésser de Catalunya seguía encastat com els pòlips del coral al ésser castellà. Era una unitat, però no s'adonaven de que estés separada de les altres. No'n veuen la separació, no la sentíen. La força de l'hàbit, de l'ambient y de la educació feyen en l'esperit de molts d'ells un pòsit estrany, una segona naturalesa sobreposada d'elements exòtics, que'ls privava de veure, ab tota netedat, l'obra propia, els propis sentiments.»

Com a resultat dels treballs realitzats, s'entrà en una segona fase en què va sorgir amb claredat el sentiment de “saber que érem catalans y que no més érem catalans” i es va iniciar el “procés de nacionalització catalana”.

Es va passar d'un estat de teorització a un estat de definició de la pertinença a l'ànima catalana, entesa com a “fesomia moral” i com a “ésser psicològic”: “L'obra d'aquests homes no va ser una teoria, ni una doctrina, ni solament un programa; va ser un sentiment, el sentiment de pàtria, el *catalanisme*, que contenia, com la llavor conté l'arbre, el programa y la doctrina y la teoria”.

La generació de Prat de la Riba, hereva de la situació que havien creat els seus predecessors, va ser la generació que va acabar de donar sentit a l'ideal del nacionalisme, p.45:

«Es aquesta la filiació de la nostra doctrina. No són els equilibris més o menys enginyosos del federalisme; no són vagues descentralisacions que tant se'ns en donen; no són la bondat y la bellesa de les nostres costums, ni les ventatjes del nostre dret, ni les virtuts y valer de la nostra llengua; no són els dalers de bon govern y d'administració civilisada. Es Catalunya, és el sentiment de patria catalana. Ser nosaltres, aquesta era la qüestió. Ser catalans.»

Una vegada arribats a aquell punt ja es podia plantejar l'objectiu de com es podia treballar per a la consecució de l'ideal nacional, p. 46:

«Descentralisació, *self-government*, federalisme, Estat compost, autonomisme, particularisme pugen ab l'astre nou, però no'l són. Una Catalunya lliure podria ser uniformista, centralisadora, democràtica, absolutista, catòlica, lliurepensadora, unitaria,

federal, individualista, estatista, autonomista, imperialista, sense deixar de ser catalana.»

Havia de ser el poble català qui decidís com volia fer realitat les aspiracions del nacionalisme català i el redreçament del sentiment patriòtic, p. 47:

«No es qüestió de bon govern ni d'administració; no es qüestió de llibertat ni de igualtat; no es qüestió de progrés ni de tradició: es qüestió de Patria. Aquesta és la gran ensenyança que d'aquells homes varem treure, la pedra dels fonaments que anàvem a aixecar.»

Al mateix temps s'anava formant la consciència nacional en ser conscients de que el dret i la llengua eren “manifestacions del mateix esperit nacional”, p. 49:

«Catalunya tenia un dret propi; Catalunya tenia una llengua propia; donchs Catalunya tenia aqueix esperit nacional misteriós que ai devallar dels sigles va infantant y renovant el dret y la llengua...

Y aleshores furgaven en el nostre esperit pera trobarse les dues idees mares de la nostra formació intelectual y sentimental. Aqueix esperit nacional tret de la escola s'acostava al sentiment de patria despertat pels historiadors y els poetes. Els historiadors ens parlaven de la *nació catalana*, els poetes de Patria, els juristes de esperit nacional y tots volien dir lo meteix: Catalunya. Patria, Nació, Catalunya...»

La generació de Prat ja fou plenament conscient de que Catalunya tenia tots els elements constitutius del sentiment nacional, p. 51:

«Nosaltres vèyem l'esperit nacional, el caràcter nacional, el pensament nacional; vèyem el dret, vèyem la llengua; y de llengua, dret y organisme, de pensament y caràcter y esperit nacionals, en trèyem la Nació, això és, una societat de gent que parlen una llengua propia y tenen un meteix esperit que's manifesta hu y característich per sota de la varietat de tota la vida colectiva.

Y vèyem més: vèyem que Catalunya tenia llengua, dret, art propis; que tenia un esperit nacional, un caràcter nacional, un pensament nacional; Catalunya era, donchs, una nació.»

Arribats a aquell punt, veieren que “patria y nació eren una meteixa cosa”, p. 51-52:

«Y'l sentiment de patria, viu en tots els catalans, ens feya sentir que patria y nació eren una meteixa cosa, y que Catalunya era la nostra nació, igual que la nostra patria.»

La difusió del sentiment de pertinença a una realitat nacional:

Prat es referia a la tasca que es féu en el Centre Escolar Catalanista, p. 57:

«El breçol de la nova doctrina va ser la associació d'estudiants *Centre Escolar Catalanista*, fundada'l 1887 a redós del *Centre Català*. Allà, en el cor d'aquell jovent inflammat pel sagrat amor de patria, va nèixer, va pendre cos la nova idea, va crèixer y definirse.»

Exposava la intervenció que ell mateix tingué l'any 1890 quan llegí el discurs d'inauguració del curs de 1890 a 1891:

«L'any següent, 1890, havent de dirigir-me als meus companys d'Universitat, desde el meteix lloch, en la inauguració de les nostres tasques, vaig parlarlos de *la Patria Catalana que, petita o gran, és la única patria nostra*, de la esclavitut dels homes que ha passat per sempre, y *la esclavitut de les nacions que subsisteix encara*, de la llengua y'l dret, síntesi de la nacionalitat catalana.»

Prat, més endavant, en col·laboració amb Muntañola presentà el *Compendi de doctrina catalanista* el concurs que convocà el Centre Català de Sabadell “amb l'objecte de premiar un Catecisme semblant al catecisme foral de Navarra”, p. 62-63:

«En aqueix *Compendi* vàrem posarhi tota la novella doctrina, [...] Y definida la patria ab els seus caràcters fonamentals, se defineix Catalunya demostrant que té tots els atributs que fan la Patria o Nació.»

L'educació del sentiment de pertinença a una nacionalitat:

Prat exposava com els infants aprenien condicionats per l'entorn familiar i social en què es desenvolupava la seva vida, p. 73:

«Son esperit se desperta a la vida de la intel·ligència ab els accents d'una llengua determinada, que li dona fetes y acabades les idees y tot un sistema inflexible de vincles intel·lectuals; que s'apodera de son enteniment de nen y'l plega y enmotla a voluntat.

Va creixent y s'enriqueix ab les idees y ensenyances que reb dels seus pares, dels parents, dels amichs, dels mestres: idees y ensenyances que formen part del patrimoni social, de la cultura de la societat en que les ha apreses o trobades.»

La voluntat i el caràcter s'educava dins de les tradicions que formaven l'ànima social que constituïa la “vida complexa y rica” de la comunitat cultural catalana, p. 74-75:

«La societat que dóna als homes tots aquets elements de cultura, que'ls lliga y forma de tots una unitat superior, un ser colectiu informat per un meteix esperit, aquesta societat natural es la NACIONALITAT.

Resultat de tot això és que la nacionalitat és una unitat de cultura o de civilització; tots els elements d'aquesta mena: l'art, la ciència, les costums, el dret... tenen ses arrels en la nacionalitat.»

El conjunt de les individualitats conformaven la realitat col·lectiva, que es caracteritzava per unes particularitats socials i culturals que la diferenciaven d'altres pobles, p. 77:

«La volada inmensa dels estudis històrics va manifestarse en alguna cosa més que les investigacions antropològiques, y, al meteix temps que les varietats fisiològiques, observaren els pensadors y historiadors les varietats socials o de civilització o cultura, les races històriques, les grans individualitats colectives o *nacionalitats*.»

Cada poble, com a organisme social viu, tenia la seva llengua i les seves costums jurídiques que el diferenciaven dels altres pobles, p. 86-87:

«La connexió de la llengua ab el dret va ser un dels *leit-motiv* més constants de la escola històrica; són elements de la meteixa individualitat social concreta, producte de aquella meteixa força misteriosa. La llengua és també un producte natural, no'l resultat d'una convenció o de l'artifici del home.»

El conjunt que formaven la llengua que parlava un poble, el seu dret i el seu art, erea un dels principals instruments de la “resurrecció del poble” i de la formació de la vida nacional, p. 93:

«Totes les escoles y corrents científiques que, deixant de banda les abstraccions artificioses, giraven els ulls a la realitat y estudiaven directament les societats, ensopegaven desseguida ab lo meteix: totes trobaven al cap-d'amunt una força desconeguda y poderosa que era la força meteixa que apareixia engendrant el dret, la que infantava les llengües y les marcava d'un segell característich, la que creava un art original, la que feya circular calor de vida pels teixits de l'organisme social. Els uns en deyen *l'ànima del poble*, els altres *conciencia pública*, molts *esperit nacional*.»

El conreu de la llengua era la millor forma de poder transmetre el sentiment de pertinença a una societat, p. 99:

«El poble que no ha sapigut construir una llengua pròpia, és un poble esguerrat, perquè la llengua és la manifestació més perfecta de l'esperit nacional y l'instrument més poderós de la nacionalització, y per lo tant de la conservació y vida de la nacionalitat.»

Per a la formació de l'esperit col·lectiu es necessitava tenir una llengua, un dret i conrear l'art:

«Després d'això no haig de afegir cap més paraula: si existeix un esperit col·lectiu, una ànima social catalana que ha sapigut crear una llengua, un dret, un art catalans, he dit lo que volia dir, he demostrat lo que volia demostrar: això és, que existeix una NACIONALITAT CATALANA.»

La unitat de cultura com a instrument de civilització:

Per a Prat, la nacionalitat era una unitat de cultura i la cultura era un instrument de civilització, p.134:

«Primer de tot és ser: ser un mateix y no un altre, viure la pròpia vida y no una vida enmatllada. Moures per propi impuls, actuar les pròpies idealitzacions. No rebre la llei de fora, treure-la de les pròpies entranyes, ser llei de sí mateix. Aquesta acció és la primera etapa de tot nacionalisme. Totes les nacionalitats grans y petites, poderoses y humils poden aspirar a arribarhi.

Després és fer d'aquesta vida pròpia una vida intensa, original, forta. Enlairar la vida nacional a fórmula y camí d'una empresa de civilització, d'un interès d'humanitat; encarnar en l'activitat nacional un moment de la civilització universal.»

A Catalunya, entrant en un procés de viure una “vida renovada” i de conrear la cultura catalana, es seguia el procés nacionalista i s'iniciava la “segona funció de tots els nacionalismes” que era la funció de tenir una influència exterior, p. 140:

«L'art, la literatura, les concepcions jurídiques, l'ideal polític y econòmic de Catalunya han iniciat la obra exterior, la penetració pacífica d'Espanya, la transfusió a les demés nacionalitats espanyoles y a l'organisme de l'Estat que les governa. El criteri econòmic dels catalans en les qüestions aranzelaries fa anys que ha triomfat. L'art català comença, com la literatura, a irradiar per tota Espanya. El nostre pensament polític ha emprès la seva lluita ab les concepcions dominants, y els primers combats fan augurar ben prospera la victòria.»

2.2.2 Any nou ⁴⁶⁰

Prat en aquest article, que es publicà coincidint amb l'inici de l'any 1906, expressava el seu desig de que s'iniciés una nova etapa en la vida catalana i espanyola.

Començava l'article dient que Déu disposava de la “mort i la vida dels homes com dels pobles”. El respecte de l'ordre i de les lleis afavoria el futur dels pobles, tot i que ni una “salut robusta” ni una “malaltia fonda” assegurava el futur dels pobles, p. 19:

«Mes, els pobles civilitzats que viuen una vida normal i ordenada, que socialment i políticament segueixen els rails de les lleis, poden, al posar els peus en la llinda de l'any nou, mirar amb tranquil·la i serena mirada el pervindre, sense recels, sense aprensions, sense por de descarrilaments ni sotragades.

En canvi, els pobles trasbalsats per una carrera, més o menys desbocada, terres a través, fora del camí fressat de les lleis i dels procediments legals, com poden mirar amb confiança el demà? Com no han de sentir-se el cor oprimat per la por d'aconteixements desgraciats, de perturbacions i de desastres? ».

Assenyalava la situació de “falta de confiança en el pervenir” que es tenia a Madrid, p. 19:

«Amics que vénen de Madrid ens parlen de les aprensions que allà dominen, de l'absoluta falta de confiança en el pervenir que en tothom se troba, de l'abatiment de tots els homes pensadors i dreturers de dintre i fora dels partits. Les seves paraules són de desconsol, i un temor, un mateix temor omple tots els cors, dóna angoixa a totes les mirades: el temor d'un mal definitiu, d'una desgràcia irreparable d'aquelles que pesen fatalment sobre els destins dels pobles i per sempre més els decideixen.»

Expressava la seva confiança en el futur de Catalunya, p. 19:

«No els seguim nosaltres per aquest camí: no siguem pessimistes, no en tinguem de por del pervenir. No sabem què ens reserva l'any que comença, però sabem que després d'aquest any en vindrà un altre, que després del mal temps torna la calma, que l'hivern més fred cova i prepara la més esplendorosa primavera.»

Finalitzava l'article amb un desig per l'any 1906: “Que aquesta primavera floreixi ben aviat per a la nostra terra i per a tot Espanya: tal és el desig nostre al saludar l'any nou”.

---

⁴⁶⁰ Enric Prat (2000). *Obra completa. 1906-1917*. Edició de l'Institut d'Estudis Catalans a cura d'Albert Balcells i Josep Maria Ainaud de Lasarte. Barcelona: Editorial Proa, p. 19. L'article fou publicat el 1 de gener de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

2.2.3 *La cuestión catalana. Los senadores y diputados regionalistas al país*⁴⁶¹

Amb data de 12 de gener de 1906, els senadors i els diputats regionalistes⁴⁶² mitjançant aquest manifest, que dirigien a “*los españoles todos*”, presentaven un programa de reformes que tenia que realitzar l'Estat, de forma immediata, per a poder situar a Espanya al nivell dels pobles civilitzats.

En la presentació d'aquest extens manifest, per a poder copsar millor la seva integritat, seguim l'esquema del document:

Transcendencia del momento actual; La causa de Cataluña es la de todas las regiones españolas; Concepto equivocado que del problema regionalista ha difundido una parte de la prensa; Importancia del movimiento regionalista; Abandono en que se ha tenido el estudio de este problema; Propósito de evitar que el regionalismo sea conocido del resto de España; Consecuencias de las campañas de odio: los gritos ¡Muera Cataluña! y ¡Muera España!; Condenación del grito ¡Muera España!; El separatismo. Por qué Cataluña no puede ser separatista; Espíritu de sociabilidad de Cataluña: organización federativa de la Corona aragonesa; Tendencia a la formación de grandes potencias mundiales; Cataluña y la unidad española; En donde tiene su foco el separatismo; Efectos de la política centralizadora: la desmembración de España; Lo que quiere Cataluña; El regionalismo no debilita el poder del Estado; El régimen unitario paraliza, por congestión, la vida del Estado; División del trabajo inherente al régimen regionalista; Ventajas que reportaría el poder central; Ventajas que reportarían las regiones; Necesidad de la evolución y programa mínimo realizable en la actualidad.

---

⁴⁶¹ Íbidem, p. 20-37.

⁴⁶² Íbidem, p. 19. El manifest estava signat per:

«*Alberto Rusiñol, Senador por las Económicas de la segunda región y Diputado electo por Vic. - El Marqués de Camps, Senador por Gerona. - Ignacio Girona y Federico Rahola, Diputados por Barcelona. – Leoncio Soler y March, Diputado por Manresa. - Francisco Albó y Martí, Diputado por Olot. - S. de la Trinidad Rius y Torres, Diputado por Mataró. - José Bertrán y Musitu, Diputado por Villanueva.*»

La presentació del manifest es completà amb l'informe que Alberto Rusiñol i Francisco Albó, diputats de la Lliga, van presentar a les Corts el 24 de gener de 1906.

Transcendencia del momento actual:

El manifest s'iniciava fent referència a la importància que el moment que vivien tenia per al futur de Catalunya i d'Espanya, p. 20-21:

«Es el actual uno de los momentos de más decisiva importancia en la historia de nuestro país. De lo que hoy se haga por unos y otros, gobernantes y gobernados, así de Cataluña como de España entera, depende que siga con acelerada rapidez, hasta su total ruina, la decadencia de España o que se inicie el renacimiento que ha de salvarla y hacerla de nuevo próspera, culta y poderosa.»

La causa de Cataluña es la de todas las regiones españolas:

Els senadors i diputats, signants del manifest, s'adreçaven a tots els espanyols demanant que consideressin, sense prejudicis, aquell document, p. 21:

«Penetrados de la transcendencia sin igual de este momento, puesta la mano en el corazón y el corazón en Dios que levanta o aniquila las naciones, obedeciendo a un sagrado deber de patriotismo, nos dirigimos a los españoles todos y a todos pedimos que por un instante se despojen de cuantos prejuicios, de cuantas nociones imperfectas, equivocadas o falsas han recibido hasta hoy acerca de la cuestión catalana, y serenamente, con espíritu de verdad y de justicia, la consideren. No olviden que de su causa se trata, su interés se ventila, su destino se decide: porque es hoy uno el interés y una la causa y uno el destino de todas las regiones españolas. Al fallar el pleito de Cataluña, fallan su propio pleito, pues la causa de Cataluña es la causa de la España verdadera, de la España que trabaja y sufre. No la estudien, pues, a la ligera, ni piensen conocerla si solamente por medio de cierta prensa la conocen.»

Concepto equivocado que del problema regionalista ha difundido una parte de la prensa:

Amb la finalitat que el problema català s'entengués a Espanya exposaven al país, “*tal como es y tal como lealmente lo sentimos*”, el “*problema del Regionalismo*” que es coneixia sobretot pel tractament que des de la premsa s'havia fet dels darrers fets succeïts a Barcelona, p. 21:

«No se logra la actualidad palpitante sin sacrificar la verdad, ni es posible formular juicios sobre acontecimientos lejanos, no terminados aún e imperfectamente conocidos, sin grave detrimento de la seriedad y honradez de las apreciaciones.»

Importancia del movimiento regionalista:

Exposaven que en diferents regions espanyoles ja s'anaven introduint les idees del regionalisme, p. 21-22:

«Afortunadamente, pequeños cenáculos de espíritus generosos, de inteligencias escogidas, abrigan la lenta germinación del ideal regionalista en Galicia, en Valencia, en Aragón, en Mallorca, en la misma Castilla, en las regiones más ricas de la costa andaluza, en las provincias vascongadas y en Navarra. El regionalismo, latente en unas, incipientes en otras, en todas va desarrollándose, pausadamente, gradualmente, como se han desarrollado siempre las ideas que han producido grandes y duraderas transformaciones sociales.»

Remarcaven la importància que havia assolit l'ideal regionalista a Catalunya, p. 22:

«En Cataluña, donde este movimiento se inició, el crecimiento es inmenso, el desarrollo casi completo ya. En Cataluña ya no hay nadie que no sea regionalista. Se discrepa solamente en el más o el menos, pero el ideal regionalista es común a todos los catalanes.»

Es referien als diferents suports que havia rebut el regionalisme:

- Suport dels grups polítics, p. 22:

«Tradicionalistas, republicanos y monárquicos de todos los matices, todos los elementos políticos han hecho, en manifiestos, programas y discursos, profesión de autonomismo o regionalismo. El mismo Lerroux ha rendido, en repetidas ocasiones, tributo a estos ideales y ha cantado himnos a la autonomía y ha escrito acerca de las aspiraciones de Cataluña párrafos entusiastas que un periódico catalanista no podría publicar hoy sin peligro de ser denunciado y suspendido. Los conservadores organizan su partido sobre la base del regionalismo.»

- Suport dels ciutadans que no estaven afiliats a partits polítics, p. 22:

«Mas, fuera de estos partidos, queda una masa inmensa de ciudadanos, las llamadas clases neutras, y éstas son también regionalistas y de ellas recibe fuerzas, votos y elementos para la lucha el regionalismo organizado con independencia de los partidos políticos, el que nosotros representamos en el Parlamento.»

Abandono en que se ha tenido el estudio de este problema:

Consideraven que els directors de l'opinió pública encara no tractaven en profunditat la qüestió del regionalisme, p. 22-23:

«Pues bien, un problema tan trascendental que, vivo en varias regiones españolas, es preocupación primordial de una región tan importante, tan poblada, tan rica y

progresiva como Cataluña, aguarda todavía la hora de ser estudiado de cerca por los directores de la opinión española.»

Exposaven com s'havia utilitzat políticament aquella qüestió, p. 23:

«De vez en cuando, ya en momentos de señalado triunfo, ya en ocasiones en que puede la acusación de regionalismo servir de arma política para combatir a un hombre público o derribar o quebrantar un gobierno, periodistas y políticos levantan gran polvareda a propósito del regionalismo, lo examinan y resuelven (!) cómodamente, sin moverse de las salas de redacción, del salón de conferencias, sin acudir a verlo, a percibir sus latidos, a respirar su ambiente, y después de algunas frases, de acusaciones y desplantes contra Cataluña, dan por muerto al catalanismo y ya no se habla mas de él. Hasta que, lo que por muerto habían dado, alcanza nuevas victorias, o un incidente cualquiera pone de manifiesto sus progresos, y otra vez revuelos, gritería, injurias, acusaciones de separatismo, nuevo plan curativo, nueva cédula de defunción, nuevo silencio y hasta otra. Y así indefinidamente.»

Propósito de evitar que el regionalismo sea conocido del resto de España:

Remarcaven que amb les campanyes d'alguns diaris s'establien barreres de separació entre Catalunya, “*portaestandarte del regionalismo*”, i la resta d'Espanya, p. 23:

«Tanto como el interés de servir a determinados grupos políticos, que el regionalismo tarde o temprano ha de anular, les ha movido, en semejantes campañas, el deseo de evitar a todo trance que Cataluña atrajera a la causa del regionalismo a las demás regiones españolas; que las aspiraciones regionalistas de Cataluña despertaran adhesiones, entusiasmos, ansias de adaptación, en el resto de España.»

Posaven exemples de com s'havia atacat la causa del regionalisme:

- Quan es produí el desastre colonial, p. 23:

«Así extremaron las injurias, los ataques contra Cataluña y su regionalismo, cuando, a raíz del desastre colonial, España entera conmovida, aterrada por la magnitud de la bancarrota política y administrativa, apartaba con hastío los ojos de la prensa que, cubriendo con la sagrada bandera del patriotismo y del honor sus ansias de negocio, empujó criminalmente a una guerra fatal que debía acabar, y acabó, con los restos de nuestro imperio colonial; y hacía extensivo su desvío a los políticos que no supieron resistir sus imposiciones vocingleras y a los sistemas y procedimientos que representaban.»

- Quan el Dr. Robert defensava el regionalisme en el parlament espanyol: “Así repitieron el vocerío cuando el Doctor Robert llevó al Parlamento la voz de Cataluña, temiendo que sus acentos despertaran ecos de simpatía en toda España”.

Remarcaven que s'estaven repetint els atacs contra el regionalisme des de que aquest tenia representació en el parlament espanyol, p. 23:

«Así han repetido hoy el propio manejo, cuando, robustecida la representación parlamentaria del regionalismo, temieron que podía enterarse España del verdadero carácter del regionalismo catalán, de su verdadera orientación y de sus verdaderas aspiraciones.»

Consecuencias de las campañas de odio: los gritos ¡Muera Cataluña! y ¡Muera España!:

Exposaven els resultats que tenien les campanyes en què s'atacava el regionalisme i se l'acusava de separatisme, p. 24:

«En cada uno de estos momentos, en cada una de estas ocasiones, no han vacilado en vomitar contra Cataluña toda suerte de injurias, de supuestos calumniosos, de acusaciones de separatismo. Han logrado así, es verdad, apartar de Cataluña al resto de España, prevenir a los demás españoles en sentido desfavorable a las aspiraciones del regionalismo, pero no han visto, no han querido ver, o si lo han visto no por esto han retrocedido, que su desatentada conducta era una traición a España, porque el odio despierta odio y lo que para hacer odiosa una doctrina se decía, sembraba gérmenes de odio entre hermanos, y las excitaciones contra Cataluña, atribuyendo a los catalanes insultos a España, y el lodo arrojado sobre el honor de Cataluña en nombre de España por estos periódicos, al dar en corazones exaltados y desequilibrados han cristalizado en dos gritos igualmente reprobables y criminales: los gritos de Muera España y Muera Cataluña.»

Condenación del grito ¡Muera España!:

Remarcaven les diferències que s'havien produït entre les respostes al crit de “Muera España”, que havia estat rebutjat des del regionalisme, i al crit de “Muera Cataluña”, que no havia estat “condenado ni desautorizado”, p. 24:

«No sabemos que nadie haya condenado ni desautorizado el segundo de estos gritos de guerra, que deben resonar fatídicamente en los oídos de todos los españoles verdaderamente amantes de su país. En cambio todas las entidades y todos los periódicos de Cataluña han desautorizado y condenado el primero, que repugna a los

sentimientos y a las aspiraciones regionalistas, y solemnemente también por nosotros ha sido condenado en el Parlamento. Ya antes de ahora, cuando nadie había dado este grito en Barcelona, ni nadie lo había oído dar; cuando este grito no existía más que en las amañadas reseñas de corresponsales telegráficos o en los editoriales de la prensa de Madrid con el santo fin de desprestigiar el regionalismo, ya entonces libremente, espontáneamente, claramente, había sido condenado.»

El separatismo. Por qué Cataluña no puede ser separatista:

S'assenyalava que a Catalunya el separatisme només era una aspiració “aislada y platónica de unos pocos”, que no estaven organitzats, i que no tenia “importancia alguna”, p. 25:

«Alimentan este estado excepcional de la opinión los insultos a Cataluña, las persecuciones injustas, las violencias, los desatinos del poder, el abandono intencionado de Barcelona a la agitación de revolucionarios mercenarios y al terror de la dinamita. Pero a pesar de tantas causas reunidas, no tiene hoy el separatismo importancia alguna.»

Espíritu de sociabilidad de Cataluña: organización federativa de la Corona aragonesa:

Catalunya, que era un poble en què la vida corporativa havia assolit un elevat grau de desenvolupament, volia tenir bones relacions amb les demés regions espanyoles, p. 25-26:

«Porque Cataluña, como todos los pueblos individualistas, tiene desarrollado el espíritu de sociabilidad, siente la vida corporativa y desea aplicar hoy, en sus relaciones con las demás regiones españolas, los principios federativos de que tan bella muestra dio en remotos tiempos, constituyendo federativamente la Corona de Aragón, no perturbada jamás, en tantos siglos de existencia, por el más leve conato de separatismo, antes bien, afirmada en su unidad indiscutible, por exigencia de las Cortes de la Confederación, al principio de cada reinado.»

En temps de la Corona d'Aragó ja s'havia donat l'esperit d'unitat i no s'havia donat l'esperit del separatisme, p. 26:

«Y nótese que Aragón, Cataluña y Valencia, estados autónomos de la Corona de Aragón, mantuvieron su unión a pesar de que entonces era corriente en otras comarcas separarse por voluntad de los reyes o por exigencias de aristocracias turbulentas, como repetidamente pasó con León y Castilla, con Asturias y Galicia. El espíritu de separatismo, tan común en otras regiones, tan vigoroso en los

pueblos americanos, salidos del tronco castellano, fue absolutamente desconocido en la corona aragonesa.»

Tendencia a la formación de grandes potencias mundiales:

S'exposava l'important paper que Catalunya tenia en la prosperitat d'Espanya, p. 26:

«Por otra parte, el espíritu progresivo de Cataluña, manifestado con extraordinaria pujanza en su florecimiento económico, artístico y literario, orienta los sentimientos y las aspiraciones, no a la reclusión y al aislamiento, sino a la expansión. Cataluña, que sigue de cerca la marcha de la civilización, percibe claramente latidos de la vida moderna que marcan la evolución de los grandes Estados en Estados mundiales. Aspira, pues, no a desmembrar la España actual, que encuentra pequeña, no a constituir una Cataluña independiente que sería un estado más pequeño todavía, sino a fortalecer a España, a enriquecerla, a engrandecerla, a hacerla apta para las funciones mundiales.»

Es referien a les fórmules que les nacions més importants del món adoptaven per a integrar els pobles que les formaven:

- Anglaterra, Alemanya i Estats Units amb la fórmula federativa havien esdevingut imperis mundials, p. 26:

«Inglaterra, Alemania, los Estados Unidos, que son los tres grandes imperios mundiales, son imperios fundados sobre la federación, sobre la Autonomía, sobre la libertad interna de sus miembros componentes.»

- A Rússia s'evidenciava la dificultat de formar una nació per la força quan hi havia gran diversitat de pobles, p. 26:

«Rusia, que tuvo hasta hoy la consideración de potencia mundial, ha puesto en evidencia que la fuerza, sin el derecho, por grande y tradicional e irresistible que sea, no basta a hacer de una muchedumbre de pueblos y razas una nación; que el autoritarismo, la uniformidad y la centralización, son impotentes en nuestros siglos de libertad para crear un Estado fuerte y cohesionado.»

Es remarcava que els regionalistes catalans volien participar en els interessos comuns d'Espanya, p. 26:

«Es así que Cataluña descubre en sus aspiraciones regionalistas entronques vivos con las grandes corrientes de la vida universal y se afirma en ellos, al considerar que,

tanto como satisfacen sus necesidades peculiares de orden interior, sirven los elevados intereses, los altos destinos de España y de la humanidad civilizada.»

Exposaven els riscos de que una Catalunya “independiente” estès sota la influència d’una altra nació estrangera, p. 26-27:

«No se oculta además al espíritu práctico de nuestros compatriotas, que Cataluña independiente, por razón de su masa, fatalmente acabaría por gravitar dentro la órbita de una centralización tan absorbente, y ya decadente, como la francesa o bien, si quisiera librarse del grave peligro francés, debería someterse al protectorado de una gran potencia que, cual Alemania, tuviere interés de debilitar a Francia y en tener puntos de apoyo para sus escuadras en el Mediterráneo.»

Cataluña y la unidad española:

Els regionalistes, en contra de les afirmacions que feien “*ciertos periódicos y elementos*”, negaven que Catalunya fos separatista, p. 27-28:

«Los que de amar a Cataluña hemos hecho una religión, los que de sus destinos nos preocupamos, deseamos y hemos deseado siempre mantener firme, incólume, inalterable a través de los siglos, la unidad española. Es más, nuestros esfuerzos, los esfuerzos del regionalismo, los esfuerzos de Cataluña, han tendido siempre a hacer más fuerte y sólida la unión; porque se separan los socios incompatibles, se emancipan las colonias de las metrópolis opresoras, se desatan las provincias agrupadas por la fuerza; pero no los socios bien avenidos, las colonias autónomas, las provincias unidas por vínculos de interés, de bienestar, de respeto mutuo a sus peculiares instituciones de administración y de gobierno.»

Consideraven que la pèrdua de l’imperi colonial espanyol s’hagués pogut evitar si Espanya hagués après de la política colonial que havia seguit Anglaterra, p. 28:

«No se hubiera liquidado fatalmente para España todo su imperio colonial, si, aprendiendo la lección que dio a Inglaterra la emancipación de los Estados Unidos, hubiese España rectificado su política colonial como la rectificó Inglaterra dando libertad y autonomía a sus colonias. Ni la guerra de Cuba hubiera estallado otra vez, con sus secuelas la sublevación de Filipinas, la intervención norteamericana y el Tratado de París, si se hubiesen atendido con oportunidad las repetidas instancias de los autonomistas cubanos y los compromisos en la paz del Zanjón contraídos por España. Cuántos desastres, cuántas humillaciones, cuántas pérdidas dolorosas en hombres y capitales y grandes territorios se habrían evitado!»

En donde tiene su foco el separatismo:

Explicaven on estava el “foco del separatismo” a Espanya, p. 29:

«El foco del separatismo está, pues, en los centros ministeriales; está en la política de desgobierno, de arbitrariedad administrativa, de opresión de las provincias y colonias. Está en la centralización inepta, impotente, estúpida, que hace de los organismos de gobierno un obstáculo insuperable opuesto al desenvolvimiento de todos los progresos.»

L’organització de l’Estat espanyol no afavoria el progrés cultural i material, p. 29:

«El Estado que, en los países cultos, es el primer agente de civilización, de riqueza, de cultura, en España es el mayor enemigo de todas las empresas de este carácter, y sale al paso de todas las iniciativas sanas, para entorpecerlas y dificultarlas.»

Analitzaven quina era l’actuació de l’Estat espanyol en l’àmbit fiscal i en l’àmbit de la justícia administrativa:

- A l’àmbit fiscal, p. 29:

«Corporaciones y particulares saben, por repetidas experiencias, que en el Estado forman ya una segunda naturaleza, por lo inveteradas, las injusticias, las defraudaciones, las expoliaciones; que no hay ley que el Estado no infrinja, si su interés lo pide; que no hay liquidación que se verifique, si en contra suya debe resultar; que no hay detención de fondos municipales o provinciales que no mantengan a todo trance, saltando por encima de las leyes por él mismo fabricadas.»

- A l’àmbit de la justícia administrativa, p. 29:

«Corporaciones y particulares saben, asimismo, que no hay justicia administrativa, sino favor a los amigos y correligionarios; que hay reales órdenes y reales decretos y precedentes para fundamentar las resoluciones más contradictorias, siempre que al capricho ministerial convengan; y que la administración de justicia sufre la coacción del poder, que inclina del lado que le conviene su balanza, echando en el platillo el traslado, el ascenso, y la excedencia.»

L’Estat espanyol servia els interessos de l’oligarquia política que controlava les institucions polítiques i administratives del país, p. 29:

«El Estado, más que Estado, es Fisco, un fisco inmenso, voraz, insaciable, al servicio de una inmensa burocracia, dirigida por una oligarquía política que simula un gobierno constitucional, pero que en realidad gobierna con perfecto absolutismo:»

pues su voluntad es ley que el Parlamento registra, su voluntad es fallo que el Consejo de Estado y demás organismos superiores refrendan, su voluntad es sentencia que los jueces y magistrados firman. Así no hay ley, ni justicia, ni derecho: así reina el capricho; así el Estado queda convertido en el primer enemigo de España y de los españoles.»

La burocràcia de l'Estat espanyol s'imposava als ciutadans i també als Ajuntaments, Diputacions i altres corporacions, p. 29:

«Pues bien, a esa oligarquía, a esa burocracia, a ese fisco que hacen las veces de Estado, culpables de toda suerte de abusos y de inepticias, debemos pedir permiso aun para mover el pie todos los españoles. Ante ellos, todos los ciudadanos son menores de edad, incapacitados sujetos a tutela, ineptos para formar juicios acertados, para adoptar resoluciones bien fundadas, sin el concurso de las luces de esa burocracia, sin la garantía de su examen y de su permiso. Ayuntamientos y Diputaciones, y corporaciones de todas clases, son incapaces también, y también a los organismos de esa burocracia deben pedir sumisamente el correspondiente beneplácito.»

Remarcaven que cada vegada era més gran la ingerència de l'Estat en la vida dels ciutadans i de les corporacions, p. 29:

«Y cada día crecen sus pretensiones, cada día aumentan sus injerencias, sus limitaciones a la libre actividad de ciudadanos y corporaciones; cada día oponen más resistencias y obstáculos a las aspiraciones de libertad, de descentralización, de autonomía.»

Efectos de la política centralizadora: la desmembración de España:

Exposaven els resultats que havia tingut la política que s'havia seguit a Espanya:

- S'havia perdut l'imperi i espanya s'havia convertit en “una pequeña nación de tercer orden”, p. 30:

«De ahí nace el desvío de los pueblos y del desvío brota la aversión. Así se fue preparando la insurrección de las hoy repúblicas libres de la América latina; así se ha preparado la insurrección de Cuba y Filipinas. Es en el Madrid político donde se labora la ruina de España, es en Madrid donde se ha consumado. Los enemigos de la integridad de España son los que en Madrid han sostenido esta funesta política de opresión y de capricho, los que con esa política ciega, ignorante, suicida, han acabado con el poder militar y naval de España, los que han hecho de España una pequeña nación de tercer orden, sin voz ni voto en el mundo, los que por no mudar de política han

reducido, de amputación en amputación, el territorio nacional a sus límites raquíticos de hoy.»

- Es presentava la relació dels territoris perduts que havien format part de l'imperi espanyol , p. 30:

«[...] separando de la corona de España a Portugal, Holanda, Nápoles, Sicilia, Cerdeña, Milán, Artois, Flandes, Rosellón, Franco Condado, Bélgica, Malta, Gibraltar, La Florida, las Pequeñas Antillas, Méjico con California y Tejas, la Argentina, Chile, Uruguay, Bolivia, Perú, Colombia, Venezuela, el Ecuador, Costa Rica, Honduras, San Salvador, Guatemala, Nicaragua, Borneo, Joló, las Carolinas, Marianas y Palaos, Cuba, Puerto Rico y Filipinas, esto es, cien Españas más ricas y dilatadas que la actual.»

Denunciaven que els mateixos polítics que havien permès la pèrdua de l'imperi espanyol acusaven als regionalistes de promoure el separatisme, p. 30:

«Y estos fautores del hundimiento de España, esos desmembradores de sus dominios, esos eternos separatistas, tienen el cinismo de acusar de separatismo a sus enemigos, a los que quieren hacer cesar de una vez su desenfrenada carrera de desastres; y alarman con su gritería el Capitolio y alardean con exageradas contorsiones de patriotismo y de honor nacional, cubriéndose con la bandera española y declarando ataques a España, a su integridad, a su honor, los ataques contra ellos dirigidos. Así en las plazas sitiadas propalan voces de traición y menudean las acusaciones los verdaderos traidores que, afectando un celo exagerado, encubren su obra criminal.»

Lo que quiere Cataluña:

S'explicava que el regionalisme dirigia els seus esforços contra l'organització “culpable de tan espantosa decadencia”, l'oligarquia “política y periodística” i els procediments “arraigados” d'administració i de govern.

Exposaven quin era l'objectiu del regionalisme, p. 30:

«Transformar la vida y constitución del Estado, sustituir la política, que tantos desastres han engendrado, por una nueva política más justa, más progresiva, más acomodada a las necesidades y corrientes de los tiempos modernos; más respetuosas de los sentimientos y aspiraciones de todas las regiones que integran España, tal es nuestro ideal, nuestro objetivo.»

Detallaven quines eren les aspiracions del poble de Catalunya:

- Es volia una nova Constitució, p. 30-31:
«Cataluña quiere una constitución española amplia, libre, expansiva, que organice un poder fuerte, representante de la unidad española, y deje a las regiones plena libertad para resolver, sin ofensivas tutelas ni perturbadoras injerencias, los negocios peculiares, privativos, interiores de las mismas.»

- Es volia una nova organització política, p. 31:
«Cataluña quiere una organización política que respete el hecho de la variedad de las regiones sin detrimento del hecho de su unidad, como elementos componentes de España.»

- Es volia la renovació política d'Espanya, p. 31:
«Cataluña quiere remozar a España, renovarla, sustituyendo el régimen de opresión y uniformismo, copiado de Francia, con un régimen semejante al que contiene en su parte orgánica el programa del partido republicano federal, semejante al que en sus manifiestos bosqueja el partido tradicionalista, semejante al que una parte del catalanismo formuló en 1892 con el nombre de Bases de Manresa, que es semejante al régimen vigente en Alemania, en Suiza, en los Estados Unidos, al régimen que los grandes hombres de Inglaterra preparan para constituir la Greater Britannia, el Imperio Británico.»

Exposaven els resultats que s'obtindrien amb els canvis que proposaven, p. 31:

«De este modo se constituyen las grandes naciones, de este modo se forman las unidades sólidas. Que todas las regiones encuentren satisfechas sus aspiraciones dentro de España, que ninguna sea humillada ni oprimida en ninguno de los elementos de su personalidad, que participen con equitativa proporcionalidad en el gobierno de la colectividad; y los vínculos del amor, del bienestar, del interés común, harán de todas ellas un bloque fuerte, compacto, inconvencible. Pues nunca se ha visto aspiración alguna separatista en países bien gobernados, cuyos derechos y sentimientos hayan sido respetados por el poder público.»

El regionalismo no debilita el poder del Estado:

Remarcaven que una constitució federativa no debilitava els Estats i posaven els exemples d'Alemanya i d'Estats Units, p. 31:

«Ningún poder tan vigoroso e incontrastable como el del gobierno imperial de Alemania, a pesar de ser Alemania una federación de Estados autónomos; cada uno de los

cuales tiene su poder ejecutivo, su parlamento, su poder judicial propios. Ningún poder tan efectivo como el del gobierno federal de los Estados Unidos, a pesar de tener los Estados federados absoluta autonomía, mayor aún que la de los reinos germánicos.»

Exposaven les diferències que hi havia entre els Estats federatius i els Estats centralistes, p. 31:

«Fuertes y respetados en el interior, son estos poderes respetados y fuertes en el exterior, y cuando los vaivenes de la política les obligan a luchar con naciones unitarias, con Estados centralizados, el choque demuestra la mayor solidez y fuerza de los organismos federales respecto de los unitarios: ejemplo, la debácle de Francia regida por el centralizador imperialismo napoleónico; ejemplo la derrota de España por el ejército federal de la República Norteamericana.»

El régimen unitario paraliza, por congestión, la vida del Estado:

Com a exemple dels efectes que tenien les polítiques centralitzadores exposaven el resultat que tingué la política seguida pel Rei Felip II, p. 31-32:

«Les pasa a los Estados centralizadores lo que a Felipe II, que a pesar de sus grandes dotes personales, queriendo, por desconfianza de los demás, resolver por sí mismos todos los asuntos, sin distinción de clases ni categorías, a todas las partes iba seguido por montañas de papeles que crecían sin cesar. Se atrasaban así todos los negocios y la máquina del Estado rodaba vertiginosamente sin moverse, sin avanzar, sitiada por infranqueables barreras de expedientes.»

Denunciaven que els Governes espanyols, aplicant una política que ho volia controlar tot, eren incapaços d'assolir els grans objectius de la vida nacional que assolien els Governes d'altres nacions, p. 32:

«El nombramiento de alcaldes, la designación de jueces municipales, la provisión de empleos aun los más humildes, los asuntos administrativos de interés local, la inspección de tal o cual municipio, una huelga de estudiantes, la subasta de un puñado de hectáreas de monte, y cien negocios más de este mismo calibre, paralizan la vida del Estado, absorben toda la actividad de los gobernantes, que no pueden cuidar, por imposibilidad material, y no cuidan, de los grandes intereses de la cultura, de la producción, de la colonización, de la política interior, de la defensa nacional, esto es, de las grandes funciones nacionales que absorben casi exclusivamente las energías de

los gobiernos en los países civilizados. Y así van, entre nosotros, de perdidas estas cosas.»

División del trabajo inherente al régimen regionalista:

Exposaven els resultats que s'obtenien en els Estats que tenien una organització federativa:

- En l'àmbit de les responsabilitats de l'Estat, p. 32:
«En cambio, en los países organizados federativamente, el poder central queda aligerado de todo lo especial y privativo de las regiones y no debe cuidar más que de las funciones fundamentales, de los grandes intereses nacionales: relaciones internacionales, aranceles, tratados de Comercio y Aduanas, ejército de mar y tierra, obras de defensa y enseñanza militar, correos y comunicaciones ferroviarias, telegráficas y telefónicas interregionales, obras públicas interregionales también, reforma de las ramas de legislación común a todo el Estado, justicia federal. De este modo se establece una división del trabajo que, como siempre, se traduce en aumento de habilidad, en superior perfección de la obra realizada.»

- En l'àmbit de les responsabilitats que tenien assumides les regions, p. 32:
«Y gobiernan y administran mejor y más de prisa las regiones lo suyo, lo que tienen cerca y conocen perfectamente, y sin el peso muerto de los asuntos regionales, gobierna y administra mejor y más de prisa, sin funestos retardos ni vergonzosos olvidos, el poder central los grandes intereses nacionales.»

Remarcaven que l'organització federativa resultava més eficaç que l'organització centralitzadora, p. 32:

«Así se explica la altura sin igual a que en orden de funciones de gobierno han llegado Alemania, los Estados Unidos e Inglaterra; así se explica el estancamiento y la decrepitud de todos los países centralizadores.»

Ventajas que reportaría el poder central:

Exposaven les qüestions secundàries en què dedicava els seus esforços l'Estat espanyol i els avantatges que, en canvi, s'obtindrien si aquest es dedicués als assumptes que tenien rellevància per al progrés del país, p. 32-33:

«Cuando en Madrid no deban ocuparse en si conviene o no un nuevo urinario en el puerto de Barcelona, o en si un propietario de Argenton puede o no hacer pasar una

cañería a través de una carretera, o en si Sánchez y no Gutiérrez debe ser Juez municipal de Torrelodones, o en si las cloacas de Santander han de tener tanto de ancho o de altura, o tal vía de reforma de Sevilla o de Valencia debe pasar diez metros más arriba o más abajo, podrán negociar a tiempo la prórroga de un tratado que expira, sin ser cogidos de sorpresa como recientemente por el Convenio de Suiza; podrán tener los Aranceles estudiados a tiempo, con años de antelación previstos; podrán saber lo que significa en inglés control, y mandar a las conferencias diplomáticas personas que hayan tenido tiempo de estudiarlo; podrán tener escuadras preparadas y bien municionadas cuando se las necesite, y Estado Mayor y tropas y cañones y defensas, cuanto todo esto sea preciso. Y como no les distraerían de estas cosas las pequeñeces que ahora les absorben, cuidarían del ejército y la armada, como Alemania cuida de los suyos, y sabrían el estado y la importancia del ejército y la armada de los demás países, especialmente de los posibles enemigos, y no les pasaría entonces que una escuadra tuviese que encerrarse en un puerto o correr temerariamente a la destrucción abandonándolo, ni que una plaza tuviese que rendirse casi sin luchar, por falta de medios de lucha, como les pasó a Manila y Santiago.»

Ventajas que reportarían las regiones:

Les regions, tenint un règim de caràcter regionalista que beneficiaria a tota la nació, tindrien “una gestión más inteligente, rápida y afectuosa de los negocios regionales y de los problemas privativos de las regiones”.

Amb una organització regionalista, les diferents regions podrien millorar en els diferents àmbits i contribuirien amb el seu progrés a enfortir l’Estat, p. 33:

«Entonces podría solucionar Andalucía su cuestión agraria y transformar sus latifundios; Cataluña sus problemas de organización industrial, su cuestión social y el anarquismo; Galicia la excesiva división de su propiedad y la emigración, y Castilla la usura, y la despoblación del campo, y todas realizar las obras públicas, fundar las instituciones, crear las enseñanzas, fomentar las costumbres indispensables para obtener un completo aprovechamiento de sus energías económicas, de sus elementos morales, y elevarse así a miembros intensamente vivos de un gran Estado.»

Les regions serien responsables de les decisions que prendrien, p. 33:

«Y entonces, acertadas o no las soluciones, en la opinión general de la región se fundarían y nunca podría, como ahora, achacarse al Estado, al Poder Central, su odiosidad o su impopularidad o su inconveniencia.»

L'Estat podria dedicar els seus esforços a desenvolupar les tasques que quedessin sota la seva competència i responsabilitat, p. 33-34:

«Mayor fuerza, estabilidad y solidez al Estado; mayor aptitud para ejercer el poder central las grandes funciones nacionales; mayor facilidad para resolver cada región sus problemas peculiares; y, en consecuencia, aumento de prosperidad, de orden, de bienestar en el interior y aumento de consideración, influencia y fuerza en el exterior; tales son las ventajas del sistema regionalista, que, con los prestigios de éxito en las naciones más progresivas, presenta Cataluña, como remedio de comunes e inveterados males, a las demás regiones españolas.»

Necesidad de la evolución y programa mínimo realizable en la actualidad:

Els regionalistes, que eren conscients que els canvis que plantejaven no es no podien fer d'una forma brusca i radical, consideraven que per a poder assolir les objectius que proposaven s'havia d'iniciar un procés gradual de reformes, p. 34:

«Conocemos, sobradamente, los inconvenientes de los cambios bruscos y radicales para pretender que sea de un solo golpe, de una vez, implantado este régimen. Las transformaciones más profundas y duraderas son las que más lentamente se verifican, por suave e insensible mutación de las ideas, por reformas parciales y sucesivas, por evolución de lo existente que, sin estériles destrucciones, mediante sabia gradación de estados intermedios, va encaminándose a un nuevo régimen, actuación más o menos exacta del ideal antes futuro y lejano. Pero es preciso dar, de una vez y sin tardanza, el primer paso por esta senda de regeneración y de progreso.»

Exposaven els resultats que s'obtindrien amb l'inici de les reformes que proposaven, p. 34:

«La opinión pública está ya suficientemente preparada para llevar a la práctica un conjunto armónico de reformas, cuyo éxito aquilataría la bondad del regionalismo, provocaría entre gobernantes y gobernados corrientes de confianza y simpatía, y despertaría, en unos y otros, ardores de fe y de ideal, sueños de esperanza en el porvenir, alientos, en una palabra, para llevar a feliz término la completa renovación de España.»

Presentaven la relació de les reformes que es podien iniciar:

- En l'àmbit de les llengües, p. 34:

«Se impone, en primer lugar, el hecho de la existencia de diversidad de lenguas. Es la lengua la expresión más elevada de la personalidad moral de las regiones, el tesoro

de su vida intelectual, el centro de sus amores. Tratar con consideración y respeto las lenguas regionales es el primer paso, y uno de los más eficaces, en la senda de una cordial inteligencia entre el Estado y las regiones.»

- En el reconeixement de les llengües en l'àmbit de les relacions jurídiques, p. 34:
«Para ello es conveniente que las leyes no prescindan de este hecho de la variedad de lenguas, que no lo desconozcan, porque, al fin y al cabo, las lenguas existen y es por lo tanto inevitable o bien que los ciudadanos queden violentados en sus más íntimas afecciones, en sus necesidades, incluso en su derecho a la igualdad ante la ley común, o bien que las leyes tengan en cuenta la diversidad de lenguas de los ciudadanos españoles y a ella se conformen. Y ésta es la única solución justa, ya que, en definitiva, existen las leyes para los ciudadanos y no los ciudadanos para las leyes.

Que en la contratación particular, que en los actos de última voluntad, por su naturaleza tan íntimos, tan llenos del calor sagrado de la familia, que en las declaraciones judiciales, que en los juicios por jurados, sea permitido usar la lengua propia. Que, en consecuencia, se reformen las incompatibilidades, y se pida a los jueces y magistrados, lo que a los notarios ya se pide, esto es, el suficiente conocimiento de la lengua del país para comprenderla.»

- En el respecte als usos jurídics de les regions, p. 34-35:
«Hermanadamente con las lenguas, persiste en varias regiones el tronco venerable de un régimen jurídico propio, nervio de su constitución familiar y social. Entregados estos organismos jurídicos sin defensa alguna a la jurisprudencia del Supremo y a las resoluciones de la Dirección general de Registros, se trae a ellos graves perturbaciones, pues son interpretados a la luz de principios y sentimientos jurídicos diferentes, y hasta opuestos, a los que en ellos palpitan.
No merecen que así se les destruya cuando han hecho la felicidad de innumerables generaciones y cuentan con la inquebrantable adhesión y el ferviente cariño de las actuales. Fácilmente el Estado podría dar satisfacción a esos justos sentimientos, organizando en el Supremo una sala especial encargada de la Casación de los asuntos de regiones forales, y exigiendo a los jueces y magistrados conocimiento del derecho civil de la localidad a que vayan destinados.»

- En l'àmbit de la divisió territorial, sense prescindir de l'organització provincial existent, era necessari introduir alguns canvis per a que altres províncies també es poguessin beneficiar del progrés de les províncies més prosperes, p. 35:

«A pesar de la división del territorio en provincias y de los muchos años transcurridos, persiste vivaz e indestructible la personalidad de las antiguas regiones. Es más, su existencia, como hecho social, se impone y sobrepone a la existencia puramente administrativa de las provincias.

Es necesario, pues, no prescindir sistemáticamente de ellas, como ciegamente se viene haciendo. En ellas cristalizó la vida de nuestra sociedad, en ellas hay que buscarla, si se quiere de veras dar con ella. Así desaparecerían de una vez injusticias tan grandes como las que a causa de esto se producen; así no pasaría, como acontece hoy, que solamente una provincia beneficia de las grandes ventajas de contar en su seno la antigua capital de la región, producto del esfuerzo y la elaboración de la región entera.

Barcelona, por ejemplo (y el mismo caso se da en las otras regiones) es una creación de Cataluña entera, en la cual tienen parte considerables las provincias de Gerona, Lérida y Tarragona; y, sin embargo, solamente la Diputación de Barcelona beneficia de los grandes recursos de la capital y en tanto se baña en la abundancia, las Diputaciones de las otras provincias no pueden realizar, por su escasez de fondos, obras públicas importantes.»

- En l'àmbit regional s'havia de possibilitar que les regions tinguessin competències en diferents àmbits, p. 35:

«Crear, pues, por encima de las provincias y respetándolas, organismos administrativos que den efectividad jurídica al hecho social indestructible de las regiones, es una necesidad que se impone con urgencia, y nada más natural que confiarles con cumplida autonomía la realización de obras públicas y el sostenimiento de instituciones de cultura, dándoles para ellos los beneficios del cobro de las contribuciones directas y de su concierto con el Estado.»

- En l'àmbit de la vida municipal era necessari establir, segons la seva grandària, noves formes d'organització, p. 35:

«El robustecimiento de la vida municipal, hoy anémica y viciada por la uniformidad de la legislación y por su espíritu centralizador, es también necesidad vivamente sentida. Es absurdo dar la misma organización a Madrid o a Barcelona, que a un villorrio de

cien habitantes. Y no lo es menos atar con mil ligaduras los miembros todos del municipio y, una vez sujeto y maniatado, decirle: muévete, anda, vive.

Es preciso, pues, darles libertad, recursos propios y constitución adecuada.»

- En l' àmbit del progrés de la cultura, p. 35-36:

«Elemento primordial de la vida moderna es la cultura. Ningún país ha sido grande sin que, primeramente, de su fuerza intelectual se haya preocupado, y ya la experiencia nos ha enseñado con amargas lecciones que nada puede esperar la cultura de las actuales Universidades, centros administrativos destinados a la fabricación de títulos de licenciados o de doctor, en vez de centros de investigación científica y de renovación intelectual. El Estado inmiscuyéndose en la Universidad la ha matado y, en vez de un organismo vivo, con movimiento e iniciativas y carácter propio, cual las Universidades alemanas e inglesas, ha resultado una rueda más en el inmenso acopio de ruedas inútiles, que no mueven nada, que va haciendo la administración española. Y no se puede acabar con este estado de cosas vergonzoso, sin acudir a los procedimientos de autonomía en que se fundan los grandes centros de cultura del extranjero.»

- En l' àmbit de la indústria, p. 36:

«Finalmente: no es posible en estos tiempos de pujante industrialismo olvidar que, además de una buena organización administrativa y de un ambiente de cultura, deben los pueblos ser ricos para pesar en el mundo. La vida económica es preocupación incesante de los gobiernos civilizados y en ningún país es tan necesario este cuidado como en España, tan alejada de la corriente universal. Es incalculable lo que en este capítulo hay que hacer; baste citar solamente, por vía de ejemplo y por encauzar al mismo tiempo la actual aspiración de la producción catalana, la aplicación de las admisiones temporales y el establecimiento de zonas neutrales.»

- En l' àmbit de l' agricultura, p. 36:

«Y no hablamos aquí de reformas en provecho de la agricultura, aunque una de las más eficaces es, a nuestro entender, la institución de zonas neutrales, porque afortunadamente, están en la conciencia de todos los partidos, aunque, triste es decirlo, se quedan en proyecto o se desfiguran por influencias de particulares y colectividades, o por presión de compromisos políticos que tornan infecundas las iniciativas más provechosas, revelando otro de los aspectos del centralismo.»

Remarcaven que algunes d'aquelles propostes de reforma havien rebut l'assentiment del Rei Alfons XIII, de corporacions, de la Universitat i de polítics de diferents partits, p. 36

«Algunas de las aspiraciones que acabamos de indicar han recibido palabras de aprobación de labios del rey Alfonso XIII, que, con simpatía, habló solemnemente de la lengua catalana en el Instituto Agrícola Catalán de San Isidro y con simpatía acogió las ansias de autonomía regional y municipal que en el Salón de Ciento de Barcelona, en presencia del ministro de la Guerra, le fueron expuestas. Otras como la creación de una sala del Supremo para los recursos de regiones de derecho especial, cuenta con la adhesión de gran número de corporaciones de los países forales. Otras como la creación de organismos regionales y la concesión de conciertos económicos a los mismos, fueron consignadas en público documento por el general Polavieja. Así como la autonomía universitaria, que, catedráticos de diferentes universidades, han proclamado también remedio único al deplorable estado de las mismas. Y por demás es recordar cuanto a favor de descentralización, de autonomía municipal, de libertades locales, se ha dicho por los prohombres de todos los partidos. No son, pues, estas reformas patrimonio de un partido, de una provincia, ni de una clase: son ya aspiración general digna de ser inmediatamente atendida y aceptada.»

Els diputats i senadors regionalistes presentaven en forma resumida el seu programa de reformes “inmediatamente aplicables”, p. 36-37:

«Respeto a las lenguas regionales.

Supresión de las incompatibilidades de jueces y magistrados, exigiendo, por el contrario, determinado tiempo de residencia en las regiones de derecho foral y conocimiento de las leyes y lenguas de la región en que deban ejercer sus funciones. Creación de una Sala en el Tribunal Supremo encargada de los recursos procedentes de las regiones de derecho especial.

Creación, respetando las actuales Diputaciones, de organismos regionales para fines de instrucción y obras públicas, y establecimiento de conciertos económicos con las mismas.

Autonomía municipal.

Autonomía universitaria.

Aplicación del régimen de admisiones temporales y establecimiento de zonas neutrales, sin perjuicio de todas las garantías necesarias para evitar el contrabando.

Este es el camino de resurrección de España. Los que de veras la deseen, los que de su existencia y de su grandeza se preocupen, los que de verdad, hondamente, vivamente, amén su honor y su integridad, saben como han de proceder para que sea

próspera y fuerte y respetada. Los que se encuentran bien con el estado actual, los que viven de la ruina de España, pueden como hasta ahora seguir cubriendo con el pabellón nacional sus crímenes de lesa patria: tarde o temprano verán las demás regiones españolas su torpe manejo, y juntas todas salvarán este desgraciado país, como en sus grandes crisis lo han salvado.»

2.2.4 *Orígens de la Solidaritat Catalana* ⁴⁶³

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat expliquen en una nota⁴⁶⁴ la procedència i el context en què s'emmarcava aquest article que, inicialment, estava destinat a ser publicat al periòdic francès *Le Temps*.

El document, escrit a primers de febrer de 1906, s'iniciava amb una referència a la resposta que s'havia donat a Catalunya contra la llei de jurisdiccions que el Govern espanyol estava pendent d'aprovar, p. 38:

«El projecte de llei anomenat de les jurisdiccions ha determinat a Catalunya una agrupació de forces verament extraordinària. És sapiguda la virulència de les lluites polítiques a Espanya, els odis africans que desperten, les col·lisions violentes que determinen. No fa pas gaire pels carrers de Barcelona anaven a *tiros* republicans i catalanistes; fa anys, però es viu encara el record, s'afusellaven mútuament carlins i republicans. Doncs ara, per combatre aquesta llei i fer aixecar la suspensió de garanties constitucionals, legitimistes o tradicionalistes, republicans de tots els matisos (unitaris, federals, radical-socialistes) i catalanistes de totes menes (nacionalistes conservadors, nacionalistes republicans i simples regionalistes) s'han unit, han fet actes públics de protesta col·lectiva com el míting de Girona, i junts treballen per impedir l'aprovació del projecte de llei en el Parlament.»

---

⁴⁶³ *Ibíd.*, p. 38-41.

⁴⁶⁴ *Ibíd.*, p. 38. Nota núm 7:

«APR, ANC. Transcripció del manuscrit. Article sense signatura, on Prat de la Riba s'adreça a l'opinió francesa aparentant ser un corresponsal francès a Barcelona. Una part d'aquest text l'aprofitarà per a l'article «La nova solidaritat», publicat a *La Veu* el 27 de juny del mateix any. Hem seguit a París, a la Biblioteca Nacional, el diari *Le Temps* de gener a abril de 1906, però no hi hem trobat la versió francesa d'aquest text, per tant, inèdit.»

S'assenyalava que la llei retallava les llibertats, p. 38:

«Per a explicar-se la formació d'un bloc tan extraordinari s'ha de tenir en compte la intensitat de l'esperit particularista de Catalunya, la penitència del règim excepcional de supressió de garanties, convertit pels governs en règim normal de Catalunya, i el caràcter antiliberal i regressiu de la llei pendent d'aprovació en què, de fet, la llibertat de la premsa i la llibertat d'associació queden definitivament suspeses.»

S'analitzava com s'havia arribat a aquella situació:

- La suspensió periòdica de les garanties constitucionals havia estat una constant en la història recent espanyola, p. 38-39:

«De tot un segle de règim constitucional potser no arriben a vint els anys en què Catalunya ha viscut governada amb la constitució: lo habitual, lo comú ha estat tenir allà suspesos els drets constitucionals. Ja l'any 1851 el cèlebre general Prim increpava durament el govern per aqueix règim d'excepció a què se subjectava els catalans. De llavors ençà les coses no han variat: l'una hora amb motiu de vagues o col·lisions obreres, altra hora per temor a moviments republicans, ara amb l'excusa d'atemptats anarquistes, ara amb el pretext d'agitació catalanista, sempre la Constitució ha estat suspesa i subjecta la premsa a prèvia censura, suprimits els periòdics més hostils al govern, dissoltes les societats, prohibides les reunions i sovint s'ha agravat aqueix estat de coses entregant tot aquest poder discrecional a les autoritats i tribunals militars.»

- Arran dels fets que protagonitzaren oficials de la guarnició militar de Barcelona, s'incrementà la pressió de l'estament militar, p. 39:

«Com si això no fos prou, el gabinet liberal, cedint a la pressió irresistible d'una conjura militar, presenta el projecte de llei de jurisdiccions, que ara discuteix el Parlament. Els motius ocasionals exteriors són ben coneguts. Els oficials de la guarnició de Barcelona, molestats dels vius atacs de què era objecte el governador de Barcelona (que a la qualitat de governador, funció purament civil, unia la condició de ser general d'Estat Major) varen en pacífic motí assaltar i cremar les redaccions dels periòdics catalanistes. El govern, en comptes de sumariar els oficials culpables, va donar la raó als herois del *pronunciamiento*, suspent les garanties constitucionals, els drets individuals que ja els oficials havien trepitjat suprimint els periòdics víctimes de l'atemptat i empresonant els seus directors.»

- Davant la pressió militar, el Govern optà per no sancionar la conducta dels militars de Barcelona que assaltaren els locals del *Cu-cutj*; i de *La Veu de Catalunya*, p. 39:
«Des d'aquest moment el govern va quedar presoner d'aquest error inicial: aprovada la conducta dels militars havia de considerar delictes els atacs de què aquests se planyien; si eren delictes devien castigar-los els tribunals; si aquests no els castigaven, o era per defecte del poder judicial o per deficiències de la llei. Lo primer no podia confessar el govern, perquè era acusar-se a si mateix ja que la separació de poders és a Espanya un nom, res més que un nom. Si era deficient el Codi penal, cal reformar-lo. I veus aquí la necessitat de presentar la llei que ara es discuteix per a justificar-se.»

Es qualificava la llei com “un atemptat a tots els principis liberals, una llei d’ excepció, una fórmula de tirania”, p. 39:

«En aquesta llei, renegant de totes les conquestes democràtiques i sobretot de la que és nervi de la vida democràtica, la llibertat de pensament, se toma a l'antic règim de delictes d'opinió, de penar intencions, escrits, paraules, manifestacions, se castiga la professió purament platònica de doctrines, de teories, de principis generals, s’anul·la la llibertat de la premsa fins al punt de suprimir els periòdics que hagin sigut objecte de tres denúncies, sense esperar abans que aquestes denúncies hagin motivat sentència condemnatòria i se suspèn la llei del jurat, atribuint el coneixement d'aquests delictes al tribunal de dret i obrint un procediment sumaríssim.»

S’assenyalava que la llei superava la “paciència” dels catalans que “amb raó s’han cregut destinats a fer el gasto de la nova llei”, p. 39:

«Amb l’excusa de perseguir els separatistes tots els partits catalans d’oposició -que són tots més o menys federalistes- s’han vist amenaçats de repressió violenta i s’han sentit aliats, units per un perill comú.»

Es ressaltava com parlaven d’aquella llei els “periòdics militars de Madrid”, p. 39:

«Els periòdics militars de Madrid, que van ser els primers en exigir la suspensió de garanties, que després abans que ningú varen reclamar una llei especial, donen indicis de la interpretació futura de la finalitat del projecte, insultant en ses columnes amb *sens igual* violència Catalunya i els catalans i tot el que els catalans més estimen: fins parlen *d’arrasar Catalunya i sembrar-la de sal*.»

Les amenaces rebudes havien provocat la reacció dels partits catalans d’oposició i l’inici del moviment de la Solidaritat Catalana, p. 39-40:

«Això, amb pretext d'una llei contra el separatisme, ha obert els ulls de tothom i tothom ha vist que amb l'excusa de perseguir separatistes s'anava a establir un règim dictatorial a Catalunya i a reprimir tots els partits catalans d'oposició, que tots des dels legitimistes fins als republicans radicals, són més o menys particularistes. Així s'ha determinat un gran corrent de solidaritat catalana: tothom s'ha sentit català abans que home de partit i la unió ha estat feta. Així lo que havia de debilitar al particularisme català, ha servit per a donar-li una forma extraordinària d'unanimitat que mai com ara havia tingut.»

Posant com exemple de la unitat del poble francès, es ressaltava el problema de la unitat d'Espanya, p. 40:

«A nosaltres ens costa molt fer-nos càrrec d'una situació com aquesta, d'un problema com el que hi ha plantejat a Espanya perquè la unitat francesa és un fet gloriósament aconseguit. Però hem de tenir en compte que a Espanya l'obra de la unitat ha fracassat. Castella, malgrat quatre segles d'esforços, no ha pogut fer-la, li ha faltat ser el centre vital d'Espanya així com és el centre geomètric i polític. La perifèria d'Espanya és més viva, més poblada, més progressiva que el centre, perquè a Espanya el centre és la meseta alta i inclement i no la plana fecunda que banyen els rius, que tempta i atreu els homes. [...] Tràgic conflicte el d'Espanya d'avui! Dalt, al centre, veïnes a la capital política, formant el nucli director de l'Estat, les regions esmortuïdes de vida agrícola rudimentària, amb població reduïda a un promig de 25 habitants per quilòmetre quadrat, sense comerç, sense indústria. A baix, a la perifèria, allunyades del poder, les regions de vida intensa, amb densitat de població, que treballen, que senten totes les necessitats de la civilització moderna.»

El dualisme entre aquelles “dues Espanyes” era “la clau de molts successos” que als estrangers els hi semblaven “incomprensibles” i que feien dir que Espanya hi havia “dues polítiques, dos pensaments nacionals, dues cultures, inclús dues capitals”.

S'exposava les diferències que hi havia entre l'Espanya central i l'Espanya perifèrica:

- L'Espanya central era l'Espanya política i burocràtica que manava: p. 40:
«L'Espanya central és l'Espanya hidalga, quixotesca, de l'honor calderonià, la dels gloriosos tercis d'Itàlia afamats i espellofats, la dels aventurers conqueridors d'Amèrica, l'Espanya calificada per Cánovas d'enrampada, despilfarradora, sense administració ni previsió, que amb aqueixos caràcters se destaca en la seva esplèndida literatura de l'edat d'or; en la seva història, en la seva eloqüència de les seves planes àrides, desertes, en la plàcida quietud de les seves poblacions encantades. És l'Espanya que mana, la que

està apoderada del timó del govern, la que se considera a si mateixa amb orgull representant de la unitat de l'Estat, de la Pàtria i com atac a la unitat, a l'Estat, a la Pàtria, judica tots els atacs al seu predomini, a la seva exclusiva hegemonia.»

- L'Espanya perifèrica era l'Espanya viva que volia la renovació de l'Estat, p. 40-41:
«L'Espanya perifèrica és l'Espanya viva, riallera, de les hortes florides, de les valls regades, dels poblets que es toquen, de les colònies industrials, dels ports plens, de les ciutats atrafegades, l'Espanya sense exotisme, sense pintoresc, que els turistes desdenyen, que els cronistes omiteixen per ser repetició i continuació, més o menys individualitzada de lo que a tot Europa es troba. És l'Espanya particularista, l'Espanya que protesta de la incúria de tots els serveis públics, de la ineptitud de l'Estat per a les seves funcions lo mateix que per a fomentar la prosperitat nacional en la forma que els altres estats la fomenten; que vol política econòmica, vies de comunicació, renovació de l'ensenyament, llibertat, *self-government*...»

Es posava a Catalunya com a exemple de l'Espanya perifèrica, p. 41:

«A l'avantguarda de les regions que formen aqueixa jove Espanya, lluita Catalunya. Catalunya en el comerç i la indústria s'ha enriquit; rica i forta s'ha adherit més a la seva llengua i les seves costums, ha sentit tots els afanys d'un renaixement artístic, literari i científic, s'ha fet una capital esplèndida, s'ha adonat que no pesava poc ni molt en la direcció de l'Estat.»

Es destacava la situació política a què s'havia arribat, p. 41:

«Ara aquest moviment ha entrat en una fase triomfal: la unió de totes les regions perifèriques, el bloc de l'Espanya que vol viure una vida intensa, forta, que vol integrar en una fórmula suprema de convivència.»

El document finalitzava fent una referència a què podria succeir en el futur, p. 41:

«Si els esforços del govern i d'en Maura per a evitar-ho fracassen, en les vinentes eleccions, ni un sol diputat dinàstic sortirà per Catalunya i l'exemple de Catalunya encomanant-se a les altres regions veïnes, pot constituir un dels més greus perills que haurà de sortejar la monarquia. Però això ja entra en els dominis incerts del demà, acontentem-nos amb comentar l'avui, que prou feina dóna.»

2.2.5 *El míting de Solidaritat*⁴⁶⁵

Prat en aquest article, que s'emmarcava en la convocatòria del míting de la Solidaritat Catalana que es celebraria a Girona, exposava el sentit que tenia aquell moviment popular.

Iniciava l'article referint-se al sentit que tingué una intervenció que féu Bertran i Musitu a les Corts espanyoles, p. 349:

«La febre de Catalunya de què parlava a les Corts en Bertran i Musitu, corregint una frase d'en Maura, no és febre de malaltia, de dissolució, de mort, sinó febre de creixença, d'acció positiva de progrés, d'expandiment vigorós. El nervi d'aquesta febrosa activitat catalana, diversificada en tan complexa i heterogènia varietat de formes, no són odis mesquins ni petiteses, com diu *El Imparcial* en la seva incurable ceguera: és quelcom de profundament generós, d'intensament humà; és el sentiment sant, sagrat, de solidaritat catalana.»

Exposava el sentit i el significat que tenia el moviment de la Solidaritat Catalana:

- El sentit que prenia el moviment, p. 349:

«Enllà dels Pireneus, els escriptors més radicals, els filòsofs més materialment positivistes s'han inclinat amb reverència davant de la solidaritat social i n'han fet un dogma, quasi una religió. Per nosaltres és un sentiment. Nosaltres, la sentim, la vivim, aquesta, solidaritat. Entre nosaltres no han arribat tan enllà les destruccions que haguem de menester la crossa d'aquestes teories per a mantenir-la o apuntalar-la. La solidaritat de Catalunya és solidaritat vivent.»

- El significat que tenia el moviment, p. 349:

«Solidaritat vol dir altruisme, vol dir germanor, vol dir amor. Vol dir consciència d'ésser elements vius d'un mateix tot, d'un mateix organisme. Vol dir participació de les mateixes penes i alegries dels mateixos perills i les mateixes esperances.»

Es ressaltaven els fets que havien originat el moviment de la Solidaritat a Catalunya, p. 349:

«Per això davant dels insults i les befes a Catalunya vingudes de periòdics de Madrid, davant de les amenaces a la nostra llengua i a la nostra manera d'ésser, davant

---

⁴⁶⁵ Enric Prat (1934). *Articles*. Barcelona: Biblioteca de Lliga Catalana, p. 349-350. L'article fou publicat el 9 de febrer de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

del règim excepcional a què es condemna indefinidament a la nostra terra, tots els catalans es senten ferits en el més íntim de les seves afeccions, tots els catalans senten l'ofensa, i sense distinció de classes i estaments, d'escoles i partits, de províncies i ciutats, s'uneixen per a protestar-ne amb enèrgica protesta.»

Exposava el sentit que tindria el míting de la Solidaritat Catalana i el significat que tenia aquell moviment per als catalans:

- El sentit que tenia el míting, p. 349-350:
«El míting de Solidaritat Catalana és una manifestació que ha de confortar el cor dels catalans i donar una lliçó eloqüentíssima als que amenacen Catalunya amb la destrucció, amb l'arrasament, amb l'opressió més despòtica.»

- El significat que tenia el moviment de la Solidaritat per als catalans, p. 350:
«Homes de les més oposades conviccions, dels sentiments més incompatible de les aspiracions més apartades, es donen les mans. El sentiment de solidaritat catalana que a tots s'imposa, els uneix i aplega en una causa comuna y junts protesten de la suspensió de garanties, de les lleis excepcionals en què es volen castigar delictes d'opinió, *"de les expressions d'odi"* llençades a Madrid *"contra Catalunya i contra el que tots els catalans considerem consubstancial amb la nostra pròpia personalitat"*, i junts proclamen que *"quan de la vida de la nostra terra es tracta, vibren a la una els cors de tots els catalans"* i amb *"un acte patriòtic de solidaritat catalana"* junts volen demostrar *"la solidaritat de tots els catalans en la defensa i l'amor a Catalunya."*»

Animava a tots els catalans a continuar treballant per Catalunya, p. 350:

«Quin espectacle més sa, més esperançador per a un poble! Avant, avant i fora. No esperem mai més les agressions neuròtiques per a recordar-nos tots que som catalans. Que treballi cada un el seu camp, però pensem-hi sempre que tots aquests camps plegats són Catalunya, i que al capdavant tots han de patir-ne igual de les inundacions destructores, de les plagues fatals, i tots han de gaudir-ne igual de les pluges benefactors.»

Prat finalitzava l'article mostrant la seva esperança en el futur, p. 350:

«Que així, per aquest camí -com diuen els signants de la convocatòria del míting de Girona - seran un fet aquestes llibertats que Catalunya vol *"per ella com les vol per a tots els pobles d'Espanya."*»

2.2.6 *Per les garanties* ⁴⁶⁶

Prat en aquest article el míting de la Solidaritat Catalana que s'havia realitzat a Girona.

Iniciava l'article referint-se al sentit que tenia l'acte celebrat a Girona, p. 42-43:

«Mai un poble podrà donar als seus governants una prova tan eloqüent del seu dret a ser governat amb les lleis normals com l'ha donada el poble català en la grandiosa manifestació de Girona. Catalunya entera acoblada allà amb vera unanimitat va ensenyar a tot Espanya, que és un poble culte, un poble que viu les llibertats en comptes de predicar-les en fórmules vanes, un poble apte per a les més enlairades funcions de la vida política moderna.»

Exposava la situació a la qual s'havia arribat per l'actuació dels Governos espanyols:

- Els partits majoritaris només es preocupaven de tornar-se en el Govern, p. 43:
«I en aquest poble els homes dels partits tornants el tenen constantment sense garanties, governant-lo amb els procediments amb què es governen els països endarrerits, les colònies poblades de barbres o salvatges, amb els procediments que cap país civilitzat tolera, que cap nació culta admet en la seva legislació ni en la seva acció política! Això sol condemna un règim, és estigma d'impotència per als poders que hi recorren.»

- Es recorria a la suspensió periòdica de les garanties constitucionals, p. 43:
«Suspensió de garanties equival a suspensió de la Constitució. Governar amb suspensió de garanties una província, és governar-la sense Constitució. I és així, sense garanties, sense Constitució, com se governa Catalunya, com se l'ha governada durant tota l'època Constitucional.»

Prat es preguntava quin sentit tenia la suspensió de les garanties constitucionals a Catalunya, p. 43:

«Què vol dir aqueixa indefinida suspensió de garanties? És per ventura indigna Catalunya de ser governada com a país civilitzat? És per ventura, de tot Espanya, l'única regió inepta per a la vida pública moderna, l'única regió que no pot ser governada amb el règim de llibertat?

Si Catalunya fos un país atrassat, inculte, barbre, si fos una terra endarrerida i pobra, allunyada de les corrents de la civilització, atardada com vivent anacronisme en hàbits i sentiments de les edats caigudes, si fos una taca fosca, regressiva, al costat de

---

⁴⁶⁶ Enric Prat (2000). *Obra completa. 1906-1917*. Op. citat, p. 42-44. L'article fou publicat el 15 de febrer de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

les demás regions intensament avançades i progressives, allavors se comprendria, allavors tindria una apariència de justificació, que els governs la mantingessin fora de la legislació normal, només per a les altres reservada.»

Assenyalava que a Catalunya no es donava la situació d'ineptitud que justificués que no havia de ser governada en un règim de llibertat.

Es referia al judici que es podria formar un estranger, “un home vingut de sobte”, si comparés la situació que es vivia a Espanya i la situació que es vivia a Catalunya:

- Primerament l'estranger analitzaria l'acció del Govern espanyol, p. 43:
«Jo voldria que, després de seguir la vida política de Madrid ben bé de la vora, en els ministeris, en les Corts, en els grans Consells de l'Estat, l'analitzés ben detingudament en els conjunts de lleis que la regulen, i després la cerqués en la seva concreció viva, en les costums, en els fets, en la realitat. Jo voldria que anotés la lleugeresa dels estadistes, el nerviosisme o l'apatia de les Corts, l'estat rudimentari dels serveis públics, l'absoluta inutilitat dels organismes de l'Estat per a tota acció eficaç i positiva, l'atonía del cos social...»
- A continuació, l'estranger analitzaria la realitat catalana, p. 43-44:
«Jo voldria que, després d'aquesta exploració, saltés a Barcelona i penetrés la vida catalana; que es deturés davant del prodigi de la nostra indústria, més prodigi als seus ulls pel contrast amb les traves de l'ambient administratiu; que es passegés per les grans vies de la ciutat; que es ficués en els tallers i les bastides on va fent-se la gestació de les noves formes artístiques; que entrés en els cenacles on s'opera la transfiguració gloriosa d'una llengua, on se l'enriqueix amb joies de tota mena, estil i valor; que veiés en tots els ordres de la vida: social, obrer, industrial, pedagògic, històric, científic, administratiu, polític, l'activitat creadora, la iniciativa escalfada i vibrant, l'esforç sostingut vers un ideal...»
- L'estranger es podria formar una idea clara del sentiment que es vivia a Catalunya, p. 44:
«Com el sentiria, llavors, aquest estranger vingut del cor d'una raça forta, el tràgic conflicte interior de l'Espanya d'avui! I quina acusació més terrible seria el seu judici contra l'oligarquia política que la domina! Com s'explicaria llavors l'actitud de Catalunya respecte dels partits que la governen!»
- Exposava les conclusions que podria treure aquest estranger, p. 44:

«No. A n'aquest estranger no l'enganyarien les paraules reblanides d'en Moret inculpant Catalunya, com no ens enganyen a nosaltres. Aquesta fermentació de Catalunya que en Moret dóna com argument per a deixar-nos per sempre més sense garanties, no és exclusiva de Catalunya, és la fermentació que en tots els països moderns se presenta; els problemes obrers que com a motiu han donat altres vegades se presenten així mateix en tots els Estats cultes d'Europa; els atemptats anarquistes fruits són del mal modern, i no és pas amb suspensions de garanties que les nacions progressives van curant-los.»

Es referia als problemes que es donaven a Catalunya com a conseqüència de la incapacitat del Govern espanyol per donar una resposta adequada, p. 44:

«Dir que, perquè aquests problemes bateguen a Catalunya, no la poden governar amb garanties és confessar, davant del món, la seva impotència, és declarar que els homes que dirigeixen l'Estat són capaços per a governar normalment països agrícoles d'activitat poc complicada; però completament incapaços per a governar una regió de vida europea intensa amb els procediments amb què governen les seves províncies tots els Estats de l'Europa civilitzada.»

Plantejava el significat que tenia la suspensió de les garanties constitucionals a Catalunya, p. 44:

«El dilema que planteja la indefinida suspensió de garanties a Catalunya, durant tota l'època constitucional, és atuïdor. O Catalunya és inepta per a la vida pública moderna o els seus governants durant aquest període són o han estat ineptes per a regir-la.»

Ressaltava que l'ineptitud era “dels governants i no de Catalunya”, p. 44:

«I mentre no ens puguin ensenyar a Catalunya problemes, conflictes, desordres, col·lisions que trobant-se a Catalunya no es trobin en les comarques més avançades dels Estats més avançats del món, governades normalment pels seus governs respectius, hem de creure i seguirem creient que la ineptitud és dels governants i no de Catalunya.»

Prat finalitzava l'article exposant el seu criteri sobre la capacitat que tenien els Governes espanyols: “I seguirem creient una altra cosa: que l'endarreriment d'Espanya no pot curar-se mentre governin els homes que no saben governar a Catalunya”.

2.2.7 *Barcelona abandonada*⁴⁶⁷

Prat en aquest article es referia a la a la situació de violència que es tornava a viure a Barcelona.

Iniciava l'article referint-se a la greu situació que s'estaven vivint, p. 273:

«Continua l'alarma de les bombes. Segueix Barcelona abandonada al terror de la dinamita.

Mentre a dalt, en el més alt de l'Estat, van fent lleis que ja en les Cambres mateixes s'anomenen lleis contra Catalunya, surten de baix, de l'ombra, del misteri, atemptats violents contra Barcelona, contra la gran ciutat propulsora de l'esperit català.»

S'estranyava de que no es descobrís qui eren els autors dels actes violents, p. 273:

«I els autors dels atemptats segueixen tranquil·lament preparant-se de nou a l'ombra de l'autoritat, [...] Així, gràcies a aquesta passivitat del poder públic, gràcies a la notòria indiferència amb què es mira que es vagi arruinant Barcelona i ametrallant els seus ciutadans, s'escampen i arrenen conviccions que són una terrible acusació contra els homes que governen.»

Es preguntava per què els actes violents es produïen a Barcelona i no a Madrid, p. 273:

«Com és que a Madrid no esclaten bombes? ¿Com és que només n'esclaten a Barcelona? Aquesta és la pregunta que es fa tothom, que corre de boca en boca, que el ministre de la Governació no va poder contestar quan en Soler i Marc va formular-la.»

Analitzava el fet de que a Madrid no esclataven les bombes i es referia al sentiment que aquest fet despertava en la gent de Barcelona, p. 273:

«A Madrid, centre del Govern, residència de les institucions més altes, dels poders que atrauen totes les mirades, de les personalitats representatives de l'Estat que l'anarquisme vol destruir, a Madrid mai no ha esclatat, mai no s'ha trobat cap bomba.

Aquesta immunitat meravellosa de Madrid, la gent de Barcelona la relaciona amb la impunitat extraordinària que d'alguns anys en aquesta banda acompanya tots els atemptats anarquistes i es creu trobar en l'una la causa i explicació de l'altra. Com Anglaterra dóna hospitalitat als anarquistes i els anarquistes fan atemptats fora

---

⁴⁶⁷ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 273-275. L'article fou publicat el 21 de febrer de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

d'Anglaterra, així a Espanya no sembla sinó que els anarquistes respectin l'Estat i que l'Estat els deixi com a camp d'experimentació Barcelona.»

Es referia a les conseqüències que hi hauria si aquells rumors prenen cos en la societat, p. 274:

«Gràcies a aquestes enganyoses apariències circulen sense objecció tota mena de versions, fins i tot les més absurdes: des de les que veuen per tot la mà de la policia, fins a les que piquen més amunt i creuen que el terror anarquista pot ésser una arma política esgrimida pels mateixos que van protegir i fomentar l'agitació obrera i revolucionària a Barcelona.

I quan conviccions d'aquestes arrelen profundament en la consciència popular, quan és possible que persones de tots estaments i condicions admetin tan monstruoses explicacions, és que allò podria que Hamlet sentia pudir a Dinamarca, va fent camí endintre, endintre, i la descomposició ha arribat als organismes fonamentals de la societat.»

Ressaltava quina era la reacció que tenia el Govern espanyol per a fer front als actes violents que es produïen a Barcelona, p. 274:

«Mentrestant en Moret fa prodigis de retòrica defensant coses contràries a la seva consciència. No n'esperem res. Ja hem vist de què serveix el seu clàssic remei de tots els mals, la suspensió de garanties; ja veiem de què serveixen els quatre-cents policies que ens van facturar des de Madrid. L'il·lustre cap jeràrquic de la flamant policia, el comte de Romanones, ho va confessar clarament en el Congrés: quan els anarquistes li diguin on tenen el taller, llavors els seus policies evitaran les bombes.

Barcelona està, doncs, abandonada a les seves soles forces. Ella compleix amb l'Estat tots els seus deures, l'Estat no compleix amb ella ni el deure primordial de garantir la seguretat pública. És el que passa en els països decadents o en les grans crisis de les societats, quan, impotent el poder, es torna a l'estat de naturalesa, a l'estat de lluita en què ningú pot refiar-se més que de la seva pròpia força.»

Exposava quina era la resposta que hauria d'adoptar Barcelona “davant del problema anarquista”, p. 274-275:

«Que es reunixin els presidents de les societats econòmiques i els de les corporacions populars, i d'acord envesteixin sense vacil·lacions el problema. Ja n'hi ha prou de telegrams i de cartes que només amb desaires són contestades. Barcelona espera

d'ells solucions positives. Barcelona amenaçada en la seva prosperitat i en la vida dels seus fills, necessita que obrin amb resolució i energia.»

Prat finalitzava l'article referint-se al significat que tenien els darrers esdeveniments, p. 275:

«Les últimes alarmes són tocs d'atenció prou eloqüents: no esperin per a moure's la descàrrega fatal que sembla de morts els carrers i cobreix de dol la ciutat.»

2.2.8 *El debat al Congrés*⁴⁶⁸

Prat en aquest article tractava del projecte de llei de jurisdiccions que, una vegada aprovada en el Congrés de diputats, s'estava debatent en el Senat.

Iniciava l'article referint-se a com es vivia a Madrid aquell debat, p. 46:

«Abans que comencés al Senat la discussió de la llei anomenada de les jurisdiccions, ja a Madrid el conflicte per tothom plantejat, l'únic que a tothom preocupava i del que tothom parlava, era el de les jurisdiccions; tot lo demás del projecte no provocava ni l'ombra de la més petita censura.»

Exposava quin havia estat el procés seguit fins llavors:

- Es nomenà una “comissió dictaminadora” en el Senat, p. 46:
«Va nomenar-se al Senat la comissió dictaminadora, dintre d'aquesta varen seguir vius i empenyats els debats, varen ploure les fórmules d'avinença, varen multiplicar-se les càbales i conxorxes, les anades i vingudes i consultes. I sempre tot, discussions, concòrdies i desavinences, tot va anar donant voltes a l'entorn del plet de les jurisdiccions.»
- Va tenir lloc la discussió en el Senat, p. 47:
«Va obrir-se al Senat la discussió pública, solemne, davant del país, varen venir declaracions del Govern i discursos de l'oposició i defenses dels ministerials, i mai, ni un sol moment, va sortir el debat de les roderes en què s'havia enfangat des de la primeria.»

---

⁴⁶⁸ Enric Prat (2000). *Obra completa. 1906-1917*. Op. citat, p. 46-47. L'article fou publicat el 24 de febrer de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

- Es presentà el projecte de llei al Congrés de diputats, p. 47:
«Al Congrés s'ha desfet aquesta boira, s'ha esvaït d'una vegada, les enormitats del projecte han quedat nues, i la competència de jurisdiccions ha passat a segon terme. És que un pensament nou, el pensament de Catalunya, hi ha arribat i ha desfet l'encís, ha aclarit la significació, ha revelat la transcendència del projecte.»

- Rusiñol i Albó presentaren un informe en el Senat, p. 47:
«Ja a les darreries del treball de la Comissió del Senat va arribar-hi l'Informe d'en Rusiñol i l'Albó, en què s'exposa el veritable sentit de la llei en projecte i se planteja el problema en els seus veritables termes. Allà es posa de relleu la inconstitucionalitat de la llei, la seva contradicció amb els principis universals de dret penal i de dret públic europeu castigant opinions, idees, doctrines, l'anul·lació de la llibertat d'impresament i d'associació i l'odiositat de limitar la règia prerrogativa d'indult precisament en delictes polítics.»

- Es va difondre públicament l'informe que presentaren Rusiñol i Albó, p. 47:
«La Comissió del Senat va llegir l'Informe, però no el va escoltar. Mes l'Informe imprès va anar a mans de diputats i senadors i periodistes; de mica en mica les seves veritats anaven obrint-se camí, i se començava a veure guspirejar la seva llum en algun que altre article de la premsa madrilenya, que ja s'adonava dels perills en perspectiva, augmentats amb la nova redacció de la llei, adoptada pel Senat.»

- En el Congrés de diputats es va discutir el projecte de llei, p. 47:
«En aquest estat s'obre la discussió al Congrés i el magistral discurs de l'Albó fa de la llei una dissecció aclaparadora. I de les jurisdiccions ja no se'n parla més. En Bugallal, partidari de la jurisdicció de guerra, en Corominas, l'Álvarez, l'Azcarate, tots combaten el projecte per les enormitats jurídiques que conté, per la seva inconstitucionalitat, per les seves tendències regressives. I lo mateix els periodistes que se reuneixen i accentuen la seva campanya d'oposició, inclòs en els diaris dels prohoms ministerials.»

Prat exposava el significat que tenia per Catalunya el procés que s'havia seguit, p. 47:
«Això sol constitueix per a Catalunya i la seva política una assenyalada victòria; no solament els problemes vitals de l'Estat són els que ella planteja directa o indirectament, sinó que la seva influència és considerable en l'orientació d'aquests problemes.»

No sabem què passarà en definitiva; però, sia el que sia el resultat, els diputats regionalistes poden estar contents de la seva obra. Gràcies a ells no es podrà dir, com s'hauria pogut dir, que una llei que cap nació europea toleraria entre les seves, hagi passat a Espanya sense viva, enèrgica protesta.»

Finalitzava l'article referint-se a l'actitud que havien mostrat els catalans en la tramitació parlamentària de la llei: “Un dia o altre Espanya els agrairà la seva actitud i els seus esforços”.

2.2.9 *Els pagesos de Remença*⁴⁶⁹

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat aporten en una nota⁴⁷⁰ informació referent a la publicació d'aquest extens estudi i al seu contingut.

Títol I

L'índex del títol I era el següent: “*L'obra d'Hinojosa sobre els pagesos de remença. - Rica documentació d'aquesta obra. - Inconvenient d'estudiar una classe social desenglevada de les altres i de no relacionar la seva condició amb la condició de les classes socials del temps passat. - La història poètica i l'erudició germànica. - Contingut del llibre de l'Hinojosa*”.

Prat iniciava l'estudi referint-se al llibre *El régimen señorial y la cuestión agraria en Cataluña durante la Edad Media* escrit per Eduardo de Hinojosa, p.48-49:

---

⁴⁶⁹ Ibídem, p. 48-75. Aquest document fou publicat a la *Revista Jurídica de Cataluña*.

⁴⁷⁰ Ibídem, p. 4-49. Nota núm, 8:

«Aquest assaig va ser publicat a la *Revista Jurídica de Cataluña* en cinc lliuraments, entre 1906 i 1909. Les tres primeres van aparèixer als números corresponents a març-abril, maig i setembre del 1906, en el volum XI. La quarta es publica el desembre de 1907, en el volum XIII; i la darrera, el gener de 1909, en el volum XIV, i va ser l'última col·laboració de Prat de la Riba a la revista. Oferim aquests articles en un sol bloc per no trencar-ne la unitat. El 1906 Eduardo de Hinojosa havia publicat a Madrid el llibre que cita Prat, però abans havia tractat del mateix tema al seu discurs d'ingrés a l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, el març de 1901. Hinojosa pertanyia al Partit Conservador i havia estat governador civil de Barcelona entre 1896 i 1897, en temps de la suspensió de La Renaixensa i dels processos de Montjuïc, i novament ho fou entre 1900 i 1901.»

«Un dels investigadors més remarcables de la terra castellana, el Sr. Hinojosa, ha publicat una obra de cabdal interès per a la nostra pàtria: *El régimen señorial y la cuestión agraria en Cataluña durante la Edad Media*. No és un llibre fet de pressa, no és improvisació brodada amb generalitats espigolades ací i allà en les teoritzacions dels davanters. És treball personal, llarg, penós, infatigable. És investigació directa dels documents, dels vells cartularis esgrogueïts. És fruita madura, assaonada, en llargues peregrinacions i pacientíssimes estades pels arxius atapeïts de Catalunya.

Anys de feina representen les notes acumulades al peu del text, plana darrere plana, a tall de fonaments fermes, irrecusables, incommovibles de l'edifici doctrinal. Anys de lectura fatigosa, d'entretingudes transcripcions, de tria delicada. Anys de reposada ordenació en què se separa l'aigua clara i transparent, les lleis i regles generals, del pòsit fangós dels innombrables, dels variats, dels complexos casos particulars.»

Posava de manifest la limitació de l'obra de Hinojosa, p. 50:

«I és que l'obra de ciència al buidar-se en la forma de narració literària no s'ha encarnat en obra d'art, no ha aconseguit aquelles esculturals proporcions en què era mestre en Fuster de Coulanges. L'investigador ha recollit les desferres del passat, n'ha registrat tots els elements materials de conformació, ha analitzat els seus components, però no l'ha vist, no ha aconseguit la percepció total, integral, acolorida i ondulant de la vida. Reconstrueix el passat, però no el fa reviure. Per això cal ser artista, i l'Hinojosa, enamorat de les escoles germàniques, cerca deliberadament la sequedat algebraica. [...] S'ha tret el sentiment, l'art, de la història, i la història sense això és cosa morta, és pedrera informe, àrida, inanimada. El sentiment i la imaginació no han de substituir-se al document ni solament suplir-lo, però han d'infundir-se en les piles seques dels documents arreplegats, han de bufar com l'Esperit de Jehovà en el camp d'ossos d'Ezequiel perquè els ossos escampats engranin uns amb altres i se vesteixin de carn i venes i surti del carner dels arxius una societat viventa.»

Explicava com s'havia tractat el tema dels remences per diferents autors, p.50-51:

«El problema dels pagesos de remença que de tantes obscuritats estava voltat anys endarrere, amb les investigacions de l'Hinojosa, ha acabat d'aclarir-se. En Pella havia començat a desbrostar el camí en la seva Història de l'Empordà; en Balari en els seus *Orígens de Catalunya* va seguir-lo. Ara les aportacions abundants i riques de l'Hinojosa permeten esvaïr del tot les nebulositats i ombres al situar-les dintre del gran quadro dels estudis magistrals publicats sobre els orígens de les institucions medievals.»

Títol II

L'índex del títol II era el següent: “Objecte d'aquest estudi. - Motius personals. - Una família de remences. - Les obres d'en Balari i de l'Hinojosa. - Petita deficiència d'aquestes obres”.

Prat es referia als primers treballs que ell mateix havia fet sobre aquesta qüestió, p. 51:

«Tothom guarda en el racó d'un calaix, entre papers esgrogueïts de lletra gairebé desconeguda o bé en un racó de memòria entremig de coses esborrades, els seus primers treballs, els seus primers tempteigs de noi que sent arribar la primavera de l'adolescència. Són les notes esgarriades, dissonants, que preludien la venidora simfonia. Són provatures de l'esperit que cerca el seu camí, la seva orientació pròpia, el seu paper en l'escenari de la vida. [...] No fa gaire, al reprendre la vida normal després de llarga malaltia, endreçant els calaixos trasbalsats, varen venir-me a les mans velles llibretes i papers de ratlles blaves coberts de lletra grossa, lletra de cartipàs, que la meua mà inexperta en dies ja llunyans va escriure-hi. Versos romàntics a lo Zorrilla, odes a Catalunya en castellà, versos romàntics a lo Guimerà i Matheu, plans de poemes no començats, traduccions d'Horaci, discursos sobre assumptes d'interès local amb to dramàtic d'assemblea constituent, projectes de constitucions, no inferiors per cert a moltes que sèriament han estat publicades, un cartipàs sobre els mals usos dels pagesos de remença...».

Explicava quin havia estat el motiu de començar a escriure sobre aquest tema, p. 51:

«Llegint la *Història d'Espanya* d'en Gebhart ja m'hi havia fixat amb interès, amb lo que deia dels pagesos de remença, però lo que em va empènyer a escriure coses va ser un descobriment que vaig fer després de la primera estada meua a Barcelona per comentar el batxillerat. Havia fet el primer any de llatí i al trobar-me a l'estiu a casa altra vegada vaig sentir un gran desig de remenar els papers vells que omplien dues caixes. Entre pergamins antics que no sabia desxifrar, sortien velles escriptures de tota mena, escrites ja algunes en català, que anaven fent passar davant els meus ulls, l'obscura i humil història de la meua família, de la meua casa. I ja al segle XV vaig trobar-ne una que vaig llegir i rellegir amb afició extraordinària: l'Abat de l'Estany absolia un dels meus passats de tots els mals usos.»

Exposava què havia significat per a ell les lectures que havia fet, p. 51-52:

«De manera que la terra que nodria la meua família i havia nodrit els meus passats, era terra esclava, era terra de pagesia de remença. Me costava d'entendre plenament el sentit de les prestacions que allà se detallaven, el preu de la redempció que l'abat confessava

rebre no em deia res, les expressions tècniques que s'usaven eren enigmes per a mi: mes tot contribuïa a inflamar la meva curiositat i a encarrilar-la.

Aquella vella escriptura de la meva família, il·lustrada per les altres amb detalls complets sobre la vida íntima d'una família de remences, va aclarir les idees que anys després trobava en els historiadors sobre la condició dels pagesos i m'ha guardat de caure en les exageracions d'alguns autors sobre mals usos imaginaris i en les seves ponderacions exaltades sobre les desgràcies de la seva situació.»

Relacionava els seus primers treballs sobre els pagesos de remença amb el seu interès per continuar aquells treballs, p. 52:

«Tant com l'interès general de la història catalana m'empeny a reprendre avui la tasca, de noi temptejada, l'amor als meus passats que com a remences varen fecundar les terres que em transmeteren i sent remences varen aixecar-hi les cases en què encara avui s'aixopluguen les famílies de masovers que per a mi, descendent d'un llinatge de remences, les conreuen.

El meu treball no és d'investigació directa en els arxius, sinó de senzilla interpretació i exposició dels textos publicats, dels textos impresos ja en les col·leccions de documents, ja en les notes i apèndix de les obres d'història medieval, especialment les de l'Hinojosa, d'en Brutails i d'en Monsalvatje, tan abundantament documentades.»

Es referia a la importància de l'obra dels historiadors Balari i Hinojosa i exposava les limitacions que hi havia en la investigació dels remences, p. 52:

«Les obres d'aquests dos incansables escorcolladors d'arxius són certament valiosos monuments de la història catalana. Eixuguen les riqueses dels nostres rics arxius. Però tal vegada per hàbit de viure sobre els textos no han arribat a veure'n prou l'acabament del conjunt. Un no res hi falta en les seves obres per a arribar-hi. Doncs aquest no res, aquest no res insignificant comparat amb el treball per ells realitzat, és el que jo he intentat en aquestes planes afegir-hi.»

Títol III

L'índex del títol III era el següent: “*Els pagesos de remença. - Negres colors amb què era descrita la seva condició. - Teories inventades per a explicar el seu origen. - En Boades en els seus Feyts d'armes de Catalunya. - Inconsistència de la seva hipòtesi. La persistència de l'estat social ibèric segons en Pella*”.

Iniciava aquest apartat referint-se a com havien tractat els historiadors el tema dels remences, p. 53:

«La història se convertia en declamació contra els senyors, culpables de la condició servil dels pagesos, els mals usos eren acceptats sense discussió i descrits amb accents d'indignació; la institució dels pagesos de remença apareixia com una institució particular de la nostra terra sense semblant ni parió en cap altre país, com una taca negra, com una capa llebrosa en l'organisme de les institucions verament lliures de Catalunya. I fins algun autor apassionat s'hi complaïa en exagerar la pintura per rebaixar la vida medieval catalana, per atenuar l'esplendor de les nostres Corts, de les juntes de Braços, de la Generalitat, de les nostres florentes municipalitats.»

Exposava les qüestions que s'havien plantejat els historiadors i explicava quina era l'evolució que s'havia seguit en aquest tema d'estudi, p. 53:

«D'on sortien, d'on venien aquesta classe de cultivadors, lligats a la terra; com s'havien anat introduint els usos a què vivien subjectes; de quina manera, en virtut de quantes violències s'havia pogut sotmetre tota una mena d'homes a servitud tan penosa? Aquesta és la qüestió que a si mateixos se posaven tots els historiadors.»

Tenien per segur, doncs, que d'un estat de llibertat s'havia anat passant per una cadena secular d'abusives invasions a l'estat de semiesclavitud; que voluntàriament, deliberadament, les famílies senyorials havien anat empenyent aquesta transformació d'homes lliures en esclaus de la terra; que el títol únic de les prestacions que els pagesos devien als senyors era l'espoliació, la usurpació, la violència. Així, els llocs comuns dels agitadors que varen promoure la revolució agrària del segle XV seguien projectant la seva ombra sobre els homes de les generacions modernes.»

Es referia a la insuficiència de les explicacions que havien donat els historiadors, p. 54:

«D'aquesta manera pueril, infantívola, se pensaven explicar-ho tot. [...] I res d'això podia provar-se. [...] Per altra part, el sentiment de pàtria no era propi d'aquelles edats ni d'aquells pobles; no giren reialmes en el sentit que més tard se formen: oren banderies militars que es disputaven els tributs de les ciutats, les contribucions i les terres fiscals. El sentiment de solidaritat social era desconegut i passaven fàcilment i tranquil·lament els homes d'un regne a l'altre, de la Nèustria a l'Austràsia, del servei d'un rei visigot al d'un príncep franc i fins al d'un califa sarraí com els famosos Oppas i Julián. Ben enllà de la reconquesta trobem encara sovint, molt sovint, aquesta total absència de patriotisme; guerrers cristians s'empassen al servei de moreria, i entre ells el Cid Campeador, de qui després s'ha volgut fer un hèroe nacional.»

També es referia al contingut de les fonts documentals, p. 54-55:

«De més a més, ni una sola capitular ni un sol document privat de tants com d'aquelles edats subsisteixen porta rastre d'una transformació tan considerable; se compren i venen terres amb els homes que les treballen, i ni una paraula ni una indicació lleugera deixa entendre que no ho consideres tothom com a cosa natural, corrent i acostumada; enlloc la idea d'un càstig o d'una execració contra aquests honres subjectes traspua gens ni mica entre les ratlles dels documents.»

Prat mostrava com s'havia de buscar l'origen dels remences, p. 55:

«Però si és molt possible que aquesta tradició de la vida preromana travessant l'imperi arribés al llinar de la civilització feudal, no és fet demostrat ni explica la transformació del senyor del clan en propietari únic de la terra i la conversió dels homes del clan, copropietaris de la terra, en pagesos de remensa. Qualsevol que siga la influència que l'estat social ibèric pugua haver exercit, s'ha de cercar l'origen immediat i pròxim en el règim de propietat que els documents demostren, i aquest règim és el de plena propietat individual, el d'absoluta potestat dominical del senyor.»

Títol IV

L'índex del títol IV era el següent: “*La villa a Catalunya. - Solució de continuïtat en la història catalana. - Els documents dels primers segles de la reconquesta. - Caràcters de la villa segons aquests documents. - El règim de la villa era general a Catalunya.*”

Exposava quin era el sistema de propietat de la terra a l'imperi romà, p. 55-56:

«En la civilització romana, la unitat de propietat rústica, la unitat de cultiu de la terra, era la *villa*. El vast imperi de Roma, per sota de les divisions administratives de províncies i prefectures, per sota de les mil-lenàries demarcacions de les *civitates*, estava format d'una xarxa immensa de villes: villes de l'Emperador o del Fisc, villes de les ciutats, villes dels ciutadans. Quan del Govern, de l'Estat, se davallava fins a trobar la cèl·lula primordial del grandios imperi, s'arribava al ciutadà-propietari, al posseïdor d'una finca rústica, a l'amo d'una *villa*. [...] Era la unitat de propietat i de cultiu generalitzada en tot l'imperi.»

Explicava com es feia referència a la “*villa*” en les fonts documentals dels romans i dels “*reialmes barbres*”:

- En fonts documentals dels romans, p. 56:

«La *villa* se troba sempre en el fons de la vida romana: s'ha comprat una *villa*, se fan obres a una *villa*, se va a la *villa*, se retira a viure a la *villa*, adquireix moltes villes: la vida del ciutadà romà està sempre en relació constant amb la *villa* i les descripcions de villes

pròpies o d'amics i de les estades en les mateixes sovintegen en la literatura, des d'Horaci, en el segle d'August, fins a Sidoni Apol·linar, en el baix imperi».

- En fonts documentals dels “reialmes barbres”, p. 56:

«Després de les invasions i la constitució dels reialmes barbres la *villa* persisteix; les lletres de sant Gregori, el *Liber Pontificales*, les fórmules de Casador, de Marculf, de Merkel, de Bignon, de Liudenbrog, lo mateix que les lleis Sàlica i Ripuària, les dels Borgonyons i Visigots i les Capitulars dels reis francs, ensenyen que la *villa* subsisteix, que la *villa* es perpetua en el si d'aquelles societats tan trasbalsades.»

Explicava com s'havia conservat i havia evolucionat aquella forma de propietat territorial a Catalunya:

- Quan Catalunya estava unida a l'imperi dels francs, p. 56:

«Catalunya que tan plenament s'havia assimilat la civilització romana, que, posada en el llinar de la Gàl·lia, tantes influències ha rebut en tots els temps de la cultura franca, que al caure el reialme visigòtic va trobar-se unida per l'obra de la reconquesta a l'imperi dels francs, era natural que conservés el règim agrari de vil·les. I el conserva: així que els documents comencen, millor dit, reapareixen amb la reconquesta, hi surt la *villa* com unitat de propietat i de cultiu.»

- A l'inici de la reconquesta, p. 56-57:

«És en els dos primers segles de la Reconquesta que els documents la registren; la desintegració que anava preparant-se dintre de les vil·les no havia triomfat encara: aquí i allà surt el mas, desferra de vel·les vil·les ja dissoltes, ja desintegradas, però, en general, les transmissions de domini, les donacions a monestirs, els llegats, són transmissions, donacions i llegats de vil·les. [...] Que aquestes vil·les trameses i donades són finques rústiques de propietat particular, equivalents a les vil·les romanes, a les que llavors mateix existien a Franca i Itàlia, els termes en què se'n parla no en deixen dubtar. Se sent en aquelles clàusules vibrar l'absoluta potestat de l'amo, s'hi sent el dret de propietat.»

Prat es referia a les limitacions de les formulacions que havien fet Hinojosa i Balari, p. 57:

«Dir com l'Hinojosa que la *villa* subsistia amb el caràcter de districte rural és donar una idea vaga, imprecisa i per la seva imprecisió equivocada, igual que dir com en Balari que la paraula *villa* primer va significar casa de camp i després *lugar* o *aldea*. L'un i l'altre literalment tenen raó, però l'un i l'altre, amb expressions en si mateixes exactes,

determinen en el lector una idea falsa de villa. La villa era un districte rural, perquè és districte rural qualsevol demarcació agrícola, però a la paraula *districte* va annexar la idea de divisió territorial administrativa o de caràcter públic; d'un mas, per gran que siga, ningú en dirà districte rural; per això, quan s'anomena districte rural la villa, no se la defineix amb exactitud. La *villa* era, en els temps clàssics, la casa de camp, centre de l'explotació agrícola del *fundus*, *ager* o *praedium*; però definir la villa dels primers segles de la Reconquesta una *casa de campo* és impropï, perquè ni aquestes paraules en son sentit modern donen la impressió justa de lo que era la villa, ni les *villes* d'allavors tenien la unitat d'explotació que un temps havien tingut, sinó que estaven ja conreades a lots i, en comptes d'una casa de camp, en comprenien moltes.»

Explicava com es desprenia el significat que tenia la villa a les fonts documentals, p. 58:

«Els textos són terminants, només traduint-los la noció de villa resulta transparent. És una propietat particular en ple domini, com ja s'ha remarcat. És una propietat o finca rústica d'una extensió i complexitat de cultius considerable; sempre, en tots els documents, resulten aquestes notes amb plena evidència: quan se descriu la villa donada o venuda se fa esment de termes i pertinences, camps, horts, vinyes, erm i conreu, bosc, prats i corrals, casals, cases de conreu.»

Exposava l'evolució a Catalunya de la propietat de la terra, p. 58:

«Aquí, passada la desolació de la conquesta i la reconquesta, se veu néixer o renéixer una villa. Els propietaris no són aquests homes, sinó el monestir; aquests homes tenen la terra que conreen i les cases que han aixecat, per *beneficium*, això és, per gràciosa concessió de l'abat, que val tant dir com a precari. Tant és així que, quan surt discussió sobre la propietat d'aqueixa villa, és a l'abat qui es reivindica i els terratinents només intervenen en el plet com a testimonis.»

Ressaltava quina era la relació que tenien les famílies pageses amb els propietaris de les terres, p. 58:

«Aquests homes són equivalents als *manucipii*, *als homines i feminae*, *als habitatores*, *als servi et aucillae*, *als stantes o habitantes*, als homes que en la vila *stant vel steterint* d'altres documents. Se troben en totes les villes: no són una sola família; són varies famílies pageses, moltes o poques, segons l'extensió i riquesa de la villa; en la declaració citada se n'anomenen cinc i s'indica que n'hi havia varis d'altres. Són homes de condició inferior: la seva situació és precària; uns, els beneficiaris, poden ser trets a

tot moment, altres, els servi, estan adscrits a la terra, tots reconeixen la potestat del propietari que com a seus els ven o dóna amb la terra que conreen.

Les villes de què els nostres cartularis parlen en aquests primers segles de la reconquesta són, dones, villes de la mateixa naturalesa i condicions que les villes romanes.»

Prat remarcava que la forma de propietat territorial de la “villa romana” continuà a l’inici de l’Edat Mitja.

V. La villa romana

Dedicava aquest títol íntegrament a la “villa romana”. Explicava que no s’havia de confondre la “villa” amb la “vila” com a municipi.

Exposava els trets característics de la villa romana:

- En quan a les relacions entre el propietari de la villa i l’autoritat de l’Estat, p. 61:
«La *villa* era una propietat particular, un tros de terra, tota d’un home, que la conreuava amb els instruments econòmics d’allavors: esclaus i bèsties. Els homes que viuen a la villa no existien per a l’autoritat, per a l’Estat, no eren persones, eren coses; no formaven comunitat, no estaven units entre ells per cap vincle jurídic. Estaven fora de la llei. L’Estat només coneixia la *villa* com a unitat contributiva, i el seu propietari com a ciutadà. Els esclaus de la *villa*, com els bous i les moles, eren del propietari que en podia fer lo que volia.»

- En quan a l’extensió del significat de la villa, p. 61:
«Amb el nom de *villa* havien designat a la primeria només la casa del propietari, però de seguida va aplicar-se a tot el domini, a la finca sencera, com segles més enllà el *mas*, que era només la *mansio* o cabana del pagès se va fer sinònim del lot de terra gran o xic que aquest pagès conreuava.»

Es referia als termes “*Fundus, ager, praedium* i *cortis*” com a sinònims de villa, p. 62:

«Totes aquestes paraules són usades en el sentit de domini o hisenda rústica, de villa. Les unes, com *fundus* i *praedium*, perquè són expressió genèrica de propietat immobiliària, i tot lo que és concretament una cosa immoble en propietat, *in dominio*, és un *fundus*, és un *praedium*. Les altres varen acabar per designar la villa, per aquell procés tan natural, tan acostumat en les formes de procedir de la intel·ligència humana i tan adequat a les lleis psicològiques del llenguatge, que porta a designar el tot amb el nom d’una de les seves parts. Així *villa*, casa del propietari, va fer-se sinònim de tot el

domini, igual que *ager*, abans aplicat a les terres de la *villa*, i que *cortis*, només corral del domini a la primeria.»

Tractava la qüestió de l'extensió de la propietat territorial, p. 62:

«L'extensió de les villes era molt variable; no pot donar-se, doncs, cap patró únic. Des del *saltus*, tan gran com una ciutat (en el sentit romà, això és, com una de les nostres comarques), amb la casa senyorial voltada d'un rosari de nuclis de construccions, de petits poblets plens d'esclaus, fins al *agellus* d'Horaci, conreuat per cinc parcers i nou esclaus, hi ha tota una cadena de grandàries variades.

Certament hi havia ja petits propietaris en el sentit que nosaltres donem a petita propietat; hi havia homes lliures posseïdors de bocins de terra, com els nostres masos, que ells mateixos conreuaven. Però n'hi havia tan pocs, que pot ben dir-se que aquesta forma de propietat era excepcional en el món romà. La forma habitual, generalitzada, dominant, era l'altra, la dels dominis o *villae*.»

Com a exemple per a fer-se una idea de l'extensió territorial de la villa romana, Prat proposava fer la comparació amb l'extensió territorial dels termes municipals, p. 63:

«Doncs els termes municipals són, la major part de les vegades, en els districtes rurals, antigues villes, acostades i petites en la plana fèrtil, vastes i eixamplades en la muntanya pedregosa. Apliquem a l'extensió de les villes la idea que tenim de les dimensions dels pobles rurals, i no ens enganyarem.»

La villa era la unitat d'explotació: si el mateix propietari d'una villa adquiria una altra villa veïna, les dos villes no es "sumaven" i es constituïen com a dos dominis.

Exposava les relacions que hi havia entre els esclaus que treballaven a la villa:

- La figura del "villicus", l'esclau, representant del propietari que manava la "família rústica" i dirigia l'explotació.
- La figura de "l'actor" que, en els "grans dominis" estava encarregat de "l'ordre o policia".
- La figura del "procurator": "el *procurator* o apoderat per als actes jurídics (compres, vendes, etc.), per a la vida de relació de la *villa*".
- El "monitor", que vigilava la feina dels esclaus "acoblats" en "ecúries".

Ressaltava la relació de domini absolut que a l'imperi romà tenia el propietari sobre els esclaus:

- Els esclaus no tenien motivacions per a realitzar les seves feines, p. 64:
«Els homes del domini o villa són, doncs, instruments sense iniciativa i sense interès propi. La força que els mou és exterior, és la voluntat del propietari que els té al domini o els en treu, els ven o els tragina a un altre domini llunyà, els agrega a la *família urbana*, això és, a son servei personal o els torna al camp, els deixa formar peculi propi per a estimular-los al treball, i després se'ls apropia. [...] No tenen el del propi interès, perquè el fruit del seu treball, de qualsevol ordre que siga, fins del seu treball genésic, és del seu amo.»

- S'establí una relació jurídica de domini absolut del propietari sobre l'esclau, p. 65:
«Es que l'esclau és un home que pertany a un altre home, *dominio alterius subicitur*, no està al seu domini sinó al domini d'un altre, que és el senyor, *dominus*, el propietari. Podia ser donat, llogat, venut, deixat, empenyorat, cedit en usdefruit. Si fugia se deia que cometia un robo: robava a l'amo la seva persona. No tenia cap dret. No tenia drets civils: el matrimoni no existia per a ell, no podia ser marit ni pare. No podia posseir: el peculi existia només mercès al permís de l'amo que podia a qualsevol moment retirar-lo. No podia, doncs, obligar-se. No podia testar. No tenia successió. Tampoc tenia drets polítics; l'Estat no existia per a ell. La justícia pública era només pels homes lliures: els esclaus estaven sota el poder del *dominus*, que castigava els seus crims: L'amo o el seu representant jutjava l'esclau i sense apel·lació el condemnava al fuet o presó, de fet fins a mort. El poder de l'amo era absolut; cap llei el regulava; cap magistrat ni funcionari hi intervenia.»

- El domini absolut que tenia el propietari sobre els seus esclaus, “últim baluard del poder absolut del *Pater familias*”, p. 65:
«Aquest poder del dominus sobre la persona dels seus esclaus, era l'últim baluard del poder absolut del *Pater familias* sobre totes les persones sotmeses a la seva autoritat, sobre totes les persones lliures i esclaves que estaven *in manu*, *in potestate*, *in mancipio*. Segles feia que la família havia deixat de ser societat humana completa, total, independent, forma suprema d'Estat; segles feia que constituïda la ciutat, civitas, el poder nou del nou Estat, i la seva llei la llei civil, anaven acorralant el poder del cap de casa, convertint-lo de sobirà en nombre infinitesimal d'una altra soberania, de rei en súbdit, de jutge en judicat. Després la llei de la ciutat se fica dintre el clos de la família i va arrabassant-li una darrere l'altra totes les atribucions i facultats que el Pater tenia sobre l'esposa i els fills com a sobirà, com a jutge, deixant-li només la potestat dominical, la potestat marital, la pàtria potestat purificada de tot element estrany a la seva naturalesa.»

- L'esclau no tenia la consideració de ciutadà romà, p. 65-66:
«Per als romans, que tenien com cap altre poble la lògica de les lleis, acceptat el dret de propietat sobre els homes, sobre els esclaus, acceptaven totes les conseqüències, i la invasió del poder de la ciutat va deturar-se davant del poder del Pater sobre l'esclau. L'esclau no va existir per a la *Civitas romana*, era com les coses de què l'amo podia usar i abusar (*jus utendi et abutendi*). Després d'haver fet ingressar en la ciutat els fills de família i els clients i les dones, després d'haver-los sotmesos a la llei seva, va parar de créixer i els esclaus varen seguir fora de la *Civitas*, fora de la seva llei, totalment en poder del seu senyor, fins que l'Imperi se constitueix, fins que una nova doctrina comença a transformar el món antic.»

Una vegada exposada la relació que existia de propietat, es referia a com eren les condicions de vida dels esclaus:

- El tracte que rebien els esclaus, p. 66:
«Però no hem de pensar que aquest poder absolut del *dominus* sobre l'esclau, fos abusiu, despòtic, inhumà en totes ocasions. Certament no era envejable la condició dels esclaus, però tampoc hem de representar-nos-la amb colors massa negres. Si jurídicament l'esclau era una cosa, res, tothom el tenia per un home i molts esclaus trobarien més dolça la seva situació que la de molts assalariats del nostre temps. La inhumanitat, el despotisme, eren l'excepció, no la costura general.»
- Els costums que s'anaren establint, p. 66:
«Aquest poder del *dominus* sobre la família *rústica* del domini havia d'exercir-se amb regles i procediments que la costum havia d'haver fixat en cada villa. Una població, sovint molt numerosa, com la que en la villa vivia, havia de donar lloc a conflictes de tota mena, no solament administratius, sinó de relacions entre uns esclaus i altres: odis, renyines, furts, assassinats, qüestions mútues sobre els peculis i la seva transmissió, qüestions determinades per la vida sexual més o menys rudimentàriament establerta entre ells; i tot això havia de resoldre's dintre del domini, pel propietari o el seu representant; tot això havia de motivar l'ús de pràctiques determinades, la formació d'una costura de la villa, una consuetud que, amb el respecte que a la costum tenien els honres d'aquelles generacions, havia de tenir per a ells la força d'una llei escrita.»

Prat considerava que les costums existents a les vil·les romanes havien estat l'origen del “dret municipal medieval”, p. 66:

«Quan en l'Edat Mitja, esclaten per tot Europa els furs o costums locals paccionades, els seus pactes, les seves regles, les seves disposicions, allavors per primera vegada escrites, no neixen sobtadament en aquella hora mateixa, són velles, són centenàries, tenen les seves arrels en aquestes pràctiques obscures, desconegudes de la villa romana. Així, en la villa romana, mercè a aquesta potestat del senyor, se posaven els fonaments del dret municipal medieval.»

VI. La villa se desintegra

L'índex del títol VI era el següent: “Factors que concorren a produir la desintegració de la «villa». - Infecunditat del treball servil. - Exemple dels arrendataris lliures. – L'Església. - De quina manera la nova religió va exercir una acció decisiva en la formació de la nova unitat de cultiu. - El «mas»”.

Ressaltava els canvis que s'iniciaren en la relació entre el propietari i l'esclau, p. 67:

«Ja en el cor mateix de l'antiguitat clàssica comencen a dibuixar-se els factors que segles a venir desintegraran la *villa*. Un dels escriptors agrícoles, Varron, en *De re rústica*, aconsella al propietari que dongui un peculi, un petit ramat i un bocí de terra als esclaus més treballadors perquè estiguin més lligats al domini. Aquest és el principi de la transformació dels esclaus de la terra, en serfs de la gleba.»

Exposava la influència que van tenir els factors econòmics i l'església en l'evolució de les relacions de la propietat territorial:

- El resultat que hi havia entre l'explotació econòmica i el seguiment directe que podia fer el propietari de la seva explotació, p. 67:

«El primer factor d'aqueixa revolució va ésser econòmic. El treball servil era infecund. L'esclau en mans del *villicus* o del *monitor* era un instrument mort, la seva feina era escassa i dolenta, li mancaven tots els estímuls que inflamen les energies dels homes: l'interés personal, l'amor de la família, l'orgull del treball fet. Quan el propietari tenia una sola villa, un sol domini, i es feia el conreu sota els seus ulls, la voluntat seva, el seu interès, la seva energia, podien suplir-los.»

- El descens que hi havia en la producció de l'explotació de la villa quan el propietari no podia fer el seguiment directament, p. 67:

«Però nombroses concauses varen anar acumulant dominis en unes mateixes mans, i l'explotació directa va desaparèixer; pertot arreu el *villicus*, un esclau, va anar quedant sol al davant dels esclaus del domini i aquesta transformació que coincidia amb un creixement de l'opulència de la societat romana, va determinar una baixa de les rendes

de la terra. Vigoritzar l'explotació, intensificar el treball agrícola, havia de preocupar aquella aristocràcia territorial que al multiplicar els dominis en veia baixar fatalment les rendes.»

Es referia als elements d'índole més personals en relació a la consideració que el propietari donava als esclaus:

- Hi havia diferències notables entre els “llogams afectius” que es creaven entre els propietaris dels esclaus de la “família urbana” i el tracte que rebien els esclaus de la “família rural”, p. 67:

«Sempre havia estat molt superior la condició dels esclaus adscrits al servei personal del senyor que la dels rústics: ser enviat al camp era un càstig dels més temuts per als que servien al *dominus*. Necessàriament havien d'establir-se relacions d'afecte i de veritable familiaritat entre amos i esclaus, llogams d'agraïment per serveis rebuts: l'esclava que ha criat la filla del *dominus* i li ha fet de mare, els nois que han mamat la mateixa llet i han crescut i jugat plegats, per anys que passin queden lligats per vincles d'afecció que no s'esborren, vincles d'afecció que es resolen en situacions privilegiades o en concessions de llibertat.»

- La consideració que es donava a alguns esclaus que realitzaven tasques més especialitzades i que produïen importants guanys pels propietaris, p. 67-68:

«Per aquestes lleis d'afecte mutu primer, després per llei de pròpia conveniència, va introduir-se la costum de fer exercir professions liberals i mercantils als esclaus que hi demostraven aptituds. Lo que va començar per benevolença del *dominus*, per condescendència al qui ho demanava, va acabar sent estimulat amb gran interès pel mateix *dominus*. Una *mensa* o canvi ben portat, una casa de comerç, un metge de bona clientela, valien més que el més gran dels dominis, que la més rica de les vil·les. Els amos varen inclinar-hi els esclaus més fiats i més intel·ligents i els estimulaven concedint-los pel seu peculí una part alíquota dels guanys que hi fessin. És clar que era precària la concessió, que a tot moment podia ser retirada, que podia incautar-se a tota hora del peculí de l'esclau, però no li convenia i en l'interès del senyor tenia l'esclau una sòlida garantia.»

Amb aquests precedents també s'introduïren a la villa noves formes de relació entre els propietaris i els esclaus:

- En forma d'arrendament d'unes terres, p. 68:
«Res més senzill i natural que aplicar aquest procediment al conreu de la terra i això és lo que va fer-se. [...] Aquest és el procediment que va seguir-se; de segle en segle van sovintejant més els textos legals i jurídics en què es veu un esclau conreuant un camp pel seu compte i pagant les parts al senyor. [...] Pobres gents que la misèria portava a arreplegar les terres magres que la deficiente explotació econòmica de la villa deixava incultes, mal que fossen ciutadans, no quedaven de fet gaire lluny, per la seva condició, dels esclaus de la villa; i, de fet, als ulls d'aquests hi apareixen com a germans seus privilegiats que tenien família i llar i cultiu propis.»

- I en forma de donació d'unes terres, p. 68:
«I allà on no hi havia arrendataris hi havia enfranquits, esclaus redimits, a qui el *dominus* recompensava amb un peculi format d'un tros de terra, on amb els seus estalvis aixecava tina barraca i amb els seus estalvis la guarnia de mobles i bestiar, on amb el seu esforç arreglava feixes, aixecava parets, renovava plantacions.»

Prat es referia a l'evolució que es seguí:

- Es creaven interessos comuns amb aquestes noves formes de relació en la producció, p. 68:
«L'interès del *dominus* i l'interés de l'esclau empenedor era el mateix: el *dominus* admirava els progressos continuats de les terres de rebuig en mans dels arrendataris o dels infranquits. L'esclau fort de voluntat se sentia amb delit de convertir en vergers, terres ímproductives sota el remollit conreu de les decúries. Els dos interessos se trobaven i una nova família pagesa començava.»

- Sorgiren noves formes de relació entre propietaris i una part dels esclaus, p. 68:
«L'instint d'imitació va anar propagant amb progressiva intensitat l'exemple d'aquesta nova mena de cultiu, l'interès econòmic l'estimulava de la banda dels esclaus com de la banda dels propietaris; l'aspiració a millorar la pròpia condició hi empenyia arreu els esclaus més ardits i ben armats per a la vida. Així va anar formant-se dintre de la *villa* una mena d'aristocràcia servil, composta dels arrendataris lliures, dels enfranquits, dels esclaus segregats de la *família rústica*, *servi casarii*, això és, habitant la seva cabana. Entrar en aquesta categoria va ser des de llavors l'aspiració dels pobres esclaus subjectes al règim comunista de les *cellae* i les decúries, quedar-se a la *família rústica* només podia seduir la poltroneria dels flacs, dels febles, a qui el treball intens i el risc penós espantaven.»

Amb aquests canvis també es va iniciar una selecció social entre els esclaus i una selecció en les terres, p. 69:

«Les terres grasses, de fàcil conreu, que llevaven abundantment, els camps esplèndids amb què voltaven el *pretorium*, varen reservar-se'ls els propietaris per al cultiu directe, varen seguir explotats pels ramats d'esclaus, per la *família rústica*. Les terres apartades, incultes, d'escassa producció varen anar quedant sotmeses a la nova forma de cultiu, al nou procediment d'explotació agrícola. En aquesta selecció hi va correspondre successivament una altra selecció: la *família rústica* va anar perdent tots els elements de més força i valer, que varen anar establint-se en terres a part. D'aquesta manera a còpia de temps les terres bones varen quedar-se amb els mals feiners i els procediments defectuosos, i les terres dolentes amb els treballadors triats i els procediments més perfectes.»

L'església també tingué una important influència com a factor d'innovació en les relacions que s'establien entre els propietaris de les vil·les i els seus esclaus:

- Com a factor d'equilibri entre l'obediència dels esclaus als propietaris i del respecte dels propietaris als esclaus, p. 69:

«Un altre factor d'extraordinària importància va contribuir poderosament a accentuar aquestes corrents innovadores i a fer-les triomfar: l'Església. El Cristianisme va portar al món un nou ideal que va anar empapant-se en tota la vida de la vella societat pagana fins a transformar-la. Davant de l'esclavitud, l'Església no va donar-se a prèdiques revoltoses, com les sectes o les idees malfactores, va predicar als esclaus l'obediència i als senyors el respecte i la dolçura. Però al predicar que tots serien jutjats pel mateix Jutge, que per una eternitat l'esclau podria ser més que l'amo; a l'enlairar a les més altes dignitats fills d'esclaus enfranquits; al declarar que era obra pia, agradable a Déu, donar llibertat a esclaus; i sobretot al casar-los i batejar-los i enterrar-los amb les mateixes oracions i fórmules que als homes lliures, va acomplir virtualment la seva redempció.»

- Com a factor que incorporava alguns drets dels esclaus en el dret canònic, p. 69:

«L'esclau que per a la llei civil tot just existia, omple el dret canònic: els concilis se'n cuiden amb constància. Priven de vendre'l a jueus, a pagans i a estrangers. Volen que la venda se faci amb garanties de publicitat. Excomuniquen l'amo que mata un esclau encara que sigui culpable. Emparen els esclaus que cerquen l'asil de les esglésies.»

- Com a factor que donà valor a la formació de la família de l'esclau, p. 69:

«Però la seva acció més fecunda i transcendental s'exerceix en la formació de la família de l'esclau. L'Església no podia acceptar l'estat de semipromiscuitat que imperava en les relacions sexuals de la classe servil. El matrimoni de l'esclau no existia per a la llei, era *contubernium*, la dona en comptes d'*uxor*, *contubernalis*. La unió no era permanent sinó passatgera, a l'albir de l'amo o del villicus, que els separava quan volia. En canvi, per a l'Església tan sagrat és el matrimoni del senyor com el dels esclaus: sempre és sacrament, vincle perpetu que només la mort deslliga. I les noves idees engendren amb el temps disposicions que són una consagració civil del matrimoni de l'esclau, com la de la llei llombarda que castiga el que abusa de l'esclava casada amb la pèrdua de l'esclava i el seu marit, que de dret queden ingenus.»

Prat exposava la importància que tenia per l'esclau el valor que es donava a la seva família:

- Com a valor de la dignitat personal que guanyava l'esclau, p. 69-70:
«L'Església dóna, doncs, a l'esclau una família. Això sol és una revolució immensa d'aquelles que transformen el món sense trasbalsar-lo sorollosament. La força de l'esclau quedava només amb això centuplicada; fundada la seva dignitat personal; l'espero d'aixecar-se sobre la seva misèria clavat a dins del cor. Tenia dona, tenia fills, tenia un poder i una responsabilitat que eren d'ell i de ningú més. Cent Bastilles que caiguessin no valen la centava part de lo que val per a la humanitat aquesta pacífica innovació de l'Església: l'Església donant família als esclaus va redimir-los moralment, va aixecar-los a la dignitat d'homes, va mudar la sort i els destins de mitja humanitat.»

- Per la necessitat que es creava de que l'esclau tingués una casa per a ell i la seva família, p. 70:
«Qui té família vol tenir llar. L'esclau casat necessàriament havia d'aspirar a treure la dona de la promiscuitat de la vasta cuina on la *família rústica* s'aplegava. La dona forçosament havia d'aspirar a allunyar-ne el marit i els fills. L'exemple dels esclaus *casarii* o *casati* era agulló d'aquest desig i estímul sempre viu a donar-li compliment. Deixar el comunisme de la *villa rústica*, va ser l'aspiració general.»

Prat ressaltava la importància que tingueren tant els factors econòmics com l'Església en l'evolució de la transformació de la villa romana:

- La influència de l'Església: “Veus aquí com l'Església casant els esclaus va donar el cop mortal a l'organisme secular de la *villa*”.
- El conjunt dels diferents factors que intervingueren, p. 70:

«Així, per l'acció de totes aquestes causes que continuà exercint-se amb creixent intensitat després de les invasions i la caiguda de l'imperi, ve un moment en què els dos règims, el clàssic i el cristià, se migparteixen el domini; la transformació és a mig camí: d'una banda el *dominicum*, la *terra dominicata*, la *dominicatura*, com diuen els nostres documents, els camps, prats i vinyars reservats al *villicus* i els seus esclaus; de l'altra banda els lots conreuats per esclaus parcers, cada un en la seva casa, en el seu tros, en el seu *mansus*.»

- El *mansus* era la “nova unitat de cultiu” que sorgí de la *villa* romana i la substituï, p. 70:

«En son sentit propi no designa més que la cabana de l'esclau parcer. Però de la mateixa manera que *villa*, nom de l'habitació del senyor, va fer-se sinònim de tota la finca, de tot el *dominium*, així *mansus* va aplicar-se al tros de terra conreat per la família que l'habitava. El règim de la *villa* reculant i guanyant cada dia el de *masos*, ja el *dominicum* o terra conreuada directament pel propietari, acaba per ser un mas cultivat pels *servi casati* mitjançant prestacions de jornals i al capdavant, de segregació en segregació el *dominicum* i de progrés en progrés el *mansus servilis*, ja poca cosa va de l'un als altres, el *dominicum* és un mas com els demés, el mas Domènec tan comú entre nosaltres. Abans se llegaven, compraven, venien o donaven villes; des d'aquest moment la unitat de cultiu és el mas, el mas la unitat de propietat. La *villa* ja no es transmet sencera».

La fórmula de la “villa nova”, que tenia per centre “la parròquia”, succeí a la villa romana, p. 70:

«El pretorium o la casa senyorial, les invasions i guerres posteriors l'han destruïda: els senyors ja no es basteixen villes obertes sinó castells murats i d'evolució en evolució, ja destruïda també la unitat de propietat, no va quedar a dins del clos de la *villa* mil·lenària més que les cabanes dels parcers, els masos dels antics esclaus i enfranquits, i l'església del domini, de la *villa*, l'església parroquial. El *mas* ha triomfat. De la *villa* pagana amb la seva forta unitat de centralització, de vida econòmica no en queda res més que un nom, un nom geogràfic: de les seves runes ha sorgit la villa nova, amb els focs, les famílies, les masies dels antics esclaus, i per sobre d'elles una nova unitat, una unitat espiritual viva, intensa, fecundíssima: la Parròquia.»

VII. Etapes de la transformació

L'índex del títol VII era el següent: “Cop d'ull a les etapes de la transformació dels esclaus en propietaris. - La servitud de la gleba. - Els esclaus al mas. - Intervenció del fisc. - Situació

de fet creada als esclaus. - L'acció de l'Església. - La despoblació. - Els homes lliures de la vila. - El feudalisme”.

En aquest títol Prat tracta de l'evolució que es donà en el pas dels esclaus a pagesos de remença i a propietaris de la terra, p. 71:

«Els esclaus *mansuarii* o *casati* devenen al caure dels segles, de progrés en progrés, pagesos de remença primer i després propietaris de la terra. ¿Com s'ha fet aquesta transmutació extraordinària, de quina manera l'esclau, propietat de l'amo, se converteix en home lliure i propietari de la terra del seu amo?»

Exposava les etapes que hi hagué en aquesta evolució:

- Es transformà “l'esclavitud personal en esclavitud de la terra, en servitud de la gleba”, però es mantingueren les relacions entre els propietaris i els esclaus, p. 71:
«Quan el propietari d'una *villa* senyalava a un dels seus esclaus més distingits un lot de terra perquè el conreus a compte seu, no es desprenia de cap de les seves facultats dominicals sobre l'esclau i sobre la terra que li entregava: una i altre seguien sota l'absoluta potestat del *dominus*, que podia a tot moment retirar la concessió i tornar a barrejar l'home amb la *família rústica* i donar la terra i el mas a un altre. El peculi que dels seus estalvis es feia, els mobles que adquiria, els caps de bestiar que per a ell quedaven, tot era del senyor, que legalment, no per abús ni arbitrarietat, li podia prendre sempre i en qualsevol moment, en tot o en part, en vida o en mort. Així els serví *casati* eren esclaus com els demés.»
- L'Estat tingué interessos econòmics en poder conèixer la composició de la riquesa de les propietats territorials, p. 71:
«Però el règim de masos creixent, el Fisc en els últims temps de l'Imperi, va cercar en els *masos* una avaluació més exacta de la riquesa immoble i va inscriure en el cadastre les villes amb el detall dels masos que comprenien, més ben dit, dels esclaus que els ocupaven. Conseqüent amb aquesta tendència a fer del *mas* una nova base tributaria, va anar més enllà: consolida els masos creats, no vol que el propietari els desguarneixi, els deixi buits, i per això prohibeix vendre els esclaus *casati* sense vendre al mateix temps la terra que conreaven. El primer pas estava donat; l'esclau quedava lligat indissolublement a la terra del seu mas.»
- A partir d'aquell moment, les famílies d'esclaus que treballaven les terres no podien ser expulsats de les terres, p. 71:

«Des de llavors la condició d'aquestes famílies d'esclaus va deixar de ser incerta: la terra i ells eren del propietari, però el propietari, que podia castigar-los amb tota mena de penes corporals, tret de la mort; que se'ls podia quedar tota la collita i tot els mobles i tots els estalvis arraconats, no podia separar-los de la terra, del mas, que la suor seva i dels seus passats havia fecundat. Així, l'adscripció a la gleba, l'encadenament a la terra, segles ençà execrat, va ser un benefici immens per a l'esclau i la causa de la seva redempció: va donar estabilitat als serví, va afeblir la potestat dominical.»

- S'evoluciona cap a una situació en què les famílies d'esclaus estaven subjectes a les terres dels propietaris i no tant als propietaris, p. 71-72:

«Des de llavors cada dia més la terra va interposar-se entre el *dominus* i l'esclau. La subjecció de l'esclau deixa de ser una subjecció directa a la persona del propietari: els *serví casati* no serveixen personalment al propietari o senyor, serveixen les seves terres. La potestat de l'amo sobre d'ells tendeix a convertir-se en dret d'exigir determinades prestacions i rendes.»

Prat analitzava les relacions que s'establiren, des de l'època romana fins a l'inici del feudalisme, entre els propietaris territorials i els esclaus que treballaven les terres dels senyors:

- En quan a la potestat que tenien els propietaris sobre els esclaus, p. 72:
«Notem lo que passa dintre de la villa en què el regim del mas triomfa. El *dominus* és com abans propietari dels homes i les terres. La torra és tota d'ell i només d'ell; els homes que la conreen només tenen un dret, el de conreuar-la. Els homes són també d'ell, però no els pot matar ni separar de la terra. Dintre d'aquests límits la seva potestat és absoluta. L'esclau no posseeix, no transmet per testament ni abintestat. El senyor que en vida pot retirar el peculi de l'esclau, el recull casi sempre al morir, i per a recollir-lo en aquesta hora el deixa créixer. No assenyala a l'esclau la dona que ha de prendre ni pot separar-la d'ell un cop ja esposada, però tampoc pot l'esclau casar-se sense permís del propietari. El *dominus* conserva sobre els homes del masos plena potestat disciplinaria, és el seu jutge, tant com el seu amo: totes les qüestions que se suscitaven dintre la villa en les relacions personals dels seus honres, ell o el seu representant sense cap apel·lació les fallava i resolvia.»
- En quan a les condicions que s'establien en les relacions econòmiques, p. 72:
«La condició econòmica dels *serví mansuarii* és molt variable; en cada *villa* presenta modalitats especials. És, emperò, general l'obligació de pagar un cens en metàl·lic o una

part dels fruits de la torra, gra, vi, oli, ous, porcs, pollastres o les dues coses a la vegada, l'obligació de complir determinades prestacions, com la de fer tants o quants jornals en les terres del *mansum dominicatum*, en les terres cultivades directament pel propietari, de tragar llenya, de carretades de fems, de jornals de carreta per a batre, trepitjar, pastar i fer obres.»

- En quan a l'evolució de la potestat que tenia el propietari sobre el pagès que treballava la terra, p. 72:

«A còpia de temps, d'anys, de centúries, de no tenir el propietari la terra i el pagès més lligam que aquestes prestacions, una transformació en les idees i sentiments va anar operant-se, afavorida per les fondes i seguides pertorbacions i trasbalsaments dels primers segles després de les invasions: les prestacions varen anar projectant la seva ombra sobre la terra i sobre el pagès, deixant-los en segon terme, perduts en la penombra i varen convertir-se en única manifestació del dret de propietat sobre la terra i sobre l'home. Així, aquesta potestat dominical absoluta va devenir una mena de dret real sobre la terra i per raó de la terra consistent en el dret de cobrar-ne certs fruits, quantitats en metàl·lic o serveis dels homes que la posseïen.»

- En quan a la influència que tingueren les lleis canòniques, p. 72:

«Per la mateixa pertorbació d'aquell temps, per l'estancament de les tradicions jurídiques romanes, per la creixent influència de les lleis canòniques i dels sentiments cristians, el concepte roma de l'esclavitud s'havia esborrat o descolorit; la dignitat dels esclaus, sobretot dels que treballaven la terra, havia pujat en la pública consideració. Ja la vella doctrina de la incapacitat absoluta per a ser subjectes de dret, era lletra morta: els homes que l'Església feia caps de casa, a qui l'Església donava potestat sobre la terra i sobre els fills, que eren batejats com els demés i com els demés rebien el cos viu de Jesucrist i com els demés i encara més estaven destinats a eterna benaurança, bé podien tenir drets sobre terres o sobre coses.»

- En quan al sorgiment d'unes noves costums en relació a la transmissió del dret de cultivar les terres, p. 72-73:

«I així va anar naixent en aquelles generacions el sentiment d'un dret d'aquells homes sobre la terra que perpètuament treballaven, que d'ells passava als seus fills i dels fills als néts i així indefinidament. No era encara un dret de propietat, però un dret de tenença: la terra ja en certa manera era del *servus*, del pagès que hi vivia. D'ell prenia el nom uns cops, altres li donava. En les transaccions se tracta primer del *servus* tal o qual

amb el seu mas; després del *mas que habita tal pagès*; després ja es diu sovint el *mas de tal pagès* (el mas d'en Gibert). Així la terra s'unia més íntimament al pagès que la conreuava, així les prestacions s'interposaven entre la terra i el senyor, com abans la terra s'havia interposat entre el senyor i l'esclau i així esclau i terra més compenetrats cada dia van continuant el moviment de desintegració, de desarticulació, de la potestat del propietari.»

- En quan a la influència que tingueren les crisis econòmiques originades per la despoblació i l'encariment del preu de la mà d'obra, p. 73:

«Les turbulències, plagues i fams varen minvar la població i desguarnir les terres. Molts masos quedaven buits per extinció de les famílies que els tenien, per abandonar-los furtivament els seus posseïdors en les turbulències públiques o més tard refugiant-se en els asils eclesiàstics, en les viles de monestirs que allavors començaven a iniciar-se en les viles franques on quedaven a cobert de la persecució del senyor. La mà d'obra puja extraordinàriament. Els senyors de terres, que les veuen despoblades i incultes estan a mercè dels pagesos: per a retenir-los, per a repoblar les masies desertes, havien d'estimular el seu interès, fer-los trobar bé en el seu mas. Així ho van fer. [...] Les prestacions en diner o en espècie són molt moderades. El monestirs, sobretot i afortunadament per als *servi mansuarii* o *manentes*, varen acumular grans dominis, feien als seus honres condicions ordinàriament molt dolces i el seu exemple havia d'exercir molta influència en aquella societat per la part que en la seva direcció i en la formació de les idees, costums i sentiments l'Església tenia».

- En quan a noves formes de relació que s'establiren entre els propietaris i d'altres pagesos que treballaven les terres, p. 73-74:

«En cada domini gairebé, hi havia participant de la mateixa condició econòmica dels esclaus *casati*, homes lliure, arrendataris i *coloni*, que per la tendència a immobilitzar les relacions agràries, varen quedar de fet també lligats a la terra, però que no devien al senyor cap servi personal ni cap prestació més que el cens o arrendament. Com hi havia també sovint veritables propietaris d'un camp o d'una vinya o d'un mas, per voluntària concessió del propietari de la *villa* o per una altra causa, que s'havien sotmès al patronat del *dominus*, s'hi havien *encomanat*, s'havien fet homes propis del senyor per obtenir-ne la protecció donant-li en canvi un cens en metàl·lic o en fruits de la terra. La condició real d'aquests homes, lliures per les seves ocupacions, per les seves penalitats i subordinació, era igual a la dels pagesos d'origen servil. Així va anar fent-se entre ells la confusió: així, al perdre's el record dels orígens, els *servi* que s'havien enlairat fins a

igualar-los, varen apropiar-se les seves conviccions, les seves idees sobre la terra i sobre les prestacions al propietari i van avesar-se a sentir-se lliures com ells i a mirar la terra com a pròpia, pagades les prestacions al seu senyor».

Analitzades les causes que havien “atenuat l’esclavitud de l’home”, Prat completava el seu estudi amb les influències que tingué l’absolutisme en l’evolució d’aquestes relacions:

- En quan a la diferència amb l’absolutisme “centralitzador” de l’imperi romà, p. 74:
«Les ciutats, *civitates*, que a la primeria conserven ampla autonomia queden subjectes també i el *comes* suplanta ja en algunes a les magistratures municipals. En els reialmes barbres la progressió ascendent d’aqueixa corrent centralitzadora continua amb renovat impuls: lo que era institució excepcional se converteix en regim de totes les ciutats. En totes el *comes* nombrat pel rei governa i administra i ja la invasió s’accentua: sota del *comes* s’afilera el vescomte, els *vicarii* o veguers, els centenars, els *decani*. La jerarquia burocràtica penetra tots els àmbits fins els més reculats de la circumscripció territorial de la *civitas*, *pagus* o *comitatus*, que ja amb aqueix darrer nom comença a designar-se. La centralització era absoluta: tot el poder venia del rei pel conducte d’una jerarquia inacabable de funcionaris de nomenament reial.»

- En quan al “poder públic” il·limitat que volia tenir el Rei, p. 74:
«El rei va voler ser el primer dels patrons, el patró de tots els patrons, i per l’*encomanda* (*recommendatio*), per la immunitat, per la concessió precària de dominis fiscals, per la concessió beneficional dels càrrecs administratius, va anar convertint-se en *patronus* de tots els homes del seu regne, va dominar sobre d’ells com a senyor al mateix temps que com a rei, i els súbdits van deure-li obediència com a súbdits i com a fidels, com a vassalls lligats pel jurament».

- En quan a la limitació del poder reial, p. 74:
«Mes, quan semblava haver arribat aquest poder al cim de la seva força, a l’apogeu de la seva omnipotència, en la persona sacra i augusta de l’emperador Carlemany, sobtadament, com per fulminant congestió, se paralitza totalment. La jerarquia administrativa i feudal s’immobilitza. La costum de la transmissió hereditària, afavorida per la tendència de les localitats a no mudar de senyors, redueix a la impotència el rei i descentra el poder portant-lo a la perifèria, als comtes i abats i bisbes, als vescomtes i barons.»

- En quan al canvi que es produí en les relacions entre els senyors feudals i els seus vassalls, p. 74:

«L'onada feudal arriba al clos de l'antiga *villa* on els *serví*, *manentes*, *casuari* o *casati* treballen. El *dominus* se converteix en *senyor*, el domini en petit estat o senyoria, els *servi* en vassalls. Les relacions reals per raó de la terra van prenent cert vernís d'infeudació, les prestacions del pagès tendeixen a devenir, devenen prestacions senyoriales; de censos dominicals van tenint als ulls d'aquelles generacions un cert caràcter d'impostos públics; la potestat disciplinaria de l'amo sobre els esclaus amb mas o sense, filla del dret de propietat romà, se converteix en justícia senyorial exercida pel batlle del senyor, en funció de pública sobirania.»

- En quan a l'evolució de les formes que adquirí la propietat territorial, p. 75:

«El feudalisme així va acabar d'esvair el record de la servitud personal del pagès i de la propietat plena, absoluta, de la terra. En moltes regions en què la compenetració amb el feudalisme va ser més intensa, els *servi* o pagesos van adquirint lentament el dret de mudar de senyor com els demés graus de l'escala feudal. Pertot va néixer el sentiment que la seva subordinació era subordinació a un poder públic, i les prestacions, tributs personals o reials deguts en aqueix poder.»

Prat finalitzava l'estudi exposant com el poder senyorial, finalment, va passar de ser poder sobre les terres i sobre els homes a convertir-se en un poder de caràcter públic, p. 75:

«El treball d'evolució és llarg, ha de menester segles, però s'acompleix amb normal regularitat; i quan el poder reial i les municipalitats soscaven el poder dels barons feudals reintegrant els poders, disgregats i esmicolats en les mans potents de la monarquia, aqueix poder senyorial perd la seva legitimitat als ulls dels homes i com que ja no era domini sobre la terra i sobre els homes sinó senyoria, al caure com a senyoria, com a poder públic, resten totalment lliures els homes i les terres; i els descendents dels antics esclaus d'allavors treballen com a propietaris les terres del seu mas.»

2.2.10 *Lo de la Granja. Contra Barcelona*⁴⁷¹

Amb aquest article, Prat iniciava una sèrie de cinc articles en què tractava detalladament el conflicte que s'originà quan l'Ajuntament de Barcelona i la Diputació provincial acordaren que la urbanització de la "Gran Via Diagonal" passaria pels terrenys de la Granja d'Agricultura.

---

⁴⁷¹ *Ibidem*, p. 75-76. L'article fou publicat el 9 de març de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

Iniciava l'article referint-se a les obres d'urbanització que s'estaven realitzant per poder finalitzar el traçat de la "Gran Via Diagonal", p. 75:

«Del mar a la muntanya, des del peu del barri industrial del Besòs fins al barri aristocràtic de les grans torres sarrianenques, travessant tota la nova Barcelona, la Gran Via Diagonal està destinada a ser la gran artèria de la capital catalana. El barceloní enamorat de la seva ciutat va seguint dia per dia l'ascensió treballosa de l'esplèndida avinguda; mira amb rancúnia els entrebancs que a cada moment la deturen, i se li eixampla el cor cada vegada que l'obstacle trontolla i cau i s'allarguen les amples aceres i s'afilieren noves rengleres de fanals a banda i banda de les aplanades carreres.

Així, de graó en graó, va arribar la Diagonal fins al peu de la Granja d'Agricultura, Escola provincial a la vegada.»

Es referia al procés que s'havia seguit per facilitar el pas de la Diagonal pels terrenys de la Granja, p. 75:

«Moltes gestions havia fet ja abans l'Ajuntament per aconseguir que la Diputació facilités l'obertura. I sempre en va. La Diputació no gosava accedir al prec de l'Ajuntament per les dificultats de la seva especial situació en l'assumpte de la Granja. I així anava passant el temps sense que les dificultats s'aplanessin poc ni molt.»

Exposava el procés que s'havia seguit fins llavors:

- A la Diputació provincial, durant la presidència de Sostres, es formà una "Comissió especial", en què hi participà Prat, per tractar d'aquella qüestió, p. 75-76:
«A l'augmentar la representació regionalista dintre de la Diputació, coincidint amb estar al davant de la corporació provincial un president actiu, amb delit de deixar rastre del seu pas per la presidència, va plantejar-se novament la qüestió de la Granja dintre de la Comissió de Foment, nomenant-se, a proposta del senyor Prat de la Riba, una Comissió especial encarregada d'estudiar aquest complicat problema, composta del president de la Diputació senyor Sostres, el de la Comissió de Foment senyor Farguell i un diputat, que, per designació de la Comissió de Foment, va ser el senyor Prat de la Riba.»
- La comissió provincial proposà com es podia solucionar la qüestió del pas de la Diagonal pels terrenys de la Granja, que era el punt més urgent a solucionar, p. 76:
«Tot just havia començat aquesta comissió els seus treballs i estudiat els antecedents de l'assumpte, va creure que devia contestar a la comunicació de l'Ajuntament relativa a la Diagonal, tant temps ha suspesa, i va entendre que devia separar la qüestió de la

translació de la Granja, mitjançant permuta de la finca amb altra de millor, de la qüestió urgent, immediata, de l'obertura de la Diagonal.»

- L'alcalde de Barcelona i el president de la Diputació de Barcelona acordaren el procés per a portar a la pràctica la proposta de la comissió, p. 76:
«Després d'algunes entrevistes entre l'alcalde i el president senyor Sostres, va convenir-se que l'Ajuntament sol·licitaria només obrir parcialment la Diagonal i que la Diputació contestaria declarant que, per la seva banda, no hi havia inconvenient.»
- La solució proposada per la Diputació permetia l'obertura dels terrenys de la Granja per a facilitar la urbanització de la Diagonal: “Obert el pas, més enllà seguiria amunt, ampla de tota la seva amplada, la gran via, que d'allà fins al peu de Sant Pere Màrtir no topava amb cap més obstacle”.

L'execució de l'acord al qual arribaren l'Ajuntament i la Diputació quedà aturat per la demanda que presentaren els hereus de l'anterior propietari dels terrenys de la Granja, p. 76:

«Però el desig de Barcelona no comptava amb un factor que a darrera hora havia de plantar-se al mig de la Diagonal i obstruir-la: els hereus de la casa Sentmenat, que prevalent-se de la insaciable voracitat de la burocràcia madrilenya, volen cobrar drets per no entrebancar l'expandiment de Barcelona.»

Com a conseqüència de la demanda dels hereus, que Prat considerava que tenia una motivació econòmica, es publicà una Reial Ordre en què es paralitzava el pas de la Diagonal per la Granja: “Aquest és el sentit de la Reial Ordre del ministeri d'Agricultura que ha deturat el pas de la Diagonal a través de la Granja Agrícola”.

Prat finalitzava l'article anunciant que continuaria tractant aquesta qüestió: “Ja anirem explicant això i altres coses més curioses”.

2.2.11 *Lo de la Granja. El Jardí Botànic*⁴⁷²

En aquest article, que era el segon dels articles que dedicava al tema de la Granja Escola, exposava quin havia estat l'origen d'aquell equipament provincial.

Iniciava l'article fent referència al període d'esplendor econòmic que, en el segle XVIII, significà per a Barcelona la llibertat del comerç amb Amèrica, p. 76:

---

⁴⁷² Ibídem, p. 76-78. L'article fou publicat el 11 de març de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

«D'Amèrica, oberta per Carles III a l'activitat dels catalans, venien cap a les ciutats de la costa, i sobretot a la reina de totes elles, Barcelona, les primeres riqueses. Després de tan llarga decadència, un vent de prosperitat feia progressar totes les empreses i anaven apilotant-se les dobles de quatre en les caixes dels nostres negociants, esperant l'hora propera de la gran indústria.»

Explicava amb detall quin havia estat el procés de creació de la Granja Escola, que tenia el seu origen en el Jardí Botànic de Barcelona:

- Gràcies a la iniciativa particular del marquès de Ciutadilla es creà el Jardí botànic de Barcelona, p. 77:

«Va ser en dies així, en aquells dies, que un home d'il·lustre família, al calor de les il·lusions de les Econòmiques d'Amics del País, de l'exaltació de les ciències naturals, coincidint potser amb enyorances dels esplendorosos jardins de la Cort francesa, va concebir la idea de dotar la seva ciutat d'un Jardí botànic, esbargiment del públic i escola pràctica alhora de Botànica.

Allà lluny del seu palau, a l'altra banda del rieral de les Rambles, a les hortes de Sant Pau, tocant a la muralla, va comprar horts i horts i va fer-hi costoses obres.»

- El marquès de Ciutadilla determinà cedir en vida els terrenys del Jardí botànic al Col·legi de Cirurgia, p. 77:

«El seu intent era donar-ho, al morir, al públic, a la ciutat, però creixen els «*impulsos del seu amor patriòtic*» i no vol esperar a morir, vol donar-ho en vida; i desitjós d'afavorir de dues maneres la salut pública, se determina a cedir-lo al Col·legi de Cirurgia.»

- La cessió efectiva dels terrenys del Jardí botànic es produí l'any 1784, p. 77:

«El 16 de febrer de 1784, presents els professors del Reial Col·legi de Cirurgia, davant del secretari de S. M., Bernat Belluga, el molt il·lustre senyor don Anton de Meca i Cardona, marquès de Ciutadilla, fa la cessió.»

Reproduïa una part del document de cessió dels terrenys del “*Jardín botánico*” al Col·legi de Cirurgia:

- La part del text que feia referència a la cessió, p. 77:

«Deseando acelerar -dii- los efectos de sus ofrecimientos en beneficio de la salud y causa pública conviene en ceder a los Srs. Vice-p. y demás profesores del citado C. el Jardín botánico o el dilatado terreno sito en las Huertas de S. Pablo de esta ciudad, que ha adquirido destinado y preparado para este importante objeto con todas las obras y

costosos mejoramientos que en él ha hecho a impulsos de su amor patriótico, queriendo que el mismo Colegio quede desde luego repuesto en lugar del público, al cual para después de su muerte había voluntariamente y generosamente ofrecido darle.» »

- La part del text que feia referència a les condicions que s'haurien d'acomplir després de la cessió, p. 77:

«Les condicions de la cessió marquen clarament la idea generosa que va determinar-la. Vol el marquès que el jardí cedit «sirva perpetuamente para público Jardín botánico donde se enseñe gratuitamente la Botánica. - Que en el mismo Jardín y sus puertas permanezcan sus armas e inscripciones, sin que por motivo algún puedan colocarse otras. - Que durante los días de su vida conserve una llave del Jardín para poder entrar en él y coger las flores, yerba, o lo que gustase. - Que él y sus sucesores en el Marquesado de Ciudadilla sean reconocidos y tratados como fundadores y protectores de tan útil Establecimiento, gozando de las facultades y prerrogativas vinculadas a esta distinción. - Que dichos Vice-presidente y demás profesores a nombre del Colegio no sólo han de tomar sobre sí todas las cargas a que se halle sujeto dicho huerto, sino también han de cuidar de que el propio Marqués quede libre de los empeños que en razón de dicho establecimiento haya contraído con el público o con sus representantes en consideración a la anticipada cesión que hace y al mayor beneficio que aquel ha de reportar mediante el actual destino, con el cual al paso de asegurarse el logro de sus benéficas intenciones se mejora notablemente su primer proyecto».»

El Col·legi de Cirurgia, que acceptà la cessió que féu el marquès, es comprometé a “col·locar el bust del marquès amb escaienta inscripció, en lloc adequat del jardí, per a donar «*público testimonio de la gratitud y consideración que es debida a un hombre ilustre*»”.

En el resum que Prat feia del procés de la cessió dels terrenys del Jardí botànic, ressaltava les mootivacions que tingué el marquès de Ciudadilla per a fer la cessió i l'interès del Col·legi de Cirurgia en acceptar-la, p. 78:

«Aquestes eren, a les darreries del segle XVIII, les relacions entre els passats de la casa Sentmenat i Barcelona. D'una *banda*, *l'amor patriòtic*, la preocupació del bé públic, la consciència enlairada dels grans interessos col·lectius, és a dir, els sentiments, les impulsions, els mòbils propis de les veritables aristocràcies, dels homes i famílies posats a dalt de les nacions com a models vivents del poble. D'altra banda, una col·lectivitat d'homes cultes que sap apreciar les iniciatives generoses i correspondre-hi d'una manera digna i justa, amb agraïment sentit, sense contorsions exagerades.»

Finalitzava l'article preguntant com actuarien els Sentmenat, que eren els successors del marquès de Ciutadilla: "Això era la casa Ciutadilla per a la Barcelona del segle XVIII. Ja veurem com es porta la casa Sentmenat amb Barcelona en el segle XIX".

2.2.12 *Lo de la Granja. La Granja Escola*⁴⁷³

En aquest article, que era el tercer dels que dedicà al tema de la Granja Escola, Prat explicava el canvi d'emplaçament que tingué l'establiment inicialment destinat a l'ensenyança de la botànica.

Iniciava l'article ressaltant el creixement de població que hi hagué a Barcelona, p. 78:

«Després de la guerra dels set anys, la creixença de Barcelona, pren una forta investida. Barcelona creix, s'eixampla atapeint de cases i de fàbriques els arravals de l'altra banda de Rambla, abans clapats d'extenses i soleiades hortes. Com un riu que una potent resclosa atura, la població de Barcelona invadeix i s'encastella per tots els espais que dintre el clos li queden, abans de vessar fora muralla i estendre's per la plana esplèndida.»

Exposava els esdeveniments que afectaren els terrenys que allotjaren el Jardí botànic:

- Els efectes del creixement urbà també arribaren als terrenys del Jardí botànic, p. 78:
«Aviat el frondós Jardí, fundat per don Antoni de Meca i Cardona, *l'Hort Botànic*, com l'anomenaven les gents veïnes, va quedar voltat de cases i xemeneies, que hi reflectaven la seva ombra. Se li acostava l'hora de desaparèixer.»

- El canvi en la dependència del Jardí botànic que estigué a càrrec, primerament, del Col·legí de Cirurgia, després, de la Junta de Comerç, i finalment, de l'Institut Industrial, el p. 78:
«Al ser dissolt el Col·legi de Cirurgia, havia passat a mans de la junta de Comerç de Catalunya, i més tard s'havia incorporat a l'Institut Industrial. Els homes d'aquella Barcelona atrafegada i revolta varen oblidar l'objecte de la fundació: per als barcelonins d'allavors això de l'esbarjo i de la botànica eren paraules buides; la seva febre de producció només comprenia la utilitat econòmica i així en el seu cervell va desnaturalitzar-se la idea del fundador, i el Jardí Botànic se va transformar en escola agrícola, i la botànica pura en botànica aplicada a les ensenyances d'agricultura.»

---

⁴⁷³ Ibídem, p. 78-79. L'article fou publicat el 16 de març de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

Com a conseqüència de la pressió urbanística s'inicià la destrucció del Jardí botànic: “En comptes d'aturar la invasió de cases, i eixamplar el jardí, varen atinar en destruir-lo”. S'arribà a l'acord de trasllat del Jardí botànic del seu emplaçament originari a les hortes de Sant Pau, que eren propietat del marquès de Ciutadilla que es va fer la cessió, a uns altres terrenys situats a Gràcia, que eren propietat d'un descendent del marquès de Ciutadilla, p. 79:

«El Comissari regi d'Agricultura i el llavors marquès de Ciutadilla varen posar-se d'acord. *«Careciendo de sol -diuen- y ventilación por hallarse encajonado entre la muralla de tierra y varios edificios y fábricas»* creuen convenient procedir a la seva translació en forma tal *«que sirviere de base a la formación de una Granja modelo.* Amb aquest fi el marquès de Ciutadilla ofereix quedar-se amb els solars de l'Hort Botànic i *«subrogar para el referido objeto en lugar de las cuatro fanegas de terreno que hoy ocupa el jardín, otras veinticinco de pan... que son igualmente de su propiedad sitos en Gracia»* de les quals *«se destinará al jardín botánico igual extensión de terreno a la que hoy tiene»* i les demés a la formació d'una Granja model baix la inspecció de la junta Provincial d'Agricultura.»

El Govern espanyol va autoritzar la permuta dels terrenys, que l'any 1854 es va formalitzar en escriptura pública, p. 79:

«El Govern va acceptar la proposta del Comissari d'Agricultura i del marquès de Ciutadilla, i prèvia R. O. de 10 de març autoritzant la permuta, varen firmar el 10 de juny del mateix any 1854, davant el notari Ramon de Miquelerena, l'escriptura de subrogació, el governador civil, don Melcior Ordoñez, en nom del Govern, i el marquès de Ciutadilla, estant presents a l'acte el Comissari regi, don Josep de Despujol, com autor del projecte, i una comissió de la junta Provincial d'Agricultura. El marquès de Sentmenat va entregar 140.000 rals, va obligar-se a satisfer un cens anyal de 10.000 rals, i de reservar per a ell i els successors els drets que s'havia reservat el fundador.»

Prat feia referència al guany econòmic que s'obtingué amb la venda dels terrenys del primer emplaçament del Jardí botànic: “Així va entrar en possessió de les quatre fanegues de l'hort botànic, que de seguida havien de convertir-se en valiosos solars”.

Finalitzava l'article referint-se als resultats que tingué aquella permuta, p. 79:

«Així va beneficiar l'agricultura, en potència quan menys, i en acte, ben en acte, la casa Ciutadilla. Però no va beneficiar-hi poc ni molt la salut pública, ni la Botànica, ni la Cirurgia, ni Barcelona, com se proposava el generós fundador.»

2.2.13 *El Govern i Catalunya*⁴⁷⁴

Prat en aquest article tractava de la llei de jurisdiccions, que estava a punt de finalitzar el seu tràmit parlamentari.

Iniciava l'article referint-se a l'actuació que havia seguit el Govern, p. 79:

«Que el Govern aprofités la retirada de la minoria republicana, que aprofités l'ausència de la minoria catalanista i dels senyors Nocedal i Mella, que trobant lliure el camí hi llencés l'automòbil a tota màquina i anés a aprovar en dues setmanes la llei, és cosa que no ens pot sorprendre.»

Exposava el procés que s'havia seguit:

- Inicialment, es pogué retardar l'aprovació de la llei, p. 80:
«Totes les dificultats acumulades durant els darrers mesos sobre el Govern giraven a l'entorn de l'aprovació del projecte i en depenien: tota la vida de l'Estat estava subordinada a la seva definitiva votació. I aquesta votació només la retrassava, una setmana darrere l'altra, l'enèrgica actitud de les veritables minories, de les minories que no tenen cobert posat en la taula del pressupost. Per un incident ben sabut l'obstacle desapareix, i allavors el Govern a pas de càrrega s'afanya a sortir del carreró en què estava situat.»

- Després, el Govern canvià d'estratègia per a poder accelerar el tràmit parlamentari del projecte de llei, p. 80:
«Lo que no s'explica, lo que no té justificació possible, lo que constitueix un veritable atemptat contra els drets i les consideracions degudes a una minoria, és que el Govern falti a la paraula empenyada, al compromís contret d'aplaçar uns dies la discussió del projecte de llei. Lo que constitueix una informalitat incalificable amb agravants especialíssimes és que, després de fer una promesa semblant, el Govern se'n desentengui, i abans de finir el plaç de la treva, tot just començant l'armistici, obri les hostilitats altra vegada.»

- La Lliga va adoptar l'estratègia de continuar el procés parlamentari, p. 80:
«Nosaltres vàrem creure un error la retirada de la minoria republicana i l'abstenció acordada en sa conseqüència per les minories catalanista, carlista i integrista. Avui entenem aquesta actitud plenament justificada; el Govern amb la seva conducta, amb la seva desconsideració, amb la seva informalitat, s'ha encarregat de justificar-la.»

---

⁴⁷⁴ Ibídem, p. 79-90. L'article fou publicat el 17 de març de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

Prat proposava com hauria de respondre Catalunya a la maniobra del Govern:

- Catalunya hauria de donar una resposta solidària, p. 80:
«Catalunya entera sentirà solidàriament l'ofensa feta als seus representants, als seus veritables representants, als que són elegits amb vots i no amb actes blanques, als que deuen son mandat no a la voluntat d'un ministre sinó a la lliure i espontània voluntat dels ciutadans.»
- La resposta solidària de Catalunya s'hauria de mostrar d'una forma adequada, p. 80:
«I aquesta solidaritat amb els seus representants i amb els que de les altres regions d'Espanya han respost a la seva veu, a la seva crida, convé que la manifesti Catalunya d'una manera eloqüent i grandiosa, tant com culta i serena, d'una manera adequada al seu temperament, a les seves tradicions, al seu caràcter.»

Prat finalitzava l'article animant a respondre a la maniobra governamental: “L'acte del Govern mereix resposta. No triguem a donar-la-hi”.

2.2.14 *Lo de la Granja. La situació d'ara*⁴⁷⁵

Prat en aquest article, que era el tercer de la sèrie que dedicà a la qüestió de la Granja Escola, exposava de quines institucions depengué successivament i quines finalitats havia tingut des de la seva creació com a Jardí botànic.

Es referia els canvis soferts fins que la Granja va arribar a ser de domini de la Diputació provincial de Barcelona:

- L'any 1784 es produí la cessió del Jardí botànic que estava situat en els terrenys de les hortes de Sant Pau, p. 81:
«Don Antoni de Meca i Cardona institueix la fundació Jardí Botànic en 1784, baix la direcció de la junta del Col·legi de Cirurgia, junta de Govern de la fundació. El Jardí ha de ser públic i s'hi ha d'ensenyar gratuïtament la Botànica.»
- L'any 1814, el Jardí botànic passà a dependre del Col·legi de Cirurgia a la Junta de Comerç, p. 81:
«En 1814, de Reial Ordre es disposa que el Jardí Botànic passi de la junta del Col·legi de Cirurgia a la junta de Govern del Comerç de Catalunya, que s'hauria de cuidar en lo successiu de la seva conservació.»

---

⁴⁷⁵ Ibídem, p. 81-82. L'article fou publicat el 5 d'abril de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

- Més tard, el Jardí Botànic passà de dependre de la Junta de Comerç a l'Institut Industrial i féu la funció d'Hort botànic, p. 81:
«Més tard ja no és la junta de Comerç, il·lustrada per tantes iniciatives generoses, qui té a son càrrec l'Hort Botànic, sinó l'Institut Industrial, que depèn del «Negociado de Escuelas Especiales» del ministeri de Foment. Aquesta era la situació l'any 1854.»
- L'any 1854, es pactà el traspàs de l'Hort botànic de l'Institut industrial a la Junta provincial d'Agricultura, s'efectuà el trasllat de les hortes de Sant Pau als terrenys de Gràcia i es fundà la Granja, p. 81:
«En 1854, l'Estat és qui, fent seva la iniciativa del comissari d'Agricultura, pacta amb la casa Sentmenat la translació del Jardí Botànic i la fundació de la Granja, confiant-se la missió de portar a terme l'organització del nou establiment i la translació de l'Hort Botànic a la junta provincial d'Agricultura.»
- L'ampliació i el sosteniment de la Granja quedà a càrrec de la Diputació provincial i de l'Ajuntament de Barcelona, p. 81:
«Aquesta junta d'Agricultura segueix dirigint el nou establiment, ampliant-lo amb compres successives de terres colindants. Aquestes adquisicions varen abonar-se amb fondos de la Diputació provincial, que subvencionava l'establiment, lo mateix que l'Ajuntament de Barcelona. La missió de l'Estat, després de disposar la permuta, havia acabat; sostenir l'establiment, pagar-ne les atencions de conservació i d'instal·lació ho va deixar allavors a càrrec de les corporacions locals, de l'Ajuntament, de la Diputació, com abans ho havia endossat a la junta de Comerç.»
- Finalment, l'Ajuntament retirà la subvenció que venia donant i la Diputació provincial es féu càrrec del sosteniment de la Granja, p. 81:
«Al cap d'alguns anys l'Ajuntament va suprimir la seva subvenció i va quedar el sosteniment de la Granja a càrrec exclusiu de la Diputació, que hi ha realitzat obres seguidament, hi ha constituït edificis i coberts, i hi ha fet plantacions variades.»
- A partir d'aquell moment, la Diputació exercí el seu dret de domini sobre els terrenys de la Granja, p. 81:
«En l'època revolucionària la Diputació, entenent que aquest estat de possessió incerta havia d'acabar, va fer actes de domini, justificats per l'exercici dels devers de domini que de tant temps anaven a càrrec del seu pressupost.»

- La Diputació sol·licità a l'Estat que aquest sostingués la Granja com a “Granja Escola experimental d'Agricultura”, p. 81:
«Quan en 1887, l'Estat va oferir-se a sostenir Granges Escoles experimentals d'Agricultura en les regions, una de les quals diputacions ho sol·licités comptant amb finques de la seva propietat a propòsit per a establir-los, la Diputació va presentar, com a finca seva on instal·lar aquesta escola, la Granja o Hort Botànic de la Travessera.»
- A la Granja estaven instal·lades l'Escola Experimental d'Agricultura i l'Escola de capatassos: “A la Granja, doncs, se va instal·lar l'Escola Experimental d'Agricultura, al costat de l'Escola de capatassos que hi sostenia i continua sostenint-hi la Diputació”.

Prat, després d'exposar detalladament el procés seguit fins aquell moment, es referia a l'acord al qual arribaren la Diputació i l'Ajuntament per a permetre el pas de la Diagonal pels terrenys de la Granja, finalitzava l'article preguntant qui tenia els drets sobre la Granja, p. 82:

«Passen i traspassen, doncs, per la Granja, des de la seva fundació, diferents entitats l'una darrere l'altra; amb quin caràcter? amb quin dret? Quin és el títol actual de la Diputació?»

2.2.15 *Lo de la Granja. Guanys i pèrdues*⁴⁷⁶

En aquest article, que era el cinquè i últim dels articles que dedicà al tema de la Granja Escola, Prat exposava els interessos econòmics que hi havia en l'actuació dels Sentmenat.

Iniciava l'article referint-se als resultats econòmics que es produïren amb la permuta dels terrenys del Jardí botànic, p. 82:

«Les pèrdues han estat totes per a la institució; els guanys, tots per a la casa Sentmenat i per a l'Estat. Barantant les quatre fanegues de les hortes de Sant Pau amb les vint-i-cinc fanegues de la Travessera de Gràcia, la casa Ciutadilla va realitzar l'any 1854 una operació molt lucrativa.»

Ressaltava els guanys que els Sentmenat, hereus del marquès de Ciutadilla, obtingueren amb la permuta dels terrenys:

- Primer explicava la situació urbanística dels terrenys que es permutaren, p. 82:
«Comparem lo que valien allavors unes terres i les altres. Mirem-nos les unes voltades d'edificis i de cases, materialment invadides per la urbanització, tocant a les

---

⁴⁷⁶ Ibídem, p. 82-84. L'article fou publicat el 11 d'abril de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

muralles a punt d'enderrocar, amb la perspectiva esplèndida d'unes rondes a obrir en un terme pròxim. Considerem les altres lluny de Barcelona, per allà als confins dels termes de Gràcia, Sarrià i les Corts en plena naturalesa rústica, emplaçades fora de l'alcanç dels plans d'Ensanxe de Barcelona, apartades de tot poblat. Les unes, de segura venda a pams per a edificar; les altres, tot lo més, susceptibles de ser comprades en bloc o a mojudes com totes les finques rústiques.»

- Després es referia a la quantitat econòmica que els Sentmenat varen pagar per a realitzar la permuta dels terrenys, p. 82:

«Era tan gros el desnivell del seu valor, que la casa Ciutadilla va refegir-hi una quantitat en metàl·lic, 140.000 rals, i un cens de 10.000 rals cada any. Però ni així va resultar proporcionat el valor de les coses permutades.»

- Finalment feia el càlcul dels guanys que obtingueren els Sentmenat, p. 82:

«Perquè els 600.000 pams de l'Hort Botànic valien allavors un milió de pessetes, i, tot plegat, lo que la casa Ciutadilla va entregar, sumant 35.000 pessetes en metàl·lic, el capital del cens capitalitzat al per 100, això és, 90.000 pessetes, i el valor de les vint-i-cinc fanegues rústegues de secà a 4.000 pessetes la fanega, valor superior al veritable, no arriba més que a 225.000 pessetes. La diferència és el benefici de la casa Sentmenat en l'operació».

Prat es referia als motius que tingueren els Sentmenat per a fer aquella operació, p. 82-83:

«És clar que no hi ha res més just i natural que si la translació havia de beneficiar algú, beneficiés el successor del fundador. Lo censurable en el canvi que allavors va fer-se l'Hort Botànic en el lloc i forma que l'havia deixat el fundador, que no hi havia ni hi va haver pel canvi altre motiu que aqueix interès particular dels hereus del fundador, enllaminits pel valor d'uns terrenys adquirits expressament per a Hort Botànic, és a dir, per uns terrenys que no haurien tampoc entrat en l'herència del seu antecessor.

No és estrany que amb aqueix interès particular per mòbil se fes com se va fer la part del lleó.»

Ressaltava que els Sentmenat havien intentat tornar a sortir guanyant amb l'obertura de la Diagonal:

- Intentaren repetir la lucrativa operació que ja havien fet a l'any 1854 amb la permuta dels terrenys, p. 83:

«Al remoure's ara novament la qüestió de la Granja, tant per la necessitat d'obrir la Gran Via Diagonal que destrueix tots els seus edificis, com per la impossibilitat de donar, ben donades, en aquells camps les ensenyances agrícoles experimentals, els hereus de la casa Ciutadilla han cregut que havia arribat sa hora de repetir, corregida i augmentada, l'operació de permuta de l'any 54».

- Intentaren influir en la Diputació per a evitar que la corporació provincial i l'Ajuntament arribessin a un acord, p. 83:

«Allavores per tots els medis barraria el pas a la Diagonal i faria impossible la venda de la Granja actual; en una paraula, impossibilitaria la solució del problema de la Granja.»

Exposava les raons jurídiques que hi havia per no atendre les peticions dels Sentmenat, p. 83:

«Però és el cas que avui no hi ha cap raó d'equitat que imposi, com una atenció a la família del fundador, l'obligació de confiar-li l'operació i afavorir-la amb els seus quantiosos beneficis; perquè l'acte originari immediat de l'actual estat de coses ja no és com la primera vegada, una liberalitat, una generositat en bé de la ciutat i de la cultura, sinó una operació determinada per l'interès particular. La fundació de L'Hort Botànic va ser una donació graciosa; la translació de l'Hort Botànic i fundació de la Granja Experimental va ser un negoci, va ser una operació de lucre, va ser una permuta amb sobrepreu i tot.»

A banda de les raons legals, Prat també es referia a una disminució que s'havia descobert en la superfície dels terrenys de la Granja:

- La Diputació va voler determinar quina part dels terrenys de la Granja s'havien adquirit després de la permuta, p. 83:

«Hi ha més coses encara. Un dels primers dies en què es va reunir a la Diputació la Comissió especial de la Granja, de què ja hem parlat, per estudiar-se tots els antecedents, varen trobar els reunits rastre d'unes compres de terrenos veïns fetes amb posterioritat amb cabals de la Diputació. La cosa quedava poc precisa, i no podent amb els documents que allavores se tenien apreciar la quantia d'aquestes adquisicions, a fi de tenir-ne una idea aproximada, un dels reunits va proposar una operació molt senzilla: sabuda l'extensió actual, deduir-ne les vint-i-cinc fanegues cedides per la casa Ciutadilla. La diferència havia de ser lo comprat amb els cabals de la Diputació.»

- Es va encarregar al comptador de la Diputació que fes els càlculs adients, p. 83:

«Allà sobre la taula hi havia un plano de la Granja actual, amb les mides exactes en metres calculades pel seu director senyor Gorria. Calia només reduir els factors del problema a quantitats homogènies, i d'això se'n va cuidar el comptador de la Diputació senyor Torrent i Monner, mestre en equivalències de mides antigues i modernes i de tota mena de qüestions de comptabilitat.»

- Es descobrí que hi havia una diferència entre la superfície dels terrenys de Gràcia, que s'havien permutat, i la superfície real que tenia la Granja, quan s'havia plantejat la qüestió de l'obertura de la Diagonal, p. 83:

«Allavors, amb general estupefacció, varen trobar-se que la Granja, en comptes d'augment, havia sofert mermes, que en comptes de 16 hectàrees 9 àrees a què equivalien les vint-i-cinc fanegues, la Granja tenia només 6 hectàrees 55 àrees. Més de *nou hectàrees*, això és, més de noranta mil metres quadrats, més de dos-cents vint-i-cinc mil pams quadrats, a part dels cent mil comprats després per la Diputació, faltaven a les vint-i-cinc fanegues cedides en 1854 pel marquès de Sentmenat, «lindantes - segons l'escriptura - a cierzo con la Travesera, a oriente con tierras del señor marqués de Sentmenat, a mediodía parte con el mismo señor marqués y parte con don Pablo Janer, y a poniente con la riera de Sarrià».»

Prat es preguntava què havia pogut succeir amb els terrenys que ja no formaven part de la Granja, p. 83-84:

«No s'havia mogut del lloc la Travessera ni havia mudat de mare la riera de Sarrià; per on, doncs, podien haver fugit els tres-cents vint-i-cinc mil pams quadrats que faltaven sinó pels termenals d'orient i de migdia?

És que el marquès de Sentmenat va entregar poc més de *nou fanegues* en comptes de 25 l'any 1854, o és que després els seus successors han fet actes d'ocupació sobre les terres que varen quedar fora de l'àrea emmurallada?»

El mateix Prat deia que aquesta era una qüestió que s'hauria de determinar en el seu moment: “Quan sigui l'hora, això haurà d'esbrinar-se. Mentrestant se pot apuntar aquesta partida més, i d'extraordinària quantia, als guanys de la casa Ciutadilla en l'afer de l'Hort Botànic”.

Ressaltava el paper que va tenir l'Estat en aquesta qüestió i als guanys que també va obtenir:

- L'Estat també es va lucrar amb la fundació feta pel marquès de Ciutadilla: “no podia desmentir el seu tradicional davallant per a engolir tot lo que se li posa a tret”.

- L'Estat es va quedar el cens econòmic que es va constituir amb la permuta dels terrenys, p. 84:
«Al fer-se la permuta amb les vint-i-cinc fanegues de la Travessera, la casa Sentmenat va imposar-se un cens de 10.000 rals cada any, que devia aplicar-se al sosteniment de la fundació. Però va venir la legislació desamortitzadora i la casa Sentmenat va redimir el cens, i va redimir-lo a l'Estat.»
- L'Estat no va utilitzar el producte del Cens per a la millora de la Granja: “I l'Estat va quedar-se el capital del cens, l'Estat no va aplicar el capital del cens, que allavors cobrava, als fins de la fundació”.

Prat es referia a quina havia de ser la funció social de l'Estat, p. 84:

«El suport insubstituïble de les societats és l'instint social. L'Estat que no té el respecte d'aquest instint enlairat, que no considera com a llei sagrada d'honor respectar les obres d'aquest instint social, les flors triades del sentiment de pública solidaritat, tan necessàries als pobles per a enfortir-se i engrandir-se, és un Estat condemnat a la més absoluta impotència.»

Finalitzava l'article sotjant l'actuació que havia seguit l'Estat: “L'Estat que obra així, no és un Estat: és un Fisc”.

2.2.16 *Solidaritat i hegemonia*⁴⁷⁷

En aquest article Prat tractava la qüestió del moviment de la Solidaritat Catalana. Iniciava l'article referint-se a l'expansió que estava tenint l'ideologia catalanista, p. 75:

«Dençà que el pensament de Catalunya s'ha obert davant d'Espanya i ha conquistat les simpaties dels seus homes superiors, s'ha anat parlant aquí i allà de catalanització, d'hegemonia catalana dintre d' Espanya.»

Ressaltava que hi havia qui en parlava i no en tenia el suficient coneixement, p. 75:

«Són molts, també, els qui avui a Catalunya s'hi entusiasmen, i no fa gaires mesos, quan en sentien parlar a la Lliga i a *La Veu*, hi feien broma, prenent-s'ho com a fantasiosa tartarinada els uns, presentant-ho com a vergonyosa conculcació de la doctrina nacionalista els altres.»

---

⁴⁷⁷ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 75-77. L'article fou publicat el 14 d'abril de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

Explicava com els catalanistes ja havien exposat l'ideal catalanista:

- Des de l'inici de la publicació diària de la *Veü de Catalunya*, p. 75:
«Perquè aquest ideal no és nou d'ara. Al segon mes d'ésser diari *La Veü de Catalunya*; en articles titulats *La salvació d'Espanya*, s'exposava ja aquest criteri; es deia que els pobles es redrecen i renoven per l'acció d' "un ideal i duna força" posada al seu servei; que aquest ideal i aquesta força eren l'ideal -i la força de Catalunya; que per aquest ideal i aquesta força substituïts a l'ideal caducat i a la força estroncada del nucli dominant, Espanya podria redimir-se. I aquest pensament es troba sovint en les pàgines de *La Veü*, en articles dels seus redactors, en documents reproduïts, com la conferència de l'Oliver, íntegrament publicada en aquestes columnes. Fins la fórmula avui de moda, la catalanització, és usada i comentada.»

- En diferents campanyes, escrits i reunions, p. 75-76
«Després d'un seguit de campanyes memorables, escampada la bona nova per tot Catalunya, enfortida l'acció política del catalanisme, multiplicada la força integral de la renaixença catalana, aquell pensament que com ideal platònic havíem escampat en articles i converses, i com etapa futura de la nostra evolució havíem predicat, va convertir-se en ideal immediat de possible realització, i en memorable reunió va ésser promulgat a la Lliga Regionalista per la paraula vibrant d'en Cambó i sancionat per l'entusiasme dels bons catalans, flor de la nostra ciutat, aplegats per sentir-la.»

Prat posava com a exemple una intervenció de Cambó en què explicava quin era el paper que havia de tenir Catalunya, p. 76:

«Hi ha dos moments en les causes nacionals -deia en Cambó aquell dia: - el defensiu i el de reclosió, en què es procura conservar i refer la personalitat, i el moment d'expansió i invasió, en què s'imposa l'ideal col·lectiu de la nacionalitat. Ja som en el moment segon, ja som en el període del catalanisme invasor. La conquesta d'Espanya és una conseqüència fatal del nostre nacionalisme; els qui entre nosaltres la combaten són inconscients o pobres d'esperit. Catalunya ha d'anar a la conquesta d'Espanya; i la implantació de l'autonomia i del federalisme, concepció del govern pròpia de la raça catalana, és la fórmula natural d'aquesta pacífica conquesta.»

Malgrat les crítiques que reberen els ideals catalanistes, Prat ressaltava la transcendència que havia assolit la qüestió del "problema català", p. 76:

«I no obstant, els fets són fets, i el fet és que ja tota la política espanyola, en bé o en mal, dóna voltes a l'entorn de Catalunya, que el gran problema espanyol d'ara és el

problema català, el problema plantejat per Catalunya, que el pes de Catalunya es fa sentir vigorosament en els suprems organismes de l'Estat.»

Tot i que no s'havia disposat dels medis suficients per a desenvolupar aquella tasca, es referia al ressò que havia assolit la qüestió del “problema català” p. 76-77:

«I si això s'ha aconseguit amb mitjans d'extremada deficiència, tenint a les Corts una reduïda minoria, no comptant a Madrid amb cap diari que contrarestés en l'opinió de tota Espanya les campanyes hostils i calumnioses de la premsa madrilenya- si això s'ha aconseguit, primer amb cinc i després amb set diputats, perduts entre quatre-cents, i últimament amb l'escampada d'opuscles.»

Remarcava què es podria aconseguir amb la Solidaritat, p. 77:

«I això serà fatalment, necessàriament. El poble català ja ha vist i sentit una vegada la força irresistible que li dona la solidaritat, ja ha trobat el gran instrument, la palanca meravellosa per alçar el món corcat de la vella política, i facin el que vulguin els amics clars o encoberts de l'antic règim, ja la sort està decretada.»

Prat finalitzava l'article mostrant la seva confiança en el futur: “La solidaritat catalana complirà la seva obra redemptora dels pobles espanyols”.

2.2.17 Azorín a Barcelona. Prat de la Riba⁴⁷⁸

La Veu de Catalunya reproduïa una entrevista, publicada al diari madrileny ABC, en què s'entrevistava a Prat de la Riba.

L'entrevista, signada per Azorín, s'iniciava amb una descripció de Prat, p. 86:

«EL señor Prat de la Riba es hombre sencillo, reservado; os mira sonriendo, afable, se va frotando las manos con suavidad, sin discreto (sic), y decir más que cuando en cuando una frase ligera. Y necesitáis un largo trato, repetidas entrevistas, para que este hombre intuitivo y sereno os confíe su pensamiento. Nosotros hemos hablado con él en su casa de Vallvidrera; ante nosotros, sentados en el claro mirador de cristales, se extendía en lo hondo, al pie de la montaña en que la casa se levanta, el panorama inmenso de la ciudad; más lejos aparecía el mar latino, sosegado y azul. Y el señor Prat de la Riba iba charlando lentamente.»

---

⁴⁷⁸ Enric Prat (2000). *Obra completa. 1906-1917*. Op. citat, p. 86-88. L'article fou publicat el 18 d'abril de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

Es presentava resumidament els eixos que es tractarien seguidament, p. 86:

«Dos hechos fundamentales -nos decía- determinan el problema que España debe resolver: el hecho de la coexistencia de varios grupos nacionales, étnicos o de cultura dentro de sus fronteras y el hecho de la existencia ya secular de un Estado común a todos ellos. Y dos leyes sociales fortalecen estos hechos: la ley de libertad, base de las sociedades modernas; la ley de universalidad que se impone a todas las manifestaciones de la cultura contemporánea. Estos hechos y estas leyes al combinarse imponen a España por necesidad fatal la única solución posible de su problema actual.»

S'exposava el procés de la formació de l'Estat espanyol i com hi havia regions que no es volien deixar "desnacionalitzar":

- L'Estat espanyol es constituí per assimilació "de los grupos inferiores al grupo dominante", p. 86-87:

«Los hombres hastiados de las luchas de los pequeños principados, cansados del poder que tenían cerca, deseaban con vivas ansias la constitución de grandes unidades regidas por altos y lejanos poderes. El renacimiento triunfante seducía a los pueblos: reyes y jurisconsultos saturados de romanismo, soñaban la unidad vigorosa, la centralización férrea del Imperio romano, bello ideal de sus ambiciones. Los más grandes espíritus de aquella edad hablaban con desprecio de las lenguas vulgares, y como nuestro Luis Vives aceptaban que una sola lengua vulgar debía prevalecer en cada país: la castellana en España, en Francia la francesa... Verdadera fiebre de unificación agitaba las conciencias.»

- La formació de l'imperi espanyol tingué una destacada influència al grup que ostentava el poder polític, p. 87:

«El descubrimiento de América y la explotación de sus inmensos recursos dio la fuerza de la riqueza al grupo que ya tenía la fuerza del poder. A esta superioridad vino a favorecerla la segregación de Portugal, después de la cual el grupo dominante alcanzó una abrumadora superioridad numérica sobre los demás. Al soplo fecundante de esta primavera de riqueza y de poder, los hombres del grupo dominante crearon de la nada una capital, produjeron una literatura espléndida, dieron a la humanidad genios como Velázquez y Cervantes, humanistas, jurisconsultos, músicos, intrépidos aventureros, reyes y papas, príncipes y generales.»

- Hi hagué pobles en què, tot i formar part de l'Estat espanyol, el procés d'assimilació no fou complet, p. 87:

«Pues a pesar de tantos elementos de sugestión y de poder, a pesar de tantas facilidades nacidas de la humilde aquiescencia de los pueblos inferiores, a pesar de la pobreza económica y espiritual por la que estos pueblos, Cataluña especialmente, a la sazón pasaban, la asimilación no dio un solo paso: los grupos étnicos subordinados salvaron los tres siglos de monarquía absoluta sin desnacionalizarse.»

Com a resultat dels factors mencionats, Prat considerava que havien fracassat els intents de “la unidad por asimilación”, p. 87:

«Hoy la desnacionalización de Cataluña y de las demás regiones que tienen personalidad propia es imposible: primero, porque no quieren dejarse desnacionalizar, y esta razón debiera bastar; luego, porque el Estado, quiera o no, no puede desnacionalizarlas.»

S'exposava la relació que hi havia entre les lleis, que garantien la llibertat, i la universalitat de la civilització, que afavoria el progrés dels Estats:

- Feia referència a la importància que havia assolit la llei com a garantia de l'exercici de la llibertat, p. 87:

«La ley que ahora gobierna las naciones es la ley de libertad. No manda el príncipe, sino los súbditos; el Estado no es el Rey como en tiempos de Luis XIV, sino el pueblo entero; no es ley la voluntad del Rey, sino la voluntad de los ciudadanos con el Rey. Si los hombres de una región no quieren desnaturalizarse, no hay poder alguno que pueda hoy imponer la desnacionalización por la fuerza, por la violencia.»

- Feia referència a les diferents nacionalitats que hi havia a Espanya, p. 87:

«El hecho de la pluralidad de nacionalidades dentro de España es, pues, un hecho primario, fundamental, que no está ya en los medios de nadie destruir ni modificar. Se impone a unos y otros, a gobernantes y gobernados, de esta o de otra región, como un hecho superior a opiniones y deseos, a lamentos y aspiraciones.»

- Feia referència als elements comuns que hi havia en les diferents nacionalitats que formaven l'Estat espanyol, p. 87-88:

«Con igual vigor, con igual fuerza irresistible, se impone el hecho de la unidad política de España. Afinidades de civilización, vecindad territorial, vínculos de

interés establecidos durante cuatro siglos de convivencia obligan a las diferentes nacionalidades españolas a mantener su unión dentro de un mismo Estado.»

- Feia referència al fet de la universalitat de les civilitzacions, p. 88:
«La universalidad es la nota característica de nuestra hora: un tiempo, el mundo fue Roma, mas tarde Europa, hoy es la tierra toda, la humanidad entera. Los Estados se hacen mundiales. El aislamiento es la muerte. Dentro de algunos lustros los pequeños reinos serán curiosidad casi arqueológica como para nosotros lo son hoy Andorra y Mónaco.»

A continuació, s'exposaven els canvis que es podrien fer a Espanya per a adaptar-se a aquests elements de llibertat i de civilització:

- Espanya podria sortir beneficiada si s'aprofitaven els potencials de les diferents nacionalitats que la composaven, p. 88:
«Imposición de estos hechos y de estas leyes es la aspiración a dar a España una constitución en que el elemento de la pluralidad de pueblos y el de la unidad de convivencia tengan su representación, en que se constituya un poder unitario para las empresas unitarias, para los fines comunes de defensa, de relación internacional, de comercio, y en que se constituya un poder en cada nacionalidad para los elementos de diferenciación, de personalidad característica.»
- Els canvis s'havien de fer respectant les lleis, p. 87:
«Nada, pues, de imposiciones, de unitarismo violento, de opresión de los diferentes grupos étnicos españoles. Nada de empeñarse en marchar contra la naturaleza, contra la realidad, contra la voluntad de estas nacionalidades.»
- Dels canvis, que es proposaven des de Catalunya, n'havia de resultar una millora per al conjunt d'Espanya, p. 88:
«Pero nada, tampoco, de despedazar España en pequeños Estados. Hacerla más grande aún, más fuerte; redimirla de su abatimiento, enriquecerla, levantarla al nivel de los grandes pueblos, infundir en ese mísero Estado de tercer orden que es hoy, alientos de gran potencia y medios para serlo, éste es el deber de las naciones españolas, éste es el ideal, la aspiración, la voluntad de Cataluña.»

- S'expressava l'ideal de Catalunya: "*Unidad externa i libertad interior, tal es el pensamiento que Cataluña propone a España, tal es el ideal que quiere hacer triunfar*".

S'exposava què podria aportar Catalunya a la tasca que es proposava realitzar, p. 88:

«Los pueblos se levantan cuando inflama las energías individuales un ideal colectivo. Cataluña siente y vive este ideal, Cataluña ofrece este ideal a las demás regiones.

Y Cataluña tiene la seguridad de que su ideal prevalecerá: porque enfrente de él no se levanta ningún otro, porque su pensamiento es el pensamiento de las regiones vivaces del Norte, porque las nuevas corrientes universales están hoy todas de su parte.»

Azorín finalitzava l'article amb una reflexió sobre el contingut de l'exposició de Prat: "*...Ha callado nuestro ilustre visitado. Nosotros lo hemos oído con un vivo, con un profundo interés*".

2.2.18 El viatge d'en Romanones ⁴⁷⁹

Prat, en aquest article, es referia als resultats que es podien esperar de l'anunci del viatge oficial que Romanones realitzaria a Barcelona.

Iniciava l'article assenyalant quin era l'estat d'opinió que s'estava creant, p. 89:

«Els homes i diaris addictes fins al servilisme al govern i al règim de decrepituds que encarna, amb motiu del viatge anunciat d'en Romanones, s'han posat a profetitzar conflictes i desordres amb una afició que el seu incondicional ministerialisme fa extraordinàriament sospitosa.»

Recordava com s'havia interpretat la intencionalitat política del viatge que havia realitzat Dato, p. 89:

«En Dato va venir a Barcelona en so de guerra, desafiant, amb telegrams i amb declaracions, l'opinió catalana. En Dato venia a destruir el catalanisme, a desconjuntar l'aplec de forces catalanes que s'havien acoblat sota la senyera de Catalunya, i l'opinió de Catalunya va respondre-hi amb rara unanimitat. No era en Dato ni era el conservador ni era el ministre, era el poder enemic vingut contra Catalunya.»

---

⁴⁷⁹ Ibídem, p. 89-90. L'article fou publicat el 19 d'abril de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

Prat, que reconeixia la importància que tenien els viatges que realitzaven els governants per a conèixer la realitat, animava a realitzar aquests viatges, p. 89:

«Nosaltres, ben al contrari, voldríem que els governants correguessin sempre pels països que governen, que no s'hi estessin tancats, en l'ambient viciat de la Cort, que respiressin força sovint l'aire pur i sanitos de les veritables corrents nacionals. Nosaltres voldríem que, no ja en Romanones solament, sinó tots els homes de govern vinguessin de tant en tant a Barcelona, no fent-hi estades d'hores ni perdent el temps en festes i parades oficials, sinó passant-hi dies i setmanes de vida de treball, d'investigació fora de l'ambient oficinesc, de comunicació íntima i total amb la gent catalana.

Així és com governaven els reis de debò que varen empènyer la creixença i l'expansió de Catalunya, així és com governava aquell *catalanote* de Rei Catòlic que va fer la unitat espanyola.»

Exposava què pensava dels governants: “Malaventuradament del Govern no en podem esperar res de bo, per fortes i vives ànsies que tinguem de creure en una futura esmena”.

Ressaltava el resultat que tenia per Barcelona la política que estava seguint Moret, p. 89:

«En Moret és l'home de les belles paraules i de les males obres. A Barcelona encara cueja poc o molt l'obra mestra del seu maquiavelisme.

No hi creiem, no hi podem creure. Tot pot oblidar-se, tot s'oblida entre els homes: lluites apassionades, ofenses, fins la sang vessada quan lleialment s'ha combatut. Però hi ha coses, hi ha procediments, hi ha recursos polítics de fonda immoralitat que mai, mai poden oblidar-se.»

Preguntant si l'anunciat viatge de Romanones a Barcelona era un recurs polític que utilitzava Moret, Prat considerava convenient la realització d'aquest viatge, p. 89-90:

«Ens guardarem prou de negar-ho rodonament, però tampoc hem d'afirmar-ho mentre no vinguin fets que ho demostrin i com el fet d'anar un ministre a estudiar directament un problema, on el problema se presenta, en si mateix, prescindint de segons fins i d'intencions ocultes, és una pràctica de bon govern, és una costum fecunda, pròpia de les terres civilitzades, nosaltres, que desitgem un Govern civilitzat, hem d'aplaudir i aplaudim per ara i tant que un ministre vingui a escoltar a Catalunya mateix les aspiracions dels catalans.»

Prat finalitzava l'article referint-se als possibles resultats negatius que podria tenir la visita de Romanones, p. 90:

«Si això resulta una excusa tampoc hi perdrem res: serà un desengany més per a aquelles classes de la nostra terra que encara estan girades de cara a les institucions vigents i cada desengany és un argument i un augment de força per a la causa catalana.»

2.2.19 *Resposta*⁴⁸⁰

Prat en aquest l'article, aprofitant que Romanones havia anunciat que visitaria Barcelona i que escoltaria les demandes de Catalunya, li deia al ministre que *La Veu* parlaria "clar", com havia parlat "clar sempre i a tothom, de dintre i de fora de Catalunya".

Analitzava quina era la situació política que s'estava vivint a Catalunya:

- Catalunya ja estava "cansada de paraules", p. 159:
«L'estúpid verbalisme de la política dominant revolta el seu esperit, donat a l'acció fecunda i creadora. Aquí sentim amb intensa devoció i sant entusiasme el culte de la voluntat que aixeca del no res les institucions, els pobles i els imperis; no el de la retòrica, que els dissol i els mata.»

- Catalunya creia en les seves pròpies forces, p. 159:
«Catalunya té fe en si mateixa, en els seus ideals, en la deu inestroncable de les seves forces, en el tremp de la seva voluntat, ja en les lluites modernes ben provada. Catalunya té fe en el desvetllament de les altres nacionalitats espanyoles. Però no creu, ni pot creure, amb els partits ni amb els seus homes; no espera res del règim actual, condemnat fatalment a la impotència.»

- A Catalunya es desconfiava dels polítics dels partits liberals, p. 159-160:
«Catalunya, d'entre els partits de torn, abomina amb especial energia el partit que s'atreveix apropiat-se el nom de liberal. Les suspensions de garanties que amb especial predilecció el partit liberal ha reservat per a Catalunya; el pretors de reprobable memoria que en diferents èpoques ha enviat a congriar profundes pertorbacions i anàrquics desordres a Barcelona; la llei draconiana, regressiva, indigna d'un país civilitzat, que contra Catalunya ha preparat i fet votar, divorcien, amb abismes de separació, l'opinió catalana, d'aquest partit fatal per a la nostra terra.»

---

⁴⁸⁰ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 159-162. L'article fou publicat el 20 d'abril de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

Prat presentava les aspiracions que Catalunya dipositava en l'anunciat viatge del ministre:

- Catalunya faria arribar al ministre la “seva ferma i contínua protesta”, p. 160:
«Catalunya dirà a tots els poders, a tots els ministres, Catalunya repetirà al ministre que avui la visita, que cal amb urgència mudar de vida, deixar el camí de particulars concupiscències, de política personal i de càbila, pels ideals enlairats, pels interessos socials, per les grans empreses col·lectives; que les hores per a rehabilitar-se són comptades: que amb ells, sense ells o contra d'ells, l'ideal català acabarà per imposar-se guanyant les voluntats, enardint les energies individuals, redreçant totes les regions espanyoles, transformant en terra civilitzada i forta aquest- pobre Estat de tercer ordre, que s'ha anat quedant a la cua del món, després d'haver assolit un moment les altures de l'imperi.»

- Catalunya no admetria que el ministre s'excusés dient que la importància de les transformacions, que es reclamaven, requeria “obrir un període constituent”, p. 160:
«Els catalans, que com els anglesos, sentim intensament l'evolució suau de les institucions i dels organismes, no en volem de trasbalsaments sorollosos; quan ens en podem estar ens n'estem; ens estimem més, si no ens hi obliguen, anar mudant gradualment l'esperit i la forma dels organismes de govern; i per això, tot afirmant l'ideal llunyà, escalonem en programa mínim les reivindicacions immediatament aplicables dintre del règim actual, llevat primer de les futures transformacions.»

Exposava com es podrien complir les aspiracions de Catalunya en els diferents àmbits:

- Amb una nova organització administrativa del territori de Catalunya, p. 160:
«Primer de tot, vol Catalunya, sense destruir les diputacions i les províncies, un Consell Regional amb plena autonomia administrativa i econòmica per a construir obres públiques i organitzar-se les ensenyances tècniques.»

- Amb una major autonomia dels municipis, p. 160-161:
«Vol que els municipis frueixin de plena autonomia per a cuidar-se d'allò que els cal; que lliurement es nomenin els seus empleats, i que lliurement puguin separar-los; que no hagin de menester per a tot aprovacions de negociats i consells llunyans de provada ignorància de les coses a resoldre, rèmora de les més fecundes iniciatives, garantia segura de totes les enormitats, com la de la nostra Eixample, com la del carrer de Balmes, com tantes altres.»

- Amb una nova organització de l'ensenyança i que s'ensenyés la llengua catalana, p. 161:
«Vol que sigui funció social autònoma l'ensenyança: que les universitats proveeixin lliurement les vacants de professors i lliurement formulin els seus plans d'estudis i lliurement apliquin i administrin els seus béns i subvencions. Que la llengua i la cultura catalana puguin entrar dintre les universitats de Barcelona i de València amb els honors i les prerrogatives que els pertoquen. Que no es centralitzin a Madrid les oposicions de mestres; que en les escoles catalanes s'ensenyi el català, al, mateix temps que la llengua castellana.»

- Amb l'autorització d'una “zona neutral en el port de Barcelona”, p. 161:
«Vol que s'estableixi una zona neutral en el port de Barcelona, i mentre es porten a cap els grans treballs d'execució que són indispensables, que es constitueixin en el port dipòsits francs. Que les trabes que entrebanquen la concessió d'admissions temporals desapareguin.»

- Afavorint la construcció dels “ferrocarrils transpirenencs”: “Que, amb avantatges suficients, s'asseguri la immediata construcció dels ferrocarrils transpirenencs, font de riqueses per a tantes comarques catalanes”.

Prat exposava els plets que Barcelona tenia amb l'Estat i demanava una solució definitiva:

- En l'àmbit urbanístic, p. 161:
«L'Estat defrauda cínicament a Barcelona quatre milions anyals, privant-la d'urbanitzar les seves immenses vies, privant-la d'acabar-se de vestir a la europea. És una vergonya per a un règim, és una ignomínia per als poders públics que són instituïts per a guardar i fer guardar les lleis i no per a trepitjar-les.»

- En l'àmbit de “la representació parlamentària i provincial”, p. 161:
«L'Estat defrauda així mateix a Barcelona una bona part de representació parlamentària i provincial, i això que l'Estat és per a mantenir l'imperi de la Constitució i de les lleis orgàniques, no per a violar-les, encara que sigui per a fer mal a Barcelona.»

- En relació a la cessió del castell de Montjuïc i de les Drassanes, p. 161:
«Barcelona mira amb mals ulls el castell de Montjuïc, on ha fet niu una llegenda que corre per Europa en desprestigi de la ciutat i de l'Estat que la governa. Acabar amb el castell és la seva aspiració. El Govern, cedint-lo a Barcelona el mateix que les Drassanes, a

canvi de casernes noves, no farà més que una restitució perquè sense cap més dret que el de la força, l'Estat va apropiars'ho.»

- Per a poder disposar dels instruments legals per a afavorir l'organització d'una altra Exposició Universal, p. 162:

«Barcelona, a més d'això, es prepara per a organitzar una nova Exposició Universal. Però per a fer-la necessita mitjans, que només l'Estat pot donar-li: necessita una Comissió municipal autònoma, amb plens poders, amb personalitat civil per adquirir, per a rebre subvencions i esmerçar-les; necessita que aquesta Comissió pugui aplicar el principi d'expropiació forçosa per causa d'utilitat pública a la zona d'Exposició... I això, amb un Decret, només amb un Decret pot fer-se.»

Considerava que atendre les demandes de Catalunya era qüestió de “voler o no voler”, p. 162:

«Tot això és ben clar, ben precís, ben categòric. No hi valen subterfugis, no hi valen jocs de mans, ni de paraules. És voler o no voler. Res d'això, ni tot això plegat, equival a la milèsima part del que per Decret, signat per la Corona i refrendat d'en Moret, passant per sobre de la Constitució, de les lleis orgàniques i de totes les lleis, va concedir-se a Cuba quan ja havia passat l'hora de concedir-ho.»

Prat, dirigint-se al ministre, finalitzava l'article dient que aquest ja coneixia “la voluntat de Catalunya” i que ja havia sentit “les aspiracions de Barcelona”.

2.2.20 Política morta ⁴⁸¹

Prat en aquest article feia una dura crítica del sistema polític espanyol.

Iniciava l'article referint-se a la política que es seguia a Espanya, p. 93:

«Aquestes anades i vingudes d'homes i grupets de l'una colla a l'altra, aquest mudar de senyera i de senyor per raons menudes, per interessos privats (en un país ben constituït inconfessables), a aquesta dissolució d'un partit al morir l'home que el manava, són senyals d'una mentalitat política i social arcaica, endarrerida; són persistències de la vella vida tribal ibèrica, anterior a la civilització romana, amb sos règuls o reietons, son esperit de campanar i de banderia, sos hàbits de lluita pel govern, la seva absoluta absència d'ideal...»

---

⁴⁸¹ Enric Prat (2000). *Obra completa. 1906-1917*. Op. citat, p. 92-94. L'article fou publicat el 28 d'abril de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

Ressaltava quins eren els interessos que tenien els partits polítics espanyols, p. 93:

«Que això són a Espanya els partits polítics: clienteleles d'aventurers al voltant d'un home que les mena a la conquesta del poder, companyies franques en què els uns, pocs, hi van per l'ambició orgullosa de manar, i els altres per a un profit personal, immediat o problemàtic. I no val a dir que ara els ideals que abans els agrupaven ja estan realitzats, i per això no és possible la política de principis, perquè mai ha estat més que política d'interessos la de les banderilles espanyoles, fins en les hores solemnes en què les unes a les altres volien enlluernar-se amb grans idees de democràcia i llibertat, que no passaven de paraules sonores de buidor infecunda i corruptora.»

També ressaltava la forma com els partits polítics podien contribuir a resoldre els “problemes nacionals”, p. 93:

«No és pas amb tesis d'acadèmia ni amb fórmules de llibres, que s'han de fer els programes de govern, sinó amb palpitations de la vida nacional, amb interessos vius, amb necessitats imperioses, amb qüestions actuals, presents, de solució immediata. És així com se formen els programes dels partits anglesos, dels ianquis, dels alemanys. Perquè allà els partits són organismes vius del cos social que exerceixen una altíssima funció col·lectiva, la d'anar actuant les aspiracions públiques, la d'anar resolent els conflictes entre les necessitats i les aspiracions contradictòries. Per això és de coses concretes, de coses vives en la seva societat que es cuiden, i no de fórmules generals teòriques. En canvi a Espanya es queden sense programa quan no poden acudir als lemes brillants que fan lluir i no comprometen, perquè no obliguen a solucions precises, sinó que amb paraules i fórmules sense eficàcia pràctica poden complir-se.»

Es mostrava crític amb la forma com s'exercia la política:

- Remarcava la “ficció i artifici” que hi havia en el sistema que es seguia, p. 93:
«Ara mateix és parla d'una pròxima dissolució de Corts que en qualsevol altre país seria una monstruositat que no cabria al cap de ningú. Aquí passa; perquè ni les Corts, ni els governs, són res que s'aguanti sobre la roca ferma de la voluntat del poble; tot està a mercè dels jocs de forces personals de les diferents oligarquies o de l'arrauxat jugador que amb les seves evolucions se diverteixi i entretingui.»

- Assenyalava la falta d'ideals que hi havia, p. 93:
«Aquesta és la política dominant: ni un ideal, ni una preocupació dels grans problemes públics, ni una força política que en les entranyes mateixes del poble cerqui la deu de les seves energies. Unes quantes dotzenes de reietons en una capital sitiada pel desert,

ignorants de tot, ineptes per a tot, impotents per a les grans funcions civilitzadores de les col·lectivitats modernes, això és el Govern d'Espanya.»

Prat finalitzava l'article referint-se a la incapacitat que tenien els Governes espanyols per a resoldre els problemes de Catalunya, p. 93-94:

«No és estrany que un règim així només pugui funcionar a Catalunya amb suspensions de garanties i lleis excepcionals. La incapacitat dels governs d'aqueixa mena per a governar-la és el més gran dels honors que a Catalunya poden fer-se: és declarar per Reial Decret, a la *Gaceta*, la superioritat del seu estat social, de la seva cultura, de la seva vida política.»

2.2.21 Discurs a la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat el 29 d'abril de 1906

482

Prat en aquest discurs, dirigit als membres d'aquesta associació religiosa juvenil, exposava el significat que tenia la *Mare de Déu de Montserrat* per als catalans i com Montserrat podia ajudar a assolir les aspiracions catalanistes.

Iniciava el seu discurs exposant de què volia parlar, p. 94:

«No pas amb paraules fredes sinó amb batecs de la meva ànima voldria avui parlar-vos, perquè tot lo que més fortament pot lligar l'home, me lliga a mi a la Mare de Déu de Montserrat i la seva muntanya. Es la meva religió, la religió de la meva família, la de la nostra pàtria.»

Es referia a com els seus sentiments i els símbols religiosos influeixen en la seva vida:

- Trobava confortament en els moments de malaltia física i de crisi personal, p. 94:
«El fang del meu cos allà va començar a ser i a viure, allà va passar del no ser al ser el meu esperit. Després, en les hores de crisi espiritual quan les promeses ubriacantes de l'arbre del bé i del mal tempten l'esperit que sent l'empenta orgullosa de la força juvenívola, Ella ha mantingut sencera la fe de la meva ànima. Quan aquest miserable que el pecat ha fet parent de la malaltia i de la mort cau cansat de lluitar, corcat, desfet, impotent per a defensar-se, en aquesta hora de mortal aclapament, Ella ha despertat l'empenta de nova vida en el meu cor que ja es donava.»

- L'exemple matern havia influït en el seu sentiment religiós, p. 94:

---

⁴⁸² *Ibidem*, p. 94-96. El text del discurs fou publicat el juny de 1906 a *Montserrat*, VII, núm. 66.

«Com en mi i en la meua vida va regnar sempre a casa meua, en imatge i en esperit, perquè regnava en el cor de la meua mare. La meua mare va sentir sempre intensa devoció a la Mare de Déu de Montserrat a qui s'encomanava de petita en la capella de sa casa, a qui va demanar sempre consell i ajada en totes les hores decisives de la seva vida, de qui va rebre l'altíssima mercè d'una curació extraordinària.»

Es referia a la importància que tenia la muntanya de Montserrat:

- Com a símbol: “I per sobre meu i de ma casa, Catalunya, de cos i d'ànima unida a Montserrat, que és el símbol viu del seu ésser nacional”.
- Per la situació geogràfica de la muntanya de Montserrat, p. 94:
«Aqueixa muntanya sense parió en el món, surt en hora assenyalada de les entranyes de la terra catalana, i ella en el cor mateix de la plana s'enlaira cel amunt fins a obrir les neus del Pirineu i les serres on se recobra Barcelona; el front als núvols que van i vénen del mar a la muntanya i els peus al Llobregat que recull la força acumulada en els grans dipòsits pirinencs i la porta a Barcelona, la turbina grandiosa de la vida catalana; i al mar blau ajocat mansament de llarg a llarg de Catalunya, camí sempre obert a l'expansió de la pàtria.»
- Per la simbologia que tenia el monestir, p. 95:
«Aqueixa és la muntanya que es va triar la Mare de Déu per a regnar sobre Catalunya, en aqueixa muntanya va voler que uns senzills pastors, allà en els primers temps de la nostra renovació nacional, trobessen una vella imatge perduda o amagada en el daltabaix de la invasió sarraïna, aqueixa muntanya va voler fer el seu temple i aqueixa imatge muntanyana la seva representació o figuració catalana.»
- Pel significat espiritual que tenia la Mare de Déu de Montserrat, p. 95:
«Així l'obra de la gràcia, que sempre es conforma amb la naturalesa, els cristians de Catalunya ens ha fet fills de la Mare de Déu que per a nosaltres s'és vestida a la catalana, i per nosaltres ha davallat en terra nostra. Així en la Mare de Déu de Montserrat és sublimada la nostra nacionalitat, així en la seva muntanya troba el nostre poble el centre de la seva vida espiritual.»

Exposava com havien estat tractades en el passat les aspiracions dels catalans, p. 95:

«Nosaltres hi hem de coadjuvar amb amorosa devoció, que sigui Montserrat centre intens, viu, radiant, de la vida moral i sobrenatural catalana. De pertot les veus modernes proclamen que les altures morals i intel·lectuals fan les unitats, donem unitat als honres i

als pobles, i vosaltres, víctimes d'un individualisme destructor, necessitem més que cap altre poble una font d'unitat que fecundi totes les forces catalanes. Bé prou n'hem patit, del mal d'indisciplina, ara i abans d'ara, bé prou que ens ha fet caure i ens ha aturat de créixer, bé prou n'està per sa culpa, de trossegada i dispersa i enllà dels Pirineus la nacionalitat catalana, sense mai, mai haver pogut acoblar-se tota entera amb una sola llei i un sol pastor.»

Assenyala el significat que podria tenir Montserrat en la consecució de les aspiracions dels catalans:

- Agermanant a tots els catalans, p. 95:
«Ara que una aura de primavera empeny cap a un demà venturós la nostra terra, ara que una vida nova, fecunda totes les seves energies i transforma gloriósament la seva personalitat, més que mai hem de cercar la unitat moral i a Montserrat hem de trobar-la. Que sobre la unitat de la llengua i de la raça i del caràcter, la Verge de Montserrat, que és altura excelsa i sobirana, assegurada en la seva muntanya que és altura material dongui unitat moral a la terra catalana, feu-nos a tots d'un pensar i un voler, encenent en el cor de la nostra gent la flama tranquil·la de les virtuts, *traient de Catalunya l'esperit de discòrdia i ajuntant tots els seus fills amb cor de germans.*»
- En el renaixement dels catalans cap a una vida nova, p. 95:
«Els catalans d'avui són homes nous de la pàtria, treballem perquè siguin homes nous per la fe, i de Montserrat esperem-ho. Per això hi hem de dur, a Montserrat, totes les corrents de la vida catalana renovada, totes les grans forces renaixentes a rebre la consagració».
- Acompanyant a Catalunya cap a un nou esplendor, p. 95:
«Entre totes les que han impulsat el renaixement de Catalunya, la restauració literària i la corrent artística són les que han tret més bella i esplendorosa florida. Tot un estol d'esperits superiors han treballat i treballen amorosament la renovació de la llengua i la gestació del nou art nacional de la nostra terra. La llengua catalana a l'instant mateix de renàixer ja va pagar homenatge a la Mare de Déu de Montserrat, a la seva muntanya, i el gran poeta de la nostra llengua, Mossèn Jacint Verdaguer ha cantat la Mare de Déu i Montserrat per sobre de totes les coses.»
- En el renaixement de la política i l'art a Catalunya, p. 95-96:
«Els nostres artistes també hi han dut fruits de rica inspiració, però no han fet prou i no pas per culpa seva. La Lliga de Montserrat que té aquesta alta missió d'enlairar fins als dominis

de lo sobrenatural la vida integral catalana, en el rosari que plàsticament la Catalunya d'avui aixeca a la santa muntanya, hi ha volgut cercar ocasió de donar a la Mare de Déu de Montserrat un doble homenatge, l'homenatge dels homes nous de la política catalana i l'homenatge de l'art de Catalunya.»

- En el renaixement de les institucions catalanes, p. 96:

«Per això va triar la Resurrecció, realitat suprema en què la humanitat vol veure el símbol i la figuració de tots els renaixements, de totes les resurreccions dels homes, de les institucions, dels pobles. La Resurrecció que va transformar els apòstols i va enfortir-los per fer ressuscitar de la mort la humanitat pagana, és una lliçó divina d'esperança per als homes que treballem en la renaixença de Catalunya, per als pobles que com Catalunya han de redreçar-se i trossejar la llosa pesant del sepulcre. Aixecar amb l'óbol dels catalans que treballàvem en aquesta empresa redemptora el Misteri radiant de la Resurrecció de Jesucrist és humil homenatge del nostre renaixement, de la nostra Resurrecció nacional a la Resurrecció suprema de la Suprema Vida.»

- En el renaixement de l'art català, p. 96:

«Aquesta sublimació del renaixement català unint-lo en voluntat i veneració al gran misteri de la Resurrecció, haurà de constituir al mateix temps un nou tribut, i tribut excels, de l'art de Catalunya a la Verge de Montserrat. Dos noms ho proclamen; els noms d'en Gaudí i en Llimona encarregats de construir-lo, dos gran homes de forja genial, serens de cor, fortament enamorats de la seva terra, intensament penetrats de la pau del Senyor.»

Prat es referia a l'actuació que podien fer “els homes nous de Catalunya”, p. 96:

«Posem-nos-hi tots, no amb paraules sinó amb voluntat encesa que fecunda i crea i demanem a la Mare de Déu de Montserrat amb aquesta ofrena nacional que s'acomplexi triomfalment la Resurrecció de Catalunya. El Rei En Jaume li demanava que tragués del perill els que amb ell anaven. Nosaltres hi anem amb el Rei En Jaume, de cor i esperit. Que la seva oració repetida per nosaltres tregui de perill la nostra Catalunya i li dongui seny per salvar-se i salvar els pobles que acomboiats amb ella van fent camí sobre la terra.»

2.2.22 *Les cases de Correus*⁴⁸³

Prat, en aquest article, que s'emmarcava en la situació dels edificis en què l'Estat prestava els serveis públics a Barcelona, denunciava que la ciutat de Barcelona s'hauria de fer càrrec de la construcció de la casa de correus.

Iniciava l'article referint-se a l'acció de l'Estat, p. 96-97:

«A les nacions ben governades l'acció de l'Estat davalla de la capital populosa fins a l'humil municipi rural, escampant els beneficis de la cooperació forçada que l'Estat monopolitza, en proporció justa i equilibrada a tots els cèrcols en què es descabdella la vida nacional.»

Posava com a exemple l'atenció amb què l'Estat francès prestava els serveis públics:

- En els pobles, p. 97:

«A la mateixa França, per tan greus malalties públiques combatuda, en la vileta més insignificant perduda en el més amagat replec de la més arraconada província, l'Estat s'hi troba en forma d'esplèndida carretera ampla, llisa, ben cuidada, com el més estimat passeig urbà de la capital; en forma de comunicació telegràfica i telefònica, que venç l'aïslament de la distància; en forma d'oficina de correus, gran i endreçada i ben servida; en forma de magnífic edifici escolar, on els vailets i les noies de les ennegrides cabanes reben en higiènics i espaiosos locals l'ensenyança que l'Estat els destina.»

- A les ciutats, p. 97:

«I si l'Estat així se sent i manifesta en els pobres llogarets de quatre cases, no cal dir com es cuida de les ciutats secundàries, amb quantes facilitats, donatius i subvencions afavoreix els serveis municipals, des dels més elementals fins als superiors de la creació de museus i d'institucions de cultura, amb quanta sollicitud i consideració al públic ornat i a la monumentalitat instal·la els serveis propis.»

A continuació es referia a que l'Estat espanyol realitzava la seva actuació més destacada a Madrid, p. 97:

«A Espanya l'Estat, de tot això, no se'n cuida. A Espanya aquesta acció enlairada del poder públic només s'exerceix a Madrid, és un privilegi exclusiu de la capital de la política. A Madrid l'Estat ha aixecat palaus, ha embellit els carrers, ha construït

---

⁴⁸³ *Ibidem*, p. 96-98. L'article fou publicat el 1 de maig de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

aqüeductes i servit aigua als ciutadans, ha creat museus i fomentat el teatre i subvencionat directament amb quantitats en metàl·lic els serveis municipals. Això sense parlar de les subvencions i proteccions indirectes que seria interminable detallar.»

I ho comparava amb l'actuació que tenia l'Estat a Barcelona, p. 97:

«A Barcelona, la primera ciutat d'Espanya, la ciutat radiant de força expansiva que per obra dels seus fills és tota ella un palau de bellesa incomparable, l'Estat no hi ha fet, no hi farà res, no hi fa res. La vida municipal de Barcelona és una lluita titànica amb l'Estat que l'entrebanca, que la impossibilita de muntar a l'europea els serveis municipals, que se li queda els milions que paguen els seus ciutadans per a embellir-la. Això quan amb criminal complacència no fomenta les bullangues i la intranquil·litat que l'empobreixen i desolen.»

Ressaltava la situació en què es trobaven els edificis públics on es prestaven els serveis estatals a Barcelona, p. 97:

«Amb la mateixa odiosa indiferència es cuida l'Estat dels serveis públics, dels serveis propis seus, que radiquen a Barcelona. Totes les funcions de l'Estat han tingut a Barcelona una instal·lació pròpia d'una ciutat barbra. I quan Barcelona, avergonyida de la desproporció immensa entre la instal·lació particular dels ciutadans i la miserable, pobre i deixada instal·lació dels serveis públics, ha reclamat amb insistència, la paternal sol·licitud de l'Estat, ja ha fet prou sacrifici deixant-li pagar del seu haver municipal els palaus que demanava.»

Remarcava que l'Estat no es faria càrrec de la construcció de l'edifici de correus de Barcelona, p. 97-98:

«Ara mateix, mentre el Consell de ministres s'ocupa de construir la Casa de Correus per a Madrid, per a la ciutat que de franc, amb el timbre de les Corts o els ministeris, escampa per tot Espanya la seva correspondència, ja s'ha donat a entendre que la Casa de Correus de Barcelona, de l'empori industrial i mercantil d'Espanya, se l'haurà de pagar la ciutat.»

Prat finalitzava l'article dient: “Això és l'Estat per a Barcelona”.

2.2.23 *Lliçó de coses. Meditació del dia* ⁴⁸⁴

Prat, en aquest article, que s'emmarcava en la tasca de redreçament econòmic i cultural que s'estava duent a terme, es referia a la tasca de redreçament nacional que s'havia de fer i a la participació que hi havien de tenir tots els catalans.

Exposava diferents exemples de com les "classes socials" s'aixecaven i es mantenien per les seves "virtuts":

- La noblesa exercí funció social que es basava en l'ús de la força , p. 351:
«Quan els homes dels castells manen els altres homes, és que la seva força física, el braó del seu braç i de la seva espasa ha esdevingut virtut suprema de la seva societat, funció social de protecció i de salvaguarda de les vides i les terres dels humils.»
- Quan el poder estava a la cort reial, la noblesa esdevingué cortesana, p. 351:
«Quan, normalitzada la societat, els homes dels castells [...] deixen el castell roquer per les sales dels palaus i les corts de justícia, i els camps de batalla per les corts d'amor i les festes cortisanes, la seva hora ha passat; perduda la raó del seu exalçament, davallen de graó en graó fins al no res d'on varen néixer, i de quasi sobirans esdevenen gentils-homes només, gentils criats de la Cambra del rei.»
- La burgesia, com a classe social, accedí a les funcions de l'administració de l'Estat, p. 351:
«Quan el nervi de l'Estat va ésser la riquesa mobiliària, quan esdevé base de l'administració i de la justícia la tècnica jurídica o la pràctica dels afers que només amb la constància de l'estudi i del treball s'adquireixen, [...] la burgesia de les viles i ciutats pesen en la vida dels pobles amb empenta irresistible.»

El moviment de la Solidaritat Catalana, per a Prat, representava l'inici d'un nou canvi social, p. 351-352:

«Ara una nova classe, un nou estat esdevé, puja, [...] Ara els burgesos, com els cavallers llavors, no s'adonen que és la seva arma mateixa, la que els va fer triomfar del feudalisme, l'arma que avui en contra d'ells branden amb fúria les multituds obreres: la solidaritat.»

---

⁴⁸⁴ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 351-354. L'article fou publicat el 2 de maig de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

Explicava com ell havia sentit la força d'aquell moviment, p. 352:

«Jo l'he sentit sempre, l'atracció d'aquesta solidaritat que agermana les multituds obreres; jo he fet amb elles, d'estudiant, amb tot l'entusiasme de la joventud, la passada de les Rambles el primer primer de maig que varen celebrar a Barcelona, i sempre amb intensa admiració he contemplat aquesta solidaritat viva', encesa, heroica, que és la seva virtut, que és la seva força.»

Cridava a la reflexió sobre aquelles lliçons i sobre la força que tenien els ciutadans, p. 352:

«Meditem-la bé nosaltres, els que treballem en la restauració d'un poble, la lliçó dels humils dels nostres dies. Penetrem-nos bé de la màgica fecunditat d'aquesta virtut redemptora. [...] Són els petits i manen els poderosos: els Parlaments i els Estats capitulen davant d'ells. Són els desarmats, i totes les forces socials de la intel·ligència, de la riquesa, del poder reculen davant d'ells. Són els pobres: i tenen bilions i amb ells derroten als pobres milionaris.»

Exposava la força que podia assolir el moviment de la Solidaritat Catalana:

- Com a element que podia transformar la societat, p. 352-353:

«Si en les empreses col·lectives que a tots ens interessen, si per un aranzel, impossibilitar un tractat o destruir una llei adversa, si per a mudar l'administració de l'Estat civilitzant-la, si per a transformar el Govern nacionalitzant-lo, si per a dur a les lleis, al Govern, a l'administració, el seu pensament, les seves aspiracions, la satisfacció de les seves necessitats i els seus interessos, els homes de les classes mitjanes esmercissin la força de solidaritat que un dia ells mateixos varen usar contra el feudalisme, que avui uns altres empen contra d'ells quin és l'obstacle capaç de resistir la seva empenta?»

- Com a element harmonitzador de les classes socials, p. 353:

«Com les classes, per la virtut de la solidaritat s'aixequen i triomfen els pobles i les races. Encenem-la, doncs, en els nostres cors, catalans d'avui, la flama generosa de la solidaritat; de la solidaritat que agermana els homes, de la solidaritat que és harmonització dels interessos individuals en una fórmula suprema d'interès general o públic, de la solidaritat que fecunda i fa triomfar les causes.»

- Com a element de civilització i de cultura, p. 353:

«Nosaltres, els que fem la renaixença catalana, ja la vivim, í amb força extraordinària, la solidaritat amb els nostres germans de pàtria. Sense ésser obrers, ens sentim de les seves penes i fruïm de les seves alegries, ens dolem, de les tares que els separen dels obrers dels grans pobles civilitzats i celebrem els progressos de cultura que els hi acosten.»

- Com a element de creació de riquesa en l'àmbit del comerç i la indústria, p. 353:
«Sense tenir vaixells ni mercadera, lluitem per un port franc que poblaria altra vegada el nostre mar com en els temps de la nostra esplendorosa expansió mediterrània. Sense tenir accions dels carrils, seguim amb entusiasme l'obra del català eminent que transforma i enlaira les grans vies de la xarxa catalana, i sofrim, encara que no hàgim de servirnos-en, de la deixadesa i postració de les altres línies. Sense tenir fàbriques, ens sentim de les traves de la indústria, lluitem contra els tractats, treballem, sovint sense el concurs dels que més interès haurien de tenir-hi, per a donar a la indústria catalana l'empenta fecunda d'un ambient de cultura i grandesa política. Sense tenir bancs, ni carrers de cases, ni botiga oberta, treballem per la capitalitat de Barcelona, que multiplicarà les rendes dels propietaris i els ingressos dels botiguers i donarà amplitud mundial als negocis, avui regionals, de la nostra banca, i hi treballem contra els obstacles i la indiferència de les mateixes classes que tant i tant han de beneficiar-ne.»

- Com a element de foment de la creació cultural i artística, p. 353-354:
«I de la mateixa manera som pintors amb els que pinten i arquitectes amb els que embelleixen Barcelona, i novel·listes i poetes amb els que magnifiquen la llengua i la literatura catalanes, i músics amb els fundadors d'orfeons i creadors d'harmonies, i a més d'això filòlegs, i a més de filòlegs historiadors i empresaris de cultura teatral i de popularització de les modernes idees, i folkloristes i excursionistes i cartògrafs i geòlegs i naturalistes.»

Feia una crida a tots els catalans per a que participessin en el moviment de la Solidaritat Catalana, p. 354:

«Sentim-la tots els catalans, aquesta solidaritat sagrada: obrers, savis, rics, pobres, catalans de tots els estaments i condicions, sentim-la per sobre de les altres aquesta solidaritat catalana: per sobre de la solidaritat que ens lliga al poblet, a la professió, a la família: per sobre la solidaritat que ens fa homes d'una classe, per sobre la solidaritat que ens acobla amb els altres homes d'un partit.»

Prat finalitzava l'article exposant els resultats que s'obtindrien, p. 354:

«Que el poble més fort, el poble destinat a triomfar i regnar per l'esclat del seu poder i de la seva civilització sobre dels altres pobles, és el poble en què els ciutadans fecunden la solidaritat individual o egoisme, la solidaritat de família i de comarca, la de professió i de classe, amb la solidaritat suprema de la Pàtria.»

2.2.24 Els Ajuntaments i la Solidaritat ⁴⁸⁵

Prat, en aquest article, exposava la bona resposta que el moviment de la Solidaritat Catalana havia tingut entre els Ajuntaments catalans.

Ressaltava la bona resposta que havia rebut la Solidaritat, p. 355:

«La crida de Solidaritat ha estat escoltada de tot Catalunya. Plouen les adhesions de persones prestigioses, d'entitats i associacions les més variades, de periòdics, de centres de cultura, de corporacions oficials.

La veu de la Comissió de Solidaritat no ha estat la veu que clama en el desert: tots els catalans l'han sentit retronar en la seva ànima de catalans; tots, amb rara unanimitat, hi responen.»

S'havien rebut nombroses adhesions, p. 355:

«No és un, no són dos, ni vint ni cent: són a centenars els còrcols, casinos, orfeons, ateneus, acadèmies que s'adhereixen; són a milers els ciutadans que han enviat l'expressiva adhesió de llur subscripció: són quasi tots els periòdics diaris i setmanaris de Catalunya que han sumat el seu concurs a l'Homenatge que es prepara.»

D'entre les adhesions rebudes, destacava, pel seu significat, les dels Ajuntaments, p. 355:

«Més de tres-cents ajuntaments han acordat adherir-se a l'Homenatge i concórrer a la grandiosa festa, més de tres-cents ajuntaments de totes les províncies i comarques catalanes, des dels que es recolzen a les vessants dels Pirineus als que el sol del camp recrema, des dels que abocats al mar Llatí reben les primeres alenades de totes les mudances als que en el cor de la muntanya vetllen el foc sagrat de les tradicions seculars de la raça.»

---

⁴⁸⁵ Ibídem, p. 355. L'article fou publicat el 2 de maig de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

Finalitzava l'article assenyalant com els municipis havien participat, en el passat, en la defensa de les llibertats de Catalunya, p. 355:

«I allà on són els seus municipis; allà és Catalunya; que ells són el nervi de la terra catalana, ells en el passat varen fer-la des de les Corts i els Parlaments en què amb els reis pactaven les llibertats de la terra, ells la refaran avui aplegats a l'entorn de la nostra Barcelona, cap i casal de la nacionalitat catalana.»

2.2.25 *Exemple*⁴⁸⁶

Prat, en aquest article, que s'emmarcava en el moviment de la Solidaritat Catalana, exposava la importància que tenia el sentiment de pàtria.

Iniciava l'article referint-se al sentiment de sentir-se ciutadà, p. 356:

«El ciutadà de Roma es sentia romà a tot arreu del món on fos i amb orgull se'n declarava. L'anglès del nostre temps és anglès, s'ho diu i s'ho manifesta sempre, a tota hora, per totes bandes. L'alemany, que un segle enrera s'averkonyia d'ésser-ne, i menyspreant tot el propi, tot el germànic, imitava apassionadament la cultura francesa i l'anglesa, avui també, reintegrat en la possessió de la pròpia personalitat, sent l'orgull de la seva raça, de la seva terra.»

Exposava la importància que a les “grans potències” es donava al sentiment de pàtria, p. 356:

«I aquest nacionalisme vigorós, que és un dels secrets capitals de la força i de l'esplendor d'aquestes grans potències, no és propi d'una casta privilegiada, no. És sentiment comú, general, universal. És flama viva en el cor de tots, humils i poderosos, savis i ignorants, rics i pobres, aristòcrates, burgesos, treballadors... Tots, pel damunt de l'interès de casta, de classe o de partit, hi posen la causa suprema de la pàtria.»

Relacionava el sentiment de pàtria amb la qüestió social:

- Ressaltava el cas d'Alemanya, p. 356:

«A Alemanya, els obrers, tant com obrers són alemanys; el socialisme, tan escampat i poderós entre ells, no ha destruït en el seu cor el sentiment de la pàtria germànica i vibren alhora amb tots els altres alemanys en les qüestions que afecten els supremes interessos d'Alemanya. Res d'internacionalismes, res d'afeblir la força de l'imperi: ells, primers dintre d'Alemanya; Alemanya la primera entre les nacions. Aquest és el seu pensament, el seu programa.»

---

⁴⁸⁶ Ibídem, p. 356-357. L'article fou publicat el 4 de maig de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

- També ressaltava cas d'Anglaterra, p. 356-357:

«Els obrers anglesos són més cultes encara. Les teories generals, les boiroses utopies que escalfen i arrossegueu les masses alemanyes, no troben el més petit ressò a Anglaterra. Els obrers anglesos tenen, com tots els ciutadans de la seva terra, el gran sentit del govern, de l'acció lenta i fecunda, del problema present, de l'evolució pacífica i gradual, de les qüestions vives, actuals, immediates a plantejar i resoldre, i per això la seva influència va encara més fortament orientada al bé, a la prosperitat d'Anglaterra, perquè en comptes d'estèrils i pertorbadores agitacions, promouen en la seva esfera reformes beneficioses, millores certes, contribuint així al progrés integral de la raça.»

Exposava la prevalença que a Anglaterra es donava a l'interès “nacional” per sobre dels interessos de “classe”, p. 357:

«I en tanta de manera són anglesos; en tanta de manera sobre l'interès de classe tenen la percepció clara de l'interès nacional i senten que l'un fecunda l'altre, que en les hores de crisi econòmica les associacions patronals poden comptar amb la cooperació de les associacions obreres. Així s'ha vist ara. Els esforços dels fabricants anglesos per fomentar el cultiu del cotó en les colònies a fi de deslliurar la indústria anglesa de la subjecció dels especuladors americans han estat secundats per les *Trade-Unions* o societats obreres amb quantioses quotes. Quina diferencia d'aquest alt sentit de solidaritat entre els elements de la producció, a la fatal dissociació que a la nostra terra va establint-se, a la ruïnosa oposició que porta molts obrers a produir poc i dolent per odi als amos!»

Proposava seguir l'exemple dels pobles més avançats, p. 357:

«Imitem els homes de les races fortes i no els esperits impotents que desconjunteu amb estúpides doctrines les races decadents. Siguem tots homes del nostre temps, de la nostra classe, de la nostra escola, però, per sobre de tot, siguem tots homes de la nostra pàtria.»

Prat finalitzava l'article invitant a tots els catalans a participar en el moviment de la Solidaritat Catalana, p. 357:

«La festa de Solidaritat Catalana ens obre el camí d'aquesta renovació fecunda de sentiments i de conducta. Entrem-hi resoltament. Que cada un sigui el que és, que cada classe social sigui la mateixa classe, però homes, classes i partits siguem sempre catalans.»

2.2.26 *Els enemics de la Solidaritat. Els exclusius*⁴⁸⁷

Prat amb aquest article iniciava una sèrie d'articles que dedicava a parlar dels enemics de la Solidaritat Catalana: els “exclusius”, els “intransigents”, els “dissolvents” i els “caciquistes”.

Exposava la importància de que els homes s'apliquessin en les seves activitats, “amb totes les seves forces”, a fer la feina que els tocava.

Ressaltava els interessos que guiaven les actuacions dels “esperits superiors”: “Però aquests esperits superiors no ho són, de limitats; des de les altures en què s'enlairen saben veure la complexitat del món i saben estimar-la”.

Es referia als interessos que tenien els “homes exclusius”: “Els homes exclusius només veuen un cantó de les coses, el seu, el que a ells els interessa, i desprecien tots els altres”. Explicava qui eren els “homes exclusius”, p. 103:

«Els homes exclusius són uns altres. Són els obstinats. Són els incultes. Això és, són els de limitat horitzó intel·lectual o els que voluntàriament, per un vici de caràcter, se'ls limiten.»

Es referia a diferents exemples de la forma d'actuar dels “homes exclusius”:

- En l'àmbit econòmic, p. 103:
«No fa gaires dies sentia parlar de la Solidaritat a un home de positiu valer en les empreses industrials: això de la solidaritat el feia somriure. Són coses de polítics, deia. La llei ja és llei. Més valdria no perdre el temps amb comèdies, que prou se necessita per a defensar els aranzels, per a deturar els tractats.»
- En l'àmbit literari, p. 103:
«La seva sensibilitat exquisida es sublevava de tanta lluita, de tanta tensió nerviosa, de tan soroll de multituds; i d'aquest estat d'esperit dels nostres escriptors, va néixer una jove generació literària divorciada casi totalment de les coses de la pàtria, una generació que tornava als temps prehistòrics de la tongada literària i, des de les pindàriques altures, mirava amb despreci la política com una cosa baixa, inferior, indigna de la seva alta intel·lectualitat.»
- En els àmbits artístics i culturals, p. 103:

---

⁴⁸⁷ Enric Prat (2000). *Obra completa. 1906-1917*. Op. citat, p. 103-104. L'article fou publicat el 8 de maig de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

«Així mateix també hi va haver un temps -sortadament ja acaba de passar- en què els polítics feien gala de desairar els poetes. Per què tant gemegar i mirar el passat i perdre el temps amb coses vanes? Massa literatura, massa ratlles curtes. Ja no és temps d'això, és temps de lluitar, de polèmiques, d'articles ben encesos. I si haguessin gosat, haurien proscrit de les plantes de la premsa catalanista la literatura, l'art, la cultura desinteressada de tota acció política immediata.»

Considerava que aquestes actituds no afavorien els interessos de Catalunya, que necessitava “de tots, dels productors i dels poetes, dels artistes i els polítics”, p. 103-104:

«I eren desagraïts els uns amb els altres, perquè les fàbriques varen dur els jocs Florals, i els jocs Florals i fàbriques la política catalanista, perquè la llengua és la deu més poderosa de les que nodreixen la política catalana, perquè la política catalanista salva els aranzels, pasta un poble per a la llengua, eixampla el públic d'oients i de lectors per als que canten i els que escriuen.»

Prat es referia a la tasca que podien fer tots els “elements del poble” en el moviment de la Solidaritat i als objectius que es podien assolir, p. 104:

«És certament una acció política, un instrument creat per polítics i encaminat immediatament a una funció política. Però la seva acció refluirà com un de vessall de llum, de calor fecundisanta, d'ambient vigoritzador sobre tots els elements de la personalitat catalana, i farà triomfar el criteri econòmic de la nostra terra i imposarà el seu sentit del govern, i donarà una empenta decisiva a la renovació del sentiment català i a la dignificació de tots els elements morals de l'ànima catalana.»

Exposava com havien participat els diferents elements “de la personalitat de Catalunya” en la formació del “sentiment sagrat de solidaritat”, p. 104:

«És dels literats, és de la llengua que nosaltres hem rebut, desperta i avivada, l'ànima catalana; és l'ànima catalana que ens ha revelat la nacionalitat, és la unitat de nacionalitat, la unitat d'ànima nacional, que ha fet esclatar la flor de la solidaritat, que és sentiment i és voluntat d'acció, fills de la unitat de ser de la terra catalana.»

Prat finalitzava l'article fent una crida a la participació de tots els catalans, p. 104:

«Pel seu propi interès, per l'interès general, suprem de Catalunya, hi han de respondre tots els catalans a n'aqueix sentiment d'alta solidaritat catalana: no és cosa de polítics, és cosa de catalans, que tots els catalans han de beneficiar-se'n, productors i obrers, literats i artistes, menestrals i potentats. I tots hi vénen obligats per un deure

d'agraïment; que la llei de les jurisdiccions que ha donat ocasió que esclatés aquesta formidable força de solidaritat és una llei contra Catalunya, i els que la varen combatre, la combatien per Catalunya i en defensa de Catalunya.»

2.2.27 *Germanor*⁴⁸⁸

Prat en aquest article, que s'emmarcava en la Solidaritat Catalana, ressaltava el valor de germanor que tenia aquell moviment.

Iniciava l'article referint-se a una de les costums que agermanava els “joves cavallers” de “la vella raça escandinava”, p. 358:

«Quan els joves cavallers volien posar en comú la seva existència, lligar el seu esdevenidor, subjectar-se a les mateixes penalitats i a les mateixes benaurances, ferint-se amb l'espasa davant de la terra remoguda, deixaven córrer alhora la sang i en la mateixa gleba la barrejaven, amb fórmules de jurament».

Exposava el significat que tenia aquell acte d'agermanament, p. 358:

«Una nova fraternitat per a ells començava: una fraternitat que els associava en mort i en vida, per sobre dels lligams de les jerarquies públiques, per sobre dels lligams de la família natural. Sempre més els que havien confós la sang amb la fe del sagrament eren d'un cor i d'una voluntat, i en bé i en mal una mateixa destinació els lligava sobre la terra.»

Els actes de germanor es recollien a les “cançons de gesta” i en els “manuscrits catalans”:

- A les “cançons de gesta”, p. 358:

«Les cançons de gesta medievals fan d'aquesta germanor jurada la religió ideal de la cavalleria. Mancar als deures d'aquesta fraternitat era el crim més gros que llavors un home podia cometre; complir aquests deures fins a les més dures conseqüències, fins a compartir la misèria, fins a abandonar els honors, fins a la malaltia, fins al sacrifici de la vida, era l'heroisme grat als cantors d'aquelles generacions. Els herois de les cançons de gesta són quasi sempre homes que dretament, lleialment, practiquen la religió d'aquesta germanor jurada.»

- En els “manuscrits catalans”, p. 358-359:

---

⁴⁸⁸ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 358-359. L'article fou publicat el 9 de maig de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

«Amic i Amil, Melis i Amic, com els anomenen els manuscrits catalans són l'encarnació suprema d'aquesta fraternitat heroica. Amic i Amil neixen un mateix dia, un mateix dia són batejats, la seva fisonomia és d'una semblança tan perfecta que no es pot saber quin és l'un i quin és l'altre; lluiten plegats, plegats segueixen la carrera dels honors, donen en l'hora de l'adversitat l'un per l'altre la pròpia vida i la vida dels fills; moren d'un mateix cop d'una mateixa espasa, i els seus cossos, soterrats en fosses diferents, per un miracle de l'amistat, corren a ajuntar-se en la mateixa sepultura.»

Prat es referia als nous valors de germanor que es creaven:

- La germanor que creava el sentiment de nacionalitat i de pàtria, p. 359:
«Els homes d'una nacionalitat, d'una pàtria, no l'hem de jurar, la germanor sobre la terra remoguda, ni hem de confondre i barrejar la sang en la mateixa gleva. Perquè tots som fills de la mateixa mare terra, tots duem en les venes una mateixa sang, tots dintre de l'ànima portem gravada una mateixa fisonomia espiritual. Perquè penes i glòries són comunes, i prosperitats i desgràcies, amors i odis, tristeses i alegries. Perquè una mateixa pau ens fecunda i una mateixa guerra ens delma. Perquè un mateix sentiment ens inflama. Perquè una mateixa germanor ens lliga fins al sacrifici dels nostres béns i al de la nostra salut i al de la nostra vida i al de la vida dels nostres fills.»

- La germanor que creava la Solidaritat Catalana, pg. 359:
«Soldats els uns als altres per obra secular de passats nostres, una germanor viva, irresistible, superior a la nostra voluntat, com la de la sang, com la de la generació, ens fa comuna la naixença o provinença, el present i la destinació futura: aquesta germanor és la solidaritat.»

Finalitzava l'article exposant el sentit que tenia el moviment de la Solidaritat, p. 359:

«Quan aquesta solidaritat és potent, encesa, heroica, el poble puja al màxim de la seva força, aconsegueix la intensitat de vida col·lectiva pròpia dels grans pobles, pròpia de les grans, de les supremes hores dels grans pobles.

Per això l'obra actual de solidaritat catalana, posant a la nostra terra en el camí d'aquesta solidaritat vigorosa, ensenyant als catalans a treballar units, per sobre de les diferències de partit i de classe, acoblant-los a tots amb el comú denominador de catalans, és obra suprema de l'esperit català, és albada triomfal d'una triomfal Pasqua Granada.»

2.2.28 *Els enemics de la Solidaritat. I. Els intransigents*⁴⁸⁹

Prat dedicava aquest article a tractar la qüestió de les conseqüències que tenia la conducta dels polítics intransigents i exposava què podien fer les forces polítiques catalanes.

Ressaltava els interessos que tenien “els intransigents”, p. 360:

«La limitació d'horitzó intel·lectual que es troba en la base dels exclusius, acompanya també els intransigents. I tant com defecte de cultura és defecte de caràcter, és egoisme que porta els uns a posar el seu interès particular o l'interès de la seva professió i de la seva classe pel damunt de tots els altres interessos socials, polítics i de cultura; que porta els altres, els intransigents, a enlairar la seva convicció política, sola, isolada, despresada de tots els altres elements de la vida nacional, pel damunt dels grans interessos de la raça.»

Assenyala quin era el paper de l'home a la societat, p. 360:

«Però l'home no viu sol sobre la terra; és membre viu d'una societat que l'ha educat, l'ha format, li ha donat tots els elements de vida física i espiritual de què s'ha nodrit en créixer; que l'ha fet el que és.

Totes les seves activitats i energies, doncs, han de subordinar-se i dirigir-se a l'interès d'aquesta societat».

Explicava quines eren les conseqüències que tenia no participar en l'assoliment de l'harmonia social, p. 360-361:

«[...] totes les forces polítiques o socials que representen una dissociació de la vida col·lectiva són forces destructores, incompatibles amb l'existència de la nacionalitat, en lluita amb ella, que no troben ambient per a créixer en les nacionalitats potents; que són anihilades o acorralades en les nacions progressives; que només arrelen i s'enfilen en les nacionalitats agòniques.»

Posava el poble alemany com a exemple d'harmonia, p. 361:

«A Alemanya, catòlics i protestants, burgesos i obrers, nacionals, liberals i conservadors, industrials i pagesos, són alemanys, i la lluita viva, desesperada que uns amb altres mantenen, no els priva de donar-se patriòticament les mans, en les coses d'interès comú, ja sigui d'interès polític ja d'interès econòmic, ja d'interès nacional. És més; fins per l'interès de partit saben obrar amb perfecta coordinació, i s'avenen uns

---

⁴⁸⁹ *Ibidem*, p. 360-361. L'article fou publicat el 11 de maig de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

amb altres i els catòlics voten els liberals del Kulturkampf en uns districtes, a canvi dels vots dels liberals, en altres districtes, a favor dels catòlics».

Ressaltava què podien fer les forces polítiques catalanes, p. 310:

«Així ho hem de saber fer les agrupacions polítiques que tenim força veritable d'opinió. Amb motiu de la llei de les jurisdiccions hem demostrat tots plegats prou cultura per a unir-nos estretament en defensa del suprem interès de Catalunya, i el que en aquesta ocasió hem fet és segura penyora que ja sempre més, en les hores decisives de la vida catalana, sabrem anar plegats a la lluita i a la victòria.»

Prat finalitzava l'article exposant com podrien treballar conjuntament les forces polítiques catalanes en el futur, p. 361:

«Per aquí es comença. Després ja sabrem anar coordinant les nostres forces en les batalles parcials en què un mateix interès, per secundari que sigui, ens uneixi. I quan aquest dia arribi, els que ara rondinen s'adonaran que treballar mancomunadament pels grans interessos col·lectius és la manera més positiva i fecunda de treballar per la causa pròpia, particular de cada agrupació política, i que en les nacionalitats de vida intensa no hi caben, han de desaparèixer les agrupacionetes polítiques divorciades del sentiment sagrat de pública solidaritat.»

2.2.29 Els enemics de la Solidaritat. 2. Els dissolvents ⁴⁹⁰

Prat dedicava aquest article a parlar de les conseqüències que tenien les actuacions contràries al treball de cohesió que s'estava portant a terme des de la Solidaritat Catalana.

Iniciava l'article referint-se a com actuava el sentiment d'egoisme, “deslligat de tota orientació professional o ideològica determinada”, per sobre de l'egoisme de classe o de partit:

- Com una força que afectava a la societat, p. 362:

«És la deu subterrània que nodreix tots els moviments, totes les empreses que signifiquen un treball de dissociació, de descomposició de la societat; que maten la força cohesionadora de solidaritat, principi vital de totes les formacions col·lectives.»

---

⁴⁹⁰ *Ibidem*, 362-363. L'article fou publicat el 11 de maig de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

- Com una força que afectava a la família, p. 362:
«És el corc que destrueix la cohesió familiar, que tant en les hores d'adversitat, per resistència al sacrifici, com en les hores de benestar, per ambició o enveja, separa els fills dels pares, el germà del germà, el marit de l'esposa.»
- Com una força que també afectava les forces polítiques, p. 362:
«La mala llavor que desconjunta els partits més poderosos, enemistant uns homes amb altres, fent néixer recels i desconfiances i rivalitats entre els que manen i els que obeeixen, els que organitzen i els que representen, els que duen les 'juntas directores i els que duen els grans instruments de publicitat. La mala llavor d'on surten les apostasies i les sectes i les falses reformes.»

Prat exposava com podria influir la força de la Solidaritat Catalana per a superar la força d'aquell egoisme destructor, p. 363:

«En aquesta hora plena de la solidaritat catalana, en aquesta grandiosa brotada de totes les virtuts i de tots els entusiasmes germanívols, renovem, com en un baptisme nacional, les forces sanes de la nostra ànima de ciutadans, de catalans, d'homes, i sapiguem viure en tots els actes, en totes les hores, en totes les esferes de la nostra vida, una fecunda solidaritat, gran remei contra els instints i contra els homes i contra els grups i contra els programes dissolvents.»

2.2.30 *Obra de Solidaritat*⁴⁹¹

Prat dedicava aquesta article a posar de manifest els resultats que s'estaven obtenint amb l'actuació de la Solidaritat Catalana.

Iniciava l'article referint-se als resultats de l'acció de la "Comissió organitzadora de l'Homenatge de Solidaritat", p. 366:

«És riuada plena que porta als camps de la plana la terra dels cims, és força d'activitat que trasbalsa les gentades adormides, és crit de germanor que de cap a cap de la terra catalana ha fet córrer una alenada d'esperança, un redreçament de primavera en el cor d'una altra primavera.»

Exposava com s'havia traduït l'acció de la Solidaritat en l'àmbit de la lluita política:

---

⁴⁹¹ *Ibidem*, p. 366. L'article fou publicat el 12 de maig de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

- Havien cessat “els odis”, p. 366:
«Els odis han passat, les lluites apassionades en els districtes muntanyencs amb uns, en els carrers i places de Barcelona amb els altres, han plegat en sec; que tots, uns i altres, ens hem sentit fills d'una mateixa pàtria, tots davant de l'enemic comú ens hem donat les mans i ens hem posat amb delit a la feina comuna.»

- Havia cessat l'esperit de “discòrdia”, p. 366:
«Com si la pregària que dels devots de Montserrat puja a la muntanya catalana hagués estat sentida, ha estat foragitat de Catalunya l'esperit de discòrdia i s'apleguen *tots els catalans amb cor de germans.*»

- Es lluitava contra “la llei tirànica”: “Blancs i negres, tots els catalans vàrem lluitar contra una llei tirànica. Blancs i negres de totes les regions varen respondre a la crida de Catalunya”.

Prat feia una crida als catalans a demostrar el seu agraïment, p. 366:

«Blancs i negres, tots els catalans, enllaçats en patriòtica rotllana, hem de presentar l'ofrena del nostre agraïment, del nostre homenatge, als campions del pensament i de la llibertat de Catalunya».

Finalitzava l'article mostrant la seva confiança en el futur, p. 366:

«Que la pau de Catalunya sigui per a nosaltres i per a ells una pau llarga i fecunda; que mantenint cada un les pròpies conviccions i les pròpies creences, sapiguem ja sempre més, quan de la nostra terra es tracti, aixecar, pel damunt de les coses que ens allunyen i separen, l'encaixada de germans.»

2.2.31 *Cinisme*⁴⁹²

Prat, en aquest article, assenyalava als catalans quina era la resposta que donava el Govern espanyol a les propostes que es feien des de Catalunya.

Iniciava l'article referint-se a l'actuació de Moret, p. 109:

«La contesta d'en Moret a Catalunya és una burla cínica que només l'home dels grans cinismes podia permetre's amb la nostra terra a les altures en què estem.

---

⁴⁹² Enric Prat (2000). *Obra completa. 1906-1917*. Op. citat, p. 109-110. L'article fou publicat el 15 de maig de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

Parlar del compliment dels deures dels governants amb motiu de la darrera suspensió de garanties, atribuir-la a culpa dels ciutadans, és una mofa sagnanta en llavis de l'home que ha fet votar la llei de jurisdiccions i sap per què aquesta llei ha hagut de votar-se.»

Ressaltava la resposta que havia donat el Govern espanyol a les peticions catalanes, p. 109:

«Respondre a la petició d'un Consell regional amb les mancomunitats del projecte de llei Romanones, a l'aspiració d'universitats autònomes amb el d'en Santamaria de Paredes és una irrisió, és un inri posat damunt de les aspiracions de Catalunya.»

Analitzava i exposava el significat de la resposta que donava el Govern a les peticions catalanes, p. 109:

«Dir que cedirà el castell de Montjuïc a Barcelona, però mantenint les fortificacions del cim; que es liquidarà el deute de l'Estat amb Barcelona de seguida d'acabat un expedient que mil vegades s'ha acabat i resolt, en altres tants casos concrets, sense mai arribar a compliment; que la llengua espanyola és i serà sempre l'única Llengua oficial, però que podem parlar lliurement en català dintre de casa, és dur la desaprensió a extrems inconcebibles només possibles en boca d'un Moret, d'un retòric de baix imperi que entona himnes a la llibertat en l'acte de matar-la, que crema encens a la producció nacional en l'hora mateixa en què a mans dels estrangers lligada de peus i mans l'entrega; que canta ditiràmiques parrafades de Marxa de Cadis a la pàtria, a la integritat intangible, a la sobirania de la nació, mentre s'ajup servilment a una intervenció vergonyosa de les ambaixades estrangeres, que farà d'Espanya un altre Marroc a glòria i profit dels grans pobles de l'Europa civilitzada.»

Remarcava que les respostes de Moret només eren paraules i que ja estaven “tips” de paraules, p. 109-110:

«Volem que acabi d'una vegada aqueixa conducta suïcida; aqueixa desastrada carrera de desastres que corren furiosament els homes de Madrid. Volem que acabi d'una vegada la seva dominació afrontosa per a tots els ciutadans d'Espanya.»

Prat s'adreçava als catalans per a que s'adonessin d'aquella situació, p. 110:

«Ja ho veuen els catalans, que enlluernats per la brillantor de la monarquia, com girasols guaiten sempre de cara a la Cort, girats d'esquena a Catalunya. Ja ho veuen, lo que de ponent ve sempre per a la nostra pàtria. Ja ho veuen, com a traïr la seva terra traeixen també els seus sentiments monàrquics i conservadors, perquè ajuden a

mantenir en abundants supuració la llaga repugnant que acabarà amb tot lo que ells més estimen.»

Animava a tots els catalans a utilitzar la força de la seva unió: “A fora prejudicis. Refiem-nos només de nosaltres mateixos, de la nostra unió, de la nostra força, de la força del nostre pensament i de la nostra voluntat”.

Finalitzava l'article fent una crida a la unió dels catalans, p. 110:

«Siguem tots d'un cor i d'una voluntat, posem tota la nostra energia, tot el valor indomable de la raça en solidar aqueixa fecunda solidaritat catalana que floreix com flor d'esperança en el cor de Catalunya, i units tots, agermanats tots, escombrarem de retòrics el poder, deslliurarem de la seva esclavitud nostra terra i totes les nacionalitats germanes de la nostra i com la nostra junyides al carro de la mort que ells condueixen.»

2.2.32 Els enemics de la Solidaritat. 3. Els caciquistes ⁴⁹³

En aquest article, que era el darrer de la sèrie que dedicà als enemics de la Solidaritat, Prat exposava el destacat paper que estava tenint aquell moviment per acabar amb el caciquisme.

Iniciava l'article referint-se al sentit que podia haver tingut el “món polític” que estava donant “les darreres badallades”, p. 364:

«Quan els ciutadans estaven retrets de les funcions públiques, era natural que alguns suplissin l'omissió i es cuidessin, a canvi dels avantatges del poder, de donar apariència de realitat al règim constitucional».

Exposava el procés que s'havia seguit:

- Com s'havia d'intervenir en la “vida política” a través dels partits, p. 364:

«Llavors, quan la gent de bona voluntat, conscient dels deures que l'ésser membres d'un poble lliure imposa, volia intervenir en la vida política, necessàriament havia de sumar-se a un dels partits existents. Per això sempre, en totes les èpoques, hi ha hagut en els partits persones sanes de cor, de recta intenció i de conducta honrada, que han fet vida de partit per obeir els dictats de la consciència.»

---

⁴⁹³ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 364-365. L'article fou publicat el 16 de maig de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

- Com hi havia “vividors” que participaven en la vida política, p. 364:
«Però llavors, com ara, s'acomboiaven en els partits els vividors, els amants de l'esport de governar, els vanitosos dels honors i dels càrrecs públics, els cercadors del poder pels beneficis del poder, els explotadors de monopolis i de concessions administratives, els captadors de credencials i prebendes. Són aquests els que formen i han format sempre a Espanya la massa dels partits, són aquests els que els dirigeixen, els que els imposen orientació i conducta.»
- Com hi havia “colles” que s'aprofitaven del “poder públic”, p. 364:
«Totes aquestes colles franques que exploten el poder públic, són estranyes al sentiment sagrat de solidaritat. De l'interès social, del bé de la nació, no se'n cuiden: no hi són per això en els càrrecs públics, en les corporacions administratives. Hi són per a ells.»
- Com havien estat desplaçades les “pràctiques caciquistes”, p. 364-365:
«Per això a Catalunya les organitzacions caciquistes delmades per les nostres patriòtiques campanyes, en arribar aquesta hora esplendorosa de la solidaritat catalana, no saben dissimular l'odi que senten contra el corrent de simpatia, de mutual cooperació en l'obra comuna que uneix i aplega els catalans.»

Prat es referia a la importància que tenia la Solidaritat Catalana en la superació del caciquisme, p. 365:

«La solidaritat catalana és un cop mortal, decisiu, a les ja anèmiques i gastades organitzacions caciquistes, és un pas immens en el camí del veritable govern del país pel país.»

2.2.33 *La gran victòria*⁴⁹⁴

Prat dedicava aquest article a posar de manifest el sentiment de solidaritat que estava sorgint a Catalunya amb motiu de la preparació de la festa de la Solidaritat Catalana.

Iniciava l'article referint-se a l'entusiasme amb què es vivia a Barcelona la preparació de la festa de la Solidaritat Catalana, p. 368:

«Barcelona es prepara per a la festa. Arreu es sent bategar sentiment generós de patriòtica solidaritat. Els anuncis de pertorbacions de l'ordre públic -a la

---

⁴⁹⁴ *Ibidem*, p. 368-369. L'article fou publicat el 18 de maig de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

muntanya, amb tanta d'afició escampats des dels centres oficials, no han deturat, poc ni molt, la pujada de l'entusiasme, que és viu., intens, universal. [...] Un mateix pensament obsessiona els enteniments, una mateixa conversa ocupa els llavis, un mateix entusiasme encén els cors. Barcelona, gran motor de la raça catalana, viu intensament la solidaritat.»

Explicava el ressò que estava tenint a Catalunya el moviment de la Solidaritat, p. 368:

«I de Barcelona, aquest sentiment s'ha escampat per Catalunya i és tot Catalunya que batega a l'impuls irresistible d'aquest corrent salvador. Ciutadans i associacions, associacions particulars i corporacions públiques, entitats polítiques i no polítiques, patronals i obreres, gremis i casinos, ateneus i acadèmies, chors i orfeons, tothom ha cuitat a afilerar-se en els rengles patriòtics que desfilaran davant dels defensors de Catalunya i els duran l'homenatge de reconeixement de la terra catalana.»

Exposava la importància de la manifestació que s'estava preparant:

- Per la seva magnitud, p. 368:

«De la grandiosa manifestació que es prepara, cap fel del passat no pot donar-ne idea, perquè no hi ha en el passat de la nostra Barcelona, ni en el de les altres ciutats d'Espanya, cap moviment popular que, per la seva amplitud, la seva universalitat, el seu caràcter, pugui comparar-s'hi.»

- Pel conjunt de participants, p. 368:

«Que no és un moviment de classe, ni de partit, ni de localitat. Totes les classes socials hi contribueixen; tots els partits totes les escoles, totes les doctrines hi porten el concurs de la seva força i del seu entusiasme; totes les ciutats i viles hi envien en amples colles als seus fills més estimats i més ardits.»

- Pel significat de la mobilització que es preparava, p. 368-369:

«És tot un poble que es mou, que es mobilitza, que es redreça a l'impuls d'un sentiment enlairat, que des de les vessants dels Pirineu o dels vorals de l'Ebre, des de les encinglades serres del Pallars o de les grasses planúries de l'Urgell, des de l'aspra muntanya, des del camp esplèndid, des de les valls rialleres de la costa, va empenyent cap al pla de Barcelona, cap a la Reina - de les Ciutats, la flor de les gentades.»

Prat animava als catalans a participar en aquella gran manifestació, p. 369:

«Endavant germans de pàtria! [...] És palpitació suprema de la vida catalana, és circulació de sang i unitat de viure, és afirmació eloqüent, indestructible, de l'ésser de Catalunya.»

Assenyalava el valor del sentiment de solidaritat que s'estava produint, p. 369:

«Bell, emocionant, serà l'acoblament de les gentades catalanes en les grans vies arterials de la nostra Barcelona. Però hi ha quelcom superior de suprema superioritat, quelcom més gran, més sagrat, quelcom que les males arts dels governants no poden desvirtuar, que cap contrarietat natural pot interrompre, que no depèn de pluges ni sols ni pedregades, de governadors ni de ministres, i és el sentiment de solidaritat, de catalana germanor, que esclatant, amb força irresistible, en tots els àmbits de la terra catalana, ha unit els cors i mogut les voluntats i aglutinat i fet moure les gentades.»

El despertar d'aquell sentiment de solidaritat era un “gran triomf de Catalunya”, p. 369:

«Que la solidaritat és la vida dels pobles í amb ella i per ella ha demostrat Catalunya, a propis i estranys, que és un poble veritable, un organisme de teixits vius sensibles al dolor de la ferida i a la fiblada del cautela, un cos ple de força, en plena pujada de la saba, en plena joventut d'activitat col·lectiva, en plena florida d'ideals i d'aspiracions i d'esperances».

Finalitzava l'article exposant la importància que tenia la Solidaritat Catalana per a Catalunya i per a “les nacionalitats ibèriques”, p. 369:

«La unitat espiritual de Catalunya, després d'això, ja ningú podrà negar-la, i la unitat espiritual és l'afirmació plena i perfecta de la personalitat de Catalunya.

Que aquesta poderosa vitalitat catalana, de creixença en creixença, solidaritzant amb el seu pensament totes les nacionalitats ibèriques, vagi esdevenint el nucli vital d'una nova i potent solidaritat.»

2.2.34 *L'obra dels diputats*⁴⁹⁵:

Prat dedicava aquest article a reconèixer l'actuació dels parlamentaris catalans que a Madrid s'havien oposat a la llei de jurisdiccions.

Iniciava l'article dient que els parlamentaris convidats ja havien arribat a Barcelona per a participar en la manifestació de la Solidaritat Catalana, p. 370:

«Els que arriben i els que ja són entre nosaltres, diputats i senadors de totes províncies, catalans i no catalans, republicans i integristes, carlins i alfonsins, nacionalistes d'aquí i furistes de Navarra i de Bascònia, tots els que la Comissió de Solidaritat ha convidat a rebre l'homenatge dels catalans, varen posar, en hores memorables, el seu nom i la seva paraula al servei de Catalunya.»

Exposava el procés que s'havia seguit fins a arribar a aquella “diada triomfal”:

- Primerament, hi hagué una divisió interna i Catalunya fou objecte d'una dura campanya propagandística, p. 370:

«Dividida en lluites internes; combatuda per tots els elements que representen força, poder i autoritat; presentada per aquests periòdics madrilenys d'ampla consciència, predestinats del trust, com a terra abjecta i menyspreable, mereixedora d'universal oprobí; amenaçada per una altra premsa amb tota mena de violències, condemnada a ésser execrada, destruïda, arrasada i sembrada de sal; abandonada de supremes institucions que, per altíssim deure i per pròpia conveniència, mai no. han de fer obra d'injustícia; lliurada a les arbitrietats d'un règim d'absolutisme..., semblava Catalunya una d'aquestes miserables províncies de l'imperi dels Tsars on tots els despotismes governamentals s'aplanen sobre els ciutadans, preparant la salvatge explosió de tots els odís i totes les violències.»

- Quan començà l'any 1906 no es tenia molta esperança en el futur, p. 370-371:

«Els homes de mirada pessimista profetitzaven desastres. Els més espantables auguris trobaven credulitats complaents. Per això, reaccionant contra aquestes imaginacions, en saludar l'any nou des d'aquestes planes escampaven paraules d'esperança recordant que després del mal temps torna la calma, que l'hivern més fred cova i prepara la més esplendorosa primavera.»

---

⁴⁹⁵ *Ibíd*em, p. 370-371. L'article fou publicat el 19 de maig de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

- Es va poder començar a superar aquella situació amb l'actuació que emprengueren els parlamentaris catalans a Madrid, p. 371:
«Ja ha arribat la primavera que anunciàvem, ja hi som en plena primavera, i més esplendorosa, més rica en promeses i esperances que mai ningú llavors no podia imaginar-se. I és per l'obra d'aquests diputats i senadors que tan aviat ha florit sobre la terra catalana.»

Prat ressaltava el resultat que tingué l'actuació dels parlamentaris catalans:

- En la defensa de Catalunya en el Parlament espanyol, p. 371:
«Que ells varen respondre a la crida dels catalans units en solidaritat patriòtica; ells varen portar els batecs d'una opinió pública, viva i forta, de l'opinió de Catalunya, a dins d'aquella Casa de les Comèdies que és el Parlament nacional; ells varen cohesionar al voltant de Catalunya forces prestigioses de totes les regions espanyoles.»
- En el canvi de consideració que tingué la causa de Catalunya, p. 371:
«De terra execrada va saltar Catalunya a exemple viu, a model estimulant de salvadora imitació general, a esperança de redempció per a tota Espanya. De província criminal va ésser exalçada per veus de les regions germanes a 'nacionalitat heroica. De proscripta de la llei civil, va ésser enlairada a l'altíssima missió de fundar amb el seu pensament i la seva aspiració la nova Espanya redimida i poderosa.»

Feia una crida a recordar l'actuació dels parlamentaris catalans, p. 371:

«Els noms d'aquests homes il·lustres sempre més han d'ésser sagrats pels bons fills de Catalunya, i d'una manera especial han d'ésser-ho els que no han nascut en terra catalana, els que, posant-se al costat de Catalunya, hi portaren voluntàriament, graciosament, sense venir-hi obligats per deures de patriotisme català com nosaltres, la força d'una opinió general espanyola, com en Salmeron, en Nocedal i en Mella, o la cooperació resolta d'una personalitat regional interna i vigorosa com l'Arana i l'Orueta, representants de l'admirable Bascònia.»

Prat finalitzava l'article expressant l'agraïment als parlamentaris catalans, p. 371:

«Benvinguts siguin tots, uns i altres, a la terra catalana, que terra de lleialtat va sempre dels seus reis ésser anomenada. Que el respecte i l'amor dels catalans els acompanyin sempre més, dins i fora de la nostra Catalunya.»

2.2.35 *L'alegria de la Pasqua*⁴⁹⁶

Prat dedicava aquest article a exposar el resultat de l'acte popular que havia celebrat la Solidaritat Catalana a Barcelona.

Iniciava l'article referint-se a com havia transcorregut la jornada de la Solidaritat, p. 372:

«Amunt els cors, fills de la terra catalana, germans de totes les terres espanyoles, amunt els cors. Suprema, grandiosa, triomfal ha estat la jornada. Catalunya entera ha estat en representació, en cor i en esperit a la gran festa. Catalunya entera ha celebrat la Pasqua de la nostra renaixença en la nostra Barcelona, una vegada més convertida en temple de la raça.»

Assenyala el significat que tenia l'acte que celebrà la Solidaritat Catalana, p. 372:

«Les paraules augustes d'en Salmeron, l'abraçada donada pel popular tribú a en Rossinyol, els aplaudiments, serens i xardorosos alhora, del poble barceloní, aplegat sense distinció d'estaments i d'opinions, han consagrat definitivament l'obra sagrada de nostra solidaritat.

És la glòria de la resurrecció després de la passió dolorosa. Admirem el poder, la fecunditat de la germanor, de l'harmonia, de la solidaritat, i ja ben conscients d'aquesta força irresistible, porteu-la tots amb un sol cor i una sola voluntat a fecundar aquest Estat decrepit que els vells polítics dels partits morts malmeten i destrueixen.»

Ressaltant que en aquell “acte imponent” s’havia exterioritzat l'ànima catalana, Prat finalitzava l'article citant unes paraules d'en Salmerón: “En Salmeron ho ha dit ben clar: A Catalunya hi ha la sang que ha de vivificar a Espanya; a Catalunya hi ha saba que ha de regenerar a les altres regions”.

2.2.36 *Record*⁴⁹⁷

Prat dedicava aquest article a recordar la figura política del doctor Robert.

Iniciava l'article manifestant el seu sentiment personal:

«Quantes vegades, en aquests dies de germanor catalana, m'ha vingut a la memòria el doctor Robert? Quantes vegades m'he dit: Si ell fos ara entre nosaltres!”.»

---

⁴⁹⁶ Ibídem, p. 372. L'article fou publicat el 20 de maig de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

⁴⁹⁷ Ibídem, p. 367. L'article fou publicat el 20 de maig de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

Exposava què hagués pogut sentir el doctor Robert, “el gran sembrador”, si visqués en aquell moment, p. 367:

«Si el doctor Robert hi fos entre nosaltres seria aquest temps el gran temps de la seva vida. L'home de la simpatia, de l'atracció dolça i suau de les voluntats, l'enemic de les violències i les lluites apassionades, respiraria amb fruïció l'atmosfera de pau, d'harmonia, escampada avui per tots els àmbits de la terra catalana.»

Ressaltava que Robert no havia pogut “sentir” aquella “hora esplendorosa”: “Com un martiri va acompanyar la seva vida d'apostolat patriòtic l'estrèpit de lluites desencadenades, la cridòria d'odis i amenaces, l'aspre ressò de la barreja”.

Finalitzava l'article expressant el record de Barcelona al doctor Robert, p. 367:

«Però Barcelona ha volgut associar-lo, associar el seu nom, a la gran festa d'ara, i aquest vespre, en prendre lloc l'efígie del gran patrici entre les altres dels homes eminents de Catalunya, seuran al seu entorn, honrant-la i aclamant-la, les més altes i integrals representacions de Barcelona, de Catalunya i de tota Espanya, unides, confoses en la suprema harmonia de la Solidaritat.»

2.2.37 Més amunt⁴⁹⁸

Prat, en aquest article, destacava l'èxit de la jornada que organitzà la Solidaritat Catalana a Barcelona i exposava la feina que es podia continuar fent en el futur.

Iniciava l'article ressaltant la gran participació que hi hagué en la manifestació a la Solidaritat Catalana, p. 373:

«La grandiositat imponderable de la festa d'ahir, meravella dels ulls, esplai de l'esperit, de vessall esplèndid, immens, d'alegria, de joventut de raça, de força d'imperi, portava als llavis de tothom una mateixa paraula: "Gran com aquesta no se'n farà mai més cap altra."»

Aquella riuada humana ampla, plena, interminable, feta de tota la sang catalana, de totes les comarques i ciutats i viles, de tots els estaments i condicions, sexes i edats, de totes les idees partits i escoles, de totes les altures intel·lectuals, produïa una impressió d'aclapament en l'esperit: l'aclapament religiós de les sublimitats que passen, supremes, incomprensibles, majestuoses, davant dels ulls que s'immobilitzen, i els genolls que es flecten i, els cors que s'abaten.»

Expressava la seva confiança en el futur, p. 373:

---

⁴⁹⁸ Ibídem, p. 373-374 . L'article fou publicat el 22 de maig de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

«Però un present com aquest és cabalment segura fermaça d'un esdevenidor més gros, més esplendent encara. Que la formosor de l'alba és claror suau i vacil·lant, comparada amb l'esclat del sol triomfal de la migdiada.»

Es referia a la feina que es podia continuar fent a partir d'aquell moment, p. 373-374:

«Els homes que han sabut organitzar aquesta manifestació grandiosa, el poble que ha sabut fer-la, amb un ordre, una serietat, una disciplina, un entusiasme fervorós que el posen al nivell dels grans pobles de les races germàniques, estan cridats a una destinació gloriosa; la destinació que tots sentim com veu imperativa de la nostra consciència, la destinació que els il·lustres hostes d'avui ens assenyalen amb unanimitat: redimir amb l'exemple i la força de Catalunya tota Espanya.

I si la festa d'abans d'ahir va ésser de tan sobirana bellesa i esplendor, representant el triomf de la voluntat popular sobre la lletra d'una llei tirànica, figurem-nos de quina manera sabrà honrar Catalunya els homes i les institucions que sàpiguen encarnar el seu triomf integral, el triomf del seu pensament i de la seva aspiració.»

Prat finalitzava l'article expressant la seva confiança en la participació que Catalunya havia de tenir en la nova organització de l'Estat espanyol, p. 374:

«Quan aquest dia arribi, quan aquesta forma catalana que abans d'ahir va revelar-se omnipotent, ben dirigida i orientada, hagi fet redreçar les nacionalitats germanes, víctimes d'aquesta mortal organització de l'Estat; quan l'Espanya nova triomfant es disposi a substituir l'Espanya morta d'ara, Catalunya que, la primera, ha començat la nova reconquesta, voldrà per recompensa l'honra altíssima d'hostatjar en la seva ciutat els homes que en les Constituents hagin de consagrar la gran renovació acomplida, i llavors, esteu-ne segurs, per impossible que sembli, Catalunya sabrà superar en el nou homenatge la majestat excelsa de l'actual.»

2.2.38 Homenatge als morts⁴⁹⁹

Prat, en aquest article, recordava la figura i l'obra de Pi i Margall, de Ferrer i Vidal, de Figueres, de Mossèn Cinto i del doctor Robert

Iniciava l'article referint-se a la costum de recordar i honrar els morts, p. 375:

«Recordar-se dels morts, honrar els morts, és una gran virtut de les famílies, les nacions i les races fortes. En les llars de muntanya, quan els parents i amics s'asseuen a

---

⁴⁹⁹ Ibídem, p. 375-376 . L'article fou publicat el 23 de maig de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

l'entorn d'una mateixa taula en les diades de gran festa, volen del cor als llavis, i d'una boca a l'altra, records i lloances dels que la mort se n'ha endut.»

A les “festes de Solidaritat” també es va recordar i honrar els morts, p. 375:

«Barcelona va voler fer coincidir amb les festes de Solidaritat el record gloriós d'homes eminents que han treballat per Catalunya. L'Ajuntament de Barcelona va interpretar l'unànime desig de tots els ciutadans en organitzar, per a les festes de l'Homenatge als patriotes vius, l'homenatge als patricis morts. Figueres, Pi i Margall, Ferrer i Vidal, Mossèn Cinto i Robert, són personalitats d'aquesta terra, que entranyen un viu sentit de solidaritat. Hi ha homes de qualitats genials que passen pel seu país isolats, sense deixar rastre, lliurats totalment a una obra individual. L'obra d'aquests, sigui com vulgui que s'apreciï i judiqui, va ésser obra social col·lectiva.»

Recordava els “períodes capitals del renaixement de Catalunya” que representaven les figures de Ferrer i Vidal, de Mossèn Cinto i del doctor Robert:

- Ferrer i Vidal, p. 375:

«En Ferrer i Vidal representa la transformació de la petita indústria dels obradors domèstics en gran indústria, imposada pels avenços de la nostra terra; representa l'aspiració de Catalunya al benestar econòmic, a la riquesa. En Ferrer i Vidal és de la generació composta de tants lluitadors, que va donar satisfacció a la primera de les necessitats que un poble sent: la necessitat del pa de cada dia.»

- Mossèn Cinto, p. 375:

«Mossèn Cinto és la suprema encarnació de la llengua catalana, de la generació que l'ha refet i restaurat i ennoblit, de la generació que va satisfer la necessitat de vida espiritual de la nostra terra.»

- El doctor Robert, p. 376:

«El doctor Robert va encarnar i encarna, avui encara després de mort, les aspiracions de Catalunya. la voluntat del nostre poble de veure respectats els seus drets, reconeguda la seva personalitat.»

Prat recordava l'obra de solidaritat que varen fer Ferrer i Vidal, Mossèn Cinto i el doctor Robert, p. 376:

«I tots varen fer obra de solidaritat. En Ferrer i Vidal no va ésser dels que es tanquen a casa i es lliuren a l'egoisme de la família, sinó que, industrial, va treballar per l'avenç de la

indústria, i va defensar aquesta indústria sostenint memorables campanyes per fer surar el criteri proteccionista. Mossèn Cinto va *recrear* la llengua catalana, va llegar-nos, després d'una vida de treball constant, una llengua refeta, renovada, aixecada a l'altura de les altres llengües llatines. El doctor Robert va sacrificar el seu benestar domèstic, el repòs dels darrers anys de la seva vida al bé dels altres catalans, deixant-nos a tots un gran exemple i una gran força, la força del seu prestigi.»

Exposava com van sentir la solidaritat, amb els “altres homes” i amb “tots els pobles espanyols”, Figueres, Pi, Ferrer i Vidal, Mossèn Cinto i el doctor Robert:

- Figueres i Pi: “En Figueres i en Pi varen lluitar per imposar a Espanya els seus ideals de democràcia i república”.
- Ferrer i Vidal: “En Ferrer i Vidal va treballar tota la vida per convertir en opinió general espanyola el proteccionisme, que era criteri econòmic de Catalunya”.
- Mossèn Cinto: “Mossèn Cinto, en la seva immortal *Atlàntida* va cantar en llengua catalana el naixement de la Ibèria gran, de la que va del mar de Lisboa al de Barcelona, dels Pirineus a Gibraltar”.
- El doctor Robert: “El doctor Robert va enlairar el catalanisme a regionalisme, la fórmula de vida política catalana a fórmula harmònica de vida política espanyola”.

Prat finalitzava l'article exposant la feina de solidaritat que havien fet els homes que recordava a l'article: “Així, fent obra de catalans, enfortint la solidaritat catalana, feien al mateix temps solidaritat viva amb les altres regions espanyoles”.

2.2.39 El doctor Robert ⁵⁰⁰

Prat preparà aquest document, en què es glosava la figura del Doctor Robert, per encàrrec de l'Ajuntament de Barcelona per a ser llegit a l'acte de col·locació del retrat del Dr. Robert en la “Galeria de Catalans Il·lustres”

---

⁵⁰⁰ Ibídem, p. 239-242. L'article fou publicat el 23 de maig de 1906 a *La Veu de Catalunya*. A l'inici de l'article i amb tipografia diferent es feia referència a l'origen d'aquest document, p. 239:

«Fragment que fa d'introducció a la biografia que del doctor Robert escriví Enric Prat de la Riba i que va ésser llegit a l'acte de la col·locació del retrat de l'insígne patrici en la Galeria de Catalans Il·lustres.»

El mateix Prat exposava l'encàrrec que li féu el consistori barceloní, p. 242:

«[...] és a mi, i no a un metge, a mi, company seu d'acció social i política catalana, present, hora per hora i dia per dia, a la seva ascensió cap a les altituds heroiques, que l'Ajuntament de Barcelona encarrega l'honrosa missió de dibuixar la seva fisonomia.»

El document s'iniciava amb una cita en què es definia la figura de "l'home-heroi", p. 239:

«El vell psicòleg que va ésser en Jafuda Bonsenyor, conseller del Rei Jaume, deia amb frase clara i concisa: "Qui fa llum va a sa claror." Aquesta breu sentència és tota una eloqüent definició de l'home-heroi.»

A continuació es referia a la figura de "l'home-heroi", de "l'heroi-mestre / heroi-profeta" i de "l'heroi-rei / heroi-governant":

- L'home-heroi, p. 239:

«[...] l'home-heroi, del que arrencant la veritat del cor del desconegut en fa present als altres homes, llegint el gran llibre del món n'ensenya l'amagat sentit als que no saben per ells sols llegir-lo, robant com Prometeu el foc del cel, el dóna a la humanitat, que durant segles al seu resplendor camina i a la seva claror es fecunda.»

- L'heroi-mestre / heroi-profeta, p. 239:

«Però, a més de la llum de veritat que l'heroi-mestre, l'heroi-profeta o poeta o escriptor fa davallar als homes, hi ha la llum de caritat, hi ha l'heroi per amor, per atracció, per simpatia; l'home que va a la claror pròpia de la pròpia Caritat; l'home que rebent d'un altre la veritat, l'escampa entre els homes adormits, despertant-los amb la seva paraula xardorosa, encomanant-los el foc nou de la seva ànima o acompanyant-los suaument per atracció personal irresistible, a la nova veritat, als nous ideals.»

- L'heroi-rei / heroi-governant, p. 239:

«Com l'heroi-mestre, com l'heroi-apòstol només, també a la seva claror camina, però claror de voluntat potent que trasbalsa i muda els pobles i les coses, l'heroi-rei, l'heroi-governant; l'home que dels llavis de l'apòstol recull l'ideal en estat d'aspiració sentimental i afectiva i el converteix en organització, en força articulada, en institucions, en lleis i costums, en carn viva i musculosa de la humanitat.»

S'explicava com els “fundadors de les velles religions nacionals” havien desenvolupat aquelles funcions, p. 240:

«Eren mestres d'una veritat integral: sistema de religió, de govern, d'explicació de la naturalesa alhora. Eren profetes que parlaven en nom d'una suprema divinitat. Eren poetes que cantaven l'harmonia que el món feia ressonar a dins del seu cor. Eren apòstols que escampaven pel seu poble les grans, veritats, les visions sobrenaturals, les paraules d'harmonia. Eren reis que organitzaven institucions, creaven consuetuds, dictaven lleis.»

Aquelles funcions es començaren a separar en “individualitats diferents”, p. 240:

«Mes en els temps històrics es destrien aquestes funcions de suprema altitud espiritual, d'altitud heroica; es separen, es posen en individualitats diferents i hi ha l'heroi-mestre, l'heroi-apòstol, l' heroi-governant.

No vull pas dir que una separació absoluta es faci entre uns i altres; les separacions absolutes no caben dintre l'ordre de la naturalesa.»

Les figures del “mestre” i de “l'apòstol” preparaven l'obra d'organització que després realitzava la figura del “governant”:

- El mestre, “l'heroi-mestre”, p. 240:
«L'heroi-mestre atreu amb el foc de caritat, predica amb la paraula com el governant i com l'apòstol, amb l'eloqüència dels seus cants de poeta, amb la interna eloqüència dels seus escrits de pensador.»
- L'apòstol: L'apòstol, en predicar, trasbalsa els pobles, remou, com potent arada, tota la terra; hi sembla la llavor de les institucions futures”.
- El governant, que preparava “l'obra futura”, p. 240:
«El governant, abans d'esdevenir rei o governant, és apòstol que prepara l'obra futura, que en organitzar predica, que en organitzar atreu i lliga els homes, que en organitzar sembla, escampa el nou ideal a dins de les capes socials encara esmorteïdes.»

Es ressaltava que diferents caràcters definien també diferents categories, p. 240:

«D'aquí neix en cada categoria una viva varietat de matisos que dins de cada classe o família espiritual aplega les individualitats en agrupacions específiques, semblants a les que en zoologia es formen en els ordres i classes i gèneres.»

S'assenyalava en quina "categoria" es podia classificar el Dr. Robert p. 240-241:

«En el quadro vastíssim d'aquesta classificació dels grans esperits, el Dr. Robert correspon a la segona categoria, la dels afectius, dels apòstols, dels que atreuen i lliguen voluntats humanes, i dins d'aquesta classe, a la varietat específica dels que atrauen pel do de la simpatia.»

Es glossava la figura del Dr. Robert, p. 241:

«No és el Dr. Robert el pensador d'intel·ligència innovadora que, posat en el llindar del desconegut, il·lumina les seves ombres, penetra les seves pregonitats, obre en la seva obscuritat inextricable, camí fressat per on han de seguir-lo les gentades. No és voluntat poderosa que empeny els altres homes, els acolla, els ordena i mobilitza per la força irresistible de la direcció ràpida, decisiva, ben calculada i orientada; per la força del caràcter indomable, resistint totes les oposicions, vencedor de tots els obstacles. Ni és l'heroi que il·lumina els homes, ni l'heroi que els fa moure. La claror del Dr. Robert va ésser amorosa claror suau de simpatia, va ésser dolça atracció sobre les sensibilitats, sobre els cors, sobre els ulls de la seva generació. La virtut heroica del doctor Robert va ésser virtut unitiva d'apòstol.»

El Dr. Robert havia estat un apòstol que semblava la "nova doctrina" catalana, pg. 241:

«El doctor Robert és aquest. És el sembrador que en el cor de la gent catalana, somoguda pels desastres, va sembrar-hi a mans plenes la nova doctrina; que recollint la bona nova reclosa en els cercles esotèrics de devoció inflamada, va aixecar-la enlaire i va ensenyar-la al poble atrafegat que no se n'adonava.»

Es remarcava que el Dr. Robert seria recordat com a patriota i no tant com a metge i com a professor universitari, p. 242:

«L'obra suprema del doctor Robert, la que caracteritzarà la seva acció sobre la terra als ulls de les generacions venidores, és la seva acció patriòtica, la seva cooperació a la resurrecció de Catalunya; que l'ànima dels pobles triomfa de la mort i fa triomfar de la mort els homes eminents que la serveixen.

I tant és així, que ja avui, quan encara no han passat cinc anys des del dia en què va deixar-nos, és aquest caràcter de la seva individualitat el que sura sobre els alters; [...]

I jo no us parlaré del professor eminent, honra de la nostra Facultat de Medicina, ni del conferenciant incomparable adorat del nostre públic; ni del metge

popular que rics i pobres cercaven per consolador, sinó del patriota, del sembrador d'ideal en el 'cor de la gent catalana.»

El document finalitzava recordant la figura del Dr. Robert com a “sembrador d'ideal en el cor de la gent catalana”, p. 242:

«Fixat el caràcter dominant, fixada la categoria espiritual del doctor Robert, anotarem la seva modalitat personal, la seva individualitat concreta, la *roberteïtat*, com dirien els vells teoritzadors de l'individualització; considerarem com les seves facultats, la seva professió, el seu temps col·laboraren en la preparació del seu apostolat patriòtic i com aquest patriòtic apostolat va exercir la seva acció fecundant en les entranyes de la terra catalana.»

2.2.40 *Boda reial*⁵⁰¹

Prat dedicava aquest article, que s'emmarcava en l'enllaç matrimonial del Rei Alfons XIII, a exposar els interessos que hi havia darrera del suport polític i popular que tenien els actes que s'estaven celebrant.

Iniciava l'article referint-se a l'adulació amb què es tractava a la princesa Victòria, la futura esposa del monarca espanyol, p. 175:

«Els aduldors dels poderosos, els periòdics del *trusts*, lacais del motí i de les turbes bullangueres, quan els motins o les bullangues feien caure o enlairaven ministeris; explotadors del patrioterisme suïcida que va perdre les colònies i va amarrar de sang els camps de Cuba i de dol totes les llars humils d'Espanya; servidors de les oligarquies que s'acaben de menjar l'imperi mundial de Carles V, ara, al venir a Espanya la princesa Victòria a compartir el trono d'Alfons XIII, l'han saludada com a encarnació de la Nova Espanya.»

Es preguntava pel “concepte” què es podia formar la princesa anglesa de l'expectació que es tenia a Espanya de la seva arribada, p. 175:

«Quin concepte més petit ha de formar-se d'aquesta terra quan de l'adveniment d'una joveneta, que encara no ha obert els ulls a la plena llum de la vida, se'n fa un aconeximent nacional, una esperança certa de renovació de la vida tota del país?»

Es referia als actes oficials que s'estaven celebrant, p. 175:

---

⁵⁰¹ Enric Prat (2000). *Obra completa. 1906-1917*. Op. citat, p.175-176. L'article fou publicat el 31 de maig de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

«Nosaltres no hi estem, per adulacions vanes; nosaltres tenim del Govern, i dels homes que el duen, tan baix concepte que les festes d'aquests dies no ens despertem cap entusiasme i planyem la nova Reina pels desenganys que d'aquestes aparatoses solemnitats han de venir-li, i planyem aqueix malaventurat poble d'Espanya que, amb aquestes grandeses d'oripell, s'oblida de la seva veritable condició.»

Assenyalava quins interessos hi havia darrera del suport polític i popular als actes de la jornada de la boda reial, p. 175-176:

«Quan entorn de la reial carrossa s'apilotin les multituds curioses o entusiastes; quan omplin la vasta carrera representants de totes les grans famílies històriques d'Europa, detentadores de tronos i jerarquies aristocràtiques; quan desfilin en corrua interminable tots els brillants uniformes i pits encintats i decorats dels variats cossos i ordes que tenen el poder; quan els carrers endomassats donguin la impressió d'una joia universal, pensin que allò és l'Estat, que la ciutat endomassada és la ciutat que viu de l'Estat i és i creix per l'Estat, que les multituds entusiastes són les multituds que tenen o esperen de l'Estat, que els personatges d'infinites categories que semblen la força d'una raça són els beneficiaris dels sous i càrrecs i situacions privilegiades de l'Estat. I pensin que l'Estat és el Govern amb tot sos organismes i que l'arbre mestre del Govern és el poder reial, és el Rei, quefe d'aquesta vasta i innombrable família política.»

Ressaltava els problemes reals que tenia Espanya, p. 176:

«No confonguin, doncs, la joia i l'entusiasme de la família política del Rei, acoblada en les vies de la Ciutat Reial, amb el país veritable, i enmig de l'alegria de les festes, recordin-se que tot Espanya està trasbalsada per problemes que demanen urgentíssima solució; que la misèria extenua Andalusia; que les indústries arrossequen vida anèmica mercès als entrebancs de l'Estat; que els productors tremolen d'indignació al veure l'aranzel d'Espanya arreglat com el de qualsevol nació barbra intervinguda per les ambaixades estrangeres; que les regions més fortes d'Espanya ja estan cansades de paraules vanes i volen satisfacció immediata a les seves aspiracions; que la desgraciada exigència de lleis d'excepció ha obert en el cor del país un ressentiment formidable, que només una vida nova podria fer oblidar.»

Prat finalitzava l'article referint-se a la grandesa dels reis i a la grandesa dels pobles, p. 176:

«Que les grandeses de les festes d'avui no serveixin d'argument per a perseverar en el camí de perdició i de ruïna; que enmig de les belles alegries d'aquests dies, pensin que la grandesa veritable dels reis només pot fer-la la grandesa dels pobles; i que només

el benestar i la prosperitat dels pobles, nascuts de just govern i sabia administració, poden fer inalterables el benestar i la prosperitat dels reis.»

2.2.41 Comentarís⁵⁰²

Prat, en aquest article, exposava la independència que tenia el sentiment català respecte als partits polítics i a les diferents fórmules que podien assolir els sistemes polítics.

Iniciava l'article remarcant que el sentiment català no era exclusiu de cap dels partits polítics, p. 176-177:

«El moviment nacionalista de Catalunya no és ni ha de ser conservador ni anticonservador, monàrquic ni republicà, dinàstic de don Alfons ni de don Carles. És tot un poble que ressuscita, que torna a la consciència dels seus drets; no un partit. [...] Republicans i monàrquics, conservadors i radicals, dinàstics d'aquesta o de l'altra dinastia, tots són catalans, tots poden sentir igual el sentiment de pàtria catalana.»

Es referia a la relació que tenia el catalanisme amb les diferents fórmules polítiques:

- Amb les fórmules federalistes, p. 177:

«Tant s'enganyen els que cerquen les arrels del catalanisme en els equilibris formulistes del federalisme espanyol com els que fan consistir el regionalisme en l'amor a les costums patriarcal de la raça catalana, als seus sentiments virtuoses, a les seves tradicions monàrquiques i conservadores. Que el federalisme espanyol va ser apriorisme cosmopolita que fraccionava els pobles sense atendre poc ni molt la personalitat de les nacionalitats; i el regionalisme conservador confonia els caràcters que singularitzen un determinat període històric de la nacionalitat amb la nacionalitat mateixa, que dura i subsisteix a través de tots els períodes, de totes les mudances, de totes les costums i idees i institucions que cauen o s'enlairen.»

- Amb les fórmules monàrquiques i republicanes, p. 177:

«Però si és cosa indiscutible que el nacionalisme no és ni ha estat mai monàrquic ni republicà i que tots els catalans, monàrquics o republicans, han pogut prendre lloc en ses files sense abdicar de ses individuals, de ses privades preferències per tal o qual forma de govern, també és innegable que el catalanisme, sense apartar-se mai poc ni molt d'aquesta neutralitat en l'ordre de les doctrines, havia sempre manifestat respecte i

---

⁵⁰² *Ibidem*, p.176-178. L'article fou publicat el 31 maig de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

simpatia pels poders constituïts, per les supremes institucions vigents, que són institucions monàrquiques.»

Exposava l'actuació que havia tingut el catalanisme des de la Restauració, p. 177:

«Quan, baix la direcció de l'Almirall, sortia de l'esfera purament literària, per a devenir ideal polític, el seu primer acte públic va ser dirigir-se al cap de l'Estat, al Rei Alfons XII, presentant-li aquella famosa *Memòria*, primera condensació concreta dels ideals de Catalunya. I va ser un catalanista republicà qui va formular-la, qui va organitzar la seva presentació, qui va pujar les escales del palau d'Orient per a entregar-la.

I sempre, en totes les ocasions, totes les agrupacions catalanistes, sense una sola excepció, s'han dirigit a la Corona demanant justícia, demanant satisfacció a les aspiracions catalanes, demanant defensa contra les atzagaiades dels governs.»

Es referia a la composició social dels integrants del moviment catalanista, p. 177-178:

«Els adeptes del nacionalisme català eren en sa gran majoria elements de la classe mitja que, tant sent monàrquics com sent republicans, havien de sentir-se ferits per la propaganda d'odis de classe a què es donaven determinats agitadors, per la pertorbació fonda que introduïren en la vida econòmica de Catalunya.»

Prat presentava l'evolució que havien experimentat els sentiments dels catalanistes entre la fórmula monàrquica i la republicana:

- En els inicis del moviment catalanista, p. 178:

«[...] per a la immensa majoria de catalanistes, la qüestió de monarquia o de república ha estat sempre qüestió secundària, i a fi de no complicar la implantació de l'ideal suprem de vida autònoma catalana, o de no retrassar-la subordinant-lo o lligant-lo a altres problemes, fins els que eren fonament republicans haurien deixat de banda els seus íntims ideals, haurien aplaudit a la monarquia si hagués donat satisfacció a Catalunya i lleialment l'haurien apoiada.»

- En el regnat d'Alfons XIII, p. 178:

«Avui això ha canviat. Els darrers mesos d'història espanyola han sigut fatals per a la monarquia, han mort totes les simpaties, han sembrat agravis allà on creixien devocions i complacències. Avui el monarquisme de Barcelona cap sencer a dins de la diadema que uns quants senyors i unes quantes senyores han fet construir, a honra i glòria de sentiments hereditaris; pot embolicar-se amb el mocadoret que els homes de l'Institut de Sant Isidre han presentat a la nova Reina.»

Exposava quina era la postura dels catalanistes en la preferència entre la monarquia i la república, p. 178:

«No és que hagin variat poc ni molt, les doctrines. Avui, com ahir, el catalanisme no és republicà ni monàrquic; avui, com ahir, poden lliurement els catalanistes mantenir les seves particulars preferències per una o altra forma de govern. Lo que ha variat no és el programa, no són les doctrines, són els sentiments.

Els nacionalistes que ahir eren monàrquics, continuaran sent-ho; els que ahir eren republicans, també; però els republicans que ahir havien pujat fins als peus del Trono, seguint l'exemple de l'Almirall, avui se n'apartarien amb decisió; i, en canvi, els monàrquics ara han aplaudit i obsequiat a n'en Salmeron pels carrers de Barcelona.»

Finalitzava l'article referint-se a com s'havia d'entendre el sentiment catalanista, p. 178:

«És el sentiment general dominant a Catalunya lo que ha mudat, i aquest sentiment general hauria de suggerir als incondicionals d'aquí, o als seus quefes de Madrid, alguna cosa més sèria que casinets caciquistes, que mocadors i diademes i anuncis de nous viatges.»

2.2.42 La dinamita a Madrid⁵⁰³

Prat, en aquest article, tractava de l'atemptat que sofrí la parella reial el dia del seu casament.

Els autors de l'*Obra completa* de Prat de la Riba expliquen en una nota⁵⁰⁴ el context en què es produí aquell succés.

Iniciava l'article referint-se a la violència que s'havia estès a Madrid, p. 178:

«Per primera vegada ha sentit la capital política d'Espanya l'esclat terrible de les bombes anarquistes; per primera vegada l'odi d'aqueixa secta de desequilibrats ha escampat la mort pels seus carrers, atapeïts de gentades entusiastes.»

---

⁵⁰³ Ibídem, p.178-179. L'article fou publicat el 1 de juny de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

⁵⁰⁴ Ibídem, p. 179. Nota núm. 40:

«L'autor de l'intent de regicidi fou Mateu Morral, que treballava per a Francesc Ferrer i Guàrdia a l'editorial de l'Escola Moderna i era fill d'una família burgesa de Sabadell. Morral se suïcidà. El 4 de juny de 1906 la policia detingué Ferrer i Guàrdia, acusat d'inductor de l'atemptat. Defensat per Lerroux i per Emiliano Iglesias, Ferrer va ser posat en llibertat per manca de proves».

Exposava com es podia sentir l'esposa del Rei: "La gentil princesa estrangera ben aviat haurà sentit l'amargor crudel de la reialesa, ben aviat ha tocat la negra realitat de la nostra vida trasbalsada". També es referia al record que podia tenir Moret, "el Moret amic dels agitadors d'odis de classes", de la política que havia seguit a Barcelona, p. 178-179:

«Ha d'haver-se recordat d'aquelles tempestats d'odis aixecades sobtadament a Barcelona per a deturar la creixença regionalista; ha d'haver-se recordat de les propagandes llibertàries, permeses sempre fins quan se prohibien les nostres reunions patriòtiques; ha d'haver-se recordat d'aquell governador Socías que va infantar la vaga general, punt de partida de la nova revifada dels grups i dels atemptats anarquistes.»

Ressaltava l'amenaça que suposava l'extensió de la violència, p. 179:

«El foc que amb criminal indiferència han deixat créixer a Barcelona, ha pres ja a Madrid. Que és massa a la vora de Madrid Barcelona per a poder-hi acumular impunement tempestats polítiques o bé elements de descomposició i de mort; i així com l'onada republicana, artificialment provocada a Barcelona des del poder, va escampar-se per Espanya i va desvetllar el republicanisme de la Cort, constituint avui una efectiva amenaça per a les institucions, així aquesta podridura moral de l'anarquisme, que han deixat triomfar en la nostra Barcelona, ha fet ja la seva terrible aparició en el cor de les multituds madrilenyes.»

Demanava als responsables polítics que reflexionessin sobre la situació de violència que s'havia creat, p. 179:

«Pensem tots en la culpa que a tots ens pertoca. Que hi pensin sobretot els que anys i anys ha des del poder havien resolt aquest problema i s'han entretingut en lluites personals o en empresonar patriotes o en fer aprovar lleis d'excepció. Que hi pensin, sobretot, els qui des del poder són escola d'anarquisme, posant la força de l'autoritat i de la llei al servei de totes les passions i concupiscències particulars, de cos o de banderia. Que hi pensin els que per a un fi polític venten cínicament des de dalt les males passions i es pensen, després d'haver-se'n servit contra els ideals que pugen, que podran a son albir fermar-les altra vegada.»

Prat finalitzava l'article dirigint-se als "ciutadans de Madrid", p. 179:

«Obrin els ulls els ciutadans de Madrid que ara han fet coneixença amb aquesta fruita del mal, i a la fi veuran lo mateix que tant temps ja vèiem els homes de la desangrada Barcelona.»

2.2.43 *La nova solidaritat*⁵⁰⁵

Prat en aquest article exposava que el moviment de solidaritat que havia començat a Catalunya ja s'estava estenent a altres regions espanyoles.

Iniciava l'article referint-se a la dualitat econòmica que s'havia originat entre les regions espanyoles, pg. 377:

«Tràgic conflicte el de l'Espanya d'avui! Dalt, al centre, veïnes de la capital política, formant el nucli director de l'Estat, les regions esmorteïdes de vida agrícola rudimentària, amb població reduïda a un promig de 25 habitants per quilòmetre quadrat, sense comerç, sense indústria. A baix, a la perifèria, allunyades del poder, les regions de vida intensa, amb densitat de població, que treballen, que progressen, que senten totes les necessitats de la civilització moderna.»

Aquella dualitat econòmica era “la clau” per a entendre la situació política espanyola: “És que hi ha a Espanya dues polítiques, dos pensaments nacionals, dues cultures, àdhuc dues capitals”.

Exposava les diferències que hi havia entre l'Espanya central i l'Espanya perifèrica:

- L'Espanya central es considerava “representant de la unitat, de l'Estat, de la Pàtria”, p. 377:

«L'Espanya central és l'Espanya *hidalga*, quixotesca, de l'honor calderonià; la dels gloriosos tercis d'Itàlia afamats i espellingats, la dels aventurers conquistadors d'Amèrica, [...] És l'Espanya que mana, la que està apoderada del timó del Govern, la que es considera a, si mateixa amb orgull representant de la unitat, de l'Estat, de la Pàtria, i com atacs a la unitat, a l'Estat. a la Pàtria, judica tots els atacs al seu predomini, a la seva exclusiva hegemonia. La capital d'aquesta Espanya és Madrid, la ciutat burocràtica, la ciutat exclusivament política, aixecada al mig d'un desert, sense vida industrial i mercantil, que no coneix altra indústria que el monopoli, ni altra exportació que la de funcionaris.»

- L'Espanya perifèrica que protestava de “la ineptitud de l'Estat” per a exercir “les seves funcions” i per a “fomentar la prosperitat nacional”, p. 378:

«L'Espanya perifèrica és l'Espanya viva, riallera, de les hortes florides, de les valls regades, dels poblets que es toquen, de les colònies industrials, dels ports plens, de les

---

⁵⁰⁵ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 377-379. L'article fou publicat el 27 de juny de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

ciutats atrafegades; l'Espanya sense exotisme. sense pintoresc, que els turistes *desdenyen*, que els cronistes ometen, per ésser repetició o continuació, més o menys individualitzada, del que a tota Europa es troba. És l'Espanya particularista, l'Espanya que protesta de la incúria de tots els serveis públics, de la ineptitud de l'Estat per a les seves funcions el mateix que per a fomentar la prosperitat nacional en la forma que els altres Estats la fomenten: que vol política econòmica, vies de comunicació, renovació de l'ensenyança, llibertat, self-government...»

Ressaltava que Catalunya anava a “l'avantguarda de les regions” espanyoles, p. 378:

«Catalunya en el comerç i la indústria s'ha enriquit; rica i forta s'ha adherit més a la seva llengua i als seus costums, ha sentit tots els afanys d'un renaixement artístic, literari i científic, s'ha fet una capital esplèndida, s'ha adonat que no pesava poc ni molt en la direcció de l'Estat, que les seves necessitats no eren ateses ni solament enteses, que el seu pensament, el seu criteri, les seves aspiracions, eren sempre contrariats.»

Plantejava que el moviment de solidaritat, que s'havia iniciat a Catalunya també, s'havia d'estendre a les demés regions espanyoles, p. 378:

«Ara, aquest moviment ha entrat en una fase triomfal: la unió de totes les regions perifèriques, el bloc de l'Espanya que vol viure una vida intensa i forta, que vol integrar en una fórmula suprema de convivència i harmonia aquest dualisme, aquesta contraposició funesta, treient injustos i depressius monopolis de govern, i fent que cada nacionalitat es governi amb plena autonomia a si mateixa i totes plegades governin amb equitativa coparticipació als interessos comuns de l'Estat espanyol.»

Prat expressava el seu reconeixement als representants bascos, p. 378:

«Benvinguts siguin els representants de la Lliga Foral de Guipúscoa, capdavantera gloriosa d'aquesta gran empresa patriòtica. Ells porten a Catalunya el senyal de la nova aliança. Ells duen l'exemple d'una solidaritat poderosa que ha escombrat de lacais del Govern la nobilíssima terra èuskara.»

Ressaltava com s'estava estenent aquell moviment de solidaritat a d'altres regions espanyoles, p. 378-379:

«Ja ha passat l'isolament de Catalunya. Per sobre d'Aragó, que comença a desemperesir-se de tan llarga dormida, Bascònia i Catalunya afermen la seva unió indestructible amb estreta i franca encaixada. València, amb impetuosa embranzida,

es redreça per ocupar també el seu lloc d'honor en la nova germania. I Mallorca també hi vol ésser, com si sentís altra vegada la veu del rei Jaume, que la va deslliurar de la vella moreria.»

Prat finalitzava l'article exposant la seva confiança en aquell moviment de solidaritat: "És la nova solidaritat que esdevé, forta, irresistible, triomfadora...".

2.2.44 *Per la pàtria*⁵⁰⁶

Prat dedicava aquest article a ressaltar la importància de que les forces polítiques catalanes que formaven part de la Solidaritat Catalana anessin unides a les eleccions.

Iniciava l'article referint-se a la situació política que es vivia a Catalunya, p. 181:

«Arreu s'estén la convicció que ens trobem en un dels moments més crítics i solemnes de l'eterna lluita que Catalunya sosté contra l'oligarquia madrilenya. Totes les forces se concentren, totes les energies se recullen en un sol feix i reaccionen els esperits, animats d'hermoses esperances d'assolir la victòria.»

Exposava el significat que tenien les "festes de la Solidaritat Catalana" que s'havien celebrat, p. 181:

«Al caliu poderós d'aquelles grandioses i incomparables festes de la Solidaritat Catalana, espectacle únic en la història dels pobles; al manifestar-se lo que podia la gran força poderosa que descabdellava la voluntat unànime d'un poble quan sap unir-se; quan els qui hi assistiren, tornaren a ses llars i explicaren el meravellós espectacle que havien presenciado, commogueren les ànimes dels seus conciutadans amb tanta intensitat, que des d'allavors Catalunya està en una constant agitació.»

Feia referència al sentiment dels catalans de manifestar la seva voluntat en unes properes eleccions, p. 182:

«Els catalans senten imperiosos desitjos de tenir representants seus, ben seus, que sentin amb el seu cor i somiïn amb el seu pensament i que, vigoritzats pels aires regeneradors que circulen pels cims de les nostres muntanyes i per les fondalades de nostres valls i planes costaneres, portin al Parlament un ambient de vida nova, una tramuntana

---

⁵⁰⁶ Enric Prat (2000). *Obra completa. 1906-1917*. Op. citat, p.181-182. L'article fou publicat el 4 de juliol de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

d'aire sanitos de la terra, que purifiqui aquella atmosfera corrompuda i deturi la gangrena que rosega el cos podrit i decadent d'aqueixa pobra i desgraciada Espanya.»

Exposava la necessitat de que els catalans anessin units a les eleccions, p. 182:

«Per lograr això, els pobles han comprès que s'havien de deixar de banda totes les divisions; s'han convençut que, mentre se separin els uns dels altres, aniran sols com aquells gallecs del conte, que un home sol els roba a tots. Han entès que el dia que s'ajuntin agafaran el lladre i ells circularan lliure i tranquil·lament.»

Explicava quines eren les conseqüències de que els catalans anessin separats, p. 182:

«Mentre els catalans ens barallem estúpidaament, els de Tarragona amb els de Barcelona, els de Sabadell amb els de Terrassa, els del casino de dalt amb els del casino de baix, els avançats amb els atrassats, els republicans amb els monàrquics i els industrials amb els agricultors; mentre ocupem totes les nostres atencions en lluites insubstancials, la *colla de vius* de Madrid, l'oligarquia que té acaparat el govern de l'Estat, ens explota i xucla tota la nostra vida, deixant-nos sense força per a enderrocar-lo i prendre-li el govern de ses mans barroeres i criminals.»

Ressaltava que estava canviant la situació de desunió, p. 182:

«Ja s'ha començat a veure-hi clar, ja hem obirat lo que cal fer. Ja sabem que hem d'estalviar nostres energies per a combatre sens treva ni compassió el centralisme absorbent. Ja estem convençuts que no ens hem d'estalviar de forces barallant-nos mútuament, sinó que hem d'apaivagar els nostres esperits, hem de donar alè als nostres sentiments de germanor, per a vigoritzar-nos i estar en disposició vantatjosa a l'entrar en la lluita que s'apropa.»

Assenyalava quina havia de ser l'actuació dels partits catalans, p. 182:

«Hem de tenir una sola idea, una sola aspiració, i, tots a una, hem de nomenar els nostres que millor s'ho mereixin; i quan els triats, en poderosa falange, se n'entrin per aquells escons del Parlament espanyol, sigui la veritable Catalunya la que s'alci vigorosa per a engendrar una nova vida i ens salvi a tots d'una desfeta general.»

Prat finalitzava l'article referint-se als catalans que no s'unien en aquell moviment: “El que no faci callar les petiteses personals davant de l'interès suprem de la pàtria, serà un mal fill de la terra catalana; serà un traïdor que facilitarà el triomf als seus enemics mortals”.

2.2.45 *En Moret a Guipúscoa*⁵⁰⁷

Prat dedicava aquest article a exposar la política que estava seguint Moret a Bascònia.

Iniciava l'article dient que "l'acció repugnant dels maquiavelismes senils d'en Moret" havia arribat "la noble terra de Bascònia", p. 183:

«A Guipúscoa l'autoritat, que ha d'ésser salvaguarda dels interessos i dels drets dels ciutadans, s'aplica temps ha a congriar conflictes de tota mena als braus defensors de les aspiracions bascongades. Surten del Govern civil amenaces que en tot país civilitzat serien estigma d'ignomínia per a l'autoritat que les fes i per al Govern que les consentís. Se funden amb cabdals del pressupost de l'Estat, això és amb diners dels contribuents, periòdics governamentals, defensors d'ideals que l'opinió ja ha judicat i condemnat. S'exciten tots els odis, totes les males passions dels partits vençuts i dels vells cacics arraconats.»

Explicava com s'havia estès la violència a Bascònia, p. 183:

«La lluita ha sortit ja del terror en què es mantenen les lluites civilitzades: el bloc de les males passions havia d'acudir a l'atemptat barbre, i l'atemptat s'ha consumat a Sant Sebastià contra el director de *La Región Vasca*, que, per ser català i dirigir l'ardit periòdic campió de les aspiracions euskeres, acumulava tots els odis dels paràsits del centralisme.»

Es referia al significat que tenia aquella situació de violència, pg. 183:

«Aquests abaixament, aquest davallar als medis més reprovables, és la senyal més eloqüent de la seva impotència. [...] Aquests cíncics mercaders de patriotisme que s'indignen de l'aïslament regional i del particularisme, que tanta fressa mouen combatent fantàstics separatismes, tremolen d'astorament al veure que Bascònia i Catalunya van a posar els fonaments d'una nova solidaritat espanyola, i per tots els medis i els camins volen destorbar-ho.»

Prat finalitzava l'article exposant la seva confiança en la cooperació entre les regions per a poder superar aquella situació, p. 183:

«Però en va treballen. La seva actitud per ensenyar més clarament als que dubten que és aquesta la tàctica salvadora, i la unió de Bascònia i Catalunya, enfortida amb la

---

⁵⁰⁷ Ibídem, p. 183. L'article fou publicat el 6 de juliol de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

cooperació de les altres regions vives, triomfarà de les banderies que es parteixen el poder i redimirà tot Espanya.»

2.2.46 *El judici de la crisi*⁵⁰⁸

Prat dedicava aquest article a la crisi que s'estava vivint en la política espanyola.

Iniciava l'article referint-se a la forma com la "premsa madrilenya" i "els periòdics de províncies" tractaven la situació política espanyola, p. 184:

«Que la mentalitat de la premsa madrilenya i dels periòdics de províncies que en reben humilment el mot d'ordre i humilment el confegeixen és una mentalitat inferior de la més baixa inferioritat ja és cosa ben sabuda. [...] Mireu que, amb motiu de la comèdia cínicament representada per en Moret, aquests dies, parlar, sense riure, de crisis d'idees, d'orientacions progressives, de mires vers a Europa, de llibertat i democràcia és un prodigi de tonteria o de desaprensió o de *confiança* en els lectors.»

Ressaltava que la premsa treballava "en va" donant suport a Moret, p. 184:

«L'home de la llei de les jurisdiccions, el que ha fet donar al dret públic d'Espanya tan vergonyós pas enrere i els seus acòlits i ajudants en aquesta empresa regressiva, ja en poden fer de programes, ja el poden cantar l'himne de Riego; mai conseguiran amagar la seva veritable fisonomia de lacais servils del despotisme.

I ni la comèdia d'ara ni cap de les comèdies que inventi la fèrtil imaginació d'en Moret enganyaran el país, que sap per experiència fins on arriba el seu cinisme de contradir amb fets repugnants les seves mel·líflues paraules».

Prat finalitzava l'article exposant com es vivia aquella situació a Catalunya, p. 184:

«A Catalunya serà execrat per sempre, encara que segueixi defensant-lo, si ahir obertament, avui amb encobertes paraules, el *Diario de Barcelona*. Ni els telegrams enviats al *Brusi* i estampats per aquest com telegrams del seu corresponal especial (vaja un corresponal com ha arribat a tenir l'antic diari conservador!) ni les cartes escrites per en Moret amb què el *Brusi* donava gat per llebre als seus subscriptors, han privat als catalans de veure tots els senyals de la seva obra: i la seva obra és obra d'odi a Catalunya, és obra de pertorbació de la societat catalana, és obra de destrucció de la seva riquesa, és obra de dissolució social i d'anarquia.»

---

⁵⁰⁸ Ibídem, p. 184. L'article fou publicat el 8 de juliol de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

2.2.47 *De dret i del revés*⁵⁰⁹

Prat en aquest article responia a un article publicat en el *Brusi* en què s'atacava la seva obra *La Nacionalitat Catalana*.

Iniciava l'article referint-se a l'origen d'aquell atac, p. 69:

«Un d'aquests anònims col·laboradors amb què ha substituït el *Brusi* els noms il·lustres que van deixar-lo, un tal C. S., va estrenar-se amb un article en què, amb trossets retallats ençà i allà de *La Tradició Catalana*, volia fer de l' eminent personalitat del doctor Torras i Bages una clava per combatre el moviment catalanista. A aquesta falsificació de la fesomia del Bisbe de Vic, ha seguit una altra falsificació més accentuada encara: la de la meva doctrina, la de la meva obra *La Nacionalitat Catalana*.»

Explicava els motius que l'havien dut a escriure aquest article en què contestava a l'articulista del *Brusi*, p. 69:

«Pel que tenen de vulgars els arguments empleats, per la insignificància intel·lectual que tot l'article demostra, pel detallades que ja en el meu llibre mateix queden les raons amb què havia de contestar-li, pel molt conegudes que són les meves conviccions i les meves doctrines, no em volia prendre la molèstia de respondre res a la insidiosa diatriba. Però tenen raó els bons amics que amb insistència m'ho han demanat; és un deure de consciència desemmascarar en totes les ocasions els periòdics i els escriptors més o menys obertament enemics de la causa de Catalunya.»

Assenyala qui eren els enemics de Catalunya i de les obres que s'impulsaven des del catalanisme, p. 69:

«I enemics, i enemics deslleials de Catalunya són els que amb cites falses o desconjuntades volen fer aparèixer com a catalanisme pervers, detestable, pernicios, l'únic que hi ha, l'únic que lluita i treballa, que és el que publica diaris, í sosté societats, i triomfa en les eleccions, i manté totes les obres de cultura catalana, des de la més modesta escola al gloriós Orfeó Català o al Consistori dels Jocs Florals de Catalunya. Jo, fins a l'hora present, no en sé d'altre, de catalanisme. Si hi és, serà tan *silenciós*, tan dissimulat, que ni essent *enjambre* en sap res ningú a la nostra terra.»

---

⁵⁰⁹ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 69-74. L'article fou publicat el 9 de juliol de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

Preguntava qui eren el *Brusi* i l'articulista d'aquest per a qualificar el catalanisme, Prat es referia específicament al diari, a l'articulista i a l'article publicat:

- Es referia al diari, p. 70:

«El diari d'en Moret, el portantveu dels que han fet la llei de jurisdiccions dels que han insultat i pertorbat políticament i socialment la terra catalana; el diari que en les hores de suprema indignació de Catalunya cometia la traïció, *la* fellonia, de publicar en les seves pàgines, que noms il·lustres estimats dels catalans havien voltat de prestigi i consideració, telegrams i cartes escrits de la mà del polític que excitava l'aversion pública, encaminats a defensar la seva política anticatalana, aquest diari no té dret a parlar del catalanisme més que per atacar-lo, i si hi hagués dos catalanismes, l'elogi que fes d'un d'ells seria la condemna més trista que pogués fer-se'n. [...] L'òrgan d'en Moret, d'en Moret cap d'un programa anticlerical de llibertat i laïcització de l'ensenyança ¿vindrà a definir si tal catalanisme és sà, si tal altre catalanisme és irreligiós?»

- Es referia a l'articulista del *Brusi*, p. 70:

«En quant al senyor C. S. ja queda prou desautoritzat havent-se prestat a substituir en el *Brusi* els que per incompatibilitat amb les noves orientacions d'aquest diari han tingut d'abandonar-lo. I si això no bastés, el seu article mateix ja seria una desautorització prou aclaparadora. [...] És obra deslleial, perquè la més elemental honradesa d'escriptor priva de desfigurar el pensament d'un altre, triant d'un llibre un parell de trossets, i encara mutilats, i volent donar a aquests trossets, deslligats de tots els altres que en fan una unitat orgànica, una significació desnaturalitzada. És obra basta i grollera de sofista que juga sense escrúpols ni aprensions amb les idees i les paraules, torçant-les violentant-les sense respecte ni bona fe, com qualsevol estudiant de lògica que en plena concertació ha de defensar una mala causa.»

- Es referia a la motivació de l'autor de l'article, p. 70-71:

«I és la mala fe, l'odi sectari al catalanisme el que li suposo, i no ignorància, perquè a qui té pretensions de judicar públicament els altres escriptors, de trobar-los lírics o reposats, idealistes o pensadors, fundats en la realitat o bé en falsos conceptes històrics, no li puc suposar desconeixement de les beceroles d'escriptor, no puc creure que ignori el que és un elemental saber per a tothom que vulgui escriure: el sentit de les paraules.»

Prat exposava les acusacions que es feien a l'article del "senyor C. S.", p. 71:

«Que *La Tradició Catalana* és un programa (!) ; que *La Nacionalitat Catalana* és un altre programa (!) ; que el programa de *La Nacionalitat Catalana* és el revers de la medalla del de *La Tradició Catalana*; que aquest programa meu de *La Nacionalitat Catalana* no tracta de realitzar el bé de la nostra terra ni deslliurar-la del centralisme ni donar-li bon govern ni justa administració; que és fundat en concupiscències polítiques, ignorant de l'art de governar, desconexedor del valor social de la religió; que només es proposa, com a suprem ideal, una forma o sistema, indiferent al bé i al mal: l'autonomia política.»

A continuació es referia a l'acusació de que *La Nacionalitat Catalana* era un programa, p. 71:

«On ho ha vist? De quines reformes es parla? ¿Quines lleis demana? Quines transformacions escalona o seria? ¿Quina idea deu tenir del que és un programa, el senyor C. S.?»

Explicava què era un programa, p. 71-72:

«Un programa no és una obra individual, un programa no és una obra científica, un programa és el més oposat a una doctrina científica. El programa és una concreció transitòria d'una aspiració sentida per una colla d'homes, per un partit, que està en perpetu moviment, que és diferent avui d'ahir i serà diferent demà d'avui. Perquè tot el més circumstancial i variable: estat d'opinió, proporció de forces oposades, grau d'exacerbació dels sentiments i dels interessos a combatre, variacions dels interessos econòmics o socials a defensar que obliguen a donar preferència ara a una reforma, ara a una altra, tot influeix en el programa, tot contribueix a fer-lo, a transformar-lo, a arreconar-lo. ¡Quants programes no hi ha hagut ja en el catalanisme! Tants com moments de lluita, tants com partits o agrupacions s'han dibuixat dintre del catalanisme. [...] La teoria científica, l'obra doctrinal, és natural d'un procés radicalment contrari, d'un procés d'abstracció, de generalització».

Assenyala com havia format la seva concepció de nacionalitat, p. 72:

«Pujar amunt, amunt cap a la veritat suprema que no muda ni cau amb els anys i les modes i les civilitzacions; enlairar-se a la concepció més alta, més permanent, més absoluta de la veritat, és el que l'investigador es proposa, el que jo, respecte del problema català, vaig proposar-me, el que, bé o malament, respecte d'aquest

problema he aspirat a definir en el meu llibre.[...] Més, la concepció científica de la nacionalitat per nosaltres treballada, no va néixer de sobte com Minerva, sense passat, sense infància, sense creixement, sinó que va ésser engendrada en el si de la nostra generació, pel treball seguit de les generacions davanteres. I és aquí, en aquest punt, en historiar la *filiació* de la doctrina nacionalista, que exposava, no un programa, no una teoria, sinó un *fet històric* que podia ésser negat o rectificat com a fet, no criticat com a doctrina *increïble i asombrosa*.»

A continuació es referia a la formació del nacionalisme català, p. 72-73:

«I el fet, tant se val que *s'assombri* com no el senyor C. S., el fet és que el nacionalisme català no és fill de les teories federalistes i descentralitzadores, ni 'del desig de bon govern i recta administració, ni de què la nostra llengua valgui poc o valgui molt, ni de què el nostre dret sigui millor que els altres, sinó del sentiment de pàtria que varen despertar els poetes i els historiadors i arqueòlegs de la nostra renaixença. [...] El nacionalisme no es funda en el federalisme ni en la descentralització, i d'això, si hagués llegit *La Tradició Catalana* no se n'espantaria, perquè és un dels *leit motive* que més sovint revénen en les seves planes. Precisament com a reacció contra els sistemes purament formals d'aquesta mena, escriu el Dr. Torras la seva obra, cercant la substància viva, que és la personalitat del poble català, demostrada en la tractació a un pensament col·lectiu. »

Dirigint-se a l'articulista del *Brusi*, Prat formulava unes preguntes, p. 73:

«I en quant al restant, que tan *assombrós* li sembla, és d'una evidència tan elemental que per ell sol hauria hagut d'adonarse'n. ¿Creu el senyor C. S. que si Espanya tingués una administració previsor i intel·ligent, i si els seus governs fossin bons governs, no existiria la qüestió catalana, que ens avindriem que ens governessin els altres sense voler governar-nos nosaltres mateixos? ¿Es pensa, tal volta, que si la llengua catalana fos una llengua poc culta i endarrerida l'estimaríem menys del que l'estimem i deixariem de reivindicar tots els seus drets? ¿O que si els nostres costums i el nostre dret no fossin, com són, dignes del nostre amor i la nostra adhesió, acceptariem que ens imposessin el dret i els costums d'un altre poble?»

Responent a l'articulista del *Brusi*, rebatia l'acusació de que per a ell era indiferent que Catalunya fos "uniformista, centralitzadora, democràtica, absolutista, catòlica, lliure pensadora, unitària, federal, individualista, estatista": "ningú no té dret a suposar-ho,

perquè prou públicament parla en contra d'aquesta interpretació, no solament tot el que jo he escrit, sinó la meua vida mateixa”.

Explicava el significat que tenien les seves paraules en el context que s'havien escrit, p. 73-74:

«El que afirmo en aquestes ratlles i he afirmat repetides vegades en altres bandes, és una conseqüència lògica, rigorosament exacta de la doctrina de la nacionalitat. Els pobles o nacionalitats són individualitats col·lectives, que tenen una vida mil·lenària. Mentre tenen ànima, mentre tenen esperit nacional, són; quan l'esperit nacional mor, desapareixen. En el curs dels segles van mudant les idees, els estats socials, els costums, el dret, les ciències, però la nacionalitat és sempre la mateixa. Voler convertir una idea, per excelsa que sigui, en substància de l'esperit nacional, és una equivocació: sostenir, per exemple, que un poble, per penetrat que estigui de l'esperit religiós, és només per l'esperit religiós, i que desapareixent aquest deixa d'existir, és igual que afirmar que un home intensament devot durant molts anys de la seva vida, deixaria d'ésser, d'existir, pel sol fet de perdre la fe.»

Exposava la conclusió de la seva exposició, p. 74:

«I el mateix passa amb les conviccions d'ordre humà. L'hereu, que cita el senyor C. S., no és institució consubstancial de l'ésser de Catalunya; per segles no la va conèixer. Ni cap altra doctrina jurídica, política ni social. Per això, és possible que un home o un partit o una escola siguin nacionalistes, acceptin el principi de la personalitat catalana, i creguin al mateix temps que aquesta hagi de constituir-se amb reis absoluts o amb una organització socialista ú amb un règim unitarista i centralitzador; són conceptes diferents que no s'exclouen l'un a l'altre.»

Prat finalitzava l'article dirigint-se a l'articulista del *Brusi*, p. 74:

«Si s'hagués penetrat d'aquestes veritats elementals, hauria comprès el profundíssim sentit de la Solidaritat Catalana, que tracta amb odi concentrat, i s'hauria guardat d'invocar en va la paraula de Lleó XIII i Pius X, que mai un catòlic no ha de voler retreure per defensar una mala causa.»

2.2.48 *El manifest de la Lliga Foral*⁵¹⁰

Prat, en aquest article, exposava la relació que s'estava establint entre "Bascònia i Catalunya".

Iniciava l'article fent referència a la posició que havia adoptat la Lliga Foral de Guipúscoa, p. 189:

«L'obra de fecunda reconstrucció ibèrica per l'acció de les regions vives, de les regions fortes, ha donat un gran pas. La unió de Bascònia i Catalunya, lligada amb ferma llaçada amb la vinguda dels bascs a Barcelona i l'anada dels catalans a Sant Sebastià, ha estat proclamada solemnement, netament, per la gloriosa Lliga Foral de Guipúscoa davant de tot Espanya.»

A continuació es referia al significat que tenia la relació que hi havia entre els bascos i els catalans, p. 189:

«La unió de Bascònia i Catalunya és un fet consagrat que constituirà una lliçó a aprendre, un exemple a imitar per a totes les demés regions d'Espanya. [...] És la solidaritat de les regions lo que espanta els homes de la vella política; és el que les regions vigoroses surtin de l'aïslament, en què tan fàcilment les vencien i dominaven, per a sumar les forces en la defensa i en la reivindicació d'un règim de plena autonomia: Per això amb tota mena d'armes deslleials l'entrebanquen i combaten.»

Exposava la necessitat de que els representants parlamentaris servissin els interessos dels bascos i dels catalans, p. 189:

«Res d'escoltar-nos belles paraules dels que volen amb promeses desunir-nos, res de fer esqueneta a còmics sense contracte de la trista comèdia política madrilenya. Com diu la Lliga de Guipúscoa, són diputats i senadors *veritables* lo que necessita Euscària, lo que necessita Catalunya: diputats i senadors que no estiguin al servei dels governs, sinó al servei de la seva terra, al servei de la causa de la seva terra.»

Prat finalitzava l'article assenyalant quina seria la posició del catalanisme, p. 189:

«Catalunya estarà ara i sempre al costat dels seus germans de Bascònia. Plegats empenem una nova creuada, plegats suportem les injúries i les persecucions dels

---

⁵¹⁰ Enric Prat (2000). *Obra completa. 1906-1917*. Op. citat, p.189. L'article fou publicat el 26 de juliol de 1906 a *La Veü de Catalunya*.

sacerdots dels falsos ídols d'un fals patriotisme; plegats arribarem al demà gloriós que corona les causes santes, com la nostra.»

2.2.49 *Catalunya i el Marroc*⁵¹¹:

Prat en aquest article exposava la situació en què es trobava el comerç català amb el Marroc.

Iniciava l'article referint-se a la diferència de criteris que hi havia entre Madrid i Barcelona, p. 190:

«El Madrid oficial, amb totes les seves sucursals a Barcelona i a províncies, té el do de veure les coses al revés, quan ja a dretes no les hi mira per conveniències o negocis particulars. Però, sia per incapacitat, sia per mala fe, sempre judiquen i resolen els problemes públics contra el veritable interès nacional».

Ho exemplificava amb la situació que es donava al Marroc, en què l'organització de l'Estat no contribuïa al desenvolupament del comerç dels productes catalans, p. 190:

«Això acaba de passar amb lo del Marroc. Els productors catalans -i d'això prenguin nota el *Ciero*, que tan injustament va infamar-los- han provat, amb gran insistència, d'introduir-se al Marroc, i sempre els ha entrebancat lo mateix, sempre l'obstacle ha sigut l'Estat, l'Estat que per als productors dels altres països és el gran propulsor, l'auxiliar incomparable, l'introduïdor insubstituïble.»

Exposava la diferència de l'actuació de la representació diplomàtica espanyola en relació amb les actuacions que tenien altres representacions estrangeres, p. 190:

«Quan un barco estranger ressegueix les ciutats marítimes del Marroc, totes sense ports que assegurin la normalitat de la descàrrega, el cònsol del seu país autoritza el desembarc sense reclamar la documentació. Així, si es gira temporal, el barco interromp la descàrrega en el punt en què estava i es fa a la mar cap a un altre port, on se repeteix lo mateix, fins que el barco arriba a Tànger. Allà, el cònsol legalitza totes les operacions i despatxa els documents.

Però això, que ho poden fer els barcos anglesos i els alemanys i els francesos i els de tots els països zelosos de la seva prosperitat econòmica, això no ho poden fer els vapors espanyols, perquè així com en els pobles veritablement civilitzats se tenen els còsols, com tots els demés funcionaris, per al servei dels ciutadans, a Espanya els ciutadans són per a ús i profit dels empleats de totes categories.»

---

⁵¹¹ *Ibidem*, p. 190-191. L'article fou publicat el 13 d'agost de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

Assenyalava la situació de desavantatge amb què es trobaven els comerciants espanyols, “casi sempre catalans”, al Marroc, p. 190:

«Per això un barco espanyol se detura a Rabat o a qualsevol altra població de la costa marroquina, el cònsol espanyol reclama la documentació per autoritzar la descàrrega. Ell no s'entén de raons ni d'exemples d'altres còsols de les nacions poderoses i progressives. Ell és allà per a cobrar els seus drets. Del comerç i la penetració pacífica, tant se li'n dona. Això és bo perquè se'n cuidin els agents consulars d'Alemanya o d'Anglaterra, però ell! Ell no hi va anar per a res d'això. Ell és posat cònsol, pels serveis que va fer a tal o qual personatge. És allà per a cobrar-se aquells serveis. Per a res més. Privar-lo d'un ingrés és fer-li un robo i en protesta, i a Madrid troba, com és natural, qui es cuida d'emparar el seu dret contra les radicals pretensions de naviers i comerciants i industrials, casi sempre catalans per més senyes.»

Ressaltava el dubte que es tenia a Barcelona en relació a la intencionalitat que hi havia darrera d'aquella situació, p. 190-191:

«Que és l'estat present. I en aquest estat de coses el Govern espanyol fa semblant de preocupar-se'n. Vol lleialment afavorir la producció espanyola, o se tracta d'afavorir només el negoci de determinats madrilenys eixerits que fan servir els prestigis de la política per a escalar fortunes d'aquestes que es guanyen només amb la firma d'un ministre? Aquest és el dubte que tenim a Barcelona.»

Analitzava les possibles raons que havien originat aquella situació, p. 191:

«I casi ni el dret de dubtar ens queda. Perquè si es tractés d'afavorir les relacions comercials amb el Marroc, lo primer que havien de fer era donar la consideració de cabotatge al comerç amb el Marroc i obligar els còsols espanyols a seguir l'exemple dels còsols estrangers, acabant amb l'abús que fa impossible el comerç d'Espanya amb el Marroc. Però no, res d'això els ha preocupat, els governants. Lo primer que han pensat és construir un port a Melilla, port que serviria, naturalment, per als estrangers, que avui monopolitzen el comerç d'aquesta plaça.

Ara, si es tracta que algun polític *marroquisant obtingui* concessions de terres i pugui després més ventatjosament revendre-les a empreses estrangeres, que d'aquesta manera indirecta hauran comprat per cap diner els beneficis d'un bon port, tot això s'explica i se comprèn. Allavors és lògic no afavorir el comerç espanyol, és lògic fer un port a benefici dels estrangers.»

Prat finalitzava l'article adreçant-se a "la premsa madrilenya", p. 191:

«Però, allavores, mostri una mica més de pudor el *trust* de la premsa madrilenya, i per interès que tingui en apoiar-ho, no faci sortir *El Liberal* amb grans bocades de patriotisme per a combatre les reclamacions de Catalunya, més o menys ben condensades en les peticions del Centre Hispanomarroquí, de Barcelona.»

2.2.50 *El valor d'en Romanones*⁵¹²

Prat, en aquest article, exposava el poder personal i polític que havia acumulat Romanones i comparava l'actuació que tingué en la disposició relativa al matrimoni civil amb l'actuació que tingué amb la llei de jurisdiccions.

Iniciava l'article referint-se a l'actitud que havia mostrat Romanones amb el bisbe de Tuy: "Davant del bisbe de Tuy, el comte de Romanones s'ha quadrat. Després de fer l'Olivares amb els catalans, vol jugar a fer de Combes amb els bisbes, amb l'Església".

A continuació exposava el poder personal i polític que havia assolit Romanones, p. 191:

«El comte de Romanones és noble, és ric, és poderós sobre la terra. El comte de Romanones té un diari que el fa poderós entre els polítics de la seva terra. El comte de Romanones ven al poble a baix preu el verí de les obres d'en Kropotkin, d'en Bakounin, de tots els destil·ladors d'anarquisme.

Però perquè és ric i poderós, perquè té un diari, perquè en el seu diari ven al poble el verí de l'anarquisme, el comte de Romanones és ministre del Rei; el comte de Romanones és gran ministre radical en tots els governs democràtics que surten de la castissa democràcia dels Moret i Canalejas.»

Prat ressaltava l'actuació política de Romanones:

- Es referia a la seva forma d'actuar, p. 191-192:
«A dalt de tot de la seva grandesa aristocràtica, financera, política; de dalt de tot del seu ministeri, acana amb la mirada els ciutadans que s'atreveixen a judicar *lliurement*, *democràticament*, els seus actes de ministre. Sent tan demòcrata, tan liberal, ningú té dret a criticar-lo, i menys que ningú els bisbes, que per a ell són funcionaris dependents del seu ministeri.»

- Es referia a la situació que s'havia creat amb la disposició relativa al matrimoni civil, p. 192:

---

⁵¹² *Ibíd.*, p. 191-192. L'article fou publicat el 27 de setembre de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

«Cabament ara ell se n'havia pensat algunes per a fer entrar Espanya en el camí del progrés, i la primera no podia ser més transcendental: permetre casar civilment els catòlics. Qui no veu la transcendència d'aquesta mida per a redimir aquest país del vassallatge econòmic, intel·lectual i artístic de l'estranger? Que lliures, feliços i independents havien de sentir-se els espanyols després de concedir-los el magnànim comte la llibertat de casar-se, sent catòlics, davant de l'alcalde!»

A continuació es referia la successió de fets que s'havien originat amb la disposició relativa al matrimoni civil:

- Exposava la reacció del bisbe de Tuy, p. 192:
«Però un bisbe, el de Tuy, no es va saber estar de subratllar vigorosament *la insigne tonteria* del ministre, que, per de Gràcia i justícia que fos, al dictar semblant disposició, demostrava no saber ni les lleis de l'Estat ni les de l'Església, ja que unes i altres clarament disposen que els catòlics, mentre ho són, no poden prescindir del sagrament, això és, del matrimoni canònic.»

- I explicava quina havia estat la reacció de Romanones, p. 192:
«Ben garbellat, res; és a dir, res més que una altra atzagaiada de l'incomparable comte. Que ni l'Església en ressent cap mal positiu ni els catòlics poden fer-ne més ni menys, ja que no és el comte de Romanones, per Reials Ordres que rebí, qui pot lligar o deslligar sobre coses de consciència. Però el gran comte s'ha agafat a això per a fer sentir tot el pes de la seva força al prelat de Tuy. O processar el bisbe que s'atreveix a trobar malament un Decret anticlerical dictat a so de bombo i platerets, o bé la dimissió.»

Es referia a les “arrogàncies” de Romanones, p. 192:

«Quina llàstima que no les hagi tingudes sempre, sobretot en les grans qüestions que afecten el dret i la justícia!»

El senyor comte de Romanones ens fa pensar amb els ministres francesos, que s'humilien servilment davant dels grans poders servits per canons i baionetes, com en el cas de Fashoda, com en el del Marroc, i fan l'home davant del poder espiritual del Pontificat, sense deturar-se a respectar pactes ni concordats.»

Comparava l'actuació que Romanones havia tingut en aquell cas amb l'actuació que havia tingut amb la llei de jurisdiccions, p. 192:

«El liberal (!), el demòcrata (!) comte de Romanones també s'hi quadra orgullosament, davant del bisbe de Tuy, davant dels altres bisbes, funcionaris de l'Estat, que

s'atreveixen a tenir opinió pròpia i a manifestar-la enfront d'un simple decret ministerial. Però el liberal, el demòcrata senyor comte de Romanones va callar com una gallina mullada quan, no fa gaire, tot un estol de funcionaris -i aquests sí, indiscutiblement funcionaris de l'Estat- va exigir que es passés pel damunt de la Constitució i de la Llibertat i de la Democràcia, promulgant una llei tan extraordinàriament regressiva com la llei de les jurisdiccions.»

Prat finalitzava l'article dirigint una pregunta a Romanones: "Com vol que no ens riguem de les seves arrogàncies, senyor comte de Romanones?".

2.2.51 *El diputat rus*⁵¹³

Prat dedicava aquest article a exposar les simpaties que entre les "moixigangues revolucionàries" s'estaven guanyant els diputats de "la dissolta Duma".

Iniciava l'article referint-se al recurs que en el passat s'utilitzava de recórrer a la figura del "revolucionari polonès", p. 193:

«A mig segle passat els organitzadors de mascarades polítiques, els Rabagàs de tots els països llatins, havien trobat un truc de gran èxit: fer sortir el revolucionari polonès, l'heroi de la Polònia. Era en aquells bons temps que les nostres mares portaven a les orelles *llàgrimes de Polònia* com a homenatge sentimental als martiris d'aquell malaventurat país.»

Exposava com havia canviat la utilització d'aquell recurs, p. 193:

«Ara -lo que són les coses- ara els Rabagàs no lloguen polonesos, sinó al revés, russos. El diputat de la dissolta Duma ha heretat en les moixigangues revolucionàries el paper del polonès expatriat. Ell és l'heroi, el model presentat a l'admiració i la imitació dels radicals dels altres països; de Barcelona, per exemple.»

Ressaltava les conseqüències que tenia aquell canvi de simpaties, p. 193:

«I això és precisament lo deplorable: dur les simpaties, no als mestres de la civilització moderna, als anglesos, als alemanys, als ianquis, sinó cap als homes d'un poble que està rebotant-se històricament enmig d'atemptats criminals i revoltes estèrils, d'un poble que està proclamant davant d'Europa la seva ineptitud per a viure la vida moderna.»

---

⁵¹³ *Ibidem*, p. 193. L'article fou publicat el 2 d'octubre de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

Prat finalitzava l'article exposant el significat d'aquella nova mentalitat, p. 193:

«Aquesta és la mentalitat dels que es vanten a tothora de monopolitzar l'avenç, el progrés. Pobres colles, les de les masses *progressistes*, sempre dòcils al polític *més farceur* o al més ignorant i al més inculte!»

2.2.52 *El pa de Catalunya*⁵¹⁴

Prat, en aquest article, exposava les conseqüències que, per als interessos de la indústria catalana i per als interessos personals dels comerciants, tindria una modificació de la política aranzelària i el foment d'una política lliurecanvista o d'una política proteccionista.

Iniciava l'article cridant els catalans de totes les classes socials a defensar els interessos econòmics de "la indústria catalana", p. 193:

«El pa de Catalunya està en perill i tots els que estimem Catalunya hem de cuitar a defensar-lo. No pas els industrials tan solament, sinó tots els catalans: pagesos i comerciants, obrers i homes de carrera. Que tots, directa o indirectament, per llei de solidaritat econòmica que s'imposa fatalment als components d'una mateixa societat, tots participem de la prosperitat de la indústria catalana, tots ens sentim de la seva malenansa.»

Explicava que ni ell ni *La Veu de Catalunya* tenien interessos particulars en la indústria catalana:

- La seva família procedia de la pagesia, p. 193-194:

«No és pas cap prejudici ni parcialitat industrialista lo que em fa parlar. No tinc cap fàbrica. Els meus parents més acostats és de la terra o del comerç que viuen. Jo mateix porto en el meu cos, en la coloració del meu rostre, en els trets i els sentiments de la meva ànima, l'empremta de vint generacions de pagesos, vint generacions de passats meus que de la terra han viscut i a la terra han concentrat les seves afeccions i les seves esperances.»

- *La Veu de Catalunya* no havia obtingut avantatges de la seva defensa dels "interessos econòmics de Catalunya", p. 194:

«D'altra banda, *La Veu* no ha trobat pas sempre al Foment ni les facilitats ni les senzilles atencions que és deure elemental tenir a un gran diari que sempre ha defensat vigorosament els interessos econòmics de Catalunya. Fins per a la defensa d'aquestos

---

⁵¹⁴ *Ibidem*, p. 193-196. L'article fou publicat el 6 d'octubre de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

interessos no fa pas gaire va topat amb incomprendibles resistències de secretaria, que jo no vull pas saber per quina mena de raons varen ésser inspirades.»

Exposava quina era la seva motivació en aquella qüestió, p. 194:

«És, doncs, només l'interès general de Catalunya lo que mou la meua ploma; és la consciència clara i precisa que un gran mal amenaça tots els catalans, tota la terra catalana.

Sí, tots, tots estem amenaçats. Les societats són organismes vius de tan fonda i intensa solidaritat, que no és possible fer malbé un òrgan sense que tots els altres se'n ressentin. Com necessàriament, indefectiblement, el progrés en un ordre, sia el que es vulga, irradiarà en positius beneficis a tots els demés ordres de l'activitat social.»

Explicava quina era la seva actuació personal en relació a la defensa que els “botiguers barcelonins” feien dels seus interessos, p. 194:

«Jo em guardaré prou de condemnar l'egoisme, l'amor de si mateix i de les pròpies cases i dels propis interessos, gran ressort de l'acció humana en totes les empreses.

Tan respectable és l'egoisme si defensa grans empreses industrials com si defensa modestes botigues. Jo em guardaré prou de seguir els que aquests dies, faltant a l'esperit de solidaritat, han forçat fora de mida la reprovació contra els botiguers barcelonins, culpables d'un pecat contra el qual casi cap dels detractors estava prou net per a poder tirar la primera pedra.»

Es referia a la mentalitat dels catalans que només es preocupaven de defensar exclusivament els seus interessos, p. 194:

«Però jo diré als comerciants, com als pagesos, com als mateixos industrials, perquè tots cauen sempre en la mateixa falta, que es treguin del damunt aqueix egoisme regressiu, anacrònic, propi només dels pobles endarrerits i incultes, que els fa pensar que acaben els seus interessos allà on acaben les parets de la seva fàbrica o el ternel de la seva hisenda. Pensin que tant els interessa la prosperitat de la seva casa com la riquesa i benestar del seu país, de la seva societat. Pensin que tan eficaç per a fer prosperar la seva casa és el seu treball personal, com el treball de tots els altres ciutadans, des del que teixeix al que fanga, des del que ven darrera un taulell al que navega, des del que escriu al que fa eleccions o al que governa.»

Posava l'exemple de com havien pogut realitzar la seva obra Carnegie, Rockefeller i Roosevelt, p. 194-195:

«Lo que rep l'home dels altres homes del seu poble, de la seva raça, és imponderable. La limitació de l'esforç individual, per extraordinari, per genial que sigui, és assombrosa. En Carnegie, si hagués nascut i hagués treballat a Barcelona, no hauria muntat gran cosa més que la Maquinista; en Rockefeller no hauria passat de gaire als Rocamoras; en Roosevelt seria un diputat de la Lliga, desconegut fora d'Espanya, bregant amb l'anarquisme del nostre temperament i amb la inèpcia dels governants de Madrid, això si no l'haguessin derrotat les males passions coaligades. I és que en l'obra d'en Carnegie i d'en Rockefeller i d'en Roosevelt hi ha tant de propi, personal seu, com de degut a les grans energies dels altres ciutadans del mateix poble; i això els hauria faltat a Barcelona i això priva els nostres Carneggie i Rockefeller i Roosevelt, quan per atzar neix un a casa nostra, de formar-se i de conseguir tan grosses altituds.»

Feia una crida a la solidaritat entre els diferents elements de la societat catalana, p. 195:

«Quan tothom tingui l'ànima plena d'aquesta visió exacta de la solidaritat entre tots els elements d'un poble, allavors no seran possibles aquestes estúpides lluites de classes, no sentirem parlar gent que volen passar per intel·lectuals de *filisteus i fenicis*, no escoltarem els altres menysprear *a priori* teòrics i tècnics, no veurem, com ara hem vist, amb tristesa, telegrams i comunicacions d'uns elements de la producció contra d'uns altres.»

Assenyala als “botiguers catalans” les conseqüències que podria tenir la seva demanda de “rebaixes aranzelàries”, p. 195:

«Pensem-ho plegats, botiguers de Barcelona que tan bells exemples heu donat als vostres compatriotes en inoblidables campanyes. Pensem què seria de vosaltres, què seria de les vostres botigues si en comptes de l'opulenta metròpoli de creixent població que la indústria nodreix, devingués Barcelona un basar comercial només, com Burgos, com Valladolid, com la mateixa Sevilla. Què en traureu, de les rebaixes aranzelàries, si Barcelona es despobra, si el seu port, com el de la Corunya, només embarca comtes d'emigrants?»

Explicava com es podia aconseguir la prosperitat de Barcelona i de Catalunya, p. 195:

«És de la creixença de la ciutat, és de la grandesa de Barcelona, és de la riquesa de Catalunya que depèn la vostra prosperitat, i no de l'aranzel. Així ho ha comprès la Cambra de Barcelona, així el Círcol de la Unió Mercantil, així ho comprendrà també la Lliga de Defensa. Contra els fets no hi valen arguments ni prejudicis, i la correlació

entre la prosperitat del comerç i de la indústria és un fet, i fet viu, actual, en totes les grans nacions d'Europa, a Anglaterra, sobretot, empori de la indústria i gran mercat de tots els productes de l'univers, a la vegada».

Exposava als pagesos els avantatges que els aportava la indústria catalana, p. 195:

«Pensem-ho plegats també, pagesos de Catalunya, que tan enlairada missió heu exercit en la vida de la nostra raça. Per ventura no esteu interessats tots, fortament interessats, que es mantinguin i progressin aqueixes aglomeracions de població que la indústria crea? Per ventura no us el trobeu tots, en major o menor proporció, el benefici de la indústria en l'augment de valor dels productes de la terra, del preu de les vostres finques, del lloguer de les vostres cases? Penseu en la condició dels pagesos en les comarques només agrícoles de Castella, i veieu si no treballa per a vosaltres també la indústria catalana. I si encara dubtéssiu, si no us diguéis res la superioritat de l'agricultura de Catalunya, mireu en quines nacions heu de cercar les grans perfeccions agrícoles, i trobareu sempre que com més gran és l'industrialisme d'un país més gran és la prosperitat i l'avenç de la seva agricultura.»

Assenyala quina era l'actuació del Govern espanyol en relació “als comerciants i als pagesos”, p. 195-196:

«Les paraules de manyagueria als comerciants i als pagesos són una hipocresia en llavis de governants que amb mal distribuïdes contribucions se mengen sovint el 50 per cent dels fruits de la terra, que no cursen cap baixa de contribució territorial, que fan pagar injustament cases anys ha enramades, vinyes mortes per la fil·loxera, masoveries abandonades de governants que amb una senzilla disposició legal, tantes voltes demanada per les corporacions agrícoles, podrien obrir als nostres vins el mercat de les poblacions importants, avui entregat a la concurrència de l'aigua i l'alcohol.»

Es referia als interessos polítics que hi havia darrera de la política governamental, p. 196:

«No, no; lo que cerquen és la ruïna de Catalunya, és dividir els factors de la producció per a fer més fàcil la seva empresa d'aterrar la prosperitat de Catalunya. Ahir era de les masses obreres que volien servir-se. Avui, relligades aquestes a l'ésser de Catalunya, per la campanya de les jurisdiccions, furguen per a servir-se de les rivalitats dels productors, i des del poder s'escarrassen a enverinar-les. [...] Tot va contra Catalunya. [...] Això és una declaració de guerra a la prosperitat de Catalunya.»

Prat finalitzava l'article dient que Catalunya tenia que respondre com s'esqueia al "seu paper de mestra de civilització dintre d'Espanya", p. 196:

«Catalunya entera ha de respondre-hi, doncs, [...] Catalunya hi respondrà afermant, estretament, reflexivament, la solidaritat econòmica de totes les forces socials catalanes, de la mateixa manera, amb el mateix rigor amb què ha sabut afermar la solidaritat política. I tots els catalans, industrials i no industrials, comerciants i agricultors, obrers i potentats, intel·lectuals i polítics, tots hi serem, a la gran batalla en defensa de la prosperitat de Catalunya amenaçada.»

2.2.53 *El congrés d'avui*⁵¹⁵

Prat, en aquest article, que s'emmarcava en la celebració del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana⁵¹⁶ que tingué lloc l'octubre de 1906 a Barcelona, exposava el tracte que l'Estat i el Govern espanyol donaven a la llengua catalana i a la seva ensenyança i explicava quina havia estat la resposta a la crida que mossèn Alcover havia fet en defensa de la llengua catalana.

Iniciava l'article referint-se a quina era la situació de l'ensenyament de la llengua catalana a Catalunya, p. 59:

«Els catalans no ens podem refiar de l'Estat per a res, tot ens ho hem de fer nosaltres mateixos. Si les altres llengües cultes tenen Acadèmies, tenen càtedres, tenen estudis superiors de fundació oficial, nosaltres quan volem càtedres per a la llengua catalana ens les havem de pagar, quan per a la llengua catalana volem estudis superiors ens els hem d'organitzar i de sostenir.»

Exposava quina era l'actuació de l'Estat i del Govern espanyol en relació a la llengua catalana, p. 59:

«L'Estat espanyol de tot el català se'n desentén, ho abandona, quan no ho combat o ho atropella. Els homes que el menen, a la llengua catalana només saben insultar-la:

---

⁵¹⁵ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 59-60. L'article fou publicat el 13 d'octubre de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

⁵¹⁶ La notable assistència als diferents actes del Congrés, en què s'inscrivieren més de 3.000 congressistes i representants de corporacions procedents de tot l'àmbit cultural català, convertí el Congrés en un acte d'afirmació cultural i de retrobament dels territoris de l'àrea d'influència de la llengua catalana.

una hora a les Corts, on no podia un català parlar de la llengua catalana sense que diputats de tots els àmbits de la Cambra cridessin exasperats: *Dialecto; Dialecto;*: altra hora en el Consell d'Instrucció Pública, que nega a la llengua catalana un recó de la Universitat de Barcelona, pagada pels catalans, i a l'acte de negar-li l'insulta; altra hora des del Govern mateix, on tot un President del Consell ha fet gala d'ignorar i menysprear la llengua catalana, que parlen cinc milions d'espanyols; la llengua catalana en què estan escrites lleis vigents de Catalunya que els Tribunals apliquen, dictades en català per reis, com Ferran el Catòlic, com l'emperador Carles V, com Felip II, com el mateix fundador de la dinastia borbònica.»

Es referia a com els alemanys entenien l'estreta relació que hi havia entre la ciència i la pàtria, p. 59:

«Que instintivament nosaltres fem com els alemanys: mai separem la ciència de la pàtria. És fals - diuen els alemanys - és fals que la ciència no tingui pàtria i plani damunt les fronteres; la ciència no ha d'ésser cosmopolita, ha d'ésser nacional, ha d'ésser alemanya. I així, mentre els francesos cercant els cosmopolitismes cauen en la mesquinesa de la ciència de partit, els alemanys, per sobre de la ciència, sempre veuen la seva pàtria.»

Remarcava l'estreta relació que s'havia donat a Catalunya entre cultura i patriotisme, p. 59-60:

«Això mateix ha passat a Catalunya, amb igual intensitat, si bé amb humil extensió. Història, arqueologia, ciències, arts, tot ha sentit, tot ha rebut l'empenta del patriotisme. La devoció patriòtica ha fecundat la curiositat científica. Tots els creadors de la moderna cultura catalana han estat fervorosos patriotes, catalans amantíssims de la seva terra. Així va anar-se fent general sentir del nostre poble la confusió entre patriota i home de ciència: així de recollir pedres o copiar monuments o herborejar per les muntanyes o regirar els arxius, la gent del poble en va fer sinònim d'ésser catalanista. En la consciència de la nostra gent era igual, era el mateix fer cultura i estimar Catalunya.»

Ressaltava l'àmplia resposta, de "tot un poble", que havia tingut la proposta de mossèn Alcover de treballar en defensa de la llengua catalana, p. 60:

«Que les terres catalanes no han vist en mossèn Alcover solament el gramàtic fred d'esperit que treballa sobre fórmules mortes, sinó l'apòstol ple d'amor, que ha

resseguit de vall en vall, de serra en serra, totes les terres de llengua catalana, encenent o desvetllant arreu en el cor de les gents l'amor a la llengua pròpia. ¡Romiatge d'amor, apostolat patriòtic, enquesta de la llengua viva d'una pàtria viva!»

Prat finalitzava l'article remarcant la resposta que el poble de Catalunya havia donat en defensa de la llengua catalana: “Tot un poble hi ha respost, tot un poble conscient de què en salvar la seva llengua ha salvat la destinació futura de la raça”.

2.2.54 *Importància de la llengua dins el concepte de la nacionalitat*⁵¹⁷

Aquest document correspon a la *Comunicació* que Prat presentà al Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana que es celebrà l'octubre de 1906 a Barcelona.

Prat iniciava la seva exposició ressaltant la importància que la llengua tenia en la vida dels pobles, p. 198:

«La força unitiva, aglutinant, de l'idioma ha estat vista sempre. Sempre la intel·ligència dels homes s'ha adonat del vincle, del lligam, amb què la llengua forma unitats socials pel damunt dels individus. Tant els súbdits dels grans imperis orientals com els ciutadans dels petits Estats municipals o tribals, tant els homes de les civilitzacions semítiques com els de les races arianes, tots han vist més o menys perfectament en la llengua un gran principi d'associació, sempre en la gradació de les societats han fet esment de la unitat lingüística.»

Exposava que per a demostrar la importància que tenia la llengua es podien “reproduir centenars de textos antics”, ja fossin “llibres sagrats de les diferents races” com “obres històriques i geogràfiques dels escriptors grecs i llatins”.

Per la importància que tenia es referia a la Bíblia: “però cap de tan clar i de tan intensament suggestiu com el de la *Bíblia* referent a la confusió de les llengües”. A la Bíblia es feia referència a la qüestió de les llengües i els pobles que les parlaven, p. 198-199:

«En aquest llibre sagrat de la humanitat civilitzada, un dels primers capítols és la dispersió dels homes reunits a la vall de Sennaar, per fundar una torre i una ciutat a fi de no quedar escampats damunt la terra. Tots parlaven -diu el Gènesi- una mateixa llengua i formaven un sol poble. Però Déu havia decretat llur dispersió a fi que creixessin i omplissin la terra, i per a desbaratar llurs designis no li calgué res més que confondre'ls les parles. [...]. La divisió natural de la humanitat fou, des d'aleshores, la

---

⁵¹⁷ Enric Prat (2000). *Obra completa. 1906-1917*. Op. citat, p. 198-202.

varietat de llengua; els cronistes i els profetes d'Israel, quan volen designar tota la humanitat, diuen quasi sempre: «tots els pobles, tribus i llengües.»

Remarcava la tradició de l'Església en aquella qüestió i citava a Torras i Bages, p. 199:

«L'Església no s'apartà d'aquesta tradició: «Ja des del principi -diu el Dr. Torras i Bages- les grans, les vertaderes unitats socials, són per l'Església les que forma la unitat del llenguatge; no diu que l'Evangeli sigui predicat en totes les províncies de l'Imperi, sinó en totes les llengües, *omni lingua*.»

Feia referència a diferents autors que s'havien ocupat de la influència que tenien les llengües en la vida dels pobles, p. 199:

«I tots els grans pensadors que amb esperit realista s'han ocupat en estudis relacionats amb aquesta matèria han sentit amb intensitat la transcendència social de la divisió de la humanitat en llengües: des de sant Agustí, segons el qual primer s'ajunta l'home amb son gos que amb l'estranger de qui no entén el llenguatge, fins a en Lluís Vives, el qual considera impossible formar societat amb aquell qui parla diferent llenguatge. Amb la pregona intuïció que el caracteritza, féu notar Leibnitz, en plena dominació de l'absolutisme reial i del legalisme romanista, tan oposat a aquestes idees i tendències, que els *mapes ens fan conèixer els límits dels Estats*, però no els de les nacions, assenyalats més aviat per l'harmonia de les llengües.»

Assenyalava el significat que donaven els pobles més primitius a la llengua, p. 199:

«I el mateix pensament d'aquests grans monuments de la civilització i dels pensadors més eminents de les races cultes es descobreix en la intel·ligència obscura i vacil·lant dels salvatges, guiada per un instint indefinit més que per la llum de la raó. Spencer fa notar, traient-ho de Humboldt, que a Amèrica els indis de les missions, quan veuen els dels boscos, que no coneixen, diuen: «Deuen ésser parents meus: quan em diuen quelcom els entenc.»

Presentava exemples per a mostrar la importància que tenia la llengua per als pobles i per a les diferents formes socials d'agrupament humà, tant per a poder diferenciar-se d'altres pobles com per a poder expansionar-se amb uns altres pobles:

- Les societats adoptaven unes llengües que les distingien com a pobles diferents, p. 200:
«Tota societat tendeix a constituir per ella mateixa una llengua, o almenys una forma determinada de parlar, que uneixi més íntimament els seus membres components i, en unir-los entre ells, els separi dels altres.»

- Els diferents estaments de la societat adoptaven unes terminologies pròpies en el seu llenguatge específic, p. 200:
«La societat científica adopta terminologies que vénen a ésser un *llenguatge convencional* inassequible als profans; la societat mercantil i la industrial tenen també les seves. Hi ha o, més ben dit, hi hagué el llenguatge acadèmic quan els homes de lletres es volgueren isolar del seu poble i constituir-se en casta. Hi ha el llenguatge militar. Cada classe social adopta formes d'expressió determinades, particulars seves. I fins a cada família o conjunt de famílies s'hi produeixen varietats i especialitats de lèxic, desconegudes pels altres.»

- Dins de la societat, certs grups recorrien a la diferenciació de llenguatge per a distingir-se d'altres grups, p. 200:
«Però aquesta tendència s'accentua en les societats que necessiten una unitat més robusta i una separació més completa de les altres. La societat dels criminals ha tingut sempre, i encara el té avui en dia, el seu *caló*. Els cecs, segons diu en Lluís Vives, estaven íntimament units, i posseïen una parla especial, que només ells entenien. Les aristocràcies que volen formar una societat dins de la societat, completament separada de les altres classes, adopten una llengua diferent de la que usa el poble: en l'antiga Roma el grec, a Rússia el francès, a França l'anglès, a Catalunya el castellà, etc. L'etnarquia medieval adoptà el llatí; la societat internacional moderna, el francès. L'Església catòlica ha usat sempre també el llatí.»

- Darrera de la defensa de les fronteres lingüístiques dels Estats o de l'expansió de les fronteres hi havia interessos polítics, p. 200:
«Les societats polítiques o Estats han comprès també la valor incomparable de posseir una llengua que doni unió i cohesió als seus membres, separant-los dels altres, i d'aquí prové que, quan naturalment no assoleixen aquest resultat per no coincidir les fronteres de l'Estat amb els límits d'una sola unitat lingüística facin esforços desesperats a fi d'obtenir per la violència aquesta desitjada unitat de parla; i així afavoreixen l'expansió d'una llengua, d'aquella que adopten per oficial, i combaten durament les altres fins a corrompre-les i fer-les desaparèixer.»

- La llengua era l'afirmació de la personalitat d'un poble davant d'altres pobles, p. 200:
«Per la mateixa raó, els pobles que reaccionen contra l'absorció d'altres pobles, així que senten la necessitat d'afirmar la seva individualitat, de proclamar la seva personalitat, s'agafen a la seva unitat de llengua com a principi salvador i fonament del seu dret.»

Exposava la importància que tenia la llengua en la societat humana, p. 200-201:

«I és realment la llengua, com deia el profund humanista català Lluís Vives, un dels principals fonaments de tota la societat humana. Perquè la llengua emmotlla i educa la intel·ligència del qui la parla habitualment: les facultats intel·lectuals del noi creixen i es desenrotllen ensems que l'adquisició del llenguatge i mitjançant aquest. Verb i idea, intel·ligència i llenguatge, s'uneixen i compenetren en lligam íntim i indissoluble, lligam d'un rastre inesborrable, per més unions eventuais que contregui després la intel·ligència amb altres idiomes. No hi ha res comparable a aquesta unitat anímica determinada per la comunitat de l'idioma.»

El llenguatge era el principal instrument de relació en la vida en societat, p. 201:

«No hi ha societat possible sense vida de relació d'uns homes amb altres, i manca aquesta quan manca la comunicació d'idees, sentiments i volicions. És impossible establir cap vincle d'unió, i més encara d'associació, entre homes que no s'entenen. «Primer hi haurà societat entre animals muts, fins de diferent espècie», que entre dos viatgers d'idioma distint. La diversitat de llenguatge fa estranys els homes.»

Prat explicava que per a “molts pobles” la paraula “estranger” era sinònim d'home que parlava una altra llengua, p. 201:

«Els grecs i els romans qualifiquen els estrangers de *bàrbars*, això és, de gent de parla desconeguda. Segons Heròdot, també els antics egipcis deien *bàrbars* als qui no parlaven llur llenguatge. En rus, el mot usat per a designar els estrangers significa homes de llenguatge confús i inintel·ligible».

Feia referència a les diferents escoles que havien tractat la qüestió de la importància que tenia la llengua en la vida dels pobles, p. 202:

«Essent, doncs, el vincle de la comunitat de llengua tan poderós que associa i cohesiona estretament els compresos dins seu i separa els altres fins al punt de ferlos estrangers, no té res d'estrany que totes les escoles que s'han ocupat de la nacionalitat en un sentit realista i positiu hagin atribuït a la unitat de llengua una valor considerable. L'escola històrica de Savigny; l'orgànica de Krause i els seus nombrosos deixebles, entre els quals sobresurten Ahrens i Bluntschli (i a Espanya Azcárate i Santamaría); Stuart Mill; l'escola cristiana de Taparelli; la italiana, amb Rossi, Romagnosi, Casanova, Mancini, Palma, Carnazza, Amari, Morello (de marcada sabor hegeliana), Trono, Pierantoni, Macri i molts altres; l'escola psicològica de Lazarus i Steinthal.»

Prat, que reconeixia que les diferents escoles consideraven “la llengua com a element constitutiu de la nacionalitat”, exposava que aquelles escoles encara no havien precisat “d’una manera científica la noció de llengua”.

Finalitzava l’article referint-se a les conseqüències que tenia la imprecisió en l’ús dels conceptes: “d’aquí les innumbrables confusions en què cauen en fer aplicació de llurs principis, i d’aquí també les objeccions que reben dels autors d’altres escoles”.

2.2.55 *La unitat de Catalunya*⁵¹⁸

Prat en aquest article, que s’emmarcava en la celebració del primer Congrés de la Llengua Catalana, exposava el procés que s’estava vivint de recuperació de la llengua catalana i els primers resultats que ja s’estaven obtenint.

Iniciava l’article referint-se al resultat del primer Congrés de la Llengua Catalana, p. 61:

«Bell, triomfal ha estat la jornada del Congrés de la Llengua Catalana. Un gran amor ha parlat gramàtica, un gran amor se l’ha escoltat: l’amor de tot un poble enamorat de la seva parla mil·lenària.»

Es referia al record que tindrien en el futur tots els assistents al Congrés, p. 61:

«Prou que els tocarem aviat els fruits d’aquesta intensa bullida d’entusiasme; que no s’han pas de quedar en paraules escalfades les dites del Congrés. Els que allà les han aplaudit, si són; pares se’n recordaran en parlar als fills i en triar-los escola, si són comerciants se’n recordaran en la vida de la relació del seu comerç en restaurar els rètols dels magatzems i les botigues, si són escriptors hi pensaran sempre. I cada un en el seu, tots hi treballarem, tots hi voldrem part en aquesta restauració, en aquesta transfiguració gloriosa de la nostra llengua.

Només això ja seria per al Congrés la consagració d’un gran èxit.»

Ressaltava el significat que tenia aquell Congrés, p. 61:

«Però el Congrés ha estat ocasió de quelcom més profundament transcendental per a Catalunya: la demostració de la unitat de totes les gents que parlen la llengua catalana.»

---

⁵¹⁸ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 61-62. L’article fou publicat el 17 d’octubre de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

Es referia al procés de la decadència i al procés de la recuperació de la llengua catalana:

- Exposava el procés de decadència que havia sofert la llengua catalana en el passat, p. 61:
«Als segles XIV i XV, la unitat de la raça era perfecta: arreu es troba que tan catalans eren els fills del vell Principat, com els de la florida València, com els de la dolça Mallorca. Tots eren catalans i tots s'ho deien, tots en el mateix català parlaven i escrivien. Després, en esdevenir definitiva la decadència de la corona aragonesa, les institucions polítiques particularistes, que feien de les tres grans províncies de la nacionalitat catalana altres tants Estats, varen facilitar la tasca descatalanitzadora, i del gran arbre de la pàtria catalana se'n varen fer tres plançons, més febles, més vincladissos, més oberts a l'acció destructora de les influències forasteres. És llavors, és en aquesta hora baixa de la decadència que es consagra la divisió, la separació espiritual del tres grans membres de la nacionalitat catalana.»

- Exposava el resultat del període de decadència de la llengua catalana, p. 62:
«Perdut el record del passat, esborrada la consciència de la nostra unitat, durant segles ens hem ignorat els uns als altres. Els nostres germans de Mallorca varen ésser els primers d'entreveure, en l'albada mateixa de la nostra renaixença, que tot, érem uns i que una era la llengua que parlàvem. Els nostres germans de Mallorca varen ésser els primers de dir-nos després que no hi teníem cap dret els fills del Principat a monopolitzar el gloriós nom de català, perquè tan catalans eren ells com nosaltres.»

- Exposava també el procés que s'estava vivint de recuperació de la llengua catalana, p. 62:
«Com un temps l'Aguiló, com més enllà en Picó i Campamar, ara mossèn Alcover, un altre gran català de Mallorca, fent-se verb del sentiment tant temps reclós en el cor de tots els que parlem la llengua del Rei Jaume, ha afirmat altra vegada la unitat de Catalunya en iniciar el Congrés, en organitzar-lo, en cridar-hi els germans de totes les regions catalanes, en declarar, entremig dels aplaudiments dels congressistes, que quan es parla de catalans s'ha d'entendre que es parla de tots els homes de llengua catalana, tant si són del Principat com del Roselló, de València com de Mallorca, com de l'allunyada comarca algueresa.»

Prat finalitzava l'article ressaltant els resultats que ja s'estaven obtenint de la recuperació de la llengua catalana, p. 62:

«I tots en trobar-nos, en parlar-nos, tots ho hem vist que érem un mateix poble. Que tots ens hem entès, tots ens hem sentit d'un esperit; que després de segles d'allunyament només hem vist que ens diferenciava l'obra artificiosa dels homes: no res, una crosta sobreposada, com la calç amb què els bàrbars del classicisme van repintar les meravelles dels antics monuments, una crosta que es clivella i salta deixant sorgir intacta, immaculada, la pedra indestructible de la raça.»

2.2.56 *Avant sempre*⁵¹⁹

Prat dedicava aquest article a donar a conèixer la diada que s'havia convocat contra la llei de jurisdiccions.

Iniciava l'article ressaltant la importància que estava adquirint "la causa de Catalunya", p. 204:

«La causa de Catalunya va pujant sempre. És una riuada, que nodreixen les eternes neus de les altes serres, els torrents desbocats de les muntanyes, les fonts abundoses de les valls enclotades; és una corrent que va creixent i engruixint-se a cada moment que passa, a cada tros de camí que avença. Com més va, més aigua porta; com més va, més grosses són les gentades que s'hi acoblen.»

Exposava el significat dels actes que celebraven tant els defensors com els enemics de la causa de Catalunya, p. 204:

«Marquen els moments culminants de les successives creixences, actes nostres o actes dels enemics de Catalunya, que per intensificació de les nostres energies nacionals o per vigorosa, per irresistible reacció contra els insults a la personalitat catalana, han centuplicat la força propulsora de la causa nostra. Són les fites lluminoses, són les pedres mil·liàries que ens recorden les jornades acomplides.»

Es referia a la nova diada de protesta que s'havia convocat contra la llei de jurisdiccions, p. 204:

«Ara se n'acosta una altra, d'aquestes jornades plenes, una altra diada de plenitud. Els capdavanters del moviment de Catalunya criden el nostre poble a un gran acte de protesta contra la llei de les jurisdiccions, contra totes les injustícies socials i polítiques

---

⁵¹⁹ Enric Prat (2000). *Obra completa. 1906-1917*. Op. citat, p. 204. L'article fou publicat el 18 d'octubre a *La Veu de Catalunya*.

amb apariències de legalitat comeses pel despotisme constitucional que governa Espanya.»

Prat finalitzava l'article expressant la seva confiança en la resposta que tindria aquella diada p. 204:

«I de tot Catalunya la crida ha sigut escoltada; de tot Catalunya van venint veus d'encoratjament i d'adhesió. Com demà, com el dia assenyalat arribaran de tot Catalunya representacions de tots els pobles, grans i petits, de tots els elements, de totes les idees i conviccions, que quan de les coses de Catalunya es tracta, tots hem après ja a no ser més que catalans.»

2.2.57 *Sentit de la campanya*⁵²⁰

Prat, en aquest article, exposava les actuacions que s'estaven duent a terme a Catalunya.

Iniciava l'article referint-se a la sensació que sentien “forasters eminentes” quan visitaven “la terra catalana”, p. 380:

«A ells, que vénen de terres normalment constituïdes, de terres on totes les forces socials més o menys harmonitzadament segueixen el rec obert, el camí fressat, els desconcerta aquest moviment caòtic de la vida catalana, que és moviment d'intensa creació, de fecund devenir, de grandiosa gestació de nous organismes...»

Ressaltava que aquella situació també sobtava als mateixos catalans, p. 380:

«Nosaltres mateixos, que hi som al mig, en sentim a voltes també momentània basarda. És tan diferent el que passa a Catalunya del que passa en altres terres? A fora, en les nacions ja fetes, ja arribades a normal creixença, a plena maturitat, també en tenen, d'hores d'agitació; també en senten, de tant en tant, de sotracs forts, que les alçapremen i trontollen; també forces noves, forces abans desconegudes, en brollar impetuoses de les fonts eternes de renovació nacional, cerquen furients i desordenades un llit per on escorre's i fecundar la pàtria.»

Es referia al “moviment integral” de “tot un poble” que s'estava produint a Catalunya:

- Exposava com es produïa, p. 380-381:

---

⁵²⁰ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 380-383. L'article fou publicat el 20 d'octubre de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

«I tots amb certa violència; amb la violència natural que provoca l'obstacle posat al mig del camí; amb la violència que fa néixer sempre a tot arreu l'entrebanc de les coses que són a l'empenta destructora de les coses que devenen; i de més a més, com per escriure, ben abundós, amb una altra de violència, que ja no és natural ni acostumada, que ja no ve de l'etern conflicte entre el ròssec mort del passat i les impaciències neguitoses de l'esdevenidor disputant-se l'imperí del present, sinó que és fatal, imperiosa conseqüència del funest divorci entre l'Estat i Catalunya.»

- Feia referència a les causes d'aquell moviment, p. 381:
«No em parlem ara de les causes profundes, de les causes mares d'aquest divorci. Prou que tots les sabem? Massa que uns i altres les sentim: els governants, els homes del grup dominant, quan vénen per atzar a visitar-nos; nosaltres sempre, i a tota hora, a dins i a fora de Catalunya?»

- Feia referència també a l'obstacle amb què es trobava aquell moviment, p. 381:
«I el fet és que aquest meravellós infantament, aquest integral devenir de Catalunya, topa sempre, a més dels obstacles naturals, a més dels obstacles que també destorben les innovacions en les altres terres. amb un nou i potent deturador: el deturador de l'Estat, que es val de tota la força de la col·lectivitat, fins de la nostra mateixa, de la que treu de la nostra terra, per barrar el pas a l'expansió de la nova Catalunya.»

Explicava com s'havia produït aquell moviment, p. 381:

«Per això cada progrés és una lluita, i lluita llarga, obstinada, deixada i represa cent vegades. Per això ens costa un segle de lluitar la nostra prosperitat econòmica, la prosperitat econòmica tan intensament protegida en les altres nacions per l'Estat, tan durament batuda i de més a més abundantament sangnada per l'Estat a Espanya. Per això ens costa tantes anyades de combatre amb l'oposició oficial la defensa de les memòries del passat, la reconstrucció de la nostra història, el florir de la nostra llengua, l'afirmació triomfal de la nostra personalitat. Per això el repòs no s'ha fet per a nosaltres, els homes de la present generació, que hem d'investir o de defensar tantes posicions alhora.»

Es referia als àmbits en què darrerament estava actuant el moviment catalanista, p. 381:

«Ara mateix, en uns mateixos dies, en tres ordres d'activitat, han hagut de fer intens esforç les energies catalanes: el Congrés científic de la llengua pàtria, que tot just acaba

de tancar-se; la campanya econòmica contra d'amenaça d'un mal tractat, fet d'amagat de Catalunya i contra Catalunya; la campanya política encaminada de moment a la derogació de lleis regressives i a l'abolició de persecucions injustes. Tres obres que en fan una de sola, perquè uns mateixos som els lluitadors, un mateix interès a tots empeny i estimula, un mateix amor a tots enardeix i orienta.»

Ressaltava “l’obra política” que havien de fer els catalanistes, p. 381-382:

«Avui és l’obra política la que ens espera, la que ens demana un augment d’activitat. La normal gestació dels nous organismes públics que el nostre poble necessita, en comptes de trobar la cooperació intel·ligent de l’Estat, és per l’Estat entrebancada: els governs - incomprensible manera de respondre a l’intens moviment civilitzador de Catalunya - han aixecat per deturar-la un mur de presó, una llei excepcional com la que ja només els pobles bàrbars conserven, i d’aquesta llei i de l’aplicació violenta d’aquesta llei, en volen fer una resclosa alta; tan alta, que no puguin per molt que s’acumulin i creixin al seu peu, les energies catalanes, traspasar-la.»

Exposava l’actuació del Govern espanyol i la resposta que havien de tenir els catalans:

- En relació a l’obra dels governants espanyols i a la reacció dels catalans, p. 382:
«Vana empresa, ridícula pretensió, entreteniment perillós de governants ineptes que ni amb estranyes ni amb pròpies i acostades experiències s’escarmenten. No els vulguem seguir nosaltres en la seva fatal inconsciència, donem-los una lliçó més de cultura i patriotisme. Si ells s’hi avenen, ni ens hi avinguem nosaltres, a deixar preparar tranquil·lament una desfeta. No ho tolerem, que vagin acumulant-se al peu de la gran resclosa agravis i més agravis, odis sobre odis, injustícies darrera injustícies: no ho vulguem que així vagi omplint-se de mica en mica la vall que han enfondit. No. Fem-la tirar a terra, l’alta muralla, fem-la esberlar i esportellem-la, abans que l’onada creixi i s’eixampli i pugi amunt, i esbotzant l’obstacle esdevingui riuada malfactora. Assenyalem el perill als de dalt i tots plegats enderroquem-la, avui que és hora encara.»

- En relació al sentit del míting de la “Solidaritat Catalana” que es preparava, p. 382:
«Aquest és el sentit de la campanya que el gran míting de demà inaugura. Aquesta és l’obra intensament catalana, enlairadament espanyola que comença. La Solidaritat Catalana, amb fets d’alta direcció política, va aixecant-se a nucli primordial de Solidaritat Ibèrica. Ajudem-hi tots amb una empenta decisiva, que en això està la salvació de Catalunya, en això està la redempció, l’esperança de tota Espanya. Ajudem-hi tots amb la nostra presència, amb la nostra autoritat, amb el nostre esforç, cada un amb

el que tingui. Donem tots el nostre resolt concurs a la campanya que demà comença dintre el clos de les Arenes.»

Finalitzava l'article animant els catalans a participar en la festa de la Solidaritat Catalana, p. 383:

«Enllà, doncs. Sigui el dia de demà una altra grandiosa prova de la cultura política de la nostra terra. Sigui grandios per la immensitat de les gentades reunides. Sigui grandios per la serenitat digna i forta de les multituds acoblades. Sigui grandios per la tolerància i germanor de tots en el mateix amor de Catalunya.»

2.2.58 *E pur si muove*⁵²¹

Prat dedicava aquest article a exposar el significat que tenien els actes que s'havien organitzat des de la Solidaritat Catalana: la Diada de la Solidaritat i l'Aplec de les Arenes.

Iniciava l'article referint-se a la política que es seguia en els pobles meridionals, p. 384:

«Hi ha pobles verbalistes; els meridionals, qui més, qui menys, ho són tots. Fan política d'acadèmia. A dins, concupiscències, a fora, paraules brillants, per a dialèctica d'argúcies ben vestides.

Els fets nous, les noves orientacions, les noves forces no se'ls presenten a l'esperit com a factors imperatius, necessaris de l'acció política, com a factors que s'han de tenir en compte, tant si els ve de grat com si els repugna, tant si hi troben fonament com si els consideren arbitraris. [...] En comptes d'estudiar el fet social i penetrar-ne tots els elements, en comptes de fixar-se amb la seva força actual i de cercar els indicis de la seva expansió futura, en comptes de desentranyar-ne l'orientació i calcular la possibilitat de rectificar-la o modificar-la amb mires a la col·laboració a una funció actual, immediata, de govern, els polítics verbalistes el discuteixen, i si no cap dintre el seu sistema apriorístic, o bé l'excomuniquen i el proscriuen, o bé afecten ignorar-lo.»

Exposava com actuaven els polítics espanyols, p. 384:

«Així ho fan els decadents retòrics de la política espanyola amb el moviment de Catalunya. Van discutir-lo a la llum de generalitats, d'abstractes apriorismes a les Corts, a l'Ateneu, a la *Real Academia* de Ciències Morals i Polítiques; van trobar que no tenia raó d'ésser i de llavors ençà, quan no li fan lleis de repressió, no volen recordar-se de què sigui.»

---

⁵²¹ *Ibidem*, p. 284-386. L'article fou publicat el 22 d'octubre de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

Es referia als sentiments que li causaven la Diada de la Solidaritat Catalana i l'Aplec de les Arenes:

- L'efecte que li produí la gran participació ciutadana que hi hagué a la festa de la Solidaritat Catalana, p. 384-385:
«En la festa de l'Homenatge, quan davant de la tribuna anava descabdellant-se aquell apoteòsic estol de l'energia catalana, des del poderós industrial al més humil obrer, des de l'aristocràtic magnat al rústic pagès, des de l'home genial que crea un art per al seu poble fins al més senzill manobre.»

- El pensament que tingué en record de l'inici d'aquell moviment, p. 385:
«... jo pensava amb una taula en què es reunien anys enrera uns quants vidents somniadors de futures, d'impossibles renovacions de Catalunya; jo pensava amb aquells joves poetes isolats del seu temps i del seu poble, sense força social, sense força política, sense cap influència en els seus contemporanis; jo pensava amb les orgullosos condemnacions que lògicament, triomfalment, feien de la seva extravagància els propis i els estranys.»

- El record del temps passat que li despertava l'èxit de l'Aplec de les Arenes, p. 385:
«Ahir, en la immensitat de les Arenes, davant d'aquella multitud conscient i serena, davant d'aquelles gentades entusiastes que vibraven al nom de Catalunya, i per Catalunya es burlaven de les amenaces d'incultes pertorbadors, i per Catalunya protestaven d'opressions injustes, pensava altra vegada amb els sis vidents de la taula del Cafè Suís, i amb les irrefutables demostracions amb què els esperits forts del seu temps condemnaven a absoluta esterilitat la seva obra, el seu entreteniment arqueològic, el seu somni de romàntics.»

Assenyalava el camí realitzat des de l'origen del moviment catalanista fins als darrers actes que s'havien celebrat, p. 385:

«I si n'ha fet de camí, mentre el negaven, el moviment de Catalunya! Si n'ha fet de camí. Des de la taula del Suís al gran Aplec de las Arenes!»

Prat es referia a com s'entendrien a Madrid aquells actes que el moviment de la Solidaritat Catalana havia celebrat a Barcelona, p. 385:

«A Madrid no voldran veure-hi tampoc, aquesta vegada, Com varen voler ignorar l'esclat grandios de l'Homenatge, faran semblant d'ignorar l'Aplec de les Arenes, d'ignorar la seva revelació de força, la seva revelació d'altíssima cultura política, la seva conformació de les virtuts d'un poble per a la més alta i enlairada vida pública.»

Explicava com reaccionarien els catalans davant de l'actuació dels polítics madrilenys, p. 385:

«Però, tant se val que vulguin ignorar-lo; les coses són el que són i van fent sempre el seu camí, burlant-se dels sil·logismes o de les frases llampants dels inflats definidors, tant com de les males arts, dels procediments deshonorosos dels agitadors vulgars.»

Prevenia als polítics madrilenys dels resultats que tindria ignorar les demandes de Catalunya, p. 385-386:

«Vagin fent els ergotistes de Madrid. Vagin imitant a aquell maníac infatuat de la dialèctica que, al fort de la pesta de Milà, demostrava amb els més purs raciocinis la impossibilitat del contagi. Vagin tapant-se d'ulls davant de les realitats vivents. La vida fa el seu camí.»

Prat finalitzava l'article exposant el significat que tenia el moviment de la Solidaritat Catalana: “*El montón* ja no és *montón*, sinó una pàtria, una que, despertant els altres pobles d'Espanya, es treurà del damunt la crosta morta de les oligarquies madrilenyes”.

2.2.59 *La interpretació Junoy*⁵²²

Prat, en aquest article, que s'emmarcava en la intervenció de Junoy al Parlament espanyol, posava de manifest la indiferència amb què s'havia tractat la denúncia feta de les injustícies que es cometien a Catalunya.

Iniciava l'article referint-se al Parlament espanyol: “El Parlament espanyol només *sent* l'escàndol, les murmuracions de les tertúlies dels déus majors de la política, les qüestions personals... Per a tot lo demás é insensible”.

Exposava quina era l'actuació del Parlament i com es seguia aquesta actuació a Madrid, p. 209:

«És fet a imatge i semblança d'aqueix Madrid que s'entregava follament a l'orgia d'una gran corrida el mateix dia que s'havia fet pública la terrible desfeta de Cavite. Lo que passa lluny, més lluny de San Antonio de la Florida, és com si no passés pe a les multituds de la Cort; no mou, no diu res, no interessa. En aqueix ambient artificial només viu la frase del polític, el xisto nou, la murmuració més última. Emigracions en massa, despoblació, desastres, grans agitacions morboses a les províncies no aconsegueixen ocupar més d'un moment l'atenció de les classes directores acumulades a Madrid.»

---

⁵²² Enric Prat (2000). *Obra completa. 1906-1917*. Op. citat, p. 209-210. L'article fou publicat el 1 de novembre a *La Veu de Catalunya*.

Exposava també com era l'actuació de la premsa en relació al Parlament, p. 209:

«I com el Parlament és fet a imatge i semblança de la ciutat, la premsa surt imatge i semblança del Parlament; i ciutat, premsa i Parlament, corren amb suprema inconsciència a un daltabaix definitiu d'Espanya.»

Posava com a exemple l'expectació que havia despertat la intervenció de Junoy al Parlament, p. 209:

«Se pensaven que els donaria l'espectacle de la lluita personal, de l'al·lusió punxanta. Però en Junoy se desentén d'en Lerroix i la seva colla, aixeca la qüestió, enlaira el to, se posa a parlar de les grans qüestions que preocupen l'Espanya viva. Desil·lusió, desengany, molèstia. Els uns troben el discurs fred, els altres protesten de l'ideal de salvació espanyola que batega a dintre del gran moviment de Solidaritat Catalana.

I ningú s'emociona, ningú s'interessa al sentir les injustícies consumades a Catalunya, ningú s'indigna, ningú protesta.»

Prat finalitzava l'article denunciant la situació de falta de justícia, p. 210:

«Quan això pot passar, quan unes Corts poden sentir fredament la denúncia de grans injustícies consumades a Catalunya, és que la carn ja s'ha tornat posterna.

Que els pobles són per la justícia i per a la justícia; i quan en ells falta la justícia, se torç i se trenca el vincle mateix que els forma.»

2.2.60 *El nou ritus funerari*⁵²³

Prat, en aquest article, denunciava que els lerrouxistes actuaven en contra de les llibertats constitucionals i que rebien de les autoritats governamentals.

Iniciava l'article referint-se als lerrouxistes: “Les càbiles lerrouxistes varen donar ahir un espectacle”. Exposava quines eren les actuacions dels lerrouxistes, que “res respectaven que fes nosa o molestés la sobirania o el capritxo del seu amo”:

- L'actuació en contra dels drets dels ciutadans, p. 210:

«Sabíem que eren capaces de tot: assaltar domicilis, impedir l'exercici del dret electoral, pertorbar el dret de reunió i de manifestació dels altres ciutadans, fer coacció sobre les consciències dels seus propis elegits. Sabíem que no hi ha cap dels tan bescantats drets individuals, base de la legislació de tots els pobles moderns, que no hagi sigut trepitjat pel despotisme inculte d'aqueixa xusma jacobina.»

---

⁵²³ Ibídem, p. 210-212. L'article fou publicat el 1 de novembre a *La Veu de Catalunya*.

- L'actuació en defensa dels interessos governamentals, p. 210:
«Sabíem tota la baixesa d'aquests agents del Govern de S. M., que al mateix temps defensen els que tiren bombes contra S. M.; dels insultadors de la guàrdia civil, dels que la pinten com a escola de martiritzadors del poble i al mateix temps, amb la mateixa boca que l'han deshonrada, la victoregen; dels que ensenyen als seus centres i ateneus que els exèrcits són camades d'assassins i denigren l'espanyol carregant-li tota la llegenda de Montjuïc, i al mateix temps capten la seva cooperació per a les revolucions sempre anunciades i llepen les botes dels militars en ocasions ben expressives; dels que en les seves Fraternitats ensenyen que la pàtria és una grollera mentida, inventada per a explotar els desheretats, i després fan semblant de monopolitzar a Barcelona el respecte a l'exèrcit i l'amor d'Espanya.»

Els lerrouxistes es servien de tot, “Espanya i exèrcit, favor ministerial i favor anarquista, llibertat i constitució i drets individuals”, per augmentar el poder del seu “rei i senyor”.

Exposava una nova forma d'actuació que seguien els lerrouxistes explotant la memòria dels seus seguidors traspassats, p. 210:

«Però no ho sabíem tot encara. Ens crèiem que la violència, l'escàndol, l'assalt en colla, no més eren en contra dels enemics. Ens crèiem que les famílies dels devots, dels companys, estaven segurs en la fe, en la salvaguarda de l'amo i senyor. Però la sobirania d'en Lerroux ho vol tot: com ha explotat en vida la paraula i les energies dels seus, un cop morts vol explotar-los les despulles, encara que hagi de trepitjar el cor de l'esposa, que hagi de profanar el seu dolor i el dolor dels fills.»

Es dirigia als seguidors de Lerroux i posava l'exemple del cas de Juli⁵²⁴, p. 210-211:

«Prenguin nota d'aquest nou ritual funerari de la secta lerrouxiana, els catalans que, com en Juli, per estímuls de carrera política inspirats tal vegada en l'amor dels fills i de l'esposa, segueixen encara a n'en Lerroux. Ells, per contagiats que estiguin, no ho són com aquesta turba de desarrelats, que han dut a Barcelona els instints barbres, degenerats, de les tribus en descomposició; ells senten el respecte de la mort, com tots els homes de les races cultes. Ja saben lo que els espera i lo que espera als seus. Que els indis maoris aixequin enlaire com trofeus les despulles dels enemics; però les

---

⁵²⁴ Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat expliquen en una nota què havia succeït en el cas de Juli. *Ibíd.*, p. 211. Nota núm. 53:

«Fa referència als incidents de l'enterrament del diputat republicà Juli. Els republicans feren fora els capellans i imposaren un enterrament laic.»

càbiles lerrouxianes són pitjors: les càbiles lerrouxianes aixequen enlaire com trofeus d'escàndol els cadàvers dels companys.»

Ressaltava com entenien la llibertat els lerrouxistes i el suport que rebien de les autoritats governamentals:

- En relació a la llibertat, p. 211:

«Que els lerrouxistes prediquin la llibertat a cops de bastó, que ensenyin de tolerància religiosa atropellant els capellans, que promulguin la consciència lliure tot violentant la consciència dels demés, és cosa vella. No s'ha fet la vida moderna, la vida lliure dels grans pobles, com Nord-amèrica i Anglaterra, per als cervells d'aquests detritus d'una raça primitiva que la misèria ha fet rodolar fins a la nostra Barcelona. Ells, la llibertat no poden sentir-la: porten una herència d'esclavitud que els fa predestinats de totes les tiranies.»

- En relació al suport que rebien de les autoritats, p. 211:

«També és cosa acostumada la tolerància de les autoritats. Sempre hem vist un acord tàcit entre els governs fusionistes i en Lerroux: treballen en una obra comuna, tenen uns mateixos odís; els uns des de la *Gazeta*, els altres des dels caus de la Fraternitat, tots conspiren contra la tranquil·litat, contra la prosperitat, contra la cultura de Catalunya.»

Comparava els fets succeïts en l'enterrament del republicà Juli amb la política que seguia el Govern espanyol, p. 211:

«Que ahir permetessin tranquil·lament que la guàrdia lerrouxista atropellés els capellans, hi ha res més natural? Al capdavant, els amics d'en Luque i d'en Moret van fer a cops de bastó lo mateix que, a cops de *Gazeta*, volen fer els actuals governants: al treure els capellans a cops de bastó varen ser bons deixebles dels ministres que, amb una violència més dissimulada, però violència al capdavant i violència més repugnant pel seu origen, volen treure d'Espanya els ordes religiosos.»

Es referia a l'actuació semblant que tenia el Govern espanyol en diferents àmbits de la vida espanyola, p. 211-212:

«Que no mantinguessin el dret de la família, que el deixessin violar tranquil·lament, tampoc és cosa nova. Ja és costum, ja hi ha tradició. Sempre que han volgut, han pogut les colles lerrouxianes violar el dret de reunió, el de manifestació, tots els drets. I les autoritats sempre tan tranquil·les. Van fer res, ara mateix, quan l'Aplec de les Arenes? També en això van de bracet; que si els uns trepitgen els drets constitucionals amb

l'escàndol i el motí, els altres, els governants, els trepitgen amb Reials Decrets, amb Lleis de jurisdiccions, i encara preparen noves violències, com la Llei d'associacions que, amb l'excusa de l'anticlericalisme, posa totes les associacions d'Espanya en mans del ministre de la Governació.»

Prat finalitzava l'article fent una crida a prendre consciència d'aquella realitat: “Aquesta és la realitat, la repugnant realitat, encara que molts, tenint ulls no la vegin i tenint orelles no la sentin”.

2.2.61 Catalunya a les Corts ⁵²⁵

Prat, en aquest article, exposava la importància de l'actuació dels diputats catalans en plantejar els problemes de Catalunya a l'àmbit de la política espanyola.

Iniciava l'article referint-se a la situació del Govern liberal després de les darreres intervencions parlamentàries al Congrés espanyol, p. 212:

«El Govern està de cos present. No li ha valgut la cínica actitud d'en Moret, comprada amb l'oferta de la presidència del Consell de ministres. Els discursos d'en Rahola, d'en Sala i d'en Roig i Bergadà, els d'en Zulueta i en Maura a la sessió d'ahir, la patriòtica resolució d'en Roig i en Sala separant-se del partit liberal, han marcat d'una manera inesborrable la traïció que l'actual Govern està fent als interessos del país.»

Ressaltava que es començava a veure canvis en el Parlament espanyol, p. 212:

«Un esperit nou va fent camí en la vida parlamentària espanyola, abans feta tota de ficcions i de convencionalismes: és l'esperit sa, realista, de Catalunya, que va entrant, amb més força cada dia, en aquella casa, i comença a transformar-la de Casa de les Comèdies en Parlament veritable.»

Com a exemple de canvi, posava la discussió que s'estava produint en el Congrés de la llei de Bases de reforma de l'administració local, p. 212:

«No hi valen frases, no hi valen equilibris: lo que és, és i no deixa de ser perquè calli en Moret o ho neguin en Gullón i en Navarrotreverter. Els sofismes, les negacions gratuïtes, les fórmules i argücies del mal advocat, no destrueixen el fet del compromís, solemnement contret pel Govern al discutir-se la llei de Bases, de no tractar per sota la segona columna sense prèvia autorització de les Corts. Ha passat el temps en què una fórmula habilidosa ho tapava tot: Catalunya no s'entén, de fórmules, Catalunya

---

⁵²⁵ Ibídem, p. 212-213. L'article fou publicat el 4 de novembre a *La Veu de Catalunya*.

no sap cap fórmula que autoritzi un Govern parlamentari per a faltar als seus compromisos.»

Prat es referia a l'actuació que tenien els diputats catalans en el Parlament espanyol i al suport que rebien els diputats catalans del poble de Catalunya:

- Els diputats catalans tenien una actuació destacada al Parlament, p. 212-213:
«Bona és la feina que han fet els diputats catalans: ara com en la taula de sessions passades, ells omplien l'escena parlamentària. Ells plantegen els debats, ells els sostenen, ells enlairen el to de les Corts espanyoles al nivell dels parlaments civilitzats. Abans els representants de Catalunya eren com intrusos tolerats, res més que tolerats; avui són l'eix de la vida parlamentària.»

- Els diputats catalans rebien el suport del poble de Catalunya, p. 213:
«És que darrere d'ells hi ha un poble fort, un poble viu, un poble en plena creixença que cada dia va afirmant amb fets, amb actes de direcció, el seu dret a dirigir la comunitat dels pobles ibèrics.»

Ressaltava el paper que estava desenvolupant Catalunya en plantejar els seus problemes en l'àmbit de la política espanyola, p. 213:

«Avui, ja de fet, no hi ha a Espanya altres problemes que els que planteja Catalunya. Avui, ja de fet, per acció directa de la nostra terra o per reacció que aquesta acció provoca, tota la política espanyola, gira al voltant de Catalunya.»

Prat finalitzava l'article exposant l'orientació que havia de seguir l'actuació del moviment de la Solidaritat Catalana, p. 213:

«Sapiguem mantenir serenament l'orientació patriòtica de les forces catalanes: sapiguem mantenir l'actual Solidaritat i engruixir-la amb successives creixences; sapiguem sostenir aquesta Solidaritat amb el seu veritable caràcter d'estreta unió, sense fusió ni confusió de grans forces polítiques diferents, i l'ideal de Catalunya no trigarà a ésser realitat esplendorosa.»

2.2.62 *L'Assemblea provincial*⁵²⁶

Prat dedicava aquest article a exposar els treballs desenvolupats a la Primera Assemblea de Diputacions Espanyoles que s'havia celebrat a Barcelona.

Iniciava l'article referint-se a la forma com a les antigues províncies romanes s'examinaven i es formulaven les peticions, p. 78:

«En temps de la centralització romana, els representants de les antigues *ciutats*, que eren, no ciutats com les nostres, sinó grans comarques equivalents a les províncies d'ara, es reunien anyalment en el temple d'August i, després de les cerimònies religioses, dels jocs i festes públiques, examinaven la conducta de les autoritats imperials i formulaven peticions que una Diputació de l'assemblea portava al Senat de Roma.»

En el marc del model de centralització que es seguia en l'administració espanyola, Prat es referia a quin havia estat el motiu de que es convoqués aquella Assemblea, p. 78:

«Davant de la centralització espanyola, les províncies també han sentit l'afany de reunir-se i de lligar-se en organització permanent, i aquests dies hem vist en el nostre saló de Sant Jordi acoblar-se en nova *amphictionia* les Diputacions de tota Espanya. No hi ha hagut immolació de víctimes, no s'han cantat himnes sacres, el gran sacerdot no ha fet pujar cel amunt boires d'encens ni en l'àpat fraternal no s'han repartit les carns consagrades pel sacrifici.»

Exposava com s'havia desenvolupat l'Assemblea, p. 78:

«Però hi ha hagut *concilium*, és a dir, assemblea; hi ha hagut belles paraules i ovacions entusiastes; hi ha hagut acusacions valentes, escomeses airades contra el poder central, contra la seva tutela infamant, contra la seva ingerència vergonyosa en la vida de les províncies. S'ha retret la tutela reservada als boigs, s'ha parlat d'esclavitud, de províncies que un poder despòtic governa al seu albir. S'ha demanat llibertat, personalitat jurídica, autonomia per a les províncies.»

Assenyalava el significat de l'Assemblea de Diputacions que s'havia realitzat, p. 78:

«Un esperit nou, l'esperit de Catalunya, s'havia encomanat als delegats vinguts de tota Espanya. Catalunya era saludada com a bressol de les llibertats locals, era

---

⁵²⁶ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 78-80. L'article fou publicat el 15 de novembre de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

proclamada Covadonga d'una nova reconquesta. Però totes aquestes entusiastes efusions no podien desfer l'equivocació, l'errada capital de l'Assemblea, no podien esborrar el seu pecat original. L'Assemblea es proposava donar llibertat i autonomia a un mort, i la llibertat i l'autonomia són pels vius i no pels morts.»

Destacava les característiques de la vida corporativa que es seguia a les províncies espanyoles:

- Com a institucions que eren una “creació artificial” de la llei, p. 79:
«La província actual és una creació artificial, arbitrària, del legislador. En formar-les, gairebé només va tenir en compte un factor, el factor més extern, més material: l'extensió quilomètrica. Per això no han pogut modificar els hàbits, els sentiments, els interessos dels homes, reclosos dintre llurs fites; per això no s'han enlairat a la categoria de fet social. Uns quants interessos administratius, uns quants hàbits administratius i un cacicat polític és tota l'obra de les actuals províncies.»

- Com a institucions que no tenien capacitat d'autonomia, pg. 79:
«Són, doncs, mecanismes; són rodes inanimades que un impuls extern fa moure. Donar-los llibertat i autonomia és una empresa tan impossible com convertir en arbre de Guernica un d'aquests plançons secs amb què s'ha volgut simbolitzar la llibertat en les nostres places; tan impossible com fer viure, com fer pensar una estàtua.»

Exposava l'evolució natural que havien seguit les províncies:

- Com a continuació de les antigues divisions territorials, p. 79:
«Les províncies vives, les que, fins després d'haver deixat de constituir un fet administratiu, continuen essent un fet social actual, són les antigues províncies.»

- Com a formació social que es construïa d'una forma natural, p. 79:
«Formades espontàniament a mesura que anava avançant la reconquesta, aquestes províncies (regnes o principats) varen tenir lleis pròpies, institucions especials, varen fruir de plena autonomia. Per segles i segles varen ésser els cercles incommovibles dintre dels quals varen moure's i succeir-se les generacions, deixant-hi com pòsit secular una comunitat de sentiments, de costums, d'interessos, de modalitats de llenguatge, que són la roca viva de les personalitats col·lectives, l'ànima de les societats.»

Prat es referia a la diferència que hi havia entre l'organització territorial de les províncies noves i de les províncies antigues, p. 79:

«I no es cregui - aquesta aclaració és indispensable per fugir de confusions -que això sigui qüestió de regionalisme o nacionalisme. - És provincialisme pur. És, senzillament, un plet entre les províncies velles i les províncies noves, que tant es presenta dins de la nacionalitat catalana com dins de la castellana. També nosaltres sentim l'oposició, el conflicte entre les províncies noves i les províncies antigues, que són el Principat, València i Mallorca.»

Explicava la importància que tenia la formació natural de l'organització social i territorial:

- En la creació de “capitalitats provincials o regionals”, p. 79-80:

«Aquestes velles províncies, tantes vegades centenàries, a més d'aconseguir les altures d'una diferenciació psicològica, a més de constituir veritables personalitats socials que, pel seu vigorós relleu, gairebé han posat en perill la unitat de la raça, varen crear un element de la més alta importància com a principi indestructible de cohesió, varen crear veritables capitalitats provincials o regionals.»

- En l'organització social, p. 80:

«Tots els organismes socials, totes les societats, des de les més rudimentàries fins a les més complexes i poderoses, s'esforcen a diferenciar els elements interns que les formen, a estructurar-se distribuint desigualment la vida en la seva àrea territorial, a separar dels cercles de vida disseminada, de vida vegetativa, els centres de vida intensa, els nuclis urbans, les capitalitats.»

- En la vitalitat de les capitals territorials, p. 80:

«I la potència, la vitalitat, la riquesa de les societats es manifesta en aquesta concreció sintètica, integral de la capitalitat, es tradueix en la potència, en la vitalitat, en la riquesa de les seves capitals.»

Posava l'exemple de la creació de les capitals de diferents nacions, p. 80:

«La raça anglo-saxona ha infantat la immensa, la prodigiosa, la imperial Londres; França ha cisellat París; Prússia, de seguida d'arborar el *ceptre* de l'hegemonia en l'Europa central, ha emmotllat Berlín. Sempre la capitalitat dóna la mida de la força i la grandesa del poble que l'ha fet.»

Remarcava que en el cas espanyol, tot i l'organització territorial que havia imposat l'administració espanyola, s'havien mantingut les antigues capitals territorials, p. 80:

«Aquesta llei de les societats vives va acomplir-se també modestament en les antigues províncies: totes, amb rares excepcions, varen engendrar veritables capitalitats, capitalitats que la nova divisió provincial no ha pogut esborrar i que per sobre de les particions artificioses de l'administració espanyola, són avui, com eren ahir, els motors, els centres propulsors, de la circulació social, en tota l'extensió de les velles províncies.»

Prat considerava que l'organització administrativa centralista de l'Estat espanyol ofegava la vida de les mateixes províncies que havia creat, pg. 80:

«[...] la permanència d'aquestes capitalitats després d'implantada la nova divisió administrativa, han acabat de neulir, d'impossibilitar la vida de la gran majoria de les actuals províncies com organismes administratius, destruint així el que és raó única, el que és finalitat única, de la seva creació.»

2.2.63 *Projecte per a l'Assemblea de Diputacions Provincials a Barcelona del 5 al 12 de novembre de 1906*⁵²⁷

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat expliquen en una nota⁵²⁸ la procedència i el context en què s'emmarcava aquest document que es preparà per a presentar-lo, com a

---

⁵²⁷ Enric Prat (2000). *Obra completa. 1906-1917*. Op. citat, p. 215-217.

⁵²⁸ *Ibidem*, p. 215-216:

«APR, ANC, prest. V, C 5/5. A l'Assemblea de Diputacions Provincials d'Espanya, presidida pel president de la de Barcelona, Joaquim Sostres, Prat de la Riba intentà presentar una esmena a la base 11 de les acordades per la reunió, on hi havia dissenyats ja el concepte i el contingut de les mancomunitats regionals que l'any següent Prat introduí al projecte governamental de reforma de l'Administració local. Però el novembre de 1905 els altres delegats catalans, començant pel republicà Cruells, tal com indica el mateix Prat de la Riba a mà sobre el seu text escrit a màquina, no varen acceptar donar suport més que a una proposta menys ambiciosa, que l'Assemblea acceptà que passés a ser desenvolupada a l'Assemblea següent, dotze mesos més tard, a Sevilla, amb Prat de la Riba formant part de la ponència.»

esmena, al projecte que es tenia que aprovar a l'Assemblea de Diputacions Provincials que es celebrà a Barcelona del 5 al 12 de novembre de 1906.

A l'extens redactat d'esmena a la Base 11ª del projecte que preparà inicialment Prat, es presentava una proposta en què ja es contemplava la possibilitat de que les províncies s'unissin formant mancomunitats regionals.

Aquelles noves institucions s'encarregarien de les obres públiques, de les comunicacions i de la instrucció que, pel seu abast, no tinguessin un caràcter nacional. A més a més, l'Estat podria confiar a les mancomunitats altres competències en els àmbits de la beneficència, de la construcció de ferrocarrils secundaris i de l'ensenyament universitari, p. 216:

«Base 11ª Promulgación de una nueva ley de organización local inspirada en las siguientes Bases:

A) Autonomía de los organismos locales para el cumplimiento de sus fines, limitándose la intervención del Estado a restablecer el imperio de la ley cuando sea infringida.

B) Conservación de la personalidad administrativa de las actuales provincias.

C) Facultad de unirse las provincias para formar mancomunidades regionales encargadas de las obras públicas, servicio de comunicaciones e instrucción que no sean de carácter nacional, por acuerdo de las Diputaciones provinciales respectivas o de la mayoría de los municipios de las mismas.

D) El Estado concederá a las mancomunidades que lo soliciten la conservación de las actuales carreteras generales y la función de construir las proyectadas o que en lo sucesivo estos organismos proyecten, así como la facultad de establecer líneas telefónicas de servicio público.

E) El Estado concederá a las mancomunidades regionales que lo soliciten el cuidado de subvenir a las atenciones de beneficencia actualmente a cargo del Estado.

F) El Estado confiará a las mancomunidades provinciales que lo soliciten el cuidado de la enseñanza universitaria o la facultad de establecerla donde no exista. El Estado se limitará a fijar el mínimo de conocimientos para cada título facultativo, de modo que los planes oficiales tendrán únicamente el carácter de mínimos, pero podrán las mancomunidades provinciales a propuesta de los respectivos claustros de profesores subdividir las asignaturas, establecer otras nuevas, es decir, ampliar el plan de estudios con fuerza obligatoria. Asimismo el Estado expedirá los títulos y nombramientos pero a propuesta de la junta patronal de cada establecimiento.

G) Las mancomunidades provinciales podrán encargarse de la construcción de los ferrocarriles secundarios. Las concesiones de ferrocarriles secundarios cuando las

otorgue la mancomunidad serán por 99 años con o sin garantía de interés del Estado, sin tener éste facultad de rescatar la línea.

H) El Estado entregará a las mancomunidades los fondos del Presupuesto general que destine a los servicios de obras públicas y enseñanza al encargarse de ellos la mancomunidad provincial.

I) En la organización de las Diputaciones y de las mancomunidades provinciales se procurará acentuar la distinción entre el elemento deliberante y el elemento ejecutivo de los citados organismos.»

Finalment, el text de l'esmena que es presentà i s'aprovà a l'Assemblea, amb el recolzament del mateix Prat, tenia una redacció més genèrica, p. 216-217:

«Base 11ª presentada y aprobada

Los infrascritos representantes de Barcelona, Tarragona, Valencia, Lérida, Gerona proponen a la Asamblea la adopción del siguiente acuerdo:

Base 11" Las provincias contiguas, por acuerdo de sus respectivas Diputaciones o de la mayoría de los municipios que las integran podrán asociarse libremente formando mancomunidades regionales para la construcción y la conservación de obras públicas de interés común o para crear y sostener establecimientos de enseñanza o de beneficencia que interesen a todas las provincias asociadas en mancomunidad. E. Prat de la Riba. J. Cruells. F. Pi i Suñer. Manuel Farguell. Emilio Folch, Diputado por Tarragona. Pascual Testor. Francisco Baneras, de Lérida. R. Alapont. José Puig.»

2.2.64 Cap d'any⁵²⁹

Prat, en aquest article, es referia a la greu situació que hi havia en els moments previs a la formació del moviment de la Solidaritat Catalana, feia un recordatori de la situació d'agitació social que es vivia un any abans i exposava el canvi de situació que s'estava produint.

Iniciava l'article remarcant el canvi que s'havia produït en només un any, p. 387:

«Qui ho havia de dir, quan s'aixecava enlaire la gran foguera de les nostres col·leccions, quan saltava del balcó a baix el bust del doctor Robert, quan d'un cap a altre de Barcelona corria l'agitació de la forta, de la violenta sotragada; qui ho havia de dir, en aquella nit de febre i d'indignació, que passaria un any, un any només, i, en recordar-la en aquestes planes, acudirien atropelladament a la nostra

---

⁵²⁹ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 387-388. L'article fou publicat el 24 de novembre de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

ploma, no adolorides elegies, no furients increpacions i exaltats anatemes, sinó accents triomfals d'al·leluia!»

Exposava la situació que a Catalunya es vivia un any abans, p. 387:

«Doncs és així. Després del sotrac que aquells fets varen produir en l'esperit dels catalans, després de la immensa i fecunda sembrada del manifest sobre *la qüestió catalana*. després del debat de les jurisdiccions i del grandiosíssim homenatge del 20 de maig, després de la florida triomfal de la Solidaritat, transcendents moments de l'ascensió catalana, lligats tots com les anelles d'una cadena a la feta del 25 de novembre sabem entristir-nos, no sabem indignar-nos. Hem oblidat el dolor del revulsiu aplicat sobre la carn viva de Catalunya, per fruit d'aquest grandió desvetllament de les energies vitals, d'aquesta plena sanitat en què ha entrat el nostre poble, avui reintegrat a la consciència de la pròpia personalitat.»

Feia una referència als catalans que estaven exiliats fora d'Espanya, p. 387:

«Recordem els dolors individuals, recordem les penes dels que enllà dels Pirineus enyoren la pàtria absent, dels que troben en la llar el buit dels exilats, dels que guarden sobre seu els senyals inesborrables del passat; però ells, com tots els catalans, ells més que els altres catalans, perquè més dolor han hagut de posar-hi, senten l'ànima transfigurada per aquesta revelació de la força vital de Catalunya.»

Remarcava el sentiment que els catalanistes tenien en aquell moment, p. 387-388:

«Nosaltres donem per ben emprats els nostres danys, les nostres penes, els nostres sacrificis. Nosaltres sentim una profunda alegria d'haver sofert aquests danys, aquestes penes, aquests sacrificis, que tan intensament han fecundat la causa de la pàtria.»

Prat finalitzava l'article exposant la importància dels successos que s'havien produït i que havien conduït a la formació del moviment de la Solidaritat Catalana, p. 388:

«Per això no sabem recordar amb rencor ni retreure amb tristesa la nit del 25 de novembre. Que la foguera que amb volums del nostre diari aquella nit va encendre's, l'hem vist créixer i abrandar-se d'un cap a l'altre de la terra catalana, tornada flama pura i resplendent, flama d'amor, foc de patriotisme, claror de solidaritat que il·lumina amb resplendors triomfals el camí de Catalunya.»

2.2.65 *La sessió de la Lliga*⁵³⁰

Prat, en aquest article, que s'emmarcava en el context de la Junta general que havia celebrat la Lliga Regionalista, exposava el canvi que amb l'actuació de la Lliga Regionalista es produí en la vida política catalana.

Iniciava l'article fent referència a la forma en què es desenvolupà la sessió de la Junta general, p. 218:

«La Junta general de la Lliga Regionalista assenyala un progrés en les costums de les nostres corporacions polítiques. Els que recordem sessions de l'antiga Lliga de Catalunya, els que sabem com anaven i com van les sessions d'altres entitats patriòtiques de la nostra terra, sentíem, mentre se desenrotllava la Junta general de la Lliga, una fonda satisfacció, un goig íntim, fet d'orgull de la tasca realitzada, fet d'esperança basada en el valer, en el seny, en l'educació política de la nostra gent.»

Es referia a l'evolució que s'havia produït en la forma com es tractaven les qüestions a les juntes anuals de les corporacions catalanistes:

- Exposava com es feia abans, p. 218:
«En les velles societats nacionalistes, a les Memòries dels secretaris, un cop havien ressenyat la sessió inaugural anterior, ja no els quedava altra missió que extractar alguna conferència escadussera o detallar minuciosament la gestació d'una exposició o algun missatge. D'inaugural a inaugural, ni la junta ni els seus socis havien fet res més. El discurs presidencial era una dissertació poètica o erudita que no baixava mai de les altures de la política especulativa, que no tenia una sola paraula per als problemes actuals, per als problemes plantejats que interessaven d'una manera immediata el nostre poble.»

- De la darrera Junta general de la Lliga Regionalista, posava l'exemple de la intervenció de Francesc Cambó, p. 218:
«Quin contrast entre aqueixa vida corporativa neulida, quasi nominal, i la vida plena i forta de la Lliga! Quin contrast entre les oracions acadèmiques d'aquelles inaugurals i el discurs d'en Cambó, tot ell consagrat al destriament de les qüestions polítiques del present, per a cercar la solució que ha d'acostar més ràpidament aquest present a les grandeses de l'ideal somniat, a les grandeses d'un pervindre gloriós!»

---

⁵³⁰ Enric Prat (2000). *Obra completa. 1906-1917*. Op. citat, 218-219. L'article fou publicat el 26 de novembre de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

Remarcava l'evolució que s'havia donat en la vida de les corporacions polítiques de Catalunya:

- Exposava la limitació de les activitats que s'havien desenvolupat en el passat, p. 218:
«Al costat de les entitats nacionalistes, d'absolut platonisme polític, hi havia les velles societats de la política espanyola, les que organitzaven forces dels partits polítics a Catalunya. Però aquestes, tant les que tenien l'aspiració a un ideal, sense participar en el poder, com les que no tenien altra missió que usufructuar els beneficis del Govern, eren sucursals d'organismes espanyols, tenien la vida que rebien de Madrid, eren organismes provincials subordinats a l'impuls, esclaus de la paraula, del discurs, que els arribava de la capital política, de Madrid. Per això, encara que aquestes associacions tinguessen el sentit de la política, no tenien cap significació, cap transcendència els seus actes.»

- Exposava el canvi que suposava l'actuació de la Lliga Regionalista, p. 218-219:
«En canvi, la Lliga Regionalista és l'organisme directiu de l'activitat política d'una de les grans forces de la vida catalana. El seu criteri és la condensació d'un criteri nacional. La seva orientació senyala l'orientació d'una gran part de la terra catalana, gairebé l'orientació positiva del nostre poble.»

Posava de manifest la influència que tenia l'activitat política del catalanisme, p. 219:

«És més. Avui el pensament i la voluntat de Catalunya tenen una acció, una influència considerables en la política espanyola. El problema de Catalunya determina les iniciatives dels partits, les campanyes parlamentàries, la presentació de tals o quals projectes legislatius. L'actitud de Catalunya influeix en el criteri i en les actituds d'elements importants de la política espanyola. Això és un fet; per això els actes de la Lliga, que exerceix una acció tan decisiva en la formació del criteri i l'orientació de la voluntat de Catalunya, tenen tanta significació, tanta transcendència.»

Prat finalitzava l'article adreçant-se als membres de la Lliga Regionalista, p. 219:

«Contents poden estar, els socis i els directors de la Lliga Regionalista, de l'obra per ells aconseguida; contents poden estar de l'excelsa situació que ha aconseguit en la vida política de Catalunya i d'Espanya. Ja sabem com hi han arribat, amb quin esforç continuat, amb quina perseverància, amb quina serietat i disciplina. Ja saben com han de fer-ho per poder celebrar en anyades successives nous creixements i noves victòries.»

2.2.66 *La crisis*⁵³¹

Prat, en aquest article, es referia a la forma de funcionament del sistema parlamentari espanyol, a la inestabilitat dels Governos, a com es produïen les crisis polítiques i als efectes que tenien les crisis governamentals.

Iniciava l'article exposant la situació de crisis que s'havia produït en la política espanyola, p. 219:

«Des que en Moret va exposar en ple Congrés la seva conformitat amb el fondo de la proposició Sánchez Guerra, i que en Canalejas i en Romanones, enfurismats, varen fer presentar la proposició Suárez Inclán, que era una censura a en Moret, la crisi, en realitat, va quedar plantejada. Si hi ha contribuït o no una nota d'Alemanya, no ho sabrem pas per ara; ni es necessita perquè el mal humor dels quefes liberals és prou causa per a una crisi dintre de les tradicions i la manera de ser de la política espanyola.»

Explicava com es produïa una crisi política en un sistema parlamentari, p. 219:

«Els governs depenen de les Corts, això és, dels vots de les Corts quan cada vot val un districte, quan el vot i l'opinió de cada diputat representen el vot i l'opinió d'uns quants milers de ciutadans.»

Explicava també com es prenen les decisions en el sistema polític espanyol, p. 219-220:

«Però a Espanya les Corts no les fan els electors, sinó l'oligarquia de personatges que tenen l'estat de possessió del govern d'Espanya. [...] No són les Corts les que fan o desfan ministeris, sinó la mateixa oligarquia que fa i desfà les Corts. El veritable poder, el veritable Estat, a Espanya, el formen el Rei i dues dotzenes de personatges, que vénen a constituir una veritable supervivència del *Consejo de Castilla*, de la monarquia absoluta. Tot lo demás, constitució, cambres, eleccions, hi és per afegidura.»

Prat es referia a com es desenvolupava la vida política en diferents parts d'Espanya i a què suposava aquella forma d'actuació política per als interessos de la col·lectivitat:

- Exposava en quines parts d'Espanya es feia d'una forma "moderna", p. 220:
«Que visquin la vida moderna de les institucions representatives només hi ha, en tota l'extensió d'Espanya, algunes petites clapes de la perifèria, de la costa, i una gran part de Catalunya».

---

⁵³¹ *Ibíd.*, p. 219-229L'article fou publicat el 29 de novembre de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

- Assenyalava com es desenvolupava la vida política a la resta d'Espanya, p. 220:
«Tot lo demás d'Espanya segueix petrificat i, per mica que en les seves costums s'enfondeixi, pertot se troba sota les apariències modernes la vida mateixa de la tribu ibèrica o del clan feudal que concentra en uns pocs tot el poder, i poder absolut, i deixa als altres a la massa, només que l'obediència i la submissió. I, si de la vida local se puja amunt, cap als cercols més enlairats de la política, se troba això mateix: uns quants que manen amb absolut poder i una massa política de diputats, de funcionaris, que obeeixen amb submissió.»

- Ressaltava la importància que tenia aquella forma d'actuació política per als interessos de la col·lectivitat, p. 220:
«Obediència i submissió, que són una gran virtut, un gran bé per a les societats quan naixen de la confiança dels pobles en el seny dels homes representatius de les seves aspiracions, però que són senyal de mort quan provenen, com a Espanya, de no haver-se sabut aixecar per damunt dels sentiments i les necessitats de recloure's en el cercol de la vida individual, persistint, com els homes primitius, en l'absoluta inconsciència dels grans i suprems interessos de la col·lectivitat».

Prat es referia a com es produïen les crisis governamentals a Espanya i a la inestabilitat que tenien els Governos espanyols:

- Es referia a com es produïen les crisis de Govern, p. 220:
«Per això és posar-se fora de la realitat, per això és donar vida a un convencionalisme més, plànyer-se que les crisis no sien parlamentàries: la veritat crua és que no ho poden ser, perquè el parlament no és res; la veritat crua és que les crisis a Espanya no poden néixer més que de la voluntat del Rei o de les desavinences dels grans personatges que tenen l'efectivitat del poder.»

- Es referia a la inestabilitat dels Governos espanyols, pg. 220:
«Aquesta és la causa, també, de la inestabilitat dels governs: l'opinió d'una gran massa nacional, per lo mateix que se fa sobre la base de l'eliminació de les innombrables coses que divideixen i separen, i de la concentració en uns pocs elements de coincidència general, muden molt a poc a poc, són d'una gran permanència. En canvi, l'equilibri entre una colla de personatges és sempre inestable, com l'humor, com l'interès, com l'amor propi. Per això han de sovintejar les crisis a Espanya, per això sovintegen tant i tant.»

Remarcava els interessos dels Governos sortints i els beneficis que suposava una crisi governamental, p. 220:

«En qualsevol país seria un mal semblant inestabilitat i fins aquí ho és algunes vegades. Però, en conjunt, no ens n'hem de doldre gaire, perquè sempre quan un Govern se'n va queden enlaire projectes que constitueixen serioses amenaces per a la prosperitat pública o per als sentiments dels ciutadans.

Això és lo que ens passa ara: en el moment de la crisi no pensem en el mal que pot venir dels que pujaran; sinó en els monopolis i negocis i projectes de llei d'associacions i de supressió de costums i negociacions de tractats, que se'n van amb els ministres que cauen.»

Prat finalitzava l'article dient que aquella crisi era una treva: “És una treva només; però ja diu el nostre poble que qui dia passa, any empeny”.

2.2.67 *Les províncies mortes*⁵³²

Prat, en aquest article, es referia a la diferent situació de desenvolupament en què es trobaven les províncies espanyoles, a causa de la seva creació artificial i proposava restablir la vella divisió provincial o mantenir les províncies associant les de cada regió.

Iniciava l'article fent referència a les característiques de l'organització provincial espanyola:

- Com a creació arbitrària de l'Estat, p. 81:
«Les províncies d'ara, les que l'Estat va crear arbitràriament, no són societats psicològiques: els homes que associen no tenen cap característica comú, cap principi de diferenciació respecte dels altres ni en l'ordre de les afeccions o sentiments ni en el dels costums ni en el de les aspiracions.»

- Com a parts d'una realitat territorial més gran, p. 81:
«No són societats territorials: les obres públiques, els serveis que interessin els habitants de la província no els interessin exclusivament, sinó que interessin també els d'altres províncies veïnes. Carreteres i camins i ferrocarrils secundaris, per exemple, es deturen en el límit de la província, però en realitat són seccions de traçats

---

⁵³² Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 81-85. L'article fou publicat el 12 de desembre de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

més amplis que tenen en el seu natural desenrotllament dins de les províncies limítrofes.»

- Com a organització que només tenia una finalitat administrativa, p. 81:
«Són, doncs, exclusivament associacions administratives imposades per la llei; tenen només existència administrativa, si és que se'n pot dir existir, mal que sigui en un ordre administratiu, del que fan les províncies espanyoles.»

Exposava l'actuació que es seguia a la Diputació provincial de Barcelona, p. 81:

«Els que hem nascut i viscut en una província rica, com la de Barcelona, que ha fet carreteres bellament construïdes amb ponts que ja voldria l'Estat per a les seves comunicacions internacionals; que ha muntat establiments com la Casa de Maternitat; que sosté escoles de tanta importància com la d'Arquitectes, la d'Enginyers, la de Belles Arts, i en subvenciona tantes altres d'arts i oficis, no tenim, no podem tenir idea exacta del que són les províncies espanyoles.»

Comparava l'excepció de l'actuació que estava tenint la Diputació de Barcelona amb les actuacions que tenien altres Diputacions provincials espanyoles:

- Feia referència a estudis que s'havien fet de la vida administrativa provincial i a les deliberacions a l'Assemblea de Diputacions, p. 81:
«Per entreveure l'agonia administrativa que van arrossegant aquestes províncies, cal fullejar els estudis fets a Madrid pels polítics que han intentat reformar els seus organismes; o resseguir les argumentacions dels que seriosament han proposat la supressió d'aquests cercles intermediaris entre el municipi i l'Estat; o recordar les deliberacions de l'Assemblea de Diputacions.»
- Feia referència a les mancances en els serveis que havien de prestar les Diputacions provincials, p. 81-82:
«Llavors, llavors es veu la misèria d'aquestes entitats administratives: sentint parlar de províncies que no poden pagar les dides de l'hospici, de diputacions en què els diputats han de respondre personalment per no interrompre la continuïtat dels serveis més urgents, de carreteres perdudes per falta de mitjans per conservar-les, de camins veïnals, construïts amb les subvencions de l'Estat, que ja un any després tornen a ésser camps de sembradura.»

- Feia referència a les aspiracions de desprendre's, per falta de recursos i mitjans, d'algunes de les funcions que tenien assignades, p. 82:
«O bé veient que les diputacions, en comptes de voler encarregar-se de nous serveis detentats per l'Estat, aspiren només a traspassar a l'Estat funcions que ara són provincials per a descarregar el pressupost, de vegades de quantitats veritablement irrisòries.»
- Feia referència a la dependència política estatal de les Diputacions provincials, p. 82:
«O bé escoltant els representants de províncies de l'interior i amidant exactament amb llurs paraules la representació social, la dignitat, dintre del règim, dintre de l'administració, d'aquests organismes que han d'inclinar-se davant del ministre, davant del governador que els dicta ordres inapel·lables, davant de qualsevol empleat del ministeri d'Hisenda, on té més força un dels clàssics arguments persuasius de les administracions desmoralitzades que el vot de qualsevol diputació espanyola.»

Ressaltava la situació de falta de recursos amb què es trobaven les Diputacions provincials espanyoles, p. 82:

«Doncs, aquesta és la fesomia de la gran majoria de províncies espanyoles. Aquest aparell administratiu sense mitjans per complir la seva finalitat administrativa és el patró de la província espanyola, que amb comptades excepcions es reproduïx arreu, a la costa i a l'interior, a Catalunya i a totes les regions.»

Denunciava el “fracàs” d'aquella “creació administrativa”, p. 82:

«Els mateixos homes de la casta que monopolitza l'Estat, els continuadors de les tendències i les tradicions que varen dur a la divisió provincial d'ara i a l'organització present de les províncies, proclamen el fracàs de la seva obra i el proclamen en sangnar amb lleis i reials decrets l'escassa vida dels organismes provincials en benefici de l'Estat, en formular amb insistència projectes de llei provincial i municipal que desmembren les facultats de les diputacions en profit d'agrupacions de municipis, en parlar seriosament de suprimir les diputacions provincials, reduint la província a quarter de l'Estat administrat només per funcionaris. Encara no ha passat un segle i l'empresa tan pomposament realitzada ha fet fallida.»

Aquella situació significava, segons Prat, “la venjança de les velles províncies” contra “els orgullosos apriorismes del legislador”, p. 83:

«Les velles províncies de vida quasi mil·lenària, no eren pas l'argila en mans del terrisser, sense estructura, sense diferenciació, completament amorfes, sinó organismes vius, d'un

mateix esperit col·lectiu, d'un mateix sistema econòmic, intensament estructurats, amb desigual distribució de la vitalitat, des dels cercles territorials de vida vegetativa, de vida escampada i rudimentària, fins al centre intens, fins a la capitalitat.»

Assenyalava quin havia estat el resultat de la creació de les entitats provincials:

- Hi havia una divisió entre províncies, a causa de la seva riquesa, entre les “noves províncies” més prosperes i les “províncies mortes”, p. 83:

«En trossejar el legislador administrativament aquestes províncies, no va poder trossejar el seu esperit, les seves afeccions, la seva vida econòmica, els corrents de la circulació social, no va poder distribuir uniformement els elements de força i de riquesa, i va venir el que necessàriament havia de venir. Les noves províncies que varen quedar-se amb les seccions de vida intensa, amb la capital de la vella província i el seu radi de vida acumulada, tenen una existència pròspera. Les altres, que són la immensa majoria, varen endur-se'n les comarques allunyades de la capitalitat regional: són les províncies desgraciades, les províncies mortes.»

- Es mantenia la força d'atracció de les antigues capitalitats i l'extensió de la seva activitat als seus àmbits regionals, p. 83:

«I ha passat quelcom més encara, i és que seguint la vida de les velles províncies com societats perfectes per dessota l'enreixat administratiu de les províncies noves, es produeix fatalment una, gran injustícia que ve a agravar la desigualtat original de les actuals províncies: continua la circulació cap a la capitalitat regional, obra de la vella província, continua l'esforç de tota l'antiga societat provincial afluint al centre intens, creant o enfortint la capitalitat, i en canvi no pot la capitalitat fer arribar per un igual el seu impuls renovador a tots els àmbits del territori regional, perquè entrebanquen, deturen parcialment aquesta circulació del centre a la perifèria les fronteres administratives de les províncies noves.»

Prat, posant l'exemple de Catalunya, es referia a la vitalitat que havia assolit la ciutat de Barcelona, p. 84:

«La gran ciutat de Barcelona és obra de tots els catalans: tots els pobles, totes les encontrades de totes les províncies catalanes han dut el seu esforç a Barcelona. Quan els juriconsults de la nostra terra deien de Barcelona que era cap i casal de Catalunya, proclamaven una gran veritat: Barcelona és l'obra mestra de l'energia catalana. Cap català hi és foraster, tots els catalans poden enorgullir-se'n, perquè tots els llinatges catalans, totes les famílies catalanes hi han dut la contribució de sang,

d'intel·ligència; hi han dut homes per nodrir la seva creixent població, per omplir els seus obradors i fàbriques, per produir la selecció d'esperits eminents que creen la vida intensa en la producció, en la ciència, en l'art, en la Política.»

Les veritables ciutats i capitals rebien les “forces vitals” dels seus territoris, p. 84:

«Però la veritable ciutat, la veritable capital, la que és capital pels corrents naturals de la vida social, no per acumulació forçada, imposada per un agent extern com els decrets del legislador, totes aquestes forces vitals que rep en avinguda mai estroncada de tot el territori, les transforma i centuplica i les torna convertides en riquesa, en cultura, en impuls, en calor de vida.»

Les grans capitals i les grans ciutats constituïen nuclis de desenvolupament, p. 84:

«Per això els pobles més generalment rics, forts, progressius, són els pobles que tenen grans capitals; per això les poblacions secundàries i de tercer ordre són més populoses i riques allà on la capital és més intensament forta i poderosa. Si Londres no tingués cinc milions d'habitants, no serien el que són Glasgow, Manchester, Liverpool. El dia en què Barcelona sigui una gran metròpolis, Manresa, Girona, Lleida, Tarragona, Reus, Sabadell, Terrassa, seran ciutats intensament desenrotllades.»

Prat explicava que a Catalunya encara no s'havia arribat plenament a aquella situació de desenvolupament, p. 84-85:

«Doncs bé, aquest segon moment de la circulació social en què la capitalitat propulsa vigorosament les activitats del cos social, només es compleix parcialment a Catalunya: en l'ordre administratiu hi ha una muralla que detura l'expansió per tots els àmbits de la terra catalana de les forces del nucli viu de la capitalitat; que priva a la riquesa de Barcelona de fecundar les altres províncies catalanes, que hi tenen el mateix dret.»

Proposava les solucions que es podien adoptar en aquella situació, p. 85:

«Aquesta injustícia ha d'acabar; ja massa l'han fet durar els caciquismes polítics creats a redós de les províncies mortes. O restablir la vella divisió provincial o mantenir les actuals províncies, però associar les de cada regió a fi de sumar els mitjans de totes per a les grans empreses que a totes interessin.»

Prat finalitzava l'article dient que aquella era la forma d'actuar per acabar amb les "províncies mortes": "Només així poden aixecar-se del seu actual aclaparament les províncies allunyades administrativament dels beneficis de la capitalitat".

2.2.68 *El virrei a Catalunya*⁵³³

Prat, en aquest article, es referia al suport governamental que rebia Alejandro Lerroux per a actuar en contra dels catalanistes i dels republicans que formaven part de la Solidaritat Catalana.

Iniciava l'article fent referència a l'oportunitat que el Govern espanyol havia donat a Lerroux per a "combatre a catalanistes i republicans de la Solidaritat Catalana", p. 224:

«No hi ha temps per a discutir els pressupostos, ni els projectes especials, ni les proposicions pendents, com la que reconeix a Barcelona la representació parlamentària que constitucionalment li pertoca. Les Corts han de fer sessions dobles. Però el Govern ha sabut trobar quatre hores de sessió per a obsequiar al seu agent secret a Barcelona, per a donar al seu enviat especial l'ocasió de combatre a catalanistes i republicans de la Solidaritat Catalana.»

Assenyala quina era la finalitat de la intervenció de Lerroux a les Corts, p. 224:

«Que és per la Solidaritat, i sobretot pels republicans de la Solidaritat, que s'ha fet la festa. En Lerroux apuntava als catalanistes, però els trets anaven contra en Salmerón, contra en Junoy, contra la Unió Republicana. Els catalanistes són separatistes, són criminals de lesa pàtria, i amb aqueixos criminals, amb aqueixos enemics de la pàtria, manté el partit republicà el vincle de la Solidaritat! [...] Aquí està en Lerroux per a salvar Espanya i la civilització, de les envestides de la burgesia separatista. Ell ho ha declarat, sense contradicció de ningú, sota les paternalistes i complaents mirades dels ministres: ell representa la pàtria, ell és a Catalunya *l'única garantia de la unitat de la pàtria.*»

Exposava quina era l'actuació que es podia esperar de Lerroux:

- Com a provocador de conflictivitat, p. 224:

---

⁵³³ Enric Prat (2000). *Obra completa. 1906-1917*. Op. citat, p. 224-225 . L'article fou publicat el 22 de desembre de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

«Si es garanteix la unitat de la pàtria enflocant-se el barret amb els colors de la bandera espanyola o cridant Vivas pel carrer o pertorbant i apedregant redaccions, que ho deixin per a en Lerroux.»

- Com a propagador de idees que originaven conflictes polítics i socials, p. 224:
«Si es garanteix la unitat de la pàtria educant les generacions que pugen en els principis de l'anarquisme, ensenyant als noiets de les escoles que els governs maten cada any més homes que estrelles hi ha en el cel en una nit serena, que els militars són *asesinos que aplastan la humanidad bajo los talones de sus botas*, que els homes de la justícia i les lleis són *vampiros sedientos de la sangre de los míseros y los humildes*, que només els poderosos s'escapen de la *ferocidad natural de los jueces*, que tots els mals, tots els sofriments, totes les injustícies dels desheretats vénen d'aqueixa «*estúpida y brutal ficción llamada patria*», que la pàtria, com la religió, són grolleres embusteries inventades per la burgesia per a explotar i dominar el poble, si és així com se garantitza la unitat de la pàtria, no li toquin a en Lerroux la representació: és un zelós i actiu representant, amb la garantia de tots els escàndols, odis socials, agitacions àcrates, escoles i publicacions anarquistes que ha armat i fomentat d'uns quants anys ençà a Barcelona.»

Referint-se al suport que Lerroux rebia del Govern espanyol, Prat deïa que Lerroux era un agent governamental, p. 224:

«I quan els diputats ministerials s'aixequen a felicitar a en Lerroux després del discurs, quan el Govern li respon com a un de casa, de la família, quan el president del Congrés li dóna carta blanca, quan a Barcelona les autoritats i els seus agents escolten humilment, fan guàrdia d'honor, a les seves bullangues pertorbadores, és que el Govern deu trobar que és així com s'assegura la unitat de la pàtria. [...] Tenint-ne aquest concepte, prenent per pàtria el sindicat polític de vividors que enfonsa aqueixa terra malaventurada, tenen raó en Lerroux, i els diputats ministerials i els ministres: els puntals d'aquesta pàtria són ells; el representant seu, el seu agent a Barcelona, és en Lerroux i ningú més que en Lerroux. Li deixem sencera aquesta glòria.»

Finalitzava l'article exposant la conducta que estaven seguint els “catalanistes i republicans de la Solidaritat”, p. 225:

«Bé, molt bé han fet catalanistes i republicans de la Solidaritat, única oposició veritable contra aqueixa oligarquia que governa, en contestar amb el silenci: hi ha coses que només així se contesten, amb la immensitat del menyspreu que es mereixen.»

2.2.69 *Les bombes*⁵³⁴

Prat, en aquest article, referint-se a la situació de violència que es vivia a Barcelona i a les conseqüències que tindria aquella situació, exposava que a Catalunya no es podia esperar de l'Estat i de la policia que solucionessin aquella situació.

Iniciava l'article referint-se a la darrera bomba que havia esclatat a Barcelona, p. 276:

«Com que la bomba darrera només ha foradat el turmell d'un vianant, com que no ha trencat cames ni perforat pulmons ni esberlat cervells, la gent s'ha esfereït i s'ha indignat molt menys que les altres vegades. És un procés fatal d'aclimatació a la dinamita, un seguit davallar de la nostra societat a la insensibilitat del masell.»

Ressaltava la reacció que tenien els "ciutadans de Barcelona" davant de la gravetat dels atemptats, p. 276:

«Nosaltres, els ciutadans de Barcelona, ja tot just ens en sentim. Ha d'ésser molt profunda la ferida, ha d'omplir de sang i mort els nostres carrers, perquè el dolor es desperti. I encara llavors dura ben poca estona la fiblada: al cap d'un mes tot torna a la indiferència d'abans, i mentre els fabricants de bombes són absolts per jurats complaents, moltes escoles particulars segueixen preparant noves fornades d'anarquistes, sota el patronat i la subvenció de les corporacions oficials de Barcelona i l'encoratjament de diputats i periòdics. Aquesta és la veritat.»

Feia una crida a prendre consciència de la gravetat d'aquella situació:

- Exposava la gravetat de la situació de violència, p. 276:
«Hem de reaccionar de pressa contra aquesta indiferència suïcida; hem de saber veure que totes les bombes la fereixen, la nostra Barcelona, tant si esclaten en una via deserta enfonsant només una filada de maons, com si s'abaten sobre una multitud confiada.»

- Exposava la situació d'inseguretat que creava la violència, p. 276:
«La inseguretat del camp per les guerres civils. o pel bandolerisme, va concentrar a Barcelona innombrables famílies de tot Catalunya. Les guerres separatistes de les colònies varen omplir la nostra ciutat de famílies cubanes i filipines. El que llavors cercaven aquests immigrants a Barcelona era la pau, la seguretat, que en els seus pobles, en les seves hisendes no trobaven.»

---

⁵³⁴ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 276-277. L'article fou publicat el 27 de desembre de 1906 a *La Veu de Catalunya*.

- Es referia a les conseqüències que tindria per a Barcelona aquella situació de violència, p. 277:
«El crim anarquista arrabassa a la ciutat aquesta virtut, aquesta potència tutelar. Les bombes que tan sovint esclaten o són descobertes a Barcelona, decanten vers altres ciutats les riuades d'immigrants que abans venien a fecundar-la, i preparen la fugida dels seus fills.»

Assenyala que Catalunya no podia esperar que l'Estat solucionés aquella situació de violència, p. 277:

«La policia espanyola, com tots els organismes de l'Estat, és impotent per a funcionar en terres de civilització intensa: és un atuell de tipus primitiu, un fòssil inservible. Tractar el mal modern de què pateix Catalunya amb aquests organismes, és com lluitar amb llances de sílex i destrals de pedra contra multituds armades de màusers i de Krups.»

Atès que no confiava que la Policia pogués solucionar aquella solució, proposava que es creessin noves institucions, p. 277:

«No s'hi ha de comptar amb la Policia: l'Estat és impotent per a organitzar-la d'una altra manera. Amb això, com amb tot, el nostre esforç ha d'encaminar-se a suplir la inèpcia o la omissió dels governs, a crear institucions que responguin al sentiment, a l'estat social, a la necessitat viva de la nostra ciutat, del nostre poble.»

Prat finalitzava l'article dient que es podia esperar en aquella situació, p. 277:

«Tota altra cosa és fer falsa ruta: de cos present està als ulls de Barcelona el nou institut de policia, tan pomposament anunciat. Que ningú esperi una altra bomba per a convèncer's que no hem d'esperar res sinó de nosaltres mateixos.»

2.2.70 Corts catalanes. Proposicions i respostes amb pròleg i comentaris d'Enric Prat de la Riba ⁵³⁵

Prat, en aquest extens estudi, presentava un recull de textos, escrits per “compatricis” de les “generacions passades”, que, com a “documents de la història catalana”, eren “interessantíssims exemplars” de “literatura parlamentària” en llengua catalana.

Reproduïm l'índex del document:

---

⁵³⁵ Enric Prat (2000). *Obra completa. 1906-1917*. Op. citat, p. 227-248.

«Al lector

Proemi. I. - Quan comencen les corts. - Les Corts en temps dels comtes de Barcelona. - Crisi nacional en temps de Jaume I. - Corts de Lleida. - Corts de Vilafranca (1218). - Constitucions de Pere el Gran en les Corts de Barcelona (1282).

II. - Les nostres Corts i el parlament anglès. - Superioritat del sistema bicameral anglès. - El Parlament és a Anglaterra parlament nacional. - Les Corts catalanes devenen Corts provincials. - Semblances entre les Corts catalanes i el Parlament anglès. - Major antiguitat de les nostres Corts. - Els Parlaments. - Convenció d'Anglaterra i les nostres juntes de Braços. - La defensa de les llibertats públiques. - L'acció parlamentària.

III. - Organització i vida de les Corts. - El dret escrit i la costum. - Cort general, Parlament i Junta de Braços. - Hora de grandesa de cada una d'aquestes assemblees. - Les tres Cambres. - Qui les formava. - Reunions particulars i reunions plenes. - La sessió d'obertura. - La proposició o discurs de la Corona. - Resposta de la cort. - Nomenament de les comissions ordinàries. - Deliberacions: forma en què es tenien. - Sessió de clausura.

IV. - Caràcter de les oracions parlamentàries que es publiquen.

Jaume I. - Corts de 1228.

Proposició del rei En Jaume.

Respostes dels Braços.

Més Corts.

Pere IV.

Proposició del Concell reial en el Parlament de Barcelona (1355).

Proposició de Pere IV en les Corts de Montsó (1382).

Martí I.

Proposició del rei En Martí en les Corts de Perpinyà (1405).

Interregne (1410-1412).

Alfons V.

Proposició del rei Alfons V en les Corts de Sant Cugat (1419).

Resposta del síndic de Barcelona En Joan Fivaller en nom del Braç Popular.

Corts de Barcelona (1454).

Resposta d'en Joan Margarit, bisbe d'Elna, en nom de les tres Cambres de la Cort general.

Apèndix.

Glossari.»

De l'extens document, destaquem els consells que Prat donava als lectors, p. 228-229:

«Permet, oh lector, que et dongui alguns consells, propis de qui ha fet ja el camí que tu ara vas a emprendre.

I.- No deixis aquestes planes escrites per compatricis teus de les generacions passades, a la primera paraula o al primer tros que de moment no entenguis. Quan topis amb un grup d'aquests, no et deturis; passa endavant i acaba el discurs que hagi començat.

[...]

III. - No t'acontentis amb una sola llegida. Els textos vells són com la cervesa.

Com més vegades els llegiràs, més t'agradaran: la segona vegada hi trobaràs més gust que la primera, i la tercera més que la segona, i si a la segona o a la tercera fas servir el glossari, que t'ajudarà a entendre els mots que t'hagin escapat, acabaràs per trobar-hi una saborositat tal, en aquest català dels nostres clàssics, que fins te sabrà greu la mica de modernització que hi hem introduïda.

[...]

V. - Fixa't amb els trossos que posem com apèndix. Hem triat les dites més remarcables, perquè si algú vol citar-les ho puga fer amb el mateix llenguatge antic, sense cap variació.

VI. - Els que agafin afició al vell catalanesc, trobaran a la Crònica del Rei en Jaume la proposició d'aquest en les Corts de 1228, i en les Actes de les Corts de Catalunya, publicades per la Reial Acadèmia de la Història, totes les demás. En Coroleu i en Pella en llur llibre *Las Cortes Catalanas* varen publicar la de Pere IV i la resposta del cardenal Margarit. La famosa proposició del Rei en Martí, reproduïda per en Miquel Carbonell i per en Ballot, i traduïda per en Capmany al castellà en *Memorias históricas*, ha estat també publicada ara de poc en paper de fil i caràcters gòtics per una societat de bibliòfils de Barcelona.»

En el Proemi, Prat ressaltava el valor que tenien aquells documents, p. 229:

«Amb curtes paraules encapçalarem aquests documents de la història catalana interessantíssims exemplars alhora de literatura parlamentària en la nostra llengua. No passarem de les nocions més justes per donar una idea elemental de l'organisme en què aquestes belles o curioses manifestacions del seny dels nostres passats varen produir-se, guardant per a l'amplitud d'un volum exprés la tasca d'exposar la vida gloriosa de les Corts Catalanes.»

2.3 Conclusiones del capítol

L'obra escrita de Prat corresponent a l'any 1906 s'emmarcava en els esdeveniments que es visqueren a Catalunya arran de la reacció governamental que es produïren després que, la nit del 25 de novembre de 1905, un grup nombrós d'oficials de la guarnició de Barcelona assaltessin la redacció de les publicacions catalanistes *Cu Cut!* i *La Veu de Catalunya*. La tramitació pralamentària de la llei de jurisdiccions, que augmentava els supòsits en què tenien competència els tribunals de justícia militar, es veié per una gran part de les forces polítiques catalanes com una actuació repressora contra Catalunya.

La reacció a aquella llei donà lloc a la creació de la Solidaritat Catalana formada per la majoria de les organitzacions polítiques de Catalunya. D'aquell moviment unitari, Prat destacava la importància que tenia com a instrument que podia transformar la societat; com a element harmonitzador de les classes socials; com a element de civilització i de cultura; com a element de foment i creació de riquesa en l'àmbit del comerç i la indústria; i com a element de foment de la creació cultural i artística.

De l'extensa obra que hem presentat en aquest capítol, que constitueix el volum més ampli de la producció escrita en el conjunt de l'obra, destacarem quatre documents en què podrem copsar quin era el pensament de Prat com a home que elaborava l'ideari doctrinal del catalanisme polític i quines eren les propostes que, com a home de partit, presentava per assolir els objectius que s'havien plantejat des del nacionalisme català.

Datada el gener de 1906 es féu públic el manifest *La cuestión catalana, Los senadores y diputados regionalistas al país*, en què, dirigint-se a “los españoles todos”, en què es donava a conèixer l'abast de la ideologia regionalista i es presentava un programa de les reformes que tenia que realitzar l'Estat espanyol per a poder situar Espanya al nivell dels pobles que tenien un grau més elevat de civilització.

Al mateix temps que es remarcava la importància que havia assolit l'ideal del moviment regionalista també es ressaltava que el separatisme a Catalunya era una aspiració “aislada y platónica de unos pocos”, que no estaven organitzats i que no tenia “importancia alguna”, i s'exposava que les aspiracions catalanes de progrés material i d'assolir un estat de civilització modern també repercutien en la prosperitat i en l'enfortiment d'Espanya:

«Cataluña, que sigue de cerca la marcha de la civilización, percibe claramente latidos de la vida moderna que marcan la evolución de los grandes Estados en Estados

mundiales. Aspira, pues, no a desmembrar la España actual, que encuentra pequeña, no a constituir una Cataluña independiente que sería un estado más pequeño todavía, sino a fortalecer a España, a enriquecerla, a engrandecerla, a hacerla apta para las funciones mundiales.»

Des del regionalisme català, que denunciava que l'organització de l'Estat espanyol no afavoria el progrés cultural i material, es volia contribuir a la reforma política d'Espanya:

«Transformar la vida y constitución del Estado, sustituir la política, que tantos desastres han engendrado, por una nueva política más justa, más progresiva, más acomodada a las necesidades y corrientes de los tiempos modernos; más respetuosas de los sentimientos y aspiraciones de todas las regiones que integran España, tal es nuestro ideal, nuestro objetivo.»

Aquells objectius es podrien assolir amb una organització federal de l'Estat espanyol que permetés a les regions assumir responsabilitats de govern i d'administració interior. El “conjunto armónico de reformas” que havien de permetre la “completa renovación de España” es complementava amb un programa de reformes que havia d'emprendre l'Estat espanyol en l'àmbit de les funcions que podrien exercir les regions:

«Respeto a las lenguas regionales. Supresión de las incompatibilidades de jueces y magistrados, exigiendo, por el contrario, determinado tiempo de residencia en las regiones de derecho foral y conocimiento de las leyes y lenguas de la región en que deban ejercer sus funciones. Creación de una Sala en el Tribunal Supremo encargada de los recursos procedentes de las regiones de derecho especial. Creación, respetando las actuales Diputaciones, de organismos regionales para fines de instrucción y obras públicas, y establecimiento de conciertos económicos con las mismas. Autonomía municipal. Autonomía universitaria. Aplicación del régimen de admisiones temporales y establecimiento de zonas neutrales, sin perjuicio de todas las garantías necesarias para evitar el contrabando.»

A l'article *Resposta* que publicà l'abril de 1906 *La Veu de Catalunya*, amb motiu de l'anunciada visita que Romanones, ministre del Govern espanyol, faria a la ciutat de Barcelona per a escoltar les demandes de Catalunya, Prat anunciava que *La Veu* parlaria “clar”, com havia parlat “clar sempre i a tothom, de dintre i de fora de Catalunya”:

«Catalunya té fe en si mateixa, en els seus ideals, en la deu inestroncable de les seves forces, en el tremp de la seva voluntat, ja en les lluites modernes ben provada. Catalunya té fe en el desvetllament de les altres nacionalitats espanyoles.

Però no creu, ni pot creure, amb els partits ni amb els seus homes; no espera res del règim actual, condemnat fatalment a la impotència.»

Prat presentava les aspiracions que Catalunya dipositava en l'anunciat viatge del ministre: una nova organització administrativa del territori de Catalunya, una nova organització del conjunt de l'ensenyança i que s'ensenyés la llengua catalana, l'autorització d'una "zona neutral en el port de Barcelona" i que s'afavorís la construcció dels "ferrocarrils transpirenencs". Exposava els plets que Barcelona tenia amb l'Estat i demanava una solució definitiva: en l'ordenament urbanístic de la ciutat de Barcelona, en "la representació parlamentària i provincial", en la cessió del castell de Montjuïc i de les Drassanes i en la disposició dels instruments legals per a afavorir l'organització d'una altra Exposició Universal a Barcelona.

Prat, anunciant que Catalunya no admetria que el ministre s'excusés dient que les transformacions que es reclamaven requerien "obrir un període constituent", exposava que es volia seguir un procés gradual per assolir els objectius que s'havien plantejat:

«Els catalans, que com els anglesos, sentim intensament l'evolució suau de les institucions i dels organismes, no en volem de traspalsaments sorollosos; quan ens en podem estar ens n'estem; ens estimem més, si no ens hi obliguen, anar mudant gradualment l'esperit i la forma dels organismes de govern; i per això, tot afirmant l'ideal llunyà, escalonem en programa mínim les reivindicacions immediatament aplicables dintre del règim actual, llevat primer de les futures transformacions.»

En aquest conjunt "d'aspiracions", en què es recollia "la voluntat de Catalunya", quedaven ja plantejats clarament quins eren els objectius que Prat considerava que s'havien d'anar assolint gradualment a Catalunya, a través d'una nova organització territorial i mitjançant la gestió directa de les funcions que hauria de delegar l'Estat.

El maig de 1906, en el moment més àlgid del moviment de la Solidaritat Catalana, es publicà *La Nacionalitat catalana*, que seria el llibre més famós i més reeditat de Prat. En aquesta obra, Prat sistematitzà les seves idees fonamentals, presentades parcialment amb anterioritat per ell mateix, que conformaven la base doctrinal del nacionalisme català. Prat reconeixia que la seva generació era hereva de la situació que havien creat els seus predecessors afavorint la pressa de consciència del sentiment de pertànyer a una pàtria:

«No es qüestió de bon govern ni d'administració; no es qüestió de llibertat ni de igualtat; no es qüestió de progrés ni de tradició: es qüestió de Patria. Aquesta és la gran ensenyança que d'aquells homes varem treure, la pedra dels fonaments que anàvem a aixecar.»

El sentiment patriòtic estava en el nucli de la formulació pratiana que va acabar de donar sentit a l'ideal del nacionalisme català: “Es Catalunya, és el sentiment de patria catalana. Ser nosaltres, aquesta era la qüestió. Ser catalans”. Una vegada que s'havia assumit el sentiment de pertinença a la pàtria catalana, ja es podia plantejar l'objectiu de treballar per a la consecució de l'ideal nacionalista:

La generació de Prat, prenent consciència de tenir un dret i una llengua, que eren “manifestacions del mateix esperit nacional”, havia assumit que a Catalunya es tenien els elements que caracteritzaven la pertinença a una unitat nacional:

«Nosaltres vèyem l'esperit nacional, el caràcter nacional, el pensament nacional; vèyem el dret, vèyem la llengua; y de llengua, dret y organisme, de pensament y caràcter y esperit nacionals, en trèyem la Nació, això és, una societat de gent que parlen una llengua propia y tenen un meteix esperit que's manifesta hu y característich per sota de la varietat de tota la vida colectiva.

Y vèyem més: vèyem que Catalunya tenía llengua, dret, art propis; que tenía un esperit nacional, un caràcter nacional, un pensament nacional; Catalunya era, donchs, una nació. Y'l sentiment de patria, viu en tots els catalans, ens feya sentir que patria y nació eren una meteixa cosa, y que Catalunya era la nostra nació, igual que la nostra patria.»

Per a Prat la cultura era un instrument de civilització i la llengua era la “manifestació més perfecta de l'esperit nacional y l'instrument més poderós de la nacionalisació, y per lo tant de la conservació y vida de la nacionalitat”.

La “vida complexa y rica” d'un poble, que es manifestava a través de “l'art, la ciencia, les costums, el dret...”, constituïa l'ànima espiritual que tenia les seves arrels en la nacionalitat, que era una “unitat de cultura o de civilització”:

«La societat que dóna als homes tots aquets elements de cultura, que'ls lliga y forma de tots una unitat superior, un ser colectiu informat per un meteix esperit, aquesta societat natural es la NACIONALITAT.»

El novembre de 1906, Prat tingué una destacada participació a l'Assemblea de Diputacions provincials que es celebrà a Barcelona, en què s'aprovaren les bases que havien de servir per a la redacció d'una nova llei d'organització de l'administració local.

En els treballs previs a la celebració de l'Assemblea, Prat trobà insuficient el redactat de la Base 11^a de l'esborrany de text que s'estava elaborant i preparà un extens redactat d'esmena, en què es preveia l'autonomia dels organismes locals "*para el cumplimiento de sus fines*" i ja es contemplava la possibilitat d'unir-se les províncies formant mancomunitats regionals que assumirien funcions en els àmbits de les obres públiques, de les comunicacions i de la instrucció. Finalment, el text de l'esmena que es decidí presentar, amb el recolzament del mateix Prat, i que aprovà unànimement l'Assemblea fou un text més genèric:

«Base 11" Las provincias contiguas, por acuerdo de sus respectivas Diputaciones o de la mayoría de los municipios que las integran podrán asociarse libremente formando mancomunidades regionales para la construcción y la conservación de obras públicas de interés común o para crear y sostener establecimientos de enseñanza o de beneficencia que interesen a todas las provincias asociadas en mancomunidad.»

En l'acceptació de Prat d'aquest redactat podem veure una mostra del tacticisme polític que emprava en cada situació. En aquell moment, tot i tenir desenvolupada una ambiciosa proposta, era prioritari presentar una proposta de consens que representés la solució dels problemes que generava el model de centralització que es seguia en l'administració espanyola. Aquella era la resposta que, segons Prat, es podia donar per a introduir reformes en l'organització provincial espanyola que, a causa de la seva creació artificial, provocava que es produïssin diferents situacions de desenvolupament entre les províncies.

En els quatre documents que hem exposat es posa de manifest que Prat, en la vessant de l'elaboració doctrinal, havia sistematitzat a *La Nacionalitat catalana* les bases conceptuais i doctrinals del nacionalisme català i que proposava un assoliment gradual dels objectius del catalanisme polític a través dels mitjans que permetia el marc constitucional i jurídic de l'Estat espanyol. Des de la vessant d'home de partit, Prat havia formulat un pla complet de les funcions que podria exercir una mancomunitat regional que, constituint una nova institució administrativa, integraria funcions pròpies de les Diputacions provincials.

En el conjunt de l'obra escrita de Prat, es presentava de forma ordenada quins eren els objectius polítics que la seva generació havia plantejat per a poder assolir el redreçament cultural i material de Catalunya.

PART SEGONA:

L'ACTUACIÓ POLÍTICA I L'OBRA DE PRAT DE LA RIBA DE 1905 A 1917

CAPÍTOL III:

L'ACTUACIÓ I L'OBRA DE 1907

3. L'ACTUACIÓ I L'OBRA DE 1907

De la intensa activitat que tingué Prat l'any 1907 és de destacar la participació en la formació del programa que la Solidaritat Catalana presentà a les eleccions generals del 21 d'abril; l'elaboració de la *Ponencia acerca de los ferrocarriles secundarios*, que la Diputació provincial de Barcelona féu pública amb data de 10 d'abril; l'elecció com a president de la Diputació provincial de Barcelona, que es formalitzà a la sessió del 24 d'abril; la formulació de la seva futura actuació presidencial que presentà en el discurs de pressa de possessió; i la participació com a ponent, a Madrid el mes de maig, en la reunió de la comissió que preparà l'Assemblea de Diputacions que s'havia de celebrar a Sevilla.

3.1 El triomf de la candidatura de la Solidaritat Catalana a les eleccions generals del 21 d'abril

En l'àmbit polític català, un dels fets més rellevants de l'any 1907 fou el triomf de la candidatura que la Solidaritat Catalana presentà a les eleccions generals que es convocaren per al 21 d'abril de 1907.

En el marc de la campanya electoral, que es visqué a Catalunya amb una gran intensitat, el 14 d'abril es celebrà a Barcelona, al teatre Tívoli, un acte electoral de la Solidaritat Catalana en què es discutiren i s'aprovaren els punts que, coneguts com el programa del Tívoli, subscrigueren tots els partits que donaven suport i integraven el moviment solidari. Prat tingué una participació decisiva en la preparació del programa solidari, en què s'afirmava que només una representació del cos social de la nació podria renovar la vida parlamentària i introduir les reformes polítiques que es necessitaven. Els catalanistes van dur a terme una intensa campanya electoral i Francesc Cambó, que era candidat per la Lliga, una setmana abans de les eleccions fou un objecte d'un atemptat al barri d'Hostafranchs de Barcelona⁵³⁶.

La candidatura que presentà la Solidaritat va obtenir la majoria al Congrés i al Senat. A les eleccions a Corts aconseguiren 41 dels 44 llocs que corresponien a Catalunya. Per la ciutat de Barcelona resultaren elegits 7 candidats solidaris⁵³⁷: Nicolás Salmerón, Emili Junoy i

---

⁵³⁶ Francesc Cambó, que es dirigia a participar a un acte electoral que s'organitzà al barri d'Hostafranchs, resultà ferit amb caràcter greu.

⁵³⁷ La candidatura solidaria per Barcelona es completava amb Francesc Macià i Llusà, que també es presentava pel districte de les Borges Blanques. Finalment, Macià en resultar elegit a les dos circumscripcions optà per representar el districte electoral lleidatà.

Gelabert, per la Unió Republicana; Francesc Cambó i Josep Puig i Cadafalch, per la Lliga Regionalista; J. M. Vallès i Ribot, pel Partit Federal; i Ildefons Sunyol, pels republicans federalistes.

3.2 *La Ponència acerca de los ferrocarriles secundarios*

La comissió de Foment de la Diputació proposà a la presidència de la corporació provincial que es creés una ponència per a estudiar els efectes econòmics que tindria una xarxa de ferrocarrils secundaris que comunicés les comarques catalanes entre si i Barcelona.

Prat, que en qualitat de diputat provincial era membre de la comissió de Foment, fou nomenat vocal de la ponència encarregada de preparar l'estudi. A la primera reunió de la comissió, atès que Prat ja havia desenvolupat treballs previs en aquella qüestió, se li encarregà la redacció del document de treball de la ponència.

En el seu estudi, Prat tractà de quina havia estat l'evolució a Catalunya de la construcció de la xarxa ferroviària; de si la Diputació de Barcelona havia d'encarregar-se sola o en col·laboració amb les demés Diputacions catalanes de la construcció de la xarxa; de a quina administració pública corresponia atendre els diferents serveis, incloses les comunicacions; de si la construcció de la xarxa, atenent a l'abast regional de la xarxa secundària ferroviària, es podia dur a terme a través de la constitució d'una Mancomunitat d'abast regional; i si es podria atendre la despesa econòmica mitjançant la fórmula de l'emprèstit.

En la proposta d'acords, que formaven part de la ponència, Prat ja exposava la solució de que en el conjunt de Catalunya es podria actuar a través de la constitució d'una Mancomunitat formada per les quatre corporacions provincials catalanes.

3.3 El nomenament de Prat com a president de la Diputació provincial de Barcelona

A l'abril, quan es produí la renovació de la meitat dels diputats provincials que es feia cada dos anys, Prat fou escollit president⁵³⁸ de la Diputació provincial de Barcelona.

A la sessió del 23 d'abril es constituí la nova corporació amb la composició d'una majoria de diputats solidaris i una minoria formada per 8 diputats conservadors, 3 liberals i 1 lerrouxista.

---

⁵³⁸ Els diputats solidaris acordaren que el president de la Diputació fos un regionalista i, com a candidat inicial, presentaren a Manuel Farguell i de Magarola. Santiago Gubern, en representació dels republicans nacionalistes, manifestà que només acceptarien que el president fos Prat de la Riba.

El 24 d'abril, Prat fou elegit president de la Diputació de Barcelona amb el suport dels diputats dels partits que formaven la Solidaritat Catalana, amb els vots en blanc dels diputats dinàstics i amb un vot nul.

Prat, en l'acte oficial de pressa de possessió del càrrec de president de la Diputació, pronuncià un discurs en què mostrava el seu agraïment als diputats provincials que l'havien elegit i assenyalava la importància del moment polític que es vivia a Catalunya, que facilitava que es situés la condició política "al nivell de la dels pobles més civilitzats".

En el seu discurs, Prat anunciava quines serien les principals línies del seu programa de govern en els diferents àmbits:

- A l'àmbit de la xarxa de comunicacions, plantejava que la primera funció que havien de complir les Diputacions provincials era la d'afavorir les comunicacions.
- A l'àmbit de l'ensenyança, exposava que la Diputació pagava les atencions de les Escoles Especials i no podia decidir. Anunciava que la corporació provincial havia d'incrementar la seva participació en la presa de decisions.
- A l'àmbit del foment de la cultura catalana, exposava que hi havia dos cultures de caràcter "ben diferenciades": la castellana i la catalana.
- A l'àmbit de la solidaritat amb les províncies catalanes, deia que no s'havia d'oblidar les necessitats de les demás províncies.
- A l'àmbit de la relació amb les demás províncies d'Espanya, anunciava que hi havia "una altra solidaritat a fer": "la de les nostres províncies amb les demás d'Espanya".

En línia amb el pla de treball que es presentà, el 21 de maig de 1907 es crea una comissió encarregada de l'estudi dels ferrocarrils secundaris, del retorn a la Diputació de les seves escoles i de la creació d'organismes que fomentessin l'estudi de la llengua i la història de Catalunya.

El mes de juny, una de les primeres realitzacions de Prat en l'àmbit de la cultura catalana consistí en l'aprovació de l'Acord de constitució de l'Institut d'Estudis Catalans⁵³⁹.

---

⁵³⁹ Més tard, la Diputació creà la Junta de Museus, promogué la restauració del Palau de la Generalitat i, com a primer pas per a la formació de la futura Biblioteca de Catalunya, promogué la compra de la biblioteca Aguiló.

3.4 La participació de Prat com a ponent, el mes de maig a Madrid, a la reunió de la Comissió que preparà l'Assemblea de Diputacions de Sevilla

El triomf solidari es veié correspost per una actitud favorable d'Antonio Maura, president del Govern, a algunes de les peticions que s'inclouïen en el programa catalanista.

Maura va presentar a les Corts el projecte de llei d'administració local⁵⁴⁰, que, tot i que no es reconeixien plenament els organismes regionals, era un primer instrument per a emprendre la reforma local mitjançant la renovació de les institucions locals i la formació de Mancomunitats de províncies⁵⁴¹.

L'art. 274 feia referència a la formació de Mancomunitats de municipis i de dos o més províncies:

«ART. 274. Las disposiciones del libro 1, título 1, capítulo 111, sobre mancomunidades entre Municipios, serán aplicables a las que concierten y formen dos o más provincias, para los fines o servicios que caben dentro de la competencia de las Diputaciones, según está definida en el capítulo 11, título 111, del presente libro, con exclusión de otros cualesquiera. »

A la disposició addicional 3° es contemplava la possibilitat de que es poguessin establir contractes entre les noves institucions i l'Estat:

«Disposición adicional: 3.ª Los Ayuntamientos, las Diputaciones y las mancomunidades que los unos y las otras formen voluntariamente, podrán solicitar, y con beneplácito del Gobierno obtener, por vía de concesión o de contrato, siempre dentro de la observancia de las leyes vigentes para cada materia administrativa, los servicios o las obras públicas que interesen a la región, la comarca o el territorio respectivos, aunque los tales servicios o las tales obras no estén comprendidos en la competencia exclusiva que se asigna a las Corporaciones locales.

Estas concesiones o contratos, según las cláusulas o condiciones respectivas, regirán las relaciones entre el Gobierno y la entidad que asumiera obras o servicios de la Administración central, con entera separación de las facultades propias, que en asuntos locales están atribuidas a dichas Corporaciones.»

---

⁵⁴⁰ Enrique Prat (1912). *Las Mancomunidades*. Barcelona: Imprenta de la Casa Provincial de Caridad. A la p. 13, reproduïa en una nota l'articulat que en feia referència.

⁵⁴¹ Es preveïa la possibilitat de que el govern establís contractes amb les Mancomunitats per a l'execució d'alguns serveis.

El projecte de llei governamental fou acollit amb diversitat de criteris per part dels solidaris, en entendre uns, que era acceptable, i d'altres, que no es podia acceptar. El programa solidari seguia, en aquella part, les línies principals de la proposició de Bases per a la reforma de l'Administració local que Prat havia presentat a la Assemblea general de Diputacions d'Espanya que es celebrà a Barcelona el 1906.

Immediatament després de que el Govern presentés el projecte de llei d'administració local, es reuní a Barcelona, convocada per la Diputació, l'assemblea d'alcaldes de la província de Barcelona en què s'aprovà una posició comuna en relació a aquell projecte.

Prat, que era membre de la ponència encarregada de preparar l'Assemblea de Diputacions provincials d'Espanya, que s'havia de celebrar el mes de novembre a Sevilla, participà a Madrid en una reunió de la ponència en què s'estudià el projecte governamental i es decidiren les esmenes que havien de presentar per tal de que la nova llei, que s'aprovés en el Congrés, respongués a les aspiracions aprovades a la primera Assemblea general de Diputacions que es celebrà a Barcelona. Les esmenes acordades, en relació a l'article dedicat a les Mancomunitats, desenvolupaven de forma sistemàtica la proposició inicial que havia presentat Prat de la Riba:

- La iniciativa per a formar una Mancomunitat podien prendre-la el Govern, una o més Diputacions provincials, un o varis dels Ajuntaments de les províncies que volguessin mancomunar-se o la majoria dels diputats i senadors de qualsevol de les províncies.
- S'hauria de formar un projecte, fossin qui fossin els promotors de la Mancomunitat, en què hi constés les províncies que la formarien, els serveis que prendrien al seu càrrec, els recursos que tindrien per a formar el pressupost, si la Mancomunitat es constituïa només per a una finalitat concreta i un temps determinat o si es constituïa de forma permanent i perpetua.
- La decisió de participar en una Mancomunitat no seria en cap cas forçosa per a cap de les províncies compreses en el projecte. S'establia un procediment per a que el projecte fos votat i acceptat per cada una de les províncies per separat.
- Les Mancomunitats permanents podrien sol·licitar del Govern:
  - La construcció i conservació de carreteres incloses en el pla general de l'Estat.
  - La construcció de ferrocarrils secundaris.
  - La facultat d'establir línies telefòniques de servei públic.
  - La facultat de tenir cura de l'ensenyança universitària, tècnica i especials existents i d'establir-les on no n'hi hagués.

- L'Estat, a l'àmbit de l'ensenyança, limitaria la seva intervenció a l'alta inspecció i a fixar els coneixements mínims de cada títol facultatiu. Els establiments d'ensenyança podrien fixar els plans d'estudi i nomenar els professors per acord del claustre i prèvia aprovació de la Mancomunitat.

L'octubre de 1907 s'inicià al Congrés la discussió del projecte de llei d'Administració local. Cambó⁵⁴² es mostrà partidari de no oposar-se a la proposta i de millorar-la amb aportacions i esmenes. La limitada proposta governamental inicial va ser modificada, com a resultat dels treballs parlamentaris, i constituí un títol específic del projecte de llei. Les esmenes que redactà la ponència sobre Mancomunitats provincials, que en gran part s'inclogueren en el tràmit parlamentari del projecte de llei, foren presentades i aprovades a l'Assemblea de Diputacions provincials d'Espanya que es celebrà el novembre a Sevilla.

3.5 L'obra de Prat

En aquest apartat presentem el conjunt de l'obra de Prat corresponent a l'any 1907, que està formada per 26 documents: 16 articles que publicà a *La Veu de Catalunya*, 1 article que publicà a *La Senyera*, 1 editorial que preparà per al primer número de la revista *Emporí*, 1 memòria, 2 discursos, 2 proposicions, 1 document de Bases, la *Ponencia acerca de los ferrocarriles secundarios* i el *Dictamen/acord de creació de l'Institut d'Estudis Catalans*.

3.5.1 *La nostra obra*⁵⁴³

Prat, en aquest article, que es publicà amb motiu del vuitè aniversari de l'inici de l'edició diària de *La Veu de Catalunya*, feia un repàs de l'obra realitzada fins llavors, p. 163:

«Vuit anys compleixen avui que *La Veu de Catalunya*, modest setmanari fins llavors, però setmanari de segura i ferma orientació i de forta, marcada personalitat, va devenir

---

⁵⁴² Francesc Cambó, recuperat ja de les ferides que sofrí a Barcelona, pronunciava el seu primer discurs al Congrés de diputats, que li valgué un reconeixement per la habilitat que demostrà tenir com a orador parlamentari. La intervenció de Cambó, que fou ben acollida per la majoria dels diputats solidaris, donà lloc a les primeres desavinences públiques entre els representants solidaris.

⁵⁴³ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 163-167. L'article fou publicat el 1 de gener de 1907 a *La Veu de Catalunya*.

diari, va baixar al camp tempestuós de la lluita diària per afirmar cada dia per tots els àmbits de la terra catalana els drets de Catalunya i assenyalar als catalans el camí a seguir, l'actitud a adoptar per a tornar a posseir-los.»

Es referia als resultats obtinguts, p. 163:

«Sempre són fecunds els entusiasmes generosos, els que encén la fe en una idea enlairada. Per això, en, recordar els nostres d'aquells dies, és amb orgull que veiem la ufanosa collita que el nostre treball, la nostra constància, la nostra serena acció ha fecundat.»

Recordava quin havia estat el procés que havien seguit abans de la publicació diària de *La Veu de Catalunya*, p. 163:

«Nosaltres ja havíem provat abans les nostres armes en la lluita diària, nosaltres en altre periòdic l'havíem intentat: però la seva veu no arribava al nostre poble, predicàvem dintre d'una venerable capella, que les multituds deixaven deserta i solitària. El dia que es rompia el silenci, el dia que un enemic ens responia, aquell dia ens alegràvem tots, com si haguéssim aconseguit una victòria, i fèiem sentir al desgraciat tota la força de la nostra joventut.»

Remarcava el significat que tingué la publicació diària de *La Veu de Catalunya*, p. 163:

«*La Veu* va rompre l'encantament del silenci que havien fet a l'entorn de la causa catalana. A Barcelona i a Madrid una desfeta d'atacs i d'insults va acompanyar-nos mesos i anys, d'enemics i d'amics, de catalans i de forasters. Que *La Veu de Catalunya* va arribar per tot arreu i a tot arreu va fer sentir les aspiracions de la pàtria renaixent.»

Assenyalaria la tasca que havien pogut fer des de *La Veu de Catalunya*, p. 164:

«D'aquelles campanyes de definició patriòtica, de les campanyes negatives contra la corrupció política i administrativa, de les campanyes d'unió de l'ideal polític amb les aspiracions i els interessos econòmics, va néixer un gran corrent d'opinió que pel nostre esforç va cristal·litzar esplèndidament, triomfalment, en la creació de la Lliga Regionalista, en el triomf electoral de Barcelona, en l'ensorrada del caciquisme, fins llavors als ulls de tothom omnipotent, irresistible, invulnerable...

En el curs d'aquest patriòtic apostolat varen anar fixant-se idees i doctrines que s'han incorporat definitivament al pensament de Catalunya com ideal a assolir, o que s'han metamorfosat en sentiments, en actes, en viure del nostre

poble; i varen anar definint-se regles de conducta, lleis d'obrar, que formen l'educació, nervi, ara i sempre, de la grandesa d'homes i nacions.»

Remarcava la forma com havien defensat els seus ideals, p. 164:

«Nacionalitat i nacionalisme ha estat la font viva de la nostra orientació en la qüestió catalana, per damunt dels noms i vestimentes circumstancials i transitòries que han imposat l'estat dels prejudicis de la nostra gent o els odis, les repressions i les prohibicions dels governants. Que nosaltres no hem mai lligat el sagrat de la nostra idea, el sagrat de la causa de la nostra pàtria, al culte extern, idolàtric d'una paraula, ni d'una fórmula petrificada ni d'un articulat convencional, d'un programa tancat, separat violentament, per apriorismes pertorbadors, de la circulació integral de la vida catalana.»

Ressaltava que sempre havien actuat dins de la legalitat, p. 164:

«Creient que els ciutadans dignes d'aquest nom han d'aportar el seu pensament i la seva força a la direcció de la societat en què de grat o per força viuen, hem cregut i creiem que és un deure lluitar dintre el règim establert, dintre de la legalitat constituïda; però no per a solidar o constituir tal o tal altra institució més o menys secundària i accidental, sinó per anar transformant substancialment totes les institucions vers l'ideal, per via de modificacions parcials, viables, possibles dintre de les idees i les preocupacions i els interessos i el grau d'educació política existents en el moment en què cada una ha de realitzar-se.»

Des del catalanisme no es tenia preferència ni per la república ni per la monarquia, p. 165:

«Per això, com els ciutadans de les races fortes, vàrem fugir dels bizantinismes de república i monarquia amb què s'entretenen els pobles llatins, ineptes per al govern verament lliure. Aquesta ha estat sempre la tradició del catalanisme, títol d'honor de la nostra renaixença, que, refermat per l'experiència dels pobles més cultes i progressius i per les mateixes lliçons de la nostra pròpia acció política, conservem amb la més fonda i inalterable convicció per servir la pàtria catalana.»

Es referia a com havien plantejat fer les transformacions que es volien assolir, p. 165:

«Nosaltres - i és una altra de les afirmacions freqüents del nostre apostolat - nosaltres creiem que els drets i les reformes i les noves institucions no es tenen ni es mantenen, sinó es guanyen. [...] Des del començament hem dit i repetit i repetim encara que els drets viuen per la força de qui se'ls guanya i els defensa, i només els pobles

que se'ls guanyen saben actuar-los i defensar-los. Per això no hem esperat mai res de gracioses concessions: missatges i exposicions han estat sempre per a nosaltres pretext per afirmar les nostres idees i escampar-les; [...] Que quan les idees o els sentiments o els interessos estan en lluita, no s'obté res sinó pel predomini de la pròpia força, i és de la nostra acció, és de l'energia catalana que hem de refiar-nos i esperar, i no d'estranyes i impossibles abdicacions i renúncies.»

Ressaltava que havien entrat amb molta cura en el terreny polític, p. 166:

«Ja ficats en la política positiva i en l'administració, l'hem vist en tota la seva magnitud, el mal que hauria resultat, si hagués estat possible, del pas sobtat, sense transició, a un règim d'implantació dels vells programes catalanistes; ja no eren solament raons especulatives en pro de l'evolució i l'oportunisme: nosaltres que vèiem el que costava de fer una candidatura o d'administrar una ciutat, sentíem tota la innocència de les primitives concepcions, la necessitat absoluta de crear costums de govern i disciplina, d'acomodar les aptituds individuals a aquesta mena de funcions, d'anar formant instruments col·lectius d'administració i govern, capaços de substituir-se als que declaràvem ineptes i fracassats.»

Destacava que des del catalanisme volien integrar totes les tendències afins, p. 16:

«El caràcter integral de la causa catalana ha estat un dels *leit motive* del nostre apostolat. [...] Al catalanisme suïcida amb què catalanistes polítics, literats, artistes, productors, pagesos, s'isolaven, mirant-se amb hostilitat els uns als altres, com enemics en peu de guerra, en comptes d'ésser germans en comunitat d'interessos, hem oposat sempre la solidaritat entre totes les activitats, entre totes les energies catalanes. Que tots són seccions vives del cos viu de la pàtria catalana i a tots danya o aprofita el que en dany o profit de cada u d'ells va esdevenint.»

Es referia a com havien estat tractats pel Govern espanyol, p. 166-167:

«En un país en què els governants tinguessin consciència dels seus deures més elementals, aquesta obra nostra, obra de pau, de progrés, d'educació política i social, de transformació fecunda sense convulsions ni sotragades, hauria estat respectada: aquí ha estat denigrada i odiada. I a l'odi viu, dissimulat en els uns, sorollós i bullanguer en els altres, han seguit les persecucions. *La Veu ha* estat a dotzenes de vegades denunciada, cinc cops suspesa, últimament assaltada.»

Assenyalava els resultats que s'estaven obtenint, p. 167:

«Que, al capdavall, en política, com en quasi tots els ordres, els conflictes es resolen per la coordinació de forces, no per aficions ni simpaties; [...] Mai la collita d'aquest any passat no hauria assolit la grandiositat excelsa de la Solidaritat Catalana, sense la sembrada del 25 de novembre. El sentiment de pàtria catalana s'acosta des de llavors a l'hora triomfal de la seva plenitud de desvetllament; la consciència del nostre ésser nacional brolla potent en el cor d'immenses multituds catalanes, que abans es movien dins de la influència d'un ambient artificial exòtic, hostil al pensament, a la tradició, a les aspiracions de Catalunya.»

Finalitzava l'exposició mostrant el camí que seguirien en el futur, p. 167:

«Avant i fora, doncs, per aquesta via triomfal. Res de marrades ni desviacions, res de trencar de camí, ara perquè ens afalaguin, ara perquè ens ofenguin; no hi hem de voler estar sotmesos, a l'albir dels nervis dels nostres enemics; la conducta de les col·lectivitats no es determina pels mateixos factors que la conducta particular dels individus; i és de Catalunya i només de Catalunya, que hem de recordar-nos en dirigir cap a l'ideal llunyà l'estol sempre creixent de la Pàtria nova.»

3.5.2 *Empori*⁵⁴⁴

Els compiladors de l'*Obra Completa* de Prat expliquen en una nota⁵⁴⁵ la procedència d'aquest document, que correspon a l'editorial que Prat escrigué per al primer número de la revista *Empori* que es publicà el gener de 1907.

Exposava que hi havia dos categories d'esperits: els qui cercaven “les veritats trobades”, i no tenien més “curiositat intel·lectual, i els que exploraven “les fronteres de lo desconegut” i de la “veritat nova”, “la veritat no contemplada per ulls d'home encara”.

Assenyalava que la gent catalana d'abans de “la moderna renaixença”, “amb parcials i poc notades excepcions”, assimilava “la ciència ja feta per hòmens d'altres races”, p. 255:

---

⁵⁴⁴ Enric Prat (2000). *Obra Completa. 1906-1917*. Op. citat, p. 254-256. L'article fou publicat el gener de 1907 a *Empori*.

⁵⁴⁵ *Ibidem*, p. 254. Nota núm. 254:

«Editorial sense signatura del primer número de la revista que portava aquest nom. Sabem que és de Prat de la Riba perquè el manuscrit es troba al seu arxiu. Es l'única col·laboració a la revista, que conegué divuit números fins al darrer el desembre de 1908.»

«Ens passava lo que, segons conta un dels pensadors més grans d'Alemanya, passava també als seus compatriotes de la primeria del segle XVIII: ens crèiem que lo do de pensar, d'inventar, de dir belles coses o pintar-les o construir-les, era un do que no s'havia fet per a nosaltres, era un privilegi dels altres pobles.»

Ressaltava que la normalitat de l'activitat intel·lectual era el resultat del ressorgiment i la renaixença dels pobles: la dignificació de la raça dignificava els homes que la formaven. Els catalans també sentien aquell desig d'acomplir amb les més complexes aspiracions, “caminant vers una integral transfiguració de l'ànima catalana” i “devenir membres vius de la cultura universal”, p. 255-256:

«Tant com potenta vida econòmica, tant com organismes polítics propis, volem els catalans cultura pròpia. No ho volem ser, de colònia, ni pels productes industrials, ni pels elements de govern i administració; no volem tampoc ser eternament colònia espiritual de la ciència d'exportació de França o d'Alemanya. Volem rebre la llum vinga d'on vinga, però en aqueix canvi universal entre nacions, estem avergonyits de rebre sempre, sense mai tornar res als altres homes en canvi de lo que ens donen, aspirem a sortir d'aquesta passivitat, d'aquest repòs de mort, per devenir membres vius de la cultura universal.»

Referint-se a que la revista *Empori* venia a estimular la “iniciació catalana” en la tasca fecunda de crear una cultura pròpia, Prat finalitzava l'editorial remarcant que en aquesta nova revista es reunien “els obrers de tota mena qui en això treballen” per a establir una periòdica comunicació entre els catalans i els estrangers, p. 256:

«Que aquesta és la missió de les revistes en els nostres temps de mundialitat: fer viva, actual, de cada dia, de cada hora, la generosa col·laboració universal dels pensadors, dels inventors, dels historiadors, dels artistes, dels poetes.»

3.5.3 *Un exemple*⁵⁴⁶

Prat, en aquest breu article, comparava la política que es seguia a Espanya amb les polítiques que es seguien a Anglaterra i a França.

Iniciava l'article posant com a exemple la “raça anglosaxona”, p. 256:

«L'exemple de la raça anglosaxona és una lliçó viva per als demás pobles, especialment per al nostre que tantes condicions tradicionals predisposen a l'admiració dels sentiments i dels procedirs d'aquelles nacions.»

---

⁵⁴⁶ Ibidem, p. 256-257. L'article fou publicat el 4 de gener de 1907 a *La Veu de Catalunya*.

Es referia a les aspiracions de Catalunya i al sistema polític espanyol, p. 256:

«Posada Catalunya dins d'un Estat que és una barreja estranya d'absolutisme oriental i d'absolutisme llatí, vestit de constitucionalisme a la francesa, sent amb vigorosa empena l'enyorança de la llibertat veritable que havia estat el nervi de les seves institucions autòctones, que és el sentit de les seves aspiracions actuals, que és l'ideal que veu resplendir gloriosament en el govern dels grans pobles triomfadors.»

Comparava el model absolutista francès amb el model polític anglès, p.256-257:

«La proximitat d'aquestes dues concepcions en decadència: l'absolutisme franc, descobert, resum d'inclinacions ètniques i de tradicions de l'antic règim, propi de Castella, i l'absolutisme uniformista, centralitzador, jacobí del democratism francès, ens fa sentir més vivament el contrast d'aquestes dues formes del vell estatisme romà amb la concepció harmònica, equilibrada, justa, sana i forta d'Anglaterra, on autoritat i lliure albir, Estat i individu, han sabut trobar la fórmula de superior convivència.»

Ressaltava la forma d'actuar que el Govern espanyol havia tingut a Barcelona, p.257:

«[...] ens recordem de les excitacions a l'assassinat i a la matança fetes públicament en mítings presidits per agents de l'autoritat a Barcelona, de les apologies d'actes terroristes que en mítings i papers s'han fet; i... de les relacions polítiques i particulars dels més caracteritzats actors d'aquestes escenes amb eminents personatges dels que més part se prenen en el govern d'Espanya.»

3.5.4 Desviacions⁵⁴⁷

Prat, en aquest article, que s'emmarcava en l'evolució política que es produí en el si de la Solidaritat Catalana, es referia als primers conflictes interns que sorgiren en el moviment solidari a causa de les diferents preferències que es tenien per la forma de govern.

Iniciava l'article ressaltant el moment que es vivia: “Catalunya ha arribat a la concreció col·lectiva d'un ideal de reforma. Catalunya sent aquest ideal, Catalunya vol actuar-lo”.

Explicava què significava “voler intensament una cosa”, p. 257:

«Voler és poder, diuen les grans races joves. Voler intensament una cosa és concentrar tota l'energia espiritual en aquella cosa i en tot lo que pot dur a la seva possessió. Aquest

---

⁵⁴⁷ Ibídem, p. 257-258. L'article fou publicat el 5 de gener de 1909 a *La Veu de Catalunya*.

voler actiu i creador és absorbent i dominador; com els grans amors, exclou tota participació o coexistència amb altres volers imperiosos.»

Ressaltava quin era el paper de la “vocació” en l’assoliment del domini polític, artístic o intel·lectual, p. 257:

«La vocació no és més que aquesta força vigorosa d'exclusió dels estímuls i les afeccions i les coses divergentes d'un ideal preferit, ja sia preferit per raons intrínseques, ja ho sia per raons d'oportunisme i conveniència.»

Es referia a la forma com havien actuat els catalanistes, p. 258:

«En l'ordre polític, en l'esfera de la vida col·lectiva, la renaixença catalana que és intensa, activa, creadora volició d'un règim de llibertat, va dur els catalans a fer abstracció de tot lo que no era aquesta aspiració immediata, tant si es tractava d'ideals d'ordre transcendental com d'afeccions per institucions d'ordre secundari, la monarquia o la república, per exemple.»

Exposava com es pertorbava l’acció catalanista, p. 258:

«Ara n'hi ha que debiliten aquesta volició catalana ficant-hi elements divergents, pertorbadors. Els uns hi fan entrar l'ideal republicà, els altres volen que hi entri el monàrquic. Uns i altres distreuen l'energia catalana del seu objectiu immediat. Els uns, en comptes de l'acció catalanista, republicanitzen, fan propaganda republicana. Els altres voldrien fer lo mateix amb la monarquia, i l'apostolat catalanista quedaria absorbit pels bizantinismes arqueològics de les lluites entre monàrquics i republicans, clàssiques en la política espanyola de la passada centúria.»

Assenyalava quin havia estat el resultat d’aquest intent d’atacar l’acció catalanista, p. 258:

«Els uns i els altres fan un flac servei a la causa de la terra catalana. Tots cauen en la mateixa errada, tots tenen el mateix llenguatge. «Catalunya tot ho ha d'esperar de la República», proclamen pomposament a l'una banda. «Catalunya ho ha d'esperar tot de la Monarquia», vénen a replicar els altres.»

Prat finalitzava l’article remarcant la posició política que tenien els catalanistes, p. 258:

«Nosaltres no la temin, aquesta concepció de Catalunya. Nosaltres no la prenem, Catalunya, per menor d'edat, que ha d'esperar que los reis amb la corona o gorro frigi li duguin l'autonomia. És d'ella mateixa, és de la seva voluntat, de la seva pròpia força que ha de refiar-se. Per això ens dol que la desviïn.»

3.5.5 *Greater Catalonia*⁵⁴⁸

Prat, en aquest article, en què es referia a la capacitat de representació que tenien algunes paraules, exposava que estava sorgint un nou sentiment de nacionalisme que s'estenia per la “Catalunya gran”.

Iniciava l'article referint-se al significat que tenien les paraules, p. 3:

«Les paraules, per si soles, tenen, independentment de les coses que representen, un do de suggestió incomparable. Això, encara que no signifiquin res precís, res real; encara que ni en el món de les realitats materials o immaterials, ni el de les generalitzacions i de les abstraccions, hi hagi res que sigui representat per elles.»

Ressaltava que hi havia paraules que tenien “una veritable força creadora”, p. 3:

«Hi ha paraules [...] que, exercint sobre les multituds aquest poder de suggestió, han trasbalsat el món, com les de la famosa trilogia: llibertat, igualtat, fraternitat.»

Els noms dels pobles exercien una “força suggestionadora”, p. 4:

«La paraula aplicada, tal volta arbitràriament, a una regió, segles enllà, per un geògraf autoritzat, va perpetuant-se i dóna personalitat en el concert universal al poble que hi habita.»

Remarcava que hi havia “nacionalitats” que no tenien “nom nacional”, p. 4:

«És clar que això no priva que els pobles siguin el que són; però, per més que tinguin tots els atributs de poble, de nació, el seu existir no és tan fàcilment conegut dels homes, i per això aquesta deficiència, de primer antuvi secundària, contribueix poderosament a produir l'estat d'inconsciència de les nacionalitats, que és una de les causes més actives de desnacionalització.»

Prat, que considerava que la raça catalana no havia tingut “gairebé mai, un nom nacional”, es referia als diferents moments de la història i als diferents pobles que habitaren Catalunya:

- El nom d'Ibèria, amb els fenicis i després amb els focis, “va estendre's a tota la península”. Des de llavors, “ja mai més un sol nom ètnic” havia designat “tots els homes de la nostra nacionalitat”.

---

⁵⁴⁸ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 3-6. L'article fou publicat el 12 de gener de 1907 a *La Senyera*.

- En els temps de la reconquesta es va produir “la unió del Principat amb el reialme d’Aragó”, p. 4-5:

«Aragó va ésser el nom de la gran confederació mediterrània. És més: no solament va ésser llavors preterit el nom de Catalunya, sinó que va anar prenent una significació provincial, va designar només el vell Principat, per més que fossin i es diguessin igualment catalans els habitants de València i de Mallorca. El federalisme, imposat pel fet de la unió amb Aragó, va ésser, en aquestes condicions, fatal pel nostre poble, que en haver de lluitar amb Castella, dins de la unió espanyola, va trobar-se trossejat, dividit, mancat de sentiments nacionals i d’institucions unitàries que els traduïssin».

Considerava que aquella situació estava canviant i estava sorgint un nou sentiment de nacionalisme, p. 5:

«Aquests sentiments s’han despertat. Després de segles d’esmoreïment i d’inconsciència, sabem que som catalans i sabem tot el que ésser catalans significa. A la primeria, aquest desvetllament va ésser provincialisme, va ésser regionalisme, perquè província o regió és el principat de Catalunya, com regió és Mallorca, com regió és València. Avui ja és una intuïció d’ésser supraregional, ja és nacionalisme, ja és afirmació de la personalitat catalana, que no acaba en les fronteres de la vella província nostra, sinó que s’eixampla terres enllà fins a tocar les palmeres de Múrcia i, travessant el mar, floreix en les illes de Mallorca.»

Ressaltava que, tot i que encara no es tenia un nom comú, cada dia hi havia “més germans de pàtria” que eren sensibles a aquella “realitat vivent”. Es referia a la Catalunya gran formada per “València i Mallorca i el Principat i el Rosselló”, p. 5:

«Tots som uns, tots som catalans. Les diferències que ens separen, són diferències accidentals, diferències regionals com les que es presenten dins de totes les nacionalitats, per fortes i sanes que siguin. Més n’hi havia entre Esparta i Atenes, i la unitat espiritual de Grècia va ésser un fet d’evidència indestructible.»

Prat, que animava a aixecar “ben amunt” la senyera de “la Catalunya gran”, assenyalava que a Mallorca també s’estava vivint aquell ideal, p. 5:

«Els homes més eminents de Mallorca ja l’han proclamat ben alta, aquesta unitat suprema de la raça, i catalans s’han anomenat i catalans de Mallorca anomenen els filis de l’illa daurada. També se n’adonaran un dia a València i llavors la Catalunya gran, redimida, forta i plena, podrà somniar amb una "més gran" Catalunya, la que batega en els patois i dorm en els arxius d’enllà dels Pirineus.»

3.5.6 *L'anarquia*⁵⁴⁹

Prat, en aquest article, es referia a la convocatòria d'eleccions i al clima de violència que s'estava vivint a la capital catalana.

Iniciava l'article destacant la situació que es vivia a Barcelona, p. 261:

«Ja això no pot durar. Des dels dies fatals en què en Socías va anar acumulant a Barcelona totes les males llavors, tots els elements de descomposició social, mai havia passat Barcelona temps com els d'ara.»

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat expliquen en una nota⁵⁵⁰ l'actuació que en el passat havia tingut Miquel Socías, governador civil de Barcelona.

Prat denunciava que l'anarquia s'havia “ensenyorit altre cop de la nostra estimada capital” i s'adreçava als provocadors d'aquella situació, p. 261:

«Que s'emboliquin amb la bandera d'aquesta o de l'altra causa, que s'agafin a la defensa del patriotisme, ells, els sense pàtria; que vulguin emparar-se amb l'exèrcit, ells, els propagadors de la llegenda de Montjuïc, els defensors de la propaganda antimilitarista de l'Escola Moderna; que es tapin amb la bandera de la llibertat, ells, els apologistes de la llei de les jurisdiccions, els pertorbadors de mítings, els atacadors de regidors i violadors de domicilis; que gosin presentar-se com a venjadors d'escrits injuriosos, ells, els homes del parlar groller, de l'escriure tavernari, els amos de l'insult i del reneç, tant se val, no podran per més que facin dissimular lo que són ni deixaran de constituir els seus actes, barbres atemptats contra la llei, contra los drets dels altres ciutadans, contra Barcelona.»

Es referia a l'anarquia de “dinamiters” i a l'anarquia de “trinxeraires” com el problema, “terrible problema”, que s'imposava a Barcelona com a una “qüestió vital de ser o no ser, de viure o de morir” i feia una crida per a contribuir a la resolució d'aquella qüestió, p. 261:

---

⁵⁴⁹ Enric Prat (2000). *Obra Completa. 1906-1917*. Op. citat, p. 261. L'article fou publicat el 21 de gener de 1907 a *La Veu de Catalunya*

⁵⁵⁰ *Ibidem*, p. 261. Nota núm. 4:

«El governador civil Miquel Socías, que havia tolerat en les eleccions municipals de 1901 que es concentrassin i desflessin centenars de republicans a les ordres de Lerroux, que justificava el fet per evitar la tupinada, però, de fet, intimidava el votant conservador.»

«No hi podem estar més, sense resoldre'l: que els que tenen la representació social de Barcelona en les grans corporacions, que els que duen la representació oficial de Barcelona en l'Ajuntament, en la Diputació i sobretot en el Parlament, compreguin que ha arribat l'hora de les actituds decisives.»

Prat finalitzava l'article remarcant la importància que tenia resoldre la situació que s'havia generat: “Que no hi ha cap, cap, cap altre problema que afecti més fonament el present i el pervenir de la capital de Catalunya”.

3.5.7 *També en protestem*⁵⁵¹

Prat dedicava aquest article a tractar la qüestió de la resposta que es donà des del *Centro Castellano* de Barcelona a un article que publicà el setmanari català *La Tralla*.

Els compiladors de l'*Obra Completa* de Prat expliquen en una nota⁵⁵² el context en què s'emmarcava l'article.

Prat iniciava l'article referint-se a la protesta que s'havia produït a Barcelona, p. 262:

«Ja s'ha vist amb quina unanimitat, poques vegades aconseguida aquí i mai en altres terres d'Espanya, Barcelona ha protestat noblement, formalment, de la bestiesa escrita en un setmanari català. La condemna ha sigut tan enèrgica i ràpida que a ningú ha cabut el més mínim dubte de la sinceritat i de la unanimitat del dolor sofert pels bons catalans.»

Ressaltava que Catalunya no tenia res a veure en aquella “infàmia” i es referia a la conducta seguida per algunes persones, p. 262:

«No obstant, no és cert que la mateixa sinceritat que ha brillat entre els protestants hagi retrunyit dintre la col·lectivitat que aquí representa la colònia castellana. [...] L'odi a Catalunya no el poden amagar.»

Assenyala els acords que prengué “la Junta Directiva del Casino Castellano”, p. 262:

---

⁵⁵¹ *Ibidem*, p. 262-263. L'article fou publicat el 22 de gener de 1907 a *La Veu de Catalunya*.

⁵⁵² *Ibidem*, p. 262. Nota núm. 6:

«Al·ludeix a l'article «Era castellana!», publicat el 15 de gener de 1907 al setmanari nacionalista català radical *La Tralla*. Els lerrouxistes s'anticiparen el 17 de gener a la suspensió governativa assaltant la redacció del setmanari.»

«1.º *Protestar enérgicamente de los insultos contenidos en el referido artículo y hacer extensiva esta protesta ante todas las autoridades, centros y entidades, oficiales y no oficiales, españolas.*

2.º *Llamar la atención de los Poderes públicos para que dicten medidas conducentes a fin de que no se repitan ni queden impunes tamaños insultos, que conspiren contra la integridad de la patria.*

3.º *Acompañar a la protesta que se dirija a aquellas autoridades, centros y entidades, copia del artículo que motiva dicha propuesta, la que se repartirá profusamente para que llegue a conocimiento de España entera.»*

Prat responia a l'actitud seguida pels senyors del “*Casino Castellano* que evidentment odien la nostra terra”, p. 263:

«Doncs bé; nosaltres ne protestem, de l'actitud deslleial d'aquests senyors que no diuen tota la veritat i que no la diuen perquè, de dir-la, tots els homes de seny i de criteri imparcial haurien de creure esborrat, i amb excés esborrat, l'imbècil acudit d'un català que ha quedat ben tot sol, i que per haver-hi quedat, ses paraules no tenen cap importància, i en aquest cas la protesta dels catalans és inútil i la seva resolució absolutament ridícula.

Més que ridícula, a nosaltres ens sembla insultant per a Barcelona i faltada de seny tractant-se de gents que pensen permanèixer en la bella ciutat d'aquells a qui pretenen ara molestar indecorosament. D'això en diuen noblesa castellana? Aquesta és l'actitud serena que escau als qui se lamenten constantment de la inquietud catalana i censuren amb duresa lo procedir català?»

Es referia als membres de “la junta Directiva del *Casino Castellano*, p. 263:

«[...] estem ben segurs que són persones que ni estimen sincerament la seva pàtria ni la nostra; que si estimessin la seva amb amor intens de bon fill i no amb amor propi egoista, i respectessin la nostra amb honradesa franca, ni s'escarrassarien divulgant els insults tontament llençats a lo seu, ni callarien la satisfactòria reparació rebuda dels catalans.

I ara que facin lo que vulguin els senyors del *Casino Castellano*.»

Remarcava quin era el sentiment catalanista, p. 263:

«Catalunya està satisfeta de la seva noble, baronil actitud. Catalunya sabrà que hi ha una col·lectivitat castellana que, faltant per un igual al país que representa i al país en què s'hostatja, està disposada a fer propaganda contra la nostra terra.

Lo que fa un individu no té cap transcendència. Lo que fa una col·lectivitat, ne pot tenir molta.»

Prat finalitzava l'article adreçant-se als castellans: “Esperem la protesta dels castellans, compromesos en el seu bon nom per l'odiosa atzagaiada del *Centro Castellano* de Barcelona”.

3.5.8 *Epitafi*⁵⁵³

Prat, en aquest article, tractava la situació en què es trobava el partit liberal després de la seva sortida del Govern espanyol.

Iniciava l'article referint-se al canvi de torn polític que s'havia produït, p. 264:

«A l'orgia liberal se li ha acabat el torn. Torn petit; ni enganxant-hi els prohoms de reserva, els López Domínguez i Vega de Armijo, ha pogut tirar fins als dos anys, que és el terme a què ha descendit a Espanya la vida mitja de les situacions polítiques.»

Ressaltava la pèrdua de suport que tenia el partit liberal: “el partit liberal ha caigut odiat de tothom, des dels tradicionalistes fins als mateixos republicans que un dia l'afalagaven veient-hi una esperança de democratització”.

Exposava la situació en què havia deixat el país el Govern liberal, p. 264:

«El rastre del seu pas pel poder és un rastre d'absolutisme, d'immoralitat i de ruïna: la llei de les jurisdiccions, la indisciplina triomfant, el projecte de llei d'associacions, els projectes de nous monopolis, l'aprovació de tractats de comerç funestos, veus aquí la seva obra. Ho han trepitjat tot, han ofès tots els sentiments, han ferit tots els interessos.»

Remarcava quin havia estat el comportament dels polítics del partit liberal, p. 264:

«S'han venut per un plat de lleties la bandera de la llibertat, votant una llei que és una vergonya; s'han esforçat en encendre la lluita religiosa, han mercadejat amb la producció nacional; han voltat el poder d'un ambient de venalitat indestructible; han continuat a Catalunya la política que en Socías va inaugurar l'altra tongada, política d'odi a Catalunya, política de pertorbació social artificiosament provocada, política d'insults, d'agressions, d'allanament de domicilis, d'anarquia, política d'aliança del representant secret del mateix Govern, agitador oficial de totes les baixes passions a Barcelona.»

---

⁵⁵³ *Ibidem*, p. 264. L'article fou publicat el 26 de gener de 1907 a *La Veu de Catalunya*.

Prat finalitzava l'article referint-se a la manca de "homes de govern" que hi havia, p. 264:

«És Espanya un país sense homes de govern, sense ideals de govern i sense govern; però mai s'havia arribat encara a una ignomínia tan gran com la d'aquest any i mig d'anarquia fusionista.»

3.5.9 *En Duran i Bas*⁵⁵⁴

Prat dedicava aquest article a recordar la figura de Manel Duran i Bas.

Iniciava l'article referint-se a les tipologies de "grans homes" que hi havia, p. 243:

«Hi ha grans homes que ho són només en una limitada esfera de l'activitat: grans homes que ho són per la intel·ligència, i, en canvi, donen l'exemple de febleses vergonyoses de caràcter que els posen per sota del nivell comú de la generalitat; hi ha homes que són grans pel tremp de la voluntat o per la força de l'enteniment, però que porten al damunt de la seva grandesa la taca d'un rebaixament moral, tant més visible i vergonyós com més contrasta amb l'eminència de les seves altes qualitats.»

Exposava la classe d'home que era Duran i Bas, p. 243:

«En Duran i Bas ha estat gran integralment. La seva vida té la unitat fecunda d'un ideal que ha informat tota la seva obra intel·lectual, que ha dictat com a regla imperiosa de l'obrar tota la seva conducta de dalt a baix, de les coses més grans a les més petites, en públic i en privat, que ha nodrit tot el seu viure.»

Es referia a l'activitat que havia desenvolupat Duran i Bas, p. 243:

«Durant anys i anys l'activitat d'en Duran ha omplert, amb la majestat dolorosa de les grans forces solitàries, tota la vida jurídica i sociològica de Catalunya. Durant anys i anys el seu treball ha omplert la vida de tots els organismes de la nostra Barcelona.»

Prat finalitzava l'article remarcant la tasca realitzada per Duran i Bas, p. 243:

«Aquest apostolat intens, mai no interromput, ha fecundat la mentalitat catalana. Els catalans d'avui li devem la iniciació en les doctrines que han impulsat les reivindicacions de la nostra terra. Catalunya li deu els principis que han servit de base a l'afirmació de la seva personalitat nacional.»

---

⁵⁵⁴ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 243. L'article fou publicat el 11 de febrer de 1907 a *La Veu de Catalunya*.

3.5.10 *La qüestió de Barcelona. Memòria llegida a la Casa de la Ciutat. Febrer 1907*⁵⁵⁵

Els compiladors de l'*Obra Completa* de Prat expliquen en una nota⁵⁵⁶ la procedència d'aquest extens document i el context en què s'emmarcava.

Prat iniciava un llarg discurs de denúncia pública de la situació en què es trobava la seguretat pública a Barcelona, com a conseqüència dels atemptats terroristes que es venien succeint a la ciutat de Barcelona.

Denunciava la impunitat amb què quedaven els actes terroristes i manifestava que la ciutat no podia suportar més la dictadura de aquella violència que anava contra els sentiments i la prosperitat de Catalunya, p. 265:

«Años ha que los atentados terroristas comenzaron a escoger a nuestra Barcelona por teatro predilecto, pero el lapso de tiempo relativamente considerable que separa a uno de otro, no dejó nunca abatir el espíritu público y, enterradas las víctimas y limpiada la sangre de las baldosas del arroyo, seguía la vida de la ciudad su ritmo acostumbrado. Mas de tal modo han disminuido estos paréntesis de normalidad, de tal modo los atentados han venido haciéndose más frecuentes, que hemos llegado ya a un momento de crisis culminante y los que un tiempo hostigábamos a nuestros conciudadanos por su pasividad, por la superficialidad del terror producido, por la fugacidad de la reacción provocada, los que considerábamos signos de mortal, de suicida insensibilidad semejante indiferencia, percibimos en el ambiente de nuestra capital la señal cierta de una reacción profunda, precursora de una acción decisiva y salvadora.»

---

⁵⁵⁵ Enric Prat (2000). *Obra Completa. 1906-1917*. Op. citat, p. 265-274.

⁵⁵⁶ *Ibídem*, p. 265, nota núm. 7:

«ANC, 137, 03.01. Transcripció del manuscrit. La reunió dels representants de les principals corporacions barcelonines al Saló de Cent va tenir lloc el 22 de febrer de 1907 per afrontar el problema de les bombes terroristes. De la reunió sortí la iniciativa de contractar per a tres anys un inspector anglès de policia, Charles Arrow, que tampoc no hi trobà la solució, mentre que es duplicaven els efectius policíacs de la ciutat entre 1907 i 1909. [...] L'època de les bombes indiscriminades començà el 1904 i dura fins al 1909. Es transcriu aquí el manuscrit esborrany del discurs, que no va ser ressenyat per la premsa. Malgrat tractar-se d'un acte que comptà amb el suport de la Solidaritat Catalana, Prat hi utilitzà el castellà, segurament per a facilitar la comprensió dels corresponents de la premsa europea i dels consolats.»

Remarcava els efectes que els actes terroristes estaven tenint en diferents àmbits econòmics de la societat i també en les classes obreres, p. 266-267:

«El registro de permisos para obras y construcciones acusa una completa paralización de las industrias de la construcción, tan floreciente en esta ciudad. Las industrias auxiliares de este ramo, especialmente las industrias artísticas, sufren una crisis lamentable. Las transacciones sobre la propiedad urbana cada vez se hacen más raras; las oficinas de registro despachan hoy con rapidez desusada los asuntos; riquezas inmensas en solares quedan inmovilizadas por falta de postores. Detenida la fecunda corriente de inmigración que alimentaba el rápido crecer de Barcelona, la propiedad tiende a sufrir una depreciación considerable. Y todas estas causas reunidas, efecto del retraimiento o la huida del capital, se traducen en un resultado fatal que se cierne especialmente sobre las clases obreras, como última consecuencia de todas las perturbaciones sociales y económicas: la emigración, la emigración forzosa, que obliga a expatriarse a los obreros, a los artesanos, a los pequeños menestrales.»

Apuntava la possibilitat de que els actes terroristes responguessin a una campanya organitzada des d'algunes publicacions per actuar en contra dels interessos de Catalunya, p. 267:

«Estos son los hechos y ante estos hechos, ante esta amenaza de próxima desolación, por la desviación ya cumplida de la emigración americana, por el progreso de la emigración antes rudimentaria, surge una duda terrible que se incrementa en el espíritu público con la fuerza de las intuiciones sentimentales, surge la duda de si este conjunto de atentados dinamiteros y de perturbaciones callejeras no es enfermedad natural, espontánea, de nuestro organismo, sino cumplimiento del programa públicamente formulado por ciertos periódicos que se publican en la capital de España: el programa de arrasar Cataluña, de sembrarla de sal, de dispersar sus habitantes como se dispersaba en la antigüedad a los pueblos vencidos.»

Denunciava l'actuació que havia seguit el Govern espanyol quan no intervingué en altres ocasions que els extremistes ja havien protagonitzat accions violentes, p. 267:

«Es más. Barcelona ha visto que el Gobierno, las autoridades judiciales, las autoridades de toda clase, dejaban libremente estampar y circular esos alegatos criminales en pro de la destrucción de nuestra tierra mientras tenían sujeta a toda suerte de procesos y vejaciones la prensa y la opinión de Cataluña; Barcelona ha leído, entre líneas de esos y otros periódicos afectos a la misma política, una mal contenida satisfacción por todos los hechos que en perjuicio de nuestra sociedad

redundaban; Barcelona ha recordado entonces el proceso de perturbaciones sociales encendidas en nuestro suelo por un agitador forastero; ha recordado las complacencias que con este agitador han tenido hombres políticos y autoridades, ha recordado que este agitador, favorito de gobiernos y gobernadores, predicaba el odio de clases, el asesinato, el incendio y amenazaba quemar la ciudad por sus cuatro costados y entonces una idea más grave aún ha surgido en la conciencia popular: la idea de una posible complicidad, en esta obra, de hombres y grupos políticos, que son, han sido o serán autoridad, que son, han sido o serán otra vez poder, gobierno, Estado.»

Exposava la sospita de que l'actuació del republicanisme radical a Barcelona havia estat facilitada des del Govern espanyol, p. 267-268:

«Prescindamos de coincidencias como la de reanudarse la interrumpida serie de los atentados terroristas a partir de la agitación artificialmente provocada en Barcelona por un pseudo-revolucionario, venido súbitamente de Madrid, prescindamos de coincidencias como el anuncio desde el poder de una política de división social y la llegada de este revolucionario desconocido que determinados precedentes ponían a merced del gobierno, prescindamos de sus relaciones a la vez con el poder y con los terroristas, prescindamos del carácter destructor, incendiario, de sus discursos y de sus artículos y del carácter ministerial, centralista, anticatalán de su acción política total. Dejemos el pasado y atengámonos al presente tan sólo. Barcelona entera ha observado los meses últimos que los agitadores, los perturbadores de mítines, los asaltadores de círculos republicanos y de redacciones, los que en plena vía pública a la luz del día tirotean a los viandantes, contaban con la impunidad, más aún, con la simpatía de los que debían ser salvaguardia de los derechos de los ciudadanos y con la tolerancia de los agentes de la autoridad que como espectadores de un regocijado espectáculo, presenciaban tales fechorías.»

Denunciava l'actuació passiva que havien tingut les forces de seguretat, p. 268:

«Finalmente -y esto acaba de colmar la medida de la paciencia y provoca el desbordamiento de la indignación popular- en la vía más anchurosa de esta capital, a metros de la guardia civil y de un ejército de policías, pudieron estos elementos tirotear -según previamente en públicos anuncios se había insinuado- a los que pacíficamente salían de una reunión pública y todas estas fuerzas de orden público no dejaban su pasiva contemplación de un tiroteo que fácilmente hubieran podido prevenir, sino en el momento de proteger la peligrosa retirada de los agresores.»

Remarcava el fet de que els atemptats eren actes que indiscriminadament es dirigien contra el conjunt de la ciutadania, p. 268:

«Si a esto se une una particularidad muy singular de los atentados terroristas de esta segunda etapa: en vez de ser, como fueron los anteriores, como son en todos los demás países del mundo, atentados dirigidos contra los grandes de la tierra, contra una clase, todos los atentados de esta segunda etapa van dirigidos contra los que acierten a pasar: ricos o pobres, humildes o potentados, de todas las condiciones, de todas las edades, de todas las clases sociales, esto es contra la ciudad, ¿cómo destruir la convicción de que no son bombas anarquistas, sino bombas dirigidas contra la ciudad de Barcelona por interesados -enemigos de su prosperidad y de su grandeza?»

Prat es mostrava molt crític amb l'actitud que manifestava l'Estat espanyol, p. 268:

«El tiempo, gran clarificador de los hechos oscuros, dirá en su día de qué lado estaba la verdad: si en los labios del pueblo que tan dura acusación formula o en el raciocinio de los que consideramos inadmisibile una complicidad tan criminal.

Mas independientemente de tales juicios una responsabilidad existe para el Estado, cuando menos para los hombres que lo encarnan, y aquí no estamos en el terreno de las hipótesis o de los indicios, sino en el de los hechos evidentes: la de su actitud de pasividad ante la situación de Barcelona.»

Ressaltava l'important creixement que havia tingut Barcelona, p. 268:

«Barcelona es una ciudad improvisada. Durante el primer tercio del siglo XIX no pasaba su población de ochenta mil habitantes, al entrar en el siglo XX contaba más de seiscientos mil. Este desarrollo extraordinario determinado por el desenvolvimiento de una pujante vida industrial, nutrióse naturalmente de una inmigración ingente, que ha acumulado en los suburbios una masa considerable de población casi analfabeta, al lado de una población obrera inteligente, ávida de novedades, iniciada en los beneficios y en los males, en los esplendores y las oscuridades de la civilización refinada.»

Considerava que el Govern espanyol no havia adoptat les decisions necessàries per a facilitar la integració i per a millorar les condicions de vida de la nombrosa població que havia arribat a Barcelona, p. 268-269:

«Vecina de Francia, próxima a Italia, puerto abierto a todas las ideas y tendencias, los gérmenes del anarquismo prendieron rápidamente en su suelo, abonado por las tendencias individualistas, propensiones especiales del temperamento catalán, por

forzado alejamiento de las funciones de administración y gobierno, por nuestra ya tradicional y forzada oposición al Estado, por las mayores dificultades que en la tarea de asimilar los conocimientos modernos experimentaban nuestros obreros, a causa de la valla consiguiente al uso de una lengua imperfectamente conocida, circunstancia singularmente adecuada a generar la indigestión de conocimientos modernos en que el anarquismo consiste.

Se imponía, pues, un desarrollo de resortes de gobierno paralelo al desarrollo de la población y una acumulación de medios preventivos paralela a la acumulación de gérmenes de terrorismo. Y esto es lo que ha faltado en Barcelona y ahí está la única diferencia entre su situación y la situación de las demás capitales europeas.»

Ressaltava que l'anarquisme era un fenomen, “*mal de pueblo civilizado*”, que es donava en diferents indrets, p. 269:

«Conviene no olvidarlo. El anarquismo no es un privilegio de Barcelona; en todos los centros industriales, en todas las grandes ciudades de vida moderna intensa afluyen y pululan los elementos determinantes del terrorismo dinamitero. Es mal de pueblo civilizado, tanto más virulento y corrosivo cuanto más intensa es su civilización, cuanto más acentuado su modernismo. Mas en las grandes naciones, en las naciones superiores, el estado de industrialismo, de civilización industrial, es lo general y no es exclusivo de tal o cual grupo privilegiado, se da igualmente en la mayor parte del territorio nacional, se da especialmente en la capital, informa por lo mismo todos los organismos del estado, la vida entera del país.»

Remarcava el grau de desenvolupament industrial què havia assolit la regió catalana, p. 269:

«En España el estado social de las demás partes del país es el estado de vida vegetativa de tipo agrícola. El industrialismo moderno, la civilización industrial intensa, es una excepción; solamente se presenta en algunas limitadas secciones de la península, entre ellas y a la vanguardia de todas, la región de Barcelona, que por su complejidad económica, por su densidad de población, por el predominio de las grandes aglomeraciones urbanas parece una provincia belga o un departamento francés del norte mejor que una provincia española.»

Assenyalava que entre Catalunya i l'Estat espanyol existien profundes diferències en la forma d'entendre “*las concepciones de la administración y del gobierno*”, p. 269:

«He aquí la causa del trágico conflicto que perturba la vida catalana: la coexistencia dentro de un régimen político unitario de dos tipos de civilización, de

dos estados sociales, con dos espíritus, dos tendencias, dos órdenes de necesidades, dos concepciones de la administración y del gobierno, no solamente distintos sino por lo común opuestos, contradictorios; uno el arcaico general, dominante, en posesión y ejercicio del poder y de todos sus organismos, otro, el moderno, reducido a excepción, a privilegio, desconocido, cuando no combatido y pisoteado por el Estado. Esta es la raíz profunda de la cuestión catalana, de la agitación del espíritu público en esta tierra, de las luchas que debemos sostener continuamente con el Estado.

Esta es la causa de la oposición que en todas las cuestiones desde las económicas y arancelarias hasta las sentimentales, se produce entre el Estado y Cataluña. Esta es la explicación de la presente cuestión terrorista y de orden público palpitante en Barcelona.»

Atribuïa a l'avançat desenvolupament industrial i comercial que tenia Catalunya, en relació a la situació en què es trobaven altres regions espanyoles, el motiu de l'errònia actuació que seguia l'Estat per resoldre els problemes que succeïen a Barcelona, p. 269-270:

«El Estado que nos gobierna no es nuestro Estado, no está con nosotros, sino lejos de nosotros, encima de nosotros o contra nosotros. Mientras en Francia, en Bélgica, en Inglaterra, en Alemania, por ser común a todo el país la vida industrial, por ser la capital política a la vez capital económica, el Estado ha progresado al compás del progreso de la sociedad, mientras en estos países los organismos del Estado se han penetrado del nuevo espíritu, se han adaptado a las nuevas necesidades, se han transformado siguiendo las exigencias de las nuevas funciones, en España, reducido el industrialismo a pequeños núcleos de la periferia, no ha sentido esta necesidad de transformación, de adaptación; sus instituciones a penas tienen de moderno más que el nombre, y así su policía de seguridad, en la edad de los explosivos y la antropometría, sigue todavía imperturbable y serena las huellas de los clásicos institutos y la clásica delincuencia que florecían ya en los tiempos casi prehistóricos de la novela picaresca castellana.»

Prat, que considerava que la forma de governar i administrar el país facilitava les perturbacions que estava sofrint Barcelona, comparava la situació de la seguretat a la capital catalana amb situació que hi havia a altres ciutats estrangeres, p. 270:

«O si no, dígame sinceramente qué pasaría en esas o en otras ciudades si de repente cesasen de funcionar los institutos de seguridad en ellas establecidos, y si en lugar de todas las complejas atenciones y los variados servicios de policía que requiere una gran capital, contasen desde entonces solamente con algunas docenas de agentes de

ínfima extracción, mal pagados, peor vestidos, sin preparación, sin cultura, sin medios de subsistencia, ignorantes de las costumbres, del idioma, incluso de las calles de la ciudad, absorbidos por las atenciones ordinarias: oficinas de ordenanzas, persecución del juego, detención de delincuentes comunes, despeje de la vía pública. Pues tal ha sido, tal es todavía el caso de Barcelona. Si bien hace algunos meses, a raíz de un doloroso atentado, ante el clamor de la indignación general, el gobierno anunció la reorganización de la policía, en realidad limitóse a aumentar el número de agentes nada más. La famosa reorganización convirtiéndose en recurso para dar destinos y complacer amigos de Madrid, de tal manera que ha resultado peor todavía la nueva policía que la antigua, pues mayor, más absoluta ha sido su ignorancia, su desconocimiento del país y su ineptitud para cumplir los servicios que tenía confiados.»

Ressaltava la dificultat d'integrar a la vida ciutadana les masses de nouvinguts que arribaven a Barcelona, p. 270:

«Barcelona no puede, cual Inglaterra, cual Norteamérica, impedir la entrada y el establecimiento de emigrantes peligrosos, incultos, y a Barcelona acuden, atraídos por la fama de su riqueza, al lado de elementos valiosos y útiles, camadas de fracasados de toda España, analfabetos, hambrientos, de espíritu grosero y costumbres violentas, combustible pronto a todas las pasiones del odio y la revuelta. Estas masas no pueden ser inmediatamente asimiladas por la barrera de diferencia de idioma y por la diferencia de las instituciones oficiales de enseñanza; queda extramuros de la vida propiamente barcelonesa, propiamente urbana, como aguas encharcadas que el drenaje de la ciudad no puede absorber de pronto.»

Remarcava la influència que tenia el radicalisme en l'alteració de la convivència pública, p. 71:

«Para alcanzar su propósito se ampara en todas las ideas, encubre con todas las banderas aun las más contradictorias: monopolizan la defensa de Ferrer y la Escuela Moderna, la propaganda contra el sentimiento de patria y contra la existencia del Estado y al mismo tiempo pretenden monopolizar el patriotismo español, la defensa del Estado; truenan contra el proceso de Montjuïc y el de Alcalá del Valle, contra el militarismo y los militares y vitorean al ejército y a la guardia civil, intentando ufanarse con la defensa de lo que nadie más que ellos en Barcelona insulta y denigra, se disfrazan de paladines del honor y la delicadeza al mismo tiempo que usan en periódicos y discursos el lenguaje más soez y violento.»

Prat denunciava que aquella situació de violència ja no podia durar més, p. 271:

«Tal es la situación de Barcelona, tal es su única especialidad, su único privilegio en el concierto de las grandes ciudades: de un lado el olvido, la insuficiencia o la hostilidad del Estado; de otro, los asaltos del motín y de la dinamita. Maravilla parece que pasando tanto tiempo ha entre dos fuegos, no sean mayores los desastres.

Hoy el peligro ha arreciado, el mal se ha hecho intolerable. Las asociaciones de Barcelona, representación social de la misma y representación la más completa y autorizada, han resuelto unirse y organizarse para defender a la ciudad de los atentados, para reivindicar su honor en la consideración del mundo civilizado. No merece Barcelona la reputación que por defecto o abandono del Estado va adquiriendo.»

Referint-se a l'acusació de que el poble català no tenia aptituds per a la vida política ressaltava que el poble de Barcelona havia donat proves de “*la más singular cultura política*”, p. 272:

«La vida política es actuación plena, integral, armónica, de los derechos y los deberes de los ciudadanos, es respeto al derecho ajeno legalmente ejercido o actuado, es tolerancia de toda clase de ideas y doctrinas, sentimientos y aspiraciones. Ahora bien, dentro de una nación en que el régimen constitucional es una apariencia, una quimera, algo externo y despegado como una moderna vestidura con la cual cubre el Estado su despotismo para alternar como pueblo civilizado con los demás pueblos civilizados, dentro de una nación en que elige los diputados el gobierno y no el país, en que las elecciones, el acto solemne de ejercitar el pueblo su función soberana, es una mentira, no se hacen con votos, con movimientos de opinión, con mítines y asambleas, sino mediante regateos y conciliábulos en el despacho del ministro de gobernación y las salas de los Gobiernos de provincia, Barcelona ha dado el alto ejemplo de rebelarse contra ese sistema de farsas y ficciones, y ha sabido mediante luchas ordenadas y pacíficas conquistar el derecho de votar y hacer respetar el voto emitido a pesar de los obstáculos y de las violencias urdidas desde el poder para evitarlo.»

Remarcava el grau de cultura política a què s'havia arribat a Catalunya i especialment a Barcelona, p. 273:

«Barcelona ha logrado que la representación política y el sufragio sean una verdad en gran parte de Cataluña. Barcelona ha obtenido que la vida política sea entre nosotros, como en las demás naciones, lucha ordenada entre ideas, por medio de reuniones y discursos y manifiestos periódicos dirigidos a conquistar la opinión.

La noción del respeto al derecho ajeno, base de toda vida civilizada, de tal modo ha arraigado en las costumbres políticas de Barcelona, que hemos visto ejemplos repetidos de partidos poderosos, derrotados en elecciones determinadas gracias a la escrupulosa legalidad por sus hombres establecida y mantenida, hemos presenciado la lucha honrada en defensa de una urna electoral cuya anulación hubiese representado una positiva ventaja para los hombres que heroicamente la defendían.

La virtud de la mutua tolerancia no creemos que ningún pueblo la posea en más alto grado que el de Barcelona. Nada vale tolerar cuando el pecho está vacío de convicciones y creencias, cual sucede en muchos países; pero es virtud y virtud excelsa, cuando nace, no de un estéril escepticismo, sino del respeto mutuo, cuando las creencias son vivas, las convicciones ardientes, las luchas apasionadas. Tal es el caso de Barcelona.»

Assenyalava l'actitud que el poble de Barcelona havia manifestat en els actes públics que s'havien celebrat a la ciutat, p. 273-274:

«Ha sido posible reunir en magna asamblea multitudes de las más opuestas creencias, aspiraciones, de las opiniones más hostiles, de todas las clases y condiciones sociales; ha sido posible que a semejante muchedumbre heterogénea le dirigiesen la palabra oradores de las más contrarias tendencias; ha sido posible, sin promoverse a causa de la palabra de los oradores ni de los aplausos del público, el más leve, el más insignificante disturbio.

Más aún. El 20 de Mayo de 1906 Barcelona celebró las fiestas del Homenaje, con una manifestación grandiosa de solidaridad catalana que fue una grandiosa manifestación de tolerancia. Durante horas y más horas desfilaron por las grandes vías de la capital, ante diputados republicanos, legitimistas y catalanistas, millares y millares de ciudadanos agrupados en torno de las enseñas respectivas, banderas de combate convertidas en símbolos de paz, estelas brillantes de una fiesta de armonía.

El pueblo capaz de tan excepcionales manifestaciones de tolerancia, el pueblo que sabe imponer respeto a su derecho y respetar al ajeno, el pueblo que tan singulares ejemplos ofrece de cultura social y política, tiene derecho a que no se infame su nombre culpándole de ese terrorismo, esas violencias, esos odios africanos.»

Remarcava la responsabilitat que l'Estat espanyol tenia en la prevenció dels actes terroristes i en la seva investigació, p. 274:

«Hacer que en todas partes donde ha llegado el estampido de las bombas y el fragor de la violencia penetre la verdad ha sido nuestro principal objeto. Quede cada cual con su responsabilidad y su vergüenza. Sépase en todas partes cuál es la causa, cuáles los agentes de la situación de Barcelona.

Que esta verdad llegue asimismo una vez más a los altos poderes del Estado, sin animosidad, sin rencores, pero con firmeza y energía. Quieran o no quieran oír el clamor de una gran ciudad, no olviden que de los daños por esta situación ocasionados al honor y a la prosperidad de Barcelona, por deficiencia, olvido u omisión, el único culpable es el Estado.»

Ressaltava que el poble de Barcelona, que ja havia demostrat la seva “cultura social y política”, no es mereixia l’abandonament que sofria per part de l’Estat.

Prat finalitzava el seu discurs anunciant que les corporacions representatives de la ciutat de Barcelona actuarien pel seu compte contra aquella situació de violència, p. 274:

«Y mientras aguardamos un cambio de orientación en las esferas del gobierno, cien veces solicitado por las corporaciones de Barcelona y otras tantas demorado, queremos hacer constar públicamente, solemnemente, que, sin más esperas ni dilaciones, la ciudad representada por la unión de todas sus entidades corporativas, va a proceder a organizar por sí misma, con sus propios medios y elementos, la defensa.»

3.5.11 La crida d’ara⁵⁵⁷

Prat dedicava aquest article, que s’emmarcava en la convocatòria de la celebració d’eleccions provincials, a exposar la importància del procés electoral que tindria lloc.

Iniciava l’article fent-se ressò de la crida feta a favor de la candidatura que presentava la Solidaritat, p. 312:

«Altra vegada els bons patricis que a Girona varen aixecar enlaire la bandera de Solidaritat, criden els catalans a marxar units, agermanats pel suprem interès de pàtria, en un acte de tan forta transcendència en la vida dels pobles lliures com l’acte d’elegir els seus representants en l’administració de la cosa pública.»

En al·lusió als qui havien fet crítiques a “l’autoritat dels respectables patricis” gironins, explicava quin havia estat el comportament dels candidats catalanistes, p. 312:

---

⁵⁵⁷ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 312-315. L’article fou publicat el 2 de març de 1907 a *La Veu de Catalunya*.

«Mentre els que ara per fútils motius trenquen el silenci, davant de veritables crims socials, davant de grans atemptats callaven, aquests homes varen posar tot el que eren, tot el que podien, tot el que valien a la defensa de Catalunya. Mentre en els moments de prova, els que ara parlen, còmodament callaven, aquests homes varen donar al seu país un gran exemple: varen saber fer callar els crits de la passió furient; varen saber oblidar els agravis calents encara, varen saber sobreposar-se a la suggestió de l'interès personal i de banderia, i junts varen llençar-se a treballar per Catalunya.»

Exposava què havien significat les eleccions provincials en els temps, “ja gairebé passats”, del caciquisme, p. 312-313:

«En els temps ja gairebé passats del caciquisme, que són els temps en què varen fer experiència i anys els que malgrat el seu talent no saben comprendre la grandiositat de l'actual moviment de Catalunya, les eleccions provincials eren un plet privat entre les colles turnants en el poder, com ho són encara avui per tota Espanya. La Diputació era per aquests homes exclusivament l'entitat on es muntava la màquina o instrument de dominació política que permetia disposar de les eleccions municipals i de les eleccions legislatives.»

Prat remarcava el significat que les eleccions tenien per als catalanistes, p. 313:

«Per a nosaltres, els primerencs de l'hora actual, les eleccions provincials són quelcom més enlairat i ens hi acostem amb la devoció, amb l'entusiasme de qui porta al cor un gran ideal i sent el pròxim devenir de l'acte que ha d'encarnar-lo. Per a nosaltres les Diputacions són les corporacions que en l'absència present d'un organisme unitari de la terra catalana tenen la missió sagrada de suplir-lo, d'heretar els seus deures, d'emprendre les grans obres que han d'intensificar la vida catalana. Per a nosaltres les Diputacions, preses en conjunt, són avui la representació més alta de la nostra Catalunya. Concertar lliurement, espontàniament, les Diputacions catalanes sense limitar poc ni molt la seva llibertat, aplegar els mitjans comuns per a realitzar les obres comunes, les que no es deturen en els límits d'una província, les que a tots els catalans interessin, federar-les per a la defensa i l'acció en les necessitats supremes de la terra catalana, heus ací la primera conseqüència del deslliurament que s'acosta.»

Assenyalava quines conseqüències tindria el resultat d'aquelles eleccions, p. 313-314:

«Dignificar la vida política, fent-la intensa i lliure com en les més grans nacions civilitzades, és una altra conseqüència, un altre resultat a aconseguir un altre objectiu

a realitzar pels elegits de Catalunya. Rompudes les cadenes amb què el vell caciquisme subjecta des de les Diputacions els municipis, tindran els ciutadans de les poblacions rurals la mateixa llibertat per a votar conforme els seus ideals i la seva consciència que tenen els ciutadans de les grans capitals com Barcelona. [...] Les eleccions seran veritat per tota la terra catalana, com ho són en la nostra Barcelona, i la vivificació del cos social, enterc i entumit com un cadàver, haurà donat un pas més d'extraordinària transcendència.»

Prat, que considerava que les lluites modernes eren “lluites de cultura”, explicava quin era l'estat de la cultura a Barcelona i com es treballava per la cultura des de la Diputació provincial i des de l'Ajuntament de Barcelona, p. 314:

«Els pobles s'imposen i dominen per la superioritat de la cultura, i l'impuls d'intensificar la cultura catalana no podem esperar-ho de l'Estat, que ens dóna oficines burocràtiques per a l'expedició de títols acadèmics en comptes de veritables universitats: és de les Diputacions que hem d'esperar-lo. La Diputació de Barcelona gasta en atencions d'ensenyança a la ratlla de 700.000 pessetes, i pot augmentar encara aquesta suma considerable. Però, amb rares excepcions, les ensenyances provincials estan muntades seguint el patró de les ensenyances de l'Estat, perquè és l'Estat qui nomena els professors, és l'Estat qui dicta els plans d'ensenyança. Cal estudiar el problema de la transformació de les ensenyances provincials, cal reorganitzar-les de manera que la Diputació hi tingui una intervenció més activa que el pagar la nòmina dels professors; i un cop reintegrada la Diputació en la plenitud de les seves atribucions, cal acudir al sistema de Juntas patronals autònomes per a exercir-les. És el sistema que tan esplèndids resultats ha donat en l'organització de la beneficència provincial, admirada per totes les altres Diputacions d'Espanya; és el sistema aplicat per la Diputació i l'Ajuntament de Barcelona en l'organització dels museus, és el sistema acceptat per l'Estat en fundar-se l'Escola d'Enginyers industrials de Bilbao.»

Es referia també a la importància que tenien les lluites econòmiques modernes, p. 314:

«Tant com lluites de cultura, són les lluites modernes lluites econòmiques; triomfen i s'imposen en la concurrència universal els pobles forts per llur riquesa, que sempre són a la vegada els pobles forts per llur cultura.»

Exposava quina era la situació econòmica del conjunt de Catalunya i com s'havia tractat aquella qüestió a la Diputació de Barcelona, p. 314-315:

«I la nostra terra ni és encara un país culte, ni és un país ric. Passa, amb aquests ordres de l'activitat col·lectiva, el que passa amb la regeneració política: hi ha a Catalunya alguns oasis en què la vida econòmica es tan intensa com a Bèlgica, però la major part de Catalunya continua sotmesa a la somnolència característica d'Espanya. Comarques senceres, grans com províncies, viuen una vida miserable al costat de mines inexplorades, al costat de salts d'aigua poderosos, capaços de posar en moviment les turbines d'una ciutat industrial entera. Fer arribar a aquestes comarques abandonades l'empenta, els capitals, les energies de la nostra gran ciutat de Barcelona i de les altres ciutats industrials catalanes, unir aquesta perifèria abandonada, freda, esmorteïda, amb vies arterials que hi portin l'onada vivificant del modern industrialisme, és obra urgent, obra que s'imposa i que les Diputacions catalanes han de complir. La Diputació de Barcelona que ara acaba, ja l'ha plantejat i estudiat amplament, aquest capital problema de la construcció d'una xarxa regional de ferrocarrils secundaris; la Diputació que per l'abril ha de constituir-se, la Diputació que ara els ciutadans són cridats a elegir, haurà de resoldre'l i començar-ne l'execució fecunda.»

Assenyalava la importància que tenien aquelles eleccions per a Catalunya, p. 315:

«Veieu si n'és de transcendental per a la terra catalana l'elecció que ara va a fer-se; veieu si és imperiós, si és ineludible el deure de tots els catalans d'obrar com a catalans en aquestes eleccions donant el seu concurs, el seu vot als candidats que representen aquesta acció redemptora de la nostra Catalunya.»

Ressaltava la crida que feia la “*Junta de Solidaritat*” per a participar a aquella contesa electoral, p. 315:

«Per sobre, doncs, dels noms dels candidats, per respectables que siguin, s'aixeca aquest interès vital de la pàtria. La Junta de Solidaritat té raó plena: en aquestes eleccions, a Barcelona especialment, es votarà per Catalunya o contra Catalunya.»

Prat finalitzava l'article fent una crida a la participació ciutadana en el procés electoral, p. 315:

«Que no falti, doncs, ningú al seu lloc d'honor: pensem tots que en predicar en els mítings, en treballar en les comissions, en intervenir en les taules electorals, en donar el vot, no treballem per tals o tals altres candidats; treballem per Catalunya.»

3.5.12 *L'alegria de la ciutat*⁵⁵⁸

Prat dedicava aquest article a valorar el resultat electoral que havia obtingut la candidatura de la Solidaritat Catalana a les eleccions provincials que es celebraren a Barcelona.

Els compiladors de l'*Obra Completa* de Prat expliquen en una nota⁵⁵⁹ el context electoral en què s'emmarcava aquest document.

Prat iniciava l'article referint-se a com s'havien viscut a Barcelona les darreres eleccions provincials, p. 277:

«Tot el vespre d'ahir, lo mateix que avui, no s'ha parlat a Barcelona de res més que d'eleccions. [...] En els cafès, en els tramvies, en els cercles, en els teatres, així com en la intimitat de les famílies, el tema preferent, avassallador, ha estat la lluita electoral i les seves incidències.»

Ressaltava la feina que havien fet els catalanistes en aquelles eleccions, p. 277:

«I en totes les converses batejava la sana alegria del triomf degut al propi esforç, del triomf conquistat amb la pròpia acció contra tots els obstacles. [...] Que els interventors i caps de districte són els hèroes veritables d'aquestes pacífiques lluites de l'opinió. Ells asseguren l'efectivitat del vot dels ciutadans; ells defensen les indefenses paperetes acumulades a les urnes; [...] I, com els interventors, estaven orgullosos de la seva obra els electors, que sentien l'acció del seu voler, del seu vot, en aquella onada triomfal que inundava la ciutat; que en aqueixa suprema determinació col·lectiva de la nostra Barcelona, hi veien quelcom de seu, de personal, de propi.»

Prat finalitzava l'article remarcant el significat que el resultat d'aquella jornada electoral tenia per als catalanistes, p. 277:

«Que sigui la jornada d'ahir un exemple viu per als que encara no saben fruir l'altíssima bellesa de deure al propi esforç la resolució dels grans problemes plantejats a Catalunya. Que ho sàpiga tothom, que quan un poble vol, triomfa dels obstacles, i així,

---

⁵⁵⁸ Enric Prat (2000). *Obra Completa. 1906-1917*. Op. citat, p. 277. L'article fou publicat el 12 març 1907 a *La Veü de Catalunya*.

⁵⁵⁹ *Ibidem*, p. 277:

«En les eleccions provincials del 10 de març de 1907 la candidatura de la Solidaritat Catalana a Barcelona va vèncer l'antisolidària, formada pels republicans lerrouxistes, assolint 97.039 vots contra 55.856 i aconseguint set diputats enfront d'un sol lerrouxista. La participació fou del 50,8 %.»

aprenent tots de voler amb més força, amb més unanimitat cada dia, comptarem les batalles per victòries.»

3.5.13 *Hora decisiva*⁵⁶⁰

Prat, en aquest article, que s'emmarcava en la convocatòria de les eleccions generals, feia una crida als catalans a col·laborar en el triomf dels candidats solidaris.

Iniciava l'article remarcant la importància que alguns moments tenien en la vida dels pobles, p. 316:

«Hi ha en la vida dels pobles hores d'una virtualitat tan transcendental, que assenyalen amb la seva majestat, amb la seva solemnia excelsitud, el començament d'un nou període, d'una nova època, d'una edat de plenitud en l'expandiment de les energies nacionals.»

A Catalunya, segons Prat, s'estava vivint un d'aquells moments, p. 316:

«Ara som en una d'aquestes girades de la història, avui estem en una d'aquestes hores decisives.

Per primera vegada després de la gestació isolada, circumscrita a dintre el clos de les diferents manifestacions de l'activitat nacional, s'ha integrat tot l'ésser, tot el voler de Catalunya en un corrent d'unitat, en una sola aspiració i en una sola acció col·lectives. Per primera vegada Catalunya sencera, vibrant a l'impuls d'un mateix sentiment, ha aconseguit aquella altíssima tensió espiritual que fa irresistible la voluntat d'un poble.»

Ressaltava que aquell era un procés que havia estat pacífic i que a les properes eleccions legislatives s'assolirien els objectius a través del vot, p. 316:

«I aquesta acció integralment catalana no ha estat, no és, no vol ésser la convulsió violenta, desordenada, malaltissa de la revolució; [...] Catalunya, en aquest bell moment de la seva triomfal resurrecció, encarrila el doll potent de les seves energies per les vies que segueix normalment la vida en les nacions civilitzades, [...] Que és amb el vot i no amb bullangues i motins ni amb *pronunciamientos* de generals, com els pobles cultes imposen als organismes del poder la seva voluntat, és el vot l'única arma de què es valen. Votar, elegir, enviar al Parlament veritables representants, diputats que hi sàpiguen dur la veu de les grans

---

⁵⁶⁰ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 316-319. L'article fou publicat el 21 de març de 1907 a *La Veü de Catalunya*.

aspiracions nacionals, aquest és el camí que segueixen els pobles civilitzats, aquest és el camí que ha de seguir i vol seguir Catalunya, en la lluita contra la tirania del poder i la demagògia de les turbes en santa aliança.»

Remarcava quin havia de ser el paper del Parlament espanyol, p. 317:

«Del Parlament surten les lleis, al Parlament es fan els aranzels, els tractats, els pressupostos. Tots els mals d'un país des governat i decadent, al Parlament es preparen; totes les reformes que poden salvar un poble, del Parlament han de venir. Per això és dels seus representants al Parlament, que es preocupa Catalunya en aquesta hora assenyalada.»

Exposava la necessitat de que els diputats elegits representessin “exactament el pensament de la nostra terra”, p. 317:

«[...] és necessari que, en conjunt, tinguin una sòlida preparació per a les complexes i delicades tasques legislatives; que hi hagi economistes, que hi hagi agricultors, que hi hagi juristes, que hi hagi administratius, que hi hagi intel·lectuals, que hi hagi polítics. [...] Els problemes de govern no es resolen amb fórmules generals, amb axiomes d'ideòleg, sinó amb coneixement profundíssim de les realitats, amb experiència completa del funcionament de tots els engranatges polítics i administratius, amb detalls precisos de les solucions adoptades o de les solucions abandonades en els altres pobles.»

Els catalans, “donada l'extraordinària complexitat de la vida moderna”, havien de contribuir a facilitar els “mitjans de triomfar” als diputats catalans a les Corts, que serien els “veritables representants de Catalunya” a Madrid, p. 317-318:

«Això exigeix adquisicions de llibres, de col·leccions, de compilacions, de memòries, dictàmens o informes dels principals Parlaments, de publicacions privades de les institucions europees dedicades a semblants estudis. Això exigeix, en una paraula, constituir un veritable *Institut Social*, auxiliar dels nostres diputats en la tasca transcendental d'estudiar els projectes ministerials fins a fer-ne una dissecció aclaparadora i d'arreglar tots els elements indispensables per formular nous projectes de llei, ja sigui sobre matèries d'organització administrativa, ja sobre organització tributària, ja sobre la propietat, el comerç, el treball.»

Segons Prat, aquelles eleccions, que no eren unes eleccions normals, constituïen un “moment sense igual de Solidaritat” per a poder inaugurar una “era nova”, que seria

“l’era de les concessions, l’era de l’encarnació, en preceptes legislatius, de l’ideal” del poble de Catalunya. En aquella “hora decisiva” per a la història de Catalunya, “tots els catalans” tenien el “deure sagrat” d’aportar a aquella obra tot el seu esforç.

Encoratjava a tots els catalans a participar a les eleccions:

- Aportant els vots, “que en votar i fer votar treballem pel nostre bé, per la nostra dignificació i la nostra prosperitat i per la dignificació i la prosperitat de tots els nostres germans de pàtria”.
- Contribuir econòmicament per a organitzar-se i poder fer una tasca efectiva en el Parlament, “per imposar-se a la massa dels diputats del torn pacífic i als governants, ha de brillar amb l’esplendor d’una superioritat d’estudi i de preparació tècnica aclaparadores, que només amb mitjans, costosos també, pot aconseguir-se”.
- Exercint el vot i animant a votar es treballava pels interessos de tots els catalans, p. 319:
«[...] treballem per a nosaltres mateixos, per a la prosperitat de les nostres indústries, per a la seguretat dels nostres béns, per al desenrotllament de la nostra riquesa, per a la sort de la nostra cultura, al mateix temps que per *al* reconeixement dels nostres drets.»

Prat remarcava que la necessitat de millorar l’estat de l’administració, p. 318:

«Pensem amb la nostra situació de ciutadans d’un Estat decaïgut, comparem-la amb la dels ciutadans de les nacions ben governades i administrades, i vegem si ens en costa de diners i de sofriments i de treballs el mal govern d’Espanya. i si hi ha res més remunerador per als ciutadans que l’esforç i els diners que en millorar el govern del seu país emprin.»

Des de la Lliga Regionalista participarien en la subscripció voluntària que havia acordat la Junta de la Solidaritat Catalana, p. 319:

«La Lliga Regionalista, obeint gelosament aquesta iniciativa de la Solidaritat Catalana, de la mateixa manera que va obeir-la per les passades Festes de l’Homenatge, comença des d’avui la subscripció.»

Finalitzava l’article fent una crida a la responsabilitat dels catalans, p. 319:

«Els homes que formen l’avui de Catalunya ens hem de penetrar intensament de la responsabilitat que fa recaure al damunt nostre el viure en una d’aquestes hores decisives per a la nostra pàtria.»

3.5.14 *La indignació de Barcelona* ⁵⁶¹

Prat dedicava aquest article a parlar de la situació de violència que es tornava a produir i a la incapacitat del Govern per a donar una resposta adequada.

Iniciava l'article referint-se al darrer acte terrorista que s'havia viscut a Barcelona, p. 278:

«Ja no hi ha paraules per a expressar la indignació de Barcelona davant de la jornada terrorista d'ahir, repetició de les que tantes vegades han sembrant la mort i la ruïna a la capital de Catalunya.»

Expressava la seva queixa contra el Govern espanyol, p. 278:

«Indignació, no contra el governador ni les altres autoritats locals, no contra els infeliços cossos de seguretat i policia, sinó contra el Poder central que, tan gelós d'atribucions, fins a no voler-ne cedir cap als organismes locals assedegats d'autonomia, no sap complir-hi aquesta capitalíssima funció de l'Estat que és la defensa dels ciutadans contra els enemics de la societat.

No pot ésser més gran, més definitiu, més criminal l'abandó.»

Ressaltava l'actuació que tenia la policia, p. 278:

«Encara no deu fer l'any de la reorganització pomposament anunciada de la policia barcelonina, que es va traduir en l'arribada a Barcelona d'un allau de pobra gent, reclutada entre els recomanats dels polítics de Madrid, desconixedora de Barcelona, del català, de tot, que varen donar davant de la ciutat tristíssims espectacles».

Es referia a la conducta de la persona que havien enviat des de Madrid per “assumir la direcció de la nostra política”, p. 278:

«I ara mateix, com a pròleg de la diada d'ahir, poques hores abans de les noves explosions, havien llegit els ciutadans de Barcelona i els de fora Barcelona, que la persona designada per a venir a assumir la direcció de la nostra política havia donat el més repugnant espectacle *pels* carrers de Madrid, havent tingut d'ésser reclòs a la Presó Model de la Cort. D'això ens n'hem escruixit tots, pensant quin zel, quin encert, quin desig de posar remei a la situació de Barcelona demostrava una elecció tan assenyalada. I d'això se'n deuran escruixir més fora d'Espanya quan llegeixin reunides les dues notícies.»

---

⁵⁶¹ Enric Prat (2000). *Obra completa. 1906-1917*. Op. citat, p. 278-280. L'article fou publicat el 9 d'abril de 1907 a *La Veu de Catalunya*.

S'adreçava als seguidors dels partits que donaven suport al Govern i que hi col·laboraven en les eleccions, p. 278-279:

«Indignació contra els homes de Catalunya que, per vanitats o per debilitats incomprendibles o per lligam de negocis inconfessables, segueixen adscrits als partits polítics d'on surten aquests governs que juguen amb la seguretat, amb la prosperitat, amb la vida de Barcelona. Aquests catalans, per debilitat, per vanitat, per negoci, contribueixen a arruïnar i matar Barcelona, a matar i a arruïnar els seus ciutadans.

I els que a Barcelona els segueixen i els que fora Barcelona treballen per mantenir el seu poder, que és el poder mateix que des de Madrid contempla somrient la situació de Barcelona, aquests, sigui a Igualada, sigui a Arenys, sigui a Valls, quan fan votar els parcers, els amics, els obligats, es fan solidaris de totes aquestes culpes del poder, que es tradueixen en membres triturats, en teixits esguerxats, en sang escampada, en misèria general atuïdora.»

Prat feia una exposició de la violenta situació que s'havia creat a Barcelona, p. 279:

«I per sobre de totes aquestes indignacions, indignació contra l'agitador demagògic la vinguda del qual a Barcelona va coincidir amb la inauguració d'un altre període d'explosions terroristes - que encara dura -; l'agitador que ha predicat l'odi, la violació, l'incendi, l'assassinat, la crema de Barcelona, i ara mateix en el seu diari recomanava a les seves masses *fer justícia instantània sense apel·lació a metge ni farmàcia*; el defensor de l'Escola Moderna on s'ensenya que la pàtria és *una estúpida i brutal mentida inventada per a explotar al poble*, els exèrcits, ramades de lladres i ferotges assassins, els jutges i magistrats, "*vampiros sedientos de la sangre de los míseros y los humildes*": l'organitzador d'una campanya de glorificació del director de l'Escola Moderna i amic d'en Morral; el que ha amenaçat amb la destrucció de Barcelona, de la nostra estimada Barcelona que tantes pertorbacions desolen.»

Ressaltava quina havia de ser l'actuació de la Solidaritat Catalana en aquella situació, p. 279:

«Que la Solidaritat Catalana reculli aquest bategar de l'opinió de Catalunya i el dugui !allà on ha d'arribar, amb la força irresistible de la voluntat de tot un poble. Que els diputats i senadors que ara arreu de Catalunya presenta, facin compromís d'honor, un cop obertes les Corts, de no tornar a Barcelona sense haver

arrabassat del Govern una solució clara, completa, definitiva del terrorisme de Barcelona.»

Prat finalitzava l'article dient que aquella era l'actuació que esperava "l'opinió unànime de la capital de Catalunya."

3.5.15 *Ponencia acerca de los ferrocarriles secundarios*⁵⁶²

Datada el 10 d'abril de 1907, dos setmanes abans de que Prat fos elegit president de la Diputació, la comissió de Foment de la corporació provincial presentà la *Ponència acerca de los ferrocarriles secundarios* que la Diputació de Barcelona havia acordat realitzar en aquell mandat de govern, p. 283:

«La Comisión de Fomento de la Diputación provincial, teniendo en cuenta la trascendental importancia que tiene el asunto de los ferrocarriles secundarios y cuanto pueden afectar a los medios económicos de la Corporación los acuerdos que se adopten, propuso a la Presidencia que nombrara una ponencia compuesta de vocales de las Comisiones de Fomento y de Hacienda para el estudio del expresado asunto.»

Joaquín Sostres Rey, president de la Diputació, nomenà per a formar part de la ponència els presidents de les comissions de Foment i d'Hisenda i a dos membres de cada una de les dos comissions, entre els quals estava el mateix Prat, p. 283-284:

«Presidente:

D. Joaquín Sostres y Rey, Presidente de la Diputación.

Vocales:

D. Manuel Farguell, Presidente de la Comisión de Fomento.

D. Francisco de P. Roque, Presidente de la Comisión de Hacienda.

D. Enrique Prat de la Riba y D. Jesús Calvo, de la Comisión de Fomento.

D. Ramón Guiamet y D. José Berangé, de la Comisión de Hacienda.»

Prat, en qualitat de diputat provincial integrant de la comissió de Foment i atès que ja havia estudiat aquella qüestió, fou l'encarregat de preparar la ponència, p. 284:

«Esta ponencia, en su primera reunión, acordó designar a D. Enrique Prat de la Riba para que, en vista de todos los antecedentes y de los estudios que tenía hechos sobre la materia, formulara el oportuno dictamen.»

---

⁵⁶² *Ibidem*, p. 283-333.

La ponència que es preparà s'estructurava en 10 apartats: *Preliminar, Antecedentes, Adquisición de anteproyectos, Misión de la Diputación en orden a la construcción de ferrocarriles, Régimen legal que debe preferirse, Si la Diputación de Barcelona debe reunirse con las otras catalanas, Criterio para la formación de una red secundaria, El factor económico, Conclusiones i Acuerdos.*

Prat exposava que a Catalunya fins el 1904, tot i que abans de la legislació de ferrocarrils secundaris de l'any 1904 existia la possibilitat de que les corporacions provincials poguessin construir ferrocarrils, no es va plantejar aquella qüestió com a problema provincial.

Remarcava la importància econòmica i els beneficis que es derivaven de tenir “*medios de comunicación y de transporte*”, p. 287:

«Es ciertamente imponderable la importancia de semejante empresa desde el punto de vista del interés social o público, pues tienen los medios de comunicación y de transporte una fecunda virtualidad creadora de riqueza de producción y de cambio, una potencia incomparable de intensificación de la vida social entera desde el elemento primario de la intensidad de población hasta el altísimo elemento de la intensidad de la cultura; razón por la cual las grandes naciones poseedoras de redes dilatadas las acrecen cada día con nuevas ramificaciones, las naciones jóvenes realizan titánicos esfuerzos para completar las suyas, los colonizadores surcan con nuevas vías las regiones vírgenes, y los pueblos atrasados sueñan indolentemente, para salir de su decadencia, planes y más planes de ferrocarriles que no se construyen ni han de construirse...»

Durant el període de preparació parlamentària de la llei de ferrocarrils secundaris de 1904, es produí a Barcelona un moviment d'opinió per a que les quatre províncies catalanes es poguessin unir, per iniciativa pròpia o per norma legislativa, en un organisme supraprovincial únic que pogués dotar a Catalunya d'una xarxa de ferrocarrils secundaris. En la redacció definitiva de la llei ja constava que les províncies tenien dret preferent per a la concessió dels trams que els interessés.

Atesa la complexitat i la importància que tindria aquella despesa econòmica per a la Diputació, es considerava que era necessari estudiar-ne tots els aspectes. En el marc dels treballs de la comissió s'havia de proposar una solució a la qüestió de si la construcció de la xarxa de ferrocarrils la tenia que realitzar només la Diputació de Barcelona o si s'havia d'associar amb les demés Diputacions catalanes. També s'havia de decidir si l'acció coordinada tenia que ser un acord voluntari o hi tenia que intervenir el poder legislatiu creant un organisme permanent d'abast supraprovincial.

Aquella discussió s'emmarcava en un context en què la construcció dels ferrocarrils a través de la iniciativa privada havia estat un mal negoci a Espanya, p. 305:

«En Cataluña se sintió la fiebre ferrocarrilera; mas, el estancamiento del Norte, la quiebra del T. B. F., el crac bursátil de 1881, el caso de M. Z. A. que, a pesar de lo escogido de sus líneas, y lo perfecto de su administración, reparte un exiguo, irrisorio dividendo, ha alejado definitivamente los capitales de la construcción de ferrocarriles.»

Es tenia la convicció, tot i els fracassos precedents, que en els països pròspers que construïen xarxes de ferrocarrils, aquestes, al igual que les vies de comunicació, també contribuïen a la creació i al desenvolupament de riquesa pública de la nació: *“Los pueblos más ricos, más poderosos, más cultos son los pueblos más profusamente dotados de comunicación ferroviaria”*.

Prat, atès que tenia el convenciment de que la iniciativa privada a Catalunya, per manca d'expectativa de negoci, no construiria la xarxa de ferrocarrils secundaris, preguntava qui ho hauria de fer. La resposta era que l'havia de construir directa o indirectament l'Administració de l'Estat o altres corporacions de caràcter públic. Com que no es podia confiar en què ho fes l'acció de l'Estat, atesa la gran despesa econòmica que suposava, només podrien encarregar-se de la construcció dels ferrocarrils provincials les Diputacions que ja tenien la jurisdicció administrativa de la construcció de les vies de comunicació provincials.

Fent una distinció entre les societats psicològiques, que tenien un nexa espiritual, i les societats territorials, (*Municipio, Provincia, etc.*), que sorgien del *“nexo establecido entre los ciudadanos por la contigüidad material de las habitaciones”*, presentava una proposta de distribució dels serveis públics que podrien anar a càrrec dels diferents àmbits territorials:

- Els municipis, *“primera sociedad territorial”*, i les províncies, *“segunda sociedad territorial”*, s'encarregarien dels serveis col·lectius com l'ensenyament i la beneficència.
- Corresponia al municipi la construcció i conservació de carrers, places i camins; els serveis de neteja, desguassos i enllumenat de la via pública; el servei d'aigües; el servei telefònic urbà i l'aprofitament de la via pública. Al municipi, com a funcions que tenia acumulades, també li corresponia el foment de la beneficència i de l'ensenyança de primer grau.

- Corresponia a la província o a la regió la construcció i conservació de les vies de comunicació; l'establiment o concessió de mitjans de comunicació com els telèfons i el telègraf; la defensa contra las epidèmies; la construcció de ferrocarrils o l'atorgament de concessions. Com a funcions acumulades, també li corresponia fomentar la beneficència, l'ensenyament secundari, tècnic i universitari.
- Corresponia a la Nació, “*el tercer grado de la sociedad territorial*”, prestar els serveis comuns de carreteres, canals, sistema telegràfic i telefònic i ferrocarrils generals. En l'ordre científic li corresponia el foment de la cultura nacional, dels estudis superiors i de les acadèmies.

Segons Prat, la xarxa ferroviària secundària tenia que ser una xarxa regional que abastés el conjunt de Catalunya, p. 319:

«La red, debe ser, pues, red regional, debe ser red catalana, ya que la única provincia viva, orgánica, con unidad de vida social, con unidad de vida económica es, no la provincia de Barcelona ni la de Tarragona ni las de Lérida o Gerona, sino la antigua provincia llamada Principado de Cataluña. El Principado de Cataluña debe ser, pues, la base de la red secundaria provincial catalana, y no la provincia de Barcelona.»

En referència a la construcció d'una xarxa secundària de ferrocarrils, la regió, en comparació a les províncies que eren entitats administratives sorgides d'un acte legislatiu, era la unitat viva de circulació econòmica. Atès que, en el marc natural de la regió, una xarxa de ferrocarrils secundaris abastava més d'una província i que les corrents econòmiques eren d'abast regional, la xarxa de ferrocarrils també havia de tenir un abast regional i es necessitava de la unió de les quatre Diputacions catalanes per a construir-la.

Més que la unió de les Diputacions provincials, segons Prat, s'hauria de constituir un organisme regional d'abast supraprovincial que s'encarregués d'aquest i d'altres serveis. La solució proposada consistia en què, mentre els legisladors no donessin una solució a aquella qüestió, la Diputació de Barcelona hauria d'establir un pacte voluntari amb les demés províncies catalanes, p 317:

«Tomando por base las líneas de la red regional secundaria, deben asociarse las Diputaciones interesadas en su construcción, constituyendo una Comisión regional, pidiendo al Estado el reconocimiento de la personalidad civil y administrativa de la misma y de las bases de su constitución y funcionamiento.»

Si no fos possible la constitució de la Mancomunitat regional perquè el Govern no reconegués la plena personalitat civil de la comissió regional, la Diputació de Barcelona no hauria d'oblidar que per població era la més gran de Catalunya. Atenent a la importància que la corporació provincial de Barcelona tenia en la regió catalana i a l'abast de dimensió regional que tindria una xarxa secundària catalana, la Diputació de Barcelona havia de contemplar la construcció de la xarxa regional catalana que completés la xarxa general de ferrocarrils; p. 319:

«La red, debe ser, pues, red regional, debe ser red catalana, ya que la única provincia viva, orgánica, con unidad de vida social, con unidad de vida económica es, no la provincia de Barcelona ni la de Tarragona ni las de Lérida o Gerona, sino la antigua provincia llamada Principado de Cataluña. El Principado de Cataluña debe ser, pues, la base de la red secundaria provincial catalana, y no la provincia de Barcelona.»

Respecte al cost econòmic d'un projecte de Pla complet de ferrocarrils secundaris de Catalunya, Prat considerava que era una obra que només es podria acometre mitjançant la constitució d'una Diputació regional catalana que comptés amb els mitjans i recursos que li poguessin aportar les Diputacions provincials.

Prat era conscient dels interrogants que es generaven al plantejar la doble possibilitat de que de la construcció se'ns fes càrrec una Diputació regional o una Mancomunitat formada per les províncies, p. 324:

«En ambos casos, el de constituir Diputaciones regionales y el de organizar una mancomunidad, el problema se plantearía con factores que no nos son hoy conocidos, pues no sabemos qué medios atribuirá el legislador a tales corporaciones, ni poseemos tampoco, actualmente, datos suficientes para apreciar las fuerzas contributivas de las otras provincias.»

Proposava que la solució més adequada, mentre que no es disposés d'una llei que permetés la constitució de Diputacions regionals o de Mancomunitats de províncies, era que la Diputació de Barcelona es fes càrrec directament de la construcció de la xarxa, p. 324:

«Prescindamos, pues, de estas hipótesis y estudiemos este problema como problema provincial de la Diputación de Barcelona, partiendo del supuesto de que fracasen o se prolonguen excesivamente las tentativas de constitución de una mancomunidad y de que no alcancen consagración legal inmediata las aspiraciones a constituir Diputaciones regionales.»

En quan a la qüestió del finançament de la xarxa secundària de ferrocarrils, una de les formes que es proposaven, per a no tenir que disposar de la despesa ordinària, era acudir a l'emprèstit, que suposava un repartiment de la càrrega econòmica entre les diferents generacions presents i futures que es beneficiarien de la construcció de la xarxa. A més a més, es justificava aquella opció al·legant que per la via de l'emprèstit no s'hauria d'abandonar l'atenció de les demés obligacions provincials, com eren l'ensenyament i la beneficència i les despeses que es precisaven per a atendre la nova casa de Caritat i el Palau de l'Audiència.

Respecte al repartiment del contingent provincial per a fer front a l'emprèstit es feia una sèrie de consideracions:

- El repartiment s'hauria de fer proporcionalment en funció de la riquesa que es contribuís a crear, p. 326:

«El contingente puede, ciertamente, ser aumentado; pero el recargo que se imponga ha de guardar proporción con el probable aumento de prosperidad que haya de reportarse de la empresa que lo determine, aumento que en unos pueblos, los servicios por el ferrocarril podrá ser considerable, mas en todos los demás será apenas perceptible.»

- El repartiment tenia que ser proporcional a l'aprofitament que es fes del ferrocarril, p. 326:

«Aumentar el contingente de todos los pueblos de la provincia para realizar obras públicas que aprovechan a algunos de estos pueblos solamente, constituye una injusticia: quien utilice la mejora que la pague. No es que el argumento pueda, en términos absolutos, ser aceptado; tanto valdría negar la solidaridad social. Mas hay un fondo de equidad en que costeen los servicios principalmente, aquellos a quienes principalmente benefician.»

Prat considerava que l'opció més equitativa era la del repartiment en funció de l'aprofitament que les províncies i els municipis fessin del ferrocarril, p. 327:

«Cuando rige un sistema semejante, únicamente se construyen obras verdaderamente útiles y se proporcionan más exactamente el carácter y condiciones de construcción y coste al grado de su verdadera importancia y su verdadera utilidad. Es, pues, el sistema preferible, el más educador, el más equitativo.»

La ponència presentava els acords agrupats en els blocs A i B, que resultaven de les conclusions exposades:

- El bloc A es referia a la construcció del ferrocarril de Barcelona a Bassella, a publicar unes Bases de subvenció i a “*crear y proveer la plaza de Ingeniero-director de ferrocarriles secundarios.*”

- El bloc B es referia a les gestions que s’havien de fer a l’àmbit de l’Estat i de les demés províncies catalanes, p. 333:

«4) *Gestionar cerca del Gobierno: a) la reforma de la legislación de ferrocarriles en el sentido de atribuir a la Diputación, respecto de los ferrocarriles secundarios provinciales, los mismos derechos que tienen los Ayuntamientos respecto de los tranvías y el Estado respecto de toda suerte de vías férreas; o, en su defecto la concesión a perpetuidad de los ferrocarriles que construya directamente la Diputación o subvencione con garantía de interés de más de la mitad del capital de construcción; b) la concesión a las Diputaciones de los aumentos de tributación directa que se produzcan en la zona de un ferrocarril u otra obra pública construida por ellas o por ellas subvencionada con garantía de interés de más de la mitad de, capital de construcción; c) que se permita a las Diputaciones recargar el contingente provincial de los municipios de la zona servida por ferrocarriles que construyan estas corporaciones o en general de las zonas que benefician directamente las obras públicas construidas por las mismas; d) la constitución de una diputación regional catalana; y, en defecto de ella, el reconocimiento de plena personalidad jurídica a las Comisiones regionales constituidas por la mancomunidad de varias provincias interesadas en la construcción de obras públicas.*

5) *Gestionar cerca de las demás provincias catalanas la constitución de una mancomunidad, para construir los ferrocarriles secundarios y demás obras públicas complementarias.*

Gestionar cerca de la Diputación de Lérida: a) un auxilio en metálico para la construcción del ferrocarril de Barcelona a Bassella, que podría consistir en el producto del aumento del contingente provincial de los municipios enclavados en la zona del ferrocarril indicado, en la misma proporción del aumento que satisfagan los municipios de la zona situada en la provincia de Barcelona; b) la construcción de una carretera de Bassella a Comiols y de otra carretera de Tremp a Aran.»

3.5.16 *La candidatura de Catalunya*⁵⁶³

Prat, en aquest article, que s'emmarcava en el període previ immediat a la celebració de les eleccions generals, exposava els resultants que s'estaven obtenint amb el moviment de la Solidaritat Catalana i animava a votar la candidatura solidària.

Ressaltava el moment de canvi i de transformació social que es vivia a Catalunya, p. 389:

«Ha passat, en aquesta hora decisiva del devenir de Catalunya, el que passa amb totes les grans transformacions socials, el que passa amb totes les grans crisis del món, dels pobles i dels homes. Per damunt de la pertorbació aparent de la vida catalana, per sobre de la confusió dels elements en lluita, un principi d'ordre ho movia tot, una llei d'harmonia guiava les forces contraposades, i de mica en mica s'han destriat els mars dels continents, s'han anat posant en el seu lloc les coses, i la claror de Solidaritat ha nibat amb aurèola de triomf el front d'una raça transfigurada.»

L'element que havia possibilitat aquella transformació havia estat el patriotisme dels catalans: “aquest principi ordenador, aquesta llei d'harmonia és el patriotisme, és l'amor dels catalans a Catalunya”.

Havia estat un procés lent de canvi en el temps:

- Els primers en entreveure el canvi van ser “els erudits, els investigadors, els arqueòlegs”, p. 390:

«Els primers d'aixecar el cap de la feina i escoltar-lo van ésser els erudits, els investigadors, els arqueòlegs, i varen traduir-lo en fórmules platòniques més incomprensibles per al seu poble que les esparses mateixes del poeta.»

- A continuació es van afegir els “pensadors i els sociòlegs”, p. 390:

«Després varen sentir la profunda vibració d'aquest cant de pàtria i varen redreçar-se els pensadors i els sociòlegs, i el cant del poeta, condensat per ells en axiomes polítics, va arribar, amb la sotragada del desastre colonial, als pagesos i als botiguers i als industrials.»

- I finalment havia arribat al poble, p. 390:

«Després d'una gran ofensa s'ha aplanat sobre nosaltres, i el poble, separat dels altres elements de la nacionalitat per malentesos i rancúnies, va sentir-se català tot d'una, sobtadament va despertar-se també a la consciència reflexiva de la raça.»

---

⁵⁶³ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 389-393 . L'article fou publicat el 17 d'abril de 1907 a *La Veu de Catalunya*.

El resultat d'aquella consciència d'amor a la terra catalana” i de “la consciència de la personalitat de Catalunya” havia estat la formació de la Solidaritat Catalana, p. 390:

«Ara, Catalunya, enlairada a la plena consciència de la seva personalitat, va a dir quin és el seu voler, va a constituir un organisme incipient representatiu de la seva voluntat sobirana.»

Remarcava quin era el sentit del moviment de la Solidaritat Catalana, p. 390:

«Aquest és el sentit fonamental de les eleccions d'ara, per sobre de totes les conseqüències circumstancials que les acompanyen, com és ara, l'extirpació de la pertorbació demagògica, com és ara, la destrucció dels vells partits basats en el favor ministerial i no en el vot dels ciutadans.»

Exposava el sentit que tenia la candidatura unitària electoral, “síntesi complerta i equilibrada de la vida catalana”, p. 390-391:

«Per això votaran diumenge tot els catalans una sola candidatura, la candidatura de Catalunya, sigui el que sigui el nom que els toqui dipositar a dintre l'urna. Circumscripcions i districtes trossegan arbitràriament la nostra terra; però la Solidaritat, representació viva de la unitat de Catalunya, ha passat pel damunt de les artificioses divisions burocràtiques, i com si es tractés d'una vasta circumscripció ha formulat una sola candidatura per tota la terra catalana.

Tant se val on votem, tant se val que votem aquests o que votem uns altres dels noms d'aquesta candidatura: votant-ne un, el que hagin assenyalat al nostre col·legi, votem tots els altres. [...] Patriòtica compensació de vots en virtut de la qual l'elector, amb la papereta d'un candidat, que és el candidat d'uns altres electors, vota en realitat 'al seu propi candidat, enlairant-se per aquesta acció combinada a una representació exacta de Catalunya.»

Prat es referia als candidats dels diferents sectors socials i tendències polítiques que composaven la candidatura de Solidaritat:

- Representants de la “nostra pagesia”, p. 391:

«Hi ha els capdevaners de la nostra pagesia, aquí, com pertot, recer de la tradició, gran dipòsit de les reserves nacionals, deu abundosa que nodreix amb la seva sang sobrera les grans aglomeracions urbanes: els Raventós, Soler i Marc, Macià, Girona...»

- Representants dels fabricants, p. 391:

«Hi ha els campions més prestigiosos de les nostres lluites econòmiques, hi ha els noms més venerats de les nostres glorioses dinasties industrials: els Ferrer-Vidal, Rahola, Calvet, Bertrand, Milà i Camps, Rius i Torres.»

- Representants de la joventut política i intel·lectual, p. 392:

«Hi ha la flor de la nostra joventut política, de la intel·lectualitat catalana aplicada a dirigir per camins de salvació al nostre poble: en Cambó, encarnació de la voluntat organitzadora i directriu; en Puig i Cadafalc, reunió eminent de la curiositat intel·lectual creadora i de l'acció enèrgica i constant; en Carner, l'orador de simpàtica franquesa; en Sunyol, l'home de la paraula clara com una claror de migdia; en Bertran i Musitu, de paraula enèrgica i activitat incansable; en Ventosa, l'orador de freda correcció britànica; en Muntanyola, l'esforçat propagandista de la idea catalana; i l'Hurtado, i en Torres Sampol, i en Junyent i l'Alier, i en Salvatella, i en Rodés, i en Lloses i en Garriga, tots significats pel setí valuós treball en l'obra col·lectiva de la nostra terra.»

- Representants dinàstics, p. 392:

«Hi ha la representació del vell sentit furista del nostre poble, del sentiment que va nodrir la última lluita per les llibertats catalanes a la primeria del segle XVIII, del sentiment que ha nodrit les lluites dinàstiques en la darrera centúria: els Tamarit, Junyent, Bordes, Alier, Lloses...»

- Representants republicans, p. 392:

«Hi ha la representació del vell sentit radical de la nostra terra, del republicanisme que va fer de la fracassada temptativa del 73 una obra quasi catalana: els Junoy, Coromines, Vallès i Ribot, Pi i Arsuaga, Zulueta, Marial, Caballé, i al davant de tots en Salmeron, vell pels anys, jove pel foc de la paraula, jove per la potència de comprensió de les novetats que el perpetu devenir dels pobles planteja.»

Prat, que considerava que la candidatura de la Solidaritat Catalana era la “representació sintètica de tota la vida catalana”, exposava la importància del moment de mobilització social que s'estava vivint a Catalunya:

- Com a moment de transformació polític i social, p. 392:

«Si a Madrid, en les altures on es governa Espanya, hi hagués una mirada prou conscient per a seguir amb afany el camí de Catalunya i prou potent per veure el que passa a Catalunya, ho hauria de veure que aquesta hora actual té la formidable plenitud de les hores decisives, i hauria de veure aquesta llum de solidaritat que irradia en l'horitzó

llunyà de Catalunya com albada de salvació per tota Espanya i no com claror d'incendi que ha d'ésser isolat i extingit.»

- Com a procés d'evolució pacífica dins de la legalitat, p. 393:

«Perquè aquest poble de Catalunya, amb els capdavanters que va a elegir-se, es mobilitza, no amb una finalitat materialment revolucionària com la d'un pronunciament o d'un motí, no amb una finalitat destructora de moviment negatiu, sinó amb el ritme fecund de les grans empreses constructives, de les transformacions cercades dintre la llei, per l'evolució suau, per la trasmudació parcial acomodada a la mandrosa trasmudació dels sentiments i les idees en la consciència de la raça.»

- Com a moviment transformador de l'Estat, p. 393:

«Perquè aquest poble nostre mobilitzat en ordre de batalla no cerca destruir l'Estat ni capgirar-lo, sinó transformar ordenadament la seva vida, enfortir-la, normalitzar-la, començant per enfortir i normalitzar el funcionament dels grans organismes que li fan de fonaments: els municipis, les regions, les funcions auxiliars de beneficència i ensenyança.»

Assenyalava els obstacles que s'oposaven a l'obra de transformació política i social que s'havia iniciat a Catalunya, p. 393:

«Perquè aquest poble fa un titànic esforç per esbotzar el cercle de prevencions, d'odis, de recels, aixecats a l'entorn de Catalunya pels enemics de la salvació d'Espanya, pels interessats en la continuació del seu escolament vergonyós: i vol rompre aquest cercle per dur als altres pobles ibèrics, víctimes d'una oligarquia inepta, la bona nova, l'evangeli de salvació predicat amb la paraula dels nostres apòstols i amb el que val més que totes les paraules: amb el nostre exemple.»

Exposava la seva confiança en el resultat que es podia obtenir de totes les actuacions que s'estaven realitzant, p. 393:

«Que caiguin definitivament els obstacles del mal, que s'esfondri la solidaritat malèvola de l'odi, i puguin d'una vegada aquesta paraula i aquest exemple redreçar les velles nacionalitats espanyoles, i llavors podrem aspirar, davant del món civilitzat, a bastir aquella Espanya imperial de què parlava en Puig l'altre dia, feta amb el patró de la imperial Bretanya.»

Prat finalitzava l'article referint-se a la importància que havia assolit el moviment de la Solidaritat Catalana: "Aquesta és la gran obra que Catalunya, conscient ja de la seva personalitat, prepara amb aquestes jornades glorioses".

3.5.17 *El cas d'en Sol*⁵⁶⁴

Prat, en aquest article, que s'emmarcava en l'oposició que feien els republicans radicals a la Solidaritat Catalana, exposava quina era l'actuació que havia seguit el republicà Sol.

Iniciava l'article referint-se als "homes que tenen l'instint de fer-se mal" i posava com a exemple el cas de Sol, que no sabia guardar "una posició" que no mereixia, p. 244:

«En Sol n'és un. Després d'haver aconseguit per diferents circumstàncies una anomenada política molt superior al seu veritable valer, no ha sabut conservar-la, i sense que ningú l'ajudés, ell mateix ràpidament s'ha cuidat de rebentar-la.»

Exposava quina havia estat la trajectòria política de Sol:

- L'actuació de Sol a Madrid en el moviment del tancament de caixes, p. 244:

«Quan el tancament de caixes va desencadenar a Madrid una ratxa d'insults contra Catalunya, tractada com ara amb motiu de la Solidaritat, de separatista i filibustera, en Sol, diputat per Barcelona, indirectament va fer la causa nostra.»
- La consideració amb què havia estat correspost Sol pel "poble de Barcelona" en tornar a la ciutat i quin fou el seu comportament posterior, p. 244:

«[...] era tan intensa l'aspiració a trobar una veu que encarnés l'aspiració col·lectiva, que el poble de Barcelona va creure per un moment haver-la trobat, i una multitud immensa, en solidaritat d'idees i classes socials, va aixecar per sobre seu en Sol, en tornar aquest a Barcelona. [...] Però en Sol davant d'un poble que es redreçava i l'aclamava, va ésser petit, tan petit com pot ésser un home polític, [...] I l'entusiasme va passar, va ésser flor d'un dia.»
- L'actuació política que va tenir en Sol en rebutjar formar part de la "candidatura dels Presidents", candidatura que havia de "donar la batalla al caciquisme immoral dels caps dels partits monàrquics de Barcelona", p. 244-245:

«Algun temps després una nova ocasió va presentar-se de refermar el prestigi que se li esbravava. S'anava a donar la primera batalla al caciquisme amb la candidatura

---

⁵⁶⁴ *Ibidem*, p. 244-249. L'article fou publicat el 19 d'abril 1907 a *La Veu de Catalunya*.

dels Presidents, i els joves que impulsaven aquell moviment creient en la força política d'en Sol, creient qui el seu nom tenia arrelades simpaties en la nostra ciutat, vàrem demanar-li el seu concurs, el concurs del seu nom i de la seva força, per a dignificar les eleccions, per acabar amb la vergonya del caciquisme.»

- La col·laboració de Sol amb el caciquisme en “aquelles famoses eleccions” de 1901 en què va resultar elegit, p. 245:

«En totes les actes que feien olor de tupinada, totes les acte dels pocs col·legis on la nostra intervenció no va ésser efectiva, la votació assolía proporcions molt altes, extraordinàriament superiors al promig normal dels col·legis en què l'elecció havia estat veritat, i en totes aquestes actes en Sol tenia una xifra de vots considerable, tan considerable com la dels candidats caciquistes.»

- La participació de Sol en la candidatura de Lerroux que s'enfrontava a la candidatura de la Solidaritat Catalana, p. 246:

«En Sol, el protegit del vell caciquisme, el derrotat amb la purificació del sufragi, el que les eleccions veritat varen treure del Congrés, fa avui, perquè *obligan las mercedes recibidas*, el joc d'en Lerroux, la providència negra de la ciutat en qui conflueixen, com en el seu centre propi, tots els fills de la solidaritat de l'odi, d'aquesta solidaritat que per despit de derrotat. per rancúnia d'aspirant desnonat a cap de partit, marca avui en Sol des dels diaris enemics de Catalunya.»

Ressaltava la consideració que Sol tenia de Lerroux, p. 246:

«Que en Lerroux hagi parlat d'abrandar Barcelona, que en Lerroux hagi aconsellat en articles signats amb el seu nom cremar els registres de la propietat, violar les monges, matar, incendiar; que alguns seguidors d'en Lerroux hagin ja posat parcialment en pràctica aquestes ensenyances del mestre; que en Lerroux tingui escoles on s'ensenyà tot el més horrible contra la pàtria, contra l'Estat, contra l'exèrcit, contra la magistratura, què hi fa? Tot això no hi vol dir res, en Sol està convençut "*en absoluto*" de la "*honorabilidad del señor Lerroux.*" Al pobre Lerroux li volen mal, el calumnien, bé massa li han amargat la vida; ell, en Sol, no vol disgustar-lo. ¿Per ventura podia un home com en Sol, que estima el seu honor "*herir el del señor Lerroux con la negativa a figurar junto con él en candidatura*"?...»

Exposava els motius que havien portat a Sol a participar en la candidatura de Lerroux i la trajectòria política que havia seguit després de les eleccions de l'any 1901:

- La retirada inicial de la vida política, p. 247:

«Després de la gloriosa campanya electoral de 1901, en que en Sol no hi va saber veure res més que la mortificació del seu orgull, res més que la seva derrota, va retirar-se de la vida política, és a dir, va deixar de presidir directament el seu casino i de presentar-se diputat en les eleccions successives.»

- El “silenci voluntari” de Sol durant els aconteixements violents que van precedir a la formació de la Solidaritat, p. 247:

«Barcelona va passar moments difícils, Barcelona va presenciar perturbacions gravíssimes, Barcelona va rebre ofenses que arriben a l'ànima. [...] I en Sol res; cap d'aquestes coses no era prou important per a rompre el seu silenci voluntari. I va venir la persecució militar, i després l'amenaça de la llei de jurisdiccions, í després una campanya d'insults i amenaces a Catalunya, i en Sol callat com sempre.»

- L'actitud que havia tingut Sol quan Catalunya reaccionà en aquella situació, p. 247:

«En Sol continua retret de la vida catalana. Uns quants patricis es posen al davant de la protesta, l'organitzen, la coordinen; els diputats tradicionalistes i republicans la secunden amb energia; en Salmeron al davant de tots mena la batalla, i en Salmeron al davant de tots rep després a l'homenatge grandios, formidable de tot un poble. I en Sol ni és a la campanya, ni és a l'homenatge, ni escriu articles, ni fa encara manifestos.»

- La reacció de Sol quan es va promoure la constitució de la Solidaritat, p. 247-248:

«Els benemèrits patricis de la Junta de Solidaritat prenen la iniciativa d'acoblar totes les forces col·lectives en defensa de Barcelona, amenaçada de mort per tantes perturbacions i criden totes les Societats i corporacions a reunir-se en el Saló de Cent per organitzar-se i salvar-se. Llavors en Sol es determina, llavors en Sol es sent sense forces per a dominar el seu impuls de parlar, d'escriure, de sortir de la inacció, i oblidant la derrota, romp el seu propòsit, desclou els llavis i parla. [...] En Sol romp un silenci de sis anys. però no és per Barcelona, és contra Barcelona; no és per Catalunya, sinó contra Catalunya. No l'ha afligit la situació de la ciutat, no s'ha compadit dels seus conciutadans, que en dia no llunyà varen

fer-li l'ofensa de no votar-lo. No. S'ha compadit d'en Lerroux, s'ha compadit d'*El Liberal*, i parla per en Lerroux, per *El Liberal*, acusats - oh injustícia de les injustícies! - acusats, més o menys, precisament, d'ésser enemics de Catalunya.»

Ressaltava el significat que tenia la formació de la Solidaritat Catalana, p. 248:

«¡La Junta de Solidaritat que ha dirigit l'única campanya parlamentària veritable des de molts anys acomplida a Espanya! ¡que ha acoblat al seu entorn la immensa majoria dels catalans! i que ara mateix, per vot unànim dels pobles, ha designat els candidats per tota Catalunya!»

Assenyala la importància que tenien les properes eleccions, p. 248-249:

«I vénen les eleccions; aquella purificació del sufragi que va derrotar a en Sol a Barcelona, s'escampa per Catalunya; tot un poble es prepara a viure la vida política sana i normal dels grans pobles. És més: aquesta activitat del poble té una finalitat enlairada: assolir l'autonomia, l'autonomia que en Sol també proclama; una autonomia tan compatible amb la unitat espanyola que, segons la Solidaritat, queda concretada a les funcions d'ensenyança, beneficència i obres públiques de les regions i els municipis.»

Exposava quina era la posició política que havia assumit Sol en aquelles eleccions, p. 249:

«En Sol, que ha reprès ja la vida pública, ha d'orientar-se; pot sumar-se a aquest poble en marxa, pot sumar-se als enemics d'aquest poble, i en Sol, sempre al davant del casinet dels Borrulls i els Jofres, s'orienta contra aquesta ciutat de Barcelona, culpable d'haver-lo derrotat sis anys enrera, en derrotar el caciquisme; contra aquest moviment que porta a tots els districtes de Catalunya la purificació del sufragi, l'actuació veritable i sincera de les institucions representatives; contra aquesta convergència de les forces catalanes en defensa dels drets constitucionals, desconeguts per una llei d'excepció, en defensa de la dignitat dels catalans, trepitjada per campanyes ofioses d'insults i d'amenaques a la nostra terra, en defensa del dret de Catalunya i de les regions d'Espanya a governar-se i administrar els seus interessos propis.»

Prat finalitzava l'article dient, en referència a Sol, que ja no es podia caure més avall: “Les velleses tenen sempre certa poesia, la poesia de les postes. La vellesa d'en Sol l'ha perdut tota, ha estat profanada per una gran”.

3.5.18 «*Matad*». A. Lerroux⁵⁶⁵

Prat, en aquest article, denunciava qui eren els inductors de l'atemptat que sofrí Francesc Cambó quan es dirigia a participar a un míting al barri barceloní d'Hostafrancs.

Iniciava l'article referint-se al títol del programa que Lerroux "va donar al jovent de les seves Fraternitats": "*Mateu...*"

Ressaltava que s'havia seguit aquest programa en l'atemptat contra Cambó, p. 341:

«I el jovent, suggestionat per la paraula de l'agitador, mata, i mata traïdorament, en la fosca de la nit, en la impunitat de l'emboscada.

Les armes havien estat carregades per a travessar obstacles, per a salvar distàncies, per a matar... i l'ombra de la mort s'abat sobre una vida preciosa, sobre el *leader de la causa catalana*, sobre el genial lluitador, esperança de Catalunya.»

Feia una crida als catalans a no respondre violentament a aquesta provocació, p. 341:

«Oh, catalans, sentiu-la tots en la vostra carn mateixa, la ferida d'en Cambó, sentiu-la en les vostres afeccions, en les vostres esperances, i no tolereu ja més a Barcelona aquest barbre espectacle!

No mateu, que el matar només a Déu i a la justícia pertoca; no seguiu aquest manament afrontós de la providència negra de Barcelona. A la barbàrie lerrouxista hi hem de respondre sempre amb la cultura pròpia de ciutadans d'una gran ciutat culta.»

Tot i que ressaltava que pertocava als tribunals "la tasca de restablir la justícia", Prat considerava que els ciutadans de Barcelona tenien el deure altíssim de "fer sentir la reprovació de l'opinió pública als inductors i als còmplices d'aquests atemptats indignes" i als polítics de Madrid, p. 342:

«El programa d'en Lerroux, aquest *Mateu* fatídic, que tant temps ha deshonrat Barcelona, ha estat avalat ara mateix per en Sol i Ortega, que troba indiscutible l'honorabilitat del seu autor, ha estat avalat per en Serraclara, per en Mir i Miró, que com en Sol li han donat la mà per a presentar-se més *honorablement* davant de Barcelona.

[...]

I aquesta indignació fem-la arribar a aquells polítics de Madrid que varen portar a Barcelona aquest llevat de l'odi que l'hi han mantingut, que l'han protegit, que l'han cobert amb el mantell d'una impunitat afrontosa.»

---

⁵⁶⁵ Enric Prat (2000). *Obra Completa. 1906-1917*. Op. citat, p. 341-342. L'article fou publicat el 19 d'abril 1907 a *La Veu de Catalunya*.

3.5.19 *Catalunya i avant*⁵⁶⁶

Prat, en aquest article, que s'emmarcava en l'èxit que obtingué la candidatura de la Solidaritat Catalana a les eleccions generals del 21 d'abril de 1907, exposava el sentiment de recuperació de la dignitat com a poble que s'estava vivint a Catalunya.

Destacava el significat polític que tenia per a Catalunya el bon resultat electoral obtingut per la candidatura de la Solidaritat, p. 342:

«Lo que un dia tenia per únic escenari els carrers de la nostra Barcelona, avui ja ha invadit tot Catalunya. Ideal patriòtic, costums polítiques cultes, elecció determinada per la consciència de l'ideal, tot això ha devingut patrimoni de totes les comarques, de totes les encontrades del nostre poble. L'exemple de Barcelona ha redreçat Catalunya.

Quin espectacle! quina diferència entre aquesta mobilització conscient i reflexiva de tot un poble i la repugnant comèdia de les clàssiques eleccions espanyoles! Si n'hem fet, de camí, en poques anyades: el camí que separa la tribu de la ciutat moderna.»

Remarcava la participació ciutadana que hi hagué a les eleccions i el suport que van donar els ciutadans a la candidatura unitària, p. 343

«Catalunya se l'ha guanyat pam a pam, aquest dret d'altíssima ciutadania: que ahir, en les ciutats com en els humils poblets, va moure's, va actuar, va votar amb la reflexivitat de les grans races cultes. Ahir vàrem sentir, amb l'ànima plena de fondíssima emoció, tota la força de la voluntat d'un poble.»

L'obra realitzada a Catalunya s'havia d'estendre a les demés regions espanyoles, p. 343:

«L'obra de desvetllament que Barcelona ha realitzat amb Catalunya, ara Catalunya l'ha de fer amb les altres regions, l'ha de fer amb Espanya. El foc sagrat que abranda la terra catalana s'ha d'escampar arreu, arreu, fins a ajuntar les flames amb les fogueres que enllà d'enllà guspiregen.»

3.5.20 *Discurs del president de la Diputació provincial de Barcelona D. Enric Prat de la Riba en l'acte de prendre possessió del càrrec*⁵⁶⁷

Prat, en el discurs que pronuncià el 24 d'abril del 1907, en l'acte protocol·lari de premsa de possessió del càrrec de president de la Diputació provincial de Barcelona, ja exposà que les

---

⁵⁶⁶ Ibídem, p. 342-343. L'article fou publicat el 23 d'abril 1907 a *La Veu de Catalunya*.

⁵⁶⁷ Ibídem, p. 343-345. El text del discurs fou publicat el 4 de maig de 1907 al *Penadés Nou* (Vilafranca del Penedès), VII, núm. 288.

Diputacions tenien el deure de suplir les deficiències de l'Estat en els àmbits de les comunicacions, l'ensenyança de les escoles especials i la cultura. A més a més, plantejava l'objectiu d'estendre la solidaritat de la corporació provincial barcelonina a les altres províncies catalanes i, per extensió, també al conjunt d'Espanya.

Iniciava el discurs agraint als diputats provincials que l'haguessin elegit, p. 343-344:

«Senyors diputats: en aquests dies transcendents per a la vida de la nostra terra, heu volgut honrar el meu nom donant-me l'alta representació d'aquest esclat vibrant que arreu de la nostra Catalunya es desvetlla.

En nom d'aquest sentiment patriòtic m'heu designat, prescindint d'aquilatar els meus mèrits i de sospesar les meves forces; heu cohibit carinyosament la meua llibertat d'acceptació o de renúncia, i vostra serà la responsabilitat si, pel migrat valer meu, en el període de la meua presidència, aquesta Diputació no té la fortuna de respondre a lo que d'ella espera l'actual ressorgiment del nostre poble.»

Assenyalava la importància del moment polític que es vivia, p. 344:

«Un fet recent i grandíol ha clavat la condició política de la nostra Catalunya al nivell de la dels pobles més civilitzats, i nosaltres tenim l'obligació sagrada de serne el vehicle transmissor, el verb expressiu d'aquest admirable enlairament.»

Presentava quines serien les línies prioritàries del seu programa de govern:

- A l'àmbit de les comunicacions, plantejava que la primera funció que tenien que complir les Diputacions provincials era la de la xarxa de les comunicacions. La Diputació, com a federació de municipis, prestava els serveis que convenien a tots els pobles. Una funció essencial de la Diputació era enllaçar els municipis i posar-los en comunicació uns amb altres. Tot i que la Diputació ja havia fet un gran esforç, s'havia de completar la xarxa de comunicacions, p. 344:

«Hem de procurar que aqueixes comunicacions, siguin carreteres, siguin ferrocarrils secundaris, arribin fins a aquelles comarques catalanes de riquesa esplèndida però inexplorada per falta de sortida dels productes.»

- A l'àmbit de l'ensenyança de les Escoles Especials, en què la Diputació pagava però no podia decidir, s'havia d'incrementar la participació provincial en l'administració, p. 344:

«Una altra funció importantíssima de la Diputació és l'ensenyança de les Escoles Especials, honra de la nostra terra. Tenim aquí el contrasentit d'haver de pagar els professors que l'Estat nomena i hem de treballar per a administrar-nos-les nosaltres

autònomament, com passa en altres Diputacions més afortunades en aquest punt que la nostra.»

- A l'àmbit del foment de la cultura catalana, exposava que, havent-hi dos cultures de caràcter “ben diferenciades”, la castellana i la catalana, s’havien de fomentar les diferents expressions de la cultura catalana, p. 344:

«La primera té de part de l'Estat tota la protecció i totes les facilitats per al seu desenrotlló. De la cultura catalana l'Estat no se'n preocupa. Les nostres Diputacions tenen el deure de suplir aqueixa deficiència de l'Estat i estan obligades a fomentar l'educació artística, el conreu i perfeccionament de la llengua i totes les manifestacions que donen personalitat als pobles moderns.»

- En la relació amb les demés Diputacions catalanes, deia que no s’havia d’oblidar les necessitats de les demés províncies i que es promouria la solidaritat amb elles, p. 344:

«Un altre aspecte de l'obligació que sobre nosaltres pesa, és que no podem oblidar que la província de Barcelona no és organisme natural; és un fragment d'un cos viu que es diu Catalunya, i tenim el deure de fomentar la solidaritat de la província amb les demés germanes catalanes, posant al seu servei totes les nostres forces.»

- En la relació amb les demés províncies d’Espanya, assenyalava que encara hi havia “una altra solidaritat a fer: la de les nostres províncies amb les demés d’Espanya”.

Ressaltava que l’estat econòmic de la Diputació permetia realitzar aquella obra, p. 344:

«Ha presidit la Diputació anterior un home actiu, intel·ligent i entusiasta que ens ha transmès una hermosa herència. El senyor Sostres ha normalitzat la marxa i els cabals de la Diputació i ens ha deixat els medis que nosaltres puguem complir la nostra missió sense premiositats ni angúnies.»

Prat finalitzava el discurs elogiant al president sortint, Joaquim Sostres, del qual deia que era un home actiu, intel·ligent i entusiasta que els hi havia transmès una “hermosa herència”, i expressant la confiança que tenia en el futur, p. 344-345:

«Gràcies a la seva diligència i enfortits nosaltres en el respecte i tolerància mutus i en l'intens amor a la nostra terra, tinc la convicció que sigui curt o llarg el camí que puguem fer, a l'arribar al cap trobarem en la nostra consciència la forta satisfacció d'haver complert el nostre deure.»

3.5.21 *Bases para la reforma de la Administración local* ⁵⁶⁸

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat expliquen en una nota⁵⁶⁹ perquè inclouen aquest document, datat a Barcelona el 6 de maig de 1907, i situen el context en què es prepararen aquelles Bases.

El 7 de maig es celebrà a Barcelona, essent Prat president de la Diputació provincial, l'Assemblea d'alcaldes de la província de Barcelona en què s'elaboraren unes Bases per a la reforma de l'organització municipal, provincial y regional.

En el document que s'aprovà, que contenia les Bases aprovades, en un primer bloc, es tractava de l'organització municipal, provincial y regional i es feien propostes per millorar el seu funcionament, i en un segon bloc, es presentaven les propostes en forma de Bases relatives als municipis, a les províncies i a les regions.

PRIMER BLOC

Municipis:

L'acció dels municipis es veia dificultada per l'acció del poder central, atès que, segons la llei vigent, el Govern es reservava la facultat de designar i suspendre els alcaldes en un gran nombre de poblacions, de suspendre i destituir els secretaris, i d'aprovar, el Govern o els governadors, la majoria dels acords municipals. La reforma de la llei municipal, segons Prat, tenia que basar-se en el reconeixement del principi de que el municipi era una entitat natural, independent dels demás organismes administratius i polítics, i en el reconeixement

---

⁵⁶⁸ Ibídem, p. 345-356. Les Bases foren publicades el 4 de maig de 1907 al *Penadés Nou* (Vilafranca del Penedès), VII, núm. 288.

⁵⁶⁹ Ibídem, p. 345. Nota núm. 17:

«El 4 de juliol de 1905 la Diputació de Barcelona, encara en mans dels dinàstics, havia decidit convocar una assemblea d'alcaldes de la província. A la primera reunió, el 30 de juliol del mateix any, s'havien distribuït els alcaldes en ponències i la relativa a les bases per a la reforma de l'Administració local havia quedat formada pels alcaldes de la Garriga, Manresa, Sant Feliu de Llobregat i Vilafranca del Penedès i pels diputats provincials Joaquim Sostres i Manuel Farguell -dinàstics-, Ambròs Carbonell, Jesús Calvo i Jaume Casanovas -republicans-, i Prat de la Riba. [...]. A la bibliografia de Prat de la Riba recollida al llibre *L'Institut d'Estudis Catalans, els seus primers XXV anys*, aquest text figura com a obra de Prat. »

de la seva capacitat de regir-se lliure i autònomament en tot lo referent a les seves funcions naturals.

Es proposaven les mesures que s'haurien d'introduir en els diferents àmbits:

- Atès que el número d'habitants d'un municipi no tenia que ser un impediment per l'exercici de les seves funcions naturals, s'havia de contemplar la possibilitat de que s'unissin voluntàriament municipis propers.
- Es tenia que possibilitar que nuclis de població amb caràcter propi es poguessin convertir en municipis. La Diputació o la Comissió provincial hauria de poder actuar en el tràmit administratiu d'agregació, segregació, creació i supressió de municipis. El Govern hauria d'actuar només en determinats supòsits.
- Les associacions de propietaris, d'industrials i comerciants i d'obrers, com a elements representatius de la vida social, haurien de tenir representativitat en l'organisme municipal.
- En els Ajuntaments grans es proposava la creació d'una comissió que, tenint un caràcter executiu, s'encarregaria de complir els acords que prenguessin les corporacions.
- Es demanava una descentralització en el sentit de que els municipis, en l'àmbit dels acords de la seva competència, no necessitessin l'acceptació de cap altra autoritat. Els recursos contra els acords municipals serien per la via judicial, si es perjudicaven drets civils, i per la via administrativa, si hi havia infracció de llei.
- Es tenia que respectar, subjectant-se a les condicions de capacitat exigides per les lleis generals de l'Estat, el principi de capacitat i independència dels Ajuntaments per a adquirir i vendre bens de tota classe, per a formar els pressupostos i per a nomenar i separar els seus empleats.
- Era convenient conservar les juntes municipals per a l'examen i l'aprovació dels pressupostos.
- Els alcaldes els tenien que elegir les mateixes corporacions municipals. Atès que els alcaldes eren caps de l'administració municipal i representants del Govern, el poder central els podria corregir, suspendre o destituir si no acomplien les instruccions rebudes com a representants del poder central. En el supòsit de destitució, el Govern designaria un delegat com a representant seu.
- Els Ajuntaments tindrien llibertat per a arbitrar els recursos necessaris per a cobrir els pressupostos, adaptant-se a les regles generals de distribució dels gravàmens pels serveis dels quals es beneficiaven per igual tots els contribuents i dels que només es beneficiaven algunes persones o classes determinades.

Diputacions provincials:

A les Diputacions, igual que es proposava per als municipis, se'ls hi tenia que reconèixer el caràcter de personalitat jurídica i la capacitat d'actuació en els diferents àmbits:

- La capacitat d'adquirir, conservar i vendre tota classe de béns, amb la limitació en el cas de venda dels béns de beneficència de destinar el producte que s'obtingués a aquests establiments.
- Administrar els interessos de la província, sense necessitat de que el Govern autoritzés els seus acords. Els recursos contra els acords de les Diputacions serien per la via judicial, si es perjudicaven drets civils, i per la via administrativa davant de la Diputació regional, si hi havia infracció de llei.
- S'havia d'assumir el principi de la descentralització administrativa: reconeixent la facultat de formar les plantilles d'empleats i de nomenar-los i separar-los i la formació i aprovació dels pressupostos i dels comptes.
- Es tenia que reconèixer la possibilitat de procurar-se recursos propis per a atendre a les necessitats provincials.

Diputacions regionals:

L'organisme regional s'havia d'afegir als organismes locals ja existents del municipi i de la província. La regió, malgrat que no tenia un reconeixement administratiu, era una realitat econòmica i social. A la Diputació regional, que podria atendre amb més profit dels interessos nacionals en l'àmbit regional, se li podria confiar funcions reservades al poder central, p. 350:

«De este modo podría la Región atender a servicios que el Estado ahora no puede prestar con la asiduidad necesaria para el desarrollo de la riqueza pública. Este nuevo organismo podría encargarse de importantes servicios; y, condecorador de lo que más puede contribuir a su desarrollo, y libre de otras atenciones que incumben a los demás organismos, podría dedicar toda su atención a ellos, contribuyendo así muy eficazmente a la regeneración de la Patria.»

SEGON BLOC

Bases aprovades:

Les Bases aprovades s'estructuraven en Bases relatives als municipis, a les províncies i a les regions.

Bases relatives als municipis:

De les Bases relatives als municipis ressaltem la Base tercera que feia referència als municipis de menys de 500 habitants i a les funcions que tindrien assignats:

- Els municipis que assumissin les funcions els mateixos, p. 350:
«En los municipios de menos de 500 habitantes, toda organización municipal quedará reducida, con exclusión de los demás elementos del régimen actual, a la Asamblea de vecinos, reunida una sola vez al año, para aprobar el presupuesto de gastos e ingresos, y al Ayuntamiento, compuesto de Alcalde y dos Concejales.»

- El municipi que fes ús de la delegació de funcions a un altre municipi, a una Mancomunitat de municipis o a la diputació provincial, p. 350-351:
«Las funciones actualmente acumuladas al Municipio sin ser inherentes a su naturaleza (censo, reclutamiento, registro, enseñanza, etc.) podrán ser segregadas de la administración municipal por acuerdo de la Asamblea vecinal, que al tomar este acuerdo, deberá consignar la cantidad que los recursos del municipio permitan destinar a semejantes servicios, pagadera al municipio vecino que se encargue de los mismos; o a la mancomunidad de municipios que se constituya con ese objeto, o a la Diputación provincial.»

- La constitució d'una Mancomunitat municipal i la provisió del càrrec de secretari i de la prestació dels serveis educatius i sanitaris, p. 351:
«Los municipios que se encuentren en este caso, una vez tomado el acuerdo anterior, deberán gestionar, los que sean limítrofes, la constitución de una mancomunidad municipal para la organización y la prestación de tales servicios o pactar separadamente cada uno, con un municipio vecino de mayor categoría, la prestación de tales servicios por la administración municipal del mismo, mediante la oportuna subvención. Si estas gestiones fracasan, deberá la Diputación provincial encargarse de estos servicios, confiándolos a autoridades o funcionarios de su nombramiento y corriendo con los gastos que ocasionen.
Para el cargo de Secretario podrán nombrar los precitados municipios al Secretario de un municipio vecino, mediante acuerdo con el Ayuntamiento del mismo, o asociarse dos o más municipios limítrofes para nombrar un Secretario que lo sea de todos los Ayuntamientos asociados. Caso de no dar resultado ninguno de estos procedimientos, la Diputación provincial nombrará y pagará funcionarios que ejerzan estas funciones en los municipios que se encuentren en este caso, agrupados en la forma que estime más conveniente.

Igual convenio, entre sí o con un municipio vecino, intentarán estos municipios para subvenir a la enseñanza primaria. Si no diesen resultado estas gestiones, podrán limitarse a subvencionar, con la cantidad de que dispongan, a una Escuela particular. En estos municipios deberá la Autoridad permitir la apertura de Escuelas privadas, sin más requisito que presentar en el Rectorado Universitario, el que lo solicite, un título académico cualquiera.

Estos municipios quedarán exentos de la obligación de tener médico titular municipal.»

Bases relatives a les províncies:

Hem seleccionat les Bases que tenien relació amb la provisió dels recursos per a atendre el pressupost, a l'associació de Diputacions i a la divisió de les províncies:

- La Base “*Decimoquinta*” es referia a la provisió dels recursos econòmics, p. 353:
«Para atender a sus necesidades, las Diputaciones provinciales podrán disponer de las rentas y de los productos de sus bienes propios; de los recargos sobre las contribuciones directas e indirectas del Estado, y de los arbitrios especiales sobre determinados servicios; y si estos recursos no fuesen suficientes, podrán hacer un reparto, bajo las mismas bases del actual contingente provincial.»

- La Base “*Decimosexta*” es referia a l'associació de les Diputacions, p. 353:
«Las Diputaciones podrán formar entre sí asociaciones para realizar obras o servicios de carácter común a varias, poniendo dichas asociaciones dicho acuerdo en conocimiento del Gobierno.»

- La Base “*Decimoctava*” es referia a la divisió de les províncies, p. 354:
«El Gobierno no podrá refundir dos provincias limítrofes en una sola, sino mediante una ley; pero podrá, por Real decreto, y para los efectos de tener administración provincial propia, dividir en dos o más provincias cualquiera de las actuales, siempre que lo solicite la Diputación interesada, o bien lo pida la mayoría de los municipios de la sección de territorio provincial que haya de convertirse en nueva provincia.»

Bases relatives a les regions:

Hem seleccionat les Bases que feien referència a la divisió regional, la formació de la Diputació regional, els assumptes en què intervindria la Diputació en ple, a les competències

de l'administració regional, a la formació de la hisenda regional i a la reforma del Dret civil especial de la regió:

- La Base “*Decimonovena*” es referia al restabliment de l'antiga divisió regional, p. 354:

«Se restablecerá, con las modificaciones que aconsejen las nuevas necesidades, la antigua división territorial de España en las demarcaciones conocidas hoy bajo la denominación de regiones, procurando el Gobierno, al formular los límites de las mismas, agregar a la provincia limítrofe de la región a que corresponda, los municipios que arbitrariamente hubiesen sido separados de la misma, al trazar la actual división provincial. Esta división en regiones, una vez establecida, no podrá modificarse sino en virtud de una ley; pero podrá el Gobierno, por Real decreto, aprobar el pase de una provincia de una región a otra, a instancia de la Diputación provincial respectiva y mediante el consentimiento de la Diputación regional de la región en que haya de ingresar.»

- La Base “*Vigésima*” es referia a la formació de la Diputació regional, p. 354:

«Formarán la Diputación regional:

1.º Los Senadores de carácter electivo de la Región.

2.º Los Diputados a Cortes de la misma.

3.º Los Diputados provinciales de las provincias que la constituyan.»

- La Base “*Vigésima secunda*” es referia als assumptes de què tindria cura la Diputació en ple, p. 354-355:

«La Diputación en pleno se ocupará de los asuntos siguientes: formación del presupuesto de gastos e ingresos del año siguiente, aprobación de las cuentas del año anterior, enajenación de bienes inmuebles, emisión de empréstitos, creación de nuevos establecimientos de enseñanza o beneficencia y supresión de alguno de los existentes. Todos los demás asuntos formarán el despacho ordinario confiado a la comisión permanente.»

- La Base “*Vigésima tercera*” es referia a les competències de l'administració regional en les obres públiques, la beneficència, l'ensenyament, la xarxa regional de ferrocarrils secundaris, els serveis provincials que es traspassessin i els serveis que l'Estat els hi encarregués:

- En relació a les obres públiques, p. 355:
  - «A: la conservación de las carreteras del Estado enclavadas dentro de la región, la construcción de las carreteras incluidas en el plan general, en la parte que a cada región afecten, la construcción y conservación de canales enclavados por entero dentro del territorio de una sola región, la construcción de puertos que no tengan carácter nacional o estratégico, la construcción de pantanos y demás obras públicas que afecten exclusivamente a una región.»

- En relació a la beneficència, p. 355:
  - «B: las atenciones de Beneficencia que, según la legislación vigente, vienen a cargo del Estado.»

- En relació a l'ensenyament, p. 355:
  - «C: la organización y el sostenimiento de establecimientos de Enseñanza en todos sus grados (universitaria, técnica, secundaria, especial y primaria o elemental).»

- En relació a la xarxa regional de ferrocarrils secundaris, p. 355:
  - «D: la construcción de una red regional de ferrocarriles secundarios, ya directamente, ya mediante subvención o garantía de intereses a empresas particulares, quedando las Diputaciones, en cuanto a los ferrocarriles secundarios enclavados en la misma, subrogada al Estado y teniendo, respecto de los mismos, los derechos de propiedad, reversión y rescate que al Estado confiere la legislación vigente.»

- En relació als serveis provincials que es traspassessin, p. 355:
  - «E: los servicios provinciales que una Diputación provincial traspase voluntariamente a la Diputación regional respectiva, mediante la correspondiente aceptación de esta última.»

- En relació als serveis que l'Estat encarregués, p. 355:
  - «F: los servicios provinciales que, a propuesta de la Diputación, el Gobierno acuerde por Real Decreto encargar a la Región, por no estar debidamente atendidos por una provincia determinada y no contar con medios suficientes para atenderlos cumplidamente.»

- La Base "Vigésima cuarta" es referia a com es formaria la hisenda regional, p. 355:

«La Base de la Hacienda regional será: I. - La atribución a los organismos regionales de la contribución industrial o, en su defecto, de las cantidades que el Estado ha destinado a obras públicas, por término medio, durante los cinco años últimos, distribuida entre las regiones a proporción del número de habitantes. II. - Las cuotas que entreguen las Diputaciones provinciales, alguno de cuyos servicios haya sido traspasado a la Diputación regional. III. - La imposición, en defecto de los anteriores recursos y para suplir sus deficiencias, de céntimos adicionales a la contribución territorial.»

La Base “Vigésima séptima” es referia a la reforma del dret civil especial de la regió, p. 356:

«La Diputación regional podrá reformar el derecho civil especial de la región, oyendo previamente y en la forma y dentro del plazo que estime oportuno, a las entidades, asociaciones y centros profesionales y científicos enclavados en la misma; siendo sancionadas las reformas que se introduzcan en la forma establecida por la Constitución.»

3.5.22 Dictamen / Acord de constitució de l'Institut d'Estudis Catalans⁵⁷⁰

La voluntat manifestada per Prat l'abril de 1907 d'impulsar, des de la corporació provincial de Barcelona, una obra de millora cultural, el 18 de juny de 1907 es materialitzà en el dictamen-acord de creació de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC).

En el dictamen-acord, que elaborà una ponència formada per diputats provincials, s'exposava la importància del moment que es vivia a Catalunya, p. 7:

«Amb la Renaixença de Catalunya y el públich reconeixement de la seva personalitat venen noves obligacions que cal que siguin ateses per la Diputació que sempre ha procurat correspondre, segons la mida de les seves forces, a les exigencies de l'opinió pública.»

Es ressaltava l'actuació que la Diputació de Barcelona havia de tenir en l'àmbit de la cultura per a respondre a les demandes de la societat catalana, p. 7:

«Aquesta, avui, demana' l restabliment y organisació de tot lo que 's refereix a la cultura genuinament catalana; y seriem culpables davant, no sols de Catalunya, sinó de totes les nacions, si no féssim el que depèn de nosaltres pera la major intensitat d'aquesta

---

⁵⁷⁰ Institut d'Estudis Catalans. (1907). *Anuari*. Barcelona: Oliva Impressor, p. 7-10.

cultura, facilitantli 'ls medis possibles, ja organisant institucions que compleixin tal objecte i dotantles dels elements materials necessaris, ja procurant que l'exemple de la Diputació 'l segueixin altres organismes que vinguin a impulsar la nostra iniciativa y a completar els nostres esforços.»

S'exposava la necessitat de crear una institució dedicada a "produir ciencia y facilitar les investigacions", p. 8:

«Avuy els interessos de la ciencia exigeixen una especialisació cada vegada més rigorosa y uns medis y una llibertat d'acció que 'ls organismes antichs, complint sempre ab les altes funcions reguladores de l'Academia, no 's troben al cas de desenrotllar. Per ço es arribada l'hora que la Diputació prengui l'iniciativa pera fundar aquí centres d'estudis científichs, concretament especialisats y destinats, més que no pas a l'ensenyança, a produir ciencia y facilitar les investigacions, pera saber directament tot lo que tenim de propi y no haver d'apendre dels estrangers el que han estudiat a casa nostra.»

Es considerava que seria natural que l'Estat ajudés, igual que ho feia la Diputació, a l'obra de cultura, p. 7:

«L'Estat, que ajuda avui la publicació de les obres del gran Ramon Llull, és regular que també dongui 'l seu concurs en aquesta obra de cultura, considerant sobretot que ha de tenir interès en la creació de nuclis científichs preparats pera assessorarlo, de la mateixa manera que a la Diputació, per tot lo que 'ls pugui convenir, donades les urgents demandes d'aquesta terra.»

Es plantejava si era més convenient augmentar el personal i la consignació dels organismes científics ja existents, tot ampliant la seva esfera d'acció, o crear un organisme nou que en la seva activitat pogués assolir més naturals i fecundes iniciatives. Per a resoldre aquella qüestió es prenia en consideració què s'havia fet en d'altres països que, tot i mantenir la vida dels antics organismes, creaven nous òrgans més especialitzats i més adequats per a les necessitats actuals. Es posava l'exemple de l'Estat espanyol que, en lloc de transformar l'Acadèmia de Ciències Morals, havia creat l'Institut de Reformes Socials i li havia assignat noves atribucions.

S'exposava que, atenent a les exigències de la ciència moderna i atenent a la situació en què es trobaven els organismes àntics, era millor que la Diputació prengués la decisió de crear un nou organisme, p. 8:

«Pera sortir d'aquesta situació vergonyosa, favorint el desenrotllament dels estudis necessaris, la Diputació pot y vol prendre 'n l'iniciativa encarregantse de fundar un centre que podrà nomenarse INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, y ab la missió d'investigar y publicar treballs de caràcter històrich, literari y jurídic, sense perjudici d'ampliarlo després a totes les altres ciències morals. Desde 'l primer dia, y ab l'idea de donar als seus treballs la major intensitat possible, l'INSTITUT se dividirà en seccions especificades degudament.»

Es considerava que era urgent aprofundir en el treball científic en diferents àmbits de la cultura: fer investigacions en els arxius; fer comentaris, crítiques i comparacions dels autors clàssics catalans que estaven inèdits, segons els coneixements moderns; estudiar èpoques “completament desconegudes” de la història catalana, com les que corresponien a les temptatives de reforma i de renaixement de Catalunya; i estudiar els autors de que ningú s'ocupava, com els que corresponien a la cultura llatina eclesiàstica dels temps romànics.

En el dictamen es reconeixia les mancances que hi havia a Catalunya en l'àmbit de la investigació del patrimoni cultural i es justificava la creació de l'IEC, que es compondria de diferents seccions.

Es ressaltava, en referència a les deficiències que hi havia en l'àmbit de la investigació científica i cultural a Catalunya, que els motius estaven més relacionats amb la falta de mitjans i la seva organització que amb la falta d'investigadors o de tradició d'estudi en arxius i biblioteques. En aquest sentit, es remarcava la tasca que ja s'havia començat a realitzar en alguns àmbits de la cultura catalana, p. 8:

«Per fortuna no 'ns falten tradicions y elements d'estudi en arxius y biblioteques, y la Diputació farà un gran bé a la cultura pàtria creant aquest centre d'investigació metòdica, aon podran suplirse les deficiències actuals, produïdes més per falta de medis y d'organissació que de persones competents, y evitarem aixís que desapareguin o continuïn ignorats preciosos materials científichs que fins avuy no s'aprofiten, reintegrant les notícies dels que 's troben apartats a l'estranger, a les biblioteques y arxius de París, Roma, Viena, Venècia, Gènova, Nàpols, etc., referents a la nostra història y civilissació, y procurantnos fotografies o quan menys copies autèntiques y publicantles després, sempre que 's creguin dignes de vulgarissació.»

Aquella era la forma com ho havien fet altres països per a afavorir la seva cultura i el seu patrimoni cultural: “aixís es com tots els països han anat recullint els restes del passat, les llurs riqueses intel·lectuals y el tresor de la llur producció artística y literaria”.

La ponència, com a resultat de l'acord-dictamen que havia elaborat, sotmetia a la consideració de la "comissió de nous serveis" les Bases que, si eren aprovades, s'haurien de presentar després al Ple de la Diputació per a llur aprovació definitiva, p. 9-10:

«I.^a Se crea un centre d'Estudis que s'anomenarà INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS y tindrà per objecte la superior investigació científica de tots els elements de la cultura catalana.

2.ª L'INSTITUT se compondrà, per ara, de vuit membres, y d'entre ells ne designaran dos pera que siguin President y Secretari. Aquests càrrechs seran a perpetuitat y les vacants naturals s'ompliran per ells mateixos.

Podran també nomenar, pera auxiliarlos en llurs treballs, fins a dos Secretaris redactors.

3.ª Pera 'l desempeny dels seus treballs se dividirà l'INSTITUT en quatre seccions, que seran: a) d'Historia, b) d'Arqueologia, c) de Literatura, d) de Dret. La Diputació podrà establir noves seccions sempre que ho cregui convenient, després de proposta raonada de l'INSTITUT.

4.ª L'INSTITUT cuidarà de publicar en volums separats, de la meteixa mida, els textos, memories, col·leccions y tot lo que estimi d'importància y útil divulgació, y, ademés, monografies curtes, documents aislats y treballs menuts que poden constituir l'objecte d'un anuari o de qualsevolga altra publicació periòdica. Les publicacions que faci l'INSTITUT poden esser, o bé treball dels seus individus o d'iniciativa particular externa. En aquest últim cas podrà acceptar o rebutjar les obres que se li presentin, previ dictamen especificat, que se encarregarà a un o a diversos dels seus individus, cuidant també de la vigilància de l'impressió. Les publicacions del propi INSTITUT consistiran especialment en:

a) diplomataris de caràcter històrich, literari, mercantil y jurídic,

b) manuscrits literaris de tota mena, no publicats fins avuy o publicats defectuosament,

c) estudis y obres històriques, crítiques, arqueològiques, que representin un notable avenç y utilitat pera la nostra cultura.

5.ª Com que pera 'ls seus treballs l'INSTITUT haurà d'aprofitarse dels materials dels arxius nacionals y estrangers, podrà adoptar tots els medis que cregui convenients per això, reclamant directament les copies o altres formes de coneixement que cregui oportunes, o encarregant a un dels sos individus, o a alguna altra persona de reconeguda competència, pera la recolecció d'aquests materials.

6.ª Per 'ls detalls del seu funcionament, l'INSTITUT formularà, aixís que estigui constituït, un Reglament, que portarà a l'aprovació de la Diputació Provincial.

7.ª Quan hi hagi una vacant, se proveirà dintre del mes següent en sessió extraordinària, que serà presidida pel President de la Diputació Provincial o pel diputat que ell designi. També presidirà de la mateixa manera totes les sessions en que ‘s prenguin acords que portin gastos. Sempre que el President o el seu delegat assisteixi a les sessions, tindrà veu y vot decisiu.

8.ª La Diputació posarà en els seus pressupostos les consignacions necessàries pera ‘ls gastos de l’INSTITUT, y fins al pressupost ordinari vinent farà us de la quantitat que pera aquest objecte s’inclourà en el pròxim pressupost extraordinari.

9.ª Se designen pera formar part de l’INSTITUT els senyors D. Jaume Massó y Torrents, D. Antoni Rubió y Lluch, D. Miquel dels Sants Oliver, D. Joaquim Miret y Sans, D. Joseph Puig y Cadafalch, D. Guillem M. de Brocà, D. Pere Coromines y D. Josep Pijoan.»

3.5.23 *Proposició addicional sobre Mancomunitats provincials al projecte de reforma de l’Administració local* ⁵⁷¹

Els compiladors de l’*Obra Completa* de Prat expliquen en una nota⁵⁷² la procedència d’aquest document i el context en què es preparà. De la nota, és de destacar la consideració que fan els compiladors relativa a que aquest document demostra que Prat l’any 1907 ja tenia “perfectament dissenyat el projecte de la Mancomunitat de Catalunya, concedit sis anys més tard amb restriccions”.

---

⁵⁷¹ Enric Prat (2000). *Obra Completa. 1906-1917*. Op. citat, p. 359-362.

⁵⁷² *Ibidem*, p. 359-360. Nota núm. 20:

«APR, ANC, prest. V, C 5/6. Transcripció de manuscrit. Al primer full diu: «Entregat a en Maura a darrer de juny 1907.» [...] A mitjan juny Prat de la Riba anà a Madrid per assistir a la reunió de la ponència encarregada de preparar l’Assemblea de Diputacions Provincials d’Espanya, que s’havia de celebrar a Sevilla el novembre d’aquell anys. La ponència aprovà la proposta de Prat de la Riba referent a les Mancomunitats provincials, que ell pogué presentar personalment a Maura com el text que probablement aprovaria l’Assemblea de Diputacions. Maura va fer arribar el document a la comissió parlamentària que elaborava el dictamen del projecte, que el 3 de juliol estava llest i havia recollit en bona part el suggeriment de Prat, aprovat per la ponència de diputacions.»

Aquesta proposició s'emmarcava en el projecte de llei de reforma de l'Administració local que Antoni Mura, president del Govern, presentà al Congrés de diputats.

El document correspon a la proposició d'addició a l'art. 274 del projecte de llei, en què es contemplava la possibilitat de que les Diputacions provincials poguessin mancomunar-se. A la proposició, que Prat presentà a la ponència encarregada de preparar l'Assemblea de Diputacions provincials d'Espanya que s'havia de celebrar a Sevilla, es contemplava un complet pla d'actuació:

- En referència a la constitució d'una Mancomunitat, p. 359:
«La iniciativa de constituir una mancomunidad pueden tomarla: 1) el Gobierno, 2) una o más diputaciones provinciales, 3) un ayuntamiento, 4) la mayoría de los diputados a Cortes o Senadores de una provincia.»

- En referència a quins aspectes s'havien de fixar quan s'iniciés la constitució d'una Mancomunitat, p. 360:
«Cuando se inicie la constitución de una mancomunidad se deberá señalar de un modo claro y preciso: 1) las provincias que deben formarla, 2) los servicios que se quiera corran a cargo de la misma; 3) los impuestos, recargos, arbitrios o tributos de que debería nutrirse su presupuesto; 4) si la mancomunidad ha de circunscribirse a un objetivo concreto, terminado el cual deba disolverse, o si se trata de formar una mancomunidad permanente y perpetua.»

- En referència a quins serveis podrien sol·licitar al Govern les Mancomunitats permanents, p. 361:
«Las mancomunidades permanentes podrán solicitar del Gobierno: 1) Construcción y conservación de las carreteras incluidas en el plan del Estado. 2) Construcción de ferrocarriles secundarios; respecto de estos ferrocarriles la mancomunidad tendrá los derechos de reversión y rescate que al Estado reserva la legislación vigente, y la concesión a perpetuidad de los que a su costa construya. 3) La facultad de establecer líneas telefónicas de servicio público. 4) La facultad de cuidar de la enseñanza universitaria y de las enseñanzas técnicas o especiales existentes y la de establecerlas donde no existan. El estado limitará su intervención, a parte de la superior inspección que respecto de todos los organismos le incumbe, a fijar el mínimo de conocimientos para cada título facultativo de los que tienen reconocido un monopolio de aptitud en las leyes vigentes; pero dentro de este límite mínimo podrán los establecimientos de enseñanza señalar con libertad los planes de estudios, subdividir las asignaturas,

establecer otras nuevas, nombrar profesores, por acuerdo del claustro y mediante la aprobación de la mancomunidad.»

- En referència a l'atorgament d'aquestes serveis a les Mancomunitats per part del Govern, p. 361:

«El Gobierno deberá necesariamente otorgar estos servicios a las mancomunidades que los soliciten pero, transcurridos cuatro años desde que la mancomunidad se constituyó, podrá el Gobierno retirarle las atribuciones de esta índole de las cuales se hubiese hecho uso indebido. El acuerdo debe ser adoptado en consejo de Ministros dando cuenta a las Cortes y debe ser fundado.»

- En referència als ingressos econòmics que percebrien les Mancomunitats, p. 361:

«Las mancomunidades permanentes percibirán los ingresos siguientes: 1) Las cantidades con que el Estado las subvencione en consideración a los servicios del mismo que pasen a la mancomunidad. 2) Las subvenciones que le señalen voluntariamente las diputaciones. 3) Recargo sobre cuotas y demás percepciones del Tesoro comprendidas en el plan de contribuciones, impuestos y rentas del Estado.»

- En referència a la capacitat jurídica que tindrien les Mancomunitats, p. 361:

«Las mancomunidades tendrán plena capacidad jurídica para adquirir, poseer, enajenar y obligarse. No obstante necesitarán autorización del Gobierno para contratar empréstitos.»

- En referència al nomenament d'un delegat del Govern a la capital de la Mancomunitat, als centres consultius que es crearien i a les facultats que tindria el delegat governamental, p. 361-362:

«Constituida una mancomunidad, el Gobierno nombrará un delegado en la capital de la misma que podrá ser el gobernador civil, que organizará en la capital del distrito universitario centros consultivos, uno técnico, otro artístico, que informen en último trámite los proyectos de obras públicas de interés municipal, provincial o regional. Para constituirlos designará a los jefes de las oficinas provinciales correspondientes, profesores de la Universidad o Escuelas especiales, correspondientes de las Reales Academias de Madrid, Presidentes o directores de las Academias de la localidad.»

3.5.24 *L'altra cadena* ⁵⁷³

Prat, en aquest article, exposava el rebuig que hi havia a Catalunya contra el projecte de llei governamental en què es limitava el dret d'associació.

Iniciava l'article referint-se a com valorava Francisco Giner de los Ríos la importància que tenia a Catalunya la vida associativa i corporativa, p. 362:

«Un dels homes més prestigiosos de la Institució lliure d'ensenyança, de Madrid, en Francisco Giner de los Ríos, parlava un dia amb - gran amor de l'arreladíssim esperit d'associació que caracteritza la gent catalana i no parava de resseguir en les cròniques locals de Barcelona aqueixa esplèndida, variada, complexa, exuberant vida corporativa que fecunda les iniciatives particulars en la capital de Catalunya.»

Assenyalaria que la importància de la vida associativa i corporativa també s'apreciava des de fora de Catalunya, p. 362:

«Els que viuen en una societat uniformada i comunista on, per sobre del ramat confós, indestriat, amorf de les multituds, no s'aixeca enlaire sinó l'Estat, per llei del contrast, se n'adonen més que nosaltres mateixos, d'aqueixa rica florida d'associacions, virtut i vici alhora (que de tot hi ha segons els casos), del nostre temperament individualista.»

Ressaltava les diferents formes que podia assolir la vida col·lectiva i la importància dels resultats que s'havien obtingut amb l'acció de les corporacions, p. 362-363:

«Germandats, confraries, comunitats religioses, gremis, societats obreres, societats patronals, societats recreatives, ateneus, acadèmies, catequístiques, patronats, cooperatives, centres polítics, cercles aristocràtics, associacions benèfiques, agrupacions de joves, d'estudiants, de dependents, de viatjants de comerç, d'excursionistes... formen pel damunt dels individus isolats una veritable boscúria, una grandiosa selva d'institucions col·lectives, on cada activitat humana individual és multiplicada per la cooperació i la coordinació que naixen de l'acció corporativa.

Tot lo millor que s'ha creat de nou a la nostra terra en tots els ordres de la vida és d'aquesta deu fecunda que ha nascut.»

Exposava alguns dels resultats que s'havien obtingut:

- A l'àmbit de l'ensenyança de la joventut, p. 363:

«Els establiments d'ensenyança que eduquen la nostra joventut, són deguts a l'associació, especialment a l'associació religiosa, a les congregacions.»

---

⁵⁷³ *Ibidem*, 362-364. L'article fou publicat el 19 d'octubre 1907 a *La Veu de Catalunya*.

- Els “Ateneus i Acadèmies” feien una obra de “vulgarització dels coneixements”.
- A l'àmbit de l'ensenyança superior: “la renovació de l'ensenyança superior l'ha començada una jove i ja robusta associació, els Estudis Universitaris Catalans”.
- A l'àmbit de la producció i del comerç, p. 363:

«Mirem la producció catalana, estudiem la seva gestació en la divuitena centúria, i els seus progressos ulteriors, passades les guerres i revoltes; recordem les lluites titàniques que ha sostingut per a empeltar en les esferes del Govern d'Espanya el criteri proteccionista i acudiran als nostres llavis noms de corporacions prestigioses, consagrades les unes amb la consagració d'una brillant història, com la junta de Fàbriques i la mai prou enaltida Junta de Comerç de Barcelona, consagrada l'altra, el Foment, per l'èpica empresa de donar ideals econòmics moderns a una casta governant de mentalitat econòmica primitiva.»
- A l'àmbit de la llengua catalana, p. 363:

«La resurrecció de Catalunya està lligada a la resurrecció de la seva llengua, a la creació de la seva literatura, i a la història d'aquesta renovació iniciada a Catalunya, és amb això que s'han fixat.»
- A l'àmbit de les reivindicacions polítiques, p. 363:

«Recordi's l'acció dels conservadors catalans en pro de l'element de representació corporativa tímidament admès en l'organització del Senat; va ser l'única concessió que en la confecció de la Constitució varen fer a les pretensions dels catalans que havien treballat en favor de la restauració. I de la mateixa manera podíem recordar la manera de constituir determinades juntes com la del Parc, de la Presó, de Llotja, etc., que obeeix a l'esperit corporatiu de Catalunya, igual que les petites concessions fetes amb aqueix esperit en diferents projectes de reforma municipal i provincial, embastats de poc pels governs d'en Maura i d'en Moret.»

Prat exposava les conseqüències que tenia que l'Estat legislés contra “el dret d'associació”, p. 363:

«Trepitjar el dret d'associació és, doncs, trepitjar un dels més grans amors, una de les més grans adhesions de Catalunya; encadenar les associacions és encadenar Catalunya mateixa, és prendre-li l'instrument cabdal de la seva reconstrucció.

Que si amb la lliure associació hem arribat on som ara, de la lliure associació hem d'esperar les grandioses organitzacions futures que ens han de dur la victòria definitiva.

El malaventurat projecte de llei d'Associacions, com ja deia en Cambó a la Lliga, és, doncs, un pas més de la política que representa la llei de les jurisdiccions.»

Ressaltava els resultats que tindria per al catalanisme que l'Estat legislés contra “el dret d'associació”, p. 363:

«Tant o més que antireligiosa és anticatalana. És una provatura més del maquiavel·lisme moretista per a desconjuntar la solidaritat catalana i deturar-la abans de la seva transformació en solidaritat espanyola. I tant com sectària i anticatalana, és regressiva, és retrògrada, i per regressiva i absolutista i retrògrada és doblement anticatalana.»

Es referia a la repercussió política que representava la ingerència de l'Estat en la llibertat de l'associacionisme, p. 363:

«Que per tradició, pel caient natural de la nostra psicologia ètnica, els catalans creiem, com els mestres més famosos de l'esperit contemporani, com Spencer, per exemple, que no hi ha llibertat allà on l'Estat, amb el pretext que es vulgui -mai en falten - invadeix l'esfera de la personalitat individual i l'esfera de les personalitats morals que de la personalitat individual lliurement se deriven.»

Remarcava la reacció que havia manifestat l'opinió catalana davant l'intent estatal de legislar en contra de la llibertat associativa, p. 364:

«L'opinió catalana s'ha declarat resoltament en contra d'aqueixa nova temptativa estatista; i amb més força, amb més esclat encara hauria retrunyit la protesta, si s'hagués cregut possible l'aprovació del projecte, si s'hagués enfocat amb una concepció integral la campanya.»

Assenyala l'actuació que havien de tenir tots els catalans “contra aqueix projecte”:

- Els polítics: “els polítics perquè aixafa les nostres associacions”.
- Els obrers: “els obrers perquè esclavitzava les seves societats, privant-les d'assolir la força de les Trade Unions angleses”.
- Els fabricants: “els fabricants perquè entrebanca les seves unions patronals”.
- Els músics i literats i els homes de ciència: “els músics i literats i els homes de ciència, perquè a tots els roba el seu cabdal instrument, l'associació voluntària”.
- Els catòlics: “els catòlics perquè és una llei tirànica que sotmet a la Iglésia a un règim d'excepcionalitat odiosa”.

- Els “esperits sincerament devots de la civilització moderna, que de la lliure associació n’han fet un dogma i una religió”.
- Tots els catalans: “tots els catalans, que Catalunya amb la lliure associació va fent i ha d’acabar la conquesta de l’Estat”.

3.5.25 Proposició acceptada per unanimitat per l’Assemblea de Diputacions provincials d’Espanya el novembre de 1907 a Sevilla ⁵⁷⁴

Els compiladors de l’*Obra Completa* de Prat reporten en una nota⁵⁷⁵ la procedència d’aquest document en què es recollia la proposició que s’aprovà a l’Assemblea de Diputacions provincials d’Espanya, que es celebrà el 7 de novembre de 1907 a Sevilla.

A la proposta que s’aprovà, que es referia a la modificació de l’article que, formant part de l’articulat del projecte de llei de reforma de l’Administració local, es dedicava a la formació de Mancomunitats, es recollia la totalitat de la *Proposició adicional sobre Mancomunitats provincials al projecte de reforma de l’Administració local*, que el juny de 1907 presentà Prat a la ponència encarregada de preparar l’Assemblea de Sevilla.

Prat presentà personalment a Maura el text de la proposició aprovada per a que la traslladés a la comissió parlamentària que elaborava el dictamen del projecte de llei.

Remarquem algunes de les modificacions que s’acordaren a l’Assemblea de Sevilla:

- En referència a qui podria prendre la iniciativa per a formar una Mancomunitat, p. 364-365:
  - «A) - *El Gobierno.*
  - B) - *Una o mas Diputaciones provinciales.*
  - C) - *Uno o varios de los Ayuntamientos de las provincias a que haya de referirse la Mancomunidad.*
  - D) - *La mayoría de los Diputados y Senadores de cualquiera de las provincias.»*
- En referència a què hauria de constar en el projecte de constitució d’una Mancomunitat, p. 365:
  - «*Cualesquiera que sean los promovedores de la Mancomunidad, deberán formar desde luego el Proyecto de ella, que contendrá indispensablemente: 1.º Las provincias que deban formarla. 2.º Los servicios que ha de tomar a su cargo. 3.º Los recursos*

---

⁵⁷⁴ Ibídem, p. 364-367

⁵⁷⁵ Ibídem, p. 364. Nota núm. 21: “APR, ANC, prest. V, C 5/6. Text mecanografiat”.

que habrán de nutrir su presupuesto. 4.º Si la Mancomunidad ha de circunscribirse a un objeto concreto, terminado el cual deba disolverse; si aun cuando tenga un objetivo general indeterminado debe pactarse por un plazo fijo o si, por el contrario, se trata de formar una Mancomunidad permanente y perpetua.»

- En referència a l'establiment del mecanisme que es seguiria per a la formació de la Mancomunitat després que s'hagués formulat el Projecte, p. 365:

«La Mancomunidad no será nunca forzosa para ninguna de las provincias comprendidas en el Proyecto. Aceptadas no sólo la conveniencia de la Mancomunidad sino la integridad del Proyecto por todas las provincias interesadas, queda aquélla establecida de hecho y de derecho, y a su cargo el establecimiento de las reglas que hayan de presidir su organización dentro de los preceptos de esta ley.»

- En referència a la constitució d'una Assemblea formada per representants de les Diputacions: *“La Asamblea acordará en definitiva todo lo concerniente al régimen de la Mancomunidad y de un Consejo que la gobierne y administre”*.

- En referència a les modificacions en la constitució d'una Mancomunitat que podria proposar el seu Consell: *“Si la Mancomunidad hubiese de ser perpetua, el Consejo podrá proponer modificaciones en su constitución, que acordará en su caso el Consejo de Ministros”*.

- En referència als serveis que podrien sol·licitar les Mancomunitats permanents, p. 366:

«Las Mancomunidades permanentes podrán solicitar del Gobierno: 1º. La construcción y conservación de carreteras incluidas en el plan general del Estado; 2º. La construcción de ferrocarriles secundarios, respecto de los que tendrá la Mancomunidad los derechos de reversión y rescate que al Estado reserva la legislación vigente, y la concesión a perpetuidad de los que a su costa construya. 3º. La facultad de establecer líneas telefónicas de Servicio público. 4º. La facultad de cuidar de la enseñanza universitaria y de las técnicas o especialidades existentes, y establecerlas donde no existan. El Estado limitará su intervención, aparte de la superior inspección que respecto de todos los organismos le incumbe, a fijar el mínimo de conocimientos para cada título facultativo de los que tienen reconocido un monopolio de aptitud en las leyes vigentes; pero dentro de este límite podrán los establecimientos de enseñanza señalar con libertad los planes de estudios, subdividir las asignaturas, establecer otras nuevas, y nombrar los Profesores por acuerdo del Claustro y mediante aprobación de la Mancomunidad.»

- En referència a l'aprovació dels serveis per part del Govern, p. 366:

«El Gobierno deberá necesariamente otorgar estos servicios a las Mancomunidades que lo soliciten, pero transcurridos cuatro años de la constitución de la Mancomunidad, podrá el Gobierno retirarle las atribuciones de cierta índole de las que se hubiere hecho uso indebido. El acuerdo deberá ser motivado y adoptado en Consejo de Ministros, dando luego cuenta a las Cortes.»

- En referència a que el Govern podria contractar amb la Mancomunitat un concert econòmic, p. 366:

«El Gobierno podrá, si lo estima conveniente y encuentra garantías suficientes, contratar con la Mancomunidad un concierto económico, bajo la base de los conceptos contributivos de las demás provincias.»

- En referència als ingressos que tindrien les Mancomunitats, p. 366:

«Las Mancomunidades permanentes percibirán los siguientes ingresos: 1º. Las cantidades con que el Estado las subvencione, en consideración a los servicios del mismo de que se encargue. 2º. Las subvenciones que voluntariamente les señalen las Diputaciones. 3º. Recargos sobre cuotas y demás ingresos del Tesoro, comprendidos en el plan de contribuciones, impuestos y rentas del Estado.»

- En referència a la capacitat jurídica de les Mancomunitats, p. 366:

«Tendrán las Mancomunidades plena capacidad jurídica para adquirir, poseer, enajenar bienes y para obligarse; no obstante necesitarán autorización del Gobierno para contratar empréstitos.»

- En referència al nomenament d'un Delegat del Govern, a la constitució de centres consultius i a les facultats del delegat del Govern, p. 366-367:

«Constituida una Mancomunidad, el Gobierno nombrará en la capital de la misma un Delegado, que podrá ser el Gobernador civil, y organizará en la capital del distrito Universitario centros consultivos, uno técnico y otro artístico, que informen en último trámite los proyectos de Obras públicas de interés municipal, provincial o regional. Para constituirlo designará los Jefes de las Oficinas provinciales correspondientes, profesores de la Universidad o escuelas especiales, correspondientes de las Reales Academias de Madrid, y Presidentes o Directores de las Academias de la localidad. El Delegado del Gobierno resolverá los asuntos informados, con las mismas facultades que la legislación actual de Obras públicas reserva al Ministro.»

3.5.26 *Discurs presidencial als Jocs Florals de Sant Martí de Provençals*⁵⁷⁶

Els compiladors de l'*Obra Completa* de Prat reporten en una nota⁵⁷⁷ la procedència d'aquest document que fou "transcrit i publicat per Enric Jardí al recull *La Nació i l'Estat*".

El novembre de 1907, Prat en aquest discurs posà de manifest la importància que els Jocs Florals tenien per a la recuperació de la llengua catalana i la importància que tenia la llengua, com a "essència mateixa de la nacionalitat" i com a "ànima mateixa de la pàtria":

Iniciava el discurs adreçant-se als "amics" i "companys", p. 367:

«Heu volgut que sota aqueix cel nostre enterbolit pel fum de les fàbriques, hi florís la poesia i ho haveu lograt. Dintre de poc sentirem la veu inspirada dels poetes que han respost amatents a la vostra crida. Dintre de poc una dona triada pels cantors de la bellesa pujarà a presidir-nos a tots, aclamada, amb unànime plebiscit, per reina.»

De l'espectacle "sempre hermós" dels Jocs Florals que es celebraven a Sant Martí de Provençals, assenyalava la transformació que havia sofert Sant Martí, pg. 367:

«És hermós quan té per marc les esplendideses d'un gran festa ciutadana; és hermós en el recinte improvisat d'una vila pagesa, oberta a totes les sentides dels camps, de la natura; és hermós en aqueixa població vostra que, per creixença meravellosa, ha passat de vila agrícola adormida en els aiguamolls del pla, dolçament bressada per les llegendes de les grans festes provençals, a empori industrial de la gran metròpoli catalana.»

Referint-se a que hi havia sectors que voldrien que la festa dels Jocs Florals fos l'acte "d'un cenacle de privilegiats", en què no hi participés el poble ni es manifestessin els seus sentiments actuals, assenyalava que la festa de Sant Martí era "la manifestació solemne de sentiments actuals del poble", p. 368:

«I la força dels jocs florals catalans és cabalment aqueixa constant comunió amb els sentiments de tot un poble; és el viure a ple aire de tota la terra catalana; és el créixer pertot, a ciutat com a muntanya, en les viles pageses com en els grans centres industrials; és l'entrar-hi tots els catalans sense excepcions ni privilegis, com en altra grandiosa sardana, a on tot un poble canta donant-se les mans.»

---

⁵⁷⁶ *Ibidem*, p. 367-369.

⁵⁷⁷ *Ibidem*, p. 367. Nota núm. 22: "Text a l'ANC, transcrit i publicat per Enric Jardí al recull *La Nació i l'Estat*".

Prat remarcava els beneficis que aportaven els Jocs Florals, que eren la festa de tots els catalans i la festa viva de la poesia i que significaven “la devoció del poble català a la llengua”: “Jo hi veig, en aqueixa difusió de la nostra festa, dos altíssims beneficis per a la nostra terra: un benefici d'educació social, un benefici d'educació patriòtica”.

Exposava què pensava de que en els períodes de decadència dels pobles, com a conseqüència de no existir un horitzó comú, l'egoisme individual triomfava sobre els sentiments col·lectius i socials i es generaven egoismes de “classe”, de “professió”, de “vila”, de “comarca”, de “província” i de “nació”, p. 368:

«Tots els actes de la vida social d'un poble exerceixen per irradiació una influència mútuament fecundadora, i, així, el treball del poeta beneficia l'industrial i el treball de l'industrial, el literat; i el del literat i l'industrial, l'home de ciència; i el de l'investigador i el poeta i el productor, l'estadista i el polític.»

Posava l'exemple d'Alemanya en què cadascú amb la seva obra beneficiava als demés: “el treball del poeta beneficia l'industrial i el treball de l'industrial, el literat; i el del literat i l'industrial, l'home de ciència; i el de l'investigador i el poeta i el productor, l'estadista i el polític”. Assenyalava el resultat que d'aquell esforç col·lectiu havia obtingut l'economia alemanya, p. 368:

«Qui gosarà negar que els poemes de Goethe i els cants de Heine han preparat els viatjants alemanys al camí dels mercats del món? Qui pot desconèixer, doncs, que el cant d'aquests poetes ha contribuït a enriquir materialment els industrials germanòfils i a augmentar el benestar dels seus obrers, al mateix temps que enriqueix amb joies immortals el patrimoni espiritual de la gran pàtria alemanya.»

Ressaltava la importància que havia representat per al progrés cultural, industrial i econòmic de Catalunya la tasca que va fer la “la mai prou enaltida” Junta del Comerç de Barcelona, “una gloriosa institució d'obrers del comerç i de la indústria”, p. 369:

«Aqueixa Junta, instrument primer del renaixement econòmic de Catalunya, conscient o inconscientment penetrada d'aqueix sentit de solidaritat, a més de cuidar-se de promoure la riquesa, va fomentar els estudis històrics, va fer conèixer el nostre passat. Fent conèixer el passat, va fer admirar-lo. De l'admiració, en va venir la comparació amb el present. Els mals del present varen desvetllar el desig d'un pervindre que s'acostés a les grandeses del passat. I veu's aquí com, del treball d'una institució econòmica, se'n deriva tota una restauració històrica, tota una renaixença literària, que avui comença a tocar la fruita desitjada d'una era de restauració política.»

Assenyalava dos beneficis que s'obtenien amb les festes dels Jocs Florals:

- El desvetllament del sentit de solidaritat entre els elements de poble, p. 369:
«Doncs bé, aqueix altíssim sentit de solidaritat entre els elements d'un poble, necessari per a enlairar-se a la concepció integral de nacionalitat, aquestes festes poètiques el van desvetllant d'un cap a l'altre de la terra catalana, aplegant-vos a tots una hora o altra, un dia o altre, així els que viuen integrats a les lluites polítiques com els que estan reclosos en la quietud del seu estudi, com els que feinegen febrosament en els magatzems i taulells, en tallers i quadres, a l'entorn d'aqueix culte de la poesia, que és alhora culte sagrat de la llengua de la pàtria.»

- I la consciència que es prenia del valor que tenia la llengua catalana, p. 369:
«Quin és l'altre benefici, benefici imponderable, d'aquestes festes?: despertar en tots els catalans la consciència del valor, de la dignitat de la llengua pròpia, exalçant-la als ulls de totes les multituds catalanes, de la mateixa manera que van anar exalçant-la els jocs Florals de Barcelona als ulls de la intel·lectualitat barcelonina. En una paraula: traïem-la de la consideració de dialectes en què havia caigut per culpes de propis i estranys.»

Prat finalitzava el discurs exposant els aventatges de ressaltar la importància de la llengua catalana: “Així, al complir amb la nostra llengua complirem amb la nostra pàtria, que al capdavant la llengua és l'essència mateixa de la nacionalitat, l'ànima mateixa de la pàtria”.

3.6 Conclusions del capítol

L'obra i l'actuació que Prat dugué a terme durant l'any 1907, s'emmarcava en la intensa activitat política que a Catalunya es desenvolupà des del moviment de la Solidaritat Catalana presentant candidatures a les eleccions provincials i generals.

El 14 d'abril es celebrà a Barcelona, al teatre Tívoli, un acte electoral en què es discutiren i s'aprovaren els punts que, coneguts com el programa del Tívoli, subscrigueren tots els partits que donaven suport i integraven el moviment solidari. Prat tingué una participació decisiva en la formulació del programa solidari, en què s'afirmava que només una representació del cos social de la Nació podria renovar la vida parlamentària i introduir les reformes polítiques que es necessitaven.

La candidatura de la Solidaritat obtingué excel·lents resultats a les eleccions provincials de Barcelona en què es renovava la meitat dels diputats. El 23 d'abril, al constituir-se la nova corporació, Prat fou elegit president de la Diputació provincial de Barcelona amb el suport dels partits que formaven la Solidaritat Catalana. En l'acte de pressa de possessió de la presidència, Prat presentà un pla d'actuació amb què es proposava iniciar una ambiciosa obra en els àmbits de la llengua i la cultura catalana, les obres públiques i la beneficència.

El 18 de juny de 1907, com a mostra de la voluntat de complir aquells objectius, ja es presentava el Dictamen-Acord de constitució de l'Institut d'Estudis Catalans, la nova institució que havia de ser l'instrument clau per a començar a treballar per la cultura científica i literària. Catalunya, amb la creació de l'Institut, a partir d'aquell moment disposaria d'una institució d'alta cultura similar a les institucions estrangeres més prestigioses.

El maig de 1907, Prat presentà a l'Assemblea d'alcaldes de la província de Barcelona una proposta en què desenvolupava àmpliament el projecte inicial de creació de Mancomunitats que preparà per a presentar, el novembre de 1906, a la Primera Assemblea de Diputacions provincials que es celebrà a Barcelona.

El juny de 1907, Prat presentava una *Proposició addicional sobre Mancomunitats provincials al projecte de reforma de l'Administració local* a la ponència encarregada de preparar la següent Assemblea de Diputacions provincials d'Espanya que s'havia de celebrar el novembre de 1907 a Sevilla.

Finalment, a l'Assemblea que es reuní a Sevilla s'aprovà la totalitat de la proposta redactada per Prat, en què s'ampliaven les limitades possibilitats que tenien les Mancomunitats que es preveien inicialment en el projecte de llei de reforma de l'Administració local.

En 2 obres escrites abans que l'abril de 1907 fos elegit president de la Diputació de Barcelona, podem copsar que Prat ja tenia una idea molt clara de les funcions que podria assolir una institució de nova creació que agrupés les quatre províncies catalanes.

A l'article *La crida d'ara*, publicat el març de 1907, Prat ressaltava les diferències que hi havia a Catalunya entre la puixança econòmica de la ciutat de Barcelona i altres ciutats industrials catalanes i la situació d'endarreriment que encara hi havia a "comarques senceres, grans com províncies":

«I la nostra terra ni és encara un país culte, ni és un país ric. Passa, amb aquests ordres de l'activitat col·lectiva, el que passa amb la regeneració política: hi ha a Catalunya alguns oasis en què la vida econòmica es tan intensa com a Bèlgica, però la major part de Catalunya continua sotmesa a la somnolència característica d'Espanya.»

Com a exemple de les actuacions que havien d'emprendre les Diputacions catalanes per a millorar les comunicacions entre les comarques, Prat destacava que a la Diputació de Barcelona s'havia plantejat la necessitat de construir una xarxa regional de ferrocarrils secundaris:

«La Diputació de Barcelona que ara acaba, ja l'ha plantejat i estudiat amplament, aquest capital problema de la construcció d'una xarxa regional de ferrocarrils secundaris; la Diputació que per l'abril ha de constituir-se, la Diputació que ara els ciutadans són cridats a elegir, haurà de resoldre'l i començar-ne l'execució fecunda.»

A la *Ponencia acerca de los ferrocarriles secundarios*, datada l'abril de 1907, dos setmanes abans de que fos elegit president de la Diputació, Prat considerava que la xarxa ferroviària secundària tenia que ser una xarxa regional que abastés el conjunt de Catalunya:

«La red, debe ser, pues, red regional, debe ser red catalana, ya que la única provincia viva, orgánica, con unidad de vida social, con unidad de vida económica es, no la provincia de Barcelona ni la de Tarragona ni las de Lérida o Gerona, sino la antigua provincia llamada Principado de Cataluña.»

Per assolir aquell objectiu, que abastava les quatre Diputacions catalanes, es necessitava constituir un organisme regional d'abast supraprovincial que s'encarregués d'aquest i d'altres serveis. Mentre no fos possible la constitució de la Mancomunitat regional, proposava la distribució dels serveis públics que podrien anar a càrrec dels diferents àmbits territorials: els municipis, “*primera sociedad territorial*”; les províncies, “*segunda sociedad territorial*”; i la Nació, “*el tercer grado de la sociedad territorial*”:

En el discurs de l'acte de pressa de possessió, que es formalitzà a la sessió del 24 d'abril de 1907, Prat presentà les principals línies de treball que orientarien la seva acció de govern en els àmbits de les obres públiques, la llengua i la cultura catalana i la beneficència. Amb aquell programa d'actuació es proposava transformar la vida d'un organisme administratiu, que tenia les mateixes competències que la resta de les Diputacions provincials espanyoles, en

un organisme impulsor de la millora cultural i social i estimulador de la riquesa de la província de Barcelona i, per extensió, també de la riquesa de Catalunya i d'Espanya.

A partir d'abril de 1907, Prat anà posant en pràctica els objectius que s'havien plantejat des del catalanisme polític. Des de la presidència de la Diputació, un organisme que només tenia un abast provincial, institucionalitzà un model d'actuació en l'àmbit de la cultura catalana. Mitjançant el conjunt de les institucions culturals i socials, que s'impulsaren o es crearen de nou, es posaren les bases de la modernització cultural i tècnica de Catalunya i la millora de les condicions de vida de la societat catalana.

En l'obra escrita de Prat podem copsar la importància que concedia al grau d'educació política que havia assolit el poble català, que es manifestava en el suport que aquest donà a la candidatura electoral de la Solidaritat Catalana, i la importància que concedia a l'impuls de la llengua i la cultura catalana, al progrés social i econòmic i a dotar Catalunya del conjunt de serveis públics que tenien els països que havien assolit un elevat grau de civilització: la creació de l'IEC, quan encara no havien transcorregut dos mesos de la seva elecció com a president de la corporació provincial, és una mostra evident de la voluntat de Prat d'executar la vasta obra que s'havia proposat realitzar.

Com a home de govern, Prat tenia dissenyat un pla d'actuació que es podia començar a portar a la pràctica immediatament, en l'àmbit de la província de Barcelona, i un pla d'actuació de futur, que abastant el conjunt de Catalunya es podria iniciar quan s'autoritzés a les Diputacions unir-se per crear Mancomunitats regionals. Aquells plans d'actuació eren la plasmació pràctica de l'obra doctrinal que el mateix Prat havia elaborat en l'etapa prèvia.

Aprofitant els bons resultats electorals que obtingué la Solidaritat Catalana, Prat, com a experimentat home de partit, posà en pràctica abastament el tacticisme polític que li permeté, en el primer període de la seva actuació de govern, dur a terme una vasta obra institucional que tenia el suport d'una gran part de les forces polítiques catalanes.

PART SEGONA:

L'ACTUACIÓ POLÍTICA I L'OBRA DE PRAT DE LA RIBA DE 1905 A 1917

CAPÍTOL QUART:

L'ACTUACIÓ I L'OBRA DE 1908 A 1909

4. L'ACTUACIÓ I L'OBRA DE 1908 A 1909

En aquest capítol presentarem l'actuació i l'obra escrita de Prat de la Riba en el període 1908-1909.

4.1 L'any 1908

Dels esdeveniments polítics que tingueren lloc l'any 1908⁵⁷⁸, destaquem:

- En l'àmbit polític estatal, la retirada dels representants parlamentaris catalans en el Congrés amb motiu de la votació en contra de retirar la llei de jurisdiccions.
- En l'àmbit de la política catalana, les divergències entre els sectors dretans i esquerrans de la Solidaritat Catalana que originaren la desfeta de l'entesa solidària.
- En l'àmbit de la política provincial de Barcelona, el discurs que pronuncià Prat davant dels Reis d'Espanya amb motiu de la visita que aquests feren al Palau de la Diputació.
- En l'àmbit de la política municipal de Barcelona, la presentació del Pressupost extraordinari de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona, que originà un procés de tensions entre les forces polítiques que tenien representació al consistori barceloní.

4.1.1 La retirada del Congrés dels parlamentaris catalans

Quan en el Parlament espanyol es votà en contra de la proposició de suprimir la llei de jurisdiccions, que era un dels objectius polítics de la Solidaritat Catalana, tots els diputats solidaris van abandonar la cambra legislativa.

El juny es va convocar una Assemblea de diputats provincials i de regidors municipals de tot Catalunya que, presidida per Prat de la Riba, es celebrà a Barcelona al Palau de la Música. A l'Assemblea es tractà dels motius de la retirada dels parlamentaris catalans i es votà una proposta presentada per Prat en què es demanava el retorn dels diputats al Parlament espanyol.

Prat, en el discurs d'obertura d'aquell acte, posà de manifest que era la primera vegada, després de segles, en què es reunien els representants de tota Catalunya i que es portava una força nova que era la consagració plena i efectiva de la voluntat de tots els ciutadans.

A l'Assemblea s'acordà:

---

⁵⁷⁸ L'any 1908 s'inicià la guerra de Melilla, que seria una de les principals causes dels greus esdeveniments que es visqueren l'any següent a la ciutat de Barcelona.

- Ratificar als diputats i senadors de Solidaritat Catalana la confiança que en ells havia dipositat el poble de Catalunya.
- Demanar als parlamentaris catalans solidaris que tornessin a ocupar el seu lloc al Parlament espanyol.
- Demanar als parlamentaris catalans solidaris que, “amb totes les forces i per tots els medis que les circumstàncies permetessin” i “son patriotisme” els aconsellés, lluitessin “enèrgicament” perquè amb la derogació de la llei de jurisdiccions i el reconeixement de la personalitat de Catalunya quedessin satisfets els ideals autonòmics del poble català.

4.1.2 L'esclat de les divergències entre els sectors esquerrans i dretans de la Solidaritat Catalana

Les divergències entre els sectors dretans i esquerrans de la Solidaritat Catalana anaren augmentant fins el punt que Emili Junoy i Ildefons Sunyol renunciaren a les seves actes parlamentàries. Per a cobrir aquells llocs i els de Nicolàs Salmerón, que havia mort, i de Francesc Macià, que havia optat per a ocupar l'escó en representació de les Borges Blanques, el 13 de desembre tingueren lloc eleccions parcials a diputats a la ciutat de Barcelona.

A les eleccions, que foren favorables als republicans no solidaris, sortiren elegits, per la candidatura republicana lerrouxista, Alejandro Lerroux García, Joan Sol i Ortega i Hermenegildo Giner de los Ríos.

4.1.3 El discurs que pronuncià Prat davant dels Reis d'Espanya

El 22 d'octubre, els monarques espanyols, Alfons XIII i Victòria Eugènia, acompanyats d'Antoni Maura, president del consell de ministres, visitaren la ciutat de Barcelona.⁵⁷⁹

Arran de la visita reial a Barcelona es proposà a Prat per a la concessió de la creu d'Isabel la Catòlica. L'acceptació d'aquella distinció per part de Prat, fou interpretada com un acostament dels dirigents regionalistes de la Lliga al Govern conservador de Maura. El gir de l'estratègia política regionalista es produïa en un moment que, tot i que no s'havia derogat la llei de jurisdiccions, que era un dels principals objectius de la Solidaritat Catalana, el Govern es mostrava favorable a l'aprovació d'una llei en què es contemplés la creació de Mancomunitats.

---

⁵⁷⁹ Durant la visita reial a la ciutat comtal es produïren un seguit d'explosions que, més tard, es descobrí que havien estat promogudes per Juan Rull, que era confident de la policia.

El 23 d'octubre, els Reis foren rebuts al Palau de la Diputació provincial i Prat pronuncià un discurs en què exposava l'obra que estava duent a terme la corporació provincial, obra que es corresponia amb l'ideal de renovació de les activitats de la vida col·lectiva que es vivia a Catalunya.

Prat exposà la tasca que, des de Diputació provincial, s'estava fent en l'àmbit de les obres públiques, de la beneficència, de l'ensenyança i de la cultura:

- La construcció de 800 Km. de carreteres provincials i la previsió de construir 200 Km. Més.
- La despesa anual de 2 milions i mig de pessetes en atencions de beneficència.
- El sosteniment econòmic de l'Institut de Segona ensenyança i de l'Escola Normal.
- El sosteniment econòmic de les Escoles especials: la d'Enginyers industrials, la de Nàutica, la d'Agricultura i la Granja agrícola, la d'Arts i Oficis, la de Belles Arts i la d'Arquitectura.
- La compra dels terrenys i l'excavació de les restes arqueològiques que es localitzaven a Empúries i la formació d'un Museu a la ciutat de Barcelona que albergaria les restes.

Prat també exposava la tasca que quedava per fer en l'àmbit de les obres públiques, de la cultura i de l'ensenyança industrial:

- Finalitzar la construcció de la xarxa de ferrocarrils secundaris, que afavorissin la comunicació entre les diferents comarques catalanes.
- Regularitzar les avingudes pluvials, especialment a la conca del Llobregat.
- Fundar biblioteques, laboratoris i les institucions que formaven els recursos intel·lectuals de que disposaven els estudiosos en d'altres països.
- La creació a Barcelona d'una Universitat Industrial, que facilités a patrons i obrers els medis per a intensificar l'activitat productiva.

Prat considerava que per a poder assolir aquells objectius era necessari que s'introduïssin reformes en l'organització i en l'administració de l'Estat:

- Augment de les funcions de les corporacions locals i provincials.
- Recuperació de les antigues institucions de govern catalanes.
- Introducció de reformes en la gestió econòmica dels recursos que recaptava la hisenda espanyola.

4.1.4 El projecte del Pressupost extraordinari de cultura de l'Ajuntament de Barcelona

L'abril de 1908 es presentà a l'Ajuntament de Barcelona, a iniciativa dels regidors republicans solidaris, el projecte de Pressupost extraordinari de Cultura en què es preveia una important despesa per a la construcció de nous grups escolars a la ciutat.

Una part dels regidors regionalistes que no estaven d'acord amb la base cinquena, en què es reconeixia la neutralitat religiosa, iniciaren una campanya en contra del Pressupost amb la publicació d'articles a *La Veu de Catalunya* i en un míting que es celebrà el 19 d'abril. El 24 d'abril, tot i l'oposició de part dels regidors municipals, s'aprovà el Pressupost.

En mig del conflicte, Prat, els dies 1 i 5 de maig, publicà a *La Veu de Catalunya* dos articles sobre aquella qüestió:

- Referint-se al context polític, en què l'ideal d'autonomia formulat des de Catalunya podia trobar satisfacció en el projecte d'Administració local que es tramitava en el Parlament, considerava que demanar l'anul·lació de l'aprovació del Pressupost, apel·lant a l'actuació de l'alcalde, del governador o del ministre, seria anar contra els principis d'autonomia⁵⁸⁰ que era l'ideal de l'ànima catalana.
- Tot i reconèixer que la seva posició personal era contrària a la neutralitat religiosa, considerava que la suspensió del Pressupost constituiria un mal immediat per a la cultura de Barcelona.
- Deia que la supressió del projecte de Pressupost tindria fatals conseqüències per al futur de l'ensenyança a Barcelona.

El 5 de maig de 1908, Domènec Sanllehy, alcalde de Barcelona, va suspendre la base cinquena i el governador civil de Barcelona suspengué definitivament, per ordre governativa, el Pressupost municipal extraordinari de cultura.

---

⁵⁸⁰ Tot i aquella declaració pública, els diputats regionalistes, conjuntament amb els dinàstics i els carlistes, quan els diputats provincials republicans van demanar a la Comissió provincial de la Diputació de Barcelona que es donés suport a l'Ajuntament en la qüestió del pressupost extraordinari de cultura, votaren que la Diputació no s'havia de pronunciar sobre aquell tema.

4.1.5 L'obra de Prat

En aquest apartat presentem l'obra⁵⁸¹ de Prat corresponent a l'any 1908, que està formada per 12 documents: 7 articles que publicà a *La Veu de Catalunya*, 1 esborrany d'article (en galerada), 4 articles i 1 *laude arbitral* que preparà en un assumpte jurídic entre propietaris i censalistes.

4.1.5.1 L'atemptat contra el sufragi⁵⁸²

Prat, en aquest extens article, tractava la qüestió de l'oposició que mantenien els diputats republicans catalans al text del projecte de llei d'Administració local, en què es contemplava la representació corporativa en la constitució dels ajuntaments.

Iniciava l'article assenyalant que hi havia “moments decisius” i que “un dels secrets dels grans homes com dels grans pobles” era “saber aprofitar-los”.

Es referia a dos dels moments decisius en què no s'havien produït canvis a Catalunya:

- L'any 1868, en temps de la revolució de setembre, p. 168:

«L'Almirall deia que si els intel·lectuals catalans haguessin estat a l'altura del seu deure quan les desorientades etapes de la Revolució de setembre, s'haurien, posat ja llavors els fonaments d'un nou règim per Catalunya i per Espanya i Déu sap quants desastres haurien pogut evitar-se.»

- L'any 1898, després de la pèrdua de les últimes colònies d'ultramar, p. 168:

«Després de la guerra amb els Estats Units hi va haver un moment en què tota l'opinió d'Espanya va girar-se de cara a Catalunya i a les solucions catalanes.

El moment era decisiu, podia convertir-se en punt de partida, d'una era de redreçament, de transformació de tota Espanya per obra i gràcia de l'ideal i la força de Catalunya, però van poder més els vicis del temperament català que l'amor de tots a Catalunya, el moment va passar infructuosament, estèrilment per la terra catalana.»

---

⁵⁸¹ Des de que assumí la responsabilitat de la presidència provincial, Prat disminuï notablement la publicació d'articles.

⁵⁸² Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 168-177. L'article fou publicat el 10 de gener de 1908 a *La Veu de Catalunya*.

Prat ressaltava que es tornava a estar en un moment decisiu, p. 168:

«Han passat deu anys. Tornem a ser en una hora culminant de l'ascensió de Catalunya, i els que tot ho hem subordinat sempre al seu interès suprem, veiem amb pena, tant com amb indignació, que si llavors va esterilitzar-se en nom de la santa intransigència i de la sagrada intangibilitat de les Bases de Manresa, - uns anys després derogades unànimement pels mateixos que les havien consagrades) - no falta ara qui es proposa pertorbar l'hora esperada de les primeres concessions, amb qüestions prèvies tan parcials i fragmentàries com la de l'organització del sufragi.»

Es referia a la “invencible repugnància” que despertava la manera com s'havia plantejat “la qüestió de la representació corporativa” i la seva relació amb el sufragi universal, p. 169:

«¿Tan poca fe tenen en la justícia de la seva causa que hagin de defensar-la involucrant-la, confonent-la amb la del sufragi universal "que ningú combat, que ningú ataca"? O és que aquesta temporada de solidaritat no ha tingut prou força per fer-los desprendre dels procediments propis dels vells partits espanyols, en què alguns figuren i dels quals els altres procedeixen, i tornen ara insensiblement a les castisses pràctiques de fer en aquesta qüestió, que és només "d'organització, de manera d'ésser" del sufragi universal, el mateix que tots els elements polítics hostils a Catalunya han fet amb les reivindicacions de la terra catalana?»

Referint-se a com es tractava aquella qüestió, deia que hi havia “qui lleialment” havia combatut “la representació corporativa i res més que la representació corporativa”. Per a explicar l'actuació que s'havia seguit des d'altres àmbits polítics i periodístics, exposava com els “homes que dirigien la política espanyola” havien actuat en el passat en relació amb “la qüestió de Catalunya”, p. 169:

«Tots ho sabem prou bé, que és el que ha reclamat sempre Catalunya. Bé se n'ha dit i repetit de vegades? Bé s'ha escrit i precisat en documents públics i solemnes! Sempre inútilment. Els periòdics en els seus articles, els polítics en els seus discursos, han persistit en la mateixa maniobra: presentar al públic les reivindicacions de Catalunya, que plantegen un problema no de negació, sinó de reorganització de l'Estat, com atacs, com atemptats al ser i a l'existència d'Espanya.»

El resultat d'aquelles maniobres, amb què s'estenia per totes les regions “la llegenda del separatisme de Catalunya”, havia estat “la subsistència del règim actual, amb l'organització actual, que és el que en definitiva es proposaven”.

Denunciava que es volia tornar a repetir la mateixa maniobra, p. 170:

«Doncs, això, això mateix, aquesta mateixa maniobra de mistificació inconscientment, sens dubte, vénen a fer a l'opinió catalana, els que, per la seva significació, més haurien de saber servir-la i respectar-la.»

A continuació Prat, referint-se al sistema electoral, exposava les principals fites que hi hagué en l'evolució de la concessió del dret al vot:

- En relació als grups d'electors que tenien dret al vot, p. 170:
«Tots o quasi tots els pobles que tenen institucions parlamentàries han passat per un període en que només tenien dret a votar els que pagaven una quota de contribució determinada o posseïen tal o qual altra categoria acadèmica o administrativa. En aquest estat de la legislació política, només una part dels ciutadans fruïa de dret electoral. Aquest sistema és precisament el que s'anomena sufragi limitat.»
- En relació al dret a vot de tots els homes a partir d'una “edat determinada”: “el contrari del sufragi limitat és el sufragi universal”.
- En relació a la reivindicació del dret a vot de les dones, p. 170:
«[...] hi ha països en què s'ha començat ja un moviment d'opinió contrari al privilegi que ens atribuïm els homes; un moviment d'opinió que considera que no és veritablement universal el sufragi, mentre n'estiguin excloses les dones.»

Prat, que considerava que la reforma del sufragi universal seria una regressió al sufragi limitat, exposava que la qüestió de la representació corporativa no alterava la universalitat del sufragi, p. 170:

«El principi de la representació corporativa es refereix no al grau d'extensió, a la difusió, a la universalitat del sufragi, sinó a la forma d'exercitar els ciutadans el dret electoral, a la manera concreta d'actuar en la vida nacional aquesta funció altíssima de l'activitat política popular.»

Assenyalava que hi havia dos sistemes de representació de sufragi electoral: el sistema “simplista, geomètric”, en què els votants es repartien en seccions i en districtes electorals, i el sistema orgànic, que era la representació de “l'organització natural” de la societat.

El sistema electoral basat en la “forma inorgànica del sufragi” es caracteritzava per:

- L’agrupació dels electors que componien el cos electoral, p. 171:
«Aquí el principi d'agrupació dels electors per exercir el sufragi - en les ciutats és allà on es veu més clarament - és extern i mecànic: res que brolli de la voluntat ni de les condicions de l'elector, ni de les circumstàncies del lloc: només sabent la primera de les quatre regles en té prou per a fer l'organització, aquesta rudimentària organització del sufragi atòmic, el ministre de la Governació o el seu agent encarregat d'afilerar els votants i regimentar-los.»

- La manca de relacions que hi havia entre els electors, p. 171:
«La secció és una cosa morta, no té casa ni llar. Els electors que la formen no es coneixen els uns als altres, ni es tracten, ni es reuneixen, ni poden establir entre ells cap de les relacions prèvies indispensables perquè l'acte de votar sigui una conseqüència d'una veritable tria de candidats, ni per evitar que els falsos electors falsifiquin la voluntat del poble. És l'isolament forçat de l'elector propici a les rodes, propici a tota mena d'immoralitats, propici al domini de veritables oligarquies polítiques; aquest isolament, causa de totes les corrupcions, de totes les abjeccions del sufragi, amb tant de vigor i de cruesa retretes per en Proudhon i per mols altres campions de les reivindicacions obreres.»

Remarcava que la “forma inorgànica del sufragi”, lligada a “formes socials i polítiques” simplistes, havia estat molt criticada:

- Per les evolucions ideològiques i socials que es vivien, p. 171-172:
«Ha passat per la transformació incessant de les idees, per l'acció de les doctrines històriques, de les doctrines orgàniques, de les destruccions i reconstruccions positivistes; ha passat per la reacció que contra les coses que són provoca sempre la visió de defectuositats i impureses, no esperades o previstes quan eren pur ideal no realitzar; ha passat sobre tot per la impetuosa, la irresistible embranzida de les democràcies obreres, filles del sindicat i la cooperativa, que han trasbalsat aquest nom encarcarat d'institucions mesocràtiques, ideal i instrument de dominació d'una classe només, la classe mitjana. Ja només queda, com supervivència d'aquest estat de coses desaparegut, el sufragi inorgànic.»

- Per la forma en què la classe mitjana havia utilitzat aquella fórmula per a aturar la força de les “masses obreres”, p. 172-173:

«A tot arreu on el poble ha arribat a la consciència de la seva força i dels seus drets, ha vist que el sufragi burlava els seus insomnis i esperances, i aquesta desil·lusió ha inspirat contra el sufragi crítiques desapiadades als apòstols obrers de les masses obreres.

No solament a França, on mercès a la forma inorgànica del sufragi la classe mitjana, per a seguir governant, ha fet als obrers el timo, del socialisme, els ha pres la bandera socialista i amb aquesta bandera omple el Parament de grossos fabricants i de negociants milionaris, sinó fins en els països on la democràcia obrera ha aconseguit força i organització incomparables, com Alemanya, s'aixeca davant per davant d'aquesta organització política artificial del vell liberalisme mesocràtic, la màquina formidable del sindicalisme que ha de destruir-la.»

La reacció contra la “forma inorgànica del sufragi”, segons Prat, era la “forma orgànica del sufragi universal”, p. 173:

«I és d'aquesta meravellosa florida de sindicats d'obrers, que, per transacció en la lluita d'interessos contraposats o per convicció de la injustícia del predomini d'una sola classe, naixerà la nova forma, la forma orgànica del sufragi universal.»

La fórmula orgànica del sufragi electoral es basava en “l'organització natural” i en “l'estructura mateixa de la societat”, p. 173:

«Que el principi constitutiu de la societat és no el sentiment, no la voluntat conscient, sinó el fet de la solidaritat dels homes, fet d'on neix el sentiment, d'on més tard floreix la consciència reflexiva, però que és, que té aglutinats als homes abans de què ho sentin i ho coneguin. I és la solidaritat amb la gradació d'intensitat i de faisó que solda uns homes amb altres, segons el lloc on viuen, la professió que exerceixen, la llengua que parlen, l'estat que formen, la nació continent a què pertanyen, la força creadora de la rica, variada, complexa estructura dels pobles. Doncs bé, els que proclamem el sufragi orgànic i corporatiu no volem altra cosa que una funció política de tanta transcendència com la creació dels cossos sobirans de l'Estat, de la província, del municipi, per mitjà del sufragi universal, sigui exercida seguint aquestes canalitzacions de la vida nacional creades per la solidaritat.»

Remarcava la forma com exercien els ciutadans el seu vot en la fórmula orgànica, p. 173:

«Aquest és el sistema en tota la seva puresa, en tot l'absolutisme de l'ideal, que parteix de la base que tots els ciutadans votin dintre d'organitzacions corporatives i només que dintre de les organitzacions corporatives, amb total supressió de la forma inorgànica del sufragi. Però com que en tots els ordres, i en el polític més, per les

resistències indicades, els canvis, les innovacions han de fer-se suaument, lentament, per modificacions parcials, s'ha començat introduint al costat del sufragi inorgànic, un element de representació corporativa.»

Assenyalava com s'aplicaria la fórmula inorgànica i la fórmula orgànica en la constitució dels Ajuntaments, p. 174:

«Això és el que fa la llei d'administració local en constituir els ajuntaments. Al costat d'una gran, d'una decisiva i ampla majoria de regidors, elegits pel sufragi inorgànic, hi fa entrar una petita part, la tercera, de regidors elegits per compromissaris de les associacions intel·lectuals, econòmiques i obreres. A això queda reduït l'element de representació corporativa, que tan violentament ha remogut cert esperits.»

Exposava dos dels avantatges que suposava la utilització limitada de la fórmula orgànica de “representació corporativa” a l'àmbit municipal:

- Com a “estímul de les activitats altruistes” que oferia l'associacionisme, p. 174:
«El rendista que viu isolat de la vida del seu poble, cuidant-se d'ell només, tindrà vot només en les eleccions del sufragi inorgànic; l'home que sentint-se solidari dels seus germans de ciutat, treballi més intensament a dins de corporacions o associacions que tinguin per objecte la prosperitat del seu poble, més intensament participarà en la seva direcció administrativa, perquè votarà a més dins d'aquestes entitats. L'obrer que senti la solidaritat amb els altres obrers, que associat amb ells contribueixi al millorament de la seva classe, tindrà aquesta mateixa superioritat sobre el que es deslligui de la sort dels seus companys.»
- Facilitant la participació de les “minories innovadores” en la vida municipal, p. 174:
«D'altra banda té aquest règim de transició un altre avantatge que és inapreciable pels que sabem quant fecunda és l'acció estimulante de les noves idees, dels ideals nous; facilita la intervenció en la vida pública de les minories innovadores.»

Remarcava que els catalanistes, com a minoria innovadora, havien utilitzat la fórmula de la representació corporativa, p. 174-175:

«Nosaltres, els catalanistes, ho hem estat minoria innovadora, i tots ho sabem de quina manera ens barraven el pas les oligarquies que detentaven el sufragi, i quines varen ésser les nostres primeres posicions: que tota l'acció triomfalment ascendent de l'ideal català des de la iniciació literària fins a les altures integrals de la Solidaritat actual, està assenyalada com per altres tantes pedres miliàries per les campanyes desenrotllades a

l'Ateneu, al Foment, a l'Econòmica, per la dels Gremis i la Lliga de Defensa en el memorable tancament de caixes, pel plebiscit moral de Catalunya en moments difícils al voltant del directori espontani dels Cinc Presidents... Amb la representació corporativa aquest esperit que ha transformat les nostres corporacions populars hauria entrat molts anys abans en el Consell de Cent de Barcelona i més aviat hauria començat la tasca fecunda de transformar en gran capital la nostra ciutat estimada.»

Aquell sistema, segons Prat, també beneficiava a les societats obreres, p. 175:

«El que anys enrera hauria facilitat la nostra tasca, beneficia avui d'una manera ben immediata a les societats obreres, que tindran acció directa en l'administració de la ciutat, i no per vassallatge a tals o tals altres grups polítics, i als seus candidats que quasi mai han estat obrers.»

Assenyala que des del moviment catalanista, ja des dels seus inicis, s'havia defensat la representació corporativa:

- Coroleu i Almirall, iniciadors del moviment catalanista, havien tractat la qüestió de “l'intens corporativisme del poble català”, p. 175:

«En Coroleu i el pocs que en període literari varen escriure més o menys indirectament sobre qüestions polítiques, cantaven ja les excel·lències de la representació corporativa.

L'Almirall, al construir el seu sistema solucionant totes les qüestions interiors i espanyoles plantejades pel problema català, posava com institució fonamental de la vostra vida política, les Corts Catalanes. I sabeu com proposava organitzar-les? En les seves obres queda escrit: segons ell havien de formar-les diputats elegits així: una tercera part pel sufragi inorgànic (l'actual), altra tercera part per les províncies o districtes o grans comarques i "una altra tercera part per les corporacions". De manera que aquest "gros atemptat" contra el sufragi ve inicialment proposat i no per als municipis, sinó per organitzar el Parlament de Catalunya, per un "reaccionari" tan "regressiu", com el pontifex del federalisme català i del particularisme catalanista en Valentí Almirall.»

- També ho havien fet els “cinc presidentes”, p. 178:

«Quan en hora solemne per Catalunya, de tots ben recordada, el doctor Robert al davant dels presidents de les societats econòmiques, en Sellarés, en Domènec, el marquès de Camps i en Sebastià Torres, va formular davant del poder les aspiracions dels catalans, varen demanar a l'Estat espanyol que constituís els

ajuntaments, les diputacions i el Senat, fent-los elegir totalment, directament o indirecta, per gremis i corporacions.»

L'any 1902, quan Moret va presentar el "projecte de llei municipal", des de l'Ajuntament de Barcelona es va proposar "la representació corporativa". Destacava les conseqüències que hagués tingut l'acceptació d'aquella proposta p. 176:

«Si llavors hagués regit el règim de cartes municipals, avui, per acord unànim de l'Ajuntament, proposat pel ponent Jaume Carner, la meitat dels regidors serien nomenats pels compromissaris de les associacions de Barcelona. distribuïdes no en tres categories com en el projecte de llei d'Administració local, sinó en quatre: de propietaris, de comerciants, i industrials, intel·lectuals i obrers. I aquest *atemptat* contra el sufragi, més gros que el del projecte actual, s'hauria consumat per iniciativa d'en Carner i amb el concurs d'en Mir i Miró, d'en Serraclara i de molts altres republicans, llavors regidors de Barcelona.»

Explicava quina havia estat la posició dels parlamentaris catalanistes en el Congrés de diputats en relació al projecte de llei de reforma de l'Administració local que s'estava debatent, p. 176:

«Finalment, quan davant del projecte de llei actual varen reunir-se els diputats i senadors de Solidaritat Catalana per estudiar-lo i formular-hi esmenes, només dos diputats varen votar en contra de la representació corporativa. Els demés varen assentir-hi i acceptar-la; i en nom de la Solidaritat varen ésser apoiades per en Cambó en les reunions de la comissió parlamentària esmenes per a millorar-la.»

Prat finalitzava l'article preguntant si era justificable la posició adoptada pels republicans radicals, que era una posició que podria destruir el moviment de la Solidaritat Catalana, p. 177:

«I ara jo pregunto a tots els amics i companys, a tots els germans d'una bella jornada triomfal catalana, que ara per momentanis, inexplicables engegaments, han aixecat semblant croada jo us pregunto, lleialment, la mà al cor i els ulls fits només l'interès de Catalunya: Creieu que això pot justificar davant les generacions catalanes, la sort de les quals està avui en les mans de tots, les nostres i les vostres, que llencen per la borda el fi de victòria de la Solidaritat?»

4.1.5.2 *Per Catalunya*⁵⁸³

Prat, en aquest article, continuava incidint en la qüestió de la representació corporativa.

Iniciava l'article dient que escrivia aquelles ratlles, “amb el peu a l'estrep del tren” que l'havia de portar a Madrid “a complir els deures de patriotisme”, “per acabar amb elles la discussió personal” a què s'havia “vist obligat”.

Exposava quina havia estat la motivació que l'havia portat a escriure l'article anterior en què tractava la qüestió de la representació corporativa, p. 379:

«El meu primer article responia a la necessitat de defensar principis del catalanisme, de desfer confusions perilloses i de deixar en son lloc els que han posat tota la seva energia, tot el seu talent, tot l'esperit patriòtic al servei de Catalunya. No podíem callar sense ferir les pròpies conviccions, sense deixar sota el pes d'acusacions velades, d'insídies i suposicions injurioses els homes que han donat tantes proves d'abnegació i patriotisme, al costat dels quals defensaren altres dies els mateixos principis els que avui els ataquen.»

Remarcava la qüestió que havia marcat la divisió interna en el si de la Solidaritat Catalana, p. 380:

«Si en els mítings de Tarragona i Reus, i en la campanya que els ha seguit, els seus organitzadors s'haguessin concretat a atacar la representació corporativa als ajuntaments - qüestió lliure dintre de Solidaritat- i l'elecció de segon grau per als diputats provincials - qüestió unànimement resolta - nosaltres no hauríem fet més que defensar aquella, per creure-la un progrés i tenir-la com un principi de catalanisme, amb una campanya d'articles doctrinals. Però no ha estat així; i al veure com una part de la Solidaritat anava cegament contra la seva obra pròpia; com podia fugir, per a trigar potser a presentar-se, l'ocasió de portar la pedra fonamental a la reconstitució i autonomia de Catalunya, hem posat la defensa al nivell de l'atac, i per sobre de l'amistat, l'amor a la terra.»

Explicava com havien respost els catalanistes: “Després vingué l'atac personal, directe, i directa i personal havia d'ésser la resposta. Per patriotisme, com hem dit altres vegades, callàvem feia temps”.

Prat considerava que la posició de la Lliga Regionalista era clara, p. 380:

---

⁵⁸³ Enric Prat (2000). *Obra completa. 1906-1917*. Op. citat, p. 379-380. L'article fou publicat el 17 de gener de 1908 a *La Veü de Catalunya*.

«El compte és saldat i no volem insistir més en la discussió personal: discutim serenament, reposadament, posant per sobre de tot l'amor a Catalunya i l'amor a aquesta beneïda Solidaritat Catalana que ha juntat tot un poble. Per la nostra part, no volem portar la tristesa als cors dels catalans que amb tota mena de sacrificis han contribuït a la gran obra i han de seguir contribuint-hi; no volem donar gust als nostres enemics amb les nostres baralles.»

Finalitzava l'article explicant què es podia fer a partir de llavors: “Seguim la discussió, acabem la lluita i treballem tots per a Catalunya”.

4.1.5.3 *Per la cultura*⁵⁸⁴

Els compiladors de l'*Obra Completa* de Prat es refereixen en una nota a la procedència d'aquest document⁵⁸⁵, que s'emmarcava en el context dels treballs preparatoris del Pressupost extraordinari de cultura de l'Ajuntament de Barcelona.

El document s'iniciava exposant que començaven “dies de pau” per a Catalunya, p. 380:

«Mentre els polítics parlamentaris defensen allí dalt les fronteres de la nostra influència dintre d'Espanya, nosaltres aquí tranquils, assossegada la terra amb aquesta unanimitat de Catalunya, anem posant les bases de la restauració de la nostra cultura.»

S'assenyalava que aquella obra de cultura era una actuació, “lenta, impersonal, sorda, quasi subterrània”, que obeïa a “l'execució d'un pla vastíssim”, p. 380-381:

«Erraria aquell que la judiqués incoherent, en veure l'aparició de les nostres institucions de cultura aparentment deslligades l'una de l'altra. Potser mai ningú no ha recapitulat el pla definitiu d'organització de la nostra ciència, de la nostra educació popular, dividint-la en seccions d'ensenyança primària i superior, universitària i artística.»

Es ressaltava que s'estava acomplint “inconscientment” un “vast programa” en què s'anava executant la voluntat popular. Els “organismes de formació i difusió científica”, que “impalpablement” s'anaven concertant entre ells, “tard o d'hora” s'escalonarien en “un sistema”. Aquell era un procés lent en què el temps d'espera era un temps que es guanyava,

---

⁵⁸⁴ *Ibidem*, p. 380-382.

⁵⁸⁵ *Ibidem*, p. 380. Nota núm. 2: “No hi ha manuscrit. Galerada. Arxiu Prat de la Riba”.

ja que després l'obra tindria una vida més llarga. Quan amb impaciència es volia córrer per a completar el programa no es pensava en què encara faltava la constitució d'un organisme col·lectiu:

«Val més sentir la falta d'un element de civilització que no pas veure'l guerxo i atacat d'una vellesa prematura. El veritable patriotisme de vegades és esperar i no torbar les ànsies del desig: que ens donaran una realitat esplèndida.»

Es plantejava el problema de la primera ensenyança que hi havia a Barcelona, p. 381:

«Les escoles de Barcelona duplicades amb la conversió de les auxiliàries depenen de l'Estat, d'una junta, d'un inspector, en últim terme del comissari regi, que té facultats d'omnipotència. Quan va deixar aquest càrrec don P. G. Maristany, un grup d'homes de bona voluntat va intentar fer pressió a Madrid, per aconseguir també el nomenament d'una persona generosa per a substituir-lo. El càrrec, una mica per culpa de tothom, va anar a parar a l'Excm. Sr. D. Marian Batlles i Bertran de Lis.»

S'exposava que l'Ajuntament de Barcelona pagava les escoles però no tenia capacitat legal d'intervenció, p. 381:

«Tot el que s'intentés fer per a fiscalitzar les escoles «municipals» de Barcelona s'hauria estavellat per les disposicions legals que no permeten als municipis intervenir en les escoles gairebé només que per a pagar-les.»

S'assenyalava que des de l'Ajuntament, després de descartar la possibilitat de poder “transformar o millorar les escoles oficials”, es va plantejar la creació, “particularment” per la pròpia corporació, de noves escoles “sense el concurs dels altres poders, amb nou personal, amb una instal·lació decorosa”, p. 381:

«I és a això que es va en el projecte aprovat per la comissió i que se sotmetrà al Municipi; constituir a Barcelona quatre grans grups escolars amb edificis a propòsit i amb mestres reeducats a l'estranger, destinant a aquest objecte la quantitat d'un milió vuit-centes mil pessetes.»

Es destacava què significava el projecte d'aquella “gran acció educadora”, p. 381-382:

«El dictamen de la ponència no s'ha fet públic i no estan encara assenyalats els punts ni els detalls d'aquesta gran acció educadora. Però solament el propòsit d'invertir una quantitat tan respectable per a aquest objecte ja és una seguretat de l'interès amb què el municipi actual s'estima l'ensenyança popular.»

4.1.5.4 *La meva conducta en lo del Pressupost de Cultura*⁵⁸⁶

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat expliquen en una nota⁵⁸⁷ perquè van incloure aquest article, que es va publicar amb la signatura de Francesc Puig i Alfonso⁵⁸⁸, i quina fou l'actuació de Prat, dels regidors regionalistes i d'altres destacats membres de la Lliga Regionalista en la preparació i discussió del Pressupost extraordinari de Cultura.

L'article, escrit en una línia similar al document *Per la cultura*, s'emmarcava en el procés que es seguí per a la discussió del projecte de Pressupost extraordinari de cultura de l'Ajuntament de Barcelona.

El moment de la publicació de l'article coincidia en el temps amb el moviment tàctic d'acostament al Govern de Madrid que la Lliga portava a terme per aconseguir que s'aprovés el projecte d'Administració local que s'estava tramitant al Parlament espanyol.

Prat, atenent a la complexitat de la situació política, optà perquè l'article es publicés amb la signatura de Francesc Puig. D'aquesta forma, a Barcelona, un regidor regionalista destacat defensava el projecte del Pressupost, i a Madrid, al mateix temps, la Lliga podia donar el seu suport a la política del Govern i a la decisió que aquest prengué en aquella qüestió.

---

⁵⁸⁶ *Ibíd*em, p. 382-385. L'article es publicà el dia 1 d'abril de 1908 a *La Veu de Catalunya*.

⁵⁸⁷ *Ibíd*em, p. 382, nota núm. 5:

«Aquest article d'autodefensa va ser signat pel regionalista Francesc Puig i Alfonso, però, com ell mateix explicà després al llibre *Recordant coses passades* (1934), el redactor va ser Prat de la Riba; per això figura el text aquí. Al dia següent Francesc Maspons i Anglès començà a publicar una sèrie d'articles contra el pressupost extraordinari de cultura a *La Veu de Catalunya* i en el míting del 19 d'abril contra el pressupost intervingueren, a més de Narcís Pla i Deniel, els regionalistes marquès de Camps i Josep Puig i Cadafalch. El 21 d'abril a *La Veu* Pla i Deniel començà a publicar uns articles contra la neutralitat religiosa de l'ensenyament. Els regidors regionalistes s'havien dividit: 6 a favor de totes les bases, encapçalats per Pere Rahola, i 5 en contra de la base cinquena de neutralitat religiosa.[...]. Els dies 1 i 5 de maig Prat de la Riba publicava amb la seva signatura dos articles a *La Veu de Catalunya* sobre la qüestió.»

⁵⁸⁸ Francesc Puig i Alfonso, que signava l'article, era regidor regionalista de l'Ajuntament de Barcelona i formava part de la Comissió de Reformes i Obres que preparà el Pressupost.

L'article s'iniciava amb una referència a la llibertat d'obrar que tenien els regionalistes: "I uns i altres tenim com a regionalistes, des del punt de vista purament polític, plena llibertat per obrar segons els dictats de les nostres respectives conviccions".

L'autor explicava que tot i formar part d'una "agrupació política lligada pel sentiment de pàtria catalana", formada per catalans de totes idees i opinions, a més a més de regionalista era catòlic i es creia en el deure d'explicar la seva conducta no al seus "companys de partit" sinó als seus "germans d'iglésia".

Exposava quin havia estat l'origen del Pressupost extraordinari de cultura, p. 383:

«Després d'una sèrie d'acords importants en virtut dels quals s'han invertit o s'invertiran en obres de reforma, urbanització i sanejament quantitats que s'acosten als «cent milions» de pessetes, la comissió de Reforma i Obres va entendre que tenia el deure de destinar mal que fos un rosegó a les necessitats superiors de la cultura, al nodriment espiritual d'aquesta gran ciutat. Teníem un remanent de dos milions i mig de pessetes, procedent de l'afortunada conversió del deute, i aquesta quantitat va ser la base del pressupost extraordinari de cultura.»

Qualificava de gran vergonya la crítica que s'havia fet a l'acord de dedicar un pressupost a la cultura en considerar que era una despesa funesta per a la hisenda municipal, p. 383:

«El que s'hagi pogut donar impunement aquest espectacle, ha estat per la nostra ciutat una gran vergonya. Com volem que Barcelona devingui la gran capital que somiem, la regina del mar llatí, la metròpoli de les terres ibèriques redreçades, si per dins seguim sent gent provinciana, sense amplitud d'ideals, sense entusiasme generós per les empreses ciutadanes?»

Referint-se als atacs que rebé l'acord, manifestava la seva satisfacció "d'haver contribuït" a l'acord i que hagués desitjat que la quantitat econòmica destinada hagués estat major, p. 383:

«Malgrat aquests atacs, malgrat els que s'han basat en el vell sofisme jacobí tantes vegades usat contra la Iglésia i el culte catòlic, de la primacia dels pobres, dels necessitats, jo he de confessar que estic content, molt content d'haver contribuït en aqueix acord, i si una recança em queda és que no hagi pogut ser major, molt major, la quantitat en aquests fins destinada. Que amb aquest acord m'hi guanyi dificultats, calúmnies, fins disgustos, no és cosa que em sorprengui. Si no haguéssim fet res, ningú ens hauria combatut.»

Exposava que quan s'havia de decidir com es distribuïa la quantitat acordada, si en "escoles primàries" o en "obres de cultura metropolitana", va treballar perquè s'acordés destinar-la a les dos opcions, p. 383:

«Jo vaig treballar perquè s'atenguessin simultàniament les dues necessitats, perquè s'invertís una part en institucions de cultura popular i una altra part en institucions de cultura superior. I la ponència, per unanimitat, així va acordar-ho. Cap de nosaltres podia oblidar que Barcelona no és una capital de província, sinó la capital de la terra catalana, el centre propulsor d'una raça que necessita per lo tant aqueixes enlairades institucions inseparables de la capitalitat.»

Atenent a la decisió de la ponència, explicava com es distribuïa la part del pressupost consignada a institucions de cultura superior, p. 383-384:

«D'aquí la consignació per la Biblioteca nacional, instrument indispensable per a redimir-nos de l'esclavitud intel·lectual en què segles ha vivim; la de la Universitat Industrial, centre que ha de ser d'una gran intensificació i perfeccionament de la nostra producció econòmica; les dels Museus de Belles Arts i de Ciències Naturals; la de l'Orfeó Català, que tant ha fet pel renaixement musical de Catalunya i per l'educació del nostre poble.»

En relació a la qüestió del "problema de les escoles primàries", exposava quin era el significat del suport que donà des d'un inici al projecte:

- Atès l'estat en què es trobaven les escoles primàries públiques, estaven d'acord en la creació d'escoles primàries graduades, p. 384:

«Que les escoles fossin graduades, que l'instrument de l'ensenyança fos la llengua catalana, que s'instal·lessin en edificis construïts expressament, ens va semblar indiscutible.»

- Havien donat el seu suport a la creació d'una junta patronal, p. 384:

«Però aquestes escoles, havia d'organitzar-les directament l'Ajuntament com un servei de clavegueres, com els empedrats, com altres serveis essencialment municipals? Jo vaig entendre que havia d'apoiar resoltament la solució més conforme al sentit tradicional de la nostra terra, això és, la creació d'una junta patronal amb elements que recullin l'esforç de la iniciativa particular i apliquin els medis que l'Ajuntament els entregui.»

- Entenia que la creació d'una junta patronal era la millor solució, p. 384:
«D'altra banda, aquest sistema és el que està més en harmonia amb la doctrina que considera l'ensenyança, no com una funció del poder públic, sinó com una funció pròpia de la iniciativa social que les corporacions públiques tenen la missió d'estimular, completar i suplir.»

Assenyalaria els esdeveniments que havien originat la seva oposició a les condicions en què després es volia realitzar el projecte de creació de les escoles primàries graduades:

- Es produí un canvi en la relació de forces polítiques a l'Ajuntament de Barcelona, amb què els regidors republicans obtingueren la majoria, p. 384:
«Ara, que en aqueix patronat, encarregat de les escoles, predominin els regidors de significació radical, que per al càrrec de comissari sigui proposada una persona de sentit també radical, és cosa que ni jo ni cap dels regidors de sentiments catòlics podem evitar; la culpa és dels que amb la seva passivitat, amb l'incompliment dels seus deures cívics, varen deixar elegir més de trenta regidors republicans i molt especialment d'aquells catòlics que per odi a Catalunya, o per odi als catalanistes (de tot hi va haver, com de tot hi ha en el cas d'ara), varen anar a votar les candidatures republicanes. A l'entregar l'Ajuntament de Barcelona als republicans, ja s'ho podien pensar que aquests, al governar-lo, no se sotmetrien a la direcció espiritual d'un capítol de canonges.»
- Remarcava la qüestió de la neutralitat en relació a les noves escoles, p. 384:
«Els regidors que formen la majoria de l'Ajuntament, els mateixos que varen votar la secularització dels cementiris, la supressió de la festa del Corpus i dels vots de la ciutat, tenen individualment un criteri ben conegut respecte d'això en les societats polítiques seves, allà on sense limitacions ni atenuants poden manifestar el seu sentir, sostenen escoles primàries i aquestes escoles no són escoles neutres, són escoles tendencioses, són escoles antireligioses, amb un sentit tan extremat algunes d'elles que fins per llibres de text usen els manuals d'anarquisme de l'Escola Moderna.»
- Explicava quines eren les seves conviccions religioses, p. 384:
«En canvi, jo, regionalista de la ponència, ja he fet esment de les meves conviccions religioses i amb això queda dita la meva plena conformitat amb les doctrines tradicionals, posteriorment en aquest punt recordades pel Cardenal Bisbe d'aquesta Seu.»

Exposades les seves conviccions personals, es referia a l'actuació que tingué en referència a dos de les qüestions més conflictives: a la neutralitat religiosa i a la coeducació:

- En relació a la qüestió de la neutralitat religiosa, remarcava quina havia estat la seva participació en el dictamen de la ponència i defensava les reunions que dugué a terme la comissió de doctrines de l'església, p. 384-385:

«Després d'això, no he pas d'explicar en detall les reunions de la Comissió; en tinc prou amb recordar que el dictamen de la ponència prohibeix tota ensenyança tendenciosa contra la religió i que estableix, amb tals o quals condicions, l'ensenyança religiosa un dia a la setmana.

Aquesta tasca meua de millorar des del punt de vista religiós l'acció d'aqueixes escoles, de disminuir els prejudicis que aqueixes escoles poden causar a la vida moral i religiosa de Barcelona, és l'aplicació en el cas concret d'ara de la doctrina dels moralistes catòlics sobre el mal menor, és seguir humilment en la modesta esfera de la meua situació oficial, la conducta de la Iglésia quan admet el regisme concordatari, la conducta dels catòlics a Rússia, a Irlanda, a Alemanya, en pro de la llibertat religiosa. En tots aquests casos hi ha una situació de fet hostil a la religió, que el catòlic tracta d'eludir o atenuar i per això cerca obtenir concessions favorables de mans de qui té potestat per a fer-les, que en uns llocs és un poder personal, en altres, una majoria.»

- En relació a la qüestió de la coeducació, explicava per què havia combatut aquella “altra de les tares del projecte”, p. 385:

«Jo no podia negar que les lleis vigents l'estableixen en determinats municipis i que a conseqüència d'això hi ha a Espanya centenars d'escoles públiques mixtes; jo no podia negar que existeixen a Barcelona algunes escoles especials o superiors públiques o privades en què anys ha regeix la coeducació, però jo entenc que la coeducació predisposa a destruir la diferenciació de sexes, tendeix a la hibridació de la dona, a més dels perills morals assenyalats per l'autoritat eclesiàstica. Per això la vaig combatre, conseguint que dues de les escoles fossin unisexuales i que a les altres dues només com assaig s'implantés la coeducació.»

Finalitzava l'article remarcant que aquella havia estat tota la seva intervenció en “la formació del pressupost de cultura”, p. 385:

«Els que trobin que hauria complert millor els deures que el càrrec i les meves conviccions m'imposen, no evitant tot lo que he evitat, no aconseguint tot lo que he aconseguit en profit dels meus ideals i de les meves creences, ignoro quins motius tindran per estimar-se més que fos prohibida l'ensenyança de la doctrina i combatudes

totes les veritats religioses. Confesso modestament que la meua penetració és insuficient per a descobrir-los.»

4.1.5.5 *L'apel·lació a Barcelona*⁵⁸⁹

Prat en aquest article, que era el primer d'una sèrie de dos que es publicaren a *La Veu de Catalunya* els dies 1 i 5 de maig de 1908, exposava quina era la seva posició en la qüestió del Pressupost extraordinari de cultura.

Iniciava l'article explicant que una vegada que l'Ajuntament de Barcelona havia aprovat el Pressupost de cultura, la base relativa a la neutralitat religiosa originà una campanya a favor, per part dels que la defensaven, i una campanya en contra, per part dels que demanaven la suspensió de l'acord municipal.

Assenyalava que tant els defensors com els detractors, amb visites i exposicions, demanaven a l'Alcalde que suspengués l'acord municipal o bé que el mantingués, p. 385-386:

«La lluita provocada per la base relativa a la neutralitat s'ha portat al despatx de l'Alcaldia i sense prou respecte a la llei, ni a l'autonomia municipal, ni a la digníssima personalitat de l'alcalde, s'ha cercat per tots els medis i camins fer-li coacció, per a obligar-lo que suspengui l'acord, els uns; per a privar-lo de suspendre'l, els altres».

Remarcava que, en relació a aquella qüestió, en una reunió de la Solidaritat Catalana s'havia imposat la “sana doctrina”, p. 386

«Se pot excusar a les senyores, desconixedores de les lleis, que cerquin firmes i enviïn missatges en un cas com el d'ara, però no s'explicaria en homes que facin vida pública. L'alcalde no pot obrar en aquesta qüestió capritxosament sinó que ha d'ajustar-se a la llei. Demanar-li que aprovi o que suspengui des d'un punt de vista polític o social, siga el de la moralitat, siga el de la cultura, és com demanar a un jutge, a un tribunal, que falli, no segons la llei i mirant la llei exclusivament, sinó preocupant-se dels interessos que la sentència afavorirà o perjudicarà. I això, per alts que siguin els interessos a afavorir, és la negació de la llei i de la justícia.»

Exposava la posició que mantenia la Lliga respecte a la neutralitat religiosa, p. 386:

«Nosaltres entenem que la neutralitat en les escoles primàries és antipedagògica, atemptatòria del dret a una educació integral de tots els sentiments i facultats dels nois, incompatible amb l'educació de la voluntat; creiem que, en els països on no hi ha diversitat de creences religioses, és una reforma sectària, un atemptat contra l'única

---

⁵⁸⁹ *Ibidem*, p. 385-387. L'article fou publicat el 1 de maig de 1908 a *La Veu de Catalunya*.

religió positiva professada, un pont per anar a parar més o menys de pressa a l'ensenyança antireligiosa.»

Respecte a l'acord de Pressupost, deia que s'havien de distingir dos aspectes:

- Un aspecte era l'assignació de quantitats a institucions de cultura i la creació de quatre grups escolars en edificis construïts expressament.
- L'altre aspecte era l'afirmació de que l'ensenyança en aquelles escoles seria neutra i catalana.

En relació a l'assignació de quantitats, es manifestava partidari de continuar amb l'execució del pressupost previst, p. 386:

«Lo primer, un cop aprovat el pressupost, és immediatament realitzable, comença a convertir-se en fecunda realitat. Lo altre, no; lo altre no passa d'afirmació platònica de principis, sense cap eficàcia pràctica immediata. Les escoles no podran instal·lar-se en els edificis que encara s'han de construir, amb els mestres que encara s'han d'enviar a l'estranger, fins d'aquí dos anys o més. I d'aquí dos anys en el lloc dels regidors actuals n'hi haurà uns altres i seran aquests altres els que determinaran si les escoles han de ser neutres o han de ser religioses. La majoria de l'Ajuntament actual a l'acordar insistir en la base V fa només que una declaració de principis.»

En relació al criteri de la neutralitat religiosa que havia adoptat l'Ajuntament, assenyalava la variació en els resultats de les votacions que tenien lloc en el consistori, p. 386:

«I per ventura té cap transcendència pràctica que l'Ajuntament formuli semblant criteri o afirmació? No ha votat aqueixa mateixa majoria contra el vot corporatiu quatre mesos després de votar-hi a favor? No ha votat una moció a favor de la secularització dels cementiris sense que tremolessin les esferes ni s'inquietés per res l'alcalde amb visites ni missatges? És que els pot venir de nou que una trentena de senyors que són tots d'un a un partidaris de l'escola laica, que en els seus centres o casinos sostenen escoles laiques, reunits en consistori facin una declaració més o menys atenuada en pro de la neutralitat?»

Plantejava les conseqüències negatives que tindria la suspensió del Pressupost de cultura:

- Per a la cultura de Barcelona, p. 386-387:
«Suspendre el pressupost és fer un mal positiu, immediat, a la cultura de Barcelona, és aterrar lo que té de fecund, de beneficiós, el projecte, i tot en consideració a un mal

llunyà, problemàtic que hauria de realitzar en tot cas un ajuntament que encara ha d'elegir-se. Cercar la suspensió en aquestes circumstàncies seria, de part dels catòlics, deixar-se prendre pels partidaris de la neutralitat la bandera de la cultura, i en semblant deserció ni ara ni mai hi voldrem cap complicitat nosaltres.»

- Com a demostració de la incapacitat d'arribar a acords en el consistori, p. 387:
«Però a més d'una abdicació de glorioses tradicions, seria una confessió d'impotència. Si les escoles han de ser neutres o religioses, ho diran uns regidors que encara han de votar-se; l'apel·lació davant dels electors és l'únic camí natural i digne de qui creu comptar amb la força de l'opinió i de la justícia. Anar-se'n a l'orella de l'alcalde, en comptes de portar la qüestió als ciutadans de Barcelona, seria declarar-se vençuts abans de lluitar, seria mostrar desconfiances sobre el resultat de la consulta i la desconfiança del lluitador és la preparació de la derrota. Nosaltres rebutgem resoltament semblant pessimisme, que seria de fatals conseqüències pel pervindre de l'ensenyança a Barcelona. Nosaltres creiem, nosaltres tenim la ferma convicció que els ciutadans de Barcelona no voldran inspirar-se en el regisme d'una nació en plena crisi de descomposició, com la República francesa.»

Exposava que hi havia una altra consideració que havia de “pesar amb força irresistible en la consciència de tots els catalans”, p. 387:

«Catalunya ha afirmat, com a comú denominador de totes les seves diverses i complexes aspiracions, l'ideal d'autonomia. Aquest ideal d'autonomia ha trobat satisfacció en el projecte d'Administració local, que es discuteix al Parlament, i informarà segons declaració del Govern el projecte de llei d'Instrucció pública, que es discutirà en una legislatura vinenta.»

Prat finalitzava l'article assenyalant l'actuació que s'havia de seguir en aquella situació, p. 387:

«Cercar la intrusió d'un poder estrany, sigui el de l'alcalde de R. O., sigui el del governador o el del ministre, és atemptar contra els principis d'autonomia, consubstancials amb l'ànima catalana.

Aquesta és la veritat, nua i sencera. L'apel·lació s'ha de fer, sí, però no a l'alcalde o al poder central, sinó al poble de Barcelona.»

4.1.5.6 *Glossa autèntica* ⁵⁹⁰

Aquest era el segon dels articles en què Prat exposava la seva posició en la qüestió del Pressupost extraordinari de cultura de l'Ajuntament de Barcelona.

Els compiladors de l'*Obra Completa* de Prat exposen en una nota⁵⁹¹ el context en què s'emmarcava l'article.

Prat, referint-se al seu article *L'apel·lació a Barcelona*, assenyalava que, segons li havien dit "respectables amics de la Junta Diocesana", havia estat interpretat en un sentit equivocat, p. 388:

«El tràmit present del procés del Pressupost de Cultura és el de donar a l'alcalde el «*cúmplase*» reglamentari o de suspendre l'acord; i sobre aquest tràmit varem exposar lleialment la nostra opinió en l'article «L'apel·lació a Barcelona», en el qual se donaven per sabudes i sobreenteses varies coses.»

Exposava quines eren les facultats que, segons la llei, tenien els alcaldes, p. 388:

«Segons la llei municipal vigent, l'alcalde DEU suspendre els acords de l'Ajuntament per incompetència o delinqüència, i POT suspendre'ls en cas de perill d'ordre públic o perjudici dels interessos generals.»

Es podien establir dos categories en la suspensió dels acords municipals per part dels alcaldes:

- En una primera categoria, l'alcalde, que s'havia d'ajustar rigorosament als preceptes legals, complia el deure jurídic de suspendre un acord de l'ajuntament, p. 388:

---

⁵⁹⁰ *Ibíd.*, p. 388-389. L'article fou publicat el 5 de maig de 1908 a *La Veu de Catalunya*.

⁵⁹¹ *Ibíd.*, p. 388, nota núm. 7:

«El 5 de maig de 1908 l'alcalde de Reial ordre, Domènec Sanllehy, va suspendre la base cinquena del pressupost municipal extraordinari de cultura. El dia 12 els diputats republicans demanaren a la Diputació de Barcelona que donés suport a l'Ajuntament en la qüestió del pressupost extraordinari de cultura. Però els regionalistes - incloent-hi Prat de la Riba- votaren una contraproposta dels dinàstics i dels carlistes conforme a la qual la Diputació no havia de deliberar ni de pronunciar-se sobre el tema. Pocs dies després, la Comissió Provincial, per 5 vots contra 4, dictaminà que havia estat procedent la suspensió de la base cinquena per l'alcalde, i aleshores el governador civil, Ossorio y Gallardo, va suspendre en bloc el pressupost extraordinari de cultura.»

«Com un jutge, ha d'aplicar la legislació vigent prescindint que siguin alts o baixos els interessos en qüestió, que siguin pocs ó siguin molts els que li demanin, i que siguin humils o poderosos; i la seva resolució, com si fos una sentència, ha de ser raonada amb «expressió concreta i precisa de les disposicions legals en què es fundi.»

- En una segona categoria de suspensions, l'alcalde podia fer ús del “poder discrecional” que li donava la legislació, p. 388:

«I aquí ja no es necessita aplicar llei, aquí no hi ha d'haver competències ni infracció de cap disposició legal; l'alcalde aquí fa ús d'una mena de poder polític que limita les facultats, les atribucions de l'Ajuntament. Aquesta és la intervenció de l'alcalde que constitueix un veritable atemptat contra els principis autonomistes.»

En el cas del Pressupost extraordinari de cultura s'havia de veure com s'havia plantejat la suspensió, si s'havia fet ús del recurs jurídic o del recurs polític, p. 388:

«S'ha cercat portar a l'ànim de l'alcalde el convenciment que l'acord és il·legal acumulant arguments o s'ha anat a exhibir forces? S'ha estat a l'informe o s'ha recorregut al plebiscit?»

Des del punt de vista autonomista, no es podia censurar que “un ciutadà, que una junta, la diocesana per exemple” fessin ús del recurs a l'alcalde i del recurs al governador, p. 388:

«Per autonomista que sigui el regisme municipal, sempre hi haurà matèries que no seran de la competència dels municipis i sempre serà possible que en les que ho siguin, prenguin les municipalitats acords contraris a les lleis; i per tant sempre hi haurà d'haver recursos d'alçada, a altres autoritats.»

Referint-se a la forma com s'havia recorregut a la solució política assenyalava que des de la Junta Diocesana, “segons sembla”, s'havia fet el recurs dintre del “procediment jurídic indicat” i que des d'altres instàncies s'havia fet ús del recurs polític, p. 389:

«Tant els que demanen la suspensió com els que s'hi oposen, tots tenen el mateix propòsit, tots segueixen la mateixa orientació: impressionar l'alcalde per l'exhibició de forces socials i de forces polítiques.»

Prat, que considerava que tant els detractors com els defensors del Pressupost, en fer ús del recurs polític, havien portat la batalla al camp de l'actuació política, exposava el significat que tindria aquella acció, p. 389:

«I per això, perquè era posada la qüestió en un camp purament polític, jo m'he cregut en el deure de dir, i me crec ara en el deure de repetir, que el procediment d'acudir a l'autoritat de l'alcalde de R. O., i subsegüentment a la del poder central (que ha de mantenir o revocar l'acord de l'alcalde) és contrari al vot unànim en pro de l'autonomia, que ha donat la terra catalana, en "l'alçament" meravellós cantat per Maragall; és contrari al vot favorable a l'autonomia que ha donat el mateix Govern presentant en el projecte de llei d'Administració local, que discuteix el Parlament; és contrari a l'unànim sentir de llibertat, de «*self-government*», de tota la intel·lectualitat catalana.»

Finalitzava l'article exposant quin era el camí que es podia seguir: "I m'he cregut en el deure d'aconsellar l'únic camí natural i l'únic que respon a una fe robusta en el triomf de la pròpia causa: tal és l'apel·lació a Barcelona".

4.1.5.7 *Laude arbitral sobre distribució entre propietaris i censalistes del producte d'expropiacions amb motiu de la reforma de Barcelona*⁵⁹²

Amb motiu de les expropiacions forçosa de les finques afectades per les obres de reforma interior de la ciutat de Barcelona, Prat de la Riba, actuant com a àrbitre diriment, proposà aquest "Laude arbitral" a les dos parts que havien promogut aquell procés.

El Laude, atès que l'expropiació de les finques comportava la percepció d'un "*justiprecio*", tenia l'objecte de donar una resposta a les diferències que s'originaven entre els drets dels propietaris de les finques i dels censalistes de les finques en quan a la distribució del "*justiprecio*".

Per tal d'arribar a un acord per harmonitzar els drets de les dos parts, prèviament s'establí un procediment que consistia en:

- La formulació d'una resolució que acordessin dos àrbitres nomenats per les associacions de propietaris i dos àrbitres nomenats per les associacions de censalistes de finques.
- En cas de no arribar a un acord, un àrbitre tercer proposaria un "Laude arbitral".
- Els diputats per Barcelona presentarien i donarien suport a les Corts al projecte de llei que resultés del Laude.

En no arribar a un acord els àrbitres nomenats per les dos parts, Prat de la Riba, com a "àrbitre tercer", proposava aquell Laude, p 390:

---

⁵⁹² *Ibidem*, p. 390-399.

«[...] el Sr. D. Enrique Prat de la Riba, árbitro dirimente para resolver la discordia habida entre aquéllos y toda vez que en anteriores sesiones se habían discutido ya con toda amplitud los diferentes puntos relacionados con lo que es objeto de este arbitraje, el Sr. Prat de la Riba propuso y por mayoría fue aprobado el siguiente.»

En el Laude, Prat exposava que en el cas de la reforma interior de Barcelona, que exigia la “*inmediata expropiación de innumerables fincas enfiteúticas*”, atès que a la llei d’expropiacions no es preveia el cas de la “*división enfiteútica del dominio*” es feia necessari:

- Formular una solució jurídica, p. 391:

«Y, para ello, es indispensable limitarse a ampliar o extender, a este caso, no previsto, el sistema jurídico constituido, el estado de derecho hoy vigente.»

- I respectar els drets de les dos parts, p. 391

«Procede, por lo mismo, descartar, desde luego, todas las soluciones y proposiciones que impliquen una modificación del régimen jurídico de la enfiteusis, una innovación en las reglas jurídicas que rigen el contrato enfiteútico en Barcelona y su huerto y viñedo.»

Atenent a que la tramitació, des del seu inici, d’una modificació legislativa del dret civil en el Parlament suposaria la intervenció de les comissions generals i de la comissió especial de codificació, i considerant la urgència que implicava la realització de les obres de reforma interior de Barcelona, es remarcava la necessitat de trobar una solució més ràpida per a dirimir les qüestions que no es contemplaven en la llei d’expropiació forçosa de 10 de gener de 1879:

- L’extinció dels drets “*dominicales*” del cens: “*La expropiación extingue, pues, todos los derechos dominicales*”.

- El repartiment del “*justiprecio*” entre els propietaris i els censalistes, p. 393:

«El enfiteuta y el señor directo, no pueden dejar de entregar la cosa o de consentir la entrega, respectivamente, mediante el cobro de la indemnización correspondiente.»

- Els drets de la part expropiadora com a compradora de la propietat, p. 393

«El comprador que, en este caso, es el expropiante, tiene derecho a adquirir la cosa; es más, no puede de dejar de apoderarse de la cosa, porque lo exige la ley suprema de la utilidad pública, fundamento de la expropiación.»

Prat proposava en el Laude que la llei d'expropiació forçosa de 10 de gener de 1879 es modifiqués amb la incorporació d'un article únic addicional. La proposta de Prat fou aprovada amb el vot particular de Juan José Permanyer i José M.ª Anglés, arbitres que representaven a l'associació dels propietaris “*censualistas*”.

4.1.5.8 *Discurs a l'Assemblea catalana de diputats provincials i regidors municipals el 29 de juny de 1908 per a la tornada dels parlamentaris solidaris a les Corts*⁵⁹³

Els compiladors de l'*Obra Completa* de Prat reporten en una nota⁵⁹⁴ el context en què s'emmarcava aquest discurs. Prat iniciava el seu discurs ressaltant que en aquella Assemblea es reunien els representants de “tota la terra catalana”, p. 399:

«Independentment dels vots que feu, el fet de venir aquí barrejant-vos els representants d'altres municipis, els representants d'unes províncies amb els representants d'altres províncies, es l'afirmació més alta de la unitat catalana.»

Recordava els temps en què els qui defensaven els ideals catalanistes eren només una minoria, p. 399-400:

«Aquella minoria cercava la representació de l'ànima catalana; la cercava als arxius, entre els documents antics, cosa morta, ànima del passat; la cercava en el Dret que ja té quelcom d'actual, però que també respon a temps passats, a coses mortes; la cercava brollant dels llavis dels catalans, en el seu idioma, senyal patent de la vitalitat d'un poble però que també respon al passat, perquè cap generació s'ha fet la llengua que parla.»

---

⁵⁹³ Ibídem, p. 399-400. El discurs fou publicat el 30 juny 1908 a *La Veu de Catalunya*.

⁵⁹⁴ Ibídem, p. 399, nota núm. 9:

«El republicà solidari Joaquim Salvatella exigí al Govern Maura la supressió *immediata* de la Llei de jurisdiccions, un dels principals objectius de la Solidaritat Catalana. La votació de la proposició, com era previsible, fou negativa i els regionalistes van haver de retirar-se amb recança de les Corts espanyoles, seguint els republicans autonomistes catalans, per a no trencar la Solidaritat Catalana. No era fàcil tornar al Parlament sense perdre dignitat i credibilitat. Prat de la Riba convoca al Palau de la Música Catalana una assemblea de diputats provincials i de regidors municipals per demanar als parlamentaris solidaris la tornada a les Corts, però tot plegat no deixà de reduir el prestigi i la unitat de la Solidaritat Catalana.»

Exposava el significat que tenia aquella Assemblea, p. 399:

«L'Assemblea aquesta reflexa ben bé l'estat actual. En la vida dels pobles hi ha unes hores de desanimació, uns moments de desconfiança, de disgregació, de fredor, i les assemblees que es reuneixen en tals moments són infecundes. Recordem, si no, les darreres Corts Catalanes presidides pel darrer rei de nissaga catalana, en les quals se van passar mesos discutint coses de mera formalitat, si la convocatòria s'havia hagut de fer d'aquesta o de l'altra manera, si el lloc per a reunir-se era millor aquell o l'altre. I aquestes Corts no varen acordar res.

En canvi, en les hores d'activitat, en les hores de plenitud, d'esperança, s'inicia una corrent de germanor, una corrent d'amor tan forta, que sembla que desapareguin totes les diferències i faci convergir tots els esforços cap a una finalitat comú en l'hora decisiva.»

La Veu de Catalunya incloïa el text de la proposició⁵⁹⁵ que es presentà a votació a l'Assemblea i que fou aprovada per unanimitat, p. 400:

« «L'Assemblea acorda:

1. Ratificar als diputats i senadors de Solidaritat Catalana la confiança que en ells va dipositar el poble de Catalunya.
2. Demanar-los que tornin a ocupar el seu lloc al Parlament.
3. Pregar-los que amb totes les forces i per tots els medis que les circumstàncies permetin i son patriotisme els aconselli, lluitin enèrgicament perquè amb la derogació de la llei de jurisdiccions i el reconeixement de la personalitat de Catalunya quedin satisfets els ideals autonòmics del nostre poble.» »

4.1.5.9 Discurs pronunciat a la Diputació de Barcelona davant els Reis Alfons XIII i Victòria Eugènia el 22 d'octubre de 1908⁵⁹⁶

Aquest acte protocol·lari, que tingué lloc al Palau de la Diputació provincial de Barcelona, s'emmarcava en el procés que inicià la Lliga Regionalista d'apropament al Govern de Madrid per a aconseguir la creació de la Mancomunitat.

Prat iniciava el seu discurs agraint, en nom de la Diputació, la visita dels monarques, p. 400:

---

⁵⁹⁵ La proposició estava signada per "Prat de la Riba - Riu - Nuix - Folch".

⁵⁹⁶ *Ibidem*, p. 401-403. El text del discurs fou publicat el 23 d'octubre de 1908 al *Diario de Barcelona*.

«En nombre de la Diputación doy gracias a VV. MM. Por el honor que nos dispensan al visitar esta casa, antiguo palacio de la Gloriosa Generalidad de Cataluña, honrada innumerables veces por vuestros antepasados.»

Es referia a la “*grandeza pasada*” de les institucions catalanes i posava de manifest l’obra que s’estava fent des de la Diputació provincial de Barcelona:

- En la xarxa de carreteres provincials, p. 402:

«La Diputación ha construido una red de carreteras provinciales de más de 800 kilómetros, acrecida dentro de poco por 200 kilómetros que están en construcción o en trámite de subasta.»

- En l’obra de beneficència, p. 402:

«A pesar de que la iniciativa particular ha creado poderosas instituciones y por lo tanto las corporaciones oficiales deben limitarse a suplir sus deficiencias, la Diputación destina anualmente más de dos millones y medio a atenciones benéficas, cantidad centuplicada por el celo con que la administran las juntas autónomas encargadas de aplicarla.»

- En l’obra ensenyament, p. 402:

«En orden a la enseñanza sostiene la Diputación el Instituto y las Escuelas Normales; pero ha creado además varias escuelas especiales, de muy distinta importancia, que contribuyen cada una en su esfera al progreso de nuestro país.

Tenemos la Escuela de Ingenieros industriales, durante muchos años única en España, la de Náutica, la de Agricultura, que viene a completar las enseñanzas agrícolas que se dan en la Granja del Estado; la de Artes y Oficios, que juntamente con las de este mismo carácter que subvenciona en diferentes poblaciones, suministra obreros y contra maestres inteligentes a nuestra industria; la Escuela de Bellas Artes, de donde han salido artistas eminentes; la de Arquitectura, que ha formado una pléyade de arquitectos autores del embellecimiento de nuestra Barcelona.»

- En la investigació científica, p. 402:

«Pero además de estas instituciones dedicadas a la enseñanza, esto es, a la difusión, a la transmisión de la cultura, de la ciencia, ha creído la Diputación que debía fomentar la investigación científica, comenzando por la investigación de los elementos de nuestra personalidad, a saber, de la lengua, el arte, la historia de Cataluña. Tal es el objetivo del Instituto de Estudios Catalanes.»

- En l'obra de museus, p. 402:
«Penetrada, asimismo, de la transcendencia de los museos para el progreso de la cultura, ha juntado sus esfuerzos a los del Ayuntamiento para dotar a Barcelona de un Museo digno de su importancia. »

- A les excavacions d'Empúries, p. 402:
«Y ha hecho más, ha adquirido los vastos campos, hoy solitarios, que cubren las ruinas de la antigua ciudad de Empúries, y hace allí excavaciones que, aparte de nutrir nuestro Museo, contribuyen a resolver importantes problemas de la historia mediterránea. »

Prat ressaltava que l'obra realitzada encara no satisfieia totes les aspiracions de Catalunya, p. 402-403:

«Pero esta obra no llena la magnitud de nuestras aspiraciones, pues en Cataluña -y esto es uno de los rasgos más característicos del momento actual- el recuerdo de las grandezas pasadas y la visión de las magnificencias y esplendores en que se desenvuelve la civilización en las grandes naciones europeas, ha engendrado un ideal, un deseo ferviente de renovación en todos los órdenes de la actividad colectiva y este ideal, este deseo irresistible es el secreto de nuestra fuerza, la causa de la transformación que en Cataluña está operándose.»

Exposava els objectius que es proposaven assolir en l'àmbit d'actuació de la Diputació provincial de Barcelona, p. 403:

«Este ideal en el orden puramente administrativo, propio de la corporación que presido -único de que debo hacerme eco en este momento- se concreta en el deseo de construir una red de ferrocarriles secundarios, que, surcando las cuencas de nuestros ríos, lleven a las más apartadas comarcas el impulso fecundante de la capital; se concreta en el deseo de regularizar el régimen de nuestras corrientes fluviales, especialmente en el Llobregat; en el deseo de fundar bibliotecas, laboratorios y todas las instituciones que forman el utillaje intelectual de que pueden disponer los hombres de estudio en los otros países; en el deseo, en fin, de levantar en nuestra Barcelona una Universidad Industrial que facilite a patronos y obreros los medios de intensificar nuestra actividad productiva, y llamando a su seno la juventud de todas las regiones españolas sea el agente propulsor del tránsito, terminado ya en todos los países, del estado puramente agrícola a un estado de desarrollo integral de todas las formas de la producción económica.»

Prat plantejava que les hisendes locals, per a poder fer realitat els objectius que s'havien exposat, no havien de ser només dependències de la hisenda de l'Estat i que s'havia de descentralitzar les funcions de l'Estat i recuperar les institucions tradicionals catalanes. Posava l'exemple d'Alemanya que, potenciant els seus organismes locals, reconstituí l'obra nacional i en 60 anys havia esdevingut una gran potencia mundial.

Remarcava que a la Diputació provincial de Barcelona rebien el Rei, "*soberano de un país donde en otro tiempo florecieron con toda suerte de esplendores las libertades locales*", i a la Reina que havia nascut en una gran nació, "*poterosa entre las más poderosas naciones y maestra de glorias en libertad y autonomía*".

Finalitzava el discurs exposant la seva confiança en la reforma de la vida local i en els avantatges que també se'n derivaria per a Espanya, p. 403:

«Al recibiros en esta casa, [...] no encuentro modo de saludaros más adecuado a la representación con que os dirijo la palabra, que evocar la correlación fatal, inexorable, existente entre la grandeza y poderío de los Estados y la fuerza y vigor de sus libertades locales; y hacer votos para que la reforma de nuestra vida local actualmente iniciada sea el principio, el punto de partida de una era de resurgimiento vigoroso que permita de nuevo a España elevarse en las alturas del imperio. Que siempre, Señor, el imperio acompaña a los pueblos que saben quererlo; que es lo mismo que decir, a los que saben merecerlo. »

4.1.5.10 *Discurs de resposta a la felicitació d'alguns diputats provincials amb motiu de la concessió de la creu d'Isabel la Catòlica*⁵⁹⁷

Els compiladors de l'*Obra Completa* de Prat reporten en una nota⁵⁹⁸ la procedència d'aquest document, que s'emmarcava en la concessió de la Creu d'Isabel la Catòlica amb què els monarques espanyols distingiren a Prat durant la visita que feren a Barcelona.

El discurs tenia la finalitat d'agrair les felicitacions que rebé Prat per part d'alguns diputats provincials. Prat exposava que fins llavors la Creu d'Isabel la Catòlica no havia tingut per a ell altre valor que el d'una senzilla distinció. Només significava una cortesia que es produïa

---

⁵⁹⁷ Ibídem, p. 404-405 .

⁵⁹⁸ Ibídem, p. 404, nota núm. 11:

«APR, ANC, prest, v, C 2/8, Transcripció d'esborrany manuscrit. Consta a la fitxa com a data «octubre 1908». »

tant a Espanya com a fora, “en una monarquia igual que en una república”, amb motiu dels “viatges reials o presidencials”.

Assenyalava que no s’havia de pensar que aquestes distincions poguessin influir en els sentiments, les conviccions i les actituds dels homes públics i que, atenent a les proves de consideració que havia rebut, aquella distinció tenia el valor de l’afecte i del “companyonisme”, p. 404:

«Des d'ara, des d'aquest moment, lo que era als meus ulls una distinció banal, insignificant, d'aquestes que són conseqüència obligada de les visites reials i que no representen més que un senzill canvi de cortesies, adquireix als meus ulls un gran valor, perquè s'enriqueix, s'avalora amb el sentiment d'afecte, de companyonia que vosaltres em demostreu.»

Per a Prat, la condecoració que havia rebut del Govern de Madrid significava una prova de consideració i de germanor, que ell agraiïa especialment perquè es concedia en un moment en què les lluites polítiques eren més apassionades i vives, p. 405:

«I l'agraeixo als que amb mi han lluitat sota una mateixa bandera i als que hem lluitat com enemics i com enemics ens hem mirat els primers moments de ser dintre d'aquesta casa.»

Prat finalitzava el seu discurs agraint la distinció i desitjant que es presentessin ocasions de demostrar “amb fets” el seu reconeixement.

4.1.5.11 *El meu discurs*⁵⁹⁹

En aquest article, que s’emmarcava en la convocatòria de les eleccions que tindrien lloc a Barcelona el 13 de desembre, Prat exposava la importància que tenia aquella convocatòria electoral i demanava el vot per la candidatura que presentava la Solidaritat Catalana.

Iniciava l’article manifestant la voluntat que tenia d’unir la seva paraula a la dels “bons patricis” que aquells dies parlaven amb “fervor d’apòstol” al poble de Barcelona.

Comparava el significat que assolien les eleccions en diferents èpoques:

- Exposava la importància que tenien les eleccions en el passat, quan encara no s’havia produït el moviment de la Solidaritat Catalana, p. 320:

---

⁵⁹⁹ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 320-323. L’article es publicà el 11 de desembre de 1908 a *La Veu de Catalunya*.

«L'elector d'una vila o d'una ciutat secundària que no vota o vota malament, és un mal ciutadà indigne de posseir els drets de ciutadania; però el dany de la seva abstenció o de la seva acció no passa gaire enllà del seu municipi o la seva comarca. L'elector de Barcelona, cinquanta anys enrera, quan la seva vida política era provinciana, igual, igual que la de les altres quaranta vuit sucursals del Madrid polític, també amb el seu vot en les eleccions parlamentàries podia exercir una influència molt migrada en la cosa pública.»

- Ressaltava la importància que tenien les votacions en aquell moment, p. 320: «Però l'elector de la Barcelona actual, de la Barcelona que és capital viva d'una Catalunya renaixent, de la Barcelona enlairada per aquest renaixement a un principi d'imperi o capitalitat espiritual sobre de les gentes ibèriques, està en una situació semblant - guardades les proporcions - a la del ciutadà d'Atenes, que donant el vot als explotadors adorats de la canalla, votava la ruïna de tota la Grècia, a la del ciutadà de Roma que aclamant els dèspotes, subjectava a la tirania tot l'imperi llatí.»

Remarcava les consideracions que havien de tenir en compte els electors en aquelles eleccions, p. 321:

«Els que avui mirin els noms escrits en la candidatura i sospesin i graduïn les significacions especials dels candidats i els agravis que de tal o tal altre d'ells o dels seus grups hagin rebut, sigui en les seves persones, sigui en les seves afeccions o en els seus interessos, ensenyen que no han sabut veure el sentit de la lluita actual, fan obra de mal ciutadà i de mal patriota.»

Exposava quin significat tenia la candidatura que presentava Lerroux, p. 321:

«Així mateix no es tracta tampoc de barrar la porta del Parlament a un home, per funest que sigui a la ciutat, per més que hagi sembrat l'odi destructor que carrega les bombes, per més que hi hagi promulgat el decàleg de la barbàrie en aquell "*violad, robad, incendiad, matad*" escrit en el programa del seu jovent de l'avantguarda. Ja li hem vist, en Lerroux. al Parlament, ja coneixem prou el que sap fer-hi.

No, no és un home el que es combat. En Lerroux aquí és un símbol accidental i transitori com tots els símbols. Darrera d'ell hi ha un règim, un món de turpituds que es defensa, que amb en Lerroux per *candidato nacional* o amb un altre lluitarà mentre li restin forces per a deturar l'onada de la vida nova, l'adveniment del nou ideal.»

Explicava l'abast polític que tenien aquelles eleccions com a lluita d'idees i de diferents concepcions de model de societat, p. 321-322:

«Les eleccions de diumenge són un episodi més de la gran lluita anys ha començada entre dos mons d'idees i interessos, entre dues solidaritats, entre dues Espanyes.

A l'una banda hi ha els homes desviats pels ferments d'odi, els sobrevinguts no assimilats encara a la nostra vida ciutadana, els immigrants analfabets que si desembarquessin a Nova York trobarien barrades les portes de la gran república nordamericana, els fracassats i despitats de la nostra pròpia vida, tot el detritus que ha fet a Barcelona un renom de ciutat violenta, inculta, inhabitable.»

Es referia als polítics que només cercaven els seus interessos, p. 322:

«Però al darrera d'aquestes avançades s'estenen enllà d'enllà les altres forces de la mateixa lliga: els vells polítics sense ideals que han fet del govern i l'administració una indústria monopolitzada, els arribistes de tota Espanya que s'hi troben bé, amb aquest regíme imperant de porta oberta al més atrevit o al més net d'escrúpols, els homes del "trust" periodístic, atiadors de les guerres colonials que varen costar a Espanya tants tresors i tanta sang, culpables d'haver adormit el poble després de la derrota, culpables d'haver-lo enganyat en tots els moments decisius, culpables d'haver excitat a tots els desordres, a totes les violències, des de la sedició militar fins al despotisme ministerial.»

Ressaltava les conseqüències que tenia donar el vot als polítics que no cercaven l'interès públic, p. 322:

«En una paraula: tots els regressius i retardataris, tant si es vesteixen de roig com si es disfressen amb altres vestidures, els violents, els incultes, els incivils, els guardians de tots els vicis ibèrics, apologistes de totes les coses que ens avergonyeixen i afebleixen davant del món civilitzat: motins, *pronunciamientos*, desgovern, indisciplina, fetixisme... Tota una solidaritat de les coses que cauen, que se'n van i dels interessats a mantenir-les, amb una bandera en què escriuen drets individuals els reglamentistes de les associacions, tolerància els perseguïdors de les ordres religioses, progrés els fomentadors i emperadors de totes les violències, llibertat els autors de la llei de les jurisdiccions...»

Remarcava el significat que tenia la candidatura que es presentava des de la Solidaritat Catalana, p. 322-323:

«Davant per davant d'aquesta solidaritat d'errors, d'interessos creats i de rutines; davant per davant d'aquesta Espanya regressiva, creix l'Espanya nova que lluita per substituir-la: és la que ha respost al crit de Catalunya. En aquesta solidaritat redemptora hi ha els

enamorats del seu país que volen remoure les causes del seu estat d'anèmia, d'arreconament, d'endarreriment, en comptes de refermar-les i perpetuar-les; els que en la 'història de les grans potències europees han après de somniar en possibles grans deses; els homes plens de fe i d'ideal que es frisen per enlairar Barcelona a la plenitud d'un pacífic imperi mediterrani; que treballen esforçadament per restablir la fecunda circulació entre els organismes de la col·lectivitat catalana, avui separats espiritualment i administrativament per artificioses muralles; que es preparen per l'obra de renovació, d'enfortiment de la pobra Espanya d'avui, víctima dels que més simulen estimar-la.»

Es referia als efectes que estava tenint el moviment de la Solidaritat Catalana en la política espanyola, p. 323:

«En aquesta empresa redemptora de les nacionalitats ibèriques, Catalunya porta la davantera, i al cap de Catalunya, va la nostra Barcelona. Per això ara tot el de Barcelona té una repercussió viva, formidable, en bé i en mal, per tot Espanya. Per això, tota l'activitat política espanyola està concentrada en la resolució dels problemes plantejats per Catalunya. Per això, arreu, arreu d'Espanya, s'han partit els camps amb noves fites, aferrant-se els uns al passat vergonyós que el bloc defensa, donant-se els altres a l'esperança de la comuna salvació que la nostra Solidaritat representa. I, per això, els uns són enemics de Catalunya i amb tota mena d'armes, com més deslleials millor, la combaten; mentre els altres són amics de Catalunya i de l'eficàcia del seu exemple esperen el pròxim adveniment de la nova era.»

Prat finalitzava l'article fent una crida als electors de Barcelona, p. 323:

«Vosaltres, electors de Barcelona, en aquesta Catalunya renaixent, a tan alta missió cridada, hi teniu primàcia d'honor, perquè fóreu els primers d'emprendre la croada. Sapigueu ara respondre dignament com pertoca a ciutadans que poden gloriarse de jornades tan esplendoroses com les del 21 d'abril, i de l'Homenatge.»

4.1.5.12 *El camp i la ciutat*⁶⁰⁰

Els compiladors de l'*Obra Completa* de Prat reporten en una nota⁶⁰¹ quina era la procedència d'aquest document que, en format de manuscrit català, s'incloïa en un llibre de lectura per a infants.

---

⁶⁰⁰ *Ibidem*, p. 408.

Atesa la reduïda extensió del document reproduïm el text íntegre, p. 408:

«És hermosa certament la idíl·lica visió de la vida muntanyana, la solitud, la pau de l'esperit, la comunicació constant de cada moment, de cada hora, amb la naturalesa i les seves grans forces inexorables. Les fonts, les deus inestroncables de la vida nacional són allà. Allà, en aquells cercles socials de serenor vegetativa, lligats indissolublement a la mare terra, els pobles acumulen energies. Allà atresoren les grans reserves de vigor físic i de tremp moral que les ciutats gasten, cremen, transformen en moviment, en activitat mercantil i industrial, en creacions artístiques i doctrinals... I és així que es completa i clou el cicle de la vida social.

Com la neu dels glaciers i les congestes guarda acumulada l'aigua dels rius, la força motriu de les Llunyanes maquinàries, per anar alimentant després, cada hora, cada dia, els regs dels camps i les preses dels molins i fàbriques, així la vida pagesa acumula i regula les grans forces motrius que, per la seva vida superior, la col·lectivitat necessita i, en la intensa vibració de la ciutat, gasta i consum.

La ciutat, la gran ciutat sobretot, la veritable capital, és l'organisme refinat, complex, grandios, que fa aquesta feina transcendental; és el motor de tota la vida del país, la immensa roda mestra de la nacionalitat.»

4.2 L'any 1909:

L'any 1909, Prat continuà la seva intensa activitat política: a les eleccions provincials, que es celebraren el 24 d'octubre de 1909, resultà elegit diputat provincial pel districte electoral de Vic-Granollers i fou reelegit per a presidir la Diputació provincial de Barcelona.

De l'any 1909 destaquem tres esdeveniments en què es pot copsar l'abast de l'obra de Prat i la posició personal que adoptà en l'àmbit de la política interna catalana:

- La Memòria que Prat llegí a la sessió del 15 de juny de la Diputació provincial de Barcelona, en què s'exposaven les obres més urgents que calia realitzar.

---

⁶⁰¹ Ibídem, p. 408, nota núm. 13:

«Manuscrit català, compost d'autògrafs de tots els mestres de Gay Saber i d'altres poetes i prosistes catalans recollits i ordenats per en Francisco Flos i Calcat, Mestre de 1ª Ensenyança fundador del 1r. Col·legi Català, Bagañà Editor, Barcelona, 1908, p. 142-143. Aquest llibre de lectura per a infants conté escrits, entre altres, de Jaume Carner, Antoni Maria Alcover, Cambó, Raimon Casellas, Víctor Català, Carme Karr, Martí i Julià, Narcís Oller, Ferran Agulló, Josep Carner, Costa i Llobera, Apel·les Mestres, Picó i Campanar, Joaquim Ruyra i Antoni Sunyol.»

- Els successos de la Setmana Tràgica i l'actuació que passats aquells fets tingueren els parlamentaris regionalistes.
- La consolidació de les desavinences internes en el si de la Solidaritat Catalana.

4.2.1 La Memòria que llegí Prat a la sessió del 15 de juny de la Diputació provincial de Barcelona:

El 15 de juny de 1909, Prat llegí una Memòria en què exposava la relació de les obres públiques que calia realitzar amb més urgència i el procediment per a executar-les. Per a fer front a la important despesa, que suposava l'execució de les obres, proposava l'emissió d'un emprèstit de 5.000.000 de pessetes. Justificava l'elecció d'acudir a un emprèstit a llarg termini, per a finançar aquell conjunt d'obres, argumentant que eren obres duradores en el temps i que, atès que també se'n beneficiarien les generacions futures, era just que les generacions futures també ajudessin econòmicament a realitzar-les.

L'any 1905, la Diputació provincial de Barcelona havia acordat demanar autorització a l'Estat per a emetre un emprèstit de 14 milions de pessetes. El Govern, per Reial Ordre de 9 de desembre de 1905, va autoritzà l'emissió d'un emprèstit de 9 milions de pessetes que es destinava a la unificació del deute de carreteres i a la construcció dels camins veïnals concertats amb l'Estat. A la Reial Ordre no es precisava el destí dels 5 milions restants i es resolvia que serien autoritzats a mesura que es concretessin les obres a fer. A la relació que s'inclouïa a la *memòria*, que el 1909 presentava Prat, hi constava l'aplicació que es faria de l'ampliació que es proposava sol·licitar amb la quantitat restant d'executar:

- 2.000.000 de pessetes destinades a la construcció de camins veïnals.
- 500.000 de pessetes destinades a la construcció de ponts.
- 1.000.000 de pessetes destinades a la Casa de Maternitat.
- 500.000 de pessetes destinades a la Universitat industrial.
- 1.000.000 de pessetes destinades al Palau de la Generalitat.
-

Les quantitats pressupostades resultaven de l'estudi dels informes que havien fet els caps d'Obres públiques i de Construccions civils de la corporació provincial.

La proposta que es presentava tenia un doble objecte: normalitzar els pressupostos, no tenint que recórrer més al recurs del pressupost extraordinari, i poder realitzar les obres proposades.

4.2.2 Els successos de la Setmana Tràgica

El Govern espanyol reaccionà a la derrota que l'exercit sofrí al "Barranc del Lobo", a la guerra del Marroc, mobilitzant i enviant tropes de reservistes a Àfrica.

El juliol de 1907, atès que una part important dels reservistes que es mobilitzaren eren catalans, a Barcelona es convocà una vaga general i es produïren una sèrie de fets violents que duraren una setmana, la Setmana Tràgica, i que s'estengueren a les principals ciutats catalanes. El Govern envià a Barcelona tropes de la l'exercit i de la guàrdia civil per a dominar la situació i acabar amb la resistència del moviment popular.

El mes d'agost, amb motiu dels greus fets del mes de juliol, es féu públic un manifest de condemna signat pels senadors i diputats regionalistes catalans. En el manifest, en la redacció del qual Prat hi tingué una destacada participació, es demanava que s'analitzessin les causes dels successos i que tots els catalans treballessin per a què no es repetissin fets com aquells. Destaquem alguns dels aspectes del manifest:

- Segons els senadors i diputats regionalistes catalans, hi havia elements a la societat catalana que no havien entès l'obra educadora del moviment de la Solidaritat Catalana, que era una obra cívica, de tolerància i de "disciplina social".
- No s'havia arribat a la cultura política que havien assolit les cultures "fortes" i no s'havia pogut preparar el poble català per a les grans empreses col·lectives.
- Denunciaven que els sectors polítics més radicals, que no havien participat en l'educació col·lectiva del poble, s'havien dedicat a les seves escoles a l'obra de "perversió moral" i havien instruït la joventut obrera amb llibres que encenien els odis.
- Consideraven que els partits radicals, amb la seva obra educadora, amb els seus oradors i amb la seva premsa, pertorbaven la normalitat de la vida política catalana i havien tingut una acció directiva i decisiva en aquells actes violents.

El 1 d'octubre de 1909, Prat, en el primer ple de la Diputació provincial que es celebrà després de la Setmana Tràgica, en al·lusió als fets violents que havien succeït proposà fer constar en acta la indignació de la corporació provincial per aquells successos. Referint-se als èxits que estava obtenint l'exèrcit en la campanya militar africana, feia una reflexió sobre la conveniència de la campanya dient que formava part d'una política d'expansió de l'Estat espanyol per l'Àfrica i que era la continuació de la política que feien els Reis d'Aragó i Catalunya a l'edat mitjana. Prat proposà enviar un telegrama de felicitació al cap de l'Estat, per l'èxit de la campanya, i un altre al general Marina, per l'encertada direcció de la mateixa.

La dura reacció⁶⁰² del Govern espanyol davant dels fets de la Setmana Tràgica i el suport que donà la Lliga Regionalista a la política governamental tingueren conseqüències tant en l'àmbit polític espanyol com en el català:

- A Espanya, la violenta repressió governamental tingué com a conseqüència la caiguda del ministeri Maura.
- A Catalunya, la reacció de la Lliga Regionalista, favorable a l'actuació governamental, posà fi a l'entesa de la Solidaritat Catalana que ja es trobava en procés de desintegració.

4.2.3 La consolidació de les desavinences internes en el si de la Solidaritat Catalana

A les eleccions provincials i municipals que es celebraren el darrer trimestre de 1909, es posà de manifest la divisió interna en el moviment de la Solidaritat Catalana originada pel suport del catalanisme conservador a la violenta repressió governamental dels fets de juliol.

El 24 d'octubre de 1909 la candidatura republicana catalanista guanyà les eleccions provincials a la ciutat de Barcelona. El 12 de desembre de 1909 en la celebració de les eleccions municipals ja es constatà la ruptura de la Solidaritat Catalana.

A les eleccions municipals⁶⁰³ a Barcelona, a banda de les candidatures del republicanisme radical, desfeta la Solidaritat es presentaren candidatures separades de l'esquerra catalanista i dels regionalistes.

Els resultats electorals, que castigaren la política seguida per la Lliga Regionalista, portaren a la desfeta definitiva de la Solidaritat Catalana.

4.2.4 L'obra escrita de Prat

En aquest apartat presentem el conjunt de l'obra escrita de Prat corresponent a l'any 1909, que està formada per 15 documents: 7 articles que publicà a *La Veu de Catalunya*, 1 memòria, 1 manifest, 3 ressenyes de discursos, 1 esborrany de discurs, 1 nota i 1 comunicació.

---

⁶⁰² L'octubre de 1907, Ferrer i Guàrdia, detingut i acusat com a instigador dels fets de la Setmana tràgica, fou processat, condemnat a mort i afusellat. També foren condemnats a mort i afusellats quatre detinguts durant els aldarulls del mes de juliol.

⁶⁰³ La candidatura radical obtingué la majoria amb 14 regidors, la candidatura republicana catalanista obtingué 7 regidors i la candidatura regionalista només obtingué 5 regidors.

4.2.4.1 *Profitosa iniciativa*⁶⁰⁴

Prat, en aquest article, mostrava el seu suport a la iniciativa que havien tingut les joventuts de la Lliga Regionalista de celebrar un “Congrés de Govern municipal”.

Iniciava l'article referint-se al cas de Prússia, que a principis del segle XIX tenia “l'apariència de gran Estat, però res més que l'apariència”. Aquella situació de feblesa, que es va posar de manifest quan Prússia va ser derrotada i invadida per Napoleó, fou el desencadenant de l'inici d'una “nova renaixença”, p. 178:

«Des de llavors una febre de reconstrucció nacional va fer vibrar intensament tota la terra alemanya i per la reconstrucció de les institucions de govern local va inaugurar-se. Durant anys i anys va ésser aquesta la preocupació més profunda, més persistent. És així com Prússia va començar a forjar el seu imperi.»

Remarcava el fet que a Catalunya, “des dels primers moments de l'actual renaixença”, s'havia comprés que es necessitava “començar per la renovació de les institucions locals”. Considerava com a problemes diferents “l'administració dels municipis, de les províncies i de les regions” i “l'autonomia política de Catalunya”.

En al·lusió al nivell d'autonomia que tenia l'administració local a Anglaterra, deia que aquesta havia estat “sempre ella mateixa”: no havia sofert “cap desviació ni per enlluernaments exòtics ni per imposicions estrangeres” i havia seguit una evolució en què els seus problemes no es presentaven “barrejats amb una qüestió nacionalista”. Assenyala un dels trets més característics de la vida política anglesa, p. 179:

«Del procés d'aquesta evolució normal el món n'admira moltes coses, i la primera, la més característica de la vida anglesa, entre aquestes coses que meravellen als altres pobles, és la invariabilitat amb què els governants, de tots els matissos, de tots els partits, de totes les classes socials, han sabut alhora respectar el passat i empènyer l'esdevenidor, sostenir les tradicions i desbrossar el camí de les innovacions progressives, mantenir i augmentar la força i els prestigis del poder, de l'autoritat pública, i fer inexpugnables els drets dels ciutadans; en una paraula: la rara unanimitat amb què han sabut ésser sempre homes d'Estat i no ideòlegs.»

Destacava un dels motius que possibilitaren el “meravellós expandiment britànic”, p. 179:

---

⁶⁰⁴ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 178-183. L'article fou publicat el 27 de març de 1909 a *La Veu de Catalunya*.

«¿Es que la raça anglesa tindria l'especial virtut de produir més homes d'Estat que les altres races? No; el veritable motiu és que les classes governants angleses no fan l'aprenentatge de diputat o de ministre en els Ateneus i Acadèmics de la Cort, sinó que l'han fet sempre en l'administració dels comtats i dels municipis, lluny d'abstraccions i somnis, tractant homes concrets, que senten a la carn viva la repercussió dels seus acords, resolent qüestions complexes de drets, d'interessos, d'aspiracions contraposades, creant o reformant serveis, dirigint institucions i sempre *fent*, és a dir, suavitzant la hieràtica rigidesa de les concepcions ideals, per a fer-les encarnar en la realitat social vivent, seriant amb flexibilitat incansable les solucions transitòries, per a donar a cada hora, a cada dia, la part d'ideal en aquell dia realitzable, ateses les circumstàncies d'estat social. d'opinió, de sentiments, de força econòmica, d'obstacles passionals, de resistències atàviques».

A Catalunya, amb l'augment de la influència catalanista, considerava que s'estava produint una situació semblant a l'anglesa, p. 180:

«En davallar la doctrina nacionalista dels cercles d'iniciats per a esdevenir ideal viu del nostre poble, també sovint s'ha introduït en el cor dels catalans sota les formes d'aspiracions econòmiques i administratives, sense cap punt de vista pròpiament nacionalista».

A les reivindicacions de la Solidaritat Catalana, en relació als canvis que s'havien d'introduir en el règim local, s'utilitzava la “fórmula pràctica” del programa del Tívoli⁶⁰⁵, p. 180:

«I si per l'esperit català el programa del Tívoli és la fórmula pràctica actual del nacionalisme, també ho és per als anticatalans, els quals partint d'aquest supòsit, combaten la Solidaritat i el seu programa, amb les calúmnies amb què sempre han atacat la causa de Catalunya.»

Prevenia de que podia semblar que, en el “procés de formació doctrinal de l'ideal de Catalunya”, la qüestió local deixés en “segon terme els factors pròpiament nacionalistes”, p. 180:

«Hi ha tongades, sobretot en certs períodes inicials del provincialisme i del regionalisme, en què tot se'n va en parlar de bona administració, de

---

⁶⁰⁵ En el programa del Tívoli no es contemplava la llengua catalana i l'autonomia legislativa, que eren “les dues grans reivindicacions nacionalistes”.

descentralització, de *self-government*, de particularisme, i si aquestes fórmules resumien quasi exclusivament llavors l'ideal catalanista, també a Catalunya i fora de Catalunya eren combatudes per l'esperit anticatalà, igual que si realment fossin aspiracions nacionalistes, amb l'argument clàssic del separatisme.»

A Catalunya, en prendre consciència de la transcendència que tenien “les institucions locals en l'enfortiment i la grandesa dels pobles”, s'havia “volgut començar pels organismes locals i no per les reformes pròpiament nacionalistes”. Tot i que des del desastre colonial ja s'havia demanat la reforma de la legislació local, era en aquell moment quan es volia introduir en el Parlament aquest ideal en la llei d'Administració local, p. 181:

«I per això mateix, els enemics de l'esperit de renovació sortit de Catalunya, desesperadament, amb tota mena d'armes, combaten la nova llei i l'entrebanquen i retarden la seva aprovació. Uns i altres tenen la visió clara que no es tracta d'un projecte ordinari, tots senten que a l'entorn d'aquest projecte lluiten dos esperits col·lectius, dues Espanyes, l'Espanya vella que se'n va i l'Espanya jove, l'Espanya nova, que arriba.»

La llei de reforma de l'Administració local havia de ser el primer instrument per a emprendre la reforma local i renovar les institucions locals. Prat remarcava que les lleis, que sintetitzaven les concessions que els partits arrencaven del poder públic, per si mateixes no tenien l'eficàcia suficient de transformació i de renovació, p. 181:

«És el vell defecte de creure's que tot està fet quan la llei ha sortit a la *Gaceta*, el vell defecte que explica que no hi hagi a Espanya sufragi universal ni de cap mena, vint anys després d'acordar-lo el Parlament; i que la Constitució sigui un nom i l'ensenyança una apariència, i tants i tants preceptes legislatius no hagin passat de les planes de l'Alcubilla.»

Quan s'aprovés la llei d'Administració local només es guanyaria el dret de fer la reforma de la vida local. Després, tant a Catalunya com a Espanya, el cos social hauria de començar la renovació dels organismes municipals i provincials, p. 182:

«La reforma local, llavors, haurà de començar-se. Perquè la renovació dels organismes municipals i provincials sigui una realitat, a aquest primer acte del poder hauran de subseguir altres actes, completant el sistema local que aquesta llei inicia i persistent en les orientacions que assenyala.»

Ressaltava que era necessari que els electors triessin els homes que havien de dirigir la transformació i la renovació dels organismes municipals i provincials. I també era necessari que els homes elegits coneguessin i estimessin la nova llei per a aplicar-la, p 182:

«És necessari que uns i altres, els uns, amb la seva iniciativa, els altres, amb la seva cooperació, portin l'activitat local a fecundar en tota la seva amplitud els nous dominis que la llei d'Administració local dóna als organismes municipals i provincials.»

Exposava què havia succeït fins llavors amb la legislació provincial i local, p. 182-183:

«Les lleis provincials i municipals vigents, eren per l'època en què varen dictar-se, lleis descentralitzadores. Però, com que no responien a un moviment d'opinió que les hagués reclamat, sinó a la iniciativa personal d'un home, com que no tenien ambient en favor ni en contra; com que no varen ésser odiades ni estimades, i per tant, ben conegudes, des de dalt a baix, des dels ministres fins als ciutadans, tothom va aplicar les noves lleis amb els sentiments i hàbits i prejudicis adquirits en el règim que havia de substituir-se.»

En aquell context, era important la iniciativa que havia tingut la joventut de la Lliga Regionalista, ja que els fets exposats evidenciaven la “importantíssima missió del Congrés de Govern municipal que projecta el nostre jovent”.

Prat finalitzava l'article animant a complir aquella missió, p. 183 :

«A complir-la, doncs, i que siguin les seves tasques preparació seriosa i reflexiva de les cartes especials que els nostres municipis podran obtenir si s'aprova el projecte d'Administració local; que portin el sanítós exemple de les solucions donades als problemes municipals en tots els grans pobles civilitzats; que despleguin davant dels nostres conciutadans, com panorama reconfortant d'immenses perspectives i no somniades magnificències, el vastíssim sistema d'empreses, serveis i obres que poden esperar els pobles de l'acció santa i fecunda del Govern municipal.»

4.2.4.2 *Nosaltres*⁶⁰⁶

Prat a l'article, que s'emmarcava en la convocatòria d'eleccions municipals per a la renovació parcial de l'Ajuntament de Barcelona, exposava què diferenciava la candidatura de la Lliga Regionalista de les demás candidatures que es presentaven.

---

⁶⁰⁶ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 324-327. L'article fou publicat el 24 d'abril de 1909 a *La Veu de Catalunya*.

Assenyalava els canvis que s'havien produït des dels resultats electorals de les eleccions municipals del 12 de novembre de 1905, que es van celebrar amb el “dinar de la Victòria”:

- El progrés que havia experimentat la Lliga Regionalista en aquell període, p. 324:
«La Lliga Regionalista, durant aquest temps, ha augmentat amb altíssims prestigis la seva gloriosa història. La seva acció nacionalitzant, catalanitzadora, el mateix que el seu magisteri polític, han aconseguit una expansió meravellosa.»

- La formació del moviment de la Solidaritat Catalana, p. 324:
«La Solidaritat, iniciada en moments gravíssims per la Lliga i a la qual la Lliga ha dut tots els seus amors i totes les seves energies, ha desvetllat el sentiment de pàtria en valuosíssimes forces de l'opinió catalana, adquirides definitivament a la causa de Catalunya. *L'alçament* cantat pel poeta, ha fet vibrar la terra catalana, en comunió plena i perfecta amb els sentiments patriòtics que són el nexa, que són l'ànima de la Lliga.»

- La millora de les condicions en què s'exercia el dret de sufragi, p. 324:
«L'acció de la Lliga en la renovació i en la dignificació dels costums polítics ha guanyat noves victòries. El dret de sufragi, que era un mot sense efectivitat, és avui una realitat en gran part de la terra catalana; i és fundant-se amb la virtut d'aquest exemple, que veus generoses prediquen pertot arreu d'Espanya l'eficàcia deslliuradora de la voluntat popular.»

- La consideració dels afers de Catalunya en la política espanyola, p. 325:
«L'acció de la Lliga, en la política general espanyola, traduïda en el gran respecte i consideració amb què són ara tractades les coses de Catalunya, no he pas de ponderar-la. N'hi ha prou amb escriure un nom, el d'en Cambó, i recordar la seva brillantíssima gestió parlamentària.»

Exposant aquestes realitzacions, Prat recomanava el vot per als candidats de La Lliga Regionalista, “els seus candidats”, que es presentaven a aquelles eleccions, p. 325:

«En triar-los, la Lliga ha seguit, una vegada més, el que ja és costum seu inalterable: prescindir en absolut de l'esperit de grup o banderia. Mai la Lliga no demana als ciutadans els noms dels quals presenta a la sanció del sufragi, si estan o no arreglats en el seu estol patriòtic, sinó que tria en cada cas els que en cada cas són més adequats a la feina que ha de fer-se, al resultat que ha d'obtenir-se, siguin d'on siguin, es diguin el que es diguin, parlin com parlin, que tot això és accidental, mentre a l'aptitud que es necessita uneixin un amor viu a Catalunya.»

Ressaltava “l’amor a Barcelona” què demanava la Lliga Regionalista als seus candidats als càrrecs municipals, p. 325:

«Sense sentir amb formidable intensitat aquesta vibració entusiasta pel més enlairat de la vida col·lectiva, que es concreta en els sentiments de pàtria i de ciutadania; sense estar posseït de l'impuls irresistible a fer de la pròpia terra un gran país, i a fer de la pròpia ciutat una gran ciutat, la ciutat per excel·lència sense tenir per aquestes grans realitats col·lectives la devoció i la constància i l'abnegació que només en l'amor es troben no es serveix per res en els càrrecs públics.»

Explicava què diferenciava la candidatura de la Lliga de les altres candidatures:

- Es referia a l'estimació per Barcelona que tenien els candidats de la Lliga, p. 326:
«Ja l'he dit, doncs, quina és la característica de la candidatura de la Lliga, que és la característica essencial, permanent, invariable, de la seva acció, avui com sempre. No vull pas dir, entengui's bé, que no estimin Barcelona els altres grups polítics, ni les persones de les altres candidatures: no. El que vull afirmar, perquè respon a una convicció meva profundíssima, és que no l'estimen com l'estimem nosaltres.»

- Es referia a la subordinació a d'altres interessos que tenien altres candidatures, p. 326:
«No és, el d'ells, un amor únic, com ho és el nostre, com ho són tots els grans amors, sinó un amor compartit amb altres i subordinat a altres *encasellat i amidat* per a fer-lo compatible amb l'afició a no pagar, amb l'ideal exclusiu de posar fanals i acerces en els solars propis o dels amics, amb la defensa de certs principis conservadors o de certs principis democràtics, amb l'interès polític de la coalició de dretes o de la formació d'un partí republicà únic.»

- Es referia a les conseqüències que tenia la subordinació a d'altres interessos, p. 326:
«I aquestes coordinacions i subordinacions, per explicables que siguin, ja sabem per experiència on porten. Porten a fer candidatures i subsegüentment majories de pes mort, de paralització de l'expandiment de Barcelona, períodes tristíssims d'inacció, que accentuen i engrandeixen la distància que ens separa de les grans ciutats civilitzades, i en els quals tota activitat municipal està limitada, com en els bons temps que vol ressuscitar el Comitè de Defensa, a fer la viu-viu, tot servint els interessos de tals o tals altres propietaris o de tals o tals altres casinos. O porten a fer candidatures i majories de sectaris, d'agents de negocis o de col·locacions, o bé d'homes honrats, sí, però negatius, de grup o de partit,

donats a subordinar, fins inconscientment, els interessos públics als de la seva banderia.»

Exposava el significat que aquelles eleccions parcials a l'Ajuntament de Barcelona també tenien per al conjunt de Catalunya, p. 326:

«No és això el que necessita Barcelona per a ésser gran, per a ésser rica, per a ésser culta, per a esdevenir la reina de ciutats esplendorosa que volem que sigui els que l'estimem amb amor d'enamorat per la seva bellesa; amb amor de fills, perquè ella ens ha format, ens ha emmotllat l'esperit, encara que hàgim nascut en altres comarques; amb amor de patriotes, de catalans, perquè força i poder i llibertat i imperi, tot el que de gran somniem per a Catalunya, ha d'edificar-se sobre la pedra ferma, sobre la roca viva de la força, del poder, de l'imperi de la nostra Barcelona.»

Prat finalitzava l'article adreçant-se als electors, p. 327:

«Ara que parlin els electors, que diguin si volen també aquesta Barcelona imperial, empori propulsor de la riquesa i de la cultura de Catalunya i de tots els pobles hispànics, bressol d'una futura Ibèria triomfal, o si per la suggestió d'ideals secundaris de partit o de mesquins interessos de grup o de malenteses i errades conveniències de classe, s'estimen més una pobra Barcelona provinciana, satèl·lit perdut en l'òrbita d'una altra capitalitat més afortunada.»

4.2.4.3 *Els altres*⁶⁰⁷

Prat dedicava aquest extens article, que també s'emmarcava en la convocatòria d'eleccions eleccions municipals per a la renovació parcial de l'Ajuntament de Barcelona, a analitzar les altres candidatures⁶⁰⁸ que es presentaven.

L'article, adreçat als "electors de Barcelona", complementava l'article *Nosaltres*, publicat el 24 d'abril de 1909 a *La Veu de Catalunya*, en què es comentava la candidatura que la Lliga Regionalista presentava a aquelles eleccions municipals, p. 328:

---

⁶⁰⁷ Ibídem, p. 328-335. L'article fou publicat el 30 d'abril de 1909 a *La Veu de Catalunya*.

⁶⁰⁸ Prat, a l'article, es referia extensament a la candidaura dels "Autonomistes republicans" i a la candidatura de "*Administración*" i breument a la candidatura dels "*Lerrouxistes*".

«Ja hem parlat de nosaltres, parlem ara, electors de Barcelona, dels altres, i parlem-ne sense apassionament car, al capdavant, tots els catalans, de totes les agrupacions polítiques, de totes les classes i condicions socials, pensin com pensin, hem d'acabar per trobar-nos, un dia o altre, lluitant plegats en solidaritat patriòtica per les reivindicacions de la nostra Catalunya.»

I

ELS AUTONOMISTES REPUBLICANS

Dels grups republicans autonomistes, deia que amb “la ratificació de la voluntat popular” cercaven la fusió republicana en un “partit únic”, p. 328:

«I és precisament en nom d'aquest interès, és per afavorir aquesta fusió republicana, que demanen els sufragis als ciutadans de Barcelona. Saben la força aglutinant de la victòria i de la victòria esperen el vincle indisoluble.»

Explicava què significava donar el vot a aquella candidatura, p. 328:

«Votar aquesta candidatura no és votar per Barcelona ni per Catalunya; és votar per un ideal molt respectable, certament, com tots els ideals que responen a una profunda convicció personal, però secundari a la fi: és votar per la república.»

Es referia a la qüestió de la forma de govern:

- A com ho havien plantejat els “predecessors del moviment nacionalista”, p. 328:
«Sempre que penso amb el problema de la forma de govern, sento com a català un reconeixement pregoníssim pels nostres predecessors del moviment nacionalista que amb meravellosa clarividència varen proclamar-lo secundari. Aquells homes, en donar-nos aquesta ensenyança, varen fer per Catalunya una obra d'un valor imponderable: varen donar a l'activitat política catalana una orientació sana i progressiva.»

- A la importància relativa de la forma de govern, p. 328-329:
«Els pobles no han de consumir les seves forces en problemes de forma, en qüestions de nom i d'apariència: invertir-les així és malgastar-les. Que tinguin cada u les seves preferències sobre això, com sobre totes les coses, és natural, és justíssim, però subordinar-hi la plena i total actuació individual en la vida pública, supeditar-hi la vida política del país, fer-ne afirmació col·lectiva essencial, principi superior al qual es subjecten tots els altres, és des del punt de vista polític, el mateix que del patriòtic i fins del democràtic, una mala obra, una obra funesta.»

Ressaltava la “solidaritat” en les relacions entre els ciutadans que caracteritzava una “societat moderna”, p. 329:

«El que essencialment separa la societat moderna, l'Estat d'avui, de les velles societats i dels pobles moderns incultes, és que la solidaritat que lliga uns amb altres els seus elements components i entre tots estableix una comunió inexorable de prosperitats i de desgràcies, és una solidaritat conscient, una solidaritat sentida i estimada; i això sol, aquesta conjunció de la voluntat dels ciutadans enforteix i dignifica el fet natural, el fet fatal de la solidaritat.»

Assenyala que les “lluites de classes”, que s’oposaven a la solidaritat, esdevenien “lluites per la forma de Govern”, p. 329:

«Tot el que s'oposi, doncs, a aquesta vibració conscient de solidaritat, tot el que la trunqui, separant-ne una classe, un partit, una escola, és obra veritablement regressiva, és mantenir la condició de ramat, substituir-la a la d'Estat veritable.».

Exposava els resultats que es derivaven de les “lluites per la forma de Govern”:

- Com a “inferioritat política dels pobles llatins”, p. 329:
«Iestic segur que una de les causes de la inferioritat política dels pobles llatins ve d'aquí, d'aquestes concepcions polítiques, desconegudes en els altres pobles, que posen nombroses agrupacions de ciutadans moralment, espiritualment, fora del règim establert, atenuant de tal manera la consciència de la seva solidaritat amb l'Estat, que s'acaba per mirar-lo com una empresa estranya de la qual es senten els triomfs i es celebren les desgràcies, perquè els uns enforteixen el règim i els altres el remouen i trontollen.»

- Excloent de la participació política a “gran nombre de ciutadans”, p. 329-330:
«A la inflexibilitat d'un principi, propi de la ciència, al dogmatisme propi de l'escola, hi sacrifiquen el deure que tenen tots els ciutadans de contribuir amb les seves aptituds i les seves energies al govern del seu país. Pel culte d'aquesta afirmació teòrica en pro d'una o altra forma de govern, gran nombre de ciutadans falten a aquest deure, s'abstenen de col·laborar a tota funció de govern i d'administració que no neixi immediatament del sufragi.»

- Per l'esterilitat de “la tasca dels partits republicans en les monarquies” per a “les reivindicacions democràtiques”, p. 330:

«Aquí hi ha França, amb la impotència dels seus partits per a l'obra de redempció social, perllongada fins després de la victòria per la força de les impulsions en l'oposició adquirides. Aquí hi ha els nostres partits republicans que amb quaranta anys de vida pública i nombroses forces no havien començat l'obra primordial de tota democràcia: la dignificació del sufragi que vàrem portar a cap nosaltres a Barcelona, i essent els més, vivien esclaus de la pressió governativa com viuen encara a Madrid aquestes masses bullangueres que per raons de moralitat victorejen a en Sol i en Canalejas i executen a en Morote.»

Exposava quin tipus de treball s'havia de fer per a canviar les formes de govern, p. 330-331:

«Aconseguir aquest canvi normalment, suaument, sense violències, trasmutant les idees, transformant els sentiments, creant l'ambient que la nova institució necessita, és una tasca llarga, treballosa, que reclama una orientació netament positiva, que no admet l'acostumada fixació de terminis peremptoris, és més, que exigeix com a condició primera i primordial deixar l'afirmació republicana en últim terme, com afirmació platònica secundària, i entrant de ple en la política positiva, anar seriant totes les reformes en sentit democràtic immediatament realitzables i contribuir lleialment a implantar-les i solidar-les.»

Explicava per què els republicans no tenien una altra actuació, p. 331:

«Perquè si es predica al poble que la república és la condició precisa, indispensable, insubstituïble, d'obtenir el que desitja, si se li predica sempre i per tothom, que la monarquia és incompatible amb l'autonomia, amb la llibertat, amb tots els seus ideals, amb la satisfacció de les seves necessitats ¿com és possible, després, dur-lo a cap d'aquestes obres de millorament social que formen precisament el nervi de les grans democràcies germàniques? ¿Com és possible també posar lluny, lluny, en horitzons inassequibles, l'entrada d'aquest paradís, condemnant les generacions actuals a una lluita sense satisfacció i sense esperança?»

Prat, que exposava el seu desig de que els republicans poguessin atreure a “les masses lerrouxistes al sentiment de pàtria, desvetllant en el seu cor l'esperit català”, mostrava els seus dubtes de que aquesta fos l'orientació de la política republicana, p. 331-332:

«Jo desitjo, tant com puguin desitjar-ho els valuosos elements que ara s'uneixen, que, al seu entorn s'apleguessin, formant un bloc poderós i compacte, totes les masses radicals de Catalunya; però hi ha una circumstància que fa dubtar-ne, i és que

en aquesta unió autonomista republicana hi entren els homes del Centre Nacionalista, posseïts del seu clàssic furor antiregionalista. Ara mateix, malgrat l'acord de Solidaritat, en els seus actes de campanya electoral, s'han manifestat com sempre: en comptes de mirar cap a en Lerroux, de considerar la Casa del Poble com la fortalesa a estudiar i voltar i conquistar per a Catalunya, en comptes d'orientar tots els seus esforços a redimir les masses esclaves de l'esperit anticatalà, roden, roden i baladregen al voltant de la cleda de la Lliga, com si fora d'ella no hi hagués món per a córrer i treballar i fer-se grans.»

2

LA CANDIDATURA D'ADMINISTRACIÓ:

D'aquella altra candidatura deia que era de “mal caracteritzar i definir”, ja que “ni en la política general, ni en la local, ni fora de la política, ni en la religió, ni en res, tenen, en conjunt, cap significació clara i concreta”.

Es referia als orígens de la candidatura:

- Tenia relació amb el “Comitè de Defensa Social”, p. 332:
«En primer terme, el Comitè de Defensa Social, una associació creada, com el seu nom assenyalava, per a funcions estranyes a tota acció política directa, que en el social no ha exercit cap, absolutament cap, de les innombrables funcions que li pertocaven, que ha concentrat tota la seva activitat en fer un casino i unes subscripcions i que amb el prestigi del seu fracàs total en l'esfera social, que li era pròpia, vol provar ara fortuna en l'acció política.»

- Tenia relació amb els homes que preparaven les eleccions des dels despatxos del poder, p. 332:
«Després els homes vells, els que no han evolucionat del Casino conservador-liberal de Barcelona que, amb el senyor de Boladeras al davant, surten sobtadament de sota terra *com el Guadiana*, després d'un eclipsi d'anys, per a tornar les corporacions públiques al domini de la *majoria* de ciutadans, d'aquella majoria, enyorada pel senyor de Boladeras, preparada amb l'escrupolosa pulcritud de les actes en blanc pels Nelo i els Garcia Victori i tantes altres columnes de l'ordre social i de la moralitat administrativa.»

- Tenia relació amb alguns carlins: “Després uns quants carlins, moguts per qüestions interiors del seu partit o, com un de ben significat, per ressentiments amb la Solidaritat ».
- Tenia relació amb membres del Círcol Conservador, p. 332-333:
«I, finalment, uns altres senyors del Círcol Conservador, però amb l'etiqueta de representants de la propietat, pel fet de presidir una de les nombroses associacions de propietaris de Barcelona.»

Es referia als ideals que es defensaven en aquella candidatura, pg. 333:

«Fa riure sentir parlar de bona administració, de moralitat, d'escrupolosa inversió dels cabals municipals a ex regidors de l'edat d'or del caciquisme barceloní, d'aquella edat de promissió en què es bastien palaus amb el material d'obres de l'Ajuntament, i en que les comissions de consums tenien la virtualitat meravellosa de convertir els indigents en potentats.»

Referint-se també a la defensa que volia fer aquella candidatura de “la propietat i de les classes neutres”, s'adreçava específicament als propietaris i a les classes neutres.

Prat es dirigia als propietaris:

- Exposava als propietaris que, si des de la corporació municipal no es millorava Barcelona, no podrien millorar els seus interessos 333:
«Fa riure sentir parlar dels "*intereses morales y materiales*" de Barcelona i d'higiene i de clavagueres i de cultura a uns senyors que un temps, no pas molt llunyà, varen tenir en aquestes corporacions, no insignificants minories, com les de la Lliga, sinó majories aclaparadores. ¿Què resta del seu absolut predomini, què els deu Barcelona, què els ha d'agrair Catalunya? ¿Quin ideal varen realitzar? Quina obra varen acomplir? La història serà amb ells inexorable, perquè el seu gran poder va ésser totalment estèril per a la nostra pàtria, totalment estèril per a Barcelona, totalment estèril per als principis conservadors.»
- Preguntava als propietaris què esperaven per a Barcelona, p. 334:
«Penseu-hi, propietaris de Barcelona, amb el que és la propietat en les grans capitals europees, en el que és a Madrid mateix, i digueu què ha d'aprofitar-nos més, què ha de millorar més la vostra condició, la tasca neutra de vileta que somnien alguns per a Barcelona, o la nostra acció que, on es vulgui que es desenrotlli, sigui en les altures del

Parlament, sigui a la Diputació i a l'Ajuntament, porta per unitat de direcció aquesta aspiració altíssima a la grandesa de Catalunya i Barcelona.»

Prat es dirigia a les classes neutres:

- Exposava el paper que estaven tenint les classes neutres, p. 334:
«La representació de les classes neutres! Si per neutres es volgués dir les classes que en la divisió del treball que s'imposa en tots els pobles estan predominantment adscrites a obres d'interès, particular, però senten i compleixen *els* seus deures col·lectius i no deixen de votar quan saben la seva voluntat garantida, seria una representació molt honrosa.»

- Es referia a l'actuació que havien seguit alguns membres de les classes neutres, p. 334:
«Però entenent per neutres els ciutadans que en la ciutat només han pensat amb ells i les seves coses, que han viscut sols, isolats, en el seu poble, que no s'han recordat del seu país ni de la seva raça, aquest lema és una vergonya per al poble que el seguís.»

- Es referia als membres de les classes neutres que no havien participat en els moviments que tingueren lloc a la província de Barcelona en defensa dels seus interessos, p. 334-335
«Avui, en plena exaltació de la voluntat, de l'acció, avui que ressona arreu en totes les esferes el màgic imperatiu d'intervenció, i en una ciutat com la nostra, admirada com a model d'activitat col·lectiva, com exemple viu a imitar per les altres ciutats espanyoles, enlairar a ciutadà tipus, a ciutadà model, fins a fer de la seva actitud un lema de senyera, el ciutadà egoista que havent vist als seus veïns, als seus germans lluitar per qüestions socials, que havent-los vist lluitar per la ciutat, que havent-los vist somoguda l'ànima per la vibració sagrada del sentiment de pàtria, ha seguit indiferent la seva feina, ha passat de llarg, sense sentir l'impuls d'ajudar els seus germans, de portar-los el seu concurs, per petit que fos, mal sigués el d'una paraula d'adhesió afectuosa, de reconeixement per la seva tasca, que al capdavant a ell com a tots els ciutadans beneficiava, és una obra antisocial, que només podia intentar-se ara en l'acte mateix en què els que no han sortit de casa quan se'ls demanava en nom d'un ideal o en nom de Barcelona o en nom de Catalunya, en sortiran per l'interès egoista, individual, de no tenir descomptat el sou o augmentada amb un recàrrec la seva quota contributiva.»

S'adreçava als propietaris i a les classes neutres animant-los a que participessin en aquelles eleccions, p. 335:

«I és davant d'aquests ciutadans com davant d'un tribunal superior, que el comitè emplaça als catalans que lluiten anys ha per Barcelona, per Catalunya, per ideals de llibertat o de república i que amb aquestes lluites generoses pertorben el seu plàcid quietisme.

Heus ací ben aclarida la significació d'aquesta campanya que pot portar, en definitiva, el concurs dels neutres al triomf dels radicals, dels revolucionaris.»

3

ELS LERROUXISTES

Dels lerrouxistes només en feia una breu menció, p. 335:

«D'aquests, dels constants agitadors, dels que tantes vegades han alterat la pau de Barcelona, no hem de dir-ne res: prou sovint n'hem parlat en aquestes planes, prou viu és el record de les nostres campanyes per a defensar de la seva acció pertorbadora Catalunya.»

4.2.4.4 *L'Escola de la Lliga*⁶⁰⁹

Prat destinava aquest article, que s'emmarcava en les eleccions per a la renovació parcial de l'Ajuntament de Barcelona, analitzava el significat que tenien els resultats electorals que s'havien produït i mostrava la seva confiança en l'actuació que tindria la Lliga Regionalista.

Iniciava l'article assenyalant que aquells resultats electorals mostraven que a Barcelona hi havia una majoria republicana i una majoria catalanista, p. 184:

«Els resultats de la darrera votació de regidors s'han agrupat de diverses maneres i així s'ha pogut treure la conseqüència innegable de què hi ha a Barcelona una majoria republicana i una majoria catalanista. Així el fet d'aquesta votació en sentit català, d'aquesta esplèndida manifestació de la voluntat de Barcelona en pro dels principis de Solidaritat Catalana, fa menys intensa l'amargor de saber el nostre Consell municipal lliurat, per errors de tàctica, a una majoria lerrouxista.»

Exposava què volia tractar a l'article, p. 184:

---

⁶⁰⁹ *Ibidem*, p. 184-188. L'article fou publicat el 11 de maig de 1909 a *La Veu de Catalunya*.

«Però la votació darrera diu altres coses, a més de les que ja en aquestes mateixes planes han estat assenyalades, i d'una d'elles, la qual al meu entendre és capital des del punt de vista de l'educació política del nostre poble, em proposo tractar avui.»

Explicava el significat que tenien els resultats d'aquelles eleccions:

- Es referia a la importància de “la majoria protestatària i negativa”, p. 184:
«Encarna la protesta per excel·lència: contra el règim, contra l'estat social, contra el poder constituït, contra l'esperit de Solidaritat Catalana, el partit radical o lerrouxista, i per ésser més intensament i extensament protestant que tots els altres, va al davant de tots amb una votació considerable, extraordinària, donades les condicions en què s'ha trobat aquella agrupació, igual quasi a la gran votació obtinguda per en Salmeron l'any 1903, en el moment ple d'esperances de néixer la Unió Republicana, i superior a les votacions obtingudes després, fins i tot abans d'esclatar el moviment de Solidaritat Catalana.»
- Es referia al significat que tenia la “fusió republicano-autonomista”, p. 184-185:
«És també fonamentalment protestatària la fusió republicano-autonomista, però en l'ordre polític la seva protesta no és contra l'autonomia, sinó per l'autonomia de Catalunya, i això posa en el cor mateix de la seva negació fonamental el llevat d'un criteri positiu, que un dia o altre ha de mudar, en sentit de major fecunditat, la seva acció. Segona agrupació en l'ordre d'extensió i violència de la protesta, és també la segona en l'ordre de la votació.»

Ressaltant que la “majoria de Barcelona” seguia “encara fortament lliurada al sentit negatiu i protestatari”, preguntava quina conclusió se'n podia treure, p. 185:

«Ara bé ¿hem de treure d'aquest fet la conclusió que Barcelona és una de tantes ciutats llatines, condemnades, pel seu meridionalisme verbalista, a l'acció exclusivament destructora, incapaç de comprendre i estimar i promoure l'acció positiva, sempre més difícil i complexa, i sempre, per tant, menys aparatosa, menys teatral, menys dramàtica que l'altra?»

Exposava les conclusions esperançadores que ell en treia:

- Tenia “un valor d'orientació” de l'activitat social, p. 185:
«Car l'essencial per als homes que estimen el seu país, no és pas que el moment actual satisfaci més o menys les seves ànsies imperioses de renovació immediata, sinó

que aquest estat present subseguint a altres estats anteriors assenyali una trajectòria ferma cap a una plenitud de capacitat, de força i de grandesa.»

- Es veia la influència de la feina que havia realitzat la Lliga Regionalista, p. 185-186:
«Abans que la Lliga Regionalista ensenyés de votar per un ideal als ciutadans de Barcelona, l'abstenció era total, absoluta, només votaven els interventors: és el grau màxim de sentit negatiu, el quietisme, la negació de tota acció, de tota esperança, de tota confiança en si mateix i en els altres. [...] D'aquest estat de veritable abjecció política va passar-se a un estat protestatari actiu. Una minoria va iniciar la protesta activa i de mica en mica tots els ciutadans de Barcelona han deixat aquesta negació absoluta i passiva. [...] I ja en canvi, avui, al costat de la protesta, de l'acció negativa i destructora, milers de ciutadans han afirmat la seva fe en l'obra positiva que la Lliga Regionalista impulsa.»

Remarcava l'evolució que havia seguit la Lliga Regionalista:

- Es referia que el triomf de la Lliga, com a “escola d'educació política”, era admirable, p. 186:
«Car més, molt més que un partit clos, la Lliga és una escola, oberta a tots els catalans: escola d'educació política, on han après els catalans a respectar el sufragi i a practicar-lo amb lleialtat i honradesa; escola de patriotisme, que ha portat la majoria de catalans a lluitar solidaritzats per la personalitat de Catalunya; escola de sentit positiu, finalment, que s'esforça ara a capacitar als homes de la generació actual per a la tasca de governar el seu poble.»
- Exposava l'abast que tenia l'acció política de la Lliga, p. 186:
«Que ara aquest partit positiu que la Lliga encarna, sigui compartit només per una part de la ciutat, per una minoria, tant se val: tots els ideals renovadors han començat per tenir a favor seu minúscules minories, i nosaltres mateixos tenim en la nostra pròpia experiència, en la història de la nostra acció política, exemples remarcables.»

Es referia a les candidatures que havia presentat la Lliga en diferents eleccions:

- Com a minoria que s'havia iniciat en l'acció política, p. 186:
«Minoria érem, i minoria de tothom desatesa i menyspreada i per tothom amb rara unanimitat combatuda, la que formàvem el nucli de catalanistes que vàrem aixecar bandera en pro de la intervenció normal en les lluites polítiques utilitzant l'arma legal del sufragi, i avui no solament hem conquistat a aquesta acció els nostres adversaris de

llavors, a homes de la Unió Catalanista, que varen llençar al damunt nostre tota mena de calúmnies abans de prestar-se - com s'han prestat després - a ésser candidats en tota mena d'eleccions, sinó també a la gran majoria de ciutadans que abans d'ésser obligatori el sufragi votaven ja en proporció extraordinària.»

- Com a minoria que havia iniciat la defensa dels interessos de Catalunya, p. 187:
«Minoria érem i minoria hem estat anys i anys i en seguides eleccions, els que predicàvem que els catalans havien de posar per damunt dels altres interessos i ideals que ens destrien i separen, les reivindicacions de Catalunya, i perquè defensàvem aquest ideal érem perseguits des del poder i combatuts per totes les agrupacions polítiques, no com es combaten els adversaris que es respecten, sinó com es tracta els homes que per les seves aberracions, per la monstruositat del seu sentir i del seu obrar, estan fora de la llei.»

- Com a moviment polític que havia “aconseguit l'adhesió de quasi tots els catalans”, p. 187:
«Hi ha hagut en l'ascensió etapes doloroses i difícils, però hem triomfat: la Solidaritat Catalana és l'esplèndida concreció d'aquest sentiment sembrat per la Lliga, i a dintre de Solidaritat hi ha ja la majoria de les forces polítiques catalanes i hem d'esperar que tard o de jorn hi entraran les que encara resten fora del seu clos.»

- Com a esperança en el futur, p. 187:
«Per això podem estar segurs que si avui som minoria els ciutadans que volem fer obra positiva, demà serem els més, i ens donaran la raó els nostres compatricis, com han hagut de donar-nos-la en tantes coses que amb nosaltres també han començat. I això en un esdevenidor pròxim, perquè el d'ara no és pas un humil començament, sinó un corrent fort i conscient en plena empena de creixença, triomfador de les circumstàncies del moment, totes contràries, totes desfavorables.»

Destacava els retrets i acusacions que s'havien fet contra la Lliga Regionalista i exposava la seva satisfacció per la tasca realitzada:

- Es referia als retrets i a les acusacions rebudes, p. 187-188:
«Passar dos anys fent la Lliga responsable de tot, des del que succeïa a les corporacions populars, fins al que feien o no feien els ministres; dos anys tenint un chor quasi unànime de periòdics que desvirtuaven els nostres actes i fins els nostres pensaments i les nostres paraules, des dels camps contraposats; dos anys passant alhora per enemics

d'Espanya i venuts a Espanya, separatistes i mauristes, liberals heterodoxos i reaccionaris ultramuntans, traïdors al sufragi universal i traïdors a l'ordre social; dos anys d'atraure i acumular totes les odiositats, totes les enveges, totes les decepcions de les esperances infundades o de les aspiracions il·legítimes, tots els agravis dels interessos perjudicats, sense tenir l'efectivitat del poder, sense tenir a les corporacions de Barcelona i al Parlament d'Espanya més que minories des del punt de vista numèric petites, insignificants, sense poder, en conseqüència, contrarestar aquest corrent amb la lliure aplicació de les solucions pròpies.»

- Exposava la seva satisfacció amb la feina que s'havia fet, p. 187:
«[...] dos anys de treballar en l'obra poc brillant de posar els fonaments d'una nova Catalunya, lluitant amb aigües i sorres i ensulciades, sense la compensació de veure lluir a ple dia, pujant amunt, les columnes del futur casal; i després d'aquests dos anys, rebre l'expressió de la confiança de tants milers de compatricis, i veure créixer la multitud de ciutadans que fan justícia a la lleialtat, al patriotisme, a la fecunditat de la nostra obra, és quelcom altament satisfactori que dóna plena seguretat en l'èxit de la nostra obra.»

Finalitzava l'article exposant la seva confiança en els ideals que defensava la Lliga, pg. 187:

«A continuar-la, doncs, amb fe, amb constància; i una vegada més la Lliga haurà estat escola dels catalans, una vegada més haurem assolit la glòria de veure les nostres doctrines, les nostres orientacions consagrades per l'adhesió de tot un poble.»

4.2.4.5 Resposta al republicà solidari Secundí Coderch a la Diputació provincial de Barcelona el 15 de maig de 1909⁶¹⁰

Els compiladors de l'*Obra Completa* de Prat reporten en una aclaridora nota⁶¹¹ quin era el context a què feia referència aquest document, que s'emmarcava en l'agreujament de les

---

⁶¹⁰ Enric Prat (2000). *Obra Completa. 1906-1917*. Op. citat, p. 427-428. El document fou publicat el 17 maig 1909 a *La Veu de Catalunya*.

⁶¹¹ *Ibidem*, p. 427, nota núm. 2:

«Vacant la vicepresidència de la Diputació de Barcelona per haver estat elegit diputat a Corts el republicà solidari Jaume Cruells, l'elecció del dinàstic liberal Joaquim Sostres, antic president de la Diputació, com a vicepresident amb els vots regionalistes en contra del candidat nacionalista republicà Santiago Gubern féu que

desavinences internes que en el si de la Solidaritat Catalana originà l'elecció del vice-president de la Diputació provincial de Barcelona.

Prat iniciava la seva intervenció explicant que, com a president de la corporació provincial, només es referiria a les paraules de Coderch, diputat republicà solidari. De la gestió política del grup regionalista en parlaria el diputat Bonaventura Plaja, p. 427:

«Lo que he de dir al senyor Coderch és com a president, posant en clar lo que com a president m'ha atribuït S. S. Com a diputat ni com a regionalista no ho faria perquè entenc cosa molt deplorable que aquí se vingui a jugar a Parlament, perdent eixorcament un temps que es necessita per a altres tasques utilíssimes i que són missió precisa del cos provincial.

De la gestió política que el grup regionalista ha fet en les reunions prèvies per a la designació de càrrecs donarà explicacions, defensant-les, el diputat que fou designat per a portar la veu del grup: el senyor Plaja. No és tasca meva. A mi sols em toca parlar de la meva conducta de president.»

Prat, en una breu intervenció, explicava, en línies generals, quina havia estat la seva intervenció en el procés previ a la designació del vice-president de la Diputació, p. 427-428:

«Si a la Diputació de Barcelona hi hagués hagut, com en altres èpoques, i ara en altres corporacions, una majoria compacta que dóna el to i l'orientació per l'obra provincial, jo no hauria pres cap iniciativa ni m'hauria interessat per a res en lo de la designació de persones per als càrrecs; però aquí, que no hi ha majoria, jo em vaig creure en el deure de cridar tots els grups i invitar-los a resoldre harmònicament, en acord general previ, aquesta important qüestió, la primera que s'havia de resoldre al començar el període de sessions. I fet això i posada a disposició dels senyors diputats la presidència, si el càrrec de president vacant podria facilitar les solucions que s'haguessin de prendre, jo vaig entendre la meva missió acabada, car en lo que afectés a la política del grup regionalista, ja hi havia el senyor Plaja encarregat de la seva representació.

Això i res més que això ha constituït la meva intervenció en aquest assumpte perquè el criteri meu en la presidència, ara com abans i com en lo futur mentre jo la desempenyi, és que, siguin els que siguin el número i color dels diputats que m'hi posaren, jo sóc president de tots els diputats i no sóc president d'uns quants determinats diputats.»

---

el republicà solidari Secundi Coderch acusés Prat de la Riba de conxorxa a favor d'un dinàstic antisolidari contra un solidari, trencant la Solidaritat catalana.»

4.2.4.6 *Resposta als retrets dels republicans autonomistes en la Diputació de Barcelona el 25 de maig de 1909* ⁶¹²

Els compiladors de l'*Obra Completa* de Prat reporten en una nota⁶¹³ el context en què s'emmarcava aquest document que, de forma similar al document publicat el 17 de maig, tractava de l'enrenou que seguí a l'elecció del vice-president de la Diputació de Barcelona.

Prat inicià la seva intervenció referint-se a les paraules dels diputats provincials Coderch i Gubern que havien motivat la seva intervenció, p. 428-429:

«De tot el que s'ha debatut sobre aquesta qüestió, ja el senyor Plaja el dissabte i el senyor Albó avui han fet la part que corresponia al grup, han exposat clarament els mòbils de l'actitud dels diputats regionalistes i contestat les acusacions que se'ls han dirigit i no he d'ocupar-me'n; però el senyor Coderch, en un dels seus discursos d'aquesta sessió i el senyor Gubern en una interrupció feta quan el senyor Albó parlava, m'han dirigit al·lusions personalíssimes parlant del meu monarquisme i dels meus grans serveis a la monarquia.»

Prat responia a les acusacions que se li feren:

- Es referia a l'acusació d'haver prestat “grans serveis a la monarquia”, p. 429:

---

⁶¹² Ibídem, p. 428-429. El document fou publicat el 26 de maig 1909 a *La Veu de Catalunya*.

⁶¹³ Ibídem, p. 428, nota núm. 3:

«En la repetició del debat sobre l'elecció com a vicepresident del dinàstic Joaquim Sostres amb els vots regionalistes en contra del nacionalista republicà Santiago Gubern, Sostres declarà estar disposat a ensenyar la carta en què se li demanaven els vots dinàstics per al candidat republicà a la persona que designessin. El regionalista Ramon Albó hi intervingué dient que el fet de concedir els vots a un monàrquic no significava abdicació de cap classe i recordà que els republicans havien votat Sostres com a president de la Comissió de Governació de la Diputació, una de les principals. Albó considerà demostrat que mai no hi havia hagut el compromís de donar una vicepresidència determinada als republicans solidaris perquè es va discutir el 1907, amb renúncia carlista. Tant Coderch com Gubern van fer al·lusions a l'adhesió de Prat de la Riba a la monarquia, fet que provocà la seva resposta. Les relacions entre carlistes i republicans solidaris eren tan dolentes que el 25 de juny Santiago Gubern patí un atac amb garrots com a represàlia per un article sense signatura aparegut a *El Poble Català*, article considerat ofensiu pels carlistes envers el seu pretendent.»

«Parlem-ne, d'aquests grans serveis a la monarquia. Els meus actes de lo que en diuen monarquisme, pels que heu tingut alguns de vosaltres la indelicadesa de bescantar aquí i en mítings i en diaris i en reunions, heu d'entendre, heu de recordar que els he fet en representació vostra, perquè en representació vostra, d'uns i altres diputats, i de vosaltres, diputats republicans, igual que dels demés i amb la vostra autorització, vaig endomassar aquest Palau els dies de festa palatina, i en representació vostra vaig rebre els Reis i els infants i vaig assistir als actes oficials celebrats en ocasió de la vinguda d'aquelles persones.

I ho vaig fer en representació vostra amb el vostre consentiment exprés, amb la vostra autorització i aprovació, senyors de l'esquerra, perquè quan me vàreu elevar a la presidència amb els vostres vots ja us vaig advertir prèviament que aqueixa seria la meva conducta quan arribessin aqueixes ocasions i amb aquest benentès vàreu votar-me.»

- Es referia a la utilització que havia fet dels fons provincials, p. 429:
«Podria haver fet més i per això és el senyor Coderch el qui menys devia parlar com ha parlat: podia allotjar el Rei i els seus ministres aquí a la Diputació, a càrrec dels fondos provincials, posats a la meva disposició per aquell cas per acord unànim de la Comissió Provincial presidida pel diputat d'esquerra senyor Coderch. I noti's que jo no censuro l'acord d'aquella comissió, al votar aquella autorització va complir el més rudimentari deure de ciutadania que ja no es discuteix en cap nació civilitzada, car en totes, siguin Repúbliques, siguin Monarquies, els ciutadans reben amb atencions i respectes els quefes dels Estats, siguin els que siguin les seves personals conviccions.»

- I també es referia a la concessió de la creu d'Isabel la Catòlica, p. 429:
«I teniu entès més encara, teniu entès que aqueixa creu d'Isabel la Catòlica, que heu tingut la desaprensió de retreure amb censura aquí i en vostres mítings, en tots moments i ocasions, la vaig rebre, me va ser atribuïda en representació vostra, i per aquests actes fets en representació vostra i amb la vostra autorització i el vostre consentiment. [...] En representació vostra perquè aquesta creu a la qual els esperits cultes no poden ni deuen donar més valor que el que tenen en tots els països, monarquies o repúbliques, aqueixa mena de distincions, és una cortesia feta al president vostre en consideració a les atencions que el vostre president tingué per al quefe de l'Estat portant la representació de tots vosaltres. I és tot el que havia de dir.»

4.2.4.7 *En defensa de l'acord de govern amb els dinàstics a la Diputació de Barcelona el maig de 1909*⁶¹⁴

Els compiladors de l'*Obra Completa* de Prat reporten en una nota⁶¹⁵ la procedència i el context en què s'emmarcava aquest document, que, igual que els documents publicats el 17 i el 26 de maig, tractava de la campanya de retrets polítics personals que rebé Prat de la Riba en prendre la decisió de nomenar un diputat dinàstic per a ocupar el càrrec de vice-president de la Diputació.

I

Prat es referia a l'actitud que tenien els nacionalistes republicans solidaris des de la nova constitució de la Diputació, p. 430:

«Tota la qüestió és una batalla de partit, de grup, de casinet; és, no l'esquerra solidària, sinó el grupet nacionalista republicà seguint a la Diputació la mateixa conducta que hi ha seguit des que hi té representació, que és la mateixa seguida pel seu diari des que surt: entrebancar, combatre, calumniar els homes de la Lliga Regionalista. És així com aquests fervents solidaris serveixen la Solidaritat, és així com aquests generosos patriotes serveixen a Catalunya.»

Assenyala que l'any 1907, quan es constituí la Diputació, s'acordà que un regionalista ocuparia la presidència i Prat fou elegit president, p. 431:

---

⁶¹⁴ *Ibidem*, p. 430-437.

⁶¹⁵ *Ibidem*, p. 430. Nota núm. 4:

«Transcripció del manuscrit sense títol ni data. En una carpeta titulada «La Solidaritat a la Diputació» es troben aplegats diversos esborranys de Prat de la Riba relacionats amb la justificació de l'elecció pels regionalistes el maig de 1909 del liberal dinàstic Joaquim Sostres per a la vicepresidència de la Diputació de Barcelona en detriment del nacionalista republicà Santiago Gubern. A les sessions de la Diputació de Barcelona Prat de la Riba parlava molt poc i no hem trobat als llibres d'actes de la Diputació i a les extenses ressenyes de *La Veu de Catalunya* res més que els discursos anteriorment reproduïts. Els papers esmentats podien ser esborranys d'articles publicats a *La Veu de Catalunya* sense signatura o amb la de l'autor, però no n'hem trobat cap, encara que les mateixes idees i els mateixos arguments -no tots- hi apareixen els mateixos dies de la polèmica al diari i són emprats pels regionalistes Plaja i Albó als seus discursos».

«Varen creure, com creia el nostre amic i sincerament a tothom manifestava, que, donades les seves condicions personals, les seves costums i les seves aptituds, en semblant càrrec hi perdria la salut o una part del seu legítim prestigi i això que havia fet dimitir de presentar-lo als veritables amics del senyor Prat de la Riba va ser el primer motiu que els nacionalistes - republicans l'imposessin, guiats només per l'esperit partidista, pel desig de fer mal a la Lliga.»

Considerava que el prestigi guanyat, amb la seva feina com a president de la Diputació, fou l'origen de l'atac dels seus contrincants polítics, p. 431:

«La decepció dels que esperaven una dimissió poc airosa, una retirada forçosa amb el seu corresponent desprestigi, va ser forta i des d'aquell moment lo que esperaven de la falta de salut o de la falta de condicions adequades del senyor Prat de la Riba, varen tractar de provocar-ho artificialment. El pla era ben vist: combatre vivament, contínuament, el senyor Prat de la Riba plantejant qüestions impròpies i escabroses, desenrotllar debats sorollosos que el molestessin per una banda; per l'altra banda paralitzar l'acció de la Diputació, impedir que prosperessin les iniciatives del president i dels seus companys. Així havien d'aconseguir fatalment el seu objecte.»

Ressaltava que per no tenir que respectar la coalició solidària es va recórrer a la utilització de diferents acusacions:

- S'utilitzà la qüestió dels fons econòmics aportats a l'Hospital Clínic, p. 431-432:
«No hi havia tal qüestió, però de tot se'n pot fer una qüestió amb bona voluntat quan n'hi ha ganys. El dictamen de la Comissió de Governació subscrit per tots els elements que la formaven era una reproducció del dictamen de l'any anterior formulat pel senyor Cruells i votat pels republicans i els regionalistes, no hi havia base per una impugnació seria, però quan lo que se cerca és produir un determinat efecte en l'opinió poc enterada per medi de l'escàndol, tant se val la veritat com la mentida. I efectivament, prescindint de tot, varen impugnar sorollosament el dictamen els mateixos que l'havien redactat l'any anterior, acusant els regionalistes de traïció als principis autonomistes per entregar cent mil pessetes a un establiment de l'Estat, i amb aquest motiu varen declarar solemnement que se separaven de la coalició solidària.»

- S'utilitzà la qüestió de no dedicar recursos a la Granja d'Agricultura, p. 432:
«Els regionalistes eren en el melodrama traïdors a Catalunya i a l'autonomia perquè votaven cent mil pessetes a un establiment de l'Estat; els regionalistes eren presentats a la nova farsa com a despilfarradors que es barrotaven en coses supèrflues, això és, en

jardins públics a Barcelona, un milió i mig de pessetes en comptes d'aplicar-los --oh, ironia de la successió no calculada d'espectacles!-, en comptes d'aplicar-los a un altre establiment de l'Estat, a una granja experimental d'agricultura. En aquesta qüestió varen aprofitar l'oposició que al dictamen feien els elements dinàstics i així una vegada darrere l'altra varen obligar a retirar-lo.»

- També s'utilitzà la qüestió de la candidatura i de "l'elecció del nou vice-president de la Comissió provincial", p. 432:

«Devia procedir-se a l'elecció de nou vicepresident de la Comissió provincial, i els mateixos que havien donat per rompuda la solidaritat provincial, que amb els seus atacs a les agrupacions solidàries l'havien destruïda, varen donar-la per afegida en aquesta ocasió a fi d'obtenir el nomenament del senyor Gubern per a aquest càrrec. Però quan la majoria de diputats provincials solidaris va acordar presentar la candidatura del senyor Argemí, llavors altra vegada varen donar per rompuda la solidaritat, i el senyor Gubern, llavors davant del company solidari, no va sentir per la Solidaritat i per Catalunya la conveniència de ser generós votant-lo sinó que, rebel·lant-se contra l'acord de la majoria, va presentar la seva candidatura.»

Després de recórrer a aquelles actuacions es va continuar la lluita, adreçada contra els regionalistes, plantejant qüestions estranyes a la competència provincial i proposant en sessió pública acords que no podien ésser acceptats i, a més a més, sense tenir l'atenció d'anunciar per endavant els seus propòsits, p. 432-433:

«El procediment va ésser perfeccionat, plantejant qüestions estranyes a la competència provincial, qüestions espinoses que sabien que havien de posar en situació difícil els altres grups solidaris, proposant acords que no podien ésser acceptats per aquests; i varen dar-se a fer això sobtadament, en sessió pública, sense tenir als grups solidaris l'atenció que en totes les assemblees se tenen fins amb els grups enemics, d'anunciar-los per endavant els seus propòsits, sense intentar un acord previ, una solució d'harmonia, que evités la lluita d'uns grups solidaris contra els altres.»

Posava la qüestió del Pressupost municipal de cultura com a exemple de que aquelles qüestions eren provocades deliberadament, p. 432:

«Un exemple: el pressupost municipal de cultura va dividir les forces solidàries de Barcelona; que lluitessin aquestes a l'Ajuntament era inevitable perquè es tractava d'una qüestió municipal però, era patriòtic portar aquesta causa de divisió i discòrdia

a la Diputació per a fer barallar unes amb altres les forces solidàries? Doncs això varen fer els nacionalistes; perquè sabien l'oposició dels carlins, la divisió dels regionalistes en aquest punt, varen dur la qüestió a les reunions de la Diputació, i davant de l'oposició que fos tractat aquest assumpte, va tornar a haver-hi melodrama amb ditiràmiques elegies a la cultura víctima de l'obscurantisme regionalista i amb el gest heroic d'una visita de tota la minoria republicana a l'alcalde, aplaudint l'obra patriòtica, l'obra transcendental de l'Ajuntament al fer el pressupost de Cultura. Sinó que aquest melodrama va tenir un epíleg inesperat: la degollació del pressupost de cultura a mans del senyor Berna i altres companys en la Comissió provincial, dels que havien anat a l'Ajuntament a fer solemniament visita.»

Presentava un resum de les actuacions amb què els opositors procuraven que “a la Diputació no es fes res d'importància”, p. 433:

«Amb aquest fi els actors del melodrama de la cultura varen fer impossible que continués l'acció cultural empresa pel president de la Diputació, els enemics de l'Estat en lo de l'Hospital Clínic varen devenir defensors zelosos de la caixa de l'Estat en lo de la Granja, els radicals, futuristes, defensors de l'obrer varen votar per augmentar el cos de Mossos destinat a salvaguardar les propietats de la burgesia pagesa, les mil pessetes que negaven a l'Institut d'Estudis Catalans, les bosses de viatge de Belles Arts, a la Biblioteca Nacional Catalana... En aquest fi varen deixar d'assistir a la Comissió encarregada de preparar tota la tasca renovadora, sens perjudici d'impugnar i obstruccionar després en sessió pública els dictàmens.»

Els fets exposats, segons Prat, constituïen el context en què es produí la qüestió de la constitució parcial de la Diputació. Es plantejaven dos problemes: el dels “càrrecs a nomenar” i “desencallar la màquina provincial paralitzada”. Els regionalistes es varen preocupar de desencallar la màquina provincial, ja que consideraven que el problema dels càrrecs era secundari. Atès el caràcter polític que tenia la vice-presidència de la comissió permanent, els regionalistes varen donar els seus vots per a ser elegits vice-presidents el candidat dinàstic, Sostres, i el candidat republicà solidari, Tona.

II

Prat exigia un respecte quan es tractava de censurar i jutjar la seva actuació com a president de la Diputació, p. 435:

«Així jo respecto la noció dels deures que us imposa el càrrec de diputat provincial, però he de fer constar que jo no hi estic conforme. Vosaltres enteneu que heu estat

enviats aquí a fer agitació, a fer política, vosaltres tots els problemes provincials els considereu medi per produir determinat efecte polític fora d'aquest clos: l'interès de grup, l'interès de partit, preval, predomina sobre tots els altres.

Jo tinc dels meus deures de diputat provincial una altra concepció. Jo entenc que per fer política hi ha el periòdic, hi ha l'associació, hi ha les reunions públiques, hi ha el Parlament, no la Diputació provincial. És més, jo entenc que si m'avingués a subordinar a un interès polític els problemes provincials seria fer traïció a la confiança dels meus electors, seria fer-me traïció a mi mateix.»

Es referia a les il·lusions personals que l'havien motivat a ocupar el càrrec de president de la Diputació provincial de Barcelona, p. 435:

«Quan la força de les circumstàncies me va obligar a venir a aquesta casa, vaig sentir la interna emoció de pensar que podia contribuir amb medis fins llavors fora del meu alcanç a realitzar una part de l'ideal de Catalunya, a satisfer una part de la set de civilització, de progrés, d'avenç que sent la nostra terra: la part d'ideal, que cau dintre de l'esfera pròpia de la Diputació: que és la de les vies de comunicació i les nostres ensenyances tècniques provincials i la cultura de la llengua i de la nacional.»

Assenyalava que en la seva actuació havia optat per la col·laboració amb els republicans i els carlistes per a dur a terme els objectius proposats, p. 435:

«Per a dur a terme aquesta obra vàrem lligar-nos al constituir la Diputació amb vosaltres i els carlins, tant perquè estàveu dins un mateix moviment patriòtic, el de Solidaritat Catalana com per haver-hi entre vosaltres persones d'història catalanista, [fet] que ens donava dret a esperar una col·laboració entusiasta en tot el que es referís a Catalunya.»

Remarcava que alguns republicans van anar plantejant “qüestions difícils” que eren “alienes a la Diputació”, p. 435-436:

«Nosaltres hauríem passat per totes aquestes deslleialtats, desconsideracions i ofenses, si s'hagués continuat complint el fi de la nostra intel·ligència, si haguéssim seguit treballant. Però no va ser així, va paraitzar-se la màquina provincial: i [a] la Comissió especial destinada a realitzar la part més innovadora del programa varen deixar d'assistir sistemàticament els representants d'aqueix grup, sense perjudici d'impugnar després els dictàmens en sessió pública.»

Aquells fets propiciaren que, en la qüestió de la candidatura de la vice-presidència de la Diputació, els regionalistes donessin els seu suport a la candidatura dinàstica, p. 436:

«Per això, a l'arribar al començament d'aquest període, amb la perspectiva de dos períodes segurs i l'experiència de l'esterilitat dels dos anteriors, hem entès que teníem el deure de provar si la cooperació que no trobàvem en vosaltres, la trobàvem en altres diputats. I això és lo que hem intentat. Feta aquesta prova, si la cooperació que cerquem s'obté, podrem fer tasca profitosa; si tampoc l'obtenim, com no la vàrem obtenir de vosaltres, nosaltres haurem complert la nostra obligació, tindrem la consciència tranquil·la d'haver fet per obtenir-lo tot lo que a nosaltres ens pertocava.»

Prat exposava la seva consideració per les actuacions favorables que havien manifestat alguns diputats “no solidaris” en relació als plantejaments catalanistes, p. 436:

«Per això, perquè assenyala una orientació cap a les solucions catalanes he vist amb satisfacció les actituds adoptades en importants ocasions pels no solidaris d'aquesta Diputació: parlant en català, més, formant i defensant les conclusions de l'Assemblea d'Alcaldes, que és des del punt de vista català i autonomista més radical que el mateix programa del Tívoli, programa de la Solidaritat.

I això que s'aplica a tots els no solidaris dinàstics, s'aplica naturalment i d'un mode especial al Sr. Sostres: jo no he de recordar els elogis que a la seva gestió vaig dirigir al prendre possessió d'aquesta presidència, però un deure de lleialtat m'obliga a declarar que, si en el bienni actual ell ha subscrit i defensat les conclusions autonomistes de l'A. d'Alcaldes, en l'anterior, quan era president i disposava d'una majoria, va secundar els nostres treballs a fi que l'A. de Diputacions fes afirmacions autonomistes i com a president va fer votar un acord en favor dels presos i exiliats i un crit de pau i com a president va rectificar versions governatives anticatalanes, en moments tan tristos com varen immediatament succeir al 25 de Novembre.»

Justificava la decisió que havia pres de col·laborar amb els no solidaris, p. 436:

«És que desitgen que en comptes d'accentuar aquesta orientació, se'n tomin i s'allunyin de les solucions catalanes? Cada u és lliure de pensar. Jo penso d'una altra manera i sigui'm permès de recordar que, si nosaltres haguéssim tingut aquest criteri, no hauríem pas arribat al moment de Solidaritat, encara seríem a la Lliga de Catalunya.»

Avisava que els regionalistes tornarien a reaccionar contra els republicans, p. 436-437:

«Que els hem atacat amb violència? I és clar, i tornarem a combatre'ns amb la mateixa energia quan creguem que sigui el nostre deure atacar-los, això en el terreny propi de les lluites polítiques.»

El document finalitzava assenyalant que la Lliga Regionalista mantindria la mateixa actitud, p. 437:

«Aquesta és la nostra actitud clara i diàfana com sempre. Si gràcies a ella podem realitzar un bocí més, per petit que sigui, de l'ideal aquí realitzable, orgullosos estarem de la nostra obra. Si el nostre intent fracassés, si no trobéssim tampoc en aqueixa banda la cooperació que no hem trobat de la vostra, ens restaria la satisfacció d'haver complert el nostre deure, d'haver fet tot lo que nosaltres podíem fer: la culpa no serà nostra.»

4.2.4.8 *Cal parlar a Madrid* ⁶¹⁶

Prat, en aquest article, que s'emmarcava en el procés d'acostament que feren els regionalistes al Govern per aconseguir l'aprovació d'una llei en què es contemplés la creació de mancomunitats, demanava que la Solidaritat Catalana reafirmés l'esperit solidari.

Iniciava l'article referint-se a la situació política de divisió interna del moviment solidari i a les conseqüències que aquella situació podia tenir per al interès de Catalunya, p. 437:

«La causa de Catalunya travessa en aquest moment una forta crisi, que pot retardar per alguns anys la satisfacció de les aspiracions catalanes. Els enemics d'aquestes, que tant abunden entre els polítics madrilenys, vénen aprofitant el resultat de les darreres eleccions municipals per a presentar Catalunya com oposada al projecte de la llei d'Administració local, i això ho fan en el moment precís en què lo que d'aquest falta aprovar és la part relativa a les mancomunitats, de les quals d'una manera més o menys imperfecta en pot ressorgir la unitat de Catalunya.»

Es referia al consens a què havien arribat els partits catalans de la Solidaritat per assolir les mancomunitats provincials, p. 437-438:

«Sia el que es vulgui el criteri amb què les diferents agrupacions polítiques hagin apreciat i judiquin encara les reformes que en l'administració local s'introdueixen per

---

⁶¹⁶ *Ibidem*, p. 437-438. L'article fou publicat el 26 maig 1909 a *La Veu de Catalunya*.

medi del projecte, és evident que totes les agrupacions que integren la Solidaritat Catalana han vingut estant conformes que, mentre no es pugui obtenir una reforma més radical, Catalunya ha de procurar la implantació de les mancomunitats provincials, com medi pràctic d'arribar dintre d'un període curt a la creació d'un organisme representatiu de la totalitat de Catalunya. És un punt, aquest, en què, dintre i fora del Parlament, han estat constantment conformes tots els solidaris, així els carlins com els catalanistes, com els diferents grups republicans.»

Exposava com s'entenia aquella qüestió des de Madrid, p. 438:

«Mes, ens trobem en un moment en què l'actitud d'aquests darrers és objecte, a Madrid, d'interpretacions disconformes amb aquell criteri. A Madrid se dona com a absolutament cert que els vots dels republicans solidaris se sumen als dels lerrouxistes com a condemna del projecte d'A. L.; i els partits d'oposició al Govern i a la premsa d'oposició i fins en bona part la indiferent, molts diputats, alguns i tot que a la Solidaritat deuen les seves actes, afirmen i sostenen que avui no té raó de ser la reforma administrativa, i que aprovada ja, o poc menys, la nova llei municipal, deu prescindir-se de lo restant del projecte... precisament de la part en què, en poc, o en molt, s'hi ve a satisfer les aspiracions regionalistes de Catalunya. I no és això lo pitjor, sinó que el mateix Govern com si cregués, realment, que s'ha equivocat a l'interpretar el veritable pensament de Catalunya sembla mostrar-se disposat a prescindir per ara de la part per als catalanistes més substancial del projecte: a prescindir-ne de moment, qui sap si per a abandonar-la del tot més endavant.»

Prat exposava l'actitud que tenien els diferents partits i les personalitats més representatives de l'esquerra solidària:

- Es referia als republicans “solidaris d'esquerra”, p. 438:
«No hi ha cap dubte respecte al criteri dels diputats lerrouxistes, ni respecte dels regionalistes. Però l'actitud dels solidaris de l'esquerra és interpretada com a contrària a la modesta satisfacció a les aspiracions de Catalunya que representa la part del projecte que falta aprovar. D'ells en depèn avui principalment que se'n prescindi de moment per a abandonar-la o que sia sostinguda per caure per la seva base tot lo que es ve dient sobre el canvi de voluntat de Catalunya.»

- Es referia les personalitats més representatives de l'esquerra solidària, p. 438:
«En el si del Parlament, encarant-se amb el Govern i amb els partits tots, davant de l'opinió de Catalunya, i del restant d'Espanya, les personalitats més representatives del

sentit de l'esquerra solidària haurien de dir si han canviat o no; si entenen o no entenen que, salvant les discrepàncies de detall, Catalunya vol les mancomunitats, com a pas per a la implantació del nou regisme pel que fa tant temps treballa.»

- Es referia a la necessitat urgent de reafirmar l'esperit de la Solidaritat, p. 438:
«Això cal dir-ho allí; més ben dit, això fa temps que haurien hagut de dir-ho. No és possible esperar més. I la Catalunya solidària, que al cap i a la fi segueix essent la casi totalitat de Catalunya, en rebrà un gran consol, d'una reafirmació viva, allà, en ple camp contrari, que les discòrdies intestines no han fet morir l'esperit de la Solidaritat, l'amor de tots a Catalunya, la voluntat decidida d'aquesta de reencarnarse en unitat superior que ha de portar a les futures grandeses.»

Prat finalitzava l'article exposant què podia succeir si l'esquerra solidària actuava d'una altra manera, p. 438:

«Si així no ho fan, els diputats de l'esquerra solidària, i per passivitat o per distracció en menys nobles afers, permeten que prengui increment la interpretació que a les darreres eleccions a Madrid se donà, i per culpa d'ells passa per a Catalunya, per a tornar qui sap quan, l'ocasió de començar a veure realitzada una part almenys de ses aspiracions més fondes, quina responsabilitat no hauran contret davant de la pàtria!»

4.2.4.9 Memòria redactada per l'Excelentíssim Sr. President de la Diputació, D. Enrich Prat de la Riba, y llegida a n'aquesta en sessió de 15 de juny de 1909, proposant les obres que urgeix realitzar y'l procediment pera la més ràpida execució de les mateixes⁶¹⁷

Prat iniciava la *Memòria* exposant el sentit que tenia presentar les obres a fer i la forma de realitzar-les, p. 5:

«És costum en moltes entitats semblants a la nostra que'l president se dirigeixi en forma de Memoria o comunicació escrita a la Corporació que presideix tant pera que quedi fixat d'una manera més exacta, el seu pensament, com pera que puguin ser més ben aquilatades les seves iniciatives. A semblant costum he entès que

---

⁶¹⁷ Diputació provincial de Barcelona (1910). *Documents referents a la immediata realització d'obres públiques de caràcter extraordinari. Primer període de sessions de 1909*, Barcelona: Impremta de la Casa provincial de Caritat. La memòria, datada el 14 de juny de 1909, fou presentada a la sessió del 15 de juny de la Diputació provincial.

convenia acollirme pera plantejar devant de la Diputació qüestions importantíssimes, d'alguna de les quals vaig parlar amb el vostre aplaudiment, al constituirse nostra Corporació.»

Demanava als diputats provincials que presentessin les seves consideracions, p. 5:

«Mes, al presentarvos aquestes senzilles reflexions, jo us demano que, no més com a temes de deliberació, les considerèu. Car jo, salvada la meva opinió, me sentiré ja satisfet ab que vosaltres no demorèu la vostra, fins en el càs que no coincideixi ab la meva.»

A continuació exposava les diferents obres que calia realitzar, agrupades en cinc àmbits:

- I. Obres públiques (Camins veïnals i Ponts)
- II. Casa de Maternitat
- III. Universitat Industrial
- IV. Palau de la Generalitat
- V. L'Emprèstit provincial.

I Obres públiques (Camins veïnals i Ponts):

A l'àmbit de les obres públiques exposava les obres que s'havien de realitzar per a millorar la xarxa de camins veïnals i per a construir els ponts que es necessitaven.

Camins veïnals:

Assenyalaria que una de les missions fonamentals del municipi era facilitar la comunicació, obrint carrers i urbanitzant-los, i una de les obligacions primordials de la Província, era facilitar la comunicació d'uns pobles amb els altres amb la construcció de carreteres. Malgrat que la Diputació ja havia fet un esforç considerable, encara quedaven alguns pobles mal comunicats, p. 6:

«Moltes n'ha construïdes ja aquesta Diputació, fins al punt d'ésser, la seva xarxa, la primera entre totes les propiament provincials d'Espanya. Però, malgrat un esforç tan considerable, resten encara, en la nostra província, alguns pobles sense vía de comunicació, digna del nom de carretera; alguns pobles que, desde aquest punt de vista, en podèm dir incomunicats.»

En el bienni anterior, s'havia presentat una proposició en què es donava preferència als camins que enllaçaven pobles incomunicats. En aquell bienni, la comissió de Foment va

proposar el pla de camins de pobles comunicats. Una vegada aprovat el pla, es procedí a les “subhastes de camins”. Aquella tasca no podia ésser continuada perquè s’havien acabat els recursos per a la seva realització i, a més a més, ja s’havien esgotat el conveni que es tenia amb l’Estat espanyol, per a la construcció de 220 km. de “camins vehinals”, i l’emprèstit que estava en curs d’emissió de tres milions de pessetes, p. 6-7:

«Mes aqueixa tasca, tan feconda y profitosa, que honrarà a la nostra Diputació, ha de suspendres, no pot ésser continuada; ha d'abstenirse la Comissió de Foment de presentarnos noves subastes, porque s'han acabat les consignacions y els recursos ab càrrech, als quals se realisaven aqueixes obres: fins al nou Pressupost ordinari, fins al any 1910, això és, durant dos períodes semestrals, al menys, quedaríem, donchs, condemnats a la inacció en tan important y urgentíssima materia.»

Ressaltant la necessitat de prendre decisions, “es l'hora, donchs, al meu entendre, de resoldre aqueixes dificultats”, exposava les actuacions que s’havien de fer:

- Gestionar un nou conveni amb l'Estat espanyol, p. 8:
«En primer terme, s'ha de gestionar un nou Conveni ab l'Estat, una nova subvenció de la quarta part del valor dels camins a construir. Crech possible, y fins probable'l conseguirho, y podría ser, aquésta, altra de les missions a confiar a la Comissió que varem acordar enviar a Madrid.»
- Per a poder complir el “compromís moral” que tenien amb els pobles, i amb independència de la subvenció que es podia demanar a l’Estat, havien de recórrer a l’emprèstit: “Pera això, hem de fer lo que ha fet la Diputació sempre que s'ha tractat de carreteres y camins: acudir a l'emprèstit”.
- Abans de sol·licitar la subvenció i l’emprèstit es tenia que precisar la relació dels camins a construir, p. 8-9:
«Al fer aquesta relació, jo entench que és compromís d'honor, pera nosaltres, donar la preferencia als camins de pobles que no'n tinguin, que siguin comunicats, deixant en según terme y pera completar la relació, els que's destinin a comarques ja servides». En rigor només es podrien considerar «pobles» els que tinguessin un nucli urbà petit o gran, i haurien d'ocupar el lloc segons la importancia de la població, la extensió de la comarca a servir i la quantia de la riquesa a explotar.»

Ponts:

Prat assenyalava que es donava la paradoxa de que hi havia ponts a la majoria de les rieres secundàries i faltaven els ponts a les corrents fluvials més importants, com eren els casos de la banda baixa del Besòs i del Llobregat, p. 10:

«Sigui per la data en que varen ferse les carreteres, - com més importants, naturalment més antigues, - sigui pel cost dels ponts a construir en els rius, lo cert és que'n tenen torrents insignificants, y en cambi, no n'hi hà a la banda baixa del Besòs, ni del Llobregat.»

Exposava que a prop de la ciutat de Barcelona, al Besòs, hi havia una “palanca”, i al Llobregat, hi havia un “pont particular”, p. 10:

«Ara de poch, ab fondos d'inondació, s'ha construít una palanca sobre'l Besòs pera'l servey de la població obrera que va a treballar a Sant Andreu, desde l'altra banda del riu; mentre, pel cantó de Llobregat, un pont particular, -nova contribució imposada als qui ja'n paguen pròus d'altres- perpetúa, a les portes de Barcelona, el recort dels pontatges, propi de les civilisacions passades.»

Considerava que era necessari solucionar urgentment aquelles mancances, p. 10:

«Y, al fer acabar una tal vergonya, cumplirèm ab Barcelona, ab la gran capital que contribueix, ab el seu contingent, a aixecar els ponts y construir els camins que serveixen a tots els pobles d'aquesta provincia.»

II Casa de Maternitat:

Prat es referia a la importància que tenien els serveis provincials de beneficència i d'expòsits, p. 10:

«De tots els serveys de Beneficencia, que la legislació actual encomana a les Diputacions, càp és tan propi d'aquestes Corporacions com el de Maternitat y Expòsits.»

Posava a la consideració dels diputats dos preguntes respecte a la responsabilitat que tenia la Diputació en relació a aquells àmbits: si en l'orde constituent, no en el de la legislació vigent, la beneficència hospitalària la haurien d'organitzar i sostenir els municipis i no les províncies; i si també hauria de correspondre als municipis el sosteniment dels boixos i dels pobres.

Les Diputacions provincials, segons Prat, només haurien d'exercir una funció supletòria com era “organizar y dirigir establiments ahont uns y altres puguin ser reclosos”.

Assenyalava que els municipis tenien dificultats per a exercir alguns serveis, p. 11:

«En cambi, el servey propi de les Cases de Maternitat y Expòsits no pot ser exercit, en la gran majoria dels casos, pels Municipis, sense senyalats inconvenients, que desapareixen y no són substituïts per altres, considerantlo com a servey provincial.»

Ressaltava les dificultats amb què es trobaven els municipis:

- La majoria dels malalts pobres de la província no es podien beneficiar de l'assistència a l'hospital provincial, p. 11:

« [...] la majoria dels malalts pobres de la província no poden beneficiar de la assistència en l'Hospital provincial, -perque, en la majoria de les malalties, no poden els pacients trasladarshi sense un viatge costós pera un pobre y que agravaría el seu estat.»

- En la majoria de poblacions no es podia garantir el secret i la reserva que exigia el servei de maternitat i expòsits: “no sería possible, en la generalitat de poblacions, el secret y la reserva que'l servey de maternitat y expòsits exigeix”.

Remarcava el servei que es donava a la maternitat provincial en relació a d'altres establiments, p. 11:

«[...] poden, en cambi, totes les dones de la província, per extensa que sigui, per lluny del centre que visquin, utilizar les ventatges del Establiment provincial, com poden les criatures abandonades, sense dificultats ni perills, serhi de tots els punts de la província transportades.»

La Diputació de Barcelona tenia cura d'aquells serveis provincials i estava edificant un nova “Casa d'Expòsits”, p. 12:

«El día 10 de janer de 1888, va acordar la Diputació edificar una nova Casa d'Expòsits; el projecte va ser aprovat el 3 de desembre de 1889, y en 1890 y 1891, foren subastats els dos grans cossos existents.»

Destacava que ja s'havien construït “alguns pabellons poch importants” i que el 9 de setembre de 1907 s'havia subhastat el cos destinat a “administració, capella, menjadors, escoles, departaments de «hermanes» y expòsites majors, y altres serveys”.

Del cost de 1.042.310 pessetes, que s'havia de pagar en cinc anys, en el pressupost ordinari de 1909 no es va poder consignar més que 50.000 pessetes de les 210.000 que, segons l'acord de la Diputació, corresponia incloure anyalment. Atès que en el pressupost ordinari de 1910 no es podria incloure la quantitat acordada i que també seria difícil pagar-la per medi de pressuposts extraordinaris, Prat considerava que es tenia que recórrer a l'emprèstit, p. 13:

«Perxò entench qu'hem d'acudir a un medi extraordinari: al emprèstit, que és, per altra banda, el més just, el més equitatiu pera'l càs, perque, en comptes d'acumular tota la càrrega de la construcció de la nova Casa sobre'ls contribuyents d'avuy, la distribuirà, alleugerintla y suavisantla, sobre més generacions: la d'ara y les que, en l'avenir, fruiràn també d'aqueix esforç.»

III Universitat industrial:

Prat exposava la importància de l'atenció de l'ensenyança, p. 13:

«A més de les vies de comunicació y de la beneficencia, constitueix un dels fins primordials de la Diputació'l foment de la ensenyança, sobre tot de la anomenada, ab més o menys propietat, secundaria, no solzament en la seva forma clàssica, predominantment literaria, del batxillerat, sinó més especialment encara en la seva forma moderna d'escoles tècniques y professionals.»

Destacava els avantatges que aportaven les ensenyances tècniques i professionals:

- Es referia a com s'havia entès aquella qüestió a Alemanya i als Estats Units, p. 13-14:
«Aquesta branca de la ensenyança, filla del esplendorós moviment industrial y mercantil dels nostres temps, essent d'ahir, ha conseguit un creixement marvellós en tots els gran pobles, sobre tot a Alemanya y Estats Units, ahont la noble aspiració a igualar y superar la producció (que, durant anys y anys, se creya insuperable), d'Anglaterra, ha despertat un fervor extraordinari, un entusiasme escepcional en la creació y la dotació de centres d'ensenyança professional o tècnica.»
- Es referia a com s'havia de plantejar aquella qüestió a Catalunya, p. 14:
«Catalunya, en una esfera més modesta y guardades totes les proporcions, ha de seguir semblant exemple, com l'han de seguir tots els pobles endarrerits, pera posarse al nivell dels altres o superarlos. Qu'és aixís com Alemanya y Nort-Amèrica han anat preparant la victoriosa batalla a la industria britànica.»

Prat assenyalava que a la Diputació ja havien copsat aquella necessitat i ja havien començat a fer actuacions en aquell àmbit.

- La corporació provincial sostenia des de feia anys les “seves importants Escoles especials”, p. 14:

«Però, entre tots, són mereixedors d'elogi els qui, en el temps de la Revolució de Setembre, quan una reforma legislativa portava a la supressió d'algunes Escoles, per desenténdressen l'Estat, varen acordar que se n'encarregués la Diputació.

Semblant acort feya aumentar considerablement els gastos d'instrucció pública de la Diputació. Es més: la partida total d'aquests gastos s'en pujava a constituir la quarta part del Pressupost provincial; y no obstant, aixís ho proposaren, sens dupte pensant, com un any després, en altre acort, deyen En Vilaseca y Mogas, Soler y Matas, Godó, Mascaró y Rovira, que «el punto de vista meramente rentístico es el último á que debe atenderse en materias de instrucción pública.»

- S'havia plantejat la creació d'una Escola tècnica a Barcelona, p.14-15:

«A les mateixes conviccions obeeix l'iniciativa que, fà uns quants anys, han tinguda benemèrits enginyers y industrials, de crear una gran Escola tècnica en la nostra ciutat, tan indicada, per ésser la propulsora de la transformació econòmica d'Espanya; la mestra de les noves generacions, per acoblar aquí la joventut catalana y la de les demés regions, apartantla de les professions lliberals y duentla a les avuy abandonades o desconegudes, ahont se pot treballar més fecondament pel benestar propi y per la riquesa y la grandor de la nostra terra.

El Patronat de la indicada Fundació va obtenir del Estat una subvenció anyal y el reconeixement de certa autonomia en la organització de les seves ensenyances. Després de gestions molt treballoses, conseguí adquirir, en bones condicions, la antiga Fàbrica Batlló, ahont podràn, de mica en mica, anarse instalant les ensenyances existents y les que s'han de crear pera completarles.»

Atès que l'Escola tècnica integraria l'Escola provincial d'Enginyers industrials i les Escoles municipals i provincial d'Arts y Oficis, exposava quins eren els objectius de les ensenyances que s'impartirien, p. 15:

«Segons el R. D. de constitució, han d'integrar aquesta gran Escola tècnica la provincial d'Enginyers industrials y les d'Arts y Oficis. Però la missió principal del Patronat és omplir, precisament, la gran llacuna que aquests organismes docents deixen. Perque entre les Escoles municipals y la provincial d'Arts y Oficis,- que, en realitat, constitueixen Escoles preparatories o Escoles de nit pera obrers, y cauen

principalment dintre de la competència de les Municipalitats,- y l'Escola d'Enginyers industrials, d'ensenyança predominantment científica, hi hà d'haver, per precisió, les ensenyances industrials, teòriques y pràctiques alhora, pera formar amos, pera formar directors, pera facilitar, als obrers intel·ligents, nous camins d'enlayrarse sobre la seva situació, ja que avuy l'industrialisme modern els tanca'l de les petites industries.»

Ressaltava l'interès que tenia la Diputació provincial en aquella nova Escola, p. 16:

«La Diputació que, desde la fundació del Patronat, ha estat molt lligada ab aqueixa institució y l'ha considerada com a una extensió de la seva acció docent, donat el caràcter d'aquestes ensenyances, és la corporació local que està cridada més naturalment y més directament a cooperar a la realització de tal projecte.

Tant més, quan pot trobar aquí la solució del problema de les ensenyances provincials.»

Es referia a l'organització de les ensenyances que formarien la nova Escola, p. 16:

«[...] dins d'una integral concepció de la futura Universitat industrial, quasi totes les nostres ensenyances hi queden compreses. Dues grans branques haurien de formar-la: d'una banda, la ensenyança de totes les industries en que la màquina ho es tot, y l'home quasi res; de l'altra banda, totes les industries en que l'habilitat del home és el factor predominant, y l'eyna, l'instrument, la màquina, el secundari. En el primer grupu, se parteix de les Escoles teòriques, que'n dièm d'Arts y Oficis, en que's perfecciona la ensenyança primaria, ab vistes a les necessitats professionals; per sobre d'aquèstes, les ensenyances tècniques, propiament dites de teixits, filats, màquines, electricitat, industries químiques, etc., etc., y corona'l cicle, com a grau superior, la ensenyança de la enginyeria. En el segón grupu, apart de les ensenyances de certs oficis, relatius, principalment, a l'alimentació y al vestir, que són nombrosos, les demés, sobre tot les que fan referencia a la construcció y la decoració, tenen el comú denominador del art, y en el seu cicle hi troben lloch la nostra Escola de Belles Arts y Arts y Industries, de Llotja, y al cap d'amunt, com a grau superior, la Escola d'Arquitectura.»

La Diputació provincial, en el recinte de la Universitat industrial, podria assumir competències que llavors no podia assumir a les Escoles que mantenia, p. 16-17:

«En quasi totes les nostres Escoles, -efectes de la centralisació del regisme d'ensenyança vigent,-la Diputació no té altra missió que la de pagar: totes les demés se les ha reservades l'Administració central. En la Universitat industrial, això podrà modificarse: l'autonomia, sobre les demés ensenyances, facilitarà a la Diputació,

més o menys directament, exténdrela a les que avuy són centralisades; tant més, quan podrà retreure l'exemple del Patronat de la Escola d'Enginyers de Bilbao. »

Prat finalitzava aquell apartat exposant l'actuació immediata que es podria fer des de la Diputació provincial, p. 17-18:

«La cooperació, de moment, més indicada y urgent, que la Diputació pot prestar a n'aqueixa obra importantíssima, és instalarhi les seves Escoles, començant per la d'Arts y Oficis y la d'Enginyers industrials, sigui en els pabellons ja existents, sigui en edificacions expresses. Pera lo primer, se necessita adaptarhi els actuals edificis; pera lo segón, àrea o solar ahont edificarne de nous. Una cosa y altra pot obtenir, del Patronat, la Diputació; y fins com que lo més urgent y lo més factible és utilitzar els bastiments que ja existeixen, tal vegada la solució millor sería aplicar la quantitat que la Diputació hi destini, a adaptació dels locals existents; ab lo qual, alguns d'aquests seríen, dintre de pochs mesos, utilisables. A cambi d'això, és a dir, d'aquesta quantitat, podría regonèixers a la Diputació la propietat d'una part dels solars: la part que fos proporcionada a la subvenció qu'entregui, en previsió de que acordés edificar locals nous pera les seves Escoles superiors (una de les quals, la d'Enginyers, està estudiant un projecte), o de que's disolgués el Patronat, qualsevol que fos el motiu determinant de la disolució, o que, senzillament, a la Diputació li convingués separársen.

Dita instalació és, per altra part, urgent, porque, a causa d'estar instalada en local deficient una de nostres Escoles, la d'Enginyers, ha perduda una consignació de 250,000 pessetes que, per material d'ensenyança, s'havía inclosa en l'anterior Pressupost de l'Estat, y corre perill de perdre la de 150,000 pessetes, que figura en el vigent.»

IV Palau de la Generalitat:

La “Reyal Audiencia” havia ocupat el Palau de la Diputació de la Generalitat de Catalunya des de “la implantació definitiva del Decret de Nova Planta” per Felip V. A l'any 1833, durant l'època constitucional, quan es decretà la nova divisió territorial en províncies s'instal·là la nova administració provincial en una part del Palau.

Prat explicava que la Diputació provincial de Barcelona es proposava recuperar el “vell Casal de la Generalitat”, p. 8:

«[...] encara que la Generalitat representava tota la terra catalana, y la nostra Diputació actual representa no més una província, no obstant, per ser aquèsta, en població, quasi la meytat de Catalunya, y per tenir de capital, la capital de Catalunya, s'ha

considerat la Diputació de Barcelona com successora d'aquella institució gloriosa, y ha sentit el noble desitj d'arrencar al Estat el vell Casal de la Generalitat.»

La Diputació recuperaria l'edifici del Palau a canvi de contribuir a la construcció del Palau de Justícia de Barcelona, p. 18-19:

«En 31 de desembre de 1886, per les gestions d'una Comissió formada pels senyors Maluquer, Planas y Sostres, - resultament secundades per l'eminent patrici En Manuel Duràn y Bas y altres representants en Corts de Catalunya, - va promulgar-se la Lley de construcció del Palau de Justicia de Barcelona, en la qual, a cambi de la obligació de contribuir a la creació de l'esmentat Palau, ab la quantitat de 1.651,845 pessetes, obtenía la Diputació en compensació, la part que ocupava la Audiencia del vell edifici de la Diputació Catalana.»

Atès que les despeses previstes inicialment havien augmentat fins a les 2.082.143,07 pessetes, encara s'hauria de destinar 132.834 pessetes més per a liquidar totalment les obres de construcció. Prat manifestava la seva satisfacció per la restitució del Palau, p. 19:

«Jo haig de dir que la satisfacció més viva que he experimentada en els dos anys de la meva presidència, és la d'haver entrat en possessió del vell Palau; l'havervos representat a vosaltres, y per vosaltres, a Catalunya, en l'acte de rèbrel del Estat; que un dels goigs més intensos, una de les fruïcions més fondes ha sigut l'inaugurar la tasca de fer desaparèixer les profanacions de que havia estat víctima durant dos sigles d'incultura, desamor y deixadesa.»

Assenyala que l'obra de recuperació del Palau no es podia allargar més, p. 19-20:

«Però aqueixa tasca no pot restar sospesa, ni allargarse indefinidament, com s'allargaría si no més poguessim destinarhi les migrades quantitats que'ns permeten aplicarhi els nostres recursos ordinaris: 10,000 pessetes no més varem poder consignar, al efecte, en el Pressupost d'aquest any. Si hem fet tants sacrificis pera rescatar aquesta joia incomparable del art de la nostra terra, qu'és, ensemps, un monument gloriós que'ns parla de les nostres antigues llibertats, no ha d'ésser pera tenirla oberta als vents y a la pluja, al descobert les ferides y els esboranys que va ferhi la barbarie, sinó pera tornarla, altra vegada viva, polida, esplendorosa, ai amor dels catalans y al respecte y la admiració dels forasters.»

Considerava que, per a realitzar l'obra de restauració del Palau, s'havia de recórrer a l'emprèstit per a poder disposar dels recursos extraordinaris que es necessitaven, p. 20:

«Y, ja que no podèm esperar dur a terme aquesta obra ab els recursos ordinaris, tenim, al meu entendre, el dever d'exténdrehi la acció dels recursos extraordinaris; car si aquèsts sempre estàs indicats tractantse d'obres y construccions permanents, de primera instalció de serveys públichs, en el càs aquest se fa un honor a les generacions vinentes al permétreles contribuir, per obra y gracia de la difusió que l'emprèstit realisa, a la restauració d'aqueix altíssim monument patriòtich.»

IV L'emprèstit provincial:

Prat exposava que estava justificat acudir a la captació de recursos extraordinaris a través d'un emprèstit per a poder realitzar les obres esmentades. Atès que eren obres duradores en el temps, de les que també es beneficiarien les generacions futures, era just que les generacions futures també contribuïssin a pagar-les, p. 20-21:

«En una o altra forma, tranzitaràn per aqueixos camins mateixos, passaràn per aqueixos ponts, podràn utilisar els edificis escolars, la Casa de Maternitat, aquest Palau en que'ns reunim; y no sòls els utilisaràn, sinó que fruiràn dels beneficis acumulats, durant anys, per l'aument de riquesa, de benestar, de cultura, d'espiritualitat, que determinaran els nostres esforços d'avuy. Si, tant o més que nosaltres, els homes d'ara, han de beneficiar d'aqueixes empreses els homes que vindràn, just és y natural que'ns ajudin a realisarles.»

L'any 1905, la Diputació de Barcelona acordà demanar autorització a l'Estat per a emetre un emprèstit de 14 milions. Per R. O. de 9 de desembre de 1905, s'autoritza a la Diputació a procedir a l'emissió d'un emprèstit de 9 milions, que es destinava a l'unificació del deute de carreteres i a la construcció dels camins veïnals concertats amb l'Estat. A la R. O., atès que no s'havia precisat el destí dels 5 milions restants, s'establia que l'execució d'aquella quantitat s'autoritzaria a mesura que es concretessin les obres a realitzar.

Amb la relació que es presentava a la *Memòria* ja es podia sol·licitar l'ampliació de l'emprèstit de 5.000.000 de pessetes en què s'aplicarien les següents quantitats:

- 2.000.000 de pessetes a la construcció de camins veïnals.
- 500.000 de pessetes a la construcció de ponts.
- 1.000.000 de pessetes a la Casa de Maternitat.
- 500.000 de pessetes a la Universitat industrial.
- 1.000.000 de pessetes al Palau de la Generalitat.

Les quantitats expressades resultaven de l'estudi dels informes que havien fet els caps d'Obres públiques i de Construccions civils de la corporació provincial, p. 22-23:

«Les precedents indicacions de quantitats no són arbitràries y capritxoses, sinó que obeeixen a un estudi detingut d'aquests extrems y a informes dels nostres facultatius, els Qüefes d'Obres públiques y de Construccions civils. Hauria pogut, en virtut del estudi fet y dels datos recullits, formular concretament, ab tots els seus naturals complements, aqueix projecte; però, al ferho, m'apartaria del meu propòsit que, com al començar us he dit y ara repeteixo, no és altre que pregar a les nostres zeloses Comissions permanents que deliberin ab urgencia sobre els predits extrems, y'ns proposin els acorts que'ls hi semblin més adequats.»

Prat explicava que la proposta que es presentava tenia un doble objecte: normalitzar els pressupostos, no tenint que recórrer més al recurs del pressupost extraordinari, i acomplir les obres que s'estaven proposant, p. 23:

«Ab la proposta anterior, al mateix temps que acomplim una tasca profitosa, assegurèm el complement d'obligacions ineludibles, y facilitèm la solució del problema dels nostres Pressuposts, normalisantlos. A partir d'aquest any, el regisme de Pressuposts extraordinaris, sense recursos extraordinaris, de Pressuposts extraordinaris que són un desdoblament del ordinari, no podrà continuar. El vinent Pressupost ordinari haurà de contenir tots els nostres gastos ordinaris, y, únicament mercès a lo que us propono, això serà possible sense augment de tributació, així com sense perjudicar cap servey, sense desatèndren cap, sense deixarne cap d'indotat.»

4.2.4.10 *Manifest dels senadors i Diputats regionalistes a propòsit dels successos de juliol del 1909*⁶¹⁸

El manifest, que s'emmarcava en la reacció que en els medis polítics i socials de Catalunya tingueren els fets de la Setmana Tràgica, anava signat, amb data de 16 d'agost de 1909, pels senadors i els diputats regionalistes catalans, p. 454:

«Raimon d'Abadal, el Marqués d'Alèlla, el Marqués de Camps, Manuel Farguèll, Francesc Cambó, Josep Puig i Cadafalch, Ramon Albó, Lluís Ferrer-Vidal, Ignasi Girona, Frederic Rahola, Leonci Soler i March, Trinitat Rius i Torres, Josep Bertran i Musitu, Eusebi Bertrand i Serra, Joan Ventosa i Calvell, Joan Garriga i Massó, Manel Raventós i Pere Milà i Camps.»

---

⁶¹⁸ Enric Prat (2000). *Obra Completa. 1906-1917*. Op. citat, p. 449-454.

El manifest s'iniciava amb l'exposició de la protesta pels fets del mes de juliol, successos que havien pertorbat la vida col·lectiva de Barcelona i Catalunya, 449:

«L'hermosa ciutat que tants exemples d'enlairat civisme havia donat, la terra catalana que havia dignificat el sufragi popular i n'havia fet l'arma per excel·lència de les lluites polítiques, ha sigut víctima de brutalitats incalificables, d'atemptats indignes, de violències repugnants. I ni els furs de la vida humana ni el sagrat de la consciència ni el respecte a tot arreu del món guardat a les escoles, a les biblioteques, a les obres d'art, als records gloriosos del passat ni la majestat de la mort i de les sepultures ni l'amor a la ciutat perjudicada en sos interessos, ofesa i rebaixada en son renom de capital culta, res ha deturat el braç de les turbes exaltades, res ha blincat la malfactora direcció dels seus inspiradors.»

Els signants del manifest, com a “catalans enamorats” de la seva terra i com a ciutadans d'un país que tenia “institucions representatives” per a manifestar “la voluntat” i “els sentiments populars”, condemnaven els fets que havien ocorregut, p. 449:

«[...] condemnem les violències contra les persones i contra les propietats perpetrades per a major irrisió en nom del pacifisme; condemnem la intolerància sectària, les profanacions i sacrilegis, la violació grollera de la llibertat religiosa dels ciutadans, comesa en nom de la llibertat de consciència: condemnem la violació dels domicilis i de les sepultures, la profanació dels cadàvers, la crema d'instituts destinats a la dignificació moral, a l'educació i la instrucció, a suavitzar les afliccions de la gent necessitada. I, al condemnar-ho, protestem que s'hagi escollit per a perpetrar aquests atemptats el moment en què el nostre exèrcit lluita heroicament per a sostenir, en una campanya exterior, la dignitat i el pervenir d'Espanya.»

Els representants catalans manifestaven que no es podien limitar a expressar només la seva “indignació” per aquells fets, p. 449:

«La salvació de Catalunya exigeix de tots els catalans, i molt especialment dels seus representants a Corts, que analitzem les causes de lo succeït, i treballem tots perquè jamai pugui repetir-se. I, al fer-ho, ni hem d'invadir la missió de les autoritats judicials encarregades d'investigar els autors materials dels atemptats, ni portar aquí judicis sobre la conducta de les autoritats durant les tràgiques diades, que tindran son lloc indicat en els debats del Parlament.»

Exposaven les causes que havien contribuït a que passessin aquells greus successos:

- Els fets que havien succeït responien a un estat previ, p. 450:
«L'organisme social és precís que estigui infeccionat d'esperit de passió negativa i rodejat d'un ambient de revolta, perquè els elements de destrucció social puguin actuar amb la força i l'extensió amb què ho han fet darrerament a la nostra terra.»

- Catalunya s'havia omplert de “radicalisme protestatari”, p. 450:
«I cal dir-ho francament: per un conjunt de circumstàncies, externes unes als catalans - i d'aquestes no és hora avui de parlar-ne- i altres ben pròpies nostres -i d'aquestes tots, absolutament tots, en major o menor grau, en som responsables, l'ambient de Catalunya havia arribat a una saturació de radicalisme protestatari: de dalt a baix, de les masses populars a les classes directores, de la demagògia roja fins a la demagògia blanca, passant per la grisa del republicanisme mesocràtic, que havia creat una atmosfera de protesta, d'intransigència, de sectarisme, que s'ha traduït en l'oposició per l'oposició contra tota tendència constructiva, que ha infiltrat constantment en el cor del nostre poble el verí fatal del pessimisme, fent-lo odiar o desconfiar, en nom de la puresa d'un ideal polític o social, tot intent fecund i positiu per a preparar el seu adveniment.»

Explicaven com s'hauria pogut resoldre aquella situació de radicalisme, p. 450:

«D'aquest ambient de radicalisme eixorc, al qual venia predisposada la nostra terra pel seu secular apartament de les funcions de govern, n'hauria sortit Catalunya i s'hauria enlairat ràpidament a la plena cultura política que han alcançat ja les races fortes, si quan el moviment de Solidaritat va produir aquell esclat de civisme, de tolerància, de disciplina social, tots els elements que la integraven haguessin comprès que havia arribat el moment solemne que tots, directors i dirigits, partits i classes socials, redimissin, en el Jordà de l'amor a Catalunya, la responsabilitat de passades culpes educant i preparant el nostre poble per a les grans empreses col·lectives.»

Ressaltaven que era evident que l'obra d'un partit venia pertorbant “la normalitat de la vida política catalana”: “ha sigut presentat per malícia i per inconsciència com a representant a Catalunya de la causa d'Espanya i de l'honor del seu exèrcit i de la seva bandera”.

Assenyalaven com s'havia iniciat l'obra de “perversió moral de les masses”, p. 450-451:

«La seva obra de perversió moral de les masses començava en les escoles de les seves associacions polítiques: en elles, durant anys, s'ha instruït el jovent obrer de Barcelona, de Sabadell i d'altres poblacions catalanes amb llibres en què s'encenien tots els odis i es preconitzaven totes les violències.»

En una nota⁶¹⁹ s'explicava amb detall què s'ensenyava en aquells llibres, p. 451:

«En aquestes obres s'ensenyava:

Que la base fonamental de l'existència de privilegiats i desheretats, culpable de totes les injustícies que sofreixen els homes, és la creença en un poder sobrenatural, Déu, i les seves relacions amb els homes per medi dels sacerdots (religió, iglésia).

Que els capellans són homes negres, més perillosos que les feres perquè emmetzinen els homes, des de la infantesa, per dominar-los tota la vida.

Que els que fan i formen els exèrcits són botxins assassins de la humanitat.

Que els militars són homes que, per la seva afició al pillatge i l'assassinat, frueixen d'un gloriós prestigi. Que la bandera és un drap de colors a dalt d'un bastó, el símbol de la tirania i de la misèria. Que la guerra empresa per a defensar l'honor de la nació és en realitat un pretext per a robar-la.

Que el poble (els soldats) ha de servir-se de les armes contra aquells que les hi han donades per a matar. Que a la primera declaració de guerra, abans de la primera canonada, s'ha de declarar la vaga de soldats. Que els Governos d'Europa maten per gust, cada mes, més homes que estrelles hi ha en el cel.

Que la propietat ha estat constituïda per l'espoliació i el frau, per la rapacitat i l'estafa, baix els noms d'indústria i comerç.

Que tots els mals i tots els sofriments i totes les injustícies són deguts a n'aqueixa estúpida i brutal ficció anomenada pàtria.

Que tot lo que té per objecte explotar el poble, lleis i reglaments, ordres i decrets, presons i patíbuls, policia i guàrdia civil, jutges, etc., tot se basa en la pàtria.»

Es referien als llocs en què es preparava aquella obra de destrucció, p. 451:

«I, en el míting, per boca dels oradors que millor encarnaven el sentit radical i en el repòs del taller o del casino per la lectura de la seva premsa, se completava l'educació iniciada a l'Escola i es preparava per a rebre del seu ídol l'evangeli de la barbàrie, e dogma de la destrucció, l'ordre d' «entrar a saqueig en la civilització, no detenint-se ni davant dels sepulcres, ni davant dels altars, de cremar els registres de la propietat, d'assaltar els convents, de robar, cremar, matar, morir.»

---

⁶¹⁹ Ibídem, p. 451, nota núm. 7.

Es ressaltava que a la suggestió d'aquelles “doctrines” s’unia la suggestió dels fets que anaven completant l’educació radical, p. 451-452:

«¿Es gens estrany que al presentar-se una hora favorable, desguarnida Barcelona i altres ciutats, debilitats els ressorts de l'autoritat, paralitzats els de conservació social pel sentimentalisme pacifista excitat arreu d'Espanya i especialment a Catalunya per les campanyes dels diaris radicals amb motiu de la guerra de Melilla, presentats els soldats i els obrers com a víctimes d'interessos particulars i il·lusionats molts elements amb l'esperança d'una suposada, encara que perseguida in disciplina militar, és gens estrany que pogués saltar la mina per tantes mans carregada?»

Exposaven els perjudicis “immensos” que s’ocasionarien a Barcelona i a Catalunya:

- En la vida econòmica, p. 452:

«La crisi econòmica que ha portat l'emigració de milers d'obriers, que ha impedit la puja normal i progressiva de jornals dels que aquí resten, serà fatalment mantinguda pel retraïment del capital, que subsegueix sempre a tota pertorbació de la vida normal d'un poble.»

- En el prestigi de Barcelona davant del “món enter”, p. 452:

«El prestigi de Barcelona, davant del món enter com a ciutat culta i civilitzada, ha sofert un cop terrible del qual trigarà temps a refer-se: avui Barcelona passa davant del món civilitzat com una ciutat dels Balcans o de Turquia, movent-se entre convulsions epilèptiques, pròleg de la mort definitiva a què condemnen els pobles forts i normals, a les ciutats i les races que amb semblants violències demostren la seva inadaptació a la vida moderna.»

- En el prestigi de Barcelona davant d’Espanya, p. 452:

«I, davant d'Espanya entera, Catalunya, que despertava fa poc l'admiració i l'enveja d'un poble fort i vigorós destinat a impulsar-la i dirigir-la per camins de progrés i vida nova, es presenta avui com entregada a les convulsions eixorques i estèrils que minaren l'Espanya del segle XIX.»

Ressaltaven que la lliçó rebuda no tenia que ser una lliçó perduda i que havia de servir per a evitar que es tornessin a viure esdeveniments com els que havien succeït, p. 452:

«Que la generació que un dia ha cremat convents i temples, demà cremarà fàbriques i bancs, cases i botigues, perquè lo persistent en els homes són els temperaments de

tolerància o de violència, i lo que canvia i varia amb facilitat grandíssima és l'ideal, la direcció, al qual servei aquests temperaments es posen.»

Els signants del manifest exposaven la seva confiança en el futur, p. 452:

«Mes la gravetat del mal causat no ens fa desesperar de l'avenir esplendorós que havíem somniat per a la nostra ciutat i la nostra terra; d'aqueix avenir esplendorós, que és l'únic impuls de la nostra actuació en la vida política, car el mal, amb ser molt greu, no és irreparable.»

Remarcaven que depenia dels catalans que desapareguessin les causes que havien produït aquella situació i que l'ambient de la vida col·lectiva fos un ambient de normalitat que evités tot intent de violència.

Els senadors i els diputats regionalistes exposaven quines eren les seves aspiracions:

- La continuïtat de la vida social i el respecte del passat, enfront del radicalisme que odiava el present i renegava del passat.
- La necessitat de la justícia contra els radicalismes i les intransigències.
- La conveniència de realitzar els ideals catalanistes aprofitant de la realitat tot lo que era viu i transformar progressivament la realitat per acostar-la a l'ideal de les aspiracions nacionals.
- La necessitat de l'existència de la disciplina social basada en el compliment dels deures civils, l'esforç dels ciutadans i l'esforç ordenat del poder públic.
- El respecte a les institucions establertes i l'obediència a les lleis no era incompatible amb l'esforç ordenat per a modificar-les i acostar-les a l'ideal.
- L'afirmació de la seva fe en la virtualitat del sufragi popular i l'adhesió als procediments legals per a fer triomfar les seves aspiracions.
- L'afirmació que els ciutadans tenien que intervenir activament en el govern i l'administració del país en totes les funcions que convingués per a l'assoliment dels ideals col·lectius de Catalunya (no feia falta esperar que triomfés la República o es canviés de sobirà com aconsellava el radicalisme).

Exposaven quin era l'objectiu de formular aquelles declaracions, p. 454:

«I al formular aquestes declaracions no volem ni entenem formular un programa de grup, alçar la bandera d'un partit, que banderes i programes, grups i

partits han de subordinar-se avui més que mai a l'interès i al pervindre de Catalunya, quebrantat aquell i compromès aquest pels darrers aconteixements.»

El manifest finalitzava amb una referència a què s'havia de fer a partir de llavors, p. 454:

«L'interès i el pervindre de Catalunya exigeixen avui de tots els catalans i de tots els que, no essent-ne fills, en ella han trobat hostatge, de totes classes i de tots partits i de totes les idees, que, com a punt de suprema convergència patriòtica, establim per a sempre l'imperi del dret i de la normalitat en el desenrotllo de la nostra vida col·lectiva, perquè la marxa en avant del nostre poble pugui desenrotllar-se en un ambient de pau activa i fecunda, de respectuosa tolerància davant lo que ens separa, d'efusiva germanor davant lo que ens uneix, que sols així assolirà Catalunya la seva grandesa, i realitzarà la seva missió de ser base i fonament de la grandesa d'una nova Espanya.»

4.2.4.11 *El radicalisme*⁶²⁰

Prat, en aquest article, es referia al manifest que havien presentat els senadors i diputats regionalistes catalans el mes d'agost amb motiu dels successos de la Setmana Tràgica

Qualificava els fets de la Setmana Tràgica com fets de la “setmana roja”, i donava la raó als parlamentaris regionalistes quan deien que aquells successos eren “una florida de radicalisme”.

Exposava quines eren les conseqüències de que els catalans haguessin estat allunyats de la vida política, p. 189:

«Durant segles havíem viscut allunyats de la vida política, havíem treballat els catalans en el clos de la llar, dels interessos immediats de la família, sense participar en cap gran empresa col·lectiva, sense sentir solidaritat amb les institucions de govern, essent a casa nostra mateix, a dintre d'Espanya, estrangers a l'Estat que ens regia, com les tribus d'Israel eren estranyes a les ciutats i races en què treballaven i s'enriquien; i aquesta violació e la llei natural dels Estats, imposada a la primeria per circumstàncies històriques de les quals no érem responsables, sinó víctimes, perpetuada després per la impulsió de les habituds adquirides, no es produeix, no pot mai produir-se sense una sanció natural també: el desequilibri en les aptituds del poble.»

---

⁶²⁰ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citada, p. 189-193. L'article fou publicat el 3 de setembre de 1909 a *La Veu de Catalunya*.

Considerava que la falta d'educació política de la ciutadania havia estat una de les principals causes de la situació a la qual s'havia arribat, p. P. 189:

«Per això, en venir el renaixement i desvetllar en el nostre poble el desig d'una plena actuació política, ens hem trobat sense l'educació que aquesta activitat, com totes, necessita; sense aquesta educació, individual i col·lectiva alhora, que avesa a la complexitat dels problemes polítics, que capacita per a l'exercici dels drets públics i el compliment voluntari, reflexiu, dels deures cívics, que fa estimar i servir la col·lectivitat i les seves empreses amb el mateix amor, amb la mateixa devoció que els propis interessos individuals.»

Ressaltava que el poble català no havia comprés la importància de les virtuts socials: “l'altruisme” i “l'esperit de sacrifici en bé de la col·lectivitat”. En comptes d'estimar aquelles “qualitats generoses” les negaven i les tenien per impossibles, p. 190:

«Així el nostre poble es castra a si mateix, en privar-se de grans homes, en rebaixar-los i enxiquir-los, en barrar-los el camí a força de recels, d'hostilitats, d'insultant desconfiança.»

Després de quatre segles de decadència, l'exemple de les altres races ensenyava que un poble no podia ésser gran sense tenir grans homes, p. 190:

«En perfilar la fesomia de la nostra raça, s'ha constatat amb elogi que la nostra història és, no la d'uns quants grans homes, sinó la d'algunes institucions; però, deixant de banda que això només pot dir-se amb veritat dels quatre segles de la nostra decadència, l'exemple de les altres races ens ensenya bé prou que un poble no pot ésser gran sense tenir grans homes; és més, que un poble no arriba a ésser-ho en el veritable sentit de la paraula, no deixa d'ésser desarticulada juxtaposició d'individus sense la força aglutinant dels homes excepcionals.»

El resultat del procés que s'havia seguit a Catalunya havia estat la incapacitat del poble català per a la vida política, p. 190-191:

«Aquestes causes especials d'inhabilitació per a la vida política han obrat entre nosaltres agreujant les causes generals que han fet d'Espanya i de França els pobles més ingovernables, els menys aptes per a la vida política, i els han lliurat a totes les estèrils convulsions del radicalisme: tals són l'absolutisme monàrquic, l'exageració de la centralització, la concentració de tota la vida de l'Estat, de totes les funcions públiques, en les mans d'una reduïda minoria, règim secular que va destruir el sentiment de solidaritat amb el poder, va desvesar els homes llatins de governar-se ells mateixos,

deixant el cos social com una massa inerta, sense activitat, sense vigor, sense sentit de cooperació i responsabilitat.»

Assenyala que en aquella situació es queia en “totes les convulsions” que acompanyaven el “radicalisme”, p. 191:

«El radicalisme no és patrimoni de cap idea: és un temperament, una manera de sentir aplicable a totes les idees, a totes les doctrines, que té per conseqüència una manera també invariable de procedir.

Es parteix sempre d'un ideal absolut, apriorístic. Tot el que s'oposa o contraria aquest ideal, és dolent, és menyspreable: homes, institucions, sentiments. Tot ha de caure. S'ha de fer foc nou. Fins la sang ha d'ésser nova.»

Des del radicalisme només es defensava el dogma i no s'admetien les aliances ni les transaccions, tenia que ser el “tot o res”, p. 191:

«Conseqüència d'això són les qüestions d'ortodòxia, d'integrisme, de fermesa d'ideals, els debats sobre si s'és prou demòcrata o avançat, o catòlic o catalanista o solidari o autonomista, amb el seu seguit de mútues excomunions, preludi de les mútues persecucions i execucions de demà.

Conseqüència d'això és, finalment, l'odi a la realitat present, l'instint de violència, l'esperit de destrucció, que en l'ordre de les reivindicacions polítiques engendra la sedició, el *pronunciamento*, la lluita civil, i en l'ordre de les reivindicacions socials fa néixer el terrorisme.»

Els radicals havien aixecat la bandera de l'anticlericalisme i del republicanisme i s'havia creat en la massa l'esperit de destrucció que s'havia viscut a Catalunya, p. 192:

«I l'esperit de destrucció és el que ha planat per damunt de Catalunya davant aquestes tristíssimes diades, l'esperit de destrucció portat a l'extrem d'aterrar les cases, les institucions on s'ensenyava i cuidava i mantenia els mateixos fills dels destructors. Pacifisme, anticlericalisme, republicanisme, han estat la bandera del darrer moviment, els temes explotats pels *leaders* radicals per abrindar una gran massa d'opinió, desviada ja per tota mena de radicalismes.»

Segons Prat, els fets que havien succeït demostraven quin era el problema actual de la terra catalana: “el problema -convencem-nos-en d'una vegada sense esperar noves desgràcies- no és de dretes ni d'esquerres: és d'ésser o no ésser aptes per a governar-nos”.

Exposava què s'havia de fer per a poder ser “un poble normal”:

- Es necessitava respectar el passat, p. 192:
«Per a ésser-ho, per a esdevenir poble normal, és precís, com deien els diputats i senadors regionalistes, sentir la continuïtat de la vida social, respectant el passat, sostenint els elements substancials de la realitat present, facilitant l'esdevenir de les fecundes realitats futures.»

- Es necessitava implantar els ideals amb “una evolució suau”, p. 192-193:
«És precís cercar la implantació del propi ideal, no en la imposició violenta, brutal, duna minoria, basada en un acte de força, realitzat des del poder o des de baix, sinó en l'evolució suau de les institucions actuals, corresponent a la successiva transformació dels sentiments i de les aspiracions col·lectives.»

- Es necessitava respectar la llei i l'autoritat, p. 193:
«És precís proclamar i sentir profundament el respecte a la llei, a l'autoritat constituïda, compatibles amb l'acció normal, ordenada per a transformar el dret estatut, en tots els ordres en què les noves necessitats o els nous sentiments ho facin necessari i en la mesura que, no afirmacions ideològiques, sinó aquestes necessitats positives, aquestes transformacions ja realitzades reclamin.»

- Es necessitava iniciar una tasca col·lectiva, p. 193:
«És precís que ens penetrem profundament de la solidaritat existent entre tots els elements de l'organisme social, de la força inexorable de repercussió, d'irradiació de tots els actes, individuals o col·lectius, i ens adonem, en conseqüència, que no hem d'esperar passivament d'un poder estrany, d'una acció externa, d'una fórmula miraculosa de màgica potència, el remei als nostres mals, la satisfacció a les nostres aspiracions, sinó de nosaltres mateixos, de la nostra activitat, dels nostre desinterès, de la nostra intel·ligència, de la nostra cohesió i disciplina.»

Prat considerava que l'obra de la Solidaritat Catalana, “aquella hora sense igual de fervor patriòtic”, havia estat a punt d'aconseguir la capacitació i l'educació política del poble català, p. 193:

«Però aquell moment extraordinari va passar massa de activament, febrosament, contra aquesta obra positiva d'educació nacional. Inconscients o encegats alguns elements varen lliurar-se al nihilisme destructor, a l'apologia de la revolta, de la

indisciplina, de l'anarquisme: varen establir davant per davant del lerrouxisme, un *match* de radicalisme.»

Finalitzava l'article dient que, quan ja s'havia vist el resultat del radicalisme, no s'havia de repetir mai més aquella situació i no s'havia d'oblidar “mai més” la lliçó de la “setmana roja”.

6.4.12 *Insistent. El radicalisme de la dreta*⁶²¹

Prat, en aquest article, insistia en els arguments que va exposar a l'article *El radicalisme*, en què glossava el manifest que havien presentat els senadors i diputats regionalistes catalans el mes d'agost amb motiu dels successos de la Setmana Tràgica,

Iniciava l'article explicant l'objectiu que tenia l'article que havia publicat, p. 194:

«El manifest dels senadors i diputats regionalistes i l'article *El radicalisme* que vaig dedicar a glossar-lo, han motivat comentaris i interpretacions, que demostren una total incomprensió d'elements substancials de la nostra doctrina, i obliguen a insistir en conceptes ja exposats, tot ampliant-los.»

Ressaltava que el radicalisme no era “patrimoni exclusiu de les masses anticlericals i republicanes”, p. 194:

«El radicalisme és una mala llavor que creix en tots els camps, corca totes les idees, porta també el seu llevat d'impotència, d'odi, de barbàrie, d'acció destructora al cor dels homes que volen defensar la religió, la propietat, la monarquia.»

Assenyalava que les causes que havien generat el radicalisme eren les de la incapacitació per a les funcions polítiques, causes que havien obrat a Catalunya sobre homes de totes les idees, de totes les classes i condicions, p. 194:

«És més: en altres països la proporció d'inadaptats és imponderablement menor en les classes conservadores que en les masses populars, per la seva major i més activa participació durant segles en el govern; a Catalunya, la destrucció quasi total de la nostra aristocràcia i les causes històriques productores del moviment carlí i del seu gran arrelament a Catalunya, allunant de tota tasca normal de govern a gran part d'aquestes classes durant tot el període

---

⁶²¹ *Ibidem*, p. 194-198. L'article fou publicat el 17 de setembre de 1909 a *La Veu de Catalunya*.

constitucional, mantenint-les en un estat de protesta irreductible, ha igualat en el sentit d'incapacitació els ciutadans de totes les opinions, de tots els estaments.»

Considerava que el radicalisme era tant de tipus revolucionari com de tipus conservador, el radicalisme revolucionari, renegava del present i tenia l'esperança en el futur, i el radicalisme conservador, dipositava la seva esperança en el passat, p. 195:

«L'esperit de violència, comú a tots els radicalismes, en l'un, en el radicalisme de baix, és motí, és revolució, és terrorisme; en el de dalt, en el radicalisme conservador, l'apologia del Govern de força, de la dictadura.»

El radicalisme conservador, a diferència de la tàctica del radicalisme revolucionari, que consistia en el tot o res, era menys violent però també era més dogmàtic en el seu programa teòric, ja que al darrera de cada escola científica hi havia una concepció de la moral, de la societat, de les institucions socials i polítiques. De la diversitat d'escoles en sorgia una diversitat d'idees, que feia que els partits, a l'aliar-se contra l'enemic comú, no poguessin desplegar clarament la totalitat dels seus programes. Havien desenvolupat una estratègia política, que veia en la gran massa dels ciutadans una massa més o menys neutra i passiva que era suggestionada per l'habilitat de la seva propaganda.

Si “darrera de cada programa polític” hi havia “una escola”, en el “camp conservador” darrera de cada escola també hi havia “una ideologia”. A més a més, en els països catòlics, en què el camp conservador també estava sotmès a la influència de l'Església, s'arribava a confondre les qüestions d'ortodòxia pròpies de l'Església i impròpies dels partits, p. 197:

«Davant d'aquesta força, d'aquest altíssim prestigi de l'Església, és comprèn que es senti l'impuls irresistible a enorgullir-se dels seus principis, a entroncar-hi ostensiblement les conviccions polítiques i socials, a esborrar les fronteres que separen l'Església i l'escola i el programa polític. Però semblant confusió, que obeeix a un sentiment nobilíssim, va contra la naturalesa de les coses i, com tot el que va en contra la naturalesa, pertorba i perjudica l'Església i l'escola i l'acció política.»

Segons Prat, no tenia que continuar aquella confusió, p. 198:

«No, fora confusions. Una cosa és l'Església; altra cosa és l'acció política. Allà el dogma, els principis absoluts, les veritats inflexibles; aquí les relativitats, el

circumstancial, el possible, les transaccions, les imposicions de forces inexorables que estan per damunt de la voluntat i de les conviccions dels homes.»

Atribuïa a l'oblit d'aquelles “veritats fonamentals” una “gran part de la història contemporània”. Prat finalitzava l'article adreçant-se als radicals conservadors, p. 198:

«Si els homes i les agrupacions polítiques que lluiten contra la demagògia roja, estan contents del caient que, per la causa que defensen, ha anat tenint aquesta història, que persisteixen en el seu radicalisme i l'esdevenidor els complaurà.»

4.2.4.13 *Discurs a la Diputació de Barcelona el primer d'octubre de 1909*⁶²²

Els compiladors de l'*Obra Completa* de Prat reporten en una nota⁶²³ el context al qual feia referència aquest document.

Amb la finalitat de respectar la integritat del report que féu *La Veu de Catalunya*, i atenent a la brevetat del document, reproduïm íntegrament el text que es publicà, p. 462:

«Pren la paraula el senyor Prat dient que no deu aixecar-se la sessió sense recordar els luctuosos successos ocorreguts a Catalunya el darrer mes de juliol i fent constar en acta la indignació del Cos provincial per aquells successos.

S'acorda unànimement que consti en acta la indignació i protesta de la Diputació.

Afegeix el senyor Prat que havent obtingut el nostre exèrcit un brillant èxit en la campanya del Nord d'Àfrica, nosaltres, els catalans, siguin els que vulguin els sentiments que en part del nostre poble se produïren a l'iniciar-se la campanya, no podem oblidar que hi estem directament interessats com a ciutadans espanyols i considerem pròpia la victòria. A més, la Diputació no pot oblidar que ella ha contribuït directament en altra ocasió a les campanyes del Rif, enviant-hi forces pròpies al camp

---

⁶²² Enric Prat (2000). *Obra Completa. 1906-1917*. Op. citat, p. 462. El report del discurs fou publicat el 2 d'octubre de 1909 a *La Veu de Catalunya*.

⁶²³ *Ibídem*, p. 462. Nota núm. 9:

«Era el primer Ple de la Diputació després de la Setmana Tràgica. A la sessió assistien els diputats republicans autonomistes però no pas el radical Pich i Pon. [...] Convocades les eleccions provincials per al 24 d'octubre de 1909, el 12 d'octubre els republicans autonomistes proposaren a la Diputació que demanés el restabliment de les garanties constitucionals. Regionalistes, dinàstics i carlins només acceptaren demanar l'ajornament de les eleccions, petició que era previsible que el Govern no acceptaria. »

de la lluita amb un batalló que vàrem organitzar i que es va cobrir de glòria. I menys podem oblidar que aquesta política d'expansió per l'Àfrica és la continuació de la política que els Reis d'Aragó i Catalunya desenrotllaren en l'edat mitjana i tots estem convençuts, no sols de la necessitat d'aquestes empreses que han portat les circumstàncies, sinó que cal optar en el dilema de si Espanya ha de ser una Andorra gran encastada al mig d'un extensíssim imperi francès, o ha de ser un Estat fort i independent.

Per lo tant proposa el senyor Prat enviar un telegrama al quefe de l'Estat felicitant-se de l'èxit de la campanya i un altre al general Marina, felicitant-lo per l'encertada direcció de la mateixa.

S'aprova per unanimitat.»

4.2.4.14 Eleccions municipals. Actitud de la Lliga ⁶²⁴

Aquesta comunicació, dirigida al president de la Junta Provincial Tradicionalista de Barcelona, estava firmada per Raimon d'Abadal, Francesc Cambó i Enric Prat de la Riba.

Començaven explicant l'actuació que motivava la presentació de la comunicació, p. 463:

«Abans d'ahir la Comissió electoral del Partit Tradicionalista, en nom d'aquest i en el del Comitè de Defensa Social, del Círcol Conservador i dels Integristes, va visitar la Comissió d'Acció Política de la Lliga regionalista, per proposar una coalició per a les vinentes eleccions. Aquesta ha dirigit a la Junta Provincial Tradicionalista de Barcelona la següent comunicació, precisant el criteri en què s'inspirarà la seva conducta en les vinentes eleccions.»

Mostraven el seu agraïment pel gest d'haver proposat la coalició a la Lliga regionalista, p. 463:

«I abans d'exposar el nostre criteri, hem de fer-vos avinent a vós i als vostres representants el nostre agraïment per l'atenció que aquella gestió significa i fer justícia als nobles propòsits i als honrats sentiments d'amor a la ciutat de Barcelona que l'han dictada i que coincideixen amb els mateixos sentiments i propòsits d'aquesta Comissió d'Acció Política al formular-vos aquesta resposta.»

Exposaven que la Lliga en oferir la proposta de coalició a les diferents agrupacions de l'esquerra catalana ho havia fet per "l'interès suprem de Barcelona". No es plantejava una "barreja de candidats i d'organització i de propaganda", sinó que es plantejava una opció

---

⁶²⁴ *Ibidem*, p. 463-465. El document fou publicat el 20 de novembre 1909 a *La Veu de Catalunya*.

electoral per a no presentar “candidatures duplicades” en alguns districtes. Atès que encara no sabien si tots els grups de l’esquerra catalana acceptarien la proposta de la Lliga, estaven disposats a esgotar el termini que s’havia assenyalat per a respondre, p. 463:

«Mes, tant pel cas que acceptada la nostra proposició d’intel·ligència la Lliga no lluités per alguns districtes, com si, rebutjada, se veiés obligada a lluitar per tots, aquesta Comissió ha acordat clarament el criteri i la conducta que en aquestes eleccions seguirà la Lliga Regionalista a la ciutat de Barcelona i l’expressió del nostre pensament defineix de manera ben precisa la nostra actitud davant de la vostra proposició.»

Consideraven que la proposta que els hi feien els Tradicionalistes era “una coalició total” de “direcció”, de “candidats i de propaganda² en una candidatura conjunta de “Conservadors, Defensa Social, Integristes, Tradicionalistes i Regionalistes”. Segons la Lliga, aquesta proposta representaria “una coalició de dretes” que hauria de tenir com a element comú “les afirmacions religioses i de conservació de l’ordre social”, p. 464:

«No desconeix aquesta Comissió d’Acció Política que a Barcelona hi ha gran nombre de bons ciutadans que, oblidant l’evidència de l’ocorregut en les eleccions del mes de maig, creuen que és de gran conveniència anar a aquesta coalició i que esperen que aquesta conjunció vindria a ser la unió de l’ordre contra el desordre, de la bona gent contra la mala gent, i que produiria una corrent tan grossa d’entusiasme que tindria assegurada la victòria.»

S’assenyalava que des de la Lliga Regionalista no es considerava aquesta coalició com la millor candidatura per presentar-se a les eleccions, p. 464:

«Mes està segura que dintre de poc temps, al comprovar-se la realitat dels danys inevitables que en vindrien, se li exigiria, i amb raó, estreta responsabilitat pels mateixos que, de moment, l’haurien aplaudit.

A Barcelona, després dels fets de juliol que han vingut a agravar una ja llarga crisi, li és indispensable, com a condició de la seva prosperitat, i fins de la vida, un període de pau, de normalitat moral, d’apaivagament de les lluites polítiques i socials, portant-les a terrenys que facin possibles solucions de concòrdia, de profitosa convergència.»

Des de la Lliga Regionalista es preveia una derrota electoral si s’accedia a formar la coalició que els hi proposaven, p. 464-465:

«Per més que es procurés dissimular-ho, lo que vostès ens proposen fóra als ulls de tothom -i aquesta seria la veritat- una coalició de dretes que, com efecte immediat portaria una coalició d’esquerres que tindria assegurada una esclatant victòria, puix, avui per

avui, i fins després d'un llarg període de normalitat en la vida de Barcelona, la protesta pròpia de les esquerres serà un aglutinant molt superior a les afirmacions de les dretes. I amb aquesta victòria fatal de les esquerres, no foren solament derrotats els organismes que proposen que anem en coalició a les eleccions vinents, sinó que apareixeria derrotada la religió i la causa de l'ordre i la pau, de quals principis ens hauríem imprudentment declarat únics representants, portant-ho al terreny de la lluita política apassionada, en què res hi poden guanyar i molt hi poden perdre.»

La Lliga Regionalista exposava els criteris que seguiria per a formar la seva candidatura, p. 465:

«Per això, la Lliga Regionalista, tant si l'esquerra catalana accepta la seva proposició d'intel·ligència com si ella és rebutjada, per a la designació dels seus candidats cridarà totes les representacions dels interessos socials de Barcelona, totes, sense una sola exclusió, les convidarà perquè li indiquin noms de persones que entenguin i puguin ser una garantia per a la defensa i manteniment, des de l'Ajuntament, dels alts interessos materials i morals, que són base de tota societat sana i forta. Entre aquestes persones buscarà els seus candidats, sense que els mèrits polítics influeixin en res per a acceptar-les, però, igualment, sense que la significació política que puguin tenir hagi de ser cap motiu d'eliminació.»

En base a aquest criteri, la Lliga Regionalista exposava el significat que tindria la presentació de diferents candidatures per Barcelona a les eleccions municipals, p. 465:

«Si, no compartint el mateix criteri sobre la forma com convé a Barcelona que es plantegi la lluita en aquestes eleccions, ens manca el concurs dels vostres vots o presenteu davant de la nostra altra candidatura, per Barcelona ho sentirem, però fent-vos la justícia de creure que no serà desamor a la ciutat, sinó divergència d'apreciacions en matèria opinable lo que inspiraria aquesta conducta.»

4.2.4.15 *En contra d'una aliança de dretes a les eleccions municipals de Barcelona del 12 de desembre de 1909*⁶²⁵

Els compiladors de *l'Obra Completa* de Prat reporten en una nota⁶²⁶ la procedència d'aquest document i el context en què s'emmarcava.

---

⁶²⁵ Ibídem, p. 466-467.

⁶²⁶ Ibídem, p. 466. Nota núm. 10:

Es començava explicant per què la Lliga no podia acceptar les proposicions electorals que se li havien fet, p. 466:

«Si miréssim només el nostre interès immediat de grup, l'interès momentani de la Lliga Regionalista, podríem accedir a semblants proposicions; mirant l'interès de la ciutat, els dels ideals que estan per damunt dels polítics, no podem ni elevem acceptar-les.»

Es ressaltava que a la ciutat de Barcelona no convenia que “les lluites polítiques” es plantegessin com a “una lluita entre dretes i esquerres, entre dos radicalismes extrems”, que era l'opció que els revolucionaris voldrien que seguís la Lliga, p. 466:

«No convé als interessos socials mateixos que volen defensar, perquè durien en definitiva a la lluita religiosa en condicions desavantajoses, de manifesta inferioritat, perquè les agrupacions polítiques poden i deuen servir els grans interessos religiosos, però no poden servir-se'n, comprometre'ls, portant-los al cor de la batalla política, on fatalment, necessàriament, han de tenir enfront, no solament els sectaris veritables, sinó també molts i molts ciutadans seduïts per l'enlluernament d'ideals polítics mil vegades declarats compatibles amb els sentiments religiosos.»

S'assenyalava que “dividir els ciutadans en dos grans blocs enemics, en guerra permanent”, només afavoriria els interessos dels revolucionaris. Si es pretenia buscar la reacció de la Lliga en caracteritzar-la de radicalisme de dreta, la Lliga no podia entrar en un joc que anava en contra dels interessos de Barcelona, p. 467:

«La Lliga entén que lo que convé a Barcelona no és una fórmula política de guerra, sinó una fórmula de pau, que lo que convé és un camp en què tots els ciutadans de bona voluntat puguin trobar-se i treballar en favor de la prosperitat, de l'engrandiment de Barcelona i de les institucions fonamentals que són suport necessari de l'existència dels pobles.»

«Transcripció de manuscrit de l'arxiu Prat de la Riba, ANC, prest. i, 7/8. El 12 de desembre de 1909 a la ciutat de Barcelona la participació fou del 54,7 %. La candidatura radical obtingué 54.554 vots i 14 regidories; l'autonomista republicana, 44.802 vots i 7 llocs; la de la Lliga, 34.479 sufragis i 5 escons, i les altres dretes, desanimades, només es presentaren a uns pocs districtes municipals, però no tragueren cap regidor. La majoria lerrouxista restava, doncs, revalidada.»

S'exposava què es considerava des de la Lliga Regionalista que s'havia d'evitar en aquelles eleccions, p. 467:

«Per això en el moment actual, ha entès la Lliga que s'imposava per damunt de tot evitar que en les presents eleccions se consumés l'entrega de l'ajuntament de la ciutat als apologistes de les barricades de juliol, als panegiristes de la setmana roja; i ha proposat als grups republicans autonomistes una intel·ligència baixa la base de suprimir les candidatures dobles en els districtes en què la seva presentació pogués donar la victòria als lerrouxistes.»

S'explicava que farien en el cas de que la seva proposta fos acceptada i també en el cas de que la seva proposta no s'acceptés, p. 467:

«No sabem encara si aquesta proposició ha estat o no acceptada. Si ho és, la Lliga farà tota mena de sacrificis perquè prosperi. Si no ho és, no serà nostra sinó dels que la rebutgin la responsabilitat que una minoria d'electors radicals obtinguin una representació en el municipi com si fossin una veritable majoria. Es falseja la representació de Barcelona donant la majoria en l'Ajuntament als que són en la ciutat una minoria.»

4.3 Conclusions del capítol

L'actuació que Prat duagué a terme l'any 1908 s'emmarcava en el context de les divergències que sorgiren entre els sectors dretans i esquerrans que formaven el moviment de la Solidaritat Catalana. L'octubre de 1908, l'acceptació de Prat de la concessió de la creu d'Isabel la Catòlica fou interpretada com un acostament dels dirigents regionalistes de la Lliga amb el Govern conservador de Maura.

El gir en l'estratègia política regionalista, que es posava de manifest en el tacticisme que seguí Prat, es produïa en un moment que, tot i que no s'havia derogat la llei de jurisdiccions que era un dels principals objectius polítics de la Solidaritat Catalana, el Govern espanyol es mostrava favorable a l'aprovació d'una reforma de la llei d'Administració local en què ja es contemplés la creació de Mancomunitats.

Les tensions internes, que ja es vivien en el si de la Solidaritat, es posaren de manifest en les eleccions parcials a diputats que es celebraren el 13 de desembre a la ciutat de Barcelona, en què els resultats foren favorables als republicans que no estaven integrats a la Solidaritat.

En tres documents de l'obra escrita de Prat a l'any 1908, els dos primers, relatius a l'aprovació del Pressupost extraordinari de cultura de l'Ajuntament de Barcelona, i l'altre, el discurs que pronuncià davant dels Reis d'Espanya en la visita que aquests feren a la ciutat, podem copsar que, com a home de govern, anà complint el programa de treball que havia presentat a la Diputació i, a la vegada, podem copsar que l'actuació com a home de partit estava condicionada pel tacticisme amb què afrontava les diferents circumstàncies polítiques.

Els dies 1 i 5 de maig de 1908, *La Veu de Catalunya* publicà 2 articles de Prat en què aquest exposava la seva posició en la qüestió del Pressupost extraordinari de cultura. En el primer dels articles, titulat *L'apel·lació a Barcelona*, que s'emmarcava en la campanya que, arran de l'aprovació del Pressupost, emprengueren els defensors i els detractors de la base relativa a la neutralitat religiosa, a la vegada que manifestava la posició contrària de la Lliga Regionalista a la neutralitat religiosa a l'ensenyament, que era origen del conflicte, mostrava el seu desacord amb les conseqüències que per "la cultura de Barcelona" tindria la suspensió del Pressupost sol·licitada per alguns sectors:

«Suspendre el pressupost és fer un mal positiu, immediat, a la cultura de Barcelona, és aterrar lo que té de fecund, de beneficiós, el projecte, i tot en consideració a un mal llunyà, problemàtic que hauria de realitzar en tot cas un ajuntament que encara ha d'elegir-se. Cercar la suspensió en aquestes circumstàncies seria, de part dels catòlics, deixar-se prendre pels partidaris de la neutralitat la bandera de la cultura, i en semblant deserció ni ara ni mai hi voldrem cap complicitat nosaltres.»

En el segon dels articles, titulat *Glossa autèntica*, Prat analitzava des de la perspectiva jurídica i des de la perspectiva política que s'hagués demanat la intervenció de l'Alcalde de Barcelona. Per centrar la qüestió, Prat exposava quines eren les facultats que, segons la llei, tenien els alcaldes:

«Segons la llei municipal vigent, l'alcalde DEU suspendre els acords de l'Ajuntament per incompetència o delinqüència, i POT suspendre'ls en cas de perill d'ordre públic o perjudici dels interessos generals. »

La posició que Prat manifestà a *La Veu de Catalunya*, aparentment favorable a l'aprovació del Pressupost, es contradigué amb l'actuació que tingué com a president de la Diputació negant-se a que es votés una proposta republicana en què es donava suport al Pressupost. En l'àmbit intern de Catalunya, Prat, com a home de doctrina i com a home de partit, es mostrava

favorable a l'acord que havien pres els regidors municipals en ús de les seves funcions. En l'àmbit extern a Catalunya, Prat com a home de govern volia evitar que un acord pres a la Diputació interferís en el suport que la Lliga donava al projecte de reforma de la llei d'administració local que s'estava tramitant en el Congrés espanyol.

El 22 d'octubre de 1908, en un acte protocol·lari que, en honor dels Reis d'Espanya, es celebrà a la Diputació provincial de Barcelona, Prat pronuncià un discurs davant dels monarques en què exposava l'obra que estava duent a terme la corporació provincial en els àmbits de les obres públiques, de la beneficència, de l'ensenyança i de la cultura: la construcció de 800 Km. de carreteres provincials i la previsió de construir 200 Km. més, la despesa anual de 2 milions i mig de pessetes en atencions de beneficència, el sosteniment econòmic de l'Institut de Segona ensenyança i l'Escola Normal; el pagament de despeses de les Escoles d'Enginyers industrials, Nàutica, Agricultura, Arts i Oficis, Belles Arts i Arquitectura i de la Granja agrícola; la compra dels terrenys i l'excavació de les restes arqueològiques que es localitzaven a Empúries i la formació d'un Museu a Barcelona que albergaria les peces recuperades.

Del conjunt del programa de govern provincial, Prat exposava la tasca que quedava per fer en els àmbits de les obres públiques, la cultura i l'ensenyança industrial: finalitzar la construcció de la xarxa de ferrocarrils secundaris, que afavorissin la comunicació entre les diferents comarques catalanes; regularitzar les avingudes pluvials, especialment a la conca del Llobregat; fundar biblioteques, laboratoris i les institucions, que formaven els recursos intel·lectuals de que disposaven els estudiosos en d'altres països; i la creació a Barcelona d'una Universitat Industrial, que facilités als patrons i als obrers els medis que es necessitaven per a intensificar l'activitat productiva.

En l'execució d'aquell programa, que segons Prat es corresponia amb l'ideal de renovació de les activitats de la vida col·lectiva que es vivia a Catalunya, tingué l'habilitat política de comptar amb el suport del nombre suficient de diputats provincials, de les diferents adscripcions polítiques, que es necessitava per a poder exercir fins el límit legal les funcions administratives que el marc constitucional i jurídic espanyol atribuïa a les Diputacions.

L'actuació de Prat, durant l'any 1909, estigué emmarcada en la reelecció com a diputat provincial i com a president de la Diputació i en les repercussions que tingueren els fets de la Setmana Tràgica, "la setmana roja". El suport que donà el catalanisme conservador a la

violenta repressió governamental durant i després dels fets de la Setmana Tràgica provocà la ruptura definitiva del moviment de la Solidaritat Catalana. A les eleccions provincials del 24 d'octubre de 1909, la candidatura republicana catalanista fou la més votada a la ciutat de Barcelona. A les eleccions municipals del 12 de desembre de 1909, a la ciutat de Barcelona es constatà la ruptura de la Solidaritat: els radicals obtingueren la majoria amb 14 regidors, els republicans catalanistes obtingueren 7 regidors i els regionalistes obtingueren 5 regidors.

En dos documents de l'obra escrita de Prat a l'any 1909 podem copsar com actuava com a home de govern i com a home de partit: A la *Memòria* que llegí a la sessió del 15 de juny de 1909 de la Diputació provincial de Barcelona, exposava la relació de les obres públiques que calia realitzar amb més urgència i el procediment per a executar-les. I al manifest que es féu públic el mes d'agost signat pels senadors i diputats regionalistes catalans, es condemnaven els greus fets que succeïren a Catalunya durant la Setmana Tràgica.

A la *Memòria* presentada a la Diputació, Prat, per a poder fer front a la important despesa que suposava l'execució de les obres, proposava l'emissió d'un emprèstit de 5.000.000 de pessetes: 2.000.000 de pessetes destinades a la construcció de camins veïnals; 500.000 pessetes destinades a la construcció de ponts, 1.000.000 de pessetes destinades a la Casa de Maternitat, 500.000 pessetes destinades a la Universitat industrial i 1.000.000 de pessetes destinades al Palau de la Generalitat.

A l'àmbit de l'actuació que es proposava realitzar a la Universitat industrial, Prat exposava la importància que tenia l'atenció de les ensenyances tècniques i professionals:

«A més de les vies de comunicació y de la beneficència, constitueix un dels fins primordials de la Diputació'l foment de la ensenyança, sobre tot de la anomenada, ab més o menys propietat, secundaria, no solzament en la seva forma clàssica, predominantment literaria, del batxillerat, sinó més especialment encara en la seva forma moderna d'escoles tècniques y professionals.»

El 16 d'agost de 1909, es feia públic el manifest *dels senadors i diputats regionalistes* que, amb motiu dels greus fets de del mes de juliol, dirigien els senadors i diputats regionalistes a la societat catalana. En el manifest, en la redacció del qual havia participat en Prat, es ressaltava que no s'havia arribat a la cultura política que havien assolit les cultures "fortes" i no s'havia pogut preparar el poble català per a les grans empreses col·lectives; es denunciava que els

sectors polítics més radicals, que no havien participat en l'educació col·lectiva del poble, amb la seva obra de "perversió moral" havien pertorbat la normalitat de la vida política catalana.

El manifest finalitzava demanant que a Catalunya, treballant per a que no es repetissin fets com aquells, es realitzés la missió de contribuir a la grandesa d'una nova Espanya:

«[...] perquè la marxa en avant del nostre poble pugui desenrotllar-se en un ambient de pau activa i fecunda, de respectuosa tolerància davant lo que ens separa, d'efusiva germanor davant lo que ens uneix, que sols així assolirà Catalunya la seva grandesa, i realitzarà la seva missió de ser base i fonament de la grandesa d'una nova Espanya.»

En l'actuació pública de Prat durant el període 1908-1909 es posava de manifest el tacticisme en la vessant de govern, de partit i doctrinal: com a home de govern, continuava l'obra institucional que havia iniciat; com a home de partit, en l'àmbit de la política espanyola, de la Lliga Regionalista recolzava al Govern; i com a home de doctrina, en l'àmbit de la política catalana, mantenia el seu compromís amb l'assoliment dels objectius que havien portat a la formació del moviment de la Solidaritat Catalana

PART SEGONA:

**L'ACTUACIÓ POLÍTICA I L'OBRA DE PRAT DE LA RIBA DE 1905 A
1917**

CAPÍTOL V:

L'ACTUACIÓ I L'OBRA DE 1910

5. L'ACTUACIÓ I L'OBRA DE 1910

El gener de 1910, com a resultat de les eleccions provincials de desembre de 1909, la Lliga Regionalista i els diputats dinàstics arribaren a un pacte de govern. El pacte, que es produí en un moment en què els republicans solidaris començaven a disputar a la Lliga l'hegemonia en el moviment catalanista, va ser considerat per l'esquerra catalanista⁶²⁷ com una traïció de Prat i de la Lliga.

Prat fou reelegit diputat provincial i el 10 de gener de 1910 tornà a ser reelegit president de la Diputació provincial gràcies al suport dels diputats dinàstics i carlins. El discurs que pronuncià el 11 de gener, en què exposava els seus objectius de treball com a president provincial, fou contestat per diferents diputats amb crítiques relatives a la il·legalitat en l'aplicació del reglament provincial. Aquella oposició estava motivada perquè en l'elecció de càrrecs de responsabilitat de la Diputació va excloure a alguns diputats i a alguns grups polítics, decisió que fou vista com una prova d'haver arribat a una entesa amb Sostres, que estava considerat un representant del caciquisme.

El fet de que els diputats Sostres⁶²⁸, dinàstic, i Micó, del partit carlí, fossin elegits per a destacats càrrecs provincials, en detriment dels diputats republicans autonomistes, fou considerat com un precedent del viratge en la tàctica política que Prat estava disposat a emprendre a la corporació provincial.

---

⁶²⁷ El bon resultat que obtingué l'esquerra catalanista a les eleccions de desembre de 1909 facilità que l'esquerra catalanista formés una nova organització política, la Unió Federal Nacionalista Republicana (UFNR), que dirigí Pere Corominas.

⁶²⁸ Joaquim Sostres havia desenvolupat una llarga carrera política dins del partit liberal. Defensant les posicions dinàstiques fou elegit diputat provincial a les eleccions de 1883 a 1898 i de 1903 a 1913. El 1905 fou elegit president de la Diputació provincial de Barcelona amb els vots favorables dels dinàstics, els carlistes i els regionalistes. El 1907, Prat, arran del triomf de la Solidaritat Catalana, succeí a Sostres com a president de la corporació provincial. El 1909 fou elegit vice-president de la Diputació gràcies als vots dinàstics, carlistes i regionalistes. De desembre de 1911 a abril de 1913, any en què morí, per reial ordre fou Alcalde de Barcelona.

S'inicià un procés de desprestigi de l'actuació política de Prat i de l'actuació de la Lliga Regionalista que fou contestat amb una estratègia política, de marcada orientació possibilista, que consistí en la demanda de l'aprovació d'una llei que possibilités establir Mancomunitats formades per Diputacions provincials. Aquella iniciativa tingué el suport dels partits polítics catalans amb l'excepció del republicanisme radical de Lerroux.

A les eleccions legislatives del 8 de maig de 1910, convocades pel Govern liberal de Canalejas, a Barcelona la Lliga i els monàrquics no van obtenir cap acta de diputat, els Lerrouxistes van obtenir les majories i la UFNR va aconseguir les minories. La Lliga Regionalista en el conjunt de Catalunya va baixar dels 17 diputats que tenia als 9.

El novembre de 1910, Prat llegí la memòria de la corporació provincial en què s'exposava l'obra iniciada en els àmbits de la cultura, de la beneficència, de les obres públiques i de la hisenda provincial.

El 23 de desembre de 1910, una comissió de personalitats catalanistes presidida pel poeta Joan Maragall lliurà a Prat, en un acte íntim que es celebrà en el seu domicili particular, un exemplar amb enquadernació de luxe de l'edició popular d'homenatge⁶²⁹ que es féu de *La Nacionalitat Catalana*. Aquell acte i el lliurament d'un exemplar de la seva obra cabdal esdevingué un acte de desgreu per les dures crítiques que havia rebut Prat:

- Pel tracte rebut d'*El Poble Català* quan Prat acceptà rebre la Creu d'Isabel la Catòlica.
- Pels retrets que rebé en l'acte de la seva reelecció com a president de la Diputació.
- Per les dures crítiques que rebé per part dels nacionalistes republicans, que es mostraren partidaris de l'obligatorietat de l'ús de la llengua i de la bandera catalana a la Diputació provincial de Barcelona.
- Per les crítiques que reberen els regionalistes per part de la premsa republicana catalanista.

---

⁶²⁹ Des de la Lliga Regionalista, arran de les crítiques polítiques i els retrets personals de que fou objecte Prat, es va tancar files al voltant de la figura política i de la persona de Prat de la Riba. Des de *La Veu de Catalunya* i *La Cataluña* es promogué un homenatge de desgreu a Prat de la Riba, consistent en una campanya que tenia per objecte l'edició per subscripció popular d'una segona edició de *La Nacionalitat Catalana*.

- Per les crítiques que rebé Prat arran del fracàs de la tàctica electoral que adoptà la Lliga i per l'apropament als elements monàrquics catalans partidaris dels partits d'àmbit espanyol.

5.1 L'obra de Prat

En aquest apartat presentem l'obra de Prat corresponent a l'any 1910, que està formada per 8 documents: 3 articles que publicà a *La Veu de Catalunya*, 1 esborrany d'article (en galerada), 2 discursos, 1 memòria i 1 manifest.

5.1.1 *Discurs com a president de la Diputació pronunciat l'11 de gener de 1910 amb motiu de la seva reelecció*⁶³⁰

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat expliquen en una nota⁶³¹ la procedència d'aquest document i quin era el context en què s'emmarcava el discurs.

Prat iniciava el seu discurs referint-se al significat que per a ell tenia la reelecció com a president de la Diputació de Barcelona, p. 471:

«Per segona vegada heu volgut portar-me a la presidència d'aquesta corporació, hereva de records i prestigis gloriosos del passat i que als meus ulls té un valor inestimable: el de portar vinculada la representació d'una gran part de catalans, del

---

⁶³⁰ Enric Prat (2000). *Obra completa. 1906-1917*. Op. citat, p. 471-479. El text complet del discurs fou publicat el 21 de gener de 1910 a *La Veu de Catalunya*.

⁶³¹ *Ibidem*, p. 471. Nota núm. 1:

«El desembre de 1909 s'havia procedit a l'elecció dels càrrecs de la Diputació. Prat de la Riba havia estat reelegit per 21 vots contra 11 en blanc, els dels republicans. Sostres havia estat revalidat com a vicepresident i el carlista Pelfort ocupà la vicepresidència de la Comissió Provincial. El republicà Micó renuncià a una de les dues secretaries. Els republicans autonomistes consideraven que regionalistes, dinàstics i carlistes s'havien repartit els càrrecs. Santiago Gubern, després de queixar-se perquè hom l'havia tret de la Comissió d'Hisenda, que havia presidit en el bienni anterior, denuncià el «mancament que el senyor Prat ha fet a Catalunya aliant-se amb els cacics». *La Veu de Catalunya* va publicar el 12 de gener de 1910 un primer resum del discurs presidencial de Prat de la Riba amb motiu de la seva reelecció, amb el debat i la seva contesta, que aquí publiquem després del discurs reproduït íntegre en el mateix diari el 21 de gener.»

fragment major, més important entre tots els fragments en què administrativament està dividida la nostra Catalunya.»

Exposava que la seva disposició a acceptar el resultat de l'elecció era diferent en aquella ocasió que en la anterior, en què en ser elegit l'havien violentat en els seus hàbits, afeccions i aptituds i li havien donat “un dels disgustos més forts” que havia rebut en la seva “llarga vida política”. Va tenir que fer una elecció personal entre la seva salut i la responsabilitat del compliment del càrrec, p. 471:

«Tothom s'estima la salut, com tothom s'estima el prestigi, petit o gros, del seu nom, i jo em creia llavors trobar-me davant dels termes d'un dilema inexorable que m'obligava a deixar en aquest setial l'una o l'altra de les dues coses: la salut complint els deures propis del càrrec o el prestigi del meu nom abandonant-los. Però se m'exigia aquest sacrifici en nom de l'interès de la nostra terra i sense vacil·lacions vaig resignar-m'hi.»

En el moment de la reelecció, Prat deia que, en ser coneguda la seva manera d'actuar, acceptava el nou mandat “amb menys preocupacions” i “amb menys temences” i mostrava la seva millor disposició per a continuar les tasques iniciades l'any 1907, p. 471-472:

«I és que avui ja ens coneixem. Vosaltres sabeu per quines coses serveixo, per quines no serveixo; vosaltres sabeu fins on arriben les meves forces; i jo sé que quan aquestes forces meves flaquegen puc comptar amb el concurs insuperable de les vostres.

És més, que la sinceritat no ha de ser a mitges: avui he acceptat aquest càrrec amb reconeixement: perquè els vostres vots, després d'haver rebut la majoria de vosaltres la consagració de l'opinió en les eleccions darreres, vénen a constituir una ratificació de l'obra administrativa del bienni anterior; en un país tan donat a la inconstància, a la versalitat, vénen a proclamar la voluntat de continuar l'orientació començada.

Continuem-la, doncs.»

Assenyalava els diferents apartats en què s'havia de treballar i que, com a recull d'objectius a assolir, significaven una complerta declaració d'acció de govern a desenvolupar en els diferents àmbits: Camins i carreteres, Beneficència i obres socials, Biblioteca Nacional, Institut d'Estudis Catalans, Ferrocarrils secundaris, Escoles provincials, Institucions d'estalvi i Higiene i policia urbana. Presentava els objectius que proposava en els diferents àmbits:

Camins i carreteres:

A l'àmbit de la xarxa de comunicacions proposava:

- Continuar la xarxa de camins i carreteres, amb l'objectiu de comunicar "totes les poblacions grans i petites del tros de Catalunya" que havien de regir.
- Estudiar si es podien adoptar els procediments de construcció i conservació de carreteres que s'empraven en altres indrets.
- Reformar el sistema de conservació de camins veïnals, despesa que suposava una càrrega per als municipis petits que, atesa la seva població, eren els més pobres.

Beneficència i obres socials:

A l'àmbit dels serveis de beneficència provincial proposava:

- Finalitzar les obres de la Casa de Maternitat.
- Acabar la transformació dels serveis de la Casa de Caritat, obra que es completaria amb el trasllat de la població d'asilats a un lloc on disposessin "de més sol i de més aire".
- Tractar el problema de la beneficència hospitalària fins aconseguir que "mai els malalts pobres puguin trobar barrades les portes dels hospitals i que frueixin dels beneficis de l'hospitalització". A part d'atendre els malalts de la ciutat de Barcelona, plantejava estendre l'atenció a malalts d'altres poblacions, objectiu que considerava assumible: "això no ha d'ésser impossible aconseguir-ho, prenent per base les fundacions particulars o municipals que existeixen en casi totes les comarques".
- Fer realitat el projecte del Museu Social, la " primera institució d'aquesta mena que haurà funcionat a Espanya".

La Biblioteca Nacional:

En el bienni anterior s'inicià la creació de la Biblioteca Nacional amb l'adquisició del fons Marià Aguilò, que es considerava una primera pedra que constituïa "l'adquisició dels tresors d'espiritualitat catalana". Ara proposava continuar la tasca que s'havia iniciat, p. 472:

«Però això no és més que un començament. No permetem que aquesta primera pedra quedi, com tantes altres en la nostra terra, abandonada i solitària. Fem que a la primera pedra hi segueixi una segona i a la segona una tercera i tantes altres com siguin necessàries per a dotar la nostra pàtria d'aquesta institució, d'aquest instrument de cultura, que no falta, que no pot faltar, en cap país digne del nom de civilitzat.»

Institut d'Estudis Catalans:

Proposava completar l'obra iniciada a l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), que era una altra de les actuacions iniciades el bienni anterior, ampliant les seccions Històrica i Arqueològica amb la secció de Ciències. Assenyala que l'obra de l'IEC era important per la significació dels treballs que es portaven a terme sobre els elements substancials de la personalitat catalana, "sobre l'art, la llengua, la història de Catalunya".

Ressaltava la importància que tenia l'obra que es desenvolupava a l'IEC des del punt de vista patriòtic, de la llengua i la cultura catalana i del treball científic, p. 473:

«Tots avui estem convençuts que la instauració dels Jocs Florals és el punt de partida d'un període de restauració, de renovació, de redempció interior de la llengua catalana. Doncs joestic fermament convençut que la creació de l'Institut d'Estudis Catalans assenyala el començament d'un altre període: el d'internacionalització de la llengua catalana, el de la consagració de la llengua catalana com a instrument de canvi en la vida científica universal.»

Amb la creació de la secció de Ciències, que completaria l'acció de l'IEC, exposava què es podria aconseguir en l'àmbit de la ciència, p. 473:

«Així contribuirem al mateix temps, d'una manera positiva, a deslliurar-nos de la tutela estrangera, a no ser ja més exclusivament com som ara, clients importadors de la ciència que fan altres pobles, sinó creadors de ciència, i la ciència bé ho sabeu prou que és honor, és riquesa, és superioritat i predomini dels pobles.»

Ferrocarrils secundaris:

Prat, que reconeixia que en l'anterior bienni de govern provincial no s'havia avançat en aquell àmbit, considerava que no s'havia de plantejar aquella qüestió com un problema exclusiu de la província de Barcelona, p. 473-474:

«Una xarxa de línies ferroviàries no pot ser, no ha de ser, una arbitrària distribució de ratlles sobre un mapa, sinó un sistema de comunicacions que correspongui exactament amb el sistema de corrents naturals de la circulació de la riquesa, i, per tant, no pot tenir per base una entitat amorfa, capritxosa, sinó un organisme viu, això és, en el cas present, Catalunya.»

Remarcava que estava previst, després de la constitució del nou Parlament, procedir a la reforma de l'administració local. En el nou projecte de llei d'Administració local es preveia l'augment dels drets de les Diputacions, respecte de les vies fèrries per elles construïdes, i

s'obria la porta a la creació de nous organismes regionals indispensable per a dur a terme aquella empresa. Proposava reservar la iniciativa a les corporacions que es podrien constituir i, en especial, a la Diputació regional que es podria crear quan s'aprovés la llei.

Fins que es constituís la futura Diputació regional catalana, proposava que la xarxa de ferrocarrils es plantegés a partir d'un pla que abastés el conjunt de Catalunya, p. 474:

«Hem de plantejar-nos, doncs, aquest problema dintre dels medis de la província de Barcelona, mes al fer-ho no hem de formular un pla nou, purament provincial, sinó partir del pla català i concentrar-nos a la part d'aquesta xarxa catalana que pertorqui realitzar a la Diputació de Barcelona.»

Escoles provincials:

En relació a les escoles provincials, Prat presentava una proposta que suposava una important reforma, p. 474:

«Un altre dels ideals proclamats unànimement per la Diputació en el bienni anterior és la transformació en sentit autonòmic de les escoles provincials; això és: fer que, en comptes de ser centres burocràtics, veritables expenedories de títols acadèmics, se converteixin en organismes vius, que tinguin en si mateixes el principi d'activitat i funcionament, renovant-se elles mateixes, fent-se elles mateixes els plans d'estudi, triant-se elles mateixes el personal.»

Reconeixent que la reforma que proposava depenia de la reforma legislativa que corresponia fer a l'Estat i que l'assoliment d'aquell ideal no depenia de l'àmbit de gestió de la Diputació provincial, Prat assenyalava que podien demostrar que eren mereixedors d'obtenir les atribucions que es reclamaven.

Distingia entre les escoles que depenien de l'Estat i les escoles provincials lliures, p. 474:

«No totes les nostres escoles depenen exclusivament de l'Estat: a més de les escoles que nosaltres paguem i que l'Estat governa i a més de governar explota -i dic explota perquè aquest sacrifici de la Diputació per la cultura es converteix en ocasió d'un nou ingrés, d'un lucre per a l'Estat- hi ha les escoles lliures i aquestes depenen exclusivament de nosaltres i nosaltres les podem lliurement organitzar i regir.»

Referint-se a les escoles que depenien de l'Estat, però que la Diputació pagava el manteniment, deia que la corporació provincial podia exercir una funció inspectora en el seu funcionament. De les escoles provincials lliures, que depenien exclusivament de la Diputació, deia que l'organisme provincial podia i havia de demostrar la seva capacitat.

Sense necessitat de que es produís un canvi en la normativa estatal, considerava que tant les escoles oficials com les lliures es podien instal·lar en “edificis adequats”. Reconeixia que en aquest àmbit no es podia alabar la gestió realitzada en el passat, p. 475:

«Un atac agut de la febre de les economies, que és malaltia que sol atacar amb preferència els pobles endarrerits, va impulsar la Diputació a acordar desistir de la construcció d'un edifici bellament projectat, en el qual haurien tingut instal·lació adequada totes les ensenyances provincials.»

Remarcava que, tot atenent a les circumstàncies del moment, es proposava reprendre la solució d'aquell problema, , p. 475:

«Aquestes circumstàncies entenc que ens són favorables: avui que l'Estat gasta milions en edificis-escoles a Madrid, i va a dotar de local propi l'Escola d'enginyers, també de Madrid, devem reclamar el seu concurs per a aquesta obra, i per molt que faci, no farà més que tornar a la Diputació per lo que ha cobrat indegudament per l'Institut, per la Normal, per les escoles provincials. I al mateix temps que una reparació justíssima, acabarà amb la vergonya actual, que vergonya és per a un Estat lucrar-se amb una ensenyança que ell no paga.»

Institucions d'estalvi:

Tot reconeixent la importància que a Barcelona havien assolit algunes institucions d'estalvi, Prat es referia a la importància que podria tenir per a la Diputació la funció social que podien desenvolupar les institucions d'estalvi.

Posava l'exemple de la corporació provincial de Guipúscoa, “una de les províncies espanyoles que frueixen de certa autonomia administrativa”, que dedicava una part dels beneficis a obres públiques, a beneficència i a instrucció. D'aquella forma, una part dels beneficis es retornaven en forma de rebaixes d'impostos o en forma d'obres socials i públiques que “augmenten el benestar i la riquesa generals”.

Atès que ni l'Estat ni les corporacions públiques havien de pertorbar les tasques realitzades per les institucions d'estalvis ja existents, proposava que, si es considerés convenient, la seva instauració s'hauria de fer en llocs que no n'hi haguessin, p. 476:

«I això, desgraciadament, és fàcil de fer: perquè hi ha caixes d'estalvis a les principals poblacions industrials, però no en tenen algunes poblacions agrícoles ben importants ni tampoc la gran majoria de municipis de la província.»

Higiene i policia urbana:

Assenyalava la mancança que hi havia en “qüestions d’higiene”, especialment en el servei d’aigües, i les tràgiques conseqüències que, en comparació a d’altres països, comportaven les epidèmies i les malalties, p. 476:

«La nostra raça està delmada per la incultura general en qüestions d’higiene i la incúria de molts municipis en els problemes principals de policia urbana, especialment en el servei d’aigües. Fa horror la freqüència de certes epidèmies, especialment del tifus, en nombroses poblacions de la nostra terra. Fa horror, vivint en aquestes poblacions, o passant-hi només, sentir desgranar el rosari de víctimes causades cada any per aquestes malalties. I fa més horror encara pensar que una major difusió dels coneixements higiènics o una millor, més encertada, orientació de la policia urbana extingiria totalment o reduiria d’una manera considerable l’esfera d’acció d’aquestes malalties, com les ha extingides totalment o considerablement reduïdes en altres terres que sofrien també el flagell d’aqueixes o altres encara més terribles malalties.»

Tenint present que a l’Estat li corresponia l’acció més important, Prat considerava que també als ciutadans i a les corporacions públiques els hi pertocava actuar en aquell àmbit. Proposava què es podia fer des de la corporació provincial, p. 476:

«I la Diputació pot, en aquest ordre de matèries, exercir una doble acció: estimular amb premis, per exemple, els municipis que portessin a cap l’obra de policia urbana més important en relació amb els seus medis i cooperar a la realització d’aquestes obres de policia urbana, facilitant a les municipalitats petites que no tenen medis de sostenir empleats ni oficines tècniques, els consells, els informes i els projectes dels funcionaris tècnics provincials.»

Sentit integral de l’obra que s’havia de realitzar:

Prat exposava la seva convicció de que en l’acció que proposava s’havia de seguir la “concepció integral de la missió de les diputacions” que ja havien iniciat a la Diputació provincial de Barcelona, p. 477:

«Hi ha diputacions que només són juntes de beneficència, altres que són també juntes de carreteres; la nostra s’ha interessat sempre per la beneficència, per les obres públiques, per les ensenyances i la cultura. Aquesta és la conducta sana i fecunda. Les Diputacions que només serveixen les necessitats físiques que la beneficència até, acaben per no tenir medis suficients per a atendre-les, perquè els gastos de beneficència no són reproductius.»

Considerava que els recursos que s'invertien en les obres públiques, en ensenyança i en cultura contribuïen a augmentar la riquesa pública i retornaven amb escreix els recursos emprats, p. 477:

«Car els diferents elements o cercles de la societat no són cantons independents, de tal manera que amb lo que es faci o deixi de fer-se en l'un sigui indiferent a tots els altres, sinó que tot irradia, tot repercuteix en bé i en mal en els demés.»

Exposava als diputats provincials que els objectius que presentava constituïen un programa més o menys modest, però que un programa volia dir un projecte i un propòsit: la tasca de formular un programa era una tasca senzilla, però convertir-lo en realitat era una tasca difícil. Per a poder assolir els objectius, per grans que fossin els obstacles, era important que tots ho volguessin aconseguir.

La resposta de Prat a les intervencions que seguiren el seu discurs:

En referència a la crítica que se li féu en relació als seus actes, deia que li eren indiferents els judicis dels demés i que l'únic judici que el deixava "tranquil o intranquil" era el de la seva consciència.

Manifestava que mai permetia que la seva consciència fos dictada o substituïda per "la d'un altre home, ni la de cap grup", per respectables que fossin.

Seguidament es referia als aspectes concrets que se li plantejaren:

- A la possible il·legalitat en l'aplicació del Reglament, respongué que aquell només regia durant el bienni que durava una Diputació i que a cada renovació s'havia d'aprovar.
- Respecte a les acusacions en relació a la constitució de la Diputació, deia que no s'havia exclòs a cap diputat ni a cap grup. Quan es va convocar als diferents grups, el partit republicà pretenia excloure de tot càrrec a determinats diputats i ell no ho havia acceptat. Aquells diputats li havien demostrat amb els seus actes el seu amor a Catalunya i l'havien ajudat a treballar "en tot allò encaminat a l'ideal".
- Prat defensava la conducta seguida i posava l'exemple de que a l'Assemblea de Diputacions provincials, celebrada a Sevilla, es va designar a Sostres com a representant de Catalunya, a indicació de Cruells, el líder dels republicans autonomistes.
- Quan en el moment més conflictiu de la tramitació parlamentària de la reforma de la llei de jurisdiccions, havent-hi a tot Espanya "una terrible prevenció contra Catalunya", es va

reunir a Barcelona l'Assemblea de Diputacions, Prat reconeixia l'actuació que tingué Sostres a l'Assemblea demanant l'amnistia per als catalanistes perseguits.

- Prat recordava que Sostres, quan exercia el càrrec de president de la Diputació, havia enviat un telegrama al Govern desmentint, “amb tota la seva dignitat de català”, les informacions falses i “tendenciosament contràries als catalanistes” enviades des Catalunya per personalitats oficials i no oficials, entre elles el mateix “gobernador civil”.
- En relació al caciquisme, exposava que hi havia caciquisme quan es suplantava la voluntat dels electors i preguntava si els diputats als quals es criticava no estaven a la Diputació per la voluntat dels electors.
- Referint-se a la confusió interessada que es volia fer entre “caciquisme” i “dinastisme”, explicava que el caciquisme tant podia ser monàrquic com republicà. Posava com a exemple l'experiència dels catalanistes en la lluita contra el caciquisme quan, en aquells dies “gloriosos” que retreia el senyor Sunyol, reberen l'ajuda d'elements dinàstics i, en canvi, alguns dels que aquella tarda més havien parlat de caciquisme no els ajudaren i, “encistellats en la torre d'ivori de l'ideal”, sí que ajudaren indirectament a atacar el moviment catalanista.

5.1.2 A la Diputació provincial. Maniobres dels nacionalistes ⁶³²

Prat, en aquest document, tractava la qüestió del procés de desfeta interna que es vivia a la Solidaritat Catalana. Considerava que era “intolerable la conducta dels republicans nacionalistes” i exposava un nou esdeveniment en què es posava de manifest aquella divisió.

Es referia a tres proposicions que havia presentat Manuel Folguera i Duran, diputat per Sabadell d'adscripció republicana-nacionalista:

- 1: posar la senyera catalana a la Diputació i prendre una posició davant de la decisió dels representants diplomàtics espanyols, que havien promogut la prohibició d'hissar banderes catalanes a la República Argentina i a Xile.
- 2: demanar la cooficialitat de la llengua catalana i de la llengua castellana, l'ús de la llengua catalana a l'àmbit de la Diputació provincial i l'exigència del coneixement de la llengua catalana en la provisió de personal per a ocupar nous càrrecs.
- 3: demanar la reconstitució econòmica de la personalitat catalana, amb plena autonomia administrativa.

---

⁶³² Ibídem, p. 480-485. El document fou publicat el 16 de febrer de 1910 a *La Veu de Catalunya*.

- Es demanava que es comunicuessin les proposicions presentades i els acords presos a les demés Diputacions provincials catalanes, (proposicions 1,2 i 3); a tots els diputats a Corts per Catalunya, (proposicions 1 i 3); i al Govern espanyol, (proposició 3).

Prat atribuïa una clara intencionalitat política al procés seguit pels republicans nacionalistes al presentar les proposicions i a l'impugnar els acords presos, p. 480:

«I al voler enganyar l'opinió amb fins partidistes, no reparen en medis, fins els més reprovables; no es deturen davant de la deslleialtat d'atribuir als adversaris actituds falses, ni davant del perill de causar mals irreparables a la nostra terra, portant-nos a l'estat de violència, de lluita, d'animadversió a Catalunya, que havia fet desaparèixer l'acció pacificadora i fecunda de Solidaritat Catalana.»

A continuació es tractaven les tres proposicions presentades i les parts dispositives dels tres acords-dictàmens que se'n seguien:

Primera proposició i part dispositiva del dictamen:

Primera proposició, p. 480:

«Primer. La Diputació Provincial de Barcelona, tot just després de sa constitució per a l'exercici de 1909 a 1911, acorda que en les festes assenyalades i solemnitats en les quals acostuma empal·liar la fatxada del seu Palau, s'hi enlairi, además, des d'ara la bandera catalana, representativa del nostre esperit nacional, sense que el fer-ho impliqui la supressió de cap altre emblema dels que hi hagin figurat fins ara.

Segon. La Diputació es fa ressò del pregon disgust amb què s'ha vist en les comarques catalanes que representa l'actitud del ministre d'Espanya a la República Argentina, a l'instar al Govern d'aquell país la prohibició d'hissament de banderes catalanes en son territori, com ja li havia ocasionat temps endarrere la mateixa actitud del representant oficial d'Espanya a Xile.

Tercer. Transmetre els anteriors acords a les altres Diputacions catalanes i a tots els diputats a Corts per Catalunya, per a llur coneixement i demés efectes.»

Part dispositiva del dictamen presentat pel Departament central, p. 480-481:

«El Departament Central té l'honor de proposar al Cos provincial l'adopció dels següents acords: Primer. S'accepta el paràgraf primer de la proposició referida, deixant a la discreció de la presidència el determinar el lloc del Palau de la Diputació en què haurà

d'hissar-se la bandera catalana; i Segon. No hi ha lloc a adoptar cap resolució sobre la segona part de dita proposició.»

Segona proposició i part dispositiva del dictamen:

Segona proposició, p. 481:

«L'abaix firmant proposa els següents acords:

Primer. La Diputació Provincial de Barcelona, tot just després de la seva constitució per a l'exercici de 1909 a 1911, acorda solemnement que, dintre lo consentit per les lleis vigents, se consideri la llengua catalana com a cooficial de la castellana en aquesta corporació.

Segon. Per a donar efectivitat a l'acord anterior, queda autoritzat explícitament l'ús de la llengua catalana per part de tots els diputats en les sessions de la corporació, tant en sos parlaments com en ses proposicions escrites, memòries, dictàmens, etc., i en tots els actes públics en què la llei no s'hi oposi. Així mateix, se declara públicament que seran acceptades, cursades i contestades en català totes les comunicacions que en tal idioma se li adrecin.

Tercer. De tota la documentació del Cos Provincial que ineludiblement degui cursar-se i arxivar-se en llengua castellana, se'n farà des d'ara en avant la duplicació en català, a fi que la Diputació servi el seu historial des d'aquesta data en la llengua pròpia del poble que administra.

Quart. Per a facilitar l'execució dels acords anteriors, resol la Diputació que al tractar-se de la provisió de nous càrrecs en son personal, s'exigeixi als ingressants el coneixement de la llengua catalana, sabent-la parlar i escriure amb la correcció que s'estimi proporcionada a la classe de funcions que hi deguin desempeñar; i

Quint. Que es remeti trasllat dels anteriors acords a les Diputacions Provincials de la resta de Catalunya, per a son coneixement i demés efectes.»

Part dispositiva, p. 481-482:

«El Departament Central té l'honor de proposar l'adopció dels següents acords: Primer. Se reconeix el dret d'usar indistintament la llengua catalana i la castellana, en tot allò en què no s'oposin les lleis, en els actes i documents de la Diputació i, per tant, seguirà la pràctica establerta de poder fer ús de la llengua catalana tots els senyors diputats en les sessions, de presentar en aquest idioma proposicions, escrits, memòries, dictàmens, etc., i en tots els actes públics en què la llei no s'oposi, i seran acceptades, cursades i contestades les comunicacions que en català se li dirigeixin. - Segon. Perquè pugui estendre's en català la documentació que s'hagi d'arxivar i

estigui escrita en castellà, se procurarà tenir el personal a propòsit per a això, i mentre no sia possible carregar el pressupost amb aquest nou gasto, cuidarà el quefe del personal existent que, quan les atencions del servei ho permetin, se practiquin alguns empleats en l'idioma català, a fi que lo més aviat possible els més importants documents de son historial puguin ésser també arxivats en dit idioma. - Tercer. En la provisió de les places que siguin de lliure nomenament de la Diputació, se seguirà la pràctica ja establerta d'exigir el coneixement de l'idioma català en la manera i forma que per a cada cas s'estimi convenient.»

Tercera proposició i part dispositiva del dictamen:

Tercera proposició, p. 482:

«L'abaix firmant proposa els següents acords:

Primer. La Diputació Provincial de Barcelona, tot just després de sa constitució per a l'exercici de 1909 a 1911, afirma solemnement la seva aspiració a la Reconstitució Econòmica de la Personalitat catalana, amb plena autonomia administrativa, això és, a la reintegració del conjunt de Catalunya, devent aquesta contribuir als gastos de l'Estat espanyol amb la quantitat alçada que proporcionalment li correspongui, mitjançant pactes de comú acord per a períodes de temps determinats. S'ha d'entendre que el restabliment de la unitat administrativa de Catalunya no exclou sa divisió interna en la forma que s'estimi millor per a facilitar les tasques de son regisme econòmic. I s'ha de fer constar que l'acord se refereix tan sols a la reintegració de la personalitat administrativa, per no considerar-se el Cos Provincial amb facultats, dintre la llei vigent, per a referir-se a la personalitat política.

Segon. Que l'anterior acord se transmeti a les altres tres Diputacions Provincials catalanes, a tots els diputats a Corts per Catalunya i al Govern de l'Estat, per a son coneixement i demés efectes.

Tercer. Declarar que la Diputació Provincial de Barcelona veurà amb gust tot quant se digui i faci en les corporacions similars de les altres antigues nacionalitats ibèriques, encaminat a facilitar o fomentar la reorganització d'Espanya sobre la base del més complet regisme autonòmic per a l'administració del país.»

Part dispositiva, p. 482:

«La Comissió d'Hisenda té l'honor de proposar a la Diputació l'adopció dels següents acords:

Primer. La Diputació provincial de Barcelona declara sa resolució de perseverar en les aspiracions reiteradament expressades per ella, de reconstitució econòmica de la

personalitat de Catalunya i que se li concedeixi la major autonomia possible en tots els ordres de la seva administració, sense detriment de l'harmònica convivència de totes les regions i dels justos prestigis que corresponen a l'Estat.

Segon. Declara així mateix en conseqüència, aquesta corporació, que no sols veu i apreciarà amb veritable plaer quant, de paraula i obra, tendeixi a la implantació de l'esmentat regisme autonòmic-administratiu, sinó que es complirà, dintre de lo que la seva esfera legal li consenti, en cooperar a quantes gestions tendeixin al més encertat plantejament del predit regisme; i

Tercer. Posin-se els anteriors acords en coneixement de les restants Diputacions, així com en el dels representants a Corts per Catalunya, i comuniquin-se al Govern als efectes consegüents.»

Després de presentar les propostes i els acords de dictàmens de la comissió, Prat continuava amb l'anàlisi del procés que es seguí i de la intencionalitat que es buscava. Remarcava que s'acomplirien les principals demandes exposades a les tres proposicions, tal com es desprenia dels tres acords de dictàmens, 483:

«Què és, en definitiva, lo que més importava? Que es posés la nostra bandera al cim del Palau Provincial. Hissada serà. - Que la llengua catalana pugui ser parlada i escrita en les reunions i administració de la nostra Generalitat. Lo primer ja ho és: lo segon, ho serà de seguida que la materialitat dels fets, modificables en poc temps, ho permeti. - Que la personalitat econòmica de Catalunya sia reconeguda. Ho fou per unanimitat.»

Una vegada exposat i analitzat quin havia estat el procés seguit, ressaltava les aspiracions del catalanisme en referència a la consideració i a l'ús de la llengua catalana:

- En quan a què havia de representar en la vida de Catalunya, p. 483:

«Doncs, molt clar: que la llengua catalana, ànima de la nostra personalitat, sense la qual res seríem, no existiríem, com anem a camí d'existir esplèndidament amb fortlesa pròpia, amb tota la nostra caracterització, ha de presidir tots els actes de la vida catalana, tant que, sense ella, considerariem vans, inútils, ineficaços, els esforços per a la consecució del nostre ideal en tota la seva integració. Volem que imperi la llengua catalana, altra vegada, amb tota la seva esplèndidesa i a cada moment de la vida nostra.»

- En quan a la qüestió de la cooficialitat, proposta de Folguera que qualificava de transacció amb l'ús de la llengua castellana, deia que els catalanistes no l'acceptaven: “I

no l'acceptem, perquè aquesta afirmació de principi implica la declaració d'oficialitat de la llengua castellana, que ara sols té una situació de fet i no de dret”.

- En relació a la qüestió de l'ús de la llengua catalana a l'àmbit de la Diputació provincial, deia que era una qüestió que no s'analitzava des de l'oportunisme d'assolir un ideal i uns principis, p. 484:

«Lo que s'havia de precisar era si l'estat de la nostra transformació i l'estat de les costums, si la situació de la Corporació permeten, fan possible la implantació de la fórmula Folguera, si aquesta era immediatament realitzable.»

- Proposava una via per assolir uns nous hàbits i costums en l'ús de la llengua catalana, p. 484-485:

«El camí per nosaltres no és el d'un acord imperatiu; és el de canviar l'ambient, el d'anar augmentant els prestigis de la llengua catalana; és fer-la necessària a tothom, fer que el literat, el jurista, l'economista, el filòsof, l'home de ciència, l'industrial, el comerciant, l'agricultor, l'obrer, tothom hagi d'acudir a llibres escrits en català, pel seu enfortiment, pel seu nodriment espiritual i tècnic; és fer que la producció de llibres catalans creixi en extensió, en quantitat i en qualitat. I aquest camí és el que han seguit els qui eren a la Diputació abans que hi entrés el senyor Folguera; procediment mil vegades més fecund que donar cent mil pessetes anyals de fórmules burocràtiques en català a les rates de l'arxiu.»

- En quan es referia al personal de la Diputació provincial, deia que aquest personal, que era anterior als anys 1898 i 1900, era “intel·ligent” i “zelós” però no tenia “aptitud per a usar la llengua catalana escrita”:

«No el van fer exprés; és com era tota la nostra societat catalana de llavors, i en la mateixa proporció en què, respecte del conjunt, estàvem els qui escrivíem català aleshores, estan els empleats qui en saben amb el conjunt de funcionaris provincials. Tot és així: el president ha topat amb dificultats molt greus perquè la major part de les seves comunicacions de presidència se fessin en català.»

- Respecte a l'anàlisi del cost econòmic que representaria per a la Diputació l'increment de personal que dominés la llengua catalana, que suposaria l'increment d'un cinquanta per cent del personal, es xifrava en un cost de 100.000 pessetes anuals. Prat considerava que

aquesta quantitat era una despesa desmesurada, tenint en compte que la corporació provincial no es podia dirigir oficialment a ningú si no era a través del governador civil.

Prat finalitzava la intervenció referint-se al projecte de reforma de la llei d'Administració local, que estava tramitant el Govern, dient que suposava donar més facultats a les Diputacions i que seria un "primer assaig d'autonomia catalana".

7.1.3 La cobla de l'odi ⁶³³

Prat, en aquest article, que s'emmarcava en el context de la formació de les candidatures electorals, posava de manifest que des de sectors conservadors catalans, adscrits als partits polítics espanyols, s'estava produint un distanciament del programa del Tívoli.

Iniciava l'article exposant que a la proposta feta per a promoure una candidatura electoral conjunta no es tenien en compte els principis recollits en el programa del Tívoli, p. 339:

«Per més que la invitació dirigida a la Lliga per en Boladeras i companyia no demostrava gens de ganes que fos acceptada, per més que es veia clar que obeïa a pressió dels elements de bona fe que hi ha en tots els camps i venia després de pastada ja fins la candidatura, ens causa pena, com a catalans, veure que partits formats per catalans hagin negat en una ocasió tan asenyalada els propis sentiments, i hagin vingut a declarar que no accepten el Programa del Tívoli, això és, que no volen un organisme regional català, amb plena autonomia per obres públiques i ensenyança, que no volen l'autonomia municipal, que no volen la renovació del nostre dret civil, que no volen la vivificació del sufragi, que no volen la derogació de la llei de jurisdiccions.»

Ressaltava que en el programa del Tívoli hi havia "coses ben concretes i no afirmacions teòriques de personalitat" en relació les eleccions legislatives, provincials i municipals. Les reformes que es proposaven no eren incompatibles amb els principis partidistes i no es demanava a "cap dels grups" que renunciessin a les seves aspiracions.

La Lliga tenia respecte a la lleialtat de les conviccions i no exigia a ningú "abdicacions ni apostasies". Els ideals de la Lliga anaven més enllà del Programa del Tívoli, ja que tenien afirmacions molt més amples i radicals en la qüestió catalana.

---

⁶³³ Enric Prat (1934). *Articles*. Op. citat, p. 339-342. L'article fou publicat el 28 d'abril de 1910 a *La Veu de Catalunya*.

Del programa del Tívoli, assenyalava que era un programa en la gestació del qual havien intervingut “molts grups catalans”, p. 340:

«[...] un programa que respon al sentit general de l'opinió de Catalunya entera, sense distinció de partits ni escoles, un programa que no és una afirmació teòrica, una innecessària declaració doctrinal, sinó una orientació parlamentària concreta a desenrotllar pels elegits en aquest ordre de qüestions».

Posava l'exemple de l'elecció dels compromissaris que, en representació de la Societat Econòmica Barcelonesa d'Amics del País, havien d'elegir un senador. En aquell episodi, segons Prat, s'havia trencat la unió en defensa dels interessos de Catalunya i es buscava perjudicar a la Lliga.

Atès que s'argumentava que es necessitava un candidat defensor de la “religió i l'ordre social”, Prat preguntava si era que a la candidatura de la Lliga hi havia membres caracteritzats pel seu “sectarisme antireligiós”.

Assenyalava el significat que tenia la nova estratègia que estaven seguint els conservadors contraris a la Lliga, p. 340:

«De manera que, per aquests senyors és lliure tenir a Catalunya un organisme regional o mantenir la centralització, és lliure vivificar o matar el nostre dret, és lliure moralitzar el sufragi o mantenir els seus abusos, és lliure derogar o no la llei de jurisdiccions. Així proclamen dissimuladament la possibilitat, per part d'ells, per part dels seus elements i dels seus elegits, de combatre la Diputació regional catalana, el dret català, tot el que és aspiració de Catalunya.»

Denunciava que en aquest episodi, jugant amb la “bona fe” dels ciutadans, es posava de manifest una nova estratègia política per a derrotar electoralment a la Lliga, p. 341:

«L'odi a nosaltres. els constants lluitadors de la causa de Catalunya: aquest és el mòbil predominant, aquest és el sentiment que s'ha imposat a tots els altres i ha dictat la seva resposta.»

5.1.4 *Manifest de la Lliga Regionalista. Als ciutadans de Barcelona amb motiu de les eleccions legislatives* ⁶³⁴

En aquest extens manifest⁶³⁵, que s'emmarcava en la convocatòria de les eleccions generals legislatives que s'havien de celebrar el 8 de maig de 1910, es ressaltava la força que va arribar a assolir la Solidaritat Catalana com a unió de forces polítiques i socials.

S'assenyalava la desunió que s'estava produint en el moviment solidari i el distanciament a què s'havia arribat entre les forces polítiques catalanes, p. 489:

«Els catalans que van fer aquell alçament patriòtic són els mateixos catalans que avui lluiten desesperadament de partit a partit; i dintre els partits, a colles; i dintre les colles, per idolatries personals. Fins a les agrupacions polítiques de més tradicional disciplina estan els uns homes contra els altres homes. Una ratxa de violència pertorba els esperits: violència en el pensament, en la paraula, en l'acció. L'odi aixeca les multituds a glorificacions monstruoses, preparadores de futurs desastres. S'encén el foc fatal de la lluita religiosa. Pertot surten crits de guerra, fins de les boques més avesades a les crides de l'amor. Ja no podem els catalans trobar més formes ni motius de combatre'ns, d'aterrar-nos els uns als altres.»

S'explicava que, amb un Govern liberal, la “qüestió catalana” ja no tenia a Madrid el ressò i importància que havia arribat a tenir anteriorment, p. 490:

«De factor decisiu, primordial, que aquests darrers anys havia estat, de la política d'Espanya, ha passat altra vegada a la categoria de problema provincial, només accidentalment mereixedor que allà dalt hi pensin. De capitalitat espiritual d'Espanya hem esdevingut altre cop província.»

Es recordava quin havia estat l'origen de la Solidaritat quan, després d'una ofensa a la dignitat del poble català, molts partits catalans van plantejar-se el dilema “d'ésser un poble lliure o una terra dominada”. Seguint la “doctrina i l'acció” de la Lliga Regionalista van posar la “qüestió de Catalunya” i dels drets de la personalitat del poble català com a qüestió prèvia a les altres, p. 490:

---

⁶³⁴ Enric Prat (2000). *Obra completa. 1906-1917*. Op. citat, p. 489-497. El manifest es publicà el 4 de maig de 1910 a *La Veu de Catalunya*.

⁶³⁵ El manifest estava signat per Ramon d'Abadal, Francesc Cambó, el marquès de Camps, Josep Puig i Cadafalch i Narcís Verdager i Callís”.

«L'afirmació catalana té una virtualitat pacificadora extraordinària. Despertar i abrandar el sentiment català en tots els ciutadans, donar-los consciència que formen poble i que són part vivent d'una nació viva, és enlairar-los a un viure superior, és donar-los la base d'unitat necessària per a resoldre en una vivent harmonia totes les oposicions, totes les incompatibilitats d'individualitat d'escola, de partit, de classe.»

Aquell moviment de defensa dels interessos comuns va originar una corrent de respecte, tolerància i correcció en la relació entre els partits polítics integrats en la Solidaritat i va suavitzar “les qüestions de religió i de classe”, p. 491:

«Per això en les mobilitzacions de Solidaritat marxaven barrejats, agermanadament, parcers i propietaris, obrers i grans industrials, directors de les societats de resistència i presidents de les grans corporacions patronals. Per això una onada de tolerància va sobreposar-se als instints jacobins de la massa llatina anticlerical, i podien clergues i regulars de tota mena d'ordes religiosos, fins d'aquells que més animositat han despertat entre els sectaris, anar i venir arreu, trobant pertot consideració i respecte.»

La Solidaritat Catalana va arribar a assolir una notable força col·lectiva que, superant els estrictes límits físics provincials, es manifestava en la unitat d'acció, de cultura i de sentit de govern, alhora que, també, suposava un exponent de la capacitat que com a poble es tenia per a poder governar, p. 491:

«[...] la nostra Catalunya, segles ha apartada del govern, mantinguda en actitud protestatària per l'oposició irreductible del seu ésser amb l'esperit de l'Estat que la governa, va saber obrar amb sentit profundament governamental en els bons temps de la Solidaritat Catalana.»

S'assenyalava la importància que per al poble català suposava tenir “sentit governamental” i “cultura política”, p. 491:

«Per un moment, una gran massa de catalans van tenir sentit governamental, i no s'ha d'oblidar per a judicar si aquesta acció era fecunda i profitosa que la cultura política dels pobles, llur aptitud per a les funcions de govern, es mesura per la importància del nucli de ciutadans posseïts de sentit governamental; i tot el progrés polític consisteix a anar eixamplant el cercle de governamentalisme fins a fer coincidir la seva massa amb la massa total dels ciutadans.»

Barcelona, al mateix temps que Catalunya “anava esdevenint la força directiva d’Espanya”, també assolía un notable protagonisme en la vida política espanyola, p. 492:

«Barcelona pujava a la categoria de veritable capital de la vida política espanyola. No hi havia més problemes que els que aquí es plantejaven i tots els fets que afectaven les forces polítiques catalanes; una elecció parcial, fins unes eleccions municipals, que per municipals obeeixen a factors purament locals, prenen proporcions d’esdeveniment nacional i repercutien en la política general i en tot Espanya, com si aquí es ventilessin ja no solament qüestions locals o provincials, d’interès només per als ciutadans de Barcelona, de Catalunya, sinó qüestions transcendents a les quals anava lligada la sort de tots els espanyols.»

Des de Catalunya, amb la proposta d’aportar noves solucions als vells problemes, es mostrava una nova orientació a la política espanyola, p. 492:

«Per tot Espanya, els esperits capaços d’abrandar-se a l’impuls d’un ideal, els homes que senten un veritable patriotisme, que sofreixen de l’estat present d’incultura, de pobresa, d’esterilitat econòmica i mental, d’impotència del poder i de l’administració, davant l’alçament de Catalunya van vibrar d’esperança, de fe en una redempció, en una renovació total de la vida espanyola. Aquell exemple va fecundar l’ànima espanyola.»

Es plantejava com a una qüestió fonamental el problema de la relació que hi havia entre les regions espanyoles, en el sentit de que a Espanya, com a Estat, no hi havia una veritable consciència col·lectiva, p. 493:

«Per això aquest problema regionalista és cronològicament el primer problema per a Espanya, i divaguen en el buit i perden estèrilment tots els esforços els qui s’escarrassen a plantejar-ne artificiosament d’altres propis dels pobles ja constituïts.»

Com a actuació a seguir per a la renovació d’Espanya es posava com a exemple la política seguida per la Lliga Regionalista, p. 493:

«Nosaltres estimem, per damunt de totes les coses humanes, Catalunya; i aqueix amor que tenim a la nostra terra no és un culte extern de fórmules fixes i immutables, sinó una devoció fervent a tota la pàtria, homes, terra i esperit, tradició i llengua, passat i esdevenidor, que flueix abundantment cercant les vies a cada moment més drets i adequades a la grandesa econòmica i espiritual de Catalunya.»

Es ressaltava la importància que tenia la personalitat de Catalunya com a representació de la “unitat espiritual” del poble català, p. 494:

«Nosaltres, en l'existència d'aquesta personalitat basem l'afirmació de la plenitud de drets per a desenrotllar-se en tots els ordres, des del de la producció i de la riquesa fins al de la cultura; i la necessitat, per respecte a aquests drets, de fonamentar la unitat política d'Espanya, això és, l'Estat que la tradueix o encarna, en l'harmònica coexistència de nacionalitats vàries en el clos de la península.»

S'assenyalava l'actuació que Catalunya podia tenir dins de l'Estat espanyol, p. 494:

«Nosaltres volem arribar a aquesta lliure acció de Catalunya dins una Espanya que sigui imperial acoblament de pobles, en noble i agermanada competència amb la tasca de l'engrandiment comú; i volem arribar-hi, no per violències ni pronunciaments ni revoltes, sinó per la transformació normal de les institucions i dels organismes en el Parlament».

Des de la Lliga, reafirmant la seva personalitat catalana i fent una crida als electors per a la dignificació del sufragi, es ressaltava que defensaven el programa del Tívoli: la creació d'un organisme regional amb autonomia per atendre a les obres públiques i a la ensenyança, la unificació del sufragi amb la “suavització de les lluites polítiques, socials i religioses” i el “predomini espiritual de Catalunya i de Barcelona”. Plantejaven la contesa electoral en termes de defensa de la qüestió catalana i de la qüestió regionalista espanyola.

Dirigint-se als electors obrers, els hi deien que també els beneficiaven les propostes regionalistes, ja que les reivindicacions jurídiques i econòmiques implicaven un augment dels seus drets i una millora de la seva situació: “Car ni amb treballadors mal pagats i incultes es munten grans indústries ni amb amos pobres poden aconseguir els obrers bells jornals i independència”.

Dirigint-se també als “homes del comerç, dels obradors i de la indústria”, “propulsors de l'engrandiment de la ciutat i exemple viu de ciutadania”, els hi plantejaven que amb les divisions partidistes no es podria assolir l'ideal d'ésser la capital de Catalunya, p. 496:

«Com podríem tenir mai així Ajuntaments que emprenguin les grans obres públiques necessàries, que aixequin escoles, que muntin els complexos serveis urbans propis no solament de les metròpolis, sinó de les ciutats endreçades? Com podrà Barcelona guiar i dirigir espiritualment les altres - que en això consisteix l'acció metropolitana- si no té serenitat per a dirigir-se a si mateixa, si està lliurada a la devastació de les lluites de partit, de religió o de classe?»

Presentant la proposta política de la Lliga Regionalista, com a “bandera de pau, de tolerància, de ciutadania, bandera d’engrandiment de Barcelona, bandera de pàtria”, demanaven el vot als electors, p. 497:

«Vosaltres heu de triar. Ja sabeu tot el que us cal saber per a escollir amb consciència: criteri i aspiracions, principis i procediments, finalitat remota i tasca parlamentària. Vosaltres heu de dir quina orientació voleu per a Barcelona.»

5.1.5 *Les carreteres de l’Estat*⁶³⁶

Els compiladors de l’*Obra completa* de Prat reporten en una nota⁶³⁷ la procedència d’aquest document, sense data ni signatura, en què es posava de manifest les deficiències de les carreteres catalanes que depenien de l’Estat.

Es feia referència a una intervenció parlamentària⁶³⁸ del senador regionalista Soler i March, en què, adreçant-se al ministre de Foment, Calbetón, demanava que es concedissin els medis necessaris per a la conservació i reparació de la carretera de Manresa a Bassella. La intervenció de Soler originà un creuament d’intervencions després de que el ministre Calbetón respongués que no es disposava del pressupost corresponent .

Soler comparà la situació de les carreteres que depenien de l’Estat amb la situació en què es trobaven les carreteres a les províncies basques, p. 497-498:

«Es triste que no se pueda transitar por una carretera el Estado, y que éste se desentienda de su deber, porque no haya dinero para recomponerla... Pero, repito, que con eso no ganan nada los prestigios del Estado. De ello no tiene la culpa S. S., pero sí el régimen centralizador que nos agobia. Vea S. S. lo que ocurre en las provincias vascongadas. No ocurre eso en las provincias vascongadas. -Por qué? Porque ellas rigen todos sus servicios de obras públicas; así es que yo no hago cargos a S. S., sino al sistema.»

El ministre de Foment, en el seu torn de resposta, va atribuir la responsabilitat de la situació de les carreteres catalanes a les respectives Diputacions, p. 498:

---

⁶³⁶ Ibídem, p. 497-501.

⁶³⁷ Ibídem, p. 497, nota núm. 7:

«En galerada a l’arxiu Prat de la Riba, sense dades de publicació ni signatura, però amb prou elements per a considerar que és probablement l’autor de l’article.»

⁶³⁸ La intervenció es produí en la sessió del Senat del dia 7 de juliol de 1910.

«No hay administración peor que la regional que S. S. representa; no hay carreteras peores que las de las Diputaciones catalanas. Las de las provincias Vascongadas están bien construidas porque tienen 1.000 pesetas por kilómetro. [...] ¡YA QUISIERA UNA CARRETERA PROVINCIAL DE ESA REGIÓN, QUE S. S. AMA TANTO PARECERSE A ESAS MALAS CARRETERAS DEL ESTADO A QUE S. S. SE REFIERE! [...] POR DESGRACIA, EN ESTOS ÚLTIMOS AÑOS HA DADO PRUEBAS DE QUE SU ADMINISTRACIÓN REGIONALISTA ES BASTANTE DEFICIENTE EN TODOS LOS ÓRDENES, no hay un sólo camino vecinal que pueda ponerse en parangón con los de la provincia de Burgos, provincia castellana, que está centralizada y que es muy amiga de la centralización.»

A continuació, a banda de la intervenció parlamentària de Soler, s'exposava un exemple de quin era l'estat de conservació de les carreteres de l'Estat a Catalunya, p. 498-499

«Per mostra i per economia només parlarem de la carretera fonamental que l'Estat té el deure de mantenir a Catalunya. Aquesta és la «carretera real», carretera que va de Madrid a França, passant per la Jonquera.

Ja és proverbial l'estat indecentíssim d'aquesta via pública. Els seus sots, pedregals, enaiguaments i basses, són d'experiència popular: els pagesos hi calmen, els tartaners hi volquen, les diligències hi encallen i els automòbils s'hi esbotzen, en gran profusió.»

Per a mostrar quin era l'estat de conservació de la carretera model de l'Estat a Catalunya, s'exposaven diferents queixes formulades pel “Reial Automòbil Club de Barcelona”, el “Touring-Club de França”, el “cònsol nord-americà a Barcelona” i “l'Automòbil Club de Perigneux”. S'afegia que en “TOTES LES GUIES DE CARRETERA” es marcava amb “l'estigma d'INTRANSITABLE LA CARRETERA FONAMENTAL DE L'ESTAT a Catalunya”.

Comparant l'estat de conservació de les carreteres, es deia que l'estat de la carretera de Madrid a França era “EXCEL·LENT” i que, en canvi, la carretera de Madrid a França “per la Jonquera” estava “INTRANSITABLE”.

S'assenyalava que Barcelona i tota la costa catalana perdien l'oportunitat de gaudir de la riquesa del turisme: “BARCELONA, per als turistes de camí ral, ESTÀ ISOLADA A 160 QUILÒMETRES DE LA FRONTERA.”.

Es ressaltava que aquella situació era més negativa si es considerava que la Jonquera era la via de comunicació directa més adequada per a entrar a Espanya des de l'Europa central i oriental.

El document finalitzava assenyalant que el ministre de Foment, si volgués, podria explicar per què es donava aquella situació, p. 501:

«Diria, per exemple, que els sots de les nostres carreteres, i el fang i la misèria llurs, i el nostre isolament a 150 quilòmetres de la frontera, i la ira ministerial, i les calúmnies contra les Diputacions catalanes i l'administració regionalista, i tot el mal que ens fan i tot el que ens faran aquests decrepits organismes centralistes, són fills d'un sol pare comú: l'odi febrós, a voltes visible, a voltes amagat, però inestroncable sempre, a tot lo que pugui revifar la nostra vida encongida, les nostres forces cansades, el nostre esperit que, malgrat tot, lluita i triomfa i és immortal, per damunt de totes les contingències.»

5.1.6 *En Balmes. El meu tribut*⁶³⁹

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat expliquen en una nota⁶⁴⁰ quin era el context en què s'emmarcava aquest article.

Iniciava l'article dient que parlaria del Balmes polític: “Que parlin del filòsof, els filòsofs, i de l'apologista, els altres. Lo poc que jo he de dir només pot referir-se que al polític”.

Glossant la categoria intel·lectual de Balmes, ressaltava la seva actuació política, p. 501:

«Gran per la percepció clara de les realitats socials del seu temps, de les orientacions a seguir, dels procediments a usar. Gran per l'entusiasme generós dels seus sentiments patriòtics. Gran pel sentit d'integralitat, d'agermanament de l'ideal i la realitat que és l'ànima dels veritables estadistes.»

Comparava la forma de govern i l'estat de les institucions polítiques del període històric en què visqué Balmes amb la situació política que es vivia llavors:

- En referència al paper que s'atribuïa a la Constitució, p. 502:

«La «constitució» era llavors una apariència més fantàstica encara que actualment. Car ni rebia la consagració de les multituds conscients actuant ordenadament, ni solament tenia, com té ara, el tàcit consentiment de la majoria dels ciutadans.»

- En relació a l'actuació de l'Estat, p. 502:

«L'estat era, com segueix sent avui, no un estat en el sentit modern de la paraula, això és, l'activa personalització de tot el poble, sinó una casta hereditària,

---

⁶³⁹ *Ibidem*, p. 501-503. L'article fou publicat el 7 de setembre 1910 a *La Veu de Catalunya*.

⁶⁴⁰ *Ibidem*, p. 501, nota núm. 8:

«Se celebrava aleshores el centenari del naixement de Jaume Balmes a Vic l'any 1810.»

oberta, no obstant, a l'atreviment i a la intriga tant o més que al valer individual i a la representació de forces col·lectives; una casta reduïda, formada per uns quants milers de famílies que exercien totes les funcions públiques. Però, si ara aquesta casta constitueix una veritable oligarquia, eixamplada per la lenta, però innegable, vivificació del sistema constitucional, llavors era un absolutisme externament modernitzat.»

- En relació de l'actuació que tenia la monarquia, p. 502:

«La força decisiva radicava en el rei i a fer-se'l seu per la suggestió quotidiana o per l'amenaça o per la imposició violenta, concentraven tots els partits la seva activitat política; d'aquí els pronunciaments i les bullangues.»

Assenyalava que Balmes, en el context social i polític de la seva època, representava un nou mode d'actuació social i política, p. 502:

«En Balmes, al mig d'aquests homes i d'aquests partits de costums quasi barbres, va ensenyar la moderació, el respecte a les persones, la tolerància, la lluita generosa per l'ideal; va combatre els fanatismes rectilinis, més cantelluts encara que els nostres, predicant la força de les realitats socials i la necessitat d'adaptar-hi els ideals.» Es posava de manifest la valoració de la vessant periodística de la seva activitat: «La seva vida periodística va ser un magisteri excel·lent, un veritable apostolat exercit amb una vibració d'entusiasme i una altesa d'esperit que comuniquen una eloqüència especial, tota interna, a les seves paraules.»

Qualificava “d'apostolat polític” el projecte de solució que defensava Balmes del casament de la Reina Isabel amb el primogènit del pretendent Carles. Aquesta acció, segons Prat, representava l'inici de la participació de Catalunya en la política espanyola. Considerava que l'actuació que es seguia des de la Lliga Regionalista era la continuació de l'acció iniciada per Balmes, p. 502:

«La campanya d'en Balmes llavors constitueix el primer cas, després de la caiguda de Barcelona al segle XVIII, d'intervenció del pensament de Catalunya en la direcció política d'Espanya. L'acció d'en Capmany i d'en Dou a Cadis va ser una temptativa quieta, platònica, sense lluita, com altres que s'han produït des de la d'en Balmes, fins a l'actual de la Lliga Regionalista.»

Prat atribuïa al fracàs de la proposta de Balmes, que era una solució per a superar la divisió entre els espanyols, les conseqüències polítiques que es manifestaren en les guerres civils, p. 502:

«Una guerra civil, acabada pel cansanci i no per la derrota, demostrava clarament que hi havia en realitat no un país i un partit facció al davant, sinó dos països, dues Espanyes en lluita l'una contra l'altra. En Balmes sentia vivament tota la fatal transcendència d'una divisió fonamental irreductible entre els ciutadans; i en el matrimoni de la reina Isabel amb el primogènit de don Carles veia l'ocasió única per acabar aquesta anormalitat, aquesta dualitat monstruosa i poder ésser Espanya un poble com els altres.»

Aquell fracàs de l'Estat liberal tenia la seva continuació en la situació política que es vivia llavors, p. 502-503:

«Encara avui en patim, d'aqueix fracàs. L'adaptació d'un poble a la vida política - condició primera de la seva prosperitat i la seva grandesa- està en raó directa del nombre de ciutadans, de totes opinions, que tenen un sentit governamental, i en raó inversa de l'extensió i força dels nuclis radicals, de tots colors, enemics del regíme existent i propagadors de l'acció directa, la guerra o la revolució, per canviar-lo. Augmentar la massa de ciutadans normals, i reduir fins a fer-los desaparèixer els ciutadans inadaptats, els grups radicals, és la llei primera de l'evolució progressiva dels pobles.»

Assenyalaria, com a una conseqüència negativa, la política seguida per l'Estat espanyol en relació a Catalunya, p. 503:

«Per això, per faltar en aquesta llei, encara que no n'hi haguessin d'altres d'ordre moral sobre els governants, seria criminal i abominable l'acció dels prohoms liberals que només amb el fi de debilitar Catalunya, dividint-la, varen enviar en Lerroux a Barcelona a encendre radicalismes roigs, que creixent, creixent, ja un moment han posat en perill la monarquia. Per això és també censurable, fins des d'aqueix punt de vista purament polític, l'acció present d'en Canalejas, que, per semblar furiosament anticlerical, excita a gratcient els radicalismes de la dreta i de l'esquerra.»

Remarcava que la solució proposada per Balmes hauria afavorit un canvi important en la vida política espanyola i en el funcionament de les institucions, p. 503:

«Amb el projecte d'en Balmes s'hauria eixamplat extraordinàriament la casta governant; hi hauria avui a Espanya una massa imponderablement major de ciutadans

adaptats a la vida política normal per l'experiència de l'exercici del poder; les institucions fonamentals de la nostra societat s'haurien enfortit, com les d'altres terres més afortunades, amb l'adhesió de multituds sanes i fortes.»

5.1.7 Obres públiques, Cultura, Beneficència, Hisenda provincial. Memòria adreçada a la Diputació de Barcelona pel seu president el 29 de novembre de 1910 ⁶⁴¹

Prat signava, com a president de la Diputació, aquesta extensa memòria en què s'exposava amb detall la tasca que s'havia realitzat en els diferents àmbits d'actuació.

Iniciava la memòria exposant la consideració de que era bo “alçar el cap de la feina” i “mirar endavant” cap a la consecució dels ideals. Ho concretava en relació a les “funcions d'administració i govern” de les corporacions administratives, en què l'impuls rebut del passat era decisiu per a no quedar immobilitzats i per a que les innovacions i reformes responguessin a una nova idealitat que tenia “prou força per a consagrar-les”.

Assenyalava que, atès que el Reglament de la Diputació li permetia, en qualitat de president de la corporació provincial, participar en totes les comissions, podia aportar la seva experiència presidencial presentant la seva visió de conjunt de la tasca que s'havia realitzat i de la tasca que quedava per realitzar.

La memòria s'estructurava en quatre àmbits: Obres públiques, Cultura, Beneficència i Hisenda provincial.

I. OBRES PÚBLIQUES:

En aquest àmbit tractava de les carreteres i dels ferrocarrils i posava de relleu les obres públiques que, com a vies de comunicació, es consideraven prioritàries.

1. Carreteres:

Iniciava aquest apartat explicant quina era la distinció entre camins i carreteres, distinció que es feia per motius econòmics:

- Les carreteres eren les vies de comunicació, construïdes i conservades totalment a càrrec de la Diputació.
- Els camins veïnals eren els que els pobles contribuïen a pagar i a conservar.

Atès que la Diputació havia arribat a l'acord de fer-se càrrec de la conservació dels camins veïnals, el pla provincial de carreteres no construïdes s'havia passat als nous plans

---

⁶⁴¹ *Ibidem*, p. 504-558.

de camins veïnals. Encara no es considerava suficient l'obra realitzada, tot i que la xarxa de carreteres o camins veïnals al servei públic era ja d'un miler de quilòmetres i tenia un estat de conservació millor que les carreteres de l'Estat, p. 506:

«Però si mirant les carreteres de l'Estat espanyol ens sentim orgullosos, humiliats i avergonyits hem de trobar-nos si ens comparem amb altres pobles, si ens fixem en el valor absolut de l'obra realitzada. Ni estem al nivell dels països més cultes ni hem fet res en aquest ram que tingui originalitat, caràcter propi, que es presenti amb dret a ser estimat i adoptat com un progrés per les altres races.»

Prat ressaltava que en l'àmbit de la construcció i de manteniment de carreteres també s'havien de seguir i millorar els aspectes tècnics, p. 507:

«Els pobles endarrerits, si volen sortir de l'abjecció i posar-se al costat dels pobles veritables creadors de civilització, han de començar per assimilar-se vivament, ràpidament, els progressos acomplits; però no els han de rebre de genollons com dogmes immutables, que humilment hagin d'aplicar i seguir sense gosar tocar-los, sinó que han de sentir aqueixa mateixa febre de perfecció, que fa pensar, cercar, provar.»

Considerava que no s'havia de fer objecció d'apropiar-se dels progressos aliens, p. 508:

«Per això els pobles creadors són els pobles que més bé saben apropiat-se els progressos tots, vinguin d'on vinguin, i en canvi els pobles endarrerits, que només imiten, ni d'imitar saben i copien sempre tard, horriblement tard i malament.»

Amb la proposta d'incorporar aquests objectius al servei d'obres públiques, es proposava consignar en els pressupostos quantitats per a destinar-les a la seva millora, p. 508:

«Això vol major contacte amb els pobles cultes, vol entusiasme, vol preparació tècnica (que no els falta pas als nostres enginyers), vol convèncer-se que són homes com els altres que fora d'aquí realitzen tals progressos i vol també medis econòmics per adquirir llibres, fer viatges, tenir màquines i realitzar els assaigs i proves.»

L'ideal de futur que proposava es basava en una nova concepció que facilités les transformacions futures: es classificarien les carreteres segons el seu ordre i s'atendria la satisfacció de totes les necessitats segons la "naturalesa i intensitat de tràfic", el "caràcter internacional, regional o local de la via", la "proximitat dels nuclis urbans" i el "veïnatge de determinades explotacions".

Remarcava que si una nova institució regional estès a càrrec de totes les carreteres, les provincials i les de l'Estat, com es preveia en el projecte de la "mancomunitat catalana", es podria formar el pla de comunicacions sense distinció de camins de l'Estat o de la província, p. 509:

«Llavors posaríem en primer terme, en l'agrupació primera, les vies internacionals d'unió de Barcelona amb Europa i amb Espanya i Portugal, les regionals (secció de les anteriors o no) d'unió de Barcelona amb els nuclis catalans d'altres províncies (Girona, Lleida, Tarragona, Reus, Tortosa), les carreteres dels voltants de Barcelona, això és de Barcelona a Badalona, Santa Coloma, Molins de Rei, Cornellà, Sabadell, Terrassa, Mataró, el Prat, Montcada, Santa Creu, Sant Cugat, Vallvidrera... Posaríem en segon terme les vies de comunicació de Barcelona amb Granollers, Vic, Manresa, Berga, Igualada, Vilafranca, Vilanova i altres nuclis urbans d'importància, en les seccions que no formessin part de línies internacionals, regionals o metropolitanes, i les de relació directa d'unes comarques amb les altres. I deixaríem en últim terme totes les demés de servei local.»

Exposava la seva confiança en aquest futur pla de construcció, p. 511:

«Jo tinc fe que aplicades aquestes idees generals, aquest criteri, per un personal tan competent com el de la nostra oficina d'obres públiques, la nostra xarxa de carreteres aconseguiria un grau de perfecció que la faria remarcable entre les que més ho siguin, posant en lloc altíssim el prestigi de la Diputació i el de Catalunya.»

Feia una acurada descripció de les feines que s'havien de fer en relació a les corbes, l'arbrat, la conservació, els peons, la pols i el fang i la inspecció. Respecte a la inspecció de l'estat de conservació de les carreteres, exposava que es podria fer participar als mateixos ciutadans de les respectives zones, p. 516:

«Aquesta intervenció directa dels ciutadans, així francament legalitzada, constituïria una nova aplicació d'aquest sentit de *self-government*, tradicional en la Diputació de Barcelona, respecte dels serveis de beneficència. Que en això consisteix el *self-government*: en portar a la cooperació, a l'acció directa del cos social, funcions dels organismes públics.»

Plantejant la conveniència de dotar d'automòbil l'oficina d'obres públiques, Prat considerava que interessava l'adquisició tant per "recórrer sovint i a la impensada" com per a

poder conèixer bé l'estat de conservació de les carreteres i facilitar els desplaçaments dels facultatius.

Presentava les conclusions relatives a les carreteres que la comissió de Foment de la corporació provincial tenia que “estudiar i resoldre”, p. 517-518:

«*Conclusions.* - 1. Estudiar les condicions de les carreteres construïdes i de les projectades, i fer la seva distribució en grups que corresponguin a la diferència de construcció i conservació que se'ls hagi d'aplicar segons serveixin necessitats generals o locals, travessin nuclis urbans, tinguin un tràfic molt intens, etc.

2. Al formar, d'ara en avant, els projectes de carreteres, establir varietat d'ample i d'estructura, segons les seccions, donant major amplada i un afermat més resistent (empedrat o enquitranat) als trossos que vinguin a ser eixamplament o reforma interior de les poblacions travessades, cercar els trossos rectes, tenir cura especial que les corbes siguin de gran radi, planes o de pendent lleugera, d'un nivell més alt en la part exterior, sense obstacles a la visualitat, excloure els bàdens, anunciar en forma ben visible (i il·luminar de nits) els passos a nivell, els ponts vells i demés irregularitats de la via que no hagi estat possible defugir, assenyalar de llarg a llarg de la via terrenys accessoris per dipòsits de grava i altres materials; plantar els arbres de sombra més adequats a la comarca i més susceptibles d'explotació forestal, posar bancs en els miradors, establir pistes o aceres més o menys amples per als peatons...

3. Assajar l'enquitranat en les vies de servei general o quan menys en les del voltant de Barcelona i les de relació de Barcelona així en la construcció (tar-macadam, etc.) com en aplicacions superficials per disminuir la pols i el fang; les tires per roderes o riells de pedra o ferro en algunes seccions de tràfic extraordinàriament intens; l'empedrat en algunes travessies urbanes estretes i de molt de tràfic; el revestiment superficial de morter tota l'amplada de la carretera o només els tres metres sis centímetres del mig, que, segons sembla, suporten el màxim de circulació, per no dir quasi la totalitat de la mateixa, etc. I coneguts els seus resultats tècnics i econòmics, generalitzar els sistemes millors a les vies de comunicació en què estigui indicat usar-los.

4. Transformar gradualment, de mica en mica, segons els medis de la Diputació ho permetin, les carreteres actualment construïdes, per anar-les acostant (fins a aconseguir una plena coincidència) a l'ideal de la via de comunicació per cada zona aprovat per la Corporació provincial, començant per aquelles reformes que donin majors garanties de seguretat al trànsit, com l'adob de les corbes, establiment de dipòsits per a

grava que permetin suprimir els acopis, col·locació de senyals, supressió dels pocs bàdens i ponts vells de la nostra xarxa, etc.

5. Suprimir la grava en les corbes de totes les carreteres provincials, llogant o adquirint àrea convenient per a dipòsits allà on sigui indispensable.

6. Subhastar el servei de conservació de les carreteres, obligant a aplicar el corró compressor a vapor, excepte en el grup de camins de serveis purament local i procurant reduir el nombre de subhastes.

7. Obligar els peons en les vies o seccions de tràfic intens o de servei general a treure el fang i la pols de la carretera.

8. Organitzar la inspecció de la xarxa provincial construïda i en construcció a base de la divisió de la província en petites comarques i de la cooperació de juntes locals comarcals compostes d'un diputat provincial, d'un delegat dels clubs automobilistes i de persones de la comarca interessades especialment en el bon estat de les carreteres.

9. Consignar en els pressupostos, a més de les partides necessàries per a construcció i conservació de carreteres o camins veïnals, les següents: a) una partida destinada a començar la transformació de la nostra xarxa en el sentit assenyalat en la conclusió 4.; h) una partida destinada a tempteig, proves, viatges, llibres, etc., a disposició de la nostra Oficina d'Obres Públiques; c) una altra partida per a la compra d'aparells o màquines indispensables perquè puguin els nostres facultatius fer semblants assaigs.

Tant aquestes conclusions com les consideracions en què es fonamenten són expressió d'una opinió personal, sense més valor que el de suggerir o plantejar qüestions interessants, que a la Comissió de Foment toca estudiar i resoldre.»

2. Ferrocarrils secundaris:

Fent referència a la Ponència de ferrocarrils secundaris que la Diputació aprovà l'any 1907, Prat assenyalava que en aquell àmbit havia variat l'estat jurídic: el mateix any 1907, s'introduí una modificació parcial a la llei de "ferrocarrils secundaris", i l'any 1908, s'introduí una modificació parcial a la llei de "ferrocarrils secundaris i estratègics".

En els plans de ferrocarrils secundaris i estratègics, que tenien la garantia d'interès de l'Estat, de conformitat amb l'article 15 de la llei hi figuraven:

- Les línies de la xarxa provincial projectada: la de Bassella a Solsona, Cardona i Manresa.
- Com a línies estratègics: les de Terrassa al Papiol i d'Igualada a Santa Coloma.

De l'emprèstit que s'havia anunciat per a la construcció dels ferrocarrils secundaris, Prat considerava que la Diputació en tindria que assumir una part en relació a l'extensió territorial i la població i a la tributació de la província.

II. CULTURA:

Prat exposava que en l'àmbit de la "Cultura", igual que passava en l'àmbit de les carreteres, també es depenia de les "altres races", p. 519:

«Lo mateix que he dit a carreteres puc repetir aquí. Som clients barbres de les altres races: elles pensen, elles investiguen, elles inventen, elles construeixen nous aparells, elles cerquen aclarir cada dia més els misteris de lo desconegut; i nosaltres, tard i malament les copiem, i d'aquesta tasca o labor secundària en diem pomposament fer cultura i civilització.»

Ressaltava que imitar no era en si "cosa reprovable", ja que així ho feien les "races fortes" que estaven pendents de totes les innovacions i dels perfeccionaments. Però era "depressiu" només copiar, si s'era "un poble eixorc que en el concert universal dels pobles" només rebia dels altres pobles i que no donava "res als altres" a canvi de lo que dels altres rebia.

Prat exposava què havia aportat Espanya a la ciència, p. 520:

«Què en treu, el món, que en un racó d'Europa hi hagi la nostra península? Quin invent hem fet, quina descoberta realitzat, quin progrés se deu al nostre esforç en qualsevol dels ordres de l'activitat humana? Modernament cap. Ressegueixi's la història de totes les ciències, així com dels grans i petits descobriments industrials i no trobarem mai ni un nom d'aquí. Que la Península ibèrica s'hagués enfonsat en l'Oceà com l'Atlàntida o en la immensitat bereber com l'Àfrica romana, i ni científica ni política ni econòmicament la humanitat se n'hauria adonat. El món hauria progressat igual. No s'hauria conegut gens que no hi fóssim.»

Remarcava què faltava per a poder ser com els "grans pobles", p. 520:

«És que som homes inferiors als altres homes? No. Comparats individualment d'un a un amb els grans homes dels grans pobles, no som *nativament* inferiors. Lo que ens falta totalment són els grans instruments col·lectius de treball, són mètodes de treball, és la consciència que el nostre treball pot donar, ha de donar, els mateixos resultats transcendents que dóna a fora.»

A Catalunya, "més encara que els altres pobles ibèrics", es necessitava sortir de la situació d'endarreriment en què s'estava, p. 520:

«Nosaltres, a Catalunya, més encara que els altres pobles ibèrics, hauríem de sentir-la, aquesta angúnia, aquest desig noble de redempció. Car si l'endarreriment d'ara és fatal pels pobles que conserven encara elements de poder i rastres de grandesa, què ha

de ser pels petits, pels caiguts, pels que són a baix en tots els ordres, pels que ni políticament ni econòmicament són amos ni senyors de si mateixos!»

Assenyala quina era l'obra que s'havia de fer, p. 520:

«L'obra és urgent. A més d'urgent, és vasta. Comprèn institucions de producció i institucions de difusió: unes que fan, creen la cultura, altres la transmeten, la fan arribar al major nombre. És a dir, institucions científiques i institucions d'ensenyança.»

L'àmbit de la “Cultura” s'estructurava en tres blocs: Institucions científiques, Institucions d'ensenyança i Pensionats.

1. Institucions científiques:

Els pobles que no havien sofert la interrupció de l'evolució de la seva vida política, segons Prat, tenien institucions científiques que eren un instrument propulsor de la “ciència nacional i laboratori de perfeccionament dels elements substancials de la nacionalitat”.

A Catalunya, que s'havia quedat sense monarques i sense governants propis, no es disposava d'un Museu nacional ni de grans institucions culturals. Ressaltava que s'havien perdut els llibres que havien aplegat els Reis d'Aragó i que s'havien desfet les biblioteques dels convents, p. 520-521:

«Per això no han pogut arregar-se tampoc les biblioteques dels convents, centres únics de cultura durant segles, destruïdes les més per la barbàrie dels que varen cremar-les, centralitzades les altres a Madrid o en institucions de l'Estat espanyol.»

Assenyala que en el programa que presentà el 1907, quan assumí la presidència de la Diputació, ja hi constava l'ideal d'assolir aquells instruments de renovació amb la creació de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), l'impuls de l'Acadèmica Catalana i les primeres aportacions per a la futura Biblioteca Nacional.

Institut d'Estudis Catalans:

Atès que en els estudis històrics i arqueològics es tenia una preparació més sòlida que en les altres disciplines científiques, els treballs de la nova institució s'havien iniciat a través de les seccions Històrica i Arqueològica.

S'havia consolidat el contacte de l'IEC amb els "grans centres de cultura del món civilitzat" i s'havia ingressat en el "cercle internacional de les grans institucions culturals", en què només es donava entrada, generalment, als "organismes científics de les capitals d'Estat", p. 521:

«L'Institut d'Estudis Catalans, com institut històric i arqueològic, s'ha guanyat el respecte, la consideració de les més excelses institucions similars, que amb ell han establert l'intercanvi de publicacions i serveis.»

Convenia completar la composició de l'IEC amb la creació de la secció Científica, p. 521:

«Les naturals, les fisicoquímiques i matemàtiques, les biològiques i antropològiques, les sociològiques, han de formar una branca nova de l'Institut amb la unitat d'acció que els comunica la unitat cada dia més accentuada dels mètodes d'investigació en totes les disciplines intel·lectuals.»

Assenyala els resultats que s'obtidrien amb els treballs de les seccions de l'IEC:

- En l'impuls de la recerca, p. 521:

«Els estudiosos acoblats en aquestes seccions, a més dels treballs d'investigació personal i la mútua col·laboració en les tasques científiques, a més d'establir la instrumentació necessària per a moltes de les enquestes científiques modernes, que sigui desconeguda encara a Barcelona, donarien unitat d'impuls a les iniciatives escampades, relligant harmoniosament les institucions i fundacions ja existents.»
- En la publicació d'obres científiques, p. 521-522:

«I farien més encara: nodririen d'obres científiques modernes la Biblioteca Nacional. Passaria, en aquest ordre d'estudis, lo que passa ara amb les seccions històrica i arqueològica de l'Institut. Publicar les obres que publica és ja en si una finalitat prou alta per a justificar sobradament els modestos sacrificis que costa sostenir-les. Doncs amb el mateix esforç, amb el mateix sacrifici, s'aconsegueix un altre objectiu, s'obté un altre resultat altíssim: nodrir la Biblioteca amb una corrent viva de la producció actual en tots els països.»
- En l'estímul del treball científic, p. 522:

«Així també, al publicar les noves seccions de l'Institut les obres dels nostres investigadors, estimularien el treball científic, tan necessitat d'estímuls poderosos, sobretot als seus començaments; facilitarien la comunicació de les investigacions fetes als demás estudiosos de casa nostra, duriem la col·laboració de la nostra

intel·lectualitat als grans centres culturals de l'estranger i provocarien arreu la remesa de col·leccions i obres i publicacions periòdiques, element de renovació inapreciable per a la nostra Biblioteca.»

Acadèmia Catalana:

Les seccions de l'IEC, com a resultat de les seves investigacions científiques amb les seves publicacions en llengua catalana, contribuïen a la dignificació de la llengua catalana “aixecant-la així a instrument de canvi científic internacional”. Atenent a que les seccions de l'IEC no tenien la missió específica de l'estudi de la llengua catalana, era convenient que es constituís una nova secció, la Filològica, que esdevindria l'Acadèmia de la Llengua Catalana, p. 522:

«La seva missió seria fer el diccionari de la nostra llengua, magna empresa en què trobarien la col·laboració entusiasta, amorosa, de tots els catalans, per a inventariar la llengua; de les altres seccions de l'Institut per a definicions, descripcions, història dels mots, gravats, etc; i on podrien, els nostres pensionats d'Alemanya, auxiliars indicats d'aquesta empresa, demostrar que han sabut correspondre als propòsits de la Diputació d'iniciar-los en tots els avenços de la tècnica filològica.»

Biblioteca Nacional:

Amb la tasca de les Seccions de l'IEC també s'aniria creant la Biblioteca Nacional, que esdevindria l'instrument més elemental d'investigació científica al servei de les diferents disciplines intel·lectuals.

Prat exposava la difícil situació en què es trobaven els investigadors en el desenvolupament dels seus treballs, p. 522:

«Els nostres savis han d'esmerçar sovint esforços i temps considerables en averiguacions i treballs que tenen a l'alcanç de la mà en els prestatges de biblioteques públiques els estudiants de poblacions secundàries d'altres terres; i els enginyosos, els nostres homes amb esperit d'inventor, per aquesta deficiència fonamental del nostre utilatge científic, sovint perden dolorosament el temps descobrint - però descobrint-les realment pel seu esforç- coses ja de temps inventades.»

La nova Biblioteca exigia, en el seu inici, un esforç extraordinari per a l'adquisició de llibres, p. 522-523:

«Per això, a més d'una consignació ordinària per al nodriment normal d'una biblioteca ja constituïda, calen consignacions extraordinàries, que representin una acumulació de lo que s'hauria hagut de gastar en llibres durant un segle de deixadesa; que constitueixin el capital de creació, d'establiment de la biblioteca; que la posin no pas al nivell de les ja seculars de Londres i París, ni de la de Berlín, improvisació esplendorosa d'una gran raça, car això és impossible, però que al menys li permetin aplegar tots els elements avui indispensables per a la investigació científica, i aconseguir prou importància per a establir la circulació de llibres amb les grans biblioteques estrangeres.»

Referint-se al Pressupost extraordinari de cultura de l'Ajuntament de Barcelona de l'any 1909, que finalment no es pogué dur a terme, assenyalava que la previsió de dedicar 500.000 pessetes a l'adquisició de llibres era un "exemple" de les "consignacions extraordinàries indispensables" que es necessitaven per a crear una "biblioteca d'aquesta categoria", p. 523:

«Sempre consideraré com un honor l'haver iniciat els treballs per a obtenir-la, perquè encara que fracassés aquell projecte, el fet d'haver convingut elements importants del nostre poble en invertir cent mil duros en llibres fecundarà el pervindre facilitant futures consignacions més grosses encara.»

Plantejava la formació d'una "grandiosa" biblioteca que incorporés la biblioteca universitària, la biblioteca de l'IEC, les biblioteques de les entitats particulars, dels col·legis i de les acadèmies que volguessin sumar-s'hi. L'IEC, mentre es creava la Biblioteca Nacional, es proposava formar un catàleg-inventari de totes les "biblioteques públiques o de corporacions" de Barcelona.

Proposava que la Diputació, que ja ha havia adquirit la "biblioteca Aguiló", podria fer altres adquisicions conjuntament amb l'Ajuntament de Barcelona: "el fons Lorentz, de llibres filosòfics o una col·lecció equivalenta de llibres moderns i algunes llibreries i col·leccions de llibres vells (impresos i manuscrits) existents a Barcelona". Considerava que el cost de les adquisicions, "cent o cent-vint mil pessetes, tot lo més", era una quantitat que no sobrepassava "els medis d'aquestes corporacions".

Presentava una primera relació de l'utilitat científica d'investigació que seria "suficient com a punt de partida de la nostra ascensió al nivell dels pobles cultes", p. 523:

«Institut historicoarqueològic, Institut de Ciències, Acadèmia de la Llengua Catalana, Biblioteca Nacional, unides en col·laboració fecunda al Museu de Barcelona, a

l'Observatori Fabra, a la Mentora, als Arxius, al Laboratori Microbiològic Municipal, als laboratoris establerts a la facultat de Medicina, als de l'Escola d'Enginyers, als que està acabant d'instal·lar l'Escola Industrial, als elements reunits per les Reials Acadèmies de Bones Lletres, de Ciències, etc.»

Remarcava que aquella tasca s'havia de fer des de Catalunya, p. 523:

«Si existís un Estat Català, un organisme unitari de la col·lectivitat catalana, de l'Estat seria missió principalíssima crear aquestes institucions fonamentals de la nostra cultura, que no té Catalunya perquè va perdre la seva personalitat política al començar el Renaixement, perquè no va fruir en els segles del Renaixement la calor fecundanta de les dinasties nacionals, dels poders que encarnen l'esperit de la terra».

Considerava que era una feina que no faria l'Estat espanyol, p. 523-524:

«Podríem deixar d'intervenir si l'Estat espanyol sentís el deure que li imposa el fet de la coexistència a Espanya de dos cultures diferents, de dos esperits col·lectius, de dues nacionalitats i obrés com a representant de l'una i l'altra. Mes l'Estat espanyol, que es cuida poc i malament de la cultura castellana, no es cuida gens de la catalana, i a més de no cuidar-se'n entrebanca els que es proposen suplir la seva omissió fins al punt de barrar-los les portes de la universitat, com va passar amb les càtedres dels Estudis Universitaris Catalans.»

Prat ressaltava que tota aquella obra la tenia que fer la Diputació de Barcelona, p. 524:

«Per això el deure de suplir aquesta deficiència fonamental recau en la corporació indígena que regeix la part més gran de Catalunya, la que representa major nombre de catalans, la que beneficia de la capitalitat, de Barcelona, obra i resum de tota la vida catalana: en la nostra Diputació.»

2. Institucions d'ensenyança:

Prat iniciava l'exposició d'aquest apartat referint-se a l'estreta relació que hi havia entre les institucions científiques i l'ensenyança, p. 524:

«Les institucions d'investigació científica són la base fonamental de l'ensenyança. Cercar ensenyança on no hi ha investigació és cercar l'aigua allà on no raja, allà on les deus són estroncades.»

Aquella relació es manifestava en les relacions que hi havia entre la investigació científica i l'ensenyança i entre la universitat i l'escola, p. 524:

«Per això els pobles en què l'ensenyança és més perfecta i eficaç, són els pobles en què hi ha els homes i instituts investigadors, els creadors o renovadors de la ciència; i en canvi, allà on falta l'ambient d'investigació, allà l'ensenyança és rudimentària. Això és fatal, és inevitable, car la Universitat és filla de la ciència com l'escola ho és de la Universitat i allà on no hi ha homes de ciència no hi ha mestres, no hi ha pedagogs, no hi ha més que una paròdia d'Universitat i una apariència d'escola.»

Assenyalava que a causa de la legislació vigent no es podia actuar directament en la universitat, p. 524:

«La legislació ha fet de la Universitat espanyola, un conglomerat d'oficines administratives expedidores de patents de monopoli per a l'exercici de determinades professions, amb un caràcter uniforme en tot el país, sense vida pròpia, sense individualitat i caràcter.»

La Diputació, sense una reforma legislativa, només podia suplir deficiències, com ja estava fent amb la creació o amb la subvenció de càtedres complementàries, p. 524:

«Mentre no es reformi la legislació podem suplir deficiències amb la creació o la subvenció de càtedres complementàries com ha anat fent sempre la Diputació, però l'acció més fecunda per a arribar un dia a transformar-la és encara la indirecta; això és, el foment en tots els ordres de la investigació científica pura, deslligada de tot interès professional immediat, de tot estímul de monopoli.»

Es referia a les condicions en què estaven els centres d'ensenyança en què participava la corporació provincial: Escoles provincials superiors, d'Arquitectura i Enginyers, Escola provincial d'Arts i Oficis, Escola provincial d'Agricultura, Escoles d'Arts i Indústries i Belles Arts, Universitat Industrial, Escola de Funcionaris i Escola de Mestres.

Escoles provincials superiors, d'Arquitectura i Enginyers:

Tot i que la Diputació de Barcelona pagava aquestes escoles, era l'Estat, que tenia la facultat d'expedir títols professionals, qui les regia com si fossin establiments propis: establia els plans d'ensenyança, organitzava el professorat i nomenava els directors.

La Diputació ja havia manifestat la seva aspiració de que es produís canvi en “sentit autonòmic de la constitució d'aquestes escoles”. Mentre no es produís la reforma legislativa que es sol·licitava, la Diputació només podia plantejar-se la instal·lació de les escoles en

“edificis més adequats a les necessitats d’aquestes ensenyances” i la “dotació dels professors” que l’Estat nomenava.

L’Estat al reservar-se el cobrament dels drets d’expedició dels títols s’havia compromès a aportar una subvenció equivalent. Malgrat aquell compromís, l’Estat no aportava les subvencions que es necessitaven per al sosteniment adequat d’aquelles ensenyances, p 525:

«Abans els títols eren expeditos per les mateixes escoles. L'Estat, considerant-ho funció de sobirania, els va treure aquesta facultat, quedant-se els drets d'expedició que ajudaven el sosteniment de l'ensenyança. Prou se va prometre llavors una subvenció equivalent a l'import de l'ingrés que aquestos drets representaven; però els anys passen i l'Estat perpetua la vergonya de lucrar-se amb ensenyances que hauria de pagar i no paga.»

Assenyalava que l’Estat no aportava la subvenció de 250.000 pessetes votada per les Corts, a “proposició del llavors diputat per Barcelona senyor Puig i Cadafalch”, ni la subvenció anual de 75.000 pessetes.

Prat considerava que el fet de que les subvencions fossin “negades sempre a Barcelona pel ministre d’Instrucció amb excuses i invertides en l’Escola d’Enginyers de Madrid” era una “evidència de l’hostilitat del ministeri d’Instrucció respecte de Catalunya”.

Atès que el professorat de l’Escola d’Arquitectes tenia una remuneració inferior que el de l’Escola d’Enginyers, Prat proposava que des de la Diputació es podia igualar el sou i l’ingrés a l’associació de mutualitat dels funcionaris provincials, que era una associació que subvencionava la Diputació.

Escola provincial d’Arts i Oficis:

Prat exposava que l’Escola provincial d’Arts i Oficis encara que se li deia Escola provincial, atès que era creada i pagada per la Diputació, només era una Escola d’Arts i Oficis de “primer grau” similar a les que els municipis tenien obligació de crear i sostenir. Mentre tenia sentit de ser com a Escola provincial, quan l’Ajuntament de Barcelona encara no havia establert Escoles d’Arts i Oficis en els diferents barris de la ciutat, llavors, quan l’Ajuntament de Barcelona ja les havia establert, s’imposava un canvi.

Plantejava la transformació de l’Escola provincial d’Arts i Oficis: en l’ensenyança teòrica, que es donava als obrers i que complementava i ampliava la de la primària, es podria suprimir, atès que es podia aprendre en d’altres llocs, l’aritmètica, la geometria, l’àlgebra, la física, la química, el dibuix i el francès. Amb aquesta supressió, que s’obtidrien “13.000

pessetes”, i amb l'estalvi d'altres “gastos inútils es podria ampliar les ensenyances de l'Escola: “es podria organitzar l'ensenyança mitja, la segona ensenyança d'indústries elèctriques, de mecànica, de tintoreria i estampats, que no existeix avui a Barcelona”.

En l'orientació d'aquesta reforma exposava dos situacions diferents:

- En el cas dels obrers que ja coneixen la pràctica de la professió: a les classes nocturnes se'ls hi havia de donar “major instrucció teòrica”, atès que “les classes pràctiques no tenen gaire interès per ells”.
- En el cas de les persones que no tenien pràctica professional: les pràctiques de taller “tenen importància extraordinària” en l'ensenyança de grau mitjà.

Prat en tenir que elegir entre aquelles dos possibilitats, atès que econòmicament no es podien satisfer alhora les dos situacions, considerava que l'elecció de la Diputació no podia ser “dubtosa” entre l'ensenyança de primer grau i la de segon grau, ja que la primera es donava en diferents centres municipals de Barcelona i que la segona no es donava.

Exposava com s'havia d'administrar aquella Escola, p. 526:

«Aquesta escola és lliure. L'estat d'aquesta, com el de les demás escoles lliures provincials, ha de mostrar la nostra aptitud per a administrar centres d'ensenyança, per lo tant, fa nostra capacitat per reclamar en aquest ordre una major autonomia. Mentre, malgrat els seus defectes, les escoles provincials millors, més ben organitzades, més ateses per la Diputació, siguin les que regeix l'Estat, l'argument se girarà en contra de nosaltres.»

Escola provincial d'Agricultura:

Prat, d'aquesta Escola que també era lliure, deia que estava “en una situació que no vull pas detallar” i que la responsabilitat era de la Diputació. Atenent a que l'Estat es proposava organitzar l'ensenyança mitja i a que ja hi havien “institucions particulars” que la donaven “molt perfecta”, considerava que aquesta Escola hauria de tenir el caràcter de “grau superior de l'ensenyança agrícola” i ser “intensament científica”.

Exposava què hauria de sol·licitar la Diputació a l'Estat, p. 526:

«[...] l'establiment d'estacions agronòmica, patològica, pecuària, olivarera, etc... a Barcelona i en les diferents comarques, segons el seu caràcter. Car no seria just que haguéssim de costejar-les nosaltres, quan l'Estat les manté en altres llocs.»

Escola d'Arts i Indústries i Belles Arts:

Assenyalava que aquella era l'Escola que suposava un major sacrifici a la Diputació, ja que generava un dèficit anual de 125.000 pessetes.

Explicava quin havia estat l'origen de l'Escola, p. 526:

«Era abans escola de l'Estat. En 1869 el Govern va suprimir-la. La Diputació, un mes després, i encarregar-se'n, incorporant-la a l'Escola politècnica provincial. Suprimida aquesta en 1871, va seguir com a escola lliure de Pintura, Escultura i Gravat. Però varen fer-se treballs per a donar caràcter oficial a tals ensenyances, havent-s'hi accedit en 1877. Des de llavors l'Estat va disposar-ne com establiment propi. De manera que tot aquest procés de creacions i supressions va anar a parar al resultat pitjor per a la Diputació i al més favorable per a l'Estat: o siga al de pagar nosaltres una escola regida per l'Estat.»

Comparava el “sacrifici” que es feia amb l'Escola d'Arts i Indústries i Belles Arts amb el sacrifici que també es feia amb l'Escola d'Arquitectura i amb l'Escola d'Enginyers: mentre trobava una explicació en el cas de les darreres, “per la utilitat innegable de poder expedir el títol” d'Arquitecte i d'Enginyer, en el cas de la primera considerava que l'interès només era del professorat, p. 527:

«Però en aquesta Escola de Belles Arts no hi ha títols professionals, no hi ha hagut altre motiu que un avantatge per als professors: la de tenir obertes altres càtedres similars de fora Barcelona, avantatge que no ha sigut avantatge, sinó inconvenient perquè en realitat només ha obert les portes de la nostra als professors forasters, més pròxims als ministres dispensadors de gràcies.»

Atenent a la situació en què es trobava l'Escola com a “un conglomerat poc coherent”, Prat analitzava l'organització existent i plantejava els canvis que es podien fer:

- La “secció tècnica”: era una “rudimentària Escola d'Arts i Oficis de primer grau” que, havent-hi les ja les municipals, no tenia sentit de ser una Escola provincial.
- La “secció artística”: les matèries, que en d'altres establiments d'ensenyança constituïen per si mateixes “Escoles professionals”, s'organitzaven en “un sol curs i en una sola assignatura”: “Així hi ha una sola classe de fusteria i mobles. Una altra de metal·listeria i ceràmica. Una altra de pintura decorativa de teixits, brodats, blondes i estampats”.

Considerava que les ensenyances de la “secció artística” estaven “massa deslligades de la tècnica pròpia de la indústria a què s’apliquen”. Ressaltava que a pesar de ser integrada per indústries artístiques no hi era present la indústria, p. 527:

«El professor de fusteria no té els tallers de fuster al costat, ni ensenya de fuster, únic cas en què es pot fer la fusió de l'element artístic i l'industrial. El professor de metal·listeria no disposa d'una fornal ni d'un sol mall, ni de cap de les innumbrables màquines que exigeixen el treball dels metalls. Ni el de blondes, d'un coixí; ni el de brodats, una agulla; ni el de ceràmica, d'un forn. El de pintura de teixits no teixeix, no té a la vora els telers, no veu teixida la composició que ha projectat.»

Es necessitava una relació completa entre “l'element artístic i l'industrial”, p. 527:

«I perquè la fusió entre l'element artístic i l'industrial sigui completa, perquè no subsisteixin destriats en l'obra feta, perquè l'art sigui el que cada indústria segons la seva naturalesa necessita, és indispensable que el sentit artístic i l'industrial se compenetrin i no pot fer-se aquesta compenetració harmònica, si no domina l'artista la tècnica industrial i es penetra del caràcter, condicions i necessitats de la indústria i dels seus procediments.»

Proposava desdoblar aquesta secció en petites Escoles professionals d'indústries artístiques, “completant i ampliant la part artística ja existent” i “ajuntant-hi la part tècnica industrial”. Això es podia fer, creant-la de nou quan no existís, com era el cas de les indústries de construcció, o reunint les que existien separades amb caràcter provincial, com era el cas de les indústries tèxtil.

Respecte a l'ensenyança artística de la dona, que era l'objectiu de diferents càtedres lliures, tot i que remarcava que era una “acció cultural digna del major elogi” considerava que s’havia de fer un altre plantejament, p. 527:

«¿no seria millor reunir, combinar, els esforços isolats que en aquest sentit se produeixen per institucions privades, com l'Econòmica d'Amics del País, la Institució de Cultura Popular de la dona, etc., amb un Patronat de protectors que fes més intensa i fecunda l'acció, instituint una veritable escola per a les noies?»

Universitat Industrial:

Començava exposant la confiança que tenia en la Universitat Industrial, p. 528::

«Una vegada més he de repetir la fe que tinc en la fecunditat d'aquesta institució, en els resultats transcendents que podem esperar de la seva integral instauració. El món és

dels productors que saben més i tenen voluntat més ferma i persistent per aplicar lo que saben al perfeccionament dels seus productes.»

Feia una anàlisi de la importància que es donava a l'ensenyança industrial en d'altres països, p. 528:

«Alemanya ha dominat l'orgull, que semblava invencible, d'Anglaterra, servit per eines perfeccionades i per l'eficàcia de la instrucció tècnica, que ha lograt el major rendiment d'obra executada amb l'esforç més petit de la mà d'obra. Així els Estats Units s'han posat davant de tot lo món.»

Plantejava què es podia fer a Catalunya per a ser com els pobles que havien assolit la perfecció dels seus productes industrials i una elevada producció: “Nosaltres a això últim no podem pas aspirar-hi, però a lo primer sí i lo primer és la base de l'expandiment quantitatiu; de la creixença i multiplicació de les indústries”.

La creació de la Universitat Industrial, segons Prat, era el primer pas que es tenia que donar per aconseguir la perfecció dels productes industrials, p. 528:

«La concepció integral que d'aquesta institució vaig exposar-vos en altra ocasió ben remarcable no he pas de repetir-la. Però aquest ideal no és obra d'un dia, no es pot pas realitzar tot d'un cop, com aquestes creacions administratives artificioses, sense ànima i vida, sinó que ha d'anar-se fent, ha d'anar esdevenint, gradualment, per juxtaposició de noves escoles o seccions, o per ampliació o desdoblament de les ja organitzades. Aquest és el procés vital de creixença, que engendra les institucions fortes.»

Aquesta feina era la que havia de “fer la Diputació per la seva pròpia autoritat” i estant d'acord amb el “Patronat de l'Escola Industrial”. Era una actuació que ja s'havia iniciat amb la secció d'Indústries tèxtils (teixits i filats), que ja funcionava, i el gran laboratori químic, que s'estava instal·lant. S'havia començat per les ensenyances de les “indústries que tanta importància tenen en la vida catalana”, ja que hi havia “tradicions d'ensenyança”, “personal apte immediatament disponible”, “material acumulat” i “facilitats per adquirir lo que faltava”.

El següent pas, més urgent a fer, era el dedicat a l'instrumental d'investigació, experimentació i comprovació, que, com a base de “tota ensenyança fecunda” i com a “condició de tota elaboració industrial perfecta”, era la “matriu de tots els avenços industrials”, p. 528:

«[...] per això s'ha organitzat un laboratori esplèndid, a l'altura dels millors de fora d'Espanya, on els nostres productors podran fer les anàlisis de primeres matèries i

productes elaborats que els convingui, on els investigadors podran entregar-se als treballs d'invençió o descoberta, on els professors podran formar productors i alumnes, on els estudiosos que no poden establir-se a un laboratori propi trobaran locals preparats per a entregar-se a estudis i investigacions especials.»

Una part del material de laboratori de l'Escola d'Enginyers s'estava instal·lant al costat del laboratori i es reservaven els locals adients per a instal·lar-hi altres laboratoris de l'Escola d'Enginyers. Proposava que altres ensenyances de l'Escola d'Arts i Oficis també es podien instal·lar a la Universitat Industrial, p. 529:

«Aqueix mateix procediment hauria de seguir aplicant-se: portar a la Universitat Industrial les ensenyances existents, situant-les en el lloc que dins del pla general els correspongui, i després anar omplint els buits amb la creació de noves classes o la bifurcació de les existents. Les primeres que hauríem de portar-hi ara són les d'Electricitat industrial, Tintoreria i Estampats, i Automobilisme, de la nostra Escola d'Arts i Oficis, i al portar-les-hi hauríem de preparar de seguida el desdoblament de la primera per a constituir la secció d'indústries elèctriques, encaminada a la formació d'electricistes; i de la càtedra de Tintoreria i Estampats, que hauria de convertir-se en secció de Tintoreria i d'Aprestos i Estampats.»

Prat, referint-se a l'Escola d'Enginyers, deia no que no podien esperar a la construcció del nou edifici projectat. S'hauria de “preparar la instal·lació” en els locals de can Batlló, atès que esperar-se significaria “suspendre indefinidament la reorganització de les ensenyances provincials tècniques”, p. 529:

«Procedeix, doncs, habilitar una instal·lació que, tot sent interina, representaria un avenç, una millora incalculable sobre la d'ara, en què el material d'ensenyança ha d'estar apilotat, emmagatzemat, lo qual el fa inútil per al seu objecte, i en què fins ha succeït que es converteix en alterna una classe diària, per deficiències del local, prenent als alumnes la meitat del temps que havia de dedicar-se'ls, la meitat de pràctiques importantíssimes, que són el nervi de la seva capacitat professional de demà. L'adaptació de l'edifici gran de can Batlló, permetria amb un gasto relativament reduït i un temps ben curt (mesos només) aquesta instal·lació suficient, adequada, esplendorosa.»

Amb el trasllat de l'Escola d'Enginyers també es podrien traslladar les altres ensenyances d'Arts i Oficis que feien servir el material de l'Escola d'Enginyers. Llavors, completant la “classe de Coneixements teòric i pràctic dels generadors i màquines de vapor”, es podria crear

la secció “d’Indústries mecàniques” que eren “tan importants ja en la nostra terra”. Amb la creació de la secció “d’indústries químiques” ja es tindria “tot lo substancial de la branca tecnològica”.

A continuació es referia a la tasca que es podia fer en relació a les ensenyances de “l’Escola Oficial d’Indústries Artístiques i Belles Arts” que, atesa la seva dependència, havia “d’èsser objecte de negociacions amb el Govern”.

Recordant que ja s’havia referit a les “deficiències més granades de la secció artística”, deia que la solució més adequada era desdoblar les càtedres de la secció, p. 529-530:

«La manera de corregir-les és desdoblar les càtedres d’aquesta secció en vèries seccions: de Ceràmica, de Metal·listeria, d’Ebenisteria i Fusteria. La classe de Pintura decorativa, de teixits, brodats, blondes i estampats, podria anar a completar l’Escola d’Indústries textiles.»

A més a més, al voltant d’aquestes “seccions o petites escoles senzillament professionals les més, d’indústries artístiques les altres”, anirien “aglutinant-se” d’altres que “crearien o ajudarien a costejar directa o indirectament” els gremis o les entitats dels diferents oficis o professions. Assenyala que les obres de restauració del Palau de la Generalitat podien significar l’ocasió d’establir l’ensenyança d’indústries artístiques, “avui extingides”, i “d’assajar la seva restauració”, p. 530:

«Així com la restauració de la catedral de Lleó va determinar la creació de la indústria de les vidrieres de colors, així la restauració del nostre gloriós Palau, podria determinar la creació de la indústria del tapís i de la ceràmica. Les velles sales de la Generalitat, segons les investigacions fetes en els arxius, tenien les parets cobertes de tapissos, alguns d’ells dibuixats per en Dalmau - el de la Verge dels Consellers - i per l’Huguet, el pintor del retaule de Terrassa, i de rajoles dibuixades a l’estil tradicional de València, o seguint les formes i tècnica italianes dels gerrers de Talavera. Les comandes dels tapissos i rajoles que es necessiten serien una base suficient per a alhora aquestes indústries i la seva ensenyança.»

Finalitzava l’apartat de la Universitat Industrial ressaltant que la seva acció es podia relacionar amb “les escoles dels altres centres industrials”, “ajudant-se i completant-se mútuament” i “especialitzant-se per respondre a l’especialitat de la indústria dominant”.

Escola de funcionaris:

Exposava la importància que tenia la feina que s'encomanava als funcionaris, 530:

«En tots els organismes públics és decisiva la influència del funcionari. Ministres, diputats i regidors passen, el funcionari resta. Aquells van i vénen, puguen i baixen, seguint totes les oscil·lacions de la mudable opinió pública, aquest no; aquest segueix perpètuament en el seu càrrec.»

Ressaltava que els organismes públics “haurien de tenir cura especialíssima” en preparar funcionaris “intel·ligents, zelosos, amb l'esperit obert a tots els veritables avenços”. Els funcionaris, en el cas de la Diputació de Barcelona, aportaven la preparació tècnica que havien assolit a la Facultat de Dret o a les Escoles d'Enginyers de Camins i d'Arquitectes. La corporació provincial exigia proves especials per acreditar la capacitat i en “algunes especialitats dels serveis provincials”, a més del coneixement de les lleis, es requerien coneixements d'altres disciplines, p. 531:

«Així en els negociats d'Hisenda, d'Instrucció i de Beneficència, hi hauria d'haver un funcionari especialitzat en els estudis d'aquests tres ordres, que avui constitueixen per si sols, els dos primers sobretot, veritables carreres.»

Exposava la forma en què fins aquell moment es podia assolir la formació específica que es necessitava, p. 531:

«Aquesta capacitació especial, tractant-se d'un nombre tan reduït de funcionaris, pot obtenir-se enviant oficials de la casa o joves que el dia de demà puguin ser-ho a fer estudis especials, ja seguint cursos en les més excel·lents escoles administratives, ja visitant els serveis de corporacions similars, dels països més civilitzats.»

La situació de les diferents administracions era diferent: mentre la Diputació i l'Ajuntament de Barcelona podien solucionar el problema, altres Ajuntaments no ho podien fer per si sols. I precisament era en els Ajuntaments on la figura del secretari esdevenia molt important per la tasca que tenia de realitzar, p. 531:

«En la majoria dels municipis se fa lo que el secretari vol, en lo polític i en lo administratiu. En lo administratiu no hi ha excepció: el secretari regna i governa pertot, com un rei absolut. Això sol ensenya la transcendència extraordinària que té per a un país la formació intel·lectual i moral dels secretaris.»

Remarcava que es necessitava que la formació dels funcionaris fos l'obra d'una escola, que a la Diputació li pertocava "instituir", en què es podrien ensenyar les disciplines que havien de conèixer els funcionaris, p. 531:

«Dret administratiu general, i especialment orgànic municipal, Quintes, Dret electoral, Hisenda municipal, Comptabilitat, Legislació d'obres públiques i ensenyança i beneficència... Aquesta tècnica jurídica s'hauria de completar amb cursos de serveis municipals (aigües, alumbrat, urbanització, sanitat, higiene, etc.), distingint entre els diferents tipus fonamentals de municipis especialment el poblet, la vila i la ciutat, i exposant les solucions per als diferents problemes adoptades en les poblacions més cultes de cada un d'aquests tipus o graus d'evolució municipal.»

El material d'ensenyança que s'aniria disposant a la nova escola serviria com a informació per a "tots els nostres ajuntaments" i seria "un arsenal d'antecedents que els ajudarien a resoldre bé moltes qüestions de la major transcendència". El cost d'aquesta escola, que podria sostenir la Diputació, suposaria "un sacrifici pecuniari relativament petit" i el resultat seria important, p. 531-532:

«En canvi, imagineu l'empenta, l'impuls en avant que somuria les nostres municipalitats tenint al davant secretaris plens d'ideal, coneixedors de la vida municipal esplendorosa d'altres terres i desitjosos de conduir a un estat semblant les viles i ciutats que tinguessen confiades!

No solament prepararia aquesta escola aspirants al càrrec de secretari, sinó que podria donar breus cursos de perfeccionament als secretaris actuals, a fi que els nous i els vells poguessin treballar amb orientació fecunda en el redreçament de les municipalitats catalanes.»

Escola de Mestres:

Tot i que des de la Diputació s'havia exposat repetidament el criteri de que el foment de l'ensenyança primària corresponia "als municipis i no a les corporacions provincials", Prat considerava que la formació dels mestres, com a "acció de gran transcendència" que no podien "exercitar els municipis", era una actuació que pertocava a les Diputacions: "Per això, fins dintre del sistema legal vigent, les Normals són considerades com establiments provincials i, amb càrrec al pressupost de les Diputacions, les paga l'Estat".

Exposava l'inconvenient de que estant regides les Escoles Normals en un "sentit uniformista", "totes les normals existents" estaven "tallades pel mateix patró", p. 532:

«Això i altres defectes de constitució i funcionament engendren aqueixa normal híbrida, sense esperit, sense caràcter, sense principi intern de creixença i desenrotllo, aqueixa normal que és un llum, però apagat; un motor que no entronca amb les corrents de la nacionalitat.»

Per a superar aquella situació proposava que la Diputació establís una Escola Normal lliure, p. 532:

«Per això la Diputació fomentaria vigorosament l'ensenyança primària, molt més eficaçment que repartint petites subvencions a centres i ateneus privats, i des del punt de vista català, així com del pedagògic, faria una obra molt fecunda, establint una escola normal lliure en plena comunió amb l'esperit i les necessitats de la nostra terra i amb les orientacions pedagògiques que fan la força dels grans pobles, centre d'adaptació i experimentació dels mètodes nous i d'investigació de noves solucions.»

La instal·lació de les Institucions d'ensenyança:

Com a final de l'apartat de les Institucions d'ensenyança es referia a la instal·lació i l'organització més adequada de tots aquells centres, p. 532-534:

«De tirar-se endavant lo que fins aquí va proposant-se, quedarien ja decorosament instal·lades l'Escola d'Enginyers (amb caràcter interí), la d'Arts i Oficis, la secció d'indústries artístiques de la de Llotja. Restaria de Llotja només la secció de Belles Arts, que fruiria llavors d'amplíssim local si continuava instal·lada en el Palau de Llotja.

La Diputació paga el lloguer de l'edifici que ocupa l'Escola de Comerç. Tenint en compte que a can Batlló hi ha locals de sobres, no utilitzats encara, podríem instal·lar-la-hi. D'aquesta manera la quantitat que per aqueix concepte gasta la Diputació s'aplicaria a una institució d'ensenyança, fent un doble benefici a l'Escola de Comerç i a la Universitat Industrial. I per altra part, el veïnatge de les ensenyances industrials no deixaria de ser profitós per a l'Escola de Comerç, perquè l'experiència ha demostrat que un cert coneixement de la producció industrial és indispensable per a formar el comerciant, i al mateix temps l'exemple d'una ensenyança establerta a base de pràctiques constants estimularia la transformació dels mètodes i procediments de l'escola mercantil.

De les dues mansanes de la finca Batlló, que fan fatxada al carrer d'Urgell, l'una, la dels edificis en què estan establertes les Escoles de teixits i de filats, el Laboratori químic i el Museu Social, és propietat de la Diputació. El Patronat ha invertit quantitats

importants en els edificis situats en aquesta mansana, propietat de la Diputació. Seria just, per lo tant, operar una mena de compensació i entregar al Patronat, per adaptar altres edificis, una quantitat equivalent.

Així mateix entenc que seria de gran conveniència per a la Diputació adquirir en la mateixa forma que la primera, la segona mansana de l'esmentada fatxada. En aquesta hi ha el vell edifici, de quatre pisos, la major de les antigues construccions de can Batlló. Amb quantitats relativament petites esmerçades en la seva transformació, aquest edifici seria suficient per a donar hostatge a varis centres d'ensenyança provincial. La quantitat indispensable podria anar a càrrec a varis pressupostos successius, a fi de facilitar aquesta important operació d'innegables avantatges per a l'ensenyança i per a la Diputació.»

3. Pensionats:

Prat plantejava la necessitat d'establir “pensions d'estudi”, p. 534:

«En els pobles endarrerits falta el contacte amb les corrents de la cultura universal. Per establir-lo, en totes les disciplines, calen, a part dels medis habituals de relació de les institucions científiques i d'ensenyança, ja prou desenrotllades per guanyar-se'l, una acció especial, quasi exclusiva de les races endarrerides: les pensions d'estudi.»

Posant l'exemple del Japó, “que per aquest camí s'ha enlairat a la situació de gran potència civilitzada”, assenyalava que a Espanya, tot i que l'Estat havia creat “nombreuses pensions”, havia faltat “una orientació fecunda”, p. 534:

«Així hem vist enviar obrers i per afegidura tan mal preparats, que descobrien a París el nostre Mediterrani, portant-nos com a novetats mètodes del treball ja vells entre nosaltres. Així hem vist anar-hi estudiants, llicenciats i professors que no tenien altre estímulo que el de divertir-se a costa de l'Estat, ni altre títol que l'amistat, el parentiu, o la relació política amb els dispensadors d'aquesta gràcia. Així hem vist que al tornar els pensionats estudiosos, no s'aprofitava les seves aptituds, se deixava perdre l'esforç col·lectiu i l'individual esmerçat en la pensió, abandonant el camp cabalment a l'hora de la collita.»

Considerava que les pensions d'estudis era un procediment d'una gran fecunditat i exposava com es podia actuar en la selecció dels pensionats, p. 534-535:

«Perquè sigui profitosa la pensió han d'estar en condicions d'adaptar-se al medi on van a treballar, han de posseir, doncs, els idiomes estrangers; han d'estar imposats de tot lo que ja en el país propi se sap o practica, per no inventar després la pólvora; han

d'haver arribat a aquell punt de desenrotlló intel·lectual en què se senten les deficiències, les dificultats, els vicis dels mètodes, i l'utilitat i la cultura nacionals, sense prendre per deficiències d'aquesta mena, com sol succeir fatalment en un dels períodes de formació intel·lectual, lo que és només pròpia ignorància o ineptitud professional; i han de dur a dintre l'ànima el foc de l'entusiasme per lo que van a estudiar o investigar.»

Ressaltava els beneficis que es podien obtenir quan tornessin els pensionats a Catalunya i posessin en pràctica els seus coneixements, p. 535:

«Triats així hi ha grans probabilitats que la seva tasca sigui profitosa, que tornin havent adquirit el màxim d'aptituds en la disciplina estudiada. Però si acaba aquí l'acció dels organismes públics, tot l'esforç és perdut. Ve a ser una conducta igual a la de l'home que amb sacrificis considerables aixequés una fàbrica, hi muntés una maquinària, i quan estigués a punt d'engegar, la deixés rovellar abandonada. La societat, el poder públic, té el deure de treure tot el profit possible de l'esforç econòmic que s'ha imposat, només així el legitima; ha de saber què en farà dels pensionats quan tornin: si en farà professors o els plantarà manufactures o els entregarà laboratoris. Si després no es veu amb cor de fer-ne res, malaguanyat treball d'enviar-los.»

Assenyala que la concessió de pensions havia de respondre a un “pla preconcebut de renovació nacional” que s’aniria realitzant “gradualment” en el temps:

- Es començaria per atendre les necessitats més immediates, p. 535:

«[...] començant per allà on més senyals presentin d'intens impuls renovador, fent les pensions amb vistes a les institucions a organitzar o transformar, creant-ne així mateix per tots els valors que surtin en l'ordre que sigui, amb empena per a ser instrument d'aquesta gran obra renovadora.»

- Després s’aprofitaria l’esforç realitzat, p. 535:

«I mentre els pensionats se formen, els organismes públics han d’anar preparant el lloc on posar-los quan tornin. Si són mestres, els han de fer l’escola, o la normal en què puguin formar els futurs pedagogs; si són professors, els han d’obrir les càtedres; si investigadors, els han de posar en laboratoris i instituts científics superiors; si han anat a cercar els procediments d’indústries desconegudes, els han d’organitzar la manufactura pública en què vagin a aprendre després els altres industrials, etcètera.»

Ressaltava què s'hauria de fer en el futur en l'àmbit de la concessió de pensions, p. 535:

«Aquest és el criteri que ha informat la meua conducta en la creació i la supressió de pensions en aquesta casa. Per això, essent en principi partidari d'enviar-ne en gran nombre, avui me limitaria als següents: un o dos a Roma, a estudiar arqueologia i història clàssica, que al mateix temps consagrarien la nostra intervenció en l'Escola de Roma, i podrien ser, després, directors de les excavacions ja iniciades o que s'iniciïn, o funcionaris del Museu, segons l'especialització de les seves aptituds; altres a Alemanya i Estats Units per anar instituint o desenrotllant l'ensenyança tècnica en la Universitat Industrial; un a Anglaterra i Alemanya a estudiar les finances de les corporacions administratives corresponents a les Diputacions espanyoles; i dos o més enginyers a Anglaterra i Alemanya, a estudiar les carreteres, i als Estats Units a estudiar els ferrocarrils, base de l'enfortiment de la nostra oficina d'obres públiques.»

Prat, que considerava que també s'hauria d'enviar els pensionats que constituïrien el nucli de la “futura Universitat Catalana i les institucions d'ensenyança complementàries”, remarcava que, de moment, la situació general de les coses” no permetia preveure en un termini immediat “el grau d'autonomia necessari per a organitzar-la”. La Diputació, en aquella situació, ja havia enviant els pensionats que després “poguessin assessorar-la” i “poguessin ser l'instrument d'organització d'aquestes institucions”. Proposava a quines tasques es podien dedicar els pensionats que ja havien tornat, p. 535-536:

«Respecte dels que hem enviat, tenim l'obligació de posar-los en situació que la seva aptitud sigui profitosa a la col·lectivitat. Dels tres pensionistes d'estudis d'organització de l'ensenyança, l'un, el que s'ha dedicat als mètodes d'investigació, podria trobar lloc indicat en les noves seccions de l'Institut d'Estudis Catalans; l'altre, el que s'ha especialitzat en l'ensenyança mitja, seria, al meu entendre, un excel·lent oficial per al Negociat d'Instrucció Pública, de gran utilitat si acordàvem crear una escola de mestres; el tercer, el que s'ha dedicat a l'ensenyança tècnica, podria constituir un auxiliar valiosíssim de l'organització de la Universitat Industrial. Els pensionats de filologia no han tornat encara; però a l'acabar els seus estudis podrien treballar profitosament en les oficines del Diccionari de la Llengua Catalana, a organitzar per l'Acadèmia corresponent del nostre Institut.»

III Beneficència:

S'exposava com es distribuïen les responsabilitats en aquest àmbit: les necessitats permanents estaven a càrrec de l'Estat, les necessitats transitòries estaven a càrrec del Municipi i les necessitats mixtes estaven a càrrec de la Província.

Es remarcava que l'Estat no complia amb les seves obligacions, p. 536:

«L'Estat, com el criat mal pagador de l'Evangeli, és tan dur amb els deures de les corporacions populars com indulgent amb si mateix. Fa de jutge inexorable per fer complir els altres, i ell manca a les seves obligacions més sagrades, o les carrega tranquil·lament sobre els organismes locals.

Borrós i tot, el sistema actual té una certa lògica, però l'administració central ha passat per damunt de les disposicions legals que l'estableixen. Amb més o menys deficiències, les Diputacions provincials, tan bescantades pels homes que dirigeixen l'Estat, han complert les seves obligacions, han organitzat o sostingut els serveis de Beneficència que els corresponien, l'Estat no. L'Estat havia de cuidar-se del servei benèfic dels boigs, dels cecs, dels sordmuts i dels decrepits, impossibilitats i impeditos (article II, Reg. 14 maig 1852), i aquesta és l'hora que no ha organitzat encara els sis manicomis, les dues cases per a cecs, les dues per a sordmuts i les divuit per a decrepits, impossibilitats i impeditos que llavors, l'any 1852 (art. 5), se considerava necessari establir. La raó per desentendre-se'n és peregrina: no poder l'Estat en la situació actual carregar amb obligacions tan oneroses.»

Denunciava que l'Estat espanyol a més a més de no atendre les seves obligacions forçava a que les atenguessin les Diputacions, p. 536:

«Però hi ha més. L'administració central, culpable de tan grossa deixadesa, endossa tranquil·lament a les Diputacions la càrrega que no els pertoca del sosteniment dels boigs pobres; això sí, interinament; però amb una interinitat que fa més de mig segle que dura. De manera que el sistema de la legislació vigent queda de fet convertit en un altre molt senzill, que consisteix en atribuir a les Diputacions, no en virtut d'una disposició legislativa sinó de l'arbitrarietat de l'administració central, tots els serveis de beneficència.»

Prat, ressaltant que cap dels dos sistemes era "acceptable", exposava com es podria organitzar aquell àmbit d'actuació: la beneficència era "una funció social que els organismes públics deuriem només tutelar i completar"; la "funció tutelar" correspondria a l'Estat; i

l'acció "supletòria" correspondria a l'àmbit de "major proximitat a les necessitats a atendre", que en general coincidiria amb el municipi.

Considerava que en el cas dels municipis, si l'exercici del servei benèfic exigia disposar d'un gran establiment, "amb complexitat de serveis combinats", "amb multiplicitat de personal tècnic i administratiu" i "amb gran varietat de material costosíssim", la majoria dels municipis no ho podien assumir. I per més que es poguessin associar els que ho volguessin fer, l'acord seria difícil. En aquesta situació, Prat ressaltava que ja existia "una associació natural i legal de municipis": les Diputacions provincials disposaven "d'una organització i bases de funcionament establertes en les lleis".

La mateixa situació es donava en el cas del "servei d'expòsits i del de maternitat. Com a dificultat afegida, en els municipis petits no es podia respectar "el secret", "condició primera del seu exercici". Prat ressaltava que aquest requisit només es podia garantir en els nuclis urbans de certa importància.

Exposava quin era el procediment "més just i racional" que es podia seguir, p. 537:

«S'ha de dir, no obstant, que si la creació i l'administració de semblants establiments - quan aquesta necessitat no quedés atesa per la iniciativa privada- hauria d'anar a càrrec de les Diputacions, l'ingrés d'asilats o hospitalitzats hauria de ser acordat pel municipi, i cada municipi pagar la pensió o les estances dels seus asilats. A part de ser això lo més just, evita els abusos, perquè en la generalitat dels municipis tothom se coneix i només s'instaria l'ingrés en el manicomi o en la casa de caritat o en el sanatori o en l'hospital, que de pobres veritables, al revés d'ara en què tots els pobles s'esforcen en amagar la veritat, en abusar, com si en definitiva lo que paga la Diputació per estances abusives no sortís prèviament de les caixes municipals. D'aquest regisme només s'hauria d'exceptuar el servei de maternitat i expòsits, que per raó del secret defuig tota averiguació d'origen o veïnatge: aquest hauria d'anar totalment a càrrec de les Diputacions com ara.»

Atenent a les limitacions de la llei en aquest àmbit, Prat exposava què es podia fer, p. 537:

«Aquest és al meu entendre l'ideal, el sistema més just i racional. Per introduir-lo en la llei hem de fer tots els esforços; i mentre la llei no el sancioni, hem de procurar que informi tant com se pugui la nostra gestió i orienti les nostres reformes.»

En l'àmbit de la Beneficència es tractaven específicament els apartats de: Boigs, Servei d'hospitalització i Petites reformes immediates.

1. Boigs:

Ressaltava que les Diputacions “no haurien de parar fins a treure’s de sobre la injusta, la il·legal càrrega del sosteniment dels boigs pobres”. Aquest servei, mentre que l’Estat no se’n fes càrrec o es modifiqués la llei, segons establia la llei “de fet” era provincial i s’havia de millorar o “més ben dit, d’organitzar-lo”.

Es referia a la deficient organització amb què es prestava aquell servei, p. 538:

«Perquè un servei de tan extraordinària importància, que absorbeix per si sol l’octava part del contingent provincial, el presta la Diputació sense tenir establerta ni la més rudimentària organització per a garantir la legitimitat de les reclusions, ni la realitat de la condició de pobresa, ni la necessitat de permanència dels asilats en el manicomí o la possibilitat de ser reintegrats a casa seva.»

En aquesta situació, considerava que la Diputació no podia fer valer els seus legítims interessos, p. 538:

«El certificat dels metges, que presenta la família, visat en la forma prescrita per la llei, ens basta per admetre l’estat de demència. Els certificats de pobresa expedits per l’Alcalde i pel Rector i el de no pagar contribució en la població on resideix el malalt, ens basten per acceptar la pobresa, com si aquelles autoritats poguessin saber sempre lo que certifiquen o no s’inclinessin sempre a beneficiar els peticionaris i com si el no pagar contribució en un municipi significués que no en poden pagar en els demés. L’opinió tàcita dels metges directors dels manicomis, al servei de l’entitat concessionària, ens és suficient per anar pagant indefinidament les pensions dels asilats. L’interès de la Diputació no té cap defensa, cap garantia especial, més que la generositat dels que tenen per missió defensar els interessos del malalt o de la família o de l’establiment benèfic. Tot el procés de reclusió és un seguit de precaucions abusives; però ni abans ni després de la reclusió n’hi ha cap per a salvaguardar els interessos de la Diputació.»

Aquesta situació també creava un greuge econòmic a la Diputació, p. 538 :

«És clar que tota organització importa un gasto; però hi ha estalvis que surten molt cars i aquest n’és un. És molt possible que aquesta economia hagi costat a la Diputació quantitats importantíssimes.»

Prat exposava quina era la seva posició en aquella qüestió, p. 538-539:

«Jo entenc que la Diputació, de més a més de la regulació tutelar dels ciutadans que l’Estat té dictada, hauria de formular una regulació del servei. La primera no té altre

objectiu que garantir contra l'abús possible de fer passar per boigs persones sanes d'enteniment. És, en part, condició prèvia de tota reclusió, sigui en establiment públic, sigui en establiment particular, hagi d'anar a càrrec de la família, o hagi de costejar-la una corporació. Però no és la regulació d'un servei de dementos pobres.

Aquesta ha de tenir en compte, com és natural, molts factors, i en primer terme, l'interès del malalt, el de la societat i el de la Diputació, harmonitzats en cada cas tan íntimament com se puga. Així, per exemple, a la Diputació li convé que no sigui il·limitat el nombre de places per dementos pobres - servei de l'Estat- mentre no sigui il·limitat el nombre de llits de l'hospital, ni el d'asilats de la Casa de Caritat - serveis provincials -. Però a la societat li convé que un malalt perillós sigui reclòs immediatament, de la mateixa manera que la reclusió immediata s'imposa quan es tracta d'afeccions curables a la primeria, incurables després. L'harmonització d'aquests interessos s'obté fàcilment, classificant els facultatius provincials els malalts segons la seva malaltia mental: els perillosos i els que necessiten amb urgència el regisme de manicomi, per no devenir incurables, d'una banda; tots els demés de l'altra; i fent il·limitat el nombre de places gratuïtes de la primera categoria i limitat el de la segona categoria.»

Assenyala que un altre aspecte que s'havia de resoldre era el referent a la regulació de les sortides dels internats, p. 539:

«L'Estat, que no paga el servei perquè el troba massa carregós, no té cap mirament en gravar-lo, en fer-lo verament insuportable, amb la regulació jurídica de l'ingrés en aqueixos establiments. En l'estat de la legislació vigent podria posar-se a la porta dels manicomis de pobres la fatídica inscripció que el Dante va escriure a l'entrada de l'infern, perquè son la casa *d'iràs i no en tornaràs*. El que hi entra no en surt. I si alguna família s'atreveix a treure un malalt, quan arriba a un procés d'evolució de la malaltia que ho aconsella, se guardarà de tornar-hi més ni d'empènyer ningú a seguir el seu exemple, perquè al fer-se, al cap de temps, altra vegada necessària la reclusió, a conseqüència d'alguna recaiguda, ha de fer altre expedient, amb una agravació de tràmits que la fan més costosa, i per a pobres sovint quasi impossible.»

L'origen de aquella situació es trobava en la legislació, que per R. O. va suprimir les sortides temporals que abans concedia la mateixa Diputació, p. 538:

«Les concedeix ara el Governador, previ informe de la Direcció facultativa i administrativa del manicomi, i com ni l'una ni l'altra tenen cap estímul per decretar-les,

perquè és la Diputació, no el Govern qui paga, i és l'administració de l'establiment (en el nostre cas) qui cobra, no hi ha sortides.»

Prat exposava les reformes que s'havien de fer en aquell àmbit, p. 540:

«Aquestes tres reformes: limitació de les places de boigs no perillosos i curables; investigació directa per un funcionari provincial, i graduació de la pobresa, amb la consegüent aportació de quotes parcials de la pensió; restabliment de les sortides temporals, tindrien una influència considerable en detura l'augment, cada any més aclaparador, de la partida de dementes pobres del nostre pressupost de Gastos.»

Amb l'aplicació del sistema d'organització provincial d'aquest servei es podria obtenir “una baixa important només amb l'estalvi d'estances subsegüent a l'autorització de sortides temporals”. L'estalvi “s'accentuaria fortament” “si es revisaven els expedients de pobresa dels actuals asilats i s'obligava a satisfer a les famílies no ben pobres la part de pensió que els permetés la seva situació econòmica”.

La proposta de Prat comportava el nomenament “d'un facultatiu” i “d'un funcionari administratiu”: el facultatiu, examinaria “els que hagin d'ingressar i l'estat de curació” i “per proposar llur sortida temporal o definitiva”, i el funcionari administratiu, faria les “averiguacions directes sobre l'estat de fortuna” dels que havien d'ingressar en “concepte de dementes pobres”.

Amb “totes aquestes reflexions”, que “són molt temps ha conviccions meves ben fondes”, s'havia basat per acordar, “autoritzat per la Comissió provincial” i “com a tràmit previ de l'organització d'aquest servei”, la designació de tres facultatius que estudiessin com es prestava el servei i informessin respecte de com el tenien organitzat “altres institucions o organismes públics”.

Finalitzava l'apartat amb l'explicació d'un “detall d'ordre burocràtic, p. 540:

«Quan alguns mesos després d'haver sigut portat a la presidència d'aquesta Corporació, vaig voler estudiar aquest servei i tenir una relació completa amb els dementes pobres que la Diputació sosté, me vaig trobar que aquesta relació no existeix, no era feta ni hi havia prou medis a la secció de Governació per a formar-la. Vaig ordenar que es fes; però naturalment, malgrat la diligència del funcionari que va cuidar-se'n, quan va estar llesta ja no era exacta, perquè hi ha altes i baixes cada dia. Això vol dir que hem de voler tenir tots els datos nosaltres, i que serveis d'aquesta mena han de dur-se no amb els procediments tradicionals, sinó acudint

als sistemes moderns per papeletes, en mobles adequats, que permeten un balanç diari i conèixer sempre la situació exacta del servei.»

2. Servei d'hospitalització:

Prat iniciava l'apartat explicant que la Diputació suplia “les deficiències de l'Hospital de Santa Creu” subvencionant “establiments particulars de beneficència” i que, des de 1906, també subvencionava a “l'Hospital Clínic”.

Exposava quin era el ordenament jurídic que regulava aquell àmbit, p. 541:

«Aquest servei, encara que el Reglament de 14 de maig de 1852 el faci provincial, no ho és per la llei de 20 de juny de 1849, que aquell reglament havia de concretar-se a fer complir, ni ho és ni pot ser-ho per la seva naturalesa, en la gran majoria dels casos.»

Analitzava si aquest servei tenia un abast municipal o provincial:

- Quan es tractava de “malalties febrils comuns”: només podien beneficiar-se dels “avantatges de l'hospitalització gratuïta” els pobres de la localitat en què l'hospital radicava, p. 541:

«Els dels altres pobles no poden ser-hi traslladats sense perill d'empitjorar i sense gastos que no estan en condicions de suportar. Els fets comproven l'exactitud d'aquesta afirmació *a priori*: a primers de l'any passat vaig demanar a l'Hospital Clínic nota dels malalts d'aquesta mena de malalties, que aquells mesos hi haguessin ingressat, procedents de municipis de fora i va resultar que no n'havia ingressat ni un.»

- Respecte d'altres malalties: “la distància de l'establiment benèfic” retreia els malalts d'acudir-hi, p. 541:

«Així, els malalts de fora que havien ingressat els mesos en què vaig fer aquella investigació, eren tots de malalties especials (úlceres, lupus, càncer, iritis...); però estaven, al mateix temps, en una desproporció numèrica tan gran amb els ingressats de Barcelona, que no s'explica per la proporció habitual entre aquestes dues menes o categories de malalties (15 de la província per 158 de la capital).»

Exposava la conclusió que treia de l'anàlisi d'aquella qüestió, p. 541:

«Aquest vici consubstancial de tot servei hospitalari provincial, demostra clarament que és un servei benèfic de naturalesa totalment municipal en quant a les malalties febrils comunes, i mixt, en quant a les altres en què es necessiten aparells complicats, tractaments singulars, especialistes eminents, condicions i medis que no

són assequibles a tots els municipis isoladament, d'un a un, però sí al conjunt de municipis que constitueix la província.»

Ressaltava quines eren les necessitats que s'havien d'atendre i proposava les solucions que es podien adoptar, p. 542:

«Dos ordres de necessitats ha de satisfer el servei hospitalari: d'una banda hi ha els malalts que han d'acudir a l'hospitalització per ser nodrits, tenir metge, medecines, assistència, casa i servei, durant la malaltia que els priva de treballar i per lo tant de medis de procurar-se tots aquests elements. D'altra banda, hi ha els malalts que es cuidarien a casa una malaltia ordinària, però no tenen medis suficients per a un tractament especial, per una operació quirúrgica, per sotmetre's a l'observació o aconseguir la visita de determinats facultatius. Els primers poden ser perfectament atesos en els hospitals locals; el més pròxim és per ells el millor. Els altres estan en condicions de suportar viatges i acudir a l'establiment hospitalari de la capital.»

Finalitzava l'apartat exposant què es podia esperar amb l'organització que proposava, p. 542:

«Així, amb aquesta xarxa d'hospitals per a les malalties ordinàries i un a Barcelona per a totes les demés, en què se cerca principalment l'habilitat professional o els medis i instruments no comuns o de gran cost, els serveis hospitalaris de la Diputació serien dignes d'ella; s'aconseguiria el màxim de justícia que permet el sistema vigent i es tindria temps per a esperar una reforma legislativa que tingués plenament en compte la naturalesa d'aquesta funció benèfica.»

3. Petites reformes immediates:

En aquest apartat es feia una anàlisi de la situació del servei de beneficència, en quan als recursos disponibles, a les places que es disposaven, a les sol·licituds pendents d'atendre, al cost del servei i a les solucions que es podien adoptar, p. 542:

«Condicció inseparable de quasi tots els serveis benèfics és la limitació. No han crescut els establiments de caritat en les mateixes proporcions que la població, i es produeix fatalment el fet desconsolador de restar sense assistència o de retrassar quan menys l'hora de rebre aquesta assistència una massa considerable de desgraciats. El llit és insuficient pera contenir el riu de llàgrimes que s'hi precipita.

Entre l'hospital de Santa Creu, el Clínic i els establiments particulars, l'assistència hospitalària de la capital, per regla general, és atesa. Però a la capital només; no es pot dir lo mateix de la província tota. I en la capital mateixa, cada any, quan a l'hivern

certes malalties se propaguen amb força d'expansió quasi epidèmica, se fa impossible donar entrada a tots els que en demanen.»

En referència a alguns dels llocs en què es prestaven aquests serveis, exposava quin objectiu ideal s'hauria d'assolir i en quin servei s'obtenien millors resultats, p. 542:

«L'ideal que hauríem de voler a aconseguir és l'equació perfecta entre les necessitats i la potencialitat dels serveis encarregats d'atendre-les, de satisfer-les. La Diputació aconsegueix aqueix resultat honrosíssim en l'únic servei benèfic que per la seva naturalesa intrínseca, no per arbitrària disposició del legislador, és verament provincial: en el servei de maternitat i en el d'expòsits.»

Ressaltava quins canvis es podien fer per millorar aquells serveis, p. 542:

«Primer pas en aquesta orientació i assaig alhora de la bondat del sistema, podria ser la distribució dels epilèptics en dos d'aquests establiments que disposen de lloc sobrer. [...] Fet això, podria reduir-se a res el romanent d'aspirants a ingressar a la Casa de Caritat, utilitzant altres establiments forans i habilitant la finca que la Casa posseeix a Horta per a instal·lar-hi alguna de les seccions, la d'impedits, per exemple.»

IV. Hisenda provincial:

Prat iniciava l'exposició amb una reflexió personal, p. 544:

«Lleialment he de confessar-vos que sóc un profà en la tècnica de les finances, però malgrat això, no puc estar-me d'indicar sobre la hisenda provincial la meva opinió, mai sigui només per complir amb el deure de donar-vos tot sencer el meu pensament, de no deixar manca, incompleta, l'exposició de l'ideal, més o menys pròxim, més o menys ara completament realitzable, de govern provincial.»

A continuació es referia al règim financer de les províncies segons la legislació vigent, a l'estat de la hisenda i a les orientacions sobre “gastos”, pressupostos, ingressos i ordenació de “pagos”.

1. El règim financer de les províncies segons la legislació vigent

Analitzava la situació en què es trobava el règim financer provincial, p. 544:

«El fracàs del règim provincial creat per l'administració espanyola és en aquest ordre que es manifesta d'una manera més brutal. L'Estat ha sigut impotent per a dotar d'hisenda folgada, la seva creació. La província no ha sabut tampoc, per fer-se una hisenda, usar de les facultats, ja prou migrades, que l'Estat li ha concedides.

L'únic recurs que l'Estat ha atribuït a la província per nodrir el seu pressupost d'ingressos és el repartiment entre els municipis en proporció de lo que cada un pagui al Tresor per contribucions directes i per l'impost de consums. Mes, si en donar-li ingressos, ha fet obra de tanta parquedat, ha estat en canvi generós en imposar-li gastos.»

Exposava la relació de dependència que hi havia entre la Hisenda provincial i l'Administració central, p. 544-545:

«La Hisenda provincial és en realitat esclava de l'administració central. Tots els ministres disposen de la caixa provincial com si fos seva. Creen un Consell d'Agricultura, Indústria i Comerç; que en pagui els gastos la Diputació. D'aquest consell en fan dos, que paguin les Diputacions. Reformen els plans d'estudis, augmenten càtedres, donen sou als auxiliars; a pagar la Diputació. Estableixen juntes de reformes socials; que la Diputació aboni les dietes. Cuidar-se dels boigs pobres l'Estat, com la llei prevé, seria massa carregós: doncs que se'n cuidin les Diputacions. I així respecte de tot: juntes de Sanitat, augments de mestres, comissions de monuments, obres en edificis de l'Estat, oficines del Govern civil... I ni pensar en resistir-se a semblant intrusió, perquè al ministeri de la Governació poden paralyzar-li totalment la vida de les corporacions provincials amb la seva facultat d'aprovar o no els pressupostos.»

Tot i que els recursos econòmics de la Hisenda provincial provenien del cobrament del repartiment entre els pobles de l'impost territorial, industrial i de consums, el cobrament efectiu estava sotmès a que els municipis lliuessin les quantitats a la Diputació, p. 545:

«A part que els municipis mal pagadors amb la Diputació ho són també amb l'Estat, i quan la Diputació vol embargar-los se troba quasi sempre amb el fisc, que es fa la part del lleó, i ens hem d'acontentar amb deixes miserables d'una insuficiència irrisòria.»

Feia una anàlisi de la forma que les Diputacions tenien d'organitzar els seus pressupostos, p. 545-546:

«Però no tot són culpes de l'Estat; també les Diputacions en tenen. Fins ara les Diputacions de regíme comú o centralitzat no han pas sabut crear ni justificar unes veritables finances provincials. Petit era el camp que l'Estat els entregava; però encara ha estat massa gran per la curtedat de les iniciatives provincials: les Diputacions l'han deixat verge de conreu en sa major part, ni solament han allargat el braç per tot allà on els permetien les cadenes. Els pressupostos provincials són d'una misèria insuperable: misèria de medis, misèria de tècnica financera, misèria d'iniciatives i serveis. La

majoria de les Diputacions espanyoles tenen un pressupost d'ingressos quasi igual al d'una ciutat secundària: el pressupost de Manresa, per exemple, és tan important com el de dotzenes de diputacions espanyoles. La majoria d'aquestes, després de les consignacions pel personal, només posen algunes partides per beneficència; però ni construeixen carreteres, ni tenen cap escola.»

Remarcava què es feia i què quedava per fer, p. 546:

«Aquí on tot està per fer, on no hi ha vies de comunicació ni ensenyança ni altra cosa que beneficència rudimentària, les Diputacions que es queixen sempre de l'Estat no han demanat al contingent res de lo que podien demanar-li per complir la seva missió fonamental; s'han estimat més demanar als pobles poc, mentre fos prou per uns quants empleats i per uns quants pobres, que no pas, augmentant el contingent, muntar tots els serveis d'un país civilitzat.»

En aquesta situació, la solució, segons Prat, passava perquè les Diputacions fessin ús de la potestat d'augmentar el tipus contributiu, p 546:

«No tenim dret a queixar-nos que l'Estat no ens hagi donat més medis de procurar-nos ingressos, això és, altres impostos. Per ventura hem tret del contingent tot lo que el contingent pot donar? Si la llei hagués limitat el tipus contributiu, oh!, llavors hauríem clamat contra tan odiosa limitació i hauríem carregat totes les conseqüències en el compte de la insuportable absorció de l'Estat; però ara, a qui donarem la culpa que totes les Diputacions s'hagin quedat amb ingressos irrisoris, que no hagin sabut justificar i fer acceptar tipus prou alts per poder devenir organismes vius, propulsors de civilització?»

Prat era molt conscient de que un augment del tipus contributiu no era ben vist per l'opinió pública, fins el punt que constituïa “un tòpic del programa de tots els polítics espanyols la necessitat urgent de suprimir-lo”. No compartia la consideració de que aquesta contribució fos superior “que qualsevol dels tributs de l'Estat”, p. 546:

«No és pas que sigui en si mateix excessiu; ni arriba en quasi cap província a la quarta part de lo que pels mateixos conceptes tributaris treu del municipi l'Estat, ni passa enlloc de ser una reduïda porció del pressupost municipal.»

La prevenció contra els impostos provincials la relacionava al fet que l'opinió ciutadana tingués la percepció que no rebia res de la província, p. 547:

«Si la província establís grans serveis de tota mena, encara que el contingent fos deu vegades més alt, no produiria la impressió de ser insuportable. I és que d'altra banda, si sempre és dolorós pagar, sempre també la justificació de l'impost en la consciència pública l'alleugereix, el fa suau i suportable.»

Exposava que la major part de les Diputacions, per no tenir que augmentar el tipus contributiu, destinaven els pressupostos a “sostenir les oficines provincials, alguns serveis i alguns organismes burocràtics de l'Estat i alguns serveis benèfics” i, com a molt, a construir algunes carreteres. Atès quin era el nivell de prestació d'aquest tipus de serveis, s'explicava la percepció que tenien els pobles en relació a l'increment dels impostos provincials que se'ls cobrava: “naturalment els pobles senten l'existència de la província quasi només pel contingent, i el contingent se fa odiós”.

Prat remarcava que s'havia de canviar aquesta percepció, p. 547:

«Els homes que en aquestes Diputacions lluiten amb la penúria trobaran injustes aquestes afirmacions. Invertiran l'ordre de causalitat, diran que si no fan carreteres, ni creen escoles, és perquè aquesta gestió imposaria un augment del contingent que els pobles no podrien ni voldrien suportar. És una equivocació: joestic fermament convençut que lo insuportable és aqueix mesquí contingent tot ell esmerçat en gastos generals, és a dir, en gastos que no reflueixen en benefici dels pobles; i que en canvi, trobarien lleuger el contingent fins sent molt més alt, quan les Diputacions establissin serveis beneficiosos, remuneradors per a la col·lectivitat.»

Com a exemple de què es podia fer des de les Diputacions, exposava l'actuació que s'estava portant a terme des de la Diputació provincial de Barcelona, p. 547:

«Quelcom d'això podem comprovar en la nostra Diputació. És una de les poques Diputacions centralitzades que té varietat de serveis públics, no pas perquè hagi sabut crear-se una gran hisenda, sinó perquè d'una banda les fundacions particulars l'han alleugerida d'una part del servei de beneficència i d'altra banda la densitat de població i la riquesa acumulades li han fet ingressos superiors al promig de les altres Diputacions espanyoles. Així, és la que niés serveis ha organitzat, té mil quilòmetres de carreteres, ha muntat fins esplèndidament la Casa de Maternitat, sosté importants escoles i centres de cultura. I naturalment, aquí el prejudici castissament castellà contra les Diputacions no ha arrelat gens. Ben al contrari: mentre l'ideal castellà repetidament manifestat és la supressió de les Diputacions, l'ideal català és enfortir aquests organismes, eixamplar-los en extensió territorial i en funcions.»

Prat ressaltava la conclusió que es derivava de l'exposició feta, p. 544:

«[...] l'Estat ha donat a les Diputacions una hisenda simplíssima; l'ha pertorbada disposant de R. O. dels fondos provincials, l'ha gravada amb el sosteniment dels boigs pobres i d'altres serveis de l'administració de l'Estat. - Malgrat això, aquesta hisenda té una garantia solidíssima, que és la hisenda de tots els municipis de la província; un avantatge inapreciable, la de no ésser possible, dintre de la llei, saldar amb dèficit els pressupostos; i una potencialitat d'ingrés considerable ja que el tipus del contingent no és limitat per la llei -. Mes les Diputacions no han sabut defensar-se de perturbacions de l'acció de l'Estat que amb una major previsió podrien evitar, ni donar al contingent tota la flexibilitat de què és susceptible ni utilitzar tota la seva potència de rendiment.»

2. Estat actual de la nostra hisenda:

Entre les Diputacions, i exceptuant la de Madrid, es presentava com a exemplar el cas de l'hisenda provincial de Barcelona, que estava en “condicions de gran superioritat sobre la de les demés províncies”.

Dels factors que feien possible la bona situació de la corporació barcelonina, ressaltava la densitat de població, que engendrava una major riquesa, i l'existència de “poderoses institucions benèfiques de fundació particular”, que donava un “marge major per distribuir els ingressos de conformitat a una concepció més complexa, més integral de la missió de les Diputacions”. Considerava que aquests dos factors no eren un mèrit de la Diputació: “l'únic mèrit” era “haver sabut utilitzar-los”.

Explicava com s'havia fet a la Diputació de Barcelona per a millorar la gestió de la hisenda provincial en referència a la confecció i a la gestió dels pressupostos provincials, p. 548:

«La situació de la nostra hisenda és, d'altra banda, ja no per comparació amb la de les altres províncies, sinó en si mateixa, sòlida i floreixent. El pressupost ordinari de 1911 conté ja la totalitat dels gastos provincials: el regisme, abusi, des del punt de vista legal, de pressupostos dobles, ordinari i extraordinari entre els quals arbitràriament, amb un simple criteri aritmètic, se dividien tots els gastos, queda clos des d'ara. El pressupost extraordinari queda reduït a la seva funció de suplir deficiències de previsió de l'ordinari i d'acollir gastos extraordinaris o noves iniciatives posteriors a la confecció del pressupost ordinari.

El pressupost d'aquesta Diputació se salda, doncs, sense dèficit; és més, tenint en compte que algunes de les consignacions generalment deixen sobrant, podem dir que

en realitat se salda amb superàvit. I no amb superàvit sobre el paper com els pressupostos de l'Estat o els de molts ajuntaments sinó amb una positiva diferència a favor entre els gastos veritat i els veritables ingressos.»

Explicava com s'havien executat els pressupostos, p. 549:

«Les partides que figuraven en el pressupost de gastos han estat activament invertides i noves consignacions també reals, també efectives, varen anar ampliant aqueix pressupost de gastos. Aquests augments en què es tradueix l'activitat de la corporació provincial durant el darrer quinquenni, sumen una quantitat important: més de tres milions de pessetes, de les quals han sigut aplicades a serveis de beneficència 1.350.000 pessetes; en carreteres i camins més de 900.000 pessetes, i el remanent en acabar el Palau de Justícia (que estava empantanegat), en començar la restauració del Palau de la Generalitat i en fundacions culturals i socials.»

Es referia a la bona situació en què es trobava la hisenda provincial, p. 549:

«La solidesa de la nostra hisenda resulta també del marge considerable que resta encara a l'única font d'ingressos: el contingent. El tipus nostre de repartiment és baix, no arriba encara al promig de les altres províncies de regisme centralitzat. Però més important, més significatiu que aquesta relació del tipus tributatiu és la relació entre la riquesa de les diferents províncies, perquè a major riquesa major potència tributària, i no pas en ordre a una ampla proporcionalitat, sinó a la força per tributar en una proporció més alta, seguint una llei de progressivitat.»

Remarcava que els serveis que es prestaven a la província de Barcelona representaven un baix cost per persona: p. 549-550:

«Ara bé, és indubtable que la província de Barcelona és una de les més riques d'Espanya. Podran altres ser més extenses, podran altres concentrar una major riquesa en valors públics; però la immensa majoria, per no dir quasi la totalitat de les províncies, estan a gran distància de nosaltres. Doncs bé, sabeu quant costa a cada habitant de la província de Barcelona l'organisme provincial, quant paga per tenir el dret de recloure els conciutadans pobres a la Casa de Caritat, els malalts a l'hospital, els boigs al manicomi, quant paga per tenir escoles on fer-se arquitecte, enginyer, i pilot, i batxiller, i capatàs agrònom, per poder circular per bones carreteres d'un cap a l'altre de la província? Pel sol fet de preguntar-vos-ho pensareu que és poc; doncs és més poc encara de lo que pugueu imaginar: tots aquests serveis, tots aquests drets, els

té per una mica més *d'un cèntim diari*, això és, menys, molt menys de lo que l'obrer més modest gasta per enterar-se de lo que ha passat al seu país el dia abans.»

Prat finalitzava aquest apartat amb una referència a la consideració financera que tenia el crèdit de la Diputació provincial de Barcelona, p. 550:

«Aquest bell estat de la nostra hisenda se reflecteix naturalment en el valor de les nostres obligacions. El capital no obra mai per mòbils de simpatia, la seva llei única és la satisfacció dels seus dos estímuls: l'interès i la garantia. Doncs bé, malgrat les causes generals, universals, d'encariment del diner a partir del crac de Nova York, malgrat les causes locals de retraïment després de la revolta de juliol, malgrat la baixa dels canvis que ha introduït en la nostra plaça valors estrangers d'interès més alt que el nostre paper, els nostres títols han baixat quasi no més que en la proporció de la baixa del regulador general dels valors espanyols de l'interior. Amb la particularitat ben digne de notar, que el desprestigi -fundat o no, no ho he de dir jo des d'aquest lloc- de l'administració municipal de Barcelona, ha influït per repercussió, però no pas tant com podíem témer, en el nostre crèdit; de tal manera que la diferència entre els tipus de cotització dels deutes provincials i municipal, insignificant a la primeria, ha anat creixent a mida que les esmentades causes generals i locals han anat actuant en la nostra plaça, fins a arribar a l'estat d'avui en què la diferència passa de sis enters.»

3. Orientacions

En aquest apartat tractava dels “gastos”, dels pressupostos, dels ingressos i de l'ordenació de “pagos”.

“Gastos”:

De la relació que hi havia entre els “gastos” i els “pressupostos”, destacava que en resultaven dos aforismes amb què es reduïen “a dos els criteris primaris, simples, fonamentals, en lluita”: un criteri, es basava en què “tot gasto públic és un mal, mentre no es demostrï lo contrari”; i l'altre criteri, es basava en què “tot gasto públic és un bé, mentre no es provi que és un mal”.

Assenyalava a quins interessos obeïen aquells dos apriorismes, p. 550:

«L'un, el primer, obeeix al sentit tradicional de la classe mitja, amb el seu individualisme, amb el seu criteri de supremacia del dret civil, amb la seva exaltació de

la propietat particular, únic dogma immutable, permanent, de la burgesia, que ha fet la revolució des de les darreries del segle XVIII.

L'altre, el segon, obeeix al sentit de supremacia invasora del dret públic, de negació del dret individual, d'exaltació de l'Estat, de primacia, sobre tots els altres, de l'interès social, en una paraula, a l'orientació socialista.»

Ressaltava les diferències que hi havia entre els dos apriorisme exposats: “tot impost, tot augment d'impost, és un progrés, perquè constitueix un grau més de socialització, una reculada del regisme clàssic de propietat particular i un avenç cap a la societat futura”.

Prat explicava quina era la seva posició personal en aquella qüestió, p. 551:

«Jo no sé de quins seria, si fos ciutadà d'un país normal, constituït; però com a ciutadà de Catalunya, d'un país en què tot lo col·lectiu està per fer, francament he de declarar-vos que em sento més prop de la segona corrent que no pas de la primera. I no pas per apriorismes socialistes ni per motius doctrinals o teòrics, sinó per submissió del meu esperit a la lliçó altíssima de les coses, de les realitats socials, per fam de civilització, per amor de Catalunya, que jo voldria veure enlairada al nivell dels pobles més cultes de la terra. [...] Per mi els homes més complets són els ciutadans dels pobles més civilitzats. Allà on els organismes públics són més forts, allà també és més fort l'individu. [...] Per mi la quantia de l'impost marca, generalment, l'altura de la civilització. Una de les diferències característiques entre els barbres i els civilitzats està en què els pobles barbres no paguen quasi res, i els pobles civilitzats paguen molt. La civilització és cara, els serveis públics són molt costosos.»

Remarcava la relació que hi havia entre els impostos que es pagaven en una societat i el seu grau de civilització, p. 551:

«I el pas d'un estat de barbàrie a un estat de civilització, d'un estat de civilització rudimentària a un estat de civilització esplendent, se marca per la creixença i el perfeccionament d'aquest patrimoni col·lectiu, d'aquest utilitatge social, i la consegüent normalització i creixença dels gastos públics i dels impostos per sostenir-los.

Per mi, mentre siguem un poble endarrerit, és necessari que els que som aquí, aquí, i els que són als Ajuntaments, en els Ajuntaments, i els que són al Parlament, en el Parlament, subordinem la nostra actuació a la realitat, ens recordem sempre que el nostre país no és un país normal, un país fet, que la nostra tasca és construir un poble, i que els períodes de construcció dels pobles són períodes d'esforç intens i de gastos

considerables, que no poden tenir altra llei que l'honrada aplicació a aquesta finalitat altíssima ni altre límit que el de la potència tributària dels ciutadans.»

Es referia a la forma d'aplicar els impostos que es recaptaven, p. 552:

«Per això la llei de correlació entre l'impost i la civilització s'ha de completar amb una altra, i és la correlació entre la civilització i l'aplicació dels cabals públics a finalitats de caràcter públic; o, en altres termes, la correlació entre la civilització i la quantia dels gastos legítims, dels gastos socialment útils fets per un país. [...] Hi ha una gradació d'utilitat, de fecunditat, que va des dels gastos ordinaris que es consumeixen dins d'un any, als gastos extraordinaris, que tenen una fecunditat transcendent a varis exercicis econòmics, que més que un gasto són una veritable inversió de capital; i dintre d'uns i altres, des dels de beneficència als d'obres públiques i cultur.»

Finalitzava l'apartat exposant què es podia fer en el futur, p. 552-553:

«Doncs bé, Les corporacions públiques són vastes societats productores de serveis públics, i hi ha dues maneres de concebre-les, dos sistemes de regir-les. Limitar-se a sostenir els gastos generals de la màquina administrativa. Tenir pocs serveis. No introduir-ne de nous ni eixamplar i intensificar els existents. Gastar lo menys que es pugui en els pocs serveis que sostinguin. Així es té un simulacre d'Estat, o una apariència de vida provincial o municipal, però els pressupostos són petits, totes les partides es mantenen estacionàries, tretes de les de personal. És un sistema, una manera.

L'altre consisteix en fer donar a la màquina administrativa el màxim de producció, d'activitat, multiplicant els serveis, millorant-los i estenent-los, introduint tots els que cauen a dins de l'òrbita de la col·lectivitat.

És clar que això imposa pressupostos majors. Mes jo us dic que allà on preval el primer sistema els contribuents acaben per no poder sostenir aqueixos migrats pressupostos, perquè són pressupostos de gastos generals només, i els pressupostos de gastos generals són els pressupostos de la fam, de l'endarreriment dels pobles.»

Els pressupostos:

Prat iniciava l'apartat dient que la “fecunditat” d'un pressupost” depenia de la “naturalesa dels gastos que l'integren“, de la “proporció entre les diferents menes de gastos” i de la “importància dels gastos generals amb relació als demés”.

Explicava quin seria el pressupost ideal, p. 553:

«[...] el que, deixant amplemment atesos tants serveis com la Diputació té capacitat legal per establir, esmerçés en gastos reproductius una quantitat molt superior a la dels gastos generals i de beneficència.»

Explicava també com es podia assolir aquell pressupost ideal, p. 553:

«[...] ha de ser l'obra conjunta, pacienta, prudentment graduada de tota la corporació; als pressupostos toca només recollir-la, subratllar-la, marcant el valor d'avenç o retrocés que, en relació als anteriors, un pressupost representa.»

Ressaltava que per a portar a terme aquella proposta es requeria un “treball previ de la formació del pressupost”, p. 553:

«[...] un estudi del caràcter dels gastos acordats per la Corporació o proposats per les comissions, a fi de determinar si són gastos ordinaris o bé extraordinaris. Tots, absolutament tots, els gastos ordinaris han de figurar íntegrament en el pressupost ordinari i amb càrrec als recursos ordinaris de la casa. Respecte d'aquests recursos, els gastos ordinaris han de tenir una primacia tan decisiva, que la necessitat de subvenir a tals o quals gastos extraordinaris, no ha de servir mai d'argument ni de causa per a rebaixar les dotacions ordinàries o suprimir-les. Només després d'atesos, i ben atesos, els gastos ordinaris, cal disposar de recursos ordinaris fins al límit del remanent, per aplicar-los al servei o dotació de gastos extraordinaris.»

Remarcava les diferències que hi havia en la formació del pressupost segons fos la naturalesa dels “gastos” que s'haguessin de satisfer, p. 553-554:

«Hi ha uns gastos que, atenent al sentit usual de les paraules, podrien ser confosos amb els extraordinaris: com és ara els que ja per la seva naturalesa no poden presentar-se més que una vegada i els que per l'excepcionalitat de les causes que els motiven (terratrèmols, epidèmies, inundacions) se presenten de temps en temps sense cap regularitat periòdica. Ni els uns ni els altres són extraordinaris en el sentit en què jo he parlat sempre aquí de gastos extraordinaris. Que vagin una sola vegada en el pressupost no muda la seva naturalesa. Com els primers, de la seva mateixa mena, n'hi haurà cada any: no serà, per exemple, el monument a Mossèn Cinto, però serà a un altre patrici, i si no és un monument, serà una fundació o un homenatge o una solemnitat no acostumada. Els altres són gastos excepcionals, però la característica essencial tant d'aquests com dels primers no és la dels gastos extraordinaris, no és la inversió en gastos de primer establiment, de serveis públics, destinats a produir una utilitat anys i anys seguits, mentre aquests serveis se prestin. La construcció d'una

carretera és un gasto extraordinari, és com la inversió de capital per un particular: els recursos que s'hi destinen no són pròpiament *gastats* sinó *invertits*; no moren, muden de forma, se converteixen en una obra que serà fecunda, prestarà utilitat, mentre la carretera estigui oberta al servei públic. En canvi, el gasto de conservació d'aquesta carretera és ordinari; els recursos que s'hi esmercen són gastats en un servei que cada any ha de renovar-se, tenen una virtualitat, una durada efímera, quasi sempre només la d'un pressupost, la d'un exercici econòmic. I aquesta mateixa diferència se dona entre la construcció i instal·lació d'un hospital, i el gasto anyal de sosteniment del mateix; entre la instal·lació d'una escola i el gasto de sostenir-la; entre la fundació d'una biblioteca (edifici i adquisicions) i el servei de personal i material de la mateixa.»

Prat presentava els canvis que es podrien fer en “l'estructura del pressupost provincial” que, al estar “imposada per la legislació vigent amb el propòsit de facilitar les comparacions i les estadístiques”, considerava que era una estructura “arcaica i confosa”, p. 554-555:

«Mentre no estigui a les nostres mans mudar-la, convindria almenys que, com a base d'un més perfecte coneixement del pressupost, en la Memòria acompanyant-lo, ampliant la iniciativa de l'actual President de la Comissió d'Hisenda, se continuessin totes les partides amb els mateixos epígrafs però distribuïdes en capítols i articles que constituïssin una classificació més racional. [...] Al formular la nova estructura s'hauria de procurar que resultessin agrupats, formant capítols diferents, els gastos generals, els que la Diputació fa per serveis de l'Estat, els de Cultura, Obres Públiques i Beneficència, i els extraordinaris d'aquestes diferents menes, a fi que d'un cop d'ull paga amidar-se sempre el valor, el grau de fecunditat del pressupost.»

Ingressos:

Prat ressaltava que dels serveis provincials es podien obtenir alguns beneficis, com succeïa en els casos de la beneficència, en què hi havien “ingressos de certa importància”; de les matrícules de les escoles provincials: que produïen “un petit ingrés”; dels “tramvies establerts en les nostres carreteres”. També seria possible obtenir-ne dels “permisos per edificar a la vora de les carreteres provincials”.

Aquestes quantitats, en el conjunt dels ingressos, tenien un abast “insignificant”. L'únic recurs de “veritable importància” era el contingent: el “repartiment entre els pobles en proporció de lo que aquestos paguen al tresor per contribucions directes i per consums”.

Prat remarcava la importància que en finances de la Diputació provincial tenien els ingressos tributaris, p. 555:

«La massa tributària, base del repartiment, no ha d'ésser, doncs, exclusivament com s'ha cregut molt temps, lo que paguen per territorial, industrial i consums, sinó que pot formar-se, a voluntat de la corporació provincial, de lo que paguen per totes les demés contribucions directes, com és ara, impost d'utilitats, de drets reals i transmissions de béns, de mines, de grandeses i títols, etc. Així mateix enlloc s'obliga a les Diputacions a usar, com usen, un tipus unitari, això és, aplicar a tots aquests impostos el mateix tipus, el mateix tant per cent; i podrien, per lo tant, gravar en proporció diferenta a les diferents contribucions.»

Explicava com es feia el repartiment dels ingressos, p. 555:

«Ben sabuda de tothom és la desigualtat tributària que hi ha entre la contribució territorial i la industrial. L'una absorbeix una part considerable del producte brut de la finca, no accepta baixes; l'altra, la industrial, imposa quotes que són quasi sempre una part alíquota poc important, sovint fins insignificant, del producte de la indústria. Això, tenint en compte que el repartiment se fa als pobles i no a grups de contribuents, usant un tipus unitari, determina una veritable injustícia. En efecte; hi ha pobles en què la tributació predominant és la contribució territorial i en què no paguen quasi res per industrial. Aquests pobles paguen a l'Estat en una proporció superior a la dels altres pobles, és a dir, que la proporció entre lo que paguen a l'Estat i la riquesa real i positiva és més alta que la proporció entre la suma integral de tot lo que paguen altres pobles de vida industrial i la riquesa real dels mateixos.»

Remarcava els efectes que tenia l'aplicació de la llei en aquell àmbit, p. 556:

«Per medi de la varietat de tipus de repartiment, segons la varietat de contribucions i utilitzant la facultat d'estendre el repartiment a algunes de les contribucions directes, no gravades fins ara, podria fer-se del repartiment un impost més justament distribuït i fins lleugerament progressiu. L'estudi dels pressupostos municipals és molt instructiu. Succeeix ara que el contingent respecte d'uns pobles representa la *tercera* part del pressupost municipal de gastos com a Santa Creu d'Olorda per exemple o la *quarta* part com en nombrosos municipis rurals, mentre, respecte d'altres, Barcelona per exemple representa una mica menys de la *catorzena part* del pressupost ordinari. Aquests municipis, amb uns pressupostos tan pobres, tan miserables, que el contingent provincial n'absorbeix la tercera o la quarta part, quan han satisfet els gastos per serveis de l'Estat, l'Estat els imposa i els obliga a fer l'organització

administrativa vigent, no poden destinar ni la més petita quantitat a guarderia rural, a recomposició dels camins, a obres d'higienització i sanitat, a ensenyança. En canvi, per a les altres municipalitats, el contingent és només un de tants gastos importants del pressupost, que deixa amplíssim marge a totes les altres atencions municipals. És clar que la quantia d'un pressupost obeeix també a l'esperit d'iniciativa i a l'educació cívica dels ciutadans, i en especial dels que dirigeixen el poble; però, tret de casos excepcionals, aquestes causes obren per un igual en els municipis de la mateixa categoria i del mateix tipus social i econòmic, i és el promig de cada tipus municipal que hauria de cercar-se i a semblant promig atendre, per aconseguir una més justa distribució de l'impost i fins un començament de progressivitat en el mateix.»

Prat finalitzava l'apartat referint-se als avantatges que suposaria assolir un repartiment més equitatiu de les càrregues fiscals, p. 556:

«L'aplicació d'aquests principis, a part de la seva justícia intrínseca, tindria un altre avantatge, el de donar al contingent una eficàcia normalitzadora de la vida social. És un fet el desequilibri que la vida moderna tendeix a establir en el cos social acumulant tota la vida en les ciutats i deixant els camps despoblats i solitaris. Aquest desequilibri porta a les perturbacions congestives que en les ciutats se produeixen, i a l'esgotament de les grans forces renovadores de la nacionalitat, que el camp atesora i amb les quals regula la circulació social, com regulen la de les aigües les congestes i els glaciars de les muntanyes. Tot lo que empobreix i despobla el camp, contribueix a augmentar semblant desequilibri i aquesta és l'obra de tot el sistema tributari espanyol, que la forma actual del contingent contribueix a agravar.»

Ordenació de “pagos”:

Prat iniciava l'apartat exposant que podia semblar que en un pressupost, com el de la Diputació que no teina dèficit, “hauria d'ésser senzillíssima i tranquil·la l'ordenació de pagos”, ja que “totes les partides de gastos corresponen a partides reals d'ingressos”, i que “hauria de ser molt senzill donar amb una mà lo que es recull amb l'altra”.

Remarcava que a la pràctica la gestió del pressupost no era tant senzilla, p. 556-557:

«La majoria dels municipis no poden pagar el contingent abans de la fi del primer trimestre. Altres, per recursos legals, de tramitació llarga, no veuen denegats o aprovats fins a fi d'any o més enllà encara, repartiments i arbitris. Altres, per canvis electorals o reformes poc meditades, emprenen mals camins, comprometen la seva situació econòmica i s'atrassen. Conseqüència d'això: durant el primer trimestre de

l'any la Diputació no pot comptar més que amb ingressos petits de l'exercici corrent, i l'ordenació de pagos passa moments de prova.»

Assenyalava que no disposar dels recursos en els moments assenyalats suposava una “falta de capital circulant”, que perjudicava i encaria els serveis. Plantejava solucions per a afrontar la manca de recursos en el moment en què es necessitaven:

- La creació d'una Caixa provincial de previsió i estalvi, p. 557:

«Els Estats poden defugir-la per medi de la creació de bancs nacionals. La Diputació, com tots els organismes públics, el necessitaria també, un banc propi: amb aquest fi, entre altres, jo insinuava temps enrere la conveniència de crear una Caixa provincial de previsió i estalvi que podria fer aquestes funcions.»

- L'arrendament del contingent provincial, pg. 557:

«[...] en condicions tals que permetessin a la Diputació, disposar cada mes, en dia determinat de la seva primera quinzena, d'una quantitat important seria també una solució a estudiar i formular».

De l'experiència en la gestió del pressupost, exposava una “deficiència” en “l'ordenació de pagos” que es podia “fàcilment curar”, p. 557:

«M'he trobat amb gastos fets per acord de la Diputació sense haver-hi consignació en pressupost de fer-los. Les dues vegades que això ha succeït, va produir-se aquesta irregularitat per un procés ben explicable. Una Comissió permanent formula un projecte, i per realitzar-lo proposa que en el pressupost pròxim se posi una partida per realitzar-lo. La Diputació aprova el projecte i acorda consignar en el pressupost la quantitat proposada. Segueix la tramitació del projecte, arriba l'hora de subhasta i la Comissió, ja dins del nou exercici, la proposa i la Diputació l'acorda. Però, entremig, s'ha fet el pressupost nou en què hi havia de figurar semblant partida i no s'hi consigna. Per això entenc que tot acord que impliqui un gasto a pagar de fondos provincials, abans d'ésser executiu, hauria de passar per comptadoria o per la Comissió d'Hisenda, a fi de precisar si hi ha consignació en el pressupost i, cas de ser-hi, si és suficient.»

Prat arribava a la part final del discurs de presentació de la memòria, p. 557:

«He acabat. Us he parlat de coses llunyanes que podem anar acostant, fent més pròximes; i de coses, que de la vostra voluntat, només, depèn que devinguin actuals, que s'incorporin de seguida a la vida catalana. En totes jo us demano que penseu, per marcar camí les unes, per realitza-les les altres.»

Exposava la importància dels reptes que s'havien d'assolir, p. 557-558:

«Marxar a la conquesta d'una major civilització és com anar a la conquesta del castell encisat de les llegendes: tota mena de monstres barren el camí. Els uns proven de treure la fe: la torre d'ivori no existeix, allà al cim espadat no hi ha l'ideal que se cerca. Els altres volen fer perdre, volen dur al camí que allunya de l'ideal. Quan s'ha triomfat dels uns i dels altres, surten les veus adormidores, les dolçors que entretenen, que distreuen, que amolleixen.

Contra tots hem de prevenir-nos nosaltres, més encara que els homes forts de les llegendes, perquè els monstres que hem de vèncer els portem a dins de l'ànima en forma de prejudicis, d'escepticisme, d'aliança sentimental, instintiva, conscient o inconscient, amb les coses que són, interessades en barrar el pas a les que devenen, a les que empenyen, que es frisen per ser.

Els obstacles més forts són també els més suaus, els que aplacen, els que difereixen les innovacions, amb l'excusa de fer-les millor o de fer-les íntegrament o de fer-ne d'altres més urgents i necessàries. La necessitat i la urgència de les coses és d'una relativitat ben subjectiva. Són judicis que depenen de les aspiracions, dels ideals, dels homes com dels pobles; que neixen del punt de vista en què cada u és o se situa.»

Es referia a les mancances que encara hi havia a Catalunya, p. 558:

«Si portem a Catalunya un pobre negre de l'Àfrica equatorial i li parlem d'ensenyança, de cultura superior, de carreteres a fer, de la casa de Maternitat, de les obres d'aquest palau, trobarà que tot això són superfluïtats, coses innecessàries, un luxe que té molta espera. Si traslladem en canvi al cor de Catalunya un ciutadà de Berlín o de París i sotmetem al seu judici aquestes qüestions, trobarà que no és possible viure com vivim, que això i molt més que això és necessari, és urgent, fins apremiant. Entre aquests dos extrems de civilització, que són els dos extrems de la cadena de la humanitat, estem situats nosaltres. Si mirem cap a la banda dels negres, trobarem el nostre estat ple de superioritat, d'excel·lències i viurem satisfets, no tindrem pressa, podrem anar meditant i discutint anys i anys totes les reformes, això sí, per no dur-les a terme mai. Si mirem cap amunt, ens trobarem mancats de tot, ens sentirem frisosos de pujar de pressa. »

Expressava quin era el seu desig de futur , p. 558:

«Aquest desig que la meva terra pugui amunt, tan amunt com pugui, d'aquesta escala de la civilització, ha dictat ara com sempre, aquí com pertot arreu, les meves paraules. Estic segur que aqueix sentiment dictarà les vostres al respondre'm.»

Prat finalitzava la presentació de la memòria demanant als diputats provincials que consideressin aquelles propostes, p. 558:

«Resta'm, doncs, només, demanar a les comissions totes que com a mocions meves les considerin; i vulguin, no pas amb gentils compliments, sinó amb dictàmens, contestar-hi.»

5.1.8 *Parlament en l'acte de rebre com a homenatge un exemplar de la nova edició de la Nacionalitat Catalana* ⁶⁴²

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat reporten en una nota⁶⁴³ el context polític en què es desenvolupà l'acte de l'homenatge celebrat en el domicili particular de Prat, que fou un acte de desgreuge com a resposta a les crítiques que se li havien fet en el darrer any.

Prat iniciava el seu discurs amb un agraïment a les persones que li havien fet lliurament de l'exemplar i a tots els catalans que havien respost a la crida realitzada. Es referia a que “tota activitat de govern innovadora” generava detractors que cridaven i injuriaven i que també generava seguidors satisfets amb l'obra feta: “Vosaltres no heu callat, i al parlar com heu parlat, m'heu enfortit a mi i heu donat un exemple educador al nostre poble”.

Exposava el sentiment que sentia com a “home de govern”, p. 560:

«Tots els homes que arriben a una funció de govern, per modesta que sigui, amb la bandera d'un ideal, fatalment han de passar un moment de fonda amargor: el

---

⁶⁴² Ibídem, p. 559-560. El document fou publicat el 24 desembre 1910 a *La Veu de Catalunya*.

⁶⁴³ Ibídem, p. 559, nota núm. 10:

«Les crítiques que Prat de la Riba i els regionalistes havien rebut dels nacionalistes republicans al diari *El Poble Català i a la Diputació*, especialment arran de les proposicions dels diputats provincials Folguera i Duran i Antoni Sunyol el 15 de febrer de 1910, debat durant el qual Santiago Gubern tornà a retreure la Creu d'Isabel la Catòlica concedida a Prat de la Riba, i els repetits fracassos electorals a Barcelona de la Lliga Regionalista obligaven el partit a revalidar el seu nacionalisme veient en perill l'hegemonia en el moviment catalanista. El mes d'abril de 1910 *La Veu de Catalunya* i la revista *La Cataluña van* començar a promoure un homenatge de desgreuge a Prat de la Riba consistent en una segona edició de *La nacionalitat catalana*, publicada per subscripció popular. El poeta Joan Maragall encapçalava la comissió juntament amb Rubió i Lluch. [...]. El 23 de desembre de 1910 la comissió entregà a Prat a casa seva -no a la Diputació- un exemplar amb enquadernació de luxe de la nova edició».

d'aparèixer davant de les multituds senzilles, com enemics del poble, de la terra, a la qual han donat tot lo que per donar tenien; de la pàtria que han arribat a estimar com una extensió més excelsa de la pròpia vida individual, com carn, però més viva, de la pròpia carn i sang, però més pura, de la sang pròpia; el d'aparèixer com a traïdors a l'ideal que cabalment llavors mateix fan triomfar.»

Referint-se a que en l'acció de govern s'havia de fer una tria de quina part de l'ideal es podia “incorporar-se de seguida a la vida col·lectiva”, Prat assenyalava la responsabilitat que tenia com a home de govern i les crítiques i les acusacions que havia rebut, pg. 560:

«Jo també, en l'òrbita modesta de les funcions per mi exercides, l'he passada, aquesta hora de dolor, i en aquesta hora vosaltres heu vingut a dir-me que no tot són negacions, que l'esperit de formació creix en les entranyes del nostre poble; heu vingut a dir-me que no estava sol, que seguís endavant, car tots vosaltres creieu que mai havia servida amb tant d'amor la nostra llengua, la nostra pàtria, com llavors en què, per servir-la, feia sacrifici de lo que un home públic més estima.»

Exposava el seu agraïment per la forma com s'havia fet el homenatge, p. 560:

«Jo vos agraeixo també la forma que heu donat al vostre obsequi. No en podíeu triar d'altre que arribés més de dret al meu cor, perquè en aquest llibre, que vosaltres heu enriquit amb l'adhesió del vostre esperit, hi ha sintetitzada en sentiments, en aspiracions, en treballs de l'enteniment, tota la meva vida passada, i, curta o llarga, segons el voler de Déu destini, aquest llibre resumirà també en sentiments i aspiracions, tota la que avui me resta viure.»

Prat finalitzava el seu parlament exposant quina seria la seva actuació a partir de llavors: “Els vostres actes i les vostres paraules han augmentat la meva força: des d'ara em sento fort de la força vostra per seguir treballant com sempre he treballat per Catalunya”.

5.2 Conclusions del capítol

L'actuació política de Prat a l'any 1910 s'emmarcava en la crisi interna que es consolidà en el si de la Solidaritat catalana i en el pacte de govern provincial que feren el mes gener la Lliga Regionalista i els partits conservadors. Aquell pacte, que va ser considerat per l'esquerra catalanista com una traïció de la Lliga, permeté que Prat, que havia estat reelegit diputat provincial, el 10 de gener fos reelegit president de la Diputació provincial gràcies al suport que li donaren els diputats dinàstics i els diputats carlins.

El 11 de gener de 1910, en el discurs que pronuncià en l'acte de presa de possessió a la Diputació, Prat ressaltava el significat simbòlic que per a ell tenia la reelecció i mostrava la seva disposició i compromís personal per a continuar l'ambiciosa obra institucional que havia iniciat. Presentava els diferents apartats en què s'havia de treballar en una "concepció integral de la missió de les diputacions": Camins i carreteres, Beneficència i obres socials, Biblioteca Nacional, Institut d'Estudis Catalans, Ferrocarrils secundaris, Escoles provincials, Institucions d'estalvi i Higiene i Policia urbana.

Els recursos econòmics que s'invertien en les obres públiques, en ensenyança i en cultura, segons Prat, contribuïen a augmentar la riquesa pública i retornaven amb escreix els recursos emprats. Uns exemples de l'obra de cultura que es proposava completar eren els treballs de formació de la Biblioteca Nacional i la proposta d'ampliació de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC). La Biblioteca Nacional era "un instrument de cultura" que no podia faltar en "cap país digne del nom de civilitzat". La creació de l'IEC assenyalava el començament del període de la "internacionalització de la llengua catalana" i de "la consagració de la llengua catalana com a instrument de canvi en la vida científica universal".

L'elecció dels diputats Sostres, dinàstic, i Micó, del partit carlí, per a destacats càrrecs en l'administració provincial, en detriment dels diputats republicans autonomistes, originà un procés de desprestigi de l'actuació política de Prat i de l'actuació de la Lliga Regionalista. En aquell context, Prat inicià una estratègia política d'acostament al Govern espanyol amb l'objectiu de facilitar que s'aprovés una llei que possibilités la creació de Mancomunitats.

La Veu de Catalunya publicava el 4 de maig de 1910, en el marc de la convocatòria de les eleccions generals legislatives que s'havien de celebrar el 8 de maig de 1910, un manifest que la Lliga Regionalista adreçava als ciutadans de Barcelona. En el manifest, escrit per Prat,

s'admetia la greu crisi que s'havia produït en el moviment de la Solidaritat Catalana i l'extrem grau de desunió que hi havia entre les forces polítiques catalanes. Es reconeixia públicament que la "qüestió catalana" estava perdent el protagonisme polític que va arribar a tenir: "De capitalitat espiritual d'Espanya hem esdevingut altre cop província".

Des de la Lliga Regionalista, reafirmant la seva personalitat catalana i fent una crida als electors per a la dignificació del seu sufragi, es defensava en aquelles eleccions les reivindicacions que formaven el programa del Tívoli: la creació d'un organisme regional amb autonomia per atendre a les obres públiques i a la ensenyança, la "suavitació de les lluites polítiques, socials i religioses" i el "predomini espiritual de Catalunya i de Barcelona". La proposta política de la Lliga es presentava com "bandera de pau, de tolerància, de ciutadania" i com bandera d'engrandiment de Barcelona, bandera de pàtria".

El novembre de 1910, a la memòria que llegí a la Diputació Prat exposava l'obra que s'havia iniciat en els àmbits de la cultura, de la beneficència, de les obres públiques i de la hisenda provincial i proposava la tasca que encara s'havia de realitzar. Destacava que aquella era una obra que es proposava fer "per fam de civilització", "per amor de Catalunya" i per veure el poble català enlairat al nivell "dels pobles més cultes de la terra":

«L'obra és urgent. A més d'urgent, és vasta. Comprèn institucions de producció i institucions de difusió: unes que fan, creen la cultura, altres la transmeten, la fan arribar al major nombre. És a dir, institucions científiques i institucions d'ensenyança.»

Prat era conscient de que per assolir aquells objectius, que constituïen l'obra de govern que diferenciava els pobles "barbres" dels pobles "civilitzats", es necessitava tenir organismes forts i també es necessitava disposar de recursos econòmics suficients:

«I el pas d'un estat de barbàrie a un estat de civilització, d'un estat de civilització rudimentària a un estat de civilització esplendent, se marca per la creixença i el perfeccionament d'aquest patrimoni col·lectiu, d'aquest utilitatge social, i la consegüent normalització i creixença dels gastos públics i dels impostos per sostenir-los.»

La memòria finalitzava expressant quin era el desig de futur que guiava el seu projecte: "Aquest desig que la meua terra pugui amunt, tan amunt com pugui, d'aquesta escala de la civilització, ha dictat ara com sempre, aquí com pertot arreu, les meves paraules".

El 23 de desembre de 1910, una comissió de personalitats catalanistes, presidida pel poeta Joan Maragall, lliurà a Prat, en un acte íntim, un exemplar amb enquadernació de luxe de l'edició popular d'homenatge que es féu de *La Nacionalitat Catalana*. Prat en un breu parlament mostrava el seu agraïment per l'homenatge que li feien i ressaltava l'encert que havien tingut en promoure la reedició de l'obra en què havia sintetitzat els seus sentiments i les seves aspiracions:

«Jo vos agraeixo també la forma que heu donat al vostre obsequi. No en podíeu triar d'altre que arribés més de dret al meu cor, perquè en aquest llibre, que vosaltres heu enriquit amb l'adhesió del vostre esperit, hi ha sintetitzada en sentiments, en aspiracions, en treballs de l'enteniment, tota la meva vida passada, i, curta o llarga, segons el voler de Déu destini, aquest llibre resumirà també en sentiments i aspiracions, tota la que avui me resta viure.»

Finalitzava el parlament dient que aquell acte el reafirmava per a continuar la seva tasca: “Els vostres actes i les vostres paraules han augmentat la meva força: des d'ara em sento fort de la força vostra per seguir treballant com sempre he treballat per Catalunya”.

En els exemples de l'obra de Prat que hem destacat es pot copsar que com a home de idees, mantenia els principis que havia exposat a *La Nacionalitat catalana*, l'obra en què formulà la seva concepció doctrinal del nacionalisme català; que com a home de partit, continuava considerant que en el programa del Tívoli es condensaven les aspiracions de Catalunya i que la Lliga Regionalista era la força política que estava compromesa en defensar-los i assolir-los; i que com a home de govern, es proposava continuar realitzant l'obra iniciada el 1907 a la Diputació provincial de Barcelona.

En el conjunt de l'obra institucional de govern que es proposava realitzar Prat des de la Diputació, obra limitada a l'àmbit de la província de Barcelona, estava ja pràcticament dissenyat l'abast del conjunt de l'obra de govern que després, amb la creació de la Mancomunitat, pogué portar a terme en el conjunt de Catalunya: en el pensament de Prat, la tasca de millora cultural i material que s'estava realitzant des de la Diputació de Barcelona, institució que representava la divisió administratiu més gran en què estava dividida Catalunya, era una obra que tenia la voluntat d'estendre al conjunt del territori català.

PART SEGONA:

L'ACTUACIÓ POLÍTICA I L'OBRA DE PRAT DE LA RIBA DE 1905 A 1917

CAPÍTOL VI:

L'ACTUACIÓ I L'OBRA DE 1911 A 1912

6. L'ACTUACIÓ I L'OBRA DE 1911 A 1912

En aquest capítol presentem l'actuació i l'obra escrita de Prat de la Riba en el període 1911-1912.

6.1 L'any 1911

De la posició política que mantingué la Lliga Regionalista, en l'àmbit de la política espanyola, es de destacar el suport que es donà a la política que seguí el Govern espanyol en l'ocupació militar de la zona de Protectorat que fou adjudicada a Espanya. La Lliga, a diferència d'altres partits polítics, manifestà el seu suport a la decisió del Govern d'iniciar la segona campanya del Marroc que començà el mes de setembre de 1911.

A l'àmbit de Catalunya, el 13 de març es celebraren eleccions provincials. El 3 de maig, Prat, que havia estat reelegit diputat provincial, fou reelegit president de la Diputació provincial de Barcelona amb el suport dels diputats dinàstics..

De la tasca presidencial de Prat a la Diputació provincial es de destacar la reorganització de l'Institut d'Estudis Catalans en tres seccions: la Històric-Arqueològica, la Filològica i la de Ciències. L'abril de 1911, Prat presentà la *Memòria del President en la creació de dues noves Seccions de l'Institut d'Estudis Catalans*, amb què destacava que es pretenia ampliar els camps de l'obra de cultura que s'estava duent a terme:

- La secció Filològica, que es dedicaria als treballs filològics i a l'estudi de la llengua catalana, actuaria com un centre que treballaria per a la cohesió de la llengua. A Catalunya, igual que succeïa en els pobles "espiritualment colgats per un cataclisme històric durant segles", hi havia una "anarquia" en l'ús de la llengua i faltava reiniciar una tradició literària. Aquells objectius es podien assolir amb el coneixement dels grans mestres i el "coneixement total de totes les formes comarcals o regionals de l'idioma".
- La secció de Ciències es dedicaria al conreu de les disciplines científiques. Prat, que mostrava la seva confiança en el resultat de la investigació científica per a l'avenç de la indústria i l'economia catalana, considerava que la ciència representava la riquesa pública del futur de Catalunya.

L'any 1911, es reprengué el procés iniciat per les quatre Diputacions provincials catalanes per aprovar les Bases amb què es sol·licitaria la creació d'una Mancomunitat regional. Les Bases aprovades foren presentades a Canalejas, president del Govern, en un acte en què Prat pronuncià un discurs de presentació de les Bases i dels objectius que es podrien assolir.

6.1 El procés que es seguí per acordar sol·licitar la creació de la Mancomunitat

A la Diputació provincial de Barcelona es presentaren dos proposicions relacionades amb la creació d'un organisme administratiu únic que abastés tot l'àmbit de Catalunya:

- En una proposició, presentada per Folguera i Duran, Verdaguer i Callís, Sansalvador i Antonio Suñol, es demanava que les quatre Diputacions provincials catalanes manifestessin la seva opinió sobre la necessitat de crear un organisme únic.
- En un altra proposició, presentada per Duran i Ventosa, es sol·licitava que les quatre Diputacions provincials catalanes estudiessin conjuntament un projecte de Bases per a la constitució d'un organisme representatiu de Catalunya.

Les dos proposicions, en tractar d'una qüestió coincident, foren englobades en una sola que fou presentada per a votar-la a la sessió provincial del 30 de març. La proposició, que finalment fou aprovada, estava en consonància amb la proposta que el mateix Prat ja havia presentat el 1906⁶⁴⁴ a la Primera Assemblea de Diputacions provincials d'Espanya.

Després que el mes de maig Prat fou reelegit president de la Diputació, la proposició aprovada per la Diputació provincial de Barcelona seguí la tràmitació:

- El 20 de juliol, es reunien a Barcelona els delegats de les quatre Diputacions i es formava una ponència integrada pels presidents de les respectives Diputacions.
- A Prat, que formava part de la ponència, se li encarregà la redacció d'un avantprojecte de Bases per a la formació d'una Mancomunitat supraprovincial.
- El 26 de setembre, es reuní la ponència formada pels presidents de les quatre corporacions provincials catalanes per a examinar el document preparat per Prat.
- Com a resultat del treball de la ponència, s'encarregà a Prat que redactés, amb les modificacions acordades a la reunió, el document definitiu de Bases per a la creació de la Mancomunitat.
- El document de Bases acordat fou enviat a les respectives Diputacions per a la seva discussió i posterior aprovació..

---

⁶⁴⁴ La Primera Assemblea de Diputacions provincials d'Espanya es celebrà a Barcelona l'any 1906. La proposta de Prat fou considerada en el sentit de demanar que les províncies veïnes, per acord de les Diputacions o de la majoria dels Ajuntaments, poguessin formar Mancomunitats que rebrien la concessió de funcions i de medis econòmics per part del Govern de l'Estat.

- El 16 i 17 d'octubre, tingué lloc una Assemblea de delegats de les quatre Diputacions catalanes en què es discutiren i s'aprovaren les Bases presentades.
- Les Bases aprovades a l'Assemblea de delegats foren presentades a les quatre Diputacions per a ser aprovades⁶⁴⁵, tràmit que es complí entre els mesos d'octubre i novembre.

6.2 La presentació de les Bases acordades al president del Govern

El 8 de desembre de 1911, una comissió formada per Prat de la Riba, delegats de les quatre Diputacions provincials catalanes i parlamentaris catalans presentaren les Bases aprovades a José Canalejas, president del Govern.

Destaquem alguns dels punts del discurs que Prat pronuncià en l'acte de presentació de les Bases:

- Les Bases no eren l'obra d'un sol partit i tots els partits catalans, amb una sola excepció, havien consensuat la proposta de Bases.
- Les Bases obtingueren el vot unànim de les quatre Diputacions catalanes i de la majoria dels municipis catalans i havien estat acceptades pels representants parlamentaris catalans.
- L'aprovació unànime de la proposta era una demostració de la capacitat del poble català per a aspirar a les més altes funcions de "selfgovernment".
- Es posava de manifest que, tot i que la divisió territorial provincial responia a la uniformitat del sistema polític i econòmic, en la realitat viva del poble català havia perdurat el sentiment i la consciència de ser una unitat psicològica i econòmica indestructible.
- Les Bases, en la part que es relacionaven més directament amb l'organització de l'Estat, responien a una incipient fórmula de descentralització que es basava en la delegació de funcions en matèria de obres públiques, cultura i beneficència.

Prat, per la moderació de la fórmula que es presentava des de Catalunya i per la transcendència que tindria en la millora de l'administració dels recursos públics, expressava que havia dipositat grans esperances en la realització dels objectius que es proposava obtenir amb la mancomunitat dels serveis. Atenent a la altíssima conveniència que tenien les Bases,

---

⁶⁴⁵ La proposta de Bases que es posà a votació, atès el diferent pes de les forces polítiques que hi havia a les quatre Diputacions catalanes, fou aprovada amb el vot favorable de la Lliga Regionalista i dels liberals dinàstics i amb l'oposició dels diputats radicals lerrouxistes.

tant per a Catalunya com per a Espanya, demanava al president del Govern que aquelles esperances no es convertissin en desenganys.

L'acollidora actitud que per part de Canalejas trobà la comissió catalana fou interpretada com un bon símptoma per a la posterior acceptació de la proposta que havien presentat. Antonio Barroso y Castillo, ministre de la Governació, s'encarregà de la redacció d'un projecte de Mancomunitats que després es presentaria a les Corts per a la seva tramitació.

6.3 L'obra de Prat

En aquest apartat presentem l'obra de Prat corresponent a l'any 1911, que està formada per 16 documents: 9 articles publicats a *La Veu de Catalunya*, 1 esborrany d'article, 1 memòria, 1 discurs, 1 ressenya de discurs, 1 nota, 1 proposició i 1 informe (conclusions).

6.1.3.1 *L'evolució del nacionalisme republicà*⁶⁴⁶

Prat, en aquest article, que s'emmarcava en la estratègia política que estava seguint la Unió Federal Nacionalista Republicana (UFNR), exposava que el nacionalisme republicà estava abandonant les reivindicacions que s'havien plantejat des del catalanisme.

Ressaltava que els components de la UFNR, que eren “una massa important de catalanistes”, com a conseqüència d'unir a “l'ideal de Catalunya” el de la “república” estaven orientant la seva col·laboració amb els “partits espanyols” a una “acció purament espanyola”.

Assenyalava que fins llavors no s'havia donat aquell tipus de dependència, p.563:

«Mentre la bandera enlairada era només la nacionalista, la de Catalunya, els partits catalans catalanistes no tenien res de comú amb els partits espanyols, no hi havia bases per a una integració. Eren agrupacions independents, que podien aliar-se, pactar coalicions, quan quelcom de les reivindicacions catalanes fos acceptat i s'hagués de treballar conjuntament per aconseguir-ho, però servant sempre en tot lo demás la seva independència, la llibertat d'acció plena i complexa.»

Mentre que de la “coalició amb partits espanyols”, en resultava “necessàriament un progrés per a la causa de Catalunya” en termes d'extensió del “seu pensament polític”, amb aquella nova situació les conseqüències no beneficiarien “l'ideal de Catalunya”, p.563:

---

⁶⁴⁶ Enric Prat (2000). *Obra completa. 1906-1917*. Op. citat, p. 563-565. L'article fou publicat el 13 gener de 1911 a *La Veu de Catalunya*.

«Però, un cop proclamats altres principis, altres reivindicacions generals, ja amb els partits espanyols hi havia una base estranya a Catalunya, estranya al problema català, per entendre i fer acció conjunta; ja l'ideal de Catalunya podia quedar arraconat, posat de banda, reduït a modalitat local; ja era possible integrar-se a dins d'un partit espanyol subjectant-se a la seva direcció i disciplina.»

Prat es referia a les actuacions de l'esquerra catalana, p.563:

«No ha empeltat en el partit republicà espanyol res del seu nacionalisme, no ha obtingut d'ell el reconeixement, l'acceptació de cap de les reivindicacions catalanes; s'hi ha sumat per ésser republicà, com a republicà i amb vistes a treballar per la República. Catalunya ha quedat enfora: no ha estat qüestió d'ella ni dels seus interessos.

I hem vist sotmetre's mansament a semblant tàctica, que és una abdicació de tot el sentiment nacionalista, no pas als evolucionistes i oportunistes procedents de la Lliga solament, sinó també homes de la Unió Catalanista que varen fer una primera dissidència per a oposar-se a una possible intel·ligència amb forces polítiques espanyoles feta a base de concessions autonomistes a Catalunya. Així fan aquests homes avui per la república, lo que ahir consideraven criminal fer en interès exclusiu de la causa catalana.»

Exposava com es podia defensar l'ideal nacionalista, p.564:

«L'ideal de donar a una Nacionalitat el dret de governar-se a si mateixa ha de ser forçosament independent de la forma de govern del conjunt dels pobles en què la Nacionalitat hagi de conviure en el pervindre».

Posant l'exemple del poble noruec, explicava què es volia per a Catalunya, p.564:

«Cal advertir que això encara només pot dir-se teòricament, doctrinalment; perquè qui estimi de debò la seva pàtria i sigui efectivament nacionalista no sacrificarà mai l'ideal de la llibertat nacional, per a distingir entre Monarquia o República, com ho demostraren els separatistes noruecs, que, amb tot i ser quasi tots republicans, optaren per renunciar a la República, quan compregueren que sols obtindrien la seva independència de Suècia constituint en el seu país una nova Monarquia... Però molt menys encara, potser, quan se refusa el separatisme; quan, com en el cas dels nacionalistes, se comença per declarar categòricament que es vol mantenir Catalunya dintre d'Espanya, demanant-se solament que l'Estat espanyol li reconegui els drets de la Nacionalitat.»

Proposava la tàctica que es podia seguir sense haver de refusar el règim monàrquic, p. 564

«Dintre d'aquest criteri, la barreja dels mots Nacionalisme i República, era un contrasentit. De voler-se el reconeixement de la Nacionalitat, per què empenyar-se en refusar-lo de la Monarquia, per compte de treballar, per avançar-lo d'aquesta mentre regeixi, sense perjudici d'imposar-lo a la República, si demà s'implantés?».

Prat es plantejava què podia succeir a partir de llavors, p.565:

«Ara, lo que hi ha és que no pot dir-se massa de pressa el resultat que tot això tindrà. Si la República estigués a punt d'establir-se potser fóra bo que els republicans catalans hi portessin solucions pròpies, i encara que no hi portessin la integritat del sentit catalanista, poguessin contribuir a donar una forma relativament regionalista a la futura República. Però entretant, si la República no ha de venir, i no sembla pas per ara que s'acosti, no serà tot això una distracció dels ideals catalanistes, esfumant-los en la il·lusió republicana, i dificultant, en la quimera d'aquesta, la realització paulatina dels ideals de Catalunya? »

Finalitzava l'article remarcant el significat que tenia l'actuació de la UFNR, p.565:

«Per ara, almenys, la història d'aquesta evolució del nacionalisme, des de l'aparició formal de la Unió Federal, fins a la seva immersió en la «Conjunció republicana-socialista» ha vingut assenyalada només per l'oblit, pels governs i pel Parlament, de tota satisfacció a les reivindicacions de Catalunya.»

6.1.3.2 *Epíleg. La santa continuació*⁶⁴⁷

Prat, en aquest article, que adreçava a la joventut catalanista, destacava que les noves generacions mantenien els ideals que conformaven la personalitat de Catalunya com a poble.

Els compiladors de l'*Obra completa* reporten en una nota⁶⁴⁸ que aquest article era la versió catalana d'un article publicat a *La Cataluña*.

Iniciava l'article referint-se a l'actuació que podria realitzar la joventut, p. 565:

---

⁶⁴⁷ Ibídem, p. 565-567. L'article fou publicat e 14 gener de 1911 a *La Veu de Catalunya*.

⁶⁴⁸ Ibídem, p. 565. Nota núm. 2: "Versió catalana del mateix article publicat a *La Cataluña* per a un número extraordinari dedicat a l'ideal i l'activitat de la joventut catalanista en el moment actual".

«Jo voldria, després d'aquestes paraules escrites per al jovent, que pot continuar o destruir l'obra nostra, tractar, una per una, de totes les qüestions fonamentals entre nosaltres plantejades: nacionalisme, estatisme, intervencionisme, imperialisme, llengua catalana, democràcia, classicisme, tecnicisme, problema escolar, cultura...»

Exposava el seu desig de trobar “tot el pensament” dels homes de la seva generació en els “ideals” i “els sentiments” de la joventut, p. 565-566:

«Jo voldria anar seguint, amb amor i orgull en els trets de la vostra fesomia, l'obra del nostre apostolat i descobrir, amb penediment en les errades i les desviacions vostres, el segell dels nostres errors o dels propis mancaments.»

Exposava a la joventut catalanista la seva convicció de que, “en conjunt”, l'obra de la seva generació continuava “substancialment” en l'obra de les noves generacions, p. 566:

«Jo he trobat en vosaltres, en les vostres paraules d'ara, els batecs de l'ideal que a nosaltres ens ha fet moure, l'impuls que nosaltres hem abrandat. Jo, aquest sentit de continuació, l'he vist amb fonda complacència més fort en els més forts d'entre vosaltres, en els de major individualitat, de més potència innovadora, en els que caracteritzaran la generació vostra, marcant-la amb les característiques, de llur personalitat vigorosa.»

Ressaltava la col·laboració que hi havia entre les diferents generacions en la realització d'aquella obra de “creació col·lectiva”, p. 566:

«Com més real i viva és aquesta continuació, com més íntimament entronquen unes generacions amb altres, sense solució en la continuïtat, sense buits que facin perdre llur contacte, més intensa i accelerada i fecunda és l'activitat dels pobles.»

Exposava la forma en què es podia realitzar aquella tasca, p. 566-567:

«També en el món de les societats la gradació de perfecció se correspon amb una gradació en l'extensió i la intensitat de l'articulació entre tots els elements constitutius del poble. A baix de tot hi ha el poble de circulació interior rudimentària, en què els homes d'unes comarques ignoren els de les altres comarques, els d'unes classes ignoren els de les altres classes, els d'una generació, els de les altres generacions, i uns i altres ignoren els dels altres pobles i les altres races. A dalt de tot hi ha el poble ideal, de solidaritat encesa amb els demás pobles i races, de solidaritat viva entre tots els seus components, presents i passats, entre totes les classes i comarques i activitats i mentalitats i generacions que són o han sigut; el poble de sensibilitat tan accentuada,

de transmissibilitat tan perfecta que a dintre seu totes les energies irradien i se comuniquen sense pèrdues de força apreciables des del centre on naixen a tots els altres.»

Finalitzava l'article remarcant què esperava del jovent catalanista, p. 567:

«Un home, una generació, són un moment en la vida d'un poble, un moment que no deixa rastre si no continua ni és continuat. La Santa Continuació - que vosaltres honoreu- fecunda els homes, les generacions, els pobles. Per això, és aquesta paraula vostra - que tradueix la unitat activa de la nostra vida- la que escric al final d'aquestes paraules vostres d'ara, com esperança i camí alhora de fecunditat, per vosaltres i per Catalunya i pels ideals de generós imperi que a Catalunya comencen a descloure's.»

6.1.3.3 Apunts sobre la situació dels malalts mentals mantinguts al manicomi de Sant Boi per la beneficència provincial⁶⁴⁹

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat expliquen en una nota⁶⁵⁰ la procedència i el context en què s'emmarcava aquest document en què tractava de l'atenció dels malalts mentals

A banda d'aquest document, Prat també es referí a aquesta qüestió en altres documents⁶⁵¹.

---

⁶⁴⁹ Ibídem, p. 567-569.

⁶⁵⁰ Ibídem, p. 567-569. Nota núm. 3:

«APR, ANC, prest. v, C 6/16. Transcripció del manuscrit. Arran de les denúncies contra el manicomi de Sant Boi, regit pels hospitalaris de Sant Joan de Déu, Prat de la Riba va haver d'encarregar el 8 d'agost de 1910 una inspecció a tres metges independents: Villa, Coroleu i Ferrer, que presentaren la seva memòria el 30 de novembre on confirmaven la base de les denúncies. El manicomi de Sant Andreu, que no depenia dels religiosos que regien el de Sant Boi, també apareixia a l'informe perquè la Diputació hi tenia alguns malalts de beneficència. Aquests apunts de Prat de la Riba, que resumien la memòria dels metges, serviren per a preparar l'escrit que es reproduïx a continuació i que acompanya la memòria dels metges, tramesa a la Comissió de Governació de la Diputació per a elaborar el dictamen corresponent.»

⁶⁵¹ A l'*Obra completa* hi ha constància que Prat l'any 1911 es referí en 3 ocasions més a la qüestió de l'atenció dels malalts mentals (en 2 textos mecanografiats i en 1 article):

- *Conclusions derivades de l'Informe sobre l'atenció provincial dels dements pobres, 27 gener 1911* (text mecanografiat).

La denúncia del tracte que s'oferia als internats en el manicomí de Sant Boi tingué una notable repercussió en l'opinió pública i originà un seguit d'actuacions a l'àmbit de participació de la Diputació provincial, a la premsa i en mítings polítics.

En estar format aquest document per unes notes, optem per reproduir-lo íntegrament, p. 567-569:

«St. Boi. - Edificis nous, bons, excel·lent impressió. Els vells són antihigiènics: alguns tenen aspecte de la *presó vella*.

17 setembre. N. de boigs 504 h. 409 d. = 913.

Assistència facultativa. - Deficient: hi ha cinc metges per 1.493 reclusos. Hi ha d'haver un metge per cada 100 o 150 malalts.

Tractament: no se'n dóna. És un asil de reclusió, no un manicomí.

Indivisió dels malalts. - No estan agrupats per seccions basades en l'afinitat de les malalties mentals, sinó que la classificació és feta pel personal subaltern atenent sobretot a les exigències del local.

Malalts perillosos. - Pavelló com una presó, poc personal vigilant, celles de càstig.

Epilèptics. - Separats dels anteriors per un filat. Han de presenciar els atacs d'aquests.

Anormals. - Haurien de ser trets del manicomí (imbècils, cretins, idiotes n'hi ha 43).

Lo mateix cal dir dels vells decrepits, que són en gran nombre.

Servei. - Deficient: pocs vigilants.

Treball dels alienats. - No obeeix a cap direcció mèdica. Només treballen en utilitat i benefici de la casa. No hi ha tallers. Els malalts estan ociosos en sa majoria.

Alimentació. - Regeix el sistema d'alimentació única per a tots els malalts. És deficient.

Ingrés. - La tramitació actual, llarga com és, perjudica el malalt i la Diputació.

Malalts que tractats de seguida s'haurien curat, se fan crònics.

Malalts curats. - 140. No tenint històries clíniques, se basen en la curta observació que ha donat la inspecció.

Malalts que no devien haver ingressat. - 20% = 180. Vells, decrepits, valetudinaris, etc., que havent arribat a un grau de demència o debilitat orgàniques extremes, són inofensius i incapaços de reaccionar, no reclamen tractament de cap mena: el seu lloc és un asil general de beneficència, no un Manicomí. Així mateix, hauríem de treure els anormals dels dos sexes que representen un *deu per cent del total* (més de 80).

Malalts de fora província. - Diu que n'hi ha.

- *A cada u lo seu* (article publicat el 8 de març de 1911 a *La Veu de Catalunya*).

- *Els turments de Sant Boi. Melodrama electoral del senyor Gubern* (document manuscrit).

Producte del treball dels alienats. - Construcció de l'Església i pavelló de pensionistes; porters, farmàcia, barberia, horta, servei de criats. Enterros. - Se paguen per la família i per la Diputació.

Sant Andreu. - Els serveis funcionen amb regularitat i exactitud. Falta el servei electroteràpic.

Estadístiques. -

Informació de la Diputació de Lleida.

Sistema de l'exèrcit.

Organització d'aquest servei. - Abans se creia que els alienats eren malalts incurables, el manicomi era un dipòsit de desferra humana. Avui no.

Hi ha d'haver un Institut d'Observació. Allà es fa la tria dels malalts: seria al mateix temps centre d'estudis. Quan a judici del metge la malaltia fos crònica o incurable, s'usaria l'assistència *familiar* i les colònies agrícoles.

Assistència familiar. - És més convenient al malalt i més econòmic (84 cèntims, 90, 50, segons les localitats i països). Un 30% dels reclosos a St. Boi podrien ser cuidats així.

Colònies agrícoles i industrials. - És més convenient també i econòmica. A [nom il·legible] (Bremen) 37 francs més; a Gant (489 malalts), 96 cèntims dia, a Hannover 337 francs l'any; a Dalldorf (Berlín) promig de 15, 30 fr. mensuals.

Patronat pels que surten.»

6.1.3.4 *Conclusions derivades de l'Informe sobre l'atenció provincial dels dementats pobres, 27 gener 1911*⁶⁵²

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat fan constar en una nota⁶⁵³ la procedència d'aquest document, que també s'emmarcava en la qüestió de l'atenció als malalts mentals.

En la redacció d'aquest document, datat el 27 de gener de 1911, Prat utilitzà els "*Apunts sobre la situació dels malalts mentals mantinguts al manicomi de Sant Boi per la beneficència provincial*".

Aquest document acompanyava una memòria, redactada pels metges Villa, Coroleu i Ferrer, que fou enviada a la comissió de Governació de la Diputació amb la finalitat d'elaborar el corresponent dictamen.

Prat, després d'explicar per què havia encarregat la memòria als metges, plantejava les solucions que, en l'àmbit de l'organització facultativa i administrativa, es podien adoptar per a

---

⁶⁵² *Ibidem*, p. 569-573.

⁶⁵³ *Ibidem*, p. 569. Nota núm. 4: "APR, ANC, prest. v, C 6/16. Text mecanografiat".

solucionar els problemes detectats. Les solucions a adoptar es presentaven en forma de proposta d'acord que formulava la presidència a la comissió de Governació per a que aquesta formulés el seu dictamen.

Prat es referia a l'encàrrec de la memòria i al dictamen de la comissió de Governació de la Diputació provincial, p. 569-570:

«Per més que l'acord de la Comissió provincial de 8 d'agost de 1910, ratificat per la Diputació, va autoritzar-nos per a organitzar la inspecció del servei provincial de dementats, vaig entendre que devia prèviament demanar a facultatius especialistes un estudi dels sistemes usats per altres institucions en aquesta mateixa mena de serveis, al mateix temps que un informe sobre les deficiències i els inconvenients de l'estat actual, caracteritzat per una falta total d'organització provincial i de garanties per part de la Diputació.

Els metges designats per aquesta Presidència, Srs. Villa, Coroleu i Ferrer, han concretat en una memòria el resultat del seu estudi, i llegida tal memòria, aquesta Presidència ha entès que tant per estar en el moment actual oberta la Diputació com per aparèixer plantejats en la mateixa altres problemes, deu passar l'estudi i la resolució de totes les qüestions plantejades a la Corporació provincial, per medi del corresponent dictamen de la Comissió de Governació.»

Ressaltant que creia un deure “correspondre a la confiança de la Comissió Provincial i de la Diputació”, exposava el seu criteri personal “sobre els extrems a resoldre” i sobre les mocions que havia formulat en la “darrera Memòria al Cos provincial”, p. 570:

«Aquestes mocions de la Presidència plantegen en primer terme -i l'informe facultatiu referma tristament les presumpcions en què es fundava- el problema de l'organització d'aquest importantíssim servei provincial. Entenia i segueix creient aquesta presidència que hi ha d'haver una inspecció o direcció facultativa i una inspecció administrativa; aquesta per a investigar la pobresa dels malalts especialment; aquella per a intervenir en les entrades, inspeccionar el tractament i decretar les sortides. Entenia també, i entén, que hi ha d'haver un asil provisional per solucionar el problema legal de les sortides temporals, en la Memòria Presidencial exposat, al mateix temps que el de la secció dels malalts i tractament d'urgència dels mateixos, indicat pels facultatius.»

Proposava que, “mentre ofertes rebudes d'una institució benemèrita no arriben a estat de maduresa suficient per a permetre una instal·lació definitiva”, aquest “asil provisional o clínica d'observació” es podia instal·lar “de moment” a l'Hospital Clínic o a Sant Andreu.

Remarcava la necessitat de treure alguns interns dels manicomi, p. 570-571:

«Una altra cosa indiquen els facultatius, i és que han de treure's del manicomi, per no ésser malalts propis del mateix, els vells decrepits, idiotes, cretins, atrassats, que passen de dos-cents. També fan una indicació respecte dels epilèptics. És difícil traslladar aquests malalts per la insuficiència de la Casa de Caritat, per això de moment i mentre no s'amplia, s'hauria e tancar la porta a noves entrades d'aquestes categories.»

Prat presentava al “Sr. President de la Comissió de Governació” unes mocions en forma d'acord, p. 571-573:

A.- Se convocarà a la Direcció del manicomi de Sant Boi, per a donar-li trasllat de les denúncies formulades respecte de la manera com se presta el servei de dements en aquell establiment, i un cop escoltada se proposarà de seguida la resolució que procedeixi.

B. - Previngui's a la Direcció dels Manicomis de Sant Boi i Sant Andreu que s'abstinguin en lo successiu d'admetre vells decrepits, idiotes, imbècils i anormals.

C. - Nombri's amb caràcter temporer o interí personal per a la inspecció facultativa, que pugui, baix la seva responsabilitat, decretar la sortida dels malalts curats.

D. - Procedeixi's per la Inspecció Administrativa, quan estigui constituïda, a una completa revisió dels expedients de pobresa dels malalts actualment reclosos a càrrec de la Diputació.

E. - El servei de dements pobres d'aquesta Diputació se prestarà de conformitat a les prescripcions següents:

1. - Seran objecte del servei benèfic provincial de dements, els pobres naturals d'aquesta província o empadronats en la mateixa durant deu anys seguits que sofreixin una malaltia mental, amb excepció dels anormals, decrepits, idiotes, cretins, atrassats, els quals no tenen la consideració de dements, i hauran d'ésser auxiliats en els asils generals de beneficència.

2. - S'institueix un Asil d'observació, una direcció facultativa del servei provincial de dements i una inspecció administrativa del mateix.

3. - L'Asil provisional o d'observació estarà baix la immediata direcció tècnica i administrativa de la Diputació. S'establirà, si és possible a Barcelona mateix, i si no fos possible, en locals especials de la casa o institut que faci el servei general de dements provincials. En aquest asil se farà la selecció dels malalts, que sortiran del mateix per a tornar a les seves famílies o ingressar en el manicomi quan procedeixi i hagin complert els requisits per l'entrada definitiva o ser destinats a l'assistència familiar, segons disposi la direcció facultativa.

4. - La Direcció facultativa estarà composta d'un Metge director i tres facultatius més, que ingressaran en el càrrec després de demostrar la seva suficiència en l'especialitat psiquiàtrica. Tindran al seu càrrec l'Asil d'observació així com la inspecció dels reclosos en el Manicomi o dels tractats per assistència familiar.

5. - Presentada una instància acompanyada del certificat d'un Metge formulant el diagnòstic del malalt que hagi de recloure's passarà immediatament a la inspecció administrativa d'aquest servei, sense esperar a la presentació de tots els altres documents i certificacions que la legislació vigent determina. Aquests hauran d'ésser presentats, però la presentació podrà fer-se amb posterioritat.

6. - La certificació facultativa haurà de comprendre els dades i les indicacions que amb caràcter general assenyalen a la direcció facultativa provincial d'aquest servei.

7. - L'Inspector administratiu procedirà a la investigació de l'estat de fortuna del malalt i de les persones obligades per la llei a auxiliar-lo, i formularà per escrit el seu dictamen favorable o contrari a la declaració de pobresa, i en cada cas de semipobresa assenyalant la gradació de la mateixa.

8. - En vista d'aquest dictamen i de les observacions i documents presentats pels interessats, el President disposarà si s'ha de considerar pobre en absolut o no, i per lo tant si la reclusió ha d'anar total o parcialment a càrrec de la Diputació; i en l'últim cas fixarà la quantitat que la família del malalt haurà d'ingressar mensualment a la Diputació.

9. - Complerts els tràmits anteriors, el malalt podrà ingressar de seguida en l'Asil provisional o clínica d'observació.

10. - Per a poder ingressar en aquest Asil provisional se necessitarà presentar la declaració de pobresa a què fa referència l'article 8. Presentada aquesta, la direcció facultativa de l'asil podrà admetre el malalt si és dels que no estan exclosos del servei de clements pobres.

11. - Els manifestament incurables no podran tampoc ser admesos en l'Asil provisional sense presentar ademés tots els documents i complir tots els requisits que la llei preveu per a la reclusió definitiva.

12. - En l'acte d'ingressar en l'asil s'haurà d'entregar a l'administració del mateix la quantitat de [buit].

13. - La Direcció facultativa de l'establiment farà la classificació dels malalts observats, ordenant la seva reclusió en el manicomi quan procedeixi i mitjançant el compliment dels requisits legals.

14. - Els malalts reclosos en el manicomi estaran subjectes a l'observació i inspecció dels facultatius provincials designats per aquest servei. La casa concessionària haurà de donar-los tota mena de facilitats perquè compleixin la seva missió.

15. - Les sortides del manicomi seran decretades per la direcció facultativa del servei provincial de dementats pobres. A partir del dia següent al d'haver estat comunicada l'ordre de sortida, la Diputació no abonarà el preu d'estància corresponent.

16. - Els reclusos faran els treballs que segons prescripció facultativa el seu estat faci convenients o necessaris. Els que prestin un servei permanent que supleixi personal remunerat, guanyarà un jornal que, en quant excedeixi del preu de l'estància a càrrec de la Diputació, formarà un peculí que li serà entregat a la seva sortida.»

6.1.3.5 *A cada u lo seu* ⁶⁵⁴

Prat, en aquest article, que també s'emmarcava en la qüestió de l'atenció als malalts mentals, tractava de l'actitud que seguí Santiago Gubern, diputat "nacionalista - republicà", en el procés que es desenvolupà arran de les denúncies presentades sobre el funcionament del manicomi de Sant Boi.

Iniciava l'article referint-se a l'actuació que tingué Gubern, p. 573-574:

«Hi ha dues menes d'homes. Davant de les desgràcies dels seus semblants els uns pensen en curar-les, en posar-hi remei; els altres en explotar-les, amb fins personals o polítics. El senyor Gubern és d'aquests últims. El senyor Gubern, davant de les denúncies sobre el servei de Sant Boi FETES PELS METGES QUE VA ENVIAR-HI EL SENYOR PRAT DE LA RIBA, DE PRÒPIA INICIATIVA, no s'ha preocupat poc ni molt de l'organització del servei, la seva preocupació única ha estat fer escàndol. [...] Semblant conducta de part d'un administrador d'un establiment -i administradors de la Diputació, i per lo tant dels seus establiments, són tots els diputats provincials- és sempre censurable, ja que no hi ha dret a deshonrar una institució, una administració, uns facultatius directors, llençant el seu nom a l'execració de les multituds, sense abans assegurar-se de la seva culpabilitat, sense abans escoltar la seva defensa.»

Prat, que retreia a Gubern que utilitzés aquell assumpte per a provocar un escàndol i no per a solucionar les deficiències trobades, ressaltava que havia formulat l'acusació però no havia fet propostes per a solucionar les deficiències denunciades, p. 574:

«Mes el senyor Gubern no ha fet res per precisar la veritable naturalesa dels greus fets denunciats pels metges designats pel senyor Prat de la Riba; [...] el senyor Gubern no s'ha cuidat poc ni molt d'estudiar la reorganització del servei, única manera

---

⁶⁵⁴ *Ibidem*, p. 573-575. L'article fou publicat el 8 març de 1911 a *La Veu de Catalunya*.

d'acabar amb els abusos. Al senyor Govern únicament li interessava procurar-se una arma electoral.»

Exposava una relació de tota la informació prèvia que, com a diputat provincial, disposava Santiago Govern, p. 574:

«Sabia:

Primer. Que en una memòria presidencial del senyor Prat de la Riba, QUE HA ESTAT IMPRESA, parlava de la necessitat de reorganitzar aqueix servei provincial de dementes.

Segon. Que la designació de tres metges per a fer una inspecció al manicomi de Sant Boi, és una iniciativa del senyor Prat de la Riba.

Tercer. Que el senyor Prat de la Riba va rebre de mans dels metges l'esmentada memòria el 9 de desembre i no pel novembre, com ha dit.

Quart. Que el senyor Prat de la Riba va entregar aquesta memòria al president de la comissió de Governació, que havia de presentar dictamen a la Diputació sobre la mateixa.

Quint. Que el senyor Prat de la Riba ja en el mateix mes de desembre va fer diferents gestions encaminades a la resolució d'aquest problema, com conferenciar amb el representant del manicomi de Reus sobre les bases d'un contracte amb aquell establiment, recollir informes del de Girona, averiguar la cabuda dels locals assequibles a la Diputació per a instituir la Clínica d'observació, etc., fets que cada un d'ells per si sol és la negació de tot propòsit, de tota temptativa d'encobriment.

Sisè. Que resultat d'aquestes gestions és el projecte de reorganització que el senyor Prat de la Riba va entregar a la comissió de Governació el 27 de gener.

Setè. Que els diputats que immediatament després de les negres pintures d'en Govern varen visitar el manicomi de Sant Boi, no solament no varen subscriure-les, sinó que alguns varen fer càrrecs als metges inspectors i al senyor Prat de la Riba per haver-los nomenat, per considerar injustes i exagerades les descripcions de les deficiències de l'esmentat manicomi.

Vuitè. Que entre aquests diputats hi ha algun caracteritzat company de minoria del senyor Govern i per cert dels que amb més prevencions en contra del manicomi va anar a visitar-lo».

Finalitzava l'article exposant la conclusió que treia de la conducta seguida per Govern, p. 575:

«Sabent tot això, com ho ha sabut el senyor Govern, acusar el senyor Prat de la Riba de retenir dos mesos la memòria dels metges amb el fi d'amagar els abusos és un acte que

en l'escala dels valors morals té un nom: un nom que no hem pas d'escriure perquè acut als llavis de totes les persones honrades, a l'enterar-se'n.»

6.1.3.6 Els turments de Sant Boi. Melodrama electoral del senyor Gubern⁶⁵⁵

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat expliquen en una nota⁶⁵⁶ la procedència i el context en què s'emmarcava aquest document. També reporten en una nota⁶⁵⁷ per què van decidir incloure aquest document, que també s'emmarcava en la qüestió de l'atenció als malalts mentals.

El document s'iniciava amb una referència a com s'havia desenvolupat tot aquell procés des de que, per a conèixer quina era l'atenció que es donava als interns del manicomí de Sant Boi, s'encarregà la redacció d'una memòria, p. 575-576:

«Tres metges enviats pel Senyor Prat de la Riba a Sant Boi a estudiar les condicions del servei i les reformes a introduir-hi, visiten des de darrers d'agost fins a primers de novembre el manicomí i resultat d'aquest estudi de tres mesos és una memòria. En aquesta memòria és tractat en tota la seva complexitat el problema de l'assistència dels boigs.

---

⁶⁵⁵ Ibídem, p. 575-577.

⁶⁵⁶ Ibídem, p. 575. Nota núm. 5:

«APR, ANC, prest. v, C 6/16. Transcripció del manuscrit. El 5 de març de 1911 al Teatre Tívoli de Barcelona, en un míting electoral de la UNFR amb vista a les provincials, Santiago Gubern parlà de la qüestió del manicomí de Sant Boi. Segons *El Poble Català* del dia 6 de març, digué: «Totes aquestes monstruositats de què us parlo foren vergonyosament entretingudes a la Diputació pels homes de les dretes que per lo vist no portaven gaire pressa en arreglar-ho. Fou precís que un diputat republicà, fou precís que jo arrenqués de les mans d'en Prat i d'Albó aquests fets vandàlics (ovació formidable) per a posar-los a la consideració pública...»

⁶⁵⁷ Ibídem, p. 576:

«Prat devia renunciar a publicar aquest article per no alimentar la polèmica. Ja s'havia desfogat i creia més prudent callar. Hem fet en aquest cas una excepció del nostre criteri general de no publicar més que allò que Prat de la Riba va fer públic perquè el text és representatiu del pensament del seu autor en una qüestió molt conflictiva.»

El senyor Prat de la Riba rep de mans dels metges aquesta memòria el 9 e desembre, quan estava corregint de proves els darrers fulls de la Comunicació presidencial presentada en la reunió del dimarts següent, dia 13. I, de seguida de passada aquesta sessió, va llegir-la i va estudiar les solucions que podia tenir el problema, va gestionar amb algunes entitats per saber si seria viable l'acord d'organitzar una Clínica d'Observació, clau essencial de tota reforma eficaç, va procurar-se dades d'altres establiments per si sobrevenia una rescissió del contracte amb S. Boi, ja que es tractava d'un servei que no pot interrompre's. Davant d'un mal el primer impuls del Sr. Prat de la Riba és curar-lo, no explotar-lo. I mentre duia a terme aquestes gestions tenia entregada la memòria al President de la Comissió que havia de dictaminar a fi que n'avancés pel seu compte l'estudi».

S'explicava que a la memòria, redactada pels metges, hi constaven denúncies de “caràcter administratiu i de caràcter tècnic” , p. 576:

«El concepte que un home serè pot treure dels tals paràgrafs és que per deficiències de la part vella del manicomi (hi ha una part nova que mereix els elogis dels inspectors) o per escassetat de personal de vigilància o per rutina dels facultatius de l'establiment, perduren formes de tractament dels boigs furiosos que, si abans eren generals, avui van desapareixent dels manicomis i s'usen medis o instruments preventius ja poc usats o desterrats del tot en altres establiments similars.»

Es ressaltava que eren deficiències que també es donaven en altres serveis públics, p. 576:

«El cas, doncs, tal com apareix en la memòria, és d'endarreriment en la tècnica o de deficiència en els medis. No és un fenomen exclusiu d'això, sinó que es produeix en tots els ordres: en l'estat de les nostres habitacions, en el de la majoria d'establiments industrials, en el de les presons, en tots els serveis públics generals i dels municipis, en la conducció d'aigües que distribueix a domicili el tifus que mata, en les escoles tant municipals com d'ateneus en què s'infecta, se mata els fills del poble; com se produeix en l'ordre intel·lectual en els establiments docents, si bé no són aquestes deficiències tan sentides perquè per sentir-les se necessita un grau de cultura que tampoc tenim.»

Una vegada exposades les deficiències trobades, es referia a la denúncia que feia Govern de que els regionalistes, en tractar-se d'una institució que en tenia cura una orde religiosa, no ho havien resolt amb la diligència adequada, p. 576-577:

«Jo entenc que de tot hi ha: jo crec que la resistència a creure les denúncies dels uns és per simpatia religiosa; que la facilitat de creure-les els altres, és per anticlericalisme. Els uns no poden creure que hi hagi tractes inhumans en una casa dirigida per homes que fan de la seva vida una professió de sacrifici en bé dels desemparats. Els altres, acostumats a presentar o sentir presentar els religiosos com la síntesi de tots els defectes i vicis, creuen sense ombra de dubte lo que respongui a aquest concepte i tendeixi a rebaixar-los.»

S'assenyalava quina era la situació del manicomi de Sant Boi, p. 577:

«No s'està en presència de tractaments delictuosos, sinó -acceptant com accepto la veracitat dels fets- de la persistència d'un estat de procediments manicomials, general abans a tot Europa, un cas i desgraciadament no pas isolat d'endarreriment. Lo que allà es fa, se fa encara en nombrosos establiments, se feia abans en tots, amb agravacions que persisteixen més accentuades en països de cultura inferior a la nostra. Lo que hi ha és que alguns pobles, els que van al davant de la civilització, ja ho han suprimit o s'ha reduït a menys casos, mentre aquí per deficiències d'instal·lació, d'adopció de nous procediments, de fe en els mateixos, per inèrcia en la prestació del servei (manca de personal) persisteix el seu ús en major nombre de casos.»

Es remarcava que la situació que es produïa a Sant Boí es repetia en altres llocs, p. 577:

«És un estat de coses que es produeix en tots els ordres. En l'estat de moltes fàbriques (després de les que estan bé, visiteu les altres), se produeix en les escoles (les dels Ateneus per exemple, les municipals on s'infecta, se mata els fills del poble); se produeix en les nostres escoles on en l'ordre intel·lectual hi ha aqueixes mateixes enormitats encara que no les sentim tant perquè per sentir-les se necessita un grau de cultura que tampoc tenim, se produeix en les nostres carreteres en què tampoc usem els avenços que usen altres pobles.»

El document finalitzava amb una referència a què s'havia de fer per a solucionar la situació del manicomi de Sant Boi: “No és qüestió de vigilància ni de bona voluntat dels administradors i dels metges, és qüestió d'organització, de reorganització del servei”.

6.1.3.7 *Memòria del president en la creació de dues noves Seccions de l'Institut d'Estudis Catalans*⁶⁵⁸

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat inclouen en una nota⁶⁵⁹ la introducció que acompanyava el text de la memòria que publicà la *Veu de Catalunya*.

Prat iniciava l'exposició recordant que ja s'havia referit anteriorment a la necessitat de la creació de les dos noves seccions de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), p. 578:

«En la Memòria últimament endreçada per aquesta Presidència a la corporació provincial, s'insisteix en la necessitat, ja en una altra ocasió solemne assenyalada, de completar l'Institut d'Estudis Catalans, amb la Secció de Ciències i la Secció Filològica de la llengua catalana.

El grau d'enfortiment, verament admirable, que han aconseguit les seccions actuals concretades als estudis històrics i arqueològics fa desitjar més vivament d'estendre els beneficis d'aquest fecund treball col·lectiu a l'estudi de la nostra estimada llengua i al de les disciplines científiques totes. I el prestigi que tan ràpidament s'han guanyat a Espanya, així com les continuades proves de consideració, de respecte i fins d'admiració, rebudes de les grans corporacions culturals d'Europa, subratllen vigorosament la conveniència d'ampliar aquesta substitució, de completar-la, de donar-li un camp més vast en el qual pugui treballar per la nostra iniciació científica i per l'enfortiment i la glorificació de la cultura catalana en tots els ordres.»

---

⁶⁵⁸ Ibídem, p. 578-586. El text de la memòria fou publicat el 2 d'abril de 1911 a *La Veu de Catalunya*.

⁶⁵⁹ Ibídem, p. 578. Nota núm. 8:

« «Veus aquí el text de la comunicació adreçada al departament central de la Diputació de Barcelona pel seu president don Enric Prat de la Riba, proposant la creació de dues noves seccions a l'Institut d'Estudis Catalans, dedicades, respectivament, a les ciències i als treballs filològics i d'expansió de la llengua catalana. Aquesta comunicació ha estat la base del dictamen que, com saben els nostres lectors, ha estat aprovat per unanimitat a la sessió darrera, després d'una discussió en què es manifestà un cop més, amb brillant evidència, la utilitat i importància de la labor fins avui acomplida per l'Institut. La Cultura catalana està d'enhorabona. La Ciència té ja aquí l'instrument de treball tan anhelat. La llengua catalana, pujant un grau més, en la seva ascensió, després de la decadència secular, entra avui per fi en la dignitat científica que li pertoca » ».

Ressaltava què s'havia fet en l'àmbit de la cultura i què havia significat la creació de l'IEC, p. 578-579:

«La Diputació, que compta en la seva història amb profitoses iniciatives culturals, que va pensionar, entre altres, en Fortuny, que va adquirir la Biblioteca Musical Carreras abans que emigrés a terra estrangera, que va enviar en Rubió i Lluch a Grècia a estudiar la dominació catalana a l'Orient, que s'encarregà de les escoles tècniques quan l'Estat va suprimir-les, que va publicar una de les primeres cartes geogràfiques de Catalunya, que ha subvencionat sempre totes les institucions i manifestacions culturals des de les exposicions d'art als treballs de botànica, des de les investigacions geològiques a les més humils funcions tècniques, ha entrat amb la creació de l'Institut en la via de l'organització col·lectiva del treball científic, que en tots els pobles ha multiplicat la fecunditat de l'esforç individual donant gran esplendor, amplituds excelses, irradiacions dilatades a les mateixes energies individuals.»

Exposava la relació que tenia l'IEC amb altres iniciatives similars que estava portant a terme l'Estat espanyol, p. 579:

«Tan clara va aparèixer la fecunditat d'aquesta forma de treball col·lectiu, que poc després d'haver creat aquesta Diputació l'Institut d'Estudis Catalans els estudiosos de Madrid varen adonar-se de la superioritat del nou instrument científic, i l'Estat, imitant la nostra obra, ha acabat per crear un centre d'estudis, semblant al nostre Institut. I quan aquest centre d'estudis, recollint una iniciativa de l'Institut ha arrencat a l'Estat mitjans per a organitzar una escola a Roma, ha hagut de cercar la cooperació de la jove i ja gloriosa corporació catalana, que disposava d'un bell planter de novells investigadors, formats en el veritable seminari d'investigació que l'Institut constitueix, ensinistrats en les formes del modern treball científic col·lectiu.»

Atesos els bons resultats que s'havien obtingut amb la fundació de l'IEC, Prat remarcava la necessitat de crear les dos noves Seccions, p. 579:

«L'èxit d'aquesta fundació, molt superior al que de moment podíem esperançar, fa més peremptòria l'obligació nostra de dotar d'aquest instrument fecundíssim l'estudi de les ciències i el de la nostra llengua.»

La memòria s'estructurava en tres apartats:

- I. LA SECCIÓ FILOLÒGICA:

El cas actual de Catalunya

Missió de la nova secció. - Gramàtics. - Diccionari. - Estudi científic del català

Expansió i enfortiment de la llengua catalana
Incorporació de la cultura universal al català
El tipus de la nova institució

- II LA SECCIÓ DE CIÈNCIES:

El cas actual de Catalunya
Ciència en català
La ciència i la riquesa pública
La nova secció de l'Institut

- III. ORGANITZACIÓ DE L'INSTITUT EN PLE:

Unitat dels tres Instituts
La nostra Biblioteca
Proposta

I. - LA SECCIÓ FILOLÒGICA

Prat iniciava aquest apartat referint-se a la situació en què es trobava la llengua catalana, p. 579:

«La situació de la llengua catalana no té paritat amb la de les altres llengües. Les dels pobles que han viscut normalment sense solució de continuïtat en l'evolució de tots els elements de la seva personalitat, amb acadèmies o sense acadèmies, han estat sempre estudiades i treballades i la funció d'aquestes institucions col·lectives és naturalment molt simplificada, molt fàcil i senzilla, a part de menys necessària i urgent.»

El cas actual de Catalunya:

Assenyalava l'evolució que havia seguit la llengua catalana, p. 579:

«Però quan un poble -i aquest és el cas de Catalunya- ha estat quatre segles sense conrear el seu idioma, [...] mentre els altres idiomes s'enfortien i eixamplaven donant forma ideològica a les noves disciplines científiques i els descobriments geogràfics i a les invencions industrials, i als nous ideals dels homes, aquest idioma restava isolat, reclus, com empresonat, lluny dels corrents i les preocupacions i els treballs del món, sense poetes i literats que el polissin i embellissin, sense oradors i polítics i estadistes que l'usessin, sense savis i investigadors que l'augmentessin, sense multituds que sempre i en tots els actes i en tot el viure se'n servissin», i exposava que es necessitava que hi havia de disposar d'un centre d'estudi de la llengua catalana: Llavors la

necessitat d'aquest altíssim instrument de renovació és imponderable i la urgència d'instituir-lo d'una evidència irresistible.»

Comparava el cas català amb la situació dels pobles que no havien estat sotmesos a “interrupcions violentes”, havien gaudit de la “cooperació de tots els elements de la vida col·lectiva”, “especialment dels organismes de l'Estat”, i havien pogut evitar “l'anarquia dialectal”, p. 579-580:

«En els pobles espiritualment colgats per un cataclisme històric durant segles, com Catalunya en tornar a la vida, no hi ha cap centre de cohesió, l'anarquia és completa, no hi ha tradició literària, no hi ha coneixement dels grans mestres passats, no hi ha coneixement total de totes les formes comarcals o regionals de l'idioma; no hi ha una llengua literària a continuar. Hi ha tantes llengües escrites com escriptors, tantes com comarques o regions, i, naturalment, no hi ha tampoc gramàtica, sinó gramàtiques, no hi ha ortografia, sinó ortografies, i les col·leccions de paraules que s'estampen no són pas l'inventari de la llengua, no són pròpiament diccionaris, sinó llistes de mots més o menys útils com a treball preparatori.»

Proposava com s'havia d'actuar en el cas de la llengua catalana, p. 580:

«La nostra llengua no havia aconseguit aquest grau d'estudi quan va interrompre's la seva normal evolució; per això en reemprendre-la ara, modernament, el treball o esforç a esmerçar-hi ha d'ésser més intens, més formidable, perquè hem de guanyar el temps perdut i hem de remoure obstacles també formidables. I aquesta mateixa situació que la posa en condicions d'inferioritat en la lluita o concurrència amb els altres idiomes fa més necessària, més indispensable per a ella, la possessió de tots els instruments de perfecció, de tots els mitjans d'enfortiment i expansió que cabalment per aquestes raons del seu procés històric ella no posseeix, i tenen en canvi al seu servei les altres llengües llatines.»

Missió de la nova secció. - Gramàtics. - Diccionari. - Estudi científic del català:

Assenyalava quina era la missió que tenia la nova secció Filològica, p. 580:

«La seva missió primera, primordial, és descobrir i formular les lleis gramaticals del nostre idioma, escatir i fixar les seves formes ortogràfiques, inventariar el lèxic català, totalment, integralment, amb filiació etimològica, amb notació fonètica, amb totes les varietats dialectals, amb l'evolució històrica dels mots en l'àrea geogràfica de cada un, amb l'expressió gràfica de les coses que cada paraula ha representat o representa, amb la seva definició científica.»

Exposava la tasca d'investigació que es podria fer amb la nova secció, p. 580-581:

«Tots els mitjans adequats a una semblant missió han d'ésser usats per aquest Institut; investigacions històriques; investigacions geogràfiques; excursions; estudis fonètics; estudis comparatius; consultes; informacions públiques; concursos; organització de la col·laboració en totes les terres de la llengua catalana, des de Perpinyà a Elx i des de Fraga d'Aragó a l'Alguer de Sardenya; cooperació d'elements tècnics en els diferents ordres de l'activitat social; discussions amb l'Institut d'Estudis Catalans en ple; publicació de textos i de qüestionaris d'instruccions per als cooperadors d'estudis parcials o fragmentaris...»

Expansió i enfortiment de la llengua catalana:

Prat exposava la funció de foment de la llengua catalana que desenvoluparia la secció filològica, p. 581:

«Però aquesta institució n'ha de tenir una altra, de missió i funció, molt necessària per la situació especial de la nostra llengua; la d'estimular o fomentar la restauració, això és, l'enfortiment, l'expansió de la llengua catalana. Funció, aquesta, certament circumstancial, però que per molts i molts anys serà indispensable».

Exposava les causes que feien necessari l'enfortiment de la llengua catalana, p. 581:

«Les vicissituds polítiques dels pobles transcendeixen a la vida de les llengües que parlen: les de la nostra història han desarticulat l'idioma català al punt de fer creure que són llengües diferents les que s'usen a València, al Rosselló i a Mallorca, que català és només el llenguatge de l'antic Principat de Catalunya. A aquesta pertorbació de l'àrea viva, de la massa d'hommes per als quals aquesta llengua és l'idioma de tota la vida, això és, no solament el parlat, sinó també l'escrit, el del viure social i públic.»

Ressaltava la necessitat de fomentar la producció literària en llengua catalana, p. 581:

«Car així com els idiomes en plena força ultrapassen l'àrea geogràfica, vessen i irradien enllà de les seves fronteres territorials, els idiomes que decauen i els que reneixen o surten d'un gran adormiment, no dominen, sinó que són dominats a dins mateix de la seva pròpia àrea geogràfica. Així de reducció en reducció el mercat d'aquests idiomes esdevé tan petit que la iniciativa dels autors i editors no troba l'estímul de la remuneració o del negoci, i per aquesta mateixa causa la producció, que hauria d'ésser més intensa que en els altres idiomes a fi de rescabalar-se del temps perdut, és rudimentària...»

Incorporació de la cultura universal al català:

Prat assenyalava que es podrien publicar en català obres literàries escrites en altres llengües, p. 581:

«El patrimoni d'un idioma és el conjunt d'obres escrites en aquest idioma; la riquesa, la varietat, la importància d'aquestes obres, és el factor principal de la seva força. [...] L'home modern es nodreix no solament del que han escrit els seus compatriotes, sinó també del que en totes les llengües, des de les que han mort a les que avui tenen l'imperi del món, han buidat els homes genials de tots els pobles. I és una situació d'inferioritat, la d'un poble que, tot aquest nodriment espiritual, no el pugui rebre per la via natural de la llengua pròpia; com és una situació d'inferioritat, per a aquesta llengua, no haver-se adaptat totes les creacions genials de la humanitat, no haver-se enriquit, enfortit, guanyat majestat i gràcia i agilitat i precisió en aquesta tasca d'incorporació de tota l'espiritualitat antiga i moderna.»

Exposava la importància de poder disposar de tots els elements que podrien complementar l'estudi de la llengua catalana, p. 582:

«A part que és deficient, incompleta, la vida d'un idioma que no té lèxic i formes d'expressió per a totes les disciplines humanes, científiques o tècniques, abstractes o pràctiques, ni els instruments més vulgars per al seu estudi elemental com gramàtica i diccionaris per als homes d'altres llengüatges, ni les publicacions pedagògiques en què es formen els enteniments de la massa, de la generalitat.»

Ressaltava la tasca que desenvoluparia la secció filològica incorporant la llengua catalana a la cultura universal, p. 582:

«Per això és necessari naturalitzar en la nostra llengua totes les obres clàssiques de les llengües sàvies i de les llengües vives, les obres mestres en tots els ordres del coneixement, en obres essencials consagrades pel temps, així com els instruments moderns més elementals de la vida de l'esperit. Per això aquesta tasca ha d'ésser l'altra funció que s'ha d'encarregar a la novella secció de l'Institut.»

El tipus de la nova institució:

Prat explicava que en la creació de la nova secció es podia haver seguit el criteri de treball dels “dos tipus d'institució usats per al treball científic”: el “tipus d'acadèmia i el d'institut”.

Del “tipus d’acadèmia”, posava com a exemples a l’Acadèmia Francesa i a la Real Acadèmia de la Llengua de Madrid, p. 582:

«[...] l’Acadèmia Francesa, adaptació de la Crusca, feta per Richelieu, que ha servit de model a d’altres acadèmies nacionals, entre elles a la «Real Acadèmia de la Llengua de Madrid», ha estat i és una assemblea destinada a tributar una nova honor, una glorificació nacional als homes eminents, més que a treballar la llengua francesa, que en veritat no ho necessita.»

Exposava la forma com es treballaria a la nova secció, p. 582:

«Escau, doncs, més a la modèstia de la nostra condició present, a les necessitats d’activitat intensa que l’estat de la nostra llengua reclama i a la urgència del seu estudi i expansió, tant se val el nom que s’usi, el tipus de comissió de treball, de centre d’investigació científica, al qual es portin els homes més adaptats a les funcions que li són encomanades. I això no és pas obstacle perquè un altre dia, amb més mitjans i representació que avui, es pugui completar o ampliar, fent-se alhora que instrument de treball, augusta seu de glorificació, cridant-hi tots els conreadors eminents de la nostra llengua.»

II - LA SECCIÓ DE CIÈNCIES:

Prat iniciava aquell apartat exposant la situació en què es trobaven les ciències a Catalunya, p. 582:

«Tots aquells que es preocupen del nostre renaixement cultural es dolent de la vergonyosa situació en què es troba entre nosaltres un altre ordre d’estudis, els de les ciències matemàtiques, físiques i biològiques, predilectes de la civilització contemporània, i el florir venturós de les quals és mirat en cada país com a indispensable, no tan sols a l’assoliment de la seva majoritat intel·lectual, sinó al seu mateix progrés material i prosperitat econòmica.»

El cas actual de Catalunya:

Explicava com s’havia arribat a la situació en què es trobaven les ciències a Catalunya, p. 583:

«Aquesta situació no és nova, ni tan sols recent. L’endarreriment científic general del nostre país data de més lluny que no pas ahir. Però mai com ara no havia estat tan gran ni havia esdevingut tan perillós el desequilibri entre aquesta inferioritat nostra i la superioritat dels altres, creixent en poder i més difosa cada dia.»

Comparava la situació de Catalunya amb la situació amb què es trobaven altres nacions, p. 583:

«Les nacions del món dediquen avui energies poderosíssimes i sumes enormes, amb l'ambició cada una d'assolir una supremacia científica que ja no saben considerar com a deslligada de la supremacia política. [...] Pobles considerats ahir com a bàrbars s'han posat avui en primera línia, en la competència mundial, mercès a l'heroisme amb què han volgut entrar i han entrat en el cultiu de la ciència; i és ja un tòpic citar els considerables esforços i bella tasca realitzats pel Japó en aquest punt. Ni deixa tampoc, algun país que la història havia lligat a nosaltres, d'haver-nos pres una considerable davantera en l'obra de combatre la fatalitat que secularment sembla condemnar-nos a l'endarreriment científic.»

Exposava què s'havia de fer a Catalunya en l'àmbit de la ciència, p. 583:

«Trist és dir-ho, però entre nosaltres, en aquest ordre de coses, tot, absolutament tot, està per fer... [...] Entre els mals de què sofreixen els nostres aciençats, amb un valor personal digne certament de major ajuda, el pitjor de tots és l'aïllament; si no és que aquest sigui la causa o l'ocasió de tots els altres. [...] La ciència és, com reconeix tothom, una obra essencialment social. Suposa com a necessari precedent una organització civil, un aplec d'homes dotats del sentit de les empreses col·lectives, de la col·laboració dels uns amb els altres, de la cooperació internacional, de la unitat superior que aporta a l'empresa comuna, no solament tots els cercadors d'avui, sinó aquests amb tots els del passat i amb tots els de l'avenir. Aïllar-se, lligar estretament el saber de la persona, representa la negació de qualsevol ciència veritable.»

Ciència en català:

Prat es referia a la importància que tenia poder fer ciència en llengua catalana, p. 584:

«La integritat de la nostra renaixença cultural necessita, per altra banda, que no oblidem el domini de les ciències, en l'actual moment decisiu, quan tractem d'assegurar per sempre a la nostra parla aquella posició de dignitat acadèmica que li pertoca. Tots sabem quina és, en aquest punt, la dolorosa lluita que sostenen els nostres aciençats entre les exigències de l'edició que imposen econòmicament llengües no nadiues i les tendències sinceres del seu esperit, que els portarien a valer-se tothom de l'únic llenguatge en què, íntegrament i fidelment, les concepcions del seu esperit poden trobar expressió i vehicle.»

Explicava com es podria dur a terme aquella tasca, p. 584:

«Perquè es produís en català una literatura, orgull del nostre poble, revelació entre les gents i perpetuació en els segles de l'ànima de la Catalunya moderna, n'hi hagué prou amb els impulsos sentimentals; perquè es produeixi ciència catalana, revelació de la nostra espiritualitat també, aquells no basten; és necessària una organització sòlida i eficaç de la cooperació col·lectiva. I l'afirmació de la llengua catalana no serà definitiva sinó quan en ella hauran parlat a tot el món culte matemàtics, històlegs, psicòlegs, investigadors de la química, dels astres o de les condicions biològiques del fons del mar.»

Ressaltava la col·laboració que es podria establir amb la secció filològica, p. 584:

«No és necessari, altrament, insistir en l'auxili indispensable que els homes de ciència poden prestar a certes empreses filològiques com la del Diccionari, les definicions del qual mancarien potser, sense una col·laboració d'aquest ordre, de la precisió i la propietat que han de concedir-los per temps i temps l'autoritat necessària.»

La ciència i la riquesa pública:

Prat es referia a l'estreta relació que hi havia entre la ciència i els interessos econòmics de Catalunya, p. 584:

«Però aquesta cooperació social al treball científic ens és exigida a més pels nostres mateixos interessos econòmics amenaçats més peremptòriament cada dia per la superioritat científica estrangera.»

Assenyala la situació de dependència que Catalunya tenia de l'estranger en l'aplicació de la ciència a la indústria, p. 584:

«[...] a casa nostra mateix, ens subjecta a una mena de condició vergonyosíssima de colònia, fent venir a mans estrangeres les millors empreses, els més nous i importants afers dins la vida econòmica del país. La nostra terra sembla nostra, la nostra ciutat sembla nostra; en realitat són, en gran part, domini d'estrangers, que les senyoregen per la ciència, per la tècnica, per l'organització. Mil vegades s'ha dit en mil tons distints: sense ciència original, en un país, no hi ha indústria original; sense indústria original, no hi ha vida econòmica independent. Qualsevol temptativa que es faci per redimir-nos de l'esclavitud en aquest punt ha d'ésser estèril, si no combatem el mal per l'arrel. La ciència avui representa, per a nosaltres, la riquesa pública de demà.»

La nova secció de l'Institut:

Prat es referia a les condicions de la creació i sosteniment, per part de la Diputació de Barcelona, de la nova secció de Ciències de l'IEC, p. 585:

«Les condicions ineludibles de la realitat exigeixen, doncs, d'una manera urgent, que aquelles corporacions que vulguin correspondre a les exigències de l'opinió pública tractin de posar-hi remei eficaç. Per a aquesta tasca, la Diputació de Barcelona va preparada i ve també fins a cert punt obligada pel que ja ha fet i fa en l'ordre de la investigació històrica, amb la creació i el sosteniment de les actuals seccions de l'Institut d'Estudis Catalans.

Haurà, doncs, de procedir a completar l'Institut amb les seccions de ciències matemàtiques, físiques i biològiques, formant un organisme nou, un Institut de ciències que, col·locat en unitat conjunta amb les actuals seccions historicoarqueològiques i aprofitant alguns dels mitjans i pràctiques ja reunits i utilitzats per aquest, el completés en l'ordre científic donant-li la complexitat indispensable a una entitat pública que no vulgui donar preponderància viciosa a una de les branques del saber humà, en perjudici de les altres.»

Explicava com es començaria la tasca de la nova secció, p. 585:

«Un nou departament en el nostre Institut, aplegant homes i obres especialment donats al cultiu de les ciències matemàtiques, físiques i naturals, serà el primer pas i el més decisiu segurament, en aquesta empresa transcendental que ha de conduir-nos al nostre ple viure científic universal, permetent als nostres aciençats sortir de l'aïllament i realitzar investigacions pròpies i redimir-nos a tots a l'hora de la desorganització actual i del vergonyós asserviment respecte de la producció estrangera.»

III.- ORGANITZACIÓ DE L'INSTITUT EN PLE

Prat exposava la organització que hauria d'adoptar l'IEC arran de la creació de les dos noves seccions, p. 585:

«La creació de l'Institut de Llengua Catalana i de l'Institut de Ciències, per a completar l'Institut d'Estudis Catalans, format avui per seccions que constitueixen un Institut Historicoarqueològic, planteja alguns problemes d'organització per a mantenir la unitat de la novella i ja gloriosa institució, sense perjudici de la llibertat, de l'autonomia de cada una de les seves tres grans seccions o branques.»

Prenent com a exemple l'Institut Nacional de França, que es composava de “cinc grans acadèmies” i que era “presidit per torn pels presidents d'aquestes”, proposava com es podria organitzar la presidència i la secretaria de l'IEC, p. 585:

«El nostre Institut, que no seria format més que per tres instituts o acadèmies, podria ésser presidit també per torn, però de manera que en un mateix any es rellevessin els tres presidents en el càrrec, ocupant-lo, per exemple, quatre mesos cada un. Però, com que és convenient un cert *esprit de suite*, una continuïtat sense solució o interrupció en la conducció de les tasques col·lectives, especialment en la vida de relació, convé que sigui permanent el secretari, això és, nomenat per un temps indefinit entre els secretaris de les tres seccions o acadèmies o instituts.»

Unitat dels tres Instituts:

Prat proposava l'organització que podrien tenir les diferents seccions, p. 585-586:

«L'actuació ordinària de l'Institut hauria d'ésser per seccions. Els tres Instituts, Historicoarqueològic, de la Llengua Catalana i de Ciències, es reunien i treballarien separadament amb plena autonomia, amb representació, mitjans i publicacions propis. Però sempre les publicacions de tota mena haurien de portar el nom de l'Institut d'Estudis Catalans, en la portada, així com dels fons, ingressos o béns propis, especials de cada secció o branca, hauria de destinar-se una part a les despeses generals de l'Institut i de la Biblioteca.»

També proposava com es podria organitzar la reunió del ple de l'IEC, p. 586:

«L'Institut s'hauria de reunir en ple, ajuntant tots els seus membres sense separació de seccions en les sessions inaugurals, de recepció de membres, de formació de pressupost general, així com per resoldre respecte d'actes, funcions, reunions o institucions en què hagi d'actuar, intervenir o ésser representat l'Institut en ple.»

La nostra Biblioteca:

Prat exposava com podria ser l'organització de la Biblioteca, p. 586:

«La nostra Biblioteca, encara que nascuda a redós de l'Institut, és convenient que tingui una organització pròpia seva, separada de la de l'Institut. Per això ha d'instituir-se una junta Patronal de la Biblioteca en què hi hagi una representació dels tres instituts i de la qual puguin formar part representants de les corporacions i entitats que facin donatius d'importància a la Biblioteca, així com persones que hagin contribuït d'una manera extraordinària a formar-la.»

Proposta:

Prat finalitzava la memòria presentant la proposta de moció d'ampliació de l'IEC, p. 586:

«Per tot això considera aquesta Presidència que ha d'insistir en la moció continguda en la Memòria al començament esmentada, respecte de la necessitat d'ampliar l'Institut d'Estudis Catalans creant un Institut Filològic o de la Llengua Catalana, i un Institut de Ciències, al costat de les seccions actuals que formen un Institut Historicoarqueològic, funcionant amb llibertat i autonomia els uns dels altres a dins de la superior unitat de l'Institut d'Estudis Catalans que tots plegats constitueixen.»

6.1.3.8 Discurs a la Diputació de Barcelona en ser reelegit president el 3 de maig de 1911 ⁶⁶⁰:

Els compiladors de l'*Obra completa* exposen en una nota⁶⁶¹ quin era el context polític en què Prat pronuncià aquest discurs en l'acte de ser reelegit president provincial.

La Veu de Catalunya publicà una ressenya de la breu intervenció presidencial en què el mateix Prat digué que podia “estalviar-se de parlar llargament”.

Després d'agrair als diputats que l'haguessin reelegit, Prat ressaltava la manera com es treballava a la Diputació: “L'obra que portem realitzada en aquesta casa ha sigut desenrotllada a plena llum. Fins se n'ha parlat en mítings electorals i en campanyes de tota mena”.

Feia una referència genèrica als objectius que s'havien d'assolir en aquell bienni, p. 587:

«Hem de procurar que la nostra terra se posi al nivell dels pobles més avançats, però integralment, sense exclusivismes i donant la mateixa importància a tots els serveis. Jo us demano que feu objecte de les vostres activitats els projectes referents a la conservació de carreteres, hisenda, cultura, beneficència, etc. Hem de voler que el nostre poble creixi constantment.»

---

⁶⁶⁰ Ibídem, p. 587. La ressenya del discurs fou publicada el 4 maig de 1911 a *La Veu de Catalunya*.

⁶⁶¹ Ibídem, p. 587. Nota núm. 9:

«Després de les eleccions provincials del 13 de març de 1911, Prat de la Riba fou reelegit el 3 de maig com a president de la Diputació de Barcelona per 24 vots, contra 4 dels radicals per al seu company Santiago Valentí i Camp, i 7 en blanc, els dels diputats de la UFNR i de la Unió Catalanista. Roig i Armengol, en nom de la primera, i Folguera i Duran, en nom de la segona, expressaren la seva voluntat de col·laboració, però no havien votat Prat de la Riba per disconformitat amb la coalició de regionalistes i dinàstics. Sostres fou reelegit com a president i les dues secretaries foren per al dinàstic Gaietà Marfà i per al regionalista Joaquim Cabot.»

Es referia a la “sòlida” situació en què es trobava la hisenda provincial, p. 587:

«Els nostres medis econòmics ens diran lo que podem fer sense comprometre la nostra hisenda.

Aquesta, si bé és modesta, té l'avantatge de ser sòlida. Els nostres pressupòsits són veritat i la nostra hisenda té la garantia de tots els Municipis de la província i l'honradesa de tots els que han integrat aquest organisme provincial.»

Assenyalaria que la Diputació, que només era una “Corporació d'ordre administratiu”, no era un “parlament” on es discutia la “lluita política del dia”. També assenyalaria que la tasca a fer en aquell bienni era “molta” i que la tenien que fer “tots junts”.

Prat finalitzava el discurs exposant la seva confiança en la tasca que proposava realitzar: “Si tots procedim d'aquesta manera, a l'acabar el bienni, us prometo que estarem satisfets de l'obra realitzada”.

6.1.3.9 La qüestió del Marroc. Dinàmica cultural ⁶⁶²

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat expliquen en una nota⁶⁶³ el context polític en què s'emmarcava aquest article, en què s'analitzava la situació d'aïllament en què estava Espanya i es donava suport a la política que el Govern espanyol estava seguint al Marroc en la seva zona de protectorat.

Prat assenyalaria que Espanya, quan es seguí “la gloriosa política de Catalunya, del Casal d'Aragó”, estava en contacte “amb tot el món civilitzat, amb el nucli central de la civilització, amb les repúbliques italianes especialment”. En canvi, quan es seguí “la política suïcida de Castella i dels Borbons”, Espanya “renuncià a l'imperi del mar” i “se reclougé dins de sa casa”, p. 588:

---

⁶⁶² Ibídem, p. 588-590. L'article fou publicat el 4 de maig 1911 a *La Veu de Catalunya*.

⁶⁶³ Ibídem, p. 588. Nota núm. 10:

«En aquest moment comença l'ocupació militar espanyola de la zona de protectorat adjudicada a Espanya arran de la decisió de França d'ocupar la major part d'aquell regne. L'estiu de 1911 la conjunció republicanosocialista i la UFNR feren campanya contra l'ocupació del Marroc, mentre que els republicans radicals, en canvi, li donaven suport. La segona campanya del Marroc començà el setembre de 1911.»

«Reduïts als medis de comunicació per terra, colindàrem només que amb França, que amb Portugal, que amb Àfrica. I encara, amb França, per un istme muntanyós, i amb Àfrica per una petita llenca i un estret sovint tumultuós. Tot lo altre era mar, és a dir, per nosaltres, desert»

Aquella situació havia comportat l'aïllament d'Espanya, p. 588-589:

«Aquest estat d'isolament no hi ha poble, per fort que sigui, que el pugui suportar sense desnerir-se. Els pobles, les civilitzacions, se sostenen i creixen amb el refrec, s'escalfen amb la convivència. La civilització dels pobles isolats minva ràpidament per la força fatal de la irradiació no corresposta.

Els pobles de pocs veïns, són més influenciats pel veïnatge, corren més fàcilment el perill de desnaturalitzar-se, de sotmetre's a la influència de la civilització més forta i més pròxima. Els pobles de molt veïnatge espiritual, reben la civilització equilibradament, trien per assimilar-s'ho, lo millor de cada banda.»

Fent referència a la relació d'Espanya amb el territoris veïns, ressaltava que per la “banda d'Andalusia” tenien “tot un continent”, p 589:

«Per la banda d'Andalusia tenim tot un continent, un continent que s'aprima, que s'afila, que acaba gairebé en punta, davant nostre, com per travessar-nos, com per comunicar-nos tota la seva barbàrie. L'Àfrica pesa sobre nosaltres. Ens atrau, ens xucla, desvetlla en nosaltres atavismes, records d'afinitats d'història i de raça.»

Assenyalava la situació d'aïllament cultural en què es trobava Espanya, p. 589

«És gairebé el desert, el buit de cultura que devora insaciablement la migrada escalforeta de nostra civilitat. És la calda de la ignorància, dels primitivismes, que ens ofega, que ens recrema i ens mata. I encara, al bell mig de la península, no hi tenim el cor, sinó una «meseta» àrida i trista.»

Exposava com es podria sortir d'aquella situació d'aïllament cultural, p. 589:

«¿És possible que l'estreta corona perifèrica isolada en el buit de les aigües, dels deserts i dels cementiris, com un riu madrepòric en la immensitat del Pacífic, pugui reeixir, pugui prosperar?»

Aquest és el problema. Parlem de repoblar de boscos les nostres muntanyes, però cal també estendre la vida i la civilització a les comarques dormentes.

Hem de convertir el mar, de muralla, en vehicle, com era bans. Únicament així podrem europeïtzar-nos, és a dir, rebre la civilització de tot Europa, en tots sos matisos.»

Ressaltava la necessitat de millorar les relacions amb Portugal, p. 589.

«Hem d'estrènyer nostres llaços amb Portugal, per a salvar-lo juntament amb nosaltres, per a convertir en parella amorosa lo que ara és un cadavre que ens contamina. Hem de tendir a la reconstrucció d'Iberia.»

A continuació, Prat es referia específicament al problema del Marroc, p. 589:

«El testament d'Isabel la Catòlica era el darrer consell de la política de Catalunya i d'Aragó. Mentre el Rif continuï com ara, la depressió ens engolirà, trontollarem arran d'un precipici.

Per això hem dit moltes vegades que el demà del Marroc que, per a França és simplement un problema colonial, per a nosaltres és un problema vital; d'ordre interior.»

Plantejava la “qüestió del Marroc” com un problema que convenia “resoldre”, p. 590:

«Malauradament nosaltres no podem, per ara, resoldre en tota sa integritat la qüestió marroquina? Doncs per a viure com vivim, val més que la resolgui un altre, mentre la resolgui aviat, mentre canviem el veïnatge de les càbiles, pel d'una colònia europea, per algun tros de món civilitzat.

Aleshores fins serem camí de pas, no ja solament de passatges i mercaderies, sinó de civilització.»

Prat, que es declarava contrari a “la tradició política francesa”, considerava que a Espanya no li convenia que França s'apoderés del Marroc i el civilitzés, p. 590:

«No augmentarem el veïnatge. Els nostres veïns seran els mateixos. Purament amb un d'ells, amb el que ja ens domina i influencia, tindrem més extensió de termenal. D'un cercle gairebé de solitud i de barbàrie passarem a un cercle uniforme de gal·licisme. Aquesta veïna ambiciosa i despòtica ens agarrotarà i assetjarà per tots indrets.»

Malgrat la prevenció que tenia envers la política que França seguia al Marroc, admetia que fos la nació veïna qui resolgués la “qüestió marroquina”, p. 590:

«Doncs àdhuc així, si per a resoldre la qüestió marroquina és necessari entregar-ho en mans de França, que ho resolgui enhorabona. Si no pot captenir-se'n una altra potència,

que sigui ella. Però tot, mentre se'ns posi un oasi de civilització entre nosaltres i el desert de la barbàrie.»

Finalitzava l'article plantejant què havia de fer Espanya al Rif, p. 590:

«Nosaltres, per la nostra banda, curem de civilitzar, de colonitzar el Rif, tota la nostra zona d'influència, atraient-nos els naturals, o empenyent-los cap enfora. La sangria que ara deriva cap a Argèlia, en so de França, canalitzem-la cap a les nostres possessions. Un Rif espanyol serà, de més a més, un pal·liatiu per l'excessiva atracció sobre nosaltres d'un possible imperi francès nord-africà.»

6.1.3.10 *El ressorgir del nostre mar*⁶⁶⁴

Prat, en aquest article, en què també tractava la qüestió del Marroc, exposava la importància de l'obra civilitzadora de "l'expansió europea pel nord de l'Àfrica" i els beneficis que podrien obtenir tant Catalunya com la ciutat de Barcelona.

Iniciava l'article exposant que s'estava en "un moment transcendental de la història de les gents mediterrànies", p. 591:

«Nosaltres ara veiem només lo anecdòtic, que tan sovint ens amaga la realitat fonda de les coses: les rivalitats d'alemanys i francesos, la brusquedat d'Itàlia, els esforços d'Espanya, i l'ambició dels financers i negociants i polítics, el militarisme i antimilitarisme, els Manesmann i el partit colonial francès i els partits anticolonials espanyols...».

Ressaltava la importància i el significat que tenia aquest procés, p. 591:

«Aquesta trama de coses menudes no ens deixen veure les proporcions grandioses de l'aconteixement que va produint-se: tot un continent mal conegut, immens, ple de races barbres, va naixent a la civilització, va incorporant-se de mica en mica a la vida europea. Dintre d'alguns anys, l'Àfrica que és aquí al tocar nostre, serà d'un cap a l'altre un formiguer de comunitats civilitzades, com l'Amèrica, amb terres verges frisosas de llevar abundantíssimes riqueses, amb vies fèrries que aniran de mar a mar a través de regions misterioses on avui encara la sang de les víctimes humanes taca l'altar dels sacrificis, amb grans ciutats improvisades que acoblaran refinades multituds cosmopolites en planes i riberes solitàries avui, freqüentades només per la fauna primitiva que la civilització arracona i extermina.»

---

⁶⁶⁴ *Ibidem*, p. 590-593. L'article es publicà el 11 de novembre de 1911 a *La Veu de Catalunya*.

L'obra civilitzadora que s'estava duent a terme tenia la significació de tancar un "cicle d'aconteixements", p. 591:

«Aquesta acció ha anat arrossegant-se, reulant en els moments de major divisió espiritual i política, com en la crisi final de l'Edat Mitja, avançant en el segle darrer, un cop esgotades ja les possibles expansions llunyanes. Les gelosies dels Estats europeus deixen encara a Constantinoble els milers de turcs que d'allí estant governen l'Imperi oriental. Però s'acosta l'hora decisiva. Posada tota l'Àfrica i l'Àsia Meridional baix la potestat d'Europa, vindrà un moment en què l'ambició dels uns, o l'alta mira dels altres, o les necessitats de tots, guiaran les forces europees cap a Bizanci i després cap al baluard sagrat on va estrellar-se l'esforç secular de les Croades, deixant així les gentades grogues, que les inquietuds del temps somouen, encloses a dins d'un cercle formidable, conscient de la seva unitat cultural i ètnica.»

Justificava que aquesta era una tasca que es feia per Europa, p. 59:

«No ens deixem enganyar per les senyeres dels governants i dels exèrcits que lluiten. No és per França tan sols, ni per Itàlia, ni per Espanya només que lluiten: és per Europa; i si el benefici serà major i més directe per a les gents de l'Estat europeu que més hi hagi contribuït amb els seus sacrificis, el seu esforç i la seva perseverant habilitat, totes les nacions d'Europa fruiran també i entre elles d'una manera ben especial les llatines.»

Aquella actuació, segons Prat, significaria la resurrecció dels pobles llatins, p. 591-592:

«Per a nosaltres, els llatins, això és la resurrecció del nostre mar i el nostre mar és la nostra sang mateixa. En ell està tot lo nostre: records i tradicions i pervindre i poder i riqueses. Si fins ara havíem tingut quasi tocant al clos de casa, arran del portal, la barbàrie, que és pirateria i inactivitat i estancament i pobresa -i ja se sap lo que tot veïnatge significa- d'aquí endavant hi tindrem amples i fondes regions civilitzades en ple estat de joventut.»

Exposava els beneficis que podia obtenir Catalunya d'aquest procés, p. 592:

«Gran ha de ser per a nosaltres, els catalans, el benefici. Posats com els demás pobles ibèrics -i més que aquests perquè nosaltres no tenim cap porta oberta al gran mar- en aquest cul de sac d'Europa, en aquest carreró sense sortida de les afores de la Ciutat Europea, per obra i gràcia de la colonització de l'Àfrica, ens trobarem convertits d'arriaral, de marca fronterissa de la barbàrie, en via central de l'intercanvi de grans pobles.»

Assenyalava que la ciutat de Barcelona, “nucli directiu d’un poble, d’una nacionalitat”, podria tenir un lloc destacat en el ressorgiment del “mar llatí”, p. 592:

«Les ciutats mediterrànies tornaran a tenir hores glorioses. Al bell davant de Barcelona se torna a obrir un esplendorós pervindre. Les altres ciutats rivals són més o menys grans i econòmicament poderoses, més secundàries a dins del seu poble, mentre Barcelona, gran o petita, és una capital, és el nucli directiu d'un poble, d'una nacionalitat, i tot el seu viure pot tenir la majestat d'aquesta altíssima representació col·lectiva. Car lo que dóna força i significació a les ciutats no és pas exclusivament el ser més o menys populoses, sinó el tenir personalitat, el ser centre propulsor d'un poble, d'un Estat o d'un Imperi.»

Aquests beneficis, que es preveia que podia obtenir Catalunya, exigien també dedicar-hi uns esforços, p. 592:

«Com més altes són les situacions, més deures i més responsabilitats imposen. Penseu amb els vostres, ciutadans de Barcelona, ara que les corrents del món us tornen a oferir glorioses perspectives. L'ocasió truca a les portes de la ciutat. Els segles d'obscuritat penosa, d'adversitats continuades, poden acabar-se. Barcelona és cridada a sortir-ne. Més per això ha de fer-se'n digna, ha de merèixer aquest poder, ha de capacitar-se plenament per exercir l'imperi. Si vol ser la primera d'aquest mar, ha de fer-se la primera: la primera pels seus atractius urbans, per la seva monumentalitat, per la perfecció dels seus serveis, la primera pels seus establiments i instituts públics de tota mena, la primera per la seva cultura, per la seva vigorosa personalitat, per l'activa elaboració d'una nova idealitat.»

A continuació, i ja en termes de la política barcelonina, plantejava la qüestió de si els republicans eren conscients de la feina que s’havia de fer, p. 592:

«Aquesta tasca poden, ja no voler-la, però entendre-la solament els anònims administradors que l'enviat d'en Moret destina a la Ciutat? La senten per ventura amb la força dels grans amors no dividits els homes actuals de la UFNR?

Parleu-ne, de tot això, als esquerrans d'ara que han arraconat els més fervents catalanistes, que porten al municipi homes que reivindiquen per ells i el seu partit la paternitat exclusiva de les cremes i els atemptats de la setmana vergonyosa de juliol. Els direu de Barcelona i us respondran de república i democràcia i si els interessos de la democràcia i de la república ho demanen deixaran altra vegada cremar Barcelona i altra vegada excusaran i glorificaran els que ho facin.»

Analitzava la situació política que es vivia a l'Ajuntament de Barcelona, p. 592-593:

«Parleu-ne als peons desconeguts del partit dels Rocha i dels Vinaixa, que van al Casal de la Ciutat amb set de la mateixa aigua i el mateix ideal de ciments i calç i altres matèries agafadices. Parleu-ne als professionals de la revolta i de l'incendi, als sens-pàtria, de l'Escola Moderna, companys i glorificadors dels Ferrer i els Morral i demés filantròpics pedagogs de la dinamita. Ells tracten Barcelona com els barbres les ciutats romanes. Per ells ja no seria Barcelona la primera de les ciutats mediterrànies, però la primera en l'incendi i la revolta, la primera en els atemptats i la dinamita, la primera en l'apologia i l'aplicació de totes les violències.»

Prat finalitzava l'article dient que els ciutadans de Barcelona havien de pronunciar-se sobre “quin ideal, quin amor, quin procedir volen triar: el d'ells o el nostre”.

6.1.3.11 Proposta d'entesa a Barcelona amb vista a les eleccions municipals de 12 de novembre de 1911⁶⁶⁵

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat expliquen en una nota⁶⁶⁶ la procedència d'aquest document i el context en què s'emmarcava.

En el marc de les properes eleccions municipals que s'havien de celebrar, la Lliga Regionalista adreçava aquesta proposta al president de la Unió Federal Nacionalista Republicana (UFNR).

S'analitzava la situació que es donava a l'Ajuntament de Barcelona, p. 593-594:

«La situació actual de Barcelona obliga a considerar el problema de les eleccions vinentes des d'un punt de vista superior al dels interessos i les finalitats, per respectables que siguin, dels partits. Quan la mateixa vida d'un poble està amenaçada, quan l'acció administrativa d'una majoria circumstancial en comptes de salvar o atenuar amorosament la crisi de la nostra ciutat l'agrava paralitzant totes les obres de renovació

---

⁶⁶⁵ Ibídem, p 593-594.

⁶⁶⁶ Ibídem, p 593. Nota núm. 11:

«APR, ANC, prest. I, C 7/5. Prat de la Riba hi fa menció dels casos de corrupció de regidors municipals radicals, no depurats pel partit, afers denunciats al Congrés per Jaume Carner, dirigent de la UFNR, i pel regionalista Joan Ventosa i Calvell el desembre de 1910, especialment la compra de les aigües de Montcada, en condicions desavantatjoses per a Barcelona, a dos socis, un d'ells amb antecedents per estafa, i l'arrendament de l'arbitri municipal de la calç, el guix i el ciment al concursant que presentà la postura més baixa.»

ja iniciades i pertorba la vida del comerç i de la indústria i compromet en afers sospitosos a l'opinió no solament els nostres medis econòmics actuals sinó la riquesa futura de la Ciutat, hipotecant-la per anys i anys a empreses socials infecundes, tots els ciutadans que senten la gravetat del perill i la seva transcendència han d'ajuntar i combinar els seus esforços donant treves a les qüestions i debats d'altra naturalesa, de la mateixa manera que s'ajuntarien per repel·lir una agressió o dominar un incendi o deturar una inundació que a tots els pogués perdre.»

S'explicava com s'havia tractat aquesta problemàtica en el Parlament espanyol, p. 594:

«Hi ha hagut al Parlament debats amplíssims sobre l'administració municipal de Barcelona, que després d'incidències, prou vives a la memòria de tots per haver de recordar-les, varen determinar un fallo del Parlament, que descalifica per raons de moralitat el partit que governa la Capital de Catalunya. Tot Espanya ha seguit les fases emocionantes d'aquest procés d'immoralitat format a tot un partit que està estès per tot Espanya i aspira a governar-la, i així mateix seguirà el curs de l'actual consulta al cos electoral de Barcelona, víctima de la gestió condemnada.»

Es plantejava les conseqüències que hi hauria si els Republicans Radicals obtenien uns bons resultats electorals a Barcelona, p. 594:

«Si Barcelona vota els homes d'aqueix partit, si els fa representants seus a dins de l'administració provincial, aquests homes acusats i condemnats pel Parlament, presentaran el vot de Barcelona com una absolució que els enforteix i rehabilita, i Barcelona, a més de consolidar la força avui vacil·lant que l'arruïna, passarà per la vergonya de mostrar a tothom que els seus ciutadans són ineptes per a governar-se: els uns per falta de sentit polític, els altres per carència absoluta de sentit moral.»

La Lliga feia aquesta proposta a la UFNR per a evitar les conseqüències que tindria el triomf del republicanisme radical , p. 594:

«És per això que aquesta Comissió d'acció política entén que l'hora present no ho és d'aliances polítiques, de coalicions parcials i fragmentàries, que no podrien mai representar l'interès comú de la Ciutat, sinó el polític de fraccions més o menys poderoses: que l'hora present és hora d'acció conjunta de tots els elements, de totes les forces, de tots els ciutadans.»

Es ressaltava que la proposta es feia en base als resultats assolits en les darreres eleccions municipals, p. 594:

«Mes si creiem que és un deure dels que estem al davant de forces organitzades portar-les a aquesta acció salvadora, també ho és no fer entrega de posicions pròpies als que volguessin aprofitar la gravetat de les circumstàncies amb mires purament partidistes. Que les treves ara i sempre i per tot són a base de respecte de les posicions adquirides, no a base de renunciament dels uns en profit dels altres, passant per sobre de la voluntat dels electors clarament expressada. Entén, doncs, aquesta Comissió, que les forces que s'uneixin han de prendre per base la darrera, la més pròxima consulta al cos electoral, i sotmetre's escrupolosament, exactament, a la proporcionalitat que en resulti.»

Es comunicava a la UFNR que es faria la mateixa proposta als partits que formaven la “coalició de dretes”, p. 594:

«Per això ens dirigim a la UFNR de la mateixa manera que ens dirigirem als qui han lluitat amb el nom de coalició de les dretes, proposant-li la intel·ligència de tots i de tothom contra el perill comú, partint de la proporcionalitat de representació o de votació les darreres eleccions aconseguida.»

6.1.3.12 *Del conflicte escolar* ⁶⁶⁷

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat reporten en una nota⁶⁶⁸ el context en què s'emmarcava aquest article, en què tractava de les conseqüències que tingué el conflicte que s'originà arran d'uns aldarulls en què intervingueren alguns estudiants universitaris.

Iniciava l'article fent esment del moment en què es publicava aquest article: “Parlem del conflicte escolar ara que les nostres paraules no poden contribuir a agravar-lo”.

Ressaltava quin havia estat el motiu que originà aquell succés, p. 595:

---

⁶⁶⁷ *Ibídem*, p. 595-597. L'article fou publicat el 29 de novembre de 1911 a *La Veu de Catalunya*.

⁶⁶⁸ *Ibídem*, p. 595. Nota núm. 12:

«El 25 de novembre de 1911 es concentraren molts estudiants universitaris a la Facultat de medicina i l'Hospital Clínic per protestar contra un article que consideraven denigrant i que fou publicat dues vegades al diari lerrouxista *El Progreso*, titulat «La Jarca en la Universidad». Quan aparegué la guàrdia civil a cavall, va ser rebuda a pedrades i un guàrdia fou ferit d'un tret. El rector hi arribà per apaivagar els estudiants, aconseguí que desallotgessin la facultat i tancà la Universitat de Barcelona mentre que vint-i-vuit estudiants eren detinguts per la policia».

«Articles com el que ha motivat aqueixa algarada, potser no tan bruts de forma, però tan ofensius i grollers, n'han sortit en *El Progreso* i en altres periòdics semblants, contra la classe mitja, contra les dones de la classe mitja, contra les dones catalanes, i ni han sigut denunciats ni ha protestat ningú: els fills i els marits d'aquestes dones s'han empassat l'insult sense obrir boca.»

Assenyalava que en aquells articles s'havia injuriat a la “nostra burgesia”, p. 595:

«Articles que fan més que injuriar i que exciten a l'assassinat i a l'incendi contra la nostra burgesia; articles que exciten a matar determinats homes polítics o que fan l'apologia dels que han provat d'assassinar-los, han sortit en aquests mateixos diaris i ningú ha tingut una paraula per a protestar.»

Remarcava que els injuriats no havien respost: “la costum ha avesat la pell de tothom a aquestes coses gruixudes, i, com si fóssim mesells, no ens sentim de res, no reaccionem”. En canvi, els estudiants havien respost: “Ha estat precís que una joventut poc avesada ala contradicció, a la molèstia, a l'insult i la calúmnia fos ofesa, perquè una reacció forta es produís”.

Justificava l'actitud que havien pres els estudiants: “Aquesta actitud dels estudiants, doncs, en quant obeeix a aqueixa finor de sensibilitat no esmussada per l'ambient de procacitats i violències, és una bella i generosa actitud”. Però no aprovava la forma que s'havia seguit faltant a les lleis: “Ara, en quant a la forma, al procediment, ja no podem de cap manera aprovar-los ni aplaudir-los”.

Assenyalava que s'havia de respectar la “reglamentació dels drets de manifestació”, p. 595:

«Bona o dolenta hi ha una reglamentació dels drets de manifestació, i tots els qui volen usar-los han de subjectar-s'hi sense privilegis de cap mena: autoritats i ciutadans s'hi han de sotmetre. És una garantia per a tots.»

Ressaltava que els estudiants també havien de respectar les lleis, p. 595:

«Els estudiants que tenen una instrucció superior a la de la major part dels ciutadans, tenen un major deure de mostrar-se respectuosos amb les lleis, han de ser els primers en donar exemple de complir-les.»

Considerava que aquelles actuacions violentes només les seguien els radicals, p. 595-596:

«Manifestacions no autoritzades, a Barcelona, mai n'han fetes més que els lerrouxistes. Totes les altres forces polítiques han mostrat la seva ciutadania complint sempre les prescripcions de l'autoritat governativa.»

Remarcava que aquest no era el camí que s'havia de seguir, p. 596:

«Un cop desviats del camí legal, resistir les intimacions dels agents, burlar les seves precaucions, apedregar-los (no diem disparar en contra d'ells perquè els escolars no porten armes, i si en duguessin no les haurien disparades), és entrar en un camí de violència que cap país civilitzat pot aprovar i que és el camí que porta a l'anarquia, a aqueixa anarquia que nosaltres hem vist ensenyorir-se de la nostra Barcelona.»

Analitzava per què s'havia arribat a aquella situació, p. 596:

«És clar que aquestes desviacions en l'actitud dels escolars tenen -i entrem ja en el capítol de responsabilitats i culpes des de dalt- no justificació, però sí excusa en la conducta de les autoritats. Els governants han anat caient en un estat de panxacontentisme tan agut que, les reclamacions dels ciutadans conscients dels seus deures cívics que les formulen pacíficament, legalment, per dret que hi tinguin són desateses, no són escoltades; i en canvi, s'afanyen a atendre, a complaure, a servir mansament els qui criden i ataquen i no temen pertorbar l'ordre públic. Per aquests són totes les urgències: per aquests els governants arriben a forçar fins al sacrifici els demás ciutadans. Exemple, la política habitual dels governants mesocràtics en els conflictes obrers. Exemple, tota la història de les pertorbacions lerrouxistes. De manera que no hi ha apologia més eficaç de la tàctica violenta, del famós «mètode directe.»

Assenyalava les responsabilitats dels “elements revoltosos radicals” i de tots els qui permetien que s'hagués arribat a aquella situació de violència, p. 596:

«Aquesta submissió de l'autoritat als violents, explica la impunitat de totes les violències de paraula i d'obra a què s'han entregat els elements revoltosos radicals de Barcelona. Ells han fundat el culte del bronwing, ells aquesta nova religió sangnanta varen consagrar-la amb la preuada sang de víctimes humanes, amb la del nostre Cambó, en primer terme. I per ells han estat les complacències governatives, els favors de l'administració pública, les toleràncies de les autoritats judicials, els veredictes absolutoris dels jurats; car no tot són covardies dels governants, sinó també dels ciutadans, dels governats. Com que han demostrat moltes vegades que saben alterar l'ordre i crear conflictes violents, se'ls permet tot, se'ls dóna tot. Les boques plenes no criden, la gent satisfeta no fa bullangues.»

Denunciava la campanya que havien dut a terme a *El Progreso*, p. 597:

«Si l'article injuriós de *El Progreso*, fos possible que hagués sortit en un altre diari, un dels pacífics de Barcelona, potser hauria estat denunciat. Però sortint en *El Progreso*, és altra cosa. Tants n'ha publicats de to pinxesc i bordellenc, i demés, molt més subjectes a les sancions del codi penal, sense ésser perseguits judicialment!»

Criticava l'actuació que havien seguit les “autoritats acadèmiques”, p. 597:

«Si les autoritats acadèmiques haguessin estat a l'altura de la situació, si estiguessin ben compenetrades amb els estudiants i haguessin sabut sentir-se de la seva ofensa i abrandar-se en la mateixa indignació, haurien pogut mantenir dintre de la legalitat més estricta aquesta protesta. Però ni aquesta compenetració existeix, ni pot existir en aqueixes Universitats de tipus burocràtic; ni un cop produït el conflicte i enverinada i desviada la protesta, el degà de la Facultat de Medicina, present a l'Hospital Clínic, va saber usar la seva autoritat, a fora per fer retirar la força pública, a dintre per evitar les violències i fer deturar de seguida els elements estranys que a dintre estant feien foc contra la força pública.»

També era molt crític amb la reacció que tenien les autoritats “governatives”, p. 597:

«Menys encara que les altres autoritats poden les governatives escapar a la censura. No pas perquè guardessin la redacció de *El Progreso*, ni perquè no amaguessin cuidadosament els agents d'ordre públic de la vista dels estudiants. Mai l'Estat, sense negar la raó fonamental de la seva existència, pot tolerar que els ciutadans se facin per la seva mà la justícia. Com mai l'Estat pot acceptar que sigui provocació la presència dels agents i funcionaris que la societat sosté per mantenir l'imperi dels drets de tothom. No, no és això.»

Ressaltava l'actuació que tingué la policia quan entrà al recinte universitari de l'Hospital Clínic, p. 597:

«Lo que no té justificació de cap mena, ni solament els trets de bronwing disparats de dintre estant, és el tiroteig de l'Hospital Clínic. No és pas que la força pública hagi d'aguantar tranquil·lament que l'apedreguin i afusellin, però devia retirar-se i no obrar mentre el desordre no s'hagués desbordat per la via pública, no hagués pertorbat la circulació o posat en perill els transeünts. Els que allà dins del clos de l'Hospital eren estudiants, amb autoritats acadèmiques pròpies, i com a tals havien d'ésser considerats i tractats, a fora, en la via pública, haurien estat revoltosos, res més que revoltosos,

subjectes, sense odioses excepcions ni privilegis impossibles, al mateix raser que tots els altres ciutadans. Però acceptar allà la batalla, entaular un tiroteig davant d'un hospital ple de malalts i havent d'apuntar, més o menys enlaire -les parets i columnes del Col·legi de Medecina ho ensenyen prou-, però sempre en la direcció de l'Hospital fins no havent la força pública ocasionat desgràcies personals, ha estat un espectacle deplorable.»

Prat finalitzava l'article ressaltant que “la veu pública” posava en dubte que els estudiants haguessin estat els autors dels trets disparats “contra la força pública”, p. 597:

«En tots aquests fets, la veu pública ha assenyalat la presència d'elements estranys als escolars. Cada u els ha batejat a la seva manera: pels uns són els requetès; pels altres, lerrouxistes, interessats ara que se'ls pon l'imperi, en cloure la pau octaviana d'aquesta llarga digestió municipal i reobrir el període de les violències. Lo que hi hagi al fons de tot això no s'ha aclarit encara, però els estudiants poden estar satisfets d'aquest unànime convenciment, perquè obeeix a una creència que els honora. Aquesta convicció unànime vol dir que la ciutat per vot unànime no posa en el seu compte, sinó en el compte dels altres, un fet que deshonoraria la seva causa; la iniciativa de disparar contra la força pública des de la impunitat de les parets sagrades d'un asil hospitalari.»

6.1.3.13 *Discurs pronunciat en l'acte d'entregar al president del Consell de Ministres, José Canalejas, les Bases de la Mancomunitat el 8 de desembre de 1911 a Madrid* ⁶⁶⁹

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat expliquen en una nota⁶⁷⁰ l'ampli suport polític que tenien les “*Bases de Mancomunidad*” que Prat lliurà a José Canalejas, president del Govern espanyol.

---

⁶⁶⁹ Ibídem, p 598-600.

⁶⁷⁰ Ibídem, p 598. Nota núm. 13:

«L'excepció foren els quatre diputats radicals lerrouxistes de la Diputació de Barcelona. Sense el suport dels liberals dinàstics, majoritaris a la Diputació de Lleida, forts a la de Tarragona i presents a les de Barcelona i Girona, la campanya no hauria engegat. La Lliga només era la primera força política a la Diputació de Barcelona, però ni aquí no tenia majoria.»

Prat, en condició de president de la Diputació provincial de Barcelona, iniciava el seu discurs exposant que les Bases aprovades eren fruit del consens, “*con una sola excepción*”, de tots els partits polítics catalans, p. 598:

«Estas Bases, señor Presidente, no son obra de partido. Ninguno de los partidos políticos catalanes, ni siquiera los exclusivamente autonomistas, puede considerar estas Bases como una satisfacción completa a la integridad de sus aspiraciones; pero es asimismo verdad que todos los partidos catalanes, con una sola excepción, encuentran en estas Bases satisfacción a una parte de los ideales que sustentan.»

Ressaltava que les Bases havien estat aprovades amb el vot favorable de les quatre Diputacions provincials catalanes i tenien el suport dels municipis i dels parlamentaris catalans, p. 598:

«Y es que estas Bases han sido elaboradas con alto espíritu de transacción y de armonía por hombres de todas las escuelas y de todos los partidos, fuera de todo ambiente partidista y movidos de un sano impulso patriótico. Por esto han obtenido luego el voto unánime de las Diputaciones catalanas, integradas por todos los matices de la opinión política; por esto han sido recibidas con aplauso por la inmensa mayoría de las municipalidades de Cataluña; por esto han podido ratificar esta hermosa unanimidad los representantes en Cortes de Cataluña aceptándolas y haciéndonos el honor de acompañarnos en este acto.»

Remarcava el significat que tenien les Bases que es presentaven, p. 598-599:

«De modo que todos los órganos dentro de los cuales la Constitución y las leyes fundamentales del Estado canalizan la manifestación auténtica de la voluntad popular han revestido estas Bases de la autoridad altísima de su aprobación, en circunstancias de unanimidad verdaderamente excepcionales.»

Assenyalava que el procés que s’havia seguit a Catalunya en la formació i aprovació de les Bases era una mostra de la capacitat de *selfgovernment* del poble català, p. 599:

«El hecho de esta convergencia unánime de todos los matices de la opinión catalana en torno, no de una protesta -pues esto nada significa, ya que para protestar siempre y en todas partes ha sido posible formar los más extraños conglomerados- sino en torno de una fórmula positiva de organización

pública, es un hecho de tan alta significación, que no puedo dejar de mentarlo en este momento, pues constituye, señor Presidente, la prueba más sólida, más irresistible de la capacitación de nuestro pueblo para aspirar a las más amplias funciones de selfgovernment »

Ressaltava la necessitat d'impulsar una reforma en l'organització de l'Estat, p. 599:

«Y de otra parte no sabría imaginar nada que pudiese sonar más gratamente a los oídos de un gobernante. Pues un verdadero gobernante, que no se limite a ser guardia jurado de lo existente, sino que aspire a dirigir, a innovar, a mejorar al pueblo que tiene a su cargo, no puede desear nada más propicio al ejercicio de su misión propulsora que una reforma positiva aceptada por hombres de todos los matices, de todas las escuelas y partidos.»

Considerava que el sentiment d'avançar en la descentralització de l'Estat era un sentiment que s'estava estenent en diferents regions espanyoles, p. 599:

«No se nos oculta, señor Presidente, que semejante estado de opinión puede convertirse en gravísimo peligro, en conflicto de consecuencias fatales para el país, si esta unanimidad de la opinión de un territorio determinado, se produce en torno de soluciones que despierten una hostilidad unánime también e irreductible en el resto del Estado. Mas, afortunadamente para todos, en el caso presente, esta oposición no existe, pues el sentido descentralizador, así como el sentimiento de la existencia de unidades sociales supra-provinciales, pueden presentar diferencias de grado, de intensidad, pero son generales en toda España.»

Destacava que la divisió territorial en províncies no havia anul·lat el sentiment de pertinença dels pobles a les divisions històriques dels territoris, p. 500:

«Las antiguas provincias, entidades de vida milenaria, verdaderos reinos o estados que señalaron gloriosas etapas de la formación de España, que actuaron en la infancia del pueblo cuando era éste materia blanda susceptible de plegarse dócilmente al molde político y administrativo, existen todavía a pesar de la ley que creó las provincias actuales; y existen no solamente como divisiones territoriales de otras funciones del Estado, sino en la realidad viva del pueblo, en el sentimiento y en la conciencia de los ciudadanos, como unidades psicológicas y económicas indestructibles.»

Prat atribuïa a les polítiques centralitzadores de l'Estat espanyol la causa del retràs que es tenia en relació a altres nacions, p. 599:

«Se tiene asimismo en toda España la convicción profunda de que sin la acumulación en los órganos centrales de toda suerte de funciones, propias y ajenas, principales y secundarias, no se hubiese producido la paralización congestiva del Estado que pesa sobre todo y sobre todos, y el Estado podría ejercer, con la misma perfección con que las ejercen los grandes pueblos, las funciones esenciales de la soberanía, que constituyen la razón fundamental, la legitimidad de su existencia, esas funciones en que se fundan el orden y la justicia en el interior y la fuerza y el prestigio de un pueblo en sus relaciones con los otros pueblos.»

Ressaltava el sentiment que hi havia a Catalunya d'avançar en la descentralització de les funcions que s'havia reservat l'Estat, p. 599:

«Y de esta convicción acrecida por desgracias propias y por grandezas ajenas, se nutre en toda España, y especialmente en Cataluña, esa tendencia que se llama descentralizadora, cuando en realidad lo que se propone es devolver a cada centro, a cada entidad, las funciones que le son propias.»

Remarcava l'esperit descentralitzador amb què s'havien format i aprovat les Bases que es presentaven, p. 600:

«Estas Bases, señor Presidente, en la parte que al Estado más directamente afectan, son una fórmula incipiente de descentralización, que consiste en la delegación de funciones en materia de obras públicas, cultura y beneficencia. Mas aún esta fórmula concreta tiene estado en la opinión general de España y hasta en el Parlamento, pues, en sus líneas generales es substancialmente idéntica a la fórmula de delegación de funciones del Estado votada por unanimidad en la Asamblea de Diputaciones españolas con asistencia de representantes de todas las de España y aceptada más tarde en el Congreso de Diputados en sesión memorable, con el voto expreso de los jefes de todos los partidos españoles.»

Prat finalitzava el discurs remarcant la conveniència que tant per a Catalunya com per a Espanya tindria que el Govern aprovés les Bases que es presentaven, p. 600:

«Cataluña, por la moderación de esta fórmula, por su gubernamentalismo, por su concordancia con la opinión general de España, ha concebido grandes esperanzas de próxima, de inmediata realización. Considere, señor Presidente, la altísima

conveniència para Cataluña y para España toda, de que estas esperanzas no se conviertan en desengaños.»

6.1.3.14 Tramvies i casinos ⁶⁷¹

Prat, en aquest article, que s'emmarcava en el nou escenari polític resultant de les darreres eleccions municipals,

Iniciava l'article fent referència a la importància que tenia per a Barcelona la "unificació de la data de reversió dels tramvies" i a la posició que tenia en aquella qüestió la Unió Federal Nacionalista Republicana (UFNR), p. 600:

«Tot l'interès de l'opinió seria, doncs, justificadíssim només pel problema en si; però en el cas present, a la importància intrínseca de la qüestió s'hi ha ajuntat la seva repercussió en les lluites internes d'un partit tan treballat sempre per intestins desordres i competències personals i de grups com la UFNR.»

Analitzava la repercussió que per als interessos de la ciutat tenia l'expedient dels tramvies que havien preparat els tècnics municipals, p. 600-601:

«La qüestió de la reversió dels tramvies és un d'aquests problemes que a una gran importància econòmica uneixen una complicació considerable. És un problema de compensacions entre la ciutat i les empreses, a base de valors futurs: els rendiments de les línies de l'any 1947 enllà, i de valors actuals (entregues en metàl·lic, obres, servituds, millores del servei), difícils de valorar i capitalitat. L'expedient és i naturalment havia de ser voluminós; els informes dels tècnics municipals, extensos; les qüestions fonamentals a examinar i debatre, per regla general, qüestions de valoració i de càlcul difícils de seguir pels profans. No hi podia haver, doncs, expedient més indicat que aquest per ser imprès a fi que cada regidor pogués tenir-lo a casa i se pogués assessorar amb persones competents de sa confiança, i que el poguessin tenir a mà i estudiar-lo tots els que tenen part en la direcció de l'opinió.»

Ressaltava la relació de dependència que tenien els tècnics municipals amb el poder municipal, p. 601:

«Per altra banda, sabuda és la falta d'independència de molts tècnics municipals, la seva acostumada submissió a les imposicions dels poders municipals constituïts, i per lo tant, així per aquest motiu, com per requerir-ho la importància del problema,

---

⁶⁷¹ *Ibídem*, p. 600-604. L'article fou publicat el 18 de desembre de 1911 a *La Veu de Catalunya*.

convenia sentir la veu d'altres tècnics, que per estar fora del cercle d'influència de la vida municipal, per la seva independència i el seu prestigi, fossin, als ulls de tothom, una garantia», i què s'hi podia fer, pg. 601: «Això és lo que va fer un dels Ajuntaments passats amb aquest mateix problema; això és lo que va proposar el nostre amic senyor Vallès i Pujats en l'ocasió present. Aquesta esmena del senyor Vallès és una nota de seny, de serenitat, de prudència, que honra la minoria regionalista que, sense excepció, va votar-la. Més no va ésser acceptada.»

Considerava que no es donaven les suficients garanties en el procés seguit i en l'acord que s'havia assolit, p. 601:

«Cap d'aquestes elementals garanties de coneixement i d'encert han sigut donades a l'opinió. Ha estat, aquest problema, portat amb deficiències, amb violències de procediment que mereixen les més enèrgiques censures. Pot dir-se que s'ha votat sense ésser conegut de la majoria dels regidors ni dels ciutadans. Aquesta deficiència d'informació, de coneixement del problema, s'ha vist en les mateixes impugnacions.»

Es referia a les esmenes que s'havien presentat, p. 601:

«Les esmenes presentades, als ulls del profà quan menys, fan l'efecte d'esmenes accidentals, de detall, que no afecten els extrems substancials del dictamen; i així deu ser quan, segons les ressenyes, moltes, totes les del senyor Lluhí menys una, varen ser acceptades.»

Ressaltava que semblava que l'alcalde de Barcelona suspendria l'acord que s'havia adoptat, p. 601:

«Venturosament per a Barcelona sembla que l'alcalde, a prec dels mateixos mantenedors del dictamen, suspendrà aquest acord, que l'opinió amb rara unanimitat considera o perjudicial o desconegut», es proposava com es podia analitzar aquest assumpte: «Deixem, doncs, de banda, ara de moment, el fons de l'assumpte i concentrem-nos en l'episodi polític que aqueix assumpte ha ocasionat, la sublevació dels casinos esquerrans contra els regidors del partit que han votat a favor del dictamen.»

Exposava els motius que justificaven l'actuació dels partits esquerrans, p. 601-602:

«Volem creure que en aquesta actitud dels representants dels centres esquerrans no hi ha més que mòbils enlairats d'amor a Barcelona; volem creure que ni ells ni els qui els han atiat han tingut present si això afavoria o no el seu predomini a dins del partit, si aquesta indignació seva era o no al mateix temps hàbil maniobra per a descartar els uns

i entronitzar-ne uns altres en la direcció del partit, o per a liquidar el partit en benefici d'una determinada banderia. Però fins en aquest supòsit, fins admetent que només els han guiat motius nobles i generosos, no podem aprovar aquestes actituds; més, hem de reprovar-les com un mal exemple, com un cas d'ineducació política.»

Explicava quina era la “doctrina” que orientava l’actuació que seguia la Lliga Regionalista en la política municipal, p. 602:

«Aquesta nobilíssima doctrina ha informat sempre les nostres relacions, les relacions de la Lliga Regionalista amb els homes que hem tingut en les nostres grans corporacions. Hauríem considerat un atemptat contra la dignitat d'aquestes corporacions, contra la dels nostres homes i contra la de la Lliga mateixa, posar el centre de direcció de la nostra Casa Comunal o de la nostra Diputació fora d'elles mateixes, com han fet sempre tots els caciquismes, dinàstics o republicans, de la Plaça Reial o de la Casa del Poble. La Lliga no hauria estat lo que és, hauria sigut indigna d'ésser tinguda per escola d'educació política dels catalans, si hagués caigut mai en aqueixa abusiva intervenció, que treu la resolució dels problemes públics de les corporacions i els homes que, per ministeri de la llei i per vot dels ciutadans, han de resoldre'ls, i els porta al despatx del quefe o a la sala de Juntes del Casino. Car consentir això és degradar les corporacions, és convertir-les d'assemblees de representants del poble amb poder per a obrar en virtut d'aquesta delegació popular, en escenaris de nitots que una mà irresponsable fa moure des de l'ombra a son albir.»

Prat finalitzava l’article fent referència a la llibertat d’actuació que tenien els representants de la Lliga Regionalista, p. 602:

«Així, sempre els homes regionalistes que han rebut una investidura popular han conservat el prestigi d'una dignitat personal, d'una llibertat d'obrar, d'una independència que no ha de vinclar-se ni doblegar-se davant del seu partit, sent a dins de les corporacions servidors lleials de les corporacions: dels seus problemes i interessos, i no de les conveniències ni preocupacions de partit o de grup o de casino o de penya. Així han actuat cada u segons el seu criteri personal, junts o separats els de la mateixa significació, segons les conviccions per cada u formades en l'estudi de cada problema, de cada assumpte.»

6.1.3.15 *El desertor* ⁶⁷²

Prat, en aquest article, que s'emmarcava en la difícil situació en què es trobava l'Ajuntament de Barcelona, denunciava que l'alcalde havia "desertat del seu lloc d'honor".

Iniciava l'article referint-se a l'actuació municipal dels republicans radicals, p. 604:

«Aquestes darreres setmanes de desembre, últimes de l'actual bienni de dominació municipal lerrouxista, són fatals a Barcelona. Cada sessió costa a la ciutat una milionada, i a més d'una milionada en pura pèrdua, un desgavell, un desordre en la màquina municipal, que l'ha de trasbalsar i fer pertorbadora per molt temps.»

A Barcelona, una ciutat que per a ser com les "les grans ciutats cultes" havia de "refiar-se exclusivament dels seus propis cabals", segons Prat, es malgastaven els recursos municipals "estèrilment, en les mans dels administradors", p. 604:

«Trista, tristíssima cosa és per una ciutat que se sent a mig fer, tot just començada; que està lluny, molt lluny del nivell ansiat de les grans ciutats cultes; que per devenir gran capital necessita un esforç econòmic considerable, necessita esmerçar milions i més milions en urbanitzacions i en edificis públics, i en escoles i biblioteques i instituts científics i en serveis aquí encara desconeguts i en institucions socials i benèfiques; que per a dur a compliment aquesta tasca immensa no pot comptar amb els milions de l'Estat com totes les altres capitals i ciutats secundàries d'Espanya i d'Europa, sinó que ha de refiar-se exclusivament dels seus propis cabals; trista, tristíssima cosa és veure aquests cabals, aquests milions que podrien transformar-la i engrandir-la, perdre's per a la ciutat, perdre's per a la cultura i el benestar i la grandesa de la ciutat, fondre's miserablement, estèrilment, en les mans dels administradors.»

Criticava la forma com s'administrava l'Ajuntament de Barcelona, p. 604:

«Deplorable és sempre el balanç d'aquestes administracions sense ideal ciutadà ni patriòtic, sense ambient de moralitat individual ni col·lectiva. Paralització de totes les millores començades, retrocés en la pública prosperitat, pertorbació dels serveis, desmoralització i anarquia en el personal. Els mateixos pobres pels carrers; els mateixos mestres amb les mateixes dotacions i el mateix material en les mateixes coves infectes per a escoles; els mateixos asils, la mateixa manca de biblioteques i de laboratoris i de tallers. Uns quants automòbils més pels passeigs de la ciutat i uns quants milions menys en la caixa del comú.»

---

⁶⁷² *Ibidem*, p. 604-605. L'article fou publicat el 27 de desembre de 1911 a *La Veu de Catalunya*.

En situacions com la que es vivia a Barcelona, “moments d’agravació extraordinària dels perills d’una administració municipal dolenta”, segons Prat, era quan es posava de manifest l’error de que el Govern nomenés per “Reial Ordre” els alcaldes, p. 605:

«O aquesta institució és una imposició abominable per servir al Govern i no a la ciutat, o si efectivament -com diuen els defensors d'aquesta institució- té una finalitat d'interès de la ciutat, és en aquests moments difícils que ha de demostrar-se. Un alcalde -diuen- nomenat des de dalt significa una garantia per a la ciutat, una defensa contra els seus propis errors o contra els errors o els vicis dels administradors que s'ha donat. Triat, no pel sufragi d'una multitud fàcilment suggestionable, sinó per la selecció suprema del país: els ministres del Rei, serà una personalitat de categoria, de serenitat dintre les lluites locals que, no devent el càrrec als electors, podrà sobreposar-se a les seves passions, a les seves desviacions o exaltacions d'opinió o de sentiment, i sabrà exercir l'alta missió tutelar pròpia de la sobirania de l'Estat, que consisteix en defensar els interessos permanents del Municipi contra la mateixa voluntat dels ciutadans.»

En referència al títol de l’article, “*El desertor*”, exposava quina havia estat l’actuació de l’alcalde de Barcelona, p. 605:

«I, efectivament, l'alcalde de Barcelona, a l'arribar un moment tan decisiu per a la ciutat com és el d'ara, ha fugit, ha desertat del seu lloc d'honor i de responsabilitat alhora.»

També exposava què havia fet el Govern espanyol, p. 605:

«I el Govern del senyor Canalejas, aquesta és l'hora que no ha castigat el desertor, que no l'ha destituït. ¿És inadvertència del senyor Canalejas o és que el Govern, deliberadament, trepitjant l'interès de Barcelona o supeditant-lo a d'altres, vol posar la vara d'alcalde del Rei al servei dels homes de la calç i del ciment que són els causants o col·laboradors de totes les obres o accions vergonyoses o fatals per a la nostra Barcelona?»

Prat finalitzava l’article referint-se a què podia passar a partir d’aquell moment, p. 605:

«Aviat ho veurem, aviat veurem si donen a en Lerroux i als seus el vot d'en Juncal, i el del senyor marquès de Marianao, incomparable alcalde lerrouxista, gentilhome de cambra servicial i fidelíssim dels qui promiscuen els negocis municipals i les setmanes tràgiques.»

6.1.3.16 *L'atemptat*⁶⁷³

Prat, en aquest article, que s'emmarcava en la constitució del nou Ajuntament de Barcelona sorgit de les darreres eleccions municipals, tractava la qüestió de l'aliança que podrien establir els republicans nacionalistes amb els republicans radicals.

Iniciava l'article fent al·lusió a la posició que podien adoptar els republicans nacionalistes a l'Ajuntament, p. 606:

«Feia dies que entre les persones enterades dels propòsits i criteris dels nostres republicans nacionalistes corria a mitja veu la nova borrosa, indecisa, insegura, com d'una cosa que avergonyeix i se va donant de mica en mica, que els nacionalistes estaven entesos amb els radicals per a la constitució de l'Ajuntament; que els nacionalistes donarien als radicals els vots que els manquen per a conservar la seva preeminent situació en l'Ajuntament, a canvi de determinades concessions; que ells farien primer tinent, això és, alcalde segon de la ciutat en Mir o en Serraclara, és a dir, un lerrouxista, a canvi d'una tinència i presidència de comissió per al president del CNR senyor Lluhí i Rissech. Tot això es deia, però era tan gruixut que costava de creure.»

Prat deia que eren “verossímils” els rumors d'entesa entre els republicans, p. 606:

«Desgraciadament, la contestació donada per en Lluhí a la proposta d'intel·ligència formulada pel senyor Abadal, ve a fer verossímils aquests rumors. Els regidors esquerrans, ara que el vot dels electors de Barcelona havia arrabassat a en Lerroux del domini de la ciutat, faran esqueneta a en Lerroux perquè segueixi dominant-la un parell d'anys més, un altre bienni.»

Criticava el comportament que estava seguint l'esquerra catalanista, p. 606:

«Ni raons de moralitat ni raons de patriotisme, ni el respecte, que per a tot partit democràtic ha de ser llei, a la voluntat del cos electoral, res hi val. El criteri d'exclusió dels lerrouxistes que va ser bo per a portar a la primera tinència en Layret, els compromisos contrets en la darrera campanya electoral, les afirmacions fetes a l'endemà de les eleccions proclamant la derrota d'en Lerroux, mercès a la suma dels regidors nostres i els seus davant dels 24 lerrouxistes, resta oblidat o trepitjat.»

Considerava que els republicans catalanistes podrien votar amb els lerrouxistes, p. 606:

---

⁶⁷³ *Ibidem*, p. 606. L'article fou publicat el 30 de desembre de 1911 a *La Veu de Catalunya*.

«Els qui per raons de moralitat no poden posar el seu nom al peu d'un manifest perquè no vagi al costat del d'en Lerroux, l'home de les aigües, podran posar els seus vots ben barrejats i confosos al costat dels Vinaixa i Lladó i Guñalons i Cia., per a entregar les situacions estratègiques i decisives del govern de la ciutat a en Mir o a en Serraclara, que, baix l'ombra protectora de l'esquerra, podran preparar l'adveniment de noves aigües o ciments o il·luminacions.»

Es referia a la possible coalició política que podria governar la ciutat, p. 606:

«Aquest és el vot de l'esquerra catalana. El senyor Lluhí havia anunciat pomposament per a primer de gener de 1912 que ell governaria la ciutat. No sabíem comprendre com havia de fer-se, el miracle. Ara ja ho veiem. El senyor Lluhí la governarà per mediació dels lerrouxistes; serà el ministre irresponsable que en la comèdia parlamentària fa el paper d'oposició.»

Prat finalitzava l'article anunciant què succeiria amb la posició adoptada per l'esquerra catalanista: “El senyor Lluhí exercirà d’oposició de S. M. don Alexandre Lerroux, per obra i gràcia de l’esquerra catalana, novament reelegit cònsol de la capital de Catalunya”.

6.2 L'any 1912:

L'any 1912, en l'àmbit de la política estatal es de destacar el procés que es seguí en la tramitació parlamentària del projecte de llei de Mancomunitats que, preparat pel ministre de la Governació i aprovat pel Govern, es presentà al Congrés de diputats.

En l'àmbit de la política catalana, es de destacar l'atenció amb què es seguí el tràmit parlamentari de discussió i posterior aprovació del projecte de llei de Mancomunitats.

6.2.1 El procés que es seguí en la tramitació del Projecte de Llei de Mancomunitats per a la seva aprovació a les Corts

Una vegada el Govern aprovà el projecte de llei de Mancomunitats, es publicà el Reial Decret de 21 de maig de 1912⁶⁷⁴, pel qual s'autoritzava a Antonio Barroso y Castillo, ministre de la Governació, a presentar a les Corts el projecte que havia preparat:

- A l'art. 1.º es defenia l'abast de la futura llei:

---

⁶⁷⁴ El Reial Decret de 21 de maig de 1912 es publicà a la *Gazeta de Madrid*, núm. 148, de 27 de maig de 1912.

«Artículo 1.º Las provincias representadas por sus Diputaciones podrán mancomunarse temporal ó permanentemente para fines exclusivamente administrativos.

La iniciativa para la constitución de la mancomunidad, á más del Gobierno, corresponderá á cualquiera de las Diputaciones que lo deseen, invitando para concertarse á las demás que hayan de concurrir á este acuerdo, que se confirmará en reunión general de las mancomunadas, á la que tendrán asistir, por lo menos, las dos terceras partes de los Diputados que compongan cada una de ellas.

En esta misma reunión se determinarán las bases completas que contengan el objeto de la mancomunidad.»

- A l'art. 7.º es disposava quines serien les delegacions de serveis que podrien fer-se càrrec les Mancomunitats, “*salvo siempre las facultades del Estado, según la Constitución del Reino y las leyes especiales*”:

«1.º De la construcción y conservación de carreteras incluídas en el plan general del Estado, que no traspasen el territorio de las provincias mancomunadas.

2.º De la construcción de ferrocarriles, tranvías, puertos, obras de saneamiento, canales y pantanos en dicho territorio.

3.º Del establecimiento en el mismo de líneas telegráficas y telefónicas interurbanas.

4.º De la creación, ampliación y sostenimiento de establecimientos ó instituciones para el fomento de la enseñanza de artes y oficios, agrícola, industrial, mercantil y de bellas artes.

5.º De la creación, ampliación, sostenimiento y administración de establecimientos de Beneficencia general ó nacional, dentro del territorio de las provincias mancomunadas.»

- La publicació del projecte de llei, que tenia notables diferències amb el text de les Bases que, aprovades prèviament a Catalunya, el 18 de desembre de 1911 es presentaren al president del Govern, motivà que Prat de la Riba convoqués els demés presidents de les corporacions provincials catalanes per a estudiar-lo.
- El 27 de maig es reuniren els presidents de les Diputacions catalanes i després d'analitzar el projecte governamental acordaren la redacció d'un document que contindria les esmenes que serien defensades a Madrid pels parlamentaris catalans.
- En el Congrés de diputats es nomenà una comissió que tenia l'encàrrec de dictaminar el projecte governamental.

- Al projecte, en el seu tràmit parlamentari, es presentaren nombroses esmenes que, a la pràctica, desfiguraven el sentit originari amb què s'havia sol·licitat des de Catalunya.
- El projecte de llei fou debatut en sessions parlamentàries, entre les quals destacà la del 3 de juliol en què el mateix Canalejas intervingué a favor de l'aprovació.
- El 5 de juliol, acabant-se ja el curs parlamentari, finalitzà la discussió de l'articulat.
- L'octubre es repengué el curs parlamentari i el mateix Canalejas, compromès personalment amb el projecte, aconseguí vèncer les resistències internes del seu partit.
- El 17 d'octubre es procedí a la votació definitiva, essent aprovat⁶⁷⁵ amb el vot favorable de liberals, regionalistes, conjunció republicana i conservadors catalans.
- Quan el projecte passà al Senat, Montero Ríos, president de la cambra, va intentar introduir modificacions al text aprovat en el Congrés.
- El 12 de novembre, Canalejas moria assassinat. Romanones, que assumí la presidència del Govern, es comprometé a completar la tramitació del projecte de llei.
- Tot i el compromís de Romanones, la tramitació del projecte de llei en el Senat s'ajornà fins a la meitat de l'any 1913.

6.2.2 La redacció definitiva de l'articulat del projecte de Llei de Mancomunitats

De l'articulat del projecte de llei, que s'aprovà en el tràmit parlamentari que es seguí en el Congrés de diputats, destaquem l'article 1.º, en què s'establien els requisits que s'havien d'acomplir i el procés que s'havia de seguir en la formació de les Mancomunitats, i l'art. 6.º, que feia referència a les delegacions de funcions que podrien obtenir les Mancomunitats:

Article 1.º:

«Artículo 1.º Las provincias representadas por sus Diputaciones podrán mancomunarse para fines exclusivamente administrativos.

La iniciativa para la constitución de la mancomunidad corresponderá al Gobierno, a cualquiera de las Diputaciones que lo deseen, o a uno o varios Ayuntamientos que reúnan por lo menos el 10 por 100 de los habitantes de las provincias que hayan de constituirla.

La entidad que inicie la constitución de la mancomunidad invitará a las Corporaciones provinciales que hayan de concertarse a que lo acuerden en principio, eligiendo cada una sus representantes, que redactarán, reunidos, un proyecto para indicar:

1.º Las provincias que se trate de mancomunar.

---

⁶⁷⁵ L'any 1912, Prat publicà el llibre *Las Mancomunidades* en què exposava el llarg procés que seguí el projecte de llei fins a l'aprovació en el Congrés de diputats.

2.º Las facultades y servicios que, correspondiendo exclusivamente por la Ley provincial a las Diputaciones, como organismos de la Administración de la provincia, se proyecte ceder a la mancomunidad.

3.º Las facultades y servicios atribuidos a la Administración central en materia de obras públicas, instrucción o de beneficencia, cuyo ejercicio, por delegación del Gobierno, se solicite.

4.º La duración de la mancomunidad por plazo fijo o por tiempo indefinido.

5.º Los requisitos que, además de los establecidos por esta ley, estatuyan libremente las Diputaciones para el caso de disolución de la mancomunidad o de separación de alguna de las provincias, no sólo respecto a la forma y tiempo en que deberá tomarse el acuerdo, sino a los compromisos económicos que deberán asumir las provincias que se separen.

Este proyecto será sometido a la deliberación y aprobación de las Diputaciones en reunión general de las invitadas a mancomunarse convocada por el Presidente de la entidad iniciadora y presidida por el Gobernador de la provincia donde se celebre la reunión, a la que tendrán que asistir, por lo menos, las dos terceras partes del total de los Diputados que las compongan. Las Diputaciones interesadas acordarán separadamente si aceptan o no las bases aprobadas en la reunión general, debiendo reunir el acuerdo, para su validez, el voto favorable de la mayoría absoluta de los Diputados que constituyan cada una de ellas.»

Article 6.º:

«Art. 6.º Cumplidos los requisitos de esta ley, podrá el Gobierno, salvo siempre las facultades del Estado según la Constitución del Reino, delegar en las mancomunidades el ejercicio, dentro del territorio de las provincias mancomunadas, de las funciones que las leyes atribuyan a la Administración central, con respecto a los ramos siguientes:

1.º Carreteras.

2.º Ferrocarriles, tranvías, puertos, obras de saneamiento, canales y pantanos.

3.º Comunicaciones telegráficas y telefónicas interurbanas. Se exceptúan las líneas de carácter general.

4.º Repoblación y reglamentación de montes.

5.º Monumentos nacionales.

6.º Enseñanza técnica, de artes y oficios, agrícola, industrial, mercantil y de bellas artes.

7.º Edificios escolares.

8.º Beneficencia e higiene públicas en las provincias mancomunadas.

9.º Archivos, museos y bibliotecas.

Estas delegaciones, así como la cesión de recursos del Estado o concesión de subvenciones, no comenzarán a regir hasta que las Cortes, por medio de una ley de autorización, faculden al Gobierno para ponerlas en vigor.»

6.2.3 L'obra de Prat

En aquest apartat presentem el conjunt de l'obra de Prat corresponent a l'any 1912, que està formada per 14 documents: 11 articles que publicà a *La Veu de Catalunya*, 1 biografia publicada a la *Revista Jurídica de Cataluña*, el llibre *Les Mancomunitats* i 1 entrevista que publicà *La Tribuna* de Madrid.

9.3.1 Duran i Bas⁶⁷⁶

Prat exposava en una nota⁶⁷⁷ que aquesta biografia, en què presentava la trajectòria acadèmica, social i política de Manuel Duran i Bas⁶⁷⁸, formava part de l'obra *Jurisconsultos españoles* que publicava la “Real Academia de Jurisprudencia y Legislación”.

Prat assenyalava que aquesta “*breve nota biográfica*” era un “*boceto, esquema o sumario previo, sujeto a las rectificaciones del estudio definitivo*”.

La biografia s'estructura en 3 apartats: 1, *Datos biográficos*; 2, *Notas bibliográficas*; 3, *La personalidad de Duran y Bas*.

Presentava l'activitat acadèmica, corporativa i política de Duran i Bas (1823-1907) que, al llarg de la seva vida, exercí les funcions i els càrrecs de professor auxiliar a la Universitat de Barcelona (1850-1852), secretari de l'Ajuntament de Barcelona (1852-1854), diputat provincial (1858-1862), catedràtic de la Universitat de Barcelona (des de 1862), diputat a Corts (elegit els anys 1863, 1865, 1879 i 1884), senador (1886), senador per les Societats econòmiques de la regió de Barcelona (1886), senador vitalici, president de l'Ateneu Català (1867), president de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació (elegit els anys 1867, 1869, 1871, 1883, 1893 i 1894), president de l'Ateneu Barcelonès (1872 i 1876), president dels Jocs

---

⁶⁷⁶ Enric Prat (2000). *Obra completa. 1906-1917*. Op. citat, p. 609-618. Aquesta document es publicà a la *Revista Jurídica de Catalunya*, 1912, XVII, p. 78-91.

⁶⁷⁷ *Ibidem*, p. 609. Nota núm. 2: “La presente biografía forma parte del tomo II de los que con el título de *Jurisconsultos españoles* ha publicado la Real Academia de jurisprudencia y Legislación en Madrid en 1911”.

⁶⁷⁸ Manuel Duran i Bas nasqué el 28 de novembre de 1823 i morí el 10 de febrer de 1907.

Florals (1885), degà del Col·legi d'Advocats (de 1885 a 1891), Rector de la Universitat de Barcelona (de 1896 a 1899), ministre de “Gracia y Justicia” (1899).

Ressaltava el conjunt de la trajectòria humana i professional de Duran, p. 611:

«Duran no fue un hombre de estudio exclusivamente: fue desde el primer instante abogado entregado al ejercicio de la profesión, profesor devoto del apostolado pedagógico, ciudadano consciente de los deberes políticos y dispuesto siempre al sacrificio para cumplirlos, y su labor literaria va produciéndose casi siempre con ocasión del cumplimiento de tales obligaciones.»

De l'etapa formativa destacava que Duran inicià els seus estudis a Madrid amb els jesuïtes i els finalitzà a Barcelona i que assistí a les conferències especials de dret de Martí i d'Eixalà, fundador de l'Escola jurídica catalana. Seguint la seva vocació per l'ensenyança, fou professor i Rector de la Universitat de Barcelona, p. 610:

«Durante su mando académico llevó a cabo importantes obras, y mejoró notablemente el material de enseñanza, instituyó cátedras libres de Literatura catalana y Derecho civil catalán, y organizó conferencias de extensión universitaria.»

El mateix Prat recordava una sèrie de conferències que impartí Duran, p. 612:

«Siendo Decano de la Facultad de Derecho, para corresponder a merecidos obsequios de los alumnos les dedicó en 1889 una serie de conferencias acerca de la Codificación. Recuerdo vivamente la impresión que nos produjeron a todos, especialmente a los que con ellas inaugurábamos nuestra vida escolar universitaria y el surco profundo que abrieron en nuestro espíritu.»

Destacava que Duran analitzà “detenidamente” les característiques de la que ell mateix anomenà Escola jurídica catalana. Prat assenyalava els elements que intervingueren en la formació d'aquella Escola, p. 615:

«La escuela jurídica catalana nace de la confluencia y la armonización de tres elementos: el ético, aportado por las convicciones hondamente cristianas de estos jurisconsultos; la filosofía escocesa, con su método de observación y su procedimiento analítico, y la escuela histórica de los romanistas alemanes.»

Remarcava la participació decisiva que tingué Duran en la introducció a Catalunya de l'Escola històrica del Dret, p. 615

«Duran i Bas fue principal introductor y constante propagador de las doctrinas de la escuela histórica del Derecho. Comenzó a difundirlas en 1850 en la Cátedra de Derecho romano de nuestra Universidad literaria; des de 1855 hizo aplicaciones de sus principios a la política en los estudios publicados en el Diario de Barcelona y al Derecho político y administrativo en las lecciones de esta asignatura dadas de 1855 a 1862; y en todos sus trabajos posteriores se manifiesta siempre fiel a esa escuela.»

Assenyalava la influència que l'Escola històrica del Dret tingué en Duran i en els juriconsults catalans adscrits a l'Escola jurídica catalana, p. 615-616:

«Y es que en Duran, como en todos los juriconsultos de la escuela catalana, la escuela histórica no fue una doctrina exterior, pasajera, pegada al espíritu por un capricho de la moda, sino algo consubstancial al propio pensamiento; algo que nacía de las más hondas raíces de su alma; algo sentido aun antes de formularlo y definirlo o de encontrarlo en otros pensadores formulado y sistematizado; algo que casaba con el sentimiento profundo de la raza y con sus seculares tradiciones jurídicas, que daba satisfacción a sus vivos amores por las instituciones peculiares de Cataluña, fluía naturalmente de su romanismo, de su método y de su filosofía.»

Prat reconeixia el mestratge que Duran exercí en les joves generacions catalanes, p. 616:

«Duran i Bas, por medio del artículo periodístico, de la cátedra, del libro, sembró en las nuevas generaciones catalanas ese criterio jurídico, esta doctrina, ejerciendo una influencia decisiva en las orientaciones de la opinión pública de Cataluña. El leitmotiv del espíritu nacional, de la esfera del Derecho en que principalmente se movía, ha pasado a todos los órdenes: al económico, al artístico, al literario, al político. Y si allá en los orígenes de esa escuela, el problema de la nacionalidad preocupó a Duran y a sus compañeros -aun antes de que floreciese en Europa una copiosa literatura en torno al principio de las nacionalidades- vivo es hoy todavía este problema en Cataluña, y en las premisas entonces sentadas se busca en parte cuando menos la raíz, el origen de las conclusiones, en este punto más radicales, al presente sustentadas.»

De la trajectòria política de Duran ressaltava la responsabilitat que assumí en el Govern regeneracionista Silvela-Polavieja i la decisió que prengué de dimitir, p. 610-611:

«En 1899 obtuvo la cartera de Gracia y justicia en el Gabinete Silvela-Polavieja, constituido a raíz de la definitiva liquidación del imperio colonial español. No obstante la significación de estos dos políticos y de Villaverde, Duran i Bas alcanzó en las tareas parlamentarias lo propio que en las de Gobierno un relieve considerable.

Su figura se agrandó al crecer el escenario en que actuaba. No estando conforme con la rectificación de criterio en que cayó Silvela respecto de la cuestión catalana con motivo de la actitud de los gremios de Barcelona en lo del concierto económico, presentó la dimisión de su cargo.»

Assenyalava el fet que Duran, després d'aquella experiència en el Govern, no acceptà la proposta d'estar al front del “*movimiento de reivindicación catalana*”, p. 611:

«Fiel al partido conservador dinástico, negóse a los requerimientos de los elementos económicos e intelectuales de Barcelona, que deseaban verle al frente del movimiento de reivindicación catalana.»

Prat finalitzava la *Miscel·lània* referint-se a l'exemple de trajectòria professional i d'integritat que Manuel Duran i Bas donà al llarg de la seva vida, p. 617-618:

«Jurisconsulto en el más alto sentido de la palabra, fue siempre Duran. Tal es la nota esencial de su personalidad. Y es asimismo la más permanente, la más trascendente a todos los demás aspectos de la misma. El Derecho fue en el orden intelectual el mayor de sus amores. En el periodismo, en la política, en el magisterio, que como verdadera autoridad social ejerció en nuestro país, el Derecho fue su guía: el jurisconsulto subsiste siempre; es siempre el jurisconsulto quien escribe, diserta, aconseja, perora, lucha.

Siempre, en todo el decurso de su larga existencia, fue el hombre de rectitud acrisolada, el hombre honesto, de saber profundo, que dice el Derecho a los particulares, como a las Autoridades, como a las asambleas y a las multitudes de su pueblo, que marcha con paso firme a la luz de sus doctrinas y guía a los hombres de su patria con la palabra y con el ejemplo.»

6.2.3.2 *La Mancomunitat. Una interview* ⁶⁷⁹

La Veu de Catalunya reproduïa una entrevista que, amb el títol de «*Declaraciones del Sr. Prat de la Riba*», publicà a Madrid *La Tribuna*.

L'entrevista, realitzada per Rafael Vives, s'emmarcava en el procés de la tramitació del projecte de llei de Mancomunitats. Es presentava a Prat dient que era un home atent, sincer i poc expansiu, que raonava com un "filòsofo" i somniava com un "poeta".

Prat responia la pregunta de quina opinió tenia d'aquell projecte de llei, p. 619:

«Si el Gobierno acepta las enmiendas que pedimos, habrá dado satisfacción cumplida a la aspiración actual de las Diputaciones. De nosotros dependerá entonces que la nueva ley sea el punto de partida de la prosperidad de Cataluña, pues las leyes son, por lo general, medios o instrumentos inertes; por si solas no cambian ni transforman en lo más mínimo la vida de los pueblos. Es necesaria una fuerza social que se valga de la ley, que utilice los medios que la ley suministra o los horizontes que la ley ofrezca a las energías colectivas.

Y esta fuerza existe en Cataluña como existe más o menos latente en la mayoria parte de las regiones españolas. De ahí mi fe absoluta en la eficacia renovadora de esta ley.»

Destacava la responsabilitat que tenien els parlamentaris catalans en la defensa del projecte de llei en el Congrés i en el Senat, p. 619:

«Si el proyecto no se convierte en ley la responsabilidad será principalmente de los diputados y senadores catalanes que no hayan cumplido con su deber, estando en Barcelona en vez de concurrir al Parlamento y no poniendo su palabra, su voto y toda su fuerza personal al servicio, cuando menos de la fórmula de unión dada por las Diputaciones catalanas.»

Des d'una posició de possibilisme polític, Prat exposava el significat que tindria que el Parlament no incorporés a la llei les esmenes que s'havien presentat des de Catalunya i no es reconeguessin les aspiracions catalanes, p. 619:

«El proyecto, dice, enmendado en la forma propuesta por nosotros, es el mínimo de concesión que puede aceptarse. Oponerse a su aprobación o

---

⁶⁷⁹ *Ibidem*, p. 618-629. L'entrevista fou publicada el 12 de juny de 1912 a *La Veu de Catalunya*.

dilatarla indefinidamente, sería proclamar que las aspiraciones de Cataluña no han de encontrar nunca satisfacción siguiendo los caminos de la normalidad, de la evolución pacífica y ordenada, de la legalidad, de la armonía; sería lanzar una gran parte de la opinión catalana a la acción protestataria, fermento de toda suerte de movimiento revolucionarios. No hay derecho a combatir esta fórmula.»

Assenyalava el significat i la justificació social i legal que tenien les aspiracions catalanes de demanar la creació de la Mancomunitat, p. 619:

«Cataluña ha dado, al concretar su aspiración actual en ella, una prueba altísima de moderación y de sentido gubernamental: es una fórmula exclusivamente administrativa, está dentro de una tendencia reformadora de la administración local que tiene numerosos precedentes en iniciativas ministeriales de todos los partidos, tiene estado en la opinión general española, pues en lo del pacto de las provincias para constituir el nuevo organismo, como en la delegación de funciones de la administración central, fue sancionada por el voto de la segunda asamblea de Diputaciones, celebrada en Sevilla y tiene antecedentes parlamentarios tan importantes como el libro tercero de la ley de A. L. de Maura, discutido ampliamente y aprobado en el Congreso, durante la última etapa conservadora.»

L'entrevista finalitzava exposant la rellevància del moment polític que es vivia, p. 620:

«En esta forma calurosa y sencilla, vibrante y serena, razona Prat de la Riba el sentimiento de todo un pueblo, ese gran fervor del pueblo catalán, que una hora de justicia y de sinceridad ha declarado en Madrid cuestión de vida o muerte para la patria española.»

6.2.3.3 Toc d'atenció⁶⁸⁰

Prat, en aquest article, que s'emmarcava en el procés parlamentari que seguia el projecte de llei de Mancomunitats, prevenia sobre el fet de que des de l'oposició s'utilitzés la tramitació parlamentària del projecte de llei per a desgastar el Govern

Iniciava l'article remarcant el procés parlamentari que s'estava seguint, p. 620:

---

⁶⁸⁰ *Ibidem*, 620-621. L'article fou publicat el 23 de juny de 1912 a *La Veu de Catalunya*.

«La Comissió parlamentària sobre el projecte de Mancomunitats ha acabat la seva tasca, i l'ha acabada a plena satisfacció de Catalunya. Tots els que la formen s'han guanyat pel seu zel, per la seva lleialtat, per l'alt patriotisme en què han sabut inspirar-se sempre, un títol inoblidable a l'agraïment de Catalunya.

La unanimitat de l'acord, la firma posada per tots al peu del dictamen, és d'una gran significació, és d'una transcendència definitiva per a l'eficàcia del projecte.»

Destacava el significat que tenia l'acord que s'assolí en la comissió parlamentària i expressava la seva satisfacció amb la posició adoptada pel Govern espanyol, p. 620:

«Vol dir que la fórmula nascuda en el bressol de les Diputacions catalanes, que va recollir la unanimitat, la cooperació resolta i estusiasta dels partits catalans, també a Madrid, en el si del Parlament, ha conservat la virtut d'unir en un mateix sentiment els homes de les més oposades tendències. Vol dir més: vol dir que no solament ha conservat l'adhesió de les forces polítiques catalanes, sinó que ha guanyat la dels homes que representen el Govern. Vol dir que l'actual president del Consell de ministres, senyor Canalejas, fa honor a la seva paraula solemnement empenyada en la representació del partit i del Govern que ell dirigeix, així com a la confiança que la sinceritat del seu accent va fer néixer en els comissionats que varen sentir-lo i en la generalitat de l'opinió catalana.»

Prat es referia a l'actuació seguida per alguns dels polítics que s'oposaven a la política governamental, p. 620-621:

«Però com més va precisant-se amb fets la lleialtat del Govern als seus compromisos, més també va dibuixant-se l'actitud d'oposició dels elements que representen lo més fracassat i lo més decrepit de la política espanyola. Els homes polítics que no s'han mogut mai per una idea, que obren la boca només perquè els la tapin amb prebendes i honors destinats a la família; els que s'alaben d'haver fet en tots els càrrecs que han desempenyat lo que els ha donat la gana, tant si les lleis ho permetien com si ho prohibien; els que lo mateix firmen una autonomia quasi tocant a la independència, que una llei de jurisdiccions, si així poden conservar-se en el poder; els que senten una frisança senil per seure en la presidència del Consell, a veure el quefe del Govern i del partit liberal senyor Canalejas lligat al projecte de Mancomunitats, destapen, sobtadament, les seves bateries, esperançats de fer caure el Govern actual, ofegant-lo en una onada d'aquell patriotisme, fatal per Espanya, que ha preparat i acompanyat totes les desmembracions dels seus abans vastíssims dominis.»

Remarcava les conseqüències que en el passat havien tingut actuacions polítiques semblants, p. 621:

«Els, els culpables de tantes i tan doloroses desintegracions territorials; ells, que han reduït a no res el poder d'Espanya; ells, que han sostingut tots els vicis que fan la impotència, l'esterilitat, la ineptitud d'aquells serveis fonamentals de l'administració central, nirvi dels grans Estats i font de llur grandesa, volen deturar la descentralització de serveis en totes les grans nacions descentralitzades. I ho fan en nom d'una Espanya que han explotat sempre i que segueixen explotant ara mateix al voler encobrir sota d'un suprem interès patriòtic les seves vanitats i ambicions i rancúnies polítiques.»

Prat finalitzava l'article exposant quina seria l'actitud que es mantindria des de Catalunya, p. 621:

«Però no pensin pas que sigui possible deturar així la voluntat de tot un poble Totes les forces de l'opinió catalana, tret d'un matís localitzat a Barcelona, estan solidaritzades a l'entorn d'aquesta aspiració mínima, concretada en el dictamen aprovat pel Govern.

Els que vulguin oposar-s'hi, que ho diguin clarament. Catalunya sabrà com ha de contestar-los.»

6.2.3.4 Davant l'onada d'odi. La nostra actitud. Serenitat i fermesa ⁶⁸¹

Prat, en aquest article, que s'emmarcava en el procés parlamentari que seguia el projecte de llei de Mancomunitats, exposava com s'havia vist des de Barcelona la intervenció del diputat Alcalá Zamora en el debat celebrat en el Congrés espanyol .

Iniciava l'article exposant la impressió que havia causat a Barcelona la sessió parlamentària, p 621-622:

«La impressió produïda a Barcelona per la sessió del Congrés ha estat de sorpresa i indignació alhora. Com? Els vells tòpics de la política moretista, engendrador; d'odis i de lluites irreductibles entre pobles ibèrics destinats a viure agermanats poden ser represos avui després de la història dels cinc anys darrers, això és, després del sentit pacificador de Solidaritat Catalana, després de la incorporació de l'esquerra nacionalista a una conjunció política espanyola, després de les declaracions d'en Cambó marcant l'acceptació del règim establert i l'orientació de Catalunya vers la participació en els problemes generals espanyols? »

---

⁶⁸¹ *Ibidem*, p. 621-622. L'article fou publicat el 29 de juny de 1912 a *La Veu de Catalunya*.

Prat era molt crític amb l'actuació política que, des de l'oposició al Govern, estava seguint Alcalá Zamora en relació a “a les aspiracions unànimes de Catalunya”, p. 622:

«El senyor Alcalá Zamora ha remogut altra vegada les cendres dels Reis Catòlics, amb la mateixa inconsciència, amb la mateixa ignorància amb què es parla sempre de l'obra d'aquests prínceps. El senyor Alcalá Zamora no sap que l'Espanya dels Reis Catòlics era un imperi federal més, molt més descentralitzat, política i administrativament, que Alemanya i que els Estats Units. Com no deu haver llegit tampoc la Constitució d'Alemanya, quan afirma amb tant d'aplom que la llei en projecte va més enllà en sentit de descentralització i autonomia. El senyor Alcalá Zamora, ha dit tot això i allà no han rigut; allà han aplaudit!

Però les ignoràncies, reals o fingides, del senyor Alcalá Zamora no tenen cap importància: lo que té importància és que al voltant d'aquests tòpics falsos i revellits hagi pogut altra vegada aixecar-se l'onada d'un odi, que semblava desaparegut, a les solucions, a les aspiracions unànimes de Catalunya.»

Remarcava que la posició adoptada per Alcalá Zamora i per altres polítics que li donaven suport, com Maura “felicitant-lo”, Moret, “abraçant-lo”, i Burell i Gasset, “aclamant-lo”, no obeïa a la defensa de la unitat d'Espanya i en canvi obeïa a l'objectiu polític de fer caure el Govern, p. 622:

«Tots han tingut un pensament mateix: fer caure el Govern, sigui per venjança, sigui per substituir-lo. Aquest és el secret de l'entusiasme provocat, de l'èxit obtingut, aquest el mòbil de tan heterogènies convergències.

En aquesta sardana de ressentiments i concupiscències, qui hi fa més trista figura - si els corresponsals han sigut exactes en les ressenyes- és el quefe del partit conservador don Antoni Maura. Podrà invocar-se, per atenuar la seva actitud, els grans agravis rebuts del Govern, però si la felicitació a l'Alcalá Zamora significa assentiment al seu acte i a les seves paraules i no pur reconeixement de mestria oratòria, no hi ha res que pugui justificar-lo, res que sia capaç d'excusar la culpa gravíssima de què es fa responsable davant de Catalunya.»

Prat finalitzava l'article exposant la seva confiança en l'actuació dels diputats catalans que defensaven el projecte de llei de Mancomunitats, p. 622:

«Conservem fins a la fi la serenitat que ha caracteritzat la present campanya en pro de les Mancomunitats. Procurem contenir la general indignació, fugint d'exterioritzacions sorolloses. Tenim plena confiança en els representants de Catalunya en el Parlament. D'ells ha de ser la direcció. A nosaltres ens toca solament enfortir-los amb la nostra

adhesió, així com enfortir amb el nostre aplaudiment el Govern per la seva actitud, fins ara clara i definida i resolta, en aquest problema fonamental de la política espanyola, que encarna una aspiració unànime de Catalunya.»

6.2.3.5 *Expectació*⁶⁸²

Prat, en aquest article, que s'emmarcava en el context de la tramitació parlamentària del projecte de Llei de Mancomunitats, donava suport a la política que estava seguint el Govern.

Iniciava l'article ressaltant l'expectació amb què es seguia a Catalunya el tràmit parlamentari del projecte de Llei, p. 623:

«Tot Catalunya està pendent de la sort que pugui estar reservada al projecte de Mancomunitats. Ahir, a Barcelona, en societats, cafès, teatres, en tots aquells llocs on se reuneixen més de dues persones, el problema polític era el tema obligat de totes les converses. I el mateix interès dels ciutadans barcelonins, reflexen respecte a les altres poblacions de Catalunya les notícies que ens vénen. L'expectació és unànime a totes les poblacions catalanes, sent-ne posseïts tots els ciutadans que mereixen el nom de tals.»

Mostrant-se d'acord amb la posició adoptada per Canalejas, president del Govern, mostrava la seva confiança en el discurs que Cambó pronunciaria en el Congrés, p. 623:

«I és que aquest projecte de Mancomunitats, com tota obra altament patriòtica, ha arribat a convertir-se en aspiració general. Passada la primera impressió de sorpresa produïda per la ridícula intervenció en el debat de l'ex-governador de Girona senyor Soldevilla i la més efectista però igualment antipatriòtica del senyor Alcalá Zamora, els ciutadans han reaccionat unànimement davant la lleialtat amb què ha procedit el senyor Canalejas, davant la satisfacció que ha mostrada pel resultat de la seva entrevista amb el Rei i davant la perspectiva del discurs que ha de pronunciar avui al Congrés el senyor Cambó, de la paraula del qual està pendent en aquests instants -com sempre que ell intervé en problemes d'alta transcendència per a la vida del país- l'atenció de tot Espanya.»

Ressaltava l'atenció amb què es seguia a Catalunya tot aquell procés, p. 623:

«Una corrent d'optimisme guanya a tots els ciutadans. L'ideal patriòtic s'imposa per damunt de les petiteses que s'han congriat a l'ombra en contra del projecte. I ningú vol creure, ningú pot ni ha de creure que un mal joc - tan bon punt intentat com descobert- pugui entrebancar una obra que ha de ser fecundíssima, no sols per a

---

⁶⁸² *Ibidem*, p. 623. L'article fou publicat el 1 de juliol de 1912 a *La Veu de Catalunya*.

Catalunya, sinó per a Espanya entera. Al capdavant, un mal joc pot tenir certa força abans de ser vist; després, perd tota eficàcia. I això ha de succeir indefectiblement en l'actual problema de les Mancomunitats, mentre els elements interessats en resoldre'l sàpiguen mantenir-se fermes en llurs posicions».

Finalitzava l'article anunciant quina seria la posició del regionalisme català, p. 623:

«Per la nostra banda, tenim posada la confiança en tots ells. I ells l'han de tenir en la consciència que compleixen amb un deure sagrat i que llurs energies són augmentades amb el desig fervent i vehementíssim de tot un poble.»

6.2.3.6 Per la pau. La vaga i el servei de ferrocarrils⁶⁸³

Prat, en aquest article, que s'emmarcava en el conflicte de la vaga general del servei de ferrocarrils que iniciada a Catalunya es podia estendre al conjunt del país, tractava la qüestió de l'abast i les conseqüències que tenia un conflicte d'aquelles característiques i proposava quina era la intervenció que hauria de seguir el Govern.

Iniciava l'article exposant que en aquest tipus de conflictes no es buscava “el millorament dels obrers, sinó una acció revolucionària”: la “vaga de carrilaires de la secció catalana” era “el primer pas per a la vaga general de carrilaires de tot Espanya”.

Considerava que la vaga general de ferrocarrils, que deixava “sense comunicacions un país”, era “un acte de fonda pertorbació de tota la vida nacional”, p. 624:

«La vaga de ferrocarrils no és una vaga com les altres, no afecta solament els interessos dels obrers que la fan i dels patrons que la suporten, sinó que afecta tots els interessos d'un poble: és, en si, un acte de fonda pertorbació de tota la vida nacional. Per això els països en què ni els governants ni les classes mitges tenen la inconsciència nostra, les vagues de carrilaires són prohibides per la llei i castigades per l'excitació de fer vaga com l'excitació a cometre un delict. No hi ha dret a deixar sense comunicacions un país. Suspendre-les se considera igual que suspendre el servei d'aigües d'una població o el de policia de seguretat. Se té ja en si, per pacífica i ordenada que sigui, com un acte de violència contra la col·lectivitat.»

Remarcava les conseqüències que tindria una vaga general, p. 624:

«Per altra banda, ningú pot preveure ni assegurar les ulteriors conseqüències que conflictes tan formidables poden ocasionar. Per estranys que siguin els obrers ferroviaris a tota finalitat revolucionària - i de molts d'ells així pot creure's- és

---

⁶⁸³ Ibídem, p. 624-627. L'article fou publicat el 1 d'octubre de 1912 a *La Veu de Catalunya*.

cap suspicàcia fora de lloc pensar que els elements radicals de tota mena, abundosos en la nostra gran ciutat i nodrits i reforçats ben fàcilment pels de les nacions veïnes, no intentin aprofitar l'ocasió d'ara per provocar una nova temptativa revolucionària?»

Exposava com es preparaven aquells processos, p. 624-625:

«Les revoltes se generen sempre del mateix modo. Una minoria de revolucionaris la preparen, se posen a l'aguait en espera d'oportunitat favorable per a provocar el moviment i conduir les multituds. Però aquesta tasca dels revolucionaris, per a prosperar, ha de cobrir-se amb una bandera estranya al seu radicalisme sectari, ha d'aprofitar un d'aquests moments sentimentals en què, per mòbils generosos, les classes totes, fins les més intensament conservadores, col·laboren sense adonarse'n a obres de destrucció social.»

Posava l'exemple de la Setmana Tràgica, en què els “professionals de la revolta” varen utilitzar “la indignació provocada per la tragèdia dels reservistes” que foren “arrencats per sempre dels braços dels fills i de l'esposa”: “És així com nosaltres, tots, amb el nostre sentimentalisme generós en pro dels reservistes, vàrem preparar les cremes de la setmana tràgica”.

Admetia que “alguns dels empleats ferroviaris” tenien unes dures condicions de treball, p. 625:

«El dolor, el sofriment, les privacions, desperten sempre el respecte, la simpatia, l'impuls noble a suavitzar-los, a suprimir-los. Al considerar els sous misèrrims d'alguns dels empleats ferroviaris, al veure el servei indefinit, interminable, d'uns i altres, al pensar que per molts d'ells no hi ha repòs dominical ni possibilitat de complir els seus deures religiosos i civils. ¿qui no desitjà vivament que la seva situació sigui millorada, que les condicions del treball i de la seva remuneració se modifiquin en favor dels empleats?»

Ressaltava que en altres activitats també es donaven situacions difícils de treball, p. 625:

«Les privacions, els sous petits, les jornades llargues, no són pas exclusives dels ferroviaris: n'hi ha en indústries, n'hi ha en oficis, n'hi ha en despatxos, n'hi ha en escoles, en les oficines públiques, en tots els serveis de l'Estat, n'hi ha pertot.»

Manifestava el seu desacord amb la decisió dels ferroviaris de recórrer al procediment de la vaga, p. 625:

«Però, aquest desig de tothom, aquest reconeixement general de la justícia de moltes de les peticions dels carrilaires, ni ha de fer tancar els ulls sobre el procediment seguit ni ha de portar-nos a la passió en favor d'un dels elements en discòrdia i menys a la passió en contra de l'altre».

Explicava la situació en què es trobaven “les empreses ferroviàries” a Espanya, p. 625-626:

«La circumstància de ser les empreses ferroviàries grans entitats darrere de les quals hi ha financers poderosos, ha produït a Espanya, terra baixa on totes les eminències són envejades o odiades, una persistent mala voluntat, un ambient d'hostilitat respecte de totes les companyies, que ha privat la indústria ferroviària - que és l'únic fecund de tots els monopolis d'Espanya- dels grans avantatges econòmics amb què l'Estat enriqueix els altres monopolis exclusivament fiscals.»

Considerava que en aquell conflicte entre les empreses i els “obriers carrilaires”, que eren “homes de carn i ossos com nosaltres que ens expliquen les seves penes”, també s'havia de tenir en compte la situació de “l'accionista” de les empreses, “hèroe silenciós que porta sobre ses espatlles els uns i els altres”, p. 626

«L'accionista és l'amo del ferrocarril, però amo nominal. Ell va dur els medis per a construir-lo. Amb els seus estalvis s'ha explanat el traçat, s'han estès els riells, s'han aixecat els ponts, s'han foradat les muntanyes, s'han organitzat els trens. I quan ja els trens van i vénen orgullosos portant homes i riqueses, cobren els empleats, cobren els financers, els acreeadors o prestamistes, cobra tothom menys l'accionista. Qui no l'ha presenciada, en el cercle de les seves relacions en aquesta Catalunya nostra, que ha entregat als ferrocarrils una gran part dels seus estalvis, qui no l'ha vista la tragèdia humil de l'home optimista que, en comptes de dedicar-se a la usura, com tants d'altres, entrega a una empresa carrilera una part dels seus estalvis, un capitalet que representa tota una vida de treball, tot un món d'il·lusions i esperances per al repòs de la vellesa, i espera que comenci a venir la remuneració justa d'aquest treball seu, acumulat en forma de capital; i va esperant, i tot esperant van arribant les necessitats previstes i les privacions i els sofriments; i va veient com el seu estalvi va escampant riquesa arreu, dóna vida a una comarca, dóna vida a indústries, a explotacions agrícoles, a poblacions abans desertes, a empleats, a obrers, a l'Estat, a tothom menys a ell: menys a ell que va esperant uns beneficis que arriben magres de tant en tant o que no arriben?»

Prat remarcava el perill que tenia un conflicte que podia acabar en un esdeveniment revolucionari, p. 626:

«I no hem d'oblidar mai que els agitadors revolucionaris, blancs i rojos, tant els que esperen una república radical com els que en l'anarquia d'aqueixa república fien la seva victòria, tots els que amb rotatives beneïdes o maleïdes fan l'apologia del browning i la revolta, estan amatents a aprofitar tots els errors, totes les debilitats, fins l'esperit de justícia dels elements directors, per encendre el foc d'un moviment polític revolucionari, estrany al conflicte obrer en litigi.»

Proposava què es podia fer en aquella situació per a evitar el conflicte, p. 626:

«En aquest moment gravíssim i susceptible encara de més fonda agravació, hem de cercar tots informar paraules i actes en una completa serenitat, en un sentit de pau, de concòrdia, de justícia per a tothom. Hem de saber veure la complexitat del problema i sentir de cada element la seva significació, el seu valor. Hem de fugir de la passió, de l'odi, que és la gangrena fatal de les més lleus ferides.»

Considerava que s'havia de distingir entre els interessos dels obrers i els interessos dels polítics: “En el plet actual hi ha una reivindicació obrerista i hi ha interessos polítics desitjosos d'exploitar-la”. Presentava una proposta per a solucionar aquell conflicte, p. 627:

«En quant al conflicte obrer no ha de ser impossible aconseguir que tornin al treball els vaguistes mentre una comissió mixta, a base de govern i parlamentaris de les minories governamentals, obrers i companyies, convinguin les peticions a acceptar i els medis per subvenir-hi; i tant si s'adoptés la unificació i allargament dels plaços de reversió a l'Estat com si se cerqués una fórmula equitativa de cooperació de l'Estat per completar el màxim de sacrifici acceptable per les companyies, preparin els projectes corresponents, que tenen tràmits legals incompatibles amb l'exigència de plaços peremptoris i amb la coacció d'una suspensió total del servei ferroviari.»

Prat finalitzava l'article exposant el seu suport a la intervenció que el Govern havia anunciat que seguiria en la solució d'aquell conflicte, p. 627

«Tal com està el conflicte, després de sa generalització a tot Espanya, per ser l'únic que té a les mans la solució del problema econòmic que el conflicte planteja i per reunir la representació suprema i total dels interessos econòmics, socials, polítics i d'Estat que la paralització ferroviària pertorba, correspon al Govern la intervenció, i el Govern per manifestacions concretes i expressives del seu quefe, ha demostrat que té plena consciència de la seva responsabilitat i dels seus deures en aquest punt. Lo que cal,

doncs, és enfortir la seva acció, secundar els treballs que realitza, aportant-hi la força de l'adhesió i del consell i, d'altra banda, la seguretat que el Govern tindrà al seu costat a tothom per a assegurar la pau pública, per a burlar les esperances dels agitadors, posades totes avui en la vaga general.»

6.2.3.7 *Fora ombres*⁶⁸⁴

Prat, en aquest article, que s'emmarcava en el context de la “vaga dels carrilaires” de Barcelona, exposava que els ciutadans tenien dret a conèixer què estava passant.

Iniciava l'article explicant el procés que s'havia seguit per a evitar la radicalització d'aquell conflicte, p. 627-628:

«Acuden, cridats o espontàniament - tant se val- al Govern civil els comissionats dels vaguistes. Discuteixen allà llargament, detingudament, en l'espai d'hores amb el governador i amb els representants de les entitats econòmiques. De la reunió se n'escampà de seguida per Barcelona com una aura d'optimisme, com una esperança de pau.

Els mateixos comissionats carrilaires entreguen als periodistes la nota oficiosa de la reunió que confirma les confiançaes en una pròxima solució. Les reivindicacions mínimes dels vaguistes, condició única posada per reprendre el treball, consignades estan d'una manera precisa en aquesta nota per ells mateixos circulada.»

Ressaltava que la presentació de les reivindicacions dels vaguistes obrí una possibilitat de solució del conflicte, p. 66628:

«Feta pública aquesta proposició dels obrers, personalitats de tota mena, malgrat el convenciment particularíssim d'algunes, que el transigir davant d'una coacció tan formidable com una vaga general ferroviària és exposat a inaugurar una era de pertorbacions ferroviàries que posi en gravíssim perill la prosperitat econòmica de la nostra terra, se posen a fer en ares de la pau, del restabliment de la normalitat, gestions apremiants a prop del Govern i de les companyies perquè la nota mínima fos acceptada.

Aquestes gestions i la manera com són rebudes per les companyies, repercuteixen de seguida a Madrid i hi desperten una expectativa de solució immediata.»

Denunciava que el 1 d'octubre, mentre s'estudiaven les reclamacions presentades, es feren públiques unes noves reivindicacions, p. 628:

---

⁶⁸⁴ *Ibidem*, p. 627-629. L'article fou publicat el 3 d'octubre de 1912 a *La Veu de Catalunya*.

«I, efectivament, reben els diaris una altra nota oficiosa de la Unió Ferroviària, sense referències a reunions de conciliació; una nota enlaire sense direcció, que no es diu si ha estat presentada, ni a qui, ni com, ni quan, ni amb motiu o ocasió de què; una llista de reclamacions mínimes que no són les de la nota oficiosa anteriorment per ells mateixos entregada.»

Assenyalava que en aquella vaga, en què es posava en “suspensió tota la vida de la col·lectivitat i en perill tots els interessos del país”, els ciutadans, que eren “víctimes de la lluita”, tenien “dret a saber amb tota precisió lo succeït, a fi de donar a cada u la responsabilitat que li pertoqui”, p. 628-629:

«Ara bé, és cert tot això que ha corregut per Barcelona amb l'autoritat que li donava la nota del primer dia entregada pels comissionats als periodistes i la confirmació tàcita de les diferents personalitats presents?

És cert que en la reunió tinguda en el Govern civil el vespre del dia 1 d'octubre, els comissionats vaguistes varen convenir en les bases mínimes per a reprendre el treball, publicades per la premsa de Barcelona el dia 2 següent?, o bé varen convenir les que publiquen els diaris d'avui dia 3?

És cert que varen comprometre's a presentar-les a l'Assemblea dels seus companys, recomanant-los que les acceptessin?

Tenen sobre això la paraula els senyors que varen actuar en aquella reunió que tan belles esperances va fer concebre. No tenen dret a callar.»

6.2.3.8 *Psicologia de l'actuació republicana*⁶⁸⁵

Prat en aquest article, en que tractava la qüestió de l'actuació que seguien els republicans a la Diputació, assenyalava les característiques que tenia l'actuació republicana.

La “primera característica” era que sempre actuaven per a la “galeria”, p. 629:

«Són gent que des de la trona de totes les corporacions pensen, no en lo que es discuteix o resol, sinó en l'efecte que la seva actitud i les seves paraules faran fora de la corporació, entre els seus, en les penyes de desvagats dels seus casinos. D'aquí les discussions ocioses o sobre equívocs; d'aquí les veritables comèdies que sovint representen. Els mossos d'Esquadra és un dels temes de galeria; se'n parla cada any una o dues vegades. Tots estan conformes que és un cos honorable i útil, però vinga discutir-lo i de dret o de través parlar de suprimir-lo en discursos llargs, interminables,

---

⁶⁸⁵ *Ibidem*, p. 629-631. L'article fou publicat el 24 d'octubre de 1912 a *La Veu de Catalunya*.

cançoners. Un any, per disgustos de varis diputats monàrquics amb el governador civil, a propòsit del Cos de Mossos, la proposició, ja purament ritual, de supressió que cada any ofereixen a l'altar de la República, com una pura cerimònia sense eficàcia, va estar a punt d'ésser aprovada, i davant d'aquest perill va ser un dels diputats republicans mateixos, i no pas dels menys significats, el que va anar d'un a un a trobar els monàrquics perquè votessin en contra d'ells o no votessin!»

La “segona característica” era “la covardia”, que explicava la forma com actuaven seguint les pressions de les “colles d'exaltats”, p. 629:

«En comptes de directors són dirigits. Són esclaus de les masses baladreres que els menen allà on volen. Per no perdre la popularitat, petita o grossa de les minúscules colles d'exaltats que són la veritable sobirania directiva del partit, callen quan han de parlar, parlen quan han de callar, obren i enraonen, no pas segons el seu sentit personal, sinó com els actors a l'escenari, seguint l'apuntador.»

Les dos característiques anteriors explicaven una altra, “també genuïnament republicana”, que era que els republicans sempre acceptaven però no donaven res a canvi, 630:

«Tots els grups polítics que han tingut relacions i aliances amb nuclis republicans, se n'adonen de seguida: els republicans accepten sempre, no donen, no tornen mai. Ells ho reben tot graciosament, com si per dret diví de la república tot els fos degut, com si no els pertoqués correspondre amb res en canvi. I aquest dogma de l'acció política seva domina amb tan absolut imperi sobre aquests grups, que sos cabdills, com més radicals més no gosen correspondre ni solament amb cortesies.»

Ressaltava una darrera característica, la d'assumir “una mena de domini eminent sobre tot i sobre tothom”, p. 630:

«Hi ha dues teories democràtiques: la teoria de la sobirania popular, això és, del govern del major nombre, de la majoria, que serveix per a la predicació, per a les cerimònies del partit, per a les parades oratòries; i la teoria de l'acció, de la conducta, la que apliquen a tothora, la que inspira la seva actuació i les seves paraules en el parlament i en les corporacions públiques, que es basa en un principi diametralment contrari; que nega el dret, la consciència, la realitat a les majories; que declara les majories acreedores a totes les abominacions i censures, si gosen obrar segons el seu criteri i els seus sentiments, si no s'avenen a governar i administrar amb el criteri i baix el dictat de la minoria. I no es cregui que obeeixi això al sentit aristocràtic de ponderar el valor absolut de les petites minories com a selecció d'ànimes superiors, no. Aquests

drets de sobirania a favor de la minoria, no són per totes les minories: són exclusivament un patrimoni, un privilegi, de les minories radicals, de les minories republicanes.»

Resumia la conducta seguida pels republicans radicals en una frase: “La doctrina pura és el govern per al poble, la doctrina aplicada és el govern per als republicans”. Considerava que aquesta situació no es podia atribuir a la república en si, “no podem certament afirmar que això s’ho porti la república”.

Prat finalitzava l’article referint-se a les causes de l’actuació republicana, p. 630-631:

«No és qüestió d’idees, és qüestió de temperament, d’educació política, d’adaptació o inadaptació a les funcions de govern. Els temperaments semblants s’acoblen i a l’entorn d’un radicalisme, republicà en uns llocs, socialista en altres, se formen els grups d’aquesta especial fisonomia.

Aquí, a Espanya, l’ideal que té una més intensa força d’atracció d’aquests temperaments és la república. Per això aquí a Espanya, la psicologia que hem dibuixat és psicologia castissament republicana.»

6.2.3.9 *Preparant una altra*⁶⁸⁶

Prat en aquesta article, que s’emmarcava en el context de la vaga dels ferroviaris de Barcelona, feia una crida a les parts implicades a no aplaçar la solució d’aquell conflicte.

Recordava que ja havia anunciat el “perill” que podia tenir aquell conflicte, p. 631:

«Mentre estava obert el darrer conflicte vàrem ja assenyalar el perill que no fos aquella vaga un fet isolat sinó el primer d’una sèrie de perturbacions de la vida ferroviària, que possessin en gravíssim perill la prosperitat, ara novament renaixenta, de la nostra terra.»

Analitzava el dret a la vaga, que tenien els obrers, i el dret al lock-out, que tenien els patrons, p. 631:

«El dret a la vaga és una arma, un instrument de lluita que es reconeix als obrers, però que en totes les legislacions té naturalment com a correlatiu el dret del patró de plegar la seva indústria, no definitivament tampoc, sinó temporalment com a medi de defensa, associant-se o no amb els demés patrons. Allà on hi ha dret a la vaga per als obrers, hi ha dret al *lock-out* per als amos. Allà on els amos no poden defensar-se de

---

⁶⁸⁶ *Ibidem*, p. 631-632. L’article fou publicat el 4 de novembre de 1912 a *La Veu de Catalunya*.

la vaga tancant les portes, allà on se'ls nega el dret de plegar temporalment -i és el cas dels ferrocarrils, servei públic tant com empresa mercantil- el dret a la vaga dels obrers cau per la seva base i mantenir-lo constitueix una fonda injustícia, una transgressió positiva de la igualtat davant la llei que tots els codis moderns pomposament proclamen.»

Prat, que era partidari de la intervenció en aquestes situacions, considerava que era molt difícil establir una “intervenció en forma compatible amb els drets i els interessos de les companyies ferroviàries”, ja que aquestes empreses veien la proposta de l'estatut del personal i dels consells de conciliació com “una amenaça de mort” per a la seva “indústria”.

Ressaltava que en aquell conflicte s'havia arribat, “amb el mateix estat de dret d'abans, a una situació d'agitació que era precursora d'una altra vaga”, p. 632:

«Lo que temíem va succeint: tot just closa una vaga amb concessions considerables, se n'inicia una altra per raó d'una reivindicació secundària, verament insignificant si es compara amb els immensos perjudicis que l'ús d'un medi tan fonament pertorbador dels interessos col·lectius ocasiona a tot el país.»

Finalitzava l'article fent una crida als obrers i a les “classes conservadores”, p. 632:

«Meditin això els obrers que no vulguin anar a remolc d'agitadors més o menys revolucionaris. Que ho meditin les nostres classes conservadores, tan propenses, aquí com pertot arreu, a aplaçar els conflictes, sense pensar que a l'aplaçar-los els agraven, o a solucionar-los sense lluitar, sacrificant en ares d'una tranquil·litat, d'una pau més o menys honrosa, els interessos patronals... dels altres.

6.2.3.10 Cada u al seu lloc. En Montero i les Mancomunitats⁶⁸⁷

Prat en aquest article, que s'emmarcava en el llarg procés que s'estava seguint en la tramitació parlamentària del projecte de llei de Mancomunitats, feia referència als entrebancs que estava posant Montero Ríos, president del Senat.

Iniciava l'article exposant com s'havien fet moltes lleis a Espanya, p. 632:

«Reformes sense moviment d'opinió que les impulsí, han sigut totes les que s'han fet a Espanya de molts anys ençà. No ha estat l'opinió pública qui les ha reclamades, sinó que han sortit de dalt, dels governants, i el cos social les ha rebudes sense sortir de

---

⁶⁸⁷ Ibídem, p. 632-634. L'article fou publicat el 5 de novembre de 1912 a *La Veu de Catalunya*.

la seva indiferència, de l'estat d'apatia quasi cadavèrica que va moure en Silvela a calificar Espanya de poble «sin pulso».

Assenyala el procés que s'estava seguint en la presentació i tramitació parlamentària del projecte de llei de Mancomunitats, p. 632-633:

«Ara per primera vegada una reforma, una llei, ve preparada, reclamada per un esclat formidable de l'opinió. La demana amb unanimitat poques vegades vista, aquí ni enlloc, tota una regió, Catalunya. L'han sol·licitada així mateix homes de totes les regions, coneixedors de les veritables necessitats de la vida local espanyola. Els representants de totes les Diputacions d'Espanya, reunits a Sevilla en Assemblea. Va ser després formulada, desenrotllada en un projecte de llei per un Govern, el d'en Maura, el 1907. Va ser amplament discutida en el Congrés i aprovada en una sessió memorable en què els representants de tots els partits generals espanyols, monàrquics i republicans, varen acceptar-la. Va passar al Senat essent favorablement dictaminada.

Dissoltes aquelles Corts, un nou Govern, liberal aquesta vegada, el del senyor Canalejas, formula i presenta novament al Parlament la reforma, i el Congrés, per segona vegada, la discuteix i aprova.»

Exposava la intervenció que Montero Ríos, polític amb una llarga trajectòria en la vida pública espanyola, tingué en el Senat anant en contra del projecte de llei, p. 633:

«I quan una llei així, filla d'una corrent d'opinió formidable, garantida per una preparació i discussió desenrotllada durant llargues legislatures, fora de l'aprovació de dos governs i dues majories d'elegits del sufragi universal, se presenta al Senat a rebre la darrera consagració, quasi sempre, aquí com pertot arreu purament ritual, un polític que després de tota una vida d'intervenir poderosament en el Govern d'Espanya, no deixarà cap més rastre del seu pas que una colla de fills i gendres i néts ben col·locats, i una colla d'illes, un veritable imperi colonial, el de Filipines, perdut per la seva sola culpa, s'alça sol -que anar sol és l'anar només amb la seva clientela- amb la pretensió de barrar-li el pas, de pesar més ell i la seva colla, que l'opinió pública i els governs i els parlaments.»

Considerava que Montero Ríos, amb les modificacions que intentava introduir en el Senat, buscava el fracàs del projecte de llei de Mancomunitats, p. 633:

«No es tracta de reformar, d'esmenar l'organisme projectat, sinó de suprimir-lo, de fer una llei de mancomunitats sense mancomunitat. Lo que li fa nosa és cabalment lo que ha constatat sempre, i invariablement, en tots els projectes, el de l'Assemblea de

Diputacions de Sevilla, el d'en Maura, el de les Diputacions catalanes, l'actual d'en Canalejas, perquè és l'essència mateixa de la reforma projectada.»

Remarcava que l'actuació de Montero Ríos cercava assolir guanys polítics per a la seva futura promoció política, p. 633:

«Presentar semblants modificacions és una comèdia que no enganya a ningú, ni els homes *d'El Imparcial*, que l'aplaudeixen i estimulen amb l'esperança de la seva tan estimada cartera de Foment. Fora biombos i caretos. Tot Espanya sap lo que vol dir el nom de pàtria en llavis d'en Montero Ríos. Tot Espanya sap que aquest plet és plet de predomini dins del partit, és plet de quefatura.

I aquest plet és plet perdut per ell. Car ni en Canalejas - que és el governant liberal, que més ha sabut aguantar-se després d'en Sagasta - ha d'avenir-se mansament que el decapitin; ni encara que li vingués a les mans la quefatura, sabria ni podria conservar-la».

Prat, una vegada que havia exposat quins eren els interessos que movien l'actuació de Montero Ríos, es mostrava contrari a les aspiracions polítiques d'aquest, p. 633-634:

«No es pot governar Espanya com se governa una clientela, des d'una escaparata. L'opinió cada dia va fent-se una part major en els negocis de l'Estat, i per dirigir el Govern se necessiten homes oberts a les seves corrents, aptes per a baixar a l'«àgora», a la plaça pública, forts per la seva mentalitat i els seus ideals, i no pels seus parents i les seves mauleries, i lliures, ademés, de rancors senils com els que demostra ara en Montero Ríos, triant per a entrebancar en Canalejas una reforma tan desitjada a Catalunya, en venjança de la part que van tenir els successos de Catalunya de 1905 en fer esmunyir de les seves mans tremoloses la quefatura del partit liberal i del ministeri.»

Finalitzava l'article assenyalant què hauria de fer el Govern espanyol en aquella situació, p. 634:

«Una conducta semblant és intolerable. Les mans balbes, les que no estrenyen, les que no poden sostenir les regnes d'un partit o d'un Govern, no tenen dret a posar entrebancs als homes que governen. Fos el que fos el seu criteri, per respecte a l'opinió pública, llei primera de tota democràcia, per respecte al Parlament, per lleialtat al Rei i al seu partit, hauria de saber estar-se'n. Si no sap mantenir-se en el lloc passiu que a una honorable senectut pertoca, els que tenen la responsabilitat viva del Govern han de

saber, amb tots els respectes deguts a la vellesa, apartar-lo d'una vegada del seu camí i deixar-lo rondinar tot sol fins que se'n cansi.»

6.2.3.11 *La nostra força*⁶⁸⁸

Prat en aquest article, que s'emmarcava en el context polític que seguí l'assassinat de Canalejas⁶⁸⁹, tractava la qüestió de l'oposició que Montero Ríos, president del Senat, havia presentat al projecte de llei de Mancomunitats.

Iniciava l'article fent referència al caràcter “antiliberal i antidemocràtic” dels règims oligàrquics i a com actuaven els polítics, “enganyadors de les magistratures populars”, que actuaven com “reietons”, p. 634:

«Fan caure els reis i les dinasties, governant en profit propi i dels seus, imposant orientacions de govern, funestes i suïcides, irradiant a tot el règim que ha de suportar-los el descrèdit de la seva actuació política.»

Considerava que aquella situació política s'estava donant a Espanya, p. 634:

«A Espanya, país de règim representatiu, sense opinió pública, ni cos electoral ni hàbits de llibertat i democràcia, a excepció de Catalunya, per sobre del poble i del rei hi ha l'oligarquia. L'Estat no és un Estat en el sentit modern, constitucional, de la paraula: és només un clan de governants, [...], tan deslligat de la seva voluntat», i que Espanya era un “clan d'unes quantes mils famílies” «que copen totes les funcions de govern i administració, des de les més altes a les més humils; i és l'opinió d'aquest clan l'única opinió i són els vells del clan, com en el règim de tribu, els que manen.»

Exposava quina havia estat l'actuació de Montero Ríos en relació a la formació i a la tramitació parlamentària del projecte de llei de Mancomunitats, p. 635:

«En Montero Ríos és un reietó dels més representatius, un vell entre els vells directors del clan governant. Lo que ell vol és llei, reial decret, reial ordre, sentència, de seguida. Lo que ell no vol, no passa ni als tribunals, ni a les oficines, ni en el Parlament. Més rei que el Rei, usa a tort i a dret el veto i damunt del seu veto s'ajup el Govern i s'ajup el Parlament.

Així ha passat amb la Mancomunitat. Durant anys i en les regions del país on hi ha opinió i eleccions i sistema representatiu veritables, s'ha format una corrent formidable en

---

⁶⁸⁸ Ibídem, p. 634-635. L'article fou publicat el 21 de novembre de 1912 a *La Veu de Catalunya*.

⁶⁸⁹ Canalejas morí assassinat el 12 de novembre de 1912.

pro d'aquesta institució. Aquesta opinió ha repercutit per tot Espanya, obtenint el vot favorable en totes les Diputacions d'Espanya. Un govern, el d'en Maura, l'accepta i el Congrés de diputats, per unanimitat, l'aprova. Ve un altre govern i un altre Parlament, i també és aprovada per la Cambra popular. I quan després de tan llarga gestació va al Senat, en Montero posa la seva voluntat enfront de la del poble, i la del Govern, i la del Congrés, i el Govern s'inclina al seu davant i s'entrega.»

Prat finalitzava l'article assenyalant quina seria l'actitud que es seguiria des de Catalunya, p. 635:

«Però Catalunya no s'ajupirà a la imposició d'aquest poder anticonstitucional. Catalunya, seriosament, enèrgicament, sortirà en defensa d'aquesta aspiració sancionada ja pel vot de dues Cambres populars consecutives, i al defensar el seu ideal, defensarà els furs del Parlament, l'honor del règim constitucional i el pervindre de tot Espanya.

Catalunya, a la força de l'oligarquia hi oposarà no violències ni actituds ridícules com les que des de Madrid s'han anunciat, sinó una força formidable, irresistible, per ells desconeguda: la força de l'opinió unànime de tot un poble.»

6.2.3.12 L'obstacle⁶⁹⁰

Prat en aquest article, que s'emmarcava en les dificultats amb què s'havia trobat la tramitació del projecte de llei de Mancomunitats en el Senat, analitzava els defectes del sistema bicameral i exposava els canvis que s'haurien d'introduir en el Senat.

Iniciava l'article ressaltant que per segona vegada "l'aspiració de Catalunya" s'encallava en els "sorrals del Senat", p. 637:

«És el Senat. Per segona vegada un projecte que dona satisfacció a una petita part de les reivindicacions catalanes, aprovat en el Congrés topa en el Senat amb dificultats insuperables. Sense el Senat seria llei el projecte d'Administració local d'en Maura, que tan alta i fecunda reforma iniciava; sense el Senat seria llei ja avui el projecte de Mancomunitats provincials d'en Canalejas.»

Considerava que la situació que s'havia creat era la conseqüència d'un "vici fonamental del sistema", que agravava la "ja prou qualificada esterilitat parlamentària", p. 637:

---

⁶⁹⁰ Ibídem, p. 636-638. L'article fou publicat el 23 de novembre de 1912 a *La Veu de Catalunya*.

«Tota reforma que sigui una veritable innovació, que s'aparti dels motllos vells, dels camins fressats, que faci quelcom més que posar flocs i randes a velles vestidures, tota reforma legislativa que constitueixi una veritable renovació, després de vèncer la carrera d'obstacles que l'aprovació en la Cambra popular significa, cau en els aiguamolls, en les fangueres pantanoses del Senat i d'allà no passa.»

Analitzava com s'havia originat aquella situació des dels inicis del sistema bicameral, p. 637:

«En les il·lusions de la primera tongada del règim constitucional, en aquells moments primers de la seva implantació, quan un idealisme abrandat pels obstacles i una inexperiència absolutament nascuda del contacte amb les teories polítiques i l'allunyament de totes les funcions d'administració i govern permetien adoptar ràpidament, en un rapte d'entusiasme, les mides més fonament trasbalsadores, sense previ estudi, sense comprensió de tots els factors del problema, sense previsió i regulació de resultats i conseqüències, va imposar-se el sistema bicameral, imitat de la constitució anglesa, atenuació del sistema tricameral quasi general en les Corts de l'Edat Mitja, com una garantia d'estabilitat, com un contrapès a les folles impulsions tumultuoses de les assemblees populars.»

Assenyalava quins eren els resultats de l'actuació que es seguia a les Cambres legislatives, p. 637:

«Avui les Cambres populars són organismes vells amb reglamentació minuciosa, completada per tot un codi de precedents i costums que lliguen i cohibeixen. Avui els homes que les formen no són com a la primèria, idealistes teoritzants, deslligats de tot l'existent sinó al contrari, homes fortament adscrits a «l'statu quo» per interessos socials o polítics o econòmics. Avui no són una assemblea de petits sobirans, igual cada u a tots els altres, sinó una federació de grups o colles, en què uns quants diputats manen i tots els demés callen i obeeixen. Avui les cambres populars, en quasi tots els països, donen més garanties a la conservació, a la intangibilitat, a la immobilitat en tots els ordres de la vida pública, que no pas facilitats a la força renovadora, a l'impuls que modifica, que transforma, que porta a l'esdeveniment de noves formes i de noves institucions, més perfectes o progressives o més agermanades amb els nous sentiments i les noves aspiracions.»

Exposava quins eren els resultats del sistema bicameral espanyol i proposava quines mesures de canvi es podrien introduir, p. 638:

«Pobresa de lleis, pobresa de solucions legislatives, pobresa de tècnica legal, retràs en l'adopció de les solucions admeses per la ciència en tots els ordres de l'organització pública, de l'administració, de la regulació de les grans institucions jurídiques, retràs o lentitud desesperant en l'adopció de les noves solucions o institucions assajades, ja en altres pobles, aquest és el balanç de l'activitat parlamentària que formulen els pensadors de tots els països. Obriu qualsevol estudi jurídic o social o econòmic i arreu sorgeixen formes, solucions, institucions, que la ciència tota, amb rara unanimitat, proposa per a substituir les formes vicioses i les solucions errades i les institucions envellides de la legislació vigent. El món de la ciència i el de la legislació viuen destriats, allunyats l'un de l'altre. Progrés, democràcia, revolució, regeneració, grans, aparatoses paraules, bones per a grandiloqüents discursos, per a debats sorollosos; la realitat és una altra, la realitat és una invariabilitat incommovable del passat, un respecte i submissió totals a l'existent.»

Ressaltava la incidència que tenia l'organització del sistema bicameral en les reformes legislatives i en l'aprovació de les lleis, p. 638:

«Els morts governen els vius. La part del passat en la vida és immensa en tots els ordres, però en cap aconsegueix les proposicions extraordinàries que en l'esfera de les lleis. De cada cent lleis que ens governen, una només és obra dels ciutadans que s'hi subjecten, i encara aquesta obeeix a iniciatives i estudis i treballs d'una o més generacions que ja han passat, d'una o més generacions que l'han somniada i esperada sense veure arribar el dia de fruit-la.

Aquesta era l'accidentada i interminable història de totes les reformes positives. Com més viva és una aspiració, com més potència fecunditzant entranya, més interessos amenaça, més suspicàcies i recels desvetlla i més s'allarga i retrassa en conseqüència la seva realització. Aquesta és la història encara oberta del «Home Rule» d'Irlanda, de l'autonomia, de les Mancomunitats de Catalunya.»

Remarcava les conseqüències que tenia l'organització bicameral per a “l'aspiració de Catalunya”, p. 638:

«Amb el règim d'una sola Cambra, tant si es mantingués en la mateixa forma actual com si s'hi acumulés una part major o menor de les categories que componen el Senat, l'aspiració de Catalunya hauria alcançant la consagració legislativa.»

Proposava que es reformés el model constitucional i l'organització bicameral: “A la inutilitat del Senat, a la seva acció entorpidora, hi hem de respondre plantejant el problema de la reforma constitucional, de la reforma del Senat o la seva supressió”.

Prat finalitzava l'article remarcant la importància que tenia la modificació del sistema bicameral, pg. 638:

«Els països en plena normalitat de civilització poden suportar els entrebancs, les pèrdues de força motriu, que el sistema bicameral imposa. Espanya, que ha de treballar tant, que ha de cuidar tant si vol guanyar el temps perdut i escurçar la distància que la separa dels grans pobles, no pot ja per més temps tolerar-les.»

6.2.3.13 *El responsable*⁶⁹¹

Prat, en aquest article, que també s'emmarcava en el llarg procés parlamentari que estava seguint el projecte de llei de Mancomunitats, exposava la seva posició respecte a la possible dimissió de Montero Ríos del càrrec de president del Senat.

Iniciava l'article assenyalant que a Madrid continuava la “comèdia”, p. 635:

«Fan veure que creuen en la imminent dimissió d'en Montero, anunciada pel moment de quedar firmat el dictamen de la Comissió sobre el projecte de Mancomunitat, de conformitat amb el del Congrés», i dubtava de la dimissió: Nosaltres no hi creiem. En Montero Ríos ha anunciat aquesta dimissió diverses vegades. Quan el projecte estava pendent de votació definitiva del Congrés, per a retrassar-la o impedir-la, va iniciar la mateixa maniobra. La dimissió d'en Montero havia de venir en l'acte mateix d'arribar al Senat el dictamen del Congrés.»

Exposava el procés que el projecte de llei estava seguint en el Senat, p. 635-636:

«I efectivament, el dictamen del Congrés va arribar al Senat i la dimissió no va venir. Però va fer-se públic -amb tals garanties d'autenticitat, que tothom va haver de creure-ho- que tal dimissió esclataria en quant el Govern procedís al nomenament de la Comissió dictaminadora del Senat. I es va fer el nomenament de la Comissió i aquesta Comissió se va reunir i aquesta Comissió va assentar la seva conformitat amb el projecte, i el quefe del Govern senyor Canalejas va fer saber que no s'acceptaven les condicions imposades pel president del Senat per a no oposar-se al projecte i el president del Senat senyor Montero Ríos no va dimitir tampoc: únicament va deixar de presidir unes sessions i va retrassar uns quants dies el cobrar l'assignació per gastos de representació de la presidència: retrassar només, perquè així que va acudir al Senat per a presidir

---

⁶⁹¹ *Ibidem*, p. 635-636. L'article fou publicat el 25 de novembre de 1912 a *La Veu de Catalunya*.

la sessió immediata a la mort d'en Canalejas, va reclamar del Major la quantitat que dies abans havia refusat.»

Ressaltava la tensa situació que s'estava produint entre el Govern i el president del Senat, p. 636:

«L'energia en resistir del president del Senat està en raó inversa de l'energia del Govern en avançar. Si el Govern vacil·la, en Montero Ríos creix en amenaces; si el Govern va endavant en compliment del seu deure, en Montero s'ajup i contemporitza», i què podia succeir al Senat: «De la mateixa manera s'ajupiran tots aquests senadors que, segons el diari d'en Gasset, han de fer una oposició tan furiosa al projecte de Mancomunitats. Tot depèn de l'actitud del Govern. Si el Govern vol, se sotmetran com se varen sotmetre per a votar la llei de supressió dels consums, de la qual tots ells abominaven i que els perjudicava personalment d'una manera directa en raó de les compensacions que la tal supressió implicava.»

Prat finalitzava l'article exposant quina era la responsabilitat que en aquella tensa situació tenia Romanones, el cap del Govern espanyol, p. 636:

«És qüestió només d'una mica d'energia en qui *mana*. Doncs tota la responsabilitat correspon al Govern i només al Govern. I dintre el Govern, en el seu quefe, el comte de Romanones.»

6.2.3.14 *Las Mancomunidades*⁶⁹²

Prat en aquest llibre recollia el llarg procés que s'havia seguit en el projecte de llei de Mancomunitats fins arribar, el 17 d'octubre de 1912, a la votació en el Congrés dels diputats.

Tractava detalladament dels antecedents del projecte de llei: les diferents actuacions que es dugueren a terme des de 1891 a 1911, la gestació de les Bases de la Mancomunitat catalana i la presentació de les Bases al Govern i els acords que prengueren els presidents de les Diputacions catalanes.

De l'extens contingut del llibre, destaquem els aspectes que fan referència a què s'esperava a Catalunya de la creació de la Mancomunitat, a les condicions que es preveien per a la constitució i dissolució de la Mancomunitat i a les funcions que podria desenvolupar aquella nova institució.

---

⁶⁹² Enrique Prat (1912). *Las Mancomunidades*. Barcelona: Imprenta de la Casa Provincial de Caridad. Del llibre, se'n féu una edició en català i una edició en castellà.

Prat exposava amb detall el llarg procés que es seguí i com es visqué aquell procés a Catalunya:

- Què esperaven els catalanistes quan demanaven la reforma de l'administració local, p. 9:
«Paralelamente a este proyecto de reforma de la administración local, que iba de arriba abajo, creció en Cataluña un movimiento de opinión, reformador también, pero que iba de abajo arriba, de gobernados a gobernantes. Partiendo de los ideales catalanistas, buscaba, como primer paso en el camino de la autonomía, restablecer los organismos regionales, dándoles amplitud de funciones y medios en obras públicas, cultura y beneficencia.»

- L'intent dels diputats de la Lliga Regionalista d'introduir modificacions en el projecte, de 23 de maig de 1903, de Bases per a la reforma de l'Administració local, p. 9-10:
«En este proyecto, las uniones de municipios, llamadas en el derecho español constituido y en todas las anteriores tentativas de reforma, comunidades municipales, reciben el nombre de Mancomunidades municipales. Por primera vez sale en la legislación local este nombre, pero aplicándolo tan sólo a las uniones de Ayuntamientos. Los Diputados de la Lliga Regionalista intentaron que se completase el proyecto, estableciendo por encima las provincias, las regiones, encargadas de impulsar las enseñanzas técnicas, agrícolas, industriales y comerciales; de establecer bibliotecas y museos, y conservar los monumentos; de realizar la repoblación de los bosques; de construir obras públicas de todas clases, y de organizar y sostener puertos francos, zonas neutrales u otras instituciones semejantes para el fomento de la exportación.»

- La força que assolí l'any 1906 el moviment de la Solidaritat Catalana, p. 12:
«Siguió su ascensión esplendente el movimiento popular de Solidaridad; por unanimidad de su representación parlamentaria, Cataluña sancionó el programa del Tívoli, en el que se reclamaban organismos regionales autónomos, encargados de la mayor parte de las funciones del Estado en cuanto a los servicios de obras públicas, enseñanza y beneficencia.»

- La proposta que el mateix Prat de la Riba presentà a la Primera Assemblea General de Diputacions Provincials d'Espanya que es reuní a Barcelona el novembre de 1906, en què presentà les Bases que haurien d'inspirar una futura llei d'Administració local, p. 11:
«Autonomía de los organismos locales; conservación de la personalidad administrativa de las actuales provincias; facultad de unirse las provincias vecinas

para formar mancomunidades regionales; concesión del Estado a las mancomunidades regionales de los servicios de carreteras, comunicaciones telefónicas, de beneficencia general, enseñanza universitaria, construcción de ferrocarriles secundarios; entrega del Estado a las mancomunidades de los medios económicos correspondientes a los servicios de obras públicas y enseñanza concedidos, distinción en la organización.»

- El projecte de llei de reforma de l'Administració local que el Govern espanyol presentà, a finals de maig de 1907, en què es preveia la possibilitat de que les províncies poguessin crear Mancomunitats i que el Govern pogués contractar amb les Mancomunitats l'execució de determinats serveis.
- La participació que tingué Prat de la Riba, el juny de 1907, en la ponència que es reuní a Madrid per a preparar l'Assemblea de Diputacions que s'havia de celebrar a Sevilla. La ponència, que tenia l'encàrrec de presentar esmenes al projecte de llei de reforma de l'Administració local, incorporà íntegrament, “*desarrollada en forma sistemática*”, la proposició que Prat havia presentat a l'Assemblea de Barcelona, p. 14-16:

«El artículo referente a la formación de Mancomunidades de provincias debe ser modificado, desarrollando el concepto en uno o varios artículos en la siguiente forma:

La iniciativa para formar una mancomunidad pueden tomarla:

A) El Gobierno.

B) Una o más Diputaciones provinciales.

C) Uno o varios de los Ayuntamientos de las provincias a que haya de referirse la mancomunidad.

D) La mayoría de los Diputados y Senadores de cualquiera de las provincias.

Cualesquiera que sean los promovedores de la mancomunidad, deberán formar desde luego el Proyecto de ella, que contendrá indispensablemente: 1.º Las provincias que deban formarla. 2.º Los servicios que ha de tomar a su cargo. 3.º Los recursos que habrán de nutrir su presupuesto. 4.º Si la mancomunidad ha de circunscribirse a un objeto concreto, terminado el cual debe disolverse; si aun cuando tenga un objetivo general Indeterminado, debe pactarse por un plazo fijo, o si, por el contrario, se trata de formar una mancomunidad permanente y perpetua.

El Proyecto así formulado se comunicará en primer término a las Diputaciones Interesadas, las cuales, en la primera sesión ordinaria, si se hallasen en período semestral o próximo el comienzo del mismo, y si no en sesión extraordinaria, acordarán en principio si se acepta o no la mancomunidad, y deliberarán y resolverán, además, si se aprueba la integridad del Proyecto o se conceptúa necesario hacer en él modificaciones.

A la sesión en que deba deliberarse y resolverse sobre la aceptación de la mancomunidad, además de los Diputados provinciales, tendrán derecho a concurrir un representante de cada partido judicial, que designarán los Ayuntamientos del mismo. La Diputación que sea invitada a deliberar sobre aquel tema, en cuanto reciba la invitación lo pondrá en conocimiento de los Ayuntamientos de la provincia para que se reúnan los de cada partido judicial con el fin de elegir representante; al propio tiempo participará a cada Ayuntamiento el día en que debe celebrarse la sesión, siendo necesario que transcurran por lo menos 15 días entre aquella notificación y la fecha de la sesión.

La mancomunidad no será nunca forzosa para ninguna de las provincias comprendidas en el Proyecto.

Aceptadas no sólo la conveniencia de la mancomunidad, sino la integridad del Proyecto por todas las provincias interesadas, queda aquélla establecida de hecho y de derecho, y a su cargo el establecimiento de las reglas que hayan de presidir su organización dentro de los preceptos de esta ley.

Si sólo se aceptase la idea de la mancomunidad en principio y no la integridad del Proyecto, entonces cada Diputación, en cuanto se proponga modificar el Proyecto o tenga noticia de que este es el propósito de otra Diputación interesada, elegirá tres representantes de su seno para que, con los demás de las otras Diputaciones que hayan de mancomunarse, concurren a formar una Asamblea que delibere y resuelva sobre la forma y condiciones definitivas de la mancomunidad.

Cada provincia, en cuanto haga la designación de representantes, lo comunicará al Gobernador respectivo, con todos los antecedentes necesarios, quien trasladará a su vez acuerdos y antecedentes a los Gobernadores de las otras provincias interesadas, para que las Diputaciones de éstas procedan por su parte a la elección de representantes.

Estas comunicaciones se concentrarán en el Gobierno de la provincia de mayor categoría o en el de la que tenga mayor población si la categoría fuera igual, cuyo Gobernador, cuando haya reunido todos los datos referidos, procederá sin demora a la convocación de la Asamblea de representantes, citándolos por conducto de la Presidencia de la Diputación respectiva.

La Asamblea acordará, en definitiva, todo lo concerniente al régimen de la mancomunidad y de un Consejo que la gobierne y administre.

Este Consejo se compondrá de diputados que designe cada Diputación, a razón de uno por cada 100.000 habitantes; debiendo evitarse, empero, que siendo más de dos las provincias mancomunadas, una sola de ellas tenga mayoría absoluta.

Si la mancomunidad hubiese de ser perpetua, el Consejo podrá proponer modificaciones en su constitución, que acordará en su caso el Consejo de Ministros.

Las mancomunidades permanentes podrán solicitar del Gobierno: 1.º La construcción y conservación de carreteras incluidas en el plan general del Estado. 2.º La construcción de ferrocarriles secundarios, respecto de los que tendrá la mancomunidad los derechos de reversión y rescate que al Estado reserva la legislación vigente, y la concesión a perpetuidad de los que a su costa construya, 3.º La facultad de establecer líneas telefónicas de servicio público. 4.º La facultad de cuidar de la enseñanza Universitaria y de las técnicas o especiales existentes, y establecerlas donde no existan. El Estado limitará su intervención, aparte de la superior inspección que respecto de todos los organismos le incumbe, a fijar el mínimo de conocimientos para cada título facultativo de los que tienen reconocido un monopolio de aptitud en las leyes vigentes; pero dentro de este límite podrán los establecimientos de enseñanza señalar con libertad los planes de estudio, subdividir las asignaturas, establecer otras nuevas, y nombrar los Profesores por acuerdo del Claustro y mediante aprobación de la mancomunidad.

El Gobierno deberá necesariamente otorgar estos servicios a las mancomunidades que lo soliciten; pero transcurridos cuatro años de la constitución de la mancomunidad, podrá el Gobierno retirarle las atribuciones de cierta índole de las que se hubiere hecho uso indebido. El acuerdo deberá ser motivado y adoptado en Consejo de Ministros, dando luego cuenta a las Cortes.

El Gobierno podrá, si lo estima conveniente y encuentra garantías suficientes, contratar con la mancomunidad un concierto económico, bajo la base de los conceptos contributivos de las demás provincias.

Las mancomunidades permanentes percibirán los siguientes ingresos: 1.º Las cantidades con que el Estado las subvencione, en consideración a los servicios del mismo de que se encargue. 2.º Las subvenciones que voluntariamente les señalen las Diputaciones. 3.º Recargos sobre cuotas y demás ingresos del Tesoro, comprendidos en el plan de contribuciones, impuestos y rentas del Estado.

Tendrán las mancomunidades plena capacidad jurídica para adquirir, poseer, enajenar bienes y para obligarse; no obstante, necesitarán autorización del Gobierno para contratar empréstitos.

Constituida una mancomunidad, el Gobierno nombrará en la capital de la misma un Delegado, que podrá ser el Gobernador civil. y organizará en la carita] del distrito Universitario centros consultivos, uno técnico y otro artístico, que Informen en último trámite los proyectos de Obras públicas de interés municipal, provincial o regional. Para constituirlo designará los jefes de las Oficinas provinciales correspondientes, profesores de la Universidad o escuelas especiales, correspondientes de las Rea es Academias de Madrid, y Presidentes o Directores de las Academias de la localidad El

Delegado del Gobierno resolverá los asuntos informados, con las mismas facultades que la legislación actual de Obras públicas reserva al Ministro.»

- La discussió del projecte de llei de creació de Mancomunitats provincials que es produí la tardor de 1907 en reprendre's les sessions parlamentàries.
- L'aprovació el gener de 1908 de l'articulat relatiu a la prestació de serveis, p. 17-19:

«ART. 400. Las entidades promovedoras de la mancomunidad deberán concretar su iniciativa formulando un proyecto comprensivo:

1.º De las provincias que se trate de mancomunar.

2.º De los servicios u obras que ha de tomar a su cargo, en términos que definan categóricamente los fines exclusivos de la mancomunidad.

3.º De los recursos que habrán de nutrir su presupuesto.

4.º Si la mancomunidad ha de circunscribirse a un fin determinado, realizado el cual haya de disolverse; si aun cuando tenga un objetivo general indeterminado debe pactarse por un plazo fijo, o si se trata de formar una mancomunidad permanente.

[...]

ART. 405. Las mancomunidades provinciales podrán realizar todos los fines propios, según esta ley, de las Corporaciones locales.

ART. 406. En materia de obras públicas, de Instrucción pública, o de Beneficencia, las mancomunidades podrán solicitar del Gobierno que delegue en ellas servicios de los atribuidos a la Administración central, y proponer, cada vez, las cláusulas de la concesión pedida. El Gobierno podrá otorgarla cuando por la permanencia o duración de la mancomunidad y por las demás circunstancias, estime que es conveniente a los intereses generales.

ART. 407. Como consecuencia de lo previsto en el artículo precedente, podrán las mancomunidades ser encargadas:

1.º De la construcción y de la conservación de carreteras incluidas en el plan general del Estado, que no traspasen el territorio de las provincias mancomunadas.

2.º De la construcción de ferrocarriles, tranvías, puertos, obras de saneamiento, canales y pantanos, en dicho territorio.

3.º Del establecimiento en el mismo de líneas telegráficas y telefónicas interurbanas.

4.º De la creación, la ampliación o el sostenimiento de establecimientos e institutos para enseñanza o fomento de la cultura, salvas siempre las facultades del Estado, según el art. 12 de la Constitución y las leyes especiales a que se refiere.

5.º De la erección, la ampliación, el sostenimiento o la administración de establecimientos de Beneficencia general o nacional, dentro del territorio de las provincias mancomunadas.»

- Les conseqüències que tingué, l'any 1908, el triomf electoral del republicanisme radical en la desfeta del moviment de la Solidaritat catalana i en la interrupció de la tramitació del projecte de llei.
- La crisi de Govern que es produí l'octubre de 1909, després dels fets de la Setmana Tràgica, que provocà la suspensió definitiva de la tramitació del projecte de llei.
- Les conseqüències polítiques que per la Lliga Regionalista tingué presentar-se a les eleccions provincials de 1911 en una candidatura conjunta amb els dinàstics i els carlins.
- La proposició que es presentà el maig de 1911 des de la Diputació provincial de Barcelona, en què s'exposava el desig de que un organisme representatiu de les quatre províncies catalanes pogués encarregar-se de les obres públiques i dels servies de beneficència i cultura que interessessin a Catalunya.
- La proposició aprovada per les quatre Diputacions provincials catalanes, en què s'exposava la millora que, amb la creació d'un organisme supraprovincial, es podria assolir a Catalunya en l'àmbit de les comunicacions internes, p. 24:

«Basta considerar lo que conviene en los momentos actuales aproximar unas a otras todas las comarcas de Cataluña, para comprender la transformación que se efectuaría si una representación suya pudiese construir la soñada sed de ferrocarriles secundarios, pantanos y canales solicitados al Estado, las carreteras durante mucho tiempo esperadas por las extensas comarcas alejadas de la circulación económica moderna. Las grandes reservas mineras y forestales, inexploradas hoy enriquecerían dichas comarcas; el mayor precio de los productos de la tierra de valles y llanuras, aisladas ahora, volvería altamente remunerador el trabajo del payés labrador, la industria, concentrada al presente en ciertas poblaciones, se extendería a Cataluña entera. La facilidad y el abaratamiento de los transportes es, en nuestros días, medio seguro de aumento de la riqueza pública; pero depende de una dirección inteligente de las obras públicas a realizar, que sólo puede obtenerse por medio de una eficaz cooperación de todos los catalanes en un organismo que a todos ellos represente.»

- L'acord de demanar la constitució d'un nou organisme format per totes les Diputacions catalanes que prengueren, el 20 de juliol de 1911, els representants de les quatre corporacions provincials de Catalunya en una reunió que es celebrà a la Diputació provincial de Barcelona, p. 25-26:

«Previa una deliberación detenida, se acordó, por unanimidad: Reiterar el acuerdo inicial de constituir un organismo integrado por diputados de las cuatro provincias, que tendría a su cargo las funciones de Beneficencia, Instrucción, Obras Públicas y demás de interés general de la región; y

Constituir una Ponencia compuesta de los cuatro Presidentes para que elaborase, en cuanto fuese posible, un plan completo y detallado, con los pormenores de la organización y funcionamiento de tal organismo.»

- El projecte de Bases per a la creació de la futura Mancomunitat Catalana que preparà Prat de la Riba per encàrrec de la ponència formada pels presidents de les quatre Diputacions provincials catalanes.
- La discussió i aprovació que es féu el 26 de setembre de 1911 del projecte de Bases que preparà Prat de la Riba.
- L'Assemblea de Diputacions catalanes, que es celebrà els dies 16 i 17 d'octubre de 1911, en què els presidents de les quatre Diputacions i els representants dels diputats provincials catalans discutiren, votaren i aprovaren⁶⁹³ el projecte de Bases, constituït per dotze Bases i una Disposició transitòria, per les quals s'hauria de regir la futura Mancomunitat Catalana, p. 27-33:

«Base 1.ª - Las provincias de Barcelona, Gerona, Lérida y Tarragona se unen para constituir la Mancomunidad Catalana, que se regirá por las disposiciones contenidas en las Bases siguientes.

---

⁶⁹³ El document de les Bases, que s'aprovà el 17 d'octubre de 1911, estava signat per:

«El Presidente de la Diputación de Barcelona, Enrique Prat de la Riba. - El Presidente de la Diputación de Gerona, Agustín Riera y Pan. - El Presidente de la Diputación de Lérida, José Gil Doria. - El Presidente de la Diputación de Tarragona, Antonio Estivill. Los Diputados por Barcelona, Luis Argemí de Martí, Francisco Bartrina y Roca, Luis Durán y Ventosa, Manuel Folguera y Durán, Ramón Roig y Armengol, Joaquín Sostres Rey. - Los Diputados por Gerona, Antonio Lloberas Gibert, José María Vilahur Casellas. - Los Diputados por Lérida, Antonio Mestres Casals, Ramón Rius Vendrell, Juan Rovira Agelet. - Los Diputados por Tarragona, José Mestres, Víctor J. Olesa.»

Base 2.ª -El gobierno de la Mancomunidad será ejercido por una Asamblea deliberante y un Consejo permanente.

Base 3.ª -Formarán la Asamblea deliberante todos los Diputados provinciales de las provincias mancomunadas. La Asamblea se reunirá dos veces al año: el primer día hábil de abril y el primer día hábil de noviembre. Las sesiones serán en días sucesivos, no feriados, y se celebrarán cualesquiera que sea el número de Diputados que asistan. Decidirá necesariamente la Asamblea respecto de la aprobación de los presupuestos, de las transferencias de crédito, de los empréstitos, de las enajenaciones de bienes inmuebles, de la adquisición de inmuebles, cuando no sea en ejecución de obras públicas o de acuerdos de otra clase de la Asamblea, de las cuentas de liquidación del presupuesto, de los planes generales de obras públicas, así como respecto de la creación y supresión de establecimientos de instrucción y beneficencia. La Asamblea se reunirá en Barcelona; pero en su última sesión podrá acordar que las sesiones del período siguiente se celebren en otra ciudad. Se abonarán a los Diputados los gastos de viaje que hayan de hacer para asistir a las sesiones de la Asamblea.

Se reunirá la Asamblea en sesión extraordinaria siempre que lo acuerde el Consejo o lo pidan la tercera parte de los Diputados. Se habrá de convocar por el Consejo con veinte días por lo menos de anticipación. Podrá tomar acuerdos cualquiera que sea el número de los asistentes. No podrá tratar más que de los objetos de carácter extraordinario que consten concretamente en la convocatoria.

Base 4.ª -La Comisión o Consejo permanente será formado de ocho miembros, dos de cada Diputación mancomunada, designados por la Asamblea. Para elegirlos, cada Diputado votará cinco nombres, quedando designados los dos de cada provincia que reúnan mayor número de votos. De entre ellos la Asamblea elegirá el Presidente y tres Vicepresidentes, uno de cada provincia, que lo será también de la misma. El Consejo y las oficinas radicarán en Barcelona. Estos cargos serán retribuidos. Para tomar acuerdo deberá haber cinco miembros presentes. El voto del Presidente decidirá los empates. Cada uno de los individuos de este Consejo estará encargado especialmente de un grupo de servicios, cuidando de su dirección y de la preparación de los acuerdos del Consejo relativos a los mismos. Estos cargos durarán cuatro años. Los acuerdos del Consejo serán ejecutivos.

Base 5.ª -La Mancomunidad podrá cuidar de las funciones siguientes: 1) Construcción y conservación de carreteras: 2) Ferrocarriles que interesen a una o más provincias mancomunadas y no pasen del territorio de Cataluña, o si pasan, queden dentro de los límites de una de las provincias limítrofes: 3) Construcción o subvención de obras hidráulicas: 4) Puertos: 5) Construcción y subvención de líneas telegráficas y telefónicas: 6) Formación del catastro: 7) Repoblación de montes: 8) Servicio de

dementes pobres: 9) Enseñanza de artes y oficios, agrícola, industrial y técnica; y ampliación de los estudios y enseñanzas establecidas por el Estado: 10) Conservación y restauración de los monumentos históricos catalanes: 11) Creación y fomento de las instituciones de cultura superior: 12) Las demás que el Estado o las Diputaciones catalanas le concedan y sean por la Mancomunidad aceptadas: 13) Todas las demás funciones que interesen a Cataluña y no sean de competencia exclusiva de otros organismos públicos.

Base 6.ª -Las Diputaciones mancomunadas acuerdan traspasar a la Mancomunidad los servicios siguientes: 1) Construcción de carreteras de los actuales planes provinciales: 2) Conservación de las carreteras provinciales construidas o subastadas al constituirse la Mancomunidad: 3) Conservación de los caminos vecinales construidos o subvencionados por las Diputaciones y de los que en lo sucesivo construyan o subvencionen 4) Dementes pobres, respetando los contratos existentes e indemnizando los intereses creados en caso de que una nueva organización de este servicio les lesionara: 5) Los derechos y las ventajas que la legislación ahora o en lo sucesivo atribuya a las Diputaciones en lo relativo a la concesión, construcción y explotación de ferrocarriles.

Base 7.ª - El Estado delega a la Mancomunidad los servicios siguientes: 1) Construcción de las carreteras generales correspondientes a las actuales cuatro jefaturas de las provincias catalanas: 2) Conservación y reparación de las carreteras y caminos vecinales del Estado en Cataluña: 3) Construcción de ferrocarriles secundarios y estratégicos correspondientes a Cataluña: 4) Construcción o mejora de los puertos catalanes: 5) Obras hidráulicas y régimen de aguas con cesión del derecho de utilizar para servicios públicos de la Mancomunidad las concesiones de aguas o de otorgarlos a particulares con las condiciones y garantías que juzgue convenientes al interés general: 6) Repoblación y reglamentación de la explotación de bosques con derecho de expropiar los de las zonas forestales protectoras, cuales propietarios no se sometan a la reglamentación que se establezca; y colonización de los terrenos incultos del Estado por medio de concesiones temporales o a perpetuidad: 7) Formación del catastro: 8) Conservación y restauración de los monumentos nacionales situados en Cataluña: 9) Organización y sostenimiento de la enseñanza técnica industrial, agrícola y de comercio: 10) Construcción de edificios escolares: 11) Instauración de los doctorados en la Universidad de Barcelona: 12) Preparación de las reformas de la legislación civil catalana o informe sobre las que el Gobierno se proponga realizar.

Base 8.ª -Serán a perpetuidad de la Mancomunidad los ferrocarriles que ella construya: los que se construyan con garantía de interés de la Mancomunidad, revertirán a la misma al acabar el término señalado en la concesión.

La Mancomunidad tendrá el derecho de expropiar los saltos de agua y las concesiones mineras situadas en la zona de los ferrocarriles que acuerde construir o garantizar, y que no Estén en efectiva explotación dos años después de la publicación oficial de los acuerdos de construirlos o de garantizar el capital de construcción. Si la Mancomunidad hiciera después cesión a particulares, tendrá derecho de tanteo el concesionario expropiado. El mismo derecho tendrá respecto de las canteras, no explotadas, próximas a las carreteras que acuerde construir.

Los aumentos de valor que resulten de las obras públicas a realizar por la Mancomunidad, podrán ser gravados para subvenir a la ejecución de las mismas. Los beneficiarios que se consideren perjudicados, podrán optar por ceder la propiedad, concesión o explotación, por el valor que tenían antes de iniciarse la mejora.

Los aumentos de tributación que resulten de la formación del catastro, una vez hecha la rebaja del tipo tributario, serán de la Mancomunidad los primeros diez años, y se dividirán después por mitad entre el fisco y la Mancomunidad.

Base 9.ª -La Mancomunidad, además de los arbitrios sobre sus servicios y obras, podrá imponer un recargo a las contribuciones de las provincias mancomunadas o bien repartir a los municipios de las mismas un tanto por ciento de las cuotas que éstas paguen al Tesoro por consumos y por contribuciones directas.

También podrá la Mancomunidad levantar empréstitos, afectando a su servicio de intereses y amortización hasta el 50 % del importe de todos sus ingresos.

Base 10.ª -Las Diputaciones de las provincias mancomunadas contribuirán al sostenimiento de la Mancomunidad, entregando a la misma las cantidades con que estén dotados los servicios que hayan traspasado a la Mancomunidad. Determinada la cantidad que por este concepto corresponda a cada Diputación, la Mancomunidad podrá cobrarla directamente de los municipios repartiéndola en la forma del contingente provincial; en este caso la Diputación rebajará su contingente en una cantidad igual.

Base 11.ª -Mientras la Mancomunidad y el Estado no convengan en que tenga aquélla una o más contribuciones directas, el Estado compensará a la Mancomunidad el coste de los servicios que le delegue, en la forma siguiente:

A) Se tomará por base la liquidación de los cinco últimos presupuestos del Estado y se determinará el tanto por ciento de los ingresos totales que hayan absorbido, en las provincias de régimen tributario común, los servicios que se delegan a la Mancomunidad. A la Mancomunidad le cederá el Estado un tanto por ciento igual al que resulte de la liquidación anterior, de todos los ingresos obtenidos en las provincias mancomunadas.

B) Este tanto por ciento se modificará cuando de la liquidación de algún presupuesto del Estado resulte alterada la proporción a que se refiere la base anterior, en más de un dos por ciento.

C) Las Delegaciones de Hacienda en las provincias mancomunadas abonarán trimestralmente a la Mancomunidad el tanto por ciento establecido de los ingresos realizados.

D) Siempre que el Estado haga un presupuesto extraordinario, cubierto con un empréstito, para atender, en las provincias de régimen común los servicios delegados a la Mancomunidad, se aumentará la cesión de ingresos del Estado en una cantidad equivalente al servicio de intereses y amortización de la parte que le habría correspondido en el empréstito, de no existir la delegación a la Mancomunidad. La proporción se determinará tomando por base la relación entre lo que tributen, por todos conceptos, las provincias de régimen común y las provincias mancomunadas.

Base 12.ª -Para separarse de la Mancomunidad una provincia, será preciso, además de la aprobación de las Cortes, que lo acuerde la Diputación correspondiente, en dos sesiones extraordinarias convocadas con este exclusivo objeto, con un intervalo de un año por lo menos de la una a la otra, celebrada la segunda después de una renovación bienal de las Diputaciones.

La provincia que se separe, vendrá, no obstante, obligada a contribuir hasta su amortización, al servicio de intereses y amortización del débito existente al tener lugar la separación en la proporción en que contribuía a nutrir el presupuesto de la Mancomunidad durante el último año que a ella haya pertenecido.

Base transitoria. - El procedimiento a seguir para llevar a término el proyecto de Bases aprobadas, será el siguiente: a) se remitirá copia de las Bases a las cuatro Diputaciones catalanas, para que éstas en una votación las acepten o rechacen: b) una vez obtenida la aprobación por las Diputaciones, la Ponencia convocará a todos los Senadores y Diputados a Cortes por Cataluña a fin de darles conocimiento oficial de las Bases y recabar que las defiendan ante el Gobierno y en las Cortes cuando se presente el proyecto o proposición de Ley: c) las Diputaciones ratificarán los poderes a sus delegados o designaran otros para hacer todas las gestiones necesarias hasta obtener la aprobación del Gobierno y de las Cortes a las Bases acordadas, autorizándoles para trasladarse a Madrid a dicho objeto.»

- L'aprovació definitiva de les Bases per les respectives Diputacions provincials catalanes durant el mes d'octubre.

- La presentació, el 2 de desembre de 1911, de les Bases aprovades als diputats i senadors catalans.

- L'acord que prengueren els diputats i senadors catalans, p. 37:

«El Sr. Marqués de Alella dijo, que a su entender, lo más pertinente era que acompañasen a la Comisión que fuese a entregar las Bases, todos los representantes en Cortes por Cataluña. Hablaron luego D. Pedro Corominas, D. Bartolomé Bosch, D. Joaquín Sostres, D. Juan Ventosa y Calvell y D. Jaime Carner, exponiendo distintos puntos de vista, acordándose dar al acto de entrega de las Bases al Gobierno la máxima solemnidad posible, y a tal objeto que saliesen con la Comisión interprovincial cuantos Diputados y Senadores quisieran, para asistir a las visitas que debían hacerse al Presidente del Consejo de Ministros y a todos los jefes de las minorías parlamentarias.»

- La presentació a Canalejas, president del Consell de ministres, de les Bases aprovades a Catalunya que féu el 6 de desembre de 1911 una comissió formada per representants provincials i parlamentaris catalans.

- El discurs que pronuncià Prat de la Riba en l'acte de presentació de les Bases a Canalejas. De la intervenció de Prat, destaquem alguns aspectes, p. 38-42:

«Tenemos el honor de entregar al Gobierno en la persona de V., que es su representación más alta, las Bases de Mancomunidad acordadas por las Diputaciones de Cataluña.

Estas Bases, señor Presidente, no son obra de partido. Ninguno de los partidos políticos catalanes, ni siquiera los exclusivamente autonomistas, puede considerar estas Bases como una satisfacción completa a la integridad de sus aspiraciones; pero es asimismo verdad que todos los partidos catalanes, con una sola excepción, encuentran en estas Bases satisfacción a una parte de los ideales que sustentan.

[...]

El hecho de esta convergencia unánime de todos los matices de la opinión catalana en torno, no de una protesta, -pues esto nada significa, ya que para protestar siempre y en todas partes ha sido posible formar los más extraños conglomerados sino en torno de una fórmula positiva de organización pública, es un hecho de tan alta significación, que no puedo dejar de mentarlo en este momento, pues constituye, señor Presidente, la prueba más sólida, más irresistible de la capacitación de nuestro pueblo para aspirar a las más amplias funciones de selfgovernment.

[...]

Las antiguas provincias, entidades de vida milenaria, verdaderos reinos o estados que señalaron gloriosas etapas de la formación de España, que actuaron en la infancia del pueblo cuando era éste materia blanda susceptible de plegarse dócilmente al molde político y administrativo, existen todavía a pesar de la ley que creó las provincias actuales; y existen no solamente como divisiones territoriales de otras funciones del Estado, sino en la realidad viva del pueblo, en el sentimiento y en la conciencia de los ciudadanos, como unidades psicológicas y económicas indestructibles.

[...]

Estas Bases, señor Presidente, en la parte que al Estado más directamente afectan, son una fórmula incipiente de descentralización, que consiste en la delegación de funciones en materia de obras públicas, cultura y beneficencia. Mas, aun esta fórmula concreta tiene estado en la opinión general de España y hasta en el Parlamento, pues, en sus líneas generales es substancialmente idéntica a la fórmula de delegación de funciones del Estado votada por unanimidad en la Asamblea de Diputaciones españolas con asistencia de representantes de todas las de España y aceptada más tarde en el Congreso de Diputados en sesión memorable, con el voto expreso de los jefes de todos los partidos españoles.

Difícilmente una reforma puede presentarse ante un gobernante en condiciones más favorables para pasar de proyecto a ley, que estas Bases de Mancomunidad que condensan la aspiración actual de toda Cataluña. Considere, pues, señor Presidente, la gravedad que semejante circunstancia comunica a este momento, la trascendencia de las palabras que va a pronunciar en la orientación futura de la opinión de Cataluña. Cataluña, por la moderación de esta fórmula, por su gubernamentalismo, por su concordancia con la opinión general de España, ha concebido grandes esperanzas de próxima, de inmediata realización. Considere, señor Presidente, la altísima conveniencia para Cataluña y para España toda, de que estas esperanzas no se conviertan en desengaños.»

- El discurs que pronuncià Canalejas en resposta al discurs de Prat de la Riba. Del discurs de Canalejas destaquem alguns dels passatges, p. 42-51:

«Señor Presidente:

Me complace en recibir de manos de la representación catalana la expresión viva y ardorosa de un sentimiento general de Cataluña, porque han precedido al documento manifestaciones para mí indiscutibles: telegramas que llegaron anteayer, ayer y hoy al Gobierno, demostrando que este sentimiento domina en Cataluña.

[...]

Me permitirá el señor Presidente, y me consentirán los Diputados catalanes, a quienes saludo, hacer una manifestación explícita y categórica como jefe del partido liberal.

Es una leyenda que cundió mucho por Cataluña, que han esparcido también por todos los ámbitos del Reino, la supuesta desconfianza en la vitalidad y patriotismo de los catalanes por parte del Gobierno liberal, y también cundió, y es hora de que se rectifique, la especie asimismo inexacta de que en el partido liberal encontrarán resistencia las nobles aspiraciones de Cataluña.

[...]

Yo nunca he creído que el egoísmo sea la norma de conducta de los catalanes; yo creo que Cataluña anhela sinceramente contribuir al desarrollo de la vida nacional, y lo creo porque ahora, en estos días difíciles, en que pesan sobre el Gobierno graves problemas, no he recibido de Cataluña ninguna advertencia que deprima el espíritu, sino otras que lo alientan, tanto en la vida política como en la económica, por parte de las personalidades catalanas. Si yo hubiere necesitado encontrar en la vitalidad del pueblo español alientos para desarrollar la acción de España en Marruecos, fueron catalanes los que me ofrecieron su concurso para contribuir a una obra civilizadora, diciendo que donde se necesitaran esfuerzos allí estaría Cataluña para cooperar con el Gobierno a esta labor de patriotismo.

[...]

Ahora digo: nosotros no podemos empequeñecer esta obra, como si no fuese una aspiración unánime de Cataluña, y puesto que a todos se nos impone irresistiblemente esa expansión de la vida local, iremos a ella.

[...]

Ni yo me resistiré en ir a la mancomunidad, ni el partido liberal ofrecerá resistencia alguna que pueda dificultar la realización de esa obra.

[...]

Por lo tanto, tiene este problema que resolverse con ciertas salvedades:

1.ª Buscar una fórmula compatible con el estado presente de la nación.

2.ª Mantener aquellas facultades de la soberanía del Estado que son insustituibles y que no pueden desvincularse.

Aparte de esto, pueden creerlo las personalidades que aquí se encuentran, no habrá dificultades por los señores del Gobierno.

Yo me propongo comparecer ante las Cortes en los primeros días del mes de enero; tengo que someterme al juicio de residencia que se me formule, debo dar cuenta de mis actos durante el espacio de tiempo que las Cortes permanecieron cerradas.

Tengo que procurar aquellas discusiones de carácter financiero que me parecen indispensables para legalizar la situación económica, conservando la natural relación entre los gastos y los ingresos y para mayo debo tener aprobado un presupuesto.

[...]

Por lo tanto, creo que este problema puede ser planteado en el Parlamento allá por el mes de marzo. Yo lo antepondré a otros proyectos del Gobierno.

[...]

En ningún caso iré yo a la solución de este asunto con una ley para Cataluña solamente; hay que hacer un proyecto para toda España, claro es que con carácter facultativo, no con carácter preceptivo, porque todas las regiones de España no están en las mismas condiciones.

Respecto de mis propósitos no pueden dudar ustedes. Yo no dejaré de llamar a ninguna puerta, yo llamaré a todas ellas para pedir el concurso de todos en una obra nacional. Si llego a satisfacer estas aspiraciones, el lauro de gratitud no será para éste ni para otro partido, sino para todas las fuerzas parlamentarias españolas.

[...]

Nos saldrán al paso observaciones como las que pueden deducirse al saberse que existen Diputaciones provinciales en la mayor parte de España y aun en las de Cataluña, un poco entecas, desfallecidas, anémicas, empobrecidas, que habrá necesidad de robustecer. Es posible que se ofrezcan otros reparos relacionados con la actual situación de algunos Municipios. Si podemos desarrollar esta obra de robustecimiento de los organismos locales en forma tan llana y sencilla que no dificulte la realización de la obra propuesta por ustedes, lo haremos, y si este robustecimiento impide o dificulta esta obra la diferiremos para otro momento.»

- El telegrama que envià president del Govern al governador provincial de Barcelona informant de la visita de la comissió de representants catalans, p.53-54:

«Presidente del Consejo de Ministros a Gobernador. - He tenido el honor de recibir a los comisionados de las provincias catalanas, asistidos de sus representantes en Cortes. El señor Prat de la Riba, en términos muy discretos que le hacen más acreedor aún a la consideración del gobierno, ha expresado su confianza en mí para que logren las provincias catalanas sus aspiraciones, asegurando que no se trataba de unirse en una protesta ni de sumarse en una aspiración de fórmula vaga, sino de petición concreta. Le he contestado desvaneciendo ciertos prejuicios de algunos elementos catalanes que consideran al partido liberal y me consideran a mí poco inclinado a atender a Cataluña, recordándoles hechos como el de las aguas de Barcelona, la

revisión arancelaria y los proyectos de ley de Rodrigáñez, y así como los comisionados no llevan la voz de una fracción ni partido, sumados monárquicos y republicanos, conservadores, liberales y nacionalistas, así también entiendo yo que se trata de una obra nacional, para la cual recabaré el concurso en el estudio del proyecto de ley de todos los elementos políticos, deseoso de que las fórmulas definitivas sean muy meditadas ahora y poco discutidas después. Enero y febrero lo consumirán debates inaplazables y el de presupuestos, y para marzo creo que podremos ya abordar otra labor legislativa, entre la que incluiré la reforma de gobierno local, bien exclusiva a las comunidades, bien extendida a la del organismo provincial, y si se pudiera municipal. Yo no busco simpatías para el partido liberal ni galardones para mi persona. Esta es la síntesis, y naturalmente no he descendido ni lo pretendieron los comisionados a examinar las bases ni a discutir las soluciones propuestas. Los comisionados al parecer y según me han dicho, quedaron todos muy satisfechos y no dudando de mi sinceridad y buen deseo. Telegrafo esta síntesis como impresión personal para V. E. - Canalejas.»

- El trasbals que per a la tramitació del projecte de llei de Mancomunitats representà l'assassinat de Canalejas el desembre de 1911.
- La petició que féu Prat de la Riba, a finals de març de 1912, al president del Govern recordant el compromís de presentar el projecte de llei de Mancomunitats al Parlament.
- La resposta del president del Govern de que les Corts es reunirien a finals d'abril o principis de maig i que es presentaria el projecte de llei de Mancomunitats provincials.
- La presentació que féu, el 25 de maig de 1912, Antonio Barroso y Castillo, ministre de la Governació, del projecte de llei de Mancomunitats a les Corts⁶⁹⁴. De l'articulat del projecte de llei, destaquem alguns dels articles, p. 55-60:

«ARTÍCULO 1.º Las provincias, representadas por sus Diputaciones, podrán mancomunarse temporal o permanentemente para fines exclusivamente administrativos.

La iniciativa para la constitución de la mancomunidad, a más del Gobierno, corresponderá a cualquiera de las Diputaciones que lo deseen, invitando para concertarse a las demás que hayan de concurrir a este acuerdo, que se confirmará en reunión general de las mancomunadas, a la que tendrán que asistir por lo menos las dos terceras partes de los Diputados que compongan cada una de ellas.

---

⁶⁹⁴ Les Corts s'obriren el 10 de maig de 1912.

En esta misma reunión se determinarán las bases completas que contengan el objeto de la mancomunidad.

[...]

ART. 6.º Será de la competencia de las mancomunidades provinciales realizar todos los fines propios de las Diputaciones que las constituyan, y si se trata de limitar su acción a estos efectos la constitución de las mismas responderá al procedimiento indicado en el artículo 1.º

Si necesitan solicitar del Gobierno servicios atribuidos a la Administración central por medio de la debida delegación en materia de obras públicas, de instrucción pública o de la beneficencia, tendrá que someterse al procedimiento marcado en el artículo 2.º, sin que estas delegaciones empiecen a regir hasta que las Cortes autoricen al Gobierno para ponerlas en vigor.

ART. 7.º Como consecuencia de lo previsto en el artículo anterior, podrán las mancomunidades, cuando se trate de delegación de servicios, encargarse, salvo siempre las facultades del Estado, según la Constitución del Reino y las leyes especiales:

1.º De la construcción y conservación de carreteras incluídas en el plan general del Estado que no traspasen el territorio de las provincias mancomunadas.

2.º De la construcción de ferrocarriles, tranvías, puertos, obras de saneamiento, canales y pantanos en dicho territorio.

3.º Del establecimiento en el mismo de líneas telegráficas y telefónicas interurbanas.

4.º De la creación, ampliación y sostenimiento de establecimientos o institutos para el fomento de la enseñanza de artes y oficios, agrícola, industrial, mercantil y de bellas artes.

5.º De la creación, ampliación, sostenimiento y administración de establecimientos de Beneficencia general o nacional, dentro del territorio de las provincias mancomunadas.

El Gobierno podrá ceder a la mancomunidad los arbitrios que perciba en virtud de la prestación de los servicios que a la mancomunidad delegue.

Podrá asimismo autorizar a las mancomunidades para la percepción de arbitrios e impuestos a expensas de particulares y entidades que aprovechen o beneficien directamente obras o servicios realizados por la mancomunidad, cuando además del interés general beneficien el interés privado.

[...]

ART. 9.º Sin perjuicio de las atribuciones que competen al Gobierno en sus funciones inspectoras con arreglo a las leyes, podrá:

1.º Anular en cualquier momento las concesiones otorgadas a la mancomunidad si las deficiencias en el servicio delegado fueran tales que ocasionen perjuicios de carácter general y notoriamente graves.

2.º Disolver las mancomunidades que incurran en extralimitaciones rebasando los fines determinados en sus acuerdos de constitución. En uno y en otro caso dará inmediatamente cuenta motivada de resolución a las Cortes.»

- La reunió que celebraren, el 27 de maig de 1912, els presidents de les Diputacions catalanes per a estudiar el projecte de llei que havia presentat el ministre de la Governació i per acordar les esmenes que enviarien als diputats i senadors catalans que les havien de defensar en la tramitació parlamentària.
- La decisió que prengueren, el 1 de juny de 1912, els presidents de les Diputacions catalanes de presentar les esmenes al projecte de llei de Mancomunitats. De les esmenes acordades, destaquem les següents, p. 61-64:

«La primera consiste en ensanchar la competencia de las mancomunidades, aumentando el número de funciones delegables de la Administración central. Importantísimas son, ciertamente, las que en orden de obras públicas de toda suerte en el proyecto del Gobierno se consignan, pero debemos nosotros insistir en reclamar su ampliación.

Las Diputaciones catalanas, por unanimidad, pidieron que entre aquellas funciones delegables se admitiese, a más de las que ya el proyecto acepta, las siguientes: repoblación y reglamentación de la explotación de montes, con derecho de expropiar las zonas forestales protectoras y colonización de tierras incultas del Estado por medio de concesiones temporales o a perpetuidad; la formación del catastro, la conservación y restauración de los monumentos nacionales; la construcción de edificios escolares; la instauración de los doctorados, y la preparación de las reformas de las legislaciones civiles especiales.

A las funciones, siguen en importancia los medios económicos para ejercerlas. El artículo octavo del proyecto representa en este punto un esfuerzo, digno de aplauso, para dotar a la mancomunidad de una verdadera hacienda; pero en uno de sus extremos, el relativo a las compensaciones económicas en consideración a los servicios delegados, entendemos que a más de establecer el principio de las compensaciones, es de mucha conveniencia consignar disyuntivamente las dos formas concretas de realizar dicha compensación, continuadas en el proyecto de las Diputaciones catalanas. Adición que, lejos de contradecir, completa y desarrolla el

sistema económico del proyecto del Gobierno, y enlaza perfectamente con su espíritu y orientación.

[...]

Finalmente, las Diputaciones de Cataluña tienen ya concertado todo un régimen de Mancomunidad, elaborado según trámites de mayor garantía aún que los establecidos en el proyecto actual para constituir mancomunidades con fines puramente provinciales. Dar efectividad a lo hecho ya hasta ahora, exigiendo a las Diputaciones catalanas únicamente el referéndum de los concejales, es de justicia; aparte de la conveniencia de honrar debidamente el trabajo de nuestras Diputaciones que han conseguido la adhesión unánime de Cataluña; y a la par desvanecer la generalizada aprensión de que no se busca satisfacer nuestras aspiraciones, sino únicamente entretenerlas.»

- El dictamen favorable del projecte de llei que emeté el juny de 1912 una comissió parlamentària. El Consell de ministres acceptà el dictamen parlamentari i a finals de juny sotmeté el projecte al tràmit de discussió parlamentària.
- L'aprovació en comissió, a les sessions celebrades els dies 4 i 5 de juliol del Congrés, de l'articulat del projecte de llei. De l'articulat que s'aprovà finalment, destaquem els punts dels articles que feien referència a la constitució i dissolució del nou organisme i a les funcions que podrien desenvolupar les Mancomunitats, p. 66-74:

«ARTÍCULO 1.º Las provincias representadas por sus Diputaciones podrán mancomunarse para fines exclusivamente administrativos. [...] La entidad que inicie la constitución de la mancomunidad invitará a las Corporaciones provinciales que hayan de concertarse a que lo acuerden en principio, eligiendo cada una sus representantes, que redactarán, reunidos, un proyecto para indicar:

1.º Las provincias que se trate de mancomunar.

2.º Las facultades y servicios que, correspondiendo exclusivamente por la ley Provincial a las Diputaciones, como organismos de la Administración de la provincia, se proyecte ceder a la mancomunidad.

3.º Las facultades y servicios atribuidos a la Administración central en materia de obras públicas, en instrucción o de beneficencia, cuyo ejercicio, por delegación del Gobierno, se solicite.

4.º La duración de la mancomunidad por plazo fijo o por tiempo Indefinido.

5.º Los requisitos que, además de los establecidos por esta ley, estatuyan libremente las Diputaciones para el caso de disolución de la mancomunidad o de separación de alguna de las provincias, no sólo respecto a la forma y tiempo en que deberá tomarse

el acuerdo, sino a los compromisos económicos que deberán asumir las provincias que se separen.

[...]

ART. 4.º Una vez obtenidas las autorizaciones necesarias para la constitución de la mancomunidad, las Diputaciones concertadas nombrarán el número de ponentes que cada una considere conveniente, para que redacten juntos un proyecto de Ordenanzas del funcionamiento y régimen interior de aquélla.

En cada mancomunidad habrá una junta general de Diputados de todas las provincias mancomunadas, que se reunirá por lo menos dos veces al año, presidida por el Gobernador civil, cuando lo estime conveniente para deliberar sobre presupuestos, cuentas, empréstitos, enajenación de bienes inmuebles, proyectos de obras públicas y creación y disolución de establecimientos de instrucción y beneficencia, y un Consejo permanente, que también presidirá el Gobernador cuando lo crea oportuno, en que tengan representación cada una de las provincias mancomunadas.

En la primera sesión de la Junta de la mancomunidad, que convocará y presidirá el Gobernador y se reunirá en la capital más populosa de las provincias concertadas, se discutirá y aprobará el proyecto de Ordenanzas.

[...]

ART. 6.º Cumplidos los requisitos de esta ley, podrá el Gobierno, salvo siempre las facultades del Estado según la Constitución del Reino, delegar en las mancomunidades el ejercicio, dentro del territorio de las provincias mancomunadas, de las funciones que las leyes atribuyan a la Administración central, con respecto a los ramos siguientes:

- 1.º Carreteras.*
- 2.º Ferrocarriles, tranvías, puertos, obras de saneamiento, canales y pantanos.*
- 3.º Comunicaciones telegráficas y telefónicas interurbanas. Se exceptúan las líneas de carácter general.*
- 4.º Repoblación y reglamentación de la explotación de montes.*
- 5.º Monumentos nacionales.*
- 6.º Enseñanza técnica, de artes y oficios, agrícola, industrial, mercantil y de bellas artes.*
- 7.º Edificios escolares.*
- 8.º Beneficencia e higiene públicas en las provincias mancomunadas.*
- 9.º Archivos, museos y bibliotecas.*

Estas delegaciones, así como la cesión de recursos del Estado o concesión de subvenciones, no comenzarán a regir hasta que las Cortes, por medio de una ley de autorización, faculden al Gobierno para ponerlas en vigor.

ART. 8.º Sin perjuicio de las atribuciones que competen al Gobierno en sus funciones inspectoras con arreglo a las leyes, podrá:

1.º Anular una o varias de las delegaciones otorgando la mancomunidad cuando ésta infrinja alguna de las condiciones impuestas por el Gobierno en el acuerdo de la delegación.

2.º Disolver las mancomunidades que incurran en extralimitaciones rebasando los fines determinados en sus acuerdos de constitución si persistiesen después de haber sido amonestadas en la extralimitación que haya motivado la amonestación.

En uno y otro caso el acuerdo del Gobierno no entrará en vigor hasta que obtenga la autorización de las Cortes.

No obstante, podrá desde luego suspender el ejercicio de la función que acuerde anular o el funcionamiento de la mancomunidad, que acuerde disolver cuando, a su juicio, la gravedad de la infracción o de la extralimitación así lo exijan.»

- La votació i aprovació del projecte de llei que tingué lloc el 17 d'octubre de 1912 en sessió plenària del Congrés. Prat assenyalava com transcorregué aquella votació, p. 74:

«La votación fué nominal a petición del Sr. Moret. Quedó aprobado por 171 votos en pro y 42 en contra. Se abstuvieron los radicales. Votaron en contra, en vez de abstenerse, los conservadores, facilitando de este modo el quorum necesario para su aprobación. Votaron a favor los liberales, con excepción de algunos amigos del Sr. Moret, los regionalistas, los nacionalistas, los tradicionalistas e integristas, los republicanos de la conjunción y los conservadores catalanes.»

Prat dedicava el capítol V del llibre a exposar què s'esperava a Catalunya de la creació de la futura Mancomunitat catalana. El detall de les aspiracions constituïa un complet pla de treball a realitzar en el futur, p. 75-78:

«Cataluña tiene fundadas grandes esperanzas en la Mancomunidad: satisfacciones de ideal, de la conciencia de su unidad; satisfacción del ansia de progreso, de cultura, de civilización intensa.

Las tareas de la Mancomunidad vienen señaladas por las deficiencias o la ausencia de servicios públicos, por la aspiración de igualar a los países más cultos, los grandes pueblos, especialmente en orden a la cultura y obras públicas.

No tenemos puentes en las carreteras de relación internacional, como la de Barcelona a Francia o la de Barcelona a Puigcerdá, ni en muchas otras de grandísima importancia, como la de Barcelona a Lérida y la de Barcelona a Tortosa. Hay extensas comarcas de Cataluña, completamente faltadas de carreteras, como algunas de la

provincia de Lérida. Los ferrocarriles secundarios o económicos están casi todos por construir, y la misma red de ferrocarriles principales espera todavía ser completada con líneas de gran importancia, que son vivamente deseadas. La red telefónica comprende un reducido número de poblaciones; la inmensa mayoría de las de Cataluña no tienen aún comunicación telefónica y las pequeñas redes comarcales, creadas por la iniciativa de particulares o de Ayuntamientos, chocan con insuperables obstáculos para enlazar con las líneas generales, quedando así su utilidad notablemente aminorada.

No teniendo teléfono, también carecen, la gran mayoría de nuestras poblaciones, de edificio adecuado, construido expresamente para escuelas de primera enseñanza; y es esta deficiencia, unida alas de la formación y dotación de los maestros, de consecuencias deplorables para la educación de las futuras generaciones. Escuela con librería pública, teléfono y carreteras son tres elementos que no deben faltar en ningún pueblo, por humilde que sea y por escondido que esté.

Asimismo faltan en muchas poblaciones secundarias, capitales naturales de las comarcas, en que la configuración del territorio, la tradición y la historia dividen a Cataluña, instituciones de un grado superior, propias para completar la enseñanza primaria, ya sea con conocimientos de humanidades, preparación a los estudios de letras o carreras literarias, ya sea con estudios de iniciación en ciencias, ya con instrucción profesional, agrícola o mercantil o industrial, según la especialización económica de cada comarca. Como falta a su lado, una biblioteca pública de vulgarización, especializada en el sentido que cada comarca necesite.

Son incompletas y deficientes las escuelas técnicas e industriales hoy en día existentes, sombra apagada tan sólo de lo que debieran ser, de lo que Cataluña necesita que sean, para que constituyan elemento propulsor de su actividad agrícola, industrial y mercantil Necesitamos un gran Centro de enseñanza industrial en el que se formen nuestros industriales y artesanos de toda clase, tanto de las profesiones, en que todo lo constituye la habilidad del hombre, como en las que predomina la acción las máquinas, en cual centro encuentren los elementos de habilidad técnica, la base científica de su oficio o industria y los conocimientos de arte, el buen gusto, aplicables a cada especialidad. Necesitamos una Escuela de Comercio, en que se capacite a nuestra juventud para la conquista de mercados, para la lucha en el libre campo de la competencia universal, para dirigir las grandes empresas que han de suceder al atomismo individualista, anárquico, de nuestra vida económica actual, para arrancar de su baja, estéril y encogida actuación provinciana, nuestras instituciones de crédito. Necesitamos una gran Escuela de lenguas, donde se enseñen todas las que a nuestra expansión importen, donde nuestros productores y comerciantes puedan capacitarse

para hablar y tratar con cada país en su propio idioma y por medio de él penetrar en su alma, en sus aficiones y gustos característicos, base primera de su conquista comercial. Necesitamos un Centro de enseñanza agrícola que perfeccione la explotación de nuestra tierra, que habilite a nuestros agricultores para la explotación de las industrias agrícolas que permite nuestra producción, que estudie y resuelva los problemas planteados por la falta de lluvia, por las condiciones especiales de las comarcas no cultivadas que reclaman o la variación de estas condiciones, o la creación o aclimatación de nuevas variedades que las soporten. Necesitamos completar nuestras enseñanzas o estudios superiores, que, tal como están, no responden ni a nuestras necesidades culturales, ni a las especiales de nuestra tierra. Necesitamos un gran Museo que sea historial plástico de nuestra vida colectiva desde los más remotos tiempos hasta hoy día, en todos los órdenes de cultura, que sea al mismo tiempo lección viva cíclica de nuestras actividades presentes, fuente segura de orientación en la tarea de personalizar nuestras obras, las obras de nuestro tiempo. Necesitamos conservar y restaurar los monumentos artísticos que, como Poblet y tantos otros, son títulos de honor de nuestro pueblo, ejemplos de su pasado esplendor, que nos dan derecho al trato y a la consideración de los pueblos civilizados. Necesitamos una gran Biblioteca, donde nuestros investigadores encuentren todos los elementos necesarios a sus estudios; y laboratorios variados para todas las disciplinas intelectuales que los requieran, con todo el instrumental que los métodos científicos de investigación requieran.»

Prat remarcava que la posició dels polítics catalans era defensar que l'obra de les Mancomunitats s'estengués també a les altres regions espanyoles, p. 78-79:

«Y esto que necesitamos nosotros, los hombres de Cataluña, lo necesitan y desean también, más o menos conscientemente, los hombres todos de las demás regiones españolas. Todas ellas han sido, un día u otro, hogar de una civilización, que les ha legado, con la nobleza de un pasado glorioso, la seguridad de un glorioso porvenir cuando quieran, sepan y puedan utilizar, para creárselo, las fuerzas latentes que en todas ellas subsisten.»

Destacava que, des de Catalunya, s'aspirava a superar les deficiències que havia comportat la política centralitzadora dels successius Governos espanyols i a entrar en un nou estat de civilització, p. 79:

«Este reflorecimiento en todos los verjeles ciudadanos de la hoy empequeñecida Iberia, es el fruto que esperamos obtener de las mancomunidades, es lo que ellas

pueden y deben preparar. La fuerza y grandeza de los pueblos, no se mide únicamente por su extensión superficial. España, reducida a sus fronteras continentales por una gestión secular centralizadora, germen fatal de tantos separatismos, de tantas separaciones consumadas, ha de cultivar intensivamente su pequeño huerto de hoy, y en esta intensificación de todos sus elementos puede encontrar la fuente de una nueva y aun más sólida grandeza.

A la uniformidad gris, pobre, sin carácter, de hoy, ha de sustituirla una pluralidad de centros de civilización, cada uno con su carácter y su fisonomía, recibidos del terreno, de la propia tradición y de la adaptación moderna en fusión armónica, todos con el encanto, impulso y sangre de una renovada juventud.»

Prat finalitzava el llibre assenyalant les avantatges que la constitució de les Mancomunitats aportaria al conjunt de l'Estat espanyol, p. 79-80:

«A la anemia, al marasmo vicioso, a la desarticulación enfermiza de los servicios territoriales del Estado y a la congestión de sus órganos centrales, ha de suceder una vigorización equilibrada de todo el cuerpo social, una circulación rica e intensa de todas las fuerzas, un robustecimiento de todos los elementos, de todos los matices, de todas las energías colectivas nacionales.

La Mancomunidad aporta, a esta tarea, un elemento esencial, para llevarla a cabo: la intensidad del esfuerzo. Completa los móviles y estímulos del Estado, más amplios, pero flojos y relajados por una actuación viciosa, mal orientada. La intensidad en toda acción es lo que el grado de fuerza en todo motor. A los medios del Estado, a los estímulos que el Estado despierta, basados en una fórmula fría, descolorida, lejana de interés general, la Mancomunidad le añade, le incorpora móviles y estímulos poderosos que los intensifican y fecundan: el conocimiento preciso y exacto de las propias necesidades y el amor vivo, fuerte, sano a la tierra propia.»

6.3 Conclusions del capítol

ANY 1911

L'any 1911, en l'àmbit de la política espanyola, la Lliga Regionalista donà el seu suport a la política que seguí el Govern espanyol quan el mes de setembre decidí iniciar la segona campanya bèl·lica en el protectorat marroquí. El canvi d'estratègia política de la Lliga responia a l'interès en què s'aprovés la llei que permetés la creació de Mancomunitats.

L'actuació de Prat en l'àmbit de la política catalana s'emmarcava en l'obra de govern, que continuà realitzant en ser reelegit president de la Diputació provincial de Barcelona, i en la preparació del projecte de Bases, que les quatre Diputacions provincials catalanes haurien de tenir en compte per a sol·licitar la creació d'una Mancomunitat

De la tasca de govern realitzada per Prat a la Diputació, en l'àmbit de l'impuls de la cultura catalana és de destacar la reorganització de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) en tres seccions, la Històric - Arqueològica, la Filològica i la de Ciències. *La Veu de Catalunya* publicava l'abril de 1911 el text de la memòria en què Prat proposava la creació de dues noves seccions: la secció Filològica, que es dedicaria als treballs filològics i a l'estudi de la llengua catalana i que actuaria com un centre que treballaria per a la cohesió de la llengua; i la secció de Ciències, que es dedicaria al conreu de les diferents disciplines científiques.

A la memòria, Prat exposava la importància de completar l'actuació que duia a terme l'IEC amb l'estudi de "la nostra estimada llengua" i de "les disciplines científiques totes":

«I el prestigi que tan ràpidament s'han guanyat a Espanya, així com les continuades proves de consideració, de respecte i fins d'admiració, rebudes de les grans corporacions culturals d'Europa, subratllen vigorosament la conveniència d'ampliar aquesta substitució, de completar-la, de donar-li un camp més vast en el qual pugui treballar per la nostra iniciació científica i per l'enfortiment i la glorificació de la cultura catalana en tots els ordres.»

Atesos els bons resultats que s'havien obtingut amb la fundació de l'IEC, "molt superior al que de moment podíem esperarçar", remarcava la necessitat de crear les noves seccions:

«La Cultura catalana està d'enhorabona. La Ciència té ja aquí l'instrument de treball tan anhelat. La llengua catalana, pujant un grau més, en la seva ascensió, després de la decadència secular, entra avui per fi en la dignitat científica que li pertoca.»

El maig de 1911, en el discurs que pronuncià en l'acte de ser reelegit president de la Diputació provincial, Prat exposava els objectius que s'havien d'assolir en aquell bienni en els àmbits de les obres públiques, la cultura i la beneficència:

«Hem de procurar que la nostra terra se posi al nivell dels pobles més avançats, però integralment, sense exclusivismes i donant la mateixa importància a tots els serveis. Jo us demano que feu objecte de les vostres activitats els projectes referents a la conservació de carreteres, hisenda, cultura, beneficència, etc. Hem de voler que el nostre poble creixi constantment.»

Prat, recordant l'obra que es feia a la Diputació, una institució d'ordre administratiu, era una tasca col·lectiva, finalitzava el discurs exposant la seva confiança en la tasca que s'estava realitzant i que es comprometia a continuar fent: “Si tots procedim d'aquesta manera, a l'acabar el bienni, us prometo que estarem satisfets de l'obra realitzada”.

A l'article *El ressorgir del nostre mar*, publicat el novembre de 1911 a *La Veu de Catalunya*, Prat, que es mostrava favorable a l'ocupació militar de la zona de protectorat del Marroc que s'adjudicà a Espanya, destacava l'obra civilitzadora que s'estava duent a terme: “L'expansió europea pel nord de l'Àfrica que anirà convertint en terres civilitzades totes les que voregen el nostre mar, està donant davant dels nostres ulls un gran pas”.

La ciutat de Barcelona, segons Prat, obtindria beneficis en aquell “ressorgir del mar llatí”, en què “les ciutats mediterrànies tornaran a tenir hores glorioses”:

«Al bell davant de Barcelona se torna a obrir un esplendorós pervindre. Les altres ciutats rivals són més o menys grans i econòmicament poderoses, més secundàries a dins del seu poble, mentre Barcelona, gran o petita, és una capital, és el nucli directiu d'un poble, d'una nacionalitat, i tot el seu viure pot tenir la majestat d'aquesta altíssima representació col·lectiva.»

Els beneficis que, segons Prat, podia obtenir Catalunya exigien que la ciutat de Barcelona també dedicés esforços a la seva millora cultural i urbanística:

«L'ocasió truca a les portes de la ciutat. [...] Si vol ser la primera d'aquest mar, ha de fer-se la primera: la primera pels seus atractius urbans, per la seva monumentalitat, per la perfecció dels seus serveis, la primera pels seus establiments i instituts públics de tota mena, la primera per la seva cultura, per la seva vigorosa personalitat, per l'activa elaboració d'una nova idealitat.»

El desembre de 1911, Prat en condició de president de la Diputació de Barcelona presentà a José Canalejas, president del Govern, les “*Bases de Mancomunidad*” que havien aprovat les Diputacions catalanes. En el discurs que pronuncià en aquell acte, Prat ressaltava que les Bases aprovades eren fruit del consens dels partits polítics catalans i que, respectant el marc constitucional i jurídic, tenien el suport dels municipis i dels parlamentaris catalans.

En el seu discurs, Prat ressaltava el sentiment que hi havia a Catalunya d’avançar en la descentralització de les funcions administratives que s’havia reservat l’Estat i que el procés que s’havia seguit en la formació i aprovació de les Bases, que responien a un esperit descentralitzador, era una mostra de la capacitat del poble català per “*aspirar a las más amplias funciones de selfgovernment*”:

«Estas Bases, señor Presidente, en la parte que al Estado más directamente afectan, son una fórmula incipiente de descentralización, que consiste en la delegación de funciones en materia de obras públicas, cultura y beneficencia.»

ANY 1912

L’actuació política de Prat a l’any 1912 s’emmarcava en el procés que es seguí per completar la tramitació del projecte de llei de Mancomunitats que, finalment, l’octubre de 1912 aprovà el Ple del Congrés. El novembre de 1912, la tramitació parlamentària del projecte de llei en el Senat va quedar paralitzat per l’assassinat de Canalejas.

El comte de Romanones, com a nou president del Govern, es comprometé a continuar la tramitació del projecte de llei. Tot i el compromís de Romanones, la presentació del projecte de llei al Parlament s’ajornà fins a la meitat de l’any 1913.

El juny de 1912 *La Veu de Catalunya* reproduïa una entrevista que, amb el títol de «*Declaraciones del Sr. Prat de la Riba*», havia publicat a Madrid *La Tribuna*. A l’entrevista, que s’emmarcava en el context del projecte de llei de Mancomunitats que s’estava tramitant, Prat, des d’una posició política possibilista, exposava el significat de les aspiracions del catalanisme polític al demanar la creació de la Mancomunitat catalana:

«Cataluña ha dado, al concretar su aspiración actual en ella, una prueba altísima de moderación y de sentido gubernamental: es una fórmula exclusivamente administrativa, está dentro de una tendencia reformadora de la administración local que tiene numerosos precedentes en iniciativas ministeriales de todos los partidos.»

En el conjunt de l'actuació que Prat duagué a terme en els anys 1911 i 1912 poden copsar la confluència de l'actuació que tingué com a home de doctrina, exposant en la seva obra escrita quins eren els objectius del catalanisme; com a home de govern, continuant la tasca de progrés cultural i material que es portava a terme des de la Diputació; i com a home de partit, donant el suport de la Lliga Regionalista a la política del Govern espanyol.

Assumint la gestió d'unes funcions que no sobrepassaven l'àmbit de les competències administratives que el marc constitucional i jurídic espanyol reconeixia a les institucions provincials, Prat demostrà pràcticament que es podien gestionar més eficaçment, en forma d'un complet pla d'actuació de govern, les obres públiques, la cultura i la beneficència. Prat tingué l'habilitat personal i el tacticisme polític de liderar un programa de govern provincial que, tot i respondre als objectius polítics que defensava la Lliga Regionalista, en una gran part fou assumit per una àmplia majoria de les forces polítiques catalanes.

L'actuació política de Prat, en què es sintetitzava a la pràctica el seu pensament social i el seu pensament nacional, responia a una posició pragmàtica que es caracteritzava per tenir una visió de futur per a Catalunya, visió pròpia d'un home d'Estat, i per optar a fer una aproximació progressiva als objectius nacionalistes. Prat, que no arribà a posar en crisi l'encaix polític i jurídic de Catalunya dins de l'Estat espanyol, adoptà l'estratègia política de transaccionar en cada situació de dificultat per a obtenir les màximes possibilitats d'actuació.

En l'actuació política i periodística que Prat tingué durant el llarg procés de formació i tramitació parlamentaria del projecte de Llei de Mancomunitats es pot copsar quins eren els elements que orientaven el seu estil de treball:

En el pensament polític de Prat, les aspiracions del catalanisme s'havien d'assolir per mitjans pacífics respectant i aprofitant les possibilitats que oferia el marc constitucional i jurídic espanyol.

En el pensament social de Prat, l'obra de millora cultural i material que s'estava impulsant des de Catalunya, a través de l'obra de la Diputació i la que es podia impulsar en el futur a través de la Mancomunitat catalana, havia de contribuir al progrés del conjunt d'Espanya.

PART SEGONA:

L'ACTUACIÓ POLÍTICA I L'OBRA DE PRAT DE LA RIBA DE 1905 A 1917

CAPÍTOL VII:

L'ACTUACIÓ I L'OBRA DE 1913 A 1915

7. L'ACTUACIÓ I L'OBRA DE 1913 A 1915

En aquest capítol presentem l'obra política i l'obra escrita de Prat de la Riba des de 1913 a 1915, període en què, arran de la promulgació del Reial Decret de Mancomunitats provincials⁶⁹⁵ pel qual s'autoritzava a les Diputacions a mancomunar-se, s'aprovà l'Estatut que permeté que, finalment, l'any 1914 es pogués constituir la Mancomunitat de Catalunya.

7.1 L'any 1913

El 1913, des de la Diputació provincial de Barcelona es continuà l'obra de cultura amb la creació del Consell d'Investigació Pedagògica, de l'Escola Catalana d'Art Dramàtic i de l'Escola del Treball i amb la publicació, per l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), de les Normes ortogràfiques de la llengua catalana⁶⁹⁶.

A les eleccions provincials del 12 de març, en què la Lliga Regionalista obtingué la majoria, Prat tornà a sortir elegit diputat.

El 14 de maig, reelegit president de la corporació provincial gràcies als vots regionalistes, dinàstics i carlins, Prat pronuncià un discurs en què exposava quin seria el seu programa de govern en aquell bienni.

7.1.1 El procés que es seguí fins a la publicació del Reial Decret que autoritzava a les Diputacions provincials a mancomunar-se

El desembre de 1913, el president del Govern presentà a la signatura reial el Decret que possibilitava que totes les Diputacions provincials poguessin constituir mancomunitats.

Amb la presentació del Decret, elaborat directament pel Govern, finalitzava un llarg procés en què no s'havia pogut completar el tràmit parlamentari de discussió i aprovació del projecte de llei de Mancomunitats:

- El 3 de juny es va iniciar al Senat la discussió del projecte de llei de Mancomunitats.
- Quan només s'havia aprovat l'art. 1.º del projecte, Romanones, president del Govern, suspengué el període de sessions del Senat fins el mes d'octubre.

---

⁶⁹⁵ El Reial Decret es publicà a la *Gazeta de Madrid*, núm. 353, de 19 de diciembre de 1913.

⁶⁹⁶ A principis de 1913, el Ple de l'IEC aprovà les Normes ortogràfiques de la llengua catalana. La Diputació provincial de Barcelona, des d'aquell moment, adoptà i utilitzà les Normes aprovades per l'IEC.

- La crisi de govern que estava a punt de produir-se, abans de que es reprenguessin les sessions del Senat, féu témer que s'hauria de tornar a iniciar un altra vegada tot el procés de tramitació parlamentària del projecte de Llei de Mancomunitats.
- El 23 d'octubre, es celebrà a Barcelona la manifestació Pro-Mancomunitat, en què es sol·licità l'aprovació del projecte de Llei de Mancomunitats.
- El 25 d'octubre, Romanones perdia per un escàs marge de vots una moció de confiança i es produïda l'anunciada crisi de governamental.
- El Rei encarregà a Eduardo Dato, nou president del Consell de ministres, la formació d'un Govern de signe conservador.
- La Lliga Regionalista, que havia votat en contra de Romanones, sol·licità immediatament a Dato que aprovés per Decret l'entrada en vigor de l'article primer⁶⁹⁷ del projecte de Llei de Mancomunitats.
- Des de Catalunya, s'envià al president del Govern el resultat favorable del plebiscit⁶⁹⁸ que es celebrà entre els Ajuntaments catalans per a conèixer si estaven a favor del projecte de Llei de Mancomunitats.
- La comunicació, en què es feia constar la satisfacció per la resposta afirmativa majoritària que havien donat els municipis catalans al projecte de Llei, finalitzava amb l'exposició de quines eren les aspiracions catalanes representades.
- Finalment, el Govern presentà un projecte de Decret de Mancomunitats provincials.

7.1.2 La publicació del Reial Decret pel qual s'autoritzava a les Diputacions provincials a mancomunar-se amb finalitats exclusivament administratives

El 18 de desembre de 1913, Eduardo Dato, en qualitat de president del Consell de ministres, presentà a la signatura reial un Decret⁶⁹⁹ de Mancomunitats provincials, signat per José Sánchez Guerra, en qualitat de ministre de la Governació.

---

⁶⁹⁷ L'art. 1.º constituïa la part fonamental del projecte de Llei de Mancomunitats, atès que era l'article en què s'establia el procediment que s'havia de seguir per a la creació de les Mancomunitats.

⁶⁹⁸ Dels 1.073 municipis catalans que foren consultats, 54 s'abstingueren de respondre, 1.017 contestaren afirmativament i 2 contestaren negativament.

⁶⁹⁹ El Govern utilitzà la fórmula del Decret com a solució per no tenir que esperar a completar el tràmit parlamentari de discussió i aprovació del projecte de Llei de Mancomunitats.

En el preàmbul del projecte de Decret⁷⁰⁰ es feia constar que l'ordenament jurídic vigent no impedia, sempre que es mantinguessin les Diputacions provincials, l'establiment de la possibilitat legal d'establir Mancomunitats de províncies:

«El derecho á unirse y mancomunarse está explícitamente reconocido á los Ayuntamientos por su ley Orgánica, y ningún precepto de la Provincial lo veda tampoco, directa ni indirectamente, á las Diputaciones. Los textos constitucionales lo consienten de igual modo, ya que la única exigencia de la ley Fundamental en lo que á este punto se refiere es la del artículo 82, que ordena haya en cada provincia una Diputación Provincial.

Subsistiendo estos organismos, conservando ellos todas y cada una de las facultades que la Ley les asigna, no debe inspirar recelo alguno el reconocimiento que ahora se hace á mancomunarse, sobre todo, cuando á esta declaración acompañan resortes y garantías que ponen en todo caso en manos del Gobierno la vida y el funcionamiento de la nueva entidad.»

S'exposaven les cauteles i els mecanismes que es reservava l'Estat per a tutelar les Mancomunitats que es creessin:

«Así, por ejemplo, al par que se reconoce el derecho á la unión, el procedimiento para establecerla está siempre vigilado y dirigido por el Poder Central, y las garantías de quórum extraordinario que se exige para la validez de la votación en que la unión se acuerde, á que separadamente habrá de llegar cada una de las Diputaciones dispuestas á mancomunarse, dan la seguridad de que en caso alguno podrá ello realizarse sino sirviendo de la voluntad de la inmensa mayoría de los habitantes de la región.»

Alfons XIII, a proposta d'Eduardo Dato, signà el Decret de Mancomunitats provincials. Amb la signatura reial, entrà en vigència el Reial Decret⁷⁰¹ que, constant només de 2 articles, autoritzava a les Diputacions provincials a mancomunar-se amb fins exclusivament administratius i autoritzava a que els nous organismes poguessin sol·licitar del Govern la delegació de serveis.

---

⁷⁰⁰ *Gazeta de Madrid*, núm. 353, 19 de diciembre de 1913, p. 815-816.

⁷⁰¹ *Ibíd.*, p. 817.

L'art. 1.º contenia la part dispositiva i l'art. 2.º establia que el Govern donaria compte del Decret a les Corts en la primera sessió que es celebressin.

Reproduïm la part inicial de l'article 1.º:

«ARTÍCULO 1.º. Para fines exclusivamente administrativos que sean de la competencia de las provincias, podrán éstas mancomunarse. La iniciativa para procurarlo podrá partir del Gobierno, de cualquiera de las Diputaciones Provinciales o de uno o de varios Ayuntamientos que reúnan el 10 por 100 cuando menos de los habitantes de las respectivas provincias. Las Corporaciones solicitadas o requeridas por la entidad iniciadora de la constitución de la mancomunidad, cuando estén dispuestas a concertarse, designarán sus representantes y una vez reunidos procederán éstos a la redacción del oportuno proyecto. Para examinarlo se reunirán las Diputaciones interesadas convocadas por el Presidente de la entidad iniciadora, y siempre presididas por el Gobernador civil de la provincia en que la reunión se celebre, y que para ser válida necesitará de la asistencia de las dos terceras partes, cuando menos del número total de los diputados. Las Diputaciones acordarán luego separadamente si aprueban o no las bases que resultasen aprobadas en la reunión general. Una vez aceptado el acuerdo o proyecto por el voto de la mayoría absoluta de cada una de las Diputaciones interesadas, se elevará y someterá a la aprobación del Gobierno, que habrá de examinarlo minuciosamente y detenidamente hasta estar seguro de que no hay en él nada que directa ni indirectamente contradiga la legalidad constitucional y administrativa del Reino, sino que, por el contrario, todas sus cláusulas se ajustan estrictamente a ellas. Si el Gobierno concede la autorización, la mancomunidad se constituirá con plena y absoluta capacidad y personalidad jurídicas para cumplir los fines taxativamente consignados en el acuerdo o propuesta.»

El mateix mes de desembre, immediatament després de la publicació del Reial Decret en què es preveia la creació de Mancomunitats, es reuniren les quatre Diputacions catalanes per a preparar el projecte d'Estatut⁷⁰², pel qual s'hauria de regir la Mancomunitat catalana, i estudiar els problemes organitzatius que s'haurien de resoldre.

---

⁷⁰² El 9 de gener de 1914, es reunien, com es requeria en el Reial Decret de 18 de desembre de 1913, les quatre Diputacions catalanes en Assemblea per aprovar l'Estatut.

7.1.3 L'obra de Prat:

En aquest apartat presentem el conjunt de l'obra escrita de Prat corresponent a l'any 1913, que estava formada per 25 documents: 17 articles que publicà a *La Veu de Catalunya*, 1 esborrany per a un article, 2 esborranys amb notes per preparar discursos, 2 discursos, 1 missatge, 1 comunicació i 1 entrevista que es publicà a l'*Heraldo de Madrid*.

7.1.3.1 *Sensació*⁷⁰³

Prat en aquest article comentava l'anunci de retirada de la vida política d'Antonio Maura, líder del partit conservador.

Iniciava l'article recordant que un anunci semblant ja s'havia fet l'any 1909, p. 685:

«Amb tot i que, directa o indirectament, la retirada del senyor Maura havia estat anunciada de 1909 ençà repetides vegades ha produït arreu una gran sensació. Considerava que, per a la "política espanyola", aquest anunci era un fet d' excepcional importància, pg. 685: «L'acte del senyor Maura, ja greu en si, ho fóra molt més des de l'instant en què es convertís en acte del partit conservador. Aleshores se'l podria considerar com el més revolucionari que s'ha produït a Espanya de molts anys ençà, incloent-hi i tot la vaga general i la setmana tràgica.»

Exposava quina havia estat la trajectòria de Maura fins a la crisi política de l'any 1909, p. 685:

«Al capdavant el senyor Maura s'havia distingit durant una llarga etapa com un polític d'ideals, que té fe en el país i espera poder-lo encaminar per vies de regeneració fecunda. Ell, en el medi polític madrileny, on sura per damunt de tots els altres sentiments el d'un escepticisme devingut endèmic, s'havia mostrat com un creient, i això, junt a la seva rectitud i a la fermesa de les seves conviccions, l'havia convertit als ulls de bona part de l'opinió espanyola en una mena de símbol del tomb que semblava iniciar-se vers una política enlairada i noble que, inspirant-se sols en el benestar general, acabés per abolir la tradicional de clientela, alimentada pel favor, regida per la intriga i inspirada únicament per personals ambicions de domini o de lucre. Per uns instants, el senyor Maura i amb ell alguns dels elements que obeïen a la seva quefatura, havia devingut una bella esperança.»

---

⁷⁰³ Enric Prat (2000). *Obra Completa. 1906-1917*. Op. citat, p. 685-686. L'article es publicà el 2 de gener de 1913 a *La Veu de Catalunya*.

Remarcava les conseqüències que tingué per Maura la crisi política que es produí, l'any 1909, arran de la dura repressió governamental que seguí els fets violents de la Setmana Tràgica, p. 685:

«Però vingué la crisi de 1909 i el senyor Maura s'encomanà l'escepticisme de l'ambient polític contra el qual havia intentat lluitar. I des d'aleshores, la seva actuació ha estat la de l'home que ha perdut irremissiblement tota mena de confiança en si mateix i en el país al servei del qual havia posat el seu nom i la seva persona. Era un desenganyat, un amargat; i això li donava aquella actitud d'esfinx misteriosa que no se sap quins intents amaga.»

Ressaltava quina havia estat l'actuació de Maura des de l'any 1909, p. 686:

«Perquè cal reconèixer honradament que el senyor Maura no ha pas trobat en el país la correspondència deguda a la seva actuació. Però també cal afegir que poca cosa o res ha fet també el senyor Maura de 1909 ençà per a vèncer l'ambient d'hostilitat que s'havia aixecat en contra d'ell, no solament dintre Espanya, sinó en certs significats indrets des d'on s'influeix en la marxa de la política general europea.»

Considerava que encara era “difícil judicar amb claredat la situació” que s'originava amb l'anunci de la retirada de Maura de la vida política, p. 686:

«D'aquí que no puguin donar-se opinions concretes, sobretot tenint en compte els diferents pensars que atribueixen els telegrams als elements conservadors i les contradiccions de criteri que suposen entre els mateixos.»

Prat finalitzava l'article exposant la seva posició en aquella qüestió, p. 686:

«És per això que ens limitem a donar una impressió sobre l'aspecte general de l'afer, esperant judicar-lo amb major amplitud i més concretament, quan la situació surti de l'estat de confusió en què es troba encara.»

7.1.3.2 *Exageració*⁷⁰⁴

Els compiladors de l'*Obra Completa* de Prat expliquen en una nota⁷⁰⁵ quina és la procedència d'aquest document, en què es tractava de la tasca que desenvolupaven els mestres.

---

⁷⁰⁴ *Ibidem*, p. 686-688.

⁷⁰⁵ *Ibidem*, p. 686. Nota núm. 1: “Trobat com a galerada a l'arxiu Prat de la Riba, sense data, però entre els articles d'aquest any”.

El document s'iniciava explicant de què es parlaria, p. 686:

«Anem a parlar d'«El Maestro», antigament conegut amb els qualificatius de «mestre d'estudi», de «mestre de minyons» i, tot lo més, de «senyor mestre». »

Es feia referència a “una interessant conferència que a l'Ateneu de Madrid” havia donat feia poc temps “don Lluís de Zulueta” i se'n reproduïa unes frases, p. 686-687:

« «Si lo principal en el mestre és la instrucció, queda reduït el seu paper en els distints graus a una mera escala de valors.

Així el catedràtic de doctorat serà considerat com de gran valor, perquè ensenya els coneixements superiors; el mestre que ensenya poc, valdrà poc; i el mestre de pàrvuls, que no ensenya res, no valdrà res.

Però si l'educació és lo fonamental, s'inverteixen els termes, perquè és l'educació dels pàrvuls la que representa més dificultats. » »

S'explicava quina consideració havia tingut en el passat la figura del mestre, p. 687:

«Abans el professor de primeres lletres era víctima de la misèria, de l'oblit i fins de la riota. El clàssic mestre d'estudi era caricaturitzat com un pobre home de jupa i barretina esquàlides, amb la palmeta a la mà, objecte més de compassió que de respecte. Era aquella situació degradant, més que pel pobre mestre, pels pobles, per la societat que la consentien. L'actitud despectiva de l'opinió envers un mestre excepcional era la d'un martiri dosificat i secret.»

Es ressaltava els canvis que s'estaven donant en la consideració que es tenia per la funció que desenvolupaven els mestres, p. 687:

«Ara els corrents de la moda van cap altres indrets. Ara es cau, gairebé, en l'exageració contrària. Ara no manca qui posa el mestre de pàrvuls, per exemple, per sobre de tots els intel·lectuals i per sobre de tota la classe docent, començant pels catedràtics.»

També es referia als “professors de segona ensenyança”, “d'escoles especials de comerç” i de les “escoles normals, p. 687:

«Ara els professors de segona ensenyança i els d'escoles especials de comerç i els de les escoles normals arriben a ministres, o exerceixen a les corporacions públiques hegemonies que, quan l'interessat personalment no és digne d'exercir-les, esdevenen irritants. La jerarquia s'inverteix, la ciència esdevé enciclopèdia natural i la democràcia traspasa la cultura. I així passa que per molts d'aquests «dòmnes» les institucions d'investigació, la ciència pura, són coses inútils o perilloses; que val més

que això el multiplicar les escoles i el repetir amb accents dogmàtics el que els altres inventen o simulen i, més que res, el crear força places i col·locar força gent a sou, lligant-los amb una disciplina rígida i consagrant-los apòstols fonogràfics.»

S'exposava una reflexió sobre la finalitat de la feina que havia d'exercir el professorat, p. 687:

«És clar que la missió del mestre és altíssima, és clar que cal aixecar el nivell de nostres escoles i dignificar, com se mereix, el professorat; però no cal fer-se la il·lusió que l'aristocràcia del saber pugui encarnar habitualment en una classe tan nombrosa per més que l'hagi congriada, amb l'amor de la nòmina, l'abnegada vocació docent.»

També s'exposava una reflexió sobre els mestres i la feina que desenvolupaven, p. 686:

«Hi ha mestres exemplars que fins com a homes de ciència són admirables. N'hi ha entre nosaltres. Però cal tenir la franquesa de fer públic que aquests són i seran sempre una excepció. Si tots els mestres fossin excepcionals, si tots ells fossin genis dotats d'una finíssima psicologia pràctica, tots ells resultarien naturalment bons i no caldrien tanta preparació i tants sistemes pedagògics com s'assagen cada dia. Els sistemes s'han fet per les mitjanies; els mètodes pedagògics, necessaris per a la formació de grans masses de professors, demostren justament la mediocritat de la majoria dels mestres. Homes com els altres, no és de creure que constitueixin un estament d'eminències, sinó una gradació de valors dintre de la qual els excel·lents són pocs.»

Es criticava que des dels sectors polítics de l'esquerra, igual que s'havia fet amb els obrers, també es volia atreure els mestres, p. 687-688:

«No exagerem, per tant. No exagerem en benefici del mateix magisteri. Perquè els ditirambes interessats amb què molts l'afalaguen, el deformen i el fan antipàtic. De tant sentir-se dir savis, molts mestres vulgars s'ho creuen. No veuen - com els mestres intel·ligents - que els volen ufans per a junyir-los a una política o a una finalitat determinades.

D'aquí la petulància intolerable d'alguns. Com molts obrers, han passat d'una categoria misèrrima i d'injusta depressió, a una situació de privilegi irritant. Que no es deixin enganyar, que pensin, obrers i mestres, que no els lloen per les seves qualitats, sinó per a fer-se'ls seus.»

S'alertava als mestres de les intencions que tenien tant l'esquerra com els “mateixos catòlics retardaris”, p. 688:

«Ara que amb l'ensenyança obligatòria el magisteri té una decisiva influència en la formació de la consciència col·lectiva i, de retop, en la política, ara, els mateixos sectaris d'abans i els mateixos catòlics retardaris, comencen a emprar la tàctica usada amb els obrers. I les víctimes en són els mestres més innocents que exageren la noció de llur propi valer.»

S'assenyalaven els intents de crear divisions entre els mestres i els professors universitaris responien a intencions partidistes, p. 688:

«I el que és encara més lamentable - com notava *El Brusi* dies enrere - és que mentre s'exalça el magisteri primari, es qualifica amb menyspreu i es mira amb malfiança el professorat universitari. Està bé que es retribueixin més que ara i que es millorin les condicions dels mestres de primeres lletres, però per això no cal preterir o tractar depressivament els catedràtics, mereixedors també que s'aixequi el llur estament a l'alta categoria que li pertoca.

D'aquells homes que, d'una banda afalaguen la democràcia del cos docent, i de l'altra adrecen iròniques invectives contra les classes altes del mateix cos, que no se'n refiïn massa els generosos devots de la cultura. Ni els mateixos mestres poden creure-hi, ni els poden agrair ço que facin per ells, perquè és molt de témer que ho facin amb intencions partidistes o alienes a la sagrada missió de fomentar les institucions d'investigació i d'ensenyança.»

El document finalitzava exposant com es podia tractar la divisió de tasques entre els mestres i els investigadors, p. 688:

«La cultura és un tot harmònic. No és possible aixecar-la de nivell si es té cura només que d'una part, tal vegada la menys intensa de la seva actuació. Els veritables devots de la cultura han de tutelar-la tota, en son conjunt orgànic, respectant la seva jerarquia i donant a cada estament d'investigadors o de mestres tot allò que proporcionalment li correspongui per col·laborar a l'obra de conjunt.»

10.3.3 Nota sobre la crisi política espanyola de 1913⁷⁰⁶

Els compiladors de l'*Obra Completa* de Prat expliquen en una nota⁷⁰⁷ la procedència d'aquest breu document, en què analitzant la situació política espanyola s'assenyalava quina havia d'ésser l'estratègia que es podria seguir des de la Lliga Regionalista.

---

⁷⁰⁶ *Ibidem*, p. 689.

Feia una anàlisi de la situació política i de quina podia ser l'actuació del Rei en aquelles circumstàncies, p. 689:

«1r. No pot ser que les altres monarquies hagin aconsellat prescindir d'en Maura. Seria un suïcidi, i al mateix temps una indignitat, una baixesa, aquesta ratificació del *veto* dels republicans.

2n. Sent així, el Rei procedint amb correcció constitucional ha de donar el poder al partit conservador, donada la descomposició del partit liberal.

3r. Dintre de la mateixa correcció constitucional no pot el Rei donar el poder ni a en Moret ni a en Garcia Prieto, sinó ratificar-lo a en Romanones; cas de voler que continuï el partit liberal un quant temps més. Perquè és qui té la majoria de la majoria. Així i tot difícilment podria viure gaire temps amb les Corts obertes un cop legalitzada la situació i nosaltres no li permetríem de tenir-les tancades.

4t. Donar el decret de dissolució a un personatge del partit liberal és un cop d'estat, perquè equival a matar el partit conservador. I si aquest personatge liberal s'entengués amb nosaltres, als ulls d'Espanya seria un doble cop d'Estat.

5è. El Rei no farà aquest doble cop d'Estat, ni li aconsellarà ningú: 1r. perquè coneix en Garcia Prieto perfectament; 2n. perquè no coneix en Cambó sinó lleugerament; 3r. perquè en Cambó no ha actuat aquest any a penes i la seva actuació ha estat localista (Mancomunitat); 4t. perquè som un partit local; 5è. perquè el monarquisme nostre ha estat massa ple de distingos i condicions; 6è. perquè és natural que el Rei conservi recels respecte de la nostra futura actuació.

6è. Conclusió resum: vindran els conservadors.»

Exposava “altres conclusions” que, com a resultat de l'anàlisi realitzat, es referien a quina havia de ser l'estratègia que en la política estatal havia de seguir la Lliga Regionalista, p. 689:

«I. La pujada dels conservadors no resol la crisi del partit liberal, i aproxima la del partit conservador

---

⁷⁰⁷ *Ibidem*, p. 689. Nota núm. 2:

«Aquestes notes sense data, trobades a l'arxiu de Prat de la Riba, indiquen que la voluntat de participació ministerial s'anava preparant des del 1913, quan encara la Mancomunitat no havia estat concedida i quan Romanones encara no havia caigut a causa de l'escissió del Partit Liberal.»

II. Per aprofitar la d'aquests partits que sigui més convenient, calen vèries coses: la. que en Cambó almenys obri casa a Madrid; 2a. que fem a Madrid un diari *nostre*, 3a. que en les pròximes corts actuem en tots els assumptes generals, marcant un criteri de govern integral, complet, sobre tota mena de problemes.»

7.1.3.4 *Els conservadors. L'assemblea del Senat*⁷⁰⁸

Prat, en aquest article, tractava de la situació creada per Maura en anunciar la seva retirada de la vida política i de la reacció del partit conservador demanant que reconsiderés la seva decisió.

Assenyalava que la crisi que s'havia originat en el partit conservador representava el fi del sistema de torn dels partits majoritaris, p. 690:

«Perquè, en realitat, la nota en què en Maura basa la seva retirada de l'acció política i la carta en què el partit li demana que segueixi actuant com a quefe són expressió de dos punts de vista diametralment oposats.

En Maura a l'anar-se'n a casa declara que «el partido conservador no puede ya dentro de tal sistema funcionar como oposición de S. M., ni turnar en el gobierno, ni compartir las responsabilidades, en las cuales, si colabora, complicaría grave culpa propia».

En canvi, el partit «entiende que el señor Maura tiene el deber moral ante Dios y su Patria de corresponder a la absoluta confianza de todo el partido, ocupando a su frente el puesto de responsabilidad y honor que la Providencia le ha señalado».

Ressaltava el significat que tenien tant la decisió de Maura com la resposta del partit conservador, p. 690:

«En Maura considera que el problema és de crisi constitucional, d'alteració substancial del sistema de torn dels partits, que per l'actitud revolucionària d'un d'ells queda l'altre fora de tota possibilitat d'actuar amb eficàcia en el compliment de les seves accions. El partit veu només un problema interior del partit i per acords i actes i paraules interiors del partit vol resoldre'l, veient només, en l'actitud d'en Maura, que una qüestió de delicadesa, una qüestió de confiança.

En Maura, com a conseqüència del seu criteri, renuncia la quefatura i l'acta de diputat. Els homes del seu partit retiren en canvi totes les renúncies presentades.

La disconformitat no pot ésser més completa. Per això creiem que aquest acte no tindrà, no pot tenir absolutament cap eficàcia en la consecució del seu objectiu aparent: la tornada immediata d'en Maura a la direcció del partit conservador.»

---

⁷⁰⁸ *Ibidem*, p. 690-691. L'article fou publicat el 10 de gener de 1913 a *La Veu de Catalunya*.

Exposava quin havia estat el procés que havia conduït a aquella situació, p. 690-691:

«Des del 1909, pel veritable pronunciament del partit liberal d'una banda, i per la inexplicada entrega del poder als pronunciats que va fer en Maura llavors de l'altra banda, el sistema regulador de la política espanyola que reposava en l'harmonia dels dos partits dinàstics i la seva successió per torn convingut en el poder, ha quedat corromput. Tornem a ser en aquells temps de lluita veritable entre les oligarquies governants, que caracteritza tot el regnat d'Isabel II; i per això es produeixen aquestes incoherències, aquestes contradiccions, aquestes situacions il·lògiques en l'actitud d'homes i partits.

És que s'empenyen en suposar existent un sistema desaparegut. És que s'empenyen en partir, per determinar la seva conducta, per orientar els seus actes, d'una situació que no és la situació d'avui sinó la d'ahir; és que no volen veure que s'ha produït un canvi substancial en la política espanyola, i que aquesta nova realitat imposa una nova orientació, un nou sistema d'actuació parlamentària.»

Ressaltava la difícil situació que s'havia creat en l'acció política tant del partit conservador com del partit liberal, p. 690:

«En Maura ha vist clarament la desarticulació radical del vell sistema, amb tots els perills gravíssims que per al règim i la pau pública entranya, però davant d'aquesta revolució constitucional no ha sabut trobar altre remei que l'exigència imperiosa, quasi revolucionària, del seu restabliment. No ha sabut veure que hi ha causes més fondes que l'acanallament dels liberals per a explicar l'actitud d'aqueix partit; que hi ha repercussions d'un moviment general de radicalització que porta tots els partits liberals d'Europa a apoiar-se en el republicanisme o, més ben dit, en el socialisme; que a Espanya, a més d'això, hi ha un altre factor, un altre estímul que els empeny a semblant orientació: i és la necessitat que senten els dos partits governamentals de cercar contactes amb corrents d'opinió veritable, i la impossibilitat que ha pesat sobre el partit liberal de trobar en altre camp l'opinió amb què nodrir-se i apoiar-se que els republicans.»

Finalitzava l'article remarcant les causes que havien provocat la decisió de Maura, p. 691:

«Voler resoldre els problemes d'ara amb el criteri constitucional amb què es resolien aquestes qüestions en el període del tom pacífic, amistós, dels partits dinàstics, és barrar-se la porta a tota solució, és condemnar-se al fracàs. Aquesta és la causa que ha fet insoluble el problema a la poderosa intel·ligència d'en Maura, aquests tres anys

d'empenyar-s'hi vanament: aquesta és la causa que no hagi trobat altra sortida que declarar-se vençut i retirar-se.

Els prohoms conservadors han fet menys que no resoldre'l: no han sabut tan solament plantejar-se'l, ni recordar els termes brutals del dilema en què al renunciar a la quefatura del partit els el va plantejar en Maura.»

7.1.3.5 *La tornada*⁷⁰⁹

Prat en aquest article tractava del retorn de Maura a la direcció del partit conservador.

Referint-se a la nota en què Maura anunciava que tornava a “posar-se al davant del partit conservador”, al·ludia a uns paràgrafs de la carta: “Al tornar diu que no esborra cap de les paraules escrites en la seva nota, sinó que les ratifica, especialment els darrers paràgrafs”.

Remarcava un dels paràgrafs en què Maura es referia a les opcions polítiques que tenia el Rei per a fer front a la difícil situació política que es vivia, p. 691-692:

«O la Corona dóna el poder al partit conservador i li manté fins que es creï un partit liberal digne d'alternar-hi, o ha de mantenir en el Govern els homes d'ara fins que s'hagi format un partit conservador diferent de l'actual, digne d'alternar amb ells. Si la Corona no acorda semblant rectificació -deia- «el partido conservador no puede ya funcionar como oposición de S. M. ni turnar en el Gobierno ni compartir responsabilidades en las cuales, si colabora, complicaría grave culpa propia.»

Ressaltava la decisió que va prendre Maura en resposta a la forma com el monarca havia resolt la crisi ministerial, p. 692:

«I com que la Corona va resoldre la crisi mantenint en el poder els liberals, en Maura, entenent arribat el cas del segon extrem del dilema, deixava la quefatura del partit i renunciava l'acta de diputat, a fi que pogués venir aquell nou partit conservador digne d'alternar amb el partit liberal d'ara», i què significava el seu retorn en no donar-se les condicions que exigia: «Això deia com a fonament de la carta de retirada, això repeteix com a afirmació substancial en la carta de tornada, sense que la Corona hagi donat el poder al partit conservador amb la promesa de mantenir-l'hi fins que hi hagués un partit liberal digne, sense que en la sessió del Senat s'hagi metamorfosejat el partit conservador antic en aquell partit nou a l'altura de l'estol d'en Romanones.

Restant les coses com estaven en el moment d'escriure la famosa nota, la tornada deixa sense justificació ni excusa un acte tan transcendental, un acte que devia ser tan fonament meditat i sospesat com la seva retirada».

---

⁷⁰⁹ *Ibidem*, p. 691-692. L'article fou publicat el 11 de gener de 1913 a *La Veu de Catalunya*.

Prat finalitzava l'article assenyalant que el retorn de Maura a la direcció del partit conservador convenia als interessos de Catalunya, p. 692:

«Però sigui com sigui, dintre del descentrament de la falta de lògica en què es mouen fa alguns temps tots els elements de la política espanyola, en Maura ha lluitat per una causa que és en part la causa de Catalunya, en Maura era dintre del partit conservador l'única garantia d'una acció de govern en sentit de descentralització i autonomia i per lo tant en el supost de la persistència d'aquest sentit descentralitzador, hem d'alegrar-nos, com a catalans, que sigui ell qui tingui la direcció del partit conservador.»

7.1.3.7 *Fora ombres*⁷¹⁰

Prat, en aquest article, que s'emmarcava en el context del retorn de Maura a la direcció del partit conservador, analitzava la situació política espanyola i demanava que es reprenguessin les sessions del Parlament.

Iniciava l'article analitzant la situació política espanyola, p. 692:

«Des d'algun temps en aquesta banda van produint-se en la política espanyola fets importants, sorollosos, que, sota una externa relació de causalitat, són en realitat de la més absoluta incongruència.

Des de la retirada d'en Maura, especialment, no sembla sinó que s'hagin donat a jugar el joc dels disbarats. La nota explicativa d'en Maura era incongruent amb la crisi, si no anava dirigida contra el Rei, que va actuar amb perfecte esperit constitucional La carta d'en Pidal no té congruència amb la nota i l'actitud inicial d'en Maura. La girada darrere d'en Maura i la carta en què l'exposa, són incongruents amb les causes inicials de la retirada, així com amb l'actitud serena de la corona.»

Exposava les causes que havien originat aquella situació, p. 693:

«La situació exposada Aquesta falta de lògica interna, aquesta manifesta incoherència d'actituds i actes tan importants, tan transcendents des del punt de vista de la política general espanyola, desperta tota mena de dubtes, de suspicàcies, d'interpretacions estranyes; omple de misteri, sentiments i propòsits i resolucions que, per referir-se a lo més fonamental de l'engranatge de les institucions constitucionals, han d'ésser més clars, més diàfans, més transparents; i obre la porta a les explicacions més fantàstiques.»

---

⁷¹⁰ *Ibidem*, p. 692-694. L'article fou publicat el 11 de gener de 1913 a *La Veu de Catalunya*.

Ressaltava les reaccions que havien seguit a la decisió de Maura de retornar a la direcció del partit conservador, p. 693:

«Així, mentre uns expliquen la tornada d'en Maura com un sacrifici sobre si mateix en obsequi al Rei i al país, altres veuen en aquest acte una investida a la Corona, subratllada per la ratificació dels últims paràgrafs de la famosa nota de retirada, que són precisament els que contenen una formidable acusació a la Corona. I no falta tampoc qui, partint de les premisses per en Maura sentades, al veure'l reingressar dóna per complides, en promesa quan menys, les condicions imposades, sigui al partit liberal de rectificar l'aliança republicana, sigui a la Corona de donar als conservadors el poder per temps indefinit.»

Remarcava quins eren les claus que es necessitava aclarir en aquesta situació, p. 693:

«Cal que es digui netament, concretament, davant del país i no en reunions secretes, amb llum i taquígrafs, amb paraules clares i no amb xarades, ni amb documents que exigeixin, com els textos sagrats, tots els primors de l'hermenèutica, per què va retirar-se en Maura, si va ser per sortir al pas a la indisciplina del partit o per respondre a agravis rebuts a la Corona o per coaccionar-la, ja que totes aquestes opinions han estat emeses.

Cal aclarir quins mòbils, o raons de finalitat, han determinat la tornada: si és servir a la monarquia o si és posar-la en situació més difícil encara; quines raons de causalitat han produït la virada, si el pur desig d'aconseguir algun d'aquests objectius o una rectificació de les causes de la retirada, totes posades segons la famosa nota en actituds o conducta de la Corona o del partit liberal, i que per lo tant suposarien una rectificació del partit liberal o de la Corona.»

Prat finalitzava l'article exposant quina era la seva posició, p. 693-694:

«Això no pot ser. Estem en règim d'opinió i tots els ciutadans tenen dret a saber aquestes coses o fets o paraules o rectificacions o lo que sigui, que han determinat actes de tanta transcendència, de tanta influència en la governació del país. I el lloc en què s'han d'aclarir i precisar, és el Parlament.

Nosaltres, que hem ja demanada l'obertura de les Corts per resoldre d'una vegada sobre el plet de les Mancomunitats, hem d'insistir avui, hem de reclamar l'obertura immediata per a esvaïr d'una vegada les ombres, aquests dies tan imprudentment acumulades.»

7.1.3.7 *La resposta del Rei*⁷¹¹

Prat, en aquest article, prenent com a punt de referència les cartes de Maura en què aquest anunciava la seva retirada i el seu retorn a la política activa, exposava quina hauria de ser l'actuació del monarca.

Iniciava l'article exposant el procés seguit en la retirada i en la tornada de Maura, p. 694:

«En Maura, en la carta de tornada al partit, ratifica la seva nota de retirada, refermant-se assenyalamment als seus dos paràgrafs finals, i donant al dilema que en aquests paràgrafs se feia, la força de l'adhesió explícita, deliberada, de tot el partit conservador.

Aquesta part de la nota és cabalment la que anava dirigida al Rei d'una banda, al partit liberal de l'altra banda. El dilema era, si no clar, terminant, i anava de dret a obtenir un o altre dels dos resultats següents: o rectificació de la política del partit liberal actual o entrega del govern al partit conservador.

En Maura, donant per contestat, per la solució donada a la crisi de 31 de desembre, el requeriment que d'haver-hi hagut consultes hauria dirigit a la Corona, va renunciar a la quefatura del partit conservador a l'altura del liberal que presideix el comte de Romanones. Mes, després de la reunió de tots els diputats i senadors conservadors, en Maura torna a acceptar la quefatura i, enfortit amb l'adhesió expressa de tot el partit a l'entorn de la seva nota, torna a trucar a la porta del Palau d'Orient i a la de la Presidència del Consell, per a formular altra vegada en nom de tot el seu partit aquell mateix requeriment: o rectifica el partit liberal o el rectifica la Corona traient-lo del poder i cridant als conservadors.»

Ressaltava quina havia estat l'actitud que havia pres el cap del Govern, d'adscripció liberal, p. 694:

«El quefe de Govern, per medi de la seva premsa oficiosa i per declaracions que se li atribueixen, ha contestat clarament, categòricament, que el partit liberal no rectifica ni rectificarà la seva conducta; i ha anat més enllà encara, ha declarat que no està disposat ja més a consultar i concordar les seves orientacions amb el quefe de l'oposició monàrquica, com en el torn pacífic dels partits s'acostumava.»

També exposava quina havia estat l'actuació que s'havia seguit des del partit conservador, p. 694:

«A la ratificació del partit conservador hi respon, doncs, no amb una rectificació sinó amb una ratificació també, la ratificació de la seva política, de la ruptura de la

---

⁷¹¹ *Ibíd*em, p. 694-695. L'article fou publicat el 13 de gener de 1913 a *La Veu de Catalunya*.

solidaritat entre els partits, de la destrucció de lo que és base única possible del seu torn pacífic en el poder.»

Prat assenyalava l'actuació que en aquella situació haurien de seguir el Rei, que havia confiat la responsabilitat de governar als liberals, i el partit liberal, que tenia la responsabilitat de govern, p. 694-695:

«Ara és el Rei qui ha de respondre i el Rei, constitucionalment, parla amb fets i no amb paraules; el Rei no té més que una manera constitucional de fer conèixer si creu o no que procedeixi la rectificació que el partit conservador reclama: la solució de la qüestió de confiança.

Des de la rectificació d'actitud d'en Maura i de la seva simultània ratificació dels motius de la retirada, l'opinió cerca una altra rectificació, del partit liberal o del Rei, que vingui a explicar-la i justificar-la», i què havia de fer el cap del Govern: És necessari que el quefe de Govern se penetri de la seva responsabilitat, dels deures que la gravetat del moviment actual li imposen, i presenti al Rei la qüestió de confiança.

Llavors podrà el Rei donar constitucionalment la seva resposta.»

7.1.3.8 *En Moret*⁷¹²

Prat, en aquest article, escrit amb motiu de la mort de Moret, explicava quines havien estat les relacions de Moret amb Catalunya.

Iniciava l'article dient que la mort suavitzava “molts judicis”: “La mort ho esborra tot: lluites enverinades, agravis punyents, fins l'abisme que obre entre els homes la sang vessada en lluita noble”.

Assenyalava que hi havia actuacions que no es podien oblidar: “Però hi ha coses, hi ha procediments, hi ha recursos polítics, de tan fonda baixesa, de tan despreciable immortalitat que poden en aquesta hora perdonar-se, però mai, mai, oblidar-se”. Aquell era el cas de les relacions de Moret amb Catalunya, p. 695:

«Per Catalunya ha estat sempre un enemic. Primer va combatre el nostre pa, la nostra riquesa, apoiant totes les solucions lliurecanvistes. Després, derrotat en aquest punt per l'acció catalana i per l'actuació econòmica universal, va fer d'enemic, d'obstacle de totes les aspiracions autonomistes de la nostra terra.»

Exposava quin havia estat el comportament polític de Moret, p. 695:

---

⁷¹² *Ibíd*em, p. 695-696. L'article fou publicat el 29 de gener de 1913 a *La Veu de Catalunya*.

«La seva obra política general ha estat d'una infecunditat absoluta i darrerament ha devingut altament pertorbadora. El torn pacífic dels partits, obra mestra d'en Cánovas i en Sagasta, que ha assegurat la pau i la normalitat interior des de la Restauració, va rompre's a les seves mans, pel seu pronunciament civil de 1909, al davant del partit liberal.»

Explicava un episodi relacionat amb la mort de Moret, p. 695-696:

«Ha estat sempre l'home de les belles paraules i de les males obres. Retòric més que estadista, al morir no ha trobat altra fórmula de demostrar el seu amor a Espanya que una frase: «Cuando yo no pueda hablar, quiero que envolviendo mi cadáver en la bandera se demuestre cuánto he amado a mi patria.» »

Ressaltava la relació que Moret havia mantingut amb el republicanisme radical, p. 696:

«Mes, perquè aquest dualisme de tota la seva vida s'allargués fins al darrer moment, aquesta frase ha arribat a Espanya juntament amb la nova d'un fet: el privilegi, penyora de gran intimitat, concedit per la seva família amb el seu entranyable amic, en Lerroux, amic entranyable alhora del fundador de l'Escola Moderna, de l'autor dels llibres que en les Fraternitats republicanes de Barcelona han ensenyat d'insultar i negar la pàtria i la seva bandera.»

Prat finalitzava l'article resumint quina havia estat l'actuació política de Moret, p. 696:

«Frases, paraules, heus aquí l'únic que ha donat a Espanya, al Rei, a la llibertat. Patriota fins al patrioterisme, ha estat aliat de tot l'internacionalisme anarquista que ha deprimat i deshonrat Espanya davant de l'opinió europea. Monàrquic, ha trencat el torn harmònic dels partits llençant la Corona indefensa, desarmada, al mig de les passions i lluites polítiques, ha destruït el sistema que des de la Restauració o ençà feia inexpugnable la monarquia a les envestides revolucionàries. Liberal, «padre de las libertades», com li diuen ara, l'única llei fonamental que va unida indissolublement al seu nom i al seu govern, és la famosa llei de jurisdiccions que constitueix una violació legislativa de totes les llibertats modernes.

Trista, tristíssima destinació ha estat la seva. Planyem-lo i planyem-nos-en tots els que li hem sigut contemporanis.»

7.1.9 *Missatge amb motiu de la publicació de les Normes ortogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans* ⁷¹³

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat expliquen en una nota⁷¹⁴ quin era el context en què s'emmarcava aquest missatge.

Prat iniciava el missatge fent una consideració de la situació en què es trobava una llengua quan no estava subjecta a unes normes, p. 696:

«Una llengua en estat natural, sense conreu literari, ve a ésser un conjunt de dialectes, un sistema de formes de llenguatge diferents, heterogènies, però lligades per una certa unitat de lleis gramaticals. L'observador poc preparat o apressat creu trobar-se enfront de llenguatges diversos, de llengües diferents; perquè varia la fonètica, varia el lèxic, varien les desinències. Només l'investigador filòleg descobreix, a sota de les frondoses varietats, una unitat interna que permet classificar totes aquelles formes de llenguatge com a varietats dialectals d'una mateixa llengua.»

Ressaltava la funció d'identificació grupal que tenia la llengua en la vida col·lectiva, p. 697:

«Les llengües surten de l'anarquia dialectal, que porta a la descomposició i a la mort, per cultiu literari, per la força intensa de la raça que fa sentir a tots els homes que la formen la identitat fonamental, la comunitat de vida col·lectiva, i els empeny a traduir aquesta unitat de sentiment, de voluntat, de vida col·lectiva, en institucions i costums i lleis i llengua.»

Assenyalava la importància que tenia la llengua literària en la vida dels pobles, p. 697:

---

⁷¹³ Ibídem, p. 696-699. El missatge fou publicat el 31 de gener de 1913 a *La Veu de Catalunya*.

⁷¹⁴ Ibídem, p. 696-697. Nota núm. 3:

«L'any 1913, el Ple de l'Institut d'Estudis Catalans aprovava les Normes ortogràfiques, que des d'aquell moment foren acceptades per la Diputació Provincial de Barcelona, presidida per Prat de la Riba. L'acord de l'Institut d'Estudis Catalans era fonamental per a la normalització de la llengua catalana, amenaçada per la indisciplina d'alguns escriptors aferrats a les normes obsoletes dels Jocs Florals i per algunes persones marginades per l'Institut d'Estudis Catalans. Dins de la mentalitat del Noucentisme, la «norma» era fonamental. A la vegada, era una reacció de la mesura enfront de la genialitat del Modernisme de fi de segle. [...] Gràcies a aquest acord, la llengua catalana es podia considerar, gramaticalment i ortogràficament, una llengua normal.»

«Crear una llengua literària és obra cabdal d'un poble. La possessió d'una llengua literària és la consagració de la nacionalitat. Quan del conjunt de dialectes d'una llengua en sobresurt un i s'enlaira sobre els altres i dona forma a les creacions literàries i filosòfiques i jurídiques de la raça, aquella llengua en estat natural de què parlàvem, aquella incoherent munió de parlars dialectals, queda articulada, és convertida en una unitat vivent, en un centre de relligament i coordinació i depuració de totes les forces lingüístiques de la raça, de tots els seus dipòsits seculars, de totes les riqueses atresorades en els seus dialectes.»

Ressaltava que Catalunya tenia una llengua literària, p. 697:

«Nosaltres la tenim, una llengua literària formada pel treball de nombroses generacions; però aquesta llengua nostra, en caure Catalunya com a poble, va restar durant segles sense conreu literari, sense poetes, sense filòsofs, sense estadistes, i, en tornar a la vida de les llengües literàries, havia ja passat l'hora florida del Renaixement clàssic que va portar a les altres parles medievals, germanes de la nostra, la sang de les civilitzacions hel·lènica i llatina, i les va enfortir, depurar i fixar en forma i lleis definitives.»

Exposava que havia arribat el moment de publicar les Normes de la llengua catalana, p. 697-698:

«Així s'ha trobat la llengua catalana en la situació d'haver de formular la seva gramàtica, depurar i completar el seu lèxic, fixar la seva ortografia, quan ja totes les altres llengües tenien acomplida aquesta tasca; i en circumstàncies tan desfavorables com l'actual situació política de la raça, que deixa la nostra llengua desarmada, entre dues grans influències invasores, sense escoles, sense universitats, sense dinastia i aristocràcia pròpies, sense Estat, i tenint enfront vehicles de l'acció destructora d'una altra llengua, l'escola i la Universitat i la premsa i l'Estat amb tota la complexa xarxa de canalització per influir i penetrar un poble.»

Remarcava la importància que tenia situar la llengua catalana al nivell de les altres llengües, p. 698:

«La tasca que les altres llengües podien acomplir reposadament, sense apressurar-se, és, doncs, per a nosaltres, de la més extremada urgència. Hem d'aixecar la nostra llengua al nivell de les altres, hem de donar-li totes les perfeccions que necessita per a lluitar i vèncer.»

La primera d'aquestes perfeccions, més necessària encara a la nostra llengua que cap altra perquè està desterrada de l'escola, és la unitat. Hem de donar a la nostra llengua una unitat forta, intensa, viva, que triomfi de la trituració dialectal accentuada en els segles de la nostra decadència, que triomfi de les deficiències d'utilitatge, d'ensenyament, de patrimoni intel·lectual de la nostra llengua, i de totes les forces de dominació acumulades per la fatalitat històrica en la llengua invasora.»

Assenyala la importància que tenia fixar les Normes de la llengua catalana, p. 698:

«Ha d'acabar aquesta semianarquia de la llengua catalana, en què cada escriptor té una llengua, una gramàtica, una ortografia pròpies. Ja que no ha tingut el català l'evolució normal de les altres llengües llatines, ja que no ha tingut en els segles del Renaixement, ni té encara avui, un Estat que hagi imposat o pogués imposar des de dalt formes úniques definitives, donem-nos-les espontàniament, lliurement, nosaltres mateixos, per aclamació, per patriòtica renúncia de totes les preferències individuals o d'escola; establím-les per unànime plebiscit de tots els catalans.»

Explicava quin havia estat el procediment que l'Institut d'Estudis Catalans seguí en l'elaboració i aprovació de les Normes, p. 698:

«La tasca que té encomanada és molt complexa, afecta tota la vida i l'expansió del nostre idioma; però en primer terme la Diputació va assenyalar-li la missió d'estudiar i votar, amb la intervenció de tots els elements de l'Institut, normes ortogràfiques per a la llengua catalana, a l'entorn de les quals pogués fer-se la convenció, la unitat tan desitjada.»

Exposava les renunciacions que s'havien fet per a poder arribar al consens que es necessitava per aprovar les Normes, p. 698:

«Per arribar a aquesta convenció, els homes que formen l'Institut han hagut de renunciar a hàbits i amors de tota la vida; grans escriptors molts d'ells, en el moment solemniat de la renúncia a les formes ortogràfiques de què estan vestides les seves obres, han sentit en el més íntim de la seva ànima el dolor de la ruptura amb la seva tradició personal i amb la tradició dels seus companys, i la dels seus predecessors, de la seva mateixa escola; però tots patriòticament han sacrificat aquesta unitat de l'obra personal i la unitat de l'escola per fondre's en una unitat superior: la d'una sola ortografia nacional.»

Prat finalitzava el missatge fent una crida a seguir les Normes: “Que tots els homes de llengua catalana sàpiguen seguir el seu exemple, i aquesta ortografia serà no un desig, sinó una realitat”.

7.1.3.10 *El vot de Catalunya* ⁷¹⁵

Els compiladors de l’*Obra completa* de Prat expliquen en una nota⁷¹⁶ el context en què s’emmarcava aquest article, que tractava dels bons resultats assolits per la Lliga Regionalista a les darreres eleccions provincials. Atesa la brevetat, reproduïm l’article íntegre, p. 699:

«Catalunya ha parlat. Ni les calúmnies, ni les injúries vergonyoses, ni les baixes maniobres que temps ha eren proscrites de la lluita entre partits que a si mateixos se respectin, usades ara amb fecunditat poc envejable per homes de les dretes, ni l’entrebanc d’aqueixes companyies franques indisciplinades en lluita sempre amb les autoritats del seu partit, que desorienten els electors amb falses banderes i destorben els moviments de les grans masses disciplinades, han lograt pertorbar la consciència del poble de Catalunya i enfosquir o desviar l’expressió de la seva voluntat.

Catalunya ha parlat. Els electors, amb hermosa unanimitat, en tots els àmbits de la terra catalana, han ratificat el plebiscit en favor de la Mancomunitat, en dues ocasions diferents formulat abans per les Diputacions i els Ajuntaments de les quatre províncies catalanes.

Catalunya ha parlat. Ara ha de parlar el Govern. I la resposta que Catalunya espera, la resposta que Catalunya s’ha guanyat en lluita noble, és la immediata obertura de les Corts, per a discutir i aprovar la llei de Mancomunitat. »

7.1.3.11 *La lliçó de la victòria* ⁷¹⁷

Els compiladors de l’*Obra Completa* de Prat expliquen en una nota⁷¹⁸ la procedència d’aquest document, que s’emmarcava en el context dels resultats de les darreres eleccions provincials celebrades a la província de Barcelona.

---

⁷¹⁵ Ibídem, p. 699. L’article fou publicat el 11 de març de 1913 a *La Veu de Catalunya*.

⁷¹⁶ Ibídem, p. 699. Nota núm. 4: “És el comentari del resultat de les eleccions provincials, que a Barcelona havien donat un increment de vots de la Lliga Regionalista i un descens dels republicans autonomistes i lerrouxistes”.

⁷¹⁷ Ibídem, p. 700-701.

El document s'iniciava preguntant quin significat tenien aquelles eleccions, p. 700:

«Aprenem-la tranquil·lament, reposadament, la lliçó de la victòria. Destriem-la dels fets que bé prou parlen. Quan el diumenge aquella multitud immensa, renovada contínuament com un riu grandíós davallant sempre, vibrava amb tan íntim entusiasme que duia als ulls el lluminós espurnejar d'una emoció intensa, era només per haver guanyat dos llocs a la Diputació de Barcelona? Quan aquell dia i l'endemà i l'altre tots els fervorosos de la causa de Catalunya se saludaven els uns als altres, amb l'efusió, amb l'entusiasme, amb l'alegria d'una pasqua triomfants, podia ser solament, exclusivament per la satisfacció que dona sempre la victòria?»

Es responia a la pregunta plantejada, p. 700:

«No, no. En el fons d'aquells ulls espurnejants, a dins del cor d'aquella multitud vibrant d'emoció, en les arrels de l'entusiasme general, formidable, d'aquests dies, hi havia quelcom més transcendental, quelcom més gros que el benefici de dos llocs; hi havia la visió clara del sentit i la transcendència del vot de Barcelona, hi havia ademés el goig fondíssim de sentir que no tot és podrit ni decrepit ni fangós a la nostra Catalunya.»

S'exposava la confiança que es tenia en l'actuació del poble català, p. 700:

«Nosaltres no podem ser pessimistes perquè ens fem una idea justa de l'estat i les virtuts i els vicis del nostre poble, perquè quan parlem de la seva missió altíssima, de la seva virtualitat renovadora, no és que ignorem els seus falliments, és que sentim en nosaltres i en els seus homes que estem en comunitat de sentiments i d'ideals, la força de voluntat i de sacrifici necessària per a anar reduint com una llaga que cedeix i s'apella aquestes xacres, i per enlairar la nostra vida nacional als esplendors d'una grandesa encara no assolida.»

S'assenyalava en quina situació es trobava el projecte de llei de Mancomunitats, p. 700:

«El sobtat aplaçament de la discussió del projecte de llei de mancomunitats, per la mort d'en Canalejas, quan l'opinió catalana havia arribat al màxim de vibració i de confiança en aquesta reforma, el plantejament fatal de gravíssims problemes de política general, decepcionen fonament, deixen un rastre de desconfiança i de marasme, que la

---

⁷¹⁸ Ibídem, p. 700. Nota núm. 5: “A l'arxiu Prat de la Riba es conserva aquest manuscrit amb la sola indicació de llapís «1913». Correspon, per tant, a un comentari de les eleccions provincials, però no s'ha trobat imprès. Podria ser un esborrany de discurs”.

sort dels altres projectes d'administració local, quan estaven a punt de ser aprovats, justifica desgraciadament massa.»

7.1.3.12 Pro Mancomunitat. La diada regionalista. Pròleg⁷¹⁹

Aquest era el primer de quatre articles⁷²⁰, publicats a *La Veu de Catalunya* els dies 2, 3, 4 i 5 d'abril de 1913, en què, en el context dels bons resultats assolits per la Lliga Regionalista a les eleccions provincials, Prat donava suport a la demanda del poble català de que s'aprovés el projecte de llei de Mancomunitats.

Prat iniciava l'article exposant la situació política que es vivia a Catalunya, p. 701:

«Les eleccions passades, per sobre de totes les altres significacions, altes també i també encoratjadores, que les caracteritzen, són el triomf de la Mancomunitat, són la consagració clara, precisa, formidable, amb què, en vigiles de la discussió del Senat, ha volgut ungir Catalunya el projecte de llei de Mancomunitats provincials. Car a l'entorn de la Mancomunitat varen plantejar la lluita de les agrupacions polítiques, i a l'entorn de la Mancomunitat varen votar les multituds dels ciutadans.»

Exposava quina era la posició de la Lliga davant del triomf electoral, p. 701:

«Però la Lliga Regionalista, que amb enlairat sentit patriòtic sap deixar de banda tot esperit partidista, en comptes de glorificar-se ella només amb el triomf atribuïntse tota la victòria, en comptes de celebrar-lo com un èxit de la seva direcció i de la seva intervenció tan vantades sempre amb els propis adversaris -que són els primers de tributar-li el millor dels homenatges-, en comptes de referir-lo als homes seus que en les Diputacions catalanes amb modestíssims elements han ensenyat a l'opinió lo que podia arribar a ser informada d'aqueix mateix esperit la Mancomunitat Catalana, ha fet d'aqueixa festa d'alegria, que és la festa seva de diumenge, la festa de la Mancomunitat. Per això no sabia jo trobar cap altra forma més adequada d'aportar el meu devot concurs en aquesta festa, que dedicar aquests dies a parlar de la Mancomunitat.»

Referint-se al significat dels mites, que eren “una negació que nega tot lo que cada u vol destruir i una afirmació que reivindica tot lo que cada u desitja haver”, deia que els pobles no podien viure de mites, p. 702:

---

⁷¹⁹ Ibídem, p. 701-702. L'article fou publicat el 2 d'abril de 1913 a *La Veu de Catalunya*.

⁷²⁰ Els quatre articles començaven amb el títol comú de “Pro Mancomunitat”.

«Car el mite és lo irrealitzable, és l'impossible col·lectiu i l'impossible de cada u, que sembla ser a la vora, davant dels ulls, a l'abast de la mà, però a cada gran esforç per assolir-lo s'allunya, fugint davant del desig exacerbat.»

Ressaltava quina era la tasca que havien de fer els polítics, p. 702:

«Per això les agrupacions polítiques sanes i normals i honrades, que van, no a enganyar i entretenir les multituds i els pobles, sinó a redimir-los, a millorar-los i salvar-los, no en volen, de mites, saben resistir la temptació de crear-los i aprofitar-ne la força insuperable i nodreixen les multituds de realitats i d'ideals concrets, precisos, perfectament realitzables.»

Prat finalitzava l'article exposant quina era l'actuació que es seguia des de la Lliga Regionalista, p. 702:

«Per això és una obra patriòtica, digna dels que som a l'Escola de la Lliga, perfilar novament els trets d'aquesta institució desitjada, resseguir-los amorosament per a mantenir-la sencera, precisa, vivent, en l'aspiració de tots els catalans.»

7.1.3.13 Pro Mancomunitat. La diada regionalista. Ço que és i ço que no és la Mancomunitat

721

Prat en aquest article, segon dels articles de la sèrie que dedicava a la futura Mancomunitat, exposava el procés seguit des de l'elaboració de la ponència que es presentà a la Segona Assemblea General de Diputacions que es va celebrar a Sevilla.

Iniciava l'article referint-se a la importància que tindria la Mancomunitat, p. 702:

«La Mancomunitat no és una institució existent, realitzada, funcionant a dins del conjunt d'institucions polítiques i administratives de l'Estat espanyol. És una aspiració, un desig. Les seves característiques, doncs, han de cercar-se en les fórmules que han concretat aquest desig, que han precisat i dibuixat aquesta aspiració.»

Assenyalava quin havia estat el procés seguit fins aquell moment, p. 702-703:

«Resseguim-les una per una, totes aquestes fórmules, des de la primera completa, o sigui la que vàrem elaborar en la Ponència de la Segona Assemblea general de Diputacions espanyoles i que va ésser per aquesta Assemblea aprovada, fins a les fórmules de les Diputacions catalanes, del Govern Canalejas i de l'actual Congrés de Diputats, passant

---

⁷²¹ Ibídem, p. 702-705. L'article fou publicat el 3 d'abril de 1913 a *La Veu de Catalunya*.

per les que va tenir, en el llarg procés per la seva discussió, la projectada llei d'Administració local d'en Maura: en totes elles, tant en les legislatives com en les altres, sempre apareixen els mateixos caràcters fonamentals. Varien les modalitats d'organització, de creació o de formació, de competència o atribucions, de duració, però per dessota d'aquestes circumstancialitats mudables es descobreix quelcom persistent, durable, quelcom que és la substància d'aquesta institució».

Ressaltava les característiques que hauria de tenir la Mancomunitat, p. 703:

«[...] ser una institució de l'ordre exclusivament administratiu, una nova província més gran, més estesa que les altres; formar-se per associació lliure de les províncies veïnes, que segueixen conservant la seva individualitat; constituir la seva competència amb les delegacions de funcions i de medis econòmics fetes a favor seu per l'Estat i per les Diputacions. De manera que la Mancomunitat és una associació de províncies veïnes per exercir funcions administratives que li són delegades per les províncies o per l'Estat.»

Es referia a les crítiques que havia rebut la Mancomunitat, p. 703:

«Quan s'ha parlat a Madrid de la Mancomunitat com d'un parlament i un ministeri catalans i s'ha cercat en els vuit membres del Consell un paral·lelisme intencionat amb el Consell de ministres espanyol, s'ha dit una de tantes tonteries, pròpies d'aqueixa part de la premsa madrilenya que ho ignorava tot, i per lo tant és natural que no sàpiga res de la divisió fonamental entre el poder deliberant i el poder governant, llei general de quasi totes les organitzacions així polítiques com administratives, des de les supremes de l'Estat fins a les municipals en la major part dels grans pobles civilitzats.»

Explicava què era i quines funcions tindria la Mancomunitat, p. 703:

«La Mancomunitat és, en tots els projectes, una institució administrativa: ni legisla ni ordena els tribunals de justícia, ni organitza forces públiques d'exèrcit ni de seguretat, ni té a càrrec seu cap funció d'ordre públic. Les seves funcions pertanyen exclusivament als grups d'obres públiques, cultura, instrucció, beneficència.»

Exposava la relació que hi havia amb altres demandes anteriors, p. 703-704:

«El mateix, exactament el mateix caràcter exclusivament administratiu tenien la Diputació única, que va florir com a concreció d'aspiracions catalanes en temps del general Polavieja; l'organisme que es reclamava en el Missatge dels Cinc Presidents

l'any 1898; el que es dibuixava en l'esmena dels diputats regionalistes al primer projecte de reforma local d'en Maura (1903); el que proposaven com a reforma immediatament realitzable els diputats i senadors regionalistes en son Manifest al país de gener de 1906, poc després del 25 de novembre; el que va consignar-se en les declaracions del Tívoli, programa de Solidaritat Catalana.»

Remarcava que la Mancomunitat era el resultat d'un pacte, p. 704:

«Lo que caracteritza la Mancomunitat i la diferència de la Diputació regional, única o coexistent amb les províncies i les Diputacions provincials, reclamada en totes les altres fórmules referides, és que la Mancomunitat neix del pacte, se forma per associació o federació lliure, voluntària, de les províncies a dins d'un quadre de procediments i requisits fixat minuciosament pel legislador.»

Exposava les diferències que hi havia entre les atribucions que tenien els municipis, les províncies i les Diputacions provincials, p. 704:

«El municipi i la província actual tenen una competència uniforme, igual per a totes les províncies i per a tots els municipis; i al mateix temps que uniforme, fixa, invariable. Les atribucions de les Diputacions provincials són exactament les mateixes en totes les províncies: no hi ha res permès a l'una que sigui interdit a les altres. Les mateixes atribucions assenyala la llei a tots els municipis: poden uns ajuntaments deixar d'usar-les, però legalment la seva competència és idèntica que els que les usen. Per altra banda, aquesta competència no està subjecta a variacions que l'augmentin o disminueixin: un cop l'ha establerta la llei, és invariable; per malament que diputacions i ajuntaments exerceixin les funcions que els han estat encomanades, segueixen tenint-les. La seva aptitud no modifica poc ni molt la seva competència.»

Explicava quines serien les atribucions que tindrien les Mancomunitats, p. 704:

«En canvi, respecte de les Mancomunitats passa tot lo contrari. La competència de la Mancomunitat neix de les delegacions que facin les províncies i l'Estat. Cada mancomunitat pot, doncs, tenir una competència diferent, segons siguin les atribucions provincials que al moment de pactar-la o després de pactada li traspassin les Diputacions i segons siguin les atribucions administratives de l'Estat que l'Estat vulgui confiar-li. Però hi ha encara en alguns dels projectes de Mancomunitat una altra particularitat ben característica i és que l'Estat pot retirar en determinats casos les funcions delegades a la Mancomunitat. Això constitueix una novetat, no solament a dins d'Espanya, sinó respecte dels altres països; novetat determinada per la

resistència de l'administració central espanyola a desprendre's de funcions. La recança al cedir-les és tan forta que no sap avenir-s'hi, si no és suavitzant-la amb l'esperança de reprendre-les demà.»

Assenyala els requisits que s'haurien de complir en la creació de Mancomunitats, p. 704-705:

«Les províncies que s'uneixin fent una mancomunitat han de ser veïnes, han d'ajuntar, sense solució de continuïtat, els seus territoris. Cap més limitació en aquest punt comporta la Mancomunitat. Tant amb la solució localista de la Diputació única com amb la solució general d'una divisió territorial regional proposada en el projecte Silvela - Sánchez Toca i reclamada també en el Missatge dels Cinc Presidents, les províncies eren atribuïdes al nou cercle territorial, a la regió, d'una manera indeclinable; només entraven a formar cada regió les províncies que a cada regió la llei assignava i cap més. Amb el règim de Mancomunitats, no. Poden unir-se dues províncies només, tant si formen com si no formen part de la mateixa regió; i poden anar entrant en la federació noves províncies fins a depassar els límits de les velles regions.»

Exposava quins eren els objectius que es podrien assolir amb la Mancomunitat, p. 705:

«La ductilitat, la flexibilitat del sistema de mancomunitats és, doncs, en aquest punt incomparable i pot obrir al pervindre belles perspectives. Avui, per exemple, la consciència de la raça de la nacionalitat només és viva en els catalans de l'antic principat, i tot just comença a ésser sentida pels homes triats, per les intel·ligències superiors de Mallorca i per alguna que altra personalitat isolada del regne de València; però ¿qui dubta que aqueix sentir nostre, un cop saturada la vella llar pairal de la raça, davallarà planes avall fins a les fronteres de Múrcia i passarà la mar per a reflorir en els vergers de Mallorca, com segles ha hi davallaren els catalans del Rei En Jaume, pares de les gents actuals ètnicament catalanes de Mallorca i de València? I qui no veu com la Mancomunitat pot facilitar la solució normal, jurídica, dels problemes que aquest estat d'opinió planteja, aplegant en el si d'una sola Mancomunitat, tots els homes de llengua catalana?»

Prat, referint-se a la Mancomunitat com a una “institució exclusivament administrativa” que seria una “província més gran que les províncies d'ara”, assenyala que aquesta nova institució no pertanyia com a reivindicació a la “categoria de les reivindicacions pròpiament nacionalistes de Catalunya”, p. 705:

«No pertany, doncs, aquesta reivindicació a la categoria de les reivindicacions pròpiament nacionalistes de Catalunya, ni pel seu contingut ni per la mena d'atribucions que li han estat assenyalades, ni solament pel fet d'unir les quatre províncies catalanes, perquè el Principat de Catalunya és una part només de la Nacionalitat Catalana, és una de les províncies nostres, un dels Estats de la Confederació que es formaven els pobles catalans. Mes, així i tot, quina perspectiva no obre a les nostres aspiracions!»

Finalitzava l'article dient que “les cledes divisòries de les lleis”, que limitaven “la vida ordinària dels pobles normalment constituïts”, no podrien res contra “l'esperit de pàtria” i “contra l'esperit de la raça”, p. 705:

«La nostra acció individual, la de les corporacions, la dels ajuntaments, la de les Diputacions, demà la de la Mancomunitat, al rebre el seu impuls creix, es magnifica i enlaira, devé força de creació, de resurrecció, de vida. Com l'Esperit que el profeta va veure tornant a la vida els munts d'ossos ressecats del poble d'Israel, dels nostres camps nacionals, per segles àrids i morts, en fa sorgir la Pàtria Nova.»

7.1.3.14 Pro Mancomunitat. La diada regionalista. Genealogia de la Mancomunitat⁷²²

Prat, en aquest , que era el tercer de la sèrie que dedicava a la Mancomunitat, exposava quin havia estat el procés que s'havia seguit en les “reivindicacions catalanes”.

Iniciava l'article referint-se a l'origen de les “reivindicacions catalanes”, p. 706:

«El període inicial de la causa de les reivindicacions catalanes va ser lo que són sempre els períodes inicials de totes les idees: un període de predicació, de formació doctrinal i difusió de la doctrina, en què totes les preocupacions voltaven a l'entorn de fórmules teòriques sense cap sentit d'eficàcia política immediata. El nou ideal era sentiment instintiu, era teoria pura, era aspiració vaga, que s'agitava cercant concretar-se en afirmacions cada vegada més precises, més completes, més pròximes al conjunt complex i raonat d'un sistema.»

Exposava com les reivindicacions s'havien convertit en ideals a assolir, p. 706:

«Així es forma el primer exèrcit i la primera bandera, a l'entorn de la qual es petrifiquen alguns dels primers lluitadors i s'aglutinen els nouvinguts de les generacions successives de mentalitat utopista i de temperament radical o

---

⁷²² Ibídem, p. 706-709. L'article fou publicat el 4 d'abril de 1913 a *La Veu de Catalunya*.

revolucionari. Així, per supervivència dels sentiments i hàbits d'aquest moment inicial, subsisteixen en tots els moviments polítics els grups radicals, enamorats d'aquella hora de vagarosa lluminositat, de somni d'adolescència, recelosos dels canvis que les realitzacions han de portar-hi, indignats o desil·lusionats, com d'altres tantes profanacions o claudicacions, de totes les evolucions de la creixença, de totes les mutacions que han de convertir la flor en fruit, l'ideal en institució viventa.»

Destacava el paper que van tenir les Bases de Manresa en aquell procés, p. 706-707:

«Primer moment d'aquesta evolució va ser l'esforç per reaccionar contra la nota de somniadors, d'utopistes, recollida arreu en el curs de les predicacions i per respondre a les objeccions sentides, presentant la nova doctrina revestida de tots els elements de sistema i precisió encaminats a produir una impressió de viabilitat, una sensació d'ideal realitzable, de projecte immediatament gasetable. En aquest moment corresponen les famoses Bases de Manresa. Pertanyen encara de ple al període de predicació. Obeeixen a necessitats i conveniències de proselitisme. Com a pla d'execució constitueixen una il·lusió, car pressuposen una destrucció total de les institucions existents, un daltabaix després del qual sobre el lloc buit s'aixecaria tota nova i sencera l'organització somniada. Però assenyalen un començament de transacció: tenen ja més o menys en compte les idees i sentiments dominants, els fets consumats, lo que existeix en el món, en la realitat social, fora del desig de l'aspiració pura.»

Exposava com es van obtenir els primers èxits i es va anar concretant quina seria la manera d'actuar per a assolir els “nous ideals” , p. 707:

«Comença, llavors, després dels èxits primers de la nova orientació, a produir-se la convicció que és una absurditat pensar que els nous ideals podran implantar-se tot d'un cop i amb el mètode simplicíssim de qui edifica amb carreus nous en un solar tot buit; comença a comprendre's que no s'ha d'esperar d'un daltabaix, d'una ensorrada total de lo existent, la satisfacció de les noves aspiracions, sinó que ha de cercar-se en la implantació de reformes parcials successives, que responguin a la successiva transformació dels sentiments i les idees de la generalitat; comença a sentir-se i raonar-se que no s'ha d'esperar d'una liberalitat, d'una concessió graciosa, que no doni més treball que demanar-la, la realització de les reformes, sinó que s'ha de guanyar amb el propi esforç, amb el treball seguit i constant, a prova de contrarietats i derrotes, creant l'ambient que les reformes necessiten, creant les aptituds de direcció i govern que les noves institucions demanen, creant una força política prou gran per a

determinar les transaccions dels adversaris, prou sòlida i ben preparada per a inspirar confiança en la seva gestió dirigent. Aquesta doctrina sobre procediment ha tingut noms diversos segons els països i les idees polítiques a què s'ha aplicat: al ser aplicada a la causa de les reivindicacions catalanes va dir-se'n «evolucionisme».

Ressaltava l'actuació que l'any 1898 es va fer amb la publicació del manifest “anomenat de la pau”, en què es reclamava que “es concertés la pau amb els Estats Units”, p. 707:

«Era el 1898. Aquest manifest acabava dient: «Mes nosaltres que desitjant abans que tot el triomf de la nostra causa, volem que si és possible vingui no per medis violents ni perilloses sotragades sinó per una evolució social suau i progressiva, nosaltres que no tenim cap solidaritat ni responsabilitat amb els abusos del règim actual perquè els hem combatut sempre amb tota l'energia de la nostra ànima, ben alt declarem que mai, per fonda que sigui la crisi estarem al costat de cap injustícia; que lo mateix reprovem als governants ineptes que les oposicions que atien els desencerts per a després aprofitar-se'n; i que en els moments de prova, si per desgràcia en vénen, la Unió Catalanista reivindicant els drets de la nació catalana, defensarà amb totes les seves forces els interessos de la societat.»

Aquestes paraules, llargament discutides llavors en els petits cenacles catalanistes, assenyalaven, en ple període d'apostolat, de predicació, de proselitisme, la iniciació d'un altre període; el de tempteig sobre fórmules pràctiques, immediatament realitzables, que precedeix el període de les realitzacions.»

Destacava el paper que van tenir els ideals per a iniciar la fase de la “realització política” de “les reivindicacions catalanes”, p. 707-708:

«Tota realització política suposa la coincidència a l'entorn d'una obra, d'una reforma concreta, de tots els elements que han de concórrer a fer-la. Se necessita un ideal immediatament realitzable en les condicions i la situació de les institucions polítiques i administratives existents, és a dir, compatible amb les que l'opinió general consideri intangibles; i es necessita que acceptin aquesta forma, per simpatia o per raons de conveniència general que engendren les transaccions, els que representen la majoria, els que tenen la força de lo constituït, els nuclis governants. »

Remarcava com va anar agafant força la causa catalana, p. 708

«Quan la causa catalana, després de dominar la joventut intel·lectual, va haver sumat l'adhesió de les forces econòmiques, va imposar-se a propis i estranys, a amics i enemics com un fet d'opinió, com una força, de què era impossible prescindir; i per

tàctica defensiva que empeny a cedir lo que no pot conservar-se sense perjudicar més alts interessos o per veritable simpatia envers els nous ideals, va començar a produir-se en el camp contrari un estat d'examen de les noves solucions, acceptant-ne algunes i rebutjant totes les demés. Així s'anava establint un punt de convergència de les opinions més oposades, una opinió general favorable, necessària per a la implantació de totes les reformes, per a la introducció de les noves institucions.»

Assenyala que la proposta de “Diputació única catalana” fou la primera de les “fórmules o projectes d’execució o realització” que va formular el moviment català, p. 708:

«Aquesta fórmula prenia del sistema regionalista únicament el principi de la divisió territorial en regions, la substitució de les províncies i diputacions actuals per regions i diputacions regionals, limitant l’alcanç de la reforma a una sola de les regions espanyoles, el Principat de Catalunya, i eixamplant les seves atribucions administratives. Es mantenia, doncs, pura i exclusivament a dins dels termes d’una reforma en sentit autonomista de la llei provincial i demés lleis que afecten a l’administració local.

Aqueixa fórmula de la Diputació única va néixer el 1898, quan l’opinió pública catalana, somoguda per la fallida total dels organismes de l’Estat espanyol en la topada amb els Estats Units, va començar a pensar si tindríem raó els que temps ha li predicàvem noves orientacions, noves idees, noves institucions i nous sistemes de govern.»

La realització de les reformes que demanaven els catalanistes es va orientar a través l’actuació en l’àmbit polític, p. 708:

«Amics que el general Polavieja, llavors en certa popularitat, tenia a Barcelona, guanyats més o menys completament a les noves idees, varen donar-les-hi a conèixer excitant-lo a implantar-les. El general Polavieja, que semblava destinat a ser àrbitre de la política espanyola, va assenyalar concretament les reformes que es proposava acceptar si era cridat a governar, i va fer un programa; i va donar-hi publicitat per medi d’una carta adreçada al president de l’Ateneu, don Lluís Domènec, comproment-se, entre altres coses, amb més bona intenció que sentit polític i coneixement de les dificultats insuperables d’una reforma concretada a la nostra terra, a reunir en una sola de les quatre províncies catalanes, establint per a regir-les una sola Diputació.»

Destacava el compromís que va assumir el general Polavieja, p. 708-709:

«El general Polavieja en la seva carta, localitzava a Catalunya la fórmula general, aplicable a tot Espanya, comprenent, entre altres coses, la divisió territorial en regions i l'enfortiment en quant a funcions i medis de les diputacions que havien de regir-les, que se li havia enviat com expressió de les aspiracions generals de la nostra terra.»

Es referia al missatge que varen presentar els “cinc presidents” a la Reina Regent, p. 709:

«Poc temps després, els presidents de les cinc principals corporacions no oficials barcelonines, que s'esqueien ser llavors el doctor Robert, en Sellarès, el marquès de Camps, en Domènech i Montaner i en Sebastià Torres, varen consignar més o menys atenuada, aquesta fórmula general espanyola en el seu Missatge a la Reina Regent, de novembre de 1898. En aquest Missatge, concreció d'aquell moment de l'opinió catalana, en què s'intentava sistematitzar les aspiracions més o menys precises de les classes, neutres fins llavors, que es decantaven ja cap al regionalisme, la segona conclusió deia: «Se dividirà el territori d'Espanya en grans regions, de delimitació natural, per la seva raça, idioma i història; concedint a cada una ampla descentralització administrativa per a establir concerts econòmics, fundar ensenyances tècniques d'importància local, tenir iniciatives per a la conservació i la reforma del seu dret propi i facultat per emprendre totes les obres públiques necessàries per a la més ràpida explotació de les seves fonts de riquesa.» »

Prat finalitzava l'article dient que era “d'aquesta fórmula de Diputació regional, única o no, que va néixer la fórmula nova, que va generar-se la idea de Mancomunitat”.

7.1.3.15 Pro Mancomunitat. La diada regionalista. Com va generar-se la idea de Mancomunitat⁷²³

Prat, en aquest article, el darrer de la sèrie que dedicà a la Mancomunitat, exposava quin havia estat l'origen de la nova institució que es reivindicava des de Catalunya.

Iniciava l'article exposant de què anava a parlar, p. 709:

«És de la gestació interna de la fórmula de la Mancomunitat que vaig a parlar, del procés íntim, psicològic, d'opinió, que va conduir a la idea de la Mancomunitat.»

---

⁷²³ Ibídem, p. 709-713. L'article fou publicat el 5 d'abril de 1913 a *La Veu de Catalunya*.

Explicava com s'havia passat d'una proposta de “solució general espanyola” a una solució “localista” per a Catalunya, p. 709-710:

«L'anar i venir de la fórmula localista a la fórmula general assenyalada ja prou clarament on era el nus capital del problema: la falta d'homogeneïtat interior d'Espanya. Quan el general Polavieja, primer, en Maura i altres governants després, al·legaven que les altres regions no estaven preparades per a la reforma general, nosaltres havíem de reconèixer que era veritat. Quan davant dels obstacles de la solució general espanyola, retrocedíem a la solució localista, purament catalana, topàvem amb les dificultats gravíssimes de poder arribar a la dualitat de règims administratius en un Estat unitari. Podien ser o no ser aquests obstacles, en llavis dels governants espanyols, una excusa només per aplaçar l'hora de les concessions, però els representants d'un moviment d'opinió que es caracteritza per la sinceritat i l'honradesa de procediments no podien desmentir-los, havien de rendir-se a la realitat d'aquestes objeccions.»

Assenyalava la forma com els catalanistes van orientar la seva acció futura, p. 710:

«Des dels nostres primers passos en l'acció política veritable; des dels nostres primers contactes amb la realitat de la vida política general espanyola, vàrem comprendre que havíem de renunciar a la solució localista de la Diputació única, que aquesta solució era impossible. Si haguéssim estat d'un país en què fos costum el procediment de legislació separada, de lleis locals, com Anglaterra, la fórmula de la Diputació catalana hauria pogut prosperar. Però a Espanya, entre els petits grups dirigents que mercès a l'absoluta atonia del cos social constitueixen l'Estat, hi domina un sentit unitari, un sentit uniformista, que exigeix imperiosament la generalització de tota reforma, la seva aplicació per igual en tot el territori espanyol. A les dificultats extraordinàries de fer-la acceptar, de convertir-la en realitat, havíem d'afegir-hi, en el cas d'aconseguir-ho, les dificultats gravíssimes de la seva excepcionalitat, de la seva incoherència a dins del règim general, de la seva oposició a l'ambient, a les costums, a les tendències dominants, a l'esperit simplista del grup detentador de la direcció política. Amb tots els seus inconvenients era preferible orientar els nostres esforços cap a una fórmula general», i una vegada establert ja l'objectiu, s'havien preguntat si «¿era possible que, com se reclamava a la primeria, se substituís la divisió provincial actual per la divisió regional, les províncies d'ara per les províncies d'abans, per les regions? »

Analitzava les condicions que podien afavorir l'assoliment dels objectius que s'havia proposat el catalanisme polític, p. 710:

«La necessitat de canviar, de modificar l'actual divisió provincial, no solament per raons particularistes, sinó per motius de caràcter general, començava a imposar-se a la consideració d'alguns dels governants. Per distrets que estiguin en els afers apremiants de cada dia, no podien deixar d'entreveure que el telègraf i el telèfon, els ferrocarrils i l'automòbil han enxiquit virtualment les províncies actuals, que aquestes són avui amb aquests medis, per als efectes d'administració i govern, lo que haurien estat els antics «corregimientos» l'any 1833, i en canvi serien avui les regions des d'aquest punt de vista lo que les províncies actuals, amb animals de bast i diligències, a l'establir-se.

D'altra banda el fracàs de les províncies en el sentit de donar-se una personalitat, d'esborrar la vella personalitat regional, així com de convertir-se en organisme econòmic, en unitat de vida econòmica, com les antigues províncies regionals, era tan complet i absolut com el fracàs administratiu per anèmia, per esmorteïment, de la majoria de corporacions provincials. I, veïessin o no, que una de les causes d'aquest estat era que les províncies noves venien a ser organismes decapitats, que social i econòmica i espiritualment continuaven en comunió de circulació i direcció amb les capitals de les regions, és lo cert que alguns governants havien pensat en restablir la divisió regional.»

Remarcava les dificultats que podrien incidir en la consecució de la Mancomunitat catalana, p. 711:

«Convertir quatre províncies en una sola és tasca més difícil per l'entrebanc dels petits interessos, polítics especialment, que de moment es lesionarien. Semblant transformació podia fer-se, era viable certament a Catalunya, on una corrent d'opinió formidable demanava la reforma i els grans avantatges d'implantar-la arreu sentides, compensaven de sobres els petits conflictes momentanis. Però, era possible pensar sèriament en semblant reducció de les altres regions d'Espanya on aquests convenciments i aquests mòbils sentimentals faltaven, no existien?»

Ressaltava que, per a fer possible la creació de la Mancomunitat, s'havia pres la decisió de mantenir la divisió provincial, p. 711:

«Les lliçons de la realitat, la intervenció activa en els afers públics va fer-nos veure l'escull que en Silvela tan cuidadosament salvava, i vàrem comprendre que les províncies actuals eren un fet quasi secular, amb el qual havia de transigir-se. Per això

l'esmena dels diputats regionalistes senyors Rusiñol i Soler i March, presentada el 23 de març de 1904 al projecte de «Bases para la reforma de la Administración local», d'en Maura, llavors ministre de la Governació, va reclamar l'establiment de les regions i d'una Diputació regional única per a cada una «sobre la base de sus actuales Diputaciones provinciales». Per això en el Manifest dels diputats i senadors regionalistes al país, del 12 de gener de 1906, al formular un programa mínim tot demanant les Diputacions regionals, consignà expressament el respecte a les actuals províncies. Però la mateixa declaració va fer-se per tots els partits catalans al convenir el Manifest del Tívoli, programa de Solidaritat Catalana».

Exposava quins foren els obstacles amb què s'havien trobat, p. 711:

«Fins al moment de plantejar-se la solució del nostre problema sempre havíem vist que les reformes legislatives obeïen purament a variacions de les inclinacions o de les conveniències dels clans polítics, o a exigències de diferenciació entre uns i altres. Per primera vegada es plantejava a Espanya un veritable problema d'opinió, per primera vegada arribava al Parlament una reforma portada per un moviment d'opinió, semblant als que es produeixen en els països de règim constitucional efectiu. Semblava, doncs, que una reforma així tan excepcionalment preparada i enfortida havia de trobar excepcionals facilitats per obtenir ràpidament la consagració legislativa. Ben al contrari. Llavors varen començar a al·legar que no hi havia ambient general, que no la demanaven més que a Catalunya, que s'havia de despertar l'opinió, que s'havia de crear un sentiment favorable per tot Espanya.»

Remarcava quina havia estat l'actuació que havien seguit els catalanistes, p. 712:

«Certament, no podien els homes de Madrid que han imposat sempre a tort i a dret la seva voluntat excusar-se en la falta d'opinió, però tampoc podíem nosaltres, dignificadors del sufragi, per les nostres tradicions, per les nostres doctrines, per la dignitat de la nostra actuació, negar que en un Estat de debò, en un país efectivament, no nominalment, constitucional, fos aquesta la bona doctrina. No vèiem que una llei restablint les regions i organitzant-les significués una imposició que fos intolerable pels països que han tolerat passivament, com un cos mort fred i insensible, totes les lleis innumbrables fins ara promulgades, però en el supòsit que la imposició existís - i la falta de sentit, d'esperit regional, en moltes províncies d'Espanya donava prou apariències de realitat a aquesta excusa- no podíem voler nosaltres, que patíem la imposició de l'esquarterament provincial, al moment mateix de rebutjar-la, llençar

sobre d'altres poblacions la imposició de la unitat regional. Quina solució podia tenir, doncs, aquest conflicte?»

Exposava la solució que es prengué finalment, p. 712:

«Calia trobar el medi que allà on l'esperit regional fos vigorós poguessin constituir-se en Diputació regional i allà on la regió no tingués personalitat o fos un nom sense realitat, un record sense ressò en el cor i en les aspiracions dels ciutadans, no hagués forçosament de constituir-se. I perquè en uns llocs se formés i en altres no, segons existís o no l'esperit regional, era precis que pertot pogués formar-se i que qui constituís la regió, qui instaurés la Diputació regional, no fos el legislador amb un precepte imperatiu general, sinó les mateixes províncies voluntàriament, per acord lliure. Conseqüència: anar a la nova província o regió per la unió o federació de les existents allà on aquestes volguessin establir-la.»

Considerava que aquella solució s'hagués pogut incloure l'any 1904 en el projecte de Bases de reforma local si a l'establiment de mancomunitats municipals, que ja es contemplava a l'esborrany normatiu, s'hagués afegit la possibilitat de crear mancomunitats regionals que van proposar els diputats regionalistes catalans, p. 712:

«Havia estat rebutjada una esmena dels diputats regionalistes en favor de les Diputacions regionals, presentada al projecte de Bases de reforma local, d'en Maura. En aquest projecte, que no donava cap satisfacció a les nostres aspiracions, se regulaven les «comunitats» de municipis, que ja havien admès altres lleis espanyoles, i per primera vegada se les anomenava mancomunitats municipals. Què més natural, per adequar aquesta solució nostra al mecanisme i la terminologia del projecte en discussió, que afegir-hi una nova base reconeixent a les províncies el mateix dret d'associar-se, de federar-se, això és, unir-se en mancomunitat, que es concedia als municipis? Això és lo que diputats de la Lliga Regionalista varen proposar al Govern.»

Finalment, la proposta dels regionalistes catalans no va reeixir perquè en el projecte de Bases no es contemplava que l'Estat cedís atribucions, p. 712-713:

«Mes una Diputació regional sense medis ni funcions, hauria estat un nom sense realitat. En tots els projectes, en totes les fórmules hi havia un element de descentralització a benefici de la nova personalitat, en totes se volia que l'Estat es despregués d'atribucions que indugudament acumula en perjudici dels serveis centralitzats i en perjudici de les funcions pròpies de l'Estat. Acceptar el principi de la

unió de províncies o mancomunitat provincial, no era res si el reconeixement no venia acompanyat d'aqueixa descentralització.»

Ressaltava que, més tard, quan s'utilitzà l'argument de "l'heterogeneïtat espanyola" va sorgir un altre obstacle en contra de l'establiment de Mancomunitats, p. 713:

«Aqueixa heterogeneïtat, aqueixa varietat interna d'Espanya, base de les aspiracions regionalistes, se converteix llavors en nou reducte contra les reivindicacions catalanes. Llavors s'al·lega que les diputacions no tenen prestigi enlloc més d'Espanya, fora de Catalunya; que són organismes fracassats i que no és possible augmentar-los les funcions quan exerceixen tan malament les poques que tenen.»

Rebatia l'objecció que suposava l'argument de "l'heterogeneïtat espanyola", p. 713:

«No és pas que aquest argument tingui cap força, fins prescindint de precisar si les causes d'aquest fracàs no estan lligades a la falta de medis i de límits regionals d'aquestes províncies. Com sempre lo que prova massa no prova res. Si no es poguessin retenir més atribucions que les que s'exerceixen encertadament, què els quedaria a la gran majoria de municipis d'Espanya? Què li quedaria a l'Estat mateix, que en tants i tants ordres de funcions, fins d'aquelles que són fonamentals de la sobirania, ha donat i està donant l'espectacle de la ineptitud més vergonyosa? I si per deficiències d'aquesta administració municipal i provincial haguessin d'anar segregant de diputacions i ajuntaments les seves funcions administratives, ¿a qui s'agregarien, a qui es traspassarien sinó a aqueix Estat, a aqueixos ministeris que no tenen solament l'atenuant que poden al·legar totes les altres administracions espanyoles, municipals i provincials, que pot al·legar per tant l'Ajuntament de Barcelona, d'ésser per disposició de la llei administracions parlamentàries, d'haver d'administrar amb discursos i votacions d'una assemblea, mentre que en els ministeris, del contrari, l'autoritat va de dalt a baix, i és un home sol en cada un el que resol i ordena? »

Exposava la solució que es va adoptar per superar l'objecció de "l'heterogeneïtat espanyola", p. 713:

«La desigualtat de capacitat entre les diferents corporacions provincials és un fet; empenyar-se en una descentralització general invariable, en un eixamplament uniforme per a totes, necessàriament havia de donar per resultat el triomf del sentit restrictiu en perjudici de les províncies més capacitades; i va cercar-se una solució que salvés aquest obstacle, que permetés graduar la competència de les Mancomunitats

segons l'aptitud que l'Estat a cada una reconegués; tal va ésser el sistema de les delegacions, segons el qual el Govern està autoritzat per a conferir determinades funcions de l'administració central i les traspasa en la seva totalitat o parcialment a cada una de les mancomunitats al constituir-se.»

Prat finalitzava l'article remarcant que amb aquesta solució s'havia arribat a la idea completa de la Mancomunitat, p. 713:

«Veus aquí amb això completada la idea de Mancomunitat; veus aquí com la Diputació regional modificada per la subsistència de les actuals províncies, pel pacte entre aquestes províncies a fi de crear un organisme interprovincial o regional, per la delegació de funcions i medis econòmics de l'Estat, ha esdevingut Mancomunitat, la Mancomunitat que espera, que vol Catalunya per alçar-se a plenitud de civilització.»

7.1.3.16 *Seny i decisió*⁷²⁴

Prat, en aquest article, que s'emmarcava en el context del procés que es seguia per a l'aprovació de la llei de Mancomunitats, prenia com a referència la reunió que s'havia fet amb els diputats i els senadors catalans.

Iniciava l'article referint-se a l'acte de suport a la Mancomunitat que s'havia celebrat a Barcelona, p. 714:

«Actes com els d'ahir són la més ferma garantia que, tard o d'hora, Catalunya obtindrà la Mancomunitat. Quan en una reunió, com la d'ahir, a la qual concorregueren els diputats i senadors catalans, responent amb unanimitat a la crida dels quatre presidents de les Diputacions catalanes; quan en una reunió en què és positiva i realment representat el país, hi impera el seny i hi domina la decisió que dotaren mostra els nostres prohoms, no hi valen argúcies, ni dilacions, ni ostentacions de força fictícia, per a neutralitzar-ne l'efecte. L'energia de Catalunya és ja la dels pobles normals i plens; sense crits, ni planys, ni amenaces, actua amb una pressió suau però decisiva.

En els acords presos en la reunió, hi campen les dues notes que hem apuntat. D'una banda ressalta el to de serenitat que els dignifica. Contra les arbitriarietats dels uns, contra els insults dels altres, contra la desídia o la mala fe dels governants, Catalunya hi respon amb un perfecte governamentalisme, que si és fàcil i àdhuc agradable de comportar a primera hora, esdevé heroic quan implica una equanimitat col·lectiva de mesos i d'anys, a prova de contratemps i desil·lusions.»

---

⁷²⁴ Ibídem, p. 714-715. L'article fou publicat el 8 d'abril de 1913 a *La Veu de Catalunya*.

Ressaltava els acords als quals s'havia arribat, p. 714:

«D'una banda s'acordà promoure arreu de Catalunya un seguit d'actes i de manifestacions que exterioritzin la unanimitat amb què tots persistim a l'entorn d'aquell projecte que és avui dia el deler general i primari de la nostra terra. No perquè calgui convèncer més catalans, sinó per fer callar els escèptics o desaprensus que en aquestes altures encara ens aconsellen, de fora estant, que ens posem entre nosaltres d'acord sobre la Mancomunitat. D'altra banda, s'acordà que els nostres diputats i senadors, quan es judiqui oportú, vagin col·lectivament a Madrid a recordar per última vegada al Govern la voluntat de Catalunya i les promeses que li són fetes.»

Exposava quina seria l'actuació que seguirien les “minories parlamentàries catalanes”, “sense eixir-se del respecte més escrupolós de la legalitat”, si no es donaven les condicions que es necessitaven per a poder assolir els objectius plantejats des de Catalunya, p. 714-715:

«Si en un moment crític com el d'ara, la nostra representació en Corts no pot actuar i ha de contemplar passivament com s'escarneix Catalunya i, de fet o de paraula, se'ns trenquen les promeses donades, i es juga amb la nostra honorabilitat, [...], no cap més resposta digna que la de llençar les actes a la cara dels qui, dient-se demòcrates i parlamentaris, procuren tenir tancades indefinidament les Cambres on es manifesta l'opinió, per mantenir per més temps la seva precària existència en l'estufa d'uns organismes i d'unes festes enterament ficticis. Si continua per més temps l'interregne parlamentari, sense que raons de caràcter públic ho abonin, sense que respongui a altra cosa que a l'interès personal del cap de Govern, sobra la investidura de diputat.»

7.1.3.17 La crisi d'Europa ⁷²⁵

Prat en aquest article, que s'emmarcava en el context internacional previ a l'inici de la guerra europea, exposava la possibilitat que hi hagués un conflicte bèl·lic.

Iniciava l'article referint-se a les senyals d'un proper conflicte a Europa, p. 715:

«Altra vegada una esgarripança d'intranquil·litat està passant per sobre Europa. Les manifestacions paneslavistes de Sant Petersburg, l'augment dels efectius militars de França i d'Alemanya, subratllat pel discurs del canceller, són guspises de foc encès entre els grans pobles per la conflagració balcànica, que la diplomàcia europea s'esforça en localitzar i dominar. I tant les paraules del canceller alemany com la pressa de fer aprovar les seves reformes militars, són senyals que el perill creix, que

---

⁷²⁵ *Ibidem*, p. 715-717. L'article fou publicat el 11 d'abril de 1913 a *La Veu de Catalunya*.

la situació s'agrava, que ja alguns dels governs comencen a desconfiar de tenir prou força per assegurar la pau i es disposen per a la guerra.»

Explicava el significat que, en “l'equilibri europeu”, tenia la “derrota de Turquia i la liquidació dels seus dominis europeus” i l'aparició de “noves hegemònies” que, a la vegada, provocaven les reaccions de les nacions que havien gaudit fins llavors de “la direcció política d'Europa”, p. 715-716:

«Una gran potència, Àustria-Hongria, gran per la seva tradició de poder i gran per la seva força, privada de dominis colonials on expandir-se, enclosa entre altres dues grans potències, que havia posat tots els seus somnis d'expansió en l'Orient, havia aconsolat i entretingut la seva inacció forçada esperant el dia promès d'estendre el seu imperi Bòsnia avall, cap a la vella Sèrbia, cap a les valls d'Albània, banyades del Jònic i l'Adriàtic, cap a les planes de la Macedònia, on llua, allà d'allà, en el mar mateix de Grècia, ple de promeses pel pervindre, obert a totes les corrents de la circulació econòmica universal, el port de Salònica. I haver de renunciar-hi!

Una altra gran potència, Alemanya, sent com va disminuint el seu poder, no pas per propi recular, sinó per l'avenç formidable dels seus veïns i els seus rivals, per l'arribada del Japó i Amèrica del Nord al gran concert dels pobles europeus que imperialment regentava, pel sistema d'aliances pactades entre els Estats de França i d'Anglaterra, cansada ja del seu isolament.»

Ressaltava el significat que tenia la “destrucció de Turquia” per als interessos d'altres potències, p. 716:

«La destrucció de Turquia ha vingut a esvair brutalment els somnis daurats de l'expansió austríaca, a enxiquir i acordonar l'imperi germànic, donant a la raça eslava un avenç formidable a dins d'Europa. Anglaterra, França, Itàlia i Rússia formaven ja un cercle formidable de llatins i eslaus i anglosaxons, a l'entorn de la raça germànica. Restava només un portell obert encara, un portell per on davallar cap aqueixes terres i mars del Migdia, que ha estat l'obsessió secular de les gents germàniques, i aquest portell es tanca; hel.lens i eslaus hi aixequen, a redós de les serres alpines, els pilars d'una gran confederació balcànica, que s'estendrà de l'Adriàtic a l'Egeu.»

Plantejava la pregunta de si en aquella situació els “pobles forts, en plena creixença” es resignarien “sense lluitar”, p. 716:

«Aquí és el gravíssim perill del moment en què som. Podrà salvar-lo la diplomàcia dels altres pobles, dels que es troben bé amb el curs que les coses segueixen, o uns i altres

hauran de recórrer a la guerra, els uns per veure si logren tòrcer el curs dels aconteixements que ara els va en contra, els altres per oposar-s'hi?»

Constatava la divisió política que existia a Europa, p. 716-717:

«Europa està dividida en dos camps: a l'un hi ha tots els que guanyen en la liquidació dels aconteixements desenrotllats durant els darrers decennis, a l'altre hi ha els dos grans pobles que hi perden. Conferències, reunions d'ambaixadors, gestions col·lectives van entretenant la indecisió, la perplexitat sobre la resolució que en última instància hagi d'adoptar-se. Entretant es pesen només forces i interessos. Sota les comunicacions cerimonioses del més fred i rígid protocol, hi circula tota la força dels canons i els homes i els tresors de cada govern. No són pas les raons les que resolen: és la força que les acompanya. Si a l'entorn de la nova situació europea s'hi aglutinen forces tals que donin la impressió d'ésser irresistibles als Estats que s'hi oposen, que se senten lesionats i disminuïts, la pau subsistirà; com subsistirà si els pobles beneficiats se senten menys forts que els altres o no troben que els únics avantatges que una guerra europea podria arrabassar-los o assegurar-los compensin els sacrificis i el risc de pèrdues majors que l'acompanyaria. L'actual bloqueig de Montenegro, que constitueix un veritable atemptat, una violació del dret internacional, consentit pels Estats de la Triple intel·ligència per servir els interessos de l'Àustria, sembla assenyalar el predomini d'una altra de les dues últimes hipòtesis.»

Ressaltava la necessitat que hi havia de disposar d'un ideal europeu comú, p. 717:

«Respectables són els interessos que constitueixen l'únic factor que pesa en aqueix col·legi de grans Estats que supleix un poder, una autoritat internacional, un Govern d'Europa. Però com la força de cada Estat necessita per a mantenir-se i créixer, sobreposant-se als egoismes interiors, l'impuls fecundant d'un ideal, així també només la possessió d'un ideal podria dignificar i ordenar vers més enlairades solucions aquest regateig d'avui, aqueix lluitar dels egoismes nacionals.»

Assenyalaria la difícil situació que s'estava vivint a Europa:

«Mes, fins ara tots els grans Estats han concebut l'interès d'Europa com una simple juxtaposició dels seus interessos particulars, han demostrat que no tenien consciència de l'interès europeu veritable, de l'existència d'un ideal europeu, que respongués al fet viu d'una gran solidaritat europea. Així els hem vist des del primer moment contenir els pobles balcànics, oposant-se a la declaració de guerra, fer després la part de Turquia per allargar la seva vida, oprimir ara la justíssima aspiració de les

racas balcàniques a fer coincidir les fronteres dels seus Estats amb les de les seves llengües nacionals.»

Finalitzava l'article exposant la consideració de que no existia un ideal europeu, p. 717:

«No saben sentir-se Europa, no saben encara sentir l'altesa, la transcendència d'aquesta lluita mil·lenària entre l'Europa cristiana i l'Orient musulmà, la seva repercussió a tots els ordres de la civilització, del benestar, de la vida de la gran família dels pobles europeus. Perquè, si sentissin aquest ideal, no s'esforçarien en deturar les forces búlgares a la línia de Chataldja, sinó que les empenyerien istme avall cap a Bizanci.»

7.1.3.18 *Discurs en ser elegit president de la Diputació de Barcelona el 14 de maig de 1913*⁷²⁶

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat expliquen en una nota⁷²⁷ quina era la composició de la Diputació provincial de Barcelona que determinava el context en què s'emmarcava aquest discurs.

A la ressenya que *La Veu de Catalunya* féu, de l'acte celebrat a la Diputació provincial de Barcelona, es destacava que Prat, després de declarar constituïda la Diputació per aquell bienni, exposava l'obra que s'havia iniciat i el programa que es proposava realitzar i ressaltava que les obres en projecte es portarien "totes endavant i a un mateix temps sense pretericions ni preferències".

---

⁷²⁶ Ibídem, p. 718-719. *La Veu de Catalunya* publicà una ressenya del discurs el 15 de maig de 1913.

⁷²⁷ Ibídem, p. 718. Nota núm. 6:

«En les eleccions provincials del 12 de març de 1913 la Lliga obtingué la victòria de Barcelona aconseguint els tres llocs de majoria amb el 36,7 % dels vots, la UFNR només obtingué un lloc amb el 26,7 % dels sufragis i tant els radicals com la candidatura de dretes es quedaren sense cap escó, havent tingut el suport respectivament del 25,5 % i l'11 % dels vots emesos. La composició de la Diputació de Barcelona era la següent: 14 regionalistes, 5 liberals, 4 conservadors, 4 tradicionalistes, 4 radicals, 4 nacionalistes republicans i 2 reformistes.»

Es ressaltava que des de feia dos biennis s'estava treballant en el programa de les obres de modernització, "ja consagrades per l'estimació del nostre poble", i que es proposava continuar aquella obra, p. 718:

«Anem ara a continuar aquest programa i per a fer-ho tenim feina preparada. Desitgem desenrotllar-lo per complet, inspirant-nos sempre en l'amor a Catalunya, quin engrandiment i prosperitat són els nostres ideals.»

En referència a l'estat de la Hisenda provincial, es deixava entreveure que es trobava en una bona situació econòmica, p. 718:

«Ella té en l'actualitat un crèdit il·limitadíssim que s'ha posat de relleu, en totes les emissions realitzades, venint el diner amb les condicions de sempre a pesar que el diner europeu, en general, se retreu o emigra a l'Amèrica.»

Es remarcava que el sentiment de la unitat de Catalunya havia prevalgut en tots els actes de la corporació provincial, p. 718-719:

«[...] el sentiment de la unitat de Catalunya ha palpitat sempre en tots els actes del Cos Provincial, i com en el passat bienni aquest sentiment va traduir-se en les bases de la Mancomunitat, que, iniciades per la Diputació de Barcelona i aprovades més tard en assemblea magna pels delegats de les quatre Diputacions catalanes, mereixeren l'aprovació i adhesió dels municipis catalans i de les més prestigioses entitats de la nostra terra.

El sentit de govern que hem demostrat en el compliment de la nostra missió i les aspiracions que han informat la nostra obra han fet que obtinguéssim la confiança de Catalunya.»

El discurs finalitzava assenyalant que a la Diputació tots els diputats s'hi trobarien bé:

«L'obra que nosaltres realitzem no és cap obra extraordinària ni pot ser-ho donats els medis amb què comptem, però tampoc és cap obra estèril i podem tenir la seguretat que mereixerà l'aprovació de tots els patriotes i que les generacions vinents tindran per ella un bon record.»

7.1.3.19 *La crisi constitucional. Plantejament del problema*⁷²⁸

Aquest era el primer d'una sèrie de tres articles, publicats a *La Veu de Catalunya* els dies 21, 22 i 23 de maig de 1913, que Prat dedicà a tractar el tema de “la crisi constitucional”.

Iniciava l'article referint-se als moments de confusió en què els homes no s'adonaven dels canvis, es miraven “les coses noves amb els ulls plens de les velles” i es vivien “hores de desorientació col·lectiva, caracteritzades per les actituds més contradictòries”.

Ressaltava que s'estava en un d'aquells moments de confusió, p. 720:

«Ara hi som, en un d'aquests moments perillosíssims, que vénen a ser com les de crisis d'edat en l'evolució dels organismes, com les transicions en la vida de les idees, dels sistemes, de les institucions i dels pobles; hores exposades a totes les desorientacions individuals i col·lectives, perquè homes i grups parlen, com en la torra de Babel, llenguatges que no s'entenen, els uns obeint el sistema de sentiments i raciocinis i solucions de l'estat de coses que desapareix o ha desaparegut, els altres plens ja, quasi sempre inconscientment, de l'esperit i del sentir i de la impulsió de l'estat de coses nou, que va formant-se».

Es referia a la “fonda crisi constitucional espanyola” que s'estava vivint, p. 721:

«El problema plantejat en l'actual crisi de la vida política espanyola és un problema constitucional, un problema que afecta l'engranatge fonamental del sistema parlamentari, o sigui de la Corona, el Govern, les Corts, els partits governamentals i el cos electoral. L'essència del règim parlamentari està que els governs surtin directa o indirectament del Parlament i del Parlament depenguin i pel vot del Parlament caiguin i siguin substituïts. I, si l'opinió està canalitzada en dos grans partits, que el cos electoral senyali quin partit ha de tenir el poder, i el Parlament i el Rei quins homes d'aquest partit han d'exercir-lo.

El sistema parlamentari vigent a Espanya de la restauració ençà és el de dos grans partits tornants en el poder.»

Explicava quin hauria de ser el funcionament d'un sistema parlamentari, p. 721:

«Segons aquest sistema, allà on és, no una ficció política, sinó una realitat, els canvis de situació (no de govern, perquè dintre d'una mateixa situació o etapa de dominació d'un partit, poden succeir-se governs diversos) ve assenyalat pel cos electoral: són els electors, són els ciutadans els qui, donant en les eleccions generals majoria a un o altre dels dos grans partits, determinen si ha de seguir governant l'un o ha d'entrar a governar l'altre. El

---

⁷²⁸ *Ibidem*, p. 720-724. L'article fou publicat el 21 de maig de 1913 a *La Veu de Catalunya*.

Rei i el quefe del partit que ha tingut majoria en les eleccions trien llavors entre els homes del partit els qui han de constituir el govern i aquests segueixen en el poder mentre compten amb el vot del Parlament i la confiança de la Corona.»

I ho comparava amb el funcionament del sistema parlamentari a Espanya, p. 721:

«A Espanya no ha succeït mai així; a Espanya el règim parlamentari en la seva part més substancial, o sigui en l'engranatge dels nuclis governants amb el poble, amb els ciutadans, no ha existit mai. Perquè a Espanya falta lo que és essencial en tot règim parlamentari: faltan els ciutadans, falta el poble; perquè a Espanya políticament només hi ha súbdits. [...] Certament hi ha a Espanya l'aparatososa simulació de dos grans partits, amb tot el seu encadenament de quefes i juntes provincials i comitès locals; hi ha Corts, que són formades amb un seguit d'actes que tenen totes les modalitats externes d'unes veritables eleccions populars; hi ha un Govern que es forma dintre de la majoria parlamentària i sembla sostenir-se per la confiança d'aquesta majoria», deia que tot era aparent: «partits, Corts, eleccions, constitueixen una vasta mistificació del règim democràtic, són una ficció d'institucions constitucionals i parlamentàries.»

Ressaltava la difícil situació social i política que es produí l'any 1909, p. 722-723:

«Però res feia preveure una ruptura violenta del sistema establert, quan per l'octubre de 1909, aprofitant-se de la campanya internacional feta pels anarquistes i revolucionaris contra Espanya i contra el Rei i contra en Maura, amb motiu de l'execució d'en Ferrer, els liberals varen reclamar violentament el poder, amenaçant amb empassar-se la República si seguien governant els conservadors.

Així va quedar rompuda la cordialitat entre els dos partits tornants i els seus quefes. La implacable hostilitat declarada pel partit conservador a en Moret i la seva caiguda, va ser una temptativa per a restablir-la, per a reinstaurar l'engranatge dels dos partits; però va fracassar, i han anat passant aquests tres anys de dominació liberal enfondint encara més l'abisme entre els partits, que ha vingut a declarar definitiu, irreparable, en Maura i el partit conservador d'una banda, i la premsa liberal de l'altra.»

Exposava què significava el torn pacífic en el govern del país que es produïa entre els dos grans partits espanyols d'àmbit nacional, p. 723:

«El torn convingut dels partits és a terra. Més, ha caigut definitivament. Aquest torn suposa una cordialitat, una harmonia, una coincidència substancial d'orientació, procediments i composició dels dos partits que han desaparegut. En comptes d'acostar-

se, s'allunyen cada dia més l'un de l'altre. En comptes de cercar amistosament punts de contacte, bases de convergència, divergeixen, cauen en l'òrbita de radicalismes contraposats, graviten, ventats per l'odi, vers extrems irreductibles, inconciliables.»

Explicava com s'havia viscut a Catalunya l'actuació del Govern espanyol, p. 723:

«Catalunya ha tingut una part principalíssima en aquesta transformació. Per a deturar l'embranchida nacionalista de Catalunya, conservadors i liberals varen voler aixecar les classes proletàries contra el regionalisme i en Moret va enviar un agitador republicà, aqueix amic entrançable per a qui van obrir-se de bat a bat les portes de la cambra mortuòria del gran enemic de Catalunya, quan ja s'havien tancat per a tothom. Però l'agitació de l'opinió no va ser simulada sinó real. Per a combatre una opinió viva es necessitava una altra opinió viva també; per a barrar el pas a una multitud d'electors reals calien altres multituds d'electors veritables. Així, per l'acció directa de la Lliga i per la seva repercussió en el camp republicà, varen formar-se a Catalunya dos grans nuclis d'opinió, dos partits vius, com els dels altres països; i al topar aquesta força popular amb el mecanisme artificios de les oligarquies governantes, ha esdevingut la ruptura.»

Es referia a l'actuació que tenien els partits espanyols, p. 723:

«Els partits espanyols, nominal, ficticis, han sentit l'atracció d'aquestes forces d'opinió veritables, d'aquesta vida política intensa i renovada, i han tendit, conscient o inconscientment, a entroncar-s'hi, a oposar-s'hi, a cercar-hi enfortidors contactes. I com que la lluita entre aquestes forces catalanes era, no d'escenari, sinó lluita real, com l'incendi revolucionari abrandat a Catalunya s'ha escampat per altres llocs d'Espanya, el vell torneig dels partits governants s'ha tornat de mica en mica duel veritable i duel a mort en què se cerca la destrucció de l'adversari.»

Analitzava la situació a què s'havia arribat amb els successius Govern, p. 723:

«I com que no hi ha opinió que reguli els canvis de Govern, sobre el conflicte gravíssim que des del 1909 du pertorbada la política espanyola: l'un i l'altre partit s'entreguen al mateix procediment. Com que no poden apel·lar als electors, un i altre fan apel·lació a la Corona, i posen el Rei en la situació més grave, més plena de perills en què un Rei pugui trobar-se. Àrbitre suprem d'una lluita apassionada, perd l'escut de la irresponsabilitat constitucional, adquireix la responsabilitat d'un monarca absolut sense tenir la seva força; per la seva voluntat governen els uns, per la seva voluntat cauen i entren a governar els altres; i així passa a ser la Corona centre de totes les

discussions i les censures. I lo que a la primeria són peticions respectuoses, se converteixen en intimacions; i les intimacions degeneren en amenaces i les amenaces en motins i pronunciaments, com va passar a Espanya en el regnat d'Isabel II, com passa ara en el parlamentarisme, aparent també i també artificios, sense poble, sense ciutadans, de Turquia.»

Prat finalitzava l'article preguntant què es podia fer i què s'havia fet en aquella situació de crisi: “Davant d'aquesta fonda crisi del sistema constitucional espanyol, què es pot fer, què ha fet el Rei, què han fet els homes directors dels nuclis governants?”.

7.1.3.20 La crisi constitucional. Solució proposada per en Maura⁷²⁹

Prat, en aquest article, el segon de la sèrie que dedicà a la crisi constitucional, es referia a la responsabilitat que en aquella situació tenia el partit conservador

Iniciava l'article responent a la pregunta que formulà a l'article publicat el dia 21 de maig, “Quina actitud han tingut davant d'aquesta crisi els homes directors dels partits governants?”, p. 724:

«Dels liberals, en general, no cal parlar-ne. Principals culpables d'aquesta crisi constitucional, amb la mateixa inconsciència amb què varen provocar-la per apoderar-se del poder, agraven i enfondeixen i renoven la ruptura quan temen perdre'l. Mentre els conservadors callen i semblen resignats a fer de partit d'eterna oposició, mentre sembla el partit conservador reconciliat amb el paper de comanditari perpetu d'una gerència liberal, perpètua també, se guarden al partit conservador totes les externes atencions acostumades.»

Referint-se a la situació de crisi constitucional, assenyala que només un dels “prohoms” del partit conservador havia “demostrat tenir consciència de la situació”, p. 725:

«El quefe del partit conservador va ser el primer en adonar-se de la gravetat del problema constitucional plantejat principalment per la conducta dels liberals i el primer que va treballar per solucionar-lo. Un moment va semblar que entreveia la gran solució, l'única definitiva, la de convertir els partits actuals en partits d'opinió; un moment que va semblar que anava des de l'oposició a aglutinar, amb una activa campanya, a l'entorn seu i del seu partit, les simpaties, les esperances, la popularitat

---

⁷²⁹ Ibídem, p. 724-727. L'article fou publicat el 22 de maig de 1913 a *La Veu de Catalunya*.

que la seva gestió governamental, bruscament interrompuda, havia fet néixer en molts indrets d'Espanya.»

Ressaltava que Maura va plantejar, com a única “solució possible”, el “restabliment del torn convencional”, p. 725:

«Si no hi ha més solució que governar amb dos partits convencionals concordats que tinguin pactada per endavant la mútua i alternada successió, quan el fracàs de repetides temptatives per establir el pacte seguides d'una més fonda separació que demostra que hi ha impossibilitat absoluta que els partits actuals arribin a avenir-se, no resta més que una sortida: substituir-los, crear un partit liberal ben compenetrat amb el conservador, o un de conservador que es compenetri amb el liberal actual.»

Es referia a l'actuació que el Rei estava tenint en aquella situació de crisi: p. 725:

«I això, segons en Maura i segons el partit conservador, ho ha de fer el Rei. Qui té la presidència del Govern, amb el decret de dissolució se fa la majoria i se tria l'oposició; el Rei, mantenint o retirant la confiança, i donant o negant el decret de dissolució, és l'àrbitre suprem de la vida política espanyola. És el Rei, qui, segons aquell requeriment d'en Maura i del partit conservador, ha de treure del govern els liberals, ha de posar-hi els conservadors, donant-los el decret de dissolució i mantenint-los en el poder indefinidament, fins que torni a quedar soldat l'engranatge entre els dos partits i assegurat el torn pacífic.»

Analitzava la situació constitucional que es crearia amb l'aplicació d'aquesta fórmula, amb què Maura i el partit conservador no resolien ells el conflicte i exigien a la corona que el resolgués, p. 725-726:

«I, constitucionalment, la Corona no pot acceptar la tasca que el partit conservador li assenyala. Constitucionalment el Rei no pot treure del poder el partit que té majoria a les Corts, ha d'anar resolent totes les crisis a dins del mateix partit i amb els seus homes. És més. Constitucionalment el Rei no pot avui, ni en el cas de retirar-se voluntàriament els liberals, donar el poder al partit conservador, [...] Això és la guerra a les forces polítiques organitzades, és excloure-les del règim, és, per un període indefinit, el partit únic, i això té un nom, un nom que va sortir dels llavis del propi Maura per a calificar una situació semblant: la dictadura. Mentre el partit conservador no retiri la condicionalitat posada en la seva famosa nota, no pot cridar-lo el Rei, perquè cridar-lo seria subscriure la Corona aqueix programa d'anormalitat constitucional.»

Remarcava que s'havien de respectar els mecanismes del règim constitucional, p. 726:

«Se dirà que en l'artificialisme de la vida constitucional espanyola el ser o no ser constitucional un acte no té cap sentit de realitat. Però no s'ha d'oblidar que fins aquests convencionalismes, per artificiosos que siguin, constitueixen veritables i positives limitacions que si desapareguessin accentuarien extraordinàriament la base de despotisme oligàrquic de la vida política d'Espanya. En el sistema del torn pacífic, ja posats dins del convencionalisme imposat per la falta de cos electoral i d'opinió, se guarda respecte als principis fonamentals del règim parlamentari; car, a dins d'aquest sistema, la majoria actual, que és dipositària del poder, és la que l'entrega a l'altre partit per desistiment voluntari; i les eleccions subsegüents confirmen la seva previsió donant a l'altre partit la majoria.»

Justificava la seva disconformitat amb la solució que proposava Maura, atenent a la seva inconstitucionalitat i a l'argument de que traspassava la responsabilitat al Rei, p. 726-727:

«Però a més d'inconstitucional aquesta solució té, perquè pugui acceptar-la el Rei i pugui mantenir-la un partit monàrquic, un altre defecte capital: fereix de mort tots els prestigis de la monarquia. Car suposa un temps, un període, en què els canvis, no solament de govern, sinó de situació, els farà el Rei, i això és llençar la Corona, desguarnida de la irresponsabilitat constitucional, al bell mig de les lluites polítiques, és entregar-la indefensa a tots els atacs, a tots els ressentiments, a tots els odis, és dur-la a repetir la història del regnat d'Isabel II, amb la seva crisi final per inevitable conclusió.»

Prat finalitzava l'article referint-se a la responsabilitat que, en aquella situació de crisi constitucional, tenia el partit conservador, p. 727:

«En aquesta fondíssima crisi constitucional, en un sentit diferent de la del partit liberal, l'acció del partit conservador, doncs, ha estat també pertorbadora. Atenua la seva responsabilitat la revoltant injustícia de què van fer-lo objecte en Moret i el seu partit i l'opinió general d'Europa, però la seva actuació des del 1909 ha augmentat la pertorbació en comptes d'esvair-la.»

7.1.3.21 *La crisi constitucional. El Rei i la solució: El Parlament*⁷³⁰

En aquest article, últim de la sèrie que dedicava a la crisi constitucional, Prat exposava que la solució per a transformar “la vida política espanyola” es trobava en el Parlament.

Iniciava l'article exposant quina era la posició que estava tenint el monarca en relació amb la fórmula de solució a la crisi política que proposava Maura, p. 727:

«El Rei, en canvi, fins a L'hora present, ha demostrat tenir d'aquesta crisi una concepció claríssima, així com una clara percepció dels seus deures de rei constitucional. Ell ha vist la situació i els seus perills. Ell ha assenyalat amb els seus actes, expressió de la voluntat resolta i conscient, el camí de l'única solució possible, de l'única constitucional, de l'única que significaria un progrés, un avenç decisiu en la vida política espanyola: el camí del Parlament».

Ressaltava quina havia estat l'actuació del Rei en la crisi de l'any 1907, p. 727-728:

«Quan en 1909 els liberals, amb en Moret al davant, varen provocar la crisi actual encara oberta, el Rei, que es trobava sobtadament clavant de la situació més perillosa que havia passat la monarquia de la Restauració ençà, va mantenir en el govern de llavors, que comptava amb la majoria compacta i unida en el Parlament, la seva confiança; i per més que se li formulava l'amenaça de passar-se a la república tot un partit de la monarquia, per més que això tenia per conseqüència lo que en Maura llavors calificava de dictadura, per més que una situació de tan extremada violència implicava tota mena de perills per a la persona del Rei i per a la dinastia, el Rei va deixar al quefe del Govern i de la majoria parlamentària tota la llibertat de resolució; i quan va deixar el poder i va aconsellar la pujada dels liberals, sabia .que tenia sencera la confiança del Rei per a seguir en el govern.»

També exposava l'actuació que havia seguit el monarca en altres situacions, p. 728:

«La mateixa actitud d'absoluta correcció constitucional ha observat en les crisis sobrevingudes des de la constitució de les Corts actuals. Totes, una per una, han tingut l'única solució admissible a dins d'un règim parlamentari veritable. Si el d'Espanya no ho és, si és una ficció, a tots els toca la feina d'adobar-ho. La monarquia no és una ficció sinó una realitat, i el Rei l'ha adaptada al quadre de funcions i limitacions que li corresponen en el règim parlamentari, per més que la condició de tots els altres poders, especialment en la crisi d'ara, li permetés eixamplar el seu poder real molt per sobre de la competència pròpia dels reis amb constitució parlamentària.»

---

⁷³⁰ *Ibidem*, p. 727-731. L'article fou publicat el 23 de maig de 1913 a *La Veu de Catalunya*.

Essent conscient que “una transformació de tota la vida política espanyola” no es podia improvisar, proposava quina podria ser la solució de la crisi constitucional, p. 728:

«Posant-se cada organisme o cada factor de la nostra vida pública en aquest mateix punt de vista d'absoluta correcció constitucional, de submissió als principis i lleis del règim parlamentari veritable, és com s'arribaria a la solució natural.

L'única solució definitiva d'aquesta formidable crisi constitucional és entroncar les institucions existents de figura parlamentària amb ciutadans veritables que opinin i votin, és a dir, posar a disposició de la màquina parlamentària que la constitució estableix la força motriu de dos o més partits d'opinió que acoblin la majoria dels electors.»

Considerava que la solució a la crisi constitucional s'havia de buscar a “les Corts”, p. 729:

«Si no hi ha a Espanya cos electoral, ni partits d'opinió, hi ha, en canvi, bones o dolentes, unes Corts que tenen totes les apariències de les Corts ben constituïdes i l'efectivitat de quasi totes les funcions parlamentàries. A les Corts hi ha la representació de les corrents d'opinió existents; a les Corts hi ha la majoria que, segons els principis parlamentaris, té el dret de resoldre, de governar per medi dels seus homes. Se dirà que això és veritat respecte de Corts fetes amb eleccions veritables. Però així i tot, vicioses, falses, amb tants pecats d'origen com se vulgui, són les Corts l'únic organisme en què quasi tots els matisos d'opinió estan, poc o molt, representats.

Com el Rei fa de rei constitucional de la mateixa manera que si el règim parlamentari d'Espanya fos, no una ficció, sinó una realitat, així facin les Corts de Corts veritables i durin lo que les lleis constitucionals preveuen. Això sol constituiria un progrés considerable, d'immensa transcendència, molt superior als seus resultats concrets immediats en raó de les repercussions i irradiacions d'influència que a semblant transformació acompanyarien, entre elles, en primer terme, l'exclusió del règim dels dos partits ficticis i del torn convencional, i la introducció dels governs per concentració de grups parlamentaris.»

Analitzava com es podria realitzar la solució que proposava, p. 729:

«Aquesta sola substitució del parlamentarisme a base del règim de dos partits, pel parlamentarisme a base de govern de grups, resol naturalment la crisi constitucional plantejada i la resol dintre de les lleis del veritable constitucionalisme. Car en el primer s'ha de distingir entre els canvis de govern, que són funció del Rei i les Corts, i els canvis de situació, que han de decretar-los els electors; mentre en el segon aquesta

funció o intervenció del cos electoral desapareix; només hi ha canvis de govern a càrrec del Parlament. I a Espanya és possible aconseguir que les Corts facin els canvis de govern, perquè bones o dolentes hi ha unes Corts amb una representació de totes les opinions polítiques.»

Es referia a la difícil situació en què, ateses les mancances dels dos grans partits tornants, es trobaven les Corts, p. 727:

«Els dos partits tornants, ni tornen ni són partits. El partit liberal està desfet. El partit conservador, ferit de mort, s'aguanta dret encara pels prestigis de l'home eminent que el presideix, però ja ni aquella externa disciplina de què en un moment d'amargor va parlar en Maura té força per dissimular més temps la divisió intern.»

Segons Prat, s'havia d'establir el govern de grups” per a “resoldre tots els problemes plantejats per l'actual conflicte constitucional”, p. 727:

«Acabar definitivament amb aquesta ficció dels dos partits, que són ja només un nom; fer que apareguin els grups que de fet els integren, en ple Parlament, davant de l'opinió, tal com són, cada un amb son cabdill i amb son contingent de significació o d'orientació o d'ideal els que en tinguin, cada un amb la responsabilitat de la seva direcció i de la seva actuació, és l'obra més patriòtica que avui poden dur a terme els directores de totes les forces parlamentàries, governamentals o d'oposició, l'obra més patriòtica que poden avui acomplir els quefes més o menys reals d'aquest partit.»

7.1.3.22 *Ante el problema catalán. El proyecto de las Mancomunidades. Entrevista a Prat de la Riba*⁷³¹

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat expliquen en una nota⁷³² quina era la tendència política de l'*Heraldo de Madrid*, diari que publicà aquesta entrevista el 24 d'octubre de 1913 en el context de la crisi de govern que s'estava produint.

El report de l'entrevista s'iniciava explicant detalladament com havien localitzat a Prat de la Riba i com havia estat la trobada, p. 731-732:

---

⁷³¹ Ibídem, p. 731-734. L'entrevista, signada pel periodista J. Larios de Medrano, fou publicada el 24 d'octubre de 1913 al diari *Heraldo de Madrid*.

⁷³² Ibídem, p. 731. Nota núm. 8: “El periodista enviat per l'*Heraldo de Madrid* publica una entrevista a Pere Coromines a la mateixa plana. Era un diari, en general, hostil al catalanisme”.

«Guiados por un cariñoso compañero de la Prensa barcelonesa, nos dedicamos a la persecución del Sr. Prat de la Riba, que no estaba en la Diputación provincial ni en su casa, ni en aquellos lugares donde es hábito suyo pasar algún rato. Los trabajos de organización de la Asamblea de las mancomunidades le tienen embargada su actividad, y si algún tiempo puede dedicar al reposo, el artículo periodístico o las instrucciones electorales se lo roba.

Nuestro compañero se muestra descorazonado. No duda que al fin encontremos al Sr. Prat; lo que pone en tela de juicio es que consigamos de él una entrevista, y si la logramos, que el presidente de la Diputación provincial de Barcelona acepte a ser interrogado. Es el hombre más enemigo de la inteviu que he conocido -dice él-, y yo, descorazonado, quedo en silencio mientras él sigue en el uso de la palabra, pintándome el entusiasmo que hay para asistir a la Asamblea, la conjunción de todas las fuerzas para su mejor éxito, que es tanto más digno de hacer resaltar por cuanto los que juntos laboran en esta empresa no descuidan sus trabajos electorales, que les han de poner muy pronto en las urnas frente a frente.

-Esta conducta le probará a usted- añade mi compañero- que las mancomunidades cuentan con la opinión de toda Cataluña.

El coche se detiene a la puerta del local de la Lliga Regionalista. Subimos al primer piso.

-¿El señor Prat de la Riba?

- Está, pero se halla conferenciando con unos señores...

Pasamos nuestra tarjeta. Un minuto después nos encontramos en presencia del presidente de la Diputación provincial».

A continuació s'explicava com es va desenvolupar l'inici de l'entrevista, p. 732-733:

«Quedamos solos. En un sofá, yo; en un sillón, él: comienza la plática. Se excusa de decirnos nada.

-En realidad -dice-, he escrito tanto en estos días que no creo que pueda añadir nada de nuevo. Puedo darle periódicos...

Le atajó.

-No, no señor; yo no quiero saber lo que usted dijo a otros señores o escribió por su cuenta. Yo quiero...

Ahora fue el Sr. Prat quien me atajó.

-Muy bien. Pues hágame una especie de cuestionario, que yo contestaré mañana o pasado.

-¡Dios me libre!- interrumpo-. Un cuestionario; es decir, preguntas y respuestas; una cosa fría, sin alma, y, además, mañana o pasado... ¡Dios me libre! Ya que tuve la suerte de encontrarle y es usted tan bondadoso que me ofrece unos minutos de honorable compañía... ¡Hable usted, que yo le escucho!

-Pero ¿de qué quiere usted que le hable?, me dice el Sr. Prat.

-Pues de lo que usted quiera; del tiempo hermoso que hace, de la Asamblea de las mancomunidades, de política. Usted habla; yo escucho, y luego ¡que Dios ponga tiento en mis manos para no confundir las islas Británicas!...

Sonríe el Sr. Prat y comienza a hablar, muy despacio, como si le importara fijar bien lo que dice y no quisiera exponer más pensamientos que los que juzgue convenientes, acaso porque la materia es harto delicada y tiene delante un periodista.

El Sr. Prat de la Riba es hombre de estatura mediana, grueso, de aspecto muy simpático, de continente llano.

Tan cariñoso, que trae a nuestro recuerdo las frases que Cervantes dedicó a la hidalguía catalana; tan afable y sencillo, que si no fuera por sus ojos, cuya viveza velan los cristales de sus lentes, y su frente alta, creeríamos hallarnos en presencia de un admirable jefe de negociado o un comerciante con tienda abierta en la calle de Escudillers. Eso en cuanto atañe a la impresión del primer momento, pues en cuanto el Sr. Prat comienza a hablar se comprende la razón de su gran prestigio y la verdad de sus méritos como periodista de combate y escritor de primera fila.

Se expresa con blandura, con suavidad de jabón, que contrasta con la fuerza emotiva que da a sus palabras.»

Prat respongué extensament a la invitació que li féu el periodista madrileny de dir el que volgués, p. 733-734:

«El proyecto de las mancomunidades supone para los regionalistas una fórmula que nos permite vivir dentro de la legalidad, y lo aceptamos por temor de que su fracaso desengañe por completo a los que dudan de la eficacia de nuestra acción para ser atendidos por el Poder central, con lo cual se fomentaría el nacionalismo y éste tendría pretexto para acentuar sus estridencias.

Tengo fe en el éxito del proyecto; pero si me equivocara de fecha yo le aseguro que el proyecto ahora o luego será ley, aunque entonces puede que llegue tarde, porque el desaliento del fracaso y la ira que el mismo habría de producir, necesariamente daría lugar a la creación de una corriente de opinión radicalísima.

Todas las dificultades para la aprobación del proyecto que hemos encontrado estriban en un hombre: Montero Ríos.

Parece increíble, pero es verdad. Las aspiraciones de una región pueden subordinarse a los caprichos seniles de un político.

Se jubila por edad a los catedráticos, a los empleados, a otros mil que hicieron una labor provechosa. Al Sr. Montero no es posible jubilarlo.

Podría explicarse el caso, si dicho señor fuera uno de esos políticos cuyo nombre va unido a alguna obra grande. No es así, desgraciadamente, y encima se interpone entre el Parlamento y una región que aspira a una fórmula de paz, que tendría la virtud de atraer a los escépticos y calmar a los radicales.

La Solidaridad fue un movimiento político de gran importancia, pero alrededor del proyecto de las mancomunidades se agrupan más gentes porque es político, social y económico: es toda la vida de la región catalana.

Nosotros no pensamos que las mancomunidades es una obra definitiva; pero creemos que con esta reforma hay para muchos años, y con ella quedan satisfechas las aspiraciones de esta generación. Si la que viene detrás cree que el proyecto forma en sentido progresivo; pero ella será la que haga esta labor. Con las mancomunidades hay para muchos años. El cambio, la necesidad de su transformación la traerán las necesidades futuras.

Cuando el movimiento solidario tuvimos enfrente a los radicales de Lerroux.

Ahora se encuentran a nuestro lado. Cuando se puso a discusión el tema en la Diputación fue un lerrouxista el que, luego de aceptar el proyecto, dijo que le parecía insignificante si se comparaba con las aspiraciones federales de su partido.

Los propios monárquicos se expresaron de conformidad con el proyecto, y añadieron que en la obra progresiva que señale el tiempo, ellos no quedarían a la zaga.

Algunos conservadores se han abstenido, no porque el proyecto les disguste, sino por respeto al jefe, que fue el autor del fracasado con anterioridad, que se llamaba de Administración local. Es decir, que se trata de una abstención de pura cortesía.

A nadie puede extrañar el entusiasmo sentido en Cataluña por la reforma que defendemos. Ello obedece a un sentimiento arraigado en esta región, que se inició a partir del año 1833, cuando la reforma del territorio nacional creó las provincias; sentimientos puestos de manifiesto cuando Polavieja, que cristalizó con el deseo de la Diputación única; posteriormente, cuando el mensaje a la Reina Regente, y luego, ahora con la Solidaridad y las mancomunidades, por no citar mas hechos salientes.

Nos conocemos y sabemos que somos unos distintos a los demás del resto de España: por qué no hemos de mancomunarnos?

Con lo que pretendemos aspiramos a significar nuestra personalidad. ¿Hay con ello algún daño?»

7.1.3.23 *Vents de bogeria*⁷³³

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat expliquen en una nota⁷³⁴ el context en què s'emmarcava aquest article, que tractava de la crisi política que originà el canvi de Govern.

Prat iniciava l'article dient que un "vent de bogeria, d'antipatriotisme de deslleialtat al Rei, de burla al país" havia passat per la "Sala de Sessions del Senat", p. 735:

«En la sessió d'ahir, tots, absolutament tots els homes i partits de govern estigueren a la mateixa altura. Tots, absolutament tots incorregueren en el mateix crim de lesa pàtria.»

Explicava quina havia estat l'actuació de Romanones, cap del Govern, p. 735:

«El Govern i son quefe, el comte de Romanones, són culpables d'haver plantejat la qüestió de confiança en un moment i en una forma en què no tenien dret a fer-ho: en un moment en què el ser derrotat comprometia quelcom més que la vida del Govern, i en una forma en què feia quasi inevitable la seva derrota.

El partit conservador és culpable d'haver sortit de la neutralitat en què sempre, pertot arreu, se col·loquen els partits governamentals en les lluites interiors de l'altre partit de Govern i d'haver abandonat aquesta norma de conducta, en el moment i en el sentit que pot portar una major perturbació al país», i la del partit liberal: «Són culpables els dissidents liberals d'haver donat lloc a aquest conflicte, per mesquines rivalitats personals, que ni siquiera s'han sabut mig cobrir amb el ropatge de les idees.»

---

⁷³³ Ibídem, p. 734-735. L'article fou publicat el 26 d'octubre de 1913 a *La Veu de Catalunya*.

⁷³⁴ Ibídem, p. 734. Nota núm. 10:

«[...] Romanones suspengué les sessions de les Corts fins a l'octubre i, entretant, cristal·litzà l'escissió del Partit Liberal encapçalant la dissidència García Prieto, gendre de Montero Ríos, president del Senat. Prat de la Riba portà a terme una consulta als ajuntaments catalans sobre la Mancomunitat regional. El 23 d'octubre de 1913 va tenir lloc a Barcelona una gran manifestació pro Mancomunitat, d'unes dimensions i una disciplina com no s'havien vist des de la festa de l'homenatge el 1906. El 25 d'octubre Romanones presentà una moció de confiança al Senat i va perdre per 107 vots contra 102 de favorables. Els regionalistes s'abstingueren. Potser va ser un error tàctic. Alfons XIII nomenà un govern conservador, presidit per Eduardo Dato, prescindint de Maura. Els dos partits del règim restaven escindits. El 27 d'octubre Prat de la Riba comunicà a Dato el desengany de l'opinió catalana i demanà l'aprovació del Projecte de mancomunitats per decret, i així ho féu el Govern el 18 de desembre de 1913.»

Assenyalava la situació en què, en aquelles circumstàncies de crisi política, tornava a quedar la tramitació parlamentària del projecte de llei de Mancomunitats, p. 735:

«És ben possible que les Corts actuals, que tenien fet la meitat del camí per a l'aprovació de les Mancomunitats, siguin dissoltes, i si no és així, que les mantingui sense funcionar, un Govern que es formi per a sortir del pas i que sols a base de no fer res pugui viure», i què havia significat la sessió del Senat: «Fallida dels homes que haurien de tenir seny; fallida dels partits que tenen tota la responsabilitat de la direcció de la política espanyola; fallida i fallida completa del règim parlamentari. ¡Aquest és el balanç de la sessió del Senat espanyol, de la tarda d'ahir!»

Es referia la manifestació en suport a la creació de la Mancomunitat que es celebrà el 23 d'octubre a Barcelona, p. 735:

«A les 24 hores de l'esplendent demostració de seny, de patriotisme i d'ideal que va donar el poble de Catalunya, ha vingut aquest espectacle de bogeria, d'antipatriotisme i de baixes concupiscències que han donat els homes directors dels partits de govern de la política espanyola», i assenyalava que «La gravetat de la situació plantejada és immensa. Podrà encobrir-se unes setmanes amb una solució hipòcrita que vulga amagar als ulls del país tota la fondària de la llaga purulenta que ahir se va posar, descaradament, de manifest. Mes el mal hi és i farà son camí i el farà de pressa.»

Prat finalitzava l'article assenyalant què s'hauria de fer en aquella difícil situació política, p. 735:

«Els de dalt han perdut el seny! És l'hora que els de baix, sense perdre'l, centupliquem la nostra energia!
No és possible que es jugui més amb la vida d'Espanya i amb les il·lusions i les esperances de Catalunya!»

7.1.3.24 *Discurs a la Diputació provincial de Barcelona en memòria de Joaquim Sostres i Roy el 25 de novembre de 1913*⁷³⁵

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat expliquen en una nota⁷³⁶ la procedència d'aquest document i fan una breu descripció biogràfica de Joaquim Sostres.

---

⁷³⁵ *Ibidem*, p. 736-738.

⁷³⁶ *Ibidem*, p. 736:

Prat iniciava el seu discurs dedicant un sentit record a Sostres, p. 736:

«Me pertoca ara, al començament d'aquesta sessió, dedicar un record al nostre vicepresident, president que havia estat d'aquesta Corporació, company estimat de tots nosaltres, don Joaquim Sostres.»

Glossava la llarga relació que Sostres havia mantingut amb la Diputació, p. 736-737:

«Tenia a la Diputació un amor fendíssim, de tal manera que de tots els càrrecs que havia desempenyat, i n'hi ha a la llista alguns d'alta representació, el que ell preferia, el que ell estimava per sobre de tots era el de diputat provincial, el de membre de la Diputació de Barcelona. Per això havia refusat sempre tots els que l'obligaven a renunciar a la Diputació. Després de tres mesos d'exercir interinament el càrrec de governador civil de Barcelona, tan a satisfacció general l'havia desempenyat que el Govern va insistir amb vius apremis perquè se n'encarregués amb propietat, i en la lluita entre l'afecte que ell sentia per un dels governants que l'apremiava, i el seu amor a la Diputació, va triomfar la Diputació, negant-se a acceptar lo que li suposava el sacrifici de deixar de ser diputat provincial.

I quan anys després un altre govern va oferir-li l'alcaldia de Barcelona, no va avenir-se a acceptar fins a recollir la declaració que no es considerava incompatible aquest càrrec amb el de membre de la Diputació de Barcelona.»

Assenyalava la tasca que Sostres havia realitzat a la Diputació, p. 737:

«El seu nom restarà unit, a part d'altres coses, al conveni entre la Diputació i l'Estat per a la construcció de camins veïnals, a la instal·lació i obertura de l'Hospital Clínic, a la transformació i reformes de les Cases Provincials de Beneficència, per les quals sentia una predilecció vivíssima, a l'acció expansiva de la nostra Diputació organitzant les Assemblees generals de Diputacions espanyoles en les quals, presidís o no presidís, era el primer sempre per les simpaties, la deferència, l'afecte dels diputats provincials de tot Espanya.»

«APR, ANC, prest. V, C 6/8. Transcripció de manuscrit. Joaquim Sostres fou diputat provincial per Vilanova i la Geltrú i Sant Feliu de Llobregat de 1883 a 1898 i de 1903 a 1913, i cap de la fracció liberal dinàstica. President de la Diputació de Barcelona el 1905 amb el suport de regionalistes i carlistes a més del vot dels dinàstics, va perdre el càrrec amb la victòria de la Solidaritat Catalana, però el 1909 en fou elegit vicepresident amb els vots regionalistes i carlistes. Designat alcalde de Reial ordre de Barcelona el desembre de 1911, ocupà aquest lloc fins a l'abril de 1913. Era també senador de nomenament reial.»

Destacava el suport que Sostres donà al projecte de creació de Mancomunitats, p. 737:

«Havia cooperat amb gran devoció a la gestació de les Bases de Mancomunitat i els seus informes tan lleials amb el govern com amb Catalunya, varen contribuir, ben segur, a inclinar a en Canalejas a prendre el solemníssim compromís, que una mort traïdora va privar-li de complir, de fer una llei de mancomunitats provincials, en què l'agrupació de les Diputacions catalanes fos recollida.»

Ressaltava que Sostres, tot i la seva adscripció política liberal dinàstica, havia col·laborat en la consecució de les reformes que es demanaven des de Catalunya, p. 737:

«Sense ser catalanista, tenia un gran sentit català, que s'havia marcat en els moments més assenyalats de la seva actuació. Era president de la Diputació quan els successos del 25 de novembre i el seu testimoni donat en públic com a president d'aquesta casa va ser el cop de gràcia del govern del G. Fuentes. Quan l'Assemblea de Diputacions a Barcelona va contribuir que l'acord resum dels debats fos la proclamació de l'autonomia administrativa com a aspiració de totes les Diputacions.»

7.1.3.25 Comunicació del plebiscit dels Ajuntaments de Catalunya al president del Consell de ministres, Eduardo Dato⁷³⁷

Els compiladors de l'*Obra Completa* de Prat reporten en una nota⁷³⁸ la procedència i el context en què s'emmarcava aquest document, en què deixava constància que la demanda de l'aprovació de la Llei de Mancomunitats era majoritària a tot Catalunya.

Prat iniciava la comunicació referint-se a la raó que l'havia motivat, p. 738-739:

«*Excmo. Sr. : En uno de los momentos culminantes de la discusión del proyecto de ley de mancomunidades provinciales en el Senado de las últimas Cortes, pretendióse presentar la aspiración a integrar en nuestra vida pública esta Institución, como*

---

⁷³⁷ Ibídem, p. 738-740.

⁷³⁸ Ibídem, p. 738. Nota núm. 12:

«APR, ANC, prest. V, C 5/11. Va ser enviat després que el Govern conservador d'Eduardo Dato hagués concedit el decret de 18 de desembre de 1913 que permetia constituir mancomunitats provincials amb les úniques competències i recursos fiscals de les diputacions mancomunades. Qualsevol traspàs de serveis i de tributs havia de ser objecte d'una llei del Parlament, que calia preveure tan difícil d'aconseguir o més que la mateixa Llei de mancomunitats.»

deseo localizado en un pequeño núcleo de elementos políticos de la metrópoli catalana. [...]

Mas la insistencia con que se acogía dicha acusación, a pesar de tan elocuentes manifestaciones de la opinión pública, nos sugirió la necesidad de exteriorizar de un modo solemne y definitivo el unánime sentir de Cataluña en pro de la Mancomunidad, reuniendo la expresión auténtica de la voluntad de sus corporaciones municipales por medio de certificaciones de sus acuerdos y haciendo patente la unanimidad de las Diputaciones juntando a éstas en Asamblea en presencia de los Senadores y Diputados a Cortes por Cataluña.»

Assenyalava que en diferents ocasions ja s'havien exposat públicament els diferents suports que tenia la demanda de creació de Mancomunitats, p. 738:

«Ciertamente, quitaban a esta afirmación toda apariencia de fundamento hechos tan sabidos como el voto unánime de la segunda Asamblea de Diputaciones españolas reunida en Sevilla; como el voto unánime de las cuatro Diputaciones de Cataluña en 1911 acordando formular las Bases de su Mancomunidad; como la solidarización con estas Bases de la casi totalidad de representantes en Cortes por Cataluña, así como de gran número de municipios catalanes, exteriorizada, a parte de otros momentos, en el de presentarlas al Gobierno en la persona del Presidente del Consejo, Sr. Canalejas, los comisionados de nuestras Diputaciones.»

Destacava les manifestacions de suport que s'havien celebrat a Barcelona, p. 738:

«Indeleble será para todos los que a ella asistimos el recuerdo de esa grandiosa Asamblea celebrada en el Palacio de la Generalidad el 24 de octubre último, y cuya unanimidad fue subrayada por la imponente manifestación de ciudadanos de todas las clases sociales que con el Ayuntamiento de Barcelona a la cabeza desfilaron por la plaza de Sant Jaume.

Pues bien, Excmo. Sr., tenemos la convicción profunda de que el plebiscito de Ayuntamientos, cuyo resultado tenemos el honor de presentar al Gobierno de su Presidencia, iguala en significación y grandiosidad, la significación y grandiosidad de dicha Asamblea.»

Es referia al suport majoritari que havien donat els municipis catalans a la creació de la Mancomunitat, p. 739:

«De los 1.073 municipios existentes en Cataluña han tomado parte en el plebiscito municipal 1.017, habiéndose abstenido de manifestar criterio solamente 54

Ayuntamientos, residuo de abstención insignificante muy inferior al que normalmente se produce en toda suerte de votaciones populares libres.

[...]

Examinado este plebiscito por provincias da los resultados siguientes:

Barcelona: consta de 316 municipios. Adhesiones 306, acuerdos en contra ninguno. Abstenciones 10.

Gerona: consta de 247 municipios. Adhesiones 235, acuerdos en contra 1. Abstenciones 16.

Lérida: consta de 325 municipios. Adhesiones 309, acuerdos en contra ninguno. Abstenciones 16.

Tarragona: consta de 185 municipios. Adhesiones 167, acuerdos en contra 1. Abstenciones 18.»

Ressaltava la importància del nombre de població que representaven els Ajuntaments que havien respost la consulta, p. 739:

«Es asimismo muy significativa, y por ello entendemos de nuestro deber dejarla aquí consignada, la cifra de población por estos ayuntamientos representada. Los 1.017 municipios que expresan su voluntad en favor de la Mancomunidad representan 1.926.480 habitantes, o sea el 95,70 por ciento de la población total de Cataluña, representando únicamente los municipios abstenidos y contrarios 38.797 habitantes de la provincia de Barcelona, 9.797 de la de Gerona, 14.805 de la de Lérida y 23.113 de la de Tarragona, esto es, el 4,30 por ciento de la población de las cuatro provincias catalanas.»

Manifestava la seva satisfacció per poder presentar al Govern els resultats obtinguts en la consulta als Ajuntaments catalans, p. 740:

«Orgullosos estamos de poder presentar al Gobierno estos resultados, pues difícilmente, en torno de una reforma legislativa concreta, nunca y en ningún país, se habrá llegado a un grado de unanimidad comparable al estado de unanimidad creado en Cataluña en torno de la Mancomunidad que las Diputaciones que tenemos el honor de presidir han patrocinado y que el actual Gobierno en su R. D. de 18 de diciembre último ha recogido y consagrado.»

Destacava el moment en què es trobava a Catalunya el procés de creació i constitució de la Mancomunitat, p. 740:

«Acogiéndose a este decreto y respondiendo al impulso de esta corriente formidable de la opinión pública catalana, han pactado ya su mancomunidad las Diputaciones que representamos, han formulado y votado en junta general su Estatuto fundamental y lo han ratificado luego reunidas separadamente, faltando ya tan sólo la superior aprobación del Gobierno.»

Prat finalitzava la comunicació exposant quina era l'aspiració de les Diputacions catalanes, p. 740:

«Pero la aspiración de las Diputaciones, así como de los municipios de Cataluña va más allá de las mancomunidades para fines de la vigente ley provincial: se desea unánimemente ensanchar los límites de la vida provincial por medio de las delegaciones que en el proyecto de Administración local de 1907, así como en el proyecto de ley de Mancomunidades de 1912, votados ya por el Congreso de Diputados, se autorizaba al Gobierno para otorgar a las Mancomunidades.

Tal es el sentido del plebiscito de Ayuntamientos, cuyo resultado tenemos el honor de presentar.»

7.2 L'any 1914:

L'any 1914, en l'àmbit de la política espanyola, les forces polítiques republicanes decidiren presentar candidatures conjuntes a les eleccions generals que es convocaren per al 8 de març. A Catalunya, en què el resultat de les eleccions fou favorable a la Lliga Regionalista, que tornà a obtenir la majoria que no havia revalidat a les eleccions des del 1901, la candidatura conjunta republicana obtingué menys vots que quan els partits republicans s'havien presentat per separat a les eleccions de 1910.

En l'àmbit de la política catalana, a part del triomf de la Lliga Regionalista a les eleccions generals, el fet més destacat que es produí fou la constitució de la Mancomunitat de Catalunya.

Prat, que en ser elegit president de la nova institució compaginà fins a la seva mort la presidència de la Diputació i de la Mancomunitat, l'any 1914 continuà la tasca de redreçament cultural que havia iniciat des de la corporació provincial: s'inaugurà oficialment la Biblioteca de Catalunya, es creà l'Escola de Funcionaris d'Administració Local, l'Escola Superior de Bells Oficis, l'Estació Meteorològica de Barcelona i l'Institut d'Educació General⁷³⁹.

---

⁷³⁹ L'Institut d'Educació General, tot i estar creat, no començà a funcionar fins l'any 1918.

7.2.1 El procés que es seguí per a constituir la Mancomunitat de Catalunya

La constitució definitiva de la Mancomunitat, després que el 19 de desembre de 1913 es promulgés el Reial Decret pel qual s'autoritzava la Mancomunitat de Diputacions provincials, es produí en un procés molt ràpid que només durà tres mesos:

- S'inicià amb la redacció del projecte d'Estatut pel qual s'havia de regir la futura Mancomunitat. Prat tingué una participació rellevant en la redacció de l'articulat del projecte d'Estatut.
- El 9 de gener de 1914, les quatre Diputacions catalanes aprovaven en Assemblea el text del projecte d'Estatut. Immediatament, el governador civil de Barcelona remeté al ministre de la Governació el text aprovat per les quatre corporacions catalanes.
- El Govern aprovà el projecte d'Estatut que havia de regir la Mancomunitat catalana composta per les províncies de Barcelona, Girona, Lleida i Tarragona.
- Amb la publicació del Reial Decret en què s'aprovava l'Estatut ja es podia procedir a la constitució oficial de la Mancomunitat catalana.

7.2.2 L'aprovació del projecte d'Estatut de la Mancomunitat catalana

El 9 de gener de 1914, es reunien, com es requeria en el Reial Decret de 18 de desembre de 1913, les quatre Diputacions catalanes en Assemblea per a aprovar⁷⁴⁰ el text del projecte d'Estatut pel qual s'hauria de regir la Mancomunitat catalana

La Veu de Catalunya publicava el 9 de gener una extensa ressenya en què s'exposava el procés seguit en la preparació del projecte d'Estatut i la discussió de que havia estat objecte l'articulat i s'inclouïa el text, en català, del projecte que aprovaren els diputats provincials catalans.

El 27 de març de 1914, es publicava a la *Gazeta de Madrid*⁷⁴¹ la notícia de que el governador civil de Barcelona havia remès al Govern el text de l'Estatut per a la

---

⁷⁴⁰ En el tràmit preceptiu de la votació d'aprovació prèvia, que feren els parlamentaris catalans del text de l'Estatut per a la Mancomunitat catalana, hi participaren 83 dels 96 diputats provincials que componien las quatre Diputacions provincials catalanes.

⁷⁴¹ *Gazeta de Madrid*, núm. 86, 26 de març de 1914, p. 750. Conforme a lo preceptuat en el Reial Decret de 18 de desembre de 1913, es feia constar que el text requeria de l'aprovació del Govern.

Mancomunitat catalana⁷⁴². A l'exposició que acompanyava el projecte de Decret es feia constar que examinades “*minuciosa y detenidamente sus diversas cláusulas*” es podia afirmar que aquestes no contradieien “*directa ni indirectamente la legalidad constitucional y administrativa del reino*”. En el mateix número de la *Gazeta de Madrid* es publicava el Reial Decret⁷⁴³ pel qual s'aprovava l'Estatut amb què s'havia de regir la Mancomunitat catalana

L'articulat del Reial Decret constava de 3 articles:

«*A propuesta del Ministro de la Gobernación y de acuerdo con Mi Consejo de Ministros,*

Vengo en decretar lo siguiente:

Artículo 1.º En cumplimiento de lo dispuesto en el Real decreto de 18 de Diciembre de 1913, autorizando á las Diputaciones á mancomunarse para fines exclusivamente provinciales, se aprueba el adjunto Estatuto, por el que se ha de regir la Mancomunidad catalana, compuesta de las provincias de Barcelona, Gerona, Lérida y Tarragona.

Art. 2.º Cualquier acuerdo adoptado por la Mancomunidad que implique modificación del estatuto adjunto, que se aprueba, además de ser ratificado por las Diputaciones, será sometido al Gobierno á los efectos procedentes de su aprobación.

Art. 3.º Por el Ministerio de la Gobernación se dictarán las disposiciones que fueren necesarias para la ejecución de este decreto.»

Del text de l'Estatut aprovat, que constava de 5 articles i 1 Disposició addicional, destaquem els articles 1.º i 2ª i la Disposició addicional:

- A l'art. 1.º es declarava la constitució de la Mancomunitat catalana:

«*Artículo 1.º Las provincias de Barcelona, Gerona, Lérida y Tarragona, acogándose al Real decreto de 18 de Diciembre de 1913, se unen indefinidamente para constituir la Mancomunidad catalana, que se regirá por las disposiciones del presente Estatuto y los acuerdos que tomen la Asamblea y el Consejo dentro del círculo de sus atribuciones.»*

- A l'art. 2.º s'exposaven els àmbits de competència de la Mancomunitat catalana:

---

⁷⁴² Les quatre Diputacions catalanes havien ratificat l'aprovació de l'Estatut: el dia 13, les de Barcelona i Tarragona, el dia 14, la de Girona, i el dia 15, la de Lleida.

⁷⁴³ *Gazeta de Madrid*, núm. 86, 26 de març de 1914, p. 750-751.

«Art. 2.º Serán de competencia de la mancomunidad todos los servicios y todas las funciones que la legislación provincial vigente permite establecer y ejercitar á las Diputaciones provinciales, y que las Diputaciones mancomunadas no hayan establecido ó utilizado hasta el presente.

Asimismo serán de competencia de la mancomunidad y son, por tanto, traspasados á la misma, los siguientes servicios de las Diputaciones mancomunadas:

1.º Construcción de carreteras de los actuales planes provinciales, y de los caminos vecinales de los diferentes planes provinciales que vayan á integrar el plan que formule la Mancomunidad por acuerdo de la misma.

2.º Conservación de carreteras provinciales construidas y que en lo sucesivo se construyan. La Mancomunidad se irá encargando de su conservación á medida que se extingan los contratos que rijan al constituirse la Mancomunidad, á partir de la fecha en que los organismos correspondientes de la mancomunidad señalen.

3.º Conservación de los caminos vecinales construidos ó que en lo sucesivo construyan las Diputaciones y cuya conservación corra á cargo de las mismas.

4.º Hospitalización de los dementes pobres, respetando los contratos existentes é indemnizando los intereses creados en el caso en que los lesionase una nueva organización de este servicio.

5.º También corresponderán á la mancomunidad los derechos y ventajas que la legislación, actualmente y en lo sucesivo, atribuyan á la concesión, construcción y explotación de ferrocarriles.

6.º Los servicios que con posterioridad á la constitución de la mancomunidad acuerden traspasar á ésta una ó más Diputaciones y sean aceptadas por la Junta general de la misma. Estos acuerdos de la Junta, como todos los que impliquen modificación del presente Estatuto, han de ser ratificados por las Diputaciones.»

- A la Disposició transitòria es preveia que les Diputacions constituïrien un fons econòmic per a atendre a les despeses immediates que requeria la creació del nou organisme:

«Disposición transitoria

A fin de que al constituirse la Mancomunidad disponga ya de una cantidad para atender á los primeros gastos de su funcionamiento a base de la cual pueda formar su primer presupuesto, las Diputaciones mancomunadas votarán dentro de los quince días siguientes á la aprobación de éste Estatuto, un donativo proporcionado á los medios de que cada Diputación disponga.»

7.2.3 El discurs que pronuncià Prat de la Riba en l'acte de pressa de possessió del càrrec de president del nou organisme

El 6 d'abril de 1914 es procedia a la votació dels noms dels diputats provincials que havien d'ocupar els diferents càrrecs del nou organisme. Al final de l'acte, Prat de la Riba, que fou elegit president de la Mancomunitat, pronuncià el discurs de pressa de possessió del càrrec i declarà formalment constituïda la Mancomunitat de Catalunya:

«I posant, dins la fredor obligada de la fórmula reglamentària tota la vibració, tots els anhels i esperances del nostre sentiment de pàtria, declaro constituïda la Mancomunitat de Catalunya.»

El discurs de Prat, pel seu contingut programàtic d'acció de govern, tingué una gran transcendència en l'opinió pública.

7.2.4 L'obra de Prat

En aquest apartat presentem el conjunt de l'obra de Prat corresponent a l'any 1914, que està formada per 13 documents: 2 articles que publicà a *La Veu de Catalunya*, 3 discursos, 2 missatges, 2 manifestos, 1 projecte de discurs, 1 entrevista que publicà *La Actualidad*, el projecte d'Estatut i el projecte d'Acord de l'Institut d'Educació General.

7.2.4.1 Discurs a l'Assemblea de les Diputacions per a constituir la Mancomunitat de Catalunya el 9 de gener de 1914⁷⁴⁴

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat expliquen en una nota⁷⁴⁵ la procedència del document i el context en què es va pronunciar el discurs.

---

⁷⁴⁴ Ibídem, p. 743-745.

⁷⁴⁵ Ibídem, p.743. Nota núm. 1:

«*La Veu de Catalunya* el 9 de gener de 1914, on es dona la versió catalana del discurs inaugural de Prat de la Riba, indica que en realitat el va pronunciar en castellà per deferència al governador civil, que acabava de reconèixer el dret dels diputats provincials a expressar-se en llengua catalana i havia lamentat no parlar-la. Efectivament en castellà es la copia mecanografiada del discurs a l'arxiu Prat de la Riba. Va ser un dels pocs discursos pronunciats per ell en castellà.»

Prat iniciava el discurs expressant el seu agraïment per l'encàrrec rebut dels presidents de les demés Diputacions catalanes i per les paraules que acabava de pronunciar el governador civil, p. 743:

«Es para mí un honor muy grande el encargo que me hacen mis estimados compañeros, los otros presidentes de las diputaciones aquí reunidas, de llevar su representación y con ella la voz de la Asamblea, para contestar las frases elocuentes, llenas de afecto para nuestra obra y para nuestra tierra, que acaba de dirigirnos el Sr. Gobernador civil y asimismo, por haber recogido el Gobierno en el decreto leído poco ha, esta arraigada aspiración nuestra y de nuestro pueblo.»

A continuació ressaltava la importància que suposaria per a Catalunya la creació de la futura Mancomunitat, p. 743:

«Este decreto, aun dentro de sus exiguas proporciones, tiene para nosotros una gran importancia en cuanto nos permite crear un instrumento que puede ser impulsor de nuestra cultura y de nuestra riqueza, un organismo que puede ayudarnos a satisfacer las vivas ansias de progreso material y espiritual que todos sentimos. Y tiene todavía para nosotros otro valor, y valor altísimo, el de permitirnos traducir en una organización jurídica el sentimiento hondísimo de la unidad espiritual de Cataluña.»

Posava de manifest que la possibilitat de constituir Mancomunitats constituïa un instrument decisiu per a enfortir l'Estat, p. 743-744:

«Yo tengo la convicción firmísima de que estos esfuerzos nuestros en favor de la mancomunidad, y la noble resolución del Gobierno al recojerlos y publicar dicho Real decreto, han hecho más por la unidad espiritual del Estado, que cuatro siglos de leyes y regímenes centralizadores.»

Assenyalava les diferències que es donaven entre les regions que formaven l'Estat espanyol, p. 744:

«Hay en España, como en todos los estados modernos, una serie de elementos, de carácter moral, unos, de importancia económica, otros, que son comunes a todos los ciudadanos, sean de donde sean, hayan nacido donde hayan nacido. Pero luego hay otros elementos respecto de los cuales, esa igualdad de goce, esa comunidad de participación, puede faltar y falta por completo en todos los Estados unitarios cuando a la estructura unitaria del Estado no corresponde una estructura unitaria también del pueblo.»

Entonces hay dos clases de ciudadanos, unos que encuentran en el Estado a parte de los elementos comunes a que me refiero, su lengua, sus instituciones tradicionales unidas a los recuerdos más gloriosos de su historia, sus hombres más eminentes, y otros ciudadanos, que en el Estado no encuentran ni su lengua, ni sus grandes instituciones, ni siquiera sus hombres.»

Destacava la importància que tindria l'aplicació del Reial Decret que autoritzava la creació de Mancomunitats, p. 744:

«Un Estado no alcanza ni puede alcanzar la plenitud de fuerza, de vigor, de normalidad, hasta que logra incorporar no por cierta adherencia física o material, sino por plena y absoluta comunicación de vida y de afectos a todos los ciudadanos y éste es uno de los valores trascendentales del Real Decreto sobre Mancomunidades provinciales: señalar una orientación, dar un paso en este camino. Desde ahora, nosotros, los hombres de esta parte del Estado que se llama Cataluña, tenemos en el Estado algo que antes no teníamos, algo que es nuestro, algo que se lleva nuestros amores y nuestra más viva esperanza.»

De un modo especialísimo podemos decirlo nosotros, los que constituimos las Diputaciones catalanas, porque esta institución ha sido constante preocupación nuestra y por el esfuerzo de todos los que estamos aquí y el de todo un pueblo que, fuera de este recinto nos ha secundado con sus Diputados y Senadores al frente, esta institución ha triunfado.»

Prat finalitzava el discurs fent una crida a la lleial col·laboració de l'Estat en l'èxit del futur organisme que es volia constituir a Catalunya, p. 745:

«Es por esto que sentimos tan fuertemente la importancia del momento actual, del gusto de reunirnos en Asamblea, las Diputaciones para formular nuestro Estatuto, para organizar nuestra Mancomunidad.

Para nosotros tiene este momento el encanto de un nacimiento vivamente deseado. Todo cuanto nosotros podíamos hacer para asegurar el éxito de la Institución que surge ahora de nuestros esfuerzos, estamos dispuestos a hacerlo. Pero no hemos de engañarnos, lo que nosotros podemos hacer es insuficiente; a lo que hagamos nosotros, ha de unirse lo que corresponde hacer al Gobierno. Es deseo unánime de la Asamblea y, con la expresión de este deseo termino, que el Estado preste franca y abierta cooperación a esta obra que puede ser la primera piedra de la renovación de la administración de España, con la otorgación de amplias delegaciones de los

servicios que hoy sin ventaja alguna para el Estado, ni para las Regiones, congestionan la Administración central.»

7.2.4.2 Projecte d'Estatut⁷⁴⁶

Els compiladors de l'*Obra completa* expliquen en una nota⁷⁴⁷ la participació que Prat va tenir en la redacció del *projecte d'Estatut* i quines eren les característiques que permeteren arribar a un consens entre la major part de les forces polítiques catalanes.

En el projecte s'exposava quin era l'objectiu de la celebració de l'Assemblea que es reunia a Barcelona, p. 745-746:

«Els sotascrits, representants de les Diputacions de Barcelona, Girona, Lleida i Tarragona, reunits amb arreglo a lo disposat en el R. D. de 18 de desembre de 1913, per a formular el projecte d'Estatut de la Mancomunitat Catalana, acordada en principi per les

---

⁷⁴⁶ *Ibídem*, p. 745-751. El text del *Projecte d'Estatut* fou publicat el 9 de gener de 1914 a *La Veu de Catalunya*.

⁷⁴⁷ *Ibídem*, p. 745. Nota núm. 2:

«Prat de la Riba va ser l'autor del Projecte d'Estatut de la Mancomunitat, del qual es conserven diversos esborranys al seu arxiu. Els delegats de les quatre diputacions, entre els quals els regionalistes estaven en minoria, i els altres tres presidents, dels quals només un era del seu mateix partit - el president de la de Girona -, acceptaren el projecte de Prat, que fou aprovat per l'Assemblea catalana el 9 de gener de 1914 i pel Govern el 26 de març de 1914. L'Estatut reflecteix que la Mancomunitat era filla del pacte entre tots els partits - excepte els lerrouxistes, que s'havien automarginat - i de les quatre diputacions. Per això s'hi garantia la presència en el Consell Permanent de representants de totes i cada una de les quatre diputacions, així com del major nombre de partits, per mitjà del sistema d'elecció directa per la totalitat dels diputats provincials en un sistema majoritari a llista amb reserva de llocs per a les minories. Era un sistema semblant a l'utilitzat en les eleccions als districtes provincials dels mateixos diputats. Així, doncs, el fet que cap partit no hi tingués majoria absoluta i la naturalesa federal de la Mancomunitat amb possibilitat teòrica de separació d'una diputació van fer que la col·laboració pluripartidista prevalgués sobre la coherència monocolor en el Consell Executiu, que era comissió permanent de l'Assemblea entre les seves dues úniques reunions ordinàries anuals i alhora Consell Executiu de govern. El reduït camp de competències i de recursos permetia aquesta forma integradora, pròpia d'un poder preautonòmic, sense perjudici del predomini de la Lliga Regionalista, que no va deixar d'anar creixent en nombre de diputats i de consellers en els anys següents.»

Diputacions presentades, en les seves reunions de 20 de desembre, 22 i 23 del mateix mes respectivament, hem estudiat el caràcter dels acords que devíem proposar i els problemes d'organització que planteja dit Estatut i amb plena i clara consciència de la nostra responsabilitat davant de nostres representats, així com davant dels ciutadans de temps veniders, proposem a l'Assemblea les bases més abaix continuades.»

Es ressaltava l'abast de l'organització administrativa que es podria assolir, p. 746:

«Dintre de la modesta esfera administrativa provincial que el R. D. indicat assenyala a les Mancomunitats, l'Estatut a formular ve a ser la llei fonamental equivalent a lo que en els organismes de vida política autònoma, com els estatuts de les monarquies o de les repúbliques federals és la Constitució, amb la circumstància digna de ser notada i aplaudida en virtut de l'esmentat R. D., dintre de les limitacions que es fixa, la Mancomunitat queda en llibertat de donar-se la Constitució administrativa que vulgui, la que correspongui millor a les seves tradicions, a les seves necessitats i als ideals de nostre poble.»

S'exposava la voluntat de les províncies de Barcelona, Girona, Lleida i Tarragona “d'unir-se indefinidament” per a constituir la Mancomunitat catalana i delegar-li funcions, p. 746:

«Proposem la màxima competència que el reial decret autoritza, això és, tota la que la legislació provincial vigent assenyala a les Diputacions. Tots els serveis que les Diputacions puguin establir, totes les funcions que les Diputacions puguin realitzar, volem que pugui establir-les i realitzar-les la nostra Mancomunitat. Les Diputacions es reserven serveis, naturalment, però traspassen a la Mancomunitat alguns dels que tenen establerts, com els serveis de construcció de carreteres, el de conservació de camins i carreteres i el d'hospitalització de dementes. I conseqüents amb el criteri de flexibilitat que més amunt indiquem, deixem el camí obert per a incorporar a la Mancomunitat altres serveis dels que avui entenen les Diputacions que han de reservar-se per si el dia de demà les Diputacions venideres entenguessin que n'han d'incorporar algun o alguns a la Mancomunitat.»

Tot i reconèixer que eren il·lusòries algunes de les funcions previstes en el Reial Decret de Mancomunitats, es manifestava que si s'autoritzessin més funcions també se'n farien càrrec.

Respecte a la composició dels òrgans de govern del futur organisme, s'optava per incorporar la “representació de les minories”, p. 747:

«[...] proposem, per a la formació de l'òrgan de govern de la Mancomunitat, la representació de les minories, així per respondre a les tradicions de poble lliure

que ha sigut sempre la nostra Catalunya, com per creure que els inconvenients d'aquesta falta d'homogeneïtat poden quedar compensades amb els avantatges d'una fiscalització operada en tots els moments i en tots els òrgans de la Mancomunitat, i sobretot, per l'associació i solidaritat amb l'obra de la Mancomunitat de totes les grans forces polítiques de Catalunya.»

Es disposava quines serien les competències del president de la Mancomunitat, p. 750:

«El president, a part de les funcions i drets que com a membre del Consell li corresponen, tindrà la representació del Consell i de l'Assemblea, i, per lo tant, de la Mancomunitat en tots els actes i contractes; comunicarà i executarà els acords del Consell; exercirà l'ordenació de pagaments, i convocarà i presidirà les sessions del Consell i de l'Assemblea.»

A la Disposició transitòria es preveia que es faria una aportació econòmica inicial, p. 750-751:

«A fi que al constituir-se la Mancomunitat disposi ja d'una quantitat per atendre els primers gastos del seu funcionament a base de la qual pugui formar son primer pressupost, les Diputacions mancomunades votaran dintre els quinze dies següents l'aprovació d'aquest Estatut un donatiu proporcionat als medis de què cada Diputació disposi.»

7.2.4.3 *La fi d'un tòpic*⁷⁴⁸

Prat en aquest article tractava la qüestió dels interessos que tenia Lerroux en la seva intervenció en la confecció d'una candidatura de «prestigiosos nacionales».

Iniciava l'article referint-se a les darreres actuacions de Lerroux, p. 751:

«En Lerroux, tan hàbil aquesta vegada a Catalunya, acaba de cometre una errada a Madrid que el posa en descobert. Quasi tots els diaris republicans de la vila i cort - *El País*, *El Socialista*, *España Nueva* - protesten indignats de la carta del senyor Lerroux ordenant a les seves cohorts la presentació i votació d'una candidatura de «prestigiosos nacionales», diferent en gran part i contrària a la candidatura que tots els altres republicans d'aquella capital havien proclamada.»

Assenyalava que aquella actuació de Lerroux era una “prova indiscutible” de la seva “significació d'edecam de l'actual ministeri”, p. 751:

---

⁷⁴⁸ Ibídem, p. 751-752. L'article fou publicat el 4 de març de 1914 a *La Veu de Catalunya*.

«La jugada no pot ser més clara: tendia a servir el Govern per partida doble, això és, assegurant el triomf, per majories, dels candidats ministerials, però impedit que per minories eixissin els candidats mauristes i prietistes.»

Exposava quina finalitat tenia l'estratègia política adoptada per Lerroux, p. 751:

«Presentant en Lerroux candidatura enfront de la republicana, li restava vots; dividia les forces republicanes i els feia impossible que copessin els cinc llocs de les majories. Però si s'hagués proppassat a presentar cinc noms, tots cinc diferents que els que integraven l'altra candidatura republicana, en Lerroux s'exposava no solament a privar els republicans de les majories sinó dels dos llocs de les minories i tot. I això de cap manera podia consentir-ho en Lerroux, perquè el Govern a qui serveix s'estima més que per minories isquin dos republicans que no dos monàrquics mauristes o prietistes.»

Destacava la forma que tenia Lerroux d'actuar, p. 752:

«Aquest és en Lerroux. Exservidor d'en Moret, conserva encara els hàbits del servilisme lucratiu. Aquest és en Lerroux, l'home que, a Catalunya, provoca el contuberni amb alguns esquerrans amb l'excusa d'intel·ligències de la Lliga amb el Govern conservador!»

Prat finalitzava l'article preguntant què dirien els republicans “esquerrans” del pacte que havien establert els republicans radicals amb el partit conservador, p. 752:

«Com podran justificar el pacte de Sant Gervasi, com podran maldir de nosaltres aquests mateixos esquerrans que van de bracet, el nom de la república als llavis, amb aquests lerrouxistes que tan disciplinadament secunden els designis dels ministres d'un Govern dinàstic conservador? Què podran dir-ne aquests esquerrans que ara se senten germans d'aquests lerrouxistes maridats amb el ministeri i que vénen a ser, políticament, cunyats electorals d'en Dato i en Sánchez Guerra?»

7.2.4.4 *Electors de Barcelona*⁷⁴⁹

Aquest document, datat el març de 1914 i dirigit als “electors de Barcelona”, estava signat pels membres de la Comissió d'Acció política de la Lliga Regionalista: Raimon d'Abadal, Francesc Cambó, Joan Ventosa i Calvell i Lluís Duran i Ventosa.

---

⁷⁴⁹ *Ibídem*, p. 752-754.

Emmarcat en el context de la convocatòria d'eleccions a representants a Corts, es posava de manifest que a Barcelona “totes les corporacions, tots els ciutadans, tots els partits dinàstics i republicans”, excepte el “partit radical de Barcelona”, s’havien unit en la demanada de la descentralització administrativa.

S’assenyalava que en la gestió de la cosa pública s’havia d’actuar igual que en la gestió de les “coses privades” i que s’havia de promoure un estat de prosperitat i de benestar, p. 752-753:

«Si us recordeu dels esclats de violència, dels atemptats contra tothom: homes il·lustres, modestos ciutadans, grups polítics des del catòlic al republicà nacionalista, no votareu els glorificadors d'aquests fets que deshonren, els panegiristes de l'atemptat personal, els apologistes de la violència contra els adversaris polítics, els que patrocinen totes les anormalitats des de les quietes i subtils que tenen per camp d'operacions l'administració pública, fins a les sedicions que duen l'alarma i la ruïna a la nostra capital.»

Es destacava la importància que tenien aquelles eleccions per a poder assolir que la Mancomunitat catalana pogués ser “una institució forta i viva”, p. 753:

«No oblideu tampoc quina és la tasca primordial que a les corts vinentes pertoca acomplir; Catalunya és en un moment culminant de la seva vida: el d'inaugurar la realització de les reformes tants i tants anys ha esperades. Les Corts que ara s'elegeixen haurien de resoldre el problema transcendental de les delegacions de serveis a la Mancomunitat catalana, pròxima a constituir-se; hauria d'acordar quines atribucions de l'administració central han de passar a la nostra Mancomunitat i quins recursos se li han de traspasar i reconèixer. De la resolució que donin, de l'acord que prenguin, en depèn que la Mancomunitat sigui un nom sense realitat, una desil·lusió, un desengany congriador de perills gravíssims, o que devingui una institució forta i viva, rica en funcions i en medis, instrument de renovació de la nostra terra i exemple estimulante de les altres regions d'Espanya.»

Es ressaltava la tasca que haurien de fer als partits polítics que defensaven els interessos de Catalunya, g. 753:

«El primer problema d'aquestes Corts serà, doncs, un problema de descentralització, d'autonomia, l'essència mateixa del problema de Mancomunitat, que ha unit a tothom de Catalunya, totes les corporacions, tots els ciutadans, tots els partits dinàstics i republicans, a tots i a tothom, menys el partit radical de Barcelona. I és aquest moment, són cabdalment les eleccions per a formar aquestes Corts, el moment i les eleccions

que els directors de la UFNR han triat per unir-se amb aqueix partit radical, per barrejar en una sola candidatura els seus noms i els seus vots i les seves banderes, suposant necessitats de defensa republicana, com si el problema de la república pogués dependre de tenir dos diputats republicans més o dos diputats republicans menys en unes cambres conservadores!»

S'exposava el significat que tenia la candidatura de la Lliga Regionalista, p. 753:

«Enfront d'aquesta barreja de lo que semblava imbarrejable, enfront d'aquesta unió pactada no solament amb oblits sinó amb renúncies de l'una o de les dues parts, no confessades encara, la Lliga Regionalista presenta la seva bandera de sempre, encarnada en homes representatius de la nostra terra, de gloriosa història els uns, cenyits a l'oriola de les belles esperances altres, tots amb una vida sencera de treballar per l'engrandiment polític i econòmic de la nostra Catalunya.»

Es demanava el vot per la candidatura regionalista, p. 753-754:

«La Lliga us demana que a tots els voteu: que voteu en Pere Rahola, d'honorós record en l'Ajuntament de Barcelona, destinat a més alts triomfs en l'escena parlamentària; en Garriga i Massó, incansable en els debats de pressupostos i en tots els que afecten l'economia nacional; en Lluís Ferrer-Vidal, que ha sabut amb el seu fervor patriòtic i amb la seva severa actuació il·lustrar políticament un nom que tenia ja un altíssim valor en la història industrial de la nostra terra; el Marquès de Camps i l'Albert Rusiñol, els companys, els germans de lluita del nostre Dr. Robert en aquelles memorables campanyes que varen ser la iniciació de la renaixent actuació política catalana.»

S'exposava quin era el model de societat que representava els candidats que integraven la candidatura electoral de la Lliga Regionalista, p. 754:

«Els representen acomplimentament el sentit de normalitat ciutadana, tan enemic de la immobilitat de les institucions com de la seva destrucció violenta; el sa esperit governamental, fet d'una aliança fecundíssima: la del respecte a la llei, mentre és llei com a garantia dels drets de tothom i la del desig de progrés i de millora, de la inquietud reformadora que vol estats de glòria i de grandesa per a la pàtria.

Els representen aqueixa força irresistible feta de sentiment i de dignitat i de consciència de la nostra personalitat col·lectiva, que va transformant tot el nostre viure i l'ennobleix i perfecciona, aqueixa flama d'ideal, aqueix calor d'entusiasme que engrandeix i fecunda l'obra dels homes i les generacions que tenen el goig incomparable de fer una pàtria nova.»

7.2.4.5 *Trista història*⁷⁵⁰

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat expliquen en una nota⁷⁵¹ quin era el context en què s'emmarcava aquest article, en què es tractava de la candidatura electoral conjunta que presentaren els republicans catalanistes i els republicans radicals.

Prat iniciava aquest extens article explicant que en l'inici del "ressorgiment català" hi participaren homes de "les més oposades tendències polítiques", p. 755:

«A la primeria de l'actuació política regionalista, en aquella hermosa etapa del ressorgiment català, ens trobàvem plegats entorn d'una mateixa bandera, plens de la mateixa fe i dels mateixos entusiasmes patriòtics, homes de totes les escoles, de les més oposades tendències polítiques, decidits tots amb generós entusiasme, abans de dividir-nos per qüestions de política interior, a resoldre la qüestió de pàtria: la qüestió de la personalitat i l'autonomia de Catalunya.»

"Intervencions estranyes", segons Prat, impediren que en aquell moviment hi participessin tots els ciutadans "sense distinció de classes ni escoles polítiques", p. 755:

«L'entusiasme és encomanadís. A les embranzides nostres anaven obrint-se a l'esperit nou, a l'ideal patriòtic, els catalans de tota mena: des de la intel·lectualitat i la burgesia industrial fins a la massa obrera, i si no haguessin actuat intervencions estranyes, si les coses haguessin seguit la seva evolució normal, haurien anat acoblant-se amb nosaltres, sense distinció de classes ni escoles polítiques, tots els ciutadans d'aquesta terra; tots, cada u des del seu lloc i amb les seves idees, s'haurien anat incorporant a la gran creuada; i forts de la nostra unanimitat nacional, hauríem plantejat amb autoritat irresistible les nostres reivindicacions fonamentals. Llavors hauria sigut l'hora de partir-nos segons els altres ideals, segons els ideals de govern.»

---

⁷⁵⁰ Ibídem, p. 754-760. L'article fou publicat el 7 de març de 1914 a *La Veu de Catalunya*.

⁷⁵¹ Ibídem, p. 754. Nota núm. 4:

«En les eleccions generals del 8 de març de 1914 la coalició republicana defensiva de la UFNR i el Partit Radical, batejada pels regionalistes com el Pacte de Sant Gervasi, va tenir a Barcelona un rotund fracàs ja que obtingué el 38,5 % dels vots enfront del 44,2 % de la Lliga Regionalista, sense rival a la seva dreta. La participació havia baixat amb relació a les generals de 1910 del 55,5 % al 42 %, reduïda al 35 % als barris més populars, en detriment de les esquerres. Nacionalistes republicans i lerrouxistes junts van treure el 1914 menys vots que la seva suma quan anaven separats el 1910. [...]. La UFNR entrà en descomposició i desaparegué el 1916.»

Ressaltava que aquell esclat d'unitat "no va passar per alt als directors de l'Estat" que van intentar separar de la causa catalana a les classes populars i a les classes burgeses, p. 755:

«La força d'aquesta creixent unanimitat, d'aquesta indivisió nostra, no va passar per alt als directors de l'Estat; clarament varen plantejar a la nostra burgesia el dilema de tornar a les velles clienteleles o de sofrir l'hostilitat del poder públic. Llavors va començar un període d'activitat legislativa en sentit obrerista, coincidint amb amenaces de política lliurecanvista i amb insinuacions sobre els perills de l'hostilitat dels organismes de govern en cas de conflictes socials. Se volia separar de la causa catalana els uns o els altres o les classes populars o les classes burgeses.

La necessitat d'aquesta acció va aparèixer com d'especial urgència a les oligarquies polítiques amenaçades a conseqüència dels successos de Catalunya amb motiu del viatge del ministre de la Governació. La unanimitat va ser tan completa que des de la burgesia que omple el Liceu fins als obrers de les fàbriques de Barcelona i les altres ciutats industrials, tots varen manifestar el mateix sentiment, malgrat tenir el senyor Dato prestigi de governant conservador per als uns, de legislador social per als altres.»

Exposava l'estratègia que va seguir el Govern espanyol quan veié que les classes dirigents catalanes no s'aplegaven als interessos governamentals, p. 755:

«Fracassades les gestions per separar de nosaltres els elements econòmics, varen concentrar els seus esforços en obtenir la mateixa divisió, però per un altre camí: el de sostreure de l'estol patriòtic els obrers. Aquesta va ser la tàctica d'en Moret. Així vàrem tenir en Lerroux a Barcelona.

En les sales més íntimes del Govern civil de Barcelona varen preparar-se des de llavors les revoltes, les agitacions sense altra finalitat que pertorbar la nostra vida econòmica i posar entre dos focs la burgesia que s'havia permès tenir ideals i independència, les predicacions de tots els odis, les excitacions a totes les violències. Naturalment, ho volguessin o no ho volguessin els poders públics, se proposessin o no arribar a semblants extrems, les llavors sembrades baix els seus auspicis varen germinar i créixer i no es va fer esperar la collita de bullangues, atemptats terroristes, vagues parcials i generals.»

Amb aquella estratègia s'inicià la divisió del moviment regionalista, p. 756:

«Estroncada des de llavors la nutrició del nostre moviment patriòtic amb elements procedents de les masses populars, els homes de l'estol regionalista que per la seva significació naturalment havien de dirigir-les, i que sense aquesta desviació

artificialment provocada s'haurien trobat capitanejant-les, varen sentir-se en desigualtat de situació respecte dels homes que encarnaven el sentit de les classes mitges, fidels en bona part de la causa patriòtica.»

La divisió no es va fer “fraternalment” tot i que es va parlar de “la necessitat de separar-se” i de “fer la divisió de comú acord i a l’hora per tots convinguda” , p. 756:

«Un dia amb violència, varen sortir de la Lliga alguns d'ells barrejats amb altres que no havien de moure-se'n i els varen fer d'impedimenta. I per aquesta errada inicial, pel llevat d'odi amb què va ésser començada, l'esquerra va deixar en segon terme la seva obra cabdal de reconquesta popular, preocupada principalment per la lluita amb la Lliga.»

El grup escindit, “el nucli de l'esquerra”, quan va sortir de la Lliga, esdevingué “un estat major sense exèrcit”, fins que arribà “l’hora esplendorosa de Solidaritat”, p. 756:

«Quan la Lliga va cridar totes les forces polítiques de Catalunya per combatre la llei de jurisdiccions, totes varen respondre i va néixer la Solidaritat Catalana. En Lerroux va ser l'única excepció: no va voler lluitar contra la llei de jurisdiccions; i va separar-se de la Unió Republicana, que fins llavors de fet havia dirigit.»

Exposava què havia significat en un inici la Solidaritat Catalana per als republicans catalanistes, p. 756:

«Efectivament: Unió republicana, federals, progressistes, tots els grups republicans, tret del lerrouxista; eren dins de Solidaritat, i com que l'ambient d'aquella hora incomparable era ambient de catalanisme, davant dels homes generosos de totes aquelles diverses procedències adquiriren especial prestigi els prohoms republicans de més significada tradició catalanista i foren ells els que sovint dugueren la veu de tots i tingueren en la direcció una part predominant, sense cap relació amb la importància de les forces, minúscules en quant a massa, que havien aportat.»

Ressaltava que l'esquerra catalanista quan va “trobar-se amb les multituds que desitjaven” va voler separar-se del moviment de la Solidaritat, p. 756-757:

«[...] la subsistència de la Solidaritat se'ls feia insuportable, cada dia que trigava en desfer-se els era un any. Frisosos d'heretar-la, varen dividir-la, i ho van fer - errada de doloroses conseqüències per a ells i per a Catalunya- abans d'hora, quan l'acció catalanitzant estava només iniciada, quan no havia durat encara prou temps per a unificar, per a donar homogeneïtat, unitat espiritual a totes les forces congregades.»

Assenyalava que aquella nova separació donà lloc a la creació de la Unió Federal Nacionalista Republicana (UFNR), p. 757:

«Va liquidar-se Solidaritat i la liquidació va fer-se tota a benefici de l'esquerra. Els seus homes li havien entrat sense soldats i en sortien amb tot el partit republicà de Catalunya i amb totes les masses republicanes no lerrouxistes de Barcelona. Així un dia, després d'un llarg període de tempteigs, va néixer la UFNR, i a Miramar, davant del nostre mar llatí, va ésser ungit «líder» seu, per l'entusiasme de tots, amb aclamacions unànimes i emocionades de tots els vells lluitadors, en Pere Coromines.»

Remarcava la tasca que des de la UFNR feren “els homes de la Lliga que l’havien deixada per anar a la redempció del tros de Catalunya esclava d’en Lerroux”, p. 757:

«Homes de sentiments catalanistes feren sempre una oposició irreductible a l'enviat d'en Moret per separar les classes populars de la causa de Catalunya, al que ha deturat amb les seves convulsions la creixença de la nostra Barcelona, a l'home que, segons l'Alomar, és un tros de Madrid en carn i os posat al damunt del nostre poble. Republicans sincers tenien la clara evidència que no era possible treballar més eficaçment contra la república de lo que hi treballava el lerrouxisme deshonrant-la a força d'immoralitats en l'administració i de venalitat en les relacions amb els ministres de la monarquia. Homes de sentit moral sentien fonda repugnància davant de la calç i el guix i el ciment i el negoci d'en Gonçal de Rivas i les demás innombrables manifestacions de l'ètica lerrouxista.»

Tot i la separació que hi havia entre els republicans catalanistes i els republicans radicals, les dos tendències presentaven una candidatura conjunta a Catalunya, p. 757:

«La línia de separació entre uns i altres no podia ser més absoluta. Tant des del punt de vista català, com des del punt de vista republicà, com des d'un punt de vista purament humà; era, no una vall, sinó un abisme.

Aquests són els orígens i l'actuació de les dues forces, aquesta la situació en vigílies de les presents eleccions.

Ara bé, és sobre aquest abisme que en Carner i en Coromines hi han estès unes actes de diputat com un pont per damunt del qual anar a juntar-se i donar-se les mans lerrouxians i nacionalistes.»

Explicava què representava la candidatura republicana conjunta, p. 758:

«És que s'han esborrat certs noms de les tan retretes distribucions secretes del Govern civil de Barcelona o del Ministeri de la Porta del Sol? No ho sabem pas, però en

canvi, sap tothom que una candidatura radical de pura diversió de forces facilita la victòria dels monàrquics a Madrid en aquestes mateixes eleccions i que la coalició amb els nacionalistes ve a destruir una força catalana i a pertorbar el republicanisme de Catalunya.»

Prat finalitzava l'article reproduint unes paraules de Lerroux, “l’home de tan tristos records per la nostra terra”: “Per Catalunya, tant se val que vagi al Congrés l’Alexandre Lerroux com en Pere Coromines”.

7.2.4.6 *Missatge en la premsa de possessió de la Presidència de la Mancomunitat de Catalunya el 6 d’abril de 1914*⁷⁵²

Els compiladors de l’*Obra completa* de Prat exposen en una nota⁷⁵³ quin era el context polític en què Prat prengué possessió de la presidència de la Mancomunitat de Catalunya.

Prat iniciava el missatge agraint els vots que acaba de rebre i expressava el seu compromís amb l’actuació que es podria fer des del nou organisme, p. 761:

«Per acompanyats que em vinguin d’un honor altíssim, que profundament us agraeixo, veig aquests deures, sento aquestes responsabilitats, tal com són, amb tota llur duresa, i veig més encara: per la forma excepcional, extraordinària, com hem arrencat al poder públic aquesta Mancomunitat, i la forma excepcional, extraordinària també, com aquesta Mancomunitat haurà de créixer i ampliar-se, necessàriament han de sobrevenir obstacles, que entrebancaran, que cohibiran la nostra acció, que tal

---

⁷⁵² *Ibidem*, p. 761-764.

⁷⁵³ *Ibidem*, p. 761. Nota núm. 4:

«Els republicans autonomistes eren 26 a l’Assemblea de la Mancomunitat, 6 més que els regionalistes, que sumaven 20 diputats, però aquests comptaven amb l’entesa amb els 21 liberals, els 13 conservadors i els 9 tradicionalistes. Radicals i reformistes hi comptaven ben poc: 4 i 2 diputats respectivament. L’esquerra autonomista votà aquesta vegada Prat de la Riba, que obtingué 80 vots, sense rival, contra 6 en blanc, bàsicament els dels lerrouxistes. Per 71 vots Lluís Duran i Ventosa sortí elegit com a vicepresident primer, seguit de dos republicans autonomistes i un liberal per a les altres tres vicepresidències, tots tres també sense rival. El secretari primer fou el liberal lleidatà Romà Sol, més tard passat a la Lliga Regionalista, i les altres tres secretaries es repartiren entre un republicà autonomista, un conservador i un jaumí.»

vegada ens privaran de correspondre a les grans esperances del nostre poble i de fer-nos dignes de la successió gloriosa d'aquells passats que tenien en llurs mans, com des d'ara tenim nosaltres en les nostres, la representació unitària de Catalunya.»

Feia una declaració d'un gran calat polític quan digué i argumentà que a Catalunya, amb la constitució de la Mancomunitat, dos-cents anys després de la derrota del 1714, es tancava un període i se'n obria un altre, p. 762:

«Cloem el període que comença amb la caiguda de Barcelona, amb el decret de Nova Planta, amb la supressió del Consell de Cent i de la Generalitat; i n'iniciem un altre, que és el demà, que és l'esdevenidor, que és el desconegut; però un demà, un esdevenidor, un desconegut, que la consciència del nostre dret i de la nostra força, i la direcció dels corrents universals, que no són encara el demà però van creant-lo ens assegura que serà triomfal per a Catalunya i d'estreta germanor amb els altres pobles hispànics.

Aquest any se'n compleixen dos-cents que Catalunya, en una lluita entorn de qüestions dinàstiques, va perdre el règim autòmic que lliurava una part del seu govern a la seva representació popular i aristocràtica. Aquesta part d'intervenció en el govern propi era petita, més petita que la que exerceixen les institucions dels cantons de Suïssa, o els estats d'Alemanya i de la República nord-americana, sense perill ni ofensa per a la cohesió i la força interior i exterior d'aquests Estats.

Però, per modestes que fossin aquestes nostres institucions autònomes, estaven informades d'un ample sentit de llibertat, incompatible amb les idees i els sentiments que regien aleshores els homes i els Estats; i per això van anar decandint-se, apagant-se com un llum en una atmosfera viciada, fins a la gloriosa sotragada del 1714.

Des d'aleshores Catalunya no ha tingut cap òrgan unitari de la seva personalitat, format pels seus elegits. Ha tingut, sí, virreis, capitans generals, governadors, regents d'Audiència, caps polítics; però, tret de breus moments en la crisi de la guerra de la Independència, no ha vist Catalunya al davant seu, durant aquests dos segles, cap institució nascuda de la seva voluntat i plena del seu esperit, que la representés tota sencera, com sencera la representaven i dirigien les juntes de Braços i l'antiga Diputació, que van llegar-nos aquesta Casa.»

Expressava la seva confiança en el futur de l'obra que des la nova institució es podria fer per Catalunya, p. 762:

«Doncs bé, senyors diputats: des d'ara, des d'aquest moment, que gràcies a Déu hem pogut viure, Catalunya tindrà una institució que la representarà tota sencera, que donarà forma corporal a la seva unitat espiritual, que donarà una organització jurídica

a la seva personalitat. I això sol és ja d'una transcendència extraordinària: per això sol, la nostra vida pública, durant dos-cents anys descentrada, llançada fora dels riells d'una actuació ordenada, tornarà a situar-se dins una absoluta normalitat, perquè la Mancomunitat canalitzarà el sentiment i la voluntat col·lectius, i tots els ciutadans de Catalunya sabran que una part dels nostres destins, més petita o més gran, segons siguin les delegacions que s'aconsegueixin, serà ja el que ells lliurement vulguin que sigui.»

Mostrant-se realista, quan es referia a la limitació d'acció que tindria el nou organisme si no rebia el traspàs de delegacions que eren competència de l'Estat espanyol, situava l'escull més gran amb què es trobaria la Mancomunitat catalana en el pes de la tradició i la resistència de l'administració espanyola a cedir funcions i mitjans de poder, p. 762:

«L'Estat, autoritzant les províncies per a mancomunar-se, no s'ha desensenyorit de res, no ha traspassat a la Mancomunitat cap de les funcions que congestionen l'administració central. I sense les delegacions, la Mancomunitat, que com a personalitat és tot, com a poder no és res; és el paper i el segell de què parlava un il·lustre amic que m'escolta: és la capsa buida, és el vas que espera el contingut.

La nostra feina capital, doncs, durant aquest primer període, és estudiar, preparar i obtenir les delegacions.»

Donant un exemple de la seva aptitud d'home de govern, Prat declarava que estava disposat a fer renúncies i a suportar tot lo que s'hagués de suportar. Reconeixent les dificultats amb què naixia la nova institució, exposava quins eren els objectius que es pretenia assolir amb la Mancomunitat catalana, p. 763-764:

«Volem donar a la nostra llengua la plenitud d'imperi sobre tota la vida nostra, i, ja que no ha pogut aconseguir l'expansió territorial gloriosa d'altres llengües germanes, donar-li en intensitat el que en extensió sempre més ha de mancar-li.

Volem que el nostre pensament no sigui, com ho és fins ara el de totes les regions ibèriques, exclòs de la col·laboració universal; que la investigació científica nostra s'avanci a treballar en les línies avançades on es lliuren les batalles de la ciència, on treballen els homes que inventen, els que enriqueixen amb noves adquisicions el patrimoni intel·lectual, moral i artístic de la humanitat.

Volem que la nostra vida econòmica no sigui subordinada a grans forces estrangeres, sinó que constitueixi un sistema i un organisme complet, coordinat amb els dels altres països, però no pas sotmès o colonial, sinó nacional i propi; que asseguiri la nostra força col·lectiva i el màxim de benestar al nostre poble.

Volem que la nostra raça tingui tots els mitjans, institucionals i instruments col·lectius d'educació, de vigorització, d'higiene, de formació intel·lectual, moral, professional i física que siguin indispensables per a enlairar-la a una noble dignitat en el sentir, en el parlar i en l'actuar.

Volem que els nostres municipis puguin dotar-se de tots els serveis d'instrucció, de policia urbana i d'aprofitament rural proporcionats a la seva importància fins a arribar, entre l'esforç propi i el dels organismes superiors, a fer que no hi hagi ni un sol Ajuntament de Catalunya que deixi de tenir, a part dels serveis de la policia, la seva escola, la seva biblioteca, el seu telèfon i la seva carretera.»

Plenament conscient de tot el que feia falta per a poder assolir els objectius que responien a l'ideal i al “sentiment” amb què la majoria de les forces polítiques catalanes s'havien compromès en el si de la Mancomunitat de Catalunya, Prat ressaltava l'abast de l'obra institucional que s'havia de dur a terme, p. 764:

«Però per això calen grans institucions culturals i educacionals que creïn la llum que ha de guiar-nos per camins propis i tota una xarxa d'institucions secundàries, tècniques, professionals i d'humanitats en les poblacions capitals de comarca que vénen a vertebrar la vida catalana. Calen grans obres públiques de tota mena: cal la utilització, conservació i regularització de totes les forces naturals.»

L'acte finalitzà amb la pressa de possessió del president, dels vice-presidents i dels secretaris i declarant constituïda la Mancomunitat de Catalunya, p. 764:

«I ja he acabat. Ja no em resta sinó pronunciar les frases sacramentals, les frases rituals que en el dret públic universal assenyalen el moment precís, solemne, en el qual neix amb eficàcia jurídica un poder, una funció, una institució, que marquen quan un poder que abans no existia comença a existir; quan una institució que abans no era comença a ésser, a viure en plenitud de personalitat jurídica.

Prenc possessió, doncs, de la presidència de la Mancomunitat que amb els vostres vots acabeu de confiar-me. Dono possessió de les vicepresidències a En Lluís Duran i Ventosa, En Ramon Riu, En Lluís Ferrer i Bàrbara i N'Antoni Estivill, i de les secretaries a En Romà Sol, En Ramon Vidiella, En Francesc Carbó i En Joan M. Roma.

I posant, dins la fredor obligada de la fórmula reglamentària tota la vibració, tots els anhels i esperances del nostre sentiment de pàtria, declaro constituïda la Mancomunitat de Catalunya.»

7.2.4.7 *Enrique Prat de la Riba* ⁷⁵⁴

El 11 d'abril de 1914, *La Actualidad* publicà l'entrevista que el periodista Francisco Iribarne va fer a Enric Prat de la Riba.

El periodista explicava quin era l'objectiu de la nova secció que s'inaugurava amb aquella entrevista, p. 765:

«LA ACTUALIDAD inaugura hoy esta sección, por la que han de desfilar las personalidades más salientes de Cataluña. Haremos lo posible para que el esfuerzo, la labor de estos hombres de quienes vamos a hablar, se aprecie y se conozca fuera de aquí. Todas las ideas, todos los programas, todas las fórmulas sociales y artísticas, científicas y literarias que sustentan, serán expuestas con claridad. Nuestro trabajo es, sencillamente, el de un reponer que no debe hacer más que reflejar lo que ve y contar lo que oye con toda la fidelidad que le permitan sus facultades periodísticas.»

S'exposava per què s'havia escollit la figura d'Enric Prat de la Riba per a iniciar la nova secció, p. 765:

«Comenzamos por Prat de la Riba, porque tenemos a éste por una de las figuras más interesantes, no sólo de Cataluña, sino de España. D. Enrique Prat de la Riba es un cerebro, un talento organizador de primera fuerza, un hombre extraordinario, que si hubiera hecho por toda España la obra paciente y continua de reconstitución y de cultura que ha hecho por Cataluña, sería a estas horas considerado como uno de los hombres de gobierno más notables de Europa. Y esta labor la ha hecho calladamente, quietamente, por etapas previstas y dirigidas por él. Porque ni aun muchos de los que aquí viven saben que la mayor parte de los acontecimientos que durante buen número de años dieron en España que hablar y que discutir, fueron con mucha antelación previstos y dispuestos por la inteligencia clarísima de este hombre, cuyo entusiasmo por el engrandecimiento de su tierra no decayó un momento en veinte años de lucha.»

Es destacava el procés que havia seguit el moviment regionalista i l'actuació que hi havia tingut Prat, p. 765:

«Las estridencias, los apasionamientos, las polémicas periodísticas, los incidentes a que dio lugar en un principio el movimiento regionalista, fueron anunciados, y casi

---

⁷⁵⁴ *Ibidem*, p. 765-767. L'entrevista fou publicada el 11 d'abril de 1914 a *La Actualidad*.

pudiéramos decir dispuestos con anterioridad por Prat de la Riba. Des de la célebre asamblea de Manresa hasta la última asamblea de las Mancomunidades, todo estaba enunciado en el vasto programa que trazó él hace diez y nueve años. En ese programa hay, sin duda, puntos vulnerables; pero la idea fundamental, el espíritu, es excelente. Si alguien hubiera hecho por España la obra de amor patriótico que Prat de la Riba ha hecho por Cataluña, la reconstitución española sería ya un hecho pasada la época de lucha política que Prat consideró necesaria para arribar a su objetivo y llegada ya la de construcción, la de implantación y desarrollo del fruto recogido, todos los amores del leader regionalista son para la cultura, para el progreso material y moral de su tierra.»

El periodista destacava la tasca cultural que havia impulsat Prat, p. 765:

«Nosotros -nos decía- queremos efectuar una labor de cultura en Cataluña, y para ello hay que marchar de arriba abajo. El arte, la ciencia, los conocimientos útiles y provechosos se hallan depositados en una escasa minoría; pues bien: apoderémonos primero de esa minoría; tomemos el mejor médico, el mejor maestro de escuela, el mejor ingeniero, y hagámosles enseñar a otros lo que saben; este es el método general de cultura que Prat de la Riba aplicó a la política.»

Es referia a la tasca periodística de Prat i a les institucions que promogué, p. 765-766:

«Para hablar a la multitud y exponer su programa político, creó La Veu de Catalunya; para hacer efectiva esa labor de cultura, que es el eje de sus aspiraciones, ha fundado la Escuela Superior de Agricultura, la Escuela de Aprendizaje, el Consejo de Instrucción Pedagógica, la Escuela de Funcionarios, el Instituto de Estudios Catalanes, la Biblioteca Nacional Catalana, la Escuela de Estudios Universitarios, la Escuela de Hilaturas, el Laboratorio Superior de Química, y revistas de Ciencias y Filología.»

A continuació es reproduïa l'entrevista que Francisco Iribarne va fer a Enric Prat de la Riba, p. 766-767:

«Al recibimos ayer afectuosamente en su despacho, hablaba de toda esta labor abrumadora con una sencillez admirable.

-¿Y encuentra usted hombres bastantes para secundarle? -le preguntamos.

-Hasta ahora -dice con una sonrisa de satisfacción en los labios- no faltan jóvenes inteligentes a nuestro lado; pero es que estamos aún en el comienzo. Después,

cuando vayamos descendiendo, cuando esa energía cultural pase de la Universidad y del laboratorio a la escuela; cuando vaya difundiéndose hasta penetrar en el alma de la multitud, entonces... no sé, entonces tal vez falten maestros. Pero yo creo que no. Hay muchos, muchos jóvenes entusiastas dotados de gran entendimiento que secundan nuestros planes. Claro que el problema de la educación primaria es algo inmediato que hay que resolver en seguida; pero, afortunadamente, contamos también en esa esfera con algunos profesores inteligentes que han salido de aquí para estudiar los sistemas pedagógicos extranjeros.

-Sí -nos permitimos replicar-; lo primero es hacer maestros.

-Sin duda, el maestro es lo esencial; y, aunque algo exagerada, no está mal la expresión de ese profesor de la Institución Libre de Enseñanza, que decía no ha mucho, en una de sus conferencias: «Para educar, sólo hace falta la sombra de un árbol y un maestro». Sin embargo, forzoso es preocuparse de los locales dedicados a las escuelas. Ya habrá usted observado que la mayor parte de las escuelas de Barcelona son oscuras, reducidas, antihigiénicas. Esto se resolverá en el momento en que se hagan efectivas las delegaciones. Hasta hoy no pudo hacerse nada.

Un día vinieron a verme para solicitar que la Diputación pagase la diferencia del precio de alquiler que existía entre el local que hoy ocupa la Escuela Normal de Maestras y el que ocupaba anteriormente. «La consignación del Estado -me dijeron- es insuficiente.

El local es hasta antihigiénico. Es preciso trasladar pronto la Escuela y esto no podrá hacerse sin el auxilio de la Diputación. »

Aunque nosotros pagamos al Estado muchísimo más de lo que él nos da en este concepto, consentimos en abonar el importe del traslado, mediante promesa, que hizo el Gobierno, de consignar una cantidad mayor para el arrendamiento del nuevo local. Pues bien, esa promesa, como otras muchas, no se ha cumplido.

Nuestro amable interlocutor hace aquí una ligera pausa. Sus ojos claros miran al espacio, como si contemplaran una de esas imágenes lejanas que cruzan un instante por la imaginación.

Nosotros rompemos el silencio para preguntar nuevamente.

-¿Y la Universidad Industrial?

Al oír esta pregunta, los ojos de nuestro amigo se animan de un modo extraordinario.

-¡La Universidad Industrial! -responde-. La Universidad Industrial es una de nuestras más nobles esperanzas. En ella se efectúa una labor de preparación que rendirá más tarde resultados muy provechosos. En ella no trabajan sólo los catalanes. En nuestras escuelas tendrá libre acceso todo el mundo. Es éste el modo de hacer

irradiar nuestra cultura. En esa Universidad Industrial de que hablamos, hay en este momento un chico aragonés que revela grandes dotes de inteligencia. Cuando salga de aquí, irá a su país, y como cuenta con medios económicos para poner en práctica sus ideas, creará, en el lugar donde vaya a establecerse, un nuevo centro de cultura. Así es como nosotros hemos de conquistar a las demás regiones; así es como pensamos imponer nuestras ideas.

-Hasta ahora -añade como para disipar nuestras dudas- no faltan, como le decía al comenzar nuestra conversación, jóvenes inteligentes y entusiastas. En el Instituto de Investigaciones Históricas, creado por el Gobierno y al que concurren individuos de todas las regiones de España, son catalanes los que hasta ahora sobresalieron. Y esto, créalo V., es producto del entusiasmo que nosotros hemos llevado a sus espíritus.

-Sí, sí -replicamos-; el entusiasmo es el elemento principal del triunfo. Despertar entusiasmos de cualquier modo: hablando de la tradición, de la patria, de la historia, del idioma, de la familia, es preparar a los hombres a la victoria. Ese entusiasmo de la juventud es el que ha de efectuar el milagro.

Nuestra conversación recae luego sobre el Instituto de Estudios Catalanes.

-Esto --dice Prat de la Riba- era necesario. La cultura catalana se había detenido durante un largo período de tiempo. Era precisa esta labor. Nuestro idioma, afortunadamente, adquiere cada día más dulzura, más flexibilidad, es más apto para toda clase de expresiones. También aquí aparece el entusiasmo y el talento de la juventud.

Al oír esto recordamos la prosa delicada del exquisito Eugenio d'Ors, y su nombre suena en nuestros labios. Prat de la Riba no olvida a Carner, presente también en nuestra memoria.

Antes de despedirnos, hablamos un momento de política, recordando el reciente triunfo electoral de la Lliga Regionalista.

-Ese triunfo -dice Prat de la Riba- se debe exclusivamente a la inmoralidad de la última mayoría lerrouxista en el Ayuntamiento.

-Sí, sí -replicamos estrechando la mano de nuestro amable interlocutor-; hay ciertas cosas que no pueden hacerse impunemente.»

7.2.4.8 *Projecte d'Acord de creació de l'Institut d'Educació General*⁷⁵⁵

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat expliquen en una nota⁷⁵⁶ quin va ser el procés que es va seguir en la creació d'aquest Institut, des de l'any 1914, en què es presentà el

---

⁷⁵⁵ *Ibidem*, p. 768-773.

*projecte d'Acord*⁷⁵⁷, fins l' 1918, ja traspassat Prat, en què es nomenà els membres que havien de compondre la Comissió d'Educació General i es disposà d'una petita quantitat econòmica.

El "*projecte d'Acord*", que constava d'una part introductòria i d'una part dispositiva, començava fent referència a la funció de la institució escolar i a les "importantes deficiències" que hi havia en l'àmbit educatiu, p. 768:

«L'acció de l'Escola és i ha d'ésser, necessàriament, insuficient, sempre; però ho és i ho ha d'ésser d'una manera singular en el nostre temps i en la nostra terra.

Fins allà on l'Escola té poder d'educació, fins allà on l'Escola ha aconseguit la màxima intensitat i la màxima extensió, on no hi ha ningú que deixi de passar-hi, on s'hi passen més anys, on el seu utilitatge per a influir sigui més perfecte i on tingui al voltant institucions postescolars i d'extensió escolar que prolonguin la irradiació dels seus defectes, fins allà resten fora de la seva acció educativa espais amplíssims: la major part dels homes, en la major part dels anys de la seva vida.

Pren els nois unes estones cada dia durant alguns anys i els deixa, la major part almenys, a l'hora del màxim desvetllament, de les inquietuds, de les curiositats agudes, del plantejament dels problemes fonamentals de la consciència i la conducta, a l'hora del treball intern precursor de la plasmació definitiva. I els deixa sense que en la situació, avui més generalitzada, altres ressorts i institucions puguin, respecte del major nombre, exercir cap acció dirigent i educadora.»

---

⁷⁵⁶ *Ibidem*, p. 768. Nota núm. 7:

«La institució no començà a funcionar fins quatre anys després de la seva creació per la Mancomunitat. El març de 1918 fou nomenada la Comissió d'Educació General. [...] Sota la presidència de Prat de la Riba, les 25.000 pessetes pressupostades del 1915 foren transferides a unes altres finalitats, les 20.000 de l'any 1916 foren anul·lades i igual passà amb les previstes per a l'any 1917. El 1918 només hi hagué per a l'Institut d'Educació General 10.000 pessetes, que foren dedicades a la revista *Quaderns de Cultura*, i l'any 1919 el pressupost es reduí a 5.000 pessetes, però només se'n gastaren 2.000. El 1920 el pressupost pujà a 8.000 pessetes, però se'n transferiren 2.000. L'Institut d'Educació General no es trobà entre les prioritats de la Mancomunitat de Catalunya.»

⁷⁵⁷ El *projecte d'Acord*, signat al Palau de la Generalitat, duia les signatures del president, Enric Prat de la Riba, i dels consellers: Lluís Argemí, Francesc Bartrina, Josep Maria Espanya, Anselm Guasch, Martí Inglés, Josep Mestres, Alfred Perenya i Agustí Riera.

Es ressaltava la necessitat que hi havia a Catalunya de millorar els resultats de les institucions educatives, p. 769:

«A Catalunya aquesta necessitat és més forta i de més brutal urgència a conseqüència de la situació especial en què ha viscut i es troba encara el nostre poble. Per la anormalitat pedagògica de les nostres escoles muntades a base d'un idioma que els alumnes desconeixen, la instrucció general no és tan intensa ni extensa com en altres regions (demostració d'això, la proporció d'analfabets). I, d'altra banda, durant els darrers segles, per la anormalitat de l'evolució política, per l'allunyament forçat de funcions importants i consegüent atrofia d'aptituds per a exercir-les, per manca d'Institucions d'instrucció i d'educació pròpies, per la lassitud i els entumiments inseparables de tots els períodes de decadència, s'han exagerat antigues virtuts, fins a convertir-se en vicis; s'han accentuat els defectes ètnics, han sobrevingut defectes nous, que exigeixen un esforç més intens, més vibrant en les institucions d'ensenyança i en les d'educació per a dominar-los i extirpar-los.

És per això que, si en tots els països es fa indispensable aquesta activitat, com ho demostren la gran varietat d'institucions que la iniciativa privada va establir i els organismes públics auxiliaven amb variats estímuls, facultats i mitjans, més indispensable és encara a Catalunya, i més urgent que els organismes públics estimulin, intensifiquin i dirigeixin aquesta activitat educadora.»

Es remarcava la conveniència de la creació de l'Institut d'Educació General, p. 770:

«A aquesta necessitat obeeix la creació de l'Institut d'Educació General. La seva missió no és, doncs, pròpiament escolar, no té per matèria a què aplicar la seva actuació els homes presos individualment d'un a un en els primers anys de la seva vida, sinó la col·lectivitat entera, el poble en general, comprenent-hi tots llurs elements, des dels governants, o en qualsevol altra forma o aspecte, directors, fins els més humils; ni té, com l'Escola, una funció d'instrucció integral, abraçant totes les disciplines mentals, sinó que ha de concretar-se a la generalització, a la difusió intensa dels coneixements que tinguin una transcendència a la conducta, dels que hagin de traduir-se en costums, en hàbits, en maneres d'obrar, de conduir i conduir-se.»

Destaquem alguns dels àmbits en què podria actuar l'Institut, p. 771:

- L'àmbit de l'atenció sanitària, p. 771:

«Prengui's un exemple, que sigui fora de les direccions fins ara insinuades: el concepte públic dels establiments benèfics. La possibilitat d'haver d'anar a l'Hospital és l'obsessió dolorosa de les nostres classes humils. En les condicions de la vida

actual, és això justificat? No, ben al contrari. És ja un fet en molts països, i va essent-ho entre nosaltres, que no ja en quant a les operacions i els parts, sinó fins en quant a la majoria de les malalties; i dels hàbits de previsió popular de les malalties i d'organització dels hospitals i de les maternitats en el sentit d'anar a desocupar, a fer-se operar, a passar determinades malalties, en aquest establiment o en altres similars fundats per cooperació (entre nosaltres *L Aliança* n'és un exemple), mitjançant estipendis que essent rebuts de les germandats o de les caixes de previsió o de les associacions benèfiques, acabarien de resoldre el problema sempre gravíssim i atuídor de la malaltia en les famílies obreres.»

- L'àmbit de la formació moral, p. 771:

«En l'ordre moral cal ensenyar, fer sentir, la valor del temps, aquest pobre temps, que tots plegats perdem, tant els que diem que el fem com els que diuen que el maten; i per tal el de la puntualitat, del mètode en el treball, de la limitació d'hores i especialització diversificada d'ordres o menes de funcions en cadascuna, en compte de l'actual confusió i indeterminació que fa dels despatxos i dels obradors tertúlies, i dels esbarjos i tertúlies centres de negoci o de consulta. Cal marcar tota la valor de la voluntat, que una desviació d'intel.lectualisme ha rebaixat posant l'estigma de filisteus als homes que fan les coses, evidenciar tota la fecunditat transcendental d'aqueix ressort social, quan el sosté i el guia la consciència del deure.»

- L'àmbit de l'administració municipal, p. 772:

«Finalment -car la suggestió de filons de treball podria ésser interminable- ha d'assenyalar-se, per la seva influència possible en la vida de les petites poblacions, una acció de suplència que en aquest ordre pot exercir la nova institució. En els municipis petits l'únic tècnic és el secretari, i la cultura del secretari és exclusivament jurídica. Seria una manifesta injustícia demanar al secretari coneixements tècnics especials sobre els serveis municipals (urbanització, servei d'aigües, sanitat, etc.). Sovint passa, doncs, sense que pugui fer-se'n culpable a ningú, que subsisteixen estats dels serveis quasi prehistòrics, que una intervenció intel·ligent podria fàcilment transformar. Exercir aquesta intervenció, assenyalar les solucions d'altres països, facilitar les intervencions tècniques, pot donar a l'Institut una gran fecunditat.»

A continuació s'inclou la part dispositiva del "*projecte d'Acord*", p. 772-773:

«1r. Es crea una junta que es dirà INSTITUT D'EDUCACIÓ GENERAL

2n. El seu objecte és la iniciació i el foment d'institucions, costums i actes i la difusió de coneixements que tendeixin a millorar o millorin la condició física i moral de les gents que formen el nostre poble, així com els que tendeixen a l'enfortiment i la dignificació de la raça.

3r. Entraran dins de la competència d'aquesta institució, entre altres, els objectius següents:

a) Educació física (cura externa, netedat de cos, jocs físics, esports, gimnàstica, etc.). b) Educació moral (del sentiment, de la voluntat, de la paraula, sentit de civisme, vida de relació, etc.). c) Natalitat. d) Puericultura. e) Disminució de la mortalitat, higiene individual, higiene col·lectiva (servei d'aigües, fonts públiques, pous, dipòsits domèstics, etc.; jardins públics, parcs, boscos; condició dels queviures i formes de transport i distribució; escombraries, pous morts, femers, basses; lluita contra els agents de propagació de malalties, etc.).

4rt. Podrà valer-se de tots els mitjans adequats per a aconseguir aquest projecte, i especialment de publicacions de vulgarització (fulles, opuscles, etc.); fixació de cartells; conferències i reunions públiques assistència a congressos; subvencions; peticions a municipis; atorgament de distincions; aplegaments d'antecedents nacionals i estrangers respecte als problemes de la seva competència (Museu; formació d'avantprojectes pels municipis petits, etc.).

5è. L'Assemblea designarà els senyors que hagin de constituir aquest Institut.

6è. En tot allò no previst o preceptuat en els articles anteriors, s'adaptarà el règim administratiu interior al de l'Institut d'Estudis Catalans.

7è. Es destinen 25.000 pessetes a les despeses d'aquesta Institució que es trauran de la partida d'imprevistos del Pressupost d'aquest any.»

7.2.4.9 *Projecte de discurs per a l'acte d'inaugurar la Biblioteca de Catalunya*⁷⁵⁸

Els compiladors de l'*Obra Completa* de Prat expliquen en una nota⁷⁵⁹ la procedència d'aquest document, que correspon a l'esborrany d'un discurs que no es va arribar a pronunciar.

---

⁷⁵⁸ *Ibídem*, p. 773-774.

⁷⁵⁹ *Ibídem*, p. 773. Nota núm. 6:

«Manuscrit original a l'arxiu Prat de la Riba. Esborrany d'un discurs de Prat de la Riba en la inauguració el 28 de maig de 1914 de la Biblioteca de Catalunya, discurs que no arribà a pronunciar.»

Atesa la brevetat del text optem per reproduir-lo íntegrament, p. 773-774:

«És per a mi un goig immens, incomparable, de presidir amb la representació de la Mancomunitat, que és la representació de la unitat de voluntat de la nostra Catalunya, la inauguració d'aquesta Biblioteca, expressió de la unitat espiritual de la nostra terra.

Una biblioteca és sempre una festa per a l'esperit, però en aquest goig espiritual hi ha una gradació d'intensitat que correspon a una gradació de valors. I aquesta biblioteca no és una de tantes biblioteques que un poble necessita. No és una biblioteca escolar, per a ensenyar als nois de les escoles públiques el maneig dels llibres, aquest art que tants homes amb títol acadèmic ignoren en la nostra terra. No és una biblioteca popular, per a completar o prolongar l'acció instructiva de l'escola. No és una biblioteca professional. No és una biblioteca per a diletants, més amants del plaer de la pròpia instrucció que de l'esforç de la producció, que esperen l'hora de la tertúlia.

És, ha d'ésser, serà, amb l'esforç de tots, la biblioteca essencial, la biblioteca integral, la que tots els pobles tenen per als homes superiors que investiguen, per als directors de l'espiritualitat nacional, per als homes que estudien el passat i laboren l'avenir de la raça.

És aquí, és en aquest completar d'aquest utilatge col·lectiu de poble civilitzat, que hi ha tota la transcendència d'aquest acte.

La pedra que acabem de descobrir diu que l'Institut obre aquesta Biblioteca a Catalunya. Permeteu-me, doncs, que reculli aquesta oferta. Permeteu-me que jo, que, pel vot quasi unànime dels representants legals de la terra catalana, tinc l'honor de parlar en nom de Catalunya, en nom de Catalunya agraeixi a l'Institut aquesta obra cabdal del seu treball, que en tants sentits és ja d'altíssima transcendència per a la cultura catalana.»

7.2.10 *Discurs en la col·locació de la primera pedra del monument a Jacint Verdaguer el 29 de maig de 1914*⁷⁶⁰

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat expliquen en una nota⁷⁶¹ la procedència d'aquest document, en què es recull el primer discurs oficial que, com a president de la Mancomunitat de Catalunya, pronuncià en un acte celebrat fora del Palau de la Generalitat.

El discurs s'iniciava explicant que el monument dedicat a Mossèn Jacint Verdaguer havia estat una iniciativa de la Diputació, p. 774:

---

⁷⁶⁰ Ibídem, p. 774-775.

⁷⁶¹ Ibídem, p. 774. Nota núm. 7: "APR, ANC, prest. V, C 8/12".

«No havia d'afegir ni una paraula més a les que amb devoció d'amic i de patriota acaba de pronunciar el president de Comissió erectora del Monument, perquè aquesta Comissió va ser creada per la Diputació i la Diputació passà a entregar-li tots els poders, tota la seva autoritat i per lo tant al parlar el Sr. Cabot per la boca del Sr. Cabot ha parlat també la Diputació de Barcelona.»

Prat destacava que intervenia en aquell acte en qualitat de president de la Mancomunitat, p. 774:

«Però jo aquí a part d'aquesta representació que estimo fonamental, porto una representació més alta, la representació de la Mancomunitat, la representació de Catalunya, i és amb aquesta representació, és duent la seva veu que he de fer en aquest acte la meua.

La Mancomunitat, que aquests dies va posant les primeres pedres de l'organització unitària de Catalunya, ha sortit per primera vegada del Palau de la Generalitat, per venir aquí al davant d'aquesta pedra primera de l'obra d'art destinada a commemorar un gran poeta, el nostre gran poeta, per tributar un homenatge, un tribut de respecte, d'admiració, d'agraïment. D'admiració per les seves qualitats eminents, a la seva inspiració que ha fet passar la nostra literatura terres enllà, abans recloses, de l'Ebre i del Pirineu. D'agraïment perquè Mossèn Cinto va irradiar a nosaltres tots, a la nostra terra, la seva glòria com tots els grans homes.»

Prat finalitzava el discurs glossant la figura de Mossèn Cinto, p. 775:

«I no d'aquest agraiement general que tots els pobles deuen als seus grans homes, sinó d'un agraiement especial, d'un agraiement quasi filial. Perquè Mossèn Jacint Verdaguer no solament ens ha llegat l'aurèola de la seva glòria, no solament ha portat terres enllà la nostra literatura, sinó que ha fet més: ha treballat amorosament la nostra llengua, l'ha polida i ennoblida i dignificada, i l'ha feta més estimada de tots els catalans, i al treballar per la nostra llengua, ha treballat per la nostra unitat espiritual.»

7.2.4.11 Mensaje a S. M. el rey Don Alfonso XIII ⁷⁶²

El missatge, datat a Barcelona el 20 de agosto de 1914, estava signat⁷⁶³ pels “*responsables de la direcció de las grandes corporaciones catalanes y de las corrientes de opinión política y social de Cataluña*”.

---

⁷⁶² Ibídem, p. 775-778.

En el context dels efectes econòmics i socials que tenia la Guerra Mundial per a Espanya, es feia esment dels efectes econòmics que es derivaven de la mancança de capital circulant, com a resultat d'haver quedat immobilitzades partides econòmiques esmerçades en el comerç internacional; de la repercussió que tindria aquesta mancança dinerària, tant en l'agricultura com en la indústria del país; i de la crisi social que es podia generar amb la falta de treball originat per la crisi econòmica que se'n podia derivar. Per a poder tractar aquelles qüestions es sol·licitava al monarca que es convoquessin les Corts.

Els signants del missatge ressaltaven que aquella era una iniciativa conjunta de la societat catalana, p. 775:

«En todas las grandes crisis que hacen temblar los cimientos de los pueblos, un sentimiento natural impulsa a los ciudadanos a juntar su actividad por encima de las diferencias, aún las más violentas, de clase y de escuela y de partido.

Así nosotros, responsables de la dirección de las grandes corporaciones catalanes y de las corrientes de opinión política y social de Cataluña, nos hemos encontrado juntos y unidos, al sentir el choque violento que la guerra actual ha producido en la economía total de nuestro pueblo, toda entera enclavada y fundida en el sistema económico de las grandes naciones beligerantes.»

S'assenyalaven les conseqüències que el conflicte bèl·lic tindria per a Espanya, p. 775:

«El estado de neutralidad, Señor, pudo tener la efectividad de substraer el país neutral a las consecuencias de la guerra, de cerrar las fronteras a los males que en todos los órdenes la guerra determina, en pasados tiempos, cuando las naciones se bastaban a sí mismas, cuando tenían en sí mismas el principio y el fin de todos sus procesos económicos; pero es una palabra que, desgraciadamente, sólo tiene eficacia en el orden militar y en el jurídico, en estos nuestros días de viva, de palpitante solidaridad, de verdadera unidad de vida económica entre todos los países civilizados.

Todo país económicamente europeo ha de experimentar fatalmente las consecuencias de la guerra, aun cuando el Estado de que forma parte haya conservado jurídicamente la neutralidad; y esta dolorosa repercusión ha de ser tanto mas fuerte, tanto mas intensa cuanto más elevado sea el estado de desenvolvimiento industrial y agrícola, cuanto más entrelazado y unido con los grandes centros

---

⁷⁶³ La llista de signants estava encapçalada per Enric Prat de la Riba, com a “*Presidente de la Mancomunidad de Cataluña*”.

reguladores de la circulación económica universal sobre los cuales precisamente gravita, con todas sus destrucciones, la lucha actual.»

Es remarcava la preocupació amb què es veia la guerra des de Catalunya, p. 776:

«Por esto, Señor, se ha sentido tan vivamente en Cataluña la irradiación del conflicto europeo; por esto son tan graves y complejos los problemas planteados. Estamos en pleno estado de guerra en cuanto al orden económico; pero con la desventaja de que el Gobierno, sea por la ilusión de la neutralidad, sea por radicar lejos de las regiones periféricas en donde alcanza España su máxima intensidad económica, y no vivir, por tanto, los grandes intereses nacionales de esta índole, en vez de actuar como los gobiernos de los demás Estados, no llega a darse cuenta de los conflictos cuando se preparan, cuando se acercan, cuando más fácil es evitarlos o reducirlos, haciéndose de este modo inevitable su explosión acompañada siempre de desgracias irreparables.

Esta lucha sin precedentes en la historia de los pueblos modernos, la primera que se produce desde la militarización integral de las grandes naciones, desde su refinada e intensa industrialización, desde que el mundo civilizado es un solo mercado, una sola Bolsa, un solo circuito de crédito, en todas partes ha determinado una intensa actividad en los Poderes públicos, que han reunido los Parlamentos, han constituido comisiones o juntas auxiliares o asesoras, han pedido y obtenido las máximas facilidades para no quedar, como el Gobierno de V. M., en la situación de querer contener los desórdenes de una perturbación tan excepcional, tan sin precedentes en la historia moderna, con las cláusulas de Leyes y Reglamentos y Estatutos dictados para una suave y dócil normalidad.»

S'exposava que les mesures que estava prenent el Govern espanyol eren insuficients per afrontar les conseqüències econòmiques que ja estava ocasionant la guerra, p. 776-777:

«El Gobierno se ha preocupado casi únicamente del problema de subsistencias, en su forma clásica, rudimentaria, la única que tiene abundantes precedentes en conflictos y crisis anteriores. Pero hoy el problema principal en orden a las subsistencias es un problema de trabajo: mantener la normalidad en la producción, que sigan abiertos los talleres y las fábricas, que no hayan de interrumpirse las labores de los campos, que los buques recojan nuestros productos naturales y elaborados y nos aporten las mercancías necesarias para nuestra vida interior, que los Bancos faciliten los cobros y los pagos en el extranjero y destruyan el enrarecimiento del dinero, restableciendo la confianza con una mayor amplitud en el crédito; éste es el camino único para asegurar de verdad las subsistencias, para garantizar el trabajo, que es el pan de todos.

Las medidas que desde el primer momento hemos propuesto al Gobierno de V. M. obedecen a esta finalidad, constituyen un sistema encaminado a mantener la *normalidad en el trabajo*, que únicamente puede conseguirse *mediante el restablecimiento de la normalidad en los transportes y en el crédito.*»

S'assenyalaven les conseqüències que en els àmbits econòmic i social tindria el conflicte bèl·lic, p. 777:

«Sería un error gravísimo pensar que en el fondo de este conflicto se agita un problema económico ordinario, que el curso natural de las cosas, con más o menos ruinas particulares, cuidaría de resolver. A la crisis de crédito y de transporte, si no se remedia con urgencia, seguirá fatalmente una crisis de trabajo; y una crisis de trabajo no parcial, no localizada a una industria o a una comarca sino general, nacional, es el prólogo obligado de toda suerte de convulsiones sociales y políticas. Todos los Estados han visto la magnitud de los daños y la inminencia del peligro, y han aplicado medios excepcionales, extraordinarios, que trastornan los cánones de la política económica clásica, llegando en la intervención del Estado para salvar la normalidad de la economía nacional a las más radicales innovaciones.»

El missatge conclouïa amb la demanda que es feia al monarca de que es convoquessin les Corts per a tractar d'aquella qüestió, p. 777-778:

«Todos los Estados han acudido al Parlamento para comunicarse con la nación, en momentos de tan incomparable gravedad y obtener los medios legales de conjurar el peligro.

Esto creemos, Señor, que se impone también hacer en España.

Por esto, sin pesimismo, seguros de la normalidad del porvenir si los Poderes públicos desenvuelven la actuación que las circunstancias exigen; convencidos de que se producirán graves perturbaciones sociales si no se resuelve con urgencia los conflictos planteados; persuadidos de que a los problemas de hoy han de suceder otros nuevos tan graves como los presentes y que para los unos como para los otros, no cabe la inacción, que es la catástrofe, ni la dictadura, que es la anormalidad política, sino el Parlamento, que es la legalidad, entendemos de nuestro deber pedir, como respetuosamente pedimos a V. M., la convocatoria de las Cortes.»

El text del missatge s'acompanyava de la llista de les persones que signaven el document en representació de les respectives corporacions, p. 778:

«E. PRAT DE LA RIBA, *Presidente de la Mancomunidad de Cataluña.*

LUIS SEDÓ, *Presidente de la Cámara Industrial.*

JOSÉ DE CARALT, *Presidente del Fomento del Trabajo Nacional.*

JOAQUIN CABOT, *Presidente accidental de la Cámara de Comercio y Navegación.*

ALBERTO COMPTE, *Presidente accidental de la Liga de Defensa Industrial y Comercial.*

FEDERICO RAHOLA, *Presidente de la Económica de Amigos del País.*

JAIME AMER, *Presidente del Círculo de la Unión Mercantil.*

JOSÉ SITGES COMAS, *Presidente de la Unión Gremial de Barcelona.*

EUSEBIO DE PUIG, *Presidente del Instituto Agrícola Catalán de San Isidro.*

RICARDO RAMOS, *Vicepresidente de la Asociación de Navieros y Consignatarios.*

SANTIAGO TRÍAS, *Presidente del Centro Algodonero de Barcelona.*

AUGUSTO DE RULL, *Vicepresidente de la Cámara de la Propiedad.*

JOSÉ VIDAL Y BARRAQUER, *Presidente de la «Federación Agrícola Catalano-Baleares».*

JUAN ESCORSA, *Vicepresidente de la Sociedad de Industriales Mecánicos y Metalarios.*

JOSÉ GATIUS, *Presidente del Sindicato de fabricantes de Curtidos de Cataluña.*

JOSÉ CASTELLS, *Vicepresidente de la Asociación de Patronos Blanqueadores, Estampadores, Tintoreros y Aprestadores.*

JOSÉ PUIG ESTEVE, *Presidente del Centro Autonomista de Dependientes del Comercio y de la Industria.*

JUAN FIGUERAS, *Presidente de la Asociación de Fabricantes de Harinas de Barcelona.*

LUIS PORTABELLA, *Presidente de la Cámara Oficial de Comercio e Industria de Manresa.*

JOSÉ RIGOL Y CASANOVAS, *Presidente del Instituto Industrial de Terrassa.*

J. QUINTANA, *Presidente del «Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria» de Terrassa.*

RAMÓN COLOMER, *Presidente accidental de la Cámara de Comercio de Terrassa.*

JOSÉ DURAN Y CAMPS, *Presidente del Gremio de Fabricantes de Sabadell.*

JOSÉ QUER NOU, *Presidente del «Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria» de Sabadell.*

RAMÓN MOLINS VOLTÁ, *Presidente de la Cámara de Comercio de Sabadell.*

JOAQUÍN AGUILERA, *por la Liga de fabricantes de papel de Cataluña.»*

7.2.4.12 *Manifestaciones del Sr. Prat de la Riba* ⁷⁶⁴

La Veu de Catalunya publicava el 25 d'agost de 1914 la informació de que Prat de la Riba, com a president de la Mancomunitat de Catalunya, havia rebut els periodistes i havia realitzat manifestacions sobre el lliurament del missatge⁷⁶⁵ al Rei Alfons XIII.

En relació a la “delegació” que lliuraria al monarca “l'exposició acordada”, s'avançava la possible composició i els encàrrecs que es farien a alguns diputats catalans, p. 779:

«La delegació de l'Assemblea Econòmica que, portant la representació integral de la mateixa, ha d'entregar al Rei l'exposició acordada, estarà formada probablement pel president de la Cambra Industrial don Lluís Sedó, el president accidental de la Cambra de Comerç, don Joaquim Cabot i Rovira, el president de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre don Eusebi de Puig, el president del Foment del Treball Nacional don Josep de Caralt, el president de l'Econòmica d'Amics del País don Frederic Rahola, el president accidental de la Lliga de Defensa Industrial i Comercial don Albert Compte, i el president del Círcol de la Unió Mercantil, don Jaume Amer.

L'Assemblea ha designat també els diputats senyors Cambó, Coromines, Lerroux, Llosas i Sala (don Alfons), perquè conferenciïn amb els quefes dels demás grups parlamentaris, sobre dels greus conflictes actuals, i de la conveniència de procedir a l'obertura del Parlament, a fi de donar al Govern els medis extraordinaris que les excepcionals circumstàncies presents demanden.»

Es tractava la qüestió de la data en què es presentaria el missatge al Rei, p. 779:

«En quant a dates, res pot comunicar-los; el senyor Dato dirà. Se demanà l'audiència al Rei per conducte del Govern com a acte de consideració del mateix. Per lo vist aquest no ho ha apreciat així, o no sent la necessitat que l'opinió es comuniqui directament amb el Rei i aquesta és l'hora després de tres dies, que no s'ha tingut temps de comunicar a S. M. la petició.

No crec que el governador hagi fet la indicació que es desistia del viatge.

No és possible que aquesta manifestació atribuïda al quefe del Govern sigui exacta, perquè no és possible que el senyor Andrade li digués que se n'havia desistit.»

---

⁷⁶⁴ *Ibidem*, p. 779-780. Aquest document es publicà el 25 d'agost de 1914 a *La Veu de Catalunya*.

⁷⁶⁵ És refereix al *Mensaje a S. M. el rey Don Alfonso XIII* que s'havia acordat el 20 d'agost de 1914.

Prat exposava que no creia que el Govern volgués evitar la l'audiència amb el monarca, p. 779-780:

«Tampoc podem creure que en moments tan transcendents pels problemes econòmics que plantegen, tan complexos i excepcionals que en tots els demés Estats el poder públic ha sentit la necessitat de crear juntes o comissions d'elements competents que l'assessorin, el Govern espanyol que ha prescindit d'aquest concurs, desitgi, inclòs, evitar aquest efímer contacte entre ell i els representants dels grans interessos econòmics. Si ens convencéssim que aquesta és, realment, l'actitud del Govern, no insistiríem, la deixariem tota entera al Govern, la responsabilitat que haguéssim de fer arribar l'exposició acordada en la forma altres vegades usada d'un despatx telegràfic a la Majordomia del Palau, en lloc de fer entrega d'ella directament, per medi d'una delegació oficial, com ens proposem, en prova del respecte que mereix i que ha de merèixer sempre la representació més alta de l'Estat.

Mes no crec que aquest sigui el cas, i fins me sembla que seria ofensiu per al Govern atribuir-l'hi.»

Es referia a les conseqüències econòmiques i socials que el conflicte bèl·lic estava provocant a Espanya, p. 780:

«Segons la informació abundant i segura que posseeixo, el problema mercantil no ha avançat ni un pas. Estem avui com estàvem a l'esclatar el conflicte, o pitjor, encara que les facilitats que en l'ús del crèdit en lloc d'augmentar ha disminuït extraordinàriament. Podria citar casos que indignen.

I precisament el nus del conflicte està aquí; quasi tot lo demés són accidents o pal·liatius. El problema de les subsistències és un problema de treball, i perquè no s'interrompi la normalitat del treball, perquè no hagin de tancar-se els tallers i les fàbriques, per falta de primera matèria o de numerari, és precís destruir amb urgència les causes de l'actual endarreriment del diner, venir en la circulació nacional els milions necessaris per a restablir l'equilibri pertorbat, compensant els milions nostres que retenen les nacions bel·ligerants, els que el pànic ha retirat dels bancs i els que es requereix per a pagar al comptat cotó, carbó i altres matèries que abans es pagaven a plaços.»

Prat conclouïa les manifestacions exposant que el problema de la circulació dinerària s'havia de resoldre a través del Banc d'Espanya, p. 780:

«I aquesta és missió que únicament pot i únicament deu complir el Banc d'Espanya, únic Banc d'emissió, únic Banc privilegiat i única empresa que en moments de tan profunda crisi està realitzant un immens benefici.

Si el Govern s'ha convençut al fi que el nus del problema està on des del primer moment l'indicarem nosaltres i va resoltament a obligar al Banc d'Espanya que compleixi els seus deures amb el comerç i la indústria i el treball, ningú ha de reparar en la tardança de la seva actuació.»

7.2.4.13 *Discurs a la Segona Assemblea de la Mancomunitat el novembre de 1914*⁷⁶⁶

Els compiladors de l'Obra completa de Prat expliquen en una nota⁷⁶⁷ la procedència d'aquest document.

Prat iniciava el discurs referint-se a l'important trasbals que havia significat l'inici de la guerra europea, p. 781:

«SENYORS DIPUTATS: Des que vàrem separar-nos aquesta primavera, després de la nostra primera reunió ordinària, s'ha produït un fet transcendent: aqueixa guerra formidable, aqueixa lluita que com en les edats primitives, no és d'exèrcits sinó de nacions, i no s'acaba en el camp de batalla, sinó que es transporta fins a forçar-les i trencar-les a les relacions jurídiques privades, exceptuades segles ha com a camp clos i infranquejable.»

Assenyalava que, a diferència del difícil moment que estaven vivint amb l'esclat del conflicte bèl·lic, la Mancomunitat de Catalunya es constituí en un període de pau en què s'estava “dins d'una florida d'optimisme”, p. 781:

«Amb la plena normalitat universal coincidí una normalitat nostra, una llarga pau a Barcelona i Catalunya, propícia a la prosperitat i a l'esperança; i aquesta pau venia a l'hora de la primera satisfacció a les aspiracions catalanes, empenyia a començar alhora, com en un alè de joventut, els preparatius d'una gran exposició, terme i ocasió d'innumerables millores i transformacions urbanes de Barcelona, i les primeres actuacions de la Mancomunitat, frisoosa d'introduir innumerables millores i transformacions en els serveis públics de Catalunya.»

---

⁷⁶⁶ Ibídem, p. 781-782.

⁷⁶⁷ Ibídem, p. 781. Nota núm. 8: “APR, ANC, prest v, C 6/5. Còpia mecanogràfica”.

Ressaltava les conseqüències que tindria el conflicte bèl·lic en “el sistema econòmic universal”, p. 781:

«Mes com si els començaments de segle haguessin de reservar-nos sempre aconteixements exteriors d'influència adversa, dos mesos després d'haver celebrat la nostra constitució, esclata aquesta guerra destinada a conseqüències transcendents en tots els ordres. Car sigui el que es vulgui el resultat de la lluita, lo menys important seran les modificacions de la carta política d'Europa; lo que més fonament ens afectarà, lo que tindrà una repercussió més vigorosa en la nostra vida, serà els canvis importants per les ensenyances del conflicte en el sistema econòmic universal, l'esperugiment del diner, l'ambient universal de desconfiança que surarà durant temps sobre una Europa empobrida per les destruccions, enfeblida per un esforç tan extraordinàriament heroic.»

Remarcava que la guerra havia motivat la disminució de les actuacions de la Mancomunitat i l'endarreriment de plantejar la delegació de funcions, p. 781-782:

«Aquesta inseguretat del pervindre, aquesta fonda pertorbació del règim econòmic europeu i per tant del d'una regió en bé i en mal però avui més encara en *mal* que en bé tan europea com la nostra Catalunya, ens ha imposat una dolorosa abstenició d'iniciatives i una reducció major en els límits dels projectes a preparar i executar; així com la preocupació dels organismes públics d'una banda i el criteri general de tenir les Corts tancades de l'altra, ens ha privat de plantejar les delegacions de funcions de l'Estat com ens proposàvem.»

7.3 L'any 1915:

En l'àmbit de la política espanyola, Antoni Maura fou nomenat president del Govern.

En l'àmbit de la política catalana, Prat continuà amb l'obra de redreçament cultural amb la creació dels Cursos Monogràfics d'Alta Cultura, dirigits per Eugeni d'Ors, i de l'Escola de Bibliotecàries i la fundació del Servei de Conservació de Monuments.

Les eleccions provincials que es convocaren per al 14 de març, per a renovar una part dels diputats, tingueren una transcendència especial atesa la pugna política que hi hagué entre els regionalistes i els republicans per a obtenir la majoria: de que resultés guanyadora la candidatura regionalista o la republicana depenia un possible canvi d'orientació en la política, en clau autonomista, que s'havia seguit fins llavors a la Mancomunitat catalana.

En aquell context, els senadors i diputats per Barcelona feren públic un manifest que tenia l'objectiu explícit d'orientar el vot dels electors. En el manifest, en què s'exposava l'abast d'aquelles eleccions i quina havia estat la gestió i l'obra realitzada pels regionalistes a la Diputació, es plantejava als electors la disjuntiva de triar entre dues tradicions administratives que representaven dos formes d'administrar els interessos públics.

Es presentava la relació de l'obra realitzada des de la Diputació provincial de Barcelona:

- Es completaren fins a 1000 quilòmetres de la xarxa de carreteres i estava en curs d'execució un complement de 400 quilòmetres.
- S'instal·laren noves escoles en els edificis del clos de la Universitat Industrial.
- Es fundaren institucions, “encara avui en el seu període inicial les unes, glorioses ja les altres, però destinades totes a fecunda creixença”:
  - L'Institut d'Estudis Catalans.
  - La Biblioteca de Catalunya.
  - L'Obra del Diccionari de la Llengua catalana.
  - El Museu Social.
  - La Borsa del Treball.
  - El Secretariat de l'Aprenentatge.
  - El Consell d'Investigació Pedagògica.
  - L'Escola Elemental del Treball.
  - L'Escola de Funcionaris.
  - L'Escola d'Agricultura.
  - El Laboratori provincial d'Higiene.
  - El Laboratori de Fonètica.
  - La Casa dels Nens.
  - El Servei de conservació de monuments.
  - El Servei de la carta geogràfica de Catalunya.
  - El Servei d'excavacions d'Empúries.

A la ciutat de Barcelona guanyà la candidatura de la Lliga Regionalista seguida de la candidatura republicana. Prat de la Riba fou reelegit diputat provincial i el 3 de maig, en ser reelegit president de la Diputació provincial, llegí el discurs en l'acte de possessió de l'organisme provincial.

La Lliga Regionalista, com a conseqüència dels resultats electorals que obtingué en el conjunt de la província de Barcelona, també aconseguí incrementar 2 escons a l'Assemblea de la Mancomunitat catalana.

7.3.1 L'obra de Prat

En aquest apartat presentem l'obra escrita de Prat corresponent a l'any 1915 que està formada per 3 documents: 1 article que publicà a *La Veu de Catalunya*, 1 manifest i 1 discurs.

7.3.1.1 *Manifest dels Senadors i Diputats per Barcelona. Eleccions provincials del 14 de març de 1915*⁷⁶⁸

El manifest, que s'emmarcava en el context de la convocatòria d'eleccions provincials i tenia l'objectiu d'orientar el vot de l'electorat, s'estructurava en 2 apartats:

- El primer apartat, titulat "Electors de Barcelona", es dividia en 7 subtítols: "Les eleccions d'ara", "Importància d'aquestes eleccions", "La Diputació de Barcelona", "L'administració de la Diputació", "Aspecte tributari", "Distribució dels recursos econòmics" i "L'obra provincial".
- En el segon apartat, titulat Les delegacions de la Mancomunitat, només hi havia un subtítol: "Responsabilitat dels electors barcelonins".

Electors de Barcelona:

Aquest apartat s'iniciava adreçant-se als electors de la província de Barcelona, p. 785:

«Honrats pels vostres vots amb la representació de Barcelona, sentim en aquests moments el deure de parlar-vos de la significació de les eleccions provincials, de la seva extraordinària importància per l'avenir de Catalunya i del criteri per triar entre les diferents candidatures no capritxosament, no per impulsions irreflexives, sinó per l'imperatiu de mòbils racionals i conscients.»

Les eleccions d'ara:

Es destacava l'objectiu que tenien aquelles eleccions, p. 785:

---

⁷⁶⁸ Ibídem, 785-788. El manifest, signat pels senadors i diputats regionalistes Raimon d'Abadal, Lluís Sedó, Miquel Fargas, Leonci Soler i March, Albert Rusiñol, marquès de Camps, Lluís Ferrer-Vidal, Joan Garriga i Massó i Pere Rahola i Molinas, fou publicat el 11 de març de 1915 a *La Veu de Catalunya*.

«Les eleccions d'ara tenen per objecte renovar una part, la més petita, de les Diputacions provincials. No es tracta, doncs, de la lluita internacional ni dels problemes constituents. Els elegits no hauran de decidir entre la guerra i la pau, ni proclamar la República, ni portar a la presidència del Govern don Antoni Maura. Aquests problemes no són d'aquestes eleccions ni tenen res que veure amb l'actuació de les corporacions que van a elegir-se. Posar-los al cos electoral és cercar l'equívoc d'una resolució sense congruència amb el sentit de les eleccions actuals i la missió veritable dels elegits.»

Importància d'aquestes eleccions:

S'exposava la transcendència que tenien aquelles eleccions provincials, p. 785:

«Sense recórrer en aquestes deplorables inversions de l'acció política, és ja prou grossa la transcendència d'aquestes eleccions: grossa pel moment, això és per les eventualitats de variada mena que l'excepcionalitat extraordinària del conflicte europeu pot plantejar a les corporacions públiques catalanes i d'una manera especial a la Mancomunitat; grossa pel valor intrínsec de la tasca que aquestes corporacions han de continuar; grossa per la missió primordial de les noves Diputacions d'obtenir les delegacions de serveis públics sense les quals la Mancomunitat seria només una satisfacció espiritual però no tindria l'eficàcia d'un poder amb funcions i medis propis.»

La Diputació de Barcelona:

Es ressaltava el prestigi que s'havia guanyat la Diputació provincial de Barcelona per l'obra que estava duent a terme, p. 785:

«La Diputació de Barcelona no és una corporació nova ni innominada, sinó l'entitat administrativa de més alt prestigi de tot Espanya. Els esforços desesperats que per interès partidista estan fent alguns elements per rebaixar-lo a base de falsedats de tota mena, rellisquen sense macular l'honor i la fama d'aquesta Diputació, que aquí i a Madrid i a tot Espanya és coneguda i respectada com a model de serietat, d'administració acurada, de sentit intensament tradicional, progressiu i renovador alhora. Quan a Madrid plantegem el problema de la nostra autonomia ens retreuen el desgavell d'importants corporacions catalanes per discutir la nostra capacitat política i ve, llavors a tots els llavis de catalans, fins dels que aquí la bescanten, el nom de la Diputació de Barcelona amb la força d'una demostració irresistible.

Destruir aquest prestigi és debilitar la força de Catalunya precisament en aquesta hora excepcional, quan és pròxima, imminent, la reivindicació de les

delegacions, necessàries sempre, però més que mai avui en la gran crisi mundial produïda per la guerra.»

L'administració de la Diputació:

Es destacava el prestigi que s'havia guanyat la Diputació provincial de Barcelona per l'obra que estava duent a terme, p. 786:

«Aquest prestigi és ben guanyat: així ho proclama tota la seva tradició administrativa, així resplendeix en totes les característiques de la seva administració, fins en els aspectes en què solen claudicar generalment les administracions públiques».

Aspecte tributari:

S'exposava l'alta consideració que havia assolit la Diputació per la seva capacitat de gestió administrativa en relació al percentatge del contingent econòmic provincial que recaptava, p. 786:

«És comú a les corporacions mal administrades en raó de ses disbauxes i a les corporacions d'intensa activitat per la realització de les seves iniciatives, que els tipus tributaris i els tants per cent amb què graven els seus contribuents siguin molt alts. La Diputació de Barcelona és una excepció. És la primera de les Diputacions pel nombre de quilòmetres de carretera, per la importància i varietat dels seus establiments benèfics i culturals, per la seva activitat. En canvi, mentre el tipus del contingent en altres províncies és de 15, 18, 20, 25 i fins en algunes 30 per 100, la Diputació de Barcelona imposa només el 13 per cent.»

Distribució dels recursos econòmics:

S'explicava com es gestionaven els recursos econòmics del contingent provincial, p. 786:

«La més perfecta administració és aquella que obté el màxim d'activitat i de serveis amb el mínim de gastos generals o sigui de personal per administrar-los. Dificilment ha de poder-se superar la moderació de la Diputació en aquest punt: considereu només que els gastos d'aquesta mena són el 5,72 per cent de les quantitats invertides en obres públiques, el 7,02 de les que s'apliquen a instrucció, i el 2,09 de les que s'apliquen al servei de beneficència.»

Es destacava que no havia augmentat el nombre de funcionaris provincials en el període en què Prat de la Riba presidia la corporació provincial, p. 786:

«En 1907 va ser elegit president de la Diputació en Prat de la Riba, vuit anys ha que amb valioses cooperacions d'altres grups persisteix la nostra acció provincial, i en vuit anys tenim l'orgull de poder declarar que aquest personal administratiu, no solament no ha augmentat, sinó que ha sigut objecte d'importants amortitzacions, i que les economies obtingudes han servit per a augment del personal tècnic d'obres públiques, activant la construcció de carreteres, i el d'instrucció creant nous establiments culturals.».

Es ressaltava que es seguia aquella mateixa actuació a la Mancomunitat catalana, p. 786:

«I aquesta actuació és aplicada a la Mancomunitat. En aquest període inicial, preparatori, contra les afirmacions gratuïtes dels seus enemics, francs o encoberts, el personal nomenat és també incipient, reduïdíssim: dos oficials, tres auxiliars, cinc mecanògrafs i un ordenança, als quals en el que és necessari ajuda el personal de la Diputació de Barcelona.»

Es comparava la gestió dels regionalistes a la Diputació i a la Mancomunitat amb la gestió dels republicans radicals a l'Ajuntament de Barcelona, p. 786-787:

«Compari's aquesta conducta amb la dels radicals a l'Ajuntament de Barcelona, on recollint només les mostres més recents, en una sola sessió varen augmentar-se, ara mateix en plena crisi econòmica i sanitària, en 700.000 pessetes les atencions de personal; on hi ha un cos nou d'inspectors, nomenats i cobrant mesos ha, sense que ni l'alcalde ni l'Ajuntament sàpiguen ni hagin resolt encara quina és la feina que els ha de ser encomanada.»

L'obra provincial:

S'explicava com s'havien gestionat els recursos econòmics, equilibrant les despeses i els ingressos, i es comparava l'abast dels serveis que oferia la Diputació en relació als tributs que es cobrava als contribuents, p. 787:

«I tot això amb un pressupost modestíssim, però que aconsegueix el màxim d'utilització, amb equilibri perfecte de gastos i ingressos segurs i amb un sobrant tan real, tan positiu, que, malgrat el retràs de l'Ajuntament de Barcelona en el pagament del contingent, el retràs correlatiu dels pagaments provincials se n'ha ressentit molt menys que en altres períodes semblants anteriors.»

Es destacava l'abast dels serveis que oferia la Diputació en relació als tributs que es recaptaven, p. 787:

«I tot això amb un sacrifici petit per part dels ciutadans de la província nostra, car el tenir aquesta xarxa de carreteres i el poder recloure els pobres en els asils provincials, el poder donar als fills les carreres d'enginyer, arquitecte, mestre, tècnic agrícola, director de teixits i filats i capatàs de construccions, el disposar de l'utilitatge col·lectiu de què disposen els homes a tots els països cultes, li costa a l'habitant de la província de Barcelona entorn de cinc pessetes l'any.»

Les Delegacions de la Mancomunitat:

S'explicava quins eren els objectius en què treballarien els Diputats catalanistes que fossin elegits en aquelles eleccions, p. 787:

«No solament els elegits en aquestes eleccions han d'anar, segons siguin uns o altres, a continuar aquesta obra o interrompre-la, desviar-la o destruir-la, sinó que amb la fecundació de les delegacions han de consolidar la Mancomunitat, nascuda en gran part dels prestigis i la força de la Diputació de Barcelona.»

S'assenyalava la necessitat d'aconseguir la delegació de serveis de l'Estat a la Mancomunitat de Catalunya, p. 787:

«Les delegacions de serveis de l'Estat a la Mancomunitat o abreviadament «delegacions», vol dir «autonomia». El problema de les delegacions és el problema essencial del nostre poble: el problema de la seva autonomia. I Catalunya vol aquesta autonomia com un mitjà per donar-se el que necessita per la seva vida, per la seva expansió espiritual i econòmica. Amb les delegacions Catalunya haurà aconseguit el primer grau d'autonomia: la llibertat de construir les grans obres públiques de què està mancada; de fer-se els ferrocarrils secundaris, de portar a tots els pobles i a les més reculades comarques les vies de comunicació i el telèfon, de regularitzar el curs dels seus rius i sanejar les seves aigües, d'intensificar la seva producció, de cultivar la seva llengua, el dret i tots els elements de la nostra personalitat col·lectiva.»

S'exposava què es podria assolir a Catalunya si es gestionaven correctament els serveis que es deleguessin a la Mancomunitat, p. 786:

«Mes les delegacions són un instrument i com tots els instruments, tindran eficàcia o no, segons siguin les mans en què caiguin i que hagin de moure'l. D'això depèn la seva consolidació, la seva fecunditat, que siguin una alternativa fracassada o l'esglaió per ascendir a una més alta i més ampla autonomia.»

Responsabilitat dels electors barcelonins:

Es feia una crida a la participació dels electors atenent a la transcendència d'aquelles eleccions i a la responsabilitat que tenien els votants en haver de triar entre dos formes d'administrar els interessos públics, p. 788

«Aquesta elecció, aquesta tria, sou vosaltres, electors conscients de Barcelona, els que heu de fer-la. Vosaltres teniu constantment davant dels ulls dues administracions: l'administració radical, que s'esplaia en l'administració del Municipi de Barcelona, i la de diferents matisos autonomistes, que persisteix anys ha, a la Diputació. Al votar triareu entre dues administracions, entre dues tradicions administratives i fareu més, car nosaltres tenim la seguretat que de vosaltres, de la vostra elecció, depèn que sigui un fet ben pròxim l'autonomia de Catalunya.»

7.3.1.2 *El millor argument*⁷⁶⁹

Prat, en aquest document, que feia referència al *Manifest dels Senadors i Diputats per Barcelona* que *La Veu de Catalunya* publicava el mateix dia, exposava als electors quina feina s'havia realitzat des de la Diputació provincial de Barcelona i des de la Mancomunitat de Catalunya.

Iniciava l'article referint-se al significat que tenia aquell manifest, p. 788-789:

«El Manifest que els nostres senadors i diputats per Barcelona adrecen als llurs ciutadans planteja l'actual problema de les eleccions provincials sobre una base sanament positivista.

En època electoral les passions s'exacerben, la vèrbola sobreïx, els entusiasmes obcequen i els lirismes solen abrigar les multituds de tal manera, que els enterboleix la clara visió de les realitats i dels ideals i arriben moltes hores al dia de votar, i voten i tot, sense saber ben bé per què voten i amb quina finalitat.»

Explicava la importància que tenia exercir el dret al sufragi, p. 789:

«Per això les paraules serenes i simpliciíssimes dels nostres representants són d'una gran oportunitat. En el sistema polític d'avui en dia l'elector no influeix personalment, decisivament en la cosa pública només que en l'acte de triar entre els diferents candidats, només en l'instant de votar. Aquell instant, aquell acte, decideixen la marxa d'un organisme públic per una pila de temps. La funció electoral és intensíssima, però dura un moment: en un sol dia es resol. Els seus efectes són, en canvi, transcendents i durables.

---

⁷⁶⁹ *Ibidem*, 788-790. L'article fou publicat el 11 de març de 1915 a *La Veu de Catalunya*.

Per això convé tant que, en l'únic moment que de fet la voluntat popular actua, tingui el poble, tinguin els electors, criteri suficient per a votar.»

Assenyala la importància que tenien aquelles eleccions, p. 789:

«No es tracta ara de discutir programes polítics de caràcter general, ni de consagrar prestigis personals; es tracta d'elegir uns quants diputats provincials que vagin a continuar o a interrompre, si més no a pertorbar, l'obra de la Diputació de Barcelona, la tasca incipient de la Mancomunitat Catalana. [...] De l'obra de la Diputació, de la tasca de la Mancomunitat, tots els catalans fa dies i fa temps que en tenim judici format.»

Prat, exposant l'obra que s'havia realitzat, posava l'elector en la disjuntiva de decidir quina candidatura electoral podria administrar millor la Diputació, p. 789-790:

«Si l'administrar honradament, si el realitzar paulatinament un programa anunciat per endavant al públic, un programa integral i madurat, si el realitzar una acció de govern essent minoria, però amb la col·laboració de totes les fraccions i de tots els homes de bona voluntat, si l'establir, com instrument necessari a tota política constructiva, una majoria on entren elements tan heterogenis com els conservadors, els jaumins, els liberals i els regionalistes, si l'acceptar iniciatives, vinguin de qui vinguin mentre siguin bones, i l'afilla-se-les, és un caciquisme intolerable, aleshores és clar que cal votar en contra d'aquesta obra i en contra dels homes eminents que la dirigeixen. [...]. Si aquella labor i aquella tasca no són un caciquisme perquè responen a un estat real d'opinió catalana i s'inspiren en el bé comunal; si aquella labor i aquella tasca són, políticament, la cosa més perfecta de les realitzades a Catalunya i arreu d'Espanya, aleshores no costa gaire de convèncer els electors - fins els no regionalistes- de l'obligació de votar per la continuació d'aquella obra i d'aquella tasca.»

Finalitzava l'article manifestant la confiança que tenia de guanyar les eleccions provincials, p. 790:

«Plantejades així les eleccions, la victòria serà nostra perquè contra la realitat dels fets es desfan com polsina els lirismes i els odis.

No debades els nostres senadors i diputats truquen a les portes del bon seny, del seny natural de la nostra gent que tan bé sap agermanar, com una sola norma de criteri, els més purs ideals amb un discret positivisme.»

7.3.1.3 *Discurs a la Diputació de Barcelona en ser reelegit president el 3 de maig de 1915*⁷⁷⁰

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat expliquen en una nota⁷⁷¹ la procedència d'aquest document i el context polític provincial en què s'emmarcava la reelecció de Prat.

Prat iniciava el discurs agraint que l'haguessin reelegit "altra vegada" en el càrrec de president de la Diputació de Barcelona, p. 790-791:

«Aquesta persistència de la vostra confiança, venint refrendada després d'aquest judici de residència que per nosaltres els diputats provincials constitueix la renovació de les Diputacions, i venint no solament dels diputats d'una mateixa agrupació com per llei de disciplina, sinó de diputats de diverses agrupacions i procedències, constitueix una distinció doblement assenyalada, que posa al damunt meu majors deures i més pesants responsabilitats.»

Manifestava que correspondria a la confiança que li donaven els diputats, p. 791:

«Però tingueu la seguretat que en complir aquests deures i aquestes responsabilitats, he de dedicar tots els meus esforços, ara com sempre, sense exclusivismes, sense partidisme de cap mena, estant com president al costat de tots els diputats siguin quins siguin, tant els que estan units amb mi per la comunitat d'aspiracions com dels que tenen conviccions les més oposades, tant dels que m'han donat el seu vot com dels que s'han cregut en el deure de no otorgar-me'l, perquè a tots com a president represento i per tant a tots la força d'aquesta representació col·lectiva és per igual deguda.»

---

⁷⁷⁰ *Ibidem*, p. 790-792.

⁷⁷¹ *Ibidem*, p. 790. Nota núm. 2:

«APR, ANC, prest. v, C 6/6. Transcripció de manuscrit. Prat de la Riba va ser reelegit president per 23 vots i 9 en blanc i com a vicepresident fou reelegit Francesc d'A. Bartrina, conservador, per 22 vots i 9 en blanc. Foren elegits secretaris Josep M. Bassols Iglesias i el lerroxista Josep Ulled Altemir, el primer per 30 vots i 2 en blanc, i el segon per 28 vots. [...] Els lerroxistes començaven a rectificar la línia obstructionista envers la Mancomunitat. L'aliança amb els nacionalistes republicans tenia el seu paper en aquesta evolució, igual que l'evidència que la nova institució s'anava consolidant i era millor integrar-s'hi. Duran i Ventosa havia passat a l'Ajuntament de Barcelona i el nou portaveu del grup regionalista era Puig i Cadafalch, mà dreta de Prat en actuació cultural. Com a vicepresident de la Comissió Provincial fou elegit el dinàstic Lluís Ferrer i Bàrbara per 23 vots i 8 en blanc.»

Es referia a l'actuació realitzada a la Diputació en els mandats anteriors i a la feina que quedava per fer, p. 791:

«Siga quin siga el judici que lo que hem fet aquí dins mereix, és indubtable que les institucions que hem creat, que les reformes i les innovacions que hem introduït marquen clara i definida una direcció, dibuixen les ratlles fonamentals d'un sistema, són com les pedres mil·liàries d'una via o camí que anem obrint, perquè pugui Catalunya pujar a l'estat d'avenç que tots, cada u a la seva manera i el seu color, però tots amb el mateix deler, amb la mateixa intensitat, desitgem que assoleixi la nostra terra.

Com és coneguda aquesta orientació concretada en institucions creades i en reformes i innovacions acomplides, són també coneguts els principals projectes no realitzats encara, que la complementen i arrodoneixen.»

Presentava la relació dels projectes que s'havien de realitzar en el bienni següent:

- Xarxa de camins de pobles comunicats, p. 791:

«[...] poden quedar construïts o embastats els camins necessaris perquè no resti a la província de Barcelona un sol municipi sense carretera; resultat tant més excepcional quan en el restant d'Espanya són centenars i milers encara els pobles comunicats.»
- Casa de Maternitat i Expòsits, p. 791:

«[...] amb petites obres complementàries quedaren terminats els pavellons amplíssims destinats al servei d'expòsits; i podem emprendre la construcció de la Secció de Maternitat amb l'ampla concepció d'institució benèfica, social i docent alhora que escau a la transformació de les institucions similars estrangeres.»
- Ampliació de la Casa de Caritat, p. 791:

«[...] instauració de l'asil d'epilèptics dementes, a fi que no passi com passa ara, que en la bella florida d'establiments benèfics de Barcelona, no n'hi ha on aquests malaventurats puguin trobar acollida.»
- Instal·lació dels laboratoris-seminaris d'alts estudis i estudis superiors de pedagogia i finalitzar l'establiment de l'ensenyança tècnica, p. 791-792:

«L'obra cultural amb què modestament hem anat corregint l'exclusivisme de l'Estat, que només atén i fomenta o estimula una sola de les grans cultures ibèriques: la cultura castellana.

I acabament de les principals ensenyances, que hem d'integrar les dues grans branques de l'ensenyança tècnica: la de les indústries tecnològiques i la de les indústries artístiques, en el conjunt orgànic de la Universitat Industrial.»

Prat resumia l'actuació que es plantejava realitzar en el següent bienni, p. 792:

«Aquest bienni està, doncs, destinat, si les circumstàncies externes sobretot ens permeten una activitat ben intensa, a ser un període de terminacions, que vindrà a cloure una etapa de l'actuació provincial, precisament en el moment en què les Diputacions catalanes han infantat la Mancomunitat i han d'anar-hi fent la transfusió de tots els serveis que per ser de tot Catalunya és natural que siguin entregats a l'organisme que representa Catalunya entera.»

7.4 Conclusions del capítol

L'obra de govern de Prat en el període 1913-1915 es concentrà en la tasca que continuà desenvolupant al front de la Diputació provincial de Barcelona i en la tasca que inicià des de la presidència de la Mancomunitat de Catalunya, que es constituí l'any 1914.

ANY 1913

El gener de 1913, *La Veu de Catalunya* publicava el missatge que Prat preparà amb motiu de la publicació de les Normes ortogràfiques de la llengua catalana. Es referia a les limitacions que tenia una llengua quan no estava subjecta a unes normes i a la funció d'identificació grupal que tenia la llengua en la vida col·lectiva: "unitat de sentiment, de voluntat, de vida col·lectiva, en institucions i costums i lleis i llengua". Assenyalava la importància que tenia situar la llengua catalana al nivell de les altres llengües

«La tasca que les altres llengües podien acomplir reposadament, sense apressurar-se, és, doncs, per a nosaltres, de la més extremada urgència. Hem d'aixecar la nostra llengua al nivell de les altres, hem de donar-li totes les perfeccions que necessita per a lluitar i vèncer.»

L'abril de 1913, Prat publicà a *La Veu de Catalunya* una sèrie de quatre articles, en què, sota el títol *Pro Mancomunitat*, tractava la qüestió de la demanda que es feia des de Catalunya per a sol·licitar al Govern l'aprovació de la llei que autoritzés la creació de Mancomunitats. Prat destacava que la Mancomunitat, a diferència d'una Diputació regional única, seria una associació de províncies veïnes que exerciria funcions administratives, relatives a obres públiques, cultura, instrucció i beneficència, que li serien delegades per les províncies o per l'Estat. Per a fer possible la creació de la Mancomunitat, els regionalistes van "transigir" acceptant que es mantingués la divisió provincial:

«Veus aquí amb això completada la idea de Mancomunitat; veus aquí com la Diputació regional modificada per la subsistència de les actuals províncies, pel pacte entre aquestes províncies a fi de crear un organisme interprovincial o regional, per la delegació de funcions i medis econòmics de l'Estat, ha esdevingut Mancomunitat, la Mancomunitat que espera, que vol Catalunya per alçar-se a plenitud de civilització.»

El maig de 1913 *La Veu de Catalunya* publicava la ressenya de l'acte de pressa de possessió de Prat com a president de la Diputació provincial de Barcelona en què, després de declarar constituïda la Diputació per aquell bienni, exposava l'obra que s'havia iniciat i el programa que

es proposava realitzar en els àmbits de la llengua i la cultura catalana, la beneficència i les obres públiques. Les obres en projecte, que constituïen un programa d'obres de modernització “ja consagrades per l'estimació del nostre poble”, es portarien “totes endavant i a un mateix temps sense pretericions ni preferències”:

«Anem ara a continuar aquest programa i per a fer-ho tenim feina preparada. Desitgem desenrotllar-lo per complet, inspirant-nos sempre en l'amor a Catalunya, quin engrandiment i prosperitat són els nostres ideals.»

L'actuació política que Prat desenvolupà l'any 1913 s'emmarcava en el context del llarg procés que s'estava seguint per assolir l'aprovació de la llei de Mancomunitats. El 19 de desembre de 1913, es publicà el Reial Decret pel qual s'autoritzava a les Diputacions provincials a mancomunar-se, amb finalitats exclusivament administratives, i autoritzava a que els nous organismes poguessin sol·licitar del Govern la delegació de serveis.

En el preàmbul del projecte de Decret que el Govern presentà a la signatura reial es feia constar que l'ordenament jurídic vigent no impedia, sempre que es mantinguessin les Diputacions provincials, l'establiment de la possibilitat legal d'establir Mancomunitats de províncies i s'exposaven els mecanismes amb què l'Estat, mitjançant unes cauteles jurídiques, es reservava la tutela de les Mancomunitats que es creessin.

El desembre de 1913, es reuniren les quatre Diputacions catalanes per a tractar de la preparació del projecte d'Estatut, pel qual s'hauria de regir la nova institució catalana, i estudiar els problemes organitzatius que s'haurien de resoldre. L'aprovació de l'Estatut per part del Govern espanyol era el darrer tràmit que s'havia de superar, en l'àmbit de l'administració estatal, per a poder procedir l'elecció del president de la nova institució catalana i a la constitució formal de la Mancomunitat de Catalunya.

L'octubre de 1913, el diari *Heraldo de Madrid* publicava una entrevista realitzada a Prat, en què, sota el títol *Ante el problema catalán. El proyecto de las mancomunidades*, es tractava la qüestió de la transcendència que tindria l'aprovació de la llei de Mancomunitats. Prat responia a la pregunta de què suposava aquella llei pels regionalistes catalans:

«El proyecto de las mancomunidades supone para los regionalistas una fórmula que nos permite vivir dentro de la legalidad, y lo aceptamos por temor de que su fracaso desengañe por completo a los que dudan de la eficacia de nuestra acción para ser

atendidos por el Poder central, con lo cual se fomentaría el nacionalismo y éste tendría pretexto para acentuar sus estridencias.»

Amb l'aprovació de la llei s'assolien els objectius que havia plantejat la generació de Prat:

«Nosotros no pensamos que las mancomunidades es una obra definitiva; pero creemos que con esta reforma hay para muchos años, y con ella quedan satisfechas las aspiraciones de esta generación. Si la que viene detrás cree que el proyecto forma en sentido progresivo; pero ella será la que haga esta labor. Con las mancomunidades hay para muchos años. El cambio, la necesidad de su transformación la traerán las necesidades futuras.»

ANY 1914

El 9 de gener de 1914, es reunien, com es requeria en el Reial Decret de 18 de desembre de 1913, les quatre Diputacions catalanes en Assemblea per a aprovar el text del projecte d'Estatut pel qual s'hauria de regir la Mancomunitat catalana. En el discurs que pronuncià a l'Assemblea, Prat ressaltava la importància que suposaria per a Catalunya la creació de la futura Mancomunitat:

«Este decreto, aun dentro de sus exiguas proporciones, tiene para nosotros una gran importancia en cuanto nos permite crear un instrumento que puede ser impulsor de nuestra cultura y de nuestra riqueza, un organismo que puede ayudarnos a satisfacer las vivas ansias de progreso material y espiritual que todos sentimos. Y tiene todavía para nosotros otro valor, y valor altísimo, el de permitirnos traducir en una organización jurídica el sentimiento hondísimo de la unidad espiritual de Cataluña.»

Posava de manifest que la possibilitat de constituir Mancomunitats constituïa un instrument decisiu per a enfortir l'Estat:

«Yo tengo la convicción firmísima de que estos esfuerzos nuestros en favor de la mancomunidad, y la noble resolución del Gobierno al recojerlos y publicar dicho Real decreto, han hecho más por la unidad espiritual del Estado, que cuatro siglos de leyes y regímenes centralizadores.»

El 26 de març de 1914, a la *Gazeta de Madrid* es publicava a el Reial Decret pel qual s'aprovava l'Estatut amb què s'havia de regir la Mancomunitat catalana:

«Artículo 1.º En cumplimiento de lo dispuesto en el Real decreto de 18 de Diciembre de 1913, autorizando á las Diputaciones á mancomunarse para fines exclusivamente provinciales, se aprueba el adjunto Estatuto, por el que se ha de regir la Mancomunidad catalana, compuesta de las provincias de Barcelona, Gerona, Lérida y Tarragona.»

El 6 d'abril de 1914 es procedí la votació dels noms dels diputats provincials que havien d'ocupar els diferents càrrecs de la Mancomunitat catalana. Prat de la Riba, que fou elegit president del nou organisme, pronuncià el discurs de pressa de possessió del càrrec dóna possessió del càrrec als vicepresidents i als secretaris i declarà formalment constituïda la Mancomunitat de Catalunya:

«I posant, dins la fredor obligada de la fórmula reglamentària tota la vibració, tots els anhels i esperances del nostre sentiment de pàtria, declaro constituïda la Mancomunitat de Catalunya.»

ANY 1915

Les eleccions que es convocaren per al 14 de març de 1915, per a renovar una part del cos provincial, tingueren una transcendència especial, atesa la pugna política que hi havia entre els regionalistes i els republicans per a obtenir la majoria. De que resultés guanyadora la candidatura regionalista o la republicana depenia la representació política a la Mancomunitat de Catalunya i un possible canvi d'orientació en la política, en clau autonomista, que fins llavors s'havia seguit a la nova institució catalana.

Prat fou elegit diputat provincial i el 3 de maig tornà a ser reelegit president de la Diputació provincial. El maig de 1915, en el discurs que pronuncià en l'acte de ser reelegit president provincial, Prat presentava la relació dels projectes que s'havien de realitzar en aquell mandat, que abastava la xarxa de camins de pobles incomunicats, la finalització dels equipaments de la Casa de Maternitat i Expòsits, l'ampliació de la Casa de Caritat, complementar la instauració dels laboratoris - seminaris d'alts estudis i estudis superiors de pedagogia i finalitzar la instal·lació de les principals ensenyances tècniques i artístiques:

«Aquest bienni està, doncs, destinat, si les circumstàncies externes sobretot ens permeten una activitat ben intensa, a ser un període de terminacions, que vindrà a cloure una etapa de l'actuació provincial, precisament en el moment en què les Diputacions catalanes han infantat la Mancomunitat i han d'anar-hi fent la transfusió de tots els serveis que per ser de

tot Catalunya és natural que siguin entregats a l'organisme que representa Catalunya entera.»

En el conjunt de l'obra que hem ressaltat del període 1913-1915 podem copsar que en l'actuació política de Prat, que dugué a terme com a home de govern en els àmbits de la llengua i la cultura catalana, la beneficència i les obres públiques, es sintetitzaven les propostes que havia presentat en la seva obra doctrinal, com a home d'idees que exposava quins eren els objectius del nacionalisme català; i el tacticisme, que com a dirigent de la Lliga Regionalista, havia orientat el programa polític i l'actuació del partit regionalista en l'àmbit de la política estatal donant suport al Govern espanyol.

En tot aquest conjunt d'actuacions es posava de manifest la importància que Prat donà a la tasca de millora cultural que inicià des de la Diputació de Barcelona, en l'àmbit de la província de Barcelona, i que, més tard, pogué ampliar des de la Mancomunitat de Catalunya, en el conjunt del territori català:

- El 1913, amb la publicació de les Normes ortogràfiques de la Llengua catalana es portà a terme l'encàrrec que la Diputació de Barcelona féu a l'Institut d'Estudis Catalans. L'obra de cultura es completà amb el Consell d'Investigació Pedagògica, l'Escola Catalana d'Art Dramàtic i l'Escola del Treball.
- El 1914, amb la inauguració de la Biblioteca de Catalunya, que era la representació de la manifestació de la voluntat catalana, es pogué disposar d'un dels principals instruments de cultura que caracteritzaven els pobles que tenien un alt grau de civilització. L'obra de cultura s'amplià amb l'Escola de Funcionaris d'Administració Local, l'Escola Superior de Bells Oficis, l'Estació Meteorològica de Barcelona i l'Institut d'Educació General.
- L'any 1915 es continuà l'obra de cultura amb els Cursos Monogràfics d'Alta Cultura, l'Escola de Bibliotecàries i el Servei de Conservació de Monuments.

Amb la constitució de la Mancomunitat de Catalunya, segons Prat, s'assolien els objectius polítics que havia proposat la seva generació. La Mancomunitat era una nova institució administrativa que, representant l'esperit català d'autonomia, permetia l'encaix de les aspiracions del nacionalisme català amb l'organització política i jurídica de l'Estat espanyol.

PART SEGONA:

L'OBRA I L'ACTUACIÓ DE PRAT DE LA RIBA DE 1905 A 1917

CAPÍTOL VIII:

L'OBRA I L'ACTUACIÓ DE 1916 A 1917

8. L'OBRA I L'ACTUACIÓ DE 1916 A 1917

En aquest capítol presentem l'obra escrita de Prat de la Riba, corresponent al període 1916-1917, en què podem copsar l'abast de la tasca institucional que en els àmbits de la llengua i la cultura catalana, de les obres públiques i de la beneficència impulsà des de la presidència de la Diputació provincial de Barcelona i des de la presidència de la Mancomunitat de Catalunya.

8.1 L'any 1916:

En l'àmbit de la política espanyola, es convocaren eleccions generals per al 9 d'abril de 1916. En un difícil context polític es féu públic un manifest conjunt de republicans i socialistes, en què es denunciava el fracàs del règim monàrquic, i les organitzacions sindicals UGT i CNT acordaren un pacte d'acció, en què es convocava una vaga general de 24 hores per al 18 de desembre.

Des de la Lliga Regionalista una vegada constituïda la Mancomunitat de Catalunya, i en el context de la convocatòria de les eleccions generals, es presentà un programa electoral que evidenciés que els objectius de progrés que es volien per a Catalunya també es volien per al conjunt d'Espanya. El 18 de març, amb la finalitat de fer públic el programa electoral regionalista, es publicava a *La Veu de Catalunya* el manifest *Per a Catalunya i l'Espanya gran. Manifest dels parlamentaris regionalistes al país*, en què es proposava la constitució d'una nova Espanya formada per la unió de tots els pobles hispànics. Aquella proposta, signada pels senadors i diputats catalans que finalitzaven el seu mandat parlamentari, a la pràctica, representava la constatació pública de la disposició del catalanisme conservador a col·laborar amb el Govern espanyol.

En el context de les eleccions, es promogué una intensa campanya per a reclamar que el castellà fos la única llengua que s'usés en els organismes oficials. El fet de que a Catalunya, a la Mancomunitat, s'utilitzés la llengua catalana en els afers oficials motivà que, des d'aquell organisme, es redactés un document en què es justificava i es reivindicava l'ús del català com a llengua oficial de la institució. El *Consell Permanent de la Mancomunitat*, amb data del 22 de març, acordava enviar al Govern i a les Corts un document amb el títol de *Missatge del Consell Permanent de la Mancomunitat en defensa dels drets de la llengua catalana*.

Datat el 30 de març de 1916, es feia públic el *Manifest de la Lliga Regionalista amb motiu de les eleccions de Diputats a Corts*, signat per Ramon d'Abadal, Francesc Cambó i Joan

Ventosa i Calvell, membres de la Junta directiva i de la Comissió d'acció política de la Lliga Regionalista. En el manifest s'assenyalava la importància que per als interessos de Catalunya tenien les eleccions a Corts que s'havien de celebrar el 9 d'abril i es presentaven els candidats que formaven la candidatura⁷⁷² de la Lliga.

El 18 de juny, el diari madrileny *La Tribuna* publicava una entrevista⁷⁷³ que feren a Prat de la Riba. A l'entrevista, titulada *El problema catalán. Habla don Enrique Prat de la Riba*, s'explicava com havien format la candidatura de la Lliga:

«És per això que, en triar per a la seva candidatura les personalitats que han d'integrar-la, no n'han tingut prou amb escollir patricis que tinguin tots ben provat llur amor a la terra catalana i a la seva espiritualitat, i amb el fet d'incloure alguns homes que, per llurs coneixements i per llur actuació, siguin plena garantia que sabran defensar els interessos econòmics, industrials, comercials i agrícoles de Catalunya, han volgut que, a la vegada, la ciutat de Barcelona, que escampa els seus homes per tots els districtes de Catalunya, recollís i enlairés grans prestigis de les comarques catalanes i s'honorés confiant-los la seva representació en Corts, donant una bella prova que no és un mot artificios, sinó una realitat vivent, el fet de la unitat de Catalunya.»

El 22 de juny de 1916, el setmanari madrileny *España* dedicà el núm. 74 a la publicació d'un conjunt d'articles i intervencions públiques⁷⁷⁴ que tractaven de les aspiracions polítiques

---

⁷⁷² La candidatura regionalista estava formada per Albert Rusiñol i Prats, ex-president del Foment del Treball Nacional i de la Lliga Regionalista de Barcelona; Lluís Ferrer-Vidal i Soler, enginyer, president de la Cambra Industrial de Barcelona; Carles de Camps i d'Olzinelles, marquès de Camps, hisendat, del Centre Catalanista de Girona; Magí Morera i Galícia, literat, de la Lliga Regionalista de Lleida; i Antoni Albafull i Vidal, advocat, de la Lliga Regionalista de Tarragona.

⁷⁷³ Enric Prat (2000). *Obra Completa. 1906-1917*. Op. citat, p. 845-847.

⁷⁷⁴ A la revista es publicà l'article de Prat de la Riba, titulat *La Nación*, i també es publicaren articles i intervencions a les Corts d'Alexandre Plana, Josep Carner, Marcel·lí Domingo, Ramon Coll i Rodés, Francesc Cambó, Fèlix Escalas, Nicolau d'Olwer, Pompeu Fabra, Antoni Rovira i Virgili, Joaquim Folch i Torres i Ventosa i Calvell.

del catalanisme i de l'obra que s'estava realitzant a Catalunya en els àmbits científic, lingüístic, cultural i educatiu.

A l'editorial es feia referència de la rellevància que havia assolit l'actuació política del catalanisme: “*El catalanismo se nos brinda a todos los españoles de buena voluntad como una catapulta. No usarla equivale a hacerse cómplice de la política fosilizada que nos rige*”.

Com a resum de les exposicions fetes per diferents personalitats, es presentaven amb el nom de *Demandas esenciales del nacionalismo catalán*, les propostes⁷⁷⁵ que constituïen la “*solución federativa del problema nacional catalán*”:

- «1. *Estado catalán autónomo, soberano en el régimen de la vida interior de Cataluña.*
2. *Parlamento o Asamblea legislativa catalana, responsable sólo ante el pueblo catalán.*
3. *Poder ejecutivo o Gobierno catalán, responsable sólo ante la Asamblea.*
4. *Vigencia del derecho catalán, el cual tendrá en la Asamblea su órgano de renovación.*
5. *Poder judicial catalán, con un tribunal Supremo que falle en última instancia las causas y pleitos dentro de Cataluña.*
6. *Oficialidad de la lengua catalana, y libro uso del idioma catalán en todos los actos privados y públicos.*
7. *Unión federativa, española o ibérica, regida por un poder central que tenga a su cargo las relaciones exteriores, las relaciones entre los Estados federados, el ejército y la marina, las comunicaciones generales , la moneda, las pesas y medidas, el comercio, las aduanas, etcétera, etc.»*

Al final del llistat s'assenyalava que “*las anteriores reivindicaciones catalanas*” estaven contingudes, “*una por una, en el discurso presidencial de Pi i Margall en los Juegos Florales de Barcelona de 1901*”.

8.1.1 L'obra de Prat:

En aquest apartat presentem el conjunt de l'obra de Prat corresponent a l'any 1916, que formada per 18 documents: 11 articles publicats a *La Veu de Catalunya*, 1 article publicat al setmanari *España*, 2 manifestos, 1 missatge, 1 nota, 1 proposició i 1 entrevista.

---

⁷⁷⁵ *España*, Semanario de la vida nacional, Año II, núm. 74, 22 Junio de 1916, p. 14.

8.1.1.1 *Alfons XII*⁷⁷⁶

Els compiladors de l'*Obra completa* expliquen en una nota⁷⁷⁷ la procedència d'aquest document, en què s'analitzava la situació política que es vivia a Espanya i l'actuació del monarca espanyol.

Atesa la breu extensió de les notes, reproduïm el text complet, p. 795:

«Sovint han estat grans reis els reis que han entrat a regir el seu poble en plena joventut. El nostre Jaume I és un exemple assenyalat.

Les grans obres constructives demanen una persistència d'orientació i una continuïtat d'acció que difícilment poden ésser assolides per governs mudadissos. Un home a qui Déu depara la fortuna de regir un país des de la seva juvenesa, està en condicions d'aconseguir la màxima fecunditat.

Les renovacions nacionals són crisis de creixença de les nacions, són moviments de joventut, que s'harmonitzen bellament amb aqueixos joves monarques, símbols doblement escaients del seu poble.

El rei d'Espanya, rei abans de néixer i governant des de l'adolescència, ha rebut un país arribat a una decadència tres vegades secular. Ha coincidit el seu adveniment amb la fermentació de nous ideals que podrien devenir el foc purificador dels vicis i dels errors nacionals. Presencia aquest moment històric, sense igual en la història d'Europa, del qual tantes trasmutacions en bé i en mal han de sortir.

Ha passat tot just el llindar del seu regnat i l'ha passat amb valor i decisió. Què vindrà després? Podrà rompre el cercle de les oligarquies i trobar els seus pobles i sentir-los amb la seva varietat i riquesa i al seu davant acometre les grans empreses que el farien devenir cap imperial d'una Ibèria renaixenta i poderosa, estesa del Mediterrani a l'Atlàntic i unida i compacta com aqueixos imperis federals d'Europa que estan ensenyant al món l'insuperable valor cohesionant, de l'autonomia?»

---

⁷⁷⁶ Enric Prat (2000). *Obra Completa. 1906-1917*. Op. Citat, , p. 795.

⁷⁷⁷ *Ibidem*, p. 795. Nota núm. 1:

“Enviat a Joan Torrandell (Buenos Aires) el 31 de gener de 1916. Còpia mecanografiada conservada a l'arxiu Prat de la Riba”.

8.1.1.2 *Proposició presentada a la Comissió especial de Codificació del dret català*⁷⁷⁸

Els compiladors de l'*Obra completa* expliquen en una nota⁷⁷⁹ la procedència d'aquest document, en què, com a resultat de la delimitació que es proposava entre el dret comú i el dret català, es presentava una classificació dels títols amb què s'organitzaria el dret català.

El document, datat a Barcelona el 29 de febrer de 1916, s'estructurava en quatre parts:

- Observació preliminar
- I. Sistema de codificació. Dret Comú. Dret Especial. Dret Especial Català.
- II. Delimitació del dret comú i del dret especial català.
- III. Objeció del sistema adoptat

Observació preliminar:

Aquesta part s'iniciava amb l'exposició de l'abast de la proposició presentada, p. 796:

«Els nou articles següents, que constitueixen el títol preliminar de la llei civil catalana, el projecte de la qual amb el nom d'Apèndix ha de formular aquesta comissió especial, contenen concretament aplicat ja en ses línies primordials el sistema que vaig tenir l'honor de proposar en sessió plena del dia 9 de gener d'aquest any i que va ésser en principi acceptat per la Comissió.

Això és lo que dóna unitat a aquests articles i els separa dels preceptes que figuren en el clos del títol preliminar del Codi civil espanyol i d'altres codis. Totes o quasi totes aquestes altres qüestions són ja problemes interiors del nostre dret, mentre que els plantejats en aquests articles són problemes previs, de relació amb l'Estat i els seus organismes i amb les altres lleis civils de l'Estat.

Barcelona, 29 de febrer de 1916.

Enric Prat de la Riba. »

De l'articulat format per nou articles, destaquem els articles I, III, VIII i IX:

A l'article I, es distingia entre el "dret o règim civil comú" i "el dret civil català o règim civil especial de Catalunya", p. 796:

---

⁷⁷⁸ *Ibidem*, p. 796-811.

⁷⁷⁹ *Ibidem*, p. 796, Nota núm. 2:

«Aquest text es troba entre els papers de l'arxiu de Prat de la Riba, que era membre de la Comissió de Codificació del dret català. Les notes enunciades dins del text no s'hi han trobat conjuntament.»

«Art. I. - Des de la promulgació d'aquesta llei regiran a Catalunya els articles... del Codi Civil publicat per R. D. de 24 de juliol de 1889. El conjunt jurídic constituït per aquestes disposicions serà designat amb el nom de dret o règim civil comú. Tot el conjunt de les demés disposicions escrites o consuetudinàries, vigents a Catalunya, formaran el dret civil català o règim civil especial de Catalunya.»

A l'article III, es referia a l'aplicació de les normes jurídiques a Catalunya, p. 797:

«Art. III. - La jurisprudència dels tribunals així com les resolucions de la Direcció General de Registres i del Notariat, anteriors o posteriors una i altres a la promulgació d'aquesta llei, interpretant, aplicant o desenrotllant preceptes legals que no siguin els articles concretament enunciats en el primer d'aquesta llei, o les disposicions legals que de conformitat a lo prescrit en l'art. 4t en lo successiu els substitueixin no seran aplicables a Catalunya, devent així els tribunals com els lletrats abstenir-se de fundar-s'hi i fins d'esmentar-les.»

A l'article VIII, s'establia què constituïria el dret especial de Catalunya, p. 798:

«Art. VIII. - Constituiran el dret civil especial de Catalunya:

Primer; les disposicions d'aquesta llei continuades en els títols següents i les de les lleis posteriors que seguint els tràmits assenyalats en l'art. 9è les modifiquin.

Segon: Les Costums generals i locals de Catalunya dins dels límits fixats per aquesta llei».

I a l'article IX s'establia el procediment de modificació, p. 798:

«Art. IX. - Els preceptes d'aquesta llei només poden ser modificats o alterats, exceptuades les modificacions de l'art. 1r., i les previstes en els articles... (costum,...), que per altres lleis civils especials, dictades expressa i especialment per a Catalunya, prèvia informació pública i dictamen de la Comissió especial de codificació integrada per representants de les Diputacions catalanes, Col·legis d'Advocats de Barcelona, Girona, Lleida i Tarragona i Col·legi Notarial de Catalunya.»

I. Sistema de codificació

Es feia la distinció entre les seccions comuna i especial del dret civil de Catalunya, p. 798:

«Se parteix de la possibilitat de destriar en el dret civil de Catalunya dos seccions: una *general* comuna a Catalunya i als demés pobles espanyols i una altra *d'especial*, privativa o peculiar de Catalunya.

L'existència d'aquests dos elements en el nostre règim jurídic com en el dret civil de tots els pobles civilitzats és un fet de tota evidència. En tots apareix un element *general*, comú a totes les nacions de la família indoeuropea que han rebut el segell de la Roma imperial o la cristiana, i l'element *especial*, singularitzat, determinat per les característiques nacionals, ètniques, geogràfiques i econòmiques i per l'evolució històrica i la situació especial de cada poble.»

Es referia als antecedents del dret comú, p. 798:

«A la comunitat de religió, de civilització, d'estat econòmic, que amb les naturals diferències de poble a poble, existí durant segles a Europa, enfortida per una comunitat de Llengua culta o literària, el llatí, era natural que hi correspongués també una certa comunitat jurídica.»

Es referia als antecedents del dret especial, p. 799:

«Mes l'existència d'aquest fons comú, d'aquesta similitud en grans seccions o elements dels drets civils nacionals, no vol dir que existeixi entre ells una relació d'identitat. Cada poble, cada nacionalitat ha combinat aquests elements comuns: dret romà, dret canònic, consuetuds feudals, costums municipals, teories de dret natural, en diferents formes i proporcions, segons els sentiments, la situació econòmica, el temperament ètnic. Ni una d'aquestes combinacions o sistematitzacions jurídiques és idèntica a una sola de les altres, malgrat tenir els mateixos components i formidables semblances; com malgrat tenir els mateixos elements ni tina fesomia humana és exactament igual a una altra. Els elements simples són per tot quasi substancialment els mateixos, però el resultat és en conjunt diferent.»

S'exposava la conveniència de destriar i separar el dret comú i el dret especial o nacional:

- Delimitant els àmbits, p. 800:

«Fer aquesta delimitació institució per institució, marcant fortament la línia de separació dels dos règims jurídics, el comú i l'ètnic o especial, és absolutament indispensable per a assolir una situació d'harmonia, de normal i coordinada convivència d'un i altre. És l'única que fa, entre un i altre, impossible la lluita.

La lluita entre aquests dos elements és ja quasi mil·lenària.»

- Tenint en compte la influència del dret romà en la formació del dret comú: “El dret comú va ser per quasi tots els pobles d'Europa durant l'edat mitja i bona part de la moderna, el dret romà”.

- Valorant la influència que tingué el Codi francès, p. 800:

«Després de l'epopeia napoleònica el dret reformat, el dret del Codi francès, va semblar per un moment portat per les aigües imperials franceses en camí de substituir el de Roma.»

- Considerant l'existència d'un Estat unitari, p. 800:

«Quan a dins de l'Estat existeix una sola nacionalitat, un sol grup ètnic, això és, quan a la unitat de l'Estat hi correspon la unitat del poble, la lluita es produeix en condicions de perfecta normalitat»,

- Considerant que els Estats unitaris estaven compostos de diferents nacionalitats, p. 801:

«En canvi, en l'interior dels Estats unitaris, sense autonomia legislativa, compostos de diferents nacionalitats amb vida jurídica pròpia, la lluita es planteja amb altres condicions. El dret comú no és ja el romà ni el napoleònic ni les fórmules d'aquests són les dels legisladors, tribunals i tractadistes nacionals, sinó el de la nacionalitat predominant en el govern, de la nacionalitat que exerceix l'hegemonia, amb els cossos legals seus i la seva elaboració secular doctrinal i pràctica.»

Es remarcava la influència que tenia l'organització de l'Estat espanyol en la formació del dret, p. 801:

«La nostra situació és aquesta. A Espanya l'organització de l'Estat és unitària i la seva acció ha tendit des de segles a la unificació, a la imposició de les característiques ètniques d'una nacionalitat espanyola, la castellana, a les altres nacionalitats espanyoles, entre elles, la nostra, la catalana. El dret castellà, igual en categoria al nostre, ha estat aixecat pels governants i els tribunals al grau de dret comú espanyol i uns i altres han condemnat els altres sistemes jurídics espanyols a desaparèixer, a morir, després d'uns anys de tenir recollides les seves despulles glorioses en els apèndixs.»

Es ressaltava quina era l'actuació que s'havia de seguir en el dret català, p. 801:

«La defensa del nostre dret exigeix la transformació d'aquest estat de fet que no respon a les exigències de la justícia i la màxima defensa està en la màxima separació entre els dos sistemes jurídics.»

S'exposava quina era la forma d'organització política i jurídica més adequada en un Estat compost per diferents nacionalitats, p. 802:

«L'organització més justa d'un país integrat per diferents nacionalitats és l'Estat compost, la federació. Cada poble té el seu Estat amb tots els poders per a la seva vida interior, i els poders centrals tenen al seu compte tot lo que és comú. Dins d'aquest règim, el poder legislatiu general, el parlament federal, legislaria sobre les institucions de dret civil que li fossin reservades, les que constituïssin el dret especial de cada poble. Així, en la hipòtesi de l'aplicació d'aquest sistema, hi hauria un codi civil comú, aplicat per igual a tot Espanya i un codi per a cada un dels estats interiors, entre ells Castella i Catalunya. És el grau de màxima garantia, de més efectiva igualtat en la lluita entre el dret comú i el dret ètnic a dins d'un país no homogeni. La separació entre els dos drets és llavors total: separació de codi, de font legislativa i de jurisprudència.»

S'assenyalava com s'havia d'actuar en la formulació del dret català, p. 802:

«Al formular el nostre dret devem tenir ben vives i actuals en l'esperit aquestes lliçons de coses i destriar el dret comú i el dret especial nostre tan fortament com puguem, establint la màxima separació que dins del règim polític vigent sia possible. Si per establir-la s'ha de sacrificar una modalitat, un matís, fins una institució estimada, cal sacrificar-la; si s'ha de reduir el camp de la nostra vida jurídica, cal reduir-lo: tot és preferible a la confusió i a la indivisió, a mantenir obertes al dret invasor totes les canals per on circula la nostra vida jurídica, a tenir encastades a totes les nostres institucions, una per una, les de dret comú com altres tants xucladors que van dessecant-lo i absorbint-lo. Cada precepte del dret comú posat en el si d'una institució nostra és un portell per on, eixamplant-lo més i més cada dia, anirà penetrant a onades el dret destructor.»

II. Delimitació del dret comú i del dret especial català

S'exposava que fixant el “dret comú” i el “dret català” es fixés quines parts del “dret civil castellà” no eren “en cap forma ni concepte aplicable a Catalunya”.

S'assenyalaven els grups de “matèries o preceptes jurídics” que eren comuns:

- El dret de personalitat o de la capacitat jurídica, p. 805:

«El dret de personalitat o de la capacitat jurídica que comprèn la regulació del començament i l'extinció de la personalitat, la menor edat, la prodigalitat, la modificació de capacitat per malaltia, per l'estat de les persones, pel sexe, per l'absència, per condemna judicial.»

- El dret matrimonial, p. 805:

«El dret matrimonial en tot quant se refereix a les persones dels casats, és natural que obeeixi a un sentit d'unitat entre els pobles de la mateixa evolució. La llei canònica d'una banda i les doctrines de dret natural de l'altra, han consagrat ja pertot les mateixes regles i tendències».

- El dret de les obligacions que es contreien, p. 805:

«El dret de les obligacions constitueix l'altra gran grup d'institucions jurídiques que en conjunt no són determinades per elements ètnics ni per estímuls, necessitats o aspiracions territorials o locals sinó que constitueixen una mena d'àlgebra jurídica aplicable per igual en totes les nacions.»

S'assenyalaven els grups de matèries que, en un sentit general, eren constitutives del “dret català”, p. 806:

«Resten, doncs, constituint la zona del dret especial català: el dret matrimonial en quant als béns dels contraents; el dret patrimonial o de propietat; i el dret de família». Però exposava algunes excepcions, pg. 806: «Les propietats especials, que tenen més de concessió administrativa que de propietat en el ple sentit clàssic de la paraula, com la intel·lectual, de mines, aigües, marques, nom industrial.»

Feta la definició de grups de matèries, es presentava una classificació del dret comú aplicable a Catalunya: “Aplicant aquest criteri teòric o apriorístic formaran el dret comú els següents títols del Codi civil espanyol”.

Els títols de l'articulat era el següent:

Libro Primero

- *Título II, del nacimiento y la extinción de la personalidad civil.*
- *Título III, del domicilio.*
- *Título IV, del Matrimonio.*
- *Título VI, de los alimentos entre parientes.*
- *Título VIII, de la ausencia.*
- *Título XI, de la emancipación y de la mayor edad; capítulo II de la mayor edad.*
- *Título XII del registro del Estado civil.*

Libro Segundo

- *Título IV, de algunas propiedades especiales.*
- *Título VIII, del registro de la propiedad.*

Libro Cuarto

- *Título I, de las Obligaciones.*
- *Título II, de los contratos.*
- *Título IV, del contrato de compra y venta.*
- *Título V, de la permuta.*
- *Título VIII, de la Sociedad.*
- *Título IX, del mandato.*
- *Título X, del préstamo.*
- *Título XI, del depósito.*
- *Título XII, de los contratos aleatorios o de suerte.*
- *Título XIII, de las transacciones y compromisos.*
- *Título XIV, de la fianza.*
- *Título XV, de los contratos de prenda, hipoteca y antítesis.*
- *Título XVI, de las obligaciones que se contraen sin convenio.*
- *Título XVII, de la concurrencia y prelación de créditos.*

III. Objeció del sistema adoptat

Es presentava una sèrie de raonaments que constituïen objeccions a la coexistència del dret comú i del dret català:

L'argument de més per era el de la separació de grups d'institucions. Aquesta separació suposava la destrucció de "la unitat sistemàtica entre totes les parts i seccions del dret civil i sotmetent les unes a l'esperit i tendències del dret civil castellà i les altres a l'esperit i tendències del dret civil català". S'apuntava una solució a aquesta objecció p. 808:

«La conseqüència de l'argumentació exposada seria o mantenir totalment diferenciats i separats els dos règims jurídics castellà i català, i això és pràcticament impossible per oposició irreductible del poder públic; o suprimir totalment un dels dos deixant subsistir un sol i únic règim jurídic. I més val torçar un sil·logisme que la vida de tot un poble.»

S'exposava el caràcter evolutiu que tenia el dret, p. 810:

«Més que a un veritable rigorisme científic, la classificació o distribució actual de les lleis obeeix a circumstàncies de l'evolució històrica del dret europeu i no es pot per tant basar en semblant estat transitori de l'evolució jurídica cap argument que es fundi en la invariabilitat, en la intangibilitat de l'estat actual.»

La Proposició finalitzava presentant la classificació dels Títols del Dret Català, p. 810-811:

«TÍTOL PRELIMINAR:

CAPÍTOL PRELIMINAR. Delimitació del Dret comú espanyol i del Dret Català.

CAPÍTOL PRIMER. Del Dret Català (Fonts del Dret)

CAPÍTOL SEGON. Dels catalans i dels no catalans (El Dret català amb relació a les persones)

CAPÍTOL TERCER. Del territori d'aplicació del Dret català. (El Dret català amb relació al territori)

CAPÍTOL QUART. Dels actes jurídics

I. De l'acte jurídic en general. (Realització, interpretació, regulació, etc., de l'acte)

II. Del consentiment

III. De la nul·litat de l'acte i del consentiment

IV. De l'acte contractual (Excepcions a les regles anteriors motivades per la naturalesa contractual de l'acte)

V. Dels actes realitzats per mitjà de tercer. (Regulació dels actes realitzats per mitjà de tercers, amb relació a tercers)

CAPÍTOL QUINT. De l'aplicació del Dret a l'acte jurídic

I. De la puntualització del fet qüestionable

II. De la invocació i aplicació del Dret

III. De la invocació i aplicació de l'equitat

CAPÍTOL SISÈ. De la prescripció»

8.1.1.3 Per Catalunya i l'Espanya gran. Manifest dels parlamentaris regionalistes⁷⁸⁰

Els compiladors de l'Obra completa de Prat expliquen en una nota⁷⁸¹ quin era el context en què s'emmarcava aquest document, que s'estructura en set apartats:

- La constitució d'Espanya.

---

⁷⁸⁰ Ibídem, p. 812-819. El manifest fou publicat el 18 de març de 1916 a *La Veu de Catalunya*.

⁷⁸¹ Ibídem, p. 812., Nota núm. 4:

«Una vegada consolidada la política catalanista amb la creació de la Mancomunitat de Catalunya, calia intervenir decididament en la política de Madrid. El desvetllament dels moviments nacionalistes a Europa feia oportuna una política regionalista arreu d'Espanya. Calia presentar un programa atractiu que no fes referència únicament a Catalunya, i per això el manifest «Per Catalunya i l'Espanya gran», escrit per Prat de la Riba en col·laboració amb Cambó, inspirador del títol intervencionista, fou editat en català i en castellà. Començava així la campanya per a les eleccions generals de 1916.»

- La qüestió catalana.
- Transcendència del moment actual.
- Necessitat d'un ideal col·lectiu. L'iberisme.
- La unitat per la federació.
- Treballant per l'Espanya menor.
- L'única solució.

“La constitució d'Espanya”:

Els parlamentaris regionalistes, en una situació en què finalitzava el “mandat parlamentari” i es tornava “al poble de Catalunya la representació que el poble de Catalunya” va confiar-los, manifestaven que volien parlar “amb la sinceritat que hem tingut sempre com el nostre primer deure polític” del “problema central de la vida espanyola”.

Es presentava una relació de les diferents qüestions en què ja havien exposat el seu “pensament” els parlamentaris regionalistes, p. 812:

«Quan els fets han plantejat la qüestió colonial amb les seves derivacions internacionals, hem dit tot el nostre pensament sobre aquest problema; quan s'ha presentat el problema militar, l'hem tractat amplament; quan ha estat hora de parlar del problema polític essencial de la relació dels partits amb l'opinió i el rei, hem proclamat sense reserves tot el sentir nostre; quan la previsió més elemental ha obligat a plantejar els problemes econòmics, ara com sempre, nosaltres els hem posat amb tota llur complexitat davant l'opinió i davant del poder, i els elements directors de la nostra economia han trobat, com sempre, el nostre concurs més entusiasta.»

Atès que els problemes no es resolien en el Parlament espanyol, es proclamava “l'absoluta ineficàcia, la total infecunditat del Govern d'Espanya” i s'exposava la causa d'aquella situació, p. 812:

«[...] tots ells, mirant-los, no en llur concreció episòdica d'un moment, sinó en els antecedents del passat, en les realitats excepcionals, extraordinàries, del viure present i en les perspectives de l'esdevenidor, es confonen en un problema únic, capitalíssim, entorn del qual volten tots els altres i del qual sense excepció tots ells, polítics, internacionals, econòmics, essencialment depenen: el de la constitució d'Espanya.»

Referint-se a que “el problema fonamental d'Espanya” era “el problema de la seva constitució”, es presentava l'evolució que s'havia experimentat:

- Els Reis catòlics no van saber donar una estructura i coordinació a l'imperi espanyol, p. 813:
  - «[...] la història d'aquest imperi, que hauria pogut eclipsar el de Roma, és la història d'una decadència, amb un seguit insuperable d'inèpcies diplomàtiques, derrotes glorioses, vergonyes administratives i desmembraments inacabables: tot el procés de liquidació d'un grandios patrimoni acumulat per un casament i l'atzar afortunat del descobriment d'Amèrica.»

- En els períodes en què “els reis ho van ser tot”, i “enlluernaven els pobles amb l'esplendor de la tradició i la majestat d'una significació quasi divina”, hi havia “nacionalitats preterides i arraconades”: “el rei i els seus atributs i prestigis eren l'instrument dissimulat que establia per a un dels pobles units la supremacia, per als altres la servitud política”.

- Més endavant, els “pobles exclosos” del govern s'adonaren que tots els pobles no estaven en la mateixa situació i reivindicaren una “situació d'igualtat”, p. 813:
  - «Passat l'absolutisme monàrquic, esvaïda en el sentiment popular de la reialesa, consagrada per la transformació d'idees i sentiments la sobirania de les nacions per sobre de la dels reis, els pobles exclosos s'han adonat de l'engany, han vist que un dels que eren iguals en fer la unió s'havia apropiat tots els guanys, tots els honors i tots els poders; i, passada l'ofuscació, afirmen llurs drets conculcats, reivindiquen una situació d'igualtat, obligada per la igualtat de condició amb què van entrar a formar Espanya.»

“La qüestió catalana”:

S'exposava la situació en què es trobaven la llengua i el dret civil en el període que “Catalunya i els altres dos estats del seu llinatge, Mallorca i València, van entrar a Espanya”:

- En relació a la llengua, p. 813:
  - «[...] llur llengua tenia exactament els mateixos drets i preeminències que la llengua castellana, compartint amb el llatí l'oficialitat en tota la vida pública interior, així com en les relacions internacionals.»

- En relació al dret civil, p. 813:

«El nostre Dret civil, que ara és batejat de foral i destinat al panteó d'un apèndix, era un Dret tan substantiu, tan comú, com el Dret castellà. Els catalans tenien la plena potestat de regir llur administració interior i un poder legislatiu propi, un Parlament català amb totes les seves naturals i obligades seqüències.»

Es plantejaven preguntes en relació a la situació a què s'havia arribat en diferents àmbits:

- En relació a les institucions existents a Catalunya, p. 813:

«Per què avui tenim només que pobres corporacions administratives lliurades a l'arbitrarietat d'un poder no català, i una representació parlamentària anegada en el conjunt d'un Parlament general establert, fet i manat fora de Catalunya?»

- En relació al nom i l'organització de les institucions, p. 813:

«Per què les nostres institucions administratives porten els noms i cognoms i l'organització i l'impuls d'organismes que no són ni han estat mai de Catalunya, com si no en tinguéssim de propis, del nostre llinatge, il·lustrats per una tradició gloriosíssima?»

- En quan a la llengua que s'utilitzava, p. 813-814:

«Per què la llengua catalana, llengua de Cort i de Parlament, llengua de la diplomàcia i de les lleis, llengua de la ciència i de la poesia, igual en llinatge i drets a la castellana en fer-se la unió, ha estat, mercès a la unió, desterrada violentament de tota la nostra vida pública, proscribida com una intrusa del seu casal propi i encara a cada moment insultada per ministres i funcionaris qualificant-la de dialecte, de *patois* groller destinat com una antigalla inservible a anar-se morint vora la llar domèstica?»

S'explicava quina era la situació que es vivia a Catalunya i què es volia fer, p. 814:

«Vesteixi's com es vulgui per amagar-lo, el fet és aquest, amb tota la seva revoltant cruïra: a Espanya hi ha un poble que troba en la vida pública reconeguts i enaltits els elements de la seva personalitat que els pobles més fortament estimen; i uns altres pobles que veuen aquests elements substancials de llur espiritualitat, de llur personalitat, exclosos de les lleis de l'Estat, de tota la vida pública.

I aquest estat de coses, els pobles que els suportem, els qui en som víctimes, no estem disposats a consentir-lo. No ho volem perquè tenim dret a no voler-ho, perquè constitueix un estat de servitud col·lectiva, perquè l'exclusió de la nostra llengua i de la nostra espiritualitat ens exclou del govern, converteix els ciutadans d'aquests pobles

preterits en espanyols de tercera classe, en una mena d'ilotes que treballen en els oficis humils, mentre els senyors els manen.

Ni ho volem nosaltres ni ho han volgut els homes de les generacions passades.»

S'exposaven les conseqüències que tenia per a Espanya no aprofitar les "formidables acumulacions de forces espirituals" que eren les nacionalitats per a enfortir l'Estat, p. 814:

«Qui no veu que en el moll de tants processos inexplicables de moviments públics variadíssims que fan tan estèrilment agitada i il·lògica la història interior d'Espanya hi ha la mateixa causa de tots els desmembraments territorials: aqueixa inestabilitat d'un país no constituït, d'uns pobles que no se senten bé, que es troben descentrats, malcontents, fins no tenint consciència clara de llur vilipendi?

Així, la coexistència dins d'Espanya d'algunes d'aqueixes formidables acumulacions de forces espirituals que són les nacionalitats, en comptes d'enfortir l'Estat espanyol l'ha portat a una dolorosa impotència, perquè en comptes d'ésser utilitzades totes integralment per a empènyer la grandesa d'Espanya, una d'aquestes nacionalitats, la més important, ha lluitat des del segle XVI, i oberta continua la lluita encara, per excloure, per assimilar totes les altres. I així s'ha perdut estèrilment un esforç immens: el dels pobles amenaçats d'absorció que s'han separat o han lluitat per separar-se i l'esforç que ha hagut d'aplicar-se a retenir-los subjectes, quan amb un règim d'amor, d'igualtat política, tots s'haurien donat les mans per fer més gran el comú imperi.»

“Transcendència del moment actual”:

Es feia referència a les conseqüències que es podien derivar del conflicte bèl·lic europeu, p. 814-815:

«Per disminuïda que sigui l'Espanya d'avui, no és res davant la situació a què pot davallar a conseqüència de la guerra. Som en els preliminars d'una nova constitució internacional. Fins ara, més o menys integralment, tots els Estats europeus eren independents. [...] Avui ja tots els pobles mitjans i petits tenen intervinguda llur vida per Anglaterra o Alemanya. L'endemà de la pau, aquesta intervenció es normalitzarà i intensificarà. El món restarà dividit probablement en dos o més grans agrupacions o trusts de nacions, que la liquidació de la guerra passada i la previsió de la vinent, amb les seves forçades seqüències, el socialisme en els procediments i el nacionalisme en l'orientació, obligaran a estrènyer amb lligams més forts i complexos cada dia.»

Es ressaltava en quina situació podia quedar Espanya, p. 815:

«Ja no es tracta, doncs, per a Espanya, d'ésser petita o gran, de tenir tals o tals províncies més o menys: es tracta d'ésser o no ésser. O sent Espanya el moment i es prepara activament, intensament, reunides totes les seves forces, no aquestes ni aquelles, sinó totes, per assolir els horitzons de renaixença, de poder, fins i tot de grandesa, que després de segles passaran novament per a ella; o esdevindrà una mena d'Andorra gran enclavada en la immensitat d'un imperi anglofrancès estès des del Glacial del Nord fins al cap de Bona Esperança, i de l'Índia fins a l'Atlàntic, sense personalitat, sense influència, sense cap força ni significació, amb una corona i un ceptre purament simbòlics.»

Des de Catalunya es presentava una solució per a afrontar la tensa situació que s'havia generat entre una “nacionalitat predominant” i les altres nacionalitats, p. 815:

«Nosaltres, des d'aquesta Catalunya que no pot tenir ministres ni generals i quasi ja ni bisbes, d'aquesta Catalunya eliminada sistemàticament de tota intervenció activa en el govern d'Espanya, nosaltres, tractats de separatistes i localistes, nosaltres, als altres espanyols de bona fe, als qui senten l'ànima oprimida per la impotència actual i desitgen aixecar llur terra a una major dignitat interior i internacional els assenyalem l'obstacle: aqueixa lluita enervant, esgotadora, inconscient a voltes, ben conscient ara, entre una nacionalitat predominant i unes altres que no es resignen a desaparèixer; i els convidem a cloure aqueix període, a engranar harmònicament unes amb altres les nacionalitats espanyoles i totes amb l'Estat, en forma tal que cada una regeixi lliurement la seva vida interior i tinguin totes la participació que per llur importància els correspongui en la direcció de la comunitat; fent així d'Espanya, no la suma d'un poble i les despulles mortes d'altres pobles, sinó la resultant viva, poderosa, de tots els pobles espanyols, sencers, tal com Déu els ha fets, sense mutilar-los abans, arrencant-los la llengua, la cultura, la personalitat, que són l'arrel vital de llur força.»

“Necessitat d'un ideal col·lectiu. L'iberisme”:

Es destacava quin era el primer pas que s'havia de donar en aquella “obra d'altíssima conveniència”, p. 815-816:

«Fundar la constitució d'Espanya en el respecte a la igualtat de dret de tots els pobles que la integren és donar el primer pas vers l'Espanya gran, el primer i l'únic amb virtualitat de posar-nos en camí d'assaborir-la. Aquest imperi peninsular d'Ibèria que ha d'ésser el nucli primer de l'Espanya gran, el punt de partença d'una nova participació, forta o modesta, però intervenció a la fi, en el govern del món, no pot néixer d'una imposició violenta.»

Aquella actuació hauria de venir de “la comunitat d'un ideal col·lectiu” entre tots els pobles ibèrics i de sentir tots, la gent de Portugal i la d'Espanya, els mals de l'isolament i les possibles esplendors d'una fusió de sentiments i forces”.

Referint-se a la política que seguien els Governos espanyols, es preguntaven, p. 816:

«I mentre duri a Espanya la política assimilista, mentre Portugal tingui en la situació de Catalunya i en la conducta dels governants amb Catalunya un exemple viu del que li hauria succeït si no s'hagués separat d'Espanya, com és possible que deixin de veure en la unió ibèrica una amenaça per a llur llibertat, per a llur llengua i llur cultura, per a llur dignitat?»

S'assenyalava que l'orientació cap a “l'imperialisme ibèric” tindria per “a Portugal, com per a Espanya tota”, el valor de “la possessió d'un ideal, p. 816:

«Els pobles no s'aixequen del no-res, no surten de l'abjecció ni de la impotència sense l'acció transformadora, quasi taumatúrgica, d'un ideal. Els pobles sense ideal són pobles estancats que es corrompen com les aigües embassades. Totes les renovacions nacionals glorioses són obra d'un ideal. Sense ideal, ni governants ni governats no saben enlairar-se per damunt dels estímuls de l'interès particular, es mouen obscurament entre la pols de la terra. El geni i l'heroisme necessiten l'ambient dels grans ideals col·lectius.»

Es destacava que l'ideal de “la unitat ibèrica” havia estat “un ideal llunyà i irrealitzable”, ja que constituir “l'imperi d'Ibèria suposava una lluita amb Anglaterra”, p. 816:

«Anglaterra no podia voler que es constituís una gran potència en el veïnatge del seu camí de les Índies i a l'entorn de Gibraltar, com no li ha convingut que Espanya i Portugal sortissin de l'obscuritat de l'anèmia que les posava indefenses a les seves mans.»

Es ressaltava que el conflicte bèl·lic estava canviant la situació, p. 816-817:

«Anglaterra sentirà des d'ara -com ho sentirà Alemanya- tota la importància de tenir al seu costat, no pobles inferiors o neulits, sinó nacions vigoroses, i les nacions són vigoroses, no pel nombre d'homes que poden sacrificar, sinó per la formació d'aquests homes, per la direcció política, per la tècnica, per la potència cultural i industrial.»

Amb la guerra s'havia originat una nova visió de la importància que tenia “l'industrialisme” en la “vida econòmica nacional”, p. 817:

«Aquell concepte de la guerra que oposava l'industrialisme al militarisme motejant despectivament els pobles industrials de «pueblos de mercachifles», és totalment caigut: la guerra és el suprem afer industrial i no és possible preparar-la, sostenir-la ni dirigir-la sense una tècnica industrial, sense la industrialització intensa, al més formidable possible, de tota la vida econòmica nacional.»

“La unitat per la federació”:

S'exposava que, des del “Madrid polític”, s'havia combatut els “moviments regionalistes” amb la idea de que “la unitat per uniformitat fa forts els pobles i en canvi la unitat per federació els debilita”. La guerra demostrava la debilitat d'aquesta idea, que es posava de manifest en el cas d'Alemanya i Àustria-Hongria, p. 817:

«El màxim de cohesió coincideix amb el màxim de federalisme. Entre Alemanya i Àustria-Hongria sumen més Parlaments, més assemblees legislatives, que tots els altres Estats plegats d'Europa; tants règims jurídics civils i administratius com grans províncies; quasi tantes llengües oficials com llengües parlades dins de les seves fronteres.»

I també es posava de manifest en el cas d'Anglaterra, p. 817:

«Aqueixes colònies angleses, grans com imperis, lliures com Estats independents, que quan nosaltres les retriem per basar-hi reivindicacions d'autonomia a favor de les colònies espanyoles eren titllades a Madrid de pobles separats i separatistes, aqueixes colònies aporten avui en esforç heroic a la metròpolis, a Anglaterra, tants exèrcits i naus i milions com Espanya, per haver-se resistit a l'autonomia, va haver d'invertir, de despendre, en perdre totes les seves.»

S'assenyalava la significació que tenia la guerra: “Aquesta guerra és el triomf del valor unitiu, cohesionat, del nacionalisme i l'autonomia”. I es plantejava la influència que a Espanya podia tenir aquest canvi, p. 818:

«És així com aqueixa Espanya menor d'ara pot esdevenir una Espanya gran, una Ibèria renaixent, i pot aspirar en la nova constitució internacional a destinacions més esplendoroses, a aglutinar l'estol de pobles americans fills de Castella i Portugal, ajudant-los a salvar-se del gran perill que els amenaça: el perill d'ésser absorbits, culturalment, econòmicament i políticament pel gran Estat que va abassegant avui tota

la riquesa d'Europa i es prepara per heretar-ne la força d'imperi, l'hegemonia mundial.»

“Treballant per l'Espanya menor”:

Es ressaltava que estant “posseïts” dels ideals d'aixecar “la potència econòmica i industrial d'Espanya”, que era el “primer pas per aixecar la seva potència militar i política”, trobaven “revoltants els intents de persecució contra la llengua i les institucions culturals de Catalunya”, p. 818:

«Si els catalans miréssim només l'aspecte nacionalista, l'interès immediat de la nostra llengua, hauríem d'estar contents de l'Acadèmia i dels vents de fronda que s'alcen a Madrid per les coses de Catalunya. No hi ha un sol cas en la història que les forces polítiques, per grans que siguin, hagin en lluita oberta triomfat de les forces espirituals d'un poble. La persecució enforteix, abranda els entusiasmes, crea els moments sentimentals en què els homes i pobles se sobreposen a llurs vicis i s'aixequen a les solidaritats triomfants. Les llengües són vençudes en la pau i per la penetració pacífica; mai per la guerra, mai per la imposició. Els homes mateixos que en anys d'inconsciència es lliuren voluntàriament a l'ús d'una altra llengua, el dia que es vol imposar-la per un acte de poder, es revolten contra la violència i es penedeixen de la desnacionalització que consentien.»

Es destacaven els resultats de la política seguida des de Madrid, p. 818-819:

«Perquè a l'hora de l'encasellat, estimulants defeccions i explotant odis personals i de grup, han reunit a la porta del Sol i posat de la seva bandera els representants d'unes quantes forces polítiques catalanes més o menys necessitades de substituir la investidura del cos electoral per la del ministre encarregat de fabricar diputats de Reial Ordre, es creuen a Madrid haver guanyat ja una gran batalla política i haver ajornat indefinidament la solució dels problemes plantejats per Catalunya.»

Expressaven la seva oposició a aquella forma d'actuar, p. 819:

«Trista batalla aquesta i tristos governants els qui puguin fer-se un honor d'eixamplar novament a terres ja redimides la tasca d'aquella Espanya electoral negra condemnada per tots els patriotes. No els regategem gens aquest honor, però sapiguem que en guanyar-lo, en conquerir per aqueixa política uns quants homes, no les forces patriòtiques que aquests homes representen, fan a Espanya un dany gravíssim: el de sembrar en la consciència dels catalans, ja prou sol·licitats per tots els radicalismes, el

dubte de si serà o no possible per l'evolució normal dins del règim establert donar satisfacció a les aspiracions de Catalunya.»

“L'única solució”:

Es ressaltava com no es resoldria “la qüestió de Catalunya”, p. 819:

«No es facin a Madrid il·lusions; la qüestió de Catalunya no es resoldrà amb violències, ni amb *KulturKampf*, ni amb traïcions d'antics patriotes, ni amb habilitats polítiques de governants mestres a guanyar eleccions empresonant electors contraris i distribuint amb violació de totes les lleis els favors i les amenaces.»

S'exposava quina era la solució a “la qüestió de Catalunya”, p. 819:

«L'única solució és una franca i completa autonomia. Establir-la, anar a la consagració federativa de la llibertat de tots els pobles peninsulars, és començar l'Espanya gran. Seguir el camí emprès és treballar per una Espanya més dèbil, més dividida, més disminuïda cada dia.»

El manifest finalitzava destacant que s'estava vivint un moment excepcional, un moment en què “les utopies dels períodes plàcids” esdevenien “realitats assolibles” i es podia despertar en el poble la “vibració dels ideals”, p. 819:

«Aquesta és l'hora gran, l'hora heroica que passa. Si passa inútilment com totes les altres per Espanya, haurem complert almenys nosaltres assenyalant-la, anunciant-la directament, en aquesta paràlisi crònica de les Corts, a les representacions supremes de l'Estat i a l'opinió d'Espanya entera.»

8.1.1.4 Missatge del Consell permanent de la Mancomunitat de Catalunya al president del Consell de ministres en defensa dels drets de la llengua catalana⁷⁸²

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat situen en una nota⁷⁸³ el context en què emmarcava aquest missatge que, acordat amb el vot unànim de “l'Assemblea de la Mancomunitat de

---

⁷⁸² Ibídem, p. 820-822.

⁷⁸³ Ibídem, p. 820. Nota núm. 820:

«El president de l'Acadèmia Espanyola, Antoni Maura, s'havia adreçat el 26 de febrer de 1916 al Govern per queixar-se que el castellà no fos l'única llengua oficial a tots els centres administratius de Catalunya, en atac evident a la Mancomunitat. Al mateix

Catalunya” i signat pel president i pels consellers que integraven el Consell permanent, amb data de 22 de març de 1916 s’elevava al Govern i a les Corts.

Es considerava que la comunicació del “President de la Reial Acadèmica Espanyola” i les declaracions a què aquesta donà motiu en relació a la llengua oficial eren un “clar indicatiu” de que “els governants, àdhuc els més il·lustres” es movien “quasi exclusivament en el pla de les realitats politicoadministratives”.

S’assenyalava que la península ibèrica estava distribuïda en “quatre grups lingüístics”, “el galaicoportuguès, el castellà, el basc i el català”, i que a les “cartes geogràfiques més acreditades d’Europa” es situaven els dominis lingüístics, p. 820:

«A la costa de l’Atlàntic, assenyalen el domini de la llengua portuguesa i anomenen portuguesos els que l’ocupen; en el vessant del Mediterrani, des de Salses (França) fins a Alacant i Balears, situen una altra llengua i qualifiquen de catalans els que la parlen, sense distingir entre fronteres d’Estat, de regió, ni de província; entorn del golf de Biscaia, tracen els límits de la llengua i del poble basc; i classifiquen les altres regions com a pertanyents al domini lingüístic castellà.»

Exposaven que en el cas de la llengua catalana, al fet geogràfic s’hi unia el “fet històric d’una cultura”, p. 820-821:

«Aquesta llengua catalana, comuna a totes les terres llevantines, era parlada pels reis d’Aragó, així com pels de Mallorca i de Sicília, de l’estirp de Barcelona, que en català escrigueren les ordenances de llur casa i de llur govern, llurs cròniques, llur correspondència familiar, política i diplomàtica.»

També s’hi unia els resultats dels períodes de pèrdua i recuperació de la parla pròpia, p. 821

«Al costat del fet geogràfic i del fet històric sorgeix el fet psicològic de l’esterilitat que acompanya els períodes de desnacionalització de tots els pobles i de la fecunditat intel·lectual quan recobren llur parla pròpia.»

Es destacava el paper que tenia l’ús de la llengua pròpia en els diferents ordres de la vida cultural i econòmica, p. 821:

«Mentre Catalunya i les altres regions de llengua catalana tingueren per llengua de la cultura la llengua natural, la llengua pròpia, en tots els ordres hi hagué producció

---

temps, l’Ajuntament de Barcelona, per majoria de vots - i l’oposició dels republicans de Lerroux -, havia aprovat una demanda de cooficialitat de la llengua catalana.»

intel·lectual més o menys valuosa i abundant. Quan cessà en aquesta esfera el comerç amb la llengua pròpia, l'esterilitat més absoluta dominà en tots els camps, no solament de les lletres, sinó també de les ciències, havent davallat aquestes regions de membre viu de la república intel·lectual a província morta, receptora passiva, inerta, de la cultura d'altri. I, en canvi, ha bastat que els homes d'aquesta terra recobressin en cada un dels ordres de l'activitat cultural l'ús de la llengua pròpia perquè sorgís un renaixement, una nova primavera, fecunda ja en glorioses realitats, i més fecunda encara en òptimes promeses.»

A aquells elements s'unia “la voluntat dels ciutadans” de Catalunya, p. 821:

«Al fet geogràfic, a l'històric i al psicològic, pel que toca al principat de Catalunya, que nosaltres tenim l'alt honor de representar, s'uneix fort, vibrant, independent de raons d'utilitat i de conveniència, de títols del passat i de promeses per a l'esdevenidor, el fet polític per excel·lència: la voluntat dels ciutadans, que, en el Dret públic modern és la llei suprema.»

S'exposava el procés que s'havia seguit en la recuperació de l'ús de la llengua catalana en els diferents àmbits, p. 821-822:

«Catalunya ha proclamat la seva adhesió espontània a la llengua catalana, durant quatre segles de pressió política i cultural perquè l'abandonés, parlant-la sempre, constantment, en la família, [...] en els negocis, en les juntes professionals, en les reunions científiques, en les associacions particulars, en les corporacions oficials populars; [...] de tal manera que avui és novament el català la llengua de la cultura, la llengua de la poesia, de la novella, de l'art, de la filosofia i de la ciència, i únicament assoleixen la consagració d'homes representatius, en la consciència nacional catalana, els que en català plasmen llurs creacions.

Però, a més d'aquest plebiscit popular, espontani i inconscient, s'ha manifestat també conscient i reflexiva la voluntat catalana reivindicant per a la nostra llengua la plenitud dels seus drets, la igualtat de condició amb les altres llengües espanyoles i, d'una manera especial, l'oficialitat en tota la vida pública interior de Catalunya, així en els organismes locals populars com en tots els centres i dependències de l'Estat situats en el territori de Catalunya.»

Es concretava la petició que en l'àmbit de la llengua s'havia acordat a Catalunya, p. 822:

«Aquesta voluntat catalana, conscient i reflexiva, canalitzada i autenticada pels òrgans d'expressió de la voluntat popular que la Constitució regula, pels representants

parlamentaris de Catalunya, per les seves Diputacions, per les seves Corporacions Municipals, ha estat ratificada recentment pel vot unànim de l'Assemblea de la Mancomunitat; i, en compliment d'aquest acord, elevem a les Corts i al Govern la petició que sigui proclamada l'oficialitat de la llengua catalana en tota la vida interior de Catalunya, única manera que quedi garantit el ple respecte al dret dels ciutadans catalans en el que a l'ús de llur idioma es refereix.»

El missatge finalitzava amb els noms del president i dels consellers que signaven l'acord, p. 822:

«El president: Enric Prat de la Riba.

Els consellers: L. Argemí, F. Bartrina, J. Maria España, A. Guasch, M. Inglés, J. Mestres, A. Pereña, A. Riera.»

8.1.1.5 *El cas del port franc*⁷⁸⁴

Prat, en aquest article, exposava les conseqüències que per a Catalunya i per a Barcelona tindria l'aplicació del Reial Decret de dipòsits comercials.

Iniciava l'article referint-se a com s'havia desenvolupat l'afer del port franc, p. 823:

«A Madrid, després de fer-lo servir amb tot el seu orgull de personatge i d'exministre per les més baixes feines electorals, posant-lo en qualitat d'estampilla a les mans d'un Collaso qualsevol, el deixen penjat en l'actitud més desairada. A la seva amenaça de dimitir si no venia el port franc i els bons, a Madrid hi responen amb el R. D. sobre dipòsits comercials, que és la burla més cínica que podia fer-se a Catalunya i la cosa més brutal que podia donar-se a un governador, personatge o exministre que gosava amenaçar amb dimitir com si fos indispensable.»

Assenyalava quina seria la resposta catalana, p. 823:

«Catalunya ha vist la burla i respondrà com es mereixen els homes que l'han feta. Tots, un dia o altre, se'n penediran: per molt que dolgui a totes les oligarquies madrilenyes i a les seves sucursals de províncies, no és possible governar contra Catalunya. A l'hora de l'encasellat i de la dissolució de les Corts es creuen òmnipotents com reis absoluts, però fins els reis de debò cauen quan es posen enfront del poble. Així cauran ells més, molt més aviat de lo que ara s'imaginin; i, com tots els seus antecessors, al ser a terra veuran que la pedra de l'ensopegada és la qüestió de Catalunya.»

---

⁷⁸⁴ Ibídem, p. 823-825. L'article fou publicat el 24 de març de 1916 a *La Veu de Catalunya*.

Considerava que l'actitud seguida pel senyor Suárez Inclán, “que va dignar-se descendir de les seves altures de déu major de la política madrilenya per venir de governador a Barcelona”, era la de “voler fer empassar rodes de molí a l'opinió catalana i atacar els que no s'avenen que els catalans siguin tractats com filipinos analfabets en mans d'un «gobernaldorcillo»”.

Exposava què suposava per a Catalunya el Reial Decret de dipòsits comercials, p. 824:

«Els catalans sabem llegir, i a la famosa concessió de la zona neutral, a Barcelona que havia d'ésser el present de concubinatge d'en Romanones amb l'esquerra dels Rodés i companyia no hi hem trobat res del que Catalunya demanava: no hi ha zona sinó dipòsit, el dipòsit no és neutral sinó comercial; i això que no és ni zona ni neutral, no es concedeix a Barcelona.»

Aquell Reial Decret era un pas enrera, p. 824:

«Abans del decret el Govern podia fer una concessió amplíssima o fer-la mitjana o limitar-la a les esquivades proporcions del port franc de Cadis, o fer-la més encongida que la de Cadis. Ara no. Després del decret ja no pot concedir res que iguali lo de Cadis. [...] Abans del decret, podia fer la concessió sense requisits ni tramitacions dilatòries ni constitucions de societats ni prèvia confecció de projectes. [...] Abans del decret, podia fer la concessió a l'Ajuntament, a la Diputació, a les entitats econòmiques, a la junta d'Obres del Port, a un consorci de tots aquests elements com el de Gènova i d'altres ports francs. Ara no; després del decret, que entusiasma el senyor Suárez Inclán, només pot fer la concessió a una empresa particular.»

Ressaltava que el Reial Decret representava una pèrdua per a Catalunya, p. 824:

«És prou clara la cosa, no apareix prou transparent lo que ha perdut Catalunya a conseqüència d'aquest famós decret? Doncs encara hi ha més, ningú demanarà la concessió: els organismes públics perquè resten exclosos; les empreses particulars perquè no és un negoci mercantil sinó una funció social de foment de la riquesa pública; el Govern es reserva incautar-se a tothora de la concessió i no s'obliga a indemnitzar els quantiosos dispendis que l'establiment d'una zona suposa. Així aquest Bastament, que no arribaria, si nasqués, a lo de Càdiz, està condemnat pel mateix decret a no veure la llum del dia.»

El Reial Decret també era una pèrdua per a Espanya, p. 824-825:

«El migrat utilatge econòmic d'Espanya és disminuït per les disposicions d'aquest decret: tant el port franc de Cadis com els dipòsits comercials existents anys ha a

Barcelona perden facultats, es veuen privats d'operacions que abans del decret tenien el dret de fer, perquè el decret dóna efecte retroactiu al règim que estableix i aquest règim és inferior al de Cadis i fins al dels vells dipòsits comercials de Barcelona.»

L'article finalitzava explicant què significava el Reial Decret per a Barcelona, p. 825:

«Això és lo que hi ha al decret. Lo que no hi ha en cap dels seus articles és, petita ni gran, ampla ni esquifida, cap concessió a Barcelona, ni de port franc, ni de zona neutral ni de dipòsit comercial ni de res.»

8.1.1.6 *Als ciutadans de Barcelona. Manifest de la Lliga Regionalista amb motiu de les eleccions de diputats a Corts*⁷⁸⁵

El manifest, adreçat, amb data de 30 març de 1916, als “Ciutadans de Barcelona”, estava signat, en representació de “la Junta Directiva i la Comissió d'Acció Política de la Lliga Regionalista”, per Ramon d'Abadal, Francesc Cambó, Joan Ventosa i Calvell.

S'assenyalava la importància que per als interessos de Catalunya tenien aquelles eleccions a Corts, p. 825:

«Mai, abans d'ara, no haveu estat cridats a elegir els diputats que han de representar-vos en les Corts d'Espanya, en moments de tan alta transcendència per a vosaltres, per a la vostra ciutat, per a la nostra Catalunya.

Les noves Corts són les Corts destinades a regular les últimes i més amenaçadores repercussions de la gran guerra i a presenciar l'hora definitiva de la pau. Tenir veu en aquestes Corts, aconseguir en aquestes Corts el poder d'obligar a ésser sentits i respectats, és l'única probabilitat que els grans interessos espirituals i econòmics de Catalunya, i amb ells l'esdevenidor i les altes destinacions d'Espanya, no restin totalment desatesos en aqueixa hora suprema.»

S'exposava quin era el plantejament que es feia des de la Lliga Regionalista, p. 825:

«Però en formar la candidatura per la circumscripció de Barcelona, ha entès la Lliga Regionalista que havia de correspondre a l'excepcionalitat del moment, donant a la seva candidatura una característica també excepcional.»

Es ressaltava la importància que tenien els resultats electorals que s'obtenien a la capital catalana, p. 825-826:

---

⁷⁸⁵ *Ibidem*, p. 825-827.

«Barcelona no és sols una gran ciutat: és la capital de Catalunya i té per missió suprema la de recollir i escampar, coordinant-les, totes les forces, tots els sentiments, que troben les energies de la terra catalana. No és Barcelona la ciutat dels barcelonins; és la ciutat de tots els catalans i, en aquests moments, pot donar una bella prova que sent tots els deures que en aquesta hora augusta la seva missió li imposa.»

S'explicava com s'havia format la candidatura de la Lliga, p. 826:

«És per això que, en triar per a la seva candidatura les personalitats que han d'integrar-la, no n'han tingut prou amb escollir patricis que tinguin tots ben provat llur amor a la terra catalana i a la seva espiritualitat, i amb el fet d'incloure alguns homes que, per llurs coneixements i per llur actuació, siguin plena garantia que sabran defensar els interessos econòmics, industrials, comercials i agrícoles de Catalunya, han volgut que, a la vegada, la ciutat de Barcelona, que escampa els seus homes per tots els districtes de Catalunya, recollís i enlairés grans prestigis de les comarques catalanes i s'honorés confiant-los la seva representació en Corts, donant una bella prova que no és un mot artificios, sinó una realitat vivent, el fet de la unitat de Catalunya.»

Es presentava la llista dels noms que formaven la candidatura de la Lliga, p. 826:

«L'Albert Rusiñol i Prats, expresident del Foment del Treball Nacional i de la Lliga Regionalista de Barcelona; en Lluís Ferrer-Vidal i Soler, enginyer, president de la Cambra Industrial de Barcelona; en Carles de Camps i d'Olzinelles, marquès de Camps, hisendat, del Centre Catalanista de Girona; en Magí Morera i Galícia, literat, de la Lliga Regionalista de Lleida; l'Antoni Albafull i Vidal, advocat, de la Lliga Regionalista de Tarragona.»

A continuació, es feia una breu presentació dels candidats:

- Albafull, p. 826:

«L'Albafull, home de seny jurídic, coneixedor profundíssim de la vida dels organismes municipals i provincials, té condicions assenyalades per a impulsar la solució del magne i urgent problema de les hisendes municipals, tan lligat amb la prosperitat de la nostra terra, tan viu en tota ella, però més especialment encara a la província de Tarragona, a la qual ell, home de Reus i ciutadà de Tarragona, ha donat tot l'esforç de la seva vida.»

- Morera i Galícia, p. 826:

«En Morera i Galícia, l'eximi poeta, l'esperit cultíssim, és la representació més alta dels germans de Lleida, de la força ètnica acumulada en les seves planes immenses, en les seves valls profundes i estretes; força de raça i de llengua que davalla sense interrupció, com la força motriu de les seves congestes, cap a la nostra Barcelona per enfortir-la i enlairar-la.»

- El marquès de Camps, p. 826:

«El marquès de Camps, de Girona, gran propietari i gran agricultor, consagrat en diferents ocasions per la representació de totes les classes d'agricultors de Catalunya, des de les qui conserven les tradicions d'actuació de les velles entitats agrícoles fins a les entitats novelles, d'actuació impetuosa i desbordant; amb la catalanitat pregonada i forta dels homes de l'Empordà i de Girona, amb la seva energia, amb el seu accent especial que conserva i aporta sempre a la paraula i a l'acció tant política com econòmica.»

- Lluís Ferrer-Vidal, p. 826:

«En Lluís Ferrer-Vidal, de Barcelona, nom il·lustre entre els més il·lustres de la història industrial i en la història política de la nostra terra, representació de la indústria i del comerç de Catalunya i, per tant, d'una manera especialíssima, de les comarques totes de la província de Barcelona, des de les que feinegen abocades a la mar llatina, fins a les que tendeixen vora els nostres rius i a les que asprament laboren enfilades pels vessants abruptes del nostre Pirineu.»

- Albert Rusiñol, p. 827:

«L'Albert Rusiñol, el patriota eminent, el company estimat del doctor Robert; el primer sempre en totes les grans lluites per la personalitat o l'autonomia de Catalunya. El seu nom, lligat indissolublement a l'actuació de la Lliga Regionalista, és l'expressió de la unitat espiritual catalana, d'aquest sentiment sagrat que, sigui on sigui que hàgim nascut, ens fa sentir el mateix fervor, la mateixa devoció sense preferències locals per tots els interessos de totes les ciutats i comarques i províncies de Catalunya.»

El manifest finalitzava exposant quina era la tasca que es faria a les Corts, p. 827:

«La lluita que ve és lluita per Catalunya, per la seva personalitat, per la seva llengua, per la seva autonomia política i administrativa, pels seus grans interessos industrials, mercantils i agrícoles. Catalunya en el Parlament ha de deturar aquesta febre de les

oligarquies madrilenyes per enxiquir Espanya, fent-la més petita cada dia, en poder, en riquesa i en extensió, i ha d'ensenyar el camí de quelcom més que mínimes mancomunitats; el camí gran de les autonomies nacionals, de la federació compacta i amorosa de totes les nacionalitats ibèriques, que és el camí únic just, únic acceptable, únic possible, de l'Espanya gran.»

8.1.1.7 *Catalans, oïu*⁷⁸⁶

Prat, en aquest article, que s'emmarcava en la situació política espanyola, tractava de l'actuació que estava seguint el Govern espanyol per a enfrontar-se a la Lliga Regionalista.

Iniciava l'article referint-se a la situació a què s'havia arribat a Espanya com a resultat de la política seguida, p. 827:

«Si la història de l'oligarquia imperant no proclamés fortament la seva total i absoluta incapacitat per aixecar en prosperitat interior i dignitat internacional el poble que governa, si no fos aquí present a tot moment i a tota hora, per vergonya nostra, publicat per tot el progrés d'aquesta guerra, l'estat de potència intervinguda a què ha davallat Espanya a les seves mans, actes del govern actual des de la seva constitució, un per un, ensenyarien la seva ineptitud perillósíssima.»

Explicava quina havia estat l'actuació del Govern espanyol, p. 827-828:

«A l'hora que tots els governs del món concentren el seu esforç en propulsar intensament, febrament, les forces econòmiques nacionals, aqueix govern s'entreté fent habilitats funambulesques per mantenir l'utilitatge econòmic d'Espanya en plena edat de pedra de l'economia, i impossibilitar el port franc, els bons a l'exportació i tots els demás instruments ja comprovats de la grandesa econòmica dels altres pobles d'Europa. A l'hora que es fan actuals, que s'imposen als Estats més poderosos els problemes de llengua i autonomia, i arreu en el respecte a la personalitat i a la llengua dels pobles se cerca l'enfortiment i la cohesió de les nacions, el Govern de Madrid i l'oligarquia que representa, parlen i actuen contra les migrades llibertats provincials i contra les llengües no oficials d'Espanya.»

Exposava quina era la política que estava seguint el Govern espanyol per enfrontar-se a la Lliga Regionalista, p. 828:

«A l'hora que tots els governs proclamen la unió sagrada, cerquen el concurs de totes les forces polítiques i socials, des de les dretes tradicionalistes al nacionalisme

---

⁷⁸⁶ Ibídem, p. 827-828. L'article fou publicat el 31 de març de 1916 a *La Veu de Catalunya*.

radical, perquè totes són prou necessàries per a sobrepassar les formidables dificultats d'ara, els governants del país més dèbil, els governants d'Espanya se senten més grans, i més forts que tots els altres governants, i trien aquest moment per combatre fins a l'acorralament, amb tota mena d'armes il·lícites, anys ha desusades, a Catalunya, una gran força política catalana, la més representativa, entre totes, de la causa i les aspiracions de la nostra terra.»

Assenyala a quins interessos obeïa aquella política, p. 828:

«El joc és doble, però la tàctica, com es veu, és sempre la mateixa: prometre als polítics la satisfacció dels ideals polítics a canvi de traïr els interessos econòmics; prometre als industrials l'acompliment dels seus desigs a canvi que facin traïció als interessos espirituals de la seva terra. Per un i altre camí cerquen el mateix resultat: dividir per vèncer.

Així obren sempre els pobles conqueridors en els països conquerits: aixequen uns ciutadans contra uns altres ciutadans, uns interessos contra uns altres interessos, unes classes contra unes altres classes; i els enfonsen i dominen a tots, això és, el poble sencer valent-se dels seus mateixos homes i les seves mateixes armes.»

Prat finalitzava l'article referint-se a la resposta que els “pobles vexats” donaven a aquelles polítiques: “Com hi responen un dia o altre els pobles vexats no cal pas dir-ho: prou clarament que ho ensenya tota la història de la decadència d'Espanya”.

8.1.1.8 *El sentit de la lluita. Contra Catalunya*⁷⁸⁷

Prat, en aquest article, que s'emmarcava en el pacte electoral que havien establert els partits republicans a Madrid, exposava que des de la Lliga Regionalista s'actuava contra la corrupció política.

Iniciava l'article referint-se al sentit que tenien totes les lluites, “així dels pobles en guerra com de les forces socials i polítiques a dins dels Estats”, p. 828:

«Sovint els homes que hi prenen part no se n'adonen, hi superposen accidentalitats passatgeres, [...] Però els antecedents, les incidències i les conseqüències de cada lluita fixen definitivament les seves característiques, i amb elles passa a la història, a la posteritat.»

---

⁷⁸⁷ *Ibidem*, p. 828-830. L'article fou publicat el 1 d'abril de de 1916 a *La Veu de Catalunya*.

Explicava quins eren els antecedents de la lluita que s'estava portant a terme, p. 829:

«Situem-nos abans del daltabaix colonial. Governen Espanya per torn pacífic la colla d'en Cánovas i la d'en Sagasta. [...] Fabriquen les Corts ostensiblement sense el més lleuger pudor els ministres de la Governació, i els homes dels partits de govern s'hi avenen, i els d'oposició també. Tots plegats, uns i altres, fan les eleccions al despatx del ministre i lo que allà s'ha convingut, el dia de les eleccions es cuiden de vestir-ho amb certificats de meses electorals els governadors i els seus adjunts: suprimint les vel·leïtats d'independència o d'insubordinació: suspenent alcaldes, destituint ajuntaments, aprovant o refusant repartiments i comptes, donant o negant facilitats per als pagaments a fer a l'Estat, fent inspeccions retrospectives, nomenant o reposant jutges i fiscals municipals, jugant hàbilment els nomenaments i cessanties de carters, estanquers i peons, així com la resolució dels innumbrables expedients que han de tocar una hora o altra al Govern civil o a la Delegació d'Hisenda, al jutjat, a l'Audiència o a qualsevol centre oficial. El frondós, el copiosíssim Alcubilla, ple de lleis que no es compleixen, té sempre un text providencial per salvar l'enemic culpable o enfonsar l'adversari innocent.»

Considerava que amb aquelles actuacions s'havia arribat a un sistema de corrupció política, p. 830:

«Tota la màquina funcionava a base d'eliminar, de posar fora del règim els que no prestaven vassallatge directe o indirecte al ministre de la Governació i es negaven a deixar en les mans d'aquest la llibertat a canvi de la investidura popular o parlamentària. [...] Programes i ideals servien només pels grans torneigs oratoris, més acadèmics que polítics, del Congrés: per sota dels grans mots lluminosos sense fe ni altes visions patriòtiques ni deures de redreçament nacional, tota aquesta podridura política anava en prolífica multiplicació acomplint la seva tasca devoradora.»

Ressaltava que la Lliga, a través de les seves campanyes, havia lluitat contra aquell sistema, p. 830:

«Tot això, tot aquest règim de ficcions i falsificacions, de poders sense ideal i basats en la usurpació de la voluntat popular de constitució democràtica, sense opinió ni eleccions ni garanties per cap dret polític ni civil, té un nom: caciquisme. Tot això, tot aquest règim fet d'usurpacions de llibertat, de coaccions del poder públic, de prostitució de la sobirania, que semblava desterrat per sempre de Catalunya mercès a les campanyes de la Lliga Regionalista i al triomf esplendorós de la Solidaritat, tot això torna a corrompre l'ambient polític de la nostra terra, portat de Madrid

pels líders republicans nacionalistes que després del pacte de Sant Gervasi han caigut, conduïts per en Collaso i en Lerroux, en aquest altre pacte que és una traïció a la causa nacional: el pacte de la Castellana.»

Prat finalitzava l'article dient que el nou pacte polític, signat a Madrid entre els republicans, era “el senyal de l'aliança, el primer resultat, el primer fruit d'aquesta vergonyosa unió clandestina”.

8.1.1.9 *Sense careta*⁷⁸⁸

Prat, en aquest breu article, que s'emmarcava en l'actuació dels parlamentaris regionalistes al Congrés, exposava el canvi que s'havia produït en l'orientació de la política que seguia el Govern amb la Lliga Regionalista.

Iniciava l'article, que duia el subtítol de “Política de conquesta”, referint-se a la situació amb què s'havien trobat a Madrid els parlamentaris catalans, p. 831:

«Tots els parlamentaris catalans regionalistes estan tips de sentir a Madrid la mateixa cantarella: «Amb vosaltres ens entendríem. Sou gent d'ideals. Però hi ha entre nosaltres i vosaltres un obstacle: la indústria, els ideals vostres, que tenen guanyada l'animositat de quasi tot Espanya. Per què no separeu la vostra causa de la seva? Deixeu de banda aquests egoïsmes i tot serà planer i fàcil.» »

Explicava quin havia estat el comportament de la Lliga Regionalista, p. 831:

«Els homes de la Lliga han respost sempre a aquesta maniobra lluitant pels interessos econòmics de Catalunya amb viva intensitat. És més, en les dues darreres legislatures l'actuació regionalista ha estat quasi exclusivament econòmica.»

Ressaltava quin era el canvi que s'havia produït en contra de la Lliga Regionalista, p. 831:

«Tot de sobte l'argumentació és mudada, girada al revés. Tot de sobte l'obstacle no són els egoïsmes dels nostres industrials, sinó nosaltres i els nostres ideals», i quins interessos es buscaven amb aquest canvi: «Amb la indústria, tot; amb els interessos econòmics de Catalunya, tot; lo que ho destorba i entrebanca són les estridències polítiques de la Lliga. Que es posin els industrials contra la Lliga, que facin perdre els seus candidats, i demanin lo que vulguin: a Madrid els ho donaran tot; no hi haurà

---

⁷⁸⁸ *Ibidem*, p. 831. L'article fou publicat el 4 d'abril de de 1916 a *La Veu de Catalunya*.

aragonesos ni blataires ni vinaters que deixin d'entregar-se, que no es disputin per sacrificar els seus egoismes.»

8.1.1.10 El pacte de la castellana en acció. Amenaces intolerables. En Suárez Inclán, lerrouxista honorari⁷⁸⁹

Prat, en aquest article, que s'emmarcava en la política del Govern espanyol, tractava de l'actuació amenaçadora que estava tenint Suárez Inclán, governador civil de Barcelona.

Iniciava l'article referint-se a l'actuació que havien de seguir els governadors civils, p. 831:

«El descrèdit absolut del poder central a Barcelona, per l'actuació insensata dels seus representants, especialment els governadors civils, va provocar una reacció a Madrid i a conseqüència d'ella es va triar amb certa cura alguns governadors i se'ls va imposar la prudència com a primera norma i el respecte a les lleis de ciutadania.»

Considerava que a Barcelona estaven tornant les pràctiques caciquistes, p. 832:

«[...] tornen tots els procediments del caciquisme, sota els auspicis de la unió romanonista-nacionalista-lerrouxista, com torna a imperar en tota sa puresa la magistratura del cacic asseient-se cada dia en la cadira de governador civil per a rebre i amenaçar alcaldes i dictar al governador tota mena d'ordres atemptatòries a la llibertat del sufragi.»

Referint-se a Suárez Inclán, “avesat a actuar de «relleno» en les discussions del Congrés”, deia que s'havia atrevit a “amenaçar públicament la ciutat de Barcelona”, p. 832:

«Ell i el seu govern presenten arreu candidats polítics, homes de partit, molts d'ells sense altre mèrit ni significació que el dur encastada a l'esquena l'etiqueta del partit. En tot el seu obrar, des dels ministeris a les més modestes oficines públiques, arreu ell i el seu govern obren, no com a representants de la col·lectivitat entera, que es deuen a tots els ciutadans, no com a administradors d'un patrimoni comú, el poder públic, sinó com a governants de partit que governen i administren exclusivament pels interessos i les passions de la seva banderia.»

Destacava l'actuació que Suárez Inclán i “els seus amos” estaven tenint, p. 832:

---

⁷⁸⁹ *Ibidem*, p. 831-833. L'article fou publicat el 4 d'abril de de 1916 a *La Veu de Catalunya*.

«Doncs bé, aquest home i els seus amos que arreu de Catalunya volen polítics seus o ressellats i fan treballar fins la guàrdia civil per imposar-los al cos electoral, a Barcelona no hi poden res.

Són ciutadans fora de l'engranatge oficial, homes d'ideals, que voten per lliure elecció. I perquè no hi poden res, perquè escapa a la seva acció subterràniament corruptora i coaccionadora, proclamen la teoria que Barcelona no ha d'elegir homes d'ideal polític, sinó representants d'interessos econòmics, adjudicant als interessos econòmics no els seus districtes, no terres esclavitzades encara, sinó la zona franca, la zona que directa i indirectament ha deixat d'ésser seva.»

Denunciava que “el representant del Govern a Barcelona” havia amenaçat a Catalunya de “perjudicar la indústria catalana en la vinenta revisió aranzelària”, p. 832:

«Això, per inaudit que fos en un país de governants civilitzats, no ens estranya: és la reproducció de la maniobra intentada per en Dato en temps d'en Silvela; és l'herència d'en Moret; és el llevat d'odi que gran part dels caps del partit liberal han sentit sempre per Catalunya i la seva riquesa. Sempre han sentit així i senten igual encara; i en quant a obrar, han respectat la producció catalana només quan políticament ha sabut fer-se respectar Catalunya.»

Assenyalava què podria succeir amb l'amenaça feta pel governador civil, p. 833:

«Hi ha més: aquesta enormitat que en tot país veritablement constitucional implicaria la immediata destitució del governador culpable, no és una actuació en sentit econòmic: és pura i senzillament una baixa maniobra política, una baixa maniobra electoral per afavorir la candidatura lerrouxista. Poden parlar legítimament en nom dels interessos econòmics homes de diferents partits, fins algun que altre liberal. Una candidatura contra els partits d'opinió que aglutinen tota la de la ciutat és impossible a Barcelona, està condemnada a un fracàs complet, a no ser que un dels partits la fes seva i li portés la seva força, i llavors ja duria el segell d'aqueix partit. Quina finalitat pot tenir, doncs, una idea tan absurda, tan inqualificable?»

Explicava el sentit que tenia la presentació de la candidatura republicana, p. 833:

«La candidatura dels homes del pacte de la Castellana trontolla sota el pes de la indignació popular, tan republicana com patriòtica, i el governador forceja desesperadament per dividir l'opinió, per pertorbar els termes de la lluita, aixecant una bandera que no pot prendre ni un sol vot als radicals i nacionalistes d'en

Lerroux, i en canvi podria prendre'n a la candidatura patriòtica de la Lliga, l'única que aixeca enlaire, ben alta i ben dreta i ben sola, la bandera de Catalunya.»

Prat finalitzava l'article referint-se a l'actuació del governador i a la resposta que donaria Barcelona, p. 833

«Això és l'únic que cerca aquest governador, que figurarà en els anals del Govern civil de Barcelona com a company digníssim dels Fuentes i Socías. Això és lo que no tolerarà la capital de Catalunya.»

8.1.1.11 Notificació⁷⁹⁰

Prat, en aquest article, que s'emmarcava en el context electoral, exposava quina seria l'actuació que seguiria la Lliga Regionalista.

Iniciava l'article referint-se als ideals que tenien els partits que concorrien a unes eleccions, p. 833:

«Tots els nous ideals tenen dret a presentar-se al cos electoral per posar-se en contacte amb els seus seguidors i organitzar-los; tots els partits organitzats que tenen possibilitat de triomfar o de constatar un acreixement de la seva força, poden així mateix demanar els vots per als seus candidats; i cap dels altres partits té dret a estranyar-se'n ni a ofendre-se'n, ni a basar en això represàlies de cap mena en altres districtes.»

Assenyala que hi havia casos en què es donaven altres interessos, p. 833:

«Però quan la intervenció d'un partit no té cap d'aquestes finalitats justificadores, quan no es proposa altre resultat que pertorbar el natural agrupament dels vots dels electors apartant-los dels seus afins, dels que representen una part dels ideals propis, els homes i els partits que en són responsables perden el dret a les consideracions que es tenen sempre, enmig de la lluita més violenta, als adversaris lleials.»

Explicava el cas que estava passant a Barcelona, p. 833-834:

«El governador civil, violant públicament les lleis vigents, organitza una diversió electoral amb l'exclusiu objecte d'apuntalar la candidatura lerrouxista, honrada amb noms tan representatius com el de l'Emiliano Iglesias.»

---

⁷⁹⁰ *Ibidem*, p. 833-834. L'article fou publicat el 4 d'abril de de 1916 a *La Veu de Catalunya*.

Anunciava quina seria l'actuació de la Lliga, p. 834:

«Sàpiguen els homes que es prestin a aquesta baixa maniobra, que nosaltres els considerarem sempre més com enemics facciosos, i sàpiguen així mateix que prendrem represàlies amb els candidats per altres districtes de la seva mateixa significació, el triomf dels quals depengui de l'actuació dels electors regionalistes.»

Prat finalitzava l'article dient que la “notificació és feta” i que “els qui han de recollir-la, la recullin”.

8.1.1.12 *RIP*⁷⁹¹

Prat, en aquest article, que s'emmarcava en el context de la candidatura conjunta que havien presentat els partits republicans, exposava l'actuació que estava seguint l'esquerra catalanista.

Iniciava l'article referint-se a que el discurs que Pere Coromines va pronunciar al “mítting de presentació de la candidatura de Barcelona” representava “la mort de l'esquerra com agrupació política independent”, p. 834:

«De l'ungiment d'en Coromines en l'àpat de Miramar a la proclamació de la quefatura d'en Lerroux, hi ha un abisme, que semblava insondable: car no hi ha acusació de maldat política, de traïció a la unió republicana, ni d'immoralitat particular, que no hagi estat pronunciada contra el lerrouxisme per en Coromines i els seus companys.»

Explicava quina havia estat l'evolució de l'esquerra catalanista havia seguit entrant en la conjunció republicano-socialista, p. 834:

«Després va venir el pacte de Sant Gervasi, la unió electoral només, segons a la primària afirmaven, amb en Lerroux. Ha anat seguint la davallada, i al pacte de Sant Gervasi s'hi ha afegit el *de* la Castellana, això és, la unió amb l'home del Decret contra la Llengua Catalana, el de la llei de jurisdiccions, el representant més pur i més poderós de les oligarquies monàrquiques que usurpen i usufructuen el poder públic.»

Exposava en quina situació havia quedat l'esquerra catalanista, pg. 83:

«Des d'ara, per boca del seu líder, l'esquerra ha deixat de ser una organització política catalana menada per catalans i al servei de Catalunya. Des d'ara l'esquerra catalana serà dirigida per don Alexandre Lerroux, l'home del guix i el ciment,

---

⁷⁹¹ *Ibidem*, p. 834-835. L'article fou publicat el 4 d'abril de de 1916 a *La Veu de Catalunya*.

segons en Carner: l'home traïdor a la república i venut a l'or de la monarquia, segons el diari dirigit per en Pere Coromines; l'enviat d'en Moret per entrebancar el renaixement nacional de Catalunya.».

Ressaltava què significava aquella aliança per a Catalunya, p. 835:

«El pacte de la Castellana és fecund en sorpreses: la tornada dels encasellats, el ressorgiment del caciquisme a Catalunya, la burla del Port franc, les amenaces del governador a la indústria catalana, ara la submissió del nacionalisme republicà a en Lerroux. En Moret si fos viu no hi cabria de goig al veure la senyera de la UFNR, rendida davant del seu lloctinent i pujada a les golfes del ministeri de la Governació per ajeure's ben enfundada al costat de la de «Unión Nacional» que un dia contra el «podrimener de Madrid» i els polítics i el caciquisme varen arborar en Paraíso i l'Alba.»

Prat finalitzava l'article exposant quina seria la resposta dels catalans, p. 835:

«Les generacions presents i les esdevenidores faran caure sobre els culpables i sobre la seva memòria les responsabilitats de la dilapidació d'aquesta gran força política catalana, i encara més la responsabilitat d'haver conduït ses despulles a formar entre els homes i les forces que lluiten contra la llengua i l'autonomia i la prosperitat de Catalunya.»

8.1.1.13 *El sentit de la lluita. La lluita per la ciutadania*⁷⁹²

Aquest era el primer de dos articles que, amb el títol *El sentit de la lluita*, es publicaren a *La Veu de Catalunya* els dies 5 i 7 d'abril de 1916.

Iniciava l'article, que dedicava a exposar les actuacions de la Lliga Regionalista, referint-se al procés polític espanyol que havia conduït al caciquisme, p. 835:

«El caciquisme era l'única organització política real, l'única constitució efectiva del poder públic quan va produir-se la sotragada de les guerres colonials. Cuba, enganyada al Zanjón amb promeses incompletes d'autonomia, vexada pel partit incondicional enemic de reformes autonòmiques, va devenir separatista i va esclatar la guerra, amb la intervenció nord-americana, i pèrdua consegüent de totes les colònies.»

Explicava com es inicià el moviment en contra del caciquisme, p. 835-836:

---

⁷⁹² *Ibidem*, p. 835-838. L'article fou publicat el 5 d'abril de 1916 a *La Veu de Catalunya*.

«Va ser unànime llavors l'acusació contra el feudalisme caciquista; contra les clienteles polítiques governants i els seus procediments d'administració i de govern. La repugnància envers els polítics va devenir tan general que el qualificatiu de polític aplicat a un home o a un partit constituïa un insult.

Arreu va iniciar-se llavors una acció contra el règim culpable, contra els dos partits tornants i els seus procediments, acció que va ser clara i forta i amb ple contingut espiritual a Catalunya, més sorollosa que intensa i eficaç a l'altra Espanya.»

Com a resultat del moviment en contra del caciquisme es van originar dues “fórmules de vida nova” a “Catalunya” i a “Madrid i les seves províncies”, p. 836:

«Dues fórmules de vida nova varen encarnar-la: a Catalunya l'afirmació de nacionalitat i reivindicació d'autonomia; a Madrid i les seves províncies, la «Unión Nacional».

Temptativa de «regeneració» nacional per la Unió Nacional: l'aixecament de les Cambres de Comerç de tot Espanya, en Unió Nacional, de sentit i orientació antipolítica condensant l'odi de les classes neutres, apartades del govern i l'administració contra els partits governants, responsables del desastre.»

A Catalunya, com a resultat d'aquell moviment, es va donar suport a la proposta de regeneració de la “Unió Nacional”, p. 836:

«La Unió Nacional aspirava a substituir els homes polítics i les qüestions polítiques pels productors i per problemes industrials i econòmics. El Madrid polític era el centre de totes les corrupcions, els homes dels seus partits l'escòria nacional.»

Exposava que amb aquell moviment no es van obtenir els resultats desitjats, p. 836:

«Com un foc d'encenalls va abrandar-se aquest moviment per tot Espanya, va brillar un moment i va apagar-se sense deixar caliu ni cendres. Va ser l'aventura de redreçament d'un poble abúlic: un programa interminable, un programa que era una enciclopèdia incoherent quasi grotesca, recta d'intenció i plena d'ignorància, una revolució de classe mitja d'un país sense classes mitges i res més: ni un pam de terra espanyola redimida, ni una institució començada, ni un abús atacat sinó amb paraules.»

Assenyalava que, des del poder polític es va reaccionar per a anul·lar l'intent de regeneració que proposava la “Unió Nacional”, p. 836:

«De Madrid estant els polítics vells varen anar seguint tranquil·lament les evolucions i maniobres de parada de l'exèrcit que havia de suprimir-los, i ja pròxima la desfeta, el

més polític vell de tots els vells polítics, el que era condensació quintaessenciada de totes les tares del sistema, en Moret, va donar-li la darrera empenta, enduent-se'n com trofeu de vencedor, a treballar pel règim que havien de destruir i substituir, els dos homes representatius del moviment de les Cambres de Comerç: en Paraíso i l'Alba».

Prat es referia a la “la temptativa de regeneració política” que va iniciar Silvela, p. 836:

«Més important i amb major contingut espiritual, per la superioritat intel·lectual i moral dels homes que la intenten i la major influència de les orientacions de Catalunya, és la temptativa de regeneració política iniciada per en Silvela i continuada per en Maura a dins mateix d'un partit: el partit conservador.»

Remarcava que a Catalunya aquell moviment ja s'havia iniciat abans del desastre colonial, p. 836:

«Començat aquest moviment abans de la guerra colonial i nord-americana per alguns esperits addictes que sentien la repugnància física del contacte amb la corrupció política imperant, s'accentua i triomfa, ideològicament almenys, a l'hora del desastre colonial. És l'hora de l'execració del caciquisme, de les conferències a Madrid exhibint-ne totes les males arts; l'hora de les discussions i promeses sobre descentralització i regionalisme, de la crida a les classes neutres, a l'opinió, als ciutadans, tots, excitant-los que no desertessin els deures de ciutadania.»

Assenyalava què es proposava combatre Silvela, p. 836-837:

«L'única justificació que per aquests homes podia tenir el manteniment dels procediments del caciquisme era l'absència absoluta d'opinió i de ciutadans; allà on aquests no actuaven com electors, el poder públic i els seus agents oficials i oficinosos havien de substituir-los, no era pas cosa de deixar les tres quartes parts d'Espanya sense ni la ficció de règim constitucional; però allà on l'opinió fos desvetllada i els ciutadans es volguessin cuidar de la cosa pública, allà el poder i els homes que disposen dels seus ressorts havien d'inhibir-se totalment. I aquesta va ser la norma política aplicada lleialment per en Silvela i que sempre farà honor a la seva actuació ministerial.»

Ressaltava que Silvela desistí en el seu intent i fou substituït per en Maura, p. 837:

«Però va cansar-se en Silvela d'esperar una opinió que no venia; desenganyat d'una Espanya sense pols, va retirar-se de la direcció del partit conservador i va venir en Maura a continuar amb més vigor la mateixa obra. El govern d'en Maura accentuà com

idees motrius el sentit religiós del deure, l'imperi de la llei així quan afavoreix com quan molesta i destorba, la proscripció de l'arbitrarietat governamental, la moralitat en els procediments, l'hostilitat als caciquismes, als gremis polítics, una forta tendència a la reforma: «la revolución desde arriba», «el descuaje del caciquismo».»

Exposava les circumstàncies que havien determinat l'actuació de Sivela i de Maura, p. 837:

«La resistència passiva de les oligarquies caciquistes havia estat suficient per a vèncer un temperament aristocràtic i volterià com el d'en Silvela. Pel triomf d'en Maura, temperament religiós, democràtic i d'un cert sentit reformador, la lluita havia d'ésser més empenyada. Des del Govern havia sabut crear una fortíssima corrent de simpatia a tot Espanya, que atreïa fins a la més sana i honrada part dels seus adversaris polítics.»

Explicava com havia reaccionat el partit liberal contra l'actuació de Maura, p. 837:

«El partit liberal, on la selecció política intentada en el partit conservador havia anat concentrant tot lo més impur i revellit del vell règim entorn de l'home-fantotxe que més exactament el representava, d'en Moret, va dirigir l'operació ajudat dels seus aliats, més o menys confessables. Totes les armes varen ésser lícites: retirada del Parlament, obstruccions, violències personals, campanyes a Espanya i a l'estranger, contra Espanya i el seu rei i els seus tribunals i el seu exèrcit, fins que el rei o en Maura varen cedir i rendir-se, i després d'un període de silencis o manifestacions sibil·lítiques, en Maura va ser tret de la quefatura del partit conservador i els dos partits governamentals varen recobrar la puresa castissa dels bons temps d'en Cánovas i en Sagasta. Que això és, això i res més que això representa, el novo-romero-robledisme, l'idoneisme.»

Prat considerava que les revolucions no es feien “des de dalt”, sinó que es feien, com s'havia fet a Catalunya, “des de baix”, p. 836:

«L'única acció eficaç contra el caciquisme és la desenrotllada per la Lliga Regionalista. A diferència de les altres dues, la campanya contra el caciquisme, no és l'objectiu essencial, sinó un accident secundari de la lluita fonamental per l'autonomia de Catalunya. L'organització del caciquisme era un obstacle a la lliure manifestació de la nacionalitat i la Lliga regionalista va destruir-lo a Barcelona.»

Explicava quina havia estat l'actuació a Catalunya de la Lliga Regionalista, p. 837-838:

«Abans de l'actuació de la Lliga Regionalista hi havia partits d'opinió però no podien treure llavors, com no pot treure encara avui cap partit en el restant d'Espanya, ni un diputat que no portés el «vist i conforme» del ministre de la Governació. [...] La Lliga va introduir els hàbits de ciutadania, les lluites a ple aire d'opinió, amb ideals, amb reunions públiques, amb intervenció recta i honrada, amb respecte a la decisió del cos electoral, tant quan dóna la victòria, com quan derrota. I la llavor sembrada per la Lliga, el moviment de Solidaritat Catalana va portar-la a gran part de Catalunya, i en Salmerón en aquells dies heroics somiava, per l'exemple de Solidaritat i de Catalunya, escampar-lo arreu d'Espanya.

Contra aquesta acció renovadora, contra la força política que l'ha iniciada i propulsada i feta triomfar a Catalunya, els gremis polítics espanyols no podien restar indiferents; i no hi han estat mai; sempre han tingut per ella o afalacs o atacs violents. I la Lliga ha anat creixent sempre, tant amb els uns com amb els altres, i sempre servant forta i plena la seva personalitat, la seva caracterització de gran força política catalana.»

Prat finalitzava l'article exposant les maniobres que s'havien fet i es feien en contra de l'acció de la Lliga Regionalista, p. 838:

«Per lo que ha fet, per lo que és, per lo que pot devenir i devindrà, la Lliga és l'enemic mortal de les clientele que va cercar destruir la Unió Nacional, moralitzar en Silvela i «descuajar» des de dalt en Maura. Per això aquell «podrimener polític» de què parlava l'Alba en l'Assemblea de Terrassa, ha organitzat en contra de la Lliga aqueix vaitot d'ara amb cura i afinament i premeditació increïbles, acudint a tota mena d'imposicions i violències, seduccions i oferiments per isolar aquesta gran força catalana, centre de tots els seus odis, perquè és alhora baluard de la ciutadania i instrument principal de l'alliberació de Catalunya.»

8.1.1.14 *El sentit de la lluita. Contra Catalunya*⁷⁹³

Prat, en aquest article, continuava amb el tema, que començà a tractar a l'article publicat el 5 d'abril, de l'actuació que s'estava duent a terme la Lliga Regionalista.

Iniciava l'article exposant la situació política a què s'havia arribat en contra de la Lliga, p. 838:

---

⁷⁹³ *Ibidem*, p. 838-841. L'article fou publicat el 7 d'abril de de 1916 a *La Veu de Catalunya*.

«Per sobre de l'esperit de partit i el d'escola, per sobre de les oposicions de moralitat i de religió i de dinastia, s'ha fet a Madrid la unió sagrada en contra de Catalunya. Tots hi són, els d'allà dalt, a la lliga de l'odi, referència tots hi han estat, a preparar la batalla.»

Explicava contra qui anava aquesta actuació, p. 838-839:

«No van contra aquest element o contra aquell altre: van contra tots els que són la força de Catalunya: la indústria i les corporacions econòmiques que la dirigeixen, la Diputació, la Mancomunitat, l'Exposició Internacional, l'Ajuntament de Barcelona, la Lliga Regionalista... Muda a cada moment en els seus llavis la paraula de combat, però la direcció de l'escomesa és sempre la mateixa: Catalunya.»

Es referia a qui es dirigia l'actuació que es seguia contra els interessos de Catalunya:

- Contra els polítics catalans, p. 839:

«Quan malparlen dels homes representatius de Catalunya, tant si es diuen Cambó, o Prat de la Riba, com Sala, és contra Catalunya que parlen. En Sala tindria un valor excepcional si no hagués ensenyat al Govern el tremp de la independència catalana. En Prat seria un eminent patriota si en comptes de fundar institucions catalanes al servei de Catalunya i de les seves arts i de la seva indústria i la seva agricultura i sobretot la seva llengua, es dedicués a denunciar a les autoritats, con l'home de les Bases de Manresa, les corporacions que comuniquen els seus acords en llengua catalana. En Cambó seria un estadista digne de tots els honors si com els Carners i Coromines es posés «en cos i ànima» al servei del comte de Romanones en comptes d'estar sempre en cos i ànima al servei de Catalunya.»

- Contra l'empenta econòmica de Catalunya, p. 839:

«Quan aixequen les altres regions enfront de l'industrialisme i de totes i cada una de les institucions que constitueixen l'utilitat econòmic dels grans pobles més que contra la indústria que ells cuiden i afavoreixen amb monopolis quan és d'Aragó o de Bilbao, van contra la indústria de Catalunya, no perquè sigui indústria, sinó perquè és de Catalunya.»

- Contra l'Exposició Internacional de Barcelona, p. 839:

«Quan entrebanquen l'Exposició Internacional de Barcelona, no és pas per l'odi de país endarrerit a les exposicions, sinó perquè l'Exposició és de Barcelona i Barcelona, la capital de Catalunya. Si fos d'una altra ciutat espanyola, l'Estat la pagaria totalment,

com ho ha fet a Saragossa, amb inclusió dels edificis permanents i del,, empedrats i urbanitzacions ciutadanes.»

- Contra la gestió econòmica de l'Ajuntament de Barcelona, p. 839:

«Quan neguen a l'Ajuntament de Barcelona els mitjans legals de salvar la seva situació econòmica, no és perquè les solucions proposades els repugnin - bé que les han trobades bones per Sevilla -; ni és perquè els repugnin les immoralitat: municipals, que d'altres se'n crien de més grosses a casa seva i prou fan els seus agents amb el governador civil al cap, ara i sempre, per imposar a Barcelona les majories lerrouxistes que en són responsables. És perquè Barcelona, malgrat els obstacles que acumulen al seu camí, creix massa i amb ella creix la força de Catalunya i de totes les institucions que la Municipalitat de Barcelona, cor de la raça nodreix i impulsa.»

- Contra la Diputació i la Mancomunitat, p. 839:

«Quan pertorben l'actuació de la Diputació i deturen la de la Mancomunitat no és pas per respectes legals, que tant se'ls en dóna, dels decrets com de les lleis: és perquè d'elles va sortint l'utilitatge cultural i econòmic de Catalunya i mercès a elles la llengua catalana s'enforteix i triomfa, i entra altra vegada en el noble comerç de les nacions.»

Explicava com havia reaccionat la Lliga Regionalista en aquella situació, p. 839:

«En totes aquestes envestides s'han topat sempre amb el mateix obstacle: la roca incommovible de la Lliga Regionalista fent d'escut a la riquesa, la indústria, la cultura, la llengua de Catalunya. I per això ara concentren la batalla contra la Lliga i neguen la sal i l'aigua i intenten bloquejar-la, copar-la, destruir-la.»

Ressaltava la significació que tenia l'actuació que duia a terme la Lliga Regionalista a Catalunya, p. 840:

«És la primera força política de Catalunya, la que no es doblega ni desvia mai, amb afalacs ni amb amenaces. Les nacionalitats a dins dels Estats, no lluiten amb canons com els pobles en guerra, sinó amb forces polítiques, i la Lliga és el cos central de l'exèrcit de la nostra terra, la guàrdia imperial de la causa de Catalunya.»

Destacava l'actuació política que es seguia en contra de la Lliga, p. 840:

«Contra la Lliga, la Unió sagrada de Madrid, la solidaritat anticatalana, presidida pel comte de Romanones, reuneix totes les forces, [...] Com sempre fan els poders

conquistadors en els països conquistats, han cercat organitzar els cossos indígenes, auxiliars preciosos de la dominació i de la conquesta. La recluta ha estat oberta amb tota mena d'estipendis: actes de diputat, títols nobiliaris, sentències i resolucions administratives, satisfacció d'odis i venjances particulars, i d'odis i venjances de partit, aranzels».

Es referia a la importància que per a Catalunya tenia la situació que es vivia, p. 840:

«El moment és decisiu i contra tots ha d'aixecar-se Catalunya. Està en joc integralment amb tots els seus factors i aspectes la causa sagrada de la nostra terra: la força econòmica que és la riquesa dels poderosos i el treball i el benestar del poble; la llibertat de les nostres corporacions públiques per fer obres públiques, per crear establiments culturals, per donar el seu concurs en les empreses de reconstitució patriòtica; la vida de les institucions encarregades de donar a la personalitat catalana la nacionalitat nostra, tots els elements d'expansió artística, tècnica, educacional i científica que tenen les altres nacionalitats i que l'Estat espanyol li nega o regateja; l'autonomia completa de Catalunya, que ara és hora de plantejar i d'obtenir; la dignitat de la llengua catalana, que volen humiliar i arraconar, llençant-la de les nostres corporacions oficials, desterrant-la de la vida pública.»

Prat finalitzava l'article fent una crida a “tots els que per sobre de tot” posaven Catalunya a que acudissin “a la lluita amb tota la seva força personal i política”, p. 840-841:

«És l'hora del sometent per Catalunya i tots els catalans hem de ser-hi, cadascú en el seu lloc d'honor, cadascú segons les seves aptituds i els seus medis, i les seves forces, omplint els buits que deixen els desertors i els empassats, i, ajornades per la seva honra les qüestions secundàries, aplegant-nos tots al lloc atacat, que ara és la trinxera política de la Lliga i demà serà la indústria i després la llengua, i amb l'una i l'altra i l'altra és sempre lo mateix: Catalunya.»

8.1.1.15 *El candidat representatiu. Com fa les eleccions el representant del comte de Romanones*⁷⁹⁴

Prat dedicava aquest article, que s'emmarcava en les eleccions a Corts que s'havien de celebrar el 9 d'abril de 1916, a comentar la trajectòria personal i política de Boet, candidat que formava part de la llista electoral que presentava el partit que estava en el Govern.

---

⁷⁹⁴ Ibídem, p. 841-842. L'article fou publicat el 8 d'abril de de 1916 a *La Veu de Catalunya*.

Iniciava l'article referint-se a Andreu de Boet com a candidat ministerial, p. 841:

«El candidat ministerial d'ara, el que representa més aconplimentament la significació de la lluita contra la ciutadania i contra Catalunya, és en Boet, el candidat per Granollers, anys ha representant del comte de Romanones.»

Ressaltava quina havia estat la trajectòria personal del candidat, p. 841:

«No és assenyalat ni pel seu talent ni per la seva paraula, ni per la seva posició ni pel seu treball professional. A la seva biografia hi ha un primer capítol en què l'escenari és una Acadèmia de billar i l'heroi un «crupier» despedit sota l'acusació de perdre deliberadament quan semblava a punt de guanyar la partida. Hi ha un capítol, interessant també, a dins del món dels negocis que no es llencen ni produeixen: el de les escombraries de Barcelona. Un altre capítol porta a l'ambient de les novel·les judicials, amb querelles i lletres fosques i incidències santillanesques.»

També ressaltava quina havia estat la trajectòria política del candidat, p. 841-842:

«Després hi ha el Boet polític, el Boet candidat. El seu respecte a la llibertat i a la dignitat dels electors és característica. En Boet envia a buscar els alcaldes amb parelles de la guàrdia civil que els desperten sorollosament a altes hores de la matinada. Els fa demanar el vot pel governador civil, amb bones paraules als uns, amb amenaces de presó als altres. Va pels pobles amb un delegat governatiu i una parella de civils, i reunits els electors, en quant a prometre, els ho promet tot: sulfats de coure a sota preu i càrrec de l'Estat, telèfons gratis, edificis escolars a càrrec de la Caixa de Pensions. Això és, lletres i més lletres, a pagar passades les eleccions i que no poden ocasionar cap embarg com les de canvi.»

Prat exposava què significava la candidatura de Boet, p. 842:

«Pels seus antecedents, per la baixa mentalitat de tots els manifestos, per la baixa moralitat de les fulles injurioses i calumniadores repartides sense peu d'impremta, per la seva preterització constant de la llengua catalana, per l'odi als més il·lustres patriotes, per la propaganda de la seva candidatura encomanada a la guàrdia civil i als delegats governatius, en Boet és el candidat representatiu per excel·lència del pacte de la Castellana.»

8.1.1.16 *El darrer atropell. Sobre un R.D.*⁷⁹⁵

En aquest article, Prat es refeia a les conseqüències que tindria el Reial Decret pel qual es regulava la intervenció de la “Borsa Oficial” en “totes les operacions bursàtils” necessàries per “a la província o el municipi”.

Iniciava l'article dient que calia estar “vigilants i valents” ja que “els temps” eren de “lluita”, p. 842:

«Fa molts anys que el centralisme no ha aquissat una tan descarnada hostilitat contra la vida i l'expandiment de les «regions»; especialment contra Catalunya, que és la germana gran preferida en l'odi.»

Exposava quin era “el darrer atropell” que s'havia comès contra les institucions locals i provincials, p. 842-843:

«Quan la vida dels Municipis i les Diputacions és més precària per aquesta anormalitat creada pel conflicte europeu, que té la vida mercantil terroritzada i inharmònica, desarticulada per unes poques indústries, basades en necessitats angunioses o importacions impossibles que fan beneficis fabulosos al costat de totes les altres empobrides i extingint-se, descomponent-se i portant la misèria a les llars, [...] quan els camins d'autonomia no són ja camins platònics de somnis de benestar moral, sinó camins de salvació; quan la Mancomunitat, que en tot moment vetlla i tothora li porta una clarividència d'amor a Catalunya, té plantejat no el problema, sinó el moment de rebre les delegacions que han de venir (i que vindran!); quan així estan les coses, amb aquell do d'oportunitat que caracteritza els que tenen la ceguera de perjudicar a ultrança, ve un R. D. que impossibilita i ofega la vida de les Diputacions i els Municipis.»

Reproduïa alguns dels aspectes del text del Reial Decret, p. 843:

«Diu el segon paràgraf, que *«cuando cualquiera de los citados organismos hubiera de realizar alguna operación bursátil o comercial se dirigirán de oficio al presidente de la junta Sindical del Colegio de Cambio y Bolsa, interesándole la ejecución de la operación de que se trate».*

I l'article tercer disposa que *«recibido el oficio el presidente de la junta Sindical o cualquiera de sus individuos designados, por la misma se pondrá a disposición del centro, dependencia o entidad que hubiere ordenado la operación, para recibir*

---

⁷⁹⁵ Ibídem, p. 842-844. L'article fou publicat el 14 de maig de 1916 a *La Veu de Catalunya*.

instrucciones. La junta Sindical tendrá facilidades para delegar la operación en cualquiera de los individuos del Colegio».

I tanca l'article quart afegint que «los corretajes que hubieren de percibir con arreglo al arancel pasarán a formar parte del fondo o capital de la corporación, destinándose a levantar las cargas de la misma».

Exposava la transcendència que tenia aquell Reial Decret per a les Diputacions provincials i per als municipis, p. 843:

«Aquest és el cercle que es posa a la vida de les corporacions, acord que es va estrenyent a cada paràgraf», criticava “el desconeixement que a Madrid es té de tot”, i en feia una valoració: «Haver de confiar una ordre de liquidació de valors a una institució, per oficial que sigui, és un suïcidi.»

Assenyalaria què suposava l'obligació de que en la vida econòmica de les Diputacions i dels municipis hi participessin elements aliens: “Fer entrar d'una empenta una persona així en la nostra confiança és cosa que revolta”.

Considerava que aquella imposició era un desconeixement de la psicologia humana: “Pretendre que posi la flama de l'interès en nostres coses un home que exerceix el seu ofici i que no deu dignament beneficiar-se'n directament és pueril”.

Criticava la creació i participació d'institucions que no responien a la tradició del país, com era el cas del Col·legi de canvi i borsa, p. 844:

«Crear les institucions i que després, quan no tenen ambient perquè són contràries a la pràctica i a la noble tradició d'un país, en lloc de confessar el fracàs, ordenar que se sostinguin amb els cabals dels altres, és una cosa que les «regions» geloses de llurs interessos i responsables davant de Déu i dels homes de la seva vida no poden ni deuen permetre.»

També es referia als agents del Col·legi de canvi i borsa, p. 844:

«Aquests senyors agents de canvi, assenyalats als ulls de Catalunya amb l'estigma d'inferioritat de «provincianos» tenien un somni de conte d'infants per a la seva aixà, que creien que es nodriria amb corretatges fabulosos. Creien que el seu títol sol, a molts d'ells, innominats i desconeguts, els donaria per viure principescament.»

Explicava que la nova obligació, que es volia imposar amb el Reial Decret, també s'havia intentat imposar abans al Banc d'Espanya, p. 844:

«I lo que ara han cregut lograr de les Diputacions o els Municipis, que els corretatges anessin a parar al fons comú del Col·legi, pretenien fer-ho amb les ordres del Banc d'Espanya». Però el Banc d'Espanya s'hi oposa: «Mes el Banc d'Espanya els va contestar com un eriçó i abans que caure en el parany va recórrer a la intervenció notarial.»

Atenint a aquest precedent, en què “els senyors agents varen depositar la seva actitud”, preguntava si el cas de les Diputacions i els municipis tenia que ser diferent, pg. 844:

«Si el Banc d'Espanya els va parar els peus, perquè va comprendre el perill dels seus interessos, han de ser de condició diferenta les Diputacions i els Municipis Espanya que no tenen la vida opulenta d'ell?»

Prat finalitzava l'article referint-se a l'actuació que es seguiria des de Catalunya, p. 844:

«A Catalunya no se l'enganya. En l'engany tothom s'empetiteix. Sigui quin sigui es fa despreciable.

I la raó és una. I el que la té es fa gran i lluminós i davant d'ell callen les coses que no tenen consistència i es crema tota aquesta brossa d'egoismes, passions i «politiquería».

I el que té la raó camina serè per la vida simplícissima.»

8.1.1.17 *El problema catalán. Habla Don Enrique Prat de la Riba*⁷⁹⁶

El 18 de juny de 1916, el diari *La Tribuna* de Madrid publicava l'entrevista que feren a Prat de la Riba.

A la introducció de l'entrevista es ressaltava la significació que havia assolit l'acció política de Prat, p. 845:

«El actual presidente de la Diputación de Barcelona y de la Mancomunidad de Cataluña es, indudablemente, una de las primeras figuras, si no la primera, de ese movimiento catalán que durante estos días reclama, no ya la atención del Parlamento, sino la de todos los españoles que se interesan por los problemas vitales que afectan al porvenir de España.»

I s'explicava com havia estat la preparació prèvia de l'entrevista que tingué lloc en el despatx de Prat a la Diputació provincial de Barcelona p. 845:

---

⁷⁹⁶ Ibídem, p. 845-847. L'article es publicà el 18 de juny de 1916 a *La Tribuna*.

«Nuestros amigos de Barcelona nos recuerdan que el Sr. Prat de la Riba es refractario a las entrevistas. Esas dificultades son para nosotros un acicate, y nos dirigimos al domicilio particular del presidente, dispuestos a lograr nuestro empeño.

Mientras preguntamos al portero, el Sr. Prat sale a la calle. Le saludamos, y nos invita a acompañarle. Se dirige al templo vecino a cumplir con sus deberes de católico. Nadie sospecharía que ese señor bajito y regordete, que no tiene nada de particular, y cuya figura puede fácilmente confundirse con la de un vulgar tendero o comerciante barcelonés, es el personaje político eje del importante movimiento catalán. Nos señala día y hora, y nos despedimos en la puerta de la iglesia.»

A continuació, el periodista preguntà a Prat sobre alguns dels principals àmbits d'actuació que es duïen a terme a la Diputació provincial de Barcelona:

- Del pla de treball que Prat posa en marxa des de l'inici del seu primer mandat a la presidència de la Diputació, p. 845-847:

«Hablemos de su actuación presidencial y del plan que trajo usted a la Presidencia.

-Fui elegido presidente en 1907. Puse todo mi empeño en continuar la brillante tradición de la Diputación provincial en lo referente a obras públicas, y seguidamente emprendí con firmeza el problema de nuestra cultura, que yo tenía estudiado, desde hacía muchos años.»

- De la seva actuació en l'àmbit de la cultura catalana, p. 845-846:

«Ha dicho usted «nuestra» cultura...

-Naturalmente. A cada lengua corresponde una cultura. El Estado venía atendiendo exclusivamente a la cultura castellana. A las otras culturas españolas no les ha dispensado protección alguna. Esta desigualdad no podía consentirse por más tiempo. Y le pusimos remedio inmediato. Contando con medios modestísimos, trazamos nuestros planes y resolvimos rápidamente. El entusiasmo suplió a la abundancia de medios y hoy estamos satisfechos de nuestra obra.»

- De la prevenció amb què l'Estat havia vist l'obra impulsada per Prat, p. 846:

«No obstante, esta obra ha despertado grandes recelos.

-Completamente infundados. La actitud del Estado no tiene justificación posible. En otros países nuestra labor sería un timbre de gloria y de orgullo nacionales, y aquí pasa todo lo contrario. En vez de agradecimiento y estímulo, sólo hallamos desdenes y dificultades. En el proyecto de empréstito de la Diputación destinamos cuatro millones

-de los trece que forman el total- a obras culturales, y esto, que sólo debería merecer elogios, suscita serias protestas por parte del Gobierno. No saben quién somos ni lo que queremos. Eso es muy doloroso. Pero nos alecciona. No debemos ser tan humildes. Ya que suplimos una deficiencia del Estado, debemos exigir que el Estado pague nuestra cultura. Los catalanes, lo mismo que los demás españoles, contribuimos al sostenimiento exclusivo de la cultura castellana, y a nosotros no sólo se nos deja en el mayor de los abandonos, sino que se nos ataca. No pueden consentirse esas desigualdades.»

- De la prevenció amb què es veia el moviment cultural que s'havia promogut a Catalunya, p. 846:

«Se cree que el movimiento cultural de Cataluña obedece a un sentimiento de hostilidad.

-No hay tal. En todo caso, a un movimiento de dignidad. No hacemos más que velar por los prestigios de nuestra tradición cultural, tan gloriosa como la que más. La cultura catalana se vio desatendida precisamente desde el Renacimiento, en que los Estados empezaron a actuar en un sentido cultural. Nos encontramos sin Museo, porque todos nuestros tesoros fueron a parar al centro, o traspasaron las fronteras. No teníamos bibliotecas -esas bibliotecas, que ahora elaboramos pacientemente-, porque nos despojaron de las públicas y de las que se guardaban en los conventos, y en las casas reales.»

- Del significat que tingué la creació de l'Institut d'Estudis i l'actuació que des d'aquesta institució es realitzava, p. 846:

« -No falta quien asegura que el Institut d'Estudis quiere ser una contra Universidad.

-Esas fantasías carecen en absoluto de fundamento. Hemos creado el Instituto para estudiar nuestra lengua, nuestra historia y nuestras ciencias; es decir, para suplir las funciones de los que, debiendo ejercerlas, dejan de hacerlo. ¿Qué hostilidad puede haber en eso? La Universidad y nuestro Institut son círculos de acción totalmente distintos. La primera es un mero instrumento de difusión, mientras que el Institut lo es de creación. Nos proponemos crear investigadores. Es ridículo fiar en el hombre excepcional, que por su condición de genio rompe todo molde y se erige en investigador. Es indispensable que las futuras generaciones de investigadores se encuentren con una tradición que se transmita sin esfuerzo de unas a otras. Esta es la finalidad de nuestras Instituciones de Investigación Pedagógica, que se completará con la creación de Seminarios y Laboratorios.»

- De la partida econòmica que es destinà a la creació de l'Institut d'Estudis, p. 846-847:
  - «-Ya. El millón trescientas mil pesetas que ha soliviantado al Gobierno.
  - Ridículo, ridículo. El Gobierno no ha visto o no ha querido ver que esa cantidad no es un gasto anual, sino que representa la instalación, la creación total de esas instituciones con edificio y material, inclusive. Otra cosa es el sostenimiento..
  - ¡Tan claro como queda todo eso en el presupuesto! Parece que se empeñan en ignorar nuestras cosas. Y a fe que no damos un sólo paso sin hacerlo a la luz del día y pregonándolo a los cuatro vientos.»

- De com s'escollien els professors i els investigadors, p. 847:
  - «-También se dice que a la sombra de usted se han creado cacicatos.
  - Se dirá; pero no hay quien lo demuestre. Nuestros profesores han sido escogidos entre los que hemos creído mejores, sin reparar en su nacionalidad. Nuestros pensionados en el extranjero nos dan resultados excelentes. ¿El secreto? Su entusiasmo. No pueden decir lo mismo otros elementos que obran, en tales casos, por influencias y recomendaciones. Nos atenemos a méritos estrictos. Y lo que digo puede comprobarlo el estudioso que visita nuestras instituciones.»

- De la relació que es tenia amb el Govern espanyol, p. 847:
  - «-¿Y el Gobierno no ha mandado a nadie?
  - Cada personaje que ha visitado nuestros Centros, nos ha colmado de elogios. Pero se nos deja que todo el peso de esta obra la sostengamos sin ayuda del Estado, y por si eso no bastase, se nos crean todas las dificultades imaginables y se fiscaliza nuestra labor a base de apasionamientos.»

- De l'ajuda econòmica que es rebia de l'Estat, p. 847:
  - «-¿No les ayuda en nada el Estado?
  - En una parte insignificante para el sostenimiento de la Universidad Industrial, la importante institución en la cual -siguiendo la tradición de la Diputación provincial- están englobadas todas las enseñanzas técnicas.»

- De l'actuació que es seguia en la primera ensenyança, p. 847
  - «-¿Y en cuanto a primera enseñanza?
  - Nos atenemos exclusivamente a aquello que nos corresponde según la legislación. No obstante nuestros cursos para profesores y estos últimos dados por la doctora

Montessori, representan, creo, una orientación novísima y llamada a dar grandes resultados.»

- Del cost econòmic que suposava l'obra que es duia a terme des de la Diputació, p. 847:
« *-Pero les saldrá caro. En el Congreso se ha dicho que la señora Montessori cobró 40.000 pesetas...*
-No sé quien inventa tales fantasías. ¡Qué mas quisiéramos que poder gratificar dignamente a los profesores! Se duda de la bondad de nuestra obra; se duda de la rectitud de nuestros procedimientos. No saben nada de nosotros. ¡Tan fácil como es averiguarlo! La obra de la Diputación ha sido ratificada por cuatro renovaciones de dicha Corporación provincial, y en ella han intervenido -intervienen ahora un conjunto de elementos que rivalizan en entusiasmo para llevar a cabo la obra. El honor no es mío. Corresponde a mis compañeros de diversas filiaciones políticas. No me explico, pues, las reservas y suspicacias que despierta nuestra actuación.»

El periodista finalitzava l'entrevista fent una provocadora pregunta: “ *-¿No será por darse las enseñanzas en catalán?...*”

8.1.1.18 *La nación*⁷⁹⁷

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat situen en una nota⁷⁹⁸ el context en què emmarcava aquest document, que correspon a un article de Prat de la Riba que es publicà al setmanari madrileny *España*.

Prat iniciava l'article exposant com s'arribava a la formulació de la definició de Nació i Nacionalitat, p. 848:

«Para unos la Nación es una colectividad de base meramente geográfica, determinada por el territorio y por la influencia del ambiente físico; otros parten de un concepto exclusivamente antropológico y afirman que la nacionalidad es una raza; para la

---

⁷⁹⁷ Ibídem, 848-851. L'article fou publicat el 22 de juny de 1916 a *España*, II, núm. 74, p. 10-11.

⁷⁹⁸ Ibídem, 851. Nota núm. 10:

«La revista España, fundada per José Ortega y Gasset, amb Manuel Azaña i Luis Araquistain com a puntals successius, dedicà el seu número 74 amb simpatia a Catalunya i al catalanisme, havent demanat articles a diverses personalitats catalanes, entre elles Prat de la Riba com a president de la Mancomunitat.»

escuela histórica es un criterio o sentimiento jurídico; sostienen los más que la lengua es el ser y esencia de la nacionalidad; y, finalmente, para la escuela psicológica la Nación es un espíritu social o público.

Cada una de estas corrientes, a menudo movidas por una tendencia exclusivista y parcial, aporta uno o varios elementos que, agrupados en una superior unidad sistemática con los de las otras corrientes, nos dan la fórmula ideológica de nacionalidad.»

Presentava las características que definen la Nacionalitat, p. 848:

«La Nacionalidad es un principio espiritual; es una unidad social de cultura o de civilización, en posesión de temperamento y carácter especiales. Y ese espíritu nacional no existiría, si la estructura o la situación del territorio no hubiese sometido sus pobladores a una mismas influencias climatológicas, económicas y políticas; si una mezcla de razas no hubiese engendrado ciertos tipos físicos especiales o hecho prevalecer una raza determinada sobre las demás, si la unidad de lengua (y esto es lo fundamental) no hubiese vaciado en un molde único el pensamiento colectivo.»

Ressaltava les diferències que hi havia entre l'Estat i la Nació, 848:

«El Estado es fundamentalmente distinto de la Nación. Al revés de ésta, no es una creación de la Naturaleza sino de la voluntad de los hombres. Es una organización meramente política, un poder independiente en el exterior, supremo en el interior, con fuerza material para mantener su independencia y su autoridad. Una Nación puede perder su organización política independiente, puede dejar de ser un Estado, pero no por eso pierde su espíritu nacional, no por eso deja de ser una Nación.»

Exposava la relació que hi havia entre la Nació, la Nacionalitat i l'Estat, p. 848:

«Porque la Nación es una unidad de cultura, un alma colectiva, con una voluntad, un sentir y un pensar propios, cada nacionalidad debe tener la facultad de ajustar su conducta colectiva, eso es, su política, a su libre voluntad, a su sentimiento de las cosas y a su pensamiento característico. Es decir, cada Nacionalidad debe tener su Estado que se inspire en su espíritu y que traduzca en acción las aspiraciones colectivas; pues el Estado viene a ser algo a manera de órgano, de parte viviente de la Nación, y, por consiguiente, no puede pertenecer a dos nacionalidades distintas, como un mismo corazón no puede latir en dos pechos a la vez, como un mismo cerebro no puede servir de órgano a la vida anímica de dos hombres distintos.»

Esposada la relació que hi havia entre la Nació, la Nacionalitat i l'Estat, Prat arribava a la "fórmula sintética del nacionalismo político": "A cada Nación un Estado: ésta es la fórmula sintética del nacionalismo político, éste es el hecho jurídico que corresponde al hecho social de la Nacionalidad".

Es referia als processos evolutius que en l'àmbit de "las formas políticas" es produïen en el "crecimiento de los Estados" i en "la constitución de Estados cada vez mayores", p. 849:

«Todos los grandes Estados, todos los vastos imperios, que desde la antigüedad más remota en distintas razas y civilizaciones y períodos históricos se han logrado constituir, desaparecen y se rompen en pedazos, como cayeron y caen también los Estados que se formaron de sus ruinas. Y la causa de su ruina ha sido y es la existencia en su interior de dos o más nacionalidades, de las cuales necesaria y fatalmente una de ellas ha encarnado en el Estado. Entonces, la que resulta ser preterida pasa a ser dominada, y el proceso de desintegración se inicia.»

Proposava una fórmula per a enfortir l'actuació de l'Estat, p. 849:

«Suprímase la dominación de unas nacionalidades sobre otras; hágase que las diversas nacionalidades vivan dentro del Estado-Imperio, asociadas en vez de dominadas, y se acabarán los antagonismos irreductibles, generadores de todos los separatismos.

Así sería posible la asociación, la unión, de naciones diversas. Así se llegaría de una manera natural a la solución de la antinomia aparente entre el hecho de la nacionalidad, que impone los Estados nacionales, y el hecho de la evolución política que impone los Estados mundiales, entre el nacionalismo y el universalismo. No son tendencias que se contradigan, no son aspiraciones incompatibles. Al contrario, se completan, se ayudan mutuamente, porque una y otra se resuelven en una fórmula suprema de armonía. La exigencia de la Nacionalidad de tener un Estado propio, la exigencia del universalismo de constituir Estados mundiales engendran como consecuencia natural la constitución del Estado compuesto o Federación de Estados nacionales.»

Rebutjava l'acusació que es feia al nacionalisme de ser secessionista, p. 849:

«Acusar, pues, el nacionalismo de tendencia regresiva y secesionista, es no entenderlo, no comprender su significación. Es, por otra parte, vivir en la edad de piedra de la ciencia política, es desconocer las diferencias de Estado y Nación, de Estado unitario y de Estado compuesto. Un tiempo, la confusión fue posible porque la humanidad no conocía otra forma de Estado que el Estado unitario, ni otro procedimiento de unir pueblos que la dominación, que la esclavitud. Ahora resulta un anacronismo tan inexplicable

confundir la Nación con el Estado, como no concebir el Estado sin independencia, que es lo mismo que no concebir otro Estado que el unitario. Hoy los pueblos que quieren consagrar sus derechos de nacionalidad con la posesión de un Estado propio, pueden realizarlo sin separarse de los otros pueblos con los cuales se les ha juntado la historia.»

Prat remarcava la individualitat de la Nació catalana, p. 849:

«En todas las épocas el espíritu nacional de la gente catalana ha dejado rastro de su existencia, manifestado en hechos que, en conjunto, son prueba incontrastable de la individualidad de la nación catalana.»

Exposava els diferents àmbits en què es posaven de manifest les especificitats de Catalunya:

- L'existència d'una llengua pròpia, p. 849-850:

«Después de siglos de extrañas dominaciones, deshecho ya el poder político de Roma, un día la vieja etnos ibérica hizo resonar los acentos de la lengua catalana desde Murcia a la Provenza, desde el Mediterráneo hasta el mar de Aquitania. Ligares, Gaélicos y Tartesianos, Griegos y Fenicios, Cartagineses y Romanos, no habían hecho retroceder un sólo palmo de terreno a nuestro pueblo. Las fronteras de la lengua catalana eran las mismas que quinientos años antes de Jesucristo, el más antiguo de los historiadores exploradores señala a la etnos ibérica, primer eslabón que la historia nos deja entrever de la cadena de generaciones que han forjado el alma catalana.

Este hecho, esta transformación de la civilización latina en civilización catalana, es un hecho que por sí solo demuestra la existencia del espíritu nacional catalán. Aunque después de engendrar la lengua catalana no hubiese producido nada más, el alma del pueblo catalán nos habría revelado ya las líneas fundamentales de su fisonomía, estampadas en la fisonomía de su lengua.»

- La unitat de sentiment artístic, p. 850:

«Pero la existencia de este espíritu colectivo se manifiesta además en la unidad de sentimiento artístico, en la preferencia por determinadas formas de arte, por ejemplo, el arte románico, que es el que más ufano ha crecido en todos los países de la lengua catalana; en el matiz y en el aire especial que ha impreso a la arquitectura gótica, que no echó raíces entre nosotros sino después de amoldarse a las exigencias del genio de la raza.»

- Les manifestacions jurídiques, p. 850:

«Otro importante aspecto del espíritu catalán es el de las manifestaciones jurídicas. A pesar de que en los países de lengua catalana no ha habido jamás un solo poder legislativo, sino numerosas soberanías políticas, en el fondo de su vida jurídica se encuentra una unidad fundamental de sistema.»

- El valor que es donava a la llibertat individual i al patrimoni familiar, p. 850:

«En las raíces de toda la variedad de leyes y prácticas consuetudinarias sobre la vida civil destacan dos grandes principios: la consagración de la libertad individual, que hace al pueblo legislador de sí mismo por medio de la costumbre, y el reconocimiento del gran valor social del patrimonio familiar.»

- El valor que es donava a la llibertats polítiques i a les jerarquies socials, p. 850:

«La vida política viene informada también por dos principios fundamentales: por un lado la libertad política más amplia que se manifiesta en la constitución de las Cortes, en la doctrina del pacto fundamental entre el soberano y el pueblo, en la especial constitución del régimen municipal, en la representación de intereses llevada al extremo de conceder a menudo voto a las mujeres; por otro lado el respeto a las jerarquías sociales, esto es, una invencible repugnancia por el igualitarismo puramente mecánico.»

De l'exposició de les característiques assenyalades, Prat en deduïa l'existència de la Nacionalitat catalana, p. 850:

«Y, pues existe un espíritu colectivo, un alma social catalana que ha sabido crear una lengua, un arte y un derecho catalanes, existe una Nacionalidad catalana.»

Proposava l'existència d'un Estat català dins de l'Estat compost espanyol, p. 850:

«Y del hecho social de la Nacionalidad catalana nace el derecho a la constitución de un Estado propio, de un Estado catalán. Como del hecho de la actual unidad política de España y de la convivencia secular de varios pueblos, nace un elemento de unidad, de comunidad, que los pueblos unidos han de mantener y consolidar. De ahí, el Estado compuesto.»

Prat finalitzava l'article proposant la constitució de la federació espanyola i d'una futura federació Ibèrica, p. 851:

«Estos dos hechos fundamentales: el de la personalidad nacional de Cataluña y el de la unidad de España, fortalecidos por dos leyes correlativas: la de la libertad que supone la autonomía y espontaneidad sociales, la de la universalidad que conduce a la constitución de potencias mundiales, se resuelven en una fórmula de armonía que es la federación española hoy, la federación ibérica mañana.»

8.2 L'any 1917:

En l'àmbit internacional, l'entrada dels Estats Units en la Guerra Mundial fou decisiva per a finalitzar el sagnant conflicte bèl·lic. En el mateix any, i també en l'àmbit internacional, a Rússia es produí el triomf definitiu de la revolució que comportà l'inici d'un nou règim polític i la sortida de l'exèrcit rus de la guerra.

L'any 1917, després d'un destacat període de creixement en quasi tots els camps de la producció, que facilità la neutralitat d'Espanya en el conflicte bèl·lic mundial iniciat el 1914, el seguí un període en què, a conseqüència del progressiu increment de la producció en altres països, es produí un important augment de l'atur, agreujat pels moviments migratoris que s'havien produït a les regions més industrialitzades i per un notable increment del preu dels productes de primera necessitat.

En l'àmbit de la política espanyola es vivia una difícil situació que s'agreujà quan a Barcelona, en un tens context polític i social, es constituí el primer nucli de les Junes de Defensa Militar, que volien ser un moviment d'expressió de les protestes dels militars. Les Junes, a l'estendre's a d'altres guarnicions, a la pràctica esdevingueren i es comportaren com una associació que reclamava més protagonisme per als oficials de l'exèrcit.

García Prieto, president del Govern, quan el mes de maig decidí suprimir les Junes es trobà amb el rebuig de l'exercit i es veié forçat a presentar la seva dimissió. El Rei acceptà la dimissió i encarregà a Eduardo Dato la constitució d'un nou Govern de signe conservador, que, com a conseqüència d'estar en minoria en el Parlament, no convocava les reunions de les Corts ni anunciava la convocatòria d'eleccions.

La Lliga Regionalista, en un delicat context social i polític en què el Govern es mostrava incapaç de donar una resposta adequada als greus problemes que patia una gran part de la societat espanyola, liderà un procés polític que, buscant el suport d'altres forces polítiques d'àmbit català i espanyol, promovia que es portés a terme una reforma constitucional i un ampli programa de reformes polítiques i administratives.

Francesc Cambó convocà els parlamentaris espanyols a una assemblea, que es preveia celebrar el 5 de juliol a Barcelona, en què es proposava discutir un programa reformista i tractar de promoure una reforma constitucional. L'assemblea, a la qual assistirien una seixantena de diputats i senadors, no pogué iniciar els seus treballs, ja que el Govern ho impedí en considerar que era una reunió il·legal. D'aquella forma es tancava un intent de donar una solució reformista pacífica a la greu crisi a què s'estava abocant ràpidament la política espanyola.

El mes d'agost, una vaga ferroviària, que inicialment només tenia un abast local, provocà que, amb el suport de la Confederació Nacional del Treball (CNT) i de la Unió General de Treballadors (UGT), es declarés la vaga general revolucionària. El malestar social que anava en augment, a causa de l'empitjorament de les condicions de vida de la classe obrera, que es trobava sense treball i sense ingressos econòmics, i d'una part important de la classe mitja-baixa, que percebia els seus ingressos dels pressupostos públics, fou el catalitzador que aprofitaren els sindicats per a convocar la vaga general.

S'arribà a una situació en què la confluència de les reaccions públiques dels partits polítics d'orientació republicana i nacionalista, de l'estament militar i dels sindicats obrers portaren el model polític, que predominava a l'Estat espanyol des de la Restauració borbònica, a una greu crisi. La vaga, que durà set dies, per ordre del Govern fou reprimida durament amb la intervenció de l'exèrcit. Largo Caballero, Saborit i Besteiro, que formaven part del comitè de vaga, foren empresonats, processats i condemnats a cadena perpètua.

A l'octubre, finalment es produí l'esperada crisi i es formà un nou Govern presidit per García Prieto. Dos regionalistes catalans, Joan Ventosa i Calvell i Felip Rodés, entraren com a ministres en el nou Govern, que, d'aquella forma, es constituí en la primera experiència governamental, des de la Restauració, formada per diferents forces polítiques.

8.2.1 L'etapa final de la vida de Prat

El 1917, Prat de la Riba fou reelegit diputat provincial, fou reelegit president⁷⁹⁹ de la Diputació de Barcelona i també fou reelegit president de la Mancomunitat de Catalunya.

L'estat de salut de Prat, que des del principi de 1917 recaigué en la seva malaltia, diagnosticada com a Basedow⁸⁰⁰, anà empitjorant ràpidament. A finals de març, per

---

⁷⁹⁹ Prat fou elegit president de la Diputació per primera vegada el 1907 i fou reelegit els anys 1909, 1911, 1913 i 1915. Havia estat elegit president de la Mancomunitat el 6 d'abril de 1914.

recomanació mèdica, deixà Barcelona per passar unes setmanes de repòs a Sitges a vora del mar⁸⁰¹. A finals d'abril, Prat fou nomenat membre de la secció de Ciències de l'Institut d'Estudis Catalans. El mes de maig, estant a Sitges, Prat redactà el missatge *Als Diputats de la Mancomunitat de Catalunya. Missatge amb motiu de la reelecció com a president de la Mancomunitat*⁸⁰².

El 10 de juny, havent experimentat una lleu millora del seu estat de salut, retornà a Barcelona. Amb motiu de la convocatòria de l'assemblea de parlamentaris que s'havia de celebrar a Barcelona, redacta el manifest *Els parlamentaris regionalistes al país* que el 14 de juny de 1917 publicà *La Veu de Catalunya*. Aquest manifest fou el darrer document escrit per Prat, que ja no es va recuperar de la greu malaltia que patia.

A mitjans del mes de juliol, després d'una breu estada d'un mes que féu Barcelona en retornar de Sitges, Prat va ser traslladat a la casa pairal de la família a Castellterçol. El dia 1 d'agost, Prat moria a la casa natal de Castellterçol i el 4 d'agost es celebraren les honres fúnebres a Barcelona, que constituïren una sentida manifestació de dol ciutadà, i l'enterrament al Cementiri Nou de la capital catalana.

De les variades manifestacions i tractament de la figura de Prat que feren diferents publicacions periòdiques escrites en català, en destaquem dos:

- El 15 d'agost de 1917, a *Vell i Nou*, revista quinzenal dedicada a l'art, es publicava una sentida nota necrològica de Prat⁸⁰³, en què es posava de manifest el

---

⁸⁰⁰ L'enfermetat de Basedow es caracteritza per una alteració del tamany i de la funció de la glàndula tiroides.

⁸⁰¹ En el tractament de l'enfermetat de Basedow es considerava que el iode del mar era beneficiós per l'evolució de la malaltia.

⁸⁰² Prat havia estat reelegit el mes de maig durant la seva estada a Siges. El *missatge* als diputats s'emmarcava en un gest de Prat d'agrair la renovació de la confiança que dipositaren en ell reelegint-lo com a president de la Mancomunitat.

⁸⁰³ *Vell i Nou*. 15 d'agost de 1917. Any III, núm. 49, p. 511.

sentiment de la publicació per la mort de Prat i es remarcava l'obra de "rehabilitació nacional" que aquest impulsà:

«Enric Prat de la Riba

Ha mort deixant-nos l'admiració i l'agraïment. Ha mort per nosaltres, però no pas per a ell mateix. L'horror a la mort no devia pas sentir-lo. El que experimentaria seria, segurament, la perduració, gairebé la immortalitat. Això que és consciència simultània de l'ésser ençà i enllà de la vida. Fins a on, fins quan viurà el nom, l'acció i el pensament d'En Prat de la Riba no es pot pas senyalar; el que sí es pot afirmar és que serà lluny davant d'aquests gèneres.

La nostra admiració és per sa fermesa, perseverància, magnanimitat i impassibilitat en l'actuació formidable: exemple a seguir per a cadascú en totes les petites trifulgues i minúscules empreses particulars, sobretot en el respectuós desenrotllol col·lectiu d'aquell seu programa de renaixença catalana.

El nostre agraiement pel séu esforç en pro de nostra rehabilitació nacional i en contra de la nostra secular barbàrie.

Més que un heroi fou un engendrador d'herois. Quan el nostre poble, dies a venir, lluny del plàcid pagesisme vegetatiu d'aquests darrers temps, es veurà actiu, brunzent i creador com ho són –grans o petits– els pobles més poixants del món, no oblidarem mai que al capdevall de totes les nostres polimòrfiques activitats hi hagué un sol home petitó i grassonet que les feu brotar de son sí fecunde i aquest patriarca s'anomenà Enric Prat de la Riba.»

- La revista *Quaderns d'Estudi*⁸⁰⁴ en el número de setembre incloïa la primera biografia de Prat, escrita per Martí Esteve, que es publicà després de la mort de Prat. De la biografia que publicà Esteve⁸⁰⁵ destaquem els "Mots d'introducció", en què Eugeni d'Ors glossava la personalitat de Prat i el qualificava de "laic perfecte", p. 5-6:
«El Catalanisme era una Elegia i l'Enric Prat de la Riba va convertir-lo en una Tasca. Sembla, doncs, com de dret que a la memòria del mort il·lustre sigui també oferta una proba Tasca i no únicament una Elegia.

---

⁸⁰⁴ *Quaderns d'Estudi*. Any III, vol. I, núm. I, setembre de 1917.

⁸⁰⁵ Martí Esteve (1917). *Biografia d'Enric Prat de la Riba*. Quaderns d'Estudi. Barcelona: Direcció d'Instrucció pública de la Mancomunitat de Catalunya.

Tasca proba és aquesta biografia del nostre amic Martí Esteve. Treball de primera mà investigat, preparat, documentat, controlat, en obra d'elaboració, no en improvisació desenfadada. Ell ha volgut fer i ha assolit de fer una notícia, no definitiva, és clar, però el suficientment honesta intel·lectualment, perquè poguem esperar que durant molt temps acudin a consultar-la i es vegin obligats de tenir-la en compte tots els que vinguin a ocupar-se de l'home i del polític.

Aquesta biografia moderada, sense taca de res «inefable», sense tara de servilisme, li hauria plagut a ell, qui era un laic perfecte, un repugnador de tot element tèrbol i profètic; a ell, tol occidental i modern; a ell, qui constantment oposava l'Art - competència, tecnicisme - a la Profecia, - energumenisme professional. - Hauria plagut a un home digne tothora de repetir el mot orgullós i modest de Goethe, assegut entre Bessedow i Lavater, a la taula rodona d'hostal: - «Profeta a la dreta... Profeta a l'esquerra... El laic («das Weltkiad», és a dir, el mondà, el secular, l'enfant du siècle), el laic al mig!»

8.2.2 L'obra de Prat

En aquest apartat presentem l'obra escrita de Prat corresponent a l'any 1917, que estava formada per 2 documents: 1 missatge i 1 manifest.

8.2.2.1 *Als Diputats de la Mancomunitat de Catalunya. Missatge, amb motiu de la reelecció com a president de la Mancomunitat*⁸⁰⁶

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat expliquen en una nota⁸⁰⁷ la situació personal de Prat i el context polític en què s'emmarcava el missatge.

---

⁸⁰⁶ Enric Prat (2000). *Obra completa. 1906-1917*. Op. citat, p. 855-857. El manifest estava datat a Sitges el maig de 1917.

⁸⁰⁷ *Ibidem*, p. 855. Nota núm. 1:

«Prat de la Riba va ser reelegit president de la Mancomunitat, sense rival, per 65 vots a favor i 18 en blanc, en comptes dels 80 a favor i 6 en blanc del 1914. El bloc de regionalistes, dinàstics i jaumins va excloure de les vicepresidències i les secretaries els republicans catalanistes, que se sumaren majoritàriament als vots en blanc dels radicals. Prat de la Riba havia recaigut a primers de l'any 1917 en la seva malaltia - la malaltia de Basedow, que havia contret l'any 1902. Els metges li recomanaren un canvi d'aires i passà unes

Prat iniciava el manifest referint-se a la seva reelecció com a president de la Mancomunitat de Catalunya i a la seva malaltia, p. 855:

«En rebre de vosaltres per segona vegada, en aquests dies de forçada absència, la investidura presidencial de la Mancomunitat, he de remerciar en primer terme la confiança en mi posada, de major i més preuada significació venint d'homes de quasi totes les agrupacions polítiques; i he d'agrair després l'honor, pels meus sentiments i ideals de tota la vida honor altíssima, representar, per ministeri dels vostres vots, el poble de Catalunya.»

Exposava la situació política que es derivava del conflicte bèl·lic europeu, p. 855:

«Mes confiança i honor m'obliguen, en compliment dels deures sagrats que una i altra sempre acompanyen, a demanar-vos que aixequem el cap amunt, per sobre de la nostra feina de cada dia i, esguardant cara a cara el moment d'ara, no a dintre el nostre clos familiar tan sols, sinó terres enllà, on s'infanta amb dolors heroics una nova Europa, sapiquem sentir uns i altres tota la responsabilitat: vosaltres la de constituir per voler del poble que us ha elegit la Generalitat de Catalunya, i jo la de presidir-la i representar-la.»

Feia un repàs de com havia estat la creació de la Mancomunitat, p. 855-856:

«Aspra i dura era la tasca que vàreu encomanar-nos fa tres anys: constituir un organisme oficial nou, sense mitjans, sense el concurs simpàtic del poder públic, sense hàbits de govern, sense la base de l'estabilitat que dóna a les institucions de govern la independència de les assemblees o l'existència d'un poder moderador. A aquestes dificultats internes va ajuntar-se sobtadament tota una allau de complicacions extraordinàries, nascudes del fet imprevisit que va traspalsar el món quasi tot just iniciada la nostra obra.

Amb el vostre concurs, que mai no ens ha faltat, i amb el del poble de Catalunya, que en tots els moments decisius ens ha assistit, hem arribat al terme d'aquest període victoriosament: amb mitjans de no res, malgrat hostilitats i desamors, hem construït un instrument que amb fets, amb actuacions fecundes desenrotllades en circumstàncies

---

quantas setmanes a Sitges, des d'on seguia atentament la vida política catalana. Aquest missatge, destinat als seus companys de la Mancomunitat que l'havien reelegit com a president, manifesta la fonda preocupació que tenia per la guerra europea, que assolava tants països. El mes de juliol va ser traslladat a la casa pairal de Castellterçol, on va morir l'1 d'agost de 1917.»

ben adverses, amb èxits assenyalats, demostra la seva viabilitat, la seva aptitud per a les altres funcions que n'espera Catalunya.»

Assenyalava els objectius que s'havien d'assolir per a donar sentit a l'actuació de la Mancomunitat, p. 856:

«Entrem ara en el segon moment de la vida de la Mancomunitat, en el període de la seva consagració definitiva.

Som a l'hora de resoldre el problema del seu contingut, de les seves atribucions. No hem fet la Mancomunitat per tenir una Diputació més gran, ni per donar a l'ànima catalana un petit cos d'administració subordinada, secundària: una província. Tots, anant més o menys enllà, qui deturant-se aviat, qui veient lluny encara el terme del seu ideal, tots volem per a Catalunya un cos d'Estat, tots sentim que la dignitat de la voluntat popular catalana exigeix imperiosament, més o menys accentuades o atenuades, formes d'Estat.

Aquest és el sentit de la reivindicació d'autonomia plantejada pel nostre poble amb el nom de delegacions de serveis de l'Estat a la Mancomunitat. Per això aspirem que les funcions avui confiades al poder central que han d'ésser traspassades a la Mancomunitat siguin funcions totalment i plenament lliurades; que el límit de l'autonomia es posi a l'extensió, al nombre de funcions; però no a la intensitat, no a la plenitud de cada una de les funcions atorgades.»

Ressaltava la tasca que s'havia de fer en aquell moment històric que es vivia a Europa, p. 856:

«Imposa aquesta solució el nostre sentiment, les tradicions de govern lliure del nostre poble, l'experiència històrica dels grans poders fecunds i dels poders eternament híbrids i sobretot el nostre deure de catalans, i de catalans d'ara, contemporanis de la guerra gran, ciutadans d'una Europa trasbalsada en treball de replasmació en tots els ordres, de les fronteres dels Estats a l'organització política i econòmica, a l'esperit de govern, a les orientacions totes de l'activitat estatal.»

Es referia a quina era la situació europea en el moment que es va formular a Catalunya la petició d'autonomia, p.856:

«Quan les Diputacions catalanes varen formular la seva petició d'autonomia, refrendada amb el vot quasi unànim de totes les espanyoles reunides a Sevilla, vivíem una hora ben diferent de l'hora present. Érem llavors dintre una Europa que es pensava ésser immutable, definitiva. [...] Les petites minories, abrusades del desig de

reforma, havien, per ésser tolerades, d'amagar l'ideal nou dins la realitat vella, cercar fórmules, arbitrar combinacions, fer evolucionisme. Les delegacions eren això: un procediment per a mudar l'organització unitària d'Espanya servant-ne externament tota la simetria.»

I ho comparava amb la nova situació en què es trobava Europa, p. 856-857:

«L'Europa d'avui és tota una altra. És l'Europa de les grans potències retent homenatge des de les altures del seu poder a la llibertat, a l'autonomia de les nacionalitats; la dels preliminars de la federació britànica; la de Polònia restaurada; l'Europa de les constitucions que cauen, de les utopies menyspreades que triomfen: una Europa constituent.»

Explicava què significaven els nous canvis que s'estaven produint, p. 857:

«Transformar-se de cara a l'esdevenidor és enfortir-se, és créixer, és habilitar-se per tenir el lloc que pertoca. I l'esdevenidor, entre altres característiques ben assenyalades, és universalisme i autonomia. Les aliances presents, i altres que en l'esdevenidor vindran a completar-les, són el pròleg de federacions immenses, que no poden constituir-se ni subsistir sense la plena llibertat interior dels pobles, de les nacionalitats que les integren.»

Prat finalitzava el missatge proposant com es podien adaptar Catalunya i Espanya a la nova situació, p. 857:

«El desig de Catalunya, aquesta voluntat d'autonomia reiterada en tantes eleccions i plebiscits populars i vots unànimes de la vostra Assemblea, coincideix avui amplament, plenament, amb l'interès d'Espanya, que no pot, sense greus perills, deixar de reconstituir-se i renovar radicalment govern i administració i serveis de tota mena; així com amb les orientacions dels pobles que manen el món. Això ha de donar-nos confiança plena d'aconseguir el nostre objectiu i estimular les nostres energies, per tal d'assolir-lo abans i tot d'arribar al terme de les funcions rebudes de vosaltres.»

8.2.2.2 *Els Parlamentaris regionalistes al país*⁸⁰⁸

Els compiladors de l'*Obra completa* de Prat expliquen en una nota⁸⁰⁹ el context en què s'emmarcava aquest document.

Al final del document constava els noms dels senadors i diputats catalanistes que el signaven⁸¹⁰.

El document s'iniciava referint-se a, que feia un any, els parlamentaris regionalistes ja s'havien adreçat al país mitjançant el manifest *Per Catalunya i l'Espanya gran*, p. 858:

«Només un any ha passat des que en les darreres hores d'un Parlament tancat o buit d'iniciatives governamentals, en els moments més febrosament actius de la vida pública europea, vam adreçar la nostra veu a tots els pobles d'Espanya convidant-los a sentir plegats la vibració d'aquesta hora heroica del món en la qual es revisen tots els valors i es prepara una nova Europa; a desvetllar en les multituds ibèriques, segles ha adormides, un ideal col·lectiu de germanor, de llibertat i de grandesa.»

---

⁸⁰⁸ *Ibídem*, p. 858-862. El document fou publicat el 14 de juny de 1917 a *La Veu de Catalunya*.

⁸⁰⁹ *Ibídem*, p. 858. Nota núm. 2:

«Aquest va ser el darrer document escrit per Prat de la Riba. El Govern de García Prieto havia hagut de dimitir després d'haver fracassat en l'intent de desfer les Junttes Militars de Defensa, una mena de sindicat d'oficials, sense els generals ni els sotsoficials, amb el seu centre a Barcelona. El rei substituï els liberals pels conservadors, però el nou Govern d'Eduardo Dato no gosava ni reunir les Corts, on es trobava en minoria, ni convocar eleccions. Pel juliol Cambó convocà els parlamentaris espanyols a Barcelona el dia 5 per reclamar una reforma constitucional. L'Assemblea de Parlamentaris ofería una sortida reformista, no pas una de revolucionària, malgrat que ni Maura ni cap diputat dinàstic de fora de Catalunya hi assistís. El Govern declarà sediciosa l'Assemblea de Parlamentaris. Cambó no aconseguí el suport de les Junttes Militars de Defensa per al programa de l'Assemblea de Parlamentaris.»

⁸¹⁰ *Ibídem*, p. 862:

«Ramon d'Abadal; Joan Garriga i Massó; Pere Rahola i Molinas; Frederic Rahola i Trèmols; Lluís A. Sedó; Leonci Soler i March; Joan Vallès i Pujals.

Diputats: Antoni Albafull i Vidal; Josep Bertran i Musitu; Eusebi Bertran i Serra; Francesc Cambó i Batlle; marquès de Camps; Josep Claret i Assots; Manuel Farguella i de Magarola; Lluís Ferrer-Vidal; Antoni Jansana i Llopart; Magí Morera i Galícia; Bonaventura M. Plaja i Tapis; Albert Rusiñol i Prats; Joan Ventosa i Calvell.»

Es ressaltava que es tornava a viure una situació semblant, p. 858-859:

«Només un any ha passat i tornem altra vegada a trobar-nos a les darreries d'unes Corts, tan efímeres i estèrils com aquelles, amb qüestions gravíssimes sostretes al Parlament, amb canvis de govern i de partits, preparats i resolts entre ombres i foscors en converses secretes, ignorades de les Corts i del país; amb tots els problemes cabdals de la vida pública ni resolts ni solament plantejats, com sempre indefinidament ajornats per a un demà que mai no arriba. [...] Tan actuals són avui com eren llavors les nostres paraules: més actuals encara avui per la violenta agudització dels nostres problemes constitucionals. Per això, abans de parlar de les modalitats presents d'aquests problemes, mantenim i reproduïm tot el que a «Per Catalunya i l'Espanya gran» vam signar; ho mantenim i reproduïm, i fervorosament reiterem la crida a totes les nacionalitats ibèriques per tal de constituir dintre un ambient de llibertat individual i de llibertat col·lectiva, o sigui d'ampla i plena autonomia, una Espanya veritablement forta i gran.»

S'analitzava quina era la situació política espanyola, p. 859:

«Fins ara les crisis polítiques a Espanya podien ésser totalment sostretes al coneixement de l'opinió pública, perquè eren crisis de família. No hi ha a Espanya partits en el sentit democràtic de la paraula; no hi ha, per tant, elecció més que en algunes seccions del territori espanyol. Els diputats i senadors són fets i fabricats sota l'ombra del poder reial pels homes que el rei tria per governar i amb els organismes de govern que el rei posa a llurs mans. En comptes d'unes Corts veritablement populars, que aixequin davant del poder reial l'altre factor essencial d'un poder lliure, la representació dels ciutadans, l'encasellat perpetua les Corts de Reial Ordre que fan del règim constitucional espanyol una veritable autocràcia.»

S'assenyalava la crisis política que s'havia originat amb la constitució de les “Juntes de Defensa”, p. 859:

«L'exèrcit, que té per llei essencial la disciplina, cansat d'esperar inútilment durant vint anys disposicions legislatives i ministerials que el constitueixin en exèrcit veritable per la seva organització, el seu armament, la seva preparació tècnica; cansat d'esperar millores en aquesta misèria dosificada que constitueixen en general els sous de l'Estat; cansat de suportar el favoritisme d'unes quantes famílies i clientele de Madrid, va constituir juntes de Defensa de cada arma; les oficialitats de totes les armes van sindicar-se, i, en ésser ordenada la dissolució de les Juntes i empresonats llurs membres, en comptes d'obeir van presentar un ultimàtum exigint

la llibertat dels detinguts i el reconeixement de les juntes de Defensa. I el Govern va tornar enrere els seus acords i va legalitzar els que li foren dictats per la Junta de Defensa de Barcelona.»

S'analitzava com es podia resoldre aquella crisi, p. 859-860:

«Aquest ha estat el violentíssim cop de maça que ha obert la crisi d'ara. I aquesta crisi no es resol cridant els ministres d'abans d'ahir. Les peticions fonamentals queden plantejades com un interrogant prenyat de perills i amenaces; la suprema direcció de l'autoritat militar no és al ministeri de la Guerra, ocupat per un dels acusats, ni al Govern, exercit per homes responsables de l'estat de coses denunciat. I amb tot això, la sobirania, que és el dret amb la força per donar-li eficàcia, no se sap ben bé on para.

Subvertits els poders, descentrada l'autoritat, voltats aquests fets d'un ambient de tolerància i simpatia, trontollada tota l'economia espanyola per les repercussions de la guerra, augmentada l'excitabilitat popular per la carestia i l'exemple de revolucions i de grans esdeveniments en altres països; oberta arreu del món una etapa constituent entorn de la universalització del sufragi i l'autonomia de les nacionalitats, de la Restauració ençà no hi havia hagut a Espanya un moment semblant al moment d'ara.»

Mostrant la preocupació per com havia estat rebuda la “qüestió” militar per l'opinió pública, s'exposava la consideració de que un moviment militar, com el de “la sindicació de les oficialitats de totes les armes per imposar determinades solucions al Govern”, en “un país normal, un país constituït” provocaria “una reacció formidable” en l'opinió pública. Es ressaltava que en el cas espanyol, no s'havia produït aquella reacció en el cos social, p. 860:

«Ben al contrari: un ambient d'excusacions i fins de clara simpatia ha acompanyat l'actuació de les juntes de Defensa. Per què? Perquè al costat de tantes ombres i ficcions era un crit de sinceritat, era una realitat viva; perquè el problema que planteja és el problema constitucional, el d'ésser cadascú el que ha d'ésser, que és el problema de tots els estaments, de tots els organismes públics en els països no constituïts, com Espanya.»

S'assenyalava què denunciaven els militars de la Junta de Defensa de Barcelona, p. 860:

«[...] que l'exèrcit està desorganitzat, menyspreat i desatès; que els anhels de reforma no han estat acollits amb amor ni han passat de projectes, i que en

canvi favoritismes i injustícies han anat fent seleccions a l'inrevés en desprestigi de la col·lectivitat.»

Es ressaltava que la mateixa queixa es podia fer en “tots els ordres de la vida pública espanyola”, p. 860:

«Els nostres governants no han sabut organitzar res; ni l'exèrcit ni la marina, ni l'administració, ni els Municipis, ni les Diputacions, ni les hisendes locals, ni l'ensenyança, ni la Justícia, ni l'economia nacional, ni les institucions socials. Ni solament no han sabut organitzar-se ells, això és, els qui tenen el govern suprem, donant-se la dignitat, la força social, la representació veritablement nacional d'un Estat a la moderna amb ciutadans lliures i lliures electors, i Assemblees verament electives.»

Es remarcava que la solució d'aquella situació, que exigia “grans reformes constitucionals”, havia de començar per la reforma de l'Estat, p. 860-861:

«Els fets proclamen prou la seva ineptitud. Vint anys ha que l'exèrcit espera reformes i no vénen. Trenta anys ha que periòdicament s'anuncien lleis d'administració local i no són aprovades. Anys i anys ha que es parla de l'autonomia universitària i de l'ensenyança tècnica i de l'escola i el mestre, i no es passa mai de la retòrica ministerial. I els organismes locals esperen una hisenda pròpia que es promet en grans projectes, mentre van minvant-la reials ordres ben efectives. I els productors tenen sempre ben a la vora de la mà, pendents de l'estudi immediat del ministre, les institucions fonamentals de l'utilatge econòmic, velles ja en els grans pobles d'Europa, i els ministres van passant i les generacions de productors succeint-se. I els obrers senten l'absència de les assegurances que donen estabilitat a llur viure, i d'institucions per a la seva formació tècnica. I així tots els estaments.»

Es proposava que per a reformar l'Estat s'havia de “descongestionar-lo”, deixant-li “les funcions essencials”, pròpies del “poder central”, i passant les demés funcions a d'altres organismes, p. 861:

«Quan no hagués de tenir cura més que de l'exèrcit i de la diplomàcia i de l'economia general, tal vegada tindria temps per a escoltar i atendre les aspiracions justes, més encara, per a estimular els progressos i despertar les ànsies de perfeccionament i fins per a imposar-les allà on calgués, com fan els Estats dignes d'ésser-ho.»

Remarcant que d'aquella forma es podria renovar l'Estat, donant-li "una constitució federal", es proposava crear una estructura federal, p. 861:

«Amb una organització interna d'estructura federativa els pobles ibèrics tindrien l'ambient de germanor, d'intimitat amorosa que forma les grans unitats indivisibles. [...] Aquesta organització federativa és, per altra banda, la que correspon a l'estructura de la societat política espanyola dividida en nacionalitats, en pobles que tenen una personalitat ben definida. Establir-la és sotmetre's a l'exigència de les grans forces naturals i històriques que ens han fet a tots tal com som i no d'altra manera, forces formidables que no es deturen amb lleis ni reials decrets ni fulla de constitució; és obeir un imperatiu de justícia, únic fonament possible de vincles jurídics sòlids i durables; és enfortir l'Estat (que bé prou ho necessita) incorporant-li forces vigoroses que es perden per ell o bé el pertorben, com les de tota la perifèria espanyola i especialment de Catalunya i Bascònia.»

Es ressaltava que el sistema federatiu s'estenia en els "pobles directors", p. 862:

«La forma federativa és la constitució normal de l'estat modern, la més generalitzada, la dels pobles directors. La immensa majoria dels homes civilitzats del món viuen en Estats d'aquesta mena, i les corrents de l'opinió universal, des de les que remouen les masses de la democràcia socialista fins a les que dirigeixen les multituds obedients a les veus del terror i de la història, dibuixen en l'horitzó noves extensions del federalisme. El triomf de la forma federativa en la guerra actual ha estat esclatant; ha passat per les proves del foc, i d'un foc com no en recorda pas d'igual la història, i n'ha sortit victoriosa en tots els ordres.»

Els regionalistes exposaven el seu compromís d'adreçar-se a la ciutadania per a proposar una solució al problema de "constituir Espanya", p. 862:

«Conscients de la nostra responsabilitat, de la dels ciutadans tots, així com de les responsabilitats gravíssimes dels homes, ministres o no, que tenen part en la direcció suprema del país, complim l'obligació sagrada d'adreçar a tots la nostra paraula.»

8.3 Conclusions del capítol

L'actuació i l'obra de Prat en el període 1916-1917, que coincideix amb l'etapa final de la seva vida de la vida, es correspon a un període de grans trasbalsos socials, polítics i econòmics en l'àmbit internacional, en l'àmbit espanyol i en l'àmbit català.

ANY 1916

Des de la Lliga Regionalista una vegada constituïda la Mancomunitat de Catalunya, i en el context de la convocatòria de les eleccions generals, es decidí que des del regionalisme s'havia de presentar un programa electoral que evidenciés que els objectius de progrés que es volien per a Catalunya es volien també per al conjunt d'Espanya.

El març de 1916, amb la finalitat de fer públic el programa electoral regionalista, es publicava el manifest que, amb el títol *Per a Catalunya i l'Espanya gran*, adreçaven els parlamentaris regionalistes al país. En el manifest, redactat per Prat, s'exposava "l'absoluta ineficàcia, la total infecunditat del Govern espanyol, es manifestava que el "problema fonamental d'Espanya" era el problema de la seva constitució i s'exposava la situació a què s'havia arribat a Catalunya amb l'organització política i administrativa de l'Estat espanyol:

«Nosaltres, des d'aquesta Catalunya que no pot tenir ministres ni generals i quasi ja ni bisbes, d'aquesta Catalunya eliminada sistemàticament de tota intervenció activa en el govern d'Espanya, nosaltres, tractats de separatistes i localistes, nosaltres, als altres espanyols de bona fe, als qui senten l'ànima oprimida per la impotència actual i desitgen aixecar llur terra a una major dignitat interior i internacional.»

Els regionalistes catalans, "posseïts" dels ideals d'aixecar "la potència econòmica i industrial d'Espanya", que era el "primer pas per aixecar la seva potència militar i política", proposaven la constitució d'una nova Espanya formada per la unió de tots els pobles:

«L'única solució és una franca i completa autonomia. Establir-la, anar a la consagració federativa de la llibertat de tots els pobles peninsulars, és començar l'Espanya gran. Seguir el camí emprès és treballar per una Espanya més dèbil, més dividida, més disminuïda cada dia.»

El manifest finalitzava destacant que s'estava vivint un moment excepcional en què "les utopies dels períodes plàcids" esdevenien "realitats assolibles" i es podia despertar en el poble la "vibració dels ideals". Les propostes catalanistes, a la pràctica, representaven la

constatació pública de la disposició del catalanisme a col·laborar directament amb un Govern espanyol que assumís les propostes que es plantejaven.

El juny de 1916, la revista madrilenya *España* dedicà un número a la publicació d'un conjunt d'articles i intervencions públiques que tractaven de les aspiracions polítiques del catalanisme i de l'obra que s'estava realitzant a Catalunya en els àmbits científic, lingüístic, cultural i educatiu. De Prat, es publicà un article que signava com a president de la Mancomunitat de Catalunya, en què exposava les característiques que definien la Nacionalitat:

«La Nacionalidad es un principio espiritual; es una unidad social de cultura o de civilización, en posesión de temperamento y carácter especiales. Y ese espíritu nacional no existiría, si la estructura o la situación del territorio no hubiese sometido sus pobladores a una mismas influencias climatológicas, económicas y políticas; si una mezcla de razas no hubiese engendrado ciertos tipos físicos especiales o hecho prevalecer una raza determinada sobre las demás, si la unidad de lengua (y esto es lo fundamental) no hubiese vaciado en un molde único el pensamiento colectivo.»

Prat ressaltava la diferència que hi havia entre l'Estat i la Nació:

«El Estado es fundamentalmente distinto de la Nación. Al revés de ésta, no es una creación de la Naturaleza sino de la voluntad de los hombres. Es una organización meramente política, un poder independiente en el exterior, supremo en el interior, con fuerza material para mantener su independencia y su autoridad. Una Nación puede perder su organización política independiente, puede dejar de ser un Estado, pero no por eso pierde su espíritu nacional, no por eso deja de ser una Nación.»

Del fet de tenir a Catalunya “*una lengua, un arte y un derecho catalanes*”, que conformaven un “*espíritu colectivo*”, en deduïa l'existència de la Nacionalitat catalana. Prat, que defensava la fórmula política que a cada Nació li corresponia un Estat, proposava l'existència d'un Estat català, com a representació de la Nacionalitat catalana, dins de l'Estat compost espanyol, que representava la unitat política d'Espanya.

En el pensament doctrinal i en les propostes polítiques de Prat no hi havia una contradicció entre l'existència d'un Estat català que formés part d'un Estat espanyol compost: com a solució de la “qüestió catalana”, Prat proposava una solució d'encaix de Catalunya dins de l'Estat espanyol.

ANY 1917

Des de principis d'any, la salut de Prat anà empitjorant ràpidament. A finals de març passà unes setmanes de repòs a Sitges a vora del mar, que aprofità per redactar el missatge *Als Diputats de la Mancomunitat de Catalunya. Missatge amb motiu de la reelecció com a president de la Mancomunitat*. Estant a Sitges, a finals d'abril fou nomenat membre de la secció de Ciències de l'Institut d'Estudis Catalans.

El maig de 1917, es feia públic el manifest *Als diputats de la Mancomunitat de Catalunya*, en què Prat agraià la seva reelecció com a president de la institució catalana i es referia a la seva malaltia i als seus sentiments i ideals:

«En rebre de vosaltres per segona vegada, en aquests dies de forçada absència, la investidura presidencial de la Mancomunitat, he de remerciar en primer terme la confiança en mi posada, de major i més preuada significació venint d'homes de quasi totes les agrupacions polítiques; i he d'agrair després l'honor, pels meus sentiments i ideals de tota la vida honor altíssima, representar, per ministeri dels vostres vots, el poble de Catalunya.»

Exposava els objectius que s'havien d'assolir per a donar sentit a l'actuació de la Mancomunitat, un “organisme oficial nou” que en “el segon moment de la vida de la Mancomunitat” entrava en el període de la seva consagració definitiva:

«Som a l'hora de resoldre el problema del seu contingut, de les seves atribucions. No hem fet la Mancomunitat per tenir una Diputació més gran, ni per donar a l'ànima catalana un petit cos d'administració subordinada, secundària: una província. Tots, anant més o menys enllà, qui deturant-se aviat, qui veient lluny encara el terme del seu ideal, tots volem per a Catalunya un cos d'Estat, tots sentim que la dignitat de la voluntat popular catalana exigeix imperiosament, més o menys accentuades o atenuades, formes d'Estat.»

Prat finalitzava el missatge exposant com s'havia de treballar per assolir aquells objectius que beneficiarien tant a Catalunya com a Espanya:

«El desig de Catalunya, aquesta voluntat d'autonomia reiterada en tantes eleccions i plebiscits populars i vots unànimes de la vostra Assemblea, coincideix avui amplament, plenament, amb l'interès d'Espanya, que no pot, sense greus perills, deixar de reconstituir-se i renovar radicalment govern i administració i serveis de tota mena; així com amb les orientacions dels pobles que manen el món.»

De retorn a Barcelona, redactà el manifest *Els parlamentaris regionalistes al país* que el 14 de juny de 1917 publicà *La Veu de Catalunya*. Aquell manifest, que preparà amb motiu de la convocatòria de l'Assemblea de parlamentaris que es preveia celebrar el 5 de juliol a Barcelona, fou el darrer document escrit per Prat, que ja no es va recuperar de la greu malaltia que patia. En el manifest destacava el retràs que hi havia en “tots els ordres de la vida pública espanyola”:

«Els nostres governants no han sabut organitzar res; ni l'exèrcit ni la marina, ni l'administració, ni els Municipis, ni les Diputacions, ni les hisendes locals, ni l'ensenyança, ni la Justícia, ni l'economia nacional, ni les institucions socials.»

Exposava les demandes que feien els regionalistes per a solucionar el problema de “constituir Espanya”: als ciutadans, els hi demanaven que sortissin “de la passivitat, de la rutina, de la subjecció social i política” i s'enlairaressin a ciutadans veritables i membres vius del cos social; i als governants, els hi demanaven que deixessin “lliure la vida legal oberta a l'opinió” i que obrissin el Parlament.

Proposava que es podria renovar l'Estat donant-li una “constitució federal” i creant una “estructura federal”:

«Amb una organització interna d'estructura federativa els pobles ibèrics tindrien l'ambient de germanor, d'intimitat amorosa que forma les grans unitats indivisibles. [...] Aquesta organització federativa és, per altra banda, la que correspon a l'estructura de la societat política espanyola dividida en nacionalitats, en pobles que tenen una personalitat ben definida.»

El dia 1 d'agost de 1917, Prat morí a la seva casa natal de Castellterçol i el 4 d'agost es celebraren les honres fúnebres a Barcelona. El 2 d'agost, *La Veu de Catalunya* anunciava la mort del “Creador de la nova Catalunya” i glossava la seva figura:

«La obsessió dolorosa que ha anat ensombrint aquests dies nostres esperits, ara del tot embolcalla de tenebres. El Creador de la nova Catalunya, és mort en la caseta humil on nasqué. La seva vida augusta i simplicíssima, que irradià la fe patriòtica, i feu triomfar les orgàniques disciplines de la voluntat ciutadana, i escampa la llavor més generosa de l'esdevenir, s'acaba, paga el tribut mortal, severament condensat en Déu en el moment de l'apoteosi humana, de la consolidació grandiosa de la seva obra.»

Des de *La Veu de Catalunya* animaven a continuar l'obra que havia iniciat Prat; “Plorem, doncs, al patrici eminent, però treballem com ell, amb energia, amb decisió, amb fe ferma”.

Arran de la mort del polític català, l'obra realitzada al capdavant de la Diputació i la Mancomunitat fou reconeguda pels seguidors i els adversaris. Eugeni d'Ors feia una intel·ligent síntesi de la figura humana del polític català traspassat, quan el mes d'octubre, als *Quaderns d'Estudi*, glossant la personalitat de Prat el qualificava de "laic perfecte" i deia que "el Catalanisme era una Elegia i l'Enric Prat de la Riba va convertir-lo en una Tasca".

En els documents que hem destacat es pot copsar que a Catalunya, en els àmbits de la cultura, l'ensenyament, les obres públiques i la beneficència, hi havia un sentiment general de que els governants espanyols, que no passaven de la fase de les promeses i dels projectes ministerials, no s'havien preocupat de resoldre les mancances que situaven Espanya entre els països menys avançats d'Europa. Des de Catalunya, es considerava que l'interès d'Espanya requeria d'una profunda reforma en el sistema polític i d'una renovació de l'administració i la gestió dels serveis públics.

Prat, en un context de crisi política, derivat de la pèrdua de confiança d'una gran part dels partits polítics en la política governamental, proposava que, per a que les regions poguessin desenvolupar noves funcions, la forma federativa de l'Estat era la més convenient, ja que era l'organització política que tenien els pobles més avançats políticament i social. En una situació política, en què s'havien suspès les sessions del Parlament, demanava que es reobris el Parlament per a que es poguessin decidir les reformes polítiques i administratives que exigia la vida política espanyola.

Prat considerava que una Catalunya autònoma que treballés per al progrés social, polític i econòmic també treballaria per al progrés d'una Espanya gran: uns mesos abans de morir, Prat, com a home de idees, continuava pensant que l'obra de millora cultural i material que es feia a Catalunya contribuïa a l'engrandiment d'Espanya, i com a home de partit, continuava confiant en el paper que la Lliga Regionalista podia tenir en la governabilitat d'Espanya.

Després de la mort de Prat, des de la Lliga Regionalista, liderada ja per Francesc Cambó, s'optà per desenvolupar una política d'intervenció activa en la política espanyola i entrar a formar part del Govern de "concentració nacional" que presidí García Prieto. La decisió dels regionalistes, que suposava posar en pràctica l'estratègia política de participar directament en el Govern de l'Estat, tingué com a conseqüència immediata la desfeta de l'ampli moviment polític que s'havia iniciat amb l'Assemblea de parlamentaris.

RECAPITULACIÓ I CONCLUSIONS

RECAPITULACIÓ I CONCLUSIONS

En la part final del nostre projecte de recerca, en què ens havíem proposat estudiar si l'obra d'institucionalització de la cultura catalana que impulsà Enric Prat de la Riba i Sarrà com a home de govern, des de la Diputació de Barcelona i des de la Mancomunitat de Catalunya, responia al pensament formulat amb anterioritat en els seus escrits com a home d'idees i com a home de partit, ens basarem en els resultats de la revisió cronològica del conjunt de la seva obra escrita.

L'etapa de la formació acadèmica de Prat

Des de jove, Prat posà de manifest la seva opció per compaginar la difusió dels seus ideals amb actuacions concretes que permetessin un assoliment gradual dels objectius que es defensaven en les primeres manifestacions del catalanisme polític. El novembre de 1887, quan, arran d'una escissió produïda en el si del Centre Catalanista, es fundà la Lliga de Catalunya, que tenia per finalitat el foment, la millora i la defensa dels interessos morals, polítics i econòmics de Catalunya, Prat, un jove de 16 anys, formà part dels membres del Centre Escolar Catalanista que donaren el seu suport a la nova entitat catalanista.

Un exemple il·lustratiu de l'actuació pública de joventut de Prat el trobem en la primera intervenció que féu el desembre de 1887 al Centre Escolar Catalanista, en què, desenvolupant el tema *Sistemas de Propaganda Catalanista*, ressaltava l'important paper que tenia la seva utilització en la divulgació dels ideals catalanistes i en l'educació política dels lectors:

«La propaganda per a ser profitosa ha de tenir en compte les condicions d'aquells a qui va dirigida: diversitat de condicions requereix diversitat de procediments: devem, doncs, començar per dividir la propaganda en dos grans grups, segons se dirigeixi als que viuen amb la intuïció del sentiment o a n'aquells que en més o menys grau estan iniciats en la política, encara que no en formin part, o siga, les persones que en diem educades.»

En el primer curs que cursà a la Universitat, a través de les lectures i participant en el Centre Escolar Catalanista, s'inicià en l'estudi de les nacionalitats. El juny de 1888, en obtenir la qualificació d'excel·lent en l'assignatura d'Història crítica d'Espanya, va presentar la instància per sol·licitar al Rector Casañas participar a les oposicions al premi de l'assignatura. Admès a l'exercici, en què desenvolupà el tema *Organización religiosa, política y civil del Reino visigodo*, Prat es referí a la importància que tenia l'estudi de la civilització del *pueblo visigodo* en el desenvolupament de les nacionalitats espanyoles:

«Es tan grande la importancia que tiene el pueblo visigodo en el sucesivo desarrollo de las nacionalidades españolas principalmente la castellana-leonesa que el estudio de su civilización tiene gran utilidad y trascendencia para conocer la manera de ser de España en las edades posteriores.»

En el discurs que Prat llegí el novembre de 1890, com a president del Centre Escolar Catalanista, hi ha una manifestació pública dels elements nuclears constitutius de la seva ideologia que, més endavant, anà perfilant amb més detall. En el discurs, que iniciava remarcant que parlaria de la Pàtria Catalana, “Senyors: Vinc a parlar-vos de la Pàtria Catalana que, petita o gran, és l'única pàtria nostra”, exposava la situació en què es trobava Catalunya i denunciava que als catalans no se'ls respectava els seus drets:

«La igualtat davant la llei és mentida per a nosaltres; perquè la llei proscriu i condemna nostra llengua i ens imposa una llengua que parlen altres homes, destrueix l'organització de nostra família i ens imposa una família d'altres homes, arracona nostres institucions polítiques i administratives per subjectar-nos a institucions formades per altres homes, vol amb l'ajuda estrangera destruir les eines del treball amb què ens guanyem la vida per reduir-nos al nivell d'aqueixos altres homes.»

Prat, que acabava de complir els 20 anys, deixava constància en el discurs d'una primera elaboració ideològica en torn de la distinció conceptual entre Nació i Estat:

«Avui són molts los que veuen clar que Espanya no és una nació, sinó un Estat; i que es penetren de la diferència que va de l'Estat obra d'homes, entitat artificial, a la Nació entitat natural, producte de l'espontaneïtat del desenrotll històric. I som molts, també, los que penetrats d'aquesta diferència volem que els Estats siguin nacionals; perquè entenem que la nació és una persona social, i tota persona social, pel sol fet de ser-ho, té dret a proclamar sa sobirania.»

El 1891 participà activament en els treballs preparatoris de la creació de la Unió Catalanista i en constituir-se la nova entitat fou nomenat secretari. El març de 1892, Prat intervingué a la Primera Assemblea de la Unió Catalanista que es celebrà a Manresa, en què es presentaren discutiren i s'aprovaren les Bases per a la Constitució regional de Catalunya. La intervenció que féu Prat el 26 de març va tractar de qüestions jurídiques, relatives a l'organització del poder legislatiu regional i a l'actuació del poder judicial a Catalunya, en què es recollien els aspectes definitoris que constituïen les tradicions i la personalitat de Catalunya que caracteritzaven el sentiment de nacionalitat:

«Lo document que ha d'elaborar l'Assemblea de Delegats és intrínsecament un programa politiconacionalista buidat en la forma de Constitució codificada; és la síntesis en forma constitucional de les reivindicacions autonomistes i dels principis polítics del catalanisme: en ell ha de determinar-se no sols lo grau d'independència de nostra pàtria sinó també els principis que en l'interior hagen d'inspirar l'organització i activitat del govern de Catalunya. És, senyors, la Constitució política un edifici construït per a habitació de tot un poble o nacionalitat.»

Les Bases aprovades, que constituïen un complet programa de projecte polític, foren utilitzades com a referent, posteriorment a les següents Assemblees, per a debatre i concretar quines eren les aspiracions que es volien assumir per a que Catalunya participés dels avanços que ja gaudien els pobles que havien assolit un major grau de civilització i per aprofundir en els medis que serien més adequats per aconseguir una aplicació immediata, encara que parcial, en diferents àmbits de la vida cultural, social i econòmica, entre els quals destacaven els relatius a la ús de la llengua catalana i a la instrucció tècnica i professional, la introducció de canvis en el sistema tributari i en l'aportació contributiva de Catalunya als pressupostos de l'Estat espanyol.

En el *Compendi de la Doctrina catalanista*, publicat el 1894, Prat exposava una concepció del regionalisme català amb una orientació ja clarament nacionalista, que, més tard, el 1906, sistematitzà a *La Nacionalitat Catalana*. En el *Compendi*, en què es presentava a Catalunya com “la llarga cadena de generacions unides per la llengua i la tradició catalanes”, quedaven reflectits, en forma de preguntes i respostes, els principis que integraven l'ideari catalanista. Prat diferenciava entre Estat i Pàtria:

«P. Quina diferència hi ha entre l'Estat i la Pàtria?»

R. L'Estat és una entitat política, artificial, voluntària; la Pàtria és una comunitat històrica, natural, necessària. Lo primer és obra dels homes; la segona és fruit de les lleis a què Déu ha subjectat la vida de les generacions humanes.»

I presentava la definició de què era la Pàtria

«P. Què és, doncs, la Pàtria?»

R. La comunitat de gents que parlen una mateixa llengua, tenen una història comuna, i viuen agermanades per un mateix esperit, que segella amb quelcom d'original i característic totes les manifestacions de la seva vida.»

En l'obra de joventut de Prat, plenament identificat amb el sentiment catalanista i adscrit a la ideologia regionalista, que tenia una clara arrel conservadora, hi ha uns trets que foren característics en el seu pensament social i polític i en la seva actuació futura: reivindicació de la nacionalitat catalana, defensa dels valors morals del catolicisme i dels valors de les tradicions familiars catalanes, reivindicació de la llengua i la cultura catalana, defensa del dret civil català, atenció preferent pels interessos de la burgesia, que tenia un paper dirigent en una societat estamental, i desig de fer compatible la lluita per les reivindicacions catalanes amb l'estabilitat de l'ordre social i el manteniment de l'ordre públic.

En l'elaboració ideològica de Prat, només des l'actuació del catalanisme polític, que com a moviment integral abraçava els diferents elements de la vida social, cultural, artística, científica, econòmica i política de Catalunya, es podien dur a la pràctica les reivindicacions que s'anaven formulant a les Assemblees de la Unió Catalanista.

L'activitat periodística de Prat i la col·laboració a la *Revista Jurídica de Catalunya*

El 1895, Prat ingressà com a soci a l'Ateneu Barcelonès, fou admès com a membre al Col·legi d'Advocats de Barcelona, entrà a formar part de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació i intensificà l'ús que féu del mitjà periodístic per a difondre l'ideal catalanista i les seves idees entre els intel·lectuals i les classes professionals directores de la societat catalana. L'obra periodística de Prat, a part de la funció de creació de opinió, també tenia la funció de ser una obra de divulgació pedagògica que promovia, a la vegada, l'educació cultural, cívica i política dels lectors. L'obra escrita de Prat, que tractava d'una gran varietat de temàtiques, s'adreçava a un influent grup social que, per afinitat ideològica a la línia editorial del mitjà periodístic, en el cas de *La Renaixensa*, o per afinitat professional, en el cas de *La Revista Jurídica de Cataluña* (RJC), era procliu a compartir amb l'autor uns valors de caire conservador i unes tradicions profundament arrelades en la cultura catalana.

A la secció *Miscelánea Jurídica* de la RJC es posava de manifest la curiositat inesgotable de Prat, que es materialitzava en la seva gran capacitat de lectura de llibres i de publicacions periòdiques dels àmbits del Dret i de les Ciències Humanes i Socials. En moltes ocasions, els temes escollits per a desenvolupar en els seus articles i, sobretot, a les *Misceláneas Jurídicas*, possibilitaven que pogués tractar, de forma directa o indirecta, de qüestions que tenien un encaix amb diferents aspectes de l'ideari catalanista presentat, debatut i aprovat a Manresa.

Un exemple de la publicació d'articles que tenien un marcat fons ideològic foren els dos articles titulats *A en Clarín* que, emmarcats en la polèmica que mantingué amb l'escriptor

castellà, es publicaren el febrer i l'abril de 1896 a *La Renaixensa*. Responent a dos articles previs de Clarín, en què aquest identificava Castella amb Espanya i ignorava les diferents manifestacions culturals de la llengua catalana sorgides des de la Renaixença, Prat posava de manifest la dificultat de la relació entre Castella i Catalunya i ressaltava l'existència de la cultura catalana i dels elements que formaven l'esperit d'un poble:

«La nacionalitat catalana és un organisme social complert í autònom, per sobre del qual, en l'ordre de la naturalesa, no s'aixeca més que la societat total dels pobles. No ens movem per esperit de província perquè les províncies, d'esperit, no en tenen, sinó per esperit de poble i per impulsos de raça; no *aspirem* a ésser diferents, *ho som*, i perquè ho som treballem en sentit diferent del que voldrien els espanyols castellans que també perquè són diferents de nosaltres van per diferents viaransys.»

A la conferència que, amb el títol *Lo fet de la nacionalitat catalana*, pronuncià el febrer de 1897 a l'Ateneu Barcelonès, Prat, que era secretari en la junta presidida per Valentí Almirall i Llozer, analitzant els elements que caracteritzaven la personalitat dels diferents pobles ressaltava que la nacionalitat era “una unitat de cultura o de civilització” i, aplicant-ho al cas específic de Catalunya, conclouia que existia una nacionalitat catalana:

«[...] si existeix un esperit col·lectiu, una ànima social catalana que ha sapigut crear una llengua, un dret, un art catalans, queda dit lo que volia dir, queda demostrat lo que volia demostrar: això és, que existeix una *nacionalitat catalana*.»

A *La ley jurídica de la industria*, publicada el 1898, Prat exposava que era necessari iniciar l'estudi de les nacionalitats, un estudi al qual Prat reconeixia que ja s'hi dedicava, “*que hemos hecho y estamos haciendo todavía objeto de nuestras investigaciones*”. Una Nació, segons Prat, era “*toda sociedad que posea un solo espíritu colectivo, fundamento y raíz de toda su vida característica*”, i aquest esperit col·lectiu era l'origen de la nacionalitat que, com a producte d'una societat i del seu desenvolupament històric, era anterior a la voluntat dels homes i no es podia crear ni destruir.

La nacionalitat abraçava, segons Prat, diferents àmbits: “*La unidad de cultura por excelencia, porque posee la unidad lingüística, que es su principal instrumento*”; “*La unidad de espíritu y de carácter, que es su fuente, su manantial inagotable*”; “*La unidad jurídica perfecta, porque traduce con unidad de sistema los principios eternos de la justicia*”; “*La unidad política más adecuada á los fines de la actividad política, porque tiene un carácter y un temperamento especiales que*

imprimen una direcció determinada y una á las resoluciones de su voluntad colectiva”; i “La unidad económica por excelencia, porque el espíritu nacional que informa y dirige toda la vida del pueblo, imprime también a la vida económica una orientación especial, orientada á la idiosincrasia de su carácter”.

En aquesta etapa, Prat, que havia estudiat amb profunditat els marcs constitucionals i jurídics dels Estats moderns i ja havia elaborat i escrit la part nuclear del seu pensament polític, mitjançant el conjunt de la seva obra que es publicà de 1895 a 1898, contribuí a que els seus lectors prenguessin consciència que a Catalunya, amb una cultura, una llengua i un dret propi, es tenien els principals elements que constituïen la personalitat d'un poble. També contribuí a que s'anés prenent consciència que Catalunya, igual que succeïa a les Nacions que no tenien un Estat reconegut, esdevenia una societat que, en no ser sobirana políticament, no tenia la capacitat jurídica reconeguda d'assolir el conjunt dels poders exercits a través de les institucions polítiques i administratives que caracteritzaven els Estats moderns.

La publicació diària de *La Veu de Catalunya* i la formació de la Lliga Regionalista

A finals de 1898, els catalanistes donaren un pas important al decidir disposar d'un diari. Amb l'adquisició del setmanari *La Veu de Catalunya*, el catalanisme polític ja disposà d'un mitja idoni per a difondre el seu ideari i el seu programa. Prat, des del dia 1 de gener de 1899, assumí la direcció del nou diari. En el primer número, Prat, ressaltant que el títol de la publicació era “un símbol de la nostra obra” i que aspiraven a “ser ressò fidel del sentiment i del pensament de Catalunya”, destacava els trets de “la personalitat del poble català”:

«Catalunya té com totes les nacionalitats ben constituïdes una vida econòmica, interessos materials que representen lo pa de cada dia dels milers de famílies que la formen; té una vida artística, perfum de l'exquisida sensibilitat de la seva ànima nacional; una vida intel·lectual, producte de les energies de la intel·ligència; una vida política, traducció del criteri de conducta de la col·lectivitat; una vida moral i religiosa, fruit de la seva consciència dels deures d'home a home i de classe a classe i de l'home amb Déu.»

La Veu és convertí en el principal instrument amb què Prat desenvolupà una activa obra pedagògica que, desenvolupant el seu mestratge ideològic i cultural, abastava des de la formació política dels lectors, exposant les bases ideològiques del catalanisme i la seva concreció en uns objectius, fins a les formes en què es podien anar assolint aquells objectius, a través de la

participació política en les diferents conteses electorals, la participació i l'assumpció de responsabilitats en les institucions, l'actuació directa en la creació de nous instruments de cultura i d'instrucció i en l'administració i la millora dels serveis públics.

L'obra pedagògica d'educació política dels lectors que féu Prat, i per extensió de l'educació de la ciutadania amb què entrava en contacte, es complementava amb la contribució sistemàtica que féu des de *La Veu de Catalunya* a la difusió de la cultura catalana i a la transmissió dels valors que caracteritzaven la societat catalana tradicional.

El 1901, des del catalanisme polític, després del fracàs de l'experiència de donar suport a un Govern regeneracionista, que no complí els compromisos acordats, es prengué consciència de que els objectius catalanistes, que s'havien establert el 1892 a les Bases de Manresa, només es podrien assolir des de l'acció política directa que exercirien els regidors municipals, els diputats provincials i els diputats i senadors que resultessin elegits per a defensar els programes polítics elaborats des de Catalunya. Amb aquest objectiu, integrant la Unió Regionalista i el Centre Nacional Català, es fundà la Lliga Regionalista, que esdevingué en poc temps un dels partits polítics més importants de Catalunya.

Amb la intervenció en les eleccions es visualitzava la posada en pràctica de la decisió del catalanisme polític d'assolir els seus objectius per mitjans pacífics i sense posar en qüestió la unitat de l'Estat espanyol. A l'art. 1 dels Estatuts de la Lliga s'exposava l'objecte i el marc d'actuació, “treballant per tots els medis legals”, de la nova agrupació política:

«Es objecte de la «Lliga Regionalista» la defensa dels interessos y la reivindicació dels drets de Catalunya, treballant per tots els medis legals pera conseguir l'autonomia del poble catalá dintre del Estat espanyol.»

El catalanisme polític, disposant un diari, *La Veu de Catalunya*, i tenint un partit polític, la Lliga Regionalista, es dotà de dos instruments que possibilitaven que estigués en condicions de convertir-se en un moviment modern i perfectament organitzat, que tenia opcions reals d'intervenir activament en la vida política catalana i de posar en pràctica una política pròpia de clara orientació evolucionista, en el sentit de saber aprofitar les possibilitats que els hi permetessin les conjuntures polítiques de cada moment. *La Veu*, era el mitjà ideal per a presentar i difondre els plantejaments doctrinals que s'havien elaborat, i la Lliga, era l'instrument que es necessitava per a cercar solucions des de l'àmbit de l'actuació política.

Prat, en l'obra publicada amb anterioritat a la seva elecció el 1905 com diputat provincial, deixà constància del pragmatisme amb què s'actuà des del regionalisme català per iniciar un

canvi d'estratègia política, passant de les peticions a l'acció, i per anar assolint, per mitjans legals i de forma progressiva, els objectius plantejats des de la Unió Regionalista.

A l'article *Cap d'any*, publicat el gener de 1901, Prat es mostrava partidari de no demanar el reconeixement dels drets mitjançant "missatges i exposicions" adreçades a la monarquia, que només costaven "el treball d'escriure'ls", es mostrava favorable a iniciar una "acció política, enèrgica i decidida" i ja es referia a la necessitat de ser "governats i administrats amb institucions progressives i costums civilitzats" i de formar el personal que hi participaria:

«Si volem ésser governats i administrats amb institucions progressives i costums civilitzats, hem de treballar vigorosament per a destruir la força de resistència dels interessos creats i donar la batalla a l'enemic allà on es troba i es fa fort, fins a treure'l de les seves posicions; hem de crear amb el nostre esforç, dintre de les velles, el germen de les institucions futures; hem de formar el personal encarregat de constituir-les i fer-les marxar.»

L'entrada de Prat a la vida política activa

Arran de l'escissió interna que es produí en el si de la Lliga l'abril de 1904, amb motiu de la visita reial a Barcelona a l'abril de 1904, Prat es decidí a formar part de la candidatura regionalista a les eleccions provincials de març de 1905. Prat sortí elegit diputat provincial i entrà a la corporació provincial. Més endavant es presentà a la reelecció i guanyà les eleccions bianuals d'abril de 1907, de gener de 1909 i de maig de 1911, 1913, 1915 i 1917.

A partir d'aquell moment, Prat compaginà la tasca periodística amb l'actuació política. Com a periodista, a la *Veu de Catalunya* tractava dels temes d'actualitat, mostrava quina era la posició de la Lliga Regionalista en els diferents moments i situacions polítiques, i, a la vegada, també desenvolupava una tasca de pedagogia social i política, exposant com es podien assolir els estàndards de progrés cultural, social i material dels quals gaudien els països més avançats. Com a polític, comença a tenir un paper destacat quan l'any 1906, arran dels greus successos que es produïren el novembre de 1905 quan un nombrós grup de militars destrossaren les instal·lacions del *¡Cu-Cut!* i de *La Veu de Catalunya*, es posà en evidència la capacitat de Prat d'articular un moviment d'ampli espectre polític en torn del programa del Tívoli, que, redactat pel mateix Prat, recollia el sentiment majoritari que hi havia a Catalunya de rebuig a aquells fets i de desacord amb la reacció governamental.

Prat fou conscient que en el catalanisme polític, per evolucionar des de posicions idealistes, que eren compartides per iniciats i simpatitzants, a posicions pragmàtiques, que

poguessin ser compartides per un públic més ampli i heterogeni, es necessitava sintetitzar els principis en un contingut doctrinal que facilités la presa de consciència de la personalitat pròpia de Catalunya i traduir les aspiracions catalanistes en objectius que orientessin l'actuació política del moviment catalanista.

El 1906, Prat publicà *La Nacionalitat Catalana*, en què hi havia “sintetitzada en sentiments, en aspiracions, en treballs de l'enteniment, tota la seva vida”. Es presentava per primera vegada una sistematització dels elements que caracteritzaven la nacionalitat, formulava de forma clara els principis ideològics del nacionalisme català i precisava els objectius que havia d'assolir el moviment catalanista per a donar contingut als seus ideals i aspiracions. Prat, prenent com a símil l'evolució biològica, definí conceptualment el nacionalisme com a síntesi entre el sentit doctrinal i historicista i l'evolucionisme d'un poble.

A la seva obra, en què integrava en una unitat orgànica els plantejaments que havien formulat Pi i Margall, amb el federalisme, Valentí Almirall, amb el particularisme, i Josep Torras i Bages, amb el tradicionalisme, Prat reconeixia que la seva generació, hereva de la tasca de recuperació que havien iniciat els seus predecessors, va acabar de donar sentit a l'ideal del nacionalisme i identificà el sentiment catalanista amb la formulació que la voluntat dels pobles constituïen la manifestació del sentiment nacional:

«Es aquesta la filiació de la nostra doctrina. No són els equilibris més o menys enginyosos del federalisme; no són vagues descentralisacions que tant se'ns en donen; no són la bondat y la bellesa de les nostres costums, ni les ventatjes del nostre dret, ni les virtuts y valer de la nostra llengua; no són els dalers de bon govern y d'administració civilisada. És Catalunya, és el sentiment de patria catalana. Ser nosaltres, aquesta era la qüestió. Ser catalans.»

L'obra de Prat en l'àmbit de la llengua i la cultura catalana representava la culminació de la reacció que s'inicià a Catalunya contra la política d'uniformització lingüística i cultural realitzada pels governants espanyols. En el cas català, paral·lelament a com succeï amb l'aparició dels moviments nacionalistes que es produí en diferents Estats europeus, es tancava el cercle del renaixement de l'ideal catalanista, resultat d'un llarg procés que, a semblança de l'evolucionisme biològic, tenia un fil conductor que s'iniciava amb la puixança econòmica que s'assolí amb l'expansió industrial i comercial, continuà amb l'estudi de les tradicions històriques i la renaixença literària de la llengua catalana i la producció artística i culminà en la presa de consciència de posseir els requisits que caracteritzaven les nacionalitats. En aquest punt, ja era

possible plantejar l'inici de la fase política en què la premsa de consciència nacional havia de traduir-se en objectius i aquests s'havien de poder dur a la pràctica mitjançant la creació d'institucions pròpies de govern.

Prat, com a forjador de l'ideal de la Catalunya moderna, exposava que la consciència de tenir com a poble una personalitat pròpia i la voluntat de mantenir-la implicava iniciar un procés de redreçament nacional: perquè el nacionalisme passés de la potència de la divulgació de l'ideal a l'acte de les realitzacions concretes es necessitava que la plasmació del pensament, la ideologia, anés acompanyada de la voluntat de portar-la a la pràctica. Sistematitzades les bases que permetien que el poble català assumís que es tenia una personalitat pròpia i que prengués consciència nacional del catalanisme polític, el següent pas era l'assoliment d'un organisme polític que permetés dur a la pràctica els objectius plantejats.

A l'article *Resposta*, publicat l'abril de 1906, que s'emmarcava en l'anunciada visita que Romanones, president del Govern, havia de fer a la ciutat de Barcelona, Prat presentava les aspiracions catalanistes: una nova organització administrativa del territori de Catalunya, una nova organització del conjunt de l'ensenyança, que s'ensenyés la llengua catalana, l'autorització d'una "zona neutral en el port de Barcelona" i que s'afavorís la construcció dels "ferrocarrils transpirenencs". En aquest conjunt "d'aspiracions" quedaven ja plantejats clarament quins eren els objectius que Prat considerava que s'havien d'assolir a Catalunya, a través d'una nova organització territorial i mitjançant la gestió directa de les funcions que delegués l'Estat.

A l'article *Lliçó de coses. Meditació de coses*, publicat el maig de 1906, Prat exposava els objectius que amb el moviment de la Solidaritat Catalana, que representava l'inici d'un nou "canvi social", a Catalunya es podria assolir un millor nivell de civilització. En el marc de la tasca de redreçament econòmic i cultural que s'estava duent a terme, es referia a la tasca de redreçament nacional que s'havia de fer i a la participació que hi havien de tenir tots els catalans: "la burgesia de les viles i ciutats", que tenia en la vida dels pobles una "empenta irresistible", i "les multituds obreres", que tenien en la "solidaritat viva" la "virtut" i la força que les agermanava.

Prat exposava la força que podia assolir el moviment de la Solidaritat Catalana com a element que podia transformar la societat, "civilitzant-la", com a element harmonitzador de les classes socials, com a element de civilització i de cultura, com a element de creació de riquesa i com a element de foment de la creació cultural i artística:

«Que el poble més fort, el poble destinat a triomfar i regnar per l'esclat del seu poder i de la seva civilització sobre dels altres pobles, és el poble en què els ciutadans fecunden la solidaritat individual o egoisme, la solidaritat de família i de comarca, la de professió i de classe, amb la solidaritat suprema de la Pàtria.»

A l'article *La nostra obra*, publicat el gener de 1907, amb motiu del vuitè aniversari de l'inici de la publicació diària de *La Veu de Catalunya*, Prat ressaltava que s'havien defensat els ideals del catalanisme en les diferents circumstàncies:

«Nacionalitat i nacionalisme ha estat la font viva de la nostra orientació en la qüestió catalana, per damunt dels noms i vestimentes circumstancials i transitòries que han imposat l'estat dels prejudicis de la nostra gent o els odis, les repressions i les prohibicions dels governants.»

Prat manifestava que des del regionalisme sempre havien actuat dins de la legalitat i s'havien proposat assolir les “modificacions parcials” que es podien obtenir en cada moment:

«Creient que els ciutadans dignes d'aquest nom han d'aportar el seu pensament i la seva força a la direcció de la societat en què de grat o per força viuen, hem cregut i creiem que és un deure lluitar dintre el règim establert, dintre de la legalitat constituïda; però no per a solidar o constituir tal o tal altra institució més o menys secundària i accidental, sinó per anar transformant substancialment totes les institucions vers l'ideal, per via de modificacions parcials, viables, possibles dintre de les idees i les preocupacions i els interessos i el grau d'educació política existents en el moment en què cada una ha de realitzar-se.»

En el projecte que es presentà a l'Assemblea de Diputacions provincials que es celebrà a Barcelona del 5 al 12 de novembre de 1906 es recollia l'esmena que Prat presentà a la Base 11ª del projecte de llei de reforma de l'Administració local. A l'esmena ja es contemplava la possibilitat d'unir-se les províncies formant mancomunitats regionals. Les noves institucions s'encarregarien de les obres públiques, de les comunicacions i de la instrucció que, pel seu abast, no tinguessin un caràcter nacional. A més a més, l'Estat podria confiar a les mancomunitats altres competències en els àmbits de la beneficència, la construcció de ferrocarrils secundaris i l'ensenyament universitari. Basant-se en la idea de l'autonomia dels

organismes locals, Prat detallava els diferents serveis que les Mancomunitats regionals podrien sol·licitar que els hi delegués el Govern.

En el text de l'esmena presentada per Prat poden copsar com aquest ja el 1906 tenia preparada una formulació articulada de la funció que podria desenvolupar una futura Mancomunitat, que, formada per les quatre províncies catalanes, pogués fer-se càrrec de tot un conjunt de serveis que lliurement li traspassessin les respectives Diputacions provincials. El text de l'esmena aprovada, tot i que era un breu text amb una declaració molt genèrica, era el primer pas per a la creació de la nova organització administrativa del territori de Catalunya que Prat demanava a l'article *Resposta*, publicat, l'abril de 1906, amb motiu de l'anunciada visita que havia de fer el president del Govern espanyol a la ciutat de Barcelona.

L'obra doctrinal de Prat

La vocació de Prat per l'estudi d'àmplies temàtiques relacionades amb les ciències històriques, socials i polítiques, que es recolzava en una sòlida formació científic-jurídica, li aportava uns profunds coneixements i una capacitat d'anàlisi dels models constitucionals i legislatius amb què es regien les nacions més avançades culturalment, socialment, tècnicament i econòmicament. Prat, a diferència d'altres polítics que justificaven les seves propostes en apriorismes i en argumentacions ideològiques de partit, fonamentava les seves propostes sobre arguments, basats en els estudis històrics, i en una justificació polític-jurídica, basada en l'estudi de les ciències polítiques i jurídiques.

L'obra doctrinal de Prat, que tingué el màxim grau de sistematització en el llibre *La Nacionalitat catalana*, s'emmarcava en el context del conflicte polític-ideològic que tenia el seu origen en dos formes oposades d'entendre la relació entre Catalunya i Espanya.

La "qüestió catalana", com es presentava des del nacionalisme català la defensa dels interessos de Catalunya, tenia el seu origen en la pressa de consciència de tenir una llengua i una cultura pròpia, un dret civil propi i una aspiració a assolir fórmules efectives d'autogovern. Per al catalanisme polític, Espanya s'identificava amb un Estat que representava una Nació integrada per regions i per diferents nacionalitats històriques.

El "*problema catalán*", com es considerava la "qüestió catalana" per part d'influents sectors polítics i periodístics de la capital d'Espanya, es traduïa en el capteniment de considerar les aspiracions catalanes com a una ideologia separatista que buscava l'afebliment de l'Estat espanyol i la disgregació de la Nació. Des del nacionalisme espanyol es considerava que la Nació espanyola, integrada per una ànima nacional comuna, una llengua, una cultura i un ideal col·lectiu únic, assegurava la unitat espiritual, cultural i política.

Prat de la Riba, basant-se en raonaments històrics i jurídics, exposava que la nacionalitat catalana i les altres nacionalitats històriques hispàniques eren anteriors a la Nació espanyola i que Catalunya reunia tots els elements que caracteritzaven a les Nacions: un territori, un poble que l'habitava, una cultura i una llengua pròpia, un dret i unes institucions pròpies. Sense posar en dubte la unitat política de l'Estat espanyol, Prat demostrava amb arguments l'existència de la nacionalitat catalana i posava en qüestió que a Espanya hi hagués una ànima nacional comuna, una llengua i una cultura úniques i un ideal col·lectiu únic.

Per al nacionalisme espanyol la solució del "*problema catalán*" consistia en el manteniment de l'organització de l'Estat espanyol, en lo fonamental, i en concessions administratives, en lo accessori. Per al catalanisme nacionalista la solució de la "qüestió catalana" passava per la reforma en profunditat de l'organització de l'Estat espanyol, mitjançant la fórmula de la creació d'un Estat federal constituït per les regions i les nacionalitats històriques hispàniques.

Aquelles dos postures antagòniques, segons Prat, responien a dos realitats històriques que unides per una realitat geogràfica, a mode d'unitat biològica, estaven obligades a conviure i a interaccionar per a mantenir la seva vitalitat i per a poder assolir un engrandiment mutu. L'esperit col·lectiu, la llengua, l'art i el dret, com a unitat social de cultura i de civilització, constituïen la nacionalitat catalana, que es manifestava en un temperament i caràcter especial, i justificaven l'existència d'un Estat català. Per a Prat no hi havia cap conflicte entre l'existència de l'Estat català i la integració d'aquest dins de la unitat política de l'Estat espanyol en la unió federativa d'un Estat compost.

Per a Prat, si Catalunya s'enfortia, assolint un estat superior de cultura i d'avantatge tècnica i econòmica, i mantenia una voluntat de lideratge podria incidir en la modernització de l'Estat espanyol. A la vegada que Catalunya es situava al nivell dels pobles més avançats, assolint un major nivell cultural, social i econòmic, Espanya també accedia a un estat superior de progrés econòmic i millorava la seva posició en el concert dels pobles moderns.

En el pensament de Prat, el repte d'assolir un major progrés cultural, social i econòmic anava íntimament relacionat amb la idea de la recuperació de la identitat que tenia Catalunya com a realitat nacional. L'obra escrita de Prat constitueix una obra pedagògica que promovia una educació integral dels lectors i seguidors: com a element de formació, que abraçava diferents àmbits de la vida cultural, social, política i econòmica, tenia la funció d'educar políticament la ciutadania i que aquesta prengués consciència del fet nacional català.

Consciència de pertànyer a una generació que havia realitzat una obra destacada

Prat, per edat, formació i per procedència social, formava part d'una generació que havia de tenir un paper destacat com a grup dirigent en la societat catalana. Molts membres que integraven aquella futura generació directora, a diferència de les generacions dirigents anteriors de procedència majoritàriament de la ciutat de Barcelona, s'havien traslladat, des de diferents indrets de Catalunya, a la capital catalana, la gran ciutat que els podia oferir les oportunitats formatives i professionals que cercaven. Molts dels membres d'aquella generació compartien uns valors ètics i morals molt arrelats en la tradició familiar rural catalana. Aquells valors tradicionals, de respecte a la institució familiar i d'afany de superació davant de les dificultats, contribuïren eficaçment a la regeneració de la direcció del cos social i encaixaren a la perfecció amb l'esperit de modernització i de progrés material que es vivia a la capital catalana.

A l'article *La qüestió catalana*, publicat l'octubre de 1899, Prat, responent a un article de Joan Mañé i Flaquer, es referia a l'obra que estava realitzant la seva generació:

«L'obra de la nostra generació no és pas com li sembla a vostè, obra d' «infantils entremaliadures» ni es basa en l'existència de «fantasmes». És una obra conscient i reflexiva, filla de l'estudi, producte de rigoroses investigacions científiques; és la continuació i l'acabament o coronació de l'obra que vostès van deixar manca per la influència dels prejudicis de l'època en què visqueren í de l'educació que va rebre el seu esperit.»

Al pròleg que escrigué al llibre de Lluís Duran i Ventosa, *Regionalisme i Federalisme*, publicat el 1905, Prat deixà constància de la tasca que estava realitzant la seva generació:

«El treball abstret en el fons de l'estudi solitari no és possible entre nosaltres. La especial situació de la nostra terra, el seu tràgich conflicte ab l'Estat que la governa, ens fa ser polítichs a tots, sacerdots y obrers, negociants y artistes, pagesos, industrials, pensadors...»

Prat, ressaltant que la seva generació no havia passat “inútilment sobre la terra catalana” i que havia fet “obra propia y feconda”, exposava les actuacions realitzades:

«Títol d'honor d'aquesta generació, y no pas dels més petits, és l'haver donat forma y basa científiques a la vaguetat sentimental de les reivindicacions de Catalunya, portant a la obra santa dels poetes la fermesa de la ciencia y la forsa de la voluntat que actúa y crea, trayent a les reivindicacions econòmiques l'aspecte d'egoisme que

les rebaixava, rectificant y fecondant les romàntiques fantasies criades entre la pols dels arxius y les runes venerables del passat ab les realitats viventes de les moderníssimes investigacions sociològiques.»

A l'article *La nostra obra*, publicat el gener de 1907, amb motiu del vuitè aniversari de l'inici de la publicació diària de *La Veu de Catalunya*, destacava els resultats que s'havien assolit en aquell període, “la ufanosa collita que el nostre treball, la nostra constància, la nostra serena acció ha fecundat”, i recordava quin havia estat el procés que havien seguit:

«Nosaltres ja havíem provat abans les nostres armes en la lluita diària, nosaltres en altre periòdic l'havíem intentat: però la seva veu no arribava al nostre poble, predicàvem dintre d'una venerable capella, que les multituds deixaven deserta i solitària. El dia que es rompia el silenci, el dia que un enemic ens responia, aquell dia ens alegràvem tots, com si haguéssim aconseguit una victòria, i fèiem sentir al desgraciat tota la força de la nostra joventut.»

A la conferència que, amb el títol de *Lo fet de la nacionalitat catalana*, pronuncià el febrer de 1907 a l'Ateneu Barcelonès, Prat es referia al treball que la joventut estava realitzant al participar en un moviment que cercava per diferents vies “l'elaboració d'una política catalana” i la creació d'un organisme que donés forma concreta a “les aspiracions i sentiments polítics del poble català”:

«Avui no ens en adonem prou encara, però temps a venir, los que facin la història del període en què som, veuran clar, claríssim, que fent art i fent història i fent ciència fèiem los catalans d'avui alguna cosa més, fèiem pàtria, treballàvem en la gestació de l'Estat Català.»

L'obra de govern de Prat

El 24 d'abril de 1907, arran dels resultats de les eleccions provincials d'abril de 1907, Prat fou elegit president de la Diputació provincial de Barcelona. En l'acte oficial de pressa de possessió, Prat presentà un esbós de programa de govern provincial que, abastant els àmbits de les obres públiques, la llengua i la cultura catalana i la beneficència, tenia com a finalitat la modernització cultural i tècnica i la millora de les condicions de vida de la ciutadania. Prat es proposava transformar la vida d'un organisme administratiu, que tenia les mateixes competències que la resta de les Diputacions provincials espanyoles, en un organisme de govern impulsor de la institucionalització de la cultura catalana que tenia com a objectiu la

millora del progrés cultural, social i material de la província de Barcelona i, per extensió, del conjunt de Catalunya i de l'Estat espanyol.

Prat es referí a la importància del període que s'estava vivint a Catalunya, en què la majoria de les forces polítiques catalans s'havien unit en torn del moviment de la Solidaritat Catalana:

«Un fet recent i grandios ha clavat la condició política de la nostra Catalunya al nivell de la dels pobles més civilitzats, i nosaltres tenim l'obligació sagrada de ser el vehicle transmissor, el verb expressiu d'aquest admirable enlairament.»

Ressaltava la tasca que s'havia de fer en l'àmbit de la llengua i la cultura catalana:

«Hi ha a Espanya dues cultures de caràcter ben diferenciat: la cultura castellana i la cultura catalana. La primera té de part de l'Estat tota la protecció i totes les facilitats per al seu desenrotll. De la cultura catalana l'Estat no se'n preocupa. Les nostres Diputacions tenen el deure de suplir aqueixa deficiència de l'Estat i estan obligades a fomentar l'educació artística, el conreu i perfeccionament de la llengua i totes les manifestacions que donen personalitat als pobles moderns.»

Prat, com a profund coneixedor dels avenços que es produïen en la ciència política i en la ciència jurídica, era plenament conscient que els objectius polítics del catalanisme només es podien assolir des de la legitimació que donava el respecte al marc constitucional i jurídic vigent que regulava l'organització política i administrativa de l'Estat espanyol i les relacions entre els ciutadans i l'aparell administratiu estatal. En aquell context, Prat assumí que els objectius que el catalanisme polític havia plantejat en l'àmbit de la cultura catalana, i que ell pretenia dur a la pràctica formant part del conjunt de l'obra institucional que anuncià que realitzaria en el seu discurs de pressa de possessió, s'havien de materialitzar des del marc institucional de la corporació provincial mitjançant la creació de noves institucions i la reforma d'institucions ja existents.

El juny de 1907, Prat presentava el Dictamen - Acord de constitució de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) que, com a institució d'alta cultura similar a les institucions estrangeres més prestigioses, havia de ser l'instrument clau per a treballar per la cultura científica i literària:

«Amb la Renaixença de Catalunya y el públich reconeixement de la seva personalitat venen noves obligacions que cal que siguin ateses per la Diputació que sempre ha procurat correspondre, segons la mida de les seves forces, a les exigencies de l'opinió pública. Aquesta, avui, demana 'l restabliment y organizació de tot lo que 's refereix a la cultura genuinament catalana; y seriem culpables davant, no sols de Catalunya,

sinó de totes les nacions, si no féssim el que depèn de nosaltres pera la major intensitat d'aquesta cultura, facilitantli 'ls medis possibles, ja organisant institucions que compleixin tal objecte i dotantles dels elements materials necessaris, ja procurant que l'exemple de la Diputació 'l segueixin altres organismes que vinguin a impulsar la nostra iniciativa y a completar els nostres esforços.»

A la memòria, que llegí l'abril de 1911 com a president de la Diputació de Barcelona en la creació de dues noves Seccions de l'IEC, “la Secció de Ciències i la Secció Filològica de la llengua catalana”, Prat ressaltava que la Diputació amb la creació de l'IEC havia entrat en “la via de l'organització col·lectiva del treball científic” i, atesos els bons resultats que s'estaven obtenint, considerava que havia arribat el moment de crear les dos noves Seccions:

«L'èxit d'aquesta fundació, molt superior al que de moment podíem esperar, fa més preemptòria l'obligació nostra de dotar d'aquest instrument fecundíssim l'estudi de les ciències i el de la nostra llengua.»

Referint-se a la precarietat en què es trobava la llengua catalana, principal element en la formació de la personalitat d'un poble, i “la vergonyosa situació” de les ciències a Catalunya, element decisiu que contribuïa al progrés material i a la prosperitat econòmica dels pobles, Prat comparava la situació del poble català amb la dels pobles més pròspers que no consideraven que “la supremacia política” estigués deslligada de la “supremacia científica”:

«Pobles considerats ahir com a bàrbars s'han posat avui en primera línia, en la competència mundial, mercès a l'heroisme amb què han volgut entrar i han entrat en el cultiu de la ciència; i és ja un tòpic citar els considerables esforços i bella tasca realitzats pel Japó en aquest punt.»

Amb “l'estudi de la nostra estimada llengua” i “de les disciplines científiques” s'havia de completar el “fecund treball col·lectiu” iniciat en els estudis històrics i arqueològics.

En el discurs pronunciat el 14 de maig de 1913 en l'acte de ser reelegit president de la Diputació de Barcelona, Prat remarcava que el sentiment de la unitat de Catalunya havia prevalgut en tots els actes duts a terme des de la corporació provincial: “El sentit de govern que hem demostrat en el compliment de la nostra missió i les aspiracions que han informat la nostra obra han fet que obtinguéssim la confiança de Catalunya”. Recordava que des de feia dos biennis s'estava treballant en el programa de les obres de modernització i es referia al programa amb el qual proposava continuar realitzant l'obra iniciada:

«Anem ara a continuar aquest programa i per a fer-ho tenim feina preparada. Desitgem desenrotllar-lo per complet, inspirant-nos sempre en l'amor a Catalunya, quin engrandiment i prosperitat són els nostres ideals.»

En el discurs, que pronuncià el 9 de gener de 1914 a l'Assemblea de les Diputacions que es celebrà per a tractar de la constitució de la Mancomunitat de Catalunya, Prat ressaltava la importància que suposaria per a Catalunya la creació de la futura Mancomunitat

«Este decreto, aun dentro de sus exiguas proporciones, tiene para nosotros una gran importancia en cuanto nos permite crear un instrumento que puede ser impulsor de nuestra cultura y de nuestra riqueza, un organismo que puede ayudarnos a satisfacer las vivas ansias de progreso material y espiritual que todos sentimos. Y tiene todavía para nosotros otro valor, y valor altísimo, el de permitirnos traducir en una organización jurídica el sentimiento hondísimo de la unidad espiritual de Cataluña.»

Posava de manifest que la possibilitat de constituir Mancomunitats constituïa un instrument decisiu per a enfortir l'organització i l'actuació administrativa de l'Estat espanyol:

«Yo tengo la convicción firmísima de que estos esfuerzos nuestros en favor de la mancomunidad, y la noble resolución del Gobierno al recojerlos y publicar dicho Real decreto, han hecho más por la unidad espiritual del Estado, que cuatro siglos de leyes y regímenes centralizadores.»

En el missatge pronunciat el 6 d'abril de 1914 en l'acte de la pressa de possessió de la presidència de la Mancomunitat de Catalunya, Prat expressava el seu compromís i la seva confiança amb l'actuació que es podria fer des del nou organisme. Feia una declaració d'un gran calat polític quan ressaltà que a Catalunya, amb la constitució de la Mancomunitat, dos-cents anys després de la derrota del 1714, es tancava un període i se'n obria un altre:

«Cloem el període que comença amb la caiguda de Barcelona, amb el decret de Nova Planta, amb la supressió del Consell de Cent i de la Generalitat; i n'iniciem un altre, que és el demà, que és l'esdevenidor, que és el desconegut; però un demà, un esdevenidor, un desconegut, que la consciència del nostre dret i de la nostra força, i la direcció dels corrents universals, que no són encara el demà però van creant-lo ens assegura que serà triomfal per a Catalunya i d'estreta germanor amb els altres pobles hispànics.»

Prat expressava la seva confiança en l'obra que es podria fer per Catalunya:

«Doncs bé, senyors diputats: des d'ara, des d'aquest moment, que gràcies a Déu hem pogut viure, Catalunya tindrà una institució que la representarà tota sencera, que donarà forma corporal a la seva unitat espiritual, que donarà una organització jurídica a la seva personalitat. I això sol és ja d'una transcendència extraordinària: per això sol, la nostra vida pública, durant dos-cents anys descentrada, llançada fora dels riells d'una actuació ordenada, tornarà a situar-se dins una absoluta normalitat, perquè la Mancomunitat canalitzarà el sentiment i la voluntat col·lectius, i tots els ciutadans de Catalunya sabran que una part dels nostres destins, més petita o més gran, segons siguin les delegacions que s'aconsegueixin, serà ja el que ells lliurement vulguin que sigui.»

Donant un exemple de la seva aptitud d'home de govern declarava que, atès que era molt important tot lo que el poble català esperava de la Mancomunitat, estava disposat a fer renúncies i a suportar tot lo que s'hagués de suportar. Reconeixent les dificultats amb què naixia la nova institució, Prat es referia als reptes que hi havia per a poder assolir els objectius que responien a l'ideal amb què la majoria de les forces polítiques catalanes s'havien compromès en el si de la Mancomunitat de Catalunya:

«Però per això calen grans institucions culturals i educacionals que creïn la llum que ha de guiar-nos per camins propis i tota una xarxa d'institucions secundàries, tècniques, professionals i d'humanitats en les poblacions capitals de comarca que vénen a vertebrar la vida catalana. Calen grans obres públiques de tota mena: cal la utilització, conservació i regularització de totes les forces naturals.»

La creació de la Mancomunitat, malgrat les expectatives que originà, no suposà el final de les reivindicacions catalanes que Prat formulà com a home de partit. Al manifest *Per Catalunya i l'Espanya Gran*, publicat el març de 1916 en el context de les eleccions que s'havien de celebrar l'abril de 1916, denunciava la situació a què s'havia arribat a Catalunya:

«Nosaltres, des d'aquesta Catalunya que no pot tenir ministres ni generals i quasi ja ni bisbes, d'aquesta Catalunya eliminada sistemàticament de tota intervenció activa en el govern d'Espanya, nosaltres, tractats de separatistes i localistes, [...]»

Estant “posseïts” dels ideals d'aixecar “la potència econòmica i industrial d'Espanya”, que era el “primer pas per aixecar la seva potència militar i política”, trobaven “revoltants els intents de persecució contra la llengua i les institucions culturals de Catalunya”:

«Si els catalans miréssim només l'aspecte nacionalista, l'interès immediat de la nostra llengua, hauríem d'estar contents de l'Acadèmia i dels vents de fronda que s'alcen a Madrid per les coses de Catalunya. No hi ha un sol cas en la història que les forces polítiques, per grans que siguin, hagin en lluita oberta triomfat de les forces espirituals d'un poble. La persecució enforteix, abranda els entusiasmes, crea els moments sentimentals en què els homes i pobles se sobreposen a llurs vicis i s'aixequen a les solidaritats triomfants. Les llengües són vençudes en la pau i per la penetració pacífica; mai per la guerra, mai per la imposició.»

Com ja havia escrit deu anys abans, a la seva obra *La Nacionalitat catalana*, Prat continuava presentant la solució federalista com a solució de la “qüestió de Catalunya”:

«L'única solució és una franca i completa autonomia. Establir-la, anar a la consagració federativa de la llibertat de tots els pobles peninsulars, és començar l'Espanya gran. Seguir el camí emprès és treballar per una Espanya més dèbil, més dividida, més disminuïda cada dia.»

A l'article *La Nación*, que publicà el juny de 1916 la revista madrilenya *España*, Prat exposava el significat de que tenia la reivindicació de la Nacionalitat catalana, com a obra de civilització i de redreçament polític, jurídic i cultural de la societat catalana i, per extensió, també de la societat espanyola. En les paraules de Prat es pot copsar que mantenia íntegrament la formulació doctrinal que havia elaborat i manifestat públicament en els seus escrits de joventut i en els escrits que elaborà abans d'entrar a la vida política activa.

Prat referint-se a com s'arribava a la definició de Nació i Nacionalitat a la “*fórmula ideològica de nacionalidad*”, presentava las característiques que definien la Nacionalitat:

«*La Nacionalidad es un principio espiritual; es una unidad social de cultura o de civilización, en posesión de temperamento y carácter especiales. Y ese espíritu nacional no existiría, si la estructura o la situación del territorio no hubiese sometido sus pobladores a una mismas influencias climatológicas, económicas y políticas; si una mezcla de razas no hubiese engendrado ciertos tipos físicos especiales o hecho prevalecer una raza determinada sobre las demás, si la unidad de lengua (y esto es lo fundamental) no hubiese vaciado en un molde único el pensamiento colectivo.*»

Ressaltant la diferència que hi havia entre els conceptes d'Estat, “*una organización meramente política*”, i de Nació, “*una creación de la Naturaleza*”, exposava la relació que hi havia entre Nació, Nacionalitat i Estat:

«Porque la Nación es una unidad de cultura, un alma colectiva, con una voluntad, un sentir y un pensar propios, cada nacionalidad debe tener la facultad de ajustar su conducta colectiva, eso es, su política, a su libre voluntad, a su sentimiento de las cosas y a su pensamiento característico. Es decir, cada Nacionalidad debe tener su Estado que se inspire en su espíritu y que traduzca en acción las aspiraciones colectivas; pues el Estado viene a ser algo a manera de órgano, de parte viviente de la Nación, y, por consiguiente, no puede pertenecer a dos nacionalidades distintas, como un mismo corazón no puede latir en dos pechos a la vez, como un mismo cerebro no puede servir de órgano a la vida anímica de dos hombres distintos.

A cada Nación un Estado: ésta es la fórmula sintética del nacionalismo político, éste es el hecho jurídico que corresponde al hecho social de la Nacionalidad.»

Prat, remarcant que “*el espíritu nacional de la gente catalana*” havia posat de manifest “*la individualidad de la nación catalana*”, exposava els diferents àmbits en què es manifestaven les especificitats de Catalunya i en deduïa l’existència de la Nacionalitat catalana:

«Y, pues existe un espíritu colectivo, un alma social catalana que ha sabido crear una lengua, un arte y un derecho catalanes, existe una Nacionalidad catalana.»

Proposava l’existència d’un Estat català dins de l’Estat compost espanyol:

«Y del hecho social de la Nacionalidad catalana nace el derecho a la constitución de un Estado propio, de un Estado catalán. Como del hecho de la actual unidad política de España y de la convivencia secular de varios pueblos, nace un elemento de unidad, de comunidad, que los pueblos unidos han de mantener y consolidar. De ahí, el Estado compuesto.»

Al missatge que, amb motiu de la reelecció com a president de la Mancomunitat, dirigí el maig de 1917 als diputats de la Mancomunitat de Catalunya, Prat es referia als nous canvis que, com a conseqüència del tràgic conflicte bèl·lic, s’estaven produint pel desig de llibertat dels pobles i de les nacionalitats i exposava que el desig renovador de Catalunya, en aquella nova situació, era coincident amb l’interès d’Espanya i amb les orientacions dels pobles capdavanters del món. En l’exposició de les atribucions que s’havien d’assolir per a donar sentit a l’actuació de la Mancomunitat podem copsar que, com a home de govern, repetia les mateixes demandes que havia formulat anteriorment com a home de partit:

«Som a l’hora de resoldre el problema del seu contingut, de les seves atribucions. No hem fet la Mancomunitat per tenir una Diputació més gran, ni per donar a l’ànima

catalana un petit cos d'administració subordinada, secundària: una província. Tots, anant més o menys enllà, qui deturant-se aviat, qui veient lluny encara el terme del seu ideal, tots volem per a Catalunya un cos d'Estat, tots sentim que la dignitat de la voluntat popular catalana exigeix imperiosament, més o menys accentuades o atenuades, formes d'Estat.

Aquest és el sentit de la reivindicació d'autonomia plantejada pel nostre poble amb el nom de delegacions de serveis de l'Estat a la Mancomunitat.»

Prat finalitzava el missatge proposant què havia de fer el Govern espanyol:

«El desig de Catalunya, aquesta voluntat d'autonomia reiterada en tantes eleccions i plebiscits populars i vots unànimes de la vostra Assemblea, coincideix avui amplament, plenament, amb l'interès d'Espanya, que no pot, sense greus perills, deixar de reconstituir-se i renovar radicalment govern i administració i serveis de tota mena; així com amb les orientacions dels pobles que manen el món.»

Al manifest *Els Parlamentaris regionalistes al país*, publicat el juny de 1917 en el context de la greu crisi política que s'havia produït i de la convocatòria de l'Assemblea de Parlamentaris que s'havia de celebrar a Barcelona, s'exposava la urgència de reformar l'organització de l'Estat espanyol i de l'administració pública. Es posava l'exemple de la difícil situació a la qual s'havia arribat en diferents “ordres de la vida pública espanyola”:

«Els nostres governants no han sabut organitzar res; ni l'exèrcit ni la marina, ni l'administració, ni els Municipis, ni les Diputacions, ni les hisendes locals, ni l'ensenyança, ni la Justícia, ni l'economia nacional, ni les institucions socials. Ni solament no han sabut organitzar-se ells, això és, els qui tenen el govern suprem, donant-se la dignitat, la força social, la representació veritablement nacional d'un Estat a la moderna amb ciutadans lliures i Lliures electors, i Assemblees verament electives.»

Es destacaven les mancances que hi havia en els àmbits cultural, educatiu, de l'administració local, econòmic i social:

«Anys i anys ha que es parla de l'autonomia universitària i de l'ensenyança tècnica i de l'escola i el mestre, i no es passa mai de la retòrica ministerial. I els organismes locals esperen una hisenda pròpia que es promet en grans projectes, mentre van minvant-la reials ordres ben efectives. I els productors tenen sempre ben a la vora de la mà, pendents de l'estudi immediat del ministre, les institucions fonamentals de l'utilatge econòmic, velles ja en els grans pobles d'Europa, i els ministres van passant i les

generacions de productors succeint-se. I els obrers senten l'absència de les assegurances que donen estabilitat a llur viure, i d'institucions per a la seva formació tècnica.»

Es proposava la reforma de l'Estat espanyol i la creació d'una "organització federativa" que respongués a l'estructura de la societat espanyola dividida en "nacionalitats" i en "pobles" que tenien "una personalitat ben definida". La proposta que es feia permetria "enfortir l'Estat" i incorporar les "forces vigoroses" de tota "la perifèria espanyola", "especialment de Catalunya i Bascònia". El sistema federatiu era la fórmula política que s'estenia entre els "pobles directors" que destacaven pel seu progrés i pel seu grau de civilització:

«La forma federativa és la constitució normal de l'estat modern, la més generalitzada, la dels pobles directors. La immensa majoria dels homes civilitzats del món viuen en Estats d'aquesta mena, i les corrents de l'opinió universal, des de les que remouen les masses de la democràcia socialista fins a les que dirigeixen les multituds obedients a les veus del terror i de la història, dibuixen en l'horitzó noves extensions del federalisme.»

En aquest manifest, que fou el darrer document que escrigué Prat, podem copsar que proposava, igual que ja havia fet el 1906 a *La Nacionalitat catalana*, una reforma integral de la vida pública espanyola mitjançant la reorganització de l'Estat, establint un sistema polític federatiu, i amb una nova organització de l'administració pública, delegant funcions que fins llavors es reservava l'Estat. Prat, com a home de partit, continuava demanant un conjunt de canvis que tenien la finalitat de promoure la millora cultural, social, política i econòmica i assolir un grau més elevat de civilització tant per a Catalunya com per al conjunt d'Espanya.

En l'obra de govern de Prat, la institucionalització del model de cultura catalana que impulsà culminava l'evolució que es produí en l'origen, en la formació i en la consolidació del catalanisme polític: un ampli moviment social, que es declarà hereu de la renaixença del sentiment catalanista, prengué consciència de la personalitat pròpia de Catalunya i es dotà dels instruments d'una organització política moderna, un diari per a difondre el seu ideari i un partit polític per a defensar el seu programa polític, i assolí responsabilitats de govern mitjançant la presidència d'unes institucions que, tot i només tenir competències administratives, permeteren assolir una part important del seu programa.

La limitada experiència d'autonomia que representava la Mancomunitat de Catalunya i l'organització que Prat havia promogut a les institucions que dirigia, la Diputació i la Mancomunitat, per millorar la prestació dels serveis públics en els àmbits de les obres públiques, la instrucció i la beneficència, eren l'exemple de que les propostes que es feien des del catalanisme polític es podien assolir mitjançant la reorganització de l'Estat espanyol.

El pragmatisme en l'obra de govern

Prat era conscient que la prioritització d'actuacions que hagué de fer, per aprofitar les possibilitats que oferien les diferents conjuntures polítiques, en algunes ocasions no s'entengueren i foren origen de crítiques.

Ho manifestà en el *Parlament* que pronuncià la vetlla de Nadal de 1910 en l'acte íntim d'homenatge i lliurament que se li féu d'un exemplar de la nova edició de *La Nacionalitat Catalana*. A la vegada que agraià el valor que tenia aquell acte, “m'heu enfortit a mi i heu donat un exemple educador al nostre poble”, era conscient que “l'acció constructiva” condemnava a l'isolament i que “tota activitat de govern innovadora” feria interessos. Com a polític experimentat, que exercia una “funció de govern”, reconeixia que els ideals no es podien dur a la pràctica tots d'una vegada:

«Car els ideals no poden passar ni convé que passin tot d'un cop, íntegrament, a la realitat, i el seu triomf suposa una tria, per a determinar quina part de l'ideal pot incorporar-se de seguida a la vida col·lectiva, quina part ha d'esperar encara un demà més o menys pròxim.»

L'obra de govern de Prat, síntesi pràctica del seu pensament social i del seu pensament nacional, esdevingué una posició pragmàtica que es caracteritzà per tenir una visió de futur per a Catalunya, visió pròpia d'un home d'Estat, optar per fer una aproximació progressiva als objectius nacionalistes i seguir una estratègia política de transaccionar en cada situació de dificultat per a poder obtenir les màximes possibilitats d'actuació.

Entre la disjuntiva d'assolir l'objectiu idealitzat que Catalunya esdevingués un Estat, objectiu recolzat en la idea que un Estat no podia pertànyer a dos nacionalitats a la vegada, i iniciar les actuacions que facilitessin el progrés cultural i material, Prat, conscient dels condicionants polítics i jurídics de l'encaix de Catalunya dins l'Estat espanyol, optà per començar a assolir els objectius en l'àmbit cultural i no esperar a assolir primer els objectius polítics.

Prat, que no arribà a posar en crisi l'encaix polític i jurídic de Catalunya dins de l'Estat espanyol, assumí progressivament la gestió d'unes funcions que mai sobrepassaren l'àmbit de les competències administratives que l'Estat delegà a les institucions provincials o mancomunades. Primerament, a través la Diputació provincial, gestionà les funcions que segons la Constitució espanyola de 1876 tenien delegades les províncies, i després, mitjançant la Mancomunitat de Catalunya, gestionà les funcions que l'Estat, exercint una limitada política de descentralització, reconegué a les províncies catalanes a través de les possibilitats que oferia la llei de Mancomunitats de 1913, que era una norma jurídica que permetia acollir-s'hi a totes les províncies espanyoles.

L'obra de cultura realitzada per Prat exemplificà el pas de la potencia a l'acte, del pas de la manifestació de l'ideari nacionalista a la seva realització pràctica. La seva concepció integral de la cultura catalana, que abraçava tant l'avenç cultural com el progrés material de la societat catalana, afegia a la dimensió política del sentiment nacional una dimensió de civisme.

L'acció política de Prat al servei de les idees assolí un contingut ètic i les realitzacions de l'obra que duia a terme al servei de les persones assolí un contingut cívic: l'acció política, al servei de la causa nacional, quedava incompleta si no es posava al servei de la societat catalana. En l'obra institucional que impulsà Prat, posant en pràctica una estratègia política i cultural, hi ha la materialització d'un projecte de país.

Prat demostrà que des de Catalunya es podien exercir funcions en àmbits que eren pròpies d'un Estat. Ho féu en una doble orientació: amb la millora i/o ampliació de les funcions, exercides per delegació de l'Estat, que ja es venien desenvolupant a través d'institucions existents; i amb la gestió de noves funcions que es realitzaven reformant institucions que ja funcionaven o creant noves institucions. Prat tingué l'habilitat personal i política de liderar un programa de govern que, tot i respondre als objectius de la Lliga Regionalista, en una gran part també fou assumit per una àmplia majoria de les forces polítiques catalanes.

L'obra de govern realitzada, per la seva varietat i abast i en relació a l'obra que es realitzà a la resta de l'Estat espanyol, constituí una obra de cultura avançada i moderna al servei de la societat. La reforma i la creació d'un notable conjunt d'institucions en un temps limitat, de 1907 a 1917, i amb uns mitjans econòmics molt minsos, que en el cas de la Diputació no percebia contribucions diferents a la resta de corporacions provincials espanyoles i que en el

cas de la Mancomunitat no es va completar la transferència de les aportacions que s'havien acordat amb l'Estat, va constituir en el seu moment una important aportació al progrés cultural, social i material de Catalunya.

La Diputació fou el primer instrument que li permeté començar a instancionalitzar un model de cultura catalana, a través de l'organització d'una estructura política-administrava amb els elements que caracteritzaven la vida dels països moderns que tenien un grau de civilització més elevat i un millor nivell de vida col·lectiva.

La instancionalització del model de cultura catalana, que impulsà Prat des de la presidència de la Diputació provincial de Barcelona i de la Mancomunitat de Catalunya, des d'un punt de vista legal, es recolzava en institucions que tenien un reconeixement jurídic, i des d'un punt de vista simbòlic i pràctic, es recolzava en què qualificats representants de la major part de les forces polítiques catalanes, tot i que no compartien uns referents ideològics comuns, compartien uns significats i uns valors comuns en relació als objectius que es volien assolir en l'àmbit de la cultura catalana, entesa, en un sentit ampli de modernització cultural i tècnica i de progrés social i material de la societat catalana, com un conjunt d'actuacions que abastaven els àmbits de la llengua, la cultura, les obres públiques, la beneficència i la sanitat.

En el pensament social de Prat, l'ensenyança i la instrucció adreçades a les classes dirigents, en relació als valors i tradicions que constituïen l'ànima de la nacionalitat catalana, havien de contribuir a educar l'esperit i a formar ciutadans aptes per a la vida social i l'activitat cultural, política, productiva i econòmica. Diferenciava entre la formació que havien de tenir els productors, que constituïen la classe dirigent dedicada a l'activitat industrial i comercial, i la formació que havia de tenir la classe obrera, amb una formació molt bàsica per als obrers no especialitzats i una formació més especialitzada per als obrers de la indústria.

Des d'una ideologia conservadora, Prat posà en pràctica una política que integrant objectius culturals i socials pretenia assolir, sense modificar l'estructura estamental de la societat, la formació d'un nou tipus de ciutadà: seguint els plantejaments del Noucentisme, es promovia la pràctica d'uns valors socials tradicionals però adaptats a l'evolució d'una societat culta i moderna. Aquell objectiu es resumia en el lema "Higiene, Educació i Prosperitat".

En l'obra realitzada es reflexava el pragmatisme de Prat d'avançar en la instancionalització d'un model de cultura catalana, que havia de contribuir al progrés social i

material del conjunt de la societat catalana, al mateix temps que es produïen petits canvis en les estructures d'un model de societat que es sustentava en la primacia d'unes classes dirigents respecte a les altres. Amb la modernització de la societat catalana i el progrés cultural i material, que Prat pretenia assolir a través de l'obra que s'estava realitzant, s'assegurava la permanència dels valors tradicionals, que caracteritzaven a la burgesia i als sectors econòmics més influents, i la continuïtat del protagonisme social i econòmic, que aquells mateixos sectors havien assolit i volien continuar exercint.

En l'obra de Prat que es publicà en els dos anys finals de la seva vida, podem copsar que es mantenien els elements constitutius del pensament doctrinal i polític que formulà en l'etapa anterior a l'entrada a la vida política activa. D'una part, el sentiment de que a Catalunya es tenien els elements que justificaven l'existència de la nacionalitat catalana: l'existència d'una llengua pròpia; la unitat de sentiment artístic; les manifestacions jurídiques; el valor que es donava a la llibertat individual i al patrimoni familiar i el valor que es donava a la llibertats polítiques i a les jerarquies socials. I d'altra part, continuava proposant una reforma integral de la vida pública espanyola, mitjançant la reorganització de l'Estat, establint un sistema polític federatiu, i una nova organització de l'administració pública. Els canvis que es demanaven per al conjunt d'Espanya tenien la finalitat de promoure la millora cultural, social, política i econòmica i assolir un grau més elevat de progrés i de civilització.

L'aprovació de la llei que permetia la constitució de mancomunitats regionals representà la culminació del projecte polític que havia plantejat el nacionalisme català d'assolir una reforma de l'organització de l'Estat espanyol.

Prat a l'entrevista que, amb el títol *Ante el problema catalán. El proyecto de las mancomunidades*, publicà l'octubre de 1913 el diari *Heraldo de Madrid* reconeixia que aquella llei constituïa una reforma que, tot i que no era “una obra definitiva”, permetia “vivir dentro de la legalidad”, donava satisfacció a les aspiracions que havia plantejat la seva generació i responia a les necessitats que hi havia en aquell moment:

«Nosotros no pensamos que las mancomunidades es una obra definitiva; pero creemos que con esta reforma hay para muchos años, y con ella quedan satisfechas las aspiraciones de esta generación. [...] Con las mancomunidades hay para muchos años. El cambio, la necesidad de su transformación la traerán las necesidades futuras.»

L'obra de govern de Prat respongué a les possibilitats que permetia un context històric concret i que, seguint el programa polític de la Lliga Regionalista, es complementava amb les tasques que els companys de partit desenvolupaven en diferents àmbits de representació política, com fou el cas, entre d'altres, de Lluís Duran i Ventosa, a l'Ajuntament de Barcelona, de Josep Puig i Cadafalch a la Diputació de Barcelona, i de Francesc Cambó i Batllé, al Congrés espanyol.

Després de la mort de Prat, tot i que l'obra iniciada continuà fins el 1923, el seu projecte polític, que integrava una proposta de reforma de l'organització de l'Estat, l'objectiu de la modernització de Catalunya, i per extensió del conjunt d'Espanya, i una voluntat pragmàtica de portar-ho a terme, aprofitant les possibilitats que oferien les successives conjuntures, s'hagué d'adequar a les circumstàncies polítiques que seguiren a la crisi política de 1917.

La Lliga Regionalista, el mateix any de la mort de Prat, col·laborant amb dos ministres amb el Govern espanyol renunciava de facto a la reforma de l'organització de l'Estat. Puig i Cadafalch, que formava part de l'IEC des de la seva creació i que amb Pere Aldavert presentà les bases relatives a l'ensenyança a la Primera Assemblea de la Unió Catalanista, com a successor de Prat a la presidència de la Mancomunitat imprimí un caràcter propi a la seva gestió, que, per exemple, en l'àmbit de la política cultural es manifestà el 1920 en el gir que es produí arran del cessament d'Eugeni d'Ors com a director d'Instrucció pública.

En les tres grans dimensions de l'obra de Prat, la doctrinal, la política i la de govern, estan reflectits els elements nuclears de la relació entre Catalunya i Espanya que encara avui mantenen la seva vigència i que, no havent-se arribat a una solució definitiva que satisfaci a les dos parts, dificulten l'encaix de dos sensibilitats culturals i polítiques ben definides. A banda de la qüestió de la llengua catalana, uns exemples d'aquests desencontres són els intents intermitents d'utilització política del nou marc estatuari català, les diferències substancials que hi ha en la concepció del model del repartiment del finançament públic, els retards que hi ha en el traspàs de competències compromeses o les manifestacions públiques que reiteradament es fan de que no s'ha assolit un model satisfactori d'ensenyament superior i d'ensenyament tècnic i professional.

Les propostes que féu Prat i l'estil de govern que posà en pràctica per cercar solucions que, respectant el marc constitucional i jurídic, afavorissin tant a Catalunya com a Espanya són un

bon exemple de la possibilitat d'arribar a acords polítics que beneficiïn a totes les parts. L'obra d'institucionalització de la cultura catalana que impulsà en la seva obra de govern és un exemple de la permanència en el temps d'una actuació que estava al servei de la ciutadania: ho podem copsar en la normalització ortogràfica de la llengua catalana i en institucions com són, entre d'altres, l'Institut d'Estudis Catalans, la Biblioteca de Catalunya, les Biblioteques Populars, l'Institut del Teatre, la Universitat Industrial i l'Escola del Treball.

Conclusió final

La revisió cronològica de l'obra escrita d'Enric Prat de la Riba i Sarrà, des de les seves primeres obres de joventut fins a les darreres obres escrites abans de morir, ens permet concloure que es manté una unitat entre els elements que constituïen el pensament ideològic i polític, que corresponien a l'obra doctrinal i política que formulà en l'etapa anterior a l'entrada a la vida política activa, i que hi ha una relació directa entre aquests elements i l'obra d'institucionalització de la cultura catalana que dugué a terme en l'actuació de govern realitzada des de la Diputació de Barcelona i des de la Mancomunitat de Catalunya.

La producció escrita que elaborà Prat de la Riba com a home d'idees i com a home de partit, formada pel conjunt de l'obra periodística i els documents polítics, constitueix el corpus que reuneix l'obra pedagògica d'educació política, social i cultural que estava adreçada als lectors.

L'obra de govern que impulsà Prat de la Riba en els àmbits de la llengua i la cultura catalana, la beneficència i les obres públiques constitueix el conjunt de l'obra institucional de cultura que es va proposar realitzar: en paraules del mateix Prat, els Ajuntaments de Catalunya havien d'arribar a tenir “la seva escola, la seva biblioteca, el seu telèfon i la seva carretera”.

BIBLIOGRAFIA

BIBLIOGRAFIA

Libres:

Ainaud, J. M.; Jardí, E. (1973). *Prat de la Riba, home de govern*. Barcelona: Ariel.

Alberdi, R. (1980). *La formación profesional en Barcelona*. Barcelona: Ediciones Don Bosco.

Balcells, A. (1996). *La Mancomunitat de Catalunya i l'autonomia*. Barcelona: Proa.

Bernis, F. (s.d.). *Fomento de las exportaciones*. Barcelona: Editorial Minerva.

Buxó-Dule, M. J. (1967). *Catálogo de publicaciones de la Mancomunidad y la Generalidad de Cataluña*. Barcelona: Diputación de Barcelona.

Camps, J. de (1968). *El Memorial de Greuges*. Episodis de la Història, núm. 104. Barcelona: Ed. Dalmau.

Camps, J. de (1968). *La Mancomunitat de Catalunya*. Quaderns de Cultura, núm. 44. Barcelona: Editorial Bruguera.

Diputació Provincial de Barcelona (1988). *Història de la Diputació de Barcelona*. Barcelona: Diputació de Barcelona.

Duran, Ll. (1905). *Regionalisme y Federalisme*. Barcelona: Fidel Giró, impressor.

Esteve, M. (1917). *Biografia d'Enric Prat de la Riba*. Quaderns d'Estudi. Barcelona: Direcció d'Instrucció pública de la Mancomunitat de Catalunya.

García, A.; García, A. (1917). *Prat de la Riba*. Barcelona: Imprenta Hijos de Domingo Casanovas.

- Hurtado, A. (1964). *Quaranta anys d'advocat. Historia del meu temps*. Volum I. Barcelona: Edicions Ariel.
- Jardí, E.; Galí, J. (1974). *Prat de la Riba, propulsor de la llengua i la cultura*, Barcelona: Editorial Selecta.
- Jardí, E. (1983). *El pensament de Prat de la Riba*. Barcelona: Editorial Alpha.
- Lexis, W. (1929). *El comercio*. Traducido de la 3ª edición alemana y anotado por Faustino Ballvé. Barcelona: Editorial Labor.
- Llorens, J. (1992). *La Unió Catalanista i els orígens del catalanisme polític: dels orígens a la presidència del Dr. Martí i Julià (1891-1903)*. Barcelona: Abadia de Montserrat.
- Maragall, J. (1935). *Obres completes de Joan Maragall*. vol. XX. Barcelona: Sala Parés Llibreria.
- Molas, I. (1972). *Lliga Catalana. Un estudi d'Estasiologia*. Volum primer. Barcelona: Edicions 62.
- Novela Blanca, La (sd). *Prat de la Riba*. Barcelona: Editorial Muntañola.
- Olivar, R. (1964). *Prat de la Riba*. Barcelona: Editorial Aedos.
- Ollé, G. (1925). *Genealogia de la família Prat de la Riba*. Barcelona: Imprenta Elzeveriana.
- Pérez, M. (2007). *Prat de la Riba. Nacionalisme i formació d'un estat català*. Barcelona: Editorial Base.
- Prat, E.; Muntañola, P. (1894). *Compendi de la Doctrina catalanista*. Sabadell: La Renaixença.

- Prat E. (1898). *Ley jurídica de la industria. Estudio de filosofía jurídica seguido de bases para la formación de un código industrial*. Barcelona: Librería de Penella y Bosch.
- Prat, E. (1901). *Los Jurados mixtos para dirimir las diferencias entre patronos y obreros y para prevenir o remediar las huelgas*. Madrid: Imprenta del Asilo de huérfanos.
- Prat, E. (1910). *La Nacionalitat Catalana*. Barcelona: La Catalunya.
- Prat, E. (1912). *Las Mancomunidades*. Barcelona: Imprenta de la Casa Provincial de Caridad.
- Prat, E. (1934). *Articles*. Barcelona: Biblioteca política de Lliga de Catalana.
- Prat, E. (1977). *La Nacionalitat Catalana*. Barcelona: Editorial Barcino.
- Prat, E. (1987). *La Nació i l'Estat*. Edició a cura d'Enric jardí. Biblioteca dels Clàssics del Nacionalisme Català, volum 17. Barcelona: Edicions de la Magrana/Diputació de Barcelona.
- Prat, E. (1998). *Obra completa. 1887-1898*. Volum I. Edició de l'Institut d'Estudis Catalans a cura d'Albert Balcells i Josep Maria Ainaud de Lasarte. Barcelona: Editorial Proa.
- Prat, E. (1998). *Obra completa. 1898-1905*. Volum II. Edició de l'Institut d'Estudis Catalans a cura d'Albert Balcells i Josep Maria Ainaud de Lasarte. Barcelona: Editorial Proa.
- Prat, E. (2000). *Obra completa. 1906-1917*. Volum III. Edició de l'Institut d'Estudis Catalans a cura d'Albert Balcells i Josep Maria Ainaud de Lasarte. Barcelona: Editorial Proa.
- Riquer, B. de (1977). *Lliga Regionalista: la burgesia catalana i el nacionalisme, 1898-1904*. Barcelona: Edicions 62, 1977.

Rovira, A. (1934). *Resum d'història del catalanisme*. Col·lecció popular Barcino, Volum CXXV. Barcelona: Editorial Barcino.

Rovira, A. (1977). *Els polítics catalans*. Segona edició, Barcelona: Galba Edicions.

Rovira, A. (1983). *Resum d'història del Catalanisme*. Segona edició, Barcelona: Edicions de la Magrana.

Rubió, J.; Jardí, E.; Galí, J. (1974). *Prat de la Riba propulsor de la llengua i la cultura* Biblioteca selecta, núm. 476. Barcelona: Editorial Selecta.

Sociedad Anónima Arnús-Garí (1927). *La deuda provincial de Barcelona y de la Mancomunidad de Cataluña*. Barcelona: Tip. Emporium.

Soldevila, F. (1963). *Història de Catalunya*. Volum 3, Barcelona: Editorial Alpha.

Solé-Tura, J. (1967). *Catalanisme i revolució burgesa. La síntesi de Prat de la Riba*, Barcelona: Edicions 62.

Articles:

Pla, N. (1918). “En Prat de la Riba i la «Revista Jurídica»”. *Revista Jurídica de Catalunya*, Tomo XXIV, Marzo 1918, año XXIV.

Escudé, M. (1898). “Ley jurídica de la industria”. *El Trabajo Nacional*, número 182, 30 de septiembre de 1898.

Prat, E. (1898). “Protección contra la concurrencia extranjera”. *El Trabajo Nacional*, año VI, n.º 180, tomo VII, 1 septiembre de 1898.

Prat, E. (1899). “Las cooperativas de producción”. *El Trabajo Nacional*, año VI, núm. 194, tomo VII, 15 abril de 1899.

Prat, E. (1916). “La Nación”. *España*, Semanario de la vida nacional, Año II, núm. 74, 22 Junio de 1916.

Tusell, J. (1978) “El sistema caciquil andaluz comparado con otras regiones españolas (1903-1923)”. *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, nº 2.

Publicacions periòdiques:

¡*Cu-Cut!*. Any II, núm. 90, 17 de setembre 1903.

Il·lustració llewantina. Any II, núm. 15, 1 de juny de 1901.

Revista Jurídica de Catalunya (1918). *La Revista Jurídica de Catalunya a su preclaro redactor, el pensador profundo y escritor eminente, Excmo. Sr. D. Enrique Prat de la Riba*. Tomo XXIV, marzo 1918, año XXIV.

Trabajo Nacional, El:

- Año VI, núm. 175. Tomo VII, núm. 2. Barcelona, 30 de mayo de 1898.
- Año VI, núm. 176. Tomo VII, núm. 3. Barcelona, 15 de junio de 1898.
- Año VI, núm. 180. Tomo VII, núm. 7. Barcelona, 1 de Septiembre de 1898.
- Año VI, núm. 181. Tomo VII, núm. 8. Barcelona, 15 de Septiembre de 1898.
- Año VI, núm. 182. Tomo VII, núm. 9. Barcelona, 30 de Septiembre de 1898.
- Año VI, núm. 184. Tomo VII, núm. 11. Barcelona, 31 de octubre de 1898.
- Año VI, núm. 185. Tomo VII, núm. 12. Barcelona, 15 de noviembre de 1898.
- Año VI, núm. 186. Tomo VII, núm. 13. Barcelona, 30 de noviembre de 1898.
- Año VI.- núm. 187. Tomo VII, núm. 14. Barcelona, 15 de diciembre de 1898.
- Año VI, núm. 188. Tomo VII, núm. 15. Barcelona, 30 de diciembre de 1898.
- Año VI, núm. 189. Tomo VII, núm. 16. Barcelona, 30 de enero de 1899.
- Año VI, núm. 191. Tomo VII, núm. 18. Barcelona, 28 de febrero de 1899.
- Año VII, núm. 196. Tomo VIII, núm. 1. Barcelona, 15 de mayo de 1899.
- Año VII, núm. 200. Tomo VIII, núm. 5. Barcelona, 15 de julio de 1899.
- Año VII, núm. 201. Tomo VIII, núm. 6. Barcelona, 30 de julio de 1899.
- Año VII, núm. 203. Tomo VIII, núm. 8. Barcelona, 30 de septiembre de 1899.

- Año VII, núm. 204. Tomo VIII, núm. 9. Barcelona, 15 de octubre de 1899.
- Año VII, núm. 205-6. Tomo VIII, núm. 10-11. Barcelona, 1 de diciembre de 1899.
- Año VII, núm. 207. Tomo VIII, núm. 12. Barcelona, 15 de diciembre de 1899.
- Año VII, núm. 210. Tomo VIII, núm. 15. Barcelona, 10 de febrero de 1900.
- Año VII, núm. 211. Tomo VIII, núm. 16. Barcelona, 28 de febrero de 1900.
- Año VII, núm. 212. Tomo VIII, núm. 17. Barcelona, 20 de marzo de 1900.

Vell i Nou. 15 d'agost de 1917. Any III, núm. 49.

Documents:

Diario de las sesiones de las Cortes. Congreso de los Diputados, sesión del sábado 15 de julio de 1899. Legislatura de 1899. Tomo IV. Madrid: 1900.

Diario de las sesiones de Cortes. Congreso de los diputados, sesión del miércoles 19 de julio de 1899. Legislatura de 1899. Tomo IV. Madrid: 1900.

Diputació Provincial de Barcelona (1910). *Documents referents a la immediata realització d'obres públiques de caràcter extraordinari*. Barcelona: Impremta de la Casa provincial de Caritat.

Anuari de l'Associació de la Premsa Diària de Barcelona (1923). *Vida de periodistas ilustres*. Barcelona: Associació de la Premsa Diària de Barcelona

Foment de la Riquesa de Catalunya (1887). *Estatuts del Foment de la Riquesa de Catalunya*. Barcelona: Imprenta y Litografía dels successors de N. Ramírez.

Fomento del Trabajo Nacional (1900). *Proyecto de Escuelas Industriales elevado al Excmo. Sr. Ministro de Instrucción pública y Bellas Artes*. Barcelona.

Gazeta de Madrid, (Base de dades en línia que conté les disposicions publicades a la *Gazeta de Madrid* des de 1661 a 1967: http://www.boe.es/g/es/bases_datos/gazeta.php).

- Guimerà A. (1896). *La Llengua Catalana. Discurs Presidencial llegit en la sessió pública celebrada en l'Ateneu Barcelonès lo 30 de novembre de 1895*. Barcelona: Tipografia «L'Avenç».
- Institut d'Estudis Catalans (1907). *Anuari*. Barcelona: Oliva Impressor.
- Lliga de Catalunya de Barcelona (1887). *Estatuts de la Societat Lliga de Catalunya de Barcelona*. Barcelona: Imprempta La Renaixensa.
- Lliga Regionalista (1901). *Estatuts de la Lliga Regionalista*. Barcelona: Tobella y Costa, Impressors.
- Mancomunitat de Catalunya (1914). *Projectes d'acord presentats a la Primera reunió ordinària de l'Assemblea*.
- Mancomunitat de Catalunya (1914). *Projectes d'acord presentats a la Segona reunió ordinària de l'Assemblea*.
- Mancomunitat de Catalunya (1915). *Projectes d'acord presentats a la Tercera reunió ordinària de l'Assemblea*.
- Missatge a S. M. Donya Maria Cristina de Habsburg - Lorena, Reyna Regent d'Espanya* (1888). Barcelona: Imp. La Renaixensa.
- Unió Catalanista (1893). *Assambleas catalanistas, Primera. Manresa. Deliberacions i Acorts*. Barcelona: Impremta La Renaixensa.
- Unió Catalanista (1903). *Assamblea General de Delegats tinguda à Reus en los dias 28 y 29 de Maig de 1893 (2.ª de la Unió)*. Barcelona: Estampa de la Renaixensa.
- Unió Catalanista (1903). *Assamblea General de Delegats tinguda à Balaguer en los días 13 y 14 de Maig de 1894 (3.ª de la Unió)*. Barcelona: Estampa de la Renaixensa.

Unió Catalanista (1903). *Assamblea General de Delegats tinguda à Olot en los dias 29 y 30 de Juny de 1895* (4.ª de la Unió). Barcelona: Estampa de la “Renaixensa”.

Unió Catalanista (1903). *Assamblea General de Delegats tinguda a Gerona en lo día 25 d’Abril de 1897* (5.ª de la Unió). Barcelona: Estampa de La Renaixensa.

Unió Catalanista (1903). *Assamblea General de Delegats tinguda á Tarrassa en los días 26 y 27 de Maig de 1901* (6.ª de la Unió). Barcelona: Estampa de La Renaixensa.

ANNEXOS

ANNEXOS:

ANNEX I:

**LES SIS PRIMERES ASSEMBLEES DE DELEGATS DE LA
UNIÓ CATALANISTA (1892 A 1901)**

ÍNDEX DE L'ANNEX I:

1. LES SIS PRIMERES ASSEMBLEES DE DELEGATS DE LA UNIÓ CATALANISTA (1892 A 1901)	1.581
1.1 La Primera Assemblea de la Unió Catalanista. Les Bases de Manresa (1892)	1.582
1.1.1 El missatge de Lluís Domènech, president de la Unió, a l'Assemblea	1.583
1.1.2 La presentació del Projecte de Bases per a la Constitució Regional Catalana	1.584
1.1.3 La discussió de la Base 16 relativa a l'ensenyança:	1.588
1.1.3.1 La intervenció de Pere Aldavert	1.588
1.1.3.2 La intervenció de Joseph Franquesa y Gomis	1.593
1.1.3.3 La intervenció de Joseph Puig y Cadafalch	1.596
1.1.4 Esmenes i discurs d'Enric Prat de la Riba	1.598
1.1.5 Aprovació de les Bases i parlament de cloenda de Lluís Domènech i Montaner	1.601
1.2 La Segona Assemblea de la Unió Catalanista (Reus, 1893)	1.605
1.2.1 Acords que es prengueren:	1.606
1.2.1.1 La llengua	1.606
1.2.1.2 La instrucció	1.606
1.2.1.3 La impremta	1.607
1.2.1.4 El dret	1.608
1.2.1.5 Les obres públiques	1.608
1.2.1.6 La tributació	1.608
1.2.1.7 Les quintes	1.609
1.2.2 L'organització que es proposava per a l'actuació del catalanisme:	1.609
1.2.2.1 A les eleccions municipals	1.609
1.2.2.2 A les eleccions provincials i legislatives	1.609
1.2.2.3 Els meetings	1.610
1.2.2.4 La premsa	1.610
1.2.2.5 Les relacions regionals	1.610

1.3	La Tercera Assemblea de la Unió Catalanista (Balaguer, 1894)	1.611
1.3.1	Els acords que es prengueren a la Tercera Assemblea	1.611
1.3.2	Els principis generals que haurien de regir l'actuació de Catalunya	1.611
1.3.3	Les Bases especials que es consideraven per a cada una de les diferents fons d'ingressos:	1.613
1.3.3.1	Les contribucions	1.613
1.3.3.2	La contribució territorial	1.614
1.3.3.3	La contribució industrial i de comerç	1.614
1.3.3.4	La contribució sobre els ingressos	1.615
1.3.3.5	La contribució sobre les successions i herències	1.616
1.3.3.6	Els arbitris	1.616
1.3.3.7	Les propietats públiques	1.617
1.3.3.8	Els serveis retribuïts	1.617
1.3.3.9	Els monopolis	1.617
1.3.3.10	El servei militar	1.617
1.4	La Quarta Assemblea de la Unió Catalanista (Olot, 1895)	1.617
1.4.1	Les propostes del Regionalisme en l'àmbit de les obres públiques	1.618
1.4.2	Els principis generals que s'aprovaren a la Quarta Assemblea	1.619
1.5	La Cinquena Assemblea de la Unió Catalanista (Girona, 1897)	1.623
1.5.1	La petició que formulava el catalanisme d'assolir un Poder regional	1.624
1.5.2	La crida que feia la Unió Catalanista als catalans	1.627
1.6	La Sisena Assemblea de la Unió Catalanista (Terrassa, 1901)	1.627
1.6.1	La ratificació dels acords presos a l'Assemblea de Reus relatiu a la intervenció del catalanisme en la política activa	1.628
1.6.2	Els principis generals que s'acordà seguir	1.628
1.6.3	Les bases especials	1.629
1.6.4	La interpretació i aclariment dels acords presos en relació a la forma de tributació a l'Assemblea de Balaguer	1.630
1.6.5	Els principis generals que s'havien de seguir	1.630

1.7	La presidència de la Diputació. El primer instrument que s'utilitzà per realitzar alguns dels acords presos a les Assemblees de la Unió Catalanista	1.631
1.8	La Mancomunitat de Catalunya. L'instrument que permeté realitzar alguns dels acords presos a les Assemblees de la Unió Catalanista	1.632
1.9	Conclusions de l'annex I	1.634

1. LES SIS PRIMERES ASSEMBLEES DE DELEGATS DE LA UNIÓ CATALANISTA (1892 A 1901)

En aquest annex presentarem els acords més destacats que es prengueren a les sis Assemblees Generals⁸¹¹ de Delegats de la Unió Catalanista que es convocaren i es realitzaren en el període 1892-1901.

Els llocs escollits, per ordre cronològic de celebració, foren les ciutats de Manresa, Reus, Balaguer, Olot, Girona i Terrassa:

- De la Primera, en què es treballà el tema de la discussió i aprovació d'unes "Bases pera la Constitució regional Catalana", per ser la reunió en què es van acordar les "Bases de Manresa" i per ser la que va servir de referència per a les següents Assemblees, farem una presentació més detallada. Presentem el missatge que Domènech i Montaner, en qualitat de president de la Junta Permanent, va adreçar a l'Assemblea; el Projecte de Bases que es discutiren, es votaren i s'aprovaren; la discussió de la Base 16 relativa a l'ensenyança; les esmenes i discurs que va presentar Enric Prat de la Riba i el parlament de cloenda que va pronunciar Lluís Domènech.
- De la Segona, en què es tractà el tema "Organisació y medis pera portar à la pràctica las Bases de l'Asamblea de Manresa", ens centrarem en els acords que es prengueren relatius a la llengua, la instrucció, la impremta, el dret, les obres públiques, la tributació i les quintes. També destacarem el model d'organització que es proposava per a l'actuació del aatalanisme a les eleccions municipals, a les eleccions provincials i legislatives, als meetings, a la premsa i a les relacions regionals.
- De la Tercera, en què es treballà el tema de les "Bases pera la tributació de Catalunya, segons los principis regionalistas", presentarem els principis generals que haurien de regir l'actuació de Catalunya i les Bases especials que es consideraven per a cada una de les diferents fons d'ingressos en relació a les contribucions, la contribució

---

⁸¹¹ La periodicitat anual de les Assemblees s'inspirava en la "Constitució de Pere III lo Gran", en què s'establia que les antigues Corts catalanes es reuniren forçosament una vegada l'any. A l'art. 11 del Reglament de la Unió Catalanista es disposava que l'Assemblea general de delegats tindria una periodicitat anual.

territorial, la contribució industrial i de comerç, la contribució sobre els ingressos, la contribució sobre les successions i herències, els arbitris, les propietats públiques, els serveis retribuïts, els monopolis i el servei militar.

- De la Quarta, que es dedicà a tractar el tema “Obras públicas segons los principis regionalistas”, ens centrarem en les propostes que es formulà des del Regionalisme en l'àmbit de les obres públiques i en els principis generals que s'aprovaren.
- De la Cinquena, que coincidí amb la reacció governamental que seguí a la publicació del *Missatge al Rei dels grecs*, presentarem les peticions que formulava el catalanisme per a assolir un Poder regional i la crida que feia la Unió Catalanista als catalans.
- De la Sisena, que amb els temes de treball “Interpretació y aclaració dels acorts de la Assamblea de Reus que fan referencia á la lluyta electoral y á la forma en que aquesta s'hagi de realizar” i “Interpretació y aclaració dels acorts de la Assamblea de Balaguer que's refereixen á la forma de tributació que's considera ha d'esser més beneficosa pera Catalunya mentres no sia autónoma”, presentarem els principals acords a què s'arribà en la interpretació i aclariment dels acords presos anteriorment relatius a la participació política del catalanisme i a la contribució econòmica que s'havia de satisfer des de Catalunya.

Clourem el capítol amb una breu referència al compliment d'alguns dels acords presos a les Assemblees de la Unió mitjançant les actuacions que, sota la presidència d'Enric Prat de la Riba, es portaren a terme des de la Diputació provincial de Barcelona i des de la Mancomunitat de Catalunya.

1.1 La Primera Assemblea de la Unió Catalanista. Les Bases de Manresa (1892) ⁸¹²

A l'Assemblea, que tingué lloc a la ciutat de Manresa els dies 25,26 i 27 de març de 1892, amb l'assistència de delegats de la Unió Catalanista en representació de les ciutats i comarques de Catalunya, es treballà el tema de discussió de “Bases pera la constitució Regional Catalana”.

---

⁸¹² Unió Catalanista (1893). *Assambleas catalanistas, Primera. Manresa. Deliberacions y Acorts*. Barcelona: Imprempta La Renaixensa.

Es constituí una Mesa per a les deliberacions, formada per un president, quatre vice-presidents i dos secretaris. Foren escollits: Lluís Domènech y Montaner, com a president; Olaguer Miró, Pau Font y de Rubinat, Joaquim Vayreda i Pau Colomé, com a vice-presidents; i “Enrich Prat de la Riba i Joseph Soler y Palet, com a secretaris.

1.1.1 El missatge del president de la Unió, Lluís Domènech, a l’Assemblea

El 25 de març de 1892, Domènech, com a president de la Junta Permanent de la Unió Catalanista a l’Assemblea de Manresa, llegí el *Missatge de la Junta Permanent á la Assamblea*⁸¹³ en què exposava el sentit dels treballs que s’iniciaven “per primera vegada pera treballar tots á la una en la obra de restauració de la Patria Catalana” i que s’havien de concretar en unes resolucions que esperaven trobessin “favorable ressó en nostra terra” i que contribuïssin a la “futura prosperitat y grandesa de nostra estimada Catalunya”.

Domènech es dirigia als assistents que, amb la seva dedicació “aislats, desde vostras casas, ab los vostres particuars treballs, en las corporacions y societats locals ó en públichs escrits de múltiples coneixements humans”, treballaven per a retornar Catalunya a “la autónoma vida política” que necessitava “pera son vigorós avens y prosperitat”.

La concreció de les aspiracions del Regionalisme es centraven en l’establiment de “principis de reconstitució pera Catalunya”, p. 26:

«Cal limitar nostras aspiracions de regeneració, avuy per avuy, á Catalunya; si á ella nos fos donat aplicarlas, ben prompte sería pera las demás regions espanyolas un vivent exemple, que no tardarían en seguir á major ó mes curta distancia totas ellas segons sas especials aptituts. Y veure aquí com a causa del regionalisme es eminentment espanyola.»

Tot i ser conscient de les limitacions existents en aquell moment, Montaner exposava la voluntat que els ideals regionalistes es poguessin dur a la pràctica, p. 27:

«En lo convenciment de que, de seguir lo camí que avuy porta lo govern dels pobles, los ideals regionalistas han de venir á la práctica tart ó aviat, ne comensém á parlar, venim á comunicarnos las nostras privadas meditacions y procurem anar fixant entre nosaltres un criteri y atraure la distreta atenció de nostres compatricis sobre las nostras aspiracions, que, de manera mes ó menos vaga y atent, potser sense donársen compte, tot bon catalá sent en son interior. Com se sol dir ara, volem anar formant al entorn del nou organisme un medi propici, una atmósfera favorable en la que puga creixer ufanós y desenrotllarse robust y sense viciaduras.

---

⁸¹³ Ibídem, p.24-28.

Déu sab de tot lo que avuy proposarem lo que 'n quedarà 'l dia que vinga á la vida práctica. Volverho preveure sería pretendre dibuixar per endavant la planta avuy encara dins la grana: escullímlí lo terror y 'l ayre y 'l aygua favorables, sembrem bona llevor, y 'l arbre sortirá lo mes fort possible, mes tal com lo crihin soleyadas y tempestats, lo bon ó mal temps que passi en sa creixensa.»

Domènech es referia a la finalitat dels treballs que es durien a terme a l'Assemblea i al treball previ que havia realitzat la Ponència que havia organitzat la Primera Assemblea, p. 27:

«No es, donchs, una Constitució ni un programa polítich definitivament tancat sobre lo que anem á deliberar: son motius de meditació que proposarem, principis no desenrotllats encara sobre 'ls que avuy per avuy desitgem que s' encamini 'l Regionalisme.

Tal es lo sentit de las *Bases pera la Constitució Regional Catalana* que la Junta Permanent de la Unió y la Ponencia, composta d' ilustrats patricis, os presenta.

Pera sentar aquestas bases ha sigut precís establir previament en un' altra preliminar los principis d' organisació de tota la Nació espanyola y de son Poder central porque d' ells depenía la forma y atribucions del Poder regional.»

1.1.2 La presentació del Projecte de Bases pera la Constitució Regional Catalana

Enric Prat de la Riba, com a Secretari de la Ponència, fou l'encarregat de llegir el *Projecte de Bases pera la Constitució Regional Catalana*, que havia estat redactat per la comissió ponent.

Les Bases, que estaven inspirades en una fórmula federalista en la relació amb l'Estat, tenien importants referents a l'antic règim de Catalunya i incorporaven nous elements que s'encabien en un Regionalisme d'orientació tradicionalista i de base corporativa.

Es definien diferents aspectes, referents al Poder central i al Poder regional:

- Poder central (Base 1.ª): es tractava de les seves atribucions i la seva organització; la separació de Poders: el Poder legislatiu, el Poder executiu i el Poder judicial. Incorporava un apartat de “Disposicions tranzitorias” dedicat a les relacions Església – Estat i a la creació del deute públic.
- Poder regional (Bases 2.ª a 18.ª): es tractava de la Constitució regional catalana; la sobirania de Catalunya; la separació de Poders: el Poder legislatiu, el Poder executiu, el Poder judicial; les Corts catalanes; l'oficialitat de la llengua catalana; l'organització de l'ensenyança (Base 16.ª). La Base 18 contenia les disposicions transitòries, en què es tractava de la previsió de reformar la legislació civil de Catalunya, prenent per

referència l'estat anterior al Decret de Nova Planta i les necessitats de la civilització catalana, i de l'acomodació de les lleis processals a la nova organització judicial.

Reproduïm el text del Projecte de Bases⁸¹⁴ que es presentà a l'Assemblea:

«**Base 1^a** - PODER CENTRAL: *Sas atribuciones.* - *Vindrán á cárrech del Poder central:*

a) Las relaciones internacionales.- b) L' exércit de mar y terra, las obras de defensa y l' ensenyansa militar.- c) Las relaciones económicas d' Espanya ab los demás païssos. y en consecuencia, la fixació dels aranzels y 'l ram d' Aduanas. - d.) La construcció y conservació de carreteras, ferro-carrils, canals y ports que sian d' interés general. En las d' interés inter-regional podran posarse d' acort lliurement las regions interessadas, intervenint lo Poder central sols en cas de desavinensa. Las vias de comunicació d' interés regional serán d' exclusiva competencia de las regions. Igual criteri se seguirá en los serveys de correus v telégrafos. - e) La resolució de totas las qüestions y conflictes inter-regionals.- f) La formació del pressupost anyal de gastos, que, en lo que no bastin las rendas d' Aduanas, deure distribuirse entre las regions á proporció de sa riqueza.

Sa organisació. - *Lo Poder central s' organisarà baix lo concepte de la separació de las funcions legislativa, executiva y judicial.- Lo Poder legislatiu central radicarà en lo Rey ó Cap del Estat y en una Assamblea composta de representants de las regions, elegits en la forma que cada una estimi convenient; lo número de representants será proporcional al d' habitants y á la tributació, tenintne tres la regió la que n' hi corresponguin menos. - Lo Poder executiu central s' organisarà per medi de Secretarías ó Ministeris que podran ser: de Relaciones exteriors, de Guerra, de Marina, d' Hisenda y del Interior. -Constituhirá lo Poder suprem judicial un Alt Tribunal format per Magistrats de las regions, un per cada una de ellas, elegits per las mateixas-, cuidarà de resoldre 'ls conflictes inter-regionals y d'exigir la responsabilitat als funcionaris del Poder executiu. Aquest tribuna no 's considerara superior gerárquich dels tribunals regionals qui, funcionaran ab complerta independència.*
Disposicions tranzitorias. - *Atenent a que las relaciones que, segon los preceptes constitucionals vigents, uneixen l' Estat ab la Iglesia han sigut*

---

⁸¹⁴ Ibídem, p. 28-31.

sancionadas per la Potestat d' aquesta se mantindrán aquellas, mestres abdúas potestats de comú acord no las modifiquin.

Lo Poder central procurarà concordar amb lo Sant Pare la manera de subvenir la dotació de Cult y Clero y de provehir las dignitats y prebendas eclesiásticas en armonía ab la organisació regional; y tant si's sosté 'l Real Patronat, com si 's restableix la disciplina general de la Iglesia, deura procurarse que, respecte de Catalunya, 's previngui en lo Concordat que hagin de ser catalans los que exerceixin jurisdicció eclesiastica propia ó delegada, com també los obtentors de dignitats y prebendas.

Lo Deute públich avuy existent vindrá á cárrech del Poder central; mes aquést no podra crearne de nou, quedant de compte de las diversas regions lo quin en l' esdevenidor contreguin pera son sosteniment y 'l de las cargas del Poder central.

Base 2.ª - Lo Poder central monárquich podrá ser representat a Catalunya per un Prímpep de la sanch; en defecte d' aquest, així: com en cas d' establirse altra forma de govern, representarà lo Poder central un Delegat, que deura ser necessariament català.

Base 3.ª - En la part dogmática de la *Constitució Regional Catalana* 's mantindrà 'l temperament expansiu de nostra lleygislació antiga, reformant, pera posarlas d' acort ab las novas necessitats, las sábias disposicions que conté respecte dels drets y llibertats dels catalans.

Base 4.ª - La llengua catalana será la única que ab carácter oficial podrá usarse á Catalunya y en las relaciones d' aquesta regió ab lo Poder central.

Base 5.ª - Sols los catalans, ja sían de naixensa, ja per virtut de naturalisació, podrán desempenyar á Catalunya cárrechs públichs, fins tractantse dels gubernatius y administratius que depenguin del Poder central. També deuran ésser desempenyats per catalans los cárrechs militars que importin jurisdicció.

Base 6.ª - La divisió territorial sobre la que 's desenrotlla la gradació jerárquica dels Poders gubernatiu, administratiu y judicial, tindrà per fonament la comarca natural y 'l municipi.

Base 7.ª - Catalunya será la única soberana de son govern interior: per lo tant, dictara lliurement sas lleys organicas; cuidara de sa lleygislació civil, penal, mercantil, administrativa y processal, del establiment y percepció d' impostos, de la encunyació de la moneda, y tindrà totas las demás atribucions inherents á la soberanía que no corresponguin al Poder Central segons la Base 1.^a

Base 8.ª - Lo Poder lleyglatiu regional radicarà en las Corts Catalanas que deuran reunir-se tots los anys en época determinada y en lloch diferent. Las Corts se formaran

per sufragi de tots los caps de casa, agrupats en classes fundadas en lo trevall manual, en la capacitat ó en las carreras professionals y en la propietat, industria y comers, mitjantsant la corresponent organisació gremial en lo que possible sía.

Base 9.ª - Lo Poder judicial s'organizará restablint la antiga Audiencia de Catalunya: son president y vis-presidents, nombrats per las Corts constituirán la suprema autoritat judicial de la Regió; y s'establiran los tribunals inferiors que sian necessaris, devent ser fallats en un período de temps determinat y en última instancia dintre de Catalunya tots los plets y causas. S'organizarán jurisdiccions especials com la industrial y la de comers. Los funcionarios del orde judicial seran responsables.

Base 10.ª - Desempenyaran lo Poder executiu cinch ó set alts funcionarios nombrats per las Corts, los que estaran al davant dels diversos rams de la administració regional.

Base 11.ª - Se regoneixera á la *comarca natural* la major latitut possible d'atribucions administrativas pera 'l govern de sos interessos y satisfacció de sas necessitats. En cada comarca s'organizará un Consell aombrat per los municipis de la mateixa, quin exercirá las citadas atribucions.

Base 12.ª - Se concedirán al *municipio* todas las atribucions que necessita pera 'l cuidado de sos interessos propis y exclusius. Pera la elecció dels càrrechs municipals se seguira 'l mateix sistema de representació per classes adoptat pera la formació de las Corts.

Base 13.ª - Catalunya contribuirá á la formació del exércit permanent de mar y terra, entregant al Poder central voluntaris, ó be una compensació en diners corn abans de 1845. Tots los minyons d'una edat determinada quedaran subjectes á la reserva.

Base 14.ª - Pera la conservació del orde públich y seguretat interiors de Catalunya, se creará un cos semblant al de Mossos de la Escuadra ó de la Guardia Civil, dependent en absolut del Poder regional.

Base 15.ª - En la encunyació de la moneda. Catalunya deurá subjectarse als tipos unitaris en que convingan las regions y 'ls tractats internacionals d'Unió monetaria y essent lo curs de la moneda catalana, com lo de las demás regionals, obligatori en tota Espanya.

Base 16.ª - La ensenyansa pública, en sos diferents rams y graus, deurá organisarse d'una manera adecuada á las necessitats y caracter de la civilisació de Catalunya. La ensenyansa primaria la sostindrà 'l municipi y en son defecte la comarca; en cada comarca, segons sía son carácter agrícola, industrial, comercial, etz., s'establiran escolas prácticas d'agricultura, d'arts y oficis, de comers, etz. Deura informar los plans d'ensenyansa, lo principi de dividir y especialisar las carreras, evitant las ensenyansas enciclopédicas.

Base 17.ª - La Constitució Catalana y'ls drets dels catalans estaran baix la salvaguardia del Poder executiu catalá, y qualsevol ciudadá podrá deduhir demanda davant dels tribunals contra 'ls funcionaris que la infringeixin.

Base 18.ª - *Disposicions tranzitorias*: -Continuaran aplicantse 'l Códich penal y 'l Códich de comers, pero en l' esdevenidor será de competencia exclusiva de Catalunya 'l reformarlos.

Se reformara la l'legislació civil de Catalunya prenent per base son estat anterior al Decret de Nova Planta y las novas necessitats de la civilisació catalana.

Se procurará immediatament acomodar las lleys processals á la nova organisació judicial establerta, y mentrestant s' aplicarán las lleys d' Enjuiciament civil y criminal.»

1.1.3 La discussió de la Base 16⁸¹⁵ relativa a l'Ensenyança

La Base 16, en què es tractava l'àmbit de l'ensenyança, fou defensada en tres tornos:

- En primer torn, per Pere Aldavert, delegat per la Comarca del Pla de Barcelona;
- En segon torn, per Josep Franquesa y Gomis, delegat per Barcelona;
- E en tercer torn, per Josep Puig y Cadafalch, delegat per la Comarca del Pla de Barcelona.

1.1.3.1 La intervenció de Pere Aldavert en defensa de la Base 16 relativa a l'ensenyança

Pere Aldavert⁸¹⁶ inicià la defensa de la Base 16 amb una exposició⁸¹⁷ realista de la situació en què es trobava l'educació a Espanya i a Catalunya; p. 201:

«A Catalunya, més que en cap altra regió d' Espanya, se veuhen los fatals efectes de la Instrucció que s' ha vingut donant en las Escolas particulars y públicas, en los Instituts y en las Universitats, en tots los Centres d' Ensenyansa. Tal Instrucció, en lloch de despertar l' enteniment dels noys y de la jovenalla, los ha engorronit á tots.

Comparéu lo saber de qualsevol baylet aixérit sortit de nostras aulas, ab lo que alcanza, edat per edat, en otras terras menos somniadoras que aquesta ditxosa Espanya; miréu lo promedi dels que concorren á las nostras escolas, y vos esgarrifaréu.

---

⁸¹⁵ La Base 16 després de l'aprovació final de les Bases esdevingué la 15.

⁸¹⁶ Pere Aldavert, figurava a la llista d'inscrits a l'Assemblea en qualitat d'impressor i delegat per la comarca del "Plá de Barcelona".

⁸¹⁷ Unió Catalanista (1893). *Assambleas catalanistas, Primera*. Op. cit. p. 201-211.

Aquí, los noys, ans dels dotze anys, aprenen á ser bonas cotorras. De deu, nou no arriban á comprendre res de lo que diuen, ni falta que 'ls fa pera saberse moure quan sían grans. La pauta ab que 's feren los llibres de primera Ensenyansa es reminiscencia d' altrás pautas encara més absurdas y que, si no pogueren crear una generació inteligent y aixerida, proporcionaren, en cambi, al pobret faltat de memoria més d' una dotzena de deixuplinadas, ab las que, si no 's conseguí imbuirli una idea clara de lo que, tant com per ell, era fosch per los mateixos mestres, al menos se 'l avesà á las costums de rigor que més endevant tenían de reflectir brutalment en la manera com criaría als seus fills.»

Seguidament es referia a la complexitat de l'administració de l'ensenyança i als resultats de l'ensenyança secundària i superior, p. 203-204:

«Lo desbaratament en los plans de las carreras es natural que porti lo desbaratament en lo professorat, escullit, ab tot y las oposicions, entre elements ultramontans, quan los ultramontans manan, y d' entre 'ls avansats, quan aquestos s' han arrapat á las cadiras ministerials. Tals influencias políticas omplen los Instituts y Universitats de mitjanías y 'l jovent surt de sas aulas d' una manera que dona llàstima. Uns ab altres, los minyons, després de complaure á sos pares ab sobressalients y ab notables, en totas las assignaturas d' aplicació immediata fan las delicias de la gent pràctica. [...] Aquesta es la resultant de la manera com s' han montat los establiments oficials d' ensenyansa secundaria y superior: ni 'ls caps de brot dels cursos escapan al aprenentatge pràctic de sa carrera respectiva. Molta feyna de llibres; poca de laboratori ó de gabinet; convertir als joves en cotorras de ideas, com á las ordres del senyor mestre eran cotorras de mots en sa infantesa. ¿Pot aixó conduhir á res profitós? Tal es lo quadro de la Ensenyansa á casa nostra mentres nos han manat allà à Ponent.»

Destaquem les propostes que presentà Aldavert a la seva intervenció relatives als llibres de text, a quins tipus d'ensenyança s'havia d'impartir, a l'ensenyament de les llengües, a l'organització dels estudis de Medicina, a l'organització dels estudis de Dret, a l'organització de l'ensenyança secundària, a si l'ensenyança primària havia de ser obligatòria, a com s'havia de contribuir a les despeses de l'ensenyança i al pagament dels mestres:

- En relació als llibres de text, p. 204:

«Comensant per no deixar entrar cap llibre castellá en las escolas, com no sían los que serveixin pera estudi d' aqueixa llengua, que la ensenyarém com qualsevol altra d' estrangera, y com no sia pera presentar als deixebles los grans modelos de llingüística que 'ns ofereix y que farém estudiar igual que'ls grans autors d' altrás nacions, de llibres d' aquells no n' hi entrarà ni un á las futuras escolas catalanas. Desgraciadament la

llengua que parlan enllá del Ebro no ha estat may vehícul de cap descubrimient científich, agrícola ni industrial.»

- En relació a quins tipus d'ensenyança s'havien d'impartir, p. 204-205:
«Lo mateix que dels llibres castellans, de tota la burocrática organisació espanyola no'n te de quedar ni rastre. Ben clar ho diu la Base setzena. Ans que res y sobre tot havém d'aprendre lo que 'ns pot fer falta y lo que la civilisació exigeix á tots los pobles de la terra. Allá hont calguin coneixements agrícolas, tant en las ensenyansas primarias com en las de major vol, á la agricultura hem de encaminar primordialment los esforços intelectuals dels noys, donant á tal instrucció un carácter tan prácticich á lo menos com teórich. En comarcas industrials, industrials deuen ser també en sa major part los estudis. En centros mercantils purament, s' ha d' ensenyar la geografia ab tots los ets y uts, no geografia ab vint y cinch mil noms de pobles, sino ab grans detalls de producció agrícola y minera, deixant de banda á Ptolomeo y á Copérnich y á Ticho Brahe, aquell que com los gitanos en los tractes de caballs, partí la diferencia entre las teorías dels altres dos sobre com se mouhen lo sol y la terra. S' ha de dar també gran importancia al estudi de las lleyes aduaneras dels païssos ab qui pot trafiquejar Catalunya, al de las llengües universals del comer, al de las costúms mercantils que li sían lley ineludible en plets que avuy à Espanya, demá á la India dega entaular.»
- En relació a l'ensenyament de les llengües, p. 205:
«L' estudi de las llengües vivas s' ha de cultivar també en centres industrials y encontradas pagesas, ja que en inglés alemany ó francés s'escriu tot lo que fa progressar la maquinaria, la fabricació de productes químichs ó la agricultura. Ensenyis preferenment tals idiomas. Estalvihi l' estudi del castellá, en que poch de bo s' hi escriu en tals rams, y del italiá, qual poble si fa ó no fa llaura junyit á la mateixa arada que nosaltres. Y no atribulém més als estudiants ab llatínorums ni ab gramáticas gregas. Las «Geórgicas» s' escrigueren en llatí molts cents anys enrera y de procediments agrícolas poch nos ne poden ensenyar avuy dia. Deixém tals estudis pera seminaristas y pera 'ls que estudián la bella literatura en totas. las llengües vivas y mortas.»
- En relació a un canvi en l'organització dels estudis de Medicina, p. 206-207:
«La actual organisació, exigeix potser més que en cap altre ram, una radicat modificació en la ensenyansa de la Medicina. Los moderns descubriments bacteriológichs tot ho han trasbalsat. La Medicina va empenyuda en avant per los avensos de la física, per los de la química, per los de la Micrografia. No 's pot aturar. Lo metje, ó, millor dit, lo

catedràtic d' aquella facultat, no pot tenir preocupacions d' escola, que poden costar la vida á milenars de personas; no s' ha d' aturar devant de nous estudis.

[...]

Fins fa molt poch la infecció pútrida era senyora y majora dels Hospitals civil y militar de Barcelona, hont era casi un axioma que «cama tallada malalt á la caixa» ab tot y la destresa singular dels operadors.

Vejis si convé esperonar la ensenyansa d' aquesta carrera, sobre tot ara que tants y tants bons auxiliars troba en las ciencias afins.»

- En relació a l'organització dels estudis de Dret, p. 207:

«Los estudis en la facultat de Dret deuen també en certas parts sufrir una transformació absoluta. En la Universitat barcelonina no s' hi dona la ensenyansa del Dret catalá, agulla en que descansa tot l' edifici social de nostra familia y fonament de la propietat territorial d' aqueix tros de terra que avuy encara no es ben nostra, porque paguém un oneros cens á Madrid, cens que l'hem de redimir, costi 'l que costi y valentnos de tots, absolutament de tots los medis y procediments. En las aulas d' aquella facultat s' hi teorieja un bon xich més de lo regular, deixantse sense explicació moltas cosas indispensables al advocat, que, en sos primers anys d' exercici 's troba tan perdut devant dels plets que se li presentan com lo novell enginyer en las quadras de la fàbrica ó en lo departament d' hont ix tota la forsa que mou sos variats elements. De lo que fan ó deixan de fer en aquesta ó en aquella terra del extranger, tant com ne vulguin. De lo que'ns convé sapiguer aquí, ne donan la racció tan curta, que 'l jove que no s' enginya desentaforant llibres, corre risch de que un conseller de secá lo deixi en més de quatre ocasions plantat contra un marge.»

- En relació a l'organització de l'ensenyança secundària, p. 208:

«Y si grossos son los defectes senyalats á las facultats superiors, no ho son menos los de la ensenyansa secundaria. Generalisacions á tort y á dret, assignaturas inútils á gavells, otras de necessarias esplicadas ab migrada estensió... tot plegat contribueix á omplir de vent lo cap de la jovenalla de primer vol. Y ab lo títol de batxiller á la butxaca nos surten uns minyons que de la primera embranzida aconsellan desde las planas d' una «Miscelanea científica y literaris» al Hartzembusch sobre materias literarias, á en Pí y Margall en qüestions d' art, á n' en Bismark sobre 'ls alts problemas de la política. Aixó, si no 'ls hi dona per doctorarse de revisters de toros, que llavors, Deu los perdó, en llenguatge pinxesch y poca solta, deixan petits com formigas als més descocats xulos ó á las més desinvoltas cantadoras dels cafés cantants de Andalusía. Es á dir que, entre la gent de poch més ó menos, d' un bot saltan al més elevat sitial.»

- En relació a la qüestió de si l'ensenyança primària havia de ser obligatòria, p. 208:
«¿Deu ésser forçada la ensenyansa primaria á Catalunya? Los inconvenients que presenta lo declararse per ella nos los demostrá derrerament don Ferran Alsina en la conferencia que donà à la «Lliga de Catalunya.» Mentres á la casa del pobre no hi haja pá, es difícil establirla, si del treball dels nens se 'n te de refiar la pobre mare sens marit ó sas germanetas desamparadas. No hi venen al mon los nens, com diu l' adagi, ab un pá sota l' aixella; se l' han de guanyar ab sas suadas.»

- En relació a com s'havia de contribuir a les despeses de l'ensenyança, p. 209:
«Peró si 'es difícil establir la ensenyansa obligatoria, pera lograr los resultats que se 'n prometen, molt hi pot fer la generositat del industrial que utiliza 'ls brassos dels nens, y més, molt més encara, los municipis quan tingan los -medis materials que 'l regionalisme los hi te destinats. En fábricas grans pot recabarse del duenyo, que destini un local pera escolas, dotat ab tot lo necessari y que pagui la meytat de la assignació á un bon professor, contribuhint lo municipi ab l' altra meytat. Ab una hora cada dia que hi concorrin los noys, bastará pera donarlos la instrucció necessaria en poch temps, ja que si en la escola pública, lo mestre te de repartir las horas entre criaturas de faldetas, en nens de 7 y 8 anys y en altres de poca més edat, en las escolas dels establiments industrials may tindrà de bregar ab maynada tan petita, sino ab deixebles que estan en la millor edat d' assimilarse tota mena de coneixements y avesats á cert ordre, ordre que may se pot lograr en las escolas en que hi ha alumnos de tan diferenta edat y de condicions tan poch parionas. Quan los establiments que donan vida á un poble son diferents y de poca importancia cada hu de per 'sí, lo Municipi pot establir classes nocturnas y també de poca durada. Los industrialets podrían, llavors, contribuhir ab una quota per cada alumno-noy del seu taller. Ningú 's faría sort á la més petita indicació de l' autoritat local, en primer lloch per sentiments humanitaris, en segon lloch per conveniencia, ja que tant més profit podran treure d' un aprenent, com més coneixements aquest possehesca y tinga per lo tant més oberta la facultat-d' assimilació. Y si una y altra causa no fos prou pera determinarlos al sosteniment de la instrucció, lo mal vistos que foran per sos semblants aquells que 's neguessen á un sacrifici tan reduhit sería la causa en absolut determinadora de que paguessen aquesta contribució que tota ánima noble se sent orgullosa de satisfacer. Aquells que no tenen lo cor sensible à las bonas obras, lo tenen més sensible que 'ls demás en materias en que l' orgull ó l' amor propi hi jagan alguna cosa.»

- En relació al pagament de les atencions dels mestres, p. 210:

«Los mestres per a seva part no foran exigents, ni ab los Municipis ni ab los particuars, porque serían los primers en tocar los resultats de l' organisació política que nosaltres volém donar á Catalunya. Ni en punt á retribució, ni en carregarlos de feyna 's queixarían dels catalanistas. Al poble que un mestre no pot donar l' abast, dos ó més se n' hi posarían, que ab los diners que avuy gastém en soldadots n' hi hauría prou pera tot, fins contribuhint ab un tant alsat al sosteniment dels vint ó trenta mil oficials sobrers que avuy dia lluheixen lo garbo per los carrers y passeigs d' Espanya. Las economías las fem los regionalistas d' un cop de ploma y en serveys inútils. Una terra que te un guerriller en cada afrau y un estol de pagesos armats en somatent en cada poble no necessita pera res de la milicia armada. [...] Los mestres no foran exigents en lo surplus que satisfarían per meytat los particuars y'ls municipis; porque á més de déurens agrahiment per la paga y per la feyna, nos ne deurían porque també d' un cop de ploma'ls hi trauríam de demunt aquells inspectors que una ó duas vegadas l' any los hi cauhen damunt com ploguts del cel ó del infern, inspectors que, pera no desmentir la hermosa costúm castellana de renyar sempre y fer la cara ferotje, no troban may la escola ben montada, ni veuhén als noys prou educats ni en bon estat d' adelantament. Lo mestre que més se desvetla per sos deixebles reb com lo més descuydat.»

1.1.3.2 La intervenció de Joseph Franquesa y Gomis en defensa de la Base 16 relativa a l'ensenyança

Josep Franquesa⁸¹⁸, d'acord amb la proposta d'Aldavert d'impartir l'ensenyança en català, es centrà en aprofundir els aspectes relatius a l'ús de la llengua catalana a l'ensenyança.

Iniciava la seva intervenció⁸¹⁹, referint-se a les conseqüències del fet que no s'estava utilitzant la llengua catalana, p. 212-213:

«Quam un ha de defensar veritats tan evidents com la que 's te dret á aprendre en la llengua que 's parla, de rebre l' instrucció ab lo medi natural que Deu l' hi ha donat y que es la essencia y la vida de sos pensaments y de tota la seva ánima, lo primer que li acudeix es calar, porque sembla inverossímil que s' hajan de bestreure paraulas pera ferho entendre, quan lo impossible de comprendre es lo contrari. Però quan nos trobém ab que 'ls que 'ns manan no sols no ho volen entendre aixís sinó que fins nos negan

---

⁸¹⁸ Josep Franquesa i Gomis era catedràtic de Literatura a la Universitat de Barcelona. Fou premiat com a mestre en gai saber als Jocs Florals celebrats l'any 1883. Figurava a la llista d'inscrits a l'Assemblea com advocat i catedràtic i delegat per Barcelona.

⁸¹⁹ Unió Catalanista (1893). *Assambleas catalanistas, Primera*. Op. cit. p. 212-218.

nostre dret y, usant de lo pitjor de las tiranías, obligan ja al nen al rompre las primeras paraulas á que se las entorni gola avall pera donar pas á uns altres mots quina significació no pot saber, quan veyém que tota la subsegüent educació continúa donántseli aixís mateix y se l' obliga, pensant en una llengua, á parlar en una altra, quan veyém, en fí, que al protestar d' aqueixa aberració monstruosa se 'ns acusa ab los epítetos més denigrants, llavors un arriba á pérdre l' esma y no sab ja per quins mars navega; perque si fos la llógica qui presidís á tot aixó, hauríam d' acabar per confesar, ó bé que es gent molt ignorant la que no podém convéncer de la rahó que tením, ó bé que coneixentla y no volguentla respectar nos posa en las condicions mateixas d' un, país conquistat.»

Exposava la importància que havia arribat a assolir la llengua catalana i la situació en què es trobava el seu ús, p. 213:

«Y, senyors, tractantse d' una llengua de vida tan honrada y valenta com la nostra, que no falta qui arriba á considerar com la primogénita entre las neollatinas, llengua de brillantíssima literatura en l' Edat Mitja quan admesa en totes las Corts ressonava per totes las penínsulas del Mediterrani, y llengua que encara avuy es parlada y sostinguda per millons d' habitants, no pot admétre en los que ab tant afany la persegueixen la ignorancia de sa historia ni la forsa de sa significació. Prou saben sos enemichs ab qui se las heuen. No passa la ridícula excusa de que se la confongui ab un miserable dialecte, com alguns de més enllá del Ebro ab tota mala fé sostenen y alguns beneyts d' aquí s' han arribat á creure, pera explicar la seva persecució ab la perfídia ab que 's va duhent á terme. Lo verdader atach va per altra part y més al fons: l' atach obeheix á aquell mot d' ordre «¿vols matar á una nacionalitat? Prénli sa llengua.» Veritat infalible y sense réplica. Sols que devegadas se troban pobles que aqueixa llengua no se la deixan pendre, y l' nostre es un d' ells.»

Es referia als motius que havien portat la llengua catalana a aquella situació, p. 214-215:

«Jo atribuheixo la pérdua de gran part de nostre antich carácter á la supressió del catalá de las escolas, que tanta es l' importancia d' una llengua; per cada tros que d' ella va abdicant un poble, va abdicant un altre tros de sa dignitat. L' introducció d' una llengua forastera en l' escola nos ha dut també, per falta de precissió en las ideas, lo desgavell intelectual de que may fins ara en l' ordre social havia dat exemple Catalunya.

Y es que ara, en l' escola, desde que l' nen hi posa l' peu se l' ensenya á callar lo que pensa, y ella, la que 's diu continuadora de la familia, li parla en un llenguatge que no sent á casa seva, y cada nit quan aqueix nen s' acosta cap á son llit, y rebém lo bes de sa boca angelical y jurant ab sos cabells esbulats nos embadalím sentint rajar de sa boca la pura veu de la

ignocència, la opressió 'ns ha de pujar al cor quan de cop sentintlo resar veyém que li han ensenyat á ferho no sabent lo que diu, que l' han obligat, ¡tiranía horrible y sense nom! á ofegar la natural expressió de sos primers barboteigs cristians, á desviar la comunicació directa, entre Deu y la seva ànima, á gelar ab la fredor d' un idioma á disfressar, en fí, lo que hi ha de més bell y tendre en lo mon: l' oració dels àngels. Y si aixís se profana lo més sant ¡qué no s'uccehirá ab las altrás manifestaciós!»

Exposava les conseqüències que havia comportat no ensenyar en llengua catalana, p. 216-217:

«Gracias á aqueix estat de cosas, si l' que surt de l' escola no ha de continuarla en estudis superiors, se queda sense saber llegir ni escriure més que molt malament lo castellá, y seguím donantli aquest nom perque be n' ha de tenir un ó altre aqueixa desgraciada parodia de la llengua de Cervantes que es lo torment de nostras orelas. Y las conseqüèncias que aixó ha portat son fatals. [...] No ho dubtéu, senyors, l' invasió castellana arrenca d' aquí. Admesa en la escola, nos hem anat familiarisant ab ella y de la adopció de la llengua ha vingut la de las costums, com es inevitable, y d'aquí l' *flamenquisme*, la afició als toros y als oradors polítichs, la afiliació als partits, es à dir, tot.»

Proposava què s'havia de fer per millorar aquella situació, p. 217:

«Lo dia que á las escolas hi torni á entrar la llengua catalana com á senyora y soberana, jo vos ho dich, senyors, aquell dia sí que haurá comensat la verdadera redempció de la Patria.

Res hi ha que afegir respecte á la reforma de lo que se 'n diu avuy segona ensenyansa y de la d' estudis superiors ahont proporcionalment subsisteixen los mateixos defectes que en la 1.ª Aqueixa reforma lo catalanisme l' ha de projectar quan s'ía hora y 'ls reglaments que la han de reguarisar son obra de temps y de travalls que ara no venen á lloch. L' únich que deu repetir es que aqueixa instrucció en tots sos rams será també catalana y jo sols m' he aixecat pera protestar de que no ho fos ja, considerantho com una iniquitat y sens dubte la pitjor de totes, perque 'n son las víctimas noys indefensos, á las facultats intellectuals dels quals s' atenta ab tota sang freda; y pera llensar damunt dels que 'n tenen la culpa la responsabilitat del rebaixament moral de Catalunya, fill de las imposicions ab que en tots sentits se l' ha lligat en aquest sigle.»

1.1.3.3 La intervenció de Joseph Puig y Cadafalch⁸²⁰ en defensa de la Base 16 relativa a l'ensenyança

Puig inicià la seva intervenció⁸²¹ posant de manifest l'abast de la Base 16, p. 219:

«Hem anat espurgant al discutir las Bases d' una Constitució regional catalana tot ressabi d' artifici en las distintas esferas del govern del nostre poble; hem sentat com á base la llibertat de nostra llengua, encadenada á parlar ab l' idioma d' altre poble; hem volgut ser catalans en tot y hem rebutjat tota mácula d' antinatural opressió; hem vólgut fer català 'l govern, y la organisació de la hisenda y del treball; hem fet de casa brassos y cor: resta sols ferhi 'l pensament, fent catalana la ensenyansa ó lo que es lo mateix fentla natural, lo que es dir fentla regionalista.»

Manifestava que ja havia arribat l' hora de passar de lo abstracte a la realitat, p. 219-220:

«Ha passat l' hora de les abstraccions que fan general la ciencia en lo cervell, quan es particular en la realitat; ha passat l' hora dels idealismes, que fan d' ella com un somni de boig al que res ni real ni possible correspon; ha acatbat l' hora de que aclucada d' ulls miri només dintre sí mateixa; y 'l regionalisme tip de la ciencia xerrayre més que sabia, que vola pels núvols, posa com á base de sa constitució la ciencia tradicional á Catalunya, que toca de peus á terra, plena d' ideas, curta de muts y núa de retóricas.»

A continuació, es referia a les mesures que es podien prendre en “defensa del esperit regional y especialista que hauría d' infiltrar la ensenyansa catalana”:

- En els primers ensenyaments, p. 220:

«Unas quantas relaciones senzillas de las cosas extensas, unas quantas relaciones entre posiciones del espay, unas quantas otras de la quantitat, las arriba á possehir ab evidencia perfecta, y en ellas se pot declarar la ciencia úna també per tot, absoluta e independent de lloch y temps, y forjara dintre 'l cervell ab seguretad perfecta. No més què bojos s' han atrevit a declarar, contingents las veritats de la Geometria y del Análisis Matemátich.»

---

⁸²⁰ Joseph Puig y Cadafalch, figurava a la llista d'inscrits a l'Assemblea com arquitecte i delegat per Mataró. Puig havia estat deixeble de Lluís Domènech i Montaner a l'Escola d'Arquitectura.

⁸²¹ Unió Catalanista (1893). *Assambleas catalanistas, Primera*. Op. cit. p. 114-140.

- A l'ensenyament de les ciències, p. 220:

«Després d' aquesta venen altres ciències en las que las lleys y las funcions que las expressan las diu la materia subjecte al torment de la experimentació y la observació; y sols á voltas quan alguna d' ellas es entesa clarament pot convertirse de ciencia d' esperiment en ciencia á *priori*: com la Mecànica, la Astronomia y algunas parts de la Física.»

Proposava com s'havia d'orientar el conjunt de l'ensenyança, p. 222:

«Si la ensenyansa no pot ser generalisadora quan, per no tenir clarividencia de sí mateixa, no pot marxar sinó á palpentas, adaptantse als alts y baixos de la realitat, y conformantse al temperament regional, menys encara pot ser enciclopédica.[...] Si una mateixa ciencia, per ser exacte reflexo de la realitat variada y distinta, no pot apendrer igual per tot, menys será dat á la limitada inteligencia humana arribar á dominar lo variat conjunt de todas ellas sigui enciclopédica en hora bona la gent de ciencia teórica, la gent que s' accontenta de forjar en llur cervell quelcóm que fora d' ell á cap realitat correspon, siguinho en hora bona 'ls que manifestan llur saber únicament en parlaments y retóricas. Lo catalá may ha après pera dir, sinó pera fer.»

Exposava els resultats que havia tingut l'enciclopedisme en l'ensenyança, p. 222-223:

«Tot aquell moviment que, desde la falsa reforma y 'l renaixement classich fins al unitarisme absolut ó revolucionari, arrebassá una á una las institucions-naturals que cada poble s' havia fet, no son mes que 'ls fruyts de la ciencia apriorística que es per conseqüencia generalisadora y uniformista.

Tota eixa corrent que s' aixeca arreu cap á la realitat, tot lo clam que retruny cap als organismes naturals y diversos ab que 'ls pobles dintre una unitat d' especie 's diversifican, no son mes que la conseqüencia d' un moviment mes fondo; d' una mena de moviment seísmich ab que la ciencia de per tot y de tots los rams va enderrocant un á un tants de motllos que oprimeixen als pobles y destruhint tants de nivells uniformadors y tantas absorcions y unitarismes.»

Puig finalitzava la seva intervenció referint-se a com s'entenia la ciència des del Regionalisme, p. 223:

«Lo Regionalisme, donchs, fill dels avensos científichs per doctrina y per amor, per rahons del cap y sentiment del cor, ha de proclamar la ciencia especialista y barrar la porta á la enciclopedia, mare de las generalisacions políticas que 'ns governan.»

1.1.4 Esmenes i propostes d'addició d'Enric Prat de la Riba

Prat de la Riba presentà, agrupades en una extensa intervenció⁸²², dos esmenes a les Bases 8 i 9, relatives al Poder legislatiu regional i al Poder judicial, i una proposta d'addició de noves Bases.

A la intervenció de Prat, quan manifestava que les Bases 8 i 9 que es discutien no responien “á nostras tradicions políticas” i que no s'havien considerat “las ensenyansas de la historia constitucional moderna”, es podia copsar el seu desacord amb el contingut de les Bases 8 i 9 del Projecte presentat a l'Assemblea per la Ponència de la qual ell mateix formava part.

A l'inici de la seva extensa intervenció, Prat feia una exposició de caràcter general en què:

- Es referia a la significació i importància que per al futur de Catalunya tenia l'Assemblea que s'estava duent a terme, p. 115:
«Una vegada l'any, com las antigas Corts de Catalunya, es reunirán d'aquí endavant los catalans que tenen conciencia de sa nacionalitat pera tractar del bé de la terra, pera acumular activitats, pera atresorar forsas, pera anar obrint lo camí que 'ns ha de dur á la restauració de Catalunya. Avuy un tros, demá un altre, anirém avansant sempre, y ja no pararé m aqueixas sessions fins al dia venturós en que pugám entregar la autonomía altre cop reconquistada á aquellas memorables Juntas de Brassos que pera custodiarla nasqueres y quan ella morí morirem.»

- Concretava la finalitat del document programàtic, en “forma de Constitució codificada”, que havia de sorgir de l'Assemblea de delegats, p. 115-116:
«Lo document que ha d'elaborar la Assamblea de delegats es intrínsecament un programa polítich-nacionalista vuydat en la forma de Constitució codificada; es la síntesis en forma constitucional de las reivindicacions autonomistas y dels principis polítichs del catalanisme; en ell ha de determinarse no sols lo grau d'independencia de nostra patria sinó també los principis que en l'interior hajan d'inspirar la organizació y activitat del govern de Catalunya. Es senyors, la Constitució política un edifici construhit pera habitació de tot un poble ó nacionalitat; [...].»

---

⁸²² Ibídem, p. 114-140.

- Exposava la utilitat futura que tindria per al catalanisme el Projecte de Constitució Regional Catalana que s'estava discutint, p. 116:
«Tal es la naturalesa del Projecte de Constitució Regional Catalana; expressió de la forma en que desitjém se constituheixi Catalunya, producte d'un esforç del catalanisme pera arribar á una comprensió més clara y definida de la idea, que ensemps que serveixi de llas d'unió entre nosaltres, sia arma de proselitisme respecte dels demás catalans.»

- Atès que era genèric l'enunciat que es feia a les Bases 1.º i 7.º, considerava que s'havia d'aprofundir en la futura organització de l'autonomia que es reivindicava en el document preparat per la Ponència, p. 117:
«No n'hi ha prou, nó; lo catalanisme no sols ha d'ésser reivindicació de la personalitat de Catalunya, sinó també programa polítich-social; reivindicar la personalitat d'un poble, no es constituirlo, es sols lliurar-lo d'una dominació ó servitut; y nosaltres devém combatre pera conseguir la autonomia de Catalunya y al mateix temps determinar cóm ha de constituirse aqueixa Catalunya un cop emancipada.»

- Mostrava els elements històrics i l'experiència existent que havien de facilitar l'obra que es plantejaven realitzar, p. 117:
«¡Que n'es, donchs, de complicada y dificultosa la nostra obra, si volém fer quelcom de més que una construcció ideal, impossibilitada de passar may á la realitat! Mes si difícil es la obra, abundancia de materials la facilitan. Per un apart tením la esperiencia, adquirida en lo estudi de la historia, de la formació, contingut i resultats d'aplicació de numerosas Constitucions en numerosos pobles, però especialment á Fransa, quina era de les revolucions tan magistralment analisan Taine y Proudhon, l'un seguint lo criteri històrich y l'altre'l llògich ó idealista.
Y tenim per altra part, gracias al avens de la historia catalana y al renaixement que en tots los ordes va operantse, medis complerts y exactes d'apreciar la civilisació de Catalunya, son caràcter, sas necessitats y sas tendencias. Possehím, donchs, tot lo que's necessita pera elaborar una Constitució practicable, apta pera cumplir los fins de sa formació; coneixement de la societat catalana y una esperiencia política de valor inapreciable.»

Prat, en la defensa de l'esmena, es referia als riscos amb què es trobaria el Projecte de Constitució política catalana que estaven discutint, p. 124-125:

«La Constitució política catalana pot ser combatuda ó pel Poder federal, ó pel Poder regional; lo primer la atacarà pera aumentar sas atribucions, lo segon violant, perturbant lo mecanisme del Poder, ó invadint la esfera del dret particular. La primera font d'infraccions constitucionals es á mon entendre la menys important, la menys temible pera Catalunya. Perqué donat que la Assamblea federal será una Assamblea de delegacions dels Estats (y no una cambra nombrada pel sufragi universal directe) sempre la representació més genuína de la Nació apareixerá en las cambras regionals. Ademés s'ha de tenir en compte que'l jorn en que'l regionalismes'estableixi será porque haurá guanyat todas las esferas socials, y quan una idea alcanza una forsa expansiva tan poderosa no es pas quan ha de témer veures atacada.

La font més important d'infraccions constitucionals fora, donchs, lo Poder regional; per lo tant al organisarse aquest Poder no deu olvidarse aquest perill, aquesta necessitat, clau de tota Constitució política.»

Proposava incorporar tres noves Bases relatives a l'organització del Poder local, p. 138:

«La primera base ha d'ésser la varietat en la organisió de las comarcas y municipis, sempre que la singularitat de constitució respongui á una singularitat de la societat local en quina s'estatuheixi: comarcas hi ha que tenen interessos industrials, mercantils y agrícolas. Altras solzament agrícolas, altras industrials, altras vinícolas, etzétera. [...].

Segona base: donar en lo govern de cada entitat ó societat local una intervenció proporcionada al interés que hi tenen cada classe y cada gremi. Y la tercera, es donar organisió especial á las ciutats que per sa població escepcional constituheixien més que municipis verdaderas comarcas (Barcelona per exemple).»

Prat finalitzava el seu parlament amb el prec de que no tinguessin en compte la seva edat i que es fixessin en el contingut de les seves propostes⁸²³, p. 140:

---

⁸²³ A continuació de Prat intervingué Martí Roger, que, en qualitat de delegat de la “Comarca del Baix Ampurdá”, es manifestà en contra de les esmenes i propostes presentades per Prat i defensà les Bases 8 i 9 del projecte inicial presentat a l'Assemblea.

Prat, que es reafirmà en les seves esmenes, al terme de la discussió d'aquelles Bases i com a conseqüència de l'oposició manifestada per Martí Roger retirà les seves esmenes i propostes i facilità que les Bases esmenades poguessin ser aprovades.

«Senyors: un prech vuy dirgirvos. Per un moment tan sols feu abstracció de mos poch anys; fixeus en lo que us dich y no en que sia jo qui ho diga; tingan present que fora una ensopegada grossa pera'l catalanisme, després d'haver clamant tant contra la organissació actual, contra'l Parlamentarisme, deixarli la porta oberta en lo primer document en que, d'una manera concreta, s'exposan los principis polítichs del catalanisme. Procureu sustraureus totalment al ambient parlamentarista que encara avuy se respira; recordeu que no hem vingut aquí a fer comedia patriótica, sino á tractar junts, en familia, del be de la Patria. Prescindiu de que sia lo més humil de la colla qui senyali'l perill, mireu si hi es y si la trobeu, destruhiulo. Observeu que no tots los mals que flagellan á Catalunya provenen de la pérdua de sa llibertat; observeu que a Catalunya al robarli sa autonomia li arrebasaren ensems un gloriós aplech d'institucions políticas.»

1.1.5 Aprovació de les Bases i Parlament de cloenda de Lluís Domènech i Montaner

Les Bases es votaren, s'aprovaren i es proclamaren en la tercera sessió de l'Assemblea, que tingué lloc el matí del diumenge 27 de març:

- Les Bases 1.ª, 2.ª, 4.ª, 5.ª, 6.ª, 7.ª i 18.ª foren aprovades per unanimitat.
- Les Bases 8.ª, 9.ª, 10.ª i 10.ª foren aprovades després que Prat de la Riba havia retirat les esmenes i addicions que havia presentat a les Bases 8.ª i 9.ª.
- Les Bases 13.ª i 14.ª foren aprovades amb esmenes.
- La Base 15.ª fou aprovada per majoria.
- La Base 2.ª del Projecte inicial es rebutjà per majoria en votació i fou suprimida en la redacció final de les Bases aprovades (les Bases quedaren reduïdes a 17).

Les 17 Bases⁸²⁴ es dividien en dos grans parts: una primera que tractava del Poder central, Base 1.ª i Disposicions transitòries; i una segona que tractava del Poder Regional, Bases 2.ª a la 17.ª i Disposicions transitòries.

La cloenda de l'Assemblea estigué a càrrec d'en Domènech que pronuncià un extens discurs⁸²⁵, del qual destaquem alguns dels aspectes més significatius:

- La referència que feia a les aspiracions catalanes que es contenien les Bases aprovades i l'encoratjament que féu als assistents a complir-les, p. 237:

---

⁸²⁴ La Base 15.ª, que es referia a l'Ensenyança pública, era la Base 16.ª inicial.

⁸²⁵ Unió Catalanista (1893). *Assambleas catalanistas, Primera*. Op. cit. p. 237-244.

«Havém acabat las tascas que teníam encomanadas y aném á separarnos. Proclamadas quedan desd' ara las aspiracions catalanistas que ja de llarch temps venían informant tots los nostres actes; avuy las haveu concretadas y definidas en las Bases que acabeu d' aprobar y las ha sancionadas l' unánim vot d' aquesta honorable Assamblea de Delegats vinguts y adherits á ella desde totas las comarcas de Catalunya.

Sia favorable ó adversa la sort que en lo venider tingan, habém cumplert nostre deber. Quan camina á sa perdició la Nació espanyola; quan aten l' egoisme de cada hú á salvar de la general ruína sa particular fortuna ó explotar lo públich desastre pera ferse'n una de nova; quan ningú creu ni pot creure possible la regeneració de la actual Espanya, entregada als mateixos vicis y sistema que han causat sa ruína, deber es dels homes honrats y de bona voluntat acoplarse pera treballar en la obra de restauració de la part que salvarse puga del general naufragi.»

- La relació de dependència que s'havia arribat a Catalunya respecte Espanya, p. 237-238:

«Fills nosaltres de la Nació catalana, que te encara forsas pera regenerarse, deber es nostre treballar pera son pervenir ja que res poguem fer pera son present. De bona fe y de sas planas voluntats vingué Catalunya á formar part del estat espanyol; lleal y esforsadament lo serviren nostres avis portantlo á la prosperitat; lleal y heróicament combateren sa ruína y, obstinats é indomables, s' oposaren, fins á morir ab las armas á las mans, á la desatentada política central que 'ns tenía de portar y 'ns ha portat al abisme. Res debém al estat espanyol sino sagnants agravis y cruentas humillacions. Y un' altre vegada nosaltres, los motejats de separatistas, no girém los ulls enfora d' Espanya ni cap á prósperas y vehinas nacions que 'ns rebrían ab los brassos oberts, sino que quan s' acosta la hora de la desfeta torném á alsar la blanca bandera de parlament devant de las antigament agermanadas regions ibéricas y 'ls hi enviém nou missatge d' unió.

Encara hi ha esperansa de salvarnos tots, 'ls hi dihem, si seguint los antichs tractes ab novas formas acomodadas á las modernas necessitats, treballeu y 'ns deixéu treballar pera aprofitar las forsas que, encara vivas, en estat latent quedan en lo cor de las naturals regions espanyolas.»

- Reclamava l'ús de la llengua catalana com a expressió natural del pensament i dels afectes i com a “dignitat que dona al home la fermesa y la seguritat de lo que diu”, p. 239:

«Tres cents anys fa que de bona fé tractem d'acomodans á la llengua castellana, tres cents anys y no havém arribat més que á xaporrejarla ab aquest groller accent que 'ns encongeix y 'ns posa en ridícol devant de nosaltres mateixos; tres cents anys, y en tant temps aquets pobles, fértils avens en filósophs y escriptors en llengua llatina ó catalana, no han produhit ni un sol talent de cap d'ala en las lletras castellanas. Y n'hi ha hagut prou ab que la llengua patria tornés á las regions del art, porque de sobte s'encengués altra volta en lo cel de Catalunya la estrella de la bella literatura, que fins en aquest tancat ahont havém vingut á lluytar per la política acabeu de veure llampegar repetidas voltas. Volém, donchs, l'us oficial de nostra llengua porque es pera nosaltres la llibertat de paraula, lo dret á la vida de la inteligencia, signe y defensa de nostra existencia com á poble.»

- Expressava la necessitat de disposar d'un sistema propi de Justícia, p. 240:

«Volem fernos lleys y justicia nosaltres ab nosaltres á dins de casa nostra; volem lleys duraderas y madurament pensadas, acomodadas á nostra naturalesa y á nostras costums, fetas ab coneixement y apreci de nostre caràcter y baix las que poguem desarrollar nostra prosperitat. De tot temps n'havém donat llissons de ferne. Admiració son de propis y estranys las institucions que regulan la nostra propietat y nos han conservat la riquesa y medis de prosperar á pesar de sa forsada immobilitat actual. Los pobles més avansats moderns s'honran encara de tenir lleys nostras antiguas, copiadas en sos códichs mercantils y en los convenis de dret de gens. Un poble práctic y vivent, com lo nostre, no pot ni deu seguir los tanteigs y probaturas d'altres de civilisació embrionaria; y las taulas de la ley d'una rassa séria y vella én la civilisació com la nostra no deuen continuar sent las pissarras ahont quatre aprenents de llegisladors s'ensagin á fer y borrar copias de exóticas é inconsiliables lleys, mal entesas, d'altres pobles de totas menas, rassas y costums.

Volem que la suprema ley en nostra terra sia l'amor á Catalunya y á sos naturals, á sa prosperitat y á sa grandesa, y aquest amor sols per ella poden sentirlo sos fills propis. Dura es la ley y més la sentencia si en sos preceptes hi traspua lo fel de la animositat y 'ls menyspreu de rassas que no s'estiman ni 's respectan degudament.»

- Es referia a la nova estructura de classes socials i a les relacions que es creaven, p. 240-241:

«La intervenció de totas las cases y estaments en lo govern del comú es en nostra terra vella ley de llibertat que no ha necessitat de la moderna democracia pera proclamarse. Avuy més que ahir es precís que la representació de las modernas classes, lo capital, la

inteligencia y'l treball, deixin la sorda lluyta y l'odi que las conmuehen y consumeixen apartadas de la llum y que esclatan de temps en temps ab horrible estrépit desde las tenebras. Precís es que reunidas vingan á la llum pública á discutir, á resoldre 'ls problemas cada dia nous que entre ellas han de presentarse. Inútils han sigut los esforços pera fondre als homes en una monstruosa igualtat: las classes han cambiat de forma, pero la diferencia de una á altres se acentuan més cada dia; may lo capital com á capital havia tingut una representació més crua y més despullada de tot' altre significació de superioritat moral, de noblesa y generositat; may com ara havia tendit á tant colossals acumulaments; may la inteligencia havia tingut com ara de transigir ab las vulgars imposicions y d' assalariarse pera satisfacer necessitats materials y exigencias que li imposa la vida moderna; may havia estat com avuy tan abandonat ni fou tan penosa y embrutidora la feyna del obrer lliure, condemnat al forsat treball, enterrat en vida en los interminables pous y galerías de las modernas minas ó reduhit á un mecanisme més de las novas y grans fábricas ó de las colossals empresas de servey públich. Cal que totas las aspiracions y miserias vingan á la llum del sol, que 's compleixi la lley divina de caritat y que la justicia sia feta.»

- Exposava com havia de ser l'organització militar i la participació dels catalans en la defensa del país, p. 241-242:

«Repugna al esperit lliure dels catalans lo servey militar obligatori y nos es odiós lo sistema inúcuo de las quintas. May nos hem negat á defensar voluntariament la patria; no necessitem respirar l'aire marcialment. corromput dels cuartels ni la excitació dels cops de corretjas del sargento pera complir nostre deber y fins donar universal exemple de valor é ingeni estratéghich en la defensa del país. Es més, creyém que devant los enormes exércits y la táctica y armament moderns, la organizació actual de nostras forsas, més que para defensar al país, serviría pera entregar en breu temps al enemich poderós invasor tots los nostres homes útils, armats y equipats en unas quantas batallas. Esquilmat y en el desordre en que estém no 's pot pensar per nostra part en guerra de conquista y la defensa més segura del país seria encara avuy com sempre la secular y poderosa institució dels sometents, ausiliada per una avansada, general y sólida instrucció militar, donada á tots los catalans sense distincions de clases ni exempcions per la fortuna.»

- Es referia a la situació de l'ensenyança pública i demanava que s'establissin ensenyances pràctiques, p. 242:

«Y pera acabar, senyors, volém que la pública instrucció sia base segura á Catalunya d' avansament. Sobran ara títols y gent d' universals coneixements en la ensenyansa superior; sobra en la primaria gent que sap llegir y escriure que per la sua perdició no sap lo que escriu ni entén lo que llegeix. La instrucció es avuy prou vasta pera ensenyar á parlar de tot, massa superficial pera fer ni saber fonamentalment res; estéril pera produhir sabis, es fértil en fátuos inútils pera sa propia desgracia y pera la de la societat nostra qu' infectan desde'ls llochs mes humils y miserables fins als congressos legisladors. Volém al costat de cada ciencia, de cada art, de cada ofici, de cada cultiu y de cada industria la sua escola gremial ahont especial y prácticament se profundisin los coneixements y professionals procediments y ahont pugan ensajarse y judicarse tots los avensos y descobriments. Volém que aquestas escolas s' establescan, contínuas ó temporals, en lo sí mateix de las comarcas ahont sa ensenyansa haja d' ésser directament utilisada.»

- I finalitzava reconeixent la dificultat de les feines que s'havien d'iniciar, p. 242-243: «Més be de lo que jo aquí sabría ferho, condensadas quedan en las Bases que acabéu, d' aprobar las nostras aspiracions; que ellas atravessin ab bona fortuna los temerosos temps que corrém y los més foscós y tempestuosos que se'ns en venen sobre. Nets de tota viciadura y del cor de nostra terra hem triat los materials d' aquesta nau, per nosaltres arca santa en que fixém la salvació de la patria, y que llensém al mar de la pública discussió. Durament serà combatuda: jo no espero que arribi sencera á platja de bonansa. Mes ella ó sos trossos dirán á nostres fills y als veniders que ab fonda petja vejeren los temps de corrupció y sense fé que 'ns pertocaren, que no posárem las mans sobre las despullas de la patria decayguda y que ab drete intenció impulsárem á nostres compatricis á alsarla de la baixesa en que era cayguda. Si Catalunya comptés á son entorn á tots sos fills, triumfant y prompte empresa sería la de sa restauració y prosperitat.»

1.2 La Segona Assemblea de la Unió Catalanista (Reus, 1893)

A la reunió, que es va celebrar a Reus els dies 28 i 29 de maig de 1893, es tractà el tema de la “Organisació y medis pera portar à la pràctica las Bases de l'Assemblea de Manresa”.

Amb el títol de *Medis pera conseguir la aplicació parcial é inmediata de ditas bases* es publicaren⁸²⁶ els Acords presos, que formaven tot un programa d'actuació per a desenvolupar en els àmbits social, cultural, professional i polític.

---

⁸²⁶ Unió Catalanista (1903). *Assamblea General de Delegats tinguda à Reus en los dias 28 y 29 de Maig de 1893* (2.ª de la Unió). Barcelona: Estampa de la “Renaixensa”.

1.2.1 Acords que es prengueren

Es decidí que la Junta Permanent de la Unió Catalanista, per a poder dur a la pràctica els treballs proposats, nomenaria les comissions que fossin necessàries i en la forma que es cregués convenient. Es constituiria una Junta Econòmica que, depenent de la Unió Catalanista i tenint el mateix tresorer de la Junta Permanent, arbitraria fons per medi de subscripcions, donatius, espectacles i venda de les Memòries que no es repartissin gratuïtament. Es preveia que l'actuació es desenvoluparia en els àmbits següents: llengua, instrucció, impremta, dret, obres públiques, tributació i quintes.

A continuació reproduím alguns dels Acords més rellevants que es prengueren en relació a aquests àmbits.

1.2.1.1 La llengua

Per a poder reivindicar, “per tots los medis legals”, l'ús del català com a idioma oficial, s'acordà:

- Dirigir-se a tots els Ajuntaments de Catalunya i demás corporacions oficials, “fentlos notar que no hi ha cap disposició legal que previngui lo contrari”.
- Dirigir-se a tots als mestres, “aixís d'escoles públicas com privadas”, per a que en fessin ús.
- Excitar a tots els advocats catalans, per a que reivindicuessin el dret que tenien los testimonis catalans d'usar la llengua catalana en las seves declaracions davant els tribunals de justícia.
- Dirigir-se a tots els Prelats de Catalunya per a que disposessin que, de conformitat amb els Cànon, es prediqués en català i es practiquessin en català totes les devocions que no es tinguessin de fer en llatí.
- Procurar que es portessin a efecte els treballs començats anys enrera per a la constitució de l'Acadèmia de la llengua.
- Recomanar a tots els delegats que usessin sempre la llengua catalana en totes les manifestacions de la vida “consentidas per la lley”.

1.2.1.2 La instrucció

Amb l'objectiu de procurar que en tots “los rams” de l'ensenyança es donés la instrucció de conformitat amb la naturalesa i manera de ser de Catalunya, s'acordà:

- Preparar un pla general d'estudis que, partint del principi de la diferenciació de la ensenyança segons les regions, estigués basat en la tradició científica del país i en les necessitats pràctiques “de la actual civilització”.
- Excitar a tots els centres i societats catalanistes a que fundessin càtedres i conferències d'ensenyança catalanista.
- Procurar que s'establís un Patronat d'escoles catalanes.
- Fundar premis anyals per als mestres que més es distingissin en l'ensenyança de la llengua, la història i la literatura de Catalunya.

1.2.1.3 La impremta

Atenent a que es considerava que la impremta era un dels medis més adequats i profitosos per a la propaganda, s'acordà fomentar les publicacions següents:

- *«Publicacions de primera ensenyansa:*
  - A. Compendi d'Història de Catalunya. -B. Biografías de personatjes célebres catalans (Jaume I, Fivaller, Clarís, etc.) -C. Narracions de fets patriòtics (expedicions de catalans y aragonesos á Italia y Orient, conquestas de Mallorca, de Valencia, d'Almería, de Tortosa, siti de Barcelona, etc.) -D. Mapas del desentrotlló de la Nacionalitat catalana en diferents épocas. -E. Y tots aquells llibres d'ensenyansa recreatius que en general se creguin convenients.»
- *«Publicacions de popularisació en general:*
  - A. Monografías sobre institucions populars y polítiques de Catalunya, com Corts, Consultats, Somatent, Gremis, Consell de Cent, etc. -B. Monografías sobre'l desenrotlló industrial y comercial de Catalunya en la época de la seva autonomia. -C. Estudi de la influencia de Catalunya en la civilització en general.»
- *«Publicacions generals catalanistas:*
  - A. Memorias explicativas de las diferents bases aprobades en la Assamblea de Manresa. -B. Memoria que tindria la autonomia en la riquesa general de Catalunya. -C. Memoria demostrativa de la necessitat de la autonomia de Catalunya pera la conservació del Dret Catalá. -D. Solucions del Catalanisme als problemas socials. -E. Publicació d'un compendi en forma de preguntas y respuestas dels principis que integran la doctrina catalanista.»⁸²⁷

---

⁸²⁷ Prat de la Riba, en col·laboració amb Pere Muntanyola, va presentar, amb posterioritat, el *Compendi de la Doctrina catalanista* al “Concurs Regionalista” que, convocat pel Centre

- «*Publicacions religioses: Devocionaris y altres llibres piadosos en català.*»

1.2.1.4 El dret

Amb la finalitat de poder introduir les reformes que els “nous estats socials” exigien per a la conservació de la legislació civil catalana, s’acordà:

- Dirigir-se als Poders públics demanant la creació d’una comissió de Codis a Catalunya que tingués la facultat de proposar les reformes que cregués convenient per al Dret Català.
- Dirigir-se als Poders públics demanant que reformessin les Lleis orgàniques del Poder judicial en el sentit que totes les causes civils es fallessin en última instància a Catalunya i que tots els Magistrats i Judges de Catalunya fossin catalans.

1.2.1.5 Les obres públiques

Amb la finalitat de millorar el conjunt de les Obres públiques i la conservació i restauració del patrimoni artístic i monumental, s’acordà:

- Preparar un pla complert d’obres públiques per a Catalunya encaminat a fomentar els interessos agrícoles, industrials i mercantils, partint del principi de donar expansió a tots els elements de riquesa que eren improductius.
- Dirigir-se a les Diputacions provincials i als Prelats de Catalunya demanant-lis que es preocupessin de la conservació y restauració dels monuments artístics i de caràcter històric, “avuy casi tots en estat de ruina”, i que procuressin adquirir-ne en la mesura del possible per a fer-los de domini públic.

1.2.1.6 La tributació

Per a disposar de més recursos procedents dels tributs que es pagaven es proposà:

- La publicació d’una memòria en la qual es possessin en comparació les “sumas inmensas que Catalunya entrega al Estat en concepte de tributs ab las que’n reb pels serveys que aquest li presta”.
- Proposar un sistema tributari amb “els medis pràctics de substituir el sistema de contribucions per un altre consistent en acords econòmichs entre les regions i l’Estat sobre la base de quantitats fixes”.

Català de Sabadell, va aprovar per la Junta Permanent de la Unió Catalanista. El Compendi fou premiat i fou publicat l’any 1894 per La Renaixença.

1.2.1.7 Les quintes

S'acordà dirigir-se a tots els Ajuntaments de Catalunya transmetent l'acord pres en la Assemblea de Manresa sobre el servei militar per a que coneguessin les idees que sostenia el Catalanisme en aquest punt.

1.2.2 L'organització que es proposava per a l'actuació del catalanisme

A l'Assemblea, tot i que es manifestà que no es compartia els mecanismes del sistema polític vigent, es declarà necessària la intervenció del catalanisme en la vida política activa, prenent part en las lluites electorals i aprofitant els medis per a estendre l'esfera de la seva propaganda i per a obtenir legalment la realització de les seves aspiracions. A continuació, destacarem els medis que s'acordaren per a facilitar l'aplicació total dels acords.

1.2.2.1 A les eleccions municipals

Es proposaven les actuacions següents per a escollir, amb finalitats "purament administratives", representants de la Unió en els diferents estaments socials i professionals:

- A tots els municipis es proposarien i defensarien candidatures, purament administratives, que representessin les "forsas vivas del país" i estarien formades per les persones més significatives i acreditades en la propietat, la intel·ligència i el treball. S'allunyaria de la administració municipal les persones que no tenien més mèrits que els serveis fets als seus partits.
- Les candidatures a les poblacions en què hi hagués una o varies Associacions catalanistes estarien constituïdes pel president o presidents i pels delegats de la Unió catalanista a la localitat. A les demés poblacions, les candidatures serien proposades pels delegats de la Unió o pels que especialment es nomenessin per la Junta Permanent, associant-se amb les persones més importants de la població, que fossin conegudes per "on amor á la terra catalana y per son afecte al sistema d'elecció per classes".

1.2.2.2 A les eleccions provincials i legislatives

S'acordà emprendre les actuacions següents:

- A tots els districtes en què es pogués participar amb alguna probabilitat d'èxit, es presentarien candidats decididament catalanistes per als càrrecs de diputats provincials i a Corts.
- En els districtes en què hi hagués alguna o algunes associacions catalanistes, el president de la més antiga dintre de la Unió convocaria els demés presidents i els delegats que

representessin els diferents pobles de la circumscripció i tots junts designarien les candidatures que es presentarien. En els districtes en què no hi hagués cap associació catalanista, el delegat que designés la Junta permanent procediria a la convocatòria dels demés.

- Les candidatures així designades serien consultades, abans de fer-se públiques, a la Junta Permanent de la Unió que donaria el seu parer, tot i que no seria vinculant, sobre les mateixes al president o delegat que hagués convocat la reunió electoral.
- El candidat tindria sempre que fer una manifestació pública d'adhesió al programa o principis del Regionalisme.

L'Assemblea, que condemnava expressament i enèrgicament tots els medis electorals abusius i molt especialment les falsificacions de documents i compra de vots, manifestava que abans que recórrer a aquells medis indignes era preferible la pèrdua de les eleccions.

1.2.2.3 Els meetings

Reconeixent la importància que tenien les “Reunions públiques com a medi de propaganda”, es recomanava recórrer als “meetings” molt especialment en els períodes d'agitació, quan fos necessari per motius concrets interessants per a Catalunya i en els períodes electorals.

1.2.2.4 La premsa

L'Assemblea manifestava el seu desig de que la premsa catalanista prosseguís amb entusiasme els treballs de propaganda en favor de l'autonomia de Catalunya.

Es demanava que la premsa sostingués enèrgicament i procurés donar la major publicitat als acords de les Assemblees que havia organitzat i organitzaria la Unió.

També es sol·licitava el suport de la premsa per a difondre els demés actes interessants de les Associacions catalanistes.

1.2.2.5 Les relacions regionals

L'Assemblea acordà iniciar una reunió de caràcter inter-regional de diferents representants regionals, de “Galícia, Navarra, la Provincias Bascas y Catalunya”, amb la finalitat d'obtenir, “per medi d'una acció comuna”, “lo plantejament del Regionalisme”.

1.3 La Tercera Assemblée de la Unió Catalanista (Balaguer, 1894)

Es celebrà a Balaguer⁸²⁸ els dies 13 i 14 de maig de 1894, amb el tema “Bases pera la tributació de Catalunya, segons los principis regionalistas”.

Els acords que es prengueren a l'Assemblea, que seguien els principis de la Constitució acordada en l'Assemblea de Manresa de l'any 1892, tenien la finalitat d'organitzar el sistema amb què Catalunya havia de contribuir a la formació del pressupost de l'Estat, p. 3:

«Catalunya ha d'atendre las cargas y serveys públichs de carácter regional y deu contribuir á las cargas generals del Estat ab una cantitat que ha de fixarse amb subjecció á las reglas en dita Constitució establertas.»

1.3.1 Els Acords que es prengueren a la Tercera Assemblée

En compliment dels acords presos a la Assemblée de Reus es considerava que, mentre que no es complissin les Bases aprovades a Manresa, era convenient substituir el sistema de contribucions per un altre consistent en “*arreglos económichs ab lo Govern sobre la base de cantitats fixas*”.

Amb l'aplicació de la Constitució regional catalana, i estant lliure Catalunya de les traves que limitaven la seva activitat, es podria reformar l'Administració sota un pla econòmic general inspirat en “los bons exemples dels temps passats”.

Es proposava que Catalunya, fins que no s'apliqués la Constitució regional catalana, arribés a uns acords econòmics per a poder encarregar-se del major nombre de serveis que estaven en mans de l'Estat o del Poder Central: l'import econòmic que suposaria la gestió dels serveis es descomptaria de la quantitat que s'havia de pagar al Govern.

Les quantitats que Catalunya hauria d'aportar al “Poder Central” i les que també necessitaria per afrontar els serveis, s'obtindrien per medi d'un sistema tributari adequat “á son modo d'esser”, segons uns “Principis generals”, que haurien de regir l'actuació a seguir, i la formulació d'unes “Bases”.

1.3.2 Els principis generals que haurien de regir l'actuació de Catalunya

Es contemplaven 8 àmbits que recollien els principis generals que havien de regular la relació entre Catalunya i l'Estat espanyol i, també, entre Catalunya i les demás regions espanyoles, p. 5-9:

---

⁸²⁸ Unió Catalanista (1903). *Assamblea General de Delegats tinguda a Balaguer en los dias 13 Y 14 de Maig de 1894* (3.ª de la Unió). Barcelona: Estampa de La Renaixensa.

«I. Catalunya, ab entera independència de las demás Regions espanyolas y sense intervenció del Poder Central, establirà las contribucions é impostos de tota mena que hagin de pagarse en son territori y regulará aixís mateix los demás arbitris y totas las otras fonts d'ingressos, llevat los drets d'Aduanas que's subjectarán á las lleys generals del estat, de conformitat ab lo declarat en la Assamblea de Manresa.

II. Los serveys públichs deurán presentarse á Catalunya de manera que estiguin al nivell dels pobles més avansats, y en consecuencia, la reducció dels impostos y contribucions ha de procurarse tan sols per medi d'una moral y ben organizada administració; y la Assamblea, gelosa del bon nom dels elements que representa, aixís molt alt ho declara á fi de que may pugui dirse que'l Regionalisme, á exemple dels partits polítichs que han assolat l'Espanya, tracta de seduir al poble ab promesas impossibles de cumplir.

III. Se procurará fomentar la riquesa pública per medi d'exempcions de contribució y otras ventatjas á favor de la implantació de novas industrias, plantació y conservació de boscos, edificació, dessecació de terras, etc., etc.

IV. Las lleys fiscals no podrán afectar may la validesa dels contractes, la naturalesa y transmissió de la propietat y dels drets reals, ni la constitució de la familia, sens perjudici de la hipoteca preferent que s'estableixi á favor del Erari públich per la percepció de la contribució.

V. Totas las contribucions directas recaurán sobre las rentas y beneficis, á excepció de la que s'estableixi per rahó de transmissió d'herencia, llegats y donacions, entre parents colaterals y entre estranys.

VI. Tothom ha de contribuir segons sos cabals al sosteniment de las cargas del Estat, pero atenant á que per rahó de sa naturalesa económica es eminentment relatiu tot quant se refereix á la tributació, la Assamblea declara, com principi fonamental del Regionalisme, que la proporcionalitat ab que s'ha de contribuir á ditas cargas dependeix del estat social del país y que, essent, com son, l'aglomeració de fortuna en unas mateixas mans y la desigualtat en la distribució de la riquesa las notas característichs de l'actual societat, ha de procurarse l'equilibri entre las diferentes classes socials armonisant per medi de la tributació sos interessos antagónichs.

En sa consecuencia's declara:

Que no s'imposará cap contribució fonamentada exclusivament sobre la base de la *capitació*, ó sia cap que afecti al individu com á tal y prescindint dels medis de subsistencia ab que conti.

Que no s'imposará tampoch cap contribució que directa ó indirectament pesi sobre'l consum de materias de primera necessitat, sens perjudici del dret dels Ajuntaments pera crear arbitris.

Y que'ls impostos se combinarán de manera que's contribuheixi á las cargas públicas sobre la base d'una repartició gradual y progressiva en relació ab la quantía dels ingressos ab que cada hú conti.

VII. La distribució ó repartiment de las contribucions se farà sempre dintre d'una organisació gremial que deu reposar sobre la doble base del territori y de la classe de contribuyents á qui respectivament afecti; y todas las cuestiones sobre agravis y defraudacions, aixís com los perdons per causas de calamitats, se resoldrán, en las diferentes instancias ó alsadas que's fixin y dintre del ordre gerárquich que s'estableixi, per jurats, sense que may s'admetin investigadors oficials. L'assistencia á las sessions dels Gremis y'ls cárrechs que per rahó de sa organisació s'instituheixin serán obligatoris.

VIII. Tots aquests principis deurán servir de fonament á la imposició de las contribucions, qualsevulla que sia la divisió administrativa de Catalunya y'l modo y conformitat com s'hagin encarregat de fer los serveys públichs y s'hagin distribuhit las cargas las diferentes agrupacions y entitats que avuy existeixen y las que existirán quan lo sistema regional quedi plantejat en sa integritat.

Entretant los Ajuntaments, pera cubrir las cargas municipals y l'import de tots los serveys qu'hagin de cumplir, tindrán una part alicuota de las contribucions generals y además lo que'ls hi produheixin los arbitris.»

1.3.3 Les Bases especials que es consideraven per a cada una de les diferents fons d'ingressos

S'establien les Bases que s'havien de tenir en consideració per a poder disposar del ingressos que es necessitaven per a emprendre les diferents actuacions que es proposaven.

1.3.3.1 Les contribucions

Les diferents fons de contribucions es classificaven en ordinàries i extraordinàries:

- Les contribucions ordinàries serien sempre directes, a excepció dels drets de duanes i dels arbitris dels Ajuntaments.
- Les contribucions extraordinàries, pel seu caràcter excepcional, s'haurien d'adaptar “á las circunstancias especials dels grans aconteixements”. Per aquest motiu, no es podien establir “reglas fixas”.

1.3.3.2 La contribució territorial

La contribució territorial afectaria a les rendes obtingudes amb “la propietat immoble, urbana y rústega, inclohent en las de la rústega los profits de la industria pecuaria”.

Es preveia que la determinació de la base contributiva a aplicar “sobre la riquesa líquida imponible” s’obtidria amb un càlcul “fet ab rigurosa exactitut y tenint en compte totas las circunstancias y accidents”. S’establia l’organització que es seguiria, p. 11-12:

«La contribució se cobrarà en lo poble ahont radiqui la finca sobre que recaigui.

En cada població quedarà agremiada separadament la propietat urbana y la propietat rústega, y además se formará una agrupació dels gremis de las poblacions per medi de delegats seus en cada Comarca.

Los gremis de cada població farán los repartiments de la contribució corresponent á la mateixa y resoldrán en concepte de jurats sobre’ls agravis dels contribuyents y defraudacions, y respecte dels perdons per calamitats quan la contribució que correspongui al propietari ó propietaris que’ls demanisen no excedeixi de la décima part de la total que degui pagar lo poble. Las peticions de perdons, quan excedeixin d’aquesta quantitat, y las que fassin los pobles en general serán de competencia de la agrupació de la Comarca.»

1.3.3.3 La contribució industrial i de comerç

La contribució industrial i de comerç afectaria els beneficis obtinguts per “rahó de tota explotació industrial, fabril ó mercantil y del exercici d’una professió ú ofici”.

Es preveia com es faria el càlcul de la base subjecta al pagament de les quotes en relació als beneficis obtinguts a les activitats industrials i comercials, p. 13:

«Dits beneficis se determinarán en virtud de declaraciones juradas que deurán presentar los mateixos industrials, cada any de referencia als que hagin obtingut durant l’any anterior, ó de referencia á un promedi tret sobre los que hagin obtingut en los tres anys derrers.

Aquesta contribució consistirà en un tant per cent sobre’ls beneficis, que deurá ésser encara més reduhit que’l de la contribució territorial quedant lliures de contribució los que no obtinguin un benefici superior á la quantitat anyal que representa’l jornal d’un treballador.»

Una vegada determinats els beneficis de les diferents activitats industrials i comerciants subjectes al pagament de la contribució es procediria al seu agrupament en diferents classes i a la formació de les escales contributives, p. 13-14:

«Per rahó de la quantía dels beneficis se dividirán los contribuyents en varias classes, y si be'l tipo ó tant per cent de contribució serà'l mateix pera todas ellas, no obstant, als efectes de la distribució ó repartiment entre'ls contribuyents, se formarà en cada classe una escala gradual que correrá de una cuota mínima á una máxima, y prudencialment y tenint en compte lo capital esmersat y demás circunstancias dignas d'estima, se fixará dintre de dita escala la cuota que á cada contribuyent correspongui.»

El darrer pas seria encarregar la formació de gremis que s'encarregarien del repartiment de les obligacions contributives i de les incidències que poguessin sorgir entre els seus agremiats, p. 14:

«Los contribuyents, tenint en compte las classes que s'acaban d'esmentar y en lo possible sobre la base de las mateixas ó consemblants industrias, s'organizarán gremialment, essent de competencia del gremi la formació dels repartiments, la decisió de las reclamacions d'agravis, las cuestiones de defraudacions y las d'exempcions, aixís com també las altas y baixas.»

1.3.3.4 La contribució sobre els ingressos

La contribució “directa, gradual y progressiva”, que s'afegia a la contribució territorial i a la de la indústria i el comerç i que afectaria a tots els “ingressos acumulats de qualsevol naturalesa que sian”, es considerava que era “la més trascendental dintre del sistema general tributari que's proposa”.

Es preveia com seria la progressivitat de la contribució directa i les excepcions de pagament que s'establirien, p. 15:

«La *Progresió* serà ascendent en relació á la quantía dels ingressos; de manera que'l tant per cent que deurá pagarse serà major quant més crescuts sian los ingressos de que's disfruti.

No estarán subjectes á n'aquesta contribució aquells quins ingressos acumulats no arribin á la quantitat anyal que representa'l triple jornal d'un treballador, y l'aument progressiu del tant per cent en que consisteixi quedarà tancat al arribar á una quantitat que deurá fixarse prenent en compte las fortunas més crescidas del país, de modo que desde aquesta quantitat en amunt los ingressos que excedeixin pagarán á rahó del tipo máxim.»

També es preveia com es determinaria el repartiment i com es realitzarien les comprovacions corresponents, p. 16:

«Los ingresos se determinarán en virtud de declaraciones juradas que deurán presentar cada any los vehins de todas las poblacions, ab referencia als qu'hagin disfrutat durant l'any anterior ó al promedi dels del últim trieni, y se considerarán com ingresos todas las rentas y beneficis líquits que hagin percebut per qualsevol causa ó motiu, prévia deducció de la contribució territorial ó industrial que per rahó d'ells hagin satisfet. També per la computació de dits ingresos se deduhirá una cuantitat per rahó del número de fills que hagi de mantindre lo contribuyent.

La comprobació de las declaraciones, així com la resolució de todas las cuestiones que's promoguin en ocasió y per rahó d'aquesta contribució será de competencia dels mateixos contribuyents organitzats gremialment baix la base del territori.»

1.3.3.5 La contribució sobre les successions i herències

La contribució gravava “exclusivament las transmissions de bens entre parents colaterals y entre estranys á títol gratuít, ja per acte entre vius ja per causa de mort”. Es preveien dos excepcions al pagament de la contribució, en el cas de les successions entre ascendents y descendents i en alguns tipus de vendes i transmissions; 17:

«Quedan exemptas de toda contribució las successions entre ascendents y descendents.

Aixís mateix se declaran exemptas las vendas y demás transmissions á títol onerosos inclosas las aportacions dotals, los préstams, constitucions de hipoteca y tots los demás actes que avuy venen compresos en la contribució denominada impuestos sobre transmissió de drets reals.»

Es determinava com es faria el càlcul corresponent a les transmissions, p. 17:

«Aquesta contribució recaurá sobre'l valor ó estimació dels bens objecte de la transmissió y será també sempre gradual y progressiva en relació ab la cuantía dels bens, essent diferent lo tipo que's degui pendre com á base de la progressió segons lo grau de parentiu de las personas entre quinas tingui lloch la transmissió.»

1.3.3.6 Els arbitris

Es podrien crear arbitris, que fossin competència del “Poder regional á tenor de la base 1.ª de la Constitució acordada en la Assamblea de Manresa”, per a la conservació de carreteres, canals i ports i per “rahó del ús de ditas cosas”. També es preveia que els Ajuntaments podrien establir certs tipus d'arbitris, p. 19:

«Los Ajuntaments podrán vâldres també d'aquesta font d'ingressos pera cubrir lo presupósit municipal, però sense que aquests afectin directament lo consúm de las

materias de primera necessitat y sense que may puguin establirse drets de portas ni ferse efectius per medi de repartiments vehinals.»

1.3.3.7 Les propietats públiques

Tenien la consideració de propietats públiques de la Regió catalana tots “los bens pertanyents al Estat que radiquin en territori de Catalunya”. S’exceptuaven les propietats públiques afectes “á algun dels serveys que quedan reservats al Poder Central”.

Es preveia que els municipis continuarien “possehint tots los bens” que eren de la seva pertinència. També es determinava que els hi serien “tornats aquells de que hagin sigut despossehits en virtut de las lleys desamortisadoras” i estiguessin “encara en mans del Estat”.

S’establia que el Govern Regional i els Ajuntaments conservarien “tots los bens de sa respectiva pertenencia” que poguessin “aplicarse á alguns dels serveys que venen á son cárrech” i que, per raó de la seva naturalesa, servien “pera fomentar lo benestar del País”.

1.3.3.8 Els serveis retribuïts

Es preveia que Catalunya procuraria “pendre á son cárrech lo servey de Correus y Telégrafos dintre de la regla de criteri establerta en la base 1.ª de la Constitució acordada per la Assamblea de Manresa” i també “la administració de Justicia y la Instrucció Pública”.

Tot i tractar-se de serveis retribuïts es preveia que la justícia s’administraria “gratuitament á los que obtinguin lo tractament de pobresa” i que l’ensenyança seria “igualment gratuita pera ’ls pobres”.

1.3.3.9 Els monopolis

Es disposava que el Poder regional es podria beneficiar dels monopolis en què tindria competència, p. 21

«Essent de atribució del Poder regional la encunyació de moneda, aprofitará aquell los ingressos que resultan d’aqueix monopoli.

Aixís mateix aprofitará la renda que proporciona lo del tabaco, com també totos aquells altres que tal vegada convingui que s’estableixin per la seguretat del Estat: per exemple la fabricació de materias explosivas, pero sempre de manera que quedin conciliats l’interés del consumidor y’l del productor.»

1.3.3.10 El servei militar

Es prenen en consideració els acords de l'Assemblea de Manresa relatius a “*que Catalunya contribuirá á la formació del Ejército permanent de mar y terra per medi de voluntaris ó d'una compensació en diner previament convinguda com avans de 1845*”.

Es preveia que, atenent al “carácter tributari” que tenien les quintes, la quantitat que s'hauria de satisfer “per tot concepte” no excediria “el cost del allistament dels voluntaris ab que's supleixi lo cupo que correspondria á Catalunya” i que si els quintos haguessin de pagar alguna quantitat el “repartiment” es faria “sempre tenint en compte” la seva posició social.

1.4 La Quarta Assemblea de la Unió Catalanista (Olot, 1895)

La Quarta Assemblea, que es convocà amb el tema “Obras públicas segons los principis regionalistas”, va tenir lloc a Olot els dies 29 i 30 de juny de 1895. En els Acords⁸²⁹ que es prengueren es considerava que les obres públiques, atenent a “les necessitats de la vida moderna”, eren un dels rams més importants de la Administració. Les obres públiques presentaven dos aspectes diferenciats: un, l'aspecte “més ó menys tècnich de la execució de la obra”, i l'altre, el referent a la reglamentació de “la activitat social que las ha de promoure y costejar”.

1.4.1 Les propostes del Regionalisme en l'àmbit de les obres públiques

Des del Regionalisme, per a superar el “desgavell administratiu” que hi havia en l'àmbit de les obres públiques, es proposaven uns principis que estaven en concordància amb els acords presos a les diferents Assemblees de la Unió:

- A la Primera Assemblea que tingué lloc el 1892 a Manresa, pel que feia a l'àmbit competencial, p. 4-5:

«Dits principis, com derivats d'una mateixa idea, guardant perfecta armonía ab tots los que ha definit la UNIÓN CATALANISTA, tenen son fonament en las declaraciones fetas en la Assamblea de Manresa en sentit de que *Catalunya ha de esser sobirana de son govern inteior* (base 6.ª); *de que la divisió territorial sobre la que's desenrotlla la gradació gerárquica dels Poders governatiu y administratiu tindrà per fonament la Comarca natural y'l Municipi* (base 5.ª); *de que se regoneixerá á la comarca natural la*

---

⁸²⁹ Unió Catalanista (1903). *Assamblea General de Delegats tinguda à Olot en los dias 29 y 30 de Juny de 1895* (4.ª de la Unió). Barcelona: Estampa de la “Renaixensa”.

major latitut possible de atribucions administrativas (base 10.ª), y de que's concedirán al Municipi todas las atribucions que necessita pera'l cuydado de sos interessos propis y exclusius (base 11.ª).»

- A la Segona Assemblea, que tingué lloc el 1893 a Reus, pel que feia als aspectes econòmics, p. 5:

«Y aixís mateix no s'han de perdre de vista las declaracions fetas en la Assamblea de Reus en sentit de que la Constitució Regional Catalana no arribi á plantejarse en sa integritat, es altament convenient que Catalunya substituheixi l'actual sistema de contribucions per un altre consistent en arreglos económichs ab lo Govern sobre la base de cantitats fixas.»

- A la Tercera Assemblea, que tingué lloc el 1894 a Balaguer, pel que es referia als serveis que haurien de prestar-se des de Catalunya, p. 5-6:

« [...] y las declaracions fetas en la de Balaguer en sentit de que en lo mateix cas convé que Catalunya s'encarregui del major nombre de serveys trayentlos de mans del Estat ó del Poder central y venint l'import dels mateixos en descárrech de la cantitat que en virtut dels arreglos económichs que's fassin hagi de pagar al Govern á fi de imprimir en ells desde ara lo sagell característich de sa individualitat y géni práctic (proemi); de que Catalunya ab entera independencia de las demás regions espanyolas y sense intervenció del Poder Central establirà las contribucions é impostos de tota mena que hagin de pagarse en son territori (n.º I dels Principis generals); de que's procurará fomentar la riquesa pública per medi de exempcions de contribucions y altrás ventatjas en favor de la plantació y conservació de boscos, edificis, dessecació de terras, etc., etec. (n.º III dels Principis generals); de que pera la conservació de las carreteras, canals y ports que sigan de competencia del Poder Regional podrán crearse arbitris per rahó del us de ditas cosas (Arbitris, 2); de que tots los bens de pertenencias del Estat que radiquin en territori de Catalunya se considerarán de propietat de aquesta Regió (Propietats Públicas); y de que los Municipis seguirán possehint los que la actualitat son de sa pertenencia devent sérloshi tornats aquells de que hagin sigut despossehits en virtut de las lleys desamortisadoras y estiguin encara en mans del estat (II Propietats Públicas).»

1.4.2 Els principis generals que s'aprovaren a la Quarta Assemblea

Dels principis generals que s'aprovaren relatius a les obres públiques en destaquem els següents:

- I: (Relatiu a l'àmbit competencial català), p. 7:
 «Serán de la exclusiva competencia de la Administració de Catalunya las obras públicas de toda mena, ó sían totas aquellas que, tenint per objecte satisfer necessitats generals lo mateix en l'ordre moral que en lo material, sían fetas per la Administració pública en qualsevol dels seus graus.
 Se exceptuan, de conformitat ab lo declarat en la Assamblea de Manresa, las obras de defensa de la Nació, y las carreteras y ferro-carrils y ports de interés general, que quedan á cárrech del Poder Central.
 En las que emprenduin y portin á cap los particulars per son compte, la Administració no hi tindrà més intervenció que la de Policía.»

- II. (Relatiu als arbitris), p. 8:
 «Si be, de conformitat ab lo declarat en la Assamblea de Balaguer, se podrán crear arbitris per rahó de las obras públicas, aquets no podrán may, baix cap pretext ni excusa, destinarse més que á la conservació de la mateixa obra y á la construcció d'altres de similars.»

- III. (Relatiu a la tipologia de les obres públiques segons el seu abast territorial), p. 8:
 «La obras públicas de Catalunya se clasificarán en obras de interés *regional*, de interés *comarcal* y de interés *municipal*.»

- IV. (Relatiu a les competències de Catalunya en les obres d'interès regional), p. 8:
 «Las primeras serán de competencia exclusiva de la Administració general de Catalunya ab arreglo á la organizació que s'estableixi, de conformitat ab las bases de Constitució acordadas en la Assamblea de Manresa..»

- V. (Relatiu a l'actuació d'una Junta representativa de les quatre Diputacions catalanes), p. 8:
 «Mientras no pugui plantejarse aquell régimen, y subsisteixi la actual divisió de Catalunya en provincias, una Junta composta de delegats de sas respectivas Diputacions, será la que entengui de las obras públicas de interés *regional* no sols en sa concepció sino en sa realizació.»

- VI. (Relatiu a les obres públiques regionals), p. 8-9:
 «En lo possible se procurará que las obras públicas *regionals* contribuheixin á equilibrar lo moviment económic, trayentlo dels grans centres de població, pera dar major vida als pobles y llocs de menor importancia.»

- VII. (Relatiu al foment de la riquesa en el conjunt de Catalunya, p. 9:
«Al mateix fi se procurarà fomentar, per medi de las obras pública *regionals*, la riquesa agrícola, industrial y minera de tot Catalunya, prenent en compte no sols la que avuy es objecte d'exploració, sino aquella que, per falta de medis, queda improductiva.»

- VIII. (Relatiu a la formació d'un Pla general de carreteres), p. 9:
«Previ lo corresponent estudi, se formarà un Plan general de carreteras de tot Catalunya que obehixi als dos principis anteriors, y baix la base de que tots los pobles estiguin en comunicació, á qual efecte tots ells deurán tenir quant menos una carretera que's considerarà de interés *regional* que'ls dongui accés á la més próxima vía de comunicació de igual clase. Serán aquellas de construcció preferent.
En lo possible la Administració *Regional* dotará á las carreteras de tots los los avensos que facilitin la tracció.»

- IX. (Relatiu a la formació d'un Pla de ferrocarrils secundaris), p. 10:
«Així mateix la Administració Regional, previ l'estudi convenient, deurá projectar y portar á execució un Plan de ferro-carrils secundaris y económichs que, combinats ab los de carácter general avuy existents ó en projecte, posin en comunicació totas las comarcas naturals de Catalunya entre si y aquestas ab las demás Regions Espanyolas y ab l'estranger, y segueixin lo curs dels rius més importants.»

- X. (Relatiu a la construcció i explotació dels ferrocarrils), p. 10:
«La construcció y explotació dels ferro-carrils, á que es referix lo número anterior, á falta de empresas particulars que ab bonas condicions se n'encarreguin, correrá á cárrech de la Administració Regional.»

- XI. (Relatiu a l'aprofitament dels recursos hidràulics i els ports), p. 10:
«També, prévis los deguts estudis hidrográfichs, s'obrirán lo major nombre possible de canals pera'l rego, que podrán també ser aprofitats, si sas condicions ho permeten, pera transports y com á forsa motriu, y los ports marítims que las circunstancias aconcellin pera lo major desenrotllo del comers y de la industria en sos diferents rams.»

- XII. (Relatiu a les contribucions a satisfer les províncies catalanes), p. 11:
«Mientras subsisteixi la actual organizació administrativa, las Provincias catalanas contribuirán al cost de las obras de carácter *regional*, no pel major ó menor interés que hi tinguin en cada una de ellas, sino á proporció dels recursos ab que respectivament contin.»

- XIII. (Relatiu a les competències de les Comarques),
 «Serán de la exclusiva competencia de las Comarcas naturales, ab arreglo á la organizació administrativa, que, de conformitat ab las bases de la Constitució acordada en la Assamblea de Manresa se estableixi, totas aquellas que, independentment de las *regionals* ó en combinació ab aquestas, siguin d'interés particular seu.
 Mentres dita organizació no existeixi, la Junta composta de delegats de las Diputacions provincials y aquestas corporacions facilitarán als Municipis de cada comarca los medis pera agruparse á fi de portar á cap totas aquellas obras públicas d'interés de las mateixas.»

- XIV. (Relatiu a les competències dels Ajuntaments), p. 11-12:
 «Serán de la exclusiva competencia dels Ajuntaments las obras públicas d'interés *municipal*, qualsevol que sia la relació que tinguin ab las *regionals* y *comarcals*.»

- XV. (Relatiu a l'impuls de les xarxes elèctriques urbanes), p. 12:
 «Los Ajuntaments, aprofitant los moderns avensos respecte de trasmisió de forsa motriu, realizarán las obras necessarias pera que pugi esser repartida y portada á domicili, á fi d'emancipar, en lo possible, al treball dels grans establiments industrials y darli un carácter doméstich.»

- XVI. (Relatiu a les obres públiques municipals de sanejament i millora urbanes), p. 12-13:
 «En lo que's refereix á las obras públicas *municipals* que tenen per objecte lo sanejament y millora urbana de las poblacions, poden considerarse inspiradas en lo criteri regionalista, las següents reglas: 1.ª En tota reforma ó innovació deu péndres sempre en compte lo modo d'esser de la localitat sense sacrificarlo may á principis generals y absoluts. 2.ª En aquest concepte may se pendrá com á base única de criteri, pera la obertura y reforma dels carrers, la línea recta ni la uniformitat y simetría. 3.ª Las alineacions dels carrers quedarán en suspens mentres no pugin ferse en la totalitat projectada. 4.ª A pretext de alineació no sols no podrá destruhirse cap monument artístich ó histórich, sino que, per lo contrari, en las reformas que's projectin, fins deurá tenirse en compte la conservació dels edificis particulars que per sas especials circumstancias ho mereixin.»

1.5 La Cinquena Assemblea de la Unió Catalanista (Girona, 1897)⁸³⁰

A la Cinquena Assemblea, que es celebrà el dia 25 d'abril de 1897 a Girona, es va tractar la qüestió de la reacció governativa contra les publicacions catalanistes amb motiu del missatge que la Junta Permanent de la Unió Catalanista dirigí al Rei de Grècia, p. 3-4:

«La Assamblea, enterada del manifest qu'en 16 de Mars dirigí la Junta Permanent de la UNIÓN CATALANISTA al Poble catalá ab motiu de las disposicions governativas presas á la *Provincia* de Barcelona contra alguns dels nostres periódichs y Associacions, declara que dita Junta interpretá en ell d'una manera fidel y complerta'l pensament, sentiments y aspiracions del Catalanisme. Y al fer aquesta declaració, protesta del dictat de separatistas ab que á propósit del missatge dirigit al Rey de Grecia, més que may s'ha procurat desprestigiarnos, y protesta també enérgicament del fet que'l Govern usi contra nosaltres de las facultats discrecionals que, ab la lley de suspensió de garantías pera la persecució tan sols dels anarquistas y de sas doctrinas li foren concedidas.»

Es ressaltava que el Catalanisme no treballava a l'ombra i que “sempre á plena llum” havia realitzat “sa propaganda”, p. 4:

«Exposá en termes generals sas aspiracions y tendencias á la Reyna Regent ab ocasió de la seva anada á Barcelona, ratificant las que ja molt avans havia solemnement exposat al Rey. Las ha concretadas després en las Bases pera la Constitució Regional Catalana aprobadas en la Assamblea de Manresa, y las ha desenrotlladas dererament en las assambleas de Reus, Balaguer y Olot, sempre en sessions públicas, mereixent per tot arreu las simpatías de las autoritats locals que noblement nos aculliren.»

Es resumien els acords presos a les successives Assemblees, p. 4-5:

«Totas las conclusions adoptadas en las referidas Assambleas son testimoni de qu'el Catalanisme clara y explícitament sosté que hi ha d'haver un *Gobern Central*, á qual *cárrech*, com diu la Junta Permanent en son manifest, *han de quedar las relaciones internacionales, l'exércit de mar y terra, las relaciones económicas d'Espanya ab los demás paíssos, la construcció de obras públicas de carácter general, la resolució de todas las qüestions y conflictes inter-regionals y la formació de son presuposit, al que haurán de contribuir las regions á proporció de sa riquesa; tot ab la organizació corresponent y adecuada.*»

---

⁸³⁰ Unió Catalanista (1903). *Assemblea General de Delegats tinguda a Gerona en lo día 25 d'Abril de 1897* (5.ª de la Unió). Barcelona: Estampa de la “Renaixensa”.

1.5.1 La petició que formulava el catalanisme d'assolir un Poder regional

Es demanava un Poder regional per al règim intern de Catalunya “segons sas necessitats y son modo d'esser”, p. 5-6:

«Catalunya té personalitat propia y ben definida que li determinan son idioma, sas lleys, sas costums y sa historia, y que no han lograt destruir los esforços que de més de tres segles ensá, en nom del absolutisme primer, y en nom de la llibertat després, se venen fent pera desnaturalisarla; Catalunya subsisteix com á tal, sense perdre sa unitat y son carácter, malgrat la divisió artificial en provincias, que subordinada tan sols á miras burocráticas, no serveix més que pera sembrar recels y antagonismes; y Catalunya en son esperit d'avansament y en sa aspiració tradicional al desenrotllo progressiu de sa activitat, no sols no trova dins las lleys d'are 'l necessari esplay, sino que ha de lluytar ab obstacles casi sempre ensuperables.»

Es justificava el dret que Catalunya tenia, per “rahó de sa personalitat”, a l'autonomia i es presentaven les peticions que es feien en els diferents àmbits:

- En relació a la llengua catalana, p. 6-7:

«Y en ús d'aquesta autonomia *volém* en primer lloch *la llengua catalana ab carácter oficial*, com diu en son manifest la Junta Permanent, y la volém perque es la nostra, perque es al que mellor s'adapta al nostre temperament y carácter y perque al poble que té llengua propia sols en virtut d'una vexatoria y irritant imposició se li pot exigir que n'usi un'altra.»
- En relació a que fossin catalans qui ocupessin els càrrecs públics a Catalunya, p. 7:

«*Volém*, aixís mateix, *que sian catalans tots los que á Catalunya desempenyin càrrechs públichs* de qualsevol classe que sian, tal com diu també la Junta Permanent d'acort ab las bases de la Assamblea de Manresa, perque la Administració Pública, encara que altres vicis no la malegin, ha d'esser necessariament defectuosa quan, com succeheix are á Catalunya, en tots sos rams, en las mateixas corporacions populars, y fins en lo que's refereix als sagrats interessos qu'estaán baix la salvaguarda del Poder judicial, viu subjecte á funcionarios casi tots forasters que, per esser tals, no están en condicions de coneixer, estimar y respectar los usos, costums y lleys de la terra, y que desvirtuantlos, fins quan més ben disposats se troban en favor d'ells, no poden donárlosi'l prestigi que un temps tingueren y dehuen recobrar.»
- En relació a l'establiment de Corts Catalanes, a la legislació civil catalana i a l'organització gremial, p. 8:

«*Vólem Corts Catalanas, no sols pera estatuhir l'legislació civil sino tot quan se refereix al règimen intern de la nostra terra, puig sols aixís la autonomia á que tením dret pot ser complerta. Volém Corts Catalanas que representin directament al poble en sos diversos estaments, y pera que aquesta representació sía una veritat, ja que no es avuy possible ni tal volta convenient restablir la vida corporativa de la manera que'ls nostres avantpassats la tenían organísada, creyém, com diguerem en las Bases de la Assamblea de Manresa, que las Corts s'han de formar per sufragi de todas las classes socials desde las més altas fins á las treballadoras, mitjansant la corresponent organísació gremial en lo que possible sía.*»

- En relació al restabliment de les institucions pròpies de Catalunya per a resoldre els conflictes derivats de la “qüestió social”, p. 8-9:

«Los conflictes no's combaten ni ab tolerancia excessiva avans de produhirse, ni ab estremada repressió després que esclatan, sino estudiant y conjurant á temps las causas que'ls provocan. La qüestió social descuydada llarchs temps pels governs centrals, te á Catalunya importancia excepcional, major qu'en cap altra regió d'Espanya. Per aixó'l Catalanisme, tenint presents los exemples que respecte á la organísació social li donan las antigas institucions catalanas y las modernas d'altres estats més previsors que'l nostre, declara que las Associacions obreras han de tornar á ser forsas regulars y activas en lo funcionament social, á fi de satisfacer las aspiracions del proletariat que sían justas, y d'armonisarlas, tant en l'ordre polítich com el l'ordre económich, ab las que sían llegítimas de las demás classes.»

- En relació a l'administració de justícia a Catalunya, p. 9:

«Volém que á Catalunya radiqui'l Poder judicial, puig que la administració de justícia no sols exigeix, com hem dit, *que sian d la terra'ls jutjes y magistrats*, sino que requereix aixís mateix que la jurisdicció, s'exerceis dins lo territori objecte d'ella, y que may se fallin fora de dit territori, encara que sia tan sols en última instancia, los plets y causas.»

- En relació a l'organització administrativa interna de Catalunya, p. 10:

«*Volém ser árbitres de nostra Administració* en tots sos rams y manifestacions, lo mateix per lo que respecta á Catalunya considerada en sa individualitat, que per lo que's refereix á sas comarcas y municipis.

La Administració no ha d'allunyar-se may de sos administrats, y en aquest concepte, conseqüent lo Catalanisme ab sos principis enten -conforme ho declará en l'assamblea

de Manresa y més detalladament ho te explicat en las de Reus, Balaguer y Olot- que s'ha de *reconeixe á la comarca natural la major latitud possible d'atribucions pera son govern y satisfacció de sas necessitats, aixís com s'ha de concedir també al municipi totas las facultats que sían menester pera la gestió de sos assumptos propis.*»

- En relació a la contribució econòmica que havia de satisfer Catalunya, p. 10-11:
«Y no sols perque tot poble te dret de cuydar directament de sos interessos, sino perque'ls insignificants serveys que l'Estat fa á Catalunya no corresponen als nombrosos y insoportables impòsits ab que aquesta contribuheix als gastos generals d'aquell, y perque Catalunya en mig de sa riquesa segueix mancada dels elements de vida moderns dels pobles més pobres y menys castigats, fins al punt de que lo més imprescindible s'ho han de procurar sas corporacions populars ab impòsits que, además de casuhistichs y ocasionats á arbitrarias imposicions, exigeixen una tramitació llarga y moltas vegadas contraproduhent; *volém que Catalunya pugui fixar ab plana llibertat las contribucions y impòsits, no sols pera contribuir als gastos generals del Estat en la proporció estricta que li corespón per sa riquesa, sino pera atendre á tots los serveys propis de sa Administració autonómica.*»

- En relació a la contribució que havia de fer Catalunya en la formació i sosteniment de l'exèrcit espanyol, p. 11-12:
«Y volém, en fi, *la facultat de poder contribuir á la formació del exèrcit espanyol per medi de voluntaris ó diners, suprimint en absolut quintas y llevas en massa y establint que la reserva regional forrosa presti servey tan sols dins de Catalunya. Ab un exèrcit aixís format, ne tenen prou pera la defensa y pera la conservació y major increment de sas colonias, los Estats que, inspirantse en una prudent y digna política, evitant los conflictes interiors y exteriors, y despullantse del inmoderat afany d'assimilació, no deixantse portar de temeritats imprudentas y governant sense incurria ni immoralitats, administran sas colonias ab lleys adequadas á sa especial manera d'esser; ab un exèrcit format ab elements consemblants, Catalunya extengué y solidá sa benéfica y civilisadora dominació en lo Mediterrani en épocas passadas, y en lo present Inglaterra en poch més d'un segle ha pogut crear y sab sostenir son inmens imperi colonial; y ab un exercit aixís constituhit se posa fi sobre tot á la immoral redempció per diners, que, establint sobre la base d'una quota igual la més irritant desigualtat, crea injustificats privilegis á favor dels richs, sembra'l dol y la ruina de las familias pobres y fá extremadament odiós un servey que tots havém de cumplir com á dever ineludible quan la Patria perilla.*»

1.5.2 La crida que feia la Unió Catalanista als catalans

Amb la presentació del seu programa, elaborat per “los siglos ab experiencias antigas, ab desenganys de todas las épocas y ab esperansas, may per cap generació perdudas”, la Unió demanava la col·laboració dels catalans per a fer realitat els objectius proposats; p. 13-14:

«Las declaraciones pertanyen donchs á la Assamblea: los principis á Catalunya. No está en la nostra má lo suprimirlos ni tan sols lo variarlos, porque forman part de la existencia de Catalunya com son mateix territori.

Mes en la nostra má está'l plantejarlos treballant sense repós; aprenent, ensenyant, desenmascarant als vividors de la política; fugint de conxorxas indignes; portant la moralitat á tots los indrets de Catalunya; purificant la administració pública; avensant en lo camí de la consideració que'ns hem conquistat dintre y fora del país; guanyant llocs d'honor pera que tingan lo que's mereixen nostres ideals; tot aixó y sempre ab major dalé, fins á arribar al plantejament complert y franch del Catalanisme.

A tal fí, invocant lo passat y ab los ulls en lo pervindre, reclamém l'auxili de tots los catalans y confiém en lo despertament á las mateixas ideas pera son propi bé, de tots los altres pobles d'Espanya; ab quals medis y l'ajuda de Deu que may falta á las bonas causas, la nostra ha d'arribar á sa complerta victoria.»

1.6 La Sisena Assemblée de la Unió Catalanista (Terrassa, 1901) ⁸³¹

A la Sisena Assemblée, que es celebrà a la ciutat de Terrassa els dies els 26 i 27 de maig de 1901, es treballà, amb la finalitat d'interpretar els acords presos amb anterioritat, en dos temes que ja havien estat tractats en dos Assemblees de la Unió:

- “Interpretació y aclaració dels acorts de la Assamblea de Reus que fan referencia á la lluyta electoral y á la forma en que aquesta s'hagi de realizar”.
- “Interpretació y aclaració dels acorts de la Assamblea de Balaguer que's refereixen á la forma de tributació que's considera ha d'esser més beneficiosa pera Catalunya mentres no sia autónoma”.

---

⁸³¹ Unió Catalanista (1903). *Assamblea General de Delegats tinguda á Tarrasa en los días 26 y 27 de Maig de 1901* (6.ª de la UNIÓ). Barcelona: Estampa de la “Renaixensa”.

1.6.1 La ratificació dels acords presos a l'Assemblea de Reus relatius a la intervenció del catalanisme en la política activa

L'Assemblea va ratificar els acords presos a Reus el 1893 referents “á la intervenció del catalanisme en la política activa prenent part en las lluytas electorals com á medi pera conseguir la aplicació total y complerta de las bases de Manresa”.

1.6.2 Els principis generals que s'acordà seguir

Atenent als “principis continguts” a las bases de Manresa, basats en “la rectitut y puresa de procediments que imposan los principis de la causa catalanista”, i als resultats dels “succesos polítichs y socials ocorreguts d'ensá de la assamblea de Reus” es declarava que el catalanisme no “podia tranzigir ab los usos y costums de propaganda y lluyta peculiars de la política espanyola”. Alhora es manifestava que el catalanisme només havia d'acudir a “la lluyta electoral” en les ocasions i circumstàncies en “que's consideri que l'esfors ha d'esser fructuós y la lluyta digna y honrada”, p. 4-5:

«Considerant que'l fi del Catalanisme, al mateix temps que l'assoliment de la autonomia de Catalunya es la purificació y normalisació dels usos, costums y funcions socials y de la política á Catalunya pera esborrar pera sempre més defectes y perversions que avergonyeixen y enfonzan, porque degradan, fent que en lo poble catalá totas las manifestacions de la vida social sían las dels pobles honrats, la assamblea fa la declaració de que la lluyta electoral, com tots los actes del Catalanisme, s'ha de subjectar á las més severas reglas de la moral, oposantse per complert á que en cap ocasió la causa catalanista pugui seguir los viaranyes de corrupció que s'estilan en la política espanyola, repetint lo manifestat en la assamblea de Reus: que es preferible la pérdida de las elecciones á recorrer als indignes medis que comdemnan los principis del Catalanisme.»

Es feia una distinció entre la participació a les eleccions legislatives, per a diputats i senadors, i a les eleccions provincials i municipals, per a diputats provincials i regidors:

- A les eleccions legislatives es cercava uns resultats que havien de beneficiar al conjunt de Catalunya, p. 5-6:

«La Assamblea, atenent á que l'objecte principal del catalanisme al concorre á las elecciones llegendatras, es usar de aquest medi pera la implantació total de las bases de Manresa. Declara que la lluyta electoral pera diputats á Corts y senadors ha d'esser considerada sempre com acció pertanyent á tot lo Catalanisme, porque la acció que'n resulti, en cas de triomfar, sia profitosa pera la totalitat de Catalunya.»

- A les eleccions provincials, atès que les Diputacions provincials eren “corporacions purament administratives” , s’acorda que es subjectarien a les mateixes orientacions que regien les eleccions municipals.

1.6.3 Les Bases especials

L’Assemblea acordà les Bases que s’havien de seguir en les eleccions municipals i provincials i en les eleccions legislatives:

- Eleccions municipals i provincials: atenent a que el Catalanisme tenia com “á fi principalíssim la normalisació de la personalitat catalana” es ratificaven els acords presos a l’Assemblea de Reus relatives a les eleccions municipals i es decidí que els Acords també s’aplicarien a les eleccions provincials. La Assemblea recomanava que les entitats adherides a la Unió i els delegats de la Unió comunicessin a la Junta Permanent la participació a les eleccions i que posteriorment també notifiqessin els resultats obtinguts.
- Eleccions legislatives (al Congrés i al Senat): s’acordà que seria competència del Consell General de representants, que convocaria la Junta Permanent de la Unió, prendre l’acord de “retrahiment ó lluyta general del Catalanisme”. Per a la designació dels candidats es disposava que, en els diferents districtes electorals, si hi havia entitats catalanistes, aquestes observarien els procediments acordats a l’Assemblea de Reus; i en el cas que no hi hagués entitats catalanistes, seria la Junta Permanent qui designaria un delegat que procediria a convocar els demés delegats del districte. Les candidatures, abans de fer-se públiques, s’havien de comunicar a la Junta Permanent de la Unió per a que donés el seu parer d’aprovació o desestimació.

En el cas de que en un districte electoral no hi hagués una candidatura oficial de la Unió s’acordà que es veuria “amb simpatia” el suport que, a títol personal, donguessin “los individuos adictes á la Unió” a les candidatures particulars presentades per candidats, “catalans nats en la comarca ó ab interessos en ella”, que gaudissin de “bona reputació” i que mostressin “ideals autonomistas”.

1.6.4 La interpretació i aclariment dels acords presos a l'Assemblea de Balaguer en relació a la forma de tributació

Es discutí la qüestió de la forma de tributació que es considerava havia de ser “més beneficiosa pera Catalunya mentres no sia autònoma”. L'Assemblea ratifica els Acords presos a l'Assemblea de Balaguer relatius a que, fins que no fossin “implantadas en tota la seva integritat las Bases de Manresa”, era “altament convenient que Catalunya” pogués substituir, com ja s'havia acordat en la Assemblea de Reus, el sistema vigent de contribucions per un altre que consistís “en arreglos económichs ab lo Govern sobre la base de cantitats fixas”.

1.6.5 Els principis generals que s'havien de seguir

Atès que la finalitat de la tributació havia de ser l'aplicació a la millora dels serveis públics es considerava que era recomanable que Catalunya assumís el “major nombre de serveys, trayentlos de mans del Poder Central” amb l'objectiu de fer-se'n càrrec i donar-lis el “sagell característich de sa individualitat y geni práctichs”.

Es consideraven els avantatges que suposaria per a Catalunya arribar a establir “arreglos económichs” amb l'Estat, p. 13:

«[...] porque'l Catalanisme ha d'enrobustir la solidaritat de Catalunya y infiltrar en la vida social l'esperit normalizador dels principis catalanistas, quins efectes son lo revifament dels caràcters de la personalitat catalana y la destrucció dels defectes y desviacions que determina la acció política y administrativa del estat.»

A l'Assemblea, a banda de ratificar-se en els acords presos a l'Assemblea de Balaguer, s'acordà afegir unes concrecions relatives a com s'havien de fer los arreglos económichs”, que s'havien d'acordar “pera la totalitat de Catalunya y jamay pera una part cualsevulga de la terra catalana”; a com s'havien d'aplicar els “medis contributius”, mentre no es canviés el sistema tributari; a que a Catalunya s'havien d'exercir el “major nombre de serveys públichs”, sobretot dels serveis que eren més adequats *per a imprimir-los* “l'especial caràcter de la personalitat catalana y á fí de posarlos al grau d'avens y perfecció en que's troban en los pobles veritablement civilisats”.

Es definia l'estratègia que havien de seguir les quatre Diputacions provincials catalanes mentre no fos possible crear la “Diputació Catalana única”:

«Ab tot y que'l Catalanisme no ha acceptat may l'actual antinatural divisió de Catalunya en quatre provincias, mentres no sigui possible constituir la Diputació Catalana única, es convenient trevallar pera que's formi entre las quatre Diputacions Provincials un pacte ó

federació pera recabar del Poder central l'establiment de concerts econòmichs conformats als principis més amunt estatuhits.»

1.7 La presidència de la Diputació, el primer instrument que Prat utilitzà per a realitzar alguns dels acords presos a les Assemblees de la Unió Catalanista

L'abril de 1907, en el context polític que s'emmarcava en els moments més intensos de l'actuació del moviment de la Solidaritat Catalana i en els excel·lents resultats electorals que s'obtingueren a la província de Barcelona, Prat fou escollit per a presidir la Diputació provincial de Barcelona. Prat, en el discurs⁸³² que pronuncià de pressa de possessió es referí a la importància que aquell moment polític tenia per a Catalunya:

«Un fet recent i grandíós ha clavat la condició política de la nostra Catalunya al nivell de la dels pobles més civilitzats, i nosaltres tenim l'obligació sagrada de serne el vehicle transmissor, el verb expressiu d'aquest admirable enlairament.»

A continuació exposà la tasca que es proposava realitzar des de la presidència de la corporació provincial:

- En relació a les comunicacions per camins, carreteres i ferrocarril:

«La funció primera que tenen de complir les Diputacions provincials és la de les comunicacions. Així com el Municipi és una federació de famílies que subvenen en comunitat a les necessitats comunals urbanes, la Diputació és una federació de municipis que igualment coadjuven en relació de comunitats als serveis que a tots interessen i els lliguen com una família col·lectiva. I enllaçar aquests municipis posant-los en comunicació uns amb altres és una funció essencial de la Diputació.

[...]

Hem de procurar que aqueixes comunicacions, siguin carreteres, siguin ferrocarrils secundaris, arribin fins a aquelles comarques catalanes de riquesa esplèndida però inexplorada per falta de sortida dels productes.»

- En relació a les ensenyances tècniques:

«Una altra funció importantíssima de la Diputació és l'ensenyança de les Escoles Especials, honra de la nostra terra. Tenim aquí el contrasentit d'haver de pagar els professors que l'Estat nomena i hem de treballar per a administrar-nos-les nosaltres

---

⁸³² Enric Prat (2000). *Obra completa. 1906-1917*. Op. citat, p. 343-345.

autònomament, com passa en altres Diputacions més afortunades en aquest punt que la nostra.»

- En relació a la cultura i a la llengua catalana:
«Hi ha a Espanya dues cultures de caràcter ben diferenciat: la cultura castellana i la cultura catalana. La primera té de part de l'Estat tota la protecció i totes les facilitats per al seu desenrotll. De la cultura catalana l'Estat no se'n preocupa. Les nostres Diputacions tenen el deure de suplir aqueixa deficiència de l'Estat i estan obligades a fomentar l'educació artística, el conreu i perfeccionament de la llengua i totes les manifestacions que donen personalitat als pobles moderns.»

- En relació a fomentar la solidaritat entre les quatre províncies catalanes:
«Un altre aspecte de l'obligació que sobre nosaltres pesa, és que no podem oblidar que la província de Barcelona no és organisme natural; és un fragment d'un cos viu que es diu Catalunya, i tenim el deure de fomentar la solidaritat de la província amb les demés germanes catalanes, posant al seu servei totes les nostres forces.»

1.8 La Mancomunitat de Catalunya, l'instrument que utilitzà Prat per a dur a terme alguns dels acords presos a les Assemblees de la Unió Catalanista

El 6 d'abril de 1914, Prat de la Riba pronuncià un discurs⁸³³ en l'acte en què es constituí oficialment la Mancomunitat de Catalunya i ell prengué possessió del càrrec de president.

En aquell discurs, a banda de fer una ressenya del procés que s'havia seguit a Catalunya des del 1714 amb la pèrdua de les institucions pròpies de govern, Prat exposà quins eren els objectius que es volien assolir en diferents àmbits amb la creació de la nova institució:

- En relació a la dignificació de la llengua catalana:
«Volem donar a la nostra llengua la plenitud d'imperi sobre tota la vida nostra, i, ja que no ha pogut aconseguir l'expansió territorial gloriosa d'altres llengües germanes, donar-li en intensitat el que en extensió sempre més ha de mancar-li.»

- En relació a la millora cultural, artística i científica:
«Volem que el nostre pensament no sigui, com ho és fins ara el de totes les regions ibèriques, exclòs de la col·laboració universal; que la investigació científica nostra s'avanci a treballar en les línies avançades on es lliuren les batalles de la ciència, on

---

⁸³³ *Ibíd.*, p. 761-764.

treballen els homes que inventen, els que enriqueixen amb noves adquisicions el patrimoni intel·lectual, moral i artístic de la humanitat.»

- En relació al progrés econòmic:
«Volem que la nostra vida econòmica no sigui subordinada a grans forces estrangeres, sinó que constitueixi un sistema i un organisme complet, coordinat amb els dels altres països, però no pas sotmès o colonial, sinó nacional i propi; que asseguri la nostra força col·lectiva i el màxim de benestar al nostre poble.»

- En relació als instruments que havien d'ajudar a millorar les condicions de vida:
«Volem que la nostra raça tingui tots els mitjans, institucionals i instruments col·lectius d'educació, de vigorització, d'higiene, de formació intel·lectual, moral, professional i física que siguin indispensables per a enlairar-la a una noble dignitat en el sentir, en el parlar i en l'actuar.»

- En relació als serveis públics que havien de prestar els Ajuntaments:
«Volem que els nostres municipis puguin dotar-se de tots els serveis d'instrucció, de policia urbana i d'aprofitament rural proporcionats a la seva importància fins a arribar, entre l'esforç propi i el dels organismes superiors, a fer que no hi hagi ni un sol Ajuntament de Catalunya que deixi de tenir, a part dels serveis de la policia, la seva escola, la seva biblioteca, el seu telèfon i la seva carretera.»

Prat prioritzava l'obra que s'havia de realitzar en l'àmbit de les institucions culturals i de les obres públiques:

«Però per això calen grans institucions culturals i educacionals que creïn la llum que ha de guiar-nos per camins propis i tota una xarxa d'institucions secundàries, tècniques, professionals i d'humanitats en les poblacions capitals de comarca que vénen a vertebrar la vida catalana. Calen grans obres públiques de tota mena: cal la utilització, conservació i regularització de totes les forces naturals.»

1.9 Conclusions de l'annex I

Les sis primeres Assemblees de la Unió Catalanista, celebrades en l'àmbit temporal de 1892 a 1901, ens mostren les posicions comunes acceptades en el catalanisme i també les disfuncions que es visqueren en el si de la Unió, ja fos pel fet de que no es complí el mandat estatuari de convocar i realitzar una Assemblea anual o per la diferència de posicions que representà la decisió de participar directament a les eleccions. És de destacar que Prat no assistí a les Assemblees de la Unió celebrades a Reus, a Balaguer i a Olot.

L'Assemblea de Manresa, celebrada al 1892, tingué el significat simbòlic de ser la primera vegada que el conjunt dels sectors que representaven les sensibilitats catalanistes s'aplegaven per a discutir i aprovar unes Bases per a la Constitució Regional Catalana. Les Bases aprovades, que constituïen un complet programa de projecte polític, foren utilitzades com a referent, posteriorment a les següents Assemblees, per a discutir i concretar quines eren les aspiracions que es volien assumir per a que Catalunya participés dels avanços que ja gaudien els pobles que havien assolit un major grau de civilització.

La intervenció de Prat de la Riba a l'Assemblea de Manresa, intervenció que hem de remarcar que no va estar dedicada a l'ensenyança, va tractar d'unes qüestions jurídiques, relatives a l'organització del Poder legislatiu regional i a l'actuació del Poder judicial a Catalunya, en què ja es recollien els aspectes definitoris que constituïen les tradicions i la personalitat social i jurídica de Catalunya i que caracteritzaven el sentiment de Nacionalitat.

Per a Prat, les Bases acordades a Manresa no havien de quedar només en la reivindicació de la personalitat de Catalunya com a poble, sinó que havien de ser també un programa polític-social que permetés recuperar les institucions pròpies legislatives, tot adequant la composició de les futures Corts catalanes a la tradició històrica, que es recollia en la fórmula política de la representació corporativa i estamental, i l'acció de govern a les necessitats pròpies de la societat d'aquell moment.

A l'Assemblea de Reus, celebrada al 1893, es tractà la forma com es podien portar a la pràctica els Acords que es concretaren a las Bases de l'Assemblea de Manresa. Es prengueren uns acords que ja mostraven quin seria el programa de treball del catalanisme polític en els àmbits de la llengua, la instrucció, l'imprensa, el dret, les obres públiques, la tributació i les quintes. Al mateix temps ja es disposava quina havia de ser l'actuació del Catalanisme en

relació a les eleccions municipals, a les eleccions provincials i legislatives, als meetings, a la premsa i a les relacions regionals.

A l'Assemblea de Balaguer, celebrada al 1894, s'aprofundí en el desenvolupament pràctic de les Bases de Manresa i s'acordà quina seria la posició del catalanisme en un àmbit fonamental com era el dels recursos econòmics necessaris per a desenvolupar el programa regionalista, pel que feia referència a la concreció de la tributació que havien de pagar els catalans i a la part dels ingressos que s'havien de gestionar directament des de Catalunya.

A l'Assemblea d'Olot, celebrada al 1895, es concretà quina seria l'actuació regionalista en l'àmbit de les obres públiques. L'ampli programa d'actuacions suposava un pla complet d'obres públiques encaminat a fomentar els interessos agrícoles, industrials i mercantils en els nivells regional, comarcal i municipal. És de destacar que ja es preveia l'actuació d'una Junta que tindria la representació de les quatre Diputacions catalanes

A l'Assemblea de Girona, celebrada el 1897, que coincidí amb la reacció governativa que seguí a la publicació del *Missatge al Rei dels grecs*, s'acordaren les peticions que formulava el catalanisme per a assolir un Poder regional i es feia una crida al poble català per a que col·laborés en la tasca d'assolir els objectius catalanistes.

A l'assemblea de Terrassa, celebrada el 1901 en un difícil context polític en què no s'assolí el concert econòmic amb l'Estat espanyol i en què una part del catalanisme optà clarament per participar directament a les eleccions polítiques, es tractà de la interpretació i aclariment dels acords presos a la Assemblea de Reus, relatius a la participació en les eleccions electorals, i a la interpretació i aclariment dels acords presos a la Assemblea de Balaguer, relatius a la forma de tributació més beneficiosa per Catalunya.

Els Acords presos a les sis primeres Assemblees de la Unió Catalanista, celebrades de 1892 a 1901, ens mostren quins eren els objectius del catalanisme polític que, vinculat a la Unió Catalanista i evolucionant des d'un heterogeni corpus ideològic a un potencial programa de govern, marcaven l'actuació a seguir en el futur a mesura que fos possible.

Els Acords foren un imponent referent que, abastant un ampli conjunt d'aspectes en els àmbits culturals, socials, polítics i econòmics, Prat utilitzà per començar a posar-lo en pràctica

més endavant en l'obra institucional que endegà com a home de govern, primer en l'àmbit de la província de Barcelona, com a president de la Diputació provincial de Barcelona, i després en el conjunt de Catalunya, com a president de la Mancomunitat.

L'abril de 1907, Prat en el discurs que pronuncià en l'acte de pressa de possessió de la presidència de la Diputació provincial de Barcelona exposava la importància del moment polític que s'estava vivint a Catalunya, amb la formació del moviment de la Solidaritat Catalana, i ressaltava que aquella actuació situava "la condició política de la nostra Catalunya al nivell de la dels pobles més civilitzats". Exposava, com anunci d'un ambiciós programa de govern que ultrapassava les funcions que fins llavors havia desenvolupat la corporació provincial, quina seria l'actuació que es proposava realitzar des de la presidència de la corporació provincial en els diferents àmbits:

- En les comunicacions per camins, carreteres i ferrocarril, "la funció primera que tenen de complir les Diputacions provincials".
- En les ensenyances tècniques, "una altra funció importantíssima de la Diputació".
- En la cultura i la llengua catalana, un àmbit en què, segons Prat, les Diputacions catalanes, suplint la "deficiència de l'Estat", tenien el deure de "fomentar l'educació artística, el conreu i perfeccionament de la llengua i totes les manifestacions que donen personalitat als pobles moderns".
- En el foment de la solidaritat entre les quatre províncies catalanes, un àmbit en què la Diputació provincial de Barcelona, que no era un "organisme natural", tenia el deure de fomentar-lo "amb les demás germanes catalanes" posant al seu servei "totes les nostres forces".

Set anys més tard, a l'abril de 1914, Prat de la Riba pronuncià un discurs en l'acte de pressa de possessió del càrrec de president de la Mancomunitat de Catalunya en que exposà, com anunci d'un programa de govern que abastava tot Catalunya, quins eren els objectius que es volien assolir amb la creació de la nova institució:

- En la dignificació de la llengua catalana, donant a la llengua catalana "la plenitud d'imperi sobre tota la vida nostra".
- En la millora cultural, artística i científica, procurant que la investigació científica que es realitzava a Catalunya treballés en "les línies avançades" que enriqueixen "amb noves adquisicions el patrimoni intel·lectual, moral i artístic de la humanitat".

- En el progrés econòmic, fomentant que la “vida econòmica” no estigués subordinada a “grans forces estrangeres” i que assegurés “la nostra força col·lectiva i el màxim de benestar al nostre poble.
- En la millora de les condicions de vida del poble de Catalunya, mitjançant “tots els mitjans, institucionals i instruments col·lectius d'educació, de vigorització, d'higiene, de formació intel·lectual, moral, professional i física” que fossin indispensables per assolir “una noble dignitat en el sentir, en el parlar i en l’actuar”.
- En els serveis públics que havien de prestar els Ajuntaments, dotant-los “de tots els serveis d’instrucció, de policia urbana i d’aprofitament rural proporcionats a la seva importància fins a arribar” a assolir, entre l’esforç municipal propi i l’esforç dels organismes territorials superiors, que no hi hagués “ni un sol Ajuntament de Catalunya que deixi de tenir, a part dels serveis de la policia, la seva escola, la seva biblioteca, el seu telèfon i la seva carretera”.

Prat, com a experimentat home de govern conscient de la important tasca que s’havia de realitzar i que coneixia perfectament les limitacions econòmiques amb què naixia la nova institució, prioritzà, com a primera tasca a emprendre, l’obra que s’havia de realitzar en l’àmbit de les institucions culturals i de les obres públiques:

«Però per això calen grans institucions culturals i educacionals que creïn la llum que ha de guiar-nos per camins propis i tota una xarxa d'institucions secundàries, tècniques, professionals i d'humanitats en les poblacions capitals de comarca que vénen a vertebrar la vida catalana. Calen grans obres públiques de tota mena: cal la utilització, conservació i regularització de totes les forces naturals.»

Amb l’actuació de govern que dugué a terme des de la presidència de la Diputació provincial de Barcelona i de la Mancomunitat de Catalunya, Prat fou el primer dirigent polític català que fou capaç de dur a la pràctica, passant de les declaracions formals als fets reals i utilitzant els limitats recursos que permetia l’ordenament constitucional espanyol i el restrictiu marc jurídic de l’administració local, una part important dels objectius que es plantejà el catalanisme polític a les sis primeres Assemblees que la Unió Catalanista celebrà de 1892 a 1901. Prat aconseguí, amb la col·laboració i el suport de la majoria de les forces polítiques catalanes, exercir fins el límit legal les funcions que es podien desenvolupar des de la corporació provincial i des de la Mancomunitat. La creació de la Mancomunitat tenia el valor simbòlic de tornar a tenir una institució pròpia per al govern interior de Catalunya.

ANNEXOS:

ANNEX II:

**LA DEMANDA DE REGENERACIÓ DE LA POLÍTICA ESPANYOLA I
DE L'ESTABLIMENT D'UN CONCERT ECONÒMIC ENTRE
CATALUNYA I ESPANYA**

ÍNDIX DE L'ANNEX II:

2.	LA DEMANDA DE REGENERACIÓ DE LA POLÍTICA ESPANYOLA I DE L'ESTABLIMENT D'UN CONCERT ECONÒMIC ENTRE CATALUNYA I ESPANYA	1.646
2.1	Els antecedents. El període 1883-1897:	1.647
2.1.1	La influència dels increments demogràfics i del progrés econòmic	1.647
2.1.2	1883. <i>El projecte de Constitució per a l'Estat Català</i> dins de la Federació Espanyola	1.649
2.1.3	1885. La presentació del <i>Memorial de Greuges</i>	1.651
2.1.4	1888. La presentació del <i>Missatge a la Reina Regent</i>	1.655
2.1.5	La Primera Assemblea de la Unió Catalanista: <i>Les Bases de Manresa</i>	1.659
2.1.6	1893. La Segona Assemblea de la Unió Catalanista: la petició de “arreglos econòmichs” amb l'Estat espanyol	1.660
2.1.7	1895. L'inici de la fase final de la Guerra de Cuba	1.661
2.1.8	1897. L'article <i>Cuba i Catalunya</i>	1.668
2.2	1898: El desenllaç del conflicte bèl·lic i la demanda de regeneració política	1.663
2.2.1	El final del conflicte bèl·lic entre Espanya i Estats Units	1.663
2.2.1.1	Els antecedents	1.663
2.2.1.2	La intervenció dels Estats Units a la guerra	1.664
2.2.1.3	La derrota militar i el final del conflicte bèl·lic	1.664
2.2.1.4	Les conseqüències de la derrota militar	1.665
2.2.2	Els canvis en l'actuació catalana: la participació política i la formació d'un nou estat d'opinió pública:	1.665
2.2.2.1	Les eleccions generals de març de 1898: el primer intent de participació política	1.665
2.2.2.2	La publicació a París de <i>La question catalane. L'Espagne et la Catalogne</i>	1.666
2.2.2.3	L' <i>Exposició</i> elevada el 15 de maig a les Corts espanyoles pel Foment del Treball Nacional	1.666
2.2.2.4	El manifest de la Unió Catalanista de 12 de juny de 1898 a favor de la pau	1.667

2.2.2.5	La carta enviada el 15 de juny als representants del país pel Foment del Treball Nacional	1.670
2.2.2.6	L'article <i>La crisi obrera</i>	1.671
2.2.2.7	Les cartes que envià Andrés de Sard a Joan Sallarés	1.672
2.2.1.7.1	La primera carta	1.673
2.2.1.7.2	La segona carta	1.674
2.2.1.7.3	La tercera carta	1.675
2.2.1.7.4	La quarta carta	1.677
2.2.1.8	La carta enviada per Lluís Domènech i Montaner al general Camilo Polavieja: el projecte de Bases d'autonomia administrativa per a Catalunya	1.679
2.2.1.9	Les notes per al projecte de Bases d'autonomia administrativa enviat a Polavieja	1.679
2.2.1.10	La carta que envià el general Polavieja a Domènech i Montaner	1.682
2.2.1.11	La resposta de l'Ateneu Barcelonès a la Circular de la Diputació provincial de Barcelona preguntant sobre el projecte de conveni amb lo Govern respecte a la percepció d'impostos i investigació de la riquesa imponible	1.684
2.2.1.12	Les cartes de Joan Sallarés a Andrés de Sard	1.687
2.2.1.12.1	La primera carta	1.687
2.2.1.12.2	La segona carta	1.689
2.2.1.12.3	La tercera carta	1.691
2.2.1.12.4	La quarta carta	1.694
2.2.1.13	El primer document d'acord dels cinc presidents	1.696
2.2.1.14	El manifest <i>Al poble català</i> acordat a la reunió de la Junta permanent de la Unió Catalanista	1.697
2.2.1.15	L'article <i>El concierto económico</i> publicat a <i>El Trabajo Nacional</i>	1.697
2.2.1.16	El <i>Missatge a la Reina regent</i>	1.700
2.2.1.17	La presentació del <i>Missatge a la Reina regent</i>	1.705

2.2.1.18	L'article <i>Buen Síntoma</i>	1.708
2.2.1.19	La constitució de la societat anònima propietària de <i>La Veu de Catalunya</i>	1.709
2.2.1.20	El manifest <i>Al Poble Català</i>	1.709
2.2.1.21	L'Assemblea de les Cambres de comerç que es celebrà a Saragossa	1.711
2.2.1.22	Els articles de Manuel Escudé Bartolí	1.716
2.2.2.22.1	L'article <i>La riqueza industrial. Los Estados Unidos y las naciones de Europa</i>	1.716
2.2.2.22.2	L'article <i>La regeneración se impone</i>	1.718
2.2.2.22.3	L'article <i>A la Cámara oficial del Alto Aragón</i>	1.720
2.3	L'any 1899	1.725
2.3.1	La <i>Memoria del Fomento del Trabajo Nacional</i> de l'any 1898	1.726
2.3.2	La composició de la Junta del Foment del Treball Nacional a l'any 1899	1.727
2.3.3	L'article <i>A los representantes de la Nación</i>	1.728
2.3.4	L' <i>Exposició</i> elevada pel Foment del Treball Nacional al president del Congrés dels diputats	1.730
2.3.5	La sessió del Congrés de diputats del dimecres 19 de juliol de 1899	1.732
2.3.5.1	La intervenció del diputat Ferrer i Vidal	1.732
2.3.5.2	La intervenció de Silvela, president del Consell de ministres	1.734
2.3.5.3	La intervenció del diputat Ferrer i Vidal en resposta a Silvela	1.735
2.3.5.4	La intervenció de Fernández Villaverde, ministre d'Hisenda	1.736
2.3.5.5	La intervenció del diputat Ferrer i Vidal es resposta a la intervenció del ministre d'Hisenda	1.737
2.3.6	L'article <i>Enseñanzas</i>	1.737

2.3.7	El meeting que celebraren les Cambres de comerç a Terrassa	1.737
2.3.7.1	El discurs d'Alfons Sala, diputat al Congrés per Terrassa i membre de la comissió aranzelària del Foment del Treball Nacional	1.738
2.3.7.2	El discurs d'Albert Rusiñol, president del Foment del Treball Nacional	1.738
2.3.7.3	El discurs de Sol i Ortega, president de la Cambra de comerç de Lleida	1.740
2.3.7.4	El discurs de Santiago Alba, de la Cambra de comerç de Valladolid	1.740
2.3.7.5	El discurs de Ramón de Castro, president del Círculo Mercantil de València	1.741
2.3.7.6	El discurs de Basilio Paraíso, president de la comissió permanent de les Cambres de comerç i president del meeting de Terrassa	1.741
2.3.8	L'article <i>El Concierto económico</i> , en què es presentaven les esmenes a l'article 9 ^è de la llei de pressupostos	1.741
2.3.9	L'article <i>Nuestra Campaña</i>	1.742
2.3.10	L'article <i>La actividad económica en Cataluña</i>	1.744
2.3.11	L'article <i>El Concierto económico</i> , en què s'informava del viatge dels cinc presidents a Madrid:	1.745
2.3.11.1	El viatge dels cinc presidents a Madrid	1.746
2.3.11.2	El telegrama que envià el president de la Diputació de Barcelona al president del Consell de ministres	1.747
2.3.11.3	El telegrama que envià l'Alcalde de l'Ajuntament de Barcelona al president del Consell de ministres	1.747
2.3.11.4	L'acord que prengué la Cambra oficial de propietaris de Barcelona	1.748
2.3.11.5	La negativa que donà Silvela a les demandes dels cinc presidents	1.748

2.3.11.6	La reunió dels cinc presidents amb els diputats catalans a Corts	1.749
2.3.11.7	El manifest que féu públic la comissió dels cinc presidents	1.749
2.3.12	La carta d'Albert Rusiñol a un diputat a Corts	1.751
2.3.13	La sessió del Congrés de diputats del 30 d'octubre de 1899:	1.754
2.3.13.1	La intervenció de Sol i Ortega, diputat del Partit Republicà	1.755
2.3.13.2	La intervenció de Ferrer i Vidal, diputat del Partit Fusionista	1.757
2.3.13.3	La intervenció de Sallarés i Plá, diputat de la Unió Regionalista	1.762
2.3.13.4	La intervenció d'Alfons Sala, diputat del Partit Conservador	1.764
2.3.14	La contribució de Catalunya al tresor de l'Estat	1.765
2.3.15	L'article <i>El Fomento del Trabajo Nacional y el Concierto económico</i>	1.765
2.3.15.1	<i>Las Bases para el establecimiento de conciertos económicos entre la Hacienda y las provincias que lo soliciten</i>	1.766
2.3.15.2	La sessió general extraordinària de socis del Foment del Treball Nacional celebrada el 30 de novembre de 1899	1.767
2.3.16	El Meeting celebrat a Reus el 3 de desembre de 1899:	1.768
2.3.16.1	La intervenció de Pau Font de Rubinat, alcalde de Reus	1.769
2.3.16.2	La intervenció de Narcís Verdager i Callis, en representació del Foment del Treball Nacional	1.769
2.3.16.3	La intervenció de Jaume Carner, en representació de l'Ateneu Barcelonès	1.773
2.3.16.4	La intervenció del Dr. Robert, en representació de la Societat Econòmica Barcelonesa d'Amics del País	1.776

2.3.16.5	La intervenció d'Albert Rusiñol, president del Foment del Treball Nacional	1.777
2.3.17	<i>La Carta abierta</i> d'Albert Rusiñol	1.777
2.4	L'any 1900	1.778
2.4.1	El Meeting celebrat a Girona el 14 de gener de 1900	1.778
2.4.1.1	La intervenció de Plá i Deniel, en representació de l'Ateneu Barcelonès	1.779
2.4.2	El Meeting celebrat a Vilafranca	1.781
2.4.2.1	La intervenció de Casas i Carbó, en representació de la Societat Econòmica d'Amics del País	1.781
2.4.2.2	La intervenció de Francesc Cambó, en representació del Foment del Treball Nacional	1.781
2.4.2.3	La intervenció de Luis de Martí, Síndic de l'Ajuntament de Palma de Mallorca	1.783
2.4.2.4	La intervenció d'Ernesto Vilaregut, en representació de la Propietat urbana de Barcelona	1.783
2.4.2.5	La intervenció de José Aguilera, en representació del Centre agrícola de Vilafranca	1.784
2.4.2.6	La intervenció d'Alberto Rusiñol, president del Foment del Treball Nacional	1.784
2.4.2.7	La lectura i aprovació de les conclusions	1.785
2.4.3	<i>La Memoria leída en la Junta general ordinaria de socios, celebrada el día 28 de Enero de 1900</i>	1.785
2.4.4	L'article <i>Mercachifles</i>	1.789
2.6	Conclusions de l'annex II	1.791

2. LA DEMANDA DE REGENERACIÓ DE LA POLÍTICA ESPANYOLA I DE L'ESTABLIMENT D'UN CONCERT ECONÒMIC ENTRE CATALUNYA I ESPANYA

L'àmbit de treball d'aquest annex s'emmarca en les tensions que es produïren, a finals del segle XIX, en les relacions entre la societat catalana, que exemplificava les aspiracions de l'Espanya perifèrica, i el Govern de Madrid, que tenia una visió centralista de l'organització de l'Estat. L'evolució positiva de la demografia i del desenvolupament de l'activitat economia tingueren una importància significativa en els fets que conduïren a la petició que feren amplis sectors socials, econòmics i polítics catalans d'establir un concert econòmic entre l'Estat espanyol i Catalunya.

Presentarem de forma detallada el procés que es seguí, a dins i a fora de Catalunya, en la campanya que es portà a terme per a sol·licitar el concert econòmic.

A l'apartat 2.1, presentarem la influència que tingué en l'economia catalana de finals de segle XIX el canvi demogràfic i l'acumulació de capital; el projecte de Constitució per a l'Estat Català dins de la Federació Espanyola, que es formulà al 1883; les demandes que es presentaren a la monarquia l'any 1885, en el *Memorial de Greuges*, i l'any 1888, en *el Missatge a la Reina regent*; els objectius que es proposaren a la Primera i Segona Assemblea de la Unió Catalanista, celebrades els anys 1892 i 1893; i la crítica que es féu des del catalanisme a la política seguida pel Govern espanyol en la fase final de la Guerra de Cuba.

A l'apartat 2.2, presentarem l'efecte que tingué a l'any 1898 el desenllaç del conflicte bèl·lic entre Espanya i els Estats Units, la demanda de regeneració de la vida cultural i política que plantejaren amplis sectors intel·lectuals i polítics espanyols i catalans i l'estat d'opinió favorable que es formà a Catalunya per a establir un concert econòmic.

A l'apartat 2.3, presentarem l'intens procés que es seguí a Catalunya a l'any 1899 en defensa de la consecució del concert econòmic i l'actuació que tingueren a Madrid els diputats i senadors catalans en defensa de les aspiracions catalanes;

A l'apartat 2.4, presentarem la reacció que es produí a Catalunya a l'any 1900 arran de la negativa del Govern espanyol a assumir els compromisos que públicament havia acceptat Polavieja, abans de la celebració de les eleccions generals, per a poder assegurar-se el suport d'amplis sectors de la burgesia industrial i comercial catalana.

2.1 Els antecedents. El període 1883-1897

El desenvolupament dels fets que presentarem en aquest apartat tenen en l'àmbit econòmic, una correlació directa amb l'increment demogràfic i el progrés econòmic que es produí a Catalunya des de la segona meitat del segle XIX, i en l'àmbit polític, tenen una relació directa amb les successives propostes i demandes que es presentaren per a millorar les relacions entre Catalunya i l'Estat espanyol.

2.1.1 La influència dels increments demogràfics i del progrés econòmic

A Espanya a la segona meitat del segle XIX, amb un notable retràs en comparació a les Nacions més avançades d'Europa, es començaren a percebre els efectes positius de la transició demogràfica. La població espanyola, com a conseqüència de la disminució de les epidèmies cícliques i de la mortalitat natural, augmentà en uns vuit milions al llarg del segle XIX. El canvi poblacional espanyol⁸³⁴ va tenir uns efectes particulars en la demografia de les províncies catalanes que arribaren a assolir, en termes proporcionals, unes xifres superiors de creixement a les espanyoles: es passà d'uns 900.000 habitants, a l'any 1787, a quasi 2.000.000, a l'any 1900.

L'increment de població que es donà a Catalunya fou degut a l'increment de la natalitat i a una elevada emigració interna espanyola, sobretot des de les regions veïnes d'Aragó i València. Un exemple d'aquell procés migratori fou la concentració humana que es produí a la ciutat de Barcelona⁸³⁵ a causa de l'arribada d'una població procedent de les zones rurals i de l'agregació, que s'inicià a partir de l'any 1897, dels municipis del Pla de Barcelona.

L'increment constant de la població que es produí en el conjunt d'Espanya, tot i que coincidí amb un incipient avanç en la modernització econòmica, no tinguí una correlació immediata en la aplicació de la força de treball a la creació de riquesa i a l'augment de la producció. Els limitats avanços econòmics que, en conjunt, es produïren, tot i que no foren

---

⁸³⁴ En el capítol 3, dedicat a la població, hem presentat les dades relatives a l'evolució que es produí a la població espanyola entre els segles XVIII i XIX. Població per "anys" i "habitants" de 1768 a 1900: 1768, 9.307.804; 1787, 10.409.879; 1797, 10.541.221; 1857, 15.464.340; 1860, 15.673.481; 1877, 16.634.345; 1887, 17.565.632; 1897, 18.132.475; 1900, 18.618.086.

⁸³⁵ Barcelona, a l'any 1900, amb mig milió d'habitants tenia una població similar a la ciutat de Madrid.

suficients per a millorar les condicions de vida d'amplis sectors de la població espanyola i per a evitar les successives onades emigratòries⁸³⁶, principalment amb destí al continent americà, provocaren un canvi notable en la distribució tradicional de la població activa espanyola⁸³⁷. Al 1900, el sector primari ocupava en torn al 65 % de la població i els sectors secundari i terciari estaven cadascun en torn del 17.5 %.

A l'últim terç del segle XIX, després d'una etapa en què s'aplicà una política econòmica lliurecanvista que afavoria els interessos dels grans productors i exportadors agraris, el Govern espanyol decidí adoptar una política econòmica de marcat caràcter proteccionista que fomentés el consum intern i afavorís la competència amb els productors estrangers.

La política proteccionista, que afavorí la producció nacional i l'exportació al mercat colonial espanyol quan encara es disposava de les darreres colònies d'ultramar, després del desastre del 1898 es reconduí a través de tractats preferencials de comerç amb altres països i, segons els casos, de mesures de reducció o d'increment de drets d'importació per abaratar o incrementar el preu de les matèries primeres i dels productes acabats que es compraven.

A Catalunya, l'aplicació de la política proteccionista afavorí una considerable acumulació de diners en efectiu com a resultat, en una part important, de l'increment de les exportacions a les Antilles⁸³⁸, de productes elaborats a la regió, i de l'exportació de vi⁸³⁹ a França, com a conseqüència de la irrupció de la fil·loxera a les vinyes del país veí.

---

⁸³⁶ Es pot llegir un lúcid diagnòstic d'aquella situació a Bernis, F. (s.d.). *Fomento de las exportaciones*. Barcelona: Editorial Minerva, p. 10-11:

«Mirando a la POBLACIÓN ESPAÑOLA, sorprende la observación una característica inquietante: si por naturaleza pudiéramos ser ricos, por obra de la política económica y social nos empobrecemos, disipando el producto natural. Tiene España una espléndida natalidad, pero sufre una horrible emigración y no sabe evitar una extremada mortalidad.»

⁸³⁷ Lexis, W. s'hi referia a llibre *El comercio*. Lexis, W. (1929). *El comercio*. Traducido de la 3ª edición alemana y anotado por Faustino Ballvé. Barcelona: Editorial Labor. A la p. 77, presentava la distribució de la població activa per sectors d'activitat que s'inclouien en el Cens de l'any 1900: Agricultura, Selvicultura i Pesca, 4.558.251; Indústria i Minería, 1.036.642; Comerç i tràfic, 364.195; Exèrcit i Marina, 108.368; Altres servis públics i professions liberals, 305.004, Servei domèstic, 299.516; Altres professions, 648.269.

⁸³⁸ F. Bernis. Op. cit., p. 43:

L'acumulació de capital unit a la capacitat de la regió per a desenvolupar una creixent indústria manufacturera tèxtil i de fabricació mecànica afavorí que Catalunya es situés, conjuntament amb les províncies vascongades, entre las regions més pròsperes d'Espanya.

2.1.2 1883. El projecte de Constitució per a l'Estat Català dins la Federació Espanyola

Després del fracàs de l'experiència de la Primera República, en els rengles dels republicans federals catalans s'originà la necessitat de seguir una nova estratègia. Aquell canvi passava per escollir entre mantenir una postura federalista intransigent, vinculada al programa del federalisme espanyol, o adoptar una postura favorable a la consecució de les aspiracions regionalistes, que tenien un caràcter més proper als plantejaments catalanistes.

L'elecció de l'opció política a seguir quedà fixada en el Congrés regional del Partit Federal de Catalunya que es celebrà entre els dies 23 d'abril i 3 de maig de 1883.

En aquell Congrés es presentà i s'aprovà un projecte de Constitució per a l'Estat Català dins de la Federació Espanyola. En el projecte, en què l'advocat Josep Maria Vallés i Ribot tingué una participació destacada en el seu redactat, es conjugava la particularitat regionalista catalana amb el reconeixement explícit de la pertinència a l'Estat espanyol, que ostentaria la representació jurídica de la Nació.

«España pudo colocar en sus dominios comerciales, según A. W. Flux, el 24 por ciento de su exportación en el promedio 1892-96, cuando en el promedio del 87 al 91 sólo vendía en ellos un 13 por ciento de su exportación total. Y la pérdida del mercado colonial es en nuestra historia mercantil un hecho que, desde el punto de vista exclusivo de vista del interés privado en los exportadores, ha causado la mayor perturbación.»

⁸³⁹ Ibídem, p. 45:

«La pérdida de una producción en una Economía nacional ha sido, a veces, decisiva para el desarrollo del comercio exterior de terceros Estados: la filoxera francesa, reduciendo la producción de vinos de 83.000.000 de hectolitros en 1875 a 23.000.000 en 1889, explica que la exportación española pasara de 303.000 hectolitros en el año 1876 a más de 8.000.000 en el año 90. 3.000.000.000 de francos entraron en España en 15 años, según Gwinner; la balanza comercial española, que venía siendo pasiva, pasó a activa en el año de 1888; la Casa de Moneda de Madrid recibió 400.000.000 de pesetas en oro extranjero para su reacuñación. Ningún estímulo directo a la exportación, por parte del Estado hubiera podido producir efecto tan importante.»

En el projecte es preveia l'establiment d'una República federal o Federació dels Estats que representarien les diferents nacionalitats que composaven l'Estat espanyol.

Els republicans federals en el projecte constitucional que s'aprovà, que es sustentava en la tradició constitucional catalana i en què no es posava en dubte la pertinença de Catalunya a l'Estat espanyol, assumien que es dotava "a l'Estat Federal de tots els atributs propis i necessaris per a que la vida de la nació se desplegui ampla i lliurement, sens necessitat d'absorbir ni escurçar en lo més mínim cap dels elements de la vida regional". A la vegada que es desenvolupaven els principis federals democràtics, que caracteritzaven els ideals polítics del republicanisme català, també es donava una solució definitiva a la vinculació jurídica entre la regió catalana i l'Estat espanyol.

El projecte constitucional, que en l'aspecte pràctic no va passar de ser una declaració teòrica d'intencions, en l'ordre de la declaració política representava un pas endavant en la clarificació de com haurien d'ésser les relacions entre l'Estat espanyol i l'Estat català i, per extensió, també amb les demés regions. En l'ordre de les demandes que es formulaven suposà la sistematització, en un únic text articulat, de les aspiracions catalanes en relació al repartiment de funcions entre l'Estat espanyol i l'Estat català.

En el desenvolupament del projecte de constitució, estructurat en 12 títols i 113 articles, s'acordà que l'Estat català, en ús de la seva sobirania i sense altres limitacions que les derivades del Pacte federal, que l'uniria amb les demés regions i Estats que es formessin, delegaria a la Federació un ampli conjunt de facultats, entre les quals destacaven els àmbits de la formació del pressupost estatal, la fixació de despeses i tributs a pagar, la defensa de seguretat nacional, les relacions internacionals, l'exèrcit i la marina de guerra i les relacions polítiques i administratives entre les regions i els Estats de la Federació.

L'ideal democràtic del federalisme català també es reflexava en la consideració que es donava als municipis catalans que, com a divisió natural enfrontada a la divisió artificial de les províncies imposada per l'Estat central amb una finalitat uniformista, constituïen el conjunt de la regió catalana.

Entre les facultats que es reservaven a l'Estat català en el desenvolupament de la seva capacitat d'autonomia, destacaven les relatives a:

- El poder legislatiu, executiu i judicial.
- L'ordre públic intern i un exèrcit regional.
- La formació del pressupost regional i la recaptació de les contribucions.
- Els ferrocarrils, vies de comunicació i canals i les obres públiques d'interès regional.

- L'ensenyament en tots els nivells i graus, amb l'escolarització primària obligatòria i gratuïta per a tots els nois i noies.
- La sanitat i la beneficència.

En l'ordre dels drets del ciutadans, relatius a la llibertat individual i a unes incipients mesures de reformisme social, també es feia un avenç important que es constatava en:

- L'abolició de la pena de mort i de la condemna a perpetuïtat.
- La proclamació de la llibertat de cultes i la separació entre l'Església i l'Estat.
- La prohibició del treball dels menors: en el cas de les noies, les menors de 12 anys, i en el cas dels nois, els menors de 14 anys.
- La introducció de mesures higièniques i de seguretat en els establiments de treball.
- La voluntat de la creació de jurats mixtes d'obrers i patrons que intervindrien en la resolució pactada de la conflictivitat social.

2.1.3 1885. La presentació del *Memorial de Greuges* al Rei Alfons XII

La unificació del codi civil espanyol i la signatura d'un conveni comercial entre Espanya i Gran Bretanya, que afavoria els interessos britànics i amenaçava els interessos dels fabricants i comerciants catalans, provocà que des de les principals entitats econòmiques i culturals catalanes es decidís dirigir-se directament al monarca⁸⁴⁰ per a manifestar-li el seu descontentament per la signatura del conveni comercial.

Aquella iniciativa es concretà en la redacció i presentació l'any 1885 de la *Memoria en defensa de los intereses morales y materiales de Cataluña*, més coneguda com a *Memorial de Greuges*.

En el document, adreçat a Alfons XII per iniciativa del Centre Català, es posava en evidència la insatisfacció d'amplis sectors intel·lectuals, de la burgesia catalana i de les classes industrials per la signatura del conveni amb Gran Bretanya, que tenia una incidència immediata en l'economia catalana, i per la unificació del dret civil espanyol, que entrava en col·lisió directa amb el manteniment de la singularitat del dret civil català.

---

⁸⁴⁰ La fórmula que s'adoptà en la presentació de la *Memoria* al monarca seguia la costum, exercida quan es convocaven les antigues Corts catalanes, d'exposar directament els greuges al Reis.

Una part significativa de la redacció de la *Memòria* anà a càrrec de Valentí Almirall⁸⁴¹, com a redactor - ponent, tot i que la comissió formada per a redactar-la estava formada per representants de diverses ideologies polítiques.

La preparació i presentació de la *Memòria* constituí el primer acte⁸⁴² amb una notable transcendència política que, en defensa del manteniment de la personalitat pròpia de Catalunya, es dugué a terme des de l'incipient moviment catalanista davant de la institució monàrquica i del Govern espanyol.

La *Memòria* fou presentada el 10 de març al Rei per una comissió d'intel·lectuals i representants de les principals entitats socials i econòmiques catalanes. Maspons i Labrós, que com a portaveu de la comissió pronuncià un parlament en representació de la delegació catalana, féu una exposició⁸⁴³ en què, reconeixent les limitacions que la Constitució imposava a l'actuació

---

⁸⁴¹ Valentí Almirall (1841-1904), advocat, periodista i polític de tendència catalanista federal. Defensà el dret català, organitzà els dos primers Congressos Catalanistes, celebrats el 1880 i el 1883. El 1882 participà en la creació del Centre Català. El 1886, un any després de la presentació del Memorial de Greuges, Almirall publicà *Lo Catalanisme*, obra en què sintetitzava el seu ideari polític i exposava de forma sistematitzada els motius que legitimaven la doctrina catalanista, els fonaments científics i les solucions pràctiques que es podien emprendre.

⁸⁴² Joaquim de Camps i Arboix exposà en una monografia el procés que es seguí: Joaquim de Camps (1968). *El Memorial de Greuges*. Episodis de la Història. Barcelona: Ed. Dalmau.

⁸⁴³ Reproduïm el parlament de Maspons que inclou Joaquim de Camps, Op. cit, p. 29-31:
«Señor: Jamás Comisión alguna ha debido presentarse ante V. M. más conmovida que la que en este momento, y bien inmerecidamente por cierto, tengo la honra de presidir. A excepción mía, compónenla, Señor, los hijos más preclaros de Cataluña, aquellos que, así en literatura como en ciencias políticas y morales, así en industria como en el mero trabajo obrero, ocupan el primer lugar en Cataluña, y se acercan a las gradas del trono en súplica de que V. M. se digne fijar su atención en las desgracias que sobre nuestro país viene acumulando la política centralista y unificadora de los partidos.
Al efecto, tengo la honra de suplicar que acepte esta exposición y esta Memoria, reflejo fiel, en nuestro sentir, de los dolores y aspiraciones de Cataluña.
Conocemos perfectamente, Señor, las obligaciones que a la regia prerrogativa impone el sistema constitucional y por que lo conocemos, no formulamos en la exposición y Memoria petición alguna que pueda contrariar los preceptos constitucionales. Pero, por

---

lo mismo, conocemos lo que a la iniciativa de V. M. deja la Constitución, nos permitimos rogarle que fije la atención en estos documentos.

No tenemos, Señor, la pretensión de debilitar, ni mucho menos atacar la gloriosa unidad de la patria española; antes por el contrario, deseamos fortificarla y consolidarla: pero entendemos que para lograrlo no es buen camino ahogar y destruir la vida regional para sustituirla por la del centro, sino que creemos que lo conveniente al par que justo, es dar expansión, desarrollo y vida espontánea y libre a las diversas provincias de España para que todas partes de la península salga la gloria y la grandeza de la nación española.

Lo que nosotros deseamos, Señor, es que en España se implante un sistema regional adecuado a las condiciones actuales de ella y parecido a alguno de los que se siguen en los gloriosísimos Imperios de Austria-Hungría y Alemania, y en el Reino Unido de la Gran Bretaña, sistema ya seguido en España en los días de nuestra grandeza.

Lo deseamos no sólo para Cataluña, sino para todas las provincias de España; y si en nombre de Cataluña hablamos, es porque somos catalanes y porque en estos momentos sentimos como nunca los males que el centralismo nos causa.

Señor, se nos arrebató nuestro sistema administrativo, que hoy encuentran bueno e imitan naciones cultas de Europa, para ser substituido, primero por el sistema castellano, y hoy por una copia imperfecta y viciosa del sistema francés.

No podemos usar nuestra lengua más que en nuestros hogares y en conversaciones familiares: desterrada de las escuelas, lo ha sido mas tarde de la contratación pública y también de los tribunales, en los cuales muchas veces, y por muy ilustrados que sean, ni los jueces entienden a los testigos y procesados, ni éstos entienden a los jueces.

Y como si todo esto no fuera bastante, hace tiempo que viene amenazándose, y hoy se intenta con empeño destruir, o cuando menos adulterar, nuestro derecho civil, base indeleble de la robusta y moral organización de la familia catalana y de nuestra propiedad, que va aumentando y creciendo a medida que unas generaciones suceden a otras generaciones.

A fuerza de trabajo y privaciones sin cuento, nuestros industriales han creado una industria española que en cuarenta años ha progresado y alcanzado altísimo nivel. Esta industria viene siendo atacada de raíz de algunos años a esta parte, y últimamente lo ha sido y lo es por medio del tratado con Francia y del proyecto de modus vivendi con Inglaterra.

Señor: sólo la poderosa iniciativa de V. M., su alta sabiduría y el amor que profesa a nuestro país, puede poner remedio a nuestros males. Rogamos, pues, a V. M. que lo

del monarca, es referí a les conseqüències que per als interessos econòmics de Catalunya tenia la política centralista que seguien els Governos espanyol; exposava quines eren les aspiracions catalanes; considerava la conveniència d'implantar un sistema regional i una organització administrativa adequada als temps que es vivien; denunciava que l'ús de la llengua catalana havia quedat relegat a l'àmbit familiar i exposava les greus conseqüències que per al dret català tindria la seva unificació en el codi civil espanyol. Maspons, finalment, al·ludint directament als efectes que tindria per a la indústria catalana la signatura de l'acord de comerç amb la Gran Bretanya, demanava la intervenció del Rei en la solució dels greuges que s'havien presentat.

Era significatiu que Maspons en el seu parlament manifestés que les aspiracions de Catalunya, que es formulaven des del regionalisme català, s'estenguessin al conjunt de les regions espanyoles.

Alfons XII respongué a la intervenció de Maspons amb paraules encoratjadores⁸⁴⁴ que feren generar esperances a la delegació catalana respecte a la futura actuació reial. De la resposta reial⁸⁴⁵ es despenia la simpatia que el monarca tenia per l'estat de desenvolupament de la

---

haga, seguro de que no han de faltarle las bendiciones del cielo, y la inmensa, la inmensísima gratitud de los hijos de Cataluña. »

⁸⁴⁴ Ferran Soldevila a la seva obra *Història de Catalunya* exposà que les paraules del Rei, que eren un “testimoni de la seva actitud intel·ligent i comprensiva envers Catalunya”, atès que suposaven una extralimitació de les normes constitucionals foren rebudes amb hostilitat per la premsa i els polítics madrilenys. Ferran Soldevila (1963). *Història de Catalunya*. Volum 3, Barcelona: Editorial Alpha, p. 1390-1391.

⁸⁴⁵ Joaquim de Camps. Op. cit, p. 31-32:

«Que recibía satisfecho a los representantes de Cataluña y una comisión tan notable en ciencias, literatura, artes e industrias. Que comprende perfectamente estas reclamaciones, porque Cataluña cumplía mejor, con su laboriosidad, la ley del trabajo impuesta por Dios a todos, mientras dura nuestro breve tránsito por la tierra. Que gracias a lo expresado, España no era una nación exclusivamente agrícola, y por lo tanto, pobre, de modo que si España tiene industria lo debe a Cataluña. Que España sin industria, y sólo con sus recursos naturales, no podía alimentar a sus habitantes, y si, desgraciadamente, se llegase a perder lo que tiene, abriga el triste presentimiento de que si Dios le concedía largos años de vida, al final de su reinado España tendría menos habitantes que ahora. Que por su carácter de rey constitucional, tenía que atemperarse a las Cortes y a los ministerios, y que en el caso particular del actual tratado, cuando se

indústria i el comerç a Catalunya i, a la vegada, també donava a entendre la seva postura personal favorable a continuar mantenint una política proteccionista⁸⁴⁶.

La mort del Rei, que es produí el 25 de novembre del mateix any 1885, comportà que la predisposició manifestada pel monarca, que no era compartida pel Govern espanyol ni per part d'amplis sectors socials i polítics madrilenys que donaven suport al Govern, no tingués una traducció pràctica en l'acció de l'executiu espanyol.

2.1.4 1888. La presentació del *Missatge a la Reina regent*⁸⁴⁷

Al 1888, la Reina regent Maria Cristina d'Habsburg - Lorena es traslladà a Barcelona per a presidir els actes oficials que es celebraren amb motiu de la celebració de l'Exposició Universal. El mes de maig, aprofitant la presència reial a Catalunya, es presentà a la Reina un missatge⁸⁴⁸, signat per una ampla representació de les principals entitats culturals i econòmiques catalanes⁸⁴⁹, en què s'exposaven les aspiracions del poble català.

---

hizo el de Francia, fué de prever que fatalmente venía el de Inglaterra. Dijo que de todos modos Cataluña podría llevarse la seguridad de que sería su abogado convencido, en las cuestiones de su industria y de sus leyes, porque en cuanto a la primera era proteccionista, y tan individualista como la Comisión por lo que respecta a las segundas. Dijo, finalmente, que recibía con mucho gusto la Memoria y tendría interés en estudiarla.»

⁸⁴⁶ Antoni Rovira i Virgili a *Resum d'història del Catalanisme* escrigué que les paraules del rei “van produir una formidable tempestat en la política madrilenya”, en considerar que el monarca “havia faltat als seus deures constitucionals i que s'havia manifestat en desacord amb el seu propi govern”. Antoni Rovira (1983). *Resum d'història del Catalanisme*. Segona edició, Barcelona: Edicions de la Magrana, p. 46-47.

⁸⁴⁷ Maria Cristina d'Habsburg - Lorena (1859-1929), fou Reina regent des de 1885, a la mort del Rei Alfons XII, fins a 1902, en què Alfons XIII fou declarat major d'edat.

⁸⁴⁸ *Missatge á S.M. Donya Cristina de Habsburg-Lorena, Reyna Regent d'Espanya, Comtesa de Barcelona*. (1888). Barcelona: Imp. La Renaixensa.

⁸⁴⁹ *Ibidem*, p. 9. En el *Missatge* s'inclougué el nom dels signants i les respectives entitats: «Pau Sans y Guítart, president de la «Lliga de Catalunya».-Angel Guimerá, director de «La Renaixensa.» -Francesch Matheu, director de «La Il·lustració Catalana.» -Narcís

El missatge s'iniciava amb una referència al fet que en aquell acte, en què els catalans es presentaven “gelosos de las constitucions y llibertats que tant ennobliren y feren poderosa á la nació catalana”, la història catalana, adreçant-se a una Reina de llinatge austríac, es tornava “á obrir lo llibre immortal de la historia de Catalunya per sas planas mes gloriosas, encara que més tristas”.

Rememorant els darrers temps de la Nació catalana, quan “gosava encara de sa autonomia y per ella bregava ab sas armas propias”, s'exposava la situació a què s'havia arribat en els àmbits de l'organització i administració de Catalunya, l'ensenyança, la llengua i la cultura catalana, p. 4:

«Avuy, Senyora, ni rastre 'n queda sobre la terra del pas per ella de nostra gloriosa soberanía. Suprimidas están las nostras Cortes nacionales; desapareguts los tres brassos que ab llur prudencia y sabiduría armonisavan los intereses de tots los catalans ab los intereses de la Corona; no existeix ja 'l Consell de Cent ni 'ls altres Consells comunals de tota la terra, d'esperit verament democrátich; destituhits se troban nostres peculiars Tribunals de Justicia, tan dreturers com l'esperit del poble que 'ls engendrava; desnaturalisada 's mira la nostra Universitat y todas nostras ensenyansas catalanas, d'ahont sorti tanta claror de ciencia y de progrés; en una paraula abolit es tot lo que li es donat abolir á la lley de la forsa quan no hi ha la rahó que la refreni.

Y nosaltres que som senyors de casa nostra, per voluntat de Deu, per voluntat de nostres avis y per voluntat propia, nos veyém obligats á acudir á Madrid pera captarho tot de jenolls d'una majoría d'homes estranys á Catalunya, fins al punt de que sembla talment que 'ls hi haguém de demanar autorisació pera respirar l'ayre de la terra, y tot en la seva llengua, puig en lo llenguatge que 'ns vé de l'ánima ni tansols podem demanárloshi 'l perdó d'un sentenciat á mort encara que ab ell poguéssim provárloshi que es innocent y tingués ja en lo coll la afrontosa argolla.»

S'exposava a la Reina que les polítiques econòmiques impulsades des del Govern central no afavorien la producció nacional, sobretot de les regions agrícoles i industrials més dinàmiques, i que en canvi abocaven els espanyols a l'emigració a l'estranger, p. 5:

Verdaguer y Callís, president del «Centre Escolar Catalanista.» -Céssar August Torras, president de la «Associació Catalanista d'Excursions Científicas.» -Francisco X. Tobella, director de «L' Art del Pagés.» -Rafel Forn, president de la «Academia de Taquigrafía»- Joseph Prat, president del «Fomento Industrial.»- Joan Martorell y Montells, president del «Círculo Barcelonés de Obreros.»

«Aixís s'explica que als que deuriem ser propietaris se 'ns vagi reduhint á la precaria situació de parcers, fins al día en que, per no poder pagar los impostos, nos desposeeixen de nostres bens los executors de sa desnaturalizada política; d'aquí vé que la indústria tanqui las portas de sas fàbricas y tregui al carrer als obrers als que tots los governs, igualment enganyadors en sos discursos, han garantit lo pá de llurs families: d' aquí vé que nostres pagesos no trobin qui 'ls hi compri, ni á preu miserable, lo que ab tantas suhors y ab tantas llágrimas conreharen: d'aquí vé que las naus catalanas se pudreixin, abandonadas en los ports y 's venguin á Catalunya á pes de llenya ó vagin als estrangers pera que, mudant de bandera, nos dugan triomfalment á Espanya, á cambi del or del país, los productos trasformatos de la Indústria y la Agricultura; y d'aquí vé, Senyora, que veyém adolorits com totas las vías de mar y terra que portan avuy á Catalunya tants y tants viatjers ab motiu del Certámen Universal, serveixin també pera endursen cada día més, com de terra malehida, al desvalgut pagés y al desamparat obrer, germans nostres, als que la política maléfica del Centralisme, ab lo mateix rigor que en altre temps tractá al juheu y al moresch, si be ab formas més acomodadas al fingiment de la nostra época, los espulsa ignominiosament d'Espanya.»

Acudien a la Reina, que en nom del seu "ignocent fill" sostenia "lo ceptre d'Espanya", recordant-li els trets fonamentals que constituïen "la personalitat de Catalunya" i exposant que no volien fer prevaldre les lleis que el temps havia esborrat li deien que tampoc podien abandonar les lleis que havia esborrat la mà del "més fort". Al·legant com a el més sagrat dels "debers" d'un poble reclamar lo que li pertanyia, que era "tot lo jurat per los reys y que estava en vigor á Catalunya fins al any 1705", es reclamaven els "drets antichs" en sintonia a "l'esperit de la época" de que els pobles fossin "senyors de llur casa y guardadors y llegendadors de las propias lleys".

S'exposava una relació de les demandes que es formulaven des de Catalunya a la Reina regent en els àmbits de l'organització política i administrativa interna, de l'exercici del govern intern, de la tributació i la contribució a les despeses d'Espanya i a la formació de l'exèrcit, de la de justícia, de la llengua catalana i de l'ensenyança, p. 7:

«Desitjém donchs, que torni á possehir la nació catalana sas Corts generals lliures é independents, obertas per lo Cap del Estat ó per son llochtinent, en las que hi tingan representació directa totas las classes socials, desde las més humils á las més elevadas: Corts en las que 's votin los pressupostos de Catalunya y la quantitat ab que te de contribuir nostre país als gastos generals d'Espanya: Que sía Cataluuya seuyora del govern interior de sa casa, senyalant ella mateixa 'l contingent del exèrcit pera 'l

Principat, no quintantse á sos fills ni fentse á Catalunya llevas forsosas, sino provehintse de soldats voluntaris y á sou, los que no degan sortir may en temps de pau de nostre territori: Que la llengua catalana sia la llengua oficial á Catalunya pera totas las manifestacions de la vida d'aquest poble: Que la ensenyansa á Catalunya sia donada en llengua catalana: Que sian catalans los Tribunals de Justicia y tocas las causas y litigis se fallin definitivament dintre del Territori: Que 'ls cárrechs de la nació catalana los nombrin los catalans mateixos, procurant que recaiguin en catalans los cárrechs politichs, los judicials. los administratius y los de ensenyansa: Que vinga lo Cap del Estat d'Espanya á jurar á Catalunya sas Constitucions fonamentals, com á condició indispensable d'antich establerta pera exercir á dreta lley la soberanía en lo Principat: Y per fi que 's reintegri á Catalunya tot lo que tenint que ser lletra viva se guarda com á lletra morta en los arxius y en lo fons de l'ánima dels bons fills de la terra.»

És de destacar que amb els canvis que es proposaven en l'organització de l'Estat, que imposava el "Centralisme" i que mantenia "la unió monstruosa que ara tenim ab las altres nacionalitats d'Espanya", no es buscava la destrucció de l'Estat espanyol. Des de Catalunya es proposava que les diferents "nacionalitats espanyoles" s'agermanessin "de nou ab més noble fermesa per una estreta y llarguissima abrassada, sense rivalitats presents ni rancuniosas recordansas, ni desitj d'imposicions", p. 7:

«[...] puig bé sab Deu que no aspirém ni may bem aspirat á que 's vesteixi á las demás nacionalitats espanyolas ah los colors de Catalunya, sinó que cada arbre arrelí, creixi y tregui brotada y fruyts en son terror y de la sava de son terror, fent vots, sí, pera que s'otorgui á las regions despossehidas tot lo que 'ls hi hagi arrebbassat la cobdicia mal entesa del unitarisme.»

S'exposava a la Reina regent que "voler ligar todas las naciones d'un gran Estat ab unas mateixas lleys, quan son tan diverses en historia, carácter, llengua, usos y costums" havia portat desastrosas consecuencias en forma de "la pèrdua de extensíssims territoris" i que encara es podien perdre més territoris, p. 7-8:

«En aquesta terra, si no s'acut ràpidameut á contenir la escampada, á la pèrdua de tantas regions de nostre continent y del d'América com s'han separat en un tot d'Espanya, hi seguirán ben prompte altres regions. Vejáu que en l'altra banda del mar quedan encara pobles hont hi está clavada la bandera espanyola, que poden aixecar sacramental contra 'ls errors de la política uniformadora y absorbent, servíntlosi d'esperó en son desitj lo comparar l'estat precari en que 's troban ab l'estat d'altres pobles germans que progressan separats d'Espanya.»

El missatge finalitzava exposant el desig que les peticions exposades s'anessin acomplint en el futur, p. 9:

«Nosaltres prou sabem ja que per vostra condició de Regina Constitucional, no podéu, guiada ab vostre sol desitj, satisfacer avuy los ideals nostres; pero aixó Senyora, no impedeix que demostrém confiança en las vostras decissivas gestions pera arribar mes ó menos tart al renaixement complert de nostra idolatrada Catalunya. Si ab aquest Missatge alcansém tan sols que 'l programa que constituheix l'objecte de tota nostra vida, passi també á ser somniat y desitjat per lo vostre cor, considerarém ja que ha adquirit la nostra justa causa un impuls poderosíssim en las més altas esferas, y al fervor desde ara acreedora al nostre agrahiment, viurem esperant que arribi 'l dia en que, nosaltres, los catalans d'avuy, poguéu dir als que vindrán á sustituirnos en nostra terra, que si una Arxiduquesa d'Austria y una Comtesa de Barcelona prometé als catalans llurs constitucions y llibertats, va ser tan gran, tan noble y tan magnánima com ella, altra Arxiduquesa d'Austria y Comtesa de Barcelona, portantho tot al cumpliment de la sagrada promesa.»

2.1.5 1892. La Primera Assemblea de la Unió Catalanista

El 22 i 23 de març de 1892 es celebrà a Manresa la Primera de les Assemblees de la Unió Catalanista que, constituïda oficialment només un any abans, estava formada per l'agrupació d'entitats d'orientació catalanista que acceptaven seguir les seves indicacions ideològiques.

Lluís Domènech i Montaner, com a president de la Junta Permanent de la Unió Catalanista, exposà a l'acte inaugural de l'Assemblea de Manresa⁸⁵⁰ el sentit dels treballs que s'iniciaven. Domènech es referia a la voluntat d'iniciar un canvi polític en la forma d'organització de les funcions de l'Estat i a l'abast que havia de tenir aquell moviment:

«Cal limitar nostras aspiracions de regeneració, avuy per avuy, á Catalunya; si á ella nos fos donat aplicarlas, ben prompte sería pera las demás regions espanyolas un vivent exemple, que no tardarían en seguir á major ó mes curta distancia totas ellas segons sas especials aptituts. [...] No es, donchs, una Constitució ni un programa polítich definitivament tancat sobre lo que anem á deliberar: son motius de meditació que proposarem, principis no desenrotllats encara sobre 'ls que avuy per avuy desitgem que s'encamini 'l Regionalisme.»

---

⁸⁵⁰ Unió Catalanista (1893). *Assembleas Catalanistas. Primera. Deliberacions y Acorts*. Barcelona: La Renaixensa.

El parlament de Domènech es reproduueix a les p. 24-28.

A l'Assemblea es presentà el projecte de Bases que havia preparat una comissió, en què havia participat Prat de la Riba com a secretari de la Junta Permanent de la Unió. De les Bases que es discutiren i s'aprovaren a l'Assemblea, que es conegueren com a Bases de Manresa, en destaquem la 1^a, que tractava de les atribucions reservades a l'Estat; la 4^a, relativa a l'ús de la llengua catalana; la 7^{ena}, que tractava de les atribucions del govern interior de Catalunya; i la 16^{ena}, relativa a l'ensenyança:

«Base 1^a - PODER CENTRAL: *Sas atribucions.* - *Vindrán á cárrech del poder central:*

- *d.) La construcció y conservació de carreteras, ferro-carrils, canals y ports que sian d' interés general. En las d' interés inter-regional podran posarse d' acort lliurement las regions interessadas, intervenint lo poder central sols en cas de desavinensa. Las vias de comunicació d' interés regional serán d' exclusiva competencia de las regions. Igual criteri se seguirá en los serveys de correus y telégrafos.* - *e) La resolució de totas las qüestions y conflictes inter-regionals.* - *f) La formació del pressupost anyal de gastos, que, en lo que no bastin las rendas d' Aduanas, deure distribuirse entre las regions á proporció de sa riquesa.*

Base 4.ª - La llengua catalana será la única que ab carácter oficial podrá usarse á Catalunya y en las relaciones d' aquesta regió ab lo Poder central.

Base 7.ª - Catalunya será la única soberana de son govern interior: per lo tant, dictara lliurement sas lleys organicas; cuidara de sa lleyislació civil, penal, mercantil, administrativa y processal, del establiment y percepció d' impostos, de la encunyació de la moneda, y tindrà totas las demás atribucions inherents á la soberanía que no corresponguin al Poder Central segons la Base 1.^a

Base 16.ª - La ensenyansa pública, en sos diferents rams y graus, deurá organisarse d' una manera adecuada á las necessitats y caracter de la civilisació de Catalunya. La ensenyansa primaria la sostindrà 'l municipi y en son defecte la comarca; en cada comarca, segons sía son carácter agrícola, industrial, comercial, etz., s' establiran escolas prácticas d' agricultura, d' arts y oficis, de comers, etz. Deura informar los plans d' ensenyansa, lo principi de dividir y especialisar las carreras, evitant las ensenyansas enciclopédicas.»

2.1.6 1893. La Segona Assemblea de la Unió Catalanista. La petició de “arreglos económichs” amb l'Estat espanyol

El 28 i 29 de maig de 1893 es celebrà a Reus la Segona Assemblea de la Unió Catalanista, en què es tractà el tema de la “organissació y medis pera portar á la práctica les Bases de la Asamble de Manresa” i s'acordaren els “medis pera conseguir la aplicació total de las

mateixas”. Entre els Acords que es prengueren destacaven els relatius a la tributació i a la participació política:

- En relació a la tributació⁸⁵¹, es prengué l’acord de quantificar la diferència entre els tributs que Catalunya aportava al pressupost de l’Estat i els serveis que es rebien i de modificar el sistema tributari mitjançant la fórmula d’establir “arreglos econòmichs” amb l’Estat espanyol:

«S’acorda: La publicació d’una Memoria en la que s’hi posin en comparació las sumas inmensas que Catalunya entrega al Estat en concepto de tributs ab las que’n reb pels serveys que aquest li presta.

Proposar un sistema tributari ab los medis prácticichs de substituhir lo sistema actual de contribuciones per un altre consistent en arreglos econòmichs entre les regions y l’Estat sobre la base de cantidades fixas.»

- En relació a la participació en “les lluytas electotals”⁸⁵² s’acordà “la intervenció del Catalanisme en la vida política activa”:

«L’Assamblea declara necesaria la intervenció del Catalanisme en la vida política activa, prenent part en las lluytas electorals; pero protesta de que no per aixó accepta lo régimen actual, sino que’s limita á aprofitar los medis que lo ofererix pera extendre la esfera de la seva propaganda y pera obtenir legalment la realizació de las sevas aspiracions.»

2.1.7 1895. L’inici de la fase final de la Guerra de Cuba

L’any 1895, arran de no complir-se els compromisos de reforma establerts el 1878 a la Pau de Zanjón que posà fi a la primera guerra cubana dels deu anys, els independentistes cubans tornaren a la lluita armada. Els insurgents cubans que, des de la mort de José Julián Martí, combatien a les ordres de Máximo Gómez ja lluitaven amb l’objectiu d’assolir la independència total de la illa. El Govern espanyol, tot i els intents que féu a darrera hora per a posar fi a la lluita armada mitjançant la concessió d’un ampli règim d’autonomia política a la illa, ja no pogué parar la confrontació bèl·lica que portà a la fase final del conflicte.

---

⁸⁵¹ Unió Catalanista (1903). *Assamblea General de Delegats tinguda à Reus en los dias 28 y 29 de Maig de 1893 (2.ª de la Unió)*. Barcelona: Estampa de la Renaixensa, p.10.

⁸⁵² *Ibíd*em, p.11.

2.1.8 1897. L'article *Cuba i Catalunya*

La Renaixensa publicava el 3 de desembre de 1897 aquest article⁸⁵³ en què es tractava des d'una perspectiva molt crítica la qüestió de la guerra de Cuba i es ressaltava la transcendència que tindria la guerra de Cuba en un moment en què el Govern espanyol com a darrera solució per evitar un previsible desenllaç advers del conflicte, davant de la greu crisi en què es malgastava primer “la flor del jovent” i després “els estalvis del país”, ja havia concedit la plena autonomia política a la illa.

A l'article es qualificava de bogeria l'actitud que el Govern espanyol, per mantenir la unitat nacional, estava seguint amb “lo gran brindis d'aquesta orgia política fi de segle: *lo brindis de la última gota de sangre y la última peseta.*”

Es remarcava que els catalanistes ja havien previst el desenvolupament dels fets:

- Amb la repercussió en la indústria catalana si no es concedia l'autonomia que sol·licitaven els cubans.
- Amb la pèrdua del emprèstit de 400 milions de pessetes fet pels industrials catalans al Govern espanyol per a la “política guerrera i quixotesca de *l'honor nacional*”.
- Amb la desfeta d'un exercit de 300.000 homes.

Exposant que en algunes regions espanyoles ja hi havia agrupacions polítiques que, respectant la unitat de l'Estat espanyol, demanaven la implantació gradual d'una autonomia dins de l'Estat, es prevenia del perill que en la política interna espanyola, més tard o més d'hora, hi podria haver si amb les regions espanyoles que demanaven més llibertat es seguia la mateixa política que estava seguint el Govern espanyol a Cuba, p. 458:

«Però si l'Estat espanyol continua seguint la seva política suïcida de sempre, si combat nostres aspiracions de llibertat, si s'empenya en fer-se incompatible amb l'autonomia de les regions, ho lograrà, i allavors creixeran i ens robaran forces a nosaltres, los nacionalistes-autonomistes, los que, com los separatistes cubans, no volen saber res d'Espanya. Allavors lo separatisme será un fet, i un fet terrible, perquè Galícia és veïna de Portugal, i Catalunya, pels colls dels Pirineus, guaita sempre cap a Europa.»

Des de les agrupacions catalanistes, que demanaven als polítics espanyols entenguessin les peticions d'autonomia que feien els regionalistes, encara es creia en la possibilitat que la

---

⁸⁵³ Enric Prat, E (1998). *Obra Completa. 1887-1898*. Op. citat, p. 457-458. Els compiladors reporten en una nota que Jordi Llorens al seu llibre *La Unió Catalanista i els orígens del catalanisme polític* atribueix a Prat l'autoria d'aquest article

política espanyola donés “un tomb” i “abandonés els errors tradicionals” que havien “fet perdre el domini de Bèlgica i d’Holanda, de Portugal, de Nàpols i Sicília i de les immenses colònies americanes”.

2.2 1898. El desenllaç del conflicte bèl·lic i la demanda de regeneració política

L’any 1898, arran de la declaració de guerra que feren els Estats Units a Espanya, es produí un gir que seria determinant en la resolució del conflicte bèl·lic. La derrota militar que, atesa la capacitat econòmica i industrial del contrincant nord-americà, ja s’havia previst des del catalanisme polític, tingué importants repercussions per Espanya: en l’àmbit exterior, es hagué de cedir les darreres possessions colonials d’ultramar, i en l’àmbit interior, es consolidà un ampli moviment social que demanava la regeneració de l’administració pública i un canvi en l’orientació de la política que afavorís la millora de la cultura i de l’economia.

2.2.1 El final del conflicte bèl·lic entre Espanya i els Estats Units

L’entrada d’Estats Units en el conflicte cubà, que responia a l’assoliment d’uns objectius clarament expansionistes, tingué l’ampli suport de la societat nord-americana com a resultat, en gran part, de la contribució de la premsa que influí de forma determinant en la creació d’un estat d’opinió pública favorable a la intervenció directa a la guerra cubana.

2.2.1.1 Els antecedents

Els insurgents cubans, a les ordres de Máximo Gómez, no interrompiren la seva lluita per aconseguir la independència total malgrat que l’any 1897 el Govern liberal de Sagasta concedí un ampli Estatut autonòmic a la illa de Cuba, que entraria en vigor el 1 de gener de 1898, i suprimí els camps de concentració creats per Valeriano Weyler quan havia estat Capità general de Cuba.

A Catalunya, fins a aquell moment, la burgesia catalana, que tenia el poder econòmic, i els grups polítics d’adscripció dinàstica, molt influents a la societat catalana, havien donat el seu suport a la política espanyola seguida per a posar fi al conflicte cubà. Els canvis en la política espanyola, introduïts pel Govern Sagasta, que coincidiren amb la preparació d’un Tractat de comerç preferent amb els Estats Units en què es regularien les relacions comercials amb Cuba, Puerto Rico i Espanya i es farien concessions aranzelàries, originaren un distanciament en les relacions del Foment del Treball Nacional (FTN) amb el Govern espanyol.

A primers de febrer de 1898, en renovar-se la junta del FTN, que passà a presidir Joan Sallarés i Plá, entraren nous membres als òrgans de representació de l’entitat, entre ells,

Narcís Verdaguer i Callís, director del llavors setmanari *La Veu de Catalunya*. Poc a poc es produí un apropament dels comerciants i industrials del FTN amb els catalanistes, coincidint els representants de la burgesia catalana en la demanada de que acabés la guerra i de que es produïssin canvis polítics. Arran d'una successió de reunions entre les principals corporacions culturals i econòmiques barcelonines i els polítics de tendència catalanista s'anà generant un estat d'opinió contrari a la guerra que es seguia a Cuba. Els industrials i comerciants i els catalanistes, com a resultat de la poca capacitat d'influència que des de Catalunya s'havia tingut en influir en les decisions governamentals, coincidien en prevenir a l'opinió pública catalana de les greus conseqüències que hi hauria si es perdia la guerra.

2.2.1.2 La intervenció dels Estats Units a la guerra hispano-cubana

El conflicte entre Espanya i Cuba havia generat en els Estats Units una forta corrent d'opinió favorable al poble cubà, deguda tant a les raons econòmiques, per les pèrdues comercials que causava el conflicte en les seves inversions, com per motius humanitaris, per la dura repressió que estaven sofrint els cubans alçats en armes.

En aquell context, el Govern espanyol rebutjà la proposta que li havia fet el Govern americà de comprar-li la illa de Cuba. Als interessos econòmics nord-americans de controlar la producció sucraera cubana s'afegien les ambicions de controlar comercialment la zona del Carib, en aplicació de la doctrina Monroe de rebutjar la presència europea en el continent americà i la seva zona d'influència. L'opinió pública nord-americana, estimulada per la intensa pressió de la premsa que seguí a l'explosió que es produí el 15 de febrer de 1898 en el cuirassat Maine, quan estava atracat al port de La Havana, es decantà per la intervenció directa del seu Govern en el conflicte bèl·lic.

El Congrés dels Estats Units aprovà una proposta en què s'exigia la retirada espanyola i el president McKinley, el 20 d'abril, acceptà la proposta. El 21 d'abril, el Govern espanyol, que no preveia la intervenció directa americana en el conflicte, trencà les relacions diplomàtiques. Quatre dies després, el Govern nord-americà declarà la guerra a Espanya.

2.2.1.3 La derrota militar i el final del conflicte bèl·lic

El desenllaç del conflicte a Cuba es produí amb una gran rapidesa al mateix temps que els americans ocupaven la illa de Puerto Rico: el primer de maig de 1898, l'esquadra naval espanyola era derrotada a Cavite; i el 3 de juliol, era destruïda l'esquadra espanyola enviada a Santiago de Cuba i la ciutat es rendia dos setmanes després. Espanya demanà l'armistici el 18

de juliol i capitulà el mes d'agost. El final de la guerra comportà per a Espanya la pèrdua del seu poder colonial d'ultramar: Espanya renunciava als seus drets sobre la illa de Cuba, cedia la sobirania de les illes de Puerto Rico i de Guam, illa que formava part de les Marianes, i acceptava que els Estats Units comprassin les illes Filipines per 20 milions de dòlars.

2.2.1.4 Les conseqüències de la derrota militar

Mentre que la victòria d'Estats Units suposà el seu naixement com a potència mundial, la derrota d'Espanya significà l'inici d'una etapa de crisis en la política interior espanyola, en què es plantejà la necessitat d'introduir reformes en la vida social, política i econòmica.

L'aposta de les forces econòmiques catalanes i dels catalanistes, en aquell context en què es formulava la necessitat de dur a terme un regeneracionisme en les formes de fer política, consistí en donar suport a la formació d'un nou Govern que es comprometés a introduir reformes polítiques d'autonomia administrativa i canvis en la política econòmica.

2.2.2 Els canvis en l'actuació catalanista: la participació política i la formació d'un nou estat d'opinió pública

El 1898, la direcció de la Unió Regionalista, malgrat les divergències que existien en el seu si respecte a la participació directa a les eleccions, decidí presentar una candidatura electoral catalanista. Al mateix temps, s'inicià una campanya periodística per a promoure la candidatura electoral i per a generar un estat d'opinió pública favorable als ideals catalanistes.

2.2.2.1 El primer intent de participació política del catalanisme

La Unió Catalanista es decidí a presentar una candidatura catalanista a les eleccions generals del març de 1898. El primer intent de participació en unes eleccions es portà a la pràctica al districte de Vilafranca del Penedès, en què es presentà la candidatura de Joan Josep Permanyer i Ayats, catedràtic i ex-president de la Unió Catalanista.

Com a programa electoral es presentaven els objectius que s'havien acordat a les Bases de Manresa relatius a la lluita contra el caciquisme⁸⁵⁴. A la campanya van participar activament

---

⁸⁵⁴ Javier Tusell en un article es referí als trets polítics que caracteritzaven el caciquisme.

Javier Tusell (1978) "*El sistema caciquil andaluz comparado con otras regiones españolas (1903-1923)*". *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, nº 2, p. 7-19.:

els joves catalanistes Durán i Ventosa, Carner, Puig i Cadafalch i Cambó. Finalment, el candidat Joan Josep Permanyer no resultà elegit.

2.2.2.2 La publicació a París de *La question catalane. L'Espagne et la Catalogne*

El 1898 es publicà a París un fulletó, sense nom i sense data, *La question catalane. L'Espagne et la Catalogne. Notice adressée a la presse européenne par le comité nationaliste catalan de Paris*. Enric Jardí, que en el seu llibre *La Nació i l'Estat*⁸⁵⁵ inclogué la versió original catalana que es conserva a l'Arxiu Prat de la Riba, posà com a data de publicació, amb un interrogant, el mes d'abril de 1898.

En el fulletó es ressaltava que la premsa europea, amb ocasió de la guerra entre Espanya i Estats Units, s'havia adonat que Catalunya tenia una manera de pensar diferent de la d'altres regions espanyoles i que els catalans, en un conflicte en què es veia que no es podia vèncer, consideraven que ja no calia fer més sacrificis. També és destacava que a Catalunya s'havia manifestat una posició pròpia més propera a la civilització europea que la manifestada per les tendències “*sémitiques de la race qui de Madrid gouverne l'État.*”

2.2.2.3 L'Exposició elevada el 15 de maig a les Corts espanyoles pel Foment del Treball Nacional (FTN)

Les Corts espanyoles, amb motiu de la guerra colonial amb els Estats Units, per poder disposar de fons econòmics votaren l'acord de pagar en francs el deute extern espanyol i el deute cubà i acordaren no suspendre l'amortització dels títols de la renda pública.

Joan Sallarés y Plá, com a president del FTN, preveient el perill de crisi monetària i econòmica que podien ocasionar aquells acords, signava l'exposició⁸⁵⁶ enviada amb data de 15 de maig de 1898 als presidents del Congrés dels Diputats i del Senat. Sallarés, en nom

---

«Como es lógico, el sistema caciquil tenía unos rasgos fundamentales para todo el país. La desmovilización generalizada del electorado, la intervención del Gobierno en las elecciones, el encasillado y el predominio de una clase política oligárquica eran características comunes a todas las regiones españolas.»

⁸⁵⁵ Enric Jardí (1987). *La Nació i l'Estat*, Biblioteca dels Clàssics del Nacionalisme Català, volum 17. Barcelona: Edicions de la Magrana/Diputació de Barcelona, p. 34-46.

⁸⁵⁶ *El Trabajo Nacional*, Año VI, núm. 175. Tomo VII. Barcelona, 30 de mayo de 1898, p. 13-14.

dels “*genuinos representantes*” del comerç i de la indústria del país que formaven part del FTN, impulsats pel patriotisme i per l’instint de conservació que guiaven igual als individus que a les col·lectivitats, demanava que es consideressin les conseqüències d’aquells acords:

- Es ressentia el valor de canvi de la moneda espanyola, en haver de pagar el deute extern en moneda estrangera.
- Es reduïen alarmantment les reserves d’or del país, en haver de fer la conversió del paper moneda espanyol arran de l’amortització dels títols de la renda pública.
- Es generava una “*irritante injusticia*” en el tractament beneficiós que rebien els contribuents posseïdors de valors de l’Estat i els demés contribuents.
- Es preveia que la indústria i el comerç es paraltzarien, deixant al carrer milers d’obres que sofririen “*las tristes consecuencias de la huelga forzosa y del hambre*”.

Des del FTN s’advertia al Govern d’aquells perills per tal que hi posés solucions i s’anunciava que, si no se’n posaven, el FTN no assumiria la greu responsabilitat del “*Gobierno de S. M.*” i del “*Parlamento Nacional*”. Sallarés, que qualificava de crit angoixat la reclamació d’auxili que enviaven als representants del país en un assumpte de vida o mort, avisava de les conseqüències de no ser escoltats i de perdre aquella guerra.

Per al FTN, si no s’atenia la seva petició els enemics es podrien alegrar de “la desdicha inmensa que nos inferirían las únicas manos que podían sostenernos.”

2.2.2.4 El manifest de la Unió Catalanista de 12 de juny de 1898 en favor de la pau

El Consell general de la Unió Catalanista, davant la greu situació originada per la guerra amb els Estats Units, amb data de 12 de juny va acordar la publicació d’un manifest en què es faria una crida als catalans a la reflexió sobre el resultat d’aquells esdeveniments.

Prat de la Riba fou l’encarregat de redactar el manifest *Als Catalans*⁸⁵⁷, en què es demanava que es produís la pau entre Espanya i els Estats Units i es sol·licitava que s’introduïssin canvis que portessin a l’autonomia administrativa de Catalunya. El manifest, que duia la signatura de la Junta permanent i que fou subscrit per setze diaris escrits en català i per trenta sis Societats i Agrupacions de Catalunya⁸⁵⁸, es feia públic poques setmanes abans que Espanya, el mes d’agost, demanés formalment la pau als Estats Units.

---

⁸⁵⁷ Enric Prat (1998). *Obra Completa. 1887-1898*. Op. citat, p. 568-571.

⁸⁵⁸ El Consell general de la Unió Catalanista estava formada per les següents associacions, agrupacions i periòdics:

Des de la Unió Catalanista, que es declarava “fondament impressionada per la gravetat de les circumstàncies”, es feia una crida a la reflexió davant de l’inici de la guerra i es demanava al poble català que davant d’aquella situació es parés a pensar-hi.

Acusaven el Govern espanyol d’haver anat a la guerra coneixent quin seria el resultat i responsabilitzaven a les “classes directores” de no prendre les decisions que s’havien de prendre en les “grosses crisis socials i polítiques”. Conscients que amb la previsible derrota

---

Associacions:

Lliga de Catalunya, de Barcelona.- Centre Català, de Sabadell,- Lliga Regionalista, de Manresa.- Associació Catalanista de Reus.- Centre Català, de Barcelona.--- Centre Escolar Catalanista, de Barcelona.- Agrupació Regionalista, de Terrassa.- Centre Català, de Vilafranca del Penedès.- Centre Catalanista de Girona i sa comarca, de Girona,- Associació Popular Regionalista, de Barcelona.,- Associació Catalanista de Lleida.- Centre Català, de Sant Sadurní d'Anoia.- Centre Català, de Castelló d'Empúries.- Centre Català, de Mollet.- Centre Català, de Sant Pol.- Associació Catalanista de la Costa de Llevant, de Canet de Mar.- Foment Regionalista, de Berga.- Lliga Catalanista de Banyoles i sa comarca, de Banyoles.

Agrupacions:

Agrupació Catalanista, de Vilassar de Mar.- Agrupació Catalanista, de Sant Feliu de Codines.- Agrupació Catalanista del Casino Mercantil, de Barcelona.- Agrupació Catalanista, del Vendrell.- Agrupació Catalanista, de Falset.- Agrupació Catalanista, de Tàrrega.- Agrupació Catalanista «L'Escut Emporità», de la Bisbal.- Agrupació Catalanista, de Ponts.- Agrupació Catalanista, de Besalú.- Agrupació Catalanista, de Valls.- Agrupació Regionalista, de Balaguer.- Agrupació Catalanista, de la Garriga.- Agrupació Catalanista, de Cardedeu.- Agrupacions Catalunya autònoma, de Barcelona.- Agrupació Escolar Catalanista de «Ramon Llull», de Barcelona.- Agrupació Catalanista d'Horta.- Agrupació Catalanista «Los Montanyenchs», de Barcelona.

Periòdics:

La Renaixensa, de Barcelona.- *Lo Somatent*, de Reus.- *La Veu del Montserrat*, de Vic.- *Lo Catalanista*, de Sabadell.- *La Veu de Catalunya*, de Barcelona.- *Las Cuatre Barras*, de Vilafranca del Penedès.- *L'Olotí*, d'Olot.- *Lo Geronès*, de Girona.- *La Nació Catalana*, de Barcelona.- *La Costa de Llevant*, de Canet de Mar.- *La Veu del Vallès*, de Granollers.- *L'Art del Pagès*, de Barcelona.- *La Comarca de Lleida*, de Lleida.- *Catalonia*, de Barcelona.- *La Talia Catalana*, de Barcelona.- *Lo jovent Català*, de Barcelona.

es podia perdre el gran esforç que havien fet els catalans en els darrers cent anys, per “crear una civilització avançada en aquest cantó d’Espanya”, es declaraven partidaris de demanar la pau: “vinga la pau, i com més pròxima més avantatjosa, com més immediata més honrosa per a nosaltres”.

Es presentava aquella situació no com a un fet passatger sinó com a fruit d’un mal crònic d’Espanya, en què sota tots els Governos es repetien els desastres, i es recordava que la desmembració d’Espanya no s’havia aturat des de que el centre del poder s’establí a Madrid, p. 568:

«Si avui se perden Cuba i Filipines, Felip II va perdre l’Holanda; lo comte-duc d’Olivares, el Portugal i el Rosselló; Felip V, la Bèlgica, la Sardenya, Nàpols, la Sicília i Gibraltar; Carles III, la Florida; Ferran VII, Mèxic, el Perú, Buenos Aires i tantes altres colònies americanes.»

Des de la Unió Catalanista, considerant que ja era tard per a retreure els desencerts de la política seguida en la guerra de Cuba, recordaven que havien demanat la concessió de l’autonomia als insurrectes però que quan es concedí ja era massa tard. Tot i qualificar d’injusta la conducta dels Estats Units, es preguntaven, preveient una espantosa ruïna si Espanya era derrotada, si seria més gloriosa la rendició després haver vessat la sang de milers de soldats i d’haver portat la fam a milers de famílies obreres.

Conscients que en una guerra moderna es necessitaven molts medis materials i econòmics feien un anàlisi de la situació econòmica espanyola, p. 569:

«Lo comerç, paralitzat; los valors fiduciaris, depreciats; los canvis amb l’estranger, pels núvols. Lo Banc d’Espanya no pot anar més enllà sense perjudicar greument lo seu crèdit; los fabricants no poden resistir per més temps l’actual desballestament econòmic, i amb fonda recança han de tancar llurs fàbriques; los pagesos diuen prou, i en va se’ls imposaran anyades de contribució que no pagaran perquè no poden i perquè no és just que les paguin mentre la riquesa mobiliària no tributa; totes les forces del país s’acaben.»

Reconeixent aquella situació i preveient una derrota amb l’esfondrament general, plantejaven el lema “Salvem Catalunya”. La terrible crisi a la qual era abocada Espanya, i per tant també Catalunya, havia de servir per a prendre consciència de les causes que l’havien produït. Dirigint-se al poble català, i sobretot a la classe social benestant formada pels industrials i els comerciants, “que creu complir amb lo seu dever cuidant-se només dels seus negocis” en els tallers i magatzems, recordaven la importància que tindria per a

Catalunya poder decidir sobre els seus interessos interiors i influir en la direcció dels exteriors en proporció a la seva força. Per a la Unió catalanista, atès el desequilibri entre la força econòmica i la nul·litat política de Catalunya dintre d'Espanya, les propostes catalanistes eren l'única solució que hi havia.

Amb un dramàtic exercici de realisme deien als catalans que si en la crisi no eren capaços d'influir en la pau, amb la guerra vindria després igualment la pau, però seria una pau que, amb l'esfondrament de la prosperitat econòmica, podia portar els "horrors d'una anarquia o a les arbitriïtats d'un despotisme".

La crida finalitzava amb la declaració que defensarien els interessos de Catalunya tot defensant els interessos de la societat espanyola: aquella era una declaració que feia preveure que els catalanistes, en acabar la guerra, es proposaven intervenir en la vida política activa.

El manifest tingué una notable ressonància a Espanya i el prestigiós general Polavieja, en resposta, dirigí un manifest al país en què es declarava partidari d'introduir reformes en la governació de l'Estat. Polavieja, proposant algunes reformes de tendència regionalista i descentralitzadora, intentà, per mitja de Josep Sallarés, president del FTN, un apropament als regionalistes catalans per assegurar-se el seu suport.

2.2.2.5 La carta enviada el 15 de juny pel Foment del Treball Nacional als representants del país

Joan Sellarés, amb data de 15 de juny de 1898, envià una carta⁸⁵⁹ en nom del FTN als diputats i als senadors. A la carta, signada per Joan Sellarés, com a president, i Frederic Rahola, com a secretari, que es dirigia als representants del país es tornava a tractar, com es féu a l'Exposició enviada el 15 de maig, la qüestió de les conseqüències del conflicte cubà.

Referint-se a la greu situació econòmica que s'havia produït es deia que la "*imperiosa necesidad de allegar recursos para la guerra*" estava incidint negativament en la "*situación financiera*", a conseqüència, principalment, del "*conflicto monetario*" que s'havia originat.

Des del FTN s'exposava que el Govern espanyol, malgrat les peticions que se li havien presentat, no havia canviat la seva política i continuava exigint l'augment de les contribucions i les quotes voluntàries.

---

⁸⁵⁹ *El Trabajo Nacional*, Año VI.- nº 176. Tomo VII.- núm. 3. Barcelona, 15 de junio de 1898, p. 22-24.

El FTN, com a institució identificada amb l'actitud patriòtica i previsor de la opinió pública, posava en coneixement dels diputats i dels senadors un resum de les peticions que ja havia formulat i dels resultats positius que per al país s'obtidrien de la seva aplicació:

- El pagament en pessetes del deute exterior, per no haver de pagar-lo en francs.
- La suspensió de les amortitzacions, per no tenir que crear nou deute per a pagar l'amortització de l'existent.
- La modificació dels drets sobre l'exportació i del recàrrec sobre els drets d'importació, per evitar tant la disminució dels ingressos tributaris del comerç i de la indústria com l'encariment de les matèries primeres que ocasionaven la falta de treball a milers d'obrers.
- L'augment de l'impost sobre els interessos del deute públic, per a procurar que els posseïdors del deute públic també contribuïssin a les càrregues de l'Estat.

Consideraven que era el moment de prendre mesures per evitar les greus conseqüències que tindria fer-ho quan ja fos massa tard i no es pogués evitar la ruïna de la Nació:

«Esto será causa de que cuando llegue la paz nos encontrará desprevenidos, como la guerra, y nos veremos privados de todo medio y completamente paralizados para restaurar por medio del trabajo, herido de muerte y completamente inutilizado, la salud y la riqueza de la nación.»

Des del FTN entenien que havien complert amb el seu deure i avisaven que cadascú, en el moment de depurar-se les responsabilitats, hauria de respondre de les seves actuacions.

2.2.2.6 L'article *La crisis obrera*⁸⁶⁰

El 15 juny es publicava a *El Trabajo Nacional* un article, titulat *La crisis obrera*, exposant la greu crisi a què s'havia arribat amb motiu de la guerra amb els Estats Units. L'articulista atribuïa la greu crisi de treball que s'havia produït i l'augment considerable de l'atur obrer a la repercussió que havia tingut l'elevació dels canvis monetaris en la producció nacional.

S'exposava el temor que, en aquelles circumstàncies, pugés el preu de tots els productes, a causa dels elevats preus de la importació de les matèries, i que al problema de l'atur obrer s'hi afegís l'increment dels preus dels aliments bàsics de subsistència. El FTN, considerant que

---

⁸⁶⁰ *El Trabajo Nacional*, Año VI.- nº 176. Tomo VII.- núm. 3. Barcelona, 15 de junio de 1898, p. 25.

havia d'estar sempre atent a la defensa dels interessos socials, també en aquella crisi estudià els mitjans per a afrontar-la i la Junta permanent decidí obrir una subscripció permanent entre els socis i els productors catalans:

«No dudamos que dicha suscripción ha de producir grandísimos resultados, porque conocemos la abnegación y el patriotismo de todos los socios del Fomento y de las personalidades que representan el comercio y la industria de Barcelona.»

Adreçant-se als lectors, i recordant que sempre havien acudit generosament en auxili dels damnificats, se'ls hi demanava la seva aportació d'auxili per a la classe obrera:

«En tanto vienen tiempos mejores que permitan restablecer la normalidad del trabajo con la mejora de la situación económica, proveamos á la dura necesidad de los infelices obreros obligados á permanecer inactivos.»

A continuació s'adjuntava la circular que, signada per Joan Sellarés com a president del FTN, s'adreçava a tots els socis. A la circular es reconeixia que la paralització de la producció, que ja havia començat a les fàbriques i tallers, augmentaria considerablement i que milers d'obrers es quedarien sense ocupació, afectant a "*infinidad de familias que han vivido siempre honradamente con su trabajo*".

El FTN, en situacions de crisi com aquella, sortia de la seva esfera natural d'acció i buscava solucions per "*tal de contribuir al alivio del mayor número de desgraciados*".

2.2.2.7 Les cartes que envià Andrés de Sard a Juan Sallarés

Amb data de 1 de setembre de 1898 s'inicià la publicació⁸⁶¹ d'una sèrie de quatre cartes que Andrés de Sard⁸⁶², diputat provincial, escrigué a Juan Sallarés y Plá. Sard feia un detallat

---

⁸⁶¹ Les quatre cartes es publicaren a *El Trabajo Nacional* i a *La Dinastía*.

⁸⁶² Andrés de Sard, membre del Partit Conservador, fou diputat provincial i diputat al Congrés. El 1884 publicà l'estudi *Comparación entre el actual estado de desarrollo de la industria algodonera en Inglaterra y el de la propia industria en España*. El 1896, substituï a Planas i Casals com a diputat provincial pel districte primer de Barcelona. A les eleccions provincials de 1898, fou elegit diputat pel districte tercer de Barcelona i ocupà el càrrec fins el 30 d'agost de 1900, data de la seva mort. Entre novembre de 1896 i octubre de 1898, ocupà la presidència de la Diputació provincial de Barcelona.

anàlisi de la situació espanyola, que arribà al seu punt àlgid amb el desastre colonial, i exposava les raons que feien necessària la regeneració política d'Espanya.

2.2.2.7.1 La primera de les cartes de Sard a Juan Sallarés

La primera de les cartes que Sard adreça a Sallarés, titulada *Pro Patria*⁸⁶³, estava datada a Barcelona el 20 d'agost.

Sard, que es dirigia a Sallarés com a “*mi querido y buen amigo*”, es referia al moment que vivien com el de “*los días más sombríos que jamás han transcurrido para la patria española*”. Exposava l'expectativa d'un retrocés en el progrés i la possibilitat de la pèrdua de la major part de la indústria i d'una greu crisi en l'agricultura, p. 69:

«[...] *horrórizame pensar en la asimilación de la manera de ser de la tierra catalana á la inmensa mayoría de las regiones de España llamadas agrícolas, cuyo indolente atraso no podemos comparar á cosa alguna existente, ya que se remonta á épocas que fueron, siglos y siglos há sin haber variado en lo más mínimo.*»

Destaquem alguns aspectes de la carta:

- Deia que en una situació com aquella seria millor l'emigració a terres estranyes “*menos ingratas que la nuestra*”.
- Demanava a Sallarés que li exposés les seves impressions respecte a la possibilitat de “*recoger estos pedazos de Patria que los políticos profesionales nos dejan*” i de reorganitzar-los i “*reconstituirlos*”.
- Recordava que ja havia col·laborat amb ell en la defensa del “*trabajo y del progreso patrios*”, igual que ho havien fet “*los Cutchét, los Sol y Padrís, los Illas y Vidal, los Durán y Bas, Güell, Ferrer y Vidal, Bosch y Labrús y tantos otros*”.
- Reconeixia l'obra dels predecessors que permeté, “*cuando se abrió paso la razón*”, la creació de noves indústries i l'ampliació de la producció, l'exportació a les colònies i l'ampliació dels mercats “*al amparo de una prudente protección para luchar contra las industrias extranjerías*”.
- Denunciava que els nous elements de producció que s'havien creat, que a la vegada que creaven riquesa també augmentaven la riquesa nacional amb l'increment de la tributació, tot just organitzats ja estaven en perill.

---

⁸⁶³ *El Trabajo Nacional*, Año VI.- núm. 180. Tomo VII.-N.º 7. Barcelona 1 de Septiembre de 1898, p.69-70. La primera de las cartas es titulava *Pro Patria*.

- Considerava que la indústria, que havia evolucionat amb “*los grandes adelantos de la física y la química y la manera vertiginosa de producir de la maquinaria moderna*”, precisava “*de vastos mercados y de muchos millones de consumidores*”.

Exposava que Catalunya, com a regió que tant havia treballat per al progrés nacional, “*así en el orden científico, como en el artístico, como en el agrícola, como en el industrial*”, en una situació en què una part dels mercats dels productes catalans, “*pedazos queridos de la Patria*”, s’havien perdut “*en un momento, en un instante*”, tenia el dret “*indiscutible*” d’intervenir en l’estudi i en la solució del greu problema en què es trobava el país.

Sard al·ludia a la responsabilitat política de regenerar i reconstruir Espanya:

«Esta desdichada familia española que se encuentra abatida, pobre, humillada, ha de encerrarse forzosamente en el rincón de la casa que le queda, á expiar pasadas culpas, á hacer economías y á trabajar sin dar al cuerpo descanso siguiendo ejemplos de otras nacionalidades; pero para ello es preciso que los que han de trabajar y tributar con patriótica abnegación, sepan quienes han de ser los individuos de la familia que se han de encargar de salvar lo que queda, de reconstruirla, de regenerarla.»

Sard, formulant dos preguntes, “*¿Hemos de encargar esta santa misión á los pródigos de esta familia?*” i “*¿Hemos de emplear los mismos procedimientos que hasta aquí?*”, finalitzava la carta dient que es proposava contestar-les a altres cartes posteriors.

2.2.2.7.2 La segona carta de Sard a Juan Sallarés

La segona carta⁸⁶⁴ de la sèrie estava datada, també a Barcelona, el 24 de Agosto de 1898. Sard començava la carta exposant que Catalunya, com a regió espanyola que havia estat més en relació amb Cuba i Puerto Rico per lligams familiars i per interessos comercials, havia defensat la llei de relacions comercials que conduí “*paulatina y gradualmente*” a la navegació entre els ports catalans i els ports ultramarins. De la llei aprovada, “*nunca bastante encomiada*”, que fou motiu de descontentament i d’apassionades discussions, deia que fou defensada lleialment per Catalunya tant a la premsa com en el Parlament.

Recordava que els senadors i diputats catalans del partit governant, en la discussió de la llei de Pressupostos de l’Estat per a l’any 1892, s’oposaren al criteri del Govern i defensaren el comerç del sucre antillà en el mercat espanyol, inspirant-se en la doctrina “*el mercado*

---

⁸⁶⁴ *El Trabajo Nacional*. Año VI.-núm. 181. Tomo VII.- n.º 8. Barcelona, 15 de Septiembre de 1898, p. 89-90.

antillano para los productores peninsulares, y el mercado peninsular para los productores antillanos sin traba alguna”.

Sard, al mateix temps que reconeixia l’alegria que tingué la tarda del 24 de juny de 1892, en què com a diputat que representava a Barcelona en el Congrés visqué la “*ruidosa manifestación de cariño y gratitud a favor de Cataluña*” dels diputats antillans, criticava la posició que havien adoptat les antigues possessions:

«Aquella raza desleal, que en su neurético cosmopolitismo se entrega, doblando la cerviz, á un pueblo déspota y abigarrado, huyendo de su madre cariñosa, no merece el nombre de hermana extraviada con que algunos han pretendido mitigar su ingratitud.»

Sard analitzava l’evolució que seguí la guerra:

- Es combaté la insurrecció cubana, “*preparada de acuerdo con los yankis*”, amb diners que es tingué de demanar, i amb “*doscientas mil madres españolas que tenían hijos queridos de sus entrañas y les fueron confiscados, mandando aquellos niños á sucumbir en aquel clima maldito*”.
- La política espanyola en la guerra varià amb el canvi de generals i plans militars i reformes amb Governos insulars que “*han acabado en broma*”.
- La intervenció dels Estats Units, “*la gran República, la humanitaria, la de la fraternidad universal, la de la Ley de Lynch, la cazadora de Sioux*”, portà a Espanya a una guerra que Estats Units guanyà amb la brutalitat del més fort.
- Els polítics espanyols, que en un principi no creien en la participació americana en la guerra, enganyaren el país dient-li que es disposava d’una esquadra de guerra poderosa, fins i tot superior a l’americana.
- El país cregué fàcilment les promeses oficials, “*puesto que recordaba los sumandos del presupuesto de gastos de la nación destinados á la Marina de Guerra*”. Però l’esquadra fou destruïda a Cavite i a Cuba mentre “*quedaban en pie los buques americanos y sus tripulantes.*”

2.2.2.7.3 La tercera carta de Sard a Juan Sallarés

La tercera carta, datada a la «*Granja Leonar*» de Morell el 28 d’agost de 1898, es publicà en el mateix número de *El Trabajo Nacional*⁸⁶⁵.

---

⁸⁶⁵ Ibídem, p. 90-91.

Sard explicava que, ja abans que Espanya anés “*quijotesca y temerariamente á la guerra*” amb els Estats Units, tenia dubtes sobre la capacitat real de la marina de guerra espanyola. Recordava com a l’any 1892, en una sessió en el Congrés, escolta la intervenció del ex-ministre Maura, llavors a l’oposició, en què criticava l’estat real de l’esquadra. El Govern espanyol, malgrat la denuncia de Maura, no inicià cap investigació que servís d’informació per a conèixer la veritable situació sobre l’estat d’una institució “*á tanta costa sostenida como baluarte de la integridad de la honra de la patria*”.

Sard explicava que per la seva part adquirí el «*Aide-mémoire*», que anualment publicava el ministeri francès de Marina i en el qual es recollien les dades estadístiques referents a “*todas las marinas del mundo*”. De la comparació entre la marina espanyola i la dels Estats Units resultava que Espanya tenia 65 vaixells disponibles i els americans en tenien 99 i que els americans també tenien una dotació artillera superior, que “*los resultados lo han demostrado.*”

Citava al marquès de Marianao que, en el moment de major entusiasme bèl·lic, tingué el valor d’afrontar la impopularitat de l’opinió pública criticant la situació en què es trobava l’esquadra espanyola:

«*Considero, pues, por todo ello, sintiendo el verdadero amor á la patria que ella se merece, que debe irse á la paz á toda costa, no vaya á suceder que este siglo que empezó para España con la batalla de Trafalgar, en la que perdió toda su marina, acabe con un combate naval en las costas de Cuba que nos aniquile para otro medio siglo.*»

Sard, que criticava l’actuació dels governants, “*estadistas españoles del actual tercio de siglo*”, que tenien la responsabilitat de conèixer la realitat i que portaren la Nació al desastre, també responsabilitzava a tots els partits polítics.

Davant de la derrota es preguntava: “*¿Es que la nación española, la guerra por excelencia, ha degenerado hasta el extremo de que sus hijos no sirvan ya para la defensa de su honra y su territorio?*”. Ell mateix responia que, mentre “*en el mundo civilizado*” havia canviat l’organització dels exercits i la seva direcció, a Espanya no havia canviat res. Els governants, que eren els responsables de la gran desfeta en homes i recursos, no podien ser els mateixos que s’encarreguessin de la reconstrucció del que havia quedat del desastre.

Sard, que ja havia contestat a la primera de les preguntes que havia formulat a la primera carta, “*¿Hemos de encargar esta santa misión á los pródigos de esta familia?*”, demanava l’opinió de Sallarés:

«Usted podrá decirme con su elevado criterio, con su ilustración y con su conocimiento de los hombres y de las cosas á qué elementos nuevos ha de confiar el país tan santa misión.»

Estant segur que el país sabia elegir els homes a qui s'havia de “*confiar su regeneración*”, confiava en la serenitat i sensatesa del poble per a escollir-los dins de la legalitat constitucional:

«Para dicha nuestra, en medio de la densa atmósfera de tanta ruina, de tanta desdicha y de tanta incertidumbre respecto de la España de mañana, se dibuja una nobilísima figura que con nosotros llora las desgracias de la Patria: madre amante, modelo de virtudes que el mundo admira, mártir del deber y de la abnegación. Ella es la guardadora del poder moderador, y ella ayudará al País á hacer una España nueva.»

Anunciant que a la quarta carta contestaria á la segona pregunta que havia formulat, finalitzava la carta dient que desitjava poder gaudir del plaer de llegir, a la seva vegada, les respostes de Sellarés.

2.2.2.7.4 La quarta carta de Sard a Juan Sallarés

La quarta carta⁸⁶⁶, que estava datada a Barcelona el 14 de setembre de 1898, al igual que les cartes segona i tercera es publicà en el mateix número de *El Trabajo Nacional* de 15 de setembre de 1898.

En aquella carta quedava per respondre la segona pregunta que havia formulat a la primera carta: “*¿Hemos de emplear los mismos procedimientos que hasta aquí?*”. Implícitament ja l'havia contestat quan a la tercera carta digué que no podien ser els mateixos governants i, per tant, tampoc tenien que aplicar-se els mateixos procediments.

Demanava que s'escoltés i es respectés la voluntat dels que produïen i tributaven, sense la participació dels quals no hi havia “*estado ni nacionalidad posible*”: eren divuit milions de productors contra els professionals de la política. Sard, que compartia l'opinió que no es podia continuar més de la mateixa manera, exposava que a les primeres sessions de Corts ja s'havia posat de manifest el divorci entre l'opinió pública i el Govern per l'actitud d'aquest d'aparentar que “*nada ha pasado aquí*”. En ocasions com aquella s'havia de ser molt conscient que es necessitava introduir canvis importants que asseguressin el futur del país:

---

⁸⁶⁶ *Ibíd.*, p. 91-92.

«Pero no cabe olvidar, en estos días de prueba, que por encima del Gobierno y de las Cortes está el país, está la nación, están el instinto de la vida y el deseo natural y noble de ocupar un puesto en el concierto universal de los pueblos civilizados.»

Referint-se a que s'havien de canviar els motlles, els directors i els procediments, deia que es necessitaven grups polítics que representessin les necessitats del país i que, en unes Corts estables i duradores, fossin capaços de presentar un programa polític i administratiu per a la direcció de l'Estat.

Del sistema dels dos partits de torn, *“con su cohorte de caciques y caciquillos y con sus manadas de bandidos”*, deia que pervertien les lluites electorals i que no podia continuar. Per a enfortir l'Administració s'havia d'anar cap a l'organització regional i, igual que succeïa en un organisme viu, si s'enfortien els membres de l'organisme nacional també seria major la seva energia i la seva consideració.

Sard proposava treballar en defensa de Catalunya amb una organització descentralitzadora dins de la *“Madre Patria, dentro de la Nacionalidad española, tan humillada como digna de veneración y cariño”*. El programa de treball l'haurien de formalitzar en una ponència *“las gentes honradas de todas categorías y procedencias, congregadas en asamblea”*. L'exemple d'aquella organització es podia trobar, *“en nuestra propia casa”*, en les províncies del nord de la península, Navarra i les Vascongades.

Explicava que a Catalunya, regió en què era molt intens el desig d'introduir reformes, a la província de Barcelona, *“ahora mismo y por casualidad”*, s'estava fent un plebiscit de l'idea que havia formulat Juan Sallarés, des de la presidència del FTN, de que la Excma. Diputació Provincial s'encarregués del repartiment i cobrament de les contribucions⁸⁶⁷. Considerava que la consulta, que estava fent a tots els ajuntaments, als centres bancaris, a les corporacions i associacions i als representants a Corts de la província, donaria informació de *“la idea general descentralizadora que en Cataluña domina y toma cuerpo y forma de día en día”*.

Sard reafirmava la seva posició, *“mi leal sentir”*, respecte a la necessitat de regenerar el sistema polític espanyol:

«Creo haber dicho, aunque no tan bien como el asunto se merece ni como yo hubiera deseado, que ni con los hombres que hasta aquí han ocupado los puestos de la Alta

---

⁸⁶⁷ Andrés de Sard, com a president de la Diputació, també era el president de la comissió encarregada per la Diputació provincial de Barcelona per a estudiar el Concert econòmic.

dirección del Estado, ni con los sistemas ni los procedimientos por ellos empleados, es posible ir á la regeneración de la Patria; sería un crimen intentarlo.»

Demana a Sallarés que, en base als deures “*que su valía personal, su estado civil, su historia y el cargo que con aplauso de todos desempeña, le imponen á V*”, li contestés dient si acceptava les seves consideracions i les línies generals proposades.

2.2.2.8 La Carta enviada per Lluís Domènech i Montaner al general Camilo Polavieja: el projecte de Bases d'autonomia administrativa per a Catalunya

El general Camilo Polavieja, responant a les consideracions i peticions formulades en el manifest *Als Catalans* que la Unió Catalanista publicà el 12 de juny, en un manifest fet públic es mostrà partidari d'introduir una descentralització administrativa si formava part d'un nou Govern d'orientació regeneracionista.

Per iniciativa de Josep Sallarés, president del FTN, s'inicià un apropament dels regionalistes al general Polavieja. En el mes d'agost, Lluís Domènech i Montaner, president de l'Ateneu, i els membres de la Junta Permanent de la Unió Catalanista, Antoni Maria Gallisà, com a president, i Prat de la Riba i Jaume Carner, com a vocals, redactaren un projecte de Bases d'autonomia administrativa per a Catalunya.

Les Bases, que a la pràctica suposaven l'intent d'assolir els objectius del catalanisme polític donant suport a una candidatura política d'àmbit estatal, foren enviades el 15 de setembre per Lluís Domènech a Camilo Polavieja.

2.2.2.9 Les notes per al projecte de Bases d'autonomia administrativa enviat a Polavieja

A les notes⁸⁶⁸, que redactà el mes d'agost per a la redacció del projecte, es reconeixia el lligam històric de Catalunya amb l'Estat espanyol i es deia que Catalunya, pel seu important patrimoni, resultava més perjudicada, “*en mayor grado aún que los demás españoles*”, dels errors de l'Estat espanyol.

Fent la distinció entre ser espanyol, per “*ciudadanía*”, i català, per “*la raza y por la nacionalidad*”, es consideraven autoritzats per respondre a la crida que havia fet Polavieja al país, “*víctima de la dominación y el desgobierno de los partidos políticos*”.

---

⁸⁶⁸ Els Apunts, sense data, estan reproduïts a Borja de Riquer (1977). *Lliga Regionalista: la burgesia catalana i el regionalisme, 1898-1904*. Barcelona: Edicions 62, p. 325-327.

Atès que la societat espanyola estava dividida en regions, grans entitats socials que tenien una personalitat ben definida, s'optava per una organització de l'Estat que, fundada en l'organització real de la societat, fos una veritable representació del país que es correspongués també amb l'organització social i professional:

- La regió, a la vegada, estava dividida de forma natural en comarques i en municipis, que junts eren els “tres graus de la divisió jeràrquica del territori”.
- En cada un dels tres nivells, la societat estava dividida en “grups d'homes lligats per interessos fills de la seva professió, de la seva classe i de la seva educació”.
- La forma d'organització natural de les relacions professionals era la dels gremis.
- Per sobre del gremi, com a representació corporativa, es constituïen el municipi i la comarca, i com a organisme superior estava constituïda la regió.
- Sobre la base de les regions es constituïa l'Estat com a organisme suprem.
- Es proposava una esfera d'autonomia, en base a la delegació de funcions, per a cada un dels “tres graus de la divisió jeràrquica del territori”.
- Cada una d'aquelles entitats tenia per la seva mateixa naturalesa una esfera d'acció determinada que li era pròpia i podia exercir atribucions delegades per altres entitats superiors.
- L'autonomia havia de ser completa respecte a algunes funcions. Respecte d'altres funcions, l'autonomia s'hauria de determinar-se per la mena de funció delegada en l'acte de la delegació.
- La regió havia de ser plenament autònoma en tots els interessos regionals.
- La comarca i el municipi havien de ser autònoms en relació als seus interessos.

Es presentava de forma articulada l'organització que es proposava, p. 326-327:

«I. Per a fer ús dels decrets polítics de sufragi serà indispensable pertànyer a un gremi municipal.

II. Per a formar lo cos directiu de l'administració municipal cada gremi elegirà tres individus, un de cada categoria de les que los formin; i los nombrats distribuïts en tres grups: 1 de les professions liberals, 1 de la propietat i 1 de la indústria i comerç designaran los que hagen de formar lo cos consultiu i la junta executiva de l'administració municipal. En los municipis petits los primers nombrats constituïran ja lo consell deliberant municipal.

III. Los municipis enclavats dintre de una comarca natural nombraran per cuidar dels interessos que sien comuns a tots ells un consell o junta de comarca.

IV. Cuidarà dels interessos regionals una Dieta regional com a cos deliberant i una Diputació de cinc o set membres com a comissió executiva. Faran l'elecció dels individus de la Dieta los representants dels gremis de cada comarca, agrupats en les tres classes dites i designant un, dos o tres representants de cada una segons lo que corresponga a la comarca per sa població. La Dieta nomenarà los membres de la Diputació. La Dieta regional tindrà la facultat d'organitzar l'administració dels interessos regionals, la beneficència pública, l'ensenyança primària, secundària i superior, d'organitzar, repartir i cobrar les contribucions previ acord o concert amb l'Estat, i de formar los reglaments per a l'aplicació de les lleis promulgades per les Corts generals. En les regions que tinguen dret civil propi la Dieta regional podrà reformar la legislació civil amb l'aprovació de la Comarca o lo seu representat en la regió.

V. Las Corts generals de l'Estat se formaran amb representants de les regions, designats per les Dietes regionals, en número proporcional al número d'habitants i a la riquesa de cada regió.

VI. Lo poder executiu estarà encarregat de la direcció política de l'Estat i de l'administració dels interessos generals comuns a totes les regions. No dependrà de les Corts en l'exercici de les seves funcions ni aquestes de l'executiu en lo seu funcionament, però en cas de conflicte o oposició insoluble entre los dos poders podrà lo rei dissoldre-les.

VII. Lo poder executiu de l'Estat estarà representat en les regions per virreis o governadors generals, quefes del govern polític de la regió i dels organismes administratius encarregats de la gestió dels interessos generals dintre de la regió.

VIII. Lo territori se dividirà en les regions següents: Catalunya, València, Mallorca, Múrcia, / Andalusia, / Extremadura, / Castilla nova, / Castilla vella, Lleó, / Galícia, Astúries, / Províncies Bascongades i Navarra /, i Aragó.

IX. La divisió territorial interior de les regions la proposaran per a cada regió una comissió nomenada pel govern composta d'un exdiputat provincial i un exdiputat a Corts per a cada província, un propietari i un industrial o comerciant per a cada partit judicial, residents en lo mateix, tres persones coneixedores de les antigues divisions territorials de la regió i un número de geògrafs de la mateixa igual al número de províncies que compregui. Les reformes ulteriors d'aquesta divisió seran de competència de la Dieta regional. En cada divisió se procurarà combinar los límits dels antics corregiments, comarques històriques i comarques naturals tenint en compte la facilitat de les comunicacions existents.

X. Lo poder executiu estarà representat en les regions per virreis o governadors generals, quefes del govern polític de la regió i dels organismes administratius encarregats de la gestió dels interessos generals dintre de la regió.

- I Catalunya, Mallorca, València i Múrcia = Barcelona.
- II Castella Nova, Albacete i Extremadura i Castella Vella = Valladolid.
- III Andalusia = Sevilla.
- IV Lleó, Astúries i Galícia = Lleó.
- V Províncies Basques, Navarra i Aragó = Pamplona.»

Cada una de les regions, amb l'organització que es proposava, tindria una constitució interna diferent, tot i que les diferents constitucions estarien fundades en els mateixos principis.

Quedaria a càrrec de l'Estat l'exèrcit, la marina, la diplomàcia, l'educació, la justícia, el culte i el clergat, les duanes, el deute públic, els monopolis de tabacs i de grans companyies amb sucursals i ramificacions en la major part d'Espanya.

2.2.2.10 La carta que envià el general Polavieja a Domènech i Montaner

El general Polavieja envià el 30 de setembre una carta a Lluís Domènech, president del "Ateneo Barcelonés", en què feia diferents promeses de caràcter autonomista als catalans en el cas de guanyar les eleccions: s'acceptaria la diputació única de Catalunya i el concert econòmic, diferents competències en matèria d'ensenyament professional i tècnic, mantenir el dret civil català i tenir una organització municipal sobre bases corporatives.

Reproduïm el text de la carta que envià Polavieja a Domènech⁸⁶⁹:

«Señor don Luis Doménech y Montaner.

Muy señor mío y distinguido amigo: Recibí su carta y he leído con detenimiento el interesante estudio que me remite.

Como me gusta ser claro, he de expresarle que en la actual situación de España considero imposible implantar algunas de las reformas que usted me indica y que necesitan preparación y un estado social correspondiente a ellas.

Pero como expresarle esto solo pudiera parecer una evasiva, más que contestación a sus indicaciones, vea V. lo que yo haría si llegara a gobernar.

Ya expuse en el manifiesto mis ideas descentralizadoras y mi firme resolución de dar a la vida regional en todo lo que no afecta a la unidad del estado y al ejercicio de la

---

⁸⁶⁹ El text del manifest s'inclou al llibre que recent traspasat Prat, publicaren els germans García Garraffa: Alberto, García; Arturo, García (1917). *Españoles ilustres. Prat de la Ribera*. Op. citat, p. 79-81.

soberanía, la amplitud necesaria para que se desenvuelva sin las trabas a que hoy está sujeta.

Este principio no puede llevarse al Gobierno como una ley inmediata y uniforme aplicación a todo el país, sino para desarrollarlo en conciertos con aquellas regiones cuya capacidad administrativa sea tan notoria como la de Cataluña.

Concretando mis ideas de gobierno a las cuatro provincias catalanas, le manifiesto que haría lo siguiente:

1.º Implantar, desde luego, el concierto para la tributación directa por medio de cupos que podrán ser revisados periódicamente con aumento o rebaja según las alteraciones que haya tenido la riqueza afecta al impuesto.

Para ello el gobierno organizaría las correspondientes oficinas de estadística, cuyos datos habrían de contrastarse con los que llevara la Diputación.

2.º Acometer la reorganización de la vida municipal sobre las bases que den la debida representación de los Ayuntamientos a las fuerzas sociales y a los intereses corporativos en sus varias manifestaciones de capacidad, capital y trabajo.

3.º Como a la descentralización administrativa corresponde la creación de organismos regionales que dirijan la vida económica sin funciones políticas, se refundirán en una sola las cuatro diputaciones de las actuales provincias.

4.º Entiendo que elevar el nivel intelectual de España es uno de nuestros más imperiosos deberes y urgente necesidad.

Por esto las regiones cuyo grado de cultura asegure el buen uso de tales facultades deben tener las de organizar la enseñanza profesional y técnica para el mejor desarrollo de sus intereses.

5.º Es principio de mi política el respeto a las instituciones jurídicas de cada región y el no tocar a ellas si no cuando fuera para perfeccionarlas con arreglo al espíritu, usos y necesidades de las regiones.

No creo preciso dar la forma de conclusiones a otras ideas de mi manifiesto y solo, como aclaración, diré a V. que es mi propósito firme de constituir las corporaciones administrativas con poco y útil personal, con funciones muy claramente determinadas y responsabilidades bien definidas.

Para el logro de mis propósitos no me cansaré de repetir que no quiero constituir un partido político, sino obtener el concurso y la activa cooperación de todas aquellas fuerzas sociales, y principalmente de las de carácter colectivo, que estén conformes con mi pensamiento y dispuestas a ayudarme en la difícil obra de reconstituir al país.

De esta carta puede usted hacer el uso que estime más conveniente y por lo mismo que en ella no expongo sino aquello que responde con absoluta fidelidad a mis sentimientos y convicciones.

Aprovecho con gusto esta oportunidad para ofrecerme con toda consideración suyo buen amigo y s.s.q.b.s.m.

CAMILO G. DE POLAVIEJA.»

Les promeses formulades per en Polavieja tingueren com a conseqüència que la tendència més possibilista i menys radical dels catalanistes, que es corresponia amb els més moderats, juntament amb la “classe neutra” i els elements productors es decidissin a donar el seu suport⁸⁷⁰ a la candidatura electoral del general.

2.2.2.11 La resposta de l’Ateneu Barcelonès a la Circular de la Diputació provincial de Barcelona preguntant-li sobre el projecte de conveni amb lo Govern respecte a la percepció d’impostos i investigació de la riquesa imponible

A *La Renaixensa* es publicava el 30 de setembre de 1898 la resposta⁸⁷¹ de l’Ateneu Barcelonès que, per acord de la Junta Directiva, es remeté el 28 de setembre de 1898 al Excm. Sr. President de la Diputació Provincial de Barcelona. L’acord duia les signatures de Lluís Domènech i Montaner, com a president, i de Josep Rogent Pedrosa, com a secretari general.

Des de l’Ateneu Barcelonès es considerava que el projecte d’encomanar a la Diputació la recaptació dels impostos directes era d’una gran transcendència per als interessos de Catalunya. Per a poder respondre a l’enquesta formulada per la Diputació a les diferents institucions i corporacions catalanes, s’estudiaren “los aspectes capitals del problema”:

- La greu crisi espanyola, “empitjorada per los últims desastres”, exigia mesures completes: la solució proposada de convertir la Diputació provincial en recaptadora de les contribucions de la província, i disposar de la bonificació que suposarien els “rendiments propis d’aquest servei” no era suficient per a satisfer les necessitats que exigia “lo grau d’avenç de Catalunya”.

---

⁸⁷⁰ A Catalunya es constituí, encapçalada pel diputat a Corts Luís Ferrer-Vidal, una “*Junta regional de adhesiones al programa de Polavieja*”.

⁸⁷¹ Enric Prat (1998). *Obra Completa. 1887-1898*. Op. citat, p. 611-613.

- Més que un “conveni” era necessari “un concert econòmic per cantitat alçada amb l’Estat”.
- El concert econòmic no s’havia de limitar només a la província de Barcelona: es tenia d’estendre’s a tot Catalunya.
- Les quatre províncies catalanes, igual que per combatre una crisi social es precisava apoiar-se en els organismes i forces socials sorgits d’interessos i de necessitats comuns, eren “los membres d’un mateix cos” que amb el seu treball, la seva activitat i “la vida de sos fills” havien acumulat la riquesa i la vida de Catalunya a Barcelona. Era just “que quan se disposi dels recursos d’aquesta gran ciutat, s’entreguin los beneficis de sa vida i riquesa a tots los extrems de Catalunya ja que d’ella los han rebut i los reben constantment.”

A manera d’un complet programa polític, des de l’Ateneu es demanava poder aplicar lliurement dintre de Catalunya “los beneficis que s’obtinguessin de l’administració dels impostos” per a poder satisfer les diferents necessitats, p. 612:

«[...] construir directament ferrocarrils i altres vies de comunicació, a regularitzar les corrents naturals per a facilitar les forces a les indústries; l’establiment i terminació de canals de regar, a fomentar la repoblació de nostres muntanyes i protegir l’agricultura i l’explotació de riqueses mineres i la fundació d’indústries metal·lúrgiques; és necessari que disposem de nostra riquesa per a posar Catalunya al nivell dels pobles civilitzats per medi d’una ensenyança verdadera i sòlida, més de laboratoris i tallers, gabinets i clíniques que de classes retòriques i generalitats i que a aquells puguen ser cridades dintre de ses necessitats de saber i progrés respectiu individus de totes classes, és també imprescindible disposar de la distribució dels impostos per a fer més equitatives les cargues socials i més humana la beneficència, i, en una paraula, és precís sostenir i restaurar Catalunya, per sa riquesa pròpia, perquè no sia arrastrada en la ruïna d’Espanya.»

En la proposta de l’Ateneu es reconeixia que seria de competència estatal la fixació de les contribucions que formaven part de les “atribucions pròpies del poder central”:

«[...] l’impost d’Aduanes, lo donatiu del clero, los impostos de grandeses i títols del regne, los sellos de comunicacions, loteries, amortitzacions del Deute, sobresous, assignacions i honoraris dels empleats de l’Estat, sobre los pagos i sobre los bitllets de passatgers i lo transport de mercaderies en los ferrocarrils domiciliats fora de Catalunya.»

En referència a la recaptació de les contribucions, des de l'Ateneu es criticaven els vicis de l'organització i els reglaments de la Hisenda espanyola, l'actuació dels organismes recaptadors i les actituds dels seus empleats. Com a solució, es proposaven mesures que facilitarien tant l'organització de la recaptació com l'incrementat dels ingressos:

- Assolir la facultat de “suprimir los impuestos que judiqués innecessaris o perjudicials, de rebaixar o modificar tots los tipos constitutius i de reformar las bases per què es regeixen tots ells, dintre de principis convinguts amb l'Estat”.
- No limitar el conveni a les contribucions directes: el conveni s'havia d'estendre a tots els impostos directes i indirectes.
- L'Estat espanyol havia de renunciar a la facultat de crear d'altres impostos nous de “qualsevol caràcter que fossen”.
- En la determinació de la “quota que Catalunya s'obligués a satisfer a l'Estat” s'havia de tenir en compte “la pertorbació econòmica produïda per los successos desenrotllats durant aquestos tres últims anys”.
- Es proposava considerar com a base de la tributació la dels últims cinc anys:
«[...] senyalant la quantitat mitja que es recaudà a Catalunya durant aquest període i encara aixís aquesta quota seria molt beneficiosa per a l'Estat, doncs excediria de molt, a lo que puga aspirar a obtenir de Catalunya en los pròxims exercicis.»

Com a fórmula d'organització administrativa es proposava la creació d'un nou organisme que representés a tota Catalunya en la formació d'un concert econòmic de Catalunya amb l'Estat. Aquell nou organisme, que tindria una organització diferent de les diputacions provincials, es caracteritzaria per:

- La creació d'una “comissió mixta de diputats de les quatre províncies i de representants de grans entitats contributives i corporacions” que estudiaria qüestions relacionades amb l'organització de l'Estat.
- La creació d'una Diputació general única de les quatre Diputacions provincials catalanes, que pogués satisfer les aspiracions i el progrés de Catalunya.
- La Diputació general única en la seva elecció estaria “exempta dels actuals vicis de nul·litat de sufragi” i escaparia a la corrupció administrativa amb una representació directa de les diferents classes socials agrupades en corporacions, col·legis i gremis.

Des de l'Ateneu Barcelonès es considerava que la Diputació general única, per la seva força representativa i la seva influència, tindria un paper destacat en l'administració del conveni que es proposava i en les demés qüestions polítiques i econòmiques que serien decisives per al progrés de Catalunya.

2.2.2.12 Les Cartes de Joan Sallarés a Andrés de Sard

Sard finalitzava la darrera carta, de la sèrie de quatre, demanant a Sallarés que li contestés dient si acceptava les seves consideracions i les línies generals proposades. Sallarés atengué la petició de Sard i escrigué una sèrie de quatre cartes de resposta a Sard que es publicaren a *La Vanguardia* els dies 18, 20, 22 i 24 de setembre.

Les quatre cartes foren publicades juntes el 30 de setembre de 1898 a *El Trabajo Nacional*⁸⁷², que era el mitjà de comunicació oficial del Fomento del Trabajo Nacional.

2.2.2.12.1 La primera de les cartes de Joan Sallarés a Andrés de Sard

La primera carta de la sèrie, que duia el títol de *Reformas político – económicas*, estava datada a Sabadell el 2 de setembre i anava dirigida al “*Excmo. Sr. don Andrés de Sard*”.

Sallarés, que es considerava sense competència i autoritat per a opinar sobre “*las gravísimas cuestiones que plantea usted en sus cartas*”, atesa l'antiga amistat que l'unia amb Sard es veia obligat a escriure-li per correspondre “*á sus levantados propósitos de usted encaminados á la regeneración del país*”.

Començava per exposar que compartia les idees exposades per Sard a les seves cartes:

«*¿Qué podría yo añadir á las atinadas y exactas afirmaciones contenidas en sus cartas?
¿Qué otra cosa podría yo hacer, que no sea reconocer las tristes verdades expresadas en ellas con tanto relieve y sentimiento?*»

Feia una relació del procés que havia conduït a la desfeta i de les seves conseqüències:

- Catalunya havia estat l'única regió espanyola que, atesa la importància que Cuba com a mercat colonial tenia per als productes catalans, es va mostrar preocupada.
- No s'havia atès el canvi en el règim colonial que des de Catalunya s'havia demanat.

---

⁸⁷² *El Trabajo nacional*. Año VI.- n.º 182. Tomo VII.- núm. 9. Barcelona, 30 de Septiembre de 1898.

- L'estat de prostració de la Pàtria havia estat la causa de la falta de capacitat per a mantenir *“el rango del imperio colonial, con tan laudable codicia perseguido por los pueblos prósperos y bien regidos”*.
- La ruïna estava fatalment consumada sense protesta visible del poble espanyol, que *“al parecer se conforma, á modo musulmán, con la mutilación de su territorio”*, i la calma aparent dels polítics, que no podia amagar *“el hecho más trascendental de la historia de España”* que tindria importants conseqüències en el futur.

Segons Sallarés, l'Europa de fi de segle, per efecte d'un "nihilisme filosòfic", estava en un estat de disminució de conviccions morals i la situació espanyola encara era més greu:

«¿Cómo no han de temerse los estragos de la falta de virtudes morales por parte de un pueblo que ni siquiera goza del bienestar material, que constituye la dicha, más ó menos aparente, para otros pueblos igualmente atacados del mal que al nuestro aqueja?»

Exposava que la guerra fou molt costosa per a Espanya en recursos humans i en diners: s'enviaren 250.000 soldats i, segons els càlculs de Sallarés, es gastaren 3.000 milions. Considerava que l'estat d'ànim sorgit del desengany, creat amb l'enorme desfeta social i econòmica, havia de servir per a que *“todos cuantos sintiendo el amor de la patria, deseen mantenerlo vivo”* participessin, amb la seva opinió, a preparar el programa polític futur que s'havia de seguir. Sallarés sintetitzava en dos punts les qüestions plantejades per Sard:

«1.º Cuáles serán las reformas que en el orden político y económico han de formar el programa de gobierno que las clases laboriosas españolas habrán de imponer á los hombres de Estado con aquella fuerza moral que les ha de prestar su amor á la patria y su formal y decidido propósito de coadyuvar á un porvenir digno de su historia, ceñido á las aspiraciones legítimas de estas clases, á la necesidad de impedir las perturbaciones que en el interior pudieran producirse y al deber de evitar nuevas desmembraciones del territorio que por causas internas ó externas son de temer, si no se pone término á la decadencia vergonzosa á que hemos llegado.

2.º Quiénes han de ser los encargados de plantear las radicales reformas que se imponen para que tengan éstas acertada dirección y feliz término.»

Deixava la resposta a les dos preguntes per a les següents cartes que li adreçaria.

2.2.2.12.2 La segona de les cartes de Joan Sallarés a Andrés de Sard

A la segona carta es tractava la primera de les qüestions que es deixaren plantejades al final de la primera carta: les reformes político-administratives necessàries per a evitar les greus conseqüències que es podrien produir per la pèrdua de les colònies.

Sallarés exposava que l'organització política havia col·locat a Espanya entre les Nacions més retardades d'Europa. Hi havia una inferioritat intel·lectual que s'havia posat de manifest a la guerra i que en les estadístiques ja s'havien manifestat *“al señalar los grados de nuestra riqueza, del desarrollo intelectual en nuestro pueblo, de su organización militar y de los medios de defensa que posee”*.

Considerava que Estats Units era una Nació que estava en una situació superior als països més pròspers d'Europa occidental i que, més tard o més aviat, aquests països es sotmetrien a la civilització del geni americà. D'Espanya, que dins d'Europa estava a la última fila de *“la civilización y del progreso”*, deia que el millor que podia fer, *“el mejor desquite que nos cabe tomar de nuestra derrota”*, era imitar el poble que l'havia vençut.

Per a respondre a la pregunta plantejada: *“¿A qué, pues, es debida principalmente nuestra inferioridad de conjunto en todos los ramos del saber humano, en todas las manifestaciones del trabajo y de la administración pública, en nuestra acción militar, en el propio vigor físico de nuestra raza?”*, analitzava les característiques dels Estats Units, per a identificar les causes de la seva fortalesa, i les espanyoles, per a identificar les causes de la debilitat.

- Tot i que reconeixia els progressos que havia fet Espanya en els darrers quaranta anys en l'ordre material i econòmic, per *“la aptitud de nuestro pueblo para el perfeccionamiento de su vida social, política y económica”*, considerava que els progressos assolits eren menors que els d'altres països.
- Els Estats Units era un poble profundament religiós que practicava els deures que imposava la religió, amb sinceritat i convicció, i que respectava la moralitat en les costums públiques. Els espanyols, tenint també el sentiment religiós, no respectaven aquells valors en les seves pràctiques.
- Els Estats Units eren un poble *“eminente mente intelectual”* en què la qualitat i els mètodes empleats en la seva difusió havien estat la causa propulsora dels seus progressos. Mentre que als Estats Units un 13 per cent de la població no sabia llegir ni escriure a Espanya la xifra era del 68 per cent.
- L'ensenyament era el secret de la prosperitat dels Estats Units, al qual dedicaven més de 1.000 milions a l'any. Del cas espanyol, per fer-ne la comparació, deia que no

volia “consignar las cifras de nuestros presupuestos generales y municipales para este servicio, porque la suma que arrojan produce verdadera pena”.

- Per a mostrar la importància que havia assolit l'educació als Estats Units emprava dades del llibre del llibre de M. Escudé *La Producción española*:
« «Los Estados más instruidos y de más estimable cultura, dice Escudé en su libro «La Producción española» son los que cuentan con mayor número de personas consagradas á las profesiones liberales: Prusia enumera 22 por mil habitantes, 29 Austria é Inglaterra, 24 Francia, 36 los Estados Unidos.» »
- L'alt grau educatiu, fruit de l'educació que es donava a les escoles, explicava que l'esperit d'empresa fos considerable en els Estats Units. La iniciativa empresarial es manifestava en el sentit pràctic amb el qual s'havien creat ciutats i medis de comunicació, explotat mines, desenvolupat indústries, fundat bancs i que havia originat el ràpid augment de la població i de la riquesa.
- L'esperit emprenedor també es manifestava en la generositat amb què els Estats Units atendien la cosa pública i en especial a les institucions educatives. Segons Sallarés, a Espanya no existia, en general, aquell esperit i es preferia un treball que assegurés la vida.
- El desconeixement de la realitat americana havia fet que, al principi de la guerra, es pensés que era una població preocupada només pels seus interessos i que no compartia les tradicions ni els llaços que unien com a pàtria i que asseguraven l'èxit a les guerres.
- Estats Units era un poble que, degut a l'ensenyament, tenia una gran preparació per a tot el que requeria esforç i intel·ligència i que, junt a l'organització político-administrativa, també l'estimulava per a complir els seus deures cívics.
- A Espanya, l'esperit de participar en la vida pública espanyola quasi no existia. Es podia dir tant dels administradors, que no sempre eren “*ni los más aptos, ni los más desinteresados*”, com dels administrats, que permetien les ficcions “*de un sufragio que nadie ejerce y si han llegado á ejercerlo ha sido para afirmarles en su escepticismo*”.

Proposava imitar a Espanya les condicions i qualitats que conferien al poble americà els mèrits individuals i la força col·lectiva de les seves virtuts cíviques. Després de respondre a la primera pregunta, Sallarés es plantejava respondre a la segona: “*¿Cómo lograremos imitar*

las virtudes de nuestro enemigo y sino las imitamos á qué extremos conducirá á nuestro país su persistencia en mantenerse dentro de sistemas viciosos y de absentismos funestos?”.

Per a iniciar la resposta a aquella pregunta reproduïa una cita de Borget:

« L'Amérique est une patrie dont chaque ville est une patrie, une république dont chaque ville est une république, un immense corps dont chaque ville est un corps. On la comprend á mille signes, cette énergie de la cellule municipale. En étudiant les problèmes de l'instruction on la sent, on la touche du doigt.» »

En fer la comparació amb el cas espanyol, conclouïa que la causa era la inferioritat provocada pels efectes del centralisme i el parlamentarisme que havien debilitat l'acció política dels homes d'Estat i que també havien destruït els ideals polítics del poble i dels partits. L'organització política espanyola responia a les exigències de la “*gran máquina parlamentaria alimentada con el único combustible de la palabra elocuente, el ejercicio de la cual, por otra parte, constituye el refinado sport de la pereza culta*”.

Sallarés finalitzava la segona carta dient que a la següent carta acabaria de respondre aquella qüestió.

2.2.2.12.3 La tercera de les cartes de Joan Sallarés a Andrés de Sard

A la tercera de les cartes, que sense data també estava escrita a Sabadell, Sallarés continuava l'argumentació amb què finalitzava la segona carta: el parlamentarisme i el centralisme eren la causa dels defectes del caràcter nacional i els enemics de la prosperitat espanyola. Considerava que el parlamentarisme, com a sistema, tenia uns vicis orgànics que es sustentaven en la pràctica del sufragi universal, l'element més eficaç de la corrupció electoral, i que el centralisme, “*la casi total absorción por el Estado de las funciones político-administrativas*”, n'era la conseqüència.

El parlamentarisme i el centralisme junts eren un arma a la que cap Govern es resistia. Tot i que en principi semblava una força per al poder públic, a la llarga significaven la disminució del principi d'autoritat, que era indispensable per a sostenir l'ordre social i polític. La conseqüència d'aquella situació era la inestabilitat dels Governos i dels partits polítics que els hi donaven suport:

«Lo cual demuestra claramente la incompatibilidad de toda medida de buen gobierno con la intervención en ella de un poder cuyos representantes se hallan de continuo cohibidos por la merced recibida en la elección pasada ó por la esperanza de apoyo en la elección futura.»

El centralisme, que assumia les funcions de l'administració pública, “*tan rutinaria como lenta en sus procedimientos*”, exigia reformes en un moment en què s'havien de defensar els interessos amenaçats: la liquidació de les despeses de la guerra i la desaparició dels mercats colonials. Pels interessos dels partits polítics, que sustentaven els Governos i que establien una solidaritat entre ells que perpetuava l'abús en no fer-se efectives les responsabilitats en què incorrien, es feia difícil obtenir les reformes necessàries del sistema parlamentari. Hi havia un sistema parlamentari que, tot i que amb les constitucions i les lleis creava la il·lusió de gaudir de la llibertat, en realitat era perjudicial per a la vida col·lectiva i només beneficiava la vida individual.

Sallarés feia una pregunta per a poder plantejar solucions a aquella situació:

«¿Cuáles, pues, serán los medios que deberán emplearse para dar nueva fuerza al principio de autoridad, para vigorizar é ilustrar la acción del Estado y por fin para destruir los obstáculos con los cuales tropieza hoy en día la iniciativa individual? »

Considerava que per a que no continuessin els errors passats es necessitaven reformes polítiques que s'havien d'introduir amb cautela perquè no xoquessin amb la costum, amb l'afany dels aspirants als destins públics i tampoc amb l'apatia de les classes neutres, que estiguessen allunyades tant temps de la cosa pública.

Exposava les reformes que es necessitaven per al “*renacimiento que todos deseamos*”:

«1.ª Reforma de la ley electoral sobre las bases de que únicamente la elección de Ayuntamientos tenga lugar por sufragio directo; de que ésta se verifique por agrupación de clases ó estamentos, cada uno de los cuales llevará á la corporación municipal un número proporcionado de concejales de su seno y, por fin, de que ninguna localidad que no tenga 2.000 vecinos podrá formar municipio, agrupándose en este caso varias localidades para llegar á la capacidad municipal.

La elección de las Diputaciones provinciales la harán los Ayuntamientos y la de senadores y diputados á Cortes las Diputaciones provinciales con los Ayuntamientos.

2.ª Descentralización administrativa cuyas medidas principales serán: reducir el número de las actuales Diputaciones provinciales sustituyéndolas con otras que abarquen el territorio comprendido en las regiones históricas de la península.

3.ª A estas Diputaciones corresponderán todos los servicios y las obras públicas de interés provincial, á cuyo efecto se les facultará para consignar en sus presupuestos los céntimos adicionales en las contribuciones directas, que dichos servicios requieran.

4.ª *Quedarán igualmente facultadas para establecer, á cargo de la provincia, los centros de enseñanza que crean convenientes, y serán revalidados por el Estado los títulos que para las carreras oficiales expidan dichos centros.*

5.ª *El Estado celebrará conciertos con las Diputaciones y éstas con los pueblos comprendidos en cada distrito judicial, para el pago de las contribuciones directas, bajo la base de los cupos actuales. Estos cupos serán revisados cada cinco años, produciéndose aumento ó rebaja, según sean las alteraciones que haya tenido la riqueza afecta al impuesto. A este fin el Gobierno organizará las correspondientes oficinas de estadística de la riqueza imponible, contrastándose los estados que estas oficinas formarán cada cinco años, con los que á su vez llevarán la Diputaciones.*

6.ª *Supresión de las Direcciones generales de todos los Ministerios, viniendo en adelante á suplir las funciones de director el empleado superior.*

7.ª *Todos los cargos públicos se otorgarán por oposición, creándose Cuerpos especiales, dentro de los cuales el ascenso será por turno de antigüedad. Los empleados serán inamovibles y únicamente podrán ser destituidos por sentencia judicial.*

8.ª *Supresión de los Ministerios de Marina y Ultramar que se refundirán respectivamente con los de Guerra y Fomento, y creación de un Ministerio de Agricultura, Industria, Navegación y Comercio que entenderá en todos los asuntos propios de estos ramos. Funcionará en este Ministerio un Consejo que se compondrá de 15 vocales y será presidido por el Ministro. Los individuos del Consejo serán designados por éste á propuesta de las Cámaras de Comercio y demás corporaciones económicas de carácter oficial. El Consejo tendrá facultades para proponer al Gobierno, y éste vendrá obligado á presentarlas á la aprobación de las Cortes, aquellas leyes y proyectos de toda clase que se relacionen con los intereses que el Consejo represente.»*

A continuació, Sallarés es referia a les critiques que es plantejaven per part d'alguns importants periòdics de la Cort al projecte d'establir el concert econòmic amb el Govern que estava estudiant una comissió de la Diputació provincial de Barcelona.

En contra del projecte de concert s'exposaven dos possibles perills: que es perjudiquessin els interessos de l'Hisenda pública i que s'afavorís les tendències autonomistes. Sallarés manifestava que no trobava cap fonament en cap dels dos motius al·legats:

- Respecte a perjudicar els interessos de la hisenda, era conegut que amb el sistema llavors utilitzat hi havia una ocultació elevada. Sallarés, posant com a exemple el cas de la província de Còrdova en què segons publicava *La Época* l'ocultació era del 186 per cent, preguntava:

«¿Creen de buena fe esos periódicos que por muy mal que las provincias administren, no han de hacerlo mejor que el Estado, cuya ineptitud ponen tan de relieve las referidas cifras?»

- Dels efectes negatius que exposaven els contraris a l'autonomia provincial, responia que primer s'havia de saber si l'autonomia era bona o no i si en vegada de comprometre la unitat nacional la afirmaria encara més.

Sallarés finalitzava la carta explicant que, ja dos anys abans, ell mateix conjuntament amb Puig i Saladrigues, Sert i Rahola havien demanat a Cánovas del Castillo el concert econòmic per a la província de Barcelona. Cánovas, a falta d'estipular-ne la quantitat, ho havia acceptat “*sin vacilación de ningún género*”.

2.2.2.12.4 La quarta de les cartes de Joan Sallarés a Andrés de Sard

La quarta i darrera carta, sense datar, també estava escrita a Sabadell. Tot i reconèixer que els recents fracassos de la política colonial i la pèrdua de la guerra havien disminuït molt el prestigi i el crèdit dels homes polítics, polítics als quals no se'ls havia d'eximir de les seves responsabilitats, considerava que no seria convenient confiar els destins de la pàtria només a homes nous, “*ó sea á quienes hasta hoy vivieron alejados de la lucha política*”.

Sallarés atribuïa una part de la responsabilitat en les deficiències de l'organització i el funcionament de l'administració pública espanyola a la forma com a l'inici de la Restauració s'havia seleccionat el personal que la formava. Mentre que als pronunciaments i guerres civils de la història espanyola recent es devia l'establiment del sistema constitucional que havia permès un període de relativa pau, indispensable per a viure i prosperar, per a mantenir la pau s'hagué de cedir en els principis i procediments de govern donant entrada en els destins públics “*al personal levantisco que sin cesar amenazaba con turbar aquella paz tan necesaria*”.

Considerava que, per a introduir les reformes proposades, més que buscar nous polítics s'havien d'aplicar principis de bona política, que a la vegada també permetessin la participació “*de las clases que forman el nervio de la nación, alejadas tanto tiempo há de la vida pública*”. Amb aquell règim representatiu, que respondria a una organització en agrupacions sorgides de la comunitat de tendències que existien a la societat, els “*Ministerios nacionales*” que es formarien, tindrien la proporció adequada, i les lleis que s'elaborarien,

sorgirien de la transacció i no de la discussió que “*se toma siempre por los Parlamentos como arma de la política para derribar á aquellos*”.

A continuació passava a respondre a la pregunta de Sard sobre els riscos als quals estava exposada la producció nacional com a conseqüència de la pèrdua dels mercats colonials: “*¿Podrían ir nuestras industrias conquistando poco á poco nuevos mercados para suplir los que van á perder?*” .

Sallarés es mostrava optimista a condició de seguir les observacions següents:

- Els industrials havien d'estudiar l'organització i els medis de les indústries estrangeres per a implantar-los a les seves fàbriques, per tal de competir en preus i qualitat.
- Els comerciants, havien d'adoptar l'organització que exigia el comerç d'exportació, i els naviliers, havien d'establir línies ràpides i econòmiques per a facilitar l'exportació.
- El Govern havia d'introduir diferents mesures econòmiques i d'obres públiques: reformes aranzelàries, abaratir el transport interior impulsant ferrocarrils secundaris i exigint la modificació de les tarifes, fomentar l'explotació de les mines, establir relacions diplomàtiques per a facilitar els negocis, fomentar el crèdit bancari, crear ports comercials als “*presidios que tenemos en África*” per a facilitar l'entrada dels productes a l'interior del continent.
- El Govern no havia de “*descuidar la reorganización y difusión de la enseñanza profesional completada con la creación de Museos comerciales, de cuyas cosas estamos tan necesitados*”.

Concloïa l'exposició dient que era necessari que els industrials i els comerciants, per a poder emprendre aquells canvis, sumessin els seus esforços individuals i col·lectius i s'associessin per a fomentar la vida corporativa. Sallarés, que veia factible assolir aquells objectius, posava com a exemple el cas d'Itàlia que en pocs anys havia aconseguit obrir importants mercats per a la seva indústria cotonera.

Finalitzava la carta exposant quin havia estat l'objectiu de les seves cartes:

«Bien hubiera deseado llevar al ánimo de estas clases algún aliento que las preparase para la lucha que les será preciso sostener para defender sus intereses y haber podido convencer á nuestros hombres políticos del alto deber que la patria les impone en estos graves momentos en que se hace preciso entrar en un período de meditadas reformas que hagan olvidar las pasadas vergüenzas y vayan preparando á las generaciones nuevas para mejores destinos.»

2.2.2.13 El primer document d'acord dels cinc presidents

El 13 de setembre de 1898, amb la finalitat d'adoptar una posició conjunta en relació a la crisi econòmica i social que, com a conseqüència del desastre colonial, s'estava produint, es reuniren al FTN els presidents de cinc de les corporacions més importants que tenien la seva seu a Barcelona: Juan Sallarés y Pla, del Foment del Treball Nacional; Carlos de Camps y de Olzinelles, marquès de Camps, de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre; Bartomeu Robert i Yarzabal, conegut popularment com el Dr. Robert, de la Societat Econòmica Barcelonesa d'Amics del País; Sebastià Torres i Planas, de la Lliga de Defensa Industrial i Comercial; i Lluís Domènech i Montaner, de l'Ateneu Barcelonès.

Els cinc presidents, després de preparar i acordar un document conjunt, decidiren demanar autorització a les Juntes directives de les seves respectives Corporacions per a formular la seva posició en un missatge que dirigirien al cap de l'Estat.

En el document que acordaren els cinc presidents, en què es feia constar la situació de crisi econòmica i social que es vivia, es presentaven dos peticions molt concretes:

- 1.º La necessitat d'implantar l'autonomia administrativa que retornés la iniciativa a les regions.
- 2.º La necessitat de transformar el sistema parlamentari en un veritable sistema representatiu.

En el llibre d'actes del FTN, corresponent a la sessió del 13 d'octubre de 1898, es féu constar el text de l'acord que signaren, en nom de tots, Joan Sallarés i Plá, com a president del FTN, i Frederic Rahola, com a secretari del FTN. Reproduïm el text que s'acordà⁸⁷³:

«Ante la grave crisis económica y social que sufre España, a consecuencia del inmenso desastre colonial, fruto en parte de los vicios de nuestra administración, crisis que tan graves perjuicios irroga al comercio, a la agricultura, y a todas las fuentes de producción y riqueza, constituye un verdadero deber para las Corporaciones que ostenta la representación de los intereses morales y materiales del país, el exponer su opinión franca y resuelta a los poderes constituidos para coadyuvar a la salvación de la patria y a la subsistencia de los elementos de vida y progreso que tenemos todavía.

A este efecto, acuerdan los reunidos recabar de las Juntas Directivas de sus respectivas Corporaciones la necesaria autorización para formular su pensamiento en un mensaje que abarque los principios fundamentales en que debe inspirarse nuestra administración si queremos que responda a las necesidades de la vida moderna y a la aspiración unánime de

---

⁸⁷³ Borja de Riquer (1977). *Lliga Regionalista: la burgesia catalana i el nacionalisme (1898-1904)*. Op. citat, p. 324-325.

las clases que trabajan y producen, hasta ahora completamente alejadas de la vida pública. Dicho mensaje, que debería suscribir en su calidad de presidentes, y que se dirigiría al Jefe del Estado, tendría que reflejar principalmente dos aspiraciones que responden a un modo de sentir general.

1.º La necesidad de implantar la autonomía administrativa que devuelva la iniciativa y la fuerza a las grandes regiones en beneficio de la vitalidad nacional.

2.º Que es necesario transformar el sistema parlamentario, que trae el absolutismo de las mayorías falsas, en verdadero sistema representativo, en el cual tengan representación las fuerzas sociales y colectivas, restaurando la pureza y la libertad del sufragio.

Y para que conste lo acordado, se extiende la presente acta, que firman en nombre de todos el Presidente y el Secretario.

Barcelona, 13 octubre 1898.

JUAN SALLARÉS

FEDERICO RAHOLA»

2.2.2.14 La preparació del manifest *Al poble català*

En el Consell general de la Unió Catalanista, que es reuní el 15 d'octubre, s'estudiaren les propostes de Polavieja que, finalment, en haver-hi una marcada divisió no es varen acceptar.

Per a buscar una solució a aquella situació, s'encarregà a Prat de la Riba la redacció del primer text d'un manifest *Al poble català* que, datat el 31 d'octubre, Jaume Carner presentà i defensà, en nom de la Junta permanent, a la comissió ampliada de la Unió Catalanista.

Mentre Domènech i Montaner era partidari d'acceptar la proposta del general Polavieja, Prat de la Riba, sense negar la negociació amb Polavieja, defensava una posició menys compromesa. Finalment, el text que es publicà, datat a Barcelona el 22 de novembre de 1898, no es corresponia totalment amb el text que havia redactat Prat.

2.2.2.15 L'article *El concierto económico*, publicat a *El Trabajo Nacional*

L'article⁸⁷⁴, datat a Barcelona el 15 de setembre de 1898, el firmaven Sebastián Torres, com a president, i Mariano Pirretas, com a secretari general, de la Lliga de Defensa Industrial i Comercial.

Des de la Lliga, que era una entitat gremial d'orientació proteccionista, que tenia per objectiu la defensa dels drets dels comerciants i dels industrials davant del Govern,

---

⁸⁷⁴ *El Trabajo Nacional*. Año VI.- núm. 184. Tomo VII.- n.º 11. Barcelona, 31 de octubre de 1898, p. 133-135.

s'informava que a la sessió de la Junta directiva del 8 d'agost és prengué l'acord de donar suport al projecte de que la *“Diputación de Barcelona se encargue del repartimiento, recaudación é investigación de las contribuciones directas, mediante el oportuno concierto con el Gobierno”*.

Atès que es feia una detallada exposició dels motius que havien portat a prendre la decisió de donar suport al projecte, ens estendrem en l'exposició del contingut d'aquest article.

Posant l'exemple de la província de Barcelona, s'explicava quin era el funcionament real del sistema impositiu:

- Hi havia un sol reglament i cinc tarifes iguals per a tota la Nació, malgrat estar formada aquesta per diferents regions amb les seves costums, caràcter i manera de ser.
- El sistema tributari no s'adaptava a la realitat de Barcelona, en què la major part dels industrials estaven mal matriculats en figurar, en les diferents tarifes, en classes que no es corresponien a les condicions i organització de Barcelona:

«[...] lo cual es debido á que en las cinco tarifas vigentes no existe ningún epígrafe que los clasifique debida y exactamente, por no estar dichos epígrafes inspirados en las condiciones y organización del comercio de aquí, sino en el de alguna otra plaza que bien podría ser la misma capital de la Nación.»

- S'originava un tracte discriminatori als industrials barcelonins en estar sotmesos a les exigències dels agents *“poco considerados”* del *“Fisco”*, que aprofitaven els defectes de la llei de contribucions per instruir expedients *“á discreción y ocasionando muchas veces la ruina de los expedientados”*.
- Posaven com a exemple els investigadors que, *“con mezquina retribución unos y sin sueldo otros”*, l'administració destinava a Barcelona i que *“en esta ciudad viven con manifiesta holgura y esplendidez”*.

Els contribuents de Barcelona, en aquella situació, per tal d'evitar els expedients *“en los cuales, aunque la razón esté de su parte, les es difícil demostrarla por los inconvenientes expresados y por los pocos medios de defensa que les facilita la forma y tramitación que para resolverlos se sigue”*, no ocultaven ni defraudaven i eren els que més contribuïen a l'Estat. Deien que, amb aquell sistema de tributació nacional, com més general es feia la llei menys perfecta era la seva aplicació.

Des de la Lliga consideraven que confiar a les Corporacions provincials i municipals el repartiment i fiscalització de les contribucions era l'únic camí per a moralitzar l'administració i

establir un sistema equitatiu de distribució dels tributs. A més a més, també es confiava en què els gremis participarien amb els Ajuntaments en el procés distributiu:

«[...] pues nadie mejor que los del país y sobre el terreno para conocer y apreciar las circunstancias de lugar y efectuar la distribución de manera que cada cual contribuya con arreglo á los elementos, condiciones ó circunstancias especiales de su negocio ó industria, sin olvidar los rendimientos ó utilidades respectivas, haciendo así los impuestos menos odiosos por lo mismo que serían más estricta y justamente repartidos.»

Per a poder aplicar aquell sistema, consideraven que era necessari donar suport al projecte que la Diputació de Barcelona s'encarregués del repartiment, recaptació i investigació de les contribucions directes mitjançant l'establiment d'un concert amb el Govern. Posaven com a exemple "las provincias Vascas y Navarra" que cobrien els "cupos" assignats amb facilitat i economia per als contribuents i que, a més a més, ho feien amb un estalvi que augmentava la competitivitat respecte de la producció catalana "que se ve precisada á soportar una carga muchísimo más pesada de la que llevan sus competidores del Norte".

A continuació, es referien a la investigació i a la vigilància tributària amb les quals es completava la recaptació i el repartiment dels tributs:

- L'Estat veia en els industrials "un defraudador en cada contribuyente y un ocultador en cada empleado".
- El sistema emprat fins llavors afavoria "más en beneficio particular de sus empleados que de la hacienda".
- Es destinaven recaptadors que no tenien "ningún cariño ni afición tienen al país donde se les destina" i que, en moltes vegades, "no deben el ascenso á riguroso turno ni á relevantes servicios ó á méritos personales, sino á favoritismo é influencias políticas".

Criticaven els resultats que s'obtenien amb aquell sistema de recaptació:

«Nada tiene así de extraño que no se deje un momento de reposo al contribuyente y que éste considere á los inspectores y á la administración como enemigos declarados, ya que ninguna consideración le guardan y sólo procuran aprovecharse á sus costas para sacar todo el partido posible del empleo que el Gobierno les ha concedido.»

Exposaven els avantatges que tindria el concert tant per a la Hisenda pública com per als contribuents catalans:

- Seria beneficiós per l'Estat que, amb l'economia de les despeses d'administració, percebria "líquido y saneado el cupo convenido" en quantitat igual o superior a la que llavors ingressava.

- A part, significaria un servei al país en no ser necessaris els recaptadors, “*ya que hoy muchos son los que procuran vivir del presupuesto, apartándose del almacén, de la tienda, de la fábrica ó del taller*”.
- Es podria dedicar un major esforç “*al desarrollo y prosperidad de no pocos negocios, industrias, artes y oficios*”.

Al final de l'article, des de la Lliga de Defensa Industrial i Comercial resumien el sentit d'estar d'acord amb el projecte del concert: els industrials i comerciants de la província de Barcelona, que amb la guerra i la pèrdua de les colònies antillanes, “*ricos y florecientes*” mercats de la producció nacional, havien vist limitats els seus medis de vida, exigien a l'Administració l'equitat en la distribució dels tributs, la moralitat en la recaptació i demanaven que es pogués administrar aquell procés mitjançant l'establiment d'un concert:

«[...] *nada de extraño tiene que los que hasta aquí han permanecido indiferentes y callados, hoy se muevan, y levanten la voz dispuestos á desplegar la entereza necesaria para lograr administrarse á sí mismos, lo que otros tan mal han administrado.*»

2.2.2.16 El Missatge a la Reina regent

Dins del moviment d'opinió que s'anà creant per a demanar la regeneració del sistema polític espanyol, que es manifestava en una ampla descentralització administrativa d'àmbit regional i en un canvi en el sistema parlamentari, els presidents de les corporacions catalanes més destacades que tenien la seu a Barcelona iniciaren una sèrie de reunions que conduïren a la preparació del *Missatge a la Reina regent*.

El 13 d'octubre de 1898, els presidents de la Societat Econòmica Barcelonesa d'Amics del País, del Foment del Treball Nacional, de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre, de l'Ateneu Barcelonès i de la Lliga de Defensa industrial i Comercial, acordaren sol·licitar l'autorització a les Juntes directives de les respectives corporacions per a preparar un missatge en què, adreçant-se a la Reina, exposarien les idees que havien sorgit de les converses mantingudes.

En el missatge s'inclourien els principis fonamentals en què s'hauria d'inspirar la reforma de l'administració pública espanyola per a respondre a “*las necesidades de la vida moderna y á las aspiraciones de las clases que trabajan y soportan las cargas públicas*”. Les aspiracions dels presidents de les cinc corporacions es concretaven en la necessitat d'implantar una descentralització administrativa que retornés la iniciativa a les regions i en

transformar el sistema parlamentari en un règim parlamentari en què, amb una representació per classes, es respectés la llibertat de sufragi.

Quan les Junes directives atorgaren la confiança sol·licitada per a la redacció del missatge, els cinc presidents acordaren que el Dr. Robert s'encarregaria de redactar-lo. Una vegada redactat, el document fou aprovat per les respectives corporacions.

Reproduïm el text del missatge, publicat a *El Trabajo Nacional*⁸⁷⁵, en què es feia una acurada anàlisi de la situació del país en els àmbits social, polític, educatiu, cultural, productiu i econòmic i es proposaven les solucions de reforma política i administrativa que podien contribuir a solucionar aquella situació:

«MENSAJE

dirigido y entregado á S. M. la Reina Regente por la Comisión Catalana en audiencia de 14 de Noviembre de 1898

SEÑORA:

Los Presidentes de la Sociedad Económica Barcelonesa de Amigos del País, del Fomento del Trabajo Nacional, del Instituto Agrícola Catalán de San Isidro, del Ateneo Barcelonés y de la Liga de Defensa Industrial y Comercial, legalmente constituídas en la ciudad de Barcelona, penetrados de la aguda crisis porque está atravesando España en estos momentos y del luctuoso porvenir que le aguarda, si acaso se desoyen las enseñanzas que se desprenden de los actuales infortunios, han considerado de urgente necesidad acudir-en nombre propio y en el de las colectividades que representan-á V.M., como Jefe supremo del Estado, en solicitud de aquellas reformas substanciales que, en opinión de los exponentes, podrán conducir á la regeneración de un país, hoy poco menos que agotado, sino moribundo.

La enfermedad que desde remotas épocas viene minando nuestra patria, por lo mismo que deriva de vicios originales de raza, que pueden sintetizarse en la pobreza de cultura y en la escasa afición al trabajo, ha echado ya tan profundas raíces en su organismo, que, sólo á favor de la evolución natural de los tiempos, de un comercio más íntimo con las ideas modernas y de remedios heróicos aplicados con perseverancia, podrá lograrse su extinción.

Por haber España echado en olvido, que la instrucción y la educación constituyen el más poderoso instrumento civilizador de los pueblos, no ha decretado todavía la enseñanza obligatoria y de ahí que al finalizar este siglo -causa rubor consignarlo- y cual si para

---

⁸⁷⁵ *El Trabajo Nacional*. Año VI.- núm. 185. Tomo VII.- n.º 12. Barcelona, 15 de noviembre de 1898, p. 137-140.

nosotros hubiese de ser perdurable la Edad Media, sólo poco más de la mitad de sus habitantes saben leer y escribir, manchando de color negro el mapa de la cultura europea. Nuestra enseñanza elemental y la superior, pobres de suyo, rinden escaso provecho, ora por las míseras consignaciones que á tan preferente servicio asigna el estado, ora por que las direcciones de Instrucción pública, por un mal entendido ordenancismo, no se han decidido á romper los moldes de una pedagogía rutinaria, para infiltrarse de ese espíritu práctico y positivo imperante hoy en todas las Escuelas de los países cultos.

Gracias á los hábitos de pereza encarnados en nuestra manera de ser, para muchos españoles las delicias de la nómina, y no el rudo trabajo corporal y de la mente, constituyen la única y más cómoda aspiración, de donde que los gobernantes, atentos á los gritos de los perezosos, no den paz á la mano creando destinos de todo punto inútiles y á menudo meramente decorativos. Enlazado con esto tenemos un verdadero ejército de hombres que en la flor de la edad y en condiciones sobradas para ganarse el sustento, prefieren la comodidad de holgar años y años al amparo de esa colosal Casa de Beneficencia que lleva el nombre de «Clases pasivas», consumiendo gran parte del presupuesto, en vez de ser útiles á si propios y á la patria dedicándose á profesiones honrosas. Tantos brazos ociosos y tantas inteligencias adormecidas por el descanso, de aplicarse al fomento de las artes, de la agricultura, de la industria y del comercio, aumentarían la riqueza pública, en vez de aniquilarla.

País el nuestro, sugestionado por la oratoria, á la par que idealista y soñador, ha dado recientes muestras de no conocer una verdad tan elemental como la de que el arte de la guerra ha de tener su preparación en los tranquilos momentos de paz; y así, en vez de crear un ejército de verdaderos soldados útiles á la patria, ha constituido simples agrupaciones de hombres, de héroes si se quiere, que han sabido morir, pero que al perecer sin culpa de nadie-como si hubiese efectos sin causa y solo la virtud de un sino adverso-no ha bastado su sangre generosa para impedir que se perdieran las colonias y regresaran los supervivientes al suelo nativo, aniquilados, vecinos de la muerte, con los estigmas, sí, de un clima inhumano, pero, lo que es cien veces peor, con el sello de una miseria que delata, bien á las claras, la inconcebible deficiencia y el punible abandono de nuestra Administración.

Y no será, ciertamente, porque estén poco nutridas las huestes del personal administrativo en las innumerables oficinas del Estado, antes al contrario el número de empleados excede á las necesidades de la más complicada burocracia, y, como son tantos y están mal retribuidos, si no viven en olor de santidad, la penuria los hace inmorales. Y como hasta ahora, dado el juego de la política, no ha podido recabarse una ley de inamovilidad que los dignifique, su progresión numérica va diariamente en aumento, y, amenazados á cada instante con la cesantía, ni poseen la aptitud que solo la larga práctica concede, ni sienten cariño á un puesto que el más insignificante cambio gubernamental les hace perder.

No es menos doloroso consignar que la política en nuestro país no suele ser arte de gobernar; ni de hacer administración; ni de cumplimentar severamente las leyes; ni de sostener los principios de autoridad; ni de elevar, con el buen ejemplo, el sentido moral del pueblo -hoy tan decaído é indiferente á pesar de nuestras incontables desdichas- sinó que viene reduciéndose á una lucha personal bizantina y á un juego de equilibrios para prolongar el disfrute del presupuesto. De ahí que con más facilidad surja una crisis por la destitución de un funcionario ó porque un aspirante no ha alcanzado un puesto, que por el choque natural en la defensa de grandes principios y de cuestiones de Estado.

Una nación con tales vicios de origen y organizada de esta suerte, por la fuerza irresistible de la lógica ha debido perder su imperio colonial, como sufriría mañana nuevas mutilaciones de su territorio y se iría deslizando por la pendiente de un total aniquilamiento, hasta desaparecer absorbida por razas más potentes y de talento menos soñador, si los que se juzgan aún con derecho á la vida-y éstos no son otros que los que con el sudor de su frente sostienen las cargas públicas-no levantasen su voz en estos premiosos instantes de la historia de España en demanda de moralidad y justicia y en petición de reformas salvadoras.

No se trata, señora, de hacer política de partido, ni de crear antagonismos entre los miembros de la gran familia española; se trata solo de aunar fuerzas por parte de los que no les mueve otro afán que la regeneración del país; regeneración que Únicamente pueden llevar á cabo los hombres que trabajan y no los políticos de oficio.

No desconocen los exponentes que siendo tan múltiples los principales orígenes de nuestra decadencia, habría de ser de tal índole la reforma de la mayor parte de los organismos político-administrativos del país, que la simple enunciación de cuanto habría de modificarse cohibe el ánimo más esforzado; pero desde luego opinan que la mayor suma de los males presentes-á parte los defectos originarios de raza-dependen de la manera como funciona el actual parlamentarismo y del empeño que muestra el Estado en mantener centralizadas todas las funciones de gobierno, incluso las que podrían ejercer las diversas regiones de España con un automatismo administrativo que en manera alguna aflojaría las ligaduras que mantienen la actual unidad de la patria.

Si esto es así, se impone la necesidad de que el sistema representativo por clases substituya al parlamentario vigente y que se conceda una amplia descentralización administrativa regional, conservando el Poder Central únicamente aquellos atributos de acción común sobre todo el territorio y los que exijan las relaciones internacionales.

El sistema parlamentario, por lo menos en lo que su aplicación á España se refiere, podrá ser una hermosa concepción teórica, pero queda juzgado por los hechos. Las Cámaras y los Municipios no constituyen hoy día la verdadera representación del país trabajador, son una creación ministerial para disponer de dóciles mayorías. Con sufragio restringido y con

sufragio universal, ora porque aletargados no poseemos aún bastante educación política, ora por indiferencia musulmana á la cosa pública, ó ya, también, como fruto del desengaño, ello es que nadie ignora el mecanismo de las elecciones; pero, si en vez de votantes, constituyendo una masa homogénea, se agruparan los electores por gremios, clases ó colectividades afines, llevarían al santuario de las Leyes ó á los escaños de los Municipios, no á las personas designadas con antelación por el gobierno central ó por sus representantes, sino á las que por su capacidad, por su honradez y por su conocimiento de las cosas aquellas agrupaciones estimasen dignas de representarlas. En una palabra, el gobierno del país, por el país. Hoy la bondad del sistema representativo gremial lo están demostrando nuestras Universidades al elegir un Senador, con independencia absoluta de la voluntad ministerial.

Sería, entonces, cuando, gracias á un sufragio verdad, los Ayuntamientos perderían el carácter político que hoy les distingue y que nunca debieran tener, y legarían á las Cámaras para la confección de las Leyes, no los que han de lucrar con ellas, sino los que han de sentir su saludable peso. Sólo entonces podrían acometerse las grandes reformas que anhela el país, como la inamovilidad de los empleados, la limitación de las clases pasivas, la reducción de los gastos superfluos, la simplificación y mejora de los servicios públicos y todo cuanto pudiese dar solidez estable á la patria española, digna de mejor suerte.

La oposición casi sistemática, ó por lo menos obstruccionista, que se hace por los Gobiernos á la vida y expansibilidad de las provincias, es otro causante de la decadencia del país. Las redes inextricables de nuestra burocracia, el inconsiderable abuso del expedienteo, la lentitud desesperante de los trámites y el desconocimiento técnico de lo que se ha de resolver, tienen paralizado todo el movimiento periférico. Esa tutoría en todo y por todo, hasta para lo más baladí, condena á las diversas regiones de España á perpetua minoridad con daño para ellas y para la nación en conjunto. En el organismo humano, bueno es que haya un centro impulsor que leve la sangre vivificadora hasta los últimos confines, pero cada uno de los órganos ejerce por sí mismo aquellas especiales funciones que derivan de su propio automatismo. Así la Nación: enhorabuena que mantenga conexiónados todos los territorios, pero que no sea tan tiránico y absorbente su poder, que pretenda enfrenar las energías de cada región, tanto más cuanto no pueden ser medidas con igual rasero, por sus diferencias de raza, de idioma, de capacidad, de necesidades, de costumbres y hasta de hábitos de trabajo. Hecha la división del Territorio, no cual hoy por medio de un convencional artificio, sino en grandes regiones históricas, pero unidas en lazo común para no quebrantar la unidad nacional, cada una de las partes podría celebrar conciertos económicos con el poder central, periódicamente revisables; conservar su derecho regional; tener iniciativa para solicitar las modificaciones jurídicas justificadas por la evolución de los tiempos; plantear enseñanzas técnicas según las necesidades de la

región, aligerando las cargas que pesan actualmente sobre el Estado; é imprimir un gran desarrollo á todas las fuerzas de riqueza local, hoy muchas de ellas latentes, porque en las actuales provincias no puede moverse siquiera una piedra, ni acometer la más leve reforma, sin la venia del eterno tutor: el Poder Central.

En virtud de lo que se acaba de exponer, los infrascritos, por sí y en representación de las respectivas colectividades, antes indicadas, que presiden, tienen la altísima honra de elevar respetuosamente á los pies del Trono la presente exposición, en súplica de que en las Leyes vigentes y en la actual organización del Estado se hagan las modificaciones necesarias, de acuerdo con las siguientes conclusiones que rendidamente someten á la magnánima consideración de V. M.

Primera.-Los Ayuntamientos, las Diputaciones y el Senado serán elegidos, directa ó indirectamente, por Gremios, Clases y Corporaciones.

Segunda.-Se dividirá el territorio de España en grandes regiones, de delimitación natural por su raza, idioma é historia; concediendo á cada una de ellas amplia descentralización administrativa, para que puedan establecer conciertos económicos, fundar enseñanzas técnicas de importancia local, tener iniciativas para la conservación y reforma de su Derecho propio, y facultad para emprender cuantas obras públicas sean necesarias para la más rápida explotación de todas sus fuentes de riqueza.

Tercera.-Continuarán á cargo del Poder central únicamente aquellas funciones que demanda la actual é indestructible unidad política de España, para mantener la conexión de las diversas regiones y las relaciones internacionales.

Madrid á catorce de Noviembre de mil ochocientos noventa y ocho.

SEÑORA:

A. L. R. P. D. V. M.

BARTOLOMÉ ROBERT, Presidente de la Sociedad Económica Barcelonesa de Amigos del País.-JUAN SALLARÉS PLÁ, Presidente del Fomento del Trabajo Nacional.-CARLOS DE CAMPS Y DE OLZINELLAS, Presidente del Instituto Agrícola Catalán de S. Isidro.-LUIS DOMENECH Y MONTANER, Presidente del Ateneo Barcelonés.-SEBASTIÁN TORRES, Presidente de la Liga de Defensa Industrial y Comercial.»

2.2.2.17 La presentació del Missatge a la Reina regent

Les respectives corporacions, una vegada acceptat el text del missatge, acordaren que els presidents respectius formessin una comissió que es desplaçés a Madrid a presentar-lo a la Reina.

La comissió es traslladà a Madrid i el 14 de novembre de 1898, en el decurs d'una audiència reial, presentaren el *Missatge a la Reina regent*. El Dr. Robert, que presidia la comissió en qualitat de president de la corporació degana, pronuncià un discurs en l'acte. La Reina respongué el discurs del Dr. Robert dient que, respectant els límits que imposava la Constitució de l'Estat, s'interessaria per les propostes presentades.

Els comissionats, finalitzat l'acte, enviaren un telegrama a les respectives corporacions donant compte del desenvolupament de l'audiència reial:

«Recibida Comisión presidentes cariñosamente por la Reina. La audiencia duró una hora enterándose S. M. con minuciosidad deseos estado actual Cataluña y fuerzas representadas por esas Asociaciones, ofreciendo hacer cuanto humanamente pueda para satisfacer las aspiraciones de Cataluña enlazándolas con la de las demás regiones de España.- Sallarés, Robert, Camps, Doménech, Torres.»

Reproduïm el text del discurs⁸⁷⁶ que, pronunciat pel Dr. Robert a l'audiència reial, s'incloué en el número corresponent al 30 de novembre de 1898 de *El Trabajo Nacional*:

«EL MENSAJE Á S. M. LA REINA REGENTE

SEÑORA:

Los presidentes del Fomento del Trabajo Nacional, del Instituto Agrícola catalán, del Ateneo Barcelonés, de la Liga de Defensa Industrial y Comercial y de la Económica Barcelonesa de Amigos del País, que lleva la palabra en este solemne instante, Sociedades legalmente constituidas en la ciudad de Barcelona, tenemos la altísima honra de presentarnos ante V. M. para saludaros respetuosamente, en súplica de que os dignéis aceptar este Mensaje.

No seré yo, ciertamente, Señora, quien amargue vuestro corazón bondadoso con el recuerdo de las grandes desdichas que están afligiendo á nuestra patria, pero por lo mismo que son tantas no habréis de extrañar que las Corporaciones que representamos, á pesar de ser ajenas, por su instituto, á todo acto político, hayan querido iniciar una corriente de oposición que pueda conducir sin tardanza á la regeneración de España.

Cuando V. M. se digne leer el Mensaje que voy á poner en sus Reales manos, podrá apreciar el valor de los fundamentos de nuestros infortunios y verá que al lado de los vicios originarios de raza, solo modificables con la evolución del tiempo, figuran muchos otros, que pueden resumirse en la manera cómo funciona nuestro sistema parlamentario y en el

---

⁸⁷⁶ *El Trabajo Nacional*. Año VI.- núm. 186. Tomo VII.- n.º 13. Barcelona, 30 de noviembre de 1898, p. 149-150.

afán del Poder central en tener cohibidas las energías de las diversas regiones en que está dividido nuestro territorio.

Sí, no dudéis, Señora, que, gracias á una modificación del sistema, de la cual ha nacido el caciquismo, no llega hoy á los Municipios y á las Cámaras la verdadera representación del país trabajador, de esa masa neutra que lleva sobre sus hombros las cargas públicas; y nosotros suponemos que si en vez de formar los electores un todo homogéneo casi inerte y sin orientación, se agruparan por gremios, clases ó colectividades afines, ni serían los elegidos, cual hoy sucede, un dócil instrumento gubernamental, ni carecerían de verdadero interés por la cosa pública, ni mucho menos de aptitud para la confección de las leyes. Por otra parte, nosotros también estimamos que la actual decadencia de España procede de que la centralización administrativa con sus obstruccionismos, con la lentitud de sus trámites y aún, a veces, con el desconocimiento práctico de lo que ha de resolver, absorbe y neutraliza la vitalidad de las regiones, Una nación es un todo constituido por la suma de las partes y si estas prosperan y ostentan una vida de energías, el conjunto será floreciente; y no es posible que por solícito que sea el gobierno central, pueda cuidar con el necesario cariño todos los confines de un territorio. He aquí, Señora, á lo que aspiramos.

Nuestra misión en esta Corte quedaría ya plenamente dignificada por el solo hecho de encontrarnos ahora en vuestra Real presencia, pero si esto no fuera bastante —que lo es sin duda— nuestro acto revestiría la importancia que supone venir aquí con la representación de los millares de compatriotas que constituyen nuestras respectivas corporaciones. No venimos, pues, solos, sino que transmitimos el eco de las Sociedades que tenemos á honra presidir.

Permitidme: Señora, que antes de terminar consigne dos declaraciones, por más que vuestro clarísimo entendimiento las haga de todo punto ociosas. Es la primera, que nuestra gestión nada tiene que ver con el juego de los partidos políticos; no traemos aquí otra bandera que la de la patria, ni nos mueven otros propósitos que influir en la regeneración del país, en la escasa medida de nuestras fuerzas; y es la segunda, que al levantar nuestra débil voz en pro de la autonomía administrativa de las regiones, no hacemos la causa del separatismo de Cataluña, ni de nada que pueda afectar en lo más mínimo la unidad nacional. Como catalanes amamos entrañablemente la tierra que nos ha visto nacer, pero consideramos como un gran peligro para nosotros, cualquiera fragmentación de esa España, hoy felizmente regida por V. M.

Cataluña solo desea que no se tengan enfrenados sus buenos propósitos y que se le conceda una amplia descentralización administrativa para que pueda, á favor de ella, desarrollar todas las fuentes de su riqueza.

¡Ojalá todas las regiones se muevan al mismo impulso y que despierten las que están adormecidas; y hasta diría, si me permitieseis la jactancia, que ojalá para todas pudiese servir la nuestra de espejo!

Ahora solo me resta, señora, suplicaros que aceptéis nuestro profundo reconocimiento por la bondad con que os habéis dignado recibirnos y que permitáis que ponga en vuestras Reales manos este Mensaje.»

2.2.2.18 L'article *Buen Síntoma* ⁸⁷⁷

Publicat el 15 novembre 1898 a *El Trabajo Nacional*, aquest article signat per Manuel Escudé Bartolí s'emmarcava en la línia de les idees exposades des del FTN. Escudé exposava que la política seguida pels successius Governos espanyols havien portat Espanya a una situació de crisi econòmica i social:

«Si se hubiesen empleado los capitales que se destinaron en guerras intestinas al fomento de la riqueza pública, surcando de canales extensas regiones que nada producen, abriendo caminos que permitiesen comunicaciones rápidas y económicas, mejorando los puertos y protegiendo la marina mercante, no cabe duda que otro sería nuestro presente.»

Remarcava, com a fet esperançador, que es notava per part de les societats i corporacions econòmiques el despertar d'un desig de participar en l'orientació de la vida política i de l'administració pública. Aquella participació també es manifestava en la preparació d'una Assemblea de Cambres de comerç en què s'acordarien els medis per a la regeneració d'Espanya. Escudé es referia als canvis que s'havien d'introduir en diferents camps per a augmentar la riquesa d'Espanya i regenerar la situació econòmica d'Espanya, “*esta patria querida que posee más elementos de riqueza de lo que la generalidad de las gentes cree*”:

- Des de l'Estat, s'havia de fomentar la riquesa pública amb la construcció de canals per al regadiu, de camins per a fer el transport més ràpid i econòmic, millorant els ports i protegint la marina mercant.
- Per a millorar la situació de l'agricultura, en què s'empraven procediments de treball antiquats i hi havia molts terrenys agrícoles sense cultivar, des de la iniciativa particular s'havia de dedicar recursos a les empreses agrícoles i industrials. Els hisendats podrien

---

⁸⁷⁷ *El Trabajo Nacional*. Año VI.- núm. 185. Tomo VII.- n.º 12. Barcelona, 15 de noviembre de 1898, p. 141.

crear Bancs de crèdit agrícola i els petits propietaris i els pagesos podrien crear Sindicats agrícoles que facilitarien l'ús de màquines modernes, d'adobs i de llavors seleccionades.

- S'havia d'aprofitar els avantatges dels progressos tècnics per a assolir, igual que feia la indústria quan adaptava les màquines i els procediments que l'avanç científic introduïa, una producció més competitiva amb un cost menor i amb millor qualitat.
- La producció industrial s'havia de complementar amb la distribució dels productes fabricats, apropant la producció als compradors i procurant evitar la intervenció dels intermediaris, “*cuya intervención encarece la mercancía con relación á las naciones rivales que adoptan nuevos procedimientos*”.
- Feia falta invertir capitals per a explotar la riquesa de la mineria que fins llavors estaven explotant les companyes estrangeres:

«*¿Y qué diremos de la minería si España es uno de los países más ricos del mundo en variedad y cantidad de productos? Sólo falta que capitales españoles exploten los inmensos tesoros subterráneos de nuestro suelo emancipándonos de las tutelas extranjeras que hasta hoy son los que los benefician en más grande escala.*»

2.2.2.19 La constitució de la Societat anònima propietària de *La Veu de Catalunya*

El següent pas del grup de catalanistes, en què Prat hi tenia una participació activa, fou disposar d'un diari que facilités la difusió del seu ideari i del seu programa. Aquell objectiu es materialitzà amb la conversió del setmanari *La Veu de Catalunya* en una publicació diària.

Narcís Verdaguer, propietari de *La Veu*, que es publicava des del 1891, cedí la capçalera i el 15 de novembre es constituí una Societat Anònima amb el capital fundacional aportat en una part, a través de la subscripció d'accions, i en una altra part, amb fons econòmics que es facilitaren des de la “*Junta Regional de adhesiones al programa del general Polavieja*”.

Prat fou nomenat director i Raimundo Casellas redactor en cap. *La Veu de Catalunya*, com a nova publicació diària, treia el primer número el dia 1 de gener de 1899.

2.2.2.20 El manifest *Al Poble Català*

La Unió Catalanista el 22 de novembre de 1898 feia públic el manifest *Al Poble Català*⁸⁷⁸, en què exposava que no compliria amb “l'alta missió” que li havien confiat les corporacions i individus, que defensaven “lo que son nom indica”, si no es dirigia al poble català en un moment que “tots los homes honrats de la nostra terra giren los ulls cap a

---

⁸⁷⁸ Enric Prat (1998). *Obra Completa. 1887-1898*. Op. citat, p. 627-628.

les solucions catalanistes”. En un context marcat per les circumstàncies que es vivien després de la pèrdua de les darreres colònies d’ultramar, des del catalanisme s’exigia una reacció en la política espanyola i s’establia un procés de negociacions amb el general Polavieja.

Consideraven que, per acomplir els seus compromisos amb el poble català, havien de publicar aquell document que anava signat pels membres de la Junta permanent de la Unió. Recordaven que ja en un altre manifest, de data de 16 de març de 1897, havien exposat les demandes del catalanisme en què es condensaven les Bases de la Constitució catalana aprovades l’any 1892 a Manresa.

Des de la Unió es considerava que, en aquelles difícils circumstàncies, les seves demandes havien atret a molts que veien en l’aplicació dels seus principis l’únic medi de contenir la descomposició de l’Estat espanyol. Ratificant-se en el seu programa i exposant l’actitud que seguiria, es referien a les actuacions que no permetrien que adoptessin els polítics espanyols que només estaven “interessats en conservar la seva dominació i explotació”:

- Davant la possibilitat que es falsifiquessin les solucions en les reformes proposades, declaraven que no acceptarien cap reforma que mantingués els cacics en el Govern.
- No acceptarien cap reforma que mantingués “la direcció de les institucions de la nostra terra” en “mans de la casta dominant”.

El manifest era una declaració de la política catalanista més possibilista, favorable a donar suport a una reforma que permetés la participació de tot el país, amb tota la seva complexitat de “pensament i interessos”, atès que no era suficient donar-lo a una “casta més o menys recta i il·lustrada, però casta a la fi”.

Des de la Unió Catalanista, conscients de la dificultat d’implantar totalment el programa catalanista per part d’un futur Govern espanyol, es manifestava que si un Govern es comprometia a defensar-ne una part es comprometien a ajudar-lo “amb sinceritat per tots los medis honrats, amb la propaganda i amb nostres actes dins i a fora de les corporacions populars”. Al mateix temps, es reservaven la llibertat d’acció per “seguir defensant i propagant íntegrament totes les Bases de nostre únic programa” fins que arribés el dia en què seria un fet “la completa restauració i dignificació de la terra catalana.”

Si analitzem el manifest, en clau de document oficial del catalanisme, hi veiem reflectida per primera vegada l’orientació evolucionista del catalanisme, en el sentit d’aprofitar les possibilitats que facilitessin les diferents conjuntures polítiques.

2.2.2.21 L'Assemblea de les Cambres de comerç que es celebrà a Saragossa

A finals de 2008 es convocà a Saragossa una Assemblea de les Cambres de comerç en què es tractà el tema de la reforma de l'administració local. Des del FTN, que havia estat invitat a participar a les sessions, es delegà la representació en D. Juan Rivera, resident a Saragossa.

A *El Trabajo Nacional* es presentaven, en dos vegades, les conclusions que s'aprovaren a l'Assemblea.

En el número de 30 de novembre de 1898 de *El Trabajo Nacional*⁸⁷⁹ es presentaren les conclusions relatives a la reorganización política y administrativa, el foment, la guerra i la marina i la justícia

- Àmbit de l'organització política i administrativa:

«Primero. Régimen representativo, sinceramente practicado por los organismos provinciales y municipales, debiéndose extender el actual sistema electoral á la representación de clases, incluso á la obrera.

Segundo. El mismo procedimiento se practicará para la elección de Diputados á Cortes.

Tercero. Se considera necesario y urgente conceder á las provincias y á los Municipios amplia descentralización económica y administrativa.

Al efecto se reorganizarán estos organismos para llegar á aquel fin.

Las provincias podrán formar agrupaciones, siempre que así lo acuerden las Diputaciones respectivas con la conformidad de la mayoría de los Ayuntamientos interesados.

Cuarto. Agrupaciones de los pueblos hasta constituir Municipios que comprendan más de mil habitantes, salvo en las provincias de Galicia, donde por sus condiciones especiales se exige un régimen excepcional.

Quinto. Creación de Comisiones permanentes en los Ayuntamientos de capital de provincia y pueblos de más de diez mil habitantes, que se encarguen de la administración municipal, fuera de los períodos de sesiones que marcará la ley.

Sexto. Supresión de las Juntas municipales.

Séptimo. Los alcaldes, sin excepción, serán elegidos por los Ayuntamientos.

Octavo. Incompatibilidad de los cargos de diputado y senador electivo con los de empleados administrativos, y con los de presidente y consejero de Sociedades de ferrocarriles, de crédito y otras subvencionadas por el Estado.

---

⁸⁷⁹ *El Trabajo Nacional*. Año VI.- núm. 186. Tomo VII.- n.º 13. Barcelona, 30 de noviembre de 1898, p. 157-158.

Los cargos de senador y diputado no darán categoría administrativa, ni habilitarán para desempeñar destinos públicos.

Noveno. Creación de la carrera Administración civil en los ramos donde no la hay todavía, estableciendo el ingreso por oposición con propuesta unipersonal; inamovilidad y responsabilidad en los empleados públicos, simplificando el expedienteo.

Todos los cargos de los servicios del Estado, incluso los de Director general, tendrán carácter técnico, proveyéndose en las respectivas carreras, reservando, como nombramientos políticos exclusivamente, los de Ministro de la Corona y Subsecretario.

Mejoramiento de la clase obrera, llevando á cabo aquellas reformas ya ensayadas con éxito en otros países.»

- Àmbit del foment de la instrucció i de les obres públiques:

«Primera. Instrucción pública: Efectividad de la enseñanza elemental, gratuita obligatoria.

Transformación de la Instrucción pública general, dándole el carácter positivo y práctico, reduciendo el número de Universidades, creando Escuelas de Agricultura con aplicación á diferentes artes é industrias, favoreciendo la actual carrera de Comercio.

Restablecimiento de la disciplina escolar en todos los órdenes, alcanzando evitar los abusos cometidos en materia de libros de texto.

Segunda. Fomento de la riqueza nacional: Protección directa á las construcciones de canales y pantanos. Crédito agrícola en forma más sencilla, accesible á los pequeños labradores. Fomento de la agricultura y de la ganadería nacional; inmediata repoblación de los montes. Autorización del libre cultivo del tabaco en todas las regiones de España. Supresión de las Juntas de agricultura, industria y comercio donde existan Cámaras de Comercio ó Agrícolas, concediendo á éstas personalidad propia, mediante una organización análoga á la que tienen en el extranjero. Tratados de propiedad intelectual con las Repúblicas hispanoamericanas. Reducción de las ventajas otorgadas á los concesionarios de privilegios de importación.

Tercera. Vías terrestres y marítimas: Revisión general por una Junta en que tendrá participación la Cámara de Comercio y la Agrícola, eligiendo por sí misma sus delegados, de todas las tarifas de ferrocarriles y de cuantos problemas afecten á los interesados que aquéllas representan. Ejecución urgente de una red de ferrocarriles secundarios. Reorganización de las Juntas de obras de puertos. Modificación de las disposiciones vigentes sobre practicajes. Protección á la construcción de buques en España. Primas á la navegación de altura.»

- Àmbit de la guerra i la marina:

«Primera. Servicio militar obligatorio, sin redención ni substitución.

Segunda. Reorganización completa de los servicios del ejército y la Marina, procurando la mayor economía compatible con las necesidades de la defensa nacional y mantenimiento del orden.

Tercera. Revisión general de las recompensas militares otorgadas en las últimas campañas de Cuba, Puerto Rico y Filipinas, por una Junta designada al efecto, en la que tendrán representación todos los institutos del Ejército y de la Armada.

Cuarta. Las construcciones navales de la Marina de guerra se harán por la industria particular nacional, arrendando los arsenales del Estado una compañía genuinamente española.

Quinta. Refundición de los ministerios de Guerra y Marina en uno solo.

Sexta. Incorporación al nuevo ministerio de Agricultura, Industria y Comercio, de todo lo concerniente á la Marina mercante.»

- Àmbit de la justícia:

«Primera. Reorganización de la carrera judicial:

Independencia absoluta del poder judicial.

Ingreso por oposición.

Separación efectiva de las carreras judicial y fiscal.

Reforma de los preceptos legales referentes á responsabilidad de jueces y magistrados, facilitando el modo de exigirla, no reduciéndola á una facultad puramente ilusoria.

Segunda. Reforma en el procedimiento:

La jurisdicción mercantil con tribunales y ley de enjuiciamiento especiales. Reforma del Código de Comercio.

Administración de justicia rápida y económica, castigando con penas personales al litigante insolvente y declarándole temerario.

Fijación de sueldos á los jueces y fiscales municipales y á los auxiliares de justicia.

Supresión de los Aranceles judiciales en cuanto á los mismos se refiere, resarciéndoles el Estado en la forma que estime más conveniente.

Aumento de la cuantía para los juicios verbales, hasta la suma de 1.500 pesetas.

Sustraer al conocimiento del Jurado los delitos de poca importancia.

Será potestativo de las partes litigantes, en todo juicio civil ó criminal, estar representadas por un procurador.»

El Trabajo Nacional publicava en el número del 15 de desembre de 1898⁸⁸⁰ la resta de les conclusions aprovades corresponents a l'àmbit de la Hisenda pública, pel que feia referència a l'establiment de concerts econòmics revisables entre l'Estat i les províncies que ho sol·licitessin, a la distribució de les càrregues contributives i a la recaptació dels tributs:

«*Hacienda.*- Fueron aprobadas las siguientes conclusiones:

1.º *Necesidad de se practique inmediatamente un escrupuloso Balance que exprese con exactitud y claridad cual es la situación económica de la Hacienda nacional.*

2.º *Unificación de la Deuda pública sobre la base del respeto á los derechos del Estado que afiance el crédito nacional, procediendo á la reducción del tipo de interés, mediante un concierto celebrado con aquellos.-En todo caso se pagarán en los sucesivo los intereses de aquella, en pesetas.*

3.º *Estimular la declaración exacta de toda riqueza inmueble é industrial, por medio de reformas en los procedimientos para la imposición y reparto, que permitan rebajas equitativas en los tipos tributarios, en beneficio del tesoro y del País.- A este efecto debe suprimirse el repartimiento entre los contribuyentes de lo que importen las bajas justificadas que ocurran en cada ejercicio.*

4.º *Establecimiento de conciertos económicos revisables, de las provincias que los soliciten con el Estado, en virtud de los cuales queden aquellas autorizadas para repartir, investigar y recaudar las contribuciones é impuestos.*

5.º *Investigación eficaz de la riqueza oculta; estableciendo penas severas aplicables según escala gradual que llegará en los casos de mala fé manifiesta y ocultación de más de la cuarta parte de las tierras declaradas, á una multa equivalente al valor de la parte de la propiedad oculta, no haciéndose declaración alguna expresa de la ocultación en la contribución industrial, por ser ya bastante coercitivas las penalidades que sus reglamentos especiales determinan.*

6.º *Se suprimirán aquellos derechos transitorios y de guerra, que por su gravamen insoportable ó por haberse originado descenso en el importe de la renta, han resultado contraproducentes.*

7.º *Reducción de los gastos al límite correspondiente á nuestra actual situación económica, hasta llegar á la nivelación absoluta y efectiva de los presupuestos.*

Para ello deberán suprimirse todos los organismos innecesarios que, á la par que aumentan dichos gastos, son obstáculos que impiden lleguen al Tesoro, íntegros, los sacrificios impuestos á la masa contribuyente.

---

⁸⁸⁰ *El Trabajo Nacional*. Año VI.- núm. 187. Tomo VII.- n.º 14. Barcelona, 15 de diciembre de 1898, p. 166-167.

8.º *Revisión de los monopolios y arrendamientos concedidos y anulación de los que adolezcan de vicios de origen, ó resulten lesivos para el Estado ó para las clases contribuyentes.*

9.º *Además del alivio que produzca en los gastos del Estado la reducción de los intereses de la Deuda, se procederá á reforzarlos con los ingresos de la contribución mobiliaria é impuestos sobre aquellas producciones reconocidamente protegidas.*

10.º *Los funcionarios que desde ahora ingresen al servicio del Estado no tendrán derecho á haberes pasivos, reduciéndose á pensiones a favor de los imposibilitados físicamente y mayores de sesenta y cinco años.- Al efecto se constituirán Monte-Pios obligatorios para la formación del capital necesario á dichas pensiones con descuento en los sueldos y subvención del Estado.*

Revisión de los derechos pasivos concedidos y muy especialmente todos los relativos á las Cajas d Ultramar que deberán sujetarse á una severa fiscalización, asimilando los que prevalezcan á los tipos y cuotas de la Península al desaparecer las posesiones de Ultramar.

Los funcionarios civiles y militares que en lo sucesivo ocupen por dos ó más años puestos superiores á los que les correspondan dentro de su carrera no adquirirán por ello mayores derechos para los efectos de la jubilación.

11.º *Reforma radical é inmediata de las vejatorias Ordenanzas de Aduanas; al efecto, se aumentarán las facultades de los Administradores y de las Juntas arbitrales, suprimiendo los depósitos previos y los plazos de responsabilidad respecto de las mercancías que hayan pagado derechos.*

Modificación de los reglamentos y tarifas de las contribuciones é impuestos, y de los defectos del repertorio de Aranceles de Aduanas, evitando los inconvenientes que resultan de su excesiva complicación, reorganizando en igual sentido las Juntas Administrativas y suprimiendo así mismo el previo depósito para los recursos correspondientes.

Reforma en la manera de tramitar los expedientes en todos los ramos de la Administración pública de modo que descansa en la confianza en los funcionarios, basada en el severo castigo de los prevaricadores.

12.º *El Banco de España responderá á los fines comerciales que á esta clase de Establecimientos atribuye el Código de Comercio, ó en caso contrario se pondrán en vigor las disposiciones de éste, suspendidas hoy á causa del privilegio de que aquel disfruta.*

El Gobierno no hará uso sin el concurso de las Cortes de la autorización que éstas le concedieron para elevar la circulación sobre los mil quinientos millones de pesetas fijados en la ley de 1891.- Para que pueda rebasar aquella de tal cifra, será preciso

derogar la citada ley de 1891, dictando una nueva, con el aumento necesario de capital y firmes garantías para las cuantiosas obligaciones que pesan y podrán pesar en lo sucesivo sobre el Banco.

Conviene que éste, en el tiempo y forma más oportunos proceda á movilizar en lo posible las fuertes existencias de valores que constituyen su cartera de propiedad, que no podrá aumentar tampoco en lo futuro.»

2.2.2.22 Els articles de Manuel Escudé Bartolí

El Trabajo Nacional va publicar, entre novembre i desembre de 1898, tres articles de Manuel Escudé Bartolí⁸⁸¹ en què aquest analitzava la situació econòmica espanyola i proposava mesures per a millorar-la.

2.2.2.22.1 L'article *La riqueza industrial. Los Estados Unidos y las naciones de Europa*

El Trabajo Nacional publicava en el número del 30 novembre⁸⁸² de 1898 aquest article de Manuel Escudé Bartolí, en què analitzava les causes que havien portat els Estats Units a situar-se al capdavant de la producció industrial. Presentava una acurada anàlisi comparativa del valor de la producció, de la producció per obrer i dels salaris que rebien els obrers i de la potencia motriu instal·lada. Considerant que els “yankees” tenien una superioritat material que el Govern espanyol havia ignorat abans del conflicte bèl·lic, ressaltava el fet que essent els Estats Units un país amb una curta història, “no tienen hechos heroicos en que fundar su grandeza”, sabien aprofitar les avantatges d'utilitzar els avenços científics per a incrementar el seu comerç amb els demés països:

«Nosotros conquistamos un mundo para darles nuestra religión y nuestro idioma, hicimos á los indios nuestros hermanos, los yankees, se apoderan de los países, para establecer mercados á su producción y para explotar sus riquezas. De Europa aprendieron su industria, del viejo mundo llevaron los elementos y procedimientos para

---

⁸⁸¹ Manuel Escudé Bartolí (1856-1930): el 1878 s'incorporà als serveis estadístics de l'Estat a Barcelona. Fou autor d'estudis i llibres en què tractava aspectes econòmics i socials en base a les dades estadístiques i a les dades dels Censos de població. El 1902 es féu càrrec de la direcció del Negociat d'estadística de l'Ajuntament de Barcelona i fou responsable de la formació de l'anuari estadístic de la ciutat de Barcelona en el període 1901-1920.

⁸⁸² *El Trabajo Nacional*. Año VI.- núm. 186. Tomo VII.- n.º 13. Barcelona, 30 de noviembre de 1898, p. 150-151.

producir, y ahora cuando apenas ha pasado un siglo de su vida, esa nación amenaza todo un continente con invadirlo y dominarlo y nosotros como más débiles hemos sido la primera víctima.»

Exposava que els Estats Units enviaven agents comercials a l'estranger per a conèixer “*cuantos datos y estadísticas son necesarias en el mundo de los negocios para dominarlo*”.

Com a exemple de la capacitat productiva nord-americana, Escudé presentava dades del valor de la producció industrial, expressada en milions de pessetes, de diferents països:

<i>Estados Unidos</i>	<i>35.000</i>
<i>Gran Bretaña</i>	<i>20.500</i>
<i>Alemania</i>	<i>14.575</i>
<i>Francia</i>	<i>11.225</i>
<i>Rusia</i>	<i>9.075</i>
<i>Austria-Hungría</i>	<i>8.125</i>
<i>Italia</i>	<i>3.025</i>
<i>Bélgica</i>	<i>2.550</i>
<i>España</i>	<i>2.125</i>

Explicava, referint-se a informacions facilitades pel departament de treball dels Estats Units, que la supremacia nord-americana en la producció, a part de l'abundància de matèries primeres, es devia a l'elevat rendiment dels seus obrers, a la superioritat dels mètodes de treball emprats i a la utilització de la maquinària més perfeccionada.

Comparava el valor mitjà de la producció d'un obrer en diferents països: en el cas de l'obrer americà es situava en torn de 9.440 pessetes per any, l'anglès era de 3.950, l'alemany, el francès i el belga era de 2.950, el rus era de 1.950 i l'italià i l'espanyol era de 1.500. L'elevada productivitat dels obrers americans explicava que, tot i l'elevat salari que rebien els obrers, els productes americans fossin competitius en relació a altres països.

Escudé presentava una taula en què comparava els salaris mitjans anuals, convertits en pessetes, que percebien els obrers en diferents països:

<i>Estados Unidos</i>	<i>1.740 pesetas</i>
<i>Gran Bretaña</i>	<i>1.020</i>
<i>Francia</i>	<i>875</i>
<i>Bélgica</i>	<i>825</i>
<i>Alemania</i>	<i>775</i>
<i>Austria-Hungría</i>	<i>750</i>

<i>España</i>	750
<i>Rusia</i>	600

Els Estats Units també es situaven al capdavant dels països en relació a la força motriu instal·lada, mesurada en cavalls de vapor, per a fer funcionar la maquinària industrial:

<i>Estados Unidos</i>	18.000.000
<i>Gran Bretaña</i>	12.000.000
<i>Alemania</i>	9.000.000
<i>Francia</i>	5.000.000
<i>Austria-Hungría</i>	2.500.000
<i>Rusia</i>	2.500.000
<i>Bélgica</i>	1.000.000
<i>España</i>	1.000.000

Referint-se a l'avantatge que tenien els americans, en poder aprofitar les matèries primeres i en utilitzar la seva xarxa de transports, deia que també a Espanya es podrien aprofitar millor els carbons i els rius en què es perdien “*fuerzas inmensas que nadie aprovecha*”. Escudé finalitzava l'article fent al·lusió al paper que tenia el nord d'Espanya i Catalunya en la producció industrial:

«Algo más podríamos decir, teniendo en consideración la estadística yankee, bien sabido es que si todavía hay patria y con elementos sobrados para regenerarla, se debe en primer término al renacimiento industrial del Norte de España y de Cataluña que gracias al Arancel protector han fomentado y acrecentado el valor de nuestra industria y que gracias á estos evidentes progresos aún representamos algo en el concierto de las naciones. »

2.2.2.22.2 L'article *La regeneración se impone*

Manuel Escudé Bartolí en el segon dels articles, que es publicà en el número del 15 de desembre⁸⁸³ de *El Trabajo Nacional*, es referia a les causes que havien portat a Espanya a la situació de crisi en què es trobava i demanava que s'establissin els medis per a que l'administració pública repartís les contribucions de forma justa i equitativa:

---

⁸⁸³ *El Trabajo Nacional*. Año VI.- núm. 187. Tomo VII.- n.º 14. Barcelona, 15 de diciembre de 1898, p. 162-163.

«Ante el triste espectáculo de nuestras desdichas, tan intensas que no es dable calcularlas sin previos estudios, no es tan fácil remediar los males que han causado el desastre, como enumerarlos; pero la ocasión no puede ser más oportuna para que los hombres de buena voluntad se preocupen seriamente de la situación que España atraviesa y todos sin excepción, desterrando perjudiciales egoísmos, aportemos á la obra regeneradora nuestros esfuerzos, si queremos evitar la vergüenza de que elementos extraños intervengan en nuestra hacienda nacional.»

Feia una exposició del procés econòmic que s'havia seguit des de la guerra colonial:

- Des de l'inici de la guerra, amb la reducció de les transaccions comercials, moltes fàbriques hagueren de disminuir la seva producció.
- Els propietaris amb la disminució de la producció i amb l'augment de les matèries primeres es trobaven en dificultats per a poder pagar les contribucions.
- El pagament i la liquidació de les despeses de guerra requeria que s'incrementessin els ingressos de l'Estat i no permetia una reducció dràstica de les contribucions.

Considerava que l'Estat, en aquella situació, havia de procurar no incrementar les contribucions, per a evitar provocar que se'n ressentís la producció, i que havia de millorar l'administració dels recursos públics:

«Muy al contrario; es llegada la hora de hacer buena administración, pues levantar un edificio sobre ruinas, por valiosos elementos con que se cuenta, no es obra de un año ni de un lustro.»

En una situació en què l'Estat necessitava millorar la seva administració per a pagar les despeses de “*millares de oficiales que quedarán excedentes en las escalas del ejército que no puede sostener una nación sin colonias*”, exposava les conseqüències que es derivaven de la mancança de disposar de dades estadístiques i de no tenir encara un cadastre ben elaborat:

- Des del 1801, tot i que a Espanya hi hagueren 150 “*Ministros de Hacienda*”, encara no s'havia elaborat un bon Cadastre per a determinar la contribució territorial i industrial.
- Les despeses, que l'any 1850 eren de 324 milions, l'any 1898 ja havien superat els 868.
- S'havien ampliat les contribucions sense aplicar criteris de graduació i d'equitat fins arribar a tenir una tributació “*exagerada é insostenible*”.

Escudé considerava que en el sistema tributari, per a poder mantenir el nivell d'ingressos, s'havien de modificar les quotes i el procediment recaptador:

«Estos vicios notorios fueron y son varios; y lejos de acometerse sin impaciencia y con estudio las cuestiones que la realidad tiene planteadas, la contradicción y la confusión que resulta de las múltiples disposiciones dictadas para su resolución sólo han sabido trastornar el impuesto.»

Es referia als diferents impostos de la contribució territorial, industrial i de consums:

- De la contribució territorial deia que es repartia per cups, de forma arbitrària, i que es distribuïa en quotes “*bajo el influjo del caciquismo*”.
- Per a millorar la contribució industrial faltava conèixer la quantia de la riquesa generada per a poder distribuir amb més equitat les quotes contributives en proporció als beneficis obtinguts.
- De l'impost de consums, que era com una “*contribución de la vida ó un impuesto sobre el hambre*”, deia que era el camp del qual s'aprofitava el “*caciquismo rural*” per a repartir, en molts casos de forma injusta, les quotes contributives.

Escudé finalitzava l'article al·ludint a l'obligació constitucional de contribuir a les despeses públiques:

«El precepto constitucional de que todos debemos contribuir á los gastos públicos en proporción de nuestras riquezas, y por otra parte forzoso es que el Gobierno con acertadas medidas levante el espíritu público y despierte iniciativas para reproducir antiguas industrias que en otro tiempo dieron fama á nuestra amada patria, y procure que se desarrolle el comercio, pues público y palpable es que las transacciones comerciales tienen más fuerza y son mejor palanca para las relaciones comerciales que la habilidad y sagacidad de los diplomáticos.»

2.2.2.22.3 L'article A la Cámara oficial del Alto Aragón

Escudé escrigué un extens article⁸⁸⁴ en què, responent al manifest que Joaquín Costa adreçà, com a president de la Cámara Agrícola del Alto Aragón, a les diferents associacions i corporacions de productors d'Espanya exposant la importància de l'agricultura i sol·licitant una major protecció agrícola, reconeixent el valor que tenia la producció agrícola en l'economia espanyola analitzava les demés fonts de riquesa.

---

⁸⁸⁴ *El Trabajo Nacional*. Año VI.- núm. 188. Tomo VII.- n.º 15. Barcelona, 30 de diciembre de 1898, p. 173-178.

Escudé iniciava l'article referint-se al manifest escrit per Costa:

«La lectura del hermoso manifiesto que la Cámara Agrícola del Alto Aragón, que preside el eximio publicista D. Joaquín Costa, ha dirigido á las cámaras Agrícolas y de Comercio, Ligas de productores etc, etc., nos ha sugerido algunas consideraciones que vamos á apuntar.

Interéstanos á todos que la regeneración de España se realice con debida rapidez, puesto que su debilidad presente ofrece serios peligros hasta á su misma independencia; es, pues, un deber de todos examinar los grandes problemas que se plantean con esa tendencia regeneradora que por fortuna sigue la masa del país, que piensa y paga, para depurar errores que en los términos de ese problema pudieran contenerse y que de no ser á tiempo corregidos pudieran hacerlo insoluble.»

Tot i considerar que la immensa majoria dels espanyols hàbils per al treball es dedicaven a l'agricultura, deia que també eren molts els que es dedicaven a la indústria i al comerç. A Espanya, en no haver suficients dades estadístiques, es feia difícil poder classificar els habitants per professions, a diferència d'altres països que sí que començaven a disposar-ne:

«La Dirección General del Instituto Geográfico y Estadístico, ha confesado que aunque se consiga vencer los inconvenientes de una clasificación de profesiones, que todavía no ha podido adoptar el Instituto internacional de Estadística, ha de ser muy difícil, á menos de pagar agentes especiales de investigación, como se pagan en los Estados Unidos de América, los cuales registran con alguna precisión las ocupaciones á que los habitantes se dedican.»

Presentava un avenç d'unes estadístiques obtingudes amb dades dels Cens vigent, publicat per l'Institut Geogràfic i Estadístic, i complementades amb dades relatives a les indústries minera i fabril obtingudes de publicacions oficials i d'altres informes:

- Població activa:	12.276.998	habitants;
- Industrials i artesans:	1.527.695	(el 12,3 per cent)
- Agricultura i propietaris de finques rústiques:	4.854.742	(el 39,5 por cent)
- Professions liberals:	370.561	(el 3 per cent)
- Sense professió (incloses les dones no ocupades):	5.524.000	(el 46 per 100)

Segons Escudé, en aquelles dades s'observava la importància de la població dedicada a la indústria i que era una "obcecación" insistir en veure Espanya com un país exclusivament agrícola. Citava al Dr. Cajal, referint-se al retràs que hi havia en diferents rams:

«Decía muy atinadamente el Dr. Cajal que en España no hay sabios, sino casi sabios; que no hay ingenieros, sino casi ingenieros... y que, en realidad, no hay más que medianías en todos los ramos, tanto en Guerra como en la Administración Civil.»

Presentava una exposició de l'evolució de la situació de la producció espanyola i de la situació de les vies de transport a Espanya:

- La ramaderia havia gaudit de privilegis que, en forma de servituds imposades als pagesos, havien arribat a perjudicar el cultiu dels camps.
- A mida que es suprimien aquells privilegis es varen anar reduint les zones de pastures.
- Tot i disposar d'extenses zones dedicades a l'agricultura, fins el punt que s'havia arribat a dir que *"España era el granero de Europa"*, en no aprofitar els avenços tècnics aplicats a la producció agrícola s'havia perdut l'antic avantatge i, poc a poc, s'havia passat de ser productors a ser importadors de cereals.
- Amb la fil·loxera, que arrasà els camps de cultiu francesos, s'augmentà extraordinàriament l'exportació de vins espanyols fins a un punt que els economistes espanyols *"cándidamente"* digueren que España era la vinya del món. Però aquell avantatge ja s'havia perdut quan es referen les vinyes de França i d'Argèlia.
- Els Governos que havien descuidat les comunicacions per carretera, atès que l'accidentada orografia augmentava el triple el cost de construcció, en canvi havien dedicat considerables subvencions a la construcció de vies fèrries que no havien donat els resultats esperats.
- En el cas de les comunicacions per carretera que es necessitaven, deia que per la seva construcció s'havia d'estudiar acuradament l'exemple de Biscaia:

«Este más que ningún otro ramo debería ser de exclusiva incumbencia de las respectivas regiones. Vizcaya que ha construido á sus expensas las carreteras, es la región mejor dotada; sus trazados los mejor calculados y como se han pagado de fondos provinciales y locales, es de creer que la construcción y conservación obedecen á un interés general.»

- Es referia a les regions de Catalunya i Biscaia, en què havien progressat les indústries, com a exemple que el proteccionisme era positiu per a la producció industrial. De forma similar, la protecció es podia aplicar a altres àmbits productius.
- Tot i que no es podia negar que l'agricultura era una de les principals fonts de riquesa d'Espanya, deia que no es podia mantenir la idea que els terrenys espanyols fossin uns dels més fèrtils i rics del món:

«Es de presumir que en otros tiempos era, en efecto, la tierra española fuente inapreciable de tesoros agrícolas; pero es muy probable que modificaciones químicas

del humus, debidas á la inmensa y deplorable tala de árboles, hayan modificado las condiciones del clima y que paulatinamente háyanse convertido en tristes eriales lo que eran antes risueñas campiñas.

Suelo muy accidentado, surcado por caudalosos ríos, cortado por altísimas montañas, donde las comarcas están abiertas unas á vientos de que se encuentran privadas otras, ofrece notables diferencias de climas que permiten cultivos más variados que en ningún otro país, dándose el caso de que se aclimaten lo mismo las plantas tropicales que las de las regiones más frías; pero también es verdad que hay hoy día extensísimas comarcas áridas y pobres, en cuyo asolado aspecto y escasez de productos vegetales, si entra en algo la incuria y atraso de los procedimientos, entra por mucho la naturaleza y malas condiciones del terreno mismo. Esto no quiere decir que falten en España regiones fertilísimas y hermosas; lo son Andalucía, parte de Aragón, Cataluña, Valencia, Murcia y alguna otra.»

Escudé també es referia a la controvertida qüestió de la recaptació de les contribucions:

- Hi havia diferències dins d'una mateixa província, arribant a declarar-se una menor extensió del terreny que tenia un valor productiu més alt. En aquella situació es generaven perjudicis per al conjunt de l'Estat i per als mateixos contribuents.
- S'havia de donar un impuls important al “*descubrimiento*” de la riquesa, per a poder conèixer amb certesa els cultius que ocupaven els termes municipals. Calculava que si augmentés la recaptació de les finques que no tributaven, que situava en un 33 %, i encara que es disminuïssin els tipus contributius, en resultaria un increment d'ingressos que es podien estimar en uns 30.000.000 de pessetes.
- Posava com a exemple la contribució que aportava la província de Barcelona que, tot i no ser la que tenia més extensió de regadiu, era de les que tenia més població degut a que la indústria era un reclam per al moviment intern de la població des d'altres províncies.
- Exposava el cas de Lleida que, tot i haver augmentat la superfície de regadiu, no havia augmentat la població:

«El Canal de Urgel, considerado bajo el punto de vista financiero ha sido una ruina, y que la población no ha aumentado nos lo indica la Estadística, pues mientras que antes de la construcción del canal la provincia de Lérida tenía 25,87 habitantes por kilómetro cuadrado hoy tiene sólo 23,49 y se explica ello porque, durante los primeros años del riego, las fiebres infecciosas, el paludismo y la malaria diezmaron aquellas poblaciones.»

- A Espanya, en què només hi havia 1.500.000 hectàrees de regadiu, la manca de productivitat agrícola es feia patent en les regions que no disposaven de regadiu:

«Esto acusa un lamentable atraso en la agricultura española, cosa que se confirma observando los cereales, por ejemplo, que mientras la hectárea no suele producir más que 8 hectolitros de trigo, en Francia producía ya en 1820 más de 11 y actualmente por término medio 15.»

Escudé explicava que era contrari a la idea generalitzada que hi havia de que a Espanya no s'havia d'augmentar la indústria i de que la riquesa dels terrenys agrícoles era suficient per a atendre la producció que necessitava la població espanyola. Considerava que cap país era pròsper només amb la producció agrícola i que, en canvi, hi havia països que amb una producció exclusivament industrial havien pogut atendre les necessitats de la seva població.

Exposava les raons que afavorien els resultats de les indústries: la diferència que hi havia entre els salaris dels treballadors agrícoles i els dels treballadors industrials, feia que a les regions agrícoles disminuís la població i, en canvi, a les zones industrials augmentés la població tant per les corrents migratòries com per l'augment de la natalitat que les millors condicions de vida afavorien.

Ressaltava els diferents beneficis que s'obtenien amb el creixement industrial:

- S'estava assolint un important increment en la producció de les indústries:

«Según cálculos aproximados, la fabricación española en 1869, se valoraba en 650 á 700 millones, y hoy pasa de un millar de millones, y que estos cálculos no deben ser exagerados, lo indican el balance hecho respecto al valor que representa la industria algodonera, cuyos edificios y maquinaria se evalúan en más de 300 millones de pesetas.»

- S'incrementaven les contribucions industrials recaptades i els beneficis bancaris i comercials:

«Además, si se tiene en cuenta que por recaudación del subsidio industrial se recaudaron en 1893, 42.630.000 ptas., y suponiendo que por término medio la industria paga el 10 por 100, representan un capital de 426 millones; y nada decimos de los beneficios de la banca y el Comercio que tan rápidamente multiplica el capital en las diversas operaciones en que actúa.»

- Els recursos minerals tenien un protagonisme en el desenvolupament industrial:

«España es una nación minera por excelencia y bien puede asegurarse que la minería constituye la fuente más importante de la riqueza pública. Pocas naciones pueden como

España presentar un contingente tan rico y variado de productos del subsuelo: ya sean minas de plata, de hierro, de cobre, de plomo, de zinc, de mercurio, ya sea de antimonio, de manganeso, de hulla, de lignito, de azufre, de fosfatos, de sosa, de alumbre, de asfalto, de esquistos bituminosos, etc., etc. [...] Hoy se registran más de tres mil minas en explotación, que dan trabajo á más de 50.000 operarios. En el N. y N. O., la explotación minera ha llegado á un grado de esplendor muy notable.»

Per a explicar la importància que tenia augmentar la producció industrial posava l'exemple d'Alemanya que s'havia convertit en un dels països capdavanters d'Europa:

«Debe servirnos de ejemplo lo sucedido en otros países: mientras Alemania fue una nación exclusivamente agrícola no progresó y sólo hasta cuando Bismark con acertadas medidas favoreció el desarrollo de las industrias y el comercio formóse la nueva nacionalidad hoy tan potente y vigorosa como ninguna otra. El adelanto de sus industrias han avalorado más los productos de su suelo, y hoy día á pesar de ser un país viejo y esquilado como los demás de Europa, rivaliza con los de los nuevos continentes y su natalidad es tan crecida como la de ningún otro Estado europeo y de aquí su poder y su influencia.»

Escudé finalitzava l'article exposant que la funció del Govern havia de ser principalment una funció directora i que, sense excloure que s'ajudés a les empreses d'utilitat general, havia de protegir tots els rams de la producció i havia d'aprofitar tots els elements necessaris per a la regeneració econòmica d'Espanya.

2.3 L'any 1899

Durant tot l'any 1899 es duqué a terme a Catalunya un intensa actuació en defensa de la consecució del concert econòmic amb l'Estat espanyol per al repartiment, cobrament i investigació de les contribucions directes, que es completà des de Madrid amb la intervenció que en la seva activitat parlamentària tingueren els diputats i senadors catalans.

És de remarcar l'actuació que tingueren tant els representants del FTN com els diputats i senadors, que tot i pertànyer a diferents partits polítics o tenir diferents ideologies polítiques, defensaren unànimement i amb entusiasme els acords que es prengueren a Catalunya.

2.3.1 *La Memoria del Fomento del Trabajo Nacional de l'any 1898*

Joan Sallares i Plá, com a president del FTN, signava la *Memòria*⁸⁸⁵ corresponent a l'any 1898 en què es qualificava l'any 1898 com a un any de lluita, de decepcions i d'amargures. A l'any en que s'havien perdut “*los últimos riquísimos restos*” de l'imperi colonial i que havia deixat “*visibles muestras de quebranto y desaliento*” en el si de la classe productora, la honra de la pàtria en la desigual lluita i el “vehemente deseo de ahorrar sangre española vertida en inútil sacrificio” havien fet que el FTN adoptés una conducta d'abnegat civisme que si bé, en un principi, no fou entesa i apreciada, més tard, fou compresa en acabar la guerra.

En entrar en vigor el dia 1 de gener de 1898 l'Estatut autonòmic concedit a les Antilles i anunciar-se que es negociaria un Tractat de comerç amb els Estats Units, en el qual s'establirien concessions aranzelàries i es regularien les relacions comercials amb Cuba, Puerto Rico i Espanya i, el FTN decidí nomenar a Guillermo Graell com a delegat especial que, representant els interessos nacionals, tindria la missió d'informar al comissionat cubà que participaria en les negociacions del Tractat. Graell, representant del FTN a la *Liga Nacional de Productores*, viatjà a Cuba per a complir la seva missió:

«[...] *misión que, iniciada con suma fortuna y acierto por el Sr. Graell y secundada lealmente por el Gobierno insular, hicieron imposible sucesos que, al pasar á la Historia, harán á España la justicia que se merece.*»

Es remarcava que el FTN, en contra de les calumnies i acusacions que se li féu dient que l'egoisme dels productors espanyols fou la causa de la insurrecció cubana, intentà fins el final la negociació amb tots els seus recursos. S'exposava les actuacions realitzades el 1898:

- Es felicità als senadors vitalicis Manuel Planas i Casals, Manuel Duran i Bás i Manuel Girona, pels discursos que pronunciaren en el Senat: agraint al primer, la defensa que féu de Catalunya i dels productors, i mostrant-se d'acord amb els altres dos, per les idees que exposaren de millora de la hisenda i administració del país.
- S'acordà donar suport al manifest que, interpretant les necessitats de les classes productores, dirigí al país Camilo Polavieja: ho feren amb l'esperit de no contrariar a cap partit polític, ja que el FTN era aliè als interessos dels partits polítics.

---

⁸⁸⁵ *El Trabajo Nacional*. Año VI.- núm. 189. Tomo VII.- n.º 16. Barcelona, 30 de enero de 1899, p. 185-192. La *Memòria* es llegí a la Junta general ordinària de socis que es celebrà el 29 de gener de 1899.

- Es tingué la iniciativa d'establir un concert econòmic entre l'Estat i la Diputació provincial de Barcelona per a la fixació del cup i cobrament de les contribucions directes. Es feia constar que aquella iniciativa tingué una favorable i entusiasta acollida entre l'opinió pública catalana.
- El FTN en produir-se, a principis de juny, la greu crisi industrial, que *“tan hondamente afectaba á la clase proletaria de nuestra ciudad”*, obrí una subscripció entre els seus socis i recaptà la quantitat de 29.380 pessetes que es lliurà a la Junta Central d'Auxilis.
- Des del FTN es veié amb *“complacencia”* la reunió a Saragossa de l'Assemblea General de les Cambres de Comerç. El FTN donava suport als acords que es prengueren ja que coincidien amb les idees que defensava.

A la *Memòria* es feia una descripció del sentiment que havia ocasionat la manera com havia finalitzat la guerra:

«Duros han sido los términos en que hemos alcanzado la paz que tanto suspirábamos el año pasado en solemnidad á la presente igual, cruel la conducta del vencedor é incalificable la de los habitantes de los territorios que civilizamos y fecundizamos con nuestra sangre generosa, y grande el abatimiento y postración de nuestra patria ante desdicha tanta; pero, no importa, España restañará sus heridas, restaurará sus fuerzas, recobrará su riqueza y recuperará sus prestigios, haciéndose grande por el trabajo.»

La *Memòria* finalitzava exposant quin era el camí per a sortir de la crisi:

«Trabajemos sin descanso, regeneremos nuestras costumbres públicas y privadas, guémos á nuestra Administración por nuevos derroteros, y, retornando á las regiones su perdida vitalidad, haremos rica á nuestra patria y, como tal, respetada por las naciones extrañas.»

2.3.2 La composició de la Junta del FTN a l'any 1899

En el número del 28 de febrer de 1899⁸⁸⁶ de *El Trabajo Nacional* es publicava la relació dels membres que formaven les diferents juntes i comissions del FTN (a la Junta general ordinària de socis celebrada el dia 29 de gener de 1899 es produí el canvi de president).

D'entre els diferents socis que composaven la Junta del FTN destaquem els següents:

---

⁸⁸⁶ *El Trabajo Nacional*. Año VI.- núm. 191. Tomo VII.- n. ° 18. Barcelona, 28 de febrero de 1899, p. 218-219.

- Junta directiva: president, Alberto Rusiñol; vocal secretari, Narciso Verdaguer; vocal, Juan Bta. Permanyer.
- Junta consultiva: Victor Balaguer, Manuel Durán y Bas, Andrés de Sard.
- Ex-presidents, Joan Sallarés y Plá.
- Vocals: Eusebio Güell, Juan Ferrer Vidal y Soler, Juan Girona, Rómulo Bosch y Alsina.
- Comissió aranzelària: Luis Ferrer-Vidal y Soler, Alfonso Sala, Juan Sallarés Plá.
- Comissió de propaganda: Alberto Rusiñol, Juan Sallarés, Narciso Verdaguer.

2.3.3 L'article A los representantes de la Nación

A l'article⁸⁸⁷, es ressaltava que des del FTN, compromesos pels seus estatuts “á la defensa de los intereses de la producción patria y á procurar su desenvolvimiento integral y armónico”, es dirigien als representants de la Nació, en un moment en què estaven a punt de reunir-se les Corts⁸⁸⁸, per a donar a conèixer l'opinió que els productors tenien en l'ordre econòmic.

---

⁸⁸⁷ *El Trabajo Nacional*. Año VII.- núm. 196. Tomo VIII.- n. ° 1. Barcelona, 15 de mayo de 1899, p. 3-5. L'article anava signat per Alberto Rusiñol, com a president del FTN, i per Federico Rahola, com a secretari general del FTN.

⁸⁸⁸ Els Diputats al Congrés escollits per les províncies catalanes en la legislatura 1899-1900, que finalitzà el 18 d'octubre de 1900, eren els següents:

BARCELONA: Arenys de Mar, José Maria Planas y Casals; Barcelona, Juan Puig y Saladrigas, Rómulo Bosch y Alsina, Juan Sol y Ortega, Eduardo Maluquer de Tirrell, Marqués de Soto Hermoso, Jacobo García de San Pedro, Juan Sallarés y Pla i José Cucurella y Tort; Berga, Antonio Rosal y Salas; Castelltersol, Ramón de Rocafort y Casamitjana; Granollers, Felipe Ricart de Córdoba; Igualada, Ramón Godó Lallana, Manresa, Leoncio Soler y March; Mataró, Salvador de la Trinidad Rius y Torres; Sabadell, Timoteo Bustillo y López; Sant Feliu de Llobregat, Luis Sedó y Guichard; Tarrasa, Alfonso Sala y Argemí; Vich, Raimundo de Abadal Calderó; Villafranca del Panadés, Carlos María de Moy y Sauri; Villanueva y Geltrú, Juan Ferrer y Vidal.

GERONA: Figueras, Mariano Vilallonga é Ibarra; Gerona, José Joaquín Herrero y Sánchez; La Bisbal, José Lletget y Sardá; Olot, Carlos Camps y Olcinellas; Puigcerdá, Fernando Puig y Mauri; Santa Coloma de Farnés, Antonio Comyn y Croke; Torroella de Montgri, Joaquín Aldrich y de Pagés; Vilademuls, Gustavo Ruiz y López-Falcón.

LLEIDA: Balaguer, Manuel Vivanco Menchaca; Borjas, Ramón de Olivart, Marqués de Olivart; Cervera, Vicente Alonso Martínez y Martín; Lérida, Joaquín Gómez y Gómez Pizarro; Seo de

Després de la derrota bèl·lica, en un primer moment, els beneficis de la producció agrícola, conseqüència directa d'una bona collita i del canvi monetari favorable amb què s'exportaren els excedents, conjuntament amb el diner en efectiu que retornà de les colònies, foren suficients per a que les conseqüències immediates de la guerra no haguessin estat tan greus ni s'hagués arribat a l'acusat nivell de crisi que es preveia.

Un temps després la lliure competència de l'exportació en el mercat internacional, amb l'augment del "*proletariado*" que es produí com a conseqüència de la repatriació dels soldats de l'exercit colonial, la variació actual dels canvis monetaris i l'augment de la competència comercial, es plantejava com un dels principals problemes en el futur. Es considerava que en aquella situació s'havien de trobar nous mercats per a la producció que vivia de l'exportació al mercat colonial, que constituïa una part considerable del capital nacional.

Exposaven els problemes amb què es trobava la indústria i el comerç: les primeres matèries havien augmentat el preu, faltaven institucions bancàries per facilitar el comerç i no hi havia línies directes de navegació per exportar als mercats llunyans.

Des del FTN plantejaven les reformes que podien ajudar a resoldre aquells problemes:

- S'havia de fomentar l'agricultura, augmentant la superfície de terres destinades al cultiu, construint regadius i protegint el preu dels productes agrícoles.
- L'increment de la renda agrària permetria assegurar el mercat interior espanyol per a la producció nacional.
- S'havia de millorar la distribució del repartiment de la contribució i s'havia de gravar la renda inactiva ja que l'agricultura i la indústria, que eren els que treballaven i produïen, també eren les que més contribuïen a les càrregues de l'Estat.
- S'havia d'evitar el monopoli estranger en l'explotació minera, afavorint la inversió de capital espanyol.
- Era necessari que Espanya s'organitzés "*á la moderna*", per a poder portar a terme les reformes que es requeria per a implantar una nova política econòmica.

Urgel, Ramón de Martínez de Campos y Rivera; Solsona, Isidro Valls y Pallerola; Sort, Juan Torres Villanova; Tremp, José de San Miquel de la Gándara.

TARRAGONA: Gandesa, Enrique de Llanes de Clariana; Roquetas, Vicente López Puigcerver; Tarragona, Francisco Pí y Margall, Juan Cañellas y Tomás i Ramón de Morenes y García Alesón; Tortosa, Teodoro González Cabanne; Valls, Federico de Ramón y Sancibrián; Vendrell, Antonio Rosell Bru i Isidro Gassol y Civit.

L'article finalitzava exposant que les propostes presentades coincidien, en les línies generals, amb el programa econòmic que tenia el FTN per a millorar els serveis administratius de l'Estat i per a facilitar l'increment de la producció.

2.3.4 L'Exposició elevada pel FTN al president del Congrés dels Diputats

El 15 de juliol de 1899, *El Trabajo Nacional*⁸⁸⁹ publicava la *Exposición elevada por el Fomento del trabajo Nacional al Presidente del Congreso de los Diputados con motivo del proyecto de ley de presupuestos para el ejercicio 1899-1900*.

L'exposició, datada a Barcelona el 10 de juliol de 1899, s'iniciava amb una referència a l'actuació iniciada des de diferents corporacions per a intentar introduir reformes en la forma d'administrar el pressupost nacional i al sentiment de desil·lusió que els havia produït el projecte de pressupostos que havia presentat el Govern:

«Corporaciones como el Fomento del Trabajo nacional, que representan los factores del trabajo y de la riqueza patrias, no pueden permanecer calladas en estos momentos decisivos para la nacionalidad española.

[...]

El proyecto de presupuestos presentado á las Cortes por el Excmo. Sr. Ministro de Hacienda, era esperado como augurio de la nueva era, ha inferido hondo desengaño al país entero. El pueblo, con ese maravilloso instinto que le distingue, sin fijarse en detalles ni entrar en el fondo, ha adquirido enseguida la plena conciencia de que no nos apartábamos del viejo camino, en mal hora seguido, insensibles al saludable efecto del escarmiento.

Esta dolorosa impresión, hija del instinto, se trueca en hondo desencanto cuando se entra en el estudio de los presupuestos, y se vé que la única alteración que llevamos á nuestra vida económica consiste en el aumento de los tributos existentes, y en la creación de nuevos impuestos.»

Es feia un detallat anàlisi de com s'havia arribat a aquella situació i es tractava detalladament com es podia introduir reformes en l'impost de consums, en l'impost sobre utilitats, en l'impost sobre els transports, en les cèdules personals, en l'impost del timbre i en l'impost sobre drets reals.

---

⁸⁸⁹ *El Trabajo Nacional*. Año VII.- núm. 200. Tomo VIII.- n.º 5. Barcelona, 15 de julio de 1899, p. 53-64. L'Exposició estava signada per Albert Rusiñol, com a president del FTN, i per Eusebio Bertrand, com a vocal secretari.

Es tractava de la demanda que s'havia fet, des de l'àmbit regional, per a establir un concert econòmic per al repartiment, cobrament i investigació de les contribucions directes:

«Hay más, en el proyecto de presupuestos se autoriza al Ministro para contratar, por medio de concurso público, el servicio de recaudación en todas las provincias de la mayor parte de las contribuciones existentes, y de toda otra contribución directa que se cree en lo sucesivo.

De manera que van á sumarse las molestias y gravámenes de los funcionarios del estado, á las extorsiones y violencias de los empleados de las empresas particulares. ¿Qué pretende el Estado con este abandono de las contribuciones directas á manos extrañas? Librarse de las molestias de la recaudación, obteniendo saneado el impuesto; pues esto y mucho más puede obtenerse dando mayor alcance todavía á la mencionada autorización. Permítanse de una vez los conciertos económicos con las provincias que ofrezcan garantías suficientes, y confíeseles los servicios de repartimiento, cobranza é investigación de las contribuciones directas.»

S'exposaven els beneficis que obtindrien tant l'Estat com les regions amb l'establiment del concert econòmic:

«Haciéndolo así ganará el Gobierno mejor resultado que arrendando el servicio de recaudación á una empresa particular, que difícilmente se sustraerá á la odiosidad del país la que alcanzará de rechazo al estado; obtendría mejor rendimiento por anticipado, y daría satisfacción a las aspiraciones de las comarcas que ansían intervenir de una manera directa en su régimen administrativo, adquiriendo así la garantía de que serán bien administrados sus recursos; suprimiría trabas y engorros para el desarrollo de la riqueza y fomentaría la buena organización de los servicios administrativos y del propio sistema tributario. La nacionalidad ganaría con ese nuevo sistema, pues el contribuyente se amoldaría gustoso á los procedimientos sencillos y más equitativos que pondrían en planta la entidad encargada de la recaudación, y no fuera visto el estado con la marcada antipatía con que hoy le mira en sus funcionarios el vejado contribuyente.

Si el Gobierno responde á su programa descentralizador, y á los movimientos de la opinión, que tan unánime se ha mostrado en Cataluña, hora es ya de llegar á esos conciertos económicos que aprovecharán al fisco, aumentando sus recursos; favorecerán al país, dándole una libertad de movimientos en el orden administrativo indispensable para prospera en la vida del trabajo, y sanearán la nación, purgándola de prácticas viciosas y de la arraigada inmoralidad que mantienen de consumo la ocultación y el soborno.»

Sol·licitaven al president del Congrés que s'atengués la demanda de les regions:

«Después de todo lo manifestado, el Fomento del Trabajo Nacional suplica respetuosamente á V. E.: que represente á las Cortes su patriótico deseo de que se reduzcan los gastos á una cifra que se adopte á nuestra modesta posición nacional, teniendo en cuenta que el país no puede soportar mayores tributos de los que pagaba antes de la desdichada guerra con los Estados Unidos, y que para facilitar la tarea del estado, evitando el malestar del país por exceso de funcionarismo y complicación de procedimientos, se autorice al Gobierno para realizar conciertos económicos, por cinco á diez años, que permitan á las Corporaciones ó entidades abonar al Estado una cantidad alzada que represente el cupo de las contribuciones directas que deban satisfacer a la provincia ó provincias concertadas.»

Finalitzaven l'Exposició mostrant la confiança que tenien en la capacitat de gestió que podrien desenvolupar les regions:

«Esta es la única forma de conciliar las exigencias tributarias, cada vez más imperiosas, del Estado, con la noble y simpática aspiración de las regiones, que se sienten con capacidad suficiente para administrar honradamente sus recursos y que tienen la plena seguridad de que, por su propia gestión administrativa, conseguirán los elementos de progreso y la organización adelantada, que hasta ahora no han podido lograr dentro del caduco y corrompido régimen político que tiene su principal base en la centralización abusiva y enervante.»

2.3.5 La sessió del Congrés de diputats del dimecres 19 de juliol de 1899

A la sessió⁸⁹⁰ intervingueren diferents diputats catalans preguntant al Govern pel resultat del concert econòmic que s'havia estat negociant.

2.3.5.1 La intervenció del Diputat Ferrer i Vidal

El diputat Ferrer i Vidal, que havia demanat la paraula per dirigir una pregunta al ministre de Hisenda, aprofità el torn de paraula per a dirigir-se al president del Consell de ministres. Després de dir que no era la seva intenció anunciar perills ni dictar regles al Govern, *“porque todos los individuos que lo componen son superiores á mi en experiencia, conocimientos y talento”*, recomanava al Govern que llegís el que deien certs periòdics catalanistes de Barcelona amb

---

⁸⁹⁰ *Diario de las sesiones de Cortes*. Congreso de los diputados. Legislatura de 1899. Tomo IV. Madrid: 1900, p. 1902-1905.

motiu de la visita de l'esquadra francesa. Deixant clar la seva ideologia personal i adscripció política no regionalista, referint-se a *La Nació Catalana*, deia que no entenia com es permetia la seva circulació en un país que volia mantenir la seva unitat.

Ferrer, en un altre sentit, recomanava la lectura de *La Voz de Cataluña*, “*un periódico de sinceridad manifiesta y de lealtad reconocida*”. Concretant més, recomanava l'article *El francesismo* dient que es deduïa, si no en el text sí en l'esperit, que s'havia fet promeses per part del Govern o d'algun membre d'aquest que després no s'havien complert. Dient que Catalunya no es conformaria amb discursos, “*queremos hechos y no palabras*”, advertia al Govern que ho pensés bé, “*que recapacite si ha prometido algo y no lo ha cumplido; y si lo ha prometido que lo cumpla, si lo tiene por conveniente, ó si no peor para él*”.

Recordava que en el mes de novembre de 1898 es publicà en un periòdic, dels de major circulació d'Espanya, una carta en què es feia referència a certes Bases que a Catalunya se'ls hi deia de Domènec. Les Bases contenien cinc punts: el concert econòmic, la Diputació única, l'autonomia universitària, el dret foral i la igualtat d'idiomes.

A continuació Ferrer, que es declarava partidari de la descentralització provincial, exposava la seva participació en el procés seguit en relació al concert econòmic:

- Com a president de la comissió d'hisenda de la Diputació provincial de Barcelona i sense ser regionalista, “*porque soy profundamente español*”, subscrigué i defensà un dictamen en el sentit que el Govern autoritzés en els propers pressupostos l'establiment d'un concert amb les Diputacions que volguessin fer-ho o “*con todas las de España*”.
- Entenia que aplicant aquell principi, la Hisenda pública recaptaria de totes les províncies espanyoles un import superior al que es venia recaptant, “*formando y consolidando el presupuesto sin déficit de ninguna clase, por medio de un concierto económico*”.
- En exposar a la comissió d'hisenda el resultat de les gestions per a preguntar el criteri dels pobles de la província de Barcelona, hagué de declarar que cap d'ells s'oposava a la proposta. Per això no podia negar les seves simpaties pel concert i ja en una visita al ministre d'Hisenda recomanà el concert i havia advertit dels perills de no fer-ho:

«[...] *indicándole los peligros que encerraba el hecho de engañar á un pueblo como Cataluña, si es que se le engaña; porque á pueblos como Cataluña no se les debe engañar; y si se les promete y no se cumple lo prometido, no hay que echar la culpa á quien no la tenga de lo que pueda luego acontecer.*»

Dirigint-se als representants del Govern, Ferrer preguntava si era veritat lo que exposava i si ho podien negar:

«¿Es verdad ó no, que se ha ofrecido hacer un concierto económico en la provincia de Barcelona, por alguno de los individuos del actual Gabinete? No lo podrá negar S. S. porque esto es verdad. ¿Es que se ha modificado, es que se ha alterado eso? Yo no lo sé.»

Ferrer exposava que si els regionalistes catalans, “*que habiendo sido verdaderamente españoles dentro de su opinión regionalista*”, exigien més demandes era perquè no es complí el que se’ls prometé. Deia que seria censurable que no havent existit separatistes a Catalunya, “*y ya se me fue la palabra, que me es odiosa y repulsiva*”, ara es digués que n’hi havia:

«[...] solamente desde hace seis meses los hubiera, creados por un general ilustre y digno, sí, á quien respeto y rindo el tributo de mi consideración, al propio tiempo que le considero como una de las glorias de la milicia española; pero que hubo de ofrecer lo que no se cumple, viniendo á crear á la Patria , inconscientemente sin duda, un nuevo conflicto.»

Considerava que era precís que el Govern espanyol complís amb Catalunya concedint el concert que se li prometé i que fou la causa que, fiant-se de la promesa, molts catalans haguessin entrat en política en el camp conservador.

Demana al president del Consell de ministres que digués si els compromisos contrets pel general Polavieja, entre els quals hi havia els punts mencionats, formaven part del programa del seu Govern i, si era així, com pensava complir-lo. Ferrer i Vidal manifestava que si el Govern negava la promesa que s’havia fet, ell declinava “*toda la responsabilidad como catalán, de lo que pudiera acontecer si no se cumpliera lo ofrecido.*”

2.3.5.2 La intervenció de Silvela, president del Consell de ministres

La intervenció de Ferrer fou contestada, tot seguit, per Silvela, president del Consell de ministres:

- Referint-se a la paraula separatistes, “*que dice que se le ha escapado y que yo no quiero repetir*”, considerava que si n’hi havia algun no era digne de figurar a la col·lectivitat del poble català, “*sino como una de esas minorías locas ó criminales, que en todos los pueblos pueden existir*”.
- En relació al comentari que s’havia fet en relació a la llibertat de premsa, deia que no pensaven prohibir-la, ja que si no es traspassaven els límits de la llei havia que “*sufrir sus inconvenientes y sus peligros á cambio de sus ventajas*”.

- En quan als compromisos adquirits pel seu Govern, deia que no n’hi havia més que els que públicament s’havien dit, *“yo concretamente contesto que no existe absolutamente ninguno de esos compromisos que S. S. Supone”*.
- En relació als punts del programa polític, explicà que en una sessió pública, que tingué lloc al constituir-se la Unió Conservadora amb els diferents elements, es consignaren els punts del programa en un document imprès que es féu públic: no hi havia *“ni una palabra más que aquello”*.
- Respecte als compromisos contrets pel Govern, contestava *“ya lo sabe S. S. y lo saben los que le han dado su representación”* que no s’havia compromès a res més que al seu programa que era el que complirien.
- Respecte del concert econòmic, explicava que *“distinguidas personas de Cataluña”* havien proposat solucions que consistien en sistemes de recaptació que no havien de limitar-se a una província i que havien d’establir-se amb caràcter general per a tot el país. Es tractava d’autoritzacions per a fer investigacions, per a la repartició dels cups, per a fer estadístiques i en algun cas també podria ser per a fer-se càrrec de la recaptació.
- Respecte a la descentralització de serveis, deia que el Govern era partidari de la descentralització de tots els serveis i que si hi havia col·lectivitats que justificuessin les *“exigencias en formalidad, seriedad y moralidad”* requerides podrien desenvolupar aquelles funcions. Però, sempre, es faria sense abandonar el principi *“de la unidad de la Hacienda pública y de la relación directa del contribuyente con el Estado”*.
- Respecte a la distribució i recaptació dels impostos, explicava que el Govern no havia negat cap possible solució de concòrdia per a facilitar la distribució i recaptació dels impostos i assegurava que no s’havia entrat en cap negociació concreta sobre concerts:

«[...] sino simplemente afirmando nuestro derecho de llegar á una inteligencia, para la mayor facilidad en la cobranza y repartición de las contribuciones, y para dar la mayor participación posible á los elementos locales que tengan ciertas condiciones, en esa obra, en la cual el Gobierno reclama y acepta la cooperación de todas las actividades nacionales.»

2.3.5.3 La intervenció del Diputat Ferrer i Vidal en resposta a Silvela

Ferrer i Vidal, en el seu torn de resposta a Silvela, comença dient que li havia satisfet i no li havia satisfet la resposta del president del Govern: li havia satisfet, perquè ara podria preguntar concretament al ministre d’Hisenda; i no estava del tot satisfet, perquè no havia

acabat de comprendre la resposta de Silvela, “*sin duda porque soy tan torpe de entendimiento como de palabra, y que yo pienso mal y hablo peor*”;

Explicà que les Junes regionals polaviejistes que hi havia a Catalunya, que donaven suport al Govern, confiaven en l'autorització del concert que els hi havia promès un membre del Govern. Ferrer, com a representant del poble de Catalunya al Congrés, formulava una sèrie de preguntes al ministre d'hisenda en relació al concert econòmic:

«¿Acepta S. S., ó no, está S. S. dispuesto, ó no, á conceder el concierto económico á la provincia de Barcelona?»

«¿Pero existe ó no existe la autorización para concertar con la provincia de Barcelona?»

«¿El Gobierno se hace solidario de esa promesa, ó no?»

2.3.5.4 La intervenció de Fernández Villaverde, ministre d'Hisenda

Raimundo Fernández Villaverde, ministre d'Hisenda, respongué a Ferrer i Vidal dient-li que li contestaria de forma “*tan clara y categórica como le apetezca*”:

- Explicà que en el concert econòmic hi havia un equívoc d'interpretació i li preguntava a Ferrer “*¿Qué se entiende por concierto económico?*”.
- Ell mateix, preguntant que si entenien per concert econòmic el mateix que “por razones históricas” existia en algunes províncies, responia rotundament amb una negativa:

«Pues eso no lo admitiré jamás; eso, ya lo oye S. S., ya lo oyen sus amigos, jamás lo aceptaré; y los más autorizados de los amigos de S. S., los que llevan la representación de ese partido, jamás lo aceptarán, como yo no lo aceptaré.»
- De les peticions més modestes, a les quals ja s'havia referit Silvela, deia que en determinades contribucions directes, “*principalmente de contribuciones de cupo*”, com era la contribució territorial, sí que hi cabia un concert relatiu a la recaptació.
- En altres contribucions directes, “*como la contribución industria*”, deia que “*algo de concierto*” en relació a la investigació de la contribució industrial es podria admetre.

El ministre Villaverde deixà clar quina era la postura política del Govern espanyol en relació amb la qüestió plantejada:

- A un concert econòmic limitat es podria arribar, “*porque no daña en lo más mínimo á la unidad de la Hacienda nacional*”.
- Un concert econòmic, com l'entenia Ferrer i Vidal, el Govern no l'aprovaria perquè atemptava contra el principi fonamental de la gestió de la Hisenda.

2.3.5.5 La intervenció del diputat Ferrer i Vidal es resposta a la intervenció del ministre d'Hisenda

Ferrer i Vidal tornà a demanar la paraula per a respondre al ministre d'Hisenda. Ferrer considerava que la petició de la Diputació provincial de Barcelona, quan demanava “*la recaudación, la investigación y la cobranza de las contribuciones directas*”, entrava en el pla exposat pel ministre d'Hisenda.

2.3.6 L'article *Enseñanzas*

El 30 de juliol de 1899 a *El Trabajo Nacional* es publicava un article⁸⁹¹, signat per Manuel Escudé Bartolí, en que es tractava de la situació de la indústria i el comerç a Espanya després de la guerra colonial:

- Amb el final de la guerra, els Estats Units s'engrandiren amb les restes de l'imperi d'ultramar que Espanya perdé.
- A la Conferència de París, celebrada per iniciativa del “*Czar de las Rusias, el más poderoso soberano de la tierra*”, es veié que les demás nacions deixaren abandonada a España davant de una nova potència que “*por medios indirectos primero y después con todo el descaro se ha apoderado de nuestras colonias*”.
- Finalitzà el segle XVIII i començà el XIX amb una sèrie de desastres per Espanya, amb la guerra de la Independència i la pèrdua de la major part de les colònies americanes.
- La Revolució del 1868 portà “*ideas cosmopolitas*” al poder.

Escudé finalitzava l'article dient que després del desastre colonial, malgrat que faltaven “*elementos esenciales para defendernos y para administrarnos*”, gràcies a la indústria, al comerç i a la lluita dels proteccionistes encara hi havia “*patria y elementos suficientes para regenerarnos*”.

2.3.7 El meeting que celebraren les Cambres de comerç a Terrassa

La comissió executiva de les Cambres de comerç celebrà el dia 17 d'agost de 1899 un meeting⁸⁹² al teatre Principal de Terrassa, que s'emmarcava en els acords presos a

---

⁸⁹¹ *El Trabajo Nacional*. Año VII.- núm. 201. Tomo VIII.- n.º 6. Barcelona, 30 de julio de 1899, p. 69-71.

⁸⁹² *El Trabajo Nacional*. Año VII.- núm. 203. Tomo VIII.- n.º 8. Barcelona, 30 de septiembre de 1899, p. 109-113.

l'Assemblea de les Cambres de Comerç que tingué lloc l'any 1898 a Saragossa, celebrat en un context en què es censurava l'actuació del Govern espanyol per no tenir iniciatives i energies per a emprendre la regeneració que es reclamava.

A continuació destaquem la intervenció que tingueren alguns dels representants catalans i dels representants de les Cambres de comerç de diferents províncies.

2.3.7.1 El discurs d'Alfons Sala, diputat al Congrés per Terrassa i membre de la comissió aranzelària del Foment del Treball Nacional

Alfons Sala, que en la seva intervenció acusà el Govern de fer uns pressupostos irregulars, considerava que els pressupostos del ministre d'Hisenda, Villaverde, eren una calamitat i que davant del dilema d'augmentar-los o de fer economies en la despesa pública s'optà per l'augment⁸⁹³. Sala exposava els arguments que sustentaven la seva afirmació:

- Es destinaven partides econòmiques que eren ruïnoses per al país i no es preveia la construcció de canals, camins ni ports.
- Per a satisfer les càrregues del pressupost, s'obligava a incrementar la tributació a la classe productora i s'augmentaven els impostos dels consums, "*poniendo al obrero, ya mal alimentado y mal vestido, en el caso de morir de hambre*".
- La raó principal de tenir que augmentar la recaptació era la gran ocultació de riquesa que hi havia a Espanya, ja que si es tributés bé no es pagarien tipus tan alts: el caciquisme era responsable de l'ocultació quan no es declarava tot el que es produïa.

2.3.7.2 El discurs d'Albert Rusiñol, president del Foment del Treball Nacional

Albert Rusiñol⁸⁹⁴, que pronuncià el seu discurs com a president del FTN, exposà que s'havien de negar les afirmacions "*maquiavélicas*" que feien, des de Madrid alguns polítics i una part de la premsa, per a intentar falsejar el caràcter, la manera de ser i de pensar del FTN i en general de Catalunya.

Rusiñol es referia a l'acusació que se'ls feia de separatistes:

---

⁸⁹³ Raventós, representant dels gremis de Madrid, d'acord amb lo exposat per Sala, amenaçà amb una revolució si en un breu termini de temps no es canviava el sistema contributiu: "*Nuestra conducta es bien sencilla. Negarnos al pago de los impuestos y secundar cuanto acuerden las Cámaras de Comercio*".

⁸⁹⁴ Albert Rusiñol fou secretari de l'Assemblea de les Cambres de comerç que es celebrà a Saragossa.

«Se nos tacha de separatistas. ¡Separatistas! Es esa una palabra en moda cuando se habla de los catalanes: ¡Somos separatistas!
¿Queremos el concierto económico? ¿Deseamos el concierto económico? ¿Lo desea, lo quiere Cataluña, y lo pide la provincia de Barcelona? ¡Separatistas!»

Exposava que si demanar el concert econòmic era ser separatista, llavors tots els representants de les Cambres de comerç també eren separatistes, com també ho eren els representants catalans pel programa que defensaven en relació als concerts econòmics:

«El establecimiento de conciertos económicos revisables, entre las provincias que lo soliciten y el Estado, en virtud de los cuales queden aquellas autorizadas para el reparto, investigación y cobro de las contribuciones é impuestos.»

Les Cambres de comerç demanaven, “*en aras del más puro patriotismo*”, una descentralització “*salvadora*” i que s’abandonés un sistema d’investigació de la contribució “*que á los honrados, aun queriéndolo ser, nos vuelve malos*”. Segons Rusiñol, els “*separatistas*” que ho demanaven eren “*mucho más patriotas que algunos que blasonan á todas horas de acendrado españolismo*”.

Exposava què es demanava al Govern quan se li demanava que s’establissin concerts econòmics revisables:

«Queremos prescindir de tus agentes, sin negarte los recursos; queremos administrarnos por nosotros mismos, somos mayores de edad, nos sentimos capaces de regir nuestros intereses.»

Rusiñol, en relació al conflicte dels Gremis que es seguí a la província de Barcelona, explicava que la intervenció del FTN, invitat per “*la primera autoridad de la provincia*” i pels Gremis, es dugué a terme per a evitar el conflicte i aconseguir una concòrdia. Tot i que no s’arribà a l’acord, i tenint en compte que el FTN no era responsable del que estava passant, Rusiñol explicava que era important que hi hagués una associació, “*sea la Sociedad que sea*”, que donés suport i defensés al FTN en la qüestió dels pressupostos i del concert econòmic:

«Por consiguiente ésta ha sido la mediación que el Fomento ha tenido en este asunto. Vé con simpatía la actitud de los Gremios por el fin á que tiende. Cualquiera Sociedad, cualquiera Corporación que apoye igual aspiración, que defienda una opinión , que profese una doctrina como la que nosotros profesamos, nos mueve á gratitud y á simpatía.»

Rusiñol, que es mostrava d'acord amb la intervenció anterior d'Alfons Sala, deia que des del FTN estaven convençuts que es podien fer més economies si s'emprenia una política regeneradora i una reorganització administrativa.

Finalitzava la seva intervenció dient que, en una situació que l'Estat s'havia mostrat impotent per a reformar el sistema tributari, era precís que es fes escoltar “*la opinión del país contribuyente sobre el país político*”.

2.3.7.3 El discurs de Sol i Ortega, president de la Cambra de comerç de Lleida

Sol, que veia molt positiu que el meeting de Terrassa representés la unió de la indústria i l'agricultura, acceptava tot el que s'havia dit, en concret l'exposició del representant dels Gremis de Madrid, i donava el seu suport als acords que prenguessin les Cambres.

Lamentava que els polítics només fessin discursos i no discutissin amb les Cambres els temes que més convenien al país.

2.3.7.4 El discurs de Santiago Alba, de la Cambra de comerç de Valladolid

Alba, que iniciava el seu discurs dient que els castellans saludaven a Catalunya, es referia a la posició seguida per les Cambres en la qüestió de demanar el concert econòmic:

- Els acords de les Cambres, que no només eren acords de les regions, eren acords d'Espanya en què es predicava la política de la pau i del treball: s'anava contra Madrid, contra el Madrid de la *Gaceta*.
- Les Cambres de comerç, en una situació en què es demanava la resurrecció de les regions, defensaven la descentralització política i administrativa “*porque en ningún país como en España se está tan necesitado de ellas*”.
- Denunciava que, malgrat les promeses fetes pel Govern espanyol, encara no s'havien modificat les lleis provincial i municipal que eren necessàries per a “*matar el caciquismo, culpable de la desmoralización*”.

Alba finalitzava els discurs dient que les Cambres es preocuparien de fer complir les promeses que feia el Govern i que no complia:

«[...] hay que reconstituir la patria por medio de la concordia entre el que paga y el que gobierna; no por medio del castigo, queriendo imponérsenos hoy con las bayonetas y haciendo mañana epigramas á nuestra costa.»

2.3.7.5 El discurs de Ramón de Castro, president del Círculo Mercantil de València

De Castro iniciava la seva intervenció recordant tot el que Catalunya havia fet per València en les inundacions que havia sofert: “*Si fuisteis caritativos, es que sois trabajadores y honrados y nos ayudáis en la labor regeneradora de las Cámaras*”.

Criticava la desmoralització dels polítics i defensava l’actitud de les Cambres de comerç:

«[...] *las Cámaras no son revolucionarias; no son los catalanes los separatistas, no son los bizcaitarras los perversos; lo son los yerros de los gobiernos; seamos separatistas de lo malo, de lo absurdo, de lo inmoral.*»

2.3.7.6 El discurs de Basilio Paraíso, president de la comissió permanent de les Cambres de comerç i president del meeting de Terrassa

Paraíso iniciava el seu discurs recordant que a l’Assemblea de les Cambres celebrada a Saragossa ja es posaren de manifest els problemes, “*sin citar los nombres de los traidores*”, amb la confiança que el Govern iniciés la “*revolución desde arriba*” que havia anunciat.

Exposava que en una situació en què tot continuava igual que abans demanaven una economia en els pressupostos i la reorganització dels serveis: si el ministre Villaverde volgués, ho podria fer atacant el “*cupo militar*”.

Considerant que l’obligació del Govern era administrar bé i no repartir la fortuna pública entre parents i amics, deia que si el Govern no complia les seves promeses tindria que anar-se’n “*antes de que el país lo eche*”.

Finalitzava la seva intervenció anunciant que la comissió permanent de les Cambres continuaria la seva línia de conducta de defensar la “*Hacienda y la redención del país*”.

2.3.8 L’article *El Concierto económico*, en què es presentaven les esmenes a l’article 9e de la llei de pressupostos

A l’article⁸⁹⁵ es presentava l’esmena, que prepararen Sellarés i Plá i altres diputats catalans, a l’article 9° de la llei de pressupostos:

« *Se autoriza al gobierno de S.M. para celebrar conciertos con las Diputaciones provinciales ó con las entidades que en algún caso pudieran sustituirlas en la administración provincial, para el repartimiento, cobranza é investigación de las contribuciones directas, dentro de las siguientes condiciones:*

---

⁸⁹⁵ *El Trabajo Nacional*. Año VII.- núm. 203. Tomo VIII.- n.º 8. Barcelona, 30 de septiembre de 1899, p. 113.

1.º Los conciertos se harán la primera vez por tres años, debiendo la Hacienda percibir un cupo fijo anual, equivalente al promedio de la recaudación realizada en las respectivas provincias durante el último quinquenio.

2.º Siempre que las Diputaciones lo soliciten un año antes de terminar el concierto en vigor, podrá el gobierno de S.M. renovar sucesivamente dichos conciertos por períodos máximos de cinco años.

3.º Antes de finalizar el penúltimo de los años convenidos, la Hacienda contrastará las estadísticas tributarias con las que tendrán el deber de llevar las Diputaciones, al objeto de modificar, con arreglo al resultado de dicha comparación, los cupos exigibles en los sucesivos conciertos.

4.º Las Diputaciones quedan autorizadas para celebrar conciertos con los pueblos que lo reclamen, bajo la base de la riqueza detallada en las estadísticas tributarias.

5.º Los aumentos que produzca en la contribución el descubrimiento de las ocultaciones anteriores á la celebración del concierto, se repartirán: 25 por 100 á favor de la Hacienda, 25 por 100 á beneficio de las Diputaciones y 50 por 100 á utilidad de los contribuyentes, á quienes, dentro de la clase respectiva, será proporcionalmente beneficiado el tipo de imposición que venían satisfaciendo.

Las alteraciones que sufran los tipos de imposición en los futuros presupuestos serán tenidas en cuenta al renovarse los conciertos, conservándose á favor del contribuyente las bonificaciones referidas.

6.º La nueva riqueza imponible que al renovarse el concierto resulte del desenvolvimiento y de las nuevas manifestaciones de la misma será computado á favor de la Hacienda, deduciendo el 20 por 100 con que se bonificará el cupo de las Diputaciones.

7.º Las Diputaciones depositarán por adelantado en las Delegaciones de Hacienda de la provincia, con deducción del 3 por 100 en concepto de intereses, el importe de un semestre de las contribuciones.

La demora de un mes en el pago dará derecho á la hacienda á rescindir el concierto y á cobrar directamente d los contribuyentes las cuotas pendientes de pago.» »

2.3.9 L'article Nuestra Campaña⁸⁹⁶

La Junta directiva del FTN, en la sessió celebrada el dia 13 de setembre, prengué l'acord de dirigir-se al Govern per a conèixer la seva posició en relació al concert econòmic.

---

⁸⁹⁶ *El Trabajo Nacional*. Año VII.- núm. 204. Tomo VIII.- n.º 9. Barcelona, 15 de octubre de 1899, p. 121

Reproduïm a continuació els acords als quals s'arribà:

«1.º *Dirigirse al Sr. Presidente del Consejo de Ministros suplicando se digne manifestar si el Gobierno está dispuesto á conceder el Concierto económico que han reclamado las principales Corporaciones Económicas del país.*

2.º *En el caso de obtener una negativa celebrar un meeting, al que serán invitadas las Corporaciones de Barcelona partidarias del Concierto económico para pedir de una manera solemne su implantación, como único medio de evitar futuros conflictos y de mejorar la Administración pública.»*

En compliment de l'acord esmentat, per conducte del “*Ilmo. Sr. Gobernador Civil*” s'envià un telegrama al “*Sr. Presidente del Consejo de Ministros*”:

«*El Fomento del Trabajo Nacional, creyendo con ello prestar señalado servicio al país y al Gobierno en las actuales circunstancias, suplica á V.E. se digne manifestar si el Gobierno está dispuesto á conceder el Concierto económico que han pedido las Corporaciones económicas y Cámaras de Comercio.-Rusiñol.*»

El dia 16 de setembre, en resposta a aquell telegrama, Rusiñol rebé un telegrama de mans del “*Excelentísimo Sr. Gobernador Civil de la Provincia*”:

«*Ruego á V.E. comunique al Sr. Presidente del Fomento del Trabajo Nacional el siguiente telegrama en contestación al suyo: “Se someterá á las Cortes lo que se estime más conveniente sobre administración de los impuestos lo que ellas decidan y S.M. sancione se ejecutará.-El Gobierno en estas materias no debe prometer nada sino dictar resoluciones ó presentar proyectos de Ley, pero además, contra la voluntad de todos, la pregunta tiene en estas circunstancias los caracteres de una intimidación á la que no puedo contestar en otros términos.»*

La Junta directiva del FTN es reuní el dia 18 de setembre per a estudiar la resposta que s'havia de donar al telegrama que es rebé del Govern. A proposta de Rusiñol, per a demostrar al Govern, la necessitat de concedir el concert econòmic promès, i al país, que a Catalunya no es feia separatisme, s'acordà activar els preparatius d'un meeting en què es posés de manifest que es volia “*la unidad de España con la mayor autonomía posible para Cataluña y las demás regiones que de ella quieran y puedan disfrutar*”.

Es nomenà una comissió organitzadora composta per Rusiñol, Bertrand, Vidal, Verdaguer i Callis, Passarell, Roca i Pineda, Brugarolas i Lopez.

S'acordà celebrar el meeting en el “*Teatre de Novedades*” i s'invità participar a totes les Cambres de comerç, a l'Institut Català de Sant Isidre, a l'Ateneu Barcelonès, a la Societat Econòmica d'Amics del País, a la Lliga de Defensa Industrial i Comercial i a tots els Ajuntaments de Catalunya que havien donat la seva conformitat a l'establiment del concert econòmic.

2.3.10 L'article *La actividad económica en Cataluña*

A l'article⁸⁹⁷, signat per Enrique Mercader, es posava en evidència que l'agricultura estava agafant un gran importància a Catalunya. Mercader exposava els arguments que justificaven la seva afirmació:

- Per més que s'havia dit que Catalunya seria una de les regions més perjudicades amb la pèrdua de les colònies d'ultramar, hi havia diferents elements com eren l'afluència de vaixells de tot el món al port de Barcelona i l'augment del treball a les fabriques de tota la regió per a atendre les comandes, que semblaven anunciar que “*el principado catalán ha entrado en un período de prosperidad creciente*”.
- El desenvolupament de l'agricultura, malgrat que es deia que la protecció aranzelària seria perjudicial per a l'agricultura i se'n culpava a la regió catalana, es presentava a Catalunya com un nou moviment econòmic i social que empleava el capital guanyat a la indústria en augmentar els terrenys de cultiu. En pocs anys podria “*enorgullecerse de ser la primera región agrícola de España*”.

Mercader exposava els motius que feien que fos molt important l'auge de l'agricultura:

- “*Los propietarios ricos mandan sus hijos á las escuelas agrícolas de Francia*”.
- S'havien introduït més de seixanta classes de ceps americans.
- L'Ajuntament de Barcelona promovia concursos agrícoles.
- La Diputació de Barcelona sostenia econòmicament una granja experimental.
- L'Institut Català de Sant Isidre organitzava converses agrícoles de caràcter científic.
- Molts individus de l'antiga noblesa i alguns joves de les més riques famílies es dedicaven a l'agricultura científica en granges fundades a l'efecte, fent experiències d'avicultura, apicultura, viticultura i zootecnia.

---

⁸⁹⁷ *El Trabajo Nacional*. Año VII.- núm. 204. Tomo VIII.- n.º 9. Barcelona, 15 de octubre de 1899, p. 123-125.

- Es publicaven diverses revistes d'agricultura en què els agricultors i els “*diletantis*” hi enviaven les seves col·laboracions: “*La agricultura tiende, pues, á perder en estas revistas el carácter teórico y científico para ser cada día más positivamente práctica*”.
- A les darreres estadístiques oficials, ja apareixia Catalunya com a una de les primeres regions vitícoles d'Espanya.

Amb aquelles dades, Mercader pretenia ressaltar l'aspecte econòmic que havia assolit l'agricultura a Catalunya, ja que era un error, “*muy corriente en Madrid*”, creure que la riquesa de Catalunya era únicament industrial. Destacava el fet que a Catalunya s'havia iniciat i desenvolupat aquella nova producció sense cap protecció governativa.

2.3.11 L'article *El Concierto económico*, en què s'informava del viatge dels cinc presidents a Madrid

A l'article⁸⁹⁸, en què s'exposaven els darrers fets relacionats amb el concert econòmic, també s'informava que els cinc presidents anirien a Madrid a entrevistar-se amb la Reina i amb el president del Consell de ministres per a tractar dels greus fets que succeïren a la província de Barcelona, arran que el Govern reaccionà durament contra la resistència passiva al pagament de la contribució que dugueren a terme alguns comerciants⁸⁹⁹, i de la petició de formalitzar un concert econòmic.

---

⁸⁹⁸ *El Trabajo Nacional*. Año VII.- núm. 205-6. Tomo VIII.- n.º 10-11. Barcelona, 1 de diciembre de 1899, p. 135-141. En una nota es feia constar que les crítiques circumstancials viscudes durant aquells dies havien obligat a retardar la publicació d'aquell número doble de *El Trabajo Nacional*.

⁸⁹⁹ L'advocat barceloní Amadeu Hurtado descriu la situació que es produí en el volum primer de les seves memòries. Amadeu Hurtado (1964). *Quaranta anys d'advocat. Historia del meu temps*. Volum I. Barcelona: Edicions Ariel, p. 43:

«A la tardor de 1899 hi havia molt moviment al Col·legi d'Advocats. Un bon nombre de col·legiats joves s'havia constituït en comissió permanent per ajudar amb els seus serveis professionals els industrials i comerciants que es vegessin perseguits, segons anunciaven les ordres severes de les autoritats, amb motiu d'una vaga de contribuents, motejada amb l'expressió popular de tancament de caixes. Sota els auspicis de la Lliga Industrial i Comercial, que indicava prou clar amb aquest nom quins eren els seus components, s'havia organitzat aquella manifestació de protesta contra tots els governs i tots els partits

A l'article, es posava de manifest l'ampli suport que tingué la iniciativa dels cinc presidents entre nombroses institucions i corporacions, entre elles la Diputació provincial i l'Ajuntament de Barcelona.

2.3.11.1 El viatge dels cinc presidents a Madrid⁹⁰⁰

El 24 d'octubre es produí la suspensió de les garanties constitucionals en decretar-se, com a resultat de la resistència passiva al pagament de la contribució, l'estat de guerra a la província de Barcelona. A proposta de la Junta directiva del FTN, i d'acord amb les demés entitats, es decidí que els cinc presidents anirien a Madrid per a gestionar amb el Govern la solució del conflicte. El dia 1 de desembre sortiren en tren, des de l'estació de França de Barcelona, Robert, Torres, Rusiñol, el marquès de Camps i Rahola, aquest darrer en qualitat de secretari del FTN.

L'articulista es feia ressò de l'entusiasme amb que foren acomiadats a Barcelona per una gran multitud:

«Los representantes de Barcelona, que van á elevar á los pies del Trono los deseos de Cataluña, se llevaron toda la confianza de esta noble ciudad: fueron á Madrid á salvar á España, no á Cataluña: que ésta tiene en su propia fortaleza su salvación; van á que en Madrid oigan la voz á la razón, la voz de la realidad; fueron al mismo tiempo á declarar que los catalanes son tan españoles como los hijos de otras regiones y que no piden privilegios, sino medidas para todas las provincias que quieran aprovecharlas.»

Els presidents demanaren audiència a la Reina i al president del Consell de ministres. Rusiñol envià un telegrama al FTN en què informava de com havia transcorregut l'entrevista mantinguda amb la Reina:

«Audiencia S.M. sumamente cariñosa. Hemos expuesto totalidad problema descentralizador aplicable á las regiones de España, demostrando que concierto económico solucionaría actual y futuros conflictos. reina muy impresionada estado Catalauña, mostrando vivos

---

que la veu pública feia responsables del desastre de l'any anterior en la guerra amb els Estats Units, final lamentable d'una guerra colonial de tres anys; però, a la vegada, tenia l'objecte més concret de reclamar un concert econòmic amb l'Estat sobre la quantia i l'administració dels impostos.»

⁹⁰⁰ Els presidents sortiren de Barcelona el 1 de desembre i retornaren el 6 de desembre.

deseos conciliación, prometiéndole hablar Silvela antes de la conferencia que celebraremos con él esta tarde.-Rusiñol, Robert, Doménech, Camps, Torres, Rahola.»

2.3.11.2 El telegrama que envià el president de la Diputació al president del Govern

La Diputació provincial de Barcelona acordà fer constar el seu suport als contribuents empresonats i a les societats que demanaven el concert econòmic. Dario Romeu, president provincial, en compliment de l'acord envià dos telegrams a Silvela, president del govern:

«Cumpliendo acuerdo unánime Diputación, encarezco á V.E. la satisfacción con que este Cuerpo vería se decretase la brevedad posible la libertad de los industriales presos por orden Capitán general.-Dario Romeu.» »

«Conforme acuerdo unánime Diputación me permito recordar atentamente manifestaciones de V.E. á la Comisión de este Cuerpo que en Junio último se honró en visitarle, encaminadas á procurar que por proyecto de Ley ó por admisión de enmienda se autorice al Gobierno para otorgar á esta provincia el Concierto económico en la forma solicitada.-Dario Romeu.» »

2.3.11.3 El telegrama que envià l'alcalde de l'Ajuntament de Barcelona al president del Govern

L'Ajuntament de Barcelona prengué els acords següents:

1. ° Telegrafiar al Sr. Silvela en el sentido de que el Ayuntamiento ve con pena el conflicto entre Barcelona y el Gobierno y pedir se ensaye un Concierto económico entre la provincia y el Estado.

2. ° Que se utilicen todos los medios legales que sean pertinentes para conseguir la libertad de los detenidos.

3. ° Ofrecer un edificio municipal para que sirva de cárcel á los contribuyentes morosos.»

El doctor Robert⁹⁰¹, alcalde de Barcelona, en compliment de l'acord pres, envià un telegrama al president del Govern espanyol:

---

⁹⁰¹ Ibídem, p. 49. Amadeo Hurtado es referia a l'actuació del doctor Robert, alcalde de Barcelona: «Amb motiu del tancament de caixes, les autoritats havien decidit que fossin embargats els béns dels contribuents morosos, i en compliment d'un tràmit legal, s'havia demanat a l'alcalde que autoritzés l'entrada dels agents executius a les cases dels interessats. Era alcalde de la ciutat Bartomeu Robert, la primera figura indiscutible de la medicina catalana i el professor més volgut de la Facultat, el metge-artista, com li deia Maragall,

« *Excmo. Sr. Presidente del Consejo de Ministros:*

Este Ayuntamiento acaba de acordar exprese respetuosamente á V.E. que, en su amor á España y á esta ciudad, ve con pena el conflicto surgido entre el Gobierno de su digna Presidencia y contribuyentes de ésta, y en su deseo de que termine, ruega á V.E. escogite medio adecuado para conceder concierto económico ó arbitre otra fórmula conciliadora.-El Alcalde Presidente.» »

2.3.11.4 L'acord que prengué la “Cámara Oficial de Propietarios de Barcelona”

La Cambra, en relació a la petició de l'establiment d'un concert econòmic, prengué l'acord següent:

- Acceptar les conclusions del missatge elevat a la Reina per “*la Sociedad Económica Barcelonesa de Amigos del País, el Fomento del Trabajo Nacional, el Instituto Agrícola Catalán de San Isidro, el Ateneo Barcelonés y la Liga de Defensa Industrial y Comercial*”.
- Donar el seu suport a les gestions que els cinc presidents a Madrid fessin amb el Govern:
«[...] para lo cual delega al socio de la misma Excmo. Sr. Marqués de Comillas, á fin de que, de acuerdo con aquellos, procure la solución del actual conflicto en forma que garantice la defensa de la propiedad, sintetizada hoy en el Concierto económico.»

2.3.11.5 La negativa que donà Silvela a les demandes dels cinc presidents

Els cinc presidents, amb data de 4 de desembre, comunicaven en un telegrama la negativa de Silvela a concedir el concert econòmic:

« Planteado por nosotros problema económico administrativo para lograr solución conflicto actual y venidero, Silvela ha manifestado que no cabía trato ni ofrecimiento alguno sin absoluta é incondicional sumisión gremios para salvar principio autoridad.

Mañana reuniremos Diputación catalana.

Aconsejamos y recomendamos en estos momentos difíciles la mayor cordura.-Rusiñol, Robert, Camps, Doménech y Torres.» »

---

aquell estimat doctor Robert que per a una infinitat de famílies era l'esperança gairebé infal·libre de reconfort o de consol en les afliccions més doloroses. Feia poc que havia estat nomenat de reial ordre per indicació de Planes i Casals; però seduït pels clamors de la ciutat, s'abandonava a l'impuls dels sentiments populars, i a l'hora que firmava les autoritzacions obligades, signava també la seva dimissió per repudiar públicament tota col·laboració en l'acció del Govern.»

2.3.11.6 La reunió dels cinc presidents amb els diputats catalans a Corts

El dia 5 de desembre els cinc presidents comunicaven els acords als quals s'arribà en la reunió que tingueren amb els Diputats catalans a Corts:

« *«Quince diputados de las cuatro provincias catalanas de los presentes en Madrid han acudido á nuestra invitación, habiendo acordado por unanimidad presentar una enmienda á los presupuestos autorizando al gobierno para establecer Conciertos económicos con las provincias que lo soliciten y trabajar para la solución del conflicto y mejorar la situación de los contribuyentes de Barcelona encausados.-Rusiñol, Robert, Camps, Doménech y Torres.»* »

2.3.11.7 El manifest que féu públic la comissió dels cinc presidents

Els cinc presidents donaren a conèixer en un manifest⁹⁰² el fracàs de les seves gestions:

« *«La Comisión de las corporaciones catalanas que vino á Madrid para armonizar la autoridad del Gobierno de la nación con el cumplimiento de las aspiraciones de sus conciudadanos y la pacífica resolución del conflicto que se ha ido produciendo en Barcelona, ha debido renunciar forzosamente á sus propósitos.*

Antigua es también la demanda legal no satisfecha de aquellas aspiraciones que no tienen carácter alguno de egoísmo exclusivista, como pudiera por alguno presumirse.

No deseamos soluciones exclusivas para Cataluña, sino para España, y las deseamos porque las consideramos única fuente de vigor y prosperidad para España.

Acudimos hace un año á la Reina Regente pidiéndole enmienda á los perdurables vicios y yerros de los Gobiernos y el planteamiento de un régimen general de amplia descentralización y una administración honrada y próspera.

Ha pasado el tiempo inútilmente en repetidos ofrecimientos y halagadoras promesas, sin llevar á cumplimiento de una manera formal ni éstas ni aquéllos.

A los vicios antiguos el Gobierno ha ido acumulando proyectos de nuevas cargas y en estos últimos meses se han exacerbado los ánimos en Cataluña con los abusos de una investigación de la cual no resulta aumento en los ingresos del Tesoro, puesto que sirve para fomentar la ocultación de la riqueza é impone el castigo del contribuyente honrado.

Todo ello ha ido agravando el mal hasta el enardecimiento de los ánimos, empujándoles á determinados sueños de libertad regional que no tendrían plausible excusa en época normal.

---

⁹⁰² El manifest anava signat per “don Bartolomé Robert, marqués de Camps, don Alberto Rusiñol, don Luís Doménech y don Sebastián Torres”

Otra cosa sería de haberse acudido á adoptar medidas suaves que hubiesen hecho desaparecer el peligro.

La resistencia pasiva al pago de los impuestos adoptada por los gremios de Barcelona no implica una negativa á sobrellevar las cargas del Tesoro; por el contrario, hállanse dispuestos á satisfacer la parte correspondiente en el reparto de las cargas generales de la nación; es la expresión inmensa de la necesidad que todo el país siente de moralizar la Administración, satisfaciendo las justas aspiraciones de Cataluña para el restablecimiento de su actividad y energía.

Inicióse el conflicto entre los morosos y el Gobierno, forzando las resoluciones del derecho escrito, convirtiendo en delincuentes á ciudadanos honrados que creían estar al amparo de las leyes, se ha colocado el problema en términos insolubles ó poco menos, y por ello las corporaciones que representamos, deseosas de poner fin á este violento estado de cosas, se apresuraron á ofrecer su mediación entre el Gobierno y los contribuyentes con el propósito de hallar una solución de concordia que, dejando á salvo el principio de autoridad, lograra apaciguar los ánimos y resolviera el conflicto de Barcelona, precaviendo los conflictos análogos que en otras regiones podrían suscitarse, con la concesión á las provincias y regiones de España de las facultades de celebrar conciertos económicos para el pago de los impuestos, dando intervención directa á los gremios y representantes de las clases contribuyentes en la administración de estos conciertos. lo que hubiera dado por resultado la solución del actual y de los futuros conflictos.

El Gobierno, tal vez no apreciando en su justa medida el origen é importancia de la cuestión planteada en Barcelona, lejos de hacer declaraciones en consonancia con nuestras gestiones, ha rechazado todo trato ó concesión relativa á conciertos económicos mientras los gremios no depongan absoluta é incondicionalmente su actitud.

Con honda pena volvemos á nuestras casas, viendo fracasados los generosos acuerdos de las Corporaciones que representamos.

En nombre de ellas declinamos toda responsabilidad de lo que pueda ocurrir; pero ni aquellas entidades ni nosotros hemos de cesar en el empeño de procurar por todos los medios la pacificación de todos los espíritus, la realización de las aspiraciones de Cataluña, y la concordia profunda entre ésta y las demás regiones españolas.

Por encima de los Gobiernos, con sus errores y sentimientos están, las regiones, los intereses permanentes del Estado y los sagrados intereses de la patria.»

2.3.12 La carta d'Albert Rusiñol a un diputat a Corts

El 1 de desembre, *El Trabajo Nacional*⁹⁰³ reproduïa una carta, publicada el 25 d'octubre al periòdic de Madrid *El Español*, que Albert Rusiñol dirigí a “*un elocuente Diputado á Cortes*” en resposta a una carta que aquest li havia enviat.

Sense mencionar el nom del diputat a qui anava dirigida, Rusiñol deia que la carta que havia rebut l'havia fet reflexionar “*hondamente*”, en adonar-se de la gran preocupació que produïa l'agitació que s'estava vivint a Catalunya. Estava convençut de dirigir-se a una amic “*que ha sabido conservar su independencia en ese ambiente político corruptor*” i sabia que el seu amic estava convençut de quines eren les seves intencions:

«[...] *que los actos de mi vida pública no están inspirados por la idea de medro, así como de que nadie me gana en amor á nuestra patria, dejando aparte que no tengo sueños de ambición.*»

Exposava els motius que l'havien portat a donar suport a la petició del concert econòmic:

- Amb el desastre immens que Espanya sofrí en la guerra amb els Estats Units descobrí la “*inmensa podredumbre que corroe la organización de nuestro Estado*”, la incapacitat absoluta dels governants i la immoralitat de l'Administració.
- El desastre sofert significava el final de la credibilitat d'un règim que havia estat en mans dels mateixos homes durant vint-i-cinc anys.
- Amb el desengany aparegué també l'esperança en els homes que demanaven una transformació completa del país per a recuperar la vitalitat paralyzada per l'excés de uniformitat i de centralisme.
- La ruïna moral i política soferta havia estat la constatació de les idees que els regionalistes venien dient durant molts anys a Catalunya, però “*sin avanzar gran cosa*”.
- Es produí un moviment similar a tota Espanya en què les classes socials que havien estat allunyades de la política, deixant fer als “*mangoneadores*” i presenciant “*el indigno escarnio del sufragio*”, es decidiren a intervenir en la vida política.
- A Catalunya, pel seu sentit “*particularista*” i per tenir certa organització, el moviment tingué més força encara que aquella corrent era “*igual en todas las regiones de España*”.

---

⁹⁰³ *El Trabajo Nacional*. Año VII.- núm. 205-6. Tomo VIII.- n.º 10-11. Barcelona, 1 de diciembre de 1899, p. 133-135.

- Els fets que estaven succeint a Barcelona, eren un episodi més de la liquidació del desastre polític espanyol, per més que pensaven els polítics que la signatura del Tractat de pau de París ho resoldria tot.
- Les propostes de govern que havien presentat Silvela i Polavieja responien al nou estat d'opinió del país. L'opinió pública donà la seva confiança al projecte de governació del país que incorporava els nous elements que es demanaven.
- El nou Govern presidit per Silvela, tot i que inicialment tingué un suport unànim, amb la seva política de deixar incompletes les promeses de descentralització aconseguí que es crees un moviment d'opinió contrari a la seva gestió.
- Es continuava la tradició política de fer promeses i no complir-les. Les classes productores, que des de Catalunya havien donat els seu suport al Govern, reclamaven que es complissin les promeses que els hi havia fet.
- Amb el projecte de pressupostos presentat pel ministre d'Hisenda es veia que no hi hauria un canvi radical en l'organització de la despesa pública i que no acabaria el dèficit econòmic, que era un mal crònic de la Hisenda espanyola.
- En la política seguida pel Govern no es preveia donar a les regions la facultat d'aprendre a administrar-se elles mateixes i evitar els efectes de la immoralitat administrativa.
- Des de Catalunya, que s'havia confiat en el concert econòmic, es veia amb preocupació el pressuposat del ministre d'Hisenda. Preocupava molt que el gran nombre d'empleats que tornaven de les colònies d'ultramar arribessin a Catalunya, *“la región que más trabaja y produce y la que más se presta para la expoliación y el fraude”*.
- Els nous impostos que es proposaven, especialment el d'utilitats, afavorien la creació d'un nou exercit d'investigadors, *“aumentando ese presupuesto clandestino que se cobra en la sombra, estableciendo el cohecho como sistema, y difundiendo la inmoralidad como fuente de ingresos”*.

Rusiñol, que reconeixia que ell no havia participat en el moviment de resistència passiva, *“que amenaza extenderse por toda España como una epidemia”*, d'una gran part dels gremis de Barcelona al pagament del primer trimestre de la contribució industrial, veia en el moviment d'aquells industrials un interès per la millora administrativa de la Nació i que, a pesar dels inconvenients i problemes que els hi causava la seva actitud, estaven fins i tot disposats a sacrificar la seva llibertat amb la consciència de qui defensava una bona causa.

Considerava que era una lluita entre un Govern que volia un país mort i una regió que volia intervenir en la vida pública: *“hasta ahora la nación había sido para el gobierno, y lo que se pretende ahora es que el gobierno sea para la nación”*.

A la pregunta *“¿Quién piensa aquí ni ha pensado nunca en separarse de España?”*, Rusiñol responia que a Catalunya es tenia plena consciència del seu paper dins de la nacionalitat espanyola, que constituïa el sistema de circulació de la seva riquesa. De la mateixa manera que Catalunya havia contribuït al desenvolupament industrial d'Espanya, portant la davantera en el camp industrial i impulsant el règim proteccionista, ara es volia intervenir, d'una manera més directa, en l'administració pública imposant una organització nova que també assenyalés el camí a seguir a les demés regions;

Que s'haguessin donat alguns crits subversius en una terra on hi havia molts anarquistes, que renegaven de tota pàtria, no volia dir que fos la manera d'actuar dels catalans. Fins els més exaltats dels catalanistes, malgrat no confiar en els polítics, confiaven en la Reina perquè havia nascut en un país on era respectada la vida regional i per l'afecte que sempre havia mostrat a Catalunya. Posava l'exemple del mateix president de la Unió Catalanista que demanà emparo a la Reina confiant que intervingués per a trobar una solució de concòrdia.

Un fet que demostrava que es falsejava l'opinió que hi havia a Catalunya era que l'acció de la premsa sensacionalista de Madrid, *“atenta sólo al resultado inmediato de la tirada”*, havia produït més regionalistes que *“toda la prensa de Cataluña junta”*. La campanya iniciada en contra de Catalunya havia produït un moviment de simpatia en la premsa de les demés províncies espanyoles:

«[...] y la mayor parte de los periódicos, en vez de formar coro en la prensa de Madrid, se asocian al movimiento de Cataluña, reconociendo así que hay en su fondo algo que interesa al país, el remedio contra los males y daños que á todos nos combaten. Esta es la mejor defensa de las acusaciones que se han dirigido á Cataluña.»

Rusiñol explicava que la seva intervenció, després de *“la caída del general Polavieja”*, exposant-se a la impopularitat fou motivada per l'intent d'arribar a una solució d'acord:

- Tot i que parlà amb els representants dels gremis, demanant que abandonessin la seva actitud, les seves gestions foren inútils.
- Quan que es dirigí al president del Consell de ministres amb un telegrama, que havia estat qualificat d'intimidació, la seva actuació era només *“un cable que yo tendí para que se nos diera algo con que amansar la fiera”*.

- L'actitud del Govern, que es corresponia amb la manera de procedir dels governants intransigents, consistia en no voler cedir res en la seva posició:

«Lo triste es que cada día que pasa, el arreglo es más difícil; la resistencia encona los ánimos y exacerba las pretensiones. Lo que ayer hubiese bastado para dar satisfacción á la generalidad, hoy resulta concesión insignificante y ridícula.»

Rusiñol preguntava per què el Govern havia actuat sense informar-se i conèixer bé la situació que es vivia a Catalunya:

«¿Por qué en vez de suspender las garantías y denegar el permiso para el meeting, ante una situación como la de Cataluña, no acuerda el Gobierno enviar aquí á uno de sus ministros para estudiar el problema, poniéndose en relación con el país, acudiendo á las corporaciones y entidades para depurar lo que hay que merezca de momento ser atendido, y para señalar lo que no se considere práctico ó conveniente?»

Assenyalava que un dels “*saludables efectos*” d’aquell moviment era que el caciquisme havia perdut força a Catalunya: “*lo que parecía una fuerza irresistible es una cosa muerta.*” Segons Rusiñol, quedava demostrat que quan l’opinió pública era viva en la vida corporativa la veu del caciquisme no es sentia en cap de les corporacions importants barcelonines.

Finalitzava dient que des de Catalunya es feia obra nacional i que les adhesions que es rebien demostraven que així ho anaven comprenen des de les demés províncies espanyoles.

2.3.13 La sessió del Congrés de diputats del 30 d’octubre de 1899

A la sessió del dia 30 d’octubre del Congrés de diputats, en el marc d’una interpel·lació al Govern que féu Sol i Ortega, diputat per Barcelona, en relació al ban publicat pel Capità general de Catalunya en què es proclamava l’estat de guerra a Barcelona es tractà la qüestió del concert econòmic.

Arran de la intervenció de Sol també intervingueren altres diputats per Barcelona. En aquest apartat destacarem alguns aspectes dels discursos⁹⁰⁴ que pronunciaren Sol i Ortega, diputat del partit republicà, Ferrer i Vidal, del partit Fusionista, Sallarés i Pla, de la Unió Regionalista i Alfons Sala, diputat liberal.

---

⁹⁰⁴ Ibídem, p. 141-152.

2.3.13.1 La intervenció de Sol i Ortega, diputat del partit republicà

Sol i Ortega exposava que els fets que succeïen a Barcelona feien que fora de Catalunya semblés que els catalans es situaven en contra de Madrid i de les altres províncies espanyoles.

Sol declarava en nom seu, dels gremis, de les societats econòmiques, científiques i literàries de Barcelona i en nom de la massa immensa de Barcelona que els catalans desitjaven i volien la unitat intangible de la Pàtria:

«Y queremos esta unidad intangible de la Patria por convicción y por sentimiento, por conveniencia y por deber: la queremos hasta por cuestión de honor, que nunca debe ser más querida la Patria que cuando esta Patria está dolorida y quebrantada.»

Declarava que tots els catalans, *“los barceloneses principalmente, si es que cabe la distinción entre catalanes y barceloneses,”* a més de la unitat de la Pàtria volien la unitat de l'Estat, d'un Estat que tingués i exercís la sobirania que li corresponia. Volien un Estat que complís el seus deures, *“que sea el órgano del país y no el enemigo de este país, como ahora ocurre”*, i que prestés els serveis que l'incumbessin. Des de Catalunya, es plantejava una forma d'organitzar l'Estat, per assegurar-ne l'efectivitat i la moralitat, amb atribucions a nivell local i regional.

Sol es referia als darrers successos que havien succeït a la regió catalana:

- A Catalunya, i sobretot a Barcelona, amb independència completa del catalanisme, del regionalisme i de *“eso que se ha dado en llamar separatismo”* s'estava donant un greu problema econòmic, que havia derivat en què una gran part dels gremis es resistien a pagar el primer trimestre de la contribució industrial.
- En aquell fenomen econòmic, que podia arribar a tenir conseqüències polítiques, no hi intervingué cap partit determinat, ni els republicans, ni els monàrquics: a les reunions i a les juntes dels gremis hi havien homes de totes les tendències polítiques.
- Arran el conflicte originat pel ban del Capità general, diputats de tots els partits donaren suport a l'actuació que havien seguit els gremis:

«[...] que allí ha estado el modesto Diputado que os dirige la palabra, como representante de partido republicano; pero han estado también el Sr. Bosch, Diputado fusionista, que sigue las inspiraciones del Sr. Sagasta; el Sr. Maluquer, Diputado liberal, que sigue las inspiraciones del Sr. Gamazo; el Sr. Sallarés, Diputado de la mayoría; el Sr. Sala, etc., etecétera.»

- L'ampli suport que rebé el moviment del conjunt dels diputats catalans demostrava que aquell fenomen no era obra exclusiva dels elements *“catalanistas, regionalistas y separatistas”*.

Responia la pregunta “¿Por qué se ha producido este movimiento?”:

- La primera causa era de caràcter general: els agremiats barcelonins que no pagaven el primer trimestre de la contribució industrial eren conscients que la tindrien de pagar abans o després. Per tant, no es tractava de no contribuir a les despeses de l'Estat.
- La segona causa era de caràcter local: la promesa que féu el Govern actual i que no es complí era l'origen de l'actuació que estaven seguint els gremis.

Exposava com s'havia arribat a aquella situació:

- El general Polavieja i Silvela, abans d'associar-se per a presentar-se a les eleccions, tenien un programa propi cada un d'ells.
- En unir-se per a formar la Unió Conservadora també uniren els dos programes en un de sol, “*producto de una inteligencia y de una confusión de programas*”.
- Les promeses fetes a Catalunya per Polavieja en el seu programa s'inclogueren en el programa comú de la Unió Conservadora. Sol assegurava que aquest havia era el procés que s'havia seguit:

«Pues bien; digo yo que cuando se hizo la fusión, el compromiso contraído con Cataluña por el Sr. General Polavieja de otorgar el concierto económico fue elevado á la categoría de compromiso de la unión conservadora, por la aceptación del Sr. Silvela y conocimiento del Sr. Ministro de Hacienda hoy y el Sr. Villaverde siempre.»

- Després de fer-se la fusió i accedir la Unió Conservadora al Govern, en arribar el moment de complir els compromisos promesos s'intentà convèncer als catalans i als barcelonins amb bones paraules i es deixà el compliment de les promeses per a quan s'obrissin les Corts.
- En relació a la “*recaudación y distribución del impuesto en Cataluña*” hi havia una promesa feta pel president del Consell de ministres i l'acceptació, en un principi, del concert econòmic per part del ministre d'Hisenda.
- Quan les Comissions formades per industrials catalans demanaren el compliment del compromís electoral se'ls hi negà el concert econòmic:

«[...] el Sr. Ministro de Hacienda, el Presidente del Consejo y en general todos los Ministros, les han desoído por completo y en absoluto, han pasado los días mandándoles de Herodes á Pilatos; es decir, de unos á otros Ministros, y han acabado por decirles: "Señores, esto del concierto económico no puede ser; nosotros no lo hacemos.» »

- Atenent a la resposta rebuda, els catalans i especialment els gremis de Barcelona quan veieren que serien enganyats plantejaren la qüestió amb claredat:

« «[...] ó se nos otorga el concierto económico que se nos ofreció por el Sr. General Polavieja y fue aceptado por el Sr. Silvela, ó de lo contrario nos damos de baja en la contribución industrial, cerramos nuestros despachos, cerramos los almacenes y tiendas, se crea aquí un gran conflicto, y salga lo que salga; nos habéis engañado, y no queremos pasar por este engaño.» »

2.3.13.2 La intervenció del Ferrer i Vidal, diputat del partit Fusionista

Ferrer feia constar que les paraules que anava a pronunciar eren oportunes, en primer lloc, perquè parlava en qualitat de diputat per la província de Barcelona, i en segon lloc, perquè des de Barcelona es volia saber que tots els diputats de la província s'ocupaven dels successos en el Congrés, “*de los gravísimos sucesos que allí, por culpa de ese Gobierno, se desarrollan*”.

De la intervenció de Ferrer destaquem els punts següents:

- Protestava de que s'acusés els catalans de separatisme i assegurava que a la província de Barcelona i a Catalunya no hi podia haver separatisme ni hi havia separatistes.
- Semblava com si “*Madrid estuviera de Barcelona á la distancia de las antípodas*” i que a Catalunya no hi hagués “*prensa, ni folletos, ni tribuna*”.
- Quan els periòdics madrilenys *El Imparcial* i *El Heraldo* enviaren un redactor per a buscar a un separatista només trobaren a “*un separatista filosófico*”, a Prat de la Riba:

«[...] *ha tenido que buscar, como Diógenes con linterna, un separatista en Barcelona, y ha encontrado uno, y todavía es un separatista filosófico. Ese separatista filosófico es D. Enrique Prat de la Riba, director de La Voz de Cataluña.*»

- Ferrer i Vidal, quan es publicà el nom de Prat com a separatista filosòfic, s'adreçà a Prat i aquest li confirma que ell no ho digué així al redactor madrileny: “*que la frase separatista filosófico, fue producto de una torcida interpretación que dio á sus palabras*”.
- Per a demostrar que Prat, l'únic separatista trobat a Catalunya, no ho era, Ferrer i Vidal citava una part de l'article escrit per Prat *Lo que somos* que publicà *La Veu de Catalunya*⁹⁰⁵:

« *No somos separatistas. No somos de Polavieja. No somos de Durán y Bas. No somos anexionistas. Somos de Cataluña. Ponemos y pondremos siempre, la Nación catalana y sus*

---

⁹⁰⁵ De *La Veu de Catalunya*, Ferrer ressaltava: “*advértase que este diario es como el bu, es como el coco del separatismo en Cataluña*”.

intereses por encima de todos los de este orden, por sobre Durán y Polavieja, por encima de España y de Francia. No somos anexionistas, porque creemos que la centralización francesa actual es un enemigo más temible que la centralización castellana. No somos separatistas, porque entendemos que esta solución hoy es perjudicial á Cataluña, y porque, aun que nos conviniera, es irrealizable sin acontecimientos que parece retrasar de un siglo la marcha ascendente de la cultura catalana.» »

Considerava que s'havia de fer una distinció quan es deia que Catalunya seguia en l'autonomisme un camí semblant al que seguiren certs autonomistes de Cuba y de Puerto Rico:

- A totes les guerres del segle XIX hi havia en el fons una qüestió d'interessos materials i econòmics. Cuba produïa a l'any 1890 prop de 1.000.000 de tones de sucre, de les quals Espanya en consumia només 75.000 tones, això demostrava que el mercat natural de Cuba eren els Estats Units.
- En el cas de Catalunya, el mercat que consumia els productes de les seves fabriques era tota Espanya, *“por consiguiente, por interés propio han de ser españoles aquellos fabricantes; no pueden ser separatistas.”*

Ferrer no entenia que Silvela hagués dit abans de ser president que *“la autonomía es perfectamente lícita y legítima dentro de las Leyes”*, i que després, quan era president del Govern, digués que no ho era.

Referint-se a que l'autonomia havia produït la grandesa de totes les Nacions, *“en todas partes cualquiera que sea la forma de Gobierno, se acepta la autonomía sin considerar que sea un ataque á la unidad de la Patria”*, Ferrer deia que l'autonomia que es demanava des de Catalunya només era una autonomia administrativa, era una descentralització en què es pagaria a l'Estat la mateixa quantitat o més que es pagava llavors. I en haver-hi províncies que estaven en el camí del progrés, *“á más distancia que otras”*, no es demanava només la descentralització per a la província de Barcelona, es demanava també per a les demés províncies que estiguessin en condicions d'assumir aquell sistema:

«Por consiguiente, eso se podía hacer y lo han pedido aquellas provincias de España que, sin ser catalanas, se han considerado en situación de administrarse á si mismas con buen criterio.»

Ferrer trobava justificat que els gremis de Barcelona es resistissin al pagament dels tributs, perquè allí el Govern havia realitzat actes que no havia realitzat a les demés províncies

espanyoles. Com ja havia exposat el diputat Sol i Ortega, en la seva intervenció anterior, en l'origen del problema amb els gremis de Barcelona hi havia una queixa general contra els pressupostos presentats pel ministre d'Hisenda:

«[...] que el Sr. Ministro de Hacienda, con gran habilidad, ha rebajado, es verdad, en sus presupuestos, el recargo de la contribución territorial y el recargo de guerra de la contribución industrial; pero en cambio ha aumentado todo lo demás con el impuesto de las utilidades.»

Respecte a l'impost d'utilitats, Ferrer exposava que havia fet un estudi sobre la quantitat que pagaria un obrer de Barcelona si s'aprovaven els pressupostos presentats:

«Pagará un obrero en Barcelona: por razón de cédula, 1,50 pesetas, con los recargos, y suponiendo que saca otras dos para su familia, otra suma de 1,50 pesetas. Por azúcar consumido, al tipo de 5,66 Kilogramos por persona, siendo tres los de la casa, 8,49 pesetas; por razón de consumos al tipo máximo que es el que corresponde á Barcelona, 66 pesetas; por el impuesto del 15 por 100 sobre el gas, 9 pesetas; por el impuesto de la sal, 3 pesetas; por recargo de 25 por 100 sobre el tabaco, 12 pesetas. En total, para no cansar con detalles la atención del auditorio, 101,50 pesetas. Es decir, que necesitará trabajar cincuenta días á 10 reales de jornal para pagar los impuestos.»

Per si aquelles queixes no eren suficients per a justificar la “*resistencia pasiva al pago del impuesto*”, que el Govern en considerava sedició, Ferrer deia que també hi havia una causa política: Polavieja, fins feia poc ministre de la Guerra, havia promès el concert econòmic. Per a demostrar la seva afirmació, portava una còpia de la carta que Polavieja dirigí a Lluís Domènech i Montaner amb anterioritat a la constitució del Govern Silvela-Polavieja.

El text de la carta era un document públic, ja que va ser publicat a la premsa de Barcelona. Reproduïm el text de la carta, que es coneixia a Barcelona com a “*Bases de Domènech*”:

«Concretando mis ideas de Gobierno á las cuatro provincias catalanas, le manifiesto que haría lo siguiente:

1.º Implantar desde luego el concierto para la tributación directa por medio de cupos que podrán ser revisados periódicamente con aumento ó rebaja, según las alteraciones que haya tenido la riqueza afecta al impuesto:

Para ello, el Gobierno organizará las correspondientes oficinas de estadísticas, cuyos datos habrán de contrastarse con los que llevará la Diputación.

2.º Acometer la reorganización de la vida municipal sobre bases que den la debida representación en los Ayuntamientos á las fuerzas sociales y á los intereses corporativos en sus varias manifestaciones de capacidad, capital y trabajo.

3.º Como á la descentralización administrativa corresponde la creación de organismos regionales que dirijan la vida económica sin funciones políticas, se refundirán en una sola las cuatro Diputaciones de las actuales provincias.

4.º Entiendo que elevar el nivel intelectual de España es uno de nuestros más imperiosos deberes y urgente necesidad.

Por esto las regiones cuyo grado de cultura asegure el buen uso de tales facultades, deben tener las de organizar la enseñanza profesional y técnica para el mejor desarrollo de sus intereses.

5.º Es principio de mi política el respeto á las instituciones jurídicas de cada región y el no tocar á ellas sino cuando fuera para perfeccionarlas con arreglo al espíritu, usos y necesidades de las regiones.» »

El suport que Silvela havia manifestat a la causa regionalista havia fet que es cregués que havia arribat el moment d'implantar la reforma regionalista:

«El Sr. Silvela sabía perfectamente que desde aquel mensaje que al Rey Don Alfonso XII elevaron varias ilustres personalidades de Cataluña, manifestando las tendencias de la idea regionalista, hasta el mensaje elevado á S.M. hace muy poco por alguna de las más importantes Corporaciones de Barcelona, en todos ellos se manifiestan los mismos principios y las mismas ideas, y como pináculo, como cima de estas dos fechas, está el programa de Manresa del año 1892, en que se significaba punto por punto las aspiraciones del regionalismo.» »

Ferrer considerava que Silvela, indirectament, també adquirí aquell compromís en unir-se a Polavieja. I, a més a més, adquirí directament un compromís de forma personal, quan rebé a Madrid, en el Palau de la presidència, a una comissió de la Diputació provincial de Barcelona. Ferrer es referia a les reunions que es produïren entre el president del Govern i els diputats provincials de Barcelona, entre els quals es trobava ell mateix:

- Silvela, que els digué que el principi de la idea regional era “*algo muy bueno, muy noble, que debía conservarse como planta en estufa, porque era algo que tenía actividad y era necesario conservar*”, anava donant llargues a la solució de la qüestió plantejada.
- La comissió catalana, després de trobar-se en altres “*conferencias*” amb Silvela i quan ja se'n tornaven descontents a Barcelona, fou cridada per la Reina:

«[...] cuando fue llamada por una augusta Señora que tiende siempre á contentar todas las santas y nobles aspiraciones de los pueblos que por eso la quieren y la adoran, y les dijo que se detuvieran unos días, que acaso las cosas se arreglen. Eso es textual.»

- La comissió tornà a conferenciar amb Silvela i el president de la Diputació provincial en tornar a Barcelona, en sessió pública, declarà que estaven satisfets del viatge i que s'havia obtingut un èxit complet:

«[...] que el Sr. Silvela, dignísimo Presidente del Consejo de Ministros, les había dicho (son palabras copiadas del acta de la sesión que se celebró en la Diputación provincial al regreso de la Comisión) que estaba dispuesto á aceptar la oportuna autorización de las Cortes al Gobierno, y que se consignaría en el siguiente presupuesto, ya por iniciativa del Gobierno, ya por virtud de una enmienda.»

Ferrer desmentia que no s'hagués especificat què era el que es demanava, ja que el ministre d'Hisenda tenia una Memòria, subscrita pel mateix Ferrer i Vidal, com a president de la comissió, en què a la portada de la mateixa es deia en lletres grans: “*se pide la investigación, la recaudación y el repartimiento de las contribuciones directas*”.

Exposava que la comissió que anà a Madrid, formada pel president i per tres diputats en representació de la Diputació provincial de Barcelona, representava tots els colors polítics:

«*La Diputación provincial está presidida por D. Darío Romeu, persona de gran posición social y de gran carácter, afiliado al partido liberal. Otro de los señores de la Comisión era el Sr. Vivó, afiliado también al partido liberal, persona de posición desahogada y de condiciones bellísimas; el tercero era el señor Casademunt, adornado de iguales condiciones, afiliado al partido conservador, y el cuarto era el Sr. Serra y Bertrán, de ideas más avanzadas, también regionalista.*»

Ferrer considerava que de la carta de Polavieja a Lluís Domènech i Montaner, es deduïa que es comprometia “*la distribución*”, i del testimoni del mateix Ferrer i Vidal, es deduïa també “*la investigación*” i “*la recaudación*”.

Considerant que en conjunt resultava que “*lo tenemos todo*”, dirigint-se a Silvela li deia “*que S.S. está comprometido lo mismo que los demás*”.

Finalitzava la seva intervenció assegurant que cap diputat català es podia oposar al concert, “*yo desafío á que se señale uno que no quiera el concierto*”, i demanant que es complís lo promès:

«*En la provincia de Barcelona hasta las piedras piden el concierto, y yo como soy Diputado por aquel distrito y sus votos aquí me han traído, no puedo hacerme el sordo, y si mis labios no fueran intérprete de ese deseo faltaría al más elemental de mis deberes.*»

2.3.13.3 La intervenció de Sallarés i Plá, diputat de la Unió Regionalista

Sallarés, per a demostrar que els gremis de Barcelona estaven disposats a fer els sacrificis necessaris, per a “*la buena marcha del Estado*”, i per a desmentir que no volguessin contribuir a les càrregues de la Nació, reproduïa una al·locució dels gremis als contribuents:

«De aquí que seamos partidarios del concierto económico, pero de un concierto privilegiado en el sentido de pagar menos de lo que debemos, sino de un concierto beneficioso al Estado, quien obtendrá con él un cupo de cantidad superior á lo que ha recaudado hasta la fecha en los años respectivos y hasta quizá á lo que tiene calculado que recaudaría en esta provincia en el corriente ejercicio económico. En fin, un concierto conveniente y útil á la Hacienda, ya que ésta aumentaría positivamente los ingresos, además de economizar los gastos de administración, que, como es sabido, representan una considerable suma.» »

Sallarés també donava a conèixer un document en què es recollia una estadística que, es suposava, havia servit de base per a obtenir el càrrec d'investigador i que descobria “*el misterio de lo que llevamos dicho*”. A l'estadística es recollia sota l'epígraf “*Dinero probable*” la quantitat de 405.000 pessetes que es podria treure de la visita d'investigació a la província de Barcelona:

«[...] visita de investigación á los doce partidos judiciales de la provincia de Barcelona (exceptuando la capital, los pueblos agregados á la misma y los demás que constituyen el partido judicial de Barcelona) con relación á la riqueza territorial é industrial, en los 314 pueblos que aquellos comprenden.»

Sallarés considerava que la immoralitat en el servei de la investigació de la contribució industrial, que suposava que els investigadors cobressin “*á espaldas de la Hacienda*”, era la causa de la desconfiança que sentien les classes contribuents de la província de Barcelona. Si els contribuents tinguessin interès en defraudar, els interessaria continuar el sistema actual i ser còmplices dels abusos administratius dels investigadors. L'actitud que havien adoptat, perquè no volien ser còmplices d'aquella desorganització en la recaptació, era una actitud que s'hauria d'elogiar.

De l'acusació de sedició, que es feia als gremis, deia que s'havia de meditar bé, “*quizás resulte una prueba de patriotismo lo que vosotros juzgáis un acto de rebelión y sedición*”. Preguntava al Govern, tot i reconèixer que l'actitud dels gremis podia semblar il·legal, per què si bé no atenia als gremis, a causa d'haver adoptat una actitud il·legal, tampoc atenia al Foment del

Treball Nacional i a les Corporacions de Barcelona en no deixar-los celebrar el meeting en què, per la via legal, volien exposar públicament les seves reclamacions:

«¿Por qué cierra la puerta al camino de la legalidad y protesta de la ilegalidad? Esto no se comprende; esto no se concibe; aquí hay una confusión que todos debemos contribuir á hacer desaparecer.»

Sellarés, declarant-se defensor del concert demanat des de Catalunya, ja que considerava que el sistema dels concerts per les contribucions era el mètode més racional que prevaldria en els pobles moderns, manifestava que no entenia l'oposició del Govern:

«¿Es acaso el concierto una cosa tan monstruosa que realmente merezca esa antipatía con que generalmente se mira de tal modo que, en cuanto se habla de conciertos, parece que todos estáis en contra de eso? Yo no lo creo así; yo creo todo lo contrario; yo creo que el sistema de conciertos para las contribuciones, no solamente es útil al Estado, sino que ha de ser el sistema del porvenir.»

En al·lusió a la intervenció del diputats Sol i Ortega i Ferrer i Vidal, respecte a si el Govern havia contret compromisos respecte del concert econòmic, es veia obligat a manifestar que Polavieja, quan s'iniciaren les converses per establir la unió entre Polavieja i Silvela, demanà a Sallarés i Plá i a Ferrer i Vidal que participessin en el projecte d'aliança:

«Natural era que, conforme á nuestras ideas regionalistas, pidiéramos soluciones de gobierno en consonancia con aquellas ideas, que al parecer, inspiran gran temor á ciertos espíritus recelosos.»

Assenyalava que les solucions que constituïen el programa de la Unió Regionalista de Barcelona, “á la que me honro de pertenecer”, es corresponien amb els cinc punts dels quals havia parlat Ferrer i Vidal a la seva intervenció.

Exposava el seu punt de vista en relació al punt assenyalat per Ferrer que feia referència a l'estat de la cultura i de l'educació a Espanya:

«4.º Entiendo que elevar el nivel intelectual de España es uno de nuestros más imperiosos deberes y urgente necesidad.

Por esto las regiones cuyo grado de cultura asegure el buen uso de tales facultades, deben tener las de organizar la enseñanza profesional y técnica para el mejor desarrollo de sus intereses.»

Sallarés considerava que la causa dels desastres soferts per Espanya era la seva inferioritat intel·lectual respecte als demés pobles:

«[...] pues como aquí sucede lo que ha dicho con elocuencia el Doctor Cajal, que salen en nuestras escuelas casi ingenieros, casi de todo, pero nunca de un todo de nada; hicimos un gran hincapié en la reforma de la enseñanza superior, entendiendo que era preciso sacudir la pereza nacional, marchando adelante con el estudio con carácter práctico de las ciencias que han hecho en las Naciones modernas una transformación que nos ha achicado, hasta el punto de que seamos el único país de Europa que todavía sufre la plaga africana de la langosta.»

Explicava que una comissió presidida pel Dr. Fargas anà a Madrid per a tractar amb Silvela la qüestió de les Universitats i plantejar-li les pretensions regionalistes que consistien en organitzar Universitats com les que hi havia a Alemanya i a Anglaterra:

«Universidades en las cuales no suceda lo que en la Universidad de Barcelona, en la cual, como refiere su discurso de apertura de curso el docto catedrático de Ciencias, se destinan 30 pesetas mensuales para gastos de laboratorio en la sección de Química orgánica. ¿Cómo van á aprender los españoles á ser hombres de ciencia práctica, cuando para estas clases superiores se consignan 30 pesetas mensuales?»

Finalitzava la seva intervenció demanant els concerts per a totes les províncies que ho sol·licitessin, ja que en fer-ho demostraven el seu propòsit de progrés. L'establiment del concert significava una regeneració, en crear-se hàbits administratius sans i en dedicar els beneficis obtinguts, “*que hoy perciben las entidades que contratan estos servicios con el Estado*”, al desenvolupament dels interessos locals i provincials.

2.3.13.4 La intervenció d'Alfons Sala, diputat del partit Liberal Fusionista

Sala, diputat pel districte de Terrassa, exposava que totes les manifestacions que s'havien expressat responien a l'estat del país i a les demandes que es feien, després dels darrers desastres, d'introduir reformes. Els fets que estaven succeint a Barcelona era la demostració que es necessitaven reformes econòmiques: “*el actual sistema tributario necesita ser reformado: de todas partes salen voces que claman contra la manera de repartir, cobrar é investigar los impuestos*”.

Exposava que la idea del concert econòmic fou presentada pel FTN amb la finalitat de que es confiés a la Diputació provincial el servei de repartiment, cobrament i investigació de les contribucions. La Diputació obrí una informació en què es va fer una “*verdadera investigación*

á la que concurrieron todos los Ayuntamientos de la provincia sin excepción, todas las Corporaciones, 140 gremios, la Sociedad Económica de Amigos del País, etcétera, etcétera, resultando unánime conformidad, en el proyecto”.

Sala, que considerava que el contribuent de “buena fe” sortia perjudicat amb el sistema vigent que no responia a la realitat fiscal del país, es preguntava què tenia de dolent buscar un sistema, com el concert econòmic, que no disminuís els drets de l’Estat:

«[...] no merme en nada la idea de la soberanía que le pertenece ni el sentimiento de la nacionalidad española que todos sentimos y que jamás hemos de arrancar de nuestro corazón.»

2.3.14 La contribució de Catalunya al tresor de l’Estat

El Trabajo Nacional publicava en el número corresponent al 15 de desembre de 1899⁹⁰⁶ la quantitat econòmica que Catalunya aportava a l’Estat en comparació a l’aportació total del conjunt del país:

«ESTADO de lo pagado al Tesoro durante el año económico de 1894-95, por las cuatro provincias de Cataluña, y el total general de España, según datos de la Estadística Tributaria publicado por el Ministerio de Hacienda.»

Amb dades de l’exercici econòmic 1894-1895, es ressaltava que la contribució directa d’un habitant de Catalunya havia estat de 74,33 pessetes i que la contribució mitjana espanyola era de 40,73 pessetes:

	CATALUNYA		ESPANYA	
Contribucions directes	TOTALS	Per habitant	TOTAL	Per habitant
TOTALS GENERALS	136.999.062’53	74’33	682.056.379’12	40’73

2.3.15 L’article *El Fomento del Trabajo Nacional y el Concierto económico*

A l’article⁹⁰⁷ s’informava que la comissió dels cinc presidents acordà les Bases per l’establiment del concert econòmic entre la Hisenda i les províncies que ho sol·licitessin. Les Bases, que després foren aprovades per la Junta directiva i la Junta consultiva del Foment, es

⁹⁰⁶ *El Trabajo Nacional*. Año VII.- núm. 207. Tomo VIII.- n.º 12. Barcelona, 15 de diciembre de 1899, p. 157.

⁹⁰⁷ *Ibíd.*, p. 160-161.

presentaren a l'aprovació de la Junta general extraordinària de socis que es celebrà el 30 de novembre.

2.3.15.1 *Las Bases para el establecimiento de conciertos económicos entre la Hacienda y las provincias que lo soliciten*

Reproduïm les Bases aprovades per la Junta directiva i la Junta consultiva del FTN:

«1.º *La Hacienda podrá concertar con las provincias que lo soliciten, por medio de sus Diputaciones Provinciales, y que reúnan las condiciones necesarias para ello, á juicio del Gobierno, la cobranza, investigación y repartimiento delas contribuciones é impuestos que se acuerden.*

2.º *Una vez concedido del concierto precitado, se constituirá una entidad de carácter económico para llevarlo á la práctica.*

Dicha entidad la constituirán: la Diputación Provincial, representada por una comisión especial, y las representaciones de los contribuyentes, de los gremios y de las Corporaciones Económicas de la provincia ó provincias concertadas.

3.º *El concierto que se establezca entre la provincia de Barcelona y la Hacienda, comprenderá las contribuciones é impuestos siguientes:*

(a) contribución de inmuebles, cultivo y ganadería.

(b) contribución industrial y de comercio.

(c) impuesto de derechos reales y transmisión de bienes.

(d) impuesto de cédulas personales así que haya finido el corriente arrendamiento.

(e) impuesto sobre los carruajes de lujo y los de transportes.

(f) impuesto sobre utilidades, caso de ser aprobado por las Cortes, excepción hecha de la Deuda del Estado y de los dividendos é intereses de las acciones y obligaciones de Bancos, Sociedades Anónimas y Corporaciones.

(g) impuestos sobre sueldos y asignaciones, en el supuesto de que no desaparezca este concepto por figurar en el impuesto sobre utilidades.

(h) impuesto sobre el alumbrado, sea eléctrico, de gas ú otro.

(i) impuesto de consumos.

4.º *El plazo mínimo de duración del concierto será de cinco años, para que permita compensar con la rectificación consiguiente de errores y deficiencias, los quebrantos y obstáculos que ofrece siempre toda novedad rentística en los primeros años de su aplicación.*

5.º *El concierto se celebrará sobre la base de la cantidad promedia anual que arroje la recaudación líquida del último quinquenio de los impuestos y contribuciones concertados,*

fuera los recargos extraordinarios y deduciendo los gastos de administración que ahorrará la Hacienda.

6.º Si durante el trancurso del concierto aprobasen las Cortes un nuevo tributo de carácter general, que no venga en sustitución de un impuesto suprimido, podrá ser objeto de un concierto parcial entre la Hacienda y las provincias concertadas.

7.º La entidad económica constituída como se expresa en la base segunda, será la encargada de la cobranza é investigación de las contribuciones é impuestos concertados, con la más absoluta y plena libertad de acción para su repartimiento entre los pueblos y entre los gremios, sin que en ningún caso pueda imponer cuotas ó tipos de contribución superiores á los señalados por las Cortes.

8.º El aumento de la riqueza contributiva en cuanto á los impuestos y contribuciones concertados, sólo se tendrá en cuenta al renovarse el concierto económico, excepción hecha del aumento de la riqueza imponible en la contribución de inmuebles, cultivo y ganadería. Este aumento beneficiará á la provincia hasta que estén aprobados todos los Registros de la riqueza urbana, rústica y pecuaria, con arreglo al proyecto de ley sobre formación del catastro de la riqueza territorial presentado á las Cortes por el actual Ministro de Hacienda.

El resultado del aumento de la riqueza imponible respecto á las demás contribuciones é impuestos concertados, al hacerse la renovación del concierto, se distribuirá en la forma siguiente:

Una cuarta parte será á beneficio de la Hacienda y se tendrá por lo mismo en cuenta al fijar el nuevo importe anual del concierto; otra cuarta parte quedará á beneficio de los gremios y demás contribuyentes, y la mitad restante se destinará al presupuesto de obras públicas de la provincia ó provincias concertadas.

9.º El concierto podrá hacerse extensivo á una región cuando las varias provincias que la compongan, de común acuerdo lo soliciten, constituyéndose en este caso una sola entidad económica que la represente á los efectos del concierto.»

2.3.15.2 La sessió general extraordinària de socis del FTN de 30 de novembre de 1899

En el mateix article s'informava de la sessió del FTN en què s'aprovaren les Bases que havia formulat la comissió dels cinc presidents.

Albert Rusiñol, president del FTN, obrí la sessió i Manuel Creus, vicesecretari del FTN, llegí les Bases. A continuació s'obrí un torn d'intervencions, de les quals destaquem la de Juan Adolfo Mas Yebra que explicà el procés seguit en la preparació del concert econòmic:

- Feia molt temps que hi havia un gran malestar entre els contribuents, que es féu més patent quan es tornà a arrendar el cobrament de les contribucions.

- Per a protestar contra l'arrendament es féu una reunió de contribuents a l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre, en què participà el FTN, i es proposà que es concedís l'administració dels impostos a la Diputació provincial.
- Es consultà a la Diputació si estava disposada a acceptar l'encàrrec i aquella manifestà estar d'acord.
- Es començà a treballar en la qüestió, però amb l'assassinat de Cánovas del Castillo i "*los cataclismos de la patria*" tot quedà aturat. Amb posterioritat, els continuats errors administratius foren la causa de que es tornés a demanar el concert.
- Atès que no es podia celebrar a Barcelona el meeting previst per a demanar el concert, perquè es suspengueren les garanties constitucionals a la província de Barcelona, el FTN prengué els acords que es presentaven a la Junta.
- La Junta del FTN aprovà els acords que havien de servir de base de discussió en el meeting que es celebraria a Reus i en els demés que es celebressin a Catalunya.

Juan Adolfo Mas Yebra finalitzava la seva intervenció manifestant que suposava que, seguint les propostes presentades des del regionalisme, les quatre províncies catalanes sol·licitarien el concert econòmic.

2.3.16 El meeting celebrat a Reus el 3 de desembre de 1899

El FTN havia decidit que es celebrés un meeting en què es tractaria la qüestió del concert econòmic i que es comunicessin a les demés províncies catalanes els acords que es prenguessin. El meeting previst no es pogué celebrar en cap localitat de la província de Barcelona degut a la suspensió de les garanties constitucionals a la província de Barcelona:

«[...] hemos de exponer nuestra doctrina fuera de nuestra provincia; pero dentro de los límites de Cataluña no hay provincias, sólo existe una región; no hay más que catalanes.»

En aquella situació es decidí fer el meeting fora de la província de Barcelona i, finalment, atès que la primera adhesió que es rebé fou la de Reus, es celebrà en el teatre Fortuny de Reus⁹⁰⁸. En el meeting, després de les intervencions de representants de diferents institucions i corporacions, Rahola, secretari del FTN, llegí les Bases, i Rusiñol, president del FTN, preguntà si s'aprovaven. Les Bases posades a votació tingueren la resposta afirmativa dels assistents que les aprovaren per aclamació.

---

⁹⁰⁸ *Ibíd.*, p. 162-180.

2.3.16.1 La intervenció de Pau Font de Rubinat, alcalde de Reus

Pau Font de Rubinat intervingué després que Manuel Creus, vicesecretari del FTN, llegí les adhesions que es reberen.

Font confiava que, en un moment en què des de Catalunya s'havia de copiar d'altres països la idea de la descentralització administrativa, Catalunya tornaria a ser copiada, *“porque á Cataluña no le faltan inteligencias como tienen otras naciones, y problemas que todavía no se han resuelto en el extranjero se resolverán dentro de esta tierra siempre gloriosa.”*

Exposava que un dels problemes plantejats i no resolt al final del segle XIX era la qüestió del *“problema socialista”*:

«Uno de los problemas que parece que no puede ser resuelto fuera de Cataluña es el problema socialista. Yo espero que dentro del primer tercio del siglo que viene este problema será resuelto de una manera satisfactoria aquí en Cataluña, si el pueblo catalán puede seguir con la tendencia regeneradora que se ha inaugurado.»

2.3.16.2 La intervenció de Narcís Verdaguer i Callis, en representació del FTN

Narcís Verdaguer i Callis, soci i membre de la Junta directiva del FTN, fou l'encarregat d'explicar i defensar les Bases del concert econòmic. Verdaguer iniciava la seva intervenció explicant com s'havia posat en contacte amb el FTN:

- Feia uns dos anys que llegí en un periòdic que el FTN havia acordat dirigir-se a la Diputació provincial de Barcelona sol·licitant la celebració d'un concert econòmic entre la Diputació i l'Estat.
- Preocupat per la prosperitat de *“nuestra querida Cataluña”* i per les reivindicacions de les seves llibertats, es dirigí al FTN, associació *“por muchos años tan divorciada del espíritu de Cataluña”*, quan veié que començava a anar pel camí *“que mi patriotismo me señala como la única que conduce al logro de mi ideal patriótico”*.
- Quan parlà del seu entusiasme amb una *“personalidad significada”* del FTN veié que s'havia equivocat: la idea del concert econòmic havia sorgit dels socis contribuents del FTN només per evitar *“vejámenes é inconvenientes”* de l'administració de l'Estat.
- Més tard, la mateixa idea del concert es convertí en la fórmula que despertà els sentiments patriòtics de molts catalans, *“en bandera que abre el camino que ha de conducirnos á la consagración de la autonomía de nuestra querida Cataluña”*.
- Els catalans s'adonaren que els homes i la política dels vells partits havien fracassat i no podien afrontar la regeneració d'Espanya.

- Llavors veieren que hi havia un grup d'homes a Catalunya que des de Madrid eren considerats “*cuatro locos*” separatistes, “*á los que hasta entonces se había tildado de insensatos, de hombres de poco sentido de la realidad, de entendimientos mezquinos*”.
- Es veié que les afirmacions dels homes d'aquell grup catalanista podien tenir un sentit, “*tremolaba en sus manos la única bandera que podía conducirnos á la salvación de nuestro país*”.

Verdaguer explicava que aquells “*cuatro locos*” feien notar que existia entre Catalunya i l'Estat espanyol una relació de injustícia, “*que ó había de desaparecer, ó había de trocarse en elemento invencible de disgregación*”, i feren que des de Catalunya es prenguéss consciència del sentiment català:

- Es tenia una llengua pròpia:

«[...] *que su lengua patria, idioma digno y honradísimo, porque, además de ser el suyo, goza en el mundo de las artes y de las letras crédito igual, sinó superior, al de otros más hablados y algún tiempo más prestigiosos, y que esta lengua, este idioma, es postergado por los directores del Estado español, barrida, echada fuera de todo lugar donde este Estado interviene, aun en nuestra propia tierra; prohibida en la administración de justicia de nuestro país en perjuicio de los naturales del mismo, hasta el punto de que, por culpa de esta prohibición, no han faltado catalanes á quienes su poco conocimiento del castellano les ha costado ir á presidio; y de que en la contratación, por ejemplo, en que se necesita que el que contrata esté perfectamente enterado de las obligaciones que contare, se le obliga á formular esas obligaciones en lengua que muchas veces no entiende, ó que no conoce suficientemente, quedando inconscientes del acto en que intervienen; y de que, por fin, llegue á privársele el uso de esta lengua, que es al suya, en el momento más solemne de la vida, cuando se despide de los suyos por medio del testamento.*»
- Es tenia un dret propi:

«[...] *una legislación nuestra; que por consiguiente debía ser bien privativa nuestra, debía estar á nuestra disposición, y no obstante, esta legislación está confiada á manos enemigas que la atropellan todos los días; porque quieren su muerte.*»
- Es tenia una riquesa industrial:

«[...] *una riqueza industrial que debiendo tener y pudiendo llegar á tener, bajo una política aceptable, vida próspera que la llevaré á la vida independiente, la obligan á desarrollarse con grande inquietud y recelo, siempre en la inseguridad, entre cambios continuos y*

amenazas constantes; y la ofenden suponiendo que le dan vida de favor, de privilegio, vida de protección... ¡de protección! palabra que no deberíamos admitir nosotros, pues encierra una mentira, porque á la riqueza industrial de Cataluña no se la protege, sino que se la hace justicia; porque las leyes arancelarias se hacen para los intereses industriales de España, y los intereses industriales de Cataluña son, al fin y al cabo, hasta nueva orden, intereses españoles.»

Verdaguer continuava la seva intervenció exposant el procés que es seguí:

- A Catalunya es comprengué que en el programa catalanista hi havia un criteri per a emprendre la regeneració espanyola. Durán i Bas ho havia explicat amb precisió quan digué que *“el problema catalán actualmente se resuelve en esta fórmula: Cataluña es un pueblo que no quiere morir en brazos de otro; pero que no tiene inconveniente en vivir á su lado como un hermano”*.
- Els presidents de les cinc principals societats de Barcelona presentaren un *Missatge a la Reina regent*, en què formulaven un programa que contenia les reformes necessàries per a Catalunya i per a la regeneració d'Espanya. Un punt important d'aquell programa era el concert econòmic, que després es convertí en la fórmula de l'aspiració autonomista de Catalunya.
- El moviment iniciat a Catalunya convergí amb el d'altres polítics espanyols que veien que no podrien continuar ocupant el poder. Llavors sorgiren *“un general y un jefe de partido, que hicieron ofrecimientos, que hicieron promesas de dar satisfacción á estas nuevas aspiraciones del país”*.
- Semblava que al final es posaven d'acord els polítics i el país per a establir una fórmula que portés la prosperitat a l'Estat espanyol.
- Després es veié com els polítics, que havien manifestat voler reformar el país, quan arribaren al Govern faltaren a la seva paraula i, després de treure del Govern el ministre que representava el compliment de la promesa, contestaren amb una negativa les reclamacions de Catalunya.
- Quan els cinc presidents redactaren el projecte de Bases, que ara es presentava, podien haver fet una proposta que hagués satisfet plenament el desig existent a Catalunya *“de ir á la autonomía de nuestro país”*.
- Però, a l'hora d'elaborar les Bases, donada l'actitud del Govern i la situació parlamentària, no podien elaborar i presentar un projecte que no fos acceptat amb l'excusa de que no es complien les lleis del país:

«[...] en el caso de que el Gobierno lo rechazase, hubiese de decir franca y claramente que se negaba á secundar, á amparar los propósitos de Cataluña de procurar su salvación y la de España, que negaba el pan y el agua á toda aspiración catalana de redención de nuestro país, que se oponía abiertamente á la exigencia de la opinión de Cataluña, es decir, que hubiese de hacer una declaración franca de enemistad á Cataluña.»

- Si el Govern espanyol, finalment no acceptava aquell projecte, més moderat, seria un acte d'oposició a l'opinió catalana. Seria un acte trist i brutal, però seria útil saber la resposta del Govern.

Verdaguer ressaltava que el projecte dels cinc presidents es basava en quatre principis:

- Era un concert de tota Catalunya amb l'Estat espanyol.
- Es feia amb un cup pactat.
- Era de llarga durada i amb llibertat d'aplicació.
- Comprenia aquells tributs que afectaven principalment a totes les classes socials de Catalunya *“así de las que tienen, como de las que no tienen”*.

Exposava que el concert econòmic era un contracte i, que com per a fer un contracte es necessitaven dos parts contractants, preguntava que si una de les parts era l'Estat quina podia ser l'altra part i si Catalunya podia contractar. Responia que Catalunya no podia contractar perquè era una entitat històrica, era un organisme històric i viu que no tenia representació en el món oficial espanyol, *“donde la tienen tantas cosas muertas ó que deberían morir, donde la tienen tantas falsedades que deberían desaparecer”*.

Atenent a que Catalunya no podia contractar amb l'Estat, els redactors de les Bases a la Base 9ª indicaven com es podria aconseguir que Catalunya pogués contractar amb l'Estat:

«El concierto podrá hacerse extensivo á una región cuando las varias provincias que la compongan, de común acuerdo lo soliciten, constituyéndose en este caso una sola entidad económica que la represente á los efectos del concierto.»

Aquella era la única fórmula possible, ja que la única representació oficial d'una col·lectivitat amb qui podia contractar l'Estat eren les Diputacions provincials, *“ordinariamente, en la mayor parte de los casos, no son la representación verdad de las provincias, pero son la representación oficial”*. De moment el concert econòmic es demanava només per a la província de Barcelona i quan, segons la Base 9.ª del projecte, les demás Diputacions provincials

catalanes demanessin o s'associessin per a demanar el concert es podria fer el concert entre Catalunya i l'Estat, “y si no lo dice, da el camino para que así se entienda”. A les Bases es recollia els principals punts del concert:

«[...] *resuelven los puntos siguientes: quién concierta, qué concierta, por cuánto tiempo concierta, por qué cantidad, y con qué reservas. La referentes á la aplicación del concierto, establecen quién debe aplicar el concierto y con qué facultades y limitaciones.*»

Verdaguer considerava que els pobles que deixaven abandonat el govern de la cosa pública als “*vividores de la política*” i només es quedaven el dret del sufragi perdien la possibilitat d'educar-se per a la vida política i administrativa. En aquell projecte, per tal d'evitar “*la mala influencia del caciquismo*”, es dotava a Catalunya d'una nova entitat que representaria els interessos que s'havien d'administrar:

«[...] *una representación real y verdadera de los intereses que han de administrar dichas corporaciones se han dicho: aplicará el concierto económico una representación de la Diputación provincial, como entidad oficial de la provincia, pero á su lado habrá otra representación de los que no podrán ser dominados por influencias caciquistas, en una palabra, á su lado habrá una representación de las corporaciones que representan los intereses de los contribuyentes; y de este modo se asegura que habrá equidad y justicia en la aplicación del concierto económico.*»

Negava l'objecció que es feia de que el concert era un medi per substituir el centralisme de Madrid pel centralisme de Barcelona, “*centralismo que suponen, y acaso suponen bien, las poblaciones de la provincia de fuera de Barcelona, que, en caso de existir, sería mucho peor que el que nos viene de la capital de Castilla*”. Explicava que si es feia el concert entre Barcelona i l'Estat, llavors només se'n beneficiaria Barcelona, però que si es feia entre tota Catalunya i l'Estat, se'n beneficiaria tota Catalunya, “*entonces los sobrantes de la recaudación y los demás beneficios del concierto habrán de aplicarse á Cataluña entera*”.

Narcís Verdaguer finalitzava la intervenció dient que només amb el concert no es regeneraria a Catalunya, però que ja es donaria un gran pas: els cinc presidents amb aquella reforma, de caràcter econòmic, volien començar la obra de “*liberación de Cataluña*”.

2.3.16.3 La intervenció de Jaume Carner, en representació de l'Ateneu Barcelonès

Carner considerava que el poble català gràcies al projecte del concert econòmic no es sentia mort:

«[...] siente, por el contrario, dentro de sí como late el corazón lleno de deseos de libertad, de civilización y cultura, lanza al mundo un grito de vida, grito que dice: yo no estoy muerto, anhelo entrar en el concierto de los pueblos modernos y para lograrlo sólo necesito regirme y gobernarme á mi mismo.»

Segons Carner, qui estava mort era l'Estat espanyol, “ese Estado unitarista, centralista y burocrático”, que adoptava diferents noms i formes diferents des de feia quatre segles i que regnava “desgobernando á España”. El sistema polític espanyol era un sistema i un règim polític perdedor, “que ha perdido un imperio continental y otro imperio colonial y que perdería diez más si diez más tuviese para perder”. I també estava mort l'Estat que havia substituït l'administració per la desorganització i la justícia per l'arbitrarietat, “ese Estado que á fines del siglo XIX tiene convertidos los pueblos de España en tribus africanas y constituye una vergüenza dentro de la Europa culta”.

Explicava que el poble català quan entrà en el segle XV a formar part de l'Estat espanyol reunia condicions de progrés, de poble culte i civilitzat. Entra a formar part a condició de conservar la seva autonomia i les seves llibertats, “que ha visto como un día y otro día se le iban arrebatando sus libertades y se le arrebatava el gobierno de la tierra; el pueblo catalán, desde el fondo de sus alma, quiere, pide, exige su autonomía. Considerava que Catalunya, per aquells motius, tenia el dret i la necessitat de demanar l'autonomia, “tal y como los catalanistas la entendemos”, amb la que el poble català podria començar l'obra de la seva regeneració.

Carner defensava i demanava el concert econòmic, en compliment de les promeses que es feren als catalans, i denunciava que el Govern intentava de no complir-les, “como no se cumplieron aquellas otras promesas que en el Zanjón se hicieron al pueblo de Cuba, hoy apartado completamente y para siempre del lazo político de España”. Com autonomista i catalanista defensava el concert perquè pensava que era el primer pas per arribar a l'autonomia i exposava les raons:

- Entenia el concert com un pacte, pel qual una part es comprometia a pagar una quota anyal durant un número d'anys a canvi de regir-se lliurement en les contribucions que entressin en el concert.
- No admetia la distribució de Catalunya en províncies, “la distribución de Cataluña en provincias es puramente artificial; es obra de la ley, no de la naturaleza. En Cataluña no hay más que una sola provincia: todos somos catalanes”.
- Com autonomista entenia que el concert s'hauria de pactar entre Catalunya i l'Estat.

Es referia a la resposta que va tenir per part dels sectors afins al caciquisme la proposta dels catalanistes de pactar un concert econòmic amb l'Estat:

- Quan es va fer la proposta de que fos tota Catalunya qui fes el concert, el caciquisme, de seguida, va dir que Barcelona volia tenir el nou poder sobre Catalunya:

«Esta gente ha pensado: ¿Cómo lo haríamos nosotros el día que no hubiera gobiernos civiles, delegaciones de Hacienda, que nos dan fuerza á nosotros; cómo lo haríamos sin estas ruedas, nosotros que no tenemos arraigo en el país? Nosotros no podemos permitir que se nos toque nada de esto; esto es intangible; esto no puede tocarse.»

- El caciquisme, amb el pretext de la centralització de Barcelona, atacava el concert per mitja de la premsa local de “*algunas poblaciones secundarias de Cataluña*”.

Carner considerava que la gran capacitat industrial i mercantil de Barcelona era un fet, però que, a la vegada, també era una realitat que, obeint a lleis econòmiques i no a lleis polítiques, es donava en tot el món:

«A consecuencia del aumento de los medios de producción, á consecuencia del aumento de comunicaciones, hay una tendencia, imposible de resistir, una tendencia avasalladora, hacia el crecimiento de los grandes centros fabriles y mercantiles.»

Es referia a la participació que tenien tots els catalans en la posició predominant de la capital catalana:

- Barcelona era de tots els catalans perquè eren més els naturals de les comarques catalanes que hi vivien que els barcelonins. Eren catalans que hi establien el seu comerç i la seva indústria, perquè Barcelona era el centre del comerç i la indústria, “*la que lleva por todas partes del mundo la bandera de la civilización catalana*”.
- Atès que a Barcelona tots els fills de la regió catalana hi aportaven les seves energies, també es tenien que repartir els beneficis per totes les comarques catalanes.

Exposava que es volia que el concert de tota Catalunya s'administrés bé i que no es volia que ho administressin les entitats caciquistes de Barcelona, ja que també es volia eliminar el caciquisme barceloní:

«Por esto queremos que lo administre la representación verdad de las fuerzas vivas del país, la representación de los gremios, de las clases sociales; es decir, la representación de todos los organismos que no tienen vida ficticia, que no deben su nacimiento ó su organización á la ley, sino que tienen una existencia natural y positiva.»

Finalitzava la intervenció demanant al poble de Catalunya el seu suport al projecte:

«Este pueblo glorioso tiene una lengua, tiene un arte, tiene unas instituciones, tiene unas costumbres, tiene un alma, en fin, que yo creo que es un alma nacional. Este pueblo, que tiene ese legado hermoso recibido de nuestros antepasados, tiene deber, todos nosotros tenemos el deber, de conservarlo y enaltecerlo, y la primera obligación que tenemos para ello es devolverle su libertad.»

2.3.16.4 La intervenció del Dr. Robert, en representació de la Societat Econòmica Barcelonesa d'Amics del País

El Dr. Robert exposava que trobava a Reus la llibertat que a Barcelona no hi havia i on, en “*virtud de las circunstancias que todos conocéis*”, no podia exterioritzar el seu pensament.

Considerava que el concert econòmic significava la lluita entre les regions i el centre espanyol: era una lluita de idees que no es sabia com acabaria, però que ell tenia molta confiança en la força de les idees.

L'opinió pública estava morta i fou necessari el desastre colonial perquè es despertés el moviment de l'opinió pública a Barcelona i a tota Catalunya. El concert econòmic era només l'expressió externa del procés iniciat per totes les classes, “*un símbolo del cambio radical que ha habido en nuestras costumbres políticas y en nuestro modo de ser*”. s'havia despertat la classe productora, que fins llavors havia estat allunyada de la vida política. Era un classe, que també se la qualificava com a “*neutra*”, que representava les virtuts del treball i que ara volia cuidar-se ella mateixa dels seus interessos i administrar la seva hisenda i, a més a més, la hisenda pública.

El Dr. Robert, que també s'incloïa en aquella classe neutra que vivia apartada de les lluites polítiques, entenia que la qüestió econòmica era només una part del gran problema:

«[...] hay una lucha entablada entre las entidades que trabajan y las que cobran; entre las aspiraciones de una amplia y completa descentralización y las resistencias que opone el centralismo.»

Considerava que el motiu de la unió que havien fet els elements centralistes contra Catalunya, era la lluita entre “*las clases trabajadoras ó productoras y las clases consumidoras*”.

El Dr. Robert s'oferia a treballar per les idees que havien manifestat els oradors que l'havien precedit i deia que s'identificava especialment amb el discurs de Jaume Carner:

«[...] que es tal vez el que más se ha acercado á mi modo de pensar, puedan abrirse camino hasta que queden realizadas, pues mi deseo es que Cataluña viva y se desarrolle como entidad que tiene derecho á ello por su historia y por las condiciones viriles de sus hijos.»

2.3.16.5 La intervenció d'Albert Rusiñol, president del FTN

Rusiñol començava la seva intervenció, en qualitat de president de l'entitat, explicant que el FTN, igual que els catalans havien sortit de la seva apatia en els afers polítics, havia tingut que sortir de l'activitat pròpia que li marcava els seus estatuts "*porque la necesidad nos obliga á ocuparnos de aquello que hasta hoy habíamos tenido muy abandonado*".

A la pregunta de si amb el concert es demanava "*algo exclusivo*", que només beneficiaria a la regió catalana, responia que el concert formava part del programa acordat per l'Assemblea de Cambres de comerç que tingué lloc a Saragossa i que els catalans intentarien treballar per a Catalunya i, al mateix temps, també "*para las demás provincias hermanas*".

Demandar el concert no es tractava només de fer resistència passiva, també s'havia de fer resistència activa "*dentro de las leyes, en busca de la moralidad*": les classes neutres no es tenien que desanimar i havien de treballar per a obtenir la representació genuïna del país:

«[...] hay que decirles á estas clases neutras, lo más sólido de nuestra nación, que no se desanimen, que luchen como un solo hombre, que intervengan en la cosa pública, pues son las que se hallan dotadas de más fuerzas; que intervengan y así podremos blasonar de lo que hasta hoy no podemos hacerlo.»

Rusiñol finalitzava la seva intervenció exposant què pensava personalment de la petició d'establir el concert econòmic:

«Y para condensar mi pensamiento, os diré que las bases del Concierto económico, que el Concierto económico que hoy pedimos, es el primer paso únicamente, el principio de lo grande que nos proponemos hacer; nada más que un paso. Unámonos todos y sea nuestro lema: ¡Adelante y viva Cataluña!»

2.3.17 La Carta abierta d'Albert Rusiñol

Albert Rusiñol, amb data de 27 de desembre de 1899, signava una *Carta abierta*⁹⁰⁹, que, adreçada a Emilio J.Orellana, tenia la finalitat de que fos publicada en el primer número del segle XX del diari que aquest dirigia.

---

⁹⁰⁹ *El Trabajo Nacional*. Año VII.- núm. 211. Tomo VIII.- n.º 16. Barcelona, 28 de febrero de 1900, p. 248-249.

Ressaltava que feia un any i mig que Espanya havia experimentat “*uno de los mayores desastres que registra su historia*” i no s’havien iniciat els canvis necessaris per a evitar nous danys:

- Una vegada signada la pau amb els Estats Units encara no s’havia signat la pau amb les antigues províncies d’ultramar.
- Cuba, Puerto Rico i Filipines tenien el pitjor tracte aranzelari en el comerç amb Espanya, “*el que corresponde á las naciones no convenidas*”.
- Semblava que el Govern, en perdre la sobirania política de les últimes colònies americanes, entenia que ja s’havia perdut tot. Per a Rusiñol encara hi havia un gran patrimoni que defensar a les colònies perdudes:

«[...] *cuando precisamente tenemos allí un patrimonio inmenso que defender, una prolongación de la nacionalidad con todas sus ideas, sentimientos, costumbres é idiomas, que vale algo más que la nueva soberanía territorial, que irá poco á poco perdiendo su carácter si no la nutre nuestro comercio, que origina corrientes de afectos y sustenta la emigración.*»

Rusiñol, que havia demanat al Govern en nom del FTN que no continués la mateixa política, explicava que, “*como sucede siempre que se ejercita el derecho de petición*”, el Govern no en féu cap cas: “*decididamente; en este progreso como en otros, entrados ya en el siglo XX, el Imperio de Marruecos va á tomarnos la delantera*”.

2.4 L’any 1900

A Catalunya, en el decurs de l’any 1900, arran de la negativa del Govern espanyol, concretada en els pressupostos de l’Estat, a complir els compromisos que havia assumit Polavieja abans de les eleccions, es produí una intensa reacció d’amplis sectors polítics i de la burgesia industrial i comercial catalana i es creà un estat d’opinió favorable a que les quatre Diputacions catalanes sol·licitessin a l’Estat l’establiment del concert econòmic.

2.4.1 El meeting celebrat a Girona el 14 de gener de 1900

El 14 de gener de 1900, es celebrà un meeting al teatre Principal de Girona per a defensar el concert econòmic, en què hi intervingueren Albert Rusiñol, en representació del Foment del

Treball Nacional i, Narcís Pla i Deniel, representant a l'Ateneu Barcelonès a petició d'aquest. A continuació destaquem alguns aspectes de la intervenció⁹¹⁰ de Narcís Pla.

2.4.1.1 La intervenció de Narcís Pla i Deniel, en representació de l'Ateneu Barcelonès

Narcís Pla i Deniel iniciava la seva intervenció felicitant, en nom de l'Ateneu barcelonès, a les corporacions i associacions gironines que al igual que les de Barcelona “*viven consagradas á la vida del espíritu y de la cultura*”.

Segons Pla, aquell acte era un més de la “*noble y generosísima cruzada*” que per a la seva llibertat havien iniciat a Espanya els pobles oprimits: era un moviment que “*dentro del Estado español y para el mismo bienestar de España, para la misma salvación de España bien podemos decir que ha iniciado dentro de ella nuestra Cataluña*”. Pla plantejava quatre preguntes en relació al concert econòmic: “*de manera breve y concreta*”: “*¿Qué es y qué significa para Cataluña, en los actuales momentos, el trabajar para obtener el Concierto económico?, ¿Quiénes son, y porqué lo son, los enemigos del Concierto económico? i ¿Triunfaremos? ¿Hemos de tener esperanza en la victoria?*”.

Resposta a la primera qüestió, “*¿Qué es y qué significa para Cataluña, en los actuales momentos, el trabajar para obtener el Concierto económico?*”:

Pla entenia que un concert volia dir fer un tracte i que per a tractar es necessitaven dos personalitats, sense que una prevalgués sobre l'altra. Aquell principi, com a principi filosòfic i polític, es corresponia amb una idea autonòmica:

«En este sentido, por lo tanto, cualquiera que pueda ser la forma de estos conciertos, hemos introducido la idea: el Estado español habrá reconocido este principio, que durante siglos, enfermo y ciego, no ha querido reconocer nunca.»

Des de Catalunya que no es volia perjudicar a Espanya, “*desearíamos poder llevar nueva sangre á sus venas*”, es volia fer que Espanya i Catalunya fossin més grans i poderoses. El despertar de Catalunya era un amor “*á lo noble, á lo grande, á lo digno*” i un amor a la causa universal de la “*Verdad y la Civilización de los pueblos*”. En la petició del concert econòmic s'estava constatant que com més gran era l'amor a l'ideal de Catalunya també era més fort l'odi que inspirava en els enemics d'aquell ideal.

---

⁹¹⁰ *El Trabajo Nacional*. Año VII.- núm. 211. Tomo VIII.- n.º 16. Barcelona, 28 de febrero de 1900, p. 241-248.

Resposta a la segona pregunta, “¿*Quiénes son, y porqué lo son, los enemigos del Concierto económico?*”:

Pla exposava que a Europa s’havia invertit en l’ordre pràctic la tendència a la uniformització que havia imperat en diferents àmbits, com eren els de l’administració, la política, la ciència, l’art i les manifestacions de la vida social. A Espanya també havien de desaparèixer aquells mètodes i sistemes igual que havien estat substituïts a Europa.

Els enemics del concert econòmic eren els polítics d’ofici que, fent de la política una professió i un negoci, s’havien unit per a combatre’l. Veien en la demanda del concert la pèrdua dels seus interessos personals, el despertar del poble català i el reconeixement de la seva personalitat i que podia significar també el despertar d’altres regions espanyoles: “*Por esto son enemigos del Concierto económico; ellos no quieren una patria despierta, que piense y sienta, que se mueva y viva; ellos quieren una patria que calle y pague*”.

Resposta a la tercera i a la quarta pregunta: “¿*Triunfaremos? ¿Hemos de tener esperanza en la victoria?*”:

Pla deia que, tot i saber que en el terreny polític no es podien fer profecies, per a ell no hi havia dubte que s’assoliria la victòria d’una manera o altra i en més o menys temps.

Destacava que la joventut catalana, que havia estat allunyada de la política d’ofici, hi treballava amb molta dedicació, “*escudriñando archivos, fotografiando monumentos, resucitando cantos populares*”, en tot el que tenia un significat de sentiment de pàtria. Per a continuar en aquell camí, que era el que es tenia que seguir, era necessari que el poble català s’unís. Amb la unió es treballaria per a Catalunya i fent-ho es demostraria també que es treballava per a la salvació de l’Estat espanyol:

«[...] *nada, absolutamente nada, si bien lo pensarán, perdería el Estado español, por el contrario, se haría mucho más fuerte y poderoso si dentro de él se reconociera, como debiera reconocerse, la mayor y más amplia autonomía posible de Cataluña, dentro de la suprema unidad del Estado español.*»

Considerava que si els polítics espanyols d’ofici continuaven amb la seva política centralitzadora es compliria “*fatalmente la ley de la Historia*” i tots els pobles o societats que fossin culpables tindrien el càstig proporcional a la seva culpa. Si així arribés a succeir, no sols es perdria Catalunya sinó que també es perdria Espanya:

«[...] Cataluña, mientras tenga pensamiento y brazos de sus hijos, siempre por sí sola se salvará: lo que desaparecería, lo que moriría por desgracia de ella, y contra nuestros esfuerzos y nuestra voluntad, sería España.»

2.4.2 El meeting celebrat a Vilafranca

El 23 de gener de 1900, es celebrà a Vilafranca del Penedès el tercer dels meetings que es feren en defensa de que les Diputacions provincials poguessin establir un concert econòmic amb l'Estat.

En el meeting intervingueren Casas i Carbó, en representació de la Societat Econòmica d'Amics del País; Francesc Cambó, en representació del Foment del Treball Nacional; Luis de Martí, Síndic de l'Ajuntament de Palma de Mallorca; Ernesto Vilaregut, en representació de la Propietat Urbana de Barcelona; José Aguilera, en representació del Centre Agrícola de Vilafranca; i Alberto Rusiñol, president del Foment del Treball Nacional.

Destaquem alguns punts de les intervencions⁹¹¹ i de la lectura i aprovació de les conclusions que féu Frederic Rahola.

2.4.2.1 La intervenció de Casas i Carbó, en representació de la Societat Econòmica d'Amics del País

Exposava que el règim polític d'un poble es podia canviar per dos procediments: el revolucionari i el constitucional. Atès que en la Constitució hi havia els medis que permetien el canvi, s'havia d'esgotar aquell camí abans d'acudir al procediment revolucionari.

No es veien els símptomes d'un canvi de règim en un temps curt i, de moment, era molt difícil arribar a l'autonomia per aquella via. En aquella situació, s'havia d'optar per demanar el concert econòmic que representava el camí de l'evolució més pausada i que permetria avançar cap a l'autonomia i el reconeixement de la personalitat catalana.

2.4.2.2 La intervenció de Francesc Cambó, en representació del Foment del Treball Nacional

Cambó, que es proclamava catalanista, iniciava la seva intervenció dient que parlava en nom de la societat que amb la seva campanya s'havia creat per enemics als polítics i havia guanyat la consideració dels catalans, "*cosas que van siempre juntas*":

---

⁹¹¹ *El Trabajo Nacional*. Año VII.- núm. 212. Tomo VIII.- n.º 17. Barcelona, 20 de marzo de 1900, p. 258-261.

«Pero no se puede olvidar que soy catalanista. Cuando Cataluña dormía, cuando no se preocupaba más que de sus negocios, no habría sido posible que yo hablase en nombre del Fomento: hoy gracias al despertar de todos, puedo hacerlo.»

Explicava com va néixer la idea del concert econòmic:

- Els catalans, en donar-se compte que amb la política espanyola venien els tributs ruïnosa i les cruels guerres colonials decidiren administrar-se per ells mateixos.
- La reforma econòmica que proposaven els catalans havia espantat els polítics perquè anava contra “*el bolsillo*”:

«[...] los políticos apretáronse alrededor de la olla del presupuesto, y nos llamaron separatistas, egoístas; inventaron el centralismo barcelonés y lanzaron á la lucha fratricida las provincias catalanas.

Sabiendo todos que la máquina administrativa, la representación en Cortes era una mentira, la respetábamos sin ver que era movido por el caciquismo que en representación del pueblo llenaba las Cortes.»

Considerava que la política del Govern espanyol per a mantenir els beneficis que li assegurava la màquina de l’administració necessitava del caciquisme que controlava les delegacions d’hisenda, els expedients administratius, els consums i el repartiment de les contribucions. La demanda del concert econòmic que es feia des de Catalunya significava la pèrdua dels privilegis dels polítics que donaven suport al sistema caciquista:

«El Concierto económico se lo arrebató todo y por eso los políticos luchan contra el Concierto, que es la moralidad y las ideas de moralidad y de gobierno son antagónicas”.»

El concert econòmic, que no es volia només per a la província de Barcelona, es demanava per a tota Catalunya. La província de Barcelona, atès que jurídicament no tenia la representació de les demés províncies catalanes, no podia demanar el concert per a tota Catalunya.

Per a demanar el concert per a tota Catalunya s’havia de crear l’estat d’opinió que facilités que les quatre Diputacions provincials catalanes ho sol·licitessin.

Finalitzava la seva intervenció dient que el concert econòmic era la base de l’autonomia i de no tenir que dependre de les servituds de Madrid “*que secan nuestros campos, absorben nuestro dinero y nos roban nuestra sangre*”.

2.4.2.3 La intervenció de Luis de Martí, Síndic de l'Ajuntament de Palma de Mallorca

Luis de Martí iniciava la seva intervenció fent una comparació entre la persona i la Nació. Mentre que la persona, es podia separar d'una Nació, una província, "*persona también*", no es podia separar d'una Nació. Atès que els drets individuals eren insuficients, considerava que l'autonomia era l'únic remei que quedava.

Reconeixia que els mallorquins estaven en el mateix camí que els catalans:

- De la mateixa manera que pagar la contribució era un deure, també era un delictes fer pagar més del que podia pagar-se o gastar els impostos en fins que no corresponien.
- A Mallorca, mentre que el pobre que guanyava cinc o sis rals diaris pagava dos tercers parts entre tots els tributs, el ric pagava només una quarta part.

En aquella situació, en què era indispensable que el poble pogués viure, era indispensable obtenir el concert econòmic per a poder suprimir l'impost de consums sobre els productes de primera necessitat. Considerava que l'autonomia, que havia fet la felicitat de Suïssa i Bèlgica i que era el secret de la prosperitat anglesa, no era una cosa antiquada i atraçada.

Finalitzava la seva intervenció dient que l'autonomia, que no es podia obtenir "*atacando directamente, de frente, al enemigo*", només es podria obtenir atacant "*por el flanco*".

2.4.2.4 La intervenció d'Ernesto Vilaregut, en representació de la Propietat Urbana de Barcelona

Vilaregut iniciava la seva intervenció dient que els polítics espanyols consideraven que s'era separatista només per parlar català, valencià o basc.

Els catalans, per raons històriques, es trobaven al davant d'un moviment que volia fer gran a Catalunya, a València, a Mallorca i a Aragó "*para lograr que España sea grande*".

Per a poder aconseguir que les regions fortes s'administrassin elles mateixes i poguessin fer-se càrrec directament de la distribució, la investigació i el repartiment dels tributs s'havia d'assolir l'autonomia d'una manera evolutiva:

«[...] los que defienden el «todo ó nada» no recuerdan que «quien todo lo quiere todo lo pierde»>. Imitemos á la naturaleza que es la evolución. Y debemos arar la tierra para extirpar las yerbas dañinas; después vendrán aquellos del 1640; segaremos; del trigo haremos harina, de la harina pan y de él comerán no sólo los catalanes, sino todos los españoles que tengan hambre. »

2.4.2.5 La intervenció de José Aguilera, en representació del Centre Agrícola de Vilafranca

En la seva exposició demostrava que els productes agrícoles espanyols, a causa dels impostos, no podien competir amb els estrangers: *“una carga de vino ó una cuartera de trigo cuestan, muchas veces, más de lo que valen”*.

Referint-se a que des de feia vuit anys existia una llei que es deia de la fil·loxera, en què es disposava que les vinyes atacades no paguessin contribució, deia que els catalans no havien pogut beneficiar-se'n mentre que dos agricultors d'Andalusia, que ho havien demanat, feia poc ho havien aconseguit. Es queixava que els catalans, que ja feia deu anys tenien les vinyes atacades, pagaven la contribució dels que tenien les vinyes atacades des de feia només dos anys.

Considerava que el concert econòmic era una qüestió de vida o mort per a l'agricultura, ja que el sistema contributiu que s'estava aplicant era injust, i que el repartiment de les contribucions seria més just si s'aconseguia rebaixar l'impost de consums, que arruïnava el mercat interior. A la pregunta de si ho aconseguirien, contestava *“¡Quién sabe!”*

Aguilera finalitzava la seva intervenció dient que s'havia de crear opinió i que, com a mínim, s'havia de portar diputats catalans a les Corts, que *“siempre sería un paso hacía la regeneración de Cataluña y de España”*.

2.4.2.6 La intervenció d'Alberto Rusiñol, president del Foment del Treball Nacional

Rusiñol exposava que el concert econòmic era un pas insignificant cap a l'ideal que es perseguia, era només *“una piedra pequeña”* per a la construcció de l'edifici de la regeneració d'Espanya. Deia que els catalans eren separatistes només del Madrid polític i burocràtic, *“hablamos contra el Madrid que todos contribuimos á crear, el Madrid compuesto de todas las regiones de España, no contra el pueblo de Madrid”*.

Si ja era indigne falsejar la voluntat del poble, més indigne era consentir-ho amb la inconsciència i l'apatia que permetia que fossin diputats els que no coneixien i estimaven a Catalunya i que no la defensaven ni podien defensar-la. Considerava que els catalans, en aquella situació, s'havien d'unir per a fer front a la campanya que es feia en contra del concert econòmic, que era una campanya dirigida contra l'esperit de Catalunya.

Rusiñol, que manifestava que donava el seu suport als raonaments a favor de l'agricultura, destacava que el FTN en proposar a la Diputació que demanés l'establiment del concert econòmic ho havia fet pensant més a favor de l'agricultura que de la indústria:

- En el programa de l'Assemblea de Cambres de comerç que es féu a Saragossa, on eren representades totes les regions espanyoles, ja s'havia incorporat el concert econòmic.

- Catalunya necessitava el concert més que altres regions espanyoles, perquè hi actuaven “*los investigadores santos*”: “*santos, porque trabajan sin cobrar y viven más que decentemente*”.
- Prevenia els fabricants que si el ministeri d’Hisenda creava encara més investigadors, amb l’excusa de fer complir les lleis del treball de les dones i els nens i dels accidents de treball, els contribuents industrials tindrien que “*estar siempre cartera en mano*”.

Rusiñol explicava que per a separar-se de “*lo malo y lo podrido*” s’havia de començar des de dins de casa i que, com era “*muy natural*”, per amor maternal s’havia de començar per Catalunya. Finalitzava dient que els catalans havien de dir a les vertaderes víctimes d’Espanya, les que donaren la seva sang a causa dels errors “*de los de arriba*”, que, “*aunque tarde, hemos comprendido el error: unámonos todos y ¡Viva Cataluña!*”

2.4.2.7 La lectura i aprovació de les conclusions

Frederic Rahola, després de llegir un telegrama del Dr. Robert en què excusava la seva assistència per estar malalt, llegí les conclusions, que foren rebudes “*con aplausos y vivas á Cataluña*”:

«1.ª *El Concierto económico á que aspira el Fomento del Trabajo Nacional, responde al deseo de que los contribuyentes se administren sus propios intereses, sin dejar de contribuir á las cargas del Estado.*

2.ª *Una de las ventajas que reportará á la agricultura el Concierto económico, será conseguir lo que ahora es imposible con los procedimientos dilatorios ideados por el Estado; esto es, que sean baja en la contribución como lo son las máquinas que no trabajan, las tierras muertas por la filoxera ó que se conviertan en inproductibles.»*

2.4.3 La Memoria leída en la Junta general ordinaria de socios, celebrada el día 28 de Enero de 1900

A la memòria⁹¹², signada per Albert Rusiñol i per Narcís Verdaguier, en nom de la Junta directiva i de la Junta consultiva, es donava compte de les gestions realitzades pel FTN durant l’exercici anterior.

Primerament es recollia l’acord de crear un establiment d’un ensenyament industrial:

---

⁹¹² *El Trabajo Nacional*. Año VII.- núm. 210. Tomo VIII.- n.º 15. Barcelona, 10 de febrero de 1900, p. 225-230.

- Des del FNT estaven convençuts que el principal factor dels avenços industrials d'altres nacions europees eren les facilitats i els mitjans d'aprendre dels quals disposava qui es volia dedicar a un determinat ram de la producció.
- La directiva del FTN, atès que a Espanya hi havia una “*carencia absoluta de tales elementos*”, amb l'assessorament adequat acordà l'establiment d'un ensenyament industrial complet “*arbitrando los medios que para ello se reputasen necesarios*”.
- Amb aquell fi es va nomenar una comissió de “*personas competentes*” i ja s'havia iniciat l'estudi del “*importantísimo*” projecte, al qual confiaven que hi donarien suport “*las principales corporaciones de nuestra ciudad y las entidades más visibles de la misma*”.

A continuació, s'exposava la campanya que a favor d'un concert econòmic s'havia desenvolupat durant l'exercici de 1899:

- La Lliga de Defensa Industrial i el Sindicat Gremial de Barcelona consideraren que els Pressupostos que va presentar el Govern constituïen un greuge per als fabricants i per als contribuents.
- S'acordà iniciar la resistència passiva al pagament dels tributs si no es retirava el projecte de Pressupostos.
- Els productors catalans es negaven a qualsevol esmena als Pressupostos si no es concedia el concert econòmic a la província de Barcelona, que consideraven que era un instrument per a la millora de l'administració i per a acabar amb les pràctiques perjudicials de la investigació de les contribucions.
- Des del FTN es comprengué la gravetat de l'actitud pressa pels gremis de Barcelona i quan aquests anaren al FTN per a entrevistar-se amb el president se'ls manifestà que, “*salvando su procedimiento*”, s'estava d'acord en la defensa del concert econòmic, atès que era una aspiració que ja formava part del programa de les anteriors Juntes directives.
- La mateixa Junta directiva anterior ja ho va fer palès quan va formar part de la comissió dels cinc presidents que signà i presentà el *Missatge a la Reina regent*:

«[...] lo proclamaron principio salvador, consagrándolo en aquel Mensaje que elevaron á S.M. la Reina los cinco Presidentes de las cinco más importantes Corporaciones de Cataluña, cuando sentaron las aspiraciones vehementes á la descentralización y á la autonomía administrativa de las regiones todas de España.»
- La constitució d'un Govern que, després del trasbals del desastre colonial, es proclamava regeneracionista els va fer “*concebir esperanzas en el sentido de ver realizados buena parte de nuestros anhelos*”.

- El 13 d'octubre, la Junta directiva del FTN, en augmentar el conflicte dels gremis de productors de Barcelona i amb l'intenció de buscar una solució i arribar a una “*concordia*”, acordà dirigir-se al president del Consell de ministres preguntant-li si estava disposat a concedir el concert econòmic.
- La resposta negativa que es rebé tancava el camí de la concòrdia:
  - «[...] y esto nos obligó á acordar la celebración de un mitin, invitando á las Corporaciones todas de Barcelona, para reclamar de una manera solemne la implantación del Concierto económico, como único medio de evitar futuros conflictos y de purificar la administración pública.»
- Després es suspengueren les garanties constitucionals, es negà el permís per a celebrar el meeting de Barcelona i es proclamà l'estat de setge.
- La Junta directiva del FTN quan es va detenir a industrials acusats del delictes, “*nuevamente inventado*”, de rebel·lió es posà d'acord amb les demés entitats.
- Es decidí que per a intentar solucionar aquell conflicte, els cinc presidents anirien a Madrid a presentar a la Reina el missatge que havien acordat.
- Els cinc presidents exposaren a la Reina l'estat d'opinió de Catalunya i informaren de la necessitat d'emprendre la descentralització administrativa.
- El president del Consell de ministres, amb qui també s'entrevistaren, els hi digué que, amb la finalitat de mantenir el principi d'autoritat, no faria cap tracte ni oferiment sense la “*absoluta é incondicional sumisión de los gremios*”.
- La comissió dels cinc presidents, fracassat l'intent de cercar una solució amb el Govern, retornà a Barcelona el dia 7 de novembre de 1899.
- En una sessió que es celebrà en el FTN es donà compte de les seves gestions, que el president del FTN sintetitzà en una proposta adreçada als gremis:
  - «[...] si los Gremios deponen su actitud, nosotros estamos dispuestos á acudir de nuevo al palenque, en pro del Concierto económico; si siguen en su actitud estamos dispuestos á hacer cuanto sea humanamente posible a favor de los dignos ciudadanos que han sido encarcelados.»
- Després de la sessió tingué lloc el tancament dels comerços dels morosos i l'increment de les mesures repressives per part del Govern.
- Els representants a Corts defensaren l'actitud dels productors i finalment, el dia 17 de novembre, es celebrà una reunió de Síndics dels gremis en què es deposà l'actitud de resistència passiva al pagament de la contribució:

«[...] cediendo á un noble impulso y con el fin de dejar expedito el camino para la defensa de los ideales de Cataluña. á los que se negaba toda satisfacción, so pretexto de su meditada resistencia.»

- L'acord patriòtic que prengueren els gremis no tingué la resposta positiva que s'esperava del Govern:

«No habréis olvidado todavía el estupor que produjo al día siguiente, la detención de gran número de industriales, algunos de los cuales habían pagado la contribución, y el cierre de gran número de tiendas.»

- Des del FTN es confiava que, en finalitzar el conflicte dels gremis, el Govern espanyol compliria les aspiracions “*del País contribuyente*”.
- Des del FTN, quan la carta que enviaren en aquell sentit al president del Consell de ministres no tingué resposta, es veieren obligats, “*por mandato y por dignidad*”, a emprendre una enèrgica campanya de propaganda a favor del concert econòmic.
- Les Bases que formulà la comissió dels cinc presidents, per a l'establiment de concerts econòmics entre l'hisenda pública i les províncies que ho sol·licitessin, foren aprovades per la Junta directiva i la Junta consultiva del FTN i, el 30 de novembre, també foren ratificades en la Junta general de socis.
- El dia següent, tingué lloc a Reus el meeting que s'havia previst fer a Barcelona i que no es pogué celebrar a causa de la suspensió de les garanties constitucionals a la província.
- El meeting de Reus fou el primer dels meetings que es feren en defensa del concert econòmic:

«El mitin de Reus tuvo extraordinaria resonancia, no sólo en Cataluña sino en todas las demás regiones de España, que pudieron apreciar con las patrióticas declaraciones que allí se hicieron cuán injustas eran las imputaciones que se nos hacían tachándonos de egoístas y de malos españoles.»

- Després tingué lloc el meeting de Girona:

«Ante numerosa concurrencia, que acogió con calurosos aplausos nuestras declaraciones, el Presidente del Fomento desvaneció la injusta prevención con que fuera de Cataluña se miraba la obra nacional que perseguíamos, y el falso temor que se quería fomentar contra el pretendido centralismo de esta capital.»

- I finalment es féu el meeting de Vilafranca del Penades:

«Últimamente en Vilafranca del Panadés hemos tenido la inmensa satisfacción de conseguir á favor de nuestra causa el concurso de los agricultores y de los obreros, animados del deseo de mejorar su condición económica al par que coadyuvan á la vitalidad del Estado español dando vida á las energías regionales.»

Es considerava que, per a poder aconseguir un resultat positiu en la campanya iniciada, era necessari continuar la campanya de propaganda per a convèncer a l'opinió de la necessitat de prendre part activa en la vida pública. Des del FTN es feien dos declaracions:

- A la primera declaració, s'afirmava que l'interès del FTN en defensar el concert econòmic era el de contribuir a la transformació de la pàtria espanyola, que estava necessitada d'un canvi radical i profund en la seva administració.
- A la segona declaració, es feia la consideració que aquella campanya, en la seva fase inicial, no es corresponia amb els objectius que defensava el Foment quan demanava la protecció aranzelària. Però, el FTN, més enllà de defensar el proteccionisme econòmic, també s'havia de preocupar de promoure la protecció interna que amb la descentralització administrativa, que es demanava amb l'establiment del concert, pogués contribuir a millorar l'organització dels organismes administratius i la moralitat de les funcions públiques. Els catalans, per a suplir l'acció deficient de l'Estat espanyol, havien d'administrar els seus interessos i havien de guanyar-se així la protecció interna que era l'acció més eficaç per afavorir el progrés de la riquesa pública i privada.

Finalment s'exposava que el fracàs del règim polític, que es sustentava en les falses majories parlamentàries que no responien a l'opinió general del país, tenia com a conseqüència que Espanya fos una Nació que no estava adaptada a la vida moderna.

2.4.4 L'article *Mercachifles*

En aquest article⁹¹³, adreçat a Juan Sallarés, Federico Rahola posava de manifest les crítiques que havien rebut les classes contribuents, qualificades de "*mercachifles*", "*buhoneros*" i "*horteras*", des de que decidiren intervenir directament en la cosa pública.

---

⁹¹³ *El Trabajo Nacional*. Año VII.- núm. 211. Tomo VIII.- n.º 16. Barcelona, 28 de febrero de 1900, p. 249.

Exposant la baixa consideració que en amplis sectors socials es tenia per les activitats industrials i comercials, assenyalava que, ja en el passat, la pròpia monarquia espanyola hagué de manifestar que l'exercici del treball no era innoble per a la noblesa:

«A tal punto llegaba la preocupación, que Carlos II publicó una pragmática en la que declaró, ante el general y funesto abandono de las industrias, que el mantener fábricas no perjudicaba á la nobleza, pragmática que amplió más tarde Carlos III á todo comercio por mar ó terrestre.»

Rahola exposava que encara era viu a Espanya un sentiment de rebuig al treball:

«Todavía subsiste en España el nocivo desdén á los oficios y al comercio, el desprecio de la industria; aún se mira con repulsión el trabajo manual y mecánico, un tiempo considerado vil y humillante.»

Recordava com la història presentava l'exemple de nacions que havien sucumbit perquè no havien resolt a temps la seva independència moral, econòmica i política i que, a la vegada, tampoc havien impulsat l'establiment de manufactures i la constitució d'una classe poderosa de fabricants i comerciants que representessin la vida dels pobles i la salut de la Nació. Amb aquell pòsit que encara subsistia en el fons del temperament nacional, segons Rahola, era impossible transformar el país.

Remarcava que els que més pretenien agraviar a les classes mercantils, tractant-los de “*mercachifles*”, eren els mateixos escriptors militars que abans de la guerra tractaven també els Estats Units de poble de “*mercachifles y mercaderes*”. En una situació en què la balança del comerç i la balança del poder eren una mateixa cosa, sense la indústria i el comerç no era possible incrementar la riquesa d'un país. Referint-se a que els països pobres estaven condemnats a ser vençuts, Rahola finalitzava dient, en al·lusió al títol de l'article, que abans “el mundo era de los *valientes*” i que ara el món era de “*los mercachifles*”.

2.5 Conclusions de l'annex II

En el darrer quart del segle XIX, a Catalunya s'emprengueren successius intents per a reivindicar la personalitat cultural, social i econòmica. A la vegada, que es reafirmava la identitat pròpia del poble català, també es pretenia millorar la relació amb Espanya i poder assolir més capacitat de decisió i gestió administrativa. Aquells intents tenien en comú, en la vessant econòmica, el plantejament de que si s'augmentaven les funcions que s'exercien des de Catalunya també es podria millorar la capacitat econòmica de l'Estat i de la regió catalana, mitjançant l'adopció de fórmules de recaptació de contribucions i de participació posterior en el repartiment i en l'ús que es fes del percentatge que s'obtingués.

Els orígens d'aquell capteniment en cercar noves fórmules per a millorar la relació de Catalunya amb l'Estat els trobem, d'una banda, en una posició de realisme polític assumint la situació en què s'estava de dependència respecte de decisions que prenia el Govern espanyol, i, d'altra banda, en la reivindicació de recuperar les institucions històriques i les funcions de govern interior i de gestió administrativa que s'havien perdut en el segle XVIII.

Des de Catalunya s'anà prenent consciència que amb una cultura, una llengua i un dret propi, es tenien els principals elements que constituïen la personalitat pròpia d'un poble. Al mateix temps, també s'anà prenent consciència que Catalunya, igual que succeïa a les Nacions que no tenien un Estat reconegut, esdevenia una societat que políticament no era sobirana i que, a la vegada, no tenia la capacitat jurídica d'assolir el conjunt dels poders exercits a través de les institucions polítiques pròpies que caracteritzaven els Estats moderns.

El compromís d'una part important dels representants de la societat catalana en la defensa dels interessos morals, materials, culturals i econòmics, lingüístics i jurídics de Catalunya tenia el seu origen immediat en la plena assumpció de tenir uns trets culturals diferenciats i unes costums pròpies i en la capacitat de ser un motor de desenvolupament econòmic i cultural en el conjunt de les regions que conformaven la nació espanyola

Per la via d'adreçar-se directament als monarques o per la via de la formulació de projectes de Constitucions catalanes, es reivindicava la personalitat històrica catalana i es cercaven fórmules per a millorar l'encaix de Catalunya, com a nacionalitat històrica, dins de la Nació espanyola, que era la que assumia i ostentava, en l'ordre del reconeixement internacional, les funcions pròpies d'un Estat modern.

El projecte de Constitució de l'Estat Català de 1883 i les Bases de Manresa de 1892 eren uns esbossos quasi acabats de textos constitucionals articulats que, amb un alt grau de

concreció i sempre vinculant la relació de Catalunya amb Espanya, definien quines serien les funcions reservades a l'Estat espanyol i quines serien les funcions que es podrien exercir directament des de Catalunya; i que amb un grau menor de concreció, ja que es necessitaria d'un ampli desplegament legislatiu posterior, també es referien a com s'havien d'exercir les funcions reservades a Catalunya.

El projecte de Constitució de l'Estat Català de 1883, era una proposta, feta des del republicanisme federalista català, per a donar una solució a l'encaix de Catalunya, assolint la consideració d'Estat Català, dins de l'Estat espanyol que, conformat pel conjunt d'Estats de les diferents regions espanyoles, continuaria assumint les funcions representatives i organitzatives de la Nació espanyola. Em aquell projecte, en què prenia forma l'intent de posar en pràctica els ideals republicans federalistes, referents a l'estructura i a l'organització de l'Estat com a conjunt d'Estats federats, es donava una solució definitiva a l'encaix, en un pla idealista d'igualtat de deures i drets, de Catalunya dins de l'Estat espanyol.

El *Memorial de Greuges* de 1885 i els *Missatges a la Reina regent* de 1888 i de 1898 cercaven la intervenció de la monarquia com a poder moderador, fins i tot assumint que es sobrepassarien les funcions que atorgava la Constitució als monarques, en la reivindicació de que Catalunya assolís més capacitat d'intervenir en els assumptes propis que podien facilitar el seu creixement econòmic i millorar les condicions de vida social i cultural dels ciutadans.

Des d'amplis sectors culturals, socials, econòmics i polítics de Catalunya en el marc del sistema parlamentari i de la pràctica del tornisme polític, que en compliment de la Constitució de 1876 possibilitava una estabilitat en la governació del país, exposaren reiteradament als titulars de la monarquia espanyola quines eren les aspiracions de Catalunya. Al 1885 es presentà al Rei Alfons XII la *Memoria en defensa de los intereses morales y materiales de Cataluña*, també coneguda com a *Memorial de Greuges* i, al 1888 es presentà el *Missatge a la Reina regent*.

L'important trasbals que significà la pèrdua de la guerra amb els independentistes cubans i de la guerra amb els Estats Units provocà una intensa corrent social i política de desànim en nombrosos sectors intel·lectuals, polítics i econòmics. Les solucions que es proposaven per a superar aquella situació des d'amplis sectors de la societat espanyola en general, i catalana en particular, tenien en comú la petició de la regeneració de la vida pública espanyola i la millora de l'estat de la cultura i la instrucció i de la capacitat econòmica.

A Catalunya, en el període comprés entre la segona meitat del 1899 i finals del 1899, es produí una intensa activitat per a crear un ampli moviment d'opinió que donés suport a la reivindicació presentada des del catalanisme polític que, en el marc de la demanda de la regeneració del sistema polític espanyol, es concretaven en unes Bases relatives a la concessió del concert econòmic, l'establiment de la Diputació regional única, l'assoliment de l'autonomia universitària, el manteniment del dret foral i el reconeixement de la igualtat d'idiomes. Entre el conjunt de les bases, la relativa a l'assoliment del concert econòmic havia de permetre disposar dels recursos econòmics necessaris per a que, a través de la millora de l'educació i dels serveis públics, es podés elevar el nivell cultural i material de Catalunya.

La petició de l'establiment d'un concert econòmic, atès que Catalunya, com a regió, no tenia capacitat jurídica per a establir contractes amb l'Estat, s'instrumentalitzà a través de la capacitat legal que tenien les Diputacions provincials per a contractar directament amb l'Estat. Les quatre Diputacions provincials catalanes, aprofitant aquella possibilitat, acordaren sol·licitar conjuntament l'establiment d'un concert econòmic amb l'Estat.

El setembre de 1898, immediatament després de la desfeta bèl·lica, Joan Sallarés, president del Foment del Treball, atribuïa la superioritat tècnica i material que havien demostrat els Estats Units sobre Espanya a la importància que el poble nord-americà donava a l'educació i a la instrucció tècnica. Els Estats Units, que eren un poble "*eminente mente intelectual*", tenien en l'educació el secret de la seva prosperitat: mentre que als Estats Units un 13 per cent de la població no sabia llegir ni escriure a Espanya la xifra era del 68 per cent.

En aquell context, en què es tenia un profund sentiment de que es necessitava introduir canvis en la política espanyola, els presidents de cinc de les corporacions civils més destacades de la ciutat de Barcelona prepararen i presentaren, en audiència de 14 de novembre de 1898, un *Missatge a la Reina regent* en què s'exposaven les aspiracions de Catalunya a la Reina regent. En el missatge, en què es posava en evidència els dèficits crònics de l'ensenyança i el retràs cultural espanyol respecte als països més cultes, es destacava la necessitat de millorar l'estat de la educació i la instrucció professional i de promoure la indústria.

A finals de 1898, amplis sectors de la burgesia industrial i econòmica catalana donaren el seu suport a la candidatura Silvela-Polavieja que es presentava a les eleccions estatals. Camilo Polavieja, en contactes previs amb les forces catalanistes i en resposta a un projecte de Bases d'autonomia administrativa per a Catalunya que li presentaren, s'havia compromès a què un futur Govern acceptaria la Diputació única de Catalunya i el concert econòmic,

atorgaria diferents competències en matèria d'ensenyament professional i tècnic, mantindria el dret civil català i establiria una organització municipal sobre bases corporatives.

L'establiment d'un concert econòmic entre l'Estat espanyol i Catalunya, similar al "*cupo vasco*" i al sistema emprat a la hisenda foral de Navarra, a banda de l'objectiu de millorar la recaptació de tributs i incrementar els ingressos de l'Estat, tenia l'objectiu explícit que un percentatge dels ingressos que s'obtidrien de la gestió directa de la recaptació es destinarien a iniciar un ampli procés de modernització que possibilitaria que Catalunya es situés en un estat de civilització social i cultural equiparable a la dels països més avançats d'Europa.

A finals de 1898 els catalanistes donaren un pas important al decidir disposar d'un diari. Amb l'adquisició i conversió en publicació diària del setmanari *La Veu de Catalunya*, el catalanisme polític ja disposà d'un mitja idoni per a difondre el seu ideari i el seu programa. Prat, que fou nomenat director de la nova publicació que treia el primer número el dia primer de gener de 1899, tingué ocasió de desenvolupar el seu mestratge ideològic i cultural a través de la tasca periodística que, fins a la seva mort, esdevingué una completa obra pedagògica.

El 1899, després de les eleccions legislatives es formà el Govern Silvela-Polavieja, de tendència reformista. El 1900, des dels mateixos sectors empresarials i industrials, que havien donat suport a la candidatura guanyadora, quan no es compliren les expectatives que es tenien en les promeses fetes, decidiren que havien de disposar d'una nova força política i crearen la Lliga Regionalista. Després del fracàs de donar suport a un Govern que no complí els compromisos acordats, es prengué consciència que els objectius catalanistes, que s'havien establert el 1892 a les Bases de Manresa, només es podrien assolir des de l'acció política directa que exercirien els regidors municipals, els diputats provincials i els diputats i senadors que fossin elegits per a defensar els programes polítics elaborats des de Catalunya.

A partir de 1900, la Lliga presentà candidatures a les eleccions estatals, provincials i municipals i esdevingué un dels partits més importants de Catalunya. El catalanisme, disposant d'un diari propi, *La Veu de Catalunya*, i tenint un partit polític, la Lliga Regionalista, es dotà dels instruments que possibilitaven que estigués en condicions de convertir-se en un moviment que tenia opcions reals d'intervenir en la vida política i de posar en pràctica una clara orientació política evolucionista, en el sentit de saber aprofitar les possibilitats que els hi permetessin en cada moment les diferents conjuntures polítiques.

ANNEXOS:

ANNEX III:

**L'EMISSIÓ DE DEUTE PÚBLIC DE LA DIPUTACIÓ
PROVINCIAL DE BARCELONA I DE LA MANCOMUNITAT
DE CATALUNYA**

ÍNDIX DE L'ANNEX III:

3	L'EMISSIÓ DE DEUTE PÚBLIC DE LA DIPUTACIÓ PROVINCIAL DE BARCELONA I DE LA MANCOMUNITAT DE CATALUNYA	1.798
3.1	La necessitat de recórrer a l'ús del deute públic	1.798
3.2	L'emissió dels emprèstits provincials de 1864, 1874, 1878 i 1890	1.798
3.2.1	L'emprèstít de 1864	1.799
3.2.2	L'emprèstít de 1874	1.799
3.2.3	L'emprèstít de 1878	1.800
3.2.4	L'emprèstít de 1890	1.800
3.3	La demanda de regeneració de la vida nacional	1.801
3.4	El Pressupost provincial extraordinari i l'emprèstít de 1905	1.801
3.5	La memòria que llegí Enric Prat de la Riba, com a president de la Diputació provincial de Barcelona, a la sessió del 15 de juny de 1909:	1.802
3.5.1	Els Informes de l'Enginyer - Director d'Obres públiques provincials	1.802
3.5.2	L'Informe de l'Arquitecte de la Diputació	1.803
3.5.3	El repartiment dels 5.000.000 de pessetes de l'emprèstít de l'any 1909	1.803
3.5.4	La ressenya que féu <i>La Vanguardia</i> de la memòria presidencial del juny de 1909	1.804
3.6	La creació de la Biblioteca de Catalunya, un exemple de l'obra que realitzà la Diputació provincial de Barcelona	1.804
3.7	La preparació del Pressupost de la Diputació provincial per a l'any 1915	1.805
3.8	L'emissió de l'emprèstít provincial de 1915	1.806
3.9	El crèdit que sol·licità la Diputació provincial per a l'adquisició de la fàbrica Batlló de Barcelona	1807
3.10	La constitució de la Mancomunitat de Catalunya:	1.808
3.10.1	L'aprovació dels Estatuts de la Mancomunitat de Catalunya	1.809

3.10.2	L'emprestit de 1915 de la Mancomunitat de Catalunya	1.809
3.10.3	La creació de la Caixa de Crèdit Comunal	1.810
3.10.4	La constitució del fons econòmic de la Caixa de Crèdit Comunal	1.811
3.8	Conclusions de l'annex III	1.812

3. L'EMISSIÓ DE DEUTE PÚBLIC DE LA DIPUTACIÓ PROVINCIAL DE BARCELONA I DE LA MANCOMUNITAT DE CATALUNYA

L'objectiu d'aquest annex és poder copsar, en el període de la presidència de Prat de la Riba a la Diputació provincial de Barcelona i a la Mancomunitat de Catalunya, la justificació que es donà per a prendre la decisió de recórrer al deute públic i la utilització que es va fer dels recursos econòmics obtinguts.

En el cas específic de la Diputació, per a poder situar millor l'actuació de Prat també farem referència a com s'havia fet servir el recurs al crèdit des de la creació de la institució provincial el 1836. Destacarem els emprèstits provincials de 1864, 1874, 1878 i 1890 i el Pressupost provincial extraordinari i l'emprèstit de 1905.

En el període presidencial de Prat a la Diputació, destacarem la memòria que presentà a la sessió del 15 de juny de 1909, el repartiment que es féu de l'emprèstit de l'any 1909 i la preparació i emissió de l'emprèstit provincial de 1915. Del període presidencial de Prat a la Mancomunitat de Catalunya, destacarem l'emprèstit que s'emeté al 1915 i el crèdit que es sol·licità per a la constitució del fons econòmic de la Caixa de Crèdit Comunal.

3.1 La necessitat de recórrer a l'ús del deute públic

En el cas de Catalunya, en el context de la primera guerra carlina, ja s'havia tingut que recórrer a la recaptació de fons econòmics per a poder fer front a les despeses de la Hisenda pública i de l'exèrcit que combatia al Principat. Al 1836, quan es procedí a la constitució de les Diputacions provincials ja es contemplava que haurien d'aportar fons econòmics.

Constituïda la Diputació provincial de Barcelona, es disposà que, per a atendre al sosteniment de les despeses, s'emetessin Cèdules negociables que serien reintegrades amb els imports obtinguts de la recaptació dels arbitris sobre la propietat, la riquesa i el consum. La Diputació provincial per a poder complir les seves obligacions, atenent a la limitació de la disponibilitat dels fons públics necessaris, hagué de recórrer en diverses ocasions al recurs del crèdit a través de l'emissió de deute públic i d'emprèstits.

3.2 L'emissió dels emprèstits provincials de 1864, 1874, 1878 i 1890

L'atenció de les despeses generades pel deute provincial va passar per diferents situacions, en ésser substituïdes les cèdules emeses per pagarés i, alhora, amb l'augment de la quantitat del deute principal que es va dur a terme per a poder atendre la quantitat assignada a la província en el repartiment de les despeses. La Diputació provincial de Barcelona en el període 1864-1890 hagué de recórrer en diferents ocasions a l'emissió d'emprèstits.

3.2.1 L'emprestit de 1864

El 1864, la Diputació barcelonina hagué de recórrer a l'emissió de l'emprestit provincial per a fer front a la crisi econòmica i social generada pels efectes de la guerra de Secessió nord-americana, que originà la disminució de la importació i l'encariment de les matèries primeres que necessitaven les indústries manufactureres de la província.

A la província de Barcelona, que pel nombre de centres de producció era el principal nucli de l'activitat econòmica del Principat, es produí una paralització de la producció i, com a conseqüència de la falta de treball, s'empitjoraren les condicions de vida de les famílies obreres. La difícil situació econòmica, que es complicà encara més amb la disminució de la producció de les collites, es manifestà en la puja de preus dels aliments de primera necessitat i en l'encariment del cost de la vida.

En aquella situació, la Diputació de Barcelona, per a poder atenuar la difícil situació de la classe obrera, va recórrer a l'emissió d'un emprètit per a emprendre la construcció de camins veïnals a les poblacions que sofrissin els efectes de la paralització de treball per causa de la carestia del cotó americà. Atesa la difícil situació econòmica, i tot i que l'Estat autoritzà l'emissió d'un emprètit de 4.000.000 de rals, es necessità que es convoquessin vàries subhastes successives, del gener al desembre de 1864, per a que disminuint el tipus d'adjudicació es pogués col·locar una gran part de les obligacions.

A principis de la dècada dels anys setanta la Diputació es trobà en una difícil situació econòmica, que tingué com a conseqüència immediata l'amenaça de suspensió de pagaments, entre els quals es trobaven les atencions de la beneficència. Quan la Diputació de Barcelona, per a disposar d'efectiu per a tendre les seves obligacions, es plantejà la venda dels Bons del Tresor que posseïa hagué de renunciar a fer-ho, atès el baix preu de cotització dels Bons.

La corporació provincial es veié forçada a sol·licitar un nou préstec al Banc d'Espanya, posant com a garantia els mateixos Bons que havien perdut part del seu valor. Atès que no es pogué resoldre la concessió del préstec, a finals de 1872 hagué de recórrer a sol·licitar un préstec a la Societat de Crèdit Mercantil.

3.2.2 L'emprestit de 1874

La difícil situació financera de la corporació provincial continuà i, coincidint amb el final de la Primera República, el deute provincial s'incrementà amb les despeses originades per la darrera guerra carlina. La diferència entre l'actiu i el passiu en les finances de la província anà augmentant a causa de la dificultat per a fer efectiu el crèdit que la corporació tenia amb l'Estat i el retard en l'ingrés de les contribucions que havien de fer els pobles de la província.

El 1874, la Corporació provincial, enmig d'aquelles difícils circumstàncies, hagué de recórrer de nou a l'emprestit que, per a poder disposar dels fons econòmics que es precisava per a atendre les diferents obligacions, arribà a la quantitat de 2.250.000 de pessetes. En aquella ocasió també fou necessari que es convoquessin successives subhastes, que es realitzaren des del 1874 fins al 1876. Per poder col·locar les obligacions emeses les subhastes s'hagueren de tancar amb una disminució en el valor de les adjudicacions.

3.2.3 L'emprestit de 1878

El 1878, en mig d'una situació crisi industrial que deixà a un gran nombre d'obriers sense feina, la Diputació de Barcelona preparà un Pla provincial de carreteres que suposava la realització d'un important pla d'obres públiques. En aquella decisió també hi influí la manca de mitjans eficaços de transport i la insuficiència i mal estat de conservació de les vies de comunicació.

Per poder dur a terme la construcció de les vies de comunicació, que s'havien projectat per afavorir el treball i la circulació comercial, atès que els recursos ordinaris de la província eren insuficients s'hagué de recórrer a l'emissió d'un crèdit de 5.000.000 de pessetes. Al desembre de 1878, l'Estat espanyol autoritzà l'emissió de les obligacions que constituïen el nou emprèstit provincial.

A mesura que, com a conseqüència dels estudis tècnics, s'anà aprovant la realització de les diferents obres es convocaren les subhastes per a poder disposar dels fons que es necessitaven per a la construcció de les noves carreteres. Des de juny de 1878 a juny de 1883 es convocaren i es realitzaren cinc subhastes: les successives emissions de l'emprestit tingueren una bona acceptació i foren col·locades en la seva totalitat.

3.2.4 L'emprestit de 1890

L'atenció del pagament de les atencions que es derivaven del crèdit provincial es veia dificultada pels efectes de la crisi econòmica i per la impossibilitat d'augmentar les contribucions que havien de recaptar els pobles de la província.

La Diputació provincial, esgotades les partides econòmiques que s'obtingueren amb les emissions autoritzades al 1878 i per no tenir que augmentar les contribucions que assignaven als pobles de la província, hagué de recórrer de nou al procediment de fer ús del crèdit.

Amb el nou crèdit, que autoritzà el 1890 l'Estat per un import de 7.500.000 pessetes, s'havia de fer front a les despeses de l'amortització dels deutes anteriors i a les obligacions que la Diputació tenia compromeses per afrontar la prestació dels serveis ordinaris.

3.3 La demanda de regeneració de la vida nacional

El període final de la col·locació de l'emprèstit aprovat el 1890 va coincidir amb el moviment de regeneració de la vida nacional que es va produir immediatament després del desastre colonial. La pèrdua de les darreres colònies espanyoles d'ultramar tingué com a conseqüència que es formés un fort sentiment de reivindicar la necessitat d'introduir reformes en la vida política i social espanyola.

La demanda de la regeneració de la vida nacional, que es recolzava en la necessitat d'introduir canvis en la política i en l'administració pública, comprenia un conjunt d'aspiracions que tenien la finalitat d'incrementar el progrés intel·lectual i material del país. Entre les aspiracions que es volien assolir destacaven l'assoliment la perfecció i difusió de l'ensenyament en tots els seus graus i l'augment i desenvolupament de les obres públiques, especialment de camins, canals i pantans.

En aquell context de sentiment regeneracionista, des de la Diputació de Barcelona es procedí a dedicar una part del pressupost provincial, format pels ingressos corrents i per l'emprèstit provincial, a millorar els serveis d'ensenyança i d'obres públiques.

3.4 El Pressupost provincial extraordinari i l'emprèstit de 1905

El 21 de novembre de 1904 es signà un conveni entre l'Estat i la Diputació de Barcelona per a la construcció de 220 Km. de camins veïnals.

La previsió dels recursos econòmics necessaris per a la realització de les obres, que tenien un import d'uns 8.000.000 de pessetes, s'inclogué en el Pressupost provincial extraordinari de l'any 1905.

Finalment, el desembre de 1905, l'Estat autoritzà a la Diputació a emetre un emprèstit de 9.000.000 de pessetes.

Els recursos que s'obtindrien s'aplicarien a l'amortització de l'emprèstit de 1890 i a la construcció dels nous camins veïnals projectats. La primera de les subhastes del nou emprèstit fou convocada el juny de 1906 i la darrera fou convocada el juliol de 1910.

El 1909, la Diputació, ja sota la presidència de Prat de la Riba, atenent que a la província de Barcelona es tornava a viure un moment de crisi agrària i manufacturera decidí sol·licitar a l'Estat que l'autoritzés a augmentar l'import de l'emprèstit de 1905 fins a la quantitat de 14.000.000 milions de pessetes.

3.5 La memòria que llegí Enric Prat de la Riba, com a president de la Diputació provincial de Barcelona, a la sessió del 15 de juny de 1909

Prat proposà al cos provincial que es sol·licités a l'Estat autorització per a emetre un nou emprèstit per atendre les necessitats d'obres públiques, beneficència i ensenyança. Aprovada la proposta es preparà una *“Memòria – Instància documentada, demanant autorisació pera contractar un emprèstit de 5.000.000 de pessetes, ab destí exclusiu a obres provincials que'n aquélla's mencionen”*.

Prat destacava a la memòria que l'obra, que s'havia de realitzar des de la Diputació provincial de Barcelona, comprenia tant les inversions destinades a les obres públiques com les despeses originades per l'atenció dels serveis de beneficència i d'ensenyança.

Respecte a les despeses de beneficència es feia notar que, a part de les atencions regulades per la legislació vigent relatives a les cases de Maternitat i Expòsits, des de la corporació provincial també s'atenia algunes de les obligacions que per llei corresponien als Municipis: era habitual que els municipis de la província de Barcelona que no disposaven dels recursos econòmics necessaris deleguessin la seva responsabilitat en la Diputació provincial.

A la memòria es ressaltava que l'ensenyança era un dels objectius prioritaris de la Diputació de Barcelona. En els cas les ensenyances tècniques i professionals, la Diputació se'n feia càrrec econòmicament des de que al 1868, quan l'Estat decretà la supressió d'aquelles ensenyances, s'havia compromès a mantenir-les.

L'obra de la Diputació es completava amb el projecte de les obres de restauració i de consolidació que s'havien de realitzar en el Palau de la Generalitat⁹¹⁴. Prat considerava que aquelles obres eren necessàries tant des del punt de vista de la seva utilitat com per consideracions de caire artístic i històric.

Quan es decidí la construcció del nou Palau de Justícia s'acordà que la Diputació, a canvi de contribuir econòmicament a les despeses, es convertiria en propietària única de l'edifici antic. A mitjans de 1908, finalment la Diputació obtingué la possessió de les dependències que havia ocupat la Reial Audiència a l'edifici del Palau de la Generalitat.

3.5.1 L'Informe de l'Enginyer - Director d'Obres públiques provincials

A l'informe que emeté l'Enginyer responsable de les obres públiques provincials, sobre la conveniència de la construcció de carreteres provincials i camins veïnals amb càrrec a

---

⁹¹⁴ A l'edifici de la Generalitat, que en aplicació del Decret de Nova Planta estava ocupat per les dependències de la Reial Audiència, també hi havia oficines de la Diputació provincial.

l'emprèstit que es proposava sol·licitar, es destacava que si els recursos ordinaris del pressupost provincial no eren suficients per a finalitzar la construcció dels camins no conveniats amb l'Estat no es podria iniciar l'execució dels restants camins projectats.

Es considerava necessari que no es suspengués la construcció i finalització de les carreteres i camins projectats, ja que eren necessaris per a beneficiar els pobles que necessitaven tenir comunicació per carretera i reduir la llista del pobles incomunicats

3.5.2 L'Informe de l'Arquitecte de la Diputació

A l'Informe, emès per l'Arquitecte del cos provincial, es justificava la importància de poder realitzar les obres projectades: la Casa provincial de Maternitat i Expòsits, la Casa provincial de Caritat, la Universitat Industrial, el Palau de la Generalitat i les obres de l'Arxiu del Reial Patrimoni i de l'Institut d'Estudis Catalans.

3.5.3 El repartiment dels 5.000.000 de pessetes de l'emprèstit de l'any 1909

El juliol de 1909, la Diputació acordà sol·licitar l'autorització per a ampliar l'emprèstit del 1905 fins a la quantitat de 14.000.000 de pessetes.

L'augment dels 5.000.000 de pessetes es destinaria a:

Obres i serveis de:	Import en pessetes:
Ponts i camins veïnals	2.500.000
Obres de la Casa de Maternitat i Expòsits	1.200.000
Universitat Industrial	500.000
Obres del Palau de la Generalitat	800.000
TOTAL	5.000.000

Cursada immediatament la instància de petició, l'Estat autoritzà, a principis d'agost de 1909, a la Diputació a emetre el nou emprèstit per la quantia sol·licitada: s'emetrien deu mil obligacions al portador de 500 pessetes nominals, a un interès del 4 ½ % anual i amortitzables en el termini de cinquanta anys.

La Diputació procedí immediatament a la convocatòria de la primera subhasta, que es celebrà el gener de 1910. Les subhastes posteriors es celebraren els anys 1911, 1913 i 1914.

3.5.4 La ressenya que féu *La Vanguardia* de la memòria presidencial de l'any 1909

La Vanguardia es feia ressò, a la primera pàgina de la seva edició del dimecres 16 de juny, de la memòria presidencial que havia preparat Prat de la Riba:

«Don Enrique Prat de la Riba, dijo que para ir de perfecto acuerdo la presidencia con el cuerpo provincial, había creído oportuno dirigirse á sus compañeros de Diputación por medio de la Memoria que iba á leer el diputado secretario señor Tona.»

La publicació barcelonina destacava el fet que es proposés emetre un emprèstit per a poder pagar les obres que es volien realitzar des de la Diputació de Barcelona:

«En resumen, la Memoria del señor Prat de la Riba, después de esbozar lo que en su concepto son atenciones urgentes é ineludibles del Cuerpo provincial para impulsar la vida actual de la Diputación, tiende á la proposición de que se emita un empréstito suficiente para que, sin recurrir á aumentos de tributación, puedan realizarse con relativa holgura las obras y mejoras indicadas en la memoria.»

En paraules del mateix Prat, era convenient acudir al recurs de “*un empréstito que facilite la tarea económica del cuerpo provincial*”.

3.6 La creació de la Biblioteca de Catalunya, un exemple de l'obra provincial

En el procés inicial que es seguí en la formació de la futura Biblioteca de Catalunya tenim un exemple de les mancances materials que hagué de fer front la Diputació provincial per a dur a terme l'obra que es pretenia realitzar.

Entre els documents que s'inclouen a la memòria que Prat presentà a la sessió del 15 de juny de 1909 hi havia l'Informe de l'arquitecte de la Diputació, en què es feia una referència general a les obres que s'havien de realitzar al “*Palacio de la Generalidad de Cataluña*”.

L'arquitecte referint-se a l'estat de l'edifici explicava que la Diputació es trobà amb un edifici “*en estado deplorable*”. De les obres ja executades destacava la instal·lació a l'edifici de l'Institut d'Estudis Catalans, “*poderosa institución de alta cultura, nacida al calor de la Diputación*”.

Entre les obres a executar feia referència a la Biblioteca, obra que estava “*destinada á abarcar casi toda la crujía de la parte Norte ó fondo del patio mayor, formando un gran salón con galería, que cogerá la altura de dos pisos*”. L'arquitecte, ressaltant que l'estança reservada a la Biblioteca estava “*despojada de todo, sin más que las cuatro paredes que la*

limitan y la cubierta, que es la del edificio”, explicava que la Biblioteca s’havia de construir en la seva totalitat.

En el Pressupost que s’aprovà, i que s’havia de finançar amb l’emprèstit de 5.000.000 de pessetes que es destinarien exclusivament a les obres provincials que s’inclouien a la memòria presidencial, només es preveia l’arranjament de la sala que es destinaria a Biblioteca. Una vegada enllestida la sala destinada a Biblioteca es presentava el problema de l’adquisició dels fons bibliogràfics que, amb la finalitat de poder constituir una col·lecció científica a l’abast dels investigadors, havien de completar la incipient Biblioteca que ja estava formant l’Institut d’Estudis Catalans.

El 1911, Joan Maragall, en la seva qualitat de membre de l’Institut d’Estudis Catalans, publicà un missatge⁹¹⁵, amb el títol *Per a la Biblioteca de Catalunya*, en què s’adreçava a l’Excm. Senyor Alcalde de Barcelona demanant la cooperació de la ciutat. En el missatge, com a mostra de la insuficiència dels recursos econòmics que la corporació provincial podia destinar a la nova biblioteca, es deia que es demanava a la ciutat “nous socors per aquella Biblioteca” que era “una de les primeres necessitats de la nostra cultura”.

Segons exposava Maragall, l’Institut anava “cercant d’ací i d’allà” els elements que es necessitaven per dur a terme aquella “obra fonamental de civilització”. Demanava a l’Ajuntament de Barcelona que per a constituir la “Biblioteca nacional Catalana” concedís “un socor proporcionat a la grandesa de la Ciutat” i a la importància de l’obra que es volia fer.

3.7 La preparació del Pressupost de la Diputació provincial per a l’any 1915

La darrera de les subhastes que convocà la Diputació, corresponent a l’any 1914, no tingué la mateixa acceptació que les anteriors ja que coincidí amb una limitació dels diners que estaven en circulació degut a l’inici de la Guerra mundial.

La comissió d’Hisenda de la Diputació, quan el 1914 es preparava el Pressupost provincial de l’any 1915, féu notar la dificultat creditícia amb què es trobava la Diputació i els efectes que tindria aquella limitació en l’atenció de les obligacions i serveis que es prestaven. Aquella situació es complicava pel fet que l’obra que s’havia compromès a realitzar la Diputació resultés afectada per una part, per l’esgotament de les disponibilitats dineràries procedents de l’emprèstit de cinc milions acordat a l’any 1909, i d’altra part, per les noves obligacions que suposava la instauració de la Mancomunitat.

---

⁹¹⁵ Joan Maragall (1935) *Obres completes de Joan Maragall*. Volum XX. Barcelona: Sala Parés Llibreria, p. 80-82.

La Diputació, que amb la constitució de la Mancomunitat de Catalunya havia traspassat al nou organisme una part dels camins del seu pla provincial, necessitava proporcionar a la nova institució regional els recursos corresponents per a poder construir els camins.

La memòria preparatòria del Pressupost de la Diputació comprenia, a banda dels camins que la Mancomunitat havia de construir, els projectes de construcció de vies d'enllaç i de ponts, la realització del projecte en estudi de la Junta de les Cases de Maternitat i de Caritat i el capítol destinat a les atencions de Cultura i Instrucció.

La Diputació, necessitada de recursos extraordinaris suficients per a traspassar-los al pressupost del nou organisme, sol·licités autorització a l'Estat per a emetre un nou emprèstit.

3.8 L'emissió de l'emprèstit provincial de 1915

La Guerra europea, que en un principi tingué una influència destacada en el desenvolupament a Catalunya d'alguns sectors productius, més tard fou causant, a causa de l'escassetat de les matèries primeres que necessitaven les indústries manufactureres i de la limitació del capital dinerari circulant, que s'arribés a una situació de crisi social que es manifestà amb l'increment de l'atur dels obrers.

Aquelles circumstàncies requerien que des dels estaments públics es procedís a la realització d'un ambiciós pla d'obres públiques que facilités l'ocupació de la classe obrera.

El 1914, la comissió d'Hisenda de la Diputació provincial proposà la conveniència de procedir a l'emissió d'un nou emprèstit de 13.000.000 de pessetes que es destinarien a:

Obres i serveis de:	Import en pessetes
Carreteres, camins veïnals i construcció de ponts	5.000.000
Casa de Maternitat	2.000.000
Asil d'epilèptics	750.000
Universitat Industrial	1.800.000
Biblioteca regional	600.000
Institucions culturals i laboratoris	1.500.000
Escola Normal superior	750.000
Palau de la Generalitat	300.000
Col·laboració a la Exposició d'Indústries Elèctriques	300.000
TOTAL:	13.000.000

El setembre de 1914, l'Estat espanyol autoritzà a la Diputació a emetre un nou emprèstit per valor de 13.000.000 de pessetes. L'emissió del nou emprèstit provincial s'emmarcava, per una part, en la important despesa econòmica que requeria l'obra que realitzava la Diputació, i per altra part, en les dificultats financeres que originava el conflicte bèl·lic.

La Diputació, seguint el sistema emprat en les emissions de crèdit anteriors i d'acord amb les prescripcions legals, organitzà la col·locació de l'emprèstit en successives emissions que serien convocades segons l'oportunitat i conjuntura que aconsellessin la situació del mercat financer.

Al mateix temps, la Diputació obtingué l'autorització de l'Estat per executar una part l'emprèstit, pel procediment de subhasta, i una altra part, contractant la col·locació dels títols amb alguns Bancs o establiments de crèdit.

El febrer de 1915 s'autoritzà la convocatòria de la primera subhasta de les obligacions que, amb un valor unitari de 500 pessetes, serien amortitzades en un període de seixanta anys.

El 1916, quan s'havia de convocar la segona subhasta d'obligacions de l'emprèstit, s'estava en un context financer en què baixà la cotització dels valors públics. Des de la Diputació es sol·licità al Govern que les obligacions de l'emprèstit provincial es poguessin emetre a un valor no inferior al del Deute interior de l'Estat, que era el valor de referència que regulava el mercat nacional. El Govern autoritzà a la Diputació a col·locar les obligacions provincials en aquelles condicions: la Diputació ja ho féu el juliol de 1916.

De la dificultat del moment econòmic que es visqué dona una idea el fet que la col·locació de l'emprèstit provincial de 1915 no es completà fins l'any 1921.

3.9 El crèdit que sol·licità la Diputació provincial per a l'adquisició de la fàbrica Batlló de Barcelona

La Diputació de Barcelona es comprometé, ja des de l'inici, en el projecte de creació d'un complex d'escoles tècniques i professionals que promovia el Patronat de l'Escola Industrial⁹¹⁶.

La corporació provincial, com a mostra de la seva decidida voluntat, tingué una participació destacada en l'adquisició a Barcelona de la major part dels terrenys i edificis del complex de l'antiga fàbrica Batlló en què es bastirien les instal·lacions de l'Escola Industrial.

Una vegada adquirits els terrenys, que formaven la Universitat Industrial de Barcelona, la Diputació també dedicà un esforç econòmic considerable a l'adequació dels edificis per a la

---

⁹¹⁶ La creació de l'Escola Industrial s'havia autoritzat per Reial Decret de 30 de març de 1904 (publicat a la *Gazeta de Madrid*, núm. 91, de 31 de març de 1904).

instal·lació de les diferents ensenyances dotades de la maquinària i els utilatges moderns que es requerien. La Diputació per poder fer front al conjunt de les despeses originades, per l'adquisició dels terrenys i la instal·lació de les ensenyances, a banda de l'emprèstic provincial recorregué a un crèdit de 600.000 pessetes que el març de 1913 li concedí el Banc Hipotecari d'Espanya amb la garantia hipotecària de la finca que s'adquiria.

El 14 de maig de 1913, el mateix Prat, en el discurs⁹¹⁷ que pronuncià en l'acte de ser elegit president de la Diputació de Barcelona, parlant de la Hisenda provincial deixava entreveure que la Diputació es trobava en una bona situació econòmica i de crèdit, p. 718:

«Ella té en l'actualitat un crèdit il·limitadíssim que s'ha posat de relleu, en totes les emissions realitzades, venint el diner amb les condicions de sempre a pesar que el diner europeu, en general, se retreu o emigra a l'Amèrica.»

3.10 La constitució de la Mancomunitat de Catalunya

La demanda que l'Estat autoritzés la creació de Mancomunitats de províncies o Mancomunitats regionals, que poguessin administrar conjuntament els serveis que les lleis reservaven a les províncies, havia estat una petició del mateix Prat, de la Lliga Regionalista i de gran part de les forces polítiques de Catalunya.

Finalment, el Govern espanyol, amb el Reial Decret de 18 de Desembre de 1913, aprovava i presentava a la signatura reial el projecte de llei que autoritzava la constitució de Mancomunitats.

Amb la publicació d'aquell Reial Decret s'obria una oportunitat per a poder aportar una solució, llargament demanada des del regionalisme i des del catalanisme, per a resoldre el difícil problema de la descentralització administrativa.

Els presidents de les quatre Diputacions provincials catalanes i els diputats que representaven al conjunt dels diputats de les quatre corporacions provincials iniciaren immediatament els treballs per formalitzar els Acords necessaris per a sol·licitar la constitució oficial de la Mancomunitat de Catalunya.

---

⁹¹⁷ *Discurs en ser elegit president de la Diputació de Barcelona el 14 de maig de 1913*. S'inclou a: Prat de la Riba, E. (2000). *Obra Completa. 1906-1917*. Op. citat, p. 718-719. El text del discurs fou publicat el 15 de maig de 1913 a *La Veu de Catalunya*.

3.10.1 L'aprovació de l'Estatut de la Mancomunitat de Catalunya

Pel Reial Decret de 24 Març de 1914, una vegada acomplerts els tràmits i els procediments legislatius establerts, s'aprovaren els Estatuts pels quals s'havia de regir el nou organisme. Immediatament, es procedí el dia 6 d'abril de 1914 a Barcelona al Saló de Sant Jordi del Palau de la Generalitat, a la constitució oficial de la Mancomunitat de Catalunya.

Amb la creació de la nova institució, tot i que només tenia unes limitades atribucions de caràcter administratiu i que es retardà el traspàs dels fons econòmics a què s'havia compromès el Govern espanyol, a Catalunya s'inicià un intens procés de desenvolupament de les obres públiques i de les institucions de cultura i de beneficència.

3.10.2 L'emprestit de 1915 de la Mancomunitat de Catalunya

Als Estatuts de la Mancomunitat de Catalunya es preveia que, per a la constitució del nou organisme, es pogués recórrer al crèdit mentre no es rebés per part de l'Estat els traspassos econòmics necessaris per a exercir les funcions que se li delegaven.,.

La Mancomunitat Catalana, per a poder dur a terme les obres i serveis que es proposà realitzar, acordà a l'Assemblea celebrada el novembre de 1914 que contractaria un emprèstit de 15.000.000 de pessetes amb la següent distribució:

Obres i serveis:	Import en pessetes
Construcció de camins, carreteres, ponts i d'altres medis de viabilitat	7.000.000
Instal·lació o rescat de xarxes telefòniques	2.500.000
Obres hidràuliques o de sanejament	2.500.000
Servei d'assistència a dements pobres	2.000.000
Biblioteques i escoles	1.000.000
TOTAL	15.000.000

L'emprèstit es constituïa amb la garantia del patrimoni de la Mancomunitat i, subsidiàriament, amb el patrimoni de les quatre Diputacions catalanes. L'emissió de l'emprèstit, igual que succeí amb l'emprèstit provincial de 1915, es plantejava en un moment en què el crèdit públic de totes les Nacions es trobava restringit.

La subscripció pública de l'emprèstit es va haver de fer en diferents operacions:

- El maig de 1915, es procedí a la primera emissió que tingué un èxit discret.
- El juny de 1917, es procedí a la segona emissió que també tingué un èxit discret.

- L'abril de 1918, es procedí a la tercera emissió que tingué una bona acollida.
- El maig de 1919, es procedí a la quarta i última emissió que tingué una extraordinària acollida.

3.10.3 La creació de la Caixa de Crèdit Comunal

Un dels principals objectius que constituïen la raó de ser de la Mancomunitat Catalana era la millora de la vida municipal i, en especial, de la regularització de la seva situació econòmica. En aquella línia, una de les primers preocupacions del nou organisme fou que l'execució dels projectes, que tenien per a objectiu la prosperitat dels municipis i la millora de les condicions de vida dels ciutadans, també arribessin als municipis petits.

La Mancomunitat de Catalunya, per a poder disposar dels recursos econòmics extraordinaris que es necessitaven per fer realitat aquells objectius, aprovà el projecte de constitució de la Caixa de Crèdit Comunal⁹¹⁸. Es considerava que als organismes municipals, per a poder fer front a les necessitats extraordinàries, no els hi quedava altre solució que recórrer a l'emprèstit.

Amb aquella solució es pretenia assolir un conjunt d'objectius complementaris:

- Per una part es podien realitzar les obres i el cost es podia repercutir a les generacions actuals i a les futures que també en gaudirien.
- Els petits Ajuntaments podrien recórrer també al crèdit sense necessitat d'haver de competir en desigualtat de condicions amb els Ajuntaments més grans.
- Els petits Ajuntaments podrien obtenir crèdits amb unes condicions semblants a les que obtenien els Ajuntaments més grans.
- Els tipus d'interès, les condicions i els terminis d'amortització es podrien adaptar de forma gradual a les necessitats dels Ajuntaments.
- Les facilitats de què gaudien els Ajuntaments més grans, en tenir molt a prop els centres de contractació borsària i executar pressupostos elevats, també les tindrien els Ajuntaments petits, en poder tractar directament amb la Caixa de Crèdit Comunal.

---

⁹¹⁸ L'organisme català havia estudiat l'exemple d'institucions semblants de crèdit que existien en d'altres països i que, en situacions anàlogues, aportaven les solucions econòmiques que es requerien.

La Mancomunitat de Catalunya aprovà el projecte de creació de la Caixa de Crèdit Comunal, que s'encarregaria d'administrar el fons⁹¹⁹ que s'acordés instituir per a facilitar l'ús del crèdit municipal.

La nova entitat de crèdit permetia l'emissió i col·locació d'emprèstits en unes condicions que fins llavors no havien pogut gaudir els municipis petits.

3.10.4 La constitució del fons econòmic de la Caixa de Crèdit Comunal

La Mancomunitat, amb la finalitat d'obtenir els fons addicionals que es requerien per al funcionament de la Caixa de Crèdit Comunal, emeté un emprèstít⁹²⁰ sota la seva garantia i lliurà íntegrament a la Caixa l'import econòmic obtingut.

La Caixa destinà el fons que se li lliurà a la contractació de préstecs, amb les degudes garanties, als Ajuntaments de Catalunya que fossin ben administrats i que no estiguessin en descobert amb l'Estat, la Diputació o amb la pròpia Mancomunitat.

Els Municipis, per la seva part, tenien l'obligació de destinar l'import dels crèdits que se'ls atorguessin per a obres o despeses d'establiment de serveis públics de caràcter municipal i de manifesta utilitat:

- Podien destinar una cinquena part de l'import del crèdit, a la conversió de Deutes municipals.
- Podien destinar una desena part, a proposta de la Caixa i previ acord del Consell permanent de la Mancomunitat, a operacions de crèdit agrícola.

La Mancomunitat, per la seva part, estava obligada a consignar anualment en el pressupost de despeses els crèdits necessaris per a pagar els interessos i l'amortització de la part de l'emprèstít emesa⁹²¹ o que hagués de ser-ho dintre de l'any de la vigència del pressupost.

---

⁹¹⁹ La formació del fons amb què es dotà la Caixa de Crèdit Comunal provenia d'una dotació inicial de 60.000 pessetes facilitades per la Mancomunitat: aquella quantitat seria reintegrable quan el fons de reserva de la Caixa excedís de les 500.000 pessetes.

⁹²⁰ L'emissió de l'emprèstít fou autoritzat pel Govern espanyol el setembre de 1914.

⁹²¹ De l'emprèstít autoritzat, només se'n va efectuar una primera emissió el juliol de 1916. La resta fou col·locat directament en Borsa segons anava convenint a les necessitats de la Caixa de Crèdit Comunal.

3.11 Conclusions de l'annex III

A finals del segle XIX, la pèrdua de les darreres colònies espanyoles d'ultramar provocà la reivindicació de la necessitat d'introduir reformes en la vida política i social espanyola. La demanda de regeneració de la vida nacional abastava un conjunt d'aspiracions que, partint de la introducció de canvis en la política i en l'administració pública, s'estenien fins a la reivindicació del progrés intel·lectual i material del país, que es concretava en la perfecció i difusió de l'ensenyament en tots els seus graus i en l'augment i desenvolupament de les obres públiques, especialment de camins, canals i pantans.

En aquell context, des de la Diputació de Barcelona es procedí a dedicar una part del pressupost, format pels ingressos del fons provincial, als serveis d'ensenyança i d'obres públiques. Prat de la Riba, en el període temporal del nostre estudi, des de l'Administració provincial, primer, i des de la Mancomunitat de Catalunya, després, proposà un pla complet per atendre diferents àmbits de les obres públiques, de l'ensenyança tècnica i industrial i de la beneficència, amb la finalitat d'oferir serveis a la població en general i d'afavorir el progrés de la generació de riquesa i moviment econòmic a Catalunya.

En el cas concret de la Diputació de Barcelona, sota la presidència de Prat, s'intensificà i s'amplià notablement la tasca que ja es venia realitzant des de la creació de la corporació provincial. Com ja s'havia fet en ocasions anteriors, durant el segle XIX, s'hagué de recórrer a obtenir els recursos econòmics que es precisaven a través de l'emissió d'emprèstits.

Prat justificava recórrer al recurs de l'emprèstit públic, per a obtenir els recursos econòmics que es necessitaven i que s'haurien de pagar en diferents anualitats a llarg termini, amb els arguments de que es realitzaven unes inversions que tenien una rendibilitat en el benestar de la població i la riquesa pública, tant en el període immediat a la seva realització, per a les generacions existents, com en els anys posteriors, per a les generacions futures.

L'obra de govern que Prat es proposà dur a terme no es podia realitzar sense recórrer a la utilització d'emprèstits, ja que es necessitaven recursos econòmics per a finançar-la i també es necessitaven recursos per a poder amortitzar les obligacions que es derivaven del pagament dels emprèstits anteriors. Igualment, en el cas dels serveis que es volien oferir des de la Mancomunitat, era imprescindible recórrer al crèdit ja que la llei que autoritzava la creació de Mancomunitats no permetia cobrar contribucions per a prestar nous serveis.

És de ressaltar que en tots els emprèstits que s'emeteren sota la presidència de Prat, tant en el cas de la Diputació, en els anys 1909 i 1915, com en el cas de la Mancomunitat, l'any 1915, era preceptiu sol·licitar l'aprovació prèvia a l'Estat.

Universitat Ramon Llull

Aquesta Tesi Doctoral ha estat defensada el dia ____ d _____ de 200
al Centre _____

de la Universitat Ramon Llull

davant el Tribunal format pels Doctors sotasignants, havent obtingut la qualificació:

President/a

_____

Vocal

_____

Secretari/ària

_____

Doctorand/a

_____

